Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
3 L
28

CELEBRATISSIMI PATRIS DOMINI S. BONAVENTVRAE, ORDINIS MINORVM,

Apoſtolicę Sedis Cardinalis, & ſublimitatis Theologicę interpretis eximii perluſtratio in arcana ſecundi libri Sententiarum.

Est S. petri [redacted]

PROLOGVS.

SOLVMMODO hoc inueni, quòd Deus fecit hominē rectū, & ipſe ſe infinitis im miſcuit quæſtionibus. Solicite conſideranti præſentis libri, ſcilicet ſecundi ſententiarum principalem intentionem, & totalem continentiam illud occurrit ad quod ſuam inquiſitionē dicit Sapiens eſſe productam. Eccl.7 in verbo propoſito. Cum enim cuncta tentaſſet in ſapientia, & plus defeciſſet, quàm profeciſſet: tandem hoc ſe inueniſſe fatetur, quòd deus fece-
1 rit hominem rectum, &c. In quo verbo duo clauduntur. ſ. quòd hominis recta formatio, & rectitudo eſt a deo, & hoc tangitur cum dicitur, deus fe-
2 cit hominem rectum. Aliud eſt, quòd hominis miſeria, & obliquatio eſt a ſeipſo: & hoc tangitur cum dicitur, & ipſe ſe infinitis im miſcuit quęſtio-
3 nibus. In his autem duobus clauditur terminus totius humanæ comprehenſionis, vt cognoſcat originē boni, & cognoſcendo requirat, & ad illam perueniat, & ibi requieſcat. Et vt cognoſcat originem, & principiū mali. & illud vitet, & caueat. In his etiam clauditur tota intentio tractatus libri præſentis, qui circa duo verſatur. ſ. circa hominis conditionem, & eius deuiationem. Hominis autem conditio tangitur cum dicitur, deus fecit hominem rectum. Qualiter autem illud intelligitur, ꝙ deus fecerit hominem rectū explicatur. Eccl.17. vbi dicitur. Deus creauit hominem de terra. hoc dicit quātum ad corp⁹. Et ſecundum imaginem ſuam fecit illum: hoc dicit quantum ad animæ naturam. Et iterum conuertit illum in ipſam: hoc dicit quantum ad gratiam ſuperadditam, quæ animam cōuertit ad deum per uirtutum habit⁹. & ideo ſubiungit, & ſecundum ſe veſtiuit illum virtute. In hoc verbo oſtenditur quòd deus non tantum fecit hominem poſſibilem ad rectitudinem, ſuam ei imaginem conferendo: ſed etiam fecit hominem rectum ad ſe conuertendo ipſum. Tūc enim homo rectus eſt, quando intelligentia adæquat ſummæ veritati in cognoſcendo: voluntas conformatur ſummæ bonitati in diligendo: & virtus continuatur ſummę poteſtati in operando. Hoc autem eſt quando homo ad deum conuertitur ex ſe toto. Primo igitur homo rectus eſt, cum intelligētia veritati ſumme æquatur: æquari autem dico non per omnimodam perfectionem, vel impletionem: ſed per quandam imitationem. Si. n. veritas (vt dicit Anſel.) eſt rectitudo ſola mente perceptibilis, & rectitudini non pōt æquari niſi rectum, cum intellectus noſter æquatur veritati, neceſſario rectificatur. Tunc autem æquatur, qn̄ actualiter ſe conuertit ad veritatem. Veritas enim in actu diffinitur, ꝙ eſt adæquatio rei, & in-

Eſt Monaſterij Sancti Petri de Peruſia.

Laus Deo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tellectus. Intelligentia aũt noſtrá ad
veritatem conuerſa verificatur, ac ꝑ
hoc veritati æquatur, & dum æquat
rectitudini rectificatur : vnde ſine
veritate nullus recte iudicat (vt dicit
in lib. de vera relig.) & qui aſpicit ad
veritatẽ iudicat recte, ſm ꝙ dñs di
cit Simoni. Luc. 7. Recte iudicaſti, id
eſt recte dixiſti, vel decreuiſti. Simili-
ter rectificatur dum volũtas ſumme
beatitudini conformatur. Summa. n.
bonitas eſt ſumma æquitas, ſiue iuſti
[illegible] lior quis, quanto
5 iuſtior. Sed (vt dicit Anſel.) Iuſtitia
eſt rectitudo voluntatis, nihil autem
conformatur rectitudini niſi rectũ.
Dum ergo volũtas bonitati ſummæ,
& æquitati conformatur, neceſſario
rectificatur. Tunc autem cõformat,
cum ad ipſum conuertitur diligẽdo.
vnde Hugo. Scio anima mea, ꝙ dum
aliquid diligis, in eius ſimilitudinẽ
tranſformaris. Qui enim diligit bo-
nitatem rectus eſt. Et hoc eſt quod dr
Can. j. Recti diligunt te. Recti enim
ad tuam bonitatem ſunt conuerſi, &
6 tua bonitas ad eos inclinatur.. Vnde
anima experta clamat, & dicit, Quã
bonus Iſrael deus his qui recto ſunt
7 corde. Et quia ſoli recti experiuntur:
ideo rectos decet collaudatio. Nihilo
minus rectificatur: dum virtus ſum
mæ poteſtati cõtinuatur. Rectum. n.
eſt cuiũs medium non exit ab extre-
mis. Extrema ſunt primũ, & vltimũ,
alpha, & omega, principiũ & finis.
Operatio inter hæc eſt medium, per
quam efficiens peruenit in finem. Il-
la ergo virtus recta eſt, cuius opera-
tio eſt a principio primo, & ad finem
vltimum. Qm̃ ergo diuina virtus oĩa
operatur a deo, & propter deũ, hinc
eſt ꝙ rectiſſima eſt in operãdo. Nihil
aũt continuatur recto niſi rectum, cũ
ergo virtus noſtra ſummæ poteſtati
cõtinuatur, abſque dubio rectificat:
& ex hoc homo non ſolum rectus,
ſed etiam rector, & rex efficit, Deut.
penult. Et erit apud rectiſſimum rex
congregatis principibus populi cum
tribubus Iſrael. Hoc aũt erit in glo-
ria qñ virtus noſtra continuabitur
diuinæ virtuti tunc erimus omnipo-
tentes voluntatis noſtræ, ſicut & de⁹

ſuæ: & ideo omnes reges: & ideo oĩb⁹
promittitur regnum cælorum. Fecit 8
igitur deus hoiem rectum, dũ ipſum
fecit ad ſe conuerſum. In conuerſio-
ne. n. hoĩs ad deum non ſolum recti-
ficabatur ad id quod ſurſum: ſed etiã
ad id quod deorſum. Homo. n. in me
dio cõſtitutus dum factus eſt ad deũ
conuerſus, & ſubditus: cætera ſunt ei
ſubiecta: ita ꝙ deus omnẽ veritatem
creatam ſubiecerat eius intellectui ad
iudicandum: oẽm bonitatem eius af-
fectui ad utendum; oẽm [illegible]
poteſtati ad gubernandum. Ex hoc
nanque ꝙ intelligentia conuerſa eſt
ad diuinam ueritatem, vendicat ſa-
pientiam per quam omnia diiudicat
ſm ꝙ dr Sap. 7. Ipſa dedit mihi oĩm
quæ ſunt ſcientiam, vt ſcirem orbis
terrarum diſpoſitionem, & virtutes
cælorum: initium, & conſeruationẽ,
& medietatem temporum, anni cur-
ſus, ſtellarum diſpoſitiones, naturas
animalium, & iras beſtiarum, uires
herbarum, uim uentorum, & cogni-
tiones hoĩum, differentias uirgulto-
rum, & uirtutes radicum, & quæcũq;
ſunt abſconſa, & improuiſa. Vnde &
Adam omnibus nomina impoſuit.
Subiecit nihilominus uoluntati om
nia ad vtendum: vt poſſet omnia in
uſum, & utilitatem ſuam cõuertere.
Vnde ps. Omnia ſubieciſti ſub pedi-
bus ei⁹. Vnde Apoſtolus dicit ad deũ
cõuerſis. j. Cor. 3. Omnia ueſtra ſunt.
Subiecit etiam uirtuti ad gubernan-
dum. Gen j. Subiicite eam. ſ. terram,
& dominamini piſcibus maris, & uo
latilibus cæli. Iſta aũt recta hominis
conditio quantum ad ſuperius, & in
ferius ſimul tangitur in illo uerbo.
Faciamus hominem ad imaginem, &
ſimilitudinem noſtrã, & præſit, &c.
Fecit ergo deus hoiem rectum dum
ad ſe conuertendo ſibi eum aſſimila-
uit, & per hoc omnibus præpoſuit, &
ſic patet recta humanæ naturæ condi 9
tio. Et ſequitur miſerabilis deuiatio
in hoc quod ſubditur, & ipſe infini-
tis ſe immiſcuit quæſtionibus. In quo
poteſt notari & modus labendi, &
ſtatus in quem cecidit. Modus laben
di in his tribus, quæ dicit ſm tria,
quæ in peccato conſideratur, & tria
quæ in

Tria ī peccato conſiderantur, Auerſio, cōuerſio, & bonorū expoliatiō

quæ in hoc uerbo proponuntur. In peccato naque eſt cōuerſio, & auerſio, & bonorū amiſſio, ſiue expoliatio. Conuerſio intelligitur per immixtionem, auerſio per finis priuationem, ſed expoliatio per quęſtionē. Nam conuerſio facit prauum, uel impurum; auerſio infirmum, expoliatio mendicum: & hoc totum tangit̃ cum dicitur, Immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus. Poteſt etiā notari ſtatus in quem cecidit. Sic enim cecidit a rectitudine, ut perderet ipſam rectitudinē, non rectitudinis aptitudinem: perderet habitum, nō appetitū: qa ſic amiſit ſimilitudinē, ut tñ permaneat in imagine. Quoniam igit̃ remanſit appetitus ſine habitu: ideo factus eſt homo quærendo ſollicitus. Et quia nihil creatum recompenſare poteſt bonum amiſſum cum ſit infinitum; ideo appetit, quærit & nunq̃ quieſcit: & ideo declinando a rectitudine, infinitis quæſtionibus ſe immiſcuit. Vnde intelligentia auertēdo ſe à ſumma ueritate, & gratia effecta ignara infinitis quæſtionibus ſe immiſcuit per curioſitatem. Eccl. 8. Eſt homo qui diebus, & noctibus ſomnum non capit oculis, & intellexi, ꝙ oium operum dei nullam poſſit homo inuenire rationem, ſupple, quæ finiat appetitum, ſiue inquiſitionem; imo generat aliam quæſtionē, & pariet nouam contentionem, & immiſcet inextricabilē dubitationem: ꝓpter quod dicitur Prouerb. 20. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe a contentionibus: omnes autem ſtulti miſcentur contumelijs. Tales ſunt miſeri homines, qui intēdunt fabulis, & genealogijs infinitis. Quia ſicut dr̃ 2. Timo. 3. Semper ſunt diſcentes, & nunquam ad ſcientiam ueritatis peruenientes. Voluntas diſcedendo a ſumma bonitate egena effecta immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus per concupiſcētiam, & cupiditatē. Quia ſicut dicitur Prouer. 30. Ignis nunquam dicit ſufficit, unde & auarus non implebit pecunia, ſicut dr̃ Eccl. 5 ideo ſemper quærit, & mendicat. Similiter concupiſcentia non ſatiatur: imo infinitis uoluptatum quæſtionibus implicatur. Sap. 14. Omnia cō mixta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum, fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio, periurium, tumultus, bonorum dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio mechię, & impudicitię. Hæ ſunt quæſtiones infinitę, quæ commixtæ ſunt, quibus immiſcuit ſe homo dū uoluntatem deformauit a ſumma bonitate. Virtus aūt diſcontinuando ſe a ſumma poteſtate facta infirma immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus per inſtabilitatem, unde ſemper quærit quietem, & nō inuenit. Vnde Eſa. 19. Dominus immiſcuit in medio Aegypti ſpiritum uertiginis: iſte eſt ſpiritus inſtabilitatis pro eo, ꝙ nihil poteſt ſtabilire. Vnde homo peccator eſt ſicut puluis, quem proiicit uentus a facie terræ. Vnde in Pſal. Auertente te faciem turbabuntur, auferes ſpiritum, &c. & ideo erit tanquam puluis quem proiicit uentus a facie terræ. Sicut igitur puluis non pōt quieſcere quandiu eſt uentus uertiginis, ſic nec noſtra uirtus ſtabilis permanere: & ideo infinita loca quærit, & mutat, & mendicat ſuffragia. Immiſcuit igitur ſe homo infinitis quęſtionibus per curioſitatem, dum cecidit a ueritate in ignorantiam: per cupiditatem, dum cecidit a bonitate in malitiam: per inſtabilitatem, dum cecidit a poteſtate in impotentiam. Sic ergo in uerbo propoſito notatur hominis conditio, & eius deuiatio: & hoc ſolum inuenio determinatum in hoc libro.

FINIS PROLOGI.

VNVM ESSE RERVM PRINCIPIVM oſtendit, non plura, vt quidam putauerunt.

DISTINCTIO I.

De creatione humanæ naturæ quãtũ ad principium efficiens in generali.

CREATIONEM rerum inſinuans ſcriptura, deum eſſe creatorem, initiumq; temporis, atque omnium viſibilium, vel inuiſibilium creaturarum in primordio ſui oſtendit, dicens: In principio creauit deus cœlum, & terrã. His etenim verbis Moyſes ſpiritu dei afflatus, in vno principio a deo creatore mundum factum refert, elidens errorem quorundam plura ſine principio fuiſſe principia opinantiũ. Plato nãque tria initia exiſtimauit: deum, ſcilicet exemplar, & materiam, & ipſam increatam ſine principio, & deũ quaſi artificem nõ creatorẽ. Creator enim eſt, qui de nihilo aliquid facit. Et creare proprie eſt de nihilo aliquid facere. Facere vero non modo de nihilo aliquid operari, ſed etiã de materia. Vnde & homo, & angelus dicitur aliqua facere, ſed non creare, vocaturq; factor, ſiue artifex, ſed nõ creator. Hoc enim nomen ſoli deo proprie congruit, qui & de nihilo quędam, & de aliquo aliqua facit. Ipſe eſt ergo creator, & opifex, & factor, ſed creationis nomen ſibi proprie retinuit, alia vero etiam creaturis communicauit. In ſcriptura tñ ſępe creator accipitur tanquam factor, & creare tanq̃ facere, ſine diſtinctione ſignificationis.

Gen. 1.

Plato dicit tria principia eſſe.

Ex qua ratione proprie dicĩt creator, & q̃d ſit creare, & quid facere.

Quod hęc verba, ſcilicet agere, & facere, & huiuſmodi non dicuntur de deo ſecundum eam rationem qua dicuntur de creaturis.

VERVM TAMEN ſciendun eſt, hæc uerba ſcilicet creare, facere, agere, & alia huiuſmodi de deo non poſſe dici ſecũdum eam rationem, qua dicuntur de creaturis. Quippe cum dicimus, eum aliquid facere, non aliquem in operando motũ illi ineſſe intelligimus, uel aliquam in laborãdo paſſionem, ſicut nobis ſolet accidere, ſed eius ſempiternæ uoluntatis nouum aliquem ſignificamus effectum. i. æterna eius uoluntate aliquid noui ter exiſtere. Cum ergo aliquid dicitur facere, tale eſt ac ſi dicatur, iuxta eius uoluntatem, uel per eius uoluntatem aliquid nouiter contingere, uel eſſe: ut in ipſo nihil noui contingat, ſed nouum aliquid ſicut in eius ęterna uoluntate fuerat, fiat ſine aliqua motione, uel ſui mutatione. Nos uero operando mutari dicimur, quia mouemur. Non enim ſine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid agere, uel facere dicitur, quia cauſa eſt rerum nouiter exiſtentium, dum eius uoluntate res nouæ eſſe incipiunt, quæ ante non erant abſque ipſius agitatione, ut actꝰ proprie dici nõ queat, cum uidelicet actus omnis in motu cõſiſtat, in deo autem motus nullus eſt. Sicut ergo ex calore ſolis aliqua fieri contingit, nulla tamen in ipſo, uel in eius calore facta motione, uel mutatione: ita ex dei uoluntate noua habet eſſe ſine mutatione auctoris,

Ex quo ſẽſu dr̃ deus aliquid facere.

Per ſimile oſtendit. Circa finẽ ſecũdi de gñatione.

ne authoris, qui eſt unum,& ſolum,& omnium principium. Ariſtoteles uero poſuit principia.ſ.materiam,& ſpeciem, & tertium operatorium dictum: mundum quoque ſemper eſſe,& fuiſſe.

Quod catholicum eſt docet.

HORVM ergo & ſimilium errorem ſpiritus ſanctus euacuãs, ueritatiſque diſciplinam tradens, deum in principio temporum mũdum creaſſe,& ante tempora æternaliter extitiſſe ſignificat, ipſius ęternitatem,& omnipotentiam commendans. Cui uoluiſſe, facere eſt, quia (vt prædiximus) ex eius volũtate,& bonitate res nouæ exiſtunt. Credamus ergo rerum creatarum cœleſtium, terreſtrium, viſibilium, vel inuiſibilium cauſam non eſſe niſi bonitatem creatoris, qui eſt deus vnus,& verus. Cuius tanta eſt bonitas, vt ſumme bonus beatitudinis ſuæ, qua ęternaliter beatus eſt, alios velit eſſe participes: quã videt & communicari poſſe,& minui omnino non poſſe. Illud ergo bonum quod ipſe erat, & quo beatus erat, ſola bonitate, non neceſſitate alijs communicari voluit, quia ſumme boni erat prodeſſe velle,& omnipotentiſſimi nocere non poſſe.

Auguſt. in enchirid. Cap. 6. in tomo 3

Quare rationalis creatura facta ſit.

ET quia non ualet eius beatitudinis particeps exiſtere aliquis, niſi per intelligentiam, quæ quanto magis intelligitur, tanto plenius habetur: fecit deus rationalẽ creaturam, quæ ſummum bonũ intelligeret,& intelligendo amaret,& amando poſſideret, ac poſſidẽdo frueretur. Eamque hoc modo diſtinxit, ut pars in ſui puritate permaneret, nec corpori uniretur, ſcilicet angeli, pars corpori iungeretur, ſcilicet animę. Diſtincta eſt utique rationalis creatura in incorpoream,& corpoream:& incorporea quidem angelus, corporea uero homo uocatur, ex anima rationali,& carne ſubſiſtens. Cõditio ergo rõnalis creaturæ primã cauſam habuit dei bonitatẽ.

Quõ diſtincta ſit rationalis creatura.

Quare creatus ſit homo, vel angelus.

IDEOQVE ſi quæratur, quare creatus ſit homo, uel angelus: breui ſermone reſponderi poteſt, propter bonitatem eius: Vnde Aug. in lib. de Doctrina Chriſt. quia bonus eſt deus, ſumus:& in quantum ſumus boni ſumus.

Lib. 1. ca. 13. To. 3.

Ad quid creata ſit rationalis creatura.

ET ſi quęratur ad quid creata ſit rationalis creatura, Reſpondetur, ad laudandum deum, ad ſeruiendum ei, ad fruendum eo: in quibus proficit ipſa, non deus. Deus enim perfectus,& ſumma bonitate plenus, nec augeri poteſt, nec minui. Quòd ergo rationalis crea-

tura facta eſt a deo, referendum eſt ad creatoris bonitatem, & ad creaturæ vtilitatem.

Breuiſſima reſponſio cum quæritur, quare vel ad quid facta ſit rationalis creatura.

Cum ergo quæritur quare, vel ad quid factā ſit rationalis creatura: breuiſſime reſponderi poteſt, propter dei bonitatem, & ſuam vtilitatem. Vtile nempe ipſi eſt ſeruire deo, & frui eo. Factus ergo angelus ſiue homo propter deū dicitur eſſe, non quia creator deus & ſummę beatus propter alterutrius indiguerit officio, qui bonorum noſtrorum non eget: ſed vt ſeruiret ei, ac frueretur eo, cui
Pſal.15. ſeruire regnare eſt. In hoc ergo ꝓficit ſeruiens, non ille cui ſeruitur.

Sicut factus eſt homo, vt ſeruiret deo, ſic mundus vt ſeruiret homini.

Pſal.8. ET ſicut factus eſt homo propter deum, id eſt ut ei ſeruiret, ita mundus factus eſt propter hominem, ſcilicet, ut ei ſeruiret. Poſitus eſt ergo homo in medio, ut ei ſeruiretur, & ipſe ſeruiret, ut acciperet utrunque, & reflueret totum ad bonum hominis, & quod accepit obſequium, & quod impendit. Ita enim uoluit deus ſibi ab homine ſeruiri, ut ea ſeruitute non deus, ſed homo ſeruiens iuuaretur: & uoluit ut mundus ſeruiret homini, & exinde ſimiliter iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factum eſt prop-
1. Cor. 3. ter ipſum, & propter quod ipſe factus eſt. Omnia enim (vt ait Apo-
Qūo oia ſtolus) noſtra ſunt, ſcilicet, ſuperiora, & æqualia, & inferiora. Supe-
nra ſunt. riora quidem noſtra ſunt, ad perfruendum: ut deus, trinitas. Aequa-
Aug.lib.2 quæſ. euā. lia, ad conuiuendum, ſcilidet, angeli. Qui etſi nobis modo ſuperio-
Ad Heb,1 res ſunt, in futuro erunt æquales, qui & modo noſtri ſunt, quia ad vſum nobis ſunt: ſicut res dominorum dicuntur eſſe famulorum, non dominio, ſed quia ſunt ad uſum eorum. Ipſique angeli in quibuſdam ſcripturæ locis nobis ſeruire dicuntur, dum propter nos in miniſterium mittuntur.

Quomodo dicitur aliquando in ſcriptura, Homo factus eſt propter reparationem angelici caſus.

Aug.lib.2 de ciu.dei cap.1. & ī ench.c.29 DE homine quoque in ſcriptura interdum reperitur, quòd factus ſit propter reparationem angelicæ ruinę. Quod nō ita eſt intelligendum, quaſi non fuiſſet homo factus ſi non peccaſſet angelus: ſed quia inter alias cauſas, ſcilicet precipuas, hæc etiam nonnulla cauſa extitit. Noſtra ergo ſunt ſuperiora, & æqualia: noſtra etiam ſunt inferiora, quia ad ſeruiendum nobis facta.

Prima cā. Quare ita ſit homo inſtitutus, vt anima ſit vnita corpori.

Secūda cā. SOLET etiam quæri: cum maioris dignitatis videtur eſſe anima, ſi abſque corpore permanſiſſet, cur unita ſit corpori. Ad quod primo dici poteſt, quia deus voluit, & voluntatis eius cauſa quęren-
Matth.22 da non eſt. Secundo autem poteſt dici: quòd ideo deus voluit eam
1. Cor. 3. corpori vniri, vt in humana oſtenderet conditione nouum exem-

plum

plum beatæ vnionis, quæ eſt inter deum & ſpiritum, in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciem. Putaret enim creatura ſe non poſſe vniri creatori ſuo tanta propinquitate, vt eum tota mente diligeret, & cognoſceret, niſi videret ſpiritum, qui eſt excellentiſſima creatura tam infimæ, id eſt, carni, quæ de terra eſt, in tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc vt velit eam relinquere, ſicut oſtendit Apoſt. dicens, Nolumus corpore expoliari, ſed ſuperueſtiri: per quod oſtenditur ſpiritũ creatum ſpiritu increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo ergo futuræ ſocietatis, quę inter deum & ſpiritum rationalem in glorificatione eiuſdem perficienda erat: animam corporeis indumentis, & terrenis manſionibus copulauit, luteamque materiã fecit ad vitę ſenſum vegetare: vt ſciret homo, quia ſi potuit deus tam diſparem naturam corporis, & animæ in fœderationem vnam, & in amicitiam tantam coniungere, nequaquam ei impoſſibile futurum rationalis creaturę humilitatem, licet longe inferiorem, ad ſuæ gloriæ participationem ſublimare. Quia ergo pro exemplo rõnalis ſpiritus in parte vſque ad conſortium terreni corporis humiliatus eſt, ne forte in hoc nimis depreſſus videretur, addidit dei prouidẽtia, vt poſtmodum cum eodem corpore glorificato ad conſortium illorum qui in ſua permanſerunt puritate, ſublimetur: vt quod minus ex diſpenſatione creatoris ſui acceperat conditus, poſtmodum per gratiam eiuſdem acciperet glorificatus. Sic ergo conditor noſter deus rationales ſpiritus varia ſorte pro arbitrio voluntatis ſuę diſponens, illis quos in ſua puritate reliquerat, ſurſum in cœlo mãſionem: illis vero quos corporibus terrenis ſociauerat, deorſum in terra habitationem conſtituit: vtriſque regulam imponens obediẽtię, quatenus & illi ab eo vbi erant, non caderent: & iſti ab eo vbi erant, ad id vbi non erant, aſcenderent. Fecit itaque deus hominem ex duplici ſubſtantia, corpus de terra componens, animam vero de nihilo faciens. Ideo etiam vnitę ſunt animæ corporibus, vt in eis deo famulantes maiorem mereantur coronam.

2. Cor. 5

Gen. 2 & Ioan. 4

Ex Augu. lib. de ſpi. & anima. Cap. 14

Poſt ſacramentum trinitatis de creatura tripartita agendum eſt, & prius de digniori, id eſt, angelica.

EX præmiſſis apparet rationalem creaturam in angelicam, & & humanam fuiſſe diſtinctam, quarum altera eſt tota ſpiritualis, id eſt, angelica; altera ex parte ſpiritualis, & ex parte corporalis. i. humana. Cum itaque de his tractandum ſit. ſ. de ſpirituali & corporali creatura, de rationali & ſpirituali, id eſt de angelis agendum videtur, vt a contuitu creatoris ad cognitionem creaturæ digniores ratio noſtra intendat: deinde ad cõſiderationem corporeæ tam illius quę eſt rationalis quam illius quę non eſt rationalis deſcendat, vt trinitatis increatę ſacramentum tripartitę creaturę, eique concretorum atque contingentium ſequatur documentum.

Vſque ad 12. diſtin.

De creatione humanæ naturæ quantum ad principium efficiens in generali.

DISTINCTIO I.

Creationem rerum.

Expoſi. POſtquam Magiſter ſupra in primo lib. determinauit de myſterio trinitatis, conſequenter in hoc ſcdo libro determinat de reb⁹ creatis. Et diuiditur iſta pars in duas. In prima agit de creatione humanæ naturæ, in ſecunda de creatione angelicę naturę, infra diſt. ii. de angelica itaque natura. Prima pars diuiditur in duas partes. In prima agit de hominis conditione. In ſecũda de lapſu eius, & tẽtatione, infra diſtinct. xxj Vidẽs igitur diabolus &c. Prima pars habet duas, qa enim homo communicat cum omnibus creaturis, & cætera facta ſunt propter hominẽ, ideo primo agit de conditione rerum in generali, ſecundo vero in ſpeciali, infra diſtin. ij. de angelica ita que natura &c. Prima pars hẽt duas. In prima determinat de conditione rerum quãtũ ad principium efficiẽs; in ſecunda vero quantum ad finẽ ibi. Et quia nõ valet eius beatitudinis &c. Prima pars habet tres particulas. In prima proponit veritatem quæ exprimitur in ſcripturæ ſacræ auctoritate. In ſecunda vero auctoritatem explanat, ibi. Creator enim eſt &c. In tertia vero, quia per illam auctoritatem poſitiones erroneę eliduntur, concludit vltimo earum euacuationem, ibi. Horum ergo & ſimilium errorum &c. Et quęlibet harum partiũ habet duas In prima nanque parte proponit auctoritatem veritatis. In ſecunda Platonis errorem, ibi. Plato nanque &c. Similiter & ſecunda duas habet. In prima explanat auctoritatem, & vera auctoritatis. In ſecunda ponit errorem Ariſt. ibi. Ariſt. vero duo &c. Eodem modo tertia habet duas. Primo enim concludit errorum improbationem, ſecundo vero fidei confirmationem, ibi. Credamus igitur &c.

Diuiſio

Creationem rerum &c.

Dub. Quæritur de ordine iſtius libri ad precedentem. Cum enim nos cognoſcamus creatorem per creaturas, quia videmus per ſpeculum, & ſcientia debeat inchoari a notioribus nobis: ergo prius debuit agere de creaturis q̃ de creatore: ego iſte liber primus non ſecundus debet eſſe. Reſp. Dicendum quod ſupra cũ actum eſt de creatore, actum eſt etiam de creaturis ꝓut ſunt via ad perueniendum in cognitionẽ: nũc aũt agitur de cognitione rerum, prout cognitio de creatore adminiculatur ei, quia agitur de conditione & lapſu. Non poteſt autem cognoſci conditio, niſi prius cognoſcatur eius principium, principium autem hui⁹ conditionis ſolus deus eſt: i deo oportet doctrinam huius libri ſequi doctrinã ꝓcedentibus, & patet obiectũ. Reſpon.

In vno principio a deo creatore mundum factum refert.

Dub. Quæro pro quo ſupponat ille termin⁹ (principio) aut ꝓ creato aut ꝓ increato. Non pro increato, quia prępoſitiones ſunt tranſitiuę. Nõ ꝓ creato, quia nihil creatum erat in quo fieret. Item. Ab æterno fuerunt res in principio ſuo ſ. deo: ſi ergo ꝓductio reſpicit egreſſum a deo, nullo mõ poteſt ſtare pro principio increato: nec pro creato, quia nõdum erat aliquid, &c. Reſp. Dicendũ, q̃d præpoſitio cũ ſuo caſuali tripliciter põt accipi. Vno modo vt dicat pure ordinẽ, & ſic idẽ eſt facere in principio, & facere ante aliqua: ita ꝙ connotet priuationem reſpectu alicuius temporalis prioris, & connotet præpoſitionem poſterioris. Alio modo poteſt importare habitudinem menſurę, & tunc in principio i, dem eſt ꝙ in primo inſtanti tẽporis. Tertio modo poteſt importare habitudinem cauſę, & tũc ſenſus eſt, in principio, ideſt i filio dicitur creaſſe: ſecundũ, ꝙ dr̃ in pſalm. Omnia in ſapiẽtia feciſti domine: vt ſic notetur non tantum cauſa efficiens, ſed etiam exemplaris. Omnes iſtæ expoſitiones veræ ſunt, & catholicę, & p eas eliduntur tres errores circa mundi ꝓductionem, Reſpon.

nem. Ex prima eliditur error quorũ-
dam modernorũ philoſophantium,
qui dixerunt mundũ eſſe factũ ex tẽ-
pore, ſed mediãte intelligentia, ita ꝙ
deus primo fecit angelos, & cum illis
condidit mundum, contra quos eſt
prima expoſitio. Si enim deus in prin
cipio conditionis creauit mundũ, nõ
ergo primo angelos, vel intelligẽtias
ita, ꝙ per illos condiderit mundũ: &
hic error ortum habet ex illo verbo.
Faciamus hominem ad imaginem, &
ſimilitudinẽ quaſi deus loquatẽ ange
lis. Ex ſecunda expoſitione eliditur
error Ariſtotelicorũ qui dixerũt mũ
dum conditum ab æterno. Si eñ in
principio temporis factus eſt ex nihi
lo, nõ ergo fuit ſine principio: & hic
error ortum habuit ex hoc quod non
potuerũt videre qualiter mundus in
cepit, & quare tunc, & non ante. Ex
tertia expoſitiõe eliditur error Plato
nicorum qui dixerunt principia mũ-
di tria eſſe ſ. deum, materiam, & exem
plar. Si enim deus in filio ſicut ꝑ exẽ
plar ęternum condidit de nihilo mũ-
dum, non ergo requiritur ſecundum
principium qđ eſt exemplar, nec ter-
tium quod ſit materia: et hic ortũ ha
buit ex hoc ꝙ non potuerunt intelli
gere oĩno quomodo aliqd fiat ex ni-
hilo. Ex omnibus his elidiẽ error Ma
nichæorum qui poſuerunt principia
mundi effectiua duo, & iſte elidiẽ per
ſubiectum dictæ locutionis. Creauit
deus cęlum, & terram, lucem, & tene-
bras: & hic error eſt omnibus vilior:
et habent ſe gradatim. Nam primus
ſolum errat in eo a quo. Secundus er
rat in eo de quo, & quando, quia ex
aliquo, & ab æterno. Tertius errat in
eo de quo, qa dicit factum eſſe de ma-
teria, & non ex nihilo: & in eo per ꝙ
ſ. circa exemplar, quod poſuit aliud a
deo vt apparet. et in qñ, quia poſuit
materiã ab æterno, & imperfectã. Et
iſte error eſt multo vilior q̃ error alio
rum q ponũt ab ęterno materiã fuiſ-
ſe perfectã ſua forma. Quartus error
Manichæorũ omnibus eſt abomina-
bilior, quia deficit ĩ primo principio
in quo Philoſophi communiter con-
cordauerũt, ponẽtes primo duo prin
cipia: ac per hoc auferentes ordinem

Primo cæli dixit eſſe æternũ Thomiſtę cũ & maior pars latinorũ eſſe factum ab æterno.

atque decorem vniuerſi, & bonitatẽ
& dei poteſtatem. Et hunc errorẽ in-
ter ceteros non humanam maliciam,
ſed diabolicam aſtutiam credo adin
ueniſſe, vt ſe alterum deũ eſſe perſua-
deat mentibus peccatorum. Ex dictis 3
igitur patet ꝓ quo ſupponat hoc no-
men principium. Poteſt enim ſuppo
nere pro filio, & deus pro patre, & ex
modo cõſtruendi fit talis appropria-
tio. Poteſt etiam ſupponere pro crea
tura vtpote pro principio temporis:
ſed non dicit tunc ordinem: ſed cõco
mitantiam menſuræ ad menſuratum
ſ. quod cælum, & terra cum principio
tẽporis eſſe ceperũt, & ſic patet illud.

Ariſtoteles vero tria poſuit principia &c.

Queritur quare diſtinguit illa duo Dub. 3
a tertio. Et iterum non vr̃ illud eſſe
verum perſcrutãti libros Philoſophi 1. Phy.
quia ipſe non ponit niſi iſta tria mate
riam, & formam, & priuationem,
in pincipio noui Metha. & in primo Text. 3
Phyſi. non ergo iſta quæ ponit Ma-
giſter. Reſp. Dicendum, quod: iõ duo Reſpon.
diſtinguit a tertio, quia duo ſunt in- 4
trinſeca tanquam elementa, & vnum
eſt extrinſecum. Vbi autem Philoſo.
iſta tria diſtinguit, & ponit, ſi quæratẽ
expreſſe inuenitur in ſecũdo de gña-
tione circa finẽ. Sed tunc eſt quæſtio,
quia videtur non ſufficienter princi
pia in primo Phy. aſſignaſſe: imo ſi
ibi aſſignauit tria præter operationẽ
tunc ergo ſunt quatuor. Et dicẽdum
ad hoc, qđ priuatio nõ differt a for
ma, vel materia. Siue enim priuatio
nominet appetitum formę cum eius
carẽtia, ſiue nominet ipſam formę eſ-
ſentiam prout eſt in materia in poten
tia, non differt ab his duobus ſ. mate
ria, & ſpecie. Nam appetitus ad mate
riam reducitur, nec eſt aliud, & eſſen-
tia formę ad ſpeciem ſecundum rem.
Et hæc duo principia determinat in
primo, poſtmodum adiungit tertiam,
ſ. operationẽ dum omnia reducit ad
motorem primum in viij. & ſic patet
quod Magiſter vere, & proprie lo-
quitur

In principio temporum mundũ creaſſe.

Dub. 4 Cõtra. Si cepit cum primo mobili & illud cepit in ſecundo die, nõ ergo in principio temporis, ſed ante. Reſp.
Reſpon. 5 Dicendum, ꝙ tempus dicitur tripliciter, communiſſime, communiter, & proprie. Communiſſime dicitur menſura exitus de non eſſe in eſſe. Communiter, dicitur tempus menſura cuiuſlibet mutationis, maxime illius, quæ fuit ante primum mobile. Tertio modo dr̃ proprie menſura motus primi mobilis, vt communiter cõſueuit diſtingui. Et quia primo modo dictũ eſt primum omniũ, & in illo conditũ eſt ſeculum: ideo dicit, in principio temporum.

Omnipotentiſſimi eſt, nocere non poſſe.

Dub. 4. Contra. Omnis pena affligit, & lædit, ſi lędit nocet: ergo ſi deus non poteſt nocere, non poteſt punire. Reſp.
Reſpon. Dicendum quod ſicut duplex eſt malum ſ. culpę & penę, ſic etiam duplex eſt nocumentum. Cũ ergo dicitur, qđ non poteſt nocere, non intelligitur quantum ad nocumentum quod facit malum pœnæ: ſed quod facit malum culpę.

Arti. 1 AD intelligentiam eorum quæ in hac parte dñr, quęritur hic de exitu rerum in eſſe. Primo quantum ad principij entitatem, vel cauſalitatem. Secundo quantũ ad vnitatem. Tertio quantum ad productionis quidditatem. Circa primum duo quæruntur. Primo quæritur vtrum res habeant principium cauſale. Secundo vtrũ habeant principium initiale.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Mundus tam ſecũdum ſe totum, quam ſecundũ ſua principia intrinſeca, de nihilo product⁹ eſt.

AD quam ſic proceditur. Cum cõſtet ſm ſanctos & Philoſophos, qđ oẽs res mũdanę habuerint principium ꝓductiuũ tum propter rerum variet. item, tum propter rerum mutabilitatem, tum propter rerum ordinem, tum etiam propter imperfectionem. Multitudo enim ortũ habet ab vnitate, & motus ſiue mutabile ab immutabili, & ordo ad primũ & imperfectum ad perfectum originaliter reducuntur, ideo hoc ſuppoſito. ſ. ꝙ res habeant principium cauſale, aliquo mõ eſt queſtio vtrũ res productę ſint omnino, hoc eſt ſm principium materiale, & formale, an tantũ ſm alterum principiorum. Et ꝙ ſm vtrumq; vr̃ primo a parte ꝓducentis ſic. Quanto ꝓducens eſt pri⁹ & perfectius, tanto plus influit in rẽ, ergo primũ, & perfectiſſimum influit totũ, & in totũ, & ſi hoc ergo totum ꝓducit, ſed primũ agẽs eſt hmõi, ergo &c. Item quanto nobilius & perfectius eſt agens tanto paucioribus indiget ad agendum, ergo agens nobiliſſimũ nullo extra ſe eget ergo ſi ipſum ſolum eſſet adhuc res produceret. ſed nõ ex ſe. cũ ipſe nullius ſit pars, ergo ex nihilo, patet ergo ꝙ deus põt in totã ſubſtantiã creaturę. Item agens ſm formam põt ꝓducere formam: ergo pari rõne agẽs ſm ſe totum põt producrre totũ: ſed deus ſe toto agit cum ſit omnino ſimplex, ergo producit totũ. Item, hoc ipſum oſtenditur a parte rei conditę ſic. Quod non eſt ab alio eſt a ſeipſo nihil autem tale quod a ſeipſo eſt indiget alio vt ſit: ſed oẽ intrinſecum principium rei indiget alio vt ſit, nã forma indiget materia, & conuerſo, ergo &c. Item, efficiens & finis ſunt

Fundamenta.

Ariſto. de cauſis.

Ariſto. 2. cœl. 6a

cauſæ

Ariſto. 2 Phy.22 Ariſto.2 Phy.23 cauſæ correlatiuæ, ergo quod non eſt ab alio non eſt ad aliud: ſed omnia ſunt ad aliud ſecundum omne quod ſunt, quia ſecundum omne quod ſunt appetunt bonum, & ſtatus non eſt niſi in ſummo bono. Et ꝙ iſta rō ſit bona,oñditur. Si enim bonum & ens conuertuntur,ergo ꝙ eſt ſeipſo ens, ſeipſo eſt bonum: ſed quod ſeipſo eſt bonum, non eſt propter aliquid aliud,ergo quod non eſt ab alio, non eſt propter aliud. Si ergo oīa mundana ſm ſe tota ſunt propter aliud,ergo ſunt ab alio. Item.Si res nō eſt totaliter ab alio,aut eſt hoc ratione formæ, aut rōne materiæ. Conſtat ꝙ non formæ, quia videmus formas produci, & ſi formę non producerentur, omnino nihil produceretur. Si rōne materiæ. Sed cōtra (vt dicit philoſophus in prima Philoſophia) actus eſt ſtañ potētiam.cōſtat ꝙ nō loquitur de potētia actiua ſed paſſiua,ergo cum actus rei ab alio fit,ſimiliter & materia. Si tu dicas ꝙ intelligit non de actu quæ eſt forma ſed efficiens,idem concluditur. Et iterū ego quæro,quare materia nō ſit alio. Si quia eſt principium ex quo fiunt cætera,nec habet vñ fiat,tunc ego q̄ro de forma, vtrum fiat ex aliquo vel ex nihilo. Si ex nihilo, pari rōne & materia ex nihilo. Si ex aliquo, quęro quid ſit illud. Non eſſentia materiæ:conſtat, quia forma ſimplex eſt, ergo forma non fit ex materia ita ꝙ materia ſit eius principium conſtitutiuum. Nec fit ex materia, ita ꝙ materia fiat forma: fit ergo ex aliquo qđ ē in materia tunc ego quæro de quo eſt illud,& conſtat ꝙ non eſt ex materia pari rōne,ergo vel erit abire in infinitum in cauſando, vel neceſſe eſt ponere eſſentias formarū a primo opifice productas ex nihilo,ergo pari ratione & materiam.

Ariſto. 9 Meth.tex. 10.

Ad opp. Ad oppoſitū ſunt rōnes primo a parte efficientis. Prima eſt hæc. Omnis effect⁹ aliquo mō aſſimilatur cauſæ:ſed principium primum eſt actus purus nihil habens de poſſibili;materia aūt rerum eſt potentiale purū per ſui eſſentiam,nihil hñs de actu:ergo cum materia in nullo aſſimiletur opifici,nō eſt ab ipſo. Item Ab agēte pulcherrimo,& luminoſiſſimo non procedit turpe, & tenebroſum: ſed deus eſt ipſa pulchritudo, & ipſa lux:materiale principium eſt turpe, & tenebroſum, ergo &c. Ex parte rerum oñditur de formali principio. Oē enim quod producitur, & fit, fit a ſibi ſimili noie & ſpecie, vt hō ab homine,ſm ꝙ dicit Philoſ. 7. philo.primę.Si ergo formę rerū ſunt principia producendi,& principium producendi ꝓcedit rerum productionem,ergo res nō ſunt productæ quo ad principium formale. Item.Artifex non pōt producere niſi ꝓcognoſcat, ſed non pōt ꝓcognoſcere niſi ꝑ formas, & non pōt ꝓcognoſcere per formas q̄ nullo modo ſunt: ergo impoſſibile eſt ꝙ ſumus artifex mundū formaret,niſi formæ eſſent prius per quas cognoſceret:& illæ non potuerunt produci ſimiliter niſi ꝑ formas: ergo ſi nō eſt in infinitū abire, eſt ponere formas rerum non eſſe productas. Item hoc ipſum oñditur quo ad materiale principium. Oẽ quod producitur,producitur ex aliquo,vel ex nihilo. Si ex nihilo nihil fit, ergo oē ex aliquo, illud aūt eſt materia: ergo ſi ſtare eſt,& non abire in infinitū illud nō eſt productū. Qđ aūt ex nihilo nihil fiat vr̄. Productio.n.rei eſt actio: ſed oīs actio reqrit in qđ agat ergo & oīs productio, ergo oī productioni ſubijcitur aliquid, nō niſi materia,ergo &c. Itē. Ego quæro de productione ſiue creatione paſſiua, vtrū illa ſit ſubſtantia vel accidens. Non ſubſtantia,ergo accidens. ſed oē accidens fundaē in aliquo, ſed hoc non pōt eſſe creatum, cum illud ſequatur naturaliter ipſam creationē:ergo neceſſe eſt(vt vr̄) ꝙ ſit increatū, & aliquid aliud a deo, quia creatio paſſio in alio eſt, ergo neceſſe eſt oē quod producitur ex aliquo in producto produci, & ideo dicit Philoſoph⁹ in primo phy.ꝙ materia eſt ingenita.

Ariſto. 2 Phy.180.

Ariſto.1. Phy.

Ariſto.8 Phy.

RESP. Dicēdū ꝙ hęc veritas ē,mūdum in eſſe, productus eſt,& nō ſolū ſm ſe totum,ſed etiam ſm intrinſeca ſua principia,quæ nō ex aliis ſed de nihilo ſunt producta. Hæc aūt veritas & ſi cuilibet fidei ſit aperta & lucida: la- 7.

tui-

tuit tñ prouidentiā, vel prudentiam philoſophicam, quæ in huius quæſtionis inquiſitione ex longo tempore ambulauit per deuia. Fuerunt em̄ quidam Phil. antiqui qui dixerunt mundum factum eſſe a deo, & de ſui eſſentia, quia non videbant quō aliquid poſſet fieri ex nihilo, & ſolus deus fuit in principio, & iō dixerunt ꝙ fecit oia de ſeipſo. Sed hæc poſitio non ſolum fidelibus, ſed etiā ſequentibus philſophis apparuit īprobabilis, ꝙ dei eſſentia oīno inuariabilis, & nobiliſſima, fieret corporalium, & variabilium materia, quæ eſt de ſe imperfecta, niſi pficiatur p formas. Fuerunt etiā alij qui dixerūt mundū factum eſſe ex principiis ꝑexiſtentibus .ſ. ex materia & forma: ſed formæ latebant in materia āñquam intellectus eas diſtingueret, & hoc ponit Anaxagoras. Sed q̄a formas eſſe oēs ſimul in materia non capit rō recta, ideo per ſequentes philoſophos iſta poſitio improbata eſt. Fuerunt etiā tertii, qui mundum dixerunt ex principiis ꝑexiſtentibus factū .ſ. materia, & forma: ſed materiam, per ſe poſuerunt, ſeparatas etiā per ſe poſuerunt formas, & poſtmodum ex tempore ab opifice ſummo eſſe cōiūctas: & hi Platonici fuerunt. Sed quia illud irratiōabile vr̄, ꝙ materia fuerit imperfecta ab æterno, & ꝙ eadem forma ſit ſeparata pariter, & cōiuncta, & abſurdum vr̄ triplicem hominē ponere .ſ. naturalem, mathematicum, & diuinum, iō etiā per ſequentes philoſophos hęc poſitio reprobata eſt. Fuerunt etiā quarti .ſ. Peripathetici quorum princeps & dux Ariſtote. q̄ veritati magis appropinquantes, dixerunt mundum factum, ſicut legit̄ in ſecūdo metheororum, Dico igitur ꝙ mare factum eſt, & in primo de cælo, & mundo, & de pluribus aliis locis pōt elici. Sed dixerunt non eſſe factum ex principiis ꝑexiſtentibus. Si cut em̄ vult in ſecūdo vegetabilium, mundus ſemper fuit plantis, & animalibus plenus, vbi loquitur contra Abrutalum. Vtrum aūt poſuerit materiam, & formam factam de nihilo, hoc ego neſcio: credo tñ ꝙ non peruenit ad hoc ſicut melius patebit in problemate ſecundo: iō & ipſe defecit licet minus q̄ alii. Vbi aūt defecit philoſophorum peritia, ſubuenit nobis ſacroſctā ſcriptura, quæ dicit oīa eſſe creata, & ſm oē quod ſunt in eſſe producta, & rō a fide non diſcordat ſicut ſupra in opponēdo oſtēſum eſt.

Ariſto. de plantis.

8 QVOD ergo obiicit de ſimilitudine ꝙ materia eſt ens oīno in potētia, Dicendum ꝙ materia non propter ſe facta eſt, ſed propter ſubſtratione ſeu ſuſtentatione formę quæ eius eſt act⁹. quamuis ergo materia nō ſit deo actu ſimilis, tñ aſſimilabilis eſt per formā; vñ Aug. dicit ꝙ ipſa materia & ſi nō habeat de ſe & in ſe actum formę, ipſa tñ capacitas formæ eſt ei pro forma, iō patet illud. Quod obiicit ꝙ tur- 9 pis &c. Dicēdum ꝙ nec turpis nec tenebroſa dr̄ niſi comparatione. Nam materia nō eſt priuatio pura, imo ratione ſuæ eſſentię habet aliquid de pulchritudine, & aliquid de luce: vñ Aug. dicit ꝙ habet modum, ſpēm, & ordinē quāuis imperfecte: nō oportet aūt ꝙ deus oēs res producat ſibi ęqualiter ſimiles, imo ſm gradum. Et iō ad hoc ꝙ gradus ſint perfecti, neceſſe eſt aliquid ponere prope deum, & hoc ſimilimum, & aliquid prope nihil, & hoc aliquo mō ſimile, non autē oīno, nec perfecte, quod quāuis in ſe minimum habeat de bono, tñ optime ordinatum eſt. Quod obiicit ꝙ omne 10 quod producitur, producit̄ per ſimile in forma, & cognoſcitur ſimiliter, Dicendum ꝙ eſt agens ſm naturam, & ſm intellectum. Agens ſm naturā producit p formas quę ſunt vere naturæ, ſicut hō hominem, & aſinum. Agens per intellectū producit p formas quæ non ſunt aliqd rei ſed ideæ in mente, ſicut artifex producit arcā; & ſic pducæ ſunt res: & hoc modo ſunt formæ rerum æternę, quia ſunt deus: & ſi ita poſuit Plato commendandus eſt, & ſic imponit ei Augu. Si autē vltra proceſſerit vt imponit ei Ariſt. abſq; dubio errauit, & ratio ſua quæ pdicta eſt, nihil cogit oīno. Nam ſicut dicit philoſophus, formę rerum extra deum a ſingularibus ſeparatæ nihil oīno faciunt, nec ad operationem,

Ariſto. 1. Phy. 69.

rationē, nec ad cognitionē. Quod vltimo obiicitur de materia ꝙ non pōt fieri, quia vel ex aliquo, vel ex nihilo, Dicēdum ꝙ ex nihilo, & hoc ꝑ
11 creationē. Quod obijcitur ꝙ actio eſt in aliquid, Dicēdum ꝙ creare nō eſt agere ſed facere & hoc refert inter agere & facere; nā agere in quid agat non quid agat exigit, facere aūt ecō-
12 uerſo. Quod vlterius quæritur qd', vel in quo fit creatio paſſio, dupliciter reſpondetur. Quidam dicunt ꝙ nec eſt ſubſtantia nec accidens, ſed via ad vtrumq;, & tale præcedit illud ad quod eſt naturaliter quamuis in eo habeat eſſe. Aliter dicunt alii, ꝙ aliquid creari non eſt aliud quam nunc primo eſſe, nec creatio dicit naturam aliquam mediam inter deum, & creaturam, ſed ſolum dicit eſſe rei connotando ordinem ad primum ef-
13 ficiens a quo, & ad non eſſe, ita tamē ꝙ ordo ille totaliter eſt in re creata, & non in nihilo. Vnde cum dicitur ex nihilo aliquid fieri, poteſt intelligi tripliciter. Aut materialiter, vt ex ferro cultellus. Aut cauſaliter, vt ex patre filius. Aut ordinaliter, vt de mane fit meridies. Primis duobus modis verum eſt ex nihilo nihil fieri; tertio modo verum eſt ſecundum naturam, ſed falſum ſupra naturam. Per virtutem enim infinitam quæ non indiget fulcimento materiæ, ita faciliter poteſt aliquid ꝓduci ex nihilo, ſicut de aliquo, alioquin non eſſet virtus primi principii infinita, ſed egeret materiæ fundamento: & ideo illi virtuti ſoli hoc attribuendum eſt neceſſario, quāuis non poſſet conſimile reperiri in aliquo creato. Hoc enim eſt eius propriū, ſicut & ipſa omnipotētia.

Sco. cōtra hoc in di. 1.q. 4. tenet ꝙ ſit accidēs reſpectiuū.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Cum res omnes de nihilo productę fuerint, implicat dicere, mūdum ab æterno productum fuiſſe a principio per voluntatem agente, & non naturaliter operante.

Ad opp.

VTRVM mundus productus fuerit ex tempore aut ab æterno. Et ꝙ non ex tempore oſtenditur duabus rationibus ſumptis a motu. Prima eſt oſtenſiua ſic. Añ oēm motum, & mutationē eſt motus primi mobilis: ſed oē quod incipit, incipit ꝑ motum vel mutationē, ergo añ oē illud quod incipit eſt motus ille, ſed ille motus nō potuit eſſe añ ſe, nec añ ſuū mobile: ergo impoſſibile eſt incipere. Prima propoſitio ſupponit, & eius probatio patet ſic: q̃a ſuppoſitio eſt in philoſophicis, ꝙ in omni genere perfectum eſt añ imperfectum, ſed inter omnia genera motuū motus, ad ſitū eſt perfectior, quia eſt entis completi, & inter omnia genera motuum localium motus circularis & velocior eſt & perfectior. ſed talis eſt motus cæli, ergo perfectiſſimus, ergo primus, patet ergo &c. Item oſtenditur per impoſſibile. Omne ꝙ exit in eſſe, exit per motum vel mutationem, ergo ſi motus exit in eſſe, exit per motum, vel mutationem: & ſimiliter de illo q̄ritur, ergo vel eſt abire in infinitum, vel eſt ponere aliquem motum ſine principio. Si motū, ergo mobile, ergo & mundū. Similiter rō oſtenſiua ſumitur a tēpore ſic. Oē quod incipit, aut in inſtanti, aut in tēpore. Si ergo mundus incipit, aut in inſtanti, aut in tempore: ſed ante oē tempus & añ omne inſtans eſt tempus, ergo tēpus eſt añ omnia quę inceperunt: ſed nō potuit eſſe añ mundum, & motum, ergo mundus non incepit. Prima ꝓpoſitio neceſſaria vel nota eſt per ſe. Secunda .ſ. ꝙ añ omne tempus ſit tēpus, patet ex hoc ꝙ ſi currit, currebat prius

Ariſto. 8 Phy. text. 54

Ariſto. 2 cœl. 23

14 pri⁹de neceſſitate. Similiter ꝙ añ oẽ inſtans ſit tempus patet ſic. Temp9 eſt mẽſura circularis conueniens mo tui & mobili, ſed omnis punctus qui eſt in circulo ita eſt principium quod finis: ergo omne inſtans tẽporis ita ẽ principium futuri ꝙ terminus præte riti: ergo añ omne inſtans fuit pteritum: patet ergo &c. Item probo per impoſſibile. Si tẽpus producitur, aut in tempore, aut in inſtanti. Non in inſtanti cum nõ ſit in inſtanti, ergo in tẽpore: ſed in omni tẽpore eſt ponere prius & poſterius, & pteritum, & futurum: ergo ſi tẽpus in tempore fuit pductum, añ omne tempus fuit tempus, & hoc eſt impoſſibile. ergo &c. Et hæ ſunt rõnes philoſophi q̃ ſunt ſumptæ a parte ipſius mũdi. Itẽ aliæ ſunt rõnes philoſophorum quæ ſumuntur ex parte cãæ producentis, & generaliter ad duas pñt reduci: quarum prima eſt oſtenſiua, ſecunda vero per impoſſibile. Prima eſt hęc. Poſita cauſa ſufficienti & actuali, ponitur effectus, ſed de⁹ ab æterno fuit cauſa ſufficiens & actualis ipſius mũdi, ergo &c Maior propoſitio per ſe nota eſt. Minor patet .ſ. ꝙ deus ſit cã ſufficiens: quia cum nullo extrinſeco indigeat ad mundi creationem: ſed ſolum potẽtia, ſapientia, & bonitate, & hæc in deo fuerunt perfectiſſima ab æterno, patet ꝙ ab ęterno fuit ſufficiens. Quod etiam actualis, patet. Deus enim eſt actus purus, & ſuũ velle (vt dicit philoſophus, & ſancti dicũt) eſt ſuum agere: reſtat ergo &c. Item per impoſſibile. Omne illud ꝙ incipit agere prius vel producere, cũ prius non produceret, exit ab ocio ĩ actum: ſi ergo deus incipit mundum producere, exit ab ocio in actum, ſed iñ omni tali cadit ocioſitas, & mutatio ſiue mutabilitas, ergo circa deum eſt ocioſitas, & mutabilitas. Hoc autẽ eſt contra ſummam bonitatem, & cõtra ſummã ſimplicitatẽ: ergo hoc eſt impoſſibile, & blaſphemũ dicere de deo: & ita ꝙ mundus cepe rit. Hæ ſunt rõnes quas cõmentatores, & moderniores ſuperaddunt rõnibus Ariſt. ſiue ad has pñt reduci. Sed ad oppoſitũ ſunt rõnes ex propo

Ariſto. 4 Phy. 108

Ariſto. 4 Phy. 110

Ariſto. 9 meth. 10

Ariſto. 12 meth. tex. 39.

Ariſto. 8 Phy. text. 7.

Ad opp.

Funda- menta.

ſitionibus per ſe notis ſecundum rõnem, & philoſophiã: quarum prima eſt hæc. Impoſſibile eſt infinito addi: hęc eſt manifeſta p ſe, quia oẽ illud quod recipit additionẽ ſit maius infinito, aũt nihil maius. Sed ſi mundus eſt ſine principio, durauit in infinitum: ergo durationi eius non poſſet addi: ſed conſtat hoc eſſe falſum, qa reuolutio additur reuolutioni omni die: ergo &c. Si tu dicas quod infinitum eſt quantum ad præterita, tamen quantũ ad præſens quod nunc eſt, eſt finitum actu: & ideo ex ea parte qua finitum eſt, actu eſt reperire maius. Contra. Oſtenditur ꝙ in præterito eſt reperire maius. Hæc eſt veritas infallibilis: ꝙ ſi mũdus eſt æternus, reuolutiones ſolis in orbe ſuo ſunt infinitæ. Rurſus. Vna reuolutione ſolis neceſſe eſt fuiſſe, xij. ipſius lunæ: ergo plus eſt reuoluta luna, q̃ ſol, & ſol infinitus: ergo infinitorũ ex ea parte, qua infinita ſunt eſt reperire exceſſum: hoc autem eſt impoſſibile: ergo &c. Secũda propoſitio eſt iſta. Impoſſibile eſt infinita ordinari: omnis enim ordo fluit a principio in mediũ: ſi ergo non eſt primum, non eſt ordo. Sed duratio mundi ſiue reuolutiones cæli ſi ſunt infinitæ non habent primum, ergo non habent ordinem: ergo vna nõ eſt ante aliam: ſed hoc eſt falſum: reſtat ergo ꝙ hñt primum. Si dicas quod ſtatum ordinis non eſt neceſſe ponere niſi in his quæ ordinantur ſm ordinem cauſalitatis, quia in cauſis neceſſario eſt ſtatus, quæro quare non in alijs. Præterea tu ex hoc non euades: nunquã.n. fuit reuolutio cęli, quin fuiſſet gñatio animalis ex aĩali: ſed conſtat ꝙ animal ordinatur ad animal ex quo generatur ſecundum ordinem cauſæ: ergo ſi ſm & philoſophũ & rõnẽ neceſſe eſt ponere ſtatum in his q̃ ordinãtur ſm ordinem cauſæ: ergo in generatione animalium neceſſe eſt ponere primum animal: & mundus nõ fuit ſine animalibus: ergo &c. Tertia propoſitio eſt iſta. Impoſſibile eſt infinita pertranſiri: ſed ſi mundus nõ cepit, infinitæ, reuolutiones fuerunt: ergo impoſſibile eſt illas pertranſiri: ergo

Ariſto. 3 Phy. Et primo de cœlo 130.

Ariſt. 1. Poſter.

ergo impoſſibile fuit deuenire vſque ad hanc. Si tu dicas ꝙ non ſunt pertranſita, quia nulla fuit prima, aut ꝙ etiam bene poſſunt pertranſiri in tẽpore infinito, per hoc non euades. Quæro enim a te vtrũ aliqua reuolutio præceſſit hodiernam in infinitũ, an nulla. Si nulla: ergo oẽs finitæ diſtant ab hac, ergo ſunt omnes finitę: ergo habent principiũ. Si aliqua in infinitum diſtat: quæro de reuolutione quę immediate ſequitur illam, vtrum diſtet in infinitum. Si nõ: ergo nec illa diſtat, qm̃ finita diſtãtia eſt inter vtranque. Si vero diſtat in infinitum: ſimiliter quęro de tertia, & quarta, & ſic in infinitũ: ergo nõ magis diſtat ab hac vna, quã ab alia: ergo vna non eſt ante aliã: ergo omnes ſunt ſimul. Quarta propoſitio eſt iſta. Impoſſibile eſt infinita a virtute finita comprehendi: ſed ſi mũdus nõ cepit, infinita cõprehenduntur a virtute finita: ergo &c. Probatio maioris per ſe patet. Minor oſtẽditur ſic. Supponendo deũ ſolum eſſe virtutis actu infinitæ, & omnia alia habere finitatem: Rurſum ſupponendo ꝙ motus cęli nunquam fuit ſine ſubſtantia ſpirituali creata, quæ vel ipſum faceret, vel ſaltẽ cognoſceret: Rurſum hoc ſuppoſito ꝙ ſubſtantia ſpiritualis nihil obliuiſcit̃: ſi ergo aliqua ſpiritualis ſubſtãtia virtutis finitæ ſimul fuit cũ cælo, nulla fuit reuolutio cæli quã non cognoſceret, & non eſt oblita: ergo omnes actu cognoſcit, & fuerunt infinitæ: ergo aliqua ſpiritualis ſubſtantia virtutis finitæ ſimul comprehendit infinita. Si dicas ꝙ nõ eſt incõueniens, ꝙ vnica ſimilitudine cognoſcit omnes reuolutiones quę ſunt eiuſdem ſpeciei, & omno conſimiles, obiicit̃ ꝙ non tm̃ cognouerit circulationes ſed earũ effectus: & effectus varij, & diuerſi ſunt infiniti: patet ergo &c. Quinta eſt iſta. Impoſſibile eſt infinita ſimul eſſe: ſed ſi mundus eſt æternus ſine principio, cum nõ ſit ſine homine (propter hominẽ.n. ſunt quodammodo oĩa) & homo duret finito tempore, igitur infiniti homines fuerunt. Sed quot fuerunt homines, tot animæ rationales fuerunt: ergo infinitæ fuerunt animę. Sed quot animæ fuerũt, tot ſunt, quia ſunt formę incorruptibiles: ergo infinitę ſunt animæ. Si tu dicas ad hoc, ꝙ circulatio eſt in animabus, vel quod vna anima eſt in omnibus hominib⁹, primum eſt error in philoſophia, q̃a (vt vult philoſophus) proprius actus eſt in propria materia: ergo non poteſt anima quæ fuit imperfectio vnius, eſſe perfectio alterius etiam ſm philoſophum. Secundum etiam magis eſt erroneum: quia multo minus vna eſt anima omnium. Vltima ratio ad hoc eſt. Impoſſibile eſt qđ habet eſſe poſt non eſſe, habere eſſe æternũ, quoniam hæc eſt implicatio contradictionis: ſed mundus habet eſſe poſt non eſſe: ergo impoſſibile eſt eſſe æternũ. Qđ autem habeat eſſe poſt non eſſe, probatur ſic. Omne illud quod totaliter habet eſſe ab aliquo, producitur ab illo ex nihilo: ſed mũdus totaliter habet eſſe a deo: ergo mundus producitur ex nihilo a deo: ſed non ex nihilo materialiter, nec cauſaliter: ergo ordinaliter. Quod autẽ omne quod totaliter producitur ab aliquo differente per eſſentiam, habeat eſſe ex nihilo, patens eſt: nam quod totaliter producitur, producitur ſm materiã, & formam: ſed materia nõ habet ex quo producatur, quia nõ ex deo: manifeſtum eſt igitur ꝙ ex nihilo. Minor autẽ. ſ. ꝙ mundus totaliter a deo ꝓducatur, patet ex alio problemate.

Ariſto. 8 Phy. 5

15 RESP. Dicendũ ꝙ ponere mundum æternum eſſe, ſiue æternaliter ꝓductum, ponendo res omnes ex nihilo productas, omnino eſt contra veritatem, & rõnem ſicut vltima ratio probat: & adeo contra rõnẽ, vt nullum philoſophorũ quãtũcunque parui intellectus crediderim hoc poſuiſſe. Hoc enim implicat in ſe manifeſtã contradictionẽm. Ponere aũt mũdũ æternum præſuppoſita æternitate materiæ rationabile vr̃, & intelligibile, & hoc duplici exemplo. Egreſſus.n. rerum mundanarum a deo, eſt ꝑ modum veſtigii vnde ſi pes eſſet ætern⁹, & puluis in quo formatur veſtigium eſſet ęternus, nihil prohiberet intelligere veſtigium pedis eſſe coæternũ, & tamen

Ariſto. 1 cœl. 124.

tamen a pede eſſe veſtigium. Per hűc
modum ſi materia, ſiue principium
potentiale eſſet coæternum auctori,
quid prohibet ipſum veſtigium eſſe
æternum? imo videtur congruũ. Rur
ſus aliud exemplũ. Rationalis.n.crea
tura procedit a deo vt vmbra: filius
procedit vt ſplendor: ſed quãcito eſt
lux, ſtatim eſt ſplendor: & ſtatim eſt
vmbra, ſi ſit corpus opacum ei obie-
ctũ. Si ergo materia coæterna eſt au-
ctori tanquam opacum luci, ſicut rõ-
nabile eſt ponere filiũ (qui eſt ſplen-
dor patris) coæternum: ita rõnabile
ur̃ creaturas ſiue mũdum qui eſt vm-
bra ſummę lucis, eſſe æternum: & ma
gis rõnale eſt quã ſuũ oppoſitum.ſ.ꝙ
materia ęternaliter fuerit imperfecta,
ſine forma, vel diuina influentia: ſi-
cut poſuerűt quidam philoſophorũ:
& adeo rõnabilius, vt etiam ille excel
lentior inter philoſophos Ariſt. (ſi-
cut ſancti imponunt, & cőmẽtatores
exponunt, & verba eius prætendűt)
in hunc errorem dilapſus fuerit. Qui
dam tñ moderni dicunt philoſophũ
nequaquã illud ſenſiſſe, nec intendiſ-
ſe probare ꝙ mundus omnino nõ ce
perit, ſed ꝙ non ceperit naturali mo
tu. Quod horum magis ſit verũ, ego
neſcio: hoc vnũ ſcio, ꝙ ſi poſuit mũ-
dum non incepiſſe ſm naturam, verũ
poſuit: & rõnes eius ſumptæ a motu,
& tempore ſunt efficaces. Si autẽ hoc
ſenſit, ꝙ nullo modo ceperit, manife
ſte errauit, ſicut pluribus rõnib⁹ oſtẽ
ſum eſt ſupra: & neceſſe fuit eũ ad vi-
tandum contradictionem ponere aut
mũdum eſſe factũ ex tempore, aut nõ
eſſe factum ex nihilo. Ad vitandum
autem infinitatẽ actualẽ neceſſe fuit
ponere aut animæ rõnalis corruptio
nem, aut vnitatem, aut circulationem,
& ita auferre beatitudinem: vnde iſte
error & malum habet initium, & peſ
16 ſimum finem. Quod ergo obiici-
tur primo de motu primi mobilis, qui
eſt primus inter omnes motus, & mu
tationes quia perfectiſſimus. Dicen-
dum quod loquendo de motibus, &
mutationibus naturalibus verum di-
cit, & non habet inſtantiam: loquẽdo
autem de mutatione ſupernaturali ꝑ
quam ipſum mobile proceſſit in eſſe
non habet veritatem, nam illa pręceſ
ſit omne creatum. & ita mobile pri-
mũ: ac per hoc, & eius motũ. Quod 17
obiicitur, oĩs motus exit in eſſe ꝑ mo
tum. Dicendum, ꝙ motus nõ exit in
eſſe per ſe, nec in ſe: ſed cum alio, & in
alio, & quia deus in eodem inſtanti
mobile fecit, & vt motor ſuper mobi-
le influxit: ideo motum mobili cõcrea
uit. Si autem quęras de illa creatione
Dicẽdũ, ꝙ ibi ſtare eſt ſicut ĩ primis,
& hoc melius infra patebit. Quod 18
tertio obijcit̃ de nunc temporis &c.
Dicendum, ꝙ ſicut in circulo eſt du-
pliciter aſſignare punctũ, aut cum fit,
aut poſt q̃ factus eſt, & ſicut dum fit ẽ
ponere, & aſſignare primum punctũ,
dum vero iam eſt, non eſt ponere pri
mum, ſic eſt accipere in tempore nűc
dupliciter, & in ipſa productione tẽ-
poris fuit nunc primum añ, qđ non
fuit aliud, qđ fuit primum principiũ
temporis in quo omnia dñr eſſe pro-
ducta. Si autẽ de tempore poſtq̃ factũ
eſt, verum eſt ꝙ eſt terminus præteri
ti, & ſe habet per modum circuli: ſed
hoc mõ non fuerunt res productę in
tempore iam perfecto & ita patet qđ
rõnes Philoſophi nihil valent oino
ad hanc concluſionem. Et ꝙ dicitur
ꝙ ante omne tempus eſt tempus, ve-
rum eſt accipiendo intus diuidendo,
non extra anterius procedendo. Qđ 19
obiicitur de tempore, ꝙ cepit. Dicen
dum ꝙ cepit in ſuo principio, princi
pium aűt tẽporis eſt inſtans vel nűc:
& ita cepit in inſtãti: & non valet illa
tio, non fuit in inſtanti, ergo non ce-
pit in inſtanti, qm̃ ſucceſſiua nõ ſunt
in ſui initio. Põt tamen aliter dici: ꝙ 20
dupliciter eſt loqui de tempore, aut
ſm eſſentiam, aut ſm eſſe. Si ſecundũ
eſſentiam, ſic nunc eſt tota eſſentia tẽ
poris, & illud nunc cepit cum re mo
bili, nõ in alio nunc, ſed in ſeipſo, q a
ſtatus eſt in primis, vnde non habuit
aliam menſuram. Si ſcđm eſſe, ſic ce-
pit cum motu variationis: nec cepit
pęr creationẽ, ſed potius per ipſorũ
mutabiliũ mutationẽ, & maxime pri
mi mobilis. Quod obiicit̃ de cau- 21
ſę ſufficientia, & actualitate. Dicendũ
ꝙ cauſa ſufficiens ad aliquid eſt duo
bus modis, aut operans per naturam
aut

aut per volūtatem,& rationē. Si operans per naturam:ſic ſtatim cum eſt, producit. Si aūt operans per voluntatem,& quãuis ſit ſufficiens,non oportuit,ꝙ ſtatim cū eſt,operetur: operatē enim ſm ſapientiam,& diſcretionē: & ita conſiderat congruitatem. Quũ igitur non conueniebat naturæ ipſiꝰ creaturæ æternitas, nec decebat deū alicui hanc nobiliſſimam conditionem donare: ideo diuina voluntas, quæ operatur ſm diuinam ſapientiā produxit non ab æterno,ſed in tempore,quia & ſicut produxit,ſic & diſpoſuit,& ſic voluit. Ab æterno enim voluit producere: tunc quando produxit: ſicut ego nunc volo cras audire miſſam: & ita patet ꝙ ſufficien-
22 tia non cogit. Similiter de actualitate,dicendum ꝙ cauſa duobus modis poteſt eſſe in actu. Aut in ſe; vt ſi dicam,ſol lucet. Aut in effectu: vt ſi dicam,ſol illuminat. Primo modo deus ſemper fuit in actu:quoniam ipſe eſt actus purus, nihil habens admixtū de poſſibili. Alio modo non ſemper
23 in actu:non enim ſemper fuit producens. Quod obiicitur ſecundo, ſi de non producente factus eſt producēs, mutatus eſt ab ocio in actum. Dicendum quòd quoddam eſt agens cuius actio,& productio addit aliquid ſupra agentem,& producentem. Tale cum de non agente fit agens, variatē aliquo modo: & in tali ante operationem cadit ocium,& in operatione additur complementum. Aliud eſt agens quod eſt ſua actio,& tali nihil omnino aduenit cum producit, nec etiam in eo fit aliquid quod nō prius inſuit:& tale nec recipit complementum in operando,nec in non operãdo eſt ocioſum:nec cum de non producente fit producens, mutatur ab ocio in actum. Tale autem eſt deus etiam ſm Philoſophos, qui poſuerunt deum ſimpliciſſimum; patet ergo,quòd ſtulta eſt eorum ratio. Si.n. propter ocium vitandū res ab æterno produxiſſet,ſine rebus perfectum bonum non eſſet, ac per hoc nec cū rebus,quia perfectiſſimū ſeipſo perfectum eſt. Rurſus, ſi propter immutationem oporteret res ab æterno eſſe,nihil poſſet nunc de nouo producere. Qualis igitur deꝰ eſſet,qui nūc nihil per ſe poſſet? Hęc omnia demētiā indicāt magisquàm philoſophiã, vel rationem aliquam. Si tu quæras qualiter poſſit capi, quòd deus agat ſeipſo,& tamen non incipiat agere. Dicendum, quòd ſi hoc non poſſit plene capi propter imaginationem coniunctam,poteſt tamen neceſſaria ratione conuinci:& ſi quis a ſenſibilibus ſe trahat ad intelligibilia aſpicienda,aliquo modo perciperet. Si enim quis quærat, verū angelus poſſit facere potum figuli cum non habeat manus,vel proiicere lapidem:reſpondebit,quòd poteſt, quia hoc poteſt ſola virtute ſui abſque organo, quod poteſt anima cum corpore, & membro ſuo. Si igitur angelus propter ſuam ſimplicitatem, & perfectionem tantum excedit hominem, vt poſsit facere ſine organo medio illud ad quod homo neceſſario indiget organo. poſſet etiam facere per vnum quod homo poteſt per plura,quanto magis deus, qui eſt in fine totius ſimplicitatis, & perfectionis abſque omni medio ſuæ voluntatis imperio [quæ non eſt aliud quã ipſę] poteſt omnia producere,ac per hoc in producendo immutabilis permanere? Et ſic poteſt homo manuduci ad hoc intelligendum. Hoc autem perfectius capiet,ſi quis iſta duo poteſt in ſuo opifice contemplari,ſcilicet,quòd eſt perfectiſsimus,& ſimpliciſsimus. Quia perfectiſsimus,omnia quæ ſunt perfectionis ei attribuunt. Quia ſimpliciſsimus, nullam diuerſitatem in eo ponunt: ac per hoc nec ponunt vllam uarietatem, nec mutabilitatem: ideo ſtabilis manens dat cuncta moueri.

Conſequenter quæritur de principii vnitate. Circa quod duo quærūtur. Primum vtrum res productæ ſint in eſſe a pluribus principijs. Secundo dato, quòd ab vno principio, quæritur vtrum illud produxerit omnia a ſeipſo an mediante alio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Mūdus, & quęlibet res in mūdo exiſtentes ab vno principio tā tum fuerunt productæ, contra Manichæos.

Ad opp. QVOD a pluribus principijs ſint productæ res dicunt Manichæi, qui ponunt aliud eſſe principium ſpiritualium,& incorporalium,ſiue inuiſibiliū:aliud corruptibilium,& corporalium,ſiue viſibilium: & primū vocant deū lucis: ſecundum vocant deū tenebrarū.Et ꝙ poſitio eorum ſit vera,& catholica,videẽ per ſacram ſcripturam. Iohan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo,dicit ipſe rex glorię, & deus lucis:ergo mundus iſte viſibilis ad deum lucis non ſpectat:non ergo eſt conditus ab eo. Item. Iohā. 14. Venit princeps mundi huius. Rurſus Iohan. 12. Vocat diabolum principem huius mundi:& ille deus eſt tenebrarum;ergo videẽ &c.Item. Apoſtolus.2. ad Corin.4.& Ephe.2. Vocat diabolum deum huius ſæculi: ſed non meretur aliquis dici deus alicuius,niſi eius qđ cōdidit: ergo &c. Alias plurimas adducit auctoritates de ſcriptura: ſed his ſolutis ſoluunẽ & aliæ. Item. Rōnibus probant idipſum hoc modo. (Ariſtot.5. meth.2.) Oppoſitorum oppoſitæ ſunt cauſæ: ſed ſpiritualia, & corporalia habent repugnantiam. vnde Rom.7. Video aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ:& Gala.5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,&c.Item.Et nouū & vetus teſtamentum aduerſantur ſicut patet. Matt.5. quia ibi p̄cipiūtur recte contraria, ſicut iurare, & non iurare:occidere,& non occidere: ergo neceſſarium eſt ponere duo principia prima,vnū corporalium,aliud ſpiritualium:vnum veteris, aliud noui.Secunda rō. Idem ſimiliter ſe habens ſemper natū eſt facere idē; ergo cum deus bonus vniformiter ſe habeat,& ſimiliter ſemper facit idē; ergo cum ſit cauſa conditiua,nullius eſt deſtructiua:& cum ſit cauſa productionis,non erit cauſa deſtructionis,nec corruptibilitatis:ergo corruptibilia ſunt ab alio principio.Tertia ratio eſt.Omne quod bonus deus facit,eſt bonum:omne quod eſt bonū, eſt diligendum,& nihil omnino qđ fecerit eſt odiendum: ſed iſte mūdus eſt odiendus,& ſpernendus: ſimiliter & vita carnalis. j.Iohan.2.Nolite diligere mundum:& iterum.Iohan. 12. Qui amat aīam ſuam perdet eā: ergo,&c.

Fundamenta. In contrarium autem ſunt rationes,& auctoritates. Iohan.1.dr̄ de verbo. Oia per ipſum facta ſunt; ſed verbum eſt bonus deus:ergo &c. Si dicas ꝙ omnia non diſtribuit pro viſibilibus,Contra. Statim ſequitur. Et mundus factus eſt per eum, &c. conſtat ꝙ de hoc mundo loquiẽ,&c. Item. Matth. vlti. Data eſt mihi ois poteſtas i cœlo, & in terra (dicit de9 bonus:)ergo aut iuſte data eſt,aut iniuſte.Si iuſte:ergo cęlum,& terra ſua ſunt,& ipſe fecit. Si iniuſte:ergo videtur,ꝙ ipſe deus bonus iniuſte vſurpauit alienum: & ita ꝙ fuerit iniuſtus. Item. Idem fuit ille conditor rerum viſibilium,qui dedit vetus teſtamentum. Probatio. Act.13.dicit Paulus, Viri fratres,deus plebis Iſrael elegit patres noſtros. Et poſt, Qui habitāt Hieruſalem principes hunc ignorantes,& iudicantes impleuerūt: ſed iſte fuit deus lucis,ergo &c. Item. Rōnibus oſtenditur. Omne bonū, & pulchrum eſt a deo bono:ſed oīa viſibilia ſunt bona, & pulchra: ergo &c. Probatio. Aut ſunt bona, aut mala, Si bona; habeo propoſitum. Si mala; ergo eorum corruptio eſt bona: ergo corruptio eorum eſt a deo bono, qīa omne bonum ab ipſo: ergo &c. Item. Quæcunque adinuicem coniunguntur,neceſſe eſt coniungi per aliquid in quo cōicant: ſed in nullo cōmunicant quæ differunt in principijs primis: ſi ergo anima,& corpus coniunguntur, neceſſe eſt, ꝙ ab eodem deo producantur: ſed anima eſt a deo lucis, ergo &c. Item. Quæritur de iſtis duobus principijs qualiter ſe habeant adinuicem: aut enim habent pacem,

pacem, aut bellum: aliter enim non
video quomodo poſſit eſſe. Sed Deus
lucis non poteſt bellare, cum in eo
ſit ſumma pax, & quies. Deus tene-
brarũ (cum in eo ſit omnimoda ma-
litia) non poteſt quieſcere; ergo
videtur; quòd nec bellant, nec
quieſcunt.

24 RESPON. Dicendum, quòd
quæſtio de pluralitate principiorum
tripliciter poteſt intelligi: & ſecun-
dum hoc in diuerſis locis tractanda
eſt. Poteſt enim quæri, vtrum plura
ſint principia quorum vtrumque bo
num: & illud habet determinari in
primo libro: vbi quæritur de vni-
tate diuinæ eſſentiæ. Poteſt nihilo-
minus quæri, vtrum plura ſint prin-
cipia: ita quòd vnum ſit ſummũ bo-
num, alterum vero ſummum malũ:
ita ꝙ ab vno ſit omne bonum, ab alio
omne malum: & illud habet deter-
minari in tractatu de malo: nõ enim
poteſt hæc quæſtio ſciri, niſi ſciatur
quid ſit malum primo. Poteſt etiam
quæri, vtrũ plura ſint principia quo
rum vnum ſit principium incorru-
ptibilium, & ſpiritualium, aliud ſit
principium corruptibilium, & viſi-
biliũ: & hoc habet determinari nũc,
vbi quæritur de exitu rerum in eſſe.
Ad hanc quæſtionem dicendum, ꝙ
error ille de poſitione duorum prin
cipiorum non ſolum eſt contra fidẽ,
imo adeo contra rationẽ, vt vix cre-
dam hoĩem, qui aliquid de philoſo-
phia ſciuit, hunc errorem poſuiſſe,
aut defendiſſe. Iſte error tamen peſſi
mus eſt quia prætendit aliquam ſpe-
ciem pietatis. Videtur enim deo bo-
no attribuere bona, & pulchra, & no
bilia, & alij principio alia: & ideo
magis ſubintrauit, & eccleſiã dei ma
gis fœdauit. Et quia etiam a ſimplici
bus magis poteſt capi, & falſa imagi-
natione cogitari: & ad iſtum errorẽ
peſſimum de multitudine principio-
rum innumerabiles errores conſe-
quuntur vaniſſimi, ſicut illis eſt notũ
qui ſectam Manichæorum nouerẽ, ſi
cut de iuramento, matrimonio, ho-
micidio, & alijs pluribus, quæ om-
nia ſuas habent improbationes per
ſcripturas. Caput autem, & princi-
pium erroris omnis damnat philo-
ſophia, ꝙ duo ſint rerum principia
prima: tum quia ordo vniuerſi de-
ſtruitur hoc poſito, tum quia diuina
potentia limitatur ex hoc, vt nõ poſ-
ſit corporalia producere: tum etiam
quia ex hoc diuina eſſentia circun-
ſcriptibilis ponitur, vt tantum ſit in
regione lucis: & ſi hæc vera ſunt, de⁹
nec eſt, nec aliquid eſt boni. Ad au- 25
ctoritates quas adducunt. Dicendũ,
ꝙ mũdus dupliciter accipitur in ſcri
ptura, videlicet pro mundana con-
uerſatione, quę vana eſt, & immũda,
& pro mũdana creatura. Primo mo
do damnatur in ſcripturis, & non
dicitur eſſe a deo tanq̃ malum, quia
peccatũ non eſt a deo, ſicut alibi pate
bit. Secundo modo cõmendatur tan
quam bonum, & pulchrum, ſicut dr̃
Gen. j. Vidit deus omnia quę fecerat,
& erant valde bona: & hoc modo eſt
a deo. Secundum hanc diſtinctionẽ
ſoluuntur obiecta. Nam ꝙ dicitur,
regnum Chriſti non eſt de hoc mun
do, intelligitur de mundana conuer-
ſatione, quia ipſe non regnat in ma-
lis: ſed in bonis, quorum conuerſatio
eſt in cœlis. Similiter ꝙ dicitur, dia-
bolus eſt princeps mundi, & nõ de⁹,
intelligitur de mundane, & ſecula-
riter conuerſantibus. Patet ergo, ꝙ
deceptus eſt ſtultus, & impius Mani-
chæus, quia neſciuit diſtinguere. Et
iterum peccauit in illatione: non
enim ſequitur, eſt princeps mundi,
ergo conditor. Sic enim ſequeretur:
cum Rex Franciæ ſit princeps Fran-
ciæ, ergo fecit eam: qui ſic argue-
ret, ſtultus iudicaretur: certe multo
ſtultius arguit Manichæus. Rurſus
non ſequitur: eſt deus, ergo cõditor.
Nam ſi ſic, cum dicatur Philip. 3.
Quorum deus venter eſt: ergo deus
venter creauit illos: ſtulta igitur eſt
hęc ratio, quare & Manichæi. Quod 26
obiicitur, ꝙ contrariorum contrariæ
ſunt cauſæ, illud intelligitur de cau-
ſis intrinſecis proximis: nã de cauſa
extra non habet veritatem: & ideo q͂a
neſciuit diſtinguere, deceptus eſt peſ
ſimus Manichæus. Et quòd ita ſit,
patet. Si enim cõtrariorum cõtrariæ
ſunt cauſæ primę producẽtes, tot eſ-

Et ſic intellige, illud Chri: mund⁹ nõ põt uos diligere.

ſent principia quod ſunt genera contrarietatum: ergo alius deus feciſſet calidum, & alius frigidum, & ſic de aliis contrarietatibus. Si quis ita argueret, ab oībus deridendus eſſet: quãto magis ſtultiſſimus Maniche⁹? Quod tñ dī ꝙ caro contrariatur ſpi
27 ritui. Dicendũ, ꝙ nomen (carnis) aliquando accipitur pro natura: ſicut Ephe. 5. Nemo carnem ſuam vnquã odio habuit: & ſic non contrariant̃, imo miro amore nectuntur. Accipit̃ etiam pro vitio, & corruptione q̃ eſt in carne: & ratione huius contrariãtur, nec tñ habẽt cauſam contrariã, quia non habent cauſam efficiẽtem,
28 ſed deficientem. Quod obiicitur, ꝙ idem ſimiliter ſe habẽs, &c. Dicendũ ꝙ aliquid eſt agens, quod agit ſeipſo, & illud impoſſibile eſt ꝙ producẽdo diuerſa diuerſificet: imo vno & eodẽ producit multa. Aliud eſt agẽs, quod agit per aliud a ſe, & illud variatur in agendo diuerſa. Deus autem eſt agens primo modo, & non ſecundo, & quia hoc nõ intellexit Maniche⁹: poſuit diuerſa principia, & diuerſos legislatores, cũ videat in legibus diuerſitatẽ, & in rebus. Et quòd ſtulte motus fuit, ſenſibiliter patet: videm⁹ enim ꝙ idem artifex per eãdem artẽ domificandi facit aulam, & cloacã: nunquid duo artifices oportuit ad hæc facienda inuenire? Rurſus. Idem medicus ſm eandem artem medicinæ diuerſa eidem ægroto ſm diuerſos ſtatus apponit medicamenta, & diuerſa dat præcepta, & contraria, ſm diuerſitates infirmorũ: imo ſtult⁹ eſſet medicus, qui eadẽ daret ſemper medicamenta, & mandata. Si ergo diuerſus fuit ſtatus hominum incipientium, vt Iudæorum, & virorum euangelicorum, quid prohibet vnum & eundem, diuerſa & contraria præcepiſſe? attamen contraria non ſunt ſpi
29 ritualiter intellecta. Quod vltimo obiicitur iam ſolutum eſt, quia vitioſitas mundanorum eſt cõtemnenda: ſed creatura amanda, & deus in ea laudandus: & omnes creaturæ laudant deum, & bonæ ſunt. Et hæc ſufficiant.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus cum ſit actus purus, atque cauſa omniũ rerum ſufficiẽs, immediate omnia produxit.

SVppoſito, ꝙ oīa ſint ab vno principio, quærit̃ vtrum illud produxerit omnia ſeipſo, aut mediante alio. Et ꝙ mediãte alio vr̃ congruum. De liberalitate enim agentis eſt, vt non tantum communicet alij actum: ſed etiam potentiam multiplicandi, & diffundendi ſe: ſed deus eſt agens liberaliſſimum: ergo videtur ꝙ primæ creaturæ quã fecit, dederit potentiam faciendi aliã, & illa dat alij, & ſic procedendo vſq; ad vltimam. Si dicas ꝙ creatura non eſt capax tantæ potẽtiæ. Contra. Maius eſt facere aliquid cum eſt reſiſtentia, q̃ vbi nulla: ſed creatura in faciẽdo aliquid ex contrario habet reſiſtentiam, & faciendo ex nihilo nullã: ergo ſi capax eſt primæ potentiæ, & ſecundæ. Item. De nobilitate agentis eſt facere nobiliſſima opera per ſe ipſum, & min⁹ nobilia per miniſtrũ, vt patet. Decet. n. Regem iudicare: ſed non decet eum coquinam facere: ergo ſi primus Rex eſt nobiliſſimus, & producit res ſm ꝙ decet eius nobilitatem: videtur ꝙ ipſe debuit aliquid vnum producere, & per illud minus nobilia: & ſic procedẽdo vſq; ad vltimum. Si tu dicas, ꝙ non eſt ſimile de deo, & aliquo agente creato, quia deus non perficitur ab aliquo opere, obiicitur. Quia opus regiminis, propagationis, & gubernationis diuinum eſt: & deus tñ gubernat, & regit vnam creaturã per aliã: & hoc eſt ad oñſionẽ ſuæ nobilitatis: quare non ſimiliter creat. Item oñditur, ꝙ neceſſarium ſit ita eſſe ſic. Oīs effect⁹ qui exit ab aliqua cauſa vniuerſali, exit ab ea, vel per aliã cauſam ꝓpriã, vel per ſeipſam appropriatã: ſed de⁹ eſt cauſa vniuerſaliſſima non valens arctari, nec appropriari, cũ nulla poſſit ei fieri additio: ergo cum producit

multa, ꝓducit per aliam cauſam ꝓpriam. Item. Ego video, ꝙ virtus vnitatis eſt ad numeros infinitos, tñ vnitas nullum numerum ꝓducit, quin producatur pariter a numero qui immediate ipſam ſequitur. ſ. dualitate: vnde nullo modo vnitas faceret ternarium, & nonum procedendo niſi per dualitatem, & ſic in alijs, procedendo: ergo vr̃ ſimiliter, ꝙ non ꝓcedit a deo multitudo rerum, cum ipſe ſit ſumme vnus, niſi p ipſas res. Sed contra. Quod illud non ſit congruũ videtur. Quantum homo recipit ab alio, intantum ei tenetur: ſed ad ſolum deum tenetur creatura ex toto; ſolum. n. deum debet diligere hõ ex toto corde, & nihil aliud æqualiter: ergo ſolus deus creat totum: ſed creatio eſt actio in qua totum producitur: ergo &c. Itẽ. Maius eſt rem de non eſſe ad eſſe producere, q̃ conſeruare, & perficere: ergo ſi deus mediãte alio produceret res, vr̃ ꝙ mediante alio conſeruaret, & perficeret: ergo res nullo modo deo indigerent: ergo nec ad deũ tẽderent: ſed omnia ſunt bona, quia tendunt ad ipſum, & ordinata: ergo nihil eſſet bonum, nec ordinatum. In quo. n. principaliter eſt ratio finis, in eodem eſt ratio boni. Item. Quod ſit impoſſibile vr̃. Impoſſibile eſt creaturam agere ſe tota, cum nulla ſit oĩno ſimplex: ergo impoſſibile eſt ꝙ agat totum: ergo ſolũ partem. Item. Impoſſibile eſt creaturam agere per potentiam infinitam: ſed inter oĩno nihil, & aliquid eſt, diſtantia infinita: ergo non poteſt educi niſi ab agente virtutis infinitæ: tale autem eſt ſolus deus: ergo &c. Reſp.

Ariſtot. 1. Eth. ca. 8.

30 Dicendum, ꝙ ponere, ꝙ deus ꝓduxerit res per aliud agens, eſt contra veritatem, & contra fidem, ſed ſolũ per filium ſuũ: dixit enim, & facta ſunt: nec ſolum contra fidem, verumetiã contra rationem: & ponere res oẽs ꝓductas ex nihilo, omnino eſt contra rationem: ita vt non poſsit capi qũo agens potẽtiæ finitæ aliquid ex nihilo producat. Nec crẽdo aliquẽ Philoſophorum hoc poſuiſſe. Sed ſuppoſito potentiali, ſiue materiali principio, plures fuerunt Philoſophi, qui poſuerunt ordinem in producendo gradatim deſcendendo hoc modo: Cum ſit deus omnino ſimplex, cuius actus eſt intelligere, non produxit niſi intelligẽtiam primam, & vnicã: illa vero propter diſtantiam a primo intellexit ſe & primum: & ita aliquo modo fuit compoſita: & ita produxit orbem ſuum, & intelligentiam ſecundi orbis: & ſic deinceps vſque ad orbem lunæ, & intelligentiam decimam, quæ irradiabat ſuper animas rationales, & ſicut ordo eſt in producẽdo: ita in & irradiando. Sed iſte error falſum fundamentum habet. ſ. ꝙ materiale principium non ſit productum, ſicut ſupra probatum eſt. Item falſam habet rõnem. Dicit enim, ꝙ quia ſimpliciſſimus eſt deus: non ꝓducit niſi vnũ: ſed hoc magis eſt ad oppoſitum: quia quanto aliquid ſimplicius, tanto potentius: & quãto potentius, tanto in plura poteſt: ergo ſi deus ſimpliciſsmus, hoc ipſo poteſt in omnia ſine medio. Rurſus, hæc ratio repugnat eis. Si. n. pp ſimplicitatem non produxit niſi vnum, cũ intelligentia ſecũda ſit ſimplicior inter oẽs, vnde venit in orbe eius maior varietas ſtellarum, q̃ in aliquo orbium inferiorum? quia vr̃ per rõnem ſuam ꝙ vniformes ſint: & ita ratio poſitionis cõtradicit poſitioni. Propter hoc dicẽdũ ſicut dicit fides noſtra: ꝙ oĩa in prima cõditione immediate a deo ſunt ꝓducta. Quia enim creatio eſt totius ſubſtantiæ ſm totum: ideo decuit eſſe ſolius dei, nec potuit eſſe alterius, ſiue per alterum, vt probãt rõnes ad hanc partem inductæ. Quod obiicitur de liberalitate, & nobilitate. Dicendum ꝙ tam liberalitas, q̃ nobilitas non ſupponunt ordinem, & poſsibilitatem in actum. In actu. n. creationis non attendit ordo, æqualis enim virtutis, & dignitatis eſt ꝓducere aſinum ex nihilo, & angelũ, quia vtrunque infinite. Non eſt etiã in hoc actu poſsibilitas creaturæ (vt viſum eſt) propter infinitatem: non ſic eſt de actu regiminis, & propagationis: ideo patet, ꝙ non eſt ſimile. Quod obiicitur, ꝙ creatura eſt capax, quia non habet reſiſtens. Dicẽ-

 dum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA. VITTORIO EMANUELE

dum, ꝙ in contrariis reſiſtentiam cō
fert ad operationem. Præterea. Eſto
quòd impediat, nihilominus habet
iuuans. ſ. fundamentum, & appetitū
materiæ: ſed in creatione nullum ha
33 bet iuuamētum: ideo difficilius: ideo
nō eſt locus a minori, vt patet. Quod
obiicitur, ꝙ cauſa vniuerſalis nō po
teſt in effectus proprios. Dicendum,
ꝙ cauſa vniuerſalis, quæ non eſt act9
purus, indiget actualitate cauſæ par-
ticularis: ſed illa, quæ omnino eſt a-
ctus, ſimul habet in ſe rationem vni-
uerſalis cauſæ, & particularis, quia ſi
mul habet primitatem, & actualita-
tē: ideo poteſt in multa, & ſm totum
34 poteſt in illa. Quod vltimo obiici-
tur, ꝙ vnitas non poteſt in numeros
poſteriores ſine prioribus. Dicendū
ꝙ nec in puncto eſt omnino potētia
actiua, & ſufficiens ad lineam, nec in
vnitate ad numerum. Nam ipſa vni-
tas eſt potentia omnis numerus, non
potentia ſufficiens per ſe: & ideo non
ſolum actualis, & omnino actiua, ve-
rumetiam aliquo modo paſſiua eſt
potentia numeri: deus autem in om-
nia poteſt potentia omnino actiua,
& ideo ſine omni medio poteſt crea-
re omnia.

Arti. 3. Viſo de entitate, & quidditate principii producentis, quæritur hic tertio de ipſa productione, quæ creatio appellatur. Circa quam quæruntur duo. Primum eſt, vtrum dicat mutationem aliquam. Secundum eſt, vtrum dicat aliquid mediū inter creatorem, & creaturā.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Creatio eſt mutatio in qua res aliquomodo ſe habent, & nullo modo prius, cuius terminus eſt tota rei ſubſtantia.

Ad opp. QVOD creatio dicat mutationem videtur primo per auctoritatē Auguſt. 12. de ciuitate dei. Omnia quæ creatā ſunt mutabilia ſunt, quia de nihilo facta ſunt; ſi ergo creabile eſt mutabile: ergo creatū, & mutatū: & creatio ē mutatio. Si tu dicas, ꝙ eſt mutabile, quia poteſt in nihil cedere, & non quia ꝓductum eſt. Contra. Sicut deſtrui dicit viam veniendi in nō eſſe, ita creari in eſſe; ſi ergo deſtructio ponit mutationem: ergo pari ratione & productio. Item. Creatio eſt actio; ſed oīs actio eſt in motu, & omnis motus in actione: ergo qui creat, vere agit: ergo vere mouet. Si tu dicas, ꝙ actio dei magis eſt ſubſtantia, q̄ actio, & talis eſt creatio: obiicitur de paſſione, quia creari eſt ipſius creaturæ. Si ergo creatura ſuſceptibilis eſt vere paſſionis, & mutationis: ergo creatio, & paſſio eſt mutatio. Item. Per Dam. qui Philoſophus, & Theolog9 eſt. Omne quod a uerſione incipit, in verſionem tendit (loquitur de creatione) ergo ſm ipſum creatio eſt verſio: ſed omnis verſio eſt mutatio, ſicut ipſe idē dicit, ꝙ cætera ſunt mutabilia, quia vertibilia: ergo creatio eſt mutatio. Itē. Quanto aliqua ſunt magis diſtantia, tanto in perueniēdo ab vno in alterū maior eſt mutatio, & variatio: ſed ens, & nō ens ſumme diſtant: ergo cum creatione de non ente fiat ens, creatio veriſſime eſt mutatio. Item. Magis mutatur res quando ſuſcipit formam nouam, quàm quando acquirit nouū ſitum: & rurſus adhuc magis quando acquirit formam ſubſtantialem, q̄ quando acquirit diſpoſitionem accidentalem: ergo quando totum de nouo recipit, & accipit, tunc mutatur maxime: ſed hoc eſt in creatione: ergo ibi vere eſt mutatio. Item. Si creatio dicit actionem abſque omni mutatione, ergo abſque omni tempore: & talia poſſunt ineſſe, & inſunt deo ab æterno: ergo videtur quòd deus res produxit ab æterno. Ad oppoſitum Magiſter dicit, & habetur in litera: cum dicimus deū facere aliquid, non aliquem in operando motum intelligimus ineſſe. Si dicas, ꝙ creatio actio non dicit motum, ſed creatio paſſio tantum. Cōtra. Idem manet ſignatū in actiuo, & paſſiuo (ſicut dicit grammaticus) ſicut recti, & obliqui: ſi ergo in actione nō dicit motū: ergo nec

Ariſto. 8 in paſſione. Item. Mutari eſt ſe aliter
Phy. 7 habere nunc quam prius: ſed ꝙ crea
tur non ſe habet aliter nūc & prius,
quia nunq̃ aliter ſe habuit, qnam ſi-
cut nunc ſe habet in creatione, nun-
quā enim fuit aliquo alio modo, nec
ſe habuit aliqualiter, nec ergo aliter
quam nunc: ergo non mutatur dum
creatur: ergo creatio nō eſt mutatio.
Ariſto. 3 Item. Omnis motus, & mutatio eſt
Phy. 6 perfectio entis in potētia, creatio aūt
eſt nullo mō entis: ergo creatio non
eſt motus, nec mutatio. Prima patet
per Philoſophum, ſecunda vero per
Ariſto. 8 Magiſtrum. Item. Omnis mutatio
Phy. 4 fundatur ſuper aliquod mobile: ſed
creatio non præexigit aliquod mobi
le, q̃a omne mobile per creationem
inducitur in eſſe: ergo creatio non eſt
mutatio. Item. Si creatio eſt mutatio
aut ergo ſm accidens, aut ſecundum
Ariſto. 5 ſubſtantiam. Non ſm accidens, quia
Phy. 7. tunc ſola accidentia crearentur. Sed
nec ſecundum ſubſtantiam, quia tūc
eſſet gn̄atio, vel corruptio. Si dicas,
ꝙ ſub nulla harum ſpecierum conti
netur, obiicitur, quod non ſolum ſm
Philoſophum, ſed ſecundum Augu.
omnis motus aut eſt ad ſitum, aut ad
formam: ſed creatio eſt ad materiam
recte ac proprie: ergo videtur, quod
non ſit mutatio. Item. Ex tanta po-
tentia creat deus, ex quanta generat,
quia vtrunque facit per potētiam in
finitam: ſed deꝰ poteſt generare ſine
mutatione ſui, & etiam perſonę geni
tæ: ergo pari rōne poteſt creare muta
tione ſui, & creaturæ, aut ſi non, quę
35 ro quare non. Reſp. Dicendū, quod
quædam eſt productio in qua produ
ctū ſe habet aliter nunc & prius, quia
ſecundum aliquid ſui fuit prius ſub
vna diſpoſitione, & nūc eſt ſub alia,
& talis eſt productio quæ eſt ex mate
riali principio, vt naturalis genera-
tio. Quædam vero eſt productio in
qua productum aliquo modo ſe ha-
bet nunc, & nullo modo prius, & ta
lis eſt productio quæ eſt ex nihilo.
Tertia eſt productio in qua ꝓductū
omnino ſe habet nunc, & prius, ſi ta
men eſt ibi dicere prius, & talis eſt fi
lij generatio ab æterno. Ab æterno
enim ſic proceſſit vt nunc eſt. Prima

habet rōnem motus, & mutationis, &
productionis. Motus, rōne præpara
tionis materiæ, quæ fit per diſpoſitio
nes accidentales, & hæc indiget ſuc-
ceſſione, & tempore. Mutationis, ra-
tione exitus in eſſe, ſiue receptionis
ſubſtātialis formę, qua fit in inſtāti.
Productionis vero, rōne eius quam
illam formam non a ſe habet, ſed ab
alio effectiuo principio. Secunda ca
ret rōne motus, habet tn̄ productio-
nis rōnem, & mutationis. Rōne mo-
tus caret, quia cum non habeat mate
riam, nulla poteſt præire diſpoſitio:
tamen habet rationem mutationis,
quia ibi eſt ſubita, & noua formę in-
ductio: habet rationē productionis,
qm̄ hoc habet ab alio effectiuo prin
cipio. Tertia caret ratione motus, &
mutationis, habet tamen rationem
productionis. Ratione motus & mu
tationis caret, quia nec eſt ex mate-
riali principio, nec eſt ex nihilo: ſed
tamen eſt ab aliquo, & ſempiternali-
ter eſt ab ipſo. Concedendum eſt igi
tur, qđ productio creaturæ eſt muta
tio, & concedendæ ſunt rationes ad
hoc, licet aliquæ videantur ſophiſti-
cę. Quod ergo obiicitur, quod eſt 36
ſine motu. Dicendum, quod illud
intelligitur ſine motu agentis, non
tamen ſine mutatione producti. Si e-
nim (vt dicit Philoſophus) anima
dum mouet corpus, immobilis perſe
uerat, quantomagis deus, dum creat,
& mutat omnia, ipſe ſtabilis manens 37
dat cuncta moueri? Si vero obiiciat,
quod verbum actiuum, & paſſiuum V̄r innue-
ſignificat idem. Dicendum quod fal re, actionē
ſum eſt, quia actio, & paſſio dicſit di- & paſſio-
uerſa genera: tamen in cōiugatione nem differ
vnum ponitur iuxta alterum, q̃a ſm re reali-
vocis formationē vnū venit ab alio. ter.
Quod obiicitur, quod mutari eſt
aliter ſe habere nunc, & prius. Dicen
dum, quod iſta nō eſt generalis ratio
eiꝰ quod eſt mutari, ſiue mutationis,
ſed ſolius mutationis naturalis.
Quod ergo obijcitur, mutabile eſt
quod ſe habet eodem modo, & muta
bile quod ſe habet aliter. Dicendum
quod hic eſt conſequens, quia ſi mu-
tabile, & immutabile opponunt, op-
ponuntur vt priuatio, & habitus, &

 immuta-

immutabile eſt quod ſe habet eodem modo, tunc mutabile eſt, ſiue mutandum, quod non ſe habet eodem mō. Sed hæc habet tres cās veritatis, aut q̄a nullo mō habet prius, & poſterius, aut nullo modo prius, & aliquo modo poſterius: & ita nō eodē mō, aut quia ſimpliciter aliter ſe hēt pri⁹ & aliter poſterius: & ideo cum procedit a pluribus cauſis veritatis ad
40 vnam, peccatur ſm̄ conſequens. AD tres rōnes ſeque͞tes patet r̄n̄ſio, quia omnes procedunt de mutatione naturali quæ præexigit materiā, & ens in potentia, & quę eſt gn̄atio, tali aūt modo creatio nō eſt mutatio: ſed ſupra hanc mutationem, vnde poteſt dici ſupernaturalis mutatio. Et ſi quæras vtrum ſit mutatio ad formā, aut ad ſitum: dico quod eſt ad totam rei ſubſtātiam, & ita ad formam, ac per hoc ſub mutatione ad formā poteſt
41 comprehendi. Quod obijcitur de gn̄atione filij. Dicendum quod non eſt ſimile: quamuis enim vtraque ſit ab æquali pote͞tia, tn̄ creatio eſt ex nihilo. Sed (ex) nō pōt dicere identitatē, nec cauſalitatē, ergo ordinē: ergo fieri ex nihilo habet eſſe poſt nihil, & ita poteſt non eſſe: ergo aliquo modo ſe habet nunc, quo modo non ſe habebat prius: & ideo neceſſario mutatio ponitur per productionē de nihilo, & inceptio. Filius autem eſt de patris ſubſtantia per ide͞titatem: nec oportet quod habeat ordinem ad nihil, ſiue ad non eſſe: ergo poteſt ſemper eſſe, & ita produci ſine initio, & mutatione. Vnde productio rei non ponit inchoationem rei neceſſario, ſed productio ex nihilo neceſſario ponit, & ideo creatio neceſſario includit mutationē, generatio vero filij minime.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Creatio actio, eſt medium inter creatorem, & creaturam ſecundum rationem præciſam tantum: ſed creatio paſſio eſt medium ſecundum rationem nō preciſam, quia ipſa nō nihil dicit vltra creaturam.

VTRVM creatio dicat medium inter creatorē & creaturā. Et quod ſic videtur. Sicut ſe habet gn̄ari ad gn̄atum eſſe & fieri ad factum eſſe, ita creari ad creatum eſſe: ſed fieri eſt medium inter facientem, & factū: & gn̄ari inter generantem, & gn̄atum: ergo &c. Item. In omnibus creatis entibus differt, qd̄ eſt, & quo eſt etiam formaliter: ergo differt ſimiliter quo creatur, & quod creatur. Sed quod creatur, eſt creatura, quo creatur formaliter ē creatio: ergo differt creatio actio a creatura, & ſimiliter a creatore creatio paſſio: ergo eſt inter vtrunque. Item. Quod tranſit non eſt idem cum eo quod p̄manet: ſed creari rei eſt in inſtanti, & non amplius: ergo cum eſſe creaturę duret, & maneat poſt creationem: ergo differt creari, & eſſe: ergo creatio, & creatura. Item. Omnis mutatio eſt via, & omnis via differt a termino, quia nihil terminatur ad ſeipſum. Si ergo creatio ē mutatio, & habet creaturam pro termino: ergo differt creatura vt via a termino: ſed via cadit media inter extrema: ergo &c. Item. Per impoſſibile. Si creatio eſt creatura, & oīs creatura creatur: ergo creatio creatur. Sed oē qd̄ creatur, creatē per creationem mediam: ergo creatio per aliam creationem, & ſic deinceps vſque in infinitum. ſi ergo non eſt abire in infinitum, patet &c. Contra. Philoſophus de cauſis. Prima rerum creatarū eſt eſſe: ſed nihil ex parte creaturę eſt ante creari: ergo creari non eſt aliud quam eſſe: ergo nec creatio

Ariſt. 3. de ani. tex. 36 & 7. meth. text. 42

Ariſto. 3. Phy. 6

creatio aliud quã eſſentia:ergo nul-
la eſt differentia creationis ad crea-
turam.Item. Inter ens ab alio,& nõ
ab alio non eſt medium:ſed oẽ quod
non eſt ab alio eſt creator,oẽ autẽ qđ
eſt ab alio eſſentialiter, eſt creatura:
ergo inter ea nihil eſt mediũ. Item.
Per impoſſibile oſtẽditur. Creatura
refertur ad creatorẽ:aut ergo ꝑ ſe,aut
ꝑ aliud.Si per aliud,quæritur de illo
vtrum referatur ſeipſo,aut alio,& ſic
procedendo in infinitum.Si vero re-
fertur ſeipſa:ſed refertur per creatio
nem:ergo creatio non eſt aliud quã
creatura.Item. Si creatio ẽ medium
inter creatorem,& creaturam,aut er
go æternum, aut temporale. Quia
ſi ęternum:ergo aliquid ęternum eſt
aliud a deo.Si temporale: ergo ante
omnium creationem eſt aliquid tem
porale. Horum autem vtrunque eſt
hæreticum dicere,& reprobatum in
concilio Senonẽ.de ideis,quę pone
bantur a quibuſdã mediæ inter deũ,
& res.Item. A proportione videtur
hoc poſſe oſtendi. Sicut enim ſe ha-
bet creator ad creaturam, ita creatio
actio ad creationem paſſionem:ergo
a permutata proportione,ſicut ſe ha
bet creator ad creationem actiuã, ita
creatura ad creationem paſſiuã: ſed
creator non differt ſm rem a creatio
ne actione: ergo &c.

Reſp.Dicẽdũ qđ eſt loq; de creatiõe
actiõe,& de creatione paſſione. Si de
actione loquamur:ſic dico qđ nõ eſt
mediũ ſm rẽ:ſed ſolum ſm rõnẽ in-
telligendi,pro eo quod deus cum ſit
ſumme ſimplex,eſt ſua actio. Si autẽ
loquamur de creatione paſſione, tũc
diſtinguitur,quia ꝑ creaturę nomen
põt ſignari,& importari omne ꝙ eſt
ab alio:ita quod habet eſſe poſt oĩno
nõ eſſe,& hoc mõ in nomine creatu
ræ clauditur ipſa creatio,qm creatu-
ra non tm̃ nominat ipſa creata, ſed
etiam concreata:& ſic non eſt mediũ
nec re,nec rõne. Alio modo creatu-
ra nominat ipſam ſubſtãtiã rei ab ali
quo producente de nihilo:& ſic crea
tio tenet mediũ non ſm rem,& natu
ram:ſed ſm rõnem,& habitudinem.
Illa tñ ratio non nihil dicit:ſed non
dicit aliquid per eſſentiam diuerſum
a creatura, & hoc patet ſic. Creatio
enim dr̃ eſſe de nihilo,creatio nihilo
minus dr̃ eſſe a deo, vnde habitudi-
nem dicit ipſius ad non eſſe ꝓcedens
& ad ſuum eſſe producẽs de ratione
ſui noĩs:creari enim non ſignat eſſe
principaliter:ſed exire de non eſſe,in
eſſe,& hoc ab aliquo.Si ergo quęra-
tur q̃ ſit habitudo q̃ importat ĩ com
paratione ad non eſſe,dicendũ quod
illa habitudo dr̃ mutatio. Et ſi quæ-
ras qd ſit illa mutatio: dico quod nõ
eſt aliud quam ipſa res extra. Et hoc
patet,quia eſt mutatio ad eſſe, & mu
tatio ab eſſe,& mutatio in eſſe. Muta
tio ad eſſe,nihil ponit niſi a parte ter
mini. Mutatio ab eſſe,nihil ponit ni
ſi a parte principij. Mutatio in eſſe,
ponit ex parte vtriuſque:& ideo mu
tari primo modo nihil aliud eſt quã
nunc primo eſſe.Mutatio ſecũdo mo
do nihil aliud eſt,quam nũc vltimo
eſſe,& ideo non ponit aliquid aliud,
ſm rem eſſe:ſed ſolũ ſm intentionẽ.
Mutatio vero in eſſe,vtrunque extre
mum habet, & ſubiectum, quod eſt
prius natura, quam terminus. Et iõ
talis mutatio aliquid põt eſſe natura
ꝓcedens terminum, & diuerſum ab
illo ſm rẽ, quamuis non ſit ens actu
completum:& ideo nõ ſic creatio eſt
medium inter creatorem,& creaturã
ſicut generatio inter generantem,&
gñatum.Dicendo igitur cõparatio-
nem ad non eſſe,dicit medium nõ di
uerſum per eſſentiã, ſed ſm rõnem:
ſimiliter dicendo comparationẽ ad
creatorem.Triplex enim eſt relatio.
Quædam quæ fundatur ſuper ꝓprie 42
tatem accidentalẽ,ſicut aliqui dicun
tur ſimiles,quia albi. Quædam quæ
fundatur ſuper dependentiam eſſen-
tialem,ſicut comparatio materiæ ad
formam.Quædam quæ ſuper origi-
nem naturalem. Prima relatio addit
aliud ſup eſſentiã. Tertia relatio ni-
hil aliud niſi pure eſſe, ſicut patet in
diuinis. Media relatio dicit aliquid
quod eſt quodam modo idẽ,quodam
modo aliud. Creatio autẽ dicit rela-
tionem ſecundũ medium modũ,quo
niam ipſa creatura eſſentialiter & to
taliter a creatore dependet. Et iõ con
cedendum,quod creatio nõ eſt aliud
ſecundum

Sco. diſt. 1
2. q.4. te-
net qđ eſt
idem reali
ter & dif-
fert forma
liter ibi ad
qõnem.

S. B. Hoc
ĩ loco par-
tim vr̃ de-
clinare ad
viã Scoti,
ponentis
relationẽ
dependen
tiæ ꝑtine-
re ad ſub-

ſtantiam, creaturæ, & ſic non dicere realitatē aliā a creatura partim vero, vt ad- hærere Thomiſtis qui aliam realitatem dicunt eſſe & nō p̄tinere ad eſſentiam creaturæ.

ſecundū rem a creatura, nec medium
inter ipſam, & deum ſm eſſentiam,
ſed ſm rōnem & habitudinem: vnde
eſt prius nata creari quam eſſe, non
duratione, plus tamen eſt idē creatio
actio cum creante, quam creatio paſ-
ſio cum creatura, quia ibi nō eſt diſ-
ferentia niſi ſolum ſm modū noſtrū
accipiendi. Hæc autem eſt differētia
rōnis, & etiam habitudinis, quæ nō
facit diuerſitatem per eſſentiam, quia
habitudo illa eſt eſſentialis. Similiter
iudicandum eſt de vnitate, bonitate,
veritate eſſentiali. His viſis patent
obiecta. Concedendæ enim ſunt rō-
nes probantes qđ non eſt verum me
dium ſm rem. Quod obiicitur de ge
43 nerari, & generatum eſſe, patet rńſio
ex dictis, quia gñatio non eſt ſecun-
dum totum, imo aliqđ præexigitur
de generādo, cui⁹ eſt endelichia ipſa
gñatio natura præcedens ipſam for-
mam, ac per hoc diuerſitatem notat.
Non ſic creatio, ſm quam fit tota rei
ſubſtantia a virtute diuina immedia
te, quę rem creat volendo eam primo
eſſe, cum non ſit. Quod obiicitur, q̄
44 differt, quod, & quo. Dicendum qđ
illa non eſt differētia per eſſentiā. Sed
quodāmodo differt, quodā modo cō
uenit. Vel dicendum, quod non eſt ſi
mile, quia creatio complectitur totā
rei ſubſtantiam quæ conſtare dr̄ ex
45 quo eſt, & quod eſt. Quod obiicitur
quod tranſit. Dicendum quod non
tranſit rōne eius quod ſignificationi
ſuæ ſubſternitur: ſed ſolum rōne con
notati, quod patet. Si enim creari eſt
nunc primo eſſe, deſinit creari nō ra
tione ei⁹ quod ponit, ſed rōne imme
diatę collationis ad nihilum. Quod
46 obiicitur, quod mutatio eſt via. Di-
cendum, quod mutatio q̄ habet duo
extrema entia poſitiua, illa eſt quę ne
ceſſario differt a termino, cuiuſmodi
eſt mutatio in eſſe: mutatio vero quę
tantū habet vltimum extremum ens
non poteſt dicere medium: ſed neceſ
ſario oportet quod ſe teneat cum al-
47 tera extremorum. Quod obiicit, qđ
omnis creatura creatur. Dicendum
eſt, quod verum eſt de creatura pro-
prie dicta: ſi autem large dicatur, nō
ſolum creatura dr̄ quod creatur: ſed

quod concreatur, & quod eſt creatu-
ræ annexū: & hoc modo eſt creatio.
Si ergo quæritur, quomō poteſt eſſe.
Dicendum qđ in primis eſt ſtatus, vt
prius tactū fuit. Vnde ſicut vnitas q̄
facit ſubiectum vnū, non eſt vna alia
vnitate, ſic nec creatio qua ſubſtātia
exit in eſſe per aliam creatione in pro
ducitur ſiue concreatur.

Hunc modum, dicēdi ſequunt̄ Thomiſtæ.

Agit in generali de hominis condi
tione quantum ad finem
propter quem crea-
tus eſt.

Et quia non valet &c.

Expoſitio

Supra egit Magiſter de cōditione
rerū a parte principij, hic agit a par-
te finis. Et quoniam res a fine, & ſm
illum reſpectum accipiunt diſtinctiō
nem formarum: ideo pars iſta habet
tres particulas. In prima (præmiſſo
quare rōnalis creatura facta ſit ex cō
paratione rerum ad finem oſtendit
rerum diſtinctionem. In ſecunda ve
ro ſm illam diſtinctionem aſſignat
diuerſam comparationem ad finem,
ibi. Ideoq; ſi quæratur quare ſit crea-
tus homo &c. Tertio vero breuiter
epilogat determinata ex ipſis, faciēs
viam ad cętera ſequētia determinan
da, ibi. Ex p̄miſſis apparet. Prima, &
vltima parte remanentibus indiuiſis
media diuiditur in tres. In prima de
terminat finem intellectualis ſubſtan
tiæ. In ſecunda finem ſubſtantię pu-
ræ corporalis, ibi. Et ſicut factus eſt
homo propter deum &c. In tertia ve
ro determinat fin⁹ compoſiti ex vtro
que, inquantum eſt tale, ibi. De homi
ne quoque in ſcriptura &c. Et ibi pri
mo determinat veritatem. Secundo
ſoluit dubitationem, ibi. Solet etiam
quæri, cum maioris &c.

Diuiſio

Quia bonus eſt deus, ſummus.

Videtur Aug. falſum dicere. nam ſi Dub. 5
conſequentia eſt bona: ergo ſi non eſ
ſemus, deus non eſſet bonus. Si dicas
quod non eſt cōſequentia neceſſaria
quia non dicit ibi conſequētiam: ſed
cauſam. Obiicitur cōtra hoc, quia bo
nitas dei aut eſt cauſa ſufficiens, aut
nō. Si ſufficiens: ergo ponit effectum
eodem modo quo ineſt: ſed neceſſa-

rium

rium eſt deum eſſe bonũ: ergo neceſſe fuit creaturas exire in eſſe: ergo nõ voluntarium, cuius oppoſitum monſtratum eſt in lib. j. in tractatu de voluntate. Item. Videtur male appropriare. In veſtigio enim eſt correſpõdentia cauſæ ad effectum, ita quod eſſentia creaturæ repñtat eſſentiã creatoris, potentia potentiam, veritas veritatem, & bonitas bonitatem: ergo debet dicere quod deus eſt ſummus.

48 Propter hoc eſt quæſtio. Cum ad noſtrum eſſe cõcurrat potentia, ſapientia, bonitas: quare cauſalitas nři eſſe potius attribuitur bonitati, quã alijs?

Reſpon. Reſp. Dicẽdum qđ cauſa in actu eſt ex concurſu efficientis, & finis, quia finis mouet efficientem in his inferioribus. Et quoniam voluntas dicit illud quo efficiens iungitur fini in habentibus intellectum, hinc eſt qđ voluntas eſt cauſa immediata: & ita dictum eſt, & oſtſum in j. lib. Quoniã ergo bonum dicit rationẽ duplicis cauſæ, ſ. efficientis & finis, hinc eſt, quod bonum eſt rõ quare voluntas, eſt in actu, & ita potiſſima rõ productionis effectuum. Et ideo eſſe noſtrũ attribuitur bonitati nõ per modum repñtandi, vel appropriationis in repñtando: ſed rationis in cauſando. Vnde prima conſequentia includit hanc ſ. quia bonus eſt deus, vult ſe diffundere, & quia vult ſe diffundere, vult creaturã producere, & quia vult creaturam producere, vult creaturam eſſe: & ita quia bonus eſt, ſumus.

Inquantum ſumus, boni ſum⁹.

Dub. 6 Ergo videtur, qđ nos boni ſimus per eſſentiã, qđ eſt cõtra Boetium de hebdomadib⁹, qui dicit quod ſumus boni participatione. Item. Si inquantum ſumus boni ſumus: ergo nõ eſt intelligere eſſe abſtracta bonitate, qđ falſum eſt, cum intelligatur veritas bonitate abſtracta.

Reſpon. Reſp. Dicendum quod bonitas eſt duplex in creatura, vna quæ eſt ex forma dante eſſe, alia quæ eſt ex forma dante bene eſſe. Pri-
49 ma eſt bonitas ſubſtantialis, quæ nõ addit ſupra formam nouum eſſe: ſed ſolum relationem ad finalẽ cauſam ſ ex qua comparatione oẽ aliud a deo habet eſſe bonũ. Et quia illa cõparatio ad cauſam eſſentialẽ, ſiue finalẽ eſt eſſentialis, nec vnquam eſſe relinquit, nec poteſt relinquere, hinc eſt qđ Auguſt. dicit inquantum ſumus, boni ſumus. Ad illud ergo quod obiicitur de Boetio. 50
Dicendũ qđ ipſe vocat bonum per eſſentiam, illud bonũ quod eſt abſolute bonum, non ex dependentia ad aliud. Hoc autem modo nulla creatura bona eſt, imo ex comparatione, & iõ participatione. Nec ſequitur quod accidẽtaliter: quia participatio non eſt accidentalis reſpectu primę bonitatis, quę eſt ex forma dãte eſſe, quãuis ſit accidentalis ſecundũ quod eſt ex forma dante bene eſſe. Ad illud quod obiicitur, qđ non eſt intelligere eſſe &c Dicẽdum quod illud quod attribuitur alicui ſecundum quod ipſum, poteſt dupliciter attribui. Aut enim cõſequitur, aut præcedit. Si præcedit, ſic eſt ita eſſentiale, quod ſine ipſo non eſt, nec põt intelligi. Sed ſi aliquo modo cõſequitur, non tñ cadit in aliud genus, põt quidẽ intelligi intellectu apprehendente, & intellectu ſemiplene & reſoluente: ſed intellectu plene ad cauſas comparante non põt intelligi nõ intellecto illo: maxime cum illud dicit habitudinem neceſſariam, & relationem ad cauſam, ſicut verũ, & bonũ.

Solet etiam quęri &c.

Aſſignat Magr̃ cauſas quare anima vnita ſit corpori. Dub. 7 51
Quarũ prima eſt dei volũtas: ſecunda inſtructio noſtra. Contra. Videtur quod vtraque ſit inartificialis. Prima enim reſponſio poteſt ad omnia dari: in ſecunda videtur principium peti, quia ſi non eſſet vnita, limpide videret deũ, nec indigeret exemplo: ergo ſi exemplo indiguit, non fuit niſi propter minorationem ſuæ cognitionis. Reſp. Di- Reſpon. 52
cendum quod Magr̃ reſpondet ſufficienter & bene. Sufficienter quidem quia cum ſit duplex via cognoſcẽdi opera dei ſ. fide, & intelligentia, ad ſoliditatem fidei ſufficit ſcire qđ de⁹ voluit, quę credit non velle niſi rõnabile: vnde in prima reſponſione ſa-

tisfacit

tisfacit fidei,& hæc reſp. in omnib⁹ fideli(vt fidelis eſt)plene ſufficit. Ad ſoliditatem intelligentiæ reſpondet ideo:& cum non poſſit reddi rõ, vel cauſa ex parte dei,redditur ex parte creaturæ. Et hæc eſt manifeſtatio diuinæ bonitatis in ſuo opere, in quo debet ſe manifeſtare non ſolum propter noſtram indigentiam, verũ etiã ad ſuam gloriam : & ſic patent obiecta. Reſpondetur etiam hic,cauſa efficiens,& finalis,& ſic ſufficienter,& plene.

Artic. 4. AD intelligentiam huius partis in qua agitur de rebus produ-ctis in cõparatione ad finem, ſm ordinẽ,& diſtinctionẽ,quærunt principaliter tria. Primum eſt de rerum diſtinctione. Secundum de ordine. Tertium de differentia angeli, & animæ. Circa primũ q̃runtur duo. Primũ eſt de multitudine rerũ quantum ad principium. Secundũ quantum ad differentias ſecundum quas diſtinguuntur.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Primum omnium rerum principium cum ſit vnice vnum, ſimpliciter primum, maxime potẽs, maximæ ſapientiæ,& ſummę bonitatis, ſua immenſa ſapientia potuit, nouit, & voluit rerũ multitudinẽ producere.

Ad opp. Ariſt. 2. de gen. vlti. VTRVM a primo efficiente debuerit vel potuerit eſſe rerum multitudo. Et q non, vr primo ſic p Philoſophũ. Idem vniformiter ſe habens natum eſt efficere idem: ſed efficiens primũ eſt vnũ omnino vniformiter ſe hñs: ergo &c q nunquam multa facere potuerit, ergo vnũ ſolum. Itẽ. A ſummo bono nũquam põt eſſe mala, nec a ſummo vero vnquam poſſunt eſſe falſa: ergo a ſummo vno non põt eſſe multa. Itẽ. Mundus ſenſibilis dr aſſimilari mundo archetypo, qui eſt in mẽte diuina, ad illius enim expreſſionem factus eſt: ſed in illo omnia ſunt vnum, ergo & in hoc mũdo: ergo vr q ab illo nõ potuerit eſſe multitudo. Itẽ. A deo ẽ exitus p gñationem, per ſpirationem, per creationẽ: ſed per generationẽ non emanat niſi vna ſola perſona, & ſimiliter per ſpirationem: ergo p creationẽ nõ egreditur niſi vna ſola creatura. Contra.

Fundamenta. Quanto ſubſtãtia producens eſt melior, tanto magis eſt ſui diffuſiua: & quãtomagis eſt ſui diffuſiua, tãto pluribus eſt nata ſe cõicare: ſed primũ efficiens eſt optimũ inter oĩa: ergo &c. Item. Quanto ſubſtãtia ſpiritualior, tanto plurium eſt cognitiua: ſed ſuprema ſubſtantia eſt ſpiritualiſſima, ergo multorum eſt cognitiua: ſed nõ eſt cognitiua multorum præcedẽtiũ ſe, vel comitantium: ergo multorum ab ipſa exeuntium. Itẽ. Quãto ſubſtantia ſimplicior, tanto potentior: quia virtus quãtomagis eſt vnita, tãtomagis infinita: ſed quãto potẽtior, tanto in plura poteſt: ergo ſi ſubſtãtia primi principij eſt ſimpliciſſima, ergo & poteſt, & debet ad ſui manifeſtationẽ producere multa, cũ ipſa ſit vnica. Itẽ. Quanto cauſa prior, tãto vniuerſalior, vnde prima eſt vniuerſaliſſima: & quãto vniuerſalior, tãto plurium principium: ergo cum principium productiuũ vniuerſi ſit ſimpliciter primũ, debuit ergo, & potuit exire ab ipſo multitudo rerum. Ariſto. de cau. & 12. meth.

53

RESP. Ad prædictorum intelligentiã notandum eſt: q ſi de principio intrinſeco quæratur vnde veniat multitudo rerũ, maxime ſm ſpeciẽ: patet q a forma. Si vero q̃ratur vnde veniat multitudo formarum tanquam a principio effectiuo extrinſeco: patet q ab efficiẽte vno. Sed qualiter poteſt venire multitudo a principio ſumme & perfectiſſime vno, difficile eſt intelligere. Et aliq circa hoc errauerunt. Quidam.n. dixerunt q quãuis vnus eſſet rerũ conditor, tamen multa & varia fecit ꝓpter multitudinem formarũ idealium: ſed illud improbatum eſt in primo libro, vbi oſtẽditur q omnes illę vnũ ſunt: nec eſt in deo ſm rem alius numerus, quam perſonarum. Aliq dixerunt dicere

S.B. limitat ſermonem ſuum de origine multitudinis, q̃ formæ tribuit, cum peripatetici eam, a materia ꝓficiſci doceant.

cere voluerunt, ꝙ hoc erat propter
multitudinē mediorū. Deus enim cū
ſit vnus,& ſumme ſimplex intellexit
ſe : & ſe intelligendo & nihil aliud,
produxit primam intelligentiā: & il
la intelligentia intellexit ſe,& deum:
& ideo produxit duo.ſ.aliam intelli
gentiam,& orbē ſuum:& ſic deſcen-
dendo,& multiplicando. Et iſta opi
nio in lectione præcedenti eſt impro
bata,vbi oſtenditur ꝙ deus immedia
te producit omnia. Tertij dixerunt
ꝙ multitudo rerum erat a principio
vnico propter multitudinē,& infini
tatem reflexionū,quibus diuinus in-
tellectus ſupra ſe reflectitur, & intel-
ligit ſe, & intelligit ſe intelligere : &
ſic vſque ad infinitum. Sed illud ni-
hil eſt. Primum, qa falſum eſt ꝙ in
deo ſit multitudo reflexionū,cū deus
ſit ſuum intelligere. Item.Ex hoc nū
quam ꝓueniret niſi diuerſitas ſm nu
merum : & ideo poſitio recta eſt, ꝙ
multitudo ī reb⁹ eſt a principio vno,
quia eſt primū principiū vnice vnū.
Quia.n.eſt principiū ſimpliciter pri
mum, ideo fœcundum & potens eſt
fœcunditate infinita, & immenſa. Si
enim vnitas quę eſt prima in genere
numeri, eſt principiū a quo poſſunt
infiniti numeri egredi, & punctus a
quo infinitæ lineæ : ergo qđ eſt ſim-
pliciter primum eſt ita potens. ꝙ oī-
no immenſum. Propterergo immē-
ſitatem infinita poteſt : ſed ꝓpter im
menſitatis manifeſtationē multa de
theſauris ſuis profert: non omnia,qa
effectus non poteſt æquari virtuti ip
ſius primæ cauſæ. Quia vero eſt vni
ce vnum,iō ſimpliciſſimum,& ſpiri-
tualiſſimū,& perfectiſſimū. Et q. ſim
pliciſſimum : maximæ potētiæ.Quia
ſpiritualiſſimum : maximæ ſapiētię.
Quia perfectiſſimū eſt:bonitatis ſum
mæ. Quia maximæ potentiæ : mul-
ta poteſt. Quia maximæ ſapientiæ:
multa nouit. Quia ſummę bonita-
tis : multa vult producere & ſe cōmu
nicare : & ideo a principio vno, quia
primum & vnum,exiit multitudo.
54 QVOD ergo obiicitur : ꝙ idem
ſimiliter ſe habens &c.Dicendum,ꝙ
intelligitur in his agentibus quorum
virtus eſt arctata, & limitata : & hoc
non habet locū in deo. Quod obii- 55
citur : a bono non ſunt mala. Dicen
dū ꝙ non eſt ſimile,quia mala & fal
ſa dīr priuationes & defectus : & iō
non habent cauſam efficientē ſed de
ficientem,qualē non decet eſſe deum:
ſed multitudo eſt poſitio: & ideo cau
ſam habet effectiuam. Quod obiicit̄ 56
de archetypo & ſenſibili mundo. Di
cendum,ꝙ ipſe imitatur illum inquā
tum poteſt,ſed deficit. In illo.n. eſt
ſumma pulchritudo per oīmodā vni
tatem : hic autē ſi eſſet vnitas non eſ-
ſet pulchritudo,quia non eſſet ordo,
nec perfectio:& ideo vt mundus hic
imitaretur in perfectione,& pulchri
tudine : oportuit ꝙ haberet multitu
dinē vt multa facerent, quod vnū fa
cere per ſe nō poſſet. Quod vltimo 57
obiicitur de generatione & ſpiratio-
ne, iam patet : quia genitus æqualis
generāti ꝑ oīa implet,& imitatur ip-
ſum: ſimiliter & ſpiritus ſanctus: &
ideo ſuperflueret aliam ponere perſo
nam: ſed non ſic eſt in creatura quæ
bonitatis finitę eſt. Ideo quod nō po
tuit capere creatura in ſe,accepit quo
dammodo in ſibi ſocia: vt ſic ex mul
tis vna ꝑficeret mūdialis machina.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Cū vniuerſi perfectio iis tribus compleatur,ambitus amplitudine,ordinis ſufficientia, & bonitatis influentia, hac triplici ſubſtantia debuit ornari, ſpirituali,corporali, & mixta.

SECVNDO quæritur, circa hoc de differētijs, ſm quas res multiplicatæ ſunt: quas Magiſter ponit in litera.ſ. ſubſtā- Ad opp.
tiam corporalem, & ſpiritualē,& ex
vtraque compoſitā. Quæritur vtrū
hęc diſtinctio debeat eſſe in vniuer-
ſo.Et videtur ꝙ nō primo de corpo-
rali. Nam (ſicut tactum eſt) oē quod
deus facit,facit ſalua ordinatione,er-
go propter ſuam bonitatem : ſed nō
facit propter bonitatem ſuam augen
dam,

dam, ſed participandã: ſed ſola creatura ſpiritualis dei capax eſt, & eius particeps eſſe poteſt: ergo ſolam ſpiritualem debuit facere, non corporalem. Si tu dicas, ꝙ corporalis eſt particeps in effectu quamuis non in ſe, hoc nihil eſt: quia participare bonitatem diuinã in effectu, nõ eſt aliud quã eſſe: hoc. n. ipſo qđ eſt, participat effectũ bonitatis: ergo idẽ eſt dicere creaturã eſſe factã pp participationẽ diuinæ bonitatis, qđ dicere creaturã eſſe factã vt ſit: ſed hoc nihil eſt: ergo &c. Item. De cõpoſito vr̃. Oẽ. n. cõpoſitũ qđ deus facit, facit ſalua ꝓportione: ſemper enim formã coniungit materię ſummæ proportionabili: ſed creaturę ſpiritualis ad corporalem nulla aut valde modica, & longinqua eſt proportio: ergo nullo modo deberet deus hæc vnire vt perfectionem perfectibili. Quod nõ ſit proportio, patet: ſpirituale enim eſt ſimplex: corporale habet partiũ infinitatem. Item. Corporale eſt corruptibile, & ita habet durationẽ finitã: ſpirituale autem incorruptibile, & ita habet durationem infinitã: ſi ergo infiniti ad finitum nulla eſt proportio, patet &c. Si tu dicas quod corpus fuit incorruptibile a conditione prima, ſed peccato factum eſt corruptibile: tunc ergo ſaltem poſtquam corruptibile fuit, debet ceſſare vniõ. Item. De pure ſpirituali vr̃. Oẽ quod deus facit, debet facere ſalua naturarum connexione: ſed natura generis eſſentialiter eſt connexa differentiæ: ergo ſi animatũ, & ſenſibile eſt cõnexum rõnali: ergo impoſſibile eſt qđ aliquid fiat habens rationẽ, quin habeat vegetationẽ, & ſenſum, ſiue quin ſit animal: ſed animal eſt ſubſtãtiã cõpoſita ex ſpirituali, & corporali: ergo &c. Et hoc vr̃ dicere Philoſophus quod vegetatiuum eſt in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetrigono: & hæc in rationali ſicut in pentagono: ſed nunquam deus facit trigonum ſine tetrigono, nec pentagonum ſine tetragono & trigono: ergo &c. Item. Nihil facit deus niſi ex magna dilectione, aut ſumma deliberatione: ergo qđ ſemper facit melius eſt naturæ vnicuique. Aut igitur naturę ſpirituali melius eſt eſſe ſeparatã, aut melius eſt eſſe coniunctã: quocunque dato, altera differentia tollitur. Sed cõtra. Decuit deum ita res facere, vt eſſent in manifeſtatione ſuæ potentię: ſed potentia manifeſtatur in productione rerum multum diſtantium, & in earum coniunctione: nam potentia tãto virtuoſior oſtenditur, quanto poteſt ſuper magis diſtãtia. Sed prima, & ſumma diſtantia ſubſtantiarum eſt inter corporeũ, & incorporeũ, q̃a primæ differentiæ generis ſunt: ergo ad hoc quod diuina potentia manifeſtetur plene, neceſſe fuit ſubſtantiam ſpiritualem, & corporalẽ producere, & rurſus productas vnire. Item. Decuit deũ ita res producere, vt manifeſtaretur eius ſapientia: ſed ſapientia artificis manifeſtatur in ordinis perfectione: omnis autem ordo habet de neceſſitate & ſummum, & medium, & infimum. Si ergo infimum eſt natura pure corporalis, ſummum natura ſpiritualis, medium cõpoſita ex vtraque: niſi hæc omnia feciſſet vt oſtenderetur pfecte dei ſapientia, oportuit igitur hæc omnia fieri. Vnde Augu. xi. confeſſio. Duo feciſti dñe, vnũ ꝓpe te, aliud prope nihil. Item. Deũ decuit ſic res producere, vt manifeſtaretur eius bonitas: ſed bonitas cõſiſtit in diffuſione, & cõicatione ſui in alterum. ſi ergo ſua bonitas conſiſtat in cõicatione actus nobiliſſimi, q eſt viuere, & intelligere, decuit vt non tantum daret alij potentiam viuendi, & intelligendi, ſed etiam potentiã alij cõmunicandi. Si ergo viuens, & intelligens eſt ſubſtantia ſpiritualis, qđ autem viuificat, & per intellectũ pficitur, eſt corpus: ergo ad pfectã bonitatis manifeſtationẽ neceſſe fuit fieri ſubſtãtiã ſpũalẽ, & corporalẽ: ſed hoc nõ perfecte manifeſtaretur niſi vna alteri cõicaret, & hoc non poteſt eſſe niſi per vnionẽ: ergo neceſſe fuit facere compoſitam ex vtraque. Item. Hoc nõ ſolum vr̃ rõne Theologica, ſed etiã Philoſophica: quia licet ponere vnam differentiã cõtrarietatis, & alteram: ſi ergo corporale, & ſpirituale & ſi ponere eſt extrema compoſſibilia,

Fundamenta.

ponibilia,ergo & medium: ergo &c.
58 RESP. Dicendum,quod ad per-
fectionẽ vniuerſi hoc triplex genus
ſubſtantiæ requiritur,& hoc propter
triplicem perfectionem vniuerſi,quę
attenditur in amplitudine ambitus,
ſufficientia ordinis,influentia bonita
tis: in quibus tribus exprimit in cau
ſa triplicem perfectionẽ: videlicet ſa-
pientiæ,potentiæ,& bonitatis. Vnde
concedendę ſunt rationes ad hoc in-
59 ductæ. Quod obiicitur quod in ope-
rib⁹ ſalua debet eſſe ordinatio, vt oĩa
fiant propter diuinam bonitatẽ par-
ticipandam. Dicẽdum,quod fieri pp
diuinam bonitatẽ eſt dupliciter: Aut
oſtendendam,& ſic facta ſunt cetera:
omnia.n.diuinam exprimunt boni-
tatem. Aut participandam,& hoc du
pliciter, aut quia ſunt nata participa
re, aut quia ſeruiunt participãtibus.
Primo modo conditæ ſunt creaturæ
ſpirituales: ſecundo modo corpora-
les; ipſæ tamen aliquo modo partici
pant: ſed in earũ participatione ſtat⁹
non eſt,ſed ordinatur ad vlteriorem.
60 Quod obijcitur,ꝙ in omni coniun-
ctione debet eſſe ſalua proportio. Di
cendum eſt,ꝙ in coniunctione ani-
mæ ad corpus ſalua eſt proportio &c.
abſolute,& in relatione ad finẽ. Ab-
ſolute; nam quãuis ſupremum ſpiri
tus,& infimum corporis, multã ha-
beant elongationẽ: tñ ſupremũ cor-
poris,& infimum ſpiritus ſummã ha
bent vicinitatem. Spiritus enim ani
malis ſiue rõnalis habet potentiã vi-
uificandi,potentiã vegetandi,& ſen-
ſificandi: corpus autẽ humanum ha
bet cõplexionis æqualitatẽ, habet or-
ganorum multiplicitatẽ, habet rur-
ſus ſpirituũ ſubtilitatẽ,& ſm triplicẽ
differentiam; Habet.n.ſpiritũ vita-
lem,ſpiritũ naturalẽ,& ſpiritum ani
malem. Comparando igitur comple
xionem æqualem ad vim viuificati-
uã per mediũ,& vinculũ ſpiritus vi-
talis,optimus eſt nexus. Similiter cõ
parando nõ ſolũ complexionis ęqua
litatem, ſed & organizationẽ,& or-
ganizationis perfectionẽ ad vim ve-
getandi,& ſentiendi mediante ſpiri-
tu naturali,& animali,optima eſt pro
portio,& mirabilis nexus; vnde ſicut
terra,& ignis quæ multum diſtãt ne-
ctuntur duplici medio: vno qđ ma
gis cõicat cũ terra,& reliquo qđ ma
gis cum igne; ſimiliter eſt in propoſi
to. Attenditur etiã perfecta propor-
tio in relatione ad finem. Cum.n.ani
mæ humanæ data ſit libertas arbitrij
vertibilis,& reuertibilis,i. potens ſta
re,cadere, & reſurgere; datũ ẽ ei cor
pus potens mori,& potens nõ mori,
& deinde potens in ſempiternum vi-
uificari. Rurſus,cũ anima creata ſit
veluti tabula nuda, datum eſt ei cor-
pus humanum habens organa mul-
tiplicia; vt in illo poſſet perfici ſcien
tijs. Similiter ex parte corporis eſt
optima proportio in relatione ad fi-
nem. Cũ enim ſit ordo in formis cor
poralibus,quod patet,quia forma ele
menti ad formam mixti, & formam
mixtionis ad formã complexionis,&
rurſus vegetabilis ad ſenſibile, & nõ
ſit ſtatus in re corporali, & imperfe-
cta,non eſt ſtatus ibi,ſed vlterius di-
ſponũt huiuſmodi formæ ad animã
rationalem,per quam etiam corpus
& natura corporalis efficitur parti-
ceps ęternę beatitudinis. Aut ergo
omnis intẽtio naturæ corporalis ſol
uitur, aut neceſſe eſt peruenire mediã
te anima rationali in vltimũ finem. 61
Quod obiicitur, in opere dei de-
bet ſaluari naturarum colligatio.
Dicendum quod verum eſt: ſed ſenſi
bile,& vegetabile non ſunt de neceſ
ſitate rõnalis, niſi ſm quod eſt rõna
le per vnionem. Anima eñ (vt prius
tactum eſt) cum ſit ſpiritus ſimplex,
& purus,non poteſt vniri carni,niſi
duplici medio ex parte ſui. Similiter
nec corpus complexionatum,& ideo
neceſſe eſt qđ interueniat natura vi-
uificandi,ſiue vegetãdi,& natura vl-
terius ſenſificandi, & ideo in omni
homine hæc cadunt: ſed quia angel⁹
eſt ſpiritus purus: ideo iſtis non indi
get. Patet igitur quod contra fidem,
& veritatem errant Saducęi, qui ne-
gant eſſe ſpiritum. Patet nihilomin⁹
quod errant Manichæi, qui negant
aĩam vniri corpori nõ vt perfectibi-
li,ſed vt carceri. Quod obiicitur vl- 62
timo,quod deus dat vnicuique quod
melius eſt. Dicendum,quod deus dat
vnicui-

vnicuique ſimpliciter melius.qa tūc
non faceret res ordinatas:ſed ęquali
ter perfectas,& hoc repugnaret per-
fectioni,quia ſi omnia eſſent æqualia,
non eſſent ordinata,vt dicit Auguſt.
Cum ergo dicitur,quod deus dat vni
cuique quod ſibi melius eſt,hoc intel
ligendum eſt ſecundum exigentiam
ordinis,& naturæ:naturæ autē ani-
mæ competit vniri corpori, naturæ
autem angelicæ ſeparatam eſſe a cor
pore:& ideo illa ratio nō valet, quia
dilectio dei non excludit ordinem.

Artic.5 CONſequenter ſecundo loco q̄ri
tur de rebus productis quantū
ad ordinem . Et circa hoc q̄rū
tur duo . Primum eſt de ordine rerū
in comparatione ad finem . Secun-
dum eſt de ordine earum quem ha-
bent adinuicem .

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Rerum conditarum principa-
lior cauſa eſt dei omnipotentis
gloria, non quidem augenda,
ſed manifeſtanda, & commu-
nicanda; ex cuius manifeſta-
tione creaturę vtilitas ſumma
proficiſcitur.

CV M omnes creaturę cō
ditę ſint propter diuinā
gloriam,& vtilitatē pro
priam,ſicut dicit Magi
ſter, & accipi poteſt ex
ſcriptura, & Aug. dicit
in lib.de doctri.Chriſtia.q̄ deus nos
fecit,& diligit nō ꝓpter vtilitatē ſuā,
ſed propter bonitatē ſuam,& vtilita-
tem noſtrā: Quæritur ergo quis ſit fi
nis principalior conditionis rerum,
Vtrum diuina gloria, vel vtilitas no
ſtra. Et q̄ gloria dei videtur. Ille eſt
finis principalior, qui eſt vtilior: fi-
nis enim vltimus eſt potiſſimus :ſed
vlterior finis eſt dei gloria,quam vti
litas noſtra: nam nō gloria dei pro-
pter vtilitatem,ſed vtilitas ad gloriā
ordinatur: ergo vr̄ q̄ gloria ſit prin
Funda- cipalior. Item. Ille finis eſt principa
menta. lior, qui eſt ꝑfectior: ſed gloria dei
eſt perfectior,ergo &c. Probatio me-
diæ. Perfectior finis eſt,qui perfectio
rem reddit operationē ordinatam ad
ipſum : ſed multomelius eſt opus qđ
quis facit propter gloriam dei, quam
propter vtilitatē ſuam. Vnde Apoſt.
j.ad Cor.x.Omnia in gloriam dei fa
cite : ergo &c.Item.Ille eſt finis prin
cipalior,qui eſt eſſentialior : ſed glo-
ria dei eſt eſſentialior vnicuique rei
conditæ maxime rōnali, quam vtili-
tas ſua : nam res propter maliciā po-
teſt priuari ſua vtilitate:ſed non po-
teſt vnquam quin ſit ad dei gloriam.
Item. Ille eſt principalior finis, qui
eſt vniuerſalior : propter hoc quod
principalis finis totū debet comple-
cti : ſed gloria dei eſt finis quem aſſē-
quitur oīs natura,ſiue humana, ſiue
angelica, ſiue bona, ſiue mala : ergo
&c. Cōtra.Ille eſt finis principalior Ad opp.
rei conditę, quē efficiens magis in- Ariſto. 1.
tēdit : ſed deus magis intendit in cō- Eth.
ditione creaturæ eius vtilitatem, quā
gloriam ſuam : ergo &c. Probatio
mediæ.Sicut dicit Apoſto.j.Cor.xiij.
Charitas non quærit quæ ſua ſunt,
ſed quod alterius : ſed deus quæ agit
facit ex perfectiſſima charitate : ergo
nec quærit, nec intendit quod ſuum
eſt: ergo non ſuam gloriā,ſed vtili-
tatem noſtrā.Item. Ille finis eſt prin
cipalior conditionis rei, quē res cō-
dita magis appetit: ſed vnaquæq; res
ita appetit ſuum cōmodum vel vtili-
tatem,q̄ nullo modo poteſt velle op-
poſitum: ſed oppoſitum glorię diui-
næ poteſt velle,ſicut patet in blaſphe
mis : ergo vtilitas &c.Item.Ille finis
eſt potior conditionis rei,ad quē effi
ciens nō ꝑuenit niſi per effectū : hoc
patet : quia ſi ęque bene defendor a
pluuijs abſq; domo ſicut cum domo,
ſi facerem domum propter talē de-
fenſionē facerem fruſtra.Si ergo deus
non eſt magis glorioſus poſt condi-
tionem rerum quam ante : ſi faceret
res principaliter propter gloriā ſuā,
faceret fruſtra : quod ſi non fruſtra
facit, non producit ergo principa-
liter propter gloriam ſuam, ſed pro-
pter vtilitatem alienam. Item.Ille fi-
nis principalior eſt, qui effectū ma-
gis perficit cum ad ipſum peruenit,
ſed dei

ſed dei fruitio magis animam perfi-
cit,quàm dei laudatio:ergo principa
lius facta eſt anima propter fruitio-
nẽ,quàm pp dei gloriam, & laudem.
63 RESP. Dicendum, ꝙ finis con-
ditionis rei ſiue rerum conditarum
principalior eſt dei gloria, ſiue bo-
nitas,q̃ creaturæ vtilitas. Sicut enim
patet. 16. Prouerb. Vniuerſa propter
ſemetipſum operatus eſt dñs: ſed nõ
propter ſuam vtilitatem,vel indigen
tiam,quia ait pſal. Dixi domino deꝰ
meus es tu,qm̃ bonorum meorum nõ
eges: ergo propter ſui gloriam, non
inquam propter gloriam augẽdã,ſed
pp gloriã manifeſtãdã,& pp gloriã
ſuam cõmunicandam:in cuius mani
feſtatione,& participatione attendiẽ
ſumma vtilitas creaturæ,videlicet eiꝰ
64 glorificatio,ſiue beatificatio. Quod
ergo obiicitur ꝙ charitas alienũ cõ-
modum quærit. Dicendum, ꝙ ſecus
eſt in nobis,& in deo. Nam in nobis
bonum proprium differt a bono cõ
muni:ſed in deo bonũ ſuum eſt bo-
num cõmune: nam ipſe eſt bonum
omnis boni. Si ergo effectum non or
dinaret ad ſe, vel non faceret ꝓpter
ſe,cum ipſe ſit bonum a quo omne
bonum,iam effectus non eſſet bonꝰ.
Quoniam ergo vtilitas creaturæ to-
ta attenditur in ordinatione ad bo-
num quod deus eſt:ideo charitas dei
omnia rectiſſime fecit, & conuertit
ad ſe,& ſic non eſt in nobis.
65 QVOD obiicitur,quòd ille finis
eſt principalior, quem natura magis
appetit. Dicendum,quòd eſt loqui de
natura dupliciter. Aut de natura vt
deficiente,aut vt perfecta. Dico ergo
quòd natura deficiẽs in ſe recuruat:
ideo proprium bonum deſiderat, &
ideo ſuum commodum. Natura ve-
ro perfecta amore charitatis ſurſum
eleuaẽ.& multo magis improportio
naliter dei gloriam deſiderat, quàm
vtilitatem propriam, vt patet in ha-
bentibus charitatem. Quod ergo
obiicitur,quòd ille finis eſt principa
lior,quem magis natura deſiderat:ve
rum eſt de natura recta, & perfecta.
66 Quod obiicitur,quòd ille eſt princi-
palior finis conditionis rei,ad quem
res perfecta pertingit. Reſponderi po
teſt dupliciter. Primo,quòd hoc ha-
bet veritatem quando operans ope-
ratur propter indigentiam alicuius
finis,ad quem non poteſt peruenire
niſi per opus quod producit:ſed talis
operans non eſt deus, ſicut patet: &
ideo non habet locum hic. Vel aliter
dicendum,quòd res factæ ſunt pro-
pter dei gloriam,non inquam acqui-
rendam,vel ampliandã: ſed oſtenden
dam,& communicandam. Et quãuis
gloria dei ſit ſine rebus factis: non
tamen cõmunicatur, vel manifeſtaẽ
niſi per res ꝓductas. Quod obiiciẽ,
quòd fruitio magis perficit. Dicẽdũ,
quòd laus dupliciter eſt, ſcilicet per-
fecta,& imperfecta. Laus imperfecta
minus perficit animam quam frui-
tio:ſed non ſic laus perfecta,quia ani
ma magis lætatur in gloria: & plus
gaudebit de dei gloria,& honore, q̃
de ſua glorificatione, & plus iocun-
dabitur in laudando, q̃ in conſide-
rando proprium bonum,& ideo pa-
tet quòd ille finis eſt vlterior.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus,& homo ſi ordinẽ ipſo
rũ ad finẽ,qui eſt beatitudo,at
tẽdas pares eſſe dicuntur,quod
ſi naturę nobilitatem reſpicia-
mus Angelus ipſo homine na
dignior eſt cenſendus.

DE ordine rerum adin- Funda-
uicem:nam hunc tan menta.
git Magiſter in litera.
Vtrum videlicet natu
ra ſpiritualis dignita-
te naturæ præcellat compoſitam ex Ariſtot. 1.
ſpirituali, & corporali. Certum eſt Ethico.
enim,quòd vtraque præcellit corpo-
ralem: & quòd ſic videtur. In omni
genere nobilius eſt illud propter qđ
eſt alterum ſicut finis,eo quòd eſt ad
finem,ſed homo eſt propter angelũ.
Nam (ſicut dicit ſancti, & Magiſter
recitat in litera) homo factus eſt ad
reparationẽ angelicę ruinę:ergo,&c.
Itẽ.Spirituale (ſimpliciter loquẽdo)
nobilius eſt corporali: ergo nobilius
eſt illud quod pure eſt ſpiritus nihil

habens de corpore, q̃ quod eſt ſpũ a-
le,& cõiunctum corpori:ergo nobili
or angelica natura,q̃ humana.Itẽ.In
quolibet gñe immortale,& incorrup
tibile nobilius ẽ mortali,& corrupti-
bili: ſed angelus ꝑ naturã eſt immor
talis,& incorruptibilis,hõ vero ecõ-
trario:ergo &c. Itẽ. Quod ſimilius ẽ
meliori,eſt melius,ſi nõ ſit ſimilius in
ridiculoſis,vt ſimia homini quãequꝰ
ſed angelꝰ eſt deo ſimilior, & deifor-
mior quã homo : hoc manifeſtũ eſt,
& nõ in ridiculoſis,ſed in optimis:er
go ſimpliciter melior eſt natura ſpũa
Ad oppr. lis,quã cõpoſita.Cõtra. Aug.Mente
humana ſolus deus eſt maior. Vnde
in li.de trini.xv.& in li.lxxxiii.q.di-
cit,ꝙ immediate ipſa mẽs a prima ve
ritate formatur, & inter ipsã, & deũ
nihil cadit mediũ ;ergo angelus non
eſt ſupra mentẽ humanã:ergo ꝑ ſe a-
deo bona eſt vt angelus. Sed anima
ꝓpter cõiunctionẽ ſui cũ corpore nõ
deterioratur,imo maius bonũ eſt,cũ
corpus ſit bonũ: ergo ſimpliciter to-
tus homo eſt angelo melior. Item.In
omni genere quod tenet rationẽ finis
illud ẽ melius:ſed in genere creatura
rum homo tenet rõnem finis,nõ an-
gelus.Vnde Remigius dicit & Philo
ſophus ij.phyſicorũ: ꝙ nos ſumus
finis quodãmodo oĩm quæ ſunt : qđ
nõ dicit̃ de angelo:ergo &c.Itẽ.Si op
timum in vno genere eſt melius opti
mo in alio,& ſimpliciter hoc illo me-
lius : ſed optimus in genere hominũ
eſt melior optimo in genere angelo-
rũ, vt patet, quia Chriſtus: ergo &c.
Si tu dicas,ꝙ nõ inquantũ homo, ſed
inquantũ deus:obiicit̃ de beata Virgi
ne quę eſt purẽ fœmina,& tñ domina
angelorum.Itẽ. Maior eſt qui recum
bit,quam qui miniſtrat,teſte domino
Lu.xxii.ſed angelus miniſtrat homi-
ni.Heb.i.Omnes ſunt admiuiſtrato-
67 rij ſpiritus &c.
Reſp. Dicendũ ꝙ cũ quærit̃ de or
dine ſpũs rõnalis, ſiue vniti ad ſpũm
angelicũ,vel ſeparatũ,de duplici or-
dine põt intelligi:aut de ordine quan
tũ ad finẽ, aut quantũ ad naturæ di-
gnitatem. Si quãtũ ad finem:ſic dico
ꝙ ſunt pares : nã ad eundẽ finem, ſ.
ad æternã beatitudinem immediate
ordinant̃:& eadẽ eſt mẽſura hominis
quæ & angeli: nec hõ ꝓpter angelũ,
nec angelus ꝓpter hominẽ. Tñ ſicut
lex charitatis facit in mẽbris corpo-
ralibus, & cõciuibus ciuitatis ꝙ unũ
mẽbrũ ſupplet indigentiã alterius,vt
patet,q̃a oculus videt ſibi viam,& pe
di,& pes fert ſeipſum, & oculũ: & in
ciuibus terrenæ ciuitatis ſimiliter cõ-
tingit. Similiter intelligẽdũ eſt de ho
mine,& angelo qui,ſunt ciues ciuita
tis ſupernæ:nã hõ hebet habilitatem
ad labendũ frequẽter, & poſſibilitatẽ
ad reſurgendũ. Angelus vero ſtãs,ꝑ-
petuitatẽ in ſtãdo:& cadẽ, impoſſibi
litatẽ in reſurgẽdo; ideo angelus ſtãs
ſuſtentat hominẽ,ſiue infirmitatẽ hu
manã:& hõ reſurgẽs reparat ruinã
angelicã. Ideo quodãmodo angelus
propter hominẽ, & quodãmodo hõ
ꝓpter angelũ : & ideo in hoc ordine
pares ſunt.Si aũt loquamur de ordi-
ne quantũ ad naturæ dignitatẽ,dicẽ-
dum ꝙ (ſimpliciter loquẽdo) angelꝰ
eſt creatura ſuperior homine.Natura
enim angelica (ſicut patet ex multis
ſcripturæ locis) nobilior eſt huma-
na : & in ſuperiori gradu conſiſtit.
Concedẽdæ igitur ſunt rationes ma-
nifeſtantes ꝙ angelus naturæ digni-
tate præcellit hominem,præter pri-
mam , ad quam ſolutũ eſt.
Quod ergo obiicit̃ in contrarium, 68
ꝙ nullum cadit mediũ inter mentẽ,
& deum. Dicendũ quod eſt medium
ſecundum dignitatem naturæ,vel ſe-
cundũ cauſalitatẽ influentiæ. Primo
modo cadit mediũ.Secũdo modo nõ.
Nam deus immediate influit in men
tem,& propterea ipſa mens immedia
te a prima veritate formatur. Quod 69
obiicitur ſecundo,ꝙ homo tenet ra-
tionem finis.Dicendũ ꝙ aliquid pro
pter quod res eſt, eſt dupliciter .ſ. aut
ad ſupplendum indigentiã, ſicut do-
mus propter hominẽ,& calceus prop
ter pedem:aut ad ſuſcipiendum eius
influentiã, ſic homo propter deum.
Quod vltimo modo habet rationem
finis,nobilius eſt,quod primo modo
non. Quia enim homo omnibus in-
diget, angelus nullo niſi deo : ideo
omnia ꝓpter hominẽ, nõ omnia ꝓp
ter angelũ.In cuius rei ſignũ angelus

conditus eſt in principio:homo vero
70 in die ſexto. Quod obiicitur de optimo, intelligendum eſt per ſe, & præciſe. Sed nec beata virgo, nec Chriſtus excedunt angelos pure rõne naturæ,
71 ſed rõne multiplicitatis gratię. Quod vltimo obiicitur de miniſterio, infra melius patebit: ad præſens tantũ ſufficiat dicere, ꝙ alicui miniſtratur dupliciter: aut ꝓpter ſe, ſicut regi, & domino, & talis eſt nobilior: aut ꝓpter alium, ſicut miniſtrat miles gartioni regis: & per hoc eſt arg. ſoluendũ. Angel⁹.n.miniſtrat homini pp deũ, ſicut diues pauperi fortis ęgrotanti.

Artic. 6. CONſequenter tertio loco quæritur de modo diſtinguendi ſpirituum angelicũ ab anima rationali. Et quæruntur duo. Primo q̃ritur, virũ differant ſpecie, an tantum numero. Secundo, quæ ſit illa differentia per quam differunt.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Anima rationalis, tam & ſi preſſius loquendo ſpecies dici non debeat, ſed potius ſpeciei forma, ab Angelo nihilominus ſpecie differre dicitur.

Fundamenta. QVOD autem differant ſpẽ videt. Quæ differũt ſpecie habent diuerſas perfectiones ſm ſpeciẽ: ſed hõ & angelus differunt ſpecie, cõſtat: & anima dat ſpeciẽ homini, & actũ ſpecificũ: ergo & anima, & angelus. Item q̃ ſunt ſimilia ſpecie, vel ſimul ꝓducuntur, vel vnũ facit ad productionẽ alterius vbi ꝓducunẽ per ꝓpagationẽ: ſed animæ nõ ſimul cũ angelis ſunt ꝓductæ: nec angeli faciunt ad animarũ ꝓductionem: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ ſimiliter, pot argui de animabus: hoc falſum videtur, quia pater facit ad generationẽ prolis. Item. Plus conuenit ſenſibile cum ſenſibili, & vegetabile cum vegetabili, q̃ ſenſibile, & vegetabile cum non ſenſibili, & non vegetabili: ſed anima humana per eſſentiam eſt ſenſibilis, & vegetabilis, alioquin nõ faceret animal: ergo cum differat ſpecie ab anima ſenſibili tantum, & vegetabili: multo plus differt a ſpiritu angelico, qui nec eſt ſenſibilis, nec vegetabilis. Cõtra. Quorum perfectio, Ad opp. & complementum vltimum eſt vnũ ſpecie, ipſa ſunt vnum: ſed ad eandẽ beatitudinẽ ordinatur homo, & angelus, quæ eſt viſio, & fruitio dei: ergo homo, & angelus, ſiue anima, & angelus ſunt ſpecie vnum. Itẽ. Quorum differentia vltimo completiua eſt ſpecie vna, ipſa ſunt vnum: ſed differentia vltimo completiua animæ rationalis, & angeli eſt vna, & eadem, ſcilicet hoc quod eſt rationale, ſiue intellectuale, & in hac communicant, ſicut dicit Grego. ꝙ homo communicat eſſe cum lapidibus, intelligere cũ angelis: ergo &c. Item. Quorum optimum naturale eſt vnum ipſa ſunt ſpecie vnum: ſed optimũ naturale hoĩs, & angeli eſt vnum, ſicut dicit Bernardus ad Eugenium. Optimum (inquit) tui & angeli ratio eſt: ergo cum ſpecies accipiatur ab optimo, patet, &c.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam notandum, quòd circa hoc fuit triplex opinio. Quidã nãq; dicere voluerunt, ꝙ quæſtio iſta nulla eſt. Cum.n.quæritur vtrũ aliqua differant ſpecie, ſupponitur ꝙ vtrumq; ſit in genere, vt ſpecies: & qm̃ anima non eſt ſpecies, ſed ſpeciei pars: nec eſt in genere ſm rectam lineã, vt ſpecies, vel indiuiduum, ſed a latere, vel magis per reductionem ſicut principium: ideo dicunt quòd quæſtio iſta nulla eſt, cùm anima non ſit ſpecies. Sed hæc reſponſio potius eſt euaſio ad hominem, quàm ſolutio ad rem. Nam adhuc reſtat quæſtio. Cũ anima ſit ſubſtantia, & forma ſubſtantialis, vel habens formam ſubſtantialem, in qua omnes animæ conueniunt: vtrum in eadem conueniant anima, & angelus: an ſit ibi ſolum differentia accidentalis. Præterea. Anima ſeparata ſpiritus eſt, & ſubſtantia, ꝓut eſt res per ſe exiſtens, & per ſe ſubſtans accidẽtibus, & ſm ſui mutationẽ ſuſceptibilis cõtrariorũ: ergo ꝓprie eſt ſubſtãtia, & recte in genere

genere ſubſtantiæ, ſicut ſubſtãtia prima, & angelus ſimiliter conſtat. Si ergo de oĩbus primis ſubſtantiis rationabiliter contingit quærere, vtrum ſpecie cõueniant, vel differant: patet, ꝙ quæſtio eſt bona, & recta, & rñſio eſt fuga. Secunda vero poſitio eſt, ꝙ aĩa, & angelus, ſi cõſideratur anima vt ſpiritus, eſt eadem ſpecie cum angelo: ſed differt in hoc, ꝙ aĩarum ad animas eſt aliqua validior ſimilitudo, ſicut aqua eadem aquæ dr̃ eſſe: & rõ quæ mouet eos, eſt propter conuenientiam in optimo, & nobiliſſimo eſſe ſuo, ſicut oſtenſum eſt in obiiciendo. Sed hæc poſitio cõmuniter non tenetur, quia planum eſt hoĩem, & angelum non ſolum ſpecie, ſed etiam genere differre: ergo & perfectio, ſiue forma dans ſpeciem homini ab angelo differt: hæc aũt eſt anima: ergo differt ſpecie ab angelo, & hoc meliꝰ patebit infra. Tertia poſitio eſt, ꝙ angelus, & anima ſpecie differant, quæ ſit autem illa differentia, quęretur iã. Nũc autem iuxta cõmunem poſitionem oĩum tenendum eſt, ꝙ eſſentialiter differant & in genere, & ſpecie. Vnde concẽdendæ ſunt rõnes ꝓbantes angelum, & animã eſſe ſpecie differentes, eo modo quo licet dicere animam rõnalem eſſe ſpeciem: nam (proprie loquendo) potius eſt forma ſpeciei, ſiue pars formalis, q̃ ſpecies: extenſo tamen nomine poteſt ſpecies appellari.

72 QVOD obiicitur, ꝙ perfectio angeli, & hoĩs eadem ſunt ſpecie. Dicẽdum, ꝙ eſt perfectio in eſſe primo, & in eſſe ſecundo. Quorum perfectio in eſſe ſecundo eſt eadem, ipſa ꝓpter hoc non ſunt eadem: nam cygnus, & nix ſunt alba eadem albedine ſm ſpeciem: ſed illud habet veritatem in ꝑfectione, quantum ad primum eſſe: hoc autem modo non eſt gloria, vel

73 gratię perfectio. Quod obiicĩt: quorum differentia vltimo completiua eſt eadem, &c. Dicendum, quòd rõnale ſm quod eſt differentia animæ, & angeli, differt. Nam rõnale angeli eſt intelligere: ſed rõnale animę proprie eſt rõnale. Nam angelus natus eſt intelligere ſm intellectũ ſimplicem, & deiformem: animæ ſm intellectũ inquiſitiuum, & poſſibilem. Et per hoc patet ſolutio ad ſequẽs. Nam quãuis ratio ſit optimũ mei, & angeli tamen ratio mea, & ratio angeli: eſt alia, & alia, non tm̃ ſm accidens, ſed etiam ſm ſpeciem, & eſſentiam, vt patet.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Anima rationalis differt ab Angelo, quia ipſa inclinationem, & comparationẽ habet ad corpus humanũ: non aũt Angelus.

QVAE ſit illa differentia per quã angelus, & aĩa differunt. Quod autẽ differãt eſſentialiter ꝑ hoc quod eſt vnibile, videtur primo ſic. Sicut ſe habet corpus humanum ad corpus non vnibile, ſic ſe habet ſpiritus humanus ad ſpiritum non vnibilem: ſed corpus humanum differt ſpecie, imo etiam genere, vt videtur, a corpore nõ vnibili, vtpote a lapide, ꝑ hoc ꝙ eſt vnibile animæ viuificanti: ergo &c. Itẽ. Eſſe vnibile conuenit rationali animæ: aut ergo eſſentialiter, aut accidẽtaliter. Quod non accidentaliter, cõſtat: quia tunc ex hoĩe, & anima non fieret vnum per eſſentiam, ergo eſſentialiter hoc cõuenit animæ: ſed quęcumque differunt in aliquo eſſentiali, differũt ſpecie: & ſic anima, & angelus: ergo &c. Item. Pars ſuum eſſe completum non habet niſi ſm ꝙ eſt in toto: ergo & ſimiliter aĩa rõnalis cum ſit pars hoĩs: ſed nõ eſt pars hominis niſi inquantum eſt vnibilis, ergo in vnibilitate ad corpus conſiſtit complementum animæ: ſed ꝑ illud habet vnũquodque eſſentialiter differre, ſiue diſtingui ab aliquo, in quo cõſiſtit eius complementũ: ergo &c. Item. Viuificare eſt actus animæ rõnalis quem habet in corpus: aut ergo actus accidentalis, aut eſſentialis. Si accidẽtalis, ergo vita accidit homini: quod manifeſte falſum eſt, quia tunc accideret ei eſſe animal. Si eſt actus ſubſtãtialis, ſiue eſſentialis, ergo ineſt

Fundamenta.

animæ ratione ſui, quo eſt ſiue formalis,& completiui.Ergo ſi penes illud accipitur differentia formalis, & completiua vniuſcuiuſque, quod eſt formale,& cōpletiuū,penes illud quo aīa nata eſt viuificare corpus, ſumitĩ illa dĩa:ſed eoipſo nata eſt aīa vniri corpori, quo nata eſt corpꝰ viuificare:ergo penes vnibilitatem ſumitur animæ ad angelum dĩa eſſentialis

Ad opp. ſpecifica. Contra. Oīs dĩa prior eſt per naturam, ꝗ id cuius eſt dĩa: ſed vnio,ſiue vnibilitas ad corpus conſequitur aīam, quia dicit relationem ad alterum,ſine quo poteſt anima eſſe, & intelligi: ergo vnibilitas, ſiue vnibile non eſt illud per quod differt angelus, & anima. Item. Dĩa completiua debet eſſe propria eius, cuius eſt differentia:ſed eſſe vnibile non ſolum rōnali animæ conuenit, ſed etiā vegetabili, & ſenſibili: ergo non eſt animæ rationalis completiua dĩa. Item. Dĩa ſpecifica debet accipi penes id, quod in re eſt optimum: ſed vnumquodque debet diffiniri per id quod eſt optimū in ipſo:ſed eſſe vnibile conuenit animæ penes ſuum infimum: ergo penes illud dĩa completiua non poteſt accipi.Item.Dĩa completiua ita eſſentialiter adhæret, quòd eius oppoſitum non poteſt in eſſe,vel ſi ineſt actu non tamen ineſt naturaliter:ſed anima rōnalis ſic eſt vnibilis,quòd ſeparabilis: & præterea ſeparabile eſſe conuenit animæ ꝑ naturam,& per hoc differt a vegetabili,& ſenſibili:ergo eſſe vnibile corpori nullo modo poteſt eſſe ſpecifica dĩa,ꝑ quā differunt angelus,& aīa.

74 RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc triplex eſt modus dicendi. Quidam etenim conati ſunt aſſignare differentiam ſpecificam angeli,&animæ per comparationem ad deum. Et ratio quæ mouit eos hæc fuit, quia differentia vltimo completiua penes id quod eſt in re nobilius debet accipi: & ideo voluerūt dicere,quòd anima, & angelus differunt,quia angelus habet intellectum deiformem, vt vult Dionyſius. Vnde habet ſibi ſpecies innatas,& videt aſpectu ſimplici:ſed anima habet intellectum potentialem, ſiue collatiuum,& inquiſitiuū, & hoc per naturam, quicquid ſit de gloria. Sed iſte modus aſſignādi differentiam non videtur eſſe omnino conueniens. Primo quia differentiæ rerum accipiuntur ſm comparationem rerum,quam habent inter ſe,nō in relatione ad deum, reſpectu cuius potius conueniunt. Amplius. Deiformitas intellectus reſpicit potentiam intellectiuam: nos autem quærimus de differentia eſſentiarū, non de differētia potentiarū. Poſtremo. Quod obtinetur per gratiam, non eſt contra naturam inſtitutam: ſed deiformitatem acquirit intellectus per gloriam:ergo hæc differētia intellectui humano non eſt aliena:ergo ꝑ hanc non differt angelus ab anima. Et ꝗplus eſt, anima ſeparata modū intelligendi habet quem habet angelus: & anima Adę habuit ſpecies īnatas, vt habet angelus; & hoc totum quid accidentale videtur dicere: ergo penes hoc eſſentialis differentia nō debet ſumi. Alij vero fuerunt, qui conati ſunt differentiam inuenire ſm comparationem rerū adinuicem: & quia non potuerunt inuenire actus differentes formaliter, per quos venirent in cognitionem diuerſarum differentiarum:ſed inuenerunt actus differentes gradu,& dignitate:dixerunt, quòd anima,& angelus differunt ſpecie propter maiorem exceſſum in ſimplicitate, & bonitate naturæ:& iſte exceſſus in eſſentialibus variat ſpeciem, quando exceſſus ille exit limitem ſpeciei debitum,ſicut calidū in quarto gradu eſt alterius ſpeciei, ꝗ calidum in primo: ſic dicunt eſſe in propoſito. Sed hoc valde dubium eſt,quòd angelus tantum excedat animam,quòd ex ipſo exceſſu differentia ſpecierum fiat, cum optima anima,ſcilicet Chriſti nobiliſſima ſit creatura:nec exeat ſpeciē humanā. Et præterea,hoc quòd eſſet ibi exceſſus,penes ipſum non debet ſumi differentia ſpecifica, quia potius videtĩ conſequi differentiam ſpecificam, quàm econuerſo. Potius enim res diuerſarum bonitatum gradum habent in nobilitate propter naturas diuerſas

Carpit ſco D. Bo. di. a.q. 6. ibi ſed quæſit prima rō &c. ſimiliter etiam a.ſen.di.3

q.4.vbi agitur de Principio indiuiduationis cótraS.Tho. qui 3.par. q.1.& 2. & 4.Sent. diſt.12.q. 1.art.1.& 1.par.q.3 ar.3.& q. 11.ar.3.& q.13.ar.9. & 3.par. q.2.ar.2. & de principio indiuiduationis, tenet indiuiduationis principiú eſſe materiã. & 1.par. q.76.ar.2 & 2.ſent. di.3.q.j.tenet aiam multiplicari ꝑ corpora.

diuerſas ſpecierum, quæ ſunt natæ
capere plus, & minus, quàm econuer
ſo. Et iterum. Hæc differentia valde
generalis, & tranſcendens eſſe videt:
quia ſi ita poteſt accipi hic, pari ra-
tione, vbique. Et ideo tertius eſt hic
modus dicendi quem probabiliorem
æſtimo, qui ſumitur per cõparationẽ
animæ rationalis ad corpus huma-
num, ex qua parte innoteſcit nobis
anima non ſolum ſecundum accidẽ-
tia: ſed etiam ſecundum ſubſtantiã,
& naturam; & non ſolum ſecundum
id quod indignitatis eſt, ſed etiam ſe
cundum id quod nobilitatis. Hoc.n.
quod eſt animam vniri corpori hu-
mano, ſiue viuificare corpus huma-
num, non dicit actum accidentalem,
nec dicit actum ignobilem. Non ac-
cidentalem, quia ratione illius eſt ani
ma forma ſubſtantialis. Non ignobi
lem, quia ratione illius eſt anima no
biliſſima forma omnium: & in ani-
ma ſtat appetitus totius naturę. Cor-
pus enim humanum nobiliſſima cõ-
plexione, & organizatione, quæ ſit
in natura, eſt organizatum, & com-
plexionatum: ideo non completur,
nec natum eſt compleri, niſi nobiliſ-
ſima forma, ſiue natura. Illud ergo
quo anima eſt vnibilis corpori, tale
dicit quid eſſentiale reſpiciens quod
eſt nobiliſſimum in anima: & ita pe-
nes illud recte ſumitur ſpecifica diffe
rentia ſecundum quam differt ani-
ma a natura angelica: vnde rationes
ad hoc inductæ concedendæ ſunt.
75 AD illa quæ obiiciuntur in con-
trarium ex dictis patet. Quod enim
dicit primo, quòd differentia debet
eſſe prior. Dicendum quòd uerũ eſt:
ſed differentia illa, quę eſt eſſe vnibi-
le, non dicit puram relationem, ſed
naturalem aptitudinẽ, quæ ineſt ani-
mæ ſecundum principia intrinſeca,
quæ priora ſunt anima per naturam,
ſicut rationale reſpectu hominis.
76 Quod obiicitur, quòd differentia cõ
pletiua debet eſſe propria. Dicendum
quòd vniri corpori non eſt propriũ
animæ rationalis; ſed tantum vniri
corpori humano; ſicut dicit illud
quod eſt animæ eſſentiale, & nobile:
ſic etiam importat, quod eſt propriũ.
Et per hoc patet reſponſio ad aliud. 77
Nam illud quo mediante anima per-
ficit corpus humanum, eſt illud quo
anima eſt anima rationalis, & quod
etiam eſt principium aliarum nobi-
lium operationum; ſed perficit illud
non mediante potentia: ſed perficit
ſeipſa: ſeipſa enim anima perficit cor
pus, ſicut forma ſeipſa vnitur mate
riæ. Quod obiicitur vltimo, quòd 78
differentia eſſentialiter adhæret. Di
cendum, quòd eſſe vnibile adhæret
inſeparabiliter, quia aptitudo ſemp
ineſt, quamuis non ſemper inſit act9,
ſicut patet in rationabilitate, & greſ
ſibilitate: & ſicut greſsibilis truncat;
& rationalis anima ſtulta efficitur nõ
natura, ſed propter defectũ naturæ:
ita quòd anima ſeparatur hoc eſt in
pœnam peccati: & ideo eſſe ſeparabi
le non ſic aſsignatur differentia ani
mæ, ſicut eſſe vnibile. Amplius. Ani
ma rationalis eoipſo, quòd nata eſt
perficere corpus ſic perfectum & or
dinatum per naturam ad immortali
tatem, eſt immortalis, & eoipſo nata
eſt ſeparari ab hoc corpore iam mor
tuo propter peccatum: & ita nunc
non dicit aliam differentiam, quàm
hoc, quòd eſt eſſe vnibile: ſed conſe
quitur illam. Quia ſicut non eſt ſe
paratio, niſi prius vniti: ſic non eſt
ſeparabilitas in aliquo, niſi prius fue
rit unibilitas per naturam. Et ideo
ſi aliquid poteſt eſſe differẽtia animę,
videtur, quòd hoc maxime ſit, id eſt,
illud quod per hoc nomẽ ſignificat.
Intellectus.n. noſter rariſsime perue
nit ad cognitionem formæ ſubſtan
tialis, niſi a poſteriori, & quia ſicut
cognoſcit, ſic nominat: ideo dif-
ferentias per naturã priores,
vt plurimum nominat
a poſteriori, &
ſic patent
quęſi-
ta.

QVAE CONSIDERANDA SVNT DE angelica natura.

DISTINCTIO II.

DE angelica itaq; natura hæc primo cõſideranda ſunt: quando creata fuerit, & vbi, & qualis facta ſit dum primum cõderetur. Deinde qualis effecta auerſione quorundam, & conuerſione quorundam. De excellentia quoque, & ordinibus, & donorum differentia, & de officijs, ac nominibus, alijsque pluribus aliqua dicenda ſunt.

Auguſt. in ſpeculo & conditiõe ſpiritualis creaturæ, ſcilicet angelicę, qualis facta ſit.

Quando facti ſunt angeli prius dicit, in quo videntur ſibi obuiare authoritates:

QVAEDAM authoritates videnť innuere, quod ante omnem creaturam creati ſunt angeli. Vnde illud, Primo omnium creata eſt ſapientia, quod intelligitur de angelica natura, quæ in ſcriptura ſæpe vita, ſapientia, & lux dicitur. Nam ſapientia illa quę deus eſt, creata non eſt. Illius enim ſapientia patris eſt genita, non facta, nec creata, & tota trinitas vna ſapientia eſt, quæ non facta, nec creata eſt, nec genita, uel procedẽs. De angelica ergo vita illud accipiendum eſt, de qua dicit ſcriptura, quando facta eſt ſcilicet primo omnium. Sed rurſum alia ſcriptura dicit, In principio creauit deus cœlum, & terram. Et ĩ propheta: Initio tu domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Et videtur contrarietas quędam oriri ex aſſertionibus illis. Nam ſi primò omnium creata eſt ſapiẽtia, omnia poſt ipſam facta videntur, & ita poſt ipſam facta videntur cœlum & terra, & ipſa facta ante cœlum, & terram. Item ſi in principio creauit deus cœlum, & terram, nihil factum eſt ante cœlum, & terram: nec ipſa ſapientia facta eſt ante cœlum, & terram. Cum ergo hęc contraria videantur, nec in diuina ſcriptura fas ſit ſentire aliquid eſſe contrarietatis, requiramus intelligentiam veritatis.

Eccl. 1. Iſido. li. 1. de ſummo bono. c. 12. Gene. 1 Pſal. 101.

Quid tenendum ſit docet, præmiſſas authoritates determinando.

VIDETVR itaque hoc eſſe tenendum, quod ſimul creata eſt ſpiritualis creatura, ideſt, angelica, & corporalis, ſecundũ q͛d poteſt accipi illud Salomonis, Qui viuit in ęternum creauit omnia ſimul: ideſt, ſpiritualem & corporalem naturam: & ita nõ prius tempore creati ſunt angeli, quam illa corporalis materia quatuor elementorum: & tamen primo omnium creata eſt ſapientia, quia etſi non tempore, præcedit tamen dignitate. Quod autem ſimul creata fuerit corporalis ſpiritualiſque creatura, Auguſt. ſuper Gene. ad literã aperte oſtendit, dicens, per cœlum, & terrã ſpiritualem corporalemq; creaturã intelligi: & hæc creata ſunt in principio. ſ. temporis, vel in principio, quia primo facta ſunt.

Eccl. 18. Quod ſimul creata fuerit corporalis & ſpũalis catechrmat. Lib. 1. c. 1.

Quod nihil factum eſt ante cœlum,& terram,nec etiam tempus, cum tempore enim creata ſunt,ſed non ex tempore.

Lib.5.c.6 & libr.12 de ciuitate dei. Cap.15

ANTEA enim nihil factum eſt, nec etiam tempus factũ eſt ante ſpiritualem.ſ.angelicam naturam, & ante corporalem,ſ.materiam illam quatuor elementorum confuſam. illa enim cũ tempore creata ſunt, nec ex tempore, nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum eſt, quia non fuit tempus antequam eſſet cœlum, & terra. Vnde Aug.in lib.de Triu.dicit,quòd deus fuit dominus antequam tempus eſſet,& non in tempore cœpit eſſe dominus, quia fuit dominus temporis,quando cœpit eſſe tempus, nec vtique tempus cœpit eſſe in tempore, quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Quod ſimul cum tempore & cum mundo cœpit corporalis, & ſpiritualis creatura.

In tom.3 Lib.de Geneſi ad lit. 5,cap. 19. in tom. 9 Ad cap.1 epi.ad tit. ſuper verbo, quam ꝓmiſit q? non mentitur deus añ ſecula. De horũ ſen tentia. Aug.libr. xi.de ciui. dei cap.5. & ſequẽtibus duobus.

SIMVL ergo cum tempore facta eſt corporalis, & ſpiritualis creatura,& ſimul cum mũdo: nec fuit ante angelica creatura quã mundus, quia vt ait Aug. Nulla creatura eſt ante ſecula, ſed a ſeculis cum quibus cœpit. Hierony.tamen ſuper epiſtolam ad Titũ aliud videtur ſentire dicens,Sex millia necdum noſtri temporis implentur annorum,& quantas prius æternitates, qnanta tempora, quantas ſeculorum origines fuiſſe arbitrandum eſt, in quibus angeli, throni,dominationes, cæteriq; ordines ſeruierunt deo abſq; temporum vicibus atque menſuris, & deo iubente ſubſtiterunt. His verbis quidam adhęrentes dixerunt cum mundo cœpiſſe tempus ſeculare, ſed ante mundum extitiſſe tempus æternum ſine mutabilitate, & in eo immutabiliter, & intemporaliter aſtruunt angelos deo iubente ſubſtitiſſe,eique ſeruiſſe. Nos autem quod prius dictum eſt pro captu intelligentię noſtræ magis approbamus, ſalua tamen reuerentia ſecretorum, in quibus nihil temere aſſerendum eſt, & illud Hieron. dixiſſe non ita ſentiendo, ſed aliorũ opinionem referendo arbitramur.

Vbi angeli mox creati fuerunt, in empyreo ſcilicet, quod ſtatim factum repletum eſt angelis.

IAM eſt oſtẽſum quando creata fuerit angelica natura, nunc autem attendendum eſt vbi facta fuerit. Teſtimoniis quarundam authoritatum euidenter monſtratur angelos ante caſum fuiſſe in
Luc.10 cœlo,& inde corruiſſe quoſdam propter ſuperbiam, alios vero qui non peccauerunt illic perſtitiſſe, vnde dominus in euangelio ait, Videbam ſatanam tanquam fulgur de cœlo cadẽtem. Nec appellatur hoc cœlum firmamentum quod ſecunda die factum eſt, ſed cœlum ſplendidum quod dicitur empyreum, ideſt, igneum a ſplendore non a calore, quod ſtatim factum angelis eſt replẽtum, quod
Gen.1 eſt ſupra firmamentum,& illud empyreum quidam expoſitorũ ſacræ

cræ ſcripturæ nomine cœli intelligi volunt, vbi ſcriptura dicit, In principio creauit deus cœlum & terrã. Cœlum (inquit Strabus) non viſibile firmamentũ hic appellat, ſed empyreum, ideſt, igneũ vel intellectuale, quod non ab ardore ſed a ſplendore dicitur, quod ſtatim factum repletum eſt angelis. Vnde Iob, Vbi eras cum me laudarent aſtra matutina? &c. De hoc quoque Beda ita ait. Hoc ſuperius cœlum quod a volubilitate mundi ſecretum eſt, mox vt creatum eſt, ſanctis angelis impletum eſt, quos in principio cum cœlo & terra conditos teſtatur dominus dicens: Vbi eras cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filii dei? Aſtra matutina & filios dei eoſdem angelos dei vocat. Cœlum enim in quo poſita ſunt luminaria, non in principio, ſed ſecunda die factũ eſt. Ex his liquet quod in empyreo omnes angeli fuerunt ante quorũdam ruinam: ſimulque creati ſunt angeli cum cœlo empyreo, & cum informi materia omnium corporalium.

Iob. 38
Super Ge.

Quod ſimul creata eſt viſibilium rerũ materia & inuiſibilium natura, & vtraque informis ſecundum aliquid, & formata ſm aliquid.

SIMVL ergo viſibilium rerum materia & inuiſibilium natura condita eſt, & vtraque informis fuit ſecundum aliquid, & formata ſecundum aliquid. Sicut enim corporalium materia confuſa, & permixta (quæ ſecundum Græcos dicta eſt chaos) in illo exordio ordinationis primariæ & formam concluſionis habuit, & non habuit formam diſtinctionis & diſcretionis, donec poſtea formaretur, atq; diſtinctas reciperet ſpecies: ita ſpiritualis, & angelica natura in ſua conditione ſecundum naturę habitum formata fuit: & tamen illam quam poſtea per amorem & conuerſionem a creatore ſuo acceptura erat formam, non habuit, ſed erat informis ſine illa. Vnde Augu. multipliciter exponens præmiſſa verba Geneſis, per cœlum dicit intelligi informem naturam vitæ ſpiritualis, ſicut in ſe poteſt exiſtere non conuerſa ad creatorem in quo formatur, per terram, corporalem materiam ſine omni qualitate, quæ apparet in materia formata.

Li. de Geneſi ad literã. 1. c. 1 & libr. 12. confeſſio. cap. 9.

Quomodo dicat Lucifer ſecundum Eſaiam, Aſcendam in cœlum, & ero ſimilis altiſſimo, cum eſſet in cœlo.

HIC quæri ſolet, ſi in cœlo empyreo fuerũt angeli ſtatim vbi facti ſunt, quomodo (vt legitur in Eſaia) dicit Lucifer, Aſcendã in cœlum, & exaltabo ſolium meum, & ero ſimilis altiſſimo? Sed ibi cœlum vocat dei celſitudinem, cui parificari volebat: & eſt tale, Aſcendam in cœlum, ideſt ad æqualitatem dei.

Eſa. 14

Agit

Agit in ſpeciali de conditione ſpiritualis creaturę ſ. angelicæ, qualis facta ſit.

DISTINCTIO II.

De angelica itaque natura &c.

Expoſi. SVPRA egit Magr̃ de rerum productione in generali. In hac autẽ parte agit de ꝑductione rerum in ſpeciali. Et quoniã triplex eſt differentia creaturæ ſ. ſpiritualis, & corporalis, & compoſita ex vtraque: Diuiſio. ideo hæc pars habet tres. In prima agit de cõditione ſpiritualis creaturæ. In ſecunda de conditione corporalis creaturę, infra diſt. xij. Hęc de angelicę naturæ &c. In tertia de conditione naturæ ex vtriſque cõpoſitæ ſ. humanę: infra diſt. xvj. His excurſis quę ſupra de homine. Prima pars habet duas. In prima determinat quales facti ſunt angeli ex prima conditione. In ſecunda determinat quales facti ſunt auerſione, & conuerſione: infra diſt. v. Poſt hæc conſideratio adducit &c. Prima pars habet duas. In prima determinat quando, & vbi creati ſunt angeli. In ſecunda vero quales creati ſunt: infra diſt. ij. Ecce oſtẽſum eſt vbi angeli &c. Prima pars habet duas. Primo enim determinat quando angeli creati fuerunt. In ſecunda vbi. Infra diſt. eadem. Iam oñſum eſt &c. Prima pars habet quatuor particulas. In prima præmittit procemiũ in quo aperit ſuam intentionem. In ſecunda vero mouet ex auctoritatibꝰ dubitationem circa durationem, ſiue initium, vel menſuram angelicę conditionis: ibi. Quædam auctoritates videntur. In tertia determinat veritatem, & confirmat, ibi. Videtur itaque hoc eſſe tenendum. Quarto vero, & vltimo veritatem ꝓ prædeterminatam, & probatam cõcludit: & auctoritatẽ in oppoſitum determinat, ibi. Simul; ergo cum tempore &c.

Tu in principio domine terram fundaſti.

Dub. 1 Videtur hoc falſum. Primo ex hoc quod dicit terram eſſe fundatã, qa nõ vr̃ eſſe fundata: ſed potius appenſa ſecundum quod dr̃ Eſa. xl. qui appẽdit tribus digitis molẽ terræ. Et prouerb. viij. Quando appendebat fundamenta terræ. Item. Falſum vr̃ dicere cum ait. In principio terram fundaſti, qa terra facta fuit tertio die: ergo nõ fuit fundata in principio. Iuxta hoc quæritur, ſupra quid terra fundata ſit. Vr̃ quod ſuper aquas propter illud pſal. Qui fundauit terram ſup aquas. Cõtrarium autem vr̃ per ſcripturã quæ dicit. Qui fundauit terram ſuper ſtabilitatem ſuam, & per naturam quæ dictat aquam eſſe minus grauem, quã terram, & ita ſm ordinem naturæ nõ terram ſupra aquam, ſed econuerſo. Reſp. Dicendum quod nomine terræ in ſcriptura intelligitur materia corporalium, intelligitur etiam elementũ terræ, & vtroque modo accipi poteſt in prædicta auctoritate, & vere. Reſpõſio 1 Si enĩ terra accipiatur pro materia informi, ſic recte dr̃; In principio domine terram fundaſti. id eſt in principio feciſti materiam informem, quaſi fundamentum omnium formarum. Quæ iõ dicitur eſſe fundata, qa omnes formæ ſuſtentantur a materia: & ipſę non ſuſtentantũ ab alio, niſi a deo. Ideo autẽ dicitũ fundata in principio, quia nihil ante ipſam creatum eſt. Si aũt nomine terræ intelligitur elementum terrę, adhuc verus eſt prædictus ſermo. Terra enim fundata dr̃ propter ſui ſtabilitatem, ſm illud Eccle. j. generatio prętererit, & generatio aduenit, terra autem in ęternum ſtat. Hoc elementũ ſ. terræ & dr̃ fundatum, & dr̃ appenſum. Fundatum ſuper ſtabilitatem ſuã, & fundatum etiam ſuper aquas. Fundamentum dr̃, quia ſicut fundamẽtum eſt infimũ inter omnes partes domus, ſic terra eſt infimum inter oĩa corpora mundi, & in centro exiſtens, tenet locum fundamenti. Et cum virtute ꝓpria ſibi diuinitus data centrum appetat vt in centro requieſcat, fundata dicitur ſuper ſtabilitatem ſuam. Et hoc dictum eſſe intelligẽdum eſt ſecundũ veritatem. Secundũ aũt noſtram imaginationem, & vulgarẽ opinionem, cum aquæ cooperuerint inferiorẽ ſu

perficiem

perficiem terrę reſpectu nr̃i, & vltra aquam ſit aer, & vltra aerem ſit ignis, dr̃ terra fundata ſuper aquas. Nos em̃ æſtimamus terram eſſe ſuper aquam, dum conſideramus aquam ſub pedibus noſtris. Dicitur etiã eſſe tribus digitis appenſa, pro eo quod tribus elementis intermediis diſtat a cœli circunferentia, & mediantibus illis videtur eſſe quaſi appẽſa. Et per hoc patet reſponſio ad oĩa obiecta. Nota tamen quod aliter accipitur principium ſm quod nomine terrę intelligitur materia: aliter ſm quod intelligitur elemẽtum terræ. Secundum enim quod nomine terræ intelligitur materia, tunc dicitur fundata in principio, ideſt in primordio productionis rerum: ſed quod terra dr̃ elementum, tunc dicĩt eſſe fundata in principio, ideſt in primis operibus ſex dierum.

Nec vtique tempus cœpit eſſe in tempore.

Dub. 2 Contra. Omne enim quod cœpit eſſe, aut cœpit eſſe in tempore, aut in æternitate, ſi igitur tempus cœpit eſſe & nõ cœpit eſſe i æternitate: ergo cœpit eſſe in tempore. Item. Dicit quod deꝰ non cœpit eſſe dominꝰ ex tempore. Et videtur eſſe falſum, quia non fuit dñs antequam haberet ſeruum: ſed non habuit ſeruum niſi ex tempore: ergo cœpit eſſe dñs ex tempore. Iuxta hoc quęritur, vtrum cœpit eſſe dñs. Et qđ non, vr̃ quia dominium eſt poteſtas coercendi ſubditos, & hoc fuit ſemp in deo. Cõtrarium autẽ videtur, quia relatiua ſimul ſunt natura, & ſeruus non fuit ab æterno: ergo nec dominus.

Reſpon. 2 Reſp. Dicendũ, qđ differt dicere ſm Aug. aliquid fieri ex tempore, & in tempore, & cum tempore. Ex enim importat ordinem: in importat continentiam, cum importat ſimultatẽ, & ideo nihil eſt factum in tempore, nec ex tempore, niſi quod exceditur a tẽpore. Quia igitur tempus, & ea quæ in primordio temporis creata ſunt, a tempore non exceduntur: ideo dicit ea eſſe creata cum tempore, non in tẽpore, nec ex tẽpore. Et ideo cũ deus dicatur dñs reſpectu oĩs rei creatę, deus nõ potuit incipere dñs eſſe ex tempore, nec in tempore proprie accipiẽdo habitudinã eius q̃ eſt Ex & In, nos aũt in communi ſermone large accipimus. Quod autem quæritur, vtrũ deus inceperit eſſe dominus. Dicendũ quod dñs vno modo importat pote- 42
ſtatem coercendi ſubditos, & ſic dicit præſidentiam ſm habitum, & conuenit deo ab ęterno. Alio modo importat pręſidẽtiam actualem reſpectu ſerui, & ſic incepit eſſe dominus non rõne mutationis factæ in ipſo: ſed rõne mutationis factæ in ſuo correlatiuo.

AD intelligentiam huius partis Arti. 1
in qua quęrĩt de menſura conditionis angelicæ naturæ, duo principaliter quæruntur. Primo de menſura eius in ſe. Secundo per comparationem ad menſuram eſſe corporalis naturæ. Circa primum tria q̃runtur. Primo, vtrum ſpiritualia habeãt menſuram propriam. Secundo, vtrũ habeant menſuram vnicam. Tertio, vtrum habeãt menſuram ſimplicem, aut compoſitam, ſiue ſtantem, vel ſucceſſiuam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Creaturę ſpirituales habent diuerſam a tempore menſuram non modo in genere menſuræ: ſed etiã in genere entis. Et hoc non tantum in comparatione: ſed ſecundũ ſubſtantiã quoque.

QVOD habeant propriam mẽſuram primo vr̃ per Philoſop. in lib. de cauſis in penultima ꝓpoſitione Inter rem cuius ſubſtantia, & operatio eſt in æternitate, & rem cuius ſubſtãtia, & operatio eſt in tempore, eſt res media, cuius ſubſtantia eſt in æternitate, & actio in tempore: ſed hoc nõ poteſt intelligi de ęternitate increata, ergo de creata, & hãc diſtinguit a tempore. & ponit menſuram ſubſtantiarũ ſpiritualium, & incorruptibilium: ergo vr̃ &c. Itẽ. Eccl. primo

Fundamenta. Auctor de cauſis.

primo. Omnis ſapiētia a domino deo
eſt: vſq; ibi, ante æuū: ergo æuū dicit
quid creatum, non ſubſtantiam ergo
menſuram nō rerum materialiū, ſed
ſpiritualium, & hæc differt a tempo-
re, vnde Boetius de cōſolatione. Qui
tempus ab æuo ire iubes: ergo &c. Oē
enim quod exit ab alio differt ab eo.
Item. Dion. de di. no. in cap. de æuo.
Proprietas cui eſt inueteratum, & an
tiquum ſm totum eſſe menſuris: tem
poris vero in alteratione aliter, & ali
ter ſe habens: ergo ſi idem non ſe ha
bet ſic & aliter ſimul, & ſemel, non eſt
eadem menſura tempus, & æuum: ſed
æuum eſt menſura durantium perpe-
tuo, & talis eſt natura angelica: ergo
&c. Item. Sicut ſe habet vnitas ad di
ſtinctionem, ita (nunc) ad duratione
ſed in ſpiritualibus non ſolum eſt re
perire diſtinctionem ſecundū ſubſtan
tiam, verum etiam eius menſurā: ergo
pari ratione, & eſſe angeli menſuram
durationis habet: ſed non temporis,
cum non varietur, nec mutetur: ergo
aliam menſuram propriam. Itē. Oē
quod habet eſſe limitatum actu, ha-
bet mēſuram, per quam poteſt cogno
ſci ei⁹ limitatio: ſed tale eſt eſſe omnis
creati: ergo &c. arguatur vt prius.
Item. Mēſura durationis reſpicit mo
dum durandi: ſed ſpiritualia habent
modum ſuæ durationis differētem a
corporalib⁹, maxime a mutabilibus,
cum durēt perpetualiter, & immutabi
liter: ergo per iſtam menſurā habent
Ad opp. menſurari. Contra. Aug. ad Oroſiū.
Deus mouet ſpiritualem naturā p tē-
pora, corporalem vero p loca, & tem
pora: ergo ſpiritualis naturæ menſu-
ra eſt tēpus. Itē. Beda, Quatuor fue-
runt primo creata, angelica natura,
materia prima, cęlū empyreū, & tem-
pus. Si ergo tempus ſtat pro mēſura,
ergo aut ſpiritualia in principio non
habuerunt menſuram, aut nō habue
rūt aliā a corporalibus: aut Beda fuit
inſufficiens in illa numeratione. Itē.
Ratione vr̄. Vnus eſt locus qui eſt cō
tinentia viſibilium, & inuiſibilium, vt
empyreum: ergo ſi menſura, q̄ eſt tem
pus, non eſt maioris appropriationis
quam locus, vr̄ quod vnum ſit tēpus
in quo ſint ſpiritualia, & corporalia:
non ergo habent menſurā propriam.
Item. Sicut idem eſt numerus quo mē
ſurantur, & numerātur x. canes, & x.
homines, ſic idē eſt numerus quo nu-
merantur x. angeli, & x. homines: ſi er
go ſpiritualia non habent aliam men
ſuram diſtinctionis quā corporalia,
ergo nec aliam mēſuram durationis.
Item. Homo beatus, & angelus menſu
rantur eadē menſura, quia omnes bea
ti: ſed homo beatus habet idē eſſe cū
ſe non beato. ergo & eandem menſu
ram: ergo eadem menſura menſuran-
tur homo viator, & angelus: ergo &
quęlibet natura corporalis: non ergo
habet menſuram propriam. Itē. Per
impoſſibile. Si habet menſuram, aut
eſt ſubſtantia, aut eſt accidens. Nō ſub
ſtantia: ergo accidens. Si accidens: in
quo genere? non niſi in genere quanti
tatis, non diſcretę: ergo continuę. Sed
non eſt linea, neque ſuperficies, nec
corpus, nec locus: ergo vel eſt tempus,
vel nihil: ergo aut angelica natura nul
lam habet menſurā; aut ſi habet, non
habet propriam.

RESP. Dicendū; Quod cū quę- 4
ritur, vtrum angelica natura habeat
menſuram propriam diuerſam a tem
pore, diſtinguendū eſt, quia aut loqui
mur de menſura ſpiritualium ſecun-
dū eſſe ꝙ non mutatur, aut ſecūdum
affectiones: ſi ergo de menſura loqui-
mur quæ reſpicit eſſe, & quæ dicitur
æuum: hoc modo conſueuit ab anti-
quis doctoribus reſpōderi. Aut loque
ris de diuerſitate in genere menſuræ,
aut in genere entis. Si in gñe menſu-
ræ: ſic oportet ponere differentiam, ſi
cut oñdunt auctoritates, & rōnes in-
ductæ. Si vero loquaris de diuerſitate
in genere entis: ſic triplex fuit opinio.
Nam quidam dixerunt, quod ſicut lo
cus, & ſuperficies idem ſunt per eſ-
ſentiam, differentia ſm cōparationē:
ſic idem eſt nunc æui, & temporis, ſo
la comparatione differens. Nunc qui
reſpicit ſubſtantiam rei, ſubſtantia aūt
primi mobilis quantum ad eſſe ꝯīno
eſt immobilis, comparata autem ad ſi
tum, eſt mobilis. Et primo mō menſu
ratur nunc æui, ſecundo modo nunc
temporis, ita ꝙ idem eſt nunc, diuerſi
mode comparatū, ſicut idē vltimū cō-
paratum

paratum ad corpus ambiens eſt ſuperficies : comparatum ad corpus ambitum eſt locus. Sed illud nō pōt ſtare: quia circa vltimum corporis illę duæ comparationes non ſunt incompoſſibiles:ſed nunc temporis & æui habēt proprietates incōpoſſibiles circa idē. Nam (ſicut dicit Aug. in lib. lxxxiij. queſt.) hoc ſ. nūc æui, eſt ſtabile: illud ſ. nunc temporis eſt fluxibile: ſed impoſſibile eſt quod vnum, & idem, & ſecundum idem ſimul moueatur & ſtet. Et ideo eſt ſecunda poſitio: qđ ipſum nunc ſequitur eſſentiam, materiæ primæ. Sicut igitur materia in omnibus eſt eadem per eſſentiam differens per eſſe: ſic nunc temporis, & æui idem eſt per eſſentiam, non ſicut indiuiduum, ſed ad modum materiæ: idem p eſſentiam, differens aūt ſolū quātū ad eſſe: & hi poſuerunt ꝙ omnis rei quidditas menſura eadem per eſſentiā menſuratur. Sed nec illud multū eſt intelligibile. Cum enim æuum eſſe ſtabile, & quietum reſpiciat, quod quidē habet materia a forma perfecta, & hæc menſura non reſpiciat niſi eſſe actuale, & modum eſſendi completum, videtur quod æuum non poſſit ſic accipi ex parte materię, quicquid ſit de tēpore. Cum ergo modus durandi eſſentialiter, & formaliter differat hincinde, patet etiam quod menſura ꝓpria. Et ideo eſt tertia poſitio, ꝙ ſpiritualia habent menſuram diuerſam a tempore, non ſolum in genere menſurę, verumetiam in gñe entis: & hoc non ſolum comparatione, ſed etiam ẜm ſubſtantiam, & formam. Quicquid autē ſit de diuerſitate in genere entis, diuerſitatem tñ ſecundū modum menſurādi nemo eſt qui negare poſſit. Et hoc ſufficit qōni pñti, qua quæritur vtrum ſpiritualia habeāt menſuram diuerſam a tempore: dicendum enim qđ ſic. Quod ſi quæras quæ ſit illa: reſpondendū (ẜm Sanctos, & Philoſophos) ꝙ dicit æternitas creata, aut æuum: ſed qm̄ ęternitas proprie accipitur pro increato, & æuum frequenter accipitur pro tempore: ideo ꝓprio nomine poteſt ęternitas appellari. Sic rūdendum eſt, ſi quæratur de menſura quæ reſpicit ipſum eſſe ſpiritualis creaturæ, eſſe inquam immutabile, & perpetuum. Si aūt quæratur de menſura angelicarum affectionum, vtrum illa ſit a tempore diuerſa, & hoc habebit quęſtionem infra. Nunc aūt planum eſt, ꝙ illa menſura quæ dicit ęui ternitas, variationem affectionis non menſurat, vt dicit Augu. ad Oroſiū. Aeuum enim ſolius eſſe incōmutabilis eſt menſura. Concedendum igitur (ẜm quod oñdūt rōnes) quod aliquo modo ſpiritualia habent menſuram propriam reſpectu temporis, & temporalium.

QVOD ergo obiicitur, quod ſpi 5
ritualis natura mouetur p tempora,
iam patet reſpōſio: hoc. n. dicit quan
tum ad affectiones, non quantum ad
eſſe. Quod autem obiicit de quatuor
primo creatis. Dicendum quod no- 6
men temporis extenditur ibi ad om-
nis durationis menſuram, cuius ē po
nere principium: vnde valde large ac
cipitur, & cōprehēdit ęuum: vt meli⁹
infra patebit. Quod obiicitur de lo- 7
co, non valet, quia loc⁹ corporalis nō
eſt menſura ſpiritualium, quāuis con
tineat: æuum aūt menſurat, & confor-
matur: ideo non valet, eſt vnus locus
menſurans, ego vnum tempus menſu
rans. Si quęras a me, vnde hoc. Dicē-
dum, quod angelus vere habet dura-
tionem: ſed non habet extēſionem: &
ideo habet menſuram durationis, nō
extēſionis. Quod obiicitur de nume-
ro. Dicendum qđ non eſt ſimile, quia 8
idem eſt modus diſtinctionis in ſpiri
tualibus, & corporalibus: ſed non eſt
idem modus durationis: ideo eadem
eſt ẜm ſpeciem menſura diſtinctionis
non ſic eadem menſura durationis.
Quod obiicitur de homine beato, & 9
angelo. Dicendum ꝙ menſura conſi
mili menſurantur ſ. æuo, quia conſi-
milem habent modū durandi: ſed ho
mo viator non menſuratur conſimi-
li menſura, quia quamuis habeat idē
eſſe, habet tñ modum eſſendi, & durā
di alium: & menſura nō tantum eſſe,
ſed etiam modum durandi reſpicit.
Quod quęritur in quo genere ſit mē- 10
ſura angelicę durationis; Dicunt aliq
quod non eſt quantitas niſi quātitas
virtutis: & iō nō eſt in genere quan-

titatis proprie. Sed ſi vere mẽſura eſt, quomodo non eſt quantitas vera? lõ dicunt alij, quod eſt in genere quantitatis ſicut principium. Si tñ queratur cuius ſit principium, cum dicat menſuram diuerſam a tempore (vt oñſum eſt) difficile erit aſſignare. Et ideo ſanius dici poteſt, quod ſicut tẽpus ponitur in ſubſtantijs ſpiritualibus quãtum ad effectiones, ſm Aug. licet conſideratio Philoſophi ad illud nõ conſcenderit: ſic & menſura ponitur differens ſpecie ab alijs quantitatibus, licet de illa non loquatur Philoſoph. quia menſuras rerum inferiorũ determinare intendebat. Nec ponit̃ ex hoc in ipſo inſufficientia, & ſi etiam poneretur, non eſſet propter hoc a veritate tramitis aliquatenus diſcedendũ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Omnium ęuiternorum non datur vnum æuum: ſed quot ſunt æuiterna, tot æua ſunt ponẽda, licet omnium temporalium ſit vnum tempus.

Fundamenta.

VTRVM ſpiritualia habeant menſuram vnam per eſſentiam, & hoc eſt quærere vtrum vnũ ſit æuum æuiternorum. Et quod non videtur. Dion. de di. no. Ipſe eſt æuum æuorum: ergo plura ſunt æua non per interruptionem, ita qđ vnum poſt aliud: ergo per diuerſitatẽ ſimul exiſtentium. Item. Vnitas accidentalis venit ab vnitate ſubiecti: ſed non eſt ponere vnum ſubiectum oĩm æuiternorum, cum quędam ſpiritualia non habeant aliquod cõmune ad cuius aſpectũ menſurentur: ergo non eſt ponere ęuũ eſſe vnum. Quod autẽ nullum habeant tale ſubiectum quod ſit contentiuũ ſpiritualium, hoc apparet, quia illud haberet excellentiã, & influentiam, & continentiam reſpectu æuiternorum, ſicut primum mobile reſpectu temporalium: ſed tale reſpectu ſubſtantiarũ ſpiritualiũ inueniri non poteſt, vt patet diſcurrenti per ſingula: ergo &c. Item. Omnibus alijs corruptis, poſſibile eſt vnicũ angelum remanere, cum non depẽdeat ab alijs angelus: & ſi remanet in eſſe completo, habet menſuram cõſequentẽ illud eſſe, & hoc eſt ęuum: ergo remanet æuũ quolibet angelo remanente, & totum remanet, & perfectum: ergo quot ſunt angeli, tot ſunt æua. Itẽ. Aeuũ eſt menſura rei perfectæ, & multum habẽtis de ſpecie, ſiue de forma: ſi ergo æuũ maxime conſequatur eſſe completum, cũ illud nõ ſit vnum numero, ſed tantũ ſpecie, vr̃ quod ęuum ſit vnum tantum ſecundum ſpeciem.

Contra hoc arguit̃ a ſimili. Sicut ſe habet tempus ad temporalia, ita æuũ ad ęuiterna: ſed tempus eſt vnum qđ menſurat omnia temporalia, ſicut dicit Anſel. & Philoſo. ergo & ſimiliter vnum eſt æuũ quod mẽſurat oĩa æuiterna. Ad opp. Ariſto. 4 Phy. Item. Hoc vr̃ a minori. Maior eſt varietas, & diſformitas in reb⁹ mutabilibus, quam in rebus immutabilibus: ergo ſi mutabilia omnia pñt vnica menſura per eſſentiam menſurari, ergo multo forti⁹ ęuiterna. Item. Hoc vr̃ a cauſa. Poſitio enim multorũ eſt cauſa quare tempus vnum poteſt eſſe, quia quamuis ſit accidens, tamen eſt menſura extrinſeca ſicut locus, & qa non eſt accidens ſituale: ſed hoc totũ inuenitur in æuo: ergo &c. Itẽ. Si plura ſunt ęua, aut ergo ſimul, aut conſequenter. Non conſequenter, cum qđlibet ſit infinitum a parte poſt. Non ſimul, quia quæ ſunt ſimul, ſunt in eodem inſtanti: ergo ſi ęuiterna ſunt ſimul ſunt in eodem nunc æui: ergo ſi oium ęuiternorum eſt vnum nunc: ergo vnum ęuum per eſſentiam.

11 RESP. Ad huius q̃nis intelligentiam principaliter prænotãdum eſt, qualiter intelligatur vnitas in tẽpore. Sciendum autẽ quod tripliciter tentauerunt aliqui vnitatem temporis accipere, ſecundũ quod accidens habet tripliciter comparari ad ſubiectum. Habet enim ibi cauſam, exiſtentiam, & apparentiam. Dixerunt ergo aliqui, quod tempus eſt vnum ratione ſubiecti in quo primo eſt, & per ſe, quo remoto remouetur & tempus. Vnde dixerunt, q tempus eſt vnum, quia

quia eſt in primo mobili, cuius motu ceſſante, ceſſat & tẽpus. Sed illud non ſufficit dicere. Quia (ſicut dicit Aug.) ſi ceſſaret motus, primi mobilis, adhuc poſſet moueri rota figuli, & conſtat quod menſuraretur iſte motus: ergo non tantum eſt ibi, imò & in alijs rebus mobilibus. Item. Tempus eſt in affectionibus, & cogitationibus li. ar. quod non ſubeſt motui cęleſti, ſicut vult Aug. Et ideo dixerũt alij, quod tẽpus eſt vnũ rõne ſubiecti ĩ quo primo apparet. Cum. n. tempus ſit numerus, ſiue menſura motuum, & numerus iſte ſm eſſentiam. & habitum ſit ĩ re mobili, vel mota, in qua eſt prius & poſterius, ſecundũ actualem vero numerationem ſit a parte animæ (ſicut vult Philoſoph. & Auguſt.) cum anima omnes mot⁹, & mutationes numeret aſpiciendo ad menſuram motus primi mobilis, ſ. p diẽ, annũ. & horã voluerunt dicere quod vnum eſt tempus rõne ſubiecti in quo primo apparet. Quia, & ſi omnia habeãt ꝓprias periodos, tamen oĩa numerantur, & menſurantur per menſuram motus regularis, & certi, & nobis notiſſimi ſ. motus mobilis primi. Sed illud non ſufficit, quia dicit Philoſ. de cę. & mũdo, quod ſi eſſent duo mobilia prima, adhuc vnum eſſet tempus: & tunc nõ poſſet dici vnum rõne ſubiecti in quo primo eſſet, nec ĩ quo primo appareret, cũ vtrũque eſſet æque primũ, & euidẽs. Nec rõne animę, quia tempus nõ eſt numerus numerans, ſed numerat⁹ (vt Philoſ. vult) & tempus eſt diſpoſitio rei extra, non fictio animæ. Et iõ dixerunt tertij profundius, quod vnitas temporis ſumitur ab vnitate ſubiecti a quo cauſat: ſubiectũ aũt a quo cauſat eſt materia vt mutabilis, & ita vt eſt in potentia. Nam materia vt ẽ in acquiſitione formæ mutatur, & ſic eſt ens in potentia, & ideo tempus maxime inter omnia accidentia ſe tenet pl⁹ cum materia. Sicut igitur materia vna eſt per eſſentiam differens p eſſe, vna non vnitate vniuerſalitatis, nec ſingularitatis: ſed medio modo: ſic & tempus in omnibus temporalibus. Et ſi quæras vnde eſt hoc quod tempus eſt vnum, cum tamẽ motus ſint varij:

Arifto. 4. Phy.

Dicendum, ꝙ motus diffinitur per id ad ꝙ eſt: vnde motus reſpicit motorẽ & mobile, & terminũ: tẽpus aũt reſpicit ipſam durationẽ variã, & ſucceſſiuam, quæ venit ex potentia rei mobilis. Et quia tempus naturæ durantis conſimilis eſt, & natura illa ſupra ꝙ fundatur eſt vna numero: ideo tẽpus non tñ eſt vnum ſpecie in omnibus tẽporalibus, imo etiã quantũ ad eſſentia vnum numero differens per eſſe: ſicut poſuerunt omnes ſapientes, q circa hanc materiã locuti ſunt. Si autem quęras quare non ſic eſt in alijs quantitatibus, cũ oẽs reſpiciant materiam. Dicendum quod alię omnes, & ſi eſſe incompletum habeant in materia (nã ſunt in materia dimẽſiones infinitæ) tñ eſſe cõpletũ ipſarum eſt a materia exiſtente ſub forma. Tempus aũt habet eſſe ex hoc quod materia tẽdit ad formã, propter hoc quod cauſatur a motu, qui eſt endelichia entis in potẽtia, & iõ tenet ſe maxime ex parte materię, & ideo minime diſtinctũ. Nec dico quod tempus ſit in ipſa materia omni forma circunſcripta, quia hoc eſſet contra Aug. xij. confeſſ. quia nõ eſt viciſſitudo aliq in materia, niſi cũ in ea eſt aliqua forma: ſed quãuis ſit ĩ materia quæ eſt ſub forma, & ab ipſa cauſetur, magis tñ cauſatur a materia vt tendit ad formã, & hæc eſt in materia rõne ſuæ potentiæ. Secundũ hunc triplicem modũ nixi ſunt aliqui vnitatem in æuo ponere, primo rõne ſubiecti in quo primo eſt. Poſuerũt enim ordinem in intelligentijs ſecundũ continentiam virtualem, ſicut in uiſibilib⁹ eſt reperire continentiã localem. Et ſicut tempus in primo mobili fundatur: ſic æuũ in prima intelligentia virtualiter alias continet, & in alias influit. Sed iſta poſitio nõ põt ſtare. Primo, quia omnes intelligẽtiæ in incorruptione habent æqualitatẽ, ſicut in ſequenti di. dr̃. Secundo quia conſeruatio intelligentiarum immediate pendet ex deo. Tertio, quia ſi illa intelligentia deſtrueretur, tunc fundamentũ æui periret, & poſſibile fuit illam peccaſſe, imo forte peccauit, cũ credatur diabolus fuiſſe excellentiſſimus angelorum. Et ideo alij conati ſunt 3. Phy.

ſunt aſſignare vnitatem rõne ſubiecti in quo primo apparet : ꝙ quidem eſt cœlum empyreum, in quo non cadit variatio, imo omnimode quietũ eſt. Sed nec illud ſufficit : qm̃ immortalitas, & immutabilitas per prius eſt in ſubſtantijs ſpiritualibus, quã corporalibus, cũ ſint digniores : & digni⁹ non habet menſurari per aſpectũ ad minus dignũ. Et iõ tentauerunt alij accipere vnitatem ex parte cauſę : qui dixerunt ꝙ duratio intelligẽtiarum continuatur, & conſeruatur per diuinam influentiam : quæ qm̃ vna, eſt æuum menſurans ipſam. Sed nec illud põt ſtare : qm̃ influentia illa aut actiue, aut paſſiue intelligitur. Si eſt actiua : nõ eſt aliud quã deus, & ita non habet æuum menſuras. Si de paſſiua : tot ſunt quot ſunt ſuſcipientes. Et ideo non reſtat alius modus niſi ꝑ vnitatem materiæ, ſicut prius dictum eſt de tempore. Sed multi negant intelligentias habere materiam. Sed quicquid ſit de hoc, tamen æuum reſpicit eſſe actuale, & eſſe ſtabile : ſed tẽpus materiam, vt in potentia. Et ideo ſicut vnitas temporis cõformatur materiæ, ſic vnitas æui conformatur formę, non inquam formę inquantum hæc vel illa, ſed inquantũ immutabilis. Vnde ſicut linea in corporibus quantũcũque diuerſis ponitur eadẽ ſpecie : ſic æuum habet vnitatẽ vniuerſalis, non vnitatem quam habet tempus. Et ſic cõcedendæ ſunt rõnes probantes non eſſe vnum æuum æuiternorum, ſed multa : ſicut ſunt plures formę.

Quod ergo obiicitur, ſicut ſe habet tempus ad temporalia. Dicendũ ꝙ non eſt ſimile : quia cum tempus (quantũ eſt de ſe) reſpiciat variationem & motũ : conſequitur ipſa quorum eſt mẽſura rõne illius principij, ꝙ ſunt entia in potentia : & quia illud vnicum dr̃ eſſe per eſſentiã, ideo & tempus, æuum autẽ de ſui rõne ꝓpria reſpicit eſſe cõpletũ, & ſtabile, & ideo magis reſpicit formã : & ideo nõ habet niſi vnitatẽ vniuerſalitatis, ſiue conformitatis, ſicut & alia accidẽtia. Quod arguitur a minori, quod temporalia habent vnam menſurã :

Sco. 2. ſen. diſtinct. 2. q. 3. tenet, contra S. Bon. ſimiliter D. Thom. 1. par. q. 10. artic. 16. tenet oppo. Ægid. vero de Rom. in 2. ſent. tenet cũ D. Bon. Obſerua tamẽ quod Sco. problematicus eſt, & cum cõcedat etiam plura æua ipſe diuerſo modo, ponit a D. Bon. cum ipſe ponat æuũ angeli eſſe exiſtentiã ante quã, & ſi vnum ponat ęuum, ponit ſimpliciſſimã exiſtẽtiã, primi angeli.

iam patet ꝙ non eſt locus a minori : quia illa variatio ratione qua dr̃ eſſe in potentia, reſpicit ipſum materiale principium : & ideo facit recedere a diſtinctione : non eſt ſic in æuo. Qđ obiicitur, ꝙ tempus eſt vnũ, quia eſt accidens extrinſecum, nõ ſituatũ vel ſituale. Dicendum ꝙ falſum eſt : iſta enim non eſt cauſa, ſed magis illa q̃ prędicta eſt. Quod obiicitur : ſi ſunt plura æua, aut ſimul, aut non ſimul. Dicendum ꝙ ſimul pluraliter : aut per menſurę concomitantiam, aut ꝑ menſuræ vnitatem, & indifferentiã. Cum autem dr̃ : deus homo & angelus eſſe ſimul. Dicendum ꝙ hoc dr̃ ꝑ menſuræ concomitantiam. Cũ autẽ dr̃ : Petrus & Paulus ſimul ſunt, vel currunt : hoc poteſt dici per menſuræ vnitatem, & indifferentiam : & iõ non ſequitur ꝙ ſi æua æuiternorum ſunt ſimul : ꝙ ſint vnum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Aeuum, eſt de natura ſucceſſiuorum, licet alio pacto quã tempus : & prius, atque poſterius in ipſo reperitur, abſque tamẽ innouatione, atq; nouitate.

V TRVM ſpiritualia habeant menſurã permanentem, aut ſucceſſiuã. Et ꝙ permanentem carentem priori & poſteriori, vr̃ primo auctoritate, deinde rõne. Et auctoritate ſic. Aug. xij. de ciui. dei. Immortalitas angelorũ nõ tranſit in tempore, nec eſt præterita, quaſi iam non ſit : nec futura, quaſi nondum ſit : ergo tota eſt præſens : ergo permanens, non ſuccedens. Itẽ. Aug. xi. cõfeſ. Si præſens tempus ſtaret, & non tranſiret in pręteritum, eſſet æternitas : ſed non propter hoc eſſet ęternitas increata : ergo eſſet æternitas creata : & hoc eſt ęuum : ergo æuum habet nunc non tranſiens : ergo &c. Item. Philoſophus. In perpetuis non differt eſſe & poſſe : ergo potẽtia eſt in toto ſuo actu : ergo nihil

Ariſto. 3. Phy. 32.

expectat :

expectatur:ergo totũ ſimul, ergo nul
la eſt ibi ſucceſſio, vel prioritas, & po
ſterioritas. Itẽ. Rõne. Proprietas de-
bet reſpondere ſubſtantiæ: ergo ſub-
ſtantiæ ſimplicis menſura debet eſſe
ſimplex: ſed ſubſtantia ſpiritualis eſt
ſimplex, ergo & eius menſura: ſed ei⁹
menſura eſt æuum: ergo ſimplex eſt:
ergo non habet prius, & poſterius.
Item. Omne ſucceſſiuum reducitur
ad permanens; ergo prius & poſte-
rius ſucceſſiuum ad prius, & poſte-
rius permanens: ſed prius, & poſteri⁹
permanens eſt in ſola magnitudine:
ergo quod caret priori & poſteriori
permanente, caret & ſucceſſiuo: ſed
talis eſt angelus: ergo &c. Item. Vbi
Ariſtot. 8. eſt prius & poſterius, ibi neceſſario
Phyſicor. cadit aliquid nouum, quod de poſte
riori fit prius, & ꝑꝑ hoc lapſus in ꝑ-
teritum, & aliquid in vetus: ſed in ꝑ-
petuis non eſt aliqua mutatio, nec in
nouatio: ergo nec ſucceſſio. Item. Vbi
eſt prius, ibi eſt aliqua expectatio re-
ſpectu eius quod poſterius eſt, & non
dum habitum eſt: ſed in beatis perfe
cte nulla capit expectatio, quia eua-
cuaꝫ oĩno fides, & ſpes, & hñt oẽ qđ
habituri ſunt: ergo nullo mõ eſt ibi
prius, & poſterius. Contra. Hiero. ad
Ad opp. Marcellam. Tantum deus eſt qui nõ
nouit fuiſſe, vel futurũ eſſe: oĩs ergo
creatura in ſui eſſe habet præteritio-
nem, ſiue fuiſſe, & fore: ergo habet in
ſui duratione ſucceſſionẽ. Itẽ. Anſel.
in proſol. tractans illud verbum, dñs
regnabit in æternum: & vltra dicit,
ꝙ hoc dictum eſt, non quia poſt æter
nitatem ſit aliquid: ſed quia dei æter
nitas, quę tota ſimul eſt excedit æter-
nitatem creaturæ, quæ non oĩno eſt
tota ſimul: iſta eſt ſnia: ergo idem ꝙ
prius. Item rõne vr̃. Vnitas angelica
deficit ab vnitate diuina: ergo ſimpli
citas æternitatis creatæ a ſimplicitate
æternitatis increatę: ſi ergo hoc verũ
eſt, habet ergo compoſitionẽ aliquo
modo: ſed cõpoſitio in duratione po
Hanc rõ- nit prius, & poſterius, ergo &c. Item.
nem quæ- Hoc ipſum vr̃. qa mẽſura durationis
rit infir- angelicę nõ eſt ipſe angelus, imo dif-
mare Sco. fert ab angelo ſicut mẽſura a mẽſura
cum q. 2. to: ſed mẽſura ſm veritatẽ eſt i n gñe
huius diſ. quantitatis, & talis eſt diuiſibilis: er-
go hñs ꝑtes, ergo &c. Si tu dicas, ꝙ eſt
quãtitatis principiũ ſicut punct⁹. Cõ
tra. Punctus nõ hẽt cõplete rõnẽ mẽ
ſurę, ſed eſt principiũ menſurę: æuũ
aũt vere, & proprie eſt menſura: ergo
non põt eſſe ſicut principiũ. Itẽ An-
geli duratio eſt infinita: ſi ergo eſt to
ta ſimul, & in actu, ergo aliqđ creatũ
eſt infinitũ actu: ſed hoc eſt impoſſi-
bile: ergo &c. Itẽ. In eo qđ habet to-
tũ eſſe ſimul, idẽ eſt fuiſſe, & eſſe, & fu
turũ eſſe: ſed qđ fuit impoſſibile eſt
cogitari nõ fuiſſe, ſi intelligaꝫ fuiſſe:
ergo ſi æuiterno idẽ eſt fuiſſe, & fore,
ergo impoſſibile eſt cogitari nõ fore:
hoc aũt falſum eſt, quia hoc eſt ꝓpriũ
ſoli⁹ dei: ergo &c. Item. Si totũ eſſe eſt
pñs, ergo nõ differt eſſe, & fuiſſe: ergo
qđ nunc nõ eſt, nunq̃ fuit, & ſi fuit,
eſt. Sed de⁹ non põt facere qđ fuit nõ
fuiſſe: ergo nõ põt facere æuiternum
nõ eſſe: ſed hoc manifeſte falſum, er-
go &c. Itẽ. Si totũ eſſe æuiterni ſimul
eſt, & tota duratio ſine priori, & po-
ſteriori, ergo nõ eſt ibi magis longũ
& minus longũ: ergo aĩa Petri, nec
prius, nec diuti⁹ fuit in gloria, q̃ aĩa
beati Franciſci: ſed hoc manifeſte fal
ſum eſt: ergo &c.

RESP. Dicendũ ꝙ circa hoc du
plex fuit opinio. Quidã. n. dixerunt, 16
ꝙ æuũ eſt totũ ſimplex, ſicut & illud
qđ & mẽſurat eſſe ſubſtantiæ æuiter-
næ, & eius duratio eſt tota ſimul non
hñs ſucceſſionẽ prioris & poſterio-
ris. Vnde dixerũt æuũ nõ eſſe ꝓprie
quantitatẽ: ſed in gñe quãtitatis ſolũ
eſſe ꝑ reductionẽ: vñ ſimplex eſt ex-
tenſione: ſed tñ eſt quantũ virtute: &
adeo quantũ, ꝙ ſua virtute excedat
oẽ eſſe tꝑale ad ſimilitudinẽ æterni-
tatis increatæ. Nã ſicut aĩa ſimplex
eſt quãtũ ad quantitatẽ molis, tñ ꝑꝑ
ſuã virtutẽ, & ſimplicitatẽ eſt in qua-
libet parte ſui corporis; ſic in ꝓpoſi
to intelligendũ eſt. Sed (ſicut in oppo
nendo tactũ eſt) ſi quis ponat æuum
oĩno ſimplex, ponet ex hoc non eſſe
verã menſurã; ponet etiã durationẽ
creatã actu infinitã: ponet etiã duratio
nẽ creatã a deo entẽ, qđ nec deus de-
ſtruere, nec intellectus poſſit cogitare
nõ eſſe; q̃ oĩa cũ non ſint intelligibi-
lia, faciunt prædictã poſitionẽ nec eſ-

 ſe rõna-

Nō ꝓbat Scot. hæc poſitio. 2. ſent. diſt. 2. q. 2.

ſe rōnabilem, nec intelligibilem. Et
ideo cum ſanctorum auctoritates il-
lud videantur ſonare: eſt aliorum po
ſitio probabilior, & intelligibilior,
quòd in æuo eſt ponere prius, & po-
ſterius: & eſt ponere aliquam ſucceſ-
ſionem, aliā tamen ſucceſſionē, quàm
in tempore. In tēpore enim eſt ſuc-
ceſſio cum variatione: & prius & po-
ſterius cum inueteratione, & renoua
tione. In æuo vero eſt prius & poſte-
rius, quod dicit durationis extenſio-
nem: quod tamen nullam dicit varie
tatem, nec innouationem. Et per hāc
diſtinctionem ad omnia obiecta in-
17 contrarium facile eſt ſoluere, ſi quis
eam intelligat. Quod ſi forte quæ-
rat: quō poſſet eſſe prius, & poſterius
ſine nouitate circa eſſe. Dicendum, ꝙ
ſicut videmus, ꝙ aliter egreditur flu-
uius a fonte, aliter radius a ſole: ſic in ꝓ
poſito videmus. Nā riuulus ſic ægredit
a fonte, ꝙ noua aqua ſemp exit, non
eadē: radius a ſole continue egredit:
nō quia ſemper nouū aliquid emitta-
tur, ſed quia quod emiſſum eſt conti-
nuatur: vnde ſolis influentia non eſt
aliud, quàm continuatio dati. Simili-
ter in motu, & in eſſe rei mobilis ali-
qua proprietas habita amittitur, vel
non habita acquiritur: ſed in eſſe rei
æuiternæ, quod primo datum eſt per
continuam dei influentiam conti-
nuatur. Nulla enim creatura eſt oī-
no actus, nec aliqua eius virtus: vñ
cōtinue indiget diuina uirtute coo-
perante. Ideo, & ſi eſſe totum habeat,
tamen continuationem eſſe nō habet
totam ſimul: & ideo eſt ibi ſucceſſio
ſine aliqua innouatione circa eſſe,
vel proprietatem abſolutam: tamen
ibi eſt vera continuatio reſpectu cu-
ius creatura habet eſſe quodam mo-
do in potentia, ac per hoc habet ſuc
ceſſionem. Deus igitur ſolus, qui eſt
actus purus, eſt actu infinitus: & totū
eſſe, & poſſe ſui eſſe ſimul habet. His
viſis ſatis de facili ſoluūtur obiecta.
18 Quod enim obiicitur de preterito,
& futuro, & de tranſitu. Dicendum
breuiter, quòd intelligitur de iſtis, vt
19 dicunt varietatem. Quod obiicitur,
quod non differt eſſe, & poſſe. Di-
cendum, quòd verum eſt de poſſe ad

Illud exēplum accipit Sco. q. 2. diſt. 2. cui rñdet.

eſſe, quòd non differt, id eſt, quod nō
diſtat: motus enim, & tempus facit
diſtare: in ſolo autem æterno verum
eſt, quòd potentia omnino ſit actus,
non in aliqua creatura. Quod obij-
citur, quòd ſubſtantiæ ſimplicis pro- 20
prietas non poteſt eſſe compoſita. Di
cendum, quòd verum eſt ſi illa pro-
prietas habeat compoſitionē partiū,
vel entium: nunc non eſt ſic: imo de
æuo nunquam eſt niſi nunc, ſicut &
de tempore dicitur. Et ita bene pōt
eſſe in ſimplici, vt in compoſito: vn-
de tantum extenſionem habet dura-
tio vnius grani milij, ſicut & vnius
montis. Quod obiicitur, quod prius 21
& poſterius reducitur ad permanēs.
Dicendum, quòd verum eſt, quòd ad
permanens reducitur: ſed non opor-
tet, quòd ad prius & poſterius perma
nens. Empyreum enim durationem
habet æuiternā, & æque ſimplex eſt,
ſicut ratio angeli: ergo prius, & poſte
rius in partibus permanentibus non
facit aliquid ad hoc. Quod obiicitur 22
de nouo, & veteri, iam patet: quia ni-
hil eſt ibi alterationis: eſt tamen ibi
crementum durationis abſque omni
alteratione abſolutæ proprietatis. Ve
rū enim eſt dicere, quòd diutius fuit
anima Petri, quàm quando in gloriā
introiuit: ſed tamen non ita eſt circa
deum: non enim diutius durauit ho 23
die, quàm ante heri. Quod obiicitur
de expectatione. Dicendum, quòd ſi-
cut eſt ſucceſſio non per noui acqui-
ſitionem, ſed per prius dati conti-
nuationem: ita etiam eſt expectatio
non noui habendi, ſed continuatio-
nis prius habiti: quòd quia iam ha-
bent, & certi ſunt ſe habituros: ideo
potius dicitur tenſio, & comprehen-
ſio, q̄ expectatio: & ſic patet illud.

Conſequenter quæritur de men
ſura ſubſtātiæ ſpiritualis in cō-
paratione ad menſuram rei cor
poralis. De qua tria quæruntur. Pri-
mum eſt, vtrum æuum præcedat tem
pus aliquo prioritatis genere. Se-
cundum, vtrum inter æuum, & tem-
pus cadat menſura mediæ naturæ.
Tertio, vtrum res corporales, & ſpi-
rituales, ſiue æuiternæ, & temporales
fuerint ſimul productæ.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Aeuum ſecundum proprijſſimam rationē acceptum, præcedit ipſum tempus duratione, & dignitate: licet proprie conſideratum, ſimul duratione exiſtat cum tempore, & dignitate præexcellat.

QVOD æuum ſit prius tēpore oſtenditur p illud Boetij de conſolatione loquẽtis ad deū. Qui tempus ab æuo ire iubes: ſed tempus ire ab æuo non poteſt intelligi, niſi vel ratione cauſalitatis, vel durationis, vel excellentiæ, quia deficit ab æuo: ergo videtur oī modo intelligẽdum, quod æuum, ſit tempore prius. Item. Omnis motus, & mutatio ad immobile reducitur tanquam ad prius: ergo & menſura rei mobilis ad menſuram rei immobilis: ergo & tempus ad æuum tanq̃ ad prius. Prima conſequentia manifeſte eſt vera: quia omne fluxibile ad ſtans, tanq̃ ad prius reducitur. Secunda conſequentia tenet ſm rōnem proportionis: quia ſicut ſe habet menſuratum ad menſuratum, ſic menſura ad menſuram: ergo &c. Itē. A priori & poſteriori in magnitudine, cauſatẽ prius & poſterius in motu; & a priori & poſteriori in motu, cauſatur prius & poſterius in tempore: ergo per naturam eſt prior magnitudo, & magnitudinis eſſe, q̃ ſit eſſe tēporis: ſed eſſe ſubſtantiale primi corporis menſuratur æuo, motus vero tempore: ergo æuū prius eſt tēpore. Item. Aeuū fuit a principio creaturæ, ſicut & angeli: ſed tempus cœpit cum motu primi mobilis, qui incepit (vt dicitur) die quarto, vel ſaltem ante ſm diem non incepit: ergo æuum duratione præcedit tempus. Contra. Beda dicit quod quatuor fuerunt primo creata, & inter illa enumerat tempus: æuum autem non numeratur inter primo creata, & fuit creatum: ergo poſterius. Item. Ricardus de ſancto Victore dicit, & accepit ab Auguſt. q̃ omne quod cœpit, cœpit ex tempore, ſed æuum cœpit: ergo cœpit ex tpe; ſed quod incipit ex tēpore, non antecedit tempus, ſed potius conſequitur, vel concomitatur: ergo æuum non poteſt eſſe ante tempus. Item. Tempus eſt menſura mutationis: ſed æuū eſt menſura eſſe ſtabilis, & fixi: ergo cū ante eſſe creatum præcedat ipſa creatio, quæ eſt mutatio: ergo tempus eſt ante æuum. Item. Prius eſt quod imperfectum eſt, deinde quod perfectū: ſed tempus eſt menſura ſecūdum eſſe imperfectum, quod eſt eſſe in potentia: æuum vero ſecundum eſſe actuale, & complexum: ergo tempus per naturam eſt ante æuum. Quæritur igitur de ordine temporis ad æuum, & econuerſo.

Aristot. 6.

Quæſtio hæc ſimul cum ſequẽti præſupponunt vnū quod eſt contra Sco. diſ. 2. 2. ſent. q. 3 qd æuum ſit aliquid extrinſecū ab æuiterno: ideo caue a Sco. qui æuum appellat ipſam actualē angeli exiſtentiam.

RESP. Dicendum, q̃ tps accipi conſueuit quadrupliciter in ſcripturis ſanctorum. ſ. communiſſime, communiter, proprie, & magis proprie. Communiſſime tempus dicit menſuram cuiuslibet durationis creatæ, per quem modum accipitur a Beda cum dicit, quòd quatuor fuerunt primo creata, inter quæ enumerat tempus. Communiter: ſic dicit menſurā mutationis cuiuſcunque, ſiue illius, quæ eſt de non eſſe in eſſe, ſiue alterius quæ eſt de vno eſſe in aliud eſſe, & ſic accipitur illud quod dicit Ricardus, quòd omne quod cœpit, ex tempore cœpit, & habetẽ in gloſa in principio Gen. In principio creauit deus, cœlum, & terram, ſcilicet temporis. Tertio modo accipitur ꝓprie: & ſic dicit menſuram variationis ſucceſſiuæ, ſiue ſit ſucceſſiua ſucceſſione regulari, & continua ſiue non, & ſic dicit Auguſtinus ad Oroſium. Affectiones variæ angelorum menſurantur tempore, & omnis variatio rerum. Quarto modo accipitur magis proprie, & ſic dicitur mēſura motus, ſiue variationis ſucceſſiuæ, & continuæ, & regulatæ ſecundum regulam motus octauæ ſpheræ: & ſic conſueuit accipi a Philoſopho: ſed iſta eſt coarctata temporis acceptio.

Cum ergo quæritur de ordine, dicen
dum, quòd ſi tempus accipiatur pri-
mo modo, ſic includit æuum: & ſic
temporis ad æuum nullus eſt ordo.
Si autem ſecundo modo: ſic tempus
præcedit æuum ſecundum rationem
intelligendi, ſicut creatiō eſſe creatū.
Si aūt tertio modo, æuū, & tp̄s ſimul
ſunt duratione: ſed æuū prius eſt di-
gnitate. Si aūt quarto mō: ſic æuū p̄-
cedit tp̄s & duratione, & dignitate.
Ex his patet quæſtio principalis, &
obiectiones adductæ ꝓ magna parte.
24 QVOD enim obiicit̃, ꝙ æuū præ
cedit tp̄s, intelligit̃ vel tertio modo,
& ita præcedit dignitate: vel quarto
mō, & ita duratione. Quod tñ obiici
tur, ꝙ p̄cedat cauſalitate. Dicendū, ꝙ
illud nō oportet: neutra.n. harū mē-
ſurarū eſt ab alia: ſed a deo ꝓducēte
vtrumq; indiuiſibile.ſ. nūc æui, & nūc
tpis. Vnde qđ dr̃, ꝙ tp̄s exit ab æuo,
hoc dr̃ quia deficit ab illo, & defluit
continua deꝑditione: ſed in æuo eſt
fixio ſine deperditione, & noui acqui
ſitione. Quod obiicit̃ de reductione
25 ad immobile. Dicendum, ꝙ verū eſt a
parte motoris: & illud nō oportet eſ-
ſe creatū: & ſimiliter menſuram non
oportet eſſe creatam; & ideo nō opor
tet tp̄s reduci ad æuū ſicut ad prius.
Ad illud qđ obiicit̃ de priori, & po-
26 ſteriori magnitudinis, & motus & tē
poris. Dicendum, ꝙ non cauſatur a
priori, & poſteriori in magnitudine,
prius, & poſterius in motu, vel tpe,
niſi ſm ꝙ magnitudo illa eſt mobi-
lis: & ſic habet menſurari per nunc
tpis, nō æui: nam ſicut tp̄s menſurat
motū, ſic nunc tpis menſurat ipſum
27 mobile inquantum mobile. Quod
vltimo obijcit̃, patet ꝙ procedit in
quarta acceptione tēporis. Rōnes ve
ro ad oppoſitum ꝓcedunt de tpe ſm
primā acceptionē, vel ſecundam, ſi-
cut patet aſpicienti: excepta vltima
quæ accipitur in comparatione im-
perfecti ad perfectum. Ad quam re-
ſpondendum, ꝙ imperfectum p̄cedit
perfectum: verum eſt vbi ſunt circa
idem: ſed circa diuerſa eſt econuer-
ſo. Et ideo potius poteſt argui ad op
poſitum, quàm ad propoſitum per
illud medium.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Inter æuum, & tēpus datur ali-
quomodo mediū, ſm rōnem
tantum differens ab extremis,
& aliquo modo datur medium
re differens, quod quidem dici
tur ſęculum, poſt diem iudicij.

VTRVM inter tempus,
& æuum ſit aliqua men
ſura media. Et ꝙ nō vr̃
primo per Philoſophū
qui diuidit ſubſtantias
mēſuratas in lib. de cauſis ſic. Quòd
inter ſubſtantiā cuius ſubſtantia, &
actio eſt in momento æternitatis, &
ſubſtantiā cuius ſubſtantia, & actio
eſt in momēto tpis, eſt ſubſtantia me
dia: cuius ſubſtantia eſt in momento
æternitatis, & actio in momento tē-
poris. Si ergo oīs ſubſtātia creata ad
aliquā iſtarū habet reduci, & ad has
menſurandas ſufficiūt tp̄s, & æuum:
ergo &c. Itē. Hoc ipſum vr̃ per Dion.
de di. no. Aeui ꝓprietas eſt eſſe ſine
alteratione, & ſecūdum totum meti-
ri: temporis vero, ꝙ in alteratione eſt
aliter, & aliter ſe habens: media vero
entiū, quæ illinc quidem æuo, illinc
tempore participant. Ergo oīa quæ
ſunt, vel totaliter æuo, vel totaliter
tpe, vel partim æuo, & partim tpe mē
ſurant̃: ergo nō eſt tertia mēſura alia
ab his. Item. Oē creatū aut eſt ſtabi-
le, & incorruptibile: aut variabile, &
corruptibile; ſed primum menſurat̃
æuo, & ſm tpe: ergo nihil eſt mediū
inter æuum, & tp̄s. Item. Eſſe oīs crea
ti: aut eſt terminabile, aut intermina
bile. Si eſt terminabile: ſic menſurat̃
tpe: quod eſt principium corruptio-
nis, quia facit diſtare quod eſt. Si ve-
ro interminabile: ſic æuo: ergo non
videtur ꝙ ſit aliquod tertium men-
ſurans præter hæc duo.

Contra. Ante quartam diē nō erat Ad opp.
tp̄s, quia dr̃ in factione luminarium,
Erūt i ſigna, & tpa, & dies, & annos.
& conſtat, ꝙ non ſolum erat æuum,
cum eſſent aliqua corporalia, vt her
bæ, & arbuſta: ergo erat alia mēſura:
ergo &c. Item. Poſt diem iudicij nō
erit

erit tp̄s, ſm quod iurauit angelus in apoca. & erit ſucceſſio, & uariatio in tormentis, quæ non poterit æuo mẽſurari· ergo neceſſe eſt menſuram tertiam ab his ponere. Item. In affectionibus angelorum eſt intenſio, & variatio, & ipſi ſunt ſupra tempus, ſicut dicitur in lib. de cauſis: ergo menſura illa affectionum eſt ſupra tempus: ſed non poteſt eſſe æuum, cum in quo non cadat variatio: ergo oportet, ꝙ ſit in alia menſura. Item. Angelus cũ conuertitur ad deum, eleuatur ſupra tempus: ergo & illa conuerſio, & illud quod in illa conuerſione accipitur, ſupra tp̄s eſt, & mẽſura ſupra tp̄s debet menſurari: ſed angelus ibi aliquid cognoſcit quod poteſt deſinere cogitare ſaltem: ergo illud non pōt
28 menſurari æuo, quod eſt menſura rei interminabilis, nec tp̄e: ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ ſm ꝙ tp̄s diuiditur contra æuum in duabus. ſ. acceptionibus vltimis prius poſitis, dupliciter poteſt accipi, aut. ſ. prout dicit mẽſuram cuiuslibet durationis variæ, ſiue variationis ſucceſſiuæ. Et ſic inter æuum, & tp̄s non eſt mediũ re, ſed ſolum rõne: non inquam eſt medium differens ab vtroque in genere menſuræ, ſed medium in genere menſuratorum participans vtrunque, vt eſt illa ſubſtantia, quæ eſt in confinio æternitatis, & temporis; & ſic procedunt omnes rationes ad primam partem, vt patet aſpicienti de facili. Aliter vero accipitur tempus prout eſt menſura variationis, in qua eſt ſucceſsio habens continuationem, & regulationem a motu orbis primi: & hæc menſura habet finem, & deſinet eſſe: Et inter hanc, & æuum eſt ponere mediam menſurã, in qua eſt variatio, nec oportet, quòd ſit deſitio, vel primi motus regulatio· cuiuſmodi fuit in triduo conditionis rerum, & qualis erit in inferno poſt diem extremum. Et hæc ab antiquis doctoribus appellata eſt ſæculum: & hoc concludunt rationes ad oppoſitum: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Quatuor primo fuerunt ſimul creata: Angelus, cælum empyreum, materia prima, & tẽpus, quantum ad menſurarum concomitantiam.

VTRVM ſp̄ūales ſubſtantiæ, & corporales ſint ſimul creatæ. Et vr̄, ꝙ ſic. In Gen. In principio creauit deꝰ &c. gl. i. Corporalẽ, & ſp̄ūalem naturam. Itẽ. 12. confeſſio. Duo inuenio quæ feciſti carentia tp̄ibus: vnũ qđ tua immutabilitate perfruit̃: alterũ qđ ita informe erat, vt ex forma, in quã formam mutaret̃, non haberet. Item rõne vr̄. Conſtat ꝙ angeli non ſunt creati ſine loco, quia tunc vnus non hr̄et ordinem ad alium ſm exiſtentiã: oportuit ergo, ꝙ fieret empyreum; & iterũ illius concauitas non potuerat eſſe vacua: ergo &c. Item. Diſtinctio dierũ attenditur ſm diſtinctionẽ rerũ corporalium: ergo productio ex nihilo præcedit oẽm diem: ergo cum materia rerum corporalium ſit ex nihilo producta, ſicut & natura angelica, quẽadmodũ natura angelica eſt ante tp̄s, ſimiliter vr̄ ꝙ materia: & ſi hoc, ergo ĩ prĩcipio duratiõis: ergo ſimul.

Contra. Eccle. j. prior oium creata eſt ſapīa: conſtat, ꝙ loquit̃ de ſapīa non diuina, ſed quæ eſt creata: hæc aũt eſt angelus, vt dicit glo. Si tu dicas, ꝙ prius eſt dignitate: obijcitur de Hila. 12. de trin. Quid magnum, vt ante oẽm creaturam deus dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum genuerit, cum & angelorum origo elementi creatione reperiatur antiquior? Itẽ. Hoc videtur rõne quã facit Iſid. In rerum conditione primaria conditus eſt locus pœnarum: ſed deus nõ præparauit pœnam innocenti: ergo diabolus peccauit ante productionẽ rerum. Item. Videtur, ꝙ non ſimul potuerunt, quia nulla virtus maior eſt infinita: ſed ad productionẽ vniꝰ creaturæ neceſſe eſt virtutem infini-

tam exponi:ergo ſi ad hunc effectum
requiritur virtus infinita, & infinito
nihil plus poteſt:ergo virtus illa nō
poteſt pro tpe illo alterum effectum
producere. Item. Simplex ad quod
ſe conuertit totaliter ſe conuertit:er-
go ſi diuina virtus eſt ſimpliciſſima:
cum ſe conuertit ad aliquem effectū
producendum,impoſſibile eſt,ꝙ ad
aliud ſe conuertat: & ita quòd alia
producat:ergo impoſſibile eſt,quòd
ſimul plura producat. Item Quærit
29 quare tantum iſta quatuor dicuntur
primo eſſe creata. Ad prędictorum
intelligentiam notādum, quòd ſicut
extrahit a glo. quatuor fuerūt primo
creata,ſcilicet cœlū empyreū,angeli-
ca natura,materia prima,& tempus.
Huius autem ratio duplex poteſt aſ-
ſignari:vna quia in principio debue
runt prima in omni genere creari.ſ.
in rebus,& menſuris,& in rebus cor
poralibus,& ſpiritualibus,& in cor
poralibus actiuis,& paſſiuis. Quo-
niam igitur prima inter ſubſtantias
ſpirituales eſt angelus, prima inter
ſubſtantias corporales actiuas eſt em
pyreum,& prima inter paſſiuas eſt
materia elementorum, & prima in-
ter menſuras eſt tempus, quia non
tantum dicit menſuram durationis,
ſed etiā egreſſionis: & ideo hæc qua-
tuor dicuntur primo creata. Alia rō
poteſt reddi, quòd ſubſtantia ſpūalis
angelica primum debuit fieri tanquā
caput, & minus dependens, & cum
facta fuit ſimul habuit diſtinctionē
& ordinem: ſed ordinem exiſtentiæ
non habuit niſi in aliquo continen-
te:ergo ſimul factum eſt cœlum em-
pyreum ſupremum corpus: & ideo
capaciſſimum. Rurſus. Cum nō poſ
ſet eſſe vacuum,neceſſe fuit fieri ma-
teriam corporalem, ſiue molem: &
& quia omnis productio eſt in ali-
qua menſura,hæc tria de neceſſitate
conſequitur tempus. Concedendum
igitur,ꝙ quatuor ſunt primo creata,
& quòd angelica natura, & corpo-
rea ſimul ſunt creatę quantū ad mē-
ſurarum concomitantiā, quia ſimul
cœpit duratio materię,& intelligen-
30 tię,ſicut probatum eſt. Quod obiici-
tur,ꝙ prior oīum,&c. Dicendum, ꝙ
ſicut dicit Aug. in ſi. 12. cōfeſ. Prius
dr̄ quatuor modis. ſ. ęternitate, tpe,
electione,origine. Aeternitate deus p̄
cedit oīa,tpe flos fructum, electione
fructus florem,origine ſonus cantū.
Prioritate ergo durationis, nec cor-
poralis natura ante angelicam, nec
econuerſo: prioritate aūt electionis,
ſiue dignitatis prior oīum creata eſt
ſapientia. Ad auctoritates Hilar. &
Iſid. Dicendū ꝙ ipſi loquuntur ſm
illā poſitionem quæ poſuit creationē
tpe p̄cedere diſtinctionē. Vnde in pri
cipio tpis angelus, & materia ſunt
creata:ſed res non fuerunt diſtinctæ
vſque ad tertium diē. Vel pōt dici, ꝙ
Hilar. loquit ſm opinionem, & Iſid.
de prioritate ſm puiſionem. Quod 31
obiicitur,ꝙ deus totam potentia ex-
ponit ad ꝓductionē vnius rei. Dicen
dum,ꝙ quāuis totā exponat, non tn̄
totaliter exponit. Virtꝰ.n. diuina nō
tm̄ dr̄ infinita,quia poſſit de non en
te facere ens:ſed etiā quia non poteſt
tot,quin poſſit plura: vnde nunquā
tot ſimul ꝓducit, quin adhuc poſſit
plura:vn̄ pōt (quantū eſt de ſe) ir.fini
tum intentione,& extenſione: & ideo
nō ualet illud. Quod obiicitur de ſim
plici: illud habet locū cū illo ſimpli-
ci,in quo ſimul eſt ſimplicitas,& fini
tas:ſed de illo qđ ſimplex ē,& infini-
tū ſimul,& ſemel,veritatē nō habet.
Illud.n.& ſi rōne ſimplicitatis totū
ſe cōuertat ad id ad qđ ſe cōuertit,tn̄
rōne immēſitatis nunquā ſe totaliter
ad effectum producendum cōuertit.

Vbi Angeli fuerunt creati.

Iam eſt oſtenſum,&c.

Supra oñdit magr̄ qn̄ angeli fuerūt Expoſitio
creati: in hac parte oñdit vbi fuerūt
creati,q.a.ſ. in cœlo empyreo. Et diui-
dit ps iſta in tres ptes. In prima de- Diuiſio.
terminat vbi creati fuerunt. In ſcđa
vero repetit qn̄ creati fuerūt. ibi. Si-
mul ergo viſibiliū,&c. In tertia vero
remouet dubitationē.ibi. Hic q̄ri ſo-
let ſi in cœlo empyreo,&c. Et ſic cir-
ca duo verſat intentio partis præſen
tis.ſ. circa loci angelici quidditatem,
& quantum ad actum locandi, ſiue
officium quod dicitur habere cœlum
empyreum reſpectu angelorum.

Cum me laudarent aſtra matu tina.

Dicit hoc de angelis intelligi. Sed
Dub. 3 contra hoc eſt quod dicit Dama. Tra
32 dunt ſibi conſilia ſermone ſine voce
prolato: ſi ergo angeli non loquun-
tur, ergo non laudant, Item. Ange-
li ſunt ſubſtantiæ ſpirituales: ergo
non habent organa corporalia: ergo
nec vocem poſſunt formare. Itẽ. Vox
formatur ex percuſſione, & fractione
aeris: ſi ergo in empyreo nõ eſt aer,
ergo nõ vr̄ ꝙ poſſit ibi eſſe vox, nec
ſonus, ergo nec laus, non ſolum ab
angelis, verũetiã nec ab hominibus
beatis. Si dicas ꝙ intelligitur de lau
de mentali, non vocali. In contra-
rium ſunt reuelationes ſanctorũ, qui
audierunt multas animas. Maxime
exemplum eſt in beato Martino, quẽ
audiuit quidã vir ſanctus cum laudi
bus ferri in cœlum. In contrariũ eſt
etiam auctoritas Eſaiæ. vj. Clamãt al
ter ad alterũ &c. Et in Apocal. iiij. Re
quiem non habebant. Item. Ratio
vr̄ illud perſuadere, ꝙ ibi erunt orga
na vocũ: quia in hoc maxima eſt io-
cunditas, & in hoc manifeſtatur di
uina gloria: ergo vr̄ ꝙ laus vocalis
Reſpon. erit in patria. Reſp. Dicendũ ꝙ ſu-
per hoc nõ habetur certitudo nec ꝑ
auctoritates, nec per cogentes rõnes.
Cum enim vtraque pars ſit probabi
lis, vtraque tenetur a diuerſis. Qui-
dam namque dicũt ꝙ in cœlo empy-
reo non erit niſi laus mentalis tã ab
angelis, quam ab hominibus beatis.
Tum quia non cõpetit loco, tũ quia
non cõpetit locatis, maxime angelis:
& ſi angeli ſunt mõſtrati laudare vo
caliter hoc fuit per viſionem imagi
nariam, non corporalẽ: nec oportet
huiuſmodi corporalẽ laudẽ eſſe: qa
tanta erit mentalis, ꝙ hęc locũ non
habebit. Alijs magis placet, ꝙ laus
vocalis erit in patria quantũ ad ho-
mines qui habebũt organa. vt ſic nõ
ſolum animus laudet deũ, verũetiam
& lingua: & totus homo feratur in
laudẽ diuinã. Et ſi quærat quõ hoc
poſſit eſſe: dicũt ꝙ vel illa vocis for-
matio non erit per ſpirationẽ, & re-
ſpirationem, ſed per aerẽ, qui quaſi
naturaliter erit beatis cõplantatus:
ſicut patet in quibuſdã animalibus,
vt in apibus. Vel certe ita deſeruiet
empyreum glorificatis, ſicut aer cor
poribus non glorificatis. De angelis
vero dicunt, ꝙ quia incorporei ſunt
per naturam propriam, non cõpetit
eis niſi laus mentalis. Vnde Grego.
Laus angelorum eſt in ipſa admira-
tione contemplationis. Sed quia an-
geli dum miniſtrant nobis, corpora
aſſumunt ad noſtrum ſolatiũ: & in il
la loquuntur, & voces formant ad
noſtrã inſtructionẽ aliquãdo: & etiã
in illis vocaliter deũ laudant ad no-
ſtram conſolationẽ. Quęcunq; pars
teneatur, ſatis plana eſt ſolutio obie-
ctorum. Et quæcunq; iſtarũ poſitio-
num teneatur: planum eſt ꝙ textus
Iob intelligitur de angelis bonis, qui
dicuntur aſtra propter fulgorem ma
tutinæ cognitionis quã habẽt in ver
bo: & de laude mentali, quantum ad
exultationem quã habent de deo.

Aſcendam in cœlum.

Cum lucifer eſſet in empyreo, vr̄ ꝙ Dub. 4
vltra empyreũ ſit aliud cœlum. Si tu 34
dicas ꝙ non eſt aliud cœlum corpora
le, ſed ſpirituale. Contra. Extra vlti-
mum cœlũ corporale nihil eſt, qa eſt
continentia viſibiliũ & inuiſibiliũ:
ergo vr̄ ꝙ non ſit aliud cœlum ſpiri-
tuale vltra empyreũ, qn etiã ſit aliud
corporale. Itẽ. Chriſtus ſedet a de-
xtris dei, & beata virgo eſt exaltata
ſuper oẽs choros angelorũ: & tam
Chriſtus, quã beata virgo eſt in cœ-
lo corporali: ergo ſi angeli ſunt in
empyreo, vr̄ ꝙ vltra empyreum ſit
aliud cœlum corporale: ergo nõ in-
telligitur de ſpirituali. Quærit igit
ſi vltra empyreũ eſt cœlum ſpiritua-
le, quid ſit: quid cõtineat: & pro q̃to
dicatur cœlum. Reſp. Dicendum, ꝙ Reſpon.
cœlum eſt nomen impoſitũ corpori
ſm ſuã impoſitionẽ: & corpus, qđ
eſt ſurſum, dr̄ cœlum, quia eſt conten
tiuũ, ſecretum, & quietum: & qa hæc
triplex proprietas reperitur in celſi-
tudine diuinitatis: iõ dr̄ cœlũ. Eſt. n.
ampla immẽſitate virtutis, ſecreta ꝓ-
funditate cognitionis, quieta tran-

 quillitate

quillitate delectationis. Hoc.n.cælum eſt ad quod lucifer aſcendere voluit, quia ad hanc celſitudinem. Hoc eſt ſuperius omni cælo, non ſitu, ſed dignitate: & maius eſt omni cælo, nō extenſione, ſed ex ſua immēſitate, per quam eſt extra omnia non excluſus, ſicut dictum eſt in j.lib. In hoc aūt cælo ſunt ſolum tres perſonę ſ. pater, & fi. & ſ.ſ. qui ſoli ſunt omnino, & perfecte ęquales, omnia autem creata, ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia

34 intra empyreum ſunt. Quod obiicitē de Chriſto quod ſedet a dextris:. Dicēdum, quod hoc ſi dicatur ſm diuinā naturā, dicitur per omnimodā ęqualitatem. Si aūt ſm humanā, ſic dicitē ſedere a dextris, quia in potentioribus bonis patris, vnde ī empyreo cæteros excellit tā angelos, quā homines, & loco, & dignitate. Poſt ipſum credimus beatā virginē ſuper oēs alios. Deinde cęteri ordinantur ſm dignitatē ipſo

35 rū. Huius aūt imaginatio faciliter pōt haberi, ſi quis imaginetur aues i aere, & piſces in aqua: ſic in empyreo intelligenda ſunt collocari corpora, quia corpus illud multū habet de altitudine, ſicut & alij cæli. Vnde non debet quis imaginari quod ibi ſint beati ſicut in ſolario, nec tñ intelligēdum eſt quod vnus ſit directe ſuper caput alterius. ſed ſicut ſi eſſet mons rotundus, & aliquis eſſet ī culmine, & aliqui circumcirca: ſic pōt aliquis imaginari (ꝗ melius neſcit) diſpoſitionē beatorū in cælo empyreo, & Chriſti. Vix tamen pōt aliquis imaginari, quod ꝑueniat ad cogitandū diſpoſitionē per eū modū per quē eſt, & ideo magis eſt deſiderāda, quā in imagine deſcribenda.

36 Nota tamen ꝙ in diſpoſitione celorū ſiue numero vñr contradicere doctores ſacrę ſcripturę Philoſophis. Nā Philoſ. ſpheras octo eſſe dicunt, doctores aliqui.ix. ponunt, aliqui octo, aliqui. vij. cælos, & ideo ſibi ipſis videntur contrariari. Rō aūt huius contrarietatis hæc eſt, quia Philoſ. nihil de empyreo ſunt locuti, nihil etiā de igne, & aere qñ loquunē de cælis. Scriptura ſacra aerē etiā cælū appellat, & aquas ſupra cęlum, & ipſum empyreū & ipſum deū. Rō autē diuerſitatis inter doc. ex hoc euenit, quod quidam numerant cęlū ſpirituale cum corporalibus, vt Beda. Quidā vero omittūt vltimū. Quidā diuidunt firmamentū in duos ſ. in cælū ſidęreū, & planetarū, quidā coniungunt ſimul. Similiter quidā diuidunt aeriū in duos, quidā coniungunt: ſimiliter de igneo. tñ ſecundū maiorē computationē, nouem ponunē cæli largiſſime accipiendo ſ. aerium, etheriū, igneum, olympium cęlum planetarum, firmamentum, aqueū, empyreum, & cęlum trinitatis. Horum aūt ſufficientia patebit infra.

AD intelligentiam huius partis quæ eſt de loco creationis angelorum, cuiuſmodi eſt empyreū cælū, circa duo incidit dubitatio. Artic. 3
Prima circa naturā empyrei in ſe. Secunda inquantum habet locare ſpiritus ſublimes. Circa primum quærūtur duo. Primum eſt quantū ad quidditatem naturæ. Secundum quātum ad virtutem influentię.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO,

Cęlum empyreum reperitur ſine ſtellis, ſphericum, vniforme immobile, & perfectæ luminoſum, vt ſit beatorum cōueniens habitaculum.

DE cælo empyreo quantum ad quidditatem naturæ quæritur. Vtrū cælū empyreū ſit, & ſi ſit, cuiuſmodi naturæ ſit. Et quod ſit vr̄. In quolibet genere mobile præſupponit immobile, ꝗa omne fluxibile ad fixū terminatur: ſed corpus cęli ſyderei, eſt mobile: ergo ſupra illud de neceſſitate eſt ponere vlterius corpus quod ſit immobile, hoc autem dico empyreum. Si tu dicas quod nō requiritur, quia motus circularis eſt circa locū, & non requirit immobilitatem niſi a parte medij. Contra. Totū cęlum mouetur. Tunc quæro de vltima ſuperficie cęli vtrū moueatur: cōſtat quod ſic: ſed oē mobile eſt in loco quia non quæreretur motus niſi eſſet locus

locus:ergo &c. Item. In quolibet genere multiforme præſupponit vniforme, ſicut multa præſupponūt vnum: ſed cælum ſydereū eſt multiforme:ergo vltra illud,& ſupra eſt corpus vniforme, hoc autē dicimus empyreum: ergo &c. Item. In quolibet genere in quo eſt ponere infimum,& mediū,eſt ponere ſupremū:ſed gradus in corporibus attenditur ſm grad⁹ perſpicui, & lucis. Sed inuenitur corpus opacū ſimpliciter vt terra, & ſimpliciter, & ſm totū opacū:ergo ſi complementū eſt in corporibus,debet eſſe corp⁹ ſimpliciter, & ſecūdū totū luminoſum, hoc dico empyreum: ergo &c. Item. Habitatio habitationi debet reſpōdere:ergo cū aliq̄s locus tenebroſus damnatis debeatur:ergo per oppoſitū vr̄, quod lucidus debeatur beatis. Cōtra.

Ad opp. Q đ nō cōueniat vniuerſo quod illud ſit corpus vniforme,vr̄, quia corpora mundi principalia creata ſunt ordinata,& ornata:ergo cum ornatus cōſiſtat ī maiori diſtinctione,& pulchritudinis additione, impoſſibile eſt corpus illud eſſe vniforme. Item. Lux ſe diffundit ſm omnem differentiā poſitionis,ergo ſurſum,& deorſum:ſed lux ſolis maxime eſt diffuſionis inter corpora mundi.Hic ſurſum ſe diffundit cū non habeat obſtaculum:ergo cū nō ſe habeat ſemper vniformiter,modo illuminat vnā partē empyrei,modo aliā:ergo corpus illud non eſt vniforme in luminoſitate,vt videtur. Item. Quod non conueniat eſſe aliquod cęlum immobile,vr̄, quia oē cælum neceſſario eſt ſphericæ figuræ, ſicut probat Philoſoph.&rei veritas eſt:ſed ſpherica figura apta eſt omnino motui;ergo omne cælum, eoipſo quod cælum,eſt mobile:ergo &c. Itē. Quod propinquius eſt motori,citius & velocius mouetur:ſed corpus ſupremū eſt tale:ergo non ſolū moueri,ſed etiam velociſſime moueri competit ſibi. Item. Hoc nobilitatis eſt in cælo, vt moueatur,vnde orbis primus ſ. cæli ſtellati mouetur veloci⁹,& ratio huius eſt,vt aſſimiletur ſuo motori, Sed quanto aliquod corpus ſuperius,tāto nobili⁹,& motori ſimili⁹, & tāto mobilius:ergo ſi empyreū eſt vltra firmamentū:ergo non eſt immobile.

RESP. Dicendum, quod quamuis ſancti parū loquantur de hoc cælo,quia latet nr̄os ſenſus & Philoſop. adhuc minus, tamen ponere eſt cælū empyreū,ſicut dicit ſacra ſcriptu. In principio crea.de.cę.& ter.Strab⁹ exponit de empyreo,& hoc probat ꝑ literam ſequentem,quia firmamentum & cælum aqueum facta ſunt ſecundo die. Et Damaſ.hoc exponit.In principio crea.deus cę.ideſt,ſine ſtellis ſphericæ formæ. Ponendum eſt etiā illud cælum,quia ꝑſuadet rō finis triplex. Vna eſt perfectio vniuerſi,alia eſt propter motū firmamenti, tertia principalis propter habitationem hominis beati. Et quoniam finis imponit neceſſitatē his quæ ſunt ad finem.ꝑpter perfectionē vniuerſi neceſſe eſt ipſum eſſe vniforme.Quia cū ſit cælū luminoſum difforme, ſi non eſſet cælū vniforme,nō eſſet vniuerſum completū. Propter motū firmamenti ponēdum eſt ipſum immobile,vt motus mobilis fiat circa immobile ſ. centrum,& intra continens immobile,& locū ſ. empyreum. Propter habitaculū hominis beati ponendū eſt ipſum luminoſitatis pfectæ,vt habitatio congruat ſuo habitatori.Ex his ergo colligit quare ſit factū,& cuius ſit diſpoſitionis inter alios cælos,q̄a vniforme,& immobile,& luminoſitatis perfectæ. 37

QVOD obijcitur quod nō vniforme,quia non ornatum. Dicēdum quod ipſa lux ꝑpter ſui nobilitatem, eſt ſibi ornat⁹:quoniam ergo corpus illud eſt lominoſum per totū,alio ornatu non indiget.Vel pōt dici, quod ſicut illud cęlum decoratum eſt aſtris ita illud angelis, qui ſunt quaſi aſtra cęli empyrei:iuxta illud Iob.xxxviij. Cum me laudarent aſtra matutina. Et iterum. Aſtra eius erunt homines beati,& quaſi ſol eius erit agnus dei. Quod obncitur,ꝙ ſol diffundit lumē in ipſum empyreum. Dicēdum quod illius corporis non eſt recipere lumē ad maius ab inferioribus.Et ratio huius eſt limitatio virtutis a parte ſolis, quia nihil agit vltra terminum ſibi a deo conſtitutum.Vnde ſicut ignis ſtat cum peruenit ad orizonta, nec vltra pro-

progreditur: & terra cũ peruenit ad
centrum, ita Solis radij non protẽdũ
tur extra firmamentũ, quia lucerna ẽ
huius viſibilis orbis. Alia rõ eſt, quia
maior influentia abſorbet minorem:
& ideo tanta illius cæli eſt influentia,
quod ad ipſum non peruenit minor,
40 ſicut candela non illuminat ſolẽ. Q̃d
obiicitur, quod eſt mobile, quia ſphe-
ricũ, & motori propinquum. Dicen-
dum quod ad motum nõ ſufficit ſphe
rica figura: ſed etiã neceſſarius eſt (vt
dicunt aliqui) locus continens: & rõ-
nabile vr̃. Neceſſarius eſt etiam abſq;
dubio effectꝰ, vel vtilitas mobilis, vel
alterius. Quoniam ergo cælum illud
nõ eſt in alio, quoniam eſt vniforme
per totum, per ſui motum nihil face-
ret: & ideo eſt immobile. Similiter, q̃a
eſt vniforme, non habet moueri, quia
non habet dextrũ, & ſiniſtrũ. Sed pri
ma ratio de immobilitate non habet
multam neceſſitatẽ, cũ motus circula
ris (ſm Philo.) non requirat locũ in
quo: ſed circa quẽ. Secunda de vtilita-
te non ſimiliter, quia ſimiliter poſſet
dici de aqueo: eodem modo de tertia.
Pręterea. Dextrum, & ſiniſtrum ſunt
in cælo non rõne diuerſitatis partiũ,
ſed rõne influentiæ motoris: & illud
ſatis faciliter probatur, quia dextrũ,
& ſiniſtrum non mutantur, quamuis
omnes partes cæli mutentur. Et ideo
ratio quare non mouetur eſt, quia deꝰ
non influit ſuper ipſum ad motũ: ſed
ad quietẽ tantũ, & ſicut influentia dei
mouet firmamentũ, ſic quietat empy
reum. Ratio aũt huius eſt: quia locus
ille eſt regio deputata his qui in om-
nimodo ſtatu ſunt, & quiete: & ita pa
tet ꝙ non magis appropinquat moto
ri, vt eſt motor, ſed vt eſt ſtabiliẽs. Ex
41 hac rõne ſ. quia eſt, vt ſit locus beato-
rum accipitur triplex eius proprietas
ſ. immobilitas, vniformitas, & lumi-
noſitas. Et hæc eſt ratio magis catho
lica, quia etiam motus cæli ſtellati nõ
eſt niſi propter obſequium hominis
viatoris; vnde numero electorũ com-
pleto non erit amplius reuolutio. Rõ
nes autem Phi. quæ aſſignanẽ de mo
tu cæli, apud fideles plus habent vani
tatis quam veritatis, ſi quis diligenter
42 aſpiciat. Quod enim obiicit de aſſimi
latione. Rñderi poteſt, quod illa cau-
ſa nulla ẽ: ſed impletio numeri electo
rum. Vel dicendum, quod eſt aſſimila
tio in eſſendo, & eſt aſſimilatio in cau
ſando. Verbũ Philoſoph. non habet
veritatẽ primo modo, quia deus, &
motor cæli eſt immobilis: ſed ſecũdo
modo per ſui motum eſt cauſa gene-
rationis. Quia ergo empyreum non
magis aſſimilaret in cauſando ſi mo-
ueretur, & eſſet minus ſimile in eſſen
do: ideo ſimpliciter dicendum eſt im
mobile, & ſic patent omnia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Cęlum Empyreum in corpori-
bus inferiorībꝰ aliquam habet
influentiã, cum maximum ſit
in virtute: & cum maximũ ſit
in mole, inferiora omnia con-
tinet.

DE empyreo quãtum ad
virtutem influentiæ. Et
quæritur vtrum empy-
reum influit in hæc in-
feriora, an non. Et q̃d
ſic vr̃. In quolibet creato quod eſt ꝑ
fectũ, & cõpletum, eſt ſubſtãtia, virtꝰ
operatio: ergo in ipſo empyreo. Si er
go habet virtutem, aut operatur in
id quod ſupra, vel in id quod iuxta,
vel in id quod infra. Non in id quod
ſupra, planum eſt: nec in id quod iu-
xta, quia ipſum eſt ſupra omnia cor-
pora: ergo vr̃, quod per illam virtu-
tem influit in id quod infra; aut virtꝰ
& ſubſtantia eius erit ocioſa, quod eſt
plane inconueniẽs. Item. Omnia cor
pora propter humanum obſequium
ſunt facta: vnde ſumus nos finis quo-
dãmodo oĩum eorum quæ ſunt: ergo
ſi empyreum aliquid eſt, in aliquo ſer
uit hoĩ: ſed hoc nõ faceret niſi aliq̃d
in hæc inferiora influeret: ergo &c.
Item. Quanto aliquod corpus ſitu eſt
ſuperius, tanto inter corpora nobiliꝰ
eſt: & quanto nobilius, tanto potẽtius
& melius; & quanto potentius, & me
lius, tanto in agendo, & influendo ef-
ficacius:

ficacias: ſi ergo cælum empyreum eſt
ſupremum: ergo videtur quod ſit ma
xime influens in hæc interiora. Item.
Quanto lumen eſt maius, tãto magis
ſe diffundit & multiplicat: ſi ergo em
pyreum inter corpora eſt luminoſum
maxime, ergo maxime diffuſiuũ: ſed
lumen illud non priuatur efficacia ve
getandi, & conſeruandi, quemadmo
dum nec lumen firmamenti: ergo vi-
detur ꝙ empyreum in hæc inferiora
magis ſit influens. Contra. Influentia
Ad opp. cęleſtis corporis maxime conſiſtit in
diffuſione luminis, & caloris: ſed em-
pyreum non calefacit, quia non eſt in
motu, nec iſta corpora ĩferiora (ſicut
patet) irradiat: ergo vr̃ quod nulla ſit
influentia empyrei in hæc inferiora.
Item. Corpora quæ ſunt infra firma-
mentum ſufficienter influunt ad vege
tationem, & gñationem in his inferio
ribus faciendam: ergo ſi natura ni-
hil fruſtra facit, vr̃ quod alterius cæli
influẽtia nulla ſit, cũ nullius ſit opor
tunitatis. Item. Influentia cęli debet
eſſe cõformis ei a quo eſt: debet etiam
nihilominus eſſe conformis ei in quo
recipitur: ſed cęlum empyreum eſt in
corruptibile, vniforme, quietiſſimũ,
ſtatuj, & quieti glorię deputatum: hęc
aũt quæ ĩfra ſunt, hñt oĩno oppoſitas
conditiones. ergo videtur quod nul-
lo modo ſuper corpora inferiora in-
fluere habeat. Item. Si influit ſup cor
pora, aut ergo ad nobiliorem effectũ
quam ſit influẽtia octauæ ſpherę, aut
ad minus nobiliorẽ, aut ad eundẽ ef-
fectum. Ad eundem non oportet. Ad
minus nobilem non decet, cum illud
corpus ſit nobilius. Ad magis nobilẽ
non poteſt: ergo nullo modo influit.
Probatio. Quod non poſſit in magis
nobile vr̃. Nam (ſicut Philoſophi vo
lunt, & cõiter tenẽt viri Philoſofici)
influentia cæli eſt operans ad produ-
ctionẽ anim ſenſibilis; ſed ſupra ani
mam ſenſibilem non eſt niſi rõnalis.
Hæc autem nulli corpori eſt ſubiecta,
imo ẽ a creatiõe pura: ergo nullo mo-
do põt eminentior eſſe influentia, quã
ſupra animam ſenſibilẽ: & ſupra hãc
influit firmamentum ſufficiẽter cum
hiis qui ſunt infra. ergo videtur quod
nulla ſit influẽtia empyrei exiſtentis
ſupra. Si tu dicas, quod influit non ra
tione animæ in ſe, ſed rõne diſpoſitio
nis a parte corporis. Contra. Anima
rõnalis vnitur mediante vi ſenſitiua,
& vegetatiua: & corpus diſponitur ad
ſuſceptionem animę mediante cõple-
xione ęquali, & ſpiritu triplici, ſcilicet
vitali, naturali, & animali: & ad
hæc omnia influit hoc cælum ſide-
reum ſufficienter: ergo redit idem
quod prius.

RESP. Dicendũ, quod circa hoc 43
duplex fuit opinio. Quidam nãque
dixerunt quod cęlum empyreum in-
fluit in hæc inferiora, & influentia no
biliſſima cũ: enim ſit corpus, neceſſe
eſt influentiã ſuam (ſi qua eſt) eſſe cor
poralem. Rurſus. Cum ſit excellen-
tiſſimum ĩter corpora cęleſtia, influit
ſup corpora nobiliſſima, & talia ſunt
corpora humana, quæ ſunt ordinata
ad nobiliſſimam formam. ſ. ad aĩam
rõnalem, quæ maiorem, & nobiliorẽ
diſpoſitionem exigit in ſua materia.
Cum igitur natura lucis diſponat ad 44
vitam, & triplex ſit vita ſm triplicem
differentiam animæ, differens gradu
& dignitate, tres deus condidit cælos
ordinatos ĩter ſe gradu, & dignitate,
non ſolum naturæ, ſed etiam influen-
tiæ: ita quod cælum ſidereum de ſe or
dinatur ad conciliationem elemento
rum, ad ſuſceptionẽ vegetabilis: cry
ſtallinum ad ſuſceptionem ſenſibilis:
ſed empyreum ad ſuſceptionem rõna
lis. Et hoc quidem rõnabile videtur,
non ſolum rõne ordinis influentiæ,
ſed etiam rõne conformitatis naturę.
Cælum enim empyreum eſt locus ſpi
ritualium ſubſtantiarum, locus etiam
corporum glorificatorum. Et quoniã
conueniẽtia eſt loci ad locatũ, vel ma-
nifeſta, vel occulta, vr̃ influentia illius
cæli eſſe conſona corporibus noſtris
& animabus amica non rõne ſui, ſed
ratione ſuorũ corporũ quæ perficiũt,
& informãt. Alia vero opinio fuit cir
ca hoc oĩno iſti contraria, quæ dixit,
quod cæli empyrei in hæc inferiora
nulla eſt oĩno influentia, quia non ha
bẽt corpora influere niſi ſm ordinẽ
conditoris, habito reſpectu ad finem.
Quoniam ergo empyreum ad perfe
ctionem vniuerſi eſt conditum, vt ſit
locus

locus beatorum: ideo regio, & lux eſt a nobis ſemota, & occulta, ſicut & ipſa gloria, quam per gratiam expectamus, & amamus, & credimus, licet nõ videamus. Et ideo dicunt, quod empyreum non eſt ad obſequium hominis in præſenti: ſed ad obſequium perpetuum: nec melioratur. ſed vniſormiter in ſua dignitate ſubſiſtit. Et idõ rõnes adductæ ad influentiã oſtẽdendam in hęc inferiora ſm hos non valent, quia ordinatio illius corporis ad aliud officium ſm dictamen, & imperium conditoris, huiuſmodi influentiã non admittit, & hoc ſolum omnes rõnes illas diſſoluit. Quælibet harũ opinionũ ſatis eſt probabilis: q̃ autẽ ſit magis vera, nõ plane patet. Quis enim nouit, ſi deus illi cælo hãc occultam influentiam dedit ſuper corpora noſtra, tum rõne nobilitatis, tum rõne conformitatis, hoc non eſt (vt credo) facile reuellere, nec per violentiã auctoritatis? nec per efficaciam rationis. Rurſus, quæ ſit neceſſitas huius influentiæ, nec rõ, nec auctoritas manifeſtat, cum ſatis videatur ſufficere aliorum inferiorum corporũ influentia: ideo in neutram partem oĩno declinando, dicendũ vr̃, quod cum cęlũ empyreum ſit primũ creatũ inter corpora, quod eſt maximũ mole, & virtute. Quia eſt maximũ mole, omnia corpora locat per ambitum, & cõtinentiam. Quia maximum virtute, cetera vegetat, & conſeruat per ſuam influentiam. Omittendo igitur iſtam influentiam, quam dicitur habere ſuper humana corpora, ſuſtineri põt quod aliquem effectum, & aliquam influentiam habeat ſuper omnia corpora inferiora, tanquam primum creatũ ſuꝑ ſequentia, & rõnes adductæ ad hoc ſunt concedendæ.

45 QVOD ergo obiicitẽ de influentia luminis, & caloris. Dicendũ quod influentia luminis poteſt eſſe dupliciter, vel manifeſta, vel occulta. Manifeſta influentia eſt per diaphanum corpus, maxime quãdo ſenſu percipitur. Occulta influentia eſt nõ ſolum per diaphanum corpus, ſed etiã per opacum, ſicut virtus ſtellarum eſt in mineralia quæ latent ſub terra. Vel põt dici ꝙ eſt influentia mediata, & immediata: & poſſibile eſt quod influentia cæli ſiderei vigoretur ex adiumento luminis ſuperiorum cælorum, & virtutem ſuſceptam deſuperius deriuet, & tranſmittat ad hæc inferiora: & vr̃ nobis eſſe propria, cum tamen non ſit propria: ſed etiam aliena. Et per hoc patet aliud quod non eſt cauſa ſufficiens virtus inferiorũ cælorũ, niſi per adiumẽtum ſuperiorum. Quod obii- 46
citur de conformitate. Dicendũ, ꝙ conformis eſt natura ſpiritus, qui diſponit ad vitam ipſi luci cæleſti quantum ad puritatem, & hac rõne nata ẽ recipere: ſed non oportet in omnibus conſonare. Quod obiicitur, verũ ad 47
nobiliorem effectum. Dicendũ (ſecundum primam opinionem) ꝙ ad nobiliorem effectum, quia ad gñationem. ſpirituũ, qui ſunt diſpoſitio ad ſuſceptionem animæ rõnalis. Et ſi tu obijcias, quod non ſunt alij, quam illi qui diſponunt ad ſenſibilem. Dicendum, quod etſi non ſint omnino alij ſecundum formam, tamen ſunt puriores, & excellentioribus, & nobiliorib⁹ potentijs nati miniſtrare: ſm quam etiã rationem nobiliorem oportet eſſe cõplexionem, & organizationem tã humani corporis, quam brutalis. Poteſt tñ ſuſtineri, quod ad eoſdem effectus influunt, nec tñ alterum eorum ſuperfluit, quia virtus cæli interioris, & influentia adiuuatur per virtutem ſuperioris, & virtus ſuperioris operatur mediante virtute, & influentia inferioris. ideo neutrũ ſuperfluit: ſed ad hæc inferiora conſeruanda, & perficienda virtus vtriuſque concurrit.

Conſequenter circa ſecundum articulum quærũtur quatuor. Artic. 4
Primum eſt, vtrum ſubſtantiæ ſpirituales ſint in loco corporeo. Secundum eſt, vtrum angelus ſit in pluribus locis ſimul, aut tantum in vno. Tertiũ eſt, vtrum ſit in loco pũctali, an cõpoſito. Quartũ eſt, vtrũ plures angeli poſſint eſſe in eodem loco primo.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Cælum Empyreum locat Angelos quãquam ſint ſpiritus, cum limitatę ſint ſubſtantiæ & illud ordo vniuerſi expoſtulet.

VTRVM loci corporalis ſit locare angelos. Et quod ſic videt̃. Dicit Strabus. Statim vt factum eſt cælum empyreum, repletum eſt angelis. Item. Dam. Cælum eſt continentia viſibilium, & inuiſibiliũ (loquitur de empyreo) ergo &c. Item Omne creatum eſt de vniuerſo: ergo eſt intra primum continens, ſiue vltimum corpus: ſed ſupremum corpus ambiens dr̃ empyreum: ergo oĩs creatura continetur infra ipſum: ergo & angelicus ſpiritus. Item. Nulla ſubſtantia operat̃ niſi vbi eſt virtus eius: ſed nulla virtus poteſt elongari a ſubſtantia niſi diſtãtia proportionabili. Nam virtus infinita nullo mõ elongatur virtus finita non põt elongari niſi finite: ergo neceſſe eſt angelũ eſſe in loco vbi operat̃, vel prope. Ergo cum operatur ĩ loco corporali (vt patet in corpore quod mouet) ergo ibi eſt, vel in loco proximo eſt: ergo ſi locus maxime aptus contemplationi eſt empyreum, vr̃ quod ibi ſit. Item. Spiritus maligni in eodem loco tormentorum habebunt collocari, in quo & homines dãnati, ſicut dicitur Matth. xxv. Ite maledicti &c. ergo ab oppoſitis, vel a ſimili. E contrario angeli in beatis hoibus in eodem loco corporali erunt: ſed locus aptus hominibus beatis eſt ille, qui ꝓdictus eſt, ſcilicet cęlum empyreum, quod eſt ſupremum, quietum, clarum, vniforme, & ſpacioſum: ergo &c. Item. Maior requiritur proportio perfectionis ad ꝑfectibile, quam locati ad locum: ſed videmus, quod ſubſtantia ſpiritualis, adeo poteſt proportionari corporali, & econuerſo, ꝙ vna vnitur alteri vt perfectio, vt patet in hõmine: ergo multo fortius poteſt vna vniri alteri, vt locatum loco. Ergo cum cælũ empyreum ſit nobiliſſimũ corporũ ſimplicium, vel erit in angelo, vel angelus in eo: ſed ipſum non eſt in angelo: ergo econuerſo. Sed contra. Boetius de hebdomadibus. Cõmunis animi conceptio quæ oĩbus videtur, eſt incorporeũ in loco non eſſe. Itẽ. Grego. Locus animæ deus eſt: ſed nõ eſt ſpiritualior locus animæ quã angeli; ergo ſi deus eſt locus animæ, & angeli. Item. Rõne videtur. Quia loci ad locatũ eſt mutua indigentia, ſicut patet: locatum enim indiget loco ſuo, vt terra centro; & locus etiã indiget locato, vnde refugit vacuitatem: & impoſſibile eſt ꝙ locus ſit ſine locato, quin aliquid impleat indigentiam loci: ſed cælum empyreũ non indiget angelis, nec aliqs locus, nec ſimiliter angelus loco: quia omni corpore circunſcripto, adhuc angelus remaneret, & ſm ſubſtantiã, & ſm operationem, quæ eſt cõtemplatio; ergo nullo modo eſt locus angeli. Item. Locus habet influentiam, & potentiã ſuper locatum; vnde ſuperiora nobiliora locant minꝰ nobilia: ſicut patet ex hoc, ꝙ aqua terrã, aer aquam, & ſic de alijs: ſed corporale non habet influere in ſpirituale, niſi ſm ordinem iuſticię, ſicut in anima peccatrice vel ſpiritu; ergo ſpiritꝰ nõ habet locum in corpore, niſi per culpam. Itẽ. Oẽ locatũ habet pondus, & inclinationem ad locũ; ſed Augu. dicit quod eſt põdus in corporibꝰ, hoc eſt amor in ſpiritibus; ſed inclinatio amoris angelici eſt ad bonũ ſpirituale, non ad locũ corporalem: ergo nõ habent locari corporaliter, ſed ſolum ſpiritualiter.

Ad opp.

Aristo.

Aristo.

REPS. Dicendum, ꝙ cælũ empyreum locat angelos, & eſt locus angelorum: ſicut probant rõnes ad primam partem. Ad intelligentiam autem obiectorũ. Dicẽdũ ꝙ locus habet triplicem cõparationẽ ad locatũ. Cõparatur. n. primo in rõne cõtinentis: ſecundo in rõne menſurantis: tertio in rõne conſeruantis. Cõtinet. n. vt vas: ſed menſurat vt quãtitas: ſed conſeruat vt natura. Secundũ hanc triplicem habitudinem ſunt in loco ſubſtantiæ finitæ corporales, & corruptibiles.

rũptibiles. Quia finitæ, & limitatæ:
ſunt in loco continente. Quia corpo
rales: in menſurante. Quia corrupti
biles: in loco conſeruante. Secundũ
duas cõparationes primas, quæ ſunt
continere, & menſurare, ſunt in lo
co ſubſtãtiæ finitæ, & corporales, ſed
incorruptibiles: ſm primam vero, q̃
eſt cõtinere, ſunt in loco ſubſtantiæ
finitæ ſpirituales, & incorruptibiles,
vt angeli. Et hoc dico in loco corpo
rali: nam angelus habet locum ſpi-
ritualem, & conſeruantẽ, ſcilicet, dei
virtutẽ: locum menſurantem, ſiue cir
cunſcribentẽ propriæ ſubſtantiæ, &
virtutis limitationẽ, ſiue clauſionẽ:
locum vero continentem, non tantũ
ſpiritualem, ſed etiam corporalem.
Ratio autem quare angeli continen-
tur loco, ſiue aliquo ambiente eſt or-
dinatio partium vniuerſi. Si enim
non haberent aliquid continens, nõ
eſſet eorum exiſtentia ordinata adin
uicem (quia nõ ordinem habent in
creatiõe, eo ꝙ creata ſunt ſimul) nec
haberent ordinem vnus ad alterum:
hoc autem non decet vniuerſum, nec
ſummũ opificẽ. Rõ autem quare cõ-
tinentur loco corporali duplex eſt.
Vna eſt limitatio ipſius ſpiritus crea-
49 ti. Cum enim ſpiritus increatus, qui
deus eſt, habeat in ſe ſimplicitatẽ per
quam eſt intra omnia, & immenſita-
tem per quã continet omnia, & eſt ex
tra oĩa, cõicat illas conditiones crea-
turæ eatenus, quatenus nata eſt reci
pere. vnde ſimplicitatem cõicat ſpi-
ritui: ſed ſpiritus non potuit recipe
re virtutem continentiæ. Quia enim
ſimplicitas eius eſt finita, ideo eſt hic,
& nunc: & quia non habet partem,
& partẽ, ideo ſm totũ eſt hic & nũc:
& ideo non poteſt habere vniuerſalẽ
capacitatem rerũ. Corpus autẽ, quia
compoſitum eſt, & habet partes innu
merabiles, nõ potuit participare ſim
plicitatem, ſed propter partiũ exten
ſionem potuit recipere capacitatem:
ideo deus fecit vnum corpus nobiliſ-
ſimum, quod eſſet natum omnia am-
bire: & extra quod oĩno nihil eſſet,
& hoc eſt empyreum, & ideo neceſ-
ſe eſt angelũ eſſe intra ipſum. Alia ra
tio eſt, quia in ſolo corpore eſt diſtin
ctio hic & ibi. Quia .n. creaturæ cæ-
teræ ordinem habent in mundo, di-
ſtinctionem, & poſitionẽ habent ſm
grad⁹ poſitionũ: & ita ꝙ vna eſt hic,
& alia ibi: vna ſurſum, & alia deor-
ſum: & in ſolo corpore eſt potentia-
lis diſtinctio ſm hic, & ibi. Ideo in-
ter creaturas ſoli corpori debet dari
vniuerſalis potentia locandi: & re-
ſpectu viſibilium & inuiſibiliũ; vt ſic
vniuerſum eſſet vnũ in omnibus ſuis
partibus ordinatum. Et ſic patet rõ
duplex, quare data eſt corpori poten
tia locandi ſpiritũ, & ſpiritũ contine
ri a corpore. Hoc enim exigebat or-
do vniuerſi: tũ propter limitationẽ
ſpiritus creati, tum quia in ſolo cor-
pore diſtinctio eſt ſm hic, & ibi. Cõ
cedendæ ſunt igitur rõnes monſtran
tes, ꝙ cęli empyrei ẽ locare angelos.

Sco. q. 6. tenet qđ nulla ratio intrinſeca eſt in angelo qua neceſſario ſit in loco eſſe quo eſt in loco. ibi Ad propoſitum.

Quod ergo obiicitur in cõtrariũ,
primo ꝙ incorporeũ nõ eſt in loco. 50
Dicendum, ꝙ non intelligitur de eſ 51
ſe in loco, ſicut menſuratum in men-
ſura. Quod obiicitur, ꝙ locus ange 52
li, & animæ deus eſt. Dicendũ, ꝙ in-
telligit de loco conſeruante, non de
loco diffiniente. Et iterum hoc non
cogit: ꝙ ſi deus eſt locus animæ, ꝙ
nihil creatum locet ſpiritum. Quod
obiicitur: ꝙ loci ad locatũ eſt mutua
indigentia. Dicendum, ꝙ uerũ eſt de
his quæ locantur propter defectum
ſui: ſed non eſt verum de his quę lo-
cantur propter ſeruãdũ ordinẽ vni-
uerſi. Vnde ſi quæratur: vtrũ lapis
poſſit eſſe extra cœlum, dicendum ꝙ
non: tum propter ſuã indigentiã, q.a
nõ haberet locum conſeruantem: tũ
quia non patitur hoc ordo vniuerſi.
Sed de angelo ꝙ cœlũ non exeat, nõ
eſt ratio loci corporalis indigentia,
ſed corporis vltimi vniuerſalis conti-
nentia: ſm ꝙ vniuerſum eſt perfectũ
& ordinatum. Ad alias duas rõnes 53
patet reſponſio: quod proceditur de
eſſe in loco tanquam in cõſeruante:
rõne cuius ponitur influentia in lo-
cante, ponitur etiam inclinatio in lo
cato: iſte autem modus eſſendi in lo
co non conuenit angelo.

QVAESTIO II

CONCLVSIO.

Angelus cum ſit indiuiduata ſubſtātia, & limitatæ uirtutis, ſimul, & ſemel non poteſt eſſe niſi in uno loco primo ſimul.

VTRVM vnus angelus ſimul, & ſemel ſit in pluribus locis, an tm̃ in vno. Et quod in pluribus vr̃. Primo ꝑ Augu. qui dicit, Quod angelus ibi eſt, vbi vult in lib. de ci. dei: ſed exiſtens in cælo, vult eſſe in terra: ergo exiſtens in cælo, eſt in terra: ergo ſimul eſt in pluribus locis. Item. Dam. dicit, quod ibi eſt, vbi operat̃: ſed angelus vel eſt, vel poteſt eſſe motor cœli: & motor operatur ſuper totũ mobile: ergo vnus angelus in vtraque parte circunferentiæ cœli poteſt eſſe ſimul, & ſemel: ergo ſi magis diſtat vna pars circunferentiæ ab alia, quã cœlum a terra. patet &c. Itẽ. Quanto aliquid ſimplicius eſt, tãto in pluribus reperitur. Et rõ huius eſt: quia tantomagis recedit a coarctatione, & magis appropinquat ad diuinum eſſe, quod vbique eſt. Ergo ſi angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat: vr̃ quod ſimul & ſemel in pluribus locis eſſe poſſit; ſicut vniuerſale propter ſua ſimplicitatem eſt vbique, & ſemper. Item. Glorificatꝰ ſpiritus non habet cogitationes volubiles, imo poteſt ꝑ donũ gloriæ ſimul multa cogitare: ſed intellectꝰ ꝑ naturam in vnico inſtanti, nõ aſpicit niſi ad vnũ intelligibile, & per gloriã ſimul videt multa: ergo pari rõne vr̃ quod angelus glorificatus ſimul poſſit eſſe in locis diuerſis. Item. Corpꝰ nunquam poteſt eleuari nec per gloriam, nec per vnionem, vt ſit excelſius ſpiritu glorioſo: ſed corpus Chriſti per gratiam vnionis poteſt eſſe in locis diuerſis: ergo pari rõne (vt vr̃) & angelus glorioſus. Cõtra. Ambroſius in lib. de ſpiritu ſancto. Omnis creatura certis ſuæ naturæ eſt circunſcripta limitibus: ſed quod poteſt eſſe vnum, & idẽ totum, & ſm̃ actũ, ita in hoc loco quod etiam in alio, nõ eſt circunſcriptum: ergo vel angelus nõ eſt creatura: vel ſi ſit, in pluribus locis ſimul eſſe non poteſt. Item. Dam. in lib. 1. Angelus dr̃ eſſe in loco, quia adeſt intellectualiter, & circũſcribitur vbi & operatur: nõ enim poteſt ſm̃ idem in diuerſis locis operari. Item. Si angelus ſimul eſſet in diuerſis locis, non indigeret mitti, nec moueri: ſed mouentur angeli, ſicut patet per ſcripturã ve. & noui teſta. ergo &c. Item. Si angelus ſimul, & ſemel eſſe poſſet in diuerſis locis: ſimul & ſemel poſſet in vno loco tacere, & in alio loco loqui: in vno moueri, & in alio quieſcere: ergo duo oppoſita ſimul, & ſemel eſſent vera de eodem. Item. Ponatur eũdem angelũ ſimul eſſe Pariſius, & Romæ: quæro vtrũ de vrbe Roma poſſet ire Pariſius. Si non: quæro quid impedit: & nõ eſt dare. Si ſic: ſed nihil mouet̃ ad id quod habet: ergo non põt ire Pariſius. Aut ſi vadit Pariſius, & ibi ſe inuenit: ſimul fuit prius præſens, & abſens: & poſt, bis eſt ibi præſens: quæ omnia ſunt inconuenientia, & abſurda. ergo &c.

54 RESP. Dicendum, quod cũ angelus habeat eſſe indiuiduatum, habet eſſe hic & nunc: quia vero habet eſſe limitatum, & virtutẽ limitatam, habet eſſe in vno hic, ſiue in vno loco tantum. Quoniam ergo tã indiuiduatio, quã limitatio naturaliter, & inſeparabiliter ineſt angelo: hinc eſt quod angelũ ſimul, & ſemel oportet eſſe tantũ in vno loco. & hoc dicũt auctoritates, & rationes probant: & ideo concedendę ſunt pro eo quod verum concludunt.

55 AD illud quod obiicitur primo quod ibi eſt, vbi vult. Dicendum, quod illud non eſt dictum per concomitantiam ſimultatis, quod in eodem inſtanti in quo eſt velle eſſe, in quocunque loco ſit eſſe: ſed ideo dictum eſt, quia eſſe in loco volito ſequitur velle ſine mora temporis magna, ꝑpter velocitatẽ angelicam, vt Dama.

Interpretatur Sco. Damaſ. de potẽtia naturali.

Probabile vr̃ Sco. q. 7. qđ Angelꝰ in duobus locis diſcontinuis per potentiam diuinam

poſſit eſſe, abſque vlla repugnantia & contradictione.

Damaſ.dicit. Sequitur etiã eſſe in lo
co tali velle angeli ad nutum : qa an-
gelus nõ vult niſi qđ cõpetit naturæ
ſuę. Vnde non vult ibi eſſe in inſtan-
ti, ſed in eo tẽpore in quo ſcit ſe poſ-
ſe venire : eo modo intelligendũ eſt
56 verbum prædictum de corpore glo-
rioſo. Ad illud quod obiicitur: ꝙ ibi
eſt, vbi operatur. Dicendũ, ꝙ operari
alicubi eſt dupliciter, vel mediate, vel
immediate. Immediate : vtputa ani
ma operatur in manu, ſed mediante
manu anima nautæ operatur in tota
naui: quia mouendo manũ, mouet
temonem: & mouendo temonem, to-
tam nauem mouet : nec tamen opor-
tet ꝙ ſit in tota naui : ſed vbi operat̃
primo Per hunc modũ intelligen-
dum eſt in propoſito: ꝙ & ſi angelus
eſſet motor cæli, vel mouens primo:
moueret illam partẽ ſuper quam eſ-
ſet influentia motoris, & in illa eſſet
non in tota re mobili, vel mota. Sic
etiã intelligẽdũ eſt de angelis, q ſub-
uerterũt Sodomã. Ad illud qđ obiici
57 tur de ſimplicitate. Dicẽdũ ꝙ eſſe ſim
plex eſt dupliciter. Aut ꝑ priuationẽ
partium cõponentiũ in eſſe naturæ :
aut per priuationem partium conti-
nentium in eſſe diffinito ſiue in gñe.
Quando ergo dicitur, quod quanto
aliquid ſimplicius, tãto in pluribus:
hoc dicitur de ſimplicitate ſecundo
modo, quam ſcilicet habet genus re-
ſpectu ſpeciei, & ideo in pluribus repe
ritur, quam ſpecies. Cum autem dici-
mus angelũ ſimplicem, hoc eſt ſecun
dum aliud genus ſimplicitatis: iõ ni-
58 hil ad propoſitum. Ad illud ꝙ obij-
citur de pluralitate cognoſcibiliũ, q̃
intelligit ſimul, & ſemel Dicendum,
quod non eſt ſimile duplici rõne, qa
vis cognitiua magis efficitur deifor-
mis ꝑ gloriam, quamuis motiua mo-
tu exteriori. Pręterea aliud eſt, quia
deus exemplar diuinum in glorifica-
tis eſt rõ cognoſcendi ſm rem, & eſ-
ſentiã, iõ intellectus glorificatur mul
ta cognoſcit, ita quod non diſpergit̃,
ſed circa vnum colligitur: ſed angelũ
eſſe in pluribus locis hoc non poteſt
eſſe per collectionem virtutis ad vnũ
locũ, ſicut intellect⁹ ad vnũ primum
cognoſcibile, & ideo non eſt conſimi
le. Ad illud quod obiicitur de corpo 59
re Chriſti. Dicendum quod non eſt lo
cus a minori, nec a ſimili, quia corpus
Chriſti in pluribus locis eſt, q a mul-
ta cõuertuntur in ipſum. Et ſi quęras
quare magis cõgruit aliqua in ipſum
conuerti, quam in aliud corpus. Ratio
huius eſt, quia eſt cibus in quo vniun
tur, & reficiuntur omnia mẽbra Chri
ſti. Et ſi quæras qualis cibus huiuſmo
di eſt, eadem quæſtio eſt de carbone,
quare calefacit propter coniunctionẽ
cum igne: ſic caro Chriſti repleta eſt
delectatione, vt carbo ignis igne, &
hoc totum tactum eſt diffuſius in pri
mo libro, & in quarto.

QVAESTIO III

CONCLVSIO.

**Angelus eſt in loco partibili tã-
quam in loco primo, & cũ non
ſit extenſa ſubſtãtia, neceſſe eſt
quod ſit in toto totus, & totus
in qualibet parte.**

DE modo eſſendi angelũ
in loco. Et quæritur,
Vtrum ſit in loco im-
partibili, ſiue puncta-
li. Et quod ſic videtur.
Damaſ.dicit, ꝙ angelus eſt in loco,
nõ figuraliter ſed intellectualiter: cũ
ergo nihil ipſius loci ſit infigurabile,
& intelligibile, niſi punct⁹, eſt in pun
cto. Item. Proportio debet eſſe loca-
ti ad locum : ſed angelus eſt ſimplex,
& impartibilis: ergo ei debetur locus
ſimplex, & impartibilis: ſed hic eſt ſo
lus punctus loci: ergo &c. Item. Po-
nam⁹ angelum eſſe in loco in quo mi
nori non põt eſſe, quęro an ille locus
eſt partibilis, aut impartibilis. Si par-
tibilis : ergo cũ angelus ſit ſimplex,
adhuc poteſt eſſe in minori. Quod ſi
non poteſt eſſe in minori, videtur qđ
ille ſit impartibilis ſed nihil ẽ impar
tibile in loco niſi punctus: ergo &c.
Item. Quod recipitur in aliquo, reci
pitur ibi per modum recipientis, non
per modum recepti. ſi ergo angelus ẽ
in loco partibili, eſt partibiliter : ſed
impoſſibile eſt angelum recipere par
titionẽ: ergo &c. Item. Si angelus eſt
in loco

in loco partibili tanquã in loco primo.aut ergo eſt totus in qualibet parte,aut eſt ita in toto,ꝙ pars eſt in parte. Si totus eſt in toto,ita ꝙ pars eſt i parte,ergo eſt partibilis. Si ita, ꝙ in qualibet parte totus:cum ergo partes loci ſint multæ, erit in pluribus locis.Si tu dicas:ꝙ eſt in oĩbus illis,tãquam in loco vno, ſicut aĩa eſt in oĩbus partibus corporis.Contra. Eſto, quòd corpus illud diuidatur,& locus eſt in quo eſt angelus: conſtat, quòd nihilominus poteſt eſſe in omnibus partibus,cum non pendeat ex aliqua parte principaliter. Et ſi hoc,cum ſit

Ad opp. ibi locorum multitudo, erit angelus in pluribus locis. Contra. Punctus, nec eſt locus,nec pars loci:ergo quod eſt in puncto,vel in loco punctali,nõ eſt in loco. Itẽ. Punctus (vt dicit Philoſophus)eſt ſubſtãtia poſita.i.eſſentia habens poſitionem, in quo differt ab vnitate:ergo ſi angelus eſt in puncto ſm ꝓportionẽ puncto conueniẽtem,ergo angelus habet poſitionem: ſed forma habens poſitionem in materia,non eſt motor ſufficiens eius in quo eſt:ergo &c. Item. Si angelus eſt in puncto primo:ergo influit virtutẽ ſupra punctum: ergo cũ punctus ſit improportionabilis corpori,impoſſibile eſt,ꝙ virtus eius ſe extendat ad corpus: & ita nunquã mouebit corpus. Item. Anima eſt i toto corpore: ſed hoc non facit vnio, quia ex hoc ipſo habet dependentiã, & ita arctationem:ergo hoc eſt rõne ſimplicitatis.Cum ergo angelus ſit æque ſimplex, vel magis, quàm anima:videt ꝙ multo fortius in maiori loco, vel

60 æquali totus poſſit eſſe.

RESP. Triplex circa hoc fuit poſitio. Fuerũt.n.quidã dicentes: quòd angelus quãuis ſit in loco corporali, non tñ eſt in eo corporaliter:ſed ſpiritualiter. Q ſn vero non eſt in loco ſitualiter: ideo nec ſm totũ, nec ſm partem,nec ſm impartibile:quia nulla omnino eſt commenſuratio angeli ad locum.Sed iſta ratio non intelligibilis eſſe videtur, quomodo.ſ. aliquid poſſit eſſe in aliquo, & diffiniri, & contineri, nec tñ primo immediate ſit in toto,vel in parte, vel in partibili.Omne enim quod eſt in aliquo loco toto,vel eſt rõne totius, vel rõne alicuius partis. Et ideo fuit circa hoc ſecunda poſitio.ſ. quòd angelus eſt in loco impartibili,ſiue punctali. Et ratio eorũ erat iſta,quia angelus habet materiam oĩno differentẽ a corporalium materia ſm eſſe.ſ.quòd nõ eſt extenſa.Vnde cum materia ſit ſimplex, vt punctus, de ſe dicunt angelũ habere ſimplicitatem proportionalẽ puncto: & ita in loco punctali. Sed hæc poſitio falſa eſt,& non intelligibilis. Quicquid enim ſit de materia (ſicut infra dicetur.) Hoc tñ eſt verũ:quòd omnis locus corporeus eſt partibilis:ergo ſicut eſt oppoſitio in adiecto dicere corpus impartibile,ſiue punctale,ita & dicere locum punctalem. Et iterum.Cum punctus non ſit locus, ponere angelum in puncto eſt ipſum ponere non eſſe in loco. Et ideo eſt tertia poſitio: quòd angelus cum contineatur a loco corporali, quòd eſt in loco partibili, tanquam in loco primo: & qñ non poteſt extendi in eo:ideo neceſſe eſt, quòd ſit in toto:ita quòd totus in toto, & totus in qualibet parte. Et in hoc eſt ſimilis quodammodo ſimplicitas angeli ſimplicitati diuinæ: ſed deficit, quia angelus in vno loco eſt,deus autem vbique. Et ex hoc dicit Iohan. Dama.quòd angelus eſt in corporali loco:ſed intellectualiter,non figuraliter,quia hoc ſolum capit intellect⁹, quomodo ſubſtantia videlicet totã ſit in partibus, & tota in toto: & ita patet rñſio ad verbum Damaſceni.

Non videtur Sco.q. 5. huius oĩno repugnare qđ poſſit eſſe in puncto & qđ poſſit eſſe in maiori, vel minori loco, & ſic problematic⁹ eſt hic.

QVOD obiicitur, quòd debet eſſe proportio. Dicendum,quòd non oportet quòd ſit proportio ſm ſpeciales conditiones, & proprias angeli,& loci:quia angelus non ponitur eſſe in loco proprie:eſt tamen ibi ꝓportio quo ad finitatem, & limitationem: per quæ duo angelus diffinit, & eſt in loco, ſicut enim angelus habet virtutem finitam,& ſubſtantiam, ſic locus eius arctatus, & limitatus eſt. 61

Quod quæritur de hoc. Si Angelus ponatur in loco, in quo minori non poſſit eſſe: Dicendum, quòd in hoc differt exiſtentia angeli in cor- 62

pore,& animæ:quod anima quia eſt
perfectio corporis nati viuificari vi-
ta rationali, & illud eſt in determina
ta quantitate·ideo poteſt eſſe incorpo
re ita paruo,quòd non in minori:qa
minus non eſſet organizabile, & ui-
uificabile:angelus autem, quia nõ eſt
vt perfectio,& ſimplex eſt,quia ĩ qua
libet parte loci totus : quantũcumq;
parua eſt ratio loci,ſaluatur in quali-
bet:& ideo nõ poteſt accipi locus iſte
ita paruus, quin adhuc poſſit eſſe in
minori:& ideo non eſt dari locus,in
quo minori non poſſit eſſe: eſt tamen
dari locus,in quo maiori non poteſt,
ſicut & anima , quia hoc venit ex li-
mitatione. Sicut ergo in corporibus
ſtatus eſt in aſcendendo : ſed nun-
quam eſt ponere ſtatum in diuiden-
do , nec vnquam deuenitur ad im-
partibile:ſic intelligendum eſt circa
exiſtentiam angeli in loco .

63 QVOD obiicitur , quòd eſt per
modum recipientis, &c. Dicendum,
quòd verum eſt,vbi receptum depen
det a recipiente : ſicut ſpecies recipiẽ
in organo,& recipiẽ in intellectu: &
exiſtentia eius dependet ex eo,in quo
recipitur:& ſe habet ad illud per mo
dum informantis.Hinc eſt quòd reci
pit modum ſuæ exiſtentiæ ab eo , in
quo recipitur;non ſic angelus recipi
tur a loco : quia non pendet ex illo.
Quod obiicitur:ſi totus ſit in quali-
bet parte loci,cũ ſint plura loca, &c.
Dicẽdum, quòd totus eſt in qualibet
parte,nec tamen in pluribus locis:ſi-
cut nec anima dum viuificat totũ cor
pus,non viuificat diuerſa corpora :
ſed vnum.

64 QVOD autem obiicitur : eſto,
quòd corpus illud , ſiue locus , in
quo eſt angel⁹ diuidatur.Dico,quòd
ſi diuideretur in mille partes : dũ ta-
men partes non ſequeſtrentur longe
ab inuicem,totus eſſet in omnibus,&
omnes eſſent ei vnus locus:quia nul
lam habet rationem ambiendi , vel
diffiniendi angelum : ſed illud quod
complectitur omnes partes . Locus
enim non numeratur ſecundum nu
merum corporum locantium , ſicut
patet, quia vnum corpus poteſt eſſe
partim in aere, partim in aqua , par-
tim in terra : nec tamen in tribus lo-
cis: ſed in vno eſt.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Angeli plures non poſſunt eſſe in eodem loco primo,quanquã angelus locum non occupet, quod propter ordinẽ vniuerſi eſt ponendum.

VTRVM plures angeli ſint ſimul in eodem lo- Ad op.
co primo . Et quòd ſic,
videtur ratione multi-
plici. Et prima hæc eſt.
Angelus non eſt in loco corporali-
ter : ſed ſpiritualiter : ergo cum di-
cat Philoſophus.3.de anima, quòd
anima locus eſt ſpecierum , in quo Tex.22.
ſcilicet ſunt ſpiritualiter : ſimilis eſt
modus exiſtendi angelum in loco ,
& ſpeciẽ in aĩa:ſed in aĩa ſimul põt
eſſe plures ſpecies, ita quòd vna non
eſt in alia:ergo pari rõne plures an-
geli in vno loco corporali.Item. An
gelus non eſt minoris ſimplicitatis,
ꝙ punctus:ſed duo puncta pñt eſſe ſi
mul,ergo plures angeli.Probatio mi
noris.Philoſophus dicit,ꝙ contigua
ſunt quorũ vltima ſunt ſimul : & di- Ariſtot. 6. Phyſi.
cit,ꝙ ſimul ſunt quæcũque in eodem
loco primo ſunt : ergo cũ contingat
lineas cõtiguari,& ita vltima eſſe ſi-
mul:ergo duo indiuiſibilia ſunt ſi-
mul.Item.Per aliud ſimile. Quia an
geli ſunt lumina ſpiritualia (ſicut di
cit Dion.ſed lumina corporalia,quę
ſunt minoris ſimplicitatis , & magis
dependẽt a loco corporali,ſimul ſunt
(ſicut dicit Diony.)& plures ſpecies
in eodem medio ſimul ſunt,ſicut pa-
tet:ergo pari rõne,imo a fortiori plu
res angeli in eodem loco. Item. Rõ-
nalis anima magis appropriat ſibi
corpus,in quo toto eſt:ꝙ angelus lo-
cũ,quia maiori nexu illi vnitur : ſed
dæmon poteſt obſidere, & eſſe in eo
dem corpore cum anima : ergo &c.
Item.Sancti dicunt,& infra habebi-

vnus

tur, quòd corpus glorificatum pertranſit per non glorificatũ: ergo poſſunt ſimul eſſe duo corpora: ergo multoſortius duo ſpiritus. Si dicas quòd non valet in ſpiritibus, quia vnus non eſt materialis reſpectu alterius, ſicut corpus non glorificatum reſpectu glorificati: obiicitur tunc. Sint ſimul duo corpora animata, quorum vnum ſit glorificatum, & alterum non: conſtat quòd duæ animę ſunt ſimul: & tamen vna non eſt materialis reſpectu alterius: ergo pari rõne duo ſpiritus. Item. Spiritus rationalis non occupat locum. Intelligamus enim, quòd locus ſit vacuus à corpore, & ponatur ibi ſpiritus: nihilominus erit vacuus ſicut prius: & natus tantum recipere, quantũ prius: ergo cũ æque bene poſſit ibi eſſe corpus: ſicut ſi non eſſet ſpiritus, pari ratione videt, ꝙ alius ſpiritus. Contra. Strabus dicit, & habetur in litera: ꝙ ſtatim cum empyreum eſt factum, repletum eſt ſanctis angelis: ſed nõ eſt repletum quo ad vacuitatẽ: ergo quo ad ornatus totalitatem: ergo loca diſtincta, & diuerſa habẽt in empyreo: ergo ſi ita eos produxit deus ſicut nati ſunt eſſe: non ergo in eodem loco nati ſunt eſſe: ſed in diuerſis. Item. Aug. de fide ad Petrum. Ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus, quo ad ſeinuicem diſtinguuntur, & vnus in altero nõ eſt: ergo ſi diſtincti ſunt per terminos naturales, impoſſibile eſt eos eſſe ſimul, & in eodem loco ſimul exiſtere. Item. Locus dr̃ ad locatum relatione eſſentiali: ergo cũ multiplicato vno relatiuorum, multiplicatur & alterũ, quot ſunt locata, tot ſunt loca, eodem modo quo locus dr̃ ad locatum: ergo cum locus angeli dicatur ad non locatum per modum menſurantis: ſed per modum diffinientis: ergo quot ſunt angeli diffiniti, tot ſunt loca diffinientia. Item. Sicut ſe habet locus ad locatum, & ecõuerſo: ergo ſicut vnum locatum ad plura loca, ita vnus locus ad plura locata. Sed vnum locatum (vt angelus) non poteſt eſſe in pluribus locis: ergo vnꝰ locus non poteſt eſſe plurium angelorum: ergo &c.

Ariſto. 4. Phyſico.

RESPON. Ad prædictã quæſtionem dixerunt aliqui, quòd angeli poterant eſſe plures ſimul nullo repugnante, & hoc propter ſuam ſimplicitatem, & propter hoc, quòd locum non replent ratione ſuæ ſpiritualitatis. Vnde nec minuunt loci capacitatem, quemadmodum nec lumina, nec idola in medio, nec ſpecies in anima: quæ in eodem, & ſecundum idem ſunt in multitudine: nec tamen ponitur idolum in idolo, nec lumen in lumine: ſic dicunt ſe habere in propoſito. Nec cogit obiectio de repletione cœli, quia hoc dictum eſt propter ſpirituum multitudinem: nec de virtute, ſiue loco ſpirituali, quia ſemper diſtinguuntur propria virtute, & natura: nec vnus illabitur alteri: nec relatione, quia vnius ad alterum non eſt habitudo: nec dependentia neceſſitatis, ſed ſolum cuiuſdam cõgruitatis. Alij dixerunt, quòd quãuis angelus ſpiritualiter ſit in loco: tamen plures angeli in eodem loco ſimul eſſe non poſſunt repugnante habitudine diſtinctionis, quæ eſt loci ad angelum. Sicut enim duæ ſpecies albedinis in eadem anima eſſe non poſſunt, non propter hoc, quòd repugnet repletio, ſed propter hoc quòd repugnat ipſius animæ informatio, quia informata ſpecie albedinis, non poteſt iterum conſimili ſpecie informari: Similiter in propoſito locus diffiniens aliquid, non poteſt aliud, quod eodem modo eſt in loco, diffinire: vnde ſicut vnum corpus non poteſt perfici a duobus animabus: ſic nec vnus locus primus deputari duobus ſpiritibus. Sed multo melius iſtam quæſtionem terminare poſſumus, ſi reſpiciamus ad rationem, ob quam angelos ponimus in loco corporali: hoc enim non eſt propter indigentiam angeli, quia omni corporali loco deſtructo, poſſet ſpiritualis ſubſtantia permanere. Nec etiam eſt propter indigentiam loci, quia per præſentiam angeli nulla remouetur indigẽtia loci: ſed hoc eſt propter ordinem vniuerſi. Quoniã igitur ange-

Hoc fundamento vtiť Scotꝰ q.6. ad ℞-

bandum, quòd arg. non eſt neceſſario in loco.

lus locum non occupat, angelus indigentiam loci corporalis non termi nat nec ſimpliciter, nec ĩ parte. Ideo quantum eſt de ſpirituali natura ei⁹, & loci, nihil prohiberet plures ſpiritus ſimul eſſe, ſicut plura idola, vel ſpecies in anima: Sed quoniam ordo vniuerſi ſi ita tollitur p omnimodã indiſtantiam, ſicut per diſtãtiam infinitam: ſicut non patitur ordo vniuerſi, vt angelus infinite diſtet ab angelo, imo omnes intra vnam circunferentiam cœli vltimi clauduntur: ſic non patitur, quòd angelus in eodem loco primo ſimul ſit cum angelo. Ex his patent obiecta.

3co. de potentia na- turali te- net, quòd non poſ- ſunt: ſed & potẽtia di uina ꝓble matic⁹ eſt, nec impli care ſibi vi detur.

QVOD enim obiicitur de ſpeciebus in anima, & punctis, & luminaribus, patet reſponſio, quòd non eſt ſimile, pro eo quòd diuerſę ſpecies diuerſas indigentias animæ complent: ſed non ſic plures angeli indigentiam loci. Amplius, non ſic attenditur ordo in illis quantum ad exiſtentiam in loco ſicut in angelis. Similiter, ſequentia dno non valent: quia nihil eſt ibi quod repugnet ordini vniuerſi, quia dęmon, & anima ſunt in corpore diuerſo modo eſſendi, & corpus non glorificatum eſt materiale reſpectu glorificati. Vltimum vero concludit a parte naturę angeli: ſed aliud eſt quod impedit.

QVALES FACTI FVERINT ANGELI, & quod quatuor eis attributa ſunt in ipſo initio ſuę conditionis.

DISTINCTIO III.

ECCE oſtenſum eſt vbi angeli fuerint mox vt creati ſunt. Nunc conſequens eſt inueſtigare quales facti fuerint in ipſo primordio ſuæ cõditionis. Et quatuor quidem angelis videntur eſſe attributa in initio ſubſiſtentiæ ſuæ. ſ. eſſentia ſimplex, ideſt, indiuiſibilis, & immaterialis, & diſcretio perſonalis, & per rationem naturaliter inſitam intelligentia, memoria, & voluntas, ſiue dilectio, liberum quoque arbitrium, id eſt, libera inclinandæ voluntatis, ſiue ad bonum, ſiue ad malum facultas. Poterant enim per liberum arbitrium ſine violentia, & coactione ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

An omnes angeli fuerunt æquales in tribus, ſcilicet in ſapientia, in eſſentia, in libertate arbitrij.

HIC conſiderandum eſt, vtrum in ſua ſubſtantia ſpirituali, & ſapientia rationali, & libertate arbitrij, quæ omnibus inerant, omnes æquales fuerint: vt ſit prima conſideratio de ſubſtantia, ſecũda de forma, tertia de poteſtate. Perſona quippe ſubſtantia eſt: ſapientia: forma: arbitrium: poteſtas. Et ad ſubſtantiã quidem pertinet naturę ſubtilitas ad formam vero intelligentiæ perſpicacitas: & ad poteſtatem rationalis voluntatis habilitas. Illę ergo eſſentiæ rationales, quæ perſonæ erant, & ſpiritus erant, naturaq; ſimplices, & vita immortales, differentem eſſentiæ tenuitatem, & differentem ſapientiæ perſpicacitatem, atque differentem arbitrij libertatem, & habilitatem recte habuiſſe intelliguntur: ſicut in corporibus nonnulla

Hic dicit, quòd differentes erãt ĩ illis. Per ſimilitudinem corporum ita eſſe oſtendit.

nulla differentia eſt ſecundum eſſentiam,ac formã,& pondus: quædam enim alijs meliorem,ac digniorem eſſentiam,& formam habent,& alia alijs leuiora,atque agiliora ſunt. Ad hunc ergo modũ credendũ eſt illas ſpũales naturas conuenientes ſuę puritati,& excellentię,& in eſſentia,& in forma,& in facultate dñas accepiſſe in exordio ſuæ conditionis,quibus alii inferiores,alii ſuperiores dei ſapientia conſtituerẽtur,alijs maiora,alijs minora dona præſtantis, vt qui tunc per naturalia bona aliis excellebant,ipſi etiam poſt per munera gratię eiſdem preeſſent.Qui enim natura magis ſubtiles, & ſapientia amplius perſpicaces creati ſunt,hi etiã maioribus gratię muneribus præditi ſunt,& dignitate excellentiores aliis conſtituti.Qui uero natura minus ſubtiles,& ſapientia minus perſpicaces conditi ſunt,minora gratię dona habuerunt, inferioreſque conſtituti ſunt ſapientia dei,ęquo moderamine cuncta ordinantis. In ipſa facultate arbitrij differentia animaduertenda eſt ſm differentem naturę virtutem, & differentem cognitionis, & intelligentiæ uim.Et ſicut differens vigor,& ſubtilitas naturę infirmitatem non adducit,minorq; cognitio ſapientię ignorantiam non ingerit,ſic libertas inferior nullam arbitrio neceſſitatis uoluntatem imponit.

Secundũ quid eſt cõſideranda differẽtia facultatis arbitrii, qđ nec minor tenuitas naturę infirmitatẽ, nec minor cognitio ſapientiã ignorantię,nec inferior libertas neceſſitatem inducit.

Quæ communia, & ęqualia habuerunt angeli.

ET ſicut in prædictis angeli differebant,& quædam communia & æqualia habebant,quòd ſpiritus erant,quòd indiſſolubiles,& immortales erant,commune omnibus, & ęquale erat: In ſubtilitate uero eſſentię,& intelligentia ſapientiæ,& libertate voluntatis differentes erant.Has diſtinctiones intelligibiles inuiſibilium naturarũ ille ſolus comprehendere potuit,& ponderare, qui cuncta fecit in pondere,numero,& menſura.

Sap.11.

An boni,vel mali iuſti,vel iniuſti, creati ſint angeli,& an aliqua mora fuerit inter creationem,& lapſum.

ILLVD quoque inueſtigatione dignum videtur quod etiam a pluribus quæri ſolet,vtrum boni,vel mali, iuſti,vel iniuſti creati ſint angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem,& lapſum, vel ſine mora in ipſo creationis exordio ceciderint.

Opinio quorundam dicentium angelos in malitia creatos, & ſine omni mora ruiſſe.

PVTAVERVNT enim quidam angelos, qui ceciderunt creatos eſſe malos,& nõ libero arbitrio in malitiam declinaſſe: ſed in malitia a deo factos eſſe,nec aliquam fuiſſe moram inter creationem,& lapſum,ſed ab initio apoſtataſſe, alios vero creatos fuiſſe plene beatos. Qui opinionem ſuam muniunt auctoritate Aug.ſuper Gen.ita dicentis,Non fruſtra putari poteſt ab initio temporis diabolum cecidiſſe,nec cũ ſanctis angelis pacatum aliquando vixiſſe,& beatum:ſed mox apoſtataſſe; vnde dñs ait. Ille homicida erat

Lib.11. cap.16. Ioan.8.

ab initio & in veritate non ſtetit,vt intelligamus, quia in veritate nõ ſtetit ex quo creatus eſt qui ſtaret,ſi ſtare voluiſſet.Idē in eodē,
Non fruſtra (inquit) putandũ eſt ab ipſo initio tpis,vel conditio-
Lib. eodē in fine 19. capitis, & initio 20. nis ſuę diabolum ceeidiſſe, & nunquam in veritate ſtetiſſe. Vnde quidam in hanc malitiam libero arbitrio non eſſe flexum, ſed in hac quanuis a deo putant eſſe creatum ſecundum illud beati Iob.
Iob.40. Hoc eſt(inquit)initium figmenti dei quod fecit deus, vt illudatur
Hic textus non habetur in lib. Iob. iuxta vulgatam editionē: ſed ſm 70 interpretes. ei ab angelis eius.Et Propheta ait,Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei. Tãquam primo factus ſit malus,inuidus,& diabolus, nec voluntate deprauatus.His aliſque teſtimonijs vtuntur,qui dicunt angelos,qui ceciderunt,creatos fuiſſe malos, & ſine mora corruire:eos vero qui perſtiterunt, perfectos, & beatos fuiſſe creatos aſtruunt auctoritate Auguſtini, qui ſuper Gene.dicit, per cœlum ſignificari creaturam ſpiritualem,quæ ab exordio quo facta eſt, &
Pſal. 103. perfecta,& beata eſt ſemper.
Lib. 1. c. 1.

Aliorum ſententia probabilis,qui dicunt omnes angelos creatos eſſe bonos, & aliquam morulam fuiſſe inter creationem,& lapſum.

ALIIS autem videtur omnes angelos creatos eſſe bonos, & in ipſo creationis initio bonos extitiſſe, id eſt ſine vitio, iuſtoſque fuiſſe,id eſt,innocentes:ſed non iuſtos, id eſt,virtutum exercitium habentes. Nondum enim prędíti erant virtutibus, quæ ſtantibus appoſitę fuerunt in confirmatione per gratiam,alijs vero per liberum arbitrium ſuperbientibus: & ideo cadentibus. Aliquam etiam
Prou. 16. cap. & 26. fuiſſe morulam aiunt inter creationem,& lapſum,ac confirmationem,& in illa breuitate temporis omnes boni erant, non quidem per vſum liberi arbitrij:ſed per creationis beneficium,& tales erãt, qui ſtare poterant,id eſt,non cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterant enim peccare,& non peccare:ſed non poterant proficere ad meritum vitæ, niſi gratia ſuperadderetur,quæ addita eſt quibuſdam in confirmatione. Et ad hoc con-
Lib. 1. c. 1 3. 4. & 6. firmandum vtuntur teſtimonio Auguſtini, qui ſuper Gene. dicit angelicam naturam primo informiter creatam, & cęlum dictam, poſtea formatam,& lucem appellatam, quando ad creatorem eſt conuerſa perfecta dilectione ei inhærens: vnde prius dictum eſt. In principio creauit deus cœlum & terram,& poſtea ſubditum,Di
Gene. 1. xit deus, Fiat lux, & facta eſt lux, quia in primo agitur de creatione ſpiritualis naturę informis, poſtea de formatione eiuſdem. Ratio quoque obuiat illis, qui dicunt angelos creatos
Ratione idē aſtruit fuiſſe malos. Non enim potuit creator optimus auctor mali eſſe: & ideo totum bonum erat quod ex ipſo illis erat, & totum bonum erat quoniam ex ipſo totum erat. Hoc modo probatur, quòd boni erant omnes angeli quando primo facti ſunt: ſed ea bonitate, quam natura incipiens acceperat.

Probationem

Probationem Auguſtini contra illos inducit, qui dicunt angelos factos malos: verba etiam Iob determinat, quæ illi pro ſe inducebant.

IDEOQVE Aug. exterminans opinionem eorum qui an
gelos creatos fuiſſe malos putant, auctoritate & ratione probat bo
nos fuiſſe creatos, & verba præmiſſa beati Iob quę illi pro ſe indu-
cebant, quo modo ſint intelligenda aperit dicens ſuper Gene. Om Lib. 11. de
nia (inquit) fecit deus valde bona. Naturam ergo angelorum bo- Gen. ad li
nam fecit. Et quia iniuſtum eſt, vt nullo merito hic in aliquo quod terā. ca. 21
creauit deus damnet, non naturam, ſed voluntatem malam puniē Gene. 1. c.
dam eſſe credendum eſt, nec eius naturam ſignificatam eſſe cū dici 22. eiuſdē.
tur, hoc eſt initium figmenti dei &c. Sed corpus aereum, quod ta- lib.
li voluntati aptauit deus: vel ipſam ordinationem dei, in qua eū Iob 40.
inuitum etiam fecit vtilem bonis, vel ipſius angeli facturam: quia Apo. 12.
etſi præſciret deus voluntate malum futurum, fecit tamen eū, pro-
uidens quanta de illa ſua bonitate eſſet facturus. Figmentum ergo
dei dicitur, quia cum ſciret eum deus voluntate malum futurū vt
bonis noceret, creauit tamen illum, vt de illo bonis prodeſſet, hoc
autem fecit vt illudatur ei. Illuditur enim ei, cum ſanctis proficit
tentatio eius. Sicut & mali homines quos deus malos futuros prę
uidens, creauit tamen ad ſanctorum vtilitatem, illuduntur cum
pręſtatur ſanctis eorum tentatione profectus. Sed ipſe eſt initium,
quia pręcedit antiquitate & principatu malitiæ. Hæc autē illuſio
fit angelis malis, & hominibus malis, per angelos ſanctos, quia ſub
dit angelos malos, & homines malos, vt non quantum nituntur,
ſed quantum ſinuntur poſſint nocere. Ecce aperte oſtendit quali-
ter prædicta verba Iob intelligenda ſint, & angelicam naturā bo-
nam creatam eſſe aſſerit.

Quomodo intelligenda ſint verba præmiſſa domini, diſſerit euidēter: tradens angelos eſſe creatos bonos, & poſt creationem cecidiſſe.

DEINDE qualiter verba Domini quæ ſupra poſuit, acci- Ex cap.
pienda ſint, Auguſtinus aperit, vbi etiā ſua quę prædixit verba de- Iohan. 5
terminat, euidēter dicens angelos bonos fuiſſe creatos, & poſt crea Litera E
tionem interpoſitā aliqua morulā cecidiſſe, ita inquiens: Quod pu Aug. lib. 2
tatur diabolus nunquam in veritate ſtetiſſe, nūquam beatā vitam de gen. ad
duxiſſe, ſed ab initio cecidiſſe, non ſic accipiendum eſt, vt malus a lit. cap. 23
bono deo creatus eſſe putetur, quaſi ab initio non cecidiſſe dicere-
tur. Non enim cecidit, ſi talis. ſ. malus factus eſt, a quo enim cade-
ret? Factus ergo prius, ſtatim a veritate ſe auertit propria poteſtate
delectatus: beateq; vitæ dulcedinē nō guſtauit, quā nō vtiq; acce-
ptā faſtidiuit, ſed nolendo accipere remiſit. Sui ergo caſus pręſcius
eſſe nō potuit, q̄a ſapientia fructus eſt pietatis. Continuo autē vt fa
ctus eſt, cecidit, non ab eo q̄d accepit ſed ab eo q̄d accepiſſet, ſi deo
ſubdi voluiſſet. Ecce hic aperte declarat angelos bonos creatos fuiſ
ſe, & poſt creationem cecidiſſe, & fuit ibi aliqua morula, licet bre-

 uiſſima.

uiſſima. Quod Origenes confirmat ſuper Ezechielem, dicens, Serpens hoſtis contrarius veritati, non tamen a principio, nec ſtatim ſupra pectus, & ventrem ſuum ambulauit, ſicut Adam & Eua non ſtatim peccauerunt, ita & ſerpens aliquando fuit non ſerpens, cum in paradiſo delitiarum moraretur, Deus enim malitiam non fecit. Ecce aperte dicit poſt creationem interpoſita morula cecidiſſe. Ideoque illa verba ſic accipienda videntur. Homicida erat ab initio, vel mendax. i. ſtatim poſt initium, quando ſibi æqualitatē Dei promiſit, & ſeipſum occidit, qui homo dicitur in Euangelio. Nec in veritate ſtetit, quia in ea non fuit, ſed ab initio temporis, id eſt, ſtatim poſt initium temporis apoſtatauit. Poteſt etiam & ſic accipi illud, Ab initio homicida fuit, vel mendax, ideſt, ex quo homo fuit conditus, quem per inuidiam in mortem præcipitauit, & fallaciter ſeducit. Ex prædictis ergo liquet angelos bonos omnes eſſe creatos, & poſt creationem quoſdam cecidiſſe a bono quod habuiſſent ſi perſtitiſſent.

Geneſ. 3
Tomo 2 Homilia 1 circa illud Eze. 1 vidi quaſi ſpeciem electri.
Iohan. 8
Eſaia 14
Matth. 13 Inimicus homo ſup ſeminauit &c.
Augu. homil. 14 ſuper Iohā.
Sapient. 2

Quod triplex fuit ſapientia in angelis ante caſum vel cōfirmationem.

HIC inquiri ſolet quam ſapientiā habuerunt ante caſum vel confirmationem. Erat in eis triplex naturalis cognitio, qua ſciebant quod facti erant, & a quo facti erant, & cum quo facti erant, & habebant aliquam boni & mali notitiam, intelligentes quid appetendum vel reſpuendum illis foret.

An aliquam rei habuerint dilectionem, vel ſui inuicem.

SOLET etiam quæri, vtrum aliquam Dei vel ſui dilectionē inuicē debuerint. Ad quod dici poteſt, ꝙ naturalem dilectionē habebant, vt memoriam, intellectum, & ingenium, qua Deū & ſe aliquatenus diligebant, per quam tamen non merebantur.

Quales creati ſunt angeli.

DISTINCTIO III.

Ecce oſtenſum eſt &c.

Diuiſio

SVPRA egit Magiſter, quādo, & vbi creati ſunt angeli. In parte iſta oſtēdit quales facti ſunt. Et quoniam qualitas angeli poteſt attendi, aut quantum ad naturales habilitates, ſiue qualitates reſpicientes diſpoſitionem naturæ, aut meritum, aut pmium: ideo hæc pars habet tres. In prima determinat de primis, ſ. de attributis. In ſecunda de habitibus maliciæ, & bonitatis, ibi. Illud quod inueſtigatione In tertia de habitibus beatitudinis, & miſeriæ, infra di. iiij. Poſt hęc videndum vtrum perfectis. Prima pars habet tres. In prima enumerat, & diſtinguit illa attributa. In ſecunda oſtendit quomodo recipiunt magis, & minus, ibi. Hic conſiderandum eſt vtrum &c. In tertia oſtendit in aliquibus alijs æqualitatem ibi. Et ſicut in prædictis angeli differebant &c.

Expoſitio

Quatuor quidem angelis videntur eſſe attributa,

Dub. 1

Contra. Videtur ſibi contradicere in enumeratione, enumerat enim ſex ſicut patet quæ ſunt eſſentiæ ſimplicitas, perſonalis diſcretio, memoria, intelligentia, voluntas, & liberum arbitrium. Item. videtur ſibi contradicere in repetitione dicit eīn in ſequ. c.

quod.

quod circa tria eſt conſideratio ſ.circa ſubſtantiam,formam,& poteſtatẽ. Quæritur ergo de ſufficientia illorũ quatuor. Videtur enim qđ multo plura dñt attribui, ſ.incorruptibilitas, ſpiritualitas,& huiuſmodi ex parte eſſentiæ.Ex parte potentiarum,iraſcibilis,& concupiſcibilis: & ita competit eis ingeniũ,ſicut memoria.Item. Videtur ſuperfluitas,quia lib. arb. non diſcernitur a ratione,& voluntate: ergo non debet quarto loco connumerari.Item.Tertium attributum quod eſt rõ, aut accipitur ꝓ cognitiua tñ, aut pro cognitiua,& motiua. Si primo modo:ergo male diuidiť in intelligentiam,& voluntatem.Si ſecundo modo:ergo ſuperfluit lib.ar. Reſpon.

Reſpon. 1 Dicendum, quod iſta attributa ſunt conuenientia angelo per naturã ſuã, & ſui creationẽ tanquam principalia a quibus alia habent ortum.Et ſumiť ſufficientia ſic. In angelo enim eſt cõſiderare eſſe,& poſſe,ſiue ſubſtãtiam, & perſonam.Et circa ſubſtantiã duo, ſ.quo eſt,& penes hoc eſt ſubſtantia, & ſimplicitas.Vel ipſum quod eſt, & penes hoc eſt perſonalis diſcretio. Similiter circa poſſe eſt conſiderare ipſam potentiam,& penes hoc tertium, ſ.rõ naturaliter inſita.Eſt iterum cõſiderare facultatem potentię,& penes hoc eſt quartum attributum, ſcilicet lib.arb.Vel aliter.Angelus habet qua drupliciter conſiderari,ſcilicet in ſe, & ſic eſſentię ſimplicitas.Ad alterum Angelũ,& ſic perſonalis diſcretio. Ad deum,& ſic memoria,intelligentia,& voluntas,in quibus conſiſtit rõ imaginis.In comparatione ad ea quæ ſubiecta ſunt eorum regimini, & ſic habet liberum arbitrium. Vel aliter,'& magis ſm conſonantiam ad ea quę dicunť in litera.Quia in angelo eſt conſiderare ſubſtantiã,formam,& potentiam. Subſtantia aũt conſiderari põt dupliciter ſicut dictum eſt,& ſic competit ei ſimplicitas, & perſonalitas. Formæ attribuitur imaginis pulchrido,ſiue venuſtas. Potentię attribuiť libertas:& ſic patet qũo quatuor reducunť ad tria.Patet ꝙ tertiũ 'attributũ in tria diuiditur,in qbus cõſiſtit imago. Patet etiam quo modo attributum differt a quinto. Patet etiã ſufficiẽtia,& reſponſio ad obiecta,qa hęc enumerantur attributa principalia.

Differẽtẽ eſſentiæ tenuitatẽ &c.

Dub. 2 Contra'. Simplicitas reſpicit eſſentiã ſiue ſubſtantiam,ſic dicitur in litera: ſed ſubſtantia non reſpicit magis, & minus:ergo &c.Itẽ.Simplex dicit priuationẽ cõpoſitiõi: ſed priuationes non recipiunt magis,& minus: ergo, &c.Item.Magis & minus ſi alicui imponitur, hoc eſt per mixtionẽ cũ ſuo oppoſito:ſed ſimplex ſpiritus non eſt permixtus alicui cõpoſitioni quæ ſit oppoſita ſimplicitati angelicę, & oẽs habent eaſdem compoſitiones: ergo omnes ſunt ęqualiter ſimplices.Reſp.

Reſpon. 2 Ad hoc dicẽdum, quod in angelis eſt grad⁹ ſimplicitatis,& hoc manifeſtat gradusꝗvirtutiſ,quia vnus angelus eſt potẽtior altero.& quanto in ſpiritualibus aliquid eſt ſimplicius,tanto virtuoſius.Hoc etiam manifeſtat approximatio ad deum:ſi enim per naturã vn⁹ eſt deo proximior altero, & ſimilior:ergo magis acedit ad diuinã ſimplicitatem. Manifeſtat vlterius hoc ipſa cognitio,quia vn⁹ alterum purgat pellendo ignorantiam:ergo vnus altero prior,& ſimplicior:& ideo bene dicit Magiſter quod eſt gradus in ſimplicitate eſſentię. Quod obiicitur,qđ ſubſtantia non recipit magis, & minus,reſponderi põt per interemptionem,quia vna creatura veriori modo eſt ens,quã alia. Et quod dicitur ſubſtantiam nõ recipere magis,& min⁹, hoc intelligendum eſt logice.Vel dicendum,ꝙ aliud eſt dicere eſſentiam, aliud ſimplicitatem eſſentię,& ſimplicitas eſt proprietas eſſentię. Qđ obijcitur,quod dicit priuationẽ. Dicendũ,quod & ſi dicat priuationem non tñ pure priuationem,quia aliquid ponit:& ideo põt recipere magis & minus. Quod obijcit de permixtione. Dicendum, quod illud nõ habet vbique veritatẽ:ſed in his oppoſitis quorum vtrunque eſt aliqua natura: in alijs vero eſt per maiorẽ acceſſum ad ſuum ſummum. Vnde maior ſimplicitas eſt in angelo non propter paucitatem compoſitionis,ſed propter acceſſum

ceſſum maiorem ad ſumme ſimplex: hoc autem eſt propter maiorem nobilitatem formæ, ſicut ignis pōt dici in corporalibus ſimplicior aere.

In ipſa facultate arbitrii differētia animaduertenda eſt.

Dub.3. Contra. Lib. arb. eſt liberū a boni coactione, nec pōt aliquo mō cogi: ergo in libertate arbi. non poteſt eſſe gradus. Reſp. Dicendū, quod libertas
Reſpon. arbitrij dupliciter poteſt cōſiderari.
4 Aut inquantū dicit facultatem ad exeundum in opus, & ſic dicit poſitionē, conſequitur rōnem, & voluntatē, & iſtę potentię cōſequuntur ſubſtantiam: & ſm qd̄ ſubſtantia ſimplicior, ſic etiam potentię excellentiores, & facultas maior: & ſic eſt ibi grad⁹, & hoc mō loquitur Magiſter. Alio modo accipitur priuatiue, vt dicatur libertas per priuationē coactionis: & hoc modo eſt ęqualitas, qa eſt priuatio in termino, & ſic opponit.

Quod ſpiritus erant, quod indiſſolubiles &c.

Dub.4 Contra. Ideo ſunt ſpiritus mortales, quia ſunt ſimplices: ſed non ſunt
Reſpon. æqualiter ſimplices: ergo &c. Reſpō.
5 Dicendū, quod ſm quod ſpiritus priuat corpulentiā, & immortalitas priuat corruptionem, quia vtrobique, & reſpectu omniū angelorū eſt priuatio horū vniuerſalis: ideo dicit iſta ęqualia, nihilominus tn̄ ſi attēdatur ad id quod poſitionis eſt ibi, ſic poteſt eſſe gradus ſicut opponit. Magr̄ accipit ſm ſenſum verborum magis conſuetum. & ſm quod huiuſmodi nomina conſueuerunt intelligi a nobis.

Artic. 1 AD intelligētiam huius partis duo quæruntur, ſm duo attributa, quia de alijs habebitur infra. Et primo quæritur de ſimplicitate eſſentię. Secundo vero de diſcretione perſonali. Circa primum quæruntur tria. Primo, vtrum angelus ſit ſimplex, an compoſitus ex materia, & forma. Secūdo, dato quod ſic, quęritū vtrum eadem ſit materia in ſpiritualibus, & corporalibus p eſſentiam. Tertio quæritur, vtrum ſit vna numero, aut ſm identitatem aliam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelus tam etſi non ſit compoſitus ex partibus quantitatiuis neq; heterogeneis, aut ex corporali, & ſpirituali: eſt tamen cōpoſitus ex materia, & forma.

VTRVM Angelus ſit compoſitus ex diuerſis naturis ſ. ex materia, & forma. Et quod ſic oſtēditur per rōnem mutationis. Nullum mutabile eſt ſimplex: ſed angelus de ſua natura eſt mutabilis. & mutatur: ergo habet cōpoſitionē. Sed vlterius, quod ex materia. Cuicunque ineſt mutatio, ineſt principiū mutabilitatis: ſed principiū mutabilitatis eſt materia: ergo &c. Prima manifeſta eſt, ſecūda patet p Aug. xij. cōfeſſ. Omne mutabile inſinuat noticię noſtrę quandam informitatem, qua forma capitur, vel mutatur, vel vertitur. Et Boetius in iij. li. de tri. Nihil quod eſt mere forma accidētibus pōt ſubijci. Et ibidē expreſſe dicit quod forma non ſuſcipit accidentia, qa hęc non ſuſcipit niſi materia ſubiecta. Si tu dicas mihi quod mutabilitas venit rebus, qa ſunt ex nihilo, ſicut in pluribus locis dicit Aug. Sed conſtat qd̄ mutabilitas nō ē pura priuatio, imo dicit aliquam poſitionem: ergo non habet cauſam ipſam puram priuationem: neceſſe eſt ergo qd̄ habeat cām ipſam dicentē poſitionē: ſed non poſitionem oīmodam, cum etiam dicat priuationem: ergo aliquid quod nō eſt omnino aliqd, nec omnino nihil: ſed aliquid quod eſt mediū inter aliquid, & nihil: hoc aūt dicit Aug. materiā: ergo &c. Item. Hoc ipſum oſtenditur per rationem actionis, & paſſionis: quia nihil idem, & ſm idem agit & patitur: ſed angelus idem agit, & patiē: ergo habet aliud & aliud principium, ſm quod agit, & ſecundum quod patitur. Sed principium ſecundum ꝙ agit eſt forma: principium vero ſm quod patitur nō poteſt eſſe niſi materia: ergo &c. Maior per ſe manifeſta eſt, & minor ſimiliter patet: nam angeli eſt recipere illuminatio-

nes, & dare, &c. Si forte des inſtantiã quod medium per eandem naturã recipit lumẽ, & dat, vt patet in aere, nulla eſt inſtantia, quia medium non habet rõnem actiui, nec cooperatiui. Et rurſus. Hæc inſtantia nõ põt fieri in vera actione, & paſſione: angelus em̃ agit, & patitur: dum enim agit ꝙ non debet, patitur ꝙ debet, dum agit culpam, patitur pœnam, vt nullo mõ ſit dedecus peccati ſine decore iuſticiæ, & hoc eſt paſſio proprie. Item. Hoc videtur per rationem indiuiduationis. In angelis.n. ẽ diſtinctio hypoſtaſum, non per originem. Fiat ergo talis ratio. Omnis diſtinctio ſecundũ numerũ venit a principio intrinſeco & ſubſtãtiali, q̃a oĩbus accidẽtibus circũſcriptis, & differẽtia numero ſunt diuerſa. ſed nõ venit a forma: ergo venit a principio materiali: ergo &c. Maior p ſe manifeſta eſt, minor patet ꝑ Philoſophũ, q̃ dicit de cælo, & mundo. Cum dico cęlũ, dico formã: cũ dico hoc cęlũ, dico materiã, & idem in pluribꝰ locis dicit, ꝙ oĩno materia numerabiliter ſe habet. Si dicas q̃d materia vocat ipſa hypoſtaſis, ſiue ipſum quod eſt, tunc quæro a te de hypoſtaſi, aut addit aliquid ſuper eſſentiã, & formã, aut nihil. Si nihil addit: ergo non contrahit: ergo ſicut ipſum vniuerſale eſt natum ſemper eſſe, & vbique, ſic ipſa hypoſtaſis, ſicut patet in diuinis, quia perſona non addit ſuꝑ eſſentiã eſt vbique, & immenſa, ſicut eſſentia. Ergo cum hypoſtaſis angeli ſit finita, & arctata, & limitata, & ita hic & nunc, neceſſario oportet quod vltra formã addat aliquid arctãs ſubſtantiale ſibi. hoc aũt non poteſt eſſe niſi materia. Item. Hoc ipſum oſtenditur per naturam eſſentialis compoſitionis. Angelus enim diffinitur, & ita participat naturã gñis, & differẽtię naturam in qua conuenit cum alijs, & naturã in qua differt. Ergo cũ neceſſe ſit totam veritatem diffinitionis realiter inueniri in quolibet angelo, neceſſe eſt in eo ponere naturarum diuerſitatem. Sed impoſſibile eſt plures naturas concurrere ad conſtitutionẽ tertij, quia altera habeat rõnẽ poſſibilis, altera rõnẽ actualis, q̃a ex duobus entibus in potentia nihil fit, ſimiliter nec ex duobus entibus in actu: ergo neceſſe eſt &c. Si tu feras mihi inſtantiam in albedine, & in alijs formis, quæ habent diffiniri, & habent genera, & differentias, nec tñ habent materiã partẽ ſui, inſtantia omnino nulla eſt, quia ſecus eſt de naturis accidẽtiũ, quæ habent ortum a ſubſtantia & eius principijs, & de naturis ſiue differentijs ſubſtantię, quæ non habent ortum ex alio genere. Vnde neceſſario ſequitur vel quod albedo habeat diuerſas naturas in ſe, vel ꝙ natura ſpeciei, & generis primi. & ſubalterni cauſantur a diuerſis naturis repertis in ſubiecto quod ſi ita non põt poni in angelo, primũ ponendum eſt. Sed cõtra. Boetius in fine lib. de duabꝰ naturis, & vna perſona Chriſti. Omnis natura in corpore ſubſtantiæ nullo materiæ fundamento innititur: nullũ vero corpus eſt, cuius materia non ſit ſubiecta. Et iterum. Cum alia res fundamẽto materiæ innitatur, vt corpus: alia vero omnino ſubiecto materiæ nõ egeat, vt incorporeum: nullo modo fieri poteſt, vt corpus in corporalem ſpiritũ mutetur. Ex hac auctoritate expreſſe habetur, ꝙ angelus non habet materiam. Item. Philoſophus de anima dicit, ꝙ neque corpus eſt, neque forma in corpore eſt, neq; mixtum cum materia omnino, & hoc dicit eſſe verum de intellectu, ſed angelus eſt huiuſmodi: ergo non habet materiam. Item. Oſtenditur rõne. Vniuerſum eſt perfectiſſimum ſm ordinẽ naturarum: ita ꝙ perfectius non poteſt cogitari rationabiliter, ſed poteſt cogitari rõnabiliter aliqua ſubſtantia ſpiritualis, & immaterialis: ergo illa eſt in vniuerſo: ergo: &c. Maior patet per hoc, ꝙ deus fecit oĩa valde bona: patet etiam per Dama. c. xij. Omnia, quæ per dei prouidentiã fiunt, deductionem cõuenientẽ ſuſcipiunt, & vt eſt melius facta ſunt. Et Aug. de lib. arb: Poteſt eſſe aliquid in rerum natura, quod tua rõne non cogitas: nõ eſſe autẽ, quod vera rõne cogitas, nõ poteſt. Minor patet, quia rationabiliter cogitatur ſubſtantia deo ſimilis.

Ariſto. 3 de ani. tex.

b.3

per

per ſpiritualitatem, & immaterialita-
tem. & hoc vr̃: cũ enim ſit aliqua na
tura, quæ ſm ſubſtantiam, & eſſe eſt
actus materiæ, vt formę materiales, &
corporales: alia, q̃ ſm actum eſſendi,
non ſm eſſentiam, vt aĩa rationalis:
erit igitur tertia, quæ ſm actum, & eſ
ſentiam erit ſeparata. Item. Videtur
per deductionem ad incõueniens. In
conueniens enim eſt, ꝙ aliqua natura
creata ſit nobilior angelo: ſed oĩs cau
ſa nobilior eſt ſuo effectu, & angelus
non habet aliam cauſam, quã increa-
tam: ſed illa non poteſt eſſe cauſa ma
terialis, nec formalis: ergo angelus
non habet materiã, nec formam aliã,
ſed eſſentialiter eſt forma.

6 RESP. Dicendum, ꝙ certũ eſt
angelum non habere eſſentiã ſimpli-
cem per priuationẽ omnis cõpoſitio-
nis: certum enim eſt, qđ angelus cõ-
poſitus eſt compoſitione multiplici.
Poteſt enim conſiderari in cõparatio
ne ad ſui principium, & ſic in tantũ
eſt compoſitus, inquãtũ habet ad ip-
ſum depẽdẽtiam. Simpliciſſimum.n.
abſolutum eſt, & omne depẽdens hoc
ipſo cadit in aliquam cõpoſitionem,
quia differt quo eſt, & quid eſt. Ha-
bet ſecundo cõſiderari in cõparatio-
ne ad ſuum effectum, & ſic habet cõ-
poni ex ſubſtantia, & potentia. Ha-
bet nihilominus conſiderari vt ens
in genere, & ſic ſm meta. cõponĩ
ex actu, & potentia: ſm logicum ve-
ro ex genere, & differentia. Itẽ. Ha-
bet conſiderari vt ens in ſe: & ſic, q̃-
tum ad eſſe actuale, eſt in ipſo cõpoſi
tio entis, & eſſe: quantũ ad eſſe eſſen-
tiale, ex quo eſt, & quod eſt: q̃tum ad
eſſe indiuiduale, ſiue perſonale, ſic ꝙ
eſt, & quis eſt. Cum ergo angelica eſ
ſentia dicitur ſimplex, hoc nõ eſt per
priuationem harum cõpoſitionũ, ſed
hic certũ eſt aliquas cõpoſitiones re-
moueri a ſubſtantia angeli, vt pote
compoſitionẽ ex partibus quantita-
tiuis, & cõpoſitionẽ ex partibus hete
rogeneis, & cõpoſitionem ex natura
corporali, & ſpirituali, qualis eſt in
homine. Sed de cõpoſitione materię
& formæ: ſiue materialis, & formalis,
de hac dubium eſt. Et voluerunt ali-
qua dicere, ꝙ talis remouetur ab an-
gelo, & ſunt in eo cõpoſitiones prius
dictæ. Sed ſicut oſtẽſum eſt ſupra. cũ
in angelo ſit ratio mutabilitatis, non
tantũ ad non eſſe, ſed ſm diuerſas ꝓ-
prietates, ſit iterum rõ poſſibilitatis,
ſit iterum ratio indiuidualitatis, & li-
mitationis, poſtremo ratio eſſentia-
lis cõpoſitionis ſm propriã naturã:
non video cauſam, nec rõnem, quo-
modo defendi poteſt, quin ſubſtantia
angeli ſit compoſita ex diuerſis natu-
ris, & eſſentia omnis creaturæ per ſe
entis: & ſi cõpoſita eſt ex diuerſis na-
turis, illę duæ ſe habent per modum
actualis, & poſſibilis, & ita materiæ,
& formæ: & ideo illa poſitio vr̃ verior
eſſe, ſcilicet ꝙ in angelo ſit cõpoſitio
ex materia, & forma.

Quod ergo obiicitur in contrariũ 7
de auctoritatibus Boetij. & Aug. Di-
cẽdũ, quod loquuntur de materia ap
propriata. ſ. rõne potentię paſſiuæ, q
eſt principium patiendi, & tranſmu-
tandi ab alio. Et hoc patet, quia ipſi
volunt probare, ꝙ corporalia nõ con
uertuntur in ſpiritualia, nec econuer
ſo. Similiter Philoſophus vult dice-
re, ꝙ anima denudata ſit a ratione ma
terię, ſm ꝙ eſt cauſa permixtionis, &
corruptionis: & ideo non loquunẽ
generaliter de materia, ſed appro-
priate: alioquin ipſe Boetius cõtra-
diceret ſibi in. j. de trin. vbi dicit, ꝙ
nihil ſubijcitur accidentibus, niſi per
materiam: & ibidem, ꝙ ſolus Deus eſt
immaterialis. Quod obiicĩ, ꝙ crea 8
tura ſimplex rationabiliter poteſt co-
gitari, &c. Dicendum, ꝙ conſidera-
tis proprietatibus creaturæ, eo ipſo ꝙ
creatura non eſt actus purus, opor-
tet ꝙ habeat poſſibilitatem, quia mu-
tabilis eſt: oportet quòd habeat fun
damentum, quia limitata, & in ge-
nere: oportet quod cõpoſitionẽ ha-
beat: vnde non poteſt rõnabiliter co-
gitari, qđ non põt eſſe, nec fieri. Et ſi
obiicias mihi, quod Deus poteſt fa-
cere, quòd forma accidentalis ſit 9
ſine materia, vt in ſacramento alta-
ris. Dicendum, quod nunquam fe-
cit, quin ſemper ſit data eſſe in mate-
ria: & ad illam, quantũ eſt de ſui na-
tura, habeat inclinationẽ. Si ergo de
res condidit, ſm quod competit natu
ris

ris ipſarum, patet quod nũquam debuit facere formã ſtare ſine materia in conditione rerum, quamuis in miraculis faciat contra naturã, & ſupra naturam. In conditione enim rerum non quærimus, quid deus poſſit: ſed qđ cõgruat naturę ipſius creaturæ, ſicut dicit Aug. Quod obiicitur, qđ cauſa nobilior eſt effectu, verũ eſt de efficiente, & finali, quæ proprie tenẽt rõnem cauſæ: ſed de materiali, & formali, quę ſunt principia ordinata ad compoſitionem, non habent veritatem ſimpliciter, ſed ſolum ſm quid.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelorum materia qua compoſiti ſunt, eſt eadem ſecũdum eſſentiam, & non ſecundum eſſe cum materia omnium ſublunarium, & cœleſtium corporũ, licet naturalis Philoſophus illud negaret.

DATO ꝙ angelus habeat compoſitionẽ ex materia & forma largo ſumpto nomine materiæ ad omne potentiale, quod cum alio venit ad conſtitutionẽ, tanquam fundamentum rei. Quæritur de illa materia, vtrum ſit eadem cum materia corporalium: non loquor de identitate ſm eſſentiam numeralẽ, ſicut Sortes ſenex eſt idem ſibi puero ſecundum ſubſtantiam, ſed loquor ſm identitatem naturæ communis: vt ſicut omnes anuli de auro dñr habere eandẽ materiã per naturã, ſiue eſſentiã, cum tñ numeraliter varietur, & alia pars ſm ſubſtãtiam ſit in vno, alia in alio. Et quod ſit idem per eſſentiam, videt auctoritate Aug. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ. j. ca. Omnipotens de⁹ ex informi materia, quã ipſe pri⁹ de nihilo cõdidit, cunctarum rerũ, hoc eſt ſenſibiliũ, & inſenſibilium, intellectualiũ, & intellectu carentiũ, ſpecies multiformes diuiſit. Quid hoc expſſius? Item. Rõne vr̃. In quolibet gñe

Ariſto. 10 met. & 10. text.

eſt reperire vnũ primum, quo menſurantur oĩa, quę ſunt in illo genere, vt vult Philoſoph. in xj. primę Phil. & etiam in x. ſed ſubſtantia eſt vnũ genus, non ſm tantũ logicũ, qui conſiderat rerum intentiones, ſed ſecundũ metaphyſicũ qui conſiderat eſſentias rerũ: ergo in gñe ſubſtantię eſt vnum aliquod, quo menſurantur omnia in illo gñe: ſed illud non põt eſſe principium extrinſecũ, cum ſm huius maiorem, & minorem participationẽ intrinſecam, res illius gñis magis, & minus fuit: ergo cum principiũ intrinſecũ nõ ſit niſi forma, vel materia, erit vel materia, vel forma: ſi materia, habeo ꝓpoſitũ: ſi forma: ſed vnitas formę neceſſario pręſupponit vnitatem materiæ: ergo &c. Item. Quandocũque aliqua communis paſſio ineſt aliquibus ſubiectis, neceſſe eſt, quod inſit eis ſm aliquod cõmune: ſed numerus eſt in ſpiritualibus, & corporalibus vniformiter: quia eodem modo, quo numeras x. homines, & x. angelos, numer⁹ enim angelorũ ſupplebitur ex hominibus: ergo neceſſe eſt aliquam naturam cõmunem in eis eſſe, ſm quã hęc paſſio inſit: ſed hoc non poteſt eſſe forma, reſtat ergo ꝙ materia. Item. Abſtrahatur materia corporalium ab oĩ forma: abſtrahaẽ etiã materia ſpiritualium ab omni forma: quæro tunc, aut diſtinguitur, aut nõ. Si nõ: ergo ſunt idem per eſſentiam. Si ſic: cum omnis diſtinctio ſit a forma: ergo habent formam. Si tu dicas quod diſtinctio perfecta ſit a forma: ſed ſicut materia habet eſſe incompletum, ita & diſtinctionem incompletam. Cõtra. Illud, in quo maxime differũt ſpiritualia, & corporalia, eſt ſimplicitas, & cõpoſitio: ſed materia abſtracta ab omni forma eſt ita ſimplex vt punctus: ergo nullã partibilitatem habet: ergo ſi in hoc non differunt, non vr̃ quod in alio. Si dicas, quod per capacitatem. Contra. Materia nõ eſt ſua capacitas per eſſentiã. ergo cõtingit eã abſtrahi a capacitate: abſtrahatur ergo materia ſpiritualiũ, & corporalium a capacitate, quęro per qđ differant: nullã omnino eſt dare, nullam aſſignare differentiam: ergo eſſentia eſt eadem per naturam. Item. Forma gñis eſt abſtrahibilis a forma ſpe-

cierum

cierum, ſiue a differentijs, ſed ſubſtãtia dicit formã gñis. corporeũ, & incorporeũ ſunt differẽtię: ergo ab his poteſt abſtrahi: ſed forma gñis naturaliter eſt prior, quam forma differẽtiarũ, ſicut dicit Philoſophus, ꝙ pri⁹ eſt animal, quam homo, conſideretur igitur materia ſpiritualiũ, & corporalium ſub forma gñis, nõ differũt quãtum ad formam, quæ conſequitur ipſam eſſentiam materię: ergo multo fortius non differunt quo ad ipſam materiã, vt vr̃. Item. Cum dicitur. Materia rerum corporaliũ eſt materia ſpiritualium, materia eſt materia, aut eſt conuenientia in ſolo nomine, aut in habitudine, aut in eſſentia. Si in ſolo nomine: ergo cum ſit æquiuocatio in primo principio, ergo nulla eſt vniuocatio. Si in comparatione abſtrahatur ab illa comparatione, tũc aut erit dictum per conuenientiã in eſſentia, aut æquiuocatio pura. Contra. Aug. xj. confeſſ. Duo feciſti dñe, vnum ꝓpe te, aliud ꝓpe nihil. Et iterũ in xij. Duo ſunt carentia temporibus vnum quod ſine vllo defectu contemplationis, & ſine vllo interuallo mutatiõis tua æternitate perfruatur: alterũ qđ ita informe erat, vt ex alia forma, in quam formam mutaretur, non haberet. Si ergo, quæ recte diuidunt, vnũ nõ intrat in conſtitutionem alteri⁹, ſi angelica natura diuiditur contra corporalem naturã, ſiue corporaliũ: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ loquit de ea ſm eſſe: hoc nihil eſt, quia loquitur de ea, ſicut patet in antecedentibus, & conſequẽtibus, ſm ꝙ omni forma erat priuata, ſiue vt intelligitur ſub omnimoda informitate, & conſideratur immutabilis: ergo &c. Beda etiã, & alij ſancti ſic diuidunt. Item. Quęcunque cõmunicant in materia, ſunt adinuicem tranſmutabilia (ſicut dicit Boetius de duabus naturis, & vna perſona Chriſti) ſed ſpiritualia, & corporalia nõ ſunt huiuſmodi: ergo &c. Item. Rõne vr̃. Sicut agendi potentia eſſentialiter cõſequitur formam, ita potentia ſuſcipiendi eſſentialiter, imo eſſentialius cõſequitur materiã: ſed neceſſario ſequitur, quod ſi ſunt diuerſę potentiæ primę, & eſſentiales aliquarũ formarum, ita qđ ad aliquẽ effectum, vel actũ ordinatur vna forma, ad quem non alia, quod differũt per eſſentiam. Cum ergo materia ſubiecta corporalibus formis nullo modo poſſit capere formas ſpirituales ꝑ indiuiduam perfectionem, nec econuerſo, quia nunquam de angelo põt fieri corpus, nec econuerſo: ergo differunt per eſſentiam. Item. Partibilitas ineſt rebus corporalibus: aut ergo a parte formę, aut a parte materiæ radicaliter. Non a parte formæ, qa oĩs forma eſt ſimplici eſſentia cõſiſtens: ergo principaliter a parte materię, & originaliter. Aut igitur conſequitur materiam ſm ſe, aut non. Si non, vt ſi materia ſit ſimplex quãtum eſt de ſe, vt punctus: ergo ſicut punctus nõ poteſt eſſe materia, vel pars ſuperficiei, ita nec materia pars corꝑis: ꝙ ſi hoc abſurdum eſt, quia dimenſiones ſm rõnem infinitam conſequuntur materiam ſm ſe, cum ergo ipſa materia ſecundũ ſe ſit in corporalibus, & ſpiritualibus, patet &c. Item. Oſtenditur hoc a parte finis, qa angeli facti ſunt ad videndũ claritatem ſummę lucis: ſed materia corporalium de ſe tenebra eſt, & quod magis permiſcetur, & magis vnitur ei, tãto min⁹ cognoſcit, & magis eſt tenebroſum. Si ergo forma angeli vnitur ſuæ materiæ, maxime in diuiſione, ſubſtantia eius eſſet ineptiſſima ad contemplandam lucẽ: ſi ergo propter hoc ſolum factus eſt, nunquã habet materiã conformẽ per vnitatẽ naturæ materiæ corporali. Item. Videtur, quod non ſit ponere materiam tanquam menſuram generis ſubſtantię rerum, quia quæ magis participant de rõne materię, minus ſunt entia, & ipſa eſt quid ignobiliũ in gñe entium, qa prope nihil. Si ergo illud vnũ, quod eſt menſura gñis, debet eſſe perfectiſſimum in gñe illo, vt albedo in genere coloris patet, &c.

Modernio res peripatetici ĩ ſpiritualibus nunquam materiam admitterent.

Ariſto. 3 Phy.

RESP. Dicendũ, qđ circa hanc 11
quæſtionem ſapientes videntur contrariari ſapientibus. Nam magni, & profundi clerici & in theologia, & in philoſophia. qui magis fuerint veritatis inqſitores, diuerſificati ſunt. Quidã enim poſuerunt, quod materia in ſpiri-

ſpiritualibus, & corporalibus differt nec habet vnitatē, niſi analogię. Alij poſuerunt, quod eſt vna per eſſentiā. Si quis autem diligenter velit conſiderare, quæ iſtarum poſitionum ſit probabilior, & verior, & attendere ad rōnes mouentes, videbit, quod vtraque opinio ſm diuerſas vias verū dicat, ita quod neutri ſunt decepti. Rō aūt hui⁹ diuerſæ poſitionis fuit diuerſus

12 modus cognoſcendi materiam. Materia enim dupliciter eſt ſcibilis ſ. per priuationem, & p analogiam. Cognitio per priuationē eſt prius remouendo formam, deinde diſponens ad formam, & conſiderare ipſam eſſentiam nudam in ſe quaſi tenebram intelligibilem. Cognitio autē per analogiam eſt per conſimilē habitudinē: habitudo aūt materiæ eſt per potentiam, & ita hæc cognitio per comparationem materię ad formam mediante potentia. Potentia aūt materiæ dupliciter

Aristo. 1 & 7. met.

13 pōt comparari ad formā. Aut inquantum præbet ei fulcimētum in ratiōe entis, & ſic cōſiderat metaphyſicus. Aut ſub ratione mobilis, & ſic conſiderat naturalis philoſophus. Conſiderantes igitur materiā ſecundū priuationem omnis formæ tam ſubſtantialis, quàm accidentalis dixerunt, ꝙ eadem eſt in ſpiritualibus, & corporalibus per eſſentiam: ſi enim ab omnibus formis, & ab omnibus accidētibus ſeparet vtraq; materia, nulla oīno diuerſitas apparebit. Conſiderantes autē materiam ſm analogiā, ſ. ſub rōne potentiæ inquantū præbet fulcimentum formę in ratione entis, dixerunt eſſe eādem ſm analogiam, quia eſt ibi conſimilis habitudo. Sicut. n. materia corporalium ſuſtinet, & dat ſuis formis exiſtere, & ſubſiſtere, ita etiam materia ſpiritualium. Eſt etiam ibi rō participationis ſm plus, & minus. Nam in ſpiritualibus ſubſtat formæ ſubſtantiali tm̄, in corporibus ſuperioribus formæ ſubſtantiali, & quātitati, & in inferioribus formæ ſubſtātiali, & quātitati, & cōtrarietati. Et qm̄ quod pure eſt in genere ſubſtantiæ, plus participat de ratione per ſe ſtantis, & independentis: quod autem plus accedit ad naturam accidentium, magis elongatur, hinc eſt qđ ſubſtantiæ ſpirituales per prius, & verius ſunt ſubſtantiæ, deinde corpora ſuperiora, poſtremo corpora inferiora: & hi non dixerunt ꝙ eſſet eadem proprie, quia nec materia corporalium eſt nata ſuſtinere formas ſpirituales, nec econuerſo. Conſiderantes autem ſecundum analogiam ſubſtantiæ rōne potentiæ inquantū præbet fulcimentū formę in rōne mobilis, dixerūt eſſe eādē p analogiā. Qm̄ ſicut in corporibus eſt aliquid, quod ſuſtinet variationes, quo ad proprietates corporales, ita in ſpiritualibus, quo ad ſpirituales: & eſt ibi rō prioris, & poſterioris in participando. Nam materia poteſt eſſe fulcimentum variationis ſm ſitum, & formā, vt in corporibus corruptibilibus, aut ſitū tm̄ vt in ſuperioribus: aut ad receptionem influentię, & habituum, & perditionem, vt in ſubſtantijs ſpiritualibus: & ſm conſiderationē proprie eſt materia in corporalib⁹, & corruptibilibus, minus proprie in corporibus incorruptibilibus, minime in ſpiritibus. Et inde etiam eſt, ꝙ dicuntur aliq̄ñ immateriales, quia minimum habent de hac poſſibilitate, & ſm hoc materia eſt infimum. Et hi non poſuerunt materiā vnā, qm̄ materia in angelis nō habet poſſibilitatem ad tranſmutationē formarū ſubſtantialium: nec eſt poſſibilis ad recipiendum formas corporales: & inde eſt quod dicit Philoſophus, ꝙ ſpiritualium, & corporaliū nō eſt materia vna, conſiderans potentiā materiæ in relatione ad formam, vt mobilem. Ex his patet ratio diuerſitatis, & via harum poſitionū, & ꝙ verū dicūt ſm diuerſas vias, & ſm diuerſos modos intelligendi, & ſic currunt diuerſæ rationes, & auctoritates inueniuntur ad partes oppoſitas. 14 Et patet reſponſio obiectorum. Nec eſt contradictio, ſi quis recte intelligat vtrunque. Vel aliter poteſt dici, ꝙ cum loquimur de vnitate materiæ, loqmur de ipſa, put ad eā ſtat reſolutio principiatorū: ideo tripliciter poſſumus loqui, ſm ꝙ tres ſunt, qui docent reſolutionem facere ad principium materiale.

Ari. dicit, ęterno & corruptibili, nō ē materia vna, nec vſus ē iſto noīe, ſpūale vnquam, vbi

materia reperiẽ. Auer. tñ uocat cælum corpꝰ rõnabile qa transmutationibus nõ ſubiicitur, ꝑterquã ad vbi vide Ariſto. & Auerr.

teriale. Nam ad materiã reſoluit naturalis, qui conſiderat generationẽ, & corruptionẽ. Ad eã reſoluit Phyſicus vniuerſalis, qui conſiderat omne corpus mobile, ſiue ad ſitũ, ſiue ad formam. Ad eam reſoluit metha. qui conſiderat omne ens, & vnuſquiſq; reſoluit ſm amplitudinẽ ſuæ conſiderationis. Nam philoſo. inferior, qui negociatur circa generationẽ, & corruptionẽ, conſiderat materiam, vt eſt principium ḡnationis, & corruptionis, & ſic eſt ſolum in his inferioribus: & qm̃ omnia talia ſunt adinuicẽ transmutabilia, ideo ſolũ dicit eandẽ materiam generabilium corporaliũ, & corruptibiliũ. Philoſo. ſuperior conſiderat ipſam materiã mutabilẽ, ſiue ad ſitum, ſiue ad formam: & videt eandem paſſionem in inferioribus, & ſuperioribus, per quã mutabilia ſunt ad ſitum, vt partibilitatem mobilis, cuius principium eſt materia: & ideo reſoluit ad materiã omnis rei corporalis, & ſm hunc philoſophũ eſtˀ eadem materia in omnibꝰ corporalibꝰ. Meta. conſiderat materiã oĩs creaturæ, & maximæ ſubſtantiæ per ſe entis, in qua eſt conſiderare & actũ eſſendi, & hunc dat forma: & ſtabilitatem per ſe exiſtendi, & hãc dat, & præſtat illud, cui innititur forma, hæc eſt materia. Et qm̃ per ſe eſſe in ſpiritualibus, & corporalibus dicit cõitatem non æquiuocã, & cõitatem generis, & rei, nõ analogię ſolũ, ideo debet recurrere ad principij vnitatẽ, ideo ſm meta. in omnibus per ſe entibus eſt ponere vnitatẽ materiæ. Omnium iſtorum philoſophorũ conſideratio vera eſt, ſed differenter iudicant. Philoſo. enim non dicit, eandem eſſe materiam, niſi in corporalibus. qa nunquam venit ad conſiderandũ materiam, ſm eſſentiã, ſed ſolum ſm eſſe, & abſque dubio aliquod habet eſſe in corporalibus, qđ nõ in ſpiritualibus, & aliquod in corruptibilibus, qđ nõ in incorruptibilibus. Meta. vero nõ tm̃ ſm eſſe, ſed ſecundũ eſſentiã conſiderat: & qa abſtracto omni eſſe, nõ eſt reperire, nec etiam fingere diuerſitatem in materia, ideo dicit eſſe materiam vnam per eſſentiam; & ideo cum hanc quęſtionem tractat theologus, aut per tractat eam ſicut naturalis, aut ſicut metaphyſicus, quia ipſe poteſt accipere modos omnium ſcientiarum, cum ei famulantur. Si, vt naturalis: ſic dicet non eſſe eandẽ. Si: vt meta. ſic dicit eandem eſſe per eſſentiã differentẽ ſm eſſe. Et qm̃ nobiliori modo iudicat meta. quã ſciẽtiæ inferiores, ideo hi, qui poſuerũt materiam eandem in ſpiritualibus, & corporalibus, altius eleuati melius iudicauerunt, quãuis ſm diuerſas conſiderationes vtrique potuerunt dicere verum, vt prius eſt oſtenſum. Concedendæ ergo ſunt rationes probantes eandem eſſe materiã per eſſentiam in ſpiritualibus, & corporalibus, ſicut manifeſte innuit Aug. in lib. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, qui fuit altiſſimus meta.

QVOD obijcitur ergo, ꝙ diſtin 15
guitur materia cõtra angelicã natu
ram. Dicendum, ꝙ loquitur de mate
ria ſm eſſe, non ſm eſſentiam. Vel ali
ter, diſtinguit rõne actualitatis, quę
eſt in angelo, rõne cuius ſumme inter
creaturas appropinquat deo, & rõne
paſſibilitatis, quæ eſt in materia de ſe,
rõne cuius eſt prope nihil. Qđ obij- 16
citur. Quorum materia eſt vna, &c.
Dicẽdum, ꝙ loquitur de materia ſm
eſſe, hoc eſt de materia tranſmutabi
li, rõne cuius dicũtur res adinuicem
tranſmutabiles: & ideo ſermo ille ſm
phyſicum, & in genere phyſici eſt in
telligendus, & alij ſermones conſimi
les, qui dicunt materiã eſſe diuerſam:
omnes enim loquunẽ de materia ſm
eſſe. Quod obijcitur de potentia ſu- 17
ſcipiendi. Dicendum, quod potentia
materię ſm ſe conſiderata, non eſt
magis ad hãc formam, quam ad aliã:
imo indifferenter ſe habet ad omnẽ.
Nam materia in ſe cõſiderata, nec eſt
ſpiritualis, nec corporalis: & ideo capacitas conſequens eſſentiam materiæ, indifferenter ſe habet ad formã, ſiue ſpiritualem, ſiue corporalẽ: ſed quia materia nunquã expoliaẽ ab oĩ eſſe: & quæ ſemel eſt ſub eſſe corporali nũq̃ exuiẽ, & ſimiliter illa q̃ eſt ſub eſſe ſpirituali: hinc eſt ꝙ materia cõſequẽs eſſe in ſpiritualibus, & corporalibus,

18 poralibus eſt alia, & alia. Quod obijcitur de partibilitate. Dicendũ, quòd hoc non eſt rõne ipſius materiæ: qa materia abſtracta omni forma ſimplex eſt, non tñ habet actualẽ ſimplicitatem, vt pũctus. Sed ſimplex, quia caret actuali extenſione, habet tamẽ poſſibilitatem ad illã: & cum natura formę corporalis illi materiæ datur, tunc reducitur ad actum. Vnde cum dicitur, quòd extenſio eſt a materia: non eſt intelligendum, ꝙ a materia ſecundum eſſentiam ſuam, ſed ſcd̃m eſſe prout ſuſcipit formam corporalẽ, quæ nõ eſt nata eſſe in materia niſi
19 cũ extẽſione, quãuis ipſa in ſe ſit ſimplici eſſentia conſiſtens. Quod obijcitur, quòd materia eſt tenebra. Dicẽdum, quòd tenebra dr̃ ratione priuationis formæ, quia forma lumen eſt: & ideo materia cum priuatione repugnaret contemplationi. Et quia in angelis facta eſt ſub actu perfecto ſublata priuatione: hinc eſt, quòd remota eſt ab ea ratio tenebroſitatis: & ſic patet illud. Non enim eſt tenebra per eſſentiam: niſi quis forte dicat tenebram comparatiue, ſicut creatura oĩs tenebra eſt reſpectu ſummę lucis: ſic & materia tenebra poteſt dici
20 reſpectu dei, & reſpectu formæ, qua perficitur. Quod obiicitur, quòd materia non eſt illud, quo omnia menſurantur. Dicendum, quòd licet aliqui voluerũt dicere, quòd materia rõne, qua eſt fundamentum, dat eſſe fixum, & in ea rõne eſt ratio menſurãdi, qa plus ſapit, & participat de natura generis ſubſtãtiæ, quod magis in ſeipſo fulcitum eſt: tñ illud non eſt conueniens dicere, quòd ipſa materia ſit illud vnum, cum hoc debeat eſſe completiſſimum: ſicut dicitur in 10. primæ philoſophiæ, quòd albedo eſt mẽſura oĩum colorum. Et ideo dicendũ, quòd nõ ponimus materiam vnam, quia ipſa ſit menſura, ſed quia ſi non eſt materia vna, impoſſibile eſt ponere aliquod vnum menſurans, cum illud præſupponat illam. Quid autem ſit illud vnum quod eſt menſura omnium, quę ſunt in genere ſubſtantię: hoc eſt alterius inquiſitionis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Materia ſpiritualium, & corporaliũ eſt vna numero, non vnitate formali, aut actuali, ſed vnitate homogeneitatis, quę latiorẽ in ea ponit capacitatẽ

VTRVM materia ſpũalium, & corporaliũ ſit vna ſm numerum, aut ſm vnitatem aliam. Et ꝙ ſit vna numero, videtur ſic. Omne illud qđ ita eſt vnũ, ꝙ non recipit diſtinctionem, eſt vnum numero, materia per eſſentiam ſuam ita eſt vnum, ꝙ oĩno nullam habet diſtinctionẽ ſm ſuam eſſentiã, quia oĩs diſtinctio eſt a forma: ergo neceſſe eſt materiam in oĩbus eſſe vnã numero. Item. Omne qđ eſt vnum, eſt Ariſtot. 1. vnũ vel genere, vel ſpecie, vel numero: Topicorũ ſed materia non eſt eadẽ in ſpũalibus, & corporalibus vnitate generis, vel ſpeciei, cũ illa ſit ſolum a forma: ergo a diuiſione materia eſt vna numero. Item. Status perfectus non Ariſt. 12. poteſt eſſe niſi in vno: ergo ſicut eſt Meth. vlt. ſtatus in genere efficientis, & finis, ita & 8. Phy. in gñe materiæ: ſed in gñe efficientis primi, & finis vltimi ſic eſt ſtatus, ꝙ vnum ſolum eſt primum efficiens ꝑ eſſentiam, ad qđ oĩa reducũtur: ergo videtur ſimiliter cum ex parte reſolutionis ſit ſtatus in eſſentia materię, ꝙ illa ſit vna numero. Item. Cum dr̃ materia lapidis eſt materia, & materia angeli eſt materia, aut dr̃ vniuoce, aut æquiuoce, aut idem prædicatẽ de ſe. Sed non æquiuoce, quia tunc angelus, & lapis æquiuoce dicerentẽ ſubſtantię. Non vniuoce, quia vniuocatio eſt ſolum in formis, & in his q́ dicunt formã: ergo oportet, quòd idem p̃dicetẽ de ſe: ergo ſi materia lapidis, & materia angeli non ſunt plures materiæ, ſed vnica reſtat, ꝙ materia eſt in ſpũalibus, & corporalibus numero vna. Item. Intelligamꝰ materiam ſiue ſpũalium, ſiue corporalium ꝑ abſtractionem ab oĩbus formis, intelligitur materia vt ſimplex:

intelligitur materia, vt vnica, nullo modo multiplicata, nec diſtincta: ſed formæ ſuperuenientes non mutant eſſentiam materiæ: ſed ſolum eſſe; ergo ſi prius erat materia quantum ad eſſentiam vnica numero, ergo & nũc cum habet formas. Item. Intelligamus per impoſſibile, quòd deus de vno lapide faceret angelum: tũc mutaretur forma, & eſſe materiæ, ſed eſſentia eſſet ſalua; ergo materia cum ſit vna per eſſentiam, etiam in hac tranſmutatione eſt illius mutationis ſubiectum: ſed illa mutatio eſt vna numero: ergo materia per eſſentiam manet vna numero. Arguitur ergo ſic. Si in illo angelo ſic producto, & lapide præexiſtẽte eſt materia vna numero, & tantum diſtat ille angelus a natura corporali, quantum alius angelus: ergo videtur, quòd in aliis rebus corporalibus ſit materia vna numero. Cõtra. Vnum numero reſpicit eſſe indiuiduum, ſiue indiuidualium: ſed materia in corporalibus, & ſpiritualibus non eſt vna vnitate indiuiduali: ergo non eſt vna ſecundũ numerum. Maior patet. Minor probatur per hoc, quòd quęcunque ſunt eadem numero alicui indiuiduo, inter ſe ſunt eadem, & vna numero: ſed angelus a ſua materia non differt numero, nec lapis a ſua: ergo ſi materia lapidis, & angeli eſt vna numero: ergo lapis, & angelus ſunt vnum numero, quod falſum eſt. Item. Vnum, & multum ſunt differentiæ entis in actu: ſed materia eſt omnino ens in potentia: ergo ſi diuidentia non conueniunt niſi eis, quibus conuenit diuiſum: ergo nullo modo poteſt eſſe materia per eſſentiam vna numero. Item. Si de auro vno fiant diuerſa vaſa: poſtquam facta ſunt iam illud aurum deſinit eſſe vnũ propter diſtinctionem ſuperinductam: cũ ergo de materia fiant creaturæ, genere & ſpecie differentes: videtur igitur, quòd materia numeretur in illis: ergo &c. Item. Oppoſita non ſunt compoſſibilia circa idem numero: hoc planũ eſt, quia mutuo ſe expellunt: ſed oppoſitæ formæ ſunt circa materiam, vt eſt in diuerſis: ergo impoſſibile eſt materiam eſſe vnam numero. Item. Impoſſibile eſt idẽ numero eſſe ens, & non ens, quia inter ens, & non ens ſumma eſt diſtantia: ſed angelus ſm ſuam formam, & materiã eſt in actu: anima Antichriſti nec eſt ſecundum materiam, nec ſecundum formam, imo creanda eſt ſecundum ſuum totum: ergo impoſſibile eſt, quòd angeli, & animæ ſit eadem materia, vel alterius creaturæ diuerſæ. Item. Creatio non ſolum terminatur ad eſſe, ſed etiam ad eſſentiam: ergo vbi ſunt diuerſæ creationes, oportet diuerſos eſſe terminos per eſſentiam: ſed creatio animæ Petri, & animæ Antichriſti eſt alia & alia, & vtrobique producitur eſſentia materiæ: ergo neceſſe eſt materiam hic & ibi aliam eſſe per eſſentiam: ergo impoſſibile eſt eſſe numero vnam. Item. Eſſe ſimpliciter vnum in pluribus, hoc eſt proprietas dei, ſiue eſſe vnum in oĩbus: ergo nõ competit alij, vel ſi competit alij, minime competit ei quod maxime diſtat a deo: ſed materia maxime diſtat a deo, cum ſit prope nihil: ergo nullo modo videtur ipſi conuenire, quòd ipſa ſit vna numero in omnibus, vel etiam in pluribus.

28 RESP. Dicendum, quòd poſitio philoſophorum, & phyſicorum virorum hæc fuit, & eſt: quòd materia in quibuſcunque eſt per eſſentiam, eſt vna, & vna numero. Et rationem huius aſſignaut, quia materia hoc ipſum quod eſt, omnino eſt ens in potentia: & ideo oportet, quòd in quibuſcunque eſt, ſit per eſſentiam numero vna: hæc autem ratio bona eſt, quod melius patet ſi pertractetur. Quia enim materia omnino ẽ ens in potentia: ideo per ſui eſſentiam nullum habet actum, nullam formam: ergo nullam diſtinctionem habet, & non eſt nihil; oportet ergo, quòd ſit vna ſine multitudine, & ita numero vna. Amplius. Quia eſt ens omnino in potentia: ideo nec genus, nec ſpecies eſſe poteſt. Quia dicit aliquo modo actum: ideo non poteſt eſſe cõmunis eis, quibus eſt communis vnitate vniuerſalitatis, vel vniuocationis: ergo nec genere, nec ſpecie eſt vna, & tã-

Arist.

Sco. 2. ſen. diſt. 12 oppoſitũ tenet, ſuu actu entitatiuũ mor dicus tatur.

ma

men nihilominus eſt vna: & ita eſt vna numero. Rurſus. Quia eſt ens omnino in potentia: ideo de ſe eſt infinita, & ad formas infinitas: ſed de⁹ quia infinitus eſt, vbique eſt ſua infinitate, quę venit ex actualitatis ſummæ perfectione. Sic & materia quia infinita, in omnib⁹ materiatis eſt vna propter infinitatem eius, quæ venit ex ſummæ potentialitatis imperfectione. Poſtremo. Quia materia eſt ens in potentia, vnitas eius non pōt eſſe vnitas indiuiduationis, ſiue per continuitatem: ſicut mons eſt vnus: ſiue per actualem ſimplicitatem, ſicut angelus eſt vnus: ſed ſi habet vnitatem, vnitatē habet homogeneitatis.

Scotus ponēs hēc exiſtētiā ꝓpriā, tenet hēc vnitatē ꝓpriā poſitiuā.

Hæc autem vnitas ſimul manet in diuerſis, ſicut patet ſi de eodem auro fiant multa vaſa, illa ſunt de eodem auro per homogeneitatem: ſed aurū quod eſt in vno differt ab auro quod eſt in alio: adeo vt non ſit vnum per continuitatem. Si igitur materia nō eſt vna actuali ſimplicitate, vt angelus, nec continuitate, vt mons, vel auri fruſtum, ſed ſolum homogeneitate: & hæc non tollitur per aduentū formarum: ita eſt materia vna ſub omnibus formis, ſicut omnibus formis abſtractis: ſed abſtractis omnib⁹ formis, nulla eſt diſtinctio in materia: imo intelligitur, vt ſimpliciter vna: nunc igitur materia eſt in omnibus materiatis numero vna, quia eſt ens omnino in potentia: & hæc eſt recta ratio, & cauſa. Ex his pro magna parte patent obiecta, quoniam ex prædictis colligi poteſt qualis eſt illa vnitas qua materia dicitur vna. Non n. eſt vnitas actualis, cuiuſmodi eſt vnitas choriſci in foro, & theatro, & cuiuſmodi eſt vnitas dei: ſed illa vnitas magis eſt poſſibilitatis, & poteſt dici homogeneitatis, quę adeo ampla eſt, vt ſuſtineat receptionē maioris multitudinis diuerſitatis formarum ſuperadiectarum, quàm vnitas formæ alicuius vniuerſalis, & generis generaliſsimi, & hoc eſt propter ſummā poſsibilitatem. Vnde dicitur vna numero, quia eſt vna ſine numero: quēadmodum omnis carens ſigno reſpectu omnium habentium ſignum, dicitur

Doctrina peripatetica ſingularis.

eſſe ſignata, per hunc modum intelligi poteſt materia numero una.

QVOD obiicitur ergo: vnum numero reſpicit indiuiduum. Dicendū, ꝙ verū eſt prout vnū numero dicit accidēs, vel ꝓut cōſequit̃ eſſe actuale: nō aūt eſt verū prout reſpicit eſſentiā, qm̄ hoc mō ſe extēdit ad vnitatē maioris capacitatis, q̃ ſit vnitas indiuidualis, & de illa nō ſequitur, quòd quæ ſunt eadem vni, &c. ſicut non ſequitur, quòd homo, & aſinus vniuntur in animali: ergo ſunt unum inter ſe. 22

Non cognouit S. Bona. vnitatem minorē vnitate numerali, qualem poſuit Sco.

Quod obiicitur, quòd vnū numero eſt differentia entis in actu. Dicendum, quòd verum eſt de vno, quod dicit vnitatem completam. Vnitas enim, & veritas, & bonitas proprie, & complete ſunt in creatura completa: nihilominus tamē (ſicut dicit Auguſtinus de vera reli.) incomplete reperiuntur ī materia. Sicut. n. materia incōpleta eſt de ſe: ita vnitatē ſui ſe habet incōpletā poſsibilē tn̄ quantū ad eſſe cōpleri ꝑ formā, cuius aductu conſtituit indiuiduū numero vnum, vnitate actuali, & cōpleta: ex cui⁹ ēt aduentu fit diſtinctio, & ſurgit in rebus multitudo. 23

Quod obiicitur de auro, non eſt ſimile, quia aurū habet vnitatē continuitatis, & indiuiduationis, quæ opponit̃ numerationi & diſcōtinuitati, & hoc eſt, q̃a aurū & ſi ſit materia ſcyphi, eſt ens ī actu: nō ſic materia prima reſpectu materiatorū, vt oſtenſum eſt prius. 24

Q d obiicitur, ꝙ oppoſita nō pn̄t ſe cōpati circa vnū, & ꝙ idē nō pōt eē ſimul ens, & nō ens, & diuerſis mutationibus introduci in eſſe. Ad hæc tria vnica eſt rn̄ſio .ſ. ꝙ illud verū eſt de eo qđ eſt ita vnū, ꝙ eius vnitas repugnat multitudini, ſicut eſt vnū indiuiduū: ſed de eo qđ ita vnū, ꝙ multitudini nō repugnat, imo ꝑꝑ ſuā poſsibilitatē admittit oēm diuerſitatē, non hēc veritatē, imo ſimul & ſemel hēt oppoſita. Simul ēt & ſemel pōt eē in re, & pōt eſſe ī potētia agētis, & diuerſis ꝑductiōib⁹ ꝑduci, ſicut diuerſis formis iformari. Et hoc patet, q̃a forma hūanitatis ē vna vnitate vniuerſalitatis: & ideo ſimul verū eſt, ꝙ eſt hō qui generatur, & eſt homo qui generandus 25

randus eſt, & eſt homo albus, & eſt
homo niger: in oībus his eſt forma
vna vniuerſalis. Quod ſi dicas, ꝙ nō
eſt ſimile, quia humanitas nō eſt vna
numero, vt materia, Dico, ꝙ quāuis
non ſit vna numero, ſed ſpecie: tamē
vnitas materiæ, q̄ eſt vnitas homo-
geneitatis, maioris amplitudinis eſt,
q̄ humanitas ipſa, & maiorem diuer
ſitatem admitti. Et ideo nulla eſt op
poſitio, nulla omnino contradictio
ex comparatione oppoſitorū ad vni
tatem materiæ per eſſentiam: ſed ſo-
lum ex comparatione oppoſitorum
ad vnitatem materiæ ſecundum eſſe.
Vnde ſicut ſi duo ſcyphi facti ſunt
de auro conformi, poteſt vnus de-
ſtrui altero remanente, vel vnus ꝓdu
ci altero in eſſe producto, ſic intelli-
gendū eſt in propoſito. Si quis enim
vult vnitatem materiæ intelligere:
oportet ab vnitate indiuiduali ani-
mam abſtrahere, & ſuper actum ima
ginationis conſcendere: & omnino
ens in potentia per priuationem co-
gitare: & ſic poterit aliqualiter cape
re. Quandiu enim materia vt moles
extenſa cogitatur, ad vnitatem eſſen
86 tiæ nullo modo pertingitur. Quod
vltimo obiicitur, ſatis planum eſt. Si
cut enim deus eſt infinitus, & mate-
ria infinita, alio tamen modo infini-
tatis, qui potius eſt per receſſum, q̄
per acceſſum, vnde non competit for
mæ, ſed materiæ: ſic intelligendum
eſt de illa vnitate. Deus enim eſt vnꝰ
in pluribꝰ: ita quòd perfectiſſimus,
& omnino actus, & hoc eſt eius ſo-
lius. Sed materia eſt vna in omnibus:
& hoc quia per ſuam eſſentiam non
poteſt eſſe diſtincta: non ſic eſt de
forma: & ſic patent omnia.

Arti.2. COnſequenter quæritur de ſe-
cundo attributo, ſcilicet de di-
ſcretione perſonali. Circa quā
tria quæruntur. Primo quæritur.
Vtrum in angelis ſit mera diſcretio
perſonalis. Secundo: vtrum hęc
proprietas ſit accidentalis,
aut ſubſtātialis. Tertio
vero, vtrum ſit ma
terialis, vel
forma-
lis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelorum quidam ſolo nume
ro inter ſe diſcrepāt, nullamq́;
ſpecificam habent differentiā:
non nulli vero & numero, &
ſpecifica inter ſe diſcrepant dif
ferentia.

QVOD in angelis ſit me Fundamenta.
ra diſcretio perſonalis,
ita quòd angeli aliqui
differant ſolo numero,
videtur. Dan. 7. Millia
millium miniſtrabant ei. Conſtat,
ꝙ non tot habebant miniſteria dif
ferentia ſpecie, quot Daniel enume-
rat: ergo nec miniſtri omnes differe-
bāt ſpecie: ergo aliqui, vel omnes dif
ferebāt numero ſolo. Quod ſi dicas,
ꝙ tot miniſteria: obiicitur de ſecūda
parte auctoritatis. Et decies centena
millia aſſiſtebant. Cōſtat, ꝙ tanta di
uerſitas non poterat cadere ibi, niſi
ſm numerum, cum haberent vnum
ſtatum: ſ. aſſiſtere. Item. Gloria eſt re-
gi habere multos miniſtros vnifor-
mes: ergo ſi glorioſum eſt regnum, in
quo cum Chriſto gaudent oēs ſancti:
videtur, quòd multi ſint vniformes
in illo ſuperno palatio: & ita ſolo nu
mero, vel perſona differentes. Item.
perſonalis diſcretio eſt in deo, ange-
lis, & hominibus: & cum natura an-
gelica ſit diuinæ propinquior, q̄ hu-
mana, ergo & diſcretio perſonalis:
ſed in deo ſunt plures perſonæ diffe-
rentes ſola perſonalitate, ſimiliter in
hominibus: ergo videtur, ꝙ ſimiliter
in angelis: ergo ſunt ibi aliqui ſolo
numero differentes, aut oēs. Item.
Omne animal per naturam deſide-
rat ſocietatem ſimilis in ſpecie: nam
omne animal ad ſibi ſimile copulabi
tur, & volatilia ad ſibi ſimilia conue
niunt: ergo angelus per naturam de-
ſiderat ſocietatem ſimilis in ſpecie:
ſed deſiderium eius non eſt fruſtra,
maxime in angelo beato: ergo &c. Si
tu dicas, ꝙ illud eſt verum in anima
libus, non in ſubſtantijs ſpūalibus:
tunc quæro, Vtrum in angelis ſit ſo-
cialis,

ćialis, & amicabilis affectus: conſtat, ꝙ ſic. Sed in quocumque eſt ponere affectum talem, eſt amare ſimilem, & appetere habere: ergo redit idem qd

Ad opp.

prius. Contra. Diuerſitas quæ eſt numero ſolo, cauſatur a diuerſitate materiæ: inde eſt, quòd ſol non multiplicatur, quia eius eſſentia eſt ex tota ſua materia: ita quòd materia eius non eſt diuiſibilis, nec multiplicabilis: ſed talis ratio eſt in angelis: ergo &c. Item. Ratio finalis multiplicatior is ſm numerum venit ex parte corruptibilitatis: ideo enim multiplicatur ſm numerum, vt quia non poterat ſaluari in vno, ipſa ſpecies ſaluaret in pluribus: vnde ſol, & luna quia perpetua ſunt, non habent niſi vnum ſolũ indiuiduum in eadẽ ſpecie: ergo &c. Item. Si reperire contingit extrema, & medium: ſi illud eſt poſſibile eſſe. Sed contingit reperire pluralitatem perſonarum in vna natura in deo, & econuerſo pluralitatem naturarũ in vna perſona, vt in homine, & in Chriſto: ergo contingit pluralitatem naturarum reperire in pluribus perſonis, vt tot ſint naturę differẽtes, quot ſunt ſuppoſita: & tot ſpecies, quot indiuidua. Item. Diſtinctio perſonalis pura eſt in deo, quantum ad originẽ, & in homine ſimiliter. ergo videtur, quòd origo ſit tota, & principalis ratio diſcretionis pſonalis: cũ ergo in angelis nõ reperiatur origo, nec pura diſtinctio pſonalis p conſequens.

Hęc ſente. de poſſibilitate dei fuit re pb. in art. Pariſienſibus

27 RESP. Dicendum, quòd hic fuit duplex poſitio. Quidam enim dixerunt, quòd in angelis eſt diſcretio pſonalis: ſed nunquam pure, imo ſunt ibi tot ſpecies, quot indiuidua: ſimiliter dicunt in luminaribus mundi. Sed licet hoc aliquam probabilitatẽ habeat in corporalibus: non tamen videtur rationabile in ſpiritibus, vt nullus communicet cum alio in natura ſpirituali, & ſpecifica. Sicut enĩ

Carpit hic ſententiã, quã tutat. D. Tho. d ſpir. crea. q. 8. 1. par. q. 50. ar. 4.

innoteſcit per ſcripturam, multi angeli ad idem officium ordinantur, & communem videntur habere operationem eãdem. Nobis etiam nec per ſcripturam, nec per dicta ſanctorum, nec per officia innoteſcit tãta diuerſitas: adeo non uidetur niſi præſumptio hoc dicere: maxime cum non appareat in promptu aliqua ratio cogens. Alia eſt poſitio ſobria, & catholica, quòd ĩ angelis eſt ponere diſtinctionem quantum ad perſonalitatẽ tantummodo, aut in omnibus, aut in aliquibus: & concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ tum ex parte miniſterij, tum ex parte aſſimilationis ad deum, tum ex parte aſſimilationis mutuæ.

2. ſent. di. 3. q. 1. art. 4. 2. cont. gent. c. 94

28 QVOD ergo obiicitur, ꝙ diuerſitas ſecundum numerum venit ex diuiſione materiæ. Dicendum quòd falſum eſt: ſed multitudo per generationem venit ex diuiſione materiæ, quia generans dat generato partem ſuæ ſubſtantiæ. Diuerſitas autem angelorum non eſt per multiplicationẽ vnius ab altero: ſed omnium angelorum diuerſitas eſt a deo. Et per hoc patet ſequens obiectum de fine, quia ille nõ eſt finis multiplicationis, ſed multiplicationis ſucceſſiuę. Sed ratio potiſſima multiplicationis in hominibus, & in angelis, eſt diuinæ potentiæ, & ſapientiæ, & bonitatis declaratio, & collaudatio, quæ manifeſtanĩ in multiplicatiõe, & gloriæ beatorũ amplificatione, quia amor charitatis exultat in multiplicatione bonæ ſocietatis. Vnde credo, quòd erunt in magno numero, & perfectiſſimo: ſm quòd decet illam ſupernam ciuitatẽ omni decore fulgentem. Quod obiicitur de medio. Dicendum, ꝙ angelꝰ non poteſt eſſe medium, quia (ſicut in præcedentibus probatum eſt) quãuis in angelo non ſit tanta naturarũ diuerſitas quanta in homine: nihilominus aliqua eſt. Et præterea, quãuis nõ diuerſificetur in hominibus pluribus humana natura, tamen multiplicatur in illis: & ideo non eſt quærere aliud medium. Quod vltimo obiicitur de origine, quòd eſt principalis ratio diſcretionis. Dicendum, quòd quamuis Ricardus dicat, quòd perſonæ in hominibus diſtinguantur origine: tamen hoc non habent ratione principii: nam pauci hoĩes ſic diſtinguntur per illam habitudinem. Ad ſolum enim vnum hominẽ habet homo illam habitudinem: &

Huic ſententiæ videtur adhærere, Hen. q. 2. q. 8.

tamen ab omnibus differt perſonaliter. Sed ratio diſtinctionis perſonalis, quantum ad veritatem, venit ex principiis conſtituentibus, & participantibus, quantum ad notitiam, venit ex qualitatibus, quorũ vtrumq; eſt in angelis reperire ſm diuerſitatem: diuerſa enim habent principia indiuiduantia, & diuerſas proprietates innatas: Sicut enim homines diuerſas habent facies, ſic diuerſas hñt mentes, & proprietates mentales: ita intelligendũ eſt ĩ angelis ſuo modo.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelorum perſonalis proprietas & diſcretio, poteſt dici ſubſtantialis cum immediate ſubſtantiam ſequatur, licet partim ſic, partim uero non ſubſtantię genus exeat.

VTRVM perſonalis ꝓprietas ſit in angelis accidentalis, uel ſubſtantialis. Et quòd accidentalis, videtur ſic. Boeti⁹ dicit, quòd omne ꝓprium manat de genere accidentium non ſolum propriũ indiuidui, ſed etiam ſpeciei: ſed indiuiduum magis approximat accidentibus quàm ſpecies: ergo multo fortius proprietas indiuidualis de genere accidentium eſt, ſed diſcretio pſonalis eſt proprietas indiuidualis: ergo &c. Item. Ricardus de ſancto Victore. Q̄d in diuinis eſt pſonalis diſcretio per originem in angelis per qualitatem, in hominibus utroque modo: ſi ergo tam qualitas, q̄ origo dicit proprietatem accidentalem in creaturis, patet &c. Item. Porphyri⁹ dicit, quòd indiuiduum conſtat ex proprietatibus, quarũ collectionẽ impoſsibile eſt in altero reperire, ſed tales ſunt proprietates accidentales: ergo indiuiduatio eſt per accidẽtia ſed per eadẽ eſt perſonalis diſcretio, per quæ eſt indiuiduatio: ergo &c. Item. Humana natura in Chriſto non habuit perſonalitatem, nec diſcretionẽ perſonalem, ſed conſtat ꝙ habuit. q̄ ſunt eſſentialia ſubſtantiæ rationalis: ergo perſonalis diſcretio nõ eſt ſubſtantialis, ſiue eſſentialis nec homini, nec angelo. Item. Circunſcriptis omnibus accidentibus, res non cadit in ſenſu, ſed ſolum in intellectu: ſed uniuerſale dum intelligitur, ſingulare dum ſentitur: ergo circunſcriptis accidentibus circunſcribitur indiuiduatio, ergo & perſonalis diſcretio, & ſic idem quod prius. Item. Diſcretio perſonalis eſt diſcretio ſm numerũ: ſed circunſcripta quantitate non eſt intelligere numerum, ergo nec diſcretionem perſonalem, ſed ſubſtantiale intelligitur circunſcripto accidentali: ergo ſi diſcretio perſonalis non poteſt intelligi accidentibus circunſcriptis: ergo non eſt ſubſtantialis angelo, ſed potius accidentalis. Contra. Arguitur primo per textũ. Magiſter enim dicit, quòd prima cõſideratio eſt de ſubſtantia, & ſub prima conſideratione comprehendit perſonalem diſcretionem: ergo videtur, quòd perſonalis diſcretio eſt angelo ſubſtantialis. Item. Perſona non eſt aliud, quàm indiuidua ſubſtantia rationalis naturæ: ſed indiuidua ſubſtantia (inquantũ huiuſmodi) eſt in genere ſubſtantiæ non per reductionẽ, ſed directe ſm lineam rectam: ergo (inquantũ huiuſmodi) eſt in genere ſubſtantiæ: ergo perſonalitas non eſt in genere accidentis, q̄a in eodẽ genere eſt albũ inquantũ albũ, & albedo: ergo in eodem genere perſonalitas, & perſona. Item. Nullum accidens eſt niſi in ſubſtantia indiuidua: ergo omne accidens conſequitur indiuiduitatem eſſentię, & tam in rationali quàm in irrationali hoc habet veritatem, ergo prius per naturam eſt aliquid indiuiduum ſubſtãtiæ rationalis, quàm habeat accidens: ergo per prius perſona: ergo diſcretio in perſonalitate. Item. Quæ differunt perſonalitate, differunt in ſuis principiis ſubſtantialibus, ſicut patet in Petro, & Paulo, & quæ ſic differunt, ſubſtantialiter diſcernuntur: ergo diſcretio perſonalis dicit differentiam ſubſtantialem: Ariſt. in ꝑdic. ca. de ſubſtãtia.

b A

ſtantialem : ergo non eſt proprietas
accidentalis . Item. Non eſt maior di
ſcretio in accidentibus , quã inter op-
poſita : ſed oppoſita nõ faciunt diſcre
tionem perſonalem,quia vnus homo
prius eſt albus , poſtea niger , prius
puer,poſtea ſenex : & tñ idem indiui
duum eſt,& vna perſona . ergo &c.
Item . Accidentia diuerſa cũ ſunt in
vno ſuppoſito , ſunt vnum numero,
vt grammaticum,& muſicũ : ſed hoc
non eſſet , ſi diuerſitas ſm numerum,
vel ſm diſcretionẽ perſonalem veni-
ret ab accidentibus : ergo &c.

31 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiã notandum, ꝙ circa hoc eſt tri
plex modus dicendi. Quidam.n.dice
re voluerunt , ꝙ perſonalis diſcretio
eſt accidentalis proprietas: quia dicũt
quod eſt in genere accidẽtis, & quod
etiam cauſatur ab accidentibus, ſicut
diſcretio numeralis. In hoc autẽ dif-
ferentia eſt : quia diſcretio numeralis
cauſatur a diuerſitate proprietatũ, in
quibus cõicant creatura rõnalis,& ir
rationalis: ſed diſcretio perſonalis a
ꝓprietatibus quę inſunt proprie rõ-
nali creaturę , Sed illud improbatẽ in
opponẽdo per multas rõnes: nec po-
teſt habere veritatem ꝙ diſtinctio in
diuidualitatis ſit ab accidentibus : cũ
indiuidua differant ſm ſubſtantiã,
non ſolũ ſm accidens : & ſimiliter
de diſcretione perſonali intelligendũ
eſt . Et ideo alius modus eſt dicendi,
ꝙ diſcretio perſonalis dicit proprie-
tatem accidentalem , quæ nõ cauſatẽ
ab accidentibus , ſed a ſubſtantia ſiue
principijs ſubſtantialibus: ſicut vni-
tas quę eſt principium numeri, eſt in
genere accidentis : tamen immediate
habet ortum a ſubſtantia . Sed cũ ꝑ-
ſona dicat idem quod ſuppoſitũ rõna
lis naturæ, vt eſt in genere ſubſtãtię,
nõ vr̃ probabile ꝙ perſonalis diſcre
tio dicat proprietatem accidentalem
ſolum. Et ideo eſt tertius modus di-
cendi : ꝙ diſcretio perſonalis,& ſi vi
deatur dicere accidens,quia dicit per
modũ accidentis , tamẽ principaliter
dicit qd ſubſtantiale : & ſi aliquo mo
do importat accidens , hoc eſt conſe-
quẽter : illud tñ immediate habet or-
tum a principijs ſubſtantialibus , &
hoc patet ſic. Diſcretio perſonalis ad
dit ſuper diſcretionem indiuidualẽ :
diſcretio autem indiuidualis duo di-
cit,indiuiſionem,& conſequenter di
ſtinctionem . Indiuiſio autem eſt ex
principiorum indiuiſione, & appro-
priatione : ipſa enim rei principia dũ
coniungun tur inuicẽ ſe appropriãt,
& faciũt indiuiduũ . Sed ad hoc cõſe
quitẽ eſſe diſcretũ, ſiue eſſe diſtinctum
ab alio,& ſurgit ex hoc numer⁹,& ita
accidentalis ꝓprietas dicit cõſequẽs
ad ſubſtãtiam : & ſic indiuidualis di-
ſcretio dicit aliquid accidẽtale,& ali-
quid ſubſtantiale : perſonalis autem
addit ſuper hanc dignitatẽ perſonali
tatis . Dignitas autem illa duo dicit,
ſcilicet nobilitatem rationalis natu-
ræ,quæ eſt,ꝙ natura rationalis tenet
principatum inter naturas creatas :
vnde non eſt ordinabilis ad ꝑfectio-
rem formam . Et hæc nobilitas , & ſi
per modum qualitatis habeat intelli-
gi,tamen eſſentialis eſt naturę ratio-
nali. Dicit enim illa nobilitas actua-
lem eminentiam : ita ꝙ in ſuppoſito
nulla ſit alia natura ita principalis,
vt natura rationalis , vt ſit quaſi per
ſe ſonans : & ideo quia hoc deficitẽ ei
in Chriſto , natura rationalis creata
non facit perſonalitatem : & hoc eſt
accidentale . Dicendũ igitur ꝙ quẽ-
admodum indiuidualis diſcretio eſt
ex exiſtentia formæ naturalis in ma-
teria: ſic perſonalis diſcretio ex exi-
ſtentia naturæ nobilis , & ſupeminẽ-
tis in ſuppoſito. Et ideo quãuis vtro-
bique importetur quid ſubſtantiale,
& ſimiliter accidentale cõſequẽs (hoc
dico in creatura ,) nõ tñ importatur
accidẽtale,quod cauſetur, vel ortum
habeat ab accidente : ſed potius con-
ſequitur formam in materia , vel na-
turam in ſuppoſito. Ex his patet ve-
ritas problematis, & diſſolutio obie-
ctionum pro parte . Si enim quæratẽ,
vtrum perſonalis diſcretio ſit ꝓprie-
tas ſubſtantialis,vel accidentalis . Si
ſubſtantialis proprietas dicatur , qꝛ
immediate ſequitur ſubſtantiam : ſic
dicendum eſt eſſe ſubſtantiale. Si ſub
ſtantiale dicatur,quia non exit genus
ſubſtantiæ : dicendum ꝙ quodã mo-
do ſic,& quodã modo non . Similiter

Scot⁹ hoc in loco . õrnẽ indi uiduitatis ponit hæc cheitatẽ .

ſi dicitur accidentalis proprietas, q̃a
cauſatur ab accidentibus: ſic dicẽdũ
ſimpliciter ꝙ non. Si vero accidenta
lis, quia eſt in genere accidentis; ſic
poteſt dici quod quodammodo ſic,
quodammodo non, ſecundum diſtin
ctionem primo factam.

32 QVOD ergo obiicitur, ꝙ perſo
nalis diſcretio pertinet ad ſubſtãtiã,
& non cauſatur ab accidentibus: hoc
33 totum concedendũ eſt. Quod obiici
tur in oppoſitum ꝙ omne proprium
manat de genere accidentium. Dicẽ
dum ꝙ Boetius loquitur de propria
paſſione: & hanc dicit manare de ge
nere accidentium: non quia nõ cau
ſetur ex principijs ſubiecti, ſed quia,
& ſi ex ipſis formatur, cauſaliter ta
men eſt in genere accidentium. Du
pliciter ergo deficit illa ratio: primo
quia peccat in intellectu huius no
34 minis proprij. Eſt enim proprietas
quantum ad modum: & Boetius in
telligit de eo quod realiter eſt propria
paſſio, non de eo quod eſt proprietas
quantum ad modum. Proprietas au
tem indiuidualis, aut proprietas per
ſonalis, & ſi videatur dicere ꝓprie
tatem cõſequentẽ eſſe ſicut accidens,
realiter tñ nõ dicit niſi appropriatio
nem principiorum per indiuiſionem:
hoc dico quantũ ad proprietatem in
diuidualem. Similiter proprietas ꝑ
ſonalis non dicit vltra hoc niſi digni
tatem, ſiue nobilitatem naturæ rõna
lis: quę nobilitas non eſt ei acciden
talis, imo ſimpliciter, & omnino eſ
ſentialis. Peccat & prædicta ratio in
malo intellectu prædicati: quia pro
priũ dicitur manare de genere acci
dentium: non quia manat ab accidẽ
tibus, ſed quia manat a ſubſtantia exi
ſtente de genere accidentium: ſic in
propoſito. Vnde ſicut vnitas quæ eſt
principium numeri, ortum habet a
principijs ſubſtantiæ accidẽtaliter ad
ipſam relatis, nõ a principio aliquo
quod ſit in genere accidentis: ſic in
telligi poteſt de diſcretione perſonali
ſm id quod in ea eſt accidentale: vt
pote comparatio ad alteram ꝑſonam
reſpectu cuius habet diſtingui, & nu
merari: & eminentia dignitatis in
ſuppoſito reſpectu alterius naturæ
quã non habuit, nec habet humana
natura in Chriſto. Quod obiicit, ꝙ 35
diſcretio ꝑſonalis eſt ꝑ qualitatẽ. Di
cẽdũ, ꝙ intelligit de qualitate quæ eſt
in genere qualitatis quantum ad mo
dum, nõ autẽ quantũ ad rem. His.n.
duobus diſtinguuntur ꝑdicamenta,
vel q̃tũ ad eſſentiã, vel q̃tum ad mo
dum: & aliquid eſt in genere ſubſta
tiæ, quod nihilominus habet modũ
accidentis: vnde etiã cõſueuit diſtin
gui, Qualitas duplex.ſ.ſubſtãtialis,
& accidentalis. Vel dicendum, ꝙ Ri
cardus loquitur de diſtinctione pſo
nali quantum ad noſtrã cognitionẽ:
& quia cognitio noſtra eſt per quali
tates accidẽtales, dixit perſonas crea
tas diſtingui qualitate: & per hũc mo
dum intelligit verbum Porphyrij, ꝙ
dicit indiuiduũ conſtare ex collectio
ne proprietatum: loquit.n. ſm rõnẽ,
& cognitionem, non ſm rẽ: & ſic pa
tet tertiũ. Quod obiicitur, ꝙ in Chri 36
ſto humana natura non habet perſo
nalitatem. Dicendũ ꝙ hoc eſt rõne
illius eminentiæ quæ conſequitur ad
nobilitatem: & illa ſupereminẽtia di
cit quãdam dignitatem accidentalẽ,
ſicut prius oſtenſum eſt, quæ amitti
poteſt non ſolũ per deperditionẽ, ſed
etiam ꝑ dignioris ſuperinductionẽ,
ſicut alibi melius dicetur. Qđ obii 37
citur de ſenſu, & intellectu. Dicẽdũ,
ꝙ & ſi ſenſus ſolummodo ſit ſingula
rium, intellectus tamen poteſt eſſe nõ
ſolum vniuerſalium, ſed etiam ſin
gularium: vnde non eſt intelligẽda
illa differentia cũ præciſione. Et hoc
patet: quia ſolus intellectus compre
hendit intrinſeca principia Petri, &
Platonis: & circunſcriptis oibus ac
cidentibus, dicit eos eſſe diſcretos, &
diſtinctos. Quod obiicitur de nume 38
ro. Dicendum ꝙ ſicut vnitatẽ ſubſtã
tialem conſequitur vnitas accidenta
lis inſeparabiliter, quæ non eſt prin
cipiũ indiuiduationis, ſed conſequẽs
ad illam: ſic diuerſitatem ſubſtãtia
lem conſequitur numerus inſeparabi
liter: tamen ſecundum rem, & natu
ram diſtinctio illa eſt a ſubſtantiali
principio, non accidentali: & ſic pa
tet totum.

QVAE-

QVAESTIO III.

CONCLVSIO

Angelorum, & creaturarũ principium indiuiduationis eſt cõiunctio materiæ cum forma quod enim res ſit hæc, habet a materia: qđ vero ſit aliquid, a forma. At ipſa ſingularitas rerum prouenit a principiorum coniunctione.

Fundamenta. VTRVM diſcretio ꝑſonalis ſit a parte principij formalis, vel materialis. Et ꝙ a parte principij formalis. Ricar. dicit ꝙ tam in angelis, quam in hominibus eſt diſcretio perſonalis ꝑ qualitatem: ſed qualitas aut eſt forma, aut tenet ſe ex parte formæ: ergo &c. Item. Si aliquid ineſt aliquibus, & eſt in eis commune per analogiã: neceſſe eſt ꝙ inſit per aliqd analogice repertũ in eis. Perſonalis aut diſcretio eſt in diuinis, & in angelis analogice: ſed in diuinis nullo modo eſt a materia, qa deus eſt pura forma: ergo &c. Item. Perſonalis diſcretio in creatura dicit maximã nobilitatem: ſed qđ magis nobile eſt, magis elõgatur a materia, & maxime accedit ad formam: ergo &c. Itẽ. Perſonalis diſcretio dicit maximam auctoritatem, ſeu actualitatem in creatura: quia quod tale eſt, nullo modo eſt ad alterũ poſſibile ſeu potentiale: omne autem tale cõſequitur formam, non materiam: ergo &c. Item. Nihil quod eſt vnũ in omnibus, eſt principium diſcretionis: materia (quantum eſt de ſe) vnica eſt: ergo nullo modo eſt principium diſcretionis: ergo nec diſcretionis perſonalis. Item. Diffinitio (vt vult Philoſophus) eſt aggregati; ergo cum diffinit homo, non forma tantum, ſed compoſitũ ex materia, & forma diffinitur: ergo ſi homo in cõmuni claudit in ſe materiam, & natura rõnalis ſimiliter: ſed ſi perſona addit aliqd ſuper naturã, cum nõ poſſit addere ſuper materiã, oportet quod addat aliquid formale.

Cõtra. Boetius. Species eſt totum eſſe indiuiduorum. Sed eſſe eſt a forma; ergo indiuiduum ſupra ſpeciem non addit formam, ergo nec perſona ſupra naturam. Si ergo aliquid addit, aut materiam, aut accidentia, ſed per accidentia nõ poteſt eſſe diſcretio ꝑſonalis, vel indiuidualis; ergo neceſſe eſt per materiam. Itẽ. Si perſona adderet aliquam formam ſupra naturã: ergo ſicut ſpecies eſt diffinibilis, quia addit differentiã, & formam ſupra genus: ita etiam indiuiduũ eſſet diffinibile: quod falſum eſt. Item. Si indiuiduum ſiue perſona addit formam indiuiduantem ſupra ſpeciem ſpecialiſſimam: quæro vtrum additio poſſit facere aliam formã per omnia illi conſimilem. Conſtat quod ſic: quia nulla eſt forma accidentalis, cuius ſimilem non poſſumus cogitare: ergo ſimiliter in ſubſtantiali. Sed ſi facit ſimilem, illa eſt communis pluribus: ſed nihil tale eſt indiuiduũ: ergo impoſſibile eſt diſcretionem perſonalem eſſe a principio formali ſuperaddito ſpeciei. Item. Ab eodem eſt diſcretio perſonalis, a quo eſt diſtinctio ſm numerum: ſed illa eſt a materia, ſicut dicit Philoſophus in prima philoſophia, Oĩno materia numerabiliter ſe habet: ergo &c. Item. Ab eodẽ eſt ꝑſonalis diſcretio, a quo eſt eſſe hoc, ſiue hæc, & nũc. Sed hoc eſt materia; quia in lib. de cælo & mũdo, dicitur ꝙ differt dicere cælum, & hoc cælũ; cum dico cęlum, dico formam: cũ dico hoc cælum, dico materiã: ergo &c. Item. In creaturis in quibus eſt perſonalis diſcretio per originem, nõ eſt ob aliud, niſi ꝙ generans gñat aliud: ſed (vt dicit philoſophus,) generãs non generat aliud niſi propter materiam: ergo in rebus creatis eſt perſonalis diſcretio propter materiam. **Ad opp.**

39 RESP. Dicendum ꝙ hęc eadem eſt quæſtio de indiuiduatione q̃ nunc mouetur de perſonali diſcretione: & de ipſa fuit contentio inter Philoſophicos viros. Quidam enim innitẽtes verbo philoſophi dixerunt ꝙ indiuiduatio venit a materia: quia indiuiduũ ſupra ſpeciem nõ addit niſi materiam.

materiam. Et hoc ponebāt: quia dixerunt vniuerſalia ſolum dicere formas:& tunc primo tāgitur materia, quando puenit ad hoc aliquid. Aliis vero aliter viſum eſt, ſcilicet ꝙ indiuiduatio eſſet a forma: & dixerunt ꝙ vltra formam ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt forma indiuidualis. Et q̄d mouit hos ponere illud, fuit quia intellexerūt ordinem in formis ſecūdum generationem,& naturam eſſe per eundem modum per quem ordinatur in gñe: ita ꝙ forma gñis gñaliſſimi primo aduenit materiæ:& ſic deſcendendo vſque ad ſpeciem. Et adhuc, illa forma non conſtituit indiuiduum, quia nō eſt omnino in actu, ſed vltra hāc formam indiuidualis ſubſequit̄, quæ eſt oīno in actu, ſicut materia fuit oīno in potentia. Quælibet iſtarum poſitionum aliquid habet, quod homini multum intelligēti rationabiliter videri poterit improbabile. Quomodo enim materia, quæ omnibus eſt cōis, erit principale principium, & cauſa diſtinctionis, valde difficile eſt videre. Rurſus. Quomodo forma ſit tota,& præcipua cauſa numeralis diſtinctionis, valde difficile eſt capere: cū omnis forma creata (quātū eſt de ſui natura) nata ſit habere aliam ſibi ſimilem: ſicut & ipſe Philoſophus dicit etiam in ſole,& luna eſſe: vel quomodo dicim⁹ duos ignes differre formaliter: vel etiam alia quę plurificātur,& numero diſtinguuntur ex ſola diuiſione continui: vbi nullius eſt nouæ formæ inductio. Ideo eſt tertia poſitio ſatis plana, ꝙ indiuiduatio conſurgit ex actuali cōiunctione materiæ cum forma, ex qua coniunctione vnum ſibi appropriat alterū: ſicut patet cū impreſſio, vel expreſſio fit multorum ſigillorum in cera, quæ prius erat vna, nec ſigilla plurificari poſſunt ſine cęra: nec cęra numerat̄ niſi quia fiunt in ea diuerſa ſigilla. Si tamen quæras a quo veniat principaliter: dicendum ꝙ indiuiduū eſt hoc aliquid. Quod ſit hoc, principalius habet a materia, rōne cuius forma habet poſitionem in loco, & tempore. Quod ſit aliquid: habet a forma. Indiuiduū enim habet eſſe: habet etiā exiſtere. Exiſtere dat materia formę: ſed eſſendi actum dat forma materię. Indiuiduatio igitur in creaturis conſurgit ex duplici principio. Perſonalis autem diſcretio dicit ſingularitatem,& dignitatem. Inquantum dicit ſingularitatem: hoc dicit ex ipſa coniunctione principiorum, ex quibus reſultat ipſum quod eſt. Secundum dignitatem dicit principaliter rōnem formæ:& ſic patet, vnde ſit pſonalis diſcretio (originaliter in creaturis loquendo) ſiue in hominibus, ſiue in angelis. Quæ ergo obiiciuntur ad primam partē, procedunt rōne nobilitatis,& dignitatis, prout tñ eſt in ipſo ſuppoſito, ſiue quod eſt: cuius diſtinctio venit in diuinis, ex origine: in creaturis ex principiis originalibus: ſicut in primo lib. fuit oſtenſum. Si autem quęratur quid eſt illud commune ſnī ꝙ ineſt: Dicendum, ꝙ proprietas dignitatis incōmunicabiliter exiſtens in hypoſtaſi: aliter tamen reperitur hic, aliter ibi. Omnes rationes ſequentes procedunt via prædicta.

Non conſentit Sco.

40 QVOD obiicitur ad oppoſitū, ꝙ non poſſit eſſe a forma, ſed a materia. Dicendum, ꝙ rationes illæ probant (vt patet) ꝙ non totaliter eſt a forma: quia forma nulla eſt indiuidua, niſi propter coniunctionem ſui cum materia. Et vniuerſalia ſimiliter, quia dicunt formas, non concernunt materiam niſi ratione ſuorum indiuiduorum, pro quibus ſupponūt quando diffiniuntur, vel ſubiiciunt̄. Vnde illæ rationes concedendæ ſunt, ꝙ indiuiduum non addit aliam formam, quę ſit indiuidualis de ſe.

41 Quod obiicitur, ꝙ indiuiduatio eſt a materia. Dicendum ꝙ per illas auctoritates non datur intelligi quod materia ſit principium indiuiduationis, niſi ſit cauſa ſine qua non, non autem ſicut tota cauſa. Nec tamen ita poteſt attribui materiæ pſonalis diſcretio, ſicut indiuiduatio: propter hoc q̄d dicit dignitatē, quæ principalius reſpicit formam: ſicut oſtendunt rationes ad partem primam.

De habitibus malitiæ, & bonitatis angelorum.

Expoſitio Illud quoque inueſtigatione dignum videtur.

Supra egit Magiſter de naturalibus attributis ipſis angelis. In hac parte

Diuiſio. agit de habitibus ſuperadditis: & hoc per naturam. Diuiditur autem hæc pars in tres. In prima agit de naturali bonitate. In ſecunda de naturali cognitione, ibi. Hic ingri ſolet quam ſapientiam. In tertia de naturali dilectione, ibi. Solet etiam quæri &c. Prima pars habet tres. In prima opinionem falſam ponit cum confirmatione ſua. In ſecunda vero ponit opinionem veram, ſimiliter cum ſua confirmatione. ibi. Alijs autem videtur &c. In tertia opinionem falſam exterminat: & rõnes eius, & auctoritates explanat: ibi. Ideoque Auguſt. exterminans &c. Et ſic in vniuerſo tria determinat. Primo quales creati ſunt angeli quantum ad bonitatem, & malitiam. Secundo, quantũ ad cognitionem. Tertio, quantum ad dilectionem.

Hoc eſt (inquit) initium figmenti dei &c.

Dub. 4 Quæritur de intellectu illius verbi Iob quare dicitur figmentum. Si ratione corporis optati (vt infra exponit) quomodo hoc verũ eſt, cũ illud non habuit ab initio? Itẽ. Deus vult omnes ſaluos fieri: ergo fecit angelum illum, vt beatificaretur, non illuderetur: igitur male dicitur, vt illudatur ei &c.

Reſpon. 42 Dicẽdũ, ꝙ oẽs creaturæ rõne ſuæ fragilitatis figmẽtũ dñi: maxime rõnalis, quando non conſolidatur per gratiam. Quoniam igiẽ lucifer excellens fuit inter cæteras creaturas. & ipſe ſpreuit gratiam, & in veritate non ſtetit: ideo dr̃ initium figmẽti dei. Vnde & alia tranſlatio habet, ipſe principium viarum dei. Nũc aũt quamuis deus præſciret futurum eſſe malum. tñ eum fecit, quia & ſimul ꝓuidit quib⁹ bonis vſibus accomodaret. ſcilicet ſanctorum victoriæ, & amplificandę coronæ. Poteſt igitur intelligi hæc coniunctio (vt) conſecutiue, vel cauſaliter. Conſecutiue. ſicut frequẽter accipitur in euangelio, hoc autem factum eſt vt impleretur, i. cõſecutũ eſt ad hoc: ſic diaboli ludificatio ſubſecuta eſt, quamuis pr pter illam non fuerit factus. Si autem intelligatur cauſaliter, tunc ponitur conſequens ꝓ antecedente. Finaliter eñ diabolus factus eſt ad exercitium, & propter motionem bonorum, ad qđ cõſequitur ipſius diaboli ludificatio, qui dum intẽdit deijcere, promouet. Vnde ſenſus eſt, quod deus fecit diabolũ, quem prę uidit malum, ad exercitium bonorum, ad quod conſequiẽ eius ludificatio.

Sapiẽtia fructus eſt pietatis &c.

Quæritur quomodo ſit intelligendũ, quia magis vr̃ eſſe principiũ pietatis, quam fructus. Item. Nihil videẽ ad propoſitum, quia præſciẽtia caſus non eſt ſapientia: ſed tãtum ſcientia. Dub. 5

Reſp. Dicendũ, ꝙ ſapientia non dicitur hic a ſapore, ſed a ſapere. & dicitur hæc ſapientia cognitio deſurſum deſcendens per inſpirationem, ſiue ꝑ reuelationẽ. Hæc autẽ eſt duplex, quædam eſt a verbo, quędam eſt ĩ verbo. Præſcientia enim caſus nõ potuit eſſe niſi cognitio deſurſum deſcẽdẽs, quia futurum eſt contingens, de quo nulla poteſt haberi certitudo ſm cauſas inferiores: aut igitur eſt in verbo, aut a verbo. Si in verbo, ſic eſt fruct⁹ pietatis, nemo enim ꝑuenit ad viſionem verbi, niſi per pietatem animi: & qa hanc nõ habuit diabolus, iõ non potuit hoc noſſe ĩ verbo. Si a verbo, ſic eſt fruct⁹ pietatis, quia anima dei excludente ignorantiã. Et hoc modo ſi præſcientia caſus daretur innocenti, non eſſet ex pietate: ſed crudelitate ſiut infra patebit, quia cruciareẽ innocens, ſine culpa: & ſic patet intellectus verbi illius. & qualiter valet ad propoſitum. Reſpon. 44

Triplex naturalis cognitio &c.

Quęritur an diſtinguat formaliter, an materialiter. Si materialiter, tunc ſũt multo plures. Si formaliter, cõtra vn⁹ erit modus cognoſcẽdi. Reſp. põt dici quod eſt diſtinctio quantum ad Dub. 6 Reſpon. 45

numerum

numerum cognoſcibilium, & quan-
tum ad gradũ. Quãtum ad numerũ,
quia cognoſcibile aut eſt creator, aut
creatura. Si creatura, aut corporalis,
aut ſpiritualis. Ordo etiam eſt, quia
cognoſcibile, aut ſupra, aut infra, aut
iuxta · & ſic clauditur omnis cogno-
ſcibilis differentia, rõne cuius Magr̃
diſtinguit cognitionem, magis quam
rationem modi cognoſcendi.

Artic. 3. AD intelligẽtiam huius partis,
circa tria incidit hæc quæſtio
ſecundũ tria, quæ Magr̃ deter
minat. Primo quæritur de qualitate,
quam angelus habuit in ſua creatio-
ne. Secundo quęritur de naturali ſua
cognitione. Tertio vero de naturali
dilectione. Circa primum quærũtur
duo. Primo vtrum de⁹ fecerit ipſum
malum. Secundo dato ꝙ non, vtrum
in primo inſtanti ſuę creationis ex ꝓ
pria voluntae fuerit malus.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Angelus a deo malus creatus nõ
eſt: quin imo impoſſibile eſt de
um angelum malum condidiſ
ſe, cum quodlibet dei opus lau-
dabile, ordinabile, acceptabile,
& perfectum debeat eſſe.

Ad opp. QVOD Deus fecerit ip-
ſum malum, videtur ꝑ
auctoritates, quas ad-
ducit Magiſter in litte
ra. Videtur etiam ꝑ rõ
nes, quia oppoſitio mali ad bonũ de
corat vniuerſum, & confert ſaluti, &
gloriæ beatorum · cum ergo deus poſ
ſet in omnem decorem, & in omne ꝙ
vtile eſt ſaluti electorum, & iterũ ip-
ſum facere ſit conueniens, vr̃ ꝙ deus
non tantum fecerit angelos bonos;
ſed etiam malos, & caput malorum ſ.
ipſum luciferũ. Et hoc eſt quod vide
tur dici. Eccl. xxxiij. contra malũ bo
num, & contra mortem vita, & cõtra
virum iuſtum peccator, & ſic intuere
in omnia opera altiſſimi. Item. Hoc
vr̃ ex ordine. Inter naturam, quæ eſt
apta nata habere iuſticiã, & habet, &
inter naturam, quę non eſt apta nata
habere nec habet, cadit media illa na
tura, quæ eſt apta nata habere, & non
habet iuſtitiã: ſed deus põt facere ex-
trema, & congruit eum facere: ergo
pari ratione poteſt, & congruit ei fa-
cere mediũ · ergo naturã, quæ eſt apta
nata habere iuſtitiam, & non haben-
tem cõgruit deum facere: ſed talis eſt
natura mala, ſcilicet creatura rõnalis
mala: ergo &c. Item. Hoc ipſum vi-
detur a ſimili. Sicut natura rõnalis
eſt mala, quæ non hẽt iuſtitiã, ad quã
eſt nata, ita creatura irrationalis. Vn-
de canis cum ſit natus ad latrãdum,
ſi non habeat latratum eſt malus: er
go cũ deus poſſit creaturas facere de-
ficientes operationibus, ad quas natę
ſunt, vtputa canem non latrãtem, &
oculum cęcum: pari rõne poteſt face
re voluntatem carentẽ iuſtitia. Si tu
tu dicas, quod non eſt ſimile. Quia
creatura rõnalis immediate ordinat̃
ad deũ, non ſic irrationalis. Obijcit̃
tunc vlterius, quod intellectus noſter
immediate ordinatur in deũ: ſed de⁹
poteſt facere intellectũ carentẽ ſcien
tia, ad quã eſt, ſiue quam debet habe-
re, ſcilicet ignorantem, ſicut dicit Au
guſt. quod ſi deus talem condidiſſet
hominem ante peccatum, qualis nũc
eſt, nemo poſſet ex hoc accuſare, in li.
de lib. arb. Item. Hoc ipſum vr̃ a mi-
nori. Plus dependet materia a forma
perfectiua, & magis eſt imperfecta in
gñe creaturarum, ſiue entium, quam
faciat rationalis natura a iuſtitia: ſed
hoc manifeſtũ eſt, quod materia ſine
forma eſt ens oĩno incompletum: ſed
creatura rationalis ſine iuſtitia habet
quodammodo eſſe completum. Cum
igitur deus fecerit materiã informem
ad minus ſine diſtinctione formarũ,
ſicut dicunt multi ſancti: ergo pari ra
tione potuit facere angelum ſine iuſti
tia, quã debebat habere: ſed Anſe. di
cit, ꝙ malum nihil aliud eſt, quã pri-
uatio boni, vbi debet eſſe: ergo videt̃,
&c. Contra. Geneſ. j. vidit deus cun-
cta, quæ fecerat, & erant valde bona;
ergo cũ valde bona ſupponat bonũ,
cuncta quæ deus fecit, erant bona: er-
go nihil malum. Item. Dion. Optimi
eſt optima producere: ergo ſi deus eſt
optimus, non põt ergo producere ma
lum

lum, ita quod faciat maliciam ĩ eo, & eodem lib. de di. no. dicit, quod ſicut a calido non egreditur niſi calidum, ita nec a ſummo bono niſi bonũ. Itẽ. Omne quod deus indidit vnicuique rei a ſua conditione, eſt ei naturale: ergo ſi deus feciſſet angelũ malũ, malitia eſſet ei naturalis: ſed pro naturalibus, nemo eſt vituperandus, nemo puniendus: ergo nec vituperandus, nec puniendus eſſet diabolus. Itẽ. Si aliqđ vitium factum facit aliquem dignum pœna, magis facit actorem dignum quam alium: ſi ergo diabolus ob ſuã malitiam dignus eſt pœna: ſi deus feciſſet eum malum: magis eſſet deus dignus pœna quam diabolus.

46 RESP. ponere quod diabolus a deo habuit originaliter ſibi innatam malitiam voluntatis, non tm̃ falſum eſt, imo hæreticum, & ita eſt falſum, ꝙ in ſe habet euidentiam ſuę falſitatis, ſi qs aduertat. Nam opus dei eoipſo, quod opus dei eſt, neceſſe eſt ipſum eſſe laudabile, eſſe ordinabile, eſſe acceptabile, eſſe perfectũ vel perfectibile: nihil enim facit deus quod nõ deceat ſuam maieſtatem. Si em̃ magnus de⁹, & laudabilisſimus, & intantum laudabilis, quod non tantũ in ſe, ſed etiã in nullo opere põt vituperari iuſte, imo in omnib⁹ digne laudari, impoſſibile eſt, quod faciat opus vituperabile, quantum eſt de ipſo actore: ſed malum, eoipſo quod malũ culpæ, dignũ eſt vituperio: ergo impoſſibile eſt, qđ aliqua creatura ab ipſo habeat iſtam conditionem. Rurſus, non tantũ mali dignum eſt vituperio, imo etiam quodammodo in dei vituperium. Si ergo deus faceret creaturã malã, ipſe faceret ſibi vituperium, & contumeliam. Neceſſe eſt etiam eſſe ordinabile, quia nihil facit niſi ꝙ deceat ſuam ſapiẽtiam: ſed nihil, quod deus facit, eſt ordinabile i pœna, qa tũc deſtrueret opera ſua, & ita ſe pręuaricatorem cõſtitueret: deus enim illius eſt vltor cuius non eſt actor: ergo ſi deus facit creaturam malam malitia culpę, erit ergo ordinabilis, & nõ in pęna: ergo malum culpæ maneret multum, ſiue impunitũ ſaluo ordine vniuerſi: ſed hoc eſt impoſſibile per ſe, quia tunc malum eſſet bonum per ſe, ſi aliter eſſet ordinatum: ergo ſi deus faceret creaturam malam, creaturã non eſſet mali. Neceſſe eſt etiam quod ſit acceptabile: non enim facit deus niſi quod vult ſed omne ꝙ vult deus, iuſta, & bona voluntate vult: ergo cum omne, quod iuſta, & bona voluntas approbat, ſit omnibus acceptabile. Si deus faceret malum, eſſet omnib⁹ acceptabile: ergo acceptabile malum eſſet bonum, pari rõne & facere: ergo malũ eſſet bonũ. Neceſſe eſt etiam, qđ omne quod deus facit, ſit perfectum, vel perfectibile, cum dei perfecta ſint opera: ergo omne quod eſt in opere dei a deo, vel eſt de perfectione, vel inclinat ad perfectionem: ſi ergo malitia eſt a deo in creatura rõnali. ergo vel eſt de ꝑfectione angeli, vel diſponit ad perfectionem: ſed nihil tale deordinat: ergo malum non deordinaret, & ſi non deordinaret non noceret: ergo malum eſſet aliquid, & non noceret. Cum ergo hic ſint quatuor incompoſſibilia manifeſta, manifeſtũ eſt, quod falſum eſt & impoſſibile deũ feciſſe angelũ originaliter malum: & venit iſta impoſſibilitas ex ſumma ꝑfectione, & nobilitate operãtis, & vilitate mali culpæ: priuat. n. illas quatuor cõditiones nobiles, quas neceſſe eſt eſſe in omni diuino opere, non quod deus teneatur operi illas dare: ſed quia non decet eius voluntatem aliter operari, vel facere.

AD illud ergo ꝙ obiicitur, quod 47
facit ad decorẽ, Dico qđ eſt mali ꝓ-
ductio, & producti ordinatio. Produ
ctio mali fœdat, & turpat quãtũ eſt
de ſe: ſed ordinatio decorat. Et quo-
niam deus nõ poteſt fœdare, ſed de-
corare: ideo non potuit ꝓducere, ſed
ordinare ſm antitheſim, & ſm hoc
intelligit Eccl. xxxiij. contra bonum
malum: nõ quia deus fecerit, ſed qa
deus in ſuis operibus quod factũ in-
uenit, ordinauit. Ad illud quod obij 48
citur de natura, quæ nata eſt habere
iuſtitiam &c. Dicendũ, qđ cum dico
naturã priuatã iuſtitia, duo dico ſ. ꝙ
natura eſt, & quod priuata: inquantũ
natura tenet mediũ, & ſequitur argu
mentũ, inquantũ vero priuata nõ te-
net,

net mediũ,imo locũ infimũ,imo ipſa
priuatio nullum habet medium quã
tum eſt de ſe,quia nihil eſt,& iõ non
valet quod eam priuatã fecerit. Et ſi
tu obiicias quod maior priuatio eſt,
non habere nec actum nec aptitudi-
nẽ,quã habere aptitudinẽ & nõ actũ.
Dicẽdũ,quod maior eſt priuatio ſi ac
cipiatur large priuatio.ſed iſta eſt de
formis,illa vero non:vt cum dico li-
gnum non videt,dico negationẽ,ſed
non deformitatem: cum dico homo
non videt,dico vtrunque,& ſic patet
49 illud. Ad illud quod obiicit a ſimili
in alijs naturis,& a minori in prima
materia,dico quod nec eſt ibi locus a
ſimili,nec a minori ſi bene conſidere
tur. Malum enim culpę magis impor
tat deordinationẽ. ſiue priuationem
ordinis,quam malũ naturæ,vel pœ-
nę: quia ſicut dictũ eſt diſtinct.xliij.
primi lib. malum culpæ dicit deordi
nationem, ſiue priuationem ordinis
principalis,quæ ſcilicet eſt imaginis
ad deum immediate. Malum vero na
turę, vel pœnę deordinationem ordi
nis non principalis,ſed particularis.
Et hinc eſt,quod deus ſalua cõdecen
tia ſuæ bonitatis,& ſapientiæ, poteſt
facere rem malã malitia pœnę,vel de
fectu naturæ,non ſic priuatam ordi-
ne iuſtitiæ ex ea parte qua ꝓcedit ab
ipſa diſpoſitione diuinæ ſapiẽtiæ: vn
de nõ ſequitur, poteſt deus facere ho
minem cęcum:ergo poteſt facere ini-
quum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus malus non ſtatim a pri
mo inſtanti ſuæ creationis pec
cauit:ſed quædam paruula mo
rula inter eius creationem,at-
que peccatum interceſſit.

Ad opp. VTRVM angelus in pri
mo inſtanti ſuę creatio
nis fuerit mal⁹ actu ꝓ-
priæ voluntatis. Quod
ſic vr auctoritate.j.Io-
han.iij. diabolus ab initio peccauit:
ſed nihil eſt ante initiũ durationis:
ergo nulla creatura pręceſſit duratio
ne angelicũ peccatũ. Item. Augu.xj.
ſup Gen.ad literam. Nec fruſtra pu-
tari poteſt in initio temporis diabolũ
ſuperbia cecidiſſe,nec fuiſſe vllum an
tea tempus quo cum angelis ſanctis
pacatus vixerit,& beatus:ſed in ipſo
primordio creaturæ a ſuo creatore
apoſtataſſe. Si tu dicas mihi,qđ hoc
non dicat ſm ſuam opinionẽ, & be-
ne,quia ibidem vbi Aug.ponit iſtam
opinionem,multas etiam alias ponit
quas nõ tenet. Obijcitur, quod hoc
dixerit ſm ſuam opinionem,quia ip
ſius opinio fuit,quod omnia ſimul eſ
ſent condita, & per lucem intelligit
angelicam naturã formatã,per tene-
bras intelligit auerſam a deo:ergo ſi
ſimul lux facta eſt,& a tenebris diui-
ſa,ſimul cum rerum prima conditio
ne fuit peccatũ angeli,& ita videtur,
ꝙ nulla fuit omnino ibi mora. Item.
Rõne vr. Aliqua creatura corporalis
eſt,quę ſimul in eodem inſtanti eſt &
operatur,ſicut lux ſtatim cum eſt,lu-
cet:& Aug.dicit,quod lux,& ſplẽdor
ſunt coæua,& ſi eſſet lux æterna,ſplẽ
dor eſſet æternus:ergo cum ſpiritua-
lis natura ſit magis,vel ęque actualis
vt corporalis: ergo põt eſſe ꝙ in pri-
mo inſtanti cum eſt,ſit in ſuo actu;
ſed actus eius eſt velle:ergo cũ ſtatim
eſt,poteſt velle,ita quod eſſe non prę
cedit velle tẽpore,ſiue duratione,ſed
ſolum natura:ſed qua rõne velle põt
bonum,eadem rõne malum: ergo cũ
volens malũ ſit malus,in primo inſtã
ti potuit eſſe malus. Si tu dicas,quod
poteſt habere operationem coæuã na
turalẽ:ſed non lib.arb. Contra li.ar.
eſt ſub deo potentiſſimum (ſicut dicit
Bernard.) & nihil habens retardans
in angelo,nec ligans:ſed ſtatim cum
eſt,perfectũ eſt,& põt operationẽ il-
lam habere Item. Si oculus crearetur
cum actualitate virtutis viſiuę,& im-
preſſione ſpeciei,ſimul eſſet, & vide-
ret,cũ ergo angelus a ſui propria cõ-
ditione habuit intellectũ agentem &
ſpecies rerũ innatas, vt poſt patebit:
ergo ſimul fuit,& itellexit,pari rõne
& ſimul fuit,& voluit. Si tu dicas,qđ
intelligere, & velle ſũt in diuerſis in
ſtantibus.

ſtantibus. Contra. Intelligere angeli eſt ſimplex, & in inſtāti poteſt eſſe, ſimiliter & velle: ſed nihil ꝓhibet duo indiuiſibilia eſſe ſimul: ergo nihil ꝓhibet intelligere, & velle cum ſint indiuiſibilia, ſaltem rōne indiuiſibilis ſimul eſſe, ſicut vltima duarū linearū contiguarum ſimul ſunt. Item. Hoc ipſum oſtendit per ſimile. Quia anima rōnalis ſimul, tempore conditur, & vitiatur, nec eſt ibi aliqua oppoſitio: ergo ſimiliter vr̄ quod in angelo eſſe potuerit, quod ſimul fieret, & vitiaretur, non tñ a deo, ſicut nec originale peccatum eſt a deo. Aut ſi nō ſimile: ego quæro rōnem quare anima hæc duo poteſt habere ſimul, & non angelus. Si dicas mihi, quod ab actu alieno inficitur anima, ſcilicet a corpore, ſed angel⁹ a ſe, hoc nihil eſt, qa ita cito angelus fuit cognit⁹ a ſe ſicut ab alio: ergo pari ratione ita infici potuit ab actu proprio, ſicut ab alieno.

Fundamenta.

Sed contra. Ezech. xxxiij. In delitijs paradiſi fuiſti plenus ſapientia, & ꝑfectus decore: ergo &c. ergo cū hoc intelligat de diabolo (ſicut exponūt gloſæ) fuit ergo aliquando ſine peccato. Item. Hoc dicit Aug. xj. de ciui. dei. ca. xv. In delitijs paradiſi dei fuiſti, omni lapide precioſo ornatus es: vbi aliqñ intelligitur fuiſſe ſine peccato. Item. Rōne videt̄. Omne peccatum actuale exit ineſſe per actum deliberationis: ſed vbi deliberatio, ibi collatio, & ſucceſſio de neceſſitate: ergo ſi peccatū ſequitur deliberationē angeli, peccatū ſequitur angelū, non tm̄ natura, verum etiā deliberatione. Si tu dicas, quod angelus propter intellectū deiformem deliberat in inſtāti, & ſimul videt, & deliberat, oſtendo quod non poteſt eſſe. Angelus enim ad hoc, qđ appeteret neceſſario tria præcognouit, appetibile, & cui appetebat, & rōnem mouentem, aliqua. n. rō fuit quæ excitauit: ſed iſta ſunt diuerſa, & impoſſibile eſt per naturam aliquā potentiā ſimplicem ſimul, & ſemel ad plura conuerti: propter quod etiam dicit Philoſoph. quod intelligimus vnum ſolū: ergo ſi non ſimul, ſucceſſiue ergo cognouit. Item Angelus quando cōditus eſt, aut factus eſt cū ſua operatione actuali, aut abſque operatione actuali. Si abſque operatione actuali: ergo poſt tempus peccauit neceſſario. Si cum ſua operatione: ſed non decuit deum cōcreare alicui rei niſi operationē ſuę naturæ conuenientem, cum ergo actio deformis potius ſit naturæ incōueniēs, patet &c. Item. Hæc duo ſunt vera per ſe, quod nullus in illo primo inſtanti quo peccat pōt vitare peccatū, & nullus peccat actuali peccato in eo quod vitare non poteſt. Sed ſi angelus peccauit in illo inſtanti, non potuit in illo vitare nec in aliquo qđ eſſet ante illud, nec poſt: ergo non potuit vitare: ſed ſi nō potuit vitare, nō peccauit: ergo ſi peccauit, in primo inſtanti nō peccauit. Item. Malum eſt corruptiuum boni: ſed nihil corrumpitur niſi quod eſt, vel fuit: ergo in angelo aliquid fuit ꝙ amiſit per peccatum. Tunc ergo quæro vtrum in primo inſtanti peccauerit, an non: ſi non, tunc habeo propoſitum: ſi ſic, ergo peccauit ſubito. Sed cum in ſubita mutatione ſimul ſit fieri, & factum eſſe, ſimul erit corrumpi etiam, & corruptū eſſe, & ita nō eſſe: ergo bonū in primo inſtanti nō eſt. Sed non corrumperetur niſi fuerit: ergo in eodem inſtanti fuit, & non fuit: & ita contradictorie oppoſita ſunt ſimul vera. Sed hoc eſt impoſſibile, & propter hoc vult Philoſoph. ꝙ inter mutationes contrarias de neceſſitate ſit quies media: ergo inter illius boni productionem, & ademptionem fuit quies media, & ita morula. Si tu dicas (ſicut dicitur de anima rationali) qa ſimiliter pōt ibi: obijcitur quod non adimit bonū, quod infuit: ſed quod infuiſſet ſi non peccaſſet, nunquā eñ fuit iuſtus, & bonus; ſed fuiſſet ſi non peccaſſet. Contra hoc eſt Aug. de correctione, & gratia: Ille in veritate nō ſtetit. Dictum eſt de diabolo, quia ibi fuit: ſed non permanſit: ergo illa reſponſio nihil valet hic.

Hanc rōnē ꝑuiſa - cit Sco. diſtin. 5. huius q. 2. ibi Arguitur &c. Quarto.

Et hāc infirmare cōnatur ibi. De miſeria culpæ dicitur.

Hāc min⁹ validā nitītur oñdere ibi. Arguitur tertio.

50 RESP. Dicendū, ꝙ antiqua poſitio fuit aliquorum, quod ſimul tempore fuit diabolus, & peccauit, nec vnquam fuit niſi malus, & videt̄ Au. illam approbare ſuper Gen. ad litteram: & ideo aliqui moderni eam tenuerunt.

Aduertat igr̃ Scot.q. q.2.diſt.5 ibi tenco: ergo,tenet de poſſibili q̃d potuit eſſe miſer miſeria culpę. Cõcordat. Tho. cum Bo.1.par. q.63.ar.5. q. de malo q.16.ar.4 2. ſent. di. 5.q.1. artic.1

nuerunt. Sed qm̃ (ſicut expreſſe dicit Auguſt.in xj.de ciui.dei.) prædicta poſitio accedit ad primã quæ eſt hæretica, & ita quaſi hęreſim ſapit: ideo cõmunis opinio magiſtrorũ Pariſienſium eſt, ꝙ duratione conditio angeli pręceſſit lapſum:& de cõmuni conſilio magiſtrorum poſitio oppoſita excõmunicata eſt ab epiſcopo Pariſieñ. Ideo tanquã magis veram, & catholicam,& magis probabilem, & cõmunem opinionem dico illam, eſſe tenendã: ꝙ morula fuit inter creationem,& lapſum,licet paruula; propter quam ſancti,& expoſitores,& ipſa ſcriptura loquitur de malicia diaboli quaſi ſemper fuiſſet in ea: quia illud modicum quaſi pro nihilo reputatur. Ex hoc patet reſponſio ad pri-
51 mum: quia (vt dicit Auguſt.) ſenſus eſt, diabolus ab initio peccauit, idest ſtatim poſt initium.
52 AD illud quod obiicitur de Aug. Dico quod dicit ſm alienam opinionem: quod patet,quia contrariũ dicit.xj.de ciui.dei. Et quod objicitur, ꝙ ipſe poſuit omnia ſimul facta. Dicendum ꝙ verum eſt quantum ad eſſe naturale,ſed non quantum ad bene eſſe: vnde poſuit ꝙ lux corporalis ſimul eſſet,& diuiſa eſſet a tenebris. Similiter ꝙ nõ eſt ordo materialium dierum: ſed bene poſuit ordinẽ ſpiritualium dierum: ſecundum ſeptẽplicem conuerſionẽ intellectus angelici ſupra res. Ad illud quod obiicitur, ꝙ ſtatim fuit in actu. Dicendũ, ꝙ quidam hoc negant in omni creatura,quia tamen Aug.vr̃ dicere contrarium in luce,& ſplendore,cõcedamus & in angelo. Sed tamen nõ fuit ſtatim in actu electionis: quia illum antecedit deliberatio, & præcognitio plurium. Quia (ſicut dictum eſt in opponendo) non poſſunt eſſe ſimul: non propter oppugnantiam actuum,vel ſimplicitatem,ſed propter ſimplicitatẽ intellectus angelici: qa vna conuerſione totus capitur intellectus ab vno obiecto: ita ꝙ incõpoſſibilis eſt in illo inſtanti conuerſio ad aliud obiectum: & ſic patet reſpõſio ad duo ſequentia. Ad illud autẽ q̃d
53 obiicitur de peccato animę. Dicẽdũ, quod non eſt ſimile: quia peccatũ in anima non fit per actualem deliberationem,ſed fit per vnionem ad carnẽ infectam:& qm̃ vnio eſt in inſtanti, deliberatio & collatiotio non: ideo non eſt ſimile hinc & inde.

Circa ſecundum principale, & circa angeli naturalẽ cognitionem duo quæruntur. Primũ eſt de cognitiõe ipſius creaturę. Scd̃m de cognitione creatricis eſſentię. Artic. 4

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelus quidem per innatas ſpecies intelligit vt naturalia atque neceſſaria: fortuita vero,atque contingentia, per acquiſitas & receptas ea apprehendit.

Fundamenta.

VTRVM angelus omnia creata quę cognoſcit cognoſcat per ſpecies innatas, an aliqua per ſpecies acquiſitas.

Et ꝙ omnia creata cognoſcat per ſpecies innatas, videtur ſacra ſcriptura velle. Ezechiel.xxviij. Tu plenus ſapientia,& perfectus decore (dicitur ad diabolum) ſed non eſſet a ſui origine plenus ſapientia, niſi eſſet in eo plenitudo ſpecierum per quas contingit res cognoſcere: ergo cum plenitudo ſufficiat vnicuique, vr̃ quod ſpecies innatæ ſufficiant angelo ad omnia cognoſcendum. Item. Per Aug. ix.de trinitate. Mens ergo ipſa ſicut rerum corporearum noticiam p ſenſum corporis colligit: ſic incorporearum per ſemetipſam. Et huius rationem aliam non aſſignat, niſi quia ſpecies incorporalium non poteſt fieri in ſenſu: & ſpecies acquiritur mediante ſenſu: ſed angelus nullum habet ſenſum. Supponatur modo: ergo nullius noticiam acquirit ſuſcipiendo,ſiue acquirendo ſpeciem nouam. Item. Hoc ipſum videtur p auctoritatem in lib.de cauſis. Oĩs intelligẽtia eſt plena formis:ſed ſi ſpecies reciperet,non eſſet plena: ergo &c. Ariſto. de cau.

Item.

Item. Talis conſueuit aſſignari dif-
ferentia inter intellectum angelicũ,
& humanum: ꝙ humanus pp con-
iunctionem cum corpore eſt poſſibi-
lis: angelicus vero eſt actualis: ſi ergo
recipere non eſt niſi rei exiſtentis in
potentia ſm ꝙ huiuſmodi: patet &c.
Item. Quòd iſta differentia ſit conue- Artic. 4
niens videtur. Intellectus enim diui-
nus eſt in omnimoda actualitate, ita Ariſ. 3. de anima.
ꝙ omnino nihil poteſt recipere. In-
tellectus vero humanus qñ creatur
eſt ſicut tabula nuda, & ita in omni-
moda poſſibilitate: ergo ſi inter hæc
extrema poſſibile eſt reperire mediũ
poſſibile, ſcilicet in quo ſit poſſibili-
tas actui coniuncta, & talem non eſt
dare niſi angelicum: ergo &c. Item.
Triplex eſt eſſe rerum: habent enim
res eſſe in verbo, & in intellectu an-
gelico, & in mũdo: ſmqđ triplex eſ
ſe dicit Auguſtinus, illud eſſe dictum
fiat, & fecit, & factum eſt. Sed eſſe re- Fundamenta.
rum in intellectu angelico magis ac-
cedit ad eſſe rerum ĩ verbo, quàm ad
eſſe rerum in mundo: ergo cũ in ver-
bo fuerit pleniſſime, in maiori pleni-
tudine ſunt in angelo, q̃ in mundo,
vel in æque magna: ſed deus ab ini-
tio mũdi indidit rebus rationes cau
ſales; ſm quas cætera fierent, & nihil
diceretur nouum, quia requieuit deꝰ
die ſeptima: ergo multo fortius vi-
detur, ꝙ in angelo impreſsit ſimili-
tudines, & rationes ſecundum quas
poſſet cognoſcere cætera facienda:
ergo ſine receptione noua. Sed cõtra.
Ad opp. Eph. 3. Vt innoteſcat principibus, &
poteſtatibus multiformis ſapientia
dei. gloſ. dicit ibi, ꝙ angeli multa di-
dicerunt ab eccleſia: ergo multorum
ſpecies receperunt, & acquiſierunt.
Item. Si per ſpecies innatas omnia co
gnoſcit. ergo a natura ſua oia ſcit: er-
go præſentia, & futura, neceſſaria, &
contingentia, naturalia, & volunta-
ria, quod manifeſte falſum eſt, & con
tra ſcripturas. Item. Si omnia cogno
ſcit per ſpecies innatas, habet penes
ſeipſum rationem cognoſcendi oia:
ergo ita bene cognouit abſentia, ſi- Ariſto. de cauſis.
cut præſentia: ita longinqua, ſicut ꝓ-
pinqua: ergo diabolus exiſtens in in
ferno ſcit quicquid fit in mundo, &
angelus qui eſt hic, quicquid fit in
Anglia, quod manifeſte falſum eſt, &
contra ſcripturam, quæ de multiplici
miſsione angelorum loquitur. Item.
Si omnia cognoſcit per ſpecies inna-
tas, aut non cognoſcit ſingularia, aut
habet ſpecies omnium ſingularium.
Primum eſt falſum, & inconueniẽs,
ꝙ angelus ſingularia nõ cognoſcat,
cũ hominibus ſpecialibus miniſtret,
& ad ſpecialia, & ſingularia miniſte
ria dirigatur. Si autem habet ſpecies
omnium ſingularium: ergo cum poſ
ſint augeri in infinitum, habebit ſpe
cies infinitas: aut fiet aliquando ali-
quod ſingulare, quod non poterit co
gitare, ſeu cognoſcere. Si tu dicas, ꝙ
angelus cognoſcit ſingularia per ſpe
cies vniuerſalium. Contra. In ſpecie
vniuerſalium non diſtinguuntur: er
go non cognoſcit diſtincte. Præte-
rea. Species vniuerſalis non aſsimila
tur cuilibet ſingulari aſsimilatione
perfecta: ergo pfectius cognoſcit ho-
mo, q̃ angelus. Si tu dicas, ꝙ angelꝰ
appropriat illas ſpecies applicando
ad ſingularia. Contra. Omnem appli
cationem non fortuitam præcedit co
gnitio: ſi enim non cognoſcit illum,
cui applicat, qũo vult illi ſpeciem ap
plicare? Et iterum, quare magis illi
ſingulari applicabit ſpeciem homi-
nis, quàm aſini? ergo ante applica-
tionem cognoſcit ſingulare. Præte-
rea. Aut cognoſcit poſt applicationẽ,
aut non. Si non: ergo angelus nõ po-
teſt tenere in memoria cognitionem
alicuius ſingularis, quod manifeſte
falſum eſt. Si ſic: ergo remanet in me
moria aliqua noua ſpecies, cum ali-
quid cognoſcit quod prius non co-
gnouit: & ita in illa recepit aliquam
ſpeciem: ergo &c.

RESPON. Dicendum, quòd
omnes qui aliquid intellexerũt, hoc 54
poſuerunt, quòd angelus cognoſcit
res creatas per ſpecies, niſi ſit talis,
quæ eſſentialiter ſit in angelo. Cogno
ſcere autem rẽ omnino per ſeipſum,
hoc eſt ſolius illius, qui eſt actus pu-
rus, & perfectiſsimus: & ideo idea, &
cauſa omnium, & efficiens, & exem-
plaris ſeipſo, non alio quodam, ſed
tamen in modo ponendi ſpecies di-

uerſificati ſunt. Aliqui enim poſuerunt, quòd angelus omnia, quæ nouit per ſpecies, ſcit per ſpecies innatas: & huius poſitionis tradunt modum, & cauſam. Modus enim hic eſt. Quãuis in angelo ſint innatæ ſpecies in numero finito. ſ. rerum, quæ ſunt de prima conſtitutione mundi: tamen ſicut deus in prima conditione indidit rationes cauſales, & ſeminales rebus ad ſe multiplicandas, ita tradidit etiã ſpeciebus, quas impreſſit angelico intellectui: & ita omnia poſſunt ſine extrinſeca receptione cognoſcere. Cauſam autem hujus aſſignant: quia cum receptio fiat p quãdam abſtractionem, & proportionẽ, ad quæ concurrunt tanquam diſpoſitiua organum, & mediũ, & virtutes inferiores, & hoc non ſit in angelo reperire: dicunt, quòd nihil ab extra poteſt recipere. Sed huius poſitionis modum facile non eſt intelligere, qa difficile eſt videre, qua ratione ſpecies poſſunt multiplicari. Nam ſpecies vnius rei non generat ſpeciem omnino differentis rei: nec eadẽ ſpecies ſe multiplicat ĩ anima ſm numerum, cum in vna ſit anima, ſicut vnius obiecti vna eſt ſpecies in vno ſpeculo indiuiſo. Cauſam autem credo eſſe falſam: quia planum eſt, ꝙ angelus habet intellectũ poſſibilẽ, cũ non ſit purus actus. Planum etiã eſt, ꝙ habet agentẽ maioris virtutis, q̃ ſi eſſet corpori alligatus. Si ergo alligatus pôt abſtrahere, & poſſibili ĩprimere: quãto magis intellectus liber, & ſeparatus hoc poteſt? Ideo eſt alia poſitio, ꝙ angelus quædam cognoſcit per ſpecies innatas, vtputa naturalia, & neceſſaria & quæ fuerunt cum angelo concreata: ſed fortuita, & voluntaria, & futura contingentia intelligit per ſpecies acquiſitas, & receptas. Angelicus. n. intellectus eſt poſſibilis reſpectu hmôi ſpecierum: non tamẽ eſt tanta poſſibilitate poſſibilis vt humanus, qa humanus eſt poſſibilis omnino propter nuditatem. Eſt etiam poſſibilis propter coniunctionem cum phantaſmatibus: angelicus vero neutro modo, ſed poſſibilis eſt reſpectu prædictorum cognoſcibilium. Cum enim non habeant cauſam certam: ſolus deus, qui ſeipſo cognoſcit, eſt in actu reſpectu talis cognitionis: & ille qui cognoſcit in deo, vel per reuelationẽ factam a deo: angelus vero qui indiget informatione ſpeciei per naturã, eſt reſpectu talium in potentia, non in actu. Sed hæc poſitio videtur in ſe claudere duo oppoſita, ſcilicet, quòd angelus habeat ſpecies vniuerſaliũ, & ſuſcipiat poſt ſpecies ſingularium. Species. n. ſingulariũ eiuſdem ſpeciei nõ differũt niſi numero, & impoſſibile eſt accidẽtia eiuſdẽ ſpeciei diuerſa numero eſſe ĩ eodẽ ſubiecto: ergo nullus intellectus pôt hr̃e ſpecies plures hoĩs; ſed ſi habet vnam innatã, non poteſt aliam eiuſdem ſpeciei recipere, ſicut nec duæ albedines ſunt in eodem corpore. Quod ſi dicas duarum albedinum ſimilitudines eſſe in eodem aere, & diuerſa lumina eiuſdem naturæ (vt dicit Diony.) & facies duorum hominum in eadem imagine, non eſt ſimile: quia cũ idola, & lumina in medio diſtinguãtur per ſuas origines, diuerſe figuræ poſſunt in genere figurę differre ſpecie. Vel aliter ſufficit ſpecies figuræ cum numero, ſicut poſſum tres ſpecies omnino ſimiles contingere: & ſic videtur dicta poſitio cõtraria implicare. Amplius. Si ſpecies eſt totum eſſe formale indiuiduorum (vt dicit Boe.) nec eſt indiuiduatio niſi ex coniunctione formæ, cum materia: ſi ſpecies exiſtens in intellectu omnino abſtrahit a materia, nullo modo in eodem intellectu eſt ponere diuerſas ſpecies, ſiue formas ſolo numero differentes: & ſic redit idèm quod prius, ſcilicet, quòd ſi intellectus angelicus habet omnium vniuerſalium ſpecies innatas, nullam vlterius ſpeciem recipit, ſed ſufficiẽter per illas omnia cognoſcit. Et ide eſt tertia poſitio, quòd angelus omnia cognoſcit per ſpecies innatas: non quia non poſſit recipere ſpecies, tunc enim ſi deus crearet aliquod nouum ſpecie, neceſſe eſſet angelum ignorare: quod ſi falſum eſt, poſſet recipere. Et adeo hæc non eſt ratio: ſed hoc, quòd deus intellectũ angelicum poſſibilem tot ſpeciebus impleuit,

Hæc opinio ẽ Sco. hic. q. 2. quantum ad hoc qđ ponit ĩ angelo intellectũ poſſibilem.

Adeo q̄d hēre ſpēs cōcreatas eſt quodāmodo paſſio ꝓpria intellectꝰ angelici, & naturaliter ſequitur eius ītellectum, ex quibus facile ē reſpondere ad Scotū.

impleuit, quòd per illas poterat oīa
cognoſcere ſine omni receptione no
ua. Et ideo dicitur intellectus angeli
cus eſſe in actu reſpectu rerum, non
quia ſeipſo ſit in actu, vel quia ſit a-
ctus, ſed per ſpecies factus eſt ī actu:
& modus, & intellectus iſtius poſitio
nis eſt hic. Deus enim in angelis cō
creauit ſpecies vniuerſales omnium
ſciendarum rerum, & per illas certū
eſt, quòd poteſt omnia vniuerſalia
cognoſcere: poteſt etiam in ſingula-
ria, ſed non niſi componat adinuicē,
vt patet. Si ego habeo penes me ſpe-
ciem figuræ, ſpeciem hominis, ſpe-
ciem coloris, & temporis, & compo-
nam adinuicem, ſine noua receptio-
ne ſpeciei, cognoſcam indiuiduū, vt
in propria natura: ſed quia talis cō-
poſitio niſi eſſet ſecundum certitudi-
nem, & correſpondentiam ad ipſam
rē, eſſet fictio, & deceptio: ideo ange
lus huiuſmodi indiuidua, & ſingu-
laria non cognoſcit niſi dirigat aſpe
ctum ſupra ipſum cognoſcibile, & ſe
cundum illud quod eſt in re ipſe cō-
ponat ſpecies in ſe: & tunc habet ita
claram, & certam cognitionem de
re, ſicut ſi ſpeciem ſtatim reciperet.
Et hæc poſitio magis placet: quia cō-
cors eſt rationi, & philoſophiæ, & ſa
55 cræ ſcripturæ: & patet reſponſio ad
omnia obiecta ſi bene intelligatur.

AD illud enim, quòd obiicitur, ꝙ
angeli didicerunt, &c. Dicēdū, quòd
hæc poſitio bene ponit angelos mul
ta diſcere, ſed non propter hoc ſpe-
cies nouas recipere, nec illud eſt in-
compoſſibile. Ego enim habeo ſpe-
ciem hominis, & animalis, dū ſcio
vnam concluſionem de eis: ſed per
multiplicem conuerſionē, & collatio
nem poterit circa eaſdem res ꝑ eaſdē
ſpecies noua cognitio generari ī m di
uerſas operationes, & habitudines: &
ita aliquid addiſcam. ſed non nouā
ſpeciem recipiam: ſic & angeli mul
ta didicerunt, tum ex propria indu-
ſtria, tum reuelatione, tum ex expe
56 rientia. AD illud quod obiicitur,
quòd tunc cognoſceret contingentia
& abſentia. Dicendum, quòd (ſicut
tactum eſt) ad cognitionem harum
rerum particularium, & maxime
contingentium, non ſufficit habere
ſpecies innatas, niſi aſpectus angeli
cus conuertatur: & conuerſio requi-
rit dei exiſtentiam, vel in ſe, vel in
cauſa: requirit etiam præſentiam,
eo quòd uirtus angelica eſt finita:
ideo in approximatione aliqua pro-
portionali eſt, cum ſe conuertit ad
rem extra: & ita patet, quòd non pro
pter hoc cognoſcit futura, vel etiam
contingentia. AD illud quod obii- 57
citur, ꝙ aut non cognoſcit ſingula-
ria, aut habet ſpecies infinitas. Dico,
quòd cognoſcit ſingularia per ſpe-
cies vniuerſalium applicando, & ap
propriando. Vnde per appropria-
tionem proprie, & diſtincte cogno-
ſcit: nec oportet nouas ſpecies recipi,
nec oportet infinitas eſſe, quia ſingu
laria ad numerum finitum vniuer-
ſalium reducuntur: ſed finitę ſpecies
infinitis modis componi poſſunt: &
ideo nunquam tot ſingularia cogno-
ſcit angelus, quin adhuc poſſit co-
gnoſcere plura ſine receptione ſpe-
ciei nouæ, non tamen ſine directione
aſpectus ſupra rem. Ex qua directio-
ne non recipit ſpeciem a cognoſcibi-
li, cum ſit in actu per ſpeciem quam
habet: ſed dirigendo aſpectum ſpe-
ciem appropriat, & appropriando
componit: & rem ſingularem ſub
vna proprietate cognoſcit, & perfi-
cit, quia tota cognitio eſt a forma, &
forma hæc ſpecies eſt, quæ eſt to-
tum eſſe indiuiduorum. AD illud 58
quod obiicitur de applicatione, quòd
ſupponit cognitionem. Dicendum,
quòd verum eſt, quòd ſupponit co-
gnitionem, & relinquit cognitionē:
ſed tamen aliam præſupponit, aliam
relinquit. Angelus enim ſine con-
uerſione aliqua habet cognitionem
loci: & cum conuertit ſe ſupra locū,
cognoſcit omnes res, quæ ſunt in lo
co, applicādo ſpecies vniuerſales ad
ſingularia, & cōponenda, & illæ ſpe
cies ſub tali applicatione, & cōpoſi-
tione remanēt in angelico intellectu:
& ita relinquunt cognitionem nouā
ſine receptione ſpeciei. Ponatē etiā, ꝙ
nullam haberet cognitionem, ſed
ſolum ſpeciē vniuerſalis in intelle-
ctu ſuo: adhuc poterit applicare, &

appropriare non cauſaliter: ſed certitudinaliter. Quod patet ſic. Homo enim cum naſcitur, non habet cognitionem, nec ſpeciem ſingularium, nec communem, neq; propriam: ſola tamen directione aſpectus ſuper res cognoſcit omnia viſibilia, & recipit ſimul cognitionem certam, & ſpeciem quia denudatus erat a forma recepti: quòd ſi haberet ſpecies, multo meli⁹ poſſet, dirigendo aſpectũ ad res mũdanas, eas cognoſcere: non ſuſcipiendo ſpecies cum iam habeat, ſed ex directione: & applicare, & appropriare, & componere, & diſtincte noſſe.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus naturali cognitione diuinam eſſentiam in claritate eſſentiæ non poterat uidere, cũ eius ſplendor cuiuſcumque uirtutis creatæ uires tranſcendat.

Ad opp. DE naturali cognitione angeli reſpectu creatricis eſſentiæ. Et eſt quæſtio. vtrum angelus per cognitionem naturalẽ diuinam eſſentiam cognouerit in ſe ipſa ſine oĩ medio, & creaturę adminiculo. Et quòd ſic videtur. Angelus per naturam habet deiformem intellectum ſicut vult Diony. in lib. de diui. no. ſed intellectus humanus quãdo factus eſt deiformis cognoſcere poteſt deum in luce ſua: non enim efficitur deiformis, niſi per gloriam: ergo & hoc poterat angelus per naturam. Item. Angelus per naturam eſt ſpeculum clarum ipſius ſupremi luminis: ſed illud lumen ſemꝑ quantum eſt de ſe, & naturaliter ſuperſplẽdet ſpeculo intellectuali. Si ergo ſpeculum mundum obiectum ſoli claritatẽ ſuſcipit per naturam: ergo & angelus claritatem illius ſupernę lucis: ergo cum poſſit oculũ ad illam ſupnam lucem nullo obſiſtẽte dirigere, ſed & dirigendo cognoſcere: ergo uidetur, ꝙ naturali cognitione ipſam diuinam lucem in ſeipſa cognoſcat. Si dicas, ꝙ acies intellectus angeli retunderetur ꝑꝑ improportionabilitatem luminis. Contra. Semper manet improportionabilitas quicquid detur angelo: ergo nunquam videret. Item. Quæ ſunt eſſentialiter, & præſentialiter in potentia cognoſcente, cognoſcuntur per ſui præſentiam, & eſſentiam (ſicut dicit Aug. de trin. & ſuper Gen. ad literam) ꝙ anima ſeipſam, & habitus ſuos per eſſentiam, & ꝑſentiam cognoſcit. Si ergo deus ꝑſentiſsimus erat intellectui angelico, & hoc per naturam: ergo naturaliter ipſam diuinam eſſentiam in ſeipſa cognoſcebat. Item. Omne illud quod eſt ens cognoſcibile per ſe, aut cognoſcitur ꝑ ſui eſſentiam, aut per ſpeciem. Si ergo angelus cognoſcebat deum naturaliter (vt dicit Magiſter in litera) aut per ſpeciem, aut in ſua eſſentia: ſed nõ ꝑ ſpeciẽ: ergo &c. Quod autem nõ ꝑ ſpeciem videtur. Species enim eſt maioris ſimplicitatis, & abſtractionis, & puritatis, ꝙ̃ illud cuius eſt ſpecies: ſed nihil deo ſimplicius: ergo deus ſpeciem nõ habet: ergo non poterat angelus deum noſſe per ſpeciẽ, & nouit per ſpeciẽ, vel eſſentiam: ergo &c. Item. Angel⁹ per naturalem cognitionem deũ cognoſcebat. Aut ergo ſub velatione, aut facie reuelata. Nõ ſub velatione, quia velamen non eſt, niſi ꝑꝑ culpã, vel propter molẽ carnis coniũctam: Sed in angelo nulla erat macula culpæ, nulla moles carnis cõiuncta, nec phãtaſma tum obſiſtentia: ergo ſua naturali cognitione ſummã eſſentiã in ſua luce videbat. Item. Si angelus cognoſcebat deum, aut ergo per medium, aut ſine medio. Si ſine medio: ergo videbat in ſeipſo. Si per mediũ, ergo inter mentem angeli, & dei aliquid erat medium, quod eſt contra Aug. & contra rationem. Nam illud mediũ, aut eſſet magis proportionabile deo, ꝙ̃ mens angeli, aut minus. Si magis, ergo aliqua creatura ſuperior angelo. Si minus, ergo potius impediebat cognitionem, ꝙ̃ adiuuabat. Reſtat igitur, ꝙ angelus per cognitionẽ naturalem, cognoſcebat diuinam eſſentiam in ſeipſa. Contra. Ioh. 17.

Fundamenta. Iohan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te deum: ergo in viſione dei eſt beatitudo ſumma; ſi ergo hoc habet angelus per naturam: ergo ꝑ naturam erat beatus. Item. Adhuc naturalia ſalua ſunt in angelis, maxime quæ ſpectant ad intellectum: ſi ergo per naturam poterant diuinam lucem conſpicere in ſe: ergo & nunc poſſunt, ergo non ſunt in tenebris dãnationis, quod aperte falſum eſt. Item. Proximior eſt deo anima habens gratiã, q̃ ſit angelus habens ſola naturalia: ſed anima exuta oĩ gratia non poteſt aſpicere lucem ſummam, niſi adiuuetur per gloriã, ſicut patet de his qui ſunt in purgatorio, & fuerunt in limbo: ergo videtur, ꝙ nec angelus per naturam. Item. Lux diuinæ eſſentiæ eſt ſupra omnem intellectum creatum, quantumcũq; ille intellectus ſit excellens in naturalibus: ergo nunquam intellectus creatus in illam intuendam aſcendet virtute ſua, niſi deus condeſcendat per gratiam: ergo impoſſibile eſt, ꝙ angelus naturali cognitione cognoſcat diuinam eſſentiam. Item. Multo plus eſt deus ſupra intellectum angelicũ, q̃ ſit angelus ſupra intellectum humanum: ſed hõ nõ põt noſſe angelũ niſi angelus cõdeſcendat ei: ergo nec angelus ipſam diuinam lucem in ſeipſa. Item. Impoſſibile eſt, ꝙ aliquis oculus perueniat ad cognitionem luminis ſolaris, niſi per immiſſionem radiorum ſolis, quantumcunq; habeat alia lumina: ergo impoſſibile eſt ꝙ aliquis ad cognitionem ſupernæ lucis perueniat per illuminationem aliquam naturalem, vel acquiſitam, niſi deus ſuæ luminoſitatis radium immittat: ſed miſſio hæc non eſt niſi per gratiam: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliqua creatura, quantumcũq; nobilis, diuinam lucem in ſeipſa per naturam cognoſcat.

59 RESP. Dicendum, ꝙ angelus naturali cognitione diuinam eſſentiã non poterat videre in eſſentia, ſiue claritate ſua: & hoc patet, quia hæc cognitio eſt primum præmium, quo habito, mens creata quieſcit tanquã beata: & perfecta: hoc autem præmiũ nemo obtinet niſi gratuita dei influẽtia. Si autem quæratur ratio huius: ſane dici poteſt, quòd diuina lux propter ſui eminentiam eſt inacceſſibilis viribus omnis naturæ creatæ: & ideo per quandam benignitatis condeſcenſionem facit ſe cognoſci: ita ꝙ in illa cognitione cognoſcens multo plus agatur, quàm agat: illa autem condeſcenſio bonitatis quid gratuitum dicit: ſed conſtat, quòd non dicit diuinæ eſſentiæ humiliationem, quia non poteſt minorari: ſed dicit alicuius radij gratuitam immiſſionem per quam anima clare cognoſcit cum eſt miſſio in abundantia, ſicut erit in gloria: & ita angelus diuinam eſſentiam non poteſt per naturam cognoſcere in ſeipſa, ſicut oſtendunt rationes inductæ, & ſicut colligitur a Diony. in principio myſticæ theologiæ.

AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ eſt deiformis per naturam. Dicendũ, quòd hoc non dicitur, quia habeat deiformitatem, quam habet intellectus glorioſus per aſſimilationem, q̃ eſt in ſtatu perfecto: ſed deiformis dicitur, quia ſine ſuſceptione ſpecierum per id quod habet in ſe actu cognoſcit. 60 Ad illud quod obiicitur, ꝙ eſt ſpeculum clarũ. Dicẽdum, quòd deus refulget in omni creatura tanquam cauſa in effectu ſuo, & ex omnibus poteſt cognoſci, & maxime in creatura, quæ ipſius dei eſt inſignita imagine: ſed illa refulgentia luminis per quam videtur deus facie ad faciem, nõ eſt naturæ, ſed condeſcẽſionis, & gratiæ. Nec eſt ſimile de luce corporali, quæ naturaliter influit lumen in hæc inferiora: non ſic debet intelligi de luce æterna. Ad illud quod obiicitur, quòd deus principaliter eſt in anima, &c. Dicendũ, quòd eſſe præſens alicui hoc eſt dupliciter. Vel vt principium conſeruans, & continens, vel vt obiectum immutans, & mouens. Primo modo eſt deus præſens angelo, & lux ceco, ſecundo modo non: & ideo nõ eſt ſimile de anima, & eius habitibus, quoniam præſentes ſunt animæ vtroque modo. Et ratio huius eſt; quoniã

hæc cognoſcibilia non ſuperexcedũt cognoſcentis potentiam, & naturã.

62 AD illud qđ obiicit, ꝙ aut p ſpeciẽ, aut p eſſentiam, &c. Dicendum, ꝙ ad huc eſt tertius modus cognoſcẽdi. ſ. per effectum: cognoſcitur aũt deus p effectus viſibiles, & p ſubſtantias ſpirituales, & p influentiã luminis connaturalis potentiæ cognoſcenti, qđ eſt ſimilitudo quædã dei non abſtracta, ſed infuſa, inferior deo, quia in inferiori natura: ſicut dicit Aug. 9. de trini. &. habitum eſt in primo: & ita reſpondet illi rationi, ꝙ procedit ex

Aliter Sc. qui 2. ſen, diſt. 3. q. 9 arguit cõtra S. Th. ibi contra eſt ſcđm. ea enim arg. militant cõtra S. B.

63 diuiſione inſufficienti. AD illud qđ obiicitur de velatione. Dicendum, ꝙ non poſſe pertingere ad alicuius cognitionem, hoc eſt dupliciter, vel pp cordis obſcuritatem, vel pp cognoſcibilis profunditatem. Si primo modo, ſic dr̃ impediri velatione. Si ſcđo modo ſic impedit̃ non pp interpoſitionem velaminis, ſed pp ſublimitatem cognoſcibilis. Primo modo impeditur homo peccator. Secũdo modo angelus. Vnde nec videbat ſub velamine enigmatis, nec tñ facie ad faciem, quia medium eſt inter vtrũque, videlicet deum videre in ſpeculo abſ-

64 que enigmate. Ad illud quod obiicit̃, ꝙ aut cognoſcebat deũ per medium, aut ſine medio. Dicendum, quod per mediũ. ſ. per effectum: non quia illud mediũ magis erat proportionale, ſed magis erat ꝓportionale itellectui angelico: vnde naturaliter videbatur p ſpeculum, & per veſtigium, quamuis non per enigma. Nec illud eſt contra Aug. quia (ſicut infra melius patebit) Auguſti. vult quòd inter mentem, & deum non cadit medium, ſcilicet in ratione cauſæ efficicientis, vel influẽtis: cadit tñ mediũ manuductionis, quod tamen non habet rationẽ medij proprie, quia magis ſubſeruit potentiæ cognoſcenti, quàm præſit.

Cõcordat S. Tho. 1. par. q. 56. ar. 3. vide q. de veri. q. 18. ar. 1.

Arti. 3.

COnſequenter tertio loco quæritur de naturali angelorum dilectione, & de ipſa duo quærun tur. Primo de dilectione qua diligebant deum. Secũdo de dilectione qua vnus angelus diligebat alterum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelus atque homo, cum recti creati fuerint a deo, eorumque rectitudo in amore cõſiſtat habiles fuerunt ad diligendum deum propter ſe, & ſuper oĩa natural, delectione.

DE modo naturalis dilectionis ad deum. Et eſt quæſtio vtrum angeli dilectione naturali dilexerunt deũ propter ſe, & ſup omnia. Et ꝙ non vr̃, quia Bern. dicit. ꝙ natura eſt curua, ergo cũ ſeipſa reflectitur, magis diligit ſe, quam alia, & alia propter ſe: ergo &c. Item. Qui diligit aliquid ſupra ſe eleuatur ſupra ſe. Amor. enim iungit amantẽ cũ amato. Si ergo magis diligit qđ eſt ſupra ſe, q̃ ſe: ergo ſupra ſe eleuat̃: ſed nihil p ſe eleuat̃ ſupra ſe: ergo neceſſe eſt, ꝙ talis amor aliud principiũ habeat, q̃ naturã. Itẽ. Actꝰ dilectionis eſt nobiliſſimꝰ inter oẽs actus animæ: & motus iſte. ſ. diligere pp ſe, & ſup oĩa, eſt motus quo nullꝰ poteſt cogitari nobilior: ergo ſi natura poteſt in hunc ſine gr̃a, multofortius & in quemlibet alium: & ita nulla eſt opportunitas gr̃æ naturæ inſtitutæ. Et iterũ. Si nobiliſſimus eſt, deo eſt placitus, & acceptus: ergo dignus remuneratione: ergo gr̃a non eſt neceſſaria ad merendũ. Item. Dilectio naturalis diligit quod diligit per modum deſiderij, ſeu concupiſcẽtiæ: ſed oĩs cõcupiſcẽtia naturalis ſupponit aliquã indigentiã: ſed qñcunque aliquis diligit aliquid pp ſuam indigentiam magis diligit illud in quo eſt indigentia, q̃ illud quod ſupplet: vt cũ appeto veſtimentum propter indigẽtiam. corporis, & ſimiliter cibũ, magis diligo corpus, quàm veſtimentũ, vel cibum: ergo ſi angelus naturaliter diligit deum ꝓpter ſuam indigẽtiã: ergo magis diligit ſe, quàm deũ.

Ad opp.

Contra. Auguſtinus de fide ad Petrum Tales deus creauit angelos, vt ipſum per ſe diligerent, cuius ope ſe tales creatos eſſe cognouiſſent.

Funda-menta.

Item.

Item. Ratione vr̃, quia affectus angelicus amabat bonũ naturali dilectione: aut ergo quia bonũ, aut quia bonũ ſibi. Si qa bonũ. cũ deus eſſet ſumme bon⁹, magis ergo ipſum deũ quã aliquid aliud diligebat. Si quia bonum ſibi: ſed deus adhuc melius erat ei quam aliquid aliud: qa bonus imo optimus eſt affectui quærenti illum: ergo quocunque mõ, vr̃ ꝙ ipſum pp ſe, & ſuper oĩa diligebat.

Ad opp.

Item. Guſtus ſanus nõ errans in iudicio id magis deſiderat & magis amat quod eſt magis delectabile: ſed deus eſt maxime delectabilis: ergo cum angelus a ſua conditione hoc noſſet, & affectũ ſanũ haberet: ergo in eo pp ſe & ſuper omnia delectabat: ſed illud magis diligit in quo magis eſt, & ꝓpter ſe delectatur. ergo &c. Item. Hoc mãdatum de diligendo deũ pp ſe & ſuper oĩa erat ſcriptũ in corde angeli: ergo cõſcientia dictabat ei ꝙ ad hoc tenebatur: ergo ſi nõ ſic diligebat, cõtra conſcientiã faciebat: ergo peccabat: ergo ante peccatũ deum ſup omnia diligebat. Si tu dicas quod conſcientia non obligabat eũ niſi ꝓ tempore gratiæ, quia ante nõ poterat. Cõtra. Affectus angeli ante peccatũ non repugnabat intellectui, alioquin añ peccatũ erat bellũ: ſed intellectus dicit nihil eſſe diligẽdum ſuper omnia niſi deũ: ergo cum oporteret angelum aliquid diligere ſuper oĩa, neceſſe erat ꝙ aut diligeret deũ propter ſe & ſuper omnia, aut faceret contra cõſcientiam, & ita peccaret. Item. Angelus diligebat deũ, aut ergo fruens, aut vtens. Si fruens: ergo propter ſe & ſuper oĩa. Si vtens: ergo cum ſumma peruerſio ſit vti fruendis erat ꝑuerſus, & affectus erat in eo inordinatus cum faceret de via terminũ, & econuerſo, patet ergo &c.

65 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio tẽpore naturæ inſtitutæ tam homo, quam angelus habilis erat ad diligendum deum propter ſe & ſuper omnia. Et hoc patet: impoſſibile. n. erat eum aliter eſſe rectum. Rectitudo enim mentis conſiſtit radicaliter in amore. Amor autem rectus eſſe nõ poteſt ſi aliquid diligat ſupra deum vel æque, vel aliquid diligat propter ſe, & deum propter aliud: ſi ergo de⁹ fecit hominem & angelũ rectum patet, ꝙ vnicuique dedit habilitatẽ ad amandum deum ſuper omnia. & pp ſe. Patet etiam hoc planius, ſi attendamus quid eſt diligere propter ſe, & ſuper omnia. Contingit. n. aliquid diligi dilectione concupiſcentię, ſicut aliqs amat vinũ, vel amicũ ſiue amat ſociũ. Propter ſe vero aliqd diligere eſt non alterius gratia, ſed ibi ſiſtere, ſicut ebrioſus diligit vinum ꝓpter ſe. Propter aliud eſt alteri⁹ gratia, ſicut ſobrius diligit potum propter ſalutẽ. Similiter in amore amicitię propter ſe diligere eſt non alterius gratia velle alteri bonũ: ſicut dicit Philoſoph⁹, ꝙ diligimus amicos propter ſe, & ſi nihil oĩno boni debeat nobis ab ipſis eſſe. Propter aliud vero eſt alterius gratia, ſicut aliquis diligit hominem propter cõmodum ſuũ: ſicut dicit idem quod inimicos noſtros volumus eſſe iuſtos: vt nihil nobis noceant. Diligere vero aliquid ſup omnia amore amicitiæ, eſt nullo cõmodo vel incõmodo velle ipſum offendere, nec amicitiam ſoluere: ſimiliter dilectione concupiſcentiæ eſt nullo commodo vel incõmodo velle illud perdere. Quoniam igitur affectus angeli deum habere cupiebat propter ſe, qa ſumme bonũ & ſumme reficiens, nõ alteri⁹ boni gratia, & deo volebat bonum ꝓpter ſe, multomagis quã amicus amico, ſimiliter nullo commodo vel incommodo volebat deum offendere vel perdere vt manifeſtum eſt, & patet intuenti: dico quod deum diligebat propter ſe, & ſuper omnia.

Fundamenta.

A D illud ergo quod obiicitur, ꝙ motus naturæ curuus eſt. Dicẽdum, ꝙ aut Bern. intelligit de natura qua cõicamus cum brutis: aut ſi de ronali, intelligit ꝓut lapſa eſt: aut hoc vocat curuitatem, quod appetit ſibi. Sed eſto quod deũ appetat ſibi, non tamẽ aliquid magis diligit ſibi quam deũ, & ita nihilominus propter ſe, & ſup omnia. 67

68 Ad illud ergo quod obiicitur quod eleuatur ſupra ſe, Dicẽdum ꝙ eleuari ſupra ſe eſt dupliciter: aut ſupra ſuum poſſe, & hoc eſt impoſſibile

niſi adiuuetur natura· aut ſupra ſuũ
eſſe,& hoc ẽ poſſibile,& naturale: vñ
bene concedo,quod homo naturali-
ter natus eſt eleuari ſupra ſe,ideſt ad
69 id quod eſt ſupra ſe contemplando,
& amando. Ad illud quod obijcitur,
quod motus iſte vr̃ nobiliſſimus, &
difficillimus,& deo gratiſſimus.Dicẽ
dum qđ motus iſte aliter eſt gratiæ,
aliter eſt naturę inſtitutę. Naturę in
ſtitutę eſt ex quandam habilitate, &
rectitudine reſpectu boni. Gratię ve
ro eſt quia captiuatur affectus in ob-
ſequium Chriſti,ſicut intellectus per
fidem,tunc aũt captiuatur intellectus
in obſequium Chriſti, qñ cõtra illud
quod rõ ſua dictat aſſentit primę ve-
ritati, ſic & affectus quando id ad ꝙ
diligendum naturaliter inclinatur,
70 amore Chriſti paratus eſt odire, vel
econuerſo,qñ ad id,ad cuius odium
naturaliter inclinatur,paratus ẽ ama
re,& talis eſt affectus qui contemnit
vitã,& honores, & oẽ deſiderabile,
&amat odientes ſe,& lędentes ꝑpter
deum,& hic eſt ſolus affectus q deo
famulatur,& quẽ deus acceptat,& re
munerat:& hic non eſt a natura, ſed
ſolum a gratia. Aliter etiã differt hic
motus ab illo, quia ille a cognitione
naturali ſcilicet qui eſt dilectionis na
turalis alius eſt a cognitione fidei. Et
differt hæc cognitio ab illa,qa cogni
tio naturalis cognoſcit deũ ſumme
bonum propter diffuſionem,ſiue cõ-
municationem bonitatis in effectib⁹
creatis: ſed fides dictat deum ſumme
bonum per communicationẽ bonita
tis in diuinis perſonis, & vtraque co
gnitio dicit deum ſumme bonum, &
ſumme diligẽdũ : ſed multo nobilius
fides,ſiue cognitio gratuita : per hũc
modũ vtraque dilectio deum diligit
ſumme,ſed magis & nobilius dilectio
gratuita. Alia differentia cõſueuit da
ri,ꝙ dilectione naturali diligit deum
animus,ſiue affectus rectus,quia bo-
nus ſibi, & ideo ſumme diligit,quia
ſumme bonum ſibi,& omne bonum
quod eſt,& quod habet pendet ex ip
ſo,& nihil eſſet niſi per ipſum:nõ plus
deum diligit,quam etiã ſeipſum. Sed
dilectione gratuita diligit quis deum
quia bonus,& quia ſumme bonus di
ligit ſumme,& quia nõ eſt bonus ip
ſe homo, niſi inquantum eſt ad deũ,
non diligit ſe niſi propter deum,&
hoc dico dilectiõe gratuita. Et ſic tri
plex eſt differentia,prima eſt a parte
modi diligendi,ſecũda a parte cogni
tionis diſponentis,ſiue principij,ter-
tia eſt a parte motiui:omnes aũt ſunt
rõnabiles,ſed primẽ magis innitẽdũ.
Ad vltimũ ſoluendũ eſt per interem 71
ptionẽ,quia natura rationalis,de qua
nunc loquimur,nõ tñ amat ratione
indigentię:ſed etiam rõne conuenien
tię,& complacentię,& ideo magis il
lud, quod natum eſt ſumme delecta-
re,& ſumme placere.

QVAESTIO II

CONCLVSIO.

Angelus ratione optati maioris boni magis diligit ſuperiorem Angelũ: rõne vero intenſioris affectus, plus diligit æqualem: ratione vero impenſi beneficij, plus diligit inferiorem.

Fundamenta.

VTRVM Angelus naturali dilectiõe magis diligat ſuperiorem,an parem,an inferiorem. Et quod magis ſuperiorẽ videtur. Si angelus angelum naturaliter diligit,aut ergo,quia bonum, aut quia beneficum: ſed quocunque modo angelus ſuperioris ordinis magis eſt bonus, & iterum magis eſt beneficus, quia angelus inferioris ordinis a ſuperiori recipit illuminationes per eum modum per quem Diony. dicit: ergo &c. Item. Angelus per naturã inſtitutam deum ſuper omnia diligebat: ergo ſi illud quod magis approximat ad ſummum in omni genere ẽ magis intenſum: ergo ſi ſumme diligebat deum,ideſt ſuper omnia: ergo magis illud quod deo erat ſimilius, & proximius: ſed angelus ſuperioris ordinis eſt huiuſmodi: ergo &c. Itẽ. Angelus inferioris ordinis nolebat æqui-

æquiparari angelo ſupioris ordinis quantum erat de naturali appetitu: ergo magis, & eminentius bonum illi volebat, quã ſibi: ſed ſuper oẽs angelos pares, & inferiores ſe diligebat: ergo &c. Q̃d aũt magis diligeret angelũ eiuſdem ordinis vr̃. Dilectio naturalis concernit ſimilitudinẽ. Vnde eccle. xiij. omne animal diligit ſibi ſimile: ſed angelus eiuſdẽ ordinis ſimilior eſt angelo ſui ordinis quam alterius. ergo magis diligit. Item. Naturalis dilectio intenditur per familiaritatem, & domeſticitatem: vñ magis diligit homo naturaliter domeſticũ, & ſocium ſuum quam extraneũ: ſed maior eſt familiaritas. & ſocietas angelorũ eiuſdẽ ordinis: ergo &c. Itẽ. Ecclesia triumphans cõformis eſt eccleſię militanti: ſed in eccleſia militãte eſt diſtinctio ordinum, & religionum, & recto, & ordinato affectu, qui nõ repugnat gratię, plus iũgitur homo ei qui eſt eiuſdem profeſſionis: ergo pari rõne & angelus naturali dilectione plus diligebat angelos eiuſdem ordinis.

Ad opp.

Q̃d aũt magis angelos inferioris ordinis videt. Primo, quia probatio dilectionis eſt exhibitio operis: ſed angelus ſuperioris ordinis plus ſe communicat angelo inferioris quã paris, vel ſupioris, & ad hoc faciẽdũ ordinatur per naturam, non ſolum per gratiam: ergo &c. Itẽ.

Fundamenta.

Per naturam plus amat rõnalis creatura ꝑeſſe, ꝙ ſubeſſe: ſed angel⁹ medij ordinis ideo ſubeſt, quia habet ſuperiores: ideo ꝑeſt, quia habet inferiores: ergo ſi magis diligit præeſſe, magis per naturam diligit habere ordines inferiores quam ſuperiores: ergo &c. Item. Nos videmus in linea conſanguinitatis carnalis, quod magis diligit hõ eum qui eſt infra, quam eum qui eſt ſupra vel iuxta, vtputa magis filium quam patrẽ vel fratrẽ, & hoc eſt per naturam; ergo vr̃ pari rõne ꝙ in ordinibus angelorum magis affectio cõuertatur ad eum qui infra eſt, cum nullum ſit vinculum conſanguinitatis nec ſupra nec iuxta.

RESP. Dicendũ, ꝙ magis diligere aliquem hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut rõne boni optati, aut effectus intenſi, aut rõne effectus impenſi. Rõne boni optati, dicitur quis aliquem magis diligere quando ei maius bonum optat, & ſic dr̃ diligere magis, qã ad maius: hoc mõ naturali dilectione ꝓcedẽte ex iudicio rõnis rectæ magis diligebat angel⁹ angelũ ſuperiorem, volebat. n. ipſum excellere, & pl⁹ boni habere, ſicut & deus conditor voluit ſic ordinare. Rõne affectus intẽſi dr̃ magis alterum diligere, quando affectio eius plus trahit alterũ, & magis conſolatur de eius ſocietate & ſic dr̃ aliquis magis illum diligere cum quo libentius cohabitat, & ſic angelus magis diligebat per naturam angelum eiuſdẽ ordinis. Quia ſicut naturali affectu magis diligit quis compatriotas ſuos, maxime quando conformatur ſibi in moribus: & ſicut magis diligit homo eum qui eſt eiuſdẽ profeſſionis, & officij vbi inuidia non interponit partes ſuas: ſic angelus alterum angelum eiuſdẽ ordinis magis dilectiõe naturali amplecti intelligendũ eſt, cum ſe viderit a conditore in officij ęqualitate, & naturę ſimilitudine illi ſociatũ, nec eſſet tunc morum diuerſitas, nec inuidię malignitas. Rõne effectus, ſiue beneficij impenſi dr̃ quis magis eũ diligere cui plura bona impendit, & circa quem magis ſollicitatur, ſicut magis mr̃ cõfouet filiũ tenellũ, & ſollicitior eſt circa illum q̃ circa adultum, & magis circa infirmũ quam circa ſanũ, & hoc facit conſideratio maioris indigẽtiæ: & hoc modo dici poteſt, quod angelus ſuperioris ordinis magis diligit angelũ inferioris, quia angelus paris vel ſuperioris ordinis nõ indiget ſic ſua inſtructione, ſiue purgatione ſm quod angel⁹ inferioris ordinis. Et ſic ſm diuerſas vias, membra propoſitę quæſtionis ſe habent ſicut excedẽtia & exceſſa, & ideo rõnes ad tria prędicta membra decurrẽtes ſibi non obuiant, & concedi pñt quãuis nõ ſint multũ cogentes. Si aũt quis ex prędictis omnibus ſimpliciter velit inferre maioritatem dilectionis, vnica reſponſione poteſt omnibus obuiari. ſ. quod omnes procedunt ab inſufficienti. Si vero concluditur exceſſus dilectionis

dilectionis determinatę vel in bono optato, vel in effectu intenſo, vel in effectu impenſo, ſatis de plano omnes poſſunt concedi.

AN PERFECTOS ET BEATOS CREAVIT Deus angelos, an miſeros & imperfectos.

DISTINCTIO IIII.

De habitibus beatitudinis & miſerię angelorum.

POST hæc videndum eſt, vtrũ perfectos & beatos creauit deus angelos, an miſeros & imperfectos. Ad quod dici poteſt, ꝙ nec in beatitudine, nec in miſeria creati ſunt. Miſeri enim ante peccatum eſſe non potuerunt, quia ex peccato miſeria eſt. Nam ſi non fuiſſet peccatũ, nulla eſſet miſeria. Beati quoque nunquam fuerunt illi qui ceciderũt: quia ſui euentus ignari fuerũt idest peccati & ſupplicij futuri. Si.n.lapſum ſuum præſciuerunt, aut vitare voluerũt, ſed non potuerunt, & ita erant miſeri: aut potuerunt, ſed noluerũt, & ita erant ſtulti & maligni. Ideoque dicimus, quia non erant prçſcij euentus ſui: nec eis data eſt cognitio eorum quæ futura erant ſuper eos. Boni vero & qui perſtiterunt, forte ſuę beatitudinis prçſcij fuerunt. Vnde Augu. ſuper Gene. Quomodo (inquit) beatus inter angelos fuit, ꝗ futuri peccati atque ſupplicij prçſcius non fuit? Quæritur autem cur non fuerit. Forte hoc Deus reuelare diabolo noluit, quid facturus vel paſſurus eſſet: cæteris vero reuelare voluit quod in veritate manſuri eſſent. His verbis videtur Aug. ſignificare, qđ angeli qui corruerunt, non fuerunt præſcij ſui caſus: ideoque beati non fuerunt. Et quod angeli qui perſtiterunt, beatitudinem ſibi affuturã præſciuerunt, atque de ea certi in ſpe extiterunt: vnde quodã modo iam beati erant. Et reuera ſi ita fuiſſet, poſſet illos dici aliquo modo fuiſſe beatos alios vero non, qui neſciuerunt euentũ ſuum.

Prouer. 14

Quod nõ fuerũt mali angeli ꝓſcij ſui caſus, boni vero forte fuerunt ꝓſcij futuri boni.

Lib. 11. ca. 17

Quod opinando Auguſtinus hęc dixit non aſſerendo, ſcilicet quod angeli qui perſtiterunt, prçſcij fuerunt futuri boni.

Lib. & ca. iiſdem.

SED hoc magis opinando & quærendo dicit Augu. quã aſſerendo: vnde & huic opinioni opponens conſequenter ſubdit, Sed quare diſcernebantur illi a ceteris, vt Deus iſti quę ad ipſos pertinerent, non reuelaret, alijs vero reuelaret: cum non prius ſit ipſe vltor quam aliquis peccator, non.n.damnat ipſe innocentes, Hic videtur innuere: quod nec peccaturis futurũ malum, nec permanſuris futurum bonum reuelauerit, Ideoque nec illi qui ceciderunt vnquam, nec illi qui perſtiterunt vſque ad conſummationem beati fuerunt, quia beati non poterant eſſe, ſi de beatitudine certi non erant: vel ſi damnationis incerti erant. Vnde Augu. in eodem, Dicere (inquit) de angelis, ꝙ in ſuo genere beati eſſe poſſent damnationis vel ſalutis incerti, quibus nec ſpes eſſet quod mutandi eſſent

Augu. ſup Gen. li. 11. Cap. 19

Cap. 17

in

ſn melius: nimia prçſumptio eſt. Quomodo enim beati eſſe poſſunt, quibus eſt incerta ſua beatitudo?

Summã colligit prædictorum, confirmans omnes angelos ante confirmationem vel lapſum non fuiſſe beatos, niſi quis per beatitudinem accipiat illum ſtatum innocentię, in quo fuerunt ante caſum.

EX prædictis conſequitur, quod angeli qui corruerunt, nunquam beati fuerunt, niſi beatitudinem aliquis accipiat illum ſtatum innocentię, in quo fuerunt ante peccatũ. Illi vero qui perſtiterunt, aut ſuam beatitudinem futuram Deo reuelãte prçſcierũt, & ita ſpei certitudine aliquo modo beati fuerunt: vel incerti extiterunt ſuę beatitudinis: & ita aliter beati non fuerunt, quam reli qui qui ceciderunt. Mihi autem quod poſterius dictum eſt, probabilius videtur. Vide Auguſt. lib. 11 de ciuitate dei. Ca. 13

Reſponſio ad id quod quærebatur an angeli eſſent creati perfecti aut imperfecti, & dicitur quod perfecti fuerunt ſecundũ ad quid, & imperfecti ſecundum aliquid.

AD hoc autem quod quærebatur, vtrum perfecti vel imperfecti fuerint creati, dici poteſt, quia quodammodo perfecti fuerint, & quodam alio modo imperfecti. Non enim vno modo aliquid dicitur perfectum, ſed pluribus,

Quod tribus modis dicitur perfectum, ſecundum tempus, ſecundum naturam, & vniuerſaliter perfectum.

DICITVR nanque perfectum tribus modis. Eſt.n. perfectum ſecundum tempus, & perfectum ſecundum naturã, & eſt vniuerſaliter perfectum. Secundum tempus perfectũ eſt, quod habet quicquid tempus requirit, & conuenit ſecundum tempus haberi: & hoc modo angeli erant perfecti ante confirmationẽ vel lapſum. Secundum naturam perfectum eſt, quod habet quicquid debitum eſt, vel expedit naturæ ſuæ ad glorificationem: & hoc modo perfecti fuerunt angeli poſt confirmationem, & erunt ſancti poſt reſurrectionem. Vniuerſaliter & ſumme perfectum eſt, cui nihil vnquã deeſt, & a quo vniuerſa proueniunt bona, quod eſt ſolius Dei. Prima ergo perfectio eſt naturę conditę: ſecunda naturę glorificatæ: tertia naturæ increatæ.

Prædicta breuiter tangit, addens quales fuerunt angeli in conuerſione, & auerſione.

QVALES fuerunt angeli in creatione oſtenſum eſt, boni ſcilicet, & non mali: iuſti, id eſt, innocentes & perfecti quodã modo: alio vero modo imperfecti. Beati vero non fuerunt vſq; ad cõfirmationem, niſi beatitudo accipiatur (vt iam dictũ eſt) ille ſtatus innocentiæ, & bonitatis in quo conditi ſunt. Diſtin. 3

De

De habitibus beatitudinis,& miſerie angelorum.

DISTINCTIO IIII.

Poſt hæc videndum eſt &c.

Expoſi. SVPRA egit Magr̄ de habilitatibus naturalibus, & de habilitatibus ad pfectioné præparãtibus. In hac parte agit de habilitatib⁹ in ſtatũ perfectũ conſtituentibus, vñ inquirit vtrum angeli mox vt creati ſunt, fuerunt beati,& perfecti. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima proſequitur quæſtiones de beatitudine. In ſecunda de perfectione ibi, ad hoc aũt quod quærebať. Prima pars habet tres. In prima determinat quęſtionem quantum ad illos qui ceciderunt, oſtendens quod nunquam beati fuerunt. In ſecunda quantum ad eos qui remanſerunt,& hoc ibi, boni vero q perſtiterũt &c. In tertia breuiter reſumit pdeterminata de vtriſque, ibi. ex prædictis cõſequitur &c. Similiter ſecunda pars in qua proſequitur vtrum angeli ſint creati perfecti, habet tres particulas. In prima innuit, quod per diſtinctionem eſt reſpondendũ. In ſecunda ſubiungit diſtinctionem, ibi. dicitur nanque perfectum &c. In tertia vero reſumit prędeterminata breuiter oſtẽdens qualis facta fuit natura angelica, ibi. Quales facti fuerunt angeli in creatione.

Diuiſio.

Beati quoque nunquam fuerũt qui ceciderunt, quia ſui euẽtus ignari fuerunt.

Dub. 1 Contra. Ad hoc quod aliquis ſit beatus non oportet ſcire omnia: ſed ſufficit deum cognoſcere. Item. Beatitudo nõ eſt aliud quam clara viſio dei: ſed ad hoc requirit̃ cognitio euẽtus: ergo &c. Reſp. Dicendum, qđ ad beatitudinem nõ ſolum dos viſionis requiritur: ſed perfectę tentionis: perfecta aũt tentio non eſt niſi qñ eſt cũ ſecuritate, ſecurĩtas autẽ non eſt niſi vbi eſt ſecuritas de permãſione: & qa hoc angeli nõ potuerunt habere ſaltem q lapſuri erant, quia falſum erat ipſos permanſuros: ideo beati nõ fuerunt. Ad illud, quod obiicitur, quod ſufficit deum cognoſcere. Dicẽdum, q falſum eſt, imo oportet etiam perfecte tenere. Et quod ſubiungit, quod aperta,& clara viſio dei eſt tota merces. Dicendũ eſt quod hoc eſt verum per cõcomitantiam, vix enim aut nũquam eſt ita aperta dei viſio, quin ſit futurę permanſionis certitudo aut ſi non eſt, non eſt in illa perfecta beatitudo. hanc aũt viſionem apertã quæ eſt facie ad faciem nõ habuerunt angeli ante confirmationem, imo ſimul dei viſionem habuerũt, & tentionẽ: licet ante aliquatenus cognoſcerent, & amarent, ſiue ad hæc duo habiles eſſent.

Reſpon.

Quia beati eſſe non poterãt &c.

Cõtra. Certitudo damnationis potius eſt contraria beatitudini quã cõſona: ſed ſi certitudo nihil cõfert ad gloriam: ergo incertitudo nullo mõ impedit gloriam, ſiue beatitudinẽ perfectam. Reſp. Dicendum, quod de aliquo futuro dupliciter poteſt haberi certitudo vel in parte affirmatiuam, vel in partem negatiuam: & ſicut ad beatitudinem oportet habere certitudinem de eius ppetuitate futura, ita oportet habere certitudinẽ de miſeria nũquã futura: iſta enim duo ſunt omnino inſeparabilia. Certitudo ergo dãnationis nũquã futura confert ad gloriã: & qm̃ incertitudo ęque priuat certitudinẽ reſpectu affimationis ſicut & reſpectu negatiõis: ideo certitudo negatiõis, ita repugnat ſicut incertitudo permanſionis & ſic habet intelligi illud verbum. Dub. 2 Reſpon. 2

Dicitur namque perfectum &c.

Iſta diuiſio perfecti videtur inſufficiens, quia non tm̃ eſt perfectio ſm naturã, ſed etiam ſm gratiam,[& gloriam,& ſm gratiam eſt multiplex genus pfectionis. Item. Quęritur quare magis accipitur vnum genus perfectionis ſm tempus, quam ſm aliud accidens. Reſp. Dicendũ quod perfectum dicit complementum, ſiue complectionẽ in qua eſt ſtatus. Status autẽ ponitur in aliquo dupliciter, aut ſimpliciter, Dub. 3. Reſpon. 3

pliciter, aut in genere. Si ſimpliciter, ſic eſt tertiũ membrum. ſi in gñe creaturæ, hoc poteſt eſſe dupliciter aut in quantũ exit a deo, & ſic habet rationem veſtigij, & reperitur hæc perfectio in omni creatura quãdo pducta eſt ad modum, ſpeciem, & ordinẽ ſibi competentem. Alio modo inquantũ creatura redit in deum, & ſic eſt perfectio gloriç, & hanc vocat Magiſter perfectionem ſecũdum naturã: vnde ponendum, quod eſt perfectio ſecundum eſſentiam, & ſecundum participationem: & hoc dupliciter, vel ſecundum egreſſum, vel ſm regreſſum.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis quæruntur tria. Primum eſt quales creati ſunt angeli q̃tum ad gloriam. Secundum quãtum ad futuri euentus præſcientiam. Tertium eſt quantum ad cognitionẽ matutinam. Circa primum quæruntur duo. Primum eſt vtrum in ſui creatione habuerunt gloriam. Secũdum eſt vtrum habuerunt gratiam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angeli boni non fuerunt creati in ſtatu beatitudinis, ſi beatitudo ſtatum perfectum, cum omnium bonorũ plenitudine, viſione dei clara, tentioneque perfecta claudat. Quod ſi beatitudo tãtũ dicat priuationẽ cuiuſcunque mali, tã culpæ, quã pœnæ beati creati fuerunt.

Ad opp. VTRVM Angeli creati ſint i beatitudine, ſiue gloria. Et qđ ſic videtur. Ezechie. xxviij. Tu plenus ſapientia, & perfectus decore in delitijs paradiſi fuiſti: ſed eſſe in delitijs paradiſi, & eſſe plenum ſapientia eſt ipſa beatitudo quam dicimus æternam gloriam ergo &c. Item. Auguſt. in lib. de mirac. ſacræ ſcripturæ. Angelus in ſummo ſui ordinis honore conſtitutꝰ lapſus eſt (loquit̃ de angelo añ lapſum) ſed ſummus honor ordinis angelici eſt beatitudo & gloria: ergo &c. Item. Aug. de fi. ad Pe. Angelici ſpiritus ꝓ eo quod rõnabiles ſunt facti æternitatis, & beatitudinis donum in ipſa naturę ſuæ ſpiritualis creatione diuinitus acceperunt. Item. Idem de eccleſiaſticis dogmatibus. Angeli q in illa qua creati ſunt beatitudine perſeuerant, non natura poſſideant vt non mutenẽ: ergo ſi modo habent verã beatitudinẽ, patet quod in beatitudine creati ſunt. Item. Rõne vr̃: quia angelus a ſua creatione habuit habilitatem ad diligendũ deum propter ſe, & ſuper omnia: ergo habuit habilitatem ad fruendũ deo: ſed ipſe nõ habuit aliquod retardatiuũ ex parte affectus, nec obumbratiuum ex parte intellectus: ergo totaliter ferebat̃ in ipſum deum amore fruitionis: ergo cũ talis ſtatus, & actus ſit beatitudo, & gloria, patet &c. Item. Deus fecit li. ar. vertibile: ergo cum poſſit habere creatura rõnalis ipſum inuertibile, vt patet modo in ſanctis angelis, aliquibus debuit hoc modo facere: ſed non eſt inuertibilitas li. ar. in beato niſi per gloriam: ergo &c. Aut ſi dicas ꝙ non debuit facere, hoc non vr̃, quia debuit facere res optimo modo: ſed iſte eſt optimus ſtatus ipſius angeli: ergo aliquem in hoc ſtatu debuit facere. Contra. Iohan. viij. Ille in veritate nõ ſtetit: ſed beatitudo eſt ſtatus omniũ bonorũ aggregatione perfectus: ergo eſt ſtatus in veritate: ergo Lucifer non fuit factus beatus: ſed inter omnes perfectus, & nobilis eſt cõditus, ergo &c. Item. Obijcitur, qđ perſeuerantia, ſiue ſecuritas eſt de eſſentia, ſiue ſubſtãtia beatitudinis: beatus enim non eſt qui poteſt amittere bonũ, qđ habet: ſed angeli potuerũt amittere, quia amiſerũt: ergo &c. Itẽ. Nullus laudatur, vel vituperatur in his quæ habet a natura vel conditione: ſed ſicut dãnationi eſſentiale eſt vituperium, ita beatitudini eſſentialis eſt laus: ergo impoſſibile eſt, quod aliquis beatus ſit a conditione, imo eſt repugnantia ĩ adiecto. Item. Aut omnes fecit deus beatos aut aliquos. Nõ omnes conſtat, quia plures ex eis

Fund menta.

cecir-

ceciderunt. Non aliquos vt vř, quia
tunc illi præcellerent alios quaſi præ
excellentia improportionali;ergo lu
cifer non fuiſſet auſus ſe eis prępone
re:quod ſi auſus eſt,vř quod nulli cõ
diti ſunt beati. Si tu dicas quod ma-
iorem audaciam præſumpſit ſ. æqui
parari deo,quanto magis pręeſſe bea
tis : adhuc nõ ſoluit.Si enim deꝰ bea
tos condidit angelos ab ipſa cõditio
ne:hoc fuit,quia naturæ eorum cõſo
nabat vt ſub tali perfectione, & tam
nobili fierẽt:ſi ergo lucifer (vt dicũt
ſancti & Magiſter dicit in ſequẽtibꝰ)
ſplendidiſſima habuit naturalia, ma
gis debuit,& cõgruum fuit ipſius na
turam gloria inſigniri , quod ſi ipſe
(vt patet)beatꝰ factꝰ nõ,eſt patet &c.
RESP. Dicendum ſicut prætra-
4 ctum eſt ſupra. Quorundam opinio
fuit qđ angeli, quia ſunt ſpirituales,
& actuales,in inſtanti ſuæ creationis
fuerunt in actu conuerſionis.& auer
ſionis:& ſicut in prima auerſiõe ſunt
dãnati eſſentialiter illi q̃ auerſi ſunt,
ita in prima cõuerſione illi glorifica
ti ſunt ęternaliter qui cõuerſi ſunt:&
ita dicũt intellexiſſe Aug. & fuiſſe eiꝰ
poſitionem qđ aliqui ſint creati bea
ti ,& formati,quia ſimul tempore, li-
cet poſterius natura factum eſt cælũ,
& lux,ideſt angelica natura informis
& formata. Lux eñ(vt dicit Aug. xj.
de ciui.)dicuntur angeli, quia illumi
nati ſunt vt beatę ſemperque viuerẽt
Sed tamen hæc poſitio ſupra impro-
bata eſt tanquam falſa,& erronea ra-
tione illius partis quę dicit in primo
inſtanti fuiſſe auerſos. R õne alterius
partis pari rõne improbata eſt,& pa-
tet falſitas per Auguſt. de correctio-
ne,& gratia: vbi dř quod angeli, & ſi
beati ſint,erat tñ adhuc quod eorum
beatitudini adderetur ſi permanſiſ-
ſent. Cõſtat quod beatitudini,& glo
rię cum ſit inuariabilis non fit addi-
tio : conſtat etiã quod loquitur com-
muniter de bonis, & malis cũ dicit,ſi
permanſiſſent. Et ideo aliter eſt dicẽ
dum , quod beatitudo dupliciter põt
dici. Vno modo ſtatus perfectus ple- 5
nitudine omnis boni,& hęc ponit vi
ſionẽ dei clarã,& tẽtionem perfectã :
& hoc modo angeli non ſunt creati,
nec aliqui, nec omnes : ſed habuerũt
quidam ex eis in ipſa cõfirmatione.
Alio modo dř beatitudo ſtatus perfe
ctus priuatione omnis mali tam pœ-
næ , quam culpæ,& tales creati ſunt
angeli,quia innocentes,& impaſſibi-
les:& de hac beatitudine loquit̃ Aug.
ſed hęc non eſt perfecta, niſi cum ad-
ditur ei altera,& de hac currunt au-
ctoritates probantes ꝙ beati ſunt.

S. Tho. 1. par. q. 62. art. 1. vocat beatitudinẽ naturalem.

AD illud enim quod dicit Ezech. 6
In delitijs paradiſi fuiſti. Dicendum
quod ſicut primus homo conditꝰ eſt
& poſitus in delitijs paradiſi, quæ ta
men non erant delitiæ beatitudinis
pfectę,& ſicut data eſt ei ſapientia ad
cognoſcendum omnia mundana,ſed
non illa quæ eſt viſio dei in patria, ſi
mili modo intelligendum eſt in ange
lo. Quod dicit Aug. de mirac. ſacræ
ſcripturæ,intelligit quantum ad natu 7
ralia:quia ita bona habuit quod non
erat habiturus meliora, vnde & in il
lo loco conditus eſt,in quo erat beati
ficandus. Duæ vero ſequentes aucto-
ritates loquuntur de beatitudine ſm
illas duas differentias quas dixi. AD
illud quod obijcitur,quod habebant 8
fruitionem ſine retardatione. Dicen-
dum quod verum eſt,nõ tñ habebãt
in perfecta completione, quia deum
non videbant facie ad faciem: ſed in
effectibus cognoſcebant, & in ſeipſis
maxime,ſicut melius patebit infra.
AD illud quod obijcitur, qđ debuit 9
dari aliquibus libe. arbi. inuertibile.
Dicendum eſt quod (quantum eſt de
conditione) nullis debuit dari, quam
uis poſſit: quia homines,& ange-
los meliores iudicauit deus ſi
ei libaraliter deſeruirent,
ideo vtrunque poſuit
in manu con-
ſilij ſui.

QVAESTIO III.

5 CONCLVSIO.

Angeli non fuerũt creati in gratia gratum faciente, licet oppoſitũ non nulli defenderint: probabilior tamen eſt ea opinio quam Magiſter defendit.

S. Tho. 1. par. q. 62. art. 1. vocat beatitudinẽ naturalem.

Ad opp.

SVppoſito qđ angeli non
ſint creati in gloria, quę
ritur verum ſint creati ĩ
gratia. Et vr̃ quod ſic p
Aug. xij. de ciui. Creauit
deus angelos ſimul in eis condẽs na-
turam, & largiens gratiam. Itẽ. Super
6 illud Oſeæ, iij. Dilexerũt vinacia vua
rum glo. Hieron. Per vinacia intelli-
guntur dęmones q creati ſunt in ma
gna pinguedine ſpirit⁹. ſancti: ſed p
ſuperbiã arefacti de cælo ceciderũt:
conſtat quod pinguedo ſpiritus ſan
cti eſt gratia ſpiritus ſancti. Item. Da
maſ. expreſſius. Per verbum dei crea
ti ſunt omnes angeli, & a ſpiritu ſan-
cto per ſanctificationẽ perfecti: ſi er-
7 go ſanctificatio perfecta, non eſt niſi
per gratiam gratum facientem, & ip
ſe loquitur de omnibus: ergo &c. Itẽ.
Rõne vr̃, quod deus cum ſit liberaliſ-
ſimus, promptus eſt grãm dare omni
bus paratis recipere. Vnde & Anſel.
Ideo homo non habet grãm, non qa
8 deus non dat: ſed quia ipſe non reci-
pit: ſed nulla melior ꝑparatio ad gra-
tiam quam pura innocẽtia, & volun-
tas recta: ergo ſi hoc erant in angelis
a ſui origine, & creatione, per conſe-
quens & grã. Item. Fecit deus creatu
ram rõnalem ad inhabitandũ in ea,
9 & hoc q ipſe deus vult in ea habita
re: vnde Prouerb. viij. delitię meę eſ-
ſe cum filijs hominũ: ergo quod non
inhabitetur, venit ex aliqua praua di
ſpoſitione ex parte mentis; cum ergo
in angelis nulla praua eſſet diſpoſitio
ex parte mẽtis, imo omnimoda ido-
neitas ad gratiam, videtur &c. Item.
Promor eſt deus ad miſerẽdum, quã
ad condemnandũ: ſed ipſe fecit ange
los in ſtatu, in quo ſtatim poterant de
mereri &c. ergo in ſtatu in quo pote
rant mereri: ſed non contingit mere-
ri ſine gratia gratum faciente: ergo
&c. Contra. Aug. ſuper Gẽ. ad lite
ram. Per cælum intelligitur angeli-
ca natura informis p defectũ formę
naturalis: ergo informis fuit p defe-
ctum formæ ſuperadditæ naturę: ſed
hæc eſt gratia: ergo &c. Item. Greg.
xxxij. moral. tractãs illud verbum.
Ezec. xxviij. Aurũ opus decoris tui,
& foramina tua in die qua conditus
es præparata ſunt. Huius lapidis in
die conditionis ſuę foramina præpa-
rata ſunt: qa videlicet capax charita
tis conditus fuit, quaſi repleri voluiſ
ſet ſtantibus angelis, tanquam in or
namento regis poſitis lapidibus in-
hęrere potuiſſet. Habuit ergo iſte la
pis foramina, ſed per ſuperbiæ vitiũ
charitatis auro non ſunt repleta: ec-
ce expreſſe ꝙ non habuit charitatẽ.
Item. Ratione videtur, quia gratia in
angelo nullam habet retardationẽ:
ergo ſi haberet gratiam vnientẽ deo,
totaliter angelus ferretur in deũ: er-
go nunquam peccaſſet: ſed peccauit:
ergo nunquam charitatem, vel gratiã
habuit. Item. Sicut ſe habet culpa
ad damnationem æternam, ita gratia
ad gloriam: ſed ſtatim vt habuerunt
culpam, fuerũt damnati æternaliter
& obſtinati: ergo ſtatim vt habuerũt
grãm, fuerũt cõfirmati: ergo nunq̃
fuiſſent lapſi, ſi gratiam habuiſſent.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ hæc quæ- 10
ſtio facti eſt: & quia non inuenimus
aliam rationem quam congruitatis,
probabiliter poſſumus vtrunque opi
nari, ſicut & alij ante nos. Fuerunt
enim aliqui dicentes ꝙ angeli omnes
creati ſunt in gratuitis gratũ facien-
tibus. Et rõ quæ mouit eos fuit hęc
ex parte dei. ſ. perfecta liberalitas: &
ex parte creatorum idoneitas. Quia
enim ab inſtanti creationis erant va-
ſa, & receptacula munda, & deus eſt
promptus ſuam gratiã impartiri niſi
habeat obſtaculum ex parte ſuſcipiẽ-
tis: non dimiſit deus illa ad momen
tum vacua: ſed ſtatim vt condidit,
grã illuſtrauit: & talia debuerunt de
manu dei exire receptacula, vt ſtatim
eſſent prõpta in bonũ vſum. Vñ ſicut
ꝓbabiliter coniiciunt aliq, ꝙ de⁹ fe-
cerit arbores plenas fructibus, & alia
in ſtatu nobiliſſimo, & pfectiſſimo:

ſic etiam naturã angeli ornauerit gra
tia a ſui cõditione, quæ in primo vſu
bono ſine victoria erat ꝑpetuanda: &
in prima deordinatione ꝑpetualiter
amittenda. Hæc eſt vna poſitio : & ſa
tis vr̃ cõſona ſanctorũ auctoritatibꝰ,
vt patet inſpicienti. Fuerunt etiã alij,
qui dixerunt angelos non habuiſſe
gratiam gratũ facientẽ ab inſtãti crea-
tionis, ſed poſt. Et ratio quę eos mo
uit, eſt diſpoſitio angelicæ naturæ,
quæ fertur in id quod appetit ſine re-
tardatione. Vnde ſicut ex conuerſio
ne ad malum ita profunde conuerſi
ſunt, vt non poſſent redire : ſic imo
multo magis ex conuerſione ad bo-
num, ſiue ex habilitate, ita bono to-
taliter adhæſiſſent, ſi gratiam habuiſ-
ſent, ꝙ nunquã lapſi eſſent. Vñ non
vr̃ aliquo modo probabile ꝙ lucifer
habuerit gratiam : & ſi ipſe non ha-
buit, cum inter ceteros eſſet excelſus,
a maiori arguitur nec alios habuiſſe
a ſui origine. Hanc poſitionem videt
acceptare Magiſter : hanc poſitionẽ
cõiter tenẽt doctores : & ita huic tan
quam probabiliori, & communio-
ri concordant.

11 A D auctoritates in contrariũ ad-
ductas reſpondendum per diſtinctio
nem gratiæ. Vno enim modo gratia
dr̃ cõiter, prout comprehẽdit quod
naturalibus eſt ſuperadditum, natu-
ralibus inquam quæ ſunt de eſſentia-
li rei conſtitutione : ſicut dicit ex gra
tia habere bonum ingenium, bene le
gere, bene cantare, & huiuſmodi.
Alio modo dicitur ꝙ ſuperadditũ eſt
libero arb. ad rectitudinem faciẽs, &
diſponens : ſicut dicimus virtutes na
turales, ſicut innocentia, mititas, pie
tas. Tertio modo quod eſt ſuperaddi
tum tanquam rectificans, & cõplens,
& eleuans : & hæc dicitur gratia gra
tum faciens, quia facit hominem
acceptabilem deo : & ideo accepta-
bilem, quia conformem. Quando
ergo dicitur, quod angelo data ſunt
gratuita, aut non intelligitur de
gratuitis tertio modo dictis, ſed pri
mo vel ſecundo : quia ſic multa do-
na gratuita habuerunt. Aut ſi in-
telligitur de gratuitis ꝓprie dictis,
non intelligitur ab inſtanti creatio-
nis: ſed ſicut intelligitur peccatũ dia-
boli fuiſſe ab initio, quia ſtatim poſt
initium, & poſt primum motum deli
beratiuũ cecidit, ita intelligendũ eſt
de gr̃a angelorũ. Aut ſi intelligit̃ de
gratuitis proprie dictis, & ab inſtanti
creationis, hoc nõ intelligitur forma
liter, ſiue eſſẽtialiter: ſed diſpoſitiue:
vnde dr̃ aliquis creatus in aliquo, qa
in proxima diſpoſitione ad illud : &
ita per hanc triplicem viam ad aucto
ritates inductas, & multas alias quæ
poſſent induci, poteſt breuiter reſpõ-
deri. A D rõnes autem ſumptas a dei 12
liberalitate. Dicendũ, quod liberali-
tas eſt ſaluo ordine ſapientię, & iuſti-
tię. Quamuis enim ab inſtanti crea-
tionis cuiuſlibet hominis poſſet eum
beatificare, tñ longo tempore tardat.
Similiter quamuis poſſit cuilibet par
uulo gratiam dare ſine baptiſmate ſi
cut cum baptiſmate, tñ non dat. Et ra
tio huius eſt, quia gloria eſt bonum
laudabile, & ideo non dat̃ niſi ꝑ me-
ritum laudabile, & ideo cõuenit eam
dare præcedente aliquo merito con-
grui. Similiter quãdo confert gr̃am,
ſi confert adulto, cũ gratia faciat ha-
bentem dignũ gloria, non cõfert niſi
ad motum liberi arb. ſi habet vſum:
ſi vero non habet, ad motũ fidei alie-
nę, ſiue ad meritum Chriſti : ideo ſm
ordinem ſapientię nõ ſtatim debuit
dare, ſed expectare motum liberi ar-
bi. quod & fecit: vnde ad ſe conuer
ſis ſine mora dedit gratiã. Patet igi
tur reſpõſio ad illud quod obiicitur
de liberalitate, & inhabilitate: quia
non tantum exigit munditiam vt di-
ſpoſitionẽ, ſed motum liberi arbi. in
adulto: paruulo vero poteſt alienum
meritum ſuffragari, ſicut & demeri-
tum. Ad illud quod vltimo obiicitur 13
de ſtatu, quod in malo erat. Dicẽdũ
ꝙ falſum eſt : quãuis enim nõ poſſet
mereri ex his quæ acceperat : tamen
quia dominus ita promptus erat da-
re ſicut ipſe accipere, nullum habe-
bat obſtaculum in merẽdo, ſicut nec
in demerendo: & hoc patet. Sicut. n.
facile fuit diabolo auerti, ita facile
bonis angelis conuerti : & ſicut auer
ſio fuit demeritoria, ita cõuerſio facta
fuit meritoria ſtatim appoſita gr̃a.

vnde ſicut aliquis non indirectè dici
12 tur habere aliquid, quđ ſtatim habet
dum indiget, & petit, quãuis non pe
nes ſe habeat: ſic etiam non indirectè
potuerunt dici angeli gratiã habuiſ
ſe: quòd ſi habuiſſent maiorem facili
tatem ad malum, ſiue inclinationem,
& diuinum adiutoriũ in opportuni-
tate defeſſet, rectè obiiceret.

Artic. 2. Conſequenter circa ſecundum
duo quæruntur. Primum eſt, v-
trũ bonis reuelari debuerit futu
ra permãſio. Secũdũ ẽ, vtrũ reuelari
potuerit malis ſua damnatio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelo non fuit data præſcien-
tia ſui ſtatus, cum talis notitia
potius ad præmium, quam ad
meritum ſpectare videatur.

Ad opp. CVM nullis in creatione
data ſit gloria, nullis ẽt
data ſit gratia, verũ ali
quibus, data ſit futuræ
glorificationis præſcien
tia. Et quòd ſi videtur. Deus ab inſtã
ti ſuæ creationis angelos condidit re
pletos præſcientia rerum mundana-
rum: ſed deo magis placet, ꝙ ſerui
ſui habeãt ſcientiam de his, quæ ſpe-
ctant ad ſalutem. Si ergo præſcientia
futuræ ſalutis erigit animum, & dele
ctat: ergo cum aliqui eſſent ſaluandi,
vr quòd ſaltem debuit eis dari præ-
ſcientia talis conſtat enim; quòd po-
tuit. Itẽ. Si nõ fuerunt de ſalute certi:
ergo potuerunt rationabiliter dubi-
tare, & timere: ſed timor pœnam ha-
bet: ergo pœna ante culpam: ſed hoc
eſt inconueniens: ergo ſequitur, quòd
illi ſaltem debuerunt certificari, qui
13 erant ſaluandi. Item. Propinquiores
erant angeli ad gloriam, quàm nos
in miſerijs conſtituti: ergo ſaltem
tantam certitudinem, vel maiorem
habebant quantam nos habemus.
Sed nos habemus certitudinem ſpei:
ergo ipſi habebant hanc, vel aliam:
ſed hanc non habebant, quia ſpes eſt
certa expectatio futuræ beatitudinis
proueniens ex gratia, & meritis. Cum
ergo ipſi non haberent gratiam, &
merita certitudinaliter, ſperare eis
fuiſſet præſumptio: non ergo habe-
bant certitudinem ſpei. Sed non eſt
aliam dare, quàm certitudinem præ
ſcientiæ, vel reuelationis, ergo videt
aliquibus ſaltem eſſe data. Contra. Funda-
Plus eſt dare certitudinem de gloria, menta.
quàm dare gratiam: multis enim deꝰ
dat gratiam, quibus tamen non reue
lat certitudinaliter ſuam gloriam: er
go cum non habuerunt gratiam, ſi-
cut ſupra probatum eſt: patet, ꝙ nec
ſtabilitatis præſcientiam. Item. Dia-
bolus, ſiue lucifer nõ habuit præſciẽ
tiam de ſtatu, quia non erat perman
ſurus: ergo ſi ipſe fuit pleuꝰ ſapiẽtia,
& perfectus decore inter omnes, vr
quod nulli alii habuerunt. Itẽ. Oſtẽ
ditur per deductionem ad duplex in
conueniens. Vnum inconueniens eſt
excuſatio diaboli, ſiue ſui peccati.
Poſſet enim de peccato ſuo quodam
modo ſe excuſare, quia ſcientiam nõ
habuit quam deꝰ aliis angelis dedit.
Aliud inconueniens videtur accuſa-
tio dei: quia ante videtur puniſſe ma
los, quàm mali fuerint, & quòd ante
gratiam ſuam, ſiue donum ſcientiæ
ſubtraxerit, quàm aliis dedit, qui
non præcellebant ipſos nec merito
vitæ, nec dignitate naturæ.

RESP. Circa hoc duplex fuit opi 14
nio, ſicut tangit Magiſter in litera.
Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ
bonis, qui permanſuri erant, data eſt
reuelatio, ſiue præſcientia ſuæ ſtabili
tatis, & hoc loco ſpei, ratione cuius
iam quodammodo beati erant. Et in
nituntur illi verbo Augu. quod dicit
opinando ſuper Gen. ad literam, for
te deus diabolo reuelare noluit quid
facturus, vel paſſurus eſſet: cæteris ve
ro reuelare voluit, quòd in veritate
manſuri eſſent. Alia eſt poſitio, quòd
nullis data eſt præſcientia ſui ſtatus:
quia habere certitudinem de ſua per
manſione, eſt cognitio magis ſpectãs
ad ſtatum præmii, q̃ ad ſtatum meri-
ti: & huius ſignũ eſt, ꝙ deus aut pau-
ciſſimis, aut nullis reuelat quãtũcũq;
dilectis, & amicis ſe certitudinaliter
glorificandos. Hęc enim cognitio
potius eſt expediens ad gaudendum,

quàm ad merendum: vnde quia angeli erãt in ſtatu meriti omnes, quia nondum erant beati, ideo nullis data eſt hæc cognitio. Et hæc poſitio magis eſt rationabilis, & magis placet Magiſtro, & magis conſonat verbis Aug. ſicut patet in litera. & 11. de ciui. vbi dicit, quòd pares fuerunt angeli quantum ad conditiones ante lapſum. Vnde ſi alicubi videtur dicere contrarium: ſi quis inſpiciat adiacentiã, aut opinando, aut q̃rendo dicit: & ideo hęc poſitio magis eſt tenẽda.

15 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ deus dedit angelis præcognitionem rerũ mundanarũ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia cognitio vniuerſi ſpectat ad pfectionẽ naturalis cognitionis: ſed certa cognitio ſui ſtatus ſpectat ad perfectionem gloriæ: & ideo ſolum debet dari quando in ſtatu tali ponitur a quo non poteſt cadere:
16 & ſic patet illud. AD illud quod obiicitur: quòd ſi non erant certi, ergo videtur quòd rationabiliter poterant dubitare, & timere. Dicendum quòd eſt certitudo ex parte cognitiuæ, & ex parte affectiuæ. Certitudo ex parte cognitiuæ eſt duplex. Vna ſcilicet infallibilis, vt quãdo ita ſcit aliquid, quòd falli non põt. Altera probabilis, vt qñ habet veriſimiles rationes ad hoc; ſiue ad vnã partem: ita, quòd ad oppoſitum, aut nullas habet, aut paucas: & ĩ anglis fuit certitudo ſecundo modo, nõ primo. Ipſi enim rationabiliter coniicere poterãt ex his bonis, quæ acceperãt, quòd ad beatitudinem parati erant: maxime cum in ſe nullam viderent maculam. Certitudo ex parte affectiuæ eſt duplex: vna in expectando, alia in tenẽdo. Expectare eſt ſpei: ſed tenere eſt cõprehenſionis. Secunda, non potuit eſſe in angelis ante cõfirmationem: prima fuit ſemiplene, & minus plene, q̃ in viris ſanctis, quia in his ex gratia, & meritis, i illis erat ex affectione naturæ. Ex his patent obiecta: quia certitudo probabilis, quæ non habebat rationes ad oppoſitum, liberat & a dubitatione, & a pœnali timore. Patet etiam vltimo obiectum, quòd aliquã certitudinẽ habuerunt: ſed tñ non oportet, quòd eſſet maior certitudine ſpei. Et ad il- 17
lud quod obiicitur quòd proximiores erant. Dicendũ, quòd proximiores erant quantũ ad ſtatũ, quia medij erant inter gloriam, & miſeriam. Sed tamen quia magis diſtabant quantũ ad meritum, quia nondũ habebant pignus gloriæ, nec primitias ſpirit⁹ ſicut habẽt viri ſancti in hac vita: de quibus dicit Apoſtol. Ro. 6. Spes autẽ non cõfundit, quia charitas dei, &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus malus certam præſciẽtiam habere ex puris naturalibus ſui caſus non potuit, cũ is de contingentium numero extiterit, quæ ſolo deo poſſunt eſſe nota.

VTRVM malis angelis reuelari potuit ſuus caſus. Et quòd non videt. Omnis certa cognitio futuræ pœnæ, & miſerię eſt pœnalis: ſed ſi angelus certitudinaliter ſciret ſe pecccaturum, cũ certo iudicio cognoſceret peccatum eſſe puniendum, & peccatorem a deo ſeparatum eſſe miſerum, haberet & pręcognitionem certam ſuæ miſerię: ergo pœnam ante culpam haberet; Sed hoc eſt contra ordinem diuinæ iuſtitiæ: ergo ſi deus contra ordinem diuinæ iuſtitiæ non põt facere: deus non potuit reuelare. Item. Oĩs certa præcognitio de amiſſione alicui⁹ boni cogit hoĩem deſperare de illo: ſed deus neminem innocentẽ põt cogere ad deſperationẽ, quia non põt cogere ad peccatum: ergo non potuit angelo reuelare caſum ſuum. Item. Fiat argumentum Anſel. in lib. de caſu diaboli. Si diabolus ſciebat caſum ſuum, aut volebat, aut non. Si volebat: ergo iam ceciderat: ergo non præſciebat ſe caſurum. Si præſciebat, & nolebat; ſed quanto magis nolebat, tanto plus dolebat: & quanto dolebat magis iuſtior erat, & quanto magis dolebat, erat miſerior: ergo

Funda-
menta.

quanto

quanto iuſtior, tanto miſerior: ſed
17 hoc eſt inconueniens: ergo &c. Item.
Fiat argumentum Magiſtri. Si præ-
ſciuerunt: aut ergo vitare voluerunt,
& nō potuerunt, & ita miſeri fuerūt:
aut vitare potuerunt, & noluerunt:
& ita fuerunt ſtulti, & maligni. Si er-
go quodlibet iſtorum eſt impoſſibile:
impoſſibile eſt, q̃ habuerint, pſcien-
tiam ſui caſus. Sed cōtra. Dominus
Ad opp. potuit prædicere Petro ſine peccato
caſum ſuum, ſicut dicitur Matth: 26.
& in aliis euangeliis: ergo pari ratio-
ne potuit reuelare Lucifero. Item.
Bernard. de grad. humil. tractans il-
lud verbum Eſa. 14. Ponam ſedem
meam ad aquilonem, Puto per aqui-
lonem reprobandos homines fuiſſe
deſignatos: per ſedem, poteſtatem in
illos. Et in ſequentibus dicit, quòd in
præſcientia dei ſuum præuidit prin-
cipatum, ſcilicet, quòd debebat
præeſſe malis: & ideo dixit: ponam
ſedem. Ergo cum principatus ſeque-
Fundamenta batur caſum, & ſi potuit præuidere
principatū, videtur ſimiliter, quòd
potuit præuidere caſum. Item. Vide-
tur quòd rationes de pœna non va-
leant duplici ex cauſa. Deus enim po-
teſt ſeparare, quæ naturaliter ſunt cō-
iuncta, vt in igne calorem a luce, ſi-
cut dicit Baſilius: ergo multo fortius
cognitionē prædictam a pœna. Præ-
terea. Quantuncumque aliquid ſit
punitiuum: tamen non punit niſi
ſubiectum punibile ſit. Vnde ſi ani-
ma Petri eſſet in inferno, non puni-
retur: ergo cum angelus eſſet in ſtatu
illo innocens, & nullo modo ad pœ-
nam diſpoſitus: patet &c. Item. Vi-
detur, quòd ratio de deſperatione nō
valeat, quia ſicut præcognitio dam-
nationis eſt occaſio deſperationis:
ita præcognitio gloriæ eſt occaſio
præſumptionis. Sed præſumptio
non impedit, quin deus poſſit reue-
lare futuram glorificationem: ergo
pari ratione deſperatio non impedit
quin deus poſſit reuelare lapſum. Si
tu dicas, quòd non eſt ſimile: quia
ex parte illa eſt occaſio, hic eſt neceſ-
ſitas. Contra. Deſperare eſt actus vo-
luntatis deliberatiuę, & actus qui eſt
peccatum: ſed nihil poteſt cogere vo-
luntatem ad aliquid, maxime ad pec-
catum: ergo &c. Item. Præſcientia
dei non ponit neceſſitatem, ergo
nec præſcientia diaboli: ergo ſi ſci-
ret, quòd poſſet aliter eſſe, ergo poſ-
ſet adhuc ſperare: non ergo cogere-
tur deſperare.

RESP. Dicendum, quòd ange-
lus certam præſcientiam ſui caſus
habere non potuit. Cum enim hoc 18
eſſet contingens, ſcire certitudina-
liter oīa non potuit niſi ab eo q̃ cer-
titudinaliter omnia cognoſcit, &
tam neceſſaria, quàm contingentia:
quia eius cognitio ex re non pendet:
talis eſt deus ſolus: non ergo potuit
præſcire niſi domino reuelante. De⁹.
enim ſibi reuelare non potuit, quia
non debuit prædicere quod potuit,
ſicut prædixit Petro: quod non voco
reuelare: ſed certam interius illumi-
nationem dare ad præcognoſcendū
ſuum lapſum, hoc voco reuelationē.
Hanc autem dare deus non potuit de
potentia ordinata: quia talis præco- 19
gnitio de neceſſitate habet annexam
culpam, aut miſeriam. Aut enim ſibi
placeret, quòd laberetur, & ita eſſet
impius aut diſpliceret, & ita eſſet mi-
ſer, & doloroſus. Vtrumque eſt deo
impoſſibile, & inordinatum: ſiue in-
nocenti infligere pœnam, ſiue inno-
centem (dum eſt innocens) habere
culpam: & hoc probat ratio prima
Anſelmi, & Magiſtri. Alia vero ratio
de deſperatione probat, quòd nō po-
tuit angelis reuelari ſua damnatio:
quia impoſſibile eſt certum de dam-
natione ſperare: vnde illa via bona
eſt, & concedenda.

AD illud ergo quod obiicitur pri-
mo: quòd potuit ei deus reuela- 20
re, ſicut & Petro; Soluitur, quia
Petro non reuelauit, ſed prædixit:
vnde Petrus non intellexit ſimpli-
citer, ſed ſub conditione, vel e-
tiam non bene aduertit vſque ad
lapſum: ſic credo, quòd potuit præ-
dicere angelo. Tamen aliqui di-
cunt, quòd non eſt ſimile: quia
lapſus Petri erat reparabilis: non
ſic lapſus angeli. AD illud quod
obiicitur: quòd præuidit ſuum do- 21
minium: quare ſimiliter non ſuum

præcipitium. Dicendũ, quòd de ipſo
Bernard. miratur, & ſoluit, quòd ita
potuit eſſe, ſicut de Ioſeph, qui vidit
ſuum principatum, & non præuidit
ſuam venditionẽ. Sic ẽt diabolo po-
tuit dñs reuelare dñium, & non ꝑci
pitiũ: qm̃ dñium illud non de neceſ-
ſitate habet annexum præcipitium:
põt enim aliquis bonus dñari malis.
Aliqui tñ voluerunt dicere, ꝙ illud
quod dictũ eſt (ad aquilonem) verbũ
eſt Prophetæ. Diabolus enim vole-
bat ꝑeſſe, & aliis ſedẽ dñationis ſuæ
præponere: & propheta prædicens,
quod euẽturũ ſibi fuerat: dicit, aqui
lonem: & in hoc ſignans malos. Ad
22 illud quod obiicitur contra rõnem
de pœna. Dicẽdum, quòd ab ipſa co
gnitione ſeparare pœnam, ſiue dolo-
rem eſt auferre bonam voluntatem,
quia qui prẹuidet ſe facturum malũ,
& nõ dolet, hoc ipſo eſt malus: & ita
iſta cognitio neceſſaria diſpoſitione
diſponit animam vel ad pœnam, vel
ad culpam: nec debet deus auferre, &
ſeparare pœnam, vt ex hoc redundet
23 culpa: & ſic patet illud. Ad illud qđ
obiicitur de deſperatione. Dico, quòd
ſuppoſito, quòd præuideret lapſum,
& impoſſibilitatem reſurgendi coge
retur deſperare, quia hæc cognitio
non poteſt ſtare cum ſpe. Vnde ſi qs
non credit aliam vitam, neceſſario de
ſperat de futura vita, quia hæc neceſ
ſario exigitur ad ſpem: ſicut qui cer-
tus eſt de damnatione, deſperat de
ſalute. Vnde non eſt ſimile de præ-
ſumptionis occaſione, & præſcientia
dei: quia illa non auferunt quod eſt
neceſſarium ad humilitatem, & ſalu-
tem: ſed hæc præcognitio certa, ne-
ceſſario aufert certitudinem ad op-
poſitum, & ita certitudinem ſpei.

Artic. 3. CONſequenter tertio loco quæri-
tur vtrum creati ſint angeli illu
minati cognitione matutina. Et
circa hoc quæruntur duo. Primum
eſt, vtrum cognitionem matuti
nam habuerunt in ipſa
creatione. Secundum
eſt, vtrum veſper
tinam poſt
glorifi-
catio-
nẽ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelꝰ a ſui creatiõe matutinã
cognitionẽ nõ habuit cũ inter
creationẽ, & lapſum, vel meri-
tũ aliqua interfuerit mora. qđ
ſi ſecus qñq; uideatur dicere.
Angelus non aſſerendo, ſed in-
quirendo potius loquebatur.

QVOD in ipſa creatione habuerunt cognitionẽ matutinã oñditur primo ꝑ Aug. Aug. n. ſuꝑ Gen. quaſi per totũ ſic ꝓſequitur illos ſeptem dies, vt ꝑ hoc intelligat ſeptemplicem conuerſionẽ angelorum ſuꝑ res: & dicit, ꝙ ſimul tꝑe oĩa facta ſunt, & ab angelis cognita. Si ergo quilibet dies habet mane, & veſperam, & iſti dies fuerunt à principio conditionis angelicæ, quilibet angelus habuit cognitionẽ matutinam, & veſpertinã a ſuæ creationis primordio. Item. Idem Aug. 4. ſuper Gen. ad literam. Mens angelica pura charitate inhærens verbo dei, poſtea q̃ illo ordine creata eſt, vt ꝑcederet oĩa, poſtea vidit in verbo dei facienda, q̃ facta ſunt. Si ergo oĩa ſimul condita ſunt, neceſſe eſt ꝙ hãc cognitionẽ habuit angelus ab inſtanti creationis: ſed cognitio in verbo eſt cognitio matutina: ergo &c. Itẽ. Dion. dicit, ꝙ angeli ſunt lumina: ergo qđ angelus videt in ſe, videt in lumine: ergo ſi cognitio matutina eoipſo dr̃ matutina, quia eſt in lumine, cum angeli hoc habuerunt a ſua creatione: patet &c. Item. Angeli ante lapſum in principio ſuæ conditionis nullam habebant impuritatem peccati, nec obſcuritatem mentis: ergo videtur, ꝙ cognitio eorũ eſſet cognitio clara: ergo vr̃, ꝙ matutina; & ita ab inſtanti creationis cognitione matutina ꝑfecti ſunt. Contra. Cognitio matutina eſt cognitio qua qs cognoſcit in ipſo verbo: ſed in verbo non põt aliquis aliquid videre, niſi videat verbũ: verbũ aũt nullus põt videre, niſi beatus: ſi ergo angeli ĩ principio ſuæ conditionis non fuerunt beati, ſicut

Ad opp.

24 Funda- menta.

ſupr

ſupra ꝓbatũ eſt:ergo &c.Item. Lux
faciebat veſpere,& mane; ſed lux di-
cit angelicam naturã formatã , ſicut
dicit Auguſ.& ſup Gen.& de ciui.&
formata fuit ꝑ grãm,& gloriam.Cũ
ergo angeli nec grãm,nec gloriã ha-
buerint in principio conditionis,qa
non eſſent lapſi:ergo &c. Item. Si in
principio conditionis habuerunt co
gnitionem matutinã,cũ dęmones ha
beant ſibi data integra,& ſplendidiſ
ſima,maxime,q́ ſpectant ad cognitio
nem:ergo adhuc haberent cognitio
nem matutinã.Sed cognitio matuti-
na eſt in verbo, & in rationibus æter
nis: ergo dæmones adhuc haberent
iſtam cognitionẽ in verbo , qđ eſt cõ
tra Aug.de ciu.qui dicit de Chriſto,
ꝙ inoluit dęmonibꝰ nõ ꝑ id ꝙ eſt vi
ta,& lumen, & incommutabile : ſed
ꝑ quendam lucis effectũ.Item. Sicut
patet ex textu veſpera præcedit ma-
ne : vnde dr̃ factum eſt veſpere &c.
ergo cognitio veſpertina matutinã:
ſed cognitio veſpertina ſeqꝛ̃ exiſtẽ
tiã rerũ(ſicut dr̃ ſup Gen.ad literam
lib.4.vbi dicit Aug. Niſi prius ſit qđ
cognoſcaẽ,cognoſci non põt:ergo co
gnitio matutina ſequiẽ veſpertinam:
ergo oportet, ꝙ ſit poſt exiſtentia re
rũ :ergo non fuit concreata angelis a
principio. Et igitur qſtio , qũo ſi oĩa
ſimul creata ſunt:qualiter angelꝰ po-
tuit cognoſcere res fiendas de primo
creatis. Rurſus.Si matutina cogni-
tio eſt glorioſa,qũo potuit eſſe in an-
gelis a ſuo primordio, cum oẽs æqua
les fuerint:ſicut Aug.vr̃ velle dicere
ad Oroſium , & Magr̃ dicit in litera.
25 RESP. Dicendum , ꝙ circa hoc
diuerſę ſunt poſitiones,q́ conſurgũt
ex diuerſificatione verborũ Aug. in
hac materia. Quidam.n.attendentes
ad verba Aug.ſup Gene.ad literam,
dicunt, ꝙ qñ quæritur vtrũ angeli a
principio ſuæ creationis cognitionẽ
habuerint matutinã,faciẽda eſt vis:
aut enim quæritur de oĩbus , aut de
aliquibus. Si de oĩbus : ſic r̃ndent, ꝙ
non omnes habuerũt . Lucifer enim
nunquam habuit cognitionem ma-
tutinam,quia nunquam diuinam lu
cem vidit in ſeipſa:ſicut in antecedẽ
tibus monſtratum eſt. Si aũt quæraẽ
de aliquibus:ſic dicunt, ꝙ habuerũt,
quia ſimul tempore ſunt creati:& ad
deum per gloriam conuerſi: & in eo
dem inſtanti ſunt formati, & a tene-
bris diuiſi:& in eodem inſtanti res
oẽs cognouerũt ſm ſuum ordinem,
& connexionem: & hoc in ipſo ver-
bo. Quæ res,& ſi in eodem inſtanti,
& ſimul cum angelis fuerunt condi-
tæ:tñ angelorum conditione, & ipſo
rum ad deum conuerſione ſunt po-
ſteriores natura,& dignitate:& ideo
dr̃, ꝙ angeli in verbo cognouerunt
res faciendas,& illud expreſſe viden
tur ſonare verba Aug.in 4.ſup Gen.
ad literam,circa finem.Sed quoniam
Aug.11.de ciui.dei expreſſe vr̃ ſenti-
re contrariũ;ibi.n.dr̃, ꝙ fuerit mora
inter creationem & lapſum, & ꝙ an
te lapſum nec boni præſcij fuerunt
beatitudinis, nec mali miſeriæ,nec il
li lux,nec illi tenebrę erant : ideo ne
ſibi cõtradicere videãtur,diſtinguũt
aliqui cognitionem matutinam du-
pliciter . Cognitionem.n. matutinã
vocat Aug.cognitionem ĩ verbo. In
verbo aũt dupliciter dñr cognoſce-
re.Vno modo perfecte.ſ.ſpeculando,
& intuendo ipſum verbum, & in ip
ſo alia: & hæc cognitio facit beatos.
Alio modo ſuſcipiendo illuminatio-
nem a verbo:& in illa ſuſceptione co
gnoſcendo alia:& hæc cognitio fuit 26
angelis innata , quia indidit eis deus
oĩum ſpecies, & lumen , ſuper men-
tes angelorum expandit quo cogno-
ſcerent facta,& facienda. Et hæc co-
gnitio matutina eſt de qua loquitur
Aug.ſuper Gen. ad literã,& hæc fuit
in angelis:& per hoc ſoluit contra-
rietatem ad vtrãque partem.Hãc etiã
dicunt in dæmonibus remanſiſſe:ſed
obſcuratam propter culpam:ideo nõ
matutinam eſſe dicendam.Et ſicut di
ſtinguunt in cognitione:ita etiam di
ſtinguunt & in luce , & in tenebris. 27
Quod.ſ.vno modo dicuntur angeli
lux propter irradiationem ab illa ſu
perna luce procedentem ſm̃ ſtatum
naturæ,per quam cognoſcũt res in,
proprio genere cognitione,quæ dici
tur veſpertina, & referunt ad deum:
& ſic dicitur matutina: & tenebra ꝑ
oppoſitum dicitur ignorantia , quæ

ab angelis eſt excluſa: vnde dicuntur repleti fuiſſe ſapientia. Alio modo dicitur lux ipſe angelus propter irradiationem procedentem a ſumma luce ſecundum plenitudinem gratiæ conſummatæ, ſiue gloriæ, qua dicuntur angeli illuminati, vt beatæ ſapienterque viuerent: & in hoc ſtatu dicitur matutina cognitio proprie, quæ nunquam fuit niſi in angelis beatis: & ſic diuerſis modis loquitur Auguſtinus. Ex his patent rationes ad vtranque partem. Quia rationes ad primam partem intelliguntur de cognitione matutina large dicta, ſcilicet primo modo. Rationes vero ad oppoſitum intelligũtur de cognitione matutina propriæ dicta, quæ ſcilicet eſt per gloriam: & hoc curialius eſt dicere, quàm dicere, quòd Auguſtinus dicat contraria: & tanquam inſtabilis modo dicat hoc, modo contrariũ. Niſi enim diſtinguatur quod dicitur ſuper Ge. recte videẽ contrariari ei quod dicitur 11. de ci. dei. Quicquid aũt ſit de opinione Auguſtini in productione rerum ita determinatur. Quia licet cũ aliis ſanctis contradicere videatur, non eſt tamen credendum, quòd tantus homo ſibi contradicat, maxime in his quæ non retractat. Verum qualitercumque intelligantur verba eius, magis ſtandum eſt his, quæ dcuntur in libro de ciuitate dei, vbi loquitur aſſerendo, quàm ſuper Gen. ad literam, vbi ipſemet proteſtatur ſe loqui inquirendo. Cum igitur ibi dicat, quòd in angelo mora fuit inter creationem, & lapſum: ac per hoc inter glorificationẽ, & creationem, & cognitio matutina propriè ſit glorioſa: tenendum eſt, quòd illã non habuerunt a ſui cõditione.

AD auctoritates igitur in contrarium, aut ſoluendum eſt, quòd ipſe locutus fuerit inquirendo, & opinando: aut certe reſpondendum eſt per diſtinctionem, vt prædictum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus bonus habet cum matutina veſpertinam quoque cognitionem, quæ nõ temporis, ſed dignitatis inter ſe habent ordinem.

Fundamenta.

VTRVM in angelis ſit cognitio veſptina poſt glorificationẽ. Et quòd ſic videtur. Auguſt. 4. ſuper Gen. ad literam loquẽs de Hieruſalem ſuperna dicit, ibi ſemper eſt dies in contemplatione incommutabilis veritatis: ſemper veſpere in cognitione creaturæ in ſeipſa: ſemper mane ex hac cognitione in laudem creatoris eſt. Item, ratiõe eadẽ. Lux eſt, q̃ faciebat veſpere, & mane: ſi ergo lux q̃ facit mane eſt illuminatio gloriæ: ergo in hac illuminatione eſt veſpere: ergo in ſtatu gloriæ eſt cognitio veſpertina. Item, 28
Cognitio veſpertina ẽ cognitio rerũ in gñe ꝓprio: ſed angelus glorioſus ĩ ꝓprio gñe cognoſcit res: ergo cognitionem habet veſpertinã. Itẽ. Angelꝰ glorioſus amplius laudat deum, q̃ hõ viator: ſed homo viator non ſolum laudat deum in ſua maieſtate: ſed in operum ſuorũ multiformitate: ergo & angelus beatus: ſed hæc laus præſupponit cognitionem: ergo &c.

Ad opp.

Contra. 2. Cor. 13. Cum venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur qđ ex parte eſt: ſed cognitio veſpertina, ideo dr̃ veſpertina, qa tenebræ eſt admixta: angeli aũt vidẽt in luce plena: ergo &c.
Item. Cognitio fidei q̃ eſt p ſpeculũ 29
euacuatur adueniente glorię cognitioneq́ conſiſtit in videndo verbum æternũ. Si ergo cognitio veſpertina; ideo veſpertina eſt, qa in vmbra creaturæ: ergo non ſtat cum cognitione glorię. Item. Mane veniens expellit veſperam, & ſimiliter veſpera expellit mane: ſed in angelis continue eſt cognitio matutina, qua vidẽt in ipſo verbo ſine interpollatione: ergo nõ habet locum in eis veſpertina cognitio. Item. Veſpera eſt p declinationem

tionem ſolis ad occaſum: ſed in angelis beatis nunquam eſt approximatio ad occaſum: ſed continuus fulgor, & calor lucis æternæ: ergo nũquam eſt in eis cognitio verſpertina. Et ꝓpter hoc eſt quæſtio cum tam mane, quã veſpere vtrunque importet approximationem ad noctem, & tenebras, & angeli diſtẽt diſtãtia omnimoda tam a frigore peccati, quam ab ignorãtia veri, vr qđ nec matutina, nec veſpertina cognitio ſit ponenda. ſed potius meridiana. Quæritur igitur ꝓ quanto dicatur cognitio matutina, & pro quanto veſpertina, & quare nõ ponitr differentia tertia ſ. meridiana. Et iuxta hoc quæritur ad quos pertineant iſtæ cognitiones, & de ipſarum ordine, & prærogatiua, vt ſic eluceſcat harum cognitionũ quidditas, & natura.

30 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, qđ ſicut vult Augu. Omnis creatura (quantum eſt de ſe) tenebra eſt, deus aũt lux eſt, & tenebrę in eo nõn ſunt vllę, ſicut dicitr in prima canonica Iohan. j. vbi glo. Dies dicit illuſtrationem a luce procedentem ſuper hæc tenebroſa, mane aũt, & veſpera dicũt media inter diẽ, & noctẽ ſm acceſſum, & regreſſum. Intelligendũ igitur quod diuina lux illuminans angelũ illuminatione perfecta, ad cognitionem ſui facit angelũ lucẽ, & cognitio ipſius dei in ſe dies dicitur, quia pura eſt lux, & cognitio, & cognoſcendi rõ. Lux iſta angelica ſic illuminata habet cognoſcere creaturam, & ſic, quia cognoſcit id ꝙ eſt tenebra, eſt ei⁹ cognitio mane, vel veſpera appellata: ſed veſpera, prout cognoſcit creaturam in ſeipſa: mane prout ex illa cognitione cõſurgit ad laudem dei, ſiue ad laudandum deũ, & refert ad cognitionẽ ipſius, quam habet in verbo. Vnde Augu. de ciuit. dei, xj. cap. vij. Scientia creaturę incõparatione ſcientiæ creatoris quodam modo adueſperaſcit, itemque luceſcit & maneſcit cum ipſa refertur in laudem, delectationemque creatoris, nec in noctem vertitur, niſi cum creator amore creaturę relinquitur. Vnde nota, quod & ſi ad ſimilitudinem huius lucis viſibilis dicatur ibi mane, & veſpere, ſicut dictũ eſt, tamen eſt duplex differentia. Vna, quia ibi veſpera nõ vertitur in noctem, ſicut de luce materiali. Altera vero, quia mane nõ ſuccedit meridies, neq; diei veſperæ: ſed totũ eſt ſimul. Vñ Aug. ſuper Geñ. iiij. Simul (inqt) habẽt dies veſperam, & mane: & ſic patet quod in angelis beatis eſt nunc cognitio veſpertina cum matutina, nec hñt ſucceſſionem, vel ordinem temporis: habent tamen ordinẽ dignitatis. Quia dicit Aug. xj. de ciuit. cognitio creaturæ in ſe ipſa decoloratior eſt, quam cum in dei ſapientia cognoſcitur.

AD illud ergo quod obiicitur ꝙ euacuabitur ꝙ ex parte eſt. Dicẽdum ꝙ falſum eſt, imo bene poteſt eſſe perfecta in proprio gñe. Et ſi dicatur aliquo mõ minus perfecta, hoc eſt reſpectu cognitionis in verbo. Verũtamen non habẽt oppoſitionem, qa hęc imperfectio non venit ex parte cognoſcentis, ſed ex parte cognoſcibilis, vel ipſius medij: & per hoc patet ſequens de fide, qđ ibi eſt imperfectio ex parte cognoſcentis, nõ cogniti. 31

Ad illud ꝙ obiicitur, qđ veſpera declinat ad occaſum, & non cõpatitur mane. Dicendũ, ꝙ verum eſt in his vbi eſt veſpera, & mane pp lucis variationem, non ibi vbi ſimul conuertit ſe angel⁹ ad creaturam, & deũ. Nec eſt iſta diuerſitas niſi ſolum rõne diuerſi modi cognoſcendi, qui quãuis ſint diuerſi, nõ ſunt tñ oppoſiti: ſed vnus famulatur alteri, & vn⁹ pficit alterum, non excludit. Ex his etiam patere poſſunt aliæ quæſtiones ſ. in quibus ſint iſtæ cognitiones, qa ꝓprie in beatis angelis niſi nomina extendantur. Patet etiam quare nõ dicitur cognitio creaturæ dies ſiue meridies, ſed cognitio dei, quia omnia creatura, tenebra. Patet etiam quod cognitio matutina præcellit propter pleniorem lucem, ob quam clarior eſt, & certior, & altior, & ſic patet totum. 32

DE CONVERSIONE ET CONFIRMATIONE ſtantium, & auerſione & lapſu cadentium.

DISTINCTIO V.

Quales facti ſűt angeli auerſione cadentium. Eſa. 14

POST hæc conſideratio adducit inquirere, quales effecti ſint dum diuiderentur auerſione & conuerſione. Poſt creationem nanque mox quidã conuerſi ſunt ad creatorem ſuum, quidam auerſi. Conuerti ad Deum, fuit ei charitate adhærere: auerti, odio habere vel inuidere. Inuidiæ nanque mater eſt ſuperbia, qua voluerunt ſe parificare Deo. In conuerſis quaſi in ſpeculo relucere cœpit Dei ſapientia, qua illuminati ſunt, auerſi vero excæcati ſunt. Et illi quidem conuerſi ſunt & illuminati a Deo gratia appoſita. Iſti vero ſunt excæcati non immiſſione malitiæ, ſed deſertione gratiæ, a qua deſerti ſunt non ita quod prius debita ſubtraheretur, ſed quia nunquã eſt appoſita vt conuerterentur. Hæc eſt ergo conuerſio & auerſio, qua diuiſi ſunt qui natura boni erant, vt ſint alij ſupra illud bonũ per iuſtitiam boni, alii illo corrupto per culpam mali. Conuerſio iuſtos fecit, & auerſio iniuſtos. Vtraque fuit voluntatis, & voluntas vtriuſque libertatis. Gene. 1

De libero arbitrio breuiter tangit, docens quid ſit.

HABEBANT enim omnes liberũ arbitrium, quod eſt libera poteſtas, & habilitas voluntatis rationalis. Poterant.n. voluntate eligere quodlibet, & ratione iudicare, ideſt, diſcernere, in quibus conſtat liberum arbitrium, nec creati ſunt volentes auerti vel conuerti, ſed habiles ad volendum hoc vel illud, & poſt creationem ſpontanea voluntate alii elegerunt malum, alii bonum, & ita diſcreuit Deus lucem a tenebris, ſicut dicit ſcriptura, ideſt, bonos angelos a malis, & lucẽ appellauit diẽ, noctem vero tenebras, quia bonos angelos gratia ſua illuminauit, malos vero excæcauit.

Poſt creationem aliquid datum eſt ſtantibus per quod conuerterentur, nec merito aliquo, ſed gratia cooperante.

SI autem quæritur, Vtrum poſt creationem conuerſis aliquid collatum ſit per quod conuerterentur, ideſt, diligerent Deũ, Dicimus quia eſt eis collata gratia cooperãs, ſine qua non poteſt proficere rationalis creatura ad meritum vitæ. Cadere enim poteſt per ſe: ſed proficere non poteſt ſine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus, & qua non.

NON indigebat angelus gratia per quam iuſtificaretur, quia malus non erat: ſed qua ad diligendum deum perfecte & obediendum adiuuaretur. Operans quidem gratia dicitur, qua iuſtificatur impius, ideſt, de impio fit pius, de malo bonus. Cooperãs vero gratia, qua iuuatur ad bene volendum efficaciter, & deum præ omnibus

Quæ ſit gratia operans & quæ cooperans.

omnibus diligendũ & operandum bonũ, & ad perſeuerandũ in bono & huiuſmodi: de quibus poſtea plenius dicemus. Data eſt ergo angelis qui perſtiterunt cooperans gratia, per quã cõuerſi ſunt vt deum perfecte diligerent. Conuerſi ergo ſunt a bono quod habebant, non perdito ad maius bonum quod non habebant: & facta eſt iſta conuerſio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quæ gratia aliis qui ceciderunt appoſita non fuit. Diſt. 26. & 29.

An ſit imputadum illis qui auerſi ſunt.

IDEOQVE a quibuſdam dici ſolet non eſſe imputandum illis qui auerſi ſunt & non conuerſi, quia ſine gratia conuerti nõ poterant: ſed illa non eſt eis data, nec culpa illorum fuit quod non eſt data, quia in eis nulla culpa adhuc præceſſerat. Ad quod dici poteſt, quoniam quibus appoſita eſt ipſa gratia non fuit ex meritis eorum, alioqui iam non eſſet gratia, ſi ex merito quod eſſet ante gratiam daretur. Ad Rom. 11

Qua culpa gratia non eſt data eis qui ceciderunt.

QVOD vero alijs non eſt data, culpa eorum fuit: quia cũ ſtare poſſent, noluerunt, quouſque gratia apponeretur: ſicut alij perſtiterunt, donec illis cadentibus per ſuperbiam eis gratia appoſita eſt. Aperte ergo cadentium culpa in hoc deprehendi poteſt: quia licet ſine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant: per id tamen quod eis collatũ erat in creatione poterant non cadere, id eſt, ſtare: quia nihil erat quod ad caſum eos compelleret, ſed ſua ſpontanea voluntate declinauerunt: quod ſi non feciſſent, quod datum eſt aliis, vtique daretur & iſtis.

Quod angeli in ipſa confirmatione beati fuerunt: ſed vtrum eam meruerint per gratiam tunc ſibi datam ambiguum eſt, de hoc enim diuerſi diuerſa ſentiunt.

HIC quæri ſolet, Vtrum in ipſa confirmatione beati fuerint angeli: & an ipſam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quod in ipſa confirmatione beati fuerint, plures conteſtantur auctoritates, & ideo pro conſtanti habendum eſt. Vtrum vero per gratiã tunc ſibi datam ipſam beatitudinem meruerint, ambiguum eſt. Quibuſdam enim placet quod eam meruerint per gratiam quam in confirmatione perceperunt, ſimulque in eis meritũ & præmiũ fuiſſe dicuntur: nec meritum præceſſiſſe præmium tempore, ſed cauſa. Aliis autem videtur quod beatitudinem quam receperunt in confirmatione per gratiam tunc appoſitam non meruerint, dicentes tunc non fuiſſe eis collatam gratiam ad merendum, ſed ad beate viuendum: nec tunc eis datum eſſe bonum quo mererētur, ſed quo fœliciter fruerentur. Quod autem tunc in præmium acceperunt per obſequia nobis exhibita, ex dei obedientia & reuerentia mereri dicunt: & ita præmium præceſſit merita: & hoc mihi magis placere fateor.

Quales

Quales facti ſunt angeli auerſione, & conuerſione cadentium.

DISTINCTIO V.

Poſt hæc conſideratio &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter quales facti sũt angeli in ſua prima conditione. Hic ſecundo intẽdit agere quales facti ſunt auerſione, & conuerſione. Diuiſio. Diuiditur autẽ hæc pars in tres. In prima agit de auerſione, & conuerſione. In ſecunda de confirmatione, & obſtinatione, infra diſtinct. vij. Supra dictũ eſt quod angeli &c. In tertia, de ordinum diſtinctione, infra diſt. ix. poſt prædicta ſupereſt cognoſcere. Prima pars habet duas. In prima agit de cõuerſione, & auerſione. In ſecunda de ruina, quæ conſecuta eſt auerſionem: & hoc infra diſt. vj. Præterea ſciri, &c. Prima pars habet tres. In prima oſtendit quid ſit auerti, & conuerti. In ſecunda oſtendit a quo ſit, ibi Habebant enim omnes &c. In tertia quędam dubia circa conuerſionem mouet, & ſoluit ibi. Si autem quæritur vtrum poſt creationem. Et illa tertia pars habet tres partes ſm tres dubitatiões quas determinat & explanat. Primo enim determinat vtrum bonis gratia ſit collata, ad hoc vt efficaciter conuerterentur. Secundo vero. vtrum malis ſit ſua auerſio imputanda, cum gratiam non habuerint, ibi. Ideoque quibuſdam vr, &c. In tertia vero determinat vtrum cõuerſio fuerit meritoria confirmationis, ibi. Hic quæri ſolet vtrum in ipſa confirmatione &c. Et ſic tria tãguntur in vniuerſo ſ. auerſio luciferi, cõuerſio aliorum minorum, & conuerſio bonorũ.

Auerti eſt odio habere, vel inuidere.

Dub. 1 Contra. Nullius conſciẽtia poteſt odiſſe deum, cum omnes appetant naturaliter ſummũ bonũ: ergo vr ſm hoc, quod nullus auertatur. Reſp.

Reſpon. 1 Dicendũ quod Magr non diffinit hic quãcunque auerſionem: ſed auerſionem conſumatam, in qua eſt obſtinatio, & rebellio contra deum, quæ fuit in diabolo, ex quo vidit ſe non poſſe conſequi quod ambiebat. Ad illud ergo quod dicitur, quod nullius conſcientia poteſt deum odiſſe. Dicendũ quod Aug. illud retractat. Attamen veritatem aliquo mõ habet illud verbum, ſi intelligatur de deo in quantũ eſt ſummum bonum, ad quod participandũ facta eſt creatura rõnalis, vñ cum ſemper appetat beatificari, nũq̃ beatificans odit. Nihilominus cõtingit deum conſiderari vt iuſtum, ponentem leges, & infligentem pœnas, & ſic multi odiunt qui ſ. peccant in ſpiritum ſanctum.

Eſt eis collata gratia cooperans ſine qua &c.

Dub. 2 Contra. Gratia cooperans eſt ſubſequẽs reſpectu operantis: ſed nõ habuerunt operãtem, vt prædictum eſt, ergo nec cooperantem. Reſp. Dicendum, quod eadem grã dicitur operãs & cooperansr õne diuerſorum effectum, & ideo dicuntur nõ habere gratiam cooperantem, quia non habuerunt gratiam mundificantem voluntatem, habent tamen ipſam eandem gratiam vt adiuuantem in bona operatione, & iſti effectus ſunt ſeparabiles. Ad hoc ergo ꝙ dicitur quod illa eſt præueniens. Dicendum quod præueniens non dicitur ratione grẽ ſubſequentis: ſed ratione voluntatis. Vel dicendum, quod illæ ſunt differentiæ prout habent eſſe in libero arbitrio lapſo ſ. hominis, & ideo non habent locum in angelis. Alia patent. Reſpon. 3

AD intelligentiam huius partis in qua quæritur quales facti ſunt angeli per auerſionẽ, & conuerſionẽ tria quęrũtur. Primo quærĩt de auerſione luciferi, qui fuit caput totius malitiæ. Secundo quæritur de auerſione minorum angelorũ. Tertio de conuerſione bonorũ. Quãtum ad primum duo quæruntur. Primum eſt, vtrum peccauerit peccato ſuperbiæ. Secũdum eſt, quid fuerit eius appetibile.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Angeli peccatum a præſumptio ne ſumpſit exordium, in ambitione accepit complementum, in inuidia, atque odij auerſione fuit confirmatum.

Ad opp'. QVOD peccauerit pecca
to ſuperbię vr̃ ſic. Super
illud Lucæ.x. Videbam
Sathanã &c. Gloſ. Qui
ſingulariter elatus erat
vt in eius caſu ceteri de elatione time
rent. Item. Eccle.xxij. Initium omnis
peccati ſuperbia: ſed primũ inter oĩa
peccata fuit peccatum diaboli: ergo
&c. Item. Aug.xj. ſuper Geñ. ad lite-
ra. Factus cõtinuo ſe a luce veritatis
auertit ſuperbia tumidus, & proprie
poteſtatis delectatione corrupt⁹. Itẽ.
Iſid. de ſum. bo. lib.j. cap.x. Mox vt
factus eſt in ſuperbiam erupit, & præ
cipitatus de cœlo eſt. Itẽ. Ratione vi
detur, quia non contingit peccare ni
ſi tripliciter, videlicet aut cõcupiſcen
tia carnis, aut concupiſcentia oculo-
rum, aut ſuperbia vitæ. Sed primum
peccatum non potuit eſſe carnis con
cupiſcentia, nec potuit eſſe appetitus
diuitiarũ, quia ſpiritus iſtis non indi
get: ergo neceſſe eſt quod fuerit ſuper
bia vitæ. Item. Genera peccatorũ ſpi
ritualium non ſunt niſi quatuor, prę
ter auaritiam quæ tenet quaſi mediũ
inter carnalia, & ſpiritualia ſ. ſuper-
bia, ira, accidia, inuidia. Sed in omni
bus tribus generibus eſt odium: ergo
cum omne odiũ cauſetur ab amore,
odium inordinatũ cauſatur ab amo-
re inordinato: ergo ante iſta tria gña
oportet aliquod peccatum ſpirituale
præcedere in diabolo: ſed hoc nõ po
tuit eſſe niſi ſuperbia: ergo &c. Item.
Nunquam peruertitur affectus, niſi
prius peruertatur iudicium: & nun-
quam ꝑuertitur iudicium in his quæ
ſunt de neceſſitate ſalutis, niſi aliqua
excæcatio fit in ratione: ergo excæca
tio rationis præcedit omnem appeti
tum. Sed excęcatio non poteſt eſſe qn͂
præceſſerit peccatum: & non potui
præcedere peccatum appetitus, ergo
præceſſit peccatũ præſumptionis: ſed
hoc eſt peccatum ſuperbiæ: ergo &c.
Contra. Quod fuerit primum pecca
tum omiſſio videtur, quia ſi ipſe deli-
beraſſet vtrum illud eſſet appetẽdũ,
nunquam peccaſſet, nec aliter vitare
poterat: ergo tenebatur deliberare: &
ante omiſit deliberare, quam illud ap
peteret: ergo ante omiſit, quam ſuper
biret. Si forte dicas, qđ ꝑ intellectum
deiformem poterat ſine deliberatio-
ne videre, quid faciendũ. Contra. Ad Funda-
hoc quod ipſe hoc inſpiceret, opor- menta.
tuit ipſum cõſiderare circunſtantias
appetiti, & conſequentia, & iſta ſunt
multa. Sed ſimplex virtutis finitæ, ꝙ
cognoſcit multa per multa, impoſſibi
le eſt ſimul multa cognoſcere, cum ſe
totaliter conuertat ad cognitum: er-
go neceſſe habuit liberare. Propter
hoc non ſoluit, quia quicquid eſſet,
tenebatur vitare peccatum, tenebatur
reprimere cogitationem ſuam, ne ꝓ-
cederet ad conſenſum & hoc antequã
cõſentiret: ergo ante omiſit: ergo &c.
Item. Videtur, quod peccato ingrati-
tudinis. Bernard. de gradibus humi-
litatis, qa gratuitæ bonitati dei, a qua
conditus es ingratus exiſtis, ſi iuſti-
tiam quam expertus non es non me
tuis, ideo audacter culpam cõmittis:
ergo ante fuit ingrat⁹, quam commit
teret culpã illam ſuperbiæ. Item. Rõ
ne videtur. Tenetur quis gratias age
re de beneficijs quando illa conſide-
rat: ſed diabolus conſiderauit benefi
cia dei quãdo reſpexit ſuam pulchri-
tudinem. & excellentiam, & non egit
gr̃as, imo oppoſitum fecit, qa voluit
ſibi attribuere, ꝙ dei erat: ergo &c.
Item. Videtur quod pecato infidelita
tis, quia Anſel. de peccato diaboli, &
Bernard. de gradi. humi. dicit, quod
diabolus non credidit ſe eſſe puniẽ
dum ſiue credidit ſe non debere ꝑuni
ri: ſed qui credit peccatum a deo im-
punitum relinqui, eſt infidelis: ergo
diabolus antequam peccaret appeten
do, peccauit per infidelitatem. Itẽ. Rõ
ne videtur, quia diabolus nunquam
appetiuiſſet, niſi crediſſet ſibi eſſe
bonum, vel poſſibile: ſed omnis q cre
dit creaturam poſſe æquari ipſi crea-
tori eſt

tori eſt infidelis: ergo diabolus ante-
quam ſuperbiter infidelis fuit. Item.
Videtur quod peccatum curioſitatis
fuit primum. Bernard.de gradi. hu-
mi.c.xij.per curioſitatem a veritate
cecidit,quia quod prius ſpectabat cu
6 rioſe,affectauit illicite,& ſperauit præ
ſumptuoſe. Item.Hoc videtur rõne.
Quia curioſitatis vitium eſt diligen
ter reſpicere,quod non licet appetere
ſm illud,non licet intueri quod non
licet concupiſci·ſed diabolus diligen
ter aſpexit,quod ſupra ſe erat,quan-
do dixit.In cælum aſcendã:ergo ma-
nifeſtum &c. Item. Qđ inuidia fuit
videtur. Ang. de ſancta virginitate,
loquens de ſuperbia, & inuidia . His
duob⁹ diabolus eſt:ſed in primo pec
cato factus eſt diabolus: ergo fuit ſi-
mul inuidia,& ſuperbia:ergo qua ra
tione ſuperbia primum,& inuidia.
Item.Ratione Magiſtri videtur.Sicut
cõuerti eſt charitati adhærere, ita ab
oppoſitis auerti eſt odio habere , vel
in videre:cũ ergo primo peccato dia-
bolus fuit auerſus , inuidia fuit eius
primum peccatum.

7 RESP. Ad hoc notandũ, quod
aliqui voluerunt dicere ad prædictas
rõnes,& auctoritates,quod diabolus
ſimul tempore peccauit plurib⁹ gñi-
bus peccatorum:naturaliter tamẽ,&
principaliter p̃ alijs peccatis fuit pec-
catum ſuperbiæ. Et ſic rñdent vnica,
& breui rñſione ad omnia obiecta ꝙ
verum concludunt. Sed;hæc reſpõſio
nec verum dicit, nec ſoluit. Nõ dicit
verum, quia cum effectus diaboli ſit
ſimplex ſicut intellectus , intellectus
nõ poteſt ſimul plura intelligere,vel
plures cogitationes habere:ſimiliter
nec affectus ſimul,& in eodem inſtan
ti plura peccata committere.maxime
quæ ſpectant oĩno ad diuerſas actio-
8 nes,ſicut infidelitas,ſuperbia,& inui
dia. Præterea. Eſto,qđ vera eſſet, non
ſoluit,quia prædictæ rõnes non tan-
tum probãt ꝙ prædicta peccata comi
tentur ſuperbiam,ſed antecedant. Et
ideo aliter eſt dicendum,quod eſt lo
qui de peccato quantum ad triplicem
ſtatum ſ. quãtum ad inchoationem,
conſummationem,& confirmationẽ.
Peccatum diaboli initiatũ eſt in præ
ſumptione·ſtatim enim vt ſuam vidit
pulchritudinem,præſumpſit. Conſu
matum eſt in ambitione,quia præſu-
mens de ſe appetijt quod omnino ſu
pra ſe fuit,& ad quod peruenire nõ
potuit.Sed confirmatum eſt inuidiæ,
& odij auerſione,quia ex quo obtine
re non potuit quod appetijt:ideo in-
uidere cepit,& affectu odij cõtraire.
Et in hoc firmatũ eſt, quia hæc omni
no ipſum a deo ſeparauit,& perfectũ
obſtaculum poſuit,ſicut perfecta cha
ritas perfecte deo iungitur. Concedẽ
dæ ſunt ergo rõnes primę, quod ſu-
perbia fuerit primum peccatũ:nã ſu-
perbia p̃ſumptionis,& tumoris pri-
mum fuit generatione,ſuperbia am-
bitionis primũ fuit conſummatione. 9

Iſta impugnantur a Sco.diſt.6 q. 2. ibi. Quantum ad primũ. Cõcordat poſitiõi . S.Bon. S. Thom. 1 . par.q. 63. ar.2. & 2. ſent . diſt. 5.q. 1 .art. 1.& 3.contra gent. cap. 108

AD illud quod obijcitur de omiſ 10
ſione . Notandum quod omiſio nec
fuit,nec potuit eſſe principale peccatũ
ſiue primum,quia dimiſſio boni ve-
nit ex timore male humiliante,& oĩs
talis timor venit ex amore male in-
flammante.Vnde nullus dimittit ali-
quid facere quod debet , niſi aliquid
amet,quod non debet , ſicut aliquis
omittit ire ad matutinum,quia amat
ſomnum,& quietẽ in lectulo:hac ea-
dem ratione non potuit peccatũ pri-
mum eſſe ingratitudo, nec etiam in-
uidia . Dicendũ eſt igitur, quod non 11
quæcunque dimiſſio inducit peccatũ
amiſſionis.Contingit enim omittere
circunſtantiam,& tunc non eſt pecca
tum omiſſionis,ſed negligentia quæ-
dã.Contingit omittere actum,& hoc
dupliciter,vel generaliter,vel ſpeciali
ter. Generaliter,ſm quod apprehen-
dit præceptũ affirmatiuum,& negati
uum·ſpecialiter cõtra affirmatiuum,
ſicut transgreſſio cõtra negatiuum :
vnde non omittit qui non vitat for-
nicationẽ: ſed qui non honorat parẽ
tes:& ſm quod eſt actus ſpecialis põt
eſſe actus principalis . vel non princi
palis.Et non eſt omiſſio peccatũ prin
cipale,niſi propter actũ principalẽ :
ſicut patet de eo q tenetur ire ad ma-
tutinas,tenetur ſe induere,& ſurgere
de lecto,& ſic de aliis , & quãuis ſint
multi actus.vna eſt omiſſio . Ad hoc
aũt ꝙ ſit peccatũ aliqd cenſendũ eſſe
peccatũ omiſſiõis,oportet qđ ſit omiſ

ſio

ſio actus non circunſtantiæ, affirmati
ui non negatiui, principalis non an-
nexi. Sicut autẽ patet, non eſt ſic in ꝓ-
poſito, quia diabolus actum principa
lem aliquem ad quem tenetur nõ di-
12 miſit: ſed id appetijt, qd nõ debuit:
& ſic patet breuiter de omiſſione. Ad
illud quod obijcitur de ingratitudi-
ne. Dicendum, quod ingratitudo po
teſt dici dupliciter ſ. negatiue, vel pri
uatiue. Negatiue, quando quis nõ eſt
gratus deo vt debet, & ſic eſt circun-
ſtantia omnium peccatorum. Priua-
tiue, quando non tantum nõ eſt gra-
tus, imo contrarie mouet, vt puta qñ
cogitat de bñficio vt eſt bñficium, &
pariipẽdit bñficiũ vel bñfactorẽ, &
ſic eſt ſpãle peccatũ. Sic autẽ non pec-
cauit diabolus: quia nõ cogitauit de
beneficijs dei inquantũ erant dei, ſed
inquantũ erãt bona propria, & ideo
elatus eſt. Ad illud quod obiicitur de
infidelitate. Dicendum, ꝙ nec pecca-
tum infidelitatis, nec curioſitatis fuit
primũ peccatum: quia oculus ſanus,
& clarus ipſius intellectus nõ ꝑuerti
tur in iudicando, vel inquirẽdo, niſi
prius aliqua elatione inclinetur. Ad
13 illud ergo quod obiicitur: ꝙ nõ cre
dit &c. Dicendum ꝙ ad infidelitatis
peccatũ duo concurrunt. Oportet n.
ꝙ ſit conſenſus rationis cum iudicio
vniuerſali. Si enim aliquis cogitat ꝙ
fornicari eſt ſibi bonũ, vel cogitat in
vniuerſali ꝙ eſt bonũ, & nõ cõſen-
tit iudicio rõnis, nõ eſt infidelis, vt
patet; & de diabolo dico ꝙ nõ cõſen
ſit iudicio rõnis, ſed æſtimauit ſibi bo
14 num. Ad illud quod obiicitur de cu-
rioſitate. Dicendum, ꝙ duo faciunt
conſiderationem dici curioſam. ſ. cu
ræ attenſio, & vtilitatis priuatio. Vñ
ſi diabolꝰ ex oibus quę reſpexit ſuũ
bonum elicuiſſet referẽdo illa in glo
riã dei: illa conſideratio nec eſſet cul
panda, nec curioſa dicenda. Quod er
go fuit curioſa, ex hoc fuit ꝙ nõ ſuũ
bonum inde elicuit, ſed malum prę-
ſumptionis, & ambitionis incurrit:
& ita fuit primo rõ peccati & in prę-
ſumptione, & in conſideratione. Et
ſic patet ꝙ quãuis in diabolo fuerit
curioſitas: non tñ fuit culpa antece-
dens pręſumptionẽ nec alia: ſed con
ditio illi annexa. Ad illud quod vlti- 15
mo obiicitur de inuidia: patet rñſio
per verbum Augu. ꝙ non fuit primũ
peccatum. Nam Aug. dicit ꝙ eſt pro-
les ſuperbiæ in lib. de virgi. & ita eã
conſequitur: & ſi non in eodẽ inſtã-
ti, tamen in eodem tempore ſine mo-
re intermiſſione. Vnde in huius pro-
lis generatione confirmata eſt ſuper-
bia: & diabolus dictus eſt diabolus,
quia deorſum fluxit: & ex hoc in ma
licia ſua firmatus fuit. Et ideo Magi-
ſter deſcribens perfectam auerſionẽ
qualis eſt in diabolo, non qualis eſt
in hominibus peccatoribus, dicit ꝙ
auerti eſt odio habere, vel inuidere:
diabolus enim ſuperbus non valens
conſcendere, ſed compulſus deſcen-
dere, odit deum iuſtum, & inuidet
excellentiæ eius.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus malus quodammodo
ęquiparantiæ, quodãmodo imi
tationis appetiit ſimilitudinẽ,
cum ſua auctoritate aliis præeſ
ſe, & quod ſine meritis, nulliq;
ſub eſſe appetierit.

QVID appetiit ipſe lu- Fundamenta.
cifer. Et ꝙ appetiuerit
deo ęquiparari oſtendi
tur per textũ Eſa. xiij.
vbi deſcribitur eiꝰ pec
catum. Aſcendam in cælum; & ero
ſimilis altiſſimo, ſed non dixit de cæ
lo empyreo, quia ibi erat. ergo de cę
lo trinitatis, ſed in illo non eſt niſi æ-
qualitas: ergo &c. Item. Super illud
pſal. Quæ non rapui, gl. Quia Adã, &
diabolus voluerunt rapere diuinita-
tem, amiſerunt felicitatem: ſed non
voluerunt rapere diuinitatem quan-
tum ad identitatem: ergo quantum
ad æqualitatem. Item. Bern. de gra-
di. humi. Hęc iniqtas tua nõ ira mo-
mentanea, ſed odio digna eſt ſempi-
terno, ꝙ tuo dilectiſſimo, & altiſſimo
dño deſiderares æquari. Itẽ. Quod
ſit appetibile vř rõne: quia ſimilitu-
do eſt

do eſt appetibilis: ergo maior ſimilitudo magis, & maxima ſimilitudo maxime appetibilis: ſed ſimilitudo æquiparantiæ eſt huiuſmodi: ergo vr̃ ꝙ valde facile fuit eam appetere, eo ꝙ magna eſſet inclinatio. Itẽ. Oẽ quod poteſt cogitari delectabile, poteſt appeti: ſed diabolus potuit cogitare delectabile eſſe tale qualis eſt de⁹, quia ſumme delectabile eſt eſſe deum: ergo videtur rõnabiliter ꝙ hoc potuerit appetere. Itẽ. Quod appetierit vr̃. Diabolus ſuperb⁹ appetiit aliquid quod vidit ſupra ſe, qa hoc eſt ratio ſuperbiæ: ſed ſupra luciferũ in ſtatu illo nihil erat niſi deus, & eius celſitudo: ergo appetiit diuinã celſitudinem. Item. Tantũ excellens fuit ſuperbia, quantũ excelluit inuidia, & odij malicia: ſed non tantum diabolus odit, & inuidet creaturis dei vt homini, imo etiam inuidet ipſi deo: ergo nõ tm̃ ipſis creaturis pręeſſẽ, ſed etiam deo ſe voluit æquare. Item. Licitum eſt appetere ſimilitudinẽ conformitatis: ſi ergo diabolus illicitũ appetiit, vltra hanc progreſſus eſt: ſed vltra ſimilitudinem conformitatis nõ eſt niſi ſimilitudo ęqualitatiſ:

Ad opp. ergo hanc appetiit lucifer, vt vr̃. Contra. j. Thi. ij. Adã nõ eſt ſeductus &c. gl. Non eſt credendum ꝙ vir ſpiritua li mente præditus appetiuerit eſſe ſicut de⁹. Si non eſt credẽdũ de homine: cũ adhuc ſapientior eſſet illo angelus, multo minus eſt credẽdum de

Hęc rõnẽ vili pendit Sco. diſt. 6 q. 1. ibi.

eo. Item, Anſel. in lib. de caſu diabo li. Nihil appetijt ad quod nõ peruéniſſet, ſi ſtetiſſet: ſed nunquã fuiſſet parificatus deo: ergo &c. Item. Qđ

Quã tñ.

hoc non ſit appetibile vr̃. Diuina immenſitas non poteſt mente capi: ergo nullus poteſt cogitare æqualitatẽ ad deum: ſed nihil poteſt appeti, ꝙ nõ poteſt intellectu capi: ergo &c. Itẽ. Hoc probat Anſel. Si deus nõ poteſt cogitari niſi ita ſolus, vt nihil ei ſimile poſſit cogitari, qũo potuit diabol⁹ velle, quod non potuit cogitare? Itẽ. Qđ diabolus hoc nõ appetierit oſtẽditur: quia nihil appetijt niſi ad qđ venire poſſe ſe credidit: hoc patet, qa ipſe dixit. Ponam ſedẽ meã. Sed nullus niſi demens poſſit vnquam crede re, ꝙ creatura creatori poſſet ęquari: ergo cum diabolus adhuc oĩno ſtultus non eſſet, hoc nunquam appetiit. Item. Diabolus diligebat ſe ſup omnia: ergo nõ volebat eſſe alius, quam que ille qui erat: ſed ſi eſſet par deo, eſſe alius quam ille qui erat, quia eſſet de⁹: ergo cum hoc non appeteret, nõ appetijt deo omnino ęquari. Si tu dicas ꝙ bene appetitur antecedẽs ſine conſequente, verum eſt appetitu deſideratiuo: ſed electiuo null⁹ niſi ſtultus vult eſſe abbas deliberatiue, quin velit eſſe monachus. Item. Omne peccatum eſt per conuerſionem ad bonũ commutabile: ergo ſi diabolus petiit parificari deo, diabolus nõ peccauit: ſed peccauit: ergo hoc non petiit.

Hanc quo que contemnit.

RESP. Dicendum ꝙ duplex eſt ſimilitudo dei. ſ. ęqparãtiæ, ſiue æqualitatis, & imitationis. Similitudo imitationis poteſt appeti ordinate, & inordinate. Ordinate vt appetatur ſimilitudo in his quę noſtræ ſunt aptitudinis, & diuinę acceptionis: cuiuſmo di ſunt perfectiones, & decores virtutũ. Inordinate vero vt homo appetat id quod non decet, vel qđ deo non placet: vt ſi appetat hominibus præeſſe, vel ſe de aduerſarijs vindicare. Similitudo omnimoda æqualitatis nullo modo poteſt appeti ordinate: ſed aliquo modo eſt appetibilis, aliquo modo non. Nam omnimoda ſimilitudo non eſt appetibilis, qa non poteſt cadere in cognitionem, ſiue in intellectum, & ideo nec in appetitu: & ſi quis fingat, non appetit æqualitatẽ, ſed ſuam fictionem. Alio modo eſt ſimilitudo æqualitatis in aliqua cõditione, vt in domino pręſidentia, ſciẽtia: & ſic credo ꝙ poteſt appeti. Notandum eſt igitur ꝙ diabolus quodã modo appetiit ſimilitudinem imitationis, quodam modo æqualitatis: & hoc apparet ſi attendatur appetibile, & modus appetendi. Diabolus.n. appetijt alijs præeſſe: ſua tamen auctoritate, quõd appetiit peſſe: hoc fuit imitationis: et hoc quidem aliquando obtinuiſſet, ſi ſtetiſſet: ꝙ aut ꝓpria auctoritate ita ꝙ ſine meritis, & ſine datore, ita quod nulli ſubeſſet, hoc eſt ſolius dei: & hoc eſt æquiparãtiæ: & ita

Cõtra hoc dictũ iſurgit Scot. 2 ſent. diſt. 6 q. 1. nitens ꝓbare qđ potuit appetere, æqualitatẽ, dei abſolutã concordat S. Th. q. de malo q. 16. ar. 3. 1. part. q. 63. art. 3

& ita patet qd appetijt: & patent multæ auctoritates ſanctorum: quia Gre. dicit quod appetiit eſſe ſui iuris, ita ꝙ nulli ſubeſſet. Bernar. dicit ꝙ appetiit æqualitatem potentiæ. Anſel. ꝙ appetiit præeſſe ſine meritis: & omnes verum dicunt, & diuerſæ auctoritates circumloquunt̃ hoc ꝙ eſt præeſſe omnibus propria auctoritate.

AD illud ergo quod objicitur, ꝙ
27 appetijt diuinam æqualitatem, Cōcedendum eſt in aliquo: & ſic currunt rōnes ad illam partem inductæ, quia bene potuit appeti: & maxime ab illo qui fuit ſuperbiſſimus inter omnes eſt appetita. Quod tñ obiicitur vltimo
28 non valet: quia quamuis licitum eſſet appetere ſimilitudinem imitationis, non tamen omnem ſimilitudinē, ſicut oſtenſum eſt. Ad illa quę obiiciuntur in contrarium facile eſt rñdere
29 per iam dicta. Quod enim obiicitur de Adam non eſt ſimile: qa Adā gratiam habuit, & prętèrea non habuit tantam occaſionem efferendi ſe.
30 Ad illud quod objicitur de Anſelm. iam patet rñſio: quia verū dicit quā-tum ad ipſum appetibile, nō quantū ad circūſtātiam ſub qua appetijt, ſcilicet. quod propria auctoritate. Duæ ſequentes rōnes quæ probant qđ nō poteſt appeti, loquuntur de omnimoda aſſimilatione, quia ſi aliquis cogitet deum in gñali, & cogitet ei ſimilē, non cogitat deum: ſed fingit, & ideo non appetit eſſe ſimilis deo: ſed fictio
31 ni ſuæ. Ad illud quod objicitur quod non appetit. Dicendū, quod illę rationes probant qđ non appetijt omnino,
32 & hoc verum eſt. Ad illud quod objicitur vltimo, quod non peccauit ſi appetijt ſimilitudinem, quia non eſt conuerſus ad bonum commutabile. Dicendum, quod ipſe conuertit ſe ad bonum incommutabile, vt eſſet proprium, & ita vt ad commutabile, ac per hoc inordinate. Et ad deum conuerti ſuperbiendo, eſt auerti a deo, & conuerti ad ſe: & hoc patet, quia diabolus quod ei erat, appetebat ſibi, & ita finaliter ad ſe conuertebatur, non ad deum, & ſic patent omnia quęſita.

Conſequenter ſecundo loco quęritur de auerſione minorū angelorum. Et circa hoc duo quęruntur. Primum eſt, quo gñe peccati peccauerunt minores angeli. Secundum eſt de comparatione peccati minorum angelorum ad peccatum Luciferi. Artic. 2

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Angeli mali inferiores, ſuperbię peccato deliquerunt, non tantum conſentiendo, ſed ſibi quoque excellentiā appetendo, ad quam non poſſe ſine ipſius luciferi ſublimitate peruenire putauerunt.

VTRVM minores angeli peccauerunt peccatō ſuperbię. Et quod ſic videtur. Greg. ij. moral. Tanto magis homines ad cæleſtia aſcendere inuident, quanto ſe a cœleſtibus per immunditiam elationis deiectos vident; loquitur de dęmonibus. Item. Hugo de ſancto victore. Omnes in eadem malitia conſenſerunt, & vnum ordinem peruerſę ſocietatis fecerunt: ſed ſi omnes cō-ſenſerunt in eadem malitia, cum malitia diaboli fuerit ſuperbia, ergo oēs conſenſerunt in ſuperbiam: ſed nullus in ſuperbiam cōſentit, niſi ſuperbus: ergo &c. Item. Libido eſt fundamentū ciuitatis diaboli, & radix oīs peccati: ergo cum libidinoſus amor ſit amor ad ſe recuruus, & amor priuat*, quia in hoc differt ab amore caſto: ergo quilibet aliqđ ſibi appetijt: ſed non appetijt appetibile oculorū, nec carnis: ergo ſuperbiæ vitæ. Item. Eſt amor commodi, & amor honeſti, vt vult Anſelm. Si ergo peccauerunt dæmones, aut igitur amore commodi, aut honeſti: cum omnis affectio ortum habeat ex amore: ſed non amore honeſti, ergo ex amore commodi: ſed hæc eſt amor proprij boni: ergo &c. Contra. Quod non peccauerunt peccato ſuperbiæ, vr, quia ſuperborū eſt appetere præeſſe, & non ſubeſſe: ſed Funda-menta. Ad opp.

ſed minores angeli voluerunt lucife-
ro ſubeſſe ergo non ſuperbierunt.
Maior manifeſta eſt. Minor proba-
tur per Hugonem, & Magiſtrum,
quorum vterque dicit quod Luci-
fero conſenſerunt: ergo voluerunt
quod præeſſet ſicut optabat. Itẽ. Ma
ioris dignitatis, & ſublimitatis ẽ ſub-
eſſe ſummo domino quã minoris: er-
go deo quam angelo: Ergo ſi ſuper-
bus appetit quod maioris eſt dignita
tis, ſi ſuperbierunt potius appetierũt
ſubeſſe deo, quam Lucifero: ſed vo-
luerunt a dominio dei trãſire in om
nimodum dominium Luciferi; ergo
&c. Item. Omnis ſupbus appetit ali-
quam excellentiam: ſi ergo ſuperbie
runt, aliquid appetierunt. ſ. ſe parifi
cari deo, vt vr̃ dicere Magiſter in lit-
tera: ꝙ ſuperbia voluerunt ſe parifi-
care deo. Tunc igitur cum minus ha
berent motiuum ad hoc quam Luci-
fer, ergo grauius peccauerunt: quod
eſt contra totam ſcripturam, quæ di
cit ipſum caput malitiæ. Si tu di-
cas ꝙ voluerunt quieſcere ſine meri
tis, & ideo ſuperbierunt. Sed contra.
Laus eſt & gloria conſequi præmiũ
per merita: ergo cum ſuperbus appe
tat laudem & gloriam, appetere bea
titudinem ſine meritis non erit ſuper
biæ, imo ignauiæ. Item. Aut appete
bant ſine meritis propter vitandã di-
lationem, aut propter vitandũ labo-
rem. Non propter vitandum labo-
rem: quia angeli non laſſantur ſicut
nec motor primi mobilis, ergo pro-
pter dilationem: ſed ſancti viri vitãt
dilationem qui cupiunt diſſolui, &
eſſe cum Chriſto: ergo videtur tunc
quod ipſi ſuperbiant.

RESP. Dicendum quod planum
25 eſt ex dictis ſanctorũ & gloſis, ꝙ an-
geli minores peccato ſuperbiæ ſunt
auerſi: ſed tamen in modo ſuperbiẽ-
di diuerſitas eſt inter doctores. Nam
aliqui voluerunt dicere quod ſuper-
bia eorum fuit in cõſentiendo ſuper-
biç Luciferi. & conſentire ſuperbiæ
non poteſt eſſe niſi ſuperbientis: ſi-
cut etiam Adam dicitur ſuperbiſſe,
quia mulieri ſuperbiẽti cõſenſit. Sed
tamen illud non videtur probabile,
quod angeli minores prius appetie-
runt alii aliquod bonum commutabi
le, quam ſibi: cum vniuſcuiuſque affe
ctus maxime ſit iũctus ſibi, vt primo
appetat ſibi inordinate quam alij: &
ſi alij, propter ſe hoc facit. Secun-
da vero poſitio eſt, quod angeli mi-
nores ſuperbierunt. non tm̃ conſen-
tiendo, ſed ſibi excellentiam appeten
do: & cũ ſe non crederẽt poſſe ad il-
lud peruenire ſine ipſius Luciferi ſu-
blimitate qui erat quaſi caput, & ſibi
& illi appetierũt, & ideo ſuperbierũt
proprie, & ſuperbiç etiã cõſenſerũt:
& concedendæ ſunt rationes ad hanc
parte inductæ. Ad intelligentiam au 26
tem obiectorum in contrarium no-
tandum, quod ſuperbia dęmonũ con
formis fuit capiti totius malitię prin
cipi ſ. tenebrarum: ipſe aũt diabolus
attendens ſuorũ naturalium ſtrenui
tatem, & excellentiam, & pręcellentiã
voluit præeſſe, & regeſcere ſua aucto
ritate, hoc eſt ſine meritis, & ſine mi-
niſterio. Dæmones vero ei ſubiecti
non ſunt auſi tm̃ appetere: ſed conſi-
derantes naturalium ſtrenuitatẽ, vo-
luerũt ſub vmbra illius requieſcere:
ita quod nõ miniſtrarẽt, ſed quadam
ſub illo potirentur voluntaria liber-
tate, quam videbant ſe non poſſe ha-
bere ſub diuino dominio. Cognoue-
rũnt aũt angeli ſe eſſe factos ad parti 27
cipandum quietis beatitudinem, & ac
quirendum per merita, & miniſteria.
In hoc ergo ſuperbierũt, q.a. ſine me-
ritis voluerunt beati eſſe, & ſine mini
ſterio quieſcere, & ſine limite propriã
voluntatem implere: & hoc totũ eſt
ſuperbire, quamuis non ſit tantæ ſu-
perbiæ, quam fuit appetere omnibus
præcellere, & nulli ſubeſſe. His viſis,
facile eſt ad obiecta reſpondere.

AD illud enim quod obijcitur ꝙ 28
non ſuperbierunt, quia non appetie-
runt. Dicendum, quod quamuis non
appetierunt pręeſſe, noluerunt tamẽ
debito modo ſubeſſe, quia non volue
runt ſubeſſe illo dño qui præcepit ſo
lum quod bonum eſt, & reſtringit vo
luntatẽ: ſed ei qui permittit laxari fre
num concupiſcentię: ideo mali hoĩes
& ſuperbi potius volunt ſubeſſe dia-
bolo, quam deo: ſimiliter potuit eſ-
ſe de angelis. Præterea alia fuit ratio
quia

quia nõ cupiebant ei ſubeſſe: ſed ſub
eius dominio, ſine ſeruitio, vel mini-
ſterio requieſcere, & hoc ſuperbiæ
eſt: & ita patet ſequens quod obiicit,
quòd glorioſius eſt deo ſubeſſe: verũ
eſt ſm veritatem: ſed non ſm æſtima
29 tionem ſuperbi. AD illud quod obii
citur tertio, quid appetierunt, vtrum
parificari deo. Dicendum, quòd in
aliquo voluerunt parificari deo, in
hoc, ſcilicet, quòd ſine meritis, & ob
ſequio voluerunt eſſe quieti, & beati
in æternũ; qđ ſolius dei eſt propriũ:
non tñ adeo parificari voluerunt, vt
30 Lucifer: & ideo nõ adeo peccauerũt.
AD illud quod vltimo obiicitur, ꝙ
gloria eſt obtinere cum meritis. Di-
cendum, quòd ſuperbus magis repu-
tat eſſe glorioſum, & non ab alio, q̃
per merita ab alio obtinere: tum quia
dedignatur ſeruire, tum quia dedi-
gnatur ab alio recipere: & quia ange
li voluerunt ꝓpria auctoritate quie-
ſcere, patet, quòd ſm æſtimationem
ſuperbi excellentiam appetierunt nõ
veram, ſed falſam: ſicut patet in ſu-
perbis, qui appetunt magis gloriam,
& excellentiam vanam, q̃ veram. Et
per hoc patet quod quæritur: quare
appetebant ſine meritis. Dicendum
quòd non quia laborioſum, nec
quia tardum: ſed propter deſideriũ:
ſed vile reputabãt obſequium, & mi
niſterium. & hoc ſuperbiæ eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Luciferi peccatum maius fuit, quàm cæterorum, tum quo ad grauitatem delicti, tum quo ad occaſionem, quia cęteris præbuit exemplum, tum quo ad durationem, quia prius ipſe, quàm cæteri peccauit.

Fundamenta. DE comparatione pecca-
ti minorum angelorũ
ad peccatũ Luciferi, &
quæritur vtrum habeat
ordinem ad ipſum. Et
ꝙ habeat ordinẽ cauſalitatis cuiuſdã
vr. Apoc. 12. Draco traxit ſecum ter-
tiam partem ſtellarum, Sancti, & Ma
giſtri exponunt de Lucifero, & dæ-
monibus. Si traxit: ergo aliquo modo
procurauit caſum eorum: ergo &c.
Item. Iohan. 8. dicitur. Ipſe mendax
eſt, & pater eius: ergo diabolus eſt
pater mendacii: ergo cum mendaciũ
ibi vocetur omne peccatum: ergo
ipſe fuit pater oĩs peccati: ergo &
peccati minorum angelorum: & ita
videtur, quòd ſit ibi ordo cauſalita-
tis. Item. Quòd ſit ibi ordo tempo-
ris, ſiue durationis videtur, quia Hu
go dicit, & Magiſter, ꝙ peccauerint,
peccato conſentiendo. ſed nõ potue-
runt conſentire peccato Luciferi, ni
ſi quod ꝓceſſerat: prius enim vult ali
quis aliquid, q̃ requirat conſenſus:
ergo &c. Item. Videtur, quia diabolꝰ
aliquo modo fuit origo, ſiue ſugge-
rendo, ſiue exẽplum præbendo. Nõ
potuit ſuggerere niſi poſt q̃ appetiit,
nec etiam demonſtrare aliis conce-
ptum ſuum, nec illi conſentire, niſi
poſtq̃ cognouerunt: ergo in medio
inter peccatum diaboli, & aliorum ce
cidit ſuggeſtio, vel ſaltem demonſtra
tio, & perceptio, & diiudicatio de p-
cepto: ſed illa nõ poſſunt ſimul eſſe:
ergo fuit ibi ordo temporis. Sed con
tra, quòd non potuerit ibi eſſe ordo
cauſalitatis, ſiue occaſionis, vr: quia
ſtatim, vt peccauit deformatus eſt: er-
go cum angeli ante peccatum habe-
rent limpidum viſum, ſi viderunt
deformitatẽ, potius debuerunt a pec
cato retrahi, q̃ eius exemplum, vel
ſuggeſtionem imitari: ergo non pec-
cauerunt eius exemplo, vel ſuggeſtio
ne. Item. Quòd non fuerit ibi ordo
temporis, vr: quia ſtatim, vt diabolus
peccauit, corruit: alioquin fuiſſet de-
decus peccati ſine decore iuſtitiæ: ſed
omnes ſimul ceciderunt: vnde Dam.
dicit, ꝙ ſimul cum eo, ſcilicet Lucife-
ro cõuulſa eſt innumera multitudo:
ergo ſimul tpe omnes peccauerunt.
Item. Poteſt obiici, ꝙ neuter ordo ibi
fuerit: quia boni ſimul cõuerſi ſunt:
ita, quòd nec fuit ibi ordo cauſalita-
tis, ſiue ſuggeſtionis, nec temporis:
ergo ſi ſtatim diuiſa eſt lux a tene-
bris, ſtatim boni facti ſunt lux, & ma
li tenebre: ergo ſimul non tantum
tempore, verumetiam natura. Item.

Adhuc,quòd neuter ordo ibi fuerit
videtur : quia ſi fuit ordo cauſalita-
tis:ergovidetur,quòd peccatũ aliorũ
angelorũ ſit remediabile,ſicut & pec
catum hoĩs,qđ aliunde habuit reme
dium, q̃a aliunde habuit occaſionẽ.
Si vero fuit ordo tp̃is:ergo vř,ꝙ pec
catum minorũ angelorũ ſit grauiꝰ,
cum nõ formidauerint diuinũ iudi-
31 ciũ,qđ conſpexerunt circa Luciferũ.
RESP. Dicendum ad ꝑdictorũ
intelligentiam: ꝙ hic triplex conſue
uit poni poſitio.Quidã.n.voluerunt
dicere,ꝙ nõ fuit ibi niſi ordo ſm̃ gra
dus: quia maius , & excellentius fuit
peccatum Luciferi,eo ꝙ magis ſuper
biuit,nec tñ fuit priꝰ peccato aliorũ
tp̃e,nec origine: ſed ſtatim in eodem
puncto quilibet ꝓpria voluntate de-
prauatus,ſine exẽplo peccauit: & q̃a
aſpectum habuerunt ad idem , ideo
conſimili modo & eodem genere pec
cati peccauerunt: & cõcedunt rõnes
ad hoc.Aliorum poſitio fuit, ꝙ non
tm̃ fuit ordo exceſſus, imo cauſalita-
tis, vt cauſalitas large dicatur nõ tm̃
ad cauſam vere, ſed ẽt ad occaſionẽ :
non tm̃ ad ꝑpetrationẽ,ſed ẽt ad ſug
geſtionem: non tñ ordo tp̃is.Et hoc
volunt ſic dare intelligere,ꝙ in Luci
fero ſimul fuit tp̃e appetitus, & eius
expreſſio:& ĩ angelis ſimul ꝑceptio,
& appetitio,& ita ſimul tp̃e peccaue
runt:tñ peccatum diaboli ꝓbuit eis
viam ſicut exẽplum.Et ponunt ſimi-
le.Si oculus directe aſpiceret in Oriẽ
tem exiſtens in Occidente,ſimul fie-
ret corruſcatio,& appareret ĩ oculo :
a minori volunt hoc eſſe poſſe in an-
gelo,& ꝑ hoc ſoluunt obiecta.Tertia
poſitio eſt, ꝙ fuit ibi ordo & quantũ
ad gradũ,& quantũ ad occaſionem,
& quantum ad durationem.Quantũ
ad gradũ,quia illud Luciferi fuit ma
ius . Quantum ad occaſionem,quia
alijs præbuit exemplum . Quantum
ad durationem, quia ſicut Lucifero
neceſſe fuit tempore ante eſſe cogni-
tionem,quàm peccare, quia non po-
tuit in eodem inſtanti habere cogni
tionem,quę exigitur ad peccatum cũ
deordinata affectione: ſic in minori
bus angelis dicunt fuiſſe in peccan-
do , & cum peccauerunt aſpiciendo
quod angelus volebat,& exinde aſpi
ciendo commodum ſuum: & hæc po
ſitio videtur intelligibilior , vnde cõ
cedendæ ſunt rõnes ad hoc inductę.
AD illud ergo quod obiicitur , 32
quod deformis fuit ſtatim ; poteſt re
ſponderi,quòd fuit: ſed illa deformi
tas erat intra conſcientiam , & ideo
non apparuit,quia nõ reuelauit. Vel
poteſt dici,quòd eſt deformitas con-
tra naturam, & contra voluntatem.
Deformitatem contra naturam , ſta-
tim natura cognoſcit , & reſpuit , q̃a
non monetur niſi in vno modo.Sed
deformitatem voluntatis non reſpi-
cit voluntas,eo quòd ipſa libera eſt:
& iõ frequenter placet ei actꝰ culpabi
lis,& deformis,nec vnq̃ talis actꝰ di
ſplicet ei,niſi inquantum adhæret ali
quo modo iuſtitiæ . Et quia quidem
angeli adhæſerunt iuſtitiæ : ideo eis
diſplicuit motus angeli, & deformis
voluntas. Alii vero non adhæſerũt:
ideo immundiciam non perceperũt,
ſed magis,vt apparens bonum acce-
ptauerunt. AD illud quod obiicitur 33
quòd ſimul ceciderunt:poteſt dici,ꝙ
ſimul,non quia in eodem inſtãti , ſed
quia repente quaſi in non percepti-
bili tempore:& ibi bene poteſt eſſe or
do,quamuis non percipiatur.Vel ali-
ter & melius poteſt dici, quòd Satha
nas nõ cecidit ſtatim,vt appetiit:ſed
poſtquam peccatum eius conſummta
tum , & confirmatum per odium, &
inuidiam fuit, & poſtquam facta eſt
diuiſio bonorum angelorum a ma-
lis,de quorum conſortio poſt beatifi
cationem ſtatim repulſi ſunt.Nec va
let illud qđ obiicitur de peccati de-
decore,quia peccatum ſemper habet
pœnam internam ſibi coniunctam :
vnde ſicut ſtatim homo non fuit de-
iectus de paradiſo,vt peccauit:ſed tñ
ſtatim pœnam habuit:ita videtur de
angelo eſſe dicendum , quòd non in
eodem inſtanti cecidit . AD illud qđ 34
obiicitur de bonis angelis.Dicendũ,
quòd tam conuerſionem beatorum
angelorum,quam auerſionem dęmo
num peccatum Luciferi præceſſit:nã
ipſe prius ſuperbiuit, & ſuperbiam
ſuam oĩbus indicauit: & ex tunc qui
dam adhæſerunt ſibi, alii vero reſti-
terunt

terunt, & adhæſerunt deo, & ſimul iſti lux, illi tenebræ facti ſunt. Quã-uis.n. ſimul fuerit angelorũ conuerſio, & dæmonum auerſio, non tamen ſimul cum peccato Luciferi. AD illud quod obiicitur de excuſabilitate, & grauitate. Dicendum, ꝙ prima ps ratiocinationis deficit dupliciter: primo. quia illa non eſt ſufficiens ratio: quare peccatum hoīs fuit remediabile, ſicut infra patebit melius. Secũdo deficit, quia non eſt ſimile. Aliter.n. diabolus dedit occaſionem homini, aliter angelis malis: hoī promittẽdo, & fallendo: ſed angelis ſolum conceptum ſuum inſinuando: vnde non dr̄ eos tentaſſe, vt primos parentes. Secunda pars deficit, quia non aduerterunt eius ruinam, nec viderunt diuini iudicij ſeueritatē in ipſum, quouſque peccatũ eius fuit conſummatũ, vt prius tactum eſt, & determinatũ.

Artic. 3. CONſequenter tertio loco quærĩt de conuerſione bonorum. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur de ipſa conuerſione in comparatione ad ſuum principium. Secundo quæritur de eadem in comparatione ad primum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angeli qui ad deũ cõuerſi ſunt, quanquam a natura rectitudinem quandam habere potuerint, meritoriam tamen ſine gratia habere non poterant.

Ad opp. VTRVM conuerſio beatorum angelorum ad deum fuerit virtute naturæ, vel auxilio gratię. Et quòd virtute naturę, videtur primo auctoritate Magiſtri in litera. Non indigebat angelus gratia per quam iuſtificaretur: ergo iuſtus erat etiam præter gratiam: ſed qui iuſtus eſt, recte & ordinate cõuertitur ſcḋ fontem omnis iuſtitiæ: ergo vr̄, ꝙ hoc potuerunt angeli ſine auxilio gratiæ. Item. Philoſophus in 3. de ani. Intellectus ſemper eſt rectus: ſed hoc non eſſet niſi rectitudo eſſet ei connaturalis: ergo angeli intellectus & vere, & proprie de natura ſua erat rectus. Sed nullus eſt rect⁹, niſi is qui ſurſum eſt conuerſus, & ꝗ habet caput mentis erectum ad diuina: ergo vr̄, ꝙ hoc habuit per naturam. Item. Facilius pōt quis aliquid ad quod naturaliter ordinatᷣ, quàm illud ad quod non ordinatur: ſed angelus erat ordinatus ad deum magis, ꝗ ad aliud, & natura erat ordinata in ipſo: ergo cum ſine aliquo adiutorio poſſet conuerti ad bonum commutabile, & auerti a deo, multo forti⁹ abſq; auxilio aliquo pōt conuerti ad ipſũ. Item. Naturale eſt alicui conuerti ad illud quod naturaliter magis diligit: ſed angelus naturali dilectione magis diligebat deũ, ꝗ̃ aliquod creatũ, vt in præcedentibus habitum eſt: ergo vr̄, ꝙ naturaliter conuerteretᷣ ad ipſum. Item. Pono, ꝙ ſimus in inſtanti conuerſionis, & auerſionis: tũc arguitur ſic. Nulla eſt differentia inter angelos ante hoc inſtans: ſi ergo aliqua alia incipit differentia eſſe, hoc eſt auerſione, & conuerſione: ergo prior eſt auerſio, & conuerſio, ꝗ̃ gratiæ infuſio: ergo conuerſio nõ potuit eſſe a grā. Itē. Si conuerſio fuiſſet a gratia, & non a natura: ergo illis angelis, qui nunquam habuerunt gratiam, ſed ſola naturalia, non eſſet imputandum, quòd ad deũ non ſint conuerſi: ergo nec diabolus eſſet culpandus, nec puniendus, quòd dn̄o non adhæſit. Ad oppoſitum arguitᷣ auctoritate, & demonſtratione. Auctoritate ſic. Magiſter dicit in litera, Cõuerſio iuſtos fecit: ſed auerſio iniuſtos: ſed nihil facit iuſtum niſi gratuitum ſit: ergo conuerſio fuit a gratia. Si dicas, quòd intelligit de iuſtitia naturali, hoc nihil eſt, quia illam habebant omnes angeli a ſua origine. Item. Conuerſio creaturæ ſpiritualis ad deum (vt dicit Auguſtinus) eſt dies, quia ibi eſt fulgor cognitionis, & calor affectionis: ſed per naturam lux præcedit diem: cum ergo angelus nõn ſit lux, niſi per informationem gratiæ, prius ſuſcepit gratiam, ꝗ̃ conuerteret ad bonitatē diuinam. Item. Demonſtratione ſic. Fundamenta.

Non eſt meritum ſine gratia, vt pa-
tet infra,quia nō hominem propter
opus: ſed opus propter auctorem ac
ceptat deus·ſed angeli in ſua conuer
ſione meruerunt,ſicut alij in auerſio
ne demeruerunt: ergo &c.Item. Si ꝑ
ſola naturalia fuiſſet conuerſio:cum
ergo in naturalibus præcelleret Luci
fer,potius videtur,quòd ipſe eſſet cō
uerſus, quàm alii . Si ergo non fuit
conuerſus,non a uirtute naturæ fuit
illa conuerſio: ſed magis ab auxilio
36 gratiæ. Reſpon. Ad intelligentiam
obiectorum prænotandum eſt, quòd
in conuerſione ad deum attenditur
rectitudo ſubſtantiæ ſpiritualis quā
tum ad eius mentem,maxime ratio-
ne partis motiuç,nec poteſt eſſe recta
niſi actu,vel habitu ſit ad deum con
37 uerſa.Quēadmodū igiť duplex eſt re
ctitudo,ſic duplex eſt cōuerſio.Eſt.n.
qdā rectitudo naturæ inſtitutę,& pe
nes hanc eſt iuſtitia originalis:& eſt
rectitudo grǽ, & penes hanc eſt iuſti
tia meritoria , quam acceptat iudex
ſummus ad retributionem æternam.
Et quia videt in ea pulchritudinem
gratiæ,merito eius animam traducit
in ſponſam,& opera eius ſunt ipſi a-
mabilia.Sic intelligendum eſt, quòd
duplex eſt conuerſio, quædam a na-
turali rectitudine, quædam a rectitu
dine gratiæ.Primam potuerunt ha-
bere angeli abſque gratia: ſed ſecun-
dam non ſine gratia.Quando igitur
quæritur, de quo principio fuerit il-
la conuerſio. Dicendum, quòd con-
uerſio illa fuit meritoria, & deo pla
cita:& ideo non potuit eſſe ſine grã.
Rurſus,quia per illam conuerſionem
obtinuerunt gratiam,oportet pone-
re,quòd conuerſionem illi inchoa-
uerit voluntas libera:ſed conſumma
uit gratia: & ideo fuit ibi gratia ſub-
ſequens,non præueniens:gratia coo-
perans,non operans , vt dicit Magi-
ſter in litera.Concedendū eſt ergo,ꝙ
illa angelorū conuerſio,in qua cōfir
mati ſunt,nō fuit ſine auxilio gratię.
38 AD illud ergo,quod obiicitur, ꝙ
non indigebat angelus gratia iuſtifi-
cante. Dicendum, quòd iuſtificatio-
nis actus dupliciter intelligitur . Eſt
enim iuſtificare, de non iuſto facere
iuſtum . Non iuſtum autem duplici-
ter accipiť,ſcilicet priuatiue,& nega-
tiue.Priuatiue idem eſt non iuſtum,
quod iniuſtum,& tūc iuſtificare idē
eſt,quòd de impio facere piū: & hoc
modo non fuit gratia in angelis ad
hunc effectum . Alio modo dicitur
non iuſtum negatiue,& ſic non tan-
tum dicitur nō iuſtum,qđ habet im-
pietatem, ſed qđ nō habet iuſtitiam
gratiæ:& ſic fuit in angelis iuſtifica-
tio per gratiam,& ab hac iuſtitia fue
runt opera eorum meritoria. AD il- 39
lud quod obiicitur, ꝙ intellectꝰ ſem
per eſt rectus , iam patet reſponſio :
quia intelligit de rectitudine natura
li.Illud tamen verbum Philoſophi
debet intelligi,vt dicatur ſemper eſſe
rectus reſpectu illorum ad quæ mo-
uetur,vt natura, ſiue naturaliter : &
ſic nos dicimus in theologia ſynthe
reſim ſemper rectam.Si autem intel-
ligatur reſpectu eorum ad quæ moue
tur,vt deliberans,falſum eſt: imo cir
cūſcripto omni imaginabili,& phan
taſmate poſſet intellectus peccare,ſi-
ue præuaricari: & ſic forte fecit ange
lus.Ad illud quod obiicitur,quòd fa 40
cilius poteſt quis in id ad quod ordi
natur,&c. Dicendum, quòd verum
eſt,ſi illud ſit intra terminos naturę:
ſed conuerti conuerſione perfecta,&
meritoria,hoc eſt ſupra naturā : ſed
deficere hoc eſt infra : & ideo ratio
illa non cogit . Vel dic, quòd illud
eſt verum , quando genus operis ad
potentiam comparatum eſt æqualis
difficultatis,ſicut in ſe conſideratur:
alias non habet veritatem, ſicut pa-
tet in multis exemplis. AD illud qđ 41
obiicitur de conuerſione,quòd ſequi
tur dilectionem . Dicendum , quòd
vniformiter ſumpta conuerſione cū
ipſa dilectione,non habet inſtantiā.
Sicut enim quædam dilectio eſt a vo-
luntate naturali, vt qua deſideratur
deus,vt beatificans:quædam a volun
tate electiua, qua quis optat deo ho-
norem,& gloriā: quædā a gratuita ,
qua in obſequium diuinum captiuať
ipſa voluntas tota:ſic & conuerſio ꝑ
appetitum concupiſcentiæ eſt a natu
ra:conuerſio per affectionem amici-
tiæ eſt a voluntate deliberatiua , ſiue
electiua:

electiua; connerſio vero p̱ obſequiũ obedientiæ gratę, eſt ab ipſa gratia,
42 & ſic patet illud. AD illud quod obii citur, ꝙ in nullo differebant. Dicendum, quòd illud concludit, quòd gratia non inchoauerit, ſed non excludit quin confirmauerit: & hoc eſt verũ.
43 AD illud quod obiicitur: quòd non eſſet imputandum malis, ſi conuerſio eſſet a gratia. Dicendum, quòd falſum eſt: quia ſtare poterant, & non auerti ſi volebant: & ideo auerſio eis
39 imputatur in culpam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelorum premium pręceſſit meritum, tametſi Magiſter ſecus opinatus fuerit: quia meritum requirit fundamentum in perfectione uoluntatis, & nõ in multitudine operationum.

Fundamenta. DE conuerſione bonorũ in comparatione ad p̃mium. Et quęritur verũ in eorum conuerſione
40 meritũ ſequatur p̃miũ, vel præcedat. Et quòd pręcedat videtur. Auguſ. de correctione, & gratia. Angeli ſancti qui cadentibus alijs ſteterunt, illius vitę mercedem recipere meruerunt: ſi ergo mercedem meruerunt recipere, meritum pręceſſit receptionem mercedis. Item. Meritum eſt via ad præmium: ſed recto ordine p̱cecendo, prior eſt ſtatus viatoris, q̃ comprehenſoris, & viæ, q̃ patriæ:
41 ergo in angelis fuit meritum ante p̃mium. Item. Diſpoſitio præcedit illud ad quod diſponit vel tempore, vel natura: ſed gratia eſt diſpoſitio ad gloriam: ergo ſi deus dedit angelis gratiam qua poſſent mereri, & gloriam qua ſunt beati, prius habuerũt gratiam, q̃ gloriam: ſed gratia qñ inuenit lib. arb. in actu debito, facit illum motum, ſiue actum eſſe meritorium: ergo ſi lib. arb. angeli in ingreſſu gratię, & glorię erat in actu, ergo prius habuit motum meritorium, q̃ glorioſum. Item. Per impoſſibile vr̃, quòd deus dedit angelis gloriã, aut ergo dignis, aut ĩdignis. Si indignis: iniuſte, & inordinate fecit, quod eſt impoſſibile; ergo dedit dignis: ſed nullus eſt dignus corona niſi per merita: ergo &c. Item. Si mereri contingit habitum, dum quis ſeruit deo, & bene vtitur habito: ergo cum oĩs perſeuerans in gratia bene vtatur ea, q perſeuerat in gratia meretur eã: ſed quod eſt ex meritis nõ eſt ex gratia: ergo merendo gratiam, deſineretur eſſe gratia. Item. Si pręmium p̃cedit meritum, quęro quod eſt illud meritum: aut q̃tum ad actum contemplationis, aut miniſterij. Non quantum ad actum contemplationis: ſic enim oẽs beati merentur. Si quantum ad actum miniſterii: ergo vr̃, quòd ſi nõ eſſet homo, angelus nõ poſſet mereri, ergo nec dignus eſſet beatificari: quod falſum eſt plane. Contra hoc eſt quod Magiſter dicit ĩ litera, quod Ad opp. magis placet. ſ. quod merentur iam habitum. Item ratione. Angeli dum miniſtrant nobis aliquid merentur. cum ex magna charitate, & liberalitate nobis cõdeſcendant: & miniſteriũ non ſit actus cõprehenſoris, ſed viatoris potius: aut ergo merentur habitum: aut habendum. Si habitum: habeo propoſitum, quòd meritum ſequitur p̃mium. Si habendum: ergo tunc cum mereantur beatitudinem non ſunt beati. Si aliud, q̃ beatitudinem: ergo non eſt meritum eorum perfectum. nec neceſſariũ. Pręterea. Quicquid mereatur, cum ſpes, q̃ differtur affligat animam, vr̃, quòd tale meritum reſpectu rei habendę non poſſit ſtare cum ſtatu beatitudinis. Item. Magna præmia nõ debent dari ſine magnis meritis: & magna merita non ſunt ſine magnis obſequiis: ergo cum angeli magna præmia habeant, & magna obſequia non præceſſerint in quibus meruerint: ergo debent ſequi. Item. Secundum quod plus dat deus, plus exigit deus a creatura: ſi ergo maius robur virtutis dedit angelo, quàm homini, ergo & maiora obſequia requirit: ſed homo nõ glorificatur niſi per labores multos, & magnos: ergo nec angelus ſine operibus debet glorificari: ſed opera

non præceſſerunt, ſed ſolus motus affectionis: ergo oportet ſequi.

44 RESP. Dicendum, quòd circa hoc (ſicut dicit Magiſter) duplex fuit opinio. Quidam enim dixerũt, quòd in angelis præmium præcedit meritum, & huius poſitionis fuit Magiſter, & ad hoc ponendum moti ſunt rationabiliter, & quantum ad motiuum, & quantum ad modum. Quantum ad motiuum: quia enim intellexerunt, quòd non eſt meritum ſine gratia, nec magnum meritum vbi nõ eſt magnum obſequium, & in angelis propter naturæ velocitatẽ, & idoneitatem ſimul duratione datur gratia, & gloria: dixerunt, quòd in angelis meritum nõ potuit præcedere p̃miũ, meritũ inq̃ condigni: ſed ſolũ ſi aliqd p̃cedit, hoc eſt meritũ cõgrui: ſed ſequitur meritum condigni. Hos etiam ad hoc ponendum inſtigauit, quòd meritum rei habendæ ſonat in indigentiam, quæ non videtur poſſe ſtare cum gloria. Modum aũt huius meriti ſatis aduertere poſſumus in militibus, qui bene pugnando merẽtur equum ante merita datum. Hæc autem opinio q̃nuis ſit probabilis, tamen plura habet ſibi aduerſaria, quæ in opponendo tacta ſunt. Propter quod fuit alia poſitio, quòd in angelis meritum præceſſit præmium non tempore, ſed natura. Et rationẽ huius aſſignant: quia gratia natura liter præcedit gloriam: & gratia cum inuenit motum in lib. arb. ordinatũ facit meritorium: & penſatur meritũ ſecundum quantitatem gratiæ, non ſecũdum multitudinẽ operum; ideo cum angelis data ſit perfecta gratia, & lib. arb. omnino ſit cooperatũ gratiæ, dicunt, quòd in ſua conuerſione ſufficienter meruerunt glorificationem. Et hęc poſitio rationabilior eſt, & melius habet fundamentum, quia meritum requirit & fundatur in perfectione voluntatis, non in multiplicatione operationis: hanc communiter tenent moderni Doctores: ideo huic adhærendum eſt.

AD illud quod obiicitur de Magiſtro. Dicendum, quòd in hac opinione ſicut in pluribus alijs non aſſentitur ei. Ad illud quod obiicitur, quòd merentur. Dicendum, quòd eſt præmiũ ſubſtãtiale, & hoc meruerũt per conuerſionẽ ſui in deum. Et eſt præmium accidentale: & hoc merentur per miniſteriũ quod faciunt homini. Et quia accidit beatitudini: ideo ſiue tali præmio cum eius merito poteſt ſtare beatitudo; nec affligimur ex expectatione, ſicut nec animæ beatæ de ſecundæ ſtolæ perceptione, & adhuc min⁹, quia minus inclinãtur. 45

AD illud quod obiicitur, quòd magna præmia requirunt magna merita. Dicendum, quòd magnitudo meriti non conſiſtit in opere exteriori principaliter, ſed interiori. Vnde ſicut diabolus multum peccauit propter improbam voluntatem, & ſi nihil exterius fecerit: ſic ecõuerſo multum meruerunt angeli boni. AD illud quod obiicitur de homine. Dicẽdum, q̃ hõ nõ ita cito mouetur, vt angelus, ideo tp̃s meriti habet diuturnius: & ideo non eſt ſimile: ſed hoc melius patebit infra diſtinct. 7. 46

QVOD DE MAIORIBVS, ET MINORIBVS quidam ceciderunt: inter quos vnus fuit celſior, ſcilicet Lucifer.

DISTINCTIO VI.

De ruina q̃ cõſecuta eſt maiorũ angelorũ auerſionẽ. Iob 40. Ezech. 28.

PRæterea ſciri oportet, quoniã ſicut de maioribus, & minoribus quidã pſtiterũt: ita de vtroq; gradu qdã corruerũt. Inter quos vnus fuit oĩbus aliis cadentibus excellẽtior, nec inter ſtantes aliquis eo fuit dignior, ſicut teſtimoniis auctoritatũ mõſtrãt. Ait. n. Iob, Ipſe principiũ viarũ dei. Et in Ezec. legiť, Tu ſignaculũ ſimilitudinis plen⁹ ſcia, & perfectione, decorus

decorus in delitiis paradiſi Dei fuiſti. Quod Gregorius exponens Moral. li.
ait, Quãto in eo ſubtilior eſt natura, eo plenius in illo imago dei 32. cap. 24
ſimilis inſinuatur impreſſa. Item in Ezechiele legitur, Omnis la- & 25.
pis precioſus operimentum eius, id eſt, omnis angelus quaſi operi Homi. 34.
mentum eius erat: quia vt dicit Gregorius, In aliorũ comparatio euã. ſuper
ne cęteris clarior fuit: vnde vocat⁹ eſt lucifer, ſicut teſtatur Eſaias, 15. c. Luc.
Quomodo (inquit) cecidiſti lucifer qui mane oriebaris? & cæ- Eſa. 14.
tera, qui non vnus ordo, ſed vnus ſpiritus accipiendus eſt: qui te- Iſid. de ſũ
ſte Iſidoro, poſtquam creatus eſt, eminentiam naturæ & profun- mo bono lib. 1. c. 12
45 ditatem ſcientię ſuę perpendens, in ſuum creatorem ſuperbiuit, Vbi etiam præallega
intantum quod etiam deo ſe ęquare voluit: vt in Eſa. dicitur, In ta verba ha
cęlum aſcendam ſuper aſtra cęli, & exaltabo ſolium meum, & ero benẽ Eſa.
ſimilis altiſſimo. Similis quidem deo eſſe voluit, nõ per imitatio- 14.
nem, ſed per ęqualitatem potentię. 2. Petr. 2

Vnde & quo deiectus fuerit merito ſuę ſuperbiæ.

ET tantæ ſuperbię merito de cælo, id eſt, de empyreo, in quo cum aliis fuerat, deiectus eſt in iſtum caliginoſum aerem cũ omnibus ſuę prauitatis conſortibus. Nam vt Ioannes ait in Apocalypſi, Apo. 12.
Draco de cœlo cadens ſecum traxit tertiam partem ſtellarum: quia lucifer ille aliis maior non ſolus cecidit, ſed cum eo alii multi qui
46 ei in malitia conſenſerunt, eoſque cadentes huius caliginoſi aeris habitaculum excepit. Et hoc ad noſtram probationem factũ eſt, Ephe. 6
vt ſit nobis exercitationis cauſa. Vnde Apoſtolus: Colluctatio eſt nobis aduerſus principes, & poteſtates mundi huius, & aduerſus rectores horum tenebrarũ, cõtra ſpiritualia nequitię in cæleſtibus: quia dæmones, qui ſunt ſpirituales & nequam, in hoc turbulento Ioan. 14
aere nobis propinquo, quod cœlum appellatur, habitant. Vnde Alias mun
& diabolus princeps aeris dicitur. di.

Quod non eſt conceſſum eis habitare in cœlo, vel in terra.

NON enim eſt eis conceſſum habitare in cœlo, quia clarus locus eſt & amœnus: nec in terra nobiſcum, ne homines nimis infeſtarent. Eph. 2 Augu. lib. de Gene. ad li. c. 26
Sed iuxta Apoſtoli Petri doctrinam in epiſtola canonica traditam, in aere iſto caliginoſo, qui eis quaſi carcer vſque ad tempus iudicij deputatus eſt: tunc autem detrudentur in baratrũ inferni, ſecundum illud, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. 2. Petr. 2 & Iud. 1 Matth. 25

Quod dęmones alii aliis præſunt, & habent etiam alias prælationes.

ET ſicut inter bonos angelos aliĩ aliis preſunt: ita & inter malos alii aliis pręlati ſunt, & alii aliis ſubiecti quãdiu durat mũdus, angeli angelis, dęmones dæmonibus, homines hominibus præſunt. Sed in futuro omnis euacuabitur prælatio, vt docet Apoſtolus, Habent quoque ſecundum modum ſcientię maioris vel mino 1. Cor. 15

Dan. 10 ris, pr æ lationes alias maiores vel minores. Quidam.n.vni prouinciæ, alii vni homini, aliqui etiam vni vitio præſunt. Vnde dicitur ſpiritus ſuperbię, ſpiritus luxurię, & huiuſmodi: quia de illo vitio maxime poteſt homines tentare, a quo dominatur. Inde etiā
Matth. 6 eſt, quod nomine dæmonis diuitiæ vocantur, ſcilicet Mammona. Eſt enim Mammon nomen dęmonis: quo nomine vocantur diuitię ſecundum Syriam linguam. Hoc autem non ideo eſt, quod diabolus in poteſtate habeat dare vel auferre diuitias cui velit: ſed quia eis vtitur ad hominum tentationem, & deceptionem.

An omnes dęmones ſint in hoc aere caliginoſo, an aliqui ſint in inferno.

SOLET autem quęri, Vtrum omnes in iſto aere caliginoſo ſint: ā aliqui iam ſint in inferno. Quod in inferno quotidie deſcēdant aliqui dæmonum, veriſimile eſt, qui animas illuc cruciādas deducunt: & quod illic aliqui ſemper ſint, alternatis forte vicibus, non procul eſt a vero, qui illic animas detinent atque cruciant. Quod autem animę malorum illuc deſcendant, atque illic puniātur, ex eo conſtat, quod Chriſtus ad inferos deſcendit, vt iuſtos qui ibi tenebantur educeret. Si.n.iuſti illuc deſcendebant, multo ma-
Zach. 6 gis iniuſti: & ſicut tradidit auctoritas, cum iuſtos eduxit, iniquos
Oſeę 13 ibi reliquit. Momordit enim infernum, non abſorbuit.

Quidam putant luciferum eſſe in inferno religatum ex quo tentauit Chriſtum & victus fuit: quem dicunt primum hominem tentaſſe & viciſſe.

DE lucifero autem quidam opinantur, quod ibi religatus ſit, & ad nos tentandos nūc acceſſum non habeat: quia in Apocalypſi legitur, Cum conſummati fuerint mille anni ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exiet, & ſeducet gentes: quod erit nouiſſimo tem-
Apo. 20 pore Antichriſti: quando erit tanta tribulatio, vt etiā ſi fieri po-
Matth. 24 teſt, moueantur electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore, quo tentauit Chriſtum in deſerto, vel in paſſione, & victus fuit
Matth. 4 ab eo. Ipſum putant primum hominem tentaſſe & viciſſe: & ſecundo Deum, ſed ab eo victum eſſe, & ideo in inferno religatum. Alij autem putāt ex quo cecidit pro peccati ſui magnitudine, illuc fuiſſe demerſum.

Quod lucifer non habet poteſtatem quam habebit in tempore Antichriſti.

SED ſiue in infernum demerſus ſit ſiue non, credibile eſt eum non habere poteſtatē accedendi ad nos, quam habebit in tempore antichriſti: in quo fraudulenter ac violenter operabitur, & ideo forte dicitur tunc ſoluendus, quia tunc dabitur ei poteſtas a deo ten-
Apo. 20 tandi homines, quam modo non habet.

Quod

Quod dæmones ſemel victi a ſanctis non accedunt amplius ad alios.

Tomo 1. homil. 15 ad librum Ioſue cap. 12. eiuſdẽ. ALIIS quoque, qui a ſanctis iuſte & pudice viuentibus vincuntur, poteſtas alios tentandi videtur adimi. Vnde Origenes, Puto, inquit, ſane quia ſancti repugnantes aduerſus iſtos incentores, & vincentes minuant exercitum dæmonum, & velut quã plurimos eorum interminant: nec vltra fas ſit illi ſpiritui, qui ab aliquo ſancto caſte & pudice viuendo victus eſt, impugnare iterum alium hominem. Hoc autem putant quidam intelligendum tantum de illo vitio in quo ſuperatus eſt: vt ſi de ſuperbia aliquem virum ſanctum tentat, & vincitur, vlterius non liceat in illum vel alium de ſuperbia tentare.

De ruina quæ conſecuta eſt malorum angelorum auerſionem.

DISTINCTIO VI.

Preterea ſciri oportet &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de auerſione, & conuerſione angelorũ. In hac parte agit de lapſu, ſiue ruina malorum. Et Diuiſio. diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat veritatem. In ſecũda remouet dubitationem. ibi. Solet autẽ quæri &c. Prima pars habet tres. In prima determinat qui, & quales ceciderunt. ibi. Et tantæ ſuperbiæ. In tertia vero qualiter ibi habent ordinem prelationum. ibi. Et ſicut inter bonos &c. Similiter ſecunda pars habet tres. In prima mouet quæſtionẽ de vnitate loci quantum ad angelos minores. Secundo quantũ ad Luciferũ. Tertio occaſionaliter oſñdit cõfligendi modũ inter nos, & noſtrum aduerſarium. Primum facit ibi. Solet autem quæri &c. Secundum autem ibi. De Lucifero. Tertium ibi. Alijs quoque qui a ſanctis &c. Principaliter igitur in hac diſtinctione determinatur vnde angeli corruerunt: & deinde quis locus poſt ruinã: & qs ordo in loco, & officio.

Eoſque cadentes huius caliginoſi aeris habitaculum recepit: & hoc ad noſtrã probationẽ &c.

Dub. 1 Contra. Ergo videtur ex hoc qđ vltimo dicitur, ꝙ debeant habitare in terra, cum ad noſtrum exercitium ſint deputati. Item. In dialogo legitur quod quidam comedit lactucam, & ſtatim obſeſſa eſt a dæmonio: & ibidẽ ratio redditur, quia diabolus erat in lactuca quam momordit: ergo videtur ꝙ ſint in terra. Reſpon. Reſpon. 1 Dicendum ꝙ diuina clementia, & ꝓuidentia locum ſequeſtratum prouidit dęmonibꝰ, ne nimis acriter nos tentarent; nec tñ nimis a nobis longinquum, vt poſſent nos exercitare. Vnde ꝙ inhabitent in caliginoſo loco, hoc diuinæ ſententiæ eſt: ꝙ vero ad nos veniant, hoc permiſſionis eſt. Vnde cum triplex ſit aeris interſticium: ſi quęratᷣ in qua parte ſunt, ꝓbabile vr̃ ꝙ ſint in medio: vbi eſt turbulẽtia, & vexatio, & varietas impreſſionum: & hinc eſt ꝙ frequẽter commouent ventos, & tempeſtates.

Aere iſto caliginoſo qui eis quaſi carcer &c.

Dub. 2 Contra. Videtur ꝙ nullo modo ſit carcer, quia diſcurrunt quo volunt: & iterũ ſpirituales ſunt, ergo nec prõhibẽtur, nec detinentur corpore. Itẽ. Ventus non poteſt cõmouere, nec cõturbare radium: ergo multofortius nec ſpiritum. Item. Cũ non habeãt viſum corporalem, videtur ꝙ nullus locus ſit eis caliginoſus: nec puniri videntur tenebris corporalibus. Rñ. Reſpon. Dicendum ꝙ ſicut ex quadã cõgruitate cœlum empyreum eſt angelis ſanctis locus conueniens & aptus, tũ ex luce, tum ex ſpatioſitate: ita recte po

nit

teſt dici palatium, atteſtans claritati, & tranquillitati, & ampliationi charitatis. Sic per oppoſitum, aer ille caliginoſus carcer eſt, quia paruus, & artus & obſcurus, non obſcuritate quæ obſcuret, vel arctitudine, quę anguſtet: ſed potius quę atteſtatur mentis arctitudini, & frigori iniquitatis, & commotioni affectionum: & ideo recte carcer dicitur. Et ſicut alio modo locus corporalis locat ſpirit⁹, alio modo corpora: ita & etiam alio modo incarcerat. Et ſic patent obiecta.

Tunc dabitur ei poteſtas a deo tentandi homines, quam modo non habet.

Dub. 3. 3 Contra. Iob. xlj. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ poſſit ei comparari: ergo ſi vires eius excedũt noſtras, potius vr̃, quod deus debebat nobis augere poſſe quam dęmonib⁹, aut vr̃ iniuſte agere, & inæqualiter, dum exponit debilem forti, & fortificat fortem contra debilem.

Reſpon. Reſp. Dicẽdum, qđ poteſtas illa, de qua loquit̃ Iob, eſt poteſtas virtutis naturalis, nõ eſt poteſtas tentandi: nam poteſtas tẽtandi debilis eſt, niſi fortificetur per cõſenſum tentandi. Debilis enim eſt hoſtis, qui nõ vincit niſi volentẽ. Quia tamen propter noſtram concupiſcentiam, & ignorantiã multipliciter nos decipit, & allicit: iõ fortis eſt, & adeo quod pauci eſſent, qui nõ vincerent, niſi deus aſtutiam eius, & fallaciã reprimeret, & reſtringeret, quam in fine iuſto iuditio permittit dilatari: & ideo poteſtatem tentandi dr̃ dare nõ conferendo nouam potentiam, ſed ſinendo ipſam operari ſecũdũ iuſtã potentiam, & aſtutiã, quam iam habet.

Nec vltra fas ſit &c.

Dub. 4 4 Innuit Magiſter, quod non eſt fas vlli ſpiritui, qui vict⁹ eſt, impugnare aliquem. Contra. Propabiliter creditur quod diabolus magnus, qui tentauit Adam, tẽtauit Chriſtum, & omni modo eſt victus: ergo vr̃ quod nunq̃ ammodo tentet, quod eſt cõtra textũ Apoc. Item. Si hoc eſt verum: ergo videtur exercitus dæmonum adeo diminutus in fine, quod tentare nõ poſſit: hoc autem falſum eſt, cum fortius tentet in fine. Reſp. Dicendũ, qđ circa hoc difficile eſt veritatem determinare: quod autẽ fiat diminutio in eodem exercitu dęmonum, nõ videtur improbabile, cum ita videamus contingere ſm legem belli, vt qui ſuperatur amoueatur a bello: quantum tamen, & quãdo, difficile eſt determinare: vnde quicquid dicat Orig. melius eſt dubitare, quam ſuper hoc aliquid diffinire. Reſpõſio.

Artic. 1

A D intelligentiam eorum, quæ in hac parte dicũtur de lapſu angelorum, tria incidunt quærẽda. Primum eſt, de quo ordine, vel dignitate ceciderunt. Secundum eſt, in quid ceciderunt. Tertium eſt de ordine, ſiue ſtatione eorũ poſt caſum. Circa primum duo quæruntur. Primo, de quo ordine fuit Lucifer. Secundo de quo ordine lapſi ſunt minores angeli.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Lucifer, quantum ad capacitatẽ naturæ, futurus erat de primo beatarum mẽtium ordine, qui ſi ſtetiſſet, merito gratiæ inter primos annumeratus fuiſſet.

Fundamenta.

De quo ordine fuerit Lucifer. Et ꝙ fuerit de ſupremo hoc oſtẽditur. Iob. xl. Ipſe eſt principium viarum dei: ſed non ordine naturæ: ergo ordine dignitatis: ergo fuit ꝓcellens inter creaturas ceteras: ergo, & inter angelos. Item. Greg. xxxij. moral. tractans illud Ezech. Tu cherub extentus, & protegens &c. Quia comparationem claritatis ſuę cæterorũ claritatem obumbraſſe creditur & ideo ipſe extentus, & protegens perhibetur, loquitur de lucifero: ergo &c. Et ibidem iterum, dũm cæteris agminibus angelorum ꝓlatus eorum claritatem traſcendit, ex eorum comparatione clarior fuit Et iterum in eo, li. Illa ſupernarũ virtutum

Reſpõ
tutum proceræ altitudinis agmina
in lætitiæ æternæ viriditate plãtata,
quamuis excelſa fuerit condita, huic
tamẽ nec prælata ſunt, nec coequata.
Item. Rõne. Lucifer appetijt omnib⁹
præeſſe, & credidit ſe poſſe obtinere
vt nulli ſubeſſet: ſed hoc non eſt pro-
babile niſi vidiſſet ſe omnes præcelle
re: ergo fuit de ſupremo ordine. Itẽ.
Peccatum eius maximum fuit inter
peccata omnium angelorũ, imo oĩm
Artic.) creaturarum: ſed tanto magis eſt vi-
tium, quanto in nobiliori natura: er
go ſi maximũ peccatum habuit oĩum
Ad opp. aliorum, ergo quantum ad naturam
cæteris maior fuit. Sed contra. Ezec.
xxviij. dicitur ad luciferum. Tu che-
rub extentus, & protegẽs, ſicut expo
nit Greg. ſed ſupremus ordo non eſt
ordo cherub ſed ſeraphin, ſicut vult
Dion. ergo non fuit de ſupremo ordi
ne. Item. Dam. ij. lib. iiij. c. ex his an-
gelicis virtutibus quæ præerãt terre-
ſtri ordini, ideſt ei⁹ qui circa terrena
eſt ordinis, & cui terrę cuſtodia a deo
cõmiſſa erat, libe. arbit. ſui electione
auerſus eſt: ergo lucifer ſm Dam. fuit
de infimo ordine. Item. Rõne videt.
Quia ſi ipſe fuit ſupremus: ergo ma-
gis fuit deiformis: ergo magis ad pec
catum inhabilis: ergo non peccauit:
aut ſi peccauit, nõ ita profunde ſicut
alij, vt videtur. Item. Si ſupremus in-
ter omnes angelos: ergo inter omnes
creaturas nobilior: ergo magis a deo
Fundi- dilectus qui diligit omnia quę fecit:
menta ergo cum faciliмum fuerit domino
ipſum conſeruare, non videtur pro-
babile quod ipſum permiſerit ruere.
5 RESP. Dicẽdum, quod ſicut te-
ſtantur auctoritates ſacræ ſcripturæ,
& ſanctorum, Lucifer valde excellẽs
fuit, & ſi ſtetiſſet, in ſupremo ordine
collocatus fuiſſet, cum ad hoc habe-
ret idoneitatem ex parte naturæ. Si-
cut enim patebit infra, diſtinctio or-
dinum conſummata, venit ex parte
gratię: ſed diſpoſitio ex parte natu-
rę: vnde concedendæ ſunt rationes
ad hoc inductæ.
6 AD illud quod obijcitur qđ dici
tur cherub. Dicendum quod ſeraphĩ
interpretatur incendium, & hoc eſt
per charitatem: angelus autem licet a
ſua conditione habuerit plenitudi-
nem ſcientię, non tamẽ habuit incen
dium charitatis niſi a gratia. Et quia
cherubin dicitur plenitudo ſcientiæ:
ſed ſeraphin dicitur incendium cha-
ritatis, hinc eſt quod dicitur cherub.
non ſeraph. & hoc non ideo quia eſ-
ſet de ordine cherubin, ſed quia ha-
bebat habitum illi ordini conuenien
tem, non ſic habitum conuenientem
ordini ſeraphin, quamuis ad illũ eſ-
ſet præparatus. AD illud qđ obijci 7
tur quod præerat terreſtri ordini. Di
cendum, quod Dam. hoc dicit quan-
tum ad vim adminiſtratiuam, q͂a cæ
teri ei erant ſubiecti quãtum ad actũ
miniſterij, & quia actus miniſterij oĩ
bus aliquo modo competit ex natu-
ra, ſicut infra patebit, q͂a omnes ſunt
adminiſtratorij ſpiritus; ideo ex hoc
non hr̃ quod angelus fuerit de ordi
ne infimo, imo potuit etiam eſſe de ſu
premo, & præſidere terreno miniſte-
rio. Sed tunc eſt quæſtio. cum in ange
lo eſſet vis contemplatiua, quare ma
gis per adminiſtratiuam eum deſcri-
bit. Et dicendum, quod vis contem- 8
platiua attenditur in cõparatione ad
ſuperius: ſed adminiſtratiua in com-
paratione ad inferius: & quoniam an
gelus ſumpſit occaſionem peccandi,
conſiderando ſuam præſidentiam re
ſpectu inferiorum, idõ ſm illam vim
eum deſcribit. Vnde Aug. dicit, quod
conſideratio angeli in peccando fuit
contrario modo conſiderationi Cen
turioni. q dixit Math. viij. Ego ſum
homo ſub poteſtate conſtitutus, & ha
bẽs ſub me milites. Angel⁹ ecõtrario 9
primo conſiderauit milites, & mini-
ſtros ſibi ſubditos: ideo eleuat⁹ eſt in
ſuperbiam. Ad illud quod obijcitur,
quod minus erat habilis ad peccan-
dum. Dicẽdum quod verum eſt: atta
men voluntas in omnibus angelis li
bera erat, & vertibilis, & ideo ſine oĩ
pronitate poterat quo volebat incli-
nari, & hinc eſt quod ille grauı⁹ pec-
cauit: vnde ad peccatum non neceſſa
rio concurrit pronitas, ſed vertibili-
tas: nec peccatum intenditur ex pro
nitate, ſed magis ex naturæ, & dono-
rum dignitate, & conuerſionis pro-
funditate. Et quia altior erat: ideo ce
cidit

cidit profundi⁹. Et quia fortior, ideo
10 ad malum ſe conuertit fortius, & inſe
parabilius. Ad illud quod obijcitur
vltimo quod videtur incredibile, qđ
deus nobiliſſimam creaturam ſuam
ſic perire dimitteret. Dicēdum quod
mira in hoc dei iuſtitia oſtendit, quæ
tantam ſeruat iuſtitiam, vt ordinem
inſtitutum nullo modo infringat. tm̄
11 peccatū odit, vt propter peccatū quos
chariſſimos reputauit, abijciat. Vnde
credo quod tam ſpectandū monſtrū
diuinę ſeueritatis in angelo nobiliſſi
mo, & primo homine, quorum vtrū-
que proprijs manibus plaſmauit,
& decorauit, deus nobis infirmis prę
poſuit, & oſtendit, vt diſcamus quan
tum deus odit peccatum, & maxime
ſuperbiam, quod pro vno motu cor-
dis nobiliſſima creatura omniū crea
turarū ęternaliter, & ſine ſpe veniæ
eſt damnata: & pro vno eſu pomi, &
ipſe Adam & tota poſteritas vſque ad
finem mundi, eſt mortalitati, & mul-
tiplici penalitati ſubiecta, & niſi do-
minus reliquiſſet nobis ſemem, qua-
ſi Sodoma fuiſſemus. Ex his efficaciſ-
ſimum relinquitur argumentum, qđ
horrendum eſt incidere in man⁹ dei
viuentis; ſi enim deus non pepercit
nobiliſſimo angelo ſuperbiēti, quid
erit de viliſſimo cinere, & abiectiſſi-
mo in altum ſe extollenti, cum iacere
debeat in cinere, & cilicio, imo in ip-
ſo ſterquilinio?

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelorum qui in peccato lapſi fuerunt de quolibet cæleſtium ſpirituū ordine nō nulli pecca uerūt, vt bene docuit Hugo.

65 DE quo ordine lapſi sūt
Fundamenta. minores angeli. Et qđ
de omnibus vr̄. Hugo,
de quolibet ordine ali
qui ceciderunt, & vnū
ordinem contrariū fecerunt, vbi non
eſt ordo, ſed ſempitern⁹ horror inha
bitat. Item. Greg. dicit in homi. pen-
tecoſtes quod ad omnes angelorum
ordines aliqui homines aſſumuntur:
ſed hoc non erit niſi ad reſtaurandū
ruinam angelorum: ergo de quolibet
aliq̄ corruerunt. Item. Probatum eſt
quod Lucifer fuit de ſupremo ordi-
ne: ergo ſi de illo ceciderunt, videtur
quod multofortius de alijs. Itē. Oēs
angelorum ordines procurant homi
nū ſalutem, vnde omnes ſunt admini
ſtratorij ſpiritus &c. ergo videtur ꝙ
omnibus ordinibus ſuo modo homi
nes recompenſant obſequiū, vt nu-
triatur charitatis ſolatium: ſed ſicut
angeli ſubueniunt hominibus mini-
ſtrando, ita homines angelis eorum
lapſum reparando: ergo quilibet or-
do habuit ruinā. Sed cōtra. ij. Pet. ij. Ad opp.
Deus angelis peccantibus non peper
cit: ergo omnes labentes ſunt de infi
mo ordine, quia infimus ordo cēſe-
tur nomine angelorum, vt inferi⁹ pa
tebit. Item. Apoſtol. vocat dæmones
Eph. vlti. principatus, & poteſtates,
& diuerſa nomina angelorum dicun
tur de dæmonibus præter ſeraphin,
& thronos: ergo videtur quod de his
ordinibus nulli ceciderunt, aut ſi ce-
ciderunt, cum nō poſſit probari per
ſcripturā nullo modo eſt aſſerēdum.
Item. Angeli einſdem ordinis ſunt ſi
miliores in natura: ſed qui ſunt ſimi
liores in natura, ſimiliores ſunt in af
fectibus, quia omne animal ad ſibi ſi
mile copulabitur: & qui ſimiliores
ſunt in affectibus, ſimiliores ſunt in
moribus, ſimiliores ſunt in bonitate,
& malitia: ergo probabilius videtur
ponere quod ſi de aliquo ordine ſte-
terunt aliqui, quod omnes per conſe-
quens: & ſi ruerunt aliqui, quod om-
nes de illo ordine: ergo non eſt pone
re, quod de omnibus ordinibus aliq̄
ruerint, aliqui ſteterint.
RESP. Dicendum, quod ſecun- 12
dum quod ſancti dicūt, & accipiunt
ex ſcriptura, de omnibus aliqui lapſi
ſunt, & hoc expſſe dicit Hugo de ſan
cto vict. in lib. de ſacramentis, & ra-
tio perſuadet. Cum enim de ſupremo
ordine aliq̄ auulſi ſint, vt lucifer: cre
dendum eſt quod omnes ſenſerunt
aliquam ruinam.
AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ 13
omnes dicuntur angeli. Dicendum,
quod

quod angelus ſecundum quid eſt nomen officii quod eſt mitti, & commune eſt omniũ vt patebit infra, appropriaẽ tamen inferiori ordini, de quo frequentius mittũtur aliqui, & ĩ ſeo beatus Petrus gñaliter loquens com
24 prehendit omnes. Ad illud qđ obijcitur quod ſcriptura nõ nominat oĩa nomina. Dicendũ, quod ſicut in malis quædam ſunt quæ mox nominata coniuncta ſunt malo, vt fornicari, & occidere, ita in bonis quędam ſunt quæ mox nominata coniuncta ſunt bono, vt ſeraphin, quia dicit charitatis incendium, & throni, quia dicit ſedem vbi dominus requieſcit ad iudicandum: & ideo nomina horum ordinum dæmonibus nõ attribuũtur, quãuis ipſi ex natura diſpoſiti eſſent ad hos ordines ſicut ad alios, tamen aliorum nomina tenent, quia commu
25 nia ſunt bonis, & malis, vt principatus, & poteſtates. Ad illud quod obijcitur de amore ſimilitudinis. Dicendum quod illud locum habet in amore naturali: in amore vero electiuo vbi quis fertur ſecundum dñium voluntatis, non habet veritatem, nã Medea occidit filiũ li. vij. metamorph. fabul. iiij. & plus odit homo hominẽ quam ſerpentẽ frequenter, & maior eſt diſcordia volũtatũ: ſed qa lapſus, & ſtatus fuit ſm volũtatẽ electiuã, nõ naturalẽ: ideo non habet hic locũ.

Artic. 1 Conſequenter quæritur quantũ ad lapſum, in quid ceciderũt. Primo, vtrum ceciderũt in infernum quantum ad locum. Secũdo, vtrum in infernale ſupplicium.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelorum malorum locus ante diem iudicij non eſt infernꝰ ſubterraneus, ſed aer caliginoſus: licet probabile ſit non nullos eorum ad torquendas animas eò deſcendere.

Fundamenta. QVOD ceciderunt ĩ locum infernalẽ videẽ, quia caſus tãto ꝓfundior q̃to gradus excelſior. ergo ſi ceciderũt de loco altiſſimo, vt de empyreo, videtur quod detruſi ſunt in locum infimum, & ita in infernum. Item. Angelis ſanctis propter mundiciam, & lucem ſapientię debetur locus mundiſſimus, & lucidiſſimꝰ ſicut empyreũ, ergo a contrarijs, dæmonibus immũdis, & obtenebratis debetur locus tenebroſiſſimus, & immundus: ſed iſte locus eſt infimus, & ſubterraneus qui dicitur infernus. ergo &c. Item. Homines mali poſt mortẽ ſtatim deſcendunt ad infernum, ſicut dicitur Iob. xxj. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt. ergo cum hoc ſit angelis caſus qđ hominibus mors: ergo ſtatim ceciderũt in locum infernalem. Si tu dicas qđ ſunt relicti extra infernum ad nr̃am exercitationem. Cõtra. Hõ de ſe pronus eſt ſufficiẽter ad malum, & ſatis põt exercitari a paſſionibus carnis: ergo videntur ſuperfluere exercitationes dæmonum, & ſi deus hoc permitit, videtur immiſericorditer agere.

Ad opp. Contra. Eph. ij. Non ambuletis ſecundum principem poteſtatis aeris huiꝰ (demõſtrat aerem materialem) ergo poteſtas diaboli maxime eſt ĩ hoc aere: ſed vbi eſt poteſtas eius, & ſubſtantia: ergo &c. Item. Conſtans eſt, quod diabolus nos tentat, & tentauit Chriſtum, vt dicĩ Matt. iiij. De nobis aũt non tantum ſcriptura docet, ſed etiã experientia: ergo cum angelus ibi ſit vbi operatur, & circa nos operatur: ergo &c. Itẽ. In inferno nulla eſt oĩno redemptio, vnde qui deſcedunt in infernum, nunquam aſcendunt: ergo ſi dæmones detecti eſſent in inferno, nunquam poſſent ad nos venire: ſed venerũt, ergo in infernum nunquam deſcenderunt.

RESP. Dicẽdum, quod ſicut patet ex ſcripturis locus dæmonũ poſt lapſum vſque ad diem iudicij, non eſt locus ſubterraneus quem vocamus infernum: ſed aer caliginoſus, in quo generaliter dęmonũ multitudo inhabitat: vtrum autẽ aliqui detruſi ſint in infernum, hoc ego neſcio, nec inuenio a ſanctis determinatũ. Hoc autem bene credo, ꝙ aliqui deſcendunt ad torquendas animas, ſecundum ꝙ inter

inter ſe habent deputata maledictionis officia. Ratio autem quare in hoc aere ſint, eſt propter humanũ exercitium. Sicut.n.dicit Aug. nunquam deus, quos præſciebat futuros malos, eos feciſſet, niſi pariter noſſet, quibus bonorum vſibus eos accõmodaret. Vnde diuina diſpoſitio hoc exigit, vt etiam de præuaricantibus angelis obſequium quodãmodo electorũ trahat, & eliciat: ſcit enim bene vti malorum prauis volũtatibus, & ideo nõ eos detruſit in infernum, ſed locũ dedit aptum ipſis dæmonibus, tũ quãtum ad ſtatum peccati, tum quantũ ad ſtatum exercitij ſiue belli. Aer.n. caliginoſus propter caliginem cõuenit tenebroſitati culpæ, ſed propter mobilitatem, & ſubtilitatem cõuenit angelicæ velocitati: vnde ſicut aliquibus viris ſanctis oſtenſum eſt frequẽter, circa nos volitant vt muſcę.

17 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ de altiſſimo in profundiſſimum. Dicẽdum, ꝙ verũ cõcluderet ſi eſſet omnino retributũ quod meruerunt: ſed dominus non ſtatim retribuit: ſed ſimul cum hominibus eos illuc expectat proiicere, quos ipſi ſua peruerſi

18 tate inducũt peccare. Ad illud quod obiicitur, quod angelis beatis locus debetur altiſſimus. Dicendũ, ꝙ quãuis ſit eis deditus, non tamen ſunt ibi ſemper: ſed & circa nos ad explendũ ſuum miniſterium. Similiter dico ꝙ quãuis locus infimus & viliſſimus ſit dæmonibus debitus, tamẽ eis differẽ

19 propter noſtrum exercitium. Ad illud quod obiicitur de hominibus malis poſt mortem &c. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile omnino, ſed ſolũ quo ad ſtatum impœnitentiæ, non quo ad ſtatum demeriti vel exercitij, ſicut infra melius patebit: anima.n. non eſt deputata adminiſtrandũ ſicut angelus.

20 Ad illud quod obiicitur vltimo, ꝙ deus miſericorditer agit cum homine. Dicẽdum, ꝙ non, imo miſericordia ſuperexaltat iudicium: quia contra fomitem dat ſcintillam conſcientiæ, contra dæmones dat bonum angelum: & ſupra hoc dat ſuam grãm, & ſpiritum ſanctum ſuum qui vincit omnẽ poteſtatẽ: q̃a neque mors, neq; vita, neque principatus, neque poteſtates, poſſunt ſeparare a charitate dei, vnde ille amor eſt adiutoriũ præualens omnibus, & omnia vincens. Propter hoc vt habeant exercitium: (quia virt⁹ in infirmitate perficitur) dat deus ſuis ſanctis angelum ſathanæ qui eos colaphizet: ſicut colaphizauit Paulum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Licet nõnulli ſatis probabiliter ſenſerint malos angelos vbiq;, & ante extremi iudicij diẽ infernali cruciatu torqueri, aliis tñ pbabilior cẽſet ſententia eorũ dicentium pœna ignis uſq: ad nouiſſimũ diẽ illis differri.

VTRVM ceciderunt in infernale ſupplicium vtrum.ſ.cruciẽtur vbicunque ſunt. Et ꝙ ſic. Super illud Iac.iij. in flammata a gehenna. Gloſ. gehenna eſt diabolus propter quem facta eſt. Sicut enim gehenna ſemper ardet, ſic diabolus vbicũque ſit vel in aere, vel ſub terra, ſemper fert ſecum tormẽta flammarum. Itẽ. Hoc videẽ rõne per ſimile. Angeli conuerſi quamuis non ſint a miniſterio abſoluti, tñ in ipſo miniſterio habent præmium ſuę conuerſionis ſ. beatam viſionem: ergo pari rõne dæmones pœnam infernalẽ. Item. Videtur a minori, quia grauius eſt in conſpectu dei iuſte omnia ponderãtis peccatum angelicum quã humanũ: ſed homo decedens in peccato ſine aliquo interuallo ſtatim punitur pœna gehennali, & incendio: ergo multo fortius videẽ de angelis malis. Ad opp.

Item. In peccato duo ſunt ſ. auerſio, 21
& cõuerſio, & vtriq; corrñdet ſua pœna. ſ. carẽtia viſionis auerſioni, & afflictio ignis conuerſioni: ſed ſtatim vt peccauit, amiſit irremediabiliter viſionẽ, & punitus eſt carẽtia viſionis, ergo pari rõne pœna afflictionis: ſed hęc eſt pœna illius ignis: ergo &c. Cõtra. Matth. viij. dicitur. Ieſu fili dei, vt

vt quid veniſti ante tempus torquere nos? ergo angeli nõdum torquebantur. Item. Si punirentur pœna ignis materialis, cum ille agat ĩ creaturam paſſibilem, & condignam pati, ergo cum diabolus corporaliter obſidet aliquem, ſi ſecum fert ignem, videtur ꝙ eum totum comburat, niſi virtutem ignis per miraculum deus reſtringat: ſed non eſt ibi ponendum miraculũ; ergo &c. Itẽ. Si ita torquerẽtur igne materiali, cum ille ſit ſumme afflictiuus, non delectarẽtur in peccato hominis, ſiue in faciendo alios peccare: ergo cum multum hoc deſiderẽt, non vr̃ eſſe probabile. Item. Si torquentur igne materiali, cum nõ ſint niſi tres ſpecies, ſcilicet carbo, flãma, & lux, quęro qua ſpecie. Nõ luce: cõſtat, quia non affligit, nec decet eos ſecum ferre lucem: ergo vel flamma vel carbone: ſed neutra iſtarum latet ſenſus: ergo &c.

RESP. Dicendũ quod circa hoc ſunt diuerſæ poſitiones doctorum. Quidam enim innitentes prædictæ glo. & conſiderantes vltionem diuinæ iuſtitiæ ſiue rigorem, dñt dæmões vbicũque ſint puniri ſupplicio ignis materialis, licet minus intenſe quam poſt vltimam damnationem. Et cum hoc non ſit intelligibile quod ignem cremantem vbique ſecum circũferãt niſi habeant corpora alligata, coguntur ponere qđ dæmones a ſui lapſu primario habuerunt ſibi aptata corpora in quibus punirentur, & in quibus circunferrent, quaſi intrinſecus materiale incendium quocunque decurrant: ſicut febricitans vbique circunfert ardorem in qualicunq; loco ponatur. Sed quoniã illud eſt difficile ſuſtinere, ꝙ dæmones habeant corpora inſeparabiliter vnita, ſicut infra melius patebit: & præterea cum non videantur acriter puniri tum ex verbis euangelii, cum etiam quod intenti ſint mala facere, & mala multa multiplicare: ideo aliorũ poſitio eſt, ꝙ dæmonibus differtur pœna ignis vſque poſt iudicium: tum vt eorum exercitium nõ ommittatur, tũ etiam vt diuina miſericordia oſtendatur: q̃ ſuſtinet vaſa irę apta in interitum in multa patientia, vſque in diem quo retribuet omnibus ſm̃ fructũm adinuentionum ſuarum. Quæ harũ poſitionum ſit verior neſcio: hæc tamen quę vltimo data eſt, vr̃ probabilior.

AD illud ergo quod obiicitur de 22
glo. patet reſponſio ſi aſpiciantur ſequentia: quod non intelligit de flamma ignis materialis, ſed de flammis vitiorum. ſ. irę, inuidiæ, quibus etiam
torquentur. Ad illud quod obiicitur 23
de angelis bonis. Dicendum quod nõ eſt ſimile: quia deus pronior eſt ad miſerandum, quam ad puniendũ. Præterea, miniſterium angelorum nõ impeditur ex gloria, ſed expeditur: ſed pœna oĩno retraheret malos ab exer
citando. Ad illud quod obiicitur de 24
damnatis omnibus. Dicendũ ꝙ non eſt ſimile: quia damnati ſunt extra ſtatum demeriti, & ideo non oportet ꝙ differatur ſupplicium: non ſic dæmones, quia demerentur: vt infra me
lius patebit. Ad illud quod obiicĩ 25
de auerſione. Dicendum ꝙ non eſt ſimile: quia viſio dei non poteſt ſtare cum culpa: vnde inſeparabilis pœna a culpa eſt viſionis carentia: non ſic eſt de pœna afflictiua.

CONſequẽter tertio loco quærĩ qualiter dæmones ſint poſt lapſum ordinati. Et q̃rũtur circa hoc duo. Primo quæritur, vtrũ inter eos ſit ordinũ diſtinctio. Secũdo, vtrum inter malos angelos ſit ꝑlatio. Artic. 3

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angeli in ſtatu glorię habent ordinum diſtinctionem perfectã, quo vero ad naturæ ſtatum, imperfectam: in ſtatu vero culpę imperfectã, & peruerſam hñt.

VTRVM inter eos ſit diſtinctio ordinum. Et ꝙ ſic videtᷣ. Apoſtolus Ephe. vlti. vocat eos principatus, & poteſtates, & alii ſancti nominibus aliorũ ordinum: ergo vr̃ ꝙ ſi tenuerũt nomen Fundamenta.

men & nõ fruſtra, ꝙ aliquo modo te-
nuerunt rem : & ita ꝙ ordines ſint
diſtincti in eis. Item. A natura ſua
ſunt conditi diſtincti, & perfecti, &
ordinati : ſed Diony. dicit ꝙ habent
ſibi naturaliter data integerrima : er-
go adhuc manet inter eos ordo. Itẽ.
Nihil in vniuerſo eſt inordinatũ quã
uis ſit inordinatum in ſe, quia fœdari
non poteſt : ergo dæmones ſuo mo-
do ſunt ordinati vt angeli: ergo & in
ter eos eſt ordo. Item. Natura an-
gelorum quantum in ſe erat, habilis
erat ad ordines: & gratia adueniẽs ꝑ
feciſſet ordines, quia data eis fuiſſet
ſecundum naturaliũ ſtrenuitatem: er
go cum ſimiliter per maiorem natu-
ralium ſtrenuitatẽ fuerit ordo: & mi
noritas, ſiue maioritas in culpa, vide
tur quod ſimiliter per culpã non au-
feratur ordo; ſed magis perficiatur.
Ad opp. Contra. Hugo de ſancto vict. Omnes
in eandem malitiam conſenſerunt, &
vnum ordinem peruerſæ ſocietatis ef
fecerunt. ergo non eſt inter eos ordi-
num diſtinctio. Item. Malum eſt cor
ruptio modi, ſpeciei, & ordinis: ſed ꝑ
peccatum facti ſunt mali, ergo inordi
nati: ergo nõ eſt inter eos ordo, cum
omnes ſint mali. Itẽ. Maior eſt deor-
dinatio in culpa, ſiue per culpam, ꝙ̃
in pœna, nam pœna reducit culpam
ad ordinem aliquem : ſed in ſupplicijs
non eſt ordo naturæ: ergo nec in exi-
ſtentibus in peccatis. Probatio mino
ris. Iob. x. vbi nullus ordo: ſed ſempr̃
ternus horror inhabitat (loqͥtur de
loco pœnarũ.) Item. Q uãto melior
eſt natura, tanto maior eſt in ea cul-
pa: ergo quanto quis ſuperior per na
turam, tanto inferior per culpam, q̃a
maior culpa facit peiorem: ergo cul-
pa peruertit totũ ordinem naturæ,
& aufert omnino ordinem gratię: er
26 go nullus ordo eſt inter eos.
RESP. quod de angelis ẽ loqui
quantum ad ſtatum triplicem ſ. glo-
riæ, & naturę inſtitutæ, & lapſę. Q uã
tum ad ſtatum gloriæ, eſt in eis pone
re ordinum diſtinctionem perfectã.
Q uantum ad ſtatum naturę: ordinũ
diſtinctionẽ, ſed imperfectam. Q uan
tum ad ſtatum culpæ, ordinũ diſtin-
ctionem: ſed imperfectam, & peruer-
ſam. Imperfectam, propter priuatio-
nem grãæ, quæ habilitatem naturę ꝑ-
ficit. Peruerſam, propter pñtiam cul
pę, quę quamuis ſubſtantiam natura-
lium nõ corrumpat, tamen fœdat, &
deordinat, & illud manifeſtum eſt, ſi
attendatur. Nam illi qui meliora ha-
buerunt naturalia, illi grauius pecca
uerunt, & peccãt, tum propter hoc
quod ardentius appetierunt, tũ quia
magis ingrati fuerunt, tum etiam q̃a
modo acrius vexant. Rõne nobilita
tis naturę præcellunt in ordine natu
ræ, & præcellunt in magnitudine cul
pę, & quãtũ ad hoc deteriores ſunt,
& ideo inferiores eſſe debuerunt. Cõ
cedo ergo q̃d inter dæmones eſt or-
do ſm̃ præcellẽtiam naturalium: ſed
tamen peruerſus adiunctione culpa-
rum. Concedo igitur rationes pro-
bantes ꝙ in eis ſit aliquis ordo, licet
tenuis, vt dictum eſt.
A D illud tamen quod vltimo obij- 27
citur: ꝙ culpa conſonat naturæ. Di-
cendum ꝙ illa conſonantia magis eſt
diſcordantia, quam conſonantia: nã
magnitudo culpæ facit in veritate mi
nus quãto maior eſt: & ita in magna
natura non ſeruat dignitatẽ ordinis,
imo magis peruertit: quia magnifica
ri in culpa, eſt deteriorari in natura
bene condita ſiue inſtituta. Q uod au- 28
tem Dion. dicit, ꝙ habent naturalia
integerrima: verum eſt quãtum ad
ſubſtantiam, non quantum ad ha-
bilitatem ad operationẽ deter-
minatam. Q uæ vero ad op-
poſitum opponuntur, con
cedenda ſunt, eo ꝙ verũ
concludunt. ſ. ꝙ non
eſt in eis ordo per-
fectus, imo ma-
gis peruerſus:
& ſic patent
omnia.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angeli mali, quanquam falſo, & imperfecte filios lucis conentur imitari, eſt nihilominus inter eos plātio, cū alij pareant, alii uero imperium exerceant.

Fundamenta.

VTRVM inter angelos malos ſit prælatio. Et quòd ſit ibi de facto videtur. Iob penultimo. Non eſt poteſtas ſuper terram quę poſſit ei comparari. Et iterum. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ: ſed dæmones ſunt huiuſmodi: ergo &c. Item. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Vocat minores dæmones angelos diaboli: ergo cum angelus diaboli nullus dicatur quantum ad naturæ conditionem, dicitur ergo quantum ad miniſterii ſubiectionem: ergo &c. Item. Quòd de iure vnus præſit alteri videtur. Seruitus enim introducta eſt inter homines (vt dicit Ambro.) merito peccati: ſed nullum peccatum adeo meretur ſeruitutem ſicut peccatum ambitionis, & ſuperbiæ: cū ergo dæmones maxime illo peccauerunt, inter eos maxime debet eſſe ſeruitus, & dominium, & ita prælatio. Item. Habens liberi arbit. voluntatē ſecundum legem, poteſt ſe facere ſeruum ſempiternū, ſicut dicitur Exod. 21. Sed dæmones libere poteſtatis exiſtentes Lucifero ſe voluntarie ſubiecerunt, dum eius ſuperbiæ conſenſerunt: ergo facti ſunt ſerui. Sed contra, quòd ibi non ſit prælatio, de facto videtur. *Ad opp.* Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt, ſicut dicitur Prouer. 13. Ergo cum ipſi ſint valde ſuperbi, videtur, quòd refugiant omne dominium: ergo aut nō eſt ibi prælatio, aut ſi eſt, nullius ſtabilitatis eſt. Item. Si eſt ibi, aut ergo natura, aut violentia, aut electione voluntatis. Non natura, quia natura etiam poſt culpā, & in pœnis eadem manebit: ſed tamen poſt iudicium ceſſabit omnis prælatio (vt dicit Magiſter) Si violētia: ergo quilibet ſi poteſt ſubiugat ſibi alium: ſed hoc non eſt ſine quadam colluctatione, & pugna: ergo videtur, quòd continue ſit inter dæmones rixa, & diſcordia: quod manifeſte falſum eſt, quia miro modo concordes ſunt ad peruertendum homines: quod non eſſet ſi inter ſe bellarent. Reſtat igitur, quòd eſt ibi prælatio electione voluntatis. Item. Videtur, quòd non ſit ibi de iure. Si enim ſeruitus, & dominium introducta ſunt propter peccatum, ita quòd ſeruitus eſt pœna peccati: ergo magis deberet ſeruitute deprimi, qui magis peccauit: ſed Lucifer magis peccauit, ergo omnibus deberet eſſe ſubiectus: ſed nulla eſt prælatio, in qua vnus ſubiicitur multis: ergo &c. Item. Licet homo teneatur hominis imperio obedire, cui ſubiugatus eſt, & ſubditus factus, ſicut dicit ſcriptura, ſerui obedite per omnia dominis: tamen quando præcipit contra deū non tenetur, nec debet: & ſi ſemper præciperet contra deum, nunquam deberet ſubiici, vel obedire: ergo ſi nunquam poſſet aliquid præcipere niſi contra deum, nullo modo poſſet, nec deberet ei de iure ſubeſſe: ſi ergo diabolus contra deum præcipit in omni eo quod mandat, nec aliter poteſt præcipere: patet &c.

RESPON. Dicendum, quòd 29
ſicut dicit Magiſter in litera. Prælatio eſt inter dæmones, & alij imperant, alii obediunt, ſicut tangit Magiſter in litera. Et hoc ſatis videtur probabile: tum quia filii tenebrarū quodammodo imitari conantur (licet falſo, & imperfecte) filios lucis: vnde ſicut vident angelos ordinate officia ſua exequi ſecundum imperia ſapientiorum, & maiorum; ſimiliter ipſi faciunt maleficia: tum etiam quia filii tenebrarum prudentiſſimi ſunt in generatione ſua. Et quia habent colluctationē aduerſus genus humanum, & regimen, ſeu regnum eorū, & exercitus ſi eſſet diuiſus, & ſine capite non poteſt ſtare: ideo ſicut homines prælīantes in exercitu, quantumcumque ſint præſumptuoſi: ta-

men propter odium inimicorum libenter ſubiacent duci imperanti, & habent multos proprios, & vnũ principalem ducem: ſic credendum eſt eſſe in dæmonibus. Concedendum eſt ergo, quòd inter dæmones eſt ꝑlatio.

30 Et patet reſponſio ad illud quod primo obiicitur de ſuperbia: qa malitia, & inuidia, quam non poteſt ſuperbus exercere ſine adiutore, facit eum libenter alij ſubiici, tũ propter appetitum triumphi, tum propter odium inimici.

31 AD illud quod obiijtur quomodo ſit ibi prælatio. Dicendum eſt, quòd non electione, nec violentia, ſed credo, quòd natura, & diuina inſtitutione. Sua enim conditione data eſt eis vis miniſtratiua, & potentior vni, quam alij, & deus ordinauit, vt minus potentes, & ſapientes magis potentibus, & ſapientibus ſubeſſent in miniſtrando. Et Hugo dicit, quòd id in malum miniſterium exercent, quod perficiendum ex conditione acceperunt: & ita ſibiinuicẽ præſunt, ſicut præeſſent ſi eſſent boni, & cum ceſſabit ſtatus miniſterij, ceſſabit ſtatus prælationis: ſic patet, quòd de facto eſt ibi prælatio.

32 AD illud quod quæritur, vtrũ de iure. Dicendum, quòd nulla omnino eſt ibi prælatio de iure: quia cum ipſi dæmones ſubiectis nihil præcipiant niſi contra ius, eo quòd ruperunt ius, & diſſipauerunt fœdus ſempiternũ: ideo nulla manet ibi iuris obligatio: ſed ſolum maliuolens confederatio. Nec eſt ſimile de homine, qui iuſte poteſt percipere ſeruo: & ideo non valent rationes ad hoc inductæ.

QVOD BONI ANGELI A DEO SVNT confirmati per gratiam, vt peccare non poſſint: & mali ita obdurati in malo, vt bene viuere nequeant.

DISTINCTIO VII.

Quales facti ſunt angeli cõfirmatiõe, & obſtinatione. diſt. 5.

SVPRA dictum eſt, quòd angeli, qui perſtiterunt, per gratiam confirmati ſunt, & qui ceciderunt, a gratia dei deſerti ſunt. Et boni quidem intantum confirmati ſunt per gratiam, quod peccare nequeunt. Mali vero per malitiam adeo ſunt obſtinati, quòd bonam voluntatem habere, ſiue bene velle non valent, etſi bonum ſit quod aliquando volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod deus vult fieri, & vtiq; illud bonũ eſt, & iuſtũ fieri, nec tñ bona voluntate illud volũt.

Quod vtrique liberum arbitrium habent, nec tamen ad vtrunque flecti poſſunt.

SED cum nec boni peccare poſſint, nec mali bene velle, vel bene operari, videtur quòd iam nõ habeant liberum arbitrium: quia in vtranque partem flecti non poſſunt, cum liberum arbitrium ad vtrunq; ſe habeat. Vnde Hiero. in tractatu de prodigio filio dicit. Solus deus eſt, in quem peccatum cadere non põt: cętera cum ſint liberi arbitrii in vtranque partem flecti poſſunt. Hic videtur dicere, quòd omnis creatura in libero arbitrio conſtituta flecti poteſt ad bonum, & ad malum. Quòd ſi eſt, ergo & boni angeli, & mali ad vtrunque flecti poſſunt: ergo & boni poſſunt fieri mali, & mali

Luc. 15. In tom. 3. Ad Damaſum Papã In fine tractat' de filio ꝓdigo

mali boni. Ad quod dicimus, Quia boni tanta gratia confirmati ſunt, vt nequeant fieri mali, & mali in malitia adeo obdurati ſunt, vt non valeant fieri boni, & tamen vtrique habent liberũ arbitriũ: quia & boni non aliqua cogente neceſſitate, ſed ꝓpria, ac ſpontanea voluntate ꝑ gratiam quidem adiuti bonum eligunt, & malum reſpuunt: & mali ſimiliter ſpontanea voluntate a gratia diſtituti, bonum vitant, & malum ſequuntur: & mali habent liberum arbitrium, ſed depreſſum, atque corruptum, quod ſurgere ad bonum non valet.

Quòd boni poſt confirmationem liberius arbitrium habent quàm ante.

BONI vero arbitrium habent multo liberius poſt confirmationem, quàm ante. Vt.n. Aug. tradidit in ench. Non ideo carent libero arbitrio, quia male velle non poſſunt: multo quippe liberius eſt arbitrium quod non poteſt ſeruire peccato. Neque culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, quia beati eſſe ſic volunt, vt eſſe miſeri non ſolũ nolint, ſed nec prorſus velle poſſint. Non poſſunt itaque boni angeli velle malum, vel velle eſſe miſeri, neque hoc habent ex natura, ſed ex gratiæ beneficio. Ante gratiæ nãque confirmationem potuere peccare angeli: & quidã etiam peccauerunt, & dæmones facti ſunt. Vnde Aug. in lib. cõtra Maximinũ. Creaturarũ natura cœleſtium mori potuit, quia peccare potuit. Nam angeli peccauerunt, & dæmones facti ſunt, quorum diabolus eſt princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque creaturę rationali pręſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ proprię, ſed dei gratiæ. Ideoque ſolus deus eſt qui non gratia cuiuſquam, ſed natura ſua nõ potuit, nec poteſt, nec poterit peccare. Ecce hic inſinuatur, quòd angeli ante confirmationem peccare potuerunt, ſed poſt confirmationem non poſſunt. Quod potuerunt fuit eis ex libero arbitrio, quod eſt eis naturale: quòd vero modo non poſſunt peccare, non eſt eis ex natura, id eſt, libero arbitrio, ſed ex gratia, ex qua gratia etiam eſt vt ipſum liberum arbitrium iam non poſſit peccato ſeruire.

Cap. 105.

Li. 3. c. 13 Tomo 6. Iob. 41

Quòd poſt confirmationem angeli non poſſint ex natura peccare ſicut ante: non quod debilitatum ſit eorum liberum arbitrium: ſed confirmatum.

NON ergo poſt confirmationem angeli de natura, ſicut ante peccare potuerunt: non quòd liberum arbitrium eorum debilitatum ſit per gratiam: ſed ita potius confirmatum, vt iam per illud non poſſit bonus angelus peccare: quod vtique non eſt ex libero arbitrio, ſed ex gratia dei. Quod ergo Hieronymus ait, Cętera cum ſint liberi arbitrii poſſunt flecti in vtranque partem: accipi oportet ſecundum ſtatum, in quo creata ſunt.

Quòd boni angeli poſt cõfirmationẽ nõ poſſint peccare, & ex grã nõ natura.

Apit qũo
ſdicta ver
ba Hiero.
ſint intel-
ligenda.
Lib. 1. de
ſũmo bo-
no ca. 12.

Talis enim & homo, & angelus creatus eſt, qui ad vtrunque flecti poterat: ſed poſtea boni angeli ita per gratiam ſunt confirmati, vt peccare non poſſint: & mali ita in vitio obdurati, vt bene viuere nequeant. Similiter etiam illud Iſidori intelligendum eſt, Angeli mutabiles ſunt natura, immutabiles ſunt gratia: quia ex natura in primordio ſuę conditionis mutari potuerunt ad bonum, ſiue ad malum: ſed poſt per gratiam ita bono addicti ſunt, vt inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia, non natura.

Quod angeli mali viuacem ſenſum non perdiderunt, & quibus modis ſciant.

ET licet mali angeli ita per malitiam ſint obdurati: viuaci tamen ſenſu non ſunt penitus priuati. Nam vt tradit Iſidorus, tripli ci acumine ſcientię vigent dęmones: ſcilicet ſubtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione ſupernorum ſpirituum. De hoc

Lib. 1. de
ſũmo bo-
no cap. 12
Lib. 2. ſup
Gen. c. 17
in fine.

etiam Auguſtinus ait, Spiritus mali quędam vera de temporalibus rebus noſcere permittuntur, partim ſubtilitate ſenſus, partim experientia temporum callidiores propter tam magnam longitudinem vitæ: partim a ſanctis angelis quod ipſi ab omnipotēti Deo diſcunt iuſſu eius ſibi reuelantibus. Aliquando iidem nefandi ſpiritus, & quę facturi ſunt velut diuinando prædicunt.

Quod magicæ artes virtute, & ſcientia diaboli valent, quæ virtus, & ſcientia eſt ei data a deo, vel ad fallendum malos, vel ad monendum, vel exercendum bonos.

Cap. 7.
Exo. 7. & 8

QVORVM ſcientia, atq; virtute etiam magicæ artes exercentur: quibus tamen non tam ſcientia, quàm poteſtas a deo data eſt, vel ad fallendum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam, probandamque iuſtorum patientiam. Vnde Auguſtinus in libro tertio de Trinitate. Video (inquit) infirmę cogitationi quid poſſit occurrere: cur ſcilicet iſta miracula etiam magicis arti-

Ibidem.

bus fiant. Nam & Magi Pharaoni ſerpentes fecerunt, & alia. Sed illud eſt amplius admirandum, quomodo Magorum potentia, quę ſerpentes facere potuit, vbi ad muſcas minutiſſimas, ſcilicet ciniſes ventum eſt, omnino defecit: qua tertia plaga Egyptus cędebatur. Ibi certe defecerunt Magi dicentes, Digitus dei eſt hic. Vnde intelligi datur, nec ipſos quidem tranſgreſſores angelos, & aereas poteſtates in imam iſtam caliginem tanquam in ſui generis carcerem ab illius ſublimis æthereę puritatis habitatione detruſos: per quos Magicæ artes poſſunt quicquid poſſunt: non autem aliquid valere poſſunt, niſi data deſuper poteſtate. Datur autem vel ad fallendum fallaces, ſicut in Aegyptios: & in ipſos etiam Magos data eſt, vt in eorum ſpirituum operatione viderentur admirandi, a quibus fiebant, a dei veritate damnandi: vel ad monendum fideles,

les,ne tale aliquid facere pro magno deſiderent: propter quod etiã nobis in ſcriptura ſunt prodita,vel ad exercendam,probandam,manifeſtandamque iuſtorum patientiam.

Quod transgreſſoribus angelis non ſeruit ad nutum materia rerum viſibilium.

NEC putandum eſt iſtis transgreſſoribus angelis ad nutum ſeruire hãc viſibilium rerum materiam: ſed deo potius, a quo hęc poteſtas datur quantum incommutabilis iudicat. Lib.eodẽ. cap.8.

Quod non ſunt creatores, licet per eos Magi ranas, & alia fecerint: ſed ſolus Deus.

NEC ſane creatores illi mali angeli dicendi ſunt, quia per illos Magi ranas,& ſerpentes fecerunt: non enim ipſi eas creauerũt. Omnium quippe rerum,quæ corporaliter viſibiliterq; naſcuntur, occulta quędam ſemina in corporeis mundi huius elementis latẽt quæ deus originaliter eis indidit. Ipſe ergo creator eſt omnium rerum,qui creator eſt inuiſibilium ſeminum: quia quęcumque naſcendo ad oculos noſtros exeunt, ex occultis ſeminibus accipiunt progrediẽdi primordia,& incremẽta debitæ magnitudinis,diſtinctionesq; formarũ ab originalibus (vt ita dicã) regulis ſumunt. De ſeminĩbus oĩum corporũ, quorũ ipſe ſol⁹ creator eſt.

Sicut parentes non dicuntur creatores filiorum,nec agricolæ frugum: ita nec boni angeli, nec mali, & ſi per eorum miniſterium fiant creaturæ.

SICVT ergo nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas creatores frugum,quamuis eorum extrinſecus adhibitis motibus ad iſta creanda dei virtus interius operetur:ita non ſolum malos, ſed nec bonos angelos fas eſt putare creatores.Sed pro ſubtilitate ſui ſenſus corporis ſemina iſtarum rerum nobis occultiora nouerunt,& ea per congruas temperationes elementorum latenter ſpargunt: atque ita & gignendarum rerum,& accelerandorum incrementorum prębent occaſiones. Sęd nec boni hæc niſi quantum deus iubet,nec mali hæc iniuſte faciunt, niſi quantũ iuſte ipſe permittit. Nam iniqui malitia voluntatem ſuam habent iniuſtã: poteſtatem autem non niſi iuſte accipiunt,ſiue ad ſuam pœnam,ſiue ad aliorum:vel pœnam malorum,vel laudem bonorum. Lib.& ca. eiſdem. Iniqu⁹ hẽt a ſe voluntate malã, a deo vero ptãtẽ iuſte accipit.

Sicut iuſtificationes mentis, ita creationem rerum ſolus Deus operatur: licet creatura extrinſecus ſeruiat.

SICVT ergo mentem noſtram iuſtificando formare non poteſt niſi Deus,prædicare autem extrinſecus euangelium etiam homines poſſunt,non ſolum boni per veritatem, ſed etiam mali per occaſionem: ita creationem rerum viſibilium deus interius operatur.

Li.3.c.8. tur. Exteriores autem operationes, atque contemperationes, ſiue occaſiones ab angelis tam bonis, quàm malis, vel etiam ab hominibus exhibentur. Sed hęc ab hominibus tanto difficilius adhibentur, quãtum eis deſunt ſenſuum ſubtilitates, & corporum mobilitates in membris terrenis, & pigris. Vnde qualibuſcumque angelis vicinas cauſas ab elementis contrahere quanto facilius eſt, tãto mirabiliores in huiuſmodi eorũ exiſtũt celeritates: ſed nõ eſt creator niſi qui principaliter iſta format: nec quiſquam hoc poteſt, niſi vnus creator Deus. Aliud eſt enim ex intimo, ac ſummo cauſarum cardine condere, ac miniſtrare creaturam: quod facit ſolus creator Deus: aliud autem pro diſtributis ab illo viribus, ac facultatibus aliquam operationem forinſecus admouere: vt tunc, vel tunc, ſic, vel ſic, exeat quod creatur. Iſta quippe originaliter, & primordialiter in quadam textura elementorum cuncta iam creata ſunt: ſed acceptis opportunitatibus poſtea prodeunt.

Cap.9. eiuſdem.

In principio eiuſdē

Quòd angeli mali multa poſſunt per naturæ vigorem, quæ non poſſunt propter dei, vel bonorum angelorum prohibitionem, id eſt, quia non permittuntur.

ILLVD quoque ſciendũ eſt, quòd angeli mali quædam poſſunt per naturę ſubtilitatem, quæ tamen non poſſunt propter dei, vel bonorum angelorum prohibitionem, id eſt, quia non permittũtur illa facere a deo, vel ab angelis bonis: poſſent vtique feciſſe ciniſes, qui ranas, ſerpententesq́; fecerunt. Quędam vero non poſſunt facere, etiam ſi permittantur ab angelis ſuperioribus; quia nõ permittit Deus. Vnde Auguſtinus in libro tertio de Trinitate. Ex ineffabili potentatu Dei fit, vt quod poſſent mali angeli ſi permittentur: ideo non poſſunt, quia non permittuntur. Neque enim occurrit alia ratio, cur non poterant facere ciniſes, qui ranas, ſerpentesque fecerunt, niſi quia maior aderat dominatio prohibentis dei per ſpiritum ſanctum: quod etiam magi confeſſi ſunt, dicentes: Digitus dei eſt hic. Quid aũt per naturam poſsint, nec tñ poſſint propter prohibitionem, & quid per ipſius naturę ſuę conditionem facere non ſinantur, homini explorare difficile eſt, imo impoſſibile. Nouimus hominem poſſe ambulare, & neque hoc poſſe ſi non permittatur: volare autem non poſſe, etiam ſi permittatur. Sic & illi angeli quædam poſſunt facere, ſi permittantur ab angelis potentioribus ex imperio dei: quædam vero non poſſunt, etiam ſi ab eis permittantur, quia ille non permittit a quo eſt illis talis naturæ modus: qui etiam per angelos ſuos illa plerunque non permittit, quæ conceſsit, vt poſſint.

Cap. 9. in medio. Quare nõ potuerũt. ꝓducere ciniſes, q ranas, & ſerpentes fecerunt. Exod.8.

Quales facti ſunt angeli cõfirmatione, & obſtinatione.

DISTINCTIO VII.

Supra dictum eſt ꝙ angeli &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de auerſione, & cõuerſione. In hac parte agit de confirmatione, & obſtinatione. Et diuidit̃ hæc pars in duas partes. In prima agit de confirmatione, & obſtinatione. In ſecunda vero de conſequentibus ad hæc infra diſt. eadem. Et licet mali angeli &c. Prima pars habet quatuor particulas. In prima oſtendit ꝙ aliqui angeli per cõuerſionẽ, & auerſionem ſunt per gloriam confirmati, & aliqui per malitiam obſtinati. In ſecunda quærit vtrum habeant libertatẽ arbitrii, & opponit ad hoc ibi. Sed cũ nec boni peccare poſſint &c. In tertia determinat ibi. Ad quod dicimus ꝙ boni tanta gratia. In quarta & vltima explanat quandã auctoritatem inductam. ibi. Quod ergo Hieron. ait &c. Et ita duo hic determinantur. Primo qualiter mali in malitiam ſunt obſtinati, & boni in gratia confirmati. Secundo, quomodo confirmatio, & obſtinatio ſtet cum libero arbitrio.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hæc quæſtio. Primũ eſt de obſtinationis malignitate quantum ad malos. Secundum eſt de liberi arbitrii mutabilitate quantum ad bonos, & malos.

Circa primum tria quæruntur. Primó quæritur, vtrum in dæmonum voluntate ſit poſſibilis rectificatio. Secundo, vtrum ſit in eis malæ voluntatis cõtinuatio. Tertio, vtrũ ſit in eis malæ voluntatis infectio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dæmonum voluntas de potentia habente ordinem ad actum rectificari non poteſt, (tam etſi Deo non ſit impoſſibile diabolo bonam reſtituere voluntatẽ) cum pœnitentiam nõ poſſit habere, cum propter peccatũ ita ęgrotauerit, quod nullus ſit gratiæ aditus.

Funda- menta. VTRVM affectus, vel voluntas dæmonũ poſſit rectificari. Et ꝙ non videtur. Primo Dama. dicit ꝙ hoc eſt angelis caſus, quod hominibus mors: ſed homo poſt mortem non poteſt recuperare bonam voluntatem & rectã, quã amiſit in vita: ergo &c. Item. Augu. in lib. de fid. ad Petrum. Sic creauit deus angelos, vt qui vellent perpetuo boni eſſent: & qui nollent, nunquã eos diuina miſericordia repararet. Item. Hoc videtur rõne. Similis eſt ratio confirmationis in bono, & obſtinationis in malo: ſed angeli ſtatim vt bene moti ſunt, confirmati ſunt in bono: ergo & mali ſtatim vt peccauerunt, obſtinati ſunt in malo: ſicut ergo boni non poſſunt cadere, ita nec mali reſurgere. Item. Grauiꝰ peccauit angelus, quam homo, ergo & grauius debet puniri: ſed peccatum hominis punitũ fuit aliqua pœna irremediabili, vt pœna mortis de qua nullus euadit: ergo neceſſe eſt peccatum angeli qđ erat mors, ſpiritus angeli puniri pœna mortis: ſed non potuit puniri pœna mortis naturæ: ergo neceſſe fuit ipſum puniri pœna dãnationis æternæ. Sed contra.

Ad opp. Ad rectificationem volũtatis duo ſufficiũt: ſcilicet condonatio diuinæ miſericordiæ, & contritio pœnitẽtiæ: ſed vtrũque eorum eſt poſſibile circa angelos lapſos eſſe: ergo & voluntatem corũ rectificari. Quod autem poſſit eſſe cõdonatio miſericordiæ diuinæ oſtẽditur: quia miſericordia dei eſt infinita, peccatum luciferi, & dæmonum

eſt finitum : ſed infinitũ vincit & ſu-
perat finitum: ergo diuina miſericor
dia poteſt remittere illud peccatum .
Si tu dicas ꝙ poteſt de potentia , ſed
Ad opp. nõn de condecentia . Contra. Decet
miſericordiam dei ſumme manifeſta
ri , cum ſit ſumma : ergo ſi ſic mani-
feſtatur in ſummo , ſcilicet in remit-
tendo maximum omnium peccato-
rum , & hoc fuit peccatum luciferi :
ergo decet ipſum illud condonare .
Quod autem poſſit eſſe dolor pœnitẽ
tię in diabolo , oſtenditur . Quãdo-
cunque aliquis ſentit ſibi adeſſe quod
odit , & abeſſe quod diligit : dolet, &
triſtatur . Quia ſicut dicit Aug. xiiij.
de ciuitate dei, Dolor eſt diſſenſus ab
his rebus quæ nobis nolentibus acci
dunt : ſed diabol⁹ ſcit ex peccato ſuo
amiſiſſe illam nobilitatem quã habe-
bat in cælo, & incurriſſe pœnã in in-
ferno : & primum maxime diligit, &
ſecundum maxime odit : ergo pœni-
tet de hoc quod fecit , vel de hoc qđ
voluit : vel ſaltem poſſibile eſt ipſum
aliquando ad hunc ſtatum deuenire,
ſi modo non eſt : ergo poteſt ex par-
te angeli eſſe dolor pœnitentiæ , & ex
parte dei condonatio miſericordiæ :
ergo &c. Item oſtenditur . Quia ſi
voluntas angeli non poteſt rectifica-
ri , aut hoc eſt ex parte dei, aut ex par
te angeli , aut ex parte peccati Oſten
ditur igitur primo , quod non ſit ex
parte dei triplici ratione . Prima eſt
hæc. Obſtinatio malæ voluntatis, vel
impoſſibilitatis ad rectitudinem vo-
luntatis eſt defectus, non poſitio : er-
go non habet cauſam efficientem ,
ſed deficientem : ſed deus nullius eſt
cauſa deficiens , ergo non eſt cau-
ſa , vel ratio huius impoſſibilitatis .
Secunda eſt hęc . Deus antecedẽn-
ter omnes homines , & angelos vult
ſaluos fieri , vt dicit Damaſce. quia
non creauit, ſiue plaſmauit ad pœnã,
ſed ad gloriam. Si ergo non vult an-
gelos malos beatificari, hoc eſt ſolum
voluntate conſequente: ſed voluntas
conſequens eſt exceſſus ex cauſa no-
ſtra, vel ex parte noſtra : ergo alia ra-
tio eſt vlterior quare hoc concedit: nõ
ergo voluntas dei , Tertia eſt hęc. Si
diabolus veniã peteret, dominus non
repelleret : quia ſicut dicit Amb. ipſe
recipit confugientes ad ſe : hoc iuſti-
tię eſt, ſed contra iuſtitiam deus nul-
lo modo facit. Præterea . Quantum-
cunque homo deo ſeruierit, ſi pœni-
tet de bonis , deus bona præterita nõ
acceptat : ergo ſimiliter ſi pœnitet de
malo , videtur ꝙ mala remittat , &
hoc ſpectat ad ſumme miſericordem:
ergo ratio quare voluntas diaboli nõ
poteſt rectificari, non poteſt principa
liter venire ex parte dei , vt patet ex
hac triplici rõne. Oſtenditur etiã ꝙ
non ex parte naturæ angeli venit hęc
impoſſibilitas. Primo auctoritate Au
gu. de fi. ad Petrũ. Si humana natura
poſtquam a deo auerſa bonitatẽ per-
didit voluntatis, ex ſeipſa rurſum ha
bere potuiſſet , multo poſſibilius hoc
natura angelica haberet : quæ quãto
minus grauatur pondere terreni cor
poris , tanto magis hac eſſet prædita
facultate . Item. Hoc vr̃ ſecũda rõne .
Quia angelus peccando nõ amiſit ar
bitrij libertatem, qm̃ libertas ar. eſt ei
naturalis : ſed ratione lib. ar. erat ſu
ſceptibilis rectitudinis a ſui natura :
ergo adhuc quantũ eſt ex parte natu
ræ ſuæ ſuſceptibile eſt . Item. Si natu
ra angeli eſt cauſa illius impoſſibili-
tatis, & cuiuſcunque res per modũ na
turę eſt cauſa, deus ſimiliter eſt cauſa,
quia ſola voluntas aduerſatur deo: er
go deus eſſet cauſa qui talẽ naturã fe-
cit : ſi ergo nullo modo deus eſt cau-
ſa impoſſibilitatis ad bonũ: ergo nec
natura angeli . Oſtenditur etiã ꝙ rõ
non ſit ex parte peccati angelici: quia
peccatum angelicũ non excellit pec-
catum hominis in infinitum quantũ
ad aliquam conditionẽ : ergo nõ no-
cuit in infinitum pluſquã peccatũ ho
minis: ſed peccatũ hominis & ſi aufe
rat rectitudinem , non tamen abſtulit
poſſibilitatem ad rectitudinem: ergo
videtur ꝙ peccatum angeli & ſi ma-
gis elongauerit , non elongauit infi-
nite : ergo videtur ꝙ elongauit cum
poſſibilitate ad reditũ : & ita non vr̃
ratio ex parte peccati . Item. Quãtu-
lacunque gratia ſi adueniret volũtati
diaboli expelleret totam culpam (lo-
quor de gratia gratũ faciẽte) ſed mor
bus qui modico remedio adueniente
poteſt

poteſt curari nõ dr̃ de ſe incurabilis, ſed ꝓpter defectũ remedij ſi illud nõ adſit: ergo impoſſibilitas rectificationis vel rectitudinis in voluntate angeli non eſt rõne culpæ principalis. Item. Culpa non inducit neceſſitatẽ voluntati, quia eſt in volũtate ſm ꝙ voluntas eſt, & ita ſm ꝙ libera & vertibilis: ergo ſi non inducit neceſſitatem, ergo non aufert poſſibilitatẽ ad oppoſitũ, & ita rectitudinẽ: ergo nõ venit illa impoſſibilitas ex parte peccati: ergo nullo modo.

1 Solent nominãr potentiam proximã Theologi.

RESP. Dicendum ꝙ (ſicut ſancti dicunt & auctoritates) volũtas diaboli nullo modo poteſt rectificari ſm ꝙ hoc verbum (poteſt) prædicat quãdam potentiam habentem aliquã ordinationẽ ad actũ. Nam ſi intelligat̃ de potentia efficientis abſolute, abſq; dubio potẽs eſt deus diabolo reſtituere bonã voluntatẽ: tñ ex parte diaboli non eſt ordinatio aliqua ad hoc, imo facta eſt voluntas eius impoſſibilis: vt ſancti dicunt, & rõnes oſtendunt. Si autẽ quæratur cauſa impoſſibilitatis ad rectitudinem: intelligendum eſt ad hoc, ꝙ ad rectitudinẽ voluntatis per actuale peccatum lapſæ duo concurrunt. ſ. ex parte voluntatis, pœnitentia: ex parte dei, gratia ſanans: & vtrunq; deeſt diabolo: & ideo omnino deeſt ei via rectificationis. Si quæras vlterius quod horum eſt ratio defectus alterius. Dicendum, ꝙ defectus pœnitentiæ eſt ratio, quare deficit gratia gratumfaciens: quia ad illã diſponit pœnitentia informis. Rurſus ſi quæratur quare deficit pœnitẽtiã. Dicẽdũ, qa deficit gratia gratis data, q̃ pręuenit volũtatẽ vt pœniteat: & ſine qua nemo vnquam ſe præparat ad gratiam ſicut infra patebit. Si quæratur vnde veniat defectus gratię gratis datæ, vel quæ ſit rõ: abſq; dubio defectus gratiæ gratis datæ non poteſt habere niſi cauſam efficiẽtem, & ita neque deus, neque natura angeli põt eſſe prima cauſa: ſed neceſſariũ eſt quod ipſa culpa, qua diabolus ita ægrotauit, & ægrotat, vt non pateat aditus gratię: & in hoc conſentiunt communiter omnes qui recte ſapiũt circa materiã iſtam. Sed vnde habeat culpa diaboli hanc irremediabilitatẽ diuerſificati ſunt varie opinantes. Quidam enim ſumpſerũt rationẽ ex comparatione culpæ ad ſeueritatẽ iudicantis. Quia enim diabolus, & angeli eius grauiſſime peccauerunt dñs ſeuerus iudex ſtatim cõdemnauit eos ſicut iudex magnũ latronẽ in turpi latrocinio deprę̃henſum ſtatim facit ſuſpendi, quamuis differat ſuſpendiũ vnius parui latronis, qui potuit habere aliquam excuſationem. Sed hæc rõ congruitatis eſt. Quia eſto qđ diabolus minus peccaſſet, tũc videretur poſſe redire, & nos videmus, qđ deus miſericordiam facit cum ſceleratiſſimis frequenter: & aliquos aliquãdo qui modicum peccauerunt demergit in infernum, & ideo congruitas tantum eſt. Alij ſumpſerũt rationem ex comparatione culpæ ad naturam peccantis, qa peccans fuit ſubſtantia ſpiritualis omnino nõ habens pondus carnis, & quia ſubſtãtia ſpiritualis eſt ſemper in actu ſuo, vnde nõ laſſatur, imo continuo habet inordinatam voluntatem: & continue gratiam impugnat: ideo nõ offertur ibi gratia. Sed iſte nõ ſunt rõnes neceſſitatis. Tamẽ quia pondus carnis non inclinabat hominem primum ad peccatũ: ideo nec adeo excuſabat, vt peccatum eius caperet remediũ rectitudinis: nec ecõtra carentia carnis adeo angelum impediebat. Similiter nec alia ratio, qa deus gratiam gratis datam frequenter dat homini exiſtẽti in actuali voluntate peccandi, hęc enim ſimul ſtat cum culpa. Et huius exemplum patet in Paulo, qui conuerſus eſt, & circundatus luce in actu perſecutionis, ſunt tamen congruitates quædã a latere. Alij ſumpſerunt rõnem ex parte culpæ relatæ ad modum peccandi ꝑ oppoſitum ad peccatum hominis: qa enim homo alio ſuggerente peccauerat, ideo dignum fuit alio releuari. Rurſus. Quia totum genus humanũ ceciderat, ne totum periret, congruũ fuit reduci ad rectitudinem. Ecõtra eſt in angelicis ſpiritibus, quia non peccauerunt per tentationem, maxime lucifer: ideo nõ redijt: vnde Greg. in moral. iiij. Nunquam lumen pri

Hæc ſapit ſent. Diui Thom. 1. part. q. 64 art. 2. & de veri. q. 24. artic. 14.

ſuæ

ſtini ſtatus accepit,quia non perſuaſus amiſit. Similiter quia cecidit ſecũ dum partem,ita quod peccatum fuit particulare,& perſonale:ideo nõ debuit rectificari. Vnde Aug.in enchi. Placuit vniuerſitatis cõditori,vt qm̃ non tota multitudo Angelorum deũ deſerẽdo perierat,ea quæ perierat in æterna dãnatione remaneret. Sed iſtę ſimiliter ſunt rõnes congruitatis,qa ſi homo peccaſſet propriam voluntate,ſine ſuggeſtiõe, vel particulariter, non video quomodo non poſſet recuperare bonam voluntatẽ domino reſtituente. Alij ſumpſerunt rationem per comparationem ad ſtatũ peccantis,quia tempus meriti,& ſtatus merẽdi erat ipſis præfixus vſque ad primam bonam operationem vel malã: & ideo ſicut homo poſtquam tẽpus merendi pertranſit,quantumcunque peccauerit parum dum tamen mortaliter,& qualitercunque peccauerit,vltra nõ poteſt bonam voluntatẽ reacquirere , & ſic de angelis intelligẽdũ eſt. Et hoc modo aſſignauit Damaſc. cum dixit. Hoc eſt angelis caſus, qđ hominibus mors. Et ſimiliter Augu. de fi.ad Pe.cum dixit. Sic creauit deꝰ angelos,vt qui vellent perpetuo boni eſſent,& qui nollent nũquam eos diuina miſericordia repararet,ita & tẽpus meriti,& ſtatũ præfixit vſque ad primum conflictũ. Et hanc rationem credo propriam . & neceſſariam . Et hoc patet:qa ſi aliqua paſſio ineſt aliquibus ſubiectis , ineſt eis ſecundum aliquod commune. Diabolus aũt nõ poteſt voluntatem recuperare, ita eſt obſtinatus,& ſimiliter Iudas,& alius homo peccator damnatus. Cõſtat ꝙ hoc eſſe nõ poteſt ratione naturę,nec ratione modi peccandi, quia non eſt cõe:ſi ergo non inuenitur communitas niſi ex parte ſtatus , quia vterque eſt extra ſtatum meriti , manifeſtũ eſt quod iſta eſt rõ potiſſima,& neceſſaria. Et hoc clariꝰ patet in peccato hominis,ſi diligentius conſideretur. Nã peccatum Iudæ in principio non abſtulit poſſibilitatem ad iuſtitiam. Et tamen ſine additione,& ſine innouatione ſolo tempore merẽdi tranſeunte,factus eſt impoſſibilis ad bonã voluntatem. Deus enim decreuit offerre gratiam,quãdiu eſt tempus merẽdi: quo tranſeunte(cum nõ faciat cõtra diſpoſitionẽ)non offert gratiam quæ præueniat voluntatem, & formet ad potentiã , & ita remanet voluntas in impœnitẽtia ſempiterna, & ita culpa.

Hunc dicẽdi modum ſequiĩ ſco. q.1.diſtin. 7.ibi. De ſecundo.

Et ſi tu obijcias,quod cum deus præuiderit quod diabolus lapſurus erat, ſiue peccaturus , quare præfixit ei ita modicum tempus merendi, vt nõ haberet ſpacium redeundi. Notandum ad hoc,quod in conditione rerũ non attenditur ratio miſericordię, & iuſtitię principaliter.ſed ſapientiæ . Decreuit enim diuina ſapientia in vniuerſo facere duplicem creaturam rõtionalẽ,ad hoc ꝙ eſſet vniuerſum cõpletũ . Vnam corpori vnitam, vt animam rõnalem:aliam abſolutã, & ſpiritualem,vt angelum. Et quoniã ſubſtantia omnino ſpiritualis omnino ẽ incorruptibilis,& ingenerabilis , nõ potuit vnus angelus ex alio produci,ideo ſimul producti ſunt:& ſicut ſimul ſunt producti,ita etiã ſimul glorificandi,ſiue diſpoſiti ad ſimul glorificari. Et quia ſiunt ſpirituales,& incorporales,& incorruptibiles , nullo modo habentes retardatiuum , hinc eſt quod in loco gloriæ ſunt cõditi ſ. in empyreo,& ita de proximo ad gloriam diſpoſiti,& rõne naturę,& loci: & ideo tempus meriti eſt eis ita præfixum ſicut potuit,& ideo vſque ad primam auerſionem,& conuerſionẽ deliberatiuam. Homini vero quia conditus eſt in corpore animali ad procreandam prolem ad cultum dei , & ita in diſpoſitiõe remotiori a gloria , datus eſt locus diſtans ad merendũ a ſui cõditione ſ.paradiſus terreſtris. & præfixus eſt ei terminus diuturnꝰ propter officium procreãdi prolem: & propterea cum peccauit angelus, ſtatim exit tempus meriti ſtatuti, homo vero non:& ideo iſte potuit rectificari,ille vero non. Et hoc eſt ꝙ dicit Auguſt.de mi.ſacræ ſcripturæ. Angelus de ſublimiſſimo ſui ordinis ſtatu cecidit:ideo reſurgere nõ potuit. Patet igitur quod voluntas angeli non eſt rectificabilis,nec fuit a tempore ex quo cecidit,quia enim fuit extra ſtatũ

meriti

meriti certiſſime reuelata eſt ei ſua dã
natio. & ideo ſicut beati non poſſent
timere damnationem, ita angelus ma
lus propter certitudinem damnatio-
nis non poteſt ſperare ſalutem, & ꝓ-
pter abſentiam gratiæ non poteſt pœ
nitere, & ideo nec bonus eſſe. His vi-
ſis facile ẽ ad omnia obiecta ſoluere.
3 . AD illud quod obiicitur qđ põt
eſſe condonatio miſericordię. Dicen
dum quod poteſt de potentia abſolu-
ta: ſed de potentia ordinata quæ ope
ratur ſecundum ordinem ſapientiæ,
& illum ordinem deus non corrum-
pit, imo inuiolabiliter ſeruat, non de
bet eſſe nec poteſt eſſe, quia conſil.um
dei, & diſpoſitio non poteſt mutari
4 aliqua rõne. Ad illud quod dicit, ꝙ
ſumme debet manifeſtari miſericor-
dia. Dicendum, quod ita debet mani-
feſtari miſericordia, vt manifeſtetur
& iuſtitia: & ideo decreuit diuina bo
nitas in homine infirmiori, & miſera
biliori, manifeſtare miſericordiam:
& ſumme manifeſtauit, quãdo vnige
nito non pepercit: in angelicis ſpiriti
bus placuit iuſtitiam manifeſtare, &
ſapientiſſime, & elegantiſſime factum
eſt, quia miſericordia nõ auſert iuſti-
tiam, nec econuerſo. Et ideo errauit
Orig. qui totum dedit miſericordiæ
dei, & abſtulit locum iuſtitiæ, ꝙ quã-
uis non ſit tantę impietatis in ſuper-
ficie, tamen æqualis erroris eſt auſer-
re a deo actum iuſtitiæ, ſicut auferre
5 actum miſericordiæ. Ad illud ꝙ obij
cit̃ de dolore pœnitẽtię, quod poteſt
eſſe in diabolo. Dicendum quod do-
lor pœnitẽtiæ eſt duob9 modis. Aliqs
enim dolet de culpa propter dãnum,
quod incurrit, & læſionem, & ſic do-
lere poteſt quis ex puris naturalibus,
ſine gratia gratis data, & tunc dolet
quando maiorem ſentit læſionẽ, quã
delectationem. Hãc diabolus nũ nõ
habet propter habitudinem peccan-
di: ſed tamen habiturus eſt cum ab-
ſorbebitur a pœnis poſt iudiciũ: ſed
pœnitẽtia hæc nõ diſponit ad grãm,
imo ſolũ eſt pœna, qa ſic pœnituit
etiam Iudas. Alio modo eſt dolor pœ
nitẽtiæ, qñ qs dolet de culpa, qa dei
offenſiua, & hic dolor diſponit ad pœ
nitentiã, & hic non eſt ſine gratia gra
tis data, & hunc dolorem diabolus,
vel dæmones habere nõ pñt, qa ſunt
extra ſtatũ in quo datur gratia, & irre
greſſibiliter ſunt extra: & ita patet il-
lud. Ad illud ergo quod obijcitur ſe 6
cundo, vnde veniat impoſſibilitas.
Concedendum, quod nõ venit ex par
te dei, ſicut oſtendunt tres primæ ra-
tiones. nec ex parte naturæ angeli q̃-
tum eſt de ſe, ſicut oſtendunt tres rõ-
nes ſecundo loco poſitæ. nec etiam
ex parte magnitudinis peccati quan-
tum eſt de ſe, ſicut oſtendunt tres rõ-
nes vltimæ: ſed hoc habet culpa ratio
ne ſtatus. Quia enim eſt voluntas ex-
tra meriti ſtatum, abeſt omnis gratia,
quia in ſtatu dãnationis adeſt deſpe-
ratio certiſſima, quæ duę ſunt condi-
tiones omnino diſponentes volunta-
tẽ ad impoſſibilitatem rectitudinis.
Tamen illud quod obijcitur, qđ non
poteſt venire ex parte peccati, qa non
excedit infinitum peccatũ homini s.
quidam voluerunt ſoluere, qđ imo
quia intellectus angelicus eſt deifor-
mis, & ideo intelligit in inſtanti: ratio
nalis, ſiue collatiuus in tempore. Et
ideo quia peccatum angeli eſt cõtra
deiformem intellectum, excedit in-
proportionaliter peccatum hominis
ſicut linea improportionaliter exce-
dit punctum, & tempus inſtans. Sed
hoc nõ oportet dicere, quia nõ opor
tet quod morbus incurabilis curabi
lem excedat in infinitum, quia vnus
morbus qui in vno ſtatu eſt curabilis
per cremẽtum, ſiue per diuturnitatẽ
fit incurabilis, ita eſt manifeſte i mor
bo corporali. Similiter videmus ma-
nifeſte in morbo ſpirituali. Peccatũ
enim ante mortem eſt curabile, ſolo
autẽ exceſſu mortis fit incurabile. Si-
militer videmus in caſu: qui enim ca-
dit de loco parum eminenti, non mo
ritur, qui autem de turri cadit, ſine
remedio lęditur: ſed tamen
magnitudo, & altitudo
non eſt impropor-
tionabilis alti-
tudini, & iõ
non valet
illa rõ.

QVAE.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Dæmonis voluntas mala ſemper continuitatem habet quantum ad deformitatem, quo ad pronitatem, & quo ad actum peccandi, cum macula ab ea non poſſit ſeparari, ſemperq; idem appetat quod primo appetijt, omnemque ſuum actũ deformet atq; de prauet.

Fundamenta.

SVppoſito quod in voluntate dæmonum nõ ſit poſſibilis rectificatio, quæritur ſecundo vtrum ſit in eis malæ voluntatis continuatio. Et qđ ſic videtur. ij. cor. vj. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? gloſ. Sicut Chriſtus omnia beue facit, ita diabolus omnia male facit: ſed ſemper facit aliquid, quia eſt ſubſtantia ſpũalis non laſſata in operãdo: ergo &c. Itẽ. j Io iij. Diabolus ab initio peccat, glo. Ab initio creationis ſuæ incipiẽs peccat cõtinue vſque in pñs. Item. Aug. de fi. ad Pet. loquens de dæmonibus dicit. Nec mala pñt volũtate carere, nec pœna. Si tu dicas quod loquitur de habitu nõ de actu, obijcitur quod de actu per Hieron. qui dicit, qđ diabolus adhuc idem ſibi arrogat, quod
7 prius præſumpſerat. Item. Hoc videtr rõne. Diabolus eſt obſtinatus: ſed obſtinatio eſt confirmatio in priori malo: ergo diaboli volũtas eſt confirmata in malo quod commiſit: ergo ab illo non poteſt recedere: ergo &c. Itẽ. Angeli confirmati in bono cõtinuo habent bonam volũtatem habitu, & actu, & eandem quam habuerunt in ſui glorificatione: ergo ab oppoſitis ſimiliter videtur de dæmonibus, cum ſint obſtinati in malo, ſicut illi cõfirmati in bono. Item. Si poſſet ab actu malæ voluntatis deſiſtere, poſſet aliquo modo ſe ad grãm præparare, qa dimittere actum peccati, eſt pręparare ſe ad gratiam: ſed ipſe nullo modo poteſt hoc ſicut ſupra probatum eſt: ergo &c. Cõtra. Iac. ij. Dæmones credunt, & contremiſcunt: ſed credere, & timere non ſunt actus malę voluntatis: ergo videtur, quod aliquando mouentur ſine obliquitate, & ita aliqua eſt interpollatio. Item. Si contremiſcũt, & timor retrahit a malo actu ergo videtur, quod deſiſtant aliquando. Item. ij. Pet. ij. Dæmones nõ portant aduerſus ſe execrabile iudicium glo. Magnitudine pœnarum territi, a iudicio præſumptionis deſiſtũt: ergo videtur quod ceſſauerit in eis pręſumendi peruerſitas, ſaltem quantũ ad actum. Item. Dęmones naturaliter diligunt deum, vt dicit Aug. quod nullius cõſcientia poteſt deum odiſſe: & ſi nõ diceret, verum vr̃, quia vitium non delet extrema naturæ veſtigia. Si igitur diligere deum eſt naturale: ergo adhuc ſunt habiles, & apti ad hunc actum. Eſto ergo quod exeant in actum, cum non moueantur ſimul pluribus motibus tunc (vt vr̃) ceſſant ab actu voluntatis malę. Itẽ. Diabolus tentans hunc hominẽ poteſt deſiſtere ab actu exteriori, ita ꝙ nihil mali exterius nec illi nec alij faciat: ſed plus ſumus domini actuum interiorum, quã exteriorũ: ergo poteſt deſiſtere vt nihil actu male velit. Item. Videtur ꝙ voluntas prima ſuperbiẽdi in eo deſierit, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus: ſed ratio quæ mouit diabolum ad appetendum diuinã celſitudinem, fuit pulchritudo & ſtrenuitas naturalium, & præexcellentia reſpectu omniũ: iõ ſperauit poſſe obtinere, & appetijt: ſed modo non habet in ſe iſtam celſitudinem, ergo (vt vr̃) nec illam voluntatẽ: ergo vr̃ in eo variata affectio. Item. Differt dile 8
ctio, & appetitus: qa dilectio eſt boni, ſed appetitus eſt boni vt vnibilis, quia homo appetit bonũ ſibi; & bonum ſibi non eſt vnibile ſibi: ſed diabolus bene videt ꝙ non poteſt ad dei celſitudinem peruenire, quia reuelata eſt ei ſua damnatio, vt dicit Aug. de mi. ſa. ſcrip. Ad ſuę damnationis cumulum deſperauit.

Ad opp.

RESP. Dicendum, ꝙ loqui contingit de mala volũtate tripliciter. ſ. 9
quantum ad deformitatem, q̃tum ad pronitatem,

pronitaté,& quantũ ad actualitatem.
Quantum ad deformitaté eſt in mala
voluntate diabolus continue : ita ꝙ
nulla interuenit variatio per deformi
tatis defitionem,ſiue minorationem:
quia ita adhæſit macula peccati volũ
tati diaboli, vt nullo modo poſſit ab
illa ſeparari. Quantum ad pronitaté
eſt continuatio eiuſdem : ita tamẽ ꝙ
interuenit variatio quantum ad mo-
dum inclinãdi. Diabolus enim ad id-
ipſum quod primo appetiit, etiã nũc
ad pronitaté habet,ſed differenti mõ
quam prius, Prius enim appetiit cũ
propoſito obtinendi : vnde dixit. Po
nam ſedẽ meam ad Aquilonẽ &c.nũc
appetit quantum in ſe eſt,ſicut ambi-
tioſus, qui ſperat obtinere epiſcopa-
tum : & ſi non obtineat, non recedit
ambitio, ſed modus ambiẽdi variat.
ſic & in diabolo eſt. Quãtũ ad actua
litatem eſt continuatio in actu peccã-
di : tamen interuenit variatio quãtũ
ad genus, quia non peccat continue
peccato vnius generis,cũ non mouea
tur ſimul motibus diuerſis. Modo.n.
peccat ſuperbia,modo inuidia,modo
aliis modis: tñ voluntas eius nunquã
requieſcit : quia nunquam laſſatur
cum ſit incorruptibilis : & cum in ea
regnet peruerſitas, ſemp omnẽ actũ
quem elicit deformat & deprauat, &
ita cõtinue peccat: & cõcedendæ ſunt
rationes ad hoc inductæ.
10 AD illud quod obiicitur, ꝙ cre-
dunt & contremiſcunt. Dicendum ꝙ
actus iudicatur bon⁹ dupliciter. Aut
ex ſe, vtputa qñ eſt actus virtutis eli-
cientis ipſum, vt abſtinere a volupta
tibus,& conſimiles. Aut ex adiũcto:
11 ſicut ire ad ſanctũ Iacobũ. Sic actus
malus dr̃ dupliciter: aut quia directe
elicitur a vitio, vt velle præeſſe: aut
quia vitium deformans concomita-
tur,vt dare eleemoſynam propter va-
nam gloriam. Vel cum murmure, &
impatientia : & hoc modo deformat
diabolus actũ credendi:quia cũ mur-
mure,& impatientia,& diſplicẽtia il
lius quod credit mouetur in actum il
lum : & ita credẽdo peccat, nõ qa cre
dit, ſed quia non eo modo quo crede
dere debet credit. Similiter iudicãdũ
12 eſt,ſi diabolus deo obediat. Ad illud
quod obiicitur de timore: dico quod
verum eſt ꝙ timet, ſed tñ timor ita
exilis eſt, & voluntas peccandi adeo
eſt improba,qđ propter hoc non ceſ-
ſat,ſicut in latrone, qui licet timeat
furcas,tamen propter appetitum fu-
randi non ceſſat a furto, & in ipſo
timore peccat,quod diſplicet ei diui
na iuſtitia quam formidat. AD illud 13
quod obiicit quod a iudicio pręſum-
ptionis deſiſtunt. Dicendum quod(ſi
cut dictum eſt,)quamuis non audeãt
appetere quod primo auſi ſunt, tñ im
proba voluntate non deſiſtunt appe
tere,& ſi viam poſſent inuenire p quã
crederẽt attingere, abſq;dubio idem
præſumerent nũc. Vnde quamuis ſit
iudicium variatum propter pœnarũ
intuitũ, tamen appetitus nõ eſt auul
ſus,nec malum deſiderium, imo re-
gnat actu. AD illud quod obiicitur 14
de motu naturali. Reſpondẽt,quidã
quod natura,& ſi non ſit extincta,eſt
tamen adeo conſopita,& liberi arbi.
malitia ſuperata, quod in actum ſuũ
non poteſt exire. Aliter tamen poteſt
dici:quod ſicut libera volũtas defor-
mat actum credendi,ita etiam defor-
mat actum naturalem cum ei adiun-
gitur. Exemplum hui⁹ eſt hoc. Licet
auarus naturaliter appetat beatitudi
nem,tanta eſt tamen peruerſitas iudi
cii in eo,& voluntatis, vt non dicat
eſſe beatitudinem niſi ĩ diuitijs:& ita
nũquam exijt ad appetitum beatitu-
dinis,niſi vt eſt in diuitijs,& ita ap-
petendo illam beatitudinem peccat,
quia motũ illum quem natura inco-
hat incitando,voluntas conſummat
deformando. Sic intelligendum eſt,
quia diabolus naturaliter diligit deũ
vt conſeruatorem: ſed voluntas dia-
boli illam dilectionem refert ad ꝓ-
priam vtilitatem:ideo peccat,quia &
ſi deum diligat,tamen propter ſe dili
git:bene igitur concedo quod exit in
actum naturalem ; ſed nunquam in
pure naturalem. AD illud quod 15
obijcitur, quod poteſt deſiſtere ab
actu exteriori. Dicendum quod
non eſt ſimile, quia diabolus cum nõ
obdormiat,ſemper in eo vigent inte-
riores virtutes,& ita ſemper ſunt in
actu,velit nolit,ſicut in homine vigi-
lante:

lante:ſed opus ad alterum ſubeſt oĩno lib. arb. ideo poteſt ceſſare ab hoc vel ab illo ſecundum diuerſas cõuerſiones, ſed nũquam ab omni. Quod ergo obijcitur, quod magis ſum⁹ dñi actuum interiorũ: ſi intelligať quantum ad cohibitionem propriam, manifeſte falſum eſt: ſi quantum ad cohibitionem alienam verum eſt, quia aliquis poteſt me cohibere ab actu exteriori, & compellere, nõ ſic eſt de in-
26 teriori. Ad illud quod obijcitur, qđ non videtur modo ſuperbire, q̃a ceſſauit cauſa. Dicendum, quod eſt cauſa inducens, ſed tamẽ non efficiens, nec conſeruans, & hac ceſſante non ceſſat effectus, ſicut patet manifeſte, & talis fuit in diabolo pulchritudo. Eſt alia efficiens, & conſeruans, & talis fuit voluntas diaboli obliqua, & aduerſa, & hæc ſemper eſt in diabolo ideo ſemper in eo eſt ſuperbia: & quãuis non exurgat ad illud obtinendũ, tñ adhuc aſſurgit ad illud qđ poteſt & amplius quam poteſt, quia ad do-
27 minium hominum, & maxime ſanctorum. Ad illud quod vltimo obijcitur, quod appetitus eſt rei vnibilis. Dicẽdum quod appetitus abſolutus, & deliberatus eſt rei vnibilis, & poſſibilis, & iſte eſt appetitus cum eligentia. Sed appetitus velleitatis qui ẽ impoſſibilium, non eſt rei vnibilis ſecũdum veritatem, ſed rei quæ deſideratur, ſicut aliquis appetit eſſe velox ſicut hirũdo, & ſimilia. Diabolus aũt quod prius appetijt, eo modo quo appetijt voluntate eligentiæ non appetit: ſed ſolum quantum eſt de ſe. Si tñ aliquis contendat quod appetit, fatendum eſt quod iudiciũ eius eſt peruerſum ſiue æſtimatio, ſaltem intellectus practici quo iudicat ſe ad illud poſſe peruenire, quam uis iudicium ſpeculationis dictet contra- riũ.

QVAESTIO. III.

CONCLVSIO.

Dæmonis voluntas mala ſemper intenditur, quantũ ad vim adminiſtratiuam, & in cõparatione ad hominem, licet non quantum ad vim contemplatiuam qua eſt ſimpliciter auerſus a deo.

VTRVM in dęmonib⁹ ſit male voluntatis intenſio. Et quod ſic. Iſidor. de ſum. bo. Diabolus non per hoc cõtentus eſt quod deo æqualẽ ſe extimans cecidit: ſed etiam ſe ſuperiorẽ deo dicit: ergo vř creuiſſe ſuperbia. Itẽ. Rõne vř. Quia mala facim⁹, mali ſum⁹: ergo quãto plura mala, tãto peiores ſum⁹: ſed diabolus plura mala fecit poſt lapſum: ergo peior eſt nunc quã qñ cecidit: ergo creuit in eo voluntatis deordinatio. Itẽ. Diabolo debetur maior pœna nũc, q̃ quando cecidit: hoc non eſt dubium: ſed præmiũ in bonis non augetur, niſi creſcat bona voluntas: ergo nec in malis ſupplicium niſi creſcat mala voluntas: ergo &c. Item. Malum eſt priuatio modi, ſpẽi, & ordinis: ſed iſta nõ pñt totaliter ab aliquo remoueri, alioq̃n caderet ſ nõ ens: quia dicit Aug. quod vbi hæc nulla ſunt, nullum bonũ eſt: ergo ſi nõ ſunt omnia ablata, pñt adhuc minui: ſed hęc diminuunť p peccatũ cũ ergo diabolus peccet, tanto magis diminuuntur quanto magis peccat: ſed quanto magis diminuuntur, tãto peior eſt voluntas: ergo &c. Item. Qui procurat homicidium corporale, eſt homicida, & quãto plura homicidia procurat, tanto peior eſt in eo voluntas: ergo pari ratione imo fortiori q mortem ſpiritualem procurat, homicida eſt, & qui plurium mortem ꝓcurat, peior eſt: ſed diabol⁹ poſt mortem primi hominis dicitur fuiſſe homicida ab initio, quia procurauit ei⁹ lapſum: ſed proceſſu temporis procurauit mortem plurium: ergo in malitia creuit. Si tu dicas quod creuit

Fundamenta.

mala voluntas in comparatione ad hominem, non in comparatione ad deum, oſtenditur, q᷑ iſta rñſio nulla eſt Primo, quia diabolus inordinate mouetur in deum ſicut in hominem: ſi ergo multiplicãdo, & iterãdo peccatum in hominẽ, intenditur, & creſcit in eo malicia: pari rõne cũ odit, & blaſphemat deum: ꝙ nullo mõ poteſt fieri. Præterea. Non eſt peccatũ in quo non contemnatur, & offendatur deus, & in quo peccans non auertatur a deo: ergo in omni peccato creſcit mala voluntas in cõparatione ad deum. Cõtra. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed dæmones non poſſunt proficere: ergo non poſſunt magis deficere, ſiue peiores eſſe. Item. Hoc videtur per ſimile in hominibus damnatis: quia diabolus, & homo mortuus, ſiue damnatus ſunt in conſimili ſtatu, ſicut dicit Damaſc. ꝙ hoc eſt hominibus mors, quod eſt angelis caſus: ſed poſt mortem mala volũtas in homine non creſcit: ergo nec in dæmone poſt caſum. Item. Oſtendit̃ hoc per ſimile in bonis angelis. Similis enim eſt ſtatus bonorũ in bono, & malorũ in malo: ſed in bonis non poteſt creſcere bona voluntas: ergo nec in malis mala. Item. Angelus ſimplex eſt, & nullũ habet retardatiuũ: ergo in prima cõuerſione tantum ſe conuertit, ꝙ nõ poteſt amplius cõuerti: ergo ſimiliter tm̃ ſe auertit, ꝙ nõ ampli⁹ põt; ergo &c. Itẽ. In nullo creſcit mala voluntas in quo non creſcit demeritũ: ſed demeritum non creſcit in eo, quia non poteſt euitare peccatum: ergo ſi neceſſe eſt diabolum male velle, impoſſibile eſt malam voluntatem in eo creſcere. Item. Diabolus, & dæmones ſunt reddit in oĩno impoſſibiles ad gratiam in primo lapſu: nec poſſunt magis impoſſibiles eſſe. Sed quanto creſcit mala voluntas, fit maior elongatio a gratia: ſi ergo nõ poſſunt magis elõgari, ſicut cæcus nõ poteſt plus cæcari; ergo &c.

Ad opp.

18 RESP. Triplex eſt hic modus dicendi. Quidam. n. ſenſerunt, ꝙ ſicut in angelis bonis voluntas bona creuit in prima cõuerſione vſque ad terminum, ita ꝙ amplius in ſe nõ poteſt creſcere, ſed ſolum in effectib⁹ bonis quos efficiunt circa homines: ſimiliter in angelis malis dicere voluerũt, ꝙ in prima auerſione auerſa eſt volũtas eorum in termino, ita ꝙ tantum fuit deprauata voluntas malorum ꝙ amplius nec deprauatur, nec creſcit: ſed ſolum in effectibus malis, qm̃ plura mala ex æquali volũtate ſemper facit. Et quia ſupplicium non tm̃ reſpicit intentionem voluntatis, ſed etiam actũ exteriorẽ: ideo grauius punitur diabolus ex malis quæ cõmittit. Rõnem autẽ huius poſitionis aſſignant ſimplicitatem, & ſpiritualitatẽ angelicam, quę nullum habet retardatiuum: & ideo totaliter, & in termino in prima conuerſione ſe cõuertit: homo autem non ſic. Aliorũ poſitio eſt iſta: ꝙ in malis angelis (ſimpliciter loquẽdo) creſcit malitia, & male voluntatis deordinatio. Sicut enim patet ex problemate præcedenti, diabolus continue peccat, & nouas malitias quotidie excogitat. Et quoniam quia mala facimus mali ſumus, & quodlibet malum adimit ex habilitate volũtatis, quia aliter non eſſet malum: iõ ſemper habilitas minuitur, & voluntas magis, & magis deordinatur. Nec eſt ſimile de bonis, quia bonum opus non ita apponit ad bonitatem gratię vel voluntatis, ſicut peccatum quodlibet adimit. Sed quia durum vr̃ dicere, quod diaboli malitia nõ intendatur, cum dicatur in pſal. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper, & exponitur de dæmonibus: et iterũ irrationabile videt̃, quod ita creſcat in diabolo malitia ſicut in pure viatore, cum iam ſit in ſtatu damnationis, & neceſſitatem habeat ad aliqua mala: ideo eſt tertius mod⁹ dicendi, ꝙ in diabolo creſcit malitia voluntatis q̃tum ad vim adminiſtratiuam, qua cõuertitur ad hominem: ſed non quantum ad vim contemplatiuam, qua eſt ſimpliciter, & neceſſario auerſ⁹ a deo. Ratio autẽ huius poſitionis eſt iſta. Ad crementum. n. voluntatis malæ, ſiue demeriti nõ ſufficit inordinata affectio: quia hæc eſt in damnatis, & erit in ſempiternum: ſed requirit̃ vltra tempus meriti, & ſtatus merendi, vel

Hæc vr̃ poſitio Diui Thom. 1. par. q. 64. art. 2

vel demerendi: diabolus autẽ eſt in
ſtatu demerendi, quantũ ad vim ad-
miniſtratiuam,nõ quantũ ad contẽ-
platiuam. Et ideo creſcit demeritũ,
& peccatum quantũ ad vim admini-
ſtratiuam,& nõ quantũ ad contẽpla-
tiuam. Ratio autẽ huius patet ſi re-
uocentur ad memoriã prædicta in ſo
lutione præcedentis primi problema-
tis; vbi tactum eſt de præfixione tem
poris ad merendum ipſi angelo. Di-
ctum eſt enim,quod angelus ſpiritua
lis,& incorruptibilis, & propinquus
ad gloriã eſt conditus:ideo eſt ibi tem
pus breue pręfixum,homini vero ter
minus longus. Sed quia deus ſic cõ-
didit vniuerſum, vt maior & poten-
tior minorem adiuuet: ideo non tñ
angelo dedit vim contemplatiuã qua
mereretur, & ad deum cõuerteretur:
ſed etiam adminiſtratiuã qua homi-
ni ſuffragaretur. Quia ergo vis cõtẽ
platiua erat ipſius angeli in ſe:quãtũ
ad illam præfixũ eſt ei ſpatiũ meren-
di,& demerendi vſque ad primã con-
uerſionẽ,vel auerſionẽ. Sed quia ad-
miniſtratiua reſpectum habet ad ho-
minem: ideo præfixũ eſt angelis ſpa-
tiũ merendi, & demerendi vſquequo
homines aſſumentur totaliter ad glo
riam. Manſit ergo quãtũ ad vim iſtã
ſtatus merendi,vel demerendi:& ma-
net vſque ad diem iudicij. Sed qm̃ me
ritum, & demeritum non eſt in vi ad
miniſtratiua,niſi per vim contempla
tiuam, & in bonis cõtẽplatiua ita eſt
conuerſa ad bonũ ꝙ non poteſt auer
ti: ideo adminiſtratiua nõ habet niſi
locum merendi. Econtra,quia in ma
lis ita eſt auerſa contemplatiua,quod
non poteſt cõuerti:ideo quantum ad
adminiſtratiuam nõ habet niſi locũ,
& ſpatium demerẽdi: & in hoc patet
ꝙ diuinum decretum manet iuſtum,
& inuiolatum: quia tempus quod a
conditione præfixerat non debuit au
ferre nec bonis, nec malis. Et illis q-
dem diligentibus deũ ſpatiũ illud cõ
uerſum eſt in bonũ, impiis autem,&
peccatoribus angelis cõuerſum eſt in
malum: & ideo patet quomodo cre-
ſcit mala voluntas in malis. ſ quantũ
ad vim adminiſtratiuam ſolũ. Nec eſt
omnino ſimile in bonis, & malis: q̃a
voluntas in bonis propter influentiã
ꝑfectã ſtatim peruenit ad terminum:
& ideo quãuis plura bona faciant, tñ
voluntas bona ꝓpter hoc non intẽdi-
tur: ſed in aliis non eſt ita, quia cor-
ruptio venit ab ipſis: & nõ potuerũt
ita ſe inficere, quin adhuc magis q̃-
diu durat tempus: vnde & creſcit in
eis malicia,& etiam appetitus nocen-
di,& dominandi hominibus: nõ ſic
in angelis bonis. Concedendæ ſunt
igitur rationes probantes ꝙ mala vo
luntas in dęmonibus intendaẽ, & cre
ſcat quantum ad vim adminiſtratiuã,
ſiue in comparatione ad hominem.

19 AD illud ergo quod obiicitur: ꝙ
inordinate mouetur in deũ. Dicẽdũ
ꝙ ſicut in damnatis inordinatus mo
tus voluntatis conuerſus eſt eis in pœ
nam,& imputaẽ in ſupplicium,nõ in
demeritũ: ſic in angelis malis in pœ-
nam eſt cõuerſus ille inordinatus mo
tus. Ad illud quod obiicitur: ꝙ in 20
omni peccato contẽnitur deus. Dicẽ
dum ꝙ nõ eſt peccatũ,quin adſit vis
contemplatiua,& quin ſit in deũ ali-
quo modo: ſed tamen diſtinguuntur
hic adinuicẽ quantũ ad principalita-
tem actuum. Dicitur.n.aliquod pec
catum eſſe in deũ,aliquod in ꝓximũ,
aliquod quantum ad vim adminiſtra
tiuam, aliquod quantũ ad vim cõtẽ-
platiuam: & ſm ꝙ diſtinguuntur,ſic
loquimur. Ad illud quod obiicit̃ in 21
contrariũ:ꝙ oppoſita nata fieri ſunt
circa idem. Dicendum ꝙ illud habet
inſtantiam in accidentibus inſepara-
bilibus,ſiue ſit inſeparabile per natu
ram,ſiue per acquiſitionem: quia er-
go in angelis bonis eſt gratia inſepa-
rabiliter, ideo impoſſibile eſt ꝙ inſit
culpa. Econtra intelligendum eſt in
malis angelis. Accidens.n. inſepara-
bile aut eſt naturale, aut quaſi in na-
turã conuerſum: & in his quæ natu-
raliter inſunt, habet illud verbũ inſtã
tiam etiam ſm philoſophum. Ad il- 22
lud quod obiicitur de ſtatu hominis
mortui,iam patet ꝙ non eſt ſimile,q̃a
ſimpliciter exit ſtatum meriti: ange-
lus non. Ad illud quod obiicitur de 23
angelis bonis, ꝙ non augetur in eis
bona voluntas: patet ꝙ non eſt ſimi
le,quia voluntas bona non it a eſt ab
operatione

operatione, vt malitia. Ad illud quod obiicitur de ſimplicitate angeli. Dicendum, quòd illud argumentum deficit dupliciter. Primo quia voluntas deliberatiua, cum ſit libera, non mouetur ſm ſuum totum poſſe, quãuis nullum habeat retardatiuum. Et illud manifeſtum eſt: quia angelus magis diligit vnum, quàm alium, & magis odit vnum, quàm alium: ſed hoc non eſſet ſi totaliter moueretur in quemlibet· ideo ratio non valet. Præterea. Alius defectus eſt ibi: quia eſto quòd quantum poſſet ſe conuertere prima vice, adhuc poſſet magis peccare: quoniam poſſe peccare, eſt poſſe deficere, & poſſe moueri inordinate: & quamuis nõ poſſit intẽſius moueri quantum ad motum, poteſt tamen magis deordinari, quia ſemper creſcere poteſt pronitas, & inclinatio
34 ad malum: & ita patet illud. AD illud quod obiicitur, quod non poteſt
euitare. Dicendum, quòd falſum eſt.
Quamuis enim malitiam voluntatis
non poſſit immutare, poteſt tamẽ ceſ-
ſare a nocumento quod homini fa-
cit: & ꝓpterea ipſe induxit ſe in hãc
neceſſitatem, & non pœnitet: & ideo
non excuſatur: nullus enim excuſatẽ
per neceſſitatẽ inductã, niſi pœniteat
35 de inductione. AD illud quod obiicitur, quòd diabolus eſt omnino impoſſibilis ad gratiam. Dicendum, ꝙ non creſcit mala voluntas quantum ad impoſſibilitatem ſuſcipiendi gratiam, & hoc eſt æqualiter in omnibꝰ damnatis: ſed quantum ad indignitatem & diabolus eſt indignus, & poteſt eſſe magis indignus, ſecundum quod magis offendit, & abutitur bonis naturalibus ſibi datis.

Arti.2. CONſequenter ſecundo queritur de liberi arbitrii immutabilitate tam in confirmatis, quàm in obſtinatis. Suppoſito, quòd angeli in ſua conditione habuerint liberũ arbitriũ, ſicut homo, quæruntur hic tria. Primum eſt, vtrum confirmatio mutauerit liberum arbitrium. Secundum eſt, vtrum obſtinatio auferat libertatis vſum. Tertium eſt, vtrum hæc vel illa minuat libertatis dominium.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium per confirmationem non mutatur quo ad ſubſtantiã, nec fit aliud, licet quo ad ſtatũ, & actũ alteretur.

VTRUM confirmatio mutet lib. arb. ita quòd ſit aliud ante confirmationem, aliud poſt. Et ꝙ ſic videtur. Vertibilitas ineſt libero arbitrio creato per naturam: ergo quod aufert lib. arb. vertibilitatem, mutat eius naturam, & variat: ſed confirmatio hæc aufert lib. ar. vertibilitatem: ergo mutat, & variat. Item. Nihil idem manens, idẽ poteſt oppoſitas differentias participare: ſed mutabile, & immutabile ſunt oppoſitæ differentiæ entis, ſicut mortale, & immortale viuentis: ſi ergo lib. arb. ante confirmationem eſt mutabile, poſt confirmationem eſt immutabile: ergo eſt aliud, & aliud, Item. Rationales poteſtates ſunt ad oppoſita, ſicut dicit Philoſophus: ergo cum potentia deſinit eſſe ad oppoſita, deſinit eſſe rationalis: ſed poſt confirmationem lib. arb. deſinit eſſe ad oppoſita, ergo deſinit eſſe rationalis poteſtas: ſed nulla potentia rationalis põt fieri non rõnalis manẽs eadem, ergo &c. Itẽ. Potentiæ diſtinguunt̃ ꝑ actus, & actus ꝑ obiecta, vbi ergo ſunt diuerſa obiecta, neceſſe eſt etiam potẽtias diuerſificari: ſed lib. arb. ante confirmationẽ põt malum, poſt confirmationem non põt: ergo eſt aliud, & aliud. Contra. Anſel. de lib. arb. dicit, ꝙ lib. ar. eſt poteſtas ſeruandi rectitudinẽ ꝑꝑ ſe: ſed hæc poteſtas in confirmatione non tollitur, ſed fortificatur: ergo lib. arb. nõ mutatur. Item. Gratia naturam ꝑficit, & confirmat: ſed nihil quod alterũ ſm naturã ꝑficit, & cõplet, mutat eiꝰ naturam: ergo gratia adueniens lib. ar. ipſum nõ mutat: ſed confirmatio eſt per gratiam: ergo &c. Item. Omne confirmans alterum, eſt conſeruans: & nihil conſeruans eſt corrũpens, &

Ad opp.

Ariſtot. 9. met. te. 10
2. Phyſic.

Ariſt. 2. de anima 42.

Fundamenta.

nihil mutat aliquid, niſi corrumpat
aliquid: quia nõ eſt mutatio ſine de-
perditione: ergo nihil confirmans
mutat: ſed cõfirmatio ideo dicta eſt,
quia lib.arb.angeli confirmat: ergo
ipſum non mutat. Item. Gratia con
firmationis facit eſſe liberum a miſe-
ria in angelis, ſicut gratia gratumfa-
ciens facit liberum a culpa: ſed liber-
tas a culpa non mutat lib.arb. nec eius
libertatem: ergo nec libertas a miſe-
ria: ergo nec confirmationis gratia.
26 RESPON. Dicendum, quòd
eſt mutatio alicuius dupliciter. Vno
modo quantum ad ſubſtantiam, ſi-
ue eſſentiam: alio modo quantum
ad ſtatum. Vel per alia verba. Eſt mu
tari quantum ad primum eſſe, & eſſe
mutari quantum ad bene eſſe. Si lo-
quamur de mutatione primo modo,
ſic ſine dubio dicendum, quòd con-
firmatio liberum arbitrium nõ mu-
tat, cum perficiat, & conſeruet, ſicut
oſtendunt rationes ſecundo inductę.
Si autem loquamur de mutatione ſe-
cundo modo, ſcilicet quãtum ad ſta-
tum, vel bene eſſe, ſic etiam abſque
dubio planum eſt, quòd lib.arb. aliũ
habet ſtatum nunc & aliud comple-
mentum, quàm haberet prius. Huic
autem mutationi non obuiant ratio
nes ſecundo inductæ: ſed ſolum pri-
mo, de qua erat quæſtio in partẽ ne-
gatiuam terminata, ſcilicet quòd li.
ar. per confirmationem, & ſi altere-
tur, non tamen fit aliud.
27 AD illud ergo quod obiicitur pri
mo, quòd vertibilitas eſt lib.arb. na-
turalis. Dicendum, quòd aliquid eſt
naturale propter naturæ complemẽ
tũ, vtpote igni, ꝙ tendat ſurſum. Ali
quid eſt naturale ꝓꝑ naturæ defectũ,
ſicut ignem poſſe extingui. Sic li.ar.
eſt aliquid naturale ꝓꝑ naturæ com-
plementum, vt poſſe in bonũ: aliquid
ꝓꝑ naturę defectum, vt poſſe verti in
28 malum. AD illud quod obiicitur, ꝙ
aliquid mutatur ſm ſubſtantiã, qñ
perdit illud quod habet per naturã.
Dicendum, ꝙ & ſi hoc poſſit habere
veritatem in eo naturali quod conſe
quitur complementum, non tñ eſt ve
rum in eo quod cõſequitur defectũ,
& tale quid eſt vertibilitas. Sicut.n.
dicit Anſel. poſſe peccare non eſt li-
bertas, nec pars libertatis. AD iſtud 29
quod obiicitur de oppoſitione diffe-
rentiarum. Dicendũ, quòd ſicut mor-
tale, & immortale dupliciter poſſunt
comparari ad ſubſtantiam viuentẽ:
ſic mutabile, & immutabile ad liber-
tatem. Si enim mortale, & immortale
vtrunque ſit per naturam: ſic dicunt
differentias oppoſitas eſſentialiter di
uerſificantes ſuppoſita. Si aũt mor-
tale ſit per naturam, immortale per
gratiam auferentem defectum natu-
ræ: ſic non ſunt differentiæ oppoſitę,
ſed ſunt compoſſibiles: vel ſaltem qđ
eſt ſub vna, poteſt eſſe ſub altera ſola
alteritate, quantum ad bene eſſe, ſiue
complementum gratiæ. Per hũc mo-
dum mutabile, & immutabile ꝑ natu
ram, impoſſibile eſt eſſe circa idẽ ma-
nens idem, nec ſimul, nec ſucceſſiue:
ſed mutabile per naturã, & immuta-
bile per gratiam non ſic opponunt,
nec eſſentialiter diſtinguunt: & ideo
non variant ſm ſubſtantiam lib. ar.
AD illud quod obiicitur, quòd ratio 30
nales poteſtates ſunt ad oppoſita. Di
cendum, quòd verum eſt: ſed non ad
omnia oppoſita, ſed ad aliqua, vtpo-
te ad facere aliquid, & non facere, ad
incidere tunicã, & non incidere, vt
dicit ipſe Philoſophus, & hoc mo-
do lib.arb. confirmatum ad oppoſita
poteſt eſſe: & ideo rationalis poteſtas
eſt ſicut & ante. Quod ergo obiicit:
non eſt in malum, & bonum, ergo
non eſt ad oppoſita: manifeſtum eſt,
quòd iſta ratio eſt peccans ſecundũ
conſequens. AD illud quod obiicit 31
de diuerſitate obiecti, quòd lib. arb.
confirmatum non eſt in malum. Di-
cendum, quòd hoc veritatem habet
de obiecto per ſe: malum autem non
eſt obiectum per ſe lib. arb. inquan-
tum lib. ſed ſolum inquantum defi-
ciens: & ideo non ſequitur, ſi non po
teſt in malum, quòd non ſit liberum,
vel quòd ſit aliud: ſed ſequitur, quòd
non eſt deficiens confirmante influẽ
tia manus omnipotentis, quæ nullo
modo ſinit deficere, quamuis liberũ
habeat poſſe, & velle.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium dæmonis p obſtinationē amittit vſum ſic, quod non poteſt elicere actum ordinatum in finem, non tamē ſimpliciter, quod non libere eliciat actum ſuum.

Fundamenta.

VTRVM obſtinatio tollat dæmonibus libertatis vſum. Et quòd ſic videtur. Lib. ar. (vt dicit Anſel.) eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem propter ſe; ergo ſeruatio rectitudinis eſt vſus libe. arb. ſed hanc nō habent, nec poſſunt habere angeli obſtinati: ergo &c. Item. Anſel. Poteſtas peccandi nō eſt libertas, nec pars libertatis: ergo peccare nullo modo eſt vti libertati: ſed dæmones per li. ar. nunquam faciūt actum, qui non ſit peccatum, nec poſſunt facere propter obſtinationem ī malo: ergo perdiderunt libertatis vſum. Item. Libere velle, & neceſſario velle ſunt oppoſita: ſed dæmones neceſſario habent malam voluntatē, ergo neceſſario volunt malum, non ergo libere: ſed libere velle eſt vſus libertatis: ergo amiſerunt libertatis vſum. Item. Phrenetici & inſani nō habent libertatis vſum, quoniā plus in eis regnat appetitus phantaſticus, quàm rationalis: ſed in dæmonibus eſt furor irrationalis, amens, concupiſcentia, phantaſia proterua, ſicut dicit Diony. ergo videtur, quòd amiſerunt lib. ar. vſum. Item. Beſtiæ non habent vſum lib. ar. quia mouentur ſm impetum: ſed diabolus maiori impetu mouetur ad malefaciendum, q̄ beſtiæ: ergo nō habēt libertatis vſum. Quod autem maiori impetu moueatur, videtur in lib. 83. q. quia dicit Auguſt. Videmus ferociſſimas beſtias timore pœnarum a maximis voluptatibus abſtrahi: ſed diabolus timore pœnæ non dimittit ſuperbire; ergo maiori impetu fertur in malum, ſed ergo &c.

Ad opp. Contra. In quocumque eſt vſus rationis, & appetitus, eſt vſus libe. arb. ſed in dæmonibus eſt vſus rationis, quia conferūt, & diſponūt: ergo &c. Item ei, quod non habet vſum lib. arb. non imputatur aliquid quod faciat: ſed dæmonibus obſtinatis mala, quæ faciunt, imputantur: ergo habēt vſum libe. arb. Item. Potentia incorruptibilis non alligata organo ſemper eſt i ſuo actu, & vſu: ſed libe. arbi. in dæmonibus eſt huiuſmodi: ergo nullo modo poteſt impediri a ſuo vſu. Item. Nihil, quod cauſatur ab vſu libe. arb. & ſine illo nō poteſt cauſari, aufert lib. ar. vſum: ſed obſtinatio eſt huiuſmodi: ergo obſtinatio non aufert lib. ar. vſum. Prima patet per ſe, quia effectus proprius non deſtruit cauſam. Secunda patet, quia obſtinatio eſt a mala voluntate. Itē. Per quæ quis peccat, debet puniri: ſed dæmon li. ar. peccauit, ergo in ipſo debet puniri, ergo dæmon hēt li. ar. & conſtat, ꝙ ipſum non eſt ocioſum: ergo habet aliquem vſum.

32 RESPON. Dicendū, quòd & ſi multis modis dicatur vſus, ſicut habitum eſt in primo libro: tamen quantum ad præſens ſufficit, dico; quòd vſus alicuius potentiæ dicitur dupliciter. Vno modo actus elicitus à potentia. Alio modo actus elicitus a potentia ad eum finem, ad quem eſt. Primo modo dicendo, vſus libe. arbi. eſt libere velle, ſiue eligere. Secundo modo, vſus libe. ar. eſt rectitudinem ſeruare, quoniam ad illam eſt. Dicendum eſt igitur, quòd obſtinatio dæmonibus non aufert vſum primo modo, quia libere volunt, quod volunt. Sed vſum ſecundo modo ſic, quia eorum potentia, & ſi in actum exeat, non tamen in actum ordinatum in finem. Rationes autem probantes, quòd dæmones habent vſum libe. arbi. procedunt de vſu ſecundum primam viā: vnde concedendæ ſunt.

33 AD illud ergo, quod obiicitur ad oppoſitum de Anſel. Dicendum, ꝙ Anſelmus diffinit lib. arb. per actū ordinatum in finem; qui eſt ſeruare rectitudinem, & ita quantum ad vſum ſecundo modo dictum, & tunc amittunt dæmones obſtinati

34 AD illud quod obiicitur, quòd
poteſtas peccandi non eſt libertas,
nec pars libertatis. Dicendum, quòd
verum eſt: nunquam tamen eſt ſine
libertate, ſicut nec peccare eſt ſine
vſu libertatis, ſiue liberæ voluntatis.
Omnis enim, qui peccat, libere vult.
Et ideo cõtinuatio peccati vſum lib.
35 arb: non excludit, ſed includit. AD
illud quod obiicitur, quòd libere vel
le, & neceſſario velle opponuntur. Di
cendũ, ꝙ duplex eſt neceſſitas. Quæ-
dam a cauſa extrinſeca, vtpote neceſ
ſitas coactionis, & hæc opponitur ei,
quod eſt libere velle. Quædam vero
eſt a diſpoſitione intrinſeca, & hæc
huic non opponitur, imo ſtat ſimul
cum libertate: talis eſt in lib. arb. dæ-
monum, quod ita conglutinant ſibi
malum, vt nullo modo velint ab eo
36 ſeparari. AD illud vero quod obiici
tur de phreneticis. Dicendum, quòd
phrenetici ſic habent vſum phanta-
ſiæ, quòd abſorbetur vſus rationis,
& magis aguntur, quàm agant: dæ-
mon autem ſic habet phantaſiã pro
teruam, quòd vſus, & actus rationis
non excludit. Illa enim proterui-
tas potius eſt a lib. arb. quam ſit ab
infirmitate naturæ: ſic ponimus in
37 phrenetico. AD illud quod obiici-
tur de beſtijs, quòd abſtrahuntur: er-
go minori impetu mouetur. Dicen-
dum, quòd illud impetu mouetur,
38 quod non habet retrahens. Habere
autem retrahens, hoc eſt dupliciter,
ſcilicet intra, & extra: impetus autẽ,
qui magis repugnat lib. arb. eſt illud
quod excludit retinaculum interius,
non quod exterius excludit: quoniã
igitur impetus beſtiæ excludit reti-
naculum intra, quãuis poſſit retrahi
per illud, quod eſt extra: ideo non
habet lib. arb. dæmon autem habet
potentiam interiorem, per quam ſi-
ne aliquo exteriori repellente poteſt
retrahi, & quæ a nullo extrinſeco po
teſt ſuperari: & ideo impetus dę
monum in malum lib. ar.
non repugnat, ſed
conſonat: & ſic
patet il-
lud.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Obſtinatio, & in malo confirmatio non minuit libertatis dominium à coactione, cum tale ſit intrinſecum, & de eſſentia liberi arbitrij: ſed bene minuit, vel auget dominium ſubiectionis ſeruitutis.

VTRVM confirmatio, vel obſtinatio diminuat libertatis dominium. Et quòd confirmatio minuat, videtur. Liberior eſt potentia, & magis ſuorum actuũ domina, quæ oĩno nulli ſubiacet neceſſitati, q̃ quæ ſubeſt: ſed lib. arb. cõfirmatum neceſſitatem habet ad bene faciendum, non confirmatum vero minime: ergo confirmatio diminuit dominium. Item. Quanto potentia amplior, tanto liberior: ſed confirmatio arctat lib. arb. ad bonũ, ante vero erat indifferens ad bonũ, & ad malum: ergo videtur, ꝙ liberiꝰ erat ante, & magis domina actuum. Item. Potentia, quæ exit in actum ex ſeipſa magis eſt ſuorum actuum domina, q̃ quæ exit mediante alieno beneficio, ſiue gratia: ſed lib. arb. non confirmatum ex ſeipſo faciebat, quod volebat: confirmatum aũt, quod facit. implet per gratiam: ergo liberius erat ante cõfirmationẽ, q̃ poſt. Item. Hoc ipſum videtur de obſtinatione primo per Anſel. qui dicit, ꝙ potẽtia peccandi addita lib. arb. ipſum diminuit, ergo multo magis actꝰ peccãdi: ergo maxime neceſſitas peccãdi: ſed hoc eſt in obſtinatione: ergo &c. Itẽ. Liberius eſt aliquid, quod nulli ſubiacet ſeruituti, q̃ quod ſubiacet: ſed lib. ar. in obſtinatis ſubiacet ſeruituti peccandi, ante vero minime: ergo &c. Item. Liberior eſt potentia quanto facilius exit in actũ, ad quem eſt, & tanto minus libera, quanto difficilior eſt ad illud, ſed difficillimum eſt in angelo obſtinato velle bonum: ergo vr̃, ꝙ in eo lib. ar. maxime ſit diminutũ. Contra, ꝙ obſtinatio nõ diminuat

Fundamenta.

De lib. ar. cap. 1.

Ad opp.

minuat vt̃.Diony.de diui.nomi.data
(inquit) ipſis angelis dona nequaq̃
mutata dicimus: ſed ſunt integra, &
ſplendidiſsima: ergo ſi li.arb. fuit eis
datum naturaliter: ergo non eſt dimi
nutum. Item. Lib. ar. dr̃ liberum eo
ꝙ non põt cogi: ergo ſi libertas dimi
nuitur, aliqua coactio introducitur:
ſed lib.arb. obſtinati nullo poteſt co
gi: ergo nullo modo poteſt diminui.
Item. Si diminuit̃ per obſtinationẽ,
& peccatum: ergo cum non ſit infini
tum, oĩno poterit auferri: ergo videt̃,
ꝙ aliquando perdant dæmones lib.
ar. quod eſt ſupra improbatũ. Quod
ait̃ confirmatio non diminuat, ſed
Cap. 1. augeat: uidet̃ per Anſel. in lib. de li.
ar. qui ſic dicit. Qui habet quod de-
cet, & expedit, nec põt illud pdere, li
berior eſt, q̃ qui poteſt, ſed lib.ar.cõ-
firmatum non põt pdere iuſtitiã, &
rectitudinem, quam expedit, & decet
habere: non cõfirmatũ põt: ergo &c.
Item. Quanto magis aliquid aſsimi-
latur illi, quod eſt liberum infinitę li
bertatis, tanto liberius eſt: ſed lib. ar.
confirmatum magis aſsimilat̃ deo,
& eius arbitrio, q̃ non confirmatum:
ergo eſt liberius. Item. Oĩs potentia,
quæ habet diſpoſitionem eleuantem,
& reddentem facilem ad illud, ad qđ
eſt, eſt liberior, q̃ illa, q̃ caret hac di-
ſpoſitione: ſed li.ar. confirmatũ ſic ſe
hẽt reſpectu nõ cõfirmati: ergo &c.

39 RESP. Dicendum, ꝙ qñ quærit̃
de diminutione dominij libertatis
ar. diſtinguendum eſt in dñio. Quod
dam eſt enim dominium, quod op-
ponitur coactioni: quoddam, quod
opponitur ſubiectioni. Si aũt loqua-
mur de dominio libertatis, quod op
ponitur ſeruituti coactionis, ſic pri-
uat coactionem, & hoc dominium eſt
eſſentiale li.ar. & ideo nõ minuitur,
nec augetur. Rurſus, quia omnẽ pri-
uat coactionem æqualiter in oĩbus
tam in bonis, q̃ in malis, tã in creato
re, quam in creaturis, ſicut dicit Ber
nardus in libro de libero arbitrio,
vbi dicit, quòd manet libertas volun
tatis integra, tam in malis, quàm in
bonis: tam in creatore, quàm in crea
turis. Si autem dicitur dominium,
quod opponitur ſeruituti ſubiectio-
nis, ſic recipit magis, & minus, nec
ineſt æqualiter omnibus. Nam in
miſeris ſubiacet miſeriæ, in beatis eſt
liberum, in malis ſubiacet culpæ, in
bonis eſt liberum, & tanto liberius,
quanto magis diſtat a malo: in crea-
turis ſubiacet mandatis, in deo vero
eſt ſupra omne mandatum: & hoc
modo accipiendo dominium per cõ
formationẽ augetur, quæ magis elon
gat a ſubiectione culpæ, & miſeriæ:
& per obſtinationem minuitur, quæ
ceruicem ſubmittit vtrique. Con-
cedendæ ſunt igitur rationes, quod
obſtinatio minuit, & confirmatio
auget: quia hac via procedũt, & ideo
verum concludunt.

AD illud ergo qđ obiicitur pri- 40
mo, quòd confirmatio diminuit̃ pro
pter neceſſitatem. Dicendum, quòd
neceſsitas immutabilitatis ad bonũ
nullo modo repugnat lib.arb. nec in
quantum liberum a coactione, quia
coactio eſt ab extrinſeco, nec in quan
tum liberum a culpa, vel miſeria, &
ideo non diminuit: illa ergo propoſi
tio ſolum habet veritatem de neceſ-
ſitate coactionis, vel pronitatis ad
malum. AD illud, quod obiicitur de 41
amplitudine. Dicendum, quòd potẽ-
tiam ampliari eſt dupliciter. Aut re-
ſpectu eorum, quæ poſſe eſt poſſe, &
de talibus verum eſt, aut reſpectu eo-
rum, quæ poſſe eſt non poſſe, ſed de-
ficere, & reſpectu talium non eſt ve-
rum, & tale eſt malum: vnde diuina
potentia, quæ eſt ampliſsima, & liber
rima non eſt reſpectu mali. AD illud 42
quod obiicitur de beneficio, & gra-
tia. Dicendum, quòd illud verum eſt
ſi æque bene per ſe poſſet, ſicut po-
teſt cum gratia: ſed hoc non eſt ve-
rum; quia illud beneficium gratiæ
eleuat potentiam ad ea, ad quæ erat,
& per ſe attingere non poterat.
AD illud, quod obiicitur, ꝙ obſtina 43
tio non minuit, quia integra manent
data. Dicendum, ꝙ illud intelligitur
quantum ad ſubſtantiam naturaliũ,
non quantũ ad habilitates, vt melius
infra videbitur. Ad illud quod obiici 44
tur, ꝙ libertas eſt dominiũ propter
priuationem coactionis. Dicendũ, ꝙ
quantũ ad illud nõ diminuitur, ſicut

ꝑdictum eſt. AD illud qđ obiicitur, ꝙ
totaliter poſſet tolli libertas. Dicen-
dũ, ꝙ verũ eſt de ea, q̃ diminuiť, qua
lis eſt libertas a culpa, & miſeria: de
alia vero nõ ẽ verũ: & ſic patet illud.
Patẽt ẽt oĩa alia literalia ꝑ hęc dicta.

De conſequentibus obſtinationem angelorum malorum.

Etlicet mali angeli &c.

Expoſi. Supra egit magiſter de cõfirmatio
ne, & obſtinatione angelorum: in hac
parte agit de conſequentibus ad hęc.
Diuiſio. Diuiditur autem hęc pars in duas. In
prima agit de his, quæ conſequũtur
obſtinationem. In ſecũda de his, quæ
conſequuntur cõfirmationem, infra
diſt. ix. poſt prædicta ſupereſt &c. Pri
ma diuidiť in duas. In prima agit de
dæmonum ſtatu poſt obſtinationem
quantum ad cognitionem. Secundo
vero quantum ad vim operatiuã, ibi.
Quorum ſcientia atque virtute, &c.
Et illa ſecũda pars duas habet. In pri
ma determinat potentiam dæmonũ
reſpectu creaturarum generaliter. In
ſecunda vero reſpectu hominum, &
hoc infra diſt. viij. ſolet etiam in quę
ſtione verſari. Prima pars habet tres
partes. In prima oſtenditur, quid poſ
ſint, in ſecunda vero qualiter, in ter-
tia vero quantum permittuntur. Pri
mum facit ibi. Quorum ſcientia atq;
virtute &c. Secundum ibi. Nec putan
dum eſt iſtis trangreſ. Tertium vero
facit ibi, illud quoque ſciendum eſt,
&c. Et ita duo generaliter cõtinet iſta
pars. Primum eſt de dęmonũ cogni-
tione. Secundum de virtute.

Triplici acumine ſcientię vigent dæmones.

Dub. 1 Videtur Iſi. in diuiſione iſta dimi-
46 nute, ꝓcedere, qa Aug. ſuper Geñ. iiij.
quatuor modos ponit, quos etiã Ma-
giſter adducit ĩ litera. Item. Videtur
ſuperflua: Philoſ. enim non ponit ni
ſi duos modos: dicit enim qđ omne
ꝙ quis nouit, diſcens, vel inueniens
nouit. Reſp. Dicendum, quod diuiſio
Reſpon. Iſid. ſufficiens eſt, & conſona verbis
Aug. Sufficiẽtia autem patet ſic. Om
ne enim ꝙ dæmones ſciunt, aut ſciũt
cognitione innata, & ſic dicuntur ſci
re acumine ſenſus, aut cognitione ac
quiſita: ſed cognitio acquiſita poteſt
eſſe dupliciter, aut de rebus, quæ ſub
ſunt rõni, & hæc per experientia adi-
ſcũtur: aut de rebus, quæ ſunt ſupra,
& ſic per reuelationem ſuperiorum
ſpirituum. Qđ ergo obiicitur de Au-
guſt. Dicendum, quod duo modi re-
ducuntur ad vnum. Et iterũ. Aug.
magis aſſignat modos prædicendi fu
tura, quam cognoſcendi. Philoſop.
autem loquitur de cognitione acqui-
ſita: vel ſi generaliter de omni, tunc
ſub inuẽtione comprehendit ſenſus
acumẽ, & experientiam temporum.

Partim a ſanctis angelis &c.

Innuit Magiſter, quod dæmones
aliqua cognoſcunt a ſanctis angelis, Dub. 2
quæ ab oĩpotenti deo diſcunt iuſſu 47
eius ſibi reuelantibus. Contra. Dęmo
nes ſunt inimici dei, & angelorum: ſi
ergo ab inimicis abſcondenda ſunt ſe
creta conſilia: ergo videtur quod de⁹
eis nunquam reuelari faciat. Itẽ. Ipſi
ſunt in tenebris damnationis: ergo
cum non ſint idonei ad gratiam, & re
uelatio ſit cognitio gratiæ non natu-
ræ, videtur quod nullo mõ fiat ipſis
dęmonibus. Reſp. Dicendum, & pro Reſpon.
vero habendum eſt, quod dicit Iſid.
& Aug. quod aliqua præſciunt reue-
latione ſupernorum ſpirituum, cuius
reuelationis attendendus eſt finis, &
modus. Finis, quia mirabilis ſapien-
tia per inimicantes ſibi implet volun
tatẽ ſuam: vnde ſicut reuelatio ſom-
nij de exaltatione Ioſeph, facta inſi-
diantibus ſm mirabilem dei diſpoſi
tionem, fecit ad eius impletionem, li-
cet ſecundum intentiones illorũ eſſet
ad impedimentum: ſic deus ita oſten
dit per angelos ſuos dæmonibus, vt
dum illi obuiãt aliquid valde decens
& competens ordinatiſſime impleat,
& eliciat. Et ex hoc patet primum. qa
non eſt ſimile. Humanum enim con-
ſilium poteſt irritari, non tantum di
uinum. Attendendus eſt etiã modus,
duplici enim modo fit reuelatio. Ali 48
quando

quando mentis illuſtratione, ſicut fiebat ſanctis prophetis, & hæc eſt gratiæ. Aliquando vero ſola prædictione, ſicut homo reuelat aliquando voluntatem ſuam: & hoc non eſt gratiæ aliquo modo perficientis, vel eleuantis naturam: ſed poteſt eſſe opus miſericordiæ ſi illud ordinetur ad bonum eius, cui prædicitur, vel iuſtitiæ ſi ordinetur ad punitionem alicuius mali, vtpote ſi ad fallẽdum fallaces: vel vtriuſque, ſi ſimul ad vtrunque: & ita eſt quaſi ſemper, quia huiuſmodi futura prædicuntur dæmonibus & permittuntur miracula fieri ab eis vt boni talia paruipendant, in quibus ſe vident a damnatis, & miſeris ſuperari: & mali, & fallaces ꝑficiant in pœnis errantes, & in errorem mittentes occulto dei iudicio, tamen iudicio iuſto: vnde valde ſtultum eſt deſiderare facere miracula, vel præſcire futura, & quaſi magna hæc reputare, cum inimicos dei in his videmus abundare.

Dub. 4 47

Nec ſane creatores.

Innuit Magiſter, quòd angeli mali, imo etiam boni nõ ſunt creatores, quia non operantur niſi exterius. Sed contra. Hoc non videtur ratio, quia ſi ſol⁹ creator operatur interi⁹, tunc ergo natura nihil producit. Itẽ. Creare eſt ꝑducere aliquid de nihilo: ſed ſi dæmon propria virtute extraheret ſemen de potẽtia in actum, non de nihilo faceret: ergo non eſſet creator. Reſpon. Dicendum, quòd quædam eſt virtus, quæ in productione rerum ſolum operatur exterius: quædam quæ perfecte operatur interius: quędam partim interius, partim exterius. Virtus artificis ſolum operatur exterius amouendo, ſiue iungendo, & applicando vnam naturã cum alia. Virtus dei operatur perfecte interius, quia ipſa primordialia, quæ ſunt intima producit ſemina. Virtus vero, quæ eſt partim interius, partim exterius eſt virtus naturæ, quæ extrinſecus eſt reſpectu rationũ ſeminalium: ſed interius reſpectu ꝑducendorum ex ipſis. Natura enim dum operatur immittit virtutem ſuã vſque ad intima paſſi, & in illa immiſſione ipſam eſſentiam formę, q uæ erat in potẽtia incompleta non producit: ſed productã a deo ſupponit, ipſam tñ adiuuando ad actum perfectum adducit: ſolus igitur ille poteſt illas ſeminales rationes facere, qui poteſt creare, quoniam ipſę non ſunt ex aliis; ſed ex nihilo, & ex ipſis fiunt omnia, quæ naturaliter ꝑducuntur. Igitur nec pater eſt creator filii, nec agricola ſegetum: quia licet pater operetur interius ſicut natura: tamen operatur exterius, & circa aliquid, & ex aliquo, non ex nihilo: licet non operetur adeo exterius, ſicut agricola. Operatio autem dæmonis magis eſt ſimilis operationi agricolæ, quàm paternę.

Dub. 4. — Reſpon. 49

Sicut ergo mentem noſtram iuſtificando formare, &c.

Contra. Si hoc verum eſt, tunc ſicut gratia eſt a deo, nullo modo a natura, vel potentia creata: videtur quòd ſimiliter omnis alia forma ſit a ſolo deo: ergo agens creatum nullam formam inducit. Reſpon Dicendum, quòd beatus Auguſtinus valde ſubtiliter loquitur, & veraciter, ſi verba eius ſane intelligantur. Vult ergo dicere, quòd ſicut mentem noſtram iuſtificando formare non poteſt niſi deus; quia gratia non eſt ex aliquo, ſed potius ex nihilo, vel eſſet abire in infinitum: ſic formarum ſeminales rationes, ſiue formarum primas eſſentias ſolus deus poteſt ꝑducere: alias enim aut neceſſe eſt eſſe ex nihilo, aut in infinitũ abire; non ergo intelligit Auguſtinus, quo ad deductionem formæ de potentia in actum quam vocat actionem quodammodo exteriorem: ſed poti⁹ quo ad productionem illius ſeminalis rationis, quæ eſt eſſentia rei, aliter ſe habens cũ eſt in potentia, & in actu.

Dub. 5 — 50 Reſpon.

Illud quoque ſciendum, &c.

Innuit Magiſter, ꝙ angeli mali, vel dæmones quædam poſſunt ꝑ naturæ ſubtilitatem, quæ non poſſunt ꝓpter dei prohibitionem. Contra hoc eſt

Dub. 6

quod deus ſic dedit virtutes rebus,& ſic adminiſtrat eas vt,eas agere proprios motus ſinat,ſicut dicit Augu. vij.de ciu.dei:vnde peccare volentes non cohibet,ſed ſinit,ꝑut volũt peccare:ergo pari rõne non debet angelorum potentia cohiberę.

Reſpon. 51 Reſp. Dicẽdum,quod deus voluntates nõ cohibet propter legem libertatis, quã eis ſtatuit:ſed iuſto iudicio de malo ĩ peius ruere permittit: ſed virtutem reſtringit iudicio ęque iuſto : quia operatio potentię,vt frequenter in his q potentia abutuntur, eſt ad aliorum afflictionẽ, & punitionem . Q̃m igiẽ omnis pœna debet eſſe iuſta,ſi habẽs potentiam iniuſte affligit,vel vult affligere,debet potentia compeſci non ratione eius,qui agit,ſed rõne eius,q patiẽ, niſi altiſſima dei iudicia aliud requirant.Quod ergo obijcitur, qđ res agere proprios motus ſinit, non intelligitur,quod non compeſcat virtutem per contrarias poteſtates : ſed quia tantum ſinit agere , quantũ ſuã iuſtitiam decet permittere.

Artic. 3 AD intelligentiam huius partis ſecundum duo quæ Magiſter determinat,duo quęruntur. Primum eſt de cognitione dæmonũ. Secundum eſt de ipſorum virtute ſuper rerum productione.Circa primũ tria quęrũtur.Primum,vtrum cadat in demonibꝰ deceptio, ſiue error circa pñtia . Secundum,vtrum obliuio circa preterita.Tertium,vtrum pręcognitio circa futura.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dęmones reſpectu ſpeculabiliũ & maxime cõtingentiũ,in multis decipi poſſunt,cũ intellectus eorũ ꝑ culpã fuerit obnubilatꝰ: reſpectu vero agẽdorũ,cum habeant practicũ intellectũ oĩno ſubuerſum,dĩr facti tenebræ.

Fundamenta. QVOD deceptio cadat in dæmonibus circa pñtia,videtur rõ j.q̃m non probauerunt habere deum in noticia, tradidit illos deus in reprobum ſenſum,hoc dicit apoſtolus de hominibus.Si ergo ęque,vel magis ſeuerꝰ eſt deus in angelos:ergo videtur, qđ dati ſunt in reprobum ſenſum:ſed in oĩbus talibus cadit error:ergo &c.Si tu dicas,quod illud intelligitur de ſenſu in agendis,non in cognoſcendis: Contra.Aug.dicit ſuper Gene. ad lit. Li.1. c.17 quod mali angeli intelliguntur per tenebras,boni vero per lucem:ſed tenebra magis dicit priuationem luminis quam caloris:ergo videtur quod cognitio eorum ſit obſcurata,ergo & errori ſubiecta.Item.Videtur qđ errori ſit penitus ſubiecta,quia Dion. de di. no. dicit quod in dæmonibus eſt furor irrationalis,amens,& concupiſcentia,phãtaſia proterua:ſed phãtaſia eſt principium erroris:ergo videt quod rõ eorum penitus ſit ſubiugata errori.Item.Per ſimile.Homini inflicta eſt pro peccato ignorantia,non tantum agendorum,ſed etiam cognoſcendorum:ergo ſi non minus peccatum angelicum debuit puniri,patet &c.Item.Hoc videtur per ſimile. Sicut ſe habet affectus ad bonum,ita intellectus ad verum:ſed affectus dęmonum adeo eſt depreſſus,quod nõ poteſt moueri in amorem boni, aut inordinate mouetur ſi amat: ergo nec intellectus in ſpeculationem veri . Si tu dicas, quod peccatum magis corrumpit affectum dæmonum,quã intellectum.

Ad opp. Contrarium videtur, nam omnem prauam electionem pręcedit prauum iudicium,quia non eligit voluntas deliberatiua , niſi præcedat iudicium : ergo videtur, quod prima ratio deordinandi ſit in iudicio, & ita in cognitione : ergo in cognitione magis quam in voluntate , vel æque debet eſſe punitio. Item. Hoc confirmatur:quia excęcatio,& obſtinatio ſunt pœnæ peccati:ergo ſicut affectio præſupponit cognitionem,ita obſtinatio , quæ eſt pœna affectionis excęcationem,quę eſt pœna cognitionis:ergo cum diabolus ſit obſtinatus etiam eſt excęcatus. Item. Bonum eſt diffuſiuum ſui,& verum ſimiliter:& magis eſt diffuſiuum ſui bonũ , quam verum,quia hoc habet de ſua ratione:ſi

ne:ſi ergo deus inquantũ bonus ſubtrahit influentiam bonitatis affectiue ipſorum dæmonum:ergo inquantum verum diffuſionem luminis ipſi cognitiuæ. Item. Quicquid ſit de conſeruatione luminis dati, tamen dæmonibus, cũ ſint in ſtatu damnationis, noua dona nõ debent dari a deo:ſed nihil põt aliquis addiſcere niſi Chriſto docente, ſicut dicit Aug. in lib. de magiſt. ergo ſi Chriſtus nõ debet noua dona eis donare:ergo nec nouam cognitionem:ergo in his, quæ añ lapſum non cognouerunt, ex quo non habẽt doctorem veritatis, neceſſario errant, & decipiuntur. Sed cõtra. Lucę. xvj. dicitur, quod filij ſeculi huius prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua, loquitur de malis, ergo &c. Item. Dion. de di. no. Data ipſis dona neqnaquã mutata dicimus:ſed ſunt integra, & ſplẽdidiſſima (loquitur de dæmonibus) ergo ſi habuerũt naturale iudicatoriũ alluminatum, & potens dirigi in cognoſcendis, videtur &c. Item. Iſid. de ſum. bo. Pręuaricantes angeli etiam ſanctitate amiſſa, ſenſum angelicæ naturæ nõ amiſerunt. Item. Peccatum non eſt cõtra actum, ſed cõtra ordinem actus: ergo non eſt cõtra cognitionem ſimpliciter, ſed contra cognitionem ordinatam in finẽ:ſi ergo cognitio ſpeculatiua quantum eſt de ſe non dicit cognitionem ordinatam in finem, patet, quod per peccatum non debet deprauari.

Cap. 12. & 14.

Li. 1. c. 12.

52 RESP. Dicendũ quod deceptio, & error venit ex deordinatione, ſiue deuiatiõe iudicij. Iudicium autẽ duplex eſt in quolibet rationãte. Vnum quod eſt cognoſcendorum, quod eſt veri ſub ratione veri. Aliud agendorũ quod eſt boni ſub rõne boni. Et primum eſt intellectus ſpeculatiui, nec ſpectat ad lib. ar. ſecundum vero eſt intellectus practici, & eſt pars lib. ar. Primum iudicium, & ſi maneat integrum quantum ad ſubſtantiã potentiæ, nihilominus per culpã eſt in angelis aliquo modo obnubilatũ, quia errãt frequẽter in iudicando de multis & in multis decipiuntur, maxime cũ iudicant de cõtingentibus. Aliud iudicium eſt in eis omnino ſubuerſum, & quantum ad hoc excęcati ſunt angeli mali, ſicut quantum ad effectum obſtinati: & propter iſtius iudicij ſubuerſionem dicuntur facti tenebra, & dati in reprobum ſenſum, & ſic patet rñſio ad primum.

53 AD illud quod obiicitur de Dio. quod eſt in dæmonibus Phãtaſia proterua. Dicendum quod phãtaſia dupliciter accipitur. Aliquando pro vi ſenſitiua collatiua ſenſibiliũ receptorum a ſenſu particulari. Aliquando phãtaſia dr̃ apparitio ſm quod dicitẽ a phanos, quod eſt apparitio. Et primo modo eſt in ſolis corporibus, ſecundo modo in ſpiritibus. Hæc autẽ phãtaſia proterua dicitur eſſe in dæmonibus, quoniam, & ſi dæmones intelligentes ſint, & multa vera cognoſcant, tamen alios nolunt docere, ſed a veritate ſeducere: & ideo quia non põt niſi per apparẽtes ſimilitudines, hinc eſt quod ſtudium dęmonum maxime circa talia eſt intẽtum, ſicut magnus clericus, qui vellet alios paralogizare, ſtuderet in ſophiſmatibus: & ideo phãtaſtici dicuntur propter rationes phãtaſticas, & apparẽtes, quas inueniunt, & hãc phãtaſiam dicit proteruam. Quia cum ſecũdum iudiciũ ſuum veritatem cognoſcant, tamẽ cognitam ſcienter impugnant. Et hoc ẽ proteruire ſ. veritati intellectę obuiare, iõ habent phãtaſiam proteruam. Habent etiam cõcupiſcentiam amentem, quia cum non deberent appetere niſi honeſtum, & conferens, appetunt res maxime nociuas, ſicut peccare, & alios in peccatum præcipitare, quamuis hoc nõ intendãt finaliter. Ibi etiã eſt furor irrationalis, quia cũ ſolis malis deberẽt ex ratione iraſci, iraſcuntur, & furiunt contra bonos.

54 AD illud quod obijcitur, quod homini inflicta eſt ignorantia ſm ſpeculationem intellectus. Dicendum quod verum eſt in poſteris: ſed Adæ nõ eſt inflicta ignorantia cognoſcendorum quia habuit cognitionem ſibi innatam. Sic & dæmones, quia habuerũt cognitionem ſibi innatã, & deus vix ſubtrahit dona ſua naturalia, ſcilicet gratis data: iõ nõ inflixit eis ignorantiam

rantiam in intellectu ſpeculatiuo:ſed
tamen ignorantiæ pœna cõtraria eſt,
& cęcitas in intellectu practico, Par
uulis autem dicitur infligere ignorã
tiam,non ſubtrahendo ſcientiam: ſed
non apponẽdo. Preterea. Moles car
nis corruptæ aggrauat intellectus iu
dicium,& ideo non eſt ſimile. A D il
55 lud quod obiicitur, quod affectus eſt
priuatus rectitudine voluntatis. Di-
cendum quod peccatum magis reſpi
cit voluntatẽ,& magis directe oppo-
nitur bonitati affectionis,quam ve-
ritati cognitionis: & iõ dæmones nõ
ſunt ita priuati lumine cognitionis
p culpam,ſicut bonitate affectionis.
Verumtamen ſicut prius tactum eſt,
eſt quoddam iudicium, quod eſt
coniunctum voluntati, & eſt ſub-
uerſum in malis angelis, & excæca-
tum: ideo patet ſolutio ad alia duo
ſequentia.

56 A D illud quod obiicitur,quod bo-
num eſt diffuſiuum ſui. Dicendum ꝙ
eſt loqui de diffuſione boni ſimplici-
ter,vel boni gratuiti. Si loquimur de
diffuſione boni ſimpliciter:ad tot ſe
extendit ratio boni,ad quot, & veri,
quia vtrũque conuertitur cum ente,
& in omnibus entibus. Si autẽ de dif
fuſione boni gratuiti, nõ eſt verum:
quia multi ſunt,q idonei ſunt ad ca-
piendam intelligentiam, qui tñ ido-
nei non ſunt ad capiendam gratiã.

57 Ad illud quod obijcitur,quod nõ de
bent eis dari bona. Dicendum quod
donũ dupliciter poteſt accipi,ꝓprie
& communiter. Proprie donum dr
quod ſimpliciter aliunde eſt,cuiuſmo
di ſunt gratię infuſæ,ſiue dona infu-
ſa,& talis eſt gratia gratũfaciens, vel
ad eam habilitans. Alio modo dr do
num,quod eſt per adiutorium diui-
num,nihilominus tamen per acquiſi
tionem noſtram,& illud non dicitur
proprie donum,ſed habito reſpectu
ad hoc,quod non acquiritur ſine dei
adiutorio: & hoc modo deus dat do
na bonis,& malis. Quia enim deus
dedit lumen cogitationis ab initio,
quod poterat in acquiſitionem mul-
torum ſcibilium,& ipſe non ſubtra-
hit quod dedit, nec etiam conſerua-
tionem,cum talia poſſint ſtare cum
peccato mortali:& ideo q habet pri-
mum donũ poteſt multiplicare,etiam
reprobus exiſtens,& deus dicitur do
cere non inſpirando,ſiue infunden-
do,ſed cooperando lumini dato, &
conſeruando illud. Exemplum hui⁹
eſt. Deus dedit frumentum auaro, &
dedit terram potentem fructificare:
cum recolligit multum de blado,de
bona terra de⁹ dat,ſed non ita ſicut
ſi ipſe ſterilem terram ſine iactu ſemi
nis faceret fructificare,hoc enim pro-
prie eſſet donũ. Primo mõ ſolũ lar-
ge,ſic deus dat dona bonis,& malis,
& dæmonibus,& hominibus,quam
uis ipſis hæc ipſa bona in mala con-
uertãtur. Ad ea autem, quæ obijciun
tur ad oppoſitum. Dicendum qđ in-
telligũtur de iudicio ſpeculatiuo; tũ
de illo non eſt intelligendum, ꝙ ma
gis vigeat ĩ malis quam in bonis, vel
etiam tantum ſicut ante lapſum. quia
reuera quamuis multa clare cogno-
ſcant, maxime illa quorum cognitio
eſt eis innata, ratione quorum dicit
Dion. quod habẽt ſibi data integra:
tamen in multis errant, & falluntur
illi neſandi ſpiritus, quia præſum-
ptuoſi,& curioſi ſunt,& ideo frequen
ter iudicant de his,quæ eorum iudi-
cio nõ ſubſunt,& ideo a veritatis tra
mite in errorẽ labuntur: & ſic patent
omnia obiecta.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

In dæmonibus quo ad memo-
riam quæ dicit habitũ nulla ca
dit obliuio: ſed quo ad actũ me
morandi dicuntur obliti præ-
ſertim ſuę ſalutis,& beneficio-
rum dei.

VTRVM in dæmoni-
bus cadat obliuio circa
præterita. Et quod ſic
videtur. Nullus de ſa-
piẽte fit ſtultus, niſi ali-
quid obliuiſcatur,dęmones autem de
ſapientibus facti ſunt ſtulti,maxime
lucifer,

Fundamenta.

lucifer,de quo Ezech.xxviij.Tu ple-
nus ſapientia.Et de quo Eccl iiij. Me-
lior eſt puer ſapiens rege ſene, & ſtul
to.Glo.exponit de lucifero.ſiue dia-
bolo:ergo &c.Item. Gratia reparat,
& reformat totam imaginem:ergo &
peccatum deformat · ſed deformatio
memoriæ,& corruptio eſt p obliuio-
nem:ergo videtur quod peccatum in
vim memoratiuam inducat in ange
lis obliuionem.Item. Intelligere, &
memorari ipſorum dęmonum eſt cũ
variatione,ergo ĩ tempore:ſed omne
quod menſurať a tempore, ſeneſcit,
& tendit ad corruptionem,quia tem
pus facit diſtare qđ eſt(vt dicit Phi-
loſoph.)vnde eſt principium corru
ptionis p ſe:ergo cum corruptio cir-
ca vim memoratiuam fit tantum per
obliuionem,patet,&c. Item . Sicut ſe
habet intelligẽtia ad errorem, ita me
moria ad obliuionẽ:ſed in intelligen
tia angeli cadit deceptio,& in volun
tate obliquatio:ergo in memoria ca-
dit obliuio. Item. Opoſita nata ſunt
fieri circa idem : ſed memoria angeli
poteſt proficere adiſcendo,ergo pari
rõne deficere obliuiſcendo,cum ſt.n⁹
ille ſit magis aptus ad defectum, quã
ad profectum.Item. Mente humana
ſolus deus ſuperior eſt,ſicut vult Au
guſt.ſed contingit in mentẽ noſtram
cadere obliuionẽ : ergo ſi pars eſt an
gelicæ,multofortius in mente dæmo
num.Quòd autem in mẽte noſtra ca
dat obliuio quantum ad ſuperiorem
partem,patet,quia Aug.dicit ꝙ eorũ
cognitio,quæ ſpectant ad diuinitatẽ,
eſt ſuperioris partis,ſed frequẽter ta-
lium obliuiſcimur:ergo &c.Sed con
Ad opp. tra.Quod eſt naturale eſt indelebile:
ſed ſpecies exiſtentes in angelica me-
moria ſunt ei innatæ,& concreatæ,
ergo ſunt indelebiles:ſi ergo obliuio
venit per deletionem ſpecierum,pa-
tet &c. Item . Omne quod recipit in
aliquo,eſt ibi per modum recipiẽtis:
ergo ſpecies quæ eſt ĩ angelica memo
ria eſt ibi per modum recipientis:ſed
memoria angelica eſt incorruptibilis,
nec dependet a corruptibili,nec quã
tum ad ſubſtantiam, nec quantũ ad
operationem,nec per ſe,nec per acci-
dens:ergo ſpecies,quæ ibi recipit eſt

ſimpliciter incorruptibilis. Itẽ. Hoc
videtur a minori.Vertibilior eſt vo-
luntas,quam aliqua interiorum potẽ
tiarum:ſed culpa quæ adhæret volũt
tati adhæret inuertibiliter: ergo mul
tofortius ſpecies,quæ eſt in memoria
eſt in ea indelebiliter:ſi ergo obliuio
eſt propter deletionem ſpeciei, patet
&c. Item.Omne,quod corrumpitur
aut corrumpitur quia habet contra-
rium, aut quia eſt ex contrarijs, aut
quia eſt in aliquo,quod habet cõtra-
rium,vel eſt ex cõtrarijs.Hæc ſcripta
eſt a Phil.in li.de mor. & vi.ſed ſpẽs
exiſtens in memoria dæmonis nullo
ꝑdictorũ modorũ eſt incorruptibilis:
ergo &c. Item. Philoſophus dicit,ꝙ
virtus ſenſitiua non ſeneſcit quantũ
eſt de ſe, ſed ſolum rõne organi.Vn
de in primo de anima dicit. Si pre-
ſbyter,vel ſenex acciperet oculũ pue-
ri, videret vtique ſicut videt puer:er-
go cum virtus memoratiua ipſius dę
monis non pendeat ex organo,non
ſeneſcit,nec laſſatur in operando, er-
go nec in recipiendo ſpecies:& ita(vt
videtur) nihil obliuiſcitur.

RESP. Dicendum,quod actum 58
memoriæ contingit accipere & p mo
dum habitus: & iſte eſt retinere ſpe-
ciem. Et eſſe dicitur p modum habi-
tus, quia continue tenet,& dicit ma-
gis ſtatum ſiue conſeruationem, quã
actionem. Eſt & alius actus memorię
per modum vſus ſiue actus, q eſt me
miniſſe ſiue recordari. Primus quidẽ
actus naturalis eſt, & nõ ſubeſt vo-
luntati: nec penes illum attenditur
meritum, vel demeritum. Secundus 59
vero actus poteſt ordinari ad bonũ,
& eius oppoſitũ.ſ.ad malum . Et ſecũ
dum hunc duplicẽ modũ diſtinguen
dum eſt in obliuione. Nam ſi dicatur
obliuio per oppoſitionem ad reten-
tionẽ ſpeciei,ſic eſt deletio ſpeciei de
memoria. Si autem dicatur per oppo
ſitum ad recordationem: ſic dicit de
habilitationem ſiue dehabilitatẽ q̃tũ
ad iſtum actum,qui eſt meminiſſe. Et
hoc poteſt eſſe bonum.ſ.cum obliui-
ſcimur malorũ illatorũ nobis: & ma
lum,cum obliuiſcimur beneficiorum
nobis a deo collatorum, vel obliuiſci
mur eorum quæ nobis eſſent expedię
tia

tia ad ſalutem. Contra. Quia dicitur
Deut. iiij. Caue ne vnquam obliuiſca
ris domini dei tui &c. Si igitur loqua
mur de obliuione primo modo: ſic di
co ꝙ non cadit in dæmonibus: nul-
la enim eſt in eis deletio ſpeciei. Si ſe-
cundo modo: ſic dico ꝙ cadit, imo
cecidit magna obliuio: quia obliti ſunt
ſuæ ſalutis. Sunt etiam obliti bñficio
rum dei: quia cum conuertuntur ad
mala, inhabiles fiunt ad recolendum
bona; hoc modo cõcedo ꝙ obliti sũt:
& ſic procedũt duæ primæ rationes.
Prima quæ ſumpta eſt a ſtultitia. Se-
cunda quæ ſumpta eſt ab imagine de-
formata; nam procedunt hac via.
60 AD illud quod obiicitur, ꝙ intel
ligere cadit in tempore. Dicendũ, ꝙ
cadit in tẽpore extenſo nomine tem-
poris, nõ prout eſt motus primi mo
bilis menſura: quia nec dæmonũ eſſe,
nec intelligere pendet ex illo. Tamen
aliter poteſt dici, ꝙ quãuis actus, vt
actus cadat ſub tempore. vel in tẽpo-
re, non tamen actus, vt habitus, quia
habet modum ſubſtãtiæ intra, ſiue in
qua eſt, nec habet variationẽ: & ideo
ſicut ſubſtantia dæmonum nõ corrũ-
pitur, nec ſeneſcit in tempore, nec ha
bitus: ita etiam nec actus, vt habitus,
& talis eſt retẽtio ſpeciei: & ꝑ hoc pa
tet aliud, ꝙ nõ eſt ſimile de intellige-
re, & obliuiſci, quia intelligere nõ tã
eſt actus naturalis, quam etiã cõfor-
mis voluntati, & ſimiliter errare: ſed
ſpeciẽ tenere, vel amittere eſt ex po-
tentia, vel impotentia naturali. Præ
61 terea ratio illa non valet. quia cũ me-
moria habeat naturam ſpecularẽ, ſi-
ue ſpeculi: intelligentia naturam lu-
minoſam ſiue luminis: & angelꝰ plus
habet de natura ſpeculi, & de poten
tia recipiendi, quam de natura lumi
nis, illa enim in ſolo deo eſt potiſſi-
me, vel in his, quæ ſunt dei formes ꝑ
gloriam: ideo non valet, nec eſt ſimi
le. Magis enim poteſt intẽdo ſpe-
ciem, quã in recte iudicando: aliqua
enim ſunt ſupra iudicium angeli, nõ
62 ſic eſt de tentione ſpeciei. AD illud
quod obiicitur, ꝙ oppoſita nata ſunt
fieri circa idem. Verum eſt, niſi alte-
rum naturaliter inſit, & natura ange-
li poſſibilis eſt ad receptionẽ per natu
ram: ad delectionem vero minime.
AD illud qđ obiicitur, ꝙ ſolus deus 63
eſt maior mente humana. Dicendum
ꝙ verũ eſt quantum ad rationẽ perfi
ciendi: tamẽ quia mens humana ex
coniunctione cum corpore terreſtri
aliquas contrahit proprietates, & de-
fectus deprimentes: quãtum ad hoc
eſt inferior mente angelica: & ideo ſi
cut mẽs humana impeditur ab actua-
li conſideratione propter depreſſio-
nem corporis, ita etiam compellitur
obliuiſci: intellectus autẽ angelicus
ſemper eſt in actu intelligẽdi, & ideo
non eſt mirum ſi memoria ſemper eſt
in actu conſeruandi: & ſic patent
obiecta.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Dæmones futurorum contingẽ
tium non poſſunt certam habe
re præcognitionem, cũ hoc ſo
lius ſit dei: licet ob ingenii acri
moniam, longam experien-
tiam, & alienam doctrinã, ali-
quando poſſunt vera ꝓdicere.

VTRVM in dæmonibꝰ Ad opp.
ſit præcognitio, quo ad
futura. Et ꝙ ſic vr̃ ꝑ ſi
mile; quia aſtronomi,
& mathematici ꝑ cur-
ſum aſtrorum præcognoſcunt, & di-
cunt multa futura, & videmus ꝙ in
multis vera dicunt; ergo ſi maior eſt
intelligentia, & cognitio in dæmoni-
bus, videtur &c. Item. Hoc oſtendi
tur ab effectu: quia iſti magi, & diui
ni per pacta cum dæmonibus multa
vera prædicũt, & nõ poſſunt niſi per
reuelationem dæmonũ: ergo vr̃, ꝙ ip
ſi futura præcognoſcunt. Item. Vide
tur hoc a minori: quia intellectus a-
gens in ſomnis, & in ecſtaſi multa ve
ra futura prævidet: ſicut patet quia fre-
quenter ſomniamus, quod euenit no-
bis poſt longa tẽpora: ſed dæmones
ſunt omnino abſtracti a ſenſibus: er-
go &c. Item. Ratione vr̃: quia ani-
ma quodammodo eſt omnia: quia in 3. de ani.
ea eſt, quo eſt omnia fieri, quantũ eſt tex. 18.

ex parte intellectus paſſibilis: & q̃tũ eſt ex parte intellectus agentis eſt in ea, quo eſt omnia facere: ergo ſi intellectus agens eſſet liber, vel poſſibilis reductus ad actum per agentẽ, tũc nõ ſolum eſſet in potentia ad cognoſcendum futura, ſed etiam in actu: & hoc eſt in dæmonibus, qui creati ſunt in actualitate plenę cognitionis, & quorum intellectus agens eſt liber a corpore: ergo &c. Sed contra: ꝙ nõ ꝑſciant futura contingentia vr̃. Quanto aliquid magis eſt præſens alicui, tãto certius eſt ei: ſed voluntas vniuſcuiuſque ſibi præſentior eſt, quam alij; ergo certior eſt ſibi qđ velle debeat, ꝙ alij: ſed homo nullus certitudinaliter ſcit quid debeat cras velle, vel cogitare: ergo multominus nec alia creatura, quantũ eſt de ſe, poteſt præſcire. Item. Omnis cognitio creaturæ pendet a re ſcita, quia ſcibile non ſe habet in cõparatione ad ſciẽtẽ creatum per modum poſſibilis: ſed potius per modũ actualis & motiui: ſed nulla cognitio pẽdens a cognoſcibili poteſt eſſe certa de re incerta: ſed futurũ contingens eſt res incerta, ergo non poteſt certitudinaliter ab angelo cognoſci. Item, Si cognoſcit futura: aut ergo ſcientia acquiſita, aut innata. Si acquiſita: ſed hæc incipit ab exiſtentia rei, quia a reipſa generat in cognoſcente: cum ergo res nondũ ſit, non poteſt cognitionem eius acquirere. Si innata, ergo non poteſt ignorare aliqua eorũ quæ futura ſunt: ergo præſciuit caſum ſuum antequã caderet, quod ſupra improbatũ eſt tanquam impoſſibile: ergo &c. Item, ſi præſcit futura: ergo ſcit quis debeat vincere, vtrum ipſe, an is, quẽ tentat: ergo cum ipſe refugiat victoriam bonorum, nunquã tẽtaret niſi illos, quos præſciret ſibi ſuccũbere: ſed aliquos alios tentat, ſicut patet in Iob: ergo, &c.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ ſi futurorum eſt triplex genus. Quędam.n.
64 ſunt futura, quę habent cauſam determinatã, & infallibilem, vtpote ſunt illa, quę attenduntur circa motũ corporum ſuperiorũ, in quibus eſt determinatio, & omnis impedimenti remotio: talia poſſunt certitudinaliter ſciri non ſolum a deo, ſed & a creatura, & hoc in ſua cauſa, ſicut tẽpus eclipſis, & conſimilium. Quædã ſunt, q̃ habent cauſam determinatã: ſed tñ fallibilẽ, vtpote ſunt illa, quæ ſunt ſm inferiorẽ naturam. Quæ ideo habẽt cauſam determinatam, quia intẽtio naturę mouet determinate ad vnum. Ideo verò fallibilẽ, quia multiplicitèr poteſt occurrere impedimentũ: vtpote ager ſeminatus, ſi terra pinguis eſt, & bona, diſpoſitio ſuperiorum corporum afferet pinguẽ fructũ: & iſta põt quodammodo ſciri, & præſciri, non tm̃ a deo, ſed etiã a creatura, q̃ nouit naturas rerum ſuperiorũ, & inferiorum: non tñ ita certitudinaliter ſicut prædicta. Quædam autem ſunt, quæ habent cauſam indeterminatã, & fallibilem, ſicut ſunt ea, quæ ſunt a volũtate noſtra, quæ indeterminata eſt ꝓpter hoc, ꝙ eſt ad oppoſita. Fallibilis etiam, q̃a poſſunt etiam volenti proficere, occurrere multa impedimenta, & talia non põt certitudinaliter ſciri ab aliqua creatura in ſeipſa, ſed ſolũ a deo, vel per reuelationem diuinam. Ratio autem huius iſta eſt, q̃a cognitio creaturę pendet ex re: qm̃ igitur res incerta eſt & in ſe, & in ſua cauſa: ideo creatura non poteſt certitudinaliter illam noſcere, aut pręſcire. Diuina autẽ cognitio non pendet a re aliqua: imo omnia, quę nouit, ſm modum ſuæ veritatis nouit: & q̃a veritas ſua eſt certiſſima, certiſſime cognoſcit contingentia, vt neceſſaria: & hoc melius explanatũ fuit in primo libro: & ſicut certiſſime nouit, ita poteſt certitudinaliter denunciare, & reuelare: ideo hæc præcognitio futurorum, vel dei eſt, vel a deo: & ideo cũ talia prædicuntur, prædictio dr̃ diuinatio, q̃a talis eſt actus diuinus: & quia dæmones ſuperbi maxime deſiderant honorari, vt deus, maxime conantur oſtẽdere hoc in ſe habere: & ideo dicere, ꝙ dæmones per ſeipſos futura cõtingentia pręſciant certitudinaliter, hoc eſt eis attribuere, qđ dei eſt: ideo eſt ibi infidelitas, & infidelitati frequẽter annexa idololatria: iõ diuinatio eſt prohibita. Quamuis autẽ dæmo 65

nes non poſſint per ſeipſos futura cótingentia ſcire certitudinaliter: tamẽ frequenter vera prędicunt, q͂a euentum futurũ aliquo modo prę́ſentiũt. Hoc autem eſt quadrupliciter, ſicut dicit Aug. in iij. ſuper Gen. ad litterã. Aut enim ſenſus, vel ingenij acrimonia, aut multa experientia, aut doloſa cautela, aut aliena doctrina. Senſus acrimonia, vt quando vident diligenter, & conſiderãt ad quid incline tur affectio noſtra, vel quæ ſint inducentia, vel retrahentia. Experiẽtia téporum, quia ex talibus vidẽt accidere talia. Doloſa cautela, q͂ñ prę́ponit aliquid facere, & prædicit, ꝙ aliquid ſit facturus. Aliena doctrina, quando iuſto dei iudicio permittitur addiſcere ab angelis. Et ſic patet, ꝙ dæmones futura contingentia, & ſi poſſunt probabiliter prę́ſentire, non poſſunt tamen certitudinaliter præſcire, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ.

66 AD illud ergo quod obiicitur de aſtronomis, ſiue mathematicis, ꝙ dicunt frequenter vera. Dicendum, ꝙ hoc ſolum eſt coniecturando, ſiue ſm legẽ aſtrorum, ſiue ſm diabolica cõmercia. Scd̃m legẽ aſtrorum, vtpote, q͂ñ dñatur ſtella, q̃ habet impreſſionem ſup diuerſos humores, diſponit ſm hoc hominem ad diuerſos mores, & affectiones. Secundum diabolica commercia, vt q͂ñ volunt vi aſtrorum vltra procedere, quam ad illud, ſuper quod pñt: tunc. n. niſi diabolus adeſſet, ita frequenter falſum, ſicut verum dicerent: nunc autem cũ toto auxilio dæmonum frequenter falſa prædicunt, & decipiuntur. Sed tanta eſt dæmonum aſtutia, ꝙ ita ſciunt occultare fraudem ſuam, vt oſtendant errorem, ſiue defectum fuiſſe in aſtronomo conſiderante, non in arte, aut diabolo aſſiſtẽte. In hoc igitur ſtat reſp. quod aſtronomi de contingentibus habentibus cauſam fallibilem, & indeterminatam nõ præſciunt vera, niſi ex coniectura: & diabolus ex maiori coniectura illa præſentit, non tamen certitudinaliter præſcit.

67 AD illud, quod obijcitur de Magis, & diuinis, quod dicunt vera. Dicendum, qđ verum eſt, ſed cum aliquando dicant falſa, patet quod potiꝰ dicunt verum caſualiter, quam certitudinaliter, cõiectura potius, quam ſcientia. Qui enĩ ſemel dicit futurum in verbo domini, & non euenit (ſicut in lege dicit) ſomniator eſt, & non propheta dñi, & ideo prę́cipitur occidi.

AD illud quod obiicitur de ſomnijs, in quibus præuidentur futura. Dicẽdum, quod (quicquid de hoc ſenſerint Philoſophorum poſitiones longum eſt retexere:) q͂d de eis dicit ſacra ſcriptura indubitanter eſt tenendum. Reprehendit enim eos, qui confidentiã habẽt in ſomnijs: vñ Eccl. xxxiiij. Sicut parturientis cor tuum phãtaſias patitur, niſi ab altiſſimo fuerit miſſa viſitatio: ideo intelligendum, quod quinque de cauſis fiunt ſomnia. Quędam cõtingunt ex diſpoſitione corporis. Quædam ex ſolicitudine mẽtis. Quędam ex illuſione diabolica. Quædã ex reuelatione angelica. Quędam ex viſitatione diuina. Prima duo ſomnia ſunt prę́ſagia futurorum, quę habent cauſam in nobis, vt ſomnia, quę contingunt ex cauſis corporis ſunt ſigna infirmitatis. Somnia quæ contingũt ex ſolicitudine mentis ſunt ſigna eorum, ad quæ facienda, vel deſiderãda noſtra inclinatur affectio. Aliorũ vero nõ ſũt ſigna de ſe, imo ſi ad alia applicentur, potius præbent occaſionem errandi, quam præſciendi. Sõnia, quæ ſunt a diabolica illuſione nullius ſunt roboris, ſicut nec diuinationes aruſpicum. Somnia vero, quæ ſunt ab angelis bonis, aut a deo ſunt ĩ nobis ſigna, ſiue vera, & recta & ita ex hoc nõ habetur, quod præcognitio futurorum contigentium aliter habeatur, quam a deo, niſi per aliquam cõiecturã.

68 (margin numbers 68 and 69 printed in the right margin)

AD illud, quod obijcitur quod anima quodammodo eſt omnia. Dicendum, quod intellectus agens non eſt ens actu plene reſpectu omnium, quia non eſt plene agens, & ideo indiget iuuari a cognoſcibili ad hoc quod fiat in actu, vel a deo, q eſt omnino actus reſpectu omniũ entiũ, & verorum: & quia futurum contingens non habet eſſe, niſi indeterminatum: ideo non poteſt intellectũ nuaread certitudinalem cognitionem haben-

yo habendam de ſe. AD illud ergo ꝙ obijcitur, quod intellectus agens eſt in actu reſpectu omnium, ad quæ poſſibile eſt in potentia, ſoluendum eſt ꝑ interemptionem, non ſolum in hominibus, verumetiã in angelis. Quædam. n. ſunt ad quæ tam agens, quam poſſibilis eſt in potentia, quia ſunt ſupra poſſe creaturę: vnde illa propoſitio non habet veritatem, niſi de his tantum, quæ ſunt intra poſſe intellectus creati, reſpectu quorum habet intellectus ſe, & in ratione agẽtis, & poſſibilis, non autem reſpectu eorum quæ ſunt ſupra: & ſic patet illud.

Artic. 4 CONſequenter quęritur de ſecundo articulo. ſ. de virtute dęmonum. De qua tria quæruntur. Primum eſt quaſi præambulum, vtrũ omnes formæ inductio fit a creatore, an aliquæ fiant ab agente creato. Secundum eſt, vtrum verarum formarũ inductio fiat a ſpiritu maligno. Tertium eſt, vtrum miniſterio dęmonum poſſit quis vti in huiuſmodi operibus ſine peccato.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum in materia ſint rationes ſeminales formarum, agens particulare educit, & inducit formas, illaſque producit.

Fundamenta. VTRVM omnis formę inductio ſit a creatore, an aliquod agens particulare ſiue creatũ poſſit aliquã inducere. Et ꝙ omnis ſit a creatore videtur: primo au[illegible] domini in Iohanne. Pater meus v[illegible] modo operatur, & ego o[illegible] ſi res producerentur quã [illegible] a natura, non propter hoc [illegible] deus vſquemodo operar[illegible] ergo videtur quod omnis form[illegible] Item Ratione videt. N[illegible] principal[illegible] eſt forma, quã m[illegible] magis [illegible] quid diuinũ: ergo [illegible] no poſſit in min⁹, quia non po[illegible] productionẽ mate riæ, imo eſt a ſola creatione: multo fortius videtur de forma. Item. Principia rerũ ſunt incorruptibilia, vt vult Philoſophus, ergo tam materia, quã forma: ſed incorruptibile eſt ingenerabile, ergo tam materia, quã forma eſt ingenerabilis: ergo ſi producitur in eſſe, hoc non erit a natura, ſed ſolũ per creationem. Item. Omnis actio creaturæ terminatur ad hoc aliquid: ſed forma non eſt hoc aliquid, ergo non terminatur ad formam: ergo cũ productio naturalis ad illud terminetur, quod producitur per naturã, impoſſibile eſt formam produci ab agẽte creato. Nec materiam: hoc cõſtat, & omne quod producitur ſm aliq horum producitur: ergo nihil producitur ab agẽte creato. Item. Cũ producitur forma, aut ex aliquo, aut ex nihilo. Si ex aliquo: ſed omne quod eſt ex aliquo habet aliquid ſui conſtitutiuũ tãquã principium intrinſecũ: ergo forma eſt compoſita ex materia & forma, quod abſurdum eſt. Si ex nihilo: ſed omne quod ex nihilo creatẽ eſt a creatore: ergo nulla forma eſt ab agente creato. Item. Cum forma eſt in potentia materiæ, aut eſt in potentia, in qua, aut a qua, aut ex qua. Non ex qua, hoc probatum eſt cum forma non habeat materiale principium, ex quo cõſtet, imo ſit in ſimplici eſſentia conſiſtens: ergo in qua, vel a qua. Nõ a qua, quia materiæ non eſt agere: ergo ſolum in potẽtia, vt in qua: ſed forma, quæ ſolum eſt in potentia, vt in qua, totaliter eſt ab extrinſeco, & nulla talis forma eſt naturalis, vel a natura: ergo nullum agens creatum põt naturalem formam producere. Contra. Omnis res ſicut vult Aug. Dam. & Philoſoph. habet propriam operationẽ, alioquin aliquid eſſet ocioſum in natura: ſed oĩs operatio boni alicuius eſt operatrix, alioqn eſt fruſtra: ergo videtur, quod omnis res aliqd poſſit ꝓducere, ſiue operari ad alicuius productionem: aut ergo materiæ, aut formæ: non materiæ, ergo formę. Item. Vnius corruptio eſt contrarij generatio, nunquam enim abiicitur frigus, niſi per introductionem caloris, nec econuerſo: ſed conſtat,

1. Phyſic. (margin, at "Item. Principia rerũ")

Ariſtot. 7. Meth. (margin, at "Item. Omnis actio creaturæ")

Ad opp. (margin, at "Contra.")

Ariſtot. 1. de gener. (margin, at "Item. Vnius corruptio")

quod

quod agens creatum poteſt abii-
cere, & corrumpere contrarium:
ergo poteſt ſe, vel ſimile ſibi introdu
cere. Itē. Certum eſt, ꝙ calidum cale
facit: qui hoc non nouit indiget ſen-
ſu: ergo calor ignis generat calorē:
ergo pari ratione qua calidū generat
calidum, ignis generat ignē, cum non
ſit minoris virtutis. Item. Certū eſt,
ꝙ obiectum generat ſui ſimilitudinē
in ſpeculo, qđ patet, ſi obiectū amo-
ueatur, nullo modo reſultabit ibi ſi-
militudo: ergo pari ratione ſi adſit
materia diſpoſita, agens poteſt gene-
rare ſibi ſimile in natura: ergo &c.

71 RESP. Dicendum ad hoc, ꝙ de
eductione formæ in eſſe quadruplex
fuit poſitio. Quidam.n. poſuerunt la
titationem formarū ſicut imponitur
Anaxagoræ. Et illud poteſt dupliciter
intelligi: Aut ꝙ ipſe poneret formas
actualiter exiſtere in materia, ſed non
apparere extrinſecus, ſicut pictura co-
operta panno: & iſte modus impoſſi-
bilis eſt omnino, quia tunc cōtraria ſi-
mul ponerentur in eodem. Alio mo-
do poteſt intelligi ſic, vt eſſentiæ for-
marum ſint in materia in potentia:
non ſolum latentes, ſed entes in potē
tia: vt materia habeat in ſe ſeminales
omnium formarum rōnes ſibi a pri-
maria conditione inditas: & illud cō
cordat & philoſophię, & ſacræ ſcri-
pturæ, & per actionē agentis educerē
Albertus Magnus. tur in actum: ſed hic intellectus non
fuit huius poſitionis, ſed primus fuit
ſm quod expoſitores dicunt. Hæc.n.
poſitio fuit ꝙ agens particulare nihil
agat, ſed tantum detegat. Alia fuit po
ſitio philoſophorum modernorū, ꝙ
omnes formę ſunt a creatore. Et hæc
poſitio pōt dupliciter intelligi, vno
modo ꝙ deus ſit principaliter agens,
& producens in omni rei eductione,
& ſic habet veritatem: vel ita ꝙ deus
ſit tota cauſa efficiens: & agens parti-
culare non facit niſi materiā adapta
re, vt ſicut producit animam rationa
lem, ita & alias formas: & iſte intelle
ctus vī fuiſſe illorum philoſophorū.
Et iſte intellect⁹ eſt impoſſibilis. Quia
agens particulare aut inducit aliqđ,
aut nihil. Et ſi nihil: ergo nihil agit.
Si aliquid inducit: ergo vī ꝙ aliquā
efficiat diſpoſitionem: ſed qua rōne
poteſt in vnam, & in aliā: quare iſta
poſitio non eſt rationabilis. Tertia
poſitio ē, ꝙ formæ naturales fere om
nes ad minus corporales cuiuſmodi
ſunt elementares formæ, & formę mi-
xtionis ſunt in potentia materię, &
per actionem agētis particularis edu
cuntur in actū: & iſta eſt poſitio, quā
videtur tenuiſſe philoſophus, & mo-
do tenēt cōiter doct. in philoſophia,
& theologia. Sed tamē hæc duas ha
bet vias. Nam quidā dicunt, ꝙ huiuſ
modi formæ ſunt in materia, & in po
tentia receptiua, & quodāmodo acti-
ua ſiue cooperatiua: qm̄ materia &
habet poſſibilitatem ad recipiēdum,
& etiam inclinationem ad cooperan
dum: & in agente eſt huiuſmodi for-
ma producenda ſicut in principio ef
fectiuo, & originali: quia omnis for-
ma per naturā ſuæ ſpeciei recipit vir-
tutem multiplicādi ſe, vnde inductio
formæ eſt ab agente formam ſuā mul
tiplicante. Et ponit exemplum in can
dela, quomodo vna inflammat mul-
tas: & ab vno obiecto relucent multæ
imagines in pluribus ſpeculis, & hu-
iuſmodi formæ (vt dicunt) non ha-
bent ex quo ſint materialiter, ſed ex
quo originaliter: & ideo non dicun-
tur creari, nec dicūtur eſſe ex nihilo.
Illud enim creatur, quod nullo mo-
do eſt: ſed talis forma ſic ꝑducta ali
quo modo eſt, tum ratione agentis, tū
ratione materiæ. Alia via eſt, ꝙ for-
mæ ſint in potentia materiæ: non ſo-
lum in qua, & a qua aliquo modo, ſed
etiam ex qua: & hoc dicunt, nō quia
ipſa eſſentia materiæ ſit, ex qua res ꝓ-
ducitur, ſed quia in ipſa materia ali
quid eſt concreatum, ex quo agens dū
agit in ipſum educit formam: non
inquam ex illo tanquam ex aliquo,
quod ſit tanquam aliqua pars formę
producendæ, quia illud poteſt eſſe for
ma, & fit forma: ſicut globus roſæ fit
roſa. Et iſta poſitio ponit, ꝙ in mate
ria ſint veritates omnium formarum
producendarum naturaliter: & cum
producitur naturaliter quidditas, nul
la veritas eſſentiæ inducitur de nouo,
ſed datur ei noua diſpoſitio, vt quod
erat in potentia fiat in actu. Differūt
enim

enim actus, & potentia: non quia di cant diuerſas quidditates, ſed diſpoſitiones diuerſas eiuſdem: non tamen ſunt diſpoſitiones accidentales, ſed ſubſtantiales: & hoc non eſt magnū ſi eſt in potentia agentis creati, vt quod eſt vno modo faciat eſſe alio modo. Et hæc poſitio inter omnes prædictas videtur eſſe intelligibilior, & veritati vicinior. Hac poſitionē credo eſſe tenendam: non ſolum quia eam ſuadeat ratio: ſed etiam, quia confirmat auctoritas Auguſtini ſuper Gene. ad literam, quam Magiſter allegat: quòd quę producuntur a natura, ſecundum rationes ſeminales producuntur. Quid autem ſint iſtæ rationes ſeminales, videbitur infra quando de his erit ſermo. Secundum hanc igitur poſitionem ſuſtinēdum, quod agens particulare educit formas, & inducit, & res naturales producit: & rationes ad hoc inductę ſunt concedendæ.

72 A D illud ergo quod obicitur, quod deus operatur vſque modo. Dicendum, quod verum eſt, quia vel per ſe operatur, vel cum aliis: vnde argumentum non valet. deus vſque modo operatur, ergo agens creatum ei non cooperatur. Ad illud quod obii-
73 citur, quòd non poteſt in materiam. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia materiale principium non eſt in alio vt in potentia, cum ſit de ſe potētia: tunc.n. eſſet in potentia, & educeret potentia de potentia, quod non eſt intelligibile: ſecus eſt in forma, vt viſum eſt. & ideo non eſt ſimile. Poteſt etiam ſumi ratio ex parte agentis: qa productio creaturæ cum ſit agens limitatum, eſt productio ſimilis a ſimili. ſed conſtat, quòd nihil agit ratione materiæ, ſed formæ; ideo magis poteſt in formam, quàm in materiā.
74 Ad illud quod obiicitur, quod principia rerum ſunt incorruptibilia: illud intelligitur in vniuerſali, non in particulari. Vel intelligitur ſecundū eſſentiam, non ſecundum eſſe: & ideo forma in particulari generatur, & corrumpitur. Vel poteſt dici, quòd eſſentia eius remanet in potētia poſt corruptionem, ſicut ante generationem. A D illud quod obiicitur, quòd actio naturæ ad hoc aliquid terminatur. Dicendum, quòd (ſicut dicit 75
Philoſophus) proprie loquendo forma non generatur, ſed compoſitum. Cum enim producitur forma, non Ariſtot. 7. producitur in ſe, nec per ſe, ſed vt in Meth. materia, & ſic facit compoſitum, & ad illud terminatur generatio: nihilominus generatio, vel productio naturalis reſpicit compoſitum principaliter gratia formæ. A D illud quod 76
obiicitur, vtrum ex aliquo, aut ex nihilo. Dicendum, quòd ſecundū tertiam poſitionem tenendo primam viam illius poſitionis, formæ producuntur ex aliquo: ſed non ex aliquo materialiter, vel conſtitutiue: ſed nō ex aliquo originaliter. Vel ſecundū tertiam opinionem tenendo viam ſecundam illius poſitionis: fiunt ex aliquo: non quòd (ex) dicat partem: ſed quòd dicat conſubſtantialitatē, ſicut roſa ex globo, quia globus fit roſa: & per hoc patet vltimum. Cōcedo enim, quòd formæ naturales ſunt in materia quantum ad potentiam, & in qua, & ex qua, & a qua, ſecundum prædictum modum. Et ſi tu obiicias, quod materia non agit, nec conſtituit. Dicendum, quòd eſſentia materiæ ſolum ſe habet per modum receptiui: ſed ſeminarium inditum ſe habet quodam modo per modum actiui, quodam modo per modum paſſiui, quoniam cooperatur agenti: nihilominus ipſum variatur ab vna diſpoſitione in aliam, vt dictum eſt. Hæc igitur eſt ſumma poſitionis, quod agens creatum nullam quidditatem, nec ſubſtantialem, nec accidentalem omnino producit: ſed entem ſub vna diſpoſitione facit eſſe ſub alia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Dęmones artificiales formas ꝓpria virtute poſſunt inducere: naturales autem, per virtutem tantum alienam, non autem per propriam.

Ad opp.

VTRVM verarum formarum inductio poſſit eſſe a ſpiritu maligno. Et quòd ſic videtur. Primo auctoritate ſacrę ſcripturę. Exodi. 7. dicitur. Fecerunt aũt malefici ſimiliter: ſed conſtat, ꝙ virga Moyſi cõuerſa fuit in verum draconem, alioquin non eſſet verum miraculum; ſi ergo malefici ſimiliter fecerunt, & hoc non niſi virtute dæmonum: ergo dæmones veros ſerpentes de virgis facere poſſunt: ergo & veras formas inducere. Item. In glo. habetur idem. Dæmones diſcurrunt per mundum, & ſubito ſemina afferunt, ſic ꝙ nouas rerum ſpecies producunt: ex hoc patet, quòd ſpecierũ, ſiue formarum inductio ſit a ſpiritu maligno. Item. Maior eſt poteſtas dæmonum, quàm hominum per artificium: ſed homines mediante arte alchimiæ diuerſorum metallorum ſpecies faciunt: ergo multo fortius hoc dæmones poſſunt. Item. Quod ſubiacet potentiæ inferiori, ſubiacet ſuperiori: ſed potentia dæmonum per naturam ſuperior eſt potentiis rerum naturalium: quia dicitur Iob 40. Nõ eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei poſſit comparari: ſi ergo natura inferior veras, & nouas ſpecies poteſt inducere, & inducit: ergo & potentia dæmonum. Item. Formæ ſecundum ſeminales rationes latent in materia, vt habetur in litera, & prædeterminatũ eſt ſupra: & ad hoc ꝙ fiant in actu, non indigent niſi extrinſeco adiutorio: ſi ergo diabolus ſcit modum educendi, & poſſe habet ad adiuuãdum: ergo veras formas poteſt inducere.

Ariſtot. 1. Mete. c. 1. Item. Ordo vniuerſitatis eſt, vt ſuperiora per naturam influant in inferiora, ſicut patet, ꝙ cœleſtia influunt in hæc inferiora: ſed ſpiritualia multo ſunt ſuperiora reſpectu corporalium, quàm corporalia reſpectu corporalium: ergo ſi corporale adeo poteſt influere in corporale, ꝙ ſua influentia, & virtute, & actione educit formam de potentia in actum, ſicut patet tam in actione elementorum, q̃ corporum cœleſtium: ergo multo fortius põt hoc ſpiritus ſiue bonus, ſiue malus.

Fundamenta.

Contra. Exod. 7. Abſorbuit virga Moyſis virgas Magorũ: quod exponens Aug. ait, & habetur in glo. Moyſi virga abſorbuit virgas, non dracones. Abſorbere enim potuit qđ erant, non quod non erant: ergo virgę, quæ videbantur verſæ in dracones, erant virgæ non verſæ in ſerpentes: ſi ergo dæmones tũc operati ſunt ita excellenter vt potuerunt: videtur ꝙ ſpecies rerũ non poſſint vere tranſmutare, aut educere. Item. 2. Theſſ. 2. dicitur, ꝙ manifeſtatio Antichriſti erit in ſignis, & prodigiis mendacibus ſm operationem Sathanę: ſi ergo mẽdacia erunt prodigia, & ſigna: ergo non vere faciet, quod videbitur facere: ſed tunc maxime operabitur diabolus ſm poſſe ſuum: ergo non põt veras formas inducere. Item. Super illud. Immiſſiones per angelos malos. glo. Aug. Ea quæ mirabiliter in creaturis fiunt, attribuere malis angelis non audemus: ſed ſubito de virgis facere veros ſerpentes eſt miraculum, quia contra ſolitum curſum naturæ: ergo hoc non poteſt malus angelus. Item ratione videt hoc ipſum ſic. Omne quod dat alteri ſpeciem, & actum, eſt ens actu reſpectu eius quod dat. Hoc probat Philoſophus, & dicit in 7. primę philoſophię: nihil. n. dat quod non habet: ſed angelus malus nec genere, nec ſpecie conuenit cũ iſtis rebus corporalibus: ergo nõ poteſt eis formas, & ſpecies dare. Item. In productione, ſiue in tranſmutatione rerum naturaliũ angelus operatur: aut ergo naturaliter, aut artificialiter. Si naturaliter, cum natura ſit vis inſita rebus ſimilia ex ſimilibus procreans, tunc faceret angelos. Si artificialiter: ſed quod eſt ab operante artificialiter, eſt artificiatum: ergo formę

formæ quas inducit ſunt artificiales:
ſed aſinus artificialis non eſt aſinus
vere, ſed æquiuoce, & ſimiliter ma-
nus & conſimilia: ergo nunquam in
ducit veras formas. Item. Si inducit
veras formas, ergo facit vera miracu
la: ergo miracula non atteſtantur po
tentiæ diuinæ: ergo non ſunt in ro-
bur fidei Chriſtianæ. Si dicas, quòd
differunt ab iſtis, quæritur quomodo
differunt, & quõ poſſunt diſcerni.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum. Quòd quan-
do quæritur, vtrum dæmon poſſit in
ducere veras formas, aut tranſmuta-
re de forma in formam: non eſt quę-
ſtio de forma artificiali, quia planũ
eſt, ꝙ poteſt facere imagines, & figu-
ras ſicut homo: ſed de formis natu-
ralibus, verum ſcilicet poſſit verũ ſer-
pentem, & veram ranam producere:
& ſic de aliis. Ad hanc quæſtionem
reſpondendum eſt per diſtinctionẽ:
qm̃ quòd dæmon formam inducat
dupliciter poteſt intelligi, aut ꝙ vir-
tute propria, aut quòd virtute alie-
na. Si intelligatur, quòd inducat vir-
tute ꝓpria: ſic abſque dubio falſum
eſt: & hoc dicit Aug. Si intelligatur,
ꝙ virtute aliena. ſ. per virtutem re-
rum naturalium, quas coniungit ad
inuicem, poteſt: ſicut eſt exemplum in
agricola, qui ſegetes mediante ſemine
iacto, & terra germinante, & aqua ir
rigante fructificare facit, & hoc eſt
virtute aliena: virtute autem ꝓpria
generat ſibi ſimilem. Et ratio huius
eſt: quia forma naturalis non produ
citur niſi a conditore naturæ, vel a
natura condita operante per modũ
naturæ: & ideo rem naturalem vir-
tute ſibi indita producit: ſed operan
do ĩ agricultura operatur, vt artifex:
& ideo naturam poteſt expedire, &
adiuuare: ſed rẽ naturę non põt ꝓdu
cere. Dicendum igiẽ, ꝙ ſpũs maligni
poſſunt formas artificiales inducere
per virtutem ꝓpriã, & formas natu-
rales ꝑ virtutem alienam: ꝑ propriã
aũt non poſſunt: & ratio huius eſt, q̃a
operãt per modũ artis in hoc, & non
ꝑ modum naturæ: vnde ſicut natura
non producit formam artificialẽ: ſic
nec ars formam naturalẽ. Si quæraẽ

ratio huius: dico, ꝙ eſt limitatio po-
tentiæ agentis ad talẽ, & talẽ effectũ
ſm diſpoſitionem dei, & primariam
ordinationem cauſarum. Rurſus, ſi 78
quæras rationem quare deus ſic diſpo
ſuit: dico, ꝙ ordo ſapientiæ hoc re-
quirit. Cum enim ſit triplex agens. ſ.
deus, natura, & intelligentia: iſta ſunt
agentia ordinata: ita ꝙ primum præ
ſupponitur a ſecundo, & ſecundum
præſupponitur a tertio. Deus enim
operatur ex nihilo: natura vero non
facit ex nihilo: ſed ex ente in poten
tia: ars ſupponit operationem natu-
ræ, & operatur ſuper ens completũ:
non enim facit lapides, ſed domum
de lapidibus. Vnde ſicut natura non
poteſt anticipare operationem dei, q̃
eſt de nihilo producere: ſic nec ars
operationem naturæ. Sed tunc quæ-
res, quare non eſt econuerſo, vt ars
præcedat naturam. Dicendum, quòd
operatio naturalis per naturam pri⁹
eſt in eodem, q̃ operatio artis. Et præ
terea eſt alia ratio. Quia agens ꝑ na
turam producit ſibi ſimile ſm verita
tem: ſed agens ſm artem ſimile ſolũ
ſm ſpeciem, vel ideam, vel exemplar.
Quia ergo in productione rei natu-
ralis, ſiue formæ naturalis agens ali
quid impartitur paſſo, & nihil im-
partitur aliquid niſi id reſpectu cui⁹
eſt in actu ſm veritatem: ideo for-
mas illas de potentia in actũ deduce
re non põt, niſi quod agit ꝑ modum
naturæ. In artificialibus autẽ nihil
impartitur agẽs paſſo, ſed aufert, vel
mutat ſm locum, ſicut patet ĩ forma
compoſitionis, & figura inciſionis:
& hinc eſt, ꝙ agens per artẽ non põt
per virtutem propriam formas natu
rales producere, niſi ille ſolus, qui eſt
actus plenus, & ꝑfectus reſpectu oĩm
tam in cognoſcendo, q̃ in operando.
ſ. ſolus deus. Dicamus igiẽ breuius, ꝙ
has formas de quibus loquiẽ, dæmo-
nes poſſunt vere tranſmutare, non tñ
virtute ſua, ſed naturę. Vnde tm̃ ſunt
miniſtri, non principales agentes: q̃a
ſi eſſent principales agentes, cum nõ
producant per conueniens, noĩe &
ſpeciẽ, producerẽt ſicut creator, & ita
eſſent creatores, quod Auguſtinus ex
preſſe negat. Vnde tres rõnes primæ

M 2 verum

verum concludunt: quoniam non ꝓ
bant, quòd faciant virtute ſua: ſed
virtute ſeminum adductorum.
79 AD illud quod obiicitur, quòd
virtute propria, quia potentia eius
eſt excellentior. Dicendum, quòd il-
la propoſitio non habet veritatem
niſi de virtute, quæ per omnem mo-
dum eſt ſuperior: vel ſi in aliis habet
locũ, oportet intelligi in his ad quæ
vtraque virtus habet ſimiliter ordi-
nari; aliter patet eſſe falſum: homo
enim potentior eſt aſino, non tamen
poteſt generare aſinum, ſicut aſinus
facit, quia virtus eius nõ eſt ad hoc:
80 ſimiliter intellige in propoſito. AD
illud quod obiicit̃, quòd formæ ſunt
in materia ſeminaliter. Dicendum,
quòd illa ratio ſeminalis valde remo
ta eſt ab actu completo, nec poteſt ad
actum reduci, niſi multa adminicu-
lantia habeat, ex quorum influentia
ſibi, & naturæ ſuæ conueniente pro-
ficiat, quouſque ad actum perueniat.
Talis non eſt influentia ſpiritus pro
pter diſconuenientiam in forma, &
natura: influere enim poteſt ad mo-
tum localem, & regimen, non ad ge-
81 nerationem. AD illud quod obiici-
tur, quòd ſpiritualia influant in cor-
poralia, & ſuperiora in inferiora. Di-
cendum, quòd influunt ſm propor-
tionem vnius ad alterum, & ſecundũ
quòd competit naturæ ſuſcipientis.
aliter enim influit ſol, aliter angelus.
Sol poteſt influere corporalem, vel
formalem proprietatem, communi-
cando ſcilicet lucem, & calorem: an-
gelus non ſic poteſt influere in cor-
poralia: ſed ſolum localiter mutãdo
non ad formam, ſed ad ſitum, cum
non habeat conuenientiam in for-
ma, & natura. Ad illud quod obiici
tur, quòd nihil vere faciunt primo
per virgas Magorum. Dicẽddum, ꝙ
veritas eſt, quòd gloſæ videntur ſibi
obuiare ibidẽ! verumtamen hoc ma
gis ſonant, ꝙ veros ſerpentes fecerũt,
& denominant ibi ſerpentes a mate-
ria præexiſtente, ſicut ſerpentẽ Moy-
ſi vocant virgam, licet verus eſſet ſer
pens: ſic & de aliis intelligendum.
83 AD illud quod obiicitur, quòd An-
tichriſtus faciet ſigna mendacia. Di-
cendum, quòd illud intelligitur non
quia non faciet aliqua ſigna veracia
ſm tranſmutationem formarum; ſed
non veracia habendo aſpectum, vel
reſpectum ad finem, ſiue ad intentio
nem: quia ad hoc faciet, vt menda-
cium, & falſum perſuadeat. AD illud 84
quod obiicitur de glo. Auguſ. Dicen
dum, quòd Aug. non negat quin ali-
quid poſſit dæmonibus attribui: ſed
ꝙ non oĩa ſunt eis attribuenda, imo
quędam attribuuntur bonis angelis.
AD duas ſequentes rationes non 85
oportet reſpondere: verum enim con
cludũt, ſcilicet quòd angelus propria
virtute non poteſt formas naturales.
tranſmutare, ſiue inducere, vel addu
cere de potẽtia ĩ actũ. Ad illud qđ vl 86
timo obiicit̃ ſi vere educit, vere facit
miracula: ergo miracula ſunt ſigna
fallibilia: ergo non ſunt efficacia no
ſtræ fidei teſtimonia. Dicendum ad.
hoc, quòd & ſi ſint vera opera, non
tamen ſunt vera miracula: quoniam
miracula non ſunt per vim naturæ,
ſed per vim ſupra naturam, quæ eſt
agentis primi: ſunt enim ſupra fa-
cultatem naturæ: & ideo atteſtantur
omnipotentiæ facientis. ſed opera,
quæ faciũt dæmones, & ſi miracula
videantur, quia fiunt in tempore nõ
ꝑceptibili, nõ tñ ſunt vera miracula,
quia fiunt vi naturæ. Attamen ſi
obiicias, quòd natura nõ poteſt ita ci
to operari: Dicendum, quòd verum
eſt de hac natura per ſe: ſed tali-
ter poteſt eſſe adiuta, & conforta-
ta, vel conſita rebus conuenienti-
bus, vt quaſi repente prorumpat in
effectum: ſicut patet de generatione
ranarum, quas de quibuſdam foliis
in modico tempore naſci contingit.
Si autem quæras, quomodo diſcernã 87
tur huiuſmodi miracula. Dicendũ,
quòd & ſi conueniant in materia, dif
ferunt tamẽ ex parte principalis agẽ
tis, & ex parte miniſtri: ex parte fi-
nis, & ex parte facti. Ex parte prin
cipalis agentis: nam in miracu-
lis diuinis operatur agens potentiæ
infinitæ, & ſupra naturam. In mira-
culis dæmonum operatur virtus
naturæ multipliciter adiuta per na-
turas alias. Ex parte miniſtri: na n

dei miracula fiunt per publicam iuſticiam ſecundum veritatem, vel ſecundum apparentiam. Sed miracula dæmonum fiunt per priuatos contractus, & quædam arcana. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus, quòd boni faciunt miracula per publicam iuſtitiam, hoc eſt per fidem veram, quæ vere iuſtificat, quam veritas omnib[9] prædicat. Mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ, quia fidem habent, & videntur habere opera: ſed magi per priuatos contractus: & hoc eſt quod dicitur in Exodo per incantationes, & arcana quædam. Huius ſignum eſt, quòd ibi ſunt tenebrarum opera, quia qui male agit, odit lucẽ. Ex parte finis differũt ſimiliter quia miracula dei fiunt ad vtilitatem, & diuinam gloriam: ſed Magorum ad deceptionem, & gloriam vanam, & excellentiam: vnde ſunt quaſi inutilia. Differunt etiam ex parte facti, qa dæmones faciunt huiuſmodi vilia, & inutilia: miracula vero diuina ſunt valde neceſſaria, & vtilia. Vnde dæmones maxime faciunt ranas, & ſerpentes, quia hæc de facili producuntur operatione naturæ, & quia diuino iudicio magis permittuntur ad prioris facti memoriam. Vnde ſicut deus temperat potentiam, & aſtutiam diabolicam, vt ſic patiatur eum peruer ſe imitari, vt in ipſa imitatione poſſit ſeducere malos iuxta eorum merita mala, poſſint etiam deprehendi a bonis: & vt fides ſimul cum miraculis habeat locũ. Si enim ſolus deus, & eius ſerui miracula facerent, quis non credidiſſet in deum miraculis compulſus? Nunc autem cum mali faciunt, & boni faciunt, qui diuinitus illuſtrantur, vt inter hæc poſſint diſcernere, per vera miracula adiuuantur, & per dæmonum miracula exercentur, & probantur.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Dæmonum miniſterio, vel auxilio, in magicis artibus, aut quibuſuis rebus magnis operandis non poſſumus vti ſine peccato.

VTRVM aliquis poſſit vti miniſterio dæmonum in faciẽdis huiuſmodi miraculis abſq; peccato. Et ꝙ non videtur. Non poteſt a dæmonibus requiri conſilium abſque peccato: ergo non recipi miniſterium, ſiue conſilium. Prima probatur auctoritate, & exemplo. Auctoritate, quia Leuit. 20. præcipitur occidi qui ſuſcitatur magos, & ariolos. Exemplo probatur. 4. Reg. 11. vbi reprehenditur, & punitur rex Iſrael, qui miſit ad cõſulendum deum Acaron. Item Aug. de doctrina Chriſtiana dicit diuinationes eſſe damnandas, & fugiendas, quia ibi intercidunt pacta dæmonũ: ſi ergo plus eſt facere, quàm docere, & primum non eſt ſine pactionibus damnabilibus: ergo nec ſecundum. Item. Diabolus eſt doloſus: & conſtat, quòd nullum diligit niſi in malum ſuum, & vt ipſum peruertat: ergo qui ſuſcipit ab eo obſequium, cõmittit ſe diſcrimini: & omnis talis peccat mortaliter: ergo &c. Item. Diabolus eſt inimicus Ieſu Chriſti, & dei: ergo qui ſuſcipit ab eo auxilium, vel facit cõmercium, cum nulla ſit conuentio Chriſti ad Beſial, efficitur Chriſti inimicus: ſed non poteſt eſſe ſine peccato. ergo &c. Contra. Hoc videtur auctoritate Apoſtoli, qui tradebat incorrigibiles Sathanę in interitum carnis, ſicut patet. 1. Cor. 5. ergo vtebatur miniſterio dæmonum ad adimplendam iuſſũ ſuũ: ergo pari ratione poteſt homo quando indiget vti ad alia obſequia. Item. Si indigeo eleemoſyna, non tantum a bono, ſed a peccatore, & impio poſſum accipere, & petere: ergo ſi indigeo pane, & vino poſſum hoc petere a dæmonio,

Fundamenta.

Ad opp.

monio,vt procuret,ſi non adeſt homo,qui ſtatim tribuat. Item.A malo ſeruo poteſt quis exigere ſeruitiū, & recipere:ergo ſi quis ſanctus diabolū ſuperauit,poteſt ei licite imperare,& eius obſequium in creaturis tranſmutandis accipere. Item. Eſto quòd huiuſmodi artes ſolis, characteribus exerceantur ſine immolationibus,& aliis commerciis,videtur, quòd ibi nullum ſit peccatū,quia illi characteres aut habent aliquam virtutem cōpellendi dæmones, aut nullam. Si nullam:ergo dęmones nihil faciunt. Si aliquā:ſed omnis virtus eſt a deo, & vti aliquo ad id quod eſt, non eſt peccatum:ergo videtur, quòd miracula iſta dæmonum poſſunt exerceri abſque peccato. Item. Si aliquis ſuſcipiat obſequium dæmonum in his quę expediunt ſibi,ſiue in miraculis, ſiue in aliis,bene ſciens, quantū pōt in quo peccat: videtur, quòd in nullo. Quia in fide non peccat:quia nihil credit diuinitatis eſſe in diabolo. In moribus non peccat: ergo nullo modo,vt videtur. Item.Si ego amiſiſſem librum meum,non eſſet peccatū ſi requirerem a quocunque qui ſciret vbi eſſet:ergo ſi aliquis amiſit cappā, & ego ſcio bene, ꝙ diabolus poteſt noſſe:videtur ꝙ illud ſaltem ſine peccato poteſt fieri: quæritur ergo,vtrū huiuſmodi artes, vel diuinationes poſſunt eſſe abſque peccato.

88 RESP. Dicendum, ꝙ huiuſmodi artes magicę,ſiue diuinationes nō poſſunt eſſe abſq; peccato, nec poteſt a diabolo requiri conſilium,vel etiā auxilium, ſiue miniſterium abſque peccato niſi fortaſſis in hoc caſu, vbi deus diabolum ſubiiceret homini iuſto ſuo iudicio, & ſicut de aliquibus viris ſanctis audiui narrari:uoluntario autem commercio non poteſt ſine peccato. Aut enim eſt ibi peccatū infidelitatis, utpote ſi dæmonio credēdo attribuat diuinum aliquid. Aut eſt ibi peccatū idololatriæ, utpote in oblationibus,& ſacrificiis. Aut inobedientiæ ſaltem, quia facit contra prohibitionem diuinam,& eccleſiæ. Ratio autem huius prohibitionis eſt, quia talis peccat in ſeipſum, dum ſe committit diſcrimini. Peccat in eccleſiam: quia habet commercium cum illo, qui eſt omnino præciſus, & eccleſiæ aduerſarius. Peccat etiā in maieſtatem diuinam: dum recurrit ad diabolum, quaſi non ſit omnipotens,& omnino ſufficiens, & benignus deus Chriſtianorum: & ideo prohibitum eſt, & ſine peccato fieri non poteſt: vnde concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ 89
Paulus utebatur miniſterio diabolico in puniendo malos:dici poteſt, ꝙ hoc nō erat diabolico cōmercio, ſed magis diuino iudicio,& ipſius Apoſtoli imperio, cui ſubiiciebātur ſpūs maligni,non cōfœderabantur, ſicut Magis,& diuinis.Vel dicēdū,ꝙ illud
tradere non erat aliud, q̃ exponere 90
uexationi dæmonum.Ad illud quod obiicitur de eleemoſyna quā poſſum accipere ab impio. Dicendum,ꝙ nō eſt ſimile duplici ex cauſa. Primum quidem, quia & ſi mēbrum non ſit actualiter unitum,non tñ eſt mēbrū omnino præciſum ſicut dæmonium: & poſſunt recipi,& impendi ex charitate pietatis officia: non ſic eſt de diabolo,& angelis eius,quorum certa eſt damnatio. Amplius.Eleemoſyna quam habet impius,tempore neceſſitatis eſt uiri iuſti: ergo uir iuſtus cum exigit eam,& recipit, quod ſuū eſt accipit, & ideo iuſte facit. Non ſic eſt de miniſterio diaboli in faciendis miraculis: nunquam enim diabolicis miraculis, uel præſidiis indigemus: quia aut dominus ſubuenit per ſe,aut per angelum ſuum, aut per
proximum noſtrum, aut tribuit pa- 91
tientiæ meritum. AD illud quod obiicitur, quòd diabolus eſt ſeruus. Dicendum,quòd eius ſeruitiū,& miniſterium non eſt ad hoc deputatū a deo,niſi fiat ſpeciali priuilegio: ſed potius deputatus eſt ad tentādum, & exercendum, & ſic ſeruit,licet intendat expugnare, quia de malo ſuo
deus facit bonum noſtrum. AD il- 92
lud quod quæritur, quòd peccatum ſit in characteribus. Dicendum,quòd magnum peccatum eſt, quia ad hoc ſiūt.ſ.ad miniſteriū dęmonū implorandum,

randum, quod non licet: & ideo ma
lo fine fit. Quod autem quæritur: aut
habent virtutem, aut non. Dicendũ
ꝙ ex ſe non habent virtutem, ſed ſo-
lum ex diabolica pactione: ſic enim
pepigit diabolus cum illis qui fuerũt
ei familiariores, ꝙ talia ſigna reco-
gnoſceret, & ad talia ſe præſenter of-
ferret. Oſtendit autem per illa ſe co-
gi: vt oſtendat aliquid veritatis eſſe
in huiuſmodi artibus, in quibus ſunt
multa nefanda, per quæ adducit ho
mo & a fide, & a cultu dei. Vnde nul-
lo modo credendum eſt ꝙ tales chara
cteres aliquid poſſint, maxime ſuper
ſpiritus, niſi ex pactione eorũ: & ideo
omnia talia carmina vana ſunt, & p̃-
nicioſa: nec facit diabolus quia in il
lis delectetur, ſed in infidelitate facię
93 tium. AD illud quod quæritur, in
quo eſt peccatũ. Dicendũ, ꝙ ſi aliquis
hoc faciat nõ credẽs eos habere poſ-
ſe, nec offerens quicquam, peccat pec
cato inobedientiæ, & peccato morũ:
quia ex hac ipſa inuocatione dæmo-
num facit contumeliam deo ſuo, & cæ
tui Chriſtiano: & dum fingit ſe ſchiſ-
matico, & mendaci, ſe periculo cõmit
tit: ſed vix, aut nunquam ex hoc ſo-
lo diabolo ſatisfacit, niſi aliqua infi-
delitas, vel idololatria immiſceatur.
Sicut enim ad diuina miracula pluri-
mũ facit fides recta, ſicut ſonant euã-
gelia: ſic ad dæmonum miracula fa-
cit multum fides peruerſa: qm̃ dia-
bolus peruerſus eſt imitator dei. AD 94
illud quod obiicitur ꝙ nõn ſit pecca
tum quærere de perditis. Dicendum
ꝙ peccatum eſt, quia contra prohibi
tionem: & prohibitum eſt prædictis
de cauſis. Potiſſima tamen cauſa eſt:
quia ipſe mendax eſt, & pater eius, &
frequentiſſime veris immiſcet falſa.
Et ideo periculum magnum eſt crede
re ſibi: quia poſſet hominem de faci
li inducere in errorem, & dicere ꝙ il
le habet rem qui non habet: & videt
per hoc poſſe oriri mala: & quia etiã
ad ſe allicit per huiuſmodi reuelatio-
nes, & ad ſuam ſocietatem quæ perni
cioſa eſt valde: ad quã deſiderat dia-
bolus vt decipiat. Et ideo vt hoĩes mi
nus caueant, in ſuis diuinationibus
quædam honeſta prætendit: vtpote
quia puero virgini ſuas diuinationes
oſtendit: cũ tamen in occultis ad tur-
piſſima incitet: & ideo dicit Aug. iij.
ſuper Gen. ad literam in fine. Bono
Chriſtiano ſiue mathematici, ſiue qui
libet impie diuinantes, maxime vera
dicentes, cauendi ſunt: ne conſor-
tio dæmonum animam deceptam pa
cto quodam ſocietatis irretiant: & ſic
patet totum.

VTRVM ANGELI OMNES CORPOREI ſint, quod quibuſdam viſum eſt, quibus Auguſtinus cõ ſentire videtur, dicens angelos omnes ante caſum habuiſſe corpora tenuia & ſpiritualia, ſed in caſu mutata in deterius malorum corpora, vt in eis poſſent pati.

DISTINCTIO VIII.

SOLET etiam in quæſtione verſari apud doctos, vtrũ angeli omnes boni ſcilicet ac mali corporei ſint, ideſt, corpora habeant ſibi vnita. Quod aliqui putant, innitentes verbis Auguſt. qui dicere videtur, quod angeli omnes ante confirmationem vel lapſum corpora aerea habuerunt de puriori ac ſuperiore aeris parte formata, ad faciendum habilia, non ad patiendum: & angelis bonis qui perſtiterũt, talia ſunt obſeruata corpora, vt in eis poſſint facere, & pati: quæ tantę ſunt tenuitatis, vt a mortalibus videri non valeãt niſi ſuperueſtita aliqua

De prãto dęmonum quã habẽt ſuper corpora ſimilia humanis Augu in 2. lib. retrac. dixit dæmones aliqñ hominũ di-

ſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verum etiã cogitatione cõceptas, cũ ſigna quædã ex aio exprimũtur ĩ corporeto ta facilitate perdiſcere.

groſſiori forma: qua aſſumpta videntur, depoſitaque videri deſinunt. Angelis vero malis mutata ſunt in caſu corpora in deteriorem qualitatem ſpiſſioris aeris. Sicut enim a loco digniori in inferiorem locum, ideſt, caliginoſum aerem deiecti ſunt: ita illa corpora tenuuia mutata ſunt & transformata in deteriora corpora & ſpiſſiora, in quibus pati poſſent a ſuperiori elemẽto, ideſt, ab igne. Et hoc Augu. ſenſiſſe videtur ſuper Gene. ita dicens, Dæmones dicuntur aerea animalia, qui corporũ aereorum natura vigent: nec per mortem diſſoluuntur, quia prævalet in eis elementum aptius ad faciendum quam ad patiendum. Ad patiendum enim humor & humus, ad faciendum aer & ignis aptitudinem præbent. Tranſgreſſores vero angeli cum principe ſuo nunc diabolo, tunc archangelo, non mirum ſi poſt peccatum in hanc caliginem detruſi ſunt. Neque etiam hoc mirũ eſt ſi conuerſi ſunt ex pœna in aereã qualitatem, qua poſſunt ab igne pati. Caliginoſa tamẽ aeris tenere tãtum permiſſi ſunt, qui eis quaſi carcer ſit vſque ad tempus iudicij. Ecce his verbis videtur Auguſt. ita tradere, quod quidam opinantur de corporibus angelorum. Hoc autem cum alij dixiſſe aſtruũt non ita ſentiendo, ſed opinionem aliorum referendo, quod ex ipſius verbis diiudicare volunt; quibus ait, Dæmones dicũtur aerea animalia: non ait, ſunt: ita enim quidam dicebant. De habitatione vero caliginoſi aeris in quem detruſi ſunt non opinando, ſed rei veritatem aſſerendo eum tradidiſſe dicunt, quod ipſius locutionis diſtinctio oſtendit. Dicunt quoque plurimos catholicos tractatores in hoc conueniſſe, atque id concorditer docuiſſe, quod angeli corporei ſint, nec corpora habeant ſibi vnita, aſſumant autẽ aliquando corpora Deo præparante, ad impletionem miniſterij ſui ſibi a deo iniuncti, eademque poſt expletionem deponunt: in quibus corporibus hominibus apparuerunt atque locuti ſunt. Et aliquãdo quidem locuti ſunt ex perſona dei ſine diſtinctione alicuius perſonæ: aliquando ex perſona patris vel filij ſiue ſpiritus ſancti.

Tũc rẽ dixi occultiſſimam audaciori aſſertione q̃ debui. Nã pueniré iſta ad notitiã dęmonũ per nonnulla experimenta cõpertũ eſt &c. quę ſequuntur illic.

Li. 3. c. 10. Verũ lib. 8 de ciuita. dei ca. 16. ſuã de hac re aperit ſentẽtiam.

Quod deus in corporalibus illis in antiquis formis apparuit.

Cap. 5. 6. & 7. & pluribus ſequẽ.

NEC dubitandum eſt deum in corporalibus formis apparuiſſe hominibus: ſicut Auguſt. in ſecundo libr. de Trinit. oſtendit conferens diuerſa ſcripturæ teſtimonia, ex quibus deum in corporeis figuris hominibus apparuiſſe probat: & aliquando ex perſona dei ſine diſtinctione: aliquando ſub diſtinctione perſonarum ſermonem eis factum eſſe.

De perplexa quæſtione quam ponit Aug. quærens, an ad exhibendum has corporales apparitiones creatura noua ſit formata, an angeli qui ante erãt miſſi, & ſi ipſi miſſi ſunt, verũ ſeruata ſui ſpiritualis corporis qualitate aliquã ſpeciẽ corporalẽ de corpulentiori materia aſſumpſerint, an proprium corpus ſuũ mutauerint in ſpeciem actioni ſuæ aptam.

Lib. 3. de

SED vbi Deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuiſſe

paruiſſe aſſerit: perplexam quæſtionem proponit,quam nec abſo- tri.ca.1.&
luit: quærens,vtrum in illis corporalibus apparitionibus creatura lib.2.c.7.
aliqua crearetur ad illud opus tantum in qua Deus hominibus apparereret: an angeli qui ante erant ita mitterentur, vt manentes in ſuis ſpiritalibus corporibus aſſumerent ex corpulenta inferiorum elementorum materia aliquam ſpeciem corporalem: quam coaptatam quaſi aliquam veſtem mutarent in quaſlibet ſpecies corporales veras quidem: aut corpus ſuum proprium verterent in ſpecies aptas actionibus ſuis per virtutem ſibi a deo datam. Ait enim ita Auguſt.in 3.de Trin. Quærendum eſt in illis antiquis corpo- Cap.1
ralibus formis & viſis,vtrum ad hoc opus tantum creatura formata ſit,in qua deus,ſicut tunc oportuiſſe iudicauit,humanis oſtenderetur aſpectibus: an angeli qui iam erant ita mittebantur, vt ex perſona dei loquerentur, aſſumentes corporalem ſpeciem de creatura corporea in vſu miniſterij ſui: an ipſum corpus ſuum cui non ſubduntur, ſed ſubditum regunt mutantes atque vertentes in ſpecies quas vellent accommodatas atque aptas actionibus ſuis ſecundum attributam a creatore ſibi potentiam. Sed fateor excedere vi- Ibidem.
res intentionis meæ,vtrum angeli manente ſpirituali ſui corporis qualitate, per hanc occultius operantes aſſumant ex inferioribus elementis corpulentioribus corpus,quod ſibi coaptatum quaſi aliquam veſtem mutent, & vertant in quaſlibet ſpecies corporales & ipſas veras: ſicut acqua vera in vinum verum conuerſa eſt a domino. An ipſa propria corpora, & ſua transforment in id quod vo- Ioan.2
lunt accommodatum ad id quod agunt. Sed quod horum ſit (quoniam homo ſum) nullo experimento comprehendere valeo: ſicut angeli qui hoc agunt. Attende lector quia quæſtionem propoſitam non ſoluit,ſed indiſcuſſam reliquit,vtrum angeli qui mittebantur ſeruatis ſuis propriis ſpiritualibus corporibus ſuperueſtirentur aliqua corpulentiori ſpecie,in qua poſſent videri: an ipſum corpus mutarent & transformarent in quacunque vellent ſpeciem in qua poſſent cerni. In quibus verbis videtur Aug. atteſtari angelos eſſe corporeos,ac propria & ſpiritualia habere corpora.

Quod deus in ſpecie qua eſt deus nunquam mortalibus apparuit.

CAETERVM hæc velut nimis profunda atque obſcura relinquentes, illud indubitanter teneamus, quod deus in ſpecie eſſentiæ ſuæ nunquam mortalibus apparuit. ſicut famulo ſuo Moyſi dicit: Non videbit me homo, & viuet. Et in euangelio Ioan. legi- Exod. 3
tur, Deum nemo vidit vnquam, Viſibile enim quicquam nõ eſt Ioan.56
quod non ſit mutabile. Ideo ſubſtantia ſiue eſſentia dei, quoniam nullo modo mutabilis eſt nullo modo per ſeipſam viſibilis eſt. Proinde illa omnia quę patribus viſa ſunt cum deus illis præſentaretur, per creaturam facta eſſe manifeſtum eſt. Et ſi nos latet quomodo ea miniſtris angelis fecerit deus, per angelos tamẽ facta eſſe

 dicimus,

Aug. li. 5. de trin. c. 10. & 11 dicimus. Audeo ergo fiducialiter dicere, nec deum patrẽ, nec verbum eius, nec ſpiritum eius, qui eſt vnus deus per id quod eſt, atque idipſum eſt, vllo modo eſſe mutabilem: ac per hoc multo minus eſſe viſibilem.

Vtrum dæmones intrent in corpora hominum ſubſtantialiter, an illabantur mentibus hominum.

ILLVD etiam conſideratione digniſſimum videtur, vtrum dæmones, ſiue corporei ſiue incorporei ſint, hominum ſubſtãtialiter intrent corpora, eorumque animabus illabantur: an ideo intrare dicantur, quia malitiæ ſuę ibi effectum exercent dei permiſſione, opprimendo atque vexando eas, vel in peccatum pro voluntate ſua trahendo. Quod in homines introeant, atque ab eis expulſi exeant euangelium aperte declarat, commemorans dæmonia in quoſdam ingreſſa, & per Chriſtum eiecta: ſed vtrum ſecundũ ſubſtantiam fuerint ingreſſa, an propter mali effectũ dicantur ingreſſa, non adeo perſpicuum eſt. De hoc autem Aug. in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus ait, Dæmones per energiam operationem non credimus ſubſtantialiter illabi animę: ſed applicatione & oppreſſione vniri. Illabi autem menti illi ſoli poſſibile eſt qui creauit: q natura ſubſiſtens incorporeus capabilis eſt ſuæ facturę. Ecce hic vr̃ inſinuari quod ſubſtantialiter non illabantur dæmones vel introeant corda hominum. Beda quoque ſuper illum locum Act. Apoſtolorum, vbi Petrus ait Ananiæ, Cur tentauit Satanas cor tuum? dicit, Notandum quod mentem hominis iuxta ſubſtantiam nihil implere poſſit, niſi creatrix trinitas: quia tantummodo ſecundum operationem, & voluntatis inſtinctum anima de his quæ ſunt creata impletur. Implet vero Satanas cor alicuius, non quidẽ ingrediens in eum & in ſenſum eius, neque introiens aditum cordis (ſiquidem poteſtas hæc ſolius dei eſt) ſed callida & fraudulenta deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes & incentiua vitiorum quibus plenus eſt. Impleuit ergo Satanas cor Ananiæ non intrando, ſed malitiæ ſuæ virus inſerendo. Idem, Spiritus immundus flamma virtutum de cordibus fidelium expulſus, doctoribus veritatis luctantibus venenum perſecutionis infundit. His auctoritatibus oſtenditur quod dæmones non ſubſtantialiter intrant corda hominum, ſed propter malitię effectũ: de quibus pelli dicuntur, cum nocere non ſinuntur.

Matth. 8

Marci 1.

Cap. 83. ib Tomo 3.

Act. 5

Sup ca. 28. act. circa illud vipera cũ pceſſiſſet a calore.

De

De poteſtate dæmonum quam habent ſuper corpora ſimilia humanis.

DISTINCTIO VIII.

Solet etiam in quæſtione verſari &c.

Expoſi. SVPRA egit Magr de poteſtate dæmonũ reſpectu creaturarũ corporalium communiter: in hac parte agit de eorum poteſtate reſpectu hominũ. Diuiditur autẽ hæc pars ĩ duas. In prima agit de poteſta-
Diuiſio. te dæmonum ſiue angelorũ ſup corpora ſimilia humanis. In ſecunda vero agit de poteſtate dæmonum quam habent ſuper homines: infra diſt. eadem. Illud etiam conſideratione &c. Prima pars habet duas. In prima determinat qualiter angeli aſſumũt corpora. In ſecunda vero incidenter dubiam quæſtionem Aug. inducit quæ tangit hanc materiã, ibi. Sed vbi deũ hominibus in corporalibus &c. Prima pars habet duas, In prima determinat modum per quem angeli habent corpora ſibi coniuncta. In ſecũda vero terminat actum, ibi. Aſſumũt autem aliquando corpora. Similiter ſecunda pars habet duas. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda determinat. Primum facit ibi. Sed vbi deũ hominibus &c. In ſecunda vero determinat certa relinquens dubia, ibi. Ceterum hæc velut nimis.

Deum in corporalibus formis apparuiſſe.

Dub. 1. Videt quod talis apparitio potius ſit occaſio erroris, quã veritatis. Deus enim caret forma, & figura in corpore, & corporeitate ſecundum veritatem, & qui credit vel opinatur cõtrarium, errat. Si ergo frequenter opinamur quę apparent ſenſibus, videtur quod talis apparitio ſit erroris occa-
Reſpon. ſio. Reſp. Dicendum, quod forma & figura corporalis nõ ducit immediate in cognitione dei: ſed mediãte ſpiritu rationali, cuius miniſterio fiebat illa apparitio: & quia in aſcendendo pri' fit abſtractio a corporali forma & figura, quã perueniatur ad deum dum a corpore ad deum aſcenditur mediãte ſpiritu incorporeo: ideo talis apparitio potius ſcala eſt producens ad cognitionem veritatis, quam ſit occaſio deuiandi. Quod ergo obiicitur, quod illa opinamur interius, quæ apparent exterius. Dicendum quod illud verum eſt, ſi opinio, vel ratio deſcendat ad ſenſum, & ei innitatur: cum autem a ſenſu abſtrahit, & innititur fidei, & reuelationi, non habet occaſionem errandi, ſed potius veritatem inquirendi.

Non videbit me homo, & viuet.

Contrarium huius habetur Exo. xxxiij. loquebatur dominus ad Moy. Dub. 2
facie ad faciem, & numeri. xij. palam & non per figuras, & ænigmata deũ vidit: dicitur de eodem Moyſe. Reſp. Reſpon.
Dicendum eſt ad hoc, quod in prima auctoritate ſignificatur qđ deus non poteſt videri a viatore in ſui eſſentia & claritate: ſed in duobus ſequentib' inſinuatur familiaritas dei. Ad Moy. quantum ad apparitionem, & quantum ad contemplationem, in quarũ vtraque prophet as alios excellebat. Familiaritas apparitionis notaſ cum dicitur, quod loquebatur ei facie ad faciem: ſubintelligendum eſt in ſubiecta creatura. Eminentia contemplationis cum dicitur, palam, & non per figuras, & in ęnigmate deũ vidit, qa non tantum fulgebat viſione corporali, aut imaginaria: ſed etiam intellectuali.

Viſibile enim quicquam nõ eſt, quod non ſit mutabile.

Contra. Corpus cęli empyrei viſibile eſt, & tamen non eſt mutabile. Dub. 3
Item. Quæro de qua mutatione intelligat, aut de mutatione ad ſitum, aut de mutatione ad formam. Si de mutatione ad ſitum, hoc nihil eſt, quia iſta nihil facit ad viſum. Si de mutatiõe ad formã, illud ſimiliter falſum eſt: qa corpora ſupercæleſtia ſunt incorruptibilia, & inalterabilia, & tñ viſibilia

bilia.Item . Quæritur etiam de quo viſu intelligat . Autē enim intelligit de viſu corporali,aut de viſu mentali.Si de mentali,falſum eſt. Si de viſu corporali : Quæritur quæ neceſſitas ſit,quod viſibile ſit mutabile,cum ita bene ſenſus iſte participet corpora in corruptibilia,ſicut corruptibilia.Reſpon. Reſpon.Dicendum quod Augu.intelligit de viſu corporali,& de hoc verū eſt quod dicit,quod omne viſibile eſt mutabile. Nihil enim poteſt videre ſenſus corporalis ſine extēſione quātitatis : vbicunque autem eſt extenſio quantitatis,ibi eſt compoſitio:vbi vero compoſitio eſt poſſibilis,eſt reſolutio,& mutatio ad minus quantum eſt de natura rei.Solū enim omnino ſimplex eſt immutabile ſimpliciter,& iō neceſſario ſequitur,quod ſi aliqd videtur ſenſu corporeo, quod ſit muta-
4 bile. AD illud ergo quod obijcitur de empyreo,& de alijs corporibus cęleſtibus.Dicendum quod nec empyreū,nec aliud corpus cæleſte,nec corpus quod eſt,vel poteſt eſſe, omnino eſt immutabile. Quamuis enim non mutētur mutatione quæ eſt de eſſe in aliud eſſe,ſiue de vna forma in aliā, mutata tamē ſunt mutatione quæ eſt de non eſſe in eſſe , & mutabilia ſunt per naturam mutatione quæ eſt in nō eſſe:& hæc quia ſunt compoſita , & ideo non ſunt ſuum eſſe. Nullum enim ens ē ſuum eſſe niſi ſumme ſimſimplex,ſicut nullum agens eſt ſuum agere niſi ſumme ſimplex:&propter hoc quod mendicat ſuum eſſe aliunde,dicit Hil.quod omnibus creaturis accidit eſſe, & ideo per naturam ſuā omnia ſunt poſſibilia ad non eſſe , & ſic patet reſponſio ad totum.

Artic.2 AD intelligentiam huius partis tria quærūtur circa aſſumptionem corporum ab angelis tā bonis,quam malis. Primum ſpectat ad corporis,& ſpiritus vnionem.Secundum ad corporis aſſumpti formationem.Tertium ſpectat ad corporis formati,& aſſumpti operationē.Circa primum quæruntur duo,Primo quęritū, vtrum angeli habeant corpora natu-
5 liter ſibi vnita.Secundo vtrū habeāt corpora ſibi voluntarie aſſumpta.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Angeli neque boni, neque mali habent corpora naturaliter ſibi vnita:ſed ſunt ſubſtantię mere ſpirituales.

VTRVM angeli habeāt corpora naturaliter ſibi vnita. Et qđ ſic oſtēdit primo auctoritate Augu.viij.de ciui. dei, vbi diffiniens dæmones dicit, Dæmones ſunt genere animalia, mente rationalia,animo paſſiua,corpore aeria duratione æterna , ſi ergo eadem eſt natura bonorum ſpirituum,& malorum, patet &c. Item.Grego. in Homil. de Epiphania . Iudæis tanquam rōne vtentibus rationale animal ideſt angelus nūciare debuit: ſed omne animal habet corpus naturaliter ſibi vnitum:ſi ergo angel9 eſt animal:ergo &c.Item.Bern.canticorum Homel.iij.liquet omnē creatum ſpiritum corporeo prorſus indigere ſolatio:ſed angel9 habet omne illud quo naturaliter indiget:cum ergo ſit ſpiritus creatus,habet ſibi corpus naturaliter vnitū .Item. Ad hoc eſt ratio. Quanto ſubſtantia eſt nobilior,tanto in potētijs eſt multiplicior: ſed angelus eſt nobilior ſubſtantia,quā anima : ergo ſi anima nata eſt viuificare corpus, multomagis & angelus : ſed habet illud naturaliter ſibi vnitum, ad quod viuificādum eſt naturaliter natus aptus:ergo &c.Item. Nobiliori modo viuit , quod viuit & influit vitam , quam quod non influit , influentia enim ſignū perfectionis eſt, & complemēti:ergo ſi angelus eſt ita nobile viuens ſicut anima,& anima poteſt aliquid viuificare,ergo & angelus:ſed non poteſt viuificare niſi cor-
pus naturaliter ſibi vnitū : ergo &c. 6

Ad opp.

AD oppoſitum.Dam. diffiniens angelum dicit,quod angelus eſt ſubſtātia intellectualis,incorporea:ergo angelus non habet corpus ſibi vnitum, quia ſi haberet corpus ſibi vnitū naturaliter,ſicut homo dicitur eſſe corporeus,ita & angelus.Item,Dion.in pluribus

Fundamenta.

pluribus locis dicit, quod angeli ſunt
diuinæ mẽtes, & ſpiritualia lumina!,
immateriales, & incorporei. Itẽ. Hoc
ipſum oſtenditur rõnibus ſic. Tanto
ſubſtantia eſt nobilior, quãto eſt deo
ſimilior: ſed deus omnino caret cor-
pore: ergo ſubſtantia ſpiritualis oĩno
carens corpore eſt nobilior inter ſub
ſtantias creatas: ergo vel eſt eam po-
nere in vniuerſo, vel in vniuerſo defi
ciet nobiliſſima creatura: & tunc vni
uerſum eſſet acephalum, quod eſt in-
conueniens. Item. Si aliquid compo-
nitur ex diuerſis naturis, & alteram
illarum eſt reperire per ſe, contingit
ſimiliter per ſe reperire; & reliquam
ſed homo componitur ex ſubſtantia
corporali, & ſpirituali: ergo cum ſit
reperire ſubſtantiam pure corporalẽ,
ꝑ ſe eſt reperire ſubſtãtiã pure ſpũalẽ:
hanc autem dicimus angelum: ergo
angelus non habet corpus. Itẽ. Quia
homo componitur ex corpore, & ani
ma, cum peccauit factus eſt paſſibilis,
& mortalis: ergo ſi angelus haberet
corpus ſibi vnitum ſicut, & homo, vĩ
ſaltem, quod angeli qui peccauerunt
ſint mortales, & corruptibiles: quod ſi
plane falſum eſt, manifeſtum eſt &c.
RESP. Ad prædictorum intelli
7 gentiam eſt notãdũ, qđ circa iſtã quę
ſtionem dubitauerunt aliquãdo ma
gni doctores, vtrum ſ. angeli habeãt
corpora naturaliter ſibi vnita: vnde
ſuper hoc dubie loquitur tam Augu.
quam Bern. ſed nunc ſatis certitudi-
naliter tenetur, & Magr̃, & Ricchar.
affirmat quod angeli ſunt naturali-
ter incorporei, nec habẽt corpora na
turaliter ſibi vnita. De hoc tamẽ plu
res dubitant, vtrũ dæmones habeant
corpora ſibi inſeparabiliter alligata,
in quibus torqueantur. Sed ſatis pla
num eſt quod ſicut boni angeli non
habent corpora niſi voluntarie ſum-
pta, ſic nec mali: & huius ſignum eſt
(ſicut dicit Ricar.) quod corpus mo-
dicæ quantitatis ad maxima multitu
dine dæmonum aliquando obſidet,
ſicut legitur Marc. v. de illo qui dicit
Legio mihi nomen eſt, legio enim vt
idem Ricard. dicit continet vj. milia
ſex centos lxvj. vnde ſi dæmones cor
pora haberent, cum ſuis corporibus
nullo modo poſſent ſubintrare cor-
pus ita modicum. Propter quod ſa-
tis probabiliter dici poteſt, quod nõ
ſolum non habent corpora ſibi natu
raliter vnita, verumetiam nec boni,
nec mali habent inſeparabiliter alli-
gata quantũ eſt de lege cõmuni. Nec
obſtat eorum cruciatꝰ: quia (ſicut in
quart. li. oſtendetur) ſpiritus abſque
corpore ſecundum ordinem diuinæ
iuſtitię poteſt ab igne materiali puni 8
ri. Concedendæ ſunt igitur rationes
ad hanc partem.
AD illud vero Aug. quod induci 9
tur viij. de ciui. dei. Dicendum quod
ibi loquitur Aug. ſecundum opinio-
nem Apuleij, & frequenter circa hãc
materiã plus loquitur ſecundũ alio-
rum, quam ſecũdum ſentẽtiam ſuam.
Ad illud Greg. quod angelus eſt ani
mal. Dicendum quod aliquid eſſe ani
mal dupliciter dicit̃. Aut ratione for
mæ, aut rõne operationis animali de
bitę: ibi autẽ dicitur angelus animal
non rõne formæ, ſed potius rõne ope
rationis conſequentis. Vel aliter. Eſſe
animal dupliciter poteſt dici, vel ſm
veritatem, vel ſm oſtenſionẽ, ſiue ap-
parentiam. Greg. aũt loquitur de ſe-
cundo modo, quia angelus apparet eſ
ſe animal cum aſſumit corpus, ipſe au
tem obijcit ſm primum modum acci
piendi animal. Ad illud quod obijci 10
tur de Bern. qđ omnis ſpiritus crea-
tus indiget corporeo ſolatio. Dicen-
dum, quod indigere corpore põt eſſe
dupliciter: aut propter ſe, aut ꝓpter
alios. Spiritus indigẽs propter ſe, eſt
ſpiritus brutalis, vel humanus, & de
hoc verum eſt quod habet corpus na
turaliter ſibi vnitum. Spiritꝰ vero in
digẽs propter alios, eſt ſpiritus ange
licus, & iſte non habet corpus ſibi na
turaliter vnitum, ſed aſſumptum vo-
luntarie, vt miniſtret alijs. Vnde Ber
nard. Angelici ſpiritus ad ea capien-
da quæ beatam faciunt creaturã nul-
lo modo ſuis corporibus adiuuãtur:
& ideo non habent ea coniuncta ꝓ-
pter indigentiam ſupplendam in ſe-
ipſis, ſed in nobis: & quia hanc ſup-
plent ad tempus: ideo non habent ea
vnita ſimpliciter, ſed ad tempus. AD 11
illud quod obijcitur, quod ſubſtantia
nobilior

nobilior eſt, quæ multiplicior eſt in potentijs. Dicēdum, quod verum eſt in illis potentijs quæ ſimpliciter atteſtantur perfectioni, potentia autē viuificandi corpus, & ſi quodammodo ſit perfectionis, nihilominus propter coniunctum habet quandam indigētiam, & imperfectionem, & ideo ab illa ſubſtantia quæ perfectiſſima eſt inter creaturas, eſt aliena: hæc autem eſt ſubſtantia angelica, nec de hac poten-
32 tia concludit ratio ſupradicta. Ad illud quod obijcitur quod influens vitam, & habens vitam nobilius eſt q̃ habens tantum. Dicendum, quod aliquid cōmunicare, ſiue dare vitā alijs poteſt eſſe dupliciter, aut per modum efficiētis: & hoc ſimpliciter perfectionis eſt, & ſic competit ſoli deo. Aut p modum informantis: & ſic nō eſt ſimpliciter pfectionis, imo perfectionis cū imperfectione iunctæ. Et ideo neutrum conuenit angelo, quia perfectio ſua maior eſt, quam ſit perfectio viuificantis per modum formæ, & minor quam ſit perfectio dantis vitam per modum cauſæ. Et loquor de vita quæ competit rationali ſubſtantię.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Angeli boni interdum corpora aſſumunt humana ad operationes aliquas exercendas, ad ſeipſos manifeſtandos, atque ad homines conſolandos.

Fundamenta. VTRVM angeli aliquā do aſſumant corpora. Et qđ ſic videtur. Bern. in Cant. homil. iij. Diſcurrere, & de loco ad locum moueri non eſt niſi corporū: ſed angelus malus ad miniſterium diſcurrit, & de loco ad locum venit: ergo vel eſt corpore⁹, vel habet corpus naturaliter vnitum, vel corpus aſſumptum: ſed non primo modo, nec ſecūdo: ergo tertio. Item. Nulli poteſt impendi hoſpitalitatis obſequium, niſi habeat corpus naturaliter vnitū, vel aſſumptum: ſed angelis aliqū impenſa ſunt hæc officia ſicut dicitur vlt. ad Hebr. quod quidam placuerunt deo angelis hoſpitio receptis: ergo vel habuerunt corpora vnita, vel aſſumpta, ſed non habuerūt naturaliter vnita: ergo &c. Item. Nulla ſubſtantia ſpiritualis ex ſui conſortio præbet ſolatium ſenſui, niſi per inhabitationem corporis fiat viſibilis: ſed angeli frequenter præbent ſolatia non ſolummodo ſm ſpiritum, ſed etiam ſecundū ſenſum, ſicut patet in angelo Thobię: ergo inhabitant corpora: ſed illa non habēt ſemper vnita, ergo voluntarie aſſumpta. Item. Nullus ſpiritus poteſt viſibiliter demonſtrari ad demonſtrationem corporis, niſi ſit aliquo modo corpori illi cōiunctus: ſed angelus qui loquebatur Thobię viſibiliter poterat demōſtrari, & vere dici, hic eſt Raphael, vel, hic eſt angel⁹: ergo habebat ſibi corp⁹ illud aliquo modo coniunctū, ſed non per naturalem coniunctionem: ergo per volūtariam aſſumptionem. Itē. Nihil eſt organum, vel inſtrumentum alicuius immediatum, niſi immediate aſſumatur ab illo, vel naturaliter coniungatꝰ illi: ſed angelus multa exercet opera circa nos ſicut loqui, & manducare, quæ non pñt exerceri niſi mediante corpore organico, vel inſtrumento: ergo &c. Contra. Maiorē conuenientiam habet anima rationalis ad corpus, quam habeat angelicus ſpiritus: ſed anima exuta corpus nō aſſumit, ergo nec ſpirit⁹ angelicus. Item. Proportio debet eſſe aſſumētis ad aſſumptum: ſed ſpiritus angelicus eſt oīno incorporalis: ergo nō habet proportionem ad corpus: ergo nunquā aſſumit illud. Item. Aut competit angelo habere corpus, aut non competit. Si competit habere: ergo videtur quod angeli non ſunt perfecti, quando nō habent corpus. Si nō competit: ergo quando aſſumit, habet quod non decet ipſum: ergo ſi angelus bon⁹ non facit niſi quod decet ipſum, non aſſumit corpus. Item. Si aſſumit, aut propter aliquid, aut propter nihil. Si propter nihil: ergo fruſtra. Si propter aliquid: aut eſt bonū, aut malum. Si bonum: ergo per corpus aſſumptum mereretur.

Ad opp.

retur. Si malũ ergo per corpus aſſum
ptum demeretur: ergo angelus debet
& poteſt puniri, & præmiari cum cor
pore aſſumpto, quod eſt incõueniẽs,
& plane falſum. Item. Vbicunque eſt
aſſumptio, ibi eſt aliqua vnio vel in ꝑ
ſona, vel in natura, ſicut patet in aſ-
ſumptiõe humanæ naturę a filio dei:
ergo ſi angelus aſſumit corpus, vnit ſi.
bi vel in perſona, vel in natura. Sed
non in natura vnit ſibi, quia non re-
ſultat tertium. Nec in perſona, quia
non eſt communicatio idiomatum:
ergo nullo modo ẽ ibi vnio: ergo nec
aſſumptio.

RESP. Dicendum quod in ange
lis duplex eſt vis ſ. contemplatiua, &
adminiſtratiua. Secundum cõtẽpla
tiuam, conuertuntur ad deum, & ſic
non indigent ſolatio corporis aſſum-
13 pti. Secundũ adminiſtratiuam, deſcẽ-
dunt ad nos, & condeſcendũt nobis,
& vt nobis congruentius condeſcen
dant, indigent ſolatio aſſumpti cor-
poris. Indigent inquã ad aliquas ope
rationes exercendas, indigent ad ſe-
ipſos manifeſtandos, indigẽt ad noſ-
metipſos lętificandos, ſiue confortan
dos, & ideo aſſumũt corpora ſicut in
ſtrumẽta, vel organa ad operãdum,
ſicut ſigna ad manifeſtandũ, ſicut co-
operimenta, vel habitacula ad cõuer
ſandum. Vnde corpus aſſumptum cõ
iungitur illis ſicut inſtrumẽtum mo-
tori, ſicut ſignum ſignificato, ſicut
habitaculum inhabitatori. Hoc autẽ
magis exigit indigentia ex parte no-
ſtra quam indigentia ex parte ſua: &
quia finis imponit neceſſitatem his q̃
ſunt ad finem, & corpus effigiatum,
vel organizatum humana effigie ma-
xime competit operationibus ſpiritꝰ
rationalis, & expreſſius ſignificat, &
tanquam pulchrum indumentũ quo
dammodo decorat: ideo angelus aſſu
mit corpus, non qualecunque, ſed hu
mana effigie inſignitum, & concedẽ-
dæ ſunt rationes hoc oſtendentes.
Ad rationes ad oppoſitum iam patet
reſponſio.

14 AD illud enim quod obijcitur de
anima exuta, ſatis plana eſt reſpõſio:
non enim eſt ſimile; quia non habet
vim adminiſtratiuam, nec vſum ad-
miniſtrandi, & ideo nec corpus aſſu-
mit, nec habere debet potentiam aſ-
ſumendi. AD illud quod obijcitur
quod proportio eſt aſſumentis &c.
Dicendum quod proportio attendiť,
& inuenitur ibi per eum modum per
quem eſt aſſumptio. Cum enim non 15
aſſumat in vnitatem naturæ, non re-
quiritur, quod ſit ibi proportio ſicut
perfectionis ad perfectibile: ſed ſuffi-
cit quod ſit proportio ſicut motoris
ad mobile. AD illud quod quæritur 16
vtrum competat angelo habere cor-
pus &c. Dicendũ quod competit ha-
bere corpus vt voluntarie aſſumptũ
ad complendum miniſterium, ſed nõ
competit ad ſuum eſſe completum: iõ
nec carentia generat indigẽtiam, nec
aſſumptio generat indecentiam. AD 17
illud quod quæritur propter quid aſ-
ſumit, vtrum propter aliquid, vel pro
pter nihil. Dicendum quod propter
aliquid ſicut prædictum eſt: illud ta-
men propter quod aſſumit non per-
ficit per corpus tanquam anima per
corpus proprium: ſed tanquam arti-
fex per inſtrumẽtum: & ideo ſicut in-
ſtrumentum per quod quis meretur,
non remuneratur, ſic nec corpus ab
angelo aſſumptum. AD illud quod 18
obijcitur: quod vbi eſt aſſumptio, de-
bet eſſe vnio in perſona, vel in natu-
ra. Dicendum quod non ſufficienter
diuidit, quia homo aſſumit veſtimen
tum cum ſe induit, non tamen vnit ſi
bi in perſona nec in natura: ſed illud
locum habet in illa aſſumptione in
qua eſt vnio perfecta, qualis eſt cum
dei filius aſſumpſit humanam natu-
ram. Ex prędictis igitur patet quęſtio 19
propoſita, & reſponſio ad obiecta: pa
tet etiam pro quanto dicitur angelus
corpus aſſumere, quia non ſolum ꝓ-
pter hoc quod moueat vel operetũ ali
quid circa corpus: ſed quia illud acci
pit ad ſe vt in illo operetur, vt in illo
manifeſtetur, vt in illo conuerſetur &c.
quia in illa cõiunctione ſiue acceptio
ne corpus potius ſequitur modũ ſpi
ritus quã econuerſo, quia ab illo for-
matur, & cõſeruatur, & regitur: ideo
angelus ſe habet in rõne aſſumentis,
& habentis, corpus vero in ratione
aſſumpti, & habiti.

Conſe-

Artic. 2 Conſequenter quæritur de ſecũdo articulo ſ. de formatiõe corporis aſſumpti. Circa qđ duo quæruntur. Primo quæritur de ipſo corpore aſſumpto quantum ad principium formale. Secundo quantum ad principium materiale.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angeli vera corpora humana, complete organizata, & perfecta non aſſumunt, cum tale corpus ad miniſterium illis non cõpetat, nec veram formam naturalẽ abſque naturæ auxilio, educere non valeant.

Ad opp. VTRVM illud corpus habeat veram formam corporis humani. Et ꝙ ita ſit vř: quia cũ appareat eſſe corpꝰ humanũ aut eſt verũ, aut eſt ibi error, & deceptio, ſed error & deceptio nõ cõpetit angelis ſanctis: ergo cũ aſſumũt corpora q̃ vñr eſſe humana, vere hñt formam humanã. Item. Ad corpus humanum nihil plus requiritur niſi æqualis completio, & debita organizatio, ſicut dicunt naturales: ſed corpꝰ quod angelꝰ aſſumit debitam habet organizationem: ſi ergo organizatio præſupponit complexionem: ergo videtur quod habeat totum, quod ẽ de veritate humani corporis Item. Qđ angeli vere poſſint formare corpus humanum vř. Corpus humanũ (ſicut dicit Aug.) eſt in rationibus ſeminalibus ſicut & alia corpora: ſed qa formæ quorũdam animalium vt ſerpentium, & huiuſmodi habent rationes ſeminales diſperſas ĩ rebus: ideo dicit Aug. quod miniſterio dæmonũ vere educuntur: ergo pari rõne vt vř & corpora hominum. Si tu dicas qđ non valet, quia maior requiritur diſpoſitio ad producendum corpus humanum, hoc non ſoluit: quia qđ põt diſponere a remotis in principio operis cõtinuando actionem, cum non ſit diſtantia infinita, poterit venire ad diſpoſitionem immediatam: ergo ſi angeli poſſunt veloci operatione ꝓducere corpora animaliũ minus perfecta: ergo & pari rõne corpora animalium magis perfecta: ergo & corpus humanum. Item. Si aliqđ agens indifferenter ſe habet ad aliqua producenda, qua ratione poteſt in vnũ, poteſt in alterum: ſed angeli non habent maiorem conuenientiã cum corporibus ſerpentium, quã cum corporibus hominum, imo magis ecõuerſo: ergo ſi poſſunt auxilio naturæ ꝓducere vera corpa ſerpẽtiũ, poſſunt auxilio naturæ producere vera corpora hominum: ergo & aſſumere. Itẽ. Quod poteſt in maius, poteſt in minus: ſed anima quãtuncunque ſit modicę nobilitatis excellit nobilitatẽ cuiuſcunque corporis, ſicut dicitur in viij. de ciui. dei, & in alijs locis multis: cum ergo miniſterio angelorum educi poſſint & educantur animæ vegetabiles & ſenſibiles quorundã animalium, multofortius producere poſſunt vera corpora hominum. Ad oppoſitũ ſic. Eiuſdem virtutis creatę eſt corpus formare & informare, qa vis formatiua eſt ab informatiua ſiue pfectiua. Si nullus ſpiritus angelicus poteſt humanum corpus perficere: ergo nec formare. Item. Angeli non poſſunt operari circa creaturas niſi cum adiutorio naturę, ſed nulla natura poteſt generare corpus humanũ niſi illa quæ ei eſt ſimilis in ſpecie: ergo angelus non poteſt formare verum corpus humanum niſi mediante homine: ſed homo non poteſt corpus humanum educere niſi generãdo, ergo nec angelꝰ vera corpora humana formare niſi per generationẽ hominis; ſed cum aſſumit corpus non indiget humano auxilio, ergo nunquam verum aſſumit corpus humanum. Itẽ. Si poſſunt corpus de nouo formare, ergo pari ratione & corruptum reparare: ergo poſſunt mortuos ſuſcitare, quod eſt ſolius dei proprium. Item. ſi corpora aſſumpta ab angelis eſſent vera corpora humana, haberent appetitum ad animã rationalẽ: ſed deus cõplet appetitũ naturæ: ergo ſtatim infundere-

Fundamenta.

inſunderetur eis anima rõnalis. Itẽ. Si corpora vera humana aſſumerent, aut ſm ſtatum gloriæ, aut ſm ſtatum viæ. Non ſm ſtatum gloriæ hoc con ſtat, quia iam vlterius corpus illud non eſſet corruptibile nec ab angelo ſeparabile. Si ergo aſſumunt, hoc eſt ſm ſtatum viæ: ſed corpora humana ſm ſtatum viæ ſunt põderoſa, & grauia ſiue in ſtatu naturæ corruptę, ſiue in ſtatu innocentiæ; ergo non eſſent habilia ad motum, nec ad velox miniſterium: ergo ſi non aſſumunt corpora niſi propter miniſteriũ: ergo non aſſumũt vera corpora humana.

20 RESP. Dicendum, ꝙ corpora aſſumpta ab angelis non habent verã formam, & complexionem corporũ humanorum, nec etiã organizationẽ completam, ſed ſolum effigiẽ. Et huius ratio eſt duplex. Vna quia nõ cõpetit angelis tale corpus ad miniſterium, ſicut nunc vltimo oſtẽſum eſt. Alia ratio eſt, quia angelus nõ poteſt educere formam naturalẽ in eſſe niſi adiutus a virtute naturæ, ſicut habitum fuit in ꝓcedenti diſtinctione. In virtute aũt naturæ eſt producere corpora oĩum animalium: verumtamẽ aliter, & aliter. Ad quædam.n. educẽda ſufficit cauſa vniuerſalis ſine adiutorio agentis particularis conſimilis in ſpecie naturæ, cuiuſmodi ſunt animalia, quæ generantur per putrefactionẽ. Quædam aũt ſunt ad quę nõ ſufficit niſi adiuuetur ab agente conſimilis ſpeciei ſicut corpora aialiũ, q̃ ꝓducunẽ ſolũmodo p ꝓpagationẽ, & iſtud planũ eſt ad ſenſum. Si autẽ q̃ratur rõ huius. Prima eſt diuina inſtitutio ſm quã eſt limitatio in virtutibus, & naturis rerũ, & hoc ſm legẽ quã indidit eis ab initio. Vnde ſicut dixit, germinet terra herbã virentẽ, nõ dixit, ꝙ germinaret hoĩem. Homini aũt dixit, ꝙ ſe multiplicaret, ſic terra germinat herbã, & homo gñat hominẽ. Hæc aũt lex, ſiue inſtitutio nõ eſt abſq; rõne: quia quędã ſunt aĩalia imperfecta tam in organizatione, quàm in duratione: quædam vero perfecta vtroque modo. Quia vero q̃dã corpora aialiũ ſunt imperfecta & i organizatione, & in cõpletione;

ideo nõ indiguerũt agente tantę virtutis: ſed potuit virtus ꝓductiua ipſorũ dari terrę tanq̃ matri, & ſoli tanq̃ patri, cum adiutorio aliorũ corporũ ſimpliciũ ta elementariũ, q̃ cœleſtiũ. Quia vero ſunt imperfecta duratione, & aliquando pereunt: ideo oportuit hoc cõmunicari agenti alterius naturæ, quia ad hoc data eſt vis generatiua reb⁹, vt dicit Philoſophus: vt ꝑpetuentur in eſſe. Econtrario eſt de aialibus vtroq; modo ꝑfectis: & ideo virtus ꝓductiua ipſorũ maiorẽ exigit actualitatẽ, & rõ ſeminalis cũ maiori difficultate ꝑficitur in actu: ideo maiori idiget adiutorio. Illa igĩ aĩalia, ſiue corpora eorũ, q̃ ad primũ genus ſpectant educi poſſunt ab angelis mediante naturæ adiutorio velociter, & quaſi ſubito: veraciter tamen, quia ꝑ vim naturæ. Sed aialia, & eorum corpora, quæ ſpectant ad ſm genus, educi non poſſunt veraciter niſi cũ auxilio naturæ, & cũ diuturnitate, & tẽpore: & qm̃ aſſumptio corporum ab angelis eſt velociter, & quaſi repẽte: ideo vera corpora humana non aſſũmunt, quia non pñt illa per ſe formare veraciter, & cũ alterius adiutorio non pñt facere, ꝙ exeant in eſſe velociter: & eſto ꝙ educerẽtur: adhuc nõ cõpeterent ſicut tactũ eſt in obiiciendo, tum ꝑꝑ appetitum quem haberent ad animam rationalem, tum propter grauitatem: quę duo repugnãt fini illius corporis. Nã ſi haberet animam rationalem: non eſſet competens ſignum ad apparendum. Si haberet grauitatẽ, nõ eſſet cõpetẽs inſtrumentũ ad operãdũ maxime ad motũ, non eſſet etiã cõpetens habitaculũ ad inhabitandum. Concedendę ſunt igĩ rõnes ꝓbantes, ꝙ angeli nõ aſſumunt vera corpora humana, ſiue boni, ſiue mali.

Ad illud qđ obiicitur in contrariũ, ꝙ eſt ibi error, & deceptio. Dicendum; quòd falſum eſt, quia non aſſumunt illa corpora vt oſtendãt ſe eſſe homines: & veros homines; ſed vt oſtendant ſe rõnales: & quoniam illa corpora ſignant illos eſſe rõnales, & ad hoc formata ſunt finaliter: ideo vera ſunt, quãuis non ſint vere hu- 21

N mana

Sco. vr̃ tenere quòd pñt aĩa-mere corpora mortua.

mana, ſicut in primo libro dictũ fuit
22 de igne, & columba. AD illud quod
obiicitur, ꝙ eſt ibi organizatio, &
æqualis cõpletio. Dicendũ, ꝙ falſum
eſt: non.n. eſt ibi vera organizatio,
quæ competit corpori humano, quæ
quidem eſt à virtute formatiua cum
ſeminibus delata, ſed potius quædam
lineamentorum protractio ſm illius
cõformitatem, & hæc non ſupponit
æqualitatẽ cõplexionis; quia talis ꝓ-
tractio põt fieri ab artifice in ligno, &
lapide, nec quæcũq; qualitas mixtio-
nis eſt illa, q̃ facit ad veritatẽ huma-
ni corporis: ſed illa q̃ habet virtutẽ
ſpecificatiuã hoĩs cõpletiuã, & dire-
23 ctiuã. AD illud qđ obiicitur, ꝙ corp⁹
humanũ eſt in rõnibus ſeminalibus,
iam patet rñſio, q̃ quis ſit ibi, nunq̃
tñ educitˀ niſi cõcurrat virtus agẽtis
exterioris, quæ reſidet in lũbis viri,
& matrice mulieris: & ideo ſine his
nunq̃ põt illa rõ ſeminalis ad actum
perfectũ educi. Et ſi obiiciatˀ, ꝙ põt
diſponere diſpoſitione remota, &c.
Dicendũ, ꝙ illud habet locũ vbi di-
ſpoſitio remota ſit neceſſaria ſola in-
tenſione: tunc.n. ſufficit virtutis acti
uę cõtinuatio, & intenſio: non autẽ
qñ requiritˀ nouę formę, vel alterius
formæ ſm ſpeciẽ operatio: & ſic eſt
24 in propoſito. AD illud qđ obiicitˀ, ꝙ
indifferẽter ſe hẽt angelus ad oĩa cor
pora aĩaliũ. Dicendũ, ꝙ & ſi hoc ve-
rũ ſit de ipſo angelo in ſe, non eſt tñ
verũ de virtute naturæ, ex cui⁹ adiu-
torio angelus operatˀ: & ideo ſicut an
gelus ꝑ ſe nõ põt educere corpus hu
manum, ita nec corp⁹ alicuius aĩalis:
& ſicut natura q̃dã põt faciliter, q̃dã
cũ maiori difficultate, vt pri⁹ viſum
eſt: ſic & angelus ipſius virtute adiu-
25 tus. AD illud, qđ obiicitur, ꝙ põt in
magis nobile. Dicendũ, ꝙ illud non
hẽt ſemꝑ veritatẽ, quia hõ põt gñare
hoĩem, q eſt nobilior, & nõ põt gña-
re aſinũ: maxime aũt tunc deficit, qñ
res nobilior eſt facilioris ꝓductionis
ſicut frequẽter cõtingit, & ſic ĩ ꝓpo-
ſito: nã facili⁹ educitˀ aĩa vegetabilis,
ſiue ſenſibilis aĩa ꝑ putrefactionem
educti, quam educatur, & organize-
tur verum corpus hominis:

Potes dicere, ꝙ eſt vera, de illis, q̃ ſunt eiuſdem ordinis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angeli aſſumunt corpora elementaria, præſertim aerea cũ aliqua alterius elementi imperfecta miſtione miſta, terrei, vel aquei vaporis, non tamen perfecte miſta.

DE corpore aſſumpto ex parte principii materialis. Et quæritur vtrũ corpus illud quod aſſumit angelus fiat de natura cœleſti, an elementari. Et quòd ſit de natura cœleſti videtur. Finis imponit neceſſitatem his quæ ſunt ad finem. ſed angelus aſſumit corpus ad ſui ipſius oſtenſionem: cum ergo angeli per naturam ſint lumina, debẽt ergo aſſumere corpora de materia lucis, ergo de natura cœleſti. Item. Organum, ſiue inſtrumentum debet cõformari mouenti, ſiue motori: ſed angelus aſſumens corpus, vt inſtrumẽtum, eſt immutabilis, & impaſſibilis, & incorruptibilis ꝑ naturã: ergo cum de corpus aſſumptum formatur, debet eſſe icorruptibile, & impaſſibile: tale autem nõ eſt niſi corpus cœleſte: ergo &c. Item. Locus maxime competens angelo eſt corpus cœleſte, vt cœlum: ſi ergo angelus in corpore aſſumpto locatur tanquam in habitaculo, videtur, ꝙ corpus illud ſit ſumptum de cœlo, aut non cõpetit ipſi angelo. Item. Corpus aſſumptum aut eſt de natura cœleſti, aut elementari. Si de natura cœleſti: habeo ꝓpoſitũ. Si de elementari aut graui, aut leui: Sed ſi eſt de graui, cum difficultate mouetur ſurſum: ſi de leui, violenter mouetur deorſum. Ergo ſi neutrum horum competit velocitati angelicę: corp⁹ qđ aſſumunt nõ eſt elemẽtare: ergo corpus cœleſte. Item. Si eſt elementare, aut eſt mixtum, aut ſimplex. Si ſimplex: ergo non eſt aptũ ad colorẽ, nec ad effigiẽ, nec ad organizationẽ. Si mixtum: ergo cum corpus mixtum ſit reſolubile, & corruptibile: videtur, ꝙ ſicut corpus humanum ex

Ad opp.

ſepara-

ſeparatione animæ fit putridum, ſic & corpus angelo aſſumptum, quod apparet eſſe falſum: reſtat ergo, quòd non eſt corpus elementare: ſed eſt elementare, vel cœleſte: ergo &c. Item. Si eſt corpus elementare, habet contrarium ſiue ſit ſimplex, ſiue ſit mixtum: ergo ſi tranſeat per regionem ignis: videtur, quòd quicquid eſt in eo humidum conſumatur. Si vero per regionem aquæ, quicquid eſt in eo igneum extinguatur. Quòd ſi hoc conſtat eſſe falſum: ergo ſi angelus ſine læſione pertranſit regiones omnium elementorum cum corpore aſſumpto, conſtat illud non eſſe de natura elementari, vel cœleſti: ergo &c. Ad oppoſitũ arguit ſic. Primo auctoritate. Greg. ait enim ſic. Nunquam Abraam angelos videre potuiſſet, niſi corpus ex aere aſſumpſiſſent. Et Beda de natura rerum. Angeli ad nos venientes corpus ex aere ſumunt. Item ratione ſic. Angeli aſſumũt corpora maxime propter motũ, & diſcurſum: ſed corpus cœleſte non eſt habile ad motum rectum, ſed circularem: ergo non cõpetit in miniſterio angelico aſſumere corpus de cœlo. Item. Angelus aſſumit corpus ad apparendum, & hoc in humana effigie: ſed corpus cœleſte nec eſt terminatiuum viſus, nec eſt figurabile: ergo non videtur ad conſtitutionem corporis aſſumpti ab angelo tunc habile. Item. Si aſſumit corpus de cœlo: cùm non aſſumat de toto, aſſumit de parte: ergo ſeparat, & diuidit partem cœli a toto: ſed omne diuiſibile eſt corruptibile: ergo videtur, quòd natura cœleſtis ſit corruptibilis: ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. Item. Si aſſumit corpus de cœlo, cùm aſſumat partem quam fert deorſum ſecũ, aut aliquid ſubintrat locum eius, aut nihil. Si nihil: ergo remanet vacuũ. Si aliquid, aut oportet illud de nouo creari, aut oportet corpus illud rarefieri: ſed ſi hæc omnia ſunt inconuenientia; patet &c. Item. Angelus Sathanæ frequenter ſe transfigurat in angelum lucis: & tunc cõſtat, quod aſſumit corpus ita pulchrum, ſicut & angelus bonus: ſed dæmones nõ aſſumunt corpora de natura cœleſti, quia vſque ad illã nõ conſcẽdunt, ſed ſolũ de natura elemẽtari: ergo ſimiliter videtur quod & angeli boni. 26

Fundamenta.

RESP. Ad horum intelligentiã eſt notandum, quòd circa hoc diuerſæ fuerunt ſapientium opiniones. Quidam enim dicere voluerunt, quod angeli aſſumunt corpora ex natura elementari: ita tamen, quòd non ex vno tantum, ſed ex omnibus ſimul mixtis, aliquo tamen eorum prædominante: vnde dicunt corpus illud ab angelo aſſumptum eſſe vere corpus mixtũ: quãuis non ſit vere corpus humanũ. Illã aũt formam mixtionis dicunt eſſe ab angelo tanquam a præparante ſolum, ſed a dño tanquam a dãte, dante inquam non per creationem, vel infuſionem, ſed per intrinſecam operationem ſm quod, dictum eſt ſupra, quod indidit rebus naturam, & virtutes ſeminarias, ſm quas deo cooperante cunctæ naturales formæ producuntur in eſſe: ſed cum corpus illud quaſi repẽte formet, & deſtruat: aliis non videtur probabile, quod ſit plena mixtione mixtum: maxime cum in eius reſolutione nõ appareat tpis lõgitudo, nec putrefactiõis corruptio: & ideo dixerunt, quod corpus illud eſt de natura elemẽtari ſimplici, ex qua dicunt illud corpus aſſumptum formari hoc modo. Natura in elementaris ex qua corpus ſibi format angel9, eſt aeris elementum, quod de ſui natura eſt rarefactibile, & condenſabile ſi adſit virtus, quæ hoc poſſit. Vnde ſicut nunc videmus aquam ſolidari in cryſtallum, vel glaciem ex frigore: ſic contingit aliqua virtute occulta, quæ non latet angelos, aerem condenſari poſſe ſecundum plus & minus ad voluntatem angeli operantis: hoc autem corpus, dum condenſatur poteſt ſuſcipere figuram, & effigiem: & ita corpori organico effici conformæ. Poteſt nihilominus in vna parte cõdenſari plus, in alia minus, in alia minime, & ſic conformari neruo, oſſi, & carni. Poteſt etiam vna ſui parte intercipere plus de luce, in alia minus, & in alia minime, & ſecundum hoc habere in ſe diuerſos colores: & ita

Hanc ſententiam ſequitur Scot. hoc in loco quo ad illud, quod ſit impleta mixtio.

corpori humano effici quaſi in oib⁹
conforme, quãuis nõ ſic in ſuis prin
cipiis multiforme: & tñ idoneũ eſſe
inſtrumentum ſignum,& habitacu-
lũ,vt ab angelo aſſumat: ſed adhuc,
quia hoc difficile eſt intelligere, quõ
ex aere,ſiue alterius elementi cõmi-
xtione fiat corpus ſolidum,& diuer-
ſis coloribus coloratum,cum colores
ꝓducere non ſit artis, niſi mediante
auxilio naturæ: ideo tertia via videt
adhuc eſſe probabilior.ſ.ꝙ corpus
aſſumptum ab angelo corpus elemen
tare eſt: non quia ſit ex quatuor ele-
mentis plena mixtione cõmixtum,ſi
cut corpus complexionatum,nec qa
ſit ex puro,& ſimplici elemento for-
matum: ſed quia principaliter forma
tur ex aere cum aliqua admixtione al
terius elementi. Sicut videmus in nu
be,quæ non eſt corpus plene mixtũ,
habet.n.in ſe naturas plurium elemẽ
torum: per hunc modum; & corpus
ab angelo aſſumptum principaliter
ab aere intelligitur eſſe formatum,
concurrente ad hoc natura alicuius
vaporis terrei,vel aquei, qui quidem
faciat tam ad varietatem condenſa-
tionis, q̃ ad multiformitatẽ coloris:
hanc aũt non oportet angelũ de lon-
ginquo mendicare: cũ aer ꝓ magna
ſui parte ſit cõmixtus vaporibus. Et
hanc poſitionẽ mediã inter vtrãque,
tanq̃ ex vtraque conſtitutam ad præ
ſens poſſumus ſuſtinere.

AD quæſtionem igitur propoſi-
tam reſpondendum breuiter. Quòd
angelus tam bonus, q̃ malus aſſumit
corpus ex natura non cæleſti: ſed ele
mentari, non ſimplici, nec plene cõ-
Nõ ꝓbãt mixta: ſed medio modo, vtpote ex ae
ſatis Scot. re vaporabili: angelus tñ mal⁹ ex par
hæc. te inferiori, bonus vero ex parte ſupe
riori, non inq̃ ſuperiori in qua nulla
reperiatur natura alterius elementi:
ſed ſuperiori comparatione, & reſpe
ctu eius partis de qua aſſumunt cor-
pora angeli mali: ideo concedendæ
ſunt rõnes, ꝙ corpora ab angelis aſ-
ſumpta non ſint de natura cæleſti:
27 ſed elementari. AD illud quod obii-
citur; ꝙ angelus aſſumit corpus ad
ſui oſtenſionem. Dicendũ, ꝙ angelus
non tantùmodo oſtendit ſe penes di-
gnitate,ſiue nobilitate ſua,ſed etiam
idoneitate ſigni, & neceſſitate ex par
te noſtra. Licet igit. eius dignitas ois
corporis nobilitatem præcellat, quia
tñ corpus elementare ſufficit ad eius
manifeſtationem ſm ꝙ noſtra exigit
indigẽtia, & ad hoc eſt idoneũ, vt ſit
corporis organici materia: ideo ma-
gis cõpetit, vt angelus de ipſo ſumat
corp⁹, q̃ de cæleſti natura. AD illud 28
qđ obiicit, ꝙ inſtrm debet cõforma-
ri motori. Dicendũ, ꝙ verum eſt, qñ
organum, ſiue inſtrm eſt ei perpetuo
coniunctũ: ſed qñ coniungit ſolum
ad tps, ſufficit vt ſibi pro opportuni-
tate loci, & tpis, & opis conformet:
& ſic eſt in propoſito reperire. AD 29
illud qđ obiicit, ꝙ angel⁹ locatur in
corpore aſſumpto tanq̃ in habitacu-
lo, iam patet reſponſio: quia non eſt
habitaculum debitum angelo quan-
tum ad excellentiam ſuę dignitatis,
ſed quantum ad indigentiã noſtrę in
firmitatis. Et qm ſtatus noſtræ infir-
mitatis plus conformat elementaris
natura, q̃ cæleſtis: ideo & ſi habitacu
lum cæleſte plus cõpetat angelo ad
contemplandũ, tñ habitaculũ ex cor
pore elementari plus cõpetit angelo
ad miniſtrandũ. Item. Ad illud quod 30
obiicit, aut eſt corpus graue, aut leue.
Dicẽdũ, ꝙ nec ſimpliciter graue, nec
ſimpliciter leue: tũ quia ex aere, tũ q̃a
ex aere cõmixto vapori: & ideo eſt ha
bile ad motum ſecundum om poſi-
tionem, quod non eſſet ſi eſſet cor-
pus ſimplex ponderoſum, aut leue.
Ad aliud iam patet reſponſio, quia 31
nec omnino ſimplex, imo quodam-
modo mixtum, vt cõpetat colori, &
organizationi, nec adeo mixtum eſt,
vt ſubiaceat putrefactioni; ſed mediũ
tenet, vt prędictũ eſt. Ad illud quod 32
obiicitur, quòd patitur a contrario.
Dicendum, quòd ſicut formatio illi⁹
corporis quamuis ſit ex adiutorio na
turæ, tamen principaliter eſt a virtu
te ſpiritualis ſubſtantiæ propter hoc,
quod effigies illius corporis plus eſt
artificialis, quam naturalis: ſic & cõ-
ſeruatio illius corporis eſt a virtute
angelica. Vnde ſicut ſua virtute abſq;
manibus corpus illud effigiat, ſic ſua
virtute protegit, & conſeruat, & ipſo
deferente

deſerente redit corpus ad præiacentem materiam. Ideo ſicut eius conſeruatio non pendet ex ſimili, ita nec corruptio fit a contrario.

Artic. 3 Conſequenter quæritur de tertio, ſcilicet quas operationes exercet angelus in corpore aſſumpto. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur vtrum ibi exerceat operationes animæ, ſeu potentiæ vegetatiuæ. Secundo vtrum ibi exerceat operationes potentiæ ſenſitiuæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO,

Angelus in corpore aſſumpto naturales, neque vitales operationes exercet, cum generatiuam, neque vegetatiuam non habeat virtutem, licet aliquo modo iis conformes, & ſemiplenas habeat functiones.

Ad opp. VTRVM angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes animæ vegetatiuæ. Et videtur tam de bonis, quàm de malis, quod ſic. De bonis: Cibari, ſiue comedere eſt actus ſpectans ad potentiam vegetatiuam: ſed hunc actum exercent angeli in corpore aſſumpto, ſicut probatur ex eo quod ſcribitur Gen. 18. vbi Abraam expoſuit angelis cibaria, & (ſicut ibidem legitur) comederunt. Item. Non decet nuncios veritatis falſis oſtenſionibus decipere oculos hominis intuentis: ſed angeli apparentes comederunt cum his, ad quos mittebantur, ſicut frequenter legitur in ſcriptura: ergo vere cibabantur: ſed iſte eſt actus vegetatiuæ potentiæ: ergo &c. Item. Lingua cōgruit in duo opera naturæ in locutionē, & cibationē: ſed angeli in aſſumptis corporibus per linguā vere, & proprie loquebantur: ergo vere cibabantur: redit ergo idem quod prius .ſ. quod boni angeli in aſſumpto corpore vegetatiuæ potentiæ actum exercent. Item. Hoc ipſum oſtenditur de malis. Generare enim eſt actus potentiæ vegetatiuæ: ſed dæmones mediantibus corporibus aſſumptis generāt, ſicut dicit Ioſephus narrans illud quod ſcribitur Gen. vi. de generatione gigantum. Videntes filii dei: ergo &c. Item. Cōmunis opinio eſt de Merlino, quod generatus fuit a dæmone incubo: ſed ſi hoc dæmon incubus non potuit niſi mediante corpore aſſumpto, ergo idē quod prius. Item. Actus ordinatus ad generationē eſt per mixtionem cum ſexu fœmineo, vel virili: ſed dæmon ſuccubus ſe viro ſubiicit ſubiectione, in qua eſt effuſio ſeminis. & dæmon incubus mulieri incumbit: ergo videtur, quod ſi poſſunt coire, quòd poſſint etiam generare: ergo in aſſumpto corpore exercent actum potentiæ vegetatiuæ. Ad oppoſitum arguitur ſic, & oſtenditur, quòd bonis angelis non cōpetat actus cibandi. Scribitur enim Thobie vltimo. & eſt verbū Raphaelis angeli. Videbar vobis quidem comedere, & bibere: ego vero cibo & potu inuiſibili vtor: ergo non vere angelus comedebat cibum corporalem, & ſi videretur comedere. Item. Vbicunque eſt vera cibatio, ibi eſt deperditi reſtauratio: ſed in corporibus aſſumptis ab angelis nulla fit deperditio, quia nō eſt ibi caloris conſumptio: ergo &c. Item. Vbi eſt vera cibatio, ibi eſt ſeparatio puri ab impuro: hoc aūt non facit angelus beatus in corpore aſſumpto: ergo &c. Item, quòd malo angelo non competat generatio videtur. Quia generatio eſt ſimilis in ſpecie: ſed dæmon aſſumens corpus non aſſimilat homini, ſed dæmoni: ergo nō generat hominem: ſed ſi generat, generat dæmonem, quod patet eſſe falſum: ergo &c. Itē. Ad hoc, quòd fiat generatio, neceſſe eſt ſm medicos, quod concurrat triplex ſpiritus, naturalis, vitalis, & animalis: ſecundum Philoſophum triplex calor, videlicet calor animæ, calor cœli, & calor elemēti: ergo cum dæmon nec ſpiritum animalem, nec calorē animalem in corpore aſſumpto poſſit habere, videtur quòd nullo modo poſſit generare. Item. Generare non eſt actus animæ Fundamenta.

& corporis,ſed coniun. . . ſed ex dæmone,& corpore non fit vnum:ergo nunquam poteſt per corpus exire in actum generandi.

RESP. Dicendum, quod ſpiritus angelicus ſiue bonus, ſiue malus in corpore aſſumpto nō habet operationē animæ vegetatiuæ, nec quantum ad cibationem, nec quantum ad generationem: quia non habet vim nutritiuam, nec habet vim generatiuam: habet tñ aliquo modo operationes his conformes, licet non plene, & hoc patet ſi attēdatur natura cibationis, & generationis. In cibatione enim eſt cibi ſumptio,& conſumptio: eſt nihilominus conuerſio, & vnio, & quantum ad primum competit angelo in corpore aſſumpto cibatio, ſiue comeſtio non ſimulate,ſed vere:quia cibum,ſiue appoſitum vere ſumebāt & conſumebant: veruntamen cibus aſſumptus eorum indigentiam, vel deperditionē non reſtaurabat, quia talis cibatio ex potentia non ex indigentia eſt in angelis: his vero,qui vegetantur non tantum eſt potentia, ſed etiam indigentia. Et hoc eſt quod dicit Aug. quod ſicut aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter radius calefaciens: ſic aliter competit cibatio homini,aliter competit angelo, ſiue aliter homini viatori, aliter beato. per hunc etiam modum circa actum generationis in aliquo conformatur ſpiritus aſſumens corpus, in aliquo vero non. Nam in actu generationis & eſt ſeminis conſtitutio ſm neruos, & virtutes,& calores tali ſpeciei cōpetētes: & eſt ſeminis ſic perfecti trāſfuſio,& ſuſceptio. Primum eſt ſolius illius,cui deus dedit vim ꝓpagatiuā: & hoc nullo modo cōpetit dæmonibus aſſumentibus corpus. Scdm vero .ſ.ſeminis ſuſceptio, & trāsfuſio pōt eis competere. primo.n.ſuccumbunt viris in ſpecie mulieris, & ex eis ſemen pollutionis ſuſcipiūt, & quadā ſagacitate ipſum in ſua virtute cuſtodiunt,& poſtmodum deo permittente fiunt incubi, & in vaſa mulierum transfundūt, ex qua trāſfuſione homines generari pñt. His viſis facile rñdet ad qōnē ꝓpoſitā,& ad argumēta.

Conſentit Scot. diſt. præſenti.

AD qōnem, quia ſimpliciter conceditur, quod nō hñt opera potentiæ generatiuæ,& vegetatiuæ, quæ ſunt generare, & alimento vti, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ: hñt tñ aliquas operatiōes his cōformes, non in toto, ſed in parte,& hoc probant rōnes ante oppoſitum inductæ, oſtendentes .ſ. quod angeli boni comedūt, & quod mali generant. Verum eſt.n. quod boni angeli cibum ſumpſerunt; ſed non ad ſuam refectionem,ſed ad dātium conſolationem: & ideo nō erat ibi error, nec deceptio, nec illuſio, quantū erat ex parte ipſorum angelorum: licet aliquis ignorans naturam illorum poſſet ex hoc accipere occaſionem opinandi falſum, & ſic patet reſponſio ad tres rationes primas. Concedendum eſt etiam, quod dæmones ſm viam prædictam ſemen poſſunt ſuſcipere,& trāſfundere, ſi deus permittat: ſed non poſſunt alimentum in verum ſemen per propriam virtutem conuertere: ideo dicuntur quodammodo generare, ſicut oſtendunt tres rationes ſequentes. Attamen vltima ratio non cogit: plus.n. eſt generare, q̄ coire: & ideo non ſequitur, ſi poſſunt coire cum muliere, quod propter hoc poſſint eam impregnare,vel ex ea prolem generare. 34

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus in corpore aſſumpto operationes potentiæ ſenſitiuæ non exercet,cū corpus non ſenſificet, licet motricis virtutis operationes in ipſo exerceat.

VTRVM angeli in aſſumptis corpib⁹ habeāt operationes cōuenientes potentiæ ſenſitiuæ,& quod ſic v.ſ. Idē eſt pricipiū mot⁹, & ſenſus, ſicut dicit Phs: ſed angel⁹ corpori aſſumpto dat motū, ergo & ſenſum. Itē. Sicut angelus aſſumit corp⁹ hñs organa apta ad motū, ita aſſumit corp⁹ hñs organa apta ad ſenſum: ſicut.n. corp⁹ illud aſſumptum hēt manus,& pedes, ita hēt oculos,& aures: ſed or-

Ad opp.

1. de generatio. 34

ſed organa ſentiendi ſine ſenſu ſunt inutilia: ergo ſi non fruſtra aſſumit illa organa, vt ꝙ illa ſenſificet, & ꝑ illa ſentiat. Item. Quod habet operationem conſequentem proprium ſpeciei, habet operationem conſequentem proprium generis: ſed ſicut proprium hominis eſt riſibile, ita ꝓpriũ animalis eſt eſſe ſenſibile: ergo ſicut angelus in corpore aſſumpto poteſt ridere, vel lugere, ſic & poteſt videre, & audire. Item. Angelus de natura ſua, aut habet ſenſum, aut nõ habet. Si non, cũ ſenſus ſit cognitiuus particulariũ, nõ cognoſcit particularia, quod eſt plane falſum. Si vero ſenſus habet, cum ſenſus ſit potẽtia, qua mediante ſenſificantur organa corporalia: patet &c. Itẽ. Angelus exiſtẽs in corpore aſſumpto cognoſcit hæc ſenſibilia: aut igitur potentia immateriali; aut potentia, quę ita ſit alligata corpori. Si potentia immateriali: ergo ita bene cognoſcit diſtans, ſicut propinquum: igitur angelus, qui eſt Romę audit nos loquentes Pariſiis: ergo non indiget moueri, & diſcurrere: ꝙ ſi hoc eſt falſum, reſtat, ꝙ illa cognoſcit potentia, quæ eſt corpori proportionabilis, & concernit determinatam diſtantiam, ſi ergo iſta eſt ſenſus: patet &c. Item. Nihil patitur a corpore, niſi ſenſum habeat corpori proportionabilem; ſed angelus crematur ab igne: ergo ſi ſenſus eius poteſt pati a corpore, multo fortius poteſt per corpus ſentire, cũ per naturã magis ſit natus in corpus agere, quam a corpore, pœnam ſuſcipere. Item. Angelus aſpiciens me in aſſumpto corpore, ſuſcipit in oculo meo ſimilitudinem: & cũ oculus ſit corpꝰ peruiũ, & terſum, vlterius de ſua multitudine iudicat, hoc planum eſt: ſi ergo ad ſenſum nihil plus requiritur quam receptio, & iudicium: videtur ꝙ ſentiat per corpus aſſumptum. Ad oppoſitum. Senſus præſupponit vitam, ſed angelus corpus aſſumptũ nõ viuificat, ſicut probatum eſt ſupra, ergo nec ſenſificat: ergo ꝑ ipſum nõ ſentit. Item. Senſus præſupponit actũ vegetatiuę; ſed angeli in aſſumptis corporibus non habent opera vegetatiuę: ergo nec opera ſenſitiuę. Itẽ, ſi angelus ſentiret per corpus, cum ſenſus ille, qui ſit mediante organo corporali ſit naturę corporeę alligatus: angelus natus eſſet, ſicut & anima per naturam vniri corpori: ergo quando non haberet corpus, non haberet eſſe perfectum. Item. Si angelus ſentiret per corpus, cum ſentire ſit actio coniuncti, angelus ſuas operationes miniſteriales cõmunicaret corpori; ergo deberet cõicare pœnam, & gloriam, quod falſum eſt. Itẽ, Sentire eſt proprium animalis: ergo nulli competit ſentire, niſi cui competit eſſe animal: ſed hoc nullo modo cõpetit angelo: ergo &c. Item. Si ſentire eſt mediante organo corporeo, ergo non cognoſceret hominem clauſo oculo, nec cognoſceret hominẽ a tergo, nec cognoſceret hominem in obſcuro: quę omnia cum ſint falſa, reſtat ꝙ angelus in aſſumpto corpore non habet opera competentia potentiæ ſenſitiuę: quęritur igitur, quę opera conueniant, vel exerceantur ab angelo in corpore aſſumpto.

Fundamenta.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod cum anima vniatẽ corpori, vt perfectio, & motor: quædã ſunt operationes, quæ conſequuntur ipſam aĩam in corpore, vt eſt motor: quędam vt perfectio, quædam partim ſic, & partim ſic. Differenti autem modo exercet anima ĩ corde operationes quæ ſequuntur ipſam vt motorem, & vt perfectionem. Nam operationes quę conſequuntur animam vt motorem, ſic exercet per corpus: quod illas eaſdem exercet in corpus, quia non ſolũ mouet alia corpora, ſed etiam corpus propriũ. Operationes vero quæ conſequuntur animã in corpore vt eſt pfectio, ſic exercet anima in corpore per corpus, quod exercet eas cum corpore, ſicut patet. Anima clauſo oculo corpus aliquod videre non poteſt. Tertias autem operationes exercet in corpore quaſi vtroque modo, & ideo primæ competunt animæ vt eſt hoc aliquid, & motor differens a mobili, ſecundæ vero vt eſt forma iuncta materiæ. Quoniã igitur angelus vnitur corpori aſſum- 35

pto non vt perfectio, ſed vt motor: iõ
primas operationes exercet plene in
eodem corpore, ſecundas minime, ter
tias vero quodã modo ſit, quodã mo-
do non. Et hoc melius patet ſi deſcen
damus exemplificãdo. Motus ꝓgreſſi
uus, ſiue quicunque alius ſit membro
rum exteriorum eſt ab anima in cor
pore vt eſt motor, vel motrix, & ideo
competit angelo: ſentire vero per or-
gana corporis competit animę vt eſt
illorum organorum perfectio. Sicut
enim anima pficit totum corpus, ita
viſus, ſiue potentia viſiua perficit ocu
lum, & hæc non competit angelo in
corpore aſſumpto. Ridere vero ẽ ope
ratio quæ partim competit animæ vt
eſt motor, partim vt eſt perfectio. Ibi
enim eſt quædã cordis exhilaratio:
& hæc eſt ab anima vt eſt perfectio.
Eſt etiam ibi quædam genarum mo-
tio, & hæc eſt ab anima vt eſt motor;
ratione primi non conuenit angelo,
ſed ſolum ratione ſecundi. Ex hoc pa
tet reſponſio ad quæſtionem propoſi
tã. Si enim vocentur opera potentiæ
ſenſitiuæ ipſi actus ſentiẽdi per orga
na, ſic breuiter dicendum, ꝙ angelus
non exercet ea per corpus aſſumptũ.
Si autem extendantur opera potentię
ſenſitiuæ ad ea quæ ſunt ab anima vt
mouẽte, ſic communicat ea corpori.
Rationes igitur probantes angelum
non ſenſificare corpus aſſumptũ con
cedendæ ſunt.
36 AD illud vero quod primo obij-
citur in contrarium, quod idem eſt
principium motus, & ſenſus. Dicen-
dum, quod Philoſ. loquitur in ani-
malibus, in quibus vult quod cor ſit
principium ſenſus, ſicut & principiũ
37 motus. AD illud quod obijcitur,
quod corpus illud habet organa ap-
ta ad ſentiendum. Dicendum ꝙ ange
lus non tantũ aſſumit corpus huma
num vt inſtrumentum ad operandũ,
ſed etiam vt ſignum conueniens ad
ſe oſtendendũ: & quia corpus carens
organis debitis homini, non eſſet cõ
ueniens angelici ſpiritus oſtenſiuũ,
ideo corpus habens omnia organa aſ
ſumit, non ad ipſorum organorũ ſen
ſificationem, sed potius ad ſui ipſius
38 oſtenſionem. AD illud quod obij-
citur quod communicat corpori ope
rationem conſequentem ſpeciem &c.
Dicendum quod ridere non eſt actus
cõſequens ſpeciem hominis, prout di
cit motum ſolum genarũ exteriorũ,
quia ſic conſequitur animã vt moto
rem: ſed prout cũ hoc dicit aliquem
actum interiorem qui conſequitẽ exi
ſtentiam animæ in corpore vt eſt per
fectio, hoc autem modo non compe-
tit angelo, ſed ſolum primo. AD il 39
lud quod obijcitur, quod angelus ha
bet ſenſum, qꝛ cognoſcit ſingularia.
Dicendum quod ſentire poteſt acci-
pi communiter, proprie, & magis ꝓ-
prie. Communiter ſentire idem eſt ꝙ
rem vt pñtem cognoſcere, ſecundum
quem modum accipit Aug. ad Pauli-
nam in lib. de videndo deo. Secundo
modo ſentire idem eſt quod rem vt
hic, & nunc cognoſcere: & ſic accipit
Boetius cũ dicit, quod ſenſus eſt par
ticularium, & intellectus vniuerſaliũ.
Tertio modo ſentire idem eſt qđ ſpe-
ciem exiſtẽtem in materia præter ma
teriam mediãte organo corporeo ſu-
ſcipere: & ſic accipit Philoſop. in ſe-
cundo de anima, cum dicit quod ſen
ſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum in mate
ria præter materiam. Primis duobus
modis non differt ſenſus ab intelle-
ctu re, ſed rõne tantum: & hoc modo
bene ponitur in angelo, angelus eñ
per ſuam potentiam intellectiuam co-
gnoſcit rem vt præſentem, & vt hic,
& nunc, dirigendo aſpectum ſup ip-
ſam. Tertio vero modo differt poten
tia ſenſitiua ab intellectiua re, & rõ-
ne, & illo tertio modo ſenſus eſt potẽ
tia alligata corpori, & hoc modo ſpi
ritui angelico non conuenit. AD il 40
lud quod obijcitẽ, quod ſi cognoſcat
potentia immateriali, tũc nihil facit
ad hoc diſtantia. Dicendum qđ dum
ſingularia cognoſcit, & ſentit, poten
tia immateriali cognoſcit; aſpectum
tamẽ ſuper rem cognitam dirigit: &
ideo ſi res illa non eſt ei præſens, ſiue
immediate coniuncta, neceſſe eſt vel
virtutem angeli deferri vſque ad ip-
ſam, vel econuerſo: & quoniam tam
virtus angeli quam obiecti eſt virtus
finita, ideo nec cognoſcit, nec poteſt
cognoſcere in quantacunque diſtan-
tia,

Sco. inqꝫ cognitiones illas eſſe intellectiones.

tia, hoc autem non eſt propter virtutis materialitatem, ſicut eſt in ſenſu corporis: ſed propter virtutis finita-
41 tem. AD illud quod obijcitur, quod patitur ab igne. Dicēdum quod illud non concludit ſicut melius oſtendit in iiij. ſenſus enim, & affectus ſpiritualis ſufficit ad ſentiendum verū do-
42 lorem, ſicut oſtenditur ibidem. AD illud quod obijcitur, quod recepit, & iudicat. Dicendum, quod cū iſta duo ſint in ſenſu, videlicet receptio, & iudicium, receptio eſt principaliter rōne organi, ſed iudicium ratione virtutis. In ſenſu aūt corporeo ſic eſt receptio in organo, quod eſt receptio pariter & in virtute, & ſic eſt iudicium virtutis illius in organo, quod non prętar organum, & ideo tam receptio, quam iudicium eſt totius coniuncti. In oculo vero angeli ſic ē receptio in organo, quod non eſt receptio in virtute aliqua illi organo alligata: & ſic eſt iudicium a virtute in organo, quod ēt prætcr organum. Vnde angelus, ita bene perciperet aliquem clauſis oculis, vt apertis, & ideo nō eſt ibi receptio & iudicium ſecundū quod competit ſenſui, ac per hoc non eſt ibi ſenſus exterior. Nec etiam oculis angeli dr̄ oculus niſi æquiuoce, & tale corpus plus habet rationem inſtrumenti, quā organi, licet organi cum poſſit dici propter aſſimilationem quā habet cum corpore naturali: & ſic patet totum.

De poteſtate dæmonum quam habent ſuper corpora humana.

Illud quoque conſideratione digniſſimum &c.

Expoſi. Supra egit Magr̄ de virtute dæmonum, & etiam bonorum ſpirituum reſpectu corporum humanorum ſimilium: In hac parte agit de virtute, & poteſtate dæmonum reſpectu hominum.
Diuiſio. Diuiditur autē hæc pars in quatuor particulas. In prima Magr̄ quærit. In ſecunda determinat per auctoritatem Euangelij, ibi. Quod in homines introeāt &c. In tertia vero explanat per auctoritatem Gennadij, ibi. De hoc autem Gennadius. In quarta, & vltima illam explanat per auctoritatem ...

ritatē Bedæ presbyteri, ibi, Beda quoque ſuper illum locum &c.

AD intelligentiam huius partis ſex incidunt dubitabilia. Artic. 4
Primo ergo quæritur vtrū dæmones habitare poſſint in humanis corporibus. Secundo vtrum illabanē animabus. Tertio vtrum poſſint ludificare ſenſus humanos. Quarto vtrū poſſint cogitatiōes immittere. Quinto vtrum poſſint affectiones incendere. Sexto vtrum poſſint ſcrutari ſecreta noſtræ conſcientiæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dæmones poſſunt in humanis corporibus habitare, commouere, conturbare, & ea obſidere niſi a ſuperiori virtute prohibeantur.

VTRVM dæmones in humanis corporib⁹ poſſint habitare. Et videtur, quod ſic. Quia nullus ſpiritus eijcitur de aliquo corpore, vel habitaculo in quo non eſt: ſed dæmones (ſicut legitur in euangelijs) de obſeſſorum corporib⁹ ſunt eiecti a Chriſto, & ei⁹ apoſtolis: aliquando ergo habitauerunt in eis. Item. Auguſt. de diuinatione dæmonum loquens de dæmonibus dicit. Suadent miris, & inuiſibilib⁹ modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum hominum corpora non ſentientium penetrādo. Sed ſi poteſt corpus penetrare, cum poſſit ibi quieſcere, poteſt & inhabitare. Item. Conſtans eſt quod aliqui a dæmonibus obſidentur: ergo obſeſſi dicunt aut quia dæmon habet in eis effectum, aut quia eſt ī eis ſm̄ ſubſtantiam. Si quia habet in eis effectū: ergo omnes peccatores eſſent obſeſſi a diabolo, quod falſum eſt: ergo quia ſunt in eis ſecundum ſubſtantiam, obſeſſi dicuntur: ergo habitant in ſuis corporibus. Item. Nullū corpus poteſt præbere obſtaculum ſpiritui: ergo ſi dæmones ſpiritus ſunt, nullum corpus eſt eis obſtaculum: ergo ſicut lumē penetrat aerē, ſic ve in profun-

Funda-menta.

profundum,& ibidem manet,ſic ſpiritus dæmoniac⁹ corpus humanum ſubintrare poteſt per totũ:ergo ſi nõ expellatur ab agente maioris potentiæ,vt quod ibi poſſit inhabitare. Ad

Ad opp. oppoſitum arguitur ſic. Super illud Abacuc ij. Dominus in templo ſancto ſuo.gl. Simulacris aſſidere pôteſt immundus ſpiritus, intrinſecus eſſe non poteſt: ergo ſi nõ poteſt in ſimulachris,multominus nec in corporibus humanis. Item. Beda dicit,& Magiſter adducit in litera ſuper illud actu.v. Cur ipleuit ſathanas cor tuũ? Implet ſathanas cor alicuius nõ quidem ingrediens in eũ, nec in ſenſum eius:ergo non videtur quod dæmon ingrediatur ſm ſubſtantiam corpus alicuius hominis. Item. Anima vnit corpori vt motor,aut vt pfectio: ſed quia coniungitur vt perfectio,impoſſibile eſt in eodem corpore eſſe alĩ naturam perficientem:ergo cum coniungatur vt motor,impoſſibile eſt in eodem corpore eſſe alium ſpiritum vt mouentem:ſi ergo dæmon in corpore humano non pôteſt eſſe nec vt motor,nec vt pfectio: ergo nullo modo. Item. Sicut ſupra dictũ eſt, nullo modo competit duos ſpiritus angelicos eſſe ſimul in eodem loco primo:ergo pari rõne non videtur φ in eodẽ loco primo poſſit eſſe anima, & angel⁹: ſed anima eſt in toto corpore ſuo,ſicut vult Aug.ergo in nulla parte corporis poteſt eſſe dæmon.

43 RESP. Dicẽdum,quod ſicut innuit textus euangelicus,& Aug. etiã in lib. de diuinatione dæmonum,dęmones per naturam ſuæ ſubtilitatis, & ſpiritualitatis poſſunt quæcunque corpora penetrare,& in eis ſine aliquo obſtaculo,& impedimento ſubſiſtere, rõne vero ſuæ poteſtatis pñt ea corpora in quibus ſunt commouere,& conturbare. Sicut enim ſpiritus ſpiritui penetrabilis eſſe non põt, ſic nec corpus põt reſiſtere ſpiritui,ideo dęmones quantum eſt de poteſtate & ſubtilitate naturę, poſſunt corpora humana intrare,pñt etiam & vexare niſi prohibeantur a ſuperiori virtute,& cum permittuntur introire, & vexare,tunc dicuntur corpora obſidere. Permittit autem hoc dominus ſiue ad gloriæ ſuæ oſtenſionem, ſiue ad peccati punitionem,ſiue ad peccãtis correctionẽ,ſiue ad noſtram eruditionem. Sed ex qua iſtarum cauſarum determinate permittat,latet hoc humanam induſtriam,ꝑpter hoc φ occulta ſunt dei iudicia: hoc tñ planum eſt,quod non ſunt iniuſta, & iõ non permittat talia ſine cauſa. Concedendæ ſunt igitur rõnes quod dęmones poſſunt humana corpora ſubintrare. 44

AD illud quod obijcitur de gloſ. quod intrinſecus eſſe non põt:Dicendum quod eſſe intrinſecus in aliquo, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſicut contentũ reſpectu cõtinentis,vt aqua reſpectu vaſis,& ſic dæmon bene põt eſſe intrinſecus i ſimulacris. Alio modo eſſe intrinſecus dr̃ aliquid, quod influit in intima rei,& influendo cõſeruat,& perficit,& hoc modo non congruit dæmoni, nec reſpectu ſimulacri,nec reſpectu hominis, & ſic loquitur illa glo. 45 AD illud qđ obijcitur de Beda,quod non ingreditur in hominem. Dicendum quod nõ loquitur de ingreſſu in hominem q atenditur ex parte corporis:ſed qui attenditur ex parte ſpiritus rationalis. 46

47 AD illud quod obijcitur,quod anima comparatur ad corpus vt perfectio,& motor &c. Dicendum φ non eſt ſimile de comparatione per modũ motoris,& per modum perfectionis, quia vnius perfectibilis vna ſola eſt perfectio, perfectio enim appropriat ſibi pfectibile,& econuerſo:ſed vnius mobilis poteſt eſſe multiplex motor, & vnus motor multa poteſt mouere, maxime quando illa habent aliquem ordinem. Et quia diuino iudicio anima peccatrix ſubijcitur dęmoni obſidenti ſicut tortori, & affligenti, hinc eſt quod ſimul in eodem corpore eſſe pñt:& per hoc patet rñſio ad vltimũ quod obijciebatur de coexiſtẽtia duorum ſpirituum. Non enim eſt ſimile, pro eo quod illi (vt ſupra dictum eſt) repugnat ordo vniuerſitatis,huic autem conſonat ordinis ęquitatis,ſecundum quã anima peccatrix affligitur. Nec repugnat ordo vniuerſitatis.

diuerſimode ad illud habitaculum comparatur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Dæmones animabus humanis illabi nequeunt; hoc enim ſolius eſt dei, cum in anima idem ſit intimum atque ſupremum, quod in ea operari poteſt.

Ad opp. VTRVM dæmones illabi poſſint animabus. Et quod ſic videtur Lu ce.iiij. Ecce homo hñs dæmonium: ibi gloſa. Intrauerat diabolus, vñ exierat Chriſtus. ſed Chriſtus non exierat de corpore ſed de ſpiritu: ergo diabolus ſubintrat ſpiritum. Item. Si impartibile adiungatur impartibili, ſecundũ totum applicabitur ei: & quod applicatur alicui ſecundum totum, applicatur ei ſecũdum ſuum intimum: ſed illabi non eſt aliud quam ſecundum intimum ꝑfundari. ergo cum dæmõ ſit impartibilis, & obſidendo hominem animæ applicetur, videtur quod eidem neceſſario illabatur. Item. Sicut eſt ordo in corporibus, ita eſt ordo in ſpiritibus: ſed in corporibus videmus quod agens influit virtutẽ ſuã paſſo vſque ad intimum, aliter enim non alteraret totum: ergo pari rõne, & in ſpiritibus: ergo dæmon poteſt influere virtutem ſuam paſſo vim animæ, vſque ad intima animę: ſed virt⁹ dæmonis non eſt ſpiritualior, ꝙ ſubſtantia: ergo videtur quod dæmõ vſque ad intima animæ illabi poſſit. Item. Sicut homo efficitur templum dei ꝑ gratiam, ita efficitur templum diaboli per peccatum: ſed omnino ibidem vbi prius erat gratia incipit eſſe culpa ergo vbi prius habitabat deus, poteſt habitare diabolus. Contra. Auguſt. de fid. ad Petr. Ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus quo ad ſinuicem diſtinguuntur, & vnus in altero non eſt: ſed anima humana ſpiritus eſt: ergo nõ poteſt eſſe in demone, nec dęmon in ea: ergo nec illabi ergo &c. Item. Si vnus ſpiritus illabitur, aut alter poteſt illabi, aut non. Si ſic: ergo pari rõne & tertius, & quartus, & ſic de alijs, & ita omnes ſpiritus mali poſſent illabi vni animæ, qđ plane falſum eſt. Si non poteſt: ergo vnus ſpiritus implet totam animam: ſed hoc eſt falſum, qa imaginem dei nihil minus deo implere poteſt, ſicut dicit Auguſt. & Beda. Item. Si dęmõ illaberetur animæ, eſſet intimus animæ; ergo per totum dominaretur ei: ergo poſſet ꝑtrahere ad mala quæcũque vellet, & ita animã li. ar. nõ haberet. Quod ſi anima lib. ar. non põt amittere: ergo nec dæmon ei illabi poteſt. Item. Si illaberetur animæ nihil eſſet ita intimũ in anima, in quo nõ eſſet, & ſuper quod nõ poſſet dæmõ: ſed ſicut deus illabendo animam rectificat, & conſeruat, ſic dęmon quod poteſt deordinat, & deprauat: ergo ſi dæmon illaberetur animę, dæmõ poſſet ſyntereſim, vel volũtatem naturalem deprauare, & ad malum inclinare, quod eſt impoſſibile.

Ariſto. 12 meth. — Funda-menta. — Cap. 3. — De eccle. degnitate. cap. 83.

48 RESP. Dicendum quod illabi aliquid alicui importat qđ illud intimum ſit ei, & quod intime operetur in illo: nihil autẽ tale eſt reſpectu animæ: niſi ſolus deus: ideo ſolus diuin⁹ ſpiritus animæ poteſt illabi. In anima namque humana idem eſt intimũ & ſupremum: & hoc patet quia ſecũdum ſuum ſupremũ maxime approximat deo, ſimiliter ſuum intimũ: vnde quanto magis redit ad interiora, tanto magis aſcendit, & vnitur æternis. Et quia ſolus de⁹ ſuperior eſt mẽte humana, ſecundum ſui ſupremum ſolus deus poteſt menti eſſe intimus: & ideo illabi ſpiritui ration ali eſt diuinę ſubſtantię proprium. Cõcedendę ſunt igitur rõnes oſtẽdẽtes quod animabus humanis illabi nõ poteſt malignus ſpiritus.

49 AD illud ergo quod primo obijcitur de glo. quod intrauit diabolus, &c. Dicendum quod hoc nõ dicitur de ingreſſu ſecundum ſubſtantiam, ſed, ſecundum effectum, ſiue conformitatis maliciam, vnde nõ vult gloſ. plus dicere, quam ꝙ vbi finit gratia, ibi incipit eſſe malicia. AD illud ꝙ obijci-

obijcitur, quod impartibile imparti-
bili applicatur ſm totum. Dicendum
quod aut intelligitur de iunctura ſi-
tuali, aut de iunctura virtuali. Si de ſi
tuali, ſic poteſt habere veritatẽ, ſic aũt
non eſt intelligere applicationẽ ſub-
ſtantiarũ ſpiritualium, quia nõ ſunt
ſituales. Si aũt intelligatur de applica
tione virtuali, ſic ſecundum non ha-
bet veritatem, quoniam in ſimplici
ſubſtantia reperitur magnitudo vir-
tutis, & ſm illam conſiderari poteſt
in anima maior, & minor rõ dignita
tis ſm acceſſum ad originẽ illius vir
51 tutis. AD illud quod obijcitur, q̃d
ſicut eſt ordo in corporibus, ita eſt in
ſpiritibus. Dicẽdum quod & ſi ſit ali
qua ſimilitudo, non tamen omnimo
de pfecta, nec quantum ad ordinem,
nec quantum ad intimitatem. Non
quantum ad ordinẽ, quia omnes ſub
ſtantię rõnales immediate ſunt natę
ferri in deum, nec quantum ad hoc
vna præeſt alteri, hoc autẽ non con-
tingit in corporibus inueniri. Nõ eſt
ēt ſimile quãtũ ad intimitatẽ, quia ꝙ
eſt intus, & extra in re corporali eſt
eiuſdem naturæ, nõ differens dignita
te, ſed magis partiũ poſitione: in ani
ma vero quod eſt intimũ hoc eſt ma-
xime ſupremũ, & deo proximũ: ideo
in rebus corporalibus quod poteſt in
fluere exterius magis & magis agẽdo,
poteſt peruenire ad interius, & ad in
timum: nõ ſic in ſpiritu vbi idem di
citur intimum eſſe, quod eſt in eo ſu-
52 premum, & digniſſimum. AD illud
quod obiicitur, ꝙ ibidẽ eſt culpa vbi
fuit gratia. Dicendum ꝙ verum eſt:
ſed ex hoc non videtur, ꝙ ibidem ſit
diabolus vbi deus: quia aliter grã eſt
a deo, aliter culpa eſt a diabolo. Gra-
tia .n. eſt a deo vt pręſente, & influen
te, & intime operãte, & medullas affe
ctionis penetrante, ſm quod innuit
Apoſtolus ad Hebr. iiij. Viuus eſt ſer
mo dei & efficax &c. ſed culpa dicit
eſſe a diabolo: ſolum ſicut a ſuggerẽ-
te & impellente quodam modo quaſi
exterius inſtigante: & ideo non opor
tet diabolum habitare in intimo cor
dis peccatoris quantũcunque medul
litus ad hæreat peccatũ. Vlterius. Pec
catum non ponit aliquid, ſed potius
priuat: ideo ſm ipſum non dicitur
aliquid illabi animæ: ſed potius ab
eo aliquid corrumpi: & ſic patet quod
non eſt ſimile de culpa, & gratia quã-
uis ſint circa idem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Dęmon ſenſus noſtros delude-
re poteſt, id eſſe præſens oſten
dendo quod tamen non eſt, vel
aliter oſtendendo quam ſit, ſi-
ue abſcondendo quod pñs eſt.

VTRVM dęmon poſ- Funda-
ſit ſenſus illudere. Et menta.
ꝙ ſic vr̃. Super illud
Exod. vij. Fecerunt ma
gi per incantationes &
arcana quędam: ſimiliter dicit Gloſ.
Rabani. Diabolicis figmentis ſpectã
tium oculos illudebant: vt res in ſua
ſpecie remanentes aliæ viderentur.
Item. in itinerario Clementis dicit
Niceta ad Petrum narrans pręſtigia
Simonis. Vidim⁹ canes cãtare, & ima
gines ambulare. Conſtat ꝙ hoc non
fiebat niſi virtute dęmonum: ſi igit
dæmones hæc, & his ſimilia plura fa-
ciunt quę nullo modo niſi miraculo-
ſe fieri poſſunt; ergo oculos ſpectan
tium illudunt, maxime cum illa face
re videntur ad quę per auxilium na-
turæ iuuari non poſſunt. Item. In vi
tis patrum legitur, ꝙ quidam adduxe
runt quandam puellam ad ſanctũ pa
trem quæ videbatur eis eſſe æqua: ſed
ſanctus pater deprehẽdit ꝙ eſſet puel
la: ergo ſi hoc fiebat arte diabolica,
apparet ergo &c. Item. Plus eſt deci
pere intellectum quã ſenſum, ſed dę-
mones multos decipiunt & ſeducunt
quantum ad intellectũ: ergo multo-
fortius ſeducere vel illudere poſſunt
quantum ad ſenſum. Contra. Senſus Ad opp.
particularis non errat, vt dicit Phi- Ar. 2. d aĩ.
lo. circa proprium obiectũ, ergo non
percipit niſi illud quod verũ eſt: ſed
deluſio ſenſuum non poteſt eſſe ſine
errore & deceptione, ergo &c. Item.
Cum diabolus facit aliquẽ videre aſi
num, vel aliquod aliud animal vbi nõ
eſt

eſt ſm veritatem, neceſſe eſt ꝙ faciat ſimilitudinem illius animalis in oculo: ſed illa ſimilitudo non poteſt generari niſi ab illo animali, cum non poſſit educi de nihilo: ergo vel oportet ꝙ afferat aſinum, vel nunquã faciat eum videri: ſed ſi aſinum affert, non eſt ludificatio: ſi non affert, nõ immutat: ergo nũquã poteſt deludẽdo immutare, vel immutando illudere. Itẽ. Cum hominẽ facit videre capram: aut ſimilitudo hominis peruenit vſque ad oculum, aut non. Si ſic: ergo cum iudicet ſm ſimilitudinẽ receptam, iudicabit illam eſſe hominẽ: ergo non decipietur. Si non ꝑuenit: quæro quid impedit; & videtur ꝙ nihil poſſit. Exiſtente.n. medio illuminato, neceſſe eſt obiectum multiplicari per medium, ſi non adſit corporeũ obſtaculũ: ergo videtur ꝙ nullo modo poſſit eſſe ibi ludificatio ſenſus. Item. Cum facit videri quod nõ eſt: aut hoc facit immutando virtutem, aut immutando oculum, aut obiectũ. Si immutando obiectũ: ergo eſt verũ miraculum, non ergo præſtigium. Si immutando organum, vel virtutem: cum hæc ſint digniora, tunc erit maius miraculum: ergo falſa miracula erunt maiora veris: ꝙ ſi hoc eſt falſum, redit idem quod prius.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã attendendum eſt, ꝙ abſque dubio dæmones poſſunt ſenſus deludere, ſicut multiplex experiẽtia docet: modum autẽ aſſignare eſt valde difficile: & ad hoc plures doctores conati ſunt diuerſimode. Quidam nanq; voluerunt modũ huius deluſionis aſſignare dicentes hoc ſupra naturã eſſe. Tripliciter autem hoc eſt fieri poſſe. Poteſt enim hoc facere dæmon a ſuperiori influendo: ab intrinſeco, phantaſmata mouendo: ab extrinſeco, ſpecies obijciendo. A ſuperiori influẽdo dicunt hoc modo fieri poſſe: quia dęmon per naturã ſuperior eſt ſenſu corporeo: & quia ſuperiora nata ſunt influere in inferiora, dęmõ poteſt ſpecies quas habet in ſe ſenſui imprimere tam interiori, quã exteriori: quæ tamen minus ſunt ſpirituales in ſuſcipiente, quã in dante: quia quod recipitur in aliquo eſt per modũ recipiẽtis, non per modum recepti. Similiter ab interiori phantaſmata mouendo, dicunt ſic poſſe accidere, ſicut accidit in ſomnis ex motu phantaſmatum: & de fluxu ab organo excitari virtutem ſenſitiuam interius, & fieri ſomniũ, in quo videtur homini ꝙ videat, vel audiat veritatem, cum phantaſma rei peruenit ad organum viſus, vel auditus. Sic & in propoſito dęmon poteſt phantaſmata exiſtẽtia in organo interiori facere diffluere ad organa ſenſuum: & ſic vr̃ homini ꝙ videat, vel ſentiat ipſam rem, dum ex rei phantaſmate formatur organũ: & intentio ſenſus ſuper illud cõuertit̃, iudicatur de ſimilitudine ac ſi eſſet veritas. Ab exteriori vero, ſpecies obijciendo poteſt hoc modo ſenſum ludificare. Vnaqueque enim res nata eſt ſpeciem ſuam ſuſceptibili dare. Et ſi eſſet aliquid quod non tantum ſpeciẽ ſuſciperet, ſed etiã tenere poſſet, poſſet circunferri, & alicui pro veritate offerri: ſicut oſtenditur luna in puteo. Quia ergo non latet dæmonem natura ſpecularis, non ſolum ſuſceptiua ſpecierum, ſed etiam retentiua: mediante illa poteſt quamcunque vult, & cuiuſcunque rei vult ſpeciem pro veritate ſenſibus noſtris offerre: quam cũ pro veritate accipiũt, ludificantur. Hunc igitur triplicem modum dicunt dæmoni eſſe poſſibilem: & modo vti hoc, modo illo, & modo tertio. Sed quilibet horũ modorum interius conſideranti habet aliquid improbabilitatis. Non.n. vr̃ poſſibile, ꝙ ſubſtantia ſpiritualis quę habet in ſe ſpecies omnino immateriales, poſſit eas ſenſibus imprimere, cum omnino ſit virtus improportionabilis: nec etiam vr̃ ꝙ ſpecies ab organo interiori regrediantur, cum iſte ſit ordo retrogradus. Pręterea mirũ eſt valde, ſi dęmõ inuenit itã magnũ ſpeculũ in quo in magnitudine ſua, & latitudine poſſit oſtendere vnum caſtrum, ſicut a pluribus aliqñ eſt oſtenſum. Mirum eſt etiam, ſi videt quis iſta rem, ꝙ nõ poteſt videre ſpeculum. Mirabilis eſt etiã natura talis rei corporalis, quę poteſt ſpeciem ſuſcipere,

& tenere

&tenere : cum videamus ſpeciem ab
obiecto ſpeculo ſenſibiliter ſeparari
non poſſe. Ideo alius modus dicẽdi
eſt, qui magis eſt conſonus naturæ, &
intelligentiæ : ꝙ dęmon poteſt lu-
dificare ſenſus ſiue oſtendendo præ-
ſens eſſe quod non eſt, ſiue aliter oſtẽ-
dendo quam eſt, ſiue abſcõdendo qđ
præſens eſt. Primum quidẽ facit ſpe
cies offerendo : ſm facit ſenſum, vel
obiectum diuariando : tertium vero
facit impedimentum pręſtando. Pri
mum poteſt intelligi ſic. Quãdo phã-
taſmata exiſtentia interius offerũtur
forti oblatione ipſi virtuti interiori,
vel virtus interior fortiter illis inten
dit : ſimilitudo rei vr̃ eſſe veritas. Hoc
manifeſtum eſt per naturam: nã phre
netico pp̱ aſcenſum fumoſitatum ad
cerebrum ex modica occaſione exte-
riori vr̃ ei ꝙ videat multa, quæ non
ſunt ſibi præſentia, vel ꝙ audiat. Simi
liter per fortem conuerſionem inten-
tionis, phantaſma vr̃ veritas: ſicut Au
gu. exemplificat in libro de trinit. ꝙ
quidam tanta conuerſione recogita-
bat cuiuſdam mulieris imaginem, ꝙ
ei carnaliter cõmiſceri videbatur etiã
vigilando. Per hunc modum dæmõ
poteſt ſiue intentionem ad imaginem
conuertere, ſiue fumos aliquos immit
tendo ſpiritum animalem immutare,
& phãtaſmata diuerſimode variare,
& intẽtioni offerre, & ſic diuerſa ho
mini facere apparere: & hoc modo vti
tur frequentiſſime. Et huius ſignum
eſt : quia nunquam facit hominẽ ali-
quid ſentire, cuius imaginem nõ ha-
beat in interiori organo virtutis ima
ginariæ. Nunquã enim cæcos natu-
raliter facit ſomniare de coloribus,
nec ſurdos de ſonis, nec eis talia repræ
ſentat in vigilia, vel in ſomnis. Secũ-
dum modũ poſſumus intelligere ſic.
Quod res alio modo vt ſubſtantia,
alia diſpoſitione appareat ſenſui, quã
ſit naturaliter. Quod poteſt contin-
gere pp̱ter variationẽ aliquã ex par-
te organi: ſicut quando humor ſan-
guineus, vel vapor igneus deſcendit
ad oculos, vr̃ homini ꝙ ea quæ exte-
rius ſunt, ſint rubea: Vel propter va-
riationem aliquam ex parte obiecti:
ſicut contingit aliquando ꝙ ex poſi-
ione candelę factæ de ſerpentis pin-
guedine, & diſpoſitione palearum vi
dentur paleæ ſerpentes eſſe operatio-
ne naturali. Simile eſt in aliquibꝰ vir
tutibus quarundam rerum minera-
lium. Et quia iſte modus non latet dę
mones, & ſunt miniſtri veloces: potẽ
tes quæ neceſſaria ſunt ad hæc ſtatim
offerre, ideo ſenſus noſtros frequen-
ter deludunt, oſtendentes rem aliter
quam ſit, dũ eam faciunt aliter quam
ſe habeat apparere, quod quidem fit
per variationem modicam inducen-
do circa organum, vel obiectũ: quę
quidem variatio nõ mutat formam,
ſed ſolum ex quadam accidentali ad
hærentia, & eſt vt paſſio, non paſſibi 53
lis qualitas. Tertium modum ſic poſ
ſumus intelligere. Res ſiquidem quæ
præſto eſt ſenſum noſtrum ſine viſi-
bili obſtaculo poteſt dupliciter latẽr,
aut quia impeditur virtus ſenſus, ne
perueniat ad ſenſibile, aut quia impe
ditur ſpecies ſenſibilis, ne perueniat
ad ſenſum, & vtroque modo impedi
tur ſenſus, ne percipiat quod ſibi eſt
præſto. Vtrũque aũt horum ſatis cre-
dendum eſt eſſe poſſibile virtuti dæ-
monis, & ideo dĩ poſſe facere per hãc
viam, vt hominem reddat inuiſibilẽ,
quod tñ certum non eſt; ſi tamen eſt,
hac via poſſe fieri non eſt multum in
credibile. His viſis patet reſpõſio ad
quæſtionem propoſitam, quoniã ter-
minanda eſt in partem affirmati-
uam : patet etiam in parte reſponſio
ad obiecta.

AD illud enim quod obijcitur, ꝙ 54
ſenſus non errat circa propriũ obie
ctum. Dicẽdum, qđ hoc intelligitur
quantum eſt de ſui natura ſalua ſ. me
dia diſpoſitiõe organi, medij, & obie
cti. Intelligitur etiam de ſenſu parti-
culari per ſe. In hac aũt deceptione
ſenſus communis, ſiue phantaſia quę
dr̃ collatiua, admiſcetur ſenſui parti-
culari, & iudicat eſſe alterius quod eſt
ſuum. AD illud quod obijcitur ꝙ 55
nulla res poteſt videri niſi per ſuam
ſpeciem, dicẽdum quod ſpeciem nec
de nouo dat, nec de nouo offert; ſed
illam quę erat in phantaſia tam vehe
menter virtuti illi interiori obijcit; vt
credat ſe rem exteriorem ſenſibiliter
intueri.

56 intueri. AD illud quod obijcitur,
quod facit hominem videri capram:
vtrum illa ſpecies hominis deferatur
ad viſum. Dicendum, quod fortaſſis
impedit ne perueniat ad viſum, vel vi-
ſus ad eam, vel ſaltem impedit ne per
ueniat ad iudicium, dū loco illius of-
fert ſpeciem capræ quā habet in phan
taſia, & ſic dum aſpicit ad corpus hu
manum, æſtimat ſe videre caprā. AD
57 illud quod quæritur, vbi facit immu
tationem, vel circa organum, vel obie
ctum, vel virtutem. Dicendum quod
poteſt facere, & facit circa omnia hęc
pro loco, & tempore ſicut ſibi vr̄ ex-
pediri · nec tamen vr̄ quod ſit verum
miraculum, quia non eſt ibi vera for
marum tranſmutatio, aut inductio,
ſed ſolum quædam tranſitoria & qua
ſi momentanea immutatio, quæ cum
oſtendat circa rem veram eſſe tranſ-
mutationem, non eſt verum miracu-
lum: ſed vanum, & falſum præſtigiū.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Dæmon poteſt animę humanæ cogitationes immitere, nō quidem vt principale agens talis effectus, ſed vt excitans, atque impellens.

Ad opp.

VTRVM dæmon poſ-
ſit cogitationes immit-
tere. Et quod ſic vr̄ pri
mo auctoritate veteris
teſt. in pſalm. Immittit
angelus dn̄i in circuitu timētiū cum
ſi bonus angelus poteſt immittere, cū
bonus, & malus ſint eiuſdem naturæ,
patet &c. Item. Auctoritate Iohan.
xiij. Cum diabolus miſiſſet in cor vt
traderet eum Iudas: ſed mittere ī cor
non eſt aliud quam immittere: ergo
&c. Item, Gregor. in moralibus. Mali
gni ſpiritus in cordibus malignorū
cogitationes immittere non deſiſtūt.
Item. Suggeſtio eſt aculeus diaboli:
ſed ſuggeſtio nihil aliud eſt quā pra
uæ cogitationis immiſſio: ergo dia
bolus poteſt mala ſuggerere. ergo &
poteſt malas cogitationes immittere.
Contra. Matth. vij. ſuper illud. Nihil
quod in os intrat coinquinat animā,
dicit gloſ. Bedæ, quod diabolus non
eſt malarum cogitationum immiſſor.
Item. Si poteſt cogitationem immitte
re, cum in cogitatiōe formetur acies
intelligentiæ: ergo poteſt mentem no
ſtram formare, quod falſum eſt, cum
hoc dicat Auguſt. eſſe proprium ve-
ritatis primę. Item. Nihil nobis inti-
mius eſt quam noſtra cogitatio: ergo
ſi diabolus poteſt cogitatiōes immit
tere: ergo poteſt quando vult ad inte
riora noſtra ſpiritualia introire: ſed
hoc nihil aliud eſt quam illabi: ergo
menti noſtræ illabi poteſt, quod ſu-
pra improbatū eſt. Item. Si poteſt co-
gitationes immittere: ergo poteſt qñ
vult malum facere cogitare: ſed ipſe
cōtinue nobis optat malum: ergo nū
quam pmitteret nos a cogitationib9
malis deſiſtere, qđ manifeſte falſum
eſt. Eſt igitur quæſtio quantum poſſe
habeat diabolus reſpectu cogitatio-
num generādarum in nobis, vtrum
ſcilicet poſſit efficere, vel tantum of-
ferre: & ſi offerre, vtrum neceſſario
poſſit nos compellere ad hoc qđ nos
recipiamus oblatum. Et quod ſic vi-
detur, qa ſi aliquid pñtatur aſpectui
oculorū noſtrorum, neceſſarium eſt
nos videre, & ſic de alijs ſenſibus: er
go ſimiliter videt̄ de cogitationibus.
Quod ſi verum eſt, videtur qđ a ma-
lis cogitationibus nō poſſumus euа-
dere, & quod mala cogitare nō ſit re-
prehenſibile, cum tamen dominus re
prehendat Matth. ix. Quid cogitatis
mala in cordibus veſtris?

Fundamenta.

RESP. Dicendum quod immiſ- 58
ſio dicit actum, cuius effectus termi-
natur in eo quod intus eſt. Hunc aūt
actum dupliciter poteſt dicere reſpe-
ctu illius effect9. Aut ſicut cauſę prin
cipaliter agentis, & efficientis, aut ſi-
cut excitantis, vel impellētis. Primo
modo proprie accipitur, & ſic compe
tit ſoli deo reſpectu animæ: ipſe enim
ſolus eſt qui per modum principalis
agentis poteſt in eius intimis cogita-
tiones, & affectiones gignere, & for-
mare. Alio modo accipitur large, &
minus proprie: qm̄ immiſſio de ſe ne

ſui

ſui nominis quandam virtutẽ, & au-
ctoritatem ſufficientẽ reſpectu effectꝰ
importat: & ideo quando ſolummo
do dicit excitationem, vel impulſio-
nem, large accipitur, & minus ꝓprie:
& ſic competit dæmoni reſpectu ani-
mę, qm eius officiũ eſt, ſiue ꝑuerſum
ſtudiũ eidem malas cogitationes ſug-
gerere. Et ſic patet reſponſio ad ratio
nes ad vtranque partem. Nam rõnes,
& auctoritates ad primam partẽ indu
ctæ procedunt de miſſione, & immiſ-
ſione communiter dicta: rationes ve
ro ad oppoſitũ procedunt de immiſ-
ſione proprie dicta.
59 AD illud vero quod quæritur vl-
timo: quantũ poſſe habeant dæmo-
nes reſpectu malarum cogitationum
noſtrarum. Dicendum ꝙ phãtaſma-
60 ta poſſunt offerre. AD illud autem
quod quæritur vtrum neceſſario poſ
ſint compellere: diuerſimode a diuer
ſis reſpondetur. Quidam.n dicunt
ꝙ neceſſario poſſint compellere ad co
gitationes malorum, non tamen ma-
las. Cogitatio.n. quæ eſt de malo, nõ
eſt mala, niſi ęque comitetur affectio
mala, quę eſt in poteſtate noſtra. Aliis
vero videtur, & ꝓbabilius, quod non
poſſunt facere aliquid quo facto ne-
ceſſario cogitemus malum, niſi in ca-
ſu, videlicet cũ cogitatio animæ non
eſt circa vtilia occupata. Cum.n. eua
gatur, & eſt ocioſa ratio, tunc poteſt
ei diabolus offerre imaginem turpẽ,
& vanam: & ideo volenti malas co-
gitationes, & imaginationes effuge-
re, ſollicite & diligenter cauendum eſt
ne contingat aliquando animũ a bo
nis & ab vtilibus cogitationibus re-
uocari: hoc tamen difficile eſt, niſi
ei qui ſolitus eſt in bonis animum
exercere: cui multo facilius, &
delectabilius eſt in bonis ver-
ſari cogitationibus, quam
ſit viris carnalibus
in fœdis, & tur-
pibus imagi
nibus.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO

Dęmon poteſt animabus noſtris cogitationes, & affectiones incendere, excitando, & ſubminiſtrando.

VTRVM dæmones poſ
ſint malas affectiões in
cendere. Et ꝙ ſic vide- Fundamenta.
tur. Oſeæ. vii. Omnes
adulterantes ſicut cli-
banus ſuccenſus a coquente: & glo.
exponit ꝙ clibanus eſt fornicator, &
coquens diabolus: ergo &c. Item.
Beda. ſuper actu. vj. dicit, ꝙ diabolus
fraudulenta, & callida deceptione ani
mã inaffectum malicię trahit. ſed hoc
nihil aliud eſt, quam prauam affectio
nem incendere: ergo &c. Item. Dia-
bolus poteſt carnem noſtram cõmo-
uere, ſicut dicitur Iob. vj. ſuper illud,
terra tradita eſt in manu impij. expo
nit Greg. ideſt caro in manu diaboli:
ſi ergo carne commota excitatur ſti-
mulus cõcupiſcentiæ, qui eſt in nobis
tanquam igniculus prauæ affectiõis:
videtur quod diabolus poſſit in nobis
incendere affectionem concupiſcen-
tiæ. Item. Ignem incendere non eſt
aliud, quam igni pabulum miniſtra
re: ſed malę imaginationes, & exte-
riores oportunitates, & occaſiones
ſunt fomenta cõcupiſcentiæ: ergo vr̃
ꝙ diabolꝰ hũc ignẽ cõcupiſcẽtię poſ-
ſit in nobis accẽdere. Itẽ. Calidũ põt
calefacere, ergo inflammatum poteſt
inflammare: ſed diabolus totus eſt in
flammatus, imo & in eo ſunt flam-
mæ, & incentiua vitiorum, ſicut dicit
Iaco. iij. & Beda dicit & Magiſter di
cit in litera: ergo poteſt diabolus nos
ad malum inflammare, ergo & incen-
dere. Ad oppoſitum. Imago maxi- Ad opp.
me perficitur in affectione, & volun-
tate: ergo ſi diabolus non habet poſ-
ſe ſuper animam inquãtũ eſt dei ima-
go, ergo non videtur ꝙ poſſit affe-
ctionem noſtram incendere. Item.
Libertas arbitrii conſiſtit maxime in
affectu, ſiue in voluntate: ſed lib. arb.
eſt illud ſuper qđ minime poteſt dia-
bolus: ergo vr̃ quod minime poſſit in
noſtrum

noſtrum affectum: ergo ſi non poteſt intellectui cognitionem, vel cogitationem immittere: ergo multominus affectionem incendere. Item. Cogitatus præambulus eſt ad affectionẽ: ſed quod non poteſt in diſpoſitionem, non pōt in complementũ: ergo ſi diabolus non pōt immittere cogitatum, non poteſt incendere affectũ. Item. Si poteſt malas cogitationes incendere: cum huiuſmodi affectiones ſemper ſint culpabiles, continue poſſet nos facere peccare, quod nefas eſt dicere. Eſt igitur quæſtio, quæ differẽtia ſit inter incendere, & immittere, & pro quanto diabolus magis dicitur incenſor, quàm immiſſor, cum econuerſo videatur, cum multo plus ſit affici, quàm cogitare.

61 RESPON. Dicendum, quòd incendere eſt actus translatus a corporalibus ad ſpiritualia. In corporalibus autem incendere eſt nō ignẽ generare, ſed potius igni pabulum miniſtrare, vel applicando ignem cōbuſtibili, vel combuſtibile igni: ſic & in ſpiritualibus. Ignis autem iſte concupiſcentia eſt, ſiue libido peruerſa: pabulum iſtius ignis ſunt cogitationes, & affectiones carnales, & terrenæ, & delectationes fœdæ, & ita incendere in ſpiritualibus non tantũmodo accipitur reſpectu affectionũ, imo & cogitationum, & reſpectu vtrarũq; non dicit actum ſicut principaliter agentis: ſed ſolum ſicut excitantis, & ſubminiſtrantis. Quoniã igitur diabolus poteſt nos ad malas cogitationes, & affectiones excitare: licet non poſſit eas in nobis ſua poteſtate efficere: ideo recte, & proprie a ſanctis, & a doctoribus ſacræ ſcripturæ incenſor dicitur non immiſſor, & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

62 AD illud quod obiicitur, ꝙ diabolus nō pōt ſuper imaginem, nec ſup libe. arbit. Dicendum, quòd non poteſt ſicut agens, & mouens principale: poteſt tamen ſicut ſuggerens, & inducens, & hoc eſt quod dicit Damaſcenus. Violentiam alicui inferre non poſſunt, in nobis enim eſt ſuſcipere eorum immiſſiones. AD illud,

63 quòd non poſſit in cogitationem. Dicendum, quòd ſicut non poteſt cogitationem formare, ſic nec affectionem principaliter cauſare, vel mouere: ſicut autem poteſt affectionem incendere, ſic etiam cogitationem. AD 64 illud quod vltimo obiicitur, quòd tunc poſſet facere nos peccare. Dicendum, quòd verum eſt, ſi potentia incendendi importaret neceſſitatem, vel præcipuam, & effectiuam poteſtatem reſpectu affectionis prauæ: ſed (ſicut prædictum eſt) non dicit cauſam efficientem, ſed diſponẽtem, quæ quidem diſpoſitio efficaciam non habet, niſi nos demus ei vigorem ex noſtra negligentia, vel conſenſu.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Angelus malus, neque etiam bonus poteſt ſecreta conſcientiæ noſtrę ſcrutari, quanquam per exteriora quædam ſigna, ea coniicere poſſit.

VTRUM dæmones poſſint ſcrutari ſecreta noſtræ cōſcientiæ. Et quòd ſic videtur. Dæmonum officium eſt accuſare, ſecundum ꝙ legitur in Apoc. 12. Proiectus eſt accuſator fratrum &c. ergo ſi ĩ iudicio arguemur de ſecretiſſimis cogitationibus, videtur, quòd hæ nō lateant accuſatorem noſtrum. Item. Peccatum eſt caracter beſtiæ ſecundum quòd inſinuatur Apoc. 13. Sed vnuſquiſque cognoſcit proprium ſignaculum vbicumque ponitur: ergo diabolus cognoſcit peccatum vbicũque ſit: ſed nihil eſt in nobis ſecretiꝰ, quàm ſint peccata cogitationum noſtrarum, & affectionum: ergo ſi hæc diabolus poteſt videre, ſecreta conſcientiarum noſtrarũ rimari poteſt. Item. Auguſt. 12. ſuper Gene. ad literam. Mali angeli cogitationem nouerunt, quia multa prædicunt, quæ non prædicarent ſi cogitationes non nouiſſent. Item. Hoc uidetur per rationem. Notior eſt operatio, quàm

Fundamenta.

potentia, & potentia, quàm ſubſtantia: quia per cognitionem operationis, & potentiæ peruenitur ad cognitionem ſubſtantiæ: ſed ſubſtantia animæ non poteſt latere diabolum: ergo nec eius operatio, nec virtus: ergo ſi cogitatio, & affectio ſunt actiones animæ: ergo non poſſunt latere dæmonem. Item. Subſtantiæ ſpirituales (ſicut dicit Dionyſius) per ſui naturam ſunt ſpecula: ſed ſic eſt in ſpeculo materiali, quòd quando vnũ obiicitur alteri, non ſolum repræſentat ipſum, ſed etiam omne quod relucet in ipſo: ergo ſi maioris communicationis ſunt ſpecula ſpiritualia, videtur: quòd quando dæmon intuetur, & aſpicit animam, non ſolum ipſam videat, ſed omne quod eſt in ipſa. Item. Nihil poteſt oculus meus videre in me, quod non poſſit videre oculus alienus: ſi ergo ſic eſt in oculo corporali reſpectu rei viſibilis corporalis, pari ratione ſimiliter erit in oculo ſpirituali reſpectu cognoſcibilis ſpiritualis: ergo ſi oculum meum ſpiritualem non latet ſecretum conſcientiæ meæ: pari ratione nec oculos dæmonum. Ad oppoſitũ. 3. Re. 8. Tu ſolus noſti corda filiorum hominum: non ergo dæmon, vel alius. Item. Hiere. 17. Ego dominus ſcrutans corda, & renes: ergo ſi dominus hoc ſibi attribuit tãquam propriũ, videtur quòd non communicet diabolo. Item. 1. Chor. 2. Nemo ſcit quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in illo: ſed dæmon nec eſt ſpiritus noſter, nec eſt in nobis: ergo nõ nouit ſecreta conſcientiæ noſtræ.
Cap. 83. Item. Aug. in lib. de eccle. dog. Internas cogitationes noſtras diabolum non videre certum eſt. Item ratione videtur. Quia ſi internas cogitationes cognoſceret, cognoſceret & virtutes: ergo Iob patientiam cognouiſſet, quod ſi cognouiſſet, non tentaſſet, cum nollet ſuperari: ſed tentauit: ergo nec virtutes, nec cogitationes eius cognouit.

65 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum: quod ſicut deus voluntati creaturæ rationalis dedit dominium, ſiue arbitrium, cui nulla potentia præſidet niſi diuina: ſic eius cognitiuæ dedit conſcientiæ ſecretũ, cuius ſecreta, & profunda non penetrat niſi diuina ſapientia. Et ideo dico, quod nulla creatura nec humana, nec angelica poteſt conſcientiæ humanæ noſſe ſecreta, niſi per ſigna, vel coniecturas, vel niſi nouerit dei reuelatione, aut hominis denunciatione. Et quoniam pauca ſunt ita ſecreta, quin prodeant in opera exteriora, vel appareant per ſigna exteriora faciei, vel per ſigna cordis quod mouetur diuerſimode ſecundum diuerſitatem affectionum: hinc eſt, quod multæ cogitationes, & affectiones noſtrę deprehendi poſſunt a malignis ſpiritibus, niſi arceantur dei virtute: hęc autem cognitio potius eſt coniecturæ, quàm certæ ſcientiæ. Et ideo concedendæ ſunt rationes oſtendentes, quod angelus malus ſecreta conſcientiæ noſtræ perſcrutari non poteſt.

Hoc ĩ loco aĩaduertẽda eſt ſnĩa Sco. diſ. 9. hu[i]us q. 2. ibi ad arg. 2. q̃onis, vbi vult tenere, quod angelus in angelo nõ põt celare eſſentiã, & itellectionem ſuã ex qbus facile deduceretur (ſtãte ſua poſitione vera) quod ẽt aĩa humana, nõ poſſet occultare cogitatiões ſuas angelo.

A D illud ergo quod obiicitur primo in contrarium de accuſatoris officio. Dicendum, quod non ſolum ipſe dæmon erit accuſator, imo etiam cor noſtrum: vnde & ſi de exterioribus viſibilibus accuſari poſſumus a diabolo, de ſecretis, & occultis non: neutra tamen impunita relinquentur, quia non deerit accuſator, & teſtis. A D illud quod obiicitur, quod peccatũ eſt character diaboli. Dicendum, quod peccatum tunc dicitur eſſe character, quando ſcribitur in fronte: hoc autem eſt cum peccat ſine rubore & publice, vt iam poſſit ei dici, frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere: & tunc abſque dubio peccatum noſtrum cognitum eſt a diabolo, quia iam nõ eſt ſecretum, ſed manifeſtum. A D illud quod obiicitur de Auguſtino, quod cogitationes nouerunt. Dicendum, quod loquitur de cognitione coniecturæ, nõ certe ſcientiæ. A D illud quod obiicitur quod notior eſt operatio, quam ſubſtantia. Dicendum, quod verũ eſt de operatione extrinſeca: de intrinſeca aũt non habet ſemper veritatẽ. Multę. n. res ſunt nobis notæ, quarũ virtutes, & operationes nos latent. Vel dicendum, quod hoc locum habet in operatione naturali, non in operatione voluntaria. 67 68 69

Operatio

Operatio.n.naturalis ſm̃ ꝙ naturalis eſt,ita ſe naturaliter nata eſt repræſentare,nec ſe occultare pôt,ſicut nec ſubſtantia:imo per ipſam manifeſtatͤ ſubſtantia, dũ plus habet de ratione actualitatis,ac ꝑ hoc manifeſtatiõis, & lucis.In operatione aũt voluntaria ſecus eſt. Nã cũ ſubſtantia ſe naturaliter repreſentet, ſicut naturaliter eſt,ſic ſe occultare nõ pôt. Operatio volũtaria ſicut volũtarie exit in eſſe, ita & voluntarie manifeſtatur, & ita occultari pôt:imo non manifeſtatur niſi homo velit:talia aũt ſunt quæ latẽt in ſecreto conſciẽtiæ noſtræ:ideo quãuis diabolus poſſit videre aĩam ꝓpria virtute,tñ non pôt illã cõſpi-

70 cere. A D illud quod obiicitur, ꝙ ſpeculum repræſentat aliud ſpeculum, & quæ ſunt in eo contenta. Dicendũ ꝙ eſt duplex ſpeculum,quoddã naturale,& quoddã voluntariũ. Speculũ naturale ſicut naturaliter ſuſcipit,ita & naturaliter reddit,& ita nihil occultat: ideo ſpeculũ ſibi oppoſitum non ſolum ipſum,ſed etiam oẽ ꝙ lucet in eo repræſentat. Speculum aũt voluntarium non eſt in actu manifeſtationis eorum quæ in ſe continet, niſi cum hoc facit volũtas, & tale eſt ſpeculũ ſpũale: & ideo nõ eſt ſimile.

71 A D illud quod obiicitur de oculo corporali,per hanc ipſam rationem iam patet reſponſio. Oculus.n.vnus corporalis videt quicquid videt alꝰ, ſi obiectum ſit vtrique reuelatum: ſi aũt vni aperitur,& alteri tegiẽ, vnus pôt videre qđ non videt alius. Quia ergo nullus ſe ſibi nec vult, nec pôt velare, quia ſibi ſemper præſens eſt: ideo oculũ ꝓprium ſi quid in ſe eſt, non pôt latere: alienum vero oculum pôt ſubterfugere, & ſe illi reuelare, qm̃ non eſt ipſi præſens,nec ſuper eũ potens: & ideo oẽm oculum ſpũalẽ pôt conſciẽtia noſtra latere, excepto ſe, & illo qui eſt ſupra ſe. Et ideo di-

Lib. 12. cit Auguſtinus ſuper Gene.ad literã,

cap. 17. quòd ſicut ſubſtantiæ corporales habent aliqua velamenta quibus ſe alienis aſpectibus occultant,ſic & in his ſubſtantiis ſpũalibus ſuo modo intelligendum eſt: hæc eſt verborũ ſuorũ ſententia. Et ſi tu quæras quomodo poteſt hoc eſſe vel intelligi,cum ſubſtantia ſpiritualis ſimplex ſit & vniformis per totũ,& ita videtur, quòd qui videt modicum nihil latet, & cũ vniformis ſit non poteſt eſſe ibi aliquid occultans, & aliquid occultatum. Dicendum, quòd obſtaculum illud non habet intelligi per interpoſitionẽ alicuius naturæ opacæ, ſicut eſt in viſu nr̃o corporeo,vel obſcure, vel minus clare: ſed ibi abſcondere idẽ eſt qđ nolle manifeſtare. Et licet non ſint ibi diuerſitates plicarum ex compoſitione diuerſarum naturarũ, ſunt tamen in anima gradus potentiarum,& ſtatuũ, ſecundũ quos quędam dicuntur eſſe animæ magis intima:vtpote quæ reſpiciunt potentias ſuperiores, & ſimpliciores, ſiue puriores: ſecundum quas anima magis in ſeipſa recolligitur,& ei quod ſumme vnum eſt vnitur, & ſimplicificatur,& penes has maxime reſidet conſcientiæ ſecretum:& ſic patet ſolutio obiectorum,ex quibus etiam manifeſtantur omnia quæ in litera dicũtur. Hoc ſolum autem indiget explanatione, quòd dicit Gennadius, quòd dæmones ꝑ energiæ operationẽ,&c. quid appellet energiam. Et dicendũ, quòd energia dicitur ab en quod eſt in,& ergon,quod eſt labor,& mene, quod eſt defectus, inde energia quaſi interior labor, vel interior defectus. Vnde illi dicuntur energumeni, qui interius laborant per vexationem dæmonis interius obſidentis,& animã laborare faciẽtis, & hoc eſt quod Gennadius dicere intendit. Cætera patent quæ in litera dicuntur.

DE ORDINVM DISTINCTIONE qui, & quot ſint.

DISTINCTIO IX.

De conſequentibus confirmationẽ angelorũ bonorũ quantũ ad ordinũ diſtinctio nem. lib. 1 de cœleſt. hierarc. Cap. 6. Nõ a Dionyſio, ſed a Greg. poſitus ordo ĩ hac enumeratio - ne ſeruat.

POST prædicta ſupereſt cognoſcere de ordinibus angelorũ quid ſcriptura tradat: quæ in pluribus locis nouẽ eſſe ordines angelorum promulgat. ſ. angelos, archangelos, principatus, poteſtates, virtutes, dominationes, thronos, cherubin, & ſeraphin. Et inueniuntur in iſtis ordinibus tria terna eſſe, & in ſingulis tres ordines, vt trinitatis ſimilitudo in eis inſinuetur impreſſa: vnde Dionyſius tres ordines angelorum eſſe tradit, ternos in ſingulis ponens. Sunt enim tres ſuperiores, tres inferiores, tres medii. Superiores, ſeraphin, cherubin, throni: medii, dominationes, principatus, & poteſtates: Inferiores, virtutes archãgeli, angeli.

Quid appelletur ordo, & quæ ſit ratio nominis cuiuſque.

Sup caput Luc. 15. Homi. 34. eundẽ ſeruat ordinem diu9 Ber. lib. 5. de cõſi. ad Euge. ſimilem ponit explanationem.

HIC conſiderandum eſt, quid appelletur ordo: deinde, vtrũ ab ipſa creatione fuerit diſtinctio illorum ordinum. Ordo autem dicitur multitudo cœleſtium ſpirituum, qui inter ſe in aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut & in naturalium datorum munere cõueniunt. Vt verbi gratia, Seraphin (vt beatus Gregorius ait) dicuntur qui prę aliis ardẽt charitate. Seraphin enim interpretatur ardens, vel ſuccẽdens. Cherubin, qui præ aliis in ſcientia eminent. Cherubin enim interpretatur plenitudo ſcientię. Thronus dicitur ſedes. Throni autem vocantur qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis ſedeat deus, & per eos iudicia decernat, atq; informet. Dominationes verò vocantur, qui principatus, & poteſtates trãſcendunt. Principatus dicuntur, qui ſibi ſubiectis, quæ ſunt agenda, diſponunt, eiſque ad explenda diuina myſteria principantur. Poteſtates nominantur hi, qui hoc cæteris potentius in ſuo ordine acceperunt, vt virtutes aduerſæ eis ſubiectæ eorum refrenentur poteſtate: nec homines tantum tentare valeant, quantum deſiderant. Virtutes vocantur illi, per quos ſigna, & miracula frequenter fiunt. Archangeli, qui maiora nunciãt. Angeli qui minora.

Quòd hæc nomina non propter ſe, ſed propter nos eis data ſunt, quæ ſumpta ſunt a donis gratię, quę non habent ſingulariter, ſed excellenter, & à præcipuis nominantur.

HAEC nomina illis non propter ſe: ſed propter nos eis data ſunt. Qui enim ſibi noti ſunt contemplatione, nobis innoteſcũt cognominatione. Et nominantur ſinguli ordines a donis gratiarum, quę non ſingulariter, ſed excellenter data ſunt in participatione. In illa enim cœleſti curia, vbi plenitudo boni eſt, licet

quędam data ſint excellenter, nihil tamen poſſidetur ſingulariter. Omnia enim in omnibus ſunt, non quidem æqualiter, quia alij alijs ſublimius poſſident, quę tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratiarum ſuperiores ordines ſublimius, & perfectius perceperint, tamen ex præcipuis ſortiti ſunt vocabula, inferioribus cętera relinquentes ordinibus ad cognominationem: vt Seraphin, qui ordo excellentiſſimus ęſtimatur, tam dilectionem, quam cognitionem diuinitatis, & cætera virtutum dona cęteris omnibus ſublimius, & perfectius percepit: & tamen ab excellentiori dono, id eſt, a charitate nomen accepit ille ſuperior ordo. Maius enim donum eſt ipſa charitas, quàm ſcientia. Item. Maius eſt ſcire, quàm 1.Cor.13.
iudicare: ſcientia nàque informat iudicium: ideoque ſecundus ordo a ſecundo dono, id eſt, cognitione veritatis appellatus eſt, ſcilicet Cherubin: ita & de alijs intelligendum eſt. Aſſignatur ergo excellentia ordinum ſecundum excellentiam donorum: & tamen, ſicut Gregorius ait, illa dona omnibus ſunt communia. Omnes.n. Homi.34.
ardent charitate, & ſcientia pleni ſunt: ſic & de aliis. Sed ſuperiores euangelio
aliis excellentius, vt iam dictum eſt, ipſa acceperunt: a quibus & no rũ. Ibid.
minantur: vnde Gregorius, in illa ſumma ciuitate quiſque ordo eius rei cenſetur nomine, quàm plenus accepit in munere.

Quæſtio ex verbis Gregorii orta.

SED oritur hic quęſtio talis. Si quiſque ordo ab illo dono nominatur, quòd plenius poſſidet, tunc cherubin in ſcientia præminet omnibus, quia a ſciẽtia nominatur. Sed qui magis diligit, plus cognoſcit. Tantum enim (vt tradit auctoritas) cognoſcit ibi quiſq; quantum diligit. Itaque ſeraphin non ſolum in charitate, ſed etiã in ſcientia prçeminent. Ideoque auctoritas illa ſic videtur intel- Explana-
ligenda, vt comparatio nõ referatur ad omnes ordines, ſed ad quoſ tio illius
dam, ſcilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius ſeraphin acce- auctorita-
pit ſcientiam in munere, ſed plenius aliis ordinibus, qui ſunt infe- tis
riores. Nec nominatur quiſque ordo ab omni re quam plenius Alia deter
aliis accepit, ſed ab aliqua rerum quas accepit. Vel poteſt compara minatio
tio referri non ad ipſos ordines, ſed ad alia dona, nec ad omnia alia eiuſdem.
dona, ſed ad quædam. Sicut enim homines cum plura habeant dona, quædam aliis excellentius poſſident: ita forte & angeli quibuſdam muneribus magis pollent, & aliis quibuſdam minus.

Vtrum ordines ab initio creationis ita diſtincti fuerint.

IAM Nunc inquirere reſtat, vtrum & iſti ordines a creationis initio ita fuerint diſtincti. Quod ita fuerint diſtincti a primordio ſuæ conditionis, videtur teſtimonio auctoritatis inſinuari: quę

Ezech.28. Ephe.6. tradit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe. De ordine namque ſuperiori Lucifer ille fuit, quo nullus dignior conditus fuit. Apoſtolus etiam principatus, & poteſtates tenebrarum nominat, oſtendens de ordinibus illis cecidiſſe: qui cum in malis miniſterium exerceant, non tamen penitus nominibus ordinum ſuorum priuati ſunt. Sed non videtur illud poſſe ſtare. Non enim tunc charitate ardebant, nec ſapientia pollebant, neque in eis deus ſedebat, ſi enim hoc habuiſſent, non cecidiſſent. Non ergo tunc erant cherubin, vel ſeraphin, vel throni. Ad quod dicimus, quia ante caſum quorundã non erant iſti ordines, quia nondum habebant dona, in quorum participationibus conueniunt. Sed quibuſdam cadentibus, aliis appoſita ſunt, eiſque qui ceciderunt collata fuiſſent eadem dona, ſi perſtitiſſent. Ideoque ſcriptura dicit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe: non quòd fuerint in ordinibus, & poſtea corruerint, ſed quia ſi perſtitiſſent, eorum aliqui in ſingulis fuiſſent ordinibus, qui & in naturæ tenuitate, & in formę perſpicacitate differentes gradus habebant, ſicut illi, qui perſtiterunt. Alii enim (vt prędiximus) ſuperiores, alii inferiores conditi ſunt. Superiores, qui natura magis ſubtiles, & ſapientia magis perſpicaces: inferiores, qui natura minus ſubtiles, & intelligentia minus perſpicaces facti ſunt. Has autem inuiſibiles differentias inuiſibilium ſolus ille ponderare potuit, qui omnia in numero, & menſura, & pondere diſpoſuit, id eſt, in ſeipſo, qui eſt menſura omni rei modum præfigens, & numerus omni rei ſpeciem præbens, & pondus omnem rem ad ſtabilitatem trahens, id eſt, terminans, & formans, & ordinans omnia.

Diſ.2.lib. Sapien.11 Aug.lib.4 de gen.ad literã.c.3.

Vtrum omnes angeli eiuſdem ordinis ſint æquales.

Perſimile. oñdit non oẽs eiuſdẽ ordinis pares eſſe.

PRAETEREA conſiderari oportet, vtrum omnes angeli eiuſdem ordinis æquales ſunt. Ita eſſe quibuſdam placuit, ſed non eſt hoc probabile, nec aſſertione dignum: quia Lucifer, qui fuit de collegio ſuperiorum, ipſis etiam dignior extitit, qui aliis excellentiores creati fuerant. Ex quo percipitur, quòd ſi perſtitiſſet, in ordine ſuperiori fuiſſet, & aliis eiuſdem ordinis dignior extitiſſet. Sicut enim vnus eſt ordo Apoſtolorum, & alter martyrum, & tamen in Apoſtolis alii aliis ſunt digniores, ſimiliter & in martyribus alii aliis ſunt ſuperiores: ita & in ordinibus angelorum rectè creditur eſſe.

Quomodo dicat ſcriptura decimum ordinem ex hominibus compleri, cum non ſint niſi nouem ordines.

NOTANDVM etiam quòd decimus ordo legitur de hominibus reſtaurandus. Sed cum non ſint niſi nouem ordines, nec plures fuiſſent, etiam ſi illi, qui ceciderunt perſtitiſſent, mouentur lectores, quomodo ſcriptura dicat decimum ordinem compleri

ex

ex hominibus. Gregorius nanque ait homines aſſumendos in ordine angelorum, quorum alij aſſumuntur in ordine ſuperiorum, qui ſcilicet magis ardent charitate: alij in ordine inferiorum, qui ſcilicet minus perfecti ſunt. Ex quo apparet non eſſe de hominibus formandum decimum ordinem, tanquam nouem ſint angelorum, & decimus hominum: ſed homines pro qualitate meritorum ſtatuẽdos in ordinibus angelorum. Quod ergo legitur decimus ordo complendus de hominibus, ex tali ſenſu dictum forè accipi poteſt, quia de hominibus reſtaurabitur quod in angelis lapſum eſt, de quibus tot corruerunt, vt poſſit fieri decimus ordo. Propter quod Apoſtolus dicit reſtaurari omnia in Chriſto quæ in cælis, & quæ etiam in terris ſunt, quia per Chriſtum redemptum eſt genus humanũ, de quo fit reparatio ruinæ angelicæ: tamen non minus ſaluaretur homo, ſi angelus non cecidiſſet.

Hom. 34 ſuper 15. ca. Lucæ.

Ephe. 1. 1. Cor. 6 & 1. Petr. 1. Cap.

Quod homines aſſumuntur iuxta numerum ſtantium, non lapſorum.

NON enim iuxta numerum eorum qui ceciderunt, ſed eorũ qui permanſerunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Greg. Superna illa ciuitas ex angelis, & hominibus conſtat, ad quã credimus tantos humani generis aſcendere, quantos illic contingit angelos remãſiſſe, ſicut ſcriptum eſt in cantico Deuteronomij, Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei.

Loco ſuprà legato. Deute. 32. Sic legitur ſecundum 70. interpretes, nõ vulgarem ędi tionem.

Quidam dicunt ſecundum numerum lapſorum angelorum homines reparandos.

A quibuſdam tamen putatur, quod homines reparentur iuxta numerum angelorum qui ceciderũt, vt illa cęleſtis ciuitas nec ſuo tum ciuiũ numero priuetur, nec maiori copia regnet. Quod Aug. in ench. ſentire videtur, hoc aſſerens de hominibus plus ſaluari q̃ corruit de angels, ſed non minus, ita dicens: Superna Hieruſalem mater noſtra, ciuitas dei nulla ciuium ſuorum numeroſitate fraudabitur, aut vberiore etiam copia fortaſſe regnabit. Neque etiam numerum aut ſanctorum hominum, aut immundorum dæmonũ nouimus, in quorum locum ſuccedentes filij catholicę matris, quæ ſterilis apparebat in terris, in ea pace de qua illi ceciderunt, ſine vllo temporis termino permanebunt. Sed illorum ciuium numerus, ſiue qui eſt, ſiue qui fuit, ſiue qui futurus eſt, in contemplatione ei' artificis eſt, qui vocat ea quę non ſunt tanquam ea quę ſunt. Ecce aperte dicit non minus de hominibus ſaluari, quam corruit de angelis: ſed plus non aſſerit.

Cap. 29. & li. 22. de ciui. dei ca. 1

Gala. 4. & Eſa. 54. Rom. 4

De conſequentibus confirmationem angelorum bonorum quantum ad ordinum diſtinctionē.

DISTINCTIO IX.

Poſt prędicta ſuper eſt cognoſcere de ordinibus &c.

Expoſi.

SVPRA egit Magiſter de cōſequentibus ad ma lorum obſtinationē, in hac parte agit de his q̄ cōſequuntur bonorum cōfirmationem. Hæc autem ſunt duo ſ. diſtinctio ordinum, & conſequens miniſterium: iō hęc pars habet duas. In prima agit de angelicorum ordinum diſtinctione. In ſecunda de angelorum miniſterio, & miſſione infra diſt. x. Hoc etiam inueſtigandum ē &c. Prima pars habet duas partes. In prima agit de diſtinctiōe ordinū quantum ad ꝓpriam conditionem. In ſecunda vero quantum ad reparationem, ibi. Notandum etiam qđ decimus ordo &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima determinat qualiter angelorum ordines diſtinguunī. In ſecunda qualiter nominā-tur, ibi. Hic cōſiderandum eſt. In tertia determinat quod ſit huius ordinationis principium, ibi. Iam nunc inquirere reſtat &c. In quarta vero, & vltima determinat modum, ibi. Pręterea conſiderari oportet &c. Secunda vero pars principalis quæ incipit. Notandum &c. duas habet. In prima determinat de reparatione ordinum angelicorum facienda quantum ad gradum: in ſecunda vero quātum ad numerum, ibi. Non enim iuxta numerum &c.

Diuiſio.

Notandū ꝙ iſta non ſūt dubia literalia, ſed debet ꝑponi, & legi añ qō-nes di. ix. quia ſeruit ad intelligentiā qōnum.

AD intelligentiam autem eorum quæ in hac parte dñr, primo procedēdū eſt via narrationis. Scđo vero via inquiſitionis. Via narrationis aūt eſt diffinitiua, & diuiſiua: & ideo oportet hic prænotare quarundam rerū diffinitiones, & diuiſiones. Oportet igitur primo videre quid ſit hierarchia. Secundo vero quid angelus. Tertio quid ſit ordo angelicus. Quibus ꝑintellectis maxima via pręſtabitur nobis ad ſequentia terminanda. Sciēdum igitur, quod præter diffinitionem quid nominis qua hierarchia dicitur a hiera, quod eſt ſacrum, & archi principatus, quaſi ſacer principatus, vel ordo ipſius hierarchiæ. Beatus Dion. tres ponit diffinitiones in li. de angelica hierarchia quarū prima eſt hæc. Hierarchia eſt diuina pulchritudo vt ſimpla, vt optima, vt cōſummata, vel vt cōſummatiua. Secunda eſt hæc. Hierarchia eſt ordo diuinus, ſciētia, & actio, deiformę (quantum poſſibile eſt) ſimilans, & ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionabiliter in dei ſimilitudinem aſcendens. Tertia eſt hæc. Hierarchia eſt ad deum (quantū poſſibile eſt) ſimilitudo, & vnitas, ipſum habēs ſcientiæ ſanctæ, & actionis ducem, & ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter diffiniens, quantum vero poſſibile eſt reformat ſuos laudatores. Iſtarum diffinitionum diſtinctio, & explicatio poteſt ſic haberi. Quia prima diffinitio eſt hierarchiæ increatę, duę vero ſequētes creatæ. Dfferunt autem, quia prima illarum principaliter attenditur penes egreſſum a deo: ſed vltima penes regreſſum, licet vtrobiq; tangatur vtrūque. Prima autē diffinitio quę eſt hierarchię increatæ, exprimit ipſam q̄-tum ad trinitatem, & vnitatem, ita ꝙ nec trinitas ꝑiudicat vnitati, nec vnitas trinitati: ſed vnitas ſpectat ad perfectionem trinitatis, & trinitas vnitatis. Vt igitur oſtendatur ibi eſſe vnitas i trinitate dicit, Hierarchia eſt diuina pulchritudo. Pulchritudo eñ conſiſtit in pluralitate, & æqualitate, ſicut dicit Auguſt. in libr. de vera re. Vt autem oſtendaī quod pluralitas non præiudicet vnitati dicit, vt ſimpla, quia ſic eſt ibi pluralitas, vt tamen non tollatur vnitatis ſimplicitas. Vt autem oſtēdatur quod vnitas non præiudicet trinitati, ſine pluralitati ſubiungit. Vt optima, quia ſic eſt in deo vnitas, vt tñ ſit ſumma bonitas, per quam eſt perfecta communicatio, & ſic perſonarum pluralitas. Poſtremo, vt oſtendat ꝙ vnitas ſpectet ad perfectionem pluralitatis, & econuerſo, ſubditur, vt cōſummata: in quo

In quo ſignatur quod in trinitate, & vnitate conſiſtit omnimoda, & ſumma perfectio. Secundę vero diffinitionis intellectus ſic poteſt haberi. Diffinitur enim ibi angelica hierarchia ſecundum egreſſum a deo. Egredit̃ aũt a deo ſm rõnem imaginis, & ſimilitudinis ſicut & homo, & ideo in illa notificatione primo deſcribit ipſam hierarchiam egredientem a deo per modum imaginis, cum dicit. Hierarchia eſt ordo diuin⁹, ſciẽtia, & actio: vt ordo ideſt ordinata poteſtas reſpõdeat patri, & ſcientia filio, & actio ſpiritui ſancto, ſm memoriam, intelligẽtiam, & voluntatem. Secũdo vero deſcribit quantum ad rõnem ſimilitudinis, cum ſubiungit. Deiforme inq̃tum poſſibile eſt ſimilans &c. & tangitur: ipſa aſſimilatio quantum ad habitum, cum dr̃. Deiforme inquantum poſſibile &c. & quantum ad actũ cũ ſubinfertur. Et ad inditas ei illuminationes &c. Similitudinis em̃, ſiue gratiæ aſſimilantis actus eſt ſurſum ducere, ſicut eius origo eſt deſurſum deſcendere. Tertiam autem diffinitionẽ ſic poſſumus intelligere deſcribitur enim (vt prædictũ eſt) angelica hierarchia per regreſſum ad deum principaliter. Notatur igitur in prædicta diffinitione hierarchia p̃ regrediens, ſiue per regreſſus eius, primo quantũ ad habilitatem, cum dicit. Hierarchia eſt ad deum quantum poſſibile eſt ſimilitudo, & vnitas. Secundo quantũ ad actualitatem, cum dicit ipſum habens ſcientiæ ſanctæ, & actionis ducem. Tertio quantum ad immutabilitatem cum ſubiungit. Et ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter diffiniens. Quarto ad plenitudinis vbertatem cum ſubinfert, quantum vero poſſibile eſt reformãs ſuos laudatores, in hoc ſ. quod non ſolum ſibi ſufficit, ſed etiam propter plenitudinem charitatis & gratiæ potens eſt alios adiuuare. Et ſic patet ex p̃dictis diffinitionibus quid ſit hierarchia tã diuina, quam angelica. Per quarum intellectum elicitur quædam diffinitio magiſtralis q̃ competit omni hierarchiæ, licet non vniuoce, quæ talis eſt. Hierarchia eſt rerum ſacrarum, & rõnabilium ordinata poteſtas, in ſubditis debitum retinens principatum. Hoc autem non ſolum competit hierarchiæ angelicæ, ſed etiam eccleſia- 2
ſticæ, vel humanæ, de qua nihil ad p̃ſens, ſed ſolum de hierarchia angelica. Et quoniam hæc nõ poteſt cognoſci niſi cognoſcatur quid ſit angelus: ideo prænotandæ ſunt & angeli diffinitiones. Angelus aũt ſic notificatur
a Dam. Angelus eſt ſubſtantia incor 3
porea, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, deo miniſtrãs, gratia; non natura immortalitatẽ ſuſcipiẽs: Dionyſius aũt alias diffinit angelum ſic. Angelus eſt imago dei, manifeſtatio occulti, luminis ſpeculum clarum ſplendidiſſimum, immaculatum, incontaminatum, incoinquinatum, ſuſcipiens ſicut conueniens eſt totã ſpecioſitatem boniformitatis, & deiformitatis, & in ſe reſplendere faciẽs bonitatem ſilentij, quod eſt in abditis. Differũt aũt hæ duæ notificationes, quia prima deſcribit angelum quantum ad eſſe, ſecunda vero non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam quantum ad bene eſſe. Primæ diffinitionis intellectus haberi poteſt ſic. Deſcribit̃ enim ibi angelus quantum ad ſubſtãtiam, quantum ad virtutem, quantũ ad operationem, & quantum ad durationem. Subſtantia tangitur in eo quod dicitur, angelus eſt ſubſtantia incorporea virtus, in hoc quod ſubiungit, intellectualis, ſemp̃ mobilis, arbitrio libera: vbi notat̃ triplex virtus angelica, ſcilicet cognitiua, operatiua, & imperatiua. Cognitiua, in hoc q̃ dicitur intellectualis: operatiua, in hoc quod dr̃ ſemper mobilis, quia ſine fatigatione poteſt operari: ſed imperatiua, in hoc quod dr̃ arbitrio libera, quam non oportet diſtingui ab alijs prædictis in re: ſed ſufficit quod diſtinguatur ratione. Operatio vero tangitur cum dr̃, deo miniſtrans. Duratio, cum ſubiungitur, grã, nõ natura immortalitatem ſuſcipiens. Vocat̃ autem hic gratia non aliquis habitus gratis datus: ſed gratia dicit̃ gratuita dei influentia. Intellectus aũt ſecundę diffinitionis ſic poteſt haberi. Diffinitur nanque ibi angelus non ſolũ

quantum ad eſſe naturæ, ſed etiã quã tum ad bene eſſe, & ideo notificatur hic angelus inquãtum habet dei imaginem per naturam, inquantum habet ſimilitudinem per gratiã, inquantum habet deiformitatem p gloriã. Rõ aũt imaginis exprimitur q̃tũ ad duo ſ. q̃tũ ad id qđ ſurſum eſt, & q̃tũ ad id qđ deorſum eſt. Primũ tãgitur cũ dicit. Angel⁹ eſt imago dei. Scđm cum ſubiungit, manifeſtatio occulti luminis. Imago enim eſt, inquantum dei capax eſt, & particeps eſſe poteſt: ſed manifeſtatio luminis eſt inquantum illuminationes quas ſuſcipit inferioribus oſtendit. Similiter quantũ ad ſimilitudinem gratiæ deſcribitur quantum ad duplicem reſpectum ad ſurſum per poſitionem, ad deorſum per priuationem. Comparatio ad ſurſum tangit cum dr̃ ſpeculum clarum ſplendidiſſimum, vbi notatur ꝙ gratia deſurſum veniens naturam cõſeruat, naturam decorat, naturam cõſirmat: & quãtum ad hæc tria, dicit, ſpeculum clarum ſplendidiſſimum. Cõparatio vero ad id quod deorſum eſt per modum priuationis, notatur cũ dicit, immaculatum, incõtaminatũ, incoinquinatum: per quæ tria remouet triplicem fœditatem ab angelo, quæ repugnat gratiæ. Primo fœditatem actiuã, & hæc eſt fœditas actualis & remouetur per hoc quod dicitur, immaculatum. Secundo fœditatẽ adhærentem, ſiue aduenientem, & hæc eſt fœditas venialis. & remouetur per hoc quod dr̃, incontaminatum. Tertio remouet fœditatem contractam, & hæc eſt fœditas originalis, & remouetur per hoc quod dr̃, incoinquinatum. Similiter deiformitas gloriæ tãgitur ſecundum duplicem comparationẽ, ſcilicet ad id quod ſurſum eſt, & ad id quod deorſum eſt. Ad id qđ eſt ſurſum, per hoc quod dicit, ſuſcipiens ſicut conueniens eſt totam ſpecioſitatem boniformitatis, & dei formitatis. Comparatio enim ad deum deiformis efficitur, cum ſpecioſitatẽ a deo ſuſcipit. Comparatio vero ad id quod inferius eſt notatur cum dr̃, & in ſe reſplendere faciẽs bonitatem ſilentij, quod eſt in abditis: hoc autem eſt dum reſulgentiam diuinæ bonitatis quã ipſe habet, oſtendit alijs. Hoc autem vocat ſilentium, quia nemo poteſt intime deo coniungi, quin in illo quietetur, & quin omnis ſtrepitus exterior quieſcat, & ideo vocat ſilentiũ in abditis. Et ſic patet quid ſit hierarchia, & quid ſit etiam angelus. Tertio reſtat videre quid ſit ordo angelicus. 4
Diffinitur autem ſic a Gre. & in litera adducitur hæc diffinitio a Magiſtro. Ordo eſt multitudo cæleſtium ſpirituum, qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut & in naturalium donorum participatione conueniũt. Huius notificationis explanatio in promptu eſt. Notificatur enim hic ordo quantum ad ſuum fundamẽtum, quantum ad ſuum cõplementũ, quantum ad diſpoſitionem, quæ inter hęc medium tenet locum. Fundamẽtum tangitur cum dicit. Ordo eſt multitudo cæleſtium ſpirituum: ordo em̃ fundatur in naturam, Complementũ vero tangitur in hoc quod dicit. Qui inter ſe aliquo munere gr̃æ ſimilant̃, ordo enim complementum habet a gratia. Diſpoſitio media inter vtrunque notatur in hoc quod dr̃. Sicut in naturalium donorum participatiõnẽ conueniunt, quia meliora naturalia diſponunt ad maiora gratuita. Ex prædictis notificantur nobis illa tria quæ prius propoſita ſunt ſecũdũ deſcriptiones conuenientes, quas facile eſſet ſm topicum calumniari, & deſtruere: ſed omittendum eſt quia valde parum vtile. Poſt hęc ad diuiſiones producendum eſt. Sunt autem diuiſiones tres prænotandę ad faciliorem explicationem diſtinctionis angelicorum ordinum. Prima eſt hæc, hierarchiarum alia ſupercęleſtis, alia cæleſtis, alia ſubcæleſtis. Secũda hęc eſt. Hierarchiarum cæleſtium, alia ſuperior, alia media, alia inferior, ſiue (ꝙ idem eſt) alia epiphania, alia hyperphania, alia hypophania. Tertia hæc eſt, quia ordo primæ hierarchiæ triplex eſt ſ. ſeraphin, cherubin, & throni. Ordo ſecundæ hierarchiæ ſimiliter triplex eſt ſm beatum Dion. dñationes, poteſtates, & virtutes: ſecundum Grego. & Bern. dñationes, 5

princi-

principatus, & poteſtates. Similiter tertiæ hierarchiæ triplex eſt ordo ſecundum Dion. principatus, archangeli, & angeli, ſm Greg. & Bern. virtutes, archangeli: & angeli. Primę diuiſionis manifeſta eſt ratio, & intelligentia. Quoniam enim hierarchia non eſt niſi in ſubſtantia intellectuali, hæc autem eſt triplex, diuina ſ. angelica, & humana: ideo triplex diſtinguitur hierarchia, & diuina dicitur ſupercęleſtis, angelica cæleſtis, humana autem ſubcæleſtis. Secundæ autẽ diuiſionis rõ, & manifeſtatio eſt duplex, vel ſm ea quæ eſſentialiter reſpiciunt hierarchiã, quæ ſunt ordo, ſciẽtia, & actio, vel ſm ſtatus, & officia. Si primo modo, ſic triplicẽ oportet eſſe hierarchiam. Vnam penes ſcientiam, & hæc eſt ſuprema. Alteram penes ordinem, & hæc eſt media. Tertiã vero penes actionem, & hęc eſt infima. Prima enim hierarchia principaliter attenditur penes ſcientiam diuinã, media vero penes potẽtiam ordinatam, tertia vero penes actionem adminiſtratiuam. Si vero ſm ſtatum, & officia, ſic ſimiliter oportet eſſe tres. Nã quædam eſt ſtatus cõtemplatiuorum, quædam actiuorum, quædam prælatorum. Penes ſtatum contemplatiuorũ eſt hierarchia ſuprema, penes ſtatum actiuorum eſt hierarchia infima, penes ſtatum medium ſ. prælatorum aſſignatur hierarchia media. Tertiæ autem diuiſiõis ratio, & exemplificatio ex rõne ſecundæ diuiſionis habetur. Quia enim ſuprema hierarchia ſm vtrunque modum accipiendi attenditur in ſcientia, & ſtatu contemplationis, quæ conſiſtit in conuerſione ad deum: ideo cum ad conuerſionem neceſſario requirãt triplex actꝰ, & triplex donum ſ. tentionis, cognitionis, & dilectionis: ideo triplex ordo ibi ponitur. Quãtum ad perfectã tentionem, eſt ordo thronorum: quãtum ad perfectam cognitionem, eſt ordo cherubin: quantum ad perfectã dilectionem, ordo ſeraphin: & hoc patet ex ſuis interpretationibus. Quia igitur tam prima rõ, quã ſecunda cõprehendit hæc tria: ideo omnes tractatores in hac diſtinctione concordant ſ. Dionyſ. qui diſtinguit hierarchias penes eſſentialia, & Grego. qui diſtinguit penes officia. Similiter ſubdiuiſio ſecundæ hierarchiæ pendet ex duplici ratione præaſſignata. Dictum enim eſt quod ſecunda hierarchia vno modo accipitur penes ordinem, ſiue ordinatam poteſtatẽ. habet enim ſubſtantia ordinari mediante potentia. Perfectio aũt virtutis, ſiue potentiæ, conſiſtit in tribus ſ. in ꝑſidendo, & penes hoc attenditur ordo dñationum. In reſiſtendo, & penes hoc ordo poteſtatum. Et in operando, & penes hoc eſt ordo virtutũ. Et ordinantur hi ordines ſm maiorem dignitatem, & minorem, qa plus eſt præſidere, quam repugnare, & repugnare, quam per ſe operari poſſe: ideo recte ſic ordinãtur ordines mediæ hierarchiæ a Dion. vt primo ponantur dñationes, ſecundo poteſtates, & tertio virtutes. Si aũt ſecunda hierarchia ſumatur penes ſtatum medium ſ. prælatorum, ſic ſimiliter tres habet ordines ſm triplicem prælationem angelorum. Præſunt enim angeli angelicis ſpiritibus, & ibi dñr dñationes. Præſunt etiam bonis hominibus, & hi dñr principatus. Præſunt etiam dæmonibus, & hi dñr poteſtates, & ſic patet ordo ſm dignitatẽ prælationum. Quia enim plus eſt præſidere angelis, quam hominibus, & bonis hominibus quam dęmonibus: iõ primo dñationes, ſecundo principatus, & tertio poteſtates enumerantur a Greg. & a Bern. Diuiſio aũt tertiæ hierarchiæ ex duplici rõne præaſſignata depẽdet. Si enim tertia hierarchia ſumatur penes actionem miniſterialem, ſic triplex eſt ordo angelicus ſm quod tripliciter cõtingit deputari ad regimẽ alterius, vel miniſteriũ. Quidam enim ſunt angeli ordinati ad regimen principũ, & hi principatus ſunt. Quidã vero ad regimẽ multitudinis, & hi dñr archangeli. Quidam ad cuſtodiam perſonæ ſingularis, & hi dñr angeli. Et ſic patet etiam ordo, & ſufficientia illorum ordinũ: quia plus eſt præſidere principi, quã vni genti, princeps enim præeſt toti gẽti. Et plus eſt deputari ad cuſtodiã

multitu-

multitudinis,quã ad cuſtodiã perſonæ ſingularis, & ꝑ iſtum modum diſtinguit,& ordinat Dion. Si vero accipiatur penes operationem vitæ actiuæ,ſic etiam triplex eſt ordo ſecundũ quod triplex eſt miniſterium.Aut.n. miniſterium conſiſtit in operando, aut in docendo,& in docẽdo aut maiora,aut minora . Primũ eſt virtutũ, ſm archangelorum, tertium angelorum.Et patet ordo,quia plus eſt facere,quam docere:ſiue dicere,& reuelare maiora,maius eſt quã reuelare minora,& penes hunc modum ſumpſit diſtinctionem tertiæ hierarchiæ Gregor.& Bern.Ex his apparet rõ harũ diuiſionum,apparet etiam diuerſificatio inter Greg.& Dionyſ.Quia eñ diuerſimode diſtinctionẽ hierarchiarum conſiderauerũt: ideo diuiſiones ordinũ in ipſis diuerſimode aſſignauerunt. Sed cum vtrunque horum ſimul non poſſit eſſe verum,ſcilicet ꝙ principatus ſit de media hierarchia, & infima, & ſimiliter virtutes,q̄n cõfundantur hierarchiæ,& ordines,q̄ritur quod iſtorum ſit verius , & cui magis innitendum ſit. Et dicendum ad hoc, quod magis innitendum eſt dicto Dion.tum quia ipſe didicit (ſicut dr̃)a Paulo , & ita tradidit ſicut audiuit,tum quia Greg. in confirmatione eorum quæ de hac materia dicit,ipſius auctoritatem inducit, tum etiam quia(ſicut ex prædictis patet) Dion.diſtinctionem hierarchiarum ſumpſit penes ea quæ ſunt ipſis angelicis ſpiritib⁹intrinſeca,&eſſentialia, & ideo ſic ordines diſtinxit,ſicut habent collocari in cælis.Gregor. vero plus penſauit opera,& officia,&ideo ſic diſtinguit ſm quod plus poteſt valere ad eruditionem noſtrã,nec vnus contradicit alteri , nec verbum alterius retractat:ſed alium modũ diſtinguendi aſſignat,tum propter diuerſitatem conſiderationis in principio, tum propter diuerſitatem conſiderationis in fine.

Artic. 1 AD intelligentiam prædictorũ, & eorum quæ Magr̃ dicit in litera,vt via inquiſitiua procedamus circa ordines angelorum quæruntur nouem . Primo quæritur de ordinibus in comparatione ad naturam ſubſtratam . Secundo in comparatione ad cauſam completiuam . Tertio in comparatione ad diſpoſitionem præambulam.Quarto quæritur quãtum ad nominationẽ. Quinto quantum ad reparationem. Sexto quantum ad prælationis euacuationem. Septimo quantum ad numerũ. Octauo in comparatione ad ſuũ oppoſitum. Nono,& vltimo in comparatione ad diſparatum .

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelos,omnes, omnium ordinum eſſe eiuſdem ſpeciei ſatis probabile uidetur, quamuis inter eos ſit ordinum , dignitatum & officiorum diſparitas .

Fundamenta.

DE ordinibus angelorũ in cõparatione ad naturam ſubſtratã,vtrũ, ſcilicet angeli diuerſorum ordinum ſint]diuerſarum ſpecierum per naturam.Et quod ſic vr̃. Multiplicatio angelorũ maxime manifeſtat diuinam potentiam,& ſapientiam,& bonitatem, & maior multiplicatio ſpectat ad maiorem manifeſtationem : ſed maior eſt multiplicatio quæ eſt ſecundum numerum,& ſpeciem,quam quæ eſt ſolum ſecundum numerũ.Sed in angelis reperiẽ vtraq; ergo angelus differt ab angelo ſm ſpeciẽ:ſed differũt maxime angeli diuerſorum ordinum : ergo vr̃ quod diſtinguantur ſm ſpeciem . Item. Angeli diuerſorum ordinum magis differunt quã angeli eiuſdem ordinis in ſimplicitate,quod eſt primum attributum : ergo pari ratione & in perſonalitatis diſtinctiõe:ergo cum angeli eiuſdem ordinis ſaltẽ differant numero,angeli diuerſorum ordinum differunt pluſquam numero : ſed maior differentia quã ea quæ eſt ſm numerum non eſt niſi ea quæ eſt ſm ſpeciem: ergo &c. Si tu dicas quod differunt magis aliqua differentia accidentali , ſicut aqua diuerſorũ fontium

fontium,magis quam aqua eiuſdem fontis. Obiicitur contra hoc: q̃a magis differunt in ſimplicitate eſſentiæ: ſed ſimplicitas eſſentiæ non eſt accidens angelo cũ nullo modo poſſit intendi & remitti in eodem angelo: ſed eſſentialis proprietas: ergo facit eſſentialiter differre: ergo idem qđ prius. Item. Hoc videtur a ſimili, Cũ ſint tria genera viuentium.ſ.vegetabiliũ, ſenſibilium,intellectualium,in genere eorum quæ viuunt vita vegetabili eſt ponere diuerſitatem nõ ſolum ſm numerum, ſed etiam ſm ſpeciem, ſicut in plãtis,& ſimiliter in genere eorum quæ participant vitam ſenſibilẽ, ſicut in animalibus. ergo pari ratione in his quæ participant vitã intellectualem: ſicut in angelicis ſpiritibus: ſi ergo eſt ibi differentia ſecundum ſpeciem, cum maxime attendatur angelorum differentia in diuerſis ordinibus,patet &c. Item. Sicut corpora luminoſa ſua varietate decorãt cælum, & tamen ſunt omnia luminoſa,ita angeli ſuo modo decorant empyreum, vnde dicuntur aſtra matutina. Iob.xxxi.ſed cæli luminaria differunt ſpecie non numero ſolo: quia habent operationes, & impreſſiones oĩno diuerſas & ſpeciales: ergo pari ratione & angeli qui ſunt ornatꝰ empyrei.

Ad opp. Contra. Omne quod eſt ꝓcul ab origine diſpargitur: & quod approximatur origini colligitur & vnitur.: ſicut patet in numeris,patet etiã in lumine & in aliis. Sed angeli ſunt proximi cauſæ originali omnium.ſ. deo: ergo debent habere vnitatem: ſed non poſſunt vniri ſm numerum: ergo debent ſecundum ſpeciem completam. Item. Contingit reperire ſpiritualem ſiue rationalem naturã coniunctam& ſeparatã,ſed coniuncta nõ eſt niſi vnius ſpeciei: ergo nec ſeparata. Si tu dicas quod hoc venit ex parte corporis, hoc nihil eſt: quia non anima pp corpꝰ: ſed corpꝰ ꝓpter animam. Et iterum,quid impediret corpora ſecũdum ſpeciẽ diuerſa fuiſſe facta ab initio, ſi congrueret ſpiritus rationales eſſe ſm ſpecies diuerſas? Item. Angelorum multitudo facta eſt ad illius ciuitatis plenitudinem,& decorem: ſed in illa ciuitate maxime attẽditur vnitas, & nexus & conformitas: ergo cum conformitas vnius naturæ faciat connexionẽ in charitate, & ipſam adiuuet, propter quod etiã vt ſancti dicunt, deus voluit nõ tantum homines facere ſimiles,ſed etiam omnes homines ex vno homine: ergo videtur &c. Item. Angelica natura eſt caput vniuerſi:ergo cũ caput ſit ratione vnius ſpeciei, non vnius indiuidui, & caput & ſtatus debet eſſe in vno ſicut archa cõſummata eſt in cubito: ergo maxima debet eſſe vnitas: ergo & ſecundum ſpeciem. Itẽ. Ruina angelica reparatur per hominem qui eſt idem ſpecie: ſi ergo competenter & congrue reparatur, vr̃ ꝙ omnes ruentes fuerunt vnius ſpeciei:ſed de quolibet ordine ſunt lapſi; ergo omnes eiuſdem ſpeciei.

RESP. Dicendum qđ circa hoc 6
duplex eſt opinio,& vtraque probabilis. Vna eſt, quod in angelis eſt diuerſitas ſm ſpeciem & etiam ſm genera ſubalterna: vt hierarchia ſit quaſi vnum genus: & ordines tres faciant ſpecies: & ad hoc ponendũ moti ſunt tum propter diuinæ bonitatis oſtenſionẽ,tum ꝓpter ſimile in aliis creaturis, tum etiã propter gradus repertos in ipſis angelis. Cum.n. angeli eiuſdẽ ordinis aliquo modo ſe excedant,vr̃ quod angeli diuerſorum ordinum, & hierarchiarum adeo ſe excedant, quod etiã habeant in ſpecie, & in genere diuerſitatẽ. Alia poſitio eſt: quod angeli omnes ſunt eiuſdem naturæ,tum propter vnionem illius ciuitatis, tum propter vniuerſi perfectione. Licet autem vtraque harum poſitionum habeat probabilitatem: quia tamen per ſcripturã non innoteſcit nobis diuerſitas operationũ,& videtur quod illi qui aggreſſi ſunt hanc materiam determinare (ſicut Dion.) diuina inſpiratione cognouerint & officium,& naturam, & ipſi dicũt ꝙ omnia quæ ſunt omnium ordinũ in omnibus reperiantur, licet magis excedenter in vno: vr̃ magis theologica & probabilis poſitio(niſi occurrat manifeſta auctoritas in contrariũ) ꝙ omnes angeli ſint eiuſdem ſpeciei,ſicut &

cut & omnes homines. Et quemad-
modum in hominibus ſunt gradus,
& ordines & quo ad naturalia, & quo
ad officia commiſſa, ſiue dignitates,
& quo ad gratuita, ſalua tñ vnitate
ſpeciei: ſic intelligendum eſt in ange
lis. Vnde concedendę ſunt rationes
ad hanc partem inductæ.

7 AD illud quod obiicitur de ma-
nifeſtatione. Dicendum, ꝙ deus nõ
manifeſtat bonitatẽ niſi ſaluo ordine
ſapientiæ ordinantis mundum, & ſal
ua proprietate naturæ: ſimiliter ſalua
condecentia, & perfectione ciuitatis
ſupernę. Quoniam igitur creatura
completior in mundo dat ei conſum-
mationẽ: ideo vna eſt in ſpecie. Rur-
ſus. Quia ſupremum, & optimũ an-
geli (quod eſt deiformis intellectus)
vnus eſt, nec habet coniunctionẽ cũ
inferiori, ideo natura angelica debet
eſſe vna. Rurſus. Quoniam illa ciui
tas debet eſſe vnita, & perfecte reſtau
rata, ideo debet eſſe vna: & hę ratio
nes poſſunt aſſignari ſuo modo circa
homines. Si quis autem vellet ꝑ hoc
oſtẽdere ꝙ homines, & angeli eſſent
vnius ſpeciei: dicemus ꝙ angeli non
cõiunguntur hominibus vnitate na
turæ, ſed obſequio beneficentię: & ho
mo ſimiliter angelo, quia ille iſtũ ad-
iuuat: iſte illum reparat: ꝙ nõ eſſet ſi
eſſent eiuſdem naturæ: & ideo vtrun
8 que conuenit ciuitati ſupernę. AD il
lud quod obiicitur de magis & min⁹.
Dicendum, quod intenſio, & remiſſio
ſm proprietates inſeparabiles nõ va-
riant ſpeciẽ per ſe: & ſi aliquando cõ-
comitentur diuerſitatẽ ſpeciei in his
formis quæ concernunt diuerſam mi
xtionem elementorum, quæ attenditẽ
ſm qualitates actiuas: ſicut dicitẽ ca-
lidum in quarto gradu differre a cali
do in primo. Simpliciter tamẽ loquẽ-
do non habet veritatẽ: qđ patet quia
maior eſt intenſio, & gradus in gra-
tijs, & præmiis, quã in naturalibus
proprietatibus: & tamen non diffe-
rũt ſpecie, ſed ſolũ accidente: nec va
let: ſi non intenditur in eodem, ergo
eſt eſſentialis: ſicut nec de gloria. Ad
9 illud quod obiicitẽ per ſimile de alijs
viuentibus, & de luminaribus, patet
reſponſio quod non eſt ſimile nec in
re, nec in ratione. In re non: quia il
la habent diuerſas operationes ſpeci
ficas: non ſic angeli. In rõne nõ: qa
illa ſunt ordinata ad diuerſas neceſ-
ſitates: angeli vero omnes ad vnum
principale. Rurſus. In vita contempla
tiua vnitas, & in actiua multiformi
tas, & habitatio angelorũ eſt vnifor-
formis: & præterea magis diſtant ab
vno, & ſummo, & ſumme: ergo &c.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Angelorum ordinum diſtinctio
principalius eſſe nõ poteſt a na
tura, ſed ab ipſa gratia, quan-
quam natura præambulam det
diſpoſitionem, gratia nihilomi
nus perfectionem præbet. Ad opp.

QVAE ſit diſtinctiõis or
dinum principalis cau-
ſa: vtrũ ſcilicet ſit a na-
tura, vel a gratia. Et ꝙ a
natura videtur ꝑ illud
quod dicit Magiſter in litera. Supe-
riores ſunt q natura ſunt magis ſub-
tiles, & intelligentia amplius perſpi-
caces: ergo ſi ordo attẽditur ſm ſub,
& ſupra: videtur ꝙ ordo angelorum
ſit a natura. Item. Supra diſt. iij. In
exordio ſuæ conditionis alij ſuperio-
res, alij inferiores dei ſapientia cõſti
tuti ſunt: ſed qđ habuerunt ab exor-
dio ſuæ conditionis eſt eis naturale:
ergo diſtinctio ordinum eſt in eis a
natura. Item. Quæcunq; deus facit
a primaria conditiõe, facit in modo,
ſpẽ, & ordine, itaꝙ iſta ſunt naturalia 1
vnicuique: ergo nobiliſſimã creaturã
ſcilicet angelicam a principio ſuæ cõ
ditionis debuit facere in ꝑfecto mo-
do, ſpecie, & ordine: ſi ergo, hoc eſt a
natura quod eſt eis ab initio inditũ,
patet &c. Item. Gratiæ gratũ facien-
tis eſt vnire & aſſimilari: ſi ergo qđ
eſt principium vniendi non eſt prin-
cipium ordinis diſtinguendi, videtur 2
ꝙ diſtinctio ordinũ non ſit a gratia:
ſed eſt a gratia, vel a natura: ergo &c.
Contra hoc obijcitur per diffinitio-
nem ordinis quam Magiſter ponit in
litera. Ordo eſt multitudo cęleſtium
ſpirituum

ſpiritum qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur: ergo videtur ꝙ abſque munere gratię in angelis non fit ordo. Item. Supremus omniũ ordinum eſt ordo ſeraphin: ſed ordo ſeraphin eſt ab eminentia dilectionis, & charitatis: ergo prius & præcipu⁹ ordo eſt a gratia: ſi ergo omnes alij ex illo pendent, videtur ꝙ nullus ordo in angelis ſit ſine dono gratiæ. Itẽ. Throni dicuntur (ſicut dicit Greg.) quia tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis ſedeat deus: ſi ergo de⁹ non dr̃ ſedere, nec inhabitare niſi per gratiam gratũfacientem: ergo ordo Thronorum non eſt niſi a gratia: ergo pari rõne videtur de alijs. Item. Deus non præfert hominem homini propter naturalia, ſed propter merita: ergo ſi diſtinctio ordinũ eſt ſm diuinam acceptionem, non eſt ſecundũ naturalia, ſed ſecundum gratuita.

10 RESP. Dicendum ꝙ ſicut patet ex diffinitione ordinis ſupra poſita, ordo eſt a natura, & eſt a gratia; ſed a natura tãquam a præambula diſpoſitione: a gratia tanquam a completiua perfectione. Hoc dico de illis ordinibus ſm quos attendit̃ diſtinctio hierarchiarũ in ſupremis ſpiritibus: ſicut manifeſte apparet ex officio, & actione, & nominatione ipſorũ ordinum: inter quos præcipu⁹ ordo eſt ordo ſeraphin, qui nominatur ab ardore dilectionis, quæ non eſt in angelis cõſummata, & pfecta niſi p gr̃am: & ideo concedo ꝙ ordinũ principalis diſtinctio non poteſt eſſe a natura.

11 AD illud ergo quod obijcitur in cõtrarium de duplici auctoritate Magiſtri: ꝙ per naturam alii aliis ſunt ſuperiores. Dicendum, ꝙ hoc non cõcludit ꝙ ordines ſint a natura ſicut a cauſa completiua: quia non quælibet ſuperioritas, & inferioritas facit ordinem completũ: ſed ea ſolũ in qua cõſiſtit rerum ordinabilium complemẽtum q̃tũ ad officiũ, & ſtatum. AD il-

12 lud qđ obiicitur ꝙ modus, & ſpecies, & ordo eſt a natura. Dicẽdũ ꝙ æquiuocatio eſt in ordine: ipſe enim loqtur ibi de ordine quo creatura dicit̃ ordinata per cõparationem ipſius ad finem: ordo vero angelorũ attẽditur ſm præcellentiã ipſorum ordinabilium inter ſe: & hęc cõpleta non eſt inter angelos natura cõſimiles niſi p dona gratuita capacitatẽ naturæ cõplentia. AD illud quod obiicitur, ꝙ gratia vnit: ergo ordines nõ diſtinguit, ſiue perficit. Dicendum ꝙ eſt loqui de gratia quantũ ad habitum, & quantum ad vſum, & quantu ad ſtatum. Et ſi gratia gratũfaciens vniat, & conformet quantum ad habitũ, q̃a omnes habitus gratuiti ſunt in omnibus: diſtinguit tamẽ quãtũ ad vſum, & ordinat quantum ad ſtatũ: pro eo ꝙ vſus diuerſificantur in diuerſis, & ſtatus vnius in gratia eſt excellentior ſtatu alterius: & hoc eſt quod facit in habentibus conſimilẽ gratiam, ordinem, & gradum: & hoc modo eſſe in angelis intelligendum eſt.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO

Angeli ſecundum maiorem naturæ capacitatẽ pręambulam, maiora etiam dona recipiunt, non quidem quod naturæ capacitas donorũ cauſa ſit efficiẽs, vel neceſſitans: ſed tantum congruitatem ponens.

DE ipſis ordinibus q̃tũ ad diſpoſitionem pręambulam: & cum hęc ſit naturaliũ capacitas & pręcellentia: eſt quęſtio vtrum ſm maiorem capacitatem naturalium dentur a deo maiora dona gratuita. Et ꝙ ſic vr̃ per illud qđ dicitur Matth. xxv. Dedit vnicuique ſm propriam virtutem: conſtans eſt ꝙ loquitur ibi de dono, ſiue dato ſuperaddito naturæ: ergo ſi ſm virtutem naturæ dedit, videtur ꝙ ſm meliora naturalia ſunt & maiora dona gratuita. Item. Magiſter ſupra diſt. iij. Qui natura magis ſubtiles, & ſapiẽtia plus perſpicaces creati ſunt, hi maiorib⁹ gratiæ munerib⁹ præditi ſunt; & hoc ipſum dicit in litera: ergo vr̃ ꝙ maior gratia detur ſm maiora naturalia. Item. Ad hoc videtur eſſe rõ

Ad opp.

materiæ

materiæ diſpoſitæ ad formam: ſm.n. ꝙ dignius & melius diſponitur, deus nobiliorem dat formã: ergo cũ naturalia ſint ſicut diſpoſitiones quædam ad gratuita: quanto quis habet meliora naturalia, tanto deus dabit ei maiora dona gratuita. Item. Rõ quare deus non dat homini gratiam, eſt quia homo non accipit: ergo cum ipſe ſit ſemper promptus, & paratus dona ſua liberaliſſime infundere, & liberalitas eius ſuperexcedat omnẽ capacitatem; vr̃ ꝙ de capacitate naturę nihil dimittat vacuum, quando quis plene ſe conuertit ad deum. Et ſi hoc: reſtat ꝙ qui maiora habet naturalia, cum maioris gratiæ ſit capax, maiorem etiam habebit gratiã: & hoc vr̃ ſonare verbum Platonis dicentis, ꝙ dedit vnicuique beatitudinem inquantum capax erat. Itẽ. Sicut gratia eſt diſpoſitio ad gloriam, ita bona natura eſt diſpoſitio ad gratiã: ſed deũs ei qui habet ampliorem gratiã, ampliorem dat gloriam: ergo ei qui habet meliora naturalia, dat maiora gratuita. Si tu dicas ꝙ nou eſt ſimile: quia gratia meretur gloriam, nõ ſic natura gratiã. Obiicitur tunc: quia qualiſcũque ſit comparatio diſpoſitionis, hoc tamen verum eſt: quia gloria perfecte complet naturam, ita ꝙ nullus in ea remanet appetitus incompletus. Si ergo gloria implet naturæ capacitatem: aut natura magis capax magis habebit de gloria, aut non erit glorificata: ſi ergo ſm maiorem capacitatẽ naturæ eſt maioritas glorię, & quantitas gloriæ reſpondet quantitati gratiæ: ergo ſm maiorem capacitatẽ naturalium attẽditur maioritas gratiæ. Item. Finis imponit neceſſitatẽ his q̃ ſunt ad finẽ, ſed natura facta eſt ꝑ gloriã, nõ ecõuerſo: ſi ergo deꝰ præſciẽs, & prædeſtinans facit animã ad hoc ꝙ eã glorificet: tantam dabit ei naturalium capacitatem quantã ſcit ei eſſe daturum gloriam, aut ſi vltra tribuatur, faciet aliquid fruſtra, quod ſi hoc eſt falſum, reſtat quod capacitas naturæ, & quantitas gloriæ ſecum commenſurantur: ergo redit idem, ꝙ prius.

Fundamenta.

Cõtra. Eccl. j. ſm datum ſuum prębet illam diligentibus ſe; ergo videtur quod diſtributio ſapientiæ, & gratiæ nõ penſatur ex parte ſuſcipientis, ſed ex parte dei cõferentis. Item. Poſſibile eſt eũ qui meliora habet naturalia, nihil habere de gr̃a, & omni tempore vitæ ſuæ carere gr̃a eum vero qui habet minora naturalia abundare in gr̃a: ꝙ ſi hoc verum eſt, ergo non eſt diſpenſatio gr̃æ ſm menſurã naturalium. Item. Deus dat gratiam homini ſm quod ſe præparat: ergo ſi habens minora naturalia, frequenter ſe melius pręparat, quam hñs maiora: ergo videtur qđ maiora ſuſcipiat dona gratuita, quamuis minora habeat naturalia. Itẽ. Qui meliora habet naturalia, frequenter remanet in ſtatu imperfectionis: q veto minora, frequenter aſſumit ſtatum perfectionis, ſiue religionis: ergo ſi maior eſt gr̃a in perfectis, patet &c. Item. Gratia in nobis nullã potentiam ita principaliter reſpicit, ſicut arbitrij libertatem: ſed libertas arbitrij ęqualiter eſt in omnibus: ergo ſi maior eſt gratia in vno, quam in alio, non eſt a natura, ſed magis a diſtributiõe diuina. Item. Diſtributio gr̃ę dei procedit ex viſceribꝰ pietatis, & miſericordię, ſed miſericordiæ eſt magis compati ei q magis miſer eſt ceteris paribus, & qui magis indiget: ſi ergo q habet minora naturalia, magis indiget ſuſtentari a gr̃a, quam qui habet meliora: ergo vbi nulla merita, vel demerita prę cedunt, deus ei qui minora habet naturalia debet dare maiorem gratiã; ergo diſtributio gr̃ę non eſt præciſe ſm maiorem capacitatem naturę: ſed ſm beneplacitum pietatis diuinæ.

14 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum: quod gratiam dare ſm maiorem capacitatem naturaliũ poteſt intelligi tripliciter. Aut ita ꝙ hoc quod eſt (ſecundum) dicat efficaciã cauſalitatis, & ſic ſm omnes falſum eſt, qa naturalia non ſunt cauſa gr̃æ. Aut ita quod dicat diſpoſitionem congruitatis, & ſic vbi non eſt obſtaculũ ſm omnes verum eſt, quia naturalia bona de cõgruo diſponũt ad gratiam. Aut ita, quod dicat diſpoſitionem neceſſitatis: & ſic ſecundum cõmunẽ opinionẽ eſt falſum, & a doctori-

a doctoribus reprobatum: tamẽ ſm aliquorum opinionem aliquãdo poſitum eſt tãquam verum. Ratio aũt huius poſitionis fuit iſta. Iſti.n. ponebant, ꝙ gratia non erat aliud, q̃ deus, & ꝙ charitas non eſſet aliud, q̃ ſpiritus ſanctus: & ꝙ intẽſio gratię, vel charitatis non erat niſi ſm maiorem deputationem aię, & remiſſionẽ concupiſcentiæ, quæ obſiſtit ne aĩa poſſit perfecte deo vniri: & ideo concupiſcentia oĩno extincta, aĩa tantũ vnitur deo, quantum eius poteſt eleuari natura & tãtam dicitur habere gratiam: & ideo ponebant, ꝙ aĩa finaliter quę meliora habebat naturalia, maiorem haberet gratiam. Sed huius poſitionis fundamentum improbatum eſt in primo lib. diſt. 17. & amplius improbabitur infra diſt. 26. Ipſa aũt poſitio de ſe improbabilis eſt, & contra bonos mores eſſe vr: dum tantum tribuit ei, qui parum laborat, & parum deo ſeruit, quantum ei, qui magis: imo plus ſi maiora habeat naturalia, & perſeuerat in gr̃a: quod oĩno abſurdum eſt, & per rõnes præcedẽtes improbatum: & ideo concedendæ ſunt rõnes quę hoc oñdunt. Vltima tñ ratio non cogit, qa in diſtributione gratiarum nec capacitas naturæ, nec eius indigẽtia principaliter penſatur, ſed diuinæ prædeſtinationis diſpoſitio, & mẽſura: ſm quam partitur deus menſurã fidei, ſicut dicit Apoſtolus, ſm ꝙ in ſua prædeſtinatione menſus eſt ei.

15 A D illud ergo quod obiicitur in contrarium, ꝙ dedit vnicuique ſm ꝓpriam virtutem. Dicendum, ꝙ (ſecundum) dicit ibi ſolummodo cauſam diſponentem de congruo. Et iterum. Virtus ibi vocatur conatus cordis: qui non ſolum dicit capacitatẽ, ſed etiã actualem præparationem: &
16 ideo auctoritas illa non cogit. AD illud quod obiicitur de auctoritate Magiſtri ſimiliter dicendum, ꝙ ibi dicit diſpoſitionem de congruo: & magis congruam diſpoſitionem dicit circa angelos, q̃ circa hoĩes, de quibus loquitẽ Magiſter. Boni.n. angeli, qui ad deum conuerſi ſunt, ſm hoc plus ſe præparauerunt, ſm ꝙ meliora naturalia habuerunt. quia quilibet mouebatur in deum ſm cordis conatum, cũ non haberet retardationem: non ſic aũt eſt in hoĩbus: & ideo illa auctoritas exponi debet, ampliari non debet. A D illud quod obiicitur, ꝙ 17
materiæ melius diſpoſitæ imprimit deus nobiliorem formã. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia materia diſponit ad formam naturalem diſpoſitione quæ eſt neceſſitas: ſed maior capacitas naturaliũ non diſponit ad maiorẽ gr̃am diſpoſitione neceſſitatis, ſed ſolum cõgruitatis: & quia diſpoſitio congruitatis multis modis põt impediri ſiue per oppoſitũ, ſiue per maiorem congruitatem, quæ poteſt ex aliquo accidente ſuperuenire in alio: ideo illa ratio non concludit. A D illud quod obiicitur, ꝙ homo 18
non habet gr̃am, quia non accipit. Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ ideo habeat gr̃am, quia accipit, ſicut dicit Anſel. quia in priuatiuis, & contradictorie oppoſitis non tenet conſequentia in ipſo, ſed econuerſo: & ideo ſicut non conceditur, ꝙ maiorem habeat gratiã, quia accipit: ſic non eſt concedendum, quòd maiorem habeat gr̃am ex maiori capacitate. AD illud quod 19
obiicitur, ꝙ natura diſponit ad gratiam. Dicendum ſicut dicebatur, ꝙ non eſt ſimile: quia natura non ſic meretur gr̃am, ſicut gratia gloriam. A D illud vero quod ſubiungitur, ꝙ 20
gloria perficit totam capacitatem naturæ. Dicendum, ꝙ ſicut forma perficit capacitatem materiæ non ſimpliciter, ſed prout exigit diſpoſitio ſuperinducta: ſic gloria perficit naturã nõ ſimpliciter, ſed ſm ꝙ exigebat gratia, quæ prius lib. arb. data erat. Cũ aũt ſic perficit, ſufficienter pfecta eſt: quia rectitudo iuſtitiæ limitat appetitum naturæ, vt non vltra appetat, q̃ gr̃a promeruit, maxime cũ plene ſufficiat quod deus ſibi retribuit. A D illud quod vltimo obiicitur, ꝙ 21
capacitas naturæ ordinatur ad gloriam finaliter. Dicendum, ꝙ ſic ordinatur a deo, vt tamen præſupponatẽ diſpoſitio ex parte voluntatis. Vnde ſicut homo, qui capax erat beatitudi

DE ORDINVM DISTINCTIONE qui, & quot ſint.

DISTINCTIO IX.

POST prædicta ſupereſt cognoſcere de ordinibus auge lorũ quid ſcriptura tradat: quæ in pluribus locis nouẽ eſſe ordines angelorum promulgat. ſ. angelos, archangelos, principatus, poteſtates, virtutes, dominationes, thronos, cherubin, & ſeraphin. Et inueniuntur in iſtis ordinibus tria terna eſſe, & in ſingulis tres ordines, vt trinitatis ſimilitudo in eis inſinuetur impreſſa: vnde Dionyſius tres ordines angelorum eſſe tradit, ternos in ſingulis ponens. Sunt enim tres ſuperiores, tres inferiores, tres medii. Superiores, ſeraphin, cherubin, throni: medii, dominationes, principatus, & poteſtates: Inferiores, virtutes archãgeli, angeli.

De conſequentibus confirmationẽ angelorũ bonorũ quantũ ad ordinũ diſtinctionem. lib. 1 de cœleſt. hierarc. Cap. 6. Nõ a Dionyſio, ſed a Greg. poſitus ordo ĩ hac enumeratione ſeruatᷓ. Sup caput Luc. 15. Homi. 34. eundẽ ſeruat ordinem din⁹ Ber. lib. 5. de cõſi. ad Euge. ſimilem ponit explanationem.

Quid appelletur ordo, & quæ ſit ratio nominis cuiuſque.

HIC conſiderandum eſt, quid appelletur ordo: deinde, vtrũ ab ipſa creatione fueriı diſtinctio illorum ordinum. Ordo autem dicitur multitudo cœleſtium ſpirituum, qui inter ſe in aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut & in naturalium datorum munere cõueniunt. Vt verbi gratia, Seraphin (vt beatus Gregorius ait) dicuntur qui prę aliis ardẽt charitate. Seraphin enim interpręcatur ardens, vel ſuccẽdens. Cherubin, qui præ aliis in ſcientia eminent. Cherubin enim interpretatur plenitudo ſcientię. Thronus dicitur ſedes. Throni autem vocantur qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis ſedeat deus, & per eos iudicia decernat, atq; informet. Dominationes verò vocantur, qui principatus, & poteſtates trãſcendunt. Principatus dicuntur, qui ſibi ſubiectis, quæ ſunt agenda, diſponunt, eiſque ad explenda diuina myſteria principantur. Poteſtates nominantur hi, qui hoc cæteris potentius in ſuo ordine acceperunt, vt virtutes aduerſæ eis ſubiectæ eorum refrenentur poteſtate: nec homines tantum tentare valeant, quantum deſiderant. Virtutes vocantur illi, per quos ſigna, & miracula frequenter fiunt. Archangeli, qui maiora nunciãt. Angeli qui minora.

Quòd hæc nomina non propter ſe, ſed propter nos eis data ſunt, quæ ſumpta ſunt a donis gratię, quę non habent ſingulariter, ſed excellenter, & à præcipuis nominantur.

HAEC nomina illis non propter ſe: ſed propter nos eis data ſunt. Qui enim ſibi noti ſunt contemplatione, nobis innoteſcũt cognominatione. Et nominantur ſinguli ordines a donis gratiarum, quę non ſingulariter, ſed excellenter data ſunt in participatione. In illa enim cœleſti curia, vbi plenitudo boni eſt, licet

quędam

quędam data ſint excellenter, nihil tamen poſſidetur ſingulariter. Omnia enim in omnibus ſunt, non quidem æqualiter, quia alij alijs ſublimius poſſident, quę tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratiarum ſuperiores ordines ſublimius, & perfectius perceperint, tamen ex præcipuis ſortiti ſunt vocabula, inferioribus cętera relinquentes ordinibus ad cognominationem: vt Seraphin, qui ordo excellentiſſimus ęſtimatur, tam dilectionem, quam cognitionem diuinitatis, & cætera virtutum dona cęteris omnibus ſublimius, & perfectius percepit: & tamen ab excellentiori dono, id eſt, a charitate nomen accepit ille ſuperior ordo. Maius enim donum eſt ipſa charitas, quàm ſcientia. Item. Maius eſt ſcire, quàm iudicare: ſcientia nâque informat iudicium: ideoque ſecuudus ordo a ſecundo dono, id eſt, cognitione veritatis appellatus eſt, ſcilicet Cherubin: ita & de alijs intelligendum eſt. Aſſignatur ergo excellentia ordinum ſecundum excellentiam donorum: & tamen, ſicut Gregorius ait, illa dona omnibus ſunt communia. Omnes. n. ardent charitate, & ſcientia pleni ſunt: ſic & de aliis. Sed ſuperiores aliis excellentius, vt iam dictum eſt, ipſa acceperunt: a quibus & nominantur: vnde Gregorius, in illa ſumma ciuitate quiſque ordo eius rei cenſetur nomine, quàm plenus accepit in munere.

1.Cor.13.

Homi.34. euangelio rū. Ibid.

Quæſtio ex verbis Gregorii orta.

SED oritur hic quęſtio talis. Si quiſque ordo ab illo dono nominatur, quòd plenius poſſidet, tunc cherubin in ſcientia præeminet omnibus, quia a ſcïetia nominatur. Sed qui magis diligit, plus cognoſcit. Tantum ènim (vt tradit auctoritas) cognoſcit ibi quiſq; quantum diligit. Itaque ſeraphin non ſolum in charitate, ſed etiã in ſcientia prę eminent. Ideoque auctoritas illa ſic videtur intelligenda, vt comparatio nõ referatur ad omnes ordines, ſed ad quoſdam, ſcilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius ſeraphin accepit ſcientiam in munere, ſed plenius aliis ordinibus, qui ſunt inferiores. Nec nominatur quiſque ordo ab omni re quam plenius aliis accepit, ſed ab aliqua rerum quas accepit. Vel poteſt comparatio referri non ad ipſos ordines, ſed ad alia dona, nec ad omnia alia dona, ſed ad quædam. Sicut enim homines cum plura habeant dona, quædam aliis excellentius poſſident: ita forte & angeli quibuſdam muneribus magis pollent, & aliis quibuſdam minus.

Explanatio illius auctoritatis

Alia determinatio eiuſdem.

Vtrum ordines ab initio creationis ita diſtincti fuerint.

IAM Nunc inquirere reſtat, vtrum & iſti ordines a creationis initio ita fuerint diſtincti. Quod ita fuerint diſtincti a primordio ſuæ conditionis, videtur teſtimonio auctoritatis inſinuari: quę

Ezech.28. tradit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe. De ordine namque
Ephe.6. ſuperiori Lucifer ille fuit, quo nullus dignior conditus fuit. Apoſtolus etiam principatus, & poteſtates tenebrarum nominat,oſtendens de ordinibus illis cecidiſſe: qui cum in malis miniſterium exerceant, non tamen penitus nominibus ordinum ſuorum priuati ſunt. Sed non videtur illud poſſe ſtare. Non enim tunc charitate ardebant,nec ſapientia pollebant,neque in eis deus ſedebat,ſi enim hoc habuiſſent,non cecidiſſent. Non ergo tunc erant cherubin,vel ſeraphin,vel throni. Ad quod dicimus, quia ante caſum quorundā non erant iſti ordines, quia nondum habebant dona, in quorum participationibus conueniunt. Sed quibuſdam cadentibus,aliis appoſita ſunt, eiſque qui ceciderunt collata fuiſſent eadem dona, ſi perſtitiſſent. Ideoque ſcriptura dicit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe: non quòd fuerint in ordinibus, & poſtea corruerint, ſed quia ſi perſtitiſſent, eorum aliqui in ſingulis fuiſſent ordinibus,qui & in naturæ tenuitate, & in formę perſpicacitate differentes gra-
Diſ.2.lib. dus habebant, ſicut illi,qui perſtiterunt. Alii enim (vt prędiximus)
Sapien.11 ſuperiores,alii inferiores conditi ſunt. Superiores,qui natura ma-
Aug.lib.4 de gen.ad literā.c.3. gis ſubtiles,& ſapientia magis perſpicaces:inferiores,qui natura minus ſubtiles, & intelligentia minus perſpicaces facti ſunt. Has autem inuiſibiles differentias inuiſibilium ſolus ille ponderare potuit, qui omnia in numero, & menſura,& pondere diſpoſuit,id eſt, in ſeipſo,qui eſt menſura omni rei modum præfigens, & numerus omni rei ſpeciem præbens,& pondus omnem rem ad ſtabilitatem trahens,id eſt,terminans,& formans,& ordinans omnia.

Vtrum omnes angeli eiuſdem ordinis ſint æquales.

Perſimile. oſtēdit non oēs eiuſdē ordinis pares eſſe.

PRAETEREA conſiderari oportet,vtrum omnes angeli eiuſdem ordinis æquales ſunt. Ita eſſe quibuſdam placuit, ſed non eſt hoc probabile,nec aſſertione dignum: quia Lucifer, qui fuit de collegio ſuperiorum,ipſis etiam dignior extitit, qui aliis excellentiores creati fuerant. Ex quo percipitur, quòd ſi perſtitiſſet, in ordine ſuperiori fuiſſet,& alijs eiuſdem ordinis dignior extitiſſet. Sicut enim vnus eſt ordo Apoſtolorum,& alter martyrum,& tamen in Apoſtolis alii aliis ſunt digniores, ſimiliter & in martyribus alii aliis ſunt ſuperiores: ita & in ordinibus angelorum rectè creditur eſſe.

Quomodo dicat ſcriptura decimum ordinem ex hominibus compleri,cum non ſint niſi nouem ordines.

NOTANDVM etiam quòd decimus ordo legitur de hominibus reſtaurandus. Sed cum non ſint niſi nouem ordines,nec plures fuiſſent, etiam ſi illi, qui ceciderunt perſtitiſſent, mouentur lectores quomodo ſcriptura dicat decimum ordinem compleri

ex hominibus. Gregorius nanque ait homines aſſumendos in ordine angelorum, quorum alij aſſumuntur in ordine ſuperiorum, qui ſcilicet magis ardent charitate: alij in ordine inferiorum, qui ſcilicet minus perfecti ſunt. Ex quo apparet non eſſe de hominibus formandum decimum ordinem, tanquam nouem ſint angelorum, & decimus hominum: ſed homines pro qualitate meritorum ſtatuẽdos in ordinibus angelorum. Quod ergo legitur decimus ordo complendus de hominibus, ex tali ſenſu dictum forè accipi poteſt, quia de hominibus reſtaurabitur quod in angelis lapſum eſt, de quibus tot corruerunt, vt poſſit fieri decimus ordo. Propter quod Apoſtolus dicit reſtaurari omnia in Chriſto quæ in cælis, & quæ etiam in terris ſunt, quia per Chriſtum redemptum eſt genus humanũ, de quo fit reparatio ruinæ angelicæ: tamen non minus ſaluaretur homo, ſi angelus non cecidiſſet. Hom. 34 ſuper 15. ca. Lucæ. Ephe. 1 1. Cor. 6 & 1. Petr. 1. Cap.

Quod homines aſſumuntur iuxta numerum ſtantium, non lapſorum.

NON enim iuxta numerum eorum qui ceciderunt, ſed eorũ qui permanſerunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Greg. Superna illa ciuitas ex angelis, & hominibus conſtat, ad quã credimus tantos humani generis aſcendere, quantos illic contingit angelos remãſiſſe, ſicut ſcriptum eſt in cantico Deuteronomij, Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei. Loco ſallegato. Deute. 32. Sic legitur ſecundum 70. interpretes, nõ vulgarem ędi tionem.

Quidam dicunt ſecundum numerum lapſorum angelorum homines reparandos.

A quibuſdam tamen putatur, quod homines reparentur iuxta numerum angelorum qui ceciderũt, vt illa cęleſtis ciuitas nec ſuorum ciuiũ numero priuetur, nec maiori copia regnet. Quod Aug. in ench. ſentire videtur, hoc aſſerens de hominibus plus ſaluari q̃ corruit de angels, ſed non minus, ita dicens: Superna Hieruſalem mater noſtra, ciuitas dei nulla ciuium ſuorum numeroſitate fraudabitur, aut vberiore etiam copia fortaſſe regnabit. Neque etiam numerum aut ſanctorum hominum, aut immundorũ dæmonũ nouimus, in quorum locum ſuccedentes filij catholicę matris, quæ ſterilis apparebat in terris, in ea pace de qua illi ceciderunt, ſine vllo temporis termino permanebunt. Sed illorum ciuium numerus, ſiue qui eſt, ſiue qui fuit, ſiue qui futurus eſt, in contemplatione ei9 artificis eſt, qui vocat ea quę non ſunt tanquam ea quę ſunt. Ecce aperte dicit non minus de hominibus ſaluari, quam corruit de angelis: ſed plus non aſſerit. Cap. 29. & li. 22. de ciui. dei ca. 1 Gala. 4. & Eſa. 54. Rom. 4

De conſequentibus confirmationem angelorum bonorum quantum ad ordinum diſtinctionē.

DISTINCTIO IX.

Poſt prędicta ſuper eſt cognoſcere de ordinibus &c.

Expoſi.

SVPRA egit Magiſter de cōſequentibus ad malorum obſtinationē, in hac parte agit de his q̄ cōſequuntur bonorum cōfirmationem. Hæc autem ſunt duo ſ. diſtinctio ordinum, & conſequens miniſterium: iō hęc pars habet duas. In prima agit de angelicorum ordinum diſtinctione. In ſecunda de angelorum miniſterio & miſſione infra diſt. x. Hoc etiam inueſtigandum ē &c. Prima pars habet duas partes. In prima agit de diſtinctiōe ordinū quantum ad ꝓpriam conditionem. In ſecunda vero quantum ad reparationem, ibi. Notandum etiam qđ decimus ordo &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima determinat qualiter angelorum ordines diſtinguunē. In ſecunda qualiter nominātur, ibi. Hic cōſiderandum eſt. In tertia determinat quod ſit huius ordinationis principium, ibi. Iam nunc inquirere reſtat &c. In quarta vero, & vltima determinat modum, ibi. Pręterea conſiderari oportet &c. Secunda vero pars principalis quæ incipit. Notandum &c. duas habet. In prima determinat de reparatione ordinum angelicorum facienda quantum ad gradum: in ſecunda vero quātum ad numerum, ibi. Non enim iuxta numerum &c.

Diuiſio.

Notandū ꝙ iſta non ſūt dubia literalia, ſed debet ꝓponi, & legi añ qōnes di. ix. quia ſeruit ad intelligentiā qōnum.

AD intelligentiam autem eorum quæ in hac parte dñr, primo procedēdū eſt via narrationis. Scđo vero via inquiſitionis. Via narrationis aūt eſt diffinitiua, & diuiſiua: & ideo oportet hic prænotare quarundam rerū diffinitiones, & diuiſiones. Oportet igitur primo videre quid ſit hierarchia. Secundo vero quid angelus. Tertio quid ſit ordo angelicus. Quibus ꝑintellectis maxima via pręſtabitur nobis ad ſequentia terminanda. Sciēdum igitur, quod præter diffinitionem quid nominis qua hierarchia dicitur a hiera, quod eſt ſacrum, & archi principatus, quaſi ſacer principatus, vel ordo ipſius hierarchiæ. Beatus Dion. tres ponit diffinitiones in li. de angelica hierarchia quarū prima eſt hæc. Hierarchia eſt diuina pulchritudo vt ſimpla, vt optima, vt cōſummata, vel vt cōſummatiua. Secunda eſt hæc. Hierarchia eſt ordo diuinus, ſciētia, & actio, deiformę (quantum poſſibile eſt) ſimilans, & ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionabiliter in dei ſimilitudinem aſcendens. Tertia eſt hæc. Hierarchia eſt ad deum (quantū poſſibile eſt) ſimilitudo, & vnitas, ipſum habēs ſcientiæ ſanctæ, & actionis ducem, & ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter diffiniens, quantum vero poſſibile eſt reformat ſuos laudatores. Iſtarum diffinitionum diſtinctio, & explicatio poteſt ſic haberi. Quia prima diffinitio eſt hierarchiæ increatę, duę vero ſequētes createæ. Dfferunt autem, quia prima illarum principaliter attenditur penes egreſſum a deo: ſed vltima penes regreſſum, licet vtrobiq; tangatur vtrūque. Prima autē diffinitio quę eſt hierarchię increatæ, exprimit ipſam q̄tum ad trinitatem, & vnitatem, ita ꝙ nec trinitas ꝑiudicat vnitati, nec vnitas trinitati: ſed vnitas ſpectat ad perfectionem trinitatis, & trinitas vnitatis. Vt igitur oſtendatur ibi eſſe vnitas i trinitate dicit, Hierarchia eſt diuina pulchritudo. Pulchritudo eñ conſiſtit in pluralitate, & æqualitate, ſicut dicit Auguſt. in libr. de vera re. Vt autem oſtendaē quod pluralitas non præiudicet vnitati dicit, vt ſimpla, quia ſic eſt ibi pluralitas, vt tamen non tollatur vnitatis ſimplicitas. Vt autem oſtēdatur quod vnitas non præiudicet trinitati, ſiue pluralitati ſubiungit. Vt optima, quia ſic eſt in deo vnitas, vt tñ ſit ſumma bonitas, per quam eſt perfecta communicatio, & ſic perſonarum pluralitas. Poſtremo, vt oſtendat ꝙ vnitas ſpectet ad perfectionem pluralitatis, & econuerſo, ſubditur, vt cōſummata:

in quo

ſin quo ſignatur quod in trinitate, &
vnitate conſiſtit omnimoda,& ſum-
ma perfectio. Secundę vero diffinitio
nis intellectus ſic poteſt haberi. Diffi
nitur enim ibi angelica hierarchia ſe
cundum egreſſum a deo. Egredit̄ aūt
a deo ſm rōnem imaginis, & ſimili-
tudinis ſicut & homo,& ideo in illa
notificatione primo deſcribit ipſam
hierarchiam egredientem a deo per
modum imaginis,cum dicit. Hierar-
chia eſt ordo diuin⁹,ſciētia,& actio:
vt ordo ideſt ordinata poteſtas reſpō
deat patri,& ſcientia filio,& actio ſpi
ritui ſancto,ſm memoriam,intelligē
tiam.& voluntatem. Secūdo vero de
ſcribit quantum ad rōnem ſimilitu-
dinis,cum ſubiungit. Deiforme inq̄-
tum poſſibile eſt ſimilans &c. & tan-
gitur:ipſa aſſimilatio quantum ad ha
bitum,cum dr̄. Deiforme inquantum
poſſibile &c. & quantum ad actū cū
ſubinfertur. Et ad inditas ei illumina
tiones &c. Similitudinis em̄,ſiue gra
tiæ aſſimilantis actus eſt ſurſum du-
cere,ſicut eius origo eſt deſurſum de-
ſcendere. Tertiam autem diffinitionē
ſic poſſumus intelligere deſcribitur
enim (vt prædictū eſt) angelica hie-
rarchia per regreſſum ad deum prin
cipaliter. Notatur igitur in prædicta
diffinitione hierarchia ꝑ regrediens,
ſiue per regreſſus eius,primo quantū
ad habilitatem,cum dicit. Hierarchia
eſt ad deum quantum poſſibile eſt ſi-
militudo,& vnitas. Secundo quantū
ad actualitatem, cum dicit ipſum ha
bens ſcientiæ ſanctæ,& actionis du-
cem. Tertio quantum ad immutabili
tatem cum ſubiungit. Et ad ſuum di-
uiniſſimum decorem immutabiliter
diffiniens. Quarto ad plenitudinis
vbertatem cum ſubinfert, quantum
vero poſſibile eſt reformās ſuos lau-
datores.in hoc ſ. quod non ſolum ſi-
bi ſufficit,ſed etiam propter plenitu-
dinem charitatis & gratiæ potens eſt
alios adiuuare. Et ſic patet ex ꝓdictis
diffinitionibus quid ſit hierarchia tā
diuina,quam angelica. Per quarum
intellectum elicitur quædam diffini-
tio magiſtralis q̄ competit omni hie-
rarchiæ, licet non vniuoce,quæ talis
eſt. Hierarchia eſt rerum ſacrarum,&
rōnabilium ordinata poteſtas,in ſub
ditis debitum retinens principatum.
Hoc autem non ſolum competit hie-
rarchiæ angelicæ,ſed etiam eccleſia- 2
ſticæ,vel humanæ, de qua nihil ad ꝓ
ſens,ſed ſolum de hierarchia angeli-
ca. Et quoniam hæc nō poteſt cogno
ſci niſi cognoſcatur quid ſit angelus:
ideo prænotandæ ſunt & angeli diffi
nitiones. Angelus aūt ſic notificatur
a Dam. Angelus eſt ſubſtantia incor 3
porea,intellectualis,ſemper mobilis,
arbitrio libera,deo miniſtrās, gratia;
non natura immortalitatē ſuſcipiēs:
Dionyſius aūt alias diffinit angelum
ſic. Angelus eſt imago dei,manifeſta-
tio occulti,luminis ſpeculum clarum
ſplendidiſſimum,immaculatum, in-
contaminatum,incoinquinatum,ſu-
ſcipiens ſicut conueniens eſt totā ſpe
cioſitatem boniformitatis,& deifor-
mitatis,& in ſe reſplendere faciēs bo
nitatem ſilentij,quod eſt in abditis.
Differūt aūt hæ duæ notificationes,
quia prima deſcribit angelum quan-
tum ad eſſe,ſecunda vero non ſolum
quantum ad eſſe,ſed etiam quantum
ad bene eſſe. Primæ diffinitionis in-
tellectus haberi poteſt ſic. Deſcribit̄
enim ibi angelus quantum ad ſubſtā
tiam,quantum ad virtutem, quantū
ad operationem,& quantum ad du-
rationem. Subſtantia tangitur in eo
quod dicitur, angelus eſt ſubſtantia
incorporea virtus,in hoc quod ſub-
iungit,'intellectualis, ſemp mobilis,
arbitrio libera:vbi notat̄ triplex vir-
tus angelica,ſcilicet cognitiua,opera
tiua,& impatiua. Cognitiua,in hoc
ꝙ dicitur intellectualis:operatiua,in
hoc quod dr̄ ſemper mobilis,quia ſi-
ne fatigatione poteſt operari:ſed im-
peratiua,in hoc quod dr̄ arbitrio li-
bera,quam non oportet diſtingui ab
alijs prædictis in re:ſed ſufficit quod
diſtinguatur ratione. Operatio vero
tangitur cum dr̄,deo miniſtrans. Du
ratio,cum ſubiungitur,gr̄a,nō natu-
ra immortalitatem ſuſcipiens. Vocat̄
autem hic gratia non aliquis habitus
gratis datus:ſed gratia dicit̄ gratuita
dei influentia. Intellectus aūt ſecun-
dę diffinitionis ſic poteſt haberi. Dif
finitur nanque ibi angelus non ſolū
quantum

quantum ad eſſe naturæ,ſed etiã quã
tum ad bene eſſe, & ideo notificatur
hic angelus inquãtum habet dei ima
ginem per naturam,inquantum ha-
bet ſimilitudinem per gratiã,inquan
tum habet deiformitatem ꝑ gloriã.
Rõ aũt imaginis exprimitur q̃tũ ad
duo ſ. q̃tũ ad id qđ ſurſum eſt,&q̃tũ
ad id qđ deorſum eſt.Primũ tãgitur
cũ dicit.Angelꝰ eſt imago dei. Scđm
cum ſubiungit, manifeſtatio occulti
luminis.Imago enim eſt,inquantum
dei capax eſt,& particeps eſſe poteſt:
ſed manifeſtatio luminis eſt inquan-
tum illuminationes quas ſuſcipit in
ferioribus oſtendit.Similiter quantũ
ad ſimilitudinem gratiæ deſcribitur
quantum ad duplicem reſpectum ad
ſurſum per poſitionem,ad deorſum
per priuationem.Comparatio ad ſur
ſum tangit̃ cum dr̃ ſpeculum clarum
ſplendidiſſimum,vbi notatur ꝙ gra-
tia deſurſum veniens naturam cõſer
uat,naturam decorat,naturam cõfir
mat:& quãtum ad hæc tria,dicit,ſpe-
culum clarum ſplendidiſſimum.Cõ-
paratio vero ad id quod deorſum eſt
per modum priuationis,notatur cũ
dicit,immaculatum , incõtaminatũ,
incoinquinatum:per quæ tria remo-
uet triplicem fœditatem ab angelo ,
quæ repugnat gratiæ.Primo fœdita-
tem actiuã,& hæc eſt fœditas actualis
& remouetur per hoc quod dicitur,
immaculatum.Secundo fœditatẽ ad-
hærentem,ſiue aduenientem, & hæc
eſt fœditas venialis.&remouetur per
hoc quod dr̃,incontaminatum. Ter-
tio remouet fœditatem contractam,
& hæc eſt fœditas originalis,& remo
uetur per hoc quod dr̃, incoinquina
tum.Similiter deiformitas gloriæ tã-
gitur ſecundum duplicem compara-
tionẽ,ſcilicet ad id quod ſurſum eſt,
& ad id quod deorſum eſt. Ad id qđ
eſt ſurſum,per hoc quod dicit,ſuſci-
piens ſicut conueniens eſt totam ſpe
cioſitatem boniformitatis,& dei for-
mitatis.Comparatio enim ad deum
deiformis efficitur,cum ſpecioſitatẽ a
deo ſuſcipit. Comparatio vero ad id
quod inferius eſt notatur cum dr̃, &
in ſe reſplendere faciẽs bonitatem ſi
lentij,quod eſt in abditis:hoc autem
eſt dum refulgentiam diuinæ bonita
tis quã ipſe habet,oſtendit alijs. Hoc
autem vocat ſilentium,quia nemo po
teſt intime deo coniungi,quin in illo
quietetur,& quin omnis ſtrepitus ex
terior quieſcat,& ideo vocat ſilentiũ
in abditis.Et ſic patet quid ſit hierar
chia,& quid ſit etiam angelus.Tertio 4
reſtat videre quid ſit ordo angelicus.
Diffinitur autem ſic a Gre.&in litera
adducitur hæc diffinitio a Magiſtro.
Ordo eſt multitudo cæleſtium ſpiri-
tuum,qui inter ſe aliquo munere gra
tiæ ſimilantur,ſicut & in naturalium
donorum participatione conueniũt.
Huius notificationis explanatio in
promptu eſt.Notificatur enim hic or
do quantum ad ſuum fundamẽtum,
quantum ad ſuum cõplementũ,quan
tum ad diſpoſitionem,quæ inter hęc
medium tenet locum . Fundamẽtum
tangitur cum dicit. Ordo eſt multitu
do cæleſtium ſpirituum:ordo eñ fun
datur in naturam,Complementũ ve-
ro tangitur in hoc quod dicit . Qui
inter ſe aliquo munere grãæ ſimilantᷣ,
ordo enim complementum habet a
gratia.Diſpoſitio media inter vtrun-
que notatur in hoc quod dr̃.Sicut in-
naturalium donorum participatio-
ne conueniunt,quia meliora natura-
lia diſponunt ad maioragratuita.
Ex prædictis notificantur nobis illa
tria quæ prius propoſita ſunt ſecũdũ
deſcriptiones conuenientes,quas faci
le eſſet ſm topicum calumniari,&de
ſtruere:ſed omittendum eſt quia val-
de parum vtile. Poſt hęc ad diuiſio- 5
nes producendum eſt. Sunt autem di
uiſiones tres prænotandę ad facilio-
rem explicationem diſtinctionis an-
gelicorum ordinum . Prima eſt hæc,
hierarchiarum alia ſupercęleſtis,alia
cæleſtis,alia ſubcæleſtis. Secũda hęc
eſt.Hierarchiarum cæleſtium, alia ſu
perior,alia media, alia inferior, ſiue
(ꝙ idem eſt)alia epiphania, alia hy-
perphania, alia hypophania. Tertia
hæc eſt,quia ordo primæ hierarchiæ
triplex eſt ſ. ſeraphin , cherubin , &
throni.Ordo ſecundæ hierarchiæ ſi-
militer triplex eſt ſm beatum Dion.
dñationes, poteſtates, & virtutes: ſe-
cundum Grego. & Bern. dñationes,
princi-

principatus, & poteſtates. Similiter tertiæ hierarchiæ triplex eſt ordo ſecundum Dion. principatus, archangeli, & angeli, ſm Greg. & Bern. virtutes, archangeli: & angeli. Primę diuiſionis manifeſta eſt ratio, & intelligentia. Quoniam enim hierarchia non eſt niſi in ſubſtantia intellectualis, hæc autem eſt triplex, diuina ſ. angelica, & humana: ideo triplex diſtinguitur hierarchia, & diuina dicitur ſupercęleſtis, angelica cæleſtis, humana autem ſubcæleſtis. Secundæ autē diuiſionis rō, & manifeſtatio eſt duplex, vel ſm ea quæ eſſentialiter reſpiciunt hierarchiā, quæ ſunt ordo, ſciētia, & actio, vel ſm ſtatus, & officia. Si primo modo, ſic triplicē oportet eſſe hierarchiam. Vnam penes ſcientiam, & hæc eſt ſuprema. Alteram penes ordinem, & hæc eſt media. Tertiā vero penes actionem, & hęc eſt infima. Prima enim hierarchia principaliter attenditur penes ſcientiam diuinā, media vero penes potētiam ordinatam, tertia vero penes actionem adminiſtratiuam. Si vero ſm ſtatum, & officia, ſic ſimiliter oportet eſſe tres. Nā quædam eſt ſtatus cōtemplatiuorum, quædam actiuorum, quædam prçlatorum. Penes ſtatum contemplatiuorū eſt hierarchia ſuprema, penes ſtatum actiuorum eſt hierarchia infima, penes ſtatum medium ſ. prælatorum aſſignatur hierarchia media. Tertiæ autem diuiſióis ratio, & exemplificatio ex rōne ſecundæ diuiſionis habet ortum. Quia enim ſuprema hierarchia ſm vtrunque modum accipiendi attenditur in ſcientia, & ſtatu contemplationis, quæ conſiſtit in conuerſione ad deum: ideo cum ad conuerſionem neceſſario requirat triplex act⁹, & triplex donum ſ. tentionis, cognitionis, & dilectionis: ideo triplex ordo ibi ponitur. Quātum ad perfectā tentionem, eſt ordo thronorum: quātum ad perfectam cognitionem, eſt ordo cherubin: quantum ad perfectā dilectionem, ordo ſeraphin: & hoc patet ex ſuis interpretationibus. Quia igitur tam prima rō, quā ſecunda cōprehendit hæc tria: ideo omnes tractatores in hac diſtinctione concordant ſ. Dionyſ. qui diſtinguit hierarchias penes eſſentialia, & Grego. qui diſtinguit penes officia. Similiter ſub diuiſio ſecundæ hierarchiæ pendet ex duplici ratione præaſſignata. Dictum enim eſt quod ſecunda hierarchia vno modo accipitur penes ordinem, ſiue ordinatam poteſtatē. habet enim ſubſtantia ordinari mediante potentia. Perfectio aūt virtutis, ſiue potentiæ, conſiſtit in tribus ſ. in pſidendo, & penes hoc attenditur ordo dn̄ationum. In reſiſtendo, & penes hoc ordo poteſtatum. Et in operando, & penes hoc eſt ordo virtutū. Et ordinantur hi ordines ſm maiorem dignitatem, & minorem, q̄a plus eſt præſidere, quam repugnare, & repugnare, quam per ſe operari poſſe: ideo recte ſic ordinātur ordines mediæ hierarchiæ a Dion. vt primo ponantur dn̄ationes, ſecundo poteſtates, & tertio virtutes. Si aūt ſecunda hierarchia ſumatur penes ſtatum medium ſ. prælatorum, ſic ſimiliter tres habet ordines ſm triplicem prælationem angelorum. Præſunt enim angeli angelicis ſpiritibus, & ibi dn̄r dn̄ationes. Præſunt etiam bonis hominibus, & hi dn̄r principatus. Præſunt etiam dæmonibus, & hi dn̄r poteſtates, & ſic patet ordo ſm dignitatē prę lationum. Quia enim plus eſt præſidere angelis, quam hominibus, & bonis hominibus quam dęmonibus: iō primo dn̄ationes, ſecundo principatus, & tertio poteſtates enumerantur a Greg. & a Bern. Diuiſio aūt tertiæ hierarchiæ ex duplici rōne præaſſignata depēdet. Si enim tertia hierarchia ſumatur penes actionem miniſterialem, ſic triplex eſt ordo angelicus ſm quod tripliciter cōtingit deputari ad regimē alterius, vel miniſteriū. Quidam enim ſunt angeli ordinati ad regimen principū, & hi principatus ſunt. Quidā vero ad regimē multitudinis, & hi dn̄r archangeli. Quidam ad cuſtodiam perſonæ ſingularis, & hi dn̄r angeli. Et ſic patet etiam ordo, & ſufficientia illorum ordinū: quia plus eſt præſidere principi, quā vni genti, princeps enim præeſt toti gēti. Et plus eſt deputari ad cuſtodiā

multitu-

multitudinis, quã ad cuſtodiã perſonæ ſingularis, & p iſtum modum diſtinguit, & ordinat Dion. Si vero accipiatur penes operationem vitæ actiuæ, ſic etiam triplex eſt ordo ſecundũ quod triplex eſt miniſterium. Aut.n. miniſterium conſiſtit in operando, aut in docendo, & in docẽdo aut maiora, aut minora. Primũ eſt virtutũ, ſm archangelorum, tertium angelorum. Et patet ordo, quia plus eſt facere, quam docere: ſiue dicere, & reuelare maiora, maius eſt quã reuelare minora, & penes hunc modum ſumpſit diſtinctionem tertiæ hierarchiæ Gregor. & Bern. Ex his apparet rõ harũ diuiſionum, apparet etiam diuerſificatio inter Greg. & Dionyſ. Quia eñ diuerſimode diſtinctionẽ hierarchiarum conſiderauerũt: ideo diuiſiones ordinũ in ipſis diuerſimode aſſignauerunt. Sed cum vtrunque horum ſimul non poſſit eſſe verum, ſcilicet ꝙ principatus ſit de media hierarchia, & infima, & ſimiliter virtutes, q̃n cõfundantur hierarchiæ, & ordines, q̃ritur quod iſtorum ſit verius, & cui magis innitendum ſit. Et dicendum ad hoc, quod magis innitendum eſt dicto Dion. tum quia ipſe didicit (ſicut dr̃) a Paulo, & ita tradidit ſicut audiuit, tum quia Greg. in confirmatione eorum quæ de hac materia dicit, ipſius auctoritatem inducit, tum etiam quia (ſicut ex prædictis patet) Dion. diſtinctionem hierarchiarum ſumpſit penes ea quæ ſunt ipſis angelicis ſpiritibꝰ intrinſeca, & eſſentialia, & ideo ſic ordines diſtinxit, ſicut habent collocari in cælis. Gregor. vero plus penſauit opera, & officia, & ideo ſic diſtinguit ſm quod plus poteſt valere ad eruditionem noſtrã, nec vnus contradicit alteri, nec verbum alterius retractat: ſed alium modũ diſtinguendi aſſignat, tum propter diuerſitatem conſiderationis in principio, tum propter diuerſitatem conſiderationis in fine.

Artic. 1 AD intelligentiam prædictorũ, & eorum quæ Magr̃ dicit in litera, vt via inquiſitiua procedamus circa ordines angelorum quæruntur nouem. Primo quæritur de ordinibus in comparatione ad naturam ſubſtratam. Secundo in comparatione ad cauſam completiuam. Tertio in comparatione ad diſpoſitionem præambulam. Quarto quæritur quãtum ad nominationẽ. Quinto quantum ad reparationem. Sexto quantum ad prælationis euacuationem. Septimo quantum ad numerũ. Octauo in comparatione ad ſuũ oppoſitum. Nono, & vltimo in comparatione ad diſparatum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelos, omnes, omnium ordinum eſſe eiuſdem ſpeciei ſatis probabile uidetur, quamuis inter eos ſit ordinum, dignitatum & officiorum diſparitas.

DE ordinibus angelorũ in cõparatione ad naturam ſubſtratã, vtrũ, ſcilicet angeli diuerſorum ordinum ſint diuerſarum ſpecierum per naturam. Et quod ſic vr̃. Multiplicatio angelorũ maxime manifeſtat diuinam potentiam, & ſapientiam, & bonitatem, & maior multiplicatio ſpectat ad maiorem manifeſtationem: ſed maior eſt multiplicatio quæ eſt ſecundum numerum, & ſpeciem, quam quæ eſt ſolum ſecundum numerũ. Sed in angelis reperit̃ vtraq; ergo angelus differt ab angelo ſm ſpeciẽ: ſed differũt maxime angeli diuerſorum ordinum: ergo vr̃ quod diſtinguantur ſm ſpeciem. Item. Angeli diuerſorum ordinum magis differunt quã angeli eiuſdem ordinis in ſimplicitate, quod eſt primum attributum: ergo pari ratione & in perſonalitatis diſtinctiõe: ergo cum angeli eiuſdem ordinis ſaltẽ differant numero, angeli diuerſorum ordinum differunt pluſquam numero: ſed maior differentia quã ea quæ eſt ſm numerum non eſt niſi ea quæ eſt ſm ſpeciem: ergo &c. Si tu dicas quod differunt magis aliqua differentia accidentali, ſicut aqua diuerſorũ fontium

Fundamenta.

fontium,magis quam aqua eiuſdem
fontis . Obiicitur contra hoc : qa ma
gis differunt in ſimplicitate eſſentiæ :
ſed ſimplicitas eſſentiæ non eſt acci-
dens angelo cũ nullo modo poſſit in-
tendi & remitti in eodem angelo: ſed
eſſentialis proprietas : ergo facit eſſen
tialiter differre : ergo idem qđ prius.
Item . Hoc videtur a ſimili, Cũ ſint
tria genera viuentium.ſ.vegetabiliũ,
ſenſibilium,intellectualium,in gene-
re eorum quæ viuunt vita vegetabili
eſt ponere diuerſitatem nõ ſolum ſm
numerum, ſed etiam ſm ſpeciem, ſi-
cut in plãtis,& ſimiliter in genere eo
rum quæ participant vitam ſenſibilẽ,
ſicut in animalibus . ergo pari ratio-
ne in his quæ participant vitã intel-
lectualem : ſicut in angelicis ſpiriti-
bus : ſi ergo eſt ibi differentia ſecun-
dum ſpeciem, cum maxime attenda-
tur angelorum differentia in diuerſis
ordinibus,patet &c. Item. Sicut cor
pora luminoſa ſua varietate decorãt
cælum , & tamen ſunt omnia lumino
ſa,ita angeli ſuo modo decorant em-
pyreum , vnde dicuntur aſtra matu-
tina. Iob.xxxi.ſed cæli luminaria dif
ferunt ſpecie non numero ſolo : quia
habent operationes , & impreſſiones
oĩno diuerſas & ſpeciales : ergo pari
ratione & angeli qui ſunt ornatꝰ em
Ad opp. pyrei. Contra. Omne quod eſt ꝓcul
ab origine diſpargitur : & quod ap-
proximatur origini colligitur & vni
tur : ſicut patet in numeris,patet etiã
in lumine & in aliis. Sed angeli ſunt
proximi cauſæ originali omnium.ſ.
deo : ergo debent habere vnitatem :
ſed non poſſunt vniri ſm numerum :
ergo debent ſecundum ſpeciem com
pletam. Item. Contingit reperire ſpi
ritualem ſiue rationalem naturã con-
iunctam& ſeparatã,ſed coniuncta nõ
eſt niſi vnius ſpeciei : ergo nec ſepara-
ta. Si tu dicas quod hoc venit ex par
te corporis , hoc nihil eſt : quia non
anima pp corpꝰ: ſed corpꝰ ꝓpter ani
mam . Et iterum,quid impediret cor
pora ſecũdum ſpeciẽ diuerſa fuiſſe fa-
cta ab initio , ſi congrueret ſpiritus
rationales eſſe ſm ſpecies diuerſas ?
Item. Angelorum multitudo facta eſt
ad illius ciuitatis plenitudinem,& de
corem : ſed in illa ciuitate maxime at
tẽditur vnitas, & nexus & conformi
tas : ergo cum conformitas vnius na
turæ faciat connexionẽ in charitate,
& ipſam adiuuet , propter quod etiã
vt ſancti dicunt , deus voluit nõ tan
tum homines facere ſimiles,ſed etiam
omnes homines ex vno homine : er-
go videtur &c. Item . Angelica natu
ra eſt caput vniuerſi:ergo cũ caput ſit
ratione vnius ſpeciei, non vnius indi
uidui, & caput & ſtatus debet eſſe in
vno ſicut archa cõſummata eſt in cu-
bito : ergo maxima debet eſſe vnitas:
ergo & ſecundum ſpeciem . Itẽ. Rui-
na angelica reparatur per hominem
qui eſt idem ſpecie : ſi ergo competen
ter & congrue reparatur , vr̃ ꝙ om-
nes ruentes fuerunt vnius ſpeciei:ſed
de quolibet ordine ſunt lapſi ; ergo
omnes eiuſdem ſpeciei .

RESP. Dicendum qđ circa hoc 6
duplex eſt opinio,& vtraque probabi
lis . Vna eſt , quod in angelis eſt di-
uerſitas ſm ſpeciem & etiam ſm ge-
nera ſubalterna : vt hierarchia ſit
quaſi vnum genus: & ordines tres fa
ciant ſpecies: & ad hoc ponendũ mo
ti ſunt tum propter diuinæ bonitatis
oſtenſionẽ,tum ꝓpter ſimile in aliis
creaturis, tum etiã propter gradus re
pertos in ipſis angelis . Cum.n. ange
li eiuſdẽ ordinis aliquo modo ſe exce
dant,vr̃ quod angeli diuerſorum or-
dinum, & hierarchiarum adeo ſe ex-
cedant , quod etiã habeant in ſpecie,
& in genere diuerſitatẽ. Alia poſitio
eſt : quod angeli omnes ſunt eiuſdem
naturæ,tum propter vnionem illius
ciuitatis , tum propter vniuerſi perfe
ctione . Licet autem vtraque harum
poſitionum habeat probabilitatem :
quia tamen per ſcripturã non innote
ſcit nobis diuerſitas operationũ,& vi
detur quod illi qui aggreſſi ſunt hanc
materiam determinare (ſicut Dion.)
diuina inſpiratione cognouerint &
officium,& naturam , & ipſi dicũt ꝙ
omnia quæ ſunt omnium ordinũ in
omnibus reperiantur , licet magis ex
cedenter in vno : vr̃ magis theologi
ca & probabilis poſitio(niſi occurrat
manifeſta auctoritas in contrariũ) ꝙ
omnes angeli ſint eiuſdem ſpeciei,ſi-
cut &

cut & omnes homines. Et quemad-
modum in hominibus ſunt gradus,
& ordines & quo ad naturalia, & quo
ad officia commiſſa, ſiue dignitates,
& quo ad gratuita, ſalua tñ vnitate
ſpeciei: ſic intelligendum eſt in ange
lis. Vnde concedendę ſunt rationes
ad hanc partem inductæ.

7 AD illud quod obiicitur de ma-
nifeſtatione. Dicendum, ꝙ deus nõ
manifeſtat bonitatẽ niſi ſaluo ordine
ſapientiæ ordinantis mundum, & ſal
ua proprietate naturæ: ſimiliter ſalua
condecentia, & perfectione ciuitatis
ſupernę. Quoniam igitur creatura
completior in mundo dat ei conſum-
mationẽ: ideo vna eſt in ſpecie. Rur-
ſus. Quia ſupremum, & optimũ an-
geli (quod eſt deiformis intellectus)
vnus eſt, nec habet coniunctionẽ cũ
inferiori, ideo natura angelica debet
eſſe vna. Rurſus. Quoniam illa ciui
tas debet eſſe vnita, & perfecte reſtau
rata, ideo debet eſſe vna: & hę ratio
nes poſſunt aſſignari ſuo modo circa
homines. Si quis autem vellet ꝑ hoc
oſtẽdere ꝙ homines, & angeli eſſent
vnius ſpeciei: dicemus ꝙ angeli non
cõiunguntur hominibus vnitate na
turæ, ſed obſequio beneficentię: & ho
mo ſimiliter angelo, quia ille iſtũ ad-
iuuat: iſte illum reparat: ꝙ nõ eſſet ſi
eſſent eiuſdem naturæ: & ideo vtrun
8 que conuenit ciuitati ſupernę. AD il
lud quod obiicitur de magis & minꝰ.
Dicendum, quod intenſio, & remiſſio
ſm proprietates inſeparabiles nõ va-
riant ſpeciẽ per ſe: & ſi aliquando cõ-
comitentur diuerſitatẽ ſpeciei in his
formis quæ concernunt diuerſam mi
xtionem elementorum, quæ attendit̃
ſm qualitates actiuas: ſicut dicit̃ ca-
lidum in quarto gradu differre a cali
do in primo. Simpliciter tamẽ loquẽ-
do non habet veritatẽ: qd patet quia
maior eſt intenſio, & gradus in gra-
tijs, & præmijs, quã in naturalibus
proprietatibus: & tamen non diffe-
rũt ſpecie, ſed ſolũ accidente: nec va
let: ſi non intenditur in eodem, ergo
eſt eſſentialis: ſicut nec de gloria. Ad
9 illud quod obiicit̃ per ſimile de alijs
viuentibus, & de luminaribus, patet
reſponſio quod non eſt ſimile nec in
re, nec in ratione. In re non: quia il
la habent diuerſas operationes ſpeci
ficas: non ſic angeli. In rõne nõ: qa
illa ſunt ordinata ad diuerſas neceſ-
ſitates: angeli vero omnes ad vnum
principale. Rurſus. In vita contempla
tiua vnitas, & in actiua multiformi
tas, & habitatio angelorũ eſt vnifor-
formis: & præterea magis diſtant ab
vno, & ſummo, & ſumme: ergo &c.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Angelorum ordinum diſtinctio
principalius eſſe nõ poteſt a na
tura, ſed ab ipſa gratia, quan-
quam natura præambulam det
diſpoſitionem, gratia nihilomi
nus perfectionem præbet. Ad opp.

QVAE ſit diſtinctiõis or
dinum principalis cau-
ſa: vtrũ ſcilicet ſit a na-
tura, vel a gratia. Et ꝙ a
natura videtur ꝑ illud
quod dicit Magiſter in litera. Supe-
riores ſunt q natura ſunt magis ſub-
tiles, & intelligentia amplius perſpi-
caces: ergo ſi ordo attẽditur ſm ſub,
& ſupra: videtur ꝙ ordo angelorum
ſit a natura. Item. Supra diſt. iij. In
exordio ſuæ conditionis alij ſuperio-
res, alij inferiores dei ſapientia cõſti
tuti ſunt: ſed qd habuerunt ab exor-
dio ſuæ conditionis eſt eis naturale:
ergo diſtinctio ordinum eſt in eis a
natura. Item. Quæcunq; deus facit
a primaria conditiõe, facit in modo,
ſpẽ, & ordine, itaꝙ iſta ſunt naturalia 2
vnicuique: ergo nobiliſſimã creaturã
ſcilicet angelicam a principio ſuæ cõ
ditionis debuit facere in ꝑfecto mo-
do, ſpecie, & ordine: ſi ergo, hoc eſt a
natura quod eſt eis ab initio inditũ,
patet &c. Item. Gratiæ gratũ facien-
tis eſt vnire & aſſimilari: ſi ergo qđ
eſt principium vniendi non eſt prin-
cipium ordinis diſtinguendi, videtur 3
ꝙ diſtinctio ordinũ non ſit a gratia:
ſed eſt a gratia, vel a natura: ergo &c.
Contra hoc obijcitur per diffinitio-
nem ordinis quam Magiſter ponit in
litera. Ordo eſt multitudo cęleſtium
ſpirituum

ſpiritum qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur: ergo videtur ꝙ abſque munere gratię in angelis non ſit ordo. Item. Supremus omniũ ordinum eſt ordo ſeraphin: ſed ordo ſeraphin eſt ab eminentia dilectionis, & charitatis: ergo prius & præcipu⁹ ordo eſt a gratia: ſi ergo omnes alij ex illo pendent, videtur ꝙ nullus ordo in angelis ſit ſine dono gratiæ. Itẽ. Throni dicuntur (ſicut dicit Greg.) quia tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis ſedeat deus: ſi ergo de⁹ non dr̃ ſedere, nec inhabitare niſi per gratiam gratũfacientem: ergo ordo Thronorum non eſt niſi a gratia: ergo pari rõne videtur de alijs. Item. Deus non præfert hominem homini propter naturalia, ſed propter merita: ergo ſi diſtinctio ordinũ eſt ſm diuinam acceptionem, non eſt ſecundũ naturalia, ſed ſecundum gratuita.

10 RESP. Dicendum ꝙ ſicut patet ex diffinitione ordinis ſupra poſita, ordo eſt a natura, & eſt a gratia; ſed a natura tanquam a præambula diſpoſitione: a gratia tanquam a completiua perfectione. Hoc dico de illis ordinibus ſm quos attendit̃ diſtinctio hierarchiarũ in ſupremis ſpiritibus: ſicut manifeſte apparet ex officio, & actione, & nominatione ipſorũ ordinum: inter quos præcipu⁹ ordo eſt ordo ſeraphin, qui nominatur ab ardore dilectionis, quæ non eſt in angelis cõſummata, & pfecta niſi p grãm: & ideo concedo ꝙ ordinũ principalis diſtinctio non poteſt eſſe a natura.

11 AD illud ergo quod obijcitur in cõtrarium de duplici auctoritate Magiſtri. ꝙ per naturam alii aliis ſunt ſuperiores. Dicendum, ꝙ hoc non cõcludit ꝙ ordines ſint a natura ſicut a cauſa completiua: quia non qualibet ſuperioritas, & inferioritas facit ordinem completũ: ſed ea ſolũ in qua cõſiſtit rerum ordinabilium complemẽtum q̃tũ ad officiũ, & ſtatum. AD il-
12 lud qđ obiicitur ꝙ modus, & ſpecies, & ordo eſt a natura. Dicẽdũ ꝙ æquiuocatio eſt in ordine: ipſe enim loqtur ibi de ordine quo creatura dicit̃ ordinata per cõparationem ipſius ad finem: ordo vero angelorũ attẽditur ſm præcellentiã ipſorum ordinabilium inter ſe: & hęc cõpleta non eſt inter angelos natura cõſimiles niſi p dona gratuita capacitatẽ naturæ cõplentia. AD illud quod obiicitur, ꝙ gratia vnit: ergo ordines nõ diſtinguit, ſiue perficit. Dicendum ꝙ eſt loqui de gratia quantũ ad habitum, & quantum ad vſum, & quantũ ad ſtatum. Et ſi gratia gratũfaciens vniat, & conformet quantum ad habitũ, qa omnes habitus gratuiti ſunt in omnibus: diſtinguit tamẽ quãtũ ad vſum, & ordinat quantum ad ſtatũ: pro eo ꝙ vſus diuerſificantur in diuerſis, & ſtatus vnius in gratia eſt excellentior ſtatu alterius: & hoc eſt quod facit in habentibus conſimilẽ gratiam, ordinem, & gradum: & hoc modo eſſe in angelis intelligendum eſt.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO

Angeli ſecundum maiorem naturæ capacitatẽ pręambulam, maiora etiam dona recipiunt, non quidem quod naturæ capacitas donorũ cauſa ſit efficiẽs, vel neceſſitans: ſed tantum congruitatem ponens.

DE ipſis ordinibus q̃tũ ad diſpoſitionem pręambulam: & cum hęc ſit naturaliũ capacitas & pręcellentia: eſt quęſtio vtrum ſm maiorem capacitatem naturalium dentur a deo maiora dona gratuita. Et ꝙ ſic vr̃ per illud qđ dicitur Matth. xxv. Dedit vnicuique ſm propriam virtutem: conſtans eſt ꝙ loquitur ibi de dono, ſiue dato ſuperaddito naturæ: ergo ſi ſm virtutem naturæ dedit, videtur ꝙ ſm meliora naturalia ſunt & maiora dona gratuita. Item. Magiſter ſupra diſt. iij. Qui natura magis ſubtiles, & ſapiẽtia plus perſpicaces creati ſunt, hi maiorib⁹ gratiæ munerib⁹ præditi ſunt; & hoc ipſum dicit in litera: ergo vr̃ ꝙ maior gratia detur ſm maiora naturalia. Item. Ad hoc videtur eſſe rõ Ad opp.

materiæ

a doctoribus reprobatum : tamē ſm
aliquorum opinionem aliquādo po-
ſitum eſt tāquam verum . Ratio aūt
huius poſitionis fuit iſta . Iſti.n.po-
nebant , ꝙ gratia non erat aliud , q̃
deus,& ꝙ charitas non eſſet aliud, q̃
ſpiritus ſanctus: & ꝙ intēſio gratię,
vel charitatis non erat niſi ſm maio
rem deputationem aię,& remiſſionē
concupiſcentiæ , quæ obſiſtit ne aīa
poſſit perfecte deo vniri:& ideo con-
cupiſcentia oīno extincta , aīa tantū
vnitur deo,quantum eius poteſt ele-
uari natura & tātam dicitur habere
gratiam: & ideo ponebant , ꝙ aīa fi-
naliter quę meliora habebat natura-
lia,maiorem haberet gratiam . Sed
huius poſitionis fundamentum im-
probatum eſt in primo lib. diſt. 17.
& amplius improbabitur infra diſt.
26.Ipſa aūt poſitio de ſe improbabi-
lis eſt,& contra bonos mores eſſe vr:
dum tantum tribuit ei,qui parum la
borat,& parum deo ſeruit,quantum
ei,qui magis:imo plus ſi maiora ha-
beat naturalia,& perſeuerat in grā :
quod oīno abſurdum eſt , & per rō-
nes præcedētes improbatum:& ideo
concedendæ ſunt rōnes quę hoc oñ-
dunt.Vltima tñ ratio non cogit , qa
in diſtributione gratiarum nec capa
citas naturæ, nec eius indigētia prin
cipaliter penſatur,ſed diuinæ præde
ſtinationis diſpoſitio, & mēſura: ſm
quam partitur deus menſurā fidei,ſi
cut dicit Apoſtolus,ſm ꝙ in ſua præ
deſt.na ione menſus eſt ei.

15 AD illud ergo quod obiicitur in
contrarium , ꝙ dedit vnicuique ſm
ꝓpriam virtutem. Dicendum,ꝙ (ſe-
cundum) dicit ibi ſolummodo cau-
ſam diſponentem de congruo. Et ite-
rum. Virtus ibi vocatur conatus cor-
dis:qui non ſolum dicit capacitatē ,
ſed etiá actualem præparationem: &
16 ideo auctoritas illa non cogit. AD il-
lud quod obiicitur de auctoritate Ma
giſtri ſimiliter dicendum, ꝙ ibi dicit
diſpoſitionem de congruo· & magis
congruam diſpoſitionem dicit circa
angelos, q̃ circa hoīes,de quibus lo-
quit̄ Magiſter. Boni.n.angeli,qui ad
deum conuerſi ſunt , ſm hoc plus ſe
præparauerunt, ſm ꝙ meliora natu-
ralia habuerunt. quia quilibet moue
batur in deum ſm cordis conatum,
cū non haberet retardationem:non
ſic aūt eſt in hoībus: & ideo illa au-
ctoritas exponi debet, ampliari non
debet . AD illud quod obiicitur , ꝙ 17
materiæ melius diſpoſitæ imprimit
deus nobiliorem formā. Dicendum,
ꝙ non eſt ſimile: quia materia diſpo
nit̄ ad formam naturalem diſpoſitio
ne quæ eſt neceſſitas:ſed maior capa-
citas naturaliū non diſponit ad ma-
iorē grām diſpoſitione neceſſitatis ,
ſed ſolum cōgruitatis:& quia diſpo-
ſitio congruitatis multis modis pōt
impediri ſiue per oppoſitū , ſiue per
maiorem congruitatem , quæ poteſt
ex aliquo accidente ſuperuenire in
alio : ideo illa ratio non concludit.
AD illud quod obiicitur , ꝙ homo 18
non habet grām , quia non accipit.
Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed ex hoc
non ſequitur , ꝙ ideo habeat grām,
quia accipit, ſicut dicit Anſel. quia in
priuatiuis,& contradictorie oppoſi-
tis non tenet conſequentia in ipſo ,
ſed econuerſo:& ideo ſicut non con-
ceditur , ꝙ maiorem habeat gratiā ,
quia accipit : ſic non eſt conceden-
dum , quòd maiorem habeat grām
ex maiori capacitate. AD illud quod 19
obiicitur, ꝙ natura diſponit ad gra-
tiam . Dicendum ſicut dicebatur , ꝙ
non eſt ſimile : quia natura non ſic
meretur grām, ſicut gratia gloriam.
AD illud vero quod ſubiungitur, ꝙ 20
gloria perficit totam capacitatem na
turæ. Dicendum, ꝙ ſicut forma per-
ficit capacitatem materiæ non ſim-
pliciter, ſed prout exigit diſpoſitio
ſuperinducta· ſic gloria perficit natu
rā nō ſimpliciter, ſed ſm ꝙ exigebat
gratia , quæ prius lib.arb.data erat.
Cū aūt ſic perficit̄, ſufficienter ꝑfecta
eſt:quia rectitudo iuſtitiæ limitat ap
petitum naturæ, vt non vltra appe-
tat, q̃ grā promeruit, maxime cū ple-
ne ſufficiat quod deus ſibi retribuit.
AD illud quod vltimo obiicitur , ꝙ 21
capacitas naturæ ordinatur ad glo-
riam finaliter. Dicendum, ꝙ ſic ordi
natur a deo , vt tamen præſupponat̄
diſpoſitio ex parte voluntatis. Vnde
ſicut homo, qui capax erat beatitudi

nis, & pp beatitudinem factus per deordinationem voluntatis deputatẽ æternis ſupplicijs,& perdit gloriam: ſic homo q̃ maioris beatitudinis capax eſt,quia nõ ex totis viribus ſuis ſe diſponit ad grãm,minorẽ aſſequitẽ gloriam, q̃ aſſequatur alius minoris capacitatis,qui magis ſe diſponit ad grãm. Nec ſequitẽ,ꝙ aliqđ ſit ibi fruſtra:quia ex hoc oñdit deus quantũ poſſit grã ſuper naturã. Veruntamẽ hoc in bonis angelis non habet inſtantiam:cum.n.ex totis viribus ſuis ſe diſpoſuerunt ad grãm, ſm quòd habuerunt meliora naturalia, data ſunt eis maiora gratuita.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Angelorum nomina propria in ſingulis ordinibus a donis gratiarum ſumuntur,& ab ijs quę ipſi plenius acceperunt.

Ad opp. DE ordinũ nominatione,ſup qđ dicit Greg. ꝙ vnuſquiſque ordo ab eo denominatẽ qđ plenius accepit in munere. Obijcitur aũt contra hoc, quia quod non contingit cognoſcere, nõ contingit noĩare:ſed angelici ſpirit⁹ ſunt nobis ignoti: ergo ſunt innominabiles. Si tu dicas, ꝙ ipſi ſe nobis notificant dum reuelant: tũc ex hoc ſequitur,ꝙ vno ſolo noĩe debeãt nominari: ſic.n.noĩamus,ſicut cognoſcimus:ergo ſi preuelationẽ cognoſcimus,oẽs debemus nominare,& dicere reuelatores: ergo nõ eſt ibi ponere noĩum diſtinctiones. Item. A digniori debetſieri denominatio:ſed charitas eſt excellentiſſimum donũ, quod eſt in angelis: ergo oẽs debent denominari a charitate: ergo omnes debent dici ſeraphin. Item. Omnia dona ſunt oĩbus cõmunia,ſicut dicit Gregorius,& Magiſter in litera: ſed denominatio angelicorum ordinum fit a donis gratuitis:ergo oĩa nomina eorum debent eſſe cõmunia,quemadmodum & dona.Item.Si vnuſquiſq; ordo denominatur ab eo quod plenius accepit in munere, & ſupremus ordo oĩa dona gratiarum plenius accepit,q̃ ordines inferiores: ergo debet denominari ab oĩbus donis:ergo habebit noĩa oĩum ordinũ ſicut dona. Item. Si dr̃ ordo denominari ab eo,ꝙ plenius accepit in munere, aut exceſſus plenitudinis notatur reſpectu aliorum ordinũ,aut reſpectu aliorum donorum.Si reſpectu aliorũ ordinum:cũ ergo ordo inferior in nullo dono aliquem ſuperiorum ordinum excellat,a nullo debet denominari. Si vero dr̃ reſpectu aliorum donorum:tunc aut dona angelorũ erũt inæqualia,aut a nullo fiet denominatio. Sed dona gratiarum in eodem ſunt æqualia ſicut infra patebit in tertio:ergo a nullo donorum poteſt denominari inferior ordo. Item. In imagine reformata dilectio adæquatẽ cognitioni: ergo ſi ordo cherubin denominatur a plenitudine ſcientiæ, erit in eo ſimiliter plenitudo dilectionis gratuitæ:ergo nomen cherubin, & ſeraphin eidem ordini angelorũ debet attribui,& non aliis. Item.Cũ ordo cherubin denominetur a plenitudine ſcientiæ, aut denominatur a plenitudine ſcientiæ,aut reſpectu inferiorum, aut reſpectu ſuperiorum. Non reſpectu inferiorum: quia talis in eis non eſt nobiliſſima cognitio: denominatur ergo a cognitione reſpectu ſuperiorum:ſed hæc cognitio eſt ſapiẽtia:ergo denominatur a plenitudine ſapientiæ. Sed ſapientia eſt excellentiſſimum oĩum donorum:ergo cherubin denominatur ab excellentiſſimo dono:ergo videtur, quòd ſi ordo ſupremus, vel ꝙ dignior ordo non denominetur a digniori nomine. Item. Cum angeli habeant q̃dam nomina, quæ ſunt eis propria, quædam quæ ſunt communia, quædam quæ ſunt propria, & poſſunt eſſe communia:quęritur quę ſit iſtorum nominum ratio, & differentia.

RESP. Ad horum intelligentiã eſt notandum,quòd angeli denominari poſſunt per ea quæ ſunt eis naturalia:nominari etiam poſſunt per ea quæ ſunt eis gratuita:noĩari etiam poſſunt per aliqua,quæ quodãmodo ſunt 22

ſunt eis naturalia quodámodo gratuita. Si denominant̄ per ea quæ ſunt eis naturalia: cum eorum natura nō innoteſcat nobis in ſingulari, ſed in cōmuni, habent noīari noibus communibus ſumptis a natura, & forma cōmuni: & hoc dupliciter. vel a communi remoto, & ſic dicuntur cœleſtes eſſentiæ: vel a cōmmuni propinquo, & ſic dicuutur cœleſtes ſpiritus. Si autem denominētur ſm dona gratuita: ſic quia in ipſis differenter habent ſtatum, & gradū, & ita diſtinctionem, ſic per illam habēt ordines noiari noibus propriis: propriis inquam ſiue reſpectu dęmonum, ſiue reſpectu aliorum ordinū, ſicut dicuntur ſeraphin, & throni. Si aūt fiat de noīatio ab his, q̄ pn̄t eſſe, naturalia vno mō accipiēdo, & alio modo accipiēdo gratuita: ſic noīa pn̄t eſſe cōia, & propria: noīa inquam cōia bonis, & malis, & propria bonis, ſicut principatus, & poteſtates. Quæ ſi dicant̄ a naturali proprietate, conueniūt dæmonibus: ſi vero a dono gratuito, cōueniunt ſpiritibus ſanctis, vel cōmunia oibus ordinibus: propria vero a-liomibus: ſicut angeli, & virtutes. Si enim dicantur a naturalibus donis, vtpote a limpitudine ſcientiæ, & fortitudine potentiæ: ſic quia hæc duo ſunt in oibus, oēs poſſunt dici angeli. i. habiles ad reuelandum: oēs etiā virtutes, id eſt fortes ad operandum. Si autem dicantur a dono gratię ſm q̄ ſunt ad hæc officia ſpecialiter deputati. ſ. ad myſteria reuelanda, & miracula facienda: ſic ſunt quorundam ordinum noīa propria. Ex his igitur colligit̄, q̄ denominatio angelorū, quantum ad nomina propria ſingulis ordinibus ſumpta, eſt a donis gratiarum ſecundum diuerſos ſtatus, & gradus, in quibus diſtinguuntur, & ordinantur, ſicut prædictum eſt. In modo autem accipiendi nomina iſta tria ſunt notanda. Primum quidem, quòd vnum donum dignius eſt altero: ſic charitas dicitur eſſe donū excellens inter alia. Secundum vero eſt, quòd ordo ſuperior in omnibus donis excellit inferiores. Tertiū vero eſt, q̄ denominatio debet fieri a dignìori. Secundum hoc igitur cū nouem ſint ſtatus, in quibus ordines angelici habeant diſponi ſecundum differentem gratuitorum præcellentiam, ordo ſupræmus vendicat ſibi nomen a digniſsimo dono, & ſtatu: ordo ſequens, a dono, & ſtatu magis accedente ad ſummum, & hæc eſt plenitudo ſcientiæ, & ſic de aliis deſcendendo vſque ad infimum. Vnde in denominatione conſideratur duplex exceſſus, & doni ad donum, & ordinis ad ordinem: & iſtud vult dicere Gregorius, quòd vnuſquiſque ordo eius rei cenſetur nomine, quam plenius accepit in munere, plenius inquam reſpectu inferiorum: niſi donum illud ſit tantæ dignitatis, & excellentiæ, quòd ab eo debeat denominari aliquis ordinum ſuperiorum, ſicut patet, quia ordo cherubin plenius accepit charitatem quam aliquis inferiorum ordinum: ab ipſa tamen non denominatur: quia cum ſit donum præcellentiſsimum, excellentiſsimo ordini appropriatur. His viſis facile eſt reſpondere ad obiecta.

24 AD illud enim quod obiicitur, quòd non ſint noti. Dicēdum, quòd verum eſt de cognitione, quæ eſt per acquiſitionem: ſed non de cognitione, quæ eſt per reuelationem: qualiter cognouit beatus Paulus, & beatus Iohannes euangeliſta: & ideo ipſi potuerunt denominare, & alios erudire ſicut Paulus erudiuit Dionyſiū. Omnium tamen angelorū nomina ſumpta ſunt de ſacra ſcriptura, ſicut ſeraphin de Eſa. 6. cherubin de Pſalmis, & de aliis locis ſcripturæ: throni, de Daniele. 7. dominationes, principat⁹, poteſtates, virtutes, ex diuerſis locis Epiſtolarum Pauli. Angeli, & archāgeli tam ex noui, quàm ex veteris teſtamenti diuerſis locis. Quoniā igit̄ ſacra ſcriptura fuit diuinitus inſpirata, non humanitus adinuenta, impoſitio nominum angelorum potius fuit ex dei reuelatione, quàm ex humana inueſtigatione.

25 AD illud quod obiicitur, quòd denominatio debet fieri a digniori. Dicendum, quòd non ſolum hoc attendendū, quòd denominatio rei

ſiat a digniori, ſed etiam ꝙ nomẽ qđ
pluribus conuenit attribuatur di-
gniori:& ideo quãuis oẽs ordines a
dono charitatis,& ardoris denomi-
nari poſſent: quia tamẽ donum illud
in ſupremo ordine ꝓcellit, ſolus ille
26 ordo ab eo debet denominari. AD il
lud quod obiicit̃, ꝙ oĩa dona oĩbus
ſunt cõmunia. Dicendum (ſicut ſu-
pra tactum fuit) ꝙ & ſi ſit in donis
cõmunitas quantum ad habitum,eſt
tamen diſtinctio quãtum ad ſtatum.
Denominatio aũt non ſolum reſpicit
27 ſubſtantiam habitus ; ſed etiam præ-
cellentiã ſtatus. A D illud quod obii-
citur , ꝙ ordo debet denominari ab
eo munere quod plenius accepit.Di-
cendum,quòd hoc non eſt intelligẽ
dum de omni eo quod plenius acce-
pit:ſed de eo quod plenius accepit,&
eſt in ipſo digniſſimum: maxime ſi il
le ordo ſit ordo digniſſimus: & ſi or
do ſit immediate ſequens illum , de-
bet denominari ab eo quod imme-
diate ſequitur ꝓcellentiſſimum donũ:
& ſic conſequenter deſcendẽdo vſq;
ad infimũ . Et ſic patet reſponſio ad
hoc,& ad ſequens:qm̃ ſupremus a ſu
premo debet denominari,quia illud
digniſſimum eſt , & pleniſſime acce-
pit. Infimus vero ab infimo dono :
quia cum in oĩbus excedat̃ ab aliis ,
nomen ſumptum a dono vltimo ſi-
bi debet relinqui,non quia illud ple-
nius aliis poſſidet,ſed quia alii deno
minati ſunt ab eo,quòd plenius poſ-
ſidebant.Et ex hoc conſequenter fa-
ctum eſt,vt infimus ordo denomina
retur ab infimo dono.Et ſi obiicitur,
quòd vnum donum non eſt excellẽ-
tius altero,quia dona ſunt æqualia.
Dicendum,quòd & ſi ſint æqualia in
tenſiue,nihilominus eſt tñ in eis pro
gatiua alicuius excellentiæ:ſicut cha-
ritas ab Apo.dr̃ maior eẽ fide,& ſpe.
28 AD illud qđ obiicit̃:vbi maior eſt co
gnitio,maior eſt dilectio. Dicẽdũ, ꝙ
verum ad minus in gloria . Vnde ſi-
cut in ſeraphin eſt maior plenitudo
dilectionis,eſt amplior plenitudo co
gnitionis: nec cherubin dicuntur ,
quia ſit in eis amplior plenitudo co-
gnitionis ſimpliciter, ſed reſpectu in
29 feriorũ ordinum. A D illud quod
obiicitur, quòd donum ſapientiæ eſt
excellentiſſimum. Dicendum , quòd
ſapientia ſecundum quòd eſt donum
excellentiſſimum, eſt dicta a ſapore,
non a ſapere,& ita includit charita-
tem;ſed ſapientia,ſiue ſcientia a qua
denominatur cherubin,nominat co-
gnitionem dei,quæ & ſi ſit nobiliſſi-
ma cognitio,& ordinata ad affectio-
nem,& ideo poſſit dici ſapientia: nõ
tamẽ eſt ita nobilis vt dilectio a qua
eſt ſapor: & ideo in illa ratione in no
mine ſapientiæ ſit æquiuocatio . A D
illud vero quod vltimo quæritur , iã
patet reſponſio ex prædictis.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

Sicut de quolibet ordine angelorum quidam ceciderũt, ſic ſinguli angelici ordines per homines reſtaurantur : quanquã enim homo in naturæ præſtantia angelo aſſimilari nõ poſſit, in gratia tamen ei æquari non eſt inconueniens.

DE ordinum reparatione.Et quæritur vtrum ad ſingulos ordines angelorum fiat aſſumptio ſaluandorum. Et quòd ſic vr̃. Quia ſuper illud Pſalm. Conſtitues eos principes ſuper oẽm terram:dicit glo.Elegit pauperes , vt exaltaret ad ordines cœli , qui fiunt ex hoibus,& angelis . Itẽ ſuper illud Ioſue. 1.Oẽm locũ quẽ calcauerit pes veſter,& c.dicit glo.Si diabolum vincere potuero,& meruero , vt deus cõterat eum ſub pedibus meis : conſequenter locũ eius in cœlo habebo ; ergo ſi diabolus fuit de excellentiſſimo ordine(ſicut ſupra monſtratum fuit di.6.)vr̃,quòd homo poſſit aſcẽdere ad ſupremum ordinem angelorum.Item. Ruina angelorum reſtauranda eſt, aut ſuperna ciuitas remanebit imperfecta: ſed nõ reſtauratur ex angelis, quia caſus angelorum eſt irreparabilis ; ergo reſtaurabitur ex Fundamenta.

hominibus

hominibus bonis. Item. Diſtinctio ordinum principaliter venit ex donis gratiarum: ſed in via videmus, quod aliqui aſſimilātur ſeraphin in vſu grẽæ, aliqui cherubin, & ſic de aliis: ergo ſi deus retribuit vnicuique ſm quod meruit, videtur quòd ad diuerſos ordines angelorum hoĩes debeant aſſumi, & ex eis angelorum ordines reſtaurari. Contra. Maior eſt vnitas in ſuperna Hieruſalem, q̃ in eccleſia militante: ſed nunc in via ordo hoĩum non admittit intra ſui vnitatem diuerſum in natura: ergo videtur cum homo differat ſpecie ab angelo, quòd ex angelis, & hoĩbus non debet fieri vnus ordo. Item. Sicut ordo notat quandam differentiam inter eos, qui ſunt ordinum diuerſorum: ſic ponit quādam conuenientiā inter eos, qui ſunt eiuſdem ordinis, qđ patet ex ipſa diffinitione ordinis: ſed plꝰ differt homo ab angelo, q̃ differat ordo infimus a ſupremo: ſi ergo angelus ſuperioris ordinis, & infimi nō poſſunt in eodẽ ordine collocari, multo minꝰ de hoĩbus, & angelis idem ordo integrari. Item. Corpus nunq̃ ſublimatᷣ ad dignitatẽ ſpũs: ergo nunq̃ debet ibidẽ collocari corpus humanũ, vbi collocatᷣ ſpũs angelicus, cum ſemper ſit minus dignum quantumcũq; glorioſum: ſi ergo qui conueniunt in ordine, conueniunt in ſedium collocatione: videtur ex hoĩbus, & angelis eundem ordinem conſtare nō poſſe. Item. Angelus in naturali capacitate excellit aĩam: ſed grẽa data eſt angelis ſm ſuæ naturæ capacitatem, ſicut ſupra dictum fuit, & Magiſter dicit in litera: ergo cum non poſſit dari grẽa animabus ſupra ſuam capacitatem, nunquam poſſunt animæ, & angeli in gratuitis adæquari: ergo nec ex eis idem ordo conſtitui.

30 RESP. ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd (ſicut prædictum fuit) ad perfectionem ordinis duo concurrunt. ſ. natura, & gratia. Natura tanq̃ fundamentũ, & diſpoſitio: gratia vero vt cõplemen-
31 tum, & cõſummatio. Et quia aliquid tunc dr̃ eſſe ſm quid, qñ eſt in ſola diſpoſitione: tunc eſſe ſimpliciter, qñ eſt in ſua perfectione; cum dæmones, & angeli in naturalibus cõmunicẽt, dr̃ aliquando dæmones fuiſſe de diuerſis ordinibus angelorum, quāuis nunq̃ plene fuerint in aliquo ordine; vnde hoc intelligitur ſm quid, non ſimpliciter. Quia vero hoĩes poſſunt ad eminentiam gratiæ, & gloriæ in qua ſunt angeli eleuari, poteſt ex hoĩbus, & angelis idem ordo conſtitui: quia quāuis non conueniāt in natura, aſſimilantur tñ, & æquātur in hac gratia, & per hunc modũ reparatur angelorum ruina. Et ſi tu obiicias, quòd non põt eſſe conformitas in perfectione, vbi non eſt conueniẽtia in præambula diſpoſitione. Dicendũ, quòd hoc non habet locum in propoſito: quia illud verbum eſt de diſpoſitione neceſſitatis, non aũt in diſpoſitione ſolius congruitatis. Concedendũ eſt ergo, quòd ſicut de ſingulis ordinibus aliqui ceciderũt: ſic etiam ſinguli angelici ordines per hoĩes reſtaurantur: ſicut primæ rationes oſtendunt.

AD illud quod obiicitur in contrarium, quòd ad vnitatẽ eccleſiaſticam non admittit homo rem alterįꝰ ſpeciei. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia nullum animal inuenire põt homo ſibi ſimile in conformitate rationis: homo autẽ, & angelus in participatione cõmunicant rationis, & quod plus eſt in deiformitate gloriæ: & ideo non poſſunt in eandem ſocietatem, & eiuſdẽ ſocietatis ordinẽ conuenire: cum maior ſit vnitas voluntatum, q̃ facierum, & plus facit ad vnitatem pacis, & ſocietatis, & ordinis conſeruandam. AD illud quod 33
obiicitur, quòd plus differt homo ab angelo, &c. Dicendum, quòd verũ eſt de difformitate, quæ opponitur vnitati naturæ: ſed non eſt verũ de difformitate, quæ opponitᷣ vnitati gratiæ in ſtatu, & dignitate: vnitas aũt ordinis plus reſpicit hanc, q̃ præcedẽtem: & ideo illud nō valet. AD illud 34
quod obiicitur, quòd corpus non ſublimatᷣ ad dignitatẽ ſpũs. Dicendum quòd verum eſt: ſed tñ ex hoc nō ſequitᷣ, quòd non debeat locari cũ angelis. Sicut. n. in ſtatu viæ, & meriti

anima ſequitur locum corporis,& in
terra habitat:cũ ſit nata eſſe ſurſum:
ſic econtra in ſtatu patriæ,& præmij
corpus ſequit̃ locum ſpũs: & ibidem
erit,vbi natus eſt eſſe ipſe ſpũs: non
propter ſe,ſed propter eum cui con-
iungitur: & ideo in eiſdem ſedibus
locatur cum angelicis ſpiritibus, ad
quorum dignitatem per gratiam eſt
55 humanus ſpiritus ſublimatus. AD
illud quod obiicitur, quòd angelus
habet capacitatem maiorem, quàm
anima. Dicendum, quòd ratio illa
calumniabilis eſt,& quantum ad ma
iorem, & quantum ad aſſumptionẽ.
Quamuis enim angelus excedat ani
mam in naturalibus ſecundum com
parationem creaturæ ad creaturam:
tamen ſecundum comparationẽ ad
trinitatem ſummam, cuius eſt ima-
go tam angelus, quàm anima, non
oportet eſſe præcellentiam, cum ma-
gis videamus humanam naturã exal
tatam,quàm angelicam, tum per gra
tiam vnionis in Chriſto, tum etiam
per gratiam cõprehenſionis in Vir-
gine beata. Sed eſto, quòd ſi adhuc
iſta propoſitio haberet veritatẽ, ad-
huc remaneret in aſſumptione du-
bietas. Cum enim dicitur,quòd an-
geli ſuſceperunt gratiam ſecundum
capacitatem naturalium: non eſt in-
telligendum præciſe ita, quòd tantã
ſuſceperint,quòd plus non potuerũt
capere,quia hoc non de facili poſſet
probari nec auctoritate,nec ratione:
ſed ita intelligitur, quòd naturalia
meliora habentibus plus datum eſt
de gratia, quàm habẽtibus minora;
quamuis iſti,& illi plus poſſent acci-
pere. Et ex hoc non videtur, quòd
anima humana non poſſit ad æqua-
litatem cum angelis aſcendere: imo
abſque dubio concedendum eſt
poſſe: cum in Chriſto, &
beata virgine videa-
mus præcel-
lere.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Angelorum prelatio poſt iudi-
cium euacuabitur quo ad in-
fluentiam vnius ad alterum,&
quo ad imperium,licet quo ad
dignitatis exceſſum,debeat re-
manere.

DE ordinibus angelorũ Fundamenta.
quãtum ad prælatio-
nis euacuationem. Et
eſt quæſtio, vtrum præ
latio,quę eſt in ordine
reſpectu ordinis, euacuetur poſt iu-
dicium. Et ꝙ ſic videtur. 1. Cor. 15:
Cum euacuauerit omnem principa-
tum,poteſtatem,& virtutem: ergo in
die iudicii principatus,& poteſtates,
& virtutes euacuabũtur. Item ſupra
diſt.6.Et ſicut inter bonos quamdiu
durat mundus angeli angelis,dæmo
nes dæmonibus, hoĩes hoĩbus præ-
ſunt: ſed in futuro euacuabitur oĩs
ꝑlatio. Itẽ. Noĩa ordinũ accipiuntur
penes officia miniſtrãdi, vt in pluri-
bus,maxime in his, quę ſubiiciunt:
ergo cũ ceſſabit miniſterium,ceſſabit
ſubiectio: ergo & ceſſabit prælatio.
Item. Prælatio ordinis ad ordinẽ eſt
ſm actũ illuminandi,& purgandi,&
ꝑficiendi:ſed poſt iudiciũ erit ſtatus
in cõpletione ſcientiæ,& gratię:ergo
nõ erit vltra illuminatio, purgatio,
& perfectio:igitur nec aliqua in or-
dinibus prælatio. Ad oppoſitũ. Præ- Ad opp.
cellentia ordinis ad ordinem eſt ſm
maioritatem,& minoritatem gratię:
ergo ſi quantitas gratię in angelicis
ſpiritibus non mutatur, precellentia
ordinis ad ordinem non tollitur,nec
euacuatur. Item. Angeli ſtatim,vt cõ
firmati ſunt,beati effecti ſunt beati-
tudine perfecta: ergo nihil remanſit
in eis quod eſſet ex parte. Sed præla-
tio ordinis ad ordinem fuit in eis,er-
go non fuit ex parte: ſed nihil eua-
cuat̃ niſi quod ex parte eſt: ergo &c.
Item. Pulchritudo conſiſtit in ordi-
ne, & ordo in præcellentia vnius
ad alterum, & precellentia ponit
prælationem ordinis ad ordinem:
ergo

ergo ſi ab angelicis ſpiritibus tollitur prelatio, tollitur & pulchritudo. Itẽ. Sicut ſummus ordo denominatur ab eo quod ẽ ſibi inſeparabile, ſic medij & infimi: ſed ſeraphin nunquam deſinit eſſe ſeraphin: ergo nec principatus deſinit eſſe principatus: ergo nunquam deſinet principari: ergo nõ ceſſabit ibi prælationis ordo.

36 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum quod tripliciter aliquid dr̃ preferri alteri. Aut ꝑ modum excedẽtis ſolum, ſicut prefertur aurum argento. Aut per modum excedentis, & influentis, ſicut præfertur celeſtis natura elemento. Aut per modum imperantis, ſicut præfertur dominus miniſtro. AD rõnem aũt

37 perfectæ prælationis iſta tria concurrunt, vt qui prefertur natus ſit eũ cui ꝓfertur excedere, & in ipſum aliquo modo influere, & eidem præcipere, hoc modo eſt nũc in prælatione quæ attenditur inter ordinẽ, & ordinem in hierarchijs angelicis, & etiam in hierarchia eccleſiaſtica. In angelis. n. ordo qui ordini præfertur excedit in naturalibus, & gratuitis, etiam quodãmodo influit purgando, illuminando, & perficiendo, & etiam miniſteria complenda iniungit. Cum ergo queritur vtrũ ceſſet prælatio ordinis ad ordinem. Dicẽdum, ꝙ ſi intelligatur de prælatione quantum ad primam conditionem ſ. rõne exceſſus, nõ euacuabitur, ſed manebit: quia ordo excedit ordinem tam in gratuitis, quam in naturalibꝰ, ita poſt iudicium, ſicut & nunc. Si aũt intelligatur rõne duorum ſequentium ſ. rõne præſidentie, & influendo. & imperando, ſic ceſſabit, & euacuabitur, quia illuminatio quam dr̃ recipere angelus ab angelo, & imperium, ſi quod eſt ibi, attendit̃ per comparationẽ ad nos quibus miniſtrãt, non per comparationem ad deum, in quo quieſcunt, & beatitudinis completione ꝑfecte illuminant: & ſm viam hanc procedunt rationes & auctoritates, oſtendẽtes quod poſt iudicium ceſſabit prelatio ordinis ad ordinem. Sic enim dicit Magiſter, & Apoſtolus, quod deus euacuabit prelationẽ, euacuãdo poteſtatem, & principatum, dum enim tolletur miniſterium, tolletur ſubiectio, & imperiũ.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ prælatio ordinis ad ordinem attenditur in ꝓcellentia naturalium, & gratuitorum. Dicendum quod hæc non eſt tota cauſa: vnde ſi ex hoc arguat, ab inſufficienti arguit. AD illud ꝙ obijcitur qđ angeli beati beatificati ſunt perfecte. Dicendum, quod licet ex parte virtutis contemplatiuæ perfectam ſint beatitudinem aſſecuti, & ex illa parte nihil ſit in eis ex parte, ſunt tamen adhoc viatores rõne miniſterij, nam quantum ad illam vim (vt ſupra dictũ fuit) ſunt in ſtatu merendi, & ideo adhuc aliquid habent quod euacuabitur poſt diem iudicij. 38

39

AD illud quod obijcitur, quod pulchritudo conſiſtit in ordine. Dicendum quod verum eſt, nã ſicut ab angelis non tolletur pulchritudo, ita ẽt nec tolletur ordo. Sed ex hoc non ſequitur, quod non tollatur prelatio, quia prelatio non tantummodo includit in ſe præcellentiam, ſed etiam preſidentiam, quæ plus reſpicit indigentiam viæ, quam pulchritudinem & perfectionem patrię, & ideo cum tollitur prælatio, pulchritudo non minuitur. AD illud quod obijcitur, quod ita eſt inſeparabile ab ordine angelorum, quod eſt eſſe principatum ſicut eſſe ſeraphin. Dicendum, quod principatus ſecũdum quod nominat ordinem, non dicit præſidentiam actualem, ſed donum gratię, vel datum ſecundum quod angelus nat' eſt alijs præſidere, & hoc manere poteſt ablata actuali prælatione: & ideo nõ ſequitur, deſinit principari, ergo deſinit eẽ principatus, quia principatus nõ dicit actum, ſed habitum, vel ſtatũ 40

41

QVAESTIO VII.

CONCLVSIO.

Vltra noue Angelorũ choros ad detur etiam poſt iudiciũ decimus,qui ex iuſtis ſaluatis meri tis cęteris in ęqualis, ad ſanctã Angelorum ſublimitatẽ aſcen dere non potuit.

Fundamenta. DE illis ordinibus angelorum quantum ad numerũ. Et quæritur vtrũ ſit ſtatus in nouenario, an protendatur numerus vſque ad denarium. Et quod ſic videt. Sicut habet Luc,xv.in parabola de dragma, homo intelligitur per dragmã decimam:ſed nõ dicitur dragma decima niſi reſpectu nouenarij,qui eſt in angelis:ergo ſi decima dragma reinuenta eſt,videtur qđ nouem ordinibus decimus ordo ad iunctus eſt.Item.Si angelus nunquã peccaſſet,homo factus eſſet,& ad beatitudinem perueniret. ſed nõ aſſumeretur ad reſtaurandos angelorum ordines:ergo ſi non careret ordine, in aliquo ordine poneretur; ſed ſiue in vno,ſiue in pluribus, nouem ordinibus adijceretur ordo vlteri⁹. Si ergo ciuitas hieruſalem per Chriſtum perfecte reſtaurata eſt,vr̃ quod nõ ſit ſtatus ordinũ in nouenario, imo ꝙ eis adijciatur ſaltem decimus ordo. Itẽ. Proportio reperitur in numeris, & quia omnia producta ſunt ſm debitã proportionem,omnia dicunt̃ eſſe ꝓducta ſm rationes numerales tam ab Auguſt.quam a Boet.Si ergo ciuitas (Sup Gen. cap.3.) ſupernæ Hieruſalem eſt ciuitas perfectiſſima,& optime proportionata,vr̃ quod numerus ordinum,& graduum eius non ſtabit citra eum numerũ, in quo eſt perfectio.& ſtatus:ſed hic nõ eſt nouenarius,ſed denarius:ergo videtur quod ſaltem vſque ad denariũ protendatur. Item. Beatiſſima virgo Maria in patria non erit præter ordinem,cum ergo ſit ſupra omnes ordines,per ſe conſtituet ordinem ergo vr̃ quod ſint ibi plures,ꝙ nouem ordines. AD oppoſitum arguitur ſic. (Ad opp.) Omnis ordo reducitur ad aliquam hierarchiam:ſed nõ ſunt ibi niſi tres hierarchiæ, ſicut patet ex ſufficientia prius aſſignata,ſuprema,media,& infima, & quælibet earum ſufficienter completur triplici ordine:ergo non vr̃,quod debeant eſſe plures.Itẽ.Trinitas manifeſtatur in omnibus creaturis ſm plus,& minus,maxime autẽ manifeſtari debet in beatis:ſed numerus maxime expreſſiuus trinitatis,eſt ille qui conſiſtit in trinitate ſuper ſe reflexa,ſicut ſunt tres trini:ergo videtur quod in tali numero ordines beatorum habent a ſumma trinitate inſtitui. Item. Diſtinctio ordinum eſt ſm dona gratiarum, ſed nullum donum grã eſt in hominibus, quod nõ ſit in angelis:ergo nullum ordinem conſtituent homines pręter ordines angelorum: ſed illi non ſunt niſi nouem,ergo non vr̃ quod ſit ponere numerum maiorem.Item. Si ponit̃ ordo hominum p ſe præter aſſignatos ordines angelorum,cum in oĩ ordine angelorũ ſint de hominibus,tunc homines diſtinguerentur ſm decem gradus:ergo vr̃ quod perfectioris numeri ſit ordo in hominibus,quam in beatis ſpiritibus:quod non videtur, cum ipſi per naturam ſint deo proximiores,& ſimiliores,ac per hoc conſtitui debeãt in ordinis,& numeri nobiliſſima perfectione.

42 RESP. Dicendum ad hoc,quod quia rõnes prædictæ ſolum ſunt congruitatis, & auctoritates ſup hoc nõ inueniuntur expreſſę, quod ſup hoc ſunt opiniones variæ. Quidam nanque dicere voluerũt,quod omnes homines aſſumerentur ad angelorũ ordines,nec eſſent in illa ſuperna Hieruſalem niſi ordines nouem:& ſic cõpetebat vt eſſet expreſſa configuratio ad ſupermundanam hierarchiã,quæ in trinitate conſiſtit: & ſi angeli ſtetiſſent,ad ordines eorum aſſumpti eſſent,ſicut nunc aſſumuntur. In hoc tamen differt, quod tunc illa aſſumptio eſſet hominum beatificatio ſolũ, nunc aũt eſt hominum beatificatio, & ruinę angelorum per quandã ęquiualentiam reparatio.Nec obſtãt rationes

tiones ad hoc inductæ, quia ſolũ con
gruitatis ſunt. Nec illud, quod obijci
tur de beata Virgine: quia ſicut priui
legium ſpeciale non eſt reducendum
ad legem communem, ſic ſingularis
prærogatiua quæ eſt in beata virgine
non eſt numeranda cum ordinum di
ſtinctione, quæ eſt ſm legem commu
nem. Et iſta opinio ſatis probabilis eſ
ſe vr̃. Verũtamen, quia textus euange
licus hoc ſonare videtur, dum homi
De caſu diaboli. nem decimam dragmã vocat, & Anſ.
hoc vr̃ innuere in lib. de caſu diabo
li, vr̃ alijs magis eſſe probabile, quod
homines per ſe conſtituant commu-
niter vnum ordinem, quẽ vocant de
cimum, reſpectu nouem ordinũ ange
lorum. Non enim decet (vt dicũt) qđ
homines aſſumantur ad ordines an-
gelorum, niſi illi qui in hac vita eis
ſimiles extiterunt. Hi aũt ſunt virgi-
nes, qui nec nubuntur, nec nubent,
ideo ſolæ virgines ad ordines ange-
lorum debent aſſumi, & ex eis ſolum
ruina angelica reſtaurari, pro eo qđ
angelis multum eſt cognata virgini-
tas. Sed hæc poſitio non videtur eſſe
conueniens, tum quia per decimam
dragmam nõ ſolummodo corrupti,
ſed etiam virgines homines intelli-
guntur, tum etiam quia multi carne
corrupti multis virginib9 præferun-
tur, vt beata Maria Magdalena, & Pe
trus Apoſtolus multis alijs virgini-
bus maſculis, & fœminis abſque du-
bio ſunt ſuperiores. Et ideo tertia po
ſitio eſt adhuc, quod ſupra nouẽ or-
dines angelorum addetur ordo deci
mus ex his qui in vita iſta non perue
uerunt ad tantam meritorum excel-
lentiam, vt exaltentur ad ordines an
gelorũ: ſed meritis Chriſti ſaluati de-
cimum tenent gradum, ſicut pro eo-
rum ſalute ſol iuſtitiæ Chriſtus p. de
cem gradus deſcendit, quod ſigna-
tum fuit in facto miraculo Ezechiæ
quarti regum. xx. Et iſta poſitio vi-
detur eſſe ſatis probabilis, tum pro
pter imperfectionem meritorum quã
habent multi in via, tum propter per
fectionem electorum quãtum ad nu-
merum, quæ erit in Hieruſalem ſuper
na. Perfectio autem maxima in dena
rio conſiſtit, ſicut infra dicẽ, quãdo
agetur de decalogo, vel decimatione,
& ideo poſitionẽ iſtam poſſumus ſu-
ſtinere, quia eam probabilem reddit
decimationis ſignatio, & decimæ dra
gmę inuentio, & Solis per decem gra
dus deſcenſio, & ipſius denarij per-
fectio.

AD illud quod obijcitur, qđ qui- 43
libet ordo eſt ĩ aliqua hierarchia. Di
cendum eſt, quod ſicut præter angeli
cam hierarchiam eſt nũc ponere hie-
rarchiam eccleſiaſticam, ſic præter il-
las angelicas hierarchias erit intelli-
gere ĩ decimo ſaluari gradu ſimul ra
tionem ordinis, & hierarchię, hierar
chię, inquam, per comparationem ip
ſorum adinuicem, quia non habebũt
omnimodam æqualitatem, ſed ordi-
nis per comparationem ad ordines
ſuperiores. AD illud ergo qđ obij 44
tur de expreſſa repñtatione ſummæ
trinitatis. Dicendum, ꝙ ſicut vnitas
addita nouenario nouenarium non
perimit, ſed ſaluat, & ad perfectionẽ
numerum deducit, ſic decimus ordo
ex hominibus conſtitutus repñtatio
nẽ ſummæ trinitatis ab angelicis ſpi
ritibus nõ tollit, ſed ſalua illa expreſ-
ſa repræſentatione facit ad ſupernæ
ciuitatis maiorem perfectionem. AD 45
illud quod obijcitur quod eſt diſtin-
ctio ſm dona gratiarum. Dicendum
quod non eſt ſm dona tm̃, ſed ſecun
dum dona quãtum ad ſtatum. Infra
autem omnes ſtatus ordinum angelo
rum adhuc eſt intelligere ſtatum ma
gis infimum in hominibus, & ita or-
dinem decimum: quamuis ex diuina
benignitate, & largitate contingit in
gratia homines æquiparari angelis,
quibus ſunt inferiores per naturam.
AD illud quod obijcitur quod tunc 46
erit maior pfectio in hominibus. Di
cendũ quod falſum eſt, quia hoc non
eſt propter maiorem perfectionẽ, ſed
propter maiorem a deo elongationẽ.
Infimus enim ordo inter omnes ma-
gis diſtat a deo, ſicut primus maxime
appropinquat: & quia homo pluribꝰ
gradibus natus eſt diſtare a deo, quã
angelus, licet ex diuina miſericordia
factus ſit ei magis proximus: ideo te-
net decimum locum, vt ſic oſtẽdatur,
quod excellat angelus hominem per
natu-

naturam oſtendatur etiam nihilominus quantum deus ſibi immiſcerauerit hominem per miſericordiam.

QVAESTIO VIII.

CONCLVSIO.

Probabile eſt inter angelos eiuſdem ordinis quandam reperiri gradationem, licet inter eos nõ ſit tantus exceſſus, quantus inter Angelos vnius, & alterius ordinis reperitur,

Ad opp. DE ordinibus angelorũ in cõparatione ad ſuũ oppoſitum. Et eſt quæſtio, vtrũ in angelis ordo compatiatur ſecum æqualitatem. Et quod ſic videtur per Dion. Dicit enim Dion. quod illi q ſunt in vna hierarchia, æquipotẽtes ſunt: ſed qui ſunt ęquipotentes, ſunt ęquales: ergo in eadem hierarchia angeli ſunt æquales: ergo multoſortius in eodem ordine. Item. Augu. de vera reli. In omnibus actibus cõueniẽtia placet, qua vna ſalua, etiam pulchra ſunt omnia, ipſa vero cõuenientia vnitatem, æqualitatemq; appetit: ergo ſi in angelicis ſpiritibus eſt perfecta pulchritudo, ergo conueniẽtia, & æqualitas: ſed non eſt æqualitas inter angelos diuerſorum ordinũ: ergo inter angelos eiuſdem ordinis. Item. Quorum donum, & pręmium vnum eſt, ipſa habẽt æqualitatem; ſed donum, & præmium angelorũ eiuſdem ordinis eſt vnum, & ſtatus vnus: ergo videtur quod habeant æqualitatem. Item. Hierarchia angelica maxime eſt repręſentatiua ſupremę hierarchię, ſed in illa ordo non excludit ęqualitatem: ergo videtur quod in hierarchia angelica debeat eſſe ordo cũ æqualitate: ſed nõ eſt æqualitas in angelis diuerſorum ordinũ: ergo in angelis eiuſdem ordinis. Contra. Magiſter dicit in litera. Sicut in apoſtolis alij alijs ſunt digniores, ita in ordinibus angelorũ creditur recte eſſe. Itẽ. Perfectiori modo participatur ratio ordinis vbi eſt ordo in omnibus, quã vbi eſt ordo in aliquibus tantum: ſed angeli perfectiſſimo modo inter cæteras creaturas participant ordinem: ergo non ſolum inter angelos diuerſorũ ordinum, ſed inter angelos eiuſdem ordinis contingit ordinem aſſignare. Item. Sapiẽtis eſt ordinare, & magis ſapientis magis ordinare, ergo & maxime ſapiẽtis in eius effectu nobiliſſimo eſt res maxime ordinatas producere: ergo videtur quod non ſolum ſit ibi ordo inter angelos diuerſorum ordinũ, ſed etiã inter angelos eiuſdem ordinis. Item. Lucifer dr̃ fuiſſe maximus inter omnes angelos, & conſtat quod de aliquo ordine fuit, ergo angeli illius ordinis nõ erãt ſibi æquales, pari rõne videtur quod in alijs ordinibus alij ſunt ſuperiores, alij inferiores.

Fundamenta.

Ariſtot. Meth.

RESP. Dicẽdum, quod ſicut in ſuprema hierarchia propter ſummã perfectionem reperitur pulchritudo ex perfectiſſima æqualitate, & ſimilitudine parium, ſic in angelica hierarchia reperitur pulchritudo perfecta in gñe creaturæ ex quadam gradatione diſparium. In his enim duobus modis cõſiſtit pulchritudo, & cõuenientia, ſicut dicit Aug. de vera religione ſed in ſuprema hierarchia ex ſola ſimilitudine, & æqualitate poteſt eſſe perfectiſſima pulchritudo: quia in qualibet perſonarum æqualium eſt omnimoda, & ſumma perfectio, in angelica vero hierarchia, quia illi ſpiritus qui ordinantur non habent ſigillatim ſummam pfectionem, neceſſe eſt quod ex quadam conuenienti diuerſitate in quadam proportionabili gradatione conſurgat quædam conuenientia ordinata, & pulchritudo in gñe creaturæ pfecta. Et ideo ſicut in ſanctis intelligimus quod vnus eſt ordo apoſtolorum, alter martyrum, alter confeſſorum, & ſic de alijs, & tñ in his ordinibus eſt gradatio quædã, nec põt omnimoda reperiri æqualitas, cum de quolibet ſancto poſſet dici. Non eſt inuentus ſimilis illi q conſeruaret legem excelſi, ſic ſuo modo intelligendum eſt in ſpiritibus angelicis: ideo & in eodem ordine ponenda eſt quædã gradatio, & quidã ordo

licet

ſicet non ſit tantus exceſſus, quantus reperitur in angelis diuerſorum ordinum: vnde rõnes hoc probantes concedendę ſunt, quamuis non ſint multum cogentes, hoc enim vr̄ ſentire tã Magr̄ in litera, quam Dion. in lib. de
47 angelica hierarchia. AD illud quod obijcitur quod æquipotentes ſunt. Dicendum quod æqualitas illius poſſe attenditur, vel accipitur ſecundum conformitatem conuerſionis, ſecundum quam attenditur diſtinctio vnius hierarchię ab alijs ſicut prima hierarchia, & ordines qui ſunt in illa accipiuntur penes actum conuerſionis in deum, non quia omnino æqualiter conuertãtur, ſed quia ad hoc indifferenter omnes ordinãtur, & principaliter ab iſto actu omnes denomi-
48 nantur. AD illud quod obijcitur, quod conuenientia facit pulchritudinem. Dicendum quod (ſicut ibidem dicit Aug.) conuenientia non tm̄ ſurgit ex ęqualitate, ſed etiam ex diſparium cõgruenti gradatione, & ſic in
49 angelis intelligendũ eſt eſſe. Ad illud quod obijcitur, quod hñt idẽ donũ, & præmium. Dicendũ eſt, ꝙ ſi intelligatur de pręmio communi, & increato, quod deus eſt, verum eſt. Si autem intelligatur de beatitudine creata, vel de donis gratiarum quantum ad ſtatum, & dignitatem, & pręrogatiuam aliquam. ſic non habet veritatem, ſic enim quilibet reſpectu alteriꝰ aliquã habet prærogatiuam ſm plus, & mi-
50 nus. AD illud ꝙ obijcitur, ꝙ hæc hierarchia repñtat ſummam, &c. Dicendum, quod repñtat inquantũ poteſt, & cũ in illa ſuprema hierarchia ſit ordo, & perfecta pulchritudo in ſumma vnitate, & æqualitate. & hæc in hierarchia creata non poſſunt ſimul coexiſtere propter limitationem creaturę, & ideo eſt ibi ponere ordinem, & pulchritudinem cum diuerſitate, & quadam diſparitate, vt quia non poterat hoc fieri ex vnitate, ſaltem impleretur ex plurium diuerſita-
51 te. Et hæc eſt rõ quare deus cũ habeat vnum filium, non tamen produxit vnum ſolum angelum, ſed multos: quia filius perfecte implet patrem, & imitatur, vt dicit Auguſt. ſed angelus perfecte non exprimit creatorem: iõ decuit eos creari in magna multitudine, vel in multiformi ordine.

QVAESTIO IX.

CONCLVSIO.

Inter homines præſentis ſtatus nõ eſt proprie ordinum deſtinctio, licet officia, & ſtatus profeſſionum ordinentur in Eccleſia: quia inter eos naturalium, & gratuitorum pręexcellentia reperiatur, inter ſe tñ vt plurimum hęc non correſpondent.

DE ordinibꝰ angelorum in cõparatione ad ſuſi diſparatum. Et eſt quæſtio, vtrum alijs ſubſtãtijs rationalibus, quam angelis competat per ordines diſtingui. Et quod ſic videtur. Sicut eñ in angelis eſt præcellentia naturalium, & gratuitorum, ita etiam in animabus rõnalibus: ergo ſi penes hoc attẽditur ordo in angelis, pari ratione in animabus exutis. Item. Sicut diuina bonitas, & ſapientia manifeſtatur in conditione angelorum, ita etiam in conditione ſpirituum humanorum: ergo ſicut facit angelos in diuerſis ordinibus, ita vr̄ quod faciat homines. Item. Ad reparationem ruinę angelicę ex diuerſis ordinibus aſſumuntur homines, ergo eiſdẽ gradibus, & eiſdem ordinibus ordinabuntur in gloria, quibus ordinantur & angeli: ergo vr̄ quod non ſolum angelis, ſed & hominibus competat. Item. Ordo eſt nunc in eccleſiaſtica hierarchia, & ordines varij, cum tñ ipſa eccleſiaſtica hierarchia ex puris hominibus conſtet: ergo videtur quod homines natĩ ſunt ordinari. AD oppoſitum arguitur ſic. Si ita competit ordo hoĩbus, ſicut competit angelis: ergo ſicut angelorum beatorũ nouẽ ordines aſſignantur, ita vr̄ quod & hominum: ergo ſaltem erunt decem & octo, quod tamen non ponitur. Item. Omnes homines ex vno proceſſerunt: ergo videtur Ad opp.

detur quod quãtũ eſt de natura ſua ſint pares: ergo non videtur ꝙ hominibus competit ordo per naturã. Quia ſi tu dicas quod cõpetit eis ꝑ gratiam: Contra. Gratia præſupponit naturam: ergo & ordo gratiæ, ordinem naturæ; ergo ſi non eſt ordo naturæ, nec gratię. Item. Ordines angelorum diſtinguuntur penes vim contemplatiuam, & vim adminiſtratiuã: ſed in animabus exutis non eſt ponere vim adminiſtratiuã, ergo nec ordinum diſtinctionem. Itẽ. Si ponatur ordo in gloria, debet poni ordo correſpondens ordinibus repertis in via: ergo cũ in clero ſint multi ordines, in religioſis ſunt etiã multę ordinum diſtinctiones, in ſanctis etiam multi ordines, vt ordo patriarcharum, prophetarum, apoſtolorum &c. videtꝰ ꝙ multo plures eſſent ordines hominum, quam angelorũ.

52 RESP. Dicendum ꝙ cum ad ꝑfectã rõnem ordinis concurrant prę cellentia naturalium, & gratuitorum ſibi correſpondentiũ, in eis ſolum ꝓprie, & perfecte eſt ponere ordinum diſtinctionem, in quibus eſt hęc duo ſimul concurrentia reperire. Quoniam ergo in angelis gratia correſpõdet naturę, & creati ſunt in naturalium præcellentia, & beatificati in differenti donorum prærogatiua: hinc eſt ꝙ proprie eſt in eis & ordo, & hierarchia, maxime cum illa prærogatiua ita habeat ſtabilem permanentiã, & diſtinctionem, ꝙ nullam admittat confuſionem. In hominibus vero & ſi ſit reperire præcellentiam in naturalibus, & etiam in gratuitis, tamẽ hæc duo vt plurimum ſibi non correſpõdent: quia vbi melior eſt natura, frequenter minor eſt gratia, & qui hodie minor eſt in merito, cras fortaſſis erit maior in præmio. Ideo in hominibus ſm ſtatum præſentem nõ eſt propꝛie ordinum diſtinctio, ſm gratuita, licet aliquo modo ſm auctoritates, & officia, & ſtatus profeſſionũ ordinetur eccleſia. Dicendum eſt igitur, ꝙ proprie, & perfecte in ſolis angelis ponenda eſt diſtinctio ordinũ: in hominibus vero & ſi aliquo modo reperiatur in præſenti, reperitur imperfecte, & incerte. In futuro vero quamuis reperiatur ſtabiliter, non tñ reperitũ vndique: vt ſic oporteat eos qui pręcellunt in gratia, præcellere in natura.

EX his patet reſponſio ad rationes ad vtranque partem. Rõnes autẽ probantes ꝙ non ſolum angelis cõpetit ordo: loquuntur de ordine ſecundum qualemcunque completionẽ, ſiue perfectã, ſiue ſemiplenam. Rõnes vero ad oppoſitum oſtendentes ꝙ in hominibus non ſit ordo, procedunt alia via: non enim concludunt quod nullus ſit ibi ordo, ſed ꝙ ipſa humana natura nõ habeat tantam ordinũ diſtinctionem, quantam habet angelica, quia hęc habet ſolummodo per quandam confirmationem ad illam. Illa tamen ratio non concludit, Non eſt ibi ordo per naturam, ergo non ꝑ gratiam. Cum.n. non oportet gratiã adæquari naturę, non oportet ordinem gratiæ præſupponere ordinẽ in natura: quamuis gratia præſupponat naturam, tanquam accidens pręſupponit ſubiectum. Et quia gratia noſtra conformis eſt gratię angelorum, quamuis natura noſtra non ſit eiuſdem ſpeciei cum eorum natura: ideo ſi qua in nobis erit ordinum diſtinctio, attenditur per conformitatẽ ad ordines angelicos: ideo non oportebit plures, & nouos ordines ex hominibus eſſe: niſi fortaſſis decimũ qui ad angelorum perfectionẽ non poterit peruenire. Hoc tamen quod nunc dictum eſt, dubium eſt: & Magiſter nõ videtur acceptare, quãuis (ſicut prædictum fuit) videatur ſatis probabile. Nec illa ratio cogit de vi adminiſtratiua: quia in diſtinctione ordinum magis conſideratur ſtatus gratiæ, quam operatio alicuius potentię. Ex his manifeſta ſunt q̃ tanguntur in litera.

AN OMNES SPIRITVS COELESTES mittantur: & ponit duas opiniones, & auctoritates quibus innituntur.

DISTINCTIO X.

De miniſterio, & miſſiõe angelorũ q̃tũ ad angelos miniſtrãtes.

HOC etiam inueſtigandum eſt, Vtrum omnes illi cœleſtes ſpiritus ad exteriora nuncianda mittantur. Quidam putant aliquos in illa multitudine eſſe qui foras pro officio exeunt, alios qui intus ſemper aſſiſtunt: ſicut ſcriptum eſt in Dan. Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei. Item Dion. in Hierarchia quæ ſacer principatus dicitur, de prælatione ſpirituum ait, Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedunt: quoniam ea quæ præeminent, vſum exterioris officij nunquam habent. His auctoritatibus innituntur, qui angelos mitti niſi inferiores, inficiantur.

Dan.7. Cap.7

Obiectio contra illos.

QVIBVS obijcitur quod Eſaias ait, Volauit ad me vnus de ſeraphin: qui ordo ſuperior eſt & excellentior: ideoque ſi de illo ordine mittuntur, non eſt ambigendum quin etiam & de aliis mittantur. Apoſtolus quoque ait, Omnes ſunt adminiſtratores ſpiritus in miniſterium miſſi. His teſtimonijs aſſerunt quidam omnes angelos mitti. Nec debet indignum videri ſi etiam ſuperiores mittantur, cum & ille qui creator eſt omnium, ad hæc inferiora deſcenderit.

Eſa.6 Heb.1 Ioan.16 Exiui a patre.

Quæſtio, Si omnes mittuntur, cur vnus tantum ordo nomine angelorum cenſetur.

HIC oritur quæſtio, Si omnes mittuntur & nuncii dei exiſtunt, quare vnus tantum inter nouem ordines angelorum nomine cenſetur? Ad quod quidam dicunt, omnes quidem mitti, ſed alios ſæpius, & quaſi ex officio iniuncto, qui proprie angeli vel archangeli nominantur: alios vero rarius mitti, ſcilicet maiores, cauſa extra communem diſpenſationem oborta: qui cum angelorum miniſterium ſuſcipiunt, etiam nomen aſſumunt. Vnde in pſal. Qui facit angelos ſuos ſpiritus & miniſtros, quia illi natura ſpiritus ſunt, aliquando angeli, id eſt, nuncii fiunt.

Reſpõſio quorũdã. Pſal.103.

Putant quidam Michael, Gabriel, Raphael de ſuperiori ordine fuiſſe: ſed ſunt nomina ſpirituum & non ordinum.

ET putant illi, Michael, Gabriel, Raphael de ſuperiori ordine fuiſſe. Michael interpretatur, quis vt deus? Gabriel, fortitudo dei: Raphael, medicina dei, nec ſunt iſta nomina ordinũ, ſed ſpirituum. Et dicunt quidam ſingulum horũ vnius proprie ac ſingulariter ſpiritus eſſe nomen. Alij vero non vnius ſingulariter, & determinate, ſed nunc huius nunc illius eſſe nomen, ſecundũ qualitatem

Gre. hom. 34. euang.

litatem eorum ad quæ nuncianda vel gerenda mittuntur : ſicut &
dæmonum quædam nomina ſunt quæ quidã putant eſſe vnius pro
Ap.12 pria, alij vero pluribus communia. Diabolus quippe, qui Grçce
Eccl.11. ita vocatur & criminator interpretatur vel deorſum fluens, He-
Eſa.14. braice dicitur Satan, ideſt, aduerſarius. Dicitur & Belial, ideſt,
Luc.10. apoſtata & abſque iugo, dicitur etiam Leuiathan, ideſt, additamen
2.Cor.6 tum eorum : & alia plura reperies nomina quę uel vnius ſpiritus
Iob 40 ſunt propria, vel pluribus communia.

Quomodo determinent prædictas auctoritates quæ videntur aduerſari, qui dicunt omnes angelos mitti.

QVI autem omnes angelos mitti aſſerunt, prędictas auctoritates Danielis ſcilicet & Dionyſii ita determinant. Dñr ſuperiora agmina deo aſſiſtere, & ab intimis nunquã recedere, nõ quin aliqñ mittãtur, ſed qa rariſſime ad exteriora prodeunt: neq; tunc ab intimis recedunt, ſed dei præſentiæ & contemplationi ſemper aſſiſtunt: quod etiam faciunt qui frequenter mittuntur.

Quos alii dicant mitti, & quos dicant non mitti, cum determinatione auctoritatum quæ videntur ſibi aduerſari.

ALII vero dicunt tres ordines ſupremos, ſcilicet cherubin, ſe
Hebr.1 raphin, & thronos, ita creatori aſſiſtere qđ ad exteriora nõ exeũt:
Cap.13 Inferiores autem tres ad exteriora mitti. tros vero medios inter
cęleſtis hie vtroſque conſiſtere, nõ modo dignitate vel loco, ſed etiam officio:
rar. ſenten quia præceptum diuinum a ſuperioribus accipiunt, & deferunt ad
tialiter ſed inferiores. Ideoque cum ſupremi mediis, & medii imis, atq; hi ho
in forma minibus præceptum Dei nuncient, merito omnes angeli nomina
apud Gre. ri debent. Et ob id forte Apoſtolus ait, Omnes ſpiritus adminiſtra
loco citato tores eſſe filii, & mitti in miniſteriũ: vel per (omnes) non ſingulos
Eſa.6 ordines, ſed de inferioribus ordinibus ſingulos angelos complexus eſt. Illud vero quod Eſaias ait, per verba Dionyſii determinant dicentis, Hi ſpiritus qui mittuntur, percipiunt horum vocabulum, quorum gerunt officium. Vnde dicunt illum angelum qui miſſus eſt ad Eſaiam, vt mundaret & incenderet labia prophetæ, fuiſſe de ordine inferiorum. Sed ideo dictus eſt forte de ſeraphin, quia veniebat incendere & conſummere delicta Eſaię.

De miniſterio, & miſſione angelorum quantum ad angelos miniſtrantes.

DISTINCTIO X.

Hoc etiam inueſtigandum eſt &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de conſequentibus confirmationem angelorũ, quantum ad diſtinctionem ordinũ: in hac vero parte agit quantũ ad miniſteriũ. Et qm̃ miniſterium reſpectum habet & ad eum qui miniſtrat, & ad eũ cui miniſtrat: & ideo pars iſta duas habet partes. In prima determinat de miniſterio angelorum quantũ ad ipſos angelos miniſtrantes. In ſecunda vero determinat p̃ comparationẽ ad homines quibus miniſtrant. infra diſtin.xj. Illud quoque ſciẽdum eſt &c. Diuiſio. Prima pars in qua quærit quibus angelis competit miniſtrare, ſiue mitti, habet

habet tres partes. In prima ponit diuerſas opiniones cum ſuis confirmationibus. In ſecunda vero parte mouet dubitationes, & determinat, ibi. Hic oritur quęſtio, ſi omnes mittuntur, & nuncii dei exiſtunt. In tertia vero parte illas duas opiniones reducit ad quandam concordantiā, formans quaſi ex illis duabus opinionem vnam inter vtranque mediam: ibi. Alii vero dicunt tres ordines ſupremos &c. Harum partium ſubdiuiſiones manifeſtæ ſunt in litera.

Quia illi a natura ſpiritus ſunt, aliquando angeli, ideſt, nuncii ſunt.

Dub. 1 Contra. Cum non ſint tantū boni angeli, ſed etiam mali: vr̄ ꝙ deus non tantūmodo bonos ſpiritus, imo etiam malos mittat. Et hoc videt̄ ꝑ illud qđ dicitur iij. Reg. vlt. vbi dominus dixit ad ſpiritum mendacij, Egredere: & fac ita. vr̄ enim ꝙ deus miſerit angelum malū. Et expreſſius in pſal. ſuper illud. Immiſſiones ꝑ angelos malos: ibi dicit glo. qđ angeli mali mittitur. Et expreſſiſſime Matth. viij. Mitte nos in porcos. Ad oppoſitum. Quia cum intentio malorum angelorum ſit perdere hoīes, & dei intentio ſit ſaluare: non vr̄ ꝙ aliquo modo debeat eos mittere, imo potius impedire. Item. Si hos mittit: tunc ergo ſunt nuncij domini, ergo debent dici angeli domini: quod tñ non dicit ſcriptura. Reſpon. Dicendum ꝙ in exercitio quo nos diabolꝰ excitat, duo conſiderantur: & poteſtas, & vſus. Poteſtas a deo ei collata eſt: vſus vero poteſtatis nō eſt a deo præcipiente, ſed potius permittente. Quoniam igitur miſſio proprie dicit imperium, & auctoritatem: iō dæmones nō dñr proprie mitti a deo vt angeli, ſed potius dñr angeli diaboli: quia a ſuo principe diriguntur, & ei obedire intendunt. Ad omnes autem illas auctoritates reſpondendum eſt iꝙ intelliguntur non imperatiue, ſed potius permiſſiue.

Reſpon.

Tres vero medios &c.

Dub. 2 Innuit Magiſter quod medii ordines præceptum diuinum a ſuperioribus accipiunt, & referunt ad inferiores. Cōtra. Ex hoc vr̄ ꝙ vnꝰ angelus mittat alterum: cui concordat expoſitio Grego. in moral. arguens ex eo quod legitur in Zacharia, ꝙ vnus angelus dixit ad alium, Loquere ad puerum illum; vbi dicit Greg. Ad prophetā angelus angelum mittit: & quem ſecum gaudere dedeto, cōiter proſpicit, & docet, & erudit. Hoc etiam per ſimile probatur tam in dæmonibus, quam in hominibus, vbi ſuperiores mittunt inferiores. Ad oppoſitū. Si angeli mittuntur ab angelis, ergo angeli ſunt nuncii angelorum, & angelus eſt miniſter angeli, & angelus habet auctoritatem ſuꝑ angelum; ſi ergo ſolus deus eſt penes quem reſidet auctoritas, & ſolus dei dicuntur angeli miniſtri, & nūcij, ſicut dr̄ in pſal. Qui facit angelos ſuos ſpiritus: vr̄ ꝙ a ſolo deo debeant mitti. Reſpon. Dicendum ꝙ mittere dicit auctoritatē; Reſpon. poteſt igitur dicere auctoritatē principalem, vel poteſt dicere poteſtatem aliquo modo, vel auctoritate ſubiectam auctoritati principali. Si mittere dicat primam, & præcipuā auctoritatē: ſic ſolius dei eſt mittere angelos tam ſuperiores, quam inferiores: totum enim miniſterium angelorum ad diuinam auctoritatem, & eius complendam volūtatem refertur: & ideo dñr nuncij, & miniſtri ſolius dei. Si autem mittere dicat auctoritatem ſecundo modo: ſic vnus angelus ab altero poteſt mitti, ſicut dicit Greg. & oſtendunt auctoritates: & ſic intelligitur illud verbum Magr̄i in litera.

Hi ſpiritus qui mittuntur &c.

Contra. Hoc repugnat verbo Diony. Aut. n. ſpiritus mittuntur ad ſuū officiū, aut ad non ſuum. Si ad ſuum: Dub. 3 cum ergo denominetur a ſuo, nō debet ſortiri aliud nomen quā proprium. Si ad non ſuū: ergo vſurpat ſibi qđ eſt alienum, & hoc eſt inordinatum. Reſpon. Dicendum ꝙ mitti ad ſuum Reſpon. officium dupliciter eſt. Aut ad ſuum per veritatem, quia ad hoc deputatus eſt: aut ad ſuum per appropriationem. Primo modo omnis qui mittitur,

tur, mittitur ad ſuum officium, ideſt, ad illud ad quod eſt idoneus. Secundo modo aliquãdo mittitur angelus ad perficiẽdnm illius doni vſum, qđ ſibi non appropriatur: ideo nec ab il lo ſm primam impoſitionẽ nominis denominatur: nihilominus tamẽ ſortitur nomen competens illi dono, vt oſtendatur ad quid mittatur.

Artic. 1 AD intelligentiam hujus partis incidit hic quæſtio circa tria. Prima quæſtio eſt, vtrum boni angeli mittantur. Secundo quęritur ad quid mittantur. Tertio quæritur qualiter illud officium exequanẽ. Circa primum duo quæruntur. Primo quæritur, vtrũ aliqui angeli mittantur. Secundo quæritur, vtrũ omnes mittantur.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Decet diuinam charitatem manifeſtari nobis, angelicę quoq; erga nos beneuolẽtiæ cõuenir, & paruulæ noſtræ charitati valde proficuum eſt, bonos angelos ad nos mitti.

Fundamenta. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur ꝙ angeli mittãtur. Luc. 1. Miſſus eſt Gabriel angel⁹ a deo &c. & in pluribus aliis ſcripturæ locis. Item. Angelus nomen eſt nuncii, & officii, ſicut dicit glo. ſupra illud pſal. Qui facit angelos ſuos ſpiritus: ergo ſi vere & proprie dñr angeli, vere & proprie ſunt nũcii: ergo ſi nunciorũ eſt mitti: patet &c. Item. Quanto aliquis habet maiorem charitatẽ, tanto ſolicitior eſt circa eũ quẽ poteſt iuuare: ſed angeli habent perfectã charitatẽ, & poſſunt noſtrã indigentiam ſubleuare: ergo vř ꝙ ſint ſoliciti nos adiuuare: ſed hoc non faciunt propria auctoritate, ſed dei: ergo vř ꝙ mittantur a domino. Item. Angeli quãtum ad ſtatum, & dignitatem ſunt medii inter nos, & deum: ergo vř ꝙ ad deum ferant petitiones noſtras, & a deo nobis reuelationes referant diuinas: ſed hoc proprium nunciorũ eſt: ergo &c Contra. Ad opp. Fruſtra mitti quis nuncium, vbi ipſe preſens eſt, & melius poteſt facere per ſe ipſum: ergo ſi deus nobis præſentiſſim⁹ eſt, & oĩa põt facere per ſeipſum: ergo ad nos fruſtra mittit angelum: ſed ipſe nihil fruſtra facit: ergo &c. Itẽ. Deus pater miſit filium, & ſpiritumſanctũ ad procurandũ noſtram ſalutẽ: aut ergo ſufficienter procuratur ſalus nřa per filium, & ſpiritum ſanctũ, aut nõ. Si non: ergo imperfectus mediator eſt filius, & etiam ſpiritus ſanctus: qđ profanum eſt dicere. Si ſic: ergo fruſtra mittitur angelus. Item. Cum angelus mittitur ad nos: aut ad nos cõuertitur, aut non. Si non: ergo fruſtra mittitur. Si ſic: cum nõ poſſit ſimul, & ſemel moueri diuerſis motibus: ergo deſinit eſſe beatus. Item. Videtur ex hoc generari angelo præiudicium: quia quantũcunque quis ſit feruentis charitatis, feruẽtius mouetur qñ mouetur in deum, quã quãdo mouetur in proximum: ergo feruentius mouetur angelus cũ deo aſſiſtit, quam cum nobis miniſtrat: ſed cum minuitur feruor dilectionis, minuitur dilectio deuotionis: ergo miſſio angelorũ ad nos & minuit in eis feruorem charitatis, & delicias iocũditatis: ergo & in præiudicium eorũ. Item. Hoc ipſum vř. Anima quãuis habeat plures potentias, tñ quia illæ potentiæ in vna ſubſtãtia ſimplici radicantur, cum intenditur vna, remittitur altera: ergo pari ratione in angelis, cum angelus ſolicitatur circa ea quæ ſunt virtutis miniſtratiuæ, minuitur eius contemplatio: ergo & dilectio. Item. Angelus beatus locatur in cælo empyreo tanquam in loco ſibi congruo, & deputato: ergo appetit ibi eſſe. Si ergo egreditur extra empyreum: aliquis appetitus erit in eo incompletus: ergo videtur ꝙ miſſio in angelis ponat incompletionẽ. Si ergo angeli beati ſunt in ſtatu omnimodę perfectionis: videtur quod nullo modo competat eis mitti.

RESP. Dicendum quod abſque dubio

dubio beati angeli ad nos mittuntur a deo: & ſi de hoc poſſint aſſignari plurimę rationes, vna tamen potiſſima ſumitur ex lege charitatis. Hæc enim miſſio concordat, ſeu competit charitati diuinæ, & charitati angelicæ, & humanæ. Charitati diuinæ, quia in hoc manifeſtatur diuina bonitas quantum noſtram ſalutem diligat, dum nobiliſſimos ſpiritus, qui ei intima charitate iungun-tur, dirigit, & tranſmittit ad procurandam ſalutem noſtram. Et competit etiam charitati angelicæ: cũ enim charitatis ardentis ſit maxime deſiderare aliorum ſalutem, ob quam etiã dicit dominus ſicut dixit Eſaias: Ecce ego domine, mitte me: & angeli poſſint nos iuuare ꝑ eo quòd vidẽt nos ſuo auxilio indigere, & malos angelos indeſinenter nos impugnare: ideo quòd ad nos mittantur lex exigit charitatis angelicæ. Competit etiãq; hoc charitati humanæ, quæ quoniam paruula eſt quamdiu ſum⁹ in via, indiget foueri, & nutriri, & excitari. Et quoniã angeli ſunt conciues hoĩbus, cum non ſint eis iuncti per ſimilitudinem naturæ quæ excitat ad amorẽ, oportuit iungi per obſequium beneficentiæ: vnde rationes ad hoc inductæ concedendæ ſunt.

5 AD illud quod obiicitur in contrariũ, quòd deus nobis præſens eſt. Dicendum eſt, quòd quamuis deus ſit præſens: tamen propter cæcitatẽ, & caliginẽ intellectus noſtri in qua ſumus, ipſum cognoſcimus, vt abſentem. Et quia illi ſpiritus propter claritatem luminis, & beatitudinis perfectionem ſemper vident deum facie ad faciem, & ſunt ei præſentes, quem admodum illi qui ſunt in camera regis, indicant his, qui ſunt exterius regis voluntatem: & ad hoc mittuntur a ſuo domino: ſic intelligendum eſt in propoſito. Nec valet: dominus per ſe poteſt facere, ergo non debet ad hoc nunciũ mittere. Multa enim poteſt ille, qui præeſt per ſe facere, quæ tamen iniungit ſeruo, vel nuncio, vt ſeruetur in miniſterio, & actionibus decens & congruus ordo.

6 AD illud quod obiicitur, ꝙ filius, & ſpiritus ſanctus ſufficienter procurant ſalutem noſtram. Dicendum, ꝙ & ſi ſufficienter procurent quantũ eſt ex ſe, non tamen excludunt noſtri arbitrii libertatem. Adiutores enim dei ſumus, ſicut dicit Apoſtolus. 1. Cor. 3 & quia noſtrum arbitrium pigrũ eſt, & non bene gratiæ cooperat: ideo indiget excitatore. Ad hoc aũt nullus eſt magis idone⁹ ꝙ̃ ſit angel⁹: & ideo conueniens eſt vt ad nos mittatur, non propter indigentiam ꝓcurationis ſalutis noſtræ ex parte filij, vel ſpiritus ſancti: ſed propter negligentiam cooperationis ex parte noſtri.

7 AD illud quod obiicitur, ꝙ ſi conuertitur ad nos, non ergo ad deum. Dicendũ, ꝙ illud argumentũ peccat dupliciter, Primo quidem: quia non mouet erga nos niſi propter deum: vnde motus eius non quieſcit in nobis, ſed nos ſemper refert ad deum: & ideo motus iſte non aufert motũ in deum: ſed potius diſponit ad illum. Alia etiam ratio eſt: quia quãuis vna ſubſtantia, vnica potentia ſimul, & ſemel non poſſit ſe conuertere ad diuerſa per naturam, põt tñ per diſpenſationem diuinam, ſiue per gratiam ꝑfectam, cuiuſmodi eſt gloria: vnde angelus ſimul & ſemel, & de nobis cogitat, & de deo: Sic etiã erit in beatis. Et per hoc patent duo ſequentia, ſ. de amiſſione feruoris charitatis, & remiſſione actionis virtutis agentis: hoc. n. verum eſt vbi vna conuerſio impedit alteram, quod quidem non eſt in ꝓpoſito. Et iſtud ſatis clarũ eſt intelligere ei, qui põt hoc capere, quõ aĩa beatificata ſimul & ſemel intelligit multa.

8 AD illud quđ vltimo obiicitur de loco. Dicendũ, ꝙ (ſicut in ꝑcedentib⁹ habitũ eſt) locus nõ debet angelo pp eius neceſſitatẽ, vel indigentiã: ſed ſolũ pp quandã congruentiã. Hæc aũt congruentia recõpenſari põteſt per maiorem: & tunc nullam ponit imperfectionem, vel indecentiam per ſuipſius abſentiam: & ſic eſt in propoſito. Plus enim delectatur angelus implere voluntatem domini ſui, & adiuuando hominem placere deo, ꝙ̃ delectetur eſſe in empyreo.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Exteriori miſſione inferiores tãtum angeli ad nos mittuntur, licet interiori miſſione propter nos ſuperiores ad inferiores quoque mittantur.

Fundamenta. VTRVM oium angelorum ſit mitti. Et videtur, ꝙ nõ. Dan. 7. Millia milliũ miniſtrabãt ei, &c. ergo ibi ſit diſtinctio inter miniſtrantes, & aſſiſtẽtes: ergo non oium eſt miniſtrare, ergo nec mitti. Item. Dionyſius in lib. de angel. hierar. Superna illa agmina ab intimis nunquam recedunt, quia ea quæ præeminent vſum exterioris officii nunq̃ habent. Item ratione videtur. Plus diſtat actus miniſtrandi ab actu contemplandi, q̃ miniſterium a miniſterio: & hoc patet, quia penes primam differentiam ſit diſtinctio hierarchiarum, penes ſecundam ſit diſtinctio ordinũ: ſi ergo ſm diuerſos ordines diſtincta ſunt miniſteria, vt vnus ordo miniſteriũ alterius ordinis non aſſumat: vr̃ ꝙ aliqui ordines angelorum ita contemplationi aſſiſtant, ꝙ ad miniſteria cõplenda non mittanẽ, nec exeãt. Item. Maior eſt ordinatio in hierarchia angelica: q̃ ſit ĩ eccleſiaſtica: ſed in eccleſiaſtica ita ſunt aliqui intenti contẽplationi, ꝙ non actioni: ergo multo fortius vr̃ in Hieruſalẽ ſuperna: ergo non omnium angelorũ eſt mitti.

Ad opp. Ad oppoſitum arguitur ſic. Primo auctoritate Hebr. 1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus miſſi propter eos, qui hæreditatem capiũt ſalutis. Item. Eſa. 6. Volauit ad me vnus de ſeraphin: ergo aliquis de ordine ſeraphin miſſus fuit ad Eſaiam prophetam. ſed conſtat, quòd ordo ſeraphin eſt ordo ſupremus: ergo ſi ille mittiẽ, videtur, ꝙ oẽs alii mittantur. Item rõne videtur. Tantũ deus dilexit ſalutem nr̃am, vt mitteret filium, & ſpiritum ſanctum: ſed non fecit niſi quod decebat: ergo ſi miſſio ad nos non derogauit filio, vr̃ ꝙ non deroget alicui angelo: ergo vr̃ oibus competere. Item. De hoibus aſſumuntur ad oẽs ordines angelorum: ergo ſi quilibet angelus debet reſtaurationem ſui ordinis procurare, & deus debet ad hoc mittere: vr̃, ꝙ oẽs angeli aliquando ad nos mittantur. Item. Charitas angelorũ eminens facit eos ſollicitari circa ſalutẽ noſtram, & per hoc ad nos venire diuina iuſſione; ſi ergo in ſupremis ordinibus eſt maxima charitas: videtur ꝙ ipſi maxime ſalutẽ noſtram procurant: ergo & eos maxime debet deus ad nos mittere. Item. Promptior eſt charitas ad addiuuandum, q̃ ſit nequitia ad nocendum: ergo ſi ab angelis, qui ceciderunt de oibus ordinibꝰ impugnamur: multo fortiꝰ vr̃, quòd ab angelis præſiſtentibus de ſingulis ordinibus adiuuemur: ergo ſi ad hoc mittunẽ vt nos iuuẽt, patet &c.

RESP. Ad hoc dicendum, ꝙ (ſicut dicit Magiſter in litera) diuerſæ ſunt opiniones ꝓpter diuerſas auctoritates, quæ videntur in hac materia ſibi contrariæ. Vnde quidã adhærentes quibuſdam, & intelligentes eas ad literam, alii vero exponentes formauerunt ſibi opiniones varias. Quidã enim dixerunt, ꝙ ſoli angeli vltimæ hierarchiæ ad nos mittunẽ, & dicũt hoc ſenſiſſe Dionyſium, nec eſſe hoc contra Apoſtolum: quia illa diſtributio quam facit Apoſtolus, intelligenda eſt eſſe accommodata, cum dicit. Omnes ſunt adminiſtratorij, &c. intelligitur de illis, qui ſunt de vltima hierarchia. Sed quia iſta expoſitio ſenſui, & intentioni Apoſtoli nõ cõcordat, vult enim hoc probare, quòd Chriſtus melior eſt omnibus angelis: non tantum inferioribus, ſed ſuperioribus: ideo eſt opinio ſecunda, quòd omnium angelorum eſt mitti: quæ innititur illi auctoritati Apoſtoli. Et hæc opinio dicit verbũ Apoſtoli nõ eſſe contrariũ verbo. Diony. quia dicit ſuperiora agmina nõ mitti, aut quia non ita frequenter mittuntur, aut quia non ex officio competit eis mitti, ſicut angelis inferioris hierarchiæ. Sed quia expoſitio

iſta

iſta verbi Dionyſij videtur eſſe valde extranea, cum ipſe dicat, quòd vſum exterioris officij nunquam habent: ſed pro indubitanti credendũ eſt eſſe verum in hac parte tam verbum Apoſtoli, q̃ verbum Dionyſij: ideo eſt tertius modus dicendi ꝑ diſtinctionem vtrumque verbum ſaluans, & ad concordiam reducens, & ex illis duobus expreſſam veritatem eliciens: diſtingui enim oportet in miſſione. Eſt enim miſſio exterior, q̃ eſt ad nos. Et eſt miſſio interior, q̃ eſt ad angelos: ſed propter nos. Si de miſſione exteriori loquamur: ſic nõ cõpetit omnibus angelis, quia non cõpetit ſuperioribus agminibus: ſicut dicit Dionyſius, quia ea quæ præminent, vſum exterioris officij nunquã habent: in quo ſignificat, ꝙ intelligit de miſſione exteriori, quæ eſt ad nos. Si autem intelligamus de miſſione interiori, quæ eſt ad angelos propter nos; ſic mitti competit omnibus quoniam ſuperiores mittuntur ad medios, & medii ad infimos, dum reuelando purgant, & illuminant ea quæ nobis expediunt, & hoc totum eſt propter nos: & ideo ſignanter dicit Apoſtolus, miſſi propter eos: non inquit miſſi ad eos. Concedendę ſunt ergo rationes oſtẽdentes, ꝙ nõ oĩum eſt ad nos mitti, & patet ex iã dictis reſponſio ad verbum Apoſtoli.

Hunc modũ dicẽdi ſeqĩ Scot. hic, licet videaẽ dicere quod aliqui ex ſuperiori- etiã ad extra mittã- tur.

81 AD illud quod obiicitur. 6. Eſa. Dicendum, ꝙ angelus miſſus ad eum non dr̃ eſſe vnus de ſeraphin, quia eſſet de ſupræmo ordine: ſed quia mittebaẽ labia eius incendere, & hæc reſpõſio ſumitur a Diony. in lib. de an

82 gelica hierar. AD illud qđ obiicit: ꝙ miſſio competit filio, ergo cuilibet ordini angelico. Dicendum, quòd non valet. Miſſio enim aut eſt ad redimendum, & ad ſaluandum, aut eſt ad miniſtrandum. Prima eſt tantæ dignitatis, quòd nulli alii poteſt cõpetere niſi ſoli deo. Secunda vero non eſt tantæ dignitatis, quòd com-

83 petat agmini ſupremo. AD illud quod obiicitur, quòd angelorum ordines omnes reſtaurabuntur per homines. Dicendum tam ad hoc, quàm ad duo ſequẽtia, quòd reuera omnes angeli ſunt nobis in adiutorium, & omnes nos iuuant vel mediate, vel immediate, ſiue in miniſtrandis reuelationibus, ſiue in perferendis, ſiue in offerendis noſtris orationibus. Dum enim agmina ſuprema, quæ ſunt nobis neceſſaria inferioribus agminibus reuelant, dum ſimul cum illis pro nobis ad deum interpellant, & petitiones noſtras deo exponunt, non vt deum inſtruant; ſed vt petitiones nr̃as igneis ſuis affectionibus deo acceptas faciant, ſicut aduocati decoris orationibus aliorum cauſam defendunt, & ornant, abſque dubio magnum auxilium nobis præſtant: & ſic faciunt ad ordinum ſuorum reparationem, & nihilominus ſequunẽ charitatis ſollicitudinem: & efficaciꝰ nos adiuuãt, q̃ alii ĩpugnẽt.

CONſequenter quæritur de ſecũdo articulo, ſcilicet ad quid mittuntur. Et eſt prima quæſtio: vtrum mittantur ad accendendum affectum. Secundo, vtrum mittanẽ ad illuminandum intellectum. Artic. 3

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angeli boni ad mittuntur ad affectum noſtrum inflammandum non tanquam cauſę agentes, ſed tantum excitantes, atque adiuuantes.

QVOD mittanẽ ad inflãmandũ affectũ nr̃m vr̃. Angelus, ꝙ miſſus eſt ad Eſa. ſicut dicit Dion. dr̃ eſſe vnus de ſeraphin, quia miſſus ad incẽdendũ, & inflãmandũ: ſed inflãmatio reſpicit affectũ: ergo &c. Item. Actus hierarchiarũ (ſicut vult Diony. de angelica hierar.) ſunt illuminare, purgare, perficere: ergo ſi purgatio reſpicit remotionẽ ſordiũ, & ſordidatio reſpicit affectum quantũ ad concupiſcentiæ vitium, videtur econtrario, ꝙ angelus mittatur ad inflammandum affectum per amorem ſanctum, & mundum. Item hoc videtur ratione. Bonum ſecundum ꝙ bonum eſt diſ- Fundamenta.

eſt diffuſiuum ſui:ſed angelus beatꝰ
eſt perfecte bonus: ergo pôt bonita-
tē ſuam diffundere . Sed bonum , vt
bonum reſpicit affectum:ergo videt,
ꝙ cum affectus noſter ſm ſuſceptio-
nem bonitatis habet perfici, & inflā-
mari, quòd ad hoc poſſit, & debeat
angelus mitti, vt noſtrum affectum
inflammet,& perficiat. Item. Nos vi
demus in naturalibus,quòd illud qđ
eſt inflammatum , dum alteri rei in-
flammabili approximatur,ipſam in-
flammat:ergo ſi affectus angelicus eſt
igne diuini amoris inflammatus , &
repletus,& in ſua miſsione nobis ap-
proximat : ergo affectus noſtros in-
Ad opp. flammat. Ad oppoſitū arguitur ita.
Secundum affectum noſtrum potiſsi
me conſiſtit libertas arbitrii:ſed ni-
hil niſi ſolus deus poteſt ſuper lib. ar
bi.cum ſit ſub deo potentiſsimū: er-
go nulla creatura quantumcūq; no-
bilis,& perfecta poteſt inflammare,
vel perficere affectum noſtrum . Itē.
Secundū affectum noſtrum maxime
conſiſtit iuſtitia,& æquitas : iuſtitia
enim eſt rectitudo voluntatis ꝓpter
ſe ſeruata,vt dicit Anſelmus: ſed ſo-
lius ſummæ iuſtitiæ eſt voluntatem
noſtram rectificare: ergo ipſius ſoliꝰ
eſt affectum inflammare. Item.Secū-
dum rectam inflammationem affectꝰ
cōſiſtit charitas: ergo ſi charitas vel
eſt ſpiritus ſanctus, vel immediate a
ſpiritu ſancto,inflāmatio affectus no
ſtri (vt videt:)ab aliquo alio non po
teſt eſſe. Item. Secundū affectum no-
ſtrum maxime conſiſtit animæ no-
ſtræ deiformitas:ſi ergo ſolius dei eſt
deiformem efficere, ſolius dei eſt affe
ctum noſtrum inflammare : ergo il-
lud nō ſpectat ad miniſteriū angeli.
14 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum , ꝙ affectum
noſtrum inflammari ab aliquo dupli
citer poteſt intelligi. Aut ita ꝙ inflā-
metur ab aliquo ſicut a principali a-
gente,& efficiente: aut ſicut ab exci-
tante , & addiuuante . Et ſecundum
iſtum duplicem modum intelligendi
dupliciter intellexerunt aliqui affe-
ctum noſtrum ab angelis inflamma-
ri,& perfici:ſed primus intellectus eſt
hæreticus, ſecundus catholicus. Pri-
mum vero intellectum habuerunt
aliqui Philoſophorum. Poſuerūt.n.
quòd anima eſſet inſtrumentum in-
telligentiæ,& ꝙ intelligentia influe-
ret ſuper animam,ſicut influit agens
ſuper inſtrumentū : vnde dixerunt,
ꝙ aīa triplicem habet operationem:
animalem,intellectualem,& diuinā.
Animalē ex ſeipſa, intellectualem ex 15
influentia angelica , & diuinā ex in-
fluentia diuina.Sed iſta poſitio eſt cō
tra veritatem catholicā, & piā. Qui
enim hoc poſuerunt, non intellexe-
runt libertatem arbitrij, nec animæ
dignitatem,nec beatitudinis ſublimi
tatem,qui ſi intellexiſſent(ſicut bea-
tus Auguſtinus egregius doctor,qui
poſuit aīam immediate a deo cōple-
ri,& moueri,& beatificari)dixiſſent,
vt beatus Auguſtinus . Vnde beatus
Auguſtinus vbicūque de mente loqui
tur,iſtum errorē extirpat:oſtendens
ꝙ ita immediate anima ſm mentem
vnitur deo,ſicut & mens angelica.Si
autem intelligatur ſecūdo modo, ſic
habet veritatem: & hoc modo intel-
lexit beatus Diony.in lib.de hierar.
& per hunc etiam modum ab angelo
dr̄ Propheta fuiſſe incenſus:& ꝑ hoc
patet reſpōſio ad duo prima obiecta.
AD illud vero quod obiicit, ꝙ bo 16
num eſt diffuſiuum ſui. Dicendū, ꝙ
diffuſio dupliciter poteſt eſſe a bono.
Aut per modū multiplicationis : ſi-
cut calor,vel lumen dr̄ ſe diffundere.
Aut ꝑ modum vtilis operationis:per
quem modū dr̄ bonus homo bonita-
tem ſuam diffundere, dū ad hoc ope
ratur,& laborat,vt alii bonitatē non
ab ipſo,ſed a deo ſuſcipiāt,& ꝑ hunc
modū intelligenda eſt diffuſio in bo
nitate,vel charitate angelica. AD il- 17
lud qđ obiicitur,ꝙ inflāmatū inflā-
inflāmabili inflāmat.Dicendū,ꝙ ve-
rū eſt qñ illa inflammatio eſt per edu
ctionem alicuius de materia: ibi.n.
quod eſt in actu,pôt educere aliquid,
quod eſt in potentia.Qñ vero aliqd
habet inflammari per caloris infuſio
nem,non habet veritatem:quia hoc
modo non inflammatur aliquid niſi
per coniunctionem ſui cum princi-
pio caloris, quod calorem natum eſt
infundere : & per hunc modum eſt
inflam-

inflammari in ſpiritualibus, vbi flāma eſt amor diuinus non ex ipſa anima productus, ſed potius a deo infuſus: & ideo hunc calorem non poteſt in nobis angelicus ſpiritus efficere, quanquam aliquomodo ad eius ſuſceptionem poſsit nos excitare.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Angelus bonus mittitur ad inferiorem animæ portionem illuminandam non irradiando, vel deferendo: ſed tantum exprimendo, & ſuggerendo.

Fundamenta.

VTRVM angelus mittatur ad illuminandū noſtrum intellectum. Et quòd ſic videtur. Quia ita dicit Dionyſius in lib. de angel. hierar. Ordinatio congruę dilucidationis claritatem primo apparentē, & in copioſis effuſionibus excellentiſsimas manifeſtat eſſentias; & per eas, quæ poſſunt eſſentiæ, dininum participant radiū. Ex hac litera manifeſte colligitur, quòd deus nos illuminat mediantibus angelis. Item in libro de motu cordis ita diffinitur anima. Anima eſt ſubſtantia incorporea, intellectualis, earum illuminationum, quæ ſunt a primo vltima reuelatione perceptiua: ergo inter reuelationem animæ, & deum, cum percipit illuminationem, cadit ibi alia reuelatio media: ſed hęc non eſt niſi reuelatio ſubſtantiæ angelicæ: ergo videtur, ꝙ aīa illuminetᷓ a deò mediante angelo. Item. Angeli ſunt lumina ſpūalia. ſed quia intellectus noſter agens lumen eſt, dum ſe conuertit ſuper phantaſmata abſtrahit, & depurat, & hoc modo illuminat: ergo ſi angelicus intellectus multomagis ī actu eſt, q̄ noſter: ergo multomagis intellectum noſtrum poſsibilem illuminare poteſt. Item. Planū eſt, quòd angeli multa nobis reuelāt ſpiritualia, quæ non ſunt nata cadere, & recipi nec in ſenſu, nec in imaginatione: ergo videtur, quòd immediate poſsint intellectui nr̄o ſimilitudines imprimere: ſed talis impreſſio non poteſt eſſe ſine illuminatione. ergo &c. Item. Angelus dicitᷓ purgare, illuminare, & perficere: ergo ſi hoc ſolum conueniret ei per modū excitationis, cum ſimiliter vnus homo excitet alterū, videtur, ꝙ homo diceretur purgare, illuminare, & perficere: quòd ſi homo non dicitur eſſe purgator, nec illuminator ſicut angelus, videtur, quòd angelus poſsit animā a ſuperiori illuminare. Item. Multo plus poteſt angelus beatus, q̄ diabolus: ſed dæmon poteſt in nobis varias cogitationes excitare, & ab inferiori ſuggerere: ergo videtur, ꝙ angelus illuminatus per gloriam, cum ſit anima noſtra ſuperior, & illuminoſior, ipſam poſsit a ſuperiori illuminare. Ad oppoſitum. Auguſtinus in libro 83. q. Mentem dicimus, quæ ita ad imaginem dei facta eſt, vt immediate a prima veritate formetur: & in pluribus locis dicit, quòd inter mentem, & deum nihil cadit mediū: ergo cum intelligentia noſtra attenditur ſm animæ ſupremum, videtur ꝙ non poſsit illuminari ab angelo. Item ſuper illud Pſalm. Manus tuæ dn̄e fecerunt me, &c. dicit glo. Deus per ſemetipſum irradiat pias mētes: ergo non videtur, ꝙ per angelicum miniſterium. Item. Facilius eſt producere formas corporales, q̄ ſit dare illuminationes ſpirituales: ſed angelus formam naturalem non poteſt ꝓducere tanquam principale agens: ſed ſolum exterius diſponere: ergo multofortius nec illuminationē ſpiritualem dare. Item. Si angelus illuminat animam, aut illuminat immittendo ei lumen proprium, aut dādo nouum. Si immittēdo lumen ꝓpriū: cum lumen ſuum nō ſit extra ipſum: ergo angelus illabitur animæ: quod eſt ſolius dei proprium. Si dando nouum: aut producendo ex aliquo, aut de nihilo. Si ex aliquo: quæro ex quo: quod cum non ſit dare, ſequitur, quòd angelus producat ex nihilo: & ita, quòd ſit creator. Item. Si angelus illuminat animam, aut per medium, aut ſine medio. Si per

Ad opp.

dinm quæro quid ſit illud medium deferens ſpiritualem illuminationẽ: & cum deferens ſpũalem illuminationem non poſsit eſſe niſi ſpiritus: inter aĩam illuminatam, & angelum illuminantem eſt ponere medium ſpiritum. Et iterũ quæritur de illo ſicut de primo: ergo vel erit abire in infinitum, vel non eſt ponere medium. Et ſi immediate illuminat ipſam animam: ergo videtur, ꝙ ſit in ipſa aĩa, & ita illabitur animæ. Item. Ita immediate nata eſt ferri in deum intelligentia, vt voluntas: ergo ſi angelus non poteſt volũtatem rectificare, nõ poterit illuminare intelligentiam. Iuxta hoc quæritur penes quid accipiantur iſti tres actus, videlicet illuminare, purgare, & perficere.

Quæſtio lateralis.

18 RESP. Ad hęc dicendum, quòd aĩam quo ad ſuperiorem portionem rationis illuminare, ſolius dei eſt proprium, ſicut in pluribus locis oſtendit Auguſtinus: quãuis aliqui nõ intelligentes totius veritatis principiũ, poſuerunt aliud; videlicet intellectũ noſtrum nõ peruenire ad lumen primum: ſed perfici, & illuminari a primo lumine per lumen intelligentiæ medium. Sed hoc eſt ſimpliciter tanquam erroneum reſpuendum, cum in multis locis beatus Auguſt. oſtendat contrarium, & etiã ſacra ſcriptura hoc dicat: ſicut Iohan. 1. dicitur. Erat lux vera, quę illuminat, &c. quę quidem non eſt lux creaturæ: ſed lux diuinæ ſapientiæ, & veritatis æternę. In qua hæc animaduertenda ſunt, ꝙ eſt quod intelligit, & quod cætera intelligere facit, ſicut videmus in iſto ſole materiali reſpectu ſenſibilium. Et huius potentiſsimum ſignum eſt, vel fuit, quòd intellectus noſter in aſpectu ſummi luminis natus eſt beatificari, nec vnquam aliquo poteſt eſſe contẽtus, quouſq; producatur ad

19 illius clarũ aſpectum. Animam igitur quo ad ſupremam partem angelus nòn poteſt illuminare: ſed quantum ad inferiorem partem rationis poſuerũt catholici tractatores animas noſtras a beatis angelis per eorũ reuelationes illuminari: hoc autem tripliciter poteſt intelligi. Vno modo vt intelligatur angelus inferiorẽ portionem illuminare per modum luminis irradiantis. Alio modo, vt intelligatur illuminare per modũ ſpeculi deferentis. Tertio modo, vt intelligatur illuminare per modum linguæ viuaciter exprimẽtis. Omnes hi modi, & ſi aliquo modo ſint intelligibiles, cum angelus ſit lumẽ, & ſpeculũ, & habeat etiam ſpiritualis interpretationis, ſiue locutionis officium, ſuſtineri poſſunt. Tertius tamen mod⁹ intelligibilior eſt. Non enim multũ bene apparet quando angelus irradiat, nec quõ ſe offerat aſpectui animæ: ſed hoc ſatis intelligibile eſt qñ angelus poſsit animæ quod concepit ſuggerere. Et ſicut doctor dum exterius loquitur incitat intellectum, & viã parat ad intelligẽdum, & viua, & efficax locutio quadam ſua viuacitate ad intellectum noſtrum habet ingreſſum, dum ſonat in aure corporis exterius, ratione cuius etiam libentius audit homo bonum clericũ, cuius ſermo eſt efficax, & viuus, cũ habeat aliquid latentis energiæ viuæ vocis actus, vt dicit Hieron. ſic & ſuo modo intelligendum eſt, quòd angelus hoc poſsit facere interius, & ſic illuminare non lumen infundendo, nec ſolum offerendo ſicut obiectum vel ſpeculum, ſed etiam viuaciter excitando, ſicut doctor exterior, & adhuc efficaciori modo.

20 HIS viſis patet reſponſio pro magna parte obiecta ad vtrãque partem. Nam rationes oñdentes, quòd angelus non poteſt intellectum noſtrum illuminare: loquuntur de intellectu quantum ad ſuperiorem portionem. ſ. mentem, & de illuminatione, quæ quidem eſt per luminis infuſionem, & hoc ſolius dei propriũ eſt, ſicut prædictũ eſt: vnde rationes illæ concedendę ſunt. Ad illud vero qđ obiicit de Diony. iam patet reſpõſio. 21 Dico enim, ꝙ loquitur de illuminatione ſecundo modo, non primo.

22 AD illud quod obiicitur, de illa diffinitione animæ. Dicendum, quòd vltima, vel ſecunda reuelatione dicitur anima illuminationes a deo pcipere, nõ quia angelus cadat medium inter deum,

deum,& animam per modũ influen-
tis,ſed quia perfectius,& nobilius il-
luminatur a deo angelus,quam ani-
ma per naturam,& ideo dr̃ iſta illu-
minatio ſecunda,non ordine cauſali-
23 tatis,ſed dignitatis. AD illud quod
obijcitur,quod angeli ſunt lumina.
Dicendum quod verum eſt: ſed non
ideo dñr lumina, quia lumen ſuum
diffundant exterius in alia, ſed quia
intra ſe nitent. Non enim eſt ſimile
de corporali lumine,& ſpirituali. Lu
men enim ſpirituale ꝓpter ſuĩ digni-
tatẽ a fonte luminis immediate pro-
cedit, cum non poſſit habere mediũ
24 deferens. Lumen aũt corporale ꝑ me
dium recipitur,& defertur, & ſic põt
deferri,& recipi, ſic etiam poteſt red-
di,& ſic illuminatum poteſt illumina
25 re,ſicut patet in luna. AD illud qđ
obijcitur,quod multa nobis reuelãt
quæ nobis per ſenſum nõ exprimũt.
Dicendum quod illud non cõcludit,
qđ immediate influant in intellectũ,
hoc enim põt fieri ſi immediate in-
tellectui ſuggerant. Nec adhuc illud
oportet,ſed etiam poteſt fieri median
te virtute phantaſtica. Sicut enim vi
demus quod ego non poſſum tibi ali
quid oſtendere niſi mediantibus ſen
ſibus,& viribus inferioribus,quia in
tellectus tuus nõ eſt natus a ſuperio-
ri aliquid recipere,niſi a deo influen
te,tñ nihil eſt in me adeo ſpirituale,
quin mediãte verbo ſenſibili poſſim
illud intelligẽtiæ tuæ depromere, &
ita tecum loqui de ſpiritualibꝰ ſicut
de corporalibus, multofortius poteſt
hoc angelus facere in virtute interio
ri,quia eleuatior eſt quam ſenſus ex-
terior quadam ſpirituali locutiõe, &
phantaſmatum excitatione. Ad illud
29 quod obijcitur,ſi ſolũ poſſet per mo
dum excitantis, tunc non poſſet am-
plius quam hõ,vel etiam malus ange
lus. Dicendum,quod & ſi non poſſet
alia via nos inſtruere,& nobis loqui
quam poſſit homo,vel angelꝰ malus,
tamen ex hoc non vr̃ quod adæquẽt
in potentia,& virtute exprimendi,qa
per eãdem viam contingit & bene &

Scot. diſt. xi. q. vnica nullũ labo rat ad inue ſtigãdum qđ poſſit angelꝰ circa virtutẽ phantaſticam ſine cuiꝰ in formatione, non vr̃ angelum illuminare vt etiã tenet S. Bon.

meliꝰ docere,ſicut patet. Per aures.n.
exteriores addiſcimus a ſapiente do-
ctore,& fatuo,ſed multo meliꝰ nos do
cet qui lumen ſapiẽtie habet, quam q
illo caret: ſic in angelo intelligendũ,
eſt ſe hr̃e. Et per hoc patẽt illa duo vl
tima,quia non eſt ſimile nec de homi
ne,nec de dæmone, neuter enim põt
inſtruere ita efficaciter,cum non ha-
beant tantum lumen ſapientię. AD 27
illud ꝙ vltimo quærebatur, quomo-
do fiat diſtinctio iſtorum actuum. Di
cendum,quod vnus modus dicendi
eſt, ꝙ illi tres actus reſpiciunt intelle
ctum,vt purgatio ſit initio, illumina
tio in progreſſu,& perfectio in termi
no. Vel aliter,vt notentur ibi tria ad
quæ ordinatur eruditio, vel doctri-
na angelica. Primum eſt ad remotio
nem impedimentorum. Secũdum eſt
ad cognitionem verorum. Tertium
eſt ad dilectionem beatorum. Ad hęc
autem ordinatur per modum excitã-
tis,ſicut ſermo bene prędicantis: &
ideo non irrationabiliter bonus do-
ctor,& prædicator dicitur illumina-
re,& purgare,& perficere ſuos audi-
tores,ſicut expreſſe beatus Dionyſ. in
libr. de angelica hierarchia dat in-
telligere.

COnſequenter quæritur de ter- Artic. 3
tio articulo ſ. qualiter ſ iniun-
ctum ſibi officium exequãtur:
& cum hoc faciant diſcurrendo,& de
nunciando incideret hic quæſtio de
angeli motu,& de locutione. Sed qa
de motu eſt dictum in primo lib. di-
ſtinct. xxxvij. nunc quærendum eſt
de locutione angelica: & ſuppoſito,
quod competat angelis loqui abſque
aſſumpto corpore (ſicut dicũt plures
auctoritates ſcripturæ) locutione ſpi
rituali,quæ quidem eſt ſine voce, cir
ca modum loquendi duo quęruntur.
Primum eſt, vtrum locutio ange
li idem ſit quod eius cognitio.
Secundum eſt, vtrum ea-
dem locutio poſſit
eſſe a deo, &
angelo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelorum locutio nō eſt idem quod cogitatio, quia locutio ſupra verbum addit reſpectū ad alterum protendendo ſpeciem intelligibilem ad alterum.

Funda-
menta.

CIRCA quam ſic proce
ditur, & oſtēditur quod
ſpiritualis angeli locu-
tio non eſt idem ꝙ eius
cognitio, vel cogitatio.
Primo per illud quod dicitur. j. Co-
rin. xiij. Si linguis hominū loquar
&c, ibi gloſ. Angeli præpoſiti ſignifi
cant minoribus quod de dei volun-
tate præſentiunt, quod fit aliquibus
nutibus, aut ſignis: ſi ergo nutus co-
gnitionis aliud eſt quam cognitio, er
go cognitio aliud eſt quam locutio.
Item. Differt in angelo actus virtutis
intellectiuę, & operatiuę: ergo pari ra
tione differt actus virtutis cognitiuæ
& interpretatiuæ: ſi ergo cogitare eſt
actus virtutis intellectiuæ, & loq actꝰ
virtutis interpretatiuæ: ergo nō ſunt
idem. Item. Non eſt eadem conuerſio
qua intellectus conuertiť ad ſe, & qua
conuertiť ad alterum: ſi ergo cogitā
do conuertitur intellectus ad ſe, & lo
quendo conuertitur ad alterum: ergo
cogitare, & loqui in angelo non eſt
idem, ſed diuerſum. Itē. Per locutio-
nem eſt manifeſtatio cogitatus ange
lici: ſi ergo idem eſſet loqui, & cogita
re, quicquid cogitaret alteri manife-
ſtaret: ergo nihil quod eſt in vno an-
gelo, lateret qđ eſſet in alio: ergo quic
quid ſciret angelꝰ ſuperioris ordinis,
28 ſciret ille qui eſt inferioris ordinis, ꝙ

Ad opp.

eſt plane falſum; ergo &c. Cōtra. Gre.
in moral. diffiniens vocem angelorū
dicit. Vox angelorum in laude condi
toris eſt admiratio intimæ cōtempla
tionis: ſi ergo admiratio, ſiue cōtem-
platio non eſt actus differens a cogni
tione: ergo nec locutio, ſiue vocifera-
tio. Item. Dam. Non lingua, & auditu
indigēt angeli, nam ſine ſermone vo
ce prolato tradunt ſibi ſuas intentio
nes: ergo vr̄ quod aut locutio angeli
ca nihil ſit, aut ſi aliquid eſt, non eſt
aliud quam cogitare. Item. Locutio
non eſt aliud quam conceptus mani-
feſtatio, angelus aūt inquantū eſt ſub
ſtantia cognitiua, habet naturam lu-
minis, & ſpeculi: ſed lux corporalis
p hoc qđ lucet, ſe manifeſtat, & ſpe-
culum per hoc ꝙ ſpeciem recipit, &
retinet, ſpeciem repreſentat: ergo vr̄,
quod angelus hoc ipſo quod intelli-
git, cogitationes ſuas declaret: ergo
cum cognitionis declaratio ſit locu-
tio, idē eſt in eo cogitatio, & locutio.
Item. Loqui non eſt aliud quam dice
re, & dicere non eſt aliud quam ver-
bum gignere, ſiue formare: ſed cogi-
tatio nihil aliud eſt quam verbi for-
matio, vel verbi conceptio, ſicut vult
Anſelm. & Auguſt. ergo cogitatio ni
hil aliud eſt quam interior locutio:
ſed locutio quæ conuenit angelo ſm
ſe, eſt tantum interior: ergo idem eſt,
quod cogitatio. Itē. Si locutio differt
a cogitatione cum præſupponit eam,
quæro quid addit ſupra ipſam. Si tu
dicas mihi quod addit manifeſtatio-
nem, quæ fit per quandā ſpeciei obla
tionem, & transfuſionem in alterum
quaſi in audientem, tunc vr̄ cum an-
gelus ſuperioris ordinis nihil reci-
piat ab angelo inferioris, quod ange
lus inferioris ordinis non poſſit loq
alicui angelo ſuperioris ordinis, qđ
plane falſum eſt. Si enim poteſt ange
lus loqui deo, multomagis pōt loqui
alteri angelo. Item. Locutio quæ dif-
fert a cogitatiōe, addit aliquod ſignū
exprimens: ſi ergo angelus vult ſpe-
ciem intellegibilem quam habet ī ſe
alteri angelo manifeſtare loquendo,
& ī ipſo differt locutio, & cogitatio,
oportet ergo ꝙ differat ſpēs q̄ intelli
git, & ſignū quo exprimit: tunc quæ-
ro de illo ſigno aut eſt ſpēs, aut res.
Si ſpecies: ergo pari rōne indiget alio
ſigno, & ſimiliter quæreretur de illo
alio tertio, nec erit ibi ſtatus ſicut nec
in primo. Si aūt eſt res: aut intellegi-
bilis, aut ſenſibilis. Senſibiils non qa
quicquid eſt in angelo eſt ſpirituale.
Si intelligibilis: quæro quare magis il
lam apprehendit angelus cui fit ſer-
mo quā ipſam ſpeciem quę eſt in in-
telle-

tellectu angelico,& iterũ illa res quæ eſt in vno angelo non poeſt fieri in veritate in alio angelo: ergo oportet ꝙ fiat ſecundum ſimilitudinẽ,& tunc pari rõne ſpecies exiſtens in intellectu vnius angeli poteſt gñare ſui ſimilem in alio: aut ſi non, quærit̃ quare non. Item. Quomodo põt illud intelligi, ꝙ quid eſt ibi mediũ deferẽs, & quæ eſt ibi lux abſtrahens, & quæ eſt ibi vis vel virtus excitãs,& exprimens: omnia enim hæc videntur eſſe neceſſaria ſi differt in angelo locutio,& cogitatio.

29 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum ꝗd loqui dupliciter eſt. Vno modo loq dicit actũ in ſe ſiue intrinſecum. Alio mõ actum ad alterum, ſiue quodã modo extrinſecum. Primo modo loqui idem eſt ꝙ verbum formare ſiue gignere. Secundo modo idem eſt quod verbum formatum depromere ſiue exprimere. Primo mõ locutio ſiue i deo, ſiue in hoĩe, ſiue in angelo, non eſt aliud quam cogitatio. Secundo mõ plus dicit ꝗ̃ cogitationem, ſed differenter in diuerſis. In deo enim loqui ad alterũ ſupra intellectum notat effectum, vel reuelationem. Non enim dr̃ deus nobis loqui ſolum, quia intelligit, ſed ẽt quia reuelando aliquid aliquam illuſtrationem in nobis efficit. Vñ Greg. in moral. Dei locutio ad nos intrinſecus facta vr̃ potius quam auditur, quia dum ſemetipſum ſine mora ſermonis inſinuat, repentina luce noſtrę ignorantiæ tenebras illuſtrat. In homine vero nõ ſolum addit effectũ in alterum, ſed etiam actum,& ſignũ medium: cum enim homo loquit̃ alteri non ſolum cogitat, ſed cogitationẽ ſuam formando vocem ſenſibilẽ alij interpretatur,& explicat. Ratio autẽ quare locutio hominis non ſolũ addit actum, ſed etiam ſignum medium hæc eſt: quia in anima alius eſt actus conuerſionis ſupra ſe,& alius actus conuerſionis ad alterum:& in cogitatione conuertitur anima ſupra illud quod habet in ſe, in locutione vero offert alteri,& ita oportet quod alius ſit actus cogitare,& loqui,& ita addit actum locutio ſupra cogitationem in homine. Addit etiam ſignũ, quia anima quamdiu eſt cum corpore, nõ eſt nata ſuſcipere niſi mediante vi ſenſitiua, vnde qui amittunt vnũ ſenſum neceſſe habent amittere vnam ſcientiam. Ideo ad hoc quod anima cõceptum ſuum alteri exprimat, oportet quod ipſum voci ſenſibili per organa formatę mediante via imaginaria coniungat:& ſic ſimilitudo intelligibilis, ſiue ſignatum intelligibile, per illud ſuum ſignum ſenſibile mediantibus virtutibus ſenſitiuis ad intellectum alterius animę aſcendat. Et hoc conueniens eſt, vt ſicut homo compoſitus eſt ex anima,& corpore, ita eius locutio aliquid habeat ſpirituale, aliquid corporale. In ſpiritualibus aũt ſubſtantijs medio modo eſt: nam locutio ſupra cogitationem addit effectum, ſiue reſpectũ: ſed non addit ſenſibile ſignum. Reſpectum quidem,& effectum addit propter hoc, quod cogitatio, quantum eſt de ſui natura, eſt ſecreta,& ideo nũquam fit manifeſta niſi ipſe cogitans aliquid tanquã audienti offerat:& ſe aperiendo, ſe quaſi quodam nutu mediante ꝙ in ſe habet ad intellectum alterius, quaſi ad aurem pertingere faciat. Neceſſarius eſt etiam actus nouus, quia non eadẽ conuerſione ſe ſupra ſe conuertit, & ſupra alterum vel ad alterum: ſed tamen non eſt neceſſarium ſenſibile ſignum, nec deferens medium, quia cũ ipſe intellectus angelicus ſine potentijs ſenſitiuis natus ſit ſuſcipere, angelus loquens ſine ſenſibili medio nat' eſt ſimiliter offerre,& ideo ad loquendum ſufficit ipſi angelo ipſa ſpecies intellegibilis, quæ ex virtute intellectiua ipſius angeli per vim voluntatis poteſt ad alterum protendi. Et ſicut illa ſpẽs dũ eam ſibi,& in ſe contuebatur, intellectus erat verbum interius, ſic dum eam protendit ad alterum, efficitur quaſi nutus,& verbum exterius: & quia tam illa ſpecies, quã virtus protendens illam ad alterum, & ipſa protenſio ſpiritualis eſt: ideo nõ indiget corporali medio deferẽte. Sed quia virtus illa finita eſt, neceſſe eſt ad hoc quod vnus angelus intellectum alterius angeli loquendo, hoc

Cogitatio idẽ ꝙ verbum internum.

Sec' vr̃ dicere Scot. diſtinc. 3. huius q. 2 ibi. Ad qõnem iſtam &c. qui dicit angelũ loquẽtem formarẽ cõceptũ ĩ angelo audiẽte, non tãtum offerre ſpeciem quã habet ipſe in ſe.

hoc eſt illam ſpeciem protendendo
excitet, quod finita diſtantia adinui-
cem diſtent. Ex his igitur patet quod
non tantum differat in angelo locu-
tio, & cogitatio, quātum differt in ho
mine, differt tñ aliquo modo. Ideo ra
tiones inductæ ad hanc partem con-
cedendæ ſunt.
30 A D illud qđ obijcitur de Greg.
Dicendum ꝙ Greg. loquitur de locu
tione angeli in comparatione ad deū,
apud quē loqui cogitare eſt, quia au-
31 tem eius nihil latet. A D illud quod
obijcitur de Dama. Dicendum quod
quamuis locutio angeli non differat
a cogitatione propter hoc ꝙ vltra co
gitationem dicat vocem ſenſibilem,
nihilominus tñ non eſt omnino in-
differens, quia & ſi non addat vltra
cogitationem exterius ſignum, addit
tñ vlteriorem actum, atque reſpectū,
rōne cuius concernit diſtantiam fini-
32 tam, quamuis cogitatio, & intellectus
ab omni diſtantia abſtrahat. AD il
lud quod obijcitur de manifeſtatio-
ne lucis, & ſpeculi. Dicendum quod
non eſt ſimile, quia lucis, vel ſpeculi
manifeſtatio eſt naturalis. Vnde nec
lux pōt lucere, nec ſpeculum ſuſcipe-
re, quin etiam ſe manifeſtent, ſed non
ſic eſt de angelica cogitatione, cuius
manifeſtatio eſt voluntaria, ſicut di-
cit Auguſt. ſuper Geñ. ad literam. Ip
ſi angeli cogitationes ſuas ad nutum
voluntatis modo occultant, mō com
municāt quibuſdam ſpiritualib⁹ ob
ſtaculis poſitis, vel remotis, ſicut ſen-
33 ſibiliter videmus circa corpora. Ad
illud quod obijcit̄: quod nihil aliud ē
loqui q̄ dicere. Dicendum quod ſicut
loqui eſt dupliciter, in ſe, & ad alterū,
ſic etiam & dicere, & quamuis dicere
in ſe idem ſit quod cogitare, vel cogi
tando intelligere, tñ dicere ad alterū
34 vlteriorem habet actum. A D illud
quod obijcitur, quod ſi locutio addit
aliquid ſupra cogitationem, qđ tunc
non poterit angelus inferioris ordi-
nis loqui ad angelum ſuperioris. Di-
cendum quod verum eſt, ſi loqui ad-
deret influētiam veram in alterū: ſed
actus locutionis ſuperadditus actui
cogitationis non dicit niſi quandam
ſpeciei protēſionem ad alterum, quæ

Scot. tenet ꝙ etiā angel⁹ cauſat cōceptū in alio. Hic aūt moduſ dicēdi ꝓbabilior eſt,

quidem protenſio non eſt illius ſpēi
impreſſiua: ſed potius excitatiua in-
tellectus audientis, vt propria virtu-
te ſuſcipiat, & in ſeipſo faciat. Vnde
locutio ex parte loquentis non ponit
niſi excitationem actiuā, ex parte au-
dientis non niſi excitationem paſſi-
uam. Ex hoc patet quid ſit audit⁹ an
geli, & quomodo differat audire & vi
dere, nam tam audire, quam videre ē
in angelo intelligere: ſed tunc videt,
cū ex proprio motu intelligit aliqđ.
Tunc audit, quando per oblationem
ſpeciei intelligibilis ab alio intelligē
te excitatus ipſum quod ꝓfertur in-
telligit, & ſic competit angelo non ſo
lum reſpectu ſuperioris, ſed etiam re 35
ſpectu paris vel inferioris, quia ſic au
dit ſuprem⁹ angelus ab infimo, ſicut
magr̄ audire poteſt a diſcipulo, nō qa
ab eo ſuſcipiat doctrinam, ſiue illu-
minationem, ſed quia melius cogno-
ſcit eius defectus per ſui ipſius defe-
ctionem. A D illud quod obijcitur, 36
quod ſi locutio differt a cogitatione,
quod nutus differt a ſpecie. Dicendū
quod illud nō oportet quod differat
re, ſed ſufficit quod differat compara
tione. Eadem enim ſpecies eſt, quę cō
ſideratur in ſe, & quæ pōt protendi
ad alterum relatione differēs, ſed act⁹
cōſiderandi eam in ſe (q̄ quidē eſt co
gitatio) & actus ꝓtendēdi ad alterū
(qui eſt locutio) actus eſt ali⁹, & alius
nam his actibus intellect⁹ angelicus
eadē ſimilitudine diuerſimode vtit̄:
ita ꝙ in vno illa ſimilitudo, & intel-
ligibilis ſpecies dr̄ tantum ſpecies, &
verbum, in altero vero non tantum
ſpecies, ſed etiam nutus. Veruntamen
poſſet dici: quod ſicut ſpecies quæ eſt
in ſpeculo dum protendit ſe ad ocu
lum nō eſt omnino eadem, ſed ſe mul
tiplicat: ſic etiam poteſt intelligi ſpi-
rituali modo de ſpecie, quæ eſt in in-
tellectu angelico. Si aūt quæratur de
medio. Dicēdum quod nulla eſt quæ
ſtio, quia cum ſit actio ſpiritualis, &
intellectualis, non indiget medio cor
porali. Si vero quæratur de virtute ꝑ
quam ſit, ſiue de luce ſpirituali. Dicē-
dum quod concurrit ibi lux intelle-
ctus angelici offerentis, & lux etiam
ſupernæ veritatis. Nam ſicut in luce
corpo

nā, ꝙ cauſet actū, & ſpēm tm̄, vel actū tātū, vt̄ voluntarie dictū cū ꝓbationes ei⁹ nō cogant, ſi angelus intelligit per ſpēs concreatas, vt tenet D. Bon. & D. Tho.

corporali ad immutãdum viſum videmus concurrere,& lucem incorporatam,& lucem inſuper influentẽ, & abſolutam, vtpote lucem ſolis: ſic ẽt & in ſpirituali cognitione duplicem lucem concurrere intelligamus,ſecũdum quod in pluribus locis innuit Auguſtinus.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Eadem ſępe numero eſt dei,&ipſius Angeli loquutio,quamuis a deo ſit per modum imperantis,ab angelo vero per modum miniſterii,licet interdum deus per ſemet ipſum nobis loquatur aliquid mẽtibus noſtris reuelando.

VTRVM eadem locutio poſſit eſſe a deo,& angelo. Et quod ſic videtur, Apocal.j.loquẽs per angelum ſuum ſeruo ſuo Iohanni &c.Sed quandocunque aliquis artifex agit per inſtrumentum, eadem eſt actio agentis,& inſtrumẽti, ſicut cum quis incidit ꝑ ſecurim, eadem eſt inciſio:ergo eadem eſt locutio dei,& angeli.Item. Cum loquitur deus nobis per prophetam, locutio illa dr̃ eſſe dei,& ſpirit⁹ ſancti,& ſimiliter locutio illa eſt ipſius ꝓphetæ:ſed conſtat quod non eſt niſi vnica:ergo pari rõne cum deus loquitur nobis per angelos.Item.Quando audita fuit vox illa:Hic eſt filius meus dilectus.Luc.iij. cõſtat quod illa fuit locutio dei, quia nullus poterat hoc vere dicere niſi deus: ſed illa locutio ſucceſſionem habuit, & variationẽ: ergo fuit ab aliqua creatura ſpirituali:ergo vr̃ quod vna,& eadem locutio poſſit eſſe dei,& angeli.Item.Videtur ꝙ nulla locutio ſenſibilis poſſit eſſe dei,quin etiam ſit angeli. Locutio enim ſenſibilis fit mediantibus organis:ergo ſicut deus per ſe non poteſt currere, quia curſus fit mediantibus organis corporalibus,quæ nõ habet deus,ergo ſimiliter nec ꝑ ſeipſum ſenſibiliter loqui:ergo ſaltẽ locutio ſenſibilis dei ſic eſt dei,ꝙ angeli. Cõtra. Diuerſarum ſubſtantiarum agẽtium diuerſi ſunt actus:ſed deus, & angelus omnino ſunt diuerſi agẽtes, ergo diuerſas faciunt locutiones.Item.Locutio dei non eſt aliud quam verbum dei,& verbum angeli eſt oĩno aliud, & aliud: ergo locutio dei, & angeli ẽ oĩno alia,&alia. Item.Nullus actus ꝙ per ſe,& proprie conuenit deo vt ſubiecto,ſi dicatur de creatura eſt idem prout dr̃ de deo,& de creatura, ſicut patet,aliud enim eſt intelligere hominis,aliud intelligere dei:ergo pari ratione alia erit locutio dei, alia locutio angeli.Item . Cum deus loquitur mentibus nr̃is,loquitur animæ quantum ad ſupremam partem,cum vero angelus loquitur,ſuggerit ab inferiori,ergo non videtur quod eadem poſſit eſſe locutio dei, & angeli . Iuxta hoc quæritur.Cum angelus appareat & loquatur in perſona dei: vtrũ ſimiliter poſſit adorari in perſona dei. Quæritur etiã vtrũ apparitiones oẽs in ſubiecta creatura q̃bus deus apparuit, & locutiones etiam factæ ſint mediantibus angelis . Quæſtio collateralis.

RESP. Dicẽdum,ꝙ ſicut tripliciter dicimur videre deum.ſ.viſione corporali, imaginaria,& intellectuali. In viſione intellectuali vr̃ deus in ſeipſo lucens . Viſione autem imaginaria,& corporali vr̃ deus in ſubiecta creatura apparens . Sic etiã tripliciter dicimur audire . Aut ꝑ aliquod 37
ſignum exterioribꝰ auribus oblatũ: ſicut pluries auditũ fuit & in veteri & in nouo teſtamento. Aut per aliquod ſignũ in interiori ſenſu , vel in interiori imaginatione formatũ.Aut ꝑ aliquod inſpirationis verbũ noſtris mentibus inſtillatum . Et ſicut tripliciter auditur: ita etiã dr̃ tripliciter loqui ſm ꝙ in nobis triplicem excitat auditũ.Sicut.n.ſenſum noſtrũ ad ſuipſius apprehenſionẽ excitat mediante ſigno ſenſibili , in quo apparet angelus ex perſona dei , vel deus apparet ex miniſterio angeli, mentẽ autem noſtrã per ſemetipſum informat,vt ipſum videat , & cognoſcat: ſic in 38

ſic in locutione intelligendū eſt. Nā locutio illa qua deus loquitur per ſignum ſenſibile, ſiue exterius, ſiue interius, aut ſemper, aut frequēter fit per angelum ſicut dicit Greg. in moral. Ait enim, Cum loquitur deꝰ nobis per angelum, aliquando voluntatem ſuam rebus indicat, aliquando imaginibus oculis cordis oſtēſis, aliquādo imaginibus ante corporeos oculos ex aere aſſumptis, aliquando ſubſtantijs cæleſtibus, aliquando terrenis, aliquando ſimul cęleſtibus & terrenis: & de omnibus exēplificat. Locutio vero qua deus inſpirat aliquid cordibus noſtris, & ſi poſſit fieri per angelum excitantē ab inferiori, ſicut dicit Greg. ꝙ nonnunquam deus humanis cordibus ita per angelum loquitur, vt ipſe mentis obtutibus præſentetur: fit tamen principaliter ab ipſo deo. Primus igitur, & ſecundus modus loquēdi & angeli eſt, & dei: ſed dei tanquam imperantis, angeli vero tanquam exequentis: ita ꝙ ſermo exequentis referatur ad perſonam imperantis. Hoc autē poteſt eſſe dupliciter. Vel cum angelus loquitur in perſona dei: ſicut cum formauit illam vocem Luc.iij. Hic eſt filius meus dilectus. ſiue ſicut locutus eſt ad Moyſen Exo.iij. Vel cū loquitur vt nūcius dei proferens illud verbum quaſi a deo, per quem etiam modum dicitur dñs loqui per ꝓphetas. Tertius vero modus loquēdi eſt proprius ipſius dei: & ita nō poteſt eadem eſſe locutio dei, & angeli ſm illum modum. Ex his patet reſpōſio ad quæſtionem, & pro magna parte ad obiecta. Nam rationes quæ probant ꝙ eadem locutio poſſit eſſe dei, & angeli, procedunt ſm eum modū loquendi ſecundum ꝙ deus loquitur per angeli miniſterium. & tunc eadē eſt locutio, ſicut eadem eſt operatio & principaliter mouentis, & inſtrumenti, quamuis ſit ibi diuerſa relatio: & oēs illæ rationes hac via ꝓcedūt, vt patet: & ita concedēdę ſunt.

39 A D illud vero quod obiicitur in contrariū ꝙ diuerſarū ſubſtātiarum agentium diuerſi ſunt actus. Dicendum ꝙ illud intelligitur de actu primo, & immediato reſpectu virtutis agentis. Si enim intelligatur de opere operato: ſic non habet veritatem ſimpliciter, maxime qñ plura agentia nata ſunt concurrere ad vnū effectum; & ſic eſt in propoſito. Nā locutio angeli ſic eſt ab angelo vt non excludat, ſed includat operationem dei: actio tñ dei quæ eſt idem quod ipſe deus, non poteſt eſſe eadem cum locutione angeli; ſed iſtius locutionis effectꝰ & dei, & angeli eſſe poteſt.

A D illud quod obiicitur: ꝙ locu- 40
tio dei nō eſt aliud quam verbū dei. Dicendum ꝙ (ſicut prius dictū eſt) ſicut loqui eſt interius, & exterius, ita eſt ſermo interior, & exterior. Et ſermo, ſiue verbum interius non poteſt eſſe idem cum ſermone, vel verbo angeli: ſed ſermo exterior pōt. Sermo enim interior dei, ſiue verbum eiꝰ eſt ipſe deꝰ, ſermo vero exterior eſt illius
verbi effectus. A D aliud. Dicēdū, 41
quod loqui, prout deꝰ dicitur loqui per angelum, nō comparatur ad deū ſicut ad ſubiectum, ſed ſicut ad cām. Non enim dicitur illa locutio eſſe dei quia ſit dei diſpoſitio, ſed quia eſt ab eius imperio, ipſe autem obijcit de locutione interna, & increata, de qua
nihil ad propoſitum. A D illud ꝙ 42
obijcitur quod ex alia & alia parte loquitur deus, & angelus. Dicendum ꝙ obiectio illa procedit de locutione ſe-
cundum tertium modum. A D illud 43
quod quæritur, vtrum ſimiliter competat ei adorari ex perſona dei, ſicut competit ex perſona dei apparere, & loqui. Dicendum qđ ſicut ſermo quē format angelus in ſubiecta creatura dupliciter poteſt referri ad deum, aut mediate, aut immediate. Immediate, cum angelus pronunciat tanquam ſi deus pronunciaret. Immediate, quando angelus pronūciat vt nūcius dei: ſic intelligendum eſt in apparitione ſenſibili, q̄a forma illa aut principaliter ducit in angelum qui eſt nuncius dei, aut principaliter ducit in deum, & primo modo poteſt adorari dulia, & ſecundo modo poteſt adorari latria, ſicut adorauit Abraham. A D illud quod vltimo quæritur:
vtrum huiuſmodi apparitiones, & lo 44

cutiones

cutiones ſenſibiles fiant ſemper mediante miniſterio angeli. De hoc dubie rñdet Aug. in li. iij. de tri. Magis tamen hanc parté innuit, ꝙ oēs fiant mediāte angelico miniſterio ſiue fuerint in veteri teſtamento, ſiue in nouo. Sed Greg. expreſſiꝰ hoc affirmat, ꝙ omnes fiant mediāte rationali aliqua creatura. Ait.n. ſic in moralib. Per angelum loquitur dñs, cũ ſupernæ reuelationis verba audiũtur: ſicut dicitur Io. xj. Clarificaui, & iterũ clarificabo. Neque enim deus qui ſine tempore vi intimæ impulſiōis clamat, in parte vocē ſuam per ſubſtantiam edidit, quam circũſcriptā tempore per humana verba diſtinxit: ſed de cæleſtibus loquens verba ſua quæ audiri ab hominibus voluit, rationali adminiſtrante creatura formauit. De his autē apertius habitũ eſt in primo lib. diſt. xvj. vbi habitũ eſt de apparitione, ſiue viſibili miſſione.

QVOD QVAEQVE ANIMA HABET angelum bonum ad ſui cuſtodiam delegatum, & malum ad exercitium.

DISTINCTIO XI.

ILLVD quoque ſciendum eſt, quod angeli boni deputati ſunt ad cuſtodiam hominum, ita vt quiſque electorum habeat angelum ad ſui profectum, atque cuſtodiam ſpecialiter delegatum. Vnde in euangelio veritas a puſillorum ſcandalo prohibens ait, Angeli eorum ſemper vidēt faciem patris. Angelos dicit eorum eſſe, quibus ad cuſtodiā deputati ſunt. Super quem locum Hieron. tradit, vnamquamque animam ab exordio natiuitatis habere angelum ad ſui cuſtodiā deputatum, inquiens ita, Magna dignitas animarũ eſt, vt vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiā ſui angelum delegatum. Gregorius quoque dicit, Quod quiſque bonũ angelũ ſibi ad cuſtodiam deputatum, & vnum malum ad exercitium habet. Cum enim omnes angeli boni noſtrum bonum velint, cōiterque ſaluti omnium ſtudeant: ille tamen, qui deputatus eſt alicui ad cuſtodiam, eum ſpecialiter hortatur ad bonum: ſicut legitur de angelo Thobiæ, & de angelo Petri in Act. Apoſto. Similiter & mali angeli cum deſiderent malum hominum, magis tamen hominem ad malum incitat, & ad nocendum fortius inſtat ille qui ad exercitium eius deputatus eſt.

De angelorum miniſterio, & miſſiōe ꝑ cōparationē ad hominē cui miniſtrāt. Matth. 18 Tomo 9 Cōmentario. lib. 3. ad 18. caput Matt. Nō reperitur ī Gre. ſed in Hugo. de S. Victore li. 3. ſenten. Thob. 5 6. & 8. Act. 12. Arguit ꝯ non.

Vtrum ſinguli hominibus ſinguli angeli, an pluribus deputatus ſit vnus.

SOLET autem queri, Vtrum ſinguli angeli ſingulis hominibus, an vnus pluribus ad cuſtodiā, vel exercitium deputatus ſit. Sed cum electi tot ſint quot & boni angeli ſunt, plures conſtat eſſe omnes ſimul bonos & malos homines, quam boni angeli ſint. Et cum tot ſint electi quod angeli boni, & angeli boni plures ſint quā mali, pluresque ſint homines mali quā boni, non eſt ambigendum

plures

plures eſſe bonos homines quam ſint mali angeli, & plures eſſe malos homines quam ſint mali angeli, vel boni angeli.

Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari, ſiue ſimul, ſiue temporibus diuerſis.

IDEOQVE dici oportet vnum eundemque angelum, bonum vel malũ, pluribus hominibus deputari ad cuſtodiã vel exercitium, ſiue eodem tempore ſiue, diuerſis temporibus. Ideo autem dicimus eodẽ tempore vel diuerſis temporibus, quia videtur quibuſdam quod omnes homines qui ſunt ſimul in aliquo tempore, ſinguli ſingulos angelos habere poſſint, bonos vel malos: quia licet maior ſit numerus hominum computatis in vnũ omnibus qui fuerunt, & ſunt, & futuri ſunt, quam angelorum: tamẽ quia homines decedentibus hominibus ſuccedunt, & ideo nunquam ſimul ſunt in hac vita: angeli vero nunquam decedũt, ſed ſimul omnes ſunt, ideo eſſe poteſt vt ſinguli hominum dum in hac vita ſunt, ſingulos habeãt angelos bonos vel malos ad ſui cuſtodiam vel exercitiũ deſtinatos. Cæterum ſiue ita ſit, ſiue non, non eſt dubitandũ vnumquemque habere angelum ſibi deputatum, ſiue pluribus ſimul deſtinatus ſit, ſiue vni ſingulariter. Nec eſt mirandum vnum angelum pluribus hominibus ad cuſtodiam deputari, cum vni homini plurium cuſtodia deputetur, ita vt eorum quiſque ſuũ dicatur habere dominum, vel epiſcopum, vel abbatem.

Eccl. 1. & 14.

Vtrum angeli proficiant in merito, vel in præmio vſque ad iudicium.

PRAETEREA illud conſiderari oportet, Vtrũ angeli boni in præmio, vel in merito proficiant vſque ad iudicium. Quod in meritis proficiant, atque quotidie magis ac magis mereantur, quibuſdam videtur, ex eo quia quotidie hominum vtilitatibus inſeruiunt, eorumque profectibus ſtudent. Quibus etiam nihilominus videtur, quod & in præmio proficiant, ſcilicet in cognitione, & dilectione dei. Licet enim (vt aiunt) in confirmatione beatitudinem acceperint æternam atque perfectam, augetur tñ quotidie eorum beatitudo, quia magis ac magis diligunt, atque cognoſcũt: & eſt eorum charitas qua deum & nos diligunt, & meritũ, & pręmium. Meritum, quia per eam, & obſequia ex ea nobis impenſa merentur, & in beatitudine proficiunt: & ipſa eadem eſt prę mium, quia ea beati ſunt.

Quibuſdã vr̃ ꝙ proficiant in vtroque.

Auctoritatibus confirmant quod dicunt.

ET quod angeli proficiant in cognitione, ac per hoc in beatitudine, teſtimoniis ſanctorũ confirmant. Dicit enim Eſaias ex perſona angelorum Chriſti aſcendentis magnificentiam admirãtiũ. Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Et in pſal. Quis eſt iſte rex glorię? Ex quibus apparet, quod myſteriũ verbi incarnati plenius cognouerunt angeli poſt impletionem, quã

Eſa. 63.

Pſal. 23

ante

ante. Et ſicut in cognitione huius myſterii profecerunt: ita dicūt eos in deitatis cognitione proficere, Quod autē in huiuſmodi myſterij cognitione profecerint, euidenter docet Apoſtolus dicens, Quę ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi a ſeculis in deo, vt innoteſcat multiformis ſapientia dei per eccleſiam principibus, & poteſtatibus in cęleſtibus. Super quem locum dicit Hiero. Angelicas dignitates præfatū myſteriū ad purū nō intellexiſſe, donec cōpleta eſt paſſio Chriſti, & Apoſtolorū prædicatio per gentes dilatata.

Ephe. 3

In Tom. 6 Explanatiōe ad 3. capi. Ad Epheſ.

Quod in hac ſententia videtur Auguſt. aduerſari Hieron.

HIS autem videtur contradicere Augu. ſuper eundem locum epiſtolæ dicens, Non latuit angelos myſterium regni cælorū, qđ oportuno tempore reuelatum eſt pro ſalute noſtra. Illis ergo à ſeculis innotuit ſupra memoratum myſterium: quia omnis creatura non ante ſecula, ſed a ſeculis eſt. Attende lector, quia videntur diſſentire in hac ſententia illuſtres doctores. Ideoque vt omnis repugnantia de medio tollatur, prędicta verba Haimonem ſequentes ita determinemus, vt illis angelis qui maioris dignitatis ſunt, & per quorū miniſterium illa nunciata ſunt, ex parte cognita a ſeculis fuiſſe, vtpote familiaribus & nūcijs. Illis vero qui minoris dignitatis ſunt, incognita extitiſſe dicamus, vſque quo impleta ſunt & per eccleſiam prędicata: & tūc ab omnibus angelis perfecte fuerunt cognita. Conſtat itaque omnes angelos in cognitione diuinorum myſteriorum ſecundum proceſſum temporis profeciſſe. Vnde non incongruenter ipſi iidem dicunt angelorum ſcientiam ac beatitudinem augeri vſque ad futuram conſummationem, quando in ſcientia ac beatitudine ita perfectiſſimi erunt, vt nec augeatur amplius, nec minuatur.

Originaliter ſuper Gen. li. 3. ca. 16

Determinatio pdictarum auctoritatū.

Super epiſtolā Pauli ad Eph.

Aliorum opinio qui dicunt angelos in quibuſdam prædictorum non profeciſſe.

ALII autem dicunt angelos in cōfirmatione tanta dietatis dilectione atque notitia fuiſſe præditos, vt in his vlterius non profecerint, nec profecturi ſint. Profecerunt tamen in ſcientia rerū exteriorum, ſicut in cognitione ſacramēti incarnationis & huiuſmodi, ſed non in contemplatione deitatis: quia trinitatem in vnitate, atque vnitatem in trinitate non plenius intelligunt ſiue intellecturi ſunt, quam ab ipſa confirmatione perceperunt. Ita etiā dicunt eos in charitate non profeciſſe poſt confirmationem, quia eorum charitas poſtea non eſt aucta: & ſic dicunt eos non profeciſſe in meritis, ſed hoc quantum ad vim merendi, non quantum ad numerū meritorum. Plura enim bona fecerunt poſtea, quæ tunc non fecerant: ſed eorum charitas ex qua illa proceſſerunt, non eſt aucta, ex qua tantum meruerunt antequam iſta adderentur, quantū poſtea his adiectis. Illud vero quod alij ſuperius dicunt, probabilius vī, ſ. quod angeli vſque ad iudicium in ſcientia & alijs proficiant.

Quod ſit pbabili⁹.

Quędam

Quędam auctoritates videntur obuiare probabiliori ſententiæ.

QVIBVS tamen videntur obuiare quorundam auctorita-
Li.1.c.12. post medium. tum verba. Ait enim Iſidorus de ſummo bono, Angeli in verbo dei omnia ſciunt antequā fiant: ſed nec omnes, nec omnia per-
Cap.3.lib.4.& lib.2 moral. Cap.3 fecte angelos ſcire dixit, & ideo eos in ſcientia proficere non remouit. Grego. in lib. dialogorum ait, Quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt? Vbi videtur dicere quod omnia ſciant angeli, & nihil ſit quod neſciant. Sed accipiendū eſt hoc de his, quorum cognitio beatum facit cognitorem, vt ſunt ea quę ad myſterium trinitatis & vnitatis pertinent.

De angelorum miniſterio, & miſſione per comparationem ad hominem cui miniſtrant.

DISTINCTIO XI.

Illud quoque ſciendum eſt, ꝙ angeli boni &c.

Expoſi. SVPRA determinauit Magiſter de angelorum miniſterio quantum ad ipſos angelos miniſtrantes. In hac parte determinat de angelorum miniſterio per comparationē ad hominē cui miniſtrant. Et qm̄ omne officium, ſiue miniſterium laudabile & bonū debet habere pręmium: ideo pars iſta habet
Diuiſio. duas partes. In prima determinat qualiter angeli hominibus miniſtrādo eos cuſtodiunt. In ſecunda quærit, vtrum angeli ex ipſo actu miniſtrandi in merito, vel in præmio proficiant: & incipit ſecunda pars ibi. Præterea illud conſiderari oportet &c. Prima pars habet duas. In prima oſtendit ꝙ boni angeli deputantur ad cuſtodiā, & mali ad exercitiū hominū. In ſecunda quærit, & determinat, vtrum ſinguli deputentur ad cuſtodiam ſingulorū, ibi. Solet autē quęri verū ſinguli. Similiter ſecūda pars principalis duas habet ſm duas opiniones, ſm quas dupliciter determinat quæſtionē propoſitā. In prima parte ponit primam opinionem quæ incipit ibi. Præterea illud conſiderari oportet &c. In ſecunda ſecūdam, ibi. Alij autē dicunt angelos in confirmatione &c. Subdiuiſiones autem partium, & intellectus Magiſtri patent in litera. Nam totalis intentio diſtinctionis verſatur circa duo, videlicet circa cuſtodiā, & eius conſequentia vel annexa.

Vnamquamque animam ab ortu natiuitatis habere angelū.

Videtur hoc verbū Hie. falſum, qa cum anima paruuli in ortu ſuæ nati- Dub.1.
uitatis non poſſit mereri nec demereri, nec ſit capax diſciplinæ, videtur quod fruſtra angelus ſe occupet circa illam pro illo tpe: ſicut ſi aliquis doctor vellet erudire paruulum vagientem. Quod ſi tu dicas: ꝙ angelus cuſtodit non erudiendo quantū ad ſpiritum, ſed defendendo quantū ad corpus: tūc vr̄ ꝙ cum in pari periculo ſit puer non natus, & natus quantum ad corpus, ꝙ debeat cuſtodiri ante natiuitatis ortum. Reſpon. Reſpon.
Dicendum ꝙ (ſicut dicit Hieronymi auctoritas) ꝙ ad cuſtodiam hominis angelus intelligatur deputari ab ortu natiuitatis, nō ſolum intelligit de natiuitate ex vtero, ſed etiā de natiuitate in vtero. Ex tunc enim non ante debet angelica cuſtodia circa eū qui naſciturus eſt deputari: quia illa cuſtodia principalius reſpicit ſpiritum, quam corpus: & ideo non debet ſpecialem angelum ad ſui cuſtodiam habere, antequā ſpiritus infundatur. Non debet etiam differre, qa extunc defendere poteſt & adiuuare: magis tamen ſecundum tempora diuerſa. Dum enim in vtero eſt paruulus, poteſt interimi & damnari. Dū eſt extra vterum, ante adultam ætatē

poteſt

poteſt a baptiſmate impediri; dum
eſt in adulta ætate ad diuerſa peccata
poteſt pertrahi. Contra. Hæc omnia
in his tribus ſtatibus debet angelica
cuſtodia ſibi deputari, vt per eam ab
his malis poſſit erui, & ab aduerſa-
rio defendi: & hi effectus ſatis dicun
tur plani, qui ſunt per liberationem a
malo. Verum autem paruulus, quã-
diu caret vſu rationis, aliquem occul
tum effectum habeat quantum ad ha
bilitationem, & directionem in bo-
num, aſſignare eſt difficile: ſed nega-
re non eſt tutum.

Conſtat itaque omnes angelos in cognitionem diuinorũ myſteriorum ſecundum proceſsũ temporis profeciſſe.

Dub. 1 Hoc videtur eſſe contra Greg. qui
dicit in dialogo. Quid eſt quod non
videat, qui uidentem omnia videt?
Si ergo vident quaſi a principio tem
poris exemplar diuinum, videtur,
quòd in nullius cognitione defe-
cerunt. Si tu dicas, ꝙ intelligit de
omnibus, quæ ſunt de neceſſitate ſa-
lutis, ſicut dicit Magiſter in litera,
Obiicitur contra hoc. Vnum ſolum
eſt illud quod eſt de eſſentia ſalutis:
ergo non deberet dicere, ratione il-
lius, ꝙ omnia ſciant, quaſi beatitudo
eſſet in multis. Præterea. Si illud exẽ
plar diuinum eſt ratio omnium: &
qui cognoſcit rationẽ rei cognoſcit
ipſam rem: videtur, ꝙ angelus oẽs
res creatas cognoſcat dum illud vnũ
cognoſcit: & ſi perfecerunt ſm pro-
ceſſum temporis, ergo videtur quòd
eorum cognitio ſubiaceat tranſmu-
2 tationi temporali, & ita non videren
Reſpon. tur eſſe beati. Reſpon. Dicendum,
quòd cognitio in angelis quædam
eſt a natura, quædam vero eſt a gra-
tia. Cognitio vero, quæ eſt a natura
duplex eſt. Quædam enim dicitur eſ-
ſe a natura, q̃a naturaliter inſerta, vt
cognitio eorũ, q̃ ſunt de prima mun-
di conſtitutione: & quantũ ad hanc
angeli nõ ꝓficiunt, nec deficiũt, quia
quantũ ad hãc hñt vniuerſales ſpẽs
oĩum. Alio mõ cognitio a natura dr̃
cognitio, quæ eſt ꝑ naturalẽ potẽtiã,
ſiue ſit innata, ſiue ſit acquiſita: &
quantum ad hanc ꝓfecerunt angeli
ſm proceſſum t̃pis ꝑ multiplicẽ ex-
perientiã, & conuerſionẽ ſuper his, q̃
de nouo fiunt. Similiter cognitio a
gratia duplex eſt. Quædam a gratia
fixa, quædã a gratia influẽte. Sicut. n.
in membris corporalibus ponuntur
quædã virtutes influẽntes, quædam
fixæ, ſiue vita, quædã influens, quæ-
dã fixa: ſic intelligendum eſt & in ſpi
ritualibus membris, ſiue ſpiritibus
angelicis. Quia gr̃a fixa dr̃ eſſe gr̃a
confirmationis. Cognitio procedens
ab hac gr̃a eſt uiſio æternæ lucis, in
qua nec ꝓficiunt angeli, nec decre-
ſcunt: cognitio vero quæ eſt a gr̃a in
fluente, eſt cognitio reuelationis: quę
ideo vocat̃ influens, q̃a nõ ſemꝑ re-
uelat deꝰ myſteria, ſed ꝓ loco, & t̃pe;
& ſm hanc intelligit Mag̃r angelos
magis ꝓfeciſſe, non quia apertius vi-
derint verbum: ſed quia reuelatio ali
qua facta eſt eis a verbo. AD illud qđ 3
obiicit̃, ꝙ non ꝓficiunt, quia vident
oĩa videndo verbum. Dicendum, ꝙ
illud dictum eſt non ꝑ ꝓprietatẽ, ſed
ꝑ æquiualentiã, & ſufficiẽtiã: quia co
gnitio ſolius verbi adeo ſufficit ange
lis, ſicut ſi haberent cognitionem oĩs
rei, etiam in particulari. AD illud qđ 4
obiicitur, ꝙ vident oẽm rõnem. Di-
cendũ, ꝙ ſpeculum æternum eſt ſpe-
culum voluntarium, & exẽplar illud
eſt voluntariæ ductiuum: ideo quan
tumcũque q̃s in eo aſpiciat, nihil in
eo videt niſi quantum vult reuelare.
AD illud vero qđ obiicitur de trãſ- 5
mutatione t̃pis, Dicendũ, ꝙ & ſi co-
gnitio beatitudinis t̃pi nõ ſubiaceat:
t̃n cognitiones, & affectiones, & etiã
cogitationes angelorũ circa res crea
tas nihil impedit variari per t̃pa. Di
cit. n. Aug. ſuper Gene. ad literam, ꝙ
deus ſp̃ualem creaturam mouet per
tempora, non per loca. Et hæc de an-
gelis dicta ſufficiant.

AD intelligentiam huius partis Artic. 1.
circa duo ĩcidit hęc dubitatio.
Primo circa angelorum cuſto
diam. Scd̃o circa eis annexa. Quan-
tum ad primũ quærũtur tria. Primo
quæritur, vtrum angeli deputari de-
buerint ad cuſtodiã hoĩs lapſi. Scd̃o,
vtrũ ſi homo ſtetiſſet, deputati fuiſ-

ſent ad cuſtodiam hominis inſtituti. Tertio vtrum aliquis angelus deputatus ſit ad cuſtodiam Chriſti.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dei potentiam, ſapientiam, & miſericordiam decebat, & homini lapſo in peccato plurimũ conducebat angelicæ cuſtodiæ ipſum deputari.

Ad opp.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur, ꝙ angeli nõ debuerint deputari ad cuſtodiã hominis. Et primo oſtenditur rõne ſumpta ex parte hoĩs ſic. Cui nulla põt fieri violentia, nulla indiget cuſtodia: ſed libe. arb. humanũ ad peccatum non põt violentari, ergo non indiget ab angelo cuſtodiri: fruſtra ergo ſunt angeli ad eius cuſtodiam deputati: ſed deus nihil facit fruſtra, ergo &c. Item. Quanto aliquis paucioribus auxiliis extrinſecis triumphat de aduerſario, tanto glorioſior eſt victoria: ergo glorioſi⁹ eſſet homini vincere diabolum per ſeipſum, q̃ per angelicum ſuffragiũ: ergo carentia angelici præſidij auget gloriam. Igitur ab oppoſitis, cuſtodia angelica minuit noſtram gloriam: ſed deus nihil debet facere qđ ſit noſtræ glorię detrimẽtũ: ergo &c. Item. Hocipſum oſtenditur rõnibus ſumptis a parte angeli, maior eſt qui recumbit, q̃ qui miniſtrat: ergo ſi angel⁹, qui cuſtodit hoĩem ei miniſtrat, homo viator eſt maior angelo beato: ꝙ ſi hoc falſum eſt, ergo angelus non miniſtrat homini: igitur angel⁹ non cuſtodit hoĩem, aut in cuſtodia peruertitur ordo. Item. Si angelus cuſtodit hoĩem, aut hoc habet a natura, aut a gratia. Si a natura: cum eadem ſit natura in bonis, & in malis, videtur ꝙ mali ſint cuſtodes hominum. Si a gratia: cum vna aĩa excedat aliam in gratia: videtur ꝙ vna debeat ad cuſtodiam alterius deputari. Item. Hoc oſtenditur a parte ipſius dei: Deus enim cuſtos perfectus eſt ſm ꝙ dicitur in Pſal. Ecce non dormitabit, neque dormiet, &c. ergo ſi ſufficiẽs eſt diuina cuſtodia, vr̃ ꝙ ſuፍluat angelica: aut ſi angelica eſt neceſſaria, videtur diuina cuſtodia eſſe diminuta. Item. Cuſtodia eſt ad conſeruandum in bonum: ſed non minus eſt conſeruare in bono, q̃ liberare a malo: nam, Nõ minor eſt virtus q̃ quærere, parta tueri. Si ergo non decuit hominem liberari, nec erui de poteſtate diaboli niſi per deum: videtur, ꝙ non debeat cuſtodiri per angelum, aut honor diuinus transfertur in angelum. Sed contra. Eſa. 62. Super muros tuos Hieruſalem, &c. Gloſſ. Muri ſunt apoſtoli, cuſtodes ſunt angeli. Item. Eccle. 17. In vnãquamque gẽtem præpoſiut rectores. Gloſſ. ideſt angelos. Item Matth. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei. Gloſſ. Non ſunt contemnendi ad quorum cuſtodiam mittuntur angeli. Ex his auctoritatibus colligitur, ꝙ angeli deputati ſunt ad cuſtodiam hominum. Item. Hocipſum oſtenditur ratione. Ordo vniuerſi hoc exigit: vt omne malum habeat bonum ſibi oppoſitum. Quod cõfirmatur per illud quod dicit Ecle. 33. Contra malum bonum: ſi ergo tentamur per angelos malos, videtur, ꝙ defendi debeamus per bonos. Item. lex diuinitatis hoc exigit: vt media reducantur per prima, & poſtrema ꝑ media ad ſuum primum principiũ: & hoc confirmatur per illud quod dicit Diony. in lib. de hierar. angel. Lex diuinitatis eſt in nullo negligere ordinem, ſed per prima media, & ꝑ media poſtrema reducere: ergo ſi angelus beat⁹ ſuperior eſt homine viatore, videtur, ꝙ homo mediante auxilio angeli ad beatitudinem debeat peruenire: auxilium autem illud maxime eſt in cuſtodiendo: ergo &c. Item. Lex pietatis hoc exigit, vt ſuſtentetur indigens a potente. Si ergo homo viator fragilis eſt, & indigens ſuſtentatione, & cuſtodiente, & angelus beatus fortis eſt, & potens, videtur, Fundamenta.

detur, quòd homo committi debeat
angelicæ cuſtodiæ.
RESPON. Dicendum, quòd
6 conueniens eſt hominem lapſum de-
putari angelicæ cuſtodiæ, & angelum
deputari ad cuſtodiendum hominē:
tum quia decet altitudinem diuinæ
potentiæ, tum quia decet ordinem ſa
pientiæ, tum quia etiam decet dulce-
dinem miſericordiæ. Altitudinem
namque decet diuinæ potentiæ du-
plici ex cauſa. Vna eſt, quia deus nō
ſolummodo vult honorari in ſe: ſed
etiam in ſuis ſeruis. Vnde non ſuffi-
cit altitudini diuinæ potentiæ, quòd
angeli miniſtrent ſibi: ſed etiam quia
ad oſtenſionem excellentis ſuæ po-
tentiæ hoc ab eis exigit, vt miniſtrēt
etiam creaturæ ſuæ. Alia eſt ratio:
quia cum deus habeat diabolum, &
eius dęmones aduerſarios, magis de
cens eſt, quòd ipſe eos vincat per ſuos
miniſtros, vt per hoc oſtendatur po-
tentia manus dei, qua non ſolum po-
tens eſt in ſe, ſed etiam in ſeruis ſuis,
& vt non indebite poſſit dn̄s exer-
cituum appellari. Ordinem vero ſa-
pientiæ ſimiliter decet. Nam hic eſt
ordo quem diuina lex in ſuis operi-
bus exequitur, & conſeruat, vt po-
ſtrema p media deducat ad ſumma.
Quoniā igitur angelus tum ratione
immortalitatis naturæ, tum etiam ra
tione gratiæ conſummatæ medium
tenet inter deum, & hominem lap-
ſum: decens fuit, vt deus hominem
adiuuaret, & cuſtodiret per angelū.
Dulcedinem etiam decet diuinæ mi-
ſericordiæ, quæ aperuit ſinum ho-
mini lapſo, nec in aliquo ei defecit
quod ſpectat ad ſalutis ſuæ promo-
tionem. Et ideo cum homo lapſus
eſſet venundatus, vt faceret malum,
ei miniſtrauit precium ſanguinis fi-
lij ſui, per quem eſt redemptus, vt fa-
ciat bonum. Et quia habet aduerſa-
rium impugnantem, dedit ei mini-
ſtrum cuſtodientem, vel cuſtodem
auxiliātem: vt ſic ex nullla parte mi
ſeria remaneret humana ſine diuinæ
miſericordiæ ſubſidio, & beneficio.
Competebat igitur homini lapſo da
ri ex hac triplici ratione angelicam
cuſtodiam. Sunt etiam aliæ ratio-
nes, quę in obiiciendo tactæ ſunt. Ra
tiones ergo ad hanc partem inductæ
concedendæ ſunt.
AD illud quod primo obiicitur: 7
quòd homini non poteſt fieri violen
tia. Dicendum, quòd & ſi non poſ-
ſit fieri violentia quantum eſt ex par
te liberi arbitrij, poſſet tamen fieri
quantum eſt ex parte ſui. Et iterum.
Quamuis angelus non poſſit ſuffi-
cienter liberum arbitrium violenta-
re niſi haberet contrarii poteſtatem
arcentem a deo, poſſet tamen indu-
cere, & circumuenire, quòd valde
pauci eſſent, quos non deijceret: &
ideo pernecceſſaria eſt cuſtodia an-
gelica, quæ comprimat poteſtatem
diabolicam. Ad illud quod obiici- 8
tur, quòd carentia angelici præſi-
dij auget gloriam, & triumphum.
Dicendum, quòd verum eſſet, ſi ita
bene triumpharet homo abſque an-
gelo, ſicut cum adiutorio angelico.
Nunc autem non eſt ita: ſi enim ei
deeſſet angelicum ſubſidium, multo
frequentius vinceretur, quàm vince
ret; & multo melius eſt cum angeli-
co præſidio vincere, quam ſine præ-
ſidio perdere. Et iterum. Præſidium
angeli non excludit liberum arbi-
trium, nec minuit de ſubſtantia me-
riti, vel præmii, vel de nobilitate
triumphi quantum ad id, quod eſt
ſubſtantiale. AD illud quod obii- 9
citur, quòd non conuenit ex parte
angeli, quia maior eſt qui recum-
bit, quàm qui miniſtrat. Dicendum,
quòd verum eſt quando miniſter re-
cumbēti miniſtrat propter ſeipſum:
ſicut ſeruus regis miniſtrat regi pro
pter eius dignitatem, & imperium:
ſed non habet veritatem quando ali-
quis miniſtrat alicui habendo reſpe
ctum ad alium: ſicut aliquando ma-
gnus miles deſeruit non tantum re-
gi: ſed etiam toti familiæ: nec ali-
quem abiicit, nec deſpicit, vt ei non
miniſtret propter vtilitatem perſo-
næ: non enim conſiderat quis eſt,
ſed cuius ſeruus eſt: ſic & in pro-
poſito intelligendum eſt ſe habe-
re. Angelus enim homini non pro
pter ſe miniſtrat, ſed propter de-
um cuius gerit imaginem. Vel ali-

terdici poteſt, quòd verbum illud intelligitur de miniſterio ſubiectionis, non pſidentiæ: cuſtodire autem hoiem, & ſi miniſterium dicat, magis tñ importat angelum pſidere homi-
80 ni, q̃ eſſe ſubiectum. A D illud quod quæritur: vtrum habeat a gr̃a, vel a natura. Dicendum, ꝙ ab vtroque habet. Quia ei de natura ſua fortior eſt hoie, & potentior, & ſimiliter in gratia eſt excellentior, & ſtabilior: adeo vt plus excedat hoiem, q̃ excedit pedagogus paruulum: ideo cōuenit angelo & ex natura, & ex gr̃a, vt homo committatur eius cuſtodiæ, & tutelę.
81 A D illud quod obiicit ex parte dei, ꝙ dn̄s eſt cuſtos perfectus. Dicendū, ꝙ pfectio diuinæ cuſtodię non excludit vtilitatem angelicæ. Sicut.n. deus operatur in oïbus rebus, & tñ eius operatio operationes creaturarū nō excludit, ſed conſeruat, & adiuuat, nec tñ eius operatio eſt imperfecta, aut operatio creaturæ ſuperflua: ſic intelligendum eſt de cuſtodia. Sicut enim deus propter ſuæ bonitatis manifeſtationem, & ordinis ſapientiæ oſtenſionem creaturis cōmunicauit poſſe operari, & in alias creaturas effectum ſuum imprimere, ipſo tñ non deſerente, ſed cooperāte: ſic dedit angelis poſſe hominem cuſtodire, cum tñ a ſeruorum ſuorum cuſtodia ipſe nunquam deſiſtat: quia tale poſſe cōpetebat angelicæ naturæ, & gratiæ. Et vna iſtarum cuſtodiarū alteri non præiudicat: imo diuina facit ad angelicæ cuſtodiæ perfectionem: angelica vero ad perfectionis diuinæ cuſto-
82 diæ manifeſtationē. A D illud quod obiicitur, quòd deus per ſeipſum debuit redimere, ergo per ſeipſum debuit cuſtodire. Dicendum, quòd nō eſt ſimile. Redimere enim æque magnum eſt ſicut condere: & ideo ſicut nullus debuit eſſe conditor niſi ſolus deus, ſic nullus alius debuit eſſe redemptor: cuſtodire autem dicit aliquem effectum beneficentiæ, qui magis eſt exterius, quàm interius, & ideo non eſt tantus. Nec valet illud quod obiicitur, quòd non minor eſt virtus tueri bona, quàm acquirere. Dicendum enim, quòd tunc illud verum eſt, quando conſeruatio, & acquiſitio eſt in poteſtate eiuſdem virtutis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homini nō modo in ſtatu lapſę naturę: ſed inſtitutę quoq; conueniebat angelica cuſtodia, licet in ſtatu iſto magis expediat quum colluctationē habeat aduerſus carnem, & ſanguinem, & aduerſus mundi rectores.

VTRVM ſi homo ſtetiſſet, fuiſſent angeli deputati ad hominis conditi cuſtodiam. Et quòd nō videtur. Angelus deputatur ad cuſtodiam hominis propter ſupplendos eius defectus: ſed in homine ſecundum ſtatum naturæ inſtitutæ nulli erant defectus: ergo ad ei⁹ cuſtodiam non debebat deputari aliquis angelus. Item. Homo ſecundū ſtatum naturæ inſtitutæ non erat magis pronus ad malum, quàm vnus angelus in ſuis naturalibus conſtitutus: ergo ſi angelus conditus nulli⁹ cuſtodiæ eſt commiſſus niſi ſoli diuinæ, videtur ſimiliter, quòd nec homo in ſtatu innocentiæ conſtitutus. Item. Cuſtodia dicit quandam præſidentiam in cuſtodiente reſpectu cuſtoditi: ſed anima humana ſolus de⁹ maior eſt niſi deprauetur per culpā: ergo ſi homo in ſtatu innocētiæ nulla culpa erat deprauatus, non debuit ei per officium cuſtodiæ præſidere aliquis angelus. Item. Si ad cuſtodiam hominis inſtituti deputatur angelicus ſpiritus: ergo cum virtus hominis ſit modo per peccatum multipliciter deiecta, videtur, quòd vni homini non ſufficiat vnius angeli cuſtodia: ergo ſi nūc vni homini lapſo ſufficit vnus, videtur, quòd tunc nō indigebat cuſtodia alicuius. Contra. Super illud Matth. 18. angeli eorum, &c gloſſ. Hieronymi. Magna dignitas eſt animarum: vt vnaquæque ab ortu natiuitatis ſuæ habeat

Fundamenta.

Ad opp.

ad ſui cuſtodiam angelum deputatū. Si ergo deputatio angelicæ cuſtodiæ pertinet ad dignitatem animæ, cum anima ſecundum ſtatum naturę inſtitutæ dignior eſſet, quàm ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, videtur quòd ſi nunc habeat angelum ad ſui cuſtodiam deputatum, quòd multo magis tunc. Item. Pronior eſt deus ad miſerendum, quàm ad condemnandum: ergo ſi homo in ſtatu naturæ inſtitutæ habuit angelum malum tentantem: ergo multo fortius miſericordia diuina debuit ſibi dare angelum cuſtodientem. Item. Angeli deputati ſunt nobis cuſtodes, vt per eorum operationem retrahamur a malo: ſed homo in ſtatu innocentiæ indigebat a malo retrahi, cum poſſet peccare: ergo debebat ab angelo cuſtodiri. Item. Homo viator committitur angelicæ cuſtodiæ, vt per ſuſtentationem, & auxilium angelicum, & per ſubſidium operationis eius poſſit de bono in melius aſcendere: ſed homo in ſtatu innocentiæ proficere poterat: ergo videtur, quòd ad ipſius cuſtodiam angelus deputari debebat.

13 RESPON. Dicendum, quòd & ſi angelus deputatus ad cuſtodiā hominis in multis proſit ei, & ſubueniat: ſpecialiter tamen ad hoc deputatur, vt ab inuiſibili aduerſario defendat. Quia enim homo non habet colluctationē aduerſus carnem, & ſanguinem: ſed aduerſus mundi rectores, & aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, qui ſunt hoſtes inuiſibiles, debet per oppoſitum habere inuiſibiles adiutores ad ſui ipſius defenſionem. Et quia aduerſarius vndique nos impugnat, nam rationē ſeducit per aſtutias, voluntatem allicit per blanditias, virtutes opprimit per violentiam: ideo bonus angelus ſpecialiter ad hoc nobis datur, vt hominem defendat ab oppreſſione contra violentiam: vt hominem erudiat, & dirigat contrà fallaciam: vt hominem exhortetur, & inducat ad bonum contra blanditias. Quia igitur aduerſarius noſter diabolus etiā homine inſtituto erat fortior, & aſtutior, & in propoſito malitiæ pertinacior: ideo competebat homini dari angelicam cuſtodiam quæ comprimeret poteſtatem aduerſariam, non ſolum ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, ſed etiam inſtitutæ, licet magis nunc, quàm tunc indigeret: vnde concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

14 AD illud vero quod obiicitur primo, quòd Angelus datur homini ad cuſtodiam propter ſupplendos defectus. Dicendum quòd illa non eſt tota cauſa, niſi large vocetur ſuppletio defectus ſiue quantum ad defectum qui ineſt, ſiue etiam quantū ad defectum, qui poteſt ineſſe, vt non inſit: & licet in primo homine non eſſet defectus actualis, erat tamen in eo defectibilitas: & ſi ex ſe non haberet defectum, in defectum tamen pcipitari poterat per ſuum aduerſariū.

15 AD illud quod obiicitur, quòd angelus non deputatur ad cuſtodiam alterius angeli. Dicendum, quòd & ſi angelus poſſit alteri angelo præſidere, tamen proprie non dicitur ipſum cuſtodire: nam ille ſolus indiget cuſtodia, qui poteſt impugnari, & per cuſtodiā ſuperare, vel abſq; cuſtodia perdere: & ille ſolus debet cuſtodire, qui non poteſt expugnari, nec perdere. Et hinc eſt, quòd angelus poteſt deputari ad cuſtodiam hominis inſtituti, & non alterius angeli: nam angeli ſimul conditi ſunt, & ſimul etiam, qui beatificantur beatificati ſunt: & ſimul etiam, qui peccauerūt irrecuperabiliter lapſi ſunt: & ideo angelus non poteſt deputari ad cuſtodiam alterius angeli: quia bonus poſt confirmationem non indiget, malo autem poſt obſtinationē non prodeſt: ante vero confirmationem, & obſtinationem non erat qui poſſet defendere, nec erat, qui poſſet impugnare, cum omnes eſſent æqualiter vertibiles: in homine vero viatore ſecus eſt. Nam homo erat in ſtatu vertibilitatis, & pugnæ, in quo poterat amittere, vel lucrari: angelus in ſtatu beatitudinis erat, a quo non poterat commoueri. 16

AD illud quod obiicitur, quòd menti humanæ, quæ non eſt per peccatum

corrupta, ſolus deus debet præfici. Dicendum, quòd verum eſt de ea prælatione, quæ habet oppoſitam ſeruitutem; ſic enim homo conditus ſoli deo dicebatur eſſe ſubiectus: & ſolius dei erat ſeruus, nõ alterius. De prælatione vero, quæ attenditur ſecundum excellentiam ſtatus, & ſecundum præſidentiam reſpectu alicuius actus, non habet veritatem: ſic enim angelus præeſt angelis, in qui-
17 bus nunquam fuit peccatum. AD illud quod obiicitur: quòd & ſi homo tunc habuerit angelum ad cuſtodiã deputatum, quòd nunc vnus homo debet habere multos. Dicendum, quòd illud argumentum non cogit: quia effectus angelicæ cuſtodiæ dupliciter poteſt creſcere vel propter multitudinem cuſtodientium, vel propter maiorem ſuccurſum cuſtodientis: & ideo licet homo lapſus maiori indigeat officio cuſtodiæ, quàm inſtitutus: tamen quia idem angelus ſecundum diuerſas oportunitates poteſt magis, & magis ſuccurrere, & indigentias releuare: ideo non oportet per augmentationem indigentiæ in cuſtodito numerum cuſtodum multiplicare.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Cum ſaluator noſter Chriſtus Ieſus vinci a diabolo non potuerit, nec per blanditias ſeduci, nec reluctantem carnem habuerit, nec pręſidentiæ angelicæ ſubiectus fuerit, cuſtodia anlica ei non fuit deſtinata.

Ad opp.

VTRVM aliquis angelus deputatus fuerit ad cuſtodiam Chriſti. Et quòd ſic videtur per illud Pſalm. Angelis ſuis deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis: ergo ſi hoc intelligitur de capite, ſicut gloſſ. exponit ibidem patet, &c. Item ſuper illud. Lucæ 22. Ecce apparuit ei angelus domini confortans eum. Beda. In teſtimonium vtriuſque naturæ, & angelus eum confortaſſe, & angelus ei miniſtraſſe deſcribitur: ſi ergo actus confortandi pertinet ad officiũ angeli cuſtodientis, videtur &c. Itẽ videtur hoc ratione. Quiã Chriſtus ſecundum naturam humanam, maxime ſecundum ſtatum paſſibilitatis minoratus eſt paulominus ab angelis: ergo ſi erat mortalis, & paſſibilis, & etiã minoratus ab angelis, indigebat, & competebat (vt vr) ab angelis præſidentibus, & immortalibus cuſtodiri. Item. Ordo vniuerſitatis hoc exigit: vt contra malum ſit bonum: cum igitur Chriſtus habuit malum angelum ad exercitium, & pugnam, ſicut legitur Matth. 4. quòd tentatus eſt a diabolo: ergo debuit habere bonum angelum ad cuſtodiam. Item. Ad dignitatem ſpectat humanæ animæ, quòd committatur tam nobili cuſtodiæ ſicut angelicæ: ergo ſi anima Chriſti fuit nobiliſſima omnium, videtur quòd ibi maxime competat cuſtodia angelorum. Item. Sapiens dominus illud quod habet charius facit cuſtodiri diligentius: ſed deus chariorem habebat Chriſtum, quàm aliquem alium: ergo videtur, quòd ſi aliјs non deeſt angelorum cuſtodia, quòd nec animę Chriſti, quę inter omnes, & ſuper omnia erat deo chariſsima. Contra. Chriſtus ab inſtanti ſuę conceptionis fuit beatus, & perfectiſsime beatus: ſi ergo beati potius eſt cuſtodire, quàm cuſtodiri, videtur quòd Chriſto nullo modo competat cuſtodia angelica. Item. Chriſtus ab inſtãti ſuę conceptionis & ſecundum animam, & ſecundum corpus fuit diuinitati vnitus tanta vnione, qua maior nequit intelligi: ergo ſi diuina virtus, quę omnipotentiſsima eſt, & per omnia ad nutum ſuę voluntatis prompta erat: ergo uidetur, quòd nulla indigeret aliena cuſtodia. Item. Qui ab alio cuſtoditur, ex hoc quod cuſtoditur eſt quodammodo illi obnoxius: ergo ſi Chriſtus nulli debet eſſe obnoxius, a nullo angelo

Funda-menta.

gelo debuit cuſtodiri. Item. Eſto quod Chriſtus non habeat angelum ad ſui cuſtodiam, quęro vtrũ ex hoc incurrat aliquod damnum, vel incõmodum, vel peccatum, vel omittat aliquod bonum: & cum nullum horũ ſit, nihil tollit a Chriſto abſẽtia angelicæ cuſtodiæ, ergo nihil adijcit pręſẽtia: ergo ſi ponitur Chriſtus ab angelo cuſtodiri, videtur quod aliquid circa ipſum fiat fruſtra, quod eſt in-
18 conueniens.

RESP. Dicendum qđ Chriſto non eſt datus angelus ad cuſtodiam, tum quia Chriſtus non indigebat, tũ etiam quia non competebat. Nõ egebat, quia aduerſarius ei⁹ nec poterat opprimere per violentiã corpus diuinitati vnitum: nec poterat ſeducere ꝑ aſtutias intellectum a verbo plenariç illuſtratum: nec poterat allicere per blanditias affectum plenitudine gratię confirmatum: ideo Chriſtus nõ indigebat angelo bono nec quantum ad defenſionem corporis, nec quantum ad eruditionem rõnis, nec quantum ad incitationem affectionis. Nõ ſolum aũt non indigebat angelica cuſtodia, ſed nec etiam ei competebat. Cuſtodia enim in cuſtodiẽte reſpectu cuſtoditi dicit præſidẽtiam quãdam: & quia angeli Chriſto domino ſuberant, non præerãt, ideo nec aliquod officium præſidentiæ ipſis angelis reſpectu Chriſti committi debebat, & propterea nullus angelus debuit deputari ad cuſtodiẽdum Chriſtum, ſed angelorum multitudo debuit deputari ad eius miniſterium.

19 AD illud quod obijcitur in contrarium de pſalm. Angelis ſuis deus mandauit de te, &c. Dicendum quod illud intelligitur de capite rõne membrorum. Vnde ſicut dicit Augu. diabol⁹ male expoſuit ſiue intellexit, dũ capiti attribuit rõne ſui, ꝙ ſcriptura
20 attribuit ei rõne membrorum. AD illud quod obijcitur, qđ angelus eum confortabat. Dicendum qđ angelus non confortabat eum confortatione poteſtatiua, ſicut confortat illos quos cuſtodit, ſed ſolum miniſteriali, ſicut confortat armiger ſtrenuum militẽ.
21 AD illud ꝙ obijcitur, qđ Chriſtus eſt ab angelis minoratus. Dicendum quod & ſi Chriſtus minoratus dicatũ rõne paſſibilitatis, nunquam tamẽ ſic minoratus eſt, vt aliquis angelus auderet ei præſidere: cũ ita bene ſit adorandus Chriſtus in cruce, & in ſua infirmitate, ſicut etiam cũ in ſua apparebit virtute. AD illud quod obijci 22
citur, quod habuit malum angelũ ad exercitium. Dicendum qđ illud exercitium ſolum fuit exterius non interius, nec fuit ad ipſius probationem, ſed potius ad noſtram inſtructionẽ, & aduerſarij confutationem: ex quo Chriſti dignitas nõ minuebatur, ſed manifeſtabatur. Sed non ſic eſt in officio cuſtodiendi: nam ſi angelus ad eius cuſtodiam deputaretur, potius eſſet defectibilitatis oſtenſio, quã virtutis, & dignitatis manifeſtatio, vel etiã alicuius inſtructio. AD illud quod 23
obijcitur, ꝙ dignitatis eſt habere cuſtodiam angelicam. Dicendum quod quædam ſunt dignitatis ſimpliciter, quædam vero ſic ſunt dignitatis, vt etiam annexum habeant aliquid indignitatis ſiue infirmitatis: cuſtodiri aũt ab angelo ita dicit dignitatem in anima reſpectu illarum creaturarum quæ committũtur angelicę cuſtodiæ, vt tamen dicat imperfectionem reſpectu beatorum qui aliena cuſtodia nũquam egent. Et quia animæ Chriſti non eſt attribuendum aliquid quod deroget eius beatitudini: ideo & ſi ab angelo cuſtodiri aliquo modo dicat dignitatem, nõ tamen Chriſto debet attribui, quia ſimul cum hoc ĩ cuſtodito quandam importat defectibilitatem. AD illud quod obijcitur, ꝙ 24
id quod charius eſt, meli⁹ cuſtoditur. Dicendũ qđ verum eſt quando illud quod magis ẽ charum ita indiget cuſtodia, ſicut illud ꝙ minus: ſic autem non eſt in propoſito, nã Chriſti anima non ſic indigebat cuſtodiri, quæ peccare nõ poterat. Vel aliter poteſt dici: ꝙ deus diligenti⁹ cuſtodiat aĩam Chriſti ꝙ animã alicuius alterius hominis. plus eñ facit per ſeipſum, quã vlli alij aĩę faciat per ſe, & ꝑ angelũ.

CONſequenter de ſecundo articulo ſ. de annexis angelicę cuſtodiæ quæruntur tria. Primo

quęritur vtrum angelus propter noſtram obſtinationem ſubtrahat cuſtodiæ beneficium. Secundo quęritur vtrum ex noſtra beatificatione accreſcat ei nouum gaudium. Tertio quæritur vtrum angelus cuſtodiēs ex dānatione cuſtoditi incurrat aliquod detrimentum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Quanquam angelus bonus in malo obſtinatos quo ad malū euitandum ſemper dum viuūt cuſtodiat, ad bonum tamē exequendum, tantū eis cuſtodiæ beneficium ſubtrahit.

Fundamenta.

CIRCA quam ſic procedit̄,& oſtenditur qđ angeius ſubtrahat ab homine cuſtodiæ beneficium propter obſtinationem per illud Hier. lj. Curauimus Babilonem,& non eſt curata: derelinquamus eam &c. ibi glo. Medici ſunt angeli quos a nobis repellimus, dum eorum conſilio nō acquieſcimus. Itē. Per aliam glo. oſtenditur illud idem. Ibidem. Caue ne quādo relinquat te medicus, ſi eñ reliquerit, patet quod abſceſſio medici damnatio tua ſit: ergo angelus hominem quem cuſtodit aliquando derelinquit: ſed hoc nō eſt niſi quando obfirmat faciem ſuam ꝑ obſtinationem, ergo &c. Item. Dam̄. dicit, quod antichriſtus carebit angelorum præſidio: ſed hoc non eſt niſi quia ipſe erit obſtinatus in malo: ergo vr̄ quod præſidium cuſtodiæ obſtinatis ſubtrahatur ab angelis. Itē. Angelus neminem inuitum pōt compellere ad bonum: ſed obſtinatus factus eſt inuitus ad bonum: ergo fruſtra circa ipſum laborat angelus: ergo ſi ſtultus eſt qui aliquid fruſtra facit, maxime qui hoc nouerit, videtur quod propter obſtinationem perdat homo angelicum præſidium. Itē. Maioris benignitatis & miſericordię de⁹ eſt quam ſit angelus: ſed deus ꝓpter peccati commiſſionem relinquit cordis humani habitaculum: ergo multofortius videtur quod propter obſtinationem angelus ſubtrahat miniſterium. Item. Propter rebellionem, & obſtinationem excommunicatur quis, & eijcitur extra cœtum fideliū, & ſubtrahitur ei orationum eccleſiaſticarum beneficium: ergo ſi tantus zelator iuſticiæ, vel maior eſt angelus quam ſit eccleſię prælatus, & pręlatus rebelli, & obſtinato ſubtrahit beneficium cōionis, & orationis, vr̄ qđ multofortius angelus ſubtrahat pręſidiū cuſtoditionis. Itē. Grauius peccat ille cui ſuggerunt̄ bona, & facit mala, q̄ q facit mala ſine aliqua exhortatiōe bonorū, & hoc pp cōtēptū: ergo obſtinat⁹ in malo grauius peccat, quam qſi contempta exhortatione angelica perſiſtit in malitia, q̄ ſi eſſet omnino ab angelo derelictus: ergo ſi angelus bonus nō debet aliquid facere quod vergat in malum eius quem cuſtodit, vr̄ quod ex quo obſtinatus eſt, nō debeat eum amplius cuſtodire. Cōtra.

Ad opp.

Paratior eſt bonus angelus ad cōſeruandum in bono, quam ſit malus angelus ad præcipitandum in malū: ſed malus angelus quantumcunque homo ſit bonus, vſque ad mortem non deſinit ipſum infeſtare: ergo vr̄ quod nec bonus quantuncunque malum vſqne ad mortem deſinat cuſtodire. Maior ꝓpoſitio manifeſta eſt. Minor probatur per illud, quod dicit̄ in gl. Thob. vj. ſup illud apprehēde branchiam eius. Diabolus vſque ad crucē ſecutus eſt Chriſtum. Item. Quanto aliquis peior eſt, tanto eſt pronior ad malum, & quāto pronior ad malum, tanto magis indiget retrahente: ergo ſi angelus deputatus ad cuſtodiā, ad hoc ordinatur vt retrahat a malo, videtur quod non debeat ſubtrahi obſtinato. Item. De nemine deſperandū eſt dum eſt in via: ergo quantuncunque quis ſit obſtinatus, non eſt deſperandum de eo: ergo ſi medicus non relinquit ęgrotum niſi illum de quo deſperat, vr̄ quod angelus nullum relinquat quantuncunque obſtinatus. Item. In ęgritudine corporali ſic eſt, quod quamuis aliqua ęgritudo ſit incurabilis, tamen ſi poteſt intendi per

vtile

vtile eſt habere conſilium medici: ſi
ergo nullꝰ eſt adeo obſtinatꝰ in hac
vita, quin poſſit in eo malicia intēdi,
videtur quod cuilibet competat cuſto
dia angeli; ſi ergo angelus nō ſubtra
hit cuſtodiam ab eo qui eſt idoneus
cuſtodiri, videtur quod nullus quan
tūcunque obſtinatus beneficio ange
licę cuſtodię quādiu eſt in via debeat
deſtitui.

5 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam notandum eſt, quod cōmu-
niter tenetur a doctoribus ſacrę ſcri
pturæ, quod angelus non omnino re
linquit obſtinatos quandiu ſunt via
tores, nec tñ adeo diligenter cuſtodit
ſicut cuſtodit bonos, aut mediocriter
malos: ideo cōiter dicitur quod quo-
dammodo deſerit, & quodammodo
ſemper cuſtodit. Explicatio autem hu
ius poteſt diuerſimode fieri. Nam ali
quem cuſtodiri ab angelo hoc poteſt
dupliciter intelligi, vel ſecundum ha
bitum, vel ſecundum actum. Volue-
runt ergo aliqui dicere, quod angelꝰ
obſtinatum ſecundum actum cuſto-
dienti relinquit, pro eo quod ipſe cu
ſtodiendi angelo non obedit, imo cō
tra eius monita faciem obfirmauit: q̄
tum vero ad habitum nō deſerit, qa
ſemper prōptꝰ eſt ei ſubuenire, ſi quo
modo ipſum ad viā veritatis videat
inclinari. Et hic quidem modus dicē
di non ſufficit, quia nullus eſt adeo
malus, & peruerſus, quin angelus bo
nus poſſit ei aliquod beneficium cu-
ſtodiendi largiri, ergo ſi ſemper eſt ei
promptus facere bonum, vr̄ quod nū
quam ſubtrahat oēm actum. Et ideo
ſecundus modus dicendi eſt quod du
plex eſt cuſtodię angelicę actus, vnus
reſpectu corporis, alter reſpectu ſpiri
tus. Vnus conſiſtit in repulſione ho-
ſtis, ne opprimat corpora: alter in ar-
cendo ipſum, ne peruertat animas.
Primi actus efficacia eſt in angelo, ſe
cundi vero non ſolum eſt in angelo,
ſed etiam in nobis. Quantum ad pri
mum actum bonus angelus hominē
vſque ad mortem non derelinquit,
quia nō patitur ipſum a dęmone op-
primi vel occidi, niſi quādo aliter exi
git fieri ſententia diuini iudicij. Quā
tum vero ad ſm actum, quia actus il-
lius efficacia nō tm̄ eſt in angelo, ſed
etiā in nobis, ſubtrahit cuſtodiæ be-
neficiū ab his circa quos videt ſe fru
ſtra exerceri, vtpote ab excæcatis, &
obſtinatis, qui nec recipiūt inſtructio
nem, nec exhortationem. Sed cum cu
ſtodia magis reſpiciat animam, q̄ cor
pus, adhuc non vr̄ omnino probabi
le ꝙ angelus omnem actum cuſtodię
ſubtrahat reſpectu animæ. Et ideo eſt 26
adhuc tertius modus dicendi proba-
bilior prædictis, qđ effectus angelicæ
cuſtodiæ & eſt reſpectu boni, & reſpe
ctu mali. Reſpectu boni conſeruādi,
vel acquirendi, vel augendi. Reſpectu
vero mali deſerendi, vel euitandi, vel
minuendi. Bonus igitur angelus ob-
ſtinatos non deſerit quātum ad actū
cuſtodiæ, qui reſpicit malū, quia ſem-
per retrahit hominem ne labatur in
peius, & hoc oſtendunt rōnes prædi-
ctæ ſecundo inductæ, & concedendæ
ſunt. Quātum vero ad actum qui re-
ſpicit bonū, obſtinatos deſerit, & an-
tichriſtum non cuſtodiet, & ſic intel-
liguntur tres auctoritates ad illā par
tem inductæ. Vna quæ dicit, quod an
geli nos relinquunt, & nos eos repel
limus. Alia quæ dicit, quod abſceſſio
angeli eſt damnatio infirmi. Et tertia
Dam. quæ dicit ꝙ antichriſtus care-
bit angelorum præſidio. In omnibus
enim his intelligitur angelus recede
re, vel abeſſe, non quia non defendat
ab aduerſario, vel non retrahat a ma
lo: ſed quia non conſeruat in bono,
nec perducit ad bonum, & p hoc pa
tet ratio ſequens. Non enim probat
ꝙ angelus ſimpliciter derelinquit ob
ſtinatum: ſed ſolum quantum ad effe
ctum cuſtodiæ, qui eſt in exhortādo,
& promouendo ad bonum.

AD illud quod obijcitur qđ deus 27
deſerit habitaculum cordis propter
peccatum. Dicendum quod non eſt ſi
mile, quia peccatum priuat grãe habi
tum per quem diſponitur anima, vt
homo ſit dei habitaculum, & iō effi-
cit cor hominis ineptum ad hoc, qđ
in ipſo habitet deus. Habitatio enim
dei in eo in quo habitat requirit di-
gnitatem. Cuſtodia vero angelica in
cuſtodito non exigit dignitatem, ſed
potius reſpicit indigentiam, & neceſ-
ſitatem

28 ſitatem. A D illud quod obijcitur,
quod eccleſia ſubtrahit orationis be
neficium ab eis quos excommunicat.
Dicendum ꝙ hoc facit ad ipſorũ con
fuſionem,& correctionẽ, ſicut patet
infra cum agitur de excommunica-
tione: nũquam tñ ſubtrahit omnino
orationum beneficium. Sic & in pro
poſito intelligendum eſt, quod ange
lus aliquando iuſto dei iudicio nõ cõ
pellit hominem quod ambulet in in
uijs,& abominationibus, & ignomi
nię paſſionibus ſm impetum cordis
ſui, nunquã tñ ſic deſerit, quin aliquo
modo a malo retardet, licet nõ oino
29 impediat. A D illud vero quod obij
citur, qđ ex hoc peccatum hominis
aggrauať. Dicendum quod ſicut pec-
cator ex dei miſericordia, & patiẽtia
theſaurizat ſibi iram,& conuertit mi
ſericordiam dei ad cumulum reatus
ſui, & hoc non eſt a deo, ſed ab ipſo
peccatore, dei tamen iudicio permit-
tente, ſic in propoſito intelligendum
eſt ſe hr̃e. Poteſt etiam dici, ꝙ nunq̃
ſic cõuertitur peccator in malũ, quin
melius ſit ſibi cuſtodiri quam deſeri:
quia & ſi contemptus aggrauet pec-
cantis reatũ, tamen frequentatio pec
catorũ quã homo incurreret ſi ange
lus deſereret, aggrauaret multoſoi-
tius quam contemptus. Credendum
eſt enim quod multis modis angeli
qui nos cuſtodiunt, & ſtudeant pro-
mouere ad bonum, & ſtudeant retra
here a malo, quamuis hoc non perci
piat hebetudo ſpiritus noſtri: ꝓpter
quod multi ſuperbiunt, multi ſunt in
grati,& frequentẽr ſibi attribuunt ꝙ
eſt ex beneficio angelico, & ex hoc
minus efficiũtur digni, vt ab angelis
adiuuentur, & propter hoc perutile
eſt effectus angelicę cuſtodiæ noſſe,&
30 intelligere. Conſueuerunt autẽ a Ma
giſtris effectus xij. aſſignari qui eli-
ciuntur ex ſcripturis. Primus eſt pro
delictis increpare. Iudi.ij. Aſcendit
angelus dñi de Galgala ad locũ flen
tiũ,& ait: Eduxi vos de terra Aegypti
& poſt, non audiſtis vocem meam. Se
cundus eſt a vinculis peccatorum ab
ſoluere. Actus xij. Angelus aſtitit: &
poſt, ceciderunt cathenæ de manibus
eius: hoc tñ intelligendũ eſt diſpoſi-
tiue, Tertius eſt impedientia ad bonũ
auferre, quod ſignatur Exod.xij. vbi
angelus percuſſit primo genita Aegy
pti. Quartꝰ eſt dæmones arcere, Tho
bię.vlt. Dęmonium ab vxore mea cõ
peſcuit. Dicit Thob. de Raphaele.
Quintus eſt docere. Dañ.ix. Nunc
egreſſus ſum vt docerem te,& intelli-
geres. Sextus eſt ſecreta reuelare. Ge
neſ.xviij. tres angeli; miniſterii tri-
nitatis,& vnitatis expreſſerunt,& ibi
dẽ ſequitur. Nũ celare poſſum Abra
ham &c. Septimus eſt cõſolari. Tho.
vj. Forti animo eſto, in proximo ẽ vt
a deo cureris &c. Octauus eſt in via
dei confortare. iij. Reg. xix. Surge,&
comede, grandis enim tibi reſtat via.
Nonus eſt in via deducere, & condu
cere. Thob.v. Ego ducam, & reducã
eum &c. Decimus eſt hoſtes deijcere.
Eſa.xxxvij. Egreſſus angelus domini
percuſſit in caſtris Aſſyriorum &c.
Vndecimus tentationes mitigare: &
hoc aſſignať Gene.xxxij. Vbi Iacob
luctatꝰ eſt cũ angelo, vbi benedictio-
ne accepta confortatus eſt poſt luctã.
& emarcuit neruus femoris eius. Duo
decimus eſt orare, & orationes defer
re. Thob.vlt. Quando orabas cum la
chrymis ego obtuli &c. Hi oẽs ſunt
effectus cuſtodiæ angeli, ex quibus oĩ
bus tam deo, quam angelis debemus
eſſe obnoxij,& grati.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Angelorum gaudium eſſentiale augeri non poteſt, cum in ipſo eſſentiale præmium conſiſtat: accidentale vero & extenſiue, & intenſiue ampliari non eſt incommodum.

VTRVM ex beatificatione cuſtoditi angelo cuſtodienti amplificet gaudium. Et ꝙ ſic videtur Luc.xv. Gaudium eſt angelis dei ſup vno peccatore pœnitentiã agente, quam ſupra nonaginta nonẽ iuſtis. Ex hoc textu patet ꝙ ex cõuerſione peccatoris angelis dei accre

Fundamenta.

accreſcit gaudiũ, ergo multofortius de beatificatione eiuſdem. Item. Angelus in miniſtrando homini aliqd meretur: ſed nõ meretur illud quod habet, ſicut probatum eſt ſupra: ergo meretur habendum; ſed quod retribuitur pro merito hoc eſt gaudium: ergo meretur maius gaudium. Item. Angelus habet perfectam charitatẽ, ergo diligit ꝓximum ſicut ſeipſum: ſed vbi eſt par dilectio de pari bono, eſt par gaudium: ſi ergo angelus diligat illum quẽ cuſtodit ſicut ſeipſum, tantũ gaudet de eius ſaluatione, quãtum de ſua: ergo vr̃ eius gaudium duplicari. Item. Vbicunque eſt deſiderij completio, ibi eſt gaudium, & delectatio; ergo vbi de nouo cõpletur aliqđ deſideriũ, de nouo accreſcit gaudiũ: ſed angelus deſiderat illum quem cuſtodit ſaluari: ergo cum ſaluatur, neceſſe eſt ipſum gaudere de eius ſalute: ſed prius de hoc non gaudebat, quia non erat: ergo vr̃ quod nouum gaudium ſibi accreſcat. Item. In angelis cuſtodientibus homines creſcere põt cognitio, ſicut probat in litera Magiſter: ſed qua rõne creſcit cognitio, eadem rõne & dilectio: & ſi dilectio, ergo gaudium, & delectatio. Item. In eo qui ordinate gaudet, ſicut creſcit materia gaudendi, ita creſcit & gaudium: ſed in ſuperna Hieruſalem creuit, & creſcit materia gaudij ex Chriſto, & eius membris quibus miniſtrãt angeli beati: ergo vr̃ quod in illis creſcat gaudiũ. Quod autẽ materia gaudij creuit, patet tum propter Chriſti exaltationem, tum ꝓpter ruinę angelicæ reparationem, tum ꝓpter hominis perditi reinductionem, quæ oĩa affectui ordinato ſunt materia gaudij, maxime affectui angelico cum ſit maxime ordinatus. Sed contra. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ſed vbi ẽ ſtatus perfectus, ibi nõ eſt perfectius: ergo ſi in angelis beatis eſt perfectum, & plenum gaudium: ergo non videtᷣ, quod ex aliquo ſuſcipiant incrementum. Item. Gaudiũ eſt de eſſentia beatitudinis, ſicut & charitas: ergo ſi poteſt in eis creſcere gaudium, poteſt & in eis charitatis habitus creſcere: ſed

Ad opp.

ſi charitas põt creſcere, poteſt in eis alterari: ergo poteſt in eis amitti. Item. Bonum creatum comparatum ad increatum eſt ſicut punctus ad lineam: ergo ſi angelus beatus gaudet de vnoquoque ſicut gaudendum eſt, improportionabiliter plꝰ gaudet de eo, quam gaudeat de aliquo creato: ergo ſicut punctus aduenĩẽs lineæ, non auget lineam, ſic creatura cum creatore non eſt maior gaudendi materia, quam ipſa creatrix eſſentia per ſeipſam: ergo cũ angelus gaudeat de ipſa veritate æterna propter aliquod creatum, non videtur quod gaudium in eo creſcat. Item. Si creſcit gaudiũ in angelo propter beatitudinem eius quem cuſtodit, & ille qui cuſtoditur poteſt impedire ſuam beatitudinem, ergo poteſt impedire gaudij angelici perfectionem, quod ſi hoc eſt falſum, cum ſit contra rõnem veræ beatitudinis, ergo & primum.

RESP. Dicendum quod gaudiũ in angelo creſcere põt intelligi dupliciter, vel extenſiue, vel intenſiue. Extenſiue dr̃ creſcere, quando q̃s de pluribus gaudet. Intenſiue vero quãdo effectus eius de aliquo copioſius gaudet. Si vero intelligamus de incremẽto gaudij ſm primũ modum, ſic abſque dubio verum eſt, & doctores cõmuniter hoc ſentiunt, quod ipſis beatis angelis accreſcit gaudium, quia de pluribus gaudẽt ſm quod plures ſaluantur. Si aũt loquamur de cremẽto gaudij quantum ad modum ſm, ſcilicet quantum ad intentionem, ſic diſtinguendum eſt. Nam gaudium duplex eſt. 37 Eſt enim gaudiũ in quo conſiſtit præmiũ ſubſtantiale: & hoc eſt gaudium de bono increato quod habet angelus de deo, & in deo. Eſt iterũ gaudium in quo conſiſtit præmium accidẽtale: & hoc eſt gaudium quod habet angelus de bono creato ſiue ꝓprio, ſiue alieno. Fuerunt igitur qui dixerunt, quod in angelis beatis creſcit vtrunque gaudium intenſiue, quia nõdum ſunt perfecte beati, quamuis ſint confirmati, de quorum opinione vr̃ fuiſſe Magiſter. Sed quia hoc non videtur probabile, ſicut ſupra improbatum fuit diſt. v. vbi agitur de conuerſione 38

nerſione angelorum: iō fuerunt, qui dixerunt, ꝙ neutrum gaudium in eis creſcit intenſiue, ſed ſolum extẽſiue, ſicut charitas eorum non eſt maior quam fuit ab initio, quamuis plures nunc diligant, q̃ tunc. Sed quia illud non vr̃ adhuc multum probabile ꝙ angelis accreſcat gaudij materia, q̃n etiam aliquo modo intẽdatur & gaudium, Ideo eſt tertius modus dicendi, q̃d angelis nullo modo accreſcit gaudium in quo conſiſtit præmium eſſentiale, quia quantum ad illud perfecte beati ſunt: ſed gaudium in quo conſiſtit præmium accidentale accreſcere poteſt non ſolum extenſiue, verumetiam intenſiue, & rõne boni ꝓprij, & rõne cõiuncti, quia miniſtrãdo alijs bona opera faciunt, in quib⁹ præmium accidentale merenĩ, & etiã conciues ſuos ad beatitudinem perducunt: ſuper quibus abſque dubio gaudent, & gratulantur: & hæc poſitio tertia vr̃ eſſe probabilior: et ſecũdum hanc patet reſponſio ad partes oppoſitas. Nam rõnes oſtendentes ꝙ ex noſtra beatificatione angelis accreſcat gaudiũ, cõcludũt ſolũ de gaudio accidẽtali, quod eſt circa bonum creatum, in quo tamen non conſiſtit eſſentialis præmij augmentatio.

Rationes vero ad oppoſitum procedunt, ſiue cõcludunt de gaudio ſubſtantiali ratione cuius eſt angelus ꝑfecte beatus, & quod reſpondet quantitati habitus, & quod eſt circa bonũ increatum. & hoc quidem nõ creſcit in eo ſicut illę rationes oſtẽdunt. Vltima vero ratio non concludit q̃d homo poſſit gaudium angelicum impedire, quia (ſicut iam melius patebit) ſic angelus congratulatur de hominum ſalute, vt tamen non triſtetur de damnatione. Et ita noſtrę ſalutis impedimẽtum, nullum in angelico gaudio, vel præmio ponit defectum, nullum tamen inconueniens eſſe videtur ſi concedatur quod impediri poſſit ipſius angeli aliquod accidentale gaudiũ: ſed illud melius declarabitur per ſequens problema.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Angeli ex damnatione eorum quos cuſtodiunt nec miſericordiæ gemitum, nec aliquod ſuæ gloriæ detrimentum incurrũt, quia pro tanto eorum ſalutem affectant, pro quanto cuſtoditi Chriſto adhęrere volunt.

VTRVM ex damnatione cuſtoditi incurrat angelus aliquod detrimẽtum: et quod ſic vr̃ iij. Reg. xx. ſcribitur, cuſtodi virum iuſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima illius: ex quo colligitur quod dñs eo pacto cõmittit ad cuſtodiendũ, quod ſi cuſtoditus amittitur, de manu cuſtodis requirat. Si ergo homo perditur: vr̃ quod angelus ipſum cuſtodiẽs incurrat ſalutis ſuæ periculũ: & hoc vr̃ dicere Orig. ſuper illud num. xxv. Initiati ſunt Beel. gl. Præeſt angelus bonus qui pro delictis culpatur, & pro bene geſtis laudatur. Itẽ. Eſa. xxxiij. Angeli pacis amare flebunt: conſtat autem quod non flebunt niſi ꝓpter miſeriam, & damnationẽ hominũ: ergo ſi illis maxime cõpatiũtur quos cuſtodiunt, vr̃ quod de dãnatione eorum incurrãt gemitum, & planctum, & ita aliquod gaudij detrimentum. Item. Si oppoſitum eſt cauſa oppoſiti, & propoſitum propoſiti, ſed ſaluatio hominum cuſtoditorum generat in angelis cuſtodiẽtibus gaudium, & cõgratulationẽ: ergo dãnatio gñabit gemitũ, & cõpaſſionẽ. Itẽ. Sicut completio deſiderij delectat aĩam, ita fruſtratio cõtriſtat: ſed angelus quia cupit ſaluari eũ quem cuſtodit, gaudet cum ille ſaluatur: quia deſideriũ ei⁹ impletur: ergo cum ex eius damnatione fruſtretur, vr̃ &c. Item. Pœna Arrii ſemper creſcit propter multitudinem eorum, quos per errorẽ ſuũ trahit ad damnationem: ergo ꝑ oppoſitum ex noſtra ſaluatione creſcit angelorum præmium nos cuſtodientium:

Fundamenta.

tium: ſi ergo nos damnamur cū ipſi
gloriari debeant in nobis, ſiue de no
bis, vr̄ ꝙ patiantur gloriæ detrimen
tum. Item. Angeli mali gaudent dū
poſſunt hominem pertrahere ad ſup
plicia, & hoc eſt quia homines odiūt
quos exercitant & tentāt: ergo ſi bo-
ni angeli diligunt illos quos cuſto-
diunt, vr̄ quod doleant per oppoſi-
Ad opp. tum. Contra. Bonus angelus eſt bea
tus ſed beatus eſt cui ad nutum cun-
cta ſuccedunt: ei autem qui huiuſmo
di eſt, non poteſt aliquod accidere de
trimentum: ergo vr̄ quod ex damna
tione eorū quos cuſtodiūt nullū de-
trimentum incurrunt. Item. Ange-
lus bonus voluntatem ſuam diuinæ
voluntati cōformat: ergo ſi deus nō
vult ſaluare niſi prædeſtinatos, vr̄ ꝙ
nec angelus bonus: ergo ſi nullus ꝑ-
deſtinatus damnatur, nullus damna
tur quē angelus bonus nō velit dāna
ri: ergo vr̄ ꝙ ex nullius damnatione
triſtetur. Item. Dolor, & triſticia nō
eſt ſine pœna, & pœna nō eſt ſine cul
pa praua: ſed in beatis angelis nun
quam fuit culpa, ergo nec fuit, nec
eſſe poteſt triſtitia. Item. Angelus nō
magis meretur in miniſtrando bono
quam malo, cum ex voluntate æqua
liter bona miniſtret vtrique: ergo ſi
remuneratio penſatur ſm meritū, nō
minus remuneratur angelus cum cu
ſtodit præſcitum, quam cum cuſto-
dit prædeſtinatum: ergo videtur ꝙ
Quęſtio lateralis. ex illa damnatione nullum incurrat
angelus detrimentum. Iuxta hoc
quæritur: vtrum angelus velit illum
quem cuſtodit ſaluari, cum reuela-
tum eſt ſibi eſſe præſcitum. Si non
vult ipſum ſaluari: ergo vr̄ eū cuſto
dire inuite. Si vult: ergo vr̄ ꝙ volū
tas eius voluntati diuinæ nō confor
metur, nec ꝙ etiā impleatur. Itē. Cū
cuſtodit pręſcitū: quæro quod ꝑmiū
ei ex hoc redditur. Subſtātiale non:
conſtat. Accidentale non, vt vr̄: quia
illud cōſiſtit circa ſaluationē eorum
quos cuſtodiunt, ſicut patet in præ-
mio aureola, qđ habēt prædicatores.
33 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum: ꝙ circa hoc
diuerſimode ſenſerunt diuerſi. Qui-
dam.n. dicere voluerūt, ꝙ angeli bea
ti ex dānatione eorū quos cuſtodiūt,
& ſi non incurrāt detrimētū gloriæ,
cōcipiunt tñ gemitum miſericordię.
Quāuis.n. ſint ex ſublimitate glorię
immortales, & impaſſibiles, non tñ
ſunt incōpaſſibiles: & hoc accipiunt
ex quodā verbo Bernar. qui vr̄ hoc
dicere: & dicunt verbū Eſaię ſuperiꝰ
dictum ſic intelligendū eſſe. Sed tñ il
lud non vr̄ intelligibile: quo modo
aliquis poſſit cōpati, & nō pati: nec
illud vr̄ ꝓbabile ꝙ angeli aliqua pie
tate, & miſericordia flectantur ad rę
probos, cū ipſi maxime zelēt iuſtitiā,
& diuinam gloriam: vtpote qui iam
ſunt confirmati in perfecto ſtatu iu-
ſtitiæ. Propter qđ dicit Greg. in qua-
dam homilia, ꝙ ad reprobos nō ha
bent cōpaſſionē iuſtorum animę. Ait
enim ſic. Iuſtorū aīę & ſi bonitate na
turę ſuę miſericordiā habent, iam tñ
actoris ſui iuſticiæ cōiunctæ tāta re-
ctitudine conſtringuntur, vt nulla
ad reprobos cōpaſſione moueantur
(de beatis loquit.) Et propter hoc
eſt alia poſitio: ꝙ angeli cuſtodien-
tes ex dānatiōe eorū quos cuſtodiūt,
nec cōcipiunt gemitū, nec incurrunt
aliqđ gloriæ detrimentū. Gemitum
nō cōcipiunt propter plenitudinem
gaudij, quod adeo perfectum eſt, vt
nullo modo ſuſcipiat admixtionē cō
trarii. Detrimentū etiam non patiū
tur pp ſtabilitatē boni adepti: nihil
enim habent ꝙ poſſint amittere nec
ex parte meriti, nec ex parte præmij,
cum ſint in gloria, & in iuſtitia cōfir
mati. Et qm̄ detrimētum dicit amiſ-
ſionem alicuius boni habiti, ideo ex
nullo euentu detrimentum aliquod
poſſunt pati: & concedendæ ſunt ra
tiones quæ ad hoc inducuntur.
AD illud vero quod obiicitur: ꝙ 34
deus reqrit aīam cuſtoditi de manu
cuſtodientis. Dicendum quod verū
eſt cū perit propter cuſtodis negligē
tiā. Et quia in beatis angelis nulla ca
dit negligentia: ideo de manu ipſorū
nullus damnatus requiritur. Et pro-
pterea verbum Orige. qđ ſequitur, ſi
ſimpliciter intelligatē eſt falſum. Nul
lo enim modo angeli boni culpabun
tur, nec in iudicium adducētur: niſi
forte quis dicat hoc debere intelligi

ꝙ addu-

ꝙ adducentur in iudiciũ nõ ad ſuam
cõdemnationẽ,ſed ad manifeſtandũ
ꝙ reprobi ex malicia ſua ſunt dãna-
ti,non ex ſuorũ cuſtodũ negligentia.
Vel niſi quis intelligat verbũ Orig.
vt angeli dicantur ibi prẽlati: & per
hunc modum verbũ Eſa. quod ſub-
ſequitur põt intelligi vel exponi, vt
angeli pacis dicantur ibi boni præla
ti. Si tñ quis intelligit de angelis bea
tis ſm veritatẽ.amaritudo fletus non
indicat veritatẽ doloris,ſed aliquam
conformitatem indicat in ſigno, vel
effectu exteriori: & poteſt illud in-
telligi dictũ per antropoſpatõ i ſicut
dr̃ deus tactꝰ fuiſſe dolore cordis in-
35 trinſecus. Gen.vij. AD illud quod
obijcitur,ꝙ ſi oppoſitũ eſt cauſa op-
poſiti &c.Dicendum ꝙ iſta maxima
habet inſtantiã,vbi alterum ineſt ꝑ
naturam,ſiue ad modũ naturę:ſicut
& illa ꝙ oppoſita nata ſunt fieri cir-
ca idem: & qm̃ angelus beatus eſt ſu
ſceptibilis gaudij,ſed nõ triſticiæ, iõ
gaudere poteſt de ſalute,quamuis nõ
36 triſtetur ex dãnatione. AD illud qđ
obiicitur: ꝙ fruſtratio deſiderij con
triſtat. Dicendum ꝙ tũc deſiderium
fruſtratur,qñ quis aliquid appetit in
omnẽ euentũ, ſiue abſolute, & illud
non euenit: qñ vero appetit ſub cõ-
ditione, & illa cõditio nõ ſtat, ſi il-
lud qđ appetit, non euenit, ꝑꝑ hoc
non dr̃ deſiderium fruſtrari: & ſic eſt
in propoſito. Nã angelus appetit eũ
quẽ cuſtodit beatificari, ſi ipſe volue
rit fideliter adhęrere Chriſto:& hoc
nunquam fallit quin eueniat: & quia
ille qui damnatur recedit ab appoſi-
ta cõditione, ideo in deſiderio ange
li nullam ponit fruſtrationẽ,qđ non
ad id peruenit, quod ſibi angelus ap
37 petebat. Ad illud quod obiicit ꝙ
ex noſtra ſaluatione creſcit angelo-
rum præmium. Dicendum quod ve
rum eſt quod creſcit præmiũ acciden
tale,non tñ ſequitur ex hoc quod ex
defectu ſalutis incurrant angeli detri
mentum,vel damnum: quia detrimẽ
tum,vel dãnũ eſt reſpectu rei iam ha
bitæ. Si autem ſit reſpectu rei haben
dæ, hoc ſolum eſt qñ ex impedimen
to aliqua remanet indigentia, & im-
perfectio in eo qui impeditur. Sic au
tem non eſt in propoſito. Quia quã-
tũcunque ille qui cuſtoditur damne
tur, nihilominus angelus habet ſuũ
ꝑmiũ ſaluum & quantũ ad gaudium
quod habet in deo, & quantũ ad gau
dium quod habet in ſeipſo,ſiue de bo
no ꝓprio. Gaudebit enim de bonis
operibus,quæ circa illum fecit quem
cuſtodiuit. Et quantũ etiam ad gau-
dium quod habet in altero:quia cum
vnus cadit, alter coronam ſuam ac-
cipit: ſicut fuit expoſitum in primo
libro. Ideo & ſi ruina angelica non
reparatur ex illo quem cuſtodit, re-
parabitur tñ ex alio. Quãuis ergo ꝓ
pter culpã illius ne de eo gaudeat,pa
tiatur impedimentum,& ex tali tro-
po fortaſſis dicat Origen. ipſum eſſe
culpandum, nullum tamen ex hoc
incurrit detrimentum. AD illud qđ 38
obiicitur: ꝙ angelus malus gaudet
de damnatione: ergo &c. Dicendũ
ꝙ non eſt ſimile. Quia ſicut nõ eſt re
perire malum omnino impermixtũ
bono: eſt tamen reperire bonũ om-
nino impermixtum malo: ſic repro
batio angelorũ aliquo modo admit-
tit gaudiũ licet impurũ,ſed perfecta
beatitudo nullũ patitur ſecũ tormen
tum,vel gemitũ. Ex prædictis patet 39
illa duo quæ vltimo quærebantur.ſ.
de voluntate,& præmio angelorũ cu
ſtodientium malos. Volunt.n.malos
quos nouerunt eſſe pręſcitos volun-
tate abſoluta damnari: quantũ autẽ
in ſe eſt,vellent eos ſaluari: & ideo
non cuſtodiunt inuite. Quia quam-
uis ſciant ſe fruſtra laborare ad per-
ducendum eos ad ſalutem: tñ ſciunt
ſe fructuoſe laborare in hoc ꝙ retra-
hunt, ne incurrant maiorẽ damna- 40
tionem. Quadruplex enim cõſueuit
principalis effectus cuſtodiæ angeli-
cæ aſſignari circa animas. Vnus eſt,
vt proficiat anima in bonum gratiæ.
Alius, vt non cadat in malum culpę.
Tertius eſt, ſi cadat ꝙ poſtmodum re
ſurgat. Quartus,ne totiens,vel in tã-
tum malũ cadat,quotiens, vel ad qñ-
tum aduerſarius incitat. Poſſet tñ ali
ter dici: ꝙ non eſt angelis reuelatum,
qui ex eis quos cuſtodiunt ſaluari de
beant,vel damnari: hoc tamen nõ eſt
certum. De pręmio vero dicendũ: ꝙ
ſicut

ſicut duplex eſt finis artificis, vnus in ſe, & alter in alio, ſicut patet in rethore, cuius finis eſt loqui ornate, & hic finis eſt in ſe: & alter alii perſuadere, & ſic eſt finis in alio: ſic etiam duplex eſt præmium angeli accidentale: vnum quo gaudet de bonis operibus quæ fecit: aliud quo gaudet de ſalute eius quem coſtodiuit. Et quemadmodum artifex ſi habet finem primum, & caret ſecundo, nihilominus perfecte dicitur habere methodum, ſi ex contingentibus nihil omiſit: ſic angelus qui fideliter cuſtodiuit eũ q ex ſua culpa damnatur, perfectũ habet præmium, & meritũ, dum de bonis ſuis operibus gloriatur. Gaudiũ autẽ illud quod eſt de multiplicatione bonorũ operum, non eſt præmiũ ſubſtantiale, cum non ſit de ſummo bono, ſed accidentale: nec tamẽ eſt aureola, quia non omne præmium accidentale eſt aureola, ſed illud ſolum quod habet præexcellẽtiam.

POST CONSIDERATIONEM DE angelis habitam agitur de aliarum rerum creatione, & præcipue de operum ſex dierum diſtinctione.

DISTINCTIO XII.

HAEC de angelicæ naturæ cõditione dicta ſufficiant. Nunc ſupereſt de aliarum quoque rerũ creatione, ac præcipue de operum ſex dierum diſtinctione nonnulla in medium proferre. Cum deus in ſapientia ſua angelicos condidit ſpiritus, alia etiam creauit, ſicut oſtendit ſupradicta ſcriptura Gene. quæ dicit, In principio deum creaſſe cęlum, ideſt, angelos, & terram, ſcilicet materiam quatuor elementorũ adhuc confuſam & informem, quę a Græcis dicta eſt chaos, & hęc fuit ante omnem diem. Deinde elementa diſtinxit deus, & ſpecies ꝓprias atque diſtinctas ſingulis rebus ſecundũ genus ſuum dedit: quę non ſimul, vt quibuſdam ſanctorum patrum placuit, ſed per interualla temporum ac ſex volumina dierum, vt aliis viſum eſt, formauit.

De corporalis creaturæ cõditione quãtũ ad: principiũ materiale, & hæc ꝓductio diciẽ creatio. Gen. 1 Auguſt. Hie. Gre. & Beda.

Quod ſancti tractatores videntur ſuper hoc quaſi aduerſa tradidiſſe, alijs dicentibus omnia ſimul facta in materia & forma, alijs per interualla temporum.

QVIDAM nanque ſanctorum patrum, qui verba dei atque arcana excellenter ſcrutati ſunt, ſuper hoc quaſi aduerſa ſcripſiſſe videntur. Alij quidem tradiderunt omnia ſimul in materia & forma fuiſſe creata: quod Aug. ſenſiſſe videtur. Alij vero hoc magis probauerunt ac aſſerucrunt, vt prima materia rudis atq; informis, quatuor elementorum commixtionem atque confuſionẽ tenens, creata ſit: poſtmodum vero per interualla ſex dierum ex illa materia rerum corporalium genera ſint formata ſecundũ ſpecies proprias. Quam ſententiam Grego. Hieron. & Beda alijque plures commendant ac præferunt. Quę etiam ſcripturæ Geneſeos (vnde prima huius rei ad nos manauit cognitio) magis cõgruere videtur.

Sup Gen. li. 1. ca. 15 Hieron. in qõnib⁹ in Gen. Tomo. 3

Gre. li. 32 mor. c. 10

Quomodo per interualla temporis res corporales conditę ſint.

SECVNDVM hanc itaque traditionem, ordinem, atque

modum

modum creationis formationiſque rerum inſpiciamus. Sicut ſupra memoratum eſt. In principio creauit deus cælum, id eſt, angelicam naturam, ſed adhuc informem, vt quibuſdã placet. Et terram, ideſt, illam cõfuſam materiam quatuor elementorum, quam nomine terrę, vt Aug. ait contra Manicheos, ideo appellauit Moyſes, quia terra inter omnia elementa minus eſt ſpecioſa: & illa inanis erat, & incompoſita propter omnium elemẽtorũ cõmixtionẽ. Eandem etiam vocat abyſſum dicẽs, Et tenebræ erant ſuper faciẽ abyſſi, &c. quia confuſa erat & commixta, ſpecie diſtincta carens. Eadem etiam materia informis dicta eſt aqua, ſuper quam ferebatur ſpiritus domini, ſicut ſuperfertur fabricandis rebus voluntas artificis: quia ſubiacebat bonæ voluntati creatoris, quod formandũ perficiendumque inchoauerat: qui ſicut dominus & conditor præerat fluitanti & confuſæ materiæ, vt diſtingueret per ſpecies varias quando vellet, & ſicut vellet. Hęc ergo ideo dicta eſt aqua: quia omnia quę in terra naſcũtur ſiue animalia, ſiue arbores, vel herbæ & ſimilia, ab humore incipiunt formari atque nutriri. His omnibus vocabulis vocata eſt illa informis materia, vt res ignota notis vocabulis inſinuaretur imperitioribus, & non uno tantum: nã ſi vno tantum ſignificaretur vocabulo, hoc eſſe putaretur quod cõſueuerant homines in illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus ſignificata eſt materia illa confuſa & informis, quæ nulla ſpecie cerni ac tractari poterat, ideſt nominibus viſibilium rerũ, quę inde futurę erant propter infirmitatem paruulorum, qui minus idonei ſunt inuiſibilia comprehendere: & tunc erant tenebræ, ideſt, lucis abſentia. Non enim tenebræ aliquid ſunt, ſed ipſa lucis abſentia: ſicut ſilentium non aliqua res eſt, ſed vbi ſonus non eſt, ſilentium dicitur. Et nuditas non aliqua res eſt, ſed in corpore vbi tegumentum non eſt, nuditas dicitur ſicut & inanitas non eſt aliquid: ſed inanis dicitur locus eſſe vbi non eſt corpus, & inanitas eſt abſentia corporis.

Diſt. 2. li. — Li. de Ge. cõtra Manic. 1. c. 7. In tom. 1. — Quare illa confuſa materies vocetˆ terra, & abyſſus aqua. — Ibidem. — Cap. 5. Ibidem. 4. & in to. 6. lib. contra epiſtolam Manichęi Cap. 3.

Quo ſenſu tenebræ dicantur non eſſe aliquid, & quo dicantur eſſe aliquid.

Dani. 3º Attende quia hic Auguſtinus tenebras dicit non eſſe aliquid, cũ alibi tenebrę inter creaturas ponantur quæ benedicunt Dominũ. Vnde dicitur, Benedicite lux & tenebrę Domino. Ideoque ſciendum eſt tenebras diuerſis modis accipi, ſcilicet vel pro lucis abſentia, qualiter ſupra accepit Auguſtinus: iuxta quam acceptionẽ nõ ſunt aliquid: vt pro aere obſcurato, ſiue aeris obſcura qualitate, & ſecundum hoc aliquæ res creatę ſunt. Ideo ergo dicit tenebras tũc fuiſſe ſuper faciem abyſſi, quia nondum erat lux: quæ ſi eſſet, & ſupereſſet, & ſuperfunderetur: ſed nondum lucis gratia opus ſuum deus venuſtauerat, quæ poſtea in primo die formata eſt.

Duo hic conſideranda ſunt: quare illa materia confuſa ſit dicta informis, & vbi ad eſſe prodijt, quantumq; in altitudine aſcenderit.

DE qua re priuſquam tractemus, duo nobis diſcutienda occurrunt. Primum, quare illa materia cōfuſa informis dicatur: an quia omni forma caruerit, an propter aliud. Secūdo, vbi ad ſe prodierit, & quantum in altum aſcenderit. Ad illud ergo quod primo poſitū eſt, breuiter reſpondentes, dicimus illam primam materiam non ideo dictam fore informem, quòd nullam omnino formam habuerit: quia non aliquid corporeum tale exiſtere poteſt, quod nullam habeat formam: ſed ideo non abſurde informem appellari poſſe dicimus, quia in confuſione, & permixtione quadam ſubſiſtens, nondum pulchram, apertamque, & diſtinctam receperat formam qualem modo cernimus. Facta eſt ergo illa materia in forma confuſionis ante formam diſpoſitionis. In forma confuſionis prius omnia corporalia materialiter ſimul, & ſemel ſunt creata: poſtmodum in forma diſpoſitionis ſex diebus ſunt ordinata. Ecce abſolutum eſt quod primo in diſcuſſione propoſitum fuit, ſcilicet quare illa materia dicatur informis. Ad primū breuiter reſpondet. Aug. lib. 1 de Gene. cap. 15.

Hic ad id quod ſecundo quærebatur, reſpondet.

NVNC ſupereſt quod ſecundo proponebatur explicare, vbi ſcilicet illa materia ſubſtiterit, & quantum in altitudine porrigebatur. Ad quod (nihil temere aſſerētes) dicimus, quòd illa prima rerum omnium moles quando creata eſt, ibidem ad eſſe videtur prodiiſſe, vbi nunc formata ſubſiſtit. Eratque terreum hoc elementum in vno loco, eodemque medio ſubſiſtens, cæteris tribus in vna confuſione permixtis: eiſdemque circunquaque in modo cuiuſdam nebulæ * oppreſſis ita obuolutum erat, vt apparere nō poſſet quod fuit. Illa vero tria in vna permixtione confuſa circunquaque ſuſpenſa, eouſque in altum porrigebantur quouſque nunc ſummitas corporeæ naturæ pertingit. Et ſicut quibuſdam videtur, vltra locum firmamenti extendebatur illa moles, quæ in inferiori parte ſpiſsior, atque groſſior erat: in ſuperiori vero, rarior, ac leuior, atq; ſubtilior exiſtebat: de qua rariori ſubſtantia putant quidam fuiſſe aquas, quæ ſuper firmamentum eſſe dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio, priuſquam reciperet formam, vel diſpoſitionem. * oppāſis Beda circa illud Gene. 1. Et tenebræ erant ſuper, &c.

Oſtenſo qualis fuit mundi facies in ipſo primordio, incipit proſequi operum ſex dierum diſtinctionem.

NVNC ſupereſt, vt diſpoſitionem illam qualiter perfecta ſit, ordine proſequamur. Sex diebus, ſicut docet ſcriptura Geneſis, diſtinxit Deus, & in formas redegit proprias cuncta quæ ſimul materialiter fecerat. Perfecitque opus ſuum in die ſexto: & ſic deinde die ſeptimo requieuit ab omni opere ſuo, ideſt, ceſſauit nouā crea-

turam facere. Sex enim diebus ſex rerum genera diſtinxit, nihilq́; poſtea fecit quod in aliquo illorum non contineatur: operatus eſt tamen poſtea, ſicut veritas in Euangelio, ait, Pater meus operatur vſque nunc, & ego operor illud. Ioan. 5.

De quatuor modis diuinæ operationis.

QVATVOR enim modis, vt ait Alcuinus ſuper Geneſim, operatur deus. Primo, in verbo omnia diſponendo. Secundo, in materia informi quatuor elementorum, de nihilo eam creando: vnde, Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. Omnia, ſcilicet elementa, vel omnia corpora materialiter ſimul creauit. Tertio, per opera ſex dierum varias diſtinxit creaturas. Quarto, ex primordialibus ſeminibus non incognitę oriuntur naturę, ſed notæ ſed ſæpius reformantur, ne pereant. Eccle. 18.

De corporalis creaturę productione quantum ad principium materiale, & hæc productio dicitur creatio.

DISTINCTIO XII.

Hæc de angelicę naturæ conditione, &c.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de conditione naturę ſpũalis: in hac ſecunda parte agit de conditione corporalis. Et quoniam creaturę corporalis duo ſunt principia, videlicet materiale, & formale: ideo pars iſta habet duas. In prima agit de productione corporalis creaturæ quantum ad principium materiale: & hæc productio dicitur creatio. In ſecũda agit de productione ipſius quantum ad principiũ formale: & hęc productio dr̃ diſtinctio, infra diſtin. 13. Prima autem diſtinctionis operatio fuit, &c. Prima pars continet p̃ſentem diſt. in qua intẽdit agere de materię rerũ corporaliũ ꝓductione. Et qm̃ circa ꝓductionem materię corporalis duę fuerunt ſolẽnes opiniones: ideo pars illa duas habet. In prima vnã ex illis eligit. In ſecunda iuxta illã opinionẽ de materia illa tractat, & inquirit, ibi. De qua re priuſquã tractemus, &c. Prima pars habet quatuor particulas. In prima dicta dicendis continuat. In ſecunda diuerſas ſcõrum opiniones circa ꝓductionẽ materię corporalium explicat, ibi. Quidã nãque ſcõrum, &c. in tertia alterã ex illis opinionẽ eligit, & explanat, ibi. Scd̃m hanc itaq; traditionem, &c. In quarta, & vltima quoddam dubium determinat, ibi. Attende, quia hic dicit Aug. &c. Similiter ſecunda pars principalis, in qua de ipſa materia ẽm opinionẽ pl⁹ electã inquirit, quatuor habet ptes. In prima determinat qualiter fuerit informis, & cõfuſa. In ſcd̃a determinat vbi fuerit locata, ibi. Nunc ſupeſt qd̃ ſecundo proponebaẽ. In tertia vero anticipando determinat quib⁹ diebus, vel in quot fuerit diſtincta, ibi. Nunc ſupereſt vt diſtinctionem, &c. Quarto uero, & vltimo auctoritate Alcuini confirmat, ibi. Quatuor.n. modis, vt dicit Alcuinus. Diuiſio.

Illa confuſam materiã quatuor elementorũ quã noĩe terræ, vt Auguſt. ait cõtra Manichæos: ideo appellauit &c.

Dub. 1. Contra hoc vr̃ eſſe qd̃ dicit Hugo, Per terrã hoc elementũ terrę ſignari puto cũ dr̃. In principio creauit deus cœlũ, & terra; ergo non vr̃ ſignare illã materiã informem in ſua generalitate. Itẽ. Si per terram ſignaẽ materia informis, cũ in illa conueniat cœlũ, & terrã, vr̃ ꝙ non bñ diſtinguanẽ illa duo. Iuxta hoc eſt quęſtio pp qd iſtis trib⁹ noĩbus illa iſformis materia appellaẽ. ſ. noĩe terrę, abyſſi, & aquę,

cum

cum non magis eſſet ibi de rōnē terræ, & aquæ q̄ ignis, vel aeris. Reſp.
Reſpon. 1 Dicendū, ꝙ & ſi multæ ſint expoſitiones huius verbi, in principio creauit deus cœlū, & terram: quatuor tñ ſunt principales, & ſm has differenter exponit nomen terræ. Vna expoſitio, ꝙ cœlū, & terrā vnam & eãdem materiā noiant. ſ. materiā informem oīum corporaliū, prout tñ de ipſa debebant fieri duorū corporum gña. ſ. cœleſtia, & elementaria: vt ſit ſenſus. In principio creauit deus cœlū, & terrā. i. materiā ex qua debebat fieri cœlum, & oīa elemēta: & iſta expoſitio confirmat per ſubſeq̄ntē literam. Subſequenter enim exprimitur qualiter factū eſt cœlum, & qualiter facta eſt terra. Alia vero expoſitio eſt ab hac expoſitione valde longinqua: q̄a noīe cœli vult intelligere naturā ſpiritualem: noīe terræ naturā corporalē: vt ſit ſenſus. In principio creauit deꝰ cœlū, & terrā. i. angelicā naturā, & materiam primā: & hæc expoſitio confirmat per literam ſequentem: q̄a in ſcd̃o die productio cœli corporei exprimitur: ergo in principio tp̄is, ſi q̄a fuit ꝓductio cœli, non fuit cœli corporalis: ſed ſpūalis. Tertia expoſitio quaſi media inter has duas eſt expoſitio Hugonis, qui dicit ꝑ terram intelligi terrenum elementum, & ꝑ cœlum tria alia elementa, quæ ſimiliter ſuper terrā circūquaque in modum nebulæ erãt expanſa, & in vna confuſione permixta, ſiue potius in vna permixtione confuſa circūquaque ſuſpenſa, quæ eouſque in altum protendebat, quouſque nunc ſummitas corporeæ naturæ pertingit: & illud videtur ſimiliter per literam ſequentem confirmari. Quarta expoſitio, quę cōmunior eſt ſm expoſitores planior eſt: quòd per cœlum intelligatur cœlum empyreū, quod eſt angelorum habitaculum, in quo angeli ſunt creati: per terram vero materiā oīum corporum intra ipſum cōtentorum, ſiue cœleſtium, ſiue terreſtriū. Hæc expoſitio ſequenti literæ cōcordat, quæ exprimit de illa materia facta eſſe corpora cœleſtia, & elemētaria. Et ſi tu quæras, quare illa duo diſtinguit, plana eſt reſponſio: quia cœlum empyreū completū erat immutabile, & habebat menſurari æuiternitate cum ſuis contentis: materia vero illa incompleta erat, & ſubiecta mutabilitati, tam ipſa, q̄ ea quæ ex ipſa futura erant: & ideo debebat menſurari tempore. Et per hoc patet, ꝙ ſcriptura diſtinxit illa duo valde rōnabiliter, & eleganter, cum ī primaria cōditione diuerſas haberent menſuras, ſm quas adinuicem differrent, ſiue eorum differentiæ innoteſcerent, & per hoc patent duo obiecta prima.

2 A D illud quod quæritur: quare his tribus noībus appellata eſt. Dicendū quòd & ſi ad hoc ſatis ſufficienter reſpondeat Magiſter in litera, poteſt tñ dici, ꝙ inſinuat ipſa materia informis iſtis tribus noībus ſub triplici conditione ſe habere in cōparatione ad formā. Ipſa. n. materia dat formę fixionem: & propter hoc appellatur nomine terræ, quæ inter cætera elementa plus habet de ſtabilitate. Ipſa etiam materia a forma recipit ſpecioſitatē, & cōpletionē, & ꝑ ſe eſt quaſi tenebra: & ideo aſſignatur noīe abyſſi tenebroſæ. Ipſa quoq; materia ad formā habet aptitudinem, & inclinationem; & ita quandam fluxionem, quæ ſignatur nomine aquę.

Non. n. tenebræ aliquid ſunt.

Dub. 3 Contra. Si tenebra nihil eſt: ergo non eſt alicubi: ergo non vꝛ, ꝙ eſſent ſuper faciem abyſſi. Item. Tenebra nihil dicit niſi negationem pręſentię lucis corporalis: cum ergo ab æterno eſſet verum dicere, quòd lux corporalis nō erat ab æterno, eſſet verū dicere, ꝙ eſſet tenebra: quod falſum eſt. Item. Si tenebra nihil eſt, & quod nihil eſt nō poteſt ab alio diuidi: ergo non potuit tenebra diuidi a luce, cuius contrarium habetur in litera Gene. Item. Si tenebra nihil eſt, & quòd nihil eſt non benedicit dominum: ergo tenebræ non benedicunt domino. Reſpon. Dicendum, quòd tenebræ ſemper accipiuntur priuatiue: & quoniam priuatio relinquit conſtantiam alicuius ſubiecti, tenebra ſemper aliquid præ- Reſpon.

præſupponit in obliquo: nunquam enim eſt tenebra, niſi ſit aliquid qđ tenebretur. Vnde quia tenebra non dicit tantum non exiſtentiam lucis: ſed etiam cum hoc addit aptitudinē corporis illuminabilis, quia ergo tenebra priuationem dicit, ideo dicitē eſſe facta: quia vero aliquid ponit in obliquo: ideo non eſt æterna. Si ergo alicubi dicatur, quòd tenebra nihil eſt, hoc dicitur quantum ad illud qđ dicit tenebram in recto: ſicut dicitur cæcitas nihil eſt. Si vero dicatur, quòd tenebræ aliquid ſunt, vel quòd diuiſæ ſunt, vel quod benedicunt dominum: hoc dicitur ratione eius circa quod ſunt: & ſic patent obiecta. Sed adhuc poſſet obiici, ꝙ habitꝰ naturaliter præcedit priuationem: ergo ſi tenebra dicit priuationē luminis, prius fuit lux, quàm eſſent tenebræ. Præterea. Nox eſt differentia temporis: ergo non eſt priuatio pura: ſed ſcriptura dicit, ꝙ tenebras appellauit

4 noctē: ergo vr̃ ꝙ falsũ dicat, cũ dicit ꝙ tenebrę non aliquid ſunt. Et propterea oportet diſtinguere, ꝙ tenebra dupliciter poteſt importare priuationē. Vno modo, quia ſimpliciter dicit lucis abſentiam, & hoc modo non ſequitur lucem: & ſic nihil eſt formaliter loquendo. Sic ẽt intelligit ſcriptura, ꝙ tenebrę erant ſuper faciem abyſſi, & ſic intelligit. Aug. cum dicit tenebrę nõ aliquid ſunt. Alio modo tenebra dicit priuationem lucis in vna parte cum poſitione illuminationis in alia: & hoc modo tenebra appellatur vmbra, quæ reſultat ex obiecto corporis opaci, & ſic tenebra & ſi aliquo modo ſit priuatio, non tamen priuatio pura: & per hunc modum accipiendo, a luce dicitur eſſe diuiſa, & ſignatur nomine noctis, & inuitatur ad laudem creatoris, & cõſequitur habitũ lucis.

Deus operatur primo in verbo omnia diſponendo.

Dub. 3. Contra. Omni operationi reſpondet aliquis effectus: ergo ſi deus operatur omnia diſponendo in verbo, cum operatio iſta fuit ab ęterno, videtur, quòd multa produxit ab ęterno. Item. In ſapiente operatore diſpoſitio pręcedit operationem: ergo cum deus ſit ſapiens in omnibus operibus ſuis, videtur quòd nulla eius operatio debeat dici diſpoſitio. Reſp. Dicendum, quòd Alcuinus indiget hic pio expoſitore. Multum enim loquitur improprie dum ipſam ęternã diſpoſitionem vocat operationem: ipſe enim extendit nomen operationis ad omnem productionem. Sed quoniam pater generando, & producendo verbum omnia in ipſo diſpoſuit: ideo largo modo, ſed improprie ipſum ab ęterno diſponendo in filio operari dixit. Reſpon.

Arti. 2. AD intelligentiam huius partis ſecundum duo, quę Magiſter determinat de informi materia corporalium: circa duo hic incidit dubitatio. Primo circa materię informitatem. Secundo vero circa eius quantitatem. Circa primum quæruntur tria. Primo quęritur, vtrum materia corporalium creata ſit in omnimoda poſſibilitate. Secundo, vtrum creata ſit in perfecta actualitate. Tertio, vtrum creata ſit ſub aliqua formarum diuerſitate.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Materia prima in inſtanti ſuæ creationis non fuit creata ſine omni forma, quia omni forma ſpoliata, eſt ens in anima, & nõ poteſt exiſtere.

Fundamenta. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur, quòd materia creata ſit in omnimoda poſſibilitate, ita quòd nullam habuerit formam. Primo per Auguſtinum in libro de ſymbolo, qui ait ſic. Primo omnium formarum capacitas data eſt, vt ordinatiſſimo dei munere cętera formarentur, quę formata ſunt: ergo videtur, quòd in materia ſecundum ꝙ primo condita fuit, fuerit ſolum formarum capacitas, & nulla forma. Item. Auguſtinus in 12. lib. confeſſ. Nonne tu domine docuiſti me ? quia

quia priuſquam iſtam informem materiam formares,atque diſtingueres, non erat aliquid, non color, non figurã,non corpus,non ſpiritus:tamẽ non omnino nihil erat informitas ſine vlla ſpecie?Et poſt.illud totum ꝓpe nihil erat:qm̃ adhuc omnino informe erat:iam tamen erat quod formari poterat. Ex his duobus verbis expreſſe colligitur,ꝙ materia corporum ſub omnimoda informitate, & poſſibilitate producta fuerit. Item. Quòd illud ſit poſſibile videtur. Poſſibile eſt prius eſſe ſine poſteriori:ſed materia prior eſt omni forma: ergo poſſibile fuit eam fieri abſque omni forma. Item. Ad rerum conditionẽ concurrit duplex potentia.ſ.potentia actiua,& potentia paſſiua, vel potentia agentis, & potentia materiæ: ſed poſſibile eſt potentiam agentis ꝑcedere effectũ & natura, & duratione: ergo poſſibile eſt, ꝙ poſſibilitas, vel capacitas materiæ natura, & duratione præexiſtat omni formæ. Itẽ. Quòd illud ſit congruũ videtur ſic. Si aliquid vnum reperitur in vniuerſo quod conſtitutum eſt ex pluribus naturis,& alteram illarum eſt per ſe inuenire: ſimiliter contingit per ſe inuenire & reliquam ad hoc, ꝙ vniuerſitas ſit completa.Sed res mundanæ per materiam componuntur, & formam:& eſt inuenire puram formam,in qua nihil eſt de poſſibilitate materiæ,vtpote deũ: ergo erit reperire purã materiã, in qua nihil erit de actualitate formæ: ſed hoc non fuit niſi in mundi exordio:ergo videtur, quòd materia producta ſit ſine omni forma. Item. Deus eſt agens ordinatiſſimũ: ergo ab extremo in extremum peruenit per medium: ſed medium inter omnino non ens, & ens in actu eſt ens omnino in potentia: ergo videtur, quòd deus in productione rerum prius de non ente fecit ens in potentia,quàm produxerit aliquam formam. Ad oppoſitum. Hugo in libro de ſacramentis.Credo illam primam materiam non ideo dictam informem fore, quia nullam omnino formam habuerit,quia nunquam aliquid tale corporeum exiſtere poteſt, & hoc ideo Magiſter dicit in litera. Item. Boetius. Omne eſſe eſt a forma: ſed omne quod creatur ſtatim poſt creationem eſt: ergo vel eſt forma,vel habet formã. Si igitur materia prima creata fuit:vel fuit forma,vel habuit formã in ſuæ eductionis principio:ſed nõ fuit forma, ergo &c.Item.Philoſ. Impoſſibile eſt materiam ſeparari ab omni forma: ſed ſi materia tempore præexiſteret omni formæ poſſet ab ea ſeparari: ergo nõ fuit creata in carentia omnis formæ. Item. Vnitas, bonitas, veritas,ſiue modus,ſpecies, & ordo ſunt in rebus ex parte principii formalis: ſed impoſſibile eſt aliquid eſſe,vel ꝓduci, in quo non ſit veſtigium creatoris:ergo impoſſibile eſt, quòd aliquid educatur carens omni forma. Item.Si materia illa careret omni forma, ergo & omni accidente: ergo nõ haberet extendi, nec locari, nec eſſe in motu,nec in quiete: ſed nihil tale in rerum natura poteſt exiſtere:ergo materia non potuit in ſui conditione omni forma carere. Item.Materia hoc ipſum quod eſt dicitur eſſe ad formam: ergo eſſentialem habet dependentiam a forma: ſi ergo impoſſibile eſt aliquid ſeparari ab eo quod eſſentialiter ſibi inhæret, impoſſibile eſt materiam prter omnem formam exiſtere.

Hoc argumentũ magnifacit Scot. q. 2. huiꝰ diſt.

Ad opp.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum,ꝙ dupliciter eſt loqui de materia. Aut ſm ꝙ exiſtit in natura, aut ſm ꝙ cõſideratur ab anima. Si ſm ꝙ conſideratur ab anima: ſic poteſt conſiderari informis ſiue per priuationem formæ diſtinctæ, ſiue per priuationem etiam oĩs formæ,& ſic docet Aug. 12.cõfeſ. eſſentiam materiæ intelligere. Nam materia ſm ſui eſſentiã eſt informis per poſſibilitatem omnimodam: & dum ſic conſideratur, formarum ipſa capacitas, ſiue poſſibilitas eſt ſibi pro forma. Eſt iterum loqui de materia ſecundum quòd habet eſſe in natura, & ſic nunquam eſt præter locum,& tempus,ſiue præter quietem, & motum:& hoc modo non ſolummodo non congruit, imo etiam impoſſibile

Cõtra hic opi.inſurgit Scot. hic ponẽs materiam

hic actum entitatiuũ ſiue exiſtẽtiæ, & ĩ 2. q. tenet, quod põt exiſtere ſine quacũque forma.

poſſibile eſt materiam informem exi
ſtere per priuationem omnis formæ.
Et hoc eſt quod dixit Magiſter, & Hu
go de ſancto Victore: & oẽs in hoc
tractatores conſenſerunt, ꝙ illa ma-
teria, quæ primo ꝓducta eſt per crea
tionem, non fuit in omnimoda poſ-
ſibilitate, ſiue in carentia omnis for-
mæ: vnde concedendæ ſunt rationes
ad hanc partem inductæ.

6 AD illud quod obiicitur, quòd pri-
mo facta eſt omnium capacitas, & ſi-
militer de eo quũ dr̃ in 12. confeſ. Di
cendum, quòd Aug. loquitur de prio
ritate naturæ, non de prioritate dura
tionis. Secundum enim ordinẽ natu
ræ prius eſt materia omnimode in
potentia, quàm ſit ſub aliqua forma,
& ita omnimode informis, q̃ aliquo
modo formata: quia formationem ha
bet aliunde, ſed informitatem, & poſ
ſibilitatem habet ex propria natura:
non tamen poteſt eſſe prior duratio-
ne. Nunquam enim informitas eſt ni
ſi per aliquam formam: nec poſſibili
7 tas niſi per aliquem actum. AD illud
quod obiicitur, quòd prius poteſt eſ-
ſe ſine poſteriori. Dicendum, ꝙ illud
non habet veritatem quando prius a
poſteriori dependet, vel quando ad
ipſum neceſſariam habet orinatio-
nem, vel etiam quando illud quod
eſt prius in vna conſideratione, po-
ſterius eſt in altera: omnibus his de
caſibus fallit prædicta ratio in propo-
ſito. Materia enim a forma depẽdet,
& ad ipſam habet neceſſariam ordi-
nationem, & quamuis ſit prior pro-
ductione, ſiue generatione, poſterior
8 eſt tamen in completione. AD illud
quod obiicitur de potentia agentis,
& materiæ. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile,
9 quia potentia agẽtis nõ ſic depẽdet,
& cõpletur per effectũ, ſicut potẽtia
materiæ depẽdet, & cõpletur ꝑ actũ.
AD illud qđ obiicitur, ꝙ eſt reperire
formam per ſe, ergo & materiam. Di
cendum, ꝙ propoſitio illa non habet
neceſſitatem, ſed ſolum congruitatẽ.
Peccatum eſt etiam in aſſumptione:
quia forma illa quę cum materia fa-
cit compoſitum, nunquam ſine mate
ria reperitur. Cum. n. dicitur deus eſt
pure forma; ęquiuocatur nomẽ for-
mæ, quia non dicitur ibi forma ꝓut
eſt perfectio materiæ: ſed forma no-
minat ibi eſſentiam, quæ habet eſſe
in omnimoda actualitate, & comple-
tione, & nullo modo poteſt perueni-
re ad alterius compoſitionem. AD il 10
lud quod obiicitur de ordine in pro
ducendo. Dicendum, quòd ad hoc, ꝙ
ſeruetur ordo in productione, non
oportet, ꝙ quæcumque habent ordi-
nem naturę habeant ordinem dura-
tionis ſucceſsiuę, contra hoc enim
innumerabiles ſunt inſtantię: & ideo
quamuis ens in potentia ſimpliciter
inter non ens, & ens actu ſit medium:
non oportet tamen, quòd duratione
ſequatur vnum, & præcedat alterũ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deum materiam primam non perfecte ſtatim formatã creaſ-ſe ſacrę ſcripturæ teſtimonijs ꝓbabilius eſt, licet oppoſitũ hu nę rõni magis conſonũ videat̃.

Fundamenta.

VTRVM materia illa ꝓ
ducta ſit in perfecta a-
ctualitate. Et quòd ſic
videtur primo per tex.
Gen. 2. Iſtæ ſunt genera
tiones cœli, & terræ in die qua crea-
uit deus cœlum, & terram, & omne
virgultum agri, &c. ergo in eodẽ die
producta ſunt, quę prius dixit ꝑ ſex
dierũ numerũ fuiſſe diſtincta. Item.
Eccle. 18. Qui viuit in æternũ creauit
oĩa ſimul. Si oĩa ſimul ſunt creata: er
go corporalia, & ſpũalia, & oĩs corpo
raliũ dña. Item. Iob. 40. Ecce Behe-
moth quem feci tecũ. Sed Behemoth
eſt angelus primo factus, & homo
vltimo die factus: ergo omnia ſimul
facta ſunt. His auctoritatibus arguit
Auguſtinus pro ſua opinione in hac
parte. Item hoc ipſum oſtẽditur ra-
tione. Ab agente perfectæ potentiæ
debet exire effectus ſecundum quòd
magis eſt manifeſtatiuus ſummæ po-
tentiæ: ſed maioris potentiæ eſt poſſe
ſimul omnia producere, quàm ſuc-
ceſsiue; ergo magis eſt declarati-
ua diuinę potentię productio mate-
riæ cum

riȩ cum perfecta actualitate formæ ſimul & ſemel ſibi collatȩ, quã poſt modum ex illa ſucceſſiue eductæ: ſi ergo deus operatur ſm̃ quod eius potentiam magis decet, vr̃ &c. Item. Perfecte ſapientis eſt ordinate operari: ergo ſi confuſio repugnat ordinationi, vr̃ quod deus nihil produxerit cũ cõfuſione, cum ſit perfecte ſapiens: produxit igitur ſub ordine: ſed ordo præſupponit diſtinctionẽ: ergo &c. Itẽ. Perfectio effectus atteſtatur perfectæ bonitati in efficiente: ſi ergo deus eſt bonitatis pfectiſſimȩ, vr̃ quod ſtatim cum produxit materiã, debuit ipſam formis plene perficere, cũ ipſe hoc poſſet, & materiam etiam exigeret. Si tu dicas, quod hoc non concludit quod ſtatim debuit perficere: ſed quod ex rationabili cauſa & potuit, & debuit differre, Obijcitur contra hoc, quia natura, & ars operatur quam citiꝰ poteſt: & de excellentia virtutis, & bonitatis eſt quod effectũ ſuum compleat velociter. Si ergo tam natura, quã ars eſt imitatrix diuinæ artis, & virtutis, vr̃ quod deus cum ſtatim cõplere potuerit, ꝙ nulla temporis mora vel durationis diſtulerit. Sed cõtra. Primo per text. Geñ. arguitur vbi dr̃ qđ per ſex dierum ſpatium compleuit dominus opus quod inchoauerat: ergo videtur quod nõ ſubito materia ſit in perfecta actualitate producta ſecundum ſacrȩ ſcripturæ ſententiã. Si igitur maior eſt huius ſcripturæ auctoritas, quã omnis humani ingenij perſpicacitas (vt dicit Aug.) magis ſtandum eſt huic ſententiæ, quam omni perſuaſioni humanæ. Si tu dicas qđ rudibꝰ loquebatur legiſlator, nec potuit ſimul dicere, quod ſimul potuit deus facere. neutra iſtarum reſponſionum vr̃ ſufficiens, quia propter ruditatem auditoris non debet ei dare aliquis occaſionem deceptiõis. Moyſes aũt bene nouerat quod ipſi verba eiꝰ ad literam intelligerent: ergo ſciẽter docebat eos id, vnde poſſent decipi, & errare. Item. Quamuis ſimul non potuit omnia dicere, & opera illa exprimere, tamen potuit exprimere ſimul omnia facta eſſe. Item. Chryſ. ſuper Ioh. homi. xxij. quod ſimul extitit per ſubſtantiam materiæ, nõ ſimul apparuit per ſpeciem formæ: ergo nõ videtur ꝙ ſimul producta ſit ſub formis. AD hoc ſunt auctoritates cõmuniter ſanctorum, & doctorum, vt Ambr. Hier. Greg. Baſil. Dion. & Damaſc. & aliorum plurium tam Græcorum, quam Latinorum. Item. Per rõnem videtur hoc ipſum. Quãuis deus poſſet ſtatim hominem in beatitudine collocare, & vniuerſum in ea perfectione in qua erit poſt iudiciũ facere, maluit tñ ordinem ſeruare nõ ſolum in mundi exiſtentia, ſed etiam in decurſu. quia efficacius ſic manifeſtatur eius ſapientia: ergo ſimiliter videtur quod in primario rerum exitu non tantummodo ſeruauerit ordinẽ quantum ad ipſum eſſe, ſed etiã quantum ad ipſum producere, ſiue facere: ergo non vr̃ quod omnia ſimul produxerit, ſed ſucceſſiue. Item. Diuina potentia nõ tantum manifeſtatur in productione formæ, ſed etiam tantũ & amplius manifeſtatur in eductione materiȩ, materia aũt ſecundum maiorem ſui capacitatem magis declarat efficientis poteſtatem. Sed tanto maior eſt capacitas in materia, quanto maior eſt in ea informitas: ſi ergo ad manifeſtationem diuinæ potentiȩ debuit materia produci capax ſecundũ quod erat poſſibile, vr̃ quod deus debuit eam producere in tanta informitate, in quanta materia poſſet aliquo modo ſubſiſtere; ergo non ſub perfecta formarum diſtinctione. Item. Impoſſibile eſt dies materiales ſimul eſſe: ergo impoſſibile eſt hoc intelligere, ꝙ deus ſimul omnia produxerit, & tamen ea produxit per ſex dies. Oportet ergo ſm̃ poſitionem quȩ ponit omnia ſimul eſſe producta, ſenarium illum dierum intelligere ſpiritualiter, & ita lucem ſpiritualẽ, & noctem ſpiritualem. Ergo ſi hæc omnia ſimul producta ſunt, in primo inſtãti diuiſa eſt lux a tenebris, id eſt boni angeli a malis: ergo nõ fuit mora inter creationem, & lapſum, quod ẽ ſupra improbatum, & oſtenſum eſt eſſe contra Aug. Item. Cum ſacra ſcriptura ordinat opera ſex dierum, aut ordinat quantum ad ordinem du-

Ariſtot. 1. Meth.

rationis,aut quãtum ad ordinem naturæ,aut quãtum ad ordinem dignitatis. Si quantum ad ordinem dignitatis: ergo cum homo ſit digniſſima creaturarum, debuit eius productio attribui primę diei. Si quantũ ad ordinem naturæ: ergo productio ſolis, & lunæ fuit ante productionem planetarum,& herbarum. Reſtat igitur hoc eſſe dictum quantum ad ordinẽ temporis,ſiue durationis.

11 RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum eſt,ꝙ circa hanc quæſtionem diuerſæ ſunt ſanctorum opiniones. Quidã em ſancti in hac quæſtione magis ſecuti ſunt viã theologicam trahentes rationem ad ea q̃ ſunt fidei. Quidam vero, inter quos præcipuus fuit Auguſt. magis ſecuti ſunt viam philoſophicã,quæ illa ponit quæ videntur magis rõni conſona,vnde & intellectum ſcripturę trahit ad rationis confirmationem, & atteſtationem.Vnde cum videatur rationabilius a ſumma potentia omnia produci ſimul,& mora temporis interiacentis nullius videatur eſſe vtilitatis vel neceſſitatis,poſuit omnia ſimul eſſe producta: ſuam poſitionẽ confirmans ꝑ auctoritates ſacrę ſcripturæ, & exponens illud quod videtᷣ ſibi contradicere, videlicet de dierũ diſtinctione,oſtendens ꝙ illi dies nõ fuerunt dies materiales,ſed poti⁹ ſpirituales,qui omnes ſimul potuerũt eſſe,& hæc poſitio multum fuit rationabilis,& valde ſubtilis.Verũtamen quia ad hanc poſitionem videtur intellect⁹ ſcripturæ diſtrahi,& ſecurius eſt,& magis meritoriũ intellectũ noſtrum,& rationem omnino ſcripturę ſupponere, quã ipſam aliquo modo diſtrahere: ideo communiter aliqui doctores,& qui præceſſerunt Aug.& qui ſecuti ſunt ſic intellexerunt,& poſuerunt ſicut textus in littera ſacræ

12 ſcripturę.Geñ. ſonare vr̃. Vnde poſuerunt omnia materialia,& corporalia ſimul eſſe creata in materia, ſed ꝑ ſenarium dierum eſſe diſtincta in forma.Hanc poſitionem, & ſi minus videatur rationabilis quam alia,nõ tamen eſt irrationabile ſuſtinere. Quã uis enim ratio non percipiat hui⁹ poſitionis congruitatem prout conſide rationi ſuæ innititur,percipit tamen prout ſub lumine fidei captiuatᷣ. Eſt enim hui⁹ ſucceſſiuę formationis,& diſtinctionis rõ quadruplex, videlicet literalis,moralis,allegorica & anagogica. Literalis:in hoc qđ deus nõ tantum intendit facere,quantum poteſt, quantum etiam communicare creaturæ quãtum poteſt recipere. Vñ de cum poſſit dare beatitudinẽ abſq; meritis,vult tamen ꝙ mereamur.Sic cũ poſſit ſtatim perficere materiam, maluit tñ ipſam ſub quadã informitate,& imperfectiõe facere, vt ex ſuà imperfectione quaſi materia ad deũ clamaret vt ipſam perficeret, & hoc idem voluit per ſenarium dierum differre,vt in perfectione numeri ſimul oſtenderetur perfectio vniuerſi. Secũdum enim Arithmeticum, ſenarius eſt numerus perfectus, q̃a conſtat ex omnibus ſuis partibus aliquotis, ita ꝙ nõ deficit,nec excreſcit. Partes autem aliquotæ dicũtur quæ ſumptæ aliquotiens reddunt totum.Rõ moralis eſt:vt in hoc erudiatur homo ꝙ ſicut materia corporea per ſeipſam informis exiſtit, tunc aũt formatᷣ cũ diuina bonitas eius informitati tribuit formam:ſic anima formari non põt per ſeipſam,niſi deus gratiã ſuã infundat:cui etiam numer⁹ ſenarius atteſtatur,quia tempus eſt merendi ꝑ vniuerſum tempus vitæ præſentis,vt poſtmodũ detur homini quies: quia non peruenitur ad perfectionem meriti vſque ad conſummationem gratiæ finalis,poſt quam nulla ſequitur veſpera,& ideo dies ſeptimus nõ habet ſibi aſſignatum veſpere in ſcriptura.Allegorica vero rõ eſt,quia (ſicut expreſſe Auguſt.oſtendit)in illa prima mundi conditione quæ eſt diſtincta per ſenariũ, totũ ſpacium decurſus mundi p̃ſtis ſecundũ ſex ætates p̃ſignatur:vt primus dies ætati primæ reſpondeat,ſecundus ſecundæ, & ſic deinceps ſm̃ quod plane adaptat Auguſt.ſuper Geñ ad literam ꝙ hic lõgum eſſet repetere.Ratio aũt anagogica eſt, vt in illa dierum diſtinctione intelligatur perfectio cognitionis in angelica natura beatificata,ſecundũ quod

quod plane oſtendit Aug. ſup Gen̄. ad literā quaſi p totū. Qđ iō vocat ad literā, qa expoſitionē iſtā quā alij reputabant anagogicā, dicit legiſlatorē intendiſſe ad literā: nihil tamen ibi aſſerendo dicit, ſed proteſtatur ipſe modo inquiſitorio ſe ibi procedere. Et ſicut patet ex eiuſintētione ibidem, magis volebat intellectū ex ſcriptura elicere, ex quo ſcriptura nō poſſet a viris philoſophicis derideri, nec propter hoc aliquis naturali philoſophia imbutus a fidei veritate retardari, ſicut ipſe aliquando fuerat retardatus, magis inquam quam intellectum principalem exponere quem ibi habuit legiſlator, & magis intēdit oſtendere quid creatum fuerit, vel tunc potuerit, quam quid factum fuerit. Et in xij. confeſſ. oſtenditur quod vna, & eadem ſcriptura multipliciter pōt intelligi, & in omnibus ſenſibus vere, quorum nullus ſpiritum ſanctum latuit, ex cuiꝰ inſpiratione ſcriptura edita fuit, & in hoc manifeſte oſtēdit ꝙ alijs non contradicit. Hanc igitur poſitionē ſuſtinendo ad obiecta in cōtrarium reſpondendum eſt.

13 AD illud enim quod primo obijcitur de text. Gen̄. Dicendum, quod illud dictum eſt per recapitulationē, & iſte terminus Die, ibi confunditur vt teneatur pro diuerſis diebus, vel tenetur zeumatice vt reddatur alijs ſingulis membris illius recapitulationis. AD illud quod obijcitur de
14 eccleſiaſti. xviij. Qui viuit in æternū &c. Dicendum ꝙ ſcriptura facit vim inter creare, & facere. Nam creationē vocat productionē ex nihilo, factionem vero ipſam diſtinctionē, & hoc bene ſignatur Gen̄. ij. vbi dr̄ qđ ceſſauit ab omni opere ſuo quod creauit vt faceret: omnes igitur ſancti in hoc concordant ꝙ omnia ſunt ſimul ꝓducta in materia, & ideo omnia concedunt ſimul eſſe creata ſed tn̄ non ſimul facta.
15 AD illud quod obijcit de Iob xl. dicendum quod Greg. exponit ꝙ tecū dicit ibi ſimultatē nō temporis, ſed ſimultatem rationis. q. d. ecce Behemoth quem feci tecū, id eſt tibi ſimilem in rōnis capacitate.

16 AD illud quod obijcitur: quod maioris potentiæ eſt declaratiuum producere multa ſimul. Dicendum ꝙ deus potentiam ſuam magis intēdebat manifeſtare in productione de non eſſe in eſſe, quam poſtmodum in formatione, ibi eñ magis manifeſtat ſapientiam, & bonitatem: & vt ſigillatim, & diſtinctim, & appropriatim in productione effectuum manifeſtaretur perfectio potentię, ſapientię, & bonitatis placuit diuino actori præmittere opꝰ creationis, poſtmodū ſubiūgere opꝰ diſtinctionis, poſtremo vero opus ornatꝰ, & decorationis. Et in primo manifeſtatur potentia, in ſecūdo ſapientia, in tertio vero bonitas perfecta, licet omnia in quolibet horum manifeſtari poſſint a deo: & iō ita bn̄ ſunt manifeſtata poſt conſummatum eſſe rerum illa tria, ſicut ſi ī principio ſtatim materia fuiſſet ꝓducta, & diſtincta, & ornata. Et per hoc patēt duo ſequentia quæ procedunt conſimili via, videlicet de bonitatis, & ſapiētię perfectione. Ille enim rōnes nō concludunt niſi ꝙ deus materiam in informitatem non debuit relinquere, quia hoc eſſet cōtra ordinem, & perfectionem: ſed dum fecit informem vt formaret, & imperfectam vt perficeret, oſtendit & perfectionem, & ordinem a ſe materiæ dari. Et ſi tu obijcias ꝙ ad perfectionem omniū horum ſpectat velociter effectū perficere, & ornare, & diſtinguere. Dicendum, ꝙ illud verū eſt vbi agens agit ſm̄ totum ſuum poſſe: vbi vero condeſcendit poſſibilitati, & infirmitati, & vtilitati alienę non habet veritatem: & ſic eſt in propoſito. Sicut. n. deus ſacram ſcripturam nobis tradidit quaſi rudi modo, & inepto, vt quilibet poſſet capere, & intelligere, cū tn̄ in ipſo ſint infiniti theſauri ſapiētiæ, & ſcientiæ: ſic etiā in formatione rerum quantū decebat condeſcendit modo naturę, & etiam eruditioni rationalis creaturæ. Et quia ex illa dilatione erudiebatur homo ſicut priꝰ viſum eſt: ideo placuit diuinę potētię, bonitati, & ſapiētiæ rerum formas ſub dierum ſucceſſione diſtinguere. cum tamen poſſet eis ſubito materiam diſtinguere, & ornare.

QVAE-

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Materia prima in ſua creatione imperfecta quadã forma fuit formata, quæ non omne deſiderium ad formã expleret, ſed eſſet diſpoſitio quædam ad vlteriores recipiendas formas.

Ad opp.

VTRVM materia illa corporalium creata ſit ſub aliqua formarũ diuerſitate. Et quod ſic vr̃ ꝑ textũ. In principio creauit de⁹ cælum, & terrã: ergo vr̃ quod in principio ſuæ cõditionis habuit formã cœleſtẽ, & formã elemẽtarẽ. Si dicas quod cœlum ſtat ibi pro cælo empyreo, & terra ꝓ materia corporaliũ, obiicitur per textũ ſequentẽ. Cõgregentur aquę in locum vnum, & appareat arida: ergo vr̃ quod tertio die terra ſolũmodo manifeſtata fuit, non producta: ergo in ipſo chaos videbantur iam eſſe elementa. Itẽ. Hugo de ſancto Vict. Nomine terrę hoc terre elementum ſignatum puto: ſi ergo erat ibi elementũ terrę, pari rõne & alia elementa. Si tu dicas quod ibi vocat elementũ terræ, nõ quia iam erat, ſed quia futurum erat, Obijcitur ꝑ illud quod ſubditur, eratque terrenum hoc elementum in medio, & in vno loco ſubſidens cęteris in confuſione permixtis: ſi ergo permixtio non eſt eiuſdem ſed diuerſorũ, vr̃ quod ibi iam erant diuerſę formæ elementares. Item. Ratione hoc vr̃. Primę formæ quæ inſunt materiæ ſunt formæ elemẽtares ſicut patet: quia vltra illas non eſt reſolutio niſi ad primam materiã; ergo ſi materia illa aliquam formam habuit corporalẽ, vr̃ quod habuerit formã elemẽtarẽ: ſed formæ elemẽtares ſunt æque primæ, ergo vr̃ quod ſimul habuit oẽs. Itẽ. Conſtans eſt ſcḋm poſitionẽ ſanctorum, quod lux illa faciebat noctẽ, & diẽ, ſed diẽ non poterat facere, niſi eſſet corpus tranſparens, & illuminabile: noctẽ non poterat facere niſi eſſet corpus opacum, quod vmbram proijceret: vr̃ igitur quod in primaria conditione materia in quadã ſui parte fuerit tranſparẽs, in quadam opaca: & ita quod in ſe habuit formas diuerſas. Item. Nihil eſt in genere, quod nõ ſit in aliqua eius ſpecie: ergo ſi illa materia erat quid corporeũ, erat igitur aliquod corp⁹: ergo vel ſimplex, vel mixtum: ſed non erat corpus ſimplex, quia nec cæleſte, nec elemẽtare, ergo permixtum: ergo habebat in ſe diuerſitatem formarum. Itẽ. Materia illa cum eſſet imperfecta habebat aliquem appetitum: aut ergo ad vnam formam, aut ad plures. Si ad vnam: ergo vr̃ quod cum deus cõpleuerit appetitum eius, quod debuerit dare vnã ſolã formam corporalem. Si ad plures: ergo cũ multiformitas appetituum veniat ex multiformitate diſpoſitionũ, & multiformitas diſpoſitionum ex multiformitate formarũ: ergo vr̃ quod illa materia condita fuerit ſub formarum diuerſitate.

Ariſtot. 2. Topicorũ

Sed contra. Gen. j. Terra erat aũt erat inanis & vacua: ſed ſi eſſet in materia formarum diuerſitas, non eſſet inanis, & vacua. Item. Alia tranſlatio. Terra erat inuiſibilis, & incompoſita: ſed ſi eſſet ibi forma celeſtis, & elementaris, eſſet iam ibi materia aliquo modo & viſibilis, & compoſita. Item. Si ibi formæ plures erãt, aut ergo erant permixtę, aut diſtinctæ. Si diſtinctæ: ergo non erat materia illa iformis. Si ꝑmixtę, ergo vr̃, quod haberet formam permixtionis, & ita non erat informis, imo magis formata quam ſi haberet ſolam formã elementarẽ. Item. Miſcibilia præcedunt mixtum: ergo ſi ibi erant formæ permixtæ, per naturam prius ſunt elemẽta, quã illa materia quæ primo eſt condita: ergo vr̃ ordo præpoſterus, qñ deus ex materia illa fecit elementa in ſequentibus diebus. Item. Si permixtæ ibi erant formæ: ergo materia illa magis approximabat mixto perfecta mixtione quam approximet elementũ: ergo magis approximabat ad opus quartæ diei, & ſextæ, quã elementorũ diſtinctio: ergo vr̃ quod non debuit ꝓductio illius materiæ determinari in

Fundamenta.

Ariſtot. 1. de gener.

rerum

rerum primordio. Itē. Si erat ibi formarum diuerſitas: ergo videtur ꝙ eſſet ibi actio, & paſſio, & ita generatio & corruptio, & alteratio, & ita non erat dicenda materia informis, cum in tali ſtatu eſſent operationes quæ competunt formis diſtinctis.

87 RESP. Ad prædictorum intelligentiam notādum, ꝙ informitatem illius materiæ corporalis diuerſimode intellexerunt diuerſi. Quidā nāq; voluerunt dicere, quod materia illa diceretur chaos propter formarum multitudinem, & cōtrarietatem, quæ erat in partibus materiæ: ita qđ illę partes non diſtinguebantur adinuicem ſm loca determinata, nec ita ꝓportionaliter inuicem iungebantur, vt eis reſultaret aliquod mixtum cōpletum, & ideo erat ibi quædam permixtio non proportionis, ſed confuſionis, & ſicut non erat ibi proportionalis mixtio, ita nec ibi erat regularis actio, imo cuiuſdam pugnæ confuſio, ita vt calida pugnarent frigidis, & humida ſiccis, & ſic recte poſſet materia illa chaos appellari. Sed iſte modus ponendi potius eſt poeticus quā philoſophicus, quia magis ſequitur imaginationis fictionem, quam rationem, cum ſm iſtam poſitionem ponātur elementa illam materiam ſic productam naturaliter præcedere, quod nec rationi conſonat, nec ſacræ ſcripturæ. Et ideo eſt alius modus dicendi rationabilior, quod materia illa ꝓducta eſt ſub aliqua forma: ſed illa non erat forma cōpleta, nec dans materiæ eſſe completum, & ideo non ſic informabat, quin adhuc materia diceretur informis: nec appetitum materiæ adeo finiebat, quin adhuc materia alias formas appeteret, & ideo diſpoſitio erat ad formas vlteriores, nō completa ꝑfectio. Et quoniā ad multas formas materia informis appetitū & inclinationem habebat: ideo quāuis illa forma non haberet in ſe naturas diuerſas, tamē materia in diuerſis ſuis partibus quandam diuerſitatem imperfectam habebat, nec ex diuerſis actibus completis, ſed magis ex appetitibus ad diuerſa, & ideo permixta dr̄, & confuſa. Sicut exemplum ponitr̄ in embryone, quod actu habet vnā formam, & figuram quandam maſſæ carnis: illa tamen eſt diſpoſitio ad diuerſas membrorū figurationes. Illud tamen non eſt omnino ſimile, qa forma illa non erat tantę actualitatis ſicut eſt forma embryonis, nec in tāta propinquitate ad eductionem formarum ſequētium, ſicut forma embryonis ad eductionem membrorū. Forma enim embryonis eſt viſibilis, & ꝑ vim ad perfectam naturæ completionem eſt perducibilis, illa vero materia ſub tali forma incompoſita erat, & inuiſibilis, & ad formas ſubſequētes ſola diuina virtute, & operatione poterat perduci: & ideo ꝓpter imperfectionem formę illius, materia illa dicitur informis, & propter indeterminatum appetitum multarum formarum confuſa dr̄, & permixta, & hæc poſitio ſatis videtur eſſe intelligibilis, & probabilis. Et iuxta hanc poſitionem concedendum eſt ꝙ materia non fuit creata ſub formarum diuerſitate, ſicut rationes ad hoc inductæ oſtendunt.

88 AD illud ergo ꝙ primo obijcitur in contrariū de textu. Dicendū quod cælum ſtat ibi pro empyreo. Et ſi obijcitur quod ſcriptura conſequenter dicit terram apparuiſſe, non formatam eſſe. Dicendū quod ſicut artifex facit apparere effectum producendo, non oſtendendo ſolum, ſic intelligendum eſt ꝙ deus fecit terram apparere non ſolum ſeparando elemēta ab inuicē, ſed etiam producendo, ita ꝙ productio fuit cum diſtinctione, & diſtinctio cum productione. AD illud vero ꝙ obijcitur, quod Hugo dicit per terram intelligi elementa terræ. Dicēdum ꝙ hoc dicit non propter formā terræ quæ iam ineſſet illi materię: ſed propter quandam aptitudinem incōpletam quæ inerat illi parti materiæ, vt ꝑficeretur poſtmodum forma terræ per eum modum ſm quem conſueuit aliquid appellari eius nomine ad quod ordinat̄. Materia enim illa non poterat niſi quodā modo balbutiendo deſcribi: quia nedū ſermo ꝑfecte non explicat, ſed etiam intellectus in imaginatione deficit. Vn̄ & illud q̄ &

ipſe

ipſe ſubiungit de permixtione, nō eſt hoc dictum quod ibi fuerit vera oppoſitarum formarum coniunctio, ſed quia non erat ibi perfecte formarum diſtinctio.

20 AD illud ꝙ obijcitur, ꝙ formæ elementares ſunt primæ in materia corporali. Dicendum ꝙ de formis quæ dant materiꝫ eſſe cōpletum, verum eſt: forma vero illa q̄ habebat informis materia, nō dabat ſibi eſſe completum, & ideo tam formas ſimplices, quam compoſitas quæ eſſe completum tribuunt, præcedebat vel præcedere poterat.

21 AD illud ꝙ obijcitur, ꝙ erat ibi corpus opacum, & tranſparens. Dicēdum quod nec erat ibi pfecta opacitas, nec perfecta tranſparentia, erat tñ in diuerſis partibus materiæ, ſm quod conditor ordinauerat ex eis diuerſas formas producere, aliquis diuerſus diſpoſitiōis modus, quæ non ponebat diuerſitatē formarum. Sicut ſi intelligatur ꝙ aliquod corpus in vna parte ſit rarius, & in alia magis cōpactū ſalua formæ vnitate, ſic intelligi debet in illa materia quæ formā habebat maxime ad multa poſſibilē.

22 AD illud ꝙ obiicitē ꝙ nihil eſt in gñe, qđ non ſit in aliqua eius ſpecie. Dicēdum quod illud verum eſt de eo quod eſt in gñe tanquam ens completum: ſed materia illa non ſic erat corporea, ꝙ eſſet completa in genere corporum: ſed ſic habebat extenſionem, & corporeitatem quod non habebat perfectam formę actualitatem, ſicut dictum eſt prius.

23 AD illud vero quod obijcitur de diuerſitate appetituum. Dicendum, ꝙ appetitus non ſemper ſequitur formā completam, ſed etiam attenditur ſecūdum appetentis indigentiā, & aliquā diſpoſitionem ſemiplenam, niſi fortàſſis ſit talis appetitus qui conſequatur diſpoſitionem quæ eſt neceſſitãs: ſed talis non erat in illa informi materia, ſed ſecundum quandam maiorem ſubtilitatem, & raritatem in partibus materiæ erat diſpoſitio longinqua ad formas alias, & alias.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de ſecūdo articulo ſ. de ipſius materiæ quantitate, circa quam triplex verſatur inquiſitio. Primum quantum ad numerum. Secundum quantum ad tempus. Tertium quantum ad locum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cæleſtium, & ſublunarium rerum ante ꝓductionem, vna & eadem eſt materia, poſt productionem vero, non eadem, quia quo ad eſſentiam, & eſſe incompletum inferiorum, & ſuperiorum eſt vna materia.

CIRCA quam ſic proceditur, & quæritur vtrum cæleſtium, & terreſtrium vna ſit materia quantum ad eſſe. Supra enim quæſitum eſt de vnitate materiæ quantum ad eſſentiam. Et ꝙ ſit vna vr̄ communiter ſecundum expoſitores nomine terræ cum dicitur. In principio creauit deus cælum, & terram &c. intelligitur materia oīm viſibilium circa cęlum empyreum: ergo ſi illa vna fuit, & habuit aliquam formā vt ſupra viſum eſt: ergo videt, quod cæleſtia, & terreſtria ex vna materia quantum ad eſſe ſint producta. Itē. Materia illa ex qua formata ſunt corpora, nec habebat formam cæleſtem, nec elementarem, nec cōſequentem ad has: ergo ſi aliquam habebat formam, habebat formam ad hos cōmunem, & indifferentem: ergo vr̄, ꝙ ſecūdum aliquod eſſe formale, ſit ponere cæleſtium, & terreſtrium materiam eſſe communem. Item. Extenſio conſequitur materiam non ſm ſuam eſſentiam, ſed ſm aliqđ eſſe cū ſit accidens: ergo ſi communiter reperitur extenſio in corporibus ſuperioribus & inferioribus: ergo vr̄ quod vna ſit materia communis ſm eſſe in cęleſtibus, & terreſtribus. Item. Lux eſt natura communis reperta in omnibus corporibus tā cæleſtibus, quam terreſtribus, ſi ſit ſubſtantia, ſiue accidēs: ergo ſi forma iſta corporalis non eſt in materia niſi ſm aliquod eſſe, videtur *Fundamenta.*

detur idem quod prius. Item. Perſpi
cuitas eſt natura ſimiliter reperta in
omnibus corporibus tam ſuperiori-
bus, quam inferiobus ſm plus, & mi
nus: ſed perſpicuitas non tantum cõ-
ſequitur materiam, ſed etiam formã,
& eſſe materiæ, non tantum eſſentiã:
ergo videtur ꝙ in omnibus corpori-
bus, ſiue cæleſtibus, ſiue terrenis ẽ po
nere materiam vnam ſm eſſe. Item.
Rari & dẽſi ſm eſſe ponitur vna ma
teria: ergo pari rõne luminoſi, & opa
ci, & ſi hoc, ergo cæli, & elementi. Cõ
tra. Corruptibilium, & incorruptibi
lium (ſicut vult Philoſophus) nõ eſt
materia vna: ſed corpora ſuperiora
ſunt incorruptibilia, & inferiora cor
ruptibilia: ergo &c. Item. Quæ hñt
eandem materiam ſunt ad inuicem
trãſmutabilia: ſed corpora terreſtria,
& cæleſtia non ſunt ad inuicem tranſ
mutabilia: ergo &c. Item. Materia ſu
biecta priuationi, & q̃ nõ eſt ſubiecta
priuationi, differunt ſm eſſe: ſed in
cæleſtibus materia nõ eſt ſubiecta pri
uationi, in terreſtribus vero eſt ſubie
cta: ergo &c. Item. Corpus cæleſte, &
elementare non tantummodo diffe-
rũt forma, ac qualitate, ſed etiam di-
ſcontinuitate: ſi ergo continuitas ve-
nit ab vnitate materiæ ſm eſſe, cum
iſta ad inuicem ſint diſcontinua, qđ
patet, quia vnum mouetur, reliquum
quieſcit, videtur ꝙ ſecundum eſſe cæ-
leſtium, & terreſtrium non poſſit eſſe
materia vna.

24 RESP. Dicendum quod cũ quæ
ritur vtrum corpora cæleſtia, & ter-
reſtria ſint ex eadem materia ſecun-
dum eſſe, hoc dupliciter po eſt intelli
gi. Aut ſecundum eſſe quod materia
habuit ante productionem: Aut ſecũ
dum eſſe quod materia habet poſt ꝓ-
ductionem. Si ſm eſſe qđ habuit ma-
teria ante ꝓductionemm, ſic ſine du-
bio vna fuit materia corporum cæle-
ſtium, & terreſtriũ, quia vna fuit mo-
les habens vnam formam incomple
tã. Si ſecundum eſſe ꝙ habet materia
poſt productionem, quod quidem eſt
eſſe completum, ſic abſque dubio dif
fert materia cæleſtium, & terreſtrium
quantum ad eſſe, tũ quia ſub vna for
ma eſt corruptibilis, ſub alia eſt incor
ruptibilis: tum quia ſub vna forma
eſt ſubiecta priuationi, ſub alia non:
& hoc non ſolum; facit diuerſitatem
in materia ſm eſſe quantum ad actũ,
imo etiam quantum ad potentiã or-
dinatam ad actum: quę quidem diuer
uerſitas non eſt in materia ſecudum
ꝙ eſt formis elementaribus ſubiecta.
27 Nam, & ſi materia igni ſubiecta & ae
ri habeat aliud, & aliud eſſe actuale,
tñ quia vtrobique ſubiecta eſt tranſ
mutationi, & priuationi, & poſſibilis
ad vtrunque: ideo dicuntur habere
vnam materiam ſm eſſe: in cæleſtib⁹
autem corporibus, & elementaribus
non contingit hoc reperire.

Sco. di. 13 q. vnica co naturõn- dere nullã eſſe in cælo materiã ſm Ariſt. nec eiuſdẽ nec alteri⁹ rationis, licet Theologice con cedat cum corruptibilibus habere eandem.

25 EX his patent obiecta ad vtran-
que partem. Primæ enim rões quæ
oſtendunt ꝙ cæleſtia corpora, & ele
mentaria communicant in materia
ſecundum eſſe, loquũtur de materia
quantum ad illud eſſe ꝙ habuit an-
te productionem, & quantum ad ꝓ-
prietates quæ ſequuntur illud eſſe, ſi-
cut ſunt extenſio, & ꝑſpicuitatis par
ticipatio Vltima tñ ratio non cõclu
dit quæ procedit per ſimile de raro,
& denſo, & cæleſti, & elemẽtari. Nõ
enim eſt ſimile, quia rarũ, & denſum
ſunt ad inuicem tranſmutabilia, nõ
ſic corpora cæleſtia, & elementaria,
& loquor de poſſibilitate tranſmu-
tandi ſm naturam, non ſecundum
virtutem diuinam. Rationes vero ad
oppoſitum concludunt quod mate-
ria ſecundum eſſe non ſit eadem in
cæleſtibus, & terreſtribus poſt ipſo-
rum productionẽ, ſicut patet diſcur-
26 rendo per ſingulas. Aliter poſſet di-
ci, & quaſi in idem redit, quoniã qua
drupliciter poteſt intelligi eſſe vnitas
in materia, aut quantum ad eſſentiã,
aut quantum ad eſſe incompletum,
& a completione remotum: aut ſm
eſſe incompletum completioni pro-
ximum, aut ſecundum eſſe ſimplici-
ter completum. Et ſecundum hoc di
ſtinguitur materia, quod quędam eſt
ſubiecta formæ ſubſtantiali tantum,
quædam formæ ſubſtantiali, & extẽ-
ſioni, ſiue quantitati: quædam formæ
ſubſtantiali, & quantitati, & contra-
rietati: quædam formæ ſubſtantiali,
& quantitati, nõ contrarietati ſed in

omnibus

oĩbus ſuis partib⁹ vniformitati. Pri-
mo modo dicit̃ eſſe eadẽ materia ſpi
ritualium, & corporaliũ, ſicut ſupra
fuit oſtenſum. Secundo modo cæle-
ſtium, & terreſtrium, ſiue corruptibi
lium corporum, & incorruptibiliũ.
Tertio vero modo corporũ elemen-
tarium, & adinuicem tranſmutabi
lium. Quarto modo corporũ ſpe-
cie, & natura ſimilium. Primo igit̃,
& ſecundo modo eadem eſt materia
cæleſtium, & terreſtrium, ſicut primę
rationes oſtendunt: tertio, & quar-
to modo non, ſicut concludunt ra-
tiones inductæ ad oppoſitum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Materia quo ad prioritatem na-
turæ præceſſit omnem diem
ſecundum omnes, ſed quo ad
prioritatem temporis arridet
magis quibuſdam, & proba-
bilius, quod etiam ante lucis
creationem fuerit producta.**

Fundamenta.

DE informi materia q̃-
tum ad tẽpus ſuæ pro
ductionis: & eſt quę-
ſtio, vtrũ ꝓducta fue-
rit in die, an ante om
nem diẽ. Et ꝙ ante oẽm diẽ vr̃ pri-
mo p textũ. Gen. In principio crea
uit deus cælũ & terrã &c. conſtãs eſt
hoc factũ fuiſſe ante productionẽ lu
cis, ſicut ipſa ſcriptura inſinuat: ſed
cũ luce cœpit dies, ergo añ oĩm diẽ
fuit ꝓductio informis materiæ. Itẽ.
Aug. xij. confeſ. Informẽ materiam
feciſti añ oẽm diẽ. Item. Hugo de S.
Victo. in lib. de ſacra. Primo momẽ
to temporis in quo creata eſt omniũ
viſibiliũ, & inuiſibiliũ materia. Et
ita neque nox, neq; dies fuit. Item.
Ratione vr̃. Qualitas tẽporis debet
rñdere qualitati rei ꝓductę, ſed ma-
teria prima nec eſt ꝓducta oĩno ſub
priuatione formæ, nec ſub completa
diſtinctione: ergo eius ꝓductio nec
diei comperebat, nec nocti, ergo añ

Ad opp.

oẽm diem. Sed contra. Gene. ij. Iſtę
ſunt generationes cæli, & terræ, quã
do creati ſunt in die in quo fecit de⁹
cælum, & terram: ſed qñ deus fecit
cælũ, & terrã tũc creauit illã primor
dialem materiam: ergo in die ipſam
creauit. Itẽ. Creator oĩm eſt deus lu
cis; ergo oĩa quæ facit, facit in luce:
ergo ſi creauit materiam, in luce
creauit, & ita in die. Item. Arguit
Manichæus. Si deus creauit aliq̃d in
tenebris, erat in tenebris, q̃uo ergo
habitat lucẽ inacceſſibilẽ? ſi ergo
hoc incõueniens eſt, inconueniens
eſt ipſam creaſſe in tenebris, & crea-
uit in tenebris, vel in die: ergo &c.
Item. Nox, & dies immediate diui-
dunt tempus: ſed materia rerũ cor-
poralium producta fuit cum tpe: er-
go cum nocte, vel cum die, ſed non
cum nocte, ergo cum die. 27

RESP. Dicẽdum ꝙ creatio cæ
li & terræ, ſm oẽs fuit ante oẽm diẽ
quantũ ad ordinẽ naturæ: quantum
vero ad ordinẽ temporis, ſiue dura-
tionis diuerſimode ſenſerunt diuer-
ſi. Quidam ſenſerunt, ꝙ nõ fuit ali-
qua mora inter creationẽ, & diſtin-
ctionis inceptionẽ: imo ſtatim cũ ꝓ
ducta fuit illa materia, & lux q̃ diẽ
faciebat: nec fuit mora aliqua in-
termedia. Alijs autem vr̃ ꝙ fuit mo-
ra tẽporis interiacẽs inter terræ crea
tionẽ, & lucis factionem: & iſtud vr̃
magis cõſonum ſententiæ expoſito
rum, ſicut patebit in diſtinctione ſe-
quenti. Vtrũque tñ potuit eſſe verũ, 28
nec aliquod horum vſquequaq; cer-
tum. Suſtinendo tñ illud vltimũ, rñ-
dendũ eſt ad primũ obiectũ de tex.
Gen. quia creare æquiuoce ſumitur
in ſcriptura, & ibi dr̃ creatio cæli &
terræ, vtriuſque factio, ſiue forma-
tio: & ſic exponit Augu. ſuper Gen.
ad literã. v. vbi innuit ꝙ creare cælũ
& terrã, dr̃ dupliciter: vel informẽ
materiam facere: vel per formas, &
ſpecies diſtinguere.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ 29
deus eſt in luce. Dicendũ ꝙ intelli-
gẽdũ eſt de eſſe lucẽ ſpũalem, nõ cor
poralem quæ eſt lux ſapientiæ, & in
hac fecit quicquid produxit, q2 oĩa
in ſapientia fecit. Et ideo quod obij
citur de tenebris corporalibus nihil
facit ad propoſitũ: quia non magis
eſt deus in tenebris in loco corpora

liter

liter tenebroſo, quam in luminoſo. AD illud qđ obijcitur: ꝙ nox, & dies immediate diuidũt tempus. Dicendum ꝙ verũ eſt ſm eſſe quod hñt nunc, ꝙ quidẽ attenditur ſm reuolutionẽ corporũ cæleſtium: ſed tunc erat tps ſm mutabilitatẽ quę erat in materiæ partibus: quæ quidẽ mutabilitas erat abſque pñtia corporis luminoſi, & abſq; vmbra corpis opaci: & ideo tempus illud non erat habens viciſſitudinẽ diei, & noctis ante formationẽ lucis. Si quis autẽ velit ſuſtinere oppoſitũ: plane poterit ad rationes, & auctoritates ad oppoſitum rñdere: quod intelligant inſinuare ordinem naturæ, non temporis, ſecundum quem informis materia omnem diem anteceſſit.

QVAESTIO. III.

CONCLVSIO.

Materia prima informis, per pperfectę formæ priuationem, fuit creata in loco, locumquę replebat, quamuis groſſiciem, & ſubtilitatem, ſurſum, & deorſum ſemiplene haberet.

Fundamenta.

DE illa informi materia quantũ ad locũ. Et eſt quæſtio, vbi habuit illa materia ſitum. Et ꝙ illa materia corporaliũ habuerit ſitum, vř. Hugo de ſancto Victo. Erat terrenum hoc elementũ medio vno loco ſubſidens, cæteris in vnam confuſionẽ permixtis circunquaq; in modũ nebulæ expanſis, ſed hoc nõ potuit eſſe abſque ſitu corporali: ergo &c. Item, ꝙ repleuerit locum vř: quia cælum empyreũ (ſicut dicit Beda) cũ ipſa materia corporalium fuit creatũ: ſed cõſtans eſt ꝙ empyreũ intra cõcauitatem ſuã natũ eſt omnia corporalia cõtinere, ergo vel erat vacuũ, vel ab illa mole corporea replebatur: ſed natura non ſuſtinet vacuum, ergo vř ꝙ moles illa repleret locum. Itẽ. Videt ꝙ haberet ſurſum & deorſum: quia ſummitas ei9 (ſicut dicit Hugo) porrigebatur quouſque nunc ſummũ creaturę corporeæ pertingit: ergo erat ibi circũferentia, & centrũ. Item. Materia illa (ſicut Magiſter dicit in litera,) in partibus ſuperioribus erat rarior, leuior, & ſubtilior: in inferiori parte ſpiſſior, & groſſior: ergo erat ibi grauitas, & leuitas: ſed ſm has proprietates corpa hñt locari ſurſum, & deorſum: ergo redit idẽ qđ pri9.

Ad opp.

Ad oppoſitum. Nihil eſt per ſe in loco, niſi quod eſt hic, & nũc: & nihil eſt hic, & nũc niſi quod eſt hoc aliquid: & nihil eſt hoc aliquid, niſi quod eſt indiuiduum: & oẽ tale eſt ens cõpletum: ergo a primo ad vltimum nihil eſt in loco, niſi quod eſt ens cõpletũ: ſed materia illa nõ erat ens cõpletum, ergo in loco nõ habebat ſitum. Item, ꝙ nõ repleret locũ vř. Nihil inane, & vacuũ replet locũ: ſed materia illa erat inanis, & vacua, ſicut dř in principio Gen. ergo locũ non replebat. Itẽ, ꝙ non haberet differentias poſitiõis ſm ſurſum, & deorſum vř: qa iſtæ ſunt poſitiones ſm quas diſtinguunt, & ordinant diuerſa corpa mundi in vniuerſo ſed tũc nõ erat ibi diſtinctio, nec ordo, nec hmõi ergo nec erat ibi diuerſa poſitio. Itẽ. Grauitas, & leuitas ſunt proprietates cõſequentes formas elementares: ſed in materia illa nondũ erãt formæ elementares, ergo nec erat ibi graue, nec leue: ergo nec ſurſum nec deorſum: cum hæ poſitionis differẽtiæ attendantur ſm illas ꝓprietates.

31 RESP. Dicẽdum ꝙ cũ materia illa eſſet moles habens extẽſionẽ, & cælum empyreũ haberet ambiens, ꝙ ipſa in loco erat: & cum eſſet ſubſtantia corpulenta, locũ replebat. Rurſus. Cum in partibus diſtinctionem quandam haberet ſm ſubtilitatẽ, & groſſiciem, ſed ſemiplenã, ſic etiã poſitionis ſm ſurſum, & deorſum quodãmodo, ſed imperfecte habebat: & ideo concedendæ ſunt rões quæ ad iſtam partem inductæ ſunt.

Sco. di. 12. q. 2. ibi reſpõdeo ad qõnẽ, inquit, ꝙ materia ſine oĩ forma, nõ eſſet in loco quẽadmodum nec angel9

32 AD illud ergo quod obijcitur in cõtrariũ, ꝙ nihil eſt in loco niſi ens completũ. Dicendum ꝙ eſt falſum ſi intelligatur de completione pfecta: embryo enim in loco eſt, quãuis ſit quid incompletum. Nec valet illa de

dictio

ductio: peccat.n.in hoc ꝙ dicit: ꝙ oē quod eſt hoc aliquid,eſt cōpletū. Hoc.n.falſum eſt: nam ipſum indiuiduū,& forma indiuidualis habet eſſe completū,& minus completum.

33 AD illud quod obiicitur: ꝙ nō replebat locū,quia erat inanis, & vacua. Dicendū ꝙ vacuitas loci,& vacuitas materiæ eſt ęquiuoce dicta. Vacuitas.n.loci eſt per priuationē corporis cōtēti,ſed vacuitas materiæ eſt per priuationem formæ,& cōplemē-

34 ti. Attendendum tñ: quod ſicut locus dupliciter dicitur vacuus: aut ꝓprie,vt per priuationē corporis ſolidi, & ſenſibilis,ſicut dr̃ arca vacua propter abſentiam panis,& dolium vacuū propter abſentiā vini: ſic etiā intelligēdū eſt in vacuitate materiæ, qđ dr̃ dupliciter vacua: aut quia nō habet aliquā formam,& ſic nunquā fuit vacua: aut quia non habuit formam oīmode perfectiuā:& ſic quāuis eſſet vacua,tamen locum poterat replere,quia erat extēſa,& corporea.

AD illud quod obiicitur: quod non 35 habebat ſurſum,& deorſum, quia carebat ordine,& diſtinctiõe, & elemētari proprietate. Ad illas duas rõnes ſimul dicēdū eſt: quod ſicut illa tria propoſita non habebat niſi imperfecte, & ſemiplene rõne cuiuſdam inclinationis,& longinquæ diſpoſitionis,ſic & ſurſum & deorſum nō habebat proprie: habebat tñ quodammodo.ſ.incōplete, & propter quaſdam diſpoſitiones quas habebat ad graue & leue. Dicit enim Magiſter leuiorem fuiſſe in ſuperiori parte, & grauiorē in inferiori: nō quod iſtas proprietates perfecte participaret, ſed in quadā longinqua,& præābula diſpoſitione: ſicut ſupra oſtēſum eſt expreſſe, ſiue ex parte.

QVAE FVERIT PRIMA DISTINCTIONIS operatio.

DISTINCTIO XIII.

De productiõe creaturæ corporalis q̃tū ad principium formale oīb⁹ corporib⁹, qđ eſt formalucis,& dr̃ hæc ꝓductio, diſtinctio.

PRIMA autem diſtinctionis operatio fuit formatio lucis,ſicut oſtendit ſcriptura Gene. quę cōmemorata rerum informitate,earum diſpoſitionem a luce inchoauit,ſubdens, Dixit deus, Fiat lux, & facta eſt lux: & diuiſit lucem a tenebris, appellauitque lucem diem,& tenebras noctē. Et factū eſt veſpere & mane dies vnus. Cōgrue mūdi ornatus a luce cœpit: vnde cętera quæ creanda erant, viderentur.

Qualis fuerit illa lux, corporalis,an ſpiritualis.

De ſpūali luce Li.de Ge. ad literam. 1.Cap.3 Li.1.ca.5. Hic de corporali lucę.

SI quæritur,qualis illa lux fuerit, corporalis ſcilicet an ſpiritualis: Id reſpondemus,quod a ſanctis legimus traditum. Dicit.n. Auguſt. quia lux illa corporalis vel ſpiritualis intelligi poteſt. Si ſpiritualis accipitur, angelica natura intelligitur, quæ prius informis fuit, ſed poſtea formata eſt,cum ad creatorē conuerſa ei charitate adhæſit: cuius informitatis creatio ſuperius ſignificata eſt, vbi dictum eſt, In principio creauit Deus cęlum & terram. Hic verò eiuſdem formatio oſtenditur cum ait, Fiat lux,& facta eſt lux. Hęc ergo angelica natura,quæ prius tenebræ, & poſtea lux fuit, quia prius habuit informitatem & imperfectionem, deinde formationis perfectionem: & ita diuiſit deus lucem a tenebris. Nam, vt ait Auguſtinus ſuper Geneſim, Huius creaturæ informitas & imperfectio

perfectio fuit antequam formaretur, in amore conditoris. Formata vero eſt, quando conuerſa eſt ad incommutabile lumen verbi. Si vero corporalis fuit lux illa, quod vtique probabile eſt, corpus lucidum fuiſſe intelligitur, velut lucida nubes: quod non de nihilo, ſed de præiacenti materia formaliter factum eſt, vt lux eſſet, vt vim lucendi haberet: cum qua dies prima exorta eſt, quia ante lucem nec dies fuit, nec nox, licet tempus fuerit.

Quòd lux illa facta eſt, vbi ſol apparet, quæ in aquis lucere poterat.

SI autem quęritur, Vbi eſt facta lux illa, cum abyſſus omnem terrę altitudinem tegeret, Dici poteſt in illis partibus facta, quas nunc illuſtrat ſolis diurna lux. Nec mirum lucem in aquis poſſe lucere, cum etiã nautarũ operatione ſæpius illuſtrentur: qui in profundum merſi, miſſo ex ore oleo aquas ſibi illuſtrant: quæ multo rariores fuerunt in principio quàm modo ſunt: quia nondum congregatę fuerant in vno loco. Facta eſt ergo lux illa, quæ vicem, & locũ ſolis tenebat: quæ motu ſuo circumagitata, noctem diemque diſcernebat. Ibi ergo primum lucẽ apparuiſſe veriſimile eſt, vbi ſol quotidiano curſu circumuectus apparet, vt eodem tramite lux circuncurrens, ac primo ad occaſum deſcendens veſperam faceret: deinde reuocata ad ortum, auroram, id eſt, mane illuſtraret: & ita diuiſit deus lucem, & tenebras, & appellauit lucẽ diem, & tenebras noctẽ.

Quòd dies diuerſis modis accipitur.

HIC notandum eſt, quòd dies diuerſis modis accipitur in ſcriptura. Dicitur enim dies lux illa, quę illo triduo tenebras illuminabat: & dicitur dies illuminatio ipſa aeris. Dicitur etiam dies ſpatiũ vigintiquatuor horarum: qualiter accipitur cum dicitur: Factum eſt veſpere & mane dies vnus. Quod ita diſtinguendum eſt, Factũ eſt veſpere prius, & poſtea mane: & ita fuit dies vnus expletus viginti quatuor horarum. Dies ſcilicet naturalis, qui habuit veſperam, ſed non mane. Mane enim dicitur finis præcedentis, & initiũ ſequentis diei, quod eſt aurora: quæ nec plenam lucem, nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit: quia nec dies præceſſerat, qui ſequentis diei initio terminaretur: & eo pręcipue, quia luce apparente, mox ſuper terram plenus atque præclarus dies extitit, qui non ab aurora, ſed a plena luce inchoauit, & mane ſequentis diei conſummatus eſt. Vnde Beda ſuper Gene. Decebat, vt dies a luce inciperet, & in mane ſequentis diei tenderet: vt opera diei a luce inchoaſſe, & in lucem completa eſſe ſignificarentur. Reliqui aũt dies mane habuerunt, & veſperam: quorũ quiſque a ſuo mane incipiens, vſque ad alterius diei mane tendebatur.

Aug. ſup Ge. j. c. 10

Qualiter diſtingui debeat illud. Et factum eſt veſpere & mane dies vnus.

In gloſſa ſup princ. Gen. aſcribitur. Aug. hæc ſententia.

præſupponit in obliquo: nunquam enim eſt tenebra, niſi ſit aliquid qđ tenebretur. Vnde quia tenebra non dicit tantum non exiſtentiam lucis: ſed etiam cum hoc addit aptitudinē corporis illuminabilis, quia ergo tenebra priuationem dicit, ideo dicitē eſſe facta: quia vero aliquid ponit in obliquo: ideo non eſt æterna. Si ergo alicubi dicatur, quòd tenebra nihil eſt, hoc dicitur quantum ad illud qđ dicit tenebram in recto: ſicut dicitur cæcitas nihil eſt. Si vero dicatur, quòd tenebræ aliquid ſunt, vel quòd diuiſæ ſunt, vel quod benedicunt dominum: hoc dicitur ratione eius circa quod ſunt: & ſic patent obiecta. Sed adhuc poſſet obiici, ꝙ habitꝰ naturaliter præcedit priuationem: ergo ſi tenebra dicit priuationē luminis, prius fuit lux, quàm eſſent tenebræ. Præterea. Nox eſt differentia temporis: ergo non eſt priuatio pura: ſed ſcriptura dicit, ꝙ tenebras appellauit noctē: ergo vr̄ ꝙ falſū dicat, cū dicit ꝙ tenebrę non aliquid ſunt. Et propterea oportet diſtinguere, ꝙ tenebra dupliciter poteſt importare priuationē. Vno modo, quia ſimpliciter dicit lucis abſentiam, & hoc modo non ſequitur lucem: & ſic nihil eſt formaliter loquendo. Sic ēt intelligit ſcriptura, ꝙ tenebrę erant ſuper faciem abyſſi, & ſic intelligit. Aug. cum dicit tenebrę nō aliquid ſunt. Alio modo tenebra dicit priuationem lucis in vna parte cum poſitione illuminationis in alia: & hoc modo tenebra appellatur vmbra, quæ reſultat ex obiecto corporis opaci, & ſic tenebra & ſi aliquo modo ſit priuatio, non tamen priuatio pura: & per hunc modum accipiendo, a luce dicitur eſſe diuiſa, & ſignatur nomine noctis, & inuitatur ad laudem creatoris, & cōſequitur habitū lucis.

Deus operatur primo in verbo omnia diſponendo.

Dub. 3. Contra. Omni operationi reſpondet aliquis effectus: ergo ſi deus operatur omnia diſponendo in verbo, cum operatio iſta fuit ab ęterno, videtur, quòd multa produxit ab ęterno. Item. In ſapiente operatore diſpoſitio pręcedit operationem: ergo cum deus ſit ſapiens in omnibus operibus ſuis, videtur quòd nulla eius operatio debeat dici diſpoſitio. Reſp. Dicendum, quòd Alcuinus indiget hic pio expoſitore. Multum enim loquitur impropriedum ipſam ęternā diſpoſitionem vocat operationem: ipſe enim extendit nomen operationis ad omnem productionem. Sed quoniam pater generando, & producendo verbum omnia in ipſo diſpoſuit: ideo largo modo, ſed impropriè ipſum ab ęterno diſponendo in filio operari dixit. Reſpon.

Arti. 2. AD intelligentiam huius partis ſecundum duo, quę Magiſter determinat de informi materia corporalium: circa duo hic incidit dubitatio. Primo circa materię informitatem. Secundo vero circa eius quantitatem. Circa primum quæruntur tria. Primo quęritur, vtrum materia corporalium creata ſit in omnimoda poſſibilitate. Secundo, vtrum creata ſit in perfecta actualitate. Tertio, vtrum creata ſit ſub aliqua formarum diuerſitate.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Materia prima in inſtanti ſuæ creationis non fuit creata ſine omni forma, quia omni forma ſpoliata, eſt ens in anima, & nō poteſt exiſtere.

CIRCA quam ſic procēditur, & oſtēditur, quòd materia creata ſit in omnimoda poſſibilitate, ita quòd nullam habuerit formam. Primo per Auguſtinum in libro de ſymbolo, qui ait ſic. Primo omnium formarum capacitas data eſt, vt ordinatiſſimo dei munere ceterę formarentur, quę formata ſunt: ergo videtur, quòd in materia ſecundum ꝙ primo condita fuit, fuerit ſolum formarum capacitas, & nulla forma. Item. Auguſtinus in 12. lib. confeſſ. Nonne tu domine docuiſti me? Fundamenta.

quia

quia priuſquam iſtam informem materiam formares, atque diſtingueres, non erat aliquid, non color, non figurà, non corpus, non ſpiritus: tamē non omnino nihil erat informitas ſine vlla ſpecie? Et poſt. illud totum ꝓpe nihil erat: qm̄ adhuc omnino informe erat: iam tamen erat quod formari poterat. Ex his duobus verbis expreſſe colligitur, ꝙ materia corporum ſub omnimoda informitate, & poſſibilitate producta fuerit. Item. Quòd illud ſit poſſibile videtur. Poſſibile eſt prius eſſe ſine poſteriori: ſed materia prior eſt omni forma: ergo poſſibile fuit eam fieri abſque omni forma. Item. Ad rerum conditionē concurrit duplex potentia. ſ. potentia actiua, & potentia paſſiua, vel potentia agentis, & potentia materiæ: ſed poſſibile eſt potentiam agentis p̄cedere effectū & natura, & duratione: ergo poſſibile eſt, ꝙ poſſibilitas, vel capacitas materiæ natura, & duratione præexiſtat omni formæ. Itē. Quòd illud ſit congruū videtur ſic. Si aliquid vnum reperitur in vniuerſo quod conſtitutum eſt ex pluribus naturis, & alteram illarum eſt per ſe inuenire: ſimiliter contingit per ſe inuenire & reliquam ad hoc, ꝙ vniuerſitas ſit completa. Sed res mundanæ per materiam componuntur, & formam: & eſt inuenire puram formam, in qua nihil eſt de poſſibilitate materiæ, vtpote deū: ergo erit reperire purā materiā, in qua nihil erit de actualitate formæ: ſed hoc non fuit niſi in mundi exordio: ergo videtur, quòd materia producta ſit ſine omni forma. Item. Deus eſt agens ordinatiſſimū: ergo ab extremo in extremum peruenit per medium: ſed medium inter omnino non ens, & ens in actu eſt ens omnino in potentia: ergo videtur, quòd deus in productione rerum prius de non ente fecit ens in potentia, quàm produxerit aliquam formam.

Hoc argumentū magnifacit Scot. q. 2. hui⁹ diſt.

Ad opp. Ad oppoſitum. Hugo in libro de ſacramentis. Credo illam primam materiam non ideo dictam informem fore, quia nullam omnino formam habuerit, quia nunquam aliquid tale corporeum exiſtere poteſt, & hoc ideo Magiſter dicit in litera. Item. Boetius. Omne eſſe eſt a forma: ſed omne quod creatur ſtatim poſt creationem eſt: ergo vel eſt forma, vel habet formā. Si igitur materia prima creata fuit: vel fuit forma, vel habuit formā in ſuæ eductionis principio: ſed nō fuit forma, ergo &c. Item. Philoſ. Impoſſibile eſt materiam ſeparari ab omni forma: ſed ſi materia tempore præexiſteret omni formæ poſſet ab ea ſeparari: ergo nō fuit creata in carentia omnis formæ. Item. Vnitas, bonitas, veritas, ſiue modus, ſpecies, & ordo ſunt in rebus ex parte principii formalis: ſed impoſſibile eſt aliquid eſſe, vel ꝓduci, in quo non ſit veſtigium creatoris: ergo impoſſibile eſt, quòd aliquid educatur carens omni forma. Item. Si materia illa careret omni forma, ergo & omni accidente: ergo nō haberet extendi, nec locari, nec eſſe in motu, nec in quiete: ſed nihil tale in rerum natura poteſt exiſtere: ergo materia non potuit in ſui conditione omni forma carere. Item. Materia hoc ipſum quod eſt dicitur eſſe ad formam: ergo eſſentialem habet dependentiam a forma: ſi ergo impoſſibile eſt aliquid ſeparari ab eo quod eſſentialiter ſibi inhæret, impoſſibile eſt materiam pręter omnem formam exiſtere.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ dupliciter eſt loqui de materia. Aut ſm ꝙ exiſtit in natura, aut ſm ꝙ cōſideratur ab anima. Si ſm ꝙ conſideratur ab anima: ſic poteſt conſiderari informis ſiue per priuationem formæ diſtinctæ, ſiue per priuationem etiam oīs formæ, & ſic docet Aug. 12. cōfeſ. eſſentiam materiæ intelligere. Nam materia ſm ſui eſſentiā eſt informis per poſſibilitatem omnimodam: & dum ſic conſideratur, formarum ipſa capacitas, ſiue poſſibilitas eſt ſibi pro forma. Eſt iterum loqui de materia ſecundum quòd habet eſſe in natura, & ſic nunquam eſt præter locum, & tempus, ſiue præter quietem, & motum: & hoc modo non ſolummodo non congruit, imo etiam impoſſibile

Cōtra hāc opi. inſurgit Scot. hic ponēs materiam

hēc actum entitatiuū ſiue exiſtē tiæ, & ī 2. q. tenet, quod pōt exiſtere ſine quacūque forma.

poſſibile eſt materiam informem exi
ſtére per priuationem omnis formæ.
Et hoc eſt quod dicit Magiſter, & Hu
go de ſancto Victore: & oēs in hoc
tractatores conſenſerunt, ꝙ illa ma-
teria, quæ primo ꝓducta eſt per crea
tionem, non fuit in omnimoda poſ-
ſibilitate, ſiue in carentia omnis for-
mæ: vnde concedendæ ſunt rationes
ad hanc partem inductæ.
6 A D illud quod obiicitur, quòd pri-
mo facta eſt omnium capacitas, & ſi-
militer de eo qđ dr̄ in 12. confeſ. Di
cendum, quòd Aug. loquitur de prio
ritate naturæ, non de prioritate dura
tionis. Secundum enim ordinē natu
ræ prius eſt materia omnimode in
potentia, quàm ſit ſub aliqua forma,
& ita omnimode informis, q̃ aliquo
modo formata: quia formationem ha
bet aliunde, ſed informitatem, & poſ
ſibilitatem habet ex propria natura:
non tamen poteſt eſſe prior duratio-
ne. Nunquam enim informitas eſt ni
ſi per aliquam formam: nec poſſibili
7 tas niſi per aliquem actum. A D illud
quod obiicitur, quòd prius poteſt eſ-
ſe ſine poſteriori. Dicendum, ꝙ illud
non habet veritatem quando prius a
poſteriori dependet, vel quando ad
ipſum neceſſariam habet ordinatio-
nem, vel etiam quando illud quod
eſt prius in vna conſideratione, po-
ſterius eſt in altera: omnibus his de
cauſis fallit prædicta ratio in propo-
ſito. Materia enim a forma depēdet,
& ad ipſam habet neceſſariam ordi-
nationem, & quamuis ſit prior pro-
ductione, ſiue generatione, poſterior
8 eſt tamen in completione. A D illud
quod obiicitur de potentia agentis,
& materiæ. Dicendū, ꝙ nō eſt ſimile,
9 quia potentia agētis nō ſic depēdet,
& cōpletur per effectū, ſicut potētia
materiæ depēdet, & cōpletur ꝑ actū.
AD illud qđ obiicitur, ꝙ eſt reperire
formam per ſe, ergo & materiam. Di
cendum, ꝙ propoſitio illa non habet
neceſſitatem, ſed ſolum congruitatē.
Peccatum eſt etiam in aſſumptione:
quia forma illa quę cum materia fa-
cit compoſitum, nunquam ſine mate
ria reperitur. Cum. n. dicitur deus eſt
puræ forma; ęquiuocatur nomē for-
mæ, quia non dicitur ibi forma ꝓut
eſt perfectio materiæ: ſed forma no-
minat ibi eſſentiam, quæ habet eſſe
in omnimoda actualitate, & comple-
tione, & nullo modo poteſt perueni-
re ad alterius compoſitionem. AD il 10
lud quod obiicitur de ordine in pro
ducendo. Dicendum, quòd ad hoc, ꝙ
ſeruetur ordo in productione, non
oportet, ꝙ quæcumque habent ordi-
nem naturę habeant ordinem dura-
tionis ſucceſsiuę, contra hoc enim
innumerabiles ſunt inſtantię: & ideo
quamuis ens in potentia ſimpliciter
inter non ens, & ens actu ſit medium:
non oportet tamen, quòd duratione
ſequatur vnum, & præcedat alterū.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deum materiam primam non perfecte ſtatim formatā creaſſe ſacrę ſcripturæ teſtimonijs ꝓbabilius eſt, licet oppoſitū hu nę rōni magis conſonū videaī.

Fundamenta.

VTRVM materia illa ꝓducta ſit in perfecta actualitate. Et quòd ſic videtur primo per tex. Gen. 2. Iſtæ ſunt generationes cœli, & terræ in die qua creauit deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri, &c. ergo in eodē die producta ſunt, quę prius dixit ꝑ ſex dierū numerū fuiſſe diſtincta. Item. Eccle. 18. Qui viuit in æternū creauit oīa ſimul. Si oīa ſimul ſunt creata: ergo corporalia, & ſpūalia, & uis corporaliū dr̄ia. Item. Iob. 40. Ecce Behemoth quem feci tecū. Sed Behemoth eſt angelus primo factus, & homo vltimo die factus: ergo omnia ſimul facta ſunt. His auctoritatibus arguit Auguſtinus pro ſua opinione in hac parte. Item hoc ipſum oſtēditur ratione. Ab agente perfectæ potentiæ debet exire effectus ſecundum quòd magis eſt manifeſtatiuus ſummæ potentiæ: ſed maioris potentiæ eſt poſſe ſimul omnia producere, quàm ſucceſsiuę; ergo magis eſt declaratiua diuinę potentię productio materiæ cum

riç cum perfecta actualitate formæ ſimul & ſemel ſibi collate,quã poſt modum ex illa ſucceſſiue eductæ:ſi ergo deus operatur ſm quod eius potentiam magis decet, vī &c. Item. Perfectæ ſapientis eſt ordinate operari: ergo ſi confuſio repugnat ordinationi, vī quod deus nihil produxerit cũ cõfuſione,cum ſit perfecte ſapiens:produxit igitur ſub ordine:ſed ordo præſupponit diſtinctionẽ : ergo &c. Itẽ. Perfectio effectus atteſtatur perfectæ bonitati in efficiente:ſi ergo deus eſt bonitatis pfectiſſimç,vī quod ſtatim cum produxit materiã,debuit ipſam formis plene perficere,cũ ipſe hoc poſſet,& materiam etiam exigeret,Si tu dicas,quod hoc non concludit quod ſtatim debuit perficere : ſed quod ex rationabili cauſa & potuit, & debuit differre, Obijcitur contra hoc, quia natura,& ars operatur quam citiꝰ poteſt & de excellentia virtutis,& bonitatis eſt quod effectũ ſuum compleat velociter. Si ergo tam natura, quã ars eſt imitatrix diuinæ artis,& virtutis, vī quod deus cum ſtatim cõplere potuerit, ꝙ nulla temporis mora vel durationis diſtulerit.Sed cõtra Primo per text. Gen.arguitur vbi dr̄ qđ per ſex dierum ſpatium compleuit domi nus opus quod inchoauerat:ergo videtur quod nõ ſubito materia ſit in perfecta actualitate producta ſecundum ſacrç ſcripturæ ſententiã. Si igitur maior eſt huius ſcripturæ auctoritas,quã omnis humani ingenij perſpicacitas(vt dicit Aug.)magis ſtandum eſt huic ſententiæ, quam omni perſuaſioni humanæ. Si tu dicas qđ rudibꝰ loquebatur legiſlator,nec potuit ſimul dicere, quod ſimul potuit deus facere. neutra iſtarum reſponſionum vī ſufficiens,quia propter ruditatem auditoris non debet ei dare aliquis occaſionem deceptiõis . Moyſes aũt bene nouerat quod ipſi verba eiꝰ ad literam intelligerent:ergo ſciẽter docebat eos id ,vnde poſſent decipi, & errare.Item. Quamuis ſimul non potuit omnia dicere, & opera illa exprimere, tamen potuit exprimere ſimul omnia facta eſſe.Item.Chryſ. ſuper Ioh.homi.xxij.quod ſimul extitit per ſubſtantiam materiæ,nõ ſimul apparuit per ſpeciem formæ:ergo nõ videtur ꝙ ſimul producta ſit ſub formis. AD hoc ſunt auctoritates cõmuniter ſanctorum,& doctorum,vt Ambr.Hier.Greg.Baſil.Dion.& Damaſc.& aliorum plurium tam Græcorum,quam Latinorum.Item. Per rõnem videtur hoc ipſum . Quãuis deus poſſet ſtatim hominem in beatitudine collocare, & vniuerſum in ea perfectione in qua erit poſt iudiciũ facere,maluit tñ ordinem ſeruare nõ ſolum in mundi exiſtentia,ſed etiam in decurſu.quia efficatius ſic manifeſtatur eius ſapientia:ergo ſimiliter videtur quod in primario rerum exitu non tantummodo ſeruauerit ordinẽ quantum ad ipſum eſſe,ſed etiã quantum ad ipſum producere,ſiue facere: ergo non vī,quod omnia ſimul produxerit, ſed ſucceſſiue.Item. Diuina potentia nõ tantum manifeſtatur in productione formæ, ſed etiam tantũ &amplius manifeſtatur in eductione materiç,materia aũt ſecundum maiorem ſui capacitatem magis declarat efficientis poteſtatem.Sed tanto maior eſt capacitas in materia , quanto maior eſt in ea informitas:ſi ergo ad manifeſtationem diuinæ potentiç debuit materia produci capax ſecundũ quod erat poſſibile,vī quod deus debuit eam producere in tanta informitate, in quanta materia poſſet aliquo modo ſubſiſtere;ergo non ſub perfecta formarum diſtinctione. Item.Impoſſibile eſt dies materiales ſimul eſſe:ergo impoſſibile eſt hoc intelligere, ꝙ deus ſimul omnia produxerit, & tamen ea produxit per ſex dies. Oportet ergo ſm poſitionem quç ponit omnia ſimul eſſe producta, ſenarium illum dierum intelligere ſpiritualiter,& ita lucem ſpiritualẽ, & noctem ſpiritualem. Ergo ſi hæc omnia ſimul producta ſunt,in primo inſtãti diuiſa eſt lux a tenebris,ideſt bonĩ angeli a malis:ergo nõ fuit mora inter creationem, & lapſum,quod ẽ ſupra improbatum,& oſtenſum eſt eſſe contra Aug.Item.Cum ſacra ſcriptura ordinat opera ſex dierum, aut ordinat quantum ad ordinem du-

rationis,aut quãtum ad ordinem na
turæ,aut quãtum ad ordinem digni-
tatis. Si quantum ad ordinem digni
tatis : ergo cum homo ſit digniſſima
creaturarum, debuit eius productio
attribui primę diei. Si quantũ ad or-
dinem naturæ: ergo productio ſolis,
& lunæ fuit ante productionem pla-
netarum,& herbarum. Reſtat igitur
hoc eſſe dictum quantum ad ordinẽ
temporis,ſiue durationis .
11 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam notandum eſt,ꝙ circa hanc
quæſtionem diuerſæ ſunt ſanctorum
opiniones. Quidã eñ ſancti in hac
quæſtione magis ſecuti ſunt viã theo
logicam trahentes rationem ad ea q̃
ſunt fidei . Quidam vero, inter quos
præcipuus fuit Auguſt. magis ſecuti
ſunt viam philoſophicã,quæ illa po-
nit quæ videntur magis rõni conſo-
na,vnde & intellectum ſcripturę tra
hit ad rationis confirmationem , &
atteſtationem.Vnde cum videatur ra
tionabilius a ſumma potentia omnia
produci ſimul,& mora temporis in-
teriacentis nullius videatur eſſe vtili
tatis vel neceſſitatis,poſuit omnia ſi-
mul eſſe producta : ſuam poſitionẽ
confirmans ꝑ auctoritates ſacrę ſcri
pturæ, & exponens illud quod videt̃
ſibi contradicere , videlicet de dierũ
diſtinctione,oſtendens ꝙ illi dies nõ
fuerunt dies materiales, ſed potiꝰ ſpi
rituales,qui omnes ſimul potuerũt eſ
ſe,& hæc poſitio multum fuit ratio-
nabilis,& valde ſubtilis. Verũtamen
quia ad hanc poſitionem videtur in
tellectꝰ ſcripturæ diſtrahi,& ſecurius
eſt,& magis meritoriũ intellectũ no
ſtrum,& rationem omnino ſcripturę
ſupponere , quã ipſam aliquo modo
diſtrahere : ideo communiter aliqui
doctores,& qui præceſſerunt Aug.&
qui ſecuti ſunt ſic intellexẽrunt,&po
ſuerunt ſicut textus in littera ſacræ
12 ſcripturę.Geñ. ſonare vr̃. Vnde po-
ſuerunt omnia materialia,& corpora
lia ſimul eſſe creata in materia, ſed ꝑ
ſenarium dierum eſſe diſtincta in for
ma.Hanc poſitionem, & ſi minus vi-
deatur rationabilis quam alia,nõ ta-
men eſt irrationabile ſuſtinere. Quã
tus enim ratio non percipiat huiꝰ po
ſitionis congruitatem prout conſide
rationi ſuæ innititur,percipit tamen
prout ſub lumine fidei captiuat̃ . Eſt
enim huiꝰ ſucceſſiuę formationis,&
diſtinctionis rõ quadruplex , videli-
cet literalis,moralis,allegorica &ana
gogica. Literalis:in hoc qđ deus nõ
tantum intendit facere,quantum po
teſt , quantum etiam communicare
creaturæ quãtum poteſt recipere. Vñ
de cum poſſit dare beatitudinẽ abſq;
meritis,vult tamen ꝙ mereamur.Sic
cũ poſſit ſtatim perficere materiam,
maluit tñ ipſam ſub quadã informi-
tate,& imperfectiõe facere, vt ex ſua
imperfectione quaſi materia ad deũ
clamaret vt ipſam perficeret , & hoc
idem voluit per ſenarium dierum diſ
ferre,vt in perfectione numeri ſimul
oſtenderetur perfectio vniuerſi. Secũ
dum enim Arithmeticum , ſenarius
eſt numerus perfectus, q̃a conſtat ex
omnibus ſuis partibus aliquotis, ita
ꝙ nõ deficit,nec excreſcit. Partes au
tem aliquotæ dicũtur quæ ſumptæ
aliquotiens reddunt totum.Rõ mo-
ralis eſt:vt in hoc erudiatur homo ꝙ
ſicut materia corporea per ſeipſam
informis exiſtit , tunc aũt format̃ cũ
diuina bonitas eius informitati tri-
buit formam:ſic anima formari non
põt per ſeipſam,niſi deus gratiã ſuã
infundat:cui etiam numerꝰ ſenarius
atteſtatur,quia tempus eſt merendi ꝑ
vniuerſum tempus vitæ præſentis,vt
poſtmodũ detur homini quies : quia
non peruenitur ad perfectionem me-
riti vſque ad conſummationem gra-
tiæ finalis,poſt quam nulla ſequitur
veſpera,& ideo dies ſeptimus nõ ha-
bet ſibi aſſignatum veſpere in ſcriptu
ra.Allegorica vero rõ eſt,quia (ſicut
expreſſe Auguſt.oſtendit)in illa pri-
ma mundi conditione quæ eſt diſtin
cta per ſenariũ , totũ ſpacium decur-
ſus mundi pñtis ſecundũ ſex ætates ꝑ
ſignatur:vt primus dies ætati primæ
reſpondeat,ſecundus ſecundæ, & ſic
deinceps ſm quod plane adaptat Au
guſt.ſuper Geñ ad literam ꝙ hic lõ
gum eſſet repetere.Ratio aũt anagogi
ca eſt , vt in illa dierum diſtinctione
intelligatur perfectio cognitionis in
angelica natura beatificata,ſecundũ
quod

quod plane oſtendit Aug. ſup Gen̄.
ad literā quaſi p totū . Q̄d iō vocat
ad literā,q̄a expoſitionē iſtā quā alij
reputabant anagogicā , dicit legiſla-
torē intendiſſe ad literā:nihil tamen
ibi aſſerendo dicit, ſed proteſtatur ip
ſe modo inquiſitorio ſe ibi procede-
re. Et ſicut patet ex eiusintētione ibi
dem, magis volebat intellectū ex ſcri
ptura elicere,ex quo ſcriptura nō poſ
ſet a viris philoſophicis derideri,nec
propter hoc aliquis naturali philoſo
phia imbutus a fidei veritate retarda
ri,ſicut ipſe aliquando fuerat retarda
tus,magis inquam quam intellectum
principalem exponere quem ibi ha-
buit legiſlator,& magis intēdit oſten
dere quid creatum fuerit, vel tunc po
tuerit, quam quid factum fuerit. Et
in xij.confeſſ. oſtenditur quod vna,
& eadem ſcriptura multipliciter pōt
intelligi,& in omnibus ſenſibus ve-
re,quorum nullus ſpiritum ſanctum
latuit, ex cui⁹ inſpiratione ſcriptura
ędita fuit,& in hoc manifeſte oſtēdit
ꝙ alijs non contradicit.Hanc igitur
poſitionē ſuſtinendo ad obiecta in cō
trarium reſpondendum eſt.
13 AD illud enim quod primo obij
citur de text. Gen̄. Dicendum , quod
illud dictum eſt per recapitulationē,
& iſte terminus Die,ibi confunditur
vt teneatur pro diuerſis diebus , vel
tenetur zeumatice vt reddatur alijs
ſingulisq́; membris illius recapitula-
tionis. AD illud quod obijcitur de
14 eccleſiaſti.xviij.Qui viuit in æternū
&c. Dicendum ꝙ ſcriptura facit vim
inter creare,& facere. Nam creationē
vocat productionē ex nihilo , factio
nem vero ipſam diſtinctionē, & hoc
bene ſignatur Gen̄.ij. vbi dr̄ q̄d ceſ-
ſauit ab omni opere ſuo quod creauit
vt faceret:omnes igitur ſancti in hoc
concordant ꝙ omnia ſunt ſimul ꝓ-
ducta in materia,& ideo omnia con
cedunt ſimul eſſe creata ſed tn̄ non ſi
15 mul facta. AD illud quod obijcit̄
de Iob xl.dicendum quod Greg. ex-
ponit ꝙ Tecū dicit ibi ſimultatē nō
temporis,ſed ſimultatem rationis.q.
d. ecce Behemoth quem feci tecū,id-
eſt tibi ſimilem in rōnis capacitate.
16 AD illud quod obijcitur:quod maio
ris potentiæ eſt declaratiuum produ
cere multa ſimul . Dicendum ꝙ deus
potentiam ſuam magis intēdebat ma
nifeſtare in productione de non eſſe
in eſſe,quam poſtmodum in forma-
tione,ibi eñ magis manifeſtat ſapien
tiam,& bonitatem: & vt ſigillatim,&
diſtinctim,& appropriatim in pro-
ductione effectuum manifeſtaretur p
fectio potentię,ſapientię,& bonitatis
placuit diuino actori præmittere op⁹
creationis,poſtmodū ſubiūgere op⁹
diſtinctionis,poſtremo vero opus or
nat⁹,& decorationis. Et in primo ma
nifeſtatur potentia,in ſecūdo ſapien-
tia,in tertio vero bonitas perfecta, li
cet omnia in quolibet horum mani-
feſtari poſſint a deo:& iō ita bn̄ ſunt
manifeſtata poſt conſummatum eſſe
rerum illa tria,ſicut ſi ī principio ſta
tim materia fuiſſet ꝓducta, & diſtin
cta, & ornata. Et per hoc patēt duo
ſequentia quæ procedunt conſimili
via,videlicet de bonitatis, & ſapiētię
perfectione. Ille enim rōnes nō con-
cludunt niſi ꝙ deus materiam in in-
formitatem non debuit relinquere,
quia hoc eſſet cōtra ordinem,& per
fectionem : ſed dum fecit informem
vt formaret, & imperfectam vt perfi-
ceret,oſtendit & perfectionem,& or-
dinem a ſe materiæ dari. Et ſi tu obij
cias ꝙ ad perfectionem omniū ho-
rum ſpectat velociter effectū perfice
re,& ornare,& diſtinguere . Dicen-
dum, ꝙ illud verū eſt vbi agens agit
ſm totum ſuum poſſe : vbi vero con
deſcendit poſſibilitati , & infirmita-
ti,& vtilitati alienę non habet verita
tem : & ſic eſt in propoſito. Sicut.n.
deus ſacram ſcripturam nobis tradi
dit quaſi rudi modo,& inepto,vt q̄-
libet poſſet capere, & intelligere , cū
tn̄ in ipſo ſint infiniti theſauri ſapiē
tiæ,& ſcientiæ:ſic etiā in formatione
rerum quantū decebat condeſcēndit
modo naturę,& etiam eruditioni ra
tionalis creaturæ . Et quia ex illa di
latione erudiebatur homo ſicut pri⁹
viſum eſt · ideo placuit diuinę potē-
tię, bonitati , & ſapiētiæ rerum for-
mas ſub dierum ſucceſſione diſtin -
guere . cum tamen poſſet eis ſubito
materiam diſtinguere , & ornare.

QVAE

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Materia prima in ſua creatione imperfecta quadã forma fuit formata, quæ non omne deſiderium ad formã expleret, ſed eſſet diſpoſitio quædam ad vlteriores recipiendas formas.

Ad opp.

VTRVM materia illa corporalium creata ſit ſub aliqua formarũ diuerſitate. Et ꝙ ſic vr̃ ꝑ textũ. In principio creauit deꝰ cælum, & terrã: ergo vr̃ ꝙ in principio ſuæ cõditionis habuit formã cęleſtẽ, & formã elemẽtarẽ. Si dicas ꝙ cęlum ſtat ibi pro cælo empyreo, & terra ꝓ materia corporaliũ, obiicitur per textũ ſequentẽ. Cõgregentur aquę in locum vnum, & appareat arida: ergo vr̃ ꝙ tertio die terra ſolũmodo manifeſtata fuit, non producta: ergo in ipſo chaos videbantur iam eſſe elementa. Itẽ. Hugo de ſancto Vict. Nomine terrę hoc terre elementum ſignatum puto: ſi ergo erat ibi elementũ terrę, pari rõne & alia elementa. Si tu dicas ꝙ ibi vocat elementũ terræ, nõ quia iam erat, ſed quia futurum erat, Obijcitur ꝑ illud quod ſubditur, eratque terrenum hoc elementum in medio, & in vno loco ſubſidens cęteris in confuſione permixtis: ſi ergo permixtio non eſt eiuſdem ſed diuerſorũ, vr̃ ꝙ ibi iam erant diuerſę formæ elementares. Item. Ratione hoc vr̃. Primę formæ quæ inſunt materiæ ſunt formæ elemẽtares ſicut patet: quia vltra illas non eſt reſolutio niſi ad primam materiã; ergo ſi materia illa aliquam formam habuit corporalẽ, vr̃ ꝙ habuerit formã elemẽtarẽ. ſed formæ elemẽtares ſunt æque primæ, ergo vr̃ ꝙ ſimul habuit oẽs. Itẽ. Conſtans eſt ſcḋm poſitionẽ ſanctorum, ꝙ lux illa faciebat noctẽ, & diẽ, ſed diẽ non poterat facere, niſi eſſet corpus tranſparens, & illuminabile: noctẽ non poterat facere niſi eſſet corpus opacum, quod vmbram proijceret: vr̃ igitur quod in primaria conditione materia in quadã ſui parte fuerit tranſparẽs, in quadam opaca: & ita quod in ſe habuit formas diuerſas.

Ariſtot. 2. Topicorũ

Item. Nihil eſt in genere, quod nõ ſit in aliqua eius ſpecie; ergo ſi illa materia erat quid corporeũ, erat igitur aliquod corpꝰ: ergo vel ſimplex, vel mixtum: ſed non erat corpus ſimplex, quia nec cæleſte, nec elemẽtare, ergo permixtum: ergo habebat in ſe diuerſitatem formarum. Itẽ. Materia illa cum eſſet imperfecta habebat aliquem appetitum: aut ergo ad vnam formam, aut ad plures. Si ad vnam: ergo vr̃ ꝙ cum deus cõpleuerit appetitum eius, ꝙ debuerit dare vnã ſolã formam corporalem. Si ad plures: ergo cũ multiformitas appetituum veniat ex multiformitate diſpoſitionũ, & multiformitas diſpoſitionum ex multiformitate formarũ: ergo vr̃ ꝙ illa materia condita fuerit ſub formarum diuerſitate.

Fundamenta.

Sed contra. Gen. 1. Terra erat aũt erat inanis & vacua: ſed ſi eſſet in materia formarum diuerſitas, non eſſet inanis, & vacua. Item. Alia tranſlatio. Terra erat inuiſibilis, & incompoſita: ſed ſi eſſet ibi forma celeſtis, & elementaris, eſſet iam ibi materia aliquo modo & viſibilis, & compoſita. Item. Si ibi formæ plures erãt, aut ergo erant permixtę, aut diſtinctæ. Si diſtinctæ: ergo non erat materia illa informis. Si ꝑmixtę, ergo vr̃, quod haberet formam permixtionis, & ita non erat informis, imo magis formata quam ſi haberet ſolam formã elementarẽ.

Ariſtot. 1. de gener.

Item. Miſcibilia præcedunt mixtum: ergo ſi ibi erant formæ permixtæ, per naturam prius ſunt elemẽta, quã illa materia quæ primo eſt condita: ergo vr̃ ordo præpoſterus, qñ deus ex materia illa fecit elementa in ſequentibus diebus. Item. Si permixtæ ibi erant formæ: ergo materia illa magis approximabat mixto perfecta mixtione quam approximet elementũ: ergo magis approximabat ad opus qñtæ diei, & ſextæ, quã elementorũ diſtinctio: ergo vr̃ ꝙ non debuit ꝓductio illius materiæ determinari in

ſerum primordio. Itē. Si erat ibi formarum diuerſitas: ergo videtur ꝙ eſſet ibi actio, & paſſio, & ita generatio & corruptio, & alteratio, & ita non erat dicenda materia informis, cum in tali ſtatu eſſent operationes quæ competunt formis diſtinctis.

47 RESP. Ad prædictorum intelligentiam notādum, ꝙ informitatem illius materiæ corporalis diuerſimode intellexerunt diuerſi. Quidā nāq; voluerunt dicere, quod materia illa diceretur chaos propter formarum multitudinem, & cōtrarietatem, quæ erat in partibus materiæ: ita qđ illę partes non diſtinguebantur adinuicem ſm loca determinata, nec ita ꝓportionaliter inuicem iungebantur, vt eis reſultaret aliquod mixtum cōpletum, & ideo erat ibi quædam permixtio non proportionis, ſed confuſionis, & ſicut non erat ibi proportionalis mixtio, ita nec ibi erat regularis actio, imo cuiuſdam pugnæ confuſio, ita vt calida pugnarent frigidis, & humida ſiccis, & ſic recte poſſet materia illa chaos appellari. Sed iſte modus ponendi potius eſt poeticus quā philoſophicus, quia magis ſequitur imaginationis fictionem, quam rationem, cum ſm iſtam poſitionem ponātur elementa illam materiam ſic productam naturaliter præcedere, quod nec rationi conſonat, nec ſacræ ſcripturæ. Et ideo eſt alius modus dicendi rationabilior, quod materia illa ꝓducta eſt ſub aliqua forma: ſed illa non erat forma cōpleta, nec dans materiæ eſſe completum, & ideo non ſic informabat, quin adhuc materia diceretur informis: nec appetitum materiæ adeo finiebat, quin adhuc materia alias formas appeteret, & ideo diſpoſitio erat ad formas vlteriores, nō completiua perfectio. Et quoniā ad multas formas materia informis appetitū & inclinationem habebat: ideo quāuis illa forma non haberet in ſe naturas diuerſas, tamē materia in diuerſis ſuis partibus quandam diuerſitatem imperfectam habebat, nec ex diuerſis actibus completis, ſed magis ex appetitibus ad diuerſa, & ideo permixta dr̄, & confuſa. Sicut exemplum ponitur in embryone, quod actu habet vnā formam, & figuram quandam maſſæ carnis: illa tamen eſt diſpoſitio ad diuerſas membrorū figurationes. Illud tamen non eſt omnino ſimile, qa forma illa non erat tantę actualitatis ſicut eſt forma embryonis, nec in tāta propinquitate ad eductionem formarum ſequētium, ſicut forma embryonis ad eductionem membrorū. Forma enim embryonis eſt viſibilis, & ꝑ vim ad perfectam naturæ completionem eſt perducibilis, illa vero materia ſub tali forma incompoſita erat, & inuiſibilis, & ad formas ſubſequētes ſola diuina virtute, & operatione poterat perduci: & ideo ꝓpter imperfectionem formę illius, materia illa dicitur informis, & propter indeterminatum appetitum multarum formarum confuſa dr̄, & permixta, & hæc poſitio ſatis videtur eſſe intelligibilis, & probabilis. Et iuxta hanc poſitionem concedendum eſt ꝙ materia non fuit creata ſub formarum diuerſitate, ſicut rationes ad hoc inductæ oſtendunt.

AD illud ergo ꝙ primo obijcitur in contrarium de textu. Dicendū quod cælum ſtat ibi pro empyreo. Et ſi obijcitur quod ſcriptura conſequenter dicit terram apparuiſſe, non formatam eſſe. Dicendū quod ſicut artifex facit apparere effectum producendo, non oſtendendo ſolum, ſic intelligendum eſt ꝙ deus fecit terram apparere non ſolum ſeparando elemēta ab inuicē, ſed etiam producendo, ita ꝙ productio fuit cum diſtinctione, & diſtinctio cum productione. AD illud vero ꝙ obijcitur, quod Hugo dicit per terram intelligi elementa terræ. Dicēdum ꝙ hoc dicit non propter formā terræ quæ iam ineſſet illi materię: ſed propter quandam aptitudinem incōpletam quæ inerat illi parti materiæ, vt ꝑficeretur poſtmodum forma terræ per eum modum ſm quem conſueuit aliquid appellari eius nomine ad quod ordinatē. Materia enim illa non poterat niſi quodāmodo balbutiendo deſcribi: quia nedū ſermo ꝑfecte non explicat, ſed etiam intellectus in imaginatione deficit. Vñ & illud qđ 85

ipſe

ipſe ſubiungit de permixtione, nõ eſt hoc dictum quod ibi fuerit vera oppoſitarum formarum coniunctio, ſed quia non erat ibi perfecte formarum diſtinctio.

30 AD illud ꝙ obijcitur, ꝙ formæ elementares ſunt primæ in materia corporali. Dicendum ꝙ de formis quæ dant materię eſſe cõpletum, verum eſt: forma vero illa ꝗ habebat informis materia, nõ dabat ſibi eſſe completum, & ideo tam formas ſimplices, quam compoſitas quæ eſſe completum tribuunt, præcedebat vel præcedere poterat.

31 AD illud ꝙ obijcitur, ꝙ erat ibi corpus opacum, & tranſparens. Dicẽdum quod nec erat ibi pfecta opacitas, nec perfecta tranſparentia, erat tñ in diuerſis partibus materiæ, ſm quod conditor ordinauerat ex eis diuerſas formas producere, aliquis diuerſus diſpoſitiõis modus, quæ non ponebat diuerſitatẽ formarum. Sicut ſi intelligatur ꝙ aliquod corpus in vna parte ſit rarius, & in alia magis cõpactũ ſalua formæ vnitate, ſic intelligi debet in illa materia quæ formã habebat maxime ad multa poſſibilẽ.

32 AD illud ꝙ obiicitur ꝙ nihil eſt in gñe, qđ non ſit in aliqua eius ſpecie. Dicẽdum quod illud verum eſt de eo quod eſt in gñe tanquam ens completum: ſed materia illa non ſic erat corporea, ꝙ eſſet completa in genere corporum: ſed ſic habebat extenſionem, & corporeitatem quod non habebat perfectam formę actualitatem, ſicut dictum eſt prius.

33 AD illud vero quod obijcitur de diuerſitate appetituum. Dicendum, ꝙ appetitus non ſemper ſequitur formã completam, ſed etiam attenditur ſecũdum appetentis indigentiã, & aliquã diſpoſitionem ſemiplenam, niſi fortaſſis ſit talis appetitus qui conſequatur diſpoſitionem quæ eſt neceſſitãs: ſed talis non erat in illa informi materia, ſed ſecundum quandam maiorem ſubtilitatem, & raritatem in partibus materiæ erat diſpoſitio longinqua ad formas alias, & alias.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de ſecũdo articulo ſ. de ipſius materiæ quantitate, circa quam triplex verſatur inquiſitio. Primum quantum ad numerum. Secundum quantum ad tempus. Tertium quantum ad locum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cæleſtium, & ſublunarium rerum ante pductionem, vna & eadem eſt materia, poſt productionem vero, non eadem, quia quo ad eſſentiam, & eſſe incompletum inferiorum, & ſuperiorum eſt vna materia.

CIRCA quam ſic proceditur, & quæritur vtrum cæleſtium, & terreſtrium vna ſit materia quantum ad eſſe. Fundamenta. Supra enim quæſitum eſt de vnitate materiæ quantum ad eſſentiam. Et ꝙ ſit vna vr̃ communiter ſecundum expoſitores nomine terræ cum dicitur. In principio creauit deus cælum, & terram &c. intelligitur materia oĩm viſibilium circa cęlum empyreum: ergo ſi illa vna fuit, & habuit aliquam formã vt ſupra viſum eſt: ergo videt̃, quod cæleſtia, & terreſtria ex vna materia quantum ad eſſe ſint producta. Itẽ. Materia illa ex qua formata ſunt corpora, nec habebat formam cæleſtem, nec elementarem, nec cõſequentem ad has: ergo ſi aliquam habebat formam, habebat formam ad hos cõmunem, & indifferentem: ergo vr̃, ꝙ ſecũdum aliquod eſſe formale, ſit ponere cæleſtium, & terreſtrium materiam eſſe communem. Item. Extenſio conſequitur materiam non ſm ſuam eſſentiam, ſed ſm aliqđ eſſe cũ ſit accidens: ergo ſi communiter reperitur extenſio in corporibus ſuperioribus & inferioribus: ergo vr̃ quod vna ſit materia communis ſm eſſe in cęleſtibus, & terreſtribus. Item. Lux eſt natura communis reperta in omnibus corporibus tã cæleſtibus, quam terreſtribus, ſi ſit ſubſtantia, ſiue accidẽs: ergo ſi forma iſta corporalis non eſt in materia niſi ſm aliquod eſſe, videtur

detur idem quod prius. Item. Perſpicuitas eſt natura ſimiliter reperta in omnibus corporibus tam ſuperioribus, quam inferiobus ſm plus, & minus: ſed perſpicuitas non tantum cõſequitur materiam, ſed etiam formã, & eſſe materiæ, non tantum eſſentiã: ergo videtur ꝙ in omnibus corporibus, ſiue cæleſtibus, ſiue terrenis ẽ ponere materiam vnam ſm eſſe. Item. Rari & dẽſi ſm eſſe ponitur vna materia: ergo pari rõne luminoſi, & opaci, & ſi hoc, ergo cæli, & elementi. Cõtra. Corruptibilium, & incorruptibilium (ſicut vult Philoſophus) nõ eſt materia vna. ſed corpora ſuperiora ſunt incorruptibilia, & inferiora corruptibilia: ergo &c. Item. Quæ hñt eandem materiam ſunt ad inuicem trãſmutabilia: ſed corpora terreſtria, & cæleſtia non ſunt ad inuicem tranſmutabilia: ergo &c. Item. Materia ſubiecta priuationi, & q̃ nõ eſt ſubiecta priuationi, differunt ſm eſſe: ſed in cæleſtibus materia nõ eſt ſubiecta priuationi, in terreſtribus vero eſt ſubiecta: ergo &c. Item. Corpus cæleſte, & elementare non tantummodo differũt forma, ac qualitate, ſed etiam diſcontinuitate: ſi ergo continuitas venit ab vnitate materiæ ſm eſſe, cum iſta ad inuicem ſint diſcontinua, qđ patet, quia vnum mouetur, reliquum quieſcit, videtur ꝙ ſecundum eſſe cæleſtium, & terreſtrium non poſſit eſſe materia vna.

24 RESP. Dicendum quod cũ quæritur vtrum corpora cæleſtia, & terreſtria ſint ex eadem materia ſecundum eſſe, hoc dupliciter po eſt intelligi. Aut ſecundum eſſe quod materia habuit ante productionem: Aut ſecũdum eſſe quod materia habet poſt ꝓductionem. Si ſm eſſe qđ habuit materia ante ꝓductionemm, ſic ſine dubio vna fuit materia corporum cæleſtium, & terreſtriũ, quia vna fuit moles habens vnam formam incomplẽtã. Si ſecundum eſſe ꝙ habet materia poſt productionem, quod quidem eſt eſſe completum, ſic abſque dubio differt materia cæleſtium, & terreſtrium quantum ad eſſe, tũ quia ſub vna forma eſt corruptibilis, ſub alia eſt incorruptibilis: tum quia ſub vna forma eſt ſubiecta priuationi, ſub alia non: & hoc non ſolum facit diuerſitatem in materia ſm eſſe quantum ad actũ, imo etiam quantum ad potentiã ordinatam ad actum: quę quidem diuerſitas non eſt in materia ſecũdum ꝙ eſt formis elementaribus ſubiecta.

Sco. di. 13 q. vnica conatur oñdere nullã eſſe in cælo materiã ſm Ariſt. nec eiusdẽ nec alteri⁹ rationis, licet Theologice concedat cum corruptibilibus habere eandem.

Nam, & ſi materia igni ſubiecta & aeri habeat aliud, & aliud eſſe actuale, tñ quia vtrobique ſubiecta eſt tranſmutationi, & priuationi, & poſſibilis ad vtrunque: ideo dicuntur habere vnam materiam ſm eſſe: in cæleſtib⁹ autem corporibus, & elementaribus non contingit hoc reperire. 27

25 EX his patent obiecta ad vtranque partem. Primæ enim rõnes quæ oſtendunt ꝙ cæleſtia corpora, & elementaria communicant in materia ſecundum eſſe, loquũtur de materia quantum ad illud eſſe ꝙ habuit ante productionem, & quantum ad ꝓprietates quæ ſequuntur illud eſſe, ſicut ſunt extenſio, & ꝑſpicuitatis participatio Vltima tñ ratio non cõcludit quæ procedit per ſimile de raro, & denſo, & cæleſti, & elemẽtari. Nõ enim eſt ſimile, quia rarũ, & denſum ſunt ad inuicem tranſmutabilia, nõ ſic corpora cæleſtia, & elementaria, & loquor de poſſibilitate tranſmutandi ſm naturam, non ſecundum virtutem diuinam. Rationes vero ad oppoſitum concludunt quod materia ſecundum eſſe non ſit eadem in cæleſtibus, & terreſtribus poſt ipſorum productionẽ, ſicut patet diſcurrendo per ſingulas. Aliter poſſet dici, & quaſi in idem redit, quoniã quadrupliciter poteſt intelligi eſſe vnitas in materia, aut quantum ad eſſentiã, aut quantum ad eſſe incompletum, & a completione remotum: aut ſm eſſe incompletum completioni proximum, aut ſecundum eſſe ſimpliciter completum. Et ſecundum hoc diſtinguitur materia, quod quędam eſt ſubiecta formæ ſubſtantiali tantum, quædam formæ ſubſtantiali, & extẽſioni, ſiue quantitati: quædam formæ ſubſtantiali, & quantitati, & contrarietati: quædam formæ ſubſtantiali, & quantitati, nõ contrarietati ſed in 26

omnibus

omnibus ſuis partibꝰ vniformitati. Primo modo dicit eſſe eadẽ materia ſpiritualium, & corporaliũ, ſicut ſupra fuit oſtenſum. Secundo modo cœleſtium, & terreſtrium, ſiue corruptibilium corporum, & incorruptibiliũ. Tertio vero modo corporũ elementarium, & adinuicem tranſmutabilium. Quarto modo corporũ ſpecie, & natura ſimilium. Primo igit, & ſecundo modo eadem eſt materia cœleſtium, & terreſtrium, ſicut primę rationes oſtendunt: tertio, & quarto modo non, ſicut concludunt rationes inductæ ad oppoſitum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Materia quo ad prioritatem naturæ præceſſit omnem diem ſecundum omnes, ſed quo ad prioritatem temporis arridet magis quibuſdam, & probabilius, quod etiam ante lucis creationem fuerit producta.

Fundamenta.

DE informi materia q̃tum ad tẽpus ſuæ productionis: & eſt quæſtio, vtrũ pducta fuerit in die, an ante omnem diẽ. Et ꝙ ante oẽm diẽ vr̃ primo p textũ. Gen. In principio creauit deus cœlũ & terrã &c. conſtãs eſt hoc factũ fuiſſe ante productionẽ lucis, ſicut ipſa ſcriptura inſinuat: ſed cũ luce cœpit dies, ergo añ oẽm diẽ fuit pductio informis materiæ. Itẽ. Aug. xij. confeſ. Informẽ materiam feciſti añ oẽm diẽ. Item. Hugo de S. Victo. in lib. de ſacra. Primo momẽto temporis in quo creata eſt omniũ viſibiliũ, & inuiſibiliũ materia. Et ita neque nox, neq; dies fuit. Item. Ratione vr̃. Qualitas tẽporis debet rñdere qualitati rei pductę, ſed materia prima nec eſt pducta oĩno ſub priuatione formæ, nec ſub completa diſtinctione: ergo eius pductio nec diei competebat, nec nocti, ergo añ

Ad opp.

oẽm diem. Sed contra. Gene. ij. Iſtę ſunt generationes cœli, & terræ, quãdo creati ſunt in die in quo fecit deꝰ cœlum, & terram: ſed qñ deus fecit cœlũ, & terrã tũc creauit illã primordialem materiam: ergo in die ipſam creauit. Itẽ. Creator oĩm eſt deus lucis; ergo oĩa quæ facit, facit in luce: ergo ſi creauit materiam, in luce creauit, & ita in die. Item. Arguit Manichæus. Si deus creauit aliqd in tenebris, erat in tenebris, quõ ergo habitat lucẽ inacceſſibilẽ? ſi ergo hoc incõueniens eſt, inconueniens eſt ipſam creaſſe in tenebris, & creauit in tenebris, vel in die: ergo &c. Item. Nox, & dies immediate diuidunt tempus: ſed materia rerũ corporalium producta fuit cum tpe: ergo cum nocte, vel cum die, ſed non cum nocte, ergo cum die. 27

RESP. Dicẽdum ꝙ creatio cœli & terræ, ſm oẽs fuit ante oẽm diẽ quantũ ad ordinẽ naturæ: quantum vero ad ordinẽ temporis, ſiue durationis diuerſimode ſenſerunt diuerſi. Quidam ſenſerunt, ꝙ nõ fuit aliqua mora inter creationẽ, & diſtinctionis inceptionẽ: imo ſtatim cũ pducta fuit illa materia, & lux q̃ diẽ faciebat: nec fuit mora aliqua intermedia. Alij autem vr̃ ꝙ fuit mora tẽporis interiacẽs inter terræ creationẽ, & lucis factionem: & iſtud vr̃ magis cõſonum ſententiæ expoſitorum, ſicut patebit in diſtinctione ſequenti. Vtrũque tñ potuit eſſe verũ, 28
nec aliquod horum vſquequaq; certum. Suſtinendo tñ illud vltimũ, rñdendũ eſt ad primũ obiectũ de tex. Gen. quia creare æquiuoce ſumitur in ſcriptura, & ibi dr̃ creatio cœli & terræ, vtriuſque factio, ſiue formatio: & ſic exponit Augu. ſuper Gen. ad literã. v. vbi innuit ꝙ creare cœlũ & terrã, dr̃ dupliciter: vel informẽ materiam facere: vel per formas, & ſpecies diſtinguere.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ deus eſt in luce. 29
Dicendũ ꝙ intelligẽdũ eſt de eſſe lucẽ ſpũalem, nõ corporalem quæ eſt lux ſapientiæ, & in hac fecit quicquid produxit, qa oĩa in ſapientia fecit. Et ideo quod obijcitur de tenebris corporalibus nihil facit ad propoſitũ: quia non magis eſt deus in tenebris in loco corporaliter

liter tenebroſo, quam in luminoſo. AD illud qđ obijcitur: ꝙ nox, & dies immediatè diuidūt tempus. Dicendum ꝙ verū eſt ſm eſſe quod hñt nunc, ꝙ quidē attenditur ſm reuolutionē corporū cæleſtium: ſed tunc erat tps ſm mutabilitatē quę erat in materiæ partibus: quæ quidē mutabilitas erat abſque pñtia corporis luminoſi, & abſq; vmbra corpis opaci: & ideo tempus illud non erat habens viciſſitudinē diei, & noctis ante formationē lucis. Si quis autē velit ſuſtinere oppoſitū: plane poterit ad rationes, & auctoritates ad oppoſitum rñdere: quod intelligantur inſinuare ordinem naturæ, non temporis, ſecundum quem informis materia omnem diem anteceſſit.

QVAESTIO. III.

CONCLVSIO.

Materia prima informis, per pperfectę formæ priuationem, fuit creata in loco, locumque replebat, quamuis groſſiciem, & ſubtilitatem, ſurſum, & deorſum ſemiplenè haberet.

Fundamenta. DE illa informi materia quantū ad locū. Et eſt quæſtio, vbi habuit illa materia ſitum. Et ꝙ illa materia corporalū habuerit ſitum, vr̄. Hugo de ſancto Victo. Erat terrenum hoc elementū medio vno loco ſubſidens, cæteris in vnam confuſionē permixtis circunquaq; in modū nebulæ expanſis, ſed hoc nō potuit eſſe abſque ſitu corporali: ergo &c. Item, ꝙ repleuerit locum vr̄: quia cælum empyreū (ſicut dicit Beda) cū ipſa materia corporalium fuit creatū ſed cōſtans eſt ꝙ empyreū intra cōcauitatem ſuā natū eſt omnia corporalia cōtinere, ergo vel erat vacuū, vel ab illa mole corporea replebatur. ſed natura non ſuſtinet vacuum, ergo vr̄ ꝙ moles illa replet locum. Itē. Videt ꝙ haberet ſurſum & deorſum: quia inmmitas eiꝰ (ſicut dicit Hugo porrigebatur quouſque nunc ſummū creaturę corporeæ pertingit: ergo erat ibi circūferentia, & centrū. Item. Materia illa (ſicut Magiſter dicit in litera,) in partibus ſuperioribus erat rarior, leuior, & ſubtilior: in inferiori parte ſpiſſior, & groſſior: ergo erat ibi grauitas, & leuitas: ſed ſm has proprietates corpa hñt locari ſurſum, & deorſum: ergo redit idē qđ priꝰ.

Ad opp. Ad oppoſitum. Nihil eſt per ſe in loco, niſi quod eſt hic, & nūc: & nihil eſt hic, & nūc niſi quod eſt hoc aliquid: & nihil eſt hoc aliquid, niſi quod eſt indiuiduum: & oē tale eſt ens cōpletum: ergo a primo ad vltimum nihil eſt in loco, niſi quod eſt ens cōpletū: ſed materia illa nō erat ens cōpletum, ergo in loco nō habebat ſitum. Item, ꝙ nō repleret locū vr̄. Nihil inane, & vacuū replet locū: ſed materia illa erat inanis, & vacua, ſicut dr̄ in principio Gen. ergo locū non replebat. Itē, ꝙ non haberet differentias poſitiōis ſm ſurſum, & deorſum vr̄: qa iſtæ ſunt poſitiones ſm quas diſtinguunt, & ordinant diuerſa corpa mundi in vniuerſo ſed tūc nō erat ibi diſtinctio, nec ordo, nec hmōi ergo nec erat ibi diuerſa poſitio. Itē. Grauitas, & leuitas ſunt proprietates cōſequentes formas elemētares: ſed in materia illa nondū erat formæ elementares, ergo nec erat ibi graue, nec leue: ergo nec ſurſum nec deorſum: cum hæ poſitionis differētiæ attendantur ſm illas pprietates.

RESP. Dicēdum ꝙ cū materia illa eſſet moles habens extēſionē, & cælum empyreū haberet ambiens, ꝙ ipſa in loco erat: & cum eſſet ſubſtantia corpulenta, locū replebat. Rurſus. Cum in partibus diſtinctionem quandam haberet ſm ſubtilitatē, & groſſiciem, ſed ſemiplenā, ſic etiā poſitionis ſm ſurſum, & deorſum quodāmodo, ſed imperfectè habebat: & ideo concedendæ ſunt rōnes quæ ad iſtam partem inductæ ſunt. 31 Sco. di. 12. q. 2. ibi reſpōdeo ad qōnē, inquit, ꝙ materia ſine oīforma, nō eſſet in loco quēadmodum nec angelꝰ

32 AD illud ergo quod obijcitur in cōtrariū, ꝙ nihil eſt in loco niſi ens completū. Dicendum ꝙ eſt falſum ſi intelligatur de completione pfecta: embryo enim in loco eſt, quāuis ſit quid incompletum. Nec valet illa deductio

perfectio fuit antequam formaretur, in amore conditoris. Formata vero eſt, quando conuerſa eſt ad incommutabile lumen verbi. Si vero corporalis fuit lux illa, quod vtique probabile eſt, corpus lucidum fuiſſe intelligitur, velut lucida nubes: quod non de nihilo, ſed de præiacenti materia formaliter factum eſt, vt lux eſſet, vt vim lucendi haberet: cum qua dies prima exorta eſt, quia ante lucem nec dies fuit, nec nox, licet tempus fuerit.

Quòd lux illa facta eſt, vbi ſol apparet, quæ in aquis lucere poterat.

SI autem queritur, Vbi eſt facta lux illa, cum abyſſus omnem terrę altitudinem tegeret, Dici poteſt in illis partibus facta, quas nunc illuſtrat ſolis diurna lux. Nec mirum lucem in aquis poſſe lucere, cum etiā nautarū operatione ſæpius illuſtrentur: qui in profundum merſi, miſſo ex ore oleo aquas ſibi illuſtrant: quæ multo rariores fuerunt in principio quàm modo ſunt: quia nondum congregatę fuerant in vno loco. Facta eſt ergo lux illa, quæ vicem, & locū ſolis tenebat: quæ motu ſuo circumagitata, noctem diemque diſcernebat. Ibi ergo primum lucē apparuiſſe veriſimile eſt, vbi ſol quotidiano curſu circunuectus apparet, vt eodem tramite lux circuncurrens, ac primo ad occaſum deſcendens veſperam faceret: deinde reuocata ad ortum, auroram, id eſt, mane illuſtraret: & ita diuiſit deus lucem, & tenebras, & appellauit lucē diem, & tenebras noctē.

Quòd dies diuerſis modis accipitur.

HIC notandum eſt, quòd dies diuerſis modis accipitur in ſcriptura. Dicitur enim dies lux illa, quę illo triduo tenebras illuminabat: & dicitur dies illuminatio ipſa aeris. Dicitur etiam dies ſpatiū vigintiquatuor horarum: qualiter accipitur cum dicitur: Factum eſt veſpere & mane dies vnus. Quod ita diſtinguendum eſt, Factū eſt veſpere prius, & poſtea mane: & ita fuit dies vnus expletus viginti quatuor horarum. Dies ſcilicet naturalis, qui habuit veſperam, ſed non mane. Mane enim dicitur finis præcedentis, & initiū ſequentis diei, quod eſt aurora: quæ nec plenam lucem, nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit: quia nec dies præceſſerat, qui ſequentis diei initio terminaretur: & eo pręcipue, quia luce apparente, mox ſuper terram plenus atque præclarus dies extitit, qui non ab aurora, ſed a plena luce inchoauit, & mane ſequentis diei conſummatus eſt. Vnde Beda ſuper Gene. Decebar, vt dies a luce inciperet, & in mane ſequentis diei tenderet: vt opera diei a luce inchoaſſe, & in lucem completa eſſe ſignificarentur. Reliqui aūt dies mane habuerunt, & veſperam: quorū quiſque a ſuo mane inci piens, vſque ad alterius diei mane tendebatur.

Aug. ſup Ge. j. c. 10

Qualiter diſtingui debeat illud. Et factum eſt veſpere & mane dies vnus.

In gloſſa ſup princ. Gen. aſcribitur. Aug. hæc ſententia.

T Dena-

De naturali ordine computationis dierum, & de illo, qui pro myſterio introductus eſt.

HIC eſt naturalis ordo diſtinctionis dierũ, vt diſtinguantur, atque computẽtur dies a mane vſque ad mane. Poſtea vero in myſterio factum eſt, vt dies computentur a veſpera in veſperam, & adiungatur dies præcedẽti nocti in computatione: cum iuxta naturalem ordinem præcedens dies ſequenti nocti adiungi debeat: quia homo a luce per peccatum corruit in tenebras ignorantiæ, & peccatorum, deinde per Chriſtum a tenebris ad lucem rediit. Vnde

Ephe. 5. Apoſtolus: Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Primus itaque dies non ab aurora, ſed a plena luce incipiens, & poſt veſperam paulatim occidente luce excipiens mane ſequentis diei expletus eſt. Vnde Beda. Occidente luce, & paulatim poſt ſpatium diuinæ longitudinis inferiores partes ſubeunte, factum eſt veſpere: ſicut nunc vſitato curſu ſolis fieri ſolet. Factum eſt autem mane eodem ſuper terram redeunte, & alium diem inchoante: & dies expletus eſt vnus vigintiquatuor horarum. Fuitque nox illo triduo oĩno tenebroſa, quę poſt creata ſidera aliqua luce claruit.

In gl. ſup Gen. attribuit Aug.

Cur ſol factus eſt, ſi lux illa ſufficiebat.

SOLET autem quæri, quare factus eſt ſol, ſi lux illa ad faciendum diem ſufficiebat. Ad quod dici poteſt, quoniam lux illa forte ſuperiores partes illuſtrabat, & ad illuminationem inferiorum ſolem fieri oportebat. Vel potius ideo, quia facto ſole, diei fulgur factus eſt. Ampliori enim multo luce radiauit dies poſtea, quàm ante. Si autem quęritur quid de illa luce factum ſit, cum modo non appareat: poteſt dici, aut de ea corpus ſolis formatum, aut in ea parte cœli eſſe, in qua ſol eſt: non quòd ipſa ſit ſol, ſed ſit ſic ei vnita, vt diſcerni non valeat.

Aug. ſup Gene. ad lib. 1. c. 11 Ibi. ca. 10. refert iſtã ſententiã, Aug. non approbãs eam,

Quomodo accipiendum ſit illud, Dixit deus, an ſono vocis id deus dixerit, an aliter.

PRAETEREA inueſtigandum eſt, quomodo accipiendum ſit quod ait, Dixit deus, vtrum temporaliter, vel ſono vocis illud dixerit, an alio modo. Auguſtinus ſuper Geneſim tradit, nec temporaliter, nec ſono vocis deum locutum fuiſſe: quia ſi temporaliter, & mutabiliter. Et ſi corporaliter dicatur ſonuiſſe vox dei, nec lingua erat, qua loqueretur, nec erat quẽ oporteret audire, & intelligere. Bene ergo vox dei ad naturam verbi, per quod omnia facta ſunt, refertur. Dixit ergo deus, Fiat, &c. non temporaliter, non ſono vocis: ſed in verbo ſibi coæterno. i. verbũ genuit intemporaliter, in quo erat: & diſpoſuit ab ęterno, vt fieret in tempore, & in eo factum eſt.

Li. 1. ca. 2. 4. & 9.

Quomodo

Quomodo accipiendum ſit quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in ſpiritu ſancto.

HIC quæri ſolet, quõ accipiendũ ſit ꝙ dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in ſpiritu ſancto. Hæc.n.ſcriptura frequẽter nobis proponit: vt, Oĩa in ſapientia feciſti dñe.i.in filio: &, In principio.i.in filio creauit deus cœlũ, & terrã. Et illud, Per quem fecit & ſæcula. Super illum quoque pſalmi locum, Verbo domini cœli firmati ſunt, &c. dicit Aug. ꝙ pater operatur per verbum ſuum, & ſpiritum ſanctum. Quõ ergo hoc accipiendũ eſt? Putauerũt quidã hæretici, ꝙ pater velut author & artifex, filio & ſpiritui ſancto in rerum operatione quaſi inſtrumento vteretur: ex prędictis verbis errandi ocaſionem ſumentes: quod velut blaſphemũ, atque ſanæ doctrinę aduerſum abiicit pia fides. Non eſt itaque intelligendũ ideo ſcripturam frequenter commemorare patrẽ operari in filio, vel ꝑ filium tanquam filius non poſſet facere, ſi ei non porrexiſſet pater dexteram, vel tanquàm aliquod inſtrumentum fuerit patris operantis: ſed potius illis verbis patrem intelligi voluit cum filio, & ſpiritu ſancto operari, & ſine eis nihil facere.

Pſal. 103. Gene. 1. Heb. 1. Pſal. 32. Hic aperit ex quo ſẽſu dicatur pater operari in filio, vel per filium.

Contra hanc expoſitionem ſurgit hæreticus.

Sed dicit hęreticus, hac ratione hoc poſſet dixiſſe filium operari per patrem, vel in patre, & ſpiritum ſanctum cum vtroque, vel per vtrunque: quia filius cum patre, & ſpiritus ſanctus cũ vtroque operatur. Cui breuiter reſpõdetur, ideo illud dictum eſſe, & non iſtud, vt in patre monſtraretur auctoritas. Non enim pater a filio: ſed filius a patre operatur, & ſpiritus ſanctus ab vtroque. Ideoq; etiam filius per ſpiritum ſanctũ legitur operari, quia cum ſpiritu ſancto operatur hoc ipſum a filio habente, vt operetur.

Iohan. 5.

Alia prædictorum expoſitio.

POTEST & aliter illud accipi, vt dicatur pater in filio, vel per filium operari, quia eum genuit omnium opificẽ, ſicut dicitur pater per eum iudicare, quia genuit iudicem: ita & per ſpiritum ſanctum dicitur operari, ſiue pater, ſiue filius, quia ab vtroque procedit ſpiritus ſanctus factor omnium. Vnde Iohannes Chryſoſtomꝰ in expoſitione epiſtolæ ad Hebręos ſic ait, Non vt hæreticus inaniter ſuſpicatur, tanquam aliquod inſtrumentum patris extitit filiꝰ: neque per eum pater dicitur feciſſe, tanquam ipſe facere non poſſet: ſed ſicut dicitur pater iudicare per filium, quia iudicem genuit: ſic etiam dicitur operari per filium, quia eum conſtat opificem genuiſſe. Si enim cauſa eius pater eſt, ſecundum quòd pater eſt, multo amplius eorum cauſa eſt, quæ per filium facta ſunt. Hæc de opere primæ diei dicta ſint.

Homi. 2. ad primũ caput ad Hebreos.

De productione creaturæ corporalis quantum ad principium formale, generale omnibus corporibus quod eſt forma lucis. Et dicitur hæc productio diſtinctio.

DISTINCTIO XIII.

Prima autem diſtinctionis operatio, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de productione naturæ quantum ad principiū materiale; in hac vero parte intendit agere de eius cōpletione, ſiue formatione quātum ad principium formale. Et quoniam duplex eſt informatio materiæ corporalis, quædam generalis, quædam ſpecialis: Generalis per formā cōmunem oībus corporibus, & hæc eſt forma lucis: Specialis vero p alias formas, ſiue elementaris, ſiue mixtionis: ideo Magiſter primo agit de formatione, ſiue productione lucis, in hac.ſ.diſtinctione. Secūdo vero agit de productione cuiuslibet alterius formæ corporalis infra diſt. 14. Dixit quoq; deus, fiat firmamentū, &c. Vel aliter, vt primo agat de eo quod eſt generale principium diffundendi in corporibus: hoc eſt de luce. Secundo vero de ſpecialibus formis diſtinguentibus. Primum ſpectat ad opus primæ diei. Secundum vero ad opera dierum conſequentium.

Diuiſio Diuiditur autem pars iſta in tres. In prima determinat de lucis productione in ſe. In ſecunda in comparatione ad eius effectum.ſ. diem quem faciebat. ibi. Hic notandum eſt, quòd dies diuerſi mode accipitur. In tertia in comparatione ad eius principiū, ſcilicet ad verbum per quod fiebat ibi. Præterea inueſtigandum eſt quomodo accipiendum ſit, &c. Prima pars habet tres particulas. In prima determinat quando lux illa facta fuit: quia ante omnia alia. In ſecunda vero qualis fuerit, ibi. Sed quæritur qualis illa lux. In tertia vero vbi facta poſita fuit, ibi. Si autem quæritur vbi facta eſt lux. Similiter ſecunda pars principalis tres habet particulas. In prima determinat de ipſo effectu lucis, ſiue de die quantum ad ſpacium. In ſecunda quantum ad modum diſtinguendi, ibi. Hic eſt naturalis ordo diſtinctionis dierum. In tertia quantum ad complementū, ibi. Solet autem quæri quare factus eſt. Similiter tertia pars, in qua determinat de lucis formatione per cōparationē ad ſuū principiū, qđ quidem eſt pater operans per verbum, habet tres partes. In prima explanat qualiter intelligendum ſit, quòd deus dixit. Fiat. ibi. Præterea inueſtigandum eſt, &c. In ſecūda explanat illud quod dixit ſcriptura, ſcilicet patrem in filio, & per filiū operari. ibi. Hic quæri ſolet quomodo accipiendum ſit. In tertia vero remouet opinionē hæreticorum, inſinuans aliā eſſe expoſitionem verbi prædicti: & hoc facit ibi. Sed dicit hæreticus hac ratione hoc poſſe, &c.

In myſterio factum eſt, vt dies computentur a veſpera in veſperam.

Dub. 1 Contra hoc videtur, quòd ad ieiunij obſeruationem oportet ieiunare diem præcedentem cum nocte ſequenti. Item. videtur, quòd non cōgrue ſignificetur myſterium redemptionis cōputato die a veſpera in veſperam: imo potius in prima comparatione dierum, qua Chriſtus a tenebris nos produxit ad lucem. Reſpō. Reſpon. Dicendum, quòd duplicem modum computandi diem accipimus in ſcriptura. Primus, in quo dies præcedens copulatur nocti ſequēti, & hoc quidem fuit in prima dierum enumeratione, in quo (vt dicit Magiſter) præfigurabatur lapſus futurus a luce gratiæ in tenebras culpæ. Alius modus computandi dies attenditur in ſolennitatum cuſtoditione, in quo nox præcedens connumeratur diei ſequenti, & hoc vult dicere a veſpera in veſperā, vt præcedat nox, & ſequatur dies: quia eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.

a domino. Et quod obiicitur de obſeruantia ieiuniorum, Dicendum, quòd tempus ieiunij competit tempori miſeriæ: & ideo computatio diei in obſeruatione ieiunii debet fieri ſecundum conformitatem ad diſtinctionẽ temporis primi, in quo erat præfiguratio lapſus humani. Et quod obiicitur, quòd non debet terminari a veſpera in veſperam, Dicendum, quòd prima veſpera ponitur ibi inquantũ eſt noctis principium, & ſecunda inquantum eſt finis diei: & ita pro nocte, & die. Licet autem hæ duæ diſtinctiones in ſcriptura maxime exprimantur, quatuor tamen modis ſecundum diuerſorum computationes dies diſtingui conſueuerũt. Græci enim computant diem a mane in mane, quia tunc primo apparet ſol. Hæbrei vero a veſpera in veſperam: quia tunc incipiunt ſolennizare. Aſtronomi vero a meridie in meridiẽ: quia tunc eſt ſol in maiori virtute. Sancta eccleſia a media nocte vſque ad mediam noctem: quia tunc natus eſt Chriſtus. Vnde verſus. Mane diẽ Græca gens incipit: aſtra ſequentes In medio lucis: Iudæi veſpere: Sãcta inchoat eccleſia medio ſub tempore noctis.

Si autem quæritur quid de luce illa, &c. aut de ea corpus ſolis formatum, aut in ea parte cœli eſſe in qua ſol eſt.

Dub. 2 Contra. Primum videtur eſſe falſum: quia non eſt ordo de perfecto ad imperfectum: ſed lux illa perfectiſſima erat: ſicut dicit Damaſ. quòd opera primæ diei perfectiora ſunt. Item. Textus videtur eſſe contrarius: dicitur enim ibi. Vidit deus lucẽ quòd eſſet bona: & Auguſtinus explanat: vidit, id eſt placuit voluntati dei, vt pro modo ſui generis maneret, quòd placuit, vt fieret: ergo adhuc manet lux illa in ſeipſa. Item. Si ſol factus eſt de illa luce, vnde facta ſunt alia luminaria? Si tu dicas, quòd de illa luce: tunc videtur, quòd vna pars illius lucis corporis ceſſit in corpora luminoſa, quæ ſunt ſupra ſolem, & in corpora luminoſa, quæ ſunt infra ſolem: ergo ſi nullum corpus habet moueri oppoſitis motib⁹, nullum etiam eſt corpus cœleſte quod natura habeat moueri motu recto: ſed orbiculari: videtur, quòd prima luminariũ productio fuerit per violentiã, & præter naturam. Secundũ etiam videtur falſum: quia non poteſt eſſe in ea parte, in qua eſt ſol primo, quia duo corpora non poſſunt eſſe ſimul: ſecundo etiam, quia ſol ſufficienter illuminat: ergo videtur, quod lux illa ſit ibi fruſtra. Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd cum quæritur quid de illa luce factum ſit, quatuor modis ad hoc cõſueuit reſponderi: quorum duos tangit Magiſter in litera. Primus eſt: quia luminaribus cœli factis lux illa redit ad præiacentem materiam, quia non erat facta niſi ad faciendam quandam diſtinctionem dierum ſemiplenam, qua perfecta inde redit vnde ſumpta eſt. Sed hæc poſitio eſt contra rationem, & contra literam: quòd deus deſtrueret opera ſex dierum principalia, vel quod ſineret perire. Secundus modus dicendi eſt: quòd illa lux ſimpliciter manet in forma ſua non mutata: nec diſcernitur quantum ad ſenſum propter coniunctionem ſui ad ſolem, nec tamen eſt fruſtra, quia ipſius ſolis auget effectum. Sed quia difficile eſt aſſignare quem effectum habeat cum ſole: ideo eſt tertius modus dicendi, quòd ex ipſa factus ſit ſol, & in ea ſaluatur tanquam in re eiuſdẽ generis. Sed quoniam non videtur ſcriptura exprimere, quòd deus poſt primum diem produxerit nouam lucem, ſed ſolummodo luminaria diſtinxit: ideo eſt quarta opinio, quòd ex illa luce facta ſunt corpora luminoſa, inter quæ principatum tenet ſol: nec fuit ibi aliqua violẽtia, quia vnaqueque creatura eum locum accipiebat quẽ ſibi dominus per naturam deputabat: & ſic patent obiecta, quia nec fuit illius lucis corruptio, nec etiam violentia: ſed maior quędã & perfectio, & diſtinctio. Quod autem dicit Damaſcenus opus primæ diei fuiſſe perfectiſſimum: hoc

dicit per comparationem ad alia corpora, quæ a luce habent recipere influentiam, non per comparationem ad luminaria, quæ ex ipſa luce ſunt formata.

Dixit ergo deus: fiat, &c. non temporaliter, non ſono vocis, ſed in verbo ſibi coæterno.

Dub. 3 Videtur hoc eſſe falſum: ſtatim enim, vt dixit deus res factæ ſunt, ſicut dicitur in Pſalmo: dixit, & facta ſunt: ergo cum productio rerum ſit temporalis, dictio non fuit æterna. Item. In dictione æterna non dicit deus niſi ſemel, ſicut dicitur in Pſalmo. Semel locutus eſt deus: ſed cum produxit opera ſex dierum in productione cuiuslibet operis dixit: ergo illud Dicere nõ eſt æternũ, ſiue generare filiũ. Si tu dicas, quòd illud dicere non fuit niſi vnum ſolum, iteratur tamen propter multos effectus: tunc videtur, quòd ad dicere ſequitur facere, & ſimul dixit: ergo ſimul omnia fecit, & non ſimul fecit, ſicut dicit ſcriptura, & ſupra ꝓbatum eſt: ergo non ſimul dixit. Propter hoc quæritur, vtrum dicere accipiatur hic temporaliter, vel æternaliter. Et ſi æternaliter: quomodo dictum poſſit eſſe temporale. Et ſi temporaliter: quomodo Dicere temporale potuit omnem creaturam præcedere. Item. Quæſtio eſt, vtrum accipiatur notionaliter, aut eſſentialiter. Si accipiatur notionaliter quomodo poneret effectum, aut quomodo effectus creationis quem deus dicendo produxit, comperat toti trinitati. Si vero eſſentialiter: quomodo poterit illud referri ad naturam verbi per quod facta ſunt omnia: cum verbum dicatur perſonaliter, ſicut in primo libro oſtenſum eſt. Reſpõ.

Reſpon. Dicendum, quòd dicere vno modo connotat effectũ in actu: alio modo connotat effectum in habitu, non in actu. Dicit enim vno modo quaſi actum exterius, & ſic dicere eſt aliquem effectum efficere in quo dicens exprimit ſe: & hoc modo dicitur deꝰ dicere, ſiue creaturam producendo, in qua ſe declarat, ſiue aliquid inſpirando animæ, in quo voluntatẽ ſuã demonſtrat: & ſic pluries accipitur in ſcriptura, & connotat effectum actualiter. Alio modo dicere dicit actum quaſi exterius, nihilominus tamen relatum: & hoc modo dicit comparationem ad verbum conceptum, per quod dicens ſe, & omnia loquitur: per quem modum accipitur in Pſalmo. Semel locutus eſt deꝰ. glo. ibi, filium genuit, in quo omnia diſpoſuit: & ſic Dicere connotat effectũ in habitu: quia Dicere importat diſpoſitionem, & ad diſpoſitionem ſequitur opus. Tertio modo Dicere dicit actum intrinſecum, & abſolutum: & hoc modo dicit Anſel. quia dicere non eſt aliud, quàm uidendo intueri: & ſic quælibet perſona dicit ſe, & alia: & huic dicere nõ reſpondet verbum conceptum, quia ſecundum hunc modũ idem põt eſſe dicens, & dictũ: Quælibet.n. perſona ſeipſam videt, & ſeipſam intueт: & ſic non connotat effectum, nec actum, nec habitum. Si ergo quæritur quomodo accipiatur dicere in rerum ꝓductione. Dicendum, quòd poteſt accipi primo modo, ſcilicet prout connotat effectum in actu: & tunc dicere idem eſt quod producere, nec eſt ibi nugatio cum dicitur. Dixit deus, fiat, quia non tãtum importat ipſam actionem in ſe, ſed etiam prout eſt ad ipſius manifeſtationem: & præmitit ſcriptura verbum dicendi verbo faciendi, vt in hoc oſtendat, quòd deus maxima facilitate produxit ſingula, non quia aliqua vox creata rerum productionem antecedat. Et ſic dicere in diuerſis diebus poteſt pluríficari, non ratione principalis ſignati, ſed connotati, ſicut patet, quia plurium productorum plures ſunt productiones paſsiuę, & ratione connotati actiua dici põt plurificari. Põt nihilominus accipi ſecũdo modo: et eſt ſenſus. Dixit .i. filiũ genuit, in quo omnia diſpoſuit, & per quẽ oĩa produxit: & ſic exponit Aug. cum dicit, quòd vox dei ad naturam verbi per quem omnia facta ſunt referẽ. Et ad illud Dicere ſequitur creaturam

turam fieri,ſicut ad diſpoſitionem ſe quitur opus,non immediate:vt tunc ſit quando quis primo diſpoſuit, ſed pro loco,& tempore,ſicut dicētis diſpoſitio ordinauit,& ſic eſt in propoſito:nam deus produxit non tunc cū filium genuit in quo diſpoſuit:ſed ſicut generando filium ab æterno diſpoſuit ſe producturum in tempore, ſic produxit in tempore. In ipſa enim diſpoſitione dei æterna non ſolū erat quod res producerentur, ſed etiā quādo producerētur: & hoc modo Dicere in diuerſis diebus dictum eādē importat diſpoſitionem,& æternam, in qua ſimul diſponuntur æternaliter q̄ ſucceſſiue producuntur ex tempore. Sic igitur primo, & ſecundo mō poteſt hic accipi Dicere,ſed ſecūdo modo magis proprie,tertio aūt mō non vr̄ hic accipi,quia non connotat ibi aliquis effectus nec actu,nec habitu: Nec vr̄ etiam illo tertio modo magis proprie accipi actus dicendi, nam(ſicut dictū fuit in primo libro diſtinc. xxvij.)Dicere ꝓprie nō eſt ſine verbo,ſicut nec proprie ibi dr̄ eſſe locutio,vbi nullus eſt ſermo. Nihilominꝰ tertius modus accipiendi Dicere, nō vr̄ eſſe omnino improbandus,pro eo quod ſatis rationabiliter vr̄ poſſe cōcedi quod quęlibet perſona loquatur ſe alteri. Si enim iſte actus q̄ eſt Dicere conuenit cuilibet perſonæ creatæ, pōt conuenire cuilibet pſonæ increatæ vel vere,vel modo tranſumptiuo: iſte tn̄ modus accipiendi non competit propoſito,& per hoc patent quæ obiecta ſunt.

In principio,id eſt in filio creauit deus cælum, & terram &c.

Dub. 1 Contra. Si enim creatio mutatio eſt,& in filio nihil mutatur:ergo in filio nihil creatur. Item. Quærit qua re iſta accipitur. Pater eſt in filio, & creauit in filio,ita ꝙ hæc præpoſitio In refertur ad verbum eſſendi verbū operandi:hæc aūt non recipitur:pater eſt per filium,quamuis iſta recipiatur:pater operatur per filium. Quęritur etiam,quam habitudinem importat hæc præpoſitio Per,cum dicit:deꝰ pater creat per filium. Reſp. Dicendum,ꝙ hæc præpoſitio In,poteſt importare cauſalitatem,& pōt importare identitatem. Cauſalitatem, vt cum dr̄: Omnia ſunt in deo. Identitatem, vt cum dr̄:pater eſt in filio. Hæc autē præpoſitio Per quantum eſt de ſe importat cauſalitatem. Dico igitur, ꝙ cōuenienter dr̄ deus operari in filio: & ratione identitatis,quia pater operans eſt in filio:& ratione cauſalitatis quia filius eſt cauſa effectus producti a patre:& ideo hæc præpoſitio In,cū ſuo cauſali accipitur in diuinis cum verbis abſolutis,& cum trāſitiuis rōne duplicis habitudinis, ſcilicet cauſalitatis,& identitatis: hæc aūt ꝓpoſitio Per, quādo importat habitudinē cauſæ,& principij,non recipitur niſi in illis verbis quæ importāt aliquem effectum,reſpectu cuius filius habet cauſalitatem:& ideo recipitur, quod pater operatur per filium: ſed tamen nō recipitur, quod pater ſit per filiū: ſed hæc planius dicta ſunt in primo li. diſt. xxxij. & ideo ad præſens hæc ſufficiant. Reſpon. 6

AD intelligentiam huius partis in qua agitur de formatiōe lucis,quæ eſt opus primæ diei q̄runtur tria. Primum eſt de ipſa lucis productione. Secundum eſt de ipſius lucis eſſentia,& natura in ſe. Tertium eſt de ipſius lucis effectu,& illuſtratione. Circa primum duo quærunt. Primo quæritur, vtrum per illam lucem quæ dicitur eſſe opus primæ diei, intelligat ſcriptura lucem corporalem, vel ſpiritualem. Secundo, dato quod intelligat corporalem,eſt quæſtio, qualiter faciebat diē, & noctem. Artic. 1

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Lux quæ primo die a deo creatã fuit corporalis erat,q̃uis Theologi atque ſacræ ſcripturæ interpretes non nulli ſecus ſenſerint.

Ad opp. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ illa lux,quæ dicitur primo die fuiſſe creata non erat lux corporalis. Lux corporalis eſt ad decorem,& ad complementum cœli ſyderei, ſiue firmamenti. ſi ergo,quod ornat,& decorat aliquod corpus non põt,nec debet ante ipſum fieri , cum productio firmamenti ſpectet ad opus ſecundæ diei, vr̃,quod primo die lux corporalis, nec potuit , nec debuit fieri . Sed fuit facta lux corporalis,vel lux ſpiritualis:ergo &c. Item. In enumeratione operum ſex dierum intendit ſcriptura explicare productionem illorum,quæ conſtituunt vniuerſum(ſicut manifeſtũ eſt) ergo vel creatura ſpiritualis, vtpote angelus,non eſt de conſtitutione vniuerſi , vel ſcriptura rerum productionem inſufficiẽter explicat,& tradit,vel oportet per aliqd ibi poſitum exprimi : ſed primi duo modi ſunt inconuenientes, reſtat ergo,quod ſcriptura explicat ꝓductionem creaturæ angelicę : ſed creatura angelica fuit in principio creata(ſicut oſtenſum eſt ſupra, q̃a prior oĩm creata eſt ſapientia:ergo eius productio exprimitur per opus primę diei, vel ſaltem formatio:ſed opus primæ diei non fuit niſi productio lucis:ergo per lucem intelligit ſcriptura naturam ſpiritualem. Item. Lux de ſpiritualibus, & corporalibus dr̃ ꝓprie , magis tamen proprie de ſpiritualibꝰ quam de corporalibus,ſicut dicit Auguſt. ſuper Gen̄. ad literam. Propriiſſime enim deus lux eſt,& quæ ad ipſum magis accedunt plus h̄nt de natura lucis:ergo in productione lucis illa creatura debet principaliter intelligi,cui principalius cõuenerit.ſed hæc eſt creatura ſpiritualis:ergo &c. Item. Lux illa corporalis eſt ad fomẽtum plantarum,& animalium,& etiã ad ſolatium hominũ:ſi ergo primo, & ſecundo die non erant plantę,quę fouerent,nec animalia,nec homines, quibus illa lux aliqđ ferret obſequiũ videtur quod deus fruſtra feciſſet eã in primo dierũ,quod ſi deꝰ nihil fruſtra facit,reſtat quod per illam lucem non intelligitur lux corporalis : ſed intelligitur lux corporalis,vel ſpiritualis Itẽ. Si lux illa,quæ primo die creata eſt , erat lux corporalis : ergo diem,& noctẽ corporaliter faciebat: ergo videtur ex hoc,quod productio ſolis fuerit ſuperflua. Itẽ. Si lux illa fuit corporalis , cũ eſſet bona,debuit a diuina bonitate in ſuo eſſe conſeruari:ſic enim exponit Aug. Vidit deꝰ quod eſſet bonum:ideſt quod placuit vt fieret,placuit etiam,vt in ſuo genere permaneret:ergo videtur , quod ſi lux illa facta eſſet in principio, quod adhuc maneret:ergo ſi magnæ claritatis eſſet illa,impoſſibile eſſet, quod ſenſum noſtrum lateret : ſi igitur lumen eiꝰ nõ percipimus ſenſu,& vſum eius non capimus intellectu, ipſa nõ eſt:ergo nũquam fuit .

Fundamenta. Sed cõtra hoc obijcitur,& oſtendit̃, qđ lux illa corporalis fuerit per textum primo , q̃a ante formationem lucis præmittitur quod tenebræ erant ſuper faciẽ abyſſi:ergo ſi ꝑ abyſſum intelligitur materia corporalis , lux quæ facta eſt ad expulſionem illarũ tenebrarum,erat corporalis. Item. Hocipſum oſtendiẽ per multos expoſitores,& primo per Bedam. Occidente luce paulatim, & poſt ſpatium diurnæ lucis inferiores partes ſubeũte,factũ eſt veſpere, ſicut nunc vſitato curſu ſolis fieri ſolet:ergo ſi hoc non poteſt intelligi niſi de luce corporali,patet &c. Item. Quod de luce corporali intelligatur vr̃. Scriptura numerat ſenarium dierum, & cõſtat,quod dies iſti omnes ſunt eiuſdẽ naturæ, alioqn nõ eſſent in ſimul connumerabiles , ſed poſt formationẽ ſolis a quarto die in antea fuerunt dies corporales: ergo in tribꝰ antecedentibus diebꝰ fuerũt dies corpales:

ſed

ſed tales dies non poſſunt eſſe niſi a
luce corporali:ergo &c. Item. Quod
non poſſit intelligi de luce ſpirituali
videtur, quia diuiſio lucis ſpiritualis
a tenebris eſt ſeparatio bonorum an
gelorum a malis:ergo ſi ſimul eſt di-
uiſio lucis a tenebris,& formatio lu-
cis,& hoc fuit totũ in primę diei ini
tio,videtur quod lapſus malorũ an-
gelorum fuerit abſque aliquo ſpatio
temporis interiecto:ſi ergo hoc ẽ im-
poſſibile, ſicut ſupra probatum eſt,
patet, &c.

9 RESP. Dicendum,quod in hac
quæſtione differenter ſenſerunt Au-
guſtinus,& alij doctores,ſicut etiam
in quęſtione de informis materiæ ꝓ-
ductione. Auguſtinus enim voluit,ꝙ
per cælum intelligeretur natura ſpi-
ritualis informis,& quia lux reſpon
debat cælo, per conſequens ꝑ ipſam
lucem ſpiritualem,angelicam naturã
formatam dixit intelligi ad literam,
per diẽ vero dixit intelligi ipſam con
ſiderationem angelicam per ſeptena
rium dierum ſeptemplicem conſide-
rationem,& per veſperam diei,conſi
deratiõẽ creaturæ in ſeipſam, quia
creatura eſt ſicut tenebra:ꝑ mane ve
ro reductiõẽ ipſi⁹ cognitionis crea
turæ in ſuo genere proprio,ad cogni
tionem,quæ eſt in ſumma luce, & ad
laudem ipſius dei:& quia poſt perfe-
ctam conuerſionem a laude dei non
ceſſat:ideo ſeptimum diem,in quo eſt
requies contemplationis,dixit nõ ha
bere veſperam. AD hanc autẽ poſi-
tionem manifeſtandam ſatis ſcriptu-
ra conformatur ſuper Gen.ad literã,
vbi oſtendit ꝙ multa dicuntur de il-
la ſex dierũ enumeratione, quæ ma-
gis competunt diebus ſpiritualibus,
& luci ſpirituali,quã luci materiali:
propter quod in productione omniũ
rerum corporalium dr̃,fiat,fecit,& fa
ctum eſt: in ꝓductione vero lucis nõ
8 dicitur,niſi fiat,& factum eſt.Et hu-
ius ratio eſt,q̃a omnes aliæ res a crea
tura ſpirituali habent triplicem mo-
dum eſſendi,videlicet in ſua cauſa ꝓ-
ducente,& in mente rationali, & in
corporali materia ſubſiſtente.Creatu
ra autem rationalis non habet niſi
duplicem eſſendi modum, videlicet
in verbo, & in ſe. Multa etiam ad
hoc adducit',quæ oſtendunt ipſam
poſitionem eſſe conſonam tam fidei
quam ſcripturę, quam etiam ratio-
ni: & per hoc veritatem fidei, &
ſcripturæ a recto rationis tramite
nullatenus etiã deuiare oñdit: vnde
ſuper Gene.ad literã lib.1.habemus
quod ſm fidem rñdẽdum eſt oĩbus
qui calũniari libris noſtræ ſalutis af
fectant:vt quicquid ipſi de rerũ na-
tura veracibus documentis demon-
ſtrare potuerunt,oſtendamus literis
noſtris non eſſe contrarium, q̃cq̃d
autem de quibuslibet ſuis volumini-
bus his noſtris literis,&catholicæ fi
dei contrariũ ꝓtulerunt: aut aliqua
facilitate, aut nulla dubitatione cre
damus ipſum falſiſſimum. Quantũ-
cunque autẽ hæc poſitio probabilis
eſſet & rationabilis, catholici tñ tra
ctatores qui Aug.ſecuti ſunt viã aliã
approbauerunt magis,ſ.ꝙ dierũ di-
ſtinctio eſſet materialis, ſeu ſenſibi-
lis, & primæ diei operatio eſſet for-
matio lucis corporalis quæ tres dies
fecit añ productionẽ ſolis. Et quia
iſtã poſitionẽ magis inſinuat textus
ſcripturæ,& magis ſequuntur expoſi
tores,& illi qui Aug. libenter ſecuti
ſuut: ideo poſitio iſta ſecurius,& vti
lius eſt ſuſtinenda.Secundũ hãc igit̃
poſitionẽ dicendum eſt,ꝙ ſcriptura
per lucem illam quam dicit primo
eſſe factam, corporalem lucem inſi-
nuat, & concedendæ ſunt rationes
quæ illud probant.

AD illud vero quod obijcit̃ pri- 9
mo quod lux eſt ad decorem,& orna
tum cœli. Dicendum, quod nõ qua-
litercunque,ſed prout eſt in diſtin-
ctione cõpleta ſm numerum,& pro
prietatem corporũ cæleſtiũ, ſtellarũ.
ſ.& planetarum,& hoc non fuit an-
te diem quartum. AD illud quod 10
obijcitur ꝙ conditio angelicæ natu
ræ debet in ſex diebus explicari.Di-
cendum, quòd illud nõ oportet ex-
plicite dici: ſicut etiam nec de lapſu
naturæ angelicæ in ſcriptura legitur
hiſtorialiter: ſed magis allegoricæ.
Et ratio huius eſt: q̃a ſcriptura prin
cipaliter intendit agere de operibus
reparationis humanę,ſicut dicit Hu

go.) & propter illa vt melius explicentur agit de lapſu hominis, & conditione naturæ humanæ inſtitutę,& rõne huius determinat de his quę faciũt ad hominis cõditionẽ,& cõſeruationẽ. Et quia in ſcriptura nõ agiẽ de lapſu naturæ angelicæ, nec etiã in ea agitur de cõditione angeli inſtituti, aliter poſſet dici: quod quia ſcriptura tradebatur genti rudi, q̃ verſabatur circa ſenſibilia: ideo primo in operibus ſex dierũ cõditionẽ ſenſibilium inſinuat: nihilominus tamẽ prębens viã per hæc ſenſibilia ad intelligenda ſpiritualia, hoc enim fecit ad illa inſinuanda. Vnde nõ indocte per formationem lucis intelligi põt formatio naturæ ſpiritualis, principalius tñ inſinuaẽ formatio corporalis: & ſic patet qualiter ꝓceſſus ſcripturæ quamuis videaẽ eſſe vulgaris, tamen eſt ſufficiens,& rõna-
11 lis. AD illud quod obiicitur, quod lux principalius conuenit naturæ ſpirituali. Dicendum eſt quòd verum eſt quantum ad proprietatẽ vocabuli, non eſt tñ verum quantum ad vſum cõem. Nominata.n. luce niſi determinetur per antecedentia & cõſequentia, lucem intelligimus corporalem, per quã tñ perducimur ad intelligendũ ſpũalẽ: qa cognitio noſtra incipit a ſenſu, & ſic docet Dio-
12 ny. in lib. de di. no. AD illud quod obijcit, quod lux corporalis eſt ad fomentum viuẽtiũ,& ſolatiũ animalium. Dicendum ꝙ lux corporalis non ſolũmodo habet iſtã vtilitatẽ, imo etiam alias multas quæ fortaſſe nos latent, quarũ etiam vſum potuit tũc habere: ſicut multæ creaturæ habent virtutes & vtilitates quas nos ignoramus & tñ eas habere nõ dubitamus. Poſſet tñ dici ꝙ vſus ei⁹ fuit diem & noctem facere: non ad animalium illuſtrationẽ, ſed ad diuinorum operũ diſtinctionem; vnde & ſi tunc non faceret ad illuſtrationẽ humani ſenſus, facit tñ nũc ex ipſa diſtinctione ad illuſtrationẽ intellect⁹ dum ex illa intellectus capit diſtin-
13 ctionem diuinorũ operum. AD illud quod obiicitur: quod ſuperflui fuit facere ſolem. Dicendum, ꝙ falſum eſt; quia & ſi lux illa perfecte illuminaret,& diem faceret ſm quod ſufficiebat pro illo tempore ad dierũ diſtinctionẽ, placuit tñ deo rebus ad maiorem perfectionẽ eductis, vtpote ad ornatũ, lucẽ facere pleniorem, quæ etiam diem faceret clariorem: & propter hoc ex ipſa etiã luce ſiue, nube lucida ſolem facit in maiori lumine, ſicut dicetur poſtea. Et per hoc patet illud quod obijcitur vltimo. ſ. ꝙ illa lux debuit manere. Dicẽdum.n. quod verum eſt, quod manet ſm formam,& naturã: ſed nõ oportet quod maneat ſm illum ſtatũ ſm quẽ primo formata erat: manet autem in ſole, qui ex ipſa formatus eſt, ſicut innuunt expoſitores, & melius patet ſuper literam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Lux prima die creata, non faciebat diem, & noctem per radiorum emiſſionẽ & cõtractionẽ, vt grǽci expoſitores dixerunt, ſed per motum quem ſupra ſuperiorem, & rarioré materię partem faciebat.

QVALITER illa lux faciebat diẽ, & noctẽ. Et dicit Dam. ꝙ faciebat emiſſiõe radiorũ, & cõtractione. Ait.n. ſic. In primis tribus diebus refluxo, & contracto lumine dominico præcepto, dies & nox fiebat. Et Baſilius in exam. Tunc aũt non ſolaris corporis motu, ſed diffuſione principalis luminis modo ſe ſubducẽtis, modo denuo reducentis, ſm diuinã pręceptionẽ diem faciebat, noxque reuertebatur. Beda autẽ,& alij expoſitores latini dicũt ꝙ diẽ,& noctẽ faciebat ſua reuolutione: & hoc habitum fuit in auctoritate prius poſita quæ inducitur in litera, Occidente luce paulatim & c. Contra primũ dicendi modum obiicitur ſic. Primo ſcriptura dicit. diuiſit deus lucem a tene-

tenebris: ergo ſimul fuerunt lux, & tenebræ: ſed ſi lux illa faceret diem, & noctē per emiſſionē, & retractionem radiorū, cū non ſit ſimul emiſſio, & retractio, non eſſet ſimul lucis, & tenebrarum diuiſio. Item. Scriptura dicit, ꝙ lux illa faciendo diē faciebat veſpere, & mane: ſed ſi ſola radiorū emiſſione fieret dies, & ſola contractione fieret nox, nunquā eſſet veſpere, & mane, ſed ſemper eſſet clarus dies, vel obſcura nox: ergo ille modus dicendi non cōpetit ſacræ ſcripturæ. Item. Emittere, & cōtrahere radios ſunt cōparationes oppoſitæ: ergo cum ſolæ poteſtates rōnales ſiut ad oppoſita, vr̄ ꝙ lux illa eſſet rōnalis ſubſtātia: ſi ergo hoc eſt abſurdū dicere: vr̄ &c. Itē. Qđ lux illuminet, iſte eſt actus naturalis, & neceſſarius: ſi ergo nulla ſubſtantia poteſt ſeipſam priuare ſua neceſſaria, & naturali operatione, vr̄ quod lux vbi erat non poterat non illuminare: ergo non poterat radios ſuos contrahere. Contra ſm modum obijcitur ſic. Ad hoc quod fiat motus alicuiꝰ corporis regularis, & vniformis, nō ſolum requiritur virtus motoris, ſed et congrua diſpoſitio ex parte mobilis, & ex parte ſpatij: ergo ſi adhuc non erat facta orbium diſtinctio, vr̄ quod nulla fieret huiꝰ corporis reuolutio. Item. Materia ex omni parte ſua erat vniformis: ſi ergo motus eſt propter aliquam diuerſitatē, vel in eo quo mouetur, vel in eo circa ꝙ mouetur, videtur quod lux nō moueret: ergo nō faciebat diem, & noctem per ſuū motum. Item. Materia illa ex omni parte erat ęque illuminabilis: ergo ſi lux illa vbicunque eſſet illuminabat quocunque moueretur, diem cōtinue faciebat: ergo nunquam faciebat mane, & veſpere. Item. Si per ſuum motum faciebat diem, & noctem, cum illa lux ante fuerit producta, quam mota, fuit producta ante omnem diem: ergo nō erat opus primæ diei. Si tu dicas mihi: ꝙ ſimul cœpit eſſe moueri, & illuminare, quæro vbi primo incepit moueri, aut enim ex oriente, aut ex occidente, aut ex aliqua alia parte cęli. Si ex oriente: ergo vr̄ quod primo fecerit mane, & poſtea veſperam, & hoc eſt contra ſcripturam quæ dicit, factum eſt veſpere, & mane. Si ex occidēte: ergo vr̄ ꝙ lux cœpit in occaſu, ꝙ eſt inconueniens. Si in aliqua parte alia, vt in meridie, tunc vr̄ ꝙ dies ille non habuit vigintiquatuor horas, quod eſt contra expoſitores: & ꝓpter hoc eſt quæſtio vbi lux illa ſit facta, & qualiter diē, & noctē faciebat.

RESP. Dicendum quod (ſicut ꝑtactum fuit in principio) duplex eſt 14
hic modus dicendi, vnus ſm doctores Græcos, videlicet Baſiliū, & Gre. & Damaſc. alius ſm latinos. Dixerūt enim Baſilius, & Damaſc. ꝙ lux illa emiſſione, & contractione radiorum diem, & noctem faciebat. hoc autem dicebat eſſe in poteſtate ipſius lucis, non per virtutem propriam, ſed per præceptionem diuinam, & huius ſimile legimus in ſcriptura Exo. x. Extendit Moyſes manum in cælum, & factę ſunt tenebræ horribiles in tota terra Aegypti tribus diebus. Conſtat enim qđ in illo triduo ſol erat in hemiſphærio terræ noſtræ habitabilis, & in terra Geſſen, & in alias habitabiles regiones radios ſuæ lucis emittebat, & a terra Aegypti radios ſuæ lucis cōtrahebat. Simile etiam forte factum eſt in paſſione domini, vbi ſol dicitur obſcuratus fuiſſe, & hoc totū factum eſt nō natura, ſed diuino præcepto. Et per hunc modum intellexerunt doctores Gręci fuiſſe in illo primo triduo, & propterea rōnes prius inductę de naturali poteſtate in nullo eos lædunt. Auctoritates etiam ſacræ ſcripturæ non videntur contrariæ, quia diuiſio illa lucis a tenebris non intelligitur quātum ad ſitum localem, ſed quantum ad diſtinctionem formalem, ſicut diſtinguitur habitus a ſua priuatione. Et quia ab hoc habitu in priuationem & ꝓceſſus erat, & regreſſus, quantum ad regreſſum in habitu dr̄ feciſſe mane, quod quidem fiebat radiorum emiſſione: quātum vero ad progreſſum in priuationem dr̄ feciſſe veſperam, qđ quidem fiebat radiorum contractione. Alius modus dicendi ſm Latinos doctores qui vr̄ eſſe rationabilior, eſt quia vir-

tem

tuti naturali poſſibilior ſcilicet quod
lux illa noctem, & diem faciebat ſuo
motu, ſicut ſol ſua facit actione. Intel
ligitur enim lux illa facta fuiſſe vbi
nunc eſt ſol, nam ex illa format⁹ cre
ditur eſſe ſol, producta aũt fuit ſuper
eam partem ſupra quam noſtrum eſt
hemiſpherium, & illud hemiſphæ-
rium illuminando fecit diem, & pro-
grediens peruenit ad occaſum, & fe-
cit veſpere, & poſt deinde regrediens
ad ortum fecit manę. Vnde reſpectu
vnius & eiuſdem hemiſphærij noctẽ
& diem faciebat ſucceſſiue: reſpectu
vero hemiſphærij noſtri, & alterius
ſimul faciebat diem ex vna parte, &
noctem ex obiectu illius naturæ den
ſæ quæ erat in medio illius materiæ:
quæ quamuis non eſſet adhuc in for
ma completa, erat tamen in illa parte
ita dẽſata, vt poſſet proijcere vmbrã,
ſicut in parte ſuperiori pro ſua rari-
tatem, & quadam ſubtilitate poterat
ſuſcipere lucis influẽtiam. Et iõ vtrũ-
que eorum inſinuans ſcriptura dicit,
Diuiſit deus lucem a tenebris, quan-
tum ad exiſtentiam lucis in vno he-
miſphærio, & tenebrę in alio: & factũ
eſt veſpere, & mane quantum ad re-
ceſſum a noſtro hemiſphęrio, & quã
tum ad regreſſum. Hunc igitur modũ
tãquam probabiliorẽ ſuſtinendo, ad
primum ꝙ obijcitur in contrarium,
qđ non erat ibi idoneitas ſpacij, nec
corporis, per ꝙ fieret motus alicuius
orbis. Dicẽdum quod ſicut ſol in cla-
ritate illam lucem excedit, ita etiã in
motus regularitate propter orbium
diſtinctionem, & complementum, ſi-
cut lux illa claritatem habebat ſuffi-
cientem pro illo ſtatu, ſic etiam ſupe-
rior pars materię, quę rarior erat, &
purior viam ſibi prębebat ad motum
habilem; quamuis non eſſet in tanta
perfectione, in quanta nũc eſt ęther.

AD illud ꝙ obijcitur, quod ma-
teria ex oĩ parte vniformis erat, Di-
cendum quod & ſi ex omni parte eſ-
ſet influentiã lucis æqualiter nata ſu-
ſcipere, illa tamẽ lux non poterat vn-
dique illuminare, ſicut & ſol non po
teſt. Et ideo cum ex vna parte illumi-
nabatur, ex alia parte erat obſcura:
& qa ad lumẽ vniformiter erat diſpo
ſita, cum non poſſet ſimul illumina-
ri, oportebat illuminari ſucceſſiue, &
ita oportebat fieri noctem, & diem.
Si tu quæris quare deus non fecit lu-
cem ita ſufficientẽ, ꝙ vndique poſſet
illuminare: Dicendum quod ſi ſic fe
ciſſet, per illam lucem eſſet illumina-
tio, ſed non horarum diſtinctio, nec
temporalis ſucceſſio. Diuinæ autẽ di-
ſpoſitioni placuit mũdum quaſi car-
men pulcherrimum quodam decur-
ſu temporum venuſtare. AD illud 15
quod obijcitur quod ſuper illumina
bat, ergo ſemper diem faciebat. Dicẽ
dum ꝙ non ſequitur, quia non quę-
cunque illuminatio dies appellatur,
ſed illuminatio quæ eſt in noſtro he-
miſpherio, quę magis dies dicebatur
quam illuminatio alterius hemiſphę-
rij, non propter illud quod tũc erat
ſolum, ſed etiam propter id quod fu-
turum erat. AD illud ꝙ obijcitur, 16
quod ante fuit ꝓducta, quam mota.
Dicendũ ꝙ in die naturali duo ſunt,
videlicet claritas aeris, ſiue rei tranſ-
parentis, & ſucceſſio temporis. Clari
tatem aũt faciebat lux radiorum mul
titudine in parte materiæ tranſparen
tis, & quia lux ſimul eſt, & lucet, & il-
luminat, ſimul cœpit eſſe iſto modo
dies cum luce. Succeſſionem aũt tem
poris faciebat, vel ipſa mutabilitas,
quę erat in materia informi añ ꝓdu-
ctionem lucis, vel etiam ipſa lux mo-
ta q̃ erat nubes lucida: & ita vtroque
mõ ſucceſſio temporis vel ſimul cum
luce incipiebat, vel ante, & illa ſucceſ-
ſio ad primum diem ſpectabat: & iõ
quocũque mõ dicatur dies, formatio
lucis eſt opus primę diei, non qa pri-
ma dies ipſam lucem ꝑceſſerit, ſed qa
ſimul incepit dies cum luce. Quam
uis enim mot⁹ ſequatur eſſe ſecundũ
naturam, tamen duratione põt ſimul
cum mobili incipere. Et ſi quęras vbi
incepit moueri. Dico quod vbi facta
eſt, ſed de loco vbi facta eſt duæ ſunt
opiniones. Quidam enim dicunt qđ 17
lux illa facta eſt in meridie, & rõnem
huius aſſignant duplicem. Vnam, qa
lux illa primo faciebat veſpere, & po
ſtea mane, ſicut dicit ſcriptura: ergo
vr̃ quod prius tenderet ad occaſum,
quam rediret ad ortum. Alia eſt ratio
quia

quia dei perfecta ſunt opera, & ideo diem, & lucem fecit in ſua plenitudine, & ita in meridie: & hoc modo vr̃ ſentire Beda, & alij expoſitores, qui dicunt primũ diem a prima luce cœpiſſe. Et ſi tu obijcias quod a principio diei vſque ad mane non ſunt vigintiquatuor horę, reſpõdẽt, & dicũt quod ſex horæ huius diei ꝑceſſerant ſucceſſione temporis pertranſeunte ꝓpter ipſius materię mutabilitatem, & poſtmodum ſexta hora (q̃ eſt ĩ nume ro perfecta) facta eſt lux q̃ eſt corpus perfectum in ſui natura, in plena & ꝑfecta irradiatione, vtpote in meridie: & cum eſſet tunc tempus ęquinoctiale vſq; ad occaſum fuere ſex horę, & poſtmodum vſque ad ortum ſequentis diei fuerunt duodecim, & ſex ꝑceſſerãt ante formationẽ lucis poſt creationem cæli & terrę, & ita factus eſt dies naturalis perfectus, & integer.

Alia opinio eſt ꝙ non fuerit mora tẽporis interiecta inter creationem, & diſtinctionẽ, imo ſtatim poſt creationem cęli, & terræ produxit dominus lucem, ita q̃d poſterius natura, ſed ſimul duratione. Et iſti dicũt q̃d lux illa cœpit in oriente, & ſua reuolutione perfecta tendendo ab eodem puncto in idem, fecit diem naturalem: & hoc vr̃ Hugo ſentire in lib. de ſacra. Ait enim, quod nõ fuerit mora interiecta inter creationem, & diſtinctionis inchoationem q̃ incepit in lucis formatiõe, & illud vr̃ ſatis probabile ꝙ ibi cœperit lux illa in primo die, vbi condit⁹ eſt ſol in die quarto. Creditur .n. ſol quarto die conditus fuiſſe in oriente, non in meridie, & luna in occidente. Et ſi tu obijcias ꝙ prius deberet dicere factum eſt mane, & veſpere. Dicendum q̃d (ſicut dicit Magiſter in litera) mane dicit finem pręcedentis noctis, & ex hoc dicit quandã obſcuritatem propter hoc quod non tantũ dicit diei initium, imo dicit noctis conſummationem. Et quia in prima lucis formatione non pręceſſerat nox, ſed ſtatim lux incepit ſm̃ ſuam totam poteſtatem illuminare, & ideo dr̃ dies illa cœpiſſe a plena luce, adeo enim lucebat ibi vbi cœpit, ſicut ſi eſſet in mer. die. Ideo non dicitur feciſſe mane, quia nõ pręceſſerat dies, ſed prius veſpere q̃d eſt finis diei, & poſtmodum mane q̃d eſt finis noctis, q̃a prius fecit diem, & poſtmodũ noctẽ. Et tam hic modus dicendi quam pręcedens ſatis eſt probabilis, nec facile diſcernitur quis eorum plus habeat veritatis: & ideo quocunque iſtorum modorum dicatur, non eſt facienda magna vis.

Conſequenter quęritur de eſſentia, & quidditate lucis corporalis in ſe. Et circa hoc duo q̃runtur. Primo quęritur vtrum lux ſit corpus, vel forma corporis. Secundo quęritur vtrum ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. Artic.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Lux ſecundum abſtractionẽ conc epta corpus non eſt, ſed ſimplex forma: in concretione vero accepta, corpus dici poteſt.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtendit ꝙ lux ſit corpus. Augu. in lib. de lib. arb. ij. In corpib⁹ lux primũ locũ tenet. Item. Aug. ſuper Gen. ad literã. Anima oẽm corporeã materiã dignitate naturæ pręcellit; per lucẽ tñ, & aerem quæ in mundo præcellẽtia ſunt corpora, corp⁹ adminiſtrat. Item. Aug. in epiſtola ad Voluſianũ iij. Hominum (inquit) iſte ſenſus eſt nihil niſi corpora valentium cogitare, ſiue iſta groſſiora, videlicet humor, aut humus: ſiue ſubtiliora ſicut aer, & lux: ſed tñ corpora. Itẽ. Hoc videtur rõne. In ſpiritibus eſt reperire ſpiritum qui eſt pure lux: ergo ſimiliter in corporalibus vr̃ ꝙ ſit reperire corp⁹ quod ſit pura lux: ergo ſimiliter vr̃ ꝙ illud eſt quod luminoſum in corporibus, ſit lux pura: ſed illud eſt corpus, cum habeat extenſionẽ ſicut patet in ſole: ergo vr̃ ꝙ lux ſit corpus. Item. Lux in ſole eſt in plena actualitate, & poteſtate multiplicandi ſe: ergo nõ vr̃ ꝙ ſit Funda-menta.

permixta poſſibilitati materiæ: conſtat autē ſolem eſſe corpus: ergo vr̄ quod pura lux ſit corpus. Item. Nihil mouetur localiter motu dimenſiuo,& ſucceſſiuo niſi corpus; ſed lux illa quæ primo creata fuit, ſuo motu faciebat diē,& noctem: ergo erat corpus. Ad oppoſitū. Dam. Lumen eſt qualitas naturalis ipſiꝰ ignis: ſed nulla qualitas eſt corpus: ergo lux non eſt corpus, ſed qualitas corporis. Item. Dicit philoſophus,ꝙ forma eſt principium agendi: ergo illud qđ maximę eſt principium agendi, illud maxime eſt forma: ſed lux inter cætera corporalia eſt maxime actiua: ergo vr̄ ꝙ ſit pure forma; ſed nullū corpus eſt pure forma, cū omne corpus ſit cōpoſitū: ergo lux non eſt corpus. Itē. Aug. ſup Gen. ad literam. Lux eſt ſubtiliſſimum in corpore, & ob hoc animę viciniſſimum: ſed quod eſt viciniſſimū nobiliſſimæ formæ, illud maxime participat rōnem formæ: ergo vr̄ ꝙ ipſa lux ſit pure forma. Itē. Nulli corpori opponit̄ aliqđ priuatiue ſm ꝙ corpus eſt: ſed luci ſm ꝙ lux eſt opponitur tenebra priuatiue: ergo lux non eſt corpus.

18 RESP. Dicendum, quòd quidā non attendentes, nec interius conſiderantes verba Augu. dixerunt lucē eſſe corpus, pro eo qđ poſuerunt aliquod corpus pure eſſe lucē, ita quod in eo nihil eſſet admixtū de tenebroſitate materiæ, ſicut eſt corpus ſolare a quo cætera corpora mundi recipiunt illuminationē. Sed cum ſupra probatū ſit: quod nulla ſubſtātia ꝑ ſe exiſtens ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis eſt pure forma niſi ſolus deꝰ: ſatis planum eſt quod nullum corpꝰ poteſt eſſe pure forma: cum.n. nullū corpus careat extenſione, & omnis extenſio fundetur ſupra naturā corporalem, nullū corpus poteſt eſſe ſine materia. Et iterum. Nullum poteſt eſſe pure forma: ſi ergo lux formam dicit, non poteſt eſſe lux ipſum corpus, ſed aliquid corporis ſi enim lux eſſet ipſum corpus, cum lucis ſit ex ſeipſa ſeipſam multiplicare, aliqđ corpus poſſet ſeipſum multiplicare ex ſe ſine appoſitione materiæ aliunde: quod eſt impoſſibile alicui creaturę, cum materia non habeat educi niſi per creationē. Et ideo aliter di- 19
cendum: quod ſicut humor,& calor dupliciter accipiuntur: aliquādo.n. dicunt proprietates, ſiue qualitates corporeę ſubſtantiæ, ſicut dār humor, & aqua, & calor ipſius ignis: aliquando nominant ipſam ſubſtātiam ſub tali forma: ſicut dicit Aug. quòd humor,& humus ſunt elemēta: & philoſophi dicunt quod calor eſt ſubſtantia quædā ſubtilis: ſic in 20
telligendum a parte lucis, ꝙ lux poteſt dici in abſtractione,& ſic nominat formam corporis luminoſi, ꝑ quā illud corpus habet lucere,& agere: & ſic dicit Dam. qđ eſt qualitas ignis. Aliquādo nominat in concretione ipſam ſubſtātiā.ſ. luminoſam: & ſic accipit̄ in illa diuiſiōe,ſ. quod tres ſunt ſpecies ignis.ſ. carbo, flamma,& lux. Et per hunc modū loquit̄ 21
Aug. qñ dicit, quòd lux tenet primū locū in corporibꝰ,& lux,& aer ſunt corpora ſubtiliora. Vocat.n. ibi lucem, quod nos vocamus ignē: ſicut ex verbis ipſius Aug. colligitur expreſſe. Et per hoc patent obiecta ad vtrāque partem. Nam auctoritates, & rōnes quæ dicunt, & probant lucem corpus nō eſſe, ſed qualitatem, accipiunt lucē in abſtractione, ſicut patet. Auctoritates vero quæ ad oppoſitum inducuntur, loquuntur de luce prout accipitur concretiue: rōnes vero quæ probant quodaliquod corpus ſit pure lux, nō ſunt cogētes. 22

AD illud.n. quod obijcitur de ſimilitudine ſpiritualium, & corporalium, nō eſt ſimile: quia lux ſpiritualis cōmunis eſt creatori, & creaturæ ſm analogiam. Et quia creator pure actus eſt: ideo poteſt reperiri in ſpiritualibus lux in oīmoda actualitate, ita quod nihil habeat de poſſibilitate materiæ, nec de tenebroſitate ignorantiæ. Corporalis vero lux nō reperit̄ niſi in creatura, quæ ad hoc vt per ſe exiſtat, indiget ſuſtentari a materia: & ideo nō poteſt inueniri lux pura per omnimodam excluſionem poſſibilitatis materiæ: poteſt tamen

men inueniri pura lux per excluſionem opacitatis,& tenebrę: & ſic eſt in ſole. AD illud qđ obiicitur: ꝙ ſi lux ſolis eſſet ꝑmixta materiæ,non poſſet ſe multiplicare perfectè. Dicendum ꝙ pñtia materię nõ tollit actualitatẽ formæ,maxime qñ corp⁹ multum habet de ſpecie,& parũ de materia: & quia in ſole eſt abundantia lucis,quãuis ſit ibi materia, nõ impeditꝰ ab actione ſua. Ea autẽ q̃ dñr habere lucem incorporatã, nõ habent perfectam poteſtatẽ multiplicãdi ſe: nõ quia lux ſit ſolum ibi in materia, ſed quia corpora illa multũ habent

4 de materia,& parum de ſpecie. AD illud quod obiicitur: quod lux primo creata mota fuit dimenſiue, & ſucceſſiue. Dicendum quod lux ibi vocatur nubecula lucida, quæ vere corpus erat: & illa nõ fuit creata, ꝓ eo quod fuit ex præexiſtente materia forma lucis ſibi diuinitus impreſſa, vel educta. Sic igitur ex prædictis patet, quod lux (proprie, & abſtracte loquendo) non eſt corpus, ſed forma corporis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Quamuis nonnullis lux forma accidentalis dicatur, valde tamen probabile eſt lucem eſſe formam ſubſtantialem.

Funda-menta. VTRVM lux ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. Et quòd ſit forma ſubſtantialis vř. Prior eſt generatio ſubſtantię,quam accidẽtis: ſed lux inter omnes formas corporales deſcribitur primo fuiſſe creata: ergo non videtur accidens,ſed ſubſtantia, aut illa operatio fuit inordinata. Item. Forma ſubſtantialis eſt nobilior quam accidentalis: ſed lux eſt nobiliſſima forma corporaliũ ſicut in multis locis dicit Aug. ergo cũ multę aliæ formę corpales ſint ſubſtãtię: vř quod lux ſit forma ſubſtantialis. Item. Lux inter omnia corporalia maxime aſſimilat̃ luci æternę, ſicut oſtendit Dion. de di. no. & maxime in virtute,& efficacia: ergo ſi hoc totum magis cõpetit formę ſubſtantiali, quam accidentali, vř quod lux ſit ſubſtantia. Item. Nullum accidens eſt cauſa ſubſtantiæ: ſed lux corporis cęleſtis eſt principiũ educẽdi animam vegetabilẽ,& ſenſibilem, quę ſunt formę ſubſtantiales; ergo videtur quod lux ſit ſubſtantia. Item. Nullum accidens eſt per ſemetipſum actiuum,cũ nullum ſit per ſe exiſtẽs: ergo ſicut per ſe nõ eſt, ita etiam nec per ſe agit: ſed corpus luminoſum inquantum luminoſum, eſt per ſe actiuum: ergo vř quod lux non ſit ei accidens,ſed ſubſtantialis forma. Item. Nullum accidẽs facit gradum,& nobilitatem in rebus ſm differẽtias ſpecificas propter ſui ipſius participationem maiorem,& minorem: ſed corpora mundi ſm ꝙ plus & minus participant de luce, ſunt magis & minus nobilia (quantum ad eſſe ſubſtantiale) & ſpecie,& differentia, ſicut patet reſpiciẽdo gradus in corporibus mũdi: ergo impoſſibile eſt lucem eſſe accidens corpori luminoſo. Contra. Nihil eſt de conſtitutione accidentis niſi accidens: ſed lux eſt de conſtitutione coloris, cum color non ſit aliud q̃ lux incorporata: ergo cum color ſit accidens, lux eſt forma accidentalis. Ad opp.

Item. Nihil eſt per ſe obiectũ ſenſus niſi accidens, quia oẽ obiectũ ſenſus ponitur in tertia ſpecie qualitatis: ſed lux ſeipſa videtur & percipitur ſenſu viſus,& eſt illud quo mediante cætera ſentiuntur, ſicut dicit Auguſt. ſu per Geñ. xij. ad literã: ergo lux eſt accidens. Ait enim Aug. ſic, Viſus agit pura luce incorporata ĩ ſubtiliſſimo aere, deinde lux mixta in aere caliginoſo, deinde cũ corpulento humore: deinde cũ terrena craſſitudine, & ſic quinque ſenſus efficit. Itẽ. Q đ augeť in aliquo ſalua eius ſubſtantia, & natura, ipſum eſt ſibi accidẽs: ſed lux augeť in corporibus pręcipue luminoſis, ſicut dr. Eſaię. xxx. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſeptemplicειter, &c. ergo lux non eſt ſubſtantia, ſed accidens, cum ſubſtantia nõ recipiat magis,

Hãc rõnẽ magnifacit Sco. ibi

Hic tria ſunt di. 13 q. vnica.

magis, & minus. Item. Sicut ignis
naturaliter lucet, ita & naturaliter
calet, nec maior eſt virtus in ipſo lu
cere quam calere, ſiue caleſacere, ſed
caliditas eſt qualitas accidentalis ip-
ſius ignis: ergo & luminoſitas. Item.
Si lux in igne eſt forma ſubſtãtialis,
aut ergo vltima & completiua, aut ci
tra vltimã. Si eſt forma vltima, & cõ
pletiua: ergo nõ vr̃ ꝙ ignis differat
a cæleſti natura, nec ꝙ aliqua lumi-
noſa differant ſpecifica differẽtia. Si
eſt forma citra vltimã: ergo minus
eſt forma perfecta, quã forma ignis
ſpecifica, cũ forma vltimo cõpletiua
ſit in re perfectiſſima, ergo nõ vr̃ ꝙ
in igne lux ſit nobiliſſima forma: ſi
ergo in cęlo eſt forma vltima, vr̃ ꝙ
digniora ſiue nobiliora ſint corpo-
ra elementaria, quã cæleſtia: qđ ſi
falſum eſt, reſtat &c. Item. In crea-
turis qualitas eſt immediatũ princi-
pium actionis: vnde forma ſubſtan
tialis agit tanquam mediantibus ꝓ-
prietatibus accidẽtalibus: ſed lux eſt
immediatum principium actionis, er
go videtur ꝙ lux ſit accidens.

RESP. Pręnotandum eſt ꝙ in
26 hac qõne ſapientes opinantur cõtra-
ria ſapientibus. Quidã .n. dicere vo-
luerunt, ꝙ lux eſt accidens corpori
luminoſo, ſicut ſapientia ſiue ſcien-
tia quæ eſt lux ſpiritualis, eſt accidẽs
ipſi animæ, & color eſt accidens cor-
pori terminato, & calor eſt accidens
corpori calido. Dixerunt .n. ꝙ ſic ſe
habet corpus luminoſum ad lucẽ, ſi-
cut aĩa ad cognitionẽ, & ſicut corpꝰ
calidum ad calorẽ: qm̃ per ipſam de-
coratur, per ipſam ſentitur, & ꝑ ip
ſam operatur: & ideo ſi dicatur for
ma nobilis, hoc non intelligiẽ q̃tũ
ad eſſe primum, ſed quantum ad eſ-
ſe ſecundum: ſicut ſcientia, & gratia
nobiliſſimę formæ ponuntur, quã-
uis accidentia eſſe dicantur. Et ſic ꝓ
magna parte rationes euadunt. Sed
quoniam ſacra ſcriptura lucem inter
cęteras formas pure corporales cõ-
mẽdat, & catholici tractatores, ſicut
Dio. in iiij. de di. no. & Aug. in mul-
tis locis, & philoſophi etiam princi-
patum operandi in corporibus luci
attribuunt, ideo lucẽ magis eſſe ſub

Refragaẽ Sco. hoc ĩ loco di. 3. q. vnica, q tenet lucẽ eſſe formã accñtalẽ.

ſtantiam: quam accidẽs ſentire vñr.
Et ideo eſt alia poſitio ꝙ lux eſt for
ma ſubſtantialis corporũ, ſm cuius
maiorem, & minorẽ participationẽ
corpora habẽt verius, & dignius eſ-
ſe in genere entium. Vnde ſicut no-
biliſſimum corporũ ſcilicet empyreũ
eſt præcipue luminoſum, ita infimũ
ſcilicet terra eſt maxime opacum: in
termedia vero ſm ꝙ ſunt magis, &
minus nobiliora, participãt plus &
minus. Et ꝙ omnia corpora naturã
lucis participant hoc ſatis de plano
oſtenditur, quia vix eſt corpus opa-
cum, quin per multam terſionem, &
politionem poſſit effici luminoſum:
ſicut patet cum de cinere fit vitrum,
& de terra carbunculus. Vtraq; au-
tem harum poſitionũ magnorũ eſt,
& quælibet valde probabilis, nec de
facili improbari poteſt. Si autem in-
terius conſiderare velimus, quæ iſta
rum poſitionũ ſit verior, inuenimus
ꝙ vtraque harum fundata fuit ſupra
aliquod verum. Verum eſt enim ꝙ
lux cum ſit forma nobiliſſima inter
corporalia, (ſicut dicũt philoſophi
& ſancti) ſm cuius participationem
maiorem & minorẽ ſunt corpora ma
gis & minus entia, eſt ſubſtantialis
forma. Verum eſt etiam quòd cũ lux
ſit per ſe ſenſibilis, ſit etiã inſtrumen
tum operandi, ſit etiam augmenta-
bilis & minuibilis, ſalua forma ſub-
ſtantiali, quòd ipſa habet formã na-
turę accidentalis. Et ideo notãdum
eſt ad intelligentiam auctoritatum &
rationum: quòd ſicut lux incorpo-
rata eſt principiũ coloris in ipſo cor
pore terminato, qui quidẽ color eſt
accidens, & paſſibilis qualitas, & ſen
ſu percipitur: ſic etiam lux in corpo
re luminoſo eſt principium cuiuſdã
fulgoris, q ad modũ coloris eſt acci 27
dens, & mediante quo luminoſum
corpus a ſenſu apprehendiẽ. Et ſm
hoc dupliciter poteſt lux accipi. Vno
modo dr̃ lux ipſa forma, quę dat eſ-
ſe corpori lucido, & a qua lumino-
ſum corpus principaliter eſt actiuũ
ſicut a primo mouente, & regulante.
Alio modo diciẽ lux eſſe fulgor qui
eſt circa corpus luminoſum, qui cõ-
ſequitur exiſtentiam lucis in tali ma
teria,

teria,& qui etiam eſt ſenſus obiectū, & operis inſtrumentum : & ſic eſt accidentale complementum. Et ſic patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam: etiam pro magna parte patet reſponſio ad obiecta. Rationes enim oſtendentes lucem eſſe ſubſtantialem formam procedunt ſm primam viā, ſicut patet intuenti: Rationes autem ad partem oppoſitam procedūt via alia,exceptis quibuſdam ad quas ſatis de facili reſponderi poteſt.

28 A D illud enim quod obiicitur, ꝙ lux eſt de cōpoſitione coloris, Dici poteſt, ꝙ lux non dicitur eſſe de compoſitione coloris, tanquam principiū intrinſecū, ſed tanquā principiū effectiuum, cum accidentia ſimplicia ſint: forma autem ſubſtantialis bene poteſt eſſe effectiuum principium ac-

29 cidentis. A D illud quod obiicitur, ꝙ eſt forma ſenſibilis. Dicendum, quòd hoc nō videtur ratione ſuæ eſſentiæ: ſed ratione fulgoris, vel caloris cauſa inſeparabiliter concomitantis, maxi-

30 me vbi eſt vehementia lucis. A D illud quod obiicitur, ꝙ augetur. Dicendum, quòd augmentum illud attenditur ratione fulgoris, non ratione lucis, quæ eſt forma ſubſtantialis: & ſi ratione illius attenderetur, ad hoc ratio non valeret: quia quāuis forma ſubſtantialis ſm ſe non recipiat magis, & minus, habet tamen intendi, & remitti ſm eſſe ipſius in materia: & hoc maxime verum eſt in formis generalibus, in quibus magis cō ſiſtit communitas analogiæ ſecundū magis, & minus, & prius, ac poſteriꝰ,

31 quàm vniuocationis. AD illud quod obiicitur, quòd calor non eſt forma ſubſtantialis calidi. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia non eſt tantæ dignitatis, & perfectionis forma caloris, ſicut forma lucis. Et hoc patet, qa forma lucis plus recedit a natura cōtrarietatis, corruptionis, & alteratio-

32 nis. A D illud quod obiicitur, ꝙ non eſt forma vltima in igne. Dicendum, quòd ſi lux ponitur eſſe forma ſubſtātialis corporum ſpecie diuerſorum, vtpote cœli, & ignis, neutrius eſt forma vltimo completiua: ideo ex hoc non concluditur, quòd natura elementaris ſit nobilior cœleſti: nec ex hoc poteſt etiam concludi, quòd alia forma ſit nobilior forma lucis, quamuis ſit vlterior. Forma enim lucis non ponitur in eodem corpore cum alia forma ſicut diſpoſitio imperfecta, quæ nata ſit perfici per vltimam formam: ſed ponitur tanquam forma, & natura omnis alterius corporalis formæ conſeruatiua, & dans agendi efficaciam: & ſecūdum quam attenditur cuiuslibet formæ corporalis menſura in dignitate, & excellentia. Et quod obiicitur: quòd forma vltimo completiua nobilior eſt; hoc verum eſt, vbi forma illa habet compleri, & perfici per vltimam, & ſpecialem: ſcilicet vbi forma communis habet perfici per vltimam, & ſpecialem. Vel dicendum, quòd hoc veritatem habet vbi vtraque forma, ſcilicet communis, & vltima eſt in ſuo potiſſimo eſſe: ſic autem lux non eſt niſi in cœleſti corpore.

A D illud quod obiicitur, quòd eſt 33 immediatum principium operandi. Dicendum, ꝙ illud non cogit neceſſario, vt videtur: forma enim ſpecialis per ſe poſſe agere videtur. Sed qa exemplum huius non de facili inuenitur in aliis, quāuis non irrationabiliter credatur in forma lucis poſſibile eſſe, cum ſit maxime actiua, concedi poteſt, quòd quamuis lux interius perficiens ſit ſubſtātialis forma, tamen fulgor ille quo corpus illud inſtrumentaliter operatur, ſentitur, & decoratur, ad naturam accidentis (ſicut prædictum eſt) pertinere non indocte credi poteſt.

CONſequenter quæritur de lucis effectu, & irradiatione. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, vtrum lumen quod emittitur a corpore luminoſo, ſit corpus, an qualitas corporis. Secundo, dato, ꝙ ſit qualitas eſt quæſtio, vtrum ſit ſubſtātialis, vel accidentalis. Artic. 3

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Quamuis a nõnullis lux forma accidentalis dicatur, valde tamen probabile eſt lucem eſſe formam ſubſtantialem.

Ad opp. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur primo, ꝙ lumen quod exit a corpore luminoſo, ſit corp⁹. Omne quod per ſe mouetur localiter, & dimẽſiue, eſt corpus: ſed radius, ſiue lumen egrediens a ſole mouetur localiter, vtpote ab oriente in occidentem; ergo tã radius, quàm lumen eſt corpus. Item. Nihil repercutiẽ, & repellitur a corpore niſi corpus: impoſſibile enim eſt non corpus corpore moueri: ſed luminis, & radiorum fit repercuſſio ad corpus opacum: ergo tam lumen, ꝙ radius eſt corpus. Item. Impoſſibile eſt eſſe confractionẽ, & interſecationẽ niſi corporũ: ſed ex repercuſſione luminis ad ſpeculũ concauum fit radiorum interſecatio, & cõfractio: ergo videtur, quòd tam lumen, quàm radius ſit corpus. Item. Omne quod habet trinam dimenſionem eſt corpus: ſed lumen in medio habet trinã dimenſionem, quia diffunditur ẽm omnem poſitionem, nec tantum eſt in ſuperficie, imo etiam penetrat aerem vſque ad profundum: ergo videtur, quòd lumẽ in medio ſit corpus. Item. Eſto quia ſol eſſet, & circa ipſum eſſet ſpatium vacuum, cum ſol potens ſit ex virtute lucis abſq; adiutorio extrinſeco lumen ſuum diffundere, niſi habeat reſiſtens, & in illo ſpatio vacuo nullam habeat reſiſtentiam, ibidem lumen ſuum diffunderet: ſed lumen illud non eſſet in alio corpore ſuſtinẽte: ergo videtur, quòd eſſet ſubſtantia per ſe ens, & non ſpiritualis hoc cõſtat, ergo corporalis. Item. Quod poteſt generare corpus eſt corpus: ſed lumen in medio diffuſum poteſt generare corpus, ſcilicet ignem per ſui multiplicationem: ergo lumen in medio eſt corpus. Ad oppoſitum. Philoſophus in ſecundo de anima. Lumen, nec eſt corpus, nec defluxus corporis. Item. Hoc ratione videtur per ſuum oppoſitum. Lumini enim opponiẽ tenebra principaliter: ſi ergo priuatio non eſt corporis, ſed formæ lumen, non eſt corpus, ſed forma. Item. Hoc videtur ꝑ motum. Nullum enim corpus mouetur ſubito ẽm locum: ſed lux ſubito alterat, quia in inſtanti ab oriente venit in occidens: ergo lumen non eſt corpus. Si tu dicas: quòd non mouetur ſubito, ſed repente mouetur. i. im perceptibiliter in aliquo ſpatio: tũc ſequitũr, quòd in maiori ſpatio poſſet ſentiri ſucceſſio, ſicut patet in ſono: ergo &c. Item. Nullum corpus velocius mouetur, quàm corpus mobilis primi, pro eo quòd ille mot⁹ eſt perfectiſſimus omnium motuum, & ideo velociſſimus: ſed lumen ab oriẽte in occidens multo citius mouetur, quàm moueatur orbis primus, quia lux in inſtanti, & illud ſaltem duodecim horis: ergo lumen non eſt corpus. Item. Nullum corpus ſimul, & ſemel mouetur ad oppoſitas partes: ſed lumen ſimul, & ſemel mouetur ad partes oppoſitas, quia diffunditur ſurſum, & deorſum, ante & retro, a dextris, & a ſiniſtris: ergo non poteſt eſſe corpus. Item. Impoſſibile eſt duo corpora impermixta, & non ſeſe augmentantia eſſe ſimul: ſed lumen cum aere eſt impermixtum, & ipſum aerem non augmentat, & tamen eſt ſimul: ergo non eſt corpus. Quòd autem impoſſibile ſit duo corpora ſimul eſſe, Philoſophus dicit, & ad hoc ſunt rationes, quæ poſſunt omitti ad præſens, quæ inducuntur in quarto, vbi agitur de penetrabilitate corporis glorioſi. Item. Nullum corpus habet ſuum eſſe in fieri continue: ſed lumen in aere habet ſuum eſſe in fieri continue, quia continue egreditur a ſole (ſicut dicit Auguſtinus) ergo impoſſibile eſt corpus eſſe. Item. Si lumen eſt corpus, aut eſt ex aliquo, aut eſt ex nihilo. Si ex nihilo: ergo eſt a creatore: ergo lumen eſt a ſolo deo, cum ipſius ſit creare. Si ex aliquo: quæro ex quo; aut

Fundamenta.

aut ex corpore a quo creatur, aut ex corpore in quo ſuſcipitur. Conſtat quòd non ex corpore in quod ſuſcipitur, quia lumen nõ producitur ex aere: tunc enim ibi poſſet manere recedẽte ſole. Si ex corpore a quo creat̃: ergo videtur, ꝙ corpus luminoſum in emiſſione luminis aliquid perdat de ſua ſubſtãtia, & materia: & ita vr̃ quòd iã ſol deberet eſſe conſumptus.

RESP. Ad ꝓdictorũ intelligentiã eſt notãdũ, ꝙ circa hoc quatuor ſunt opiniones. Quidã.n. voluerunt dicere, ꝙ tã lumẽ, quàm radius in medio corpus eſt, & egreſſus ipſorum radiorum ab ipſo ſole eſt, ſicut egreſſus riuulorum a fonte. Sicut enim a fonte procedunt riuuli, qui ſunt corpora, & eiuſdem naturæ cum fonte, ſic dicunt eſſe in radiis, & ſole. Et ſi tñ obiicias eis, quòd videtur, quòd ſubſtantia ſolis, & aliorum luminarium iam eſſet pene conſumpta: dicunt, quòd ſicut non conſumitur ſubſtantia fontis, pro eo, ꝙ ſicut fit emiſſio, ita fit ẽt reſtauratio: ſic dicũt, ꝙ nõ cõſumitur ſubſtãtia ſolis, pro quòd ſicut eo exterius emittit lumen ſuum inferius, ſic virtute radiorũ vapores ad ſe trahit ſuperius, ex quibus reſtaurat̃, ſicut corpora alimento, adeo vt nec deficiat, nec decreſcat, & hoc videtur ſenſiſſe Seneca. Poſitio tamen iſta eſt contra philoſophiam, quæ dicit corpora cœleſtia omnino eſſe incorruptibilia. Secunda vero poſitio eſt, ꝙ lumen eſt corpus, & ſimiliter radij, & proceſſus ipſorum radiorum a ſole eſt, ſicut ramorũ a radice: maxime ſi ita eſſet, quod ſtatim radix poſſet ex ſe producere arborem adiuta diuina virtute, ſicut forte fuit in prima rerum conditione, & ſicut radix non diminueretur ſi ita produceret arborem, & tamen dicerentur ſemper rami ab illa radice exire, non quia de nouo egrediantur, ſed quia cum ſua origine continuantur: ſic dicunt & in ſolis radiis ſe habere. Cum enim deus ſolem tanquam originem, & principium lucis fecit, ſimul cũ hoc ramificationem radiorum ſibi dedit: & ita ſol cõtinue dicitur illos radios emittere, quia illi radij nunquam ſeparantur a ſua origine: ſed ſicut ſol mouetur, ſic radii circunferuntur, non noui generantur: eoſdem enim radios quos emiſit a principio ſuper terram, emittit & etiam nunc. Sed eſto, quòd ſol obſcuraretur, ſicut in paſſione Chriſti creditur eſſe factum: tunc videtur, quòd oporteret extunc radios renouari: & ita de nouo creari, ſi corpora eſſent. Tertia poſitio eſt: quòd tam lumen, quàm radius in medio corpus eſt: & productio eiꝰ quantum ad formam a ſole eſt: quantum vero ad materiam eſt a creatore. Dicunt enim, quòd hoc ſpectat ad perfectionem vniuerſitatis: vt ſicut eſt aliqua creatura, quæ quantum ad materiam, & formam immediate eſt a deo, vt angelus, quædam autem quantum ad formam eſt a deo immediate, & quantum ad materiam eſt a natura, vt homo, ſic & tertium genꝰ eſt quod quantum ad formam eſt a creatura, & quantum ad materiam a deo. Sed illud non videtur probabile: cum deus nunquam creet materiam præter formam aliquam. Licet autem quælibet harum trium poſitionum ſpecialiter dicat aliquid improbabile circa originem luminis ex lumine, omnes tamen cõmuniter improbantur per hoc, ꝙ dicunt lumen in medio eſſe corpus: tum propter ipſius diffuſionem, quæ ſubita eſt: tum etiam propter exiſtentiam cum aere quæ impermixta eſt: tum etiam propter ipſius productionem, quę nec eſt ex materia, nec vnquam ſeparatur ab eius exiſtentia: imo ſicut continue eſt, ita cõtinue generat̃, vt dicit Aug. ꝙ lumen habet permanentiã per cõtinuam ſolis influentiam. Et ideo eſt quarta poſitio cõcors rationi, & philoſophiæ: ꝙ lumen, & radius ſi nominetur illud præciſe quod a luce habet ortum, nec eſt corpus, nec corporis defluxus, ſicut rationes ad hoc inductę oſtendunt. Si aũt dicatur radius aer illuminatꝰ ſm diametrũ, & lumen aer illuminatus ſm profundum: ſic iſto modo radius, & lumen poterit dici corpus: prout tamen proprie accipitur lumen, & radius in medio corpus non eſt.

34 AD illud ergo quod primo obii-
citur, quòd mouetur localiter. Dicen
dum, ꝙ ſicut videmus in ſpecie gene
rata a colore, quòd dupliciter moue-
tur, & vnus motus eſt per diffuſionẽ
procedendo a corpore obiecto vſque
ad ſpeculum, alius autem motus ſm
ꝙ videtur moueri in ſpeculo ad mo
tum corporis obiecti: & prius nõ eſt
motus localis, ſed generationis: ſecũ-
do vero motu nõ mouetur per ſe, ſed
per accidens: ſic intelligendum eſt
in propoſito, ꝙ motus luminis, qui
eſt per egreſſum ipſius a corpore luci
do, non eſt proprie loci mutatio: ſed
magis luminis generatio, & diffuſio:
& hoc patet ex eo, quòd fit ſubito in
ſpatio quantſcumque magno. Motꝰ
vero alius, qui eſt per delationẽ ipſo
rum radiorum ſuper terram cum ip
ſo ſole, iſte eſt ſolum per accidens: ſi-
cut mouetur virtus ipſa ad motum
ſui principii influentis, & tamen vir
tus corpus non eſt. Sic intelligendũ
eſt de lumine quod ſe habet ad corpꝰ
luminoſum per modum virtutis in-
fluxę. Vnde Damaſcenus. Dicimus
propter lumen quod ex ipſo proue-
nit lucere ignem, & non ponimus mi
niſteriale organum ignis eſſe, quod
ex ipſo eſt lumen, virtutem vero ma-
35 gis naturalem. AD illud quod obii-
citur, quòd radii repercutiuntur a
corpore. Dicendum, ꝙ repercuſſio
alicuius ab aliquo poteſt eſſe duplici
ter. Quædam ex colliſione duorum
ſibi inuicem obuiantium, ſicut pila
repercutitur a pariete. Quædam ex
ineptitudine patientis ad ſuſcipien-
dum virtutem agentis, & ſic repercu
titur radius a corpore etiam opaco.
Sol enim, ſiue quodcunque aliud cor
pus luminoſum habet virtutem dif-
fundendi lumen vſque ad ſpatium
aliquod determinatum, cum ſit vir-
tutis finitæ, & quãdiu ſe protendit il
la virtus, multiplicatur lumen ſi ſu-
ſceptibile ſit idoneum, cum vero an-
te determinationem illius virtutis
obuiat aliquod corpus quod non eſt
idoneum ad eius ſuſceptionem, hoc
ipſo quòd lumen non poteſt ſe mul-
tiplicare in anterius, multiplicat ſe
retrorſum, non ex virtute corporis
reſiſtentis, ſed ex virtute primi mo-
uentis: vnde cum fit repercuſſio ra-
dii in aqua mota, mouetur radius,
non quia aqua ſit primum mouens,
ſed prima virtus radium producens:
quæ occaſione accepta ab aqua po-
terit radium reflectere, & occaſio-
ne accepta ab eodem poteſt reflectio-
nem variare, & ita radium moue-
re. Quod enim dicitur: impoſſibile
eſt non corpus a corpore repelli. Di-
cẽdum, ꝙ ſi eſt aliquid ita non corpꝰ,
quòd ſit ſpiritus, hoc eſt verum. Si
autem eſt ita non corpus, quod quidẽ
indiget corpore deferente, ſic abſque
dubio repelli poteſt, ſicut prædictum
eſt in lumine, & manifeſtũ eſt in ima
gine, quæ relucet in ſpeculo propter
appoſitionem plumbi cum vitro qđ
eſt corpus opacum. Si enim eſſet ſo-
lummodo vitrum per ſe quod eſt cor
pus peruium, tranſiret ſpecies, & nõ
rediret ad oculum, ſicut patet ſenſi- 36
bile per experimentum. AD illud qđ
obiicitur, quòd fit interſecatio, & cõ
fractio radiorum. Dicendum, quòd
hoc dicitur ratione aeris coniuncti
qui ex virtute radiorum ibi concur-
rentium habet ſubtiliari, & moueri:
& ratione illius dicuntur etiam radii
confringi, dum ex multiplicatione,
ſm oppoſitas vias per progreſſum, &
regreſſum fit quædam multiplicatio
& aggregatio luminis, & ſubtiliatio
aeris circa corpus terſum: ex qua con
tingit effectum calorem radii inten-
di, & ignem ibidem per caloris inten
ſionem ex aere ſic ſubtiliato genera- 37
ri. AD illud quod obiicitur, quòd lu-
men habet trinam dimenſionem in
medio. Dicendum, quòd dimenſionẽ
poteſt habere aliquid dupliciter. Vel
ex ſe, vel ex ratione eius, in quo eſt.
Si ex ſe, ſic eſt corpus. Si aliunde, nõ
oportet. Sic enim habet trinã dimen
ſionẽ albedo in ceruſſa, & niue, quæ
ſunt albæ intra, & extra. AD illud 38
quod obiicit, ꝙ ſi circa ſolem eſſet va
cuum, ꝙ illuminaret. Dicendum, ꝙ
licet hoc alii dixerunt: tamen non vi
detur verum, nec probabile. Philoſo
phus. n. contrariũ ſentit in 2. de aĩa,
cum dicit: ꝙ per vacuum nõ eſt vide-
re. Et Aug. Similiter in 12. confeſſ. in

principio dicens ſic, Vbi lux eſſet ſi eſſet, niſi ſupereſſet eminendo, & illuſtrando? Ratio etiam eſt contra hoc, quia cum lumen ſit forma corporalis, indiget medio deferente. Et ſi tu quæras quid impediat. Dico, ꝙ hoc non eſt propter præſentiam impedientis, ſed propter abſentiam adiutorii: ſicut ſi aliquis habens magnam famem, & carens cibo, non poteſt comedere, non quia impediatur, ſed quia
39 non adiuuatur. AD illud quod obijcitur, ꝙ lumen generat corpus. Dicendum, ꝙ lumen non agit propria virtute: ſed virtute corporis luminoſi: corpus autem luminoſum nõ educit corpus quãtum ad materiam, ſed ſolummodo quantum ad formam: & ideo cum lumen ſit illud per quod agit, non oportet lumen eſſe corpus, ſed ſufficit, ꝙ ſit forma corporalis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Lumen, atque radius illud præciſe dicunt quod exit a corpore luminoſo, & a luce ortum habent, nec corpus ſunt, nec corporis defluxus, quamuis aer illuminatus per diametrum poſſit dici.

Fundamenta.

VTRVM lumen ſit forma ſubſtantialis, vel accidẽtalis. Et ꝙ ſit forma accidẽtalis videt. Quod aduenit iam completo in eſſe eſt accidentale: ſed lumen aduenit aerj iam completo in eſſe: ergo eſt accidentale. Itẽ. Quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionẽ, eſt accidens: lux abeſt, & adeſt præter aeris corruptionem, quod eſt ſubiectũ ei⁹: ergo &c.
21 Item. Sicut ſe habet color ad corpus terminatum, ita ſe habet lumen ad corpus tranſparens: ſed color eſt accidens in corpore terminato: ergo lumen eſt accidens in corpore tranſparenti: ergo &c. Itẽ. Si vnũ oppoſitorũ in ſubiecto exiſtẽs eſt accidens, & reliquũ eſt accidens: ſed obnubilatio accidit ipſi aeri: ergo pars ratione & illuminatio. Cõtra. Impoſſibile eſt duo accidentia eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto, quia accidens numerat̃ p ſubiectũ, in quo eſt: ſed duo lumina (ſicut dicit Diony.) ſunt in eodẽ aeris medio: ergo impoſſibile eſt lumen eſſe accñs aeris. Itẽ. Accñs cum generat̃ ex ꝓpriis principiis ſubiecti hẽt ortũ: & cũ reſoluit̃, reſoluit̃ in ſuum ſubiectũ: ſed lumen nec educit̃ ex aere, nec reſoluit̃ in aerẽ: ergo lumen non eſt accñs aeris, & conſtat, ꝙ eſt in aere: ergo ſi eius non eſt accñs, nullius eſt accñs. Itẽ. Nullũ accñs tranſit a ſubiecto in ſubiectũ: ſed radius mutat̃ ab vna parte aeris in aliam, & lumen ſimiliter: ergo lumen accñs eſſe non põt. Item. Nullũ accñs manet immobile moto eo, in quo eſt: ſed radius manet immobilis moto aere: ergo radius accñs nõ eſt. Si tu dicas, ꝙ hoc eſt pp hoc, ꝙ lumẽ in medio habet eſſe ſpũale, ſicut idolũ: Obiiciẽ contra hoc, quia radius, & lumen hẽt ibi operationẽ naturalem, & eſt principium operationis naturalis: ergo vr̃, ꝙ ſit ibi naturaliter, & cõcrete: nõ ſpũaliter, & abſtracte. Ad opp.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiã eſt notandũ, ꝙ circa hoc triplex eſt modus dicendi, quorum quilibet ſupponit lumen in medio eſſe formã, ſiue qualitatẽ aliquã. Quidã.n. dicũt ꝙ lumẽ in medio eſt ſubſtãtia: exiſtit tñ in medio p modũ accñtis, quia nõ eſt ipſi aeri ſubſtãtialis: & hoc dicũt pp hoc, ꝙ gñatio luminis a luce eſt ſm viã vniuocationis: & ideo cum lux ſit forma ſubſtãtialis in ſuo fonte, dicunt lumẽ ſubſtantiã eſſe in medio, licet modũ eſſendi habeat accidẽtalẽ: maxime cũ luminis, & lucis non videat̃ alia eſſentia eſſe, ſed ſolummodo differre videat̃ p modum eſſendi, ſiue p eſſe. Sed quia lumen in medio & eſt illud quod potiſſime ſentit̃, & facit alia ſentiri: ideo eſt ſecunda poſitio, ꝙ lumen in medio eſt accñs: nõ enim cauſatur a corpore luminoſo, niſi inquantum fulgidũ eſt: & ita eſt accñs per cõparationẽ ad principiũ a quo. Dicunt etiã, ꝙ eſt accñs p comparationẽ ad ſubiectum in quo, quia aduenit iam cõpleto, & põt adeſſe, &

abeſſe præter ſubiecti corruptionem:
& ita plenam rõnem accñtis habet
lumen in medio:non tñ p cõparatio
nem ad idẽ. Accñs.n.habet compara
ri ad ſubſtãtiam,ſicut ab ſubiectũ, &
cauſam:lumen vero, & ſi his duob⁹
modis habeat cõparari ad ſubſtan-
tiam non tñ ad eandem,quia ad aerẽ
cõparatur ſicut ad ſubiectũ, quia eſt
in illo ad corpus luminoſum,ſicut eſt
principium,quia eſt ab illo.Sed quia
lumen prout eſt in medio exiſtẽs ha-
bet ſeipſo ſentiri:ita ꝙ poſitum ſupra
ſenſum ſenſum facit: & iterũ in eadẽ
parte medii hẽt ſine confuſione mul
tiplicari ſm poſitionem Diony.Ideo
eſt tertia poſitio, ꝙ lumen in medio
nec eſt ſubſtantia, nec accñs ꝑprie,
quia non habet ibi eſſe naturale, &
materię cõcretũ:ſed ſpũale,& abſtra-
ctum.Vnde dicunt, ꝙ ſicut cõparatᷓ
ſpecies coloris in medio ad colorem
exiſtentem in corpore obiecto, ſic lu
men in medio ad lumen exiſtens in
corpore luminoſo;ſed cum lumen in
medio nõ ſolum habeat operationẽ
ſpũalem in aĩa,ſed etiã naturalem in
corpora naturalia:non ſolũ vr̃ eſſe ĩ
aere p modũ ſpũalem,ſiue eſſe ibi per
modum habitus; ſed etiã aliquo mõ
eſſe naturale:& ita vr̃,ꝙ illud nõ ſuf
ficiat dicere,quãuis videatᷓ eſſe valde
veriſimile. Pręterea intelligendũ eſt,
ꝙ oẽs modi ꝓdicti aliquid veritatis
in ſe continent, & ex oĩbus his elicitᷓ
vna veritas integra,qđ patet ſic.Lu-
men.n.in medio dicit virtutem acti
uam egredientẽ a corpore luminoſo,
per quam corpus luminoſum agit,&
imprimit in hęc inferiora, & hæc eſt
virtus ſubſtantialis ipſi corpori. Et
de hac dicit Damaſc. ꝙ lumen quod
eſt ex igne nõ eſt aliquid miniſteriale
ipſius ignis,vel accidentale:ſed virt⁹
ei connaturalis,& conſubſtantialis,
ſicut patet in auctoritate inducta in
ꝓcedenti ꝓblemate:& hæc virtus nõ
eſt ſenſu ꝑceptibilis,nec ſolummodo
operatur in ſenſu viſus, ſed etiam fa-
cit ad eductionem oĩum ſenſuum in
actũ,ſicut dicit Aug.7.ſuper Gen.ad
literã, qđ habitũ eſt in quadã aucto-
ritate prius inducta. Sic etiam dicũt
Philoſophi,quòd corpus cœleſte me
diãte ſuo lumine influit vſque ad ꝓ-
fundum terræ vbi mineralia corpo-
ra generari habẽt, & quantũ ad hoc
verum dicunt, qui dicunt, quòd lu-
men dicit ſubſtantiam accidentali-
ter ad aerem comparatam, ſicut vir-
tus agentis ad deferens quodammo-
do comparatur accidentaliter. Non
ſolum autem lumen dicit illam vim
actiuam, quam non percipit ſenſus?
ſed etiam quandam qualitatem ſen-
ſibilẽ, qua ſenſus viſus efficitur ſen-
tiens in actu, & illa eſt qualitas acci-
dentalis in tertia ſpecie qualitatis:&
ſm hoc dicit Auicenna in lib. de ſuf-
ficientia naturali, quòd lumen eſt af-
fectio corporis habentis lucem cum
appoſitum fuerit illi .ſ. peruium. Et 42
ſic verum dicebat illa ſecũda opinio,
quæ dicebat lumen eſſe accidens, nõ
ſolum per comparationem ad aerem
in quo recipitur,ſed etiam in compa
ratione ad corpus, a quo cauſatur,
quia ab ipſo oritur,inquantum illud
eſt fulgidum, & habet eſſe obiectum
ſenſus. Secundum aũt vtrãque natu-
rarum iſtarum in lumine repertarũ,
lumen ad aerem comparatur; non ſi
cut ad primum ſubiectum, ſed ſicut
ad deferens,& ad medium: & ideo p
comparationem ad ipſum aerem nõ
habet modum exiſtendi naturalem:
ſed per modum habitus: nec eſt for-
ma naturalis, ſed potius ſimilitudo
eius.ſ.lucis: ſic ſpecies coloris in me-
dio non eſt proprie color; ſed vt co-
lor,ſiue ſimilitudo coloris. Maximã
tamen habet approximationem ad
illum,& adeo illi innititur,vt non in-
digeat principio intrinſeco, ex quo
educatur. Vnde lumen in medio nõ
habet principium materiale ex quo:
ſed potius originale a quo fluit,& ad
quod etiam redit,cum in medio deſi-
nit eſſe, ſicut dicitur de ſimilitudine.
Et hoc modo dicit Commentator ſu
per ſecundũ de anima, quòd lux eſt
habitus diaphani,& quòd hoc eſt in
ipſo, ſicut intentio, ſiue ſpecies,vel ſi-
militudo. Et quantum ad hoc verum
dicebat tertia opinio. Ex his igitur
patet, quòd lumen in medio inquan-
tum dicit vim actiuã, dicit ſubſtantiã
habentem modum accidẽtis: inquã-
tum

Scot. diſt. 13. ibi. De ſecũdo nõ admittit lumẽ ali quo modo formã eſſe ſubſtãtiale, licet cũ D.Bon. cõcedat eſſe intẽtionẽ, ſiue ſimilitudinẽ vel rõnẽ ſentiendi: ſine qua vitio fieri nõ poſſet.

tum dicit qualitatem ſenſibilem dicit accidens: ſed accidens illud relatum ad aerem non habet plene rationem accidentis naturalis, ſed ſimilitudinis vel intentionis, quę eſt ibi non ſicut in ſubiecto ſuſtinente, ſed ſicut in deferente. Ex his patent rões ad vtrãque partem.

Quod enim obiicitur, ꝙ aduenit eſſe in iam completo, & recedit præter ſubiecti corruptionem: hoc oſtendit ꝙ habet modum accidentis, ſecundum quod eſt in medio. Quod vero obiicitur: ꝙ ſe habet ad modũ coloris, & eſt æqualitas ſenſibilis, de lumine loquitur, ſm ꝙ in ſe habet naturam accidentis. Rationes vero ad oppoſitum quæ probant quod nõ ſit accidens, quia nõ numeratur numeratione ſubiecti, quia nõ mouetẽ ad motum aeris, quia non cauſatẽ ab aere, nec reſoluitur in aerem, concludunt ſolum quod non habet ibi plene rõnem accidentis naturalis, quod comparatur ad illud in quo eſt ſicut ad ſub. ectum & cauſam, & quod etiã ſuſtinetur & depẽdet ab eo in quo eſt principaliter, & ei cõiungitur inſeparabili vinculo: hoc autem nõ eſt in propoſito, quia lumen quãuis ſit in aere cauſatur a corpore luminoſo, & ab illo principaliter depẽdet: nec eſt in aere ſicut in ſuſtentãte, ſed ſicut in deferente, & ideo durationem, & mutationem, & numerationẽ potius recipit a lucido influente quam ab aere ſuſcipiente. Et ob hoc dicit Dionyſ. plura lumina eſſe in eodem medio inconfuſa, & connelli ſiue ſeparari ab inuicem ſm abſentationem corporũ illuminantium. Diſtinctio enim illa eſt propter continuationem luminũ cum ſua origine, a quo procedunt naturaliter, & in virtute eius agũt, quãuis in medio ſint quodam modo ſpiritualiter & abſtractę: & ſic cætera circa hoc quæſita iam patent.

DE OPERE SECVNDAE DIEI QVA factum eſt firmamentum.

DISTINCTIO XIIII.

De productiõe ſimpliciũ iſenſibiliũ corporum. Ambr. in hexa. li. 2, c. 2. 3. & 4. hãc materiam late tractat. pſ. 103. De qua materia ſit factũ illud cęlũ. Qũo aquæ pñt eſſe ſup cælũ & quales ſint illę aquæ. Iob. 26. Aug. li. 2. Gen. ad li. c. 4. & 5. Sup Gen. lib. 2. c. 3

DIXIT quoque deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Diuiſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum. Sciendũ eſt quod illius cęli deſcribitur hic creatio, ſicut ait Beda ſuper Gene. in quo fixa ſunt ſidera: cui ſuppoſitæ ſunt aquę in aere & in terra, & ſuppoſitæ aliæ, de quibus dicitur, Qui tegis aquis ſuperiora eius. In medio ergo firmamentum eſt, ideſt, ſidereũ cælum, quod de aquis factum eſſe credi poteſt. Cryſtallinus enim lapis, cui magna eſt firmitas & perſpicuitas, de aquis factus eſt. Si quem vero mouet quomodo aquæ naturę fluidæ & in ima labiles, ſuper cęlũ poſſint conſiſtere: de deo ſcriptum eſſe meminerit, Qui ligat aquas in nubibus ſuis. Qui.n. infra cœlum ligat aquas ad tempus vaporibus nubium retentas, poteſt etiam ſuper cęli ſphæram non vaporali tenuitate, ſed glaciali ſoliditate aquas ſuſpendere ne labantur. Quales autẽ, & ad quid conditæ ſint, ipſe nouit qui condidit. Ecce oſtenſum eſt his verbis qđ cœlũ factũ ſit. ſ. illud in quo ſunt fixa ſidera. i. quod excedit aerem: & de qua materia. ſ. de aquis, & quales ſint aquæ quę ſuper illud cœlum ſunt, ſcilicet vt glacies ſolidatę.

Alij putant cœlum illud eſſe igneę naturæ, quibus conſentit Auguſt.

QVIDAM vero cœlum quod excedit aeris ſpatia, igneæ naturæ dicunt, aſſerentes ſuper aerem purum ignem eſſe, quia dicitur eſſe cœlum: de quo igne ſidera & luminaria facta eſſe coniectant: quibus Auguſtinus conſentire videtur. Vtrum vero nomine firmamenti cœlum quod excedit aerem, an ipſe aer hic intelligatur, idem Augu. quærit, nec ſoluit. Magis tamen approbare videtur cœlum illud hic accipi, quod ſpatia aeris excedit. Aquas autem quæ ſuper illud cœlum ſunt, dicit vaporaliter trahi, & leuiſſimis ſuſpendi guttis. Sicut aer iſte nubiloſus exhalatione terræ aquas vaporaliter trahit, & per ſubtiles minutias ſuſpendit, & poſt corpulentius cõglobatas pluuialiter refundit. Si ergo poteſt aqua ſicut videmus ad tantas minutias peruenire, vt feratur vaporaliter ſuper aerem aquis naturaliter leuiorem: cur non credamus etiã ſuper illud leuius cœlũ minoribus guttis & leuioribus emanare vaporibus? ſed quoquo modo ibi ſint, ibi eſſe non dubitamus.

Ibi. c. 4

Quę ſit figura firmamenti.

Augu. li. 2 de gene. ad li. ca. 9

QVAERI etiam ſolet, cuius figurę ſit cœlum. Sed ſpiritus ſanctus, quamuis authores noſtri ſciuerint, ꝑ eos dicere noluit, niſi quod proſit ſaluti: Quæritur etiã, ſi ſtet, an moueatur cœlum. Si mouetur, inquiunt, quo modo eſt firmamentum? Si ſtat, quomodo in eo fixa ſidera circumeunt? Sed firmamentum dici poteſt, non propter ſtationem, ſed propter firmitatẽ vel terminum aquarum intranſgreſſibilem. Si autem ſtat, nihil impedit moueri & circumire ſidera.

Vtrum ſtet an moueatur cœlũ.

Ibi. ca. 10. Quare dicatur firmamẽtũ.

Quare tacuit ſcriptura de opere ſecundæ diei, quod in alijs dixit.

POST hoc quęri ſolet, quare hic non eſt dictum ſicut in aliorum dierum operibus, Vidit deus, ꝙ eſſet bonum. Sacramentum aliquod hic commendatur. Ideo enim fortaſſis non eſt dictũ, quod tamen ſicut in alijs factum eſt: quia binarius principium alteritatis eſt, & ſignum diuiſionis.

De opere tertię diei, quando aquę congregatæ ſunt in vnum locum.

Ambr. in hexam. li. 3. ca. 2. de hac re plixe & Beda ſuꝑ hũc locũ Gen.

SEQVITVR, Dixit deus, Congregentur aquę in locum vnum, & appareat arida. Tertiæ diei opus eſt congregatio aquarũ in vnum locum. Congregatæ ſunt enim omnes aquę cælo inferiores in vnam matricem: vt lux quæ preterito biduo aquas clara luce luſtrauerat, in puro aere clarior fulgeat, & appareat terra quæ cooperta latebat, & quæ aquis limoſa erat fieret arida & germinibus apta. Eodem enim die protulit terra herbam virentẽ, lignũque faciens fructum. Si autem quæratur, vbi congregatę ſunt aquæ, quæ totum texerant ſpatium vſque ad cęlum: Potuit fieri vt terra ſubſidens concauas partes præberet, vbi fluctuantes aquas reciperet. Poteſt etiam credi primarias aquas rariores fuiſſe, ſic vt

Vbi cõgregatæ ſunt aquæ Au. li. de Gen. ad li. 1. c. 12.

nebula tegeret terras, ſed congregatione eſſe ſpiſſatas, & ideo facile in vnum poſſe redigi locum. Cumque multa conſtet eſſe maria & flumina, in vnum tamen locum dicit aquas congregatas propter continuationem vel congregationem omnium aquarum, quæ in terris ſunt: quia cuncta flumina & maria magno mari iunguntur. Ideoque cum dixerit aquas congregatas in vnum locū, deinde dicit pluraliter, congregationes aquarum, propter multifidos ſinus earum, quibus omnibus ex magno mari principium eſt.

Quo modo oēs aq̄ ſunt ī vnū locū congregatę cū multa ſint maria, & flumina.

De opere quartę diei, quando facta ſunt luminaria.

SEQVITVR. Dixit deus, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem. In præcedenti triduo diſpoſita eſt vniuerſitatis huius mundi machina, & partibus ſuis diſtributa. Formata enim luce prima die quæ vniuerſa illuſtraret, duo ſequētes dies attributi ſunt ſupremæ & infimæ parti mundi, firmamento ſcilicet, aeri, terræ, & aquæ. Nam ſecunda die firmamentum deſuper expanſum eſt. Tertia vero aquarū molibus intra receptacula ſua collectis, terra eſt reuelata atq; aer ſerenatus. Quatuor ergo mūdi elemēta illis diebus ſuis locis diſtincta ſunt & ordinata. Tribus autem ſequentibus diebus ornata ſunt illa quatuor elemēta. Quarta enim die ornatum eſt firmamentū ſole & luna & ſtellis. Quinta aer in volatilibus, & aquæ in piſcibus ornamenta acceperunt. Sexta accepit terra iumēta & reptilia & beſtias: poſt quæ omnia factus eſt homo de terra & in terra: nō tamen ad terrā, nec propter terram, ſed ad cœlum, & propter cœlum.

Quod triduo pcedēti facta eſt diſpoſitio & diſtinctio quatuor elemētorum, & triduo ſequentiori natus eſt mundus.

Eccl. 7

Ante alia de ornatu cœli agitur, ſicut prius factum eſt.

QVIA ergo cœlum cæteris elementis ſpeciē pręſtat, priuſq; alijs factum eſt, ideo ante alia ornatur in quarto die quo fiunt ſidera: quæ ideo facta ſunt, vt per ea illuſtretur inferior pars, ne eſſet habitantibus tenebroſa. Infirmitatique hominum prouiſum eſt, vt circumeunte ſole potirentur homines diei noctiſque viciſſitudine propter dormiendi vigilandique neceſſitatem: & ideo etiam ne nox indecora remaneret, ſed luna ac ſideribus conſolarentur homines, quibus in nocte operandi neceſſitas incumberet: & quia quędam animalia ſunt quę lucem ferre non poſſunt. Quod autem ſubditur, Et ſint in ſigna, & tēpora, & dies, & annos: quomodo accipiendum ſit, quęri ſolet. Ita enim dictum videtur, quaſi quarto die cœpiſſent tempora, cum prius triduum ſine tempore non fuerit. Ideoque tempora quę fiunt per ſidera, non ſpatia morarum, ſed viciſſitudinem aereæ qualitatis debemus accipere: quia talia moribus ſiderum fiunt, ſicut dies & anni quos vſitate nouimus. Sunt enim in ſigna ſerenitatis & tempeſtatis, & in tempora, quia per ea diſtinguimus quatuor tempora anni, ſcilicet ver, æſtatem, au-

Qua vtilitate facta ſunt ei luminaria.

Aug. li. de gene. ad lite. 2. c. 13. & 14.

Augu. lib. de gene. 1 cōtra Mani. cap. 14

In tem. i.

tumnum, hyemem. Vel ſunt in ſigna & tempora, ideſt, in diſtinctionem horarum: quia priuſquam fierent, ordo temporum nullis notabatur indicijs, vel meridiana hora, vel qualibet hora. Hęc quarta die facta ſunt.

De pductione ſimplicium, & inſenſibilium continentium.

DISTINCTIO XIIII.

Dixit quoque deus fiat firmamentum &c.

Expoſi. SVPRA egit Magr̄ de productione illius formæ quę eſt quaſi generale principiū diſtinguendi cęteras corporales formas. Duiſio. In hac parte agit de productione rerum quantum ad formas ſpeciales. Et quoniā quædam res ſunt ſimplices, quædam mixtę, ſiue quædam ſunt inſenſibiles, quædam ſenſibiles: ideo pars iſta habet duas. In prima agit Magr̄ de productione ſimplicium, & inſenſibilium. In ſecunda vero de productione mixtorum, & ſenſibilium, infra di. xv. Dixit etiam deus: producat aquæ reptibile &c. Et quoniā corpora ſimplicia, ſiue inſenſibilia ſunt in duplici differentia, quędam enim ſunt cōtinentia, quædam contenta: ideo pars prima habet duas. In prima agit de productione, & diſtinctione corporalium quantum ad res continentes. In ſecunda vero quantum ad res cōtentas, ibi, ſequitur: dixit deus cōgregentur aquæ &c. Prima pars in qua ſ. agitur de rebus cōtinentibus vtpote de cœlis, & cœlorum diſtinctione habet quatuor partes. In prima determinat cœlorum naturam. In ſecūda tangit quæſtionem de figura. ibi, quæri etiā ſolet cuius figurę. In tertia quærit de motu, ibi. quæritur etiā ſi ſtet aut moueatur. In quarta vero remouet quandam dubitationē, ibi, poſt hæc quæri ſolet quare &c. Oēs hę partes remanent indiuiſę præter primam, quæ diuidi ē in duas. In prima determinat naturam cœlorum ſecundum veritatem. In ſecunda ſecundum quorundā opinionem, ibi. Quidam vero cœlum &c. Et ſic breuiter tria inquit Magiſter in hac parte cœlorum naturam, figuram, & motū.

Glaciali ſoliditate aquas ſuſpēdere &c.

Contra. Ex hoc vr̄ ſupponere, qđ aquæ illę ſint de ſe ponderoſę, & qđ ibi teneantur per violentiam ſoliditatis, quod eſt cōtra ordinem vniuerſitatis. Dub. 1 Dicendum ad hoc, qđ aquas illas comparat ſoliditati, non propter grauitatem, ſed propter cōtinuitatē & ſtabilitatem, quia non fluunt, nec refluunt, nec deorſum deſcendunt. Reſpon.

Super illud leuius cœlum minutioribus guttis &c.

Cōtra. Si hoc verum eſt, vr̄ firmamentum poroſum eſſe cum per illud poſſint guttę aquę emanare. Videtur etiam illud eſſe alterabile, ſi ſuſcipit peregrinas impreſſiones. Dub. 2 Dicendum ad hoc, quod non vult dicere quod aquæ modo per ſubtiliationem caloris penetrarent cœlum ſidereum, qa nunquam illuc aſcenderunt: ſed per comparationem naturæ quæ modo vſque ſuper aerem eleuat aquas: vult quaſi a minori arguere quod diuina virtus aquas ſupra firmamentum ſine naturę præiudicio potuit conſtituere, cum in ſua poteſtate eſſet magis, & magis corpus ſubtiliare. Reſpon.

Ideo enim fortaſſis &c.

Contra. Videtur iſta ratio ita bene eſſe ad oppoſitum ſicut ad propoſitum, cum binarius plus accedat ad vnitatem, quam aliquis alius numerus. Dub. 3 Reſpondēdum eſt ad hoc quod, iſta ratio Magiſtri eſt allegorica, vera tñ eſt. Reſpon. Quamuis enim binarius inter numeros minus ab vnitate recedat, primo tñ habet rationem receſſus in ſe; & propter hoc per ipſum intelligitur diuiſio magis q̄ p alios numeros, & receſſus ab vnitate virtutis & perfe-

& perfectionis, Alia tamen ratio literalis eſt, quam facit Magiſter in hiſtorijs, quia ſecundo die notatur facta eſſe diſtinctio aquarũ ab aquis: quę diſtinctio, & ſi inchoata fuerit in ſecundo die, fuit tamen conſummata in tertio cum dicit̃, congregentur aquæ in locum vnum. Et quia diuina viſio ſignat approbationem poſt perfectionem, hinc eſt quod ſcriptura tacuit ſecundo die verbum videndi.

Artic. 1 AD intelligentiam hui⁹ partis incidit hic q̃ſtio de cœlis. Et quæruntur hic tria. Primo q̃ritur de cœlis quãtum ad naturam. Secunda quæſtio eſt de eis quantum ad figuram. Tertia quæſtio eſt quantum ad motoris influentiam. Circa primum quæruntur duo. Primo quęritur de natura cœli cryſtallini. Secũdo de natura cœli firmamenti.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cœlum Cryſtallinum videtur aqueam habere naturam, pro vt tranſparentis, luminiſq; retentiuæ eſt naturæ, virtualiterque frigidæ, licet grauitatẽ, & formalem (quam vocant) non habeat frigiditatem.

Fundamenta. VTRVM cryſtallinũ cęlum ſit de natura aquę. Et quod ſic videtur, per auctoritatem ſcripturæ Geneſ. j. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. quæ autẽ ſola diuiſione diſtinguntur ſunt eiuſdem naturæ: ergo ea quę ſunt ſuper firmamentum, & q̃ ſub firmamento ſunt eiuſdem naturæ. Si tu dicas ꝙ firmamentum ibi vocatur non cœlum ſidereũ ſed aer, obuiat textus ſequens vbi dr̃ quod ſtellę poſitę ſunt in firmamento. Obuiat etiam illud ꝙ ſcribit Daniel iij. Benedicite aquæ quæ ſup cœlos ſunt domino: & poſtea ſubditur. Benedicite ſol & luna domino: ergo aquæ illæ ſunt ſuper ſolem, & lunam. Si tu dicas aquas illas eſſe ſpũales obuiat illud quod dr̃ in pſal. Extendens cœlum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius: ſed cœlum extenſum eſt corporale: ergo aquæ quæ tãgunt ſunt corporales. Item. Hoc videtur auctoritate doctorum. Augu. ſup Geñ. ad literã loquẽs de aquis, Qualitercunque ſint ibi, ibi eſſe eas nõ dubitamus. maior eſt enim huius ſcripturæ auctoritas, quã omnis humani ingenij ꝑſpicacitas. Si tu dicas, qd ſint ibi aquæ, ſed tñ non materiales, ſed ſpirituales. Contra hoc dicit Baſilius. Aquam illam intelligamus aquam eſſe veram: ergo vr̃ quod vere aquæ illæ habent ſpeciem, & naturã aquæ. Quod ſi tu dicas, ꝙ formã habent aquæ: ſed tñ non proprietates Contra. Hoc eſt verbum Bedæ, quod adducit Magr̃ in litera, Qui infra cœlum ligat aquas ad tempus vaporib⁹ nubium retentas, poteſt etiam ſupra cœli ſphæram non vaporabili tenuitate, ſed glaciali ſoliditate aquas ſuſpendere, ne labantur. Item. Ratione videtur. Ordo partium in microcoſmo, ſiue in minori mundo reſpõdet ordini partium in maiori mundo: ſed hic videmus in natura corporis humani, quod ſupra cor, qđ eſt calidum, & igneæ naturæ ponitur cerebrum, ꝙ eſt frigidum, & aqueæ naturæ: ergo & in maiori mundo ſupra ſolem, & alia corpora calefacientia erit ponere naturam aqueam. Item. Aqua de ſui natura eſt perſpicua, & per hoc apta ad ſuſceptionem luminis: ergo conformis eſt naturæ cœleſti: ergo apta eſt, vt de ea aqua poſſit aliquod cœlum fieri: ergo ſi aliquod cœlum habet fieri ex aqua, cum nullum ſit infra firmamentum cœlum aqueum, vr̃ quod ſit ſupra firmamentum. Item. Quod illud ſit poſſibile, videtur per rationem, quã facit Aug. ſuper Guñ. ad literã. Aqua ꝓ ſui ſubtiliationẽ poteſt eleuari, vt ſit ſupra aerem: ergo maiori ſubtiliatione poterit amplius eleuari: ergo ſi oẽ corpus diuiſibile eſt in infinitum ſi adſit potentia diuidentis, poterit aqua tm̃ diuidi, & ſubtiliari, ꝙ ſupra firmamẽtum naturaliter poterit conſiſtere: & ſi hoc

ſi hoc: ergo eſt aliquod cœlũ aqueũ eſſe. Item. Illud eſt naturale vnicuique, quod creator ei indidit a prima conſtitutione: ergo ſi in prima diuiſione aquarum, quædam poſitę ſunt ſupra firmamentum, quędam ſub firmamento, ita naturale eſt illis eſſe ſupra firmamentum, ſicut iſtis eſſe infra firmamentum: ergo ſicut entibus ſupra firmamentum ſtultum eſſet dubitare, vtrum aquæ poſſint eſſe infra firmamentum, ſic nobis entibus infra firmamentum ſtultum eſt credere eſſe inconueniens ſupra firmamẽtum eſſe cœlum aqueum.

Ad opp. AD oppoſitum arguitur ſic. Primo auctoritate Aug. xiij. confeſſ. Sunt aliæ aquæ, quæ ſupra firmamẽtum ſunt immortales, & ab omni corruptione ſecretæ: ergo vr̃ quod cælum aqueũ non ſit de natura iſtius aquæ. Item. Corpus habens ſpeciem aquæ per naturam eſt ponderoſum: ergo ſi aliquod cœlũ eſt aqueæ naturæ, illud eſt ponderoſum: ſed ponderoſum non oportet collocari niſi deorſum per naturam: ergo videtur quod inordinatũ ſit ponere, quod aliquod ſit cœlum aqueum, ꝙ ſit ſurſum. Item. Corpora mundi ordinantur ſm maiorem nobilitatem, & minorem: & corpus, quod nobilius eſt ſuperius locatur: ergo ſi aqua minus nobilis eſt, quam firmamentum: ergo nunquam locãda eſt ſupra firmamẽtum. Item. Corpora mundi ordinantur ſub, & ſupra ſecundum maiorem ſubtilitatem, & minorem, & ſm maiorem raritatem, & minorem: ſed aer ſubtilior eſt, quã aqua, & rarior, & ſimiliter ignis: ergo nunquam aqua adeo poterit rarefieri, vt ſit ſubtilior aere, & igne: ergo nunquam vr̃, quod poſſit conuenienter ſupra ignem, & aerem collocari. Item. Habentium eandem naturam idem eſt locus: quia enim eadem eſt natura glebę, & totius terræ, idẽ eſt locus glebæ, & totius terræ: ergo idem eſt locus huius aquæ, & totius aquę: ergo ſi aliqua aqua naturaliter eſt iuxta terram: ergo & omnis aqua: ergo vr̃ quod nullum ſit cælũ aqueũ. Si tu dicas, quod non eſt quærenda hic ratio naturæ, quia hoc ſit virtute diuinæ potentiæ: Hanc reſponſionem refutat Aug. ſuper Geñ. ad literam inquiens. Nec quiſquam dicat hæc omnipotentia dei fieri: qualiter enim deus naturas fecerit, quæritur nunquid vt de his per miraculũ ſuę potentiæ operetur. Item. Quęro ad quid poſitæ ſunt ibi aquæ. Si ad refrigerandum calorem igneum, qđ quidem vr̃ propter hoc, quod Saturnus, qui ſupremus eſt inter planetas, & velociſſime mouetur, & ita ex motu debet eſſe calidior, tamen frigidiſſimus eſt, & hoc non niſi propter aquas illas, vt vr̃. Obijcitur cõtra hoc, quia ſi aquæ illæ pñt infrigidare calorem ſolis, & aliorum corporum: ergo eadem ratione pñt ab eis calefieri, ergo & conſumi: & ita aliquando totaliter corrumperentur, quod eſt inconueniens. Quæritur ergo cuius naturæ ſunt illæ aquæ, & pro quanto cœlum illud dicatur aqueum: ſi enim ꝓpter naturã perſpicuitatis, tunc commune cœlum debet dici aqueum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, quod in hac quæſtione propter diuerſitatem poſitionum, & debilitatem rationum vix poteſt aliqđ certum dici, ſed ex quadam proprietate, & coniectura ex diuerſis poſitionib⁹ põt eligi vna qđã ſobria, q̃ inter fidem, & rationem incedat quaſi quadam media via. Propter ꝙ notamdum eſt, quod aliqui ſequentes viam rationis, & mundanæ Philoſophię dixerunt, qđ ſupra firmamentum, quod eſt cælum ſidereũ nullæ ſunt aquæ corporales, & ſcriptura ſacra ĩtelligi debet de aqs ſpũalib⁹. Quod ſi alicubi in ſcriptura legatur de iſtis aquis materialibus, qđ ſint ſupra firmamẽtum eleuatæ, tũc nomine firmamẽti intelligitur aer: & vtrunque horum dictorum eliciunt ex verbis Aug. Primum ex hoc, quod dicit xiij confeſſ. qđ illæ aquæ ſint immortales. Secundum vero ex hoc quod dicit ſuper Gen. ad literã, quod hoc poteſt intelligi de aquis, q̃ ſuſpendunt in nubibus. Sed iſtã poſitionem improbat Baſilius in exame. reprobat etiam ipſe textus, qui dicit ſtellas eſſe poſitas in firmamento, ꝓ

ꝙ firma-

ꝙ firmamẽtum dixerat ſupra aquas ab aquis diuiſas: ſi ergo firmamentum illud cælum ſidereum, & aquæ illę ſunt materiales, poſitio prędicta nullo modo vr̃ poſſe ſtare. Et iõ alij innitentes textui ſacræ ſcripturę ſm̃ quod vr̃ ſonare, dixerunt, ꝙ aliquod cœlũ ſurſum eſt aqueę naturę, qđ diuina diſpoſitio ſurſum poſuit ad refrigerandum ardorem ętheris. Et ad omnes rationes ad oppoſitum reſpõdent per hoc, quod deus in ordinatione mundi plus cõſiderat finis vtilitatem, quã formæ qualitatem: & ideo ſicut in minori mundo poſuit cerebrum ſurſum ad calorem cordis mitigãdum, ſic ſupra cęlum ſidereũ poſuit cęlum aqueum, & ibidẽ aquæ illæ quieſcunt, & ſuſtentantur, vel a ſua ſoliditate ſicut vr̃ Beda dicere, vel ſua ſubtilitate, vel etiam dei virtute, qui ſic ordinauit. Sed quia credendũ eſt opificem ſummum corpora mundi optimo ordine ordinaſſe, non ſolũ vr̃ quod in ordinando conſiderauerit finis vtilitatẽ, ſed etiam perfectionis dignitatem: ideo non vr̃ verũ elementum aquæ ſuper firmamentũ collocaſſe, cum per naturam ſit min⁹ nobile. Et ideo eſt tertius modus dicendi, ꝙ ſupra firmamentum (ſicut dicit ſcriptura) ſunt aquæ, quæ tñ non habent naturam, & ſpeciem aqnę elemẽti, cenſentur tñ aquæ nomine propter conuenientiam in aliqua proprietate. Vnde notandũ eſt, ꝙ aqua iſta tres habet ꝓprietates: habet enim perſpicuitatem, habet frigiditatem, habet nihilominus grauitatem. Quantum ad naturam perſpicuitatis hæ aquæ, & illæ conueniunt, eo quod habẽt naturam receptiuam luminis, & quodãmodo retentiuam, ſicut experimento patet in aliquibus lapidibus, q de nocte non videtur per ſe, niſi ponantur in aqua. Quantum aũt ad naturã grauitatis ſimpliciter differũt: illæ enim aquæ nullo modo ſunt graues, nec appe.unt deorſum. Quantũ vero ad naturam frigiditatis, partim conueniunt, partim differunt. Conueniũt enim in hoc, quod vtreque ſunt frigidæ effectiue: differunt autem in hoc, ꝙ illę ſunt frigidæ formaliter, illæ vero minime. Et ſm̃ hoc patet, qđ nomen aquæ tripliciter accipitur in primaria rerum diſtinctione. Aliquãdo pro informi materia, vt ibi. Spiritus domini ferabatur, &c. Aliquãdo pro natura trãſparenti, & luminis retentiua, vt ibi. Fiat firmamentum in medio aquarum. Aliquando pro ipſo elemẽto aqueo, vt ibi. Congregentur 4 aquæ in locum vnum, & ſic patet qđ ſuper firmamentum vere ſunt aquæ, ſicut dicit ſcriptura, & auctoritates ſanctorum: quia illud intendunt perſuadere. Patet etiam, quod non ſunt ibi aquæ elemẽtares, ſiue eiuſdem naturę, cuius ſunt aquę iſtæ, nec quantũ ad corruptibilitatem, nec quantũ ad grauitatem, nec quantum ad ignobilitatẽ, nec quãtum ad groſſiciem, nec quantum ad transfundendi poſſibilitatem, ſicut oſtendunt rationes ad oppoſitum adductæ. Hanc aũt viam tertiam ſatis ſuſtinere poſſumus probabiliter, cum nihil videatur ſibi obuiare. Hoc aũt præcipue attẽdendũ eſt: ne in incerta materia aliquid certitudinaliter aſſeratur: melius eſt enim pie dubitare, quam aliquid temerarie diffinire.

5 AD illud vero ꝙ vlterius quæritur. ſ. quare nomine aquarum cenſeatur cælũ illud, cũ nõ ſit de natura aquę, iam patet reſponſio. Hoc enim dictũ eſt propter conuenientiam non ſolũ in perſpicuitate, ſed etiam in frigiditate, ſed in perſpicuitate formaliter, in frigiditate effectiue. Et ſi tu obijcias, ꝙ firmamentum conuenit ſimiliter in perſpicuitate, arguis ab inſufficienti. Pręterea non conuenit eo modo firmamentum cum aqua in perſpicuitate, ſm̃ quem modum cęlũ aqueũ credit conuenire. Aquæ enim habent perſpicuitatem, quę non tantũmodo eſt luminis ſuſceptiua ſicut perſpicuũ aeris, ſed etiam quodammodo retentiua: Sicut per experiẽtiam oſtendit, cum metallum aliquod ponit in fundo vaſis in tenebris, ſuperfuſa aqua liquida, videbitur ſub luce retẽta ab aqua. Sic etiam dñr probari rubini, q. per ſe non lucent de nocte. Conuenit etiam cũ aqua in frigiditate, ſed effectiue (ſicut dicit Baſilius) nec tamen ex hoc

ex hoc vr̃, ꝙ poſſit calefieri, vel cõſu
mi, ſed poteſt effectus eius reprimi: ſi
cut nec ſol, quamuis calefaciat, habet
formaliter infrigidari, ſed ſolũmodo
per frigiditatem ei oppoſitam poteſt
effectus eius reprimi: & ſic patent oĩa
q̃ſita circa illius cæli aquei naturã.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Firmamentum, & ignis elemen
tum diuerſam ſortituntur na-
turam, quamuis propter analo
giam quam habent in calidita
te, & lumine, firmamentum
igneum dixerint patres ſancti.

Ad opp. DE natura firmamenti,
& eſt quæſtio, Vtrũ ſit
eiuſdem naturæ cum
igne elemento. Et qđ
ſic videtur. Primo per
auctoritatem ſcripturæ, quæ nullam
facit mentionẽ de ꝓductione ignis:
ergo ſi ipſe ſupremum eſt & nobiliſ-
ſimum elementũ, eius productio non
debuit prætermitti: propterea vr̃ qđ
ſaltem intelligatur nomine cæli. Itẽ.
Hoc vr̃ auctoritate Augu. qui ſuper
Geſi. ad literam, & in lib de ciuit. dei
dicit tm̃ quatuor corpora eſſe mun-
di ſ. humor, & humus, aer, & lux: ſi er
go firmamentum eſt aliquod de cor-
poribus mundi, & non eſt terra, nec
aqua, nec aer: ergo eſt ignis. Itẽ. Hugo
de ſancto victore exponens illud. In
principio creauit deus cœlum, & ter-
ram: dicit circa principium libri. De
ſacra namque terra erat ipſum terræ
elementum, & cœlum erat leuis, & mo
bilis circunfuſio reliquorum trium,
quæ in circuitu medio iacentis terrę
ſuſpenſa ferebãt, & illud opus oĩum
corporum, ſiue cæleſtium, ſiue terre-
ſtrium formandorũ materiã contine
bat: ex hoc vr̃ quod firmamentum ſit
de natura alicuius elementi. Itẽ. Hoc
videtur rõne. Tantum quatuor ſunt
qualitates primæ: ergo vr̃, quod tan-
tum quatuor debẽt eſſe corpora, quæ
ſunt de cõſtitutione mũdi primaria:
ergo vel firmamẽtũ eſt corpꝰ mixtũ,
vel eſt de natura alicuius quatuor ele
mentorum: ſed non eſt mixtum, nec
de natura trium elementorũ inferio-
rum: ergo eſt de natura ignis. Itẽ. Tri
plex ẽ ſpẽs ignis ſ. ignis carbo, ignis
lux, ignis flamma; ſed natura firma-
menti eſt vt natura lucis: ergo videt̃
contineri ſub tertia ſpecie ignis. Itẽ.
Caliditas ineſt igni in ſummo: ergo ſi
aliqđ maxime calefacit, illud habet
naturam ignis: ſed corpora cœleſtia
maxime calefaciũt inferiora, ſicut pa
tet in ſole: ergo hñt igneã naturam. Funda-
AD oppoſitum eſt auctoritas Philo menta.
ſophi in lib. de cœlo, & mundo, qui
ꝑter hæc quatuor corpora ponit eſſe
corpus quintum. Item. Hoc ipſum ra
tione oſtenditur. Corruptibile, & in-
corruptibile per naturam non habẽt
eãdem formam completiuam: ſed fir
mamẽtum naturaliter eſt incorrupti
bile, ignis elemẽtum naturaliter cor
rumpitur: ergo non ſunt eiuſdem na
turæ. Itẽ. Corporũ habẽtiũ diuerſos
motꝰ naturales diuerſæ ſunt naturę:
ſed firmamentum, & ignis hñt diuer
ſos motus naturales, quia ignis natu
raliter mouet̃ motu recto, firmamen
tum mouetur naturaliter motu orbi
culari: ergo ignis, & firmamẽtũ ſunt
alterius, & alteriꝰ naturæ. Si tu dicas
quod ille motus non eſt naturalis fir
mamento; Obijcitur cõtra hoc, quia
ſi aliqs motus ineſt alicui corpori nõ
naturalis, ẽ reperire aliquod corpus,
cui ſit naturalis: ergo ſi hoc eſſet ve-
rũ, tunc eſſet ponere aliquod corpus,
cui magis conueniret moueri orbicu
lariter, q̃ firmamẽto, qđ falſum eſt.
Itẽ. Si firmamẽtũ eſſet igneæ naturæ,
ergo naturaliter inflammaret corpo
ra ſibi proxima, cum igitur ſit maxi-
mæ quãtitatis, vr̃ quod ſtatim totum
aerẽ abſorberet. Si tu dicas, qđ a deo
reprimitur, hoc non vr̃, quia cõditor
naturæ ſic res, quas condidit admini
ſtrat (ſicut dicit Aug. vij. de ciui. dei)
vt eas agere proprios motus ſinat.
Præterea, Si hoc verũ eſſet, tũc mun
dus non ſubſiſteret naturaliter, ſed
miraculoſe. Itẽ. Nobilius eſt corpus,
quod non habet contrarietatẽ, quam
corpus, quod habet contrarietatem;
ergo ſi ponere eſt corpora habentia
contra-

contrarietatem, erit ponere corpus a
cõtrarietate immune: ſed hoc non eſt
niſi corpus cœleſte: ergo firmamentũ
non habet contrarium. Sed ignis ele
mentum habet contrarium: ergo nõ
erit de natura eius. Item. Si aliqua di
uerſa reducantur ad cõcordiam per
aliquod, vt quod illud non habet na
turam alicuius illorum. ſed quod po
tens ſit ſuper omnia: ſed firmamentũ
ſua influentia facit elementa contra-
ria concurrere ad corpora mixta: er-
go nõ eſt de natura alicuius elemẽti.
6 RESP. Hic notãdum eſt, quod
in huius quæſtionis determinatione
videntur ſancti, & expoſitores ſacræ
ſcripturæ contradicere philoſophis.
Communiter enim philoſophi præ-
ter quatuor elemẽta poſuerunt eſſen-
tiam quintã, quam dixerunt eſſe cor-
pus incorruptibile, & eleuatum a cõ-
trarietate, & per hoc eſſe principium
conciliatiuũ, & conſeruatiuũ. Sancti
vero non videnẽ ponere niſi ſolũmo
do quatuor corpora, & ſentire viden
tur naturam firmamenti eſſe igneã:
ſed cum recta ratio ſatis euidẽter per
ſuadeat firmamẽtum eſſe alterius na-
turæ, quam ſit aliquod elementũ, tũ
propter motum, qui non latet ſenſus
nr̃os, tum etiam propter effectus va-
rios, tum etiam propter vniuerſi per
fectionem, non abſurde credi poteſt
philoſophos in hac parte verum ſen
ſiſſe, & doctores veritatis ab eis ĩ ſen
ſu non diſcrepaſſe, quãuis vocetenus
videantur cõtraire. Sicut enim patet
ex verbis Aug. in pluribus locis, ipſe
Auguſt. elementum ignis denominat
a pfectione lucis: naturales enim phi
loſophi maxime ignem notificant p
proprietatem caliditatis, & quoniam
natura lucis reperitur & in corpore
quinto, & in igne elemento: iõ ipſum
firmamentum, & ignem dixit Augu.
corpus vnius naturæ eſſe: non inquã
vnius, quia habeant vnam formam
ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſed quia naturã
lucis participant ſm quandam ratio
nem analogiæ: quia vero illud corpꝰ
ſ. firmamentum ſubleuatum eſt a na-
tura contrarietatis, & lucem partici-
pat in quadam puritate, ignis vero
naturã habet contrarietatis, hinc eſt
quod philoſ. dixerunt ignem, & fir-
mamentũ alterius, & alterius eſſe na-
turæ. In cuius teſtimoniũ adducunt,
quod ignis, quia contrariatur terræ,
mouetur directe motu contrario, ſci
licet ſurſum, cœlum vero, quia cõtra
rietatem non habet, mouetur orbicu
lariter: is enim ſolus motꝰ eſt ſimplex
qui caret contrarietate, & in hoc ve-
rum dixerunt, & ſanctis (vt prædictũ
eſt) non contradixerunt: vnde rões
oſtendentes, ꝙ firmamẽtum, & ignis
elementum non ſint eiuſdem naturę,
concedendæ ſunt.

AD illud ergo, quod obijcitur, ꝙ
7 ſcriptura nõ facit mẽtionem de igne.
Dicendum, ꝙ ſimiliter nõ facit men-
tionem de aere, in ſeparatione autem
aquarum a terra intelligenda eſt di-
ſtinctio elementorũ facta fuiſſe, ſicut
infra melius patebit. AD illud, qđ
8 obijcitur de Hugone, patet reſpõſio.
Ideo enim cœlũ comprehẽditur ſub
igne propter conformem lucis parti-
cipationem. Vnde ſicut dictum eſt ſu
pra, ꝙ cœlum cryſtallinũ cenſeri põt
nomine aquæ, quia aliquam proprie
tatem eiꝰ in ſe habet, ſic & in propo-
ſito intelligi poteſt. Triplex enim eſt
ignis proprietas (ſicut dictum eſt ſu-
pra de aqua) vna luminoſitas, altera
caliditas, & tertia leuitas, per quã mo
uetur motu, qui eſt ſurſum. In ꝓprie
tate prima ignis, & firmamentũ con-
ueniunt. In tertia ignis, & firmamen
tum ſimpliciter differũt, in media ve-
ro partim differũt, partim cõueniũt.
Conueniunt vtique in hoc, quod tã
ignis, quã firmamentum eſt calidum
effectiue. Differũt vero in hoc, quod
ignis eſt calidus formaliter, firmamẽ
tum vero minime: ſi enim haberet ca
liditatem informantẽ, haberet vtique
contrarietatem. AD illud ꝙ obijci
9 tur, ꝙ tantũ quatuor ſunt primę qua
litates. Dicendum, ꝙ verũ eſt de qua-
litatibus actiuis, & paſſiuis ſm cõtra
rietatem, & ideo non ſequitur qđ oĩa
corpora, quæ ſunt in prima conſtitu
tione mundi, habeant aliquam illarũ
qualitatum: ſed ſolummodo illa, quę
habent contrarietatem. Ad conſtitu-
tionem aũt mundi non ſolũ hæc cor
pora requiruntur: ſed etiam aliud, ꝙ
ſit ſupra

ſit ſupra hæc, ſicut prius oſtẽſum eſt.
10 AD illud quod obijcitur, quod lux
eſt ſpecies ignis. Dicendum, quod
non quæcunque lux, eſt ſpecies ignis,
ſed illa, quæ eſt in materia transmuta
bili, & hęc eſt, quæ habet caliditatẽ
annexã informantẽ eãdem materiã:
huiuſmodi non eſt lux corporis qn-
ti, quãuis aliquo modo ſit iſti cõfor-
11 mis. AD illud, quod obiicitur, ꝙ
corpus quintum calefacit. Reſpon-
detur, ꝙ corpus quintũ non calefa-
cit per naturã caliditatis, quam in ſe
habeat, ſed per vim luminis: & hoc
apparet cũ ex concurſu, & reflectiõe
radiorũ circa ſpeculũ concauũ gene
ratẽ ignis. Et ſi obiicias, ꝙ nihil dat
alteri, quod non habet: ergo ſi cœ-
lum non habeat in ſe naturã igneã,
non magis generabit ignẽ, quã aerẽ:
Rñdetur, ꝙ illud habet inſtantiã in
generatiõe æquiuoca, ſicut patet qñ
aliquid calefacit a motu: ſic & in ꝓ-
poſito intelligitur eſſe. Et ſi tu dicas,
Quare magis generat ignem, quam
aerem, cum non habeat cũ ipſo cõ-
formitatem in forma. Dicendum, ꝙ
& ſi non habeat conformitatem in
forma vltima: tamen ignis maxime
accedit ad eius naturam. Præterea.
Cum aliquid habet poteſtatẽ educẽ-
di multa, quæ ſunt in potentia in ma
teria, eſto ꝙ ſit ad illa indifferẽs, ma
gis educit quod nobilius eſt. Natu-
ra enim ſemper deſiderat quod me-
lius eſt: & ideo cũ ignis ſit nobilior,
magis educit ignem. Sed adhuc ma
12 net quæſtio. Si corpora cæleſtia cale
faciunt per naturam luminis, vnde
eſt hoc ꝙ luna humectat, & infrigi-
dat? ſed de hoc fortaſſis aliquid di-
cetur infra. Ad præſens autem tan-
tum ſufficiat, ꝙ generatio caloris a
corpore cæleſti in his inferioribus,
vel eſt propter radiorũ aggregatio-
nem, & intenſionem ex qua ſubtilia
tur aer ſuſcipiens illuminationẽ, vel
eſt ab aliqua virtute diuinitus ei da-
ta a prima ſui conditione totam ſpe-
ciem conſequente, ſicut ponit in ada
mantis virtute, quæ & ſi non faciat
corpora cæleſtia formaliter calida,
quia ſua materia non eſt ad formam
contrarietatis apta: influens tamen
in hęc inferiora, inflammat ea, cum
ſint tranſmutabilia propter diſpoſi-
tionem repertam in materia.

COnſequenter quęritur de cæ- Artic. 2
lis quantum ad figurã. Et cir-
ca hoc quęruntur duo. Primo
quæritur, vtrum cæli habeant figu-
ram orbicularem. Secũdo quæritur
vtrum habeant dextrũ, & ſiniſtrũ.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Et ſi ſacrarum ſcripturarum in
terpretes dubie de cœlorum fi
gura loqui videantur, iuxta ta
men rationis. & ſenſus atteſta-
tionem propter ſimplicitatẽ,
capacitatem, perfectionem, &
nobilitatem orbicularem reti
nere eſt opinandum.

QVOD habeant orbi-
cularem figuram vr̃. Et Fundamenta.
primo experientia ſen-
ſus. Nam in quãcunq;
partem terræ vel aquæ
quis eat, cœlum ſemper vr̃ æqualiter
diſtare a terra: hoc autẽ non eſſet,
niſi haberet orbicularem figurã: er-
go &c. Item. Videmus ſenſibiliter
moueri circulariter: ſed motus cir-
cularis non cõpetit niſi figuræ orbi-
culari: ergo cœlum eſt orbicularis fi
guræ. Item. Simpliciſſimo corpori
ſimpliciſſima debetur figura: ſed cœ
lum eſt ſimpliciſſimum inter corpo-
ra, cum ſit ſubtiliſſimum: ergo ſim
pliciſſimam debet habere figurã, ſed
hæc eſt figura circularis: ergo &c.
Item. Ei corpori, quod eſt maxime
contentiuum debetur figura capaciſ
ſima: ſed cœlum eſt contentiuũ om
nium, ſicut dicit Dam. & figura or-
bicularis eſt capaciſſima, ſicut mani
feſte conuincit ratio, & ſenſus: ergo
&c. Item Corpori perfectiſſimo de-
betur perfectiſſima figura: ſed cælũ
eſt perfectiſſimum omnium, & fi-
gura orbicularis eſt perfectiſſima om
nium figurarum, ſicut probatur in
alia ſciẽtia, maxime cũ in ea reperia
tur perfectio ſenarii: ſexies enim tũc

reperitur

reperitur in circunferentia, quantū
eſt a circunferentia ad centrum, er-
go &c. Item. Corpori velociſſimo de
betur figura maxime ad motum ido-
nea, ſed cœlum eſt velociſſimum cor-
pus: figura aūt maxime apta ad mo-
tum eſt orbicularis: ergo &c. Ad op-
poſitum arguitur. Primo per illud
Pſal. Extendens cœlum ſicut pellē:
alia translatio, ſicut camerā: ergo vi-
Ad opp. detur, ꝙ cœlum ſe habeat per modū
tentorii: & ita videť eſſe figuræ ſemi-
circularis. Item rōne videtur, quia ī
vniuerſo nihil eſt ſuperfluū: ſed oīa
facta ſunt propter hoīem: ergo nihil
ponendum eſt, quod non valeat ad
hoīs vſum: ſed ſi cœlum eſſet ſemicir
cularis figuræ, ſufficeret ad tegēdam
terram inhabitatam ab hoībus: ergo
videtur, ꝙ ſuperfluat alius ſemicircu
lus. Item. Cœli ſunt ſolidiſſimi firma
ti (ſicut dicit̄ in Iob) & hoc innuit
ipſum nomen octauæ ſphęrę, quæ dr̄
firmamentum: ergo maxime compe-
tit eis figura, ſm quam maxime ſtabi
liuntur: hæc autem magis eſt ſemicir
cularis, q̃ circularis: ergo &c. Item.
Si cœlum eſt figuræ orbicularis: ergo
aut aliqua pars cœli erit vacua, aut
multo plus diſtabit corpus Chriſti ab
aliquibus beatis, q̃ cœlum a terra, cū
ab vna circunferentia cœli ad aliam
terra in medio conſiſtat: ergo ſi non
eſt congruum ponere, ꝙ aliqua pars
empyrei vacua ſit a continentia bea-
torum, nec eſt ponere tantam diſtan-
tiam inter Chriſtum, & alia corpora
beata: videtur, ꝙ empyreum non ſit
orbicularis figuræ: & ſi hoc: ergo nec
cryſtallinum, nec firmamentum.

13 RESP. Dicendum, ꝙ ad iſtā q̃-
ſtionem ſm philoſophiam ſatis pla-
num eſt reſpondere, quāuis expoſito
res ſacræ ſcripturæ de ea videantur
loqui dubie: hoc. n. faciunt propter
ipſius ſacrę ſcripturæ reuerentiā, nō
audentes explicare, ꝙ illa diuina di-
ſpoſitione voluit ſubticere, vel hoc fa
ciunt ad reprimendam noſtram cu-
rioſitatem, volentes nos in his, quæ
dicūtur in Lege, & Prophetis cōten
tos eſſe, & nihil vltra hoc inquirere.
Quia tñ curioſorum inſtantia non
deſiſtit, neceſſario habent doctores ſa
cræ ſcripturæ multa determinare, q̃
ſine ſalutis diſpendio poſſent de faci-
li pertranſire. Propter quod ad præ-
dictam quæſtionem rn̄dent, & iuxta
rōnis, & ſenſus atteſtationem dicūt,
cœlum habere figuram orbicularē,
& hanc maxime ſibi competentē: tū
ratione ſimplicitatis: tum rōne capa
citatis: tū rōne perfectionis: tū rōne
mobilitatis, ſicut patet pertractanti.

AD illud ergo quod obiicitur de 14
ſacra ſcriptura. quæ dicit, cœlum ſi-
cut pellem eſſe extenſum, vel ſicut ca
meram. Dicendum, ꝙ ſcriptura con
deſcendens paruitati ſimpliciū mo-
do vulgari frequenter loquitur: & iō
cum loquitur de cœlo, loquitur de
ipſo ſm ꝙ apparet ſenſui noſtro, &
dicit ad modū pellis, vel cameræ extē
ſum quantum ad noſtrum hemiſphę
rium. AD illud quod obiicitur, quòd 15
pars inferioris hemiſphærii non eſt
vtilis ad vſum humanum. Dicendū,
quòd falſum eſt: imo eſt neceſſaria, ſi
cœlum debet ſuper nos moueri, vel re
uolui circulariter, & vna pars ſeruit
nobis de die, alia de nocte. AD illud,
quod obiicit̄, ꝙ cœli ſolidiſſimi ſunt.
Dicendum, ꝙ firmitas illa non exclu
dit mobilitatem quācūque: ſed illam
ſolum, qua aliquid mouetur ſurſum
& deorſum ſm motum rectum: vn-
de firmum dicitur cœlum, quia non
mouetur ad locum: nihilominus tñ
eſt mobile, quia mouetur circa locū,
vel in loco, & tali diſpoſitioni com-
petit figura orbicularis magis, quam
aliqua alia. AD illud, quòd quęritur, 16
qūo empyreū ſi circulare eſt, vndiq;
ſanctorū corporibus replebitur. Di-
cendum, ꝙ & ſi non ſit certum qua-
liter ibi ſancti, & per quem modum
locentur: tñ quocunque modo dica
tur, ſiue quod ſint in vno ſemicircu-
lo empyreo, ſiue quòd in toto, nihil
impedit vtrunque poni. Si enim in
toto ſunt, virtutem viſiuā habebunt
adeo potentem, ꝙ Chriſtum videre
poterunt vbicūque ſit: ſi vero ſint in
media parte cęli: altera nec eſt vacua,
nec ſuperflua, ſicut magnum palatiū
non eſt vacuum, quando eſt vnus ma
gnus inhabitator, quamuis non im-
pleat omnem partem, magnitudo

enim curiæ, & ſpacioſitas, & ſi nõ impleatur totaliter, facit tñ ad oſtenſionem regalis magnificentiæ : ſed hoc melius ſciemus quando videbimus.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Primum mobile non mouetur a deo immediate, quamuis intime vnicuique rei operetur, mouet tamen ipſum per aliam mediam finitam virtutem.

Fundamenta. VTRVM in corpore cœli ſit ponere dextrum, & ſiniſtrum. Et ꝙ ſic videtur per illud quod dicit Philoſophus in 2. de cœlo, & mũdo. Ait enim ſic. Eſt orbi ꝓculdubio virtus diuerſa .ſ. dextra, & ſiniſtra: quoniam ſunt ei loca inceptionis, & ſtatus ex opere factionis ſuæ. Item oſtenditur per rationem ſuam ibidem. Omnis motus finitus habet principium a quo incipit: ſed cuiuslibet cœli reuolutio eſt finita: ergo habet aliquem ſitũ a quo incipit: ſed dextera dicitur in corporibus, vnde eſt motus principium: ſiniſtra ad quam eſt motus finis: ergo cum cœli ſint mobiles, cœli habent dextrum, & ſiniſtrum. Item dextrũ, & ſiniſtrũ ſunt termini latitudinis, ſicut ſurſum, & deorſum termini longitudinis, & ante, & retro termini ꝓfunditatis: ſed omne corpus completum, & terminatum habet tres dimẽſiones, & terminos dimenſionũ: corpus autem cœli eſt huiuſmodi; ergo videtur, quòd habeat dextrum, & ſiniſtrum. Item. Perfectiori motu mouentur corpora cœleſtia, quàm inferiora: ſed propter completionẽ motus animalia habẽt dextrum, & ſiniſtrum: ergo multofortius corpora cœleſtia.

Ad opp. Contra. Sicut dicit Philoſophus in 2. de cœlo, & mundo, in plãtis nec eſt dextra, nec ſiniſtra: ſed multo magis plantæ accedunt ad diſtinctionem organizationis, q̃ cœlum: ergo videtur, ꝙ cœlum non habeat dextrum, & ſiniſtrum. Item. Dextrum, & ſiniſtrum cauſantur in nobis (vt dicit Commentator ſuper librum de cœlo, & mundo) a qualitatibus actiuis, & paſſiuis .ſ. ab abundantia caloris naturalis procedente a corde, & ſpirituum plus vigentium in parte dextra, quàm ſiniſtra: ſi igitur hoc non eſt reperire in cœleſti natura: videtur &c. Item. Dextrum, & ſiniſtrũ præſupponunt ſurſum, & deorſum: ſicut latitudo præſupponit longitudinem, & habet ſecum annexa ante, & retro: in cœlo autem non eſt ponere ſurſum, & deorſum, cum hæc ſint cõtraria: non eſt etiam ponere ante, & retro, cum ante dicatur, vbi eſt ſenſus, ſicut dicit Philoſophus: ergo videtur, quòd non ſit ibi dextrum, & ſiniſtrum. Item. Nihil quod habet extra ſe principium, & finem ſui mot⁹ habet dextrum, & ſiniſtrum: ſed corpus cęli eſt huiuſmodi, cum motus eius ſit ſeparatus: ergo habet dextrũ, & ſiniſtrum. Item. Dextrum eſt vnũ principium motus: ſed vna parte circuli mota, mouentur omnes: ergo nõ magis incipit motus ab vna parte circuli, q̃ ab alia: ergo in circulo, vel quælibet pars erit dextra, vel nulla: ſed cęlũ eſt corpus circulare quia mouetur circulariter: ergo &c. Item. Si aliquod corpus habet dextrum, & ſiniſtrum, illa pars, quæ eſt ſemel dextra, ſemper eſt dextra, qualitercunque corpus illud mouetur localiter: ergo ſi cęlum habet dextrum, & ſiniſtrum, illa pars, quæ ſemel eſt in ipſo dextera, ſemper eſt dextera: ſed non eſt dare aliquã partem cęli, quæ modo non ſit in oriente, modo in occidente, modo in alio loco ſecũdum regenerationem cęli: ergo dextra cęli aliquando eſſet oriens, aliquando occidens, qđ nullo mõ concedi põt.

RESP. Dicendum, quod quãuis dextrum, & ſiniſtrum dicãt terminos latitudinis, & ſurſum, & deorſum lõgitudinis, & ante & retro profunditatis, nõ tamen nominat terminos illos ſimpliciter, ſed per cõparationẽ ad motũ: vnde in nullo corpore ponitur proprie dextra, & ſiniſtra, niſi quod diuerſimode ſuſcipit motoris influentiã;

influentiam: ita ꝙ primo in vna parte, q in alia; vnde dextrum, & ſiniſtrũ nõ ponitur eſſe nec in lapide, nec in planta nec etiam in ſtatua ponuntur niſi ſimilitudinarie, quia non habẽt moueri localiter a motore ſufficiẽte: in eis vero corporibus, quæ mouenẽ ad locum, & magis in vna parte, q̃ in alia ſuſcipiunt motoris influentiam, proprie ponitur dextra, & ſiniſtra, ſicut in aĩalibus, quæ mouentur motu progreſſiuo, & in quibus virtus cordis, & motoris magis viget in parte dextra, cuius ſignum eſt maior fortitudo animalium in parte illa: ꝓp qđ & partem illam primo mouent, quando incipiunt ambulare: ſm hoc intelligendum eſt, ꝙ cum corpus cęleſte quoddam habeat moueri ab oriente in occidente, vel econuerſo, ſicut firmamentum, & orbes planetarũ: quoddam vero minime, ſicut empyreum: quod dextra, & ſiniſtra cęlis competant ſatis proprie videtur, non tñ vniuerſaliter: conueniũt. n. orbibus mobilibus, ſed non orbi immobili. Attẽdendũ aũt eſt, ꝙ cũ in aĩalibus, & in cęlo ponatur dextra, & ſiniſtra, ſm rõnem cuiuſdam cõformitatis. ſ. ꝓp influentiam motoris: differenter tñ accipiantur propter diuerſam comparationẽ mobilis ad motorẽ. Quia enim animalia mouentur a motore ſibi vnito: ideo dextrum, & ſiniſtrum dicit diſtinctionem in partibus animalium: ita quòd illa pars, quę modo eſt dextra, nunquam eſt ſiniſtra, quia vniformiter operatur ad ipſius motoris influentiam, pro eo, ꝙ ipſum habet ſibi vnitum, & nunquam ab eo magis elongatur. Corpus vero cęleſte motorem habet ſeparatum, cum non ſit corpus aĩatum, ſicut poſtea videbitur: & ideo motor ſm dei diſpoſitionem principaliter influit ex aliqua parte cęli, & creditur probabiliter, ꝙ in ea parte, ex qua motus corporum cęleſtium primo nobis apparet, vtpote in oriente, cum omnia corpora facta ſint propter hominẽ: & quia motor ſemper ex illa parte influit vniformiter, quæcũque pars ibi veniat immediatius, & propinquius, ſuſcipit motoris influentiam: & ideo ſemper eſt ibi dextra, nec mutatur cũ partibus mobilibus, pro eo ꝙ nõ eſt diſpoſitio abſoluta, ſed relata ad motoris influentiam, quæ ſemper manet fixa, & per hunc modum locus cuiuſlibet rei dicitur eſſe immobilis, propter hoc, quòd dicit ſitum relatum ad centrum, & circunferentiam mũdi, quæ nunquam poſſunt moueri. Ex prædictis patet quæſtio propoſita; patet etiam reſponſio ad obiecta. Concedendum eſt enim, ꝙ in cęlo ſit dextra, & ſiniſtra. Et rationes ad hoc inductæ ſimiliter concedendæ ſunt, quia verum concludunt, licet tertia ratio ſumpta a dimenſionibus procedat ab inſufficienti.

AD illud vero, quod obiicitur in 19
contrarium, quòd planta non habet dexteram, & ſiniſtram, quamuis ſit organica. Dicendum, quòd dextrum & ſiniſtrum non facit principaliter membrorum diſtinctio: hoc enim accidit, & frequenter contingit, quòd eiuſdem diſpoſitionis eſt animal in parte dextra, & ſiniſtra: ſed hoc facit influentiæ motoris principalior, & minus principalis ſuſceptio, ſm quã attenditur inchoatio motus, & termi-
natio & ſic reperitur in cęlo. AD il- 20
lud, quod obiicitur, ꝙ dextrũ, & ſiniſtrũ in nobis eſt a qualitatibꝰ actiuis, & paſſiuis: iã patet rñſio ex ꝓdictis, quia dextrũ, & ſiniſtrũ in aĩalibus cõcernunt partes determinatas, ꝓpter vnionem motoris ad mobile, nõ ſolum ꝑ modum motoris, ſed etiam ꝑ modum perfectionis: & ideo ad hoc, ꝙ vna pars magis ſuſcipiat influẽtiã motoris, requiritur diſpoſitio alia, & alia, quæ quidẽ fit per qualitates actiuas, & paſſiuas: in cęlo autem non ſic eſt, ſicut oſtenſum eſt ſupra. AD illud 21
quod obiicitur, ꝙ dextrũ, & ſiniſtrũ, præſupponunt ſurſum, & deorſum. Reſponderi poteſt, quòd verum eſt, prout ſurſum, & deorſum dicũt terminos dimenſionis: non autem eſt verum, prout dicunt inchoationem, & terminum alicuius tranſmutationis. Secundum enim ſurſum, & deorſum proprie attenditur augmentum, ſiue motus ad locum: ſed ſecundum dextrum, & ſiniſtrum attẽditur mo-

tus in loco. Ideo & ſi in cœlo ponatur dextrum, & ſiniſtrum: nõ tamen oportet ſic poni ſurſum, & deorſum. Aliter poteſt reſponderi magis ſm opinionem Philoſophi, quòd in cœlo eſt ponere ſurſum, & deorſum, & ante, & retro, ſicut ponitur dextrum & ſiniſtrum: non quia dicunt termi nos diuerſorum motuum: ſed quia ĩ eodem motu cõſideratur vltima triũ dimenſionum, licet magis proprie dextrum, & ſiniſtrum. Et hoc patet: ad hoc enim, ꝙ cœlum reuoluatur, neceſſe eſt ponere duos polos, quorũ vnus habet rationem ſurſum, & alter rationem deorſum. Eſt etiam ponere duo hemiſphæria, quorum vnum habet rationem ante, & alterum habet rõnem retro. Neceſſe eſt etiam ponere, quòd in hemiſphærio vna pars ſit ex qua cœleſtia corpora primo apparere incipiãt: altera vero pars, ex qua deſinant: & hoc totum de facili eſt imaginari, ſi quis imaginetur hoiem, qui pedes habeat in polo arctico, & caput in polo antarctico, & habeat faciem verſam ad noſtrum hemiſphærium, ſtatim imaginabitur harũ differentias poſitionum.
22 AD illud, qđ obiicitur, quòd cœlum habet extra ſe principium ſui motus, & ita non habet dextrum, & ſiniſtrum. Dicendum, ꝙ illud verum eſt, qñ dextrũ, & ſiniſtrũ nominant partes determinatas: ſed qñ nominant ordinẽ mobilis ad motoris influentiã, non habet veritatẽ: nihil. n. facit ad hoc vtrum ſit motor intra, vel extra.
23 A D illud, quod obiicitur, ꝙ vna parte circuli mota, mouentur omnes. Dicendum, quòd verum eſt: ſed tñ ex hoc non ſequitur, quòd æque primo recipiant motoris influentiã, quod patet cum àqua mouet rotam, primo mouet illam partem, quã contingit.
24 A D vltimum, quod obiicitur, quòd pars dextra ſemper eſt dextra, iam patet reſponſio, quia hoc intelligitur de illo dextro, & ſiniſtro, quod dicit diſpoſitionem partium in comparatione ad motorem coniunctum, ſic eſt in animalibus: hoc autem modo non ponitur in corporibus cœleſtibus, ſicut prius tactum eſt.

Arti. 3. Conſequẽter quæritur tertio loco in comparatione ad motoris influentiã. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, Vtrum primum mobile moueatur a deo immediate tantum, an mediante aliqua virtute creata. Secundum eſt, Vtrum moueatur ab intelligentia, an a propria forma.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus cũ ſit infinitæ virtutis non mouet primum mobile immediate, ſed mediate per creatam aliam virtutem.

QVOD cœlũ immediate moueatur a deo, oſtenditur primo per Philoſophum, qui in 2. lib. de cœlo, & mundo dicit. Cauſa prima mouet cauſatum primum: cauſa autem prima non eſt niſi deus: ergo &c. Item. Boetius de conſ. loquens ad dominum. Stabilisq; manens das cuncta moueri: ergo videt, ꝙ maxime moueat illud, quođ eſt primum mobile: hoc autem eſt cœlũ: ergo &c. Item rõne videtur. Primi mobilis motor debet eſſe primus: ſed primus motor eſt immobilis oĩno, quia nunquam eſt ſtatus niſi in immobili: ſed nihil eſt oĩno primũ immobile, niſi ſolus deus: ergo motus primi mobilis ſolus eſt deus principium. Item. Ex motu, & influentia cœleſtis corporis eſt conſeruatio oĩum corporũ viuentium: ergo ex motore eius erit conſeruatio oĩum ſpirituum viuificãtium: quia ſicut ſe habet mobile ad mobilem, ſic ſe habet motor ad motorem: ſed ſolus deus eſt ille, qui eſt conſeruator, & viuificator ſpirituũ: ergo ſolus ipſe mouet primum cœlũ. Ad opp.

Funda- menta. Sed contra. Immenſitas potẽtiæ, & ſapientiæ, & bonitatis hoc requirit, vt deus communicet virtuti creatæ actum, quẽ illa eſt nata ſuſcipere: ſed actus, qui eſt mouere ſm locũ, quodcũque corpus natus eſt cõuenire virtuti creatæ: ergo videtur, quòd deus nullum corpus moueat abſque virtute

tute alicuius creaturæ. Item . Virtus
motoris debet proportionari mobi-
li:ſed vir.us cœli finita eſt: virtus au
tẽ dei infinita eſt:ergo ad hoc , quòd
ſaluetur in mũdo proportio debita,
videtur,quòd inter deum mouẽtem,
& cœlum motum ſit ponere aliquá
virtutem creatã,& finitã.Item. Phi-
loſophus dicit, quòd ſi tanta virtus
mouet in tanto tempore, & maior in
minori,& maxima in minimo, & in
finita in nunc : ergo ſi deus infinitæ
virtutis eſt,& ipſe immediate mouet
cœlum:videtur,quòd in inſtanti re-
uoluat ipſum ab oriente in occidens,
quod manifeſte falſum eſt.Si tu dicas
quòd deus in mouendo non exercet
totius virtutis ſuę effectum , quia cũ
ſit mouens voluntarium poteſt mo-
uere & cito,& tarde:tũc redit prima
obiectio, quia cum actus iſte.ſ.mo-
uere ſucceſſiue ſit virtutis finitæ , érit
natus conuenire creaturæ. Item. Ea
quæ ſunt immediate a diuina potẽtia
procedunt in eſſe ſm curſum mirabi
lem,vt patet in creatione,& iuſtifica-
tione, & miraculorum operatione:
ergo ſi cœlum immediate mouetur a
deo,motus eius eſt mirabilis,non na
turalis, quòd ſi eſt naturalis non eſt
ergo a deo immediate.

25 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notãdum, quòd in omni
operatione deus operatur intime , &
immediate, cum dei voluntas (ſicut
dicit Auguſ.& habitum eſt in primo
li.)ſit prima,& ſumma cauſa omniũ
ſpecierum,& motionum.In aliquib⁹
autem ſic operaĩ,vt ipſe ſit tota cau-
ſa:in aliquib⁹ ſic operatur,& mouet,
vt virtutem agendi, & mouendi cõ-
municet creaturæ:prima quidem di-
cuntur mirabilia, ſecunda vero natu
ralia.vel voluntaria quantũ ad egreſ
ſum.Quando ergo quæritur, Vtrum
motus primi mobilis immediate ſit a
deo,non eſt quæſtio,vtrum virtus di
uina intime operetur , & immediate
ad illam mutationem exercendã, qa
nihil mouetur ſic,niſi ipſe moueat,&
cooperetur virtuti motiuæ:ſed eſt q̃-
ſtio, vtrum motus primi mobilis ſit
a deo tanquam a tota cauſa,an ſimul
cum virtute diuina mouẽte moueat
aliqua virtus creata.Et ad iſtam quæ
ſtionem ſatis de plano reſpõderi po-
teſt,quia cum motus ille ſit natus cõ
uenire virtuti finitæ propter ſui ſuc
ceſſionem , & diuina bonitas ad ſuĩ
manifeſtationem communicet crea-
turæ,quod ipſa nata eſt ſuſcipere , ꝙ
deus primum mobile mouet median
te aliqua virtute creata , ſicut & alia
mobilia : & cõcedendę ſunt rationes
ad hóc inductæ,quamuis aliqua non
neceſſario cogant,

26 AD illud vero quod obiicitur de
Philoſopho:dici poſſet ſatis proba-
biliter,quòd Philoſophus non intel
lexit,quòd primi orbis motor ꝑ mo-
dum efficientis eſſet deus : ipſe enim
ponit virtutem motoris adeo pro-
portionari mobili, quòd ſi minimũ,
vel modicũ corpus apponeretur cor
pori,laſſaretur virtus motoris in mo
uendo,ſicut dicit in libro de cœlo, &
mundo:ſed ponit,quòd deus moueat
primum cauſatum metaphoricæ, ſi-
cut finis,& deſideratum:aut ſi ponit
quòd moueat per modum efficientis,
non ponit , quòd ipſe ſolus moueat ,
ſed cooperante virtute mobili pro-
portionata.Vnde verbum ſuum po-
teſt intelligi eſſe dictum per quandã
appropriationem, & primariam in-
fluentiæ ſuæ infuſionem . AD illud, 27
quod obiicitur de Boetio, quòd deus
cuncta mouet.Dicendum quòd ex il-
la auctoritate nõ concluditur,quòd
ſolus deus cuncta mouet : ſed quòd
non mouentur abſque diuinæ virtu-
tis influentia . Nulla enim virtus ali-
cuius motoris põt vel modicum ope
rari ſine beneficio , & auxilio eius ,
quæ penitus eſt immobilis, ſicut in 1.
lib.oſtenſum fuit , et in ſequentibus
oſtendetur,cum quęritur,Vtrum oīs
actio ſit a deo. AD illud,quod obii- 28
citur,quòd motor primi mobilis eſt
primus,& immobilis.Dicendum,ꝙ
non oportet motorẽ primi mobilis
eſſe omnimode primũ,vel omnimode
immobilem: ſed ſufficit, quòd ſit pri
mus reſpectu aliorum motorum,ſiue
virtutum mouentium,& quòd ſit im
mobilis ſecundum eum modum per
quem mouet. Non enim oportet eſſe
ſtatum in motore primi mobilis ſim

 pliciter,

pliciter, ſed in genere creaturarum. Omnes autē creaturæ defectiuę ſunt, & reducuntur ad ipſum deum, qui eſt primum, & finis omniū. citra quē nec eſt perfecta quies, nec perfectus
29 ſtatus. AD illud, quod obiicitur, quod ſicut influentia mobilis cōſeruat mobilia, ita influentia motoris motores alios. Dicendū, quòd illud non oportet, quia nō eſt conſimilis proportio, pro eo, quòd ordo eſt in corporibus mundi ſm tantam prædominantiā, & excellentiam, quòd vnum poteſt ſimpliciter influere in alterum: ſpūs vero rationales, qui ſunt viuificatores, & motores corporum ſic habent gradum, & ordinem, vt tamen ſecundum ſuum ſupremum a deo immediate perficiantur, & formentur: & hoc eſt propter rationem imaginis, per quam, immediate ſunt ipſius dei capaces.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Cœlum non mouetur a propria forma perfectiua, neque animatum eſt, ſed a deo mediante intelligentia.

Ad opp. VTRVM motus cœlorum ſit a propria forma, vel ab intelligentia. Et quòd ſit a propria forma videtur:
Ariſtot. 2. Phyſico. quia (ſicut vult Philoſophus.) Natura eſt principum motus, & quietis in eo, in quo eſt: ergo omnis motus naturalis eſt a forma intrinſeca: ſed motus cœli eſt naturalis, ſicut probat Philoſophus: ergo eſt a propria forma. Item. Leue ſua leuitate, & virtute poteſt ſurſum aſcendere, nullo impellente, & ſimiliter graue deſcendere abſque aliqua intelligentia mouente: ſi ergo forma cœli perfectior eſt, q̄ elementaris, & figura eius aptiſſima ad motum circularē: videtur, quòd moueri poſſit a propria forma abſq; omni intelligentia. Item. Plus eſt mouere ſeipſum exeundo locū propriū, quàm non exeundo: ſed virtus lucis eſt ſe diffundere per corpora alterius naturæ, & etiam diffundendo redire: ergo videtur, quòd corpus cœli multo fortius per naturam lucis poſſit ſe in ſuo orbe mouere abſq; influentia alicuius ſpūalis ſubſtantiæ. Item. Motus animalium eſt a forma propria, & intrinſeca, & hoc Ariſtot. 8.
ſpectat ad complementum motus: Phyſico.
ergo cum motus cœli ſit multo completior, erit a forma propria, & intrinſeca: ergo vel cœlum non mouetur ab intelligentia, vel intelligentia eſt ipſius cœli perfectio, & forma: ſed intelligentia aliqua non eſt perfectio cœli (ſicut dicit Damaſcenus ſecundo libro cap. 5. cœli ſunt inanimati, & inſenſibiles) ergo &c. Item. Nullus motus neceſſarius pendet a voluntate creaturæ, tanquam a principali motore: ſed motus cœli eſt vniformis, & neceſſarius ſecundum Sanctos, & Philoſophos: ergo non a voluntate alicuius angeli, vel intelligentiæ. Item. Virtus illius angeli, vel intelligentiæ eſt finita: ſed virtus finita in mouendo recipit fatigationem, & laborem, maxime cum mouet illud, quod non eſt per ſe mobile: aut ergo cœlū mouetur propria forma, aut ſi mouetur virtute intelligentię, neceſſe eſt illam laborare, & laxari. Contra. Omne, quod mouetur Fundamenta.
ab alio mouetur: ſed cœlum ſecundum ſe totum mouetur: ergo videtur, quòd præter materiam, & formam eius ſit ponere aliquid, a quo moueatur; hoc autem non eſt niſi angelus, vel intelligentia: ergo &c. Item. Omnis motor eſt in actu reſpectu mobilis, & totum cęlum eſt mobile: ſed nihil idem eſt ſimul in actu, & potentia: ergo cœlum non poteſt moueri a ſe, ſiue propria virtute. Item. Omnis motor ſufficiens diſtat a mobili: cum ergo nulla forma extenſa diſtet a materia, nulla forma extenſa poteſt eſſe motor ſufficiens: ſed forma cœli eſt forma corporalis, & extenſa, & motus eius cū ſit præcipuus inter alios, motus eius eſt a motore ſufficiente, ergo non poteſt eſſe a virtute propriæ formæ.

Item.

Item. Omne quod naturaliter mouetur ad locum aliquẽ, ſi mouetur ab illo loco mouetur præter naturã: ergo ſi cœlum mouetur naturaliter ab oriente in occidens, ab occidente in oriens, non mouetur, ſeu regiraẽ per naturam: ergo videtur, ꝙ cœlum habeat motorẽm alium, quam formam propriam. Item. Omne quod mouetur propria forma, mouetur ꝓpter ꝓpriam indigentiam: natura enim formæ non mouet niſi propter appetitum rei, quæ naturaliter indiget: ſed cœlum (ſicut dicunt ſancti & philoſophi) non mouetur propter indigentiam propriam: ergo non mouetur a propria forma, & natura.

Item. Omne, quod mouetur a ꝓpria forma naturaliter mouente, nunquã quieſcit, niſi violenter, ipſo exiſtẽte in eadem diſpoſitione: ſed cœlum, quantum ad naturã ſuæ formæ ſemper erit in eadem diſpoſitione: aut ergo non mouetur a propria forma, & natura, aut nunquã quieſcit, vel ſi quieſcit, violenter quieſcit: ſi ergo cœlum aliquando quietabitur, & nõ violenter: ergo motus eius non eſt a virtute formę intrinſecæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ in hac qõne duę ſunt poſitiões probabiles cõcordes rõni, & ſcripturę præter illã tertiam viam quam quidã philoſophi poſuiſſe vñr, ſcilicet ꝙ cœli haberent animas, & ꝙ cœlũ eſſet magnũ animal, & ꝙ moueret a propria forma perfectiua, ſicut mouet animal: & hanc animam motricẽ poſuerũt regi, & dirigi a Deo mediante intelligentia: ſed hæc poſitio falſa eſt, & erronea. Sicut.n.dicit Damaſc. cœli ſunt inanimati, & inſenſibiles: & ꝙ dicuntur, deum aliquando benedicere, hoc eſt dictũ per proſopopeiã, & iſta eſt communis ſentẽtia ſanctorũ: & ideo Augu. retractat illud verbũ, quod dixerat in lib. de immortalitate animę, ꝙ mundus animatur, & ſi aliqui ſancti videantur hoc dicere, ſicut Hiero. ſuper Eccl. hoc totum intelligendum eſt dictum methaphorice. Non ſolum autem hęc poſitio eſt contra catholicos doctores, ſed etiã cõtra philoſophos, vel phyſicos tractatores, qui ponunt, ꝙ ſubſtãtia intellectualis non vnitur corpori niſi mediante vegetabili, & ſenſibili, & ita ſi cęlum perficeretur a ſubſtantia ſpirituali, haberet ſentire, & vegetari, & ita naturaliter poſſet corrũpi: & propter hoc iſta poſitione omnino reiecta intelligendum eſt, ꝙ duplex eſt hic modus ſatis catholicus. Quidam.n.dicunt, ꝙ cœlum mouetur a propria forma hoc modo, cœlum habet quantitatẽ, & figurã, & ꝑ hanc eſt ad motũ habile, habet nihilominus lucis perfectionẽ, & formam, quę inter cęteras formas corporales eſt maxime actiua, & quaſi viam mediam tenens inter formas ſpirituales, & corporales: & per virtutem huius formę mouentur corpora cæleſtia orbiculariter multo ſufficientius, quam elementa moueantur motu recto: nec oportet ad motũ cœli adhiberi miniſteriũ angeli, vel animę, ſicut nec ad motũ cuiuslibet elemẽtaris naturæ. Nec obſtat illud, ꝙ mouens debet eſſe aliud a mobili: quia ſicut animal ſm aliud ſui mouens ſm aliquid ſui eſt mobile, & tñ totum eſt mouens, & mobile: ſic & in cęlo intelligendum eſt, ꝙ eſt mobile per naturam quantitatis, & figurę, & mouens per naturã lucis actiuę. Nec obſtat illud, ꝙ recedit ab eodem loco, ad quẽ mouetur: cœlum enim proprie non habet moueri ad locũ, ſed potius circa locũ: nec pars, q̃ eſt in oriente mouetur ad occidẽs, quia illum ſitum intendat determinate, ſed quia intendit moueri orbiculariter, qui eſt motus competens ſuæ naturæ. Vnde ſicut dr̃ in radio, ꝙ procedit, & retrocedit per virtutẽ ſuam, cum ſit repercuſſio ad aliquod corpus ſplendidum, ſic eſt in propoſito: & per hoc reſpõdent ad omnes obiectiones. Difficile tñ eſt ſm hãc poſitionem ſuſtinere, qũo cœlũ mouetur a propria forma, & naturali, & illa permanente qeſcat præter violentiam. Difficile eſt etiã intelligere, qũo non moueatur propter propriã indigentiam, ſi appetitus ille eſt forma intrinſeca, & ideo iſti cõpellunẽ ad hoc redire, vt dicant, ꝙ ad motũ

cœli non ſufficit virtus propriæ formæ,ſed ſimul cum ea requiritur influxus diuinæ potentiæ,ſm quẽ cœlum habet moueri, & quieſcere. Sed tunc remanet quæſtio, quid ſit ille influxus, vtrum dicat quid creatum, vel increatum,& ſiue hoc dicat, ſiue illud, non eſt facile explicare,quare deus illum motũ exerceat ſine miniſterio ſpiritualis creaturæ, cũ illis ſit natus conuenire. Nec tamen de facili põt hoc improbari,ſi quis hoc dicat ꝙ defectum iſtius creaturę corporalis velit deus ꝑ ſemetipſum ſupplere, vt oſtendat ſe eſſe deum cœli, & terræ,& ita dicatur cœlum moueri virtute propria: ꝙ ſi aliquid deſit ſibi ad mouendi ſufficiẽtiam,ſuppleatur ab ipſa virtute diuina,& ſic ſuſtinendo hanc poſitionem, reſponſio ad obiecta ſatis eſt plana. Alia vero poſitio eſt,ꝙ deus mouet mediante intelligentia creata,ſiue mediãte angelo, & hoc cõpetebat ordini, quẽ deus conſtituit vniuerſo, de quo dicit Aug.ſuper Gen.ad literã,ꝙ deus ſic mundum ordinauit, vt ſpiritum præficeret oĩ corpori: & iõ ſicut cõgruũ eſt angelos deputari ad miniſteriũ hoĩm,ſic ẽt cõgruũ eſt ipſos deputari ad motũ,& regimẽ cœlorũ,cũ in hoc etiã miniſtrent homini viatori,& diuinæ ſubſeruiant maieſtati,& hoc vr̃ Aug. ſentire in iij.de lib.arb. loquẽs de angelica natura,de qua dicit,ꝙ non ſua maieſtate cõtinet omnia,ſed inhærendo illi maieſtati: & eius imperijs deuotiſſime obtẽperando, a quo,& per quem, & in quo facta ſunt omnia: & hæc poſitio magiſtrorum eſt tã in theologia,quã in philoſophia,quia concors pietati fidei,& rationi plurimum eſſe videt.Si igitur hanc poſitionem ſuſtinere velimus, de facili poteſt ad obiecta in contrarium reſponderi.

D.Thom quol. 7.q. 2.q. de malo.q. 16. artic.1. ad 14.

31 AD illud, quod primo obiicitur, ꝙ motus ille naturalis eſt. Dicẽdũ, ꝙ motus ille per comparationem ad primum mobile naturalis eſſe dicit, quia natura eius,& figura illi motui concordat:nec oportet,ꝙ omne, qđ eſt naturale,ſit a principio intrinſeco, ſicut a tota cauſa, ſed ſufficit, ꝙ virtus intrinſeca cooperetur virtuti actiuæ. AD illud, quod obiicitur 32 de graui,& leui. Dicẽdum,ꝙ ad motum grauis non ſufficit ſolummodo grauitas,ſiue qualitas propria: imo concurrit virtus loci attrahentis, & virtus loci expellentis, & virtus corporis quinti præter illa duo mouentia,quæ ponit philoſophus, ſ.graue, & leue, & remouens prohibens: & quia hæc ad motum cœli nõ poſſunt concurrere,oportet,ꝙ cõcurrat vir- 33 tus ſpiritualis ſubſtãtiæ. AD illud, quod obiicitur de diffuſione loci. Dicendum,quòd ille non eſt motus localis proprie, ſed magis motus alterationis: vnde ſicut ignis poteſt calorem ſuum diffundere deorſum,tñ virtute propria non ſe mouet de loco, in quo eſt: ſic etiã in cæleſti corpore intelligendum eſt eſſe. AD il- 34 lud, quod obijcitur, quòd ad cõpletionem motus facit, quòd aliqd moueatur a principio intrinſeco. Dicẽcendum quòd hoc accidit: non.n. hoc eſt propter vniõnẽ motoris ad mobile, ſed propter ſufficientiã motoris, qui quidem eſt ſubſtantia ſpiritualis diſtans a materia: vnde diſtantia motoris illa eſt a mobili, & cõpletio motoris illa eſt,quæ facit ad motoris perfectionem: hoc autem multomagis reperitur in motu cœli,qđ mouetur ab angelo ſiue ab intelligẽtia ſeparata ſm ſubſtantiam vnitam ſm virtutem, quàm ſi moueretur a propria forma. AD illud,qđ obij- 35 citur,quòd neceſſarium non pendet a voluntario. Dicendum,ꝙ verum eſt de voluntate vertibili:quãuis autem voluntas angeli ſit per naturam vertibilis, tñ per gloriã oĩno inuertibilis efficitur,& talem ſubſtantiam intelligendum eſt eſſe motricem cœli,quę vt dicit Augu.ſummæ maieſtati incontinenti inhæreat perfecte. Et ꝙ talis ſubſtantia ſit motrix cœli, oſtendit ipſius motus nobilitas, & vniformitas,& neceſſitas: oſtẽdit nihilominus quies futura, cum perfecta erit ſuperna ciuitas,ad quam cõſeruandam finaliter ordinatur angelica miniſtratio. AD illud, quòd 36 obijcitur,quòd cum ſit virtutis finitæ laſſa-

tæ laſſatur. Dicendum, quòd laſſationem non facit finitas, ſed improportio motoris ad mobile, vel cōtrarietas, vel ineptitudo ex parte mobilis, quorum nullum eſt in propoſito, & ſic patent quæſita.

De productione inſenſibilium contentorum.

Expoſi. Sequitur: dixit deus, congregentur aquæ in locum vnum.

Supra egit Magiſter de productione inſenſibilium continentiū, in hac parte agit de productione inſenſibilium cōtentorū, & quia hæc ſunt in

Diuiſio. duplici differentia: quædam.n. intra cœlos continentur, vt materialia reſpectu generandarum rerum, ſicut ſunt elementa: quædā vero, vt actiua ſicut ſunt cęleſtia luminaria: ideo pars iſta habet duas. In prima agit de diſtinctione cœlorum. In ſecūda de productione luminariū, ibi. Sequitur, dixit deus fiant luminaria. Prima pars habet duas. In prima determinat veritatē. In ſecunda ſoluit dubitationem ibi. Si autem quęratur, vbi congregatæ ſint aquæ. Similiter ſecūda pars principalis habet duas. In prima cōparat productionem luminarium operibus aliorum dierū. In ſecūda vero determinat, propter quid ſint facta, ibi. quæ iō facta ſunt, vt per ea illuſtretur, &c. Et ſic duo cōtinentur in parte iſta, videlicet diſtinctio elementorū, & hæc ſatis plana eſt, quantum ad præſentem materiam pertinet. Secundum autem eſt formatio luminarium, circa qđ plura concurrunt dubitabilia, vt text⁹ ſacræ ſcripturæ plane intelligatur.

Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida.

Dub. 1 Contra. Videtur primo inconuenienter dicere, congregentur in locum, quia motus ad locum eſt entis completi: ſed aquę nondū erant ꝓductę, ergo male dixit, in locū vnū congregenť. Itē. Nihil pōt apparere niſi color, & nullū elemētum ſimpliciter eſt coloratū: ergo terra nō pōt apparere: male ergo dicit, appareat arida. Itē. Cum ſint duo alia elementa, videlicet ignis, & aer, videtur, ꝗ inſufficiēs ſit ſcriptura, quæ nihil de eorum diſtinctione explicat. Iuxta hoc quæritur, quare elementū aquæ nominet pluraliter, & elemētū terrę ſingulariter. Si tu dicas, ꝙ hoc eſt ꝓpter aquarum diſperſionem, tūc vř, ꝙ male dicat, congregentur aquæ in locum vnum. Item. Quęritur, quare elementum terræ primo vocat aridam, & poſtea vocat terram, cū ante ſit dictū, In principio creauit deus cœlum, & terram &c. Item. Cum elementum aquæ ſit inſipidum per naturam, & maria ſint ſalſa, non vř ꝙ congregationes aquarū debeant appellari maria. Reſpon. Dicendū, ꝙ Reſpon.

ſcriptura diſtinctionem elementorū 37

in his verbis valde explicat elegāter, ſi quis attendat: quia enim motus ad ſitum nō eſt niſi rei completę, & habentis formam, nec aliud fuit aquas congregari in vnum, quam ipſi elemēto aquæ dando ſpeciem vnam, & inclinationem ad locū ſpeciei ſimul debitum ſm exiſtentiā formę, & inclinationis ad ſitum dare locū congruum: & quia locus aquę eſt immediate eſſe circa terram, dum aqua cōgregatur, ab elemētis ſuperioribus, ſcilicet aerę, & igne ſeparatur: ergo in congregatione aquarum tangitur per cōſequens diſtinctio aliorū duorum elementorum. Rurſus, qa aquę ſunt natę circundare terram, & ſi ex omni parte circuiret terrā, ad inhabitandum nobis, & animalibus apta non eſſet, ideo ſic diſtinxit, vt in ſuperiori ſuperficie arida appareret. Rurſus, Si terra eſſet ab aqua omnino ſeparata, ad germinandū nō eſſet apta: & ideo deus ſic areſecit terrę ſuperficiem, vt tamen ipſius radicem aqua impleret, & ꝑ decurſum fluuiorum etiam irrigaret. Et propter hoc tria dicit ſcriptura: Primo propter elementorum diſtinctionem, congregentur aquę in locum vnum. Secundo vero propter ſuperficiei terrę denudationem, & appareat arida. Tertio propter irrigationem, quam ab aquis ſuſcipit, vt germinare poſſit dicit, vocauit aridam terram, cōgregationeſque aquarū appellauit maria.

Ex his patent obiecta. Quod.n. pri 38

mo obiicitur de verbo congregandi non valet: non fecit deus aquas congregari ſicut prius exiſtẽtes, ſed ſicut dans eis formam, & naturam, per quã ſint aptę natę in vnum locum cõcurrere. Similiter patet illud, quđ obijcitur de apparitione terræ, quia terra,
39 quæ apparet non eſt elementum mixtum. Similiter patet illud, quđ obijcitur de diſtinctione aliquod elementorum, quia in his duobus, quæ ſunt maxime ſenſibilia, & tractabilia, clauditur illorũ diſtinctio, quæ ſunt ſenſibus noſtris occulta. Similiter patet quare aquam vocat pluraliter, & terram ſingulariter propter ſ. earum diſpoſitionem, humidũ enim ꝓprio termino eſt male terminabile. ſed q̃a ſiccum de ſui natura terminabile eſt: nõ terram vocat ſingulariter & pri⁹ vocat eam aridam, & poſtea terram, q̃a primum nomen dicit ꝓprietatem elementi, videlicet ſiccitatem, ſecundum vero nomen dicit eius vſum ſiue vtilitatem, quam habet per commixtionem aquę, vt poſſit coli, & fructificare: ideo dr̃ terra quaſi trita. Similiter patet de illo, quod obijcitur de aquis: appellantur enim maria, non q̃a amaritudo ſit prima qualitas aquę. ſed q̃a conſequitur aquam in ſua congregatione ꝓpter groſſiciem partium. quæ remanent ſubtilioribus eleuatis ſurſum, vel penetrantibus in terræ profundo, ex qua ſubtiliatiõe dulceſcũt.

Eodem enim die protulit terra herbam virentem.

Dub. 2 Videtur qđ factum eſt inordinate.
40 ſi enim firmamentum prius factũ eſt quam, terra prius debuit ordinari, q̃ terra. Item. Cum mineralia corpora ſint ex terra ita bene ſicut ligna, videtur ꝙ inſufficienter determinet ſcriptura ea, quæ virtute diuina ꝓducuntur ex terra. Item. Quæritur, vtrum tunc terra germinauerit tribulos, & ſpinas: ſi enim tunc non produxit, videtur, quod poſt peccatum fuit terra fœcundior, & nouam recepiſſe potentiam ad producenda talia: ſi vero tũc produxit, vr̃ ſcriptura inſufficiens, quia non exprimit: vr̃ etiam ſibi contrariari, dum in iij. Geñ. dicit illa in pœnam hominis germinari, maledicta terra &c. Reſp. Dicendum, quod Reſpon.
ſcriptura ordinate exprimit: deus ordinatiſſime fecit, dum eodẽ die, quo terra producta eſt, ex ea herbas, & ligna prodire fecit, tum propter erroris remotionẽ, vt dicit Baſilius ne crederetur, quod ſol eſſet cauſa principalis terræ naſcentiũ, ſicut dicit Phi. quod terra eſt mater plãtarum, & ſol pater, tum quia plantæ, & herbę ſunt quaſi cõnaturales terræ, dum ei ſunt radicitus affixę trahendo ex ipſa fomentum, & originem: nõ ſic autẽ eſt in ornatibus aliorum triũ, & per hoc 41
patet primum obiectum. AD illud vero, quod obijcitur de corporalib⁹ mineralibus. Dicendum, quod quia, ꝓut recedunt a natura terræ, latent ſub terra, non curauit ſcriptura ſpecialiter exprimere. AD illud, ꝙ obijcitur de ſpinis, & tribulis. Dicẽdum quod tunc productæ ſunt pro eo, q̃a perfecta fœcunditas data eſt terrę, & nulla herba eſt tam vilis, quæ nõ ſit alicuius vtilitatis, & virtutis: & ideo cum alijs virentibus herbis, & lignis fructiferis intelligendum eſt iſta produci, & ſcriptura ſub illorum gñalitate comprehendit. Et ꝙ obijcitur, ꝙ gñata ſunt in pœnam peccati. Dicendum, quod ſpinam, & tribulum gñari, vbi ſeminatur frumẽtum, hoc eſt in pœnam peccati, & ex maledictione terræ, quæ cum colitur, vt det fructũ, vnde homo ſuſtentetur, potius ꝓducit, vnde homo crucietur. Quod aũt in locis multis generetur ſpina, & tribulus, hoc non eſt pœna, ſed natura.

Fiant luminaria in firmamento cœli.

Quæritur quæ ſint iſta luminaria.
Si tu dicas, quod ſol, & luna, quia ſcri Dub. 3
ptura explicat, fecit deus duo lumina 42
ria magna, &c. vr̃ eſſe inſtantia. Primo, quia iſta non ſunt in firmamẽto. Secundo vero, quia luna non eſt luminare magnum, cum iudicio ſapientum multę ſtellæ ſint maiores. Tertio vero, quia luna non vr̃ eſſe luminare, ſed potius corp⁹ opacum, dum ſui interpoſitione ſolem facit eclipſari. Si tu dicas quod luna dr̃ luminare non

quia ex ſe luceat,ſed quia lumen reci
pit a ſole. Objicitur contra hoc, qa
cum luna ſit de natura quintæ eſſen-
tię,ſicut & ſol,vr̃ qđ ita debeat luce
re ſicut ſol. Itẽ. Si lumẽ recipit,aut ſi-
cut corp⁹ trãſparẽs, aut ſicut termina
tũ,aut ſicut ſpeculũ,qđ partim habet
naturã terminati,& partim tranſpa-
rentis. Si recipit ſicut tranſparens,
tũc vr̃,quod non objciat ſe viſui per
ſe,& quod etiam non poſſit occulta-
re ſolem. Si ſicut terminatũ tunc du
plex oritur inconueniens. Primum,
quod cum corpus terminatum non
eſt niſi mixtum, nõ põt luna eſſe cor
pus terminatum. Secundum vero,qđ
tunc non illuminabitur niſi in ſuper
ficie:ergo vr̃,ꝙ parum de lumine ſu-
ſcipiat,& parum refundat: ergo non
debet dici luminare magnum. Si ve-
ro recipit ſicut ſpeculum,tunc ſimi-
liter duplex eſt inconueniens. Primo,
quod in luna debemus videre imagi-
nem,ſiue ſpeciem ſolis, ſicut videtur
in ſpeculo. Aliud, ꝙ tunc non debet
luna illuminare oẽm partẽ,ſicut nec
ſpeculũ imaginẽ offert ſm oẽm ptẽ.
Propter hoc igitur eſt qõ, quare lu-
na dicatur eſſe luminare magnum,
& quare magis lucet de nocte quam
de die,& quare magis lucet dum a ſo
le elongatur,quam cum ei appropin
quat contrarium enim debet eſſe ſi
Reſpon. ab ipſo recipit lumen. Reſponſ. Di-
cendum, quod circa luminaria cæli
quidam ſingularem tenent opinio-
nem, dicentes quod corpora cœle-
ſtia ſunt ex quatuor elementis prędo
minante in eis natura ignis,ſiue cœ-
leſtis corporis,quod dicunt eſſe natu
ræ igneæ: prædominãte inquã non
ſolum ſm qualitatem,ſed etiã ſecun-
dum quantitatem;& ſm quod in eis
magis prædominatur illa natura, ſm
hoc habent loca magis, & magis ſu-
prema. Et quoniã in luna quæ nobis
proximior eſt minime dominatur na
tura ignea inter cætera luminaria,
& plus reperitur in ipſa de natura lu
minis ſuſceptiua,hinc eſt ꝙ luna pa-
rum ꝑ ſe lucet,& ex pñtia ſolis mul-
tum ſuſcipit lumen,adeo vt mereatur
dici luminare, & magnum luminare
ꝓpter magnum effectũ luminis quẽ
habet in terris. In ſuæ aũt poſitionis
fulcimentum adducunt hoc: quod lu
na vr̃ eſſe corpus terminatum,& colo
ratum,& ideo inter nos,& ſolem po-
ſita radios ſolis nobis occultat,& ſo-
li oppoſita dũ ex ea parte qua nobis
opponitur lumen ſuſcipit, & inferio
ra illuminat. Sed hæc poſitio eſt con
tra communem viam philoſ. & cõtra
communem viam ſanctorum. Cõtra
philoſ. nanque eſt,quia philoſ. dicũt
qđ mixta ex quatuor elementis ſunt
corruptibilia,& ad hoc quod ſit con
ueniẽs mixtio, oportet ꝙ plus ſit ibi
de natura grauium ſm quãtitatẽ, &
ita luminaria cœli ſm hanc poſitio-
nem & eſſent corruptibilia,& eſſent
grauia. Quod ſi tu rñdeas: quod illa
ſublimata ſunt a natura corruptibili-
tatis,& grauitatis,ſicut corpora homi
num glorioſa,hoc non ſoluit, qa nõ
quæritur hic quid faciat deus ꝑ gra
tiã,& gloriam, ſed qualia ſint illa lu-
minaria condita per naturam. Con- 41
tra communem viam ſanctorum eſt,
quia ſi corpora illa ſunt mixta,nobi
li valde mixtiõe mixta ſunt: & ſi hoc,
ergo ſunt nata perfici ab anima,& ſic
ſunt animalia, & hoc eſt cõtra Dam.
qui dicit cœlos eſſe inanimatos,& in
ſenſibiles. Hoc etiam eſt contra Hier.
adeo vt dicere aſtra eſſe animata, di-
cat hæreticum. Vnde hoc enumerat
inter hæreſes Origenis. Augu. autem
retractat,quia dixerat in libro de im-
mortalitate animæ, non tñ omnino
tanquã falſum condemnat. Ait enim
ſic in libro retractationum. Animal
eſſe mundum (ſicut plato ſentit, alij-
que plurimi) non ratione certa inda
gare potui,nec diuinarum ſcriptura
rum auctoritate perſuaderi poſſe co-
gnoui. Vnde tale aliquid a me dictũ
quo accipi poſſit,qđ animal ſit mun-
dus,temere dictum reprehendo,non
quia hoc eſſe falſum cõfirmo, ſed qa
nec verum eſſe comprehendo. Quod
ſi tu dicas illa eſſe complexionata,nõ
tamen animat[illegible]:quomodo verum eſſe
poterit, cum nobis complexio ſit ad
ſuſcipiendũ animam proxima diſpo
ſitio? Propter hæc,& his ſimilia hic
modus non vr̃ approbandus. Secun
do modo poteſt dici ſm Philoſophũ
ꝙ luminaria

ꝙ luminaria producta ſunt ex aggregatione lucis, vel ſuorum orbium. Sicut enim ſi calor diſperſus in vnum colligeretur, fieret intēſio, & fortior, ſic dum natura lucis in orbib⁹ reperta virtute ſui opificis in vnum colligitur, luminare conſtituitur, & ſm hoc luminare maius, & minus eſt, ſecūdū quod maior eſt ī eo lucis aggregatio. Et quoniam luna inter corpora cœleſtia magis eſt nobis propinqua, & ei⁹ orbis, hinc eſt quod tam ipſa, quam eius orbis minus participat de perfectione lucis: quia tamen multū eſt naturæ lucis cōformis, obiecta ſoli multum illuminatur, & quia habet denſitatē in partib⁹, ideo radijs ſolis peruia non eſt, & propterea radios quos ſuſcipit, refundit ex ea parte ex qua ſoli ſe obijcit, & cum ſit nobis propinqua, multum nos illuminat: & ꝓpterea ſacra ſcriptura vocat ſolem, & lunam duo luminaria magna, & hæc poſitio ſatis eſt probabilis, non tamē vt omnino ſufficiēs. Si enim luna eſt ex aggregatione, & denſatione partiū ſui orbis luminoſa, licet non perueniat ad luminoſitatem ſolis, vt quod de ſe deberet lucere, non tantum ex luminis ſolaris ſuſceptione, quod ad oculum patet eſſe falſum. Et ideo eſt adhuc tertius modus dicendi ſecundum ſanctos ſ. Damaſc. & Baſilium, quod luminare non tm̄ dicit lumen, ſed lucis vehiculum, & lucis vaſculū; propter qđ Eccl. xlvj. de ſole dr̄, vas admirabile, opus excelſi. Vnde ſicut lucerna quæ dr̄ vehiculū lucis, habet in ſe duplicem naturam ſ. lucis q̄ vehitur, & corporis qđ vehit, ſic voluerunt dicere de luminaribus cæli. Ait .n. Baſil. ſic. Hoc ſolare corpus effectū eſt vehiculum illi primogenito lumini: ſicut enim aliud eſt ignis, aliud lucerna, ſic illi luci vehicula luminaria parata ſunt. Item. Dam. Luminarib⁹ illis primum clarum lumen conditor impoſuit, nō vt īpotēs dare eis aliud lumen, ſed vt non vacans illud remaneret. Luminare ē non ipſum lumē, ſed luminis receptiuum. Secundū igitur Baſilium, & Dam. luminaria ſunt conſtituta ex illa prima luce quæ faciebat diem, & noctē, & ſui orbis natura quadā aggregatione diuina manu ad modum vaſis, & receptaculi lucis coadunata. Hunc igitur modū ſuſtinendo propter ſanctorum reuerētiam, & quia ſecurius eſt verbis eorū inniti in hac materia, in qua plus ꝓceditur ex coniectura, quam ex rōne certa: Dicendum quod luminaria in quantum conſtituuntur ex orbibus ſuis per aggregationem plus habent idoneitatem ad ſuſcipiendum, quam ad diffundendum: ꝙ vero lucent hoc habent ex lucis primo creatæ perfectione. Et ideo illud luminare cui, de⁹ multū dedit de illa luce, maxime lucet, ſicut ſol iſte: cui min⁹ dedit, min⁹: & illud cui minime, minime lucet ex ſe, ſed ſi lucet, hoc eſt ex ſuſceptione ſolaris influentiæ. Et ideo voluerunt alij dicere non tm̄ lunam, ſed omnes ſtellas a ſole lumen recipere. Quicqd autem ſit de alijs ſtellis, tn̄ de luna ſatis plane apparet qđ per ſe non lucet. Et rō huius eſt, quia ad ſui completionem modicū ſuſcepit de illa luce primo creata, quia vero eſt aggregatum ex natura quæ multum eſt apta ad ſuſcipiendum lumen, cum ſit corpus magnum, & denſum, & nobis ꝓpinquum: hinc eſt ꝙ multum de lumine ſuſcipit, & multum refundit, quando ex ea parte illuminatur qua ſe nobis opponit. Hoc aūt eſt, quando eſt in ꝑfecta diſtantia a ſole, ita qđ ſol eſt in vno hemiſphęrio, & luna in alio: & hæc ē ratio quare ſcriptura appellat luminare magnum, & quare ſol præpoſitus eſt diei, & luna præpoſita eſt nocti. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Quod enim dicitur luna eſſe luminare magnum, hoc non dicitē quod luceat ex ſe, vel ꝙ ſit maius, quā ſtellę, ſed quia magis nos illuminat. Quare aūt magis illuminat de nocte, quam de die, ratio iam dicta eſt. AD 44 illud vero quod quæritur, quale recipiat lumen, vtrum ſicut tranſparens, vel terminatum, vel ſpeculum. Dicendum, quod luna nec naturam perfecte opacę, nec perfecte tranſparentis, nec perfecte habet naturā ſpeculi: participat tn̄ aliquid de quolibet horū. Naturam tranſparentis quodam modo participat, cum ex natura quintē

corporis

corporis conſtet. Naturam vero opaci, in eo quod partes illæ ita denſant, vt nec radijs, nec viſualibus ſolarib' præbeant tranſitum. Naturam vero ſpeculi habet in hoc, quod ſic recipit vt etiam reddat, non tñ omnino reddit ſicut ſpeculum, quia non eſt corpus terſum, & politũ, ſicut patet aſpicienti ipſum corpus lunare cum eſt illuminatum, ſpeculum aũt reddit imaginem, quia eſt corpus politum quod non eſt radijs peruium. Hæc aũt magis coniecturando dicta ſunt q̃ aſſerendo, vt aliquis intellectus ſanus haberi poſſit de eo ꝙ dicit ſcriptura. Fecit deus duo luminaria magna &c.

Quod vero obijcitur, quod nõ ſunt poſita in firmamento &c. Dicendum qđ firmamentum in ſcripturis aliqñ accipitur large, aliquando ſtricte: aliquando enim vocat̃ octaua ſphæra in qua poſitæ ſunt ſtellæ, & ſic ꝓprie accipit̃ ibi. Et poſuit ſtellas in firmamento cœli. Aliquando accipitur large pro natura quinti corporis, q̃ diuiſit aquas ab aquis, & ſic accipitur ibi. Fiat firmamentum in medio aquarũ, & poſt hoc, fiant luminaria in firmamento cœli.

Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos &c.

Dub. 4 Cõtra. Si ſunt in ſigna non videntur peccare, qui per illa prænoſticant
45 futura: & ſi in tempora, tunc videtur quod ante ſolem, & lunam tempora non fuerunt: vel ſi in tempora, quęritur quare pluraliter dicta ſunt tẽpora, cum non ſit niſi vnũ tempus. Itẽ. Quæritur de ſufficientia iſtorũ quatuor quæ enumerat, in ſigna, & tempora, & dies, & annos, quia ſimiliter ſunt in menſes, & ſeptimanas. Si tu dicas ꝙ clauditur in his duobus ſ. dies & annos, hoc non ſoluit, cum ſimiliter dies, & anni claudi pñt in hoc, ꝙ
Reſpon. dicit, ſigna, & tempora. Reſp. Dicendum, ꝙ illud verbum dupliciter habet exponi, ſm quod duplex eſt, vſus
46 ſigni. Signum enim & eſt ad ſignandum, & eſt ad diſtinguendum. Si primo modo accipitur ſignum: tunc eſt ſenſus ꝙ illa luminaria facta ſunt in ſigna ideſt in ſignificationem futurorum, & variationem tẽporum, & dierum, & annorum, vt variatio temporum attendatur in mutatione quantum ad calorem aeris, & frigus variatio dierum quantum ad lumen, & tenebras, variatio annorũ quãtum ad renouationem horum duorum, & ſic dñr corpora cœleſtia eſſe in ſigna nõ quorumlibet futurorum, ſed eorum quorum ipſa ſunt quodam modo cã, ſicut imbrium, & ventorum, & ſic exponit Dam. vel etiam eorum per ea q̃ præſignant diuina prouidẽtia, ſicut eorũ quæ aduenient in iudicio, ſecundum illud Luc. xxj. Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis. Aliorum vero quæ ſunt a lib. ar. non ſunt ſigna inſtitutione diuina, ſed potius ad illa ſigna ndatraxit humana fictio, & fallacia diabolica. Si aũt ſecundo mõ accipitur, videlicet ab actu diſtinguendi tunc eſt ſenſus, ſint in ſigna quaſi diſtinctiones temporum, & dierum, & annornm. Hæc aũt expoſitio diuinæ ſcripturæ vr̃ eſſe magis conſona, qđ patet per antecedentem literam vbi dr̃. Fiant luminaria in firmamẽto cœli, & diuidant diem a nocte. Duplex enim eſt motus luminarium. Vnus q̃ 47
eſt ad motum vltimæ ſphærę ſup po los principales ad orientem in oriẽs per occidens, quo motu reuoluuntur ſemel quolibet naturali die, & ſecundum hũc modum diuidunt diem, & noctem, ſicut dr̃ in pſalm. Fecit ſolem in poteſtatẽ diei, lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis. Alius eſt motus ꝓprius quem hñt naturaliter in circulo obliquo ſ. in zodiaco, in quo duodecim ſigna deſcribuntur, & ſm motum planetarum in illis ſignis, & maxime ſolis, fit ſignatio, & diſtinctio tẽporum, & dierum, & annorũ. Diſtinctio temporum fit, quia quatuor ſunt tempora anni, ver, & ęſtas, autũnus & hiems, quæ diſtinguuntur per motum ſolis in zodiaco, prout ad nos accedit, & a nobis elõgatur. Diſtinctio vero dierum fit ſimiliter per eundem motum, quia modo dies creſcunt, mõ decreſcunt. Aliquando dies ſunt maiores noctibus, aliquando minores ſecundum quod per illum motum dupliciter accipitur ſolſticium ſ. æſtiuale, &

natur omnibus auibus : ergo pari
ratione vnum corpus cœli, ꝙ orna-
tur omnibus luminaribus. AD oppo
ſitum arguitur ſic. Numerus venit in
corporibus eiuſdem naturæ ex diui-
ſione cõtinui: ſed orbes planetarum
dicuntur eſſe ſeptem tam a naturali-
bus, quam a mathematicis: ergo ſunt
diſcõtinui, igitur luminaria cœli nõ
ſunt in eodem corpore continuo.
Item impoſſibile eſt duo corpora q̃
mouent diuerſis omnino & diſpa-
ratis motibus, ſm ſuũ totum eſſe cõ-
tinua : ſed orbes planetarũ (ſicut di-
cunt aſtronomi) mouentur cõtra vl-
timam ſphęram : ergo impoſſibile
eſt adinuicem continuari. Itẽ. Dam.
in numeratiõe cælorũ diſtinguit cæ
lum ſeptẽ planetarũ a cælo ſtellarũ;
ſed non eſſet ſi corpus illud in quo
ſunt planetæ, & ſtellæ, eſſet cõtinuũ:
ergo &c. Item. Si omnia luminaria
eſſent in firmamento poſita, ita ꝙ in
vno corpore continuo, tunc omnes
ſtellæ eſſent fixæ, & nullæ erraticæ :
ſi ergo aliæ dñr fixæ, aliæ erraticæ :
vř ꝙ poſitæ ſint in alio corpore. Iu-
xta hoc quæritur, quare deus plures
fecit ſtellas, quam fecerat planetas,
ſiue quare plures ſunt ſtellæ fixæ,
quam erraticæ.

49 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum: quòd ſm cõ
munem opinionem loquentium cir-
ca hanc materiam, ſiue naturaliũ,
ſiue mathematicorum, luminaria lo
cantur in diuerſis orbibus : hæc au-
tem diſtinctio, ſiue diuerſitas orbiũ
ſm melius intelligentes nõ venit ex
diſtinctione formarum, ſicut diſtin-
guuntur aer, & aqua, nec venit ex
diſcontinuatione ſuperficiei, ſicut di
ſtinguitur lapis a lapide, ſed venit ex
diuerſitate motuum : diuerſitas autẽ
motuum non tollit continuitatẽ in
eo quod eſt ſubtile, & ad motum ha
bile : ſicut manifeſte apparet in aqua
quando ſm diuerſas ſui partes ad di
uerſas mouetur poſitiones, & ſimili
ter in aere ex hoc tamen non diſcõ
tinuatur. Se[cund]um hanc igitur po
ſitionem, dicen[dum] eſt luminaria cœ
li poſita eſſe in pl[u]ribus orbibus, in
corpore tamen vno continuo, quod

ſcriptura vocat nomine firmamenti;
& ideo dicit omnia luminaria poſita
eſſe in firmamento cœli: vnde ratio-
nes ad hanc partem inductæ ſunt
concedendæ.

AD illud quod obiicitur: ꝙ nu- 50
merus eſt ex diuiſione continui. Di-
cendum ꝙ verũ eſt de illo numero,
in quo numerantur corpora eiuſdẽ
naturæ in genere entium ſed nõ eſt
verum de numero quo numerantur
corpora in genere mobiliũ. Ad hũc
igitur numerũ faciendum ſufficit ſo
la motuũ diſtinctio: & ſic eſt in pro
poſito. AD illud quod obiicitur: 51
ꝙ orbes planetarum mouentur con
trarijs motibus ſphęræ vltimæ, ergo
diſcontinuantur. Dicendum, ꝙ nõ
ſequitur : hoc enim non habet veri
tatem niſi in corpore ſolido: in cor-
pore enim ſubtili, & raro ſicut eſt
aqua, & aer, manifeſtam habet in-
ſtantiam. In his enim diſtinctio põt
venire a virtute motoris ſalua conti-
nuitate mobilis, ꝓpter hoc quod eſt
maxime obediens motori, nec habẽt
ſuperficiem ſic terminatam, ſicut ha-
bẽt corpora ſolida, & illud patet pla-
ne, cum duo venti oppoſiti, perflant
in aere, ita quod vnus deſuper, & al-
ter ſubter. AD illud quod obijcitur 52
de Dam. ꝙ cœlum planetarũ diſtin-
guitur a firmamẽto, Dicendum, qđ
diſtinctio cœlorum plus attenditur
ſecundum diuerſitatem proprietatũ,
& motuum, quam attenditur, ſecun-
dum diſcõtinuationem corporum,
licet vtroque mõ poſſit attẽdi. Vnde
& Raban⁹ in diſtinctione cœlorum
cœlum ſydereum, & cœlum planeta-
rum ſub eodem cœlo comprehendit.
AD illud qđ obijcitur, qđ ſi planetæ 53
ſunt in firmamento, ꝙ nullę ſunt ſtel
lę erratricę, Dicendum quod non ſe
quitur, quia in eodẽ corpore poſſunt
contenta diuerſimode collocari, ita
quod vnum alligat inſeparabiliter,
reliquum vero minime. Et ſtellę dñr
fixę immediatę poſitę in octaua ſphę
ra, cuius motu mouentur: planetę ve
ro ſunt in orbibus inferioribus, quę
mouentur motu alio: [i]deo aſpectui no
ſtro erratricę videntur, dum contra
viam ſuperioris orbis incedunt. AD
illud

54 illud quod quęritur: quare in vltima ſphęra luminaria multa poſuit de⁹. Ad hoc aſſignat philoſophus tres rationes. Et prima ratio eſt: ꝙ ſphęra octaua maxime eſt cauſa vitæ inferiorũ prę cæteris ſphæris: & hoc nõ poteſt eſſe niſi per diuerſum lumẽ in diuerſis ſtellis. Secunda rõ eſt: quia natura temperauit vt daret inferioribus ſphæris q̃ plures habent motus, ſtellam vnã, & ſuperiori q̃ habet pauciores, daret ſtellas multas. Tertia rõ eſt, quia motus influit a ſuperiorib⁹ orbibus in inferiores: quia ergo in influente debet eſſe prædominantia, vt orbis ille cæteris pcelleret inferioribus, quos mouet, abundauit in corporum luminariũ multiformitate. Inter has autẽ rões media rõ vr̃ eſſe probabilior, in qua oſtẽditur diuina ſapientia quæ multiformitatẽ ad vnitatem reducit: & ideo illi ſphæræ q̃ plus accedit ad vniformitatẽ motus, dedit multitudinem corporũ: illis vero quę habent motuum multiformitatẽ, dedit luminariũ vnitatẽ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Luminaria orbium non mouentur propriis motibus, ſed ad motum orbium in quo ipſa ſunt ſita.

Funda-menta.

VTRVM luminaria moueantur in orbib⁹ ſuis motibus ꝓprijs. Et ꝙ ſic vr̃. Aues.n. quę sũt ad ornatum aeris motu proprio mouẽt in illo, & piſces in aquis: ergo & pari rõne luminaria in cœlis. Item. Motus orbiũ non ponitur niſi propter motus luminarium: quia circũſcripto corpore de ſe æqualiter habent influere ſiue moueantur, ſiue ſtent: ſed natura nõ facit per plura, quod poteſt facere per pauciora: nec facit cum maiori difficultate, quod põt facere cũ minori: ſi ergo idem facit motus ſideris, ꝙ facit motus totius orbis: vr̃ naturæ cõſonum ponere ꝙ illæ ſtellæ moueantur proprijs motibus. Item. Si luminaria mouerentur motu ſuorum orbium, cũ moueantur motibus diſparatis, & quaſi in oppoſitũ cęlo ſtellato: tunc vr̃ ꝙ fiat ibi obuiatio, & retardatio, cum illud in quo mouent̃, ſit vnum corpus continuũ. Itẽ. Manifeſte videmus ad oculum in planetis eſſe eleuationes, & depreſſiones, & progreſſiones, & retrogreſſiones: ſed non poſſet eſſe, niſi proprijs motibus moueri habeant: ergo &c. Sed contra. Si motibus proprijs mouentur planetæ: ergo vel duo corpora erunt in eodem, vel neceſſe eſt eſſe vacuam viam per quam trãſit planeta: vel neceſſe eſt corpus cœli rareſieri, & cõdenſari, & ita corrũpi: ſed quodlibet horum eſt manifeſte impoſſibile. Item. Natura non deficit in neceſſarijs, maxime circa ea q̃ ſunt in ipſa nobiliora: ergo ſi in his quæ mouentur motu ꝓprio prouidit inſtrumenta, vtpote pedes, & alas, vel pẽnas, vr̃ quod in cœleſtib⁹ corporibus debuerit dare iſta: ſed iſta non habẽt ſicut, patet ad ſenſum: ergo vel natura in eis deficit, vel non mouentur motibus proprijs. Item. Stellæ in octaua ſphæra non mouentur niſi motu illius ſphæræ: ergo ſi ita collocatur vnuſquiſque planeta in ſuo orbe, ſicut ſtellæ in octaua ſphæra: videtur quòd nullum illuminare ꝓprio motu habeat moueri. Item. Si luminaria aliqua mouentur motu proprio ad faciendum progreſſionem, vel retrogradationem, impoſſibile eſt motum cœli eſſe vniformem: ſi ergo motus eſt vniformis, & perpetuus, vr̃ quòd nihil ſit planetas moueri motibus ꝓprijs, & aliquando retrocedere, aliquando progredi.

RESP. Quòd de hac quæſtione controuerſia fuit inter naturales, & mathematicos. Mathematici autẽ maxime conſiderantes apparẽtiam, vt illa poſſent ſaluare ſimul cũ mot⁹ perpetuitate, & vniformitate, poſuerunt ecentricos, & epiciclos, & planetas moueri in motibus proprijs in epiciclis; & ſm hæc ſaluata motus vniformitate, aliquãdo cõtingit planetam deprimi, aliqñ eleuari ſecũdũ

motum

motum ipſius planetę in epicyclo, & epicycli in eccentrico, & eccentrici circa centrum proprium, quod eſt extra centrum mundi. Ad obiectionem autem naturalium de corporis illius continuitate reſpondent diuerſimode. Dicentes, quòd non eſt inconueniens ſi corpus illud ſcinditur motu planetæ: quia eſt naturæ igneæ. Alij dicunt, quòd corpus illud non ſcinditur, & planetæ pertranſeunt: corpus enim luminis ſimul poteſt eſſe cum alio corpore. Poſitio vero naturalium eſt ſicut Ariſtotelis, & Commentatoris, quòd planetæ non mouentur niſi motu ſuorum orbium, ſicut clauus fixus in rota mouet motu rotę, non proprio: & hoc ponunt propter illius corporis incorruptibilitatem, propter quam non poteſt ſcindi, nec tranſitum præbere alii corpori. Ponunt etiam centrum eſſe idem orbiũ ſuperiorum, & inferiorum, ſcilicet cẽtrum mundi propter rotunditatem perfectam orbium ipſorum, qui circulariter mouentur, ita, quòd vnus non ſubintrat alterum. Ponunt etiã cum hoc maiorem, & minorem velocitatem in orbibus, & ex hoc habere modo retrogradationes, modo progreſſiones: quia cum vnum corpus multum præcedit alterum ſua velocitate, alterum videtur retrocedere. Et hæc omnia videntur valde conſona rationi. Et ideo licet poſitio mathematicorum ſecundum iudicium ſenſuum videatur eſſe verior, quia ſecundum illam viam procedendo, & iudicando non falluntur circa motus corporum ſuperiorum ſecundum rẽ: tamen non oportet eſſe verius, quia falſum eſt frequenter via inueniendi verum: ſed rationabilius videtur procedere, & ponere naturalis Philoſophus: ideo ſi illam poſitionem ſuſtinere velimus, poteſt reſponderi ad ea quę obiiciuntur in oppoſitum.

55 AD illud enim quod obiicitur, quòd aues in aere, & piſces in aquis motibus propriis mouentur. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia tam aer, quàm aqua ſunt corpora, quæ poſſunt rarefieri, ſiue condenſari. Præterea. Iſta elementa non ſunt ſic nata moueri, vt corpora quæ ad eorum ornatum ſpectant, quæ ipſorũ motu ſufficienter poſſint tranſmutari localiter, ſecundum quòd exigit decor vniuerſi. Præterea. Ipſis animalibus competit motus progreſſiuus propter ſui indigentiam, & qui eſt ad aſſequendum aliquod delectabile: & hoc in luminaribus cęli nec competere poteſt, nec debet. AD illud quod obiicitur, quòd motus orbium eſt propter motus luminariũ: 56 Dicendum, quòd verum eſt: tamen ex hoc non ſequitur, quòd ſola luminaria debeant moueri: non enim ſic ſaluatur integritas corporis quinti ſi ſtellæ mouentur motibus propriis, ſicut ſi moueantur orbibus ſuis: quia ibi per talem motum corporum cęleſtium non fit aliqua mutatio de loco ad locum ſecundum totalitatem mobilis, ſed circa locum, nec alicuius corporis diuiſio: & hoc totum perfectio, & incorruptibilitas cęli exigebat. Ad illud quod obiicitur: quòd ſi moueretur motu orbium, videtur 57 quòd ſit retardatio, & obuiatio. Dicẽdum, quòd non eſt obuiatio niſi quãdo directe ſecundum lineam eandẽ corpora mouentia ſibi obuiant. Hic autem nõ eſt ſic: quia orbes inferiores ſunt ſub ſuperioribus: ideo mot⁹ eorum eis non repugnat, nec etiam retardat propter maximam mobilis ad motorem obedientiam. AD illud 58 autem quod obiicitur de illis retrogradationibus, & progreſſionibus. Dicendum, quòd (ſicut tactum eſt) & ſi videantur fieri ad ſenſum, hoc non eſt niſi per maiorem, & minorem velocitatem ipſorum orbium; quam ſi quis bene ſciret explicare, hac via vnica poſſet ſaluare illud ad quod ſaluandum mathematici ponunt circulorum, & centrorum multitudinem; ſed hoc ad aliam ſcientiam ſpectat.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Cœlum aliquod aqueæ naturæ abſque ſidere reperiri, cognouerunt Theologi, & illud moueri, quanquã philoſophia humana ipſum videatur negare.

Ad opp. VTRVM conueniat alicui orbi moueri abſque ſtellis. Et quòd non videtur: quia cœlum empyreum ponitũ a ſanctis immobile propter ſui vniformitatẽ: ſed cœlum quod vniuerſaliter caret ſtellis eſt vniforme: ergo nullum cœlum quod caret ſtellis eſt mobile. Itẽ. Vbicumque eſt motus, ibi eſt continuitas, & variatio: ſed continuitas, quæ eſt in motu eſt a cõtinuitate magnitudinis: ergo pari ratione variatio motus eſt a varietate mobilis: ſed corpus cœleſte quod caret ſtellis non habet in ſuis motibus varietatem: ergo nec mutabilitatem. Item. Omnis motus eſt propter aliquam indigentiam ſupplendam vel in ipſo mobili, vel in aliquo inferiori: ſed cœlum qđ caret ſtellis non poteſt moueri propter ſui indigentiam, cùm nulla in motu illo eius indigentia compleat: nec propter ſupplendã indigentiam in inferioribus, quia ita bene influit quieſcendo, ſicut mouendo, & vniformiter: ergo videtur, quòd nullo modo abſque ſtellis cœleſti corpori moueri competat. Item. Motus cœli eſt perfectiſſimus omnium motuum, & ideo eſt omnium motuum regula: ergo ſi per regulationem motuũ mẽſurantur omnia quæ ſunt in genere illo, anima menſurat omnes motus per motum primi mobilis: ergo motus primi mobilis maxime notus eſt ipſi animæ. Sed nullius corporis motus eſt notꝰ ipſi animæ, niſi ꝙ habeat in ſe aliquod luminare, quia non deprehenditur motus orbis niſi ꝑ motum luminaris: ergo videtur, ꝙ non ſit poſſibile aliquem orbem moueri, qui caret omni luminari, præcipuæ cũ motus eius lateat ſenſum noſtrũ, & ſacra ſcriptura vniformis orbis reticeat motum: & ſic videtur ponere, ꝙ aliquem orbem moueri ſupra firmamentum quod eſt oculis noſtris conſpicuum, ſit temerarium. Contra.

Fundamenta. Omnis multitudo reducitur ad vnitatem: ergo motus corporis multiformis reducitur ad motum corporis vniformis: ſed vniformæ corpus nõ eſt niſi quod caret omni luminari: ergo videtur, ꝙ vltra iſtos orbes, in quibus ſunt luminaria, ſit aliquod mobile cœlum. Item. Motus ille, qui eſt mẽſura omnium motuum eſt ille, qui eſt ab oriente in oriens per occidens, qui eſt motus diei naturalis effectiuus, & cõpletur viginti quatuor horis: ſed dies naturalis omni tempore eſt vniformis, ergo & ille motꝰ: ergo &c. Item. Si eſt recta ordinatio medii ad extrema, neceſſe eſt mediũ participare quodammodo naturam vtriuſque extremi: ſed cœlum cryſtallinum eſt mediũ inter empyreũ, & firmamentum: cum ergo empyreũ ſit vniforme, & immobile, & firmamẽtum ſit multiforme & immobile, videtur, quòd cryſtallinũ ſit aut multiforme & immobile, aut vniforme, & mobile: ſed multiforme, & immobile eſſe non poteſt, cum varietas mobilis diſponat ad motum: ergo neceſſe eſt, quòd ſit vniforme, & mobile. Item. Quandocumque aliqua plura concurrunt ad conſtitutionem alicuius, neceſſe eſt per virtutem alicuius illa coniũgi: ergo quandocũque plura mobilia concurrunt ad effectum vnum conformem per ſuam influentiam, neceſſe eſt, ꝙ coniungantur ꝑ alicuius mobilis vniformitatem. Si ergo virtus planetarum, & ſtellarum concurrit ad productionem effectuũ in his inferioribus ſ'm quandã conformitatem, neceſſe eſt vltra illa eſſe aliquod mobile per quod coniungãtur: quod quidem habeat in toto, & in partibus vniformitatem: & ita alicui orbi abſque ſtellis competit moueri. Eſt igitur quæſtio. Quis ſit ille orbis, & per quam naturam competit ei moueri. Si enim quia cœlum eſt, & eſt continens: ergo empyreũ erit mobile.

mobile. Si quia cœlum, quod eſt
non tantum continens, ſed etiam
contentum: obiicitur tunc de cœ-
lo igneo, & æthereo, quæ quidem
continent, & continentur, & ta-
men non mouentur orbiculariter.
Iuxta hoc quæritur de ſufficientia,
& numero cœlorum: & cum natu-
ra cœleſtis diſtinguatur ab elemen-
tari, quomodo aliquæ differentiæ cœ
lorum ſumuntur penes elementa. Si
tu dicas, propter naturam perſpicui
in eis repertam: tunc cum perſpicui-
tas ſit in aqua, elementum aquæ de
beret dici cœlum.

59 RESP. Dicendum, ꝙ eſt ponere
aliquod cœlum moueri quod caret
luminarium, & ſtellarũ varietate: &
hoc eſt cęlum aqueum, ſiue cryſtal-
linum: ad cuius cognitionẽ, & ſi pau-
ci Philoſophi peruenerunt, quia cor-
pus illud latet ſenſum, ratiocinan-
do tamen peruenerunt aliqui: & illi
qui peruenerunt, poſuerunt ipſum
moueri, ſicut quidã aſtronomi nixi
ſunt hoc probare. Communiter ta-
men ad cognitionem exiſtentiæ hu-
ius cœli peruenerunt omnes tractato
res catholici auctoritate ſacræ ſcri-
pturæ diuinitus illuſtrati, quæ ipſius
exiſtẽtiam expreſſe declarat, motum
tamen eius vel quietem nõ explicat.
Sed doctores theologiæ rationibus
ſuffulti communiter ponunt illud
cœlum moueri: & inter alias rationes
potiſſima eſt illa ratio, quæ ſumitur
ex perfectione vniuerſi: ex qua etiam
diſtinctio cœlorum, & numerus ra-
tionabiliter poteſt inueſtigari. Et hoc
patet ſic. Cœlum enim de ſua cõmu-
ni acceptione dicit aliquam naturam
perſpicuam, & contentiuam, de ſua
vero ꝓpria acceptione nominat na-
turam perſpicuam, contentiuam, ſu-
pra contrarietatem eleuatam. Secun
dum primam acceptionẽ cœlorum,
diſtinguuntur a Rabano ſeptem cœ-
60 li. Natura enim perſpicua, & conten-
tiua aut eſt luminis datiua, aut rece-
ptiua. Si eſt datiua: aut eſt vniformis
non mota, & ſic eſt empyreum: aut eſt
multiformis, & mota, & ſic eſt ſide-
reum; aut eſt vniformis, & mota, &
ſic eſt cryſtallinum. Quarta differen
tia eſſe non poteſt. ſ. ꝙ ſit multifor-
mis, non mota, propter hoc, ꝙ motꝰ
eſt paſſio conſequens naturaliter ad
multiformitatem corporis. Si autem
natura perſpicua eſt luminis recepti-
ua: aut ſeparabiliter, aut inſeparabili
ter. Si inſeparabiliter, aut ſm circulũ
ſuperioris ſuperficiei, & ſic eſt igneũ,
aut ſm circulum inferioris ſuperfi-
ciei, in quo communicat aeri: & tunc
eſt olympium, quod quidem dicitur
olympium propter olympi mõtis ap
proximationem. Si autem eſt recepti
uum ſeparabiliter, ſicut eſt aer, qui il-
luminatur ex præſentia luminoſi cor
poris, & obtenebratur ex eius abſen
tia: hoc eſt dupliciter, aut ſm ſupe-
riorem partem, & ſic eſt æthereum:
aut ſm inferiorem, & ſic eſt aereum:
& in hac diſtinctione comprehendũ
tur omnia corpora mũdi præter ter-
ram, & aquam. Terra. n. non poteſt
cõprehendi nomine cœli, quia caret
tam perſpicuitate, quàm ambiendi ca
pacitate. Aqua etiam ſimiliter caret,
quia quamuis habeat perſpicuitatẽ,
non tamen ambit vndique: & ſic ex
iſta ſufficientia cœlorum in qua oſtẽ
ditur ſapientia cõditoris, & perfectio
vniuerſitatis, manifeſte apparet, ꝙ
oportet ponere aliquem orbem ſine
luminariũ multiformitate moueri:
& illud proprie dicendum eſt primũ
mobile. Prima autem diſtinctio, &
ſufficientia ſumpta eſt ſm enumera-
tionem Rabani, qui cœlos numerat
ſm cõem acceptionem cęli. prout no
minat naturã perſpicuã, & cõtẽtiuã:
ſic. n. cõprehendit naturam cęleſtem
ꝓprie dictam, & elementarẽ, licet nõ
oẽm. Si aũt ꝓprie dicatẽ natura cęle- 61
ſtis. ſ. natura ꝑſpicua vndique cõten
tiua, & nulli contraria: ſic diſtinguitẽ
a quibuſdam Philoſophis ꝑ octo or
bes, q dixerũt octauã ſphęrã vltimã.
Alij aũt amplius illuminati ĩ hac ma
teria vltra octauã ſphęrã poſuerunt
nonã. Tertij perfecti illuminati vene
runt ad ꝑfectiorem orbiũ diſtinctio-
nẽ vt ponerẽt decimã ſphærã in qua
eſt quies, & vita ſempiterna, videlicet
cęlũ empyreũ: de quo & ſi Aug. vix,
aut nunq̃ loquatur, Beda tñ, & Raba
nus ipſum eſſe expreſſe teſtanẽ. Horũ

autem numerum,& ſufficientiã poſ-
ſum ſumere ſic.Diſtinctio enim cęlo-
rum aut eſt per diuerſitatẽ propria-
rum formarum,aut per diſtinctionẽ
motuum, & luminarium contento-
rum. Si per diuerſitatẽ formarum :
ſic diſtinguimꝰ tres cęlos. Aut enim
viget in eo natura perfectæ lumi-
noſitatis: & ſic eſt habile ad ſtatum
gloriæ,& ideo quietum,& ſic eſt em-
pyreum . Aut viget in eo natura ꝑ-
fectæ perſpicuitatis,& effectiuæ frigi
ditatis,& ſic eſt cęlum cryſtallinum
ſiue aqueum: quod quidem facit ad
cõſeruationem rerum corporalium,
& ideo habile eſt ad motum. Aut vi
get in eo natura ꝑſpicuitatis,ſimul &
luminoſitatis , & effectiuæ calidita-
tis,& ſic eſt cęlum ſidereũ,quod qui-
dem facit ad tranſmutatione rerum
inferiorum : ideo eſt multiforme, &
mobile.Si vero fiat diſtinctio cęlorũ
penes diſtinctionem luminarium,ſic
eſt diſtinctio orbium . Aut enim or-
bis continet multitudinem ſiderum,
aut vnitatem.Si multitudinem:ſic eſt
cęlum ſtellatum.Si vnitatem:ſic cum
ſeptẽ ſint planetę,ſm ꝙ regitur vni-
uerſitas temporum , quæ ſeptenario
dierum clauditur,ſeptem ſunt orbes:
& ſic tertium cęlum ſua multiformi-
tate continet octo ſphęras ſiue orbes,
& duo ſunt præcedentes , & ita ſunt
decem,vt ſic perfectioni partium vni
uerſi reſpondeat etiam perfectio nu-
meri,ſcilicet denarii.Ex prædictis igi
tur patet , ꝙ qualitercũque ſumatur
ſufficientia cęlorum,ſiue ſub propria
appellatione cęli , ſiue communiter:
ponere eſt cęlum cryſtallinum moue
ri,quod quidem caret ſtellis. Et ideo
ad quæſtionem propoſitã, Reſpon-
dendum : quòd abſque ſtellis poteſt
aliquis orbis moueri , ſcilicet cęlum
aqueum quod eſt primum mobile,&
quod vniformiter mouetur ab orien
te in oriens,& per occidens,& illius
virtute trahitur firmamentũ, & om-
nes orbes inferiores:vt vno die natu
rali , ſcilicet ſpatio vigintiquatuor
horarum ab oriente in oriens reuol
natur,quamuis noſtro ſenſui non ap
pareat: & aliqui Philoſophi hoc ſen
ſerunt, ꝙ firmamentum ſit primum
mobile. Aliqui tamẽ Philoſophi de
prehenderunt, ꝙ ipſum firmamentũ
mouetur motu proprio: ita ꝙ in cen
tum annis procedit vno gradu. Siue
autem hoc ſit verũ,ſiue falſum , hoc
tenendum eſt (quod cõiter doctores
theologi æ ponunt) ꝙ eſt cęlum ali-
quod mobile vltra firmamentum,ca
rens ſtellis.Et cõcedendæ ſunt ratio-
nes hoc oſtendentes.

AD illud vero quod obiicitur in 62
contrarium, quòd eſt vniforme. Di-
cendum, quòd & ſi habeat vniformi
tatem per carentiam diuerſitatis par
tium , habet tamen diuerſitatem ſe-
cundum rationem dextri , & ſiniſtri
per comparationem ad influentiam
motoris:& hæc diuerſitas ſufficit ad
faciendum motum . Et per hoc patet
reſponſio ad ſecundum, quòd nõ eſt
talis variatio in illo motu primi mo-
bilis, quæ exigat diuerſitatem lumi-
nis in partibus,quin potius concor-
dat vniformitati.Nam & ſi motus di
catur variatio reſpectu quietis motꝰ:
tamen primi mobilis reſpectu alio-
rum eſt vniformis . AD illud quod 63
obiicitur,quòd æqualiter influit cum
mouetur, & quieſcit. Dicendum , ꝙ
falſum eſt: ſi enim quieſceret nõ mo-
ueret orbes inferiores ſuo motu:nſic
autem cum mouetur , vis motiua ab
ipſo deſcendit in corpora inferiora.
AD illud quod obiicitur, quòd mo- 64
tus eius debet eſſe notiſſimus , cum
ſit regula aliorum motuum . Dicen-
dum,quòd non oportet eſſe notum
ſenſui in ſe,ſed ſufficit quòd notifice
tur in effectu ſuo:ſicut etiam non ꝑ-
cipimus reuolutionem octauæ ſphæ-
ræ ab oriente in orientem manifeſte
niſi per ſolem,& alia luminaria : per
hunc modum vniformitas quantũ
ad ſpatium horarum nobis motum
cęli vniformis expreſſe indicat:hanc
tamen percipimus per varietatẽ diei,
& noctis . AD illa vero, quæ vlti-
mò quærebantur , iam patet ſolutio
ex prædictis.

COnſequenter quæritur de ipſis Artic. 4
luminaribus in comparationẽ
ad ea , in qua agunt . Et circa
hoc quæruntur tria. Primo quæri-
tur,vtrum in luminaribus diuerſis
ſit di-

ſit diuerſitas perfectionum. Secundo quæritur, vtrum habeant diuerſitatem impreſſionum. Tertio quæritur, vtrum ex eorum impreſſionibus cauſetur diuerſitas morum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cœli luminaria ſpecie differre cenſendum eſt, licet hoc non ſatis probet illa ratio, ſcilicet quod conſtant ex tota ſua materia.

VTRVM luminaria diuerſitatē habeant perfectionū. Et quòd ſic videt̄. Sicut vult Philoſophus, ſol non eſt nomen indiuidui, ſed ſpeciei, ſimiliter & luna. Conſtat autem, quòd ſol, & luna ſunt impoſita diuerſis: ergo ea ſunt diuerſa ſecundum ſpeciē. Item. Nō poteſt eſſe niſi vnus ſol (ſicut dicit Philoſophus) quòd ſol eſt ex tota ſua materia: ſed ſi ſol ab aliis luminaribus non differret niſi ſolo numero, nō eſſet ex tota materia ſua: ergo differt amplius, quàm numero: ergo differt ſpecie. Item. Corpus, quòd eſt naturaliter luminoſum, & corpus quod ex ſe eſt opacum, ſunt alterius & alterius naturæ ſecundū ſpeciem: ſed corpus ſolis de ſua natura eſt luminoſum; luna vero (quantum eſt de ſe) opacū corpus eſt; quod patet in eclipſatione ſolis ex interpoſitione lunę: ergo ſol, & luna differūt ſpecie, pari rōne, & alii planetæ. Itē. Terra ornata eſt diuerſis lapidibus, & plantis, & animalibus ſecundum ſpeciem: ergo pari ratione videtur, quòd cęlum ſit ornatum diuerſis luminaribus ſecundum ſpeciem differentibus. Sed contra. Corporis ſimplicis non habentis admixtionem alterius corporis partes ſunt homogeneæ & ad totum, & inter ſe: ſed cęlū (ſicut probat Philoſophus) eſt corpus ſimplex nō mixtum, & ſimiliter luminaria: ergo non habent formas ſm ſpeciem diuerſas. Item. Luminaria ſunt ex aggregatione lucis ſui orbis, ſicut vult Philoſophus in libro de cœlo, & mundo: ſed aggregatio maior, & minor non facit diuerſitatem ſm ſpeciem: ſed ſolum ſm numerum: ergo luminaria cęli non perficiuntur diuerſis formis ſm ſpeciem. Item. Flamma maior, & minor non differt ſm ſpeciem, quāuis ſit in vna maior aggregatio luminis, q̄ in alia: ergo ſi ſic videtur eſſe circa luminaria cęleſtia, videtur ꝙ non differant forma ſpecifica. Item. Nobiliſſima forma q̄ ſit in ſole, eſt ipſi⁹ lux, & nobiliſſima forma in vnaquaque re eſt forma vltima: ergo lux eſt forma cōpletiua vltima ſolis in ſpecie ſua: ſed in luce conuenit cum oībus aliis luminaribus; igitur videtur, quòd lumina cęli ſpecie non ſint diſtincta.

RESP. Ad prædictorum intelli- 65
gentiam eſt notandum, ꝙ cōmunis poſitio Philoſophorum fuit, ꝙ inter lumina cęli eſt reperire diuerſitatem quantum ad ſpeciem, & formam, & iſtud concordat ſatis rationi rectæ; quāuis non oīno recta moueat ratio quoſdam ad ponendum diuerſitatē ſm ſpeciem in luminaribus cęli. Poſuerunt enim aliqui, quòd luminaria ſm ſpeciem erant neceſſario diuerſa: propter hoc, ꝙ non habent materiā tranſmutabilem, & vnumquodque erat ex tota ſua materia: ſed hæc eſt ratio falſa, & vana, & principium erroris, & occaſio fuit in aliquibus ponendi in oībus hoībus animā vnam ſicut melius patebit infra: vnde quòd tranſmutabilitas materiæ requiratur ad varietatem ſm numerum, hoc nō eſt generaliter verum, vtpote in diuerſitate ſm naturam, quæ attenditur in aliquibus ſecundum ſimultatē ſuæ productionis, & ſecundum immediatum egreſſum a primo opifice: ſed in his ſolum habet veritatē quorum vnum generatur ex alio. Et ideo 66
hac ratione prætermiſſa poteſt ſumi ratio diuerſitatis illorum luminariū ex parte quadruplicis cauſæ. Et primum ex parte finis accipitur ratio. Sunt enim producta propter diuer-

ſas influentias in his inferioribus faciendas,& propter ornandam cęleſtē naturam: & ideo competebat diuerſas habere ſpecies, & virtutes, vt ex diuerſarum rerum coniunctione reſultaret perfectio in effectu,& ex diuerſarum ſpecierum comparatione pulchritudo conſurgeret in ornatu. Sumitur etiam ratio ex parte efficientis,qui ſecūdum ſuam potentiam, & ſapientiam, & bonitatem diuerſa ꝓducit ſecundum ſpeciem,& formam, vt quod dari non poterat vni ſoli ꝑ ſe,daret diuerſis in ſpecie. Sumitur etiam ratio ex parte materiæ. Sicut enim in miſtis materia ipſa ſm diuerſitatem miſtionum aptatur ad ſuſceptionem diuerſarum formarum, ſic in corporibus ſimplicibus ſm maiorem raritatem,& denſitatē in ſuis partibus ad diuerſarum formarum aptatur ſuſceptionem, ſicut patet in elementis, quorum materia ſm maiorem denſitatem ſuſcipit formam terræ: dum autem rareſit ſecundum plus,& minus, diſponitur ſuſceptioni ad formas aliorum elementorum. Per hunc modum eſt intelligendum
Cap.1. in cęlo. Cum enim in cęleſti natura ſit reperire rarum, & denſum, ſicut dicitur in libro de ſubſtantia orbis: ſic cōtingit ſm maiorem raritatem, & denſitatem materiam diuerſarum formarum eſſe ſuſceptibilem. Aliter tamen eſt rarum,& denſum in mate-
67 ria elementari,& natura cęleſti. In elementis enim cauſantur a frigido, & calido diſſoluente, & conſtringente per res materiæ; in cœlo autem cauſantur ſolummodo ſecundum diuerſum partium ſitū. In denſo enim ſunt partes propinquiores: in raro autem magis diſtantes, quia in denſo ſunt compreſſæ,& magis vnitæ,in raro ſparſæ. Sumitur etiam ratio ex parte formæ: lux enim eſt vna forma communis reperta in omnibus luminaribus, & ſecundum cuius participationem maiorem, & minorem, ſunt magis, & minus nobilia: &
ideo cum iſtam formam diuerſimode participant, diuerſos habent gradus completionis: ideo etiam diuerſas formas completiuas. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes luminaria cœli ſecundum ſpeciem eſſe diuerſa, quamuis illa ratio parum valeat, quòd ſunt ex tota ſua materia,ſicut iam oſtenſum eſt.

AD illud vero, quod obiicitur, 68
quòd eſt corpus ſimplex. Dicendum quòd ſimplicitas corporis tollit diuerſitatem,quia tum habet ex miſtione, & formis perficientibus miſtū: ſed non tollit illam diuerſitatem,quę venit ex diuerſitate formarum ſimplicium tantum: ſicut patet, quòd quamuis elementum ſit corpus ſimplex,nō tamen omnia elementa ſunt vnius ſpeciei. AD illud, quod obii 69
citur, ꝙ ſunt ex aggregatione lucis. Dicendum, quòd non ibi tota ratio tangitur: ſed ſolum tangitur diſpoſitio ad diuerſitatem, ideo ſequens ratio non valet de flamma maiori, & minori: plus enim differunt luminaria, quàm flamma maior, & minor, ſicut colligitur ex ſuis virtutibus, & operationibus conſequentibus. AD 70
illud, quod obiicitur, quod forma vltima eſt completiſſima. Dicendum, quòd hoc eſt verum reſpectu formarum, quæ diſponunt ad ipſam; lux autē potius eſt forma perficiens alias formas corporales, quàm ad eas diſpoſitiones, cum ſecundum eius participationem maiorem, & minorem formæ corporales ſint magis, & minus completæ. Vel dicendum,quòd lux eſt nobiliſſima forma corporalium,eorum ſcilicet quæ ſunt ei extraneæ: ſed non eſt verum de formis luminarium cœleſtium,in quibus virtus eius, & natura complete ſaluatur.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Luminaria cœli diuerſas in corporeis rebus cauſant impreſſiones, ſicut inter ſe perfectionibus diuerſis diſtant.

Fundamenta.

VTRVM diuerſa luminaria habeãt diuerſas impreſſiones ſuper corporalia. Et ꝙ ſic, videt̃ primo auctoritate Augu.in.v.de ciui.dei. Non vſquequaque abſurde poteſt dici ad corporũ differentias afflatus valere ſidereos, ſicut in ſolaribus acceſſibus, & receſſibus videmus ipſius anni tẽpora variari, & lunaribus incrementis, & decrementis augeri, & minui quędam genera rerum ſicut mirabiles æſtus oceani. Item. Aſtronomi dicunt, ꝙ quædam ſtellæ calefaciunt, quędam infrigidant, quædam humectant, & quędam deſiccant, & hoc oſtendunt per ſenſus experientiã: igitur videt̃, ꝙ corpora cæleſtia impreſſiones diuerſas habeant ſuper corporalia.

Item. Ad diuerſitatem formarum ſequitur diuerſitas virtutum, & ad diuerſitatem virtutum ſequitur diuerſitas impreſſionũ: ergo luminaria cæleſtia differentia ſpecie, & natura, diuerſas efficiũt impreſſiones ſup hæc inferiora. Item. Si diuerſas impreſſiones, & virtutes non haberent, vr̃ ꝙ diuerſitas in eis fruſtra eſſet: ſed non eſt fruſtra: ergo &c.

Ad opp. Cõtra. Obijcitur per ſcripturam. Dicitur enim Gen.j. quòd ſint in ſigna, & tempora, &c. ſed aliud eſt ſignum, & aliud cauſa ſigni: ſi igitur luminaria nihil poſſunt, niſi ſm quòd deus inſtituit, videtur, quod nihil habeant in his inferioribus efficere, ſed ſolũ ſignare. Item. Dam. Nos autem dicimus, quòd ipſa nõ ſunt cauſa alicuius eorum quæ corrũpuntur: ergo videt̃ quod non habeant in his inferioribus efficere aliquã impreſſionẽ. Itẽ. Quòd nõ habeant diuerſam impreſſionem videtur, quia aut imprimunt formam, quã non habent, aut formã, quam habent. Formã, quã non habent, non põt imprimere, quia agẽs debet eſſe in actu reſpectu paſſiui. Si imprimunt formam, quã habẽt: aut ergo formã, in qua cõmunicant, aut formas, in quibus differunt. Si formas, in quibus differunt: ergo videtur, qđ luna generet lunam, & ſol ſolem, & hoc eſt falſum. Si formam in qua conueniunt: ergo videt̃, quod omnia luminaria eandẽ habeant impreſſionem in his inferiorib[9]. Item. Sol calefacit ꝓpter ſuum motum ex emiſſione radiorum, & ita mediante lumine: ſed oĩa luminaria cæleſtia communicãt in luce, & in radiorum emiſſione, & in motu: ergo vr̃ quod omnia habeãt calefacere: ergo nihil eſt illud dicere, quod quædam calefaciunt, quædam non. Item. Sol habet virtutem illuminandi, & calefaciẽdi hæc inferiora: ſi ergo ſol plus cõmunicat de virtute ſua lunæ quã alicui corpori inferiori, vr̃ qđ luna habeat eãdem impreſſionem, licet minus intenſam. Item. Ignis inter omnia elementa maxime accedit ad naturam cœleſtẽ: ergo omnia luminaria cœleſtia plus communicant cum igne, q̃ cum aliquo elementorum: ergo videtur, quod maxime habeant effectum ſupra ignem, & ei[9] qualitatem: ergo vr̃ quod omnia in ſui actione, & dominio qualitatem ignis intendant, & fortificẽt. & ita videtur, quod omnia deſiccent, & calefaciant, & nulla infrigident.

RESP. quod luminaria cęleſtia impreſſionem habent ſuper elemẽta, & elementaria corpora: impreſſionẽ inquam non vnicam tãtum, ſed multimodam. Ratio aũt quare ſuperiora in hęc inferiora agũt, & imprimunt, & rerum qualitates intendunt eſt, q[a] ſunt corpora nobiliora, & pręcellentia in virtute, ſicut præcellunt in ſitu: & ideo cum ordo vniuerſitatis ſit, vt potentiora, & ſuperiora influant in inferiora, & minus potentiora, ordini vniuerſitatis competit, vt luminaria cœleſtia influant in elementa, & corpora elementaria. Status etiam ordinis hoc requirit: qđ ſicut in motu locali venitur ad vnum mouens immobile, ita in motu alterationis ſecundum qualitatem neceſſe eſt veni-

re ad vnum alterans, non alterabi-
le ſecundum eaſdem qualitates: & iō
cum elementa, & ex elementis cōmi
ſta ſint ſecundum primas qualitates
alterantia, & alterabilia: rectè diſpo
ſuit diuina ſapiētia corpora cœleſtia,
vtpote luminaria, quæ inferiora alte
rarent ſua influentia ſm qualitates
primas: ita ꝙ ipſa tam qualitatibus,
quam alterationibus illarum eſſent,
72 carentia. Ratio vero, quare diuerſa
imprimunt, a quibuſdam ſumitur ꝓ
pter diuerſitatem qualitatū, ſicut ſcri
bitur in libr. de ſubſtantia orbis: ibi
enim ſecundum quorundam opinio
nem dr̄, quod luminaria cæli, & qua
litates habeant proprias, ſed non ha
bent eas omnino vniuoce cum qua-
litatibus elemētaribus, pro eo quod
ſecundum illas agere poſſunt in hæc
inferiora, ſed adinuicem pati nō poſ
ſunt. Sed iſta ratio non videtur coue
niens: ſi enim eſſent æquiuoce, tunc
effectus eorum non cōcordaret qua
litatibus elementaribus: & ideo me-
lior ſumitur ratio ex parte diuerſita
tis virtutum. Quia enim conditor
mundi corpora cœleſtia incorrupti-
bilia poſuit ad regulandum, & regen
dum corruptibilia, quæ ſunt diuerſa,
& multiformia, dedit eis virtutes cō
ſequētes ſuas ſpecies, ſm quas diuer
ſa luminaria aſpectum haberent ad
diuerſa elementa, & ad diuerſa cor-
pora mineralia. Vnde quia luna ex
virtute ſibi indita cum adiutorio lu
minis aſpectum habet ſuper humo-
rem, ideo per ſuam influentiā humi-
dum augmentat, & ad eius pñtiā ex-
creſcunt maria, & quaſi exęſtuant, &
effluūt, ad abſentiam vero in ſinum
ſuum colliguntur, & refluunt: ſic etiā
intelligendum eſt, & in alijs lumina
ribus. Concedendæ ſunt igitur ratio
nes oſtendentes, quod luminaria in
his inferioribus habent diuerſas im
preſſiones.
73 AD illud vero quod obijcitur, ꝙ
quod nullam habent impreſſionem,
quia ſunt ſigna tantum. Dicendum,
quod ſcriptura non dicit, quod ſint
tantū in ſignificationem, q̄a & ſunt
in ſignificationem cauſæ, & ſunt in
efficaciam: magis tñ exprimit, ꝙ ſint
ſigna, quā q̄d ſint cauſę, pro eo q̄d nec
cauſant ſufficienter, nec cauſant ne-
ceſſario: & iō magis attribuit eis rō-
nem ſignorum, & per hoc patet re-
ſponſio ad illud Damaſc. cum dicit,
quod non ſunt cauſę in his inferio-
ribus: non vult enim negare qn ha-
beant influentiam, ſed hoc vult dice
re, q̄d nec ſunt principia inferiorum
ſufficientia, nec ſunt neceſſaria: ope-
rantur enim, vt cauſæ vniuerſales, q̄
per particulares indigent adiuuari,
& pñt impediri. AD illud ꝙ obijci
tur tertio. aut imprimunt, quod ha- 74
bent, aut quod non habēt. Dicendū
quod primo influūt virtutem ſuam
quam habent, & per illam generāt,
& augmentaut formam, & ſpeciem,
quam non habent. Et cum dr̄, quod
nihil dat formam, quam non habet.
Dicendum, ꝙ habere dr̄ duobus mo
dis, vel virtualiter, vel formaliter: &
ad hocꝙ impartiatur aliquid alicui,
ſufficit quod habeat virtualiter, non
oportet quod habeat formaliter, ſi-
cut mouens immobile dat motum, q̄-
uis ipſum non moueatur: ſic intelli-
gendum eſt in propoſito. Pręterea, cū
ponuntur corpora cœleſtia imprime
re in hæc inferiora, & diuerſas quali
tates generare, hoc nō eſt intelligen-
dum, quod eis dent ex ſe: ſed educunt
illud, quod eſt in potentia in actum.
Præterea, non eſt intelligēdum, quod
dent per ſe ſolum, ſed adiuuando vir
tutem naturæ inferioris: hoc autē fa-
ciunt tum per virtutem lucis in qua
communicant, tum etiam per virtu-
tes proprias, ſm quas agūt in hæc in
feriora, non vt producāt ſibi ſimilia,
ſed vt influendo conſeruent, regant,
& intendant rerum inferiorum qua-
litates, & naturas. AD illud, ꝙ obij
citur, quod omniū ſit calefacere, Re- 75
ſponderi poteſt, quod motus, & lumē
nō eſt ſufficiens cauſa caloris, ſed mo
tus cum velocitate, & lumen cum ra-
diorum multiplicatione: & quia hæc
non concurrunt in omnibus lumina
ribus, ideo nō pñt omnia calefacere.
Poſſet etiam ad hoc reddi ratio alia,
quia hoc non tantum facit motus. &
luminoſitas, ſed etiā ad hoc facit vir
tus propria, ſm quam ſtella, vel pla-

neta calefaciens aſpectum habet ſup
76 igneam naturam principaliter. AD
illud, quod obijcitur, quod ſol magis
communicat virtutem ſuam lunæ,
quam alicui inferiori. Dicendum, qđ
ſicut dicit philoſophus ij. de anima.
Actus actiuorum eſt in patiente præ
diſpoſito. Et Boetius. Omne, ꝙ reci-
pitur, eſt in recipiente per modum re
cipientis, & non recepti. Quoniã igi
tur inferiora ſunt receptiua luminis
pariter, & caloris, hinc eſt, quod ſol
non tantũ ea illuminat, ſed & inflam-
mat. Quia vero luna nata eſt illumi-
nari, ſed non eſt nata calefieri, hinc ẽ
quod a ſole lumẽ recipit, & refundit:
calorem vero non recipit, nec refun
77 dit. AD illud, quod obijcitur, quod
natura ignis plus conuenit cum na-
tura cœleſti. Dicendum, quod de cœ-
leſtibus luminaribus eſt loqui dupli-
citer ſ. quantum ad naturam, in qua
conueniunt, videlicet quantũ ad na-
turam lucis: & quantum ad hanc ve-
rum eſt dicere, ꝙ vniuerſaliter magis
conformantur igni, quam alij elemẽ
to. Eſt etiam loqui quantum ad virtu
tes ſibi ſpecialiter datas, ſm quod de
putantur ad regimen inferiorum: &
quia non tantummodo habent rege
re ignem, ſed etiã alia corpora, hinc
eſt quod ex ſua inſtitutione primaria
aliqua ex eis magis, quã ignem inſpi-
ciunt elementa alia: & quia oĩs actio
attenditur ſm aſpectũ virtutis agen
tis ad patiens (ſicut dicunt medici, &
aſtronomi) hinc eſt, quod quę-
dam luminaria magis cum igne
in effectu communicant, quæ
dam vero diſcordant dum
principaliter aſpiciũt ele
menta alia. Aſpectus
autem ipſorum de-
terminare alte-
ris eſt ſcien-
tiæ.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Luminarium cęleſtium impreſ
ſiones in hominibus morum
diuerſitatem cauſant, non ta
men neceſſariam, ſed diſpoſi-
tiue, cõtigenter, atq; remote.

VTRVM ex ĩpreſſioni-
bus illorum luminariũ
cauſetur in hominibus
diuerſitas morũ. Et qđ
ſic vr̃. Boet. in li. de con
ſola. Fatum eſt rebus mobilib⁹ inhę-
rens diſpoſitio, per quam diuina pro
uidentia ſuis quęq; nectit ordinibus.
Similiter etiam Auguſt. in v. de ciuit.
dei dicit, quod fatum eſt vis poſitio-
nis ſiderũ, qua exiſtente, qñ quis con
cipitur, vel naſcitur, cognoſcit qualis
futur⁹ ſit. Ex prima auctoritate habe-
tur, qđ fatum vere eſt, ex ſecunda ha-
betur, quòd fatum eſt vis ſtellarum:
ergo ſi totum regimen vitæ conſiſtit
in fato, ſicut dicit Boe. & fatũ eſt vis
poſitionis ſiderum, ſicut dicit Aug.
tunc regimen vitæ, & diuerſitas mo
rum pendet ex virtute ſiderum. Itẽ.
Philoſophus in lib. de elementorum
proprietatibus dicit, ꝙ regna vacua
facta ſunt, & terrę depopulatæ ſunt
ad coniunctionem duarum magna-
rum ſtellarum. ſ. Iouis, & Saturni:
ſed hoc nõ eſſet niſi bella, & lites ho
minum ex aſtris pẽderent: ergo &c.
Item. Hoc ipſum vr̃ per ſacram ſcri
pturã. Matth. ij. Magi cognouerũt
ortum regis per apparitionẽ ſtellę.
Et in Ioan. dicit dominus. Nondum
venit hora mea. ſimiliter Ioã. viij.
Nemo apprehendit eũ, quia nondũ
venit hora eius: ſi ergo Chriſtus ho
mo natus fuit ſub conſtellatione, &
horã temporis expectauit in ſua paſ
ſione, videtur quòd multo fortius
omnes alij homines regi, & guber-
nari habeant, & diſponi ſm ſtella-
rum virtutem. Itẽ. Hoc ipſum vr̃ ex-
perientia. In mortibus enim regum
(vt dicunt aſtronomi) apparet ſtel-
la cometa, & aſtronomi, & mathema
tici de multis regſiti ſm aſtrologiæ
iudicium

iudicium multa prædicũt vera; hoc autem non eſſet niſi mores, & affectꝰ hominum diſponerentur ſecundum virtutem ſtellarum: ergo &c. Item. Hoc ipſum videẽ rõne certa. Ad vniuerſitatis ordinem ſpectat, & ad perfectionem regiminis, vt nihil caſu fiat reſpectu diuinæ prouidentiæ: ergo ſi deus regit ignobilia per nobilia, & corruptibilia per incorruptibilia, & inferiora per ſuperiora: vr̃, quod nihil in his inferioribus fiat, quod a ſtellarum virtute, & influentia non procedat: & ſi hoc verũ eſt, ergo diuerſitas morũ cauſatur a virtute conſtellationum. Cõtra. Deut. iiij. Solem, & lunam, & omnia aſtra cæli creauit dominꝰ deus in miniſterium cunctis gentibus, quę ſub cælo ſunt: ſed quod eſt creatum in miniſterium hominis non prędominatur ei in regimine, & virtute: aliter enim eſſet creatum in dominiũ, non in miniſteriũ: ſi igitur aſtra cæli ſunt creata in miniſteriũ ergo ex eis nõ pendent principaliter mores hominum. Item. Hoc videtur auctoritate ipſius Ptolemęi maximi aſtronomi, qui dicit, quod ſapiens homo dominabitur aſtris: ſed hoc nõ eſſet, ſi mores hominum cauſarenẽ ex impreſſionibus ſtellarũ: ergo &c. Itẽ. Hoc ipſum vr̃ rõne oſtenſiua. Quod recte ordinatum eſt ſm quod huiuſmodi, non tendit niſi ad rectũ: ſed cœlum cũ ſuis ſideribus a prima conditione rectiſſime ordinatũ eſt: ergo nunquam niſi ad bonos mores, & rectos tendit: ergo aut omnes homines habent bonos mores, aut bonitas morum non cauſatur ex poſitione ſiderum. Item. Hoc videtur ꝑ rationem ducentem ad impoſſibile. Si enim diuerſitas morum cauſatur a poſitionibus ſiderum, cũ motus eorum ſit naturalis, & neceſſarius, diuerſitas morum in hominibus eſſet naturaliter, & neceſſario: ergo non erit liberũ ar. nec valebit cõſiliũ, nec meritũ erit, nec laus, nec vituperiũ: ſi hoc igitur eſt maximũ inconueniens, impoſſibile eſt, quòd diuerſitas morum cauſetur a poſitionibus ſiderũ.

Fundamenta.

78 RESP. Dicendum, quòd mores hominum, & euentus futurorum a ſideribus cauſari dupliciter põt intelligi. Aut neceſſario, & ſufficiẽter, aut diſpoſitiue, & contingenter. Si primo modo dicetur: ſic non tantum eſt falſum, imo & hereticum, & diabolicum figmentum, quia repugnat Chriſtianæ religioni, repugnat ſenſui, & repugnat etiam rationi. Chriſtianæ religioni repugnat, dũ eſt cõtra veritatem fidei, & honeſtatẽ morum: veritas enim fidei in hoc errore nõ poteſt ſaluari: dum.n. ponit omnia a ſideribus neceſſario euenire, tollit meritum, & conſequenter tollit præmium, tollit etiam gratiã, & per conſequens gloriam. Honeſtas etiam morum per hunc errorẽ præiudiciũ patitur, dum culpa peccantis in ſidera refunditur, & licentia malefaciendi ſine reprehenſione conceditur, & homo ad adorandũ, & colendum ſidera incuruatur. Et iſte eſt finis huius erroris peſſimi, q̃a ad idololatriã perducit: & in hoc patet hoc eſſe commentum diaboli, qui maxime ad hoc intendit hominẽ pertrahere, vt faciat ſe adorari, & coli. Senſui etiam repugnat, quia ſenſibili experientia in eadem conſtellatione conceptos, & natos videmus diuerſificari in moribus, & euentibus, & naturalibus ꝓprietatibus: & illud manifeſte apparet in Iacob, & Eſau, qui ſimul concepti, & nati, & tamen in omnibus his ſunt diuerſificati. Apparet etiam, quia in conſtellatione eadẽ naſcitur filius regis, & filius ruſtici, naſcitur etiam homo, & aſinus, naſcitur fœmina, & maſculus, qui nec communicant in moribus, nec in euentibus, nec in naturalibus ꝓprietatibꝰ: & hoc ipſum probat Greg. in homil. epiphanię ſic. Fateri mathematici ſolet, quia ſi quis ſub ſigno aquarij naſcitur, piſcatoris in hac vita miniſterium ſortiatur: piſcatores vero Getulia (vt fertur) non habet: quis ergo dicat, quod nemo ibi ſub ſtella aquarij naſcitur, vbi piſcator omnino nõ habetur? Dicunt etiam, quod qui ſub ſigno librę naſcuntur, trapezitæ futuri ſunt, in multis autem locis ſub libra multi naſcuntur, vbi trapezitæ penitus

penitus ignorantur. Repugnat nihilominus rectæ rõni, dum ſuperiorib⁹ præponit inferiora, & in ſe implicat contraria. Superioribus nanque præponit inferiora, dum homini præponit aſtra, quę eſt creatura digniſſima, ſicut philoſoph⁹ teſtatur, & recta ratio dictat, hominem eſſe finem omnium quæ ſunt. Et ideo dicit Grego. Vitam quippe hominum ſolus, qui creauit, conditor adminiſtrat, non enim propter ſtellas homo, ſed ꝓpter hominem ſtellæ factæ ſunt: dũ igitur hic error mores hominum aſtris ſubijcit, inferiora ſuo ſuperiori, & ignobilia nobilioribus præponit. Non ſolum aũt hoc rõni repugnat ſed etiam quia in ſe oppoſita implicat. Dicit.n. quod quia mores hominum pendent ex aſtris, & cõſtellationibus: iõ aſtra ſunt veneranda, & cõſtellationes obſeruãdæ, & hoc eſt ponere duo oppoſita. Aut enim neceſſe eſt euẽnire hoĩ ſecundum conſtellationes ſiderum, aut non. Si non: ergo non ſunt fata metuenda. Si ſic: ergo non ſunt aſtra veneranda: dum ergo ponit fata eſſe metuenda, & aſtra veneranda, ponit duo cõtraria. Item. Aut euenit homini ſm̃ quod conſtellatio in ſuo ortu exigat, aut non. Si ſic: ergo fruſtra ſunt conſeruandæ conſtellationes in actibus ſuis, cum ſm̃ primam cõſtellationẽ neceſſe ſit ei bona, vel mala euenire. Si non in prima conſtellatione: ergo pari ratione nec in ſequẽtibus: igitur nullę ſunt obſeruandę. Dũ ergo hic error ponit cõſtellationes effectum habere, & ponit conſtellationes obſeruandas eſſe poſt hominis natiuitatem, aperte vr̃ ſibi ipſi contradicere, & ſic iſte error repugnat ſenſui, & fidei, & rationi. Hoc aũt triplex incõueniẽs, quod dictum eſt, colligitur ex verbis Damſ. Greg. & Auguſt. Secundum igitur hunc modum dicendi ſ. mores hominum, & euẽtus futurorũ a ſtellis neceſſario, & ſufficienter cauſari, falſitas incurritur, & hæreſis periculoſa. Si aũt dicantur mores hominum a diſpoſitionibus ſiderum variari, & diſpoſitiue, & contingenter, ſic poteſt habere veritatem, quia nec rationi, nec fidei repugnat. Planum eſt enim, quod diſpoſitio corporis varia multum facit ad variationẽ affectionum, & morum animæ, vt plurimum enim anima complexiones corporis imitatur: vnde cholerici ſunt iracũdi, & ſanguinei ſunt benigni, & malancholici ſunt liuidi, & flegmatici ſunt pigri: hoc autem non eſt neceſſario, anima enim ſuo corpori dominatur, maxime quãdo eſt adiuta per gratiam, multos enim videmus cholericos manſuetos, & melancholicos benignos. Quoniam igitur virt⁹ corporum cœleſtiũ operatur ad mixtionem, & qualitatem cõplexionũ, hinc eſt, q̃d per conſequens operatur quodam modo ad qualitatem morũ, valde tñ de longinquo, plus enim facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris, quam virtus ſideris, vnde Aug. v. de ciuit. dei in ſolutione cuiuſdam quæſtionis de fratribus duobus, qui ſimul infirmabãtur, & curabantur, vnde hoc eſſet, magis commendat rñſionem Hippocratis philoſophi, quã aſtronomi. Hippocrates. n. reſpondit, ꝙ hoc erat ꝓpter ſimilitudinem complexionis, & aſtronom⁹ rñdet, quod erat propter identitatẽ cõſtellationis. Melius enim rñdit philoſophus, quia cãm reddit magis ꝓpriam, & magis propinquã. Si ergo hoc modo quęreretur, vtrum impreſſiones ſiderum aliquo modo diſponant ad varietatem morũ, Reſpondendum eſſet quod ſic, verumtamen non diſpoſitione neceſſaria, & proxima, & ſufficiente, ſed diſpoſitione remota, & contingente. Si aũt quęratur, vtrum ſit cauſa ſufficiens. Reſpondẽdum eſt ſimpliciter, quod nõ: quia contrarium dicere eſt hæreticũ, ſicut prius oſtenſum eſt.

AD illud ergo quod obijcitur de fato. Dicendum, ꝙ de fato aliter loq 79
tur Boet. & aliter Aguſt. Boetius eñ loquitur de fato, prout eſt aliquid ſecundum veritatem, & ſic fatũ nominat ordinem in reb⁹ mobilibus ad diuinam prouidentiam relatum, ordinem inquam non ſolum ſm̃ naturã, & cauſam neceſſariam, ſed etiam ſm̃ libertatem voluntatis, & contingentiam. Dicit enim ſic in libr. de conſo. prouiden-

prouidentia cuncta pariter,quamuis
diuerſa,quamuis infinita complecti-
tur : fatū vero ſingula dirigit in mo-
tum,locis,formis, & temporibus di-
ſtributa . Et hæc temporalis ordinis
explicatio in diuinę mentis adunata
proſpectu prouidentia eſt:eadem ve-
ro adunatio digeſta , atque explicata
temporibus fatū vocatur . Et ſic pa-
tet ꝙ Boetius fatum accipit generali-
ter ad egreſſum , & decurſum omniū
rerum,ſiue voluntariarum ſiue natu
ralium,ſiue neceſſariarum,ſiue cōtin
gentium. Aug. vero in v. de ciuit. dei
accipit fatum ſm ęſtimationem phi-
loſophorum ,qui vocant fatum vim
poſitionis ſiderum , & conſtellatio-
num,ſm quam cuncta neceſſario eue
niunt in his inferiorib⁹,& ſic fatum
nihil eſt. Et oſtendit ipſe,quod nihil
ſit:& ita æquiuoce accipit fatū Boet.
& Aug. & propter hoc nō fit aſſum-
ptio ſub medio,ſed magis æquiuoca-
tionis deceptio,propter quam tollen
dam de medio dicit Aug. v. de ciuit.
quod ſi quis ſatum vocat ordinē cau
ſarum,quem deus inſtituit, cum hoc
ſit verum,ſentētiam teneat,& linguā
corrigat,quia ſm communem vſum
ſic accipitur,ſicut mathematici acci-
80 pere conſueuerunt. AD illud,quod
obijcitur,quod bella cauſantur ex cō
iunctione ſiderum. Dicendum quod
illud verbum Philoſophi nō tribuit
aliud ſideribus , quam quandam diſ
poſitionē ad tales effectus, ex quibus
bella generantur . Ex motione enim
alicuius humoris pōt aliqua affectio
in anima excitari, quam tamen non
neceſſe eſt ponere, quia anima poteſt
eam reprimere,ſed qa multi ſunt in-
ſecutores paſſionū,& eis,quibus poſ-
ſunt dn̄ari, ſeipſos ſubijciunt , hinc
eſt,ꝙ multi ſe ſubijciunt impreſſioni
bus aſtrorū,& ideo frequenter aſtro-
logi vera prædicūt,maxime circa ho
mines animaliter viuētes: circa vero
ſpiritualiter ſapientes , qui dn̄antur
81 paſſionibus,pauca poſſunt vera prę-
dicere,imo ſicut dicit magn⁹ aſtrono
mus Ptolemęus. Sapiens dominabi-
82 tur aſtris. AD illud,quod obijcitur
quod dominus natus fuit ſub cōſtel
latione. Dicendum,qđ falſum eſt,nec
apparuit ſtella ſub cuius regimine na
ſceretur , nec in patiendo expectauit
horā fatalem:ſed in natiuitate appa
ruit ſtella,vt ſignum: in paſſiōe vero
tempus expectauit ſibi a deo prędeſti
natum,& figuris legalibus præfigura
tum. Et ſi quæras,vnde hoc eſt,quod
magi per illam ſtellam cognouerunt
regem. Dicendum,ꝙ hoc non ſolum
humana inuentione fuit,ſed ſuæ mē
tis attentione,& diuina reuelatione.
Prępterea:illa ſtella non fuit cum alijs
ſtellis creata,ſed in natiuitate domini
fuit producta,nec motū habuit alia-
rum ſtellarum ſicut dicit Chryſo. nec
fuiſſe creditur in orbibus aliarū ſtel-
larum,ſed longe inferius,adeo vt di-
recte appareret ſuper domum. AD il 83
lud qđ obijcitur,ꝙ multa vera prędi
cunt,& maxime hoc apparet in ſtella
cometa,quæ apparet in morte regū.
Dicendum,quod in his,quæ conſide
rātur circa motum cœleſtium corpo-
rum infallibiliter pn̄t vera ꝑdicere,
& per artem,ſicut de eclipſi ſolis , &
lunæ. In his vero, quæ cōſiderantur
circa effectum rerum inferiorū , quæ
eis ſubſunt,ꝓbabiliter, & per artem
pn̄t vera prædicere,non tamen ſemꝑ
ſicut circa tempeſtates,& ſerenitates,
& huiuſmodi. In his vero , quę ſunt
liberi arb. frequenter ita dicunt falſa,
ſicut,& vera. Et ſi aliquando vera vi-
deanē dicere, hoc eſt vel caſu, vel dia
bolico inſtinctu. Nam diabol⁹ (ſicut
dicit Aug.) ſe libenter immiſcet in hu
iuſmodi diuinationibus. Nec valet il-
lud,quod obijcitē de ſtella cometa,qa
prout ſignificat mortem regis , nō fit
natura,ſed diuino iuſſu, vt dicit Da-
maſc. Si enim naturaliter fit,non vi-
detur ratio,quare magis appareat in
morte principis,quam in morte ruſti-
ci:niſi forte tu dicas(ſicut volunt ali
qui aſtrologi dicere) qđ ſtella aliqua
pręeſt principi,quæ in eius morte di
uino iuſſu ad ſe trahit partes cęleſtes,
quæ erant in eius corpore,quibus ab
ſtractis a corpore , gn̄atur diſſolutio
in eo,qđ remanet,& dum ſurſum tra
huntur,& ſtellę approximant,faciūt
cometā. Sed tunc manet quæſtio,qua
re ſimiliter non fit circa ruſticum. Iō
ecurius dici pōt,qđ cometa aut non
ſignifica

ſignificat mortem principis, ſed ſolū hoc accidit, quod moriatur in eiꝰ apparitione Aut ſi ſignificat, hoc fit diuino iuſſu, quo magis eius mortē prę nunciat, tum quia eſt pſona communis, tum quia ex hoc pōt frequenter oriri perturbatio regni, in cuius cuſtodia magis ſollicitatur angeli, dum bonum commune præponunt bono
34 ſpeciali. AD illud, quod obijcitur, quod de perfectione ordinis eſt, qđ illud ꝗ regitur perfecte ſubijciatur regenti. Dicēdum, quod hoc verum eſt, vbi regens aliquid regit per modum dominantis, non per modum miniſtrantis: vnde quia humani actus reguntur a diuina prouidentia, ſicut a dominante, nihil euenire poteſt præter ipſius diuinæ prouidentiæ intentionem, & cognitionem, & ita nihil caſu: quia vero ab aſtris diriguntur ſolummodo per modum miniſterij, ideo non oportet quòd p omnia ſubdantur eis, nec hoc exigit perfectio vniuerſi.

DE OPERE QVINTAE DIEI, QVANDO creauit deus ex aquis volatilia, & natatilia.

DISTINCTIO XV.

DIXIT etiam deus, Producant aquæ reptilæ animæ viuentis, & volatile ſuper terrā, &c. Opus quintæ diei eſt formatio piſcium, & auium, quibus duo elemēta ornantur: & de eadem materia, id eſt, de aquis piſces, & aues creauit: volatilia leuans in aera, & natatilia remittēs gurgiti. De productione rerū mixtarū & ſenſibilium. Amb. lib. heyē. 5.c. 1.2.& 3

De opere ſextæ diei, quando creata ſunt animalia, & reptilia terræ.

SEQVITVR, dixit Deus, Producat terra animam viuentem, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas, &c. Sextæ diei opus deſcribitur, cum terra ſuis animalibus ornari dicitur.

Vtrum poſt peccatum venenoſa animalia noxia facta fuerint, an propter peccatum nocere cœperint, prius facta innoxia.

QVAERI ſolet de venenoſis & pernicioſis animantibus, vtrū poſt peccatum hominis ad vindictam creata ſint, an potius creata innoxia peccatoribus nocere cœperint. Sane dici poteſt, quod creata nihil homini nocuiſſent, ſi non peccaſſet: puniendorum nanq; vitiorum & terrendorū, vel probandę vel perficiendæ virtutis cauſa nocere cœperunt. Fuerunt ergo creata innoxia, ſed propter peccatum facta ſunt noxia. Aug. li. de Gene. ad lit. 3. c. 15.

Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint.

DE quibuſdam etiam minutis animantibus quæſtio eſt, Vtrū in primis conditionibus creata ſint, an ex rebus corruptis poſtea orta ſint. Pleraque enim de humidorum corporum vitiis, vel exhalationibus terrę, ſiue de cadaueribus gignuntur: quædam etiam de corruptione lignorum, & herbarū, & fructum: & deus author omnium eſt. Poteſt autem dici, quod ea quę de corporibus animaliū, maxime mortuorum, naſcuntur, cum animalibus creata nō fuerint, Aug. li. de Gen. ad lit. 3. c. 14

rint, niſi potentialiter & materialiter. Ea vero quę ex terra germi
nante orta ſunt, tunc creata fuiſſe non incongrue dici poteſt.

Quare poſt omnia factus eſt homo.

OMNIBVS autem creatis atq; diſpoſitis nouiſſime factus
eſt homo, tanquam dominus & poſſeſſor, qui & omnibus pręferen
Gen.1 dus erat, vnde ſequitur, Vidit deus quod eſſet bonum, & ait, Fa-
ciamus hominem ad imaginem, &c. Sed antequã de hominis crea
Diſtin. 12 tione tractemus, quod ſupra breuiter tetigimus, planius verſantes
Ibidem. clarius faciamus. In hac.n. rerum diſtinctione catholici tractato-
res diſſentire, vt ſupra diximus, inueniuntur: alijs dicentibus, res
creatas eſſe atque diſtinctas ſm ſpecies per interualla ſex dierũ:
quorum ſententiæ quia litera Gen. magis inſeruire videtur, atque
eam catholica eccleſia magis approbat, ideo hactenus ſtudioſe do-
cuimus, quomodo ex illa cõmuni materia prius informiter facta,
poſtea corporalium rerum genera per ſex dierum volumina diſtin
ctim ſint formata. Alijs autem videtur, qđ non per interualla tem
porum facta ſint: ſed ſimul ita formata ad eſſe prodierunt. Quod
Li. 4.c.32 Augu. ſuper Gen. pluribus modis nititur oſtendere, dicens elemẽ-
& ſequen. ta quatuor ita formata ſicut modo apparent, ab initio extitiſſe, &
& li.5.c.4 cœlum ſideribus ornatum fuiſſe. Quędam vero non formaliter,
& 5. ſed materialiter tunc facta fuiſſe, quæ poſt per temporis acceſſum
formaliter diſtincta ſunt: vt herbæ, arbores, & forte animalia. Om
nia ergo in ipſo temporis initio facta eſſe dicunt: ſed quædam for-
Hic proſe maliter & ſecundũ ſpecies quas habere cernimus, vt maiores mun
quitĕ opi- di partes: quædam vero materialiter tantum. Sed (vt dicunt) Moy
nionẽ illo ſes loquens rudi & carnali populo, locutionis modum temperauit,
rum qui ſi de deo loquens a ſimili hominis qui per moras temporũ opera ſua
mul oĩa fa perficit, cum ipſe ſimul ſua opera fecerit. Vnde Aug. Ideo (inquit)
cta conten Moyſes diuiſim refert deum illa opera feciſſe, quia nõ potuit ſimul
dunt. ab homine dici, quod a deo ſimul potuit fieri. Item potuit diuide-
Li.1.c.15. re ſcriptura loquendi temporibus, quod deus operandi tempori-
bus non diuiſit. Illi qui his authoritatibus & alijs huiuſmodi inhę
rentes, dicunt quatuor elementa atque cœli luminaria ita forma-
ta ſimul eſſe, & habuiſſe illos ſex dies quos ſcriptura cõmemorat,
ſex rerũ genera, ideſt, diſtinctiones appellant quæ ſimul factæ ſunt,
partim formaliter, partim cauſaliter.

Quomodo intelligendum ſit deum requieuiſſe ab omni opere ſuo.

IAM de ſeptimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet. Scri-
Gene.2 ptum eſt, quia compleuit deus in die ſeptimo opus ſuum, & requie
uit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat. Requieuiſſe dici
tur deus die ſeptimo: non quaſi operando laſſus, ſed ab vniuerſo
opere requieuit, quia nouam creaturam facere ceſſauit. Requieſce
re enim ceſſare dicitur. Vnde in Apoc. dicitur, Non habebant re-
quiem

quiem dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus, id eſt, dicere non ceſſabant. Requieuiſſe ergo, deus dicitur, quia ceſſauit a faciendis generibus creaturæ, quia vltra noua non condidit. Vſque nunc tamen, vt veritas in euangelio ait, operatur pater cum filio ſcilicet ad miniſtrationem eorundem generũ quæ tunc inſtituta ſunt. Creatoris enim virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturę. Quod ergo dicitur, Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, illud vniuerſæ creaturæ continuam adminiſtrationem oſtendit. Die ergo ſeptimo requieuit, vt nouam creaturam vlterius non faceret, cuius materia vel ſimilitudo nũc præceſſerit: ſed vſque non operatur, vt quod condidit continere & gubernare non ceſſet.

Apoc.4 Augu.lib. de Geneſi ad li.4.c. 8.& 12. Ioan. 5 Li.& cap. eiſdem.

Qualiter accipiendum ſit quod dicitur deus compleſſe opus ſuum ſeptimo die, cum tunc requieuit ab omni opere ſuo.

SED quęritur quomodo ſeptimo die dicatur deus compleſſe opus ſuum, cum ab omni opere illo die requieuerit, nec aliquod genus nouum rerum fecerit. Alia tranſlatio habet, Conſummauit deus die ſexta opera ſua: quæ nihil quæſtionis affert, quia manifeſta ſunt quę in eo facta ſunt & omnium conſummatio eo die perfecta eſt ſicut ſcriptura oſtendit cum ait, Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant, nilque in ſui natura vitij habentia: & ſunt bona quęcondidit deus etiam ſingula. Simul vero vniuerſa valde bona, quia ex omnibus conſiſtit vniuerſitatis admirabilis pulchritudo: in qua etiã illud quod malum dicitur bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora ſint, dum comparãtur malis. Sexto ergo die facta eſt operũ conſummatio. Ideo pręmiſſa oritur quæſtio, quo modo dicatur deus die ſeptimo opus ſuum compleſſe (quod hebraica veritas habet) in quo tamẽ nihil nouum creaſſe dicitur, niſi forte dicatur die ſeptimo compleuiſſe opus ſuum, quia ipſum benedixit & ſanctificauit: ſicut ſubijcit ſcriptura, Benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum. Opus.n. eſt benedictio & ſanctificatio: ſicut Salomon aliquid operis fecit cum templum dedicauit.

Secũdum aliã literã nihil ibi ẽ qõnis quã ſequitur. Aug. Ge. 1. Aug.in enchi. ca. 10. Ibid.c. 11 Hic redit ad qõnem poſitam, ſ. qũo verũ ſit deũ ſeptimo die cõpleſſe opꝰ ſuũ Gene.2. 3. Reg.8

Quæ ſit benedictio & ſanctificatio ſeptimę diei.

ILLVM autem diem ſanctificaſſe & benedixiſſe dicitur, quia myſtica pręcęteris benedictione & ſanctificatione eum donauit. Vnde in lege dicitur, Memento ſanctificare diem ſabbati. Et inde eſt, quod numerando dies vſque ad ſeptimum procedimus, & dicimus ſeptem eſſe dies, quorum repetitione omne tempus agitur: non quin alius ſit ab illis dies octauus & nonus, & ſic de cęteris: ſed quia in ſex diebus rerum genera diſtincta ſunt: & in ſeptimo, licet

Exodo.2

non

alarũ. Vnde põt ſic ſumi diuiſio ani-
malium quantũ ad motum, quia aĩal
aut mouet ſe anterius trahendo, &
ſic eſt reptile ſiue ſit in aquis ſiue in
terra. Aut impellendo, & hoc dupli-
citer. Aut pedibus, & ſic eſt greſſibile.
Aut alis, & ſic eſt volatile: & ſic patet
ꝓ quanto piſces dicuntur reptilia, &
ꝙ falſum eſt illud qḋ primo ꝓponiĩ,
ꝙ reptile diſtinguiĩ contra aquati-
le; imo eſt in plus. AD illud, quod
obicitur, ꝙ reptilia ſpectant ad orna
tum terræ. Dicendum, ꝙ reptile dici
tur quadrupliciter. Vno modo, quòd
ſe trahit vi oris, ſicut vermes. Alio
modo, q· ſe trahit vi coſtarum, ſicut
ſerpentes. Tertio modo, ꝙ ſe trahit
vi pennularũ, vt piſces. Quarto mo
do dicitur reptile large, quod in mo-
uendo ſe magnã partem corporis ap
plicat terrę, quãuis habeat pedes, ſi-
cut lacertæ, & ſtelliones: & ſic ſm di
uerſas acceptiones reptile põt perti-
nere ad ornandum diuerſa elemẽta.
AD illud, quod quæritur, quare ani-
mæ viuentis. Dicendum, ꝙ vita ma-
nifeſtatur maxime per ſenſum, & mo
tum: ideo anima viuens appellatur,
quæ viuit vita manifeſta: & hæc eſt il
la, quæ dat corpori motum, & ſensũ:
talis aũt non eſt in plantis, ſed in ani
malibus: & ideo ad differentiam plã-
tarum dicit. Producant aquæ repti-
le animæ viuentis, quaſi in plantis
ſit anima virens: & in aĩalibus ſit ani
ma viuens, quia hæc mouentur, &
ſentiunt: illa vero minime.

Producat terra animam viuentem iumenta, & reptilia, &c.

Dub. 2 Videtur ibi eſſe ſuperfluitas, quia
omne animal brutum beſtia eſt. Si tu
dicas, ꝙ beſtia vocatur animal bru-
tum, quia nocet; tunc ſuperfluit dice-
re reptilia. Item in Pſalmis non ſolũ-
modo enumerantur iumenta, & be-
ſtiæ, & reptilia, ſed etiam pecora: er-
go videtur hic eſſe diminutio: quæri-
tur igitur de horum trium differen-
tia, & ſufficientia. Quæritur etiam,
cum omnia animantia, quæ ſunt in
mari contineantur ſub vna differen-
tia animalis, quæ eſt reptile, & ſimili-
ter omnia animantia aeris ſub vna
differẽtia animalis: quæ eſt volatile,
quare non ſimiliter omnia animan-
tia terræ ſub vna differentia contiñẽ
tur. Reſpon. Dicendum, quòd ter- Reſpon.
ra inter cætera elementa minus eſt
decora: ideo magis indiguit decora-
ri. Et iterum, quia ipſa maxime præ-
ſtat pabulum animalibus inter cæte-
ra elemẽta, hinc eſt, quòd plures ani
malium differentiæ reperiuntur in il
la: omnes autem illæ differentiæ redu
cuntur ad has tres differentias, qua-
rum numerus, & ſufficientia poteſt
accipi dupliciter, vel ex parte mot⁹
ipſorum animalium, vel ex parte fi-
nis. Ex parte motus ſic. Oẽ .n. aĩal
qḋ mouerĩ, aut mouetur tractu, & ſic
eſt reptile. Aut impulſu, & ſic greſſi-
bile. Et hoc eſt dupliciter. Aut eſt
animal natum ſęuire, aut manſueſce-
re. Primo modo dicitur beſtia, ſecun
do modo dicitur iumentum, & ſub
iumentis comprehenduntur pecora.
Ex parte finis ſic. Animalia enim fa
cta ſunt propter hominem: aut igi-
tur ſunt ordinata ad hominis iuua-
mentũ, ſicut ſunt iumenta quaſi iu-
uãtia, aut ſunt ordinata ad hominis
exercitium; & hoc poteſt eſſe dupli-
citer, quia aut exercent nocendo ma-
nifeſte, & ſic ſunt beſtiæ, quaſi vaſtię,
aut occulte nocent, & ſic ſunt repti-
lia, quæ occulte nocent, & inſidian-
tur calcaneo: hos autem fines, & ſi
non haberent ſi homo non peccaſſet
in actu, haberent tamen in aptitudi-
ne, & ex ipſa aptitudine melius eru-
diretur tunc homo in ſtatu innocen
tiæ, quàm erudiatur nunc ex actu in
ſtatu culpæ: & ſic patet horum trium
differentia, & ſufficientia, & patet re
ſponſio ad obiecta.

In hac enim rerum diſt. tract. diſſ. vt ſupra dixim⁹ inueniunĩ.

Contra. Cum non ſit deus diſſen- Dub. 3
ſionis, ſed pacis, & ſcripturæ ſint
in eodem ſpiritu expoſitæ quo fue-
runt cõditæ (ſicut dicit Gregorius) Sup Ezec.
videtur quòd nullatenus poſſint diſ-
ſentire. Item. Verum vero non op-
ponitur: ergo ſi catholici tractatores
diſſentiunt, vnus dicit verum, & al-
ter falſum: ſed intellectus ſcripturæ

non poteſt eſſe niſi verus : ergo cum diſſentiunt, neceſſe eſt alterum ipſorum deprauare ſcripturam : & ita nõ erit catholicus tractator , ſed potius
Reſpon. hæreticus. Reſpon. dicendum, quòd vis faciẽda eſt in hoc quod dicit Magiſter, diſſentire videntur: videtur.n. aliquando quod eſt, & videtur aliqñ quod non eſt: & ſm̃ hunc duplicem modum poteſt intelligi verbum Magiſtri, vt catholici tractatores in aliquo videantur diſſentire , & diſſentiant, in aliquo videantur diſſentire, non tamen diſſentiant. Aliquid enim dicunt aſſertiue, & aliquid dicũt opinando. Quantum ad illud quod aſſertiue dicunt, in hoc nõ diſcordãt , quia quod aſſerunt per reuelationem ſancti ſpiritus dicunt, qui non eſt ſibi contrarius: in eo vero, in quo opinantur, diſſentire poſſunt, & aliquãdo diſſentiunt, quia opinio venit aliquando ex probabili coniectura rationis, in qua homo frequenter decipitur deceptione potius, quæ eſt pœna, quàm culpa, a qua vix aliquis tractatorum catholicus immunis fuit : & ideo talis diſſenſio reprehenſibilis non eſt : quamuis enim diſcordent aliquo modo iudicia, concordant tñ deſideria: omnes enim catholici tractatores veritatem dicere volunt . Et ſic patet reſponſio ad illud, qđ obiicitur. Aliter poſſet dici (ſicut ſupra tactum fuit) ꝙ & ſi diſſentire videantur, non tamen diſſentiunt: quia non dicunt, quid fuerit in re, ſed quid cõgruum eſſe potuerit: nec dicunt, quid Legiſlator.ſ. Moyſes in illo verbo intellexerit, ſed magis quid ſpiritus ſanctus intẽderit, qui eum illuſtrauit, & diuerſi modi producendi ſiue ſimul, ſiue ſucceſſiue congruere poſſunt diuinæ potentiæ, & ſpiritus ſanctus in eadem ſcriptura multa ſimul intelligit, & facit expoſitores intelligere : ideo & ſi diſcordia videatur inter doctores ſm̃ exteriorem faciem literæ : non tñ eſt diſcordia ſm̃ veritatem , & ideo ſignanter dicitur, Diſſentire videntur: non diſſentiunt. vnde Auguſtinus in libris ſuis in multis locis tenuit viam aliorum ſanctorum , ex quo patet, ꝙ non erat eis cõtrarius ,

Nouã creaturã facere ceſſauit.

Contrarium dicit Hiere. 31. Nouum faciet dñs ſuper terram. Item. Gal. 6. In Chriſto.n. Ieſu neque circunciſio aliquid valet, neque præputium: ſed creatura noua. Reſpon. Dicendũ, ꝙ nouum dr̃ dupliciter . Vno modo dicitur nouum contra antiquitatem curſus naturæ, & conſuetudinem rationalis creaturæ : & ſic deus nõ ceſſauit in ſex diebus facere nouã creaturam, imo multa facit miraculoſe , & mirabiliter contra ſolitum curſum naturæ, & conſuetudinis humanæ: & iſta noua dici poſſunt. Alio modo dicitur nouum, cuius nulla ſimilitudo præceſſit, nec etiam aliquod principium creatum, quod eſſet ipſi⁹ ſeminarium, & ſic dicit Magiſter in propoſito, ꝙ nouam creaturam facere ceſſauit, & dicitur etiam Eccleſiaſtes. j. Nihil ſub ſole nouum . Nihil enim produxit, cuius non fecerit aliquo modo ſimile, vel cuius non produxerit principium ſeminale in operibus ſex dierum, & ſic patet, ꝙ nõ eſt contradictio aliqua. Aliter poſſet dici, ꝙ requieuit facere nouam creaturam, quæ quidem fit de neceſſitate p̃fectionis vniuerſi: ꝓductio aũt Chriſti excedit vniuerſi complementum, & ideo puræ gratiæ eſt, & dicitur de⁹ feciſſe nouum, cum mulier circundedit virum. Dub. 4. Reſpon.

Illum autem diem ſanctificaſſe, & benedixiſſe dicitur, &c.

Obiicitur. Cũ tp̃s, quantum eſt de ſe, ſit indifferens, & dies dicat temp⁹, non magis debet benedici dies ſeptimus, q̃ ſecundus. Item. Cum ſanctificatio reſpiciat creaturam rationalẽ, quid eſt, ꝙ dicitur, quòd ſanctificauit diem? Item. Cum æqualis, vel maioris dignitatis ſit bene operari, q̃ requieſcere, videtur, ꝙ magis debuit benedicere diei ſexto, in quo operatus eſt, q̃ diei ſeptimo, in quo requieuit. Reſp. Dicendum, quòd ſicut dies dicitur eſſe malus, non rõne ſui, ſed quia menſura eſt actionis malæ, ſicut dicit Apoſtolus Eph. 5. Redimentes tẽpus , qm̃ dies mali ſunt: ſic dies dicitur benedictus Dub. 5. Reſpon.

dict⁹ & ſanctus, quia & menſura ſali cuius operationis, in qua eſt benedictio, & ſanctificatio. Et nihil aliud eſt diem aliquem benedicere, & ſanctificare, q̃ diem tali actioni, vt menſurã deputari. Quoniam igitur deus oĩa fecit propter hominis inſtructionem vt hoiem non ſolum verbo, ſed etiã opere erudiret, ſicut ſex diebus dedit homini licentiam operandi, & intendendi rebus inferioribus, & ſicut ſeptimo die ab omni opere ceſſauit, ſic voluit, ꝙ ſeptimo die homo ab omni opere ceſſaret; & ei per contemplationem inhæreret, & inhærendo quieſceret: & quia in hac inhæſione homo obtinet a deo ampliationem benedictionis, & ſanctitatis: ideo dies ſeptimus dicit a deo benedict⁹, & ſanctificatus non ratione ſui, ſed ratione illius quod dñs deputauit in illo fieri. Et ſic patet reſponſio ad obiecta: patet etiã quantũ deo placet, ꝙ hõ ſibi ſoli intendat, & in eo requieſcat, dum talem vacationem, ſiue requietionem benedixit, & ſanctificauit: propterea in lege frequentiſſime iterat inter omnia mandata de obſeruantia ſabbathi.

Numerando dies vſque ad ſeptimum procedimus.

Dub. 6 Quæritur, cum ſtatus eſſe non debeat, niſi in aliqua perfectione, & ſenarius potius dicat perfectionem, q̃ ſeptennarius, vel etiam denarius, videtur, ꝙ aut infra ſeptem debemus ſtare, aut vltra procedere. Quæritur etiam, quare Gentiles, qui ſacrã ſcripturam non recipiunt in computatione dierum vſque ad ſeptem procedunt. Si tu dicas, ꝙ hoc eſt pp ſeptenarium planetarum, tunc non videt ordo rectus, quia mars non ſequitur immediate lunam: ergo non debet ſe

Reſpon. qui dies martis poſt diem lunæ. Reſpon. Dicendum, ꝙ numerus dierũ præfigitur ſm diuerſitatem menſuratorum, quibus ipſa mẽſura appropriatur. Quoniam igitur nunc dies non appropriatur ad aliquem ſpecialem effectum, ſed ſolum in primaria rerum conditione, in qua reperitur diſtinctio ſm ſeptem: ideo numerus dierum ſm illum numerum ſemper terminatur, non propter perfectionẽ numeri, vel tpis, quod clauditur in ſeptenario: ſed pp perfectionem diuini operis, & quietis accipitur ſic numerus. Gentiles aũt numerũ dierum accipiunt penes dñium ſeptem planetarum, ſm quos regi habet, & diſponi tps: & quia Saturnus eſt prim⁹ inter planetas, dicunt, ꝙ dominatur in prima hora diei ſabbati, & ſequẽs planeta in ſecunda die: & ſic vſque ad ſeptem horas: poſtmodum fit regreſſus ad principium, & ſic eſt procedẽdum: & poſtmodum ille planeta, qui dominatur in vigeſima quinta hora ille eſt principium ſequentis diei, & ab illo denominatur dies illa, & ſic deinceps procedendo denominant ſeptem dies, quaſi ſeptem planetas: & hoc patet conſideranti ordinem planetarum, quo ordine ſeruato in enumerando, quando Saturnus dominatur in prima hora diei, Sol dominatur in prima hora ſequentis, & Luna in prima hora tertii: & ſic procedendo vlterius. Hunc autẽ modum denominandi dies, nec omnino tenemus, ne videamur elementis mundi ſeruire: nec omnino relinquimus propter conſuetudinem: vnde dominicam diem nominamus, ſabbathum vero a Iudæi: in aliis diebus ſeruamus conſuetum morem Gentilium: eccleſia tamen loco illorũ nominum ponit ſecunda feria, tertia feria, & ſic deinceps: & ſic patet reſponſio ad obiecta.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Et primo quæritur vtrum ſenſibilia, ſiue animalia facta ſint. Secundo quæritur, quo ordine facta ſunt. Circa primum quærĩtur tria. Primo quæritur, vtrum ſenſibilia quantum ad animam ſint producta ex aliquo, vel ex nihilo. Secundo quæritur quã tum ad corpora, vtrum ꝓducta ſint ex quatuor elementis, an ex vno. Tertio quæritur vtrum in earum compoſitione actiua prædominentur paſſiuis, an econtrario.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Animæ rerum ſenſibilium in primordio ſuæ creationis ex nihilo non fuerunt productę: ſed principiũ ſeminarium habuerunt ex quo productæ fuerunt, & nunc producuntur.

Fundamenta. QVOD ſenſibilium, ſiue irrationalium animæ productæ ſint ex aliquo oſtẽditur. Primo per textum ſcripturæ qui dicit. Producant aquæ reptile animæ viuentis, &c. Et paulopoſt. Producat terra animã viuentẽ: ſi enim quod creatur a ſolo deo eſt, cum aqua accepterit poteſtatem producẽdi reptile animæ viuentis, non videtur, ꝙ animal ſm aliquod ſui principium ſit ex nihilo. Item. Per auctoritatem Philoſophi in libro de animalibus. 16. ſolus intellectus intrat ab extrinſeco: ſed ſi animæ brutorum fuiſſent productæ ex nihilo: tũc eſſent a ſolo deo, & intrarent ab extrinſeco. Item hoc ipſum videtur ratione, quia ex eo res producitur in quod & reſoluitur: ſed non eſt aliquid, quod naturali reſolutione reſoluatur in nihil: igitur cum animæ brutorum animalium non ſunt in nihil reſolutæ, quando aliqua animalia fuerunt corrupta: ergo non productæ fuerunt ex nihilo. Item. Ex eodem eſt anima iſtius bruti, quod nunc eſt, & primi bruti per conformitatem: ſed anima illius bruti generati per naturam nõ eſt ex nihilo, quia tunc a natura non poſſet produci, & ſic ſequeretur, quòd natura non poſſet facere pediculũ: quod cum non videatur probabile, & planum ſit (ſicut ex præcedentibus apparuit) ꝙ natura non poteſt aliquid ex nihilo producere: reſtat ergo, ꝙ iſtæ primæ animæ brutorum animalium non fuerunt productæ ex nihilo. Item. Anima rationalis, quia per creationem producitur ineſſe, eſt immortalis, & incorruptibilis: eius. n. ꝓductio nõ pendet ex corpore: ſed ex principio effectiuo: ſed aiẹ brutorum ꝑ naturam ſunt corruptibiles: ergo non ſunt ex nihilo productæ. Item. Opus ornatus præſupponit opꝰ diſtinctionis, & opꝰ diſtinctionis ꝓſupponit opꝰ creationis: ſi igit̃ in diſtinctione corporum non fuit noua creatio, ſed ꝓductio ex aliquo, multo fortiꝰ vr̃, ꝙ in ornatu: ergo ſi corpora animalium, & animæ ad ornatum ſpectant, videtur ꝙ non ſint productę ex nihilo, ſed ex aliquo.

Ad opp. Cõtra. Si ex aliquo ꝓductæ ſunt ſenſibiliũ aĩæ in primordio; quæro de illo, ex quo ꝓductæ ſunt, vtrum illud productũ ſit ex aliquo, vel ex nihilo. Si ex aliquo ſimiliter quæritur de illo, & ita vel erit abire in infinitũ, vel erit ponere, ꝙ illud, ex quo producta eſt aia ſenſibilis, ab initio productũ fuit ex nihilo: ſed qua ratione illud productum fuit ex nihilo, eadem ratione & aĩa ſenſibilis: ergo uidetur &c. Item. Si animæ illæ productę ſunt ex aliquo, illud aliquid aut erat ſpũale aliquid, aut corporale. Si corporale, Cõtra. Ex corpore nunquam põt fieri ſpiritus, ſicut dicit Auguſt. ſuper Geneſim ad literam. Si ſpirituale, tũc quæritur de illo, aut viuebat, aut non viuebat, & quem vſum habebat. Et iterum ſi ſpirituale, quare ex illo non poterat fieri anima rationalis. Si ergo ad hoc non contingit rationabiliter reſpõdere, ſicut innuit Auguſt. ſuper Gen. ad lite. ad hæc incon- Li.7.c.12 uenientia ducens, ſequitur ex hoc, ꝙ primæ animæ ſenſibilium ex nihilo ſint productæ. Item. Si fuiſſent productæ ex aliquo, cum talis modus ꝓducendi competat virtuti naturali, videtur tunc, ꝙ cum iam eſſent corpora ſupercœleſtia agentia, & mouẽtia, & ad miſtionem operantia, quòd animalia virtute naturæ poſſunt ꝓducere: ergo primaria opa nõ eſſent propria diuinæ potentiæ, quod eſt inconueniens, cum ipſe ſit ſolus vniuerſi conditor, & perfector. Item. Videmus nũc quædam animalia ignobilia per putrefactionem generari: q̃ro igitur a quo educatur eorum anima, & vr̃, ꝙ non poſſit a natura, cũ

natura

natura ſit vis inſita rebus ex ſimili-
bus ſimilia procreãs: videtur etiam,
ꝙ nõ poſſit virtute corporis cæleſtis,
quia minus nobile non poteſt educe-
re maius nobile: ſubſtantia autẽ ſpi
ritualis (vt dicit Au.) nobilior eſt om
ni corpore: ergo oportet quòd edu-
catur a creatore immediate: ſed quod
ſic educitur, habet educi ex nihilo:
ergo illorũ animaliũ, quæ per pùtreſa
ctionẽ generantur, animæ creantur:
ergo multofortius animalium pri-
mo factorum. Item. Nos videmus in
animalib9 annuloſis, ꝙ ad diuiſionẽ
corporis remanet anima in partibus
diuerſis: ſed illa non poteſt eſſe ani-
ma primo, quę erat vna ſola, nec a na
tura producta, cum ſtatim ſit in qua
libet parte: operatio autẽ naturæ ſit
cum ſucceſſione: ergo videtur, quòd
illæ partes animentur a creatore, er-
go multofortius, & ſenſibilia in pri-
maria productione. Item. Quando
brutum generat brutũ: aut transfun
dit animã, aut non. Si transfundit: cũ
anima non ſit diuiſibilis, dabit ani-
mam ſuam totam: ergo in generatio-
ne morietur. Si non transfundit: cũ
ceſſet eius operatio i ſeminis deciſio
ne, neceſſe eſt ponere aliud genus, per
quod anima educatur: hoc autem nõ
poteſt eſſe fœminã, cũ ſit magis prin
cipium paſſiuum, quàm actiuum (ſi-
cut vult Philoſophus) nec eſt aliud
principium actiuum creatum: ergo
immediate producuntur a deo, & ita
7 ex nihilo: igitũ multofortius videtũ, ꝙ
ſic productæ fuerint in primordio.

RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, ꝙ circa pro-
ductionem animarum animaliũ bru
talium diuerſi diuerſa opinati ſunt.
Quidã.n. dicere voluerũt, ꝙ aĩæ bru
torũ ꝓductæ fuerunt ex nihilo, quia
non ex aliquo materialiter, nec ex ali
quo ſeminaliter. Non ex aliquo mate
rialiter, q͂a ſunt formæ puræ: nõ ex
aliquo ſeminaliter, quia non habue-
rũt aliquid p̃exiſtens: & ideo dicunt
in prima productione, eas ſimplici-
ter fuiſſe creatas: ſed deinceps in pro
pagatione non dicunt eas creari, ſed
potius traduci, non per deciſionem,
& ſeparationem partis animæ; ſed
per multiplicationem. Sicut enim
candela, ex quo accenſa eſt, poteſt
ſe multiplicare ſine ſui luminis dimi
nutione, ſic imo multofortius dicunt
ſubſtantiam ſpiritualem poſſe. Se-
cunda poſitio eſt huic directe oppo-
ſita, quòd animæ brutorum produ
ctæ ſunt ex aliquo materialiter, & ſe
minaliter. Materialiter inquam,
quia ſunt hoc aliquid, cum quælibet
earum ſit motor ſufficiens, & ideo ex
materia, & forma dicunt eas conſta
re: illã autem materiam dicunt eſſe
ſpiritualem inſeparabiliter iunctam
corporali materię; vnde ſicut ex cor
porali materia producuntur corpo
ra animalium, ſic ex materia ſpiri
tuali ſibi annexa (vt dicunt) fit pro
ductio animarum: & ſic fecit deus a
primordio, & ſic etiam facit nunc
natura. Illa autem materia, cum
præexiſtat formæ, ſeminarium eſt
ipſius: & ſic dicunt animas illas pro
duci, non tantum materialiter, ſed
etiam ſeminaliter, cum eis præexi
ſtat materia ſpiritualis, & habeat in
ſe aliquam potentiam actiuam, ad
hoc, vt ex ea fiat anima, ſicut & cor
poralis materia ad hoc, quòd ex ea
fiant corpora. Tertia poſitio eſt, quòd
animæ brutorum productę ſunt ex
aliquo materialiter, ſed non ſemina
liter. Materialiter inquam, quòd cõ
ſtant ex materia, & forma: non autẽ
ſeminaliter, quia materia illa non
pręexiſtit formæ tanquam ſemen ei,
quod ex eo producendum eſt: ſed
cum illa concreatur, & cum illa de
ſtruitur: & hi dicunt omnes animas
ſenſibiles non ſolum a primordio,
ſed etiam nunc eſſe a creatore: nec ta
mẽ incorruptibiles, quia ipſe creator
dat vnicuique duratione ſecundum
quòd competit eius naturæ. Sed quo
niam omnes hæ poſitiones aliquid
dicunt improbabile: nam prima
dicit, quòd anima ſeipſam multipli
cat, & transfundit, ita tamen, quòd
anima non habeat aliquid ex quo
fiat: & hoc eſt ponere, quòd forma
naturalitis poſſit aliam formam con
ſimilem ex nihilo producere, quod
eſt improbabile, & ſupra improba
tum eſt diſtinctione octaua, & ſepti

 ma.

ma. Secunda vero poſitio ponit aliquam materiam ſpiritualem animæ pexiſtere, ex qua educatur anima virtute naturæ: & hoc ſatis eſt male intelligibile, qũo ſit aliqua ſpũalis materia, quæ non viuat, nec vſum habeat; qũo etiam ſit aliqua ſpũalis materia, & ex illa aĩa rõnalis fieri non valet: & iterum vbi eſt illa materia ſpũalis, quia non videt̃ eſſe in ſe: ſi aũt eſt in materia corporali, tunc videt̃, ꝙ materia educatur de materia, ꝙ nihil videtur eſſe dictum. Similiter tertia poſitio ponit, ꝙ materia animæ ſenſibilis ſibi concreatur, & ꝙ ſimul cũ illa deſtruatur: hoc aũt ponere eſt cõtrariũ auctoritati Philoſophi, & rõni, materiam.Calicuius creaturæ in nihil oĩno cedere. Si.n.materia corporalis ingenita eſt, & incorruptibilis: multo fortius videt̃, ꝙ ſpũalis, quæ dignior eſt, & nobilior ſm ꝙ eſt, ſub tali eſſe. Et ideo eſt quartus modus dicẽdi, ꝙ aĩæ, quæ ſunt pure ſenſibiles ꝑductæ ſunt ex aliquo ſeminaliter, ſed non materialiter. Seminaliter inquã quia formæ ſunt generabiles, & corruptibiles per naturam: & ideo ſicut aliȩ formæ naturales non ex nihilo producuntur, ſed eſt aliqua potentia actiua in materia, ex qua fiunt tanq̃ ex ſeminaria: ſic etiam intelligendũ eſt in aĩabus ſenſibilibus, quæ ſunt formæ tantum, cuiſmodi ſunt in brutis animalibus. Et ideo concedendũ eſt, aĩas ſenſibiles, ſiue aĩas brutorũ eſſe ex aliquo: non inquam materialiter, ſed ſeminaliter: quia cum aĩa ſenſibilis ſit forma, non habet materiã partem ſui, ſed ſolum fit ex potentia materiæ actiua, quæ ab agente excitantur: & ſic ꝑficit quouſque fiat anima, ſicut globus proficiendo fit roſa. Aliter tamen nunc producuntur ex illo ſeminario, & aliter in primordio. Quia nunc producuntur ex ſeminario præexiſtente ſm ſufficientem actualitatem: in primordio vero productȩ ſunt ſimul cum illo ſeminario: vel ſi ſeminarium illud aliquo modo prȩexiſtit ante diem quintũ, in quo facta eſt animalium productio: in die vero quinto eſt ad completam rationem eductum, ita quòd data eſt virtus actiua naturæ, vt poſſet deinceps animalia quantum ad corpus, & quantum ad animam propagare, & multiplicare. Et quia quȩdam ſunt animalia maioris perfectionis, & organizationis, quædam vero minoris: ideo diuina diſpoſitio rectiſſime ordinauit, vt quædam animalia producerentur ex ſuo primo ſeminario ſm maiorẽ actualitatẽ, vtpote ſunt illa, quæ generantur per propagationem: ita quòd ſimile ex ſimili, & iſta ſunt animalia perfectiora. Quædam vero ſm minorem, vtpote illa, quæ generantur per putrefactionem, quia enim imperfectiora ſunt, minori indigent adiutorio, & virtute, vt producantur ad eſſe. Hæc autem poſitio rationabilior eſt, & firmior, quia cõcordant in hoc tam Auguſtinus, q̃ Philoſophus: ait enim Auguſtinus ad Oroſium ſic. Sicut ſemen cuiuslibet arboris quandam vim habet, vt cum corruptum fuerit in terra oriatur, & virgultum producat: deinde ramus nihilominus cum ſtipite dilatetur in frondibus, deinde in eiſdem floribus decorata fructificet: ita eſt in corpore (vt ita dicam) quoddam ſeminarium: vnde ſuo tempore currente prouidentia dei aliqua genera animalium oriantur. Et hoc idem habetur ſuper Geneſim ad literam libro tertio plane, & diffuſe. Hoc etiam vult Philoſophus in decimoſexto animalium, vbi oſtendit, quòd vegetabilis, & ſenſibilis prius ſunt in ſemine in potentia, quàm educantur in eſſe, & ibi videtur innuere, quòd illud quod format membra non eſt aliud, quàm ipſa animæ virtus: & illam vocat potentiam actiuam intrinſecam ipſi ſemini, quæ corpus ex ſemine productum eſt, & organizatum, vt poſſit ab eadem perfici prodit in actum, & efficitur perfectio corporis phyſici organici. Aut certe illud, quod format membra potius eſt virtus animæ patris, & matris, ex cuius operatione in brutis animalibus dicitur in eſſe anima ꝑlis; ſecus autem eſt in hominibus, vt infra videbitur, & hoc probat ibidẽ Philoſophus ex multis cõiecturis, &

argu-

argumentis, & ibidem dicit: qđ res corpales plenę ſunt virtute animę: & hoc multū cōcordat verbis Aug. qui dicit. Terra prægnans eſt ſeminibus, non tantum reſpectu arborum, ſed etiam reſpectu animalium. Hanc igitur opinionem ſuſtinendo, Dicendum eſt, animas ſenſibiliū in primordio non eſſe creatas ex nihilo, ſicut rationes ad hoc inductæ oſtendunt, habuerūt. n. ſeminarium principiū, ex quo productæ ſunt, & non producuntur.

A D illud vero quod primo obij
8 citur, quod ſi animę ſenſibiliū ꝓductæ ſunt ex aliquo, quod illud ſimiliter ꝓductum eſt ex alio. Dicendum quod nō oportet: ſeminalis enim ratio, ſiue potentia actiua ipſius materiæ eſt ipſi materiæ concreata, nō ex aliquo producta: illa vero, quæ ex illo ſemine oriuntur, proprie nō dñt dici creari. AD illud, quod quæri-
9 tur, ꝙ ſi eſt ex aliquo, illud eſt aut ſpirituale, aut corporale. Dicendum, ꝙ nō eſt materia ſpiritualis, nec eſt materia corporalis, ſed eſt quædam potentia ſpiritualis indita a creatore ipſi materiæ corporali, & ei innitēs, & ab ea dependēs, & propterea anima ſenſibilis in brutis generatur, & corrumpitur per tranſmutationem corporalis naturæ. Et ſi tu obijcias, qđ anima ſenſibilis eſt motor ſufficiēs, ergo eſt hoc aliquid, & habet materiam, & formam. Dicendum qđ anima ſenſibilis non dr̄ eſſe motor ſufficiens, qa ipſa primo moueat corpus, quod perficit, ſed quia corpus totū, quod eſt hoc aliquid virtute animæ, quæ eſt forma eius, mouet partem, & mouēdo partem ſuam mouet totum, ſicut patet in gradientibus. Et quod illud verum ſit, apparet, qa ſi anima ſenſibilis poneretur ī corpore, quod non haberet partem mobilē, niſi motu totius, ſicut in lapide, nunquam illud moueret. Vel aliter dici poteſt, ꝙ ad hoc, quod aliquid ſit motor ſufficiens, non oportet quod diſtet a mobili, ita quod ſit ſubſtantia altera differens per materiam, & formam: ſed ſufficit, quod illa ſit forma in genere ſubſtantiæ carēs extenſione per ſe, & ꝑ accidēs, & hęc forma ſic eſt in vna parte tota, quod tota, eſt in alia: & iō ſic vnitur iſti parti, quam mouet, qđ etiam diſtet ab ea, & hæc diſtāia ſufficit ad hoc, quod poſſit mouere eam, nec requiritur, quod habeat aliā materiam, & ſic eſt in anima ſenſitiua in his animalibus, quæ hñt huic opera-
tioni organa apta. AD illud, quod 10
obijcitur, quod natura poſſit eā educere. Dicēdum, quod falſum eſt, quia antequam præciperet domin⁹ aquis & diceret, Producant aquę, &c. aut ſeminarium illud ſenſibilium animarū & producendarū nō erat: aut ſi erat, non erat in tanta virtute, quod poſſit ad perfectionem venire, non enim poteſt creatura quicquam, niſi ſecūdum ſtatum, & præceptū ſibi datum a creatore, vnde cum prius eſſet, vnde fieri poſſet, poſt factum ē diuino imperio,
vt eſſet vnde fieret. AD illud, quod 11
obijcitur de animalib⁹, quæ generantur per putrefactionem. Dicēdum, qđ & ſi ſint varij modi ſoluendi, qa quidam dicunt, quod eſt a cœli motore, quidam quod a creatione, poteſt tamen ſm̄ philoſophicam poſitionem plane reſponderi, quod ſicut humor fit ſemē per potentiam generatiuam, & poſtmodum fit corpus organicum in matrice, ita quod anima illa ſenſibilis, quæ erat in potētia educitur ad actum per virtutem agentis particularis, & per adiutorium corporis cœleſtis: ſic etiam in propoſito intelligēdum eſt, quod cum in terra iſta eſſet aliquo modo ſeminarium illud concurrentibus elementis, & adiuuante corpore cœleſti, vt generetur calor viuificus, ſit quoddam ſemē, ita qđ po-
tentia illa actiua, q̄ prius latebat, adiu 12
ta ex actione cœleſtis corporis proficit, & venit ad perfectionem, & complementum: ita quod nec cœlum, nec motor cœli dat ſibi formam vltimā, ſed ſolum adiuuat, & excitat, vt proficiendo ad ſpeciem completam perueniat. Et per hunc modum intelligendum eſt etiam in alijs terra naſcentibus. Et ſi tu obijcias, ꝙ anima, quę eſt in potentia non habet ſpeciem, nec actum completum a ſe, nec poteſt habere ab aliquo, qđ non ſit ita nobile,

ſicut ipſa,& nullum tale eſt corpora-
le. Dicendum , quod eſſe talis ſpeciei
eſt in materia:ſed in potētia illa eſſen
tia eſt ita determinata ad formam ta
lis ſpeciei producendam,quod nō po
teſt ex illa eſſentiā ſine ratione ſemi-
nali alia educi, & cum in actum edu-
cta eſt,habet eſſe , & habet tale eſſe.
Quod autem ſit actu,hoc habet ab ex
trinſeco agēte,quod erat ens in actu,
& quantum ad hoc nobilius eſt ipſa,
quæ erat in potentia. Quod aūt ſit ta
lis ſpeciei,hoc habet ab eo primo , q
huius formæ eſſentiam indidit mate-
riæ, alioquin nūquam natura ipſam
ad eſſe ꝑduceret,niſi deus ipſam ma
teriæ indidiſſet(ſicut ſupra oſtenſum
fuit diſt.viij.)& ideo non oportet,ꝙ
educēs illam formam in actum ſit no
bilius illa forma educta,& huius exē
plū in multis pōt poni ſicut in mine
ralibus,&in multis terra naſcentibꝰ.

12 Et per hoc patet reſponſio ad duo ſe
quentia:nam quod obijcitur de diui
ſione corporis anuloſi iam apertum
eſt:quia enim corpꝰ annuloſum ē mo
dicę organizationis,& quaſi conſimi
lis in partibus,& in toto:ideo in qua
libet ſui parte eſt anima in proxima
ſui diſpoſitione ad hoc quod ſit in a-
ctu:& iō facta diuiſione virtute prio
ris formę,& beneficio corporis cœle
ſtis ſubito inducitͬ forma . Plures au
tem,ſunt modi alij dicēdi circa hoc.
Quidam enim dn̄t,quod anima mul
tiplicatur,cū ſit ſpiritualis,ſicut pun
ctus ad diuiſioné lineæ, & ſpecies ad
diuiſionem ſpeculi: veruntamen in
neutro horum intelligendum eſt,qđ
illud idem,quod fuit vnum,fiat plu-
ra:& ideo præcedēs via eſt magis pla
13 na. AD vltimum ſimiliter patet reſ
ponſio:quod cum animal generetur
ab animali per propagationem, & ſi
non decidatur anima ab anima,ſicut
corpus deciditur a corpore,quia non
eſt anima diuiſibilis vt corpora, deci
duntur tn̄ cum ipſo corpore ſpiritus
& calores, & virtus etiam animalis,
quæ adiuuat cū virtute matricis con
tinentis,vt illa potentia actiua,q̄ erat
in humore ſeminario,ad actum com
pletum perueniat:&ex hoc nō ſequitͬ
quod anima perducat aliam animam
ex nihilo,nec quod producat ex alia
materia,nec etiam quod producat ex
ſeipſa.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Animaliū corpora ex quatuor elementis ſunt compoſita vt ad ſenſum & motum ſint idonea, & ad operationum multiplicitatem.

VTRVM corpora anī
maliū cōpoſita ſint ex
quatuor elementis, an
ex vno. Et qđ ex vno ,
videtur. Primo ꝑ ſcri-
pturam,quæ dicit. Producant aquæ
reptibile,&c.Et ſimiliter, ꝓducat ter-
ra animam viuētem:ſi igitur ſcriptu
ra ſufficienter exprimit animaliū ma
teriam,cum nō exprimat niſi ſimpli
cia elementa, patet &c. Item. Forma
debet ꝓportionari materię, ergo cor
pus animæ:ſed forma animalium eſt
ſimplex,ergo corpora dn̄t eſſe ſimpli
cia:ergo non ſunt ex quatuor elemē-
tis:ergo &c. Item. Quāto aliquid ad
naturam compoſitionis magis acce-
dit,tanto minus eſt perfectum, quod
enim ſimplicius eſt,potentius eſt , &
ꝑfectius: ſi igitur anima ſenſibilis eſt
forma valdé potens,& nobilis : ergo
debet eſſe perfectio corporis ſimpli-
cis,& non ꝑmiſti ex quatuor elemen
tis. Item. Corpora ad ornatū cœli ſpe
ctantia nō ſunt facta de alia materia,
quam cœlum,quod ornant:ergo pa-
ri rōne,ſi quædam animalia ornant
terram,& quędam aquas,quędā ſunt
ex ſola terra,& quędam ex ſola aqua.
Item . Si corpora animalium conſtāt
ex.iiij.elementis,tunc videtur,quod
cum elemēta ſphæras habeant diſtin
ctas,quod elementa conſtituentia cor
pus animalis ſint in vnum iuncta ꝑ
violentiam:ſi ergo violentia eſt con-
tra naturam,cōſtitutio cuiuſlibet cor
poris animalis eſt contra naturam,ꝙ
eſt inconueniens. Item. Ex eiſdē ani-
malia ſunt producta tunc, ex quibus
producuntur nunc : ſed nunc nō pn̄t
elemen-

elementa virtute naturæ coadunari: ergo non pñt corpora animalium ex iiij.elementis produci. Maior propoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur,quia non eſt in poteſtate naturæ ignẽ facere deſcendere:ſi enim deſcenderet,cum medium interſtitium aeris ſit frigidiſſimum,neceſſario haberet ibi extingui,&ſalia plura ſequerentur inconuenientia:ergo &c. AD oppoſitum arguitur ſic. Senſus ẽ operatio animæ in corpore ſm conformitatem organi ad obiectũ,ſed quodlibet animal habet tactum,qui ẽ perceptibilis.iiij.qualitatum, qui radicatur in iiij.elementis: ergo quodlibet animal conſtat ex quatuor elemẽtis. Item. Omne animal aliquo motu eſt mobile,vel pgreſſiuo, vel conſtrictiuo,vel dilatatiuo: ſed nullũ elemẽtũ de ſe eſt ſic mobile:ergo neceſſe ẽ animal conſtare ex pluribus elementis. Item. Quanto forma eſt ſpiritualior, tanto eſt plurium operationum principium: ſed anima ſenſibilis ẽ forma valde ſpiritualis:ergo eſt principium multiplicis operatiõis: ſed corpus datum eſt ad ſubminiſtrandum ei:ergo neceſſe eſt,quod corpus ſit aptum, & idoneum ad diuerſas operatiões: ſed non eſt aptum ad diuerſas operationes,niſi per diuerſas virtutes, nec ad diuerſas virtutes,niſi per diuerſas naturas,nec habet diuerſas naturas,niſi quia ex diuerſis ẽ compoſitum: ergo &c. Itẽ. Quanto forma poſterior, & vlterior,tanto nobilior,pro eo qđ anteriora sũt materialia reſpectu poſteriorum:ergo nobilior ẽ forma miſti, quam forma elementi:ſi ergo anima ſenſibilis,cum ſit forma nobilis, debet habere corpus nobile ergo corpus animalis non tantum eſt corpus ſimplex, ſed conſtat ex diuerſis elementis.

14 RESP. Dicendum,quod abſque dubio corpora animalium hñt in ſe naturam.iiij.elementorũ (ſicut oſtenſum eſt per iiij. rationes) tum propter hoc,quod ſint idonea ad ſenſum: tũ propter hoc,vt ſint idonea ad motũ: tum propter hoc, vt ſint idonea ad multiplicitatem operationis: tum propter hoc vt in ſe habeãt dignitatem complexionis,quæ omnia competũt illi corpori,quod pficitur anima ſenſibili: & propter hoc dr̃ habere aliquem gradum perfectum miſtionis, vbi non tantum ſit miſtio, ſed etiam completio: perfecta aũt miſtio nõ eſt quouſque cõcurrãt quatuor elementa. Aqua enim,cum ſit ſubtilior terra in decupla proportione,penetrat partes terræ:ſed non perfecte,pro eo qđ aliquem habeat groſſiciem. Aer vero, q eſt ſubtilior in centupla proportione adhuc intimius ſe profundat: ſed ignis,q eſt ſubtilior,& rarior in milleſima proportione, ſubtilitate ſua penetrat vſque ad intima, & ſic ſit alteratio plena vſque ad minima,& miſtio perfecta, quia miſcibilia ſunt perfecte alterata,& ſic patet quod taliter dñt componi corpora perficienda ab anima ſenſibili.

15 AD illud vero quod obijcitur de autoritate Gen. Dicendum,quod illud dictum eſt per quandam prædominantiam,ſiue appropriationem,ſicut melius patebit infra. AD illud 16 quod obijcitur,quod forma debet ꝓportionari materię. Dicẽdum, quod verum eſt in conditionibus,quæ cõpetunt magis ipſi formę,anima autẽ cum ſit ſimplex in ſubſtantia multiplex ex eſt in virtute:& ideo non cõpetit,vt corpus ei aſſimiletur in ſimplicitate,pro eo quod ſimplicitas corporalis repugnat multiplicitati virtutis,& per hoc patet ſolutio. AD illud 17 quod tertio obijcitur,quod quãto aliquid compoſitius,tanto minus perfectum. Dicẽdum, qđ & ſi hoc habeat veritatem in ſpiritibus, quorum perfectio attẽditur per acceſſum ad ſumme ſimplex,non tamen habet veritatem in corporibus, in quibus magnificatur virtus ex partium magnitudine,ſicut magis vrit magnus ignis, q̃ paruus,& plurificatur ex partiũ multitudine,ſicut maioris virtutis eſt Syrupus compoſitus,quam liquor impermiſtus, & iõ homo, qui inter cetera animalia eſt perfectiſſimus, inter cetera eſt cõpoſitiſſimus,ſicut planius videbitur inferius. AD illud quod 18 obijcitur de corporibus ornantibus cœlum Dicendum,quod non eſt ſimiſle,quia

le,quia illa nec proprijs motibus mo
uentur, nec in ſpiritualibus formis
perficiuntur, quibus debeatur mul-
tiplicitas operationum, vel diuer-
ſitas partium componentium, & or-
ganorũ, ſicut ponitur in animalibꝰ.
19 AD illud, quod obijcitur, quod ſit ele
mentorum violentatio. Dicēdum, ꝙ
non eſt intelligendum, quod dominꝰ
in primordio, cum corpora animaliũ
compoſuit, elementa ex diuerſis ſphę
ris concurrere fecerit: hoc enim non
oportebat, tum quia tam aqua, quam
terra non ſunt elemēta pura, ſed alijs
permiſta ſm earum partem, ſecundũ
quam facta ſunt ex eis animalia: tum
etiam, quia ſi eſſent pura, & ſimplicia
in vno elemento ſunt cætera in potē
tia, & ex vno pñt fieri omnia ſi adſit
virtus alterans, & actiua ſine aliqua
mutatione locali: ac per hoc ſine ali-
20 qua violētatione. Et per hoc patet reſ
ponſio ad vltimum quia ſimiliter qñ
fit miſtio elementorum, natura non
facit ignem, qui ſurſum eſt deſcende-
re, vel aerem: ſed eum ignem, vel aerē
qui vel eſt in terra, vel generatur per
actionem alicuius agentis, facit veni-
re ad conſtitutionem animalis: & hoc
quidem fit per naturam, non per vio
lentiam, quia enim natura (ſecundũ
quod dicit philoſophus) ſemper deſi
derat quod meliꝰ eſt, materia, quę eſt
ſub forma elementari appetit eſſe ſub
forma miſti, & quę eſt ſub forma mi
ſti appetit eſſe ſub forma completio-
nis: ideo cum ex diuerſis elemētis fit
miſtio in vnum, appetitꝰ materię, vel
naturæ completur, & violentia non
infertur.

QVAESTIO III.
CONCLVSIO.

In animaliũ corporibus elemen
ta paſſiua quo ad molis quanti
tatē ꝑdominantur, licet quo ad
virtutis quātitatem actiua præ
dominium habeant.

VTRVM corpora ani-
malium magis cōſtent
ex elementis paſſiuis, q̃
actiuis, an ecōuerſo. Et
quod magis ex elemētis
paſſiuis, illud videtur per ſcripturā,
q dicit, ea facta ex terra, & aqua: hoc
aũt non eſt dictum, quod quodlibet
illorum elementorum ſit aliorũ ani-
malium ſenſibilium tota materia: er-
go dictum eſt per prædominantiam.
Item. Sicut vult philoſophus, ex eiſ-
dem conſtant animalia, ex quibꝰ nu-
triunt: ſed animalia maxime nutriun
tur ex aqua, & terra per cibum, & po
tum: ergo &c. Item. Ex eis maxime
conſtituuntur corpora, in quibus ma
gis requieſcunt, quia quies attēditur
penes appetitum, & appetitus inten-
tio penes quantitatem prædominan-
tis: ſi ergo omnia animalia maxime
requieſcunt in aqua, vel in terra, vide
tur, quod ex eis maxime ſint conſtitu
ta. Item. In cōpoſitione corporis ani
malis membra officialia fiunt ex con
ſimilibus, & conſimilia ex humoribꝰ:
ſed in humoribꝰ maxime dominatur
natura aquea, & in mēbris ſolidis ma
xime dominatur terra: ergo ſi elemen
ta non veniunt ad cōſtitutionem cor
poris animalis, niſi per humores, &
membra, videtur, ꝙ omnia animalia
ex his duobus elemētis maxime ſint
cōſtituta. AD oppoſitũ arguit ſic. Si
cut philoſophus vult, vita maxime
eſt per calidum, & humidum: ergo ſi
omnia animalia viuunt, in eis abun-
dat, & prędominatur calidum, & hu
midum: ergo illud elementũ, cui hęc
principaliter inſunt: hoc autem ele-
mentum eſt actiuum ſ. aer: ergo &c.
Item. Sicut vult Aug. ſuper Gene. ad
lit. li. iij. de anima, & ſpiritu, lux eſt
id, quo mediante corpus vnitur ani
mę, & anima regit corpus: ergo ſi lux
præcipue reperitur in igne, videtur,
quod in corpore cuiuſlibet animalis
natura ignis debeat prædominari.
Item. Anima ſenſitiua ſicut eſt princi
pium ſenſus, ita eſt principiũ motus:
ergo animalium corpora non tantũ
ad ſenſum, ſed etiam ad motum dñt
eſſe habilia; ſed elementa grauia ſunt
minime ad motũ habilia, & hæc ſunt
elementa paſſiua: ergo videtur, quod
animalium corpora magis conſtent
ex actiuis, quam paſſiuis. Item. Nobi-
li perfectioni debet reſpondere nobi
le pfectibile: ſed anima ſenſibilis eſt
perfe-

perfectio valde nobilis: ergo corpus illius maxime ex his debet elementis conſtitui, q̃ ſunt nobiliora inter corpora ſimplicia, hæc aũt ſunt elementa actiua, non paſſiua: ergo, &c. Si tu dicas ad hoc: quod animaliũ corpora plus conſtituuntur ex elementis actiuis, quam paſſiuis ſm quantitatẽ virtutis, non molis. Obijcitur contra hoc, quia motus ſequitur naturã prędominantis ſm quãtitatem: ſed aues mouentur ſurſum: ergo videtur quod in eis ſm quantitatem ꝓdominentur elemẽta, quæ ſunt nata ferri ſurſum: hæc autem ſunt actiua, nõ paſſiua, vt ignis, & aer: ergo &c. Item. Volatilia ſunt ad ornatũ aeris: ſed ornatus proprie, & debite collocatur in eo, quod ornatur, nullum aũt corpus proprie, & debite ordinaẽ in aere, niſi in quo dominantur elementa actiua: ergo ſi auium corpora ibi ordinantur, vt ipſum ornantia, videtur, quod in eis ꝓdominantur actiua elemẽta: quod ſi non proprie ibi locantur, quia ibi nõ requieſcunt, ſed magis in terra, videẽ quod potius debeãt dici volatilia ad ornatum terræ, quam aeris, cui ſcriptura contradicit.

21 RESP. Dicendum, quod ſecundum quod duplex eſt quantitas, videlicet molis, & virtutis: ſm hoc poteſt dupliciter attendi elementorum prędominantia, videlicet quãtum ad molem, & quantum ad virtutem. Si enim loquamur de ꝓdominãtia quantum ad molem, ſic in corporibus animaliũ ꝓdominantur elementa paſſiua, & ideo ex eis maxime dñr eſſe facta. Si aũt loquamur quantũ ad quantitatem virtutis, cum corpus complexionatum ſit natum regi ab anima mediantibus elementis actiuis, ſic ꝓdominantur in eis elementa actiua.

22 Ratio aũt huius. ſ. ꝙ elementa actiua, & paſſiua ſecundum hanc duplicem quantitatem virtutis. ſ. & molis viciſſim prædominantur, ſumitur ex parte finis: finis enim imponit neceſſitatem his, quę ſunt ad finem: finis autem corporis complexionati anima eſt, inquantũ dat ei vitam, & ſenſum, & motum: ad vitam autẽ corpus illud non eſſet habile, ſi prædominarentur ibi elemẽta paſſiua, quãtum ad quantitatem, & virtutẽ propter ſui groſſiciem, & ſoliditatem, ſicut ſunt corpora mineralia. Similiter non eſſet habile ſi prædominarẽtur ei elementa actiua, quantum ad virtutem, & molem: quia ſtatim conſumerentur elementa paſſiua: nec eſſet, quod poſſet vegetari ab anima; & ita oportuit, quòd ex quadam mutua prędominantia cõſurgeret quædam mutua ꝓportio, & cõcordia, ex qua corpus illud eſſet aptum ad vitã ſuſcipiendam, & animam, quæ eſt quaſi quædam harmonia ad ſenſum. Similiter: idoneũ non eſſet ad ſenſum, niſi prædominaretur natura elemẽti paſſiui quãtum ad molem, quia tactus eſt primus inter omnes ſenſus animalis, in quo ſenſu prædominatur terra: & ita ſi non prædominaretur terra in corpore, nõ eſſet idoneum ad tactum: ergo nec ad aliquẽ ſenſum. Similiter oportet, ꝙ ad hoc, ꝙ ſit idoneum ad ſenſum, prædominetur in eo ignis, quantum ad virtutem ſiue calorem. Calor enim, & ſpiritus ſunt inſtrumenta virtutis ſenſitiuæ, & hoc eſt ꝙ dicit Aug. ſup Gene. ad li. iij. Tact⁹, qui eſt quintus in ſenſibus, terreno elemento magis cõgruit, perinde per totum corpus animantis, quod maxime ex terra eſt, tacta ſentiuntur: & poſt aĩa cui ſentiendi vis eſt (cum corporea nõ ſit) per ſubtilius corpus agitat vigorem ſentiendi: inchoat nãque motum in omnibus ſenſibus per ſubtilitatem ignis. Et ita ex hoc patet, ꝙ ad hoc, ꝙ corpus ſit idoneum ad ſenſum, neceſſe eſt actiuorũ elementorũ, & paſſiuorum eſſe mutuum prædominiũ. Similiter ad hoc, ꝙ ſit idoneũ ad motum, neceſſe eſt ꝙ elemẽta actiua virtualiter prædominentur mediantibus quib⁹ animæ, vis motiua ad mẽbra pertingat: neceſſe eſt etiam, ꝙ dominentur paſſiua ſecundum quãtitatem molis, ex quibus conſtituantur membra ſolida ad mouendũ idonea. Et hoc eſt, ꝙ dicit Aug. iij. ſup Gen ad lit. Ignis omnia penetrat, vt motum in eis faciat. Et poſt. Ideo autem caloris priuatione, cum corpus nimis

nimis frigeſcit, obtunditur ſenſus, quia motus pigreſcit, qui ex calore ineſt corpori: ſic igitur propter motum neceſſe eſt eſſe mutuam actiuorum, & paſſiuorum elementorum in corpore animalis prædominãtiam, vt membra ſint mobilia, ita ꝙ vigorem habeant, & agilitatem ex aere, & igne: ſoliditatem vero habeãt ex dominio aquæ, & terræ ſecundũ quantitatem. Aqua igitur, & terra in omnibus animalibus ſecundum quantitatem molis prædominantur. Sicut enim aliquis artifex, miſcendo terram cum aqua, facit lutum, & ex illo componit ſtatuã: ſic dum liquor aqueus terræ miſcetur, fit humor: & dum ille coagulatur per naturã, fit corpus organicum. Dupliciter autẽ poteſt intelligi hæc commiſtio: aut ita, ꝙ aquæ præexiſtenti fluxibili immiſceatur terra, aut econtra, vt terra primum ſit quaſi arida, & ad ſuarũ partium continuationem cõmiſceat aqua. Et his duobus modus ꝓducta
23 ſunt animaliũ corpora: & ideo quædam dicuntur eſſe ex aquis, quædam ex terra facta. Hoc autẽ non eſt dictum, quia illa, quæ facta ſint ex aquis, plus habeant de aqua, quantum ad ſubſtantiã, quam de terra, cũ omne corpus animantis ad ſui cõſtitutionem plus recipiat de terra, quã tum ad ſubſtãtiã, tum propter hoc, ꝙ ipſa eſt, quæ præbet aliis ſoliditatem, & ſtabilitatem, tum etiã, quia ipſa habet parum de ſpecie, & multũ de materia: ſed ꝙ dictũ eſt aliqua ex aqua eſſe facta, hoc eſt, quia magis in eis, quam in aliis dominatur natura aquea: hoc aũt dico, non quantũ ad prædominium actiuæ qualitatis, vel paſſiuæ, ſed quantum ad aliquã conformitatem naturæ, per quã illa, quæ ex aqua producta ſunt, in aquis ma
24 gis delectantur eſſe. Et quoniam humor aqueus eſt in duplici differẽtia, videlicet in ratione humoris fluctuãtis, & in ratione vaporis exhalãtis: ideo aqua eſt principium duplicis generis animalium. ſ. natatilium, & volatilium. Natatilium ſm rõnem humoris: & ideo illa remanſerunt in aquis. Volatilium rõne vaporis: & ideo cum ille vapor ſit cõmiſtus aeri, & feratur ſurſum, volatilia in aere ſubleuantur: & eouſque pñt aſcendere, quouſque inueniant aerem humidis exhalationibus pingueſcẽtem. Et hoc eſt, quod dicit Aug iij. ſuper Gen. ad lit. Iſte inferior aer, qui ex- Cap. 5.
cipit exhalationes humidas maris, & terræ, & ad aues ſuſtinendas quodammodo craſſatur, nõ niſi ex aqs accepit animalia. Quod. n. eius humidum eſt, hoc portat alitum corpora, quæ ita vtuntur pennis volantes, quẽadmodum piſces quibuſdam ſuis alis natantes: perinde ſcienter ſpiritus dei ex aquis dicit eſſe producta volatilia. Aquarum enim natura bipartitum locum ſortita eſt, inferiorẽ. ſ. in vnda labili, ſuperiorẽ vero in aura flabili, illum deputatum natantibus, iſtum volantibus: ſic hoc elemento congrue etiã duos ſenſus animalibus datos videmus, olfactũ explorandis vaporibus, guſtum explorandis liquoribus.

EX prædictis igitur patet reſponſio ad queſtionem propoſitam, patet etiam reſponſio ad obiecta, quia in corporibus animalium prædominantur elementa paſſiua, quantũ ad quantitatem molis, ſicut oſtendunt rationes ad partem primã inductæ: prædominantur nihilominus & actiua, quantum ad quantitatẽ virtutis, ſicut oſtendunt rationes quatuor in contrarium adductæ. AD illud ve 25
ro quod obiicitur quinto, ꝙ in volatilibus prædominetur aer ſm quãtitatem, quia aer mouetur ſurſum. Dicendum, ꝙ cum dicitur, ꝙ motus ſequitur naturam prædominantis, hoc verum eſt de motu naturali, qui debetur corpori ratione ſui põderis: non tñ eſt verum de motu animalis, qui eſt de virtute ipſius animæ: corpora autem auiũ naturæ ſuæ relicta nunquam aſcendunt in aera, ſed deſcendunt ad terram: ꝙ autem aſcendant hoc eſt per vim animæ ſuffragantibus ſibi pennis, & ſpiritibus interioribus, & vaporibus in aere ele-
uatis. AD illud quod obiicitur, ꝙ 26
aues ornant aera. Dicendum, ꝙ non dicuntur ornare aera, quia ibi magis

giſ quieſcant, quam in terra: hoc.n.
eſt falſum: in terra.n.quieſcunt, &
ab ea recipiunt alimentum: ſed ratio
huius eſt, quia auium actus eſt mot⁹
maxime in volatu, & quia illú exer
cent in aera: ideo dicuntur aera de-
corare, & ornare: potiſſimum enim
actum ſuum ibi exercent.

CONſequéter quæritur, quo or-
dine animalia ſunt producta.
Et circa hoc quæruntur tria.
Primo quæritur de ordine produ-
ctionis ex parte finis. Secundo ex
parte temporis. Tertio vero ex parte
productionis, & quietis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Animalia ſingula propter ho-
minem ſunt facta ſiue in ſtatu
innocentiæ, ſiue in ſtatu pecca
ti conſideres illum.

Fundamenta. VTRVM omnia ſenſi-
bilia facta ſint propter
hominem. Et quod ſic
videtur. Primo p ſcri-
pturam. Gen.j. Domi-
namini piſcibus maris, & volatilib⁹
cœli &c. Et poſt Gen.ix. Omnes pi
ſces maris manui noſtrę traditi ſunt,
& omne, quod mouetur, & viuit: ergo
oĩa ad vtilitatem hominis facta ſunt.
Item. Apoſt. j. Corint.iij. Omnia nr̃a
ſunt, hoc dicit viris iuſtis. ergo pro-
pter viros iuſtos omnia quæcunque
facta ſunt, ſunt producta: ergo & ani
2.Phy.24 malia ſenſibilia. Item. Philoſophus.
Hõ eſt finis quodammodo omnium
eorum, quę ſunt: ergo & ſenſibilium.
Item. Omnia bonum optát, nõ quod
cunque, ſed ſummum (ſicut vult Dio
ny. & philoſophus, ſed inter creatu-
ras inferiores ſolus hõ nat⁹ eſt imme
diate ad deum pertingere: ergo aliæ
creaturæ ordinanẽ in finem median
te homine: ſed quod in finẽ ordina-
tur alio mediante, eſt propter illud: er
go omnia ſenſibilia facta ſunt ꝓpter
Ad opp. hominem. Sed contra. Tantę digni-
tatis eſt eſſe rerum finẽ, ſicut eſſe prin
cipium: ſed ſenſibilium animalium ſo
lus deus fuit principium, ita quod nõ
homo: ergo eorũdem finis eſt nõ ho-
mo, ſed de⁹. Item. Quædam ſunt ani
malia, quę non valent homini niſi ad
eſum, quædam non valent niſi ad
veſtimentum: ſed ſi homo ſtetiſſet, his
non indiguiſſet: ergo huiuſmoi ani
malia aut facta eſſent fruſtra, aut non
ſunt facta propter hominem. Si tu di
cas, quod deus ea fecit, quia præuidit
hominem eſſe lapſurum, túc videtur
quod in voluntate hominis, & pote-
ſtate conſiſteret, vtrum illa animalia
fruſtra eſſẽt, quod falſum eſt. Item.
Si animalia facta ſunt propter homi-
nẽ: ergo nulla debent eſſe facta cõtra
hominem: ſed multæ beſtiæ homini
ſunt nociuæ: ergo non debuerunt fie
ri in primaria rerum cõditione, aut
certe fruſtra factæ ſunt. Si tu dicas, ꝙ
beſtiæ nõ poſſẽt nocere, ſi homo nõ
peccaſſet: tunc videtur quod poſt pec
catum hominis ſit noua potentia eis
tradita. Item. Si animalia facta ſunt
propter habitationem hominis deco
randam, cum in ſtatu innocentiæ nõ
deberet habitatio fœdari, videtur q̃d
non debuerunt corruptibilia anima
lia fieri, quæ ſuis corruptionibus, &
& exhalationibus inficerent aerem.
Si tu dicas, quod non corrumperen-
tur, hoc eſt contra Augu. ſuper Gen.
ad lit. lib.iij. qui dicit tunc facta eſſe Cap.16.
animalia viuentia de rapina. Ait.n.
ſic, Quędam refectionẽ corporis ſui
ex aliorũ quærũt corporibus: vbi lo-
quitur de beſtijs. Item. Quicquid ſit
de hoc ſiue moriãẽ, ſiue nõ morian
tur, videtur quod animalia, quæ alia
deuorant, hominis habitationem de
honeſtent, cum ea deſtruant, quæ ad
ipſius faciunt decorem, & ornatum.

RESP. Ad prædictorum intelli 27
gentiam eſt notandum, quod finis ad
quem res ordinãtur duplex eſt. Qui-
dam enim eſt finis principalis, & vl-
tim⁹, quidam eſt finis ſub fine. Si pri
mo modo loquimur de fine, ſic om-
nium creaturarum tam rationalium
quam irrationalium finis eſt deus, qa
omnia ꝓpter ſemetipſum creauit al-
tiſſimus, omnia enim fecit ad laudem
ſuæ bonitatis. Si autem loquamur de
fine non principali, qui eſt finis quo
dammodo, & finis ſub fine, ſic omnia
ſenſibilia alia facta ſunt propter hõ-
minem.

minē. Et hoc inſinuat philoſophus cum dicit. Sumus finis nos quodam modo omnium eorum, quæ ſunt. Inſinuat etiam ſcriptura multo excellē tius cum dicit. Faciamꝰ hominem ad imaginem, & ſim. no. & pręſit piſ. maris, &c. quia enim homo rōnis capax eſt: ideo habet libertatem arbitrij, & natus eſt piſcibus dominari, quia vero per ſimilitudinem natꝰ eſt in deū tendere immediate, ideo omnes creaturæ irrationales ad ipſum ordinantur, vt mediante ipſo in finem vltimū perducantur. Et ſic concedendę ſunt rōnes oſtendentes animalia propter
82 hominem facta eſſe. AD diſſolutionem autem rationum, quæ inducuntur in contrarium notandum eſt, qđ aliter ordinantur animalia ad hominem ſecundum ſtatum innocentiæ, aliter ſecundum ſtatū naturæ lapſæ. Secundum ſtatū innocentiæ ordinantur ad hominem ſm rōnem quadruplicem. Prima ratio eſt ad manifeſtādum eius imperium, quod manifeſtarent dum ei per omnia obedirent. Secunda ad decorandum hominis habitaculum: per pulchrum enim erat habitaculum hominis animaliū multiplicatione, non ſolum arborum decorari. Tertia ad excitandum hominis ſenſum, vt ī ipſorum animalium naturis diuerſis videret homo multiformitatē ſapientiæ cōditoris. Quarta ad moderandum eius affectum, vt dum hō videret animalia ſecundum rectitudinem ſuæ naturæ currere, & amare illud, ad quod naturaliter facta ſunt, ex hoc excitaretur ad amandum deum. Et ꝑpter has rationes nō ſolummodo fecit deus iumenta, ſed etiam beſtias, & pecora: omnia enim faciunt ad hominis vtilitatem ſecundum rationes prędictas. Secundū ſtatum naturæ lapſæ ordinātur iſta animalia ad vtilitatē hoīs: ſed aliter beſtię, & aliter iumēta, & pecora. Iumenta. n. & pecora ordinantur ad releuādum hoīs indigentiam quantum ad cibum, & quantum ad veſtimentum, & quātum ad obſequium, ſicut ſunt equi, & aſini, & quantum ad ſolatiū, ſicut quędā aues, & catuli, & ſimilia: & ſic facta ſunt propter hominem ratione quadruplici. Similiter animalia ſiue beſtiæ noxiæ ordinantur ad hominem ſm quadruplicem rationem, & vtilitatem, quam ponit Auguſt. ſuꝑ Gen. ad lit. lib. iij. dicit enim qđ aut pœnaliter lędunt, aut ſalubriter exercent, aut vtiliter probāt, aut ignoranter docent. Et ſic patet, quod tam beſtiæ quam reptilia, & iumenta facta ſunt propter hominem, ſiue in ſtatu innocētiæ, ſiue in ſtatu naturæ lapſę. Planum eſt etiam per hoc illud, quod obijcitur in contrarium. 29

AD illud enim quod obijcitur, ꝙ eſſe finem eſt magnæ dignitatis. Dicēdum, ꝙ verum eſt de fine principali, quę eſt finis carens fine: non autē eſt verum de fine, qui eſt finis quodā mo 30
do. AD illud, quod obijcitur, de animalibus non valentibus ad eſum & veſtitum. Reſponderi poteſt, quod illa fecit deus, quia præuidit hominē lapſurum: eſto tamen ꝙ non laberet, non tñ eſſet fruſtra, haberent. n. pręter releuationem indigentiæ quadru
plicem vtilitatem, ſicut determinatū 31
eſt ſupra. AD illud quod obijcitur de beſtijs, quæ ſunt cōtra hominem. Dicendum, quod homine ſtante nulla animalia ipſum offenderēt, ſed oīa ſibi manſueta eſſent, ſicut aliquando diuino imperio ferę crudeliſſimę ſanctis dei māſuetæ factæ ſunt, vt leones Danieli, ꝙ autem noceant, vel offendant, hoc eſt propter peccatū hominis, non propter nouam potentiam eis datam, ſed propter dignitatis pręſidentiam ab homine amiſſam: vnde ſicut oculus ſanus a ſole nō læditur, ſed cum efficitur lippus ſtatim offenditur, non propter mutationem factā in ſole, ſed in oculo, ſic & in propoſi
to intelligi poteſt. AD illud qđ obij 32
citur, ꝙ homine ſtante non debuerūt fieri animalia mortalia. Dicendum, quod ſicut animalia ſua vita habitationem hominis decorant, & ornāt, ſic etiam morte ſua ex ſucceſſione faciunt ad vniuerſi decorationem: & ſicut animalia ſeinuicē iuuantia ſunt ratio ſapientię excogitādæ, ſic etiam animalia ſeſe offendentia, & de carnibus aliorum animalium nutrimentū ſumentia; quia illa corruptio aerem

hominis

hominis non inficeret, qđ eius odoratum offenderet: ſed potiꝰ quadam ſucceſſione, & ordine, dum animalia ſibi ſuccederent vniuerſum decorarẽt, tanq̃ pulcherrimum carmen, in quo ſyllaba ſuccedit ſyllabæ. Similiter dum beſtia aliud animal comedẽdo occideret in hoĩs habitatione diſcordiam nõ faceret, ſed potius occaſionem eruditiõis homini præberet. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. iij. ſuꝑ Gen. ad lit. Nimirum aliæ beſtię cibi ſunt aliorum: nec recte poſſumus dicere, quod nõ eſſent aliæ, quibus alię veſcerentur, h̃nt enim omnia quãdiu ſunt, menſuras, numeros, & ordines ſuos, quæ cuncta merito conſiderata laudantur, nec ſine occulta (ꝓ ſuo genere) moderatione pulchritudinis tẽporalis ex alio in aliud tranſeundo mutantur: & certe omnibus talibꝰ inferioris creaturę motibus prębentur homini ſalubres admonitiões, deinde planius exemplificat. Ex his patet reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Productio rerum ſenſibilium duplicem habet ordinem alterum finem reſpicientem, alterum vero excellentiam perfectionis, & primus attenditur ſecundũ diſtinctionem diei a die ſecundus vero penes res productas.

DE ordine productiõis ſenſibilium, quantum eſt ex parte temporis. Et dicit ſcriptura, ꝙ ꝙ volatilia, & natatilia facta ſunt in vno die. ſ. v. greſſibilia vero cũ homine facta ſunt die altero. ſ. vj. Contra iſtum ordinem obijcitur ſic. Primo ex parte ipſorũ animalium ſenſibilium in ſe. Secundo vero in comparatione ad hominem. Contra primum obiicitur ſic. Vno die fuerunt omnia elementa diſtincta, non ſolum aer, & ignis, ſed etiam aqua, & terra: igitur pari rõne a ſummo opifice debent fuiſſe ornata: igitur in vno die debuit fieri ornatus aeris, & aquæ, & terrę. Itẽ. Diſtinctio dierum fit penes diuerſitatẽ operationũ: ergo ſi tria ſunt elemẽta, q̃ ornantur ex aĩalibus: & tria ſunt gña aĩalium. ſ. volatilia, & natatilia, & greſſibilia: vr̃, ꝙ produci debuerunt ſaltẽ in tribus diebus. Itẽ. Terra prior omnibus producta eſt: ergo prior omnibꝰ debet eſſe ornata: ergo animalia, quæ terrã ornant priꝰ produci debuerunt, quã illa, quæ ornant aquam, vel aerem. Item. Cum producuntur animalia ornantia elementa, aut producuntur ſm ordinẽ dignitatis, vt incipiatur a ſupremo, aut ſm ordinem aſcenſionis, vt incipiatur ab infimo. Si primo modo: ergo deberet prius fieri ornatus ignis, quam aeris. Si ſecundo modo: ergo prius deberet fieri ornatꝰ terræ quã aquæ, quorum vtrunque repugnat ſacrę ſcripturæ, & ordinationi productionis prius determinatæ, quantum ad productionem ipſorũ animalium. Item. Obijcitur contra ordinem productionis animalium in cõparatione ad hominem. Homo. n. plus conuenit cum angelis, quã cũ beſtiis. Ergo magis debuit produci eodem die cum angelis, quã eodem die cum beſtijs: ergo productio hominis, & beſtiarũ non recte facta eſt in eodem die. Item. Plus conuenit irrationale cum irrationali, quã cũ homine, ſiue rationali: ergo magis competens fuit in eodem die producere omnia animalia irrationabilia, quam ſimul producere hominem, & bruta. Item. Principalius opus diei debet primo fieri: ſed homo principalius opus fuit diei ſexti: ergo debuit ante fieri, quam fierent ſenſibilia, ſiue bruta, ꝙ eſt contra ordinẽ ſacræ ſcripturæ. Item. Poſterius magis indiget priori, quam econuerſo: ſed bruta animalia magis indigebãt homine, quam homo indigeret eis ſecũdum illum ſtatũ: ergo ante debebat homo produci, quam illa in eſſe prodirent.

RESP. Dicendum, ꝙ in produ- 33
ctione ſenſibilium duplex attẽditur ordo,

ordo, vnus.ſ. ſm diſtinctionem diei
a die, alius.ſ. ſm ordinem eorũ, quæ
eodem die producta ſunt. Primus
autem ordo attenditur ſm exigentiã
finis, & materiæ: & quia volatilia,
& natatilia ex aquis producta ſunt,
prout aqua cõmuniter accipitur ad
humorem, & vaporẽ, & ſunt ad or-
natum naturæ perſpicuę: ideo ſacra
ſcriptura dicit ea eſſe facta vno die.
Quia vero greſſibilia non ſolũ rõ-
nalia, ſed irrationalia ad ornamẽtũ
terræ ſpectant, & ex eadem materia
ſunt producta ſ. terra: ideo non eo-
dẽ die, ſed alio a prædictis facta ſunt:
ita ꝙ ſicut vno die ornata eſt natura
cęleſtis. ſ. quarto, ſic vno die ornetur
natura elementaris perſpicui, ſ. quin
to, & alio terra. ſ. ſexto: & ſicut natu
ra cęleſtis præcedit elementarẽ per-
ſpicuam, & peſpicua opacam: ſic na
turarum harum ornamenta ſunt or
dine tempori correſpondente produ
cta. Secundus autẽ ordo, qui eſt in-
ter ea, quæ producta ſunt eodem die,
attenditur ſm præcellentiam perfe-
ctionis naturę: prius.n. producitur
quod imperfectũ eſt, & deinde quod
perfectum: quia is eſt ordo, vt a ma
gis completo perueniatur ad minus
completum: & ideo ſcriptura prius
dicit eſſe producta natatilia die quin
to, quæ ſunt minus perfecta, quã vo
latilia: & ſimiliter in ſexto die prius
dicit eſſe producta irrationalia, quã
homo, quamuis multiplex poſſit aſſi
gnari ratio, quare homo poſt creatu
ras eſt productus. Occurrit autẽ tri-
34 plex ratio ad preſens, quare poſt om
nia productus eſt homo, ſ. ꝑꝑ partiũ
corporis multitudinem, ꝑꝑ animę,
& corporis diſtantiam, & propter to
tius compoſiti perfectionẽ. Propter
partium corporis multitudinem de-
buit homo vltimo produci: cum.n.
corpus eius ſit completiſſimum inter
cetera corpora, & quanto aliquid cõ
pletius tanto poſterius, poſt oĩa pro-
ducendus erat. Propter animæ, &
corporis diſtantiã debuit fieri poſt cę-
tera: qa enim diſtat anima a corpo-
re, & non ſolum ſicut forma a mate-
ria, ſed etiam ſicut ſpirituale a corpo
rali, & ſicut perpetuum a corrupti-
bili: ideo magna diſtantia temporis
debuit interuenire inter productio-
nem hominis quantum ad materia
le principium, & coniunctionẽ ſua-
rum partium, vt per diſtantiam tem
poris intelligeretur diſtantia princi-
piorum conſtituentium. Et propter
totius compoſiti perfectionẽ poſt cę
tera debuit homo produci: quia.n.
homo ſua dignitate, & complemen-
to finis eſt omniũ corporalium: ideo
poſt omnia erat producendus, vt ſua
productione finiret, & cõpleret om-
nia pręcedentia, tanquã finis cõplet,
qđ ad ipſum ordinari habet: & ſic
patet, ꝙ diuina ſapiẽtia in productio
ne ſenſibilium ſeruauit ordinem cõ-
uenientiſſimum.

AD illud quod primo obiicitur, 35
ꝙ elementa ſimul ſunt diſtincta. Di
cendum, ꝙ non eſt ſimile, quia diſtin
ctio non eſt in vno elemento niſi re
ſpectu alterius: ideo nõ poteſt vnum
elementum diſtingui ab alio, quin al
terum diſtinguatur ab eo: nõ ſic au-
tem eſt in ornatu: ornatus.n. vnius
elementi non neceſſario reſpicit alte
rum. AD illud, quod obijcitur, ꝙ 36
tria ſunt elementa, quę ornantur: er
go &c. Dicendum, ꝙ & ſi tria ſint:
ornatus tamẽ duorũ. ſ. aeris, & aquę
non reſpicit illa, vt duo ſunt, ſed vt
in vno cõicant. ſ. in natura aquea (ſi
cut ſupra determinatum eſt) & ideo
duorũ ornatus ad eandẽ diẽ ſpectat,
& productio animaliũ, quę illa duo
elementa ornant, in vno die eſt fa-
cta. AD illud, quod obiicitur, ꝙ 37
terra prior eſt producta. Dicẽdum,
ꝙ falſum eſt: nam in principio Ge
ne. terra non accipitur pro elemen-
to, ſed pro materia. AD illud, qđ 38
obijcitur de igne, ꝙ qa eſt pręcipuus
inter elementa, deberet prius ornari.
Dicendum eſt, ꝙ propter qualitatẽ
actiuam nõ poſſunt in eo viuere ani
malia, & propter nimiam diſtantiã
a nobis nõ eſſent vſui hominis apta;
& ideo non determinatur eius or-
natus, nec poſt, nec antea. Terrę ve- 39
ro ornatus ordinatẽ poſtremo, pro
eo, ꝙ ipſa eſt infima, & obſcura: &
ideo maiori indiget ornamento: & ꝓ
pter hoc ornatur plantis, & anima-
libus,

bus, & mineralibus; & in eius ornatu conſiſtit totius ornatus cōplemētum, quantum ad hominem, qui eſt præcipuus inter oīa alia animalia.

40 AD illud vero, quod obiicitur, ꝙ homo debuit produci cum angelis, cum quibus magis communicat. Dicendum, ꝙ & ſi magis cōicat, quantum eſt a parte animæ: non tñ quātum eſt a parte corporis. Similiter ad ſequens. Dicendum eſt, ꝙ quamuis greſſibilia, & volatilia magis cōmunicent in formali perfectione: nō tamen tantum cōmunicant quantū ad elementum, ex quo principaliter conſtituūtur, & quod ornant, quod quidem eſt elementum terrę.

41 AD illud, quod obiicitur, ꝙ principalius opus debet eſſe prius. Dicendum, ꝙ falſum eſt: quia in eis, quæ producūtur prius eſt minus perfectum, quā magis perfectum ſm ordinem generationis, quamuis magis perfectum ſit prius ſm ordinem dignitatis.

42 AD illud, qđ obiicit, ꝙ poſterius indiget priori. Dicendū, ꝙ verū eſt, qñ aliqua ordinant, ita ꝙ inter ea cadit ordo eſſentialis: qñ vero eſt ordo ſolius congruentię, ſicut in propoſito, non eſt neceſſe, ꝙ habeat veritatem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Poſt animalium productionem ſecuta eſt quies, non quæ ſit laboris ceſſatio, ſed operis inchoati completio.

Fundamenta.

DE ordine productionis animalium ad quietē. Et quæritur, vtrū deus poſtquam animalia ꝑduxit, ab omni opere quieuerit. Et ꝙ ſic, videtur per ſcripturam. Gen. ij. Requieuit deus die vij. ab omni opere, quod patrarat: ſed animalia producta ſunt v. & vj. ergo poſt eorum productionē ſequit quietatio. Item. Omnis operatio, quæ peruenit ad completionem, habet quietē ſubſequentem: ſed productio creaturarum completur in ꝑductione animalium, & maxime hominis: ergo videtur, quod poſtquam de⁹ die vj. animalia produxit, qđ deinceps requieuit. Item. Diſtinctio dierum eſt ad noſtram inſtructionem: ſed vj. diebus permiſit deus homines operari, ſeptimo præcepit quieſcere, & ceſſare ab oī opere: ſi ergo illud mandatum rationem habet ex primaria rerum conditione, videtur quod animalium productionē ſubſecuta fuerit quies. Itē. Omnis creaturę productio finem habet, & terminum: ergo ſimiliter dies omnis. in qua aliquid ꝑducitur habet veſperam: ſed vij. diei ſm ſcripturam non aſſignantur veſperæ: ergo poſt ſeptimum diem nulla ſunt ꝑducta, & in vj. die producta ſunt animalia: ergo &c. Contra. Ioh. v. Pater meus operatur vſque modo, & ego operor: ergo ſi vſque modo operatus eſt, videtur quod vij. die non ceſſauit ab opere. Itē. vij. dies aut eſt nouus dies pręter dies præcedentes, aut non. Sī non: ergo non debet alijs connumerari. Si ſic, & illum fecit deus: ergo cōſtat, quod nō requieuit ab omni opere, poſtquam ꝑduxit animalia. Si tu dicas, quod dies ille non differt a pręcedentibus, niſi ſm numerum: ſed ſic differt viij. & ix. & ſic deinceps: ergo ſi ſeptimus numeratur, eadem ratiōe & octauus deberet numerari. Itē. Requies aut cōnotat aliquem effectum, aut nullum. Si nullum connotat: ergo ab ęterno requieuit: igitur ante requieuit, quam aliquid produceret: ergo penes requietionem nō debet accipi aliquis dies. Si connotat aliquem effectū, & iſte effectus non fuit in diebus præcedentibus: ergo aliquid nouum produxit in die vij. non ergo requieuit ab omni opere ſuo, poſtquam produxit animalia die. vj. Item. De⁹ creat quotidie nouas animas, & īfundit corporibus, creare aūt eſt opus ſoli deo proprium: ergo non videtur ꝙ ab operatiōe quieuerit poſt diem vj. Item. Animalia quædam producunt per putrefactionem: ſed cōſtat, quod illa non ſunt producta in ſex diebus, (ſicut dicit Aug. iij. ſup Gen. ad lit.) Li. 3. c. 14 & huiuſmodi hñt ſpecies proprias, & naturas; ergo videtur, qđ poſt vij.

diem non ceſſauerit a productione
nouarum ſpecierũ in genere anima-
lium. Item. Quædam animalia gene
rantur per commiſtionem, ſicut mu
lus ex equa, & aſino: Hæc antẽ in ſex
diebus non fuerunt facta, nec in eſſe
indiuiduali, nec in ſua ſpecie: ergo
poſt ſextũ diem non ceſſauit a rerum
ꝓductione, nõ ſolũ quãtũ ad indiui-
dua, ſed etiã quantũ ad ſpẽs, & gña.
43 RESP. Ad ꝓdictorũ intelligẽtiã eſt
notandũ, ꝙ oĩs artifex perfectus opꝰ
inchoat, vt ad ꝑfectionẽ ꝑducat: & ſi
cut intendit, ita facit, ſi ꝑ oĩa ſufficiẽ
tia virtutis agentis ſibi ſuppetit: cum
aũt ad perfectionẽ deduxerit, habet
qđ intendit: omne aũt operans ꝑꝑ
quid, obtẽto eo, propter quod agit,
quieſcit: omnis igitur agens perfectꝰ,
ſic operatur, vt aliquando quieſcat:
cum igitur deus ſit agens perfectiſſi-
mus in producendo ipſum vniuerſũ,
neceſſe eſt ergo ipſum aliquãdo quie
ſcere: ſed cũ duplex ſit agens, quoddã
quod mouetur, & laborat in ſua ope
ratione, quoddã vero, quod nec mu-
tatur, nec variatur: illud, quod pri-
mo modo agit quieſcit per quietatio-
nem, quæ quidem eſt priuatio motus
& laboris, ſicut eſt agens creatum:
illud vero, quod ſecũdo modo agit,
& quieſcit quietatione, non quæ ſit
laboris, vel fatigationis priuatio, ſed
quæ eſt ceſſatio ab opere propter ip-
ſius perfectionem: & ſic dicitur deus
ab omni opere quieuiſſe, cum vniuer
ſum produxerit ad eſſe perfectum, &
ſic quieuit, cũ ad perfectũ eſſe dedu-
xit. Propter quod dicitur, quòd du-
44 plex eſt perfectio vniuerſi, vna & ꝓ-
cipua ſm eſſe permanens, alia eſt ſm
ipſius eſſe decurrens. Prima attendit̃
in completa exiſtẽtia principiorum,
& cõpleto numero ſpecierum, quæ
quidem ſpecies naturam generis par
ticipant ſm rectam, & ordinatam in
tenſionem naturæ. Secunda vero per
fectio conſiſtit in productione eorũ,
quę ꝑ tempora decurrunt, & ſibiipſis
conſequenter ſuccedũt, ex cuius ſuc-
ceſſionis ordinatione reſultat quædã
vnitatis pulchritudo, & perfectio.
Qm̃ igitur ſm primam perfectionẽ
deus vniuerſum in ſex diebus ad eſſe
ꝓduxit. ſ. quantũ ad cõpletã exiſtẽtiã
principiorũ, & quantũ ad cõpletum
numerum ſpecierum: ideo dicitur re
quieuiſſe ab omni opere, quod patra 45
rat. Quia vero continue operatur ad
rerum ſucceſſionem per propagatio-
nem, & indiuiduorum multiplica-
tionem: ideo dicitur operari vſque
modo: & ex his patet rñſio ad quæ-
ſtionem propoſitam. Concedendum
eſt enim, quod ad productionem ani
maliũ maxime hoĩs, ſecuta eſt quies
in die ſeptimo: non quia facta ſit la-
boris terminatio, ſed quia facta eſt
operis inchoati completio: & conce- 46
dendæ ſunt rõnes hoc probantes.
AD illud, qđ obr̃ in contrariũ de
Iohã. 5. Pr̃ meus operat̃, &c. Iã patet
rñſio: obiicit. n. de illa oꝑatione, quæ
ſpectat ad oꝑationẽ vniuerſi ſm eſſe
decurrens, nõ ſm eſſe ꝑmanẽs. AD il
lud, qđ obr̃, ꝙ fecit diẽ ſeptimũ. Dicẽ
dum, quòd dies ſeptimus non fuit a-
lius ſpecie a præcedentibus diebus:
imo quodammodo iam erat in alijs
productus: & ideo ad primum com-
plementum vniuerſi nihil addebat
ratione ſui: & ideo eius productio nõ
repugnabat quieti ſm, ꝙ quies dicit
ceſſationẽ a productione eorũ, q̃ ſunt
de principali vniuerſi conſtitutione:
enumeratur tñ cum prædictis diebꝰ
magis, quàm dies octauus, vel no-
nus propter ceſſationem ab opere cõ
ſtituendi vniuerſum, ſm quam non
attenditur numeratio dierum, quòd
non habent terminum: & ideo ſepti
mus dies nõ dicitur habere veſperã:
nec poſt illum enumeratur dies no-
nus: ſed fit regreſſus ad principium,
vel primũ. Ad illud, qđ obr̃, ꝙ requie
ſcere ab oꝑe, aut connotat effectũ ali 47
quẽ, aut nullũ. Dicendũ ꝙ ſm Aug.
requiſcere dr̃ in deo cauſaliter, qa fa-
cit creaturã ſpũalem per cõpletã con
tẽplationẽ ſibi inhærẽdo quieſcere,
vel quieſcẽdo ſibi inhęrere. Secundũ
autem alios ſanctos, & viam commu
nem quieſcere dicit effectũ, non qui
ſit in die ſabbathi: ſed qui præceſſit:
vnde deus dicitur quieſcere ab ope-
re, quia prius fecit, & deinde noua
non facit, & propter hoc dicitur cõ-
pleſſe oẽ opus ſuum in die ſeptimo:
non

non ꝗ tunc aliqd fecerit, qđ fuerit
ad cōpletionē;ſed quia tunc quieſcē-
48 do conſummatū oſtdit. AD illud,qđ
obſ de creatione aiarum. Dicendū,ꝙ
cū creanē nunc aiæ rōnales,nō creaē
noua ſpēs, ſed nouū indiuiduū: hoc
aūt indiuiduū nō eſt de cōſtitutione
vniuerſi primaria: & ideo per quie-
tationem in ſabbatho non exclude-
49 batur animarum creatio. AD illud,
quod obiicitur de productione eorū,
q̄ ſunt per putrefactionē, & cōmiſtio
nem,q̄ ſunt nouæ ſpecies. Dicendum
ꝙ tam illa, q̄ generanē ꝑ putrefactio
nē, q̄ illa quæ generanē ꝑ diuerſarū
ſpecierum cōmiſtionē,producta ſunt
ān ſuis principiis,& rationibꝰ ſemina
libus,quāuis non ſint ꝓducta in ſimi
li ſm formam: principia enim eorū
ſunt de conſtitutione primaria vni-
uerſi,vt pote ſpecies completę,& ra-
tiones ſeminales: ſed iſtarum ſpecie-
rum actualis exiſtentia ad primariā
conſtitutionem vniuerſi nō ſpectat:
quia ſpecies illæ quodammodo ſunt
degenerantes, & quaſi per quandam
generationem produci habent, ſicut
vermes producūtur ex humano cor-
pore per corruptionē aliquam, quæ
quidem facit corpus humanum a ꝓ-
pria forma degenerare:& iō nō opor
tuit hæc ꝓduci in ſe,nec in ſuo ſimili
ad primariā cōſtitutionem vniuerſi,
nec tñ ſunt ſuperflua,ꝗ vniuerſum,
quātū ad bñ eſſe,aliquo mō decorāt.
Vñ breuiter notandū,ꝙ eorū, q̄ ſuc- 50
ceſſione ꝓducnnē,qdā fuerūt in pri-
ma rerū diſtinctione ꝓducta in ſimi
li:ſed nō in rōne ſeminali,vtpote aīę
rōnales,q̄.ſ.ꝓducunē ꝑ creationē:&
ideo nō habēt rōnē ſeminalē:in ſimi
li tñ ꝓductæ ſunt,qñ ꝓducta fuit aīa
Adæ,poſt cuiꝰ ꝓductionē nō ꝓducię
noua ſpēs,q̄uis ꝓducanē noua indiui
dua. Quædā ſunt, q̄ ꝓductæ ſunt in
primis diebus,quantum ad rōnē ſe-
minalē:ſed nō in ſimili,ſicut ſunt ea
q̄ generanē ꝑ putrefactionē, & ꝑ di-
uerſarū ſpecierū cōmiſtionē.Quædā
ſunt,q̄ producta ſunt & ī rōne ſemi-
nali,& in ſimili:ſicut plātæ,& bruta
aīalia,q̄ ꝓducunē ꝑ propagationē.
Et ad hæc tria rerum gña pñt reduci
gña oīa q̄ fiunt,& ꝓpterea nō dr̄ de
ꝓducere aliqua de nouo, ſm qđ dr̄
Eccl.j.ꝙ nihil nouū ſub ſole: ſed dr̄
ab oi ope requieuiſſe, ꝗ nihil ꝓdu-
cit,qđ priꝰ nō fuerit,vel in ſimili ſpe
cie,vel in rōne ſeminali, q̄ tūc erant
de primaria cōſtitutione vniuerſi:&
ſic patet,qualiter ad aīaliū ꝓductio-
nē ī die ſexto ſequię reqes ab oi ope.

DE HOMINIS CREATIONE,VBI CONSIDERANDVM eſt quare creatus homo, & æqualiter ſit inſtitutus: quæ duo ſupra tractata ſunt,& qualis factus,& qualiter lapſus poſtremo quomodo ſit reparatus: quę diſcutienda ſunt.

DISTINCTIO XVI.

HIS excurſis q̄ ſupra de hois creatiōe p̄miſimus,effectui mācipare atq; ordine explanare nūc ſuſcipimꝰ,vbi hæc cōſideranda videnē.ſ.quare creatus ſit hō, & qualiter inſtitutus, & qualis & qūo factus, deinde qualiter ſit lapſus, poſtremo, qualiter & ꝑ quæ ſit reparatus. Horum aūt primo, & ſecundo poſita;id eſt cauſam creationis humanæ,& modum inſtitutionis,ſuperius ꝓ modulo noſtrę facultatis tractauimus. Ideoq; ſupereſt, vt qualis vel qūo factus ſit diſcutiamus. In Geneſi legię. Faciamus hominem ad imaginē,& ſimilitudinē noſtram,&c. In eo qđ dicit,faciamus,vna oꝑatio trium ꝑſonarū oſtenditur:in hoc vero qđ dicit,ad imaginē & ſimilitudinē nr̄am,vna & æqualis ſubſtātia trium perſonarum monſtratur. Ex perſona enim patris hoc dicitur ad filium & ſpiritum ſanctum,non (vt quidam putant) angelis:quia dei & angelorum non eſt eadem imago & ſimilitudo.

De productiōe creaturæ cōpoſitæ ſpūali & corporali. ſ. de homine ī comparatiōe ad principiū effectionū

L.i.de Ge. ad literā. cap.19.

Gene.1.

Quòd imago, & ſimilitudo hic a diuerſis accipitur varie: a quibuſdam increata, & ab aliis creata, & increata, vel eſſentia trinitatis, vel pater, vel filius, & ſpiritus ſanctus.

Quo intelligendum eſt: Faciamus hominem ad imaginē, & ſimilitudinē noſtram. Beda ſup Geneſim.

IMAGO autem, & ſimilitudo in hoc loco vel increata intelligitur, id eſt, trinitatis eſſentia, ad quem factus eſt homo: vel creata, in qua factus eſt homo, & ipſa homini concreata. Increatā imaginem, quæ Deus eſt intellexiſſe videtur Beda cum dicit, non eſſe vnam imaginem dei, & angelorum, ſed trium perſonarum: & ideo perſonis, non angelis fit ibi ſermo. Improprie tamen imago dicitur, quia imago relatiue ad aliud dicitur cuius ſimilitudinē gerit, & ad quod repræſentandum facta eſt: ſicut imago Cæſaris, quę ipſius ſimilitudinem præferebat, ipſumque quodam modo repræſentabat. Proprie autem imago dicitur id ad quod aliud fit: ſicut exemplum proprie dicitur quod ſumitur ex aliquo, & exemplar ex quo ſumitur aliquid. Ponitur tamen & aliquando abuſiue alterum pro altero: ita & minus proprie accipitur imago eſſentia trinitatis: ſi tamen ea nomine imaginis in hoc loco intelligitur.

Opinio eorum qui putauerunt filium per imaginem, & ſimilitudinem hic accipi.

Diſt. 27. primi lib. Aug. in 7. lib. de tri. c. 6. in fine 1. Cor. 11. Aliorum opinio.

FILIVS vero proprie imago patris dicitur, ſicut ſupra in tractatu de Trinitate diximus. Vnde fuerunt nonnulli, qui ita diſtinxerunt, vt imaginem in hoc loco intelligerent filium: hominem vero non imaginem, ſed ad imaginem factum dicerent: quos refellit Apoſtolus dicens, Vir quidem eſt imago, & gloria dei. Hæc nanque imago, id eſt, homo cum dicitur fieri ad imaginem, non quaſi ad filium dicitur fieri: alioquin non diceretur ad imaginem noſtram. Quomodo enim noſtram diceret, cum filius ſolius patris imago ſit? Fuerunt autem & alii perſpicacius hæc tractantes: qui per imaginem filium, & per ſimilitudinem ſpiritum ſanctū intelligerent, qui ſimilitudo eſt patris, & filii. Et ideo pluraliter putauerunt dici noſtrā, id referentes ad ſimilitudinem tantū: ad imaginem vero ſubintelligendum eſſe, meam. Hominē vero & imaginē eſſe, & ad imaginem, & ſimilitudinem factum eſſe tradiderunt: & imaginem imaginis eſſe, & ſimilitudinis.

Nec horum ſententiam approbat, ſed imaginem, & ſimilitudinem dei in homine quęrendam, & conſiderandam docet, vt imago & ſimilitudo creata intelligatur.

Pſal. 103.

VERVNTAMEN hæc diſtinctio, licet reprobabilis penitus non videatur, quia de medio montium, id eſt, auctoritatibus ſanctorum non manat, congruentius in ipſo homine imago, & ſimilitudo Dei quærenda eſt & conſideranda. Factus eſt ergo homo ad ima-

ad imaginem Dei, & ſimilitudinem, ſecundum mentem, qua irrationabilibus antecellit:ſed ad imaginem,ſecundum memoriam, intelligentiam, & dilectionem. Ad ſimilitudinem,ſecundum innocentiam, & iuſtitiam:quæ in mente rationali naturaliter ſunt. Vel imago conſideratur in cognitione veritatis, ſimilitudo in amore virtutis:vel imago in aliis omnibus, ſimilitudo in eſſentia, quia & immortalis,& inniuiſibilis eſt. Vnde Auguſtinus in libro de quantitate animę. Anima facta eſt ſimilis Deo: quia immortalem, & indiſſolubilem fecit eam Deus. Imago ergo pertinet ad formam, ſimilitudo ad naturam. Factus eſt ergo homo ſecundum animam ad imaginem,& ſimilitudinem non patris, vel filij, vel ſpiritus ſancti: ſed totius trinitatis: ita & ſecundum animam dicitur homo eſſe imago Dei, quia imago Dei in eo eſt. Sicut imago dicitur & tabula,& pictura quę in ea eſt:ſed propter picturã quæ in ea eſt,ſimul & tabula & imago appellatur:ita propter imaginem trinitatis etiã illud in quo eſt imago, nomine imaginis vocatur.

In quibus conſideratur imago & ſimilitudo.

Augu.lib. de ſpiritu & anima. Cap.10. Ca.2.to.3 Aug. li.2. de verbis dñi ſermo 63.

Quòd huomo dicitur imago,& ad imaginem:filius vero imago,non ad imaginem.

QVOCIRCA homo & imago dicitur,& ad imaginem,filius autem imago, non ad imaginem: quia natus, & non creatus, æqualis,& in nullo diſſimilis·homo creatus eſt a Deo,non genitus non parilitate ęqualis: ſed quadam ſimilitudine accedens: Vnde Auguſtinus in libro ſeptimo de Trinitate. In Geneſi legitur,Faciamus hominem ad imaginem,& ſimilitudinem noſtram. Faciam⁹, & noſtram, pluraliter dixit: & niſi ex relatiuis accipi non oportet, vt facere intelligantur pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ad imaginem patris,& filii,& ſpirit⁹ ſancti,vt ſubſiſteret homo imago Dei. Sed quia non omnino æqualis fiebat illa imago, tanquam non ab Illo nata, ſed ab eo creata: ideo ita imago dicitur quod & ad imaginem: quia non æquatur parilitate, ſed accedit quadam ſimilitudine. Filius autem eſt imago, ſed non ad imaginem, quia ęqualis patri. Dictus eſt ergo homo ad imaginem propter imparem ſimilitudinem. Et ideo noſtram, vt imago trinitatis eſſe homo intelligatur, non trinitati æqualis, ſicut filius patri. Ecce oſtenſum eſt ſecundum quid ſit homo ſimilis Deo, ſcilicet ſecundum animam. Sed in corpore quandam propietatem habet quę hęc indicat: quia eſt erecta ſtatura, ſecundum quam corpus animæ rationali congruit,quia in cœlum erectum eſt.

Auguſt.in 15. de tri. c.2.in fin. c.6.in fin.

Aug. li.de gen.ad lit. 6. cap.12. Et lib. de gene. contra Man. 1.c.17.i fi. Tomo.1.

De productione creaturæ compoſitæ ex ſpirituali, & corporali, ſcilicet de homine in comparatione ad principiũ effectiuum.

DISTINCTIO XVI.

His excurſis, quæ ſupra de hominis creatione, &c.

Expoſitio TERMINATIS duabus primis partibus, in quibus Magiſter determinauit de cõditione creaturæ ſpiritualis, & corporalis diuiſim: hic ſequitur tertia pars, in qua determinat de productione creaturæ compoſitæ ex vtraque.ſ.

Diuiſio. de homine. Diuiditur autem pars iſta in duas partes. In prima nãque determinat de homine, quantum ad ipſius productionem. Secundo quantum ad permanẽtiam, & durationẽ, infra diſt. 19. Solent plura quæri de primi hominis ſtatu. Prima pars habet duas. In prima agit de ꝓductione hominis in cõparatione ad principium effectiuum. In ſecunda vero parte in comparatione ad principia cõſtitutiua: inf. diſt. 17. Hic de origine animæ plura quæri ſolent. Prima pars ſpectat ad præſentem diſtinctionem. Et diuiditur in duas partes. In prima parte Magiſter veritatem narrat.ſ. qualiter deus produxerit hominem ad imaginem ſuam, in qua ſimilitudinem habet ad principium ſuũ efficiens. In ſecunda vero parte veritatem explanat. ibi. Filius vero proprie imago dicitur. Prima pars habet tres particulas. In prima continuat Magiſter dicta dicendis. In ſecunda vero auctoritatem ſacræ ſcripturæ inducit, in qua oſtenditur, per quem modum homo productus ad ſuum effectiuum principium comparetur. ibi, In Geneſim legitur. Faciamus. In tertia parte ſubdit illius auctoritatis expoſitionem. ibi. Imago autem, & ſimilitudo in hoc loco, &c. Similiter ſecunda pars principalis habet tres partes. In prima enim ponit explanationem inductæ auctoritatis ẽm aliorum opinionem. In ſecunda parte ẽm opinionem propriã ibi. Veruntamen hæc diſtinctio, &c. In tertia vero ex veritate explanata concludit quandam concluſionem corollariam. ibi. Quocirca homo dicitur, & imago, & ad, &c. Et ſic ſumma totius partis huius conſiſtit in hoc.ſ. oſtendendo, ꝙ homo factus eſt ad Dei imaginem, & ſimilitudinem.

Faciamus hominem, &c.

Dub. 1. Quæritur de ratione, quam reddit Magiſter cum dicit. In eo, quòd dicit. Faciamus, vna operatio trium perſonarum oſtẽditur. Cum enim indiuiſa ſint opera trinitatis, & tres ꝑſonæ ita operatæ ſint ſimul oĩa alia, ſicut fecerunt hoĩem, videtur quòd quemadmodum in productione hominis dr̃: Faciamus, ita deberet dici in productione aliorum. Item, quæritur, quare in productione hominis vtitur legiſlator verbo primę perſonæ.ſ. Faciamus: in productione aliorum verbo tertiæ perſonæ.ſ. dixit, & fecit. Iuxta hoc autem eſt quæſtio, quare diſtinguit inter productionẽ hominis, & beſtiarum, cum eodẽ die productę ſint ad ornatum eiuſdem elementi. Reſpon. Dicendum, quòd in productione hominis non tantũ erat manifeſtatio trinitatis in veſtigio: ſed etiam ſecundum imaginem: ideo tribus perſonis pluraliter attribuitur hominis productio, vt oſtendatur, quòd in homine trinitas repræſentatur expreſſe: in aliis vero inſinuatur trinitas quoquo modo, licet nõ ita explicite: & quia ratio imaginis non conuenit vlli perſonæ, quę poteſt loqui per ſe: ideo in productione eius vtitur verbo primæ perſonę. Et iterum, quia hęc creatura præcellit alias in gradu, & dignitate: ideo productionem hominis diſtinguit a productione beſtiarum, licet propter conuenientiam in ornando terram in opus vnius dei conueniãt: & ſic patet reſponſio ad quæſita.

Dei & angelorũ non eſt vna &c.

Dub. 2. Contra. Quia cũ angelus ſit imago dei, quod conformatur angelo, ꝑ cõſequens cõformatẽ deo: ergo quod eſt imago

eſt imago angeli, eſt imago dei. Item. Vnum opus poteſt eſſe Dei, & angeli: ergo pari ratione. quòd eadem imago. Reſpon. Dicendum, quòd quia imago dicit ordinem ad illud cuius eſt imago tanquam in finem, & ordinem immediatum, cum impoſſibile ſit Deum, & angelum eiuſdem rei eſſe finem immediatum, & vltimum, impoſſibile eſt eãdem imaginem eſſe angeli, & dei: quia vero deus cooperatur angelo, & omne quod eſt ab angelo eſt a deo: ideo poſſibile eſt vnum opus ſimul eſſe & angeli, & dei. Nec valet illud, quod obiicitur, quòd ſi aliquis repręſentat angelum per conſequens repręſentat deum, quamuis.n. inferri valeat, quòd creatura, quę repręſentat angelum, repręſentat deũ mediate: non tamen poteſt inferri, quòd repręſentat immediate.

Fuerunt nonnulli, &c.

Dub. 3. Contra. Videtur, ꝙ conuenienter dixerint per illud, quod dicič Ro. 8. quos prędeſtinauit conformes fieri imagini filii ſui. Itẽ. Quòd ita oporteat intelligi, videtur. Aut enim imago ibi ſtat pro re creata, aut pro re increata. Si pro re creata: ergo idem eſt dicere. Faciamus hominem ad imaginem, quod faciamus hominem ad ſeipſum. Si per increata: ſed illa non eſt niſi filius: ergo videtur, ꝙ expoſitio illa ſit recta: propter hoc quærič, quę iſtarum expoſitionum quas Magiſter in litera aſſignat ſit tenenda.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ duplex eſt modus exponendi iſtam auctoritatem. Faciamus hominem, &c. vnus intelligendo de imagine increata, alter vero intelligendo de imagine creata. Primus modus triplicatur. Vnus eſt, vt imago, & ſimilitudo referatur ad idem, ſcilicet ad eſſentiam in tribus perſonis. Secundus modus eſt, vt imago, & ſimilitudo referatur ad idẽ. ſ. ad perſonam filii. Tertius modus ponendi eſt, vt imago referatur ad filium, & ſimilitudo ad ſpiritum ſanctũ. Ita hos omnes modos ponit Magiſter, quos tñ non approbat, licet ſuſtineri poſſint. Primum enim arguit de improprietate, quia diuina eſſentia non eſt proprie imago. Secundũ de falſitate, quia filius non eſt imago noſtra: de hoc etiam, quod dicit, ꝙ homo nõ eſt imago, ſed ad imaginẽ. Tertium arguit de incertitudine, q͡a auctoritatem ex ſcriptura nõ habet. Alius modus exponẽdi eſt de imaginẽ creata, & iſte eſt triplex. Vnus, quĩ ſic exponit, vt imago pręcedat ſimilitudinem: & dicit, ꝙ imago eſt in naturalibus, & ſimilitudo in gratuitis. Secundus, qui ſic exponit, vt ſimilitudo concomitetur imaginem: & iſte eſt, quòd imago ſit in potẽtia cognoſcendi, ſimilitudo in potentia diligẽdi. Tertius modus, qui ſic exponit, vt imago ſequatur ſimilitudinem ſm eſſe: & iſte dicit, ꝙ ſimilitudo eſt in materia, & imago in forma. Omnes hos modos approbat Magiſter, & ſuſtinet: & ſatis vr̃ ꝓbabile, ꝙ ſcriptura de imagine creata intelligat, quis etiam poſſit intelligi de increata. Verum eſt enim, ꝙ homo prędeſtinatꝰ eſt, vt conformetur imagini filij dei: nec ideo Magiſter illam poſitionem redarguit, ꝙ hoc non ſit verum: ſed quia illa imago non proprie poteſt dici noſtra: vel etiam, quia nõ ſolummodo filius eſt imago, ſed etiam homo, cuius contrariũ dicebač in illo mõ exponendi. AD illud vero, quod obiicitur, quòd imago non poteſt ſtare pro creata imagine. Dicendum, quod imo: quia imago accipitur in abſtractione, & ſic poteſt dici homo fieri ad imaginem, ſicut tabula dicič fieri ad imaginem, quãdo ſibi imprimitur imago Herculis: hinc eſt, quòd homo non tm̃ eſt imago, ſed etiã ad imaginem, quia non ſm oẽ, quod eſt imago, imo differt ab imagine: filius vero ſm oẽ, qđ eſt, eſt imago patris: & iõ ſolũ eſt imago, nõ ad imaginẽ.

Non omnino ęqualis fiebat, &c.

Contra. Quod creač nõ eſt ꝑ naturã, ſed ꝑ artẽ: ſed quod eſt ꝑ artẽ nõ vniuocač cũ eo, qđ eſt ꝑ naturã: imo ęquiuocač: ergo ęquiuoce dr̃ imago de filio dei, & hoĩe. Reſp. Dicẽdũ eſt, ꝙ imago de filio dei, & homine, nec dicitur æquiuoce, nec dicitur vniuoce: ſed analogice ſm priꝰ, & poſteriꝰ. Dub. Reſpon.

5 Quod ergo obijcitur, quod illud, qđ creatur eſt ab arte. Dicendum, quod quædam eſt ars, cuius operatio conſequitur naturam, & opus iſti⁹ artis ſic eſt artificiale, quod non eſt naturale, & ideo opus iſti⁹ artis cum opere naturæ in eodem nomine faciunt æquiuocationẽ, ſicut homo pictus, & homo verus. Quædam eſt ars, q̃ eſt fundamentum naturæ, & opus illius artis bene eſt naturale, quia fabricat ipſum natura, & talis eſt ars, cui⁹ opus eſt creare: & ideo non oportebit eſſe æquiuocationem. Vel dicẽdum, quod ideo eſt æquiuocatio, quando dicitur homo pictus, & homo verus, q̃a hoc nomen homo primo, & principaliter imponitur homini vero: & ideo cum dicit̃ de homine picto alia ẽ acceptio & alia ſignatio; nõ ſic imago primo, & principaliter imponitur dei filio, ſed omni ei, quod expreſſe repręſentat alterum.

AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quęſtio. Primo quæritur, qualiter homo ſit imago ſm cõſiderationem abſolutam. Secundo, qualiter ſit imago ſecundum conſiderationem relatam. Circa primum quærũtur tria. Primo quæritur, vtrum ſit imago dei vere. Secundo, vtrum ſit imago dei naturaliter. Tertio, vtrum ſit imago dei proprie.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Homo cum expreſſam dei habeat ſimilitudinem, vere eſt imago, ipſiuſque capax & particeps eſſe poteſt, & dicitur imago dei concretiue ſumpta imagine.

Fundamenta.

QVOD homo ſit imago dei vere oſtendit̃. Geñ. j. Faciamus hominem ad imaginem &c. hoc non eſt niſi verbum trinitatis: ergo &c. Itẽ. Eccle. xvij. Deus de terra creauit hominem, & ſm imaginem ſuam fecit illum: ſi igitur homo factus eſt ſecundum imaginẽ dei, homo eſt imago dei. Item. Quod eſt maxime natum vniri alteri, maxime natum eſt ei configurari, & cõformari, amor enim, quia vnit, transformare dr̃ amantem in amatũ (ſicut dicit Hugo) ſed creatura rõnalis, vt homo, maxime nata eſt vniri deo, & in ipſum intendere per amorem: ergo maxime natus eſt ei configurari, & adſimilari: ſi igitur imago dicit ſimilitudinem expreſſam, patet &c. Item. Quod vere repręſentat aliquid ſecũdum eius nobilem actũ, & ſm diſtinctionem, & ordinẽ, vere eſt eius imago: ſed homo vere rep̃ñtat deum ſm eius nobiliſſimum actum, qui eſt intelligere: non ſolum. n. rep̃ñtat deum in quantum eſt ens, & viuens, ſed etiam inquantum eſt intelligens: & iterum repręſentat diſtinctionem, & originẽ quæ eſt in perſonis quantum ad memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: ergo homo vere eſt dei imago.

Cõtra. Nihil eſt illud, ad quod fit, q̃a nihil fit ad ſeipſum: ſed homo factus eſt ad imaginẽ dei (ſicut dr̃ Geñ. j.) ergo homo non eſt imago. Ad opp. Item. Vbicunque eſt imago, ibi eſt ſimilitudo: vbicunque eſt ſimilitudo, ibi eſt identitas aliqua, vbicunque aũt eſt identitas, ibi eſt conuenientia in aliquo tertio: ſi igit̃ deus & creatura in aliquo tertio non conueniunt, creatura non poteſt eſſe ſimilitudo dei: & ita nec imago. Item. Non quæcunque ſimilitudo eſt imago, ſed ſimilitudo expreſſa: ſed nulla eſt ſimilitudo expreſſa alicuius, quæ plus eſt diſconueniens, q̃ conueniens: cum ergo omnis creatura plus ſit deo diſſimilis, quam conſimilis (ſicut dicit Aguſt. xv. de tri.) igitur nulla poteſt eſſe expreſſa dei ſimilitudo: ergo nulla poteſt eſſe imago. Cap. 2. Item. Vbicunque eſt imago, ibi eſt figuratio: imago enim attenditur in figura: ſed diuina eſſentia nullo modo eſt figurabilis: ergo nullo modo eſt per aliquam imaginem repræſentabilis: ergo nulla creatura eſt imago dei. Itẽ. Differt imago a veſtigio, quia veſtigium rep̃ñtat ſecundũ partem, imago autẽ ſm totum: ſed nullum finitũ poteſt rep̃ñtare infinitum ſecundum totum: cum igitur deus ſit infinitus, & quęlibet creatura finita, nulla creatura

tura poteſt eſſe imago dei. Item. Quę
libet creatura diſtat a deo in infinitũ:
deus enim quodlibet finitum excellit
in infinitum: ergo ſi infinita diſtan-
tia non eſt maior, vna creatura nõ di
ſtat magis a deo, quam alia: ſimiliter
nec vna magis appropinquat deo, q̃
alia: ergo vel omnis creatura eſt ima-
go, vel nulla; ſed non omnis eſt ima-
6 go: ergo nulla &c. Reſp. Ad prędicto
rum intelligentiam eſt notandum, ꝙ
imago dicit expreſſam ſimilitudinẽ.
Neceſſe eſt aũt omnem creaturã quo
quomõ aſſimilari deo, neceſſe ẽ etiam
aliquam ad complementum vniuerſi
expreſſe aſſimilari deo: & ideo omnis
creatura habet rationem veſtigij: ſed
aliqua habet rationem imaginis, illa
videlicet quæ aſſimilatẽ expreſſe, hęc
autẽ eſt rationalis creatura, vt homo
& ideo cõcedendum eſt, quod homo
eſt imago dei, quia eſt eius expreſſa ſi
7 militudo. AD quod intelligendum
notandum eſt, quod quædam eſt ſimi
litudo per conuenientiam omnimo-
dam in natura: & ſic vna perſona in
trinitate eſt alterius ſimilis. Quędam
per participationem alicuius naturæ
vniuerſalis, ſicut hõ, & aſinus aſſimi
lantur in animali. Quædam vero ſe-
cundum proportionabilitatem, ſicut
nauta, & auriga conueniunt ſecundũ
comparationem ad illa, quæ regunt.
Quędã eſt ſimilitudo per conuenien
tiam ordinis, ſicut exemplatũ aſſimi-
latur exemplari. Primis enim duob⁹
modis nulla creatura poteſt deo aſſi-
milari: ſecundis duob⁹ modis omnis
creatura aſſimilatur: ſed illa, quæ aſſi
milatur magis de longinquo, habet
rationem veſtigij: illa vero, quæ de ꝓ
ximo, habet rationem imaginis: talis
aũt eſt creatura rationalis, vtpote ho
mo. Et hoc patet ſic primo de conue
nientia ordinis. Deus enim vniuerſa
propter ſemetipſum operatus eſt, ita
quod cum ſit ſumma poteſtas, & ma-
ieſtas, fecit omnia ad ſui laudem. Cũ
ſit ſumma lux, fecit omnia ad ſui ma
nifeſtationem. Cum ſit ſumma boni-
tas, fecit omnia ad ſui communicatio
nem. Non eſt aũt perfecta laus, niſi ad
ſit, qui approbet. Nec eſt perfecta ma
nifeſtatio, niſi adſit, q intelligat. Nec
perfecta communicatio bonorum, ni
ſi adſit, qui eis vti valeat. Et quoniam
laudem approbare, veritatẽ ſcire, do-
na in vſum aſſumere, non eſt niſi ſo-
lummodo rationalis creaturæ: ideo
non habent ipſæ creaturæ irrationa
les immediate ad deum ordinari, ſed
mediante creatura rationali: ipſa aũt
creatura rationalis, quia de ſe nata eſt
& laudare, & noſſe, & res alias in fa-
cultatem volũtatis aſſumere, nata eſt
ordinari in deum immediate & quo
niam quanto aliquid immediati⁹ or
dinatur ad aliquid, tanto magis con-
uenit cum eo conuenientia ordinis,
& anima rationalis, & quęlibet ratio
nalis creatura eo quod capax dei eſt,
& particeps eſſe poteſt, immediate or
dinatur in ipſum, maxime conuenit
cum eo conuenientia ordinis & quia
quanto maior eſt conuenientia, tãto
expreſſior eſt ſimilitudo: hinc eſt, q̃d
quantum ad hoc genus ſimilitudinis
rationalis creatura eſt ſimilitudo ex-
preſſa: & ideo imago eſt, & hoc eſt, ꝙ
dicit Aug. de tri. xiiij. quod eo eſt ani
ma imago dei, quo capax eius eſt, &
particeps eſſe poteſt: quia enim ei im-
mediate ordinatur, ideo capax eius
eſt, vel econuerſo: & quia capax eſt, na
ta eſt ei configurari: & propter hoc
fert in ſe a ſua origine lumen vultus
diuini: & ideo quantum ad ſimilitudi
nem, quæ attenditur quantum ad cõ
uenientiam ordinis, perfecte dicitur
imago dei, quia ĩ hoc ei adſimilatur
expreſſe: ſimiliter ĩ ſimilitudine, quæ
attenditur in cõuenientia proportio
nalitatis, vel ꝓportionis, expreſſe ad
ſimilatur deo creatura rationalis: &
ideo ſecũdum eam recte dicitur ima-
go. Quod patet ſic. Conuenientia. n. 8
proportionis attenditur ſecundum ſi
militer ſe habere. Similiter autem ſe
habere, hoc poteſt eſſe dupliciter, vel
in comparatione ad e: tr. nſeca, vel
in comparatione ad intrinſeca: tunc
autem eſt ſimilitudo expreſſa, quãdo
non tantum eſt ſimilis modus ſe ha-
bendi in comparatiõe ad extrinſeca,
ſed in comparatione ad intrinſeca.
Contingit autem comparare diui̅.
eſſentiam ad creaturã, contingit et. ã
comparare perſonã ad ꝑſonam: oĩa
autem

autem creatura aliquam comparatio
nem habet, ſecũdum q̃ aliquo modo
conformatur deo, ſm quod eſt cauſa
creaturæ, ſic eſt comparatio illa, quæ
eſt ad effectum productum. Sicut eñ
deus producit ſuum effectum, ſic &
agens creatũ, licet non omnino. Crea
tura vero rationalis non ſolũ ſic cõ-
uenit, ſed etiam quantum ad intrin-
ſecarum ſuarum potentiarum origi-
nem, ordinem, & diſtinctionem, in q
bus adſimilatur illi diſtinctiõi, & or
dini, quæ eſt in diuinis pſonis intrin
ſeca diuinæ naturæ. Et in hoc oſten-
dit Auguſt. in lib. de tri. hominẽ eſſe
imaginem dei: & hoc explanatũ fuit
in primo lib. vbi oſtenſum eſt, quod
in anima rationali eſt vnitas eſſentiæ
cum trinitate potentiarum ad inuicẽ
ordinatarum, & quaſi conſimili mo-
do ſe habentium: ſic ſe habent perſo
næ in diuinis, & ideo eſt ibi expreſſa
ſimilitudo proportionis, & propter
hoc rationalis creatura, quę ẽ homo,
eſt imago dei. His viſis patet reſpon-
ſio ad q̃ſtionem propoſitam, & etiam
ad obiecta. Concedendum eſt enim,
quod homo vere eſt imago dei, ſicut
oſtendunt rationes ad hoc inductæ.
9 AD illud, quod obijcitur, quod ho-
mo eſt ad imaginem; ergo &c. Dicen
dum, quod nõ ſequitur, quia cum dr̃
factus ad imaginem, imago accipitur
abſtractiue: cum dr̃ imago dei, imago
accipitur concretiue: quia eſt imagine
dei inſignitus, ſicut tabula, in qua de
picta eſt imago, & imago poteſt dici
& ad imaginem: ſic & in propoſito.
10 AD illud, quod obijcitur, quod non
eſt aliqua identitas dei ad creaturam
ergo nec ſimilitudo. Dicẽdum, quod
ſimilitudo, q̃ eſt in imagine nõ atten
ditur per idẽtitatem, aut eiuſdem na-
turæ participationem, ſed per conue
nientiam in ordine, & ꝓportionem:
quæ ſimilitudo non exigit commu-
nicantiam in tertio, quia in conueniẽ
tia ordinis vnum eſt ſimilitudo alte-
rius: in conuenientia ꝓportionis nõ
eſt ſimilitudo in vno, ſed in duabus
11 comparationibus. AD illud ꝙ obij
citur, quod imago eſt ſimilitudo ex-
preſſa, iam patet reſponſio, quia & ſi
magna eſt diſſimilitudo in ꝓprietati
bus abſolutis, multum tamen magna
eſt ſimilitudo in immediatione ordi-
nis, & comparatione proportionis,
ex qbus, & in quibus duobus expreſ
ſio ſimilitudinis conſiſtit, quę imagi
nem facit. AD illud, quod obijcitur 12
de configuratione. Dicendum, quod
imago corporalis exigit cõfiguratio-
nẽ corporalem: imago vero ſpiritua-
lis configuratione, & effigie ſpirituali
contenta eſt: hæc aũt conſiſtit non in
quãtitate molis, ſed in quantitate vir
tutis, ſ. in potentijs: ita quod ſicut fi-
gura triangularis habet tres termi-
nos, & tres lineas, ſic etiam in imagi-
ne ſpirituali potẽtiæ ſunt ad modum
terminorum. & egreſſio vnius ab al-
tera, quantum ad actum, ſe habet ad
modum lineę coniungentis. AD il 13
lud, q đ obijcitur, quod imago repre-
ſentat ſecundum totum. Dicendum,
quod illud eſt verum de illa imagine
quæ habet omnimodam perfectionẽ,
& ſic ſolus filius dei eſt imago patris:
de alia non eſt verum, quod reprę̃ſen
tet ſecũdum totum ſimpliciter, reprę
ſentat aũt quantum ad aliquam tota
litatem: quia enim rationalis creatu-
ra, & intellectus quodãmodo eſt om-
nia, & omnia nata ſunt ibi ſcribi, &
imprimi, omniumq; ſimilitudines de
pingi, ideo ſicut totũ vniuerſum re-
preſentat deum in quadam totalitate
ſenſibili, ſic creatura rationalis eum
reprę̃ſentat in quadam totalitate ſpi
rituali, quęlibet autem alia creatura
irrationalis repñtat eũ ſolum in par
te, quia ſm ſe tantum, cum non ſit na
ta alia in ſe ſpiritualiter continere, ita
quod nihil ſit, quod non ſit nata co-
gnoſcere: hoc dico propter animam
ſenſibilẽ, quæ & ſi cognoſcat aliqua,
non tamẽ nata eſt cognoſcere omnia.
AD illud, quod obijcitur, quod quę 14
libet creatura diſtat a deo in infini-
tum. Dicendum, quod verum eſt de
illa diſtantia, quæ opponitur partici
pationi, & adæquationi. Cum. n. deus
ſit infinit', nihil poteſt ei adęquari.
Cum ſit ſimplex, non poteſt aliquam
naturam tertiam cum aliqua creatu
ra participare, & penes has ſimilitu-
dines nullo modo attenditur rõ ima
ginis in homine, ſed penes aliam du-
plicem

plicem ſ. ordinis, & conſimilis habitudinis, ſecundum quam rationalis nõ diſtat in infinitum a creatore, ſed valde appropinquat ei, ſicut ſupra oſtenſum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homo eſt dei imago naturalis non artificialis, neque connaturalis, cum iſta filio dei conueniat illa artificialiter repñtet.

Fundamenta.

VTRVM homo ſit imago dei naturaliter. Et φ ſic videtur. Q đ ineſt alicui a prima ſuã origine ineſt ei naturaliter: ſed eſſe imaginem dei conuenit hoĩ a ſui prima cõditione: ergo ineſt ei naturaliter. Item. Quod ineſt omnibus communiter, & inſeparabiliter, illud ineſt naturaliter: ſed eſſe imaginẽ conuenit homini vniuerſaliter, & inſeparabiliter: ergo &c. Item. Quod cõuenit alicui ſm naturales eius ꝓprietates, conuenit ei naturaliter: ſed eſſe imaginem conuenit homini ſecundũ intrinſecas potentias, & naturales: ergo cõuenit naturaliter. Item. Eſſe imaginem dei non eſt homini accidens, ſed potius ſubſtãtiale: ſicut eſſe veſtigium nulli accidit creaturæ: ſi ergo homo nõ eſt imago dei naturalis: ergo non eſt res naturalis, ſed artificialis: ſi ergo hoc eſt plane falſum ſ. q đ homo ſit artificialis: ergo nõ eſt imago artificialis, ſed naturalis: ergo &c. Item. Aſinus artificialis nõ eſt aſinus verus: ergo imago artificialis non eſt imago vera: ſed homo eſt imago vera:
51 ergo non eſt imago artificialis, & eſt artificialis, vel naturalis: ergo &c.

Ad opp. Contra. Hila. in lib. de ſynodo diffiniẽs naturalem imaginem dicit. Imago eſt eius rei, ad quam imaginatur ſpecies indifferens, ſed homo non eſt ſpecies indifferens ipſius dei: ergo nõ eſt imago naturalis. Item. Aug. de x. cordis. Sicut differt imago imperatoris in filio. & in nummo, ſic differt imago in filio dei, & in homine ſi ſigitur imago in filio imperatoris eſt naturalis, in nũmo eſt artificialis, videtur quod ſolus filius dei ſit imago naturalis, homo vero ſolũ artificialis. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Sicut proprium eſt perſonæ filij eſſe filium, ita ꝓprium eſt eſſe imaginem: ſed ſola perſona filij eſt filius naturalis, & nõ homo: ergo pari ratione ſola perſona filij eſt imago naturalis, & non homo. Item. Quod eſt a voluntate, non eſt a natura: ſed productio hominis eſt a voluntate dei: ergo nõ eſt a natura, ſed ab eo habet eſſe imaginem, a quo habet, & produci: ſi igitur anima hominis non productẽ a deo ſecundum naturam, ſed ſm voluntatem, nõ erit imago dei naturalis, ſed voluntaria. Item. Imago dicit imitationem, & ſimilitudinem: ergo ſi aliquid eſt imago alicuius naturalis, aſſimilatur cum eo in natura: ſed homo cum deo in natura aſſimilari non poteſt eius eſt imago naturalis.

RESP. Dicendum quod cũ imago dicatur ab actu repræſentandi, nã imago refertur ad prototypum (vt dicit Dam.) & repræſentatio dupliciter poſſit cõuenire alicui, vel per formã naturalem, vel per formam artificialem: ideo duplex eſt imago, naturalis ſ. & artificialis, & cum homo non repræſentet p formam artificialem, ſed per ſuam formam naturalem, & potẽtias ei naturaliter inditas: ideo homo non eſt imago artificialis, ſed naturalis. 14

17 Differt autem dicere, imaginẽ naturalem, & connaturalem. Nam imago naturalis eſt, quæ repñtat per id quod habet a natura, ſiue cum illo, φ repñtat cõueniat in natura, ſiue nõ. Imago vero cõnaturalis dr̃, quæ imitatur, & refertur non ſolum per id, φ habet a natura, ſed per conuenientiã in eadem natura: & ideo ſi eſſe imaginem conueniat homini: eſſe tamen imaginem connaturalem non conuenit homini, ſed ſoli filio dei. Concedendæ igitur ſunt rõnes oſtendentes quod homo non eſt imago artificialis, ſed naturalis.

AD illud vero, quod obijcitur in contrarium. Dicendum, quod Hila. diffinit imaginem cõnaturalem, non 18

18 naturalem. AD illud, quod obijcitur de Auguſt. Dicendum quod non intendit ponere ſimilitudinem quantũ ad naturale, & artificiale, ſed quantum ad conuenientiam, & diſcrepantiam in natura. Sicut enim nummus cum imperatore in natura non conuenit, ſed filius eius conuenit: ſic in ꝓpoſito intelligendum eſt. AD aliud,
19 quod obijcitur, quod ſola perſona filij eſt naturalis filius. Dicẽdum quod non eſt ſimile. Aliter enim accipitur naturale prout adiacet filio, aliter ꝓut adiacet imagini: non enim differt dicere, filium naturalẽ, & cõnaturalẽ, ſicut differt in imagine. Et rõ huius eſt iſta: ꝗa filius dicit vt a quo, quãtũ eſt de ſuo principali ĩtellectu: imago dicit vt ad quem: ideo naturale dictum de filio, ſignificat ꝙ egreſſus filij ſit per modum naturę, & ita ꝙ cũ patre conueniat in natura: ſed cum dicitur imago naturalis, ſignificatꝛ, ꝙ illa repꝛſentatio eſt a naturali principio, ſiue ꝓprietate: & propter hoc non datur intelligi, ꝙ ſit inter ima-
20 ginem, & eum cuius eſt imago conuenientia naturæ. AD illud, quod obijcitur, quod eſt a voluntate, nõ a natura. Dicendum, ꝙ verũ eſt ex ea parte, ex qua eſt a voluntate: vnde cum creatura a deo producitur volũtarie, non dicitur ab eo exire naturaliter, ſed voluntarie: ex hoc tamen non ſequitꝛ, ꝙ voluntarie repræſentet: imo eſt ibi accidens. Quamuis enim deus volũtarie produxerit hominem: homo tamẽ habet operationes naturales, quia diuina voluntas fabricauit, & fecit ipſam naturã: nõ ſic autẽ eſt de voluntate artificis creati, qui naturalem formã non poteſt
21 producere. AD illud, quod obijcitur, ꝙ imago dicit ſimilitudinẽ in natura. Dicẽdum, ꝙ hæc determinatio naturaliter addita alicui termino, qui quidem dicit habitudinem, vt a quo, non vt ad quem, ambiguã reddit locutionem, quia poteſt dicere habitudinẽ, vt in rõne cauſæ, vel in ratione formæ: vnde hæc eſt duplex: iſte naturaliter aſſimilatur illi: vel vt intelligatꝛ cauſaliter. ſ. ꝙ aſſimilatur in eo, quod habet a natura: vel vt intelligatur formaliter. ſ. quod aſſimilatꝛ in ipſa natura. Primo modo accipiendo hæc eſt vera: Homo naturaliter aſſimilatur deo. Secũdo modo falſa: & primo modo ſequitur ad hanc: Homo naturaliter eſt imago dei: alio vero modo non.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Hominis proprium eſt eſſe imago dei, non reſpectu angelorum cum ipſi quoque talem habeant imaginem, ſed reſpectu brutorũ hoc illi conuenit.

VTRVM eſſe imaginẽ conueniat homini proprie, ita ꝙ nulli alij. Et ꝙ ſic videtur. In ſolius hominisꝗ conditione dictũ eſt. Faciamꝰ hominẽ ad imaginem &c. ſed hæc eſt nobiliſſima cõditio, quę ſi daretur alijs, nullo modo deberet prætermitti: ergo videtꝛ, quod nulli alij, quã homini eſſe ad imaginem ſuam deus dederit: quod ſi prætermiſit de alijs, & non de homine: tũc eſt quæſtio, quare ſcriptura fecit. Item. Aug. in ſer. de imagine. Ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam deus illum creauit (loquitꝛ de homine) quod nulli alij creaturæ dedit. Item. Hoc videtur per rationẽ, quia quod per ſuperabundantiã dicitur, vni ſoli conuenit: ſed imago dicit ſimilitudinem expreſſiſſimã in genere creaturæ: ergo oportet, ꝙ cõueniat vel vni ſoli ſpeciei, vel vniꝰ ſoli indiuiduo. Item. Eoipſo homo eſt imago dei, quia immediate tendit in deum: ſi ergo vniuerſum eſt ordinatum ſm omnem ſui partem, impoſſibile eſt, ꝙ aliquę creaturæ diuerſarũ ſpecierum ordinẽtur in deũ ex ęquo, & immediate: ergo vel homo, & angelus erũt eiuſdẽ ſpeciei, vel eſſe imaginem conuenit ſoli homini. Item. Homo eoipſo, quòd eſt imago dei, eſt finis omnium aliorum; ſed hoc non poteſt pluribus diuerſis ſpecie cõuenire: & planum eſt, quòd angelo nõ conuenit: ergo videtur, quòd eſſe

imagi-

Fundamenta.

imaginem conueniat ſoli homini. Item. Q nia homo eſt imago dei, fuit vnibilis diuinæ naturæ, hoc autem eſt eius proprium: ergo propriũ eſt homini eſſe dei imaginem. Contra. Diony. de diuinis nominibus dicit, quod angelus eſt imago dei, manifeſtatio occulti luminis. Item. Anima eoipſo eſt imago dei, quo capax dei, & particeps eſſe poteſt: ſed hoc competit angelo ſicut animę: ergo non ſoli homini conuenit eſſe imaginẽ. Item. Iſta eſt nobiliſſima omniũ cõditionum naturalium, videlicet eſſe imaginem: ergo nobiliſſima omniũ creaturarum huiuſmodi proprietatis non debuit eſſe expers: ſi igitur creatura angelica eſt huiuſmodi, patet &c. Item. Imago ineſt animę ſm ſuperiorem partem (ſicut in primo lib. oſtenſum eſt) ſed in illa parte homo, & angelus habent cõuenientiã: ergo videř ſimiliter, ꝙ in dignitate imaginis cõueniant: igiť eſſe imaginem non eſt propriũ ſolius hominis.

RESP. Dicendum, ꝙ propriũ
22 dicitur dupliciter. Eſt enim propriũ ſimpliciter, & proprium alicui. Proprium ſimpliciter eſt, quod conuenit omni, & ſoli: propriũ alicui eſt, quod conuenit omni cõtento ſub illa ſpecie: ita ꝙ quibuſdam alijs conuenit, quibuſdam vero minime: ſicut eſſe bipedem, proprie cõuenit homini reſpectu quadrupedum, nõ reſpectu volatilium. Dicendum eſt igitur, ꝙ ſicut eſſe rationale, vel intellectuale, nõ eſt ꝓpriũ homini ſimpliciter, q̃a cõuenit in hoc cũ angelo, ſed eſt propriũ reſpectu rerũ corporalium: ſic eſſe imaginẽ proprie conuenit homini reſpectu brutorum, non tñ reſpectu angelorum; imo cõiter conuenit hominibus, & angelis, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ.

23 AD illud ergo, quod primo obijcitur in contrariũ: ꝙ ſcriptura nõ exprimit. Dicendum, ꝙ ſcriptura non determinat conditionẽ naturæ angeli expreſſe: ideo non eſt mirũ, ſi non determinat ei⁹ modũ, nec dicit eam ad imaginem dei eſſe factam. Si autẽ quæras, quare non determinat, hoc determinatum eſt ſupra diſtin. xiij.

AD illud Auguſtini. Dicendum, ꝙ Auguſtinus non excludit creaturas ſpirituales, ſed creaturas corporales, & viſibiles, quando dicit, ꝙ nulli alij creaturæ dedit. Item hoc dicit propter aliquam proprietatẽ repræſentationis, quam deus dedit homini, non alij ſpirituali creaturæ, vel corporali: non propter rationẽ imaginis principalem, quæ conſequitur omnem naturam rationalem. AD 24
illud, quod obiicitur, quòd eſt ſimilitudo expreſſiſſima. Dicẽdum, quòd ſuperlatiuus dupliciter poteſt exponi: vno modo per ſuũ poſitiuum cũ hoc aduerbio valde, vt albiſſimum, ideſt, valde album: & ſic intelligiť, cum dicitur ad imaginẽ: & nõ oportet ipſum angelũ ſupponi. Aliquando ſuperlatiuus intelligitur reſpectiue, & tũc dicit exceſſum reſpectu omnium, ad quę cõparatur: & hoc modo non poteſt conuenire pluribus: & ſic non accipitur in ꝓpoſito. AD 25
illud, quod obiicitur, quòd eoipſo, quo eſt imago, eſt finis. Dicendum, quòd iſta non eſt tota ratio: imo q̃a ſic eſt imago in anima, quòd ex parte corporis cum omnibus corporalibus habet quandam cõuenientiam: & ideo ſolus homo diciť omnis creatura, & oĩa propter ipſum quodammodo fieri, & ad ipſum etiã referri. AD illud, quod obijcitur de vniõe. Dicendum, quòd & ſi ratio imaginis ſit diſpoſitio ad vnionem: non tamen eſt diſpoſitio ſufficiens de ſe, niſi competat hoc perſonali proprietati, & culpabili infirmitati: & hoc eſt reperire in homine, non in angelo, ſicut infra melius patebit in tertio. Ad præſens autem ſufficiat, ꝙ quicquid ſit de vnibilitate: imago tñ vniuerſaliter conſequitur rõnalem creaturam, ita ꝙ omnis creatura rationalis eſt imago dei veraciter: & naturaliter. Et ratio hui⁹ eſt expreſſio ſimilitudinis quantum ad conuenientiam ordinis, quæ ſupra in principio quæſtionis explanata fuit.

CONſequenter quæritur de imagine ſecundum conſiderationem relatã. Et circa hoc quæ- Artic. 2
runtur tria. Primo quęritur, verum ratio

ratio imaginis principalius reperiatur in angelo, quam in anima. Secũdo, vtrum principalius in viro, quã in fœmina. Tertio, vtrum principalius reperiatur in cognitiua, quam in affectiua.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Imaginis ratio principalius eſt in angelo, ſi præcellentiam reſpiciamus naturæ, quod ſi immediatam cõiunctionem cum deo attẽdamus æqualiter, cum homine, ſi uero eſſe finem irrationalium creaturarum intueamur, principalius in homine reperitur.

Ad opp. VTRVM ratio imaginis principalius reperiatur in angelo, quam in anima. Et ꝙ ſic videtur ſuper illud Ezech. xxviij. Tu ſignaculũ ſimilitudinis. Greg. Quanto ſubtilior eſt natura, tanto in eo imago diuinitatis ſimilius inſinuat impreſſa. Item. Sapiẽs artifex in nobiliori tabula nobiliorem deſcribit picturam: ſi igitẽ imago in creatura eſt quaſi quædam pictura tabulæ impreſſa (ſicut Magiſter dicit in litera) ergo perfectiori, & nobiliori modo imago diuinitatis inſcribi debet in angelo, quã in anima. Item. Ex eo dicitur creatura rationalis imago dei, quo capax dei eſt: ſed angelicus ſpiritus capacior eſt, quam humanus, cum ſit virtuoſior, & expeditior: ergo in eo imago diuinitatis eſt eminentius impreſſa. Item. Imago conſiſtit in memoria, intelligentia, & volũtate: ſed memoria perfectiori modo habet actũ ſuũ in angelo, quam in homine: ſimiliter intelligentia, & volũtas: memoria enim eius tenet ſine obliuione: & intelligentia intelligit ſine inquiſitione: & voluntas dirigit ſine retardatione: quorũ oppoſita ſunt in anima: ergo &c.

Fundamenta. Cõtra. Expreſſius repræſentat ſummam trinitatem, quod repræſentat non ſolum quantũ ad ſubſtantiæ vnitatem, ſed etiam quantũ ad diſtinctionem perſonarũ: ſed homo expreſſius repræſentat perſonarũ diſtinctionẽ, quia in homine eſt perſonalis diſcretio per originem: in angelis autem non: ergo expreſſius repræſentat trinitatem homo, quã angelus: ſed in quo eſt expreſſior repræſentatio, eſt expreſſior imago: ergo &c. Item. Euidentius imitatur alterum, quod imitatur quãtum ad ſubſtantiam & modum exiſtendi, quam quod imitatur ſolum quantum ad alterum: ſed anima repræſentat trinitatem ſummã, & prout eſt in ſeipſa, & prout eſt in rebus, vt ſic in qualibet parte corporis ſit tota, ſicut ſumma eſſentia eſt in creatura: ergo expreſſius imitatur deum, quam angelus: ſed quòd expreſſius imitatur excellentius ſua imagine inſignitur: ergo &c. Item. Expreſſius repræſentat deum, quod repræſentat ipſum non ſolum in ſe, ſed ſm ꝙ eſt principium aliorum, quam ꝙ altero modo tantum: ſed homo repræſentat deũ nõ ſolum vt ens eſt in ſe, ſed etiã vt eſt principium aliorũ: quia ſicut ex vno deo omnia, ita ex vno homine omnes homines (ſicut vult glo. ij. Cor. xj.) ergo ſi quod expreſſius repræſentat rationem imaginis, participat eminentius: patet &c. Item. Plenius repræſentat aliquid, quod repræſentat ipſum per maiorem acceſſum ad ſuam totalitatem: ſed homo repræſentat deum inquantũ eſt exemplar & ſpiritualium, & corporalium: angelus autem altero modo tantum: ergo in homine excellentiori modo reperitur imago. Item. Quanto exemplum ſeu exemplatum magis innititur exemplari, tanto magis conformatur ei: & quanto magis natũ eſt vniri, tanto magis natum eſt cõformari: ſed natura humana vnitur diuinæ in vnitate perſonæ, quod quidẽ non facit angelica, ergo expreſſior eſt in ea imago: quam ſit in angelo. Item. Per conſiderationem philoſophi. Si optimũ in vno genere eſt melius optimo in alio genere, etiam eſt ſimpliciter hoc illo melius: ſed Chriſtus

ſtus

ſtus,qui eſt optimus inter homines omnes,excellentiori modo inſignitꝰ eſt imagine dei,quam optimus angelus: ergo imago dei in homine, quã in angelo reperitur excellentius.

27 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd quidã voluerunt dicere,quòd creaturã magis eſſe ad imaginem dei, dici poteſt dupliciter,vel extenſiue, vel intenſiue. Si extenſiue,ſic dixerunt,ꝙ homo magis repræſentat deum, quam angelus,quia in pluribus rõne corporis ſibi vniti, vtpote in ſpiritualibus,& corporalibus,& in modo exiſtendi in rebus, & ſecundum etiam modum producendi res:& ſic dicũt procedere rationes ad ſecũdam partem. Tamen quod de Chriſto obijcitur non valet: illud enim eſt ſingulare priuilegium,nec eſt naturæ, ſed potius gratiæ. Si autem dicatur, vna creatura magis eſſe ad imaginẽ, quã alia intenſiue, quia expreſſius repræſentat: ſic dicunt, angelũ magis eſſe ad imaginem dei,quam ſit homo,ſicut oſtendunt auctoritates, & rationes ad oppoſitum. Et hoc inſinuat Grego.cum dicit. Quanto ſubtilior eſt natura,tanto in ea imago trinitatis ſimilius inſinuatur impreſſa: & rationes etiam conſequentes oſtendunt,ꝙ ſicut excellentior eſt natura angelica, ſic excellentiores habet potentias,& maiorem habet capacitatẽ, & digniori modo eſt in imagine dei inſignita: & ſm hanc viam plana,eſt reſponſio ad quæſtionem propoſitã, & ad obiecta: Sed licet iſte modus dicendi probabilis videatur: tamen non modicam habet calumniã rõne vtriuſque partis diſtinctionis. Quod enim dicatur imago magis eſſe in homine extenſiue, quã in angelis, hoc verbis Augu. non conſonat, qui rõnem imaginis dicit eſſe in anima ꝓciſe ſm partem ſupremam, ſicut patet in xiiij.& xv.de trin. Similiter ꝙ dicatur vniuerſaliter expreſſior eſſe imago dei in angelo,quam in anima propter maiorem dignitatẽ naturæ: hoc non videtur conſonare glo.quæ dicit ſuper illud .ij.ad Hebr. Ei, qui modicum minoratus eſt ab angelis, ibi dicit gl. ꝙ natura mentis humanę qualem Chriſtus aſſumpſit, ſolus deus maior eſt. Et Augu. hoc innuit in pluribus locis. & pie creditur, & cõiter ſentit,quòd virgo Maria magis inter oẽs angelos accedit ad deũ. Propterea eſt alius modus dicẽdi, ꝙ cum expreſſio imaginis conſiſtat in conuenientia ordinis, & proportionis,intenſio dignitatis imaginis cõſiſtit ſecundum intenſionẽ cõuenientiæ quantum ad proportionẽ, vel ordinem. Attendendum autẽ,ꝙ conuenientia creaturę rationalis ad deum ſm ordinem,quædam eſt de eſſe imaginis,& quædam de bene eſſe. De eſſe imaginis eſt, ꝙ creatura immediate ordinetur ad deum: de bene eſſe vero eſt ꝙ creatura,quæ eſt imago præponatur alijs,quæ tenent rationem veſtigij,& quòd alia ordinentur in ipſam tanquam in finem. Et ſic triplex
eſt ordo in creatura rationali, ſecun 28
dum quem conformatẽ deo. Primꝰ, ꝙ immediate nata eſt deo coniungi, & hoc eſt eſſentiale imagini: & in hoc angelus,& anima æquiparãtur, quia vtriuſque mens immediate ab ipſa prima veritate formatur. Secundus eſt,quo præponitẽ creatura, quæ eſt imago alijs creaturis:& in hoc angeli præcellunt,quia nõ ſolũ beſtiis, ſed etiam hominibus rectores ſunt deputati ſm illud Eccl. xvij. In vnaquaque gẽte præpoſuit rectores,gl.i. angelos:& iſte eſt ordo, quo creatura irrationalis regitur a deo mediante rationali. Tertius eſt ordo, quo creaturæ irrationales ad rationalem ordinantur tãquam in finẽ, propter quẽ ſunt factæ;& mediãte illo in vltimum finem principalem: & ſecundum hunc ordinem magis conuenit homo cum deo, quam angelus: magis enim facta ſunt & corporalia, & ſenſibilia propter homines, quã propter angelos:& ſic patet, quòd ratio imaginis (prout attenditur in cõuenientia ordinis,quãtum ad id, quod eſt de eſſe in homine,& angelo) reperitur æqualiter,quia vterque ordinatur in deũ immediate: quãtũ vero ad illud,quod eſt de bñ eſſe.ſ.quantum ad ordinem reſpectu creaturarũ, ſe habe

tentia,&capacitas:nihilominus tñ ꝑ aliquod donum diuinitꝰ ſibi datum gratis,poteſt eleuari capacitas animę vſque ad capacitatem angeli,& quodammodo ampliorem: nam donum gratiæ gratis datæ diſponit ad gratiã gratum facientem:& ſic poſſibile eſt fuiſſe in Chriſto,& beata virgine: & ſic pãtent obiecta ad vtrãque partẽ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Imaginis ratio quantum ad id quod eſt de eius complemento non eſt principalius in maſculo q̃ in fœmina,ſi vero præſidẽtiã reſpiciamus,vtique aliquomodo prius eſt in viro quàm in fœmina.

Fundamenta. VTRVM principalius ſit imago in maſculo,q̃ in fœmina. Et ꝙ ſic videt. 1.Cor.11.Vir eſt imago & gloria dei: hæc autẽ (vt dicit Apoſtolus) ſeparat virum a muliere:igiẽ aut mulier non eſt imago,aut ſi eſt imago,non eſt ita expreſſa,ſicut vir.Item. Glo.ibi dicit. Ad imaginem dei factus eſt vir, non mulier: ſed hoc non eſt dictum ꝙ mulier nullo modo ſit ad imaginem facta:ergo dictum eſt, ꝙ minus eſt ad imaginem, quam vir. Item, Quia homo eſt ad imaginem, vnibilis eſt naturæ diuinæ:ſed magis fuit vnibilis in ſexu maſculino, q̃ fœmineo:ergo magis eſt imago vir, quã mulier. Item.Quia homo eſt imago dei omnibus eſt prælatus, ſiue præpoſitus, ſm quod innuitur in textu Gene.j. Faciamus hoĩem ad imaginem, &c. & ſubditur, & præſit piſcibus, &c. ergo præſidere ſi non conuenit hoĩ in ſexu fœmineo, ſed maſculino, videtur, ꝙ imago excellentiori modo ſit in maſculino ſexu,q̃ in fœmineo.

Ad opp. Contra. Gene.j.Creauit deus hoĩem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuã: maſculum,& fœminã creauit illos:ſi igitur mulier creata eſt ad imaginem dei, & ad æqualitatem viri, ſicut innuit formatio eius de latere, & ratio etiam,quare formata eſt cum dicitur: Faciamus adiutorium ſimile ſibi:videtur igitur,quòd in viro,& muliere æqualiter reperiatur ratio imaginis. Item. Imago attenditur in homine quantum ad ſupremum animæ: ſed in ſupremo animę non eſt diſtinctio aliqua ſecundum ſexum: ergo ſiue homo ſit mulier, ſiue vir, ęqualiter eſt imago. Item. Sexus nõ variat ſpeciem:ergo vir, & mulier ſunt eiuſdẽ ſpeciei: ſed imago cõſequitur hoĩem quantum ad formã ſpeciei,non quãtum ad formã indiuidui:ergo æqualiter eſt in viro,& muliere.Itẽ.Imago creationis non ordinatur ad imaginem recreationis, ſiue gratificationis: ſed imago creationis, quæ conſiſtit in gratia,& virtutibus,ita excellenter poteſt eſſe in muliere, ſicut in viro:ergo pari ratione & imago creationis,in qua conditus eſt homo.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum,ꝙ ſicut ex præcedentibus patet, imago quantũ ad 32
ſuum eſſe principaliter cõſiſtit in aĩa, & eius potentiis, & in his potiſſime prout habent ad deum conuerti: & quantum ad hoc non eſt diſtinctio maſculi & fœminę,ſerui & liberi: iõ imago quantũ ad id, qđ eſt de cõplemento eius,& de eius eſſe,non magis reperitur in viro,q̃ in muliere.Quãtum etiam ad bene eſſe, ſiue ad clariorem expreſſionem,conſiſtit magis in anima,ſm ꝙ ad corpus habet ordinem,& habitudinem,Et qm̃ ex parte corporis eſt ſexuũ diſtĩctio: & ſm ſexuum diſtinctionem maior eſt repræſentatio,ſiue quantum ad rõnem pręſidendi,ſiue quãtum ad rõnem principiandi,quia vir eſt caput mulieris, & vir eſt principium mulieris,& nõ vir propter mulierem,ſed mulier ꝓpter virum: quantum ad hunc vtiq; modum excellentiori modo reperitẽ imago in ſexu maſculino, quàm fœminino: non rõne eius, quod eſt de eſſe ipſius imaginis:ſed ratione eius, quod adiacet. Et ſm hoc ſatis plane põt reſponderi ad obiecta.Rõnes.n. oſtendentes, ꝙ non magis eſt imago vir,q̃ mulier, procedunt de imagine

quantum ad ſuum primum eſſe,ſicut intuenti patet. Rōnes vero ad oppoſitum procedunt de imagine quantū ad aliquam accidentalem proprietatem, ſiue per relationem ad corpus.

33 AD illud aūt,quod dicit Apoſtolus, & glo.ꝙ vir eſt imago,& gloria dei. Dicendum,ꝙ vir accipitur metaphorice ꝓ ſuperiori parte rōnis, & mulier pro inferiori,ſicut exponit. Aug. 13.de Trin. Et ſi tu obiicias, ꝙ Apoſt lus loquitur de viro,& muliere ad literam. Dicendū, ꝙ loquitur de eis non ſm ſe, ſed ſm ſignificationem. Vir.n.quia fortis eſt, & præſidet mulieri,ſuperiorem rōnis partem ſignificat:mulier vero inferiorem. Inde etiam eſt in matrimonio, ꝙ vir ſignificat deum, & mulier ſignificat eccleſiam ſiue, animam: hoc aūt eſt rōne virilitatis ex parte vna,& infirmitatis,& fragilitatis ex altera, quæ non reſpiciunt imaginē ſm ſe, ſed ratione corporis annexi: & ita non eſſentialiter,ſed accidentaliter.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Imago prius eſt in cognitiua virtute, quàm in motiua potentia, quia imago dicit conuenientiam ſecundum configurationem.

Fundamenta.

VTRVM imago principalius ſit in cognitiua,q̄ in motiua, ſiue affectiua. Et ꝙ principalius ſit in cognitiua videtur per illud, quod dicit Auguſt. Imago eſt in potentia cognoſcendi, & ſimilitudo in potentia diligendi: ſed hoc non eſt dictum,ꝙ oīno ſit in potentia cognoſcendi: ergo dictum eſt, quia principalius eſt ibi. Item. Imago primo,& principaliter conuenit ipſi verbo æterno:ergo ei prīcipaliter magis connenit,qđ illi verbo æterno reſpondet:hoc aūt eſt ipſa intelligentia,quæ eſt in ipſa potētia cognitiua:ergo &c. Item.Imago conſiſtit in memoria,intelligentia, & voluntate:ſed duæ iſtarum potentiarū.ſ. memoria, & intelligentia tenent ſe ex parte cognitiuæ: ergo & imago plus ſe tenet ex parte cognitiuæ, q̄ affectiuæ.Item. Imago dicit quandā configurationem, & diſtinctionem: ſed affectiuæ eſt vnire, & cognitiuæ diſtinguere:ergo imago principaliter reſidet penes cognitiuam,q̄ penes affectiuam.Contra. Imago reformationis reſpondet imagini creationis:ſed imago reformationis, quæ quidē eſt gratia,principalius eſt in affectiua,q̄ in cognitiua: ergo & imago creationis.Item.In eo principaliter cōſiſtit res in quo conſiſtit eius complementum,ſed imago completur in voluntate,& voluntas ſe tenet ex parte affectiuę:ergo &c.Item.Imago eſt nobiliſſimum in anima: ergo conſiſtit penes id,quod eſt in anima nobiliſſimum;ſed liberū arbitriū,ſiue volūtas eſt nobiliſſimum qđ eſt in anima: ergo principaliter conſiſtit imago penes arbitrium,ſiue voluntatē:hoc autem principaliter reſpicit affectiuam;ergo &c.Item.Similitudo eſt in plus, quàm ſit imago;non.n.quælibet ſimilitudo eſt imago,ſed ſimilitudo expreſſa in quadam configuratione,& imitatione:ergo vbicumque eſt imago,eſt & ſimilitudo·ergo vbi prīcipaliter eſt imago, principaliter eſt & ſimilitudo: ſed ſimilitudo non eſt principaliter penes cognitionem,ſed penes affectionem,cū ſimilitudo ſit in gratuitis, quæ maxime reſpiciunt potentiam affectiuam: ergo pari ratione imago.Iuxta hoc quęritur,quę ſit differentia inter imaginem, & ſimilitudinem:cum enim plus ſit ſimilitudo,q̄ imago (ſicut oſtendit Aug. in lib.83.q.)& ſuperius non debeat connumerari ſuo inferiori, vr̄ ꝙ male dr̄ hō factus ad imaginē, & ſimilitudinē.Item. Cū duæ ſint potētiæ ex parte affectionis.ſ.iraſcibilis,& cōcupiſcibilis,& duę ex pte cognitionis.ſ. memoria,& intelligentia.quęſtio eſt, quare in rone imaginis potius accipiuntur duæ potentię ex parte cognitiuæ, & vna ex parte affectiuæ. Videt̄ enim,quòd potius debet eſſe ecōuerſo,cum tres virtutes theologicæ,quæ reformant

Ad opp.

Quæſtio lateralis.

Quæſt.74

reformant imaginem animæ, ſic in ea ponuntur, vt duæ ſint ex parte affectiuæ.ſ.ſpes,& charitas,quarũ vna eſt in iraſcibili,& altera in concupiſcibili,& vna ex parte cognitiuæ.ſ.fides,quæ communiter ponit in rõnali.

33 RESP. Dicendum, ꝙ de prima nominis impoſitione differt imago, & ſimilitudo. Imago.n.nominat cõformitatem in quantitate ſimilitudo vero conuenientiã in qualitate. Imago nominat quandam configurationem:& ita importat figuram,quæ eſt quantitas in qualitate,vel qualitas in quantitate: ſimilitudo vero eſt rerum differentium eadem qualitas. Ex hac aũt primaria differentia triplex conſueuit aſſignari modus diſtinguendi inter imaginem,& ſimilitudinem,cũ dr̃. Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem. Primus eſt,quẽ dicit Hugo,ꝙ ſimilitudo reſpicit naturam,& imago reſpicit figuram :quia ſimilitudo dicit conuenientiam in qualitate naturali:imago vero conuenientiam in diſtinctione figurali,ad modum cuiuſdam trianguli, in quo ſunt tres termini,& tres lineæ, quia tres ſunt potentiæ, quarum quælibet habitudinem habet ad quamlibet:& ſimiliter tres perſonæ, & potentia, vel perſona tenet rationem termini: habitudo vero, vel emanatio tenet rationem lineæ. Secundus modus diſtinguendi eſt, quòd imago eſt in naturalibus, & ſimilitudo in gratuitis, quæ ſimiliter habet ortum ex illa prima differentia. Quia.n.imago dicit configurationem, & illa attenditur ex parte naturalium potentiarum aĩæ.ſ.memoriæ,intelligẽtię, & voluntatis:hinc eſt,ꝙ imago eſt in naturalibus: quia vero ſimilitudo dicit conuenientiam,quæ ortum habet a qualitate, & qualitas, in qua anima ſimilaĩ deo,hæc eſt gratia:ideo ſimilitudo in gratuitis dr̃ eſſe. Tertius modus diſtinguendi eſt, ꝙ imago eſt in potentia cognoſcendi,& ſimilitudo in potentia diligendi: & iſte modus ſimiliter habet ortum ex differẽtia prima. Quia.n. imago conſiſtit in conuenientia ſm̃ configurationẽ: & configuratio attẽditur in origine habitudine,& potentiarũ diſtinctione:& hęc origo,& habitudo principaliter reſidet ex parte cognitiuæ: ideo imago principalius ponitur in cognitiua. Similitudo vero dicit conuenientiã in qualitate:&qa qualitas, in qua principaliter aſſimilaĩ aĩa deo, eſt in volũtate,ſiue in affectione:hinc eſt,ꝙ ſimilitudo ponĩ principaliter in potentia actiua: & inde eſt, ꝙ in imagine creationis duæ ſunt potentiæ ex parte cognitiuæ.ſ.memoria,& intelligentia, & vna ex parte affectiuę.ſ.voluntas.Econtra vero in imagine recreationis: quę quia conſiſtit in gratia, duæ virtutes ſunt ex parte affectiuæ.ſ.ſpes, charitas,& vna ex parte cognitiuæ .ſ. fides. Imago.n. principaliter reſpicit originẽ,& habitudinem:habitudo aũt,& origo attenditur inter memoriam, & intelligentiam per modum parentis, & prolis:& inter hęc duo, & voluntatem ſm̃ modum donationis, ſiue proceſſionis. Inter iraſcibilem vero,& concupiſcibilem nec eſt talis ordo, nec origo,cũ motus iraſcibilis poſſit eſſe ſine concupiſcibili, & econuerſo: motus autem voluntatis non põt eſſe ſine motu intelligentiæ prçuio, nec actus ſimiliter intelligentię ſine actu memorię,in his dico,quę ſunt de ratione imaginis: ideo in aſſignatione imaginis duo ſumuntur membra ex parte cognitiuę,& vnum ex parte affectiuę: hoc enim exigit ordo,& origo, & diſtinctio: & propterea imago principalius eſt in cognitiua, ꝙ̃ in affectiua: ſimilitudo vero principalius conſiſtit in vnione animę ad deum,quę quidẽ eſt per gratiam. Et quoniam vnio,& gratia principaliter reſpiciunt affectiuam:hinc eſt, ꝙ in imagine recreationis,quę quidem eſt in gratuitis,duę ſunt virtutes,quę reſpiciunt affectiuam.ſ.ſpes, & charitas,penes duas vires.ſ.iraſcibilem, & concupiſcibilem: vna vero,quę reſpicit cognitiuam.ſ.fides, quę reſpicit rationalem: quãuis & ſpes reformans iraſcibilem,per conſequens reformat memoriam, cũ cõueniant in actu,qui eſt tenere: ſm̃ hoc igitur planum eſt reſpondere ad quæſtionem,

& obiecta. Concedendũ eſt.n. de plano, ꝙ imago principaliter reſpicit cognitiuam: concedendæ ſunt etiam rationes, quæ hoc probant.

34 AD illud vero, quod obiicitur de imagine reformationis. Dicendum, ꝙ non valet, quia imago reformationis potius eſt ſimilitudo quædam, q̃ ſit imago. Si enim proprie eſſet imago, eſſet capax dei, & eſſet immortalis: nunc autem non eſt ſic: & ideo, quia imago recreationis potius eſt ſimilitudo q̃ imago, magis principaliter reſpicit potentiam affectiuam, q̃ cognitiuam, quamuis reformet tam

35 cognitiuam, quàm affectiuam. AD illud, qđ obī, ꝙ cõplementum magis eſt in voluntate. Dicendum, quòd & ſi voluntas vltima ſit in imagine, nõ tamen ſe habet per modum complementi in rõne imaginis: imago enim dicit ordinem, & originem in potentiis, ſicut eſt in perſonis: & quemadmodum tertia perſona non ponitur aliarum completiua, nec alias complere, ſed potius ab eis recipere: ſic voluntas, prout eſt pars imaginis, potius conſideratur in ratione egredientis, quàm in ratione complentis: & ꝗa prima rõ originis eſt ꝑ modũ naturæ, quæ quidem conſiſtit in ortu intelligentiæ ex memoria: hinc eſt, ꝙ imago principalius reſpicit cognitiuam, q̃ affectiuam. AD illud, qđ obī,

36 ꝙ imago conſiſtit penes nobiliſſimũ in anima. Dicendum ꝙ nobiliſſimũ in anima dupliciter põt accipi. Vel ſm diſtinctionem potentiarum.ſ. affectiuæ, & cognitiuæ, vel ſm cognitionem ſtatuum.ſ. ſuperioris portionis, & inferioris. Cum ergo dr̄, quòd imago conſiſtat penes nobiliſſimum, hoc intelligitur quantũ ad ſtatũ in ſuperiori parte, non quantum ad potentias, quia imago cõplectitur tam affectiuam, q̃ cognitiuam, cum vtraq; nata ſit immediate ferri ad deũ. AD illud quod obī, ꝙ ſimilitudo eſt in 37

plus, q̃ imago. Dicendũ, ꝙ ſimilitudo ſi accipiatur in ſua generalitate in plus eſt: ſi vero accipiatur proprie, ſicut accipitur in propoſito, non eſt in plus: imo diſtinguitur ab imagine: ita ꝙ & ſi vtrãque tam affectiuam, q̃ cognitiuam reſpiciat, imago tñ principalius reſpicit cognitiuã, & ſimilitudo affectiuã: & rõ iã dicta ē, & ꝑ hoc patet rñſio ad illa duo q̃ quærebant.

DE CREATIONE ANIMAE: VTRVM DE aliquo facta ſit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuerit in creatione.

DISTINCTIO XVII.

De' productione hominis quãtũ ad principia conſtitutiua, ſcilicet corpus & animã, & primo viri. Gene. 2. Beda.

HIC de origine animæ plura quæri ſolent.ſ. vnde creata fuerit, & quando, & quam gratiam habuerit in creatione. Sicut hominis formatio ſecundum corpus deſcribitur, cum dicitur: Formauit deus hominem de limo terræ: ita eiuſdem factura ſecundum animam deſcribitur, cum ſubditur. Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Corpus enim de limo terræ formauit Deus, cui animam inſpirauit. Vel ſecundũ aliam literam flauit, vel ſufflauit: non quòd faucibus ſufflauerit, vel manibus corporeis corpus formauerit. Spiritus enim Deus eſt, nec lineamentis membrorum compoſitis. Non ergo carnaliter putemus Deũ corporeis manibus formaſſe corpus, vel faucibꝰ inſpiraſſe aĩam, ſed potius hoĩem de limo terrę ſm corpus formauit iubendo volendo.i. voluit & verbo iuſſit, vt ita fieret, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę.i. ſubſtãtiã animæ in qua viueret, creauit: nõ de materia aliqua corporali vel ſpirituali, ſed de nihilo.

Quòd nõ corporeis inſtrumẽtis formaſſe vel ſufflaſſe deus dicitur.

Opinio

Opinio quorundam hæreticorum, qui putauerunt animam eſſe de ſubſtantia dei.

PVTAVERVNT.n. quidam hæretici deum de ſua ſubſtātia animam creaſſe, verbis ſcripturę pertinaciter inhęrentes quibus dicitur, inſpirauit, vel inſufflauit, &c. Cum flat (inquiunt) vel ſpirat homo, de ſe flatum emittit. Sic ergo cum dicitur deus flaſſe, vel ſpiraſſe ſpiraculum in faciem hominis, ex ſe ſpiritum hominis emiſiſſe intelligitur, id eſt, de ſua ſubſtātia. Qui hoc dicunt, nō capiunt tropica locutione dictum eſſe ſufflauit, vel flauit, id eſt, flatum hominis ſcilicet animam fecit. Flare enim eſt flatum facere, & flatum facere, eſt animam facere. Vnde Dominus per Eſaiam, Omnem flatum ego feci. Non ſunt ergo audiendi qui putant animam eſſe partem dei. Si enim hoc eſſet, nec a ſe, nec ab alio decipi poſſet, nec ad malum faciendum, vel patiendum compelli, nec in melius, vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animauit, factus eſt a deo, non de deo, nec de aliqua materia, ſed de nihilo.

Reſpōſio Ibid. c.3. Eſa.57. ſecundum trāslationem 70.

Quando facta ſit anima, an ante corpus, aut in corpore.

SED vtrum in corpore, vel extra corpus, etiam inter doctos ſcrupuloſa quæſtio eſt. Auguſtinus enim ſuper Geneſim tradit animam cum angelis ſine corpore fuiſſe creatam, poſtea vero ad corpus acceſsiſſe: neque compulſa eſt incorporari, ſed naturaliter illud voluit, id eſt, ſic creata fuit vt vellet: ſicut naturale nobis eſt velle viuere. Male autem velle viuere, non naturæ, ſed voluntatis eſtperuerſæ. Alii vero dicunt animam primi hominis in corpore fuiſſe creatam: ita exponentes verba illa. Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: id eſt animam in corpore creauit, quę totum corpus rimaneat: faciem tamen ſpecialiter expreſsit, quia hæc pars ſenſibus ornata eſt ad intuenda ſuperiora. Sed quicquid de anima primi hominis ęſtimetur, de aliis certiſsime ſentiendum eſt, quòd in corpore creantur. Creando enim infundit eas deus, & infundendo creat. Dicendum eſt etiam animam illam non ſic creatam, vt præſcia eſſet operis futuri iuſti, vel iniuſti.

Opinio Aug. li.7. c.25. & 27 Aliorum ſententia. Quod aīa illa nō eſt pſcia operis futuri. Ibi.ca.26. Aug.li.de Gene. ad lite. 6.ca. 13. & 14. Exo.7. Cap.15.

In qua ætate Deus hominem fecerit.

SOLET etiam quæri, Vtrum deus hominem repente in virili ætate fecerit, an perficiendo, & ętates augendo, ſicut nunc format in matris vtero. Auguſtinus ſuper Geneſim dicit quòd Adam in virili ætate continuo factus eſt, & hoc ſecundū ſuperiores, non inferiores cauſas, id eſt, ſecundum voluntatem & potentiam dei, quam naturę generibus non alligauit: qualiter & virga Moyſi conuerſa eſt in draconem. Nec talia contra naturam fiunt, niſi nobis, quibus aliter naturæ curſus innotuit: Deo autem natura eſt quod facit.

cit. Non ergo contra diſpoſitionem ſuam illud fecit Deus. Erat enim in prima * creaturarum conditione ſic hominem poſſe fieri: ſed non ibi erat neceſſe, vt ſic fieret: hoc enim non erat in conditione creaturæ, ſed in beneplacito creatoris, cuius voluntas neceſſitas eſt. Hoc enim neceſſario futurum eſt, quod vult & præſcit. Multa vero ſecundum inferiores cauſas futura ſunt, ſed in præſcientia dei futura non ſunt. Si autem ibi aliter futura ſunt, potius futura ſunt ſicut ibi ſunt. vbi præſcit ille, qui non poteſt falli. Sic ergo factus eſt Adam, non ſecundum inferiores cauſas, quia non erat in rerũ cauſis ſeminalibus, vt ita fieret: ſed ſecundum ſuperiores, nõ contra naturam operantes: quia in rerum cauſis naturalibus erat, vt ita poſſet fieri.

*cauſarũ

Lib. eodẽ Cap. 17

Quòd homo extra paradiſum creatus, in paradiſo ſit poſitus: & quare ita factum ſit.

Gene. 2. Aug. li. de gen. ad li. 8. cap. 2. Tres ſentẽtię de paradiſo sũt & q̃ ſint. A quo principio ſit plantatus. Aug. lib. 12. de Gene. ad lite. Cap. 34. Qualis ſit locus paradiſi, & vbi.

HOMINEM autem ita formatum tulit Deus, vt ſcriptura docet, & poſuit in paradiſo voluptatis, quem plantauerat a principio. His verbis aperte Moyſes inſinuat, quod homo extra paradiſum creatus, poſtmodum in paradiſo ſit poſitus. Quod ideo factum dicitur, quia non erat in eo permanſurus, vel vt non naturæ, ſed gratiæ hoc aſſignaretur. Intelligitur autem paradiſus localis, & corporalis, in quo homo locatus eſt. Tres enim generales de paradiſo ſententię ſunt. Vna eorum qui corporaliter intelligi volunt tantum. Alia eorum qui ſpiritualiter tantum. Tertia eorum qui vtroque modo paradiſum accipiunt. Tertia mihi placere fateor, vt homo in corporali paradiſo ſit poſitus: qui ab illo principio plantatus accipi poteſt, quo terram omnem remotis aquis herbas, & ligna producere iuſſit. Qui etſi preſentis eccleſiæ, vel futuræ typum tenet, ad literam tamen intelligẽdum eſt eſſe locum amœniſſimũ, fructuoſis arboribus: magnum, & magno fonte fœcundum. Quod dicimus, A principio: antiqua translatio dicit, Ad orientem. Vnde volunt in orientali parte eſſe paradiſum, longo interiacente ſpatio vel maris, vel terræ: a regionibus quas incolunt homines, ſecretũ, & in alto ſitum, vſque ad lunarem circulum pertingentem, vnde nec aquæ diluuij illuc peruenerunt.

De lignis paradiſi, inter quę erat lignum vitę, & lignum ſcientię boni & mali.

Super Ge. Aug. contra aduer. leg. & prophe. c. 14.

IN hoc autem paradiſo erant ligna diuerſi generis: inter quę vnum erat, quod vocatum eſt lignum vitę, alterum vero lignũ ſciẽtiæ boni & mali. Lignum autem vitę dictũ eſt, ſicut docet Beda, & Strabus, quia diuinitus accepit hãc vim, vt qui ex eius fructu comederet, corpus eius ſtabili ſanitate & perpetua ſoliditate firmaretur: nec vlla infirmitate, vel ętatis imbecillitate in deterius, vel in occaſum

occaſum laberetur. Lignum autem ſcientiæ boni & mali non a natura hoc nomen accepit, ſed ab occaſione rei poſtea ſecutæ. Arbor enim illa non erat mala, ſed ſcientiæ boni & mali ideo dicta eſt, quia poſt prohibitionem erat in illa tranſgreſſio futura: quia homo experiendo diſceret quid eſſet inter obedientię bonum, & inobedientiæ malum. Nõ ergo de fructu q. naſceretur inde, poſitũ eſt illud nomen, ſed de re tranſgreſſionẽ ſecuta. Cognouit.n. homo priuſquam tangeret hoc lignum bonum & malum: ſed bonum per prudentiã & experientiam, malum vero per prudentiã tantum. Quod etiã per experientiam nouit vſurpato ligno vetito: quia per experiẽtiã mali didicit quid ſit inter bonum obedientię, & malum inobedientiæ. Si vero primi parentes obedientes eſſent, nec contra præceptũ peccaſſent: non ideo tamen minus diceretur lignum ſcientię boni & mali, quia hec ex eius tactu accideret ſi vſurparetur. A ligno ergo prohibitus eſt quod malum non erat, vt ipſa precepti conſeruatio bonum illi eſſet, tranſgreſſio malum. Nec melius cõſideratur, quantum malum ſit obedientię, quam hoc modo: cum ſcilicet ideo reus factus eſſe homo intelligitur, quia prohibitus rem tetigit, quã ſi non prohibitus tetigiſſet, nec peccaſſet, nec pœnam ſenſiſſet. Si vero venenoſam herbam prohibitus tetigeris, pœna ſequitur, & ſi nemo prohibuiſſet. Similiter ſequeretur ſi etiam prohibetur res tangi, quæ non tangenti tantum, ſed prohibenti obeſt, ſicut aliena pecunia: ideo prohibitum eſt peccatum, quia prohibenti eſt damnoſum. Cum vero tangitur, quod nec tangenti obeſt ſi non prohibetur, nec cuilibet ſi tangatur: ideo prohibetur, vt per ſe bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ monſtretur. Sicut primus homo a re bona prohibitus pœnam incurrit, vt non ex re mala, ſed ex inobedientia pœna eſſe monſtretur, ſicut ex obedientia palma.

Quare vocatũ ſit lignũ ſciẽtiæ boni & mali Auguſt. c. 15. li. de Gen. ad lit. 8. & ca. 14. c. 6 in fine.

Quod ſi primi parentes nõ peccaſſẽt, non ideo minus ſciẽtiæ boni & mali lignũ diceretur. Augu. ſuper Gen. li. c. 13

De productione hominis quantum ad principia conſtitutiua ſ. corpus, & animã, & primo viri.

DISTINCTIO XVII.

Hic de origine animę plura quęri ſolent &c.

Expoſi. SUPRA egit Magr. de productione hominis in cõparatiõe ad principium extra. in hac vero parte agit de productione eius, quantum ad principia cõſtitutiua ſ. quantum ad corpus, & animam. Diuiditur autẽ iſta pars in duas. In prima determinat de productione viri. In ſecunda vero de productione mulieris ex viro infra diſt. xviij. In eodẽ quoque paradiſo mulierem formauit &c. in principio. Prima pars habet duas. In prima determinat de hominis formatione. In ſecunda de hominis formati locatione ibi. Hominem autem ita formatum &c. Prima pars habet duas. In prima determinat de productione animæ in ſe. In ſecunda vero in relatione ad corpus, ibi. Sed vtrũ in corpore an extra corpus &c. Pars aũt illa, in qua determinat de productione animæ in ſe, habet duas. In

Duiſio.

prima determinat veritatem. In ſecúda remouet errorem, ibi putauerunt enim quidam hæretici, &c. Similiter illa pars in qua determinat de productione animæ in cóparatione ad corpus, habet duas. In prima determinat, vtrum deus creauerit animá in corpore, an extra corpus. In ſecunda quærit, vtrum deus fecerit hominem in ætate perfecta, ibi. Solet etiam quæri vtrum deus hominem repente. Similiter pars illa in qua determinat de locatióe hominis iam formati, habet duas. In prima determinat de loco eius in ſe. In ſecunda vero determinat in comparatione ad cótenta, ibi, In hoc auté paradiſo erant ligna &c.

In bñplacito creatoris, cuius &c.

Dub. 1 Innuit Magiſter, quod volútas dei neceſſitat. Cótra. Ex hoc ſequitur, neceſſarium futurum eſt, quod vult, & præſcit: quod ſi verum eſt, cum deus velit omnia bona futura, nullum bonum futurum euenit cótingenter, perit ergo libertas arbitrij. Pręterea: falſum videtur dicere in hoc, quod ſubiungit. Multa etiam ſm inferiores cauſas futura ſunt: ſed in pręſcientia dei futura non ſunt: quod enim futurum eſt, erit, quod nó eſt futurum in pręſcientia dei, non erit: ergo ſimul

Reſpon. idem erit, & non erit. Reſp. Dicendú quod primum verbum intelligendú eſt de neceſſitate non cóſequentis, ſed conſequentię, quia neceſſario ad velle dei ſequitur ipſum volitú eſſe, vel futurum eſſe. Secundum aút verbum intelligendum eſt ita, quod per hoc participium futurum, ſignificetur ordo effectus ad cauſas, non euentus: vt ſit ſenſus, Multa ſm inferiores cauſas futura ſunt ideſt ordinata fieri, q́ ſm veritatem, vel præſcientiam non ſunt futura, quia non eueniunt.

Quod homo extra paradiſum creatus poſtmodum in paradiſo ſit poſitus.

Cótra. Cum enim paradiſus eſſet

Dub. 2 locus habitationis deditus homini ſecundum ſtatum innocentię, & locus congruus gñationi, & ꝓductioni, videtur quod homo debuit produci in paradiſo. Item. Cum tota terra eſſet tunc fructifera, & aer tranquillus, videtur quod tota erat congrua, vt inhabitaretur ab homine: ergo ſi hó extra paradiſum eſt product⁹, videtur quod extra paradiſum ad habitandú debuit relinqui. Item. Si tota terra ꝓducta eſt propter hominem; ergo videtur, qđ ſi homo ſtetiſſet, alia pars terræ a paradiſo ſupflueret: propter hoc eſt hic quæſtio, quid vocetur hic paradiſus, in qua homo eſt poſitus.

Reſp. Ad prædictorum intelligentiá Reſpon. eſt notandum, quod (ſicut dicit Ma- 2 giſter) tres fuerunt de paradiſo ſenté tiæ. Quidam enim dixerút, quod paradiſus illa, in qua erat poſit⁹ homo, erat locus corporalis qui propter ſuá amœnitaté paradiſus dicebatur, nec eſt alia paradiſus, niſi corporalis. Alij vero attendentes, quod beatificatio hominis eſt in paradiſo, quæ conſiſtit in dei fruitione, non in corporali amœnitate, dixerunt hanc paradiſum non eſſe locum corporalé, ſed ſpiritualem, & omnia illa, quæ dicuntur de paradiſo in Gen. dicta eſſe metaphorice: vnde homo in formatióe ſui poſitus dr̄ fuiſſe in paradiſum, nó quia fuerit localiter mutat⁹, ſed quia in ſpirituali amœnitate, & delitijs ex dei amore, & cognitione, & fruitione eſt poſitus. In huius aút ſententiæ aſſertioue adducút illud, quod dicitur de latrone. Luc. xxiij. Hodie mecum eris in paradiſo. Et illud, ꝙ dicitur de lucifero Eze. xxiij. In delicijs paradiſi dei fuiſti. Tertia ē poſitio, quod eſt paradiſus ſpiritualis, & eſt paradiſus corporalis Paradiſus ſpiritualis dicit ſtatum, vel quietem, & amœnitaté deliciarum ſpiritualium, & iſte poteſt eſſe ſm duplicé ſtatum ſ. eccleſię triúphantis, & eccleſiæ militantis. Vnde paradiſus ſpiritualis duplex eſt, ſiue dupliciter dicta eſt. Vna eſt in eccleſia militante, altera in eccleſia triúphante. Vnde illa, quæ ſunt dicta in Gene. de paradiſo ſpirituali pñt exponi metaphorice. Paradiſus autem corporalis locus eſt deliciarú, & amœnitatis: & hæc eſt duplex ſimiliter ſm duplicem ſtatum ſ. perfectum, & imperfectum. Secundum ſtatum perfectú paradiſus

radiſus eſt empyreum. Secundum ſta tum imperfectum paradiſus eſt locus quidam amœnus in partibus oriẽtis de quo dicit Damaſc. Diuina paradiſus eſt dei manibus in Eden plãtat⁹, gaudij, & exultationis vniuerſæ prõ-
3 ptuarium. In hoc autem loco decuit hominem poni, vt eſſet ei facilitas ꝑueniendi ad patriam, & vt deus homini oſtenderet beniuolentiam, cui locum amœniſſimum ad inhabitãdũ ꝑparauerat, vt ſic amœnitas exterioris habitaculi correſponderet delicijs interioribus, quales habet anima quę eſt tẽplum dei, & habebat anima pri
4 mi hominis. Extra autem hunc locũ debuit homo produci, & vt meli⁹ cognoſceret dei beneficium, dum ſe videret quaſi aliunde adductum, & vt etiam oſtẽderet per hoc, quod homo non erat ibi factus ad æternaliter habitandum, ſed temporaliter peregrinandum. Et quia deus præſciebat hominis caſum, in paradiſo voluit eum collocare, vt per ei⁹ eiectionem de loco voluptatis cognoſceret ſenſibiliter quanta bona ſpiritualia amiſiſſent ꝑ culpam, cognoſceret etiam nihilominus quanta eſſet differentia inter eũ, qui domino obedit humiliter, & eũ, qui ipſum contemnit. Et per hoc pa-
5 tet reſponſio ad obiecta. Locus enim paradiſi conuenienter factus fuit ꝓpter hominem inſtitutum, & alia terra conuenienter fuit facta propter hominem, quem deus præuiderat eſſe lapſurum, & quia ſimul etiam viderat hominẽ, & peccatũ, de ea terra ſumpſit eum, in quam erat poſtmodũ rediturus. Nec tamen ſi homo ſtetiſſet alia pars mundi ſuperflueret, quia beſtijs ſeruiẽtibus homini habitaculũ præberet, & habitaculum ſua inferioritate excellens oſtenderet, & ſua magnitudine decoraret, ſicut magna platea decorat palatium, & ſicut aula decorat cameram.

Voluit in orientali parte eſſe paradiſum &c.

Dub. 5 Innuit Magiſter locum paradiſi in alto ſitum, & vſque ad lunarem circulum pertingentem. Videtur hoc eſſe falſum. Primo, quia inter lunarẽ circulum, & aerem eſt ſphæra ignis, quæ non pateretur ibi hominem poſſe viuere. Item. Aer in ſua parte ſuperiori eſt tantæ ſubtilitatis, quod ibi nõ põt aues viuere (ſicut dicit Aug.) ergo ſi paradiſi locus eſſet adeo eleuatus, nõ poſſet ibi viuere homo habens corpus animale. Præterea, ſi adeo eſſet ille locus eleuatus, cum maxime appropinquaret ſoli, ergo eſſet calidiſſimus & intemperatiſſimus: ſequeretur etiã ex hoc, quod terra eſſet ſupra aquã, & ſupra aerem. Reſp. quod (ſicut doctores dicunt) paradiſi corporalis ſitus eſt valde eminens, & altus, & iuxta ęquinoctionalem in orientem quodammodo vergens ad meridiem. Eſt autem tantæ altitudinis, vt illuc non conſcẽdant vapores in aere eleuati⁹, ſed ſit ibi aer mundus, & purus, idoneus ſtatui perpetuitatis, & propter puritatem aeris ibi eſſe contemperantiam caloris, & quia ſecus ęquinoctia eſt ibi magna tẽperies temporis. Q̃d ergo dr̃, vſque ad lunarem circulum pertingere: hoc non eſt dictum ſecũdum ſitum, ſed ſm quandam proprietatem, ſiue quia conformatur in raritate, & luminoſitate, & trãquillitate, ſiue quia vapores, quib⁹ dominatur luna, illuc non pertingunt. Et ſic patet illud. Reſpon. 6

In hoc autem paradiſo erant ligna diuerſi generis &c.

Quæritur propter qđ duo ex ipſis lignis nominat, & non plura. Itẽ. Cũ lignũ illud, de quo facta eſt prohibitio, non fuerit ſcientiæ boni, & mali, niſi propter tranſgreſſionem Adę, nõ videtur, quod ſic debuerit a ſui principio nominari. Item. Cum lignũ vitæ illum effectum viuificandi non habuerit, videt, quod fruſtra fuerit, aut ab illo effectu nominari non habuerit. Reſp. quod vniuerſalitas lignorũ ſub tribus differentijs comprehenditur, ſm quod ad triplicem vtilitatem hominis poterat ordinari, aut ex parte corporis, aut ex parte animæ, aut ex parte coniuncti. Si ex parte corporis, ſic erãt ligna fructifera, quæ præbebant ei alimenta ad corporis ſuſtẽtationem. Si ex parte animæ, ſic fuit li- Dub. 6 Reſpon. 7

gnum

gnum ſcientiæ boni,& mali,quod or dinabatur ad obedientię hominis ꝓbationē. Si ex parte cōiuncti, ſic erat lignū vitæ quod faciebat ad vitę humanę perpetuationem. De his autem lignis duo nominata ſunt ꝓpter ſpeciales effectus: propter quod & dominus illa duo ligna collocauit in medio paradiſi,& vnum poſuit iuxta alterum,vt ex vno conciperet homo affectum amoris,& ex alio affectum timoris, & vt quaſi oppoſita iuxta ſe poſita eluceſcerent, & faciendo abſtinētiam ab vno habere mereretur refectionem ſufficientem ab altero. Et hoc eſt,quod dicit Augu. de ciuitate dei loquens de primis parētibus. Status immortalitatis eis de ligno vitæ, quod in medio paradiſi cum arbore vetita ſimul erat,dei mirabilis gratia monſtrabatur,tamē & alios ſumebāt cibos præter vnam arborem,quę fuerat interdicta. Et ſic patet,qualiter illa duo ligna ſpecialiter nominātur: vnum autem ſ. lignum vitæ nominatur ab effectu non quem fecit, ſed ad quem ordinatur. Aliud vero ſ. lignū ſcientiæ ab euentu:& vtrunque ſatis congruit,quia tam ille effectus,quam ille euentus valde notabiles erant. Licet aūt lignum vitæ primum effectuū non habuerit in actu, habuit tamen in habitu:nec tamē fruſtra fuit, quia quamuis ex ipſo primus homo nō acceperit refectionem eius,tamen poſteri recipiunt inſtructionem, dum per illud lignum intelligunt Chriſtum.

A ligno ergo homo prohibitus eſt quod malum non erat.

Dub. 5 Contra. Videtur,quod deus inconuenienter fecerit primum,quia ſicut prohibere malum eſt bonum,ita prohibere bonum eſt malum:ergo videtur ꝙ deus fecerit male,dum prohibuit illi⁹ ligni vſum. Item. Bene ſciebat dominus,quod ipſi prohibitionē ſuam non ſeruarent: ergo ſi ſine illa prohibitione poterat eſſe ſalus,videtur quod non fecerit aliud,quam laqueum eis iniicere,dum prohibuit. Item. Si omnia facta ſunt propter hominem ergo lignum illud erat homini:ſed nulli debet ſubtrahi res propria abſque culpa: ergo videt̄ quod deus iniuriat⁹ fuerit homini, & eum puniuerit prohibēdo qđ ſuum erat, in quo tamē nulla culpa præceſſerat.

Reſp. quod deus homini illud lignū prohibuit propter obedientiæ meritum acquirēdum ex parte hominis, & propter oſtendendum ſuæ iuriſdictionis dominium,ꝙ habebat in homine:quia prohibuit propter obediētiæ meritum, vt illud meritū eſſet purum,& plenum:& bene a tali re prohibuit,a qua non deberet ceſſari niſi ſolius obedientię intuitu:& ideo a re bona. Item. Quia prohibuit ad oſtendēdum ſuæ iuriſdictionis dominium: ideo a tali re debuit prohibere,a qua homo nō deberet retrahere manum niſi propter ſolius dei imperium, & hæc quidem fuit res bona: & propterea illud mandatum dicitur eſſe man datū diſciplinæ,quia ad hoc nō obligatur ex ſe ſine aliquo rationis naturalis dictamine,ſed ex ſola diuina ꝓceptione. Quamuis & alia poſſit reddi ratio,quod datum ſit illud mādatum diuinum,vt per hoc diſceret,cui deberet eſſe ſubiectus, & quantum ēē differret inter eum, qui deo obedit, & eum qui contemnit eius imperiū. Nulla igitur fiebat ex hoc homini iniuria:imo fiebat vtilitas,dū præcipiebatur ad eius eruditionem, & meriti amplificationem ;quod ſi contrariū euenit,hoc fuit ex culpa ſua, ex qua conuertit ſibi bonum in malū, ſicut impijs & peccatoribus bona conuertuntur in mala. Propter iſtius tamen euentus præuiſionē non debuit deus dimittere dare tale mandatum, quia ordo,& decor,qui attenditur in operibus dei ſm regulam diuinę ſapientiæ,non debet intermitti propter incommodum alicuius ſpiritualis creaturæ. Præterea ex illo malo inde ſequente poterat deus,& ſciebat multo maius bonum elicere. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, excepto primo,quia nō eſt ſimile: ꝓhibere enim malum bonum eſt,quia nō poteſt aliquis malum perpetrare ſine culpa:ſed prohibere bonum non eſt, ita malū, qa abſtinere poteſt homo abſque culpa;abſtinere enim a bono commodi cadit

Reſpon g

cadit in genere boni honeſti. Alia ta tis patent per iam dicta.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de productione hominis quantum ad duo. Primo quæritur de ꝓductione ipſius, quantum eſt ex parte animæ. Secundo quantum eſt ex parte corporis. Circa primum quęruntur tria. Primo quęritur, vtrum anima primi hominis producta ſit de dei ſubſtantia. Secundo quęritur, vtrum ꝓducta fuerit ex aliqua materia. Tertio q̃ritur, vtrum producta fuerit ante corpus, vel poſt, ſiue in corpore, an extra.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Anima humana non eſt creata ex dei ſubſtantia, cum deus ſit cauſa efficiens, & non materialis ipſius animæ.

Ad opp. QVOD anima humana ſit ex dei ſubſtātia, oſtenditur primo authoritate Gene. ij. Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: ſed inſpiratio eſt per egreſſum alicuius ab intrinſeco: ergo ſicut. ſ. ſ. qui eſt eiuſdem naturæ cum ſpirante: ſic human⁹ ſpiritus, qui fuit inſpiratus a deo, eſt de natura diuina. Si tu dicas quod inſufflatio, vel inſpiratio poteſt eſſe rei diuerſæ per naturam. Obijcitur, q̃a glo. dicit ſuper illud Ioh. xx. inſufflauit in eos, & dixit eis. Accipite, &c. Aug. dicit ibi, q᷑ in hoc oſtendit ex ſe procedere ſpiritū ſanctum: ſi ergo deus inſufflauit in faciem hominis ſpiraculum vitę, videtur quod ſpiritum hominis produxit ex ſe. Itē. Eccle. vltimo. Donec puluis reuertatē in terrā, vnde erat, & ſpiritus redeat ad deum, qui dedit illum: ſi igitur ſpirit⁹ redit ad deum, ſicut puluis redit ad terram, ſicut homo, quantum ad carnem. eſt de terra, ita videtur, quod quantum ad ſpiritum, eſt de dei ſubſtantia. Itē. Actum. xvij. Genus enim dei ſumus, ſicut quidam philoſophorum noſtrorū dixerūt: ſed quæ ſunt eiuſdem generis ſunt eiuſdem naturæ: ergo nos, & de⁹ ſum⁹ eiuſdem naturæ: ſed non quantum ad corpus. ergo quantum ad animam: ergo anima eſt de dei ſubſtātia. Item. Ratione videtur. Omnia corporalia producuntur ex aliqua materia, q̃ eſt in omnibus corporalib⁹ vna: ergo pari ratione ſpiritualia producuntur ex aliqua ſpirituali natura, quæ in omnib⁹ ſpiritibus ſit vna: ſed ſpiritualis ſubſtantia in omnibus reperta per identitatem non eſt niſi diuina: igitur anima facta eſt ex dei ſubſtantia. Item. Solus deus eſt immortalis per naturam: ergo nulli conuenit immortalitas per naturam, niſi quod eſt vel deus, vel ex deo: nulli autem conuenit eſſe imaginem dei niſi cui conuenit eſſe immortalem per naturam, non enim imago eſſet (ſicut dicit Aug.) ſi mortis termino clauderetur: ſi ergo anima rationalis naturaliter eſt imago: ergo naturaliter eſt immortalis; ergo de dei ſubſtantia producta fuit. Item. Deus eſt lux ſpiritualis, quę eſt fons omnis illuminationis ſpiritualis, ſicut ſol eſt fons illuminationis corporalis: ſed corpora luminoſa ſunt eiuſdem naturæ cum luce, & cum ſole: ergo pari ratione ſpiritus naturaliter luminoſi ſunt eiuſdem naturæ cum fonte lucis ſpiritualis: ſed quicquid eſt eiuſdem naturæ cum deo, vel eſt deus, vel de deo: ergo &c. Contra. Geneſ. j. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: hoc nō eſt dictū ſecundum corpus, ergo ſecundū animam igitur anima hominis facta eſt: & circa diuinam naturam non cadit factio vel mutatio: ergo nō eſt ex dei natura, vel ſubſtantia. Item. Si anima eſt ex dei natura, cum anima ſit pars hominis, dei natura venit ad cōſtitutionem hominis: ſed pars eſt minus nobilis, quam totum: ergo de⁹ eſt minus nobilis, quam homo: ſed hoc eſt falſum, & impiū dicere: ergo &c. Itē. Si anima eſt ex diuina natura, aut ergo habet aliquam formam ſuper inductam illi naturæ, ex qua eſt, aut nullam. Si nullam ergo non videtur eſſe nec facta, nec a deo diuerſa. Si aliquā: ergo diuina natura eſt ipſius animæ materia: ſed quod eſt materiale principium

De ſpir. & ani. ca. 36.

Fundamenta.

cipium alicui⁹,eſt minus completum
& imperfectum:ergo deus eſt incom
pletus, & imperfectus per naturam,
quod eſt blaſphemia.Item. Si anima
eſt ex dei ſubſtantia,& anima depra-
uatur:ergo contingit diuinam ſubſtã
tiam deprauari:& ſi cõtingit dei ſub
ſtantiam deprauari,ergo deus nõ eſt
ſumme bonus:cum igitur rationalis
ſpiritus peccare poſſit(ſicut patet)ra
tionalis ſpiritus non eſt ex deo.Item.
Si anima eſt ex deo: aut igitur per ge
nerationem,aut per ſpirationem . Si
primo modo, tũc anima nihil aliud
eſt,quam verbũ.Si ſecundo, tunc ani
ma non eſt aliud, quam ſpiritus : ſic
igitur omnis homo eſſet deus. Item.
Si anima hoĩs eſſet ex deo, aut de to
to deo, aut de parte:ſi de parte :ergo
9 deus eſt compoſitus, & habet partẽ,
& partem, quod eſt omnino falſum.
Si de toto:ſed deus eſt imemenſus, &
infinit⁹;ergo cuiuſlibet hominis ani
ma eſt immenſa,& infinita:& ſi hoc,
quilibet homo eſt omnipotens,quod
nullus dubitat eſſe falſum.

RESP. Dicendum, quod aliquo
10 rum poſitio fuit,quod intellectus hu
manus non erat aliud,quam intelle-
ctus diuinus: ſed diuinus intellectus
dicebatur prout cõſiderabatur in ſe,
humanus vero prout perficiebat cor
pus aliquod:ſed cum deus nullius ſit
pars conſtitutiua propter ſuam ſum
mam perfectionem , & abſolutionẽ,
poſitio hæc fuit ſtulta,& erronea.Eſt
& alia poſitio non minus ſtulta, erro
nea,& impia Manichæorũ, videlicet
quod ſpiritus rationalis ſit dei ſubſtã
tia,&natura.Dicſit enim,quod in ho
mine eſt duplex anima (ſicut recitat
Aug.in li.de duabus animabus)qua
rum vna inclinat ad bona, & alia in
clinat ad mala:& illa,quæ facit mala,
nunquam poteſt facere bona: & illa,
quæ inclinat ad faciendum bonum,
eſt de dei natura:ſed hæc poſitio mul
tipliciter a veritate eſt aliena. Primũ
quia ponit deum eiuſdem naturę eſſe
cum creatura,& alicuius creaturę eſ-
ſe materiam, cum ponit creaturã fie-
ri ex dei ſubſtantia: & ad hanc poſi-
tionem ſequuntur innumerabilia in
conuenientia, & hoc præcipuum eſt,
qa implicat in ſe duo oppoſita, dum
ponit animam a deo eſſe factam,& eã
eſſe de diuina ſubſtantia. Deuiat etiã
a veritate in hoc , qđ ponit in nobis
duas animas : ſed huius improbatio
melius tangeẽ infra.Et ideo tertia po
ſitio eſt vera,& catholica, qđ anima
non eſt ꝓducta de dei ſubſtantia: de⁹
enim ad creaturas ſe habet in rõne ef
ficientis,& formalis,& finis: ſed nul-
lo modo poteſt ſe habere in rõne ma
terialis, quantũcũque creatura ſit no
bilis,quia quod ſe habet vt materiale
reſpectu alicuius,eſt minus comple-
tum ipſo:& ideo rationes hoc probã
tes concedendæ ſunt.

AD illud vero quod obijcitur,ꝙ 11
inſpirauit in faciem,&c. Dicendum,
quod inſpirare idem eſt ibi,quod ſpi
ritum facere.& factum corpori inſi-
nuare,vel infundere:ſimiliter &inſuf
flare eſt flatum hominis facere,& fa-
ctum corpori infundere. Vnde ſicut
quando deus res produxit verbo,nõ
fuit ibi vox materialis:ſic qñ inſuffla 12
uit,non fuit mediantibus faucib⁹, &
inſtrumentis corporalibus : & ideo
non valet illud ſimile de Iohanis vi
geſimo ad litteram. Inſufflauit: & il-
la inſufflatio erat proceſſionis ſpiri-
tus ſancti ſignatio , & oſtenſio. AD
illud,quod obijcitur de Eccl. Et ſpi-
ritus redeat ad deum &c. Dicendũ,
ꝙ ſicut corporis reſolutio ſtat cũ ꝑ-
uentum eſt ad terrã , ſic mutabilitas
animæ tunc demum ſtat, quando cõ
iungitur ei,ſm quẽ facta eſt. In ſolo
enim deo inuenit perfectam quietẽ.
Et ideo non vult ſapiens dicere , ꝙ
ſpiritus redeat ad deũ per corruptio
nem,ſicut corpus in terram:ſed eſt ſi
militudo quantum ad quietationẽ.
AD illud,quod obiicitur, ꝙ genus
dei ſumus. Dicendum,ꝙ genus du-
pliciter accipi poteſt. Vno modo ꝓ-
prie, & ſic dñr aliqua conuenire in
genere,quę cõueniunt in aliqua for-
ma,& natura cõi. Alio modo accipi-
tur large: & ſic dicuntur aliqua con
uenire in genere,in quib⁹ eſt aliqua
conuenientia ſpiritualis ſm habitu-
dinem analogię: & ſic dicit Auguſt.
xij.de trinitate ꝙ anima cognoſcit
in quadam luce ſui generis: & vocat

illam lucem, lucem increatam, quam dicit eſſe ſui generis propter hoc, qđ eſt ſpiritualis, ſicut aīa: & ſic intelli-
24 gitur verbum apoſtoli. AD illud, quod obiicitur, ꝙ corporalia ſunt ex aliquo vno. Reſpondendum eſt, ꝙ hoc non concludit, ꝙ ſpiritus rationales fiant ex deo: illud enim vnū, ex quo fiunt corporalia, eſt ens in potentia reſpectu illorum: deus autem reſpectu nullius poteſt eſſe in potentia: & ideo ex hoc non ſequitur, ꝙ ſpirituales ſubſtantię producātur de
25 diuina natura. AD illud, qđ obijcitur, ꝙ ſolus deus eſt immortalis ꝑ naturam. Dicendum quantū ſufficit ad pręſens (quia infra habebitur de immortalitate) ꝙ immortalitas per naturam dicta de deo, intelligitur ꝑ priuationem omnis gratię, ſiue gratia dicat aliquid ſuperadditum naturæ, ſiue dicat gratuitam influētiam, per quam conſeruatur natura, quia deus ſeipſo permanet: anima autem & ſi de ſui natura ſit ad permanēdū idonea, tñ nunquam permaneret niſi
26 conſeruaretur per gratuitam dei influentiam. AD illud, quod obijcitur, ꝙ deus eſt lux ſpiritualis. Dicendum, quòd non eſt ſimile de luce ſpirituali, & corporali omnino. Lux enim ſpiritualis, quę deus eſt, cū ſit ſimpliciſſima, non poteſt eſſe ꝑfectio rerum diuerſarum naturarum. Cum autem ſit omnipotentiſſima poteſt ꝓducere, & facere lucem creatā aliquo modo ſibi conformē: quæ tamē ſibi non ſufficit etiam poſtquā producta eſt, niſi adſit ei ſummæ lucis influentia. Et ſic intelligendū eſt in ipſa anima humana, quod ipſa habet lucem propriam. ſ. creatam, per quam cōpletur, quę a luce ęterna & producitur, & conſeruatur: lux autem corporalis in diuerſis corporibꝰ poteſt reperiri vt perfectio, cum nō ſit forma omnino ſimplex: ſed ſit nata cōiungi materię.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Anima Adę habet materiam, cum intra ſe habeat mouere, & moueri, fundamentum ſuæ exiſtentiæ retineat, & ſit hoc aliquid, non tamen anima brutalis.

VTRVM anima Adæ producta fuerit ex materia. Et ꝙ nō videtur primo per auctorē ſex principiorū. ſ. Gilbertum Porretanum, qui dicit, ꝙ forma eſt cōpoſitioni contingens in ſimplici eſſentia conſiſtens. Si igitur anima rationalis vere forma eſt: ergo ſimplex eſt: ergo nō cōponitur ex materia, & forma. Item. Philoſophus in principio tertij de animalibus dicit, ꝙ intellectus eſt impermiſtus, & impaſſibilis: ſed omne, quod habet materiam, potentiā habet paſſiuam: ergo ſubſtantia intellectiua non habet materiam. Item. Magiſter in litera. Subſtantiam animæ, in qua viueret creauit deus nō de materia aliqua corporali, vel ſpirituali, ſed de nihilo. Item. Hocipſum videtur ratione. Subſtantia intellectiua nihil cognoſcit niſi abſtrahat a materia: ſed in actu cognoſcendi fit aſſimilatio cognoſcentis ad cognoſcibile, & econuerſo: ſi ad hoc, ꝙ intelligatur neceſſe eſt abſtrahi a materia: & ad hoc, quod aliqua ſubſtantia intelligat, neceſſe eſt, ꝙ ſit per naturā a materia ſeparata: ſed ſi anima Adę fuit huiuſmodi: ergo &c. Item. Quanto forma nobilior, tanto ſimplicior: ſed anima inter omnes formas eſt nobiliſſima, ergo ſimpliciſſima: ſed alię formæ non cōponuntur ex materia, & forma, ergo multofortius nec rationalis anima. Item. Omne, quod habet materiam, & formam, vt partes conſtitutiuas, eſt hoc aliquid, & eſt completum: nihil autem, qđ eſt hoc aliquid, & completum in ſe, venit ad conſtitutionem tertii: ſed anima rationalis venit ad conſtitutionem tertii, ita ꝙ ex ipſa anima, & Ad opp.

corpo

corpore ſit vnum per eſſentiam : ergo anima non eſt hoc aliquid · ergo vel eſt materia, vel forma pura:non
Text. 17. materia, ergo forma. Sed contra. In tertio de anima dicit philoſophus, ꝙ ſicut in omni natura eſt materia, & efficiens : ſic in anima eſt intellectus, quo eſt omnia fieri, & intellectꝰ, quo eſt omnia facere : ſi igitur potẽtia paſſiua eſt a materia, & hæc eſt in anima ; patet &c. Item. In ix. pri-
Tex. 12. mæ philoſophiæ dicit Philoſophus, ꝙ ſicut materia eſt ſubiectũ formarum ſubſtantialium, ſic compoſitũ eſt ſubiectũ accidentis: ſed anima rationalis eſt ſubiectum ſcientiarũ, & virtutum, etiam ſm ſe conſiderata : ergo cõpoſita eſt ex materia, & for-
Tex. 28. ma. Item. Philoſophus in viij. metaphyſicæ. Operans, & generans nõ facit aliud niſi propter materiã : ergo ſi deus facit animã, quæ eſt aliud, quam ipſe neceſſe eſt, ꝙ materia vel ſit in deo, vel ſit in anima : ſed non eſt in deo, ergo eſt in anima. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Omne creatum, cui debetur propria operatio, habet duo diuerſa. ſ. ꝙ agit, & quo agit : ſed animæ ſecundũ ſe conſideratæ debetur propria operatio, ergo videtur, ꝙ nõ ſolum ſit forma: quia ſi pure forma eſſet, tunc ageret ſeipſa : ergo habet aliquid de materia. Item. Omne illud, quod ſm ſui mutationem eſt ſuſceptibile contrariorum, eſt hoc aliquid, & ſubſtãtia per ſe exiſtens in genere: & omne tale compoſitum eſt ex materia, & forma : ſed anima ſecundum ſui mutationem eſt ſuſceptiua gaudij, & triſtitiæ : ergo anima rationalis cõpoſita eſt ex materia, & forma. Itẽ. Anima rationalis nõ ſolummodo vitã præbet corpori, ſed etiã ipſa viuit : aut igitur eſt ſua vita, aut non. Si ſic: ergo non differt in ea viuẽs, & quo viuit. Et iterum: ſi eſt ſua vita non viuit per participationem, ſed ꝑ eſſentiam, quæ duo ſunt contra Boetium, & Aug. ergo ponere eſt in anima ſm ſe conſiderata aliquid, quod det vitam, & aliquid qđ recipiat, & ſi hoc: ergo eſt compoſita ex materia, & forma. Et ad hoc poſſunt adduci rationes, quæ adductæ ſunt ſupra ad oſtẽdendum, angelum eſſe compoſitum ex materia, & forma.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc diuerſi diuerſa opinati ſunt. Quidã enim dixerunt, nullam animam nec rationalem, nec brutalem habere materiam, quia ſpiritus ſunt ſimplices : animam tamen rationalem dixerũt habere cõpoſitionem ex quo eſt, & & ꝙ eſt, quia ipſa eſt hoc aliquid, & nata eſt per ſe, & in ſe ſubſiſtere. Sed cum planum ſit, animã rõnalem pati poſſe, & agere, & mutari ab vna ꝓprietate in aliam, & in ſeipſa ſubſiſtere; non vr̃, ꝙ illud ſufficiat dicere, quòd in ea ſit tantũ cõpoſitio ex quo eſt, & quod eſt, niſi addatur in ea eſſe cõpoſitio materiæ, & formæ. Ideo fuerunt alij, qui dixerunt, nõ ſolum animam rõnalem, ſed brutalem etiã ex materia, & forma cõpoſitam eſſe, cum vtraque ſit motor corporis ſufficiens : ſed quia anima brutalis propriam operationẽ non habet, nec eſt nata per ſe ſubſiſtere, non videtur, quòd habeat materiam intra ſe. Et ideo eſt tertius modus dicendi tenẽs medium inter vtrunque. ſ. quòd anima rationalis, cum ſit hoc aliqd, & per ſe nata ſubſiſtere, & agere, & pati, mouere, & moueri, quod habet intra ſe fundamentum ſuæ exiſtentiæ, & principium materiale, a quo habet exiſtere, & formale, a quo habet eſſe. De brutali autem non oportet illud dicere, cum ipſa fundetur in corpore. Cum igitur principium, a quo eſt fixa exiſtentia creaturæ in ſe, ſit principium materiale : concedendũ eſt animam humanam materiam habere : illa tamen materia ſubleuata eſt ſupra eſſe extẽſionis, & ſupra eſſe priuationis, & corruptionis : & iõ dicitur materia ſpiritualis. Et propterea illi qui locuti ſunt de materia ſi principio quantum ad eſſe extenſionis, & prout habet eſſe ſub priuatione, dixerunt animam rõnalem non habere materiam, non intẽdentes de materia in ſua generalitate, ſed prout ad eam ſtat reſolutio philoſophica, ſicut dictum eſt de ſimplicitate 17

Sco. diſt. huius. q. 1. ibi. Dimiſſa opinione, nõ infringit hanc opinio. ſed dimittit, eã forte tanquã nõ ſibi probabilem.

18 citate angeli. Vñ concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes. AD illud, quod obiicitur, ꝙ omnis forma eſt ſimplex. Dicendũ, ꝙ auctor ille diffiniens formam, loquitur de forma illa, quæ eſt forma tantũ: non de ea, quę eſt forma, & hoc aliquid: vnde vel diffinit ibi formam accidentalē, vel diffinit formam vniuerſalem.

19 AD illud, quod obijcitur, quòd intellectus eſt impaſſibilis, & impermiſtus. Dicendũ, ꝙ philoſophus remouet ab intellectu materiam ſm ꝙ cõſideratur ſub priuatione, & ſub potentia ad transmutationē ſm eſſe, non remouet materiã vniuerſaliter, imo ponit cum dicit, ꝙ in intellectu eſt natura, qua eſt facere, & qua eſt fie-

20 ri. AD illud, quod dicit Magiſter in litera. Dicendum, ꝙ Magiſter nõ vult dicere, quod anima non habeat materiam: ſed ꝙ non habeat materiam præiacentem: huius autē ratio habebitur infra. ſ. quare anima non eſt producta, nec producitur ex pręiacenti materia.

21 AD illud, quod obiicitur, ꝙ ſubſtãtia intellectiua nihil cognoſcit, niſi quod abſtrahiť a materia. Dicendum, ꝙ hoc nõ facit propter hoc ꝙ ipſa ſit omnino immaterialis: ſed ꝓpter hoc, quòd res non poteſt ei vniri ſm veritatē. Ideo oportet, quod vniatur ſecundum ſimilitudinem, quã anima abſtrahit a re. Alia eſt etiã ratio, quia intellectus per ſimilitudinem, per quam intelligit, debet fieri in actu intelligendi: illud autē, quod facit rem eſſe in actu, ſpecies eſt, & forma: ideo anima nõ cognoſcit rem niſi ſpeciem eius, & formam ſibi imprimat: & hoc non poteſt eſſe, niſi illa abſtrahatur a materia: nec ex hoc ſequitur, quòd anima careat materia: res enim abſtracta a materia propria bene poteſt fieri in re alia, quæ ſuam habet propriã materiam, & formam, ſicut ſimilitudo coloris in ſpeculo.

22 AD illud, ꝙ obijcitur, quòd quanto forma nobilior, tanto ſimplicior eſt. Dicendũ, quod illud habet locum in his, quæ ſunt puræ formæ: anima autem nõ tantum eſt forma, imo etiam eſt hoc aliquid: & ideo ſi comparetur forma animę ad alias formas, abſq; dubio ſimplicior erit, quam aliæ formæ. Ipſa autem anima cum ſit rationalis, cum ſit per ſe exiſtens, aliquam compoſitionem habet, quam alię formæ nõ ſunt natæ per ſe habere, dum nõ ſunt natę per ſe exiſtere: nihilomin⁹ tamen ipſa anima ſimplicior alijs formis dici poteſt. Eſt.n. multiplex genus ſimplicitatis, ſm quod & multiplex eſt gen⁹ cõpoſitionis, & partiũ. Sunt.n. partes ſubſtantiales, & ſunt 23

partes quantitatiuę: & cõpoſitio ex partibus ſubſtantialibus, & compoſitio ex partibus quantitatiuis. Et ſic ſimplex dicitur dupliciter. Aut quod caret partibus conſtitutiuis, aut qđ caret partibus quantitatiuis. Quamuis igitur anima non ſit aliis formis ſimplicior, quantum ad partes conſtitutiuas, quia tales partes habere ſpectat ad complementum, & perfectionem: hoc enim facit rem eſſe per ſe: ſimplicior tamen eſt quantum ad priuationem partium quantitatiuarum: ipſa enim nec habet extenſionem per ſe, nec habet extenſionem ꝑ accidens, nec quantum ad ſubſtãtiã, nec quantum ad actum proprium. Aliæ tamen per accidens poſſunt habere extenſionem, & partibilitatem: vel ſecundum id quod ſunt, vel ſecũdum id quod operanť: & ideo quãtum ad hoc anima, & maxime rationalis, eſt forma nobilior. AD illud, 24

quod obijcitur, quod compoſitum ex materia, & forma, eſt ens cõpletum, & ita non conuenit ad conſtitutionē tertij. Dicendum, quod hoc non eſt verum generaliter: ſed tunc quãdo materia terminat omnem appetitũ formæ, & forma omnem appetitum materiæ, tunc non eſt appetitus ad aliquid extra: & ita nec poſſibilitas ad compoſitionē, quæ præexigit in componentibus appetitum, & inclinationem, licet autem anima rationalis compoſitionem habeat ex materia, & forma: appetitum tamē habet ad perficiendum corporalem materiam: ſicut corpus organicum ex materia, & forma compoſitum eſt, & tamen habet appetitum ad ſuſcipiendum animam.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Animam Adæ ſtatim in corpore creatam fuiſſe, eſt probabilius aſſerendum, licet ante corpus creatam fuiſſe alijs ſatis probabile videatur.

Ad opp. VTRVM anima Adæ ꝑducta fuerit añ corpus, vel poſtea. Et ꝙ ante, videtur per text. Gen.j. Faciamus hominem ad imaginem &c. hoc dictú eſt ſexta die: ſed poſt ſeptimam ſubditur. Formauit deus hominem de limo terræ: igitur prima formatio, ad animam refertur, ſecunda ad corpus, ergo prius fuit facta anima, quã corpus. Item. Hoc videtur ratione. Sicut homo ex parte corporis cõmunicat cum animalibus brutis, ita ex parte animæ cõmunicat cũ angelis: ergo ſicut corpus hominis productum eſt eodem die cum animalibus brutis, ſic ſpiritus eius rationalis debuit produci eodem die cũ angelis; ergo &c. Itẽ. Anima Adæ ſe habet ad corpus ſicut æuiternũ ad temporale, & ſicut æuum ad tempus: ſed æuum eſt prius tempore, & æuiternum prius temporali: ergo prius videtur debuiſſe ꝑduci anima Adæ, quam corpus, cui debebat vniri. Itẽ. Subſtantia ſpiritualis a corpore non dependens quantum ad eſſe, nõ dependet quantum ad productionẽ, ſed ſpiritus rationalis Adæ ab eius corpore non dependebat quantũ ad eſſe: ergo nec quantum ad productionem: corpus autem a ſpiritu depẽdebat, quia ſine illo permanere non poterat: ergo ſi abſolutũ eſt ante dependens, prius debũit produci anima, q̃ corpus. Item. Maior eſt diſtantia inter ſpirituale, & corporale, quam ſit inter corpora miſcibilia: ſed corpora miſcibilia prius producta ſunt ſeparatim, quam ſint ad inuicẽ ad conſtitutionem tertij miſta: ergo anima prius debuit produci, quam corpori vniri: ergo nõ eſt creata in corpore, ſed extra corpus. Item. Tãto aliquid prius debet ꝑduci, quanto magis appropinquat primariæ rerũ origini: ſed aĩa plus appropinquat ad deum qui eſt principium omnium, quã corpus humanum, cum ſit ei ſimilior & ſimplicitate, & ſpũalitate: ergo &c.

Fundamenta. Contra. Geneſ.ij. Formauit deus hominem de limo terrę, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: quod exponitur, id eſt ſpiritũ fecit: ſed ſpiraculum vitæ ſpirare, nihil aliud eſt, quam animam hominis creare: ergo ſi prius creauit corpus, quam ſpiraculum inſpiraret, pri⁹ igitur produxit corpus, quam animam. Item. Anima naturaliter eſt forma corporis: ſed naturalis forma aut ſimul producitur cũ materia, aut ſequitur materiam: igitur aut anima nõ eſt forma naturalis, aut ſi eſt forma naturalis, producta eſt poſt corpus, vel ſimul cum corpore: non igitur ante. Itẽ. Quanto forma nobilior eſt, tanto vltimior: ſed anima rõnalis nobiliſſima eſt inter oẽs formas naturales: ergo vltima: ergo produci debuit poſt vegetabilem, & ſenſibilem. Item. Ordinata productio procedit ab imperfecto ad perfectum: ſi ergo perfectio omnium operum facta eſt in homine, & maxime quãtum ad animã, videtur qđ homo, quantũ ad aĩam, produci debuit vltimo poſt omnia. Item. Si anima producta eſſet añ corpus, cũ haberet vſum liberi arbitrii, nihil eſſet impediens, nec retardãs: ergo videtur, quod ante vnionem ad corpus meruiſſet, vel demeruiſſet: ergo corpus non eſſet particeps omnis meriti ipſius animę, nec anima deberet remunerari in corpore: quòd ſi hoc falſum eſt, planum eſt animam Adæ ante corpus ſuum non fuiſſe productam. Itẽ. Si anima Adę ante corpus eſſet ꝑducta: aut appetiuiſſet vniri corpori, aut non. Si non: ergo vnio eius ad corpus non eſſet naturalis, nec vnio eius ad corpus fieret per naturam. Si ſic, appetebat igitẽ corpus, qđ non habebat: ſi ergo corpus ei differebatur, ipſa in appetẽdo affligebatur: ergo pœna erat ei ante culpam.

RESP. Dicendum, quod quãuis 35

circa iſtam quæſtionem videatur dubitaſſe egregius doctor Auguſt. quia vtraque pars videtur poſſe ſuſtineri probabiliter,& ordo congruus ſeruari vtrobique:tenendum tñ eſt tanquam verum,& magis congruum, ꝙ anima Adæ producta fuerit in corpore,nec deus eam produxerit ante corporis formationem. Licet enim videatur ſatis rationabiliter poſſe dici,ꝙ deus ante corpus animam eius produxerit,vt oſtenderet eam a corpore non depender , ſed per ſe ſubſiſtere,vt etiam cum hoc pariter oſtẽderet conformitatem eius.& naturæ angelicæ,tam in rationis capacitate per quam eſt anima imago,q̃ in beatitudine ad quam anima, & angelus habent ordinari: longe tñ rõnabilius videt ponere, ꝙ aïa producta ſit ſtatim in corpore: tum quia anima vnitur corpori vt perfectio naturalis cui naturaliter appetit copulari. adeo vt ſine illo pœna ſit ei eſſe,& ab illo ſequeſtrari:tũ quia etiam vnitur ſicut motor mobili,ita ꝙ ſine ipſo nõ poteſt mereri, nec demereri: & ideo non debuit ante corpus produci, ne ante culpam puniretur,& ne abſque corpore mereretur,vel demereretur. Huic aũt poſitioni non tñ concordat ratio, imo etiam ſcripturæ ſuffragatur auctoritas,quæ dicit poſt ꝓductionem,& formationem hominis deum ſibi vitę ſpiraculum inſpiraſſe. Huic igitur parti tanquam probabiliori,& ſecuriori adhærendo,concedere poſſumus rõnes hanc partem

36 aſtruentes. AD illud vero quod primo obiicitur in cõtrarium de textu. Dicendum ꝙ alterum eorũ eſt dictũ per recapitulationem, vel primũ eſt dictum per anticipationem: melius tamen eſt dicere, ꝙ ſcriptura illud re

37 capitulet,vt addat. A D illud, quòd obr̃, ꝙ corpus ſimul productum eſt cũ brutis:ergo &c.Dicendum,ꝙ non eſt ſimile: productio.n. corporis, ſic concordat ꝓductioni brutorũ animaliũ, vt productio rationalis ſpũs non diſcordet:imo potius illorũ imperfectionẽ ſua dignitate conſeruet: ꝓductio vero ſpũs ſic concordat ꝓductioni angelorum,vt minime concordet productioni corporum humanorum,qui quidem ſpectat ad terræ ornatum, cuius ornatus productio ſpectat ad diem ſextum. AD illud,qđ 28 obiicitur de comparatione æuiterni ad temporale. Dicendum,ꝙ & ſi ſubſtantia æuiterna ex parte poſt ſe plus extendat, q̃ temporalis, vtpote quia caret fine:non tñ oportet, ꝙ a parte ante,maxime ſi ſit talis,ꝙ ſui productione appetitum rei temporalis habeat terminare: & ſic fuit in anima Adæ. Et præterea,& ſi illud poſſit eſſe verum de æuiterno,quod pure habet rationem æuiterni:non tñ habet veritatem de eo,quod ſic habet rationem æuiterni, ꝙ etiam temporalis: anima.n. rõnalis,inquantũ aïat corpus tranſmutabile, habet tempore menſurari. A D illud, quod obr̃, ꝙ 29 anima non dependet a corpore,quãtum ad eſſe. Dicendum, ꝙ & ſi non dependet a corpore tanquam indigens eo ad ſui conſeruationem, de pendet tñ per appetitus ſui inclinationem, quam habet ad ipſum, ſicut forma ad materiam propriã: & ideo ſicut forma producit in materia, ſic anima Adæ produci debuit in corpore proprio. A D illud,quod obiicitur 30 de corporibus miſcibilibus.Dicendũ ꝙ non eſt ſimile,quia elementa, quę miſcentur,non dependent adinuicẽ, & vnum poteſt habere eſſe completum ſine altero:non ſic autem de aïa, & eius corpore, quorum vtrũque ab altero dependet. Ad illud,qđ obr̃,ꝙ 31 anima origini primæ magis approximat. Dicendum,ꝙ cũ deus ſit alpha, & omega,principium, & finis,& rationalis creatura in vtraque habitudine ſit ei propinqua:proprie tñ loquendo angelica natura plus ei appropinquat in ratione principii, & humana pl⁹ in ratione finis;ideo inter oẽs creaturas prior oĩum creata eſt ſapientia, ſiue creatura angelica, & dignitate,& origne,& poſt omnia producta eſt anima humana tanquã finis oĩum, & conſummatio: & ideo quãuis multum approximet deo, inquantum tenet rõnem originis: non minus tñ approximat deo, quantum habet rõnem finis:& ideo competẽ-

tius fuit eã ꝓduci poſterius, ꝙ pri⁹. Hæc dicta ſunt d aĩa Adę:nã de alijs animabus infra loco ſuo quæretur.

Conſequenter quæritur de ꝓductione primi hoĩs ex parte corporis. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum corpus primi hoĩs ꝓduci debuit pure de natura cœleſti. Secundo quæritur, vtrũ fuerit pure de natura elemẽtari. Tertio q̃ritur, vtrum conditum fuerit in complexione æquali, aut inæquali.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Adę corpus conſtitutum fuit ex natura pure elementari, cũ cœleſtis natura ad eius conſtitutionem tantum virtualiter, & non ſ̃m ſubſtantiam cõcurrit.

Artic. 2 QVOD corpus Adę ꝓduci debuerit pure de natura cœleſti, oſtendit̃ ſic. Nobiliſſimæ formę debet dari nobiliſſima materia: ſed nobiliſſima inter formas eſt aĩa rõnalis innocens, & abſq; peccato, qualis fuit aĩa Adæ: ſed nobiliſſima inter naturas corporales eſt natura cœleſtis: ergo &c. Item. Motoris ad mobile debet eſſe proportio: ſed aĩa rõnalis eſt motor incorruptibilis: ergo debuit ei dari ĩpaſſibile corpus. Item. Finis imponit neceſſitatẽ his, quæ ſunt ad finem: ſed totus Adã factus eſt ad perceptionem beatitudinis; locus autem beatitudinis ſpiritualis eſt ipſe deus, corporalis eſt cœlum: ergo ſicut ſpiritus Adę non quieſcit niſi in deo: ſic debuit ei dari corpus, quod non quieſcit niſi in cœlo: hoc aũt eſt corpus de natura cœleſti: ergo &c. Itẽ. Spũs rõnalis, ꝓut abſque culpa conditus fuit, maxime erat potens, & idoneus ad agendum, & perfect⁹ erat cognitionis lumine: & ideo idoneus ad cognoſcendum liber erat voluntate, & rectitudine, & ideo facilis ad tendẽdum in ſui optimum, ergo debuit ei dari corpus, cui maxime competit agere, & ad cognitionem diſponere, & quod minimè habet retardationẽ: hoc aũt eſt lux, & natura cœleſtis: ergo corpus Adæ pure produci debuit de cœleſti corpore. Sed cõtra. Aĩa rõnalis quodãmodo eſt oĩa: ſi igitur corpus debet proportionari aĩæ, corp⁹ eius debet habere cũ oĩbus conuenientiam: ſed hoc non haberet ſi eſſet pure de natura cœleſti, & non cõicaret elementis: ergo &c. Item. Aĩa rõnalis, q̃uis ſit ſimplex in eſſentia, tñ eſt multiplex in effectu: ergo ſi corpus ei debet correſpondere, neceſſe eſt, ꝙ corpus eius habeat varietatem in partiũ cõpoſitione, & organizatione: ſed hoc non haberet ſi eſſet corpus pure cœleſte: ergo &c. Item. Vegetabilis, & ſenſibilis diſponunt ad rationalẽ, & magis ad ipſam appropinquant, ꝙ natura alicuius corporis, nec alicui corpori vnitur rõnalis potẽtia abſq; vegetabili, & ſenſibili: nullum igitur corpus eſt habile ad actum vitæ rõnalis, niſi prius fuerit habile ad actũ vitæ vegetabilis: tale aũt corpus eſt cibabile, & huiuſmodi non põt eſſe pure corpus cœleſte: ergo &c. Item. Corpori ſimplici debet̃ vnus motus tñ, ſiue illud corpus ſit cœleſte, ſiue elementare: corpori aũt, quod mouetur ab anima, debetur motus in oẽm differẽtiam, cum aĩa ſit motor ſufficiẽs: ergo corpus Adæ nõ potuit eſſe oĩno de natura corporis ſimplicis: ergo nec pure de natura cœleſti.

RESP. Dicendum, ꝙ corp⁹ Adę non fuit pure formatum de natura cœleſti (ſicut innuit tex. Gene. qui dicit, eũ formatum de limo terræ) nec debuit pure de natura cœleſti formari, imo de natura elementari: hoc exigente ordinis congruentia, quam in oĩbus ſuis operibus ſemper ſeruat ſapientia diuina. Requirebat. n. hoc ordo hoĩs ſiue in ſe, ſiue ad creaturã inferiorem, ſiue ad creaturam parẽ, ſiue ad deum finẽ. Ordo ipſius hoĩs in ſeipſo hoc requirebat: quia. n. homo conditus fuit, vt natus multa cognoſceret, non ſolũ cognitione intellectiua, ſed etiam ſenſitiua: ideo debuit ei dari corpus multiforme, vt diuerſa organa diuerſitati ſenſuum deſeruirent

ſeruirent ad diuerſa obiecta cognoſcenda. Quia vero conditus fuit in vertilitate liberi arbitrij, vt potēs viuere in iuſtitia, & mori p culpā, dari debuit ei corpus, quod non eſſet tm̄ habile ad viuendum, ſed etiā ꝙ poſſet fieri habile ad corrumpendū, ſiue moriendum: & ita ordo hoīs ipſius in ſe requirebat, vt corpus daret hoī multiformæ, & ad corruptionē poſſibile: & ideo non cœleſte, ſed elementare. Ordo etiā hoīs ad creaturā inferiorem requirebat. Quia.n.corporales naturæ inferiores factæ ſunt, vt deſeruirent creaturæ rōnali (ſicut ſupra oſtenſum fuit) factæ ſunt etiā, vt immediante illa quodam modo perducantur in finem: hinc eſt, ꝙ debuit fieri rōnalis creatura taliter compoſita, ꝙ obſequium inferiorum creaturarum eſſet ei vtile, & ꝙ mediante illa creatura naturæ inferiores quodāmodo perducerētur ad beatitudinē: & ideo, vt naturæ inferiores poſſent homini deſeruire, & in homine quodāmodo glorificari, debuit homo nō tam ex natura ſuperiorum corporū, q̄ ex natura elementorum conſtitui. Ordo etiam ad creaturam parem.i. ad angelum hoc requirebat. Sicut.n. facta eſt vna rationalis creatura ꝓpe deū, & in loco ſupremo, vt in empyreo: ſic debuit fieri alia rōnalis creatura in loco infimo.ſ.terra: & ideo corpus eius conſtitui debet ex natura tali habitationi cōuenienti: & ideo magis ex natura elementari, q̄ cœleſti. Ordo etiā ad deum finem hoc requirebat: debebat.n.homo ſubijci, vt per humilitatē ſubiectionis aſcenderet, vnde angelus ceciderat per ſublimitatem elationis: & ideo debuit ſibi dari corpus conſtitutum de natura inferiori, vt ſeipſum puluerem reputans, deo p oīa ſubiaceret. Vñ & ſcriptura maluit eum dicere de limo terræ productum, vt ex hoc homo ꝓficeret, & aſcenderet per humilitatis meritum. Et ideo concedendæ ſunt rōnes, quæ ad hoc inductæ ſunt.

32 AD illud vero, quod obiicitur in contrarium de nobilitate formæ. Dicendum, ꝙ nobilitas materiæ venit ex ordine ad formam. Quoniam igitur corpus magis erat ordinabile ad animam, quod erat conſtitutū ex varietate naturæ, q̄ corpus, quod eſſet pure cœleſte: hinc eſt, ꝙ & ſi illud ſit nobilius in ſe: tñ in relatione ad formam corpus ex diuerſis elementis cōpoſitum magis eſt nobile. AD illud, 33
quod obiicitur, ꝙ motoris ad mobile debet eſſe proportio. Dicendum, ꝙ quamuis aīa ſit immortalis morte naturæ: qñ tñ creata fuit mori potuit morte culpæ. Et quia corpus datū eſt ei non ſolum ad viuificandū, ſed etiā ad merendum: ideo non ſolum dari debuit corp⁹ aptū ei⁹ immortalitati, ſed etiā aptū ei⁹ vertibilitati: & ideo non ſolū neceſſariū ad perpetuitatē, ſed etiam poſſibile ad mortalitatem. AD illud, quod obiicitur, ꝙ homo factus eſt propter beatitudinis perceptionem. Dicendum, ꝙ & ſi factus eſt propter beatitudinem, ita tamen vt illuc perueniret per merita, & bona opera: & ita prius eſſet viator, q̄ comprehenſor: & quia prius oportuit eum tranſire per viam, q̄ perueniret ad patriam: ideo in primaria ſui conditione debuit ei dari corpus conueniens ſm ſtatum viæ. Et quia locus ſibi deputatus ad merendum erat locus inferior.ſ.paradiſus terreſtris: inde eſt, ꝙ competebat corpus ſuum de natura terreſtri aſſumi, non principaliter de cœleſti. Cum autem aſſumetur in gloria, tūc corporis ei⁹ diſpoſitio erit variata, ſicut declarabitur in quarto, vbi agitur de dotib⁹ corporum glorificatorum. AD illud, 35
quod obiicitur, ꝙ anima illa erat potens ad agendum, & ad cognoſcēdū, & ad attendendum in deum. Dicendum, quòd & ſi erat potens ad actionem: non tamen ita perfecte potens erat, quin eſſet poſſibilis ad defectū: & ideo non ſequitur, quòd deberet ſibi ad hæc complenda dari corpus cœleſte, quod eſt incorruptibile, ſed magis elementare, quod ex bona diſpoſitione, & complexione æquali eſſet idoneum ad agendum, & nihilominus ſi homo peccaret eſſet poſſibile ad patiendum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Primus homo conditus fuit ut multa tum cognitione intellectiua, tum ſenſitiua aprehenderet, ideo corpꝰ organicũ debuit habere: & quia debebat poſſe viuere per iuſtitiam, & mori p culpam, ideo corpus ad corruptionem poſſibile debuit ſibi dari, & non ex cœleſti natura.

Ad opp. VTRVM corpus Adæ, ſiue corpus primi hominis conſtitutum fuerit de natura pure elementari, an ſimul cum natura elementari ad eius conſtitutionẽ concurreret natura cœleſtis. Et ꝙ ſimul cũ elementari cõcurrit natura cœleſtis ad corporis humani con-

Li.7.c.15 ſtitutionem vr̃ velle Aug. ad literam ſuper Gen. qui dicit, ꝙ aĩa mediante luce corpus viuificat, & adminiſtrat. Et eadẽ eſt ratio Auicennæ: ſi.n. corpus humanum ſic conditum eſt, vt natum eſſet ab anima viuificari, videtur, ꝙ ad eius conſtitutionem concurrerit natura lucis, & hæc eſt natura cœleſtis: ergo &c. Item. Philoſophus in 16. li. de aĩalibus dicit, ꝙ in nobis eſt calor igneus, & calor aĩalis, & calor cœleſtis, qui quidem eſt calor vitalis: ſed non eſt accidens ſine ſubſtantia: ergo de conſtitutione corporis noſtri eſt cœleſtis natura. Itẽ. Impoſſibile eſt contraria venire ad cõformitatem, & vnitatẽ, niſi p vnũ, quod ſit eleuatum a cõtrarietate, qa ſi illud haberet contrarietatem, potius diſcordiã faceret, q̃ conciliaret: ſi igitur natura corporalis a cõtrarietate eleuata non eſt niſi natura cœleſtis, etiam in corpore viuificabili neceſſe eſt contraria elementa conciliari: maxime igr̃ videtur, ꝙ de conſtitutiõe primi hoĩs fuerit natura cœleſtis. Item. Omne corpus mediante aĩa rõnali quodammodo habet beatificari: ſed non pertingunt ad beatitudinẽ mediãte aĩa, niſi quæ ei vniũtur: nulla tamen corpora ei coniunguntur, niſi quæ ſunt de conſtitutione ſui corporis: videtur igĩ, ꝙ corpꝰ primi hominis non tm̃ conſtitutum ſit de natura elementari, verumetiam de natura cœleſti. Item. In quolibet organo cuiuslibet ſenſus dñatur aliquod corpꝰ ſimpliciũ (ſicut oſtendit

Aug. ad literã ſuper Gene.) cum igĩ Li.3.c.3

quinque ſenſus ſint in hoĩe, videt̃ ꝙ quinque corpora ſint de eius conſtitutione: ergo nõ ſolũ natura elementaris, ſed etiã cœleſtis. Item. Ordo eſt in aſcendendo, & in deſcendẽdo, ita ꝙ ab infimo peruenit̃ ad ſupremum per media, & econuerſo; ſed ſubſtantia ſpiritualis maxima diſtãtia diſtat a natura corporea, & opaca, & minꝰ a natura perſpicua, & adhuc minus a natura luminoſa, quæ eſt natura cœleſtis: ergo videt̃, quòd nec corpꝰ animæ, nec anima corpori vniri debeat, niſi natura lucis interueniente: videtur ergo, quòd corpus primi hominis non tantum de elementari, ſed etiam de cœleſti natura conſtitutum

fuerit. Contra. Ex nullus corporibus Fundamenta.

cõſtituitur corpus vnicũ, ſiue mixtũ, niſi quæ poſſunt adinuicem agere, & pati: hæc aũt ſola ſunt habẽtia cõtrarietatem: cum igitur natura quinti corporis talis ſit, quòd nõ habeat contrarietatem, non videt̃ quòd veniat ad cõſtitutionẽ corporis miſti: ergo non ad conſtitutionem corporis primi hoĩs. Item. Nihil venit ad conſtitutionẽ miſti, niſi corpus, qđ eſt miſcibile: miſcibile aũt nõ eſt, niſi corpus rarefactibile, & condenſabile: & oẽ tale eſt corruptibile: natura aũt quinti corporis eſt incorruptibilis: ergo non potuit venire ad conſtitutionem humani corporis. Itẽ. Corpus humanum ſm ſe totum eſt propagabile: ergo ſm ſe totum eſt generabile, & corruptibile per naturã: ſed natura quinti corporis non recipit gñationẽ nec corruptionẽ: ergo non vr̃ eſſe de conſtitutione humani corporis. Itẽ. Si eſt đ cõſtitutione, q̃ro vñ ſumpta ſit illa natura: aut.n. de cœlo aut de terra. Si de cœlo: ergo videt̃, ꝙ ab ipſo cœlo fiat aliquarum partiũ ſequeſtratio, cum gñat homo. Si de terra.

terra, Contra. Nihil eſt de terra, q̄d non ſit natum ex ipſa ꝓduci: ſed natura quinti corporis non eſt nata ꝓduci de natura alicus elementi: ergo nec de cœlo, nec de terra pôt ſumi illa natura: ergo non eſt de cõſtitutione corporis humani. Si tu dicas, ꝙ ꝗ̄ cœlo venit p radiorũ immiſſionem: hoc non videt̃ conueniens, quia impoſſibile eſt p radium ſeparari a ſua origine: impoſſibile eſt etiam venire ad alterius conſtitutionem, cũ lumẽ in medio ſit p modũ ſpeciei, & idoli, q̄ nullo mõ veniunt ad cõſtitutionẽ alicuius rei naturalis. Item. Si natura quinti corporis venit ad cõſtitutionem corporis hominis, quæro, quid fiet de ea, q̄n corpus humanum reſoluit̃: aut. n. cedit ſurſum, aut in ꝓpria natura manet deorſum, aut corrũpit̃ in aliquod elementum. Sed non pôt cedere in aliquod elementum, cũ ſit p naturam incorruptibilis. Deorſum in propria natura non conuenit ſibi manere, cum eius ꝓprius locus ſit eſſe in circunferentia, non in centro. Si ſurſum tendit: ergo videt̃ ſpatiũ orbium cœleſtium aliq̄n ampliari, aut condenſari. Quod ſi tu dicas, ꝙ cedit in conſtitutionẽ alterius corporis, nec habet corrumpi: cum ergo ex corpore hoĩs gñantur vermes, atque bufones, & ſerpentes, poneretur natura quinti corporis eſſe de conſtitutione vermium, ſicut de conſtitutione hoĩum. Item. Quæro ꝑꝑ quid natura quinti corporis veniat ad conſtitutionem humani corporis: aut. n. ꝑꝑ miſtionẽ, aut ꝑꝑ aĩationem, aut ꝑꝑ ſenſum, aut ꝑꝑ intellectum. Si ꝑꝑ miſtionem, tunc ergo eſſet de compoſitione cuiuslibet miſti. Si ꝑꝑ animationem, tunc eſſet de natura cuiuslibet plantæ. Si ꝑꝑ ſenſificationẽ, tũc eſſet de natura cuiuslibet bruti. Si ergo venit, hoc eſt ꝑꝑ intellectũ ſolũ. Sed contra. Intellectus nullius partis corpis eſt actus: ergo, quantum eſt de ſe, non magis exigit corpus ſuũ cõponi de natura cœleſti, q̄ de elemẽtari.

16 Reſp. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, ꝙ circa hoc eſt triplex modus dicen. Quidã. n. dicere voluerunt, ꝙ natura cœleſtis venit ad conſtitutionẽ humani corporis, ſicut elementũ, pro eo, ꝙ natura cœleſtis non eſt alia, q̄ natura ignis: & ideo, cũ conſtet ignẽ ad conſtitutionem humani corporis venire, dicũt corpus humanum ex natura cœleſti conſtitutum eſſe: hæc aũt natura ignis, & ſi prout aliis permiſcetur, habeat agere, & pati, & corrũpi, & generari, & hoc ꝓut eſt hic inferius: ꝓut tñ eſt in ſphæra ſua, trãquillitatem, & quietem habet nec ſuſcipit corruptiones, nec peregrinas impreſſiones. Et iſtã ſuã poſitionẽ per verba Aug. muniunt, ꝙ negat eſſe quintum corpus ꝑꝑ quatuor corpora mundi. Sed hæc poſitio viꝫ philoſophicæ, & cõi aperte repugnat, q̄ præter quatuor corpora mundi ponit eſſentiam quintam ſupra oẽm cõtrarietatẽ eleuatã, quod valde rõnabile eſt, ſicut oſtenſum fuit ſupra diſt. 14. Nec huic repugnat ſentẽtia Aug. ſi recte intelligat̃, ſicut ibi expoſitũ eſt. Ideo aliter voluerunt alij dicere, ꝙ natura cœleſtis venit ad conſtitutionẽ humani corpis, nõ ſicut vnũ ex elementis, ſed ſicut medium ligãs oĩa elementa, & illa conciliãs: & hoc dicunt exigere dignitatem cõplexionis humanæ, per quam corpus humanũ in ſua prima cõſtitutione habuit elementa in optima conciliatione, habuit etiã idoneitatem ad hoc, vt poſt meriti conſumationẽ inhabitaret in cœleſti manſione, & ſic debuit habere naturã cœleſtẽ, & elementarẽ de ſui conſtitutione. Elemẽtarem, ꝑꝑ ſtatum viæ, in quo cõpetebat ipſum hr̃e corpus paſſibile. Cœleſtem, ꝑꝑ ſtatũ patriæ, in quo cõpetebat ipſum hr̃e corpus clarum, & impaſſibile: & quemadmodum in ſtatu viæ natura elementaris ꝓdominabat̃, ſic in ſtatu patriæ erit econtrario. Hoc aũt & ſi videat̃ ſatis probabile eſſe dictũ: tñ nõ modicam habet calumniam, qualiter natura illius quinti corporis, cum ſit incorruptibilis, & carens contrarietate, veniat ad cõmiſtionem cum aliis elementis. Et iterum, ſi venit, vnde venit, & in quid cedit, difficile eſt aſſignare. Et ideo eſt tertius mod⁹ dicẽdi 17
ꝙ dupliciter eſt loqui de natura cœleſti, aut per proprietatem, aut p cõ-

formitatem . Per ꝓprietatem natura
cœleſtis dr̃ eſſe natura quinti corpo-
ris,quæ ſic perfecta eſt ſua forma , vt
nullo modo habeat appetitũ ad aliã
formam:ſic eſt actiua,ꝙ nullo modo
põt pati,& corrumpi, & ſic eſt natu-
ra orbium,& ſtellarũ,& firmamenti:
hæc aũt non venit ad conſtitutionẽ
humani corporis ſm ſubſtãtiam , &
veritatem,ſed ſolum venit ſm virtu-
tem,quia virtus ſtellarum & orbium
influendo facit elementorum conci-
liationem , quæ veniunt ad humani
corporis conſtitutionẽ ſm rem,dum
actio elementorum regimen,& dire-
ctionem habet ab influentia corpo-
rum ſuperiorum. Alio modo dr̃ na-
tura cœleſtis per conformitatem: &
ſic large accipitur, & vocatur natura
cœleſtis illud,quod eſt conforme cœ
lo & in ſubtilitate,& in claritate , &
in quadam ſubleuatione a contrarie
tate:& per hunc modum ſpũs,q̃ ſunt
de conſtitutione corporis viuentis,&
maxime hoĩs dñr eſſe naturæ cœle-
ſtis propter ſubtilitatem , & lumino-
ſitatem:& propter hoc etiã,ꝙ ſuble-
uationem hñt a natura contrarieta-
tis, dum conſurgunt ex cõmiſtione
elementorum,in quadam harmonia,
& conſonantia.Et qm̃ in corpore hu
mano(ſicut infra patebit) maior eſt
harmonia , q̃ in aliquo corpore mi-
ſto:hinc eſt,ꝙ eius calor, & ſpũs , &
complexio magis conformantur na
turæ cœleſti: & hoc modo accipiẽdo
naturam lucis, ſiue naturã cœleſtem
large,ſiue per conformitatem, intrat
cõſtitutionem humani corporis ſm
veritatem magis , q̃ conſtitutionem
alicuius alterius miſti propter huma
næ complexionis æqualitatem, & di
gnitatem: ſm veritatem tñ tam ſpũs,
q̃ calor,qui dñr naturæ cęleſtis, ſunt
de natura elementari,quia dependũ-
tur,& reſtaurantẽ,ſmꝙ expreſſe phy
ſici dicunt . Iuxta hanc tertiam viã,
quæ ꝓbabilior eſt, & planior , patet
reſponſio ad obiecta.Nã rõnes oſten
dentes, ꝙ natura quinti corporis nõ
venit ad conſtitutionẽ corporis hu-
mani,loquuntur de natura cœleſti ꝓ
prie dicta, quæ eſt incorruptibilis,&
inalterabilis,& immiſcibilis:& ideo
non eſt miſcibilis ad conſtitutionem
tertii. Rationes vero ad oppoſitum
inductę ꝓcedũt vel de natura cœleſti
dicta per conformitatem , ſicut duæ
primæ auctoritates : vel ſi cõcludunt
de natura quinti corporis propriedi-
cta,non oſtendunt,ꝙ veniat ad cõſti
tutionem corporis humani ſm ſub-
ſtantiam,ſed ſm virtutem: aliter nõ
concludunt, ſicut patet diſcurrendo
per ſingulas. 38
NAM ad illud,qđ primo obr̃ de
luce. Dicendum,ꝙ eſt lux quinti cor
poris,& lux ignea,& lux ex ęqualita
te complexionis generata , ſiue con-
ſurgẽs:& hæc eſt illa lux,q̃ facit cor-
pus eſſe ſuſceptibile vitæ:alię vero mi
nime. AD illud:quod obr̃ de calore. 39
Dicendum,ꝙ calor cœleſtis non dr̃,
quia ſit in natura cœleſti , ſicut in
ſubiecto,quia neque illa calida , ne-
que frigida eſt : ſed quia eſt a natura
cœleſti ſm debitam ꝓportionem,ita
ꝙ facit ad conſeruationẽ; & talis ca-
lor in corpore humano eſt : ſed ex
hoc non ſequiẽ,ꝙ natura cœleſtis ve
niat ad conſtitutionem corporis hu-
mani ſm ſubſtantiam,ſed ſolum , ꝙ
influat. AD illud,quod obr̃ de con- 40
ciliatione,iam patet reſponſio, quia
non conciliat veniens intra, ſed ſuf-
ficit ad conciliandum influens extra.
AD illud,quod obr̃ de beatificatio- 41
ne.Dicendum,ꝙ corpora dñr beatifi
cari mediãte aĩa rõnali nõ ꝑ veritatẽ,
ſed ꝑ cõformitatẽ : & iõ ex hoc nõ ſe-
quit,ꝙ de cõſtitutione humani cor-
poris ſit natura cęleſtis ſm veritatẽ :
ſed ſufficit.ꝙ ſit ſm cõformitatẽ,ita
quòd aliquid ei conforme reſpõdeat
in corpore humano. AD illud, quod 42
obiicitur de quinque ſenſibus.Dicen
dum,quòd(ſicut idẽ Aug.dicit) vnũ
elementum dñatur in duobus , ſicut
aqua ſub rõne vaporis dñatur in ol-
factu , ſub rõne humoris dñatur in
guſtu, ſicut ipſe dicit.4. ſuper Gene.
AD illud,quod obiicitur de ordine 43
Dicendum,quòd & ſi natura cęleſtis
ſit excelſior inter corpora ſimplicia
ſm ſe conſiderata :non tamen excel-
lit in gradu in comparatione ad vl-
teriorem formam ſuſcipiendam:ſed
is eſt ordo , quòd forma elementaris
vnitur

vnitur animę mediante forma miſtionis, & forma miſtionis diſponit ad formam cóplexionis. Et qa cum hæc in ęqualitate, & harmonia conformatur naturę cœleſti: ideo habilis eſt ad ſuſceptionem nobiliſſimæ influentiæ ſ. vitæ: & ſic in vnione animæ ad corpus rectus ſeruat̃ ordo. Magna etiam eſt dignitas humani corporis ꝓpter magnam harmoniam, & proportionalem cõiunctionem ſuarum partiũ, ob quam in ſtatu viatoris conformis fit naturæ cœleſti: in ſtatu aut cõprehẽſoris perficietur a deo, non tantũ, vt ſit cõformis, ſed etiã, vt ſupra cœleſtem naturam ſit exaltata, & ſublimata, vt ei congruat potiſſime habitatio cęli empyrei.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Corpus primi hominis non fuit conſtitutum ex elementis in complexione æqualitatis a pondere, quia talis eſt impoſſibilis, ſed in complexione ęqualitatis a iuſtitia.

Fundamenta.

VTRVM corp⁹ primi hominis cõſtitutum ſit ex elemẽtis in complexione, & compoſitione ęquali. Et qđ ſic videt̃. Quanto complexio, & cõpoſitio magis accedit ad æqualitatem, tanto nobilior eſt: & quanto nobilior eſt tãto nobilioris eſt formæ ſuſceptiua: ſed complexio corpori primi hoiš fuit ſuſceptibilis nobiliſſimę formæ per naturam, quæ etiam non erat deprauata ꝑ culpam: ergo fuit complexio maxime nobilis: & ſi hoc, ergo maxime æqualiter. Item. Tanto res cõplexionata eſt ad durandum habilior, quãto eius cõplexio eſt æqualior: inęqualitas enim miſcibilium eſt via in corruptionẽ: ſed corpus Adę habile erat ad durandum in ſempiternum, quantum eſt ex ſua prima cõſtitutione; ergo videtur, quod in perfecta ęqualitate complexionis, & cõpoſitionis fuerit conſtitutum. Item. Vbi eſt inęqualitas complexionis, ibi neceſſario eſt pugna: vbi vero pugna eſt, forma nõ poteſt ſic gubernare materiam, ſicut ſi eſſet ibi pax, & tranquillitas, vbi autem hoc eſt, ibi eſt aliqua pœnalitas: ergo aut in corpore primi hominis ꝑfecta fuit elementorum ęqualitas, aut ante peccatũ fuit in eo aliqua pœnalitas: ſed nullo modo pœna præceſſit culpam: ergo &c. Item. Corpus Adæ debuit fieri proportionabile animæ: & ideo quandiu anima fuit immunis a morte culpę, corpus eius fuit immune a morte naturæ: ergo pari ratione quandiu anima fuit æqualis in volũtate, corpus fuit æquale in complexione: ſed in anima primi hominis nulla erat obliquitas iuſtitię in prima cõſtitutione, imo perfecta innocẽtia: ergo nec in corpore erat aliqua inęqualitas: ſed concordia, & amicitia perfecta. Sed cõtra. Vita eſt per calidum, & humidum: & omnis operatio animæ in corpore eſt per calorem (ſicut dicunt naturales medici) ſed in corpore Adę anima habebat expeditas operationes: ergo magna erat ibi abundãtia caloris: ergo prædominabatur calidum: & ſi hoc, ergo non erat ibi perfecta ęqualitas complexionis. Itẽ. Et ſi complexio hominis eſt deteriorata, tamen nõ eſt totaliter corrupta: ſed nos videmus, quod cor per naturam eſt calidiſſimum, & hepar ſimiliter, & quædam ſunt alia membra, in quibus regnat phlegma, & melancholia: ergo & tunc ita erat. Si ergo in corpore Adæ erat prædominatio humoris, pari rõne & qualitatum elemẽtorum: ergo non erat ibi perfecta adæquatio miſcibilium. Item. Si eſſet ibi permiſtio ſm omnimodam æqualitatem: ergo tantum eſſet ibidem de graui, quantum de leui: ergo corpus illud eſſet indifferens ad grauitatem, & leuitatem: ergo & ad motum, & quietem: ſi igitur nec eſſet natũ moueri, nec qeſcere, nec ſurſum, nec deorſum eſſe: ergo non eſſet corpus naturale. Item. Si corpus illud eſſet cõſtitutum ſecundum omnimodam ęqualitatem

Ad opp.

tunc quantum vnum elemẽtum ageret, tantum reliquum reſiſteret, & ipſum repelleret: ergo vnum virtutem ſuam, & actionem in alterũ non profundaret; & ſi hoc, non eſſet ibi alteratio, nec tranſmutatio, ac p hoc nec miſtio: aut igitur corpus Adæ nõ fuit miſtum: aut ſi miſtum, non fuit in perfecta æqualitate conſtitutum. Item. Si corpus Adæ eſſet conſtitutum in perfecta çqualitate: ergo ignis ſiue calor in eo non conſumpſiſſet, igitur alimento non indiguiſſet: ſed conſtans eſt ſecundum ſanctos, & maxime ſecundũ Auguſtinũ, quod alimento indiguit: ergo in çqualitate miſcibilium ipſum corpus conſtitutum nõ fuit. Item. Cũ Adam peccauit, non fuit ei ablatum aliquid, quod eſſet ex parte corporis: ergo ſi prius erat compoſitus cõplexione æquali, poſtea fuit ſimiliter, ergo poſt peccatum nulla fuit in corpore eius pugna, ergo nec infirmitas, nec mortalitas, quod ſi hoc falſum eſt, reſtat &c.

44 Auer. 2. coll. RESP. Sicut diſtinguunt naturales, & medici duobus modis dicĩt æqualitas miſcibilium in miſto, ſcilicet a pondere, & a iuſtitia. Aequalitas a poudere (vt dicunt) non eſt poſſibilis in rerum natura. Aequalitas.n. a pondere poteſt dici tripliciter. Vno modo dr̃ æqualitas a pondere, quando miſcibilia adæquantur & quantũ ad quantitatem molis, & quãtum ad quantitatem virtutis, & hçc duo ſunt incompoſſibilia non ſolummodo ſm rem, ſed etiam ſecundum intellectũ. Et hoc intellecto, quod elementum, quod plus habet de materia, minus habet de ſpecie, & ecõuerſo. Sicut enim impoſſibile eſt, quod verũ aurũ çquetur argento in quantitatc, & valorem ſic impoſſibile eſt, elementa actiua, & paſſiua çquari adinuicem æqualitate põderis in aliqua miſtione. Alio modo poteſt dici æqualitas a pondere ſecundum adæquationem miſcibilium in quantitate molis ſolum, & adhuc eſt impoſſibilis. Primum, quia corpus illud non eſſet durabile, elementa.n. actiua ſtatim paſſiua conſumerent: ſi enim adçquarentur in ſubſtantia, adeo actiua excederẽt in virtute, vt potius eſſet conſummatio, vel conſumptio, quam miſtio: nec tãtum corpus illud non eſſet durabile, imo etiam nec eſſe leue, nec graue, cum motus grauis, vel leuis ſequitur prædominans, quantũ ad quantitatem molis, & ſi non eſſet durabile, nec leue, nec graue, nõ eſſet de naturæ intentione, nec naturç poſſibile. Tertio mõ dr̃ æqualitas a pondere, æqualitas a quantitate virtutis: & ſic adhuc dicunt talem æqualitatẽ non eſſe in natura poſſibilem. Primo quia ſi eſſet omnimoda çqualitas virtutum, virtus vnius tãtum reſiſteret, quantum virtus alterius ageret, & ſic non eſſet profundatio, & confractio vſque ad minima: ac per hoc nõ eſſet miſtio. Item. Si hoc eſſet, corpus illud careret operatione calidi, & frigidi, & aliarum qualitatum elemẽtariũ: igitur fruſtra eſſet ex diuerſis conſtitutum: tale igitur corpus nec eſt naturæ poſſibile, qa repugnat naturæ miſtionis, nec etiam eſt ex intẽtione naturæ, qa careret debita ſibi operatione. Et ſic quocũque modo accipiatur æqualitas a pondere, non potuit eſſe, nec debuit in corpore Adæ, & hoc ſatis apparet cum corpus Adæ magis eſſet graue, quam leue, magis eſſet idoneum ad agendum, quam ad patiendum: igitur non habuit æqualitatem miſcibilium, nec quantum ad quantitatem molis, nec quantum ad quantitatẽ virtutis: & ita nõ habuit æqualitatem a pondere. Vnde cõcedendæ ſunt rões hoc oſtendẽtes, quoniam procedunt iſta via, ſicut patet conſideranti. Eſt & alia çqualitas a iuſtitia, & hæc eſt æqualitas, quæ attenditur in commenſuratione miſcibilium ſecundum proportionem debitam, & ſecundum exigentiam formæ introducendæ: & hæc æqualitas reperitur in homine, quia nobilior debet eſſe in eius corpore proportio, & harmonia miſcibilium ſm quod diſponitur ad nobiliorem formam: hçc aũt çqualitas non eſt æqualitas punctalis: ſed latitudinem habet, & gradus, & hoc ſecũdum diuerſos ſtatus. Eſt enim ſtatus gloriæ, & eſt ſtatus miſeriæ, & eſt ſtatus innocentiæ. Secundum ſtatum gloriæ, qui eſt perfectus, debetur cor

pori humano æqualitas a iuſtitia, æqualitas inquam perfecta, in quo nec cadit diſcordia, nec repugnantia, nec actu, nec potentia. Secundum ſtatum miſeriæ, qui eſt ſtatus imperfectus, debetur corpori hominis ęqualitas, ſed diminuta, quæ permiſceri habet inęqualitati, & diſcordiæ, nō ſolum poſſibilitate, ſed etiam quadam neceſſitate. Secundum vero ſtatum medium, ſcilicet innocentiæ, debetur corpori hominis æqualitas media, quæ a diſcordia, & repugnantia miſcibilium erat aliena in actu per adiutoriū intrinſecum animæ gubernantis, & per adiutorium extrinſecum alimenti nutrientis; erat tamen hæc ęqualitas poſſibilis ad inæqualitatem, ſiue ob defectum virtutis contentiuæ, ſiue etiam ob defectum alimoniæ: nullus autem horum defectuum eſſe poterat in homine, ſi non præceſſiſſet tranſgreſſio inobedientiæ. Et ſic patet, quod corpus primi hominis conſtitutum fuit in æqualitate a iuſtitia, quaſi media inter æqualitatem, quæ nūc eſt in miſeria, & æqualitatem, quæ nunc eſt in gloria, ſm quod ſtatus animæ exigebat. Et hanc æqualitatem probant in corpore fuiſſe primi hominis ratiões inductæ ad firmādam partem iſtam: & ideo concedendæ ſunt, quia verum concludunt. Si autē ex eis velint concludere omnimodam æqualitatem a pondere, rationes illæ non valerent, quia illa æqualitas ad nobilitatē non ſpectat. Si autem velint concludere æqualitatē omnimodam a iuſtitia, adhuc non concludūt, quia & ſi corpus haberet nobiliſſimam formam, nō tamen adhuc erat in ſtatu ſuo nobiliſſimo, ſicut erit in gloria: hoc autem ſolummodo cōcludunt, quod ibi erat tanta æqualitas a iuſtitia, qđ nō erat ibi miſcibilium actualis repugnātia: & hoc quidē eſt verum. Et ita patet reſponſio ad totum.

DE FORMATIONE MVLIERIS.

DISTINCTIO XVIII.

IN eodem quoque paradiſo mulierem formauit Deus de ſubſtantia viri, ſicut poſt plantatum paradiſum, hominemque in eo poſitum. & poſt vniuerſa animalia ad eum ducta, ſuiſque nominibus deſignata, ſubnectit ſcriptura. Immiſit deus ſoporem in Adam. Cumque obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & formauit eam in mulierem. De formatione mulieris de viro.

Quare virum prius, & poſtea de viro mulierem creauit, non ſimul vtrunque.

HIC attendendū eſt quare nō creauit ſimul virū & mulierē, ſicut angelos: ſed prius virū, deinde mulierē de viro. Ideo. ſ. vt vnū eſſet generis humani principiū, quatenus in hoc & ſuperbia diaboli confunderetur, & hominis humilitas dei ſimilitudine ſublimaretur. Diabolus quippe aliud a deo principiū eſſe concupierat. Ideoque vt eius ſuperbia retunderetur, hoc homo in munere accepit, quod diabolus peruerſe rapere voluit, ſed obtinere non potuit. Et per hoc imago dei in hoīe apparuit: quia ſicut deus oībus rebus exiſtit principiū creationis, ita homo oībus hominibus principium generationis. Ideo etiam ex vno homine omnes eſſe voluit deus, vt dum cognoſcerent ſe ab vno eſſe omnes, ſe quaſi vnum amarent. Au. li. 12. de ciui. dei c. 26. Aliarō quare ex vno homine oēs hoīes. Ibidem & li. 9 de Gen. ad lit. Cap. 13

Quare

Quare de latere viri, non de alia corporis parte formata ſit.

CVM autem his de cauſis facta ſit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, ſed de latere eius formata eſt, vt oſtenderetur, quia in cõſortium creabatur dilectionis, ne forte ſi fuiſſet de capite facta, viro ad dominationem videretur præferenda: aut ſi de pedibus, ad ſeruitutem ſubijcienda. Quia igitur viro nec domina, nec ancilla parabatur, ſed ſocia: nec de capite, nec de pedibus, ſed de latere fuerat producenda: vt iuxta ſe ponẽdam cognoſceret, quam de ſuo latere ſumptam didiciſſet.

Quare dormienti, & non vigilanti coſta ſubſtracta eſt.

NON ſine cauſa dormienti quoque viro potius quam vigilanti detracta eſt coſta, de qua mulier in adiutorium generationis viro eſt formata, ſcilicet vt nullam in eo ſenſiſſe pœnam monſtraretur, & diuinæ ſimul potentiæ opus mirabile oſtenderetur, quę hominis dormientis latus aperuit, nec eũ tamen a quiete ſoporis excitauit. In quo etiam opere ſacramentum Chriſti & eccleſiæ figuratum eſt. Quia ſicut mulier de latere viri dormiẽtis formata eſt: ita eccleſia ex ſacramentis, quę de latere Chriſti in cruce dormientis profluxerunt: ſcilicet ſanguine & aqua, quibus redimimur a pœnis, atque abluimur a culpis.

Ad Ephe. 5.8
Ioan.19.

Quod de illa coſta ſine extrinſeco additamento facta fuit per dei potentiam, ſicut quinque panes in ſe multiplicati ſunt.

SOLET etiam quęri, Vtrum de illa coſta ſine adiectione rei extrinſecę facta ſit mulier. Quod quibuſdam non placuit. Cęterum ſi ad perficiendum corpus mulieris deus extrinſecum augmentum addidiſſet, maius illud eſſet quam ipſa coſta. Ideoque potius de illo addito quam de ipſa coſta mulier facta deberet dici, de quo plures accepiſſet ſubſtãtiæ partes. Reſtat ergo ex de ſola ipſius coſtę ſubſtantia ſine omni extinſeco additamento, per diuinam potentiam in ſemetipſa multiplicata mulieris corpus factum dicatur: eo ſane miraculo, quo poſtea de quinque panibus a Ieſu cæleſti benedictione multiplicatis quinque millia hominum ſatiata ſunt. Illud etiam ſcire oportet, quod cum angelorum miniſterio facta ſit mulieris formatio, non eſt eis tamen tribuenda creationis potentia. Angeli enim nullam poſſunt creare naturam: ergo nec formare coſtam in mulierem, nec carnis ſupplementum in loco coſtæ: nõ quod nihil agant vt aliquid creetur, ſed non ideo creatores ſunt, ſicut nec agricolę ſegetum vel arborum. Solus deus, ideſt, Trinitas eſt creator. Facta eſt ergo fœmina a deo, etiam ſi coſta miniſtrata ſit per angelos.

Ioan.9
Aug. li. de Ge. ca. 15.
Ma. 14.
Qđ licet ãgelica miniſtratiõe ſit illud opus expletũ, non tñ creatores fuerũt angeli.
Augu. ſup Gene. li. 9. Cap. 17

Vtrum ſecundum ſuperiores, an ſecundum inferiores cauſas ita facta ſit mulier, ideſt, an ratio ſeminalis id haberet, vt ita fieret, an tantum vt ita fieri poſſet, ſed vt ſic fieret in deo tantum eſſet cauſa.

SED quæritur, an ratio quam deus primis operibus concreauit, id haberet, vt ſecundum ipſam ex viri latere fœminam fieri neceſſe foret: an hoc tantum, vt fieri poſſet: Ad quod ſciendum eſt, omnium rerum cauſas in deo ab æterno eſſe. Vt enim homo ſic fieret, vel equus & huiuſmodi, in dei potentia, & diſpoſitione ab æterno fuit. Hæ dicuntur primordiales cauſæ: quia iſtas aliæ non præcedunt, ſed iſtæ alias, quæ ſunt cauſę cauſarum. Cumque vnum ſit diuina potentia, diſpoſitio, ſiue voluntas, & ideo vna omnium principalis cauſa: tamen propter effectus diuerſos pluraliter dicit Auguſt. cauſas primordiales omnium rerum in deo eſſe: inducẽs ſimilitudinem artificis, in cuius diſpoſitione eſt, qualis futura ſit arca. Ita & in deo vniuſcuiuſque rei futuræ cauſa præceſſit. In creaturis vero quarundam rerum, ſed non omnium cauſæ ſunt, vt ait Auguſtin. quia inſeruit deus ſeminales rationes rebus, ſecundum quas alia ex alijs proueniunt: vt de hoc ſemine tale granum, de hac arbore talis fructus & huiuſmodi. Et hę quoque dicuntur primordiales cauſę, etſi non adeo proprie, quia habent ante ſe cauſam æternam, quę proprie & vniuerſaliter prima eſt. Illæ vero ad res aliquas dicuntur primę, ſcilicet quæ ex eis proueniunt. Ideo etiam primordiales dicuntur, quia in prima rerum conditione rebus a deo inſitæ ſunt. Et ſicut creaturæ mutabiles ſunt, ita & hæ cauſę mutari poſſunt: quę autem in immutabili deo cauſa eſt, non mutari poteſt.

Aug. lib. 6 de Gen. c. 14.

Li. 9. c. 17. Quod nõ oĩum quæ ſunt cauſę ſunt in creaturis.

Diſtinctio cauſarum rerum perutilis, ſcilicet quod quædam in deo, & in creaturis, quædam in deo tantum ſunt.

OMNIVM rerum cauſæ in deo ſunt: ſed quarundam cauſe & in deo ſunt, & in creaturis, quorundam vero cauſæ in deo tantũ ſunt: & illarum rerum cauſæ dicuntur abſconditæ in deo, quia ita eſt in diuina diſpoſitione vt hoc vel illud fiat, quod non eſt in ſeminali creaturę ratione. Et illa quidem quæ ſecundum cauſam ſeminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita curſus naturæ hominibus innotuit. Alia vero prętet naturam, quorum cauſę tantum ſunt in deo. Hęc autem dicit Augu. eſſe illa quæ per gratiam fiunt, vel ad ea ſignificanda non naturaliter ſed mirabiliter fiunt. Inter quæ mulieris facturam de coſta viri ponit, ita dicens, Vt mulierem ita fieri neceſſe foret, non in rebus conditum, ſed in deo abſconditum erat. Omnis creaturę curſus habet naturales leges: ſuper hũc naturalẽ curſum creator habet apud ſe poſſe de oĩbus facere aliud

Aug. ibid. Cap. 17. & 18.

Super Gene. lib. 9. cap. 18.

re aliud, quam eorum naturalis ratio habet: vt ſcilicet virga arida repente floreat, & fructum gignat, & in iuuentute ſterilis fœmina in ſenectute pariat, vt aſina loquatur, & huiuſmodi. Dedit autē naturis, vt ex his etiam hæc fieri poſſent, non vt in naturali motu haberent. Habet ergo deus in ſe abſconditas quorundam futurorum cauſas, quas rebus conditis non inſeruit, eaſque implet nō opere prouidentiæ, quo naturæ ſubſiſtunt vt ſint, ſed quo illas adminiſtrat vt voluerit, quas vt voluit condidit. Omnium ergo quæ ad gratiam ſignificandam, non naturali motu rerum, ſed mirabiliter facta ſunt, abſconditæ cauſę in deo fuerunt: quorum vnū erat, quod mulier facta eſt de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum conditio vt fœmina ſic fieret, ſed vt fieri poſſet: ne cōtra cauſas quas deus voluntarie inſtituit, mutabili voluntate aliquid facere putaretur.

De anima mulieris, quod non eſt ex anima viri, vt quidam putauerunt, dicentes animas eſſe ex traduce.

Aug. li. de Gen. ad lite. 10. c. 1. QVEMADMODVM mulieris corpus de viri corpore traductum fuit, ita putauerunt aliqui ipſius animam de viri anima propagatam: & omnes animas præter primam, de traduce eſſe, ſicut corpora. Alij autem putauerunt ſimul omnes animas ab initio creatas. Catholica autem eccleſia nec ſimul ex traduce factas eſſe animas docet, ſed in corporibus per coitum ſeminatis atq; formatis infundi: & infundendo creari. Vnde in eccleſiaſticis dogmatibus, Animas hominum non eſſe ab initio inter creaturas intellectuales naturas nec ſimul creatas, ſicut Origenes fingit, dicimus: neque in corporibus per coitum ſeminari, ſicut Luciferiani, & Cyrillus, & quidam Latinorum prçſumptores affirmant. Sed dicimus corpus tantum per coniugij copulam ſeminari, creationem vero animæ ſolum creatorem noſſe, eiuſque iudicio corpus coagulari in vulua, & compingi atque formari: ac formato iam corpore animam creari, atque infundi, vt viuat in vtero homo ex anima conſtans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenus humana ſubſtantia. Hierony. etiam anathematis vinculo illos condemnat qui animas ex traduce dicunt: inducens auctoritatem prophetæ, Qui finxit ſigillatim corda eorum. Hoc ſatis, inquit, innuit propheta, quod non ipſam animam de anima facit deus, ſed ſigillatim animas de nihilo creat.

Aliorum opinio q putauerūt oēs aīas ſimul ab initio creari.

Aug. in eccleſiaſticiſ dogmatibus.

De formatione mulieris de viro.

DISTINCTIO XVIII

In eodem quoque paradiſo &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de formatiōe viri, hic agit de formatiōe mulieris de viro. Diuidit̄ autē iſta pars in duas partes. In quarum pri-
Diuiſio. ma determinat de productione mulieris ex parte corporis. In ſecunda ex parte animæ, ibi. Quemadmodū mulieris corpus. Prima pars habet quatuor partes. In prima parte determinat de productione corporis mulieris ex viro in comparatiōe ad cauſam finalem. In ſecunda vero in comparatione ad cauſam materialem ibi. Solet etiam quæri, vtrum de coſta illa &c. In tertia vero in comparatione ad cauſam efficientē, ibi. Illud etiā ſciri &c. In quarta vero in comparatione ad cauſam formalem, ibi. Sed q̄ritur, an ratio, quam de⁹ primis operibus concreauit. Similiter ſecunda pars principalis habet quatuor particulas. In quarum prima ponit opinionem quandam erroneam de productione animæ mulieris. In ſecunda vero ſubiungit aliam opinionem non minus falſam, ibi. Alij autem putauerunt &c. In tertia vero ponit veritatem catholicam ibi. Catholica autem eccleſia. In quarta autem, & vltima falſitatem impugnat, & veritatē confirmat auctoritate Hier. & Augu. ibi. Vnde in eccleſiaſticis dogmatib⁹ &c. Et ſic duo determinantur in parte iſta, quorum primum eſt formatio mulieris. Secundum eſt perfectio quā tum ad animam.

Mulieris corpus factum dicatur &c.

Dub. 1 Videtur hic dicere, quod formatio mulieris fuerit miraculoſa, & gratia huius poſſet introduci quæſtio de miraculis: ſed propter ſuam prolixitatē & quia parum valet ad propoſitum, omittenda eſt ad præſens: hoc tamen
Reſpon. ſolum dixiſſe ſufficiat, quod ideo dictum, eſt mulierem de coſta miraculo eſſe factam, non quia factum ſit cōtra ſolitum curſum naturæ, vel cōtra naturam: ſed quia factum eſt virtute diuina operante ſupra naturam. Si quis autem quærat, vtrum hoc opus ſupra naturam fecerit miniſtrante ſibi virtute angelica, reſpondet Auguſtinus ſuper Gen. ad literam libro nono, ita inquiens. Quale miniſterium exhibuere angeli in illa formatione mulieris, qs audeat aſſignare? certiſſime tamen dixerim ſupplementum illud carnis in coſtę loco ipſi⁹ fœminę, cor pus & aīam, cōfigurationemq; membrorum, omnia viſcera, ſenſus oēs, & quicquid, quo ea creatura & homo, & fœmina erat, non niſi illo opere dei factum, quod deus non per angelos, ſed per ſeipſum operatus eſt. Rō autē potiſſima, quare de⁹ ita formauit, eſt tum quia modus ille formādi erat ſupra poteſtatem naturę, tum etiam, vt homo in vtroque ſexu immediate in eum tenderet, & ex ſe toto eum diligeret, a quo ſe noſſet immediate eſſe factum. Ratio autem, quare ex vno homine deus omnes producere voluerit (licet in alijs generibus animalium hoc non fecerit) ſumi poteſt ex ordine, & connexione, & ſignificatione. Ex ordine vero dupliciter. Primo ex ordine corporis ad animam, vt ſicut omnes animæ rōnales immediate ꝓcedunt ab vno principio, ſic omnia corpora humana immediate exirent ab vno. Secūdo vero ex ordine toti⁹ coniuncti ad alias creaturas. Quia enim hō medium tenet inter naturā angelicam, & brutalem, cum angeli ſingulariim a deo ꝓducti ſint: & creaturæ brutales in dupli ſexu in maſculino ſ. & fœminino, homo debuit ꝓduci medio modo, & ſic fœmina ex viro. Ex cōnexione ſimiliter duplex ſumit̄ rō. Primo reſpectu totius ſpeciei vniuerſaliter, vt omnis diligat omnem hominem, tanquam fratrē. Secundo vero reſpectu vxoris ſpecialiter, ꝓpter quod vinculum relinquet homo patrē, & matrem, & adhęrebit vxori ſuæ, & ſunt duo in carne vna. Ex ſignificatione etiam duplex ſumitur ratio. Prima ex ſignificatione allegorica, qua intelligimus per virum & mu-

& mulierem Chriſtum, & eccleſiam. Secunda per anagogicam,qua per virum intelligimus deum,qui fuit principium omnium rerum.

Artic.1 AD intelligentiam autem huius partis circa duo icidit hic quæſtio. Primum eſt circa ꝓduiꝓonem corporis mulieris ex latere viri. Secundum eſt circa productionem ſpiritus,ſiue animę,eiuſdem mulieris,& per conſequēs omnium animarū,quæ ſunt in poſteris. Circa primum quæruntur tria. Primo quærit̄, vnde mulier formata fuerit. Secūdo quæritur,verum ſecundum ſeminalē rationem corpus mulieris in coſta ꝓceſſerit. Tertio quæritur,quid ſit ſecūdum rē,& eſſentia ipſa rō ſeminalis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Corpus primæ mulieris formatum eſt de oſſe lateris Adæ propter ordinis habitudinem inter virum & mulierem, propter forte vinculum quo mulier viro coniungitur,& propter fortitudinē, atq; ſuſtentationem quam dat vir mulieri.

Ad opp. INDE fuerit ꝓductum corpus mulieris. Et dicit magiſter in litera,& tractum eſt de ſecundo Gen̄. qđ mulier formata eſt de viro,& non de quacunq;parte,ſed de coſta,ex qua mulier ē de viro dormiente formata· & ſic tria tanguntur in formatione mulieris ſ. qđ facta eſt de viro,& de viro dormiente,& non de qua cunque parte,ſed de coſta eius,& oſſe. Contra primū obij
2 citur ſic. Gen̄.j. Fecit deus hominem ad imaginem. & ſimilitudinem ſuā, maſculum, & fœminam creauit eos. Si igitur deus in primaria conditione maſculum,& fœminam ſimul creauit,non videtur, quod mulierem de viro ꝓduxerit. Item. Sexuum diſtinctio ſpectat ad perfectionem ſpeciei: ſed aliæ ſpecies animalium,in quibꝰ eſt diſtinctio ſexuum, ſimul & ſemel productæ ſunt:ergo &c. Item. Quod ſe habet per modum materialis ad alterum,minus eſt completum,quam illud,quod ex ipſo producitur:ſi ergo vir habet completionē reſpectu mulieris,non mulier de viro,ſed econtra de muliere vir produci debuit. Cōtra ſecundum obijcitur ſic. Somnus, vel ſopor eſt quies animalium virtutum cum intenſione naturalium:ſed in Adā non erant ſenſus fatigati, nec virtutes animales:ergo videt̄, quòd ſomnus ille non fuerit Adæ naturalis:ſi ergo nihil debuit fieri circa Adā niſi quod eius naturæ congrueret, videtur ꝙ deus in eum non debuit ſoporem mittere,vt de coſta eius ꝓduceret mulierem. Item. In ſeparatione illius,aut fuit aliqua lęſio,& afflictio, aut nō. Si ſic:ergo Adam ante paſſus eſt pœnam quam committeret culpā. Si non:ergo ita bene potuit fieri de latere vigilantis,ſicut de latere dormiētis. Item. Maiori potentiæ atteſtatur ſeparare partem a toto ab homine vigilante ſine dolore,quam a dormiente:magis igitur eſſet manifeſta dei potentia ſi abſque dolore ꝓduxiſſet mulierem de latere Adæ vigilātis, quam cum produxerit de latere dormiētis.
Item. Contra tertium obijcitur ſic. Se- 2
xus muliebris eſt infirmior,quam ſexus virilis per naturam:ergo de partibus eius infirmis debuit fieri: nō ergo de oſſe,ſed potius de carne. Item. In textu poſtea ſubiungit̄. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea:ergo non tantummodo de coſta Adæ facta eſt,ſed etiam de carne alia. Itē. Coſta illa aut erat neceſſaria Adę, aut ſupflua. Si neceſſaria:ergo debuit alia coſta reddi Adę pro illa. Si ſuperflua:ergo corpus Adæ nō fuit in prima ſui productione perfecte formatum,cum ad perfectionem ſpectet nihil habere ſuperfluum, vel diminutum. Item. Si ſuperflua erat: ergo nō oportebat carnem repleri pro ea. Eſt igitur quæſtio,quare mulier de viro: & ſi de viro,quare magis de dormiēte,quam de vigilante: & ſi de dormiēte,quare magis de coſta,quam de carne fuerit producta.

Fundamenta.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum,ꝙ cum ſapiē- 3

tia dei admirabilis,& laudabilis oſtẽ datur in omnibus operibus ſuis,potiſſime tamẽ manifeſtatur in formatione creaturę rationalis. Hoc autẽ clarius apparet ſi conſideretur ordinis congruentia,quam ſeruauit diuina ſapientia,dum produxit mulierẽ de latere viri. Congruum erat enim, mulierem ſic de viro produci, tum propter ordinis habitudinem, quæ attenditur inter virum,& mulierem in humana ſpecie: tum etiã propter ordinem,& habitudinem,quæ attenditur inter ea,quæ per virum,& mulierem habent ſignari. Vir enim, & mulier ſecundum ſuorum ſexuũ, & proprietatem, & naturam ſic facti ſunt,vt inuicem coniungerentur: & ex hoc vnus in altero quietaretur,& vnus ab altero ſuſtentaretur. Quia igitur forti vinculo,& ſingulari mulier coniungitur viro, & econuerſo, ideo vnus ſexus productus eſt de altero: quia vero iſta cõiunctio dat viro quietationem, ideo producta eſt de viro dormiente. Rurſus,quia dat mulieri fortitudinem,& ſuſtentationem: hinc eſt, ꝙ mulier dicitur eſſe facta de oſſe. Et quia in omnibus his eſt quædam æqualitas mutuæ ſocietatis: ideo formata eſt mulier de oſſe: non quocunque, ſed de coſta,& eius latere. Et ſic patet, quomodo mod⁹ formationis reſpondet proprietatibus illius mutuæ coniunctionis,quę eſt inter virum, & mulierem ſm rẽ. Conſonat etiã nihilominus his, quæ ſignantur per mulierem, & virum. Per virum namque,& mulierem ſignatur deus,& anima, Chriſtus, & eccleſia, ſuperior portio rationis, & inferior. Primæ ſignificationi cõpetit formatio mulieris ex viro ſecũdũ modum prædictum. Quia oẽs ſpiritus rationales immediate producuntur a deo tanquã a primo principio, & immediato: & deus in eis requieſcit, & quaſi ſoporatur, dum delitię ſuæ ſunt eſſe cum filijs hominum,& rationalis ſpirit⁹ a diuino ſpiritu inhabitante cõfirmatur,& roboratur: optima conſonantia conformatur ſignum ſignato, ſecũdum quod per virum,& mulierem ſignificatẽ deus & anima. Similiter correſpondet ſm quod per virum,& mulierem ſignificatur Chriſtus,& eccleſia. Eccleſia enim ex Chriſto formatur, dum de latere Chriſti dormientis in cruce profluxit ſanguis,& aqua,ex quib⁹ in ſacramentis eccleſiæ redundauit efficacia, per quę ſacramenta fundatur eccleſia,& ſic vir reſpõdet Chriſto, dormitatio reſpondet morti, ablatio coſtæ apertioni lateris. Concordat etiã formatio hæc ſignificationi prout ꝑ virum,& mulierem ſuperior portio rationis,& inferior habet ſignari. Sicut.n. vir eſt fortior, & mulier eſt infirmior, ſic ſuperior portio, & inferior: & ſicut mulier ex viro, ſic inferior portio eſt ex conuerſione ſpiritus ad hæc inferiora: dum autem ad hæc inferiora cõuertitur, ceſſat a vigilantia contemplationis,& quodãmodo efficitur infirmior ſemetipſo, & tendit ad molliciem mulieris: & iõ quodammodo ſeparari ſeu ſoporari dr̃, & os ei auferri, & exinde mulier formari. Et ſic patet, qđ magna fuit congruentia ordinis obſeruata in huius formatiõe mulieris, ſiue in ſe, ſiue in ſignato per ipſam. His viſis de facili reſpondetur ad obiecta.

Quod enim primo obijcitur de textu Gen. Dicendum, ꝙ illud dictũ 4 eſt per anticipationẽ: præterea illud dictum eſt quantum ad productionẽ animæ, ſm quã non eſt formata mulier ex viro, ſed ex nihilo, ſicut infra patebit. AD illud vero, quod obiicitur de alijs ſpeciebus, patet reſponſio. Non enim eſt ſimile ꝓpter legem matrimonij, quę non ita attẽditur in beſtiis, ſicut in hominibus. AD illud, quod obiicitur, ꝙ vir eſt muliere fortior,& perfectior. Dicẽdum, ꝙ materiale minus eſt nobile, quam illud quod ex eo producitẽ ſm id quod eſt materiale: vir autem nõ fuit materia mulieris ſecũdum ſe totum, ſed ſecũdum aliquid ſui.ſ. ſm coſtam: & ideo quamuis vir eſt nobilior, potuit tamen ex eius coſta corpus mulieris formari. Nam non eſt tanta ꝑfectio in vna coſta viri, quanta eſt in vno corpore mulieris. Qđ 5 ſi quæras, quare magis mulieꝛ de viro,quam

ro,quam vir de muliere. Dicendum,
ꝙ hoc aliquando futurum erat, ſi-
cut in ſecundo Adam.ſ. Chriſto: &
ideo,vt perfecta eſſent dei opera, de-
buit eſſe ſimiliter & mulier de ſolo vi
6 ro, Sic enim ſunt impleti (ſicut di-
cit Anſel.) quatuor modi eductio-
nis hominis in eſſe. Vnus, qui eſt de
viro,& muliere, quem modo obſer-
uat natura. Alius, qui eſt nec de vi-
ro,nec de muliere, qui fuit in produ
ctione primi hominis. Tertius, qui
eſt de viro tantum: & hic fuit infor
matione Euæ. Quartus, qui eſt de
muliere tantum abſque viro: & hic
fuit in productione Chriſti de virgi
ne. Tunc autem magis congruebat
mulierem educi de viro, vt oſtende-
retur,ꝙ vir caput eſt mulieris, & ꝙ
non vir propter mulierem, ſed mu-
lier propter virũ,& alia ſimilia plu-
7 ra,quæ prius tacta ſunt. Ad illa,quæ
obijciuntur de ſoporatione. Dicen
dum, ꝙ ille ſopor non fuit ex laſſi-
tudine, ſed fuit ex diuina immiſſio-
ne,ſicut dicit textus. nec tamen fuit
contra naturam:quia ſi Adam ſtetiſ-
ſet,eſſet vtique in illo ſomnus,nõ ꝑꝑ
debilitationẽ potentiæ ſenſitiuæ,ſed
propter vigorationem potentiæ ve-
getatiuæ: quoniam & ſi neutrũ harũ
virium contingeret in Adam laſſari,
tamen quando vna ceſſabat ab ope-
ratione, contingebat alteram vigo-
rari,dum tota anima circa actũ vni⁹
8 virtutis intendit. Immiſit autẽ deus
ſoporem in Adam: nõ propter hoc,
ꝙ non poſſet ſeparare coſtam a vigi
lante ſine dolore,& horrore:ſed pro
pter ſignificationem. & propter etiã
mentis Adę ſubleuationem: quia (ſi
cut dicunt ſancti) Adam in illo ſo-
pore multa præuidit. Vnde ſtatim
cum euigilauit, prophetice locutus
eſt:& in hoc multum oſtenditur dei
omnipotentia, quæ ſic potuit ſepa-
rare coſtam,vt natura nõ amitteret
quietem ſuã. Ex hoc patent illa tria
9 obiecta de ſopore. Primum enim nõ
valet,quia ibi nõ erat ſomnus ex laſ
ſitudine. Secundum ſimiliter nõ va
let, quia non eſt factum propter læ-
ſionem hominis occultandam. Ter-
tium etiam non valet, quia etiam ita
bene manifeſta eſt dei potentia,dum
non excitauit dormiẽtem a ſomno:
ſicut manifeſta eſſet, ſi formaſſet eã
de latere vigilantis ſine dolore ali-
quo. Ad illa,quæ obiiciuntur, ꝙ 10
non debuit fieri de oſſe. Dicendum,
ꝙ non tantummodo mulier facta eſt
de oſſe,ſiue de coſta: ſed etiã aliqua
particula fuit ſumpta de carne Adæ,
ſicut ſequens litera innuit. Hoc nũc
os,& caro de carne mea. Magis autẽ
fit denominatio ab oſſe: ſiue quia il
la fuit pars principalior, ſiue q̃a vir
mulieri confert robur: & mulier per
viri conſortium vigoratur. Vir au-
tem per mulieris conſortium emolli
tur: & ideo dicitur caro repleta pro
coſta,quia vir dat fortitudinem & ſu
ſcipit infirmitatem, ſiue etiã q̃a co-
ſta illa locum carnis occupabat:non
enim facta fuit in Adam,vt in eo ma
neret, ſed vt de ea formaretẽ mulier.
Et ſic patent illa tria obiecta. Primũ
enim non valet,quia mulier,& ſi de
bilis ſit in ſe,tamen a viro habet ro-
borari:& ideo magis dr̃ eſſe facta de
coſta,quam de carne. Secundum nõ
valet,quod enim mulier dicitur eſſe
facta de coſta,non intelligitur præci
ſe,ita quod non de carne. Tertiũ nõ
valet,quia ſi illa coſta ſuperflua erat
Adæ,inquantum erat indiuiduum:
erat tamen oportuna inquantũ erat
mulieris principium: & iõ reſurget
in muliere non in viro,ſicut planius
explicatur in quarto.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Corpus mulieris non fuit in co
ſta Adæ ſecundum rationem
ſeminalem ꝓprie dictam, ſed
uſo tantummodo ibi fuiſſe di
ci poteſt.

VTRVM mulier. for-
mata ſit de coſta viri Ad opp.
ſecundum rationem ſe
minalem. Et quod ſic,
primo videtur per te-
xtum.Conſummauit deus die.vj. oẽ
op⁹ ſuum. Si ergo formatio mulieris
fuit

fuit poſt diem ſextum) ſicut ſcriptura innuit;)ergo aliquo modo in illis operibus ſex dierum mulier condita fuit: ſed nõ erat niſi in coſta, ergo in coſta erat vnde fieret mulier; ſed qđ ſic eſt in aliquo, dicitur eſſe in eo ſm rõnem ſeminalem, ergo &c. Item. Auguſ. 6. ſuper Geneſim ad literam. Omnia, quę conſequentibus erant euoluenda temporibus, primitus de⁹ ſimul creauit, cum faceret mundum: conſummata quidem, qm̃ nihil habent illa in naturis propriis, quibus ſuorum temporum curſus agunt, qđ non in iſtis cauſaliter factum ſit: inchoata autem, qm̃ quædam erant ſemina futurorum: ergo ſi mulier poſtea producenda erat, ergo ſemẽ mulieris præexiſtebat, ſed non niſi coſta ergo &c. Item. Vir dicitur eſſe imago dei, quia ex ipſo fiũt omnes hoies, ſicut oia ſunt ex deo: ſed nulla creatura eſt ex deo materialiter, ergo ſi recta eſt aſſimilatio, neceſſe eſt, quòd vir reſpectu mulieris non ſolum habeat habitudinẽ principii materialis, ſed etiam actiui: ſed qđ eſt ex aliquo ſicut ex materiali, & actiuo principio, eſt ſecundum rationem ſeminalem, ergo &c. Item. Vir productus eſt de limo, & mulier de viro, aut igitur eſt maior habitudo, & conuenientior coſtę ad mulierem quàm viri ad limum, aut non. Si non, ergo nõ magis attinet mulier viro, quam vir limo. Si ſic, ergo vltra rationem paſſibilis fuit ibi aliquo modo ratio actiui: ſi ergo hæc eſt ratio ſeminalis, apparet, quòd ſm rõnem ſeminalem ex coſta fuit formatum corp⁹ mulieris. Item. Cum deus produxit corpus mulieris de coſta, aut hoc fuit ſm naturam, aut contra. Si ſm naturam, cum natura quicquid facit, faciat ſm rõnes ſeminales, videtur, quòd ſeminaliter de coſta mulier producta ſit. Si contra naturam, Contra. Conditor naturæ (vt dicit Aug.) non facit cõtra naturam. Et idem ſuper Geneſim ad literam. Non facit deus contra cauſas quas bonas conſtituit, quia contra voluntatem ſuam non facit: ergo ſi formatio Euæ non potuit eſſe contra naturam, fuit igitur ſecundũ naturam: ſi hoc fuit: ergo ſm rõnem ſeminalem. Item. Si productio illa fuit contra naturam: ergo formatio mulieris fuit miraculum. Sed Aug. ſuper Geneſim ad literã dicit, quòd deus in rerũ conditione non vtitur rebus ad miraculum ſuæ potentiæ: ſed ſm quam proprie competit ipſarum rerum naturæ: ergo ſi miraculũ non faciebat: ſed operabatur ſm ꝙ natura exigebat, videtur quòd mulierem produxerit ſm ſeminalem rationem, ſi eam produxit ſm exigentiam naturæ. Contra. Magiſter dicit in litera, & eſt auctoritas Auguſtini.

Fundamenta.

Illa, quæ ſm cauſam ſeminalem fiũt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita curſus naturæ hominibus innotuit: ſi ergo productio mulieris de coſta non eſt ſm naturæ curſum: ergo nõ erit ſm ſeminalem rationem. Item. Magiſter in litera. Corpus mulieris de coſta factum dicitur eo ſane miraculo, quo de quinque panibus quinque milia hominum ſaturati ſunt: ſed illud non fuit ſm ſeminalem rationem: ergo &c. Item hoc videtur ratione. Semen dicit principiũ actiuum, & intrinſecum: vnde non dicitẽ ſemen hominis humor quicumque: ſed ille, qui deciſus eſt a lumbis paternis: ſed in coſta non erat vis actiua ad mulieris productionem: ergo nec ratio ſeminalis. Item. Semen habet in ſe rationem totius, & partium eius rei, quæ ex ipſo producitur. Vnde Auguſtinus 5. ſuper Geneſim ad literam. In ſemine omnia producta ſuut, & fuerant primitus: non mole magnitudinis, ſed in potentia cauſali: ſed in coſta illa non erat virtus ad ſingula membra formanda: ergo nõ erat ibi mulier ſm rationem ſeminalem. Item. Impoſſibile eſt aliquid creſcere per virtutem creatam, niſi per rarefactionem, ant appoſitionẽ: ſed corpus mulieris de illa coſta productum eſt, quod erat ipſa maius, nõ per coſtæ rarefactionem, nec extrinſecæ materiæ appoſitionem, ſicut dicit Magiſter in litera: ergo productio illa ex coſta non fuit ſm virtutem creaturæ, ſed ſolum creatricis eſſentiæ: ſed ſeminalis ratio dicit virtutẽ

creatam: non enim dicuntur in deo
res eſſe ſeminaliter: ergo hæc produ-
ctio mulieris ex coſta non fuit ſm ſe
minales rõnes. Item. Secundum ſemi
nales rationes attenditur rerum pro
pagatio, & generatio, ſed ſm eductio
nem corporis de coſta non fit propa
gatio in humana ſpecie: ergo produ
ctio alicuius corporis humani ex co
11 ſta non eſt ſm rõnem ſeminalem. Et
propter hoc eſt quæſtio: cũ Magiſter
dicat aliqua fieri ſm rõnes cauſales,
aliqua ſm rõnes ſeminales, quæ ſit
differentia inter hæc duo. Si tu dicas,
ꝙ illa fiunt ſm rõnes cauſales, quæ
fiunt ſm rationes incommutabiles,
vel æternas: illa ſm rationes ſemina-
les, quæ fiunt ſm exigentiam, & vir-
tutem potentiarum inditarum ipſis
creaturis: Obiicitur contra hoc per
Auguſtinum. Dicit enim Auguſtinꝰ
in ſexto ſuper Geneſim ad literam.
Nihil habẽt res in naturis propriis,
quod non in primis diebus cauſali-
ter factum eſt. Et iterum, Cauſales
illę rationes, quas mundo indidit, cũ
primum creauit, quomodo inſtitutæ
ſunt, merito quæri poteſt. Et paulo
poſt, In illis primis rerũ cauſis, quas
mundo primitus creator inſeruit, nõ
tantum poſuit, quòd de limo forma-
turus erat hominem, ſed quemadmo
dum producturus: ergo rationes cau
ſales nõ dicunt quid increatum, ſed
creatum. Item. Ipſe Auguſtinus rõ-
nes cauſales, quas dicit inditas pri-
mis rebus, diſtinguit cõtra incõmu-
tabiles rationes tam in quinto ſu-
Quæſtio lateralis. per Geneſim ad literam, q̃ in ſexto.
Quæritur etiam, quæ differentia ſit
inter rõnes ſeminales, & naturales:
& videtur, quòd nulla, quia Auguſt.
dicit, ꝙ cum arbor germinat de ſemi
ne, quotidie eſt propagatio ſm ratio-
nem ſeminalem, in fine quinti ſuper
Geneſim: ſed hoc idem eſt ſm rõnẽ
naturalem. Item. Operatio, quæ eſt
a vi ſeminali, aut eſt naturalis, aut
eſt voluntaria: cum enim non ſit a
cauſa per accidens, & ſit a cauſa crea
ta: neceſſe eſt, quod ſit a natura, vel
ab intellectu: ſed non eſt ab intelle-
ctu, ergo a natura: ergo omne quod
fit ſeminaliter, fit naturaliter. Pari
ratione, cum natura ſit vis propaga
tiua, & propagatio fiat mediante ſe-
mine: omne quod fit naturaliter, vi-
detur fieri ſeminaliter. 12
Reſp. Ad prædictorũ intelligentiã
eſt notãdum, ꝙ cũ de his rõnibus ſe
minalibus egregius doctor Aug. in
quinto, & ſexto ſuper Geneſim ad
literam ambigue loquatur, & ab ip-
ſo potiſsime habemus horum nomi-
num vſum: non eſt facile inter huiuſ
modi vocabula recte diſtinguere.
Ipſe enim rationes cauſales modo di
cit rebus fuiſſe inſertas, modo dicit,
quantum ad aliqua, in diuina volun
tate fuiſſe ſeruatas: poſſumus tamen
quantum eſt de vi vocabuli differen
tiam aſſignare in hunc modum. Cau
ſa enim communis eſt ad principiũ
intrinſecum, & extrinſecum: ſimili-
ter & ratio cauſalis, quantum eſt de
vi nominis; ſemen vero dicit princi-
pium intrinſecum: & ita ratio cauſa-
lis ſe extendit ad rationes creatas, &
increatas; ratio vero ſeminalis ſolũ
ad rationes creatas: quãtum ergo eſt
de vi nominis, vnum eſt commune
reſpectu alterius: inquantum autem
adinuicem diſtinguuntur, & connu-
merantur: ſic cauſa, & cauſalis ratio
accipitur quantum ad principium in
creatum: ſemen vero, & ſeminalis ra
tio ſpectat ad principium creatum:
differunt autem cauſa, & ratio cauſa
lis, quia cauſa dicit principium pro-
ductiuum: ratio vero cauſalis dicit re
gulam dirigentem illud principium
in ſua operatione. Similiter per hunc 13
modum differt ſemen, & ratio ſemi-
nalis. Regula autem agentis increa-
ti eſt forma exemplaris, ſiue idealis.
Regula vero agentis creati eſt forma
naturalis: & ita rõnes cauſales ſunt
formæ ideales, ſiue exemplares: ratio
nes vero ſeminales ſunt formæ natu
rales. Et ſecundum hoc patet, quòd
rationes cauſales, & primordiales idẽ
ſunt re, differentes ſola ratione. Pri-
mordiales enim dicuntur per priua-
tionem prioris, ſed cauſales per po-
ſitionem poſterioris: & primordia-
les inquantum reſpiciunt deum, vt
principium primum, cauſales inquã-
tum reſpiciunt deum, vt finem vlti-
mum,

mum,quæ eſt cauſa cauſarum. Simi-
liter naturales rationes,& ſeminales
re idem ſunt,ratione vero differunt:
quia enim ſemen dicit vt ex quo, &
natura dicit a quo,ratio ſeminalis at
tenditur inquantum dirigit poten-
tiam naturæ, vt ex aliquo fiat aliqd,
naturalis vero, vt ab aliquo fiat ali-
quid. Vel ratio ſeminalis reſpicit in
choationem,& intrinſecam virtutē,
quæ mouet, & operatur ad effectus
productionem: naturalis vero con-
cernit producentis ad productum aſ
ſimilationem, & modi agendi aſſue-
tudinem: vnde appropriate loquen-
do cum magi ex virgis fecerunt ſer-
pentes,hoc fuit ſm rationes ſemina-
les:cum vero ſerpentes, ſicut aſſolēt,
ſerpentes generant,hoc fit ſm rōnes
naturales:licet vtræque naturales, &
44 ſeminales cōgrue dici poſſint. Quā-
do igitur quæritur,vtrum aliquis ef
fectus fiat ſm rationes cauſales, aut
ſeminales: Reſpondendum eſt,ꝙ aut
ſic eſt a deo ille effectus,quòd creatu
ra non habet in eo potētiam aliquā:
aut ſi habet, habet ſolam potentiam
obedientiæ, vtpote cum mundus ſit
de nihilo,vbi nulla eſt potentia crea
turæ,vel cum multi panes multipli-
cantur ex pane vno,vbi eſt ſola potē
tia obedientiæ & hæc fiunt ſm ratio
nes cauſales,quas deꝰ ſeruauit in ſua
voluntate, qa nō fiunt ſm exigentiā
creaturę,ſed ſm exigētiā diſpoſitiōis
æternæ.Si aūt ſic ꝓducitur effectꝰ,ꝙ
eſt in potētia naturæ, nō ſolū obediē
tiæ,ſed etiā potentis ad actū produce
re,ſic dicitur fieri ſm rationes ſemi-
nales,ſicut patet,cum homo generat
ex homine,vel arbor ex arbore. Sed
attendendum eſt:ꝙ illa potentia na-
turæ ad effectus iſtos,aut eſt propin-
qua,& ſufficiens, ſicut eſt in ſemine
deciſo a lumbis ad generationē hu-
mani corporis, & ſic dicitur proprie
habere in ſe rationem ſeminalē. Aut
eſt remota,& inſufficiens, ſicut eſt in
pane,vel in alimento,vt ex eo fiat ho
mo:& ſic minus proprie dicitur eſſe
ibi ratio ſeminalis. Non enim dici-
citur in pane eſſe ratio ſeminalis re-
ſpectu hominis producendi,niſi val-
de large accipiatur. Quod autem eſt
ſic in remota diſpoſitione reſpectu
effectus,aut perducitur ad illum ef-
fectum mediantibus illis, ad quæ ha
beat ordinem immediatum,aut me
diate. Si mediate,tunc poteſt dici, ꝙ
effectus ille ſit ſecundum rationem
ſeminalem, vtpote ſi panis comeda-
tur, & digeratur, & conuertatur in
humorem,& poſtmodum in lumbis
conuertatur in ſemen,deinde in ho-
minem. Si autem immediate perdu-
catur ad effectum, vtpote ſi de pane
ſtatim formaretur corpus hominis:
ſic nullo modo dicitur eſſe factum
ſecundum rationes ſeminales, ſed ſe
cundum rationes cauſales: quamuis
.n.ibi eſſet aliqua potentia actiua ad
hoc, quòd inde fieret corpus ꝑ mul-
ta intermedia,tamen quòd immedia
te fieret,hoc habuit in ſola potentia
obedientiæ.Cum ergo quęritur,vtrū
corpus mulieris fuerit in coſta ſemi-
naliter: Dicendum, quòd ſi proprie
accipiatur ratio ſeminalis,non. Si au
tem accipiatur large pro quacumque
potentia actiua exiſtente in materia,
ſic poteſt dici in coſta iſta ratio ſemi
nalis. Rurſus ſi quæratur, vtrum
mulier facta ſit de coſta ſecundum ra
tiones ſeminales. Reſpondendum
eſt, quòd non: quia coſta reſpectu
talis modi producendi, & reſpectu
tanti corporis ex ea formandi abſq;
additione, non habuit niſi ſolam
potentiam obedientiæ, vnde conce-
dēdæ ſunt rationes ad hoc inductę.
AD illud autem,quod primo obii 15
citur in contrarium, quòd nihil no
uum fecit deus vltra diem ſextum.
Dicendum, quòd illud argumentum
deficit tripliciter. Primo quia & ſi
formatio mulieris poſt diem ſextum
narretur: non eſt tamen creden-
dum, quòd tam longo tempore viri
formatio præceſſerit: ſed ꝙ die ſexta
de latere viri producta ſit. Illud au-
tem quod ſubditur, intelligendum
eſt per recapitulationem: recapitu-
lat enim ſcriptura, vt addat. Defi-
cit etiam in hoc, quòd deus non di-
citur facere nouum, non ſolum in
hoc. quòd omnia producta ſint in
ratione ſeminali: ſed quia produ-
cta ſunt in ſuo ſimili: & hoc neceſ-

ſarium eſt dicere propter creationẽ
animæ, quæ non exit in eſſe ſecun-
dũ ſeminalem rationem . Et per hoc
patet reſponſio ad ſequens, quia for-
matio mulieris non fuit de conſequẽ
tibus ad opera ſex dierum: vel ſi fuit,
cauſaliter dicitur fuiſſe facta, quia ꝓ-
ceſſit potentiam obedientiæ in coſta:
vel etiam aliqua ratio ſeminalis lon-
ginqua, licet ſecundum illam mulier
86 non ſit formata, ſed ſecundum poten
tiam diuinam. Ad illud quod obiici
tur, quòd vir eſt imago dei, quia prin
cipium omnium hominum. Dicen-
dum, quòd non eſt omnimoda ſimi-
litudo. Deus enim eſt principiũ ſuf-
ficiens reſpectu omnium: vir autem
non eſt per ſe principium ſufficiens,
reſpectu hominum: aliquo tamẽ mo
do tenet rationem principii, & hoc
facit ad maiorem expreſſionẽ imagi-
nis, ad cuius expreſſionẽ aliquo mo-
do amplificandam non ſolum facit
aſſimilatio perfecta, ſed etiam aſſimi-
87 latio modica. AD illud, quod obiici
citur, quòd maior erat conuenientia
coſtæ ad mulierem, quàm limi ad vi-
rum. Dicendum, quòd coſta duplici-
ter poteſt conſiderari. Aut in ſe, aut
inquantum fuit pars viri. In ſe qui-
dem ita bene diſtabat a formatione
corporis mulieris, ſicut limus a for-
matione corporis viri. Si autem con-
ſideretur inquantum eſt pars viri: ſic
quia vir, & mulier ſunt perſonæ, in
quibus poteſt eſſe affinitas, & attinẽ-
tia, talis formatio faciebat quoddam
maius vinculũ attinentiæ eſſe inter
virum, & mulierem, quod quidẽ non
poterat eſſe inter virum, & elemen-
88 tum terræ. AD illud, quod obiicitũ,
ꝙ productio mulieris de coſta non
fuit contra naturam. Dicendum, ꝙ
dupliciter dr̃ natura. Vno mõ dr̃ na
tura vĩ illud, quod competit rei a
ſua naturali origine: & ſic competit
creaturæ, vt ex ea producatur omne,
quod deus vult. Opus enim reſpe-
ctu ſui artificis habet in ſe potentiã
perfectæ obedientiæ, cum per omnia
ſubiacet eius voluntati: propter qđ
dicitur, quòd ſpiritus domini fere-
batur ſuper aquas: & contra hanc na
turam deus nunquã facit: imo quic-
quid facit de creatura, ſm hanc na-
turam facit: & ſm hunc modum ac-
cipiendi naturam, mulier de coſta
non eſt formata contra naturã. Alio
modo dicitur natura propriæ vis in
ſita rebus, ſm quã res naturales per-
agunt curſus ſuos, & motus ſolitos,
& hoc mõ accipiendo naturã, aliqñ
deus facit cõtra naturã, aliqñ ſupra
naturã. Tunc facit contra naturam,
quando facit aliquid cuius ſimile in
natura, & a natura produci habet,
tamen alio modo omnino diuerſo:
vt patet in hoc, quòd natura, & a na
tura produci habet, tñ alio modo om
nino diuerſo, vt patet in hoc, quòd
natura dat alicui viſum, & ſucceſſiue
in primaria generatione: ſimiliter &
dat vitam, nunquam tamen cæcum
reducit ad viſum, nec mortuum ad 12
vitam. Si ergo deus ſua virtute hoc fa
ciat, vt alicui cæco viſum reſtituat, &
mortuo vitam, tunc dicitur facere cõ
tra naturam, id eſt contra ſolitũ cur-
ſum naturæ: & tunc dicitur miracu-
lum. Quando vero deus facit aliquid
cuius ſimile natura facere nõ poteſt,
& ad quod natura non habet ordi-
nem ſm propriam virtutem, ſicut
quando deus factus eſt homo, vel qñ
corpus mortale factũ eſt glorioſum,
tunc facit ſupra naturã, & illud opus
proprie dicitur mirabile, non mira-
culum. Quoniam igitur in operibꝰ
ſex dierum naturæ rerum nondum
erant conditæ, nec curſus earum de-
terminati: ideo tam in productio-
ne mulieris ex coſta viri, quàm in
productione aliarum rerum ope-
rabatur ſupra naturam, non contra,
& ideo opera illa mirabilia, non mi-
racula dici debebãt. Et per hoc patet
reſponſio ad vltimum obiectum, qa
non fuit proprie cõtra naturam, nec
eſt miraculum dicendum. Patet etiã
reſponſio ad illud, quod conſueuit
quæri, quæ differentia eſt inter mira-
culum, & mirabile; & in quo differt
facere aliquid contra naturam, & ſu-
pra. Poſtremo qualiter verum eſt, ꝙ
deus nihil facit contra naturã, & tñ
miracula aliquo modo ſunt contra
naturã. Patet etiã, ꝙ differẽtia ſit in-
ter rõnes primordiales, cauſales, ſe-
minales,

minales,& naturales. Duo enim prima membra.ſ.primordiales rõnes,& cauſales differũt rõne. Similiter duo vltima.ſ.rõnes ſeminales,& naturales. Duo vero inter media.ſ.rationes cauſales, & ſeminales: vno modo ſe habẽt ſicut generale,& ſpeciale. Alio modo ſi fiat appropriatio, cauſales ſunt,quæ ſeruatæ ſunt in mente diuina: ſeminales vero,quæ ſunt rebus inſertæ. Et hinc eſt,ꝙ Augu. cauſales rõnes dicit eſſe cões ad ea, quæ fiunt miraculoſè,& naturaliter: dicit etiã quaſdam rationes cauſales in mente diuina reſeruatas,quaſdã aũt eſſe rebus inſertas: ſexto ſuper Gene. Et ſic patet, ꝙ nulla eſt contrarietas.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Rõ ſeminalis ꝓprie nõ eſt forma vniuerſalis,ſed eo modo vniuerſalis dici põt,quo quęcũque forma ſiue totius,ſiue partis in potentia vniuerſalis dici poteſt.

Ad opp. QVID ſit ratio ſeminalis ſm̃ eſſentiam, & cũ conſtet eam eſſe formã, eſt quæſtio: vtrum ſit forma vniuerſalis, an ſingularis. Et ꝙ ſit forma vniuerſalis videtur primo per Philoſophum in 16. de animalibus, vbi dicit, quòd prius eſt aĩal,ꝗ̃ homo: ergo natura ꝓducit formam ſpeciei mediante forma generis; ſed illa eſt rõ ſeminalis, mediante qua natura peruenit ad vltimum cõplementum: ergo rõ ſeminalis non eſt aliud, ꝗ̃ forma vniuerſalis. Item. Quanto eſt aliquid ſimplicius,& tanto prius: ſed forma quãto vniuerſalior,tanto ſimplicior: ergo tanto prior: ſed in ꝓceſſiũ ordinato per id, quod prius eſt, deuenĩt ad id quod poſterius eſt: ergo natura ꝓcedens ad gñationẽ formæ ſingularis, puenit ad ipſam mediãte vniuerſali: ſed ratio ſeminalis eſt illa, mediãte qua peruenĩt ad effectum completum: ergo &c. Item. Intellectus, ſi verus eſt, intelligit ſicut eſt in re: alioquin ſi non reſpondet ei ita in re,ſicut intelligit,falſus eſt,& vanus: ſed tam rõnalis Philoſophus,ꝗ̃ etiã metaphyſicus,dicit differentias extrahi de potentia gñis: ergo oportet,quòd ita ſit in re.ſ.ꝙ formæ minus vniuerſales exeant in eſſe a formis magis vniuerſalibus,aut conſideratio logici, & Philoſophi eſt oĩno vana, ꝙ ſi hoc eſt inconueniens,reſtat ꝙ formę vniuerſales ſunt illę mediantibus quibus educuntur ſingulares in eſſe: ſed huiuſmodi ſunt rationes ſeminales: ergo &c. Item. Forma particularis dicit ens in actu completo,quia nulla poteſt vlterius fieri additio: materia vero dicit ens oĩno in potentia: ſed inter ens omnino in actu,& oĩno in potentia cadit medium ens, quod eſt partim in actu,& partim in potentia: huiuſmodi autem eſt forma vniuerſalis,quæ ens in potentia: igitur ſi nõ peruenĩt ab extremo in extremũ, niſi per medium, materia non perducitur ad actũ cõpletum,niſi mediantibus formis vniuerſalibus: ſed rõnes ſeminales ſunt illæ mediantibus quibꝰ peruenĩt ad actum cõpletum: ergo &c. Item. Ex hoĩe generatur hõ, non aſinus: hoc aũt non eſt niſi ꝑ aliquam cõuenientiam, quæ eſt inter hoĩem,& hoĩem,& nõ inter hoĩem, & aſinum: illa aũt conueniẽtia nõ eſt niſi in forma vniuerſali: ergo rõ, quare homo generat hoĩem, eſt forma vniuerſalis,ſed illa eſt rõ ſeminalis: ergo &c. Item,hoc videtur ꝑ deductionem ad impoſſibile. Ex eo incipit gñatio, in quod terminatur corruptio,& econuerſo: ſi igitur natura nihil producit ex nihilo corruptione naturali,nulla forma naturalis cedit in nihil. cũ igitur ex aere fit ignis, forma aeris non corrumpitur in nihil: nec materia,quia materia nõ erat aliquid de eſſentia ipſius formæ: corrumpitur ergo in aliquam formam: illa ergo forma aut eſt vniuerſalis, aut ſingularis. Si ſingularis,aut ergo eſt forma ignis, aut forma alia ab igne. Non alia ab igne, quia in igne generato non ſunt duæ formæ ſingulares: ſed vna tantum. Si eſt forma ignis: ergo forma aeris,& ignis ſunt vna forma numero, quod eſt impoſſibile. 7. meth.

ſibile. Reſtat igitur cum non poſſit eſſe forma ſingularis, quòd ſit forma vniuerſalis: ſi ergo habet incipi generatio ad qđ terminatur corruptio, generatio vniuſcuiuſque rei naturalis incipit a forma vniuerſali: ſed a quo generatio incipit eſt ratio ſeminalis, ergo ratio ſeminalis non eſt aliud, q̃ forma vniuerſalis.

Ad opp. Lib. 1. de anima.

Contra. Philoſophus in libro de anima. Vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius, &c. ſed ratio ſeminalis ſemper prior eſt: ergo ratio ſeminalis non poteſt eſſe forma vniuerſalis. Item. Vniuerſale eſt ſemper, & vbique: ſed ratio ſeminalis reſpicit hanc materiam, in qua fundatꝰ determinate: ergo ratio ſeminalis nõ poteſt eſſe forma vniuerſalis. Item. Ratio ſeminalis non prædicatur de eo, cuius eſt ſeminalis ratio: non. n. poteſt dici, ꝙ homo ſit ſemen, vel ꝙ corpus hominis ſit embryo: ſed vniuerſale prædicatur de ſingulari: ergo ratio ſeminalis non poteſt eſſe forma vniuerſalis. Item. Omnis operatio naturæ terminatur ad hoc aliqd, & circa hoc aliquid: hoc aliquid autem dicit formam cum materia: vniuerſale autem dicit formam tantum: ergo forma vniuerſalis ſm ꝙ huiuſmodi nec eſt operationis principiũ, nec eſt operationis terminus per ſe: ſed ratio ſeminalis dicit operationis principium, ergo ratio ſeminalis nõ poteſt eſſe forma vniuerſalis. Item. Si ratio ſeminalis dicit formam vniuerſalem, aut igitur formam generis, aut formã ſpẽi. Si formã generis: ergo in hoĩe eſt ratio ſeminalis reſpectu aſini. Si formã ſpeciei: ergo humanitas eſt rõ ſeminalis huius hoĩs: ſed illud eſt rõ ſeminalis alicuius, quod ante præexiſtit in materia, q̃ ſit res completa in actu, ergo ante erit forma humanitatis in materia, q̃ ſit res cõpleta: ſed hoc eſt falſum, & non intelligibile, ꝙ forma humanitatis ſit in aliquo, & illud non ſit res completa: ergo non eſt ponere, ꝙ forma vniuerſalis dicat rationem ſeminalẽ. Item. Si forma vniuerſalis reſpectu particularis eſſet rõ ſiminalis: cũ ergo hęc albedo dicat ſingularem formam, & albedo dicat formam ſpeciei, & color formam generis, & qualitas ſenſibilis adhuc formam ſuperioris generis, & qualitas corporalis adhuc formam magis vniuerſalem, & qualitas adhuc formam vniuerſaliſſimam, tunc natura in productione huius albedinis perueniret mediantibus omnibus prædictis: ergo prius faceret qualitatem, quàm qualitatem corporalem, & qualitatem corporalem prius quàm qualitatem ſenſibilem, & qualitatem ſenſibilem prius, q̃ colorem: quod non eſt intelligibile.

RESP. Ad prædictorum intelli- 20
gentiam eſt notandum, ꝙ cum ſatis conſtet rationem ſeminalem eſſe potentiam actiuam inditam materiæ, & illam potentiam actiuam conſtet eſſe eſſentiam formæ, cum ex ea fiat forma mediante operatione naturæ, quæ non producit aliquid ex nihilo, ſatis rationabiliter ponitur, quòd ratio ſeminalis eſt eſſentia formæ producendæ, differens ab illa ſecundum eſſe completum, & incompletum, ſiue ſecundum eſſe in potentia, & eſſe in actu. Verum autem illa forma, ſiue potentia actiua, quam dicimus rationem ſeminalem, ſit forma vniuerſalis, hoc non eſt ita planum.

Scot. diſt. ꝑſent. q. vni. ibi. Reſtat igitur, ſecus opinatur, cũ rõnem ſeminalẽ dicat eſſe formã ſeminis, vel qualitatẽ conſequẽtẽ neceſſario formã ſubſtãtialẽ ſeminis

Diuerſi enim ſunt modi dicendi ſecundum diuerſas poſitiones, quas habẽt diuerſi de forma vniuerſali. Quidam enim dicere voluerunt, quòd cum vniuerſalia non ſint fictiones realiter, & ſecundum veritatem, non ſolum ſint in anima, ſed etiam in natura, & quia omne quod eſt in natura habet fundari in materia: tam formæ vniuerſales, quàm ſingulares in materia habent eſſe, & ita non differunt forma vniuerſalis, & ſingularis per abſtractionem a materia, & concretionem in materia, ſed differunt per additionem vnius ad alteram, & per magis completum, & minus completum. Cuius ſignum eſt, quia in coordinatione generum, & ſpecierum forma ſpeciei eſt completiſſima, & compoſitiſſima. Forma vero generis reſpectu illus eſt ens in potentia, & fit magis in actu per differentiam ſibi ſuperadditam: & ita cum ratio ſeminalis

nalis dicat formam rationē incom-
pletā, dixerunt nihil aliud eſſe ratio
nem ſeminalem, quam formam vni-
uerſalem. Hæc aūt poſitio paruipen-
da non eſt, magnorū enim eſt, & con
cordare ei videtur & auctoritati, & ra
tioni, & ſenſui. Auctoritati, quia ipſe
commentator dicit ſuper metaphyſi
cam in capitulo (Quādo aūt in fun
damēto:) quod materia ſuſcipit for
mas ſingulares mediantibus formis
vniuerſalibus. Rationi etiam cōcor-
dat, quia cum ſingulare dicat ens in
actu, & materia ens in potētia, & for
ma vniuerſalis quodammodo dicat
ens in actu, & quodam modo in po-
tentia, rectum videtur, & cōgruum,
quod materia perducatur ad formā
completam mediantibus formis vni
uerſalibus. Senſui etiam concordat,
quia (ſicut vult philoſophus in prin
cipio primi phyſicorū.) progreſſus
noſtræ cognitionis aſſimilatur pro-
greſſui naturæ in ſua operatione: ſed
nobis innata eſt via ab vniuerſaliori
bus ad minus vniuerſalia: ergo con-
Tex.2. ſimiliter erit in natura. Si quis autē
poſitionem hanc ſuſtinere velit, pote
rit declinare rationes ad oppoſitum
adductas, dicens, quod loquantur de
vniuerſali, ſecūdum quod habet eſſe
abſtractum in anima, & ſic prædictę
21 poſitioni non obuiant. Aliorum ve-
ro poſitio eſt, ꝙ vniuerſale forma eſt
ſed non qualibet forma proprie vni
uerſale eſt: ē enim forma partis, & for
ma totius: & vniuerſale non eſt for-
ma partis. ſed forma totius. Anima
enim non dr̄ eſſe vniuerſale reſpectu
vnius hominis, ſed potius homo. Il-
lam autem dicunt eſſe formā totius,
quæ quidem dat eſſe toti, & hęc dicit
eſſentia rei, quia totum eſſe cōplecti-
tur: & hanc formam conſiderat me-
taphyſicus: formam vero partis, quæ
in genere non habet eſſe niſi per re-
ductionē, non eſt dicere proprie vni
uerſalē: poteſt tamen dici aliquo mo
do vniuerſalis reductione, cum illa
eſt indifferens ad multa, quæ pñt fie-
ri ex ipſa, ſicut cauſa dicitur eſſe vni
uerſalis, quia poteſt in multa: & ſic il
la potentia actiua, quæ eſt in materia
quæ dicebatur ratio ſeminalis, poteſt
dici vniuerſalis: non proprie ſm q̄
vniuerſale conſideratur a methaphy
ſico, ſed large, vt dicat quādam prin
cipij indifferentiam, quam etiam cō
ſiderat phyſicus. Et hæc poſitio ma-
gnorum eſt, & multorum, & magis
eam approbat via communis, nec im
merito, quia cōcordat rationi, aucto-
ritati, & ſenſui. Rationi quidem, qa
neceſſe ē ponere vniuerſales formas
propter cognitionem, & prædicatio
nis vocationem. ſi igitur non eſt in-
tegra cognitio, niſi totum eſſe rei co
gnoſcatur, & non eſt cognitio niſi p
formam, neceſſe ē aliquam formam
eſſe, quę complectatur totū eſſe, hanc
autem dicimus eſſentiam, & hæc eſt 22
vniuerſalis forma, vt dicit Auicēna.
Dicit enim, quod eſſentia nihil aliud
eſt, quam quidditas rei vniuerſalis.
Similiter non eſt vera vniuocatio, ni
ſi quando aliqua in vna forma com-
muni realiter aſſimilātur, quæ de ip-
ſis eſſentialiter prędicatur, forma au
tem, in qua plura aſſimilantur, non
poteſt eſſe niſi forma vniuerſalis: quę
vero eſſentialiter prædicatur, de illis
non poteſt eſſe niſi forma totum cō-
plectens. Forma igit vniuerſalis non 23
eſt aliud, quam forma totius: quæ cū
de ſe nata ſit eſſe in multis, vniuerſa-
lis eſt: particularizatur autē non per
additionem vlterioris formę: ſed per
coniunctionem ſui cum materia: ex
qua cōiunctione materia appropriat
ſibi formam, & forma materiam, ſi-
cut dictū eſt ſupra. Et quia nūquam
eſt forma ſeparata a meteria, nūquā
eſt forma vniuerſalis ſine particula-
ri: quamuis aūt vnum non ſit ſine al
tero, differt tñ vnum ab altero: quā-
uis enim albedo non poſſit eſſe ſine
corpore, differt tamen a corpore, vn-
de inſeparabilitas non ponit identi
tatem omnimodam. Concordat etiā
hæc poſitio auctoritati. Dicit eñ phi
loſophus, quod cum dico cęlum, di-
co formam, cum dico hoc cęlum, di-
co materiam: ergo indiuiduum ſup
formam vniuerſalem non addit ali-
quam formam, ſed ſolum materiam.
Dicit enim Boetius, quod ſpecies eſt
totum eſſe indiuidui: ergo forma vni
uerſalis, q̄ eſt ſpecies, eſt forma totius

quæ complectitur totum eſſe, & quæ eſt ſufficiens ratio cognoſcendi quãtum ad eſſe ſubſtantiale, & hoc melius tactum eſt ſupra diſt.iij.Concordat etiam ſenſui;alius eſt enim ordo, & modus in egreſſu ſpecierum a genere,& in eductione formarũ de potentia materię. Naturalis enim dicit, quod materia prius ſuſcipit formam elementarem, & mediante illa venit ad formam miſtionis,& mediante illa venit ad formam cõpletionis,quia conſiderat illam potentiam materię ſecundum quod per operationẽ naturæ habet in effectum prodire. Metaphyſicus vero qui conſiderat vniuerſales formas,ſiue eſſentias, in quibus res ſingulares hñt aſſimilari, ponit magis vniuerſale,& minus,ſecũdum quod plura vel pauciora habẽt aſſimilari in illo : & illud in quo eſt prima aſſimilatio,dicit eſſe genus generaliſſimum;illud vero in quo eſt ꝑfecta aſſimilatio,dicit eſſe ſpeciẽ ſpecialiſſimam:& propterea dicit ſpeciẽ addere ad gen⁹,& hoc totum innuit in re. Dicit etiã genus ſimplicius ſpecie in pluribus reperiri, & hinc eſt, quod genus in aliquo aſſimilatẽ deo magis,quam ſpecies in aliquo econuerſo. Deus enim,quia nobiliſſimus eſt in fine totius nobilitatis,ſimul habet in ſe omnem perfectionem,ita ꝙ ipſe eſt ſimpliciſſimus,& omnino incorruptibilis. Eſt etiam perfectus,& in omnimoda actualitate cõſtitutus: creatura vero ſecũdum quod poteſt ſemiplene aſſimilatur deo:& quantũ ad rationem ſimplicitatis,& incorruptibilitatis magis aſſimilatur ei, qđ eſt magis vniuerſale:quantum ad rationẽ actualitatis magis aſſimilatur min⁹ vniuerſale. Harum autem duarum poſitionum,quæ ſit ꝓbabilior, & verior,difficile eſt videre ſtanti in ipſa communi conſideratione,deſcẽdenti vero ad particulares operationes naturæ, videbitur conſideratio phyſici,& metaphyſici diuerſificari, nec poſſe bene ſimul ſibi correſpondere:aliter enim diffinitur albedo(ſicut prius tactum eſt) aliter a natura producitur. Diffinitur enim per genus ſuum,quod eſt color,& color ꝑ genus ſuperius,& ſic vſque ad ſummum generis ſui:ſed natura in producendo non ſeruat hunc ordinem: ſed ſic ꝓducitur albedo, ſicut exigit operatio qualitatum elementarium cum virtute luminis :& ideo poſitio vltimo dicta communior eſt,& intelligibilior, & ſenſui vicinior. Hanc igitur iuxta viam cõem ſuſtinendo reſpondere poſſumus ad quęſtionẽ propoſitam, ꝙ ſi forma vniuerſalis dicatur proprie, ſm quã res eſt ordinabilis in genere, quam metaphyſicus habet conſiderare, ratio ſeminalis non eſt forma vniuerſalis: ſi autem dicatur forma vniuerſalis forma exiſtens ſecundum eſſe incõpletum in materia,& indifferẽs,& poſſibilis ad multa producenda:ſic poteſt dici ratio ſeminalis forma vniuerſalis. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad obiecta, quantũ ad vtrãque partem. Rationes enim,quæ ꝓbant, ꝙ ratio ſeminalis non ſit forma vniuerſalis, loquũtur de vniuerſali proprie : rationes vero ad oppoſitum adductæ loquuntur de forma vniuerſali ſecundum aliam acceptionem,ſm quam forma vniuerſalis dicitur quæcunque forma exiſtens in potentia : ſiue ſit forma totius, ſiue ſit forma partis: & hoc patet diſcurrendo per ſingula.

Nam illud,quod primo obiicitur, quòd prius eſt animal,quam homo : non cogit, quòd ratio ſeminalis ſit forma vniuerſalis proprie dicta: nã homo,& animal,& quęcunque alia vniuerſalis forma non dicitur eſſe niſi per eductionem alicuius ſingularis. Vnde auctor ſex principiorũ dicit, ꝙ natura in his occulte operatur. AD illud,quod obiicitur, ꝙ vniuerſale eſt ſimplicius,patet reſpõſio : verũ eſt enim, ꝙ vniuerſale eſt ſimplicius ſm eam viam, ſm quam habet coordinationem ad id, quod eſt minus vniuerſale.ſ.ſm eſſe diffinitiuum : ſecundum autem viam generationis non habet coordinationem, niſi ſolum per accidens : accidit enim, ꝙ per operationem naturę prius ſit aliquando genus,quam ſpecies : ſpecies autem nũquam eſt,quin ſit in- 24 25

46 ſic indiuiduum. AD illud, quod obii
citur, ꝙ cōſiderationi phyſicæ aliqd
reſpondet in re. Dicendum, ꝙ verū
eſt: vera enim, & realis eſt ſimilitu-
do inter Petrum, & Paulum: & ita
neceſſe eſt ponere aliquid tertium, in
quo aſſimilantur: ſimiliter inter ho
minem, & aſinum realis eſt ſimilitu-
do: & ideo conſideratio phyſica nō
eſt vana: nec tamen oportet ita eſſen
tias rerum produci, ſicut habent co
gnoſci: ſufficit enim, ꝙ ſic ſe habeāt
ad eſſe, ſicut ſe habent ad cognitio-
nem: ſed non oportet, ꝙ ſic ſe ha-
47 beant ad productionem. AD illud,
quod obiicitur, ꝙ forma particula-
ris dicit ens in actu completo. Dicen
dum, ꝙ verum eſt, ꝙ illud quo mediā
te peruenitur ab ente in potentiā ad
eſſe completum, eſt quodammō ens
in actu, quodam modo in potentia:
ſed hoc non eſt quocunq; mō ens in
potentia, ſed illud, quod habet ordi
nationem ad hoc: & hoc eſt potētia
materiæ actiua, quæ rōnem vniuerſa
lis nō habet, cū ſit forma partis, quis
ſit quodammō in actu, quodam mo
48 do in potētia. AD illud, quod obii
citur, ꝙ homo generat hominē, nō
aſinum. Dicendum, ꝙ hoc nō eſt ꝓ-
pter formam humanitatis: ſed hoc
eſt propter vim datam illi naturæ ad
49 producendum ſui ſimile. Ad vlti-
mum patet reſponſio: cōcedo enim,
ꝙ potentia illa actiua non eſt forma
ſingularis, nec ignis, nec aeris: ſed eſt
indifferens ad vtrunque: & ideo ex
illa quęlibet earum poteſt educi, & in
illam quælibet earum poteſt, vel ha-
bet reſolui: & illa dici poteſt ratio
ſeminalis.

Artic. 2 Conſequenter quęritur de ſecū
do articulo. ſ. de productione
animę ipſius Euę: & per con-
ſequens omnis alterius animę ab ani
ma Adæ. Et circa hoc tria quęrun-
tur. Primum eſt, vtrum animę om-
nium hominum ſint vna ſubſtātia,
vel diuerſæ. Secundo, dato ꝙ diuer-
ſę, quæritur, vtrum ſimul, vel ſucceſ-
ſiue ſint in eſſe productę. Tertio, da-
to ꝙ ſucceſſiue, quęritur, vtrum ani
ma ſit ex traduce.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Omnium hominum nō eſt vnica anima, ſed ſicut diuerſi ſunt homines, ita ſecundum veritatē, & fidē diuerſæ ſunt aīę.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtēditur, ꝙ animæ omnium hominū ſint vna anima numero, nō diuerſæ. *Ad opp.* Omne quod indiuiduatur, & multiplicatur ad alterius multiplicationem, & indiuiduationem ſubſtantialiter dependet ab illo: ſed anima intellectiua non dependet ſubſtātialiter a corpore, cū poſſit eſſe ſubſtantialiter ſine illo: ergo non indiuiduatur, nec multiplicatur ſm indiuiduationem corporis, vel multiplicationem. Item. Plus aſſimilantur in cōplexione, & natura duorum hominum corpora, quam eiuſdem corporis membra diuerſa, vt caro mea carni tuæ, quam os meū carni meæ: ergo ſi anima vna poteſt eſſe viuificatiua diuerſorum membrorum vnius corporis, ita ꝙ in illa membra diuerſas habet influentias ſm eorum diſpoſitiones varias, videtur multofortius, ꝙ vna anima poſſit eſſe perfectio duorū corporum ſibi ſimilium. Item. Multiplicatio in indiuiduis eiuſdē ſpeciei attenditur propter conſeruationem, vt perpetuetur eſſe in pluribus, qđ nō poterat perpetuari in vno: ſed anima rationalis eſt incorruptibilis, (ſicut infra patebit) ergo videtur, ꝙ in ea non ſit multiplicatio ſm numerū: igitur in diuerſis hominibus nō numeratur, ſed eſt eadem numero. Itē. Si anima intellectiua indiuiduaretur ſecundum corpus, per cōſequens, qđ reciperetur in illa, indiuiduaretur ſm exigentiam corporis: ſed anima intellectiua ſuſcipit formam vniuerſalem, vt eſt vniuerſalis: ergo ſi forma exiſtens in anima nō indiuiduatur, pari ratione nec anima prout eſt in hoc corpore indiuiduari poteſt. Itē. Ad hoc, ꝙ anima rationalis aliquid intelligat, neceſſe eſt; ꝙ ex ſe intelligē

te, &

te,& intellecto fiat vnum,ſed contin
git animas diuerſorum hominū om
nino idem intelligere, ergo cōtingit
1.Priorū. vnum,& idem eis vniri : ſed quęcun
que vni,& eidem ſunt eadem, inter ſe
ſunt eadem: ergo animæ plurium ho
minum ſunt vna, & eadem ſubſtãtia
numero. Item. Actus,& officiū ſub-
ſtantiæ ſpiritualis eſt regere,& moue
re ſubſtantiam corporalem : ergo ſi
nihil eſt otioſum in natura, nunquã
eſt ponere ſubſtantiam ſpiritualem,
quæ non moueat corporalem · ſed ſi
diuerſæ eſſent ſubſtantię in diuerſis
hominibus,cum cōtingit eas ſepara-
ri a corporibus proprijs , cōtingeret
eas aliqñ ab actu ceſſare , & ita otio-
ſas eſſe : ꝙ ſi hoc eſt inconueniēs,in-
conueniēs eſt plures hoīes diuerſas
Ad opp. animas rōnales habere. Cōtra.Sicut
1.Physic. dicit. Philoſophus , Proprius actus
habet fieri in propria materia : ſed
anima rationalis eſt actus & endele-
chia corporis humani : ergo cum di
uerſa ſunt corpora humana, diuerſę
erunt animæ rationales illorum cor-
porum perfectiuę. Item . Perfectio-
nem,& perfectibile neceſſe eſt ad in-
uicem eſſe ꝓportionabilia; ergo nec
perfectibile excedit perfectionē , nec
perfectio ipſum perfectibile . Si igiť
anima rationalis eſt perfectio corpo
ris humani , illa anima rationalis,
quę eſt perfectio iſtius corporis non
eſt perfectio alterius corporis : & ita
impoſſibile eſt, quod perficiat aliud
Ariſt.2.de corpus , Item. Ab eodem eſt eſſe, &
anima. eſſe vnum, ſiue eſſe diſtinctum : ſed
vnumquodque habet eſſe a ſua perfe-
ctione : ergo diſtinctionem. Si igitur
homo ab homine diſtinguitur: ergo
& perfectio vnius hominis a perfe-
ctione alterius : ſed perfectio homi-
nis,ſecundum quòd eſt homo,eſt ip-
ſa anima rationalis , non tantū bru-
talis,vel ſenſibilis : ergo &c. Item.
Hoc ipſum videtuř per deductionem
ad impoſſibile multiplex. Quorū pri
mum eſt, quia ſi eadem ſit anima in
multis hoībus , cum vnus ſit ſciens,
alter ignorans,vnus bonus, alter ma
lus,vnus etiam odiat alterum : ſequiť
tunc,quòd duo cōtraria erunt in eo-
dem ſubiecto ſecundum numerum ,
& in eadem parte,cū non habeat di-
uerſas partes,& idem ipſum contra-
riabitur ſibijpſi : quòd ſi hoc eſt im-
poſſibile,reſtat,quòd & illud ex quo
ſequitur.ſ.vnam,& eandem animam
eſſe in pluribus hominibus . Item. Si
vna,& eadem anima eſt in pluribus
poſt mortē nihil plus habet iuſtus ,
quam impius:ergo bonū manet irre
muneratum,& malum impunitū: er-
go mundus eſt inordinatus , & deus
eſt iniuſtus, & ſtultus eſt,qui facit ali
quod bonū. ergo ſi hoc eſt adeo im-
poſſibile, vt non tantum ſit cōtra fi-
dem , ſed etiam contra rōnem rectã,
impoſſibile eſt,plures homines eandē
animam rationalem habere . Itē . Si
vna anima rōnalis eſt in diuerſis ho-
minibus : ergo poſt mortem non eſt
magis beatus vnus,quam alter: ſi igi
tur ad beatitudinē nō peruenitur niſi
per virtutē; & multi ſunt,qui ĩn hac
vita non habent virtutes : ergo mul-
ti ſunt,qui non perueniunt ad beati-
tudinem : ſi igitur eadem eſt omniū
anima,nulli beatificantur , ergo fru-
ſtra factus eſt homo, fruſtra factus
eſt etiam totus mundus : & ſi hoc eſt
omnino falſum,& impiū,falſum eſt,
& impiū, vnū aīam eſſe in pluribus .

RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quod in hac 30
quęſtione multi philoſophãtes mul-
ta dixerunt falſa,& vana. Quidam
enim philoſophi crediderunt , nō ſo
lum eandem eſſe animã in omnibus
hominibus,ſed etiã in omnibus ani-
malibus : crediderunt enim , animã
non eſſe aliud , quam deum : & hu-
ius poſitionis fuit Pythagoràs, & Var
ro,ſicut dicit Aug. in lib.de ciuitate
dei de Varrone. Maxime autem hoc
putauerunt de anima humana pro-
pter ſui dignitatem , & ſpiritualitatē
quantum ad intellectum agentem :
quantum vero ad intellectum poſſi-
bilem crediderunt eſſe idem qđ hy-
le : quia aīa poteſt recipere oīa, & ita
denudata eſt a formis omnibus : hoc
autem ponere nō eſt philoſophia,ſed
manifeſta inſipientia . Cum.n.ani-
ma ſit variabilis , & tranſmutabilis,
& bonitatis , & malitiæ ſuſceptibilis,
omnino deus eſſe non poteſt. Cum
iterum

iterū ſit forma nobiliſſima inter na-
turales formas dans actum, & cõple
mẽtum corpori, & diſtincta ab alijs
formis naturalibus, hyle eſſe non po
teſt. Alij aūt aliter opinati ſunt, qđ
anima humana, ſiue intellectualis, ſe
cundum quod intellectualis eſt, vna
eſt in omnibus hominibus, non ſo-
lum quantum ad intellectum agen-
tem, ſed etiam quantum ad intellectũ
poſſibilẽ. Et ratio, quæ mouit ad hoc
ponendum fuit ipſius animæ imma
terialitas, & incorruptibilitas. Quia
enim immaterialis eſt, & a corpore
non dependens, per corpus non po-
teſt indiuiduari, cum nec ſit corpus,
nec virtus in corpore, vt dicit philo
ſophus. Cum ſit incorruptibilis, non
indiget multiplicari, cum vna nume
ro conſeruari poſſit. Et hæc fuit poſi
tio Commentatoris ſuper lib. de ani
ma, quam etiam vult imponere Ari-
ſtoteli, & trahere ex verbis ſuis: tum
quia ponit mundum ęternum, & ita
homines innumerabiles pręceſſerũt:
tũ etiam quia ponit, ꝙ nulla ſit ſub-
ſtantia ſpiritualis, quæ non habeat
corpus mouere: quod ſi diuerſæ ani
mæ eſſent in diuerſis hominibus, ali
quando ceſſarent ab actu mouendi,
cum ſeparantur: eſſent etiam infini-
tæ actu, cum motus cœli non habue-
rit principium ſm philoſophum.
Ad vitandas aūt obiectiones in cõtra
rium adductas, diſtinguit commen-
tator tres partes in humana anima,
cuius verba ſunt hęc ſuper iij. de ani
91 ma. Opinandum eſt, quod in anima
ſunt partes tres intellectus. Quarum
vna eſt intellectus recipiens, ſecũda
autem efficiens, tertia autem factum,
& duæ illarum ſunt æternæ ſ. agens
& recipiens tertia eſt gñabilis, & cor
ruptibilis. Animam aūt tertiam, quã
dicit gñabilem, & corruptibilem, vo
cat intellectum paſſiuum: & illud di
cit, quod nihil aliud eſt, quam imagi
natio. Vnde poſtmodum ſubiungit.
Intellectus paſſiuꝰ eſt corruptibilis,
92 & abſque hoc nihil intelligitur. Per
intellectum autem paſſiuum intelli-
go virtutẽ imaginariam. vñ vult di-
cere, quod ſicut in viſu ẽ color, & eſt
lux, & eſt oculꝰ vidẽs: ſic in intellectu
ſe habet, quod ſpẽs imaginariæ ſunt
ſicut color, intellectus agẽs eſt ſicut
lux, intellectus paſſibilis eſt ſicut ocu
lus: & ſicut ex concurſu illorum triũ
efficitẽ viſus, ita ex curſu illorum triũ
efficitur intellectus: et ſicut ex diuer
ſitate, vel defectu coloris cauſatur di
uerſitas, vel defectus actus vidẽdi, ſic
ex diuerſitate exiſtente in ſimilitudi
nibus imaginarijs, vel imaginatione
cauſatur diuerſitas in intellectu plu-
rium: & defectus etiam actus intelli-
gendi in eodem homine, quia nihil
intelligimus niſi in phantaſmate: &
pro tanto dicit philoſophus corrũ-
pi intellectum quodam interius cor
rupto: intellectum inquam non quẽ
libet, ſed adeptum: & per hæc, quę di
cta ſunt, nititur declinare inconue-
nientia, quæ ad hanc opinionem ſe-
quuntur. Quantũcunque autẽ hanc
opinionem coloret, peſſima eſt, & hę
retica. Eſt enim cõtra Chriſtianam re
ligionem, dum aufert meritorum re
tributionem, quæ non eſſet, ſi oĩum
anima vna eſſet. Eſt etiam contra re
ctam rationem. Planum eſt enim, qđ
anima intellectiua, vt intellectiua, eſt
perfectio hominis, ſm quod homo.
Si ergo homines non ſunt diuerſi ſo
lum, ſecundum quod animalia: ſed
ſecundum quod homines, non ſolũ
habent diuerſas imaginationes, &
animas ſenſibiles: imo etiã diuerſos
intellectus, & animas rationales. Eſt
etiam contra ſenſibilem experientiã
quoniam diuerſi homines diuerſas
habent, & contrarias cogitationes, &
affectiones. Quod ſi tu dicas, ꝙ hoc
venit ex diuerſitate ſpecierũ exiſten
tium in imaginatione, hoc nihil eſt:
quia non ſolummodo diuerſificantẽ
in his intelligibilibus, quę extrahun
tur a ſenſu, imo etiã in his, quæ ſunt
ſupra omnem imaginationem, ſicut
ſunt virtutes, quæ intelliguntur per
ſuam eſſentiam, non ꝑ ſpeciem ima-
ginariã, ſicut etiam eſt ipſe deus, quẽ
quidam diligũt, quidam contẽnunt.
Hanc igitur poſitionem repudiãdo
tanquam hæreticam, & falſam, Dicẽ
dum eſt ſecundum fidem, & veritatẽ
quod diuerſi homines diuerſas hñt
animas rõnales, & concedendę ſunt

ratioñ

rationes ad hoc probantes.
33 AD illud autem, qđ primo obijci
tur in contrarium, quod intellectus
nō dependet a corpore: igitur ab eo
non poteſt indiuiduari. Dicendum,
quod intellectus indiuiduatur ſecun
dum corporis indigentiam: non ta-
mē eius indiuiduatio eſt a corpore,
ſed a proprijs principijs materia ſ. &
forma ſua, quas de ſe habet, ſicut in
ſe ſubſiſtit, ſicut determinatum eſt ſu
34 pra. AD illud, quod obijcitur, qđ
vna anima pōt perficere diuerſa mē-
bra. Dicendum, quod non eſt ſimile
pro eo, quod omnia membra conti-
nuantur, & reducuntur ad vnū prin
cipale membrum in corpore, me-
diante quo eſt defluxus, motus, & ſen
ſus ad alia membra, vt patet in cor-
de, diuerſorum autem hominum cor
pora non continuantur, nec reducū
tur ad vnum membrum, & ideo nō
poſſunt habere vnam perfectionem.
35 AD illud, quod obijcitur, quod mul
tiplicatio numeralis fit propter con-
ſeruationem ſpeciei. Dicēdum, quod
ſicut in præcedentibus dictū eſt, hęc
non eſt tota cauſa, nec præcipua, imo
principalis ratio eſt ad manifeſtatio
nem bonitatis diuinæ, & hæc præci-
pue eſt in animabus, quę multę ſunt
vt eis diſtribuatur gratiarū dei mul-
tiformitas, & compleatur illi9 ſuper-
næ ciuitatis integritas, & numeroſi-
36 tas. AD illud, quod obijcitur, quod
anima recipit formam vniuerſalem,
vt eſt vniuerſalis. Dicēdum, quod &
ſi illa forma quam anima recipit, ſit
vniuerſalis per indifferentiā ad mul
ta ſingularia cognoſcenda: tamen re
uera illa ſpecies, quæ eſt in anima, eſt
quoddam accidens ſingulare, qđ vel
quæ qualificat, & diſponit ipſam ani
mam, & in diuerſis animabus di-
uerſificatur, ſicut ſcientia, quæ in di-
uerſis cognoſcētibus eſt alia, & alia,
37 quamuis ſit de re vnica. Et per hoc
patet rñſio ad ſequens: quando. n.
dicitur, quod ad actum intelligendi
requiritur, quod ex intellecto, & in-
telligentiæ fiat vnum, hoc intelligi-
tur quantum ad ſpeciem, quæ vnit
intellectui, non quantum ad ipſum
obiectum extrinſecū: illa autem ſpēs,
quæ intellectui vnitur, habet compa
rationem ad intellectum in quo eſt,
& ad obiectum ad quod eſt, & quod
repñtat: & quamuis in comparatione
ad obiectum habeat vnitatem quo-
dammodo in diuerſis cognoſcenti-
bus, quia ad idem inquantum eſt ra
tio, & ſimilitudo eiuſdem: tamen in
comparatione ad animam, in qua eſt
habet diuerſitatē. Et poteſt poni exē
plum de ſpēbus receptis in duobus
ſpeculis, vel in duobus oculis. AD il 38
lud, quod obijcitur, quod ſubſtantiæ
ſpiritualis officiū eſt mouere corpus.
Dicendum, quod illud argumentum
dupliciter deficit. Primum quidem,
quia propter hoc non eſt ſubſtantia
ſpiritualis principaliter facta: ceſſa-
bit enim omnis motus: quod ignora
uit philoſophus, vnde vana eſt ratio
ſua, quando aſſumpſit numerū mo-
torum ſecundum numerum mobiliū
& motuum: multo enim ſunt plures
angeli, quam ſint orbes, qui mouen-
tur, non enim facti ſunt ad hoc: ſed
ad fruēdū deo. Deficit etiam in hoc
quod & ſi anima ſeparetur a corpo-
re, reſumet tamen aliquando corpus
ſuum per reſurrectionem, quod phi
loſophus etiā ignorauit, & ideo nō
eſt mirum, ſi in huiuſmodi deficit:
neceſſe eſt enim, philoſophantem in
aliquem errorem labi, niſi adiuue-
tur per radium fidei.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Animę humanæ cum tantum
natura prius corpore ſint pro-
ductæ, & non tempore, nō om
nes ſimul creatæ fuerunt.

VTRVM animæ oīum
fuerunt ſimul ꝓductæ. Ad opp.
Et ꝙſic videtur. Iob. xl.
Ecce Behemoth, quem
feci tecum: ergo Iob fa
ctus eſt ſimul cum Lucifero ſed non
eſt factum corpus: ergo eſt facta ani
ma: ergo anima Iob facta eſt ſimul
cum lucifero: ergo pari rōne & alio-
rum animæ hominū productæ ſunt
in primordio. Item. Angeli ſimul ꝓ
ducti ſunt, & corpora cœleſtia ꝓpter
immor-

immortalitatem,& incorruptibilitatem: ſi ergo aiæ rationales ſunt huiuſmodi, videtur &c. Item. Animæ omnes æqualis ſunt durationis cum angelis a parte poſt: ergo pari rõne videtur, ꝙ debeant eſſe æqualis durationis ex parte ante: ergo omnes ſimul cum angelis fuerunt creatę. Itẽ. Non eſt anima propter corpus, ſed corpus propter animã: ergo potius corpus deberet formari ſecundũ exigẽtiam animę, quã anima ꝓduci ſm exigentiã corporis: ſed illud, ad cuiꝰ exigentiã fit alterum, prius eſt: ergo videtur, quod omnes animę añ quã ſua corpora ſint, productæ fuerunt. Item. Reperimus ſpiritum, qui per naturam ſuam eſt omnino ſeparatus, & ſpiritum qui per naturã ſuã ſemꝑ eſt coniunctus: ergo videtur, ꝙ ſit reperire ſpiritum, qui ſit natus eſſe ſeparatus, & coniunctus: talis autẽ nõ eſt niſi anima humana, ergo ſi anima humana de ſua natura eſt ſeparata: ergo videtur, quod animæ ſeparatim a ſuis corporibus debuerunt produci, & ita ſimul. Ad oppoſitum arguitur ſic. in pſal. Qui finxit ſigillatim corda eorum. gl. exponit. i. animas: ergo animæ factę ſunt ſigillatim, & ſucceſſiue, ſicut & corpora. Item. Augu. in lib. de eccleſiaſt. dogmatibus. Tenendũ eſt, ꝙ animę non ſunt creatæ ſimul. Item. Hoc videtur ratione. Si animæ eſſent creatę ante corpus: aut haberent vſum rationis, aut nõ. Si non, quæro, quid impediret, & cum non ſit dare, reſtat, ꝙ ſi ſimul cõditæ fuerunt, ſtatim habuerũt vſum rationis: & ſi hoc, ergo meruerunt, vel demeruerunt: quorum vtrunq; eſt contra apoſtolum Rom. ix. Antequã boni, vel mali aliquid egiſſent &c. Itẽ. Si animę fuerunt ſimul creatæ: aut volunt venire ad corpus, aut non. Si volunt, cũ corpora illa ſint infecta, & pœnalia: ergo ſunt impiæ, & ſtultæ, cum veniant voluntarie ad contrahendam culpam, & pœnã. Si nolunt, & mittantur in corpora: ergo cum ſint innocentes, fit eis iniuria, dum ante infligitur pœna, quam committant culpam. Item. Aia quãdiu eſt in corpore, mole corporis grauatur: ergo melius eſt ei, & ꝑfectius eſt eſſe extra carnem, quam in carne: ſed non eſt ordo, ſed peruerſio procedere ad ſtatum minus perfectum a ſtatu magis perfecto: ſi igitur deus, & natura ordinate facit quicquid facit: nec ordine naturæ, nec ordine ꝓuidentię diuinæ decet animas ſimul creari, & poſtmodum corporibꝰ vniri. Ad hoc etiam faciunt rõnes, quæ ſupradictæ ſunt de anima Adæ, vbi oſtenditur, ꝙ anima creata fuerit in corpore, & non ante.

Fundamenta.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, ꝙ circa hoc triplex eſt modus dicendi. Vnus ſm æſtimationẽ aliquorũ philoſophorũ. Alter ſm intentionem quorundã hæreticorũ. Tertius ſm inſtructionẽ ſanctorum, & doctorũ. Primus modus dicendi eſt, ꝙ animę fuerunt ſimul creatæ in ſtellis comparibus: & poſt, formatis corporibꝰ ſibi idoneis ad hæc corpora viuificanda, deſcendunt per lacteum cœlum, & alios orbes planetarum, & poſtmodũ corruptis corporibus illuc reuertuntur, & poſtmodum loco ſuo, & tempore iterum deſcendunt: & cum deſcendunt obliuiſcuntur prius cognitorum, & cum aſcendunt obliuiſcuntur malorum, quæ in corpore habuerunt. Hęc autẽ poſitio Platonis fuit, & ſuorũ ſequacium: & hanc multũ nititur approbare Macrobius explanans ſomniũ Scipionis. Sed vere iſta poſitio plus eſt ſomnium, quam aliquod dictum autenticum. Primum quidẽ, quia talis creatio, & deſcenſus, & aſcenſus nullam omnino poteſt habere certitudinem, cũ nemo poſſit hoc conuincere rõcinando: nemo etiam ſit, qui poſſit dicere ſe talium recordari. Secundum vero, quia manifeſtã continet abſurditatem: quia dum ponit talem animarum circulationem, ponit quod anima non ſit vera corporis perfectio, cum purus actus in propria materia habeat fieri. Ponit etiam, quod nulla poſſit eſſe beatitudo, cũ illa nõ ſit, niſi vbi eſt perpetuitas, & certitudo, ſicut oſtendit Augu. de trinit. xiiij. Secundus modus dicẽdi eſt, quod animę humanę ſimul fuerunt 38

runt creatæ in cœlo cum angelis, vt-
pote qa ſunt eiuſdē naturæ, & poſt-
modum ad ſuggeſtionē dei tenebra-
rum peccauerunt, & merito illi⁹ pec-
cati in corpora ſunt detruſæ tanquā
in carceres, vt ibi purgentur, & cum
purgatę fuerint ad cęleſtem patriam
reuocentur. Hæc aūt poſitio eſt hęre
ticorum, qui dicuntur manichæi, &
non ſolum eſt contra fidem catholi
cam, ſed etiam cōtra philoſophiam,
& etiam ſenſibilem experientiā. Con
tra fidem catholicam eſt, cum ponat
animas ante peccaſſe, quam corpori
bus eſſent vnitæ, cum dicat Apoſto-
lus de Iacob, & Eſau Ro. ix. Antequā
aliquid boni, & mali egiſſent. Ponit
etiam nullam animam damnari fina
liter: & ita timorē dei aufert de cor-
de. Contra philoſophiam eſt, dū po-
nit animas circuire diuerſa corpora,
cum propria forma in propria mate
ria habeat fieri: dum etiam ponit, ꝙ
corpus comparatur ad animam non
ſicut perfectibile, ſed ſicut carcer: ꝙ
ſi verum eſt, homo non eſt vera ſpe-
cies, cū ex anima, & corpore non fiat
vnum. Contra rationem, & ſenſibilē
experientiam eſt, quia videmus ani-
mam, quantumcunque bonam, nol
le a corpore ſeparari, ſm quod dicit
apoſtolus, Nolumus expoliari, ſed ſu
perueſtiri, quod mirū eſſet, ſi ad cor
pus naturalem aptitudinem, & incli
nationem non haberet, ſicut ad ſuū
ſodalem: ſed ſicut ad carcerem. Vide
mus etiam, quod nihil nouimus niſi
ea, quæ priuſquam nati ſumus, didi-
cimus: quod non eſſet, ſi animæ nr̄æ
a primordio creatæ fuiſſent, & in cœ
lo peccaſſent: multa enim alia ſcirēt.
Quod ſi tu dicas, quod mole corpo
ris oppreſſæ obliuiſcunt̄, quæro tūc,
quare in proceſſu temporis non re-
cordantur aliqua. Tertius modus di
cendi eſt, quod animæ nō ſint ſimul
creatæ, ſed ſucceſſiue producūtur in
ſuis corporibus: & in hoc conſenſe-
runt omnes catholici tractatores:
& adeo certum eſt, quod nō licet ali-
cui dubitare de animabus aliorum
hominum ab Adam. Nam de anima
Adæ videtur dubitaſſe Auguſt. ſuper
Gen. ad liter. Vtrum fuerit ante cor-
pus, vel in corpore creata: de alijs au
tem non dubitat, imo improbat, qđ
ante corpus productæ fuerunt dupli
ci ratione mouēte circa animas alio
rum hominum, quarum nulla repe-
ritur in anima Adę. Prima eſt, quod
animæ cum corporibus vniuntur,
originalem culpam contrahunt, &
inficiunt̄, ita quod nullam habēt cul
pam actualem: ergo in eis nec meri-
tum, nec demeritum potuit præcede
re, nec liberi arbitrij vſus, nec deli-
beratio veniendi, vel non veniendi
ad corpus. Alia vero ratio eſt, quia
animæ nr̄æ a ſua prima origine ſunt
ignorantes, nec nouerunt iſta, qui ꝑ
ſenſus addiſcunt: non enim addiſce
re eſt reminiſci (vt probant ſancti. &
philoſophi) & iō animæ noſtræ hac
duplici de cauſa nō poſſunt dici an-
te corpora productę, tū propter igno
rantiam, tum propter originalē cul
pam, quarum neutra fuit in anima
Adæ, quando in corpus fuit infuſa:
& ideo magis de illa dubitauit, q̄ de
illis. Probabilius tñ eſt de illa dicere
(ſicut ſupra oſtenſum fuit) quod fue
rit creata in corpore: de iſtis aūt non
ſolum debem⁹ opinari probabiliter,
ſed etiam cogimur credere fideliter,
quod ante corpus creatæ nō fuerūt,
& hoc omnes catholici ſentiunt tra
ctatores & ſic quando inuenitur au
ctoritas eorum, quæ videatur aliud
ſonare, ſic intelligenda eſt: quia vel
loquitur ſm aliorum opinionem, vel
ſi ſecundum propriam loquitur, in-
telligunt quod anima, priuſquā cor
pori vniatur, creata ſit, non ordine
temporis, ſed naturæ: & ſic intelligē-
da ſunt verba Grego. Naziāzeni, &
verba Dam. & verba Aug. in libr. de
anima & ſpiritu, qui dicit, quod con
cupiſcibilitas, & iraſcibilitas prius in
ſunt animæ, quam ipſa vniatur cor-
pori. In omnib⁹ enim iſtis magis no
tatur ordo naturæ, quā ſm temporis.
Concedendæ ſunt igitur rationes o-
ſtendentes, quod animæ non fuerūt
ſimul creatę.

AD illud, quod obijcitur primo 41
de Iob. Dicēdum, quod Textus non
dicit ibi aſſociationem quantum ad
ſimultatem durationis, ſed dicit con
formita-

formitatem in participatione ratio-
nis,quaſi diceret,feci tecum,ideſt ſi-
milem tibi. AD illud,quod obijci
tur,quod angeli ſunt ſimul creati,qa
incorruptibiles. Dicẽdum, quod iſta
nõ eſt ratio tota:ſed quia ſunt incor
ruptibiles,ita quod non hñt inclina
tionem ad alicuius alterius rei perfe-
ctionem:anima vero cum ſit perfe-
ctio corporis,naturalem habet incli
nationem ad corpus: & ideo quãuis
ſint incorruptibilis, & a corpore ſe-
parabilis , dicendum tamen tunc
produci , quando facta eſt formatio
corporis ſm exigentiam inclinatio-
nis ad corpus,quam non eſt ponere
in angelis. Qui autem hanc inclina
tionem negat eſſe in animabus, indi
42 get ſenſu. AD illud,quod obijcitur,
quòd omnis animę duratio a parte
poſt,eſt ęqualis durationi angeli: er-
go & a parte ante. Dicendum, quod
non eſt ſimile, quia duratio æuiter-
ni a parte poſt eſt infinita , & infini-
tum infinito non eſt maius : & ideo
nulla ſubſtantia ſpiritualis incorru
ptibilis poteſt aliam excedere quãtũ
ad durationem ex parte poſt:quantũ
autem ad durationem ex parte ante
eſt finitas,&ex illa parte poteſt eſſe ex
ceſſus,& excedit duratio angeli dura
tionem animæ propter naturam ani
mę, per quã habet vniri proprio cor
pori , vt perfectibili . Et quia corpo-
ra non decuit ſimul eſſe,ſed ſucceſſi-
ue produci; ſpiritus ſimiliter huma-
nos oportuit non ſimul produci, ſed
43 ſucceſſiue. AD illud , quod obiicĩt,
ꝙ corpus eſt propter animam. Dicẽ-
dum,ꝙ verũ eſt,ſed tñ nõ oportet ꝓ
pter hoc, ꝙ anima pręcedat ſm rẽ,
ſed ſolum ſecundum intentionẽ arti-
ficis: finis enim,& ſi pręcedat in in-
tentione , habet tñ ſeq in executiõe .
44 AD illud, qđ obiicitur, ꝙ deberet
eſſe ſpiritus,q mõ ſit ſeparatus, mo-
do coniunctus. Dicendũ,ꝙ illa cõbi
natio nõ eſt congrua : nec debet eſſe
per naturam: ſpiritus.n. qui natura
liter coniungitur corpori , nũquam
natus eſt a corpore ſeparari, niſi ꝑ
pœnam peccati : cũ.n.ſit incorrupti
bilis ſm naturalẽ inſtitutionẽm,de-
bet ei aptari corpus incorruptibile,

cũ non poſſit ab eo ſeparari abſq; dolore : & ideo illa tertia differẽtia ſpiritus nõ debet naturaliter reperiri. Poſſet tñ dici , ꝙ cõpetẽtius eſt animam manere poſt corpus,quã ante, qa incorruptibile neceſſario excedit corruptibile duratiõe ex parte poſt: ſed cõmetiri ſe poteſt duratione ex parte ante : & hoc quidẽ decebat eſſe in anima , & corpore , cum ꝓportio debeat eſſe perfectionis ad perfectibile, quanta poteſt eſſe.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Animę humanę non extraducuntur ex materia , ſed a creatore accipiunt eſſe ab extra.

SVPPOSITO, quod animę producanẽ ſucceſſiue, vtrum anima rationalis ſit ex traduce. Ad odp.
Et ꝙ ſic videtur. Gen. xlvij. Oẽs aĩæ,quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob ſunt. lxxij. Si tu dicas, ꝙ aĩa non ſtat ibi pro ſubſtãtia ſrationali,ſed pro vita carnali, ſiue homine exteriori: Obiicitur de Gene. ij. ꝙ informatione mulieris nunquã dicitur, ꝙ deus inſpirauerit in eam ſpiraculum vitæ ; ergo videtur,ꝙ tota mulier de Adã producta fuerit q̃tũ ad aĩam,& q̃tũ ad corpus. Itẽ. Ad Ephe. ij. Naſcimur oẽs natura filij iræ. ſed non ſumus filij iræ ex parte carnis,ſed ex parte aĩæ,nec ſumus filij iræ,niſi qa ſumus filij Adæ : ergo anima nr̃a procedit ex aĩa Adæ. Itẽ, Hoc ipſum vr̃ rõne . Actus generandi eſt entis completi : tunc.n. vnũquodque completum eſt, cum poteſt gñare tale, quale ipſum eſt : ſed aĩa humana inter omnes formas naturales eſt perfectiſſima : ergo ſi alia forma naturalis habet potentiã multiplicandi ſe in diuerſis materijs , ſicut vna flamma in diuerſis cãdelis : multofortius hoc videtur eſſe in anima rõnali. Itẽ. Vis generatiua principaliter reſidet penes animam:ergo ſi homo generat hominem,cũ generatio cõſiſtat in ꝓductione ſimilis,

princi-

principalius producit animam, quã
carnem: ergo ſi caro eſt ex carne, mul
tofortius anima eſt ex traduce. Item.
Aeque magna, vel maior congruen-
tia eſt hominis ad hominẽ, quam ſit
bruti ad brutũ: & pfectior eſt vis ge-
neratiua in homine, quam ſit in ali-
quo bruto animali: ſi ergo brutum
totaliter poteſt producere brutum &
quantum ad animam, & quantum ad
corpus, & non eſt neceſſe animã bru
torum creari: multofortius videtur,
ꝙ anima rationalis poſſit traduci, &
per coitum ſeminari. Itẽ, hoc videtur
per deductionem ad inconueniens:
aut enim anima rationalis eſt p pro
pagationem, aut per creationem. Si
per propagationem, habeo propoſi-
tum. ſ. quod ſit ex traduce. Si p crea
tionem, cum deus cuius eſt creare, ni
hil poſſit vel debeat inordinate face
re, vr̃ ꝙ ſicut adultero non dat gra-
tiam, quæ immediate procedit ab ip
ſo: ſic etiã corpori per adulteria ge-
nerato nõ debeat infundere animã,
ꝙ ſi infundat, videtur eſſe reprehen-
ſibilis, & acceptare coitum adulterij.
Contra. Eſaiæ. lvii. Omnem flatũ ego
feci: conſtat quòd de flatu corpora-
li non intelligit: ergo de flatu ſpiri
tuali, qui eſt anima rationalis: ergo
ſicut ſolus deus inſufflauit in faciem
Adæ ſpiraculum vitæ: ita creat ani-
mam cuiuslibet hominis. Item. Phi
loſophus in xvi. de animalibus. So-
lus intellect⁹ intrat ab extrinſeco: ſed
ſi traduceretur, non intraret ab ex-
trinſeco: ergo anima rationalis non
eſt ex traduce. Item. Ratione videt̃.
Omne, quod eſt per naturam propa-
gabile, eſt per naturam corruptibile,
ſed anima rationalis ſecundum phi-
loſophos, & ſecundum etiam omnes
leges, & ſectas, eſt incorruptibilis: er
go non eſt per naturam propagabi-
lis, ergo non eſt ex traduce. Item. Si
anima eſt ex traduce: aut ergo anima
eſt ex carne, aut aĩa ex anima. Ex car
ne eſſe non poteſt, quoniam impoſſi
bile eſt ex corpore fieri non corpus:
anima aũt eſt nõ corpus, ſicut mul-
tipliciter probat Philoſophus, & Au
gu. Si ex aĩa: aut ergo ex toto, aut ex
parte. Ex parte nõ, quia aĩa eſt ſim-
plex. Si ex toto: ergo cum aliquis ge-
neret aliquem, cum det ei totam ani
mam ſuam, deſinit habere animam,
& deſinit viuere: quòd ſi hoc eſt
manifeſte falſum: patet &c. Item.
Anima rationalis, cum ſit ſubſtan-
tia per ſe exiſtens, & incorruptibi-
lis, habet materiam, & formam, ſi-
cut probatum eſt ſupra. Cum ergo
producitur: aut producit̃ ex mate-
ria præiacente, aut ſimul cum ipſa ꝓ
ducitur ſua materia. Si ſimul cum ip
ſa producitur ſua materia: ergo ne-
ceſſe eſt vt producatur ex nihilo: er-
go a ſolo deo. Si producitur ex mate
ria pręiacente, quęro de illa materia
aut eſt corporalis, aut ſpiritualis. Si
corporalis, ex ea non poteſt fieri ani
ma. Si ſpiritualis, aut habet formã,
aut non. Si non: quomodo poteſt eſſe
in rerum natura ſine forma, cum oẽ
eſſe ſit a forma? Si habet: ergo vel erit
angelus, vel anima. Non angelus: cõ
ſtat: ergo anima: ſed ex eodem nõ fit
idem numero: ergo ex ea non poteſt
fieri anima. Item. Si anima rationa-
lis eſſet ex traduce, neceſſario oporte-
ret tunc diſcindi, quãdo diſcinditur
ſemen: ſed multa ſemina ſunt, q̃ nun
quam perueniũt ad organizationẽ,
imo plura effunduntur, quam ad for
mam producantur: ergo vel eſſent
animæ rationales ſiue corporib⁹, vel
periret tam nobilis forma: quorum
vtrunque abſurdum eſt dicere, &
impium.

RESP. Ad prædictorum intelli 45
gentiam eſt notandum, qđ circa hoc
triplex eſt modus dicendi. Quidam
nanque dixerunt, ꝙ animarum pro
ductio eſt mediante intelligentia, vt
ſicut corpus cœleſte ad productionẽ
facit humani corporis, ſic etiam in-
telligentia ad productionem animę,
& hoc plures ſenſerunt philoſophi,
& ſenſiſſe videtur auctor in libro de
cauſis. Ratio autem [illegible] mouit eos
ad hoc ponẽdum, fuit [illegible] diuina vni-
tas, quæ non patiebatur vt deus im-
mediate produceret multa, & diuina
immutabilitas, quæ non patiebatur
vt deus produceret noua: ſed hęc tã-
quam hæretica abijcienda ſunt, &
oſtẽſa ſunt eſſe falſa ſupra di. j. Vnde

verbum

verbum illud de cauſis tanquam hæ
reticum eſt reſpuendum: niſi quis in
telligat, ꝙ anima dicatur creari ab
intelligentia in hoc, ꝙ aliquam illu-
minationem ſuſcipit mediante illa.
Intelligentia .n. ſm Philoſophum
excedit animam in claritate cogni-
tionis: & ideo dicit quidam Philoſo-
phus, ꝙ anima rõnalis creatur in vm
bra intelligentiæ, & ſenſibilis in vm
bra rõnalis: hoc aũt dictum eſt, quia
vna deficit a perfectione alterius: nõ
ꝙ vna producatur ab altera. Eſt &
alius modus dicendi, ꝙ animarum
productio eſt per traductionem, vt
anima traducatur ex anima, ſicut ca
ro ex carne: & ſicut ab vna cande-
la accenduntur multæ, ſic ab vna
anima per ſui multiplicationem abſ
que diminutione viuificantur mul
ta corpora: & de hoc aliquando du-
bitauerunt catholici tractatores, &
Aug. maxime ſicut patet in libro ſu-
per Geneſim ad literam, et in libro
de libero arbitrio, & in libro retra-
ctationũ, vbi etiam dicit, ꝙ non po-
tuit peruenire ad certitudinem iſti⁹
quæſtionis. Ratio autem, quæ potiſſi
me fecit eum dubitare, fuit transfuſio
originalis peccati: verumtamen ipſe
Auguſ. poſitionem hanc expreſſe re-
prehendit in libro de eccleſiaſticis
dogmatibus, cuius auctoritatem Ma
giſter ponit in litera, & ipſe iſtũ eun-
dem modum improbat ſuper Gene-
ſim ad literam. Quoniam ſi propter
originale peccatũ anima transfundi
tur ex aïa: aut anima Chriſti nõ eſſet
de genere aliarũ aïarum, aut habuiſ-
ſet peccatum originale, quorũ vtrũq;
falſum eſt, & impium. Et ideo eſt ter-
tius modus dicendi catholicus, & ve
rus, ꝙ animæ non ſeminantur: ſed
formatis corporibus a deo creãtur,
& creando infunduntur, & infundẽ
do producuntur: animarum enim
creationẽ deus ſibi ſolũ debuit reſer
uare, tum propter earum dignitatẽ,
tum propter earũ immortalitatẽ: pp
animarum dignitatẽ, quia cũ aïa ſit
imago dei, & nata immediate ferri in
deũ, & beatificari in ipſo, diligendo
eũ ex toto corde, totum ſuum eſſe im
mediate debuit ab ipſo hẽre, vt ipſũ
ex toto corde teneretur diligere. De-
cuit etiam hoc pp animarũ immor-
talitatem: cum enim ſolus deus ſit,
qui habeat vitam in ſemetipſo, & vi-
tam indeficientem: ſolus eſt, qui põt
producere principiũ vitæ perpetuũ;
cum igitur res incorruptibilis ſub-
ſtantificari nõ poſſit in materia trãſ
mutabili: et operatio creaturæ ſit ſu
per materiam tranſmutabilem, im-
poſſibile eſt, aliquã creaturam animã
rationalem producere: & ideo eius
productionem deus ſibi ſoli debuit
reſeruare. Concedendæ ſunt igitur
rõnes probãtes, quòd aïæ rationales
non ſint ex traduce, ſed a creatore. 46

AD illud, quod obiicitur in con-
trarium de textu Gen. Dicendum, ꝙ
anima ibi accipitur pro hoïe, & ho-
mo dicitur egreſſus de corpore rõne
partis corporalis. Nec valet illud, qđ
contra hoc obiicitur, ꝙ non dicitur
in productione animæ Euæ, inſpira-
uit in faciem eius, &c. quia cum idem
modus producendi eſſet animã Euæ,
& animam Adæ, nõ oportuit iterari. 47
AD illud, quod obiicitur. Oẽs naſci-
mur natura filij iræ. Dicendum, ꝙ
hoc eſt q̃a aïa, cũ vniẽ carni infectæ,
ſtatim inficitur, & contrahit culpã
originalẽ: nõ quia ipſa traducatẽ, ſed
quia traducitur caro cui vnitur: qũo
aũt hoc fieri poſſit infra determina-
bitur, cum agetur de peccato origi- 48
nali. AD illud, quod obiicitẽ, ꝙ actus
generandi eſt actus entis completi.
Dicendum, quòd non eſt cuiuslibet
entis cõpleti; ſed eius rei, quæ habet
materiam tranſmutabilem, ex qua
poteſt produci. Et quia aïa nõ habet
talem materiam, non poteſt aliam ſi
milem producere, quãuis ſit forma 49
completa. AD illud, quod obiicitur,
ꝙ vis generatiua principaliter reſi-
det penes animam. Dicendum, ꝙ &
ſi principaliter reſpiciat animam per
modum mouentis, & agentis: princi
paliter tamen reſpicit corpus tanquã
illud, ex quo producit: & qm̃ deciſio
põt fieri a corpore, non ab aïa: hinc
eſt, ꝙ ordinatẽ ad productionem cor-
poris humani, non ad productionẽ
animæ rationalis. AD illud, quod 50
obiicitur, ꝙ brutum poteſt produce-

re brutum. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia anima bruti, cum ſit forma tantum, & forma corruptibilis, poteſt de potentia materiæ educi: anima vero rationalis, cum ſit hoc aliquid incorruptibile, nec educatur de materia præiacente, neceſſe eſt eam ex nihilo educi, & ita creari. Quod autem non poſſit produci ex materia præiacenti multipliciter oſtendit Auguſtinus ſuper Geneſim ad literam libro decimo, quòd illa materia præexiſtens nec poſſit eſſe corpora-
51 ralis, nec ſpiritualis. A D illud, quod obiicitur de generato per adulteriũ. Dicendum, quòd in hoc oſtenditur potius laus diuinæ bonitatis, quam reprehenſio, quia beneficium, quod diſpoſuit ſeruare, ſiue continuare, propter peccata hominum non mutat, vel interrumpit: vnde cum animam infundit, non conſiderat vitiũ, ſed conſiderat naturam: nec eſt ſimile de gratia, quæ non reſpicit naturã ſecundum quòd natura eſt, ſed magis ſecundum quòd ad deum conuerſa eſt. Et p hoc patet reſponſio ad obiecta. Patet etiã ea, q̃ dñr in litera.

DE PRIMO HOMINIS STATV ANTE peccatum, ſcilicet qualis fuerit ſecundum corpus, & ſecundum animam.

DISTINCTIO XIX.

De hoĩs duratione & conſeruatiõe quã cum ad im̃ mortalitatem.

Quòd hõ in primo ſtatu .ſ. ante peccatũ fuit ſecundum corpus mortalis, & immortalis.

In 2. vero ſtatu fuit mortalis mortuus .ſ. poſt peccatum.

In tertio ſtatu erit oĩno immortalis, id eſt non potẽs mori.

Gene. 2.

SOLENT quæri plura de primo hominis ſtatu ante peccatum, ſcilicet qualis fuerit homo priuſquam peccaret, & in corpore, & in anima, mortalis an immortalis, paſſibilis an impaſſibilis. De termino inferioris vitæ, & tranſitu ad ſuperiorem, de modo propagationis filiorum, & alia multa, quę non inutiliter ſciuntur, licet aliquã do curioſitate quęrantur. At priuſquam ad animi qualitatem pertinentia proſequamur, de qualitate eius ſecundum corpus, & modo propagationis filiorum, & de alijs quibuſdam inſpiciamus. Primus ergo homo ſecundum naturam corporis terreni, immortalis fuit quodam modo, ſecundum aliquid: quia potuit nõ mori: & mortalis quodam modo, quia potuit mori. In illo namque primo ſtatu habuit poſſe mori, & poſſe non mori. Et hęc fuit prima humani corporis immortalitas, ſcilicet poſſe non mori. In ſecundo vero ſtatu poſt peccatum habuit poſſe mori, & non poſſe non mori; quia in hoc ſtatu moriendi eſt neceſſitas. In tertio ſtatu habebit poſſe non mori, & non poſſe mori: quia ad illum ſtatũ pertinet moriendi impoſſibilitas: quod ex gratia erit, non ex natura. In primo ſtatu fuit corpus hominis animale, id eſt, egens alimoniis ciborum: Vnde & homo factus dicitur in animam viuentem, non ſpiritualem, id eſt in animam corpus ſenſificantem, quod adhuc erat animale, non ſpirituale, quod egebat cibis, vt per animam viueret. Factus eſt ergo in animam viuentem, id eſt, vitam concordantem, tamen per ſuſtentamenta ciborum: & tunc eius corpus mortale, & immortale, quia poterat mori, & poterat non mori. Poſt peccatum vero factum eſt mortuum, ſicut dicit Apoſt. Corpus propter peccatum mortuum

mortuum eſt,id eſt,neceſſitatem moriendi in ſe habet. In reſurrectione vero erit ſpirituale,ſcilicet agile & cibis non egẽs, & immortale,non ſicut in ſtatu primo fuit,ſcilicet quòd poſſit non mori,ſed etiam quod non poterit mori. Vnde Aug. ſuper Geneſim. Apoſtolus ait,Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, &c. Prius de limo terræ formatum eſt corpus animale non ſpirituale, cum quali reſurgemus. Renouabitur enim a vetuſtate,non in corpus animale quale fuit:ſed in melius,id eſt,ſpirituale, cum hoc mortale induet immortale:in quod mutandus erat Adam,niſi mortem corporis animalis peccando meruiſſet. Non ait Apoſtolus,corpus mortale eſt propter peccatum,ſed mortuum. Illud enim ante peccatũ mortale & immortale erat,quia poterat mori & non mori. Aliud autem eſt non poſſe mori,aliud poſſe non mori. Ideo factum eſt per peccatum non mortale,quod erat,ſed mortuum, quod non fieret niſi peccaret. Animale enim non eſt hoc corpus ſicut primi hominis fuit,ſed iam deterius eſt habet enim neceſſitatem moriendi. Ecce hic euidenter aperit Auguſtinus quòd corpus hominis ante peccatum mortale & immortale fuit:ſed non qualiter fiet in reſurrectione. De hoc eodem Beda ſuper Geneſim ait, Non eſt credendũ ante peccatũ ita fuiſſe mortua corpora,ſicut modo. Ait enim Apoſtolus,Corpus propter peccatum mortuum eſt:ſed licet fuiſſent animalia nõdũ ſpũalia,non tñ mortua,quę ſcilicet neceſſe eſſet mori.

Q̃uo dicerctur homo factus in animã viuentem. Roma.8. Li.5.c.19 Rom.8. Lib. eodẽ cap.24. 1.Cor.15. Ibidem.c.25. Corp⁹ hominis ante peccatũ mortale & ĩmortale fuit. Rom.8.

Vtrum immortalitas quam habuit ante peccatum,eſſet de conditione naturæ,an gratiæ beneficio.

SOLET hic quæri,cum homo primus mortale,& immortale corpus habuerit,vtrum ex conditione naturę ipſius corporis habuerit vtrunque:an alterũ beneficium eſſet gratię,ſcilicet immortalitas,id eſt,poſſe non mori. Ad quod dici poteſt,quia alterum habebat in natura corporis,id eſt,poſſe mori. Alterum vero, ſcilicet poſſe non mori,erat ei ex ligno vitæ,ſcilicet ex dono gratiæ. Vnde Auguſt. ſuper Geneſim. Quodam modo creatus eſt homo immortalis,quod erat ei de ligno vitæ,non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat,quòd omnino mori non poſſet: quod non erit,niſi cum fuerit ſpirituale. Aperte dicit quòd non ex natura,ſed ex ligno vitæ habebat poſſe non mori. Propter hoc aliqui dicunt,quòd niſi illo ligno vitæ vteretur non ſemper viueret, quia peccaret. Peccaret enim ſi illo ligno non vteretur:quia præceptum erat ei,vt comederet de omni ligno paradiſi,niſi de ligno ſciẽtię boni,&mali. Sicut ergo peccauit comedendo quod erat prohibitum:ita etiam peccaret,ſi non comederet quod erat iuſſum.

Reſpõſio, qua dicit alterũ fuiſſe de conditiõe naturæ.i.poſſe mori, alterum ex gratiæ dono.ſ.poſſe nõmori Li.6.c.25 Aliqui dicũt quòd ſi non vteretur. Adam de ligno vitę non ſemp viueret, quia peccaret.

Si non foret præceptum vt de illo ligno comederet, & aliis, & non illo vteretur, an poſſet non mori.

Opinio quorũdã.

SED adhuc quæritur, ſi non eſſet pręceptum vt de ligno vitæ ederet, & alijs, & non illo veſceretur, nunquid poſſet non mori? Si ſemper viueret non vtens illo ligno, non erat ei ex illo ligno poſſe non mori. Si vero non poſſet ſemper viuere, id erat ei ex illo ligno.

Aliorum opinio.

Aliqui dicunt, quòd ſi non fuiſſet ei pręceptum veſci illo ligno, & aliis, & non illo veſceretur, viueret ſemper: ſic determinantes illud quo ſupra dixit Aug. Erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ tantum, ſcilicet quaſi non ex conditione naturæ ſolũmodo erat ei, ſed etiam ex illo ligno. Aliis autem videtur, quòd ex ligno vitæ erat ei poſſe non mori, non ex natura. Ideo enim dicitur poſſe non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

Quæſtio Auguſtini quomodo immortalis factus ſit homo.

Li.3.c.2. De hoc vide in gloſſa ordinaria ad illud Ge.1. Faciamus hominem &c. Luc. 20. Augu.lib. quæſt.vet. & no. legis ca. 19. Attẽde q̃ in præceptis a deo hoĩ primo datis hoc cõtinebatur, vt de oĩ ligno ſcientię boni, & mali comederet.

DE hac vero hominis immortalitate, qualis fuerit Aug. ſuper Geneſim quæſtionem mouens ſic ait. Quęritur quomodo immortalis factus ſit homo prę aliis animantibus: & quomodo cum illis cõmunem acceperit alimoniam. Sed alia eſt immortalitas carnis, quam in Adam accepimus: alia quam in reſurrectione ſperamus p̃ Chriſtum. Ille factus eſt homo immortalis, vt non poſſet mori ſi non peccaret, moreretur autem ſi peccaret: filii vero reſurrectionis non poterunt vltra peccare nec mori. Caro noſtra nõ tunc egebit refectione ciborum: quia nulla poterit eſſe defectio. Caro Adę ante peccatum ita immortalis creata eſt, vt per alimoniam adiuta eſſet mortis, & doloris expers. Sic ergo immortalis, & incorruptibilis cõdita eſt caro hominis, vt ſuam immortalitatem & incorruptionem per obſeruantiam mandatorum dei cuſtodiret. In quibus mandatis hoc continebatur, vt de illis lignis conceſſis manducaret, & ab interdicto abſtineret. Per horum edulium immortalitatis dona conſeruaret, donec corporalibus incrementis perductus ad ætatem quæ conditori placeret, multiplicata progenie ipſo iubente ſumeret de ligno vitæ, quo perfecte immortalis factus, cibi alimenta vlterius non requireret.

Summatim ſuperiorum verborum ſententiam perſtringit.

ECCE his verbis videtur Auguſt. tradere, quòd caro primi hominis immortalitatem in ſe habuerit: quę per alimoniam ciborum conſeruaretur vſque ad tempus ſuę translationis in melius, quando de ligno vitę comederet, & fieret omnino immortalis, ita vt non poſſet mori.

Quòd ex prædictis conſequi videtur, hominem de naturæ ſuæ conditione quodam modo fuiſſe immortalem: ſed non omnino fieret immortalis, niſi participato ligno vitæ.

Lib. 8.c.5

IDEO aliqui dicunt quod immortalitatem de natura habebat,

bat, qua poterat non mori: quæ aliorum lignorum eſu poterat conſeruari, ſed non poterat conſummari niſi per aſſumptionem ligni vitæ. Quod videtur Aug. ſentire ſuper Geneſim dicens. Hoc quoque addo, talem cibum illam arborem præſtitiſſe, quo corpus hominis ſtabili ſanitate firmaretur: non ſicut ex alio cibo, ſed inſpiratione ſalubritatis occulta. Hic innuere videtur quòd cum aliis cibis poſſet corpus ſuſtentari, hoc cibo indeficiente ſanitate firmaretur. Ex quo conſequi videtur, quòd ſicut in natura ſua habuit mortalitatem quandam, ſcilicet aptitudinem moriendi: ita aliquá immortalitatem in natura ſua habuit: id eſt, aptitudinem qua poterat nō mori cibis adiutus: ſed ſi perſtitiſſet, immortalitatis perfectio eſſet ei de ligno vitæ. Sed qui hoc tradunt, quomodo ſuperiora Aug. verba, quibus dicit quòd erat immortalis ex ligno vitæ, huic ſententię non contradicant, diligenter inquirant.

De hominis duratione, & conſeruatione quantum ad immortalitatem.

DISTINCTIO XIX.

Solent quæri plura de primo hominis ſtatu, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de hominis productione. In hac parte agit de hominis duratione, & conſeruatione. Et quoniam homo dupliciter habet in eſſe conſeruari. ſ. in ſe, & in ſuo ſimili: in ſe per vitam, & diuturnitatem: in ſimili vero per filiorum procreationem: ideo pars iſta habet duas. In

Diuiſio. prima determinat de hominis immortalitate. In ſecunda determinat de filiorum procreatione, infra diſtinctione 20. Poſt hæc videndum eſt qualiter &c. Prima pars habet duas. In prima determinat veritaté. In ſecūda diſſoluit dubitationes ibi. Solet hic quæri, cū primus homo, &c. Prima pars habet duas. In prima parte veritatem narrat. In ſecunda veritatem explanat. ibi. In primo ſtatu fuit corpus hominis animale, &c. Similiter pars ſecunda habet duas. In prima mouet determinandá quęſtionem circa hominis immortalitatem. In ſecunda vero mouet aliam dubitationem, quæ habet ortum ex illa, & illam determinat ſm opiniones diuerſas ibi. Sed adhuc quæritur, ſi non eſſet præceptum, &c.

In primo ſtatu fuit corpus hominis animale.

Contra. Animale denominatur ab anima: ergo omne corpus habēs animá poteſt, & debet dici animale: ſed corp⁹ glorioſum eſt huiuſmodi: Dub. 1. ergo animale dici pōt. Qualiter igitur diuiditur animale contra ſpūale? Si tu dicas, quòd anima nominat ibi vitam carnalem, ſicut dicitur Iohan. 12. Qui amat animam ſuam perdet eam: ſed tali modo viuere eſt reprehenſibile: ergo videtur, quòd tale corpus non competeret ſtatui innocentiæ. Reſp. Dicendum, ꝙ nomen generis aliquando appropriatur ei, q̄ pro ſui incompletione, vel imperfectione non addit nomen ſpeciale: vnde ſicut animal appropriatur quodámodo his, qui habent animam cibatiuam: ideo voluit Auguſt. appellare Reſpon. corpus animale, id eſt corpus alimoniis egens: & iſte modus dicendi attēditur, ſm ꝙ animale venit ab aīa. Et patet rñſio ad obiecta. Alio mō poſſet dici (licet minus ꝑprie, ꝙ aīale venire ab hoc, ꝙ eſt aīal appropriatur beſtiis, diceretur corpus animale, id eſt beſtijs ſimile. Erat autem Adam in ſua conditione (quantum ad corpus) cōſimilis beſtiis in hoc, quòd indigebat refici cibis: quantum ad mentē vero erat in honore, & beſtiis diſ-

ſimilis;ſed quia cum in honore eſſet, non intellexit, imo peccauit: ideo cõparatus eſt iumentis inſipiẽtib⁹,& ſimilis factus eſt illis, vt & non ſolum ipſe,& eius poſteri beſtijs eſſent ſimiles indigentia cibi,ſed etiã in beſtialitate,& appetitu mentis. Et ſic patet pro quanto dr̃ Adã habuiſſe corpus aĩale,& qũo diuiditur cõtra ſpũale.

Tunc erat corpus mortale,& immortale.

Dub.2. Cõtra. Cum.n.mortale,& immortale ſint oppoſita:videt̃, ꝙ duo oppoſita ſimul,& ſemel ineſſent eidẽ. Itẽ. Aĩal eſſentiali diuiſione diuidit̃ per mortale,& immortale:ſicut ꝑ rõnale & irrationale. Si ergo impoſſibile eſt animal ſimul,& ſemel eſſe rõnale,& irrationale,impoſſibile eſt eſſe mortale,& immortale.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ immortale dupliciter dr̃. Vno mõ ꝑ priuat actum,& aptitudinẽ moriendi:& ſic dr̃ immortale,qđ nõ eſt potẽs mori:& hoc modo directe opponit̃ ei,quod eſt mortale,& impoſſibile eſt eſſe circa idẽ. Alio modo ꝑut priuat actum ſolũ, & tunc dr̃ immortale.i.potẽs non mori: & hoc modo mortale,& immortale n õ hñt oppoſitionem:qm̃ potentiæ rõnales,& illæ,q̃ rõnalibus ſubijciunt̃,ſunt ad oppoſita:& ideo licet actus ſint oppoſiti: potentiæ tñ non ſunt oppoſitæ. Et ſic patet rñſio ad illa obiecta: procedũt .n.ſm ꝙ immortale priuat potẽtiam Et ſi tu obiicias,ꝙ potẽtiæ diſtinguũtur p act⁹,& ita ſi act⁹ſunt oppoſiti, & potentiæ ſimiliter. Dicẽdũ,ꝙ illud hẽt locũ in potentijs naturalibus puris,vel ſi in alijs potẽtijs locũ hẽt,intelligit̃ de actu,q circũplect̃ totã potentiam: cum autem potentia eſt ad oppoſita, vnus illorum actuum potentiã totã non circũplectitur.

Corpus pp peccatũ mortuũ eſt.

Dub.3. Cõtra. Mortuũ,& viuũ opponunt̃ priuatiue:ergo ſi corp⁹ Adæ poſt peccatũ viuebat,falſum ẽ dicere, ꝙ mortuũ erat. Si tu dicas hoc eſſe dictũ,ꝗ neceſſitati moriẽdi erat aſtrictũ: pari rõne,cũ hr̃et neceſſitatẽ ad putrefactionẽ,deberet dici, corpus Adæ eſſe putrefactũ. Reſp. Dicẽdũ,ꝙ (ſicut dicit Aug.in li.13.de ciu.) mortuũ põt eſſe nomẽ,vel participiũ:ſm ꝙ ẽ participiũ,ſic ſignat mortẽ infuiſſe,quia eſt participiũ ꝓteriti tẽporis: & tunc dr̃ eſſe aliquis mortuus,in quo mors pri⁹ſuit:ſm aũt ꝙ eſt nomẽ,ſic denominat aliquẽ nõ ſolũ a morte, q̃ infuit,ſed etiã a morte, q̃ ineſt, ſicut dr̃ aliqs alb⁹ ab albedine,q̃ ineſt. Et qm̃ mors nihil aliud dicit,q̃ tẽdentiã ad nõ eſſe,& hõ cõtinue ad nõ eſſe tẽdit poſt lapſũ: hinc eſt, ꝙ cõtinue eſt in morte:& iõ cõtinue põt dici mortu⁹: & iõ dicit Apoſt.ꝙ corp⁹ mortuũ eſt pp pcĩn. Qđ ergo obr̃, ꝙ mortuũ, & viuũ opponunt̃. Dicendũ, ꝙ verũ eſt,ſm ꝙ mortuũ ſimpliciter priuat viuũ,hoc eſt ſm ꝙ dicit actualẽ ſeparationẽ, ſiue terminũ corruptionis: qũ aũt dicit ordinẽ ad illũ terminũ, nõ opponit̃ de ſe, ſed rõne ei⁹ ad qđ ordinat,ꝗa ordinat ad oppoſitũ vitę, & ſic ſimul pñt ſtare: imo neceſſe eſt ſimul eſſe cũ vita pſenti:& iõ ſignãter participiũ hui⁹ verbi morior eſt anomalũ:nec tenet formationẽ aliorũ pti cipiorũ ꝓteriti tp̃is, ſicut dicit Aug.

Sumeret de ligno vitę, quo pfecte immortalis factus cibi alimenta vlterius nõ requireret.

Dub.4. Cõtra hoc eſt. Quod eſt corruptibile nõ põt dare incorruptionẽ: ſed fruct⁹ illi⁹ ligni vitę erat corruptibilis,aliter nõ poſſet mãducari, nec digeri:ergo nõ poterat hoi ꝓbere pfectã immortalitatẽ. Itẽ. Aut ille fruct⁹ conuertebat̃ in corpus humanũ, aut nõ. Si nõ,ergo non reficiebat, nec ſuſtentabat. Si ſic:ergo erat eiuſdẽ naturæ cũ carne reliqua:ergo videt̃,ꝙ immortalitatẽ pſtare nõ poterat.

Reſpon. Reſp. Dicẽdũ,ꝙ illud lignũ vitę dr̃ ab Au. potuiſſe pſtare pfectã immortalitatẽ: nõ ꝗa ex ꝓpria virtute poſſet corp⁹ hominis facere icorruptibile,cũ hoc ſit ſolius potentiæ diuinæ: ſed ꝗa virtute ſibi data habebat ad hoc diſponere,& diuina virtus illi ligno tanq̃ ſacro aſſiſteret,q immortalitatẽ pficeret. Et ꝙ lignũ vitæ hãc poſſet hr̃e virtutem,

virtutem, vt ad immortalitatem diſponeret, ſatis patet in multis ſimilibus: multa .n. ſunt aromata vt mirrha, & balſamus, quæ corpus hominis diu a putrefactione conſeruant. Quod vero ratione diuinæ virtutis aſſiſtentis diceretur, corporibus illis immortalitatem præbere: ſimile habetur in ſacramentis, quæ dicuntur conferre gratiam, quamuis non ipſam gratiã creent, ſed diuina virtus ipſis aſſiſtẽs, ſicut melius in iiij. lib. explicari habetur. Sic & in propoſito intelligendum eſt, cum lignũ vitæ eſſet primis hominibus in ſacramentum, ſicut dicit Aug.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis, in qua agiẽ de hominis immortalitate ſm ſtatum innocẽtiæ, Circa tria conſiſtit dubitatio. Et primo quæritur de immortalitate hominis quantum eſt ex parte animæ. Secundo quantum eſt ex parte corporis. Tertio vero quãtũ eſt ex parte coniuncti. Circa primum quæruntur duo. Primo, vtrum anima rõnalis per naturam ſit immortalis. Secundo quæritur, vtrum omnis anima, quantum eſt de prima conſtitutione naturæ fuerit incorruptibilis.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Rationalis anima mortalis nõ eſt cenſenda, ſed immortalitatis dono a deo eſſe fulcitam tenere debemus.

Ad opp. CIRCA quam ſic ꝓceditur, & oſtenditur, ꝙ anima rõnalis non ſit naturaliter immortalis. Primo per auctoritatem apoſtoli. j. Thi. vl. Qui ſolus habet immortalitatem: loquitur de deo: ergo immortalitas non cõuenit alicui creaturæ. Si tu dicas, hoc eſſe dictum, quia ſoli deo conuenit per naturam: animę hominis vero non cõuenit per naturam, ſed per gratiam. Contra. Gratia nõ repugnat naturę, nec naturam variat, ſed potius conſeruat: ſi ergo mortalitas ineſt omni creaturę per naturã, immortalitas, quæ eſt conditio oppoſita, nulli creaturæ ineſt per gratiã: ergo nec animæ. Item. Dama. Omne, quod a verſione incipit, in verſionem tendit; ſed anima rõnalis a verſione incipit, cum ſit creata, vt oſtenſum eſt ſupra: ergo tendit in verſionem: igitur non eſt immortalis. Si tu dicas, ꝙ tendit quantum eſt de ſe, ſed tenetur, & ſuſtentatur manu cõditoris. Contra hoc eſt illud Augu. ſeptimo de ciuitate dei. Sic res, quas condidit, adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat: loquiẽ de deo: ſi ergo de ſe ad corruptionẽ tendit, diuinæ manus potentia nõ obſiſtit. Item. Per auctoritatem philoſophi. Intellectus corrumpitur quodam interius corrupto: ſed non corrumpitur intellectꝰ niſi a corruptione animæ rationalis: ergo anima rationalis non eſt immortalis. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Anima patitur in corpore per naturã, ſicut planũ eſt: ſed paſſio magis, & magis facta abijcit a ſubſtãtia: a quacunque autem ſubſtantia ſit aliqua abiectio, fit etiã aliqua corruptio, per quã aliquid inde corrumpitur: & omnis talis ſubſtantia eſt corruptibilis: ergo anima rationalis eſt corruptibilis. Item. Anima rõnalis condolet corpori patiẽti: ergo magis patiẽti magis condolet, & maxime patienti maxime compatitur: ergo videtur, ꝙ morienti cõmoriatur. Item. Si ſubſtantia eſt incorruptibilis: & operatio correſpondens illi ſubſtantiæ, quia nunquã ſubſtantia priuatur propria operatione: ergo ſi deſtruitur, & læditur operatio: deſtruitur, & lædiẽ ſubſtantia: ſed ad lęſionem corporis læditur, & impeditur actus ſubſtantiæ rationalis, qui eſt intelligere: ergo videtur, ꝙ lædatur & ipſa ſubſtãtia: ergo ſubſtantia eſt corruptibilis, & mortalis. Ad oppoſitum ſunt innumerabiles auctoritates & philoſophorum, & ſanctorũ: & ideo oſtẽdamus hoc rationibus. Vt autẽ ſufficienter animę oſtendatur immortalitas, attendendum eſt, ꝙ anima habet conſiderari in ordine, habet cõ

Fundamenta.

ſiderari in ſe. In ordine reſpectu vniuerſæ creaturæ, & reſpectu diuinæ iuſtitiæ, vel reſpectu finis, qui cõpetit propriæ naturæ. Et in ſe quantum ad virtutem, quantum ad actũ, & quantũ ad obiectũ: & ſic ſex modis conſiderari habet. Et prima cõſideratio eſt ſm ordinem, quem habet inter creaturas vniuerſi: & ſm hanc conſiderationẽ oſtenditur eius immortalitas ex duplici ratiõe. Prima eſt hæc. In ordine creaturarum vniuerſi reperimus primã materiã, & vltimam formã: & ęquè, vel magis eſt de cõplemẽto vniuerſi vltima forma, ſicut & prima materia: ſi igitur prima materia eſt incorruptibilis: ergo & vltima forma: ſed hæc eſt anima rationalis: ergo &c. Itẽ. Alia ratio ad idem. Ad hoc, ꝙ vniuerſum ſit completũ, neceſſe eſt reperire creaturarum differentias ſm perfectam combinationem: ſed contingit reperire in vniuerſo ſubſtantiam habentem magnitudinem exiſtentẽ incorruptibilem, vt corpus cœli, & contingit reperire ſubſtantiam incorruptibilẽ, quæ nec eſt magnitudo, nec coniuncta magnitudini: ergo contingit reperire ſubſtantiã mediã incorruptibilem, quę non ſit magnitudo, ſed coniuncta magnitudini: ſed hæc eſt anima rationalis. Ex perfectione igitur ordinis vniuerſitatis colligitur animam eſſe immortalem. Ex ſecunda conſideratione. ſ. ex ordine diuinę iuſtitiæ oſtẽditur ſic. Nullum bonum eſt irremuneratum, & nullũ malum impunitum eſt apud eũ, qui iuſte iudicat: ſed multa bona remanẽt irremunerata, & multa mala impunita ſm pręſentem vitam: ergo eſt ponere aliam vitam, quam hanc: ſed hæc non eſſet, niſi anima remaneret poſt corpus; ergo &c. Si tu dicas, ꝙ hoc non cogit: quia ſicut ſuſcitatur corpus, ita poſſet anima ſuſcitari, nõ eſt conueniens talis inſtantia: cum enim anima ex nihilo ſit creata, ſi corrumperetur in nihil tenderet: ergo nõ ſuſcitaretur, ſed alia animã de nouo crearetur. Item. Ad diuinã iuſtitiam ſpectat, ꝙ nihil bene, & iuſte factum debet vergere in malum exitum: ſed ſecundum moralem philoſophum, & ſm legem diuinã, & ſm etiam omnes ſectas potius homo debet pati mortem, quam recedere a veritate vitæ, & a veritate iuſtitiæ: ſed ſi omnino perimeretur anima, perimeretur omnino iuſtitia, quæ eſt in ipſa: ergo talis mortis ꝑpeſſio, quę iuſta eſt, & quã laudat omnis ratio recta, malũ haberet ſimpliciter exitum, quod eſt contra diuinam iuſtitiam: colligitur igitur ex ordine iuſtitiæ, animam immortalem eſſe. Ex tertia conſideratione, ſcilicet ex ordine ipſius animæ ad proprium finem, oſtenditur ſic. Remoto vltimo fine, qui principaliter mouet omnes, alij fines caſſi ſunt, & vani: ſed finis vltimus omnis operationis rationalis eſt beatitudo perfecta: ergo ſi illa non eſt omnia, quæcunque facit anima, facit fruſtra: ſi ergo hoc eſt incõueniens, neceſſe eſt illum finem ponere: ſed beatitudo eſt ſtatus omnium bonorũ aggregatione perfectus, vbi autem hoc eſt, neceſſe eſt eſſe immortalitatem: igitur anima per naturam eſt apta nata ad incorruptionem, & immortalitatem. Itẽ. Omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudinẽ: ſed nihil eſt otioſum in fundamento naturæ: ergo omnis anima rationalis nata eſt ad beatitudinem peruenire: vbi autem beatitudo, ibi perfecta ſecuritas: & vbi perfecta ſecuritas ibi immortalitas, vbi enim mors poteſt accidere, neceſſe eſt timere: colligitur ergo ex ordine ipſius animæ ad ſuum finem, ipſam habere immortalitatem. Et hæc triplex cõſideratio ſumpta eſt ſecundum triplicem ordinem ipſius animæ, ſcilicet ad finem proprium, ad diuinum iudiciũ, ad totũ vniuerſum. Ex quarta conſideratione ſ. ipſius animæ, quãtum ad propriam virtutem, arguitur ſic. Nulla virtus materialis, & corruptibilis nata eſt ſuper ſe reflecti, hæc per ſe manifeſta eſt. Anima rationalis ſecũdum actum proprium nata eſt ſuper ſe reflecti cognoſcẽdo ſe, & amando: ergo virtus animæ rationalis nõ eſt materialis, & corruptibilis; ergo eſt immaterialis, & incorruptibilis

ſed ſi virtus eſt incorruptibilis ſubſtãtia: ergo &c. Item. Oĩs virtus, quæ ꝑ receſſum, & impermiſtionem cũ corpore corruptibili fortificatur, & potentior efficitur, eſt incorruptibilis ꝑ naturam: anima rationalis eſt huiuſmodi, ſicut patet: quia tanto magis releuatur ſpiritus, & homo interior, quanto magis mortificatur homo exterior: virtus igitur animæ rationalis eſt incorruptibilis: & ſic ex illa virtute colligitur anima rationalis eſſe immortalis. Ex quinta conſideratione, ſcilicet quantum ad operationem, arguitur ſic. Cuiuſlibet ſubſtantiæ rationalis, aut ſpiritualis ſecundum eſſe, & durationem pendentis ex corpore, operatio pẽdet ex corpore, & anima rationalis propriam operationem habet, ſm quã non pendet ex corpore ſ. intelligere, quia nullum organum ſibi appropriat: ergo duratio animæ non pendet ex corpore: ſed ipſa de ſe corrumpi nõ habet, cum nullam contrarietatem habeat: ergo de ſe eſt immortalis, & incorruptibilis. Item. Cuiuſlibet ſubſtãtię corruptibilis operatio antiquatur, & ſeneſcit in tempore: ſed animæ rationalis operatio nec ſeneſcit, nec antiquatur ĩ tẽpore: imo iuueneſcit, quia in antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia: ex propria ergo operatione colligere poſſumꝰ animã rationalem eſſe immortalem. Ex ſexta cõſideratione ſcilicet per comparationem ad obiectum ꝓbatur anima rationalis immortalis eſſe ſic. Neceſſe eſt proportionẽ eſſe cognoſcentis ad cognitum, ſiue potẽtiæ ad obiectum: ſed anima rationalis nata eſt cognoſcere, & intelligere veritatem: veritas autem eſt incorruptibilis, ſicut ꝓbat Auguſt. in ſolil. cum ſit talis naturæ quod ipſa negatio veritatis veritatẽ ponat: igitur anima rationalis, cum ſit veritati ꝓportionabilis, eſt immortalis. Hæc aũt ratio non ſolum cõcludit animam eſſe immortalem per veritatem intelligentiæ, ſiue conſcientiæ, ſed etiam per veritatem miſericordiæ, ſiue iuſtitiæ, de qua. Sap. j. Iuſtitia eſt perpetua, & immortalis: ac per hoc anima, quę eſt iuſtitię capax. Itẽ. Omnis virtus corruptibilis lædit̃ ab obiecto improporcionabiliter excellenti, & magis nata eſt delectari in medio, quam in extremo: ſed anima rationalis intelligens maiora, & maxima non propter hoc peius intelligit minora: & magis delectatur in cognitione ſummæ lucis, & perceptione ſapientiæ dei, quam in cognitione alicuius creati. Ex comparatione igit̃ ad obiectum colligitur anima rationalis eſſe immortalis: ſi igitur ſubſtãtia cognoſcitur per virtutem, & virtus per operationem, & operatio per obiectum, cum ſecũdum hanc triplicem cõſiderationem ipſius aĩæ oſtenſum ſit, ipſam eſſe immortalẽ: omnis animæ conſideratio, ſiue in ordine, ſiue etiam in ſe aſtruit animæ immortalitatem.

RESP. Ad prædicta dicendum eſt, quod anima rationalis eſt immortalis, ſecundum ꝙ dicit fides catholica, cui cõcordat philoſophia, & oĩs ratio recta: licet autẽ in cognitionem immortalitatis animę rationalis multiplici via poſſemus deduci, & manuduci, potiſſimus tamen modus deueniẽdi in eius cognitionem eſt ex conſideratione finis: & hunc modum præcipue approbat Augu. in duodecimo de trinitate, & ĩ libro de ciuitate dei. Nec immerito, quia finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finẽ. Hoc igitur primo ſupponendum eſt tanquam verum, & certum, quod anima rationalis facta ſit ad participandam ſummã beatitudinẽ; hoc enim adeo certum eſt ex clamore omnis appetitus naturalis, quod nullus de eo dubitat: niſi cuius ratio eſt omnino ſubuerſa. Certiſſimum enim eſt nobis, ꝙ omnes volumus eſſe beati: ſi igit̃ beatus eſſe non poteſt, qui bonum, quod habet, poteſt amittere: quia hoc ipſo iam habet, vnde timeat, & vnde & doleat, & ita vnde miſer exiſtat. Neceſſe eſt igitur, quod ſi anima facta eſt capax beatitudinis, quod ipſa ſit per naturam immortalis. Et ſi colligitur eius immortalitas ex parte cauſę finalis: colligitur etiam nihilominus conſequenter ex parte cauſæ formalis, qa enim facta eſt ad participandam beatitudi-

Sco. 4. ſen. diſt. 45. q. 2. ibi nititur probare, ꝙ rõnes q̃ fieri ſolent a Tho. pro aĩæ ĩmortalitate ſecũdũ Ari. non cõcludunt.

titudinem, quę conſiſtit in ſolo ſum-
mo bono, facta eſt capax dei, & ita ad
ipſius imaginem, & ſimilitudinẽ: ſed
ſi eſt imago dei expreſſe ei aſſimilatᷓ:
hoc autem non eſſet, ſi mortis termi-
no clauderetur: ergo cum de natura
ſua ſit imago dei, non poteſt mortis
termino claudi. Ex hoc etiam habet,
& colligitur ratio ex parte materiæ:
quia enim ipſum, quo eſt anima, ſiue
forma tantæ dignitatis eſt, vt ipſam
animam reddat dei imagine inſigni-
tam, quæ eſt conditio nobiliſſima: ma
teria, quæ huic formæ vnitur, tanto
appetitu ei coniungitur, & ita eiꝰ ap-
petitus in ipſa terminatur, quod nul-
latenus queat aliam formam appete-
re, cum optima colligantia iungitur
adinuicem. Denique ex parte cauſę
efficientis colligitur. Et quoniam, qđ
bona ratione iunctum eſt, diſſolui vel-
le non eſt dei efficientis: hinc eſt, qđ
deus, qui fuit animæ autor, eſt conti-
nuus animæ conſeruator. Et ſic patet
rō immortalitatis animæ ex quadru-
plici genere cauſæ, quamuis principa
liter ſumatur ex fine: & iſtę ſunt ratio
nes oſtendentes non ſolummodo, qđ
eſt immortalis: ſed etiam propter qđ
eſt immortalis. Rōnes vero ſuperius
inductæ oſtendunt, qđ anima eſt im-
mortalis, & verũ concludunt: & ideo
concedendæ ſunt.

7 AD id ergo, quod primo obijcit
in contrarium de Apoſtolo. Dicẽdũ,
quod Apoſtolus dicit ſolum deũ ha-
bere immortalitatem, quia ſolus deꝰ
poteſt ſumme ſe perpetuare ſine alte
rius iuuamine: anima autem & ſi ſit
ſecundum ſuam originem idonea ad
immortalitatem: non tamen poteſt
ſufficienter ſe continuare in eſſe, niſi
conſeruetur a ſummo autore: & illa
conſeruatio eſt a gratuita dei bonita
te, nec repugnat naturæ ipſius animę
quantum ad principia, ex quibus cõ
ſtituitur: ſed potius conſeruat illorũ
8 principiorum appetitum. AD illud,
quod obijcitur de Dam. quod tendit
in verſionem. Dicendum, quod ten-
dentia illa non eſt per aliquem appe
titum virtutis: ſed potius per defectũ
veritatis, vel propter defectum nati-
uitatis, qua creatura ẽ ex nihilo. Hũc
autem defectum ſumma veritas, & po
teſtas ſua præſentia, & manutenentia
excludit a creatura. Et quia ſic pſens
eſt animæ rationali, quam fecit, vt eã
nunquam deſerat, quin ſit in ea p po
tentiã, præſentiam, & eſſentiam: ideo
anima rationalis nunquam pōt cor-
rumpi: Nec valet inſtātia, quam obij
cit de verbo Augu. Augu. enim intel-
ligit de motibus, qui ſunt a natura, ſe
cundum quod natura dicit originale
principium alicuius effectus, nō ſm
quod dicit defectum: & ſic intelligen
dum eſt etiam, quod gratia naturam
perficit, & ei nō repugnat: & hoc me
lius explicatum eſt in lib. j. diſt. viij. 9
AD illud, quod obijcitur de philoſo
pho, quod intellectus corrumpitur,
&c. Dicendum, quod illud verbũ phi
loſophi debet piũ habere intellectũ:
non enim credendum eſt, quod phi-
loſophꝰ voluerit dicere intellectum
eſſe corruptibilem, & mortalem, cum
poſtea probet ipſum impaſſibilem, in
corruptibilem, & immortalem eſſe, ſi
cut in tertio de anima expreſſe patet:
ſed vult dicere, quod operatio intelle
ctus, quam habet in corpore, impedi
tur propter aliquam læſionem factã
interiꝰ in organo imaginationis, vel
alterius virtutis ſenſibilis: & quãtum
ad hoc verũ dixit, ſicut patet, & mani
feſtum eſt ſenſui. AD illud, qđ obij 10
citur, quod anima patitur. Reſpõderi
poteſt dupliciter. Primum quidem,
quia paſſio eius non eſt per ipſius lę-
ſionem: ſed per compaſſionem reſpe
ctu corporis lęſi: & hoc nō ponit ali
quid de ſubſtantia eius abijci: ſed de
ſubſtantia, cui habet vniri. Aliter po 11
teſt reſponderi: quod anima non ſo-
lum in corpore, ſed etiam extra cor-
pus habet pati: nec tñ ſequitur, quod
habeat corrũpi: non enim eſt illa cor
ruptio per partis adeptionem, ſed ꝑ
quietis, & pacis cõtinuam impeditio-
nem: hoc aũt in quarto pleniꝰ deter-
minatum eſt, cum agitur de pœnis a-
nimarum damnatarum. AD illud,
quod obijcitur, quod anima corpo-
ri condolet. Dicendum, quod illa cõ
paſſio non eſt niſi ſalua cõiunctione
animę, & corporis. Et quoniã mors
ſeparat illam coniunctionem: ideo non

oportet

oportet compaſſionem mortis cómunicare,quia illa conſequentia non tenet niſi manente cauſa. Præterea illa conſequentia non tenet,ſi anima maxime compatitur corpori maxime patienti,quod commoriatur morienti: anima enim,cum ſit capax lętitię, eſt capax & doloris:ſed cũ ſit capax vitę nullo modo eſt ſuſceptibilis mortis.

12 AD illud,quod obijcitur,quod operatio aię lęditur,vel impeditur. Dicẽdum,quod hoc eſt per accidens ſolũ: quia enim anima magna inclinatione inclinat ad corpus,& corpori ſuas operationes communicat,& virtutes ſenſitiuas Chriſti virtuti intellectiuę immediate ſubminiſtrat:inde eſt, qđ læſis organis corporeis,& impeditis viribus ſenſitiuis,operatio intellect⁹ quamdiu eſt in corpore,habet impediri ipſo intellectu nullatenus in ſe læſo:quod ex hoc patet: quod ſtatim cum a corpore ſeparatur, habet ſuum vſum cópletũ:& hęc ſufficiant quantum ad propoſitum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Irrationales animæ a primordio ſuę creationis mortales sũt productæ.

Fundamenta. VTRVM omnis anima vtpote brutalis, non ſolum rationalis ex prima códitione fuerit immortalis. Et quod ſic videtur. Eccleſiaſtes.ij. Vnus eſt interitus hominis,& iumentorum:ſed homines,& ſi intereant quantũ ad corpora,non tamen intereunt quantũ ad animas:ergo pari ratione nec bruta animalia. Item Sap.j. Deus mortẽ non fecit, nec delectatur in perditione viuorum: igitur mors non eſt introducta niſi propter peccatum:ergo ſi homo non peccaſſet,nec moreretur ipſe,nec moreretur brutum animal : ſed hoc non eſſet, niſi animæ brutorũ eſſent immortales:ergo &c. Itẽ. Hoc videtur ratione. Probatio,quod anima Petri ſit immortalis, probatur,ꝑ omnis anima ſit immortalis per hypotheſim. Non eſt maior rõ de vna, quam de alia,loquendo de animabus rationalibus:ergo pari rõne loquendo de animabus ſenſibilibus, ſi vna anima ſenſibilis eſt immortalis, ergo & omnes:ſed anima ſenſibilis humana eſt immortalis,quia nunquam eſt rationalis ſine ſenſibili:ergo cum in hac communicet homo cum brutis, anima ſenſibilis brutorum animaliũ per naturam eſt immortalis. Itẽ. Oĩs anima,quantũcunque parum habeat de nobilitate,excellit omne corpus,ſicut vult Auguſt.ergo magis accedit ad dei ſimilitudinem:ſed aliqua corpora per naturam ſunt immortalia, ſicut corpora cœleſtia:ergo multofortius aĩæ brutorum animalium. Item. Subſtantia,cuius virtus, & operatio non ſeneſcit in tempore,nõ corrumpitur ĩ tempore:ſed anima ſenſibilis eſt huiuſmodi,quia ſicut dicit philoſophus, Si ſenex acciperet oculum iuuenis,ita videret ſicut iuuenis : ergo &c. Item. Quia homo ſeruit deo,ẽ dignus remuneratione : & ideo neceſſe eſt ponere animam ei⁹ immortalem, vt remuneretꝰ poſt mortem:ergo pari ratione,cum bruta animalia ſeruiãt homini,&per hoc deo in homine,videtur ſimiliter,quod ipſa debeant remunerari. Contra. Nulla forma eſt ſeparabilis a corpore, niſi quia habet operationẽ propriam pręter corpus: ſed nullus ſpirit⁹ brutalis eſt huiuſmodi:ergo &c. Maior manifeſta eſt: tum quia philoſoph⁹ dicit, tũ etiam quia nulla eſt ſubſtãtia,quæ omni careat operatione,cum nulla ſit ocioſa. Secunda manifeſta eſt ad ſenſum. Item. Oĩa bruta animalia facta ſunt propter vſum hominis: ſed vſus hominis eſt in veſcendo eis,& veſcitur eis dum ea occidit:ergo facta ſunt ad hoc,vt non tantum ſeruiant hominĩ per vitam,ſed etiam per mortem: ſed hoc non eſſet, ſi animæ eorum eſſent immortales:ergo &c. Itẽ. Aĩę immortali debetur corpus immortale, quantum eſt ex inſtitutione prima:ergo ſi animæ brutorum erant immortales, habebãt corpora immortalia:ſed cõſtat,quod bruta non peccauerunt:er

Ad opp.

go deberent adhuc eſſe immortalia. Quod & ſi hoc cõſtat eſſe falſum: patet etiam quod & primum. Item. Si animę brutorum eſſent immortales: ergo deberent omnia corpora brutorũ redire, ſicut & corpora hominũ: ſed ſi hoc eſſet, eſſet impoſſibile, quod õia eſſent in terra, cum innumera beſtiarum multitudo, & aialium continue ſibi ſuccedit: ergo incõueniens eſt dicere, brutorũ aias eſſe immortales.

RESP. Ad prædictorum intel-
13 ligentiam eſt notãdum, quod aliqui dicere voluerunt brutorum animas eſſe immortales, pro eo quod eædem animæ ſunt, quæ viuificant corpora brutorum, & corpora hominum: tamen merito peccatorum ſuorum de corpore ad corpus circũeundo pertranſeant. Et hęc poſitio quorũdam philoſophorum, & hæreticorũ fuit, ſicut dictum eſt ſupra, & iam improbata eſt ſupra tanquam hæretica, & prorſus abijcienda eſt iſta poſitio tãquam vilis, & derogãs dignitati creaturę rationalis, dum ponit homines, & beſtias eſſe pares: in hoc enim indicat, quod ſui inuẽtores, & defenſores ſunt homines beſtiales, dum animas ſuas credunt vel beſtiarum fuiſſe, vel futuras eſſe. Fuerunt & alij, qui dicere voluerunt, quod animæ brutorum nec ſunt adeo immortales, ſicut animæ rationales, vt poſſint poſt corpora viuere, nec sũt adeo corruptibiles, ſicut aliæ formę, quę habent contrarietatem: ſed quãtum eſt de ſui natura, natę ſunt cõtinue durare, niſi impedimentum ſuæ durationis habeãt ex corpore, ſine quo nõ poſſunt ſubſiſtere: huius aũt impedimentum durationis introductum eſſe dicit in corpora brutorum propter peccatum hominum. Si enim Adam nõ peccaſſet, nullũ animal brutum decederet. Vnde ſicut merito peccati humani, q̃ ad eius obſequium facta ſunt deteriorata ſunt, ſic & bruta aialia facta ſunt morti obnoxia. Sed iſtud prima fronte obuiat ei, quod dicit Auguſt. ſuper Gen. ad literam lib. iij. quod ſi homo non peccaſſet: nihilominus eſſent animalia viuentia de rapina, quæ ad ſuã vitam ſeruandã alia interficerent animalia. Repugnat etiam rationi, cum nulla ratio dicat congruum eſſe, ouẽ interfici ꝓpter hoc, quod homo peccauit, cum nullo modo ei in peccato communicauerit, nec peccatum ſuũ in ouem transfuderit. Repugnat etiã imaginatiõi ſenſibili. Vbi enim eſſent tot animalia, quæ multiplicata eſſent ſuper terram ab initio mundi vſque ad finem, ſi nulla eſſent mortua? Quod ſi dicas, quod non eſſent multiplicata, ſi homo non peccaſſet. Quomodo etiam verum eſſet, quod dicit̃ eis Gen. j. Creſcite, & multiplicate, & replete aquas? Quod ſi dictum eſt piſcibus: cur non intelligẽdum eſt etiam dictum eſſe alijs animalibus? nunquid propter culpã hominis facta ſunt fœcundiora? quæ omnia ſi inconueniẽtia ſunt, poſitio iſta tanquam incõueniens reſpuenda eſt. Et ideo dicendũ eſt tertio modo, quod nulla alia anima, niſi rationalis, immortalis eſt: & ratio huius apparet, ſi aſpiciamus ad finem, propter quem creaturæ factæ ſunt, ex quo fine ponitur in rebus ꝑpetuitas, vel corruptibilitas ſecundũ earum exigentiam. Cum autẽ omnes creaturæ factæ ſint propter deum iuxta illud. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus: ſola creatura rationalis facta eſt ad fruendum deo, & vt beatificetur in ipſo, quæ ſola eſt ad imaginem. Aliæ vero creaturæ, quæ ſolum tenent rationem veſtigij, factæ ſunt vel ad manifeſtationẽ diuinæ bonitatis, vel ad obſequium creaturæ rationalis. Manifeſtatio aũt diuini exemplaris, & bonitatis dei eſt in productione vniuerſi, qđ eſt quodam exemplar: complete repñtãs illud exemplar: & propter repñtationis completionem, completam debẽt habere, & perpetuam durationẽ. Vniuerſum aũt dupliciter habet eſſe, videlicet decurrens, & permanẽs. Eſſe decurrens non poteſt eſſe perpetuũ, q̃a 14
neceſſe eſt, quod aliquãdo ſit quietũ. Eſſe vero permanens eſt perpetuum. Illæ igitur partes, quæ reſpiciunt vniuerſum quantum ad eſſe permanẽs, ſicut ſunt orbes cœlorum, & elementorum, perpetuitatem habent. Illę vero, quæ reſpiciunt quãtum ad eſſe decurrens

currens, vtpote quæ conſiſtunt in generatione, & corruptione, qualia ſunt mineralia, plantę, & animalia bruta, non debent habere eſſe perpetuũ, ſed terminatum, quæ quaſi quodã tranſitu ſuo, & quadam inueteratione, & innouatione, morte, & viuificatione decorant vniuerſum. Et ſic patet, quod bruta animalia, quantum ad corpus, & animam, corruptibilia ſunt per naturam, inquãtum facta ſunt ad repñtandum diuinam bonitatẽ, & ſapientiam. Et hæc rõ ſumpta eſt a fine principali. Eſt & alia ratio ſumpta a fine nõ principali, inquantũ ſcilicet creaturæ, in quibus eſt ſola ratio veſtigij, factę ſunt propter creaturam rationalem ſ. hominem. Quędam enim factę ſunt propter hominem ſecundũ oẽm ſtatum ſiue viæ, ſiue patriæ: quędam ſolum ſecundum ſtatum viæ, & quædam ſolum ſecũdum ſtatum patriæ: & illa, quæ facta ſunt propter hominem ſecundum omnem ſtatum, ſiue viæ, ſiue patrię, cum ſtatus patriæ ſit perpetuus, dñt eſſe perpetua: & talia ſunt quæ integrant hominis habitaculum, ſicut cœlũ, & quatuor elementa. Illa vero, quæ facta ſunt ꝓpter hominem ſecundum ſtatum viæ, cum ille ſtatus ſit pertrãſitorius, & habeat finem, debent eſſe corruptibilia: talia autem ſunt animalia bruta, quę facta ſunt ad ſupplendã corporis indigentiam ſecundum eum ſtatum, in quo indiget cibis, & alimonijs. Et ſic concedendæ ſunt rationes, oſtendentes animas brutales eſſe mortales ex ſua prima conditione.

15 AD illud, quod obiicitur, de Eccle. ꝙ vnus eſt interitus &c. Dicendum, ꝙ loquitur quantũ ad exteriorem intelligentiã: & propterea ſubiungit. Quis nouit ſi ſpiritus Adæ aſcendat ſurſum? quaſi dicat. Nõ nouit homo, q ambulat ſm intellectũ carnalem, qui ea ſola cõſiderat, quæ exterius apparent: homo autẽ ſapiẽs nouit, qui illud attendit, quod ipſe Eccl. in fine dicit. Scito, ꝙ pro omni errato adducet te deus in iudiciũ.

16 AD illud, quod obiicitur de lib. Sap. Dicendum, ꝙ loquitur vel de morte damnationis æternę, vel de morte tpali in eo, cui mors ẽ pœna: tale aũt eſt ſolũ aĩal rõnis capax: quod ſicut ſolũ natũ eſt eſſe beatũ, ſolũ natũ eſt eſſe miſerũ: ſic ſolũ natum eſt præmiari, ſolũ natũ eſt puniri: quia ſolum ipſum eſt cui data eſt vis diſcretiua inter bonum, & malum, verum, & falſum. Vnde & ſi beſtia doleat, cum occiditur, vel lęditur, non tñ punitur: non enim eſt capax miſeriæ: ſolus enim ille eſt miſer, qui vel ſcit ſe miſerum, vel ſcire debet, cum malum habet.

17 AD illud, quod obiicitur, ꝙ anima ſenſibilis hominis eſt immortalis. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile: ſenſibile enim in homine nominat potẽtiam. ſ. animę rationalis, ſicut infra patebit: ſenſibile vero in brutis noĩat formam, quæ ſubſtantificatur in materia tranſmutabili, & quia pendet, ex illa quantũ ad eſſe, corrumpitur illa corrupta.

18 AD illud, quod obiicitur, ꝙ anima ſenſibilis eſt nobilior omni corpore. Dicẽdum, ꝙ maior nobilitas, & minor non facit ad maiorem durationem creaturę: magis enim nobilis eſt etiã ſm ſtatum naturæ lapſæ homo, quã ſit lapis. tamen lapis plus durat modo: ſed hoc facit priuatio corrũpentis cauſæ: & hanc habet anima ſenſibilis propter hoc, ꝙ fundatur, & pendet ex corpore compoſito ex cõtrarijs: ſupra quam contrarietatem ſublimata eſt natura cœleſtis.

19 AD illud, quod obiicitur, quod anima ſenſibilis non ſeneſcit. Dicendũ, ꝙ verum eſt quantum eſt per ſe; ſeneſcit tamen rõne eius, in quo radicatur. ſ. rõne corporis, rõne cuius etiam habet corrumpi, & hoc ex conditione ſua primaria.

20 AD illud, quod obijcitur, ꝙ bruta ſeruiunt hominibus. Dicendum, ꝙ ſeruitium remunerabile nõ eſt, niſi illud, quod eſt laudabile: ſola autem potentia rationalis, & deliberatiua in qua conſiſtit arbitrii libertas eſt, in qua cadit laus, & vituperium: & ideo quantũcunque obſequium ſit magnũ, & vtile, non eſt dignum remuneratiõe, niſi factũ fuerit ex arbitrij libertate, ideo non decet remunerari animas brutorum. Et ſic patet illud.

Conſe

Artic. 2 Conſequenter quæritur quantũ ad ſecundum articulum de im mortalitate Adæ ex parte corporis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum anima non peccante poſſet corpus Adæ diſſolui. Secundo quæritur, vtrum ipſa peccante poſſet per eſum ligni vitæ in vita perpetuari.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Adæ corpus ipſo perſeuerante in innocentia actu non poterat diſſolui licet corpus eius haberet potentiam, vt diſſolueretur.

Fundamenta. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, ꝙ etiam ſi Adam non peccaſſet, corpus eius diſſolui potuiſſet, tali ratione. Adam in ſtatu innocentiæ habebat corpus mortale, ſicut Magiſter dicit, & Aug. in lit. ergo corruptibile: ſed omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur, ſicut vult Philoſophus, quamuis nõ omne generabile de neceſſitate generetur: ergo corpus Adæ corruptum fuiſſet, eſto ꝙ in ſtatu innocẽtiæ permanſiſſet. Item. Contrarietas eſt cauſa pugnæ, & pugna in compoſito eſt cauſa diſſolutionis: ergo in illo ſtatu, in quo poteſt eſſe cõtrarietas, poteſt eſſe diſſolutio: ſed corpus Adæ etiã ſecundum ſtatum innocentiæ ex contrariis habebat compoſitionem: ergo ſtatu illo manente poterat habere diſſolutionem. Item. Cuicunque ſtatui competit reſtauratio, competit deperditio: ſed corpori Adæ in ſtatu innocentiæ competebat reſtauratio per ſumptionem ciborum: ergo & eidem corpori ſm ſtatum innocentiæ inerat deperditio, ſed cuicũque ineſt deperditio: ineſt & conſumptio: & in quocunque ponitur conſumptio, ponitur & corruptio: ergo corpus Adæ in ſtatu innocentiæ perſiſtens diſſolui poterat, & corrũpi nulla culpa interueniente. Item. Conſtans eſt, quod Adam non poterat viuere, niſi comederet, cum haberet corpus animale; ſed poterat non comedere: ergo poterat abſque vllo peccato corpus eius deficere. Si tu dicas, quod peccaret in nõ comedendo, quia tenebatur comedere. Cõtra. Nõ ſemp tenebatur comedere: q̃ ſignemus aliquã horam, in qua tenebatur; in illa hora aut Adã eſuriret, aut nõ. Si eſuriret: ergo pateret, anteq̃ peccaret. Si non eſuriret: ergo natura non indigeret, cum natura bene diſpoſita tempore neceſſitatis cibum appetat: ergo non tenetur tunc comedere, nec alias: ergo nunquam. Item. Si Adam ſtetiſſet, aliquis de filiis eius poterat peccare: ponatur ergo, ꝙ peccaſſet: ſed poſſibile eſt virum iuſtum a peccatore inſidiante interfici abſque ſua culpa, ſicut Abel interfectus eſt a Cain: ergo poſſibile eſſet Adam ſaltem dormientem ab eo iugulari: & ſic iugulatus interiret culpa ſua nulla interueniente. Item. Impaſſibilitas eſt dos corporum glorificatorũ: ſed corpus Adę in ſtatu innocentię glorificatum non erat: ergo in ſtatu illo perſiſtens impaſſibilitatem nõ habebat: ergo perſiſtẽdo in ſtatu illo mori, & non mori poterat: ergo corpus Adæ erat diſſolubile anima non peccante. Sed contra. Iſido. de trinitate dicit. Si homo in paradiſo innocenter viueret, nec ignis eum vreret, nec aqua mergeret, nec abſentia aeris ſuffocaret, nec omnia, quæ nocent mortalibus impedirent: ergo videtur, ꝙ ipſo permanente in ſtatu innocentiæ, corpus eius non erat reſolubile. Item. Mors eſt pœna peccati: ſed omnis pœna eſt ordinata: pœna autem non ordinatur niſi per culpam: nulli ergo poteſt ineſſe per pœna, nec mors, nec corruptio, niſi cui prius ineſt culpa: igitur anima non peccante impoſſibile fuit diſſolui corpus Adæ. Item. Ad hoc, ꝙ debite conſtituatur aliquod compoſitum, neceſſe eſt materiam, & formam proportionari adinuicem: ſi igitur anima vt forma, & perfectio vnita

Ad opp.

vnita eſt corpori, impoſſibile erat corpus illud reſolui, & corrumpi, niſi aliqua corruptio prius incideret ex parte animę: ſed corruptio, quæ poteſt incidere ex parte animę, non eſt niſi culpę: ergo impoſſibile fuit corpus Adæ reſolui, & pati, niſi in anima culpa fuiſſet præambula. Item. Status innocentiæ medius erat inter ſtatum gloriæ, & ſtatum miſerię: ſed diſſolutio corporis omnino opponitur ſtatui glorię: cum igitur ſtatui glorię nō opponeretur directe ſtatus innocentiæ, Adam in ſtatu innocentię perſiſtente, corpus eius non fuit reſolubile. Item. Omnis paſſio eſt ab aliquo repugnante, & prædominante: ſed Adam in ſtatu innocentiæ exiſtente, vel omnia concordarent ei, vel ſubiacerent: igitur nihil poſſet corpus eius lædere, nec aliquam paſſionem inferre: ergo corpus eius non eſſet paſſibile, nec diſſolubile. Item. Impoſſibile eſt ſtante rectitudine alicuius, ipſum obliquari: ſed rectitudo omnis conſiſtit in ſubiacendo deo, vel ſubiiciendo ſe deo, & præſidendo alijs creaturis tam corpori ſuo, quā etiam brutis: ergo ſpiritu rationali ſtante puritate innocentiæ, & obedientiæ, impoſſibile fuit corpus ab eius voluntate recedere: ſed anima ſemper appetit vniri corpori: ergo
21 impoſſibile fuit corpus in tali ſtatu diſſolui.

Refellit Sco. hunc modū dicēdi S. Bo. diſt. pñti. ibi. Cōcedo ꝙ prim⁹ parēs cōcludēs ꝙ tñ impoſſibilitatē ad moriri ab extrinſeco habebat. Ex iis ſūpto ꝙ Sco. & D. Bona. i duo-bus diſcrepant, primo quod Adā haberet principiū intrinſecū corruptibilitatis, p ſtatu innocentiæ, ſecūdo, qđ mors, poſt fit nō eſſe pœna aīæ innocēti, ideo vide ar. ſeq. q. 2

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod quemadmodum iuxta verbum philoſophi hæc eſt duplex. Aliquid eſt nunc immortale: quia aduerbium poteſt determinare hoc, quod eſt immortale rōne actus moriendi, vel ratione potentiæ: ita & locutio præcedens, vtrum corpus hominis eſſet diſſolubile, ſiue poſſet diſſolui ipſo nō peccāte, diſtingui debet. Illi enim ablatiui abſoluti poſſunt determinare hoc verbū poſſet, vel hoc verbū diſſolui. Si hoc verbū poſſet, determinant, veritatem habet locutio. Eſt enim ſenſus, ꝙ Adam dum exiſteret in ſtatu innocentiæ, poſſe habebat, vt corpus eius diſſolueretur. Si autem ablatiui illi referantur ad actum, qui eſt diſſolui, ſic locutio eſt falſa. Eſt enim ſenſus: ꝙ Adam poſſet diſſolui in ſtatu innocentiæ, ita quòd ſimul eſſet innocentia, & mortis, ſiue corruptionis pœna: & hoc eſt impoſſibile prouidente ordine diuinæ iuſtitiæ, quę nullam inordinationem in vniuerſo ſuſtinet. Si ergo pœna deordinata eſt, niſi pręcedat culpa, & corporis diſſolutio, nō poteſt animę puræ, & innocenti non eſſe pœna: inconueniens videtur, & cōtra ordinē diuinæ iuſtitiæ, qđ corpus hoīs diſſolueretur in ſtatu innocentiæ: & hoc ſancti dicunt, & rōnes ad hoc inductæ oſtendunt, & ideo concedendę ſunt, quia verum concludunt.

AD illud ergo, quod primo obiicitur, quod omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur. Dicendum, ꝙ philoſophus loquitur de illo corruptibili, cuius regimen non ſubiacet voluntati: ſed ſoli virtuti naturali: & illud de neceſſitate habet corrūpi, quia habet cauſam corruptiōis intra ſe: corp⁹ aūt Adę & ſi eſſet mortale, & corruptibile, tamen voluntati ſubiacebat ex ordine diuinæ iuſtitię: & ideo niſi voluntas deordinaretur, corpus illud nunquam corrūpetur. AD illud, quod obiicitur, quod 23
componi ex contrarijs competebat corpori ſecundum illum ſtatum. Dicendum, quod alio modo ſe habent contraria in compoſitione corporis ſecundum ſtatum naturæ lapſę, aliter ſecundum ſtatum naturæ inſtitutæ. Secūdum ſtatū enim naturę lapſæ non ſolum agunt in aliquod extrinſecum, ſed etiam adinuicem mutuo agunt, & patiuntur: non ſolū in ipſa conſtitutione, ſed etiam poſt conſtitutum eſſe. In ſtatu autem innocentiæ taliter commixta fuerunt, & proportionata in prima cōpoſitione, & ad tantā cōcordiā educta, vt illo ſtatu manente mutuo non pugnarent, & ideo pp illam cōpoſitionem corpus illud diſſolui neceſſe non erat. AD 24
illud, quod obiicitur, ꝙ ſecundum ſtatū innocentiæ in illo corpore fiebat deperditio. Dicendū, ꝙ ſicut natura vniuerſalis patitur elementa corrumpi

Ex ijs facile occurritur Scot. qui ab intrinſeco causã poſſibilitatis, ad mare ſtatuit in Adã, ꝓ tẽpore innocentiæ.

corrumpi ſecundum partem: ſed nul
lo modo pãtitur, corrũpi ſm totũ, ſic
& natura bene inſtituta in homine
regulata ab ordine iuſtitiæ, & proui-
dentiæ admittebat, deperditionẽ fie
ri in homine ſecundum aliquam par
tem ꝓpter ſtatũ animalitatis, in quo
erat: ſed nullo modo patiebatur cor-
ruptionẽ fieri in toto. Sicut enim fie-
bat corruptio, & deperditio: ita etiam
fiebat reſtauratio: & ideo non conſe-
quebatur diſſolutio. AD illud, quod
25 obijcitur, quod Adam a cibo poterat
abſtinere. Dicendum, quod non pote
rat abſtinere a comeſtione, quando
eſſet locus, & tẽpus: tum quia ſibi ex-
preſſe pręceptum erat, vt comederet
de lignis paradiſi, alijs a ligno ſcien-
tiæ boni, & mali: tũ etiam quia ſi dñs
non præcepiſſet, natura bene inſtitu
ta dictaret eum ſumere cibum, quæ
dictat nullum debere manũ ſibi inij-
cere. Nec valet illa obiectio, quã obij
cit de fame; debebat enim famem præ
uenire. & ipſe bene ſciebat horam, &
indigentiam ſuæ naturę, quam ſi per
tranſiret, obmitteret, & peccaret. AD
26 illud, quod obijcitur, quod peccator
poteſt occidere innocentem. Dicẽdũ
quod verum eſt ſecundum ſtatum na
turæ lapſæ, in quo omnis homo meri
to peccati originalis eſt mortis debi-
tor. Vnde permittere innocentem ab
impio occidi, nõ eſt contra ordinem
diuinæ iuſtitiæ ſecũdum ſtatum præ-
ſentem: in ſtatu autem illo, quia nul-
la culpa præceſſerat, ordo diuinæ iu-
ſtitiæ talẽ deordinationem, vel puni
tionẽ admittere nõ debebat. Ad il-
27 lud quod obijcitur, ꝙ impaſsibilitas
eſt dos corporum glorificatorum. Di
cendum, qđ verum eſt, ſm ꝙ impaſ-
ſibilitas priuat & actum, & poten-
tiam paſſionis ſecundum omnem ſta
tum: illa autem impaſſibilitas cor
pori Adæ non inerat niſi ſe-
cundum ſtatum determina-
tum: & ideo perfecta
non erat, nec dos
dici debe-
bat.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Immortalitas primi hominis in ſtatu innocentiæ ſi perſeueraſſẽ, t fuiſſet vna per eſſentiã cum immortalitate glorię.

VTRVM Adam peccãte corpus eius poſſet ꝑpetuari per eſum ligni vitę. Et ꝙ ſic vř. Primo per textum Gene. iij. Nunc igitur ne forte ſumat de ligno vitę, & viuat in æternum: hoc dictum eſt de Adam poſt peccatum: ergo ſi poſt peccatum ſumpſiſſet, in æternum vixiſſet. & corpus eius ꝑpetuum fuiſſet. Itẽ, hoc ipſum videt ꝑ Richar. de ſancto Victo, qui de Adã ait ſic. Habuit ante peccatum corruptionem, poſt peccatum corruptibilitatem t ſed vtroq; modo ꝑ eſum ligni vitæ potuit ſuſtentari. Item, hoc probatur per experimẽtum. Enoch enim, & Elias (ſicut dicunt glo. & auctoritates ſanctorum) in paradiſo conſeruantur per eſum ligni vitæ vſque ad Antechriſti aduentum: ſed qua ratione vſque ad illud tẽpus conſeruari poſſunt, eadem rõne & deinceps: ergo & pari ratione & corpus Adæ. Item. Non fuit maioris efficaciæ lignum ſcientiæ boni, & mali ad corpus perdendum, quam lignũ vitæ ad conſeruandum: ſed per eſum illius ligni corpus hominis factũ eſt diſſolubile: ergo pari rõne ꝑ eſum alterius ligni poterat corpus corruptibile ſolidari, & ꝑpetuari: ſicut ecõtra alterius ligni comeſtio corpꝰ ſanum & ſolidũ reddidit diſſolubile, & infirmum. Item. Poſt peccatum ſi ſpiritus hominis iungeretur fonti vitæ, diſponeretur ad perpetuã beatitudinem, & vitam immortalem: ergo ſi lignum vitæ corporale ſic ſe habebat ad corpus ſeruãdũ, ſicut lignũ vitę ſpũale ſe habet ad ſpiritũ: vř ꝙ ſi homo pœnituiſſet, & de ligno vitæ guſtaſſet, ꝙ corpus eius eſſet factũ indiſſolubile. Item. Homo bene cõplexionatus ſi nõ habet impedimẽtum extrinſecum, viuere poteſt vſque

Fundamenta.

que ad conſumptionē radicalis humidi. Si igitur illud humidum poſſet reſtaurari, poſſet corpus eius imperpetuum incorruptum ſeruari: ſi ergo illud lignum vitæ (ſicut dicūt doctores) habebat vim reſtaurandi humidum radicale, videt̃, ꝙ ſi homo de illo comediſſet, ꝙ corpus eius in æternum poſſet durare, etiam poſt cōmiſſionem culpæ. Sed contra. Ro. 6. Stipendia peccati mors: ergo ſi poſtquā homo peccauit neceſſarium fuit corpus eius diſſolui, igitur non poterat perpetuari per eſum alicuius ligni. Item. Sentētia data fuit Gen. 3. Quacumque die comederitis, &c. Si igit̃ illam ſententiam nulla virtus creata poteſt infirmare, quantūcūq; homo comederet de ligno vitæ neceſſe erat ipſum mori, & corpus eius reſolui: & hoc ipſum dicit alius textus Gene 3. Puluis es, & in puluerē, &c. Itē. Homo per peccatum ſimilis factus eſt iumentis inſipientibus; ſed iumenta ſi comederēt de ligno vitæ nō ꝓp hoc corpora eorum fierēt indiſſolubilia: ergo ſi homo, quantum ad conditionem mortis, iumentis ſimilis effectus eſt per culpam, quantumcumque de ligno vitæ comederet, corpus eius diſſolui neceſſe eſſet. Item. Non minus eſt de mortali immortalem facere, q̃ de mortuo viuum; ſed mortuum ſuſcitare hoc eſt virtutis ſolius dei, & virtutis infinitæ: ergo corpus diſſolubile ad indiſſolubile reducere, hoc eſt ſolius virtutis diuinæ: ergo ſi homo poſt peccatum de illo ligno comederet, corpus eius nihilominus diſſolui neceſſe eſſet.

28 RESP. Dicendum, quòd eadem lege, qua diuina iuſtitia non patitur innocentem puniri, & mori, non patitur etiam malum remanere impunitum. & ideo diuinum decretum fuit, vt ſi homo mandatum dei tranſgrediēdo peccaret, & ipſi autori ſuo inobediens exiſteret, ſpiritus carnis dominium ammitteret: & ſicut voluntas a deo receſſerat, ſic anima inuita corpus ipſum dereſeret, & diſſolutum in ſuam originem, vnde ſumptum erat, rediret. Et quoniam diuinum decretum erat inuiolabile: hinc eſt, quòd poſtquam homo peccauit, quantumcunque de ligno vitæ ederet, corpus eius non fieret indiſſolubile, ita quòd mortem poſſet euadere: ideo concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes. AD illud, quod 29 obiicitur in contrarium de textu. Dicendum quòd æternum nō dicit ibi vitæ interminabilitatem: ſed vitæ quandam diuturnitatem, ſicuti ſæpe conſueuit loqui ſcriptura. Quamuis autem lignum vitæ illud corpus non poſſet perpetuare, poterat tamē adeo naturam ipſius adiuuare, & vigorare, vt diutius viueret. Ex hoc patet reſponſio ad ſequentia, ſcilicet ad verbum Ricardi, & ad illud, quod obiicitur de Enoch, & Elia. Vtrumque enim non concludit vitæ interminabilitatem, ſed ſolum quandam diuturnitatem: quam & ſi lignum vitæ poſſet homini lapſo conferre per ſibi diuinitus collatam virtutem, non tamen poterat in æternum conſeruare: quia diuinum decretum infirmare non poterat, & corpus hominis peccantis ad hoc poſt peccatum habile non erat: & illud lignum in ſolo eo, quòd diſpoſitionem habebat ad eius effectum, efficaciam habebat. AD illud, quod obiicitur per ſimile 30 de ligno ſcientiæ boni, & mali. Dicendum, quòd illud ſimile deficit dupliciter. Primo, quia illud lignū ſcientiæ boni, & mali non fecit corpora illa eſſe diſſolubilia: ſed ſolum hominis culpa, & diuina ſententia. Secundo vero, quia corpus Adæ antequam peccaret non habebat neceſſitatem ad permanendum, nec neceſſitatē ad corrumpendum: ſed poſtq̃ hō peccauit, corpꝰ eius ſubiectū fuit neceſſitati moriendi: & ideo ꝑ eſum ligni vitæ non poterat conſeruari. AD illud, quod obiicitur de con- 31 iunctione ſpiritus ad fontem vitæ ſpiritualis, &c. Dicendum, quòd illud ſimile deficit dupliciter. Primū quidem, quia voluntas facilius vertitur, & reuertitur quàm natura. Secundo vero, quia fons vitæ ſpiritualis multo potentior eſt ſuper animam, quàm illud lignum eſſet ſuper corpus: & ideo non ſequitur, quòd

ſi diuinus ſpiritus recreat, & viuificat animam, quòd lignum vitæ reformet, & conſolidet corpus in ſtatū
32 priſtinū. AD illud, qđ obī ꝙ lignum vitæ reſtauraret humidū radicale. Dicendū, ꝙ & ſi ꝑ ſui eſum ſufficienter reſtauraret humidū in corpore hoīs ſm ſtatum naturæ inſtitutæ: nunq̄ tamen in ſtatu naturæ lapſę ſic reſtauraret, quin ſemper aliqua deperditio fieret: & ita quamuis diutius conſeruaret, nihilominus tamen aliquando illud radicale humidum deficeret, & corpus ad diſſolutionem perueniret.

Artic. 3

CONſequenter quæritur de immortalitate primi hominis, quantum ad coniunctum. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum illa immortalitas in eſſet homini a natura, vel a gratia. Secundo quæritur, vtrū illa immortalitas eſſet eadem per eſſentiam cum immortalitate glorioſa.

QVAESTIO I.

2 CONCLVSIO.

Adam erat immortalis in ſtatu innocentię, quę mortalitas quantum ad aptitudinem erat a natura, ſed quo ad complementum fuit a gratia.

Ad opp.

VTRVM illa immortalitas eſſet a natura, vel a gratia. Et quod a natura videtur. Illud eſt nobis naturale, quod nobis innaſcitur, & cum quo nati ſumus: ſed homo cum illa immortalitate productus eſt, & illa immortalitas indita eſt homini a ſua conditione: ergo fuit ei naturalis, vel a natura. Item. Mors non poterat ineſſe homini, niſi præcedente culpa, ſicut probatum eſt ſupra: ſed culpa non poterat homini ineſſe, niſi deordinaretur natura: ſi ergo mors inerat homini contra naturam, immortalitas inerat ei per naturam. Item. Per hoc homo erat immortalis, ꝑ quod erat innocens: ſed innocens erat ex conditione naturæ: eſto enim, quod nullam haberet gratiam, nihilominus tamen haberet innocentiam: ergo immortalis erat ex conditione naturæ, non ex beneficio gratiæ. Itē. Immortalitas hominis cōſiſtit in continua coniunctione animæ, & corporis: cōtinua aūt cōiunctio aīæ, & corporis eſt per cōtinuū appetitū vnius ad alterū: ſed aīa hēt continuū appetitum ad corpus, & econuerſo per naturā abſque gratia: ergo immortalitas inerat homini per naturam abſque gratia. Item. Idem eſt principium, per quod daē rei eſſe, & per quod ineſſe continuatur; ſed anima rationalis quæ eſt forma per naturam immortalis, & incorruptibilis corpori dabat naturaliter ſui eſſe, & complemētum: ergo & ipſius corporis, ſiue hoīs eſſe naturaliter cōtinuabat: ſed a quo ineſſe eſt continuatio, ab eodē eſt immortalitatis perpetuatio: ergo & c. Item. Naturale eſt hoī comedere ea, q̄ ſibi apponuntur: ſed homo per eſum ligni vitæ, & aliorum lignorum paradiſi vitam ſuā poterat perpetuare, ſicut dicit Aug. & Magr̄: ergo videē, ꝙ oīs ꝑpetuatio inerat hoi ꝑ naturā.

Sed contra. Aug. ſuꝑ Gen. & Magi dicit in litera. Creatus eſt hō immortalis, quod inerat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ: mortalis erat cōditione corporis animalis, immortalis beneficio cōditoris. Et idē ipſe Aug. expreſſius dicit, ꝙ ſicut præſcitū fuit filiis Iſrael, ꝙ in quadraginta annis veſtimenra eorum non veteraſcerent, ita præſcitū fuit Adæ, vt non moreret. Item. Super illud Luc. 10. Expoliauerūt eum, & plagis impoſitis, & c. Glo. exponit de primo hoīe, quem dicit expoliatū fuiſſe gratuitis, & vulneratū in naturalibus: ſi ergo immortalitas non fuit tm̄ vulnerata, ſed ſimpliciter ablata ipſi hoi ꝑ culpā: ergo non inerat ei a natura, ſed a gratia. Item, hoc videē rōne. Proprietates naturales non derelinquunt ſubiectū ꝑꝑ culpā: ergo ſi imortalitas inerat hoi a natura, nō videē, ꝙ debuerit eu relinquere ꝑꝑ culpam, ꝙ ſi eam amiſit, patet & c. Item. Impoſſibile eſt duo oppoſita ineſſe eidē ſm eadē principia, & maxime ſm principia naturaliter cauſantia, q̄ non inclinant

Fundamenta.

clinant ad oppoſita: ſed homo ꝑ na-
turã ſuã poterat mori: aut ergo im-
mortalis non erat, aut ſi erat, nõ erat
per naturam, ſed per gratiam ſolum.
Item. Corpus Adæ per naturã ꝓpriã
erat nobiliter cõplexionatum: ergo
molles, & teneras carnes habebat: ſed
naturaliter molle cedit duro: igitur
ꝑ naturã corpus Adæ vulnerari po-
terat, & ſecari: ergo per naturam Adã
non erat immortalis. Item. Ignis na
turaliter conſumit corpus ex elemen
tis quatuor conſtitutũ, & corpus aĩa-
le per naturam indiget aſpiratione,
& reſpiratione: ergo ſi homo cade-
ret in aquam, vel in ignem, & nõ mo
reretur, hoc non eſſet ꝑ virtutem na
turæ, ſed potius contra, vel ſupra: nõ
ergo eſſet a natura, ſed potius ex grã.
33 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit
Magiſter in litera, circa hoc multi-
plex, & varia fuit opinio. Quidam
enim dicere voluerunt, ꝙ immorta-
litas primi hominis eſſet a natura:
quidam, ꝙ eſſet a gratia: vtraque aũt
harum opinionum habuit aliquam
efficacem rationem mouentẽ, & vtra
que habet aliquid veritatis, licet vna
34 plus habeat, ꝗ̃ altera. Sicut. n. cum di
cit, homo eſt beatificabilis, duo tan-
guntur & aptitudo, & diſpoſitio: ita
etiam cum dr̃, homo eſt immortalis.
Vnde ſicut homo quodammodo põt
dici beatificabilis per naturam, quo
dammodo per gratiam: ſic & in pro-
poſito. Prout enim hoc, quod eſt bea
tificabile importat aptitudinem, ſic
ineſt homini per naturam: homo. n.
a natura ſua habet aptitudinem ad
beatitudinem: ſm aũt ꝙ importat di
ſpoſitionem ſufficientem, & propin-
quam, ꝑ quam quis venit ad beatitu
dinem, ſiue ſufficientem ordinem ad
actum, ſic ineſt homini non per na-
turam, ſed per gratiam per quam ſuf
ficienter diſponitur ad gloriam, nec
ſine illa poteſt ſufficere natura. Sic
35 & in propoſito, immortalis quantũ
ad ſtatum innocentiæ dici poterat
homo per naturam; immortalis etiã
per gratiam, quia a natura habebat
aptitudinem: ſed a gratia habebat
complexionem. Et hoc patet ſic. Tri
pliciter enim poteſt mors homini cõ
tingere: aut per alimentorum pu-
gnam, & diſſolutionem, aut per hu-
midi conſumptionem, aut per extrin
ſecam læſionem. Immortalitas ergo
dicit priuationem huius triplicis
modi moriendi quantum ad actum,
& potentiam in beatis, qui dicuntur
immortales, quia non poſſunt mori:
quantum ad actum vero ſolũ in ho-
minibus inſtitutis, qui dicuntur im-
mortales, quia poterant non mori
hoc triplici genere moriendi: habe-
bant enim aptitudinem euadendi
hoc triplex genus mortis per id, qđ
habebant a natura. Nã corpus val-
de bene erat cõplexionatum, & ani-
ma de ſe incorruptibilis erat, quæ
illud corpus regebat, & conſerua-
bat: & ita idoneꝰ erat primus homo
ex his conſtitutus, quòd nunquam
deficeret per elementorum pugnam,
ſed tamen illud non ſufficiebat: hoc 36
enim non poſſet anima peccatrix fa-
cere ſi poneretur in conſimili corpo
re. Et ideo datum fuit illi animæ do-
num gratiæ, per quam poſſet corpo-
ri præſidere, & illud regere, & ele-
menta quaſi in quadam amicitia cu
ſtodire, & hoc quandiu vellet ſuo
auctori ſubiacere. Hoc autem donũ
gratiæ vocat Anſelmus iuſtitiam ori
ginalem. Et ſic patet, quòd quan-
tum ad immortalitatem contra pri-
mum genus moriendi aptitudinem
habebat a natura, ſed complemẽtum
a gratia. Similiter quantum ad ſe-
cundum genus moriendi, quod eſt
per humidi conſumptionem: vis
enim nutritiua potens erat ad con-
uertendum alimentum ſibi ſufficiẽs,
& alimenta efficacem habebant vir-
tutem ad nutriendum: & ex hoc ho
mo idoneus erat, vt conſeruaretur
in eo ſine corruptione naturale hu-
midum: ſed quia humidum radica-
le paulatim conſumitur, nec poteſt
reparari per quodcumque alimen-
tum, ideo data eſt virtus ſpecialis
cuidam ligno, quod dictum eſt li-
gnum vitæ, per cuius ſumptionem re
pararetur humidum radicale, & hoc
quidẽ non fuit ex conditione naturę,
ſed ex beneficio cõditoris, ſicut dicit
Aug. Similiter etiam quantũ ad ter-

Hæc oĩa ſũp ſit Sco. diſ. pſenti

 37

Hoc dictū videt̄ par-uifacere Scot. diſt. pſenti ibi. Alii autē, qui dicūt.

tium genus, quod quidem ſit per ex-
trinſecam læſionem. Adam enim for
tis, & potens erat ad repellendū no-
ciua, ſapiens, & diligens ad præca-
uenda, nec habebat nociua extrinſe
ca: & ideo idoneitatem habebat, vt
per nullius læſionem incurreret mor
tem: veruntamen, quòd beſtiæ, & ſi
qua animalia ſunt, quæ nocere poſ-
ſent, ipſum minime læderent, nec in
ſomno, nec in vigilia; hoc non erat a
natura, ſed a dei ſpeciali prouidētia,
quæ ita eum cuſtodiebat, vt ſub pe-
dibus eius omnia ſubiacerent, vt ni-
hil cuperet ipſum offendere, & ſi cu-
peret, non valeret. Et ſic patet, quòd
immortalitas, quæ fuit in ſtatu inno
centiæ, quantum ad aptitudinē, fuit
a natura, quantum ad complementū,
fuit a gratia, & per hoc pro magna
parte patet reſponſio ad obiecta. Ra-
tiones enim, quæ probant, quòd non
fuit multipliciter a natura, cōcedēdę
ſunt, quia verum concludunt.

38 AD id vero, quod obiicitur, quòd
fuit a natura, quia fuit ei innata. Di-
cendum, quòd non omne, quod ineſt
homini a principio ſuæ natiuitatis,
naturale eſt, niſi extendat hoc nomē
naturale: multa enim bona gratis
data concreantur, & dantur cum na
tura, ſicut planum eſt: & ideo illud
39 non valet. AD illud, quod obiicitur,
quòd mors non poterat interuenire
niſi præuia culpa. Dicendum, quòd
hoc non erat ſolum propter naturā,
ſed propter beneficium gratiæ, quod
erat naturæ ſuperadditum: quia.n.
originalis iuſtitia faciebat naturam
immortalem eſſe, & hanc non pote-
rat perdere niſi per culpā: ideo mors
non poterat interuenire niſi per cul
40 pam. AD illud, quod obiicitur, ꝙ
innocentia erat a natura: ergo ſimi-
liter & immortalitas. Dicendum, ꝙ
innocētia dupliciter poteſt dici. Vno
modo priuatiue, quia priuat culpam.
Alio modo poſitiue, quia ponit iuſti
tiam contrariam. Innocentia autem
non erat cauſa immortalitatis, ſm
quod dicit puram priuationem, ſed
ſm quod importat originalem iuſti
tiam, merito cuius erat in anima vis
41 totius corporis contentiua. AD illud

Hoc non pbat Sco. ad calcem quæſt. ibi. Ad argu. opinionis

quod obiicitur, ꝙ continuatio vitæ
eſt ex coniunctione animæ, & corpo
ris. Dicendum, quòd ad continuatio
nem vitæ non ſufficit appetitus; ſicut
ad beatificationem non ſufficit appe
tere beatitudinem: ſed neceſſaria eſt
vlterius virtus ad ſatisfaciendum ap
petitui: omnis enim natura appetit eſ
ſe, & durare, non ſolum hominum,
ſed etiam brutorum: non tamen in
omnibus eſt immortalitas: & ideo nō
ſequitur: ꝙ ſi a natura ſit continuatio
appetitus, ꝙ a natura ſit continuatio
immortalitatis. Et per hoc patet re- 42
ſponſio ad aliud, quod obiicitur, ꝙ
ab eodem eſt datio eſſe, & conſerua-
tio. Dicendum enim, ꝙ ſi illud ſit ve
rum de conſeruatione, quæ eſt ad tē-
pus: non tamen eſt verum de perpe-
tuatione: multa enim ſunt, quæ poſ-
ſunt eſſe dare: & tñ nō poſſunt: per-
petuare. Ad illud, quod obiicitur per 43
eſum ligni vitæ, & aliorum lignorū
poterat in eſſe conſeruari. Dicendū,
ꝙ iſta non erat tota cauſa: imo neceſ
ſaria erat diuina virtus protegens, &
prohibens nociua, & interior virtus
conſeruans, & concilians contraria.
Præterea, ꝙ lignum vitæ talem effe- 44
ctum haberet, ſpeciale donum erat
dei: ſicut etiam, ꝙ tanto tempore ve-
ſtimenta, & calciamēta populi Iſrael
potuerunt ſibi prębere obſequia. Et
ſic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Immortalitas primi hominis in ſtatu innocentiæ ſi perſeueraſſet, fuiſſet vna per eſſentiā cum immortalitate glorię.

Fundamenta.

VTRVM eadem eſſet im
mortalitas innocentiæ
per eſſentiam cum im-
mortalitate glorię ſi ho
mo ſtetiſſet. Et ꝙ ſic vi-
detur. Aug. de vera relig. Per Chriſtū
recuperamus, quod perdidimus in
Adam: ergo illam immortalitatem,
quā in Adam perdidimus, per Chri-
ſtum recuperamus: ſed illa immorta-
litas,

litas, quam recuperamus per Chriſtū, eſt immortalitas glorioſa: ergo &c. Item. Potentia materiæ diſpoſita eſt eadem per eſſentiam cum ſeipſa indiſpoſita: ſed immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ ſic ſe habent, ſicut potentia indifferens, & potentia diſpoſita diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas, cū in ſtatu innocentiæ poterat mori, & non mori: in ſtatu vero gloriæ neceſſe habeat non mori: ergo &c. Item. Liberum arb. confirmatum, & non confirmatum eſt idem per eſſentiam: ſimiliter, & charitas: ergo pari rōne, & immortalitas: ſed ſicut ſe habet hæc immortalitas, & ſic illa ergo &c. Item. Mortalitas in ſtatu innocentiæ non eſt alia a mortalitate in ſtatu miſeriæ, quia nō eſt poſt peccatum data noua potētia, nec ablata: ergo pari ratione in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu gloriæ non eſt alia, & alia immortalitas. Item. Si homo ſtetiſſet, transferretur ad immortalitatem, ita quod nullius proprietatis nobilis in eo fieret deperditio: ergo cum immortalitas in homine diceret conditionem nobilem, ſi transferretur, illa immortalitas non amitteretur: ſed non ſunt in eodem homine duæ immortalitates ſimul, & ſemel: ergo immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ non differrent. Sed cōtra. Quod habet aliud, & aliud principium proximum differens per eſſentiam, eſt differens per eſſentiam: ſed immortalitas in ſtatu innocētiæ, & ī ſtatu gloriæ habet aliud, & aliud principium differens per eſſentiam, quia illa eſt a gloria, iſta eſt a gratia gratis data; ergo differunt per eſſentiam. Item. Non eſt tranſitus ab eodem in idem, ſed tranſitus eſt ab immortalitate innocentiæ ad immortalitatem gloriæ: ergo illa immortalitas, & iſta non ſunt eadē. Item. Quorum oppoſita ſunt diuerſa, ipſa ſunt diuerſa: ſed immortalitas ſtatus innocentiæ non opponitur mortalitati, cum ſimul ineſſent eidem. Adā enim & mortalis erat, & immortalis: ſed immortalitas gloriæ opponitur illi: ergo non eſt eadem cum illa immortalitate. Itē. Licet vita Adæ eſſet vna, & continua, ſi ſtetiſſet in via, & patria: ſtatus tamen vitæ & conditio eſſet alia, & alia, quia conditio animalitatis, & ſpiritualitatis non habent identitatem, ſed potius oppoſitionē, & diuerſitatem: ergo cum immortalitas non dicat ſolum vitam, ſed potius conditionē vitæ ſecundum ſtatum animalem, & ſpirituale, videt̄ quod immortalitas ſit alia, & alia. Itē, hoc ipſum videtur per aliud, quod dicit̄ in litera. Alia eſt immortalitas quam amiſimus, alia quam in reſurrectione ſperamus. Ex hac auctoritate expreſſe colligitur, quòd alia ſit immor- 45
talitas vitæ, & alia patriæ.

Fundamenta.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cum idem ſit ſignatum in principali, & deriuatiuo, ſiue in abſtracto, & concreto: idem eſt ſignatum huius, quod eſt mortale, & eius quod eſt immortalitas. Immortale autem dicitur, quod eſt aptum natum, ſiue potens non mori: immortalitas igitur idem eſt, quod potentia, ſiue aptitudo ad non moriendum. Et hæc potentia ad non moriendum non eſt aliud, quam potentia animæ in regēdo, & continuando corpus, vt nunquam deficiat, nec ab ea ſeparetur. Hæc autem potentia conſequitur ipſum liberum arbitrium, & ei conformatur. Vnde ſicut in ſtatu innocentiæ homo poterat peccare, & non peccare: ſic anima poterat corpus continere, & non continere, & homo poterat mori, & non mori. Quia vero in ſtatu gloriæ impoſſibile eſt liberum arbitrium peccare: impoſſibile eſt etiā, animam corpus deſerere. Et quia in ſtatu miſeriæ neceſſe habet peccare, & aliquando in peccato eſſe, ſaltem in ſua origine: ideo impoſſibile eſt animam corpori vnitam continuare quēadmodum ipſius liberi arbitrii, potentia in ſtatu innocentiæ, & gloriæ eſt eadem per eſſentiam, differēs ſolum ſm ſtatum, & diſpoſitionem ſuperadditam: ſic illa potentia cōtinuādi, & regendi corpus, quæ dicitur immortalitas, per eſſentiam eſt eadem, differens ſola ſuperaddita diſpoſitione. Et ideo cum quæritur, vtrum im-

mortalitas innocentiæ,& gloriæ, ſiue viæ,& patriæ ſit eadem . Reſponderi poteſt, ꝙ eadem eſt quantum ad potentiam: ſed alia quantum ad diſpoſitionē ſuperadditam. Vel(vt proprius dicamus) vna, & eadem eſt: ſed altera, ſiue alterata: ſicut coriſcus albus, & niger idē eſt: ſed alteratus Et ideo concedendæ ſunt rationes oſtendentes, quòd hæc immortalitas, & illa ꝑ eſſentiam eſſent vna. Ad rationes vero ad oppoſitum facile eſt reſpōdere.

46 Nam ad illud quod primo obiicitur, ꝙ principium proximum huius immortalitatis, & illius eſt aliud, & aliud, plana eſt rñſio: quia principiū ꝑcipuū.ſ.potentia cōtentiua eſt vna, & eadem; licet ſit aliter, & aliter diſpoſita: hinc gratia, inde vero gloria. AD illud, quod obiicitur, quòd non
47 eſt tranſitus ab eodem in idem. Dicēdum, quòd tranſitus ab hac immortalitate ad illam eſt per diuerſificationem ſtatuū, quia eſt tranſitus a ſtatu in ſtatum: & ideo ſicut quod mouetur a ſtatu imperfectionis ad ſtatū perfectionis nō dicit aliud, & aliud: ſed ſtatus dicitur alius, & alius: ſic in propoſito intelligendum. AD illud,
48 quod obiicitur, ꝙ habent diuerſa oppoſita . Dicendum, ꝙ illa diuerſitas oppoſitionis venit ex ratione ſuperadditæ diſpoſitionis, ſicut intelligiē in libertate arbitrii, quæ eſt libertas a coactione, a culpa, & a miſeria. Libertas enim a culpa ſuperaddit aliquā diſpoſitionem.ſ.gratiam: libertas autem a miſeria ſuperaddit aliam diſpoſitionem.ſ.vel innocentiam, vel gloriam, ratione quarum diſpoſitionum habet opponi diuerſis. Sic & immortalitas gloriæ ſuperaddit vltra immortalitatem innocentiæ: ſicut diſpoſitio, quæ eſt neceſſitas ſupra diſpoſi- 49
tionem, quæ eſt congruitas . AD id quod obiicitur, ꝙ immortalitas dicit conditionem vitæ, ſiue ſtatum. Dicendum, ꝙ verum eſt. ſed non principaliter: imo principalius dicit potentiam corporis contentiuam, ſicut prædictum eſt; & ideo ratio illa non cogit. AD vltimum.ſ.auctoritatem 50
Magiſtri iam patet reſponſio. Quod enim dicitur, ꝙ ſit alia, & alia: aut intelligitur hoc eſſe dictum, quia eſt altera & altera: aut intelligiē eſſe alia, & alia: non quantum ad ipſam potentiam, quam principaliter importat ipſa immortalitas: ſed quantum ad diſpoſitionem ſuperadditam . Et ſic patet reſponſio ad quæſita.

DE MODO PROCERATIONIS FILIORVM ſi non peccaſſent primi parentes,& quales naſcerentur filij.

DISTINCTIO XX.

De hoīs duratione & cōſeruatione quātum ad filiorū procreationē

POST hæc videndum eſt qualiter primi parentes ſi nō peccaſſent, filios procreaſſent, & quales ipſi filij naſcerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines in paradiſo miſceri non potuiſſe, niſi poſt peccatum: dicentes concubitum ſine corruptione, vel macula non poſſe fieri. Sed ante peccatum nec corruptio, nec macula in homine eſſe poterat: quoniam ex peccato hæc conſecuta ſunt.

Opinio quorundā falſa. Ratio opinionis. Reſpōſio. contra illorum opinionem.

Ad quod dicendū eſt, quòd ſi non peccaſſent primi homines, ſine omni peccato, & macula in paradiſo carnali copula conueniſſent, & eſſet ibi thorus immaculatus, & cōmiſtio ſine cōcupiſcentia: atq; genitalibus mēbris ſicut cæteris imperarent, vt ibi nullum motū illicitū ſentirent: et ſicut alia mēbra corporis aliis admouemus, vt manū ori ſine ardore libidinis: ita genitalibꝰ vterētur mēbris ſine aliquo pruritu carnis. Hæc enim lethalis ægritudo membris humanis ex peccato inheſit.

Genuiſſen

Genuiſſent itaque filios in paradiſo per coitum immaculatum, & ſine corruptione. Vnde Augu. Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuiſſe, ſicut ceteris in quolibet opere ſine voluptatis pruritu vtimur? Incredibilē enim non eſt deum talia feciſſe illa corpora, vt ſi non peccaſſent, illis membris, ſicut pedibus imperarent, nec cum ardore ſeminarent, vel cum dolore parerent: ſed poſt peccatum motum illum meruerunt, quem nuptiæ ordinant, continentia cohibet. Infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis excipitur honeſtate nuptiali: & quod ſanis eſt officium, ægrotis eſt remedium. Emiſſi quidem de paradiſo conuenerunt, & genuerunt: ſed potuerunt in paradiſo eis eſſe nuptię honorabiles, & thorus immaculatus ſine ardore libidinis, ſine labore pariendi. Augu. ſuper Ge.li. 9.Cap. 10 Cap.7. ibi Ibidē ca.3

Quare in paradiſo non coierunt, duobus modis ſoluit.

CVR ergo non coierunt in paradiſo? Quia creata muliere, mox tranſgreſſio facta eſt, & eiecti ſunt de paradiſo. Vel quia nōdum deus iuſſerat vt coirēt, & poterat diuina expectari authoritas, vbi concupiſcentia non angebat. Deus vero non iuſſerat, quia caſum eorum præſciebat, de quibus homo propagandus erat. Ecce expreſſe habes de modo propagationis filiorum. Lib.eodē. Cap.4

De termino illius inferioris vitę, vtrum natis filijs per ſucceſſiones, an ſimul omnes transferendi eſſent.

DE termino vero temporis, quo tranſferrentur ad ſpiritualem cœleſtemque vitam, certum aliquid ſcriptura non tradit. Et ideo ambiguum eſt, vtrum parentes genitis filiis, perfectaq; humani officij iuſtitia, ad meliorem ſtatum transferrentur non per mortem, ſed per aliquam mutationem: an partes in aliquo ſtatu vitę remanerent, ligno vitæ vtentes, donec filij ad eundem ſtatum peruenirent: & ſic impleto numero oēs ſimul ad meliora transferrētur, vt eſſent ſicut ſancti angeli in cœlis. De quo Aug. ambigue diſſerit, ſuper Gene. ita inquiens, Potuerunt primi homines in paradiſo filios gignere: non vt morientibus patribus ſuccederent filij, ſed in aliquo formę ſtatu manentibus, & de ligno vitæ vigorem ſumentibus, & filij ad eundem perducerentur ſtatum, donec impleto numero ſine morte animalium corpora in aliam qualitatem tranſirent: in qua omnino regenti ſpiritu deſeruirent, & ſolo ſpiritu viuificante ſine corporeis alimentis viuerent. Vel potuerunt parentes filiis cedere, vt per ſucceſſionem numerus impleretur, qui genitis filiis perfectaque humani officij iuſtitia, ad meliora trāsferrētur, non per mortem, ſed per aliquam mutationem. Ecce hic habemus de tranſitu hominis ad meliora, ſed incertum nobis relinquitur, vtrum ſimul transferrentur, an per ſucceſſiones. Librr.eodē Cap.4 Lib. 8.c.4 Ibid. c.6

Quales procrearent filios, vtrum perfectionem ſtatura & vſum membrorum habentes, qualis homo primus fuit conditus.

SI vero quæritur, Quales ſi non peccaſſet homo, filios genuiſſet: vtrum videlicet ſicut ipſe primus homo ſecundum naturã corporis & vſum membrorum perfectus mox conditus extitit, ita etiã eius filii in ipſo natiuitatis exordio perfecti exiſterent: quia ambulare, & loqui, & cuncta facere poſſent? Reſponderi poteſt, quod filios paruulos naſci oportebat propter materni vteri neceſſitatẽ: ſed vtrum mox nati perfectionem ſtaturæ & membrorũ vſum haberent, an paruuli & in minore ętate conſtituti vti poſſent membrorum officiis, an per interualla temporum eo modo quo nũc fit, perfectionẽ ſtaturæ & vſum membrorum recepturi eſſent, authoritatibus definitum nõ habemus.

Reſpõſio, vbi vno fine ambiguo poſito tripartitã ſubijcit diſtinctionem.

Ambigua Augu. verba ponit, vbi tamen videtur innuere, quod filii & paruuli poſſent membrorum vti officiis.

ET ſuper hoc Augu. ambigue loquitur, Mouet nos, inquit, ſi primi homines non peccaſſent, vtrum tales filios eſſent habituri, qui nec lingua, nec manibus, nec pedibus vterentur. Nã propter vteri neceſſitatem forte neceſſe erat paruulos naſci: ſed quamuis exigua pars corporis ſit coſta, non tamen propter hoc paruulam viro coniugem fecit, vnde & eius filios poterat omnipotentia creatoris mox natos grandes facere. Sed vt hoc omittam, poterat certe eis præſtare, quod multis animalibus præſtitit: quorũ pulli, quãuis ſint paruuli, tamen mox vt naſcuntur currunt, & matrem ſequuntur. Ecõtra. Homini nato nec ad inceſſum pedes idonei ſunt, nec manus ſaltem ad ſcalpendum habiles, & iuxta ſe mammis poſitis naſcentes, magis poſſunt eſurientes flere quã ſugere: proprieq; infirmitati mentis congruit hæc infirmitas carnis. His verbis videtur inſinuari, quod filii etiam paruuli officiis membrorum valerent vti.

Li. de paruulorũ baptiſmo primo qui alias dr̃ de peccatorũ meritis, & remiſſiõe in cap. 37. & tom. 7

Quibuſdam non abſurde placuit quod filii parui naſcerentur, & per acceſſum temporis in ſtatura & in aliis ſicut nunc proficerent, quod non eſſet vitio imputandum.

SED cum Augu. ſub aſſertione de his nihil tradat, non irrationabiliter quibuſdam placuit primorum parentum filios naſcituros paruos, ac deinde per interualla temporum eadem lege, qua & nunc natiuitatem humanam ordinatam cernimus, ſtaturæ incrementum, & membrorum vſum recepturos, vt in illis expectaretur ętas ad ambulandum & loquendum ſicut modo in nobis, quod vtique non eſſet vitio imputandum, ſed conditioni naturæ: ſicut a cibo abſtinere penitus non valebant, nec tamen illud erat ex vitio, ſed ex natura conditionis.

Oppoſitio quorundam volentium probare eos poſſe viuere ſine alimonia.

AD hoc autem opponitur, Si non peccarent, non morerentur:

tur: ſed non peccarent, ſi non comederent: poterăt igitur ſine ali monia viuere. Ceterum, ſicut ſupra diximus, non ſolum peccarent ſi de ligno vetito ederent, ſed etiam, ſi conceſſis non vterentur: quia ſicut erat eis præceptum non illo ligno vti, ita aliis veſci. Preterea contra naturalem rationem facerent, qua intelligebant de illis eſſe edendum, quod & naturaliter appetebant. Item opponitur. Cum fames ſit pœna peccati, ſi non peccarent, famem non ſentirent: ſed ſine fame ſuperfluum videretur comedere. Vnde putant quidam eos cibis non indiguiſſe ante peccatum: quia non poterant eſurire, ſi non peccaſſent. Ad quod dici poteſt, quod fames vere defectus eſt, & pœna peccati. Eſt enim immoderatus appetitus edendi: cui non ſubiacuiſſet homo, ſi non peccaſſet: ſed proculdubio peccaret, niſi hunc defectum cibo præueniret. Habebat enim naturalem appetitum & moderatum, cui ita ſatisfaciendum erat, ne defectum famis ſentiret. Sicut ergo non ex vitio, ſed ex naturæ conditione erat, quod ante peccatū homo cibis indigebat ita non ex vitio eſſet, ſed de natura, ſi hominis conditio in principio ſuo, ideſt, in primo parente a pfecto inchoata, in ſubſequenti propagatione a modico ad maiora proficeret: vt ſcilicet per interualla temporis ſtaturæ corporeæ incrementa, vſumque membrorum ſuſciperet.

Diſt. 19.

Alia oppoſitio circa idem.

Vtrum ſicut ſtatura corporis, ita etiam ſenſu mentis paruuli naſcerentur, & per acceſſum temporis proficerent in ſenſu & notitia veritatis, ſcilicet an mox nati in his eſſent perfecti.

ET cum de corpore humano non ſit abſurdū vel inconueniens hoc exiſtimare, quæri ſolet vtrū de ſenſu animæ & cognitione veritatis eodem modo ſentiendum ſit: vt ſcilicet hi qui ſine peccato naſcerentur, ſenſu & intelligentia mentis imperfecti exiſterent, & per acceſſum temporis in his proficerent vſq; ad perfectionem: an mox conditi perfectionem ſenſus, & cognitionis perciperent. Illi qui ſentiunt paruulos natos, in ſtatura corporis & vſu membrorum per acceſſum temporis profecturos, non diffitentur eoſdem in exordio natiuitatis ſenſu imperfectos exiſtere, & per interuallū temporis in ſenſu & cognitione proficere vſque ad perfectum.

Reſpõſio.

Contra illorum ſententiam opponunt quidam.

AD quod quidam opponunt dicentes, Si mox nati non haberent perfectionem ſenſus & intelligentiæ, ignorantia in eis eſſet. Ignorantia autem peccati eſt pœna. Sed qui hoc dicunt, non ſatis diligenter conſiderant: quia nō omnis qui aliquid neſcit vel minus perfecte aliquid ſcit, ſtatim ignorantiam habere ſiue in ignorantia eſſe dicendus eſt: quia ignorantia non dicitur, niſi cum id quod ſciri & nō ignorari debet, neſcitur. Taliſq; ignorantia pœna

Reſpõſio.

peccati

peccati eſt, cum mens vitio obſcuratur, ne cognoſcere valeat ea quę ſcire deberet.

De hominis translatione in meliorem ſtatum: & de duobus bonis, altero hic dato, altero promiſſo.

Auguſ. de ſacra. li. 1 parte 2. capit. 6
1 Cori. 15
Quod rō-nem naturalem & pceptum dedit de⁹ hoī ad ſeruandū bonū, quod acceperat & pmerēdum qd pmiſſum erat.

∴ TALIS erat hominis inſtitutio ante peccatum ſecundū corporis conditionem. De hoc autem ſtatu transferendus erat cū vniuerſa poſteritate ſua ad meliorem dignioremque ſtatum, vbi cœleſti & æterno bono in cœlis ſibi parato frueretur. Sicut enim ex duplici natura compactus eſt homo, ita illi duo bona conditor a principio præparauit: vnum temporale, alterum æternum: vnū viſibile, alterum inuiſibile: vnum carni, alterum ſpiritui. Et qa primum eſt quod eſt animale, deinde quod eſt ſpirituale, temporale ac viſibile bonum prius dedit. Inuiſibile autem & æternū promiſit, & meritis quærendum propoſuit. Ad illius autem cuſtodiā quod dederat, & ad aliud promerendum quod promiſerat, naturali ratione in creatione animę hominis inditæ, qua poterat inter bonum & malum diſcernere, præceptum addidit obedientię: per cuius obſeruantiam datum non perderet, & promiſſum obtineret, vt per meritum veniret ad præmium.

De hominis duratione, & conſeruatione quantum ad filiorum procreationem.

DISTINCTIO XX.

Poſt hæc videndum qualiter primi parentes &c.

Expoſi.

SVPRA egit Magiſter de duratione immortalitatis, in hac parte agit de procreatione poſteritatis. Vel aliter, & in idem redit. Supra egit de conſeruatione indiuidui: hic agit de conſeruatione ſpeciei, quæ quidem eſt per filiorum procreationem. Diuiditur autem hęc pars in tres partes. In prima determinat, qualiter primi parentes filios procreaſſent. In ſecunda determinat quales filij naſcerentur, ibi. Si vero quæritur quales ſi non peccaſſent &c. In tertia breuiter opilogat, quæ primo determinata ſunt. ibi. Talis erat hominis inſtitutio ante peccatum. Prima pars habet duas. In prima determinat de modo generationis. In ſecunda de tempore translationis. ibi. De termino vero temporis, quo tranſferrentur &c. Similiter ſecunda pars principalis habet duas. In prima determinat, quales naſcerentur filij quantum ad corpus. In ſecunda, quales naſcerentur quantum ad animam. ibi. Cum de corpore humano non ſit abſurdum &c. Aliarū partium ſubdiuiſiones, & continentia manifeſta ſunt in littera.

Diuiſio.

Infirmitas enim prona in ruinā turpitudinis, excipitur honeſtate nuptiali.

Contra. Ex hoc videtur, quod non poſſit actus ille ſine peccato, & turpitudine exerceri. Sed cōtra hoc eſt, qa omnis actus, qui eſt in pręcepto, pōt fieri ſine peccato: ergo & coitus. Reſpon. Dicendum, quod hic non dicitᷓ de turpitudine, quæ ſonat in culpam, ſed quæ magis ſonat in pœnam: vel ſi de illa intelligitur, tunc nuptię ita excipiunt pruritatem carnis, quod actus ille abſque omni peccato poteſt fieri: vnde quod dicit Magiſter, qđ nuptię ordinant actum illum, non eſt intelligēdum ratione ordinationis, quæ fit Dub. 1 Reſpon.

in actu illo: ſed quę ineſſet, niſi eſſet matrimonium: de hoc autem diffuſi⁹ agetur in quarto in tractatu de matrimonio.

Potuerũt in paradiſo eis eſſe nuptię honorabiles.

Dub.2 Cõtra. Videtur, quod ſimiliter ſint
2 honorabiles in ſtatu ecclesiæ cum ſit ſacramentum magnũ, ſicut dicit apoſtolus Ephe. v. Cum etiam approbentur a iure naturali. Si tu dicas: honorabilitas nuptiarum attenditur quantum ad actum illum, tunc quæritur, Quare magis actus ille honeſtus, & caſtus fit cum pudore, quã alius act⁹, in quo eſt culpæ deordinatio: magis enim verecundatur quis de actu illo honeſte, & caſte facto, quam de alio actu inordinatio, vtpote cognoſcere
Reſpon. vxorem, quam percutere ſeruum. Reſpon. Dicẽdum, quod eſt loqui de nuptijs quantum ad ſignatum, & quantum ad fructum, & quantum ad actũ, & quantum ad hæc tria honorabiles erant in paradiſo: in ſtatu vero miſerię, quamuis ſint honorabiles quantum ad ſignatum, & fructum, habent tamen pudorem annexum quatũ ad actum, quia omnis homo vtens ratione, actum illum erubeſcit exercere co-
3 ram alijs, etiam cum propria vxore. Rationem autem huius aſſignat Auguſt. in decimo quarto de ciuita. dei. Quia cũ ratio deberet dominari corpori, magis erubeſcit, quod ipſa ſubijciatur alicui parti corporis: & quod aliqua pars corporis dominetur ei, quam quòd ipſa inordinate dominetur ei: ideo magis verecundatur de ardore libidinis, quæ eſt in actu illo, quam de perturbatione furoris, quæ eſt in conuitiando ſeruo.

Nondũ deus iuſſerat, vt coirent.

Dub 3 Hoc videtur eſſe falſum, quia dicit
4 Gene. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Conſtat, quod hoc dictum eſt quantum ad actum generatiuę: ergo &c. Iuxta hoc quæritur, ſi mandatum illud omnes obligat, quod ſi ſic: ergo videtur, quod tranſgreſſi ſunt, quia non coierunt in ſtatu innocentiæ. Si non: ergo videtur, quod poterant cõtinue ſeruare virginitatem. Item. Quæro, vtrum illud mandatũ maneat adhuc. quod ſi manet: ergo nõ licet alicui ſeruare virginitatem, quod eſt contra apoſtolũ, qui dicit. 1. Cor. vij. Volo vos omnes eſſe, ſicut ego ſum: loquitur de caſtitate. Si non obligat modo, Quæro, quando reuocatum eſt. Videtur etiam, quod modo ſint melioris conditionis homines, q̃ tunc, quia modo poſſunt ſeruare virginitatem, tunc autem non poterãt. Reſp. Dicendum, quod illud mandatum datum fuit viro, & mulieri in ſtatu innocentiæ: ſed cum eſſet mandatum affirmatiuum non obligabat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore: determinatio autem temporis dependebat ex reuelatione diuinæ voluntatis, quam quia deus nondum eis reuelauerat: ideo dicit Magiſter, quod nondum iuſſerat. Ad illud, quod quæritur, vtrum illud mandatum fuerit reuocatum. Dicendum, quod aliter obligabat tempore naturæ inſtitutæ, aliter nunc: tunc enim omnes obligabat, quia omnibus erat in officium: nunc autem nõ obligat omnes pro eo, quod ſunt multi, qui ſufficiũt illud implere alijs conſilium virginitatis ſeruantibus. Hoc autem conſilium competit ſtatui naturæ lapſæ: non autem naturæ inſtitutæ, quia tũc cum nulla eſſet pronitas, nõ eſſet maior virtus continere, quam nubere, & omnes ad cultũ dei generarent: nunc autem propter difficultatem, & arduitatem omnino continere magnæ virtutis eſt, & dignitatis. Et ſic patẽt ea, quæ obijciuntur. Reſpon.

Impleto numero &c.

Videtur hæc poſitio eſſe inconueniens. Primum, quia magnum diſpẽdium eſſet parentibus. ſi tanto tempore gloriæ eorum differretur, quouſque electorum numerus impleretur. Et iterum. Si ſpes, quæ differtur affligit animam: videtur, quod in eis eſſet aliqua afflictio. Rurſus. Eſt numerus electorum futurus ſic in magna multitudine: quomodo poſſent omnes homines intra paradiſi ſpatium contineri? hoc non uidetur eſſe probabile. Dub.4 5

babile. Si tu dicas, quod propter hoc parentes transferentur abſque alijs, & glorificarentur: hoc non uidetur conueniens, quia ad magnitudinem dei ſpectat, omnes ſimul glorificari, ſicut faciet in die iudicij in reſurrectione generali. Et dicendum breuiter, quod iſta ſecunda opinio probabilior eſt, ſicut dictæ rationes oſtēdunt. Nec obſtat illud de ſimultate glorificationis: hoc enim magis eſt propter iudicium, & reſurrectionem corporum (quam decet eſſe ſimul) quam propter beatitudinis collationem. Huius ratio expreſſius habetur in quarto, in tractatu de reſurrectione.

In illis expectaretur ętas &c.

Dub. 5 6 Hanc de paruulis primorum parentum opinionem uidetur Magiſter approbare. Sed contra hoc eſt verbū Augu. præcedens paulo ante hoc: dicit enim ſic, Infirmitati mentis cōgruit hæc infirmitas carnis. Item ſi natura humana potentior, & nobilior eſt, quam brutalis: & quorundam animalium fœtus ſtatim quādo naſcuntur poſſunt ambulare: multo fortius uidetur, ꝙ filij hominum.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ magiſter nullam iſtarum opinionum intendit aſſerere: & dubium eſt, vtrum ſic, vel ſic eſſet: nihilominus tamen hanc opinionem approbat tanquam probabiliorem, quæ dicit, Paruulos paulatim proficere, & creſcere ad uſum membrorum. Nec hoc dicit ſine ratione. Teneritudo enim membrorū debetur proli hominis propter bonitatem complexionis, & congruentiam naturæ, quæ procedit a debiliorum complexione ad fortiorem: vnde paruuli habent teneriora membra, quam adulti. Proceſſus autem in incremento non eſſet miraculoſus, ſed naturalis, etiam tempore naturæ inſtitutæ: & ideo rationabiliter Magiſter hunc modum dicendi magis approbat. Verbum autem Auguſtini præcedens intelligitur de infantia ratione incommodorum, concomitantium eam, non ratione imperfectionis membrorum. Ad illud, quod obijcitur de illis generibus animalium, non ualet, quia alterius ſunt cōplexionis, & organizationis.

Per interuallum tēporis in ſenſu, & cognitione proficere &c.

Contra. Videtur falſum quod hic dicit de paruulis: cum enim anima rationalis ſeneſcit in tempore, non videtur ſecundum conditionem temporis alterari: ergo videtur, ꝙ proceſſu temporis non efficeretur magis ſciens, cum non haberet in ſcientia per tempora alterari. Item. Deus fecit animam Adæ perfectam ſcientia: ergo pari ratione feciſſet animam filiorum, ſi ipſe ſtetiſſet. Reſpond. Dicendum ad hoc, quòd hæc eſt probabilior poſitio, ꝙ aliquo modo per interualla temporum in ſenſu, & cognitione profeciſſent. Anima enim dum eſt in corpore complexionem corporis imitatur. Et quoniam infantia eſt mollis, & fluida complexio cerebri: ideo non poteſt ibi eſſe fortis impreſſio ſpecierum, nec fortis cōuerſio ſuper illas. Vnde ſicut facies nō relucet in aqua mota: ſic paruuli non eſſent idonei ſtatim ad vſum cognitionis. Quod ergo obijcitur, ꝙ anima non alteratur in tempore, verum eſt quantum eſt de ſe: ſed ratione corporis, cui cōiungitur, quod creſcit, & in tempore fortificatur. Ad illud vero quod obijcitur, ꝙ haberet habitum. Dicendum ꝙ & ſi haberet ſcientiam quantum ad habitū: non tamen haberet quantū ad actualem conſiderationem propter organi ineptitudinem, ſicut etiam non habent dormientes. Vnde ſicut paruuli baptizati dicuntur habere virtutes in munere, non in vſu, vel in actu: ſic intelligendum eſt paruulos illos ſciētiam habuiſſe: & poſtmodum complexione facta habili ad conſiderandum, ſtatim eſſent in actu conſiderationis ſine penuria, & labore: & potiſſime verum eſſet in eis illud uerbum philoſophi quod dicit, ꝙ in ſedendo, & in quieſcēdo fit anima prudens, & ſciens cum ſeſſio, & quies dicatur contra motum, & fluxibilitatem complexionis.

Dub. 6 7 (margin) — Reſpon. (margin) — 7. Phyſic. (margin)

Præ-

Præceptum addidit obedientiæ.

Dub.7 8 Quæritur, quare dominus addidit præceptum ſuper præceptum: & quare tot fuerunt præcepta, quæ homini dedit: & iterum, quare præceptum obedientiæ, ſiue diſciplinæ potius fuit negatiuum quam affirmatiuum. Reſpon. Reſpondendum eſt ad hoc breuiter, ꝙ tria dominus fecit eis præcepta in principio. Vnum ſcilicet quod fuit. Creſcite, & multiplicamini. Aliud fuit. De ligno paradiſi comedite. Tertium fuit. De ligno ſcientiæ boni, & mali nolite comedere. Numerus autem, & ſufficientia iſtorum præceptorum poteſt ſumi dupliciter. Vno modo ſic. Quoddã enim eſt præceptũ, quod ordinat ad deũ: & iſtud fuit præceptum obedientiæ. Quoddam, quod ordinat ad proximum: & illud fuit præceptum de multiplicando genere. Quoddã, quod ordinat ad ſeipſum: & hoc fuit præceptum de comeſtione. Secundo modo ſic. Vt quoddam præceptũ reſpiciat corpus: & hoc eſt præceptum de comedendo. Quod reſpiciat animam: & hoc eſt præceptum de abſtinendo, quod eſt obediẽtiæ meritum. Quoddam coniunctum: & hoc eſt præceptum de conſimili multiplicando. Præceptum autem diſciplinæ fuit negatiuum, vt facilior eſſet eius obſeruantia, & homo non poſſet de transgreſſione, vel omiſſione habere excuſationem. Et in hoc terminatur tota his illa pars huius libri, quæ eſt de hominis conſtitutione.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis, quæ eſt de procreatione liberorum in ſtatu innocentiæ, quædam incidunt dubitabilia. Et primo quæritur, vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſexuum commixtio. Secundo, vtrum in illa commixtione eſſet ſeminum deciſio. Tertio, vtrum in illa ſeminis deciſione eſſet delectationis intenſio. Quarto, vtrum in illa commiſtione eſſet integritatis corruptio. Quinto, vtrum in omni coitu eſſet prolis generatio. Sexto, vtrum æqualis eſſet ꝑ generationem maſculorũ, & fœminarum multiplicatio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Si homo ſtetiſſet in rectitudine adhuc fuiſſet generatio, & ſexuum commiſtio.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur: ꝙ & ſi homo ſtetiſſet facta eſſet ſexuum commiſtio. Fundamenta. Primo per textũ Gen. 1. Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Sed vir non indigebat adiutorio mulieris, niſi quantum ad actum generationis: nec poterant ſimul aliquem generare, niſi ſimul commiſcerentur: ergo &c. Item Aug. xiiij. de ciuitate Dei. Quiſquis dicit non coituros, non generaturos homines, niſi peccaſſent, quid aliud dicit niſi propter numeroſitatem ſanctorum, neceſſarium fuiſſe peccatum? ergo ſi hoc eſt inconueniens ponere, etiam ſi homo non peccaſſet, vir, & mulier per cõmiſtionem ſexuum generarent. Item Diſtinctio ſexuum non eſt niſi propter generationem: ſed in primaria ſui conditione diſtinctio fuit in humana ſpecie, ſicut in aliis: ergo ſi ſexus diſtincti ad vnum effectum non concurrunt niſi commiſceantur, videtur, ꝙ ſi homo ſtetiſſet, uir & mulier commiſti eſſent. Item. Vir habuit uim generatiuam, ſed planum eſt, ꝙ intra prolem ſe concipere non poterat: nec cum haberet locum in quo fœtus vegetaretur, nec viam, per quam egrederetur: ergo uidetur, ꝙ ad hoc, ꝙ generaret, neceſſarium erat ſibi cum muliere commiſcere, & conuenire. Ad opp. Sed contra. Aug. de bono coniugali. Nuptiæ non niſi mortalium eſſe poterunt: conſtat hoc dictum eſſe quãtum ad commiſtionem ſexuũ: ſi ergo manente ſtatu innocentiæ homo poterat nõ mori: ergo nec mulieri poterit commiſceri. Item Dam. Poterat deus genus hoc abſque generatione multiplicare, ſi homo mandatum ſuum ſeruaſſet vſque in finem: ergo videtur, quòd ſi ſtetiſſet, quod vir mulieri commiſceri non habere nece

nec filium procreare. Item. Ad
hoc data eſt vis gñatiua, vt quę non
poſſunt continuari in ſe, conſeruen-
tur in ſuo ſimili: ſed homine ſtante
in perpetuum cõtinuari poſſet: ergo
non uidetur, quod homo generaret.
Item. Commiſtio ſexuum eſt opus
carnale: ſed primi parentes, cũ eſſent
ſpirituales, non erãt dediti operibus
carnis, nec impediebantur a quiete
contemplationis: ergo non videtur,
ꝙ natura ſtante haberent inſimul cõ
miſceri.

RESP. Dicendum, ꝙ in ſtatu
9 innocẽtiæ abſque dubio homo habe
ret generari ex homine: & hoc atte
ſtatur autoritati ſcripturæ, & iudicio
ratiõis rectæ. Dicitur enim homini-
bus in ſtatu innocentiæ, ſicut ſcribi
tur Gen. j. Creſcite, & multiplicami
ni, & replete terram. Et alius textus
dicit. Mulierem in adiutorium viri
eſſe factam. Rationi etiam rectę hoc
conſonat, quæ dicit potentiam gene
randi ſpectare ad complexionem na
turæ: vſum vero generationis ad cõ-
plementum, & perfectionem ciuitatis
supernę. Et quia in ſtatu innocentiæ
natura perfectior erat, quam in ſtatu
viæ, & ſi homo ſtetiſſet, ſupna ciuitas
ſuorum ciuium numeroſitate nequa-
quam fraudata eſſet: ponendum eſt,
quod homo in ſtatu innocentiæ gene
rare poterat, & genuiſſet. Et quia nec
vir per ſe, nec mulier per ſe ſuffeciſſet
ad generandum: ideo per commiſtio
nem fieret coniunctio vnius ad alte-
rum, & mutuum ſibi præberent auxi
lium in procreatione prolis ad mul-
tiplicandum genus humanum. Et iõ
concedendę ſunt rationes oſtendẽtes
quod ſi homo ſtetiſſet, & eſſet genera
tio, & ſexuum commiſtio.

AD illud autẽ, quod primo obij-
10 citur in contrarium de verbo Augu.
in lib. de bono coniugali. Dicẽdum,
quod mortale non vocatur ibi, quod
habet neceſſitatem in moriendo, ſed
mortale dr̃ generaliter pro vita ani-
mali, in qua ſoli poteſt fieri gñatio,
quia in ea ſolum poteſt fieri deciſio,
& reſtauratio: & quia hæc immorta-
litas eſſe poterat in ſtatu innocentię,
quamuis non in ſtatu gloriæ: ideo pa 11
tet illud. AD illud, quod obijcitur
de verbo Dam. Dicendum, qđ Dam.
non vult dicere, quod non eſſet gene
ratio, ſi homo ſtetiſſet: ſed quod non
eſſet per eum modũ, per quem eſt mo
do, ſcilicet, cum libidine, & fœditate. 12
Præterea ipſe non dicit, quid deus fa
ceret, ſed quid facere poſſet. AD il-
lud, quod obijcitur, quod ideo data
eſt vis generatiua, quod perpetuẽtur
corruptibilia. Dicendũ, quod illa nõ
eſt ratio tota, imo ratio pręcipua, & ſe
cundum fidem, quam ignorauit Phi
loſophus, eſt propter multitudinem
numeri electorum, quam deus ſic di
ſpoſuit facere ſucceſſiue propter con-
gruentiam multiplicem, ſicut ſupra
tactum eſt: tum videlicet propter di-
uinæ glorię manifeſtationem, tum ẽt
propter hominum maiorem coniun
ctionem, vt magis adinuicem ſe dili-
gerent, tum etiam propter vniuerſi
decorem, & perfectionem: quæ nõ ſo
lummodo attenditur ſecundum eſſe
permanens, imo etiam ſecũdum eſſe
decurrẽs: decurſus aũt in rebus irra-
tionalibus debet eſſe ſecundum ordi-
nem, & exigentiam ad res rationales, 13
propter quas factę ſunt. AD illud,
quod obijcitur, quod commiſtio ſe-
xuum eſt opus carnale. Dicẽdum, qđ
caro vno modo ſonat in vitium, ſicut
illud Gal. quinto. Caro cõcupiſcit ad
uerſus ſpiritum. Alio modo caro di-
cit naturam, ſicut illud Eph. v. Nemo
carnem ſuam odio habuit. Et ſic car-
nale poteſt dici dupliciter: vel a car-
ne ſecũdum quod dicit naturam, vel
a carne ſecũdum quod dicit vitium:
& hoc vltimo modo in primo ſtatu ſe
xuum commiſtio non eſſet carnale
opus, eo, quod nõ eſſet ibi vitioſitas:
eſſet tamen opus carnale, ſecun-
dum quod caro ſonat in natu-
ram: & nihilominus eſſet
ſpirituale opus, quia
natura, & opus
naturæ cõcor
dat ſpiri-
tui & gra
tię.

Hine D. Thom. 1. 2. q. 98. arti. 4. & 22. q, 152. ar. 1. tenet ꝙ cõiugatis cõmiſtio nõ ſoluiſſet totaliter virginitatẽ in eo ſtatu vt ẽt habeť q. 4. huius diſtin.

QVAESTIO II.
CONCLVSIO.

In ſtatu innocentię per ſeminis deciſionem prolē generaſſent primi parentes.

Fundamenta. VTRVM in illa commiſtione eſſet ſeminum deciſio. Et quod ſic videt̄. Generare eſt de ſubſtantia ſua aliquem producere: ſed nemo producit aliquē de ſubſtantia ſua, niſi det ei partem ſubſtantiæ ſuæ, cum dare totam non poſſit, niſi ſolus deus: partem autem ſubſtā tiæ non dat niſi decidendo a ſe; ergo &c. Item. Filius a patre, & matre generat̄, nō t̄m effectiue, ſed etiā materialiter: ſed qñcūq; aliqua duo ſunt materia vni⁹, neceſſe eſt ea adinuicē vniri, & cōmiſceri ſ̄m ſe totū, vel ſ̄m aliqd ſui: illud aūt in quo vniunt̄ nō ſolū habet rōnē materialis, ſed etiā effectiui, & tale vocam⁹ ſemē igitur ſi homo ſtetiſſet, gñatio nihilomin⁹ eſſet per cōmiſtionē ſeminū. Itē. Vir ex ſuo coitu mulierē fœcūdaret: ſed hoc nō eſſet, niſi aliquid impartiret̄ mulieri: ſed cōſtat, ꝙ nō impartiret̄ neceſſariū, qa natura illud ſibi reſeruat: ergo impartiret̄ alimēti ſupfluū, & hoc ē ſemen: ergo fieret ſeminū cō miſtio. Item. A primaria conditione habuerunt vir, & mulier vaſa ſuſceptibilia, & idonea ad humoris ſeminarij gñationē, & deciſionē, & cōmiſtionē, & illa ſunt, q̄ ſunt organa virtutis gñatiuę: ergo in gñatione ꝓlis naturale eſt ſemē deſcendere: ergo ſi homo generaret tunc, ſ̄m qđ competebat naturę in ſtatu innocentię fuiſſet commiſtio ſeminum.

Ad opp. Sed contra. Semen eſt ſuperfluum nutrimēti: vbicunque aūt eſt ſuperfluitas, ibi eſt vitioſitas, ſed ī natura inſtituta nō erat vitioſitas: ergo nec ſuperfluitas: igit̄, nec humor ſeminarius. Item. Semen eſt ſuperfluitas tertię digeſtionis: ſed ſi homo ſtetiſſet, nō eſſet in eo ſuperfluitas ſecūdę digeſtionis, vtpote ſtercus, & vrina: ergo nec ſupfluitas tertiæ. Prima patet per philoſophum, ſecunda manifeſta eſt, quia illæ ſuperfluitates nunquam ſunt ſine fœditate, & ignominia: ergo ſi fœditas, & ignominia non ſunt in homine, niſi per culpam, nullo mō eſſet in eis talis ſuperfluitas. Item. Si eſſet in eis ſemē, aut eſſet conueniens propriæ complexioni, aut non. Si non: ergo non videtur, quod de eo deberet, vel poſſet proles generari. Si ſic: ſed natura naturaliter tenet, quod eſt ſibi conueniens: & ſi expellit, hoc non eſt per naturā, ſed per violētiam: ergo ſi in ſtatu innocentiæ homo hominem generaret non violenter, ſed naturaliter, videt̄, qđ in gñatione ſemen nō emitteret. Itē. Actualis deciſio partis a parte eſt via ad corruptionē: ſed hō in ſtatu innocentię ad corruptionē nō tēdebat: ergo generādo ſemē nō deſcindebat.

14 RESP. Dicendum, quod cū gñatio prolis quātum eſt de ordine, & poteſtate naturæ habeat fieri per cōiunctionem, & commiſtionem duorum ſexuum ī hominibus, qui reſpectu ꝓlis ſe habent per modum materialis, & efficientis, ita quod ratio materialis plus reſidet penes mulierem, & efficiētis, vel actiui plus reſidet penes virum, neceſſe eſt ad generationem aliquas particulas tam a muliere quam a viro decidi, in quib⁹ eſſet virtus, & ratio ſeminalis reſpectu corporis propagandi. Quia igitur hic eſt ordo naturæ non ſolummodo lapſæ, ſed etiā inſtitutę: ideo dicendum eſt, quod in ſtatu innocentiæ & vir, & mulier per deciſionē ſeminum generaſſent. AD 15 illud, quod obijcitur in contrarium de ſeminis ſuperfluitate. Dicendum quod eſt ſuperfluitas reſiduitatis, & eſt ſupfluitas impuritatis. Superfluitas reſiduitatis eſt ī ſemine, & hæc ſuperfluitas neceſſitatem non excludit, imo idem ipſum, quod neceſſariū eſt, eſt ſuperfluum; ſed neceſſarium ſpēi, ſuperfluum in indiuiduo; neceſſarium virtuti generatiuæ, ſed ſuperfluū nutritiuæ: & hæc ſuperfluitas non repugnat bonitati, & complexioni naturæ, quia nō ſonat in vitium, ſed in cō plemētum. Eſt & alia ſuperfluitas impuritatis, ſicut ſtercus, & vrina, defluxio rheumatis, & emiſſio ſudoris, & cō ſimilia: & hæc eſt in duplici differentia. Quædam venit ex debilitate virtu

tis

tis contentiuæ,& cõuerſiuæ,ficut ſu-
dor,& rheuma;& talis non fuiſſet in
Adam,propterea quia virtutes natu-
rales in ipſo erant in ſuis operationi
bus efficaces. Alia vero eſt, quę venit
ex nutrimenti qualitate,& nutrimẽti
puritate,& hęc fuiſſet in Adã:qualis
eſt ſuperfluitas egeſtionis,& vrinę,q̃
ſunt pp ſeparationem puri ab impu
ro:vt illud,quod purum,& idoneum
eſt aſſumatur in alimentũ:illud vero
quod eſt minus idoneum,abijciatur
exterius,licet non cum tanto fœtore,
& fœditate,ſicut nunc:& hoc ſatis in
dicant vaſa,& inteſtina,& voramina
quę ſunt homini a ſua prima condi-
tione naturaliter deputata.

ET p hoc patet rñſio quaſi ad oĩa
obiecta. Nam primum qđ obiicit,qđ
vbi eſt ſuperfluitas, ibi eſt vitioſitas,
non valet,quia non habet veritatem
de ſuperfluitate reſiduitatis qualis eſt
ſuperfluitas ſeminis. Secundum antẽ
quod obijcit,quod ſuperfluitas ſecũ-
dę digeſtionis eſt cum fœditate, & ita
cum pœnalitate,ſimiliter non valet,
quia quãuis illa ſeparatio puri ab im-
puro ſit ĩ nobis cum fœditate,in iſtis
eſſet ſine aliqua fœtoris corruptione
in atteſtationem virtutis potentię cõ
uerſiuę,& puritatis nutritiuę. Simili
ter tertium non multum cogit: quia
ſemen cum ſit ſuperfluum nutritiuę,
eſt neceſſarium generatiuæ: & nõ cõ
uenit cum natura, vt ſaluans ipſam
in ſe, ſed vt ſaluans eam in altero: &
ideo natura non appetit ſibi illud re-
tinere, ſed in alterum transfundere,
& quamuis nón cõueniat naturæ ge-
nerantis in ſe, vt ſic eſt: conuenit ta
men naturæ generati. Similiter vlti
mum non cogit quod dicit: ꝙ deci-
ſio eſt via ad corruptionem: hoc.n.
locũ habet, vbi eſt deciſio partis ne-
ceſſariæ cum quadam violẽtia, & vbi
eſt deciſio ſine reſtaurãtiõe: hoc au-
tem non eſt in ſeminis deciſione, ſi-
cut oſtenſum eſt. Et ita omnia obie-
cta poſſunt ſolui per diſtinctio-
nem prius factam, & alia
etiam plura media,
quæ ad hoc poſ-
ſent adduci.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Si homo ſtetiſſet in innocentia,
in ſeminis deciſione non fuiſ-
ſet tanta delectationis inten-
ſio quanta nunc eſt debitũ mo
modum non obſeruans.

VTRVM in illa ſemi- Ad opp.
nis emiſſione eſſet. dele
ctationis intẽſio. Et qđ
ſic videtur. Natura be
ne diſpoſita deſiderat
ſuperfluum emittere: ergo melius di-
ſpoſita magis deſiderat illud emitte-
re:ſed natura inſtituta multo melius
erat diſpoſita,quam natura lapſa:er-
go vis generatiua multomagis deſide
rabat ſemen emittere,quod eſt ſuper
fluum:ſed vbi maius eſt deſiderium,
ibi in complexione multo maior eſt
delectatio:ergo in ſeminis deciſione
multo maior eſſet tunc delectationis
intenſio,quam ſit modo. Item. Dele
ctatio eſt ex coniunctione conuenien
tis cum cõueniẽti, & ſenſu eiuſdem:
& ideo dicũt naturales, delectationẽ
eſſe in coitu propter tranſitum hu-
moris per locũ neruoſum,in quo ma
xime viget ſenſus: ſi ergo tanta erat
tunc conuenientia,vel maior, quam
ſit modo: & ſenſus tunc magis vige-
bat,quam modo,videtur,quod in ſe-
minis deciſione maior tunc, quã nũc
eſſet delectationis intenſio. Itẽ. Vna-
quęque virtꝰ cognitiua delectatur in
facilitate,& complemento ſuę opera-
tionis: hoc per ſe verum eſt: ergo quã
to maior eſſet completio,& facilitas,
tãto maior eſſet delectatio: ſed vis ge
neratiua,in qua viget ſenſus tactꝰ,fa-
cilius,& cõpletius exiſtet tunc in actũ
ſuum,quam nũc: ergo maior eſſet ibi
delectationis intenſio. Item. Oculus
Adæ plus delectabatur in aſpectu lu-
cis,& auditus in auditu cantus ſono
ri,quam aſpectus, vel auditus homi-
nis lapſi: ergo pari ratione in guſtu,
& tactu appoſito ſibi conuenienti,
multo plꝰ haberet delectari: ergo cũ
cognouiſſet vxorem, vel cũ comediſ-
ſet, maiorem delectationẽ habuiſſet,
Sed

Sed contra. Aug. dicit de ciu. dei, ꝙ ſi
hō nō peccaſſet, ſic mēbra genitalia
applicarentur adinuicem, ſicut mō
applicatur manus ori: ſed in applica-
tione manus ad os, aut nulla, aut mo
dica habetur delectatio: ergo pari ra
tione videt̃, ꝙ nec in contactu illorū
membrorū. Item. Si tanta eſſet dele-
ctationis intenſio tunc, quanta eſt
nunc, cum modo fit deordinatio in
actu generandi ꝓpter delectationis
intentionem, tunc fuiſſet generatiua
deordinata: ergo non eſſet generati-
ua inſtituta, ſed deſtituta. Item. Si in
actu illo natura ſtante eſſet delecta-
tionis intenſio, cum fortificata vna
virtute, minoratur vſus alterius, vi-
det̃, ꝙ ſicut nunc in illo opere abſor-
betur vſus rationis, ita & tunc: ſed
hoc non pōt eſſe ſine hominis ſub-
uerſione: ergo non eſſet natura ordi-
nata, ſed inordinata, & ſubuerſa. Itē.
Si tanta eſſet tunc delectatio in præ-
ſentia, & coniunctione ſexuum, quan
ta eſt nunc: ergo ſimiliter tantus eſſet
appetitus in abſentia, quātus eſt nūc:
ſed vehementia appetitus, & deſide-
rii excitat pruritum, & pruritus vehe-
mentia facit membra illa inobedien
tia rōni, & repugnantia: ergo in ſta-
tu ante lapſum eſſet pugna, & contro
uerſia, quod eſt contra oēs ſanctos,
& contra fidem ſinceram. Reſtat er-
go, ꝙ tempore naturæ inſtitutæ in
ſexuum commiſtione non erat de-
lectatio intenſa.

16 RESP. Intelligendum eſt hic du
plicem modum eſſe dicendi. Quidā
enim dicere voluerunt, ꝙ tanta vel
maior erat delectatio tunc, q̃ nunc:
& tamen non erat immoderata. Tā-
ta erat ꝓpter naturalis virtutis per-
fectionem: immoderata non erat ꝓꝑ
inferiorum virtutum ſubiectionem.
Ratio enim dominabatur illi dele-
ctationi, & eam deferebat in ſuū finē:
& ideo non abſorbebat̃, nec erat ibi
repugnantia. Et per hoc volunt ſol-
uere obiecta. Eſt & alius modus dicē
di qui magis concordat verbis Aug.
& probabilitati rationis. ſ. ꝙ in deci
ſione ſeminum, & commixtione ſe-
xuum, tempore naturæ inſtitutæ ali-
qua fuiſſet delectatio: moderata tñ,
& menſurata, ſm ꝙ exigebat homi-
nis rectitudo, & ſm ꝙ eam volebat
temperare ratio hominis: & ideo nō
erat tanta, quanta eſt modo. Nunc
enim, quia virtus illa maxime exiuit
rationis imperium, dum ratio amiſit
originalis iuſtitiæ vinculum, & reti-
naculum, per quod imperabat viri-
bus inferioribus: ideo laxatis ſibi ha
benis toto impetu, & conatu ſe præ-
cipitat in delectabile ſibi oblatum:
non propter intenſionē virtutis mo
uentis: ſed propter defectum virtutis
retardantis. Vnde ſicut equus laſciuus
rupto freno velocius currit, & impe-
tuoſius, q̃ cum infrenatur, & detinet̃
a ſuo ſeſſore, licet non habeat maio-
rem virtutem: ſic & in propoſito in-
telligendum eſt ſe habere: & hoc eſt
quod dicit Aug. de ciui. dei. Nuptiæ
illæ dignæ felicitate paradiſi (ſi pec-
catum non fuiſſet) & diligendam ꝓ-
lem gignerent, & pudendam libidi-
nem non haberent. Et ideo concedē
dæ ſunt rōnes oſtendentes, ꝙ non eſ-
ſet tunc tanta delectationis intenſio,
quanta eſt nunc, cū modo tāta ſit vltra
modū, & ordinē debitū nō obſeruet.
AD illud ergo, quod obiicitur in 17
contrarium, quod natura deſiderat
emittere ſuperfluitatem. Dicendum,
ꝙ verum eſt: ſed illud deſiderium ha
bet terminum, & limitem, & in natu
ra inſtituta illum terminum non exi
ret: nunc aūt exit, & ratio prius tacta 18
eſt. AD illud, quod obiicitur, ꝙ de-
lectatio venit ex coniunctione conue
nientis cum conuenienti, & ſenſu
eiuſdem. Dicendum, ꝙ non tantum
venit ex coniunctione, ſed etiam ex
virtutis conuerſione ſuper delectabi-
le: in ſtatu autem naturæ inſtitutæ, &
ſi eſſet coniunctio conuenientis cum
conuenienti, & ſenſus: non tamen
tanta eſſet virtutis incuruatio, & in-
clinatio quanta eſt modo: & ideo nō
eſſet tam improba, & tam intenſa de- 19
lectatio. AD illud, quod obiicitur, ꝙ
virtus delectatur in completione, &
facilitate ſui actus. Dicendum, ꝙ ve-
rum eſt: ſed tamen adhuc iſta delecta
tio terminum ꝑfixum debet hr̃e, &
hr̃et vtiq; ſi homo ſtetiſſet. Et qm̃ il-
lum merito peccati egreditur, hinc

eſt, ꝙ amplius delectatur, quãuis delectationis materia non ſit maior.

20 AD illud quod obiicitur, ꝙ amplius delectaretur homo in ſenſu viſus, & auditus. Dicendum, ꝙ verũ eſt de delectatione naturali, ſed non eſt verum de delectatione curioſitatis. Nec eſt ſimile de delectatione, quæ eſt in viſu, & quæ eſt in tactu, quia viſus delectatur in obiecto quod eſt nobile, & magis accedit ad naturã ſpũalẽ, ſimiliter & auditus: & ideo in beatis delectatio viſus potiſſime intẽditur: tactus vero delectat in re magis groſſa, & materiali: & ideo intenſio ſuæ delectationis magis repugnat ſtatui ſpirituali, & magis reddit hominem carnalem, & animalem, qualis eſt homo in ſtatu miſeriæ. Et ſic patet ꝙ illud non eſt ſimile.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO

In ſtatu innocentiæ ſi vir vxorẽ cognouiſſet fuiſſet clauſtrorũ aperitio, non tamen pœna, neque fœditas.

Ad opp.

Cap. 23.

VTRVM in illo coitu eſſet integritatis corruptio. Et ꝙ non videtur primo per Auguſ. 14. de ciui. dei. Sine vlla corruptione integritatis infunderetur maritus gremio mulieris: ergo videtur, ꝙ ſi hõ ſtetiſſet, nulla eſſet integritatis corruptio. Itẽ. Vbi eſt corruptio integritatis in re habente ſenſum, eſt paſſio, & dolor, quia dolor eſt ſenſus diuiſionis partiũ, ſicut dicit Philoſophus: ſi ergo in actu illo fuiſſet integritatis corruptio, cũ eſſet in re habente ſenſum, nihilominus eſſet per conſequens doloris paſſio: ſed hæc paſſio non poterat eſſe in natura ſtãte: ergo nec integritatis corruptio. Item. Vbi eſt corruptio integritatis, ibi eſt amiſſio virginalis dignitatis: ſed ſi hõ ſtetiſſet, in actu illo nõ fuiſſet alicuius dignitatis amiſſio: ergo nec integritatis violatio. Item. Corruptio integritatis eſt principium deſtructionis diſponẽs ad mortẽ: immortalitas. n. integritatem dicit, & priuat corruptionẽ: ſi ergo ſtatu illo manẽte tam vir, q̃ mulier erãt immortales: ergo integritatem ꝑ corruptionẽ aliquam nõ poterãt perdere. Sed cõtra.

Fundamenta.

Impoſſibile eſt ſemen ſuſcipi, & emitti niſi per apertionẽ viarum: ſed in actu generationis fuiſſet ſexuum, vel ſeminũ cõmiſtio: ergo fuiſſet & viarũ apertio: ſi igitur in apertione viarum integritatis virginalis eſt violatio: igitur &c. Item. Quãuis naturalia ſint deteriorata, non tñ ſunt ablata: ergo ſicut modo cõmiſcet maritus vxori, ita & tunc: ſed nunc non põt cõmiſceri ſine corruptione integritatis: ergo nec tunc. Itẽ. Quod aliqua virgo cõcepit, hoc eſt miraculum, & proprium ſolius matris Chriſti: ſi ergo miraculũ eſt ſupra naturã, & contra naturã, vr ꝙ natura ſtante nulla mulier poſſet concipere virginitate manente, & corporis integritate. Itẽ. Mulier non poſſet parere ſalua vxoris integritate, quia fœtus non poſſet niſi ꝑ apertã portã exire: exire. n. per ianuã clauſam hoc eſt ſolius ꝓprium Chri, & naturæ impoſſibile: ſi ergo eſſet integritatis corruptio in partu, pari ratione & in conceptu.

RESP. Dicendum, ꝙ propoſita queſtio plus habet curioſitatis, quàm vtilitatis: quia tamen habet ortum ex verbis Aug. ideo introducta eſt maxime propter explanationẽ illius verbi, quod dicit, ꝙ maritus commiſceretur vxori ſine vlla corruptione integritatis, qđ quidẽ non vr eſſe intelligibile: ſi. n. mulier permaneret integra, nunq̃ eſſet viri ad mulierem carnis cõmiſtio. 21 Propter quod intelligendum eſt, ꝙ integritatis corruptio tria dicit. ſ. clauſtrorũ apertionẽ, pœnalem paſſionem, & fœdã delectationem: primum eſt naturæ, ſm eſt pœnæ, tertium vero eſt corruptionis vitioſæ, quæ tenet medium inter culpã, & pœnam. Si igitur vir cognouiſſet vxorem in tpe naturæ inſtitutæ, fuiſſet ibi clauſtrorũ apertio, ſicut oſtendunt rõnes ſecundo inductæ, non tñ fuiſſet ibi pœnalis paſſio, ac fœda delectatio, quia vis generatiua nec eſſet corrupta, 22

corrupta, nec eſſet infecta: imo obedirent rationi illa membra (ſicut dicit Aug. ſicut obediunt os, manus, & lingua: vnde ſicut manus aperit, & clauditur, & os aperitur, & clauditur, nec eſt ibi paſſio, vel pœna, nec delectatio fœda, ſic fuiſſet in natura inſtituta, nec turpius fuiſſet tunc loqui de iſtis membris, quàm ſit loqui de aliis: nunc enim turpe eſt loqui propter hoc, quòd natura horret, & erubeſcit actum illum ratione fœditatis, quæ in ipſo conſiſtit.

ET ſic patet reſponſio ad rõnes ad partem oppoſitam; omnes enim procedunt de corruptione, ſm quòd corruptio ſonat in violentiã, & pœnalitatem, & in delectationẽ, & in fœditatẽ: & ſic minuit dignitatẽ virginalẽ: & hoc patet pertractãti ſingulas.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

In ſtatu innocentiæ cum vir ordinate tantùm vxorem cognoſceret, in quacumque coniunctione prolem ſuſcepiſſet.

Fundamenta. VTRVM in qualibet cõiunctione viri, & mulieris eſſet ꝓlis generatio. Et ꝙ ſic videtur. Matrimonium pro tempore innocentię erat ſolum in officium, non in remediũ: ſed officium cõſiſtit in procreando prolem, ergo ſolum ad hoc erat: ſi ergo vir, & mulier nõ coniungebant matrimonialiter, niſi pp ꝙ erat matrimonium, videtur ꝙ nunquam coniuncti eſſent, quin ꝓlẽ generarent. Item. Qui debitum petit in ſtatu naturæ lapſæ ꝑter neceſſitatẽ prolis ꝓcreandæ, peccat ſaltem venialiter: ergo ibi nunq̃ vir peteret debitum præter neceſſitatem prolis procreandæ, aut ſi peteret peccaret, & caderet a ſtatu innocentiæ: ergo illo ſtato manẽte nunq̃ cognoſceret vxorẽ, quin ex ea ſuſciperet ꝓlem, cum ibi actus non eſſet priuatus debita intentione; nec intentio debito fine: priuatio .n. intentionis rectæ non eſt ſine culpa; priuatio vero vtilitatis intentæ, non eſt ſine pœna: quorum neutrum erat in natura inſtituta. Item. Nunquam hõ comediſſet, quin ex illa comeſtione ſumpſiſſet refectionẽ, nec vnquã nutritiua in ſuo actu priuata fuiſſet proprio effectu: ergo pari rõne generatiua in ſuo actu nunq̃ caruiſſet debito fructu: ſed fruct⁹ ei⁹ eſt proles: ergo &c. Itẽ. Nunq̃ hõ ſeminaſſet terrã, quin ex ea collegiſſet fructum tẽporaneũ: ſterilitas .n. non fuit in terra, niſi pp hoĩs culpã: ergo ſi venter mulieris ita erat alienus a ſterilitate, ſicut terra tpe naturæ inſtitutæ: igitur nunq̃ mulierẽ cognouiſſet quin ex ea debitũ fructũ ſumpſiſſet. Ad opp

Sed contra. Vis nutritiua ſemen adminiſtrat generatiuæ: ergo cũ hõ continue nutriretur, humor ſeminariũs generatiuæ continue adminiſtrabat: ergo vel oportebat hoĩem extraordinarie pollui, vel naturam grauari extentione ſeminis, vel aliq̃n mulierẽ cognoſcere, q̃n non eſſet apta gñare, vt pote q̃n ꝓlem haberet in ventre: ſi ergo prima duo mẽbra ſunt incõuenientia, reſtat ergo tertiũ .ſ. ꝙ vxorem aliq̃n cognouiſſet, q̃n ꝓlem non gñaſſet. Itẽ. Sicut comedere eſt actus naturalis, ita etiã & coire: ſed hõ naturaliter appetit comedere non ſolũ in ſtatu naturæ lapſæ, ſed etiã inſtitutæ: ergo pari rõne naturaliter appetebat coire: ſed homo tpe naturæ inſtitutæ debebat appetitui naturæ ſatiſfacere, cum natura eſſet ordinata, & ordinate appeteret, alioquin pœnam ſentiret: ergo videtur, ꝙ ſiue mulier poſſet concipere, ſiue non, vir ꝑter neceſſitatem prolis generandæ aliquãdo mulierem cognoſceret. Item. Ponatur, ꝙ Adam cognoſceret vxorẽ ſuam ꝓgnãtẽ, quęro, aut peccaret, aut non. Si non: igitur non erat neceſſe, ꝙ in omni coitu generaret. Si ſic: Contra. Sanctius erat tunc matrimonium, q̃ tempore naturæ lapſæ, & æque magnæ & maioris efficaciæ: ſed nunc propter bonum matrimonii excuſatur coitus a culpa, etiam q̃n nulla eſt prolis generandæ neceſſitas; ergo videtur, quòd multo fortius tunc. Item. Non erat maior inordinatio in contactu illorũ mẽbrorum,

rum, quàm in admouendo manum ad os: ſed manus admoueri pôt ad os ſine aliquo peccato, & præter neceſſitatem ergo videtur, quòd Adam potuit cognoſcere vxorẽ ſuã abſq; pctõ pp neceſſitatem prolis generandæ.

23 RESP. Dicendum, ꝙ vir in quolibet actu, quo cognouiſſet vxorẽ, ſuſcepiſſet ex ea prolem. Et ratio huius eſt, quia congruentia ordinis exigebat, & perfectio virtutis ad hoc ſufficiebat. Exigebat namque hoc congruentia ordinis duplicis. ſ. virtutis generatiuæ ad rationem, & vtriuſq; ad ſuum finẽ. Vis enim generatiua ordinem habebat ad rõnem, ordinem inquam perfectę ſubiectionis: & ideo in actum non exibat, niſi ſm ꝙ rõ dictabat: ratio autem recta, & ordinata dictat nulla re eſſe vtẽdum niſi ad id, pp quod eſt: & qa vis gñatiua data fuit hoi ad plis multiplicationẽ, iõ recta rõ nunꝗ dictaret, & vis gñatiua nunquam exiret in actum, niſi pp prolis generationem: hoc enim congrue natura hoïs exigebat. Perfectio aũt virtutis aderat, quæ ad hoc ſufficiebat. Quia enim vis generatiua in viro ad generandum erat potens, & ſufficiens, nec habebat impedimentum: ſimiliter & in muliere p ſuo loco, & tempore: ideo cum ordinate cognoſceret vir vxorem, ſemper ex ea prolem ſuſciperet pp exigentiã duplicis ordinis. & ſufficientiam duplicis virtutis. ſ. generantis, & concipientis, ſicut prædictum eſt. Vnde rationes hoc oſtendentes cõcedẽdæ ſunt.

24 AD illud ergo, quod primo obĳ in contrarium, quòd nutritiua ſemp deſeruiret generatiuæ. Dicendum, ꝙ ita eſſet natura Adæ ordinata, vt nũquam de cibo ſumeret, niſi adeo temperate, quòd ſuperfluitas tertiæ digeſtionis, quę quidem dicitur ſemen, non eſſet ſufficienter coadunata, quouſque veniret hora debita generandi. Adam enim in ſtatu innocentiæ poſſe naturæ ſuæ cognouiſſet, & ſufficientiam alimenti, & tempus, & horam quando generare debuiſſet: & ita viueret modeſte, & ſobrie, quòd nec ad ſuperabundantiam, nec ad indigentiã declinaret. AD illud, quod

25 obĳcitur, quòd naturaliter appeteret coire, ſicut comedere. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia actus comeſtionis eſt ordinatus ad ſalutem indiuidui, in quo continue fit deperditio: actus vero generationis ad conſeruationẽ ſpeciei, & multiplicationem ſimilis, quam nõ oportet continue fieri, ſed temporibus determinatis: & ideo nõ ſic eſſet appetitus naturalis ad coitũ, ſicut eſt ad cibum, nec ita continuus, nec ita frequens. Si enim in viris caſtis etiam tempore naturæ lapſæ non eſt ſic inclinatio ad coitum, ſicut ad cibum, multo minus nec in Adã erat. Quod autem ita intendatur appetitus vis generatiuę, hoc potius eſt corruptionis naturæ, quàm inſtitutionis primariæ. 26 AD illud, quod obĳcitur, quod ſi cognoſceret prægnantem nõ peccaret. Dicendum, quòd prægnãs non poteſt cognoſci ſine deordinatione, vel quæ fit, vel quæ videtur. Et quia in ſtatu innocentiæ deordinationem timere non poterat, quia nõ erat ibi titilatio, nec pruritus: ideo ſi tunc cognouiſſet, ſi ſciuiſſet ſe inutiliter cognoſcere, inordinatus fuiſſet: & ideo peccaſſet. Nec eſt ſimile, quod inducit de matrimonio in ſtatu naturæ lapſæ, quia nunc non ſolum eſt in officium procreandæ prolis, ſed etiam in remedium vitandæ fornicationis, ſicut melius in quarto libro patebit. 27 AD illud, quod obĳcitur, ꝙ non eſſet ibi maior deordinatio, ꝗ in admouendo manum ad os. Dicendũ ꝙ ſimilitudo illa attenditur quantũ ab hoc, quòd vtrunque membrorũ rationi ſubiacebat, & vtrumque concupiſcentiæ pruritu, & ardore carebat: in hoc tamen diſſimilitudo eſt, quia magis oportebat actum illum ad finem debitum ordinare, quàm qualemcunque motum manus, vel pedis propter determinatiõnem vſus illorum membrorum ad productionem prolis: vſus autem manus, vel pedis non eſt ita determinatus: & ideo non oportet eum tanta deliberatione exerceri.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Si homo ſtetiſſet in ſtatu innocentiæ, ꝗualis numerus fuiſſet maſium, & fœminarum generatio, cum in eorum commiſtione ſemper affuiſſet rectiſſimus ordo.

Fundamenta. VTRVM æqualis fieret multiplicatio virorum, & mulierum. Et quòd ſic videtur Natura ſic procederet in generando, ſicut deus eam inſtituit: ſed deus cum produxit naturam humanam, produxit maſculinam, & fœmininam in pari numero; ergo ſimiliter & natura in pari numero multiplicaſſet. Item. Generatio hominis non poterat continuari niſi per maſculum, & fœminam: & ita neceſſaria eſt ad generationem mulier, ſicut & maſculus: ergo videt, ꝙ natura æqualiter intenderet vtrumque ſexum: ſed ſicut intendebat, ita multiplicabat: ergo &c. Item. Sicut vir intendit ſe ſaluari in ſimili. ſ. in viro, quem generat, ſic & mulier in conſimili, ſcilicet in muliere: ſed natura æque bene eſſet ordinata in muliere, ſicut in viro: ergo ſi vir non fruſtratur ſua intentione, ſimiliter nec mulier: igit quot conciperet maſculos ad conſeruationem ſexus virilis, tot conciperet fœminas ad conſeruationem ſexus muliebris. Item. In ſtatu innocentiæ ſicut quilibet comederet, ita quilibet prolem multiplicaret, cum omnibus eſſet dictum, Creſcite, & multiplicamini &c. ergo quilibet haberet vxorem: ſi ergo matrimonium requirit, ꝙ ſint duo in carne vna, tot eſſent viri quot mulieres, nec plures, nec pauciores. Sed cõtra. Sicut dicit Phi-

Ad opp. loſophus in lib. de animalibus, Fœmina eſt vir occaſionatus: ergo videtur eſſe præter naturæ intentionem: ſed tempore naturæ inſtitutæ cũ natura eſſet recta, nihil produceretur præter intentionem ipſius: ergo videtur, ꝙ nulla mulier generaret, vel ſaltem paucę: igitur plures eſſent viri q̃ mulieres. Item. Sicut vult Philoſophus, Natura ſemp deſiderat, quod melius eſt: ſed ſex⁹ virilis perfectior eſt, & melior, q̃ ſexus muliebris: ergo natura magis deſiderat generare virum, q̃ mulierem: ſi ergo ſic produceret ſm ꝙ deſideraret, plures produceret viros, q̃ mulieres. Item. Generatio maris eſt pp vigorẽ virtutis generantis, & ſeminis deciſi, ſicut dicunt naturales, & medici: ſed in ſtatu naturæ inſtitutæ virtus generatiua, & ſemen deciſum completam, & ſufficientem haberet virtutem: ergo ſemper, vel pluries maſculos generari contingeret. Item. Cum ſemen viri prędominatur ſemini mulieris, tũc ad propriam naturam trahit, & conuertit: ſed ſm ordinẽ naturæ maſculus potentior eſt fœmina: ergo natura ſtante ſemper, vel pluries vinceret ſemen virile: ergo plures generaret natura, maſculos, quàm mulieres.

28 RESP. Dicendum, ꝙ ſi homo ſtetiſſet, æqualiter natura multiplicaret viros, & mulieres. Rationem aũt huius facile eſt accipere a parte finis ad quẽ: ſed difficile eſt accipere a pte principii a quo. A parte namq; finis ad quem, ratio eſt in promptu. Cum enim diſtinctio ſexuum eſſet propter multiplicationem generis humani, & completionem numeri electorum: & illa multiplicatio ad omnes ſpectaret, & hoc ſolum ſm legẽ matrimonii, in qua tantum vna erat vnius, neceſſe eſt ſi natura ſtetiſſet, tot fuiſſe mulieris, quot viros, cum nulla mulier careret viro, & null⁹ vir careret vxore, nec vna eſſet plurium, nec plures vnius. Rationem aũt a parte principii effectiui aſſignare eſt difficile: põt tñ ſic inueſtigari, deſcendendo ad

29 principia alterius ſcientiæ, ſ. naturalis, & medicinæ, quarum vtraque famulari habet theologiæ. Magna eſt enim quæſtio apud naturales, & medicos de diſtantia generationis maris, & fœminę: & cum quęritur quare modo maſculus, modo fœmina generatur, triplex ratio redditur a diuerſis. Vna a parte vaſis ſuſcipientis: ſi enim ſuſcipitur in parte dextera,

dicunt, q̄ ibi generatur vir propter fortem calorē, qui ibi vigetſi in parte ſiniſtra, ſic generari habet mulier. Secunda ratio redditur ex parte commiſtionis vtriuſque ſexus, ſcilicet viri, & mulieris. Si enim prædominat ſemen viri, tunc trahitur ad naturā viri, & generatur maſculus: ſi vero ſemen mulieris, tunc trahitur ad ſuā naturam, & generatur ſexus fœmineus. Tertia ratio redditur ex parte virtutis ſeminis virilis. Si enim ſemē virile fuerit virtutis fortis ex concurſu triplicis caloris, & ſpiritus in ipſo exiſtentis, tunc fit fortior coagulatio, & complexio, & generatur ſexus vigoroſus, id eſt maſculus. Si autem fuerit virtutis debilis, tunc fit coagulatio mollior, & fragilior, & generat̄ ex eo ſexus infirmior, ſcilicet fœmineus. Hæc autem ratio tertio dicta principalior eſt inter iſtas tres, nec aliæ habent efficaciam niſi ab iſta. Nam ſicut vult Philoſophus, principaliter mouens in generatione ſiue maris, ſiue fœminæ eſt ſemen virile, & ideo nec ſemen mulieris proprie habet ſemini viri prædominari, niſi hoc dicatur ꝓpter debilitatem ſeminis virilis, qua accedit ad conformitatem ſeminis muliebris. Nec loc⁹ matricis facit ſexuum diuerſitatem principaliter, ſicut principaliter mouens, ſed ſicut cooperans principaliter mouenti, quæ quidem eſt fortitudo, vel debilitas in virtute virilis ſe-
30 minis. Si autem quæratur, q̄ ſit ratio diuerſitatis in debilitate, & virtute virilis ſeminis, triplex etiam rō pōt reddi. Vna eſt ꝓpter caliditatem, & bonitatem membri, a quo fit ſeminis generatio: & per quod fit ſeminis transfuſio, ita q̄ nec excedit in caliditate, nec declinat ad frigiditatē: tunc enim ſemen, quod ab illo membro transfunditur, eſt fortis virtutis, & vigoris: ſi autem membrum ſe habet in oppoſita diſpoſitione, tunc eſt virtutis debilis. Alia ratio poteſt ſumi ex parte exterioris adiutorii, vtpote alimenti, & venti, & temporis, quę multum faciunt ad vigorationē, vel debilitationem virtutis. Boreas enim ſuo flatu virtutem vigorat, dū eam recludit interius: ſed auſter debilitat, dum eam exhalare facit: ſic etiam facit cibus, & tempus: & quando exteriores diſpoſitiones concurrunt, quæ virtutem habent vigorare, tunc ſemen eſt fortis virtutis: quā do vero ſunt in contraria diſpoſitione, tunc ſemen eſt virtutis debilis. Tertia ratio ſumitur ex parte animę. Vis enim generatiua multum conformatur accidentibus animæ, & imaginationibus ſecundum quòd per experimentum patet. Nam ex memoria delectationis frequenter fit excitatio pruritus carnis, & ex imaginatione forti in ſomnis fit effuſio ſeminis, ſicut fit ad præſentiam mulieris: & vis formatiua, quæ eſt præcipua virtus in ſemine multum adiuuatur ab imaginatiua, ſecundum quòd exempla ponuntur, & ſunt in ſacra ſcriptura, & etiam in medicina, vt patet in ouibus Iacob Gen. 30. Et narratur pro exemplo, quòd mulier, quæ nanum aſpiciebat, cū a viro cognoſcebatur, omnes filios nanos concipiebat. Inter has autem rationes cum omnes ſint bonæ, & faciant ad ſeminis uigorationem ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, præcipua tamen ſumitur ratio ex parte complexionis membri: aliæ duæ ſunt ſicut adminiculantes ſolū uel impedientes: ſed tempore naturę inſtitutæ in qua corpus ſubiectum erat animæ, principalis ratio ſumitur generationis maris, & fœminæ a parte uirtutis animalis mouentis, & imaginantis. Cum enim uir intenderet, & uellet generare uirum, tunc uigoraretur uirtus naturalis eius in agendo, & eſſet ſemen maioris uirtutis, & generaretur ſexus uigoroſus, ſiue maſculus: quando uero uellet, & imaginaretur generare ſexum fœmineum, tunc minus forti impreſſione ageret in naturam inferiorem corporalem: & tunc ſemen eſſet minus forte, & generaretur ſexus fœmineus: & ideo in tempore naturæ inſtitutæ generatio maris, & fœminæ ſubeſſet uoluntati rationali. Et quoniam ratio dictaret omnia facienda eſſe ordinate, & tot producere mulieres quot uiros, ut quilibet

uir haberet adiutorium ſimile ſibi,
ſecundum exigentiã legis matrimo-
nii: ideo tunc viros, & mulieres ꝓ
duceret in numero æquali: nunc au
tem quia generatiua non oĩno ſub-
eſt virtuti animali, ideſt, imaginariæ,
nec etiã rationali, licet ei aliquo mo
do conformetur, ſed magis variatur
penes diſpoſitionem membri, & ex-
terioris adiutorij: hinc eſt, ꝙ non
eſt certa determinatio numeri nec
in viris, nec in fœminis generãdis:
imo quando credit generare maſcu-
lum, generat fœminã: & quando cre
dit generare fœminam, generat ma
ſculum: & aliqui habent plures fœ-
minas, aliqui plures maſculos. Sic
igitur patet, ꝙ ſi homo ſtetiſſet, in
æquali numero fieret multiplica-
tio virorum & mulierum. Vnde ra
tiones hoc oſtendentes conceden-
31 dæ ſunt.

AD illud, qđ primo obiicitur, ꝙ
fœmina dicitur vir occaſionatus. Di
2. de gen. cendum, ꝙ Philoſophus non vult
ani. ca.4. dicere, ꝙ fœmina ſit præter naturæ
intentionem, ſed quòd virtus natu
ræ aliquem defectum habet in pro-
ductione mulieris reſpectu ꝓductio-
nis viri: ille autem defectus non re-
pugnat ordini naturæ, ſed potius ſal
uat. Secundum enim ordinem natu
ræ, ſicut producuntur in eodem cor
pore quædam membra magis fortia,
quædam minus, ſic producuntur in
eadẽ ſpecie quædã indiuidua vnius
ſexus, quędam alterius: & ideo li-
cet ille defectus, qui ordinem natu-
ræ corrumpit, vtpote eſt ille, qui
eſt cauſa defectus membri, vel bonę
complexionis, ſit præter naturæ in-
tentionẽ: gñatio tamẽ mulieris nec
eſt præter naturam, nec contra na-
32 turam, ſed ſecundum naturam.

AD illud, quod obiicitur, ꝙ natura
ſemper deſiderat illud, quod melius
eſt. Dicendum, quod non intelligi-
tur, quod ſemꝑ deſiderat melius ſim
pliciter, ſed melius in ordine: licet
autem ſexus maſculin⁹ melior ſit in
ſe, quam fœmineus, non tamen eſ-
ſet ita ſufficienter ſalus naturæ in ſo
lo virili ſexu, ſicut in virili, & mu-
liebri: & ideo natura magis deſide
rat vtrunque, quam alterum ſolum. 33

AD illud, quod obiicitur, quòd ſe-
men viri prædominatur ſemini mu
lieris. Dicendum, ꝙ illa ratio debet
ſane intelligi ad hoc, ꝙ valeat: pro-
prie enim loquendo, nunquam ſe-
men mulieris prædominatur ſemini
viri: ſed ideo dicitur prædominari
ſemen mulieris, quia ſemẽ viri adeo
eſt virtutis debilis, quòd magis eſt
idoneum ad productionẽ ſexus mu-
liebris, quam virilis: hoc autem po
tuit eſſe in ſtatu primo, ſicut prætá-
ctum eſt. Et per hoc patet reſponſio
ad aliud, quod obiicitur de fortitu-
dine caloris, & virtutis: gradus.n.
ibi fuiſſent ſecundum ordinẽ rõnis,
& ſecundum exigentiam finis: ita ꝙ
vir aliquãdo operaretur actione ma
gis fortificata in productione viri,
aliquando minus fortificata in pro-
ductione mulieris. Si quis autẽ vel-
let dicere, ſicut aliqui æxiſtimant, ꝙ
mulier ſemper gemellos conciperet,
ita quod dextra pars attraheret, qđ
eſt maioris virtutis de ſemine ad ge-
nerationem ſexus virilis, & pars ſi-
niſtra, quod eſt virtutis magis debi
lis ad generationem ſexus fœminei,
tunc facile eſſet ad ea, quæ obiecta
ſunt, reſpondere. Hoc autem nec
de facili probatur, nec etiam
reprobatur certitudine ra-
tionis: & ideo modus ſol
uendi præhabitus,
videtur eſſe ma
gis rationa
bilis.

DE INVIDIA DIABOLI, QVA AD hominem tentandum acceſſit.

DISTINCTIO XXI.

De hominis lapſu ſeu peccato primorũ parentum, & eorum tentatione.

VIDENS igitur diabolus hominem per obedientiæ humilitatem poſſe aſcendere, vnde ipſe per ſuperbiam corruerat, inuidit ei: & qui prius per ſuperbiam diabolus fuerat, ideſt, deorſum lapſus, zelo inuidię factus eſt ſatan, ideſt, aduerſarius. Vnde & mulierē tentauit, in qua minus quam in viro rationem vigere nouit. Eius enim malitia ad tentandum virtutem timida, humanam naturam in ea parte vbi debilior videbatur, aggreſſa eſt: vt ſi forte illic aliquatenus prępualeret, poſtmodum fiducialius ad alteram, quæ robuſtior fuit, pulſandam, vel potius ſubuertendam accederet. Primum ergo ſolitariam fœminam explorauit, vt in ea primum omnem ſuę tentationis vim experiretur.

Eccl. 4
Quare ad fœminam pri⁹ venit.

Quare in aliena forma venit.

SED quia illi per violentiam nocere non poterat, ad fraudem ſe conuertit, vt dolo hominem ſupplantaret, quem virtute ſuperare nequiret. Ne autē fraus illius nimis manifeſtaretur, in ſua ſpecie non venit, ne aperte cognoſceretur, & ita repelleretur: iterum ne nimis occulta foret fraus eius quę caueri non poſſet, vt homo ſimul videretur iniuriam pati, ſi taliter circunueniri permitteret eum deus, vt præcauere non poſſet: in aliena quidem forma venire permiſſus eſt diabolus: ſed in tali, in qua eius malitia facile poſſet deprehendi. Vt ergo in propria forma non veniret, voluntate ſua propria factũ eſt: vt autē in forma ſuæ malitiæ congruenti veniret, diuinitus factum eſt. Venit ergo ad hominem in ſerpente: qui forte ſi permitteretur, in columbæ ſpecie venire maluiſſet. Sed non erat dignum vt ſpiritus malignus illam formam homini odioſam faceret, in qua ſpiritus ſanctus appariturus erat. Nō ergo niſi per ſerpentem tentare permiſſus fuit diabolus: vt per illud quod foris erat, aſtutiam tentantis animaduertere fœmina quiret. Diabolus enim per ſerpentem tentabat, in quo loquebatur. Ideoque ſerpens dictus eſt eſſe callidior cunctis animantibus terrę, quia vt ait Aug. Mali angeli licet ſuperbia deiecti, natura tamen ſunt excellentiores omnibus beſtiis propter eminentiam rationis: quãuis ſerpens non rationali anima, ſed ſpiritu diabolico poſſit ſapientiſſimus dici. Non ergo mirum ſi diabolus ſpiritu ſuo implens ſerpentem ſicut vates implebat, ſapientiſſimum reddiderat omnium beſtiarum: quem tamen ad tentandum non elegit diabolus, ſed p quod animal permiſſus fuit, tentauit. Vnde Aug. ſuper Gene. Nō eſt putandum quod diabolus ſerpentem per quem tentaret elegerit,

Quare nō niſi forma ſerpentis acceſſit
Geneſ. 3
Auguſt. ſuper Ge. li. 11. cap. 2
Quare dictus ē ſerpens callidior cunctis animantibus
Li. 11. c. 3

rit, ſed cum decipere cuperet, non potuit, niſi per qđ animal poſſe permiſſus eſt. Nocendi enim voluntas ineſt cuique a ſe, ſed poteſtas a Deo. Sic autem loquebatur diabolus per ſerpentẽ ignorantem, ſicut per énergumenos vel phanaticos loquitur. Serpente. n. velut organo eſt vſus, mouens naturam eius ad exprimendum ſonos verborum & ſigna, quibus ſuam mõſtraret voluntatem. Serpẽs ergo nec verba intelligebat, nec rationalis eſt factus: callidiſſimus tamen eſt dictus propter aſtutiam diaboli. Locutus eſt autem ſicut aſina Balaam: ſed hoc diabolicum, illud angelicũ fuit; boni & mali angeli ſimiliter operãtur. Hic quęri ſolet, quare mulier nõ horruit ſerpentem. Quia cum nouerit creatum eſſe, ipſum etiam officium loquenti a deo accepiſſe putauit.

Lib. eodẽ. cap. 27. 28 & 29.

Num. 22.

Quare mulier non horruit ſerpẽtem.

De modo tentationis.

TENTATIO autem hoc modo facta eſt, Stans coram fœmina hoſtis ſuperbus non audet in verba perſuaſionis exire metuẽs deprehendi: ſed ſub interrogatione eam aggreditur, vt ex reſponſione colligeret qualiter in malitia procedere poſſet. Cur inquit, pręcepit vobis deus, vt non comederitis de omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier, De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo veſcimur: de fructu vero ligni quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis deus ne comederemus, & ne tangeremus, ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum tentanti cum dixit, ne forte moriamur. vnde mox diabolus dixit ad mulierem, Nequaquam moriemini, ſcit enim deus quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malũ. Attẽde ordinem ac progreſſum humanæ perditionis. Primo deus dixerat, Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde mulier dixit, Ne forte moriamur. Nouiſſime ſerpens dixit, Nequaquam moriemini. Deus affirmauit, mulier quaſi ambigendo illud dixit, diabolus negauit, quę ergo dubitauit, ab affirmante receſſit, & neganti appropinquauit,

Quare ex interrogatiõe exorſus eſt.

Eccle. 13.

Gen. 3

Verba ſerpentis.

Addit ſerpẽs nacť fiduciam ex verbis mulieris promiſſionẽ falſam

Gen. 3

Aug. lib. 9 Gen. 2

De verſutia diaboli, qui ad facilius perſuadendum, malum remouit, & bonum in pollicito duplicauit.

QVI ad ſuam perſuaſionem pleniter ſuffulciendam, ideſt, vt malum quod intendebat libere perſuaderet: & malũ quod mulier timuit, negando remouit, & repromiſſionem addidit: & vt eius perſuaſio citius reciperetur, promiſſionem duplicauit. Vnã nempe comeſtionem ſuadens, duo in præmio propoſuit, ſimilitudinem dei, ſcientiamque boni & mali ſpondens. Vbi tribus modis hominem tentauit, ſcilicet gula in perſuaſione cibi, cum dixit, In quacunque die comederitis: Inani gloria in promiſſione deitatis, cum dixit, Eritis ſicut dii: Auaritia in promiſſione ſcientiæ, cum dixit, Scientes bonum & malum. Gula eſt immoderata cibi auiditas. Vana gloria, amor proprię excellentię. Auaritia, immoderata

Quod homo tribus modis tentat⁹ ẽ gula, vana gloria, auaritia.

Greg. homil. 16. Euange.

rata habendi cupiditas, quę non eſt tantum pecunię, ſed etiam altitudinis & ſcientiæ, cum ſupra modum ſublimitas ambitur.

De duplici tentationis ſpecie.

Quæ ſit exterior tentatio, & a quo fiat. Quare homo per aliũ ſurgere potuit, & nõ diabol⁹: & hominis peccatum remediabile diaboli vero non. Greg. li. 4 mor. ca. 9. & Aug. li. 1. de mirabilibus ſacræ ſcript. capit. 2

PORRO ſciendum eſt duas eſſe ſpecies tentationis, interiorem ſcilicet & exteriorẽ. Exterior tentatio eſt, quando nobis extrinſecus malum viſibiliter ſuggeritur verbo vel ſigno aliquo, vt ille cui fit, ad conſenſum peccati declinet: & talis tentatio tantum fit ab aduerſario. Interior vero tentatio eſt, quando inuiſibiliter malum nobis intrinſecus ſuggeritur: & hæc tentatio aliquando fit ab hoſte, aliquando a carne. Nam & diabolus inuiſibiliter mala ſuggerit, & ex carnis corruptione ſuboritur motus illicitus & titillatio praua: ideoque tentatio quæ ex carne eſt, non fit ſine peccato: quæ autem eſt ab hoſte, niſi ei conſentiatur, non habet peccatum, ſed eſt materia exercendæ virtutis. Tentatio autẽ carnis interior difficilius vincitur: quia interius oppugnans de noſtro contra nos roboratur. Homo ergo qui ſola exteriore tentatione pulſatus cecidit, tanto grauius plectendus erat, quanto leuiori impulſu fuerat proſtratus. Et tamen quia aliquam, licet modicam, cedendi occaſionem habuit, idcirco per gratiam iuuari potuit ad veniam, vt qui per alium ceciderat, per alium erigeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non iniuſte reparatorem habuit ad bonum. Diabolus vero quia ſine alicuius tentatione peccauit, per alium vt ſurgeret iuuari non debuit, nec per ſe potuit, & ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum vero hominis ſicut per alium habuit initium, ita per alium non incongrue habuit remedium.

Quare homo, non angelus, ſit redemptus.

Cap. 19

PRAETEREA angelica natura quoniam non tota perierat, ſed ex parte preſtiterat, non eſt redempta: humana vero tota perierat, & ideo ne penitus perderetur, ex parte eſt redempta, vt inde ruina ſuppleretur angelica: vnde Augu. in Ench. Placuit vniuerſitatis creatori & moderatori, vt quoniam non tota multitudo angelorum deum deſerendo perierat, ea quæ perierat in perpetua perditione remaneret: quæ autem cum deo illa deſerente perſtiterat, de ſua certiſſime cognita ſemper fœlicitate gauderet. At vero creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque ſupplicijs tota perierat, ex parte poterat reparari, vnde angelicæ ſocietati ſuppleretur quod ruina illa minuerat: hoc enim promiſſum eſt ſanctis, quod erunt equales angelis dei.

Quod non ſoli viro preceptum fuit datum.

ILLVD etiam notandum eſt, quod non ſoli viro preceptum

videtur eſſe datum, cum ipſa mulier teſtatur ſibi etiam eſſe mandatum, dicens. Pręcepit nobis deus, &c. Supra tamen legitur, ante factam mulierem deum dixiſſe viro, De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas. Non dixit, ne comedatis. Forte quia facturus erat mulierem de viro, ſic præcepit vt per virum ad mulierem perueniret mandatum, quia mulier quæ ſubiecta viro fuit, non niſi mediante viro diuinum debuit accipere præceptum: vnde Apoſtolus, Si qd diſcerę mulieres voluerint, domi viros ſuos interrogét. Si quæritur quomodo loqui potuerunt, vel loquentem intelligere, qui non didicęrant inter loquentes creſcendo vel magiſterio. Dicimus, quia deus eos tales fecerat, qui poſſent loqui, & diſcere ab alijs, ſi eſſent.

Auguſt. ſuper Ge. 8. lib. ca. 17.
Gene. 3
Geneſ. 2
De hominis tranſgreſſione.

De hominis lapſu, ſeu peccato primorum parentũ, & eorum tentatione.

DISTINCTIO XXI.

Videns autem diabolus hominem &c.

Expoſi.

TERMINATA prima parte principali huius totalis libri, in qua agit magiſter de hominis cõditione, ſequitur ſecunda pars principalis, in qua agit de lapſu. Et quoniam lapſus hominis eſt per peccatum, & peccatum hominis eſt triplex. Quoddam in quo perſona corrumpit naturam, & hoc fuit peccatum hominis primi. Quoddam in quo natura corrumpit perſonam, & hoc eſt originale. Quoddam vero in quo pſona corrumpit ſeipſam, & hoc eſt actuale. Ideo pars iſta habet tres partes. In prima determinat Magiſter de peccato primorum parẽtũ. In ſecũda vero determinat de peccato originali, quod ab illo fuit cauſatum, infra diſtinctione trigeſima. In ſuperioribus inſinuatũ eſt &c. In tertia vero de peccato actuali infra diſt. xxxiiij. Poſt prædicta de peccato actuali &c. Prima pars, in qua determinat de peccato primorum parentũ habet duas. In prima determinat modum tranſgrediendi. In ſecũda vero, vt oſtendatur hominis culpa, oſtẽditur qd homo habuit potentiam reſiſtendi. Siue in prima determinat de culpa, per quam cecidit. In ſecũda de potentia, per quam ſtare potuit, infra diſt. xxiiij. Nunc diligenter inueſtigari oportet &c. Et quoniam culpa, ſiue peccatum Adæ cõparationem habet ad diabolum tentantem, & ad hominem cadentem, & ad deum permittẽtem: ideo prima pars habet tres partes. In prima determinat de diaboli tentatione. In ſecunda determinat de hominis trãſgreſſione, infra diſtinct. xxij. Hic videtur diligenter inueſtigandum &c. In tertia vero determinat de dei permiſſione infra di. xxiij. Præterea quæri ſolet &c. Prima pars continet præſentem di. & poteſt diuidi in tres partes. In prima Magiſter determinat, quare primi parentes fuerunt tentati. In ſecũda vero determinat generaliter modos tentandi, ibi. Porro ſciendum eſt duas ſpecies tentationis. In tertia vero concludit propter tentationem pręambulam remiſſibilitatem humani peccati, ibi. Homo ergo qui ſola exteriori tẽtatione. Duabus vltimis partibus remanentibus indiuiſis, prima pars habet tres partes. In prima determinat de tentatione primi hominis quãtum ad motiuum. In ſecunda vero quantum ad inſtrumentum, ibi. Sed quia illi per violentiam &c. In tertia vero determinat quantum ad progreſſum, ibi. Tentatio aũt hoc modo facta eſt. Et ſic in parte iſta tria determinãtur ſ. modus primę tentationis in ſpeciali, modi etiam cuiuſlibet tentationis in

Diuiſio.

generali

generali: poſtremo vero qualitas, & quantitas peccati humani, ibi. Homo ergo, q̄ ſola exteriori tentatione &c.

Loquebatur diabol⁹ per ſerpentem ignorantem, ſicut per energumenos.

Dub. 1 Contra. Diabolus mouet energumenos mediante virtute ſenſibili: ergo videt̄ ſimiliter, quod moueret ſerpentem ad formandum locutionem mediante ſenſibili virtute: hoc autē non videtur poſſibile, quia imaginatio ſerpentis nō erat capax ſermonis & locutionis: ergo illa mediante non poterat vox articulata formari. Iuxta hoc quæritur, a qua virtute ſit illius locutionis formatio principaliter, & vtrū data ſit noua poteſtas ſerpenti: vtrum etiam fuerit miraculum ſicut fuit in locutione aſinę ad balaā.

Reſpon. Reſp. Dicendum, quod ad locutionis formationē iſta tria concurrunt. Primo inſtrumentorū aptitudo, & conuenientia. Secundo modo virtus motiua. Et tertio modo virtus directiua, cuius regimine ſeruatur vox articulata: & hæc tria ſunt in homine cōplete a ſui natura: in brutis vero animalibus reperiuntur incomplete. Habēt enim quędam animalia organa apta, licet non complete, ad vocis formationem. Habent etiam vim ſenſibilē motiuam. Habent etiam vim excogitatiuam, ſiue imaginatiuam, ratione cuius erudiuntur ad aliquas voces pronunciandas: non tamen eſt in eis cōplete: ſed cū adeſt vis rationalis, quæ poſſit & regere, & mouere, tunc illa potētia incompleta ad actum habet reduci: & ſic fuit in illa prima tentatione. Nam diabolus excitabat vim motiuam, & adiuuabat, & dirigebat, vt poſſet illas voces articulatas formare: ita quod ſerpenti non eſt data noua poteſtas, ſed poteſtas ſuperior aſſiſtebat: vnde proprie miraculum non erat, licet quis rationabiliter admirari poſſet, cum eſſet ſupra poteſtatem irrationalis creaturæ talia verba formari. Licet igitur maior ſit aptitudo in energumenis ratione vis motiuæ, & organorum in loquendo, quā in ſerpente, quia tamen virtus principaliter mouens vtrobique, & dirigēs in formādo eſt virtus dęmonis, ideo dicit Magiſter eodem modo locutū eſſe diabolum per ſerpentem, quomodo loquitur per hominem dæmoniacū. AD illud, quod obijcitur, quod imaginatiua vis ſerpentis nō erat capax locutionis. Dicendum quod verū eſt de locutione quātum ad ſignificationem, ſed non eſt verum quantum ad vocis expreſſionē. Vel poſſet dici, q̄d quamuis motus ſerpentis cooperaretur ad modum linguæ: non tamē cognitiua cooperabat ad vocis articulationem: & per hoc patent ea, quę quęſita ſunt.

Callidiſſimus tamen eſt dictus propter aſtutiam diaboli.

Contra. Si hæc eſt ratio, quare ſerpens dict⁹ eſt callidiſſimus, pari rōne ſi diabolus aliud quodcūque animal aſſumpſiſſet, callidiſſimus diceretur: ergo nō eſſet ratio, quare magis illud animal aſſumpſiſſet, quam aliud. Dub. 2 Reſpon. Dicendum, quod calliditas attēditur in cognitione ordinata ad nocendum, & ſeducēdum. Et quoniam duplex eſt nocumētum, videlicet ſpirituale, & corporale, duplex poteſt eſſe calliditas, aut in nocendo corporaliter, aut in nocēdo ſpiritualiter. Calliditatem, innocēdo corporaliter homini, habet ſerpens naturæ ſuæ induſtria, loquendo ſaltem ſecundum ſtatum naturæ lapſę. Calliditatem vero nocendi ſpiritualiter non habet a ſe, ſed a diaboli pñtia; & de hoc loquit̄ Auguſt. & Magiſter in litera. Et quia ſpiritualia dñt ſignificari per corporalia ſibi ſimilia: ideo cum ſerpens ex ſe habeat calliditatem nocendi, & inſidiandi corporaliter, cōgruum fuit per ipſum diabolum exercere calliditatem ſuam contra hominem in nocendo ſpiritualiter: & ſecundum hūc duplicem ſenſum intelligi poteſt ſcriptura.

Sciendum eſt duas eſſe ſpecies tētationis, interiorē ſ. & exteriorem.

Dub. 3 Cōtra. Exterior tentatio nō eſt niſi propter

propter interiorem, nec ad culpam perducit niſi mediãte interiori: ergo non videtur, quod ab inuicẽ habeant diſtingui. Item. Subdiuidit interiorẽ in ea, quæ eſt ab hoſte, & in eam quæ eſt a carne, & videtur quod diuiſio il la ſit inſufficiens, quia non ſolum tẽtatio eſt ab hoſte, & carne, ſed etiam à mundo, ſm illud .j. Ioh. ij. Omne q̃d eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis &c. Quæritur ergo de ſufficiẽ tia horum membrorum. Et cum alibi legantur plures aliæ differentię tẽ tationis, quæritur, quomodo diſtinguuntur ab illis. Reſpon. Dicendum, quod tentatio quinque modis conſi derari poteſt ſ. quantum ad motiuũ, quantum ad inſtrumentum, quãtum ad effectum, quantum ad gradum, & quantum ad modum. Quantum ad motiuum, vel generaliter, vel ſpecialiter. Si generaliter, ſic diuiditur tentatio in eam, quæ eſt ab hoſte, & a car ne, & a mundo, vt dicitur in quadam ſequentia. Mũdus, caro, dęmonia di uerſa mouent pręlia. Et ſpecialiter vt dicatur motiuum, quod ſe offert non ſolum per modum obiecti, ſed etiam quod inducit, & excitat per modum impulſiui: ſic eſt illa diuiſio, quam põ nit Magiſter in litera, quod tentatio alia eſt ab hoſte, alia a carne, quorum vtrunque habet ad malum incedere. Si autem loquamur quantũ ad inſtru mentum, ſic dupliciter poteſt conſide rari, aut generaliter, aut ſpecialiter. Si generaliter, ſic eſt illa diuiſio Grego. quod tentatio quædam eſt per vitia, quędam per flagella. Si ſpecialiter, ſic eſt illa diuiſio tentationis, quam ponit glo. in pſalmis ſuper illud. Omnẽ eſcam abhominata &c. vbi dicitur, quod multiplex eſt tentatio. Quarũ prima eſt error, ſiue neſcientia vię ve ritatis. Secunda, difficultas vincendarum concupiſcentiarum. Tertia tæ dium boni. Quarta tempeſtas ſeculi. Si tertio modo ſcilicet quantũ ad effectum conſideretur ipſa tentatio, ſimiliter dupliciter poteſt conſiderari aut generaliter, aut ſpecialiter. Si generaliter, ſic eſt illa diuiſio, quæ poni tur in glo. ſuper illud .j. Chorin. xij. Tentatio vos nõ app. &c. vbi dicitur in glo. quod tentatio alia diabolica, alia eſt humana. Et differunt, quia ſicut ibidem innuitur. Tentatio diabo lica eſt, quæ malum habet exitum, & quę terminatur ad mortale peccatũ. Tentatio vero humana dicitur, quæ exitum periculoſum non habet, vel quia ibi eſt peccatum veniale, vel nul la eſt ibi culpa, ſecundum ꝙ oſtendit in glo. vbi dicitur, quod tribus modis habet fieri tẽtatio humana. Si ſpe cialiter, ſic eſt illa Augu. de doctrina Chriſtiana, quod diabolus tentat, aut vexando carnem, aut vulnerando na turalia, aut expoliando gratuita: hic enim ponunt ſpecialiter effectus ten tationis diabolicę. Si autẽ quarto mo do conſideretur tentatio ſ. quantum ad gradũ, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut generaliter, aut ſpecialiter. Si generaliter, ſic eſt illa quam ponit Magiſter in litera. Tentatio alia eſt exte rior, alia interior. Si ſpecialiter, ſic eſt illa quam ponit Greg. & habetur in glo. ſup illud Iacobi .j. Vnuſquiſque tentatẽ a concupiſcentia &c. q̃d tenta tio tripliciter perficitur ſuggeſtione, delectatione, conſenſu: vbi notantur gradus in progreſſu tẽtationis expli cite, qui ponebant in diuiſione prius habita implicite. Per tentationem .n. exteriorem, intelligim⁹ ſuggeſtionẽ. per interiorem, intelligimus illam, in qua eſt delectatio, vel conſenſus. Et per hoc patet reſpõſio ad illud, quod primo obijcitur, quod illa mẽbra ad inuicem non diſtinguũtur, cũ vnum ordinetur ad alterum. Si autẽ quinto modo conſideretur tentatio, ſcilicet quantum ad modum tentandi, hoc ſi militer aut erit generaliter, aut ſpecia liter. Si generaliter, hoc põt eſſe vel explicite, vel implicite. Si implicite, ſic eſt illa, quæ ponitur in gloſ. ſuper Pſalm. Qui habitat in adiutorio: vbi dicitur, quod quædam eſt tentatio le uis, & occulta, quædam grauis, & occulta, quædam leuis, & manifeſta, quę dam grauis, & manifeſta. Si autem ex plicite, ſic eſt illa, quam ponit Bern. per ſeptem membra. Quarum prima eſt importuna ſ. quæ procaciter inſiſtit. Secunda dubia ſ. quæ animũ dubietatis nebula inuoluit. Tertia eſt ſu

bita

bita, ſcilicet quæ iudiciũ rationis prę
uenit. Quarta occulta, quę ſcilicet de
liberationis ordinē ꝑterſugit. Quin
ta violēta, quæ vires noſtras tranſcē-
dit. Sexta fraudulēta, quæ ſcilicet a-
nimum ſeducit. Septima perplexa, q̃
varijs vitijs impeditur; in hac enim
diuiſione explicantur difficultates &
grauitates tentationum, ſiue modo-
rum tentandi, & latentię, quæ in prio
ri diuiſione implicite claudebantur;
Veruntamen tam hæc diuiſio quam
ꝑcedens de modis tentationis in ſua
generalitate conſideratur. Si aũt con
ſideretur ſpecialiter tentatio ꝑut con
trahitur ad tentationem diaboli, ſic
modi ei⁹ pñt dupliciter aſſignari. Vel
implicite, & ſic diuidit Augu. in quo-
dam ſermone. Diabolus tentat, vt leo
tentat, vt draco. Vel explicite, & ſic il-
la diuiſio Grego. ſuper Iob. xl. ſuper
quem locum dicit Greg. ſic. Fideli fa
mulo dominus cunctas hoſtis callidi
machinationes inſinuat ſ. qđ oppri-
mendo rapit, inſidiando circũuenit,
minādo terret, ſuadendo blanditur,
deſperando frangit, permittendo de-
cipit. In hac aũt diuiſione explicātur
modi, quos Auguſt. clauſerat ſub his
duobus verbis, quod tētat vt leo, ten
tat vt draco. Et ſic patet rō aſſignan-
di diuerſas diuiſiones tentationis, ſe
cundũ diuerſas eius conſiderationes,
patet nihilominus rñſio ad obiecta.

Tentatio autem carnis &c.

Contra. Cum diabolus poſſit car-
Dub. 4 nem cómouere, & vexare. vr̃ ſimiliter
4 quod tentatio, quæ eſt ab hoſte, ſine
peccato, eſſe non poſſit. Item. Cũ non
ſit in noſtra poteſtate tentari, vel nō
tentari, videtur qđ tentatio de ſe non
ponat in nobis culpam, niſi ei cōſen
tiatur: ſicut ergo tentatio hoſtis, cui
non conſentitur, eſt materia exercen-
dæ virtutis, ita videtur etiam tētatio
carnis: propter hoc eſt q̃ſtio, quare tē
tatio carnis eſt magis ſemper cũ pec-
Reſpon. catu, quam tentatio hoſtis. Reſp. Di-
cendum, quod tentatio carnis eſt im-
pulſus ſenſualitatis, quem conſneu i-
mus appellare primum motũ, & q̃ uo
niā in illo impulſu ſenſualitas mo-
uetur inordinate, & præter rationis
ordinem, hinc eſt quod tentatio car-
nis numquam eſt in nobis, quin ſit in
nobis aliqua inordinatio, & ita ali-
qua venialis culpa. Tentatio vero ho
ſtis omnino extra eſt, & poteſt eſſe ſi-
ne aliqua delectatione inordinata in
nobis exiſtente: & ideo dicit Magiſter
quod tentatio hoſtis poteſt eſſe ſine
peccato: tētatio vero carnis minime.
Alia etiam poſſet reddi ratio, quoniā
eſt in poteſtate noſtra, & eam poſ-
ſumus ad libitum noſtrum domare:
ideo potius imputatur nobis in cul-
pam carnis impulſio, quam diabolica
ſuggeſtio. Quomodo aũt carnis im-
pulſus, ſiue primi motus debeant dici
eſſe peccatum, infra ſuo loco magis ex
preſſe determinabitur.

AD intelligentiā aũt huius par Artic. 1
tis circa tria incidit hic q̃ſtio.
Primo quæritur de tētatione
primorum parentum. Secũdo quęri-
tur de diuerſitate tentationum. Ter-
tio vero incidit hic quęſtio circa quā
titatem, & qualitatem peccati, qđ ex
illa tentatione eſt ſecutum. Circa pri-
mum quærũtur tria. Primo quæritur
de tentatione primorũ parentũ quan
tum ad motiuum, Secundo quantum
ad inſtrumentum, Tertio quatum ad
ordinem, & progreſſum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Diabolus duob⁹ vitiis mot⁹ eſt
ad tētandũ hoīem in paradiſo,
ſupbia, ſ. & inuidia, vt ipſum ſi
bi ſubiiceret & a fęlicitate ppe
tua eũ īpediret. ſupbia fuit mo
tiuũ primũ, & inuidia ꝓximũ.

CIRCA quam ſit pro- Funda-
ceditur, & quæritur. qđ menta.
mouerit diabolũ princi
paliter ad tentādum ho
minem. Et ꝙ inuidia, vi
detur primo ꝑ illud, quod dicitur Sa
pient. ij. Inuidia diaboli mors introi
uit in orbem terrarum: introitus aũt
mortis fuit per tentationē, & ſeductio
nem hominis: ergo ad tētandũ homi
nem inuidia diabolum cōmouit. Itē.
Greg. in moralib. In paradiſo diabo-
lus inuidēs homini ſuperbiæ vulnus
in-

inflixit: ergo cum vulnus inflixerit per tentationem, tentatio fuit inuidia. Item. Diabolus tentando hominem, factus eſt homicida, ſecundũ quod dicit Iohannis viij. Ille homicida erat ab initio: ſed homicidiũ ꝓcedit ex odio: odium aũt procedit ex inuidia: ergo a principio tentatio hominis, in qua diabol⁹ fuit homicida, proceſſit ex inuidia. Item, Qui deſiderat caſum alterius ſine ſuo fructu, nõ mouet ex amore cõmoditatis propriç: ſed ex odio fęlicitatis alienę: ſed diabol⁹ caſum hominis deſiderabat, abſque ſuo fructu, ſicut conſtat: ergo mouebatur odio fęlicitatis humanæ ad tentãdum hominem: ſed tale odiũ nõ eſt aliud, quam inuidia: ergo &c. Sed contra. Omnis inuidia eſt reſpectu paris, vel ſuperioris, ſecũdum q́d dicit Greg. ſuper illud Iob. Paruulũ occidit inuidia: ſuperioris in quã ſaltem ſecundum reputationem: ſed diabolus non reputabat hominem ſuperiorem ſibi: ergo videtur, quod ei nõ inuidebat: ergo ſi ipſum tẽtabat, hoc non erat ex inuidia. Item. Inuidia eſt reſpectu boni, quod quis aliquo modo poteſt acquirere: ſed diabolus nõ poterat venire ad æternam beatitudinem, quia lapſus erat irrecuperabiliter: ergo videtur, quod propter illius acquiſitionem non inuidebat homini. Item. Inuidia eſt reſpectu boni, q̃ deſideratur: nullus enim inuidet alicui de aliquo, niſi cum illud amat, & cupit: ſed diabolus nec cupiebat mandatis dei obedire, nec ad ſupernã patriam aſcẽdere, nec amicus dei eſſe ꝓpter ſui deſperationem: ergo videtur quod hoc in homine non inuideret: ergo &c. Item. Inuidia non eſt niſi reſpectu eius, quod natum eſt diminuere bonum ꝓprium: ſed beatitudinis acquiſitio nullius bonũ poteſt diminuere: ergo non eſt aliquid, quod ab aliquo inuideri poſſit: ergo vr̃, quod ſi diabol⁹ aliquo appetitu hõiem cadere fecit, ex inuidia mot⁹ non fuit.

RESP. Dicendum, quod ſicut ꝑtractum fuit, iſta duo peccata ſunt quę maxime poſſident mẽtem diaboli, ſuperbia, & inuidia. Vnde ſicut habitũ fuit ſupra, & Auguſtin⁹ dicit, Ex his duobus, qui prius erat lucifer, diabolus factus eſt: & ſunt quaſi hæc duo inſeparabilia, ita quod vnum concomitatur ad alterum. Superbus enim amat excellẽtiam, & ita nullum vult habere parem, ac per hoc ſtatim appetit excellentiam ſingulariter poſſidere: & ideo ſtatim vel actu, vel habitu inuidet, cum nolit bonum conſimile bono, quod appetit, ab alio communicari. Mens igĩ diaboli ab his duobus vitijs poſſeſſa, videlicet ſuperbia, & inuidia, videns hominem in ſtatu quo poterat cadere ſub diabolicã poteſtatem, & in quo poterat aſcendere ad ſupernam felicitatem, ex qua ipſe ceciderat, & ex ſuperbia motus eſt, & ex inuidia ad ipſum tentandum. Ex ſuperbia namque, vt ipſum ſibi ſubijceret: ex inuidia vero, vt ipſum a ſuperna felicitate impediret. Et ſuꝑbia fuit, ſicut mouẽs primum: inuidia vero ſicut mouens proximum, & immediatum. Eſto enim, quod non poſſet dominium ſuper hominem acquirere, adhuc ſtuduiſſet ipſum a paradiſi gaudijs impedire: & ideo ſcriptura dicit, & eius expoſitores, diabolum ad tentandum hominem ex inuidia motum eſſe. Et concedẽdę ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD illud, quod primo obijcitur, quod inuidia eſt reſpectu ſuperioris, vel paris. Dicendum, quod non ſolũ eſt reſpectu ſuperioris eius, qui eſt ſuperior: ſed etiam eius, qui poteſt eſſe: quamuis autem diabolus in ſtatu illo non reputaret hominem ſuperiorem ſe, inuidebat tamẽ, ne merito obedientię ſublimaretur ad ſtatum glorię, in quo ſtatu ipſum ſuperiorem ſe nõ dubitaret. Poteſt etiam dici, quod tunc reputabat ipſum ſuperiorem ſe, in hoc quod poterat peruenire ad illam gloriam, ad quam diabolus aſcẽdere non poterat. AD illud, quod obijcitur, q́d inuidia eſt reſpectu boni, quod poteſt acquiri. Reſpondẽdũ eſt per interemptionem, quia non ſolũ inuidet aliquis illud, quod poteſt obtinere, ſed etiam illud quod natus eſt habere, quamuis non poſſit, ſicut trũcat⁹, & cęcus inuidet alijs viſum, & progreſſum. Licet autem diabolus

non

non poſſit ad beatitudinem perueni-
re:tamen habebat ad hoc naturalem
8 aptitudinem. AD illud,quod obij
citur,quod inuidia eſt reſpectu boni
deſiderati. Dicendum, quod inuidia
non tantum venit ex deſiderio alicu
ius boni priuati:immo ex odio boni
alieni. Quia tamen deſiderium boni
proprij videtur eſſe principium oĩs
peccati:ideo poteſt aliter dici, ꝙ inui
dia nõ ſolummodo eſt reſpectu eius
boni,quod conſideratur,ſed etiam re
ſpectu eius boni,cuius obtẽtu minui
tur bonum deſideratum,vel æſtima-
tur minus. Et quoniam diabolus deſi
derat ſingulariter efferri,ideo ꝑ exal
tationem hominis æſtimabat ſuũ bo
num impediri:& ideo inuidebat, &
9 ex inuidia oppugnabat. Et ꝑ hoc pa
tet reſponſio ad vltimũ,quia & ſi ho
minis glorificatio,& exaltatio ſecun
dum veritatem alicuius bonum non
diminueret:tamen ſecundum ęſtima
tionem falſam credi potuit,eſſe alicu
ius boni diminutiuum,& ex illa ęſti-
matione oriri inuidia. Affectiones e-
nim nõ tantum oriuntur ex iudicijs
certis, ſed etiam ex ſuſpicationibus,
& æſtimationibus falſis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Diabolus tẽtauit hoĩem in ſer-
pẽtis effigię quęrens ſuperiorẽ
mẽtẽ cõuertere deorſum, atq;
ipſum ꝓſternere qđ etiã diui-
no iudicio ꝑmiſſum fuit, inter
eos maxima oriret̃ inimicitia.

Ad opp.

DE tentatione primorum
parentum quantum ad
inſtrumẽtum medium.
Et dicitur in Geneſ.iij.
quod diabolus tentauit
hominem per ſerpentem. Et quod
iſte modus non fuerit conueniens,
oſtenditur primo ſic. Quanto tenta
tio eſt occultior,tanto eſt ad decipiẽ
dum efficacior. ſi ergo diabol⁹ quan
to maiori calliditate poterat hominẽ
decipere conabatur,videtur quod ip
ſum debuiſſet tentare ſpirituali tẽnta
tione abſque alicuius corporis aſſum
ptione. Item. Tanto tentatio eſt effica
cior,quanto tentans eſt in ſuggerẽdo
affabilior:ſed actus locutionis ꝓprie
debetur humanæ effigiei:ergo videt̃,
quod diabolus ad tentandum magis
debuit aſſumere effigiem hominis, q̃
bruti animalis,cum brutum animal
ſua locutione potius eſſet ad terrorẽ
quam ad perſuaſionem. Item. Quãto
tentans magis ſimulat, & induit ſpe
ciem ſanctitatis,tanto magis præua-
let in tentando:ſed multa ſunt anima
lia,quę magis ſuis proprietatib⁹ ſan-
ctitatem prętendunt,quam ſerpens,
ſicut columba,& agn⁹:ergo videtur,
qđ illa magis debuerit aſſumere dia-
bolus ad tentandum. Item, inſtru-
mentum, ſiue organum debet cõfor
mari exercitio per ipſum facto: ſed
tentatio erat ad decipiendum: ergo
diabolus debuit aſſumere animal ma
xime doloſum, & callidum: ſed plus
eſt de doloſitate in vulpe, quã in ſer
pente: ergo magis debuit aſſumere
vulpem, quam ſerpentem. Ad oppo
ſitum ſunt rationes: ſed quoniam ve
rum concludunt, poſſunt claudi in
reſponſionem.

Fundamenta.

RESP. ad prædictorum intelli- 10
gentiam eſt notandum, ꝙ modus il
le tentandi non tantum fuit ex diabo
lica electione ſicut dicit Aug. ſed etiã
ex diuina permiſſione: non enim li-
cuit diabolo tẽtare omni modo, quo
vellet, & poſſet: ſed eo modo, quo
dominus permitteret. Conceſſit au-
tem diuina ſapientia, quæ omnia or-
dinat,& gubernat,& permittit,quòd
diabolus tentaret hominem in effigie
animalis bruti, & non cuiuſcunque,
ſed ſerpentis; ſic enim exigebat con
gruentia ordinis. Quod enim homo 11
tentaretur a diabolo in effigie bruti
animalis, congruum erat. tum re-
ſpectu operis: tum reſpectu finis in-
tenti: tum etiam reſpectu diuini iu
dicii. Reſpectu operis,quia homo na
tus eſt inclinari ad bonum, vt nunc
maxime ex parte ſenſibili, & bruta-
li: & ideo congruum erat ipſum ten
tari in effigie animalis brut'. Reſpe-
ctu finis intenti ſimiliter congruum
erat, quia ad hoc ordinabatur ten-
tatio, vt homo efficeretur ſimilis ani
mali bruto, cum contempto bono
incommu-

incommutabili, adhæreret bono cõmutabili, & ibi quieſceret: & ideo ad hæc inſinuandum, in ſpecie animalis bruti debuit tentari. Reſpectu diuini iudicii etiam congruum fuit, quoniam dñs iuſtus, & fidelis nõ permittit hominem tentari vltra, quam poſſit. Et ideo ſic patitur diabolum in tentatione latere, vt nihilominus poſſit ab homine deprehẽdi: & ideo non paſſus eſt, ꝙ diabolus hominem tentaret omnino in ſpecie conſimili, & per hoc non in ſpecie, vel effigie humana, ſed potius brutali. Triplex igitur congruentia ordinis exigebat, vt homo a diabolo in brutali effigie

12 tentaretur. Hac etiam triplici congruentia exigẽte permiſſus eſt homo tentari a diabolo, non in quolibet animali bruto, ſed in ſerpente. Primũ ratione operis: quia enim tẽtatio fiebat per ſuggeſtionis ingreſſum, quæ intrat ad cor ad modum ſerpentis, & ibi virus peccati diffundit, ex quo homo habet ſpiritualiter mori: ideo vt exterior effigies operi reſponderet interiori, congruum fuit hominem a diabolo tentari in effigie ſerpentis, cuius eſt ſerpere, & venenum diffundere, & diffundendo hominem interimere. Reſpectu etiam finis intenti congruum erat: quia enim intendebat diabolus faciem hominis, & caput, & ſuperiorem mentem conuertere deorſum, & totum proſternere, & ſic proſternendo ad malum finem deducere, proponendo ſibi præmiũ aliquod delectabile: ideo permiſſus eſt tentare in ſerpente, qui ſm totum corpus ſuum habet terræ in ſuo inceſſu adhærere. Congruum etiã erat reſpectu diuini iudicii: quia enim ex illa tentatione diuino iudicio inter tentatum, & tentantem debebat inimicitia exoriri: ideo tẽtatio hominis in ſerpente debuit fieri, quem poſt ipſum maxime exhorret, & qui maxime ſua calliditate inſidiatur hominẽ lædere. Et ſic patet multiplex congruentia, quare diabolus permiſſus eſt hominem tentare in effigie ſerpentina.

13 A D illud ergo, quod primo obiicitur, quòd tentatio tanto eſt efficacior, quanto occultior. Dicendum, ꝙ & ſi diabolus ſe manifeſtaret exterioribus ſenſibus in effigie ſerpentis, nihilominus tamen in illa manifeſtatione plus ſe occultabat, quàm manifeſtabat: vnde mulier non credidit eum, qui loquebatur in ſerpente eſſe aduerſarium, ſed etiam potius bonũ conſiliarium: & ideo ita occulta erat illa tentatio, ſicut ſi diabolus loqueretur ad cor interius. Aliter reſponderi poteſt, quòd iuſto iudicio dæmõ eſt permiſſus tentare interius, quia non habebat poſſe ingredi interius, niſi homo præberet ſibi aditum: & ideo tentauit ab exteriori per ſenſũ, & voce ſenſibili magis quam voce ſpirituali, non enim debebat aliter permitti. A D illud de maiori affabilitate, iam patet reſponſio: verum 14 eſt enim, quòd ſi fuiſſet in effigie humana, affabilior fuiſſet: ſed diuina ꝓuidentia non debuit hoc permittere, ſed cautelam diaboli debuit temperare: & ideo conceſſum eſt ſibi corpꝰ ſerpentis, quod tamen habebat faciẽ virginis, ſicut dicit Beda, & reliquũ corpus erat ſerpentis, vt ſic ex vna parte poſſet latere, ex altera deprehendi. A D illud, quod obiicitur de 15 amicabilitate, iam patet reſponſio: qa ſic debuit permitti oſtẽdi effigies amicitiæ, vt poſſet deprehendi veritas inimicitiæ: nam tentator, qui effigiem amicitiæ prætendebat, ſm veritatem inimicus erat: ideo huic operi animal maxime competebat, quod haberet aſpectum humanum: corpꝰ vero eius animalis, quod natum eſt homini eſſe maxime inimicum. A D 16 illud, quod obiicĩt vltimo de calliditate. Dicendum, quòd & ſi ſint aliqua animalia callidiora, & prudẽtiora: tamen in nocendo, & inſidiando homini ſerpens eſt animal calidiſſimum. Et quia calliditas tentantis erat ad hominem offendẽdum, hinc eſt, quòd inter cætera animalia magis permiſſus eſt tentare per ſerpentem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Diaboli tentatio a muliere ſum pſit exordium, & in viro complementum ad exercitium hominis, ad tollendam excuſationem mulieris, & ad nos commonendos.

Fundamenta. DE tentatione primorũ parentũ quantum ad ordinem, & progreſſum. Et dicit ſcriptura, & Magiſter in litera, quòd tentatio incępit a muliere, & per mulierem venit ad virum. Et videtur, quòd hic modus progrediẽdi competat aſtutiæ diaboli, & quòd etiam debeat a deo permitti: ordo. n. deſtructionis contrarius eſt ordini cõſtructionis: quæ enim ſunt vltima in componendo, ſunt priora in ſoluendo: ſed mulier fuit vltimo facta, & formata: ergo videtur, ꝙ via deformationis, & corruptionis a muliere debuit habere exortum: ergo tentator debuit eam prius aggredi. Itẽ. Tentatio exterior debet conformari interiori: ſed in tentatione interiori peccatum aſcendit a ſenſualitate ad ſuperiorem partem mediante inferiori portione rationis: ſi ergo ſuperior portio eſt vir, & inferior eſt mulier, ſicut tentatio interior procedit ad virum mediante muliere, ſic & tẽtatio exterior. Item. Cautus pugnator citius aggreditur in bello illum, quem poteſt expugnare facilius: ſi ergo mulier facilius poterat expugnari, quam vir, videtur ꝙ progreſſus tẽtationis peruenire debuit ad virum mediante muliere. Item. Facilius eſt alicui expugnare fortem inimicum per domeſticum, quàm etiam per ſeipſum: ſed vir erat fortis, & ſpirituali mente præditus: ergo non videtur, ꝙ diabolus auſus fuerit eum tentare p ſeipſum, ſed per ſuũ domeſticũ: ergo mediante muliere tentatio peruenit ad virum. Sed contra.

Ad opp. Peccatum nõ tm̃ eſt in carne, ſed & in dei imagine, ſcilicet aĩa: ſed mulier, & vir æqualiter ſunt ad imaginem dei, quia in aĩa non eſt diſtinctio ſexus: ergo videtur ꝙ tentatio nõ magis debuit inchoari a ſexu muliebri, q̃ a virili. Itẽ. Mulier nullam habebat pronitatem ad peccatum, ſicut nec vir, & ita erat recta, ſicut vir, nec caro eius aliquo modo animã incuruabat: ergo videtur, ꝙ ita difficile erat mulierem, ſicut virum deiicere: nulla igitur ratio videt̃ eſſe, ob quam tentatio diaboli magis inciperet a muliere. Item. Vituperabilius eſt vinci a muliere, q̃ a viro, & glorioſius eſt vincere virum, q̃ mulierem: ſi ergo diabolus maxime refugit vituperium, & auidiſſime quęrit gloriam, videtur, ꝙ magis tentationem a uiro, q̃ a muliere inchoauerit. Item. Natura audacium eſt libenter fortibus occurrere: ſed diabolus eſt audaciſſimus, & procaciſſimus, & maxime præſumens de ſuis viribus: ergo videt̃, ꝙ dedignatus fuerit primo aggredi muliebrem ſexum: non igitur videtur probabile, ꝙ prius tẽtauerit mulierẽ, quàm virum.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit 17
ſcriptura, & Magiſter dicit in litera, non eſt dubitandum, quin tentatio diaboli a muliere inchoauerit, & per eam peruenerit ad virum. Ratio aũt huius ſumitur ex parte ſapientię dei, & ex parte aſtutiæ diaboli. Ex parte ſapientiæ dei: dñs. n. tali ordine permiſit diabolum tentare. Tum pp viri exercitationẽ. Tum etiã ne mulier haberet excuſationem. Tum etiã pp eruditionẽ nr̃am. Propter viri exercitationẽ, quia ipſe adeo fortis erat, & ſpũali mẽte præditus, ꝙ non ſolũ poterat reſiſtere ſerpentis tentationi: ſed etiam ſuggeſtioni mulieris: & ideo fortiori tentatione permiſſus eſt tentari. Propter mulieris vero remouendam excuſationẽ primo debuit ab ipſa tentatio incipere: nam ſi vir primo peccaſſet, cum vir ſit caput mulieris, & dominetur ei, non eſſet multum mirandum, ſi mulier ei conſentiret: imo magnum haberet excuſationis colorem. Propter noſtram eruditionem etiam hoc permiſſum eſt. In

eſt. In illo enim modo tentandi ſen-
ſibili cognoſcimus nos modum, &
progreſſum tentationis inuiſibilis:
& ſicut ille a ſerpente venit ad virum
mediante muliere, ſic iſte a ſenſuali-
tate peruenit ad ſuperiorem portio-
nem rationis mediante inferiori. Ex
parte ſimiliter aſtutiæ diaboli poteſt
ſumi ratio. Diabolus enim attende-
bat mulierem eſſe minoris ſapientiæ,
& debilioris conſtantiæ, & importu-
nioris adhærentiæ. Quia minoris ſa
pientię, erat facilior ad ſeducendum:
& ideo diabolus ſeductor per eã vo-
luit ſibi facere tranſitum, ac viam.
Quia debilioris conſtantiæ facilior
erat ad peruertendum: & ideo diabo
lus expugnator aggreſſus eſt homi-
nis ciuitatẽ ex ea parte, ex qua erat
aditus minus munitus. Quia vero
importunioris erat adhærentiæ, co-
gitauit diabolus, quòd ſi ipſa primo
vinceretur, non quieſceret, quouſque
perverteret virum. Vnde dicitur Ec-
cleſ. 7. de muliere, quòd laqueus eſt
venatorum, & ſagena cor eius, vincu
la ſunt manus illius. Propterea dia-
bolus aſtutus impulſor, incœpit a ſe
xu fœmineo. Et ſic patet, quòd ſicut
dicit ſcriptura per omnem modum
congruum fuit tentationem incipi a
muliere: tum quia hoc diaboli aſtu
tia expetebat: tum quia hoc diuina
prouidentia diſponebat. Vnde con-
cedendæ ſunt rõnes ad hoc inductę.
18 AD illud autem, quod primo obii
citur in contrarium, quòd quantum
ad imaginem non eſt ſexuum differẽ
tia. Dicendum, quòd licet in viro, &
muliere reperiatur imago æque ex-
preſſe quantum eſt de natura ipſius
animæ, quia tamen anima quandiu
eſt in corpore complexionem corpo-
ris imitatur, ex ratione debilitatis,
complexionis, & ſexus, cõtrahit ani-
ma quandam effœminationem: &
propterea quantum eſt ex parte na-
turæ, niſi ſit fortitudo maioris gra-
tiæ, facilius incuruatur ad malum ſe-
xus fœmineus: & propterea illud nõ
19 copit. AD illud, quod obiicitur, ꝙ
mulier nullam habuit ad hoc proni-
tatem. Dicendum, quòd verum eſt:
non tamen ex hoc ſequitur, ꝙ habe-
ret æqualem ſtabilitatem. quamuis.n.
nõ haberet curuationem in affectu,
nec deceptionem in aſpectu: facilius
tamẽ poterat in hoc incidere, quàm
vir, in quo & natura erat fortior, &
gratia creditur fuiſſe abundantior. 20
AD illud, quod obiicitur, quòd vi-
tuperabile eſt vinci a muliere, &c. Di
cendum, quòd verum eſt: veruntamẽ
glorioſius eſt mulierem luctando ſu
perare, quàm cum viro luctando ſuc
cumbere. Et quia diabolus ſi incœpiſ
ſet a viro, timebat ne viriliter ſibi re-
ſiſteret: ideo maiori cautela ſtuduit 21
gloriam adipiſci. AD illud, quod
obiicitur, quòd audaces libentius ag
grediuntur fortes. Dicendum, quòd
illud verum eſt, ubi eſt audacia ſine
aſtutia: diabolus autem non tantum
eſt audax, & procax, imo etiam aſtu-
tus, & fallax: & ideo in tentando nõ
aggreſſus eſt viam difficiliorem, ſed
potius efficaciorem. Præterea nõ per
mittebatur ſibi totam ſuam exercere
potentiam: cum enim nõ vincat niſi
volentem, eſt debilis in pugnando:
& ideo non a fortiori, ſed a debiliori
ſuam inchoauit tentationem.

CONſequenter quæritur circa Artic. 2
ſecundum articulum de modis
tentationis in generali. Diui-
dit autem Magiſter tentationem in
eam, quæ eſt ab hoſte, & in eam, quæ
eſt a carne: ſed cum de tentatione,
quæ eſt ab hoſte, aliqualis poſſit ha-
beri notitia per ea, quæ determinata
ſunt ſupra de poteſtate dæmonum:
ideo hic quæritur de tentatione, quæ
eſt a carne. Et circa hoc poſſunt quę-
ri tria. Primo quæritur, vtrum car-
nis ſit tentare. Secundo quæritur,
vtrum tentationem carnis a tenta-
tione diaboli contingat ſepara
ri. Tertio quęritur, cui iſta
rum tentationum dif
ficilius ſit reſi
ſtere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum caro nos tangat, atq; nos pulſet, cui conſentire, & diſſentire valemus, carni vtique tentare etiam conuenit.

Funda-menta.

CIRCA primum ſic ꝓceditur, & oſtenditur, quòd carnis ſit tentare. Iaco. j. Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: ſed cõcupiſcẽtia, q̃ maxime abſtrahit, & illicit eſt concupiſcentia carnis: ergo &c.
22 Item. Caſſiodorus diffiniens tentationem, dicit, ꝙ tentatio eſt aſſimilatio boni ad fallendum: ſed appetitꝰ carnalis facit bonum vt nunc, credi eſſe bonum ſimpliciter, & hoc decipit, & fallit ſpiritum: ergo contingit ſpiritum tentari a carnali appetitu. Item. Tẽtatio diabolica nõ eſt aliud, quàm ſuggeſtio: ſed ſicut diabolus ſuggerit homini mala, ita & carnis prudentia, quæ eſt deo inimica: ergo ſi diabolus dicitur tentare cum ſuggerit mala, eadem ratione & caro cũ ſpiritũ trahit ad carnalia. Item. Diabolus impugnat nos tentando, nec eſt aliud diaboli tentatio, quàm eius impugnatio: ſed ſicut impugnamur a diabolo, ita etiam a carne impugnamur, & impellimur: ergo videtur, ꝙ
23 ſicut tentamur a diabolo, ita vere, &
Ad opp. proprie tentamur a carne. Sed cõtra. Hugo de ſancto Victore. Tentare eſt callide experiri, & quaſi quibuſdam blandis conatibus probare: ſed experimentum ſumere hoc eſt ſolius ſubſtantiæ rationalis: ergo non videtur eſſe carnis. Item. Tentans differt a tentato: nullus enim tentat ſeipſum: ſed qui tentatur eſt homo carnalis. Cum igitur homo carnalis a carne ſua non differat per ſubſtantiam, videtur, quòd nullus homo tentetur a carne ſua, nec ab alia cõſtat ergo ꝙ nulla caro tentat. Itẽ. Perſuaſio ordinata ad decipiendum, potius eſt ſophiſticatio, quàm tentatio. Tentatio enim eſt perſuaſio ordinata ad ſumendum experimentum: ſed caro vitioſa directe inclinat ad malum, & ſua inclinatione ſeducit ſpiritum: ergo carnis propulſatio potius debet dici ſophiſticatio, quàm tentatio. Item. Quandocumque aliquis actus de aliquibꝰ ſubiectis dicitur, dicitur ſm aliquod commune in eis repertũ ſed deus tentare dicitur in ſcriptura, & diabolus, & homo, & caro: ergo ſm aliquod commune debet dici: ſed caro non videtur aliquo modo communicare in aliquo cum deo, & cum ſpiritu angelico: ergo videtur, ꝙ ei non poſſit competere tentatio, aut ſi competat, hoc erit æquiuoce, & ſm alium modum dicendi; & ſi ſic eſt, tunc eſt quæſtio, ſm quem modum dicitur, & quare illa carnis impulſio tentatio appellatur.

RESP. Dicendum, quòd hoc vo 24
cabulum tentare multas habet acceptiones, ſicut dicunt illi, qui ſignificationes vocabulorum ſtudioſe rimati ſunt: ſi tamen velimus eius principalem, & præcipuam ſignificationem accipere, tentare probare eſt, vnde tentatio dici poteſt quidam tactꝰ quo illud quod tangitur, probatur, ſicut cæcus dicitur tẽtare, quando ſuo tactu vult aliquam certitudinem habere de aliqua re, quam tangit. Per hunc modum in ſpiritualibus tentatio dicitur quidam tactus ad probãdum ordinatus. Hoc autem poteſt eſ- 25
ſe quadrupliciter. Aut quia ille, qui pulſat intendit probare, & approbare, ſiue probatum oſtendere: & hoc modo tentat deꝰ ſm ꝙ dicitur Sap. 3. Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos ſe. Aut ille qui pulſat, intendit probare, & reprobare, ſiue reprobũ facere: & ſic tẽtat diabolus, ſm quod dicitur Act. 5. Cur tentauit Satanas cor tuũ mentiri ſpirituiſancto? Aut quia ille, qui pulſat intendit ſolum probare, & experimentum ſumere de eo, quod eſt in homine: & ſic tentat homo cautus, & de hoc Eccl. 30. Ex multis loquelis tentabit te, & ſubridens interrogabit te de abſcondiris tuis. Aut quia & ſi pulſans nihil intendat, ad eius tamen pulſationem ſequitur approbatio, vel reprobatio

hominis:

hominis:& ſic tentat caro, vel carnalis concupiſcentia. De qua Iacob. 1. Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. A carne enim ſiue a carnis concupiſcentia homo pulſatur, & quaſi tangitur, cui tactui, ſiue pulſationi ſi cõſentiat, probatur,& reprobatur: ſi vero diſſentiat,probatur, & approbatur: & ſic recte,& proprie carnis impulſio tentatio dici poteſt. Vnde rationes hoc oſtendentes concedendæ ſunt.

26 AD illud, quod obiicitur in contrarium,quòd tentare eſt experiri. Dicendum, quòd illa ratio ab Hug. non aſſignatur niſi proprie de tentatione diaboli. Si autem quis generaliter velit eam intelligere, ut ſe extendat ad omnem tentationem, quæ ad malum inclinat,tunc dicemus, ꝙ intelligitur per cauſam,ut ſit ſenſus, & per tentationem fit experientia,& probatio, vtrum homo dignus ſit approbari,vel reprobari:& hæc tantum non fit a diabolo, ſed etiam a carne. Si autem velit dicere hoc eſſentialiter eſſe dictum,tunc dicemus, ꝙ nomine carnis non intelligitur corpus ſolum,ſed ratio carnalis,& idem ipſe homo ſm quòd carnalis eſt, & ad carnem conuerſus, ſeipſum tentat ſm quòd ſpiritualis eſt,& diuinæ legi ſubiectus.

27 AD illud quod obiicitur ſecundo ꝙ tentans differt a tentato ſm ſubſtantiam. Dicendum,ꝙ ſicut iudicare,& iudicari ſunt actus diuerſarum perſonarum,nihilominus tamen eadem perſona ſm aliam, & aliam ſui portionem poteſt ſeipſam iudicare, ſicut ſemetipſum homo diiudicat, & ſuperior portio inferiorem iudicat: ſic etiam intelligendum eſt,ꝙ ſpiritualiter ipſa ſenſualitas tentare poteſt rationem, ſiue homo exterior interiorem: & ita cum caro tentat ſpiritum,non idem tentatur a ſe, ſed alius

28 ab alio:illa tamen reperiri habent in eadem perſona. AD illud,quod obiicitur, quòd perſuaſio ordinata ad decipiendum,potius eſt ſophiſticatio, quàm tentatio. Dici poteſt, quòd tentatio large dicta comprehendit,& ſophiſticationem,& tentationem proprie dictam. Sophiſtica enim perſuaſione poteſt homo de alio experimentum ſumere;& ita nõ valet illa obiectio,quia tẽtatio ſm ꝙ hic accipitur, contra deceptionem, & ſophiſticationem non diuiditur. Aliter tamen poſſet dici,ꝙ tentationis nomen magis tranſlatum eſt a tentatione materiali,in qua eſt quędam palpatio,ſm quòd cæcus dicitur tentare, quàm a tentatione illa, quæ eſt in ratiocinationibus, per quem modum diuidit contra ſophiſticationem, vt dicatur alius ſyllogiſmus ſophiſticus, alius tentatiuus. AD vltimum patet reſpõ 29 ſio ex prædictis. Aliquod enim commune reperitur in omnibus illis, de quibus dicitur actus tentandi, videlicet tactu quodam pulſare, ad quem conſequitur pulſati probatio: & hoc prius explanatum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Diaboli, & carnis tentationes ſunt diuerſæ, vnaque ab alia ſecernitur, & vna abſque alia eſſe poteſt, nam alio modo tentat caro,alio dæmon.

VTRVM contingat tentationem carnis a tentatione diaboli ſeparari. Et ꝙ ſic videtur. Quæcumque diuiduntur ex oppoſito, vnũ poteſt eſſe ſine altero, ſiue ſeparari poteſt ab altero: ſed tentatio carnis diuiditur contra tentationẽ hoſtis:ergo &c. Item. Diabolus tẽtauit hoĩem primũ, & tẽtauit Chriſtum:ſed nec caro Chriſti, nec caro hominis primi ad malum impellebat: ergo neuter a carne tentabatur: ergo cum tentarentur a diabolo,tentatio,q̃ eſt a diabolo,ſeparaƀ a tentatione, quę eſt a carne. Item. Eſto, ꝙ diabolus nunquam nobis mala ſuggereret:nihilominus ſenſus noſtri ad malum ab adoleſcentia proni ſunt: ergo omni tentatione diaboli circũſcripta, adhuc homo tentaretur a carne propria. Item. Aliud eſt in- Fundamenta.

HH 3 quina-

quinamentum carnis, & aliud inquinamentum ſpiritus, ſed diabolus impellit ad peccata ſpiritualia: caro vero ad peccata carnalia: ergo cum peccatum ſpirituale poſſit eſſe ſine carnali, & econuerſo, videtur, quòd tentatio carnis ſequeſtrari habeat a tentatione diaboli. Item. Quæcúque duo ſic ſe habent, quòd vni contingit mereri, & alii demereri, illa contingit ab inuicem ſeparari: ſed tentatio hoſtis eſt materia exercendæ virtutis: tentatio vero carnis ſemper eſt a culpa, vel cum culpa, ſicut dicit Magiſter: ergo vna iſtarum ſequeſtrari habet ab altera. Item. Tentatio carnis, & hoſtis differunt, ſicut dicit Magiſter in litera, ſicut tẽtatio exterior, & interior: ſed quod eſt exteri⁹ ſequeſtrari habet ab eo, quod eſt interius: ergo & tentatio carnis ab ea, quæ eſt a diabolo. Quod ſi tu dicas, quòd tẽtatio, quę eſt ab hoſte, eſt ita interior, ſicut tentatio, quę eſt a carne, per hoc non effugitur, quia cum deus fidelis non permittat hominem tentari ſupra id, quod poſſit, & alter iſtorum modorum ad exercitãdum ſufficiat, nec homo ſimul poſſit eſſe intentus circa diuerſa, videtur, ꝙ alio, & alio tempore fiat circa nos tentatio carnis, & tentatio diabolica. Sed cõtra, ꝙ tentatio carnis non habeat eſſe ſine tentatione hoſtis, videtur ſuper illud Pſal. Diuerte a malo, & fac bonum. Glo. Hieron. Mala omnia ab inſtinctu diaboli procedunt, ſicut bona ab inſtinctu dei: ergo nullum peccatum ſit, in quo diabolus non interponat partes ſuas: ſi ergo tentatio carnis via eſt ad peccatum, videtur, ꝙ non poſſit eſſe ſine tentatione diaboli. Item. Motus inſtrumenti non eſt ſine motu principalis motoris: ſed caro eſt ſicut inſtrumentum in tentando reſpectu diaboli, ſicut dicitur ſuper illud Iob. ix. Terra data eſt in manus impii, id eſt caro in manus diaboli: ergo tentatio carnis non eſt abſque impulſione diaboli: ſi igitur hæc eſt tentatio: patet &c. Item. Si non ſit ponere primum malũ, quod non ſit ab alio: eſt tamen ponere malum, quod eſt initium omnis mali, ſicut dicitur Eccle. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. Si igitur diabolus rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ, & pater omnis mendacii, videtur, quòd nullum ſit peccatum, quod aliquo modo non procedat ab ipſo: & ita ad nullum malum impellit caro abſque diabolo: ergo tentatio carnis non ſeparatur a tentatione hoſtis. Item. Quòd tentatio hoſtis non ſeparetur a tentatione carnis, ſimiliter oſtenditur Gala. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, adulterium, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, inuidię, &c. ibi enumerantur peccata carnalia, & ſpiritualia: ergo videtur, quòd omnia peccata procedant a carne. igitur ad nullum malum inclinat tentatio hoſtis abſque tentatione carnis. Item. Generatio tráſfertur a corporalibus ad ſpiritualia: ſed in corporalib⁹ impoſſibile eſt generari aliquid a patre ſine matre: ergo nec in ſpiritualibus. Sed pater omnis peccati dicitur eſſe diabolus: mater vero caro ſiue concupiſcentia: ergo &c. Prima per ſe patet, ſecunda manifeſtatur per illud quod dicitur Ezech. 16. Pater tu⁹ Amorrhęus, & mater tua Cethea. Per Amorrhæum enim intelligitur diabolus, per Ceteam vero concupiſcentia. Et expreſſius dicit Gregorius ſuper Leuiticum decimo nono. Concupiſcentia eſt mater omnis peccati, & diabolus pater. ergo &c. Item. Diabolus non poteſt tentare bonum angelum, nec malum, neque ſpiritum ſeparatum, ſed ſolum ſpiritum carni coniunctum: ergo videtur, quòd aditum non habeat ad mentem niſi per carnem: ergo abſq; carne non tentat: ergo non contingit tentationem diaboli a tentatione carnis ſeparari.

RESPON. Dicendum, quòd cum dicimus tentationem eſſe a carne, vel ab hoſte, hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ſicut a mouente proximo, & immediato. Si ſicut a mouente primo, ſic tentatio carnis nunquam poteſt eſſe abſque tentatione hoſtis, quia omnis carnis tentatio eſt

ex eius

ex eius corruptione, quæ ortum ha
buit a prima hoſtis tentatione: ten-
tatio tamen hoſtis poteſt eſſe abſque
tẽtatione carnis, tunc potiſſime qñ
is tentatur, in quo nõ eſt carnis cor
ruptio, ſicut fuit in Adã, & in Chri
ſto, vel qñ ex illa tentatione nulla
oritur incuruatio. Quando vero
tentatio hoſtis ad peccatum pertra-
hit, cum nullum peccatum ſit in no
bis, quod non habeat ortum ex cõ-
cupiſcentia aliqua, ſic tentatio dia-
boli a tentatione carnis non poteſt
ſeparari: ſic igitur iudicandum eſt
ſecundum ꝙ tentatio dicitur eſſe a
carne, vel ab hoſte, tanquam a mo-
uente primo. Si autem ſic dicatur eſ
ſe, ſicut a mouente proximo, & pro-
prie. ſicut accipit Magiſter in litera,
ſic ſequeſtrantur & diſtantia forma
li, & diſtantia temporali. Diſtantia
formali, quia alio modo tentat caro,
& alio modo diabolus: & ad aliud
vitium impellit hæc. & ad aliud il-
le, & principium mouens eſt aliud,
& aliud. Sequeſtrantur etiam diſtan
tia temporali, quia aliquo tempore
vexat diabolus, & inſtigat ad aliqđ
vicium, ad quod non inclinat caro,
& aliquando poteſt eſſe econuerſo.
Et ſic iſto vltimo modo accipiẽdo ꝓ
prie tentationem carnis, & tentatio-
nem hoſtis, vt accipit Magiſter in li
tera: concedendum eſt eas abinui-
cem ſeparari, vt non ſolũ inter vnã,
& alteram ſit differentia, ſed etiam
vna poſſit eſſe ſine altera. Vnde cõ-
cedẽdę ſunt rõnes, quę hoc probãt.
30 AD illud, quod primo obiicitur
in cõtrarium, ꝙ omne malum eſt ab
inſtinctu diaboli, intelligendum eſt
ſicut a mouente primo, non ſicut a
motore proximo. Nam abſente dia
bolo peccatum poteſt eſſe a libero ar
bitrio, vel voluntate propria, vel at-
31 trahente carnis concupiſcentia. AD
illud, quod obiicitur, ꝙ caro mo-
uet ſicut inſtrumentum. Dicendũ,
ꝙ hoc verum eſt, quãdo diabolus ve
xat carnem, & vexando carnem ve-
xat ſpiritum: & tunc tentatio car-
nis, & diaboli non ponunt in nume-
rum. Contingit tamen carnem me-
diante ſenſualitate ſibi cõiuncta ſpi-
ritum noſtrum ad malum inclinare,
etiam diabolo non mouente: & tũc
non mouet ſicut inſtrumentum, ſed
ſicut mouens primum, & hoc mo-
do habet ſequeſtrari a tẽtatione dia
boli. AD illud quod obiicitur, ꝙ 32
peccatum diaboli eſt initium omnis
mali. Dicendum, ꝙ hoc non eſt in-
telligendum, ꝙ ſit principiũ imme-
diatum reſpectu cuiuslibet peccati,
ſed quia ante peccatum eius nõ fuit
aliud: & ipſum fuit initiũ illius pec
cati originalis, ex quo eſt initiũ ad
omne malum. AD illud, qđ obii- 33
citur, ꝙ omnia peccata ſunt a carne.
Dicendum, ꝙ caro ſumitur ibi lar-
ge pro omni concupiſcentia, quæ in-
hæſit animæ ex coniunctione ſui ad
carnem: & ſic nomine carnis intel-
ligitur concupiſcentia, quæ eſt ma-
ter omnium malorum, & ſine hac
diabolus non generat in nobis ali-
quod peccatum. Et per hoc patet re 34
ſponſio ad ſequens obiectum de ge-
neratione ſpirituali: accipitur enim
ibi caro, & concupiſcentia large, ſi-
cut oſtenſum eſt. Ex illo tamen non
ſequitur, ꝙ tentatio diaboli nõ poſ-
ſit eſſe abſque tentatione carnis: nõ
enim omnis tentatio diaboli eſt pec-
cati generatio: frequenter. n. tẽtat,
ita ꝙ nulla ſequitur culpa. AD il- 35
lud, quod obiicitur, ꝙ nõ tentat niſi
hominem carnalem. Dicendum, ꝙ
hoc nõ eſt quia tentatio diaboli pen-
deat a tentatione carnis. ſed quia nõ
poteſt aliquem tentare, niſi quando
habet vertibilitatem liberi arb. & eſt
in ſtatu merendi, vel demerendi, &
in quo poteſt ſeduci: & hoc ſolum
eſt. quando ſpiritus rationalis eſt
coniunctus carni mortali. Ex
illa tamen ratione non con-
cluditur, ꝙ caro in tenta
tione diaboli ſit cauſa
præcipua. ſed ſolum
cauſa, ſine qua
non.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Carnis tẽtatio circa idem uitiũ, difficilior eſt ad uincendum, & pro maiori parte, cũ homines carnales ſint, carni minus q̃ dæmoni reſiſtimus.

Fuendamenta.

QVI iſtarum tentationum ſit difficilius reſiſtere. Et ꝙ tentationi carnis, videtur per illud, quod Magiſter dicit in litera. Tẽtatio carnis interior difficilius deiicitur, quia interius oppugnans, de noſtro contra nos roboratur, ſed illi tentationi difficilius eſt reſiſtere, quam difficilius eſt vincere: ergo &c. Item. Seneca. Nulla peſtis efficacior, quã familiaris inimicus: ſed inimicus carnis eſt multo familiarior, quam diabolus: ergo eius tentatio crudelior, & periculoſior, ac per hoc ad vincendum difficilior. Item. Quanto tentatio eſt ad nocendũ efficacior, tanto difficilius eſt reſiſtere tentationi: ſed tentatio carnis efficacior eſt ad nocẽdum, quam tentatio hoſtis: quia cũ tentatio hoſtis ſit exercendæ virtutis materia, tentatio carnis nunquã eſt ſine culpa: ergo &c. Item. Tãto difficilius eſt reſiſtere alicuius perſuaſioni, quanto ille, qui perſuadet magis amatur: ſed homo multũ diligit carnem, & multũ odit diabolum: ergo multo difficilius eſt reſiſtere impulſioni carnis, quam ſuggeſtioni diaboli, ſiue tentationi.

Ad opp. Contra. Quãto impugnans eſt fortior, tanto eius impugnationi difficilius reſiſtitur: ſed diabolus eſt hoſtis fortiſſimus, ſicut dicitur Iob quadrageſimo. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei poſſit cõparari: ergo difficilius eſt ei{us} tẽtationi, ſiue impugnationi reſiſtere, quam ei tentationi, quæ eſt ex carne. Item. Quanto tentans eſt verſutior, & callidior, tanto difficilius eſt eius laqueos, & cautelas euadere: ſed diabolus eſt verſutiſſimus; ergo difficilius eſt eius illaqueationi, ſiue tentationi reſiſtere, quam tentationi carnis. Item. Quanto inimicus eſt occultior, tãto minus poteſt homo ei{us} impetum declinare: ſed diabolus eſt hoſtis ſpiritualis, & occultus, caro vero eſt hoſtis manifeſtus: ergo tentatio, ſiue prælium diaboli maioris eſt periculi, quam tentatio carnis: cum maiori igitur difficultate ei reſiſtitur. Item. Facilius ſuperatur, quod eſt in noſtra poteſtate, quam quod nõ eſt in noſtra poteſtate: ſed caro in noſtra poteſtate eſt, nam ipſam poſſumus mortificare, & cum vitijs, & cõcupiſcentijs crucifigere, diabolum vero minime: ergo multo facilius eſt reſiſtere eius tentationi, quã ſit reſiſtere tentationi diaboli. Item. Spiritus magis adhęret bono ꝓprio, q̃ bono carnis, ſiue bono ĩteriori, q̃ bono inferiori: ſed diabolus ſuggerit, & inclinat ad bonũ interi{us}, dũ tentat de peccatis ſpiritualibus: caro vero ad bonum inferius, dum tentat de peccatis carnalibus. Si ergo difficilius repellitur, quod eſt maioris adhærentiæ, difficilius repellitur tentatio hoſtis, quę eſt de peccato ſpirituali, quã tentatio carnis, quæ eſt de peccato carnali. Item. Difficilius eſt reſiſtere violentiis, quam blanditiis, quia violentia importat de ſua rõne impoſſibilitatem, ſiue difficultatem reſiſtendi: ſed diabolus tentat violentã do, ſicut dicit Hug. caro autem tentat blandiendo: ergo difficilius ſuperatur diabolus, quã ſuperet caro.

RESP. Ad ꝑdictorũ intelligẽtiã eſt notãdũ, ꝙ cũ quærit, cui tẽtatiõi ſit difficilius reſiſtere, verũ tẽtationi carnis, vel hoſtis, dupliciter poteſt intelligi. Aut reſpectu eiuſdem peccati, aut reſpectu alterius. Si reſpectu eiuſdem peccati, vt pote peccati carnalis, ad quod inſtigat caro, inſtigat & diabolus, tunc reſpondendum eſt, quod tentatio carnis eſt difficilior propter coniunctionem carnis ad ſpiritũ, ob quam magis incuruat animam: & ſic intelligit Magiſter in litera, & rõnes probãt ad primam partem inductæ. Si autem intelligatur comparatio fieri reſpectu diuerſorum peccatorum, vt pote

vtpote tentatio carnis intelligatur re
ſpectu carnalium,& tẽtatio hoſtis re
ſpectu peccatorum ſpiritualium,ſic ſe
habent vt excedẽtia,& exceſſa. Qui-
dã enim homines ſunt,q magis ſunt
proni ad peccata carnalia, vtpote ad
luxuriam,quam ad ſuperbiam:&his
difficilius eſt reſiſtere tentationi car-
nis,quam tẽtationi hoſtis. Quidam
autem ſunt,qui ꝓniores ſunt ad pec
cata ſpiritualia,quam ad carnalia,vt-
pote illi,qui magis deſiderant hono
res,quam voluptates:&his difficilius
eſt reſiſtere tentationi hoſtis,qd ten-
tationi carnis. Si quis aũt ſit indiffe-
rens ad vtrunque,& ęqualiter ꝓnus
quãtum eſt de ſe, quodam modo ten
tatio carnis eſt difficilior ei, quodam
modo tentatio hoſtis. Tẽtatio carnis
erit difficilior ei propter maiorem,&
magis intrinſecam, & magis cõtinuã
adhærentiã. Tentatio vero hoſtis dif
ficilior propter maiorem boni ꝓmiſ-
ſi apparentiam,& propter latentiorẽ
inſtigatis fallaciã:ſicut enim Greg.
in Homil. oſtendit, hoſtis antiquus
multa,quę ſunt vitia, ſecundum veri
tatem palliat ſub ſpecie virtutum. Si
igitur quæritur,quæ harum tentatio-
num ſit ad vincendum difficilior: &
ſi reſpectu eiuſdem peccati intelliga-
tur: Reſpondendum eſt,quod tenta-
tio carnis. Si reſpectu diuerſorum,ſic
ſe habent ſicut excedentia,& exceſſa,
ſicut oſtenſum eſt:& ſic procedũt ra-
tiones ad vtranque partem. Si autem
quæratur,quæ earum magis excedat
alteram; dicẽdum, quod quia omnis
caro corrupit viam ſuam,&homines
ex maiori parte carnales ſunt,& deſi
derijs carnis obſequuntur,quod diffi
cilius eſt reſiſtere tentationi carnis,
quam hoſtis.

ET ad ratiões illas, quæ obijciun
tur in oppoſitum,quod hoſtis ille eſt
fortior,& aſtutior,& occultior,faci-
le eſt reſpondere,quia non permittit
tentare ſecundum totam ſuam potẽ-
tiam,& aſtutiam,imo reprimitur po-
ſtate diuina. AD illud vero,ꝙ obij 37
citur,quod caro eſt in noſtra poteſta
te. Dicendum,quod & ſi in noſtra ſit
poteſtate ſm ordinem naturę,tamen
propter peruerſitatem concupiſcen-
tiæ in multis & regnat ancilla,& ſer
uit dña,& nimius amor carnis facit
ventrem deum eſſe hominis: & ideo
non eſt in noſtra poteſtate,quouſque
liberemur de poteſtatẽ corporis hu-
adiuuante gratia dei per Ieſum Chri
ſtum dominum noſtrum. Tãta enim
eſt vis amoris,vt amantẽ amato quo
dammodo ſubijciat. Vnde & ſi filius
ſit in poteſtate patris: non eſt tamen
patri facile occidere,vel affligere filiũ
ſed valde difficile:ſic in propoſito in
telligendum eſt,quia nemo vnquam
carnẽ ſuam odio habuit; ſed nutrit,
& fouet eam. AD illud,quod obij- 38
citur, quod bonũ interius magis ad-
hæret. Dicendũ,quod & ſi magis ad-
reat ſpiritui,ſm quod ſpiritus eſt: nõ
tamen magis adhæret ſecundum qd
carnalis eſt:nunc autem fere oẽs ho-
mines carnales ſunt, nec ꝑmanet ſpi
ritus dei in homine,qa caro eſt. AD 39
illud,quod obijcitur, quod diabolus
tentat violentijs. Dicendũ,quod nul
li infert violentiam ſimpliciter: vio-
lentare tamen dicitur quodammodo
propter immiſſionem aliquarum tri
bulationum,quæ non ita mouẽt affe
ctum,ſicut carnis incitamẽta,niſi ca-
ro ibi interponat partes ſuas.

CONſequenter quantum ad ter-
tium articulũ quærĩt de quan
titate peccati primorũ paren-
tum. Et circa hoc quęruntur tria. Pri
mo quęritur,vtrum primum pec-
catum potuerit eſſe veniale. Se-
cundo quæritur,vtrum fue-
rit remediabile,ſiue remiſſi
bile. Tertio quæritur,
vtrum inter cętera ge
nera peccatorum
fuerit magis
graue.

QVAE-

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Peccatum primi hominis mortale fuit, nec veniale cuiuſuis generis eſſe potuit, licet ſecus aliqui ſentiant.

Ad opp.

VTRVM primũ peccatũ hoīs fuerit, vel potuerit eſſe peccatũ veniale. Et quod ſic vr̃. Ingreſſu a rectitudine, prius curuatur aliquid parua obliquitate, quam magna: ſed obliquitas magna eſt culpa mortalis, & parua eſt culpa venialis: ergo cum cecidit a ſtatu rectitudinis innocentię, ꝑ veniale tranſiuit ad mortale: ergo prius peccauit venialiter, quam mortaliter. Item. Cõſenſum, ſiue electionem pręcedit appetitus: nihil enim legimus, niſi pri⁹ illud appetamus: ergo ante cõſenſum primi hominis fuit appetitus: ſed ille appetitus erat ad illicitum, ergo erat peccatum: ſed non mortale, qui nihil ē mortale citra cõſenſum, ergo veniale: prius igitur peccauit peccato veniali, quam peccato mortali. Itē. Contingit aliquid diligere inordinate, & ſupra deum. Cõtingit etiã aliquid diligere ordinate, & ſub deo: ſed inter hæc duo cadit medium, videlicet diligere aliquid ſub deo, ſed inordinate. Si igitur ab extremo in extremum peruenitur ꝑ medium, prius dilexit homo aliquid inordinate ſub deo, q̃ ſupra deum: ſed primũ eſt mortale, ſecundum veniale: ergo &c. Si tu dicas, quod hõ in primo ſtatu exiſtens non potuit peccare venialiter, oſtēditur quod ſic. Primum, quia verbum otioſum eſt peccatum veniale quantum eſt de genere ſuo, cum non ſit cõtra aliquod mãdatum: ſed Adam potuerat verbum otioſum dicere, & cũ vxore ſua iocari; ergo poterat in ſtatu illo venialiter peccare. Item. Q ꝺ poteſt in maius, poteſt in minus, qꝺ eſt ordinatum ad illud: ſed Adam poterat peccare mortaliter: ſed peccatum mortale eſt maius, quam veniale. Cũ igitur Adam potuit etiam primo peccare mortaliter, potuit primo peccare venialiter. Item Eſt ponere ſtatum in quo non poteſt aliquis peccare venialiter, nec mortaliter, vtpura ſtatum comprehenſoris: & ſtatum, in quo poteſt peccare venialiter, vtpote ſtatum viatoris: & ſtatum in quo contingit peccare mortaliter, & nõ venialiter, ſicut ſtatum angeli lapſi: ergo erit ponere ſtatum, in quo contingeret peccare venialiter, & non mortaliter: ſed hic non eſt ſtatus niſi hominis inſtituti: ergo &c.

Fundamenta.

Sed contra. Peccatum veniale, veniale eſt propter impulſionem, & pronitatem, quam homo habet ad illud: ſed primus homo nullũ habuit impulſum: ergo non potuit primo committere veniale peccatũ. Itē. In primo homine null⁹ erat motus brutalis, ſed quilibet erat ſm deliberationem rationis: ſed peccatũ cõmittere cum deliberatione rationis, vbi nulla eſt pronitas, nõ poteſt eſſe niſi mortale: ergo &c. Item. Regnum animæ adeo ordinatum erat, ſicut dicit Auguſt. quod ſi ipſa ſeruaret ordinem ſub deo, nihil exiret eius imperiũ: ergo impoſſibile fuit hominē peccare, niſi prius a deo ſe auerteret: ſed hoc eſt ꝑ mortale: ergo &c. Item. Angelus propter dignitatē ſui ſtatus nõ ſolum peccauit mortaliter, ſed etiam irremediabiliter: ergo ſi ſtatus innocentiæ excedebat ſtatum miſeriæ in magna pręcellentia, videtur, quod illud, quod in nobis eſt modo modicũ & leue, in ſtatu illo eſſet magnum, & graue, nulla igitur eſſent ibi leuia, & minuta peccata, ſed omnia eſſent grauia, & mortalia. Item. Omne peccatũ aufert innocentiam: ſed quod auferebat homini innocentiam, auferebat immortalitatem: & qꝺ auferebat immortalitatē, inferebat mortem: & qꝺ inferebat mortem, erat mortale: ergo a primo nullum peccatũ poterat eſſe in primo homine, quod nõ eſſet mortale. Item. Si Adam primo commiſiſſet veniale, quęro vtrum potuiſſet pœnitere, an nõ. Si nõ, ergo fuiſſet irremediabile. Si ſic, ergo propter veniale peccatum doluiſſet, ergo paſſibilis factus eſſet: & ſi paſſibilis, ergo, & mortalis,

talis, cum eadem eſſet in eo ratio paſ
ſibilitatis, & mortis: ergo neceſſe fuit
primum peccatum primi hoïs vel eſ-
ſe mortale, vel eſſe irremediabile, vel
quod aliquid eſſet veniale, & inferret
mortem; quæ duo ſimul ſtare non po
terant.

RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, qđ circa hoc
duplex fuit opinio. Quidam enim di
xerunt, quod Adã primo peccato pec
cauit mortaliter: potuiſſet tamen pec
care venialiter, non tamen omni gene
re venialis. Quoddam enim eſt venia
le, quod eſt veniale ex genere actus, ſi
cut dicere verbum otioſum, & men-
daciũ iocoſum, vel exire in riſum diſ
ſolutum: & hoc eſt veniale nõ ſolum
cum præuenit rationis iudicium, ſed
etiam cum ſubſequitur: & hoc pecca
to dicũt Adam primo peccare potuiſ
ſe. Eſt & aliud genus venialis pecca-
ti, quod dicitur veniale a veniendo,
quia venit ex ſurreptione, & pronita
te naturæ corruptæ: & hoc præuenit,
nõ ſubſequitur iudicium rõnis: & ta
li peccato dixerunt Adã peccare non
potuiſſe propter ordinem originalis
iuſtitiæ, quo inferior potentia ita ſub
debatur ſuperiori, quod nihil appete
ret abſque eiꝰ imperio, & dictamine:
& hæc poſitio ſatis fuit probabilis.
Verumtamen cõmuniter non appro
bant eam doctores theologiæ nã im-
probabilitatem habet, ſi quis attẽdat
ad perfectionem ſtatus, & regulam re
ctitudinis, in qua erat: a qua etiam cũ
nullum haberet impellens, exire non
poterat, niſi contẽnendo diuinam iu
ſtitiam, & fœdando ſuam innocẽtiã,
& corrumpendo naturam ſuam, quę
omnia faciunt primam culpam Adæ
non venialẽ, ſed mortalem fuiſſe, nec
potuiſſe aliter eſſe. Et ideo eſt commu
nis opinio, quam hodie approbãt do-
ctores: quod Adam in ſtatu innocen-
tiæ primo peccato peccauit mortali-
ter, nec primum eius peccatum venia
le eſſe potuit. Vnde concedendæ ſunt
rationes, quæ hoc oſtendunt.

40 AD illud ergo quod objicitur, qꝛ
prius eſt peruenire ad parui obliqui
tatem, quam ad magnam. Dicendum
quod verum eſt, vbi eſt curuitas pau-
latiua, & per ſucceſſionem: ibi autem
potiꝰ fuit fractio, quam curuatio: vel
ſi curuatio dici debet, primo incœpit
in cõſenſu, qui fuit mortale peccatũ,
& ita inter rectitudinẽ, & illam obli-
quitatem non intercedit medium. Et
ſi tu quæras, vnde hoc. Dico, qđ hoc
non fuit propter immediatam oppo
ſitionem rectitudinis ad peccatũ mor
tale, ſed quia in tali ſubiecto, quod qui-
dẽ vel opportebat eſſe ſanũ, vel mor-
tuum. AD ſecundum, quod obijci 41
tur, quod appetitus præcedit conſen-
ſum. Dicendum, quod verum eſt: ſed
appetitus, qui præceſſit cõſenſum pri
morum parentum, non fuit libidino
ſus, ſed naturalis: ex tunc aũt incœpit
eſſe libidinoſus, quando voluntas de
liberatiua conſenſit, & tunc incœpit
etiam eſſe mortalis: & ita nõ ante cœ
pit peccatum eſſe, quam eſſe mortale.
AD illud, quod obijcitur, quod me-
dium eſt inter diligere ordinate ſub
deo, & inordinate ſupra deum. Dicen
dum, quod & ſi ſit mediũ comparan-
do ſtatum ad ſtatum ſimpliciter: com
parando tamen ad hominem illum,
non cadebat medium. Ratio aũt hu-
ius erat propter magnam approxima
tionem ad deum, ob quam nihil pote
rat inordinate diligere, quin per hoc
deo iniuriam faceret, ac ꝑ hoc ſupra
deum diligeret. AD illud, qđ obiici 42
tur, quod poterat dicere verbũ otio-
ſum, quod eſt veniale. Dicendum, qđ
verbum otioſum ei fuiſſet mortale ꝓ
pter ſtatus perfectionem. Vnde quod
dr̃, aliquod peccatum eſſe veniale ge-
neraliter, ſiue de genere ſui actꝰ, hoc
intelligendum eſt reſpectu naturę la-
pſæ. AD illud, quod obijcitur, quod 43
poteſt in maius, poteſt in minus. Dicẽ
dum, quod illud nõ eſt ſemper verũ;
quia non eſt hoïs potentia aliquando
ita ordinata ad minus, ſicut ad maiꝰ.
Vnde maius eſt hominem mori, quã
febricitare: facilius tamen põt aliquis
alicui inferre mortem, quam febrem,
ſic & hõ primus citius potuit ſe occi
dere, quam debilitare, ideſt priꝰ mor-
taliter, quam venialiter pecare. AD 44
illud, quod obijcitur, quod quartus
ſtatus eſſe deberet, in quo poſſet tan-
tum venialiter peccare. Dicẽdum, qꝛ

[illegible]

illum ſtatũ nullo modo cõuenit eſſe. Q đ enim aliquod peccatum ſit veniale alicui, hoc eſt propter magnam pronitatem, quam habet ad peccandum, & difficultatem, quam habet ad benefaciendũ: & vbi hæc ſunt, eſt facilitas ad mortale: & ita nunquã eſt ponere ſtatum, in quo peccetur venialiter, in quo non poſſit peccare mortaliter: eſt tamen ponere econuerſo ſtatum, ſcilicet in quo contigit peccare mortaliter, & non venialiter, propter defectum pœnitentiæ: huiuſmodi autem eſt ſtatus dæmonum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatũ qđ primã hominis tẽtationẽ ſecutũ eſt, remiſſibile fuiſſe nemo negare debet, cum a voluntate vertibili manauerit atque ab homine mortali, & ꝑ tranſgreſſionem excuſabileẽ.

Fundamenta. [V]TRVM peccatũ, quod primo ſecutum eſt ex tẽtatione illa, fuerit remiſſibile, vel irremiſſibile. Et quod irremiſſibile videtur. Aug. de mirabilibus ſacrę ſcripturæ loquens de angelo, dicit quod reſurgere non potuit, quia de ſubliſſimo ſtatu cecidit: ſed homo cecidit de nobiliſſimo gradu, & ſtatu, quem potuit habere in via: ergo ſi non potuit reſurgere dæmõ, pari ratione nec homo. Item. Peccatum, ad quod nullam habet homo inclinationem, nullam habet excuſationẽ: & quod omni caret excuſatione, nõ eſt dignum remiſſione: ſed peccatum, qđ omnino ineptum eſt ad remiſſionem eſt irremiſſibile: ergo peccatum illud eſt irremiſſibile, quod fit ſine aliqua inclinatiõe: ſed tale fuit peccatum, quod conſecutum eſt ex prima tẽtatione: ergo &c. Item. Morbus, qui totam naturam inficit, eſt incurabilis, qa omnino ſanitatẽ, & principium ſanitatis expellit: ſed peccatum, quod ex primaria tentatione ſubſecutum eſt, totam naturã humanam infecit: videtur igitur, qđ fuerit morbus incurabilis. Item. Adã antequam peccaret nõ ſolum habuit naturalia, ſed etiã gratuita, ſicut oſtẽditur infra, & hoc innuit glo. Luc. x. vbi dicit, quod homo vulneratus fuit in naturalibus, & expoliatus gratuitis: angelus vero non habuit gratuita, ſed ſolum naturalia, ſicut oſtẽſum fuit ſupra: ergo maiorem corruptionem fecit peccatum hominis in homine, quam peccatum angeli in angelo: ſed peccatum quod magis corrumpit, minus eſt aptũ ſanari: ergo ſi peccatum angeli fuit irremediabile, multo fortius peccatum hominis. Sed cõtra. Pœnitentia eſt via ad veniam, vel ad merendum: ſed primus parẽs poſt quã peccauit, potuit pœnitere, quod patet quia doluit, & pœnituit: ergo potuit veniam, & miſericordiam inuenire: ergo peccatum eius fuit remiſſibile. Item. Dignum eſt, quod qui ab alio deijcitur, ab alio adiuuetur: ſed homo cum peccauit, alio tentante deiectus eſt: ergo decuit ipſum habere præſidium, & adiutorium ad reſurgẽdum: ſed illo habito peccatum hominis eſt irremiſſibile: ergo &c. Item. Peccatum primi hominis totam naturam humanam infecit: ergo ſi irremiſſibile fuiſſet, tota humana natura damnata fuiſſet: ergo diuina ꝓuidentia, & diſpoſitio, quæ hominem fecerat propter beatitudinem, fuiſſet fruſtrata, & ita eſſet vana. Item. Non eſt maioris ſtabilitatis culpa, quam gratia, nec demeritum, quam meritum; ergo ſi culpa Adæ fuiſſet irremiſſibilis, gratia præcedens fuiſſet inamiſſibilis: ergo ſi grãm potuit amittere, pari rõne potuit a culpa reſurgere. Q uęſtio eſt igitur, ꝓpter qđ remiſſibile fuit peccatũ humanum, non angelicũ. Ad opp.

45 RESP. Dicendum, quod primũ peccatum hominis, quod ex tentatione diaboli ſubſecutum eſt, remiſſibile fuit. Et ſi quęratur ratio huius: Dicendum, quod ex tribus rationibus, vna poteſt ratio ſufficiens colligi. Remiſſibile namque fuit peccatum primi hominis, quia erat in carne mortalis, in voluntate vertibilis, in tranſgreſſione excuſabilis. Carnis mortalitas faciebat remiſſibilitatem: potuit enim

diuina

diuina iuſtitia ſeueritatem,& æquita
tem ſui iudicij in homine exercere ꝑ-
ter æternam damnationem,in hoc ꝙ
hominem peccatorē morti tradidit,
& hominis innocētis mortem pro ſa
tisfactione ſuſcepit,vt ſic exerceret in
homine ſeueritatis vindicta pro cul
pa perpetrata: vt queamadmodū ho
mo voluntarie peccando deum deſe-
ruerat,& ſeipſum morte culpę occide
rat,ſic ſpiritus inuitus desereret cor-
pus, & mors exigatur in pœna,ſicut
commiſſa fuerat in culpa. Angelus
autē per naturam immortalis erat,
nec mori poterat, niſi morte æterna:
non enim erat alia via exercendi in
ipſum iuſtitię ſeueritatem,niſi ꝑ mor
tem damnationis æternæ: & ſic car-
nis mortalitas multum facit ad hoc,
quod peccatum hominis eſſet remiſſi
bile. Voluntatis vertibilitas, ad hoc
nihilominus faciebat: quia enim ho
mo conditus eſt in vertibilitate arbi-
trij, quæ non tantum debebat eſſe in
eo ad momentum, ſed etiam ad tem-
pus diuturnum, quia longo tempore
debebat eſſe viator: hinc eſt, ꝙ ſicut
gratia adueniens eius voluntati non
abſtulit vertibilitatem ad malum, ſic
culpa ſuperueniens nō abſtulit potē-
tiam reuertendi ad bonum: & ſicut
potuit tranſgredi, ita potuit conte-
ri: & ſicut per culpā peruenit ad irā
diuinam,ſic per pœnitentiā rediit ad
gratiam. Hoc autem angelus nō ha-
buit, ſicut oſtenſum fuit ſupra diſt.
vij. propter breuitatem ſpatij meren
di,poſt quam voluntas eius vertibili-
tatem habere non poterat, ſicut ibi-
dem oſtenſum eſt. Excuſabilitas etiā
in culpa faciebat ad peccati hominis
remiſſibilitatē. Quia enim alio ſug-
gerente cecidit, dignum fuit per aliū
ſubleuari: & ideo cōpetebat ſibi me-
diatorem habere: & quia lapſus non
poteſt reſurgere ſine manu ſubleuan
te, & inimicus non poteſt reconcilia
ri ſine mediatore interueniente,hinc
eſt quod peccatum hominis fuit re-
miſſibile, non peccatum angeli, qa
homo per alium cecidit, aliū debuit
habere adiutorem, & releuatorem:
Angelus vero non, quia cecidit per
ſemetipſum: & hæc eſt ratio, quam

Magiſter reddit in litera.Et ſic patet,
ꝙ triplex eſt ratio, quare peccatū ho
minis remiſſibile fuit. Et iſtæ tres cō
currentes reddunt vnam rōnem inte
gram. Inter has tamen præcipua eſt
ratio, quæ medio loco poſita eſt, ſci-
licet, vertibilitas voluntatis poſt la-
pſum, per quam homo ſuſceptibilis
erat pœnitentiæ, mediante qua ad ve
niam poterat peruenire. Concedendæ
ſunt igitur rōnes oſtendentes pec-
catum hominis, quod ex prima ten-
tatione ſecutū eſt, fuiſſe remiſſibile.
AD illud,quod obiicitur, ꝙ ceci 44
dit de nobiliſſimo ſtatu. Dicendum,
quod quāuis homo eſſet in ſtatu ſub
limi: non tamen ſic dicitur de ſubli-
miſſimo ſtatu cecidiſſe,ſicut angelus.
Angelus enim proximus erat gloriæ
adeo quod vno ſolo motu conuerſio
nis ad deum poterat effici glorioſus:
non ſic fuit de homine:& ideo nō eſt
ſimile. AD illud,quod obijcitur,qđ
homo nullam habuit inclinationē. 47
Dicendum,quod & ſi non habuit in
clinatiuum interius habuit tñ impul
ſiuum exterius,ratione cuius aliquo
modo fuit peccatum eius excuſabile:
eſto tamen quod excuſabile non eſſet
in ſe, nihilominus excuſabile factum
eſt,quando hō incœpit de ſua tranſ-
greſſione dolere. AD illud,qđ obij 48
citur,quod tota natura eſt corrupta.
Dicendum,quod & ſi corrupta ſit to
ta quantum ad totam poſteritatem,
quæ ſeminaliter ex Adam procedit:
nihilominus tñ remanſit ipſi Adę ſe
men,in quo benedictæ ſunt oēs gen-
tes ideſt Chriſt⁹,in quo nulla fuit cor
ruptio: imo mēbrum ſaniſſimū fuit,
& ideo ſua cauterizatione cętera mē
bra a fæce peccati curauit. Remanſit
etiam in homine aliqua naturalis re-
ctitudo,vtpote ſynteręſis,quę nō fuit
in eo extincta,qua mouente,& inſti-
gāte potuit peccatum deteſtari,& de-
teſtando ad deum reuerti,& reuertē-
do curari. AD illud, quod obijcitur 49
quod homo habuit naturalia, & gra
tuita quando peccauit.Dicendum,ꝙ
& ſi aliquod donum amiſerit in pec-
cando,quod lucifer non perdidit,qa
non habuit,naturæ tamen rectitudo
non eſt adeo obliquata in homine,
ſicut

ſicut fuit in diabolo:& nõ tã impro-be,& pertinaciter adhæſit ei, qđ appe tijt, ſicut angelus qui nullum habuit retardatiuum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Peccatum Adę non fuit grauiſſimum propter ingratitudinẽ maiorem, neque propter libidinis intenſionem, ſed propter extenſam in genere humano maximam leſionem.

Funda-menta

VTRVM peccatum, qđ ex illa tentatione ſubſecutum eſt, fuerit grauiſſimum omnium peccatorum. Et quod ſic videtur Auguſt. xiiij. de ciui. dei. Magna fuit in peccando iniquitas, vbi tanta fuit in non peccando facilitas, Ex quo verbo elicitur tale argumentum. Vbi maior eſt ad obediendum facilitas, ibi maior eſt culpa in contemnẽdo: ſed primo homini obedire fuit faciliimum: ergo in tranſgreſſione illa fuit peccatum maximum. Item. Aug. ibidem Obedientia ſecundi hominis eo eſt prædicabilior, quo factus eſt obediẽs vſque ad mortem. Ex quo verbo poteſt elici tale argumẽtum. Sicut qui eſt obediens vſque ad mortem, habet maximum meritum in obediendo, & eſt maxime laudabilis, ſicut fuit filius dei; ſic qui ſic eſt inobediẽs, vt etiam nõ deſiſtat propter timorem mortis, maxime culpabilis eſt, & vituperabilis: ſed talis fuit inobedientia primorum parẽtũ, qui comminatione mortis non timuerunt tranſgredi diuinũ mandatum: ergo videtur, quod illud peccatum fuit maximum. Item. Tãto grauius eſt peccatum, quanto magis corrumpit. quia peccatum eſt corruptio modi ſpeciei, & ordinis: ſed peccatum primorum parentum fuit maxime corruptiuum, quia non ſolum ipſos corrupit, ſed etiam totum genus humanum: ergo fuit omnium peccatorum maximum. Itẽ. Tanto grauius eſt peccatum, quãto maiori pœna punitur per iuſtum dei iudiciũ: ſed peccatum primorum parentum fuit pœna mortis, & exhæredationis in ſe, & in ſuis poſteris, & hæc maxima eſt omnium pœnarum: ergo illud peccatum fuit maximũ. Sed cõtra. Minus eſt peccatum remiſſibile, quã irremiſſibile: ſed peccatum illud fuit remiſſibile, vt ſupra probatum eſt: multa autem peccata ſunt irremiſſibilia: ergo &c. Item. Grauius eſt peccatum, quod nullo modo eſt excuſabile, quã quod aliquam habet excuſationem: ſed peccatum parentũ primorũ aliquam habet excuſationem, in hoc quod factũ eſt ad alienã inſtigationem: peccatũ autem in ſpiritum ſanctum colorem excuſationis non habet: ergo peccatũ illud nõ fuit peccatum grauiſſimum. Item. Tãto grauius eſt peccatũ, quanto ex maiori libidine procedit: ſed in primis parentibus regnauit minime libido, & volũtatis improbitas, cum eorum natura eſſet munda, & ſana: ergo videtur, quod illa tranſgreſſio ex inobedientia non fuerit maxima. Itẽ. Grauius eſt peccatum, quod eſt cõtra naturam, & rationem, & inſtitutionẽ diuinam, quam quod ſolum eſt cõtra diuinum mandatum: ſed peccatũ primorum parẽtum, quod ex illa tentatione ſecutum eſt, nec fuit omnino cõtra naturam, nec contra rationẽ, ſed ſolum cõtra diuinam inſtitutionem: nã nec natura, nec ratio per ſe dictabat de illo ligno nõ eſſe edendũ: multa autem ſunt peccata, quæ ſunt contra naturam, & rationem, & inſtitutionem diuinam, quę nos appellamus peccata contra naturam: ergo nõ videtur, quod illa primorum parẽtum trãſgreſſio omnium peccatorum fuerit maxima.

Ad opp.

RESP. Dicendum, quod cũ multis modis poſſit dici peccatum vnum grauius, & maius altero: ad præſens tamen attendendum eſt, quod tribus modis dicitur vnũ peccatum eſſe grauius altero. Aut propter maiorem libidinem, aut propter maiorem ingratitudinem, aut propter maiorem corruptionẽ. Si primo modo loquamur, ſic peccatum illud nec fuit maximum ſimpliciter, nec maximum omnium pecca-

peccatorum humanorum: ex maiori enim libidine diabolus peccauit, & etiã multi filij Adæ ex maiori libidine peccant, quam peccauerit primus parens. Si vero ſecũdo modo dicatur peccatum maius, ſcilicet quantum ad ingratitudinem, ſic peccatũ Adę non fuit maximum ſimpliciter: maximũ tamen fuit omnium humanorũ. Maximum nanque ſimpliciter non fuit, quia diabolus ex maiori ingratitudine peccauit, cũ plura bona ĩ ſua creatione perceperit, & de ſublimiori ſtatu lapſus fuerit: fuit tamẽ maximum omnium humanorum, quia in nobiliori ſtatu, & altiori erat, quam aliqs poſterorum ſuorum, q̃ lapſus fuerit in peccatum: & ideo maxime iudica-
51 tur fuiſſe ingratus. Si autem dicatur tertio modo peccatũ maius altero rõne maioris læſiõis, ſic quodam modo fuit maximum omnium, & quodam modo non. Maior.n. læſio dupliciter poteſt intelligi & eſſe, ſ. intẽſiue & extẽſiue. Intenſiue loquendo peccatũ Adę non fuit maximæ læſionis, quia non adeo deprauauit voluntatẽ ſuã, ſicut multa peccata deprauant. Extẽſiue vero loquendo, peccatum illud maximæ læſionis fuit, quia nullũ peccatũ eſt, quod tot perſonis nocuerit, & in tot pertranſeat, ſicut illud peccatum, quod perpetratum fuit ex tentatione primaria: & ita quodammodo fuit grauiſſimum, quodammodo nõ. Ex hoc patet reſpõſio ad rationes ad vtramque partem adductas: vtręque enim ſecundum diuerſas vias verum concludunt, ſicut aſpicienti ſatis planum eſt.

DE ORIGINE ILLIVS PECCATI.

DISTINCTIO XXII.

Li. 11.c.5

HIC videtur diligenter inueſtigandum eſſe quę fuerit origo & radix illius peccati. Quidam putant quandã elationem in animo hominis preceſſiſſe, ex qua diabolo ſuggeſtioni conſenſit. Quod videtur Aug. innuere

Aug.li. de Ge. ad li. 8.ca.30.

ſuper Gene. ita inquiens, Non eſt putandum quòd homo deiiceretur, niſi præceſſiſſet in eo quædam elatio comprimenda, vt per humiliationem peccati ſciret quam falſo de ſe præſumpſerit, & qđ non bene ſe habet natura ſi a faciente receſſerit. Item in eodem, Quomodo verba tentatoris crederet mulier, dum ſe a re bona & vtili prohibuiſſet, niſi ineſſet eius menti amor ille proprię poteſtatis, & de ſe ſuperba præſumptio: quę per tentationẽ fuerat cõuincenda, aut perimenda? Denique non contenta ſuaſione ſerpentis, aſpexit lignũ bonum eſu, decorũ aſpectu: nec credens ſe inde poſſe mori, forte putauit deum alicuius cauſa ſignificationis illa dixiſſe: ideo mãducauit, & dedit viro ſuo fortaſſis cũ aliqua ſuaſione, quam ſcriptura intelligendam reliquit. Vel forte non fuit ſuaderi neceſſe, cum eam mortuam eſſe illo cibo non videret vir.

Aug. li. 1. diſt.c. 27.
Ibidem.
Quod aliter locut⁹ eſt diabolum in muliere quã in ſerpẽte.

Sicut ergo non eſt permiſſus diabolus tentare fœminam, niſi per ſerpentem, ita nec virum, niſi per fœminam, vt ſicut præceptum dei per virum venit ad mulierem, ita diaboli tentatio per mulierem tranſiret ad virum. In muliere vero quę rationalis erat, non eſt ipſe locutus vt in ſerpente, ſed perſuaſione eius, quãuis inſtinctu adiuuaret interius, quod per ſerpentem gerebat exterius. Ex prædictis tentationis modus, atque progreſſus inſinuatur: necnon etiam

quod

quod prędiximus, innui videtur, ſcilicet quod tentationem præceſſerat aliqua elatio, & præſumptio in mente hominis.

Obiectio contra illos qui dicunt elationem proceſſiſſe in mente.

Auguſt. & Gre. locis ſuperi⁹ citatis.

• Quomodo intelligēda ſint illa verba hic definit.

Vide tentatiōis ordinem.

QVOD ſi ita fuit, non ergo alterius ſuggeſtione prius peccauit, cum auctoritas tradat ideo peccatum diaboli incurabile eſſe, quia non ſuggeſtione, ſed propria ſuperbia cecidit: hominis vero cu rabile: quia non per ſe, ſed per alium cecidit, & ideo per alium reſurgere potuit. Quocirca prędicta verba Augu. pium ac diligentē lectorem efflagitant: quæ ſic intelligere ſane quimus. Non deiceretur homo in actum illius peccati, vt ſcilicet lignum vetitum ederet, & in has miſerias per tentationem diaboli, niſi elatio comprimenda pręceſſiſſet non vtique tentationem, ſed opus peccati. Talis enim fuit ordinis proceſſus. Diabolus tentando dixit, Si comederitis, eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum: quo audito ſtatim menti mulieris ſurrepſit elatio quædam, & amor propriæ poteſtatis: ex quo placuit ei facere quod diabolus ſuadebat, & vtiq; fecit. Suggeſtione igitur peccauit, quia tentatio præceſſit: ex qua in mente eius orta eſt elatio, quam peccatum operis ſecutum eſt: & pœna peccati.

Quæ fuit elatio mulieris.

In principio huius diſtinct.

ET talis quidem elatio in mēte mulieris fuit pro certo, qua credidit & voluit habere ſimilitudinem dei cum ęqualitate quadam, putans eſſe verum quod diabolus dicebat. Et ideo ſpecialiter mulierem commemorat Augu. inquiens, Quomodo crederet mulier diabolo, niſi eſſet in mēte eius de ſe ſuperba præſumptio? Et quod ibi ſequitur, ſcilicet, Quę per tentationem fuerat cōuincenda, vel perimenda: ad mulierem referendum eſt, vt intelligatur, quæ mulier, non quæ elatio fuerat per tentationem, &c.

Quæ fuit elatio viri, an crediderit, & voluerit quod mulier.

Quomodo Adam nō fuit ſeductus ſicut mulier ſcilicet vt crederet verum qđ diabolus ſuadebat, & tamē in aliquo fuit ſeduct⁹ ſ. vt venialē putaret

SOLET quęri, Vtrum illa talis elatio & amor propriæ poteſtatis in viro fuerit, ſicut in muliere. Ad quod dicimus, qa Adā non fuit ſeductus eo modo quo mulier: non enim putauit eſſe verum quod diabolus ſuggerebat. In eo tamen fuiſſe ſeductum credi poteſt, quod commiſſum veniale putauerit, quod peremptoriū erat. Sed nec prior ſeductus fuit, nec in eo in quo mulier: vt crederet deum illud lignum ideo tangere prohibuiſſe, quoniam ſi tangerent, fierent ſicut dii. Veruntamen pręuaricator fuit Adam, vt teſtatur Apoſtolus. Poterat enim aliqua elatio menti eius ineſſe illico poſt tentationem, ex qua voluit lignum vetitum experiri, cum mulierem non videret mortuam eſca illa præcepta. Vnde Augu. ſuper Gene. Cum Apoſtolus Adam præuaricatorē fuiſſe oſtēdat dicens, In ſimilitudinem pręuaricationis Adæ, ſeductū tamē negat

negat vbi ait, Adam non eſt ſeductus, ſed mulier: Vnde & interrogatus non ait, Mulier ſeduxit me: ſed, Dedit mihi, & comedi. Mulier vero dixit, Serpens ſeduxit me. Hanc autem ſeductionem proprie vocauit Apoſtolus, per quam id quod ſuadebatur, cum falſum eſſet, verum putatum eſt, ſcilicet quòd deus lignum illud ideo tangere prohibuerit, quia ſciebat eos, ſi tetigiſſent, ſicut deos futuros: tamquam eis diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat. Sed etſi virum propter aliquam mentis elationem, quę deum latere nõ poterat, ſolicitauit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem videret accepta illa eſca non eſſe mortuam: nec tamen eum arbitror, ſi iam ſpirituali mente præditus erat, vllo modo credidiſſe quod diabolus ſuggerebat.

peccatum Roma. 5. Li. xi. c. 24 Roma. 5. 1. Tim. 2. Gene. 3. Lib. & ca. eiſdē poſt pauca. Heb. 4.

Quis plus peccauit Adam, vel Eua.

EX quo manifeſte animaduerti poteſt, quis eorum plus peccauerit, Adam ſcilicet, vel Eua. Plus enim videtur peccaſſe mulier, quę voluit vſurpare diuinitatis æqualitatē, & nimia præſumptione elata credidit ita eſſe futurum: Adam vero nec illud credidit, & de pœnitentia, & dei miſericordia cogitauit, dum vxori morem gerēs, eius perſuaſioni conſenſit, nolens eam contriſtare, & a ſe alienatā relinquere ne periret: arbitrans illud eſſe veniale non mortale delictum. Vnde Auguſtinus. Apoſtolus ait, Adam non eſt ſeductus. Quod vtiq; ita accipi poteſt, vt intelligatur nõ eſſe ſeductus, prior, ſcilicet, vel in eo in quo mulier: vt ſcilicet crederet illud eſſe verū, Eritis ſicut dii: ſed putauit vtrunque poſſe fieri, vt & vxori morem gereret, & per pœnitentiam veniam haberet. Minus ergo peccauit, qui de pœnitentia & dei miſericordia cogitauit. Poſtquam enim mulier ſeducta manducauit, eique dedit, vt ſimul ederent, noluit eam contriſtare, quam credebat ſine ſuo ſolatio contabeſcere, & a ſe alienatam omnino interire: non quidem carnali victus concupiſcentia, quam nondum ſenſerat, ſed amicabili quadam beneuolentia, qua plerunque fit vt offendatur deus, ne offendatur amicus, quod eum facere nõn debuiſſe diuinæ ſententiæ iuſtus exitus indicauit. Ergo alio quodam modo ipſe etiam deceptus eſt. Inexpertus enim diuinę ſeueritatis, in eo falli potuit, vt veniale crederet eſſe commiſſum: ſed dolo illo ſerpentino quo mulier ſeducta eſt, nullo modo arbitror illum potuiſſe ſeduci. Ex his datur intelligi, quòd mulier plus peccauerit, in qua maioris tumoris præſumptio fuit: quę etiam in ſe, & in proximum, & in deum peccauit: vir autem tantum in ſe, & in deum. Inde etiam colligitur quòd mulier plus peccauerit, quia grauius punita eſt: cui dictum fuit, In dolore paries filios, &c.

Lib. & ca. eiſdem. 1. Tim. 2. Gen. 3. Lib. 14. de ciuitate. Cap. 11. In quo Adam deceptus eſt. Lib. 11. de Gen. c. 42. Ex pœna etiam plus peccaſſe p̄bat mulier

Quid prædictæ ſententię aduerſari videatur.

Gene. 3. Lib. 11. de Gen. c. 35

SED huic videtur contrarium quod Aug. ſuper Gen. de viro & muliere peccatum ſuum excuſantibus ait: Dixit Adam: Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi: non dicit, peccaui. Superbia enim habet confuſionis deformitatem, non confeſſionis humilitatem. Nec etiam mulier confitetur peccatum, ſed refert in alterum dicens, Serpens decepit me, & comedi. in impari ſexu, ſed pari faſtu, Ecce hic dicit Auguſt. quia parem faſtum habuit mulier cum viro. Pariter ergo ſuperbierunt, & pariter peccauerũt.

Determinatio prædictæ auctoritatis.

Sed hoc ita determinari poteſt, vt dicamus parem vtriuſque fuiſſe faſtum in excuſatione peccati, & etiam in eſu ligni vetiti: ſed diſparem, & in muliere multo maiorem, in eo quod credidit & voluit eſſe ſicut deus, quod non vir. Veruntamen & de uiro legitur, quòd voluit eſſe ſicut deus. Dicit enim Aug. ſuper illum locũ pſal. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Rapuit Adam, & Eua præſumentes, vt diabolus de diuinitate, rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt fœlicitatem. Item ſuper illum locum, Deus quis ſimilis tibi? Qui per ſe vult eſſe, vt deus, peruerſe vult eſſe ſimilis deo: vt diabolus qui noluit ſub eo eſſe: & homo, qui vt ſeruus noluit teneri præcepto, ſed voluit vt nullo ſibi dominante eſſet quaſi Deus. Item ſuper illum epiſtolę locum, Non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem deo: quia non vſurpauit quod ſuum non eſſet, vt diabolus, & primus homo.

De viro & legit, qđ voluit eſſe ſicut deus. Pſal. 68. in tomo 8. Pſal. 70. Philip. 2. Tract. 17. ſup Ioan. circa illđ.

Quorundam ſententia, quòd Adam ambierit eſſe vt deus, ſed non crediderit poſſibile.

Daniel. 5. ſed & patrẽ ſuũ dicebat deũ.

IDEO quibuſdam videtur, quod etiam Adam ambierit eſſe ſicut deus, non tamen crediderit id fieri poſſe, & ideo falſum eſſe quod diabolus promittebat, cognouit. Et licet diuinitatis æqualitatem concupierit, non tamen adeo exarſit, nec tanta eſt affectus ambitione ſicut mulier, quæ illud fieri poſſe putauit, & ideo magis illud ambiendo ſuperbiuit. Virum autem aliqua forte ambitionis ſurreptio mouit: ſed non ita, vt illud verum vel poſſibile fore putaret. Aliis autem videtur ideo dictum eſſe, quòd Adam illud voluerit, quia mulier de eo ſumpta, illud voluit, ſicut ſi, inquiunt, peccatum dicitur per vnum hominem intraſſe in mundum, id eſt, in humanam naturam: cum tamen mulier ante virum peccauerit, quia per mulierem intrauerit de viro factam. Vel potius ideo per hominem dicitur intraſſe, quia etiam peccante muliere ſi vir non peccaſſet, humanũ genus minime peccatis corruptum periret. Minus ergo peccauit vir quam mulier.

Aliorũ ſententia qui pp Euã de viro ſumptã id dictũ putãt. Roma. 5. Per ſimilitudinem oſtendit.

Obiectio contra id quod dictum eſt, Virum minus peccaſſe.

Lib. 2. de ſũmo bo. no. cap. 17

HIS autem opponi ſolet hoc modo. Tribus modis (vt Iſidorus ait)

ait) peccatum geritur, ſcilicet ignorantia, infirmitate, induſtria. Et grauius eſt infirmitate peccare, quàm ignorantia, grauiuſque induſtria, quàm infirmitate. Eua autem videtur ex ignorantia peccaſſe, quia ſeducta fuit. Adam vero ex induſtria, quia non fuit ſeduct⁹, vt Apoſtolus ait. Ad quod dicimus, quia licet Eua in hoc per ignorantiam deliquerit, quòd putauit verum eſſe quod diabolus ſuadebat: non tamen in hoc quin nouerit illud dei eſſe mandatũ, & peccatum eſſe contra agere. Et ideo excuſari a peccato per ignorantiam non potuit.

1. Tim. 2.

Reſpõſio, qua diſtinguit ignorãtia Euę, in quo .ſ. ignorãter peccauerit, & in quo non.

Quod ignorantia alia excuſat, alia non.

EST enim ignorantia, quæ excuſat peccantem, & eſt ignorantia talis quę non excuſat. Eſt autem ignorantia vincibilis, & ignorantia inuincibilis. Excuſatio omnis tollitur, vbi mandatum non ignoratur.

Iſido. ibi. & Grego. li. 25. mo. cap. 16. Aug. idẽ. ſentit to. 7 lib. de natu. & gra. contra Pelagianos. cap. 17. de gratia, & libero ar. ca. 2. & 3. Tomo. 7.

De triplici ignorantia quæ excuſat, & quæ non.

EST autem ignorantia triplex: eorum ſcilicet qui ſcire nolũt cum poſſint, quæ non excuſat, quia & ipſa peccatum eſt: & eorum, qui volunt ſed non poſſunt, quæ excuſat, & eſt pœna peccati, non peccatum: et eorum qui quaſi ſimpliciter neſciunt non renuentes, vel proponentes ſcire, quæ neminem plene excuſat, ſed fortaſſe vt minus puniatur. Vnde Aug. ad Valentinum. Eis aufertur excuſatio, qui mandata dei nouerunt: quam ſolent habere homines de ignorãtia. Et licet grauius ſit peccare ſcienter quàm neſcienter, nõ ideo tamen confugiendũ eſt ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quiſquam excuſationem requirat. Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe: quia in eis qui intelligere noluerunt, ipſa ignorantia peccatum eſt: in eis vero qui non potuerunt, pœna peccati. Ignorantia vero quæ non eſt eorum qui ſcire nolunt, ſed qui tanquam ſimpliciter neſciunt, nullum ſic excuſat, vt æterno igne nõ ardeat, ſed fortaſſe vt minus ardeat. Non igitur mulier] excuſationẽ habuit de ignorantia, cum & mandatum nouerit, & peccatum eſſe ſecus agere non ignorauerit.

Vbi nõ ſit excuſatio.

Vnde proceſſerit conſenſus illius peccati, cum natura hominis eſſet incorrupta.

SOLET etiam quæri, cum ſine vitio eſſet natura hominis, vnde conſenſus mali proceſſerit. Ad quod reſponderi poteſt, quia ex libero arbitrio proprię volũtatis fuit. In ipſo. n. & in alio cauſa extitit, vt fieret deterior. In alio, quia in diabolo qui ſuaſit. In ipſo, quia voluntate liberi arbitrij conſenſit, & cum liberum arbitrium ſit bonum ex re vtique bona malus ille conſenſus prouenit: & ita ex bono malum manauit. De hoc autem in ſequẽti plenius tractabim⁹, cum origo mali, & in qua re coaleſcat, inueſtigabitur. Diſtin. 34

An voluntas præceſſerit illud peccatum.

Si vero quæritur, vtrum voluntas illud peccatum præceſſerit: Dicimus quia peccatum illud & in voluntate, & in actu conſiſtit: & voluntas actum præceſſit, ſed ipſam voluntatem alia hominis voluntas mala non præceſſit: atque ex diaboli perſuaſione, & hominis arbitrio illa voluntas mala prodiit: qua iuſtitiam deſeruit, & iniquitatem inchoauit: & ipſa voluntas iniquitas fuit.

De hominis transgreſſione.

DISTINCTIO XXII.

Hic videtur diligenter inueſtigandum, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de lapſu hominis in comparatione ad diabolum tentantem. In hac vero parte agit, quantum ad hominem tranſgredientem. Diuidit̃ autẽ pars iſta in duas partes. Diuiſio. In prima determinat de peccato primorũ parentum, quantum ad genus. In ſecunda vero, quantum ad radicem, vtrum.ſ. fuerit ex induſtria, an ex ignorantia. ibi. His autem opponi ſolet hoc modo. Prima pars habet tres. In prima determinat de genere primi peccati generaliter. In ſecundo vero de genere peccati viri, & mulieris ſpecialiter. ibi. Et talis quidem elatio eſt in mente mulieris. In tertia vero determinat, quis eorum peccauerit magis grauiter. ibi. Ex quo manifeſte animaduerti poteſt, &c. Quælibet autem harum partium diuidi poteſt in duas. Nam in qualibet primò determinat veritatem. In ſecũda remouet dubitationem. Secunda vero pars principalis, in qua determinat de peccato quantum ad radicem, diuiditur in tres partes. In prima inquirit, vtrum peccatum illud ex ignorantia proceſſerit, & per illam excuſari habeat. In ſecunda vero quærit, vnde proceſſerit primi peccati malitia. ibi. Solet etiam quæri cum ſine vicio eſſet natura &c. In tertia vero inquirit, cum peccatum illud fuerit a voluntate, vtrum primo ante voluerit, quàm peccauerit. ibi. Si vero quærit, vtrum volũtas peccatum illud pceſſerit, &c. Subdiuiſiones partiũ, & intellectus ſatis apparent. Primo enim Magiſter determinat de ipſa culpa primorum parentum in ſe. Secundo vero prout comparari habet ad radicem ignorantiæ.

Si vir non peccaſſet, humanum genus minime peccatis corruptum periret.

Contra. Ita cõtrahit homo maſſam carnis a muliere, ſicut a viro, & magis: ſi ergo originale peccatum contrahimus ex corruptione maſſæ dãnatæ, ita contraheret originale peccatum ex corruptione mulieris, ſicut ex corruptione viri. Dub. 1. Reſp. Dicendũ, ꝙ quia principale principium ꝓpagationis reſidet penes virum, poteſtas ſeruandi iuſtitiam maxime penes virum reſidebat, & deus hãc viro ſeruandam commiſerat: & ideo ſi vir non peccaſſet, poſteri originali inſtitia non carerent. Reſpon. A D illud ergo quod obiicit̃ de muliere, rẽſpondet̃ dupliciter. Vel quod homo tunc ex parte mulieri contraheret corruptionem pœnalitatis, non corruptionem fœditatis, quæ principaliter habet ortum ex parte viri: vel certe, quod probabilius videtur, vir mulieri commiſtus amplius non eſſet: ſic enim deus aliam nouam formaſſet, hoc ſaluo, quòd ſententia damnationis mortis, & corruptionis permanſiſſet in ea.

Tribus modis (vt Iſidorus ait) peccatum geritur, ſcilicet, &c.

Contra. Beda dicit, ꝙ quatuor ſunt nobis inflicta ꝑ primum peccatũ, Dub. 2. videlicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia: ergo cum oia iſta ſint peccatorum principia, videt̃ diuiſio Iſido. inſufficiens eſſe, quæ

ponit

ponit tantum tria membra. Item. Sicut ignorantiæ opponit induſtria, ita infirmitati opponitur potentia: ergo ſicut ponitur aliud genus pecti eſſe ex ignorantia, & aliud eſſe ex induſtria, ſimiliter deberet aliud poni ex infirmitate, aliud ex poten-

Reſpon. tia. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta diuiſio peccati accipitur penes corruptionem virium animæ, ita ꝙ ignorantia reſpicit rõnalem, infirmitas iraſcibilem, & malitia reſpicit concupiſcibilem, & vocatur hic idem peccatũ ex induſtria, & ex malitia: ideo cum oẽs vires motiuæ ſub his tribus comprehendi poſſint, oẽ peccatum, quod fit in ſtatu naturæ lapſæ, ad iſta tria genera habet reduci. A D illud vero, quod obiicitur de concupiſcentia. Dicendum, quòd illud membrum nõ diſtinguit cõtra alia, quia (ſicut idem Beda dicit.) Cõcupiſcentia ex omnibus his eſt contracta: & ideo penes concupiſcentiam non ſumitur aliqua differentia, cum omnia peccata procedant ab ipſa. Sicut.n. dicit Aug. Dum lex prohibet concupiſcentiam, prohibet omne malum. A D illud, quod obiicitur, ꝙ potẽtia opponitur infirmitati, ſicut induſtria ignorantiæ. Dicendum, ꝙ induſtria non ſtat ibi pro malitia, quam concomitatur ſcientia. Quare autem peccatum ex malitia, dicatur ex induſtria, infra patebit, cum agetur de peccato in ſpiritumſanctum.

Eſt autem ignorantia, &c.

Dub. 3. Innuit Magiſter, ꝙ ignorantia eorũ, q ſcire volunt, dũ poſſint nõ excu-

1. Meth. ſat. Cõtra. Quia ſicut dicit Philoſophus, oẽs hoĩes naturaliter ſcire deſiderant: ſed quod naturale eſt, nullo modo aſſueſcit in contrarium: ergo videtur, ꝙ nullus homo ſcientiam reſpuat. Item. Sic ſe habet ſcientia ad intellectum, ſicut ſe habet pax ad affectus: ſed quia pax eſt perfectio affectus, nullus eſt, qui non appetat pacem, ſicut dicit Aug. Propter pacem enim bellant oẽs, quicũque bellant: ergo videtur ſimiliter, ꝙ nullus ſcien-

Reſpon. tiam reſpuat. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut contingit aliquid noſſe in vniuerſali, & ignorare in particulari, ſic contingit aliquid appetere in vniuerſali, & tamen contemnere in particulari. Et hoc patet. Oĩs homo appetit beatitudinem: illam tñ beatitudinẽ, quã Chriſtiani expectant multi ſunt, qui aſpernanẽ, & recuſant: & primꝰ quidẽ appetitus eſt a voluntate naturali, ſecundus eſt a voluntate electiua: & ꝑ hunc modũ eſt & in propoſito. Et ſi oẽs hoĩes natura ſcire deſiderent, & velint eſſe ſcientes: ſcientiam tñ mãdatorũ dei plurimi aſpernanẽ. Et ſic patet reſpõſio ad illa duo obiecta: nam ſcientiã recuſare, hoc nõ eſt naturę, ſed voluntatis electiuæ. Et ſic etiam, & ſi pacem in vniuerſali nullus recuſet: tñ hunc modum pacis, vel illum multi refugiunt: & ideo cõfugiunt ad bellum.

Non ideo tamen confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras.

Contra. Cum ignorantia ſit pura priuatio, & nihil appetatur niſi ſub ratione boni, & vtilis, videẽ ꝙ ignorantia non poſſit affectari, vel ad eã confugi. Præterea nihil amatur, niſi cognitũ: ſed ignorantiæ tenebræ non cognoſcunẽ: ergo videẽ, ꝙ ad eas nullus confugiat. Reſpon. Dicendũ, ꝙ quędam appetuntur propter aliquid appetibile, & delectabile, quod hñt in ſe, ſicut bona ſpũalia, & corporalia. Quædam appetunẽ ꝑꝑ bonũ, quod ad ea conſequiẽ, & ex ipſis elicitur, ſicut aliquis appetit anguſtias, & tribulationes, ex quibus ꝑuenit homo ad ꝑfectionẽ in merito, & præmio. Quędã appetunẽ ꝑꝑ cõparationẽ maioris mali, ſicut aliquis, ne capiaẽ proiicit ſe de alto: & illud ꝑprie non eſt appetere, ſed ad ipſum confugere: & ꝑ hunc modum intelligendũ eſt eſſe in ꝓpoſito. Quia.n. hõ timet deprehẽdi in ſcelere, ideo fugit lucẽ non.n. venit ad lucẽ, ne arguanẽ opera eius. Et quia non contingit fugere lucem niſi in tenebris, & ꝑ tenebras, ideo oculus adulteri obſeruat caliginem: & qui vult male facere, diuinorũ mãdatorũ requirit ignorantiam: nõ qa illã ꝑꝑ ſe appetat, ſed quia refugit ſce-

Dub. 4.

Reſpon.

 leris

ſceris deprehenſionē, & amat delectationē, q̃ amat ī ſceleris ꝑpetratione.

In ipſo enim, & in alio cauſa extitit, vt fieret deterior.

Dub. 5. Contra. Sic videtur, ꝙ homo non
5 peccaſſet, niſi diabolus fuiſſet: & hoc videtur falſum, quia homo habebat liberum arbitrium vertibilē: ergo circūſcripta oī tentatione diaboli in malum poterat conſentire, ac per hoc peccare. Item. Aug. probat, ꝙ alio auctore nullus pōt fieri deterior in principio. 83. quæſtionum, quia nec a minori, nec a pari, nec a ſuperiori. Minor. n. non pōt, par æquali non prævalet, ſuperior non vult, quia nihil eſt ſuperius bono, niſi bonū, & bonū non vult bonum deteriorare.

Respon. Reſpō. Dicendum, ꝙ abſque dubio nulla tētatione pellente homo peccare poterat, ſicut patet in Lucifero, qui peccauit ſine impulſu alieno, qui etiam excellentior erat hoie primo: Magiſter aūt loquitur ſupponendo modū peccandi, ſm ꝙ homo lapſus eſt, videlicet ad ſuggeſtionem diaboli: & ideo dicit, ꝙ in ipſo homine, & in diabolo erat, ꝙ homo fieret deterior: ſed & aliter, & aliter, quia diabolus ſolū erat cauſa inducens, & quaſi adminiculans: ſed homo fuit cauſa efficiens, & conſummans. Et quia oē peccatū, quòd facimus, quodammodo habet ortum a peccato primo ꝑꝑ corruptionem, quæ inoleuit per originalis transfuſionem: hinc eſt, ꝙ non ſolū primus parens deterioratus dicitur fuiſſe a diabolo: imo etiam omne peccatum dicitur eſſe ab ipſo. Vnde Hieronymus ſuper Hiere. in originali dicit. Quicquid peccamus, quicquid nocte, & die malorum operum perpetramus, imperium eſt dæmonum, quia vel omne peccatum procedit ex ſuggeſtione dæmonum immediata, vel ex illa ſuggeſtione dæmonum primaria. Et ſic patet illud, quod Magiſter dicit in litera. Nec obſtat illud Auguſtini, qui intelligit de principali agente, volens oſtendere, quòd corruptionis primariæ nullus potuit eſſe principalis auctor, nec ipſe homo.

Artic. 1. Ad intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quæſtio. Primo igitur quæritur de culpa primorum parentum in ſe quantum ad inordinationem affectus. Secundo vero quæritur in comparatione ad ignorantiam intellectus. Et circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, quo genere peccati mulier peccauerit. Secundo, vtrū quod mulier appetiit, vir concupierit. Tertio vero quæritur, quis horum grauius peccauerit.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum mulieris a ſuperbia inchoauit, progreſſum habuit ad auaritiam quandam, conſumatum fuit in gula.

Fundamenta. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, quòd mulier peccauerit peccato ſuperbiæ. Eccle. 10. Initium oīs peccati ſuperbia. Et iterū Eccle. 25. A muliere initium peccati: ergo mulier peccauit peccato ſuperbiæ. Item. Aug. in lib. de virgi. Diabolus in cœlo voluit eſſe ſicut deus: cadens autē pſuaſit hoī ſimilitudinem ſuæ volūtatis: ergo ſi pſuaſit mulieri, & mulier pſuadenti cōſenſit, peccauit igiē peccato ſuperbiæ. Item, hoc videtur rōne. Impoſſibile erat hoīem deordinari in potentia ſuperiori, niſi prius deordinaretē in inferiori: ergo nō poterat prius inordinate cōuerti ad bonum interius, vel exterius, q̃ cōuerteretē ad bonū inferius: ſed cōuerti inordinate ad bonū inferiꝰ hoc eſt ſuperbia: ergo primū pc̄m mulieris nō potuit eſſe, niſi ſuperbia. Itē. Mulier voluit mādūcare pomū: hoc nō fuit ꝑꝑ famem, vel appetitū delectandi in cibo, cum nulla eſſet in guſtu eius deordinatio: igitur hoc fuit, quia aliquid ſpirituale per illius cibi comeſtionem intēdebat: hoc autem non erat, niſi eſſe ſicut deus, quod diabolus promiſerat: ergo &c.

Ad ppo. Sed contra. Videtur, ꝙ primū peccatū mulieris fuerit ino-

rit inobedientia. Primo, quia hoc
innuit tex. Gene. iij. Quis indicauit
tibi, ꝙ nudꝰ eſſes, niſi quia de ligno,
quo preceperam tibi, vt non come-
deres, comediſti? Secūdo, quia hoc
confirmat Apoſtolus Rom. v. Sicut
per vnius inobedientiam peccatores
conſtituti ſunt multi &c. Et iterum.
Per vnius inobedientiam mors intra
uit in mundum. Poſtremo hoc ex-
preſſius declarat Aug. de vera relig.
vbi ait. Adam propter tranſgreſſio
nem inobedientiæ de paradiſo eie-
ctus eſt. Si ergo primum peccatū ho
minis fuit inobedientia: non ergo
videtur ꝙ fuerit ſuperbia. Item.
Quòd peccatū primū fuerit gula vi-
detur. Primo per hoc, quod innuit
Gene. iij. Vidit igitur mulier lignū,
quod eſſet ad veſcendum ſuaue. Se-
cundo hoc confirmat euangeliū, quia
Chriſtus primo fuit tentatus a diabo
lo de gula, ſicut legitur Matth. iiij.
Dic, vt lapides iſti &c. ſed eo ordine
tentationis tentauit primum homi-
nem, quo tentauit Chriſtum, ſicut
ſancti dicunt. Poſtremo hoc expreſ
ſius declarat Ambr. in illo hymno.
Quando poni noxialis morte mor-
ſu corruit. Si igitur peccatum primū
fuit gula: ergo non fuit ſuperbia,
cum ſint diuerſa peccatorū genera,
& vnum & idem, ſimul & ſemel in
diuerſis generibus eſſe non poſſit.
Item. Videtur, ꝙ primum peccatum
mulieris fuerit auaritia. Primo per
tex. Gen. iij. Eritis ſicut dii ſcientes
bonum, & malum. Hoc promiſit dia
bolus, & hoc primò cecidit in mu-
lieris appetitum: ſed appetere multi
tudinem ſcientiæ plus quam debet,
hoc eſt auaritię, ſicut dicit Grego.
Deinde hoc cōfirmat Apoſt. j. Tim.
vlt. Radix omnium malorum eſt cu
piditas. Sed peccatum mulieris om
nium aliorum peccatorū radix fuit.
Poſtremo hoc ipſum expreſſe decla-
rat glo. ſuper illud pſal. Quę nō ra-
pui &c. Vbi dicit, ꝙ Eua voluit ra-
pere diuinitatem: ſi ergo rapina eſt
peccatum auaritiæ, primum peccatū
Euæ fuit in genere auaritię: ergo nō
in genere ſuperbiæ. Item. Videtur
ꝙ primum peccatum fuerit infideli-
tas. Primo, quia hoc inſinuat textus
Gen. iij. vbi dixit mulier. Ne forte
moriamur: dubitauit igitur de ver-
bo dei. Si ergo dubitare de eo, quod
debemus credere, hoc eſt infidelita-
tis, peccatum infidelitatis primū cō
miſit. Secundo, hoc confirmat euā-
gelium Luc. i. Beata, quę credidiſti.
Dictum eſt virgini Mariæ: ſi ergo ſa
lus reſpondet per oppoſitum pręua-
ricationi, & hæc incœpit a fide Ma-
riæ, videtur, ꝙ illa incœperit ab in-
fidelitate Euæ. Poſtremo, hoc expreſ
ſius declarat Magiſter, & habitum
eſt in diſtinctione præcedēti in pro-
greſſu tentationis, vbi dicit: ꝙ mu
lier cū dubitauit, ab affirmante re-
ceſſit, & neganti appropinquauit: ſed
hoc nō fuit ſine culpa infidelitatis:
igitur infidelitas fuit primum mulie
ris peccatum: non ergo primo pec-
cauit peccato ſuperbię. Si forte tu
dicas, quod pluribus generibus pec-
catorum ſimul, & ſemel peccauerit,
hoc non videtur poſſibile, cū ſimul,
& ſemel non poſſit ſe pluribus con-
uerſionibus, & auerſionibus deordi
nare: & quicquid de hoc ſit, planū
eſt, ꝙ primum peccatum vni ſoli cō-
uenire poteſt, cum per ſuperabundā
tiam dici habeat. 6

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut innuit
textus, & expreſſe dicit Apoſtolus,
Principale peccatum hominis, per
quod lapſus eſt, fuit inobedientia, &
per quod deriuatur mors in omnes
poſteros. Vnde & ad hoc diabolus
ipſum inducere intendebat: quod pa
tet per principium ſuæ interrogatio
nis, Cur pręcepit vobis deus &c.
Sed quoniam nemo operatur ad ma
lum aſpiciens, nec appetit malū, niſi
ſub ſpecie boni: ideo clare deprehē
dens diabolus, ꝙ non poſſet mulie-
rem in peccatum præcipitare, niſi ꝓ
poneret aliquod appetibile, illa in
tentando propoſuit fallaciter, ad q̄
omnis homo ſecundum veritatē ten
dit naturaliter. Naturaliter. n. om-
nis homo beatitudinem appetit, quę
eſt bonum copioſum, & glorioſum,
& delicioſum: ideo omnis homo na
turaliter appetit excellentiam, & ſuf
ficientiam, & lætitiā: & inordinato

appetitu conſiſtit iuſtitia, in inordi
nato vero conſiſtit culpa. Nam ſu-
perbia non eſt aliud, quam immode
ratus appetitus excellentię. Auari-
tia non eſt aliud, quam immodera-
tus appetitus ſufficientiæ. Gula non
eſt aliud, quam immoderatus appe-
7 titus cibi reficientis ſuauiter. Conſi-
derans igitur diabolus, hãc eſſe viã
ad pręcipitandam mulierem in cul-
pam. Primo promiſit dignitatis ex-
cellentiam. Eritis ſicut dii. Secundo
ſubiungitur cognitionis abundan-
tia. Scientes bonum, & malum. Po-
ſtremo prætendit ſuauitatis experiẽ-
tiam, cum oſtendit lignum pulchrũ
viſu, & ad veſcendũ ſuaue. Q̃m igi-
tur mulier diabolicę ſuggeſtioni con
ſenſit: ideo primo in appetendo eſſe
ſicut deus, fuit ſuperbia. Deinde in
appetendo ſcire bonũ, & malum, qđ
non oportebat: & ſcire plus, quam
oportebat, fuit auaritia. Poſtremo
in experiendo ſuauitatem ligni veti
ti, fuit gula: & in hoc fuit tranſgreſ
ſionis rea, & culpa inobedientię in-
uoluta. Et ſic patet, ꝙ peccatum mu
lieris inchoatum fuit in ſuperbia, ꝓ
greſſum habuit in auaritia, conſum-
mationem habuit in gula. Patet etiã
ꝙ inordinata fuit quantum ad tripli
cem potentiam. ſ. quantum ad iraſci
bilem, dum appetiit alta. Quantum
ad rationalẽ, dum appetiit ſcire oc-
culta. Quantum ad concupiſcibilẽ,
dum voluit deguſtare ſuauia. Vnde
ex illo peccato pullulauerunt radi-
ces omnium peccatorum.

8 Ex his igitur patet reſponſio ad
quęſita. Rationes enim oſtẽdentes,
ꝙ primum peccatũ fuit ſuperbia ve-
rum cõcludunt, quia ab illo fuit in-
choatio. Rõnes ſimiliter oſtenden-
tes, ꝙ fuerit inobedientia, gula, &
auaritia verum concludunt, licet nõ
fuerit ibi auaritia proprie dicta, ſm
quod dicitur eſſe appetitus pecunię:
fuit tamen auaritia ſecundum quod
eſt appetitus ſufficientiæ, & in ipſa
fuit peccati progreſſus: ſed in pecca
to gulæ, & inobedientiæ fuit cõſum-
matio in actu, videlicet comedendi.
Gula enim erat inquantum in illo ci
bo inordinate delectari volebat: ſed
inobedientia, cum in actu ipſius co
meſtionis contra diuinum imperiũ
faciebat. Et hoc expreſſe dicit Gre-
go. in quadam Homil. vbi oſtendi-
tur, quòd tribus peccatorum gene-
ribus tentauit diabolus Chriſtũ, ſi-
cut prius tentauerat mulierem, & in
illis tribus a Chriſto deiect⁹ eſt, ſicut
per illa tria mulierem deiecerat.
Nec eſt inconueniens plura genera
peccatorum ſm progreſſum cõcur-
rere ad vnum flagitium perpetrãdũ.
Facillimũ enim eſt de peccato in pec
catum ruere, ſicut contingit de mo-
tu vnius virtutis ad motum alterius
aſcendere. AD illud, igitur ſolum re 9
ſtat reſpõdere, quod obiectum eſt de
infidelitate: non enim concedendum
eſt, mulierẽ peccato infidelitatis pec-
caſſe, niſi infidelitas accipiatur valde
large. Quod ergo obijcitur, qđ mu- 10
lier dixit forte. Dici poteſt quod for-
te eſt ibi nota euentus, non dubitatio
nis. Sed quia Magiſter dicit expreſſe,
quod nota eſt dubitationis: ideo põt
aliter dici, quod reuera mulier nõ du
bitauit verum eſſe, quod dominus di
xerat: ſed de hoc dubitauit videlicet,
qualiter dñs intelligebat, verũ. ſ. in-
telligeret de morte corporali, vel ſpi-
rituali, vel alio quocũq; mõ: & illa du
bitatio nec fuit pœna, nec fuit culpa,
ſed quædam neſcientia, quę diabolo
tentanti prębuit viã. Nec cogit illud,
quod obijcitur de fide beatæ Mariæ:
nam, & ſi fides in cõceptione filij dei
non modicum temerit locum, habuit
tamen humilitatis vſum pręambulũ
ratione cui⁹ dicitur virgo, deo placuiſ
ſe, ſicut ipſa dicit. Reſpexit deus hũ-
militate ancillę ſuę. Nec oportet etiã
omnino per eundem ordinem reſpõ-
dere reparationem deſtructionis:
imo frequenter eſt econtrario,
ſicut via reſolutionis, & com
poſitionis oppoſitis mo-
dis habent terminari,
& inchoari ſic & in
propoſito po-
teſt intel-
ligi.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Adam cum peccauit non idem appetiit quod mulier, non.n. eſſe ſicut deus deſiderauit.

Fundamenta. VTRVM quod mulier appetijt, vir etiam cócupierit. Et quod nõ videtur. j. Tim. ij. Vir non eſt ſeductus, ſed mulier: ſed ſi Adam voluiſſet eſſe ſicut deus, quemadmodum mulier, vtique circũuentus fuiſſet; ſi ergo circunuentus, vel ſeductus non fuit, id quod mulier appetijt, non concupiuit. Item. Aug. ſuper Gene. ad literam. Nõ arbitror virum, ſi iam ſpirituali mẽte prędītus erat, credere, quod diabolus promittebat: ſi ergo Adam gratiam habuit, patet &c. Item. Si Adam appetijt eſſe ſicut deus, cum ad hoc multo minorẽ haberet ſimilitudinem, quã Lucifer, videtur, quod grauius peccauit Adã, quã Lucifer: ergo ſi peccatum Luciferi fuit irremiſſibile, & peccatum hoĩs fuiſſet irremiſſibile, qđ ſupra improbatum eſt. Item. Si Adam appetijt eſſe ſicut deus: aut ergo ſuggerente muliere, aut ſuggerente ſerpente. Nõ ſuggerente ſerpente: quia ipſe Adam nõ conqueritur de ſerpẽte, ſed de muliere, Gen. iij. Mulier, quam dediſti mihi &c. Si ſuggerente muliere: ergo ſicut mulier decepta fuit a ſerpente, ita vir a muliere: ſicut igitur mulier dixit, Serpens ſeduxit me, ita vir dixiſſet, Mulier decepit me: ſed hoc nõ dixit, ſed dixit, Mulier dedit mihi &c. Qđ ſi tu dicas, quod ita fuit, quamuis ſcriptura nõ exprimat, hoc ſimpliciter apparet improbabile: nam ſi mulier dixiſſet, Comede, quia eris ſicut deus, cum ipſa comediſſet, & abſque dubio non eſſet ſicut deus, nulla ratione videtur probabile, quod vir ei crediſſet. Sed contra. Super illud pſalm. Superbi inqui &c. Niſi hõ ſuggeſtione ſerpentis, vt deus eſſe noluiſſet, nõ ſe talis culpæ tranſiſſet ad nos hæreditas. Si tu dicas, hoc eſſe dictum quantum ad mulierem: obijcitur de viro per illud, quod dicit Greg. in moral. et habet in glo. Iob. xlj. Per ſe accipere diuinitatem Adã credidit, & immortalitatis gloriã amiſit: ergo Adã idem ꝙ mulier appetijt. Item. Phi. ij. ſuper illud. Non rapinam arbitratus eſt, Gloſ. Non vſurpauit quod ſuum non erat ſ. ęqualitatem dei, ſicut diabolꝰ fecit, & primus homo: ergo primus hõ voluit eſſe ſicut deus, & hoc voluit mulier: ergo & c. Si tu dicas, ꝙ primus homo ſtat ibi ꝓ muliere. Cõtra. Sup illud pſal. Quæ non rapui, &c. Adam, & Eua voluerũt rapere diuinitatem, & amiſerunt fœlicitatem; ecce expreſſe dicitur de vtroque. Itẽ. Hoc videtur ratione. Maiorem aſſimilationem habebat vir ad deum, q̃ mulier: ergo ſi ſimilitudo eſt mater falſitatis, videtur, quod multo magis credibile fuit virũ appetere eſſe ſicut deꝰ, quam mulierem. Item. Multo ſapientior erat Lucifer, quam eſſet primꝰ homo: ergo ſi cum tota ſua ſapiẽtia Lucifer voluit eſſe ſicut deus, nec ſapientia impediuit ſuperbiam, multo minꝰ videtur, quod hoc ſapientia impediret humana: ſi ergo hoc mulier appetijt, non eſt improbabile, qđ vir non concupierit, maxime cũ gloſæ, & auctoritates videantur hoc dicere. Ad opp.

11 RESP. Dicendum, quod qa iſta eſt quæſtio facti, circa quam non poteſt multum efficaciter ratiocinari, & ſcriptura non determinat expreſſe, & ſancti ſuper hoc loquuntur varie; iõ ſunt hic opiniones diuerſæ. Quidam enim ꝓpter auctoritates inductas dicunt, quod Adam idem ipſum, quod mulier appetijt, concupiuit, ſed non credidit ſicut mulier, & propter hoc factus eſt ſuperbus: ſed tamen nõ dicitur fuiſſe ſeductus. Appetere enim poteſt aliquis aliquid, & tñ non credere ad hoc ꝑuenire: multa quidem cupimus ad quę non ſperamus nos peruenturos: quia nõ quid poſſit, ſed quid velit attendit ambitionis flagitium. Et iſtam poſitionem ſuſtinẽdo reſpondent ad rationes ad vtrãque partem. Sed quia verbis beati Augu. hæc opinio nõ conſonat, imo expreſſe videtur ſentire cõtrarium, ſicut patet ex auctoritatibꝰ eius adductis in litera: nec vr̃ eſſe credibile, quod vir appe-

appeteret aliquid, ad quod crederet
ſe non poſſe peruenire, cũ ante illud
peccatum valde ordinatus eſſet. Ideo
eſt alia poſitio, q́d vir in appetibili,
& principali motiuo non fuit cõfor
mis mulieri tranſgrediẽdo, licet eſſet
ei conformis in tranſgreſſione man-
dati diuini: vterque enim inobediẽs
fuit: ſed aliter vir, quã mulier ad ino-
bediẽtiæ culpam prolapſus eſt. Non
enim vir pomũ comedit proper appe
titum excellẽtiæ in ſui aſſimilatione
ad deum, nec propter appetitum ſuf-
ficiẽtię in multorum cognitione, nec
propter appetitum ſuauitatis in cibi
deguſtatione, ſicut fecit mulier: fuit
tamen in viro quædam ſuperbia, quę
dam auaritia, & quędam laſciuia, per
quas perductus eſt ad inobedientiã.
Quodã enim modo ſuperbiuit, dum
ſe nimis magni precij eſſe apud deũ
æſtimauit: & tanti, vt ꝓpter comeſtio
nem illius cibi non incurreret graui
tatem alicuius ſupplicij: ſed de facili
conſequeretur veniã de offenſa. Fuit
etiam quædam auaritia, dum curio-
ſe ſcire voluit, qd ſibi eueniret, dum
cibum vetitum deguſtaret. Fuit etiã
quædam laſciuia non carnalis dele-
ctationis, ſed cuiuſdam amicabilis af
fectionis, qua frequenter fit, vt offen-
datur deus, ne cõtriſteturꝫ proximus:
hoc autem fecit Adam, dum comede
re voluit, ne ſuas delicias cõtriſtaret,
hoc eſt ne mulierẽ offenderet. Vñ &
dominus ipſum arguit, quod obedi-
uit voci mulieris: & ꝑ hoc perductus
eſt ad inobedientiam, & tranſgreſſio
nem mandati dei: & hæc tria trahun
tur ex verbis Auguſt. ſuper Geneſ. ad
literam, quæ adducit Magiſter in lite
ra. Primo enim dicit, quod nõ eſt pu
tandum, quod homo deijceretur, ni-
ſi præceſſiſſet in eo q̃dã elatio compri
menda. Et iterum dicit, Voluit Adam
lignum vetitum experiri, cum nõ vi
deret mulierem mortuã eſca illa per-
cepta. Et iterum, Noluit eam cõtriſta
re, quam credebat ſine ſuo ſolacio cõ
tabeſcere, & a ſe alienatam interire.
Cõcedendum eſt igitur, quod Adam
non appetijt eſſe ſicut deus, quemad-
modum mulier, ſicut oſtendunt ratio
nes ad hoc adductæ. Si autẽ dicatur 12
alicubi appetijſſe ſe eſſet ſicut deus,
hoc eſt dictum triplici ratione. Aut
quia diuinum cõtempſit imperium,
& voluntatem ſuam diuinæ prætulit
iuſſioni, & ſe ſibi tanquam deo ſubie
cit, & ex hoc deo æquiparari voluit.
Aut dictũ eſt, quia mulier de illo ſum
pta appetijt ſicut deus eſſe, & per ſy-
necdochẽ qđ eſt partis attribuitur
toti. Vnde ſancti quod appetijt alter,
frequenter loquũtur ſynecdoche, &
attribuũt vtrique. Aut poteſt hoc ter
tio modo dictum intelligi, quia ipſe
cũ eſſet mulieri præpoſitus, ipſam nõ
compeſcuit, vnde ſibi imputatur cul
pa mulieris. Mulier autem intelligẽ
da eſt appetijſſe ſe eſſe ſicut deus non
per omnimodam æqualitatem, ſed ꝑ
quandam ſublimationem in dignita
te ſupra humanum modum: quod cũ
vir non compeſcuit, imo potius ei
volũtati paruit, ſibi peccatum mulie-
ris imputatẽ, & voluiſſe eſſe ſicut deus
refertur. Et ſic patet reſponſio ad au-
ctoritates, quæ prius inductę ſunt, &
per hanc viam determinari poſſunt,
ſi quæ aliæ circa iſtam materiam con
ſimiles inueniantur.

AD illud ergo, quod obijcitur, ꝙ 13
maiorem aſſimilationẽ habebat vir,
quam mulier. Dicendum, quod & ſi
maiorem haberet aſſimilationem, ha
bebat tamen præcellentiam virtutis,
& cognitionis reſpectu mulieris, quę
duo non patiebantur hominẽ ita tra
hi a modica ſimilitudine, ſicut mulie
rem. AD illud, quod obijcitur, qđ 14
angelus erat ſapientior homine. Di-
cendum, quod verum eſt de cognitio
ne innata: non tamẽ verum eſt de co
gnitiõe gratuita: creditur enim a do
ctoribus, quod primus homo ante la
pſum habuerit gratiam gratũ facien
tem, ſicut melius oſtendetur infra: de
lucifero vero creditur, quod gratiam
gratum facientem non habuit, ſicut
determinatum fuit ſupra.

QVAE.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Peccatum primi hominis quo ad cauſam poſterũ corruptionis grauius fuit peccato mulieris: quod ſi occaſionem reſpiciamus, mulier grauius peccauit.

Fundamenta. QVIS eorũ grauius peccauerit, vtrum vir, aut mulier. Et quod vir grauiꝰ peccauerit videtur. Grauius eſt peccatum, vbi maior ẽ ingratitudo: ſed vbi maiora ſunt dona, ibi maior eſt ingratitudo in peccando: ſed Adam precellebat mulierem in naturalibus datis & gratuitis: ergo cũ peccauit, magis ingratus fuit: igitur &c. Item. Tanto maius eſt peccatũ, quanto peccans eſt in altiori gradu conſtitutus: grauius enim peccat prelatus, quam ſubditus eodem genere peccati: ſed vir erat caput mulieris, & ei prępoſitus, ergo videtur, quod peccauerit grauiꝰ. Item, Tanto grauior eſt culpa, quanto ibi maior eſt cõtẽptus: ſed maior eſt contẽptus in tranſgreſſione mandati immediate ſuſcepti a domino, quam mediante alio: ſi ergo mãdatum per virum peruenerat ad mulierem, videt᷑, quod magis contempſerit vir, quam mulier: ergo &c. Item. Tanto grauior eſt culpa, quanto maior eſt ibi læſio, & corruptio, quia peccatum de ſe corruptio eſt: ſed peccatũ Adæ magis fuit corruptiuum, quam peccatum Euæ, quia ex peccato Adæ fuit totius poſteritatis corruptio, ſecundum quod dr̃. Roma.v. Per vnius inobedientiã peccatores cõſtituti ſunt multi: ergo &c.

Ad opp. Sed contra. Auguſt. ſuper Gen. & Magiſter refert in lit. Peccauerunt impari ſexu, ſed pari faſtu: ſed vbi eſt par faſtus, ibi eſt par trãſgreſſio: ergo nõ videtur, quod magis peccauerit vir, quam mulier. Item. Sicut in bonis, quod ſimilius eſt meliori, eſt melius, ita qđ ſimilius eſt peiori, eſt peius per ſe loquẽdo: ſed peccatũ Euæ ſimilius fuit peccato Luciferi, quam peccatum Adę propter maiorem elationẽ ſuperbiæ: ergo maius fuit peccatum Euę, quam Adæ. Item. Tanto grauior eſt culpa, quãto maiori digna eſt pœna: ſed mulier magis fuit punita, q̃ vir, ſicut patet Gene.iij. et a deo, qui iuſte punit: ergo amplius peccauit mulier, quam vir. Item. Grauius peccat, qui peccat peccato in ſe, & in alterum, quam qui peccat in ſe tantum: ſed mulier peccauit in ſe, & in virum, dum pertraxit eum ad peccatum. Vir autem peccauit in ſe tantũ, de peccato actuali loquendo: ergo grauius peccauit mulier, quam vir.

RESP. Dicẽdum, qđ (ſicut prę- 19
dictũ fuit ſupra) peccatum poteſt dici grauius alterum altero tribus modis, videlicet ingratitudine, libidine, & ex conſequenti corruptione. Si igitur loquamur de maiori grauitate q̃tum ad ingratitudinem, grauius peccauit vir, quam mulier, pro eo quod abundantiora dona ſuſcepit: & ideo cum beneficiorum oblitus benefactorem ſuum contempſit, & offendit, magis ingratus fuit, & in ſui ingratitudine maiori culpabilior extitit. Si autem loquamur de maioritate quantũ ad libidinẽ, ſic amplius peccauit mulier, quam vir, pro eo quod magis improba voluntate peccauit, dum cõcupiuit deo aſſimilari: & ardẽtius appetijt, dũ credidit hoc ſe obtinere poſſe quod diabolus ei ſuggeſſit: & ideo ꝓpter voluntatem magis improbã mulier peccauit ex maiori libidine, & q̃tum ad hoc culpabilior viro fuit. Si autem loquamur de maioritate culpæ quantum ad corruptionem conſequentem, Diſtinguendum eſt, quia aliquid poteſt dici corrumpere dupliciter: aut per modum cauſæ, aut ꝑ modum occaſionis. Si per modum cauſę, ſic quia peccatũ viri fuit cã tranſgreſſionis peccati in poſteros, & ita corrupit ſe, & alios, maior conſecuta eſt ex peccato viri corruptio, & quantũ ad hoc culpa viri dicit fuiſſe grauior. Si vero per modum occaſionis, ſic quia peccatum mulieris fuit occaſio peccati viri, & ita per conſequens omnium aliorũ, hoc mõ mulier poteſt dici cęteros corrupiſſe, non ſolum poſteros, ſed etiam virum ſuum. Vnde non ſolum

lum peccauit in ſe, ſed etiam in proximum. Et quantum ad hoc dici poteſt ĩ muliere grauius fuiſſe peccatũ. Per hanc diſtinctionem reſponderi poteſt ad rationes, quæ ad vtranque partem adducuntur, pro eo quod ſecundũ diuerſa membra huius diſtinctionis procedunt. Aliter poſſet dici,
17 & quaſi ĩ idem redit, quod peccatum poteſt dici grauius altero, aut penſatis conditionibus ex parte peccantis, aut penſatis conditionibus ex parte peccati. Si igitur penſemus conditiones ex parte peccãtis, grauius peccaſſe dicitur vir, quã mulier, tum propter donorum prçexcellentiam, tum propter ſtatus præſidẽtiam, quia mulieri quodammodo prælatus erat. Si autem penſantur conditiones ex parte peccati, grauius peccauit mulier, q̃ vir, tum propter impietatem in deũ, tũ propter iniquitatẽ in proximum. Deum enim ſua ambitione inhonorauit, & proximum ſuggeſtione ſua deiecit: & ſecundũ hoc procedunt rõnes ſimiliter ad oppoſitas partes. Quod autem dicit Auguſt. quod pari faſtu peccauerunt, hoc intelligitur non q̃tum ad interiorem affectionem, ſed quantum ad exteriorẽ mandati tranſgreſſionem, ad quod vterque eorum æqualiter obligabatur. Vel par faſtus dicitur non per oĩmodam æqualitatem, ſed per quandam conformitatẽ: & ſic ex dictis colligitur, quod peccatum Euæ aliquo modo excedebat peccatum Adæ, & aliquo modo econuerſo. Si autem aliquis quærat, quod eorum magis excedebat aliud. Ad hoc dicendum eſt, quod cum peccatũ Euę excedat peccatum Adæ in conditionibus, quæ reſpiciũt peccatum eſſentialiter, vtpote in maiori improbitate libidinis, in hoc quod & maius, & magis ambiuit, peccatum Euæ magis exceſſit, & grauius fuit, ſimpliciter loquendo. Et huius ſignum eſt, quia magis punita fuit, & ſi ad infernum deſcendiſſet maiorem pœnam habuiſſet. Nec obſtant rationes ad ppoſitum adductæ, quia ſumuntur conditionibus peccantis, quæ non aciunt peccatum grauius ſimpliciter ſſed quodammodo.

Conſequenter quęritur de peccato primorum parentum in relatione ad ignorantiam ex parte intellectus. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia. Secundo, vtrũ ignorantia aliquo modo ſit culpa. Tertio quæritur, vtrũ ſit culpa excuſatoria.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum primorum parẽtum ex quadam ignorantia dicens naturalem imperfectionem, non tamen pœnam, ortum habuit, cum nec grauitatẽ culpę vel pene ignorauerint, & hęc fuit magis in muliere, quam in viro.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur ꝙ peccatum primorũ parentum fuit ex ignorãtia, ad minus peccatũ mulieris. Gen. iij. Serpens ſeduxit me &c. ſed vbi eſt ſeductio, ibi eſt ſcientię priuatio: vbi autem hoc eſt, ibi ignorantia: ergo &c. Itẽ. Qui dubitat de aliquo, de quo debet eſſe certus, potius dicitur illud ignorare, quam ſcire: ſed mulier de verbo domini debuit eſſe certa, quod dixerat, Quacunque die comederis, morte morieris: & de hoc dubitauit cum dixit, Ne forte moriamur: ergo ex ignorantia peccaſſe videtur. Item. Qui credit mortale peccatum eſſe veniale, ignorat veritatem diuini iuris: ſed Adam credidit peccatum illud eſſe veniale, ſicut dicit Auguſt. & Magiſter adducit in litera. Arbitratus eſt illud eſſe veniale, non mortale delictum: ergo videtur ꝙ tam vir, quã mulier peccauerit ex ignorãtia. Itẽ. Oẽ peccatum aut eſt ex ignorantia, aut ex infirmitate, aut ex malitia. Sed peccatum primorum parentum non fuit ex malitia, quia tunc eſſet peccatum in Spiritum ſanctum. Nec ex infirmitate, quia nullam habebat proni-

Fundamenta.

pronitatem ad peccandũ: ergo fuit ex ignorantia. Item. Si Adã, & Eua credidiſſent deum tam grauiter offendere, & tantas pœnalitates incurrere, cum nullam haberent ad peccatum pronitatem, nullo modo videtur, ꝙ culpam commiſiſſent: ſi ergo culpam commiſerunt, videtur ꝙ hoc ignorauerunt, & ita ex ignorãtia peccauerunt.
Ad opp. Sed contra. Si peccauerunt ex ignorantia aut illa ignorantia fuit pœna, aut culpa. Si culpa: ergo culpa fuit in eis ante primã culpam, quod eſt impoſſibile, cum implicetur hic duo oppoſita. Si pœna: ergo pœna fuit ante culpam. Itẽ. Si fuit ibi ignorantia, aut ergo iuris, aut facti. Non facti, quia bene ſciebãt ſe de ligno vetito comedere. Nõ iuris: qa bene ſciebant ſe debere deo obedire, & contra eius imperiũ nullo modo facere: nulla ergo videtur in eis ignorantia fuiſſe. Itẽ. Si fuit ibi ignorantia, aut ergo voluntaria, aut inuoluntaria. Si voluntaria: ergo videtur ꝙ iam voluntas eorũ in appetendo ignorantiam eſſet inordinata. Si inuoluntaria: ergo videtur ꝙ nullo modo debuit eis imputari culpa: ſi ergo eſt imputata, non videtur ꝙ fuiſſet ex aliqua ignorantia. Item. Si fuit ex ignorantia, aut ergo innata, aut cõtracta, aut inflicta, aut procurata. Non ex procurata, nec contracta, nec inflicta: ergo fuit ex ignorantia innata: ſed non decebat deum facere naturam humanam cũ pronitate, & impotẽtia: ergo pari ratione non debuit eam facere cum cæcitate, & ignorantia; ſi ergo ex ignorantia peccauerunt, videtur ꝙ hoc poſſit imputari deo. Item. Si aliquo modo dicitur ex ignorantia peccaſſe mulier, hoc eſt, quia a ſerpente ſeducta fuit: ſed vir non fuit ſeduct⁹, ſicut dicit Apoſtolus: ergo ex ignorantia peccatum eius non proceſſit: ſi ergo radix peccati in viro, & muliere non fuit altera, & altera, videt etiã, quod nec mulier peccauerit ex ignorantia.

18 RESP. Dicendum, ꝙ peccatum eſſe ex ignorantia poteſt dici dupliciter, videlicet proprie, & cõmuniter. Proprie, prout diſtinguitur peccatum ex ignorantia contra peccatum ex infirmitate, & ex induſtria: & hoc modo ignorantia dicit priuationem ſcientiæ, quæ non competit homini ex natura, ſed merito primæ culpæ fuit contracta: & hoc modo peccatum primorum parentum non poteſt dici ex ignorantia, nec continetur ſub illa diuiſione, qua dicit, quod omne peccatũ aut eſt ex ignorantia, aut &c. illa enim diuiſio peccati eſt ſm ſtatum naturæ lapſæ. Cõmuniter autem dicitur peccatũ eſſe ex ignorantia, quod cõmittitur aliqua neſcientia exiſtente circa peccantem, ratione cuius nec conſiderat grauitatem culpę, nec grauitatẽ pœnę: & ſi peccatum primorum parentum ex ignorantia dici poteſt fuiſſe, quia tam in viro, quam in muliere fuit quædam neſcientia, quę nõ fuit pœna, ſed quædã naturalis imperfectio, magis reperta in muliere, quam in viro. Mulier enim ignorauit verũ ſerpens ſibi verum, vel falſum ſuggereret: ignorauit etiam ſeueritatẽ diuinę iuſtitiæ. Vir autem alterũ horum dicitur ignoraſſe, videlicet diuinæ iuſtitię ſeueritatem, in hoc quod ęſtimauit de illa tranſgreſſione cito veniã inuenire: inexpertus.n.erat ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ. Vterque tamen cognoſcere potuit per ſciẽtiã, quam habebat ſe male facere. Et ſic large accipiendo ignorantiam, dici poteſt peccatum primorum parentũ fuiſſe ex ignorantia, & magis peccatum Euæ, quam peccatum Adæ. Et hoc cõcludunt rationes ad primam partem inductæ. Proprie vero accipiendo ignorantiam ſecundum qđ dicit pœnam, & hoc prout dicit neſcientiam eius rei, quam homo deberet ſcire ſecũdum exigentiam ſui ſtatus, ſic peccatum primorum parentũ non fuit ex ignorãtia, ſicut oſtendunt rationes adductæ ad partẽ contrariam: & hoc patet diſcurrendo ꝑ ſingulas.

QVOD enim objicitur, ꝙ ignorantia aut eſt pœna, aut culpa. 19 Dici poteſt, quod iſta diuiſio non eſt ſufficiens, niſi accipiatur ignorantia proprie.

prie. Nam nõ ſolum homo primo in
ſtitutus, ſed etiam angelus beatus ali
qua ignorat, cum multa innoteſcant
principatibus, & poteſtatibus p eccle
ſiam. Vnde talis ignorãtia nec culpa,
nec pœna eſt, quia eſt reſpectu horũ
quæ non debet ſcire, quantum eſt de
20 prima conditione naturæ. AD illud,
quod obijcitur, quod aut fuit ignorã
tia iuris, aut facti. Dicendum, qđ non
fuit ibi proprie loquendo ignorantia
iuris quantum ad principale: ſed quã
tum ad aliquid annexũ, vtpote quan
tum ad ſeueritatem iudicis. Similiter
non fuit ibi ignorantia facti quãtum
ad principale, qa bene ſciebat ſe gu-
ſtare lignũ vetitum: fuit tñ in mulie-
re quædam ignorantia quantum ad
id, quod credebat aſſequi per illud, vi
delicet aſſimilatiõem ad deum: & ita
non fuit ignorãtia proprie dicta, ſed
21 communiter. AD illud, quod obij-
citur, quod ignorantia aut erat volũ
taria, aut inuoluntaria. Dicendum, ꝙ
iſta non eſt diuiſio per immediata, ſi
large accipiatur ignorantia: aliquis
enim eſt, ꝙ nihil cogitat de eo, quod
ignorat: & tunc nec circa illud affici
tur voluntarie, nec inuoluntarie, &
22 ſic erat de illa ignorantia Euæ. AD
illud, quod obijcitur, quod aut erat
innata, aut contracta &c. Dicendum
quod illa ignorantia dicebat quandã
ſcientiæ incompletionem, & imper-
fectionem, quæ inerat animabus pri
morum parẽtum ex defectu propriæ
naturæ, per hoc, quod animæ eorum
non erant in omnimoda lucis pleni-
tudine: in tali aũt ſtatu decuit homi-
nem ſic fieri, quia (ſicut infra patebit)
prius debuit eſſe viator, quam cõpre
henſor: nec tamen ex illa ignorantia
dicitur homo fuiſſe ĩ tenebris, vel in
cæcitate, quia ſufficiens lumen habe-
bat ad incedẽdum per viam iuſtitię:
& ideo non eſt ſimile de ꝓnitate. Pro
nitas enim non ſolummodo dicit im
perfectionem, ſed etiam quandam na
turæ curuationẽm, ac per hoc deordi
23 nationem. AD illud, quod vltimo
obijcitur, quod vir non peccauit ex
ignorantia, quia non fuit ſeductus.
Dicendum, quod non ſolummodo
mulier ignoraſſe dicitur propter ſe-
ductionem, ſed etiam quia ignora-
uit pœnæ ſubſequentis acerbitatem:
& licet in Adam non fuit ignorãtia
illius ſeductionis, fuit tamen igno-
rantia per inexperiẽtiam diuinæ vl-
tionis: & ideo aliqua ignorantia, ſi-
ue neſcientia fuit in Adam, licet mi-
nor, quam in Eua. Nec valet illud,
quod obijcitur de radice, quia igno
rantia non ponitur ibi eſſe tanquam
ex vna radice, ſed quia quodammo-
do talis neſcientia occaſionem præ-
buit ad peccandum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Aliquam ignorantiam eſſe cul-
pam non eſt inconueniens, cũ
aliquid ſcire teneamur, idque
in noſtra ſit poteſtate, & illud
negligimus, quæ ignorantia
affectata dici ſolet.

VTRVM ignorãtia in aliquo homine poſſit eſſe culpa. Et ꝙ ſic vr. j. Corinth. xiiij. Ignorans ignorabitur: ſed nullus ignoratur a deo niſi propter culpam: ergo &c. Item. Super illud pſal. Noluit intelligere &c. Gl. Aug. Ignorantia in his, qui intelligere nolunt, eſt peccatum. Item. Rõne videtur. Cognoſcere credenda, & operãda eſt actus virtutis, ſ. fidei, & prudentiæ: ergo hæc ignorare eſt virtutib⁹ priuari: ſed priuationes virtutũ ſunt vitia, & pctã: ergo aliqua ignorantia eſt culpa. Itẽ. Nõ facere ea, quę hõ tenetur facere, eſt peccatũ, ſimiliter non dicere ſimiliter nõ amare ea, quæ homo tenetur amare, eſt peccatum: ergo ſimiliter neſcire, qđ tenetur ſcire, eſt peccatum: ſed multi ſunt, qui ignorãt ea, quæ tenẽtur ſcire, vtpote ea, ſine quibus ſaluari non poſſunt: ergo in talibus ignorantia eſt culpa. Itẽ. Error eſt peccatũ: aut ergo rõne ei⁹, qđ ponit, aut rõne ei⁹, qđ priuat. Nõ rõne eius, qđ ponit, qa peccatũ priuatio eſt, non poſitio. Si rõne eius, qđ priuat: ſed error priuat

Fundamenta.

uat

nat ſcientiam: & priuatio ſcientiæ eſt ignorantia: ergo ignorantia eſt culpa. Contra. Aug. in Ench. dicit: ꝙ inflicta eſt nobis ignorãtia rerũ agendarum, & concupiſcentia noxiarũ: ſed nullum peccatum eſt nobis inflictũm, ergo ignorantia non eſt peccatum. Itẽ. Ratione videtur. In omni peccato eſt auerſio a bono incommutabili, & conuerſio ad cõmutabile: ſed ignorantia nulla eſt ad bonũ cõmutabile conuerſio: ergo ignorãtia non eſt culpa. Item. Nullum peccatum remanet poſt pœnitentiã: ſed ignorantia remanet in homine poſt pœnitentiam, & contritionem: ergo ignorantia nõ eſt culpa. Si tu dicas, ꝙ remanet actu, ſed tranſit reatu: ergo tunc videtur, ꝙ ignorantia nõ eſſet culpa actualis, ſed originalis. Sed non eſt originalis, quia manet poſt baptiſmum, & hoc melius patebit infra: nec actualis: ergo nõ eſt culpa. Item. Omne peccatum eſt in affectu, cum omne peccatũ ſit volũtarium: ſed ignorantia eſt in intellectu, ergo ignorantia non eſt peccatum. Item. Si ignorantia eſt peccatum, ergo ignorare eſt peccare: ſed de viro ignorante verũ eſt dicere, ꝙ in omni inſtãti ignorat, ergo in omni inſtanti peccat: ergo tot ſunt in eo peccata, quot ſunt in inſtantia: ꝙ ſi hoc eſt falſum, & impoſſibile, reſtat ignorantiam peccatum non eſſe.

24 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum: ꝙ cũ priuationes cognoſcantur per habitus, cognitio ignorantiæ pendet ex cognitione ſcientiæ. Attendendum autẽ, ꝙ quædam eſt cognitio aliquorum, quæ nec eſt neceſſaria ad virtutẽ, nec eſt neceſſaria ad ſalutẽ, ſicut artiũ mechanicarũ, & liberaliũ, & talis cognitio nec eſt virt⁹, nec de eſſe virtutis: & illa ignorantia, quæ eſt hui⁹ cognitionis priuatio, culpa nõ eſt, ſiue ſit ignorãtia negationis, ſiue diſpoſitionis, ſiue etiã ſit voluntaria, ſiue non. Alia eſt cognitio credibilium, & operabilium, quæ ad ſalutẽ neceſſaria eſt in adultos & hæc eſt cognitio fidei, & prudentiæ: & ad hanc cognitionẽ habendã tenemur, quia ſine hac nullus poteſt recte viuere. Huius autem 25
cognitionis priuatio poteſt dupliciter in nobis eſſe. Aut manente tentione, aut non manente: ſi manẽte, tunc eſt ibi culpa: quia cum quis tenetur ad aliquid, & illud nõ implet, ex hoc ipſo culpatur, & dignus eſt pœna. Si autem ſit in nobis priuatio nõ manente tentione, cum non põt ſcire, & impotentia excuſat ab obligatione, ſic priuatio huius cognitionis culpa non eſt, ſicut in furioſis: & ſm hoc ignorantia, quæ dicit priuationem cognitionis ad ſalutem neceſſarie, vno mõ peccatũ eſt, alio vero mõ minime. Aliter põt dici, & quaſi in 26
idem redit: ꝙ priuatio cognitionis ad ſalutẽ neceſſarie dupliciter poteſt eſſe. Aut ita, ꝙ eſt in nobis, ſed nõ a nobis, & hoc modo culpa non eſt, ſed magis pœna, & cũ nõ ſimus eius principiũ in ipſa, nec meremur, nec demereremur. Aut ita, ꝙ eſt in nobis, & a nobis: & ſic culpa eſt. Hoc autẽ poteſt eſſe tripliciter. Vel cum in via veritatis exiſtentes voluntarie ab ea recedimus, & in erroris foueam nos præcipitamus: & hæc priuatio põt dici ignorantia erronea, quæ eſt in hæreticis. Vel cũ ad viã veritatis valentes pertingere cupimus in tenebris ambulare: & hæc põt dici ignorantia affectata. Aut quia ex quadam pigritia, & negligentia nõ curamus veritatẽ addiſcere, & hæc dicitũ ignorantia craſſa, & ſupina: & qualibet iſtarũ eſt culpa, licet prima maior, quam ſecunda, & ſecũda, quã tertia. Et ſic concedendæ ſunt rõnes oſtendentes, ꝙ ignorantia aliquo modo poteſt eſſe culpa.

AD illud ergo, qđ obiicitur in cõ 27
trarium, ꝙ ignorantia eſt nobis inflicta. Dicẽdũ ꝙ, ꝓut nobis inflicta eſt, pœna eſt, & nõ culpa: ꝓut tñ voluntas noſtra aliquo mõ deordinat circa illã (ſicut prius dictũ eſt) incipit eſſe culpa. Sicut paſſiões ſanctis martyribus illatæ, pœnæ erant conſideratæ ſecundum ſe: comparatæ tñ ad voluntatem ſanctorum libenter eas perferentiũ pro amore Chriſti, erant eis meritoriæ. Verum autẽ aliquo modo ſit culpa, ꝓcur. ſ. contracta eſt, vide-

videbitur infra, cum agetur de ori-
28 ginali peccato. AD illud, qđ obijcitur, ꝙ ignorantia non eſt conuerſio. Dicendum, ꝙ verum eſt, prout eſt pura priuatio: prout tamẽ ipſam concomitatur, aliquo modo noſtra affectio non habet veritatem: & hoc modo dicitur eſſe culpa, non primo.

29 AD illud, qđ obiicitur, ꝙ ignorantia remanet poſt pœnitentiam. Dicendum, ꝙ non remanet prout habet rationem culpæ. ſ. ratione voluntatis concomitantis, vel quodammodo eam cauſantis, ſed ſi remanet, hoc eſt inquantum habet rationem pœnæ ex originali contractæ: ideo quantum ad primum, in quo habet rationem actualis, tranſit non ſolũ actu, ſed etiam reatu, cum quis pœnitet: quantum vero ad ſm quodãmodo remanet, & ita videtur ignorãtia remanere actu, & in hoc habet quandam approximationem ad peccatum originale: ſm id tamen, ꝙ

30 culpa eſt, actuale peccatum eſt. AD illud, quod obijcitur, ꝙ ignorãtia eſt in intellectu. Dicendum, ꝙ illa ignorantia, quę opponitur cognitioni virtutis, ad quam tenemur, non tantum reſpicit intellectum, ſed etiã affectum, ſicut & virtus ſibi oppoſita. Vnde non tantum dicit ſcientię carentiam, ſed etiam voluntatis incuriam, & negligentiam ad ſcientiã

31 percipiendam. AD illud, quod obiicitur, ꝙ in quolibet inſtãti ignorat. Dicendum, ꝙ ignorare non dicitur eſſe culpa, niſi eatenus qua quis tenetur ſcire, quod ignorat: ideo & ſi in quolibet inſtãti ignoret, & in quolibet teneatur: quia tamen pręceptũ affirmatiuum non obligat ſemper, ſed pro loco, & tempore: ignorãs ignorando non peccat, niſi in illo inſtanti, & tempore, in quo tenetur noſſe, vel addiſcere, quod ignorat: ideo quamuis ſemper dicatur ignorare, non tamen ſemper dicitur peccare.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Quælibet ignorãtia aliquo mõ excuſat a peccato, vel a toto, vel a tanto. nã ſi nulla ſit volũtas a toto, ſi vero minuat de rõne volũtarij a tanto excuſabit.

VTRVM ignorantia ſit culpę excuſatoria. Et ꝙ ſic videtur. 1. Thimo. ij. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans hoc feci: ſi ergo ignorantia fuit ratio quare peruenit ad miſericordiam, videtur ꝙ ignorãtia excuſabilem fecerit eius culpam. Item. Scientia aggrauat culpam, ſicut dicitur Luc. x. Seruus ſciens voluntatem domini ſui &c. ergo per oppoſitum ignorantia alleuiat: ergo excuſat. Item. Omne peccatum eſt volũtarium: ergo quod diminuit de ratione voluntarii, diminuit de ratione peccati: ſed ignorantia diminuit de ratione voluntarij, quia voluntarium eſt (vt dicit Philoſophus) cuius principium eſt in ipſo cognoſcente ſingularia: ergo &c. Itẽ. Sicut ad reſiſtendum peccato requirĩ fortitudo, ſic etiam requiritur & cognitio: ſed defectus fortitudinis, vtpote infirmitas, excuſat culpam: ergo ſimiliter videtur, ꝙ defectus cognitionis. ſ. ignorantia. Item. Quod in ſua plenitudine omnino tollit culpã, citra plenitudinem aliquo modo diminuit: ſed cum aliquis ſimpliciter eſt ignarus, ſicut paruulus, & furioſus, nihil quod faciat imputatur ei in peccatum, ſicut dicit Bern. & alij doct. ergo videtur ꝙ omnis ignorantia, peccato ꝑpetrato aliquo modo, præbeat excuſationis patrocinium. Contra. Iſid. in lib. de Eccl. inſtitutione. Nullus in culpa maior eſt, quam qui deum neſcit: ergo videtur quod ignorantia non excuſet. ſed aggrauet. Item. Super illud Rom. ij. An ignoras &c. Ambr. gloſ. Grauiſſime peccas, quia ignoras: ergo videtur grauare

Fundamenta.

3. Eth.

Ad opp.

grauare culpam. Item. Ignorantia de ſe malum eſt, ſed malum additum malo facit maius malum: ergo videtur, quòd ignorantia peccatum augeat, non excuſet. Item Scientia nec auget, nec minuit meritum, ſed ſola gratia, & charitas: ergo pari ratione, nec ignorantia auget, nec diminuit demeritum: ergo non excuſat peccatum. Item. Eſto quòd vnus ſciẽs peccet ex aliquãta libidine, & alter ignorans ex tanta libidine, ſi æqualis eſt ibi libido, ergo æqualis debet eſſe punitio: ergo videtur, quòd æqualis ſit vtrobique excuſatio, vel accuſatio: ergo non magis excuſat, vel accuſat ignorantia, quàm ſcientia. Eſt igitur quæſtio, propter quid magis excuſat ignorantia, quàm ſcientia. Et cum tam ignorantia, quàm infirmitas excuſet, ſimiliter eſt quæſtio, quæ iſtarum magis excuſet. Rurſus cum ſint multæ differentiæ ignorantiæ, cum hoc quæritur, quæ earum excuſet, & quæ non, & quæ magis, & quæ min⁹.

32 RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd oĩs ignorantia aliquo modo excuſat peccatum: & ratio hui⁹ eſt, quia minuit de ratione voluntarij, minuit etiam de ratione contemptus. Cæteris enim paribus magis contemnit, qui peccat ex induſtria, q̃ qui ignoranter peccat. Et iterum. Cũ voluntariũ includat in ſe cognitionẽ, qđ priuat cognitionẽ priuat de rõne voluntarii. Quia ergo peccatum menſuratur ſecundũ quantitatem libidinis, & contemptus, & ignorantia diminuit de ratione horum, generaliter verũ eſt, quòd omnis ignorantia inquantum huiuſmodi excuſat peccatum: & ſi tanta ſit, quod priuet omnino rationem voluntarii, & rationem contemptus, excuſat a toto: ſi vero non omnino priuet, excuſat a tanto. Cõcedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quòd ignorantia excuſat peccatum.

33 AD illud ergo, quod obiicitur in contrarium de Iſidoro, Grauiſſime peccat, qui deum neſcit. Dicendum, quòd Iſidorus ibi comparat peccatũ infidelitatis ad alia peccatorum genera: & ipſum in ſe valde graue eſt, quia non eſt ſine magna animæ deordinatione: nihilominus tamen cũ quis ignorans aliquid facit, & ex incredulitate (ſicut dicit Apoſtolus de ſe) minus grauiter peccat, quàm ille, qui facit ex certa ſcientia. AD illud 34
Ambroſii, quòd grauiſſime peccat, qui ignorat. Dicendum, quòd hoc dicitur non ratione maioris culpæ, ſed ratione infirmitatis magis periculoſæ: quia cum non habeat ſcientiã de morbo, ſiue culpa, non quærit medicinam: & ita ſemp remanet morbus, & corruptio: & hoc eſt quod dicit Auguſtinus in libro confeſſionũ. Eo inſanabilius peccabam, quo me non peccare arbitrarbar. AD illud, 35
quod obicitur, quòd malum additũ malo facit maius malum: Dicendum quòd illud habet veritatem, cũ malũ malo conformatur. Malum autem pœnæ cum ſit inuoluntarium, non conformatur malo culpæ, quod eſt voluntarium: & ideo non auget, ſed potius diminuit. Et quoniam ignorantia in nobis non eſt ſine culpa, quin etiam aliquo modo ſit pœna: ideo culpam perpetratam excuſat.

AD illud, quod obiicitur, quòd 36
ſcientia non auget meritum. Dicendum, quòd illud non ſequitur. Quãtitas enim meriti non eſt a nobis, ſed a gratia dei: demeritum vero, & eius quantitas ortum habet a voluntate liberi arbitrii: & ideo quod facit ad rationem voluntarii, facit aliquo modo ad augmentũ peccati: & ſimiliter quod diminuit, facit ad alleuiationẽ peccati: talis aũt ignorantia, vt dictũ fuit ſupra põt minuere pctm̃. AD illud, quod obĩ, ꝙ peccantes ex pari libidine æqualiter puniuntur. Dicendum, quòd hoc non cogit, quin ignorantia excuſet; quia ſi ille, qui ignorat, peccat ex tanta libidine. ex quanta ille, qui cognoſcit, in ſtatu ignorãtiæ exiſtens, ſi haberet ſcientiam, peccaret multo maiori: & ita grauius peccaret, & grauius puniretur: & ideo ignorantia, quæ in ipſo eſt, excuſat peccatum: excuſat inquam, & minuit quantitatem peccati, non quam habet, ſed quam haberet, ſi ignorantia non eſſet. AD illud, quod quę- 37

ritur, quæ magis excuſet. Vtrum ignorantia, vel infirmitas. Reſponderi poteſt, quòd duo ſunt de ratione voluntarii, videlicet cognitio ſingularium, ſiue circunſtantiarum: & ꝙ operationis principium ſit intrinſecum: igitur ignorantia excuſat, quia priuat de ratione cognoſcendi: infirmitas excuſat, quia priuat de ratione perfectè principiandi: & quoniã priuato priori, priuatur poſterius, & non conuertitur, & cognoſcere præambulum eſt ad facere, plus tollit de ratione voluntarii ignorantia, quàm infirmitas, vel impotentia: & ideo magis excuſat cæteris paribus. Adeo tamen poteſt infirmitas præcellere, & ignorantia parua eſſe, ſiue ex culpa noſtra procedere, quòd erit econuerſo. Vnde & ſi in generalitate loquendo verum eſt dicere, quòd magis excuſat ignorantia, quàm infirmitas: deſcendendo tamen ad ſpetialia peccata poſſunt ſe habere ſicut excedẽtia, & exceſſa.

39 AD illud, quod quæritur, quæ ignorantia excuſat, & quantum: Dicendum, quòd eſt ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti poteſt eſſe dupliciter, aut adhibita debita diligentia, aut non. Si adhibita debita diligentia, excuſat a toto. Si non adhibita, non excuſat a toto, ſed a tanto. Si autem ſit ignorantia iuris: hoc poteſt eſſe dupliciter, aut eſt vincibilis, aut non vincibilis. Si vincibilis, tunc eſt ignorantia, quæ eſt culpa. Et hæc aut eſt ex cõſenſu vero, aut ignorantia affectata; & iſta ſic ex vna parte excuſat, quod ex alia parte magis aggrauat. Aut eſt ex negligentia, & ignauia, ſicut ignorantia craſſa, & ſupina: & iſta ſi aliquo modo excuſet, non tamen ita excuſat, vt ſempiterno igne nõ ardeat, ſicut dicit Aug. & Magiſter in litera. Si autem ſit ignorantia inuincibilis, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut iſta ignorantia eſt in nobis introducta ꝑ culpam præambulã, aut præter omnem culpam. Si præter omnem culpam, aut ſimpliciter priuat cognitionem iuris, ſicut in infantibus, & furioſis, qui omnino carent uſu rationis: & hæc excuſat a toto. Vnde dicit Bernardus, quòd pueris infantibus, & dormientibus nihil, quod faciunt imputatur. Aut non tollit omnino vſum rationis, ſed ſemiplenum: & tunc non excuſat a toto, ſed a tanto, ſicut eſt in his, qui non ſunt plene furioſi, ſed aliquo modo habẽt lucida interualla, & in pueris, qui aliquãdo ſunt capaces præcepti, licet non plene. Si autem ignorantia eſt introducta per culpam propriam, ſicut eſt in ebrio, & furioſo, quorum vterque ſe præcipitauit in hoc per culpam ſuam, ſic non excuſat a toto, ſed a tanto: quia ſicut dicit Philoſophus 3. Eth. ca. 7. Ebrius habebit duplices maledictiones, maledictionem, ſcilicet pro culpa præcedenti, & maledictionem pro culpa ſubſequenti. Quantum autẽ, & qualiter excuſet ſubſequentem culpam diuerſimode quidam determinant. Quidam enim dicunt, quòd nec ebrius, nec furioſus, qui vſu rationis caret, committere poteſt nouam culpam, ſed ex inordinatione ſequenti aggrauatur culpa prima: poteſt enim culpa aggrauari ex euentu ſequenti. Aliis autem videtur, quòd nec ſic excuſet, quin nouam culpam committat: non tamen eſt adeo grauis, ſicut ſi illam faceret ex certa ſcientia. Primus tamen modus dicendi probabilior eſſe videtur.
Ex his patet quòd 40
Loth non omnino excuſatur a culpa inceſtus, cũ cognouit filias ſuas. Primum quidem, quia non fuit in eo plena ignorantia: licet enim dicatur in textu, quòd non ſenſerit, quando filiæ accubuerunt: hoc dicitur, quia non diſcreuit. Secundo vero, quia in illam ignorantiam peruenit per ebrietatem, quam debuiſſet vitare: & ideo ſancti dicunt eum fuiſſe culpabilem, licet ex alia parte dicant eum fuiſſe aliquatenus excuſabilem.

QVARE

QVARE DEVS PERMISERIT HOMINEM tentari, ſciens eum eſſe caſurum.

DISTINCTIO XXIII.

PRAETEREA quæri ſolet, cur deus hominem tentari permiſerit, quem decipiẽdum fore præſciebat. Sed non eſſet laudabile homini, ſi ideo bene viuere poſſet, quia nemo male viuere ſuaderet: cum in natura poſſe, & in poteſtate haberet velle non conſentire ſuadenti, Deo iuuãte: & eſt glorioſius non conſentire, quàm tentari non poſſe. Mouentur etiam quidam dicentes, Cur creauit deus quos futuros malos præſciebat? Quia præuidit quid boni de malis eorum eſſet facturus. Sic enim eos fecit, vt relinqueret eis vnde aliquid facerent: & ſi culpabiliter aliquid facerent, illum de ſe laudabiliter operantem inuenirent. A ſe habent voluntatem malam, ab illo naturam bonã, & iuſtam pœnam. Fruſtra ergo dicitur, non deberet deus creare quos præſciebat malos futuros: ſciebat enim bonis profuturos, & iuſte pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam talem hominem deberet facere, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidẽ meliorem naturam eſſe, quę omnino peccare nollet. Concedant & ipſi non eſſe malam, quæ alii facta eſt, vt poſſet non peccare ſi vellet: & iuſte punitam, quæ voluntate, non neceſſitate peccauit. Cum ergo hęc bona ſit, illa melior, cur non vtranq; faceret, vt vberius laudaretur de vtraque? Illa enim de ſanctis angelis, hęc de hominibus eſt. Item inquiunt, Si deus vellet, & illi boni eſſent. Et hoc quidem concedimus: ſed melius voluit, vt quod vellent, eſſent. Et boni quidem non infructuoſe, mali vero non impune eſſent. Item inquiunt. Poſſet deus voluntatem eorum vertere in bonum, quia omnipotẽs eſt. Poſſet reuera. Cur non fecit? Quia noluit. Cur noluit? Ipſe nouit. Non debemus plus ſapere, quàm oportet.

De dei permiſſione i actu tentandi. Augu. ſup Gen. li. xi. ca. 4. & 6. Secũda qõ lib. eo. c. 9 ibi. d c. 6. Tertia qõ. Li. eo. c. 7. Quarta quæſtio. Li. eo. c. 9. Roma. 12 Hugo li. 1 de ſacramẽtis par. 6. cap. 12.

Hic qualis ſecundum animam: & agit de ſcientia hominis ante peccatum.

ET quidem ſecundum animam rationalis fuit homo, habens diſcretionem boni & mali: Scientiam quoque rerum creatarum, & cognitionem veritatis: quæ primæ perfectioni congruebat, mox conditus non incongrue accepiſſe putatur, & ad illam non ſtudio, vel diſciplina aliqua per interualla temporis profeciſſe, ſed ab exordio ſuæ conditionis diuinitus illam percepiſſe.

Quòd triplicem habuit homo ante lapſum cognitionem, ſcilicet rerum propter ſe factarum, & creatoris, & ſui.

De cognitione rerũ creatarũ. Idẽ Hugo Ibi. ca. 13.

FVIT homo primus ante lapſum triplici cognitione præditus, rerum ſcilicet propter ſe factarũ, & creatoris, & ſui. Rerũ quippe cognitionem hominem accepiſſe perſpicuum eſt, cum non ipſe

creator vel angelus aliquis, ſed homo omnibus animantibus nomina impoſuerit: vt oſtenderetur, quòd ſingulorum notitiam homo ipſe habuerit. Quæ enim propter illum creata erant, & ab illo regenda, & diſponēda erant, horum omnium deus illi & ſcientiam tribuit, & prouidentiā atque curā reliquit, quia, vt ait Apoſt. non eſt cura deo de bobus. Quorum aliorumque animalium deus homini curam reliquit & prouidentiam, vt dominationi eius ſubiicerentur, & ratione illius gubernarentur: vt ſciret illis neceſſaria prouidere, a quibus emolumentum debebat recipere. Hanc autē ſcientiam homo peccando non perdidit, ſicut nec illam qua carnis neceſſaria prouiderentur: & idcirco in ſcriptura homo de huiuſmodi non eruditur, ſed de ſcientia animæ quam peccando amiſit.

1.Cor.9.

De cognitione creatoris.

Hugo ibi. Cap. 14. Rom. 10. 1.Cor.13.

COGNITIONEM quoque creatoris primus homo habuiſſe creditur. Cognouit enim a quo creatus fuerat non eo modo cognoſcendi, quo ex auditu ſolo percipitur, quo modo a credentib⁹ abſens quæritur: ſed quadam interiori aſpiratione, qua dei præſentiam contemplabatur: non tamen ita excellenter, ſicut poſt hanc vitam ſancti viſuri ſunt: neque ita in ęnigmate, qualiter in hac vita videmus.

De cognitione ſui.

Idē. c.15. Ibidem.

PORRO ſui cognitionem idem homo talem accepiſſe videtur, vt & quid deberet ſuperiori, & quid æquali, & inferiori non ignoraret. Conditionem quoqne ſuam, & ordinem, ſcilicet qualis factus eſſet, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid cauere, intellexit. Si horum notitiam non habuiſſet, non eſſet reus pręuaricationis, neque ſeipſum cognouiſſet.

Vtrum homo pręſcius fuerit eorum quæ ſibi futura erant.

Reſponſio. Quare dr̄ nō hr̄e futurorū p̄ſcientiam. Diſtin. 4. Lib. 11. c.17. & li. de correc. & gr̄a c.x.

SI autem quæritur, Vtrum homo ſcientiam habuerit eorum, quę circa eum futura erant, id eſt, ſi ruinam ſuam pręſciuerit: & ſimiliter præſcierit bona quæ habiturus fuiſſet, ſi in obedientia præſtitiſſet. Reſponderi poteſt, quod ei magis facienda indicta ſunt, quam futura reuelata. Accepit enim ſcientiam, & pręceptum eorū quæ facienda fuerant, ſed non habuit pręſcientiam eorum quæ futura erant. Non fuit ergo homo pręſcius ſui caſus, ſicut & de angelo diximus. Quod Auguſtinus ſuper Geneſim aſſerit, ratione vtēs quam ſupra poſuimus. Hæc de ſcientia hominis quantum ad primum ſtatum pertinet, dixiſſe ſufficiat.

De dei permiſſione in actu tentandi.

DISTINCT. XXIIII.

Præterea quæri ſolet. Cũ deus hominem,&c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de lapſu primorũ parentum in comparatione ad diabolũ tentantem, & hominem tranſgredientem: in hac parte agit de lapſu primorũ parentum in comparatione ad deum permittentem: & quia non eſt æquũ permittere aliquem inſcium ab aſtuto circumueniri, ideo vt oſtendatur prima permiſſio eſſe iuſta, pars iſta

Diuiſio. duas habet. In prima determinat, cur deus hominem tentari permiſit. In ſecunda vero determinat, quantum,& qualem cognitionis habitum ei dedit.ibi. Et quidẽ ſm animã, &c. Prima parte remanẽte indiuiſa,ſecũda diuiditur in tres partes.In prima determinat, qualiter homo cognitionem habuit,vtrum per diſciplinã, & ſtudium,an per diuinum donum. In ſecunda vero determinat, quorũ cognitionem habuit.ibi.Fuitque primus homo ante lapſum triplici cognitione præditus. Et illa pars habet tres.In prima determinat, qualẽ cognitionem habuit de rebus creatis. In ſecunda qualem cognitionem habuit de deo.ibi. Cognitionẽ quoque creatoris, &c. In tertia, qualem cognitionem habuit de ſeipſo. ibi. Porro ſui cognitione,&c.

Non eſſet laudabile homini, ſi ideo bene viuere poſſet, quia nemo male viuere ſuaderet.

Dub.1. Sed contra. Si hoc verum eſſet,tũc
1 videtur, quòd vita noſtra in gloria laudabilis non erit, vbi nemo male viuere ſuadebit. Item. Eſto quòd diabolus nihil mali perſuaſiſſet: ni-
1 hilominus mereri potuiſſet:ſed ſi mereretur,eſſet laude dignus: ergo &c.

Reſpon. Reſpon. Dicendum,quòd laus quædam eſt,quæ reſpicit dignitatem operis voluntarii, inquantum illud nobile eſt: & hæc poſſet eſſe in homine, & ſi nullus ipſum tentaſſet. Quædã autem eſt laus,quæ non reſpicit opus voluntarium:ſed opus ſtrenuum, & arduum,quod conſiſtit in expugnatione aduerſarii,& reportatione triũphi:&de hoc loquitur Apoſtolus. 2. Timo.2. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Et de hac laude Magiſter intelligit. Et ſic patent illa duo obiecta, quia procedunt de laude ſecundum primum modum.

Glorioſius eſt non conſentire peccato, quàm tẽtari nõ poſſe.

Contra. Deus non poteſt tentari, Dub.2.
homo vero ſic:ergo glorioſior eſt ho 2
mo, quàm deus. Item. In ſtatu gloriæ homo non poterit tentari, in ſtatu viæ poteſt. ergo glorioſior eſt ſtatus viæ,quàm patriæ:ꝙ ſi verum eſt, glorioſior eſt miſeria, quàm gloria.

Reſpon.Dicendum,ꝙ verbum Magiſtri intelligendum eſt circa eum, qui Reſpon. efficitur glorioſior ex merito ſuorũ operum: & ideo nõ valet illud, quod obiicit de deo. Item. Intenſio gloriæ,intelligenda eſt in verbo propoſito non quantum ad præmium ſubſtantiale, ſed quantum ad aliquam accidentalem laudem, qua laudatur vir iuſtus. Eccl.30. Qui potuit trãſgredi,& non eſt tranſgreſſus, &c. & ideo nõ valet illud, qđ obĳ ſecundo.

Hanc autem ſcientiam, &c.

Innuit Magiſter, quod ſcientiam 3
rerum creatarum homo non perdidit, & propterea in ſcriptura de ea non eruditur. Contra. Videtur eſſe Dub.3.
falſum. Conſtat enim, quòd nos,qui ſumus filii Adę rerum naturas ignoramus,& ignorantes naſcimur, nec noſſe poſſumus,niſi cum magna difficultate diſcamus. Similiter ſecundum videtur eſſe falſum, quia in ſacra ſcriptura habetur de productione omnium rerum in operibus ſex dierum,& qualiter productæ ſunt,& qualiter etiam diſtinctæ ſunt. Reſpõ. Reſpon.
Dicendum, ꝙ & ſi homo merito primi peccati excæcatus ſit, & factus ſit ignorans tam in cognitione vniuerſitatis propter ipſum creatæ, quàm in cognitione viæ ſalutis ſuæ: plus

tamen excæcatus eſt in ſecundo, q̃ in primo. Nam ad cognitionem naturalium rerum multum poteſt proficere proprio ſtudio, atque ingenio: ſed in cognitione modi perueniendi ad vitam per ſeipſum plus deficit, q̃ proficit, niſi diuinæ reuelationis inſtructione dirigatur: & ꝓpterea magis data eſt nobis ſcriptura diuinit⁹, & per ſpiritum ſanctum reuelata in cognitione fidei, & morum, quàm in cognitione rerum naturalium, licet omnis veritas aliquo modo a ſpiritu ſancto eſſe dicatur, & pro tanto intelligendum eſt verbum prius propoſitum a Magiſtro fuiſſe dictum. Quod ergo obiicitur de amiſſione cognitionis, verum eſt, quòd amiſit habitũ: non tamen amiſit naturale iudicato-
4 rium. AD illud vero, quòd obiicitur, quòd ſcriptura inſinuat productionẽ rerum. Dicendum, quòd non determinat ibi rerum ſpeciales naturas, & cauſas: ſed hoc explicat, quod ſentit fides ſana, videlicet diuinam voluntatem omnium eſſe cauſam primam, & ſummam, & omnia eſſe facta per verbum, & reparata per verbum.

Si autem quæratur, vtrum homo, &c.

Dub.4. Innuit Magiſter, quòd homo ha-
5 buit præſcientiam eorum, quæ futura erant circa ipſum. Contra. Si enim hoc verum eſſet, cum nos multa præſciamus de futuris, & ſancti patres ꝓſciuerunt aduentum Chriſti, & prophetæ, ſimiliter videtur, quòd Adam non fuit ita ſapiens, ſicut nos ſumus hodie. Si tu dicas, quòd hoc nõ eſt inconueniens propter gratuitam reuelationẽ, quæ in nobis eſt, & prophetis, vt aliquid ſciamus, quod ignorauit Adam, Obiicit̃ contra hoc. Quia (ſicut ſancti exponunt.) Adã in ſopore illo captus eſt, & ad cœleſtem curiã dicitur fuiſſe perductus, & hoc innuit textus, quòd ſtatim poſt euigila-
6 tionem prophetice locutus eſt. Hoc nunc os, &c. Si ergo vere locutus eſt prophetice, præcognouit quid ſignificabat mulieris, & viri coniunctio, & mulieris de latere viri formatio. Et primũ ſignat Chriſti incarnationem: ſecundum paſſionẽ: igitur poſt cognouit Chriſtum incarnandum, & Chriſtum paſſurum: ſed redẽptio, & reparatio præſupponit lapſum ergo ꝓcognouit Adam lapſum futurum,
& ſuum remediũ. Reſp. Dicendũ, ꝙ Reſpon.
7 Magiſter nõ loquitur de quibuſcũq; futuris: ſed de his, quæ ſpectabant ad ſtatum ſuum, vt ꝓ: e de lapſu, & confirmatione: confirmationẽ enim ꝓſcire non potuit, quia non erat manſurus: lapſum autem ſcire non debuit: et rõnes ſupra aſſignatæ ſunt, cũ hoc
quæſitum fuit de angelo. Cum ergo 8
obr̃, ꝙ ꝓſciuit incarnationẽ, dupliciter r̃ndet. Vno modo, ꝙ hoc ẽ falſũ, & ſi.n. ſciret mulierem factam, vt cõiungeretur ſibi ꝑ coniugii ſacramẽtũ: non tñ oportuit, ꝙ ſciret incarnationẽ, & paſſionẽ, ꝑ eo ꝙ coniugium tẽpore innocentiæ non ſignificabat coniunctionẽ Chriſti, & eccleſiæ quãtum ad matrimonii coniunctionem, ſed per charitatẽ, & dilectionẽ. Ali⁹ eſt modus r̃ndendi: ꝙ ſicut Ioſeph ꝓcognouit ſuũ principatũ, nõ tñ ꝓcognouit ſuã venditionẽ, & fuit antecedens ad illud: ſic Adã noſſe potuit aliquid, quod ſpectabat ad hanc naturæ exaltationem, ſicut fuit Chriſti incarnatio: ita tñ ꝙ ignorabat poſteritatis ſuę lapſum ꝑ ſuã præuaricationem, vel quia deus nõ reuelauit, vel quia ipſe non pertractauit.

AD intelligentiam huius partis Artic. 2.
circa duo incidit hic quæſtio ſm duo, circa quæ verſat̃ principaliter totalis diſtinctionis intentio. Primo quærit̃ de tentationis primæ permiſſione. Secundo quærit̃ de primorum parentum cognitione. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum deus debuit hominem facere inexpugnabilem, an taliter quòd poſſet expugnari. Secũdo quæritur, vtrum hominem, quẽ præſciebat expugnandum, debuit permittere per tentationem impugnari. Tertio, vtrum tentationis pugna a viris iuſtis debeat deſiderari.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Ad manifeſtandam dei potentiam, ſapientiam, miſericordiam, & iuſtitiam decuit hominem peccabilem creari, ita vt impugnari, & expugnari poſſet.

Ad opp. QVOD deus debuit facere hominē impeccabilem, ſiue inexpugnabilem. Oſtēditur primo per diuinam bonitatē: quia vt dicit Diony. Optimi eſt optima adducere: ſed melior eſt natura rationalis, quæ non poteſt peccare, quā quæ poteſt: ergo videtur, ꝙ decuerit deū optimum facere hominē, & ad peccandum impoſſibilem, & ita inexpugnabilem. Item. Hocipſum videtur per diuinam liberalitatē. Ad excellentiam enim liberalitatis non ſolum facit dare multa, & magna, ſed etiam dare velociter: ſed donū gratię confirmantis, & beatificātis hoc maius eſt, quam donū cuiuslibet gratiæ gratum facientis: ergo ſi deꝰ hoc dare homini diſpoſuerat, & homo lex prima ſui conditione ad hoc idoneꝰ erat, videtur ꝙ ſtatim cum eū fecit, debuit ei hoc donum dare: ſed ſi hoc haberet, eſſet inexpugnabilis: ergo &c. Item. Hocipſum oſtenditur tertio ex parte ſapientiæ. Maioris enim ſapiētiæ eſt ſcire mala præcauere, quā poſtquam facta ſunt remedium adhibere: ergo ſi diuina ſapientia maxime manifeſtāda erat in hominis cōditione, videtur ꝙ talem debuit eū facere, & tantam ſibi cautelam adhibere, ꝙ non poſſit in malum incidere. Itē. Hocipſum oſtenditur ex parte diuinæ potentiæ. Quanto.n. potentia maior eſt, tanto velocius operatur: magis igitur diuina potētia manifeſtatur in operatione ſubita, quam in operatione ſucceſſiua: ſi igitur hominis gratificatio, & confirmatio, & glorificatio eſt immediate a deo, videtur ꝙ deus ſubito, & in eodem inſtanti, in quo hominem fecit, debuit eum gratificare, & in gratia cōfirmare, ac per hoc inexpugnabilē facere. Sed contra. Gloria eſt bonū laudabile: ſed nullus eſt laudandus in eo, quod habet, niſi habeat illud per merita: ergo ſi deus fecit hominem ad hoc, vt perueniret ad ſtatum gloriæ, & præmij, videtur ꝙ debuit facere hominem in ſtatu meriti: ſed ſtatus meriti, & præmij debēt eſſe diſtincti, ſicut ſtatus viæ, & patriæ ſm legem cōmunem, ergo & dona viæ, & patriæ: ſi igitur habere impoſſibilitatem ad peccandum ſpectat ad ſecuritatem beatitudinis, videtur ꝙ a principio non debuit homini dari: ergo debuit homo expugnabilis fieri. Item. Ad plenā perfectionē vniuerſi decuit fieri omnem creaturam, quæ ratione recta potuit excogitari, ſicut dicit Aug. in iij. de libero arbit. ſed rationabiliter cogitari poteſt ad perfectionē vniuerſi ſpectare creaturam, quæ haberet libertatem arbitrij. & relicta eſſet in manu conſilij ſui: hanc igitur decuit fieri, & in ſtatu vertibilitatis cōſtitui: ſed hoc nulli creaturę magis competit, quā homini, ergo &c. Item. Vniuerſum ex oppoſitione mali ad bonum decoratur, quaſi quibuſdam antithetis, ſicut dicit Aug. & Ecc. innuit. xxxiiij. Contra malū bonū &c. Si ergo deus vniuerſum venuſtare debuit, & decorare, videtur ꝙ hunc decorē vniuerſo non debuit auferre: ſed ſi feciſſet hominem inexpugnabilem, iam hic decor non eſſet: ergo &c. Item. Hoc videtur quarto, quia deus vniuerſum fecit ad ſuiipſiꝰ manifeſtationē: & ſicut deus eſt ſumme potens, & ſapiens, ſic eſt ſumme iuſtus, & miſericors: ergo tale debuit facere vniuerſum, in quo manifeſtaretur eius ſumma iuſtitia, & ſumma miſericordia: ſed ſumma iuſtitia non manifeſtatur niſi in ſeueritate punitiōis malorū: ſumma miſericordia non manifeſtatur perfecte niſi in liberatione miſerorum, & remiſſione delictorum: hæc autem non poſſent eſſe, niſi rationalis creatura facta eſſet in ſtatu, in quo poſſet peccare, & expugnari: ergo diuina iuſtitia, & miſericordia

Fundamenta.

exigebat hominem vertibilem, &
expugnabilem fieri.
9 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam notãdum eſt: quod & ſi ipſa
diuina operatio non indigeat appro
batione pro eo, quod quicquid deus
facit, bene facit, & recte facit: verũta-
men ad exercitãdam deuotionem in
mente fidelium, & cõpeſcendam ra
biem in ore blaſphemantium, & deũ
in ſuis operibus inculpantium, qua-
druplex poteſt ratio aſſignari, quare
deus fecit talem hominẽ, vt poſſit ab
aduerſario expugnari. Et prima eſt
manifeſtatio diuinæ potentiæ. Voluit
enim deus oſtendere homini: quia ſi-
cut ſine eo factus nõ fuerat, ita nec ſi-
ne ipſo ꝓſiſtere poterat. Vt igitur ho-
mo noſſet, quod diuinum poſſe non
ſolummodo eſt omnis potentiæ cau-
ſatiuum, ſed etiam cõſeruatiuum, &
quod ipſum ſolum eſt, quod non põt
deficere, nec expugnari: ideo placuit
ſibi creaturam rationalem facere ver
tibilem, & expugnabilem, nec ipſam
confirmare, quouſque experimento
diſceret, quod ipſe ſolus eſt, in quo nõ
cadit, non poſſe. Secũda ratio eſt ma-
nifeſtatio diuinæ ſapientiæ: maioris
enim ſapientiæ eſt oſtẽſiuum ſcire or-
dinare bona cum malis, & eligere bo
na ex malis, quam ordinare ſolũ bo-
na cum bonis: & ideo cum non dece
ret eum ibi mala facere, debuit talem
facere creaturam, quæ poſſet in ope-
rãdo deficere, & malum committere,
vt deus mala illa ordinando ſuam ſa
pientiam declararet. Tertia ratio ſu-
mitur ex manifeſtatione diuinæ miſe
ricordiæ, quæ potiſſime manifeſtata
eſt, cum vnigenitum filium ſuum tra
deret ad liberationem ſerui. Quarta
ratio ſumitur ex manifeſtatione diui
næ iuſtitiæ, quæ potiſſime manifeſta-
tur in hoc, qđ deus retribuit vnicui-
que ſecundum opera ſua, præcipue in
æterna punitione malorum: hæc aũt
retributio, & punitio, & præfata miſe
ricordiæ liberatio non eſſet, niſi deus
creaturam rõnalem, & præcipue ho-
minem in ſtatu vertibilitatis feciſſet,
& ita potentẽ impugnari, & expugna
ri: & ideo congruum fuit, deũ hoiem
in ſtatu tali facere: & cõcedendæ ſunt
rationes ad hoc inductæ. 10
AD illud, quod primo obijcitur,
quod de⁹ debuit facere hominẽ opti-
mum. Dicendum, quod eſt optimum
ſimpliciter, & eſt optimũ in ordine.
Cum autem dicit Dio, Quod optimi
eſt optima adducere, nõ intelligit ab
ſolute, ſed in ordine: & iõ ex hoc non
ſequitur ꝙ homo debuit fieri in opti
mo ſtatu ſimpliciter, ſed in ſtatu, in
quo optime ſaluaretur vniuerſitatis
ordo, & pulchritudo: & ſic factus eſt
cum productus fuit in ſtatu vertibili
tatis, vt ordinato proceſſu perueniret
a merito ad præmium, ab imperfecto
ad perfectum, ab inferiori ad ſupre- 11
mum. AD illud, quod obijcitur de
ſumma liberalitate. Dicendũ, ꝙ & ſi
deus ſit liberaliſſimus, tñ liberali-
tas non præcludit viam iuſtitiæ, &
ſapientiæ: ideo ſicut dona ſua diſtri
buit largiter, vt tñ nõ excludatur ſa
pientiæ recta ordinatio, & iuſtitiæ iu
ſta retributio, ideo nõ ſtatim debuit
beatificare, & confirmare, ſed meri 12
ta hominis expectare. AD illud, qđ
obiicit, ꝙ maioris ſapientiæ eſt prę
cauere malum &c. Dicendum, ꝙ fal
ſum eſt: imo multo maioris ſapien-
tiæ eſt morbum bene curare, quã na
turam a morbo præſeruare. Vñ Au
gu. in Ench. Melius iudicauit de⁹ de
malis bona facere, quam mala nulla
permittere: & maiori etiam ſapien-
tiæ atteſtatur (vt prædictum eſt) ſic
res ordinare, vt ex ſupuenienti etiã
deordinatione nõ deturpent, ſed ea- 13
rũ ordinatio decoret. AD illud, qđ
obiicit de potẽtia. Dicẽdũ, ꝙ ſi in oĩ
bus operibus diuinis manifeſtatur di
uina potentia, ea tamen, quę ſpectãt
ad hominis gratificationem, & glo-
rificationem plus ſunt ad manifeſta-
tionem diuinæ miſericordiæ, & iuſti
tiæ, quam potentiæ: ideo maior eſt cõ
gruentia in propoſito, quam in oppo
ſito: nihilominus tamen quantum ad
aliquem modum ex ipſa humana in-
firmitate, & indigentia, plus innote-
ſcit homini diuina potentia, quam ſi
homo nunquam conſpexiſſet vertibi
tatem in rationali creatura.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Congruum fuit hominem impugnari ꝓpter virtutis exercitium, propter maiorẽ eius gloriam, propter remedium adhibendum, & propter prẹmium.

Fundamenta. UTRVM debuit deus ꝑmittere hominẽ impugnari. Et quod ſic, videtur ꝑ illud, quod dicit Magiſter in litera. Non eſſet laudabile bene viuere, niſi eſſet, qui male viuere ſuaderet: ergo ſi debuit permittere omne, quod faciebat ad humanam laudem ampliãdam: debuit igitur permittere hominem impugnari per ſuggeſtionem diabolicam. Item. Secũdum rectum iudiciũ, rationis, & atteſtationem apoſtoli ij. Thy. j. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit; ſi ergo homo producendus erat ad coronam glorię, videtur ex recto ordine, quod ſtatui debuerit in conflictu tentationis, & pugnę. Item. Decet deum ſic adminiſtrare res, & eis ꝓuidere, vt ſalua ſit lex, quam indidit eis a primaria conditione, iuxta illud Augu. vij. de ciuitate. Sic res, quas deꝰ cõdidit adminiſtrat, vt eas agere ꝓprios motus ſinat: ſed deus fecit, & facere debuit hominem in vertibilitate arbitrij, & relinquere eum in manu conſilij ſui, & ſimiliter luciferum: ergo ſi diabolus voluit hominem vexare, & homo voluit ei cõſentire, deus nullum eorum debuit impedire. Item. Facilius erat homini vincere aduerſarium, quam diabolo vincere hominem: homo enim non poterat vinci niſi volẽs; ergo pugna illa de ſe magis erat ordinata ad victoriã hominis, q̃ ad victoriã diaboli; ergo magis ad bonũ, quam ad malum. Si ergo deus permittere debet ꝙ directe ad bonum hominis ordinatur, videtur quod a tentatione primi hominis aduerſarius non erat arcendus.

Ad opp. Cõtra. Impius eſſet pater, q̃ permitteret filiũ aggredi bellum, in quo ſciret eum eſſe ab alio ſuperandũ: ſed deus non erat Adã illa tentatione eſſe ſuperandum: ergo videtur, quod nõ tanquam pius pater ſe habuit, dũ permiſit eum ſuperari a diabolo. Itẽ. Nõ eſt bonus prẹlatus, nec paſtor, qui ꝑmittit ouem morderi a lupo, & capi, dũ põt ipſum repellere, & arcere: ſed deus ꝓlatus, & paſtor hominis erat: ergo cum videret lupum atrociter inſiſtere, videtur quod non debuit permittere ab aduerſario hominem impugnari, ſiue impeti a lupo. Item. Nõ eſt rectus iudex, qui bellum cõſtituit inter eos, qui non ſunt æqualiter fortes: ſed diabolus multo fortior erat viribus per naturam, quam homo, cũ non ſit poteſtas ſuper terram, q̃ poſſit ei comparari. Multo etiã erat obſtinatior in malitia, quã homo eſſet cõfirmatus in gratia: ſi igit̃ deus iudex æquus eſt, non debuit permittere eos inuicem confligere. Item. Non eſt fortis poſſeſſor, q̃ permittit alium inuadere atrium ſuum: cum enim fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet: ergo cũ homo in primo ſtatu atrium, & templũ eſſet dei, & dominꝰ ipſum cuſtodiret, aut deus non fuit fortis armatus, & cuſtos, aut non debuit permittere aduerſarium vexare, & inuadere hominem per conflictum, & pugnam tentationis.

RESP. Ad prædicta dicendum eſt, quod cum deus poſſet aduerſariũ 14
prohibere, ne hominem tentaret, decuit tamẽ ipſum permittere. Et ratio concedentiæ haberi poteſt ex rationibus aſſignatis in præcedenti problemate, in quo oſtenſum eſt, quod deus debuit facere hominem in vertibilitate liberi arbitrij. Præter has tamen rationes aſſignari poteſt ratio primo ex ordine, qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Sic enim deꝰ res omnes adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat: & ideo tam hominem, quam diabolum cõſtituit in libertate arbitrij, & in manu conſilij ſui reliquit, & vtrunque ꝑmiſit agere quod voluit, ſiue hunc in tentando, ſiue illum in cõſentiendo: hoc enim cõpetebat regimini in conſerua-

ſeruatione ordinis,qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Secūda vero ſumitur ratio ex ordine,qui attenditur per comparationem boni ad ſuum oppoſitum, in quo glorioſior,& laudabilior , oſtenditur virtus ad ſuum oppoſitum,ſiue ex ipſa prædicta comparatione,ob q̃ relucet,& magis apparet,ſiue ex cuiuſdā nobilis triumphi aſſecutione , ob quam fortificatur,& vigoratur:ideo vt virtus hominis reluceret, & proficeret,decuit deum permittere ipſum ab aduerſario impugnari:q̃a vel tūc, vel poſt ex ipſa tentationis impulſione manifeſtāda erat fortitudo,& eminētia charitatis,de qua dicit Apoſtolus,quod neque mors,neque vita,neque principatus , neque poteſtates ab ea poterunt ſeparare.Roma.viij.Tertia ratio poteſt ſumi ex ordine, q attēditur ex comparatione morbi ad ſuū remedium.Quia enim peccatum hominis non debebat carere remedio propter hoc,quod tota in ipſo humana natura erat,ſic debuit deus hominem ꝑmittere peccare, quod deceret ipſum eidem redemptorem præſtare: & ideo magis diſpoſuit deus hominē peccare alio ſuggerente,& impellēte, quam voluntate propria incuruante, qua fortaſſis incuruatione homo cecidiſſet,& ſi nunquam aduerſarius peſtifera ſuggeſſiſſet . Quarta rō poteſt ſumi ex ordine,qui attenditur per cōparationē meriti ad præmium.Quia enim nemo dignus eſt coronari, niſi qui certat legitime:ideo decuit deum hominem militē ſuum in campo certaminis prius examinare,quā ipſum in gloria exaltare:& quia examinatio conſiſtit in conflictu,& pugna, ꝑmittere debuit hominē a diabolo impugnari.Sunt & aliæ rationes, quæ pñt de hoc ipſo reddi : ad pñs tamen iſtæ ſufficiant.

15 AD illud autē,quod primo obijcitur in contrarium de pietate paterna. Dicēdum,quod & ſi deus ſit pater pius,eſt tamen iudex æquus: & ideo ſic decebat deum erga hoiem pietatem paternam oſtendere , vt tamen nō amitteret officium poteſtatis iudiciariæ:& ideo quicquid de homine præſciit , ſuſtinere debuit ipſum ab aduerſario impeti tētationis bello.

16 AD illud,quod obijcitur de bonitate prælationis. Dicēdum,q̄d prælatus debet ouē a morſu lupi eripere,ſiue quia ad hoc tenet̄ ex lege charitatis,ſiue quia ex malo neſcit eligere bonum , & ideo non poteſt elicere bonum maioris vtilitatis . Vtriuſque horum oppoſitum reperitur in deo, ſi quis attendat:& ideo illa ratio non cogit in propoſito.

17 AD illud,quod obijcitur de rectitudine iudicis. Dicendum,quod & ſi diabolus fortior, & aſtutior eſſet,quā homo,in pugna tamē tentationis nō erat fortior,imo multo debilior , ſiue ex generali lege tentationis, dū nemo vincit̄, niſi volens,ſiue ex fidelitate dei,qui non permittit aliquem tentari ſupra id quod poſſit:imo facit cum tentatione prouentum:& ideo impulſus tentationis primariæ cum fieret,& ſeruata dei fidelitate,& tentationis lege , non fuit contra ordinem poteſtatis iudiciariæ.

18 AD illud,quod obijcitur de fortitudine armati cuſtodientis. Dicendum quod & ſi deus hominem fortiter cuſtodiret:non tamen cuſtodiebat inuitum,ſiue inuoluntarium,quia nō acceptat deus ſeruitium coactum,ſed liberale,& voluntarium: & ideo ſi homo cū deo ſtare voluiſſet, nullus violenter de manu dei eū auferre potuiſſet:ſed q̃a ipſe ab eius cuſtodia ſe ſubtraxit:ideo deus ſuam ei cuſtodiā denegauit,& ex hoc aduerſariꝰ eum inuaſit : imo non ex defectu dei cuſtodientis,ſed ex ingratitudine hominis cuſtoditi.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Tentari a carne ſimpliciter appetendum non eſt:a diabolo vero fortes ad virtutis exercitium , & meritorum cumulum appetere poſſunt .

VTRVM tentationis impulſio deſiderari debeat a viro iuſto. Et quod ſic videtur.Iac.j.Omne gaudiū exiſtimate fra- Fundamenta .

tres cum in varias tentationes incideritis. Si ergo tentatio cum pñs eſt, eſt materia gaudẽdi: cum abſ eſt, videtur, quod debeat affectuoſe deſiderari. Item. In pſalm. Proba me domine, & tenta. Hæc ſancta anima petebat, & recte: ſed nihil debet hõ a deo petere, niſi quod debet deſiderare: ergo &c. Itẽ. Hoc videt ratione. Omne enim illud, qd facit ad virtutis exercitationem eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde Greg. ſanctus vir ſe tentari poſt virtutes deſiderat, ne ex confidentia virtutũ torpeſcat. Si igitur tentatio virtutes exercitat: patet &c. Item. Omne illud, qđ facit ad gratiæ promotionẽ eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde .j. Cor. x. Faciet cum tentatione prouentum &c. ſi igitur tentatio promouet ad bonũ, videtur qđ ad ipſam anhelare debeat deſiderium iuſtorũ. Item. Omne illud, quod eſt opus, & effectus diuinę acceptationis, eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde Thob. vltimo. Quia acceptus deo eras, neceſſe erat &c. Item. Omne illud, per quod peruenit ad meritorũ conſummationem eſt appetendũ: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Quod patet: quia nulla eſt maior tentatio, quã illa quæ eſt per flagella: tribulatio autem patientiã operat, patientia vero opus perfectum habet: ergo videtur, quod quicunque vult eſſe perfectus, appetere debet tẽtationis impulſum. Sed cõtra. Nihil eſt deſiderandum, cuius cõtrarium eſt continue appetẽdum: ſed omnes viri iuſti illam petitionem debent facere, Et ne nos inducas in tentationem: ergo nullus debet appetere tentari. Item. Nihil eſt appetendum, quod diligenter eſt pręcauendũ: ſed tentatio diligenter eſt præcauenda, ſicut dominus monet. Matth. xxvj. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationẽ: ergo &c. Item. Nihil eſt appetẽdum, cui non debeat ſe homo offerre ſponte: ſed tentationi nõ debet ſe homo ſponte offerre, ſicut dicit ſuper illud Matth. iiij. Ductus eſt Ieſus &c. Glo. Ductum eſſe Ieſum commemorat vt nos inſtruat, quod non ſponte oportet in tentationem inſilire. Itẽ. Nihil appetendum eſt, quod noſtræ ſalutis aduerſarius optat: ſed diabol⁹ deſiderat nos tentare: ergo videtur, quod nullus debeat tentationem appetere.

RESP. Ad prædictam quæſtionem via duplici reſponderi poteſt, & vtraque ſatis probabili er. Vno modo ſic, vt dicamus, quod cum triplex ſit tentatio, ſiue a triplici principio, vna ſcilicet a deo, alia diabolo, alia a carne: Prima tentatio ſimpliciter appetenda eſt, quia deus non tentat nos niſi ad bonum. Altera vero tentatio, quæ ſcilicet eſt a carne ſimpliciter fugienda eſt, quia illa nõ põt eſſe abſq; peccato, ſicut ſupra dixit Magiſter diſtinct. xxj. Tertia vero, quæ eſt a diabolo, aliquibus fugiẽda eſt, aliquibus appetenda eſt. His enim, q virtute fortes ſunt, nec de facili in tentationem induci poſſunt, & ſi tentantur, appetibile eſt tentari ad ſuæ virtutis exercitium, & cumulum meritorum: infirmis vero minime, q timere poſſunt, ne ex ipſo impulſu in tentationem inducantur, quod omnes debent refugere: nam & ſi tentari malum nõ ſit: in tentationem tñ induci ſemper malũ eſt, quia hoc eſt a tentatione ſuperari. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. xiiij. de ciuita. dei. Sicut ſe habet firmitas, & infirmitas electorum, ſic metuunt, cupiuntque tentari. Et ſecundũ hanc diſtinctionem ad rationes ad vtranq; partem inductas poteſt de facili reſponderi pro eo, quod ſecundum diuerſas vias procedunt. Alius modus 20
dicendi eſt, quod dupliciter eſt loqui de tentatione. Aut ſub propria rõne: & ſic tentando eſt impulſus ad illicitum ſecundum quod, de ea fit ſermo in propoſito: loquimur enim hic de tentatione diaboli, quæ fit p mali culpæ ſuggeſtiõem, qua diabolus hominem ad malũ nititur incuruare: non de tentatione dei, quæ fit per flagellationem, qua deus vult illos, quos acceptat approbare, & probatos oſtendere. Hanc igitur tentationem ſecundũ ſe conſideratã nullus debet appetere: imo abhorrere, & refugere, maxime cõſiderando finem; aliter enim eſt conſideratæ tentationẽ prout eſt materia

teria exercendæ virtutis:& ſic a viris iuſtis deſiderari poteſt, ab eis potiſſime,qui in charitate feruent,adeo qđ ignis deuotionis ipſorum plus inflãmatur ex potentia cõtrarij,quam extinguatur. Ab eis autem,qui ſunt modicę charitatis,non ſic deſiderari debet. Et eſt exemplum,quia vẽtus perflans fornacẽ magis,& magis accendit,ſed candelam extinguit:& iõ tentationis impulſus, & ſi quãtum in ſe eſt refugiendus ſit ab omnibus,& ab infirmis potiſſime , ſicut rationes ad ſecundam partem inductę oſtẽdunt, inquantum tamen eſt virtutis exercẽdæ materia a viris feruentibus,& perfectis appeti poteſt,ſicut oſtendunt rationes,quæ ad primam partem inducuntur. Illud tamẽ genus tentationis potiſſime appetũt viri iuſti, quod eſt in flagellorum ꝑpeſſione,ſicut paſſus eſt Iob,& Thobias, ſicut etiam paſſi ſunt martyres ab impijs zelo diabolico excitatis:& ad hoc oſtendẽdum procedunt rationes,quæ ad primam partem inducuntur, ideo concedendæ ſunt.

Artic. 2 Conſequenter quantum ad ſm. ꝓpoſitum quæritur de cognitione primorum parentum:& incidit hic quęſtio circa tria. Primo enim quærendum eſt de cognitione primorum parentum quantum ad profectum. Secundo quærendum eſt quantum ad defectum. Tertio quęritur de ipſa cognitione quantum ad complementum,& ſtatum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Adã ſi ſtetiſſet,quãuis in cognitione earũ rerũ q̃ naturali curſu fiunt, & quo ad noui habitus acqſitionẽ nõ ꝓfeciſſet, ꝓficeret tñ quo ad modũ cognitionis experimẽtalis,&quo ad habilitationẽ maiorẽ ad iudicãdũ.

Fundamenta. VTRVM ſi homo ſtetiſſet ĩ cognitione, profeciſſet per temporum interualla. Et qđ nõ, videtur primo per verbum Hug. in lib. de ſacra. Rerũ oĩum quæ cum homine,& propter hominem factæ ſunt,perfectam cognitionem hominem accepiſſe nulli dubiũ eſſe debet:ſi ergo ſtatim perfectam cognitionem habuit:ergo vlterius proficere non potuit. Item. Hoc ipſum oſtendit ratione quam facit ipſe Hugo. Nomen debite impoſitum eſt naturæ rei expreſſiuũ:nullus igitur põt res omnes nominare,niſi is,qui oĩum rerum plenam habet cognitionẽ:ſed Adã omnibus nomina impoſuit,nec illis rebus alia ſunt aliquando perfectiora nomina imponenda , videtur igitur quod Adam perfecte cognouerit omnia creata:ergo in cognitione non profeciſſet,ſi in ſtatu ſuæ cognitionis permanſiſſet. Item. Nullus bene regit,& gubernat ea,quorum naturas ignorat: ſed omnia fuerunt cõmiſſa regimini,& gubernationi Adę ſecundum quod dicitur in Gen.&in pſalm. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius &c. A ſui igitur conditione primaria habuit primus homo rerũ cognitionem:ergo non profeciſſet ad illam per diſciplinã ꝑ temporũ interualla. Itẽ. Quicquid hõ addiſcit,addiſcit mediante via ſenſus,memoriæ, & experiẽtiæ, & ita ab interiori,&exteriori. Si igitur homo in ſtatu innocentiæ didiciſſet,per interiora,& exteriora ad perfectionem veniſſet: ſed talis ordo non congruit naturæ inſtitutę,& bene ordinatę:ſed ſolũ lapſę, cum omni creaturæ pręeſſet. Videtur ergo,quod nihil ſenſibilium in ſtatu illo didiciſſet. Sed contra. Adã in ſtatu illo per interualla temporum perfeciſſet ad gratiam,alioquin peior eſſet conditio ſua,quam noſtra,cũ nos multiplicando merita , creſcamus in gratia:ergo pari ratione per interualla temporum profeciſſet in rerum notitia. Item. Aut Adam ſciebat,quæ ventura erant,aut nõ ſciebat. Si ſic: ergo præſciuit lapſum ſuum, & quid ex illo poſteris ſuis eſſet euenturum,quod plane apparet eſſe falſũ. Si futura non cognoſcebat,& rerum naturæ variantur ĩ tempore:ergo multa incipiebat cognoſcere ſecundum temporum variationem;ergo profeciſſet in cognitione.

tione. Item. Nec Adã omnia viderat,
nec omnia audierat. Eſto igitur, ꝙ vi
deret aliquam rem, quam prius non
vidiſſet, cum videre ſit cognoſcere, ſi
cut intelligere, videtur quod ſicut ne
ceſſario ſequitur, q̃d incœpit intelli-
gere, incœpit cognoſcere: ſimiliter ſi
incepit videre, incœpit cognoſcere: ſi
ergo multa ſenſibilia vidiſſet, q̃ prius
non viderat, videtur, quod multa di-
diciſſet ſenſibilia ꝑ temporum inter-
ualla. Item. Si homo ſtetiſſet, aut vnꝰ
homo ſciret voluntatem, & cognitio
nem alterius, aut non. Si ſic: ergo fru
ſtra egerent ſermone. Si non: ergo cũ
poſſet ab alio edoceri, videtur, quod
in ſtatu innocentiæ multa addiſcere
potuiſſet.

22 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiã eſt notãdũ, q̃d ꝓfectus ſciẽtię
triplici via põt cõſiderari, vel a par-
te ſcibiliũ, vel a parte modorũ cogno
ſcẽdi, vel a parte maioris habilitatio-
nis in cognoſcẽdo. Secũdũ primũ mo
dum loquendo intelligendum eſt, ꝙ
quædam ſunt res, quæ fiunt curſu na
turali: quædam quæ curſu miraculi,
vel mirabili: quædam, q̃ fiunt volun-
tario curſu, ſm̃ quod determinat An
ſelmus. In earum igitur rerum cogni
tione, q̃ quidem curſu naturali fiunt,
non profeciſſet Adam quãtum ad no
ui habitus acquiſitionem. Accepit. n.
(ſicut dicit Hugo, & Magiſter in lite
ra) ab exordio omnium rerum plenã
notitiam: & hoc etiam oſtendunt ra-
tiones, quæ ad primam partem indu
cuntur: proficere tñ potuiſſet quantũ
ad alium modũ cognoſcendi, & quan
tum ad maiorẽ habitũ ſciendi. Quan
tum ad alium modum etiam profice
re poterat, quia quod nouerat ſimpli
ci noticia, cognoſcere poterat experiẽ
tia: & ꝙ nouerat intellectu, cognoſce
re poterat & ſenſu. Proficere etiã po
terat q̃tũ ad maiorẽ habilitationem,
quia ex frequẽti cõſideratione eorũ,
quæ nouerat, prõptior fuiſſet, & para
tior ad iudicãdũ de his rebus, quarũ
habebat cognitionem per habitũ in-
natum. Et ſi enim primus homo non
haberet tarditatem hebetudinis per
aggrauationẽ corporis mortalis, ha-
bebat tamen ſpiritus eius quandã mi-
norem velocitatem per vegetationẽ
corporis animalis: & ſic in cognitio
ne rerum naturalium Adam quodam
modo profeciſſet, quodam modo mi
nime, ſi ſtetiſſet. In earũ vero rerũ co
gnitione, quæ fiunt curſu voluntario
& mirabili, ſiue ſupernaturali, ſimpli
citer ꝓficere potuiſſet, non ſolũ quan
tum ad modum cognoſcendi, ſed etiã
in acquirendo nouam cognitionem.
Nec mirum, q͂a ad hoc, quod cogno-
ſceret diuina myſteria, indigebat ſu-
perna illuſtratiõe: ad hoc vero, quod
cognoſceret ſecreta alteriꝰ, indigebat
ipſius detectione. Nec talis profectus
ſtatui innocentiæ derogabat, cũ etiã
beati angeli in cognitione diuinorũ
myſteriorũ, & humanorum ſecreto-
rum proficiant, propter quod dicitur
Ephe. iij. Vt innoteſcat principibus,
& poteſtatibꝰ per eccleſiam multifor
mis dei ſapientia. Et ſic patet reſpon
ſio ad propoſitam quæſtionem. Nam
rationes ad primam partem inductæ
procedunt de cognitione rerum na-
turalium, & ſic intelligit Hugo: illis
enim rebus nomina impoſuit Adam,
& illarum rerum cura ſibi commiſſa
fuit. Vltima tamen ratio de perfectio
ne ab interiori, & exteriori nõ cogit:
quia ſicut dicit Auguſt. in vj. muſicę.
Obiectum exterius non agit in aĩam,
nec ipſam perficit, ſed ipſa anima ſe-
ipſam mouet occaſione ab exteriori
accepta: & informando ſeipſam ma-
gis agit in obiectum, quam agatur ab
ipſo: & hoc fuit in Adã multofortius,
& nobilius, quam ſit poſt lapſum. Vn
de illa ratio cogit, quod Adam nõ po
tuiſſet reſpectu eorum, quæ cognoſce
bat nouum modum cognitionis ac-
quirere: nec præcedẽtes rationes hoc
aſtruunt, quod Adam non poſſet ma
gis habilitari in cognoſcendo ꝑ fre-
quentiam in conſiderando.

Rationes autem, quæ ad partẽ op-
poſitam inducuntur oſtendunt, quod
Adam, ſi ſtetiſſet, proficere potuiſſet
in cognitione reſpectu eorum, q̃ ſunt
voluntaria, & mirabilia. De alijs au-
tem, ſcilicet de his, quæ naturaliter
fiunt, non concludunt, quod Adã ac-
quiſiuiſſet cognitionem nouã. Vnde
illa prima ratio de comparatione gra

videbitur infra, cum agetur de ori-
28 ginali peccato. AD illud, qđ obijcitur, ꝙ ignorantia non eſt conuerſio. Dicendum, ꝙ verum eſt, prout eſt pura priuatio: prout tamẽ ipſam concomitatur, aliquo modo noſtra affectio non habet veritatem: & hoc modo dicitur eſſe culpa, non primo.

29 AD illud, qđ obiicitur, ꝙ ignorantia remanet poſt pœnitentiam. Dicendum, ꝙ non remanet prout habet rationem culpæ.ſ. ratione voluntatis concomitantis, vel quodammodo eam cauſantis, ſed ſi remanet, hoc eſt inquantum habet rationem pœnæ ex originali contractæ: ideo quantum ad primum, in quo habet rationem actualis, tranſit non ſolũ actu, ſed etiam reatu, cum quis pœnitet: quantum vero ad ſm quodãmodo remanet, & ita videtur ignorãtia remanere actu, & in hoc habet quandam approximationem ad peccatum originale: ſm id tamen, ꝙ

30 culpa eſt, actuale peccatum eſt. AD illud, quod obijcitur, ꝙ ignorãtia eſt in intellectu. Dicendnm, ꝙ illa ignorantia, quę opponitur cognitioni virtutis, ad quam tenemur, non tantum reſpicit intellectum, ſed etiã affectum, ſicut & virtus ſibi oppoſita. Vnde non tantum dicit ſcientię carentiam, ſed etiam voluntatis incuriam, & negligentiam ad ſcientiã

31 percipiendam. AD illud, quod obiicitur, ꝙ in quolibet inſtãti ignorat. Dicendum, ꝙ ignorare non dicitur eſſe culpa, niſi eatenus qua quis tenetur ſcire, quod ignorat: ideo & ſi in quolibet inſtãti ignoret, & in quolibet teneatur: quia tamen prceptũ affirmatiuum non obligat ſemper, ſed pro loco, & tempore: ignorãs ignorando non peccat, niſi in illo inſtanti, & tempore, in quo tenetur noſſe, vel addiſcere, quod ignorat: ideo quamuis ſemper dicatur ignorare, non tamen ſemper dicitur peccare.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Quælibet ignorãtia aliquo mõ excuſat a peccato, vel a toto, vel a tanto. nã ſi nulla ſit volũtas a toto, ſi vero minuat de rõne volũtarij a tanto excuſabit.

Funda menta.

VTRVM ignorantia ſit culpę excuſatoria. Et ꝙ ſic videtur. j. Thimo. ij. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans hoc feci: ſi ergo ignorantia fuit ratio quare peruenit ad miſericordiam, videtur ꝙ ignorãtia excuſabilem fecerit eius culpam. Item. Scientia aggrauat culpam, ſicut dicitur Luc. x. Seruus ſciens voluntatem domini ſui &c. ergo per oppoſitum ignorantia alleuiat: ergo excuſat. Item. Omne peccatum eſt volũtarium: ergo quod diminuit de ratione voluntarii, diminuit de ratione peccati: ſed ignorantia diminuit de ratione voluntarij, quia voluntarium eſt (vt dicit Philoſophus) cuius principium eſt in ipſo cognoſcente ſingularia: ergo &c. Itẽ. Sicut ad reſiſtendum peccato requiriẽ fortitudo, ſic etiam requiritur & cognitio: ſed defectus fortitudinis, vtpote infirmitas, excuſat culpam: ergo ſimiliter videtur, ꝙ defectus cognitionis.ſ. ignorantia. Item. Quod in ſua plenitudine omnino tollit culpã, citra plenitudinem aliquo modo diminuit: ſed cum aliquis ſimpliciter eſt ignarus, ſicut paruulus, & furioſus, nihil quod faciat imputatur ei in peccatum, ſicut dicit Bern. & alij doct. ergo videtur ꝙ omnis ignorantia, peccato ꝑpetrato aliquo modo, præbeat excuſationis patrocinium.

3. Eth.

Ad opp.

Contra. Iſid. in lib. de Eccl. inſtitutione. Nullus in culpa maior eſt, quam qui deum neſcit: ergo videtur quod ignorantia non excuſet. ſed aggrauet. Item. Super illud Rom. ij. An ignoras &c. Ambr. gloſ. Grauiſſime peccas, quia ignoras: ergo videtur

grauare

grauare culpam. Item. Ignorantia de ſe malum eſt, ſed malum additum malo facit maius malum: ergo videtur, quòd ignorantia peccatum augeat, non excuſet. Item Scientia nec auget, nec minuit meritum, ſed ſola gratia, & charitas: ergo pari ratione, nec ignorantia auget, nec diminuit demeritum: ergo non excuſat peccatum. Item. Eſto quòd vnus ſciẽs peccet ex aliquãta libidine, & alter ignorans ex tanta libidine, ſi æqualis eſt ibi libido, ergo æqualis debet eſſe punitio: ergo videtur, quòd æqualis ſit vtrobique excuſatio, vel accuſatio: ergo non magis excuſat, vel accuſat ignorantia, quàm ſcientia. Eſt igitur quæſtio, propter quid magis excuſat ignorantia, quàm ſcientia. Et cum tam ignorantia, quàm infirmitas excuſet, ſimiliter eſt quæſtio, quæ iſtarum magis excuſet. Rurſus cum ſint multæ differentiæ ignorantiæ, cum hoc quæritur, quæ earum excuſet, & quæ non, & quæ magis, & quæ min⁹.

32 RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd oĩs ignorantia aliquo modo excuſat peccatum: & ratio hui⁹ eſt, quia minuit de ratione voluntarij, minuit etiam de ratione contemptus. Cæteris enim paribus magis contemnit, qui peccat ex induſtria, q̃ qui ignoranter peccat. Et iterum. Cũ voluntariũ includat in ſe cognitionẽ, qđ priuat cognitionẽ priuat de rõne voluntarii. Quia ergo peccatum menſuratur ſecundũ qualitatem libidinis, & contemptus, & ignorantia diminuit de ratione horum, generaliter verũ eſt, quòd omnis ignorantia inquantum huiuſmodi excuſat peccatum: & ſi tanta ſit, quod priuet omnino rationem voluntarii, & rationem contemptus, excuſat a toto: ſi vero non omnino priuet, excuſat a tanto. Cõcedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quòd ignorantia excuſat peccatum.

33 AD illud ergo, quod obiicitur in contrarium de Iſidoro, Grauiſſime peccat, qui deum neſcit. Dicendum, quòd Iſidorus ibi comparat peccatũ infidelitatis ad alia peccatorum genera: & ipſum in ſe valde graue eſt: quia non eſt ſine magna animæ deordinatione: nihilominus tamen cũ quis ignorans aliquid facit, & ex incredulitate (ſicut dicit Apoſtolus de ſe) minus grauiter peccat, quàm ille, qui facit ex certa ſcientia. AD illud 34 Ambroſii, quòd grauiſſime peccat, qui ignorat. Dicendum, quòd hoc dicitur non ratione maioris culpæ, ſed ratione infirmitatis magis periculoſæ: quia cum non habeat ſcientiã de morbo, ſiue culpa, non quærit medicinam: & ita ſemp remanet morbus, & corruptio: & hoc eſt quod dicit Auguſtinus in libro confeſſionũ. Eo inſanabilius peccabam, quo me non peccare arbitrarbar. AD illud, 35 quod obiicitur, quòd malum additũ malo facit maius malum: Dicendum quòd illud habet veritatem, cũ malũ malo conformatur. Malum autem pœnæ cum ſit inuoluntarium, non conformatur malo culpæ, quod eſt voluntarium: & ideo non auget, ſed potius diminuit. Et quoniam ignorantia in nobis non eſt ſine culpa, quin etiam aliquo modo ſit pœna: ideo culpam perpetratam excuſat.

AD illud, quod obiicitur, quòd 36 ſcientia non auget meritum. Dicendum, quòd illud non ſequitur. Quãtitas enim meriti non eſt a nobis, ſed a gratia dei: demeritum vero, & eius quantitas ortum habet a voluntate liberi arbitrii: & ideo quod facit ad rationem voluntarii, facit aliquo modo ad augmentũ peccati: & ſimiliter quod diminuit, facit ad alleuiationẽ peccati: talis aũt ignorantia, vt dictũ fuit ſupra põt minuere pctm̃. AD illud, quod obr, ꝙ peccantes ex pari libidine æqualiter puniuntur. Dicendum, quòd hoc non cogit, quin ignorantia excuſet; quia ſi ille, qui ignorat, peccat ex tanta libidine, ex quanta ille, qui cognoſcit, in ſtatu ignorãtiæ exiſtens, ſi haberet ſcientiam, peccaret multo maiori: & ita grauius peccaret, & grauius puniretur: & ideo ignorantia, quæ in ipſo eſt, excuſat peccatum: excuſat inquam, & minuit quantitatem peccati, non quam habet, ſed quam haberet, ſi ignorantia non eſſet. AD illud, quod quæ- 37

ritur, quæ magis excuſet. Vtrum ignorantia, vel infirmitas. Reſponderi poteſt, quòd duo ſunt de ratione voluntarii, videlicet cognitio ſingularium, ſiue circunſtantiarum: & ꝙ operationis principium ſit intrinſecum: igitur ignorantia excuſat, quia priuat de ratione cognoſcendi: infirmitas excuſat, quia priuat de ratione perfecte principiandi: & quoniã priuato priori, priuatur poſterius, & non conuertitur, & cognoſcere præambulum eſt ad facere, plus tollit de ratione voluntarii ignorantia, quàm infirmitas, vel impotentia: & ideo magis excuſat cæteris paribus. Adeo tamen poteſt infirmitas præcellere, & ignorantia parua eſſe, ſiue ex culpa noſtra procedere, quòd erit econuerſo. Vnde & ſi in generalitate loquendo verum eſt dicere, quòd magis excuſat ignorantia, quàm infirmitas: deſcendendo tamen ad ſpetialia peccata poſſunt ſe habere ſicut

39 excedẽtia, & exceſſa. A D illud, quod quæritur, quæ ignorantia excuſat, & quantum: Dicendum, quòd eſt ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti poteſt eſſe dupliciter, aut adhibita debita diligentia, aut non. Si adhibita debita diligentia, excuſat a toto. Si non adhibita, non excuſat a toto, ſed a tanto. Si autem ſit ignorantia iuris: hoc poteſt eſſe dupliciter, aut eſt vincibilis, aut non vincibilis. Si vincibilis, tunc eſt ignorantia, quæ eſt culpa. Et hæc aut eſt ex cõſenſu vero, aut ignorantia affectata: & iſta ſic ex vna parte excuſat, quod ex alia parte magis aggrauat. Aut eſt ex negligentia, & ignauia, ſicut ignorantia craſſa, & ſupina: & iſta ſi aliquo modo excuſet, non tamen ita excuſat, vt ſempiterno igne nõ ardeat, ſicut dicit Aug. & Magiſter in litera. Si autem ſit ignorantia inuincibilis, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut iſta ignorantia eſt in nobis introducta ꝑ culpam præambulã, aut præter omnem culpam. Si præter omnem culpam, aut ſimpliciter priuat cognitionem iuris, ſicut in infantibus, & furioſis, qui omnino carent uſu rationis: & hæc excuſat a toto. Vnde dicit Bernardus, quòd pueris infantibus, & dormientibus nihil, quod faciunt imputatur. Aut non tollit omnino vſum rationis, ſed ſemiplenum: & tunc non excuſat a toto, ſed a tanto, ſicut eſt in his, qui non ſunt plene furioſi, ſed aliquo modo habẽt lucida interualla, & in pueris, qui aliquãdo ſunt capaces præcepti, licet non plene. Si autem ignorantia eſt introducta per culpam propriam, ſicut eſt in ebrio, & furioſo, quorum vterque ſe præcipitauit in hoc per culpam ſuam, ſic non excuſata toto, ſed a tanto: quia ſicut dicit Philoſophus 3. Eth. ca. 7. Ebrius habebit duplices maledictiones, maledictionem, ſcilicet pro culpa præcedenti, & maledictionem pro culpa ſubſequenti. Quantum autẽ, & qualiter excuſet ſubſequentem culpam diuerſimode quidam determinant. Quidam enim dicunt, quòd nec ebrius, nec furioſus, qui vſu rationis caret, committere poteſt nouam culpam, ſed ex inordinatione ſequenti aggrauatur culpa prima: poteſt enim culpa aggrauari ex euentu ſequenti. Aliis autem videtur, quòd nec ſic excuſet, quin nouam culpam committat: non tamen eſt adeo grauis, ſicut ſi illam faceret ex certa ſcientia. Primus tamen modus dicendi probabi

lior eſſe videtur. Ex his patet quòd 40

Loth non omnino excuſatur a culpa inceſtus, cũ cognouit filias ſuas. Primum quidem, quia non fuit in eo plena ignorantia: licet enim dicatur in textu, quòd non ſenſerit, quando filiæ accubuerunt: hoc dicitur, quia non diſcreuit. Secundo vero, quia in illam ignorantiam peruenit per ebrietatem, quam debuiſſet vitare: & ideo ſancti dicunt eum fuiſſe culpabilem, licet ex alia parte dicant eum fuiſſe aliquatenus excuſabilem.

QVARE

QVARE DEVS PERMISERIT HOMINEM tentari, ſciens eum eſſe caſurum.

DISTINCTIO XXIII.

PRAETEREA quæri ſolet, cur deus hominem tentari permiſerit, quem decipiêdum fore præſciebat. Sed non eſſet laudabile homini, ſi ideo bene viuere poſſet, quia nemo male viuere ſuaderet: cum in natura poſſe, & in poteſtate haberet velle non conſentire ſuadenti, Deo iuuâte: & eſt glorioſius non conſentire, quàm tentari non poſſe. Mouentur etiam quidam dicentes, Cur creauit deus quos futuros malos præſciebat? Quia præuidit quid boni de malis eorum eſſet facturus. Sic enim eos fecit, vt relinqueret eis vnde aliquid facerent: & ſi culpabiliter aliquid facerent, illum de ſe laudabiliter operantem inuenirent. A ſe habent voluntatem malam, ab illo naturam bonâ, & iuſtam pœnam. Fruſtra ergo dicitur, non deberet deus creare quos præſciebat malos futuros: ſciebat enim bonis profuturos, & iuſte pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam talem hominem deberet facere, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidê meliorem naturam eſſe, quę omnino peccare nollet. Concedant & ipſi non eſſe malam, quæ alii facta eſt, vt poſſet non peccare ſi vellet: & iuſte punitam, quæ voluntate, non neceſſitate peccauit. Cum ergo hęc bona ſit, illa melior, cur non vtranq; faceret, vt vberius laudaretur de vtraque? Illa enim de ſanctis angelis, hęc de hominibus eſt. Item inquiunt, Si deus vellet, & illi boni eſſent. Et hoc quidem concedimus: ſed melius voluit, vt quod vellent, eſſent. Et boni quidem non infructuoſe, mali vero non impune eſſent. Item inquiunt. Poſſet deus voluntatem eorum vertere in bonum, quia omnipotês eſt. Poſſet reuera. Cur non fecit? Quia noluit. Cur noluit? Ipſe nouit. Non debemus plus ſapere, quàm oportet.

[Margin: De dei permiſſione & actu tentandi. Augu. ſup Gen. li. xi. ca. 4. & 6. Secûda qô lib. eo. c. 9. ibi. d c. 6. Tertia qô. Li. eo. c. 7. Quarta quæſtio. Li. eo. c. 9. Roma. 12. Hugo li. 1 de ſacramêtis par. 6. cap. 12.]

Hic qualis ſecundum animam: & agit de ſcientia hominis ante peccatum.

ET quidem ſecundum animam rationalis fuit homo, habens diſcretionem boni & mali: Scientiam quoque rerum creatarum, & cognitionem veritatis: quæ primæ perfectioni congruebat, mox conditus non incongrue accepiſſe putatur, & ad illam non ſtudio, vel diſciplina aliqua per interualla temporis profeciſſe, ſed ab exordio ſuæ conditionis diuinitus illam percepiſſe.

Quòd triplicem habuit homo ante lapſum cognitionem, ſcilicet rerum propter ſe factarum, & creatoris, & ſui.

FVIT homo primus ante lapſum triplici cognitione præditus, rerum ſcilicet propter ſe factarû, & creatoris, & ſui. Rerû quippe cognitionem hominem accepiſſe perſpicuum eſt, cum non ipſe

[Margin: De cognitione rerû creatarû. Idê Hugo Ibi. ca. 13.]

1.Cor.9.

creator vel angelus aliquis, ſed homo omnibus animantibus nomina impoſuerit:vt oſtendereтur, quòd ſingulorum notitiam homo ipſe habuerit. Quæ enim propter illum creata erant,& ab illo regenda,& diſponeda erant, horum omnium deus illi & ſcientiam tribuit,& prouidentiã atque curã reliquit,quia , vt ait Apoſt. non eſt cura deo de bobus . Quorum aliorumque animalium deus homini curam reliquit & prouidentiam, vt dominationi eius ſubiicerentur,& ratione illius gubernarentur : vt ſciret illis neceſſaria prouidere,a quibus emolumentum debebat recipere . Hanc autẽ ſcientiam homo peccando non perdidit,ſicut nec illam qua carnis neceſſaria prouiderentur:& id circo in ſcriptura homo de huiuſmodi non eruditur, ſed de ſcientia animæ quam peccando amiſit.

De cognitione creatoris.

Hugo ibi. Cap. 14. Rom. 10. 1.Cor.13.

COGNITIONEM quoque creatoris primus homo habuiſſe creditur. Cognouit enim a quo creatus fuerat non eo modo cognoſcendi,quo ex auditu ſolo percipitur,quo modo a credentib° abſens quæritur:ſed quadam interiori aſpiratione, qua dei præſentiam contemplabatur : non tamen ita excellenter , ſicut poſt hanc vitam ſancti viſuri ſunt:neque ita in ęnigmate,qualiter in hac vita videmus.

De cognitione ſui.

Idẽ. c.15. Ibidem.

PORRO ſui cognitionem idem homo talem accepiſſe videtur,vt & quid deberet ſuperiori, & quid æquali, & inferiori non ignoraret. Conditionem quoqne ſuam,& ordinem, ſcilicet qualis factus eſſet, & qualiter incedere deberet,quid agere,quid cauere,intellexit. Si horum notitiam non habuiſſet,non eſſet reus pręuaricationis,neque ſeipſum cognouiſſet.

Vtrum homo prçſcius fuerit eorum quæ ſibi futura erant.

Reſponſio. Quare dr̃ nõ hr̃e futurorũ p̃ſcientiam. Diſtin. 4. Lib. 11. c.17.& li. de correc. & grã c.x.

SI autem quæritur,Vtrum homo ſcientiam habuerit eorum, quę circa eum futura erant,id eſt,ſi ruinam ſuam prçſciuerit: & ſimiliter præſcierit bona quæ habiturus fuiſſet,ſi in obedientia præſtitiſſet . Reſponderi poteſt , quod ei magis facienda indicta ſunt, quam futura reuelata. Accepit enim ſcientiam,& pręceptum eorũ quæ facienda fuerant,ſed non habuit pręſcientiam eorum quæ futura erant. Non fuit ergo homo pręſcius ſui caſus,ſicut & de angelo diximus.Quod Auguſtinus ſuper Geneſim aſſerit , ratione vtẽs quam ſupra poſuimus . Hæc de ſcientia hominis quantum ad primum ſtatum pertinet,dixiſſe ſufficiat.

De dei permiſſione in actu tentandi.

DISTINCT. XXIII.

Præterea quæri ſolet. Cũ deus hominem,&c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de lapſu primorũ parentum in comparatione ad diabolũ tentantem, & hominem tranſgredientem: in hac parte agit de lapſu primorũ parentum in comparatione ad deum permittentem: & quia non eſt æquũ permittere aliquem inſcium ab aſtuto circumueniri, ideo vt oſtendatur prima permiſſio eſſe iuſta, pars iſta

Diuiſio. duas habet. In prima determinat, cur deus hominem tentari permiſit. In ſecunda vero determinat, quantum,& qualem cognitionis habitum ei dedit.ibi. Et quidẽ ſm animã, &c. Prima parte remanẽte in diuiſa,ſecũda diuiditur in tres partes. In prima determinat, qualiter homo cognitionem habuit, vtrum per diſciplinã, & ſtudium, an per diuinum donum. In ſecunda vero determinat, quorũ cognitionem habuit.ibi. Fuitque primus homo ante lapſum triplici cognitione præditus. Et illa pars habet tres. In prima determinat, qualẽ cognitionem habuit de rebus creatis. In ſecunda qualem cognitionem habuit de deo.ibi. Cognitionẽ quoque creatoris, &c. In tertia, qualem cognitionem habuit de ſeipſo. ibi. Porro ſui cognitione,&c.

Non eſſet laudabile homini, ſi ideo bene viuere poſſet, quia nemo male viuere ſuaderet.

Dub.1. Sed contra. Si hoc verum eſſet, tũc
1 videtur, quòd vita noſtra in gloria laudabilis non erit, vbi nemo male viuere ſuadebit. Item. Eſto quòd diabolus nihil mali perſuaſiſſet: nihilominus mereri potuiſſet: ſed ſi mereretur, eſſet laude dignus: ergo &c.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd laus quædam eſt, quæ reſpicit dignitatem operis voluntarii, inquantum illud nobile eſt: & hæc poſſet eſſe in homine, & ſi nullus ipſum tentaſſet. Quædã autem eſt laus, quæ non reſpicit opus voluntarium: ſed opus ſtrenuum, & arduum, quod conſiſtit in expugnatione aduerſarii, & reportatione triũphi: & de hoc loquitur Apoſtolus. 2. Timo. 2. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Et de hac laude Magiſter intelligit. Et ſic patent illa duo obiecta, quia procedunt de laude ſecundum primum modum.

Glorioſius eſt non conſentire peccato, quàm tẽtari nõ poſſe.

Contra. Deus non poteſt tentari, Dub.2.
homo vero ſic: ergo glorioſior eſt ho 2
mo, quàm deus. Item. In ſtatu gloriæ homo non poterit tentari, in ſtatu vię poteſt. ergo glorioſior eſt ſtatus viæ, quàm patriæ: ꝙ ſi verum eſt, glorioſior eſt miſeria, quàm gloria.

Reſpon. Dicendum, ꝙ verbum Magiſtri intelligendum eſt circa eum, qui efficitur glorioſior ex merito ſuorũ operum: & ideo nõ valet illud, quod obiicit de deo. Item. Intenſio gloriæ, intelligenda eſt in verbo propoſito non quantum ad præmium ſubſtantiale, ſed quantum ad aliquam accidentalem laudem, qua laudatur vir iuſtus. Eccl. 30. Qui potuit trãſgredi, & non eſt tranſgreſſus, &c. & ideo nõ valet illud, qđ obĳ̃ ſecundo.

Hanc autem ſcientiam, &c.

Innuit Magiſter, quod ſcientiam 3
rerum creatarum homo non perdidit, & propterea in ſcriptura de ea non eruditur. Contra. Videtur eſſe Dub.3.
falſum. Conſtat enim, quòd nos, qui ſumus filii Adę rerum naturas ignoramus, & ignorantes naſcimur, nec noſſe poſſumus, niſi cum magna difficultate diſcamus. Similiter ſecundum videtur eſſe falſum, quia in ſacra ſcriptura habetur de productione omnium rerum in operibus ſex dierum, & qualiter productæ ſunt, & qualiter etiam diſtinctæ ſunt. Reſpõ. Reſpon.
Dicendum, ꝙ & ſi homo merito primi peccati excæcatus ſit, & factus ſit ignorans tam in cognitione vniuerſitatis propter ipſum creatæ, quàm in cognitione viæ ſalutis ſuæ: plus

tamen excæcatus eſt in ſecundo, q̄ in primo. Nam ad cognitionem naturalium rerum multum poteſt proficere proprio ſtudio, atque ingenio: ſed in cognitione modi perueniendi ad vitam per ſeipſum plus deficit, q̄ proficit, niſi diuinæ reuelationis inſtructione dirigatur: & ꝓpterea magis data eſt nobis ſcriptura diuinit⁹, & per ſpiritum ſanctum reuelata in cognitione fidei, & morum, quàm in cognitione rerum naturalium, licet omnis veritas aliquo modo a ſpiritu ſancto eſſe dicatur, & pro tanto intelligendum eſt verbum prius propoſitum a Magiſtro fuiſſe dictum. Quod ergo obiicitur de amiſſione cognitionis, verum eſt, quòd amiſit habitū: non tamen amiſit naturale iudicatorium.
4 AD illud vero, quòd obiicitur, quòd ſciptura inſinuat productionē rerum. Dicendum, quòd non determinat ibi rerum ſpeciales naturas, & cauſas: ſed hoc explicat, quod ſentit fides ſana, videlicet diuinam voluntatem omnium eſſe cauſam primam, & ſummam, & omnia eſſe facta per verbum, & reparata per verbum.

Si autem quæratur, vtrum homo, &c.

Dub. 4. Innuit Magiſter, quòd homo habuit
5 præſcientiam eorum, quæ futura erant circa ipſum. Contra. Si enim hoc verum eſſet, cum nos multa præſciamus de futuris, & ſancti patres ꝑſciuerunt aduentum Chriſti, & prophetæ, ſimiliter videtur, quòd Adam non fuit ita ſapiens, ſicut nos ſumus hodie. Si tu dicas, quòd hoc nō eſt inconueniens propter gratuitam reuelationē, quæ in nobis eſt, & prophetis, vt aliquid ſciamus, quod ignorauit Adam, Obiicit̄ contra hoc. Quia (ſicut ſancti exponunt.) Adā in ſopore illo captus eſt, & ad cœleſtem curiā dicitur fuiſſe perductus, & hoc innuit textus, quòd ſtatim poſt euigila-
6 tionem prophetice locutus eſt. Hoc nunc os, &c. Si ergo vere locutus eſt prophetice, præcognouit quid ſignificabat mulieris, & viri coniunctio, & mulieris de latere viri formatio. Et primū ſignat Chriſti incarnationem: ſecundum paſſionē: igitur poſt cognouit Chriſtum incarnandum, & Chriſtum paſſurum: ſed redēptio, & reparatio præſupponit lapſum: ergo ꝑcognouit Adam lapſum futurum, & ſuum remediū. Reſp. Dicendū, ꝙ Reſpon. Magiſter nō loquitur de quibuſcūq; 7
futuris: ſed de his, quæ ſpectabant ad ſtatum ſuum, vtpote de lapſu, & confirmatione: confirmationē enim ꝑſcire non potuit, quia non erat manſurus: lapſum autem ſcire non debuit: et rōnes ſupra aſſignatæ ſunt, cū hoc quæſitum fuit de angelo. Cum ergo 8
obī, ꝙ ꝑſciuit incarnationē, dupliciter rn̄det. Vno modo, ꝙ hoc ē falsū, & ſi .n. ſciret mulierem factam, vt cōiungeretur ſibi ꝑ coniugii ſacramētū: non tn̄ oportuit, ꝙ ſciret incarnationē, & paſſionē, ꝓ eo ꝙ coniugium tēpore innocentiæ non ſignificabat coniunctionē Chriſti, & eccleſiæ quātum ad matrimonii coniunctionem, ſed per charitatē, & dilectionē. Alt⁹ eſt modus rn̄dendi: ꝙ ſicut Ioſeph ꝑcognouit ſuū principatū, nō tn̄ ꝑcognouit ſuā venditionē, & fuit antecedens ad illud: ſic Adā noſſe potuit aliquid, quod ſpectabat ad hanc naturæ exaltationem, ſicut fuit Chriſti incarnatio: ita tn̄ ꝙ ignorabat poſteritatis ſuę lapſum ꝑ ſuā præuaricationem, vel quia deus nō reuelauit, vel quia ipſe non pertractauit.

AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quæſtio ſm duo, circa quæ verſat̄ principaliter totalis diſtinctionis intentio. Primo quęritur de tentationis primæ permiſſione. Secundo quærit̄ de primorum parentum cognitione. Artic. 1.
Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum deus debuit hominem facere inexpugnabilem, an taliter quòd poſſet expugnari. Secūdo quæritur, vtrum hominem, quē præſciebat expugnandum, debuit permittere per tentationem impugnari. Tertio, vtrum tentationis pugna a viris iuſtis debeat deſiderari.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Ad manifeſtandam dei potentiam, ſapientiam, miſericordiam, & iuſtitiam decuit hominem peccabilem creari, ita vt impugnari, & expugnari poſſet.

Ad opp.

QVOD deus debuit facere hominẽ impeccabilem, ſiue inexpugnabilem. Oſtẽditur primo per diuinam bonitatẽ: quia vt dicit Dionyſ. Optimi eſt optima adducere: ſed melior eſt natura rationalis, quæ non poteſt peccare, quã quæ poteſt: ergo videtur, ꝙ decuerit deũ optimum facere hominẽ, & ad peccandum impoſſibilem, & ita inexpugnabilem. Item. Hocipſum videtur per diuinam liberalitatẽ. Ad excellentiam enim liberalitatis non ſolum facit dare multa, & magna, ſed etiam dare velociter: ſed donũ gratię confirmantis, & beatificãtis hoc maius eſt, quam donũ cuiuslibet gratiæ gratum facientis: ergo ſi deꝰ hoc dare homini diſpoſuerat, & homo ex prima ſui conditione ad hoc idoneꝰ erat, videtur ꝙ ſtatim cum eũ fecit, debuit ei hoc donum dare: ſed ſi hoc haberet, eſſet inexpugnabilis: ergo &c. Item. Hocipſum oſtenditur tertio ex parte ſapientiæ. Maioris enim ſapiẽtiæ eſt ſcire mala pręcauere, quã poſtquam facta ſunt remedium adhibere: ergo ſi diuina ſapientia maxime manifeſtãda erat in hominis cõditione, videtur ꝙ talem debuit eũ facere, & tantam ſibi cautelam adhibere, ꝙ non poſſit in malum incidere. Itẽ. Hocipſum oſtenditur ex parte diuinæ potentiæ. Quanto.n. potentia maior eſt, tanto velocius operatur: magis igitur diuina potẽtia manifeſtatur in operatione ſubita, quam in operatione ſucceſſiua: ſi igitur hominis gratificatio, & confirmatio, & glorificatio eſt immediate a deo, videturꝙ deus ſubito, & in eodem inſtanti, in quo hominem fecit, debuit eum gratificare, & in gratia cõfirmare, ac per hoc inexpugnabilẽ facere. Sed contra. Gloria eſt bonũ laudabile: ſed nullus eſt laudandus in eo, quod habet, niſi habeat illud per merita: ergo ſi deus fecit hominem ad hoc, vt perueniret ad ſtatum gloriæ, & præmij, videtur ꝙ debuit facere hominem in ſtatu meriti: ſed ſtatus meriti, & præmij debẽt eſſe diſtincti, ſicut ſtatus viæ, & patriæ ſm legem cõmunem, ergo & dona viæ, & patriæ: ſi igitur habere impoſſibilitatem ad peccandum ſpectat ad ſecuritatem beatitudinis, videtur ꝙ a principio non debuit homini dari: ergo debuit homo expugnabilis fieri. Item. Ad plenã perfectionẽ vniuerſi decuit fieri omnem creaturam, quæ ratione recta potuitq; excogitari, ſicut dicit Aug. in iij. de libero arbit. ſed rationabiliter cogitari poteſt ad perfectionẽ vniuerſi ſpectare creaturam, quæ haberet libertatem arbitrij, & relicta eſſet in manu conſilij ſui: hanc igitur decuit fieri, & in ſtatu vertibilitatis cõſtitui: ſed hoc nulli creaturę magis competit, quã homini, ergo &c. Item. Vniuerſum ex oppoſitione mali ad bonnm decoratur, quaſi quibuſdam antithetis, ſicut dicit Aug. & Ecc. innuit. xxxiiij. Contra malũ bonũ &c. Si ergo deus vniuerſum venuſtare debuit, & decorare, videtur ꝙ hunc decorẽ vniuerſo non debuit auferre: ſed ſi feciſſet hominem inexpugnabilem, iam hic decor non eſſet: ergo &c. Item. Hoc videtur quarto, quia deus vniuerſum fecit ad ſuiipſiꝰ manifeſtationẽ: & ſicut deus eſt ſumme potens, & ſapiens, ſic eſt ſumme iuſtus, & miſericors: ergo tale debuit facere vniuerſum, in quo manifeſtaretur eius ſumma iuſtitia, & ſumma miſericordia: ſed ſumma iuſtitia non manifeſtatur niſi in ſeueritate punitiõis malorũ: ſumma miſericordia non manifeſtatur perfecte niſi in liberatione miſerorum, & remiſſione delictorum: hæc autem non poſſent eſſe, niſi rationalis creatura facta eſſet in ſtatu, in quo poſſet peccare, & expugnari: ergo diuina iuſtitia, & miſericordia exige-

Fundamenta.

exigebat hominem vertibilem, &
expugnabilem fieri.
9 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam notãdum eſt:quod & ſi ipſa
diuina operatio non indigeat appro
batione pro eo, quod quicquid deus
facit,bene facit,& recte facit: verũta-
men ad exercitãdam deuotionem in
mente fidelium,& compeſcendam ra
biem in ore blaſphemantium,& deũ
in ſuis operibus inculpantium,qua-
druplex poteſt ratio aſſignari , quare
deus fecit talem hominẽ,vt poſſit ab
aduerſario expugnari. Et prima eſt
manifeſtatio diuinæ potentiæ.Voluit
enim deus oſtendere homini:quia ſi-
cut ſine eo factus nõ fuerat,ita nec ſi-
ne ipſo ꝯſiſtere poterat.Vt igitur ho-
mo noſſet , quod diuinum poſſe non
ſolummodo eſt omnis potentiæ cau-
ſatiuum,ſed etiam cõſeruatiuum, &
quod ipſum ſolum eſt,quod non põt
deficere,nec expugnari: ideo placuit
ſibi creaturam rationalem facere ver
tibilem,& expugnabilem , nec ipſam
confirmare, quouſque experimento
diſceret,quod ipſe ſolus eſt,in quo nõ
cadit,non poſſe.Secũda ratio eſt ma-
nifeſtatio diuinæ ſapientiæ : maioris
enim ſapientiæ eſt oſtẽſiuum ſcire or-
dinare bona cum malis, & eligere bo
na ex malis,quam ordinare ſolũ bo-
na cum bonis:& ideo cum non dece
ret eum ibi mala facere,debuit talem
facere creaturam, quæ poſſet in ope-
rãdo deficere,& malum committere ,
vt deus mala illa ordinando ſuam ſa
pientiam declararet . Tertia ratio ſu-
mitur ex manifeſtatione diuinæ miſe
ricordiæ , quæ potiſſime manifeſtata
eſt,cum vnigenitum filium ſuum tra
deret ad liberationem ſerui.Quarta
ratio ſumitur ex manifeſtatione diui
næ iuſtitiæ,quæ potiſſime manifeſta-
tur in hoc, q̃d deus retribuit vnicui-
que ſecundum opera ſua,præcipue in
æterna punitione malorum: hæc aũt
retributio,& punitio,& præfata miſe
ricordiæ liberatio non eſſet, niſi deus
creaturam rõnalem,& præcipue ho-
minem in ſtatu vertibilitatis feciſſet,
& ita potentẽ impugnari,& expugna
ri:& ideo congruum fuit,deũ hoiem
in ſtatu tali facere:& cõcedendæ ſunt
rationes ad hoc inductæ. 10
AD illud, quod primo obijcitur,
quod deꝰ debuit facere hominẽ opti-
mum. Dicendum,quod eſt optimum
ſimpliciter, & eſt optimũ in ordine.
Cum autem dicit Dio, Quod optimi
eſt optima adducere, nõ intelligit ab
ſolute,ſed in ordine:& idẽ ex hoc non
ſequitur ꝙ homo debuit fieri in opti
mo ſtatu ſimpliciter, ſed in ſtatu , in
quo optime ſaluaretur vniuerſitatis
ordo,& pulchritudo:& ſic factus eſt
cum productus fuit in ſtatu vertibili
tatis,vt ordinato proceſſu perueniret
a merito ad præmium,ab imperfecto
ad perfectum,ab inferiori ad ſupre- 11
mum. AD illud, quod obijcitur de
ſumma liberalitate . Dicendũ,ꝙ& ſi
deus ſit liberaliſſimus , tñ liberali-
tas non præcludit viam iuſtitiæ, &
ſapientiæ : ideo ſicut dona ſua diſtri
buit largiter , vt tñ nõ excludatur ſa
pientiæ recta ordinatio,& iuſtitiæ iu
ſta retributio , ideo nõ ſtatim debuit
beatificare, & confirmare , ſed meri 12
ta hominis expectare . AD illud,q̃d
obiicitˀ, ꝙ maioris ſapientiæ eſt pręca
cauere malum &c. Dicendum, ꝙ fal
ſum eſt : imo multo maioris ſapien-
tiæ eſt morbum bene curare, quã na
turam a morbo præſeruare . Vñ Au
gu.in Ench. Melius iudicauit deꝰ de
malis bona facere , quam mala nulla
permittere : & maiori etiam ſapien-
tiæ atteſtatur (vt prædictum eſt) ſic
res ordinare, vt ex ſupuenienti etiã
deordinatione nõ deturpentˀ,ſed ea- 13
rũ ordinatio decoretˀ. AD illud,q̃d
obiicitˀ de potẽtia.Dicẽdũ,ꝙ ſi in oĩ
bus operibus diuinis manifeſtatur di
uina potentia ,ea tamen, quę ſpectãt
ad hominis gratificationem, & glo-
rificationem plus ſunt ad manifeſta-
tionem diuinæ miſericordiæ,& iuſti
tiæ,quam potentiæ:ideo maior eſt cõ
gruentia in propoſito,quam in oppo
ſito:nihilominus tamen quantum ad
aliquem modum ex ipſa humana in-
firmitate,& indigentia, plus innote-
ſcit homini diuina potentia,quam ſi
homo nunquam conſpexiſſet vertibi
tatem in rationali creatura.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Congruum fuit hominem impugnari ꝓpter virtutis exercitium, propter maiorē eius gloriam, propter remedium adhibendum, & propter prēmium.

Fundamenta.

VTRVM debuit deus ꝑmittere hominē impugnari. Et quod ſic, videtur ꝑ illud, quod dicit Magiſter in litera. Non eſſet laudabile bene viuere, niſi eſſet, qui male viuere ſuaderet: ergo ſi debuit permittere omne, quod faciebat ad humanam laudem ampliādam: debuit igitur permittere hominem impugnari per ſuggeſtionem diabolicam. Item. Secūdum rectum iudiciū, rationis, & atteſtationem apoſtoli ij. Thy. j. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit: ſi ergo homo producendus erat ad coronam glorię, videtur ex recto ordine, quod ſtatui debuerit in conflictu tentationis, & pugnę. Item. Decet deum ſic adminiſtrare res, & eis ꝓuidere, vt ſalua ſit lex, quam indidit eis a primaria conditione, iuxta illud Augu. vij. de ciuitate. Sic res, quas de⁹ cōdidit adminiſtrat, vt eas agere ꝓprios motus ſinat: ſed deus fecit, & facere debuit hominem in vertibilitate arbitrij, & relinquere eum in manu conſilij ſui, & ſimiliter luciferum: ergo ſi diabolus voluit hominem vexare, & homo voluit ei cōſentire, deus nullum eorum debuit impedire. Item. Facilius erat homini vincere aduerſarium, quam diabolo vincere hominem: homo enim non poterat vinci niſi volēs; ergo pugna illa de ſe magis erat ordinata ad victoriā hominis, q̄ ad victoriā diaboli; ergo magis ad bonū, quam ad malum. Si ergo deus permittere debet ꝙ directe ad bonum hominis ordinatur, videtur quod a tentatione primi hominis aduerſarius non erat arcendus.

Ad opp.

Cōtra. Impius eſſet pater, q permitteret filiū aggredi bellum, in quo ſciret eum eſſe ab alio ſuperandū: ſed deus nouerat Adā illa tentatione eſſe ſuperandum: ergo videtur, quod nō tanquam pius pater ſe habuit, dū permiſit eum ſuperari a diabolo. Itē. Nō eſt bonus prelatus, nec paſtor, qui ꝑmittit ouem morderi a lupo, & capi, dū pōt ipſum repellere, & arcere: ſed deus ꝓlatus, & paſtor hominis erat: ergo cum videret lupum atrociter inſiſtere, videtur quod non debuit permittere ab aduerſario hominem impugnari, ſiue impeti a lupo. Item. Nō eſt rectus iudex, qui bellum cōſtituit inter eos, qui non ſunt æqualiter fortes: ſed diabolus multo fortior erat viribus per naturam, quam homo, cū non ſit poteſtas ſuper terram, q̄ poſſit ei comparari. Multo etiā erat obſtinatior in malitia, quā homo eſſet cōfirmatus in gratia: ſi igiť deus iudex æquus eſt, non debuit permittere eos inuicem confligere. Item. Non eſt fortis poſſeſſor, q permittit alium inuadere atrium ſuum: cum enim fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet: ergo cū homo in primo ſtatu atrium, & templū eſſet dei, & domin⁹ ipſum cuſtodiret, aut deus non fuit fortis armatus, & cuſtos, aut non debuit permittere aduerſarium vexare, & inuadere hominem per conflictum, & pugnam tentationis.

RESP. Ad prædicta dicendum
eſt, quod cum deus poſſet aduerſariū 14
prohibere, ne hominem tentaret, decuit tamē ipſum permittere. Et ratio concedentiæ haberi poteſt ex rationibus aſſignatis in præcedenti problemate, in quo oſtenſum eſt, quod deus debuit facere hominem in vertibilitate liberi arbitrij. Præter has tamen rationes aſſignari poteſt ratio primo ex ordine, qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Sic enim de⁹ res omnes adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat: & ideo tam hominem, quam diabolum cōſtituit in libertate arbitrij, & in manu conſilij ſui reliquit, & vtrunque ꝑmiſit agere quod voluit, ſiue hunc in tentando, ſiue illum in cōſentiendo: hoc enim cōpetebat regimini in conſerua-

ſeruatione ordinis,qui attenditur ex
comparatione virtutis ad proprium
actum. Secũda vero ſumitur ratio ex
ordine,qui attenditur per compara-
tionem boni ad ſuum oppoſitum, in
quo glorioſior,& laudabilior , oſten
ditur virtus ad ſuum oppoſitum,ſiue
ex ipſa prædicta comparatione,ob q̃
relucet,& magis apparet,ſiue ex cuiuſ
dã nobilis triumphi aſſecutione , ob
quam fortificatur,& vigoratur:ideo
vt virtus hominis reluceret, & profi
ceret,decuit deum permittere ipſum
ab aduerſario impugnari:q̃a vel tũc,
vel poſt ex ipſa tentationis impulſio
ne maniſeſtãda erat fortitudo.& emi
nẽtia charitatis,de qua dicit Apoſto-
lus,quod neque mors,neque vita,ne
que principatus , neque poteſtates ab
ea poterunt ſeparare. Roma. viij. Ter
tia ratio poteſt ſumi ex ordine, q attẽ
ditur ex comparatione morbi ad ſuũ
remedium. Quia enim peccatum ho-
minis non debebat carere remedio
propter hoc,quod tota in ipſo huma
na natura erat,ſic debuit deus homi
nem ꝑmittere peccare, quod deceret
ipſum eidem redemptorem præſtare:
& ideo magis diſpoſuit deus hominẽ
peccare alio ſuggerente,& impellẽte,
quam voluntate propria incuruante,
qua fortaſſis incuruatione homo ce-
cidiſſet,& ſi nunquam aduerſarius pe
ſtifera ſuggeſſiſſet . Quarta rõ poteſt
ſumi ex ordine,qui attenditur per cõ
paratione meriti ad pręmium. Quia
enim nemo dignus eſt coronari, niſi
qui certat legitime:ideo decuit deum
hominem militẽ ſuum in campo cer
taminis prius examinare,quã ipſum
in gloria exaltare:& quia examinatio
conſiſtit in conflictu,& pugna, ꝑmit
tere debuit hominẽ a diabolo impu-
gnari. Sunt & alię rationes, quæ pñt
de hoc ipſo reddi : ad pñs tamen iſtæ
ſufficiant. AD illud autẽ,quod pri-
15 mo obijcitur in contrarium de pieta
te paterna. Dicẽdum,quod & ſi deus
ſit pater pius,eſt tamen iudex ęquus:
& ideo ſic decebat deum erga hoiem
pietatem paternam oſtendere , vt ta-
men nõ amitteret officium poteſtatis
iudiciariæ:& ideo quicquid de homi
ne prænoſcit , ſuſtinere debuit ipſum
ab aduerſatio impeti tẽtationis bello.

A D illud,quod obijcitur de bo- 16
nitate prelationis. Dicẽdum,qd̃ præ
latus debet ouẽ a morſu lupi eripe-
re,ſiue quia ad hoc tenetũ ex lege cha
ritatis,ſiue quia ex malo neſcit elige-
re bonum , & ideo non poteſt elicere
bonum maioris vtilitatis . Vtriuſque
horum oppoſitum reperitur in deo,
ſi quis attendat:& ideo illa ratio non
cogit in propoſito. AD illud,quod 17
obijcitur de rectitudine iudicis. Di-
cendum,quod & ſi diabolus fortior,
& aſtutior eſſet,quã homo,in pugna
tamẽ tentationis nõ erat fortior,imo
multo debilior , ſiue ex generali lege
tentationis, dũ nemo vincitũ, niſi vo
lens,ſiue ex fidelitate dei,qui non per
mittit aliquem tentari ſupra id quod
poſſit;imo facit cum tentatione pro-
uentum:& ideo impulſus tentationis
primariæ cum fieret,& ſeruata dei fi-
delitate,& tentationis lege , non fuit
contra ordinem poteſtatis iudiciarię.
AD illud,quod obijcitur de fortitu- 18
dine armati cuſtodientis. Dicendum
quod & ſi deus hominem fortiter cu
ſtodiret:non tamen cuſtodiebat inui
tum,ſiue inuoluntarium.quia nõ ac-
ceptat deus ſeruitium coactum,ſed li
berale,& voluntarium: & ideo ſi ho-
mo cũ deo ſtare voluiſſet, nullus vio
lenter de manu dei eũ auferre potuiſ-
ſet:ſed q̃a ipſe ab eius cuſtodia ſe ſub
traxit:ideo deus ſuam ei cuſtodiã de-
negauit,& ex hoc aduerſarius eum in
uaſit : imo non ex defectu dei cuſto-
dientis,ſed ex ingratitudine hominis
cuſtoditi .

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Tentari a carne ſimpliciter appe
tendum non eſt:a diabolo vero
fortes ad virtutis exercitium ,
& meritorum cumulum appe
tere poſſunt .

VTRVM tentationis im- Fundamenta.
pulſio deſiderari debe-
at a viro iuſto. Et quod
ſic videtur. Iac. j. Omne
gaudiũ exiſtimate fra-

tres

tres cum in varias tentationes incideritis. Si ergo tentatio cum pñs eſt, eſt materia gaudẽdi: cum abñs eſt, videtur, quod debeat affectuoſe deſiderari. Item. In pſalm. Proba me domine, & tenta. Hæc ſancta anima petebat, & recte: ſed nihil debet hõ a deo petere, niſi quod debet deſiderare: ergo &c. Itẽ. Hoc videt ratione. Omne enim illud, qđ facit ad virtutis exercitationem eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde Greg. ſanctus vir ſe tentari poſt virtutes deſiderat, ne ex confidentia virtutũ torpeſcat. Si igitur tentatio virtutes exercitat: patet &c. Item. Omne illud, qđ facit ad gratiæ promotionẽ eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde. j. Cor. x. Faciet cum tentatione prouentum &c. ſi igitur tentatio promouet ad bonũ, videtur qđ ad ipſam anhelare debeat deſiderium iuſtorũ. Item. Omne illud, quod eſt opus, & effectus diuinę acceptationis, eſt appetendum: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Vnde Thob. vltimo. Quia acceptus deo eras, neceſſe erat &c. Item. Omne illud, per quod peruenit ad meritorũ conſummationem eſt appetendũ: ſed tentatio eſt huiuſmodi. Quod patet: quia nulla eſt maior tentatio, quã illa quæ eſt per flagella: tribulatio autem patientiã operat, patientia vero opus perfectum habet: ergo videtur, quod quicunque vult eſſe perfectus, appetere debet tẽtationis impulſum. Sed cõtra. Nihil eſt deſiderandum, cuius cõtrarium eſt continue appetẽdum: ſed omnes viri iuſti illam petitionem debent facere, Et ne nos inducas in tentationem: ergo nullus debet appetere tentari. Item. Nihil eſt appetendum, quod diligenter eſt pręcauendũ: ſed tentatio diligenter eſt præcauenda, ſicut dominus monet. Matth. xxvj. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationẽ: ergo &c. Item. Nihil eſt appetẽdum, cui non debeat ſe homo offerre ſponte: ſed tentationi nõ debet ſe homo ſponte offerre, ſicut dicit ſuper illud Matth. iiij. Ductus eſt Ieſus &c. Glo. Ductum eſſe Ieſum commemorat vt nos inſtruat, quod non ſponte oportat in tentationem inſilire. Itẽ. Nihil appetendum eſt, quod noſtræ ſalutis aduerſarius optat: ſed diabolus deſiderat nos tentare: ergo videtur, quod nullus debeat tentationem a pętere.

19 RESP. Ad prædictam quæſtionem via duplici reſponderi poteſt, & vtraque ſatis probabili er. Vno modo ſic, vt dicamus, quod cum triplex ſit tentatio, ſiue a triplici principio, vna ſcilicet a deo, alia diabolo, alia a carne: Prima tentatio ſimpliciter appetenda eſt, quia deus non tentat nos niſi ad bonum. Altera vero tentatio, quæ ſcilicet eſt a carne ſimpliciter fugienda eſt, quia illa nõ põt eſſe abſq; peccato, ſicut ſupra dixit Magiſter di ſtinct. xxj. Tertia vero, quæ eſt a diabolo, aliquibus fugiẽda eſt, aliquibus appetenda eſt. His enim, q virtute fortes ſunt, nec de facili in tentationem induci poſſunt, & ſi tentantur, appetibile eſt tentari ad ſuæ virtutis exercitium, & cumulum meritorum: infirmis vero minime, q̃a timere poſſunt, ne ex ipſo impulſu in tentationem inducantur, quod omnes debent refugere, nam & ſi tentari malum nõ ſit: in tentationem tñ induci ſemper malũ eſt, quia hoc eſt a tentatione ſuperari. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. xiiij. de ciuita. dei. Sicut ſe habet firmitas, & infirmitas electorum, ſic metuunt, cupiuntque tentari. Et ſecundũ hanc diſtinctionem ad rationes ad vtranq; partem inductas poteſt de facili reſponderi pro eo, quod ſecundum diuerſas vias procedunt. Alius modus 20
dicendi eſt, quod dupliciter eſt loqui de tentatione. Aut ſub propria rõne: & ſic tentando eſt impulſus ad illicitum ſecundum quod, de ea fit ſermo in propoſito: loquimur enim hic de tentatione diaboli, quæ fit p mali culpæ ſuggeſtiõem, qua diabolus hominem ad malũ nititur incuruare: non de tentatione dei, quæ fit per flagellationem, qua deus vult illos, quos acceptat approbare, & probatos oſtendere. Hanc igitur tentationem ſecundũ ſe conſideratã nullus debet appetere, immo abhorrere, & refugere, maximẽ cõſiderando finem; aliter enim eſt conſiderare tentationẽ prout eſt materia

tione. Item. Nec Adã omnia viderat, nec omnia audierat. Eſto igitur, ꝙ videret aliquam rem, quam prius non vidiſſet, cum videre ſit cognoſcere, ſicut intelligere, videtur quod ſicut neceſſario ſequitur, qđ incœpit intelligere, incœpit cognoſcere: ſimiliter ſi incepit videre, incœpit cognoſcere: ſi ergo multa ſenſibilia vidiſſet, q̃ prius non viderat, videtur, quod multa didiciſſet ſenſibilia ꝑ temporum interualla. Item. Si homo ſtetiſſet, aut vnus homo ſciret voluntatem, & cognitionem alterius, aut non. Si ſic: ergo fruſtra egerent ſermone. Si non: ergo cũ poſſet ab alio edoceri, videtur, quod in ſtatu innocentiæ multa addiſcere potuiſſet.

22 RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notãdũ, qđ ꝓfectus ſciẽtię triplici via pōt cõſiderari, vel a parte ſcibiliũ, vel a parte modorũ cognoſcẽdi, vel a parte maioris habilitationis in cognoſcẽdo. Secũdũ primũ modum loquendo intelligendum eſt, ꝙ quædam ſunt res, quæ fiunt curſu naturali: quædam quæ curſu miraculi, vel mirabili: quædam, q̃ fiunt voluntario curſu, ſm quod determinat Anſelmus. In earum igitur rerum cognitione, q̃ quidem curſu naturali fiunt, non profeciſſet Adam quãtum ad noui habitus acquiſitionem. Accepit. n. (ſicut dicit Hugo, & Magiſter in litera) ab exordio omnium rerum plenã notitiam: & hoc etiam oſtendunt rationes, quæ ad primam partem inducuntur: proficere tñ potuiſſet quantũ ad alium modũ cognoſcendi, & quantum ad maiorẽ habitũ ſciendi. Quantum ad alium modum etiam proficere poterat, quia quod nouerat ſimplici noticia, cognoſcere poterat experiẽtia: & ꝙ nouerat intellectu, cognoſcere poterat & ſenſu. Proficere etiã poterat q̃tũ ad maiorẽ habilitationem, quia ex frequẽti cõſideratione eorũ, quæ nouerat, prõptior fuiſſet, & paratior ad iudicãdũ de his rebus, quarũ habebat cognitionem per habitũ innatum. Et ſi enim primus homo non haberet tarditatem hebetudinis per aggrauationẽ corporis mortalis, habebat tamen ſpiritus eius quandã minorem velocitatem per vegetationẽ corporis animalis: & ſic in cognitione rerum naturalium Adam quodam modo profeciſſet, quodam modo minime, ſi ſtetiſſet. In earũ vero rerũ cognitione, quæ fiunt curſu voluntario & mirabili, ſiue ſupernaturali, ſimpliciter ꝓficere potuiſſet, non ſolũ quantum ad modum cognoſcendi, ſed etiã in acquirendo nouam cognitionem. Nec mirum, q̃a ad hoc, quod cognoſceret diuina myſteria, indigebat ſuperna illuſtratiõe: ad hoc vero, quod cognoſceret ſecreta alterius, indigebat ipſius detectione. Nec talis profectus ſtatui innocentiæ derogabat, cũ etiã beati angeli in cognitione diuinorũ myſteriorũ, & humanorum ſecretorum proficiant, propter quod dicitur Ephe. iij. Vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus per eccleſiam multiformis dei ſapientia. Et ſic patet reſponſio ad propoſitam quæſtionem. Nam rationes ad primam partem inductæ procedunt de cognitione rerum naturalium, & ſic intelligit Hugo: illis enim rebus nomina impoſuit Adam, & illarum rerum cura ſibi commiſſa fuit. Vltima tamen ratio de perfectione ab interiori, & exteriori nõ cogit: quia ſicut dicit Auguſt. in vj. muſicę. Obiectum exterius non agit in aĩam, nec ipſam perficit, ſed ipſa anima ſe ipſam mouet occaſione ab exteriori accepta: & informando ſeipſam magis agit in obiectum, quam agatur ab ipſo: & hoc fuit in Adã multofortius, & nobilius, quam ſit poſt lapſum. Vnde illa ratio cogit, quod Adam nõ potuiſſet reſpectu eorum, quæ cognoſcebat nouum modum cognitionis acquirere: nec præcedẽtes rationes hoc aſtruunt, quod Adam non poſſet magis habilitari in cognoſcendo ꝑ frequentiam in conſiderando.

Rationes autem, quæ ad partẽ oppoſitam inducuntur oſtendunt, quod Adam, ſi ſtetiſſet, proficere potuiſſet in cognitione reſpectu eorum, q̃ ſunt voluntaria, & mirabilia. De alijs autem, ſcilicet de his, quæ naturaliter fiunt, non concludunt, quod Adã acquiſiuiſſet cognitionem nouã. Vnde illa prima ratio de comparatione gra

tiæ ad ſcientiam non valet, quia perfectio gratiæ non tantum eſt ex dono, ſed etiam ex merito. Perfectio autem cognitionis in Adam erat ex dono: & ſi ſtetiſſet nō ſolum in ipſo, ſed etiam in poſteris, non indocte creditur a pluribus ſimiliter fuiſſe ſaltem quantum ad habitum: & hoc dico ꝓpter cauſam infantiæ. AD alia ſatis plana eſt reſponſio per iam dicta.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Adā ſi ſtetiſſet, circa ea quę certa ratione cōprehendi poſſunt falli non poterat, ſed circa ea quę ſunt operabilia aliquali ęſtimatione (ſine tamen firma adhęſione) decipi, poterat.

Fundamenta. DE cognitione primorū parentum quātum ad defectū. Et hoc eſt quærere, vtrum ſi ſtetiſſent in ſtatu innocentiæ aliquando decipi poſſent. Et quod ſic videtur. Gen. iij. dixit mulier. Serpens ſeduxit me. Sed conſtat, quod mulier non conſentit, niſi quia ęſtimauit eſſe verū, quod ſerpens dixit: ſed ante conſenſum non peccauit: ergo anteq̄ peccaret decepta fuit. Item. Augu. ſuper Geñ. ad literam, & habetur ſupra xxij. di. Credidit Adam vtrunque fieri poſſe, vt & vxori morem gereret, ꝙ per pœnitētiam veniam haberet: ſed conſtat, quod illud fuit falſum, & hoc credidit antequam peccaret, quia aliter non peccaſſet: ergo &c. Item. Magiſter ſupra diſtinct. xxj. loquens de muliere, & ſerpēte dicit: quod mulier non horruit ſerpentem, quia cum nouerit eſſe creatum, etiam officium loquendi a deo accepiſſe putauit: ſed cō ſtat hoc falſum fuiſſe, quod putauit: ergo &c. Item. Hoc videtur ratione. Si Adam ſtetiſſet, dormiuiſſet vtique, & habuiſſet alias operationes naturales: ergo cum ſomniū ſit ex naturali motu fumoſitatū, & phātaſmatū circa organum phātaſiæ, Adam ſomniaſſet: ſed in ſomnio ſimilitudo rei accipitur pro veritate, & vbicunque hoc eſt, ibi eſt deceptio: ergo &c. Item. Naturale eſt quod q̄cquid videtur vide tur ſub angulo, & quanto a remotiori aliquid videtur, tanto minorem generat ſpeciem, & videtur ſub angulo acutiori: ergo ita paruꝰ videretur ſol ipſi Adæ, ſicut & nobis: ergo ſicut decipitur ſenſus noſter iniudicando de quantitate ſolis, ita videtur, quod deciperet ſenſus Adæ. Item. Ponatur, ꝙ aliquis homo peccaſſet Adam ignorāte, & aſſereret ei falſum, aut Adam ſciret ipſum dicere falſum, aut non. Si ſic: tūc ſciret occulta cordis alterius: pone enim, quod ipſe loquatur ei de ſecretis cordis ſui, quæ noſſe in alio, eſt proprium ſolius dei. Si neſciret eſſe mendacem: ergo crederet ipſum veracem eſſe, aut male iudicaret de illo. Sed ſi crederet ipſum eſſe veracē, crederet ipſum dicere verum: ergo neceſſario deciperetur. Sed cōtra. Augu. Vera pro falſis approbare nō eſt natura hominis inſtituti, ſed pœna dānati: ſed cū quis decipitur, approbat verū pro falſo, vel econuerſo: ergo nūquā hoc fuiſſet in homine, ſi ſtetiſſet in ſtatu innocentiæ. Itē. Aug. in Ench. xj. cap. Ipſe per ſeipſum error eſt, aut magnus in re magna, aut paruus in re parua: tamē ſemper eſt malum: & vbicunque eſt deceptio, ibi eſt error aliquis vel magnus, vel paruus: ergo non pōt eſſe in aliquo, quin in eo ſit malus: ſed in Adam in ſtatu innocentiæ neceſt malū culpæ, nec malum pœnæ: ergo &c. Item. Auguſt. in Ench. c. ix. Hic homines fallunt, atq; falluntur, miſerioreſque ſunt, cū mentiēdo fallunt, quam cū mentiētibus credendo falluntur: ergo videtur, ꝙ vtrobiq; ſit miſeria, licet maior in fallendo: ergo ſi in ſtatu innocentiæ nō erat miſeria: videtur &c. Item. In ſtatu innocentiæ nihil homo pateretur, vel ageret cōtra naturā: ſed deceptio eſt cōtra appetitū naturæ rōnalis: Vñ Aug. in Ench. xvj. c. Vſque adeo tñ rōnalis creatura refugit falſitatē. & quātū pōt deuitat errorem, vt falli nolit, etiā quicūque amat fallere. Adā igitur hoc naturaliter recuſabat: ergo in ſtatu innocen- Ad opp

nocentię decipi non poterat. Item. In Adam omnes vires inferiores ſubiectæ erant voluntati, alioqnin rectus ordo non ſeruaretur in homine in ſtatu innocentiæ: ergo ſi homo nolebat decipi, nec aſſentire falſo, videt ꝙ nunquam in rōne eius fuiſſet deceptio, vel ad falſum inclinatio, quādiu permanſiſſet in ſtatu illo primo. Itē. Maioris indignitatis eſt falli in anima, quam pati in corpore, vñ decuit Chriſtū aſſumere paſſionē in corpore, nō deceptionem in mente: ſed ſi Adam ſtetiſſet, nulla fuiſſet in eo corporalis paſſio: ergo nulla fuiſſet in eo deceptio.

23 RESP. Ad prædictam quæſtionem de facili poteſt rñderi: rationes etiam poſſent diſſolui quadam facili diſtinctione. Poſſet.n. ſic dici: ꝙ deceptio quædam eſt circa ſcibilia, quędam vero circa opinabilia. Scibilia autem dico illa, quæ certa rōne comprehendi pñt, ſicut ſunt illa, de quibus ſunt ſcientiæ liberales. Opinabilia vero illa voco, quæ nō habent cognoſci niſi per quandā cōiecturā, ſicut ſecreta alienæ cōſcientię, & futura contingentia, quæ fiunt caſu, vel fortuna, vel voluntate libera. In primis autem Adam falli non poterat, quia omniū cognitionē habebat. In ſecūdis vero dupliciter contingit aliquē falli, aut ita ꝙ adhæret firma credulitate, aut ꝙ adhæret qualicunq; æſtimatione. Et prima deceptio vocatur error ꝓprie: & hæc in primo homine ſtante non fuiſſet. Secūda vero pōt dici opinio, in qua eſt acceptio vnius partis ſine pleno aſſenſu credulitatis, & hęc poteſt dici quędā æſtimatio falſa: & hæc fuiſſet in Adam abſque culpa, & pœna, maxime cum ex hac æſtimatione nec incideret in peccatum, nec incurreret damnum: & ſecundum hāc diſtinctionē diſſolui poſſunt rationes ad vtranque partem inductę. Nam rōnes oſtendentes, ꝙ in Adā potuit eſſe deceptio, fere omnes ꝓcedunt de deceptione ſm ꝙ dicitur qualiſcunque ęſtimatio.

Rationes vero ad oppoſitū procedunt ſecundum ꝙ deceptio dicit firmam credulitatem, vt nō ſolū qs decipiatur putādo falſum eſſe verū, ſed etiam approbando falſum eſſe verū, vel econuerſo: & talis eſt deceptio, quę eſt error. Sed licet hoc, qđ nūc dictum eſt, ſatis probabile videat: non tamen plene ſatisfacit rōni, nec concordat verbis Augu. in Ench. c. xvj. Ait enim. Cum nihil aliud ſit errare, quam verū putare, qđ falſum eſt, & falſum, quod verū eſt, vel certū habere pro incerto, incertū pro certo, ſiue falſum ſit, ſiue verū: idq; tam ſit in animo deforme, atq; indecēs, quam pulchrum, atque decorum eſſe ſentimus, vel in loquendo, ſiue in aſſerendo, vel aſſentiēdo eſt, eſt, nō, nō. Et profecto ob hocipſum vita iſta miſera eſt, qua viuimus, ꝙ ei nōnunquam, vt non cōmittatur error eſt neceſſarius. Ex hoc vero colligitur, ꝙ Aug. vocat errorem generaliter omnem deceptionē; & illum dicit indecorum, & indecentem, & ad vitā miſeram pertinere. Et in libro de vtilitate credendi expreſſe dicit: ꝙ nullus error abſque vitio eſſe pōt. Ideo dicendum eſt, ꝙ & ſi in ſtatu innocētiæ fuiſſet in hoīe alicuius neſciētiæ imꝑfectio, ſicut oñſum fuit ſupra diſtin. proxima præcedenti: nō tamē in eo fuiſſet deceptio. Deceptio.n. vltra neſcientiā addit iudicij obliquationē: 24 hęc nō fuiſſet in Adā in ſtatu innocētiæ, ſicut nec in eo fuiſſet paſſio corpalis. Et hoc pōt intelligi ſic. 25

Sicut.n. dupliciter cōtingit aliquem pati, aut paſſione intrinſeca, aut ab extrinſeco illata, ſic cōtingit aliquem dupliciter decipi, aut ꝙ ipſe ſe ipſum paralogizet, aut paralogizetur ab alio: neutrū autē horū in Adā fuiſſet. Sicut.n. nulla fuiſſet in eo paſſio intrinſeca, quia virtus aīæ regitiua perfecte ſuo corpori pręſidebat, & ipſum cōſeruare poterat, ſic nulla fuiſſet deceptio veniens ab extrinſeco, quia iudiciū rōnis omnibus potētijs ſenſitiuis præſidebat; nec ipſe in cōtrarium rationi mouebatur, ſed potius ab eo ſufficiēter dirigebat: quēadmodū etiā pati nō poterat paſſiōe illata, ſiue qa nullus in tpe illo eſſet, qui inferret, ſiue quia ſi adeſſet, diuina virtus eum protegeret, ſicut ſu-

pra

pra determinatum eſt: ſic etiā in ſta
tu illo nemo eſſet, qui hominem cir-
cumueniret, aut paralogizaret. Nā
vnuſquiſque loqueretur veritatē cū
proximo ſuo: aut ſi eſſet diuinæ in-
ſpirationis reuelatio, ſiue per ſe, ſi-
ue per angelum ſuccurreret, ne falle-
retur, ſicut virtus ſuccurrebat ne læ
deretur: & ſic Adā ſtante nulla fuiſ
ſet in eo deceptio, nec ab intrinſeco,
nec ab extrinſeco: vñ rationes, quæ
26 hoc probant concedendæ ſunt. AD
illud autem, quod obiicitur de ſedu-
ctione mulieris, & etiam viri. Dupli-
citer pōt rñderi. Vno modo ſic: ꝙ
illa ſeductio fuit falſa credulitas: &
ſi præceſſit peccatum inobedientiæ,
& ambitionis, ſecutum tamen fuit
peccatum præſumptionis, merito cu
ius excæcatus eſt oculus rationis, vt
falſum æſtimaret eſſe verum. Statim
enim mulier audita prolatione ſerpē
tis de ſeipſa præſumpſit, & ſimiliter
vir audita ſuggeſtione mulieris: &
ideo mulier exiſtimauit ꝑ comeſtio-
nem aſſequi poſſe excellentiā, & vir
de tranſgreſſione mandati inuenire
veniam. Vnde deceptio, ſiue error
ſecutꝰ fuit peccatū elationis in vtro-
que, licet plus in muliere. Aliter po
27 teſt dici, ꝙ duplex eſt iudiciū, Quod-
dam eſt ſpeculationis: & illud non
eſt pars liberi arb. nec in eo cōſiſtit
peccatum. & huius iudicij error poſt
peccatum eſt, non ante. Eſt & aliud
iudicium in agēdis, & in his quæ ſpe
ctant ad veritatē vitę: & illud iudi-
cium eſt lib. arb. & hoc nunquam eſt
ſine volūtate. Et huius iudicii error
bene pōt eſſe culpæ, vel præſumptio-
nis, vel infidelitatis, vel alicuius al-
28 terius. Et hæc fuit deceptio, qua mu-
lier primo decepta fuit, & ipſe Adā:
& in iſta deceptione non permanſit
in ſtatu innocentiæ, imo cecidit: &
per hoc patet reſponſio ad duas au-
ctoritates primo inductas. AD illud,
qđ tertio obiicitur de auctoritate Ma
giſtri, quod mulier putauit ſerpentē
29 habere vſum loquendi. Dicendum, ꝙ
aut intelligit, quod talis putatio fuit
in muliere poſt peccatum, aut ſi ante
fuerit, non putauit, ꝙ hoc officium
haberet determinate virtute ſibi na
turaliter data, ſed aliqua latente vir-
tute, permittente diuina prouidētia,
quę omnes res gubernabat, ſicut crea
uerat. Nec mirum ſi non expauit, q̄a
nondum erat in ipſa muliere paſſio
timoris: vnde mulier aſpiciendo ſer-
pentem, falſum pro vero non appro
bauit, ſed aliquam ibi virtutem laten
tem ignorauit. AD illud, quod obij
citur de ſomnio. Dicendum, quod in 30
ſtatu innocentiæ non fuiſſet ſomniū
ex perpeſſione phātaſmatum ad mo- 31
dum parturientis, ſicut dicitur Eccl.
xxxiiij. Hoc enim venit, quia vires in
feriores non ſunt ſubiectæ rationi, &
corpus non obedit ſpiritui: ſed ſi fuiſ
ſet, hoc eſſet quia ab altiſſimo mitte-
retur aliqua viſitatio, in qua hō non
deciperetur, imo potiꝰ illuſtraretur.
Præterea eſto, quod eſſet ibi ſomniū,
non ſequitur, quod eſſet propter hoc
ibi deceptio: deceptio eñ reſpicit rō-
nis vſum; in ſomniis aūt ratiōis vſus
non eſſet, aut ſi eſſet purgaret potius
deceptionem phantaſiæ, quam ei con
ſentiret; potius enim diceret ratio in
ſomnijs homini ſomnianti, Tu ſo-
mnias: quam diceret, Quod vides eſt
veritas. AD illud, quod obijcitur de
viſu. Dicendum, quod nulla eſſet de- 32
ceptio, q̄a bene noſceret Adā, qđ res
q̄ a remotiori appareret eē minor:
& ideo non iudicaret ſecūdum appa
rentiam oculi tantum, ſed penſata di
ſtantia medij: & ideo non falleretur,
ſed haberet iudicium rectum. Ad vl-
timum iam patet reſponſio ex prædi 33
ctis, quia vel Adam manifeſto ſigno
deprehenderet iſtum peccaſſe, quod
ſatis videtur probabile, cum magna
valde tranſmutatio facta fuerit in na
tura Adæ ꝑ commiſſionem culpæ: &
tunc non crederet ei, nec diſcrederet,
niſi quatenꝰ alias videret ſibi creden
dum fore. Aut ſi non deprehenderet
eum peccatorem, vbi ſua non ſuffice
ret cautela, ſuccurreret diuinę proui
dentiæ cura diligentiſſima, quę nec ꝑ
miſiſſet eū lædi, nec permiſiſſet falli, ſi
voluiſſet eius imperijs obtemperan
ter ſubijci.

QVAE-

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Adam in ſtatu innocentię non cognouit deũ eo genere cognitionis quã expectamus in gloria, licet ipſum remoto quocunque velamine, & obſcuritate agnouerit.

Fundamenta.

QVAERITVR quãtum ad cognitionis Adæ complementũ, & ſtatum: & eſt quæſtio, vtrum Adã deũ cognouerit in ſtatu innocentiæ, eo gñe cognitionis, quo expectamus deũ cognoſcere in ſtatu gloriæ. Et ꝙ ſic videt̃. Magr̃ & Hugo de Sancto Victo. in lib. de ſacra. Cognouit homo creatorẽ ſuum, non ea cognitione, qua modo a credentibus abſens fide creditur, ſed ea, qua tunc per præſentiam contemplationis ſciẽti manifeſtius cernebatur: ſed manifeſte deum cernere hoc eſt viſio nis beatæ: ergo &c. Item. Magr̃ 4. li. di. 1. ca. Triplici aũt de cauſa, &c. Homo, qui ante peccatũ ſine medio deũ videbat &c. ſed videre deum ſine medio, hoc eſt videre facie ad faciem: & hæc eſt viſio gloriæ: ergo &c. Item. Exo. 33. Loquebatur dñs ad Moyſen facie ad faciẽ, ſicut loqui ſolet homo ad amicũ ſuũ: ſed multo excellẽtior fuit ſtatus naturæ inſtitutæ, q̃ lapſæ: ſi ergo ſine medio videbatur deus a Moyſe, multofortius ab homine in ſtatu naturæ inſtitutę. Si tu dicas hoc fuiſſe in ſubiecta creatura, Obſ. quod dr̃ Nume. 12. Palã, & non p figuras, & ænigmata deũ videt. Item. Hocipſum oñdit rõne. Sicut volunt ſancti cõiter, Adam non ſolũ fuit conſtitutus in paradiſo corporali, verumetiã in paradiſo ſpiritnali quantum ad delitias mentis: fruebatur enim deo, ſicut dicit Damaſcenus, & Auguſtinus, & hoc etiam de ſe planum eſt: homo. n. in tẽpore naturæ inſtitutæ ipſum deum in ſe, & immediate amabat: ergo ſi ita facilis eſt intellect⁹ ad dognoſcendũ, ſicut affectus ad amancũ p naturã, videt̃, ꝙ ſicut deum in ſeipſo amabat, ita etiã & in ſeipſo videbat. Item. Oĩs aĩa recta deſiderat videre deum, ergo Adã hoc deſiderabat: aut igĩt deſideriũ eius nõ implebat̃, & ita iã affligebat̃, qđ non eſt cõueniens: aut aliquo modo deũ videbat, ſed non videbat viſione imaginaria, nec corporali, ergo intellectuali: ſed hæc eſt viſio, qua videt̃ deus in ſua eſſentia: ergo &c. Item. Mente humana nihil deo propinquius, cũ eſt ab oi peccato immunis: ſed mẽs Adæ in ſtatu naturæ incorruptæ nõ habebat aliquam peccati malitiã, nec oculus habebat aliquam obſcuritatis nubem: ergo videt̃, ꝙ in ipſum deũ immediate aſpectũ ſuũ figere poterat: & 14 hæc eſt viſio, quã expectamus in gloria, vt videamus ipſam dei ſubſtatiã; ergo &c. Item. Q đ in gloria non aliter videatur, q̃ videbat̃ ab Adã oñditur: aut. n. in gloria videt̃ de⁹ immediate, aut mediate. Si mediate: ſed ſic poterat videri ab Adam in via. Si immediate: oñdĩt hoc eſſe falſum pſuaſione ſumpta ex triplici medio, quarum prima eſt, ꝙ cognoſcens ſuper cognoſcibile debet habere potentiã quantũ ad illud, p quod cognoſcit: ſed intellectus creatus non põt ſuper ipſam lucẽ increatã in ſe quantũcũque eleuet̃ p gratiã, ſiue p gloriã, quia illa ſemper in infinitũ excedit: ergo impoſſibile eſt, ꝙ intellectus ipſam lucẽ increatã videat in ſeipſa. Quod ſi tu dicas rõnem iſtã non cogere, qa potentia cognitiua plus eſt in ſuſcipiendo, q̃ in agendo, oſtendĩt hocip ſum ſcda perſuaſione, quia cognoſcẽtis ad cognoſcibile debet eſſe pportio, maxime in ea cognitione, in qua eſt magna delectatio: ſi ergo illius ſummæ lucis reſpectu intellectus noſtri eſt exceſſus improportionabilis, & tantus vt p nihil additum poſſit ei proportionari noſter intellectus, quin ſemper excedat in infinitum, videt̃, ꝙ nunquã in fonte lucis intellectus noſter poſſit contemplari deũ.

Quod ſi tu dicas, ꝙ non requiritur
ibi proportio quantitatis, ſed ſolum
conformitatis, oſtenditur hoc idem
perſuaſione tertia: ſi enim in gloria
deus videt in ſeipſo, & abſque omni
medio, cum ipſe in ſe nullam habeat
diuerſitatem, omnino videretur ab
omnibus vniſormiter: ꝙ ſi conſtat eſ
ſe in gloria differẽtias præmiorum,
non videtur ꝙ abſque omni medio
deus a glorificata aĩa videatur: ſi igĩt
videtur ꝑ medium, & ſic videbatur
ab Adam, reſtat ergo ꝙ Adam eo gñe
cognitionis cognouit, quo cognitu-
ræ ſunt aĩæ beatæ. Sed contra. Exod.

Funda-
menta.

33. Non videbit me homo, & viuet.
Conſtat ꝙ hoc non intelligitur de vi
ta ſpũali, ſed de vita animali: ſi igitur
Adam in ſtatu innocentiæ vita ani-
mali viuebat: ergo deum videre non
poterat. Item. Iohan. j. Deum nemo
vidit vnquam, niſi vnigenitus, &c. ſi
ergo nullus vnquam vidit deum an-
te aduẽtum Chriſti: ergo nec Adam.
Item. Super illud Eſa. 6. Vidi dñm ſe-
dentem. &c. Greg. Quantumcũque
mens in contemplatione profecerit,
ſemper quod infra deum eſt videt: er
go videtur, ꝙ cum aliqui homines
perueniant ad eminentiam gratiæ, q́
fuit in Adam, & nullus in præſenti ꝑ
actum cõtemplationis deum videat:
ergo nõdum habebat illam viſionẽ,
quam expectat anima ſancta. Item.
Viſio dei eſt tota merces: ergo qui vi
ſionem dei habet, plenam habet mer
cedem, & qui hoc habet, habet plenã
gloriam, & null⁹ talis poteſt cadere:
ſi igitur Adam cecidit, ergo deum in
ſeipſo non vidit. Item. Lux increata
perfecta delectatione delectabat aſpi
cientes: ergo ſi Adam illam ſummam
lucem aſpexiſſet, perfecte in ea dele-
ctatus fuiſſet: ergo nunquam ab eo
auerti conſenſiſſet. Item. Status viæ,
& ſtatus patriæ debent eſſe diſtincti:
ergo pari ratione contemplatio viæ,
& contẽplatio patriæ: ſed Adam erat
viator, ergo non erat comprehenſor:
ergo non eo genere viſionis videbat,
quo videre expectamus in patria.

RESPON. Ad prædictorum in
35 telligentiam eſt notandum: quòd cõ-
muniter omnes ponunt cognitionẽ,
quam habebat Adam de deo mediã
inter cognitionem, quæ eſt in ſtatu
miſeriæ, & cognitionem, quæ eſt in
ſtatu gloriæ: ſed in modo ponendi
plurima eſt differentia. Quidam nã-
que innitentes auctoritatibus male
intellectis, & rationibus ſophiſti-
cis, dixerunt deum nunquam imme-
diate videri nec in via, nec ĩ patria.
Dicit enim Chryſoſtomus. Ipſum,
qui deus eſt, nõ ſolum prophetę, ſed
nec etiam angeli vident. Et aliæ repe
riuntur auctoritates cõſimiles, quas
male intelligentes, & putantes hoc
dictum eſſe, quòd deus immediate vi
deri non poſſit ꝑꝑ improportiona-
bilitatem lucis increatæ ad oculum
mentis creatæ, dixerunt ꝙ deus per
quaſdam lucubrationes videri habet
& in ſtatu viæ, & in ſtatu innocen-
tiæ, videbitur etiã & in ſtatu glorię:
& in illis luminoſis influentijs dixe-
runt deum in his ſtatibus videri ma-
gis clare, & minus clare, ſecundum
quòd de⁹ magis ſe oculo noſtro vult
contẽperare, & clarioribus theopha
niis oſtendere. Sed iſta poſitio hære-
tica eſt, & reprobata: nec immerito,
quia & contra rationem eſt, cũ ani-
ma quieſcere perfecte non poſſit, do-
nec in ſeipſa videat deum. Et contra
ſacram ſcripturam: nam 1. Cor. 3. di
citur, Tunc cognoſcam, ſicut & co-
gnitus ſum. Et 1. Iohan. 3. Videbi-
mus eum ſicut eſt. Et hoc ipſum etiã
innuere auctoritates doctorum re-
periuntur, quibus omnibus adhærẽ-
do error iſte reprobandus eſt, & au-
ctoritates, ſi que videãtur eſſe, pro ip-
ſo omnes exponendę ſunt, quia lo-
quuntur de cognitione comprehen-
ſionis, qua dicitur aliquid cognoſci
totaliter: & hac cognitione deus ſibi
ſoli cognoſcibilis eſt ſicut in libro 3.
patebit. Secundus autem modus di-
cendi eſt, quòd deus a purgatis men-
tibus non ſolum in patria, ſed etiam
in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu viæ
in ſeipſo videri habet: nec eſt diffe-
rentia niſi in gradu quod clarius, &
perfectius in ſtatu gloriæ videbitur,
& minus perfecte in ſtatu innocen-
tię, &

tiæ, & minime in ſtatu naturæ lapſę. Differentia autem iſtorum graduum venit ex hoc, quòd anima in ſtatu gloriæ eſt oino a ſarcina corporis ab ſoluta, aut oino habet corpus ſpũale, qđ nullo modo impediat ipſam, quin poſſit immediate in deum tendere, & ſm totum ſuũ poſſe: in ſtatu vero naturæ lapſæ, qa habet corpus corruptibile, & aĩale, impeditur, & aggrauatẽ ex terrena inhabitatione, ne poſſit ĩ ipſam lucẽ tendere perfecte: in ſtatu vero naturæ inſtitutæ ſe habebat medio modo: quia corpus Adæ, & ſi nõ eſſet ſubiectum neceſſitati moriendi & paſſibilitati, erat tñ indigens alimoniis, & oportebat animam circa regimen, & vegetationẽ ſui corporis aliqñ occupari: & ideo nec adeo excellẽter intuebat primus homo deũ, ſicut beati intuent in gloria: nec adeo exiliter, ſicut viri ſancti intuentur in præſenti miſeria. Hãc aũt ſuãpoſitionẽ ex auctoritatibus Aug. eliciũt: qui dicit in pluribus locis in lib. de trinitate, ꝙ etiã in pſenti vita notiorẽ põt homo hĩe deum, q̃ fratrẽ: & hoc ĩ li. 8. & alibi dicit: ꝙ a purgatiſſimis mentibus cernitur. Docet etiã in 8. li. per contuitum veritatis, & bonitatis intueri deũ. Sed hæc poſitio & ſi non ſit adeo veritati aduerſaria, ſicut prima: nihilominus tamen dictis ſanctorum non conſonat. Sicut enim dicit Dionyſius in libro de myſtica theologia, quòd excellentiſſimus modus contemplandi eſt ignote aſcendere: quia nec ipſe Moyſes valuit deum videre: & ideo introductus dicitur fuiſſe in caliginem. Vnde Dionyſius vocat eos indoctos, qui dicunt ſe noſſe eum, qui poſuit tenebras latibulum ſuum. Et etiam Gregorius dicit: quòd quantumcunque mens in contemplatione profecerit, non peruenit ad contuitum dei. Et communiter doctores in hoc concordant, intelligentes illud, quod dicit Apoſtolus, quòd quandiu ſumus in hoc corpore peregrinamur a domino, & per fidem ambulamus, non
96 per ſpeciem. Vnde ſi quę auctoritates illud dicere inueniantur, quòd deus in præſenti ab homine videtur, & cernitur, non ſunt intelligẽdæ ꝙ videtur in ſua eſſentia, ſed quòd in aliquo effectu inferiori cognoſcitur, ſicut iam melius patebit: niſi fortaſſis in his, qui rapiuntur, ſicut credimus fuiſſe in Paulo: qui ſpecialitatẽ priuilegii ſtatum viatorum ſupergrediuntur: nec ibi aliquid agũt, ſed ſolum aguntur. Tertius autem modus dicendi eſt: quòd in patria videbitur deus immediate, & plene quantum eſt ex parte videntis: in ſtatu vero miſeriæ videtur mediate, & ſemiplene: in ſtatu vero innocentiæ videbatur medio modo, ſcilicet immediate, & ſemiplene. Semiplene, inquam, quia non receperat adhuc plenam remunerationem: immediate autem, quia nullã habebat velaminis interpoſitionem: & hoc videntur ſonare verba Magiſtri Hugonis. Veruntamen nec ſic intelligendum eſt, quòd homo in ſtatu innocentiæ videret deum in ſua eſſentia, ſiue facie ad faciem. Huic enim obuiant rationes, & auctoritates prius inductæ. Et ideo eſt quartus modus dicendi ad hoc, quòd re vera cognitio ſtatus innocentiæ media eſt inter cognitionẽ ſtatus gloriæ, & ſtatus miſerię, ſicut etiam locus paradiſi medius eſt inter hanc vallem miſeriæ, & patriam cœleſtem: & quemadmodum paradiſus terreſtris plus ſe tenet cum terra, quàm cum cœlo, ſic Adæ cognitio, ſiue ſtatus innocentiæ plus conformis eſt cognitioni ſtatus præſentis, q̃ futuri. Vnde in ſolo ſtatu gloriæ videbitur deus immediate, & in ſui ſubſtantia, ita quòd nulla erit ibi obſcuritas: in ſtatu vero innocentiæ, & naturæ lapſæ videtur deus mediante ſpeculo, ſed differenter, quia in ſtatu innocentiæ videbatur deus per ſpeculum clarum, nulla enim erat in anima peccati nebula; in ſtatu vero miſeriæ videtur per ſpeculũ obſcuratũ per peccatum primi hominis; & ideo nunc videtur per ſpeculũ, & in Aenigmate. Enigma. n. (ſicut dicit Aug. in 14. de tri.) eſt ſimilitudo

38 militudo obſcura . Vnde nota quod
quadruplex eſt genus cognoſcendi
deum, videlicet per fidem, ꝑ contem-
platione͂, ꝑ apparitione͂, & ꝑ apertã
viſione͂. Et primum eſt gratiæ com-
munis, ſecundũ eſt gratiæ excelle͂tis,
tertiũ gratiæ ſpecialis, & quartũ glo-
riæ conſummatis. Et ſufficientia iſto-
rum modorũ ita colligit: oẽ enim qđ
cognoſcitur, cognoſcitur per aliquid
præſens: ſi igitur deus cognoſcitur,
neceſſe eſt ꝙ per aliquid præſens in-
tellectui cognoſcatur: præſens autem
voco hoc ſm̃ ꝙ Aug. vocat, ꝙ præ-
ſens eſt intellectui ad videndum. Aut
igitur cognoſco deum per hoc, ꝙ
eſt præſens mihi, aut per hoc, quòd
eſt præſens alii. Si per hoc, quòd eſt
præſens alii, ſic eſt cognitio fidei. Qđ
enim deus ſit trinus, & vnus, hoc ego
credo dei filio, qui hoc enarrauit, &
prędicauit, & ſpiritui ſancto, qui hoc
inſpirauit. Quod enim credimus, de
bemus auctoritati, ſicut dicit Aug. de
vtilitate credendi. Si autem cognoſco
deũ per hoc, quod eſt præſens mihi,
hoc poteſt eſſe tripliciter . Aut ꝑ hoc
quòd eſt præſens mihi in effectu pro
prio: & tunc eſt contemplatio, quæ
tanto eſt eminentior, quanto effectũ
diuinæ gratiæ magis ſentit in ſe ho-
mo, vel quanto etiam melius ſcit con
ſiderare deum in exterioribus creatu
ris. Aut eſt pręſens mihi in ſigno ꝓ-
prio: & ſic eſt apparitio, ſicut appa-
ruit deus Abraę in ſubiecta creatura,
quæ ipſum deum figurauit: & ſicut
ſpiritus ſanctus apparuit in colum-
ba. Aut eſt præſens deus in lumine
ſuo, & in ſeipſo: & ſic eſt cognitio,
qua videtur deus in vultu ſuo, ſiue
facie ad faciem: & ſic eſt aperta viſio,
quæ tota dicitur merces omnium me
ritorum. Primum igitur, & vltimum
genus cognitionis ſtatui innocentiæ
non competebat. Primum propter
cognitionem ænigmaticam, & pro-
pter hoc, quòd cognitio fidei vt plu-
rimum eſt ex auditu, ſecundũ quòd
innuit Apoſtolus. Vltimum vero ibi
eſſe non poterat propter ſummã per-
fectionem: ideo homini non exhibe-
batur, ſed potius in præmium pro-
mittebatur. Medii vero duo, ſcilicet
conte͂plationis, & apparitionis vtri-
que ſtatui communes eſſe poterunt,
maxime cognitio contemplationis,
quæ in vtroque ſtatu eſt: ibi tamen
potiſſime vigebat, tum propter ani-
mæ puritatem, tum etiã propter car-
nis, & inferiorum virium ſubiectio-
nem, quibus duobus vt plurimum
anima caret in ſtatu naturæ lapſæ:
ideo non poteſt ad illum gradum cõ
templationis attingere. Rationes
igitur monſtrantes Adam deum non
cognouiſſe eo genere cognitionis,
quam expectamus in gloria, ſunt cõ-
cedendæ: ad eas aũt quæ ad oppoſitũ
adducuntur, ſatis facile eſt r̃ndere.
AD illas enim tres auctoritates
primo inductas iam patet reſponſio: 39
omnes enim intelliguntur de conte͂-
plationis cognitione, non per remo-
tionem cuiuſcunque medii, ſed per
remotionem velaminis, & obſcuri-
tatis, qualis eſt in his, qui aliquo vi-
cio peccati ſunt infecti. AD illud au
tem quod obiicitur, quòd immedia- 40
te deum amabat. Dicendum, quòd
non eſt ſimile. Amor enim (ſicut vult
Bernardus) multo plus ſe extendit,
quàm viſio: ex ſola enim æſtimatio-
nem ſequitur aliquando dilectio. Et
ipſe etiam dicit in lib. de amore dei:
ꝙ vbi deficit intellectus, ibi proficit
affectus. Et ratio huius eſt, quia viſio
eſt ſolummodo rei præſentis: ſed di-
lectio non ſolummodo eſt rei præ-
ſentis, ſed etiam abſentis. Præterea.
Viſio non dicit qualemcumque mo-
dum cognoſcendi, ſed modũ cogno-
ſcendi completum: dilectio vero, &
perfecta põt eſſe, & imperfecta: ideo
quamuis immediata dei dilectio ſit in
via: non tamen oportet, quòd viſio,
ſiue cognitio immediata. AD illud
quod obiicitur, quod Adam deſide- 41
rabat deum videre &c. Dicendum ꝙ
verum eſt: ſed ſic deſiderabat videre,
quòd aliquam cognitione͂ habebat,
in qua reficiebatur, & aliquam expe-
ctabat in remunerationem, & præ-
mium. Et illa, quam expectabat, erat
cognitio patriæ: illa vero, quam ha-
bebat, erat contemplatio viæ, quæ
erat

42 erat viſio per ſpeculum. Et ſi tu quæras, vtrum erat viſio intellectualis, vel corporalis. Dicendum, quòd intellectualis: ſed non ipſius diuinæ eſſentiæ in ſe, ſed alicuius gratiæ, vel influentiæ: & illam in ſe per experientiã noſſe, & videre poterat, ſicut ſentit anima ſancta, quando liqueſcit,
43 cum ſponſus alloquitur eam. AD illud, quod obiicitur, quòd mens humana in illo ſtatu erat deo immediata. Dicendum, quòd immediata erat quantum ad eſſe naturæ, quia nulla natura eſt ea ſuperior: quantum vero ad ſtatum non erat immediata. AD altiorem enim ſtatum promouenda erat: tunc enim erat in ſimilitudine gratiæ, ſed perducenda erat ad deiformitatem gloriæ, in qua non ſolũ aſpiceret diuinum effectum, ſed etiã ipſum vultum deſideratum. Concedo tamen nihilominus, quòd oculi aſpect⁹ in deum figi poteſt, ita quòd ad nihil aliud aſpiciat: attamen non perſpiciet, vel videbit ipſius lucis claritatem: imo potius eleuabitur in caliginem, & ad hanc cognitionem eleuabitur per omnium obliuionem ſicut Dionyſius dicit in libro de myſtica theologia, & vocat cognitionẽ iſtam doctam ignorantiam. Hæc.n. eſt, in qua mirabiliter inflammatur affectio, ſicut eis patet qui aliquotiẽs conſueuerunt ad anagogicos eleuari exceſſus. Hunc modum cognoſcendi arbitror cuilibet viro iuſto in via iſta eſſe querendum: quòd ſi deus aliquid vltra faciet, hoc priuilegium eſt
44 ſpeciale, non legis communis. AD illud, quod quæritur, vtrum deus in patria videatur per medium, an ſine medio. Reſpondendum eſt, quòd videre per medium hoc poteſt intelligi tripliciter, aut per medium diſponens, aut per medium deferens, aut per medium deducens. Per medium diſponens recte, & catholice ponitur, deum in patria eſſe videndum, quia anima in patria mediante deiformitate, & influentia gloriæ diſponetur ad hoc, quòd clariſſime poſſit deum in ſeipſo videre. Deiformitas enim gloriæ ſufficiens eſt diſpoſitio ad hoc, quòd anima deum in ſe poſſit videre. AD hoc enim, quòd videat nõ oportet, quòd anima potens ſit in deum agere: videre enim potius eſt in ſuſcipiendo, quàm in agendo, maxime cum videtur lumen. Nec oportet eam proportionari quantitatiue, ſed quantum ad infinitatem, vt ſit tanta, quanta de⁹ in virtute eſt: ſed ſufficit qualitatiue quantũ ad ſimilitudinẽ expreſſam ſecundũ cuius maiorem, & minorem 45
participationem erit ordo in gradibus præmiorum in futura gloria. Et ſic patet, quòd ſi ponatur, deum videri per medium diſponens, perſuaſiones, quæ prius ponebantur, diſſoluuntur, & veritas explicatur. Per medium autem deferens nullus poſuit deum videri, cum ipſe ſit immediatus rationali creaturæ. Sed per medium deducens, ſiue contemperans poſuerunt aliqui deum videri, ne per excellentiam lucis obtunderetur acies intellectus, & potius deiiceretur, quàm lætificaretur. Sed hoc ponere (ſicut prius tactum fuit) non eſt ſanum, nec habet rationem, quia lumen illud potius eſt ſaluatiuum, quàm corruptiuum: vnde excellentia illius in nullo obeſt, ſed potius confert: & quia pax, & gaudium, & lux illa ſuperat omnem ſenſum, homo totus ideo vndique completur, vt nihil aliud quærat, ſed potius abſorbeatur ipſa noſtra intelligentia ab eminentia lucis, ſicut & ipſa noſtra affectio a torrente voluptatis: & hoc ſupra determinatum fuit in pri- 46
mo libro diſtinctione prima de fruitione. Nunc autem pro firmo tenendum eſt, quòd & ſi Adam deum in ſua ſubſtantia non videbat in ſtatu innocentiæ, videbitur tamen in gloria in ſua ſubſtantia: nec licet huius contrarium ſentire, & dicere. Nam hoc eſt vnus de decem articulis reprobatis ab vniuerſitate magiſtrorũ Pariſien. tempore Epiſcopi Guilhelmi, & Odonis Cancellarij, & fratris Alexandri de Hales patris, & Magi- 47
ſtri noſtri, qui vt euitentur, ſubſcripti ſunt. Primus articulus eſt, quòd diuina eſſentia in ſe, nec ab homine, nec ab angelo videbitur. Secundus

eſt: quòd licet diuina eſſentia vna ſit in patre, & filio, & ſpiritu ſancto: tamen vt in ratione formæ vna eſt in patre, & filio, & non vna in his, & ſpiritu ſancto: & tamen forma idem eſt, quòd eſſentia diuina. Tertius eſt, quòd ſpiritus ſanctus vt amor, vel nexus non procedit a filio, ſed tantum a patre. Quartus eſt, quòd animæ glorificatę non ſunt in cœlo empyreo cum angelis, nec corpora glorificata erũt ibi, ſed in ſolo aqueo vel cryſtallino, quod eſt ſupra firmamentum. Quintus eſt, quòd malus angelus in primo inſtãti ſuę creationis fuit malus, & nunquam fuit bonus. Sextus eſt, quòd angelus in vno inſtanti poteſt eſſe in diuerſis locis, & etiam ubique ſi voluerit. Septimus eſt, quòd multæ ſunt veritates ab æterno, quæ non ſunt deus. Octauus eſt, quòd primum nunc, & creatio paſſio non eſt creator, nec creatura. Nonus eſt, quòd qui habet meliora naturalia, plus habebit de neceſſitate de gratia, & gloria. Decimus eſt, quòd malus angelus nunquam habuit, vnde ſtare poſſet, nec etiam Adam in ſtatu innocentię. Hi omnes errores a prædictis perſonis prohibiti fuerunt, & excommunicati: & propterea ſunt tanquam peſtiferi euitandi.

DE GRATIA HOMINIS, & de potentia ante caſum.

DISTINCTIO XXIIII.

De adiutorio per qđ homo ante lapſum ſtare potuit. ſ. de libero ar. in quantũ ad alias potentias cõparat.

NVNC diligenter inueſtigari oportet, quam gratiam vel potentiam habuerit homo ante caſum: & vtrum per eam potuerit ſtare, vel non. Sciendum eſt ergo, quòd homini in creatione (ſicut de angelis diximus) datum eſt per gratiam auxilium, & collata eſt potentia per quam poterat ſtare, id eſt, non declinare ab eo quod acceperat: ſed non poterat proficere intantum, vt per gratiam creationis ſine alia mereri ſalutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratię creationis reſiſtere malo: ſed non perficere bonũ. Poterat tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere ſine peccato: ſed non poterat ſine alio gratiæ adiutorio ſpiritualiter viuere, quo vitam mereretur ęternam. Vnde Auguſtinus in Enchi. Si factus eſt homo rectus, vt & manere in ea rectitudine poſſet, non ſine diuino adiutorio: & ſuo fieri peruerſus arbitrio: vtrumlibet horum elegiſſet, dei voluntas fieret vel ab illo, vel de illo. Et quia ſuam maluit facere voluntatem quàm dei, de illo facta eſt voluntas dei. Item in eodem, Sic hominem prius oportebat fieri, vt & bene poſſet velle, & male. Nec fruſtra, ſi bene: nec impune, ſi male. Idem quoque in libro de correctione, & gratia ait, Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cum primum facti ſunt defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino auxilio poſſet manere ſi vellet: non vtique ſua culpa ceciſſet, defuiſſet quippe adiutorium, ſine quo manere non poſſet. Idem, Dederat deus homini bonam voluntatem: in illa

Diſtinc. 3. Cap. 107. Idẽ habet in to. 7. li. de correctione, & grã ca. 10.

Cap. 5.

Lib. & ca. eiſdem.

quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, ſine quo non poſſet in ea manere ſi vellet, & per quod poſſet. Vt autem hoc vellet, in eius dimiſit arbitrio. In eodem, Acceperat poſſe ſi vellet, ſed nō habuit velle quo poſſet: nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet. His teſtimoniis euidenter monſtratur, quòd homo rectitudinem & bonam uoluntatem in creatione accepit, atque auxilium quo ſtare poterat: alioquin non ſua culpa uideretur cecidiſſe. Li. & cap. eiſdem.

Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas voluntatis in qua creatus eſt.

SED quomodo rectam & bonam voluntatem habuit homo, ſi per eam nec mereri vitam valuit, nec in ea ſtare voluit? quia nec aliquid mali ea tunc volebat, & ad tempus ſtare voluit, ſed non perſeueranter: & ideo recta & bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppoſitio contra illud quod dictum eſt, hominem non potuiſſe proficere.

AD hoc autem quod diximus hominem non potuiſſe proficere vel mereri per gratiam creationis, ſolet opponi ſic. Per illud auxilium gratiæ creationis potuit ſtare in bono quod acceperat, potuit ergo reſiſtere tentationi. Sed reſiſtere tentationibus atque ſuggeſtionibus malis, meritum eſt, ac bonum remunerabile: omne autem bonum meritum profectus eſt: per gratiam ergo creationis proficere potuit ſine adiectione alterius gratiæ. Ad quod dicimus, quia reſiſtere malo, & non conſentire tentationi, non feciſſet illi meritum, etſi non conſenſiſſet, quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret: ſicut angelis qui non ceciderunt, non fuerit meritum quòd ſteterunt, id eſt, quòd non corruerunt. Nobis autem meritum eſt aliquando ſi malum non facimus, ſed reſiſtimus: ibi dūtaxat, vbi cauſa ſubeſt quæ nos id facere mouet: quia ex peccati corruptela proni ſunt ad lapſum greſſus noſtri. Vbi autem non interuenit cauſa nos ad malum impellens, non meremur ſi ab eo declinamus. Declinare enim a malo ſemper vitat pœnam, ſed non ſemper meretur palmam. Reſpōſio. Quod reſiſtere malo aliquando meritū eſt, aliquādo non. Gene. 8.

De adiutorio homini in creatione dato, quo ſtare poterat.

HIC conſiderandum eſt, quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere ſi vellet. Illud vtique fuit libertas arbitrij ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ ſynceritas, atque viuacitas.

De libero arbitrio.

LIBERVM vero arbitrium eſt facultas rationis, & uoluntatis, qua bonū eligitur gratia aſsiſtente, vel malum eadē deſiſtente.

Et dicitur liberum, quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti poteſt. Arbitrium vero quantũ ad rõnem, cuius eſt facultas vel potentia illa, cuius etiam eſt diſcernere inter bonũ & malum: & aliquando quidem diſcretionem habens boni & mali, quod ma

Oze.13. lum eſt eligit, aliquando vero quod bonum eſt. Sed quod bonum

Quod bruta animalia nõ hñt liberũ ar. ſenſualitatis. eſt niſi gratia adiuta non eligit, malum vero per ſe eligit. Eſt.n. in anima rationali voluntas naturalis, qua naturaliter vult bonũ, licet tenuiter & exiliter, niſi gratia iuuet: quæ aduenies iuuat eã, & erigit vt efficaciter velit bonum. Per ſe autem poteſt velle ma-lum efficaciter. Illa ergo rationalis animæ potentia, qua bonum

Hug.lib.1 de ſacra. par.8.c. vltimo. vel malum poteſt velle, vtrunque diſcernens, liberum arbitrium nuncupatur: quod bruta animalia nõ habent, quia ratione carẽt: habent tamen ſenſum & appetitum ſenſualitatis.

De ſenſualitate.

De rõne q̃ habet duas partes, q̃tũ ad officia. EST enim ſenſualitas quędam vis animæ inferior, ex qua eſt motus qui intenditur in corporis ſenſus, atque appetitus rerũ ad corpus pertinentiũ, Ratio vero vis animæ eſt ſuperior, quæ (vt ita dicamus) duas habet partes vel differẽtias, ſuperiorẽ & inferiorẽ.

Quid ad rõnẽ pertinet. Secundũ ſuperiorem ſupernis conſpiciendis vel conſulendis intendit: ſecundum inferiorem, ad temporalium diſpoſitionem conſpicit. Quicquid ergo in anima noſtra nobis conſiderantibus occur

Vbi incipit ratio. Cap.1. rit, quod non ſit commune cum beſtijs, ad rationem pertinet. Q̃d autem in ea reperies commune cum belluis, ad ſenſualitatem pertinet. Et vbi nobis gradatim in conſideratione partiũ animæ progredientibus primum aliquid occurrit quod non eſt commune cũ beſtijs, ibi incipit ratio. Hoc autem Augu. docet in xij. lib. de Trini. ita dicens, Videamus vbi ſit quaſi quoddam hominis exterioris interiorisque confinium. Quicquid enim habemus in animo cõmune cum pecore, recte dicitur ad exteriorem hominẽ pertinere. Non enim ſolum corpus homo exterior deputabitur: ſed adiũcta quadam vita ſua, qua compages corporis & omnes ſenſus vigent,

Li. de tri. 12.c.8 quibus inſtructus eſt ad exteriora ſentienda. Aſcendentibus ergo introrſum quibuſdam gradibus conſiderationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere quod non ſit nobis commune cũ be-

Ibid.c.6 ſtijs, ibi incipit ratio, vbi homo interior iam poſſit agnoſci. Rõnis autem pars ſuperior ęternis rationibus conſpiciẽdis vel conſulendis adhęreſcit, portio inferior ad temporalia gubernanda deflecti

Li.eo.cap. 14.& 15. tur. Et illa rõnis intentio qua cõtemplamur æterna, ſapientiæ deputatur: illa vero qua bene vtimur rebus tẽporalibus, ſcientię de-

Ibid.c.4 putatur. Cum vero diſſerimus de natura mentis humanæ, de vna quadam re diſſerimus, nec eam in hæc duo quæ cõmemorauimus,

Ca.12.eiuſdem lib. niſi per officia geminamus. Carnalis autẽ vel ſenſualis animæ motus, qui in corporis ſenſus intenditur, nobis pecoribuſq; cõis eſt: qui

qui ſecluſus eſt a ratione ſapientiæ, rõni autem ſcientiæ vicinus eſt.

Quod talis eſt ordo peccandi vel cadendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus.

ILLVD quoque prætermittendum non eſt, quod talis nunc in vno homine tentationis eſt ordo & progreſſio, qualis tunc in primis præceſſit parentibus. Vt enim tunc ſerpens malum ſuaſit mulieri, ipſaque conſenſit, deinde viro ſuo dedit, ſicque conſummatum eſt peccatum: ita & nunc in nobis pro ſerpente eſt ſenſualis motus animę, pro muliere inferior portio rationis, pro viro ſuperior rationis portio. Et hic eſt vir, qui ſecundum Apoſtolum dicitur imago, & gloria dei: & illa eſt mulier, quę ſecundum eundem dicitur gloria viri. Atque inter hunc virum & hanc mulierem eſt velut quoddam ſpirituale coniugium, naturaliſque contractus, quo ſuperior rõnis portio, quaſi vir, debet pręeſſe & dominari: inferior vero quaſi mulier, debet ſubeſſe & obedire. Ideo vir ſecundum Apoſtolũ nõ debet habere velamen, ſed mulier. Et ſicut in cunctis animantibus non eſt repertum homini adiutorium ſimile ſibi, ſed de illo ſumptũ quod ei formaretur in coniugium: ita & in partibus animæ quas cũ pecoribus habemus communes, nullũ menti noſtræ ſimile eſt adiutorium. Vnde Auguſtinus in eodẽ: Illud noſtrum quod in actione temporalium tractandorum ita verſatur, vt non ſit in nobis cõmune cum pecore, rationale eſt quidem, ſed ex illa rationali mente, qua ſubhæremus intelligibili, & incommutabili veritati, tãquã ductum, & inferioribus tractandis gubernandiſque deputatum eſt. Sicut enim in omnibus pecoribus non eſt inuentum viro adiutorium ſimile ſibi, niſi de illo detractum in coniugium formaretur: ita menti noſtræ qua ſupernam conſulimus veritatem, nullum eſt ad vſum rerum temporalium, quantum naturæ hominis ſatis eſt, ſimile adiutorium ex animæ partibus, quas communes cum pecoribus habemus. Ideoque rationale noſtrum non ad vnitatis diuortiũ ſeparatum, ſed in auxiliũ ſocietatis quaſi deriuatum, in ſuo diſpartitur officio. Et ſicut vna caro eſt duorum in maſculo, & in fœmina: ſic intellectum noſtrum, & actionem ſiue rationem & appetitũ rationalem, vel ſi aliquo modo ſignificantius dici poſſunt, vna mẽtis natura complectitur, vt ſicut de illis dictum eſt, Erunt duo in carne vna: ſic & de his dici poſſit, duo in mente vna. Ecce ex his verbis aperte intelligi poteſt qualiter in anima hominis exiſtat imago illius coniugij, & qualiter in ſingulis noſtrum ſpiritualiter ſint illa tria, ſcilicet vir, mulier, ſerpens.

Margin notes: Lib. 12. de tri. ca. 12. ſcientiali ter. — Q̃ñ in nobis eſt vir & mulier & ſerpens & q̃uo. — 1. Cor. 11. — De ſpũali cõiugio viri & mulieris in nobis. — 1. Cor. 11. — Gene. 2. — Teſtimonio Aug. ita eſſe oñdit. — Li. de tri. 12. cap. 3. — Gene. 2.

Qualiter per illa tria in nobis conſumetur tentatio.

NVNC ſupereſt oſtendere, quomodo per hęc tria in nobis cõſummetur peccatum: vbi agnoſci poterit, ſi diligenter intendatur, quid ſit in anima mortale, vel veniale peccatũ. Vt enim ibi ſerpens ſuaſit

ſuaſit mulieri,& mulier viro: ita & in nobis ſenſualis motus cũ illẽ cebram peccati conceperit,quaſi ſerpens ſuggerit mulieri, ſcilicet inferiori parti rationis, ideſt, rationi ſcientię:quæ ſi conſenſerit il lecebræ, mulier edit cibum vetitum: poſt de eodem dat viro, cum ſuperiori parti rationis, ideſt, rationi ſapientiæ eandem illecebrã ſuggerit: quæ ſi conſentit, tunc vir etiam cum fœmina cibũ vetitum guſtat. Si ergo in motu ſenſuali tantum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuiſſimum eſt peccatum. Si vero inferior pars rationis conſenſerit, ita vt ſola cogitationis delectatione ſine voluntate perficiendi teneatur, mulier ſola manducauit, non vir: cuius authoritate cohibetur voluntas,ne ad opus vſque perueniat. Si vero adſit plena voluntas perficiendi, vt ſi adſit facultas & ad effectum perducatur, vir quoque manducat, quia ſuperior pars rationis illecebræ cõſenſit,& tunc eſt damnabile & graue peccatum. Quando autem mulier ſine viro guſtat, aliquãdo eſt mortale, ali quando veniale peccatum. Vt.n. dictũ eſt, tunc mulier ſine viro guſtat, cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur, vt faciendum non decernatur: vel cum quidam terminus & menſura a peccato adhibetur a viro, vt non liceat mulieri effrænata libertate in peccatum progredi. Si ergo peccatum non diu teneatur delectatione cogitationis, ſed ſtatim vt mulierem tetigit, viri authoritate repellatur, veniale eſt. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, etſi voluntas perficiendi deſit, mortale eſt: & pro eo damnabitur ſimul vir & mulier.i.totus homo, quia & tunc vir ſicut non debuit,mulierem cohibuit, vnde poteſt dici conſenſiſſe.

Qñ peccatum ſit veniale.

Qñ mulier ſola manducat cibũ vetitum.

Quando mulier guſtat ſine viro,tũc aliqñ mortale aliquando veniale peccatũ ẽ.

Repetitio ſummam perſtringens.

ITAQVE vt breuiter ſummam perſtringam, quandò peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere diſponat, vel etiam perficiat,aliud frequenter, aliud ſemel: vel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale eſt. Cum vero in ſenſuali motu tantum eſt, vt prædiximus, tunc leuiſſimum eſt: quia ratio tunc non delectatur. Ideo autem ſupra dixi,aliud frequenter, aliud ſemel: quia quędam ſunt, quę ſi tantum ſemel fiant, vel facienda diſponantur, damnant, quædam vero non, niſi ſępius fiãt, vel facienda decernantur: vt de ocioſo verbo,& huiuſmodi. Hæc Augu.in xij.lib.de Trini.tradit ita, Sicut in illo coniugio primorum hominum ſerpens manducandum perſuaſit: mulier autẽ non manducauit ſola,ſed viro ſuo dedit,& ſimul manducauerunt,ita & in quodam ſecreto coniugio, quod in vno homine geritur & digno ſcitur, cum rationi ſcientię, quę in rebus temporalibus agendis ratiocinandi viuacitate verſatur, animalis ſenſus ingerit quandam illecebram: tunc velut ſerpens alloquitur fœminam. Huic autem illecebræ conſentire, de ligno vetito eſt edere. Sed iſte conſenſus ſi ſolæ

Cap. 12. Auctoritate Aug. ita eſſe confirmat.

c

Rom. 6

ſola cogitationis delectatione contentus eſt, ſuperiori vero authoritate ita retinentur membra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: ſic habendum exiſtimo, velut lignum vetitum mulier ſola comederit. Si autem conſenſu illo ita decernitur quodque peccatum, vt ſi ſit poteſtas etiam opere impleatur: intelligenda eſt mulier dediſſe viro ſuo ſimul edendum illicitum cibum. Neque enim poteſt peccatum non ſolum cogitandum ſuauiter, verum etiam perpetrandum efficaciter mente decerni: niſi & illa mentis intentio, penes quam ſumma poteſtas eſt membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat. Nec ſane cum ſola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens eſſe facienda, tenens temen & volens libēter, quæ ſtatim vt attigerunt animum, reſpui debuerunt, negandum eſt eſſe peccatum: ſed longe minus quam ſi & opere ſtatuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda eſt, pectuſque percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita noſtra. Neque enim ſicut in illis duobus primis hominibus perſonam ſuam quiſque portabat; & ideo ſi ſola mulier cibum ediſſet illicitum, ſola vtique mortis ſupplicio plecteretur: ita dici poteſt in homine vno, ſi delectationibus illicitis, a quibus continuo ſe deberet auertere, cogitatio libenter ſola paſcatur, nec facienda decernantur mala, ſed tantum ſuauiter in recordatione teneantur, quaſi mulierem ſine uiro poſſe damnari. Abſit hoc credere. Hic quippe vna perſona eſt, vnus homo eſt, totuſque damnabitur: niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiā remittantur. Idem quoque in libro contra Manichæos de hoc eodem ſic ait, Apoſtolus dicit, Secundum principem poteſtatis aeris huius ſpiritus qui nunc operatur in filijs diffidentiæ. Nunquid ergo viſibiliter eis apparet, aut quaſi corporeis locis accedit ad eos & operatur? Sed miris modis per cogitationē ſuggerit quicquid poteſt: quibus ſuggeſtionibus reſiſtendū eſt. Non.n. ignoramus aſtutias eius. Quomodo enim acceſſit ad Iudam, quando ei perſuaſit vt dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei viſus eſt? Sed vtique, vt dictum eſt, in cor eius intrauit. Repellit autē illum homo, ſi paradiſum mentis cuſtodiat. Poſuit.n. hominem deus in paradiſo, vt operaretur & cuſtodiret: quia ſicut Eccleſiæ dicitur in Canticis Canticorum, Hortus concluſus, fons ſignatus: quo vtique non admittitur peruerſitatis ille perſuaſor, ſed tamen per mulierem decepit. Non.n. etiā ratio noſtra deduci ad conſenſum peccati poteſt, niſi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi, tanquam rectori viro. Etiam in vnoquoque noſtrum nihil aliud agitur cum ad peccatum quiſque delabitur, quam tunc actū eſt in illis tribus, ſerpente, muliere & viro. Nam primo fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per

Ibidem.

Vtrum ſit mortale q in ſola delectatione tenet̄ cogitationis.

Matth. 6

Aug. li. de Gene. 2. c. 14. in to. 1

Ephe. 2.

2. Cor. 2

Vulgata editio habet cogitationes.

Ioan. 13

Luc. 22

Gene. 2

Cant. 4

ſenſu

ſenſus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel guſtando, vel olfaciendo: quę ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non moueatur ad peccatum, excluditur ſerpentis aſtutia. Si autem mota fuerit, quaſi iam mulieri perſuaſum erit: ſed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & cōpeſcit. Quod cum ſit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio conſentiat, & quod libido commouerit faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiſo expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiam ſi non ſubſequatur factum, quando rea tenetur in cōſenſione conſcientia.

Quare de animæ partibus dixit.

HAEC de animæ partibus interſeruimus, vt ipſius animæ natura plenius cognoſceretur, & ſecundum quam ſui portionē in ea ſit liberum arbitrium intelligatur: ſcilicet ſecundum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, ſed non omne veniale: illud ſcilicet quod in ſolo motu ſenſualitatis exiſtit.

Quod ſenſualitas ſępe in ſcriptura aliter quam ſupra accipitur, ſcilicet vt etiam inferior rationis portio eius nomine intelligatur.

NON eſt autem ſilentio prætereundum quod ſæpe in ſcriptura nomine ſenſualitatis, non id ſolum in anima quod eſt nobis cōmune cum pecore, ſed etiam inferior portio rationis, quæ temporalium diſpoſitioni intendit, intelligitur. Quod diligēs lector in locis ſcripturæ, vbi de ipſa ſit mentio, vigilanter annotet.

De adiutorio, per quod homo ante lapſum ſtare potuit, ſcilicet de libero arbitrio quantum ad alias potentias comparatur.

Nunc diligenter inueſtigari oportet &c.

DISTINCTIO XXIIII.

Expoſi. SVPRA determinauit Magiſter de culpa, per q̄ hō cecidit. In hac parte determinat de auxilio, p qđ ſtare potuit. Et quoniam hoc auxilium ſcilicet liberi arbitrij habet tripliciter cōſiderari, videlicet in cōparatione ad alias potentias animæ & in ſe, & in comparatione ad perfectionem gratiæ: ideo pars

Diuiſio. iſta habet tres partes. In prima determinat de libero arb. in comparatione ad alias potentias. In ſecūda vero determinat de ipſo ſecundum ſe, infra diſt. xxv. Iam vero ad propoſitum redeam⁹. In tertia vero determinat de ipſo per comparationem ad gratiam infra di. xxvj. Hæc eſt gratia operās & cooperans. Et quoniam ſecundum comparationem liberi arbit. ad potentias animæ attenditur progreſſus & conſummatio peccati: ideo prima pars habet duas. In prima determinat de libero arbit. in quantū ad alias animę potentias cōparatur. In ſecunda vero determinat, qualiter ī homine tentationis ordo, & progreſſio cōſummatur, ibi. Illud quoque prætermittendum non eſt &c Prima pars tres habet particulas. In prima determinat, ad quid datum fuerit illud auxilium homini. In ſecunda vero, qđ ſit illud adiutorium, ibi. Hic conſiderandum

randum eſt quod fuit illud adiutoriū
&c. In tertia vero ad maiore expla-
nationem ſubiungit diſtinctionē prę
dictorum, ibi. Eſt enim ſenſualitas
quædam vis &c. Qualibet autem ha
rum partium diuidi poteſt in duas.
In prima determinat veritatem. In
ſecūda remouet dubitationē, ibi. Sed
quomodo rectam, & bonam volunta
tem &c. Similiter ſecūda pars, in qua
determinat qđ fuit adiutorium, duas
habet partes. In prima explicat, qđ
fuit illud adiutorium nominando.
In ſecunda diffiniendo, ibi. Lib. vero
arbit. eſt facultas &c. Similiter tertia
pars, in qua diuiſionem ponit poten
tiarum, duas habet partes. In prima
aſſignat differentiam ſenſualitatis ad
rationem. In ſecunda vero oſtendit
viam, per quam cognoſci poſſit, & di
ſcerni illa differentia, ibi. Quicquid
ergo in anima noſtra. Sic totali huius
particulæ ſententia circa duo verſat,
videlicet circa adiutoriū, quod fuit
homini collatum, & circa diſtinctio-
nem potentiarum.

Reſiſtere malo, & non conſen-
tire &c.

Dub. 1. Contra. Si hoc verum eſt, tūc, cum
nullum fuiſſet in Adā impellens, nū-
1 quam meruiſſet in aliquo opere ſuo.
Item. Chriſtus nullum habuit inte-
rius impellens ad malum cum diabo
lo in tētatione reſtitit, & in operibus
ſuis nullum habuit retrahēs a bono:
ergo nihil meruit in ſua tentatione,
nec in aliqua operatione, quod omni
no nefarium eſt dicere. Item. Exem-
plum eius videtur eſſe malum, cū ſub
iungit. Sicut angelis non fuit merito
rium, quod ſteterūt: hoc enim eſt cō
tra veritatem, & contra Auguſt. qui
dicit in lib. de correctione, & gratia:
quod Angeli, qui alijs cadentibus re
manſerunt, huius manſionis debitam
mercedē receperunt: ergo vī qđ ſtan
Reſpon. do meruerunt. Ad hoc dici poſſet,
2 quod eſt meritum dimiſſionis pœnę,
ſiue ſatisfactorium: & eſt meritum vi
tæ ęternæ, ſiue ſubſtantialis præmij.
Ad primum requiritur pœnalitas, &
difficultas; ad ſecundum vero ſuffi-
cit ſola charitas. Magiſter autem in-
telligit de merito ſecundum primam
differentiam, non ſecundum aliam.
Sed quia illud meritum ſatisfactionis
nunquam fuiſſet in Adam, nec profe
ctus in eo, ſi in ſtatu innocentię per-
manſiſſet, prædicta reſponſio non vi
detur pertinere ad propoſitum. Et ꝓ 3
pterea aliter videtur eſſe dicendum,
quod eſt meritoriū de genere operis,
& eſt meritorium ex radice chari-
tatis. Meritorium de genere operis
dicitur, quod eſt opus virtutis de ſe e
hoc autem eſt arduū, & difficile. Alio
modo dicitur meritorium oē opus,
quodcunque ſit: dum tamen ex radi-
ce charitatis ꝓcedat. Vult igitur Ma
giſter dicere, quod in reſiſtendo ten-
tationi Adę non fuiſſet meritū, ſi nō
habuiſſet gratiam, nec primo modo
nec ſecundo: ſi vero reſtitiſſet ex cha-
ritate, meritorium fuiſſet ſecūdo mo
do, non primo. In nobis autem ſem-
per eſt meritorium vel vtroq; mo-
do, vel altero propter difficultatē ad
bonum, & pronitatem ad malum. Et
per hoc patent reſponſio ad obiecta,
quia procedunt de merito ſecundam
differentiam, videlicet de eo, quod
eſt meritorium ratione radicis.

Declinare enim a malo ſemper
vitat pœnam, ſed non ſemper
meretur palmam.

Cōtra. Aut eñ declinat quis a ma Dub. 2.
lo ex charitate, aut non. Si non: ſimi 4
liter nec facere bonum extra charita
tem meretur palmam: ergo nō eſt dif
ferentia inter declinare a malo, & fa
cere bonum. Si ſic: cum omne illud
quod fit ex charitate ſit meritorium:
patet &c. Si tu dicas, quod non mere
tur palmam ex genere operis, q̃a nō
eſt difficile: hoc non ſoluit, quia licet
non ſit difficile homini in ſtatu inno
centię: eſt tamen difficile in ſtatu natu
ræ lapſæ: ergo non ſemper meret̄ pal
mam. Item. Declinare a malo eſt vna
pars iuſtitię, ſicut facere bonum: ergo
ſicut vnum eſt meritorium, ita & re-
liquum. Reſp. Dicendum, quod decli Reſpon.
nare a malo dupliciter dicitur, ſicut
non velle malum. Vno modo priuati
ue, ſicut dicitur dormiens non velle
malum, quia non habet aliquam affe-
ctionem

ctionem ad malum. Alio modo contrarie, vt dicatur non velle malum, quia reſpuit, & cõtraria, affectiue affi citur contra malum. Sic etiam declinare a malo dupliciter dicitur. Et ſi dicatur contrarie, tunc eſt meritoriũ Si vero priuatiue, vitat pœnam, quia ſi non peccat, non punit: non tamen meretur palmam, quia non eſt ibi aliquod opus meritorium, & primo modo eſt pars iuſtitię; ſecũdo modo nõ, quia non eſt opus.

Liberũ vero ar. eſt facultas &c. qua malũ eligitur gratia deſiſtente.

Dub. 3. Videtur male dicere: quia ſi hoc verum eſſet, tunc liberi arb. gratia deſtitutum ſemper conſentiret peccato, quod plane falſum eſt. Item. Videtur, quod non deberet poni in diffinitione lib. arb. quia ſicut dicit philoſophus, peccat qui diffinit aliquid per peiora, & per ea ad quæ non habet principaliter ordinari: ſi ergo liberum arbi. de ſe quantum eſt de prima conditione ſua non ordinatur ad malum, nõ debet diffiniri per electionem mali. R ñ.

Reſpon. 6 Dicẽdum, quod Magiſter diffinit hic liberum arb. non ſimpliciter, ſed ſm ſtatum naturæ lapſæ, & quia in ſtatu naturæ lapſæ defectum habet, & inclinationem ad malum: ideo non tantũ diffinit p electionem boni, ad quam ordinatur mediãte gratia, ſed etiam p electionem mali, in quam cadit ex defectibilitate propria: nec ponitur ibi electio mali tãquam finis, ad quẽ ordinatur, ſed vt p hoc magis innoteſcat, qualiter ad finẽm pprium ordinatur: non enim ad illud peruenit niſi per gratiæ adiutorium: & ſic patet reſponſio ad vtrũque obiectum.

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis circa duo incidit hic quęſtio. Primo quæritur de adiutorio homini collato, per quod poſſet reſiſtere. Secundo quæritur de diuiſione potentiarum animæ. Circa primum quęrũtũ duo. Primo quęritur, vtrum dari potuerit homini, ſiue alicui creaturæ adiutorium, quod eſſet naturaliter inflexibile. Secundo q̃ritur, vtrum datum fuerit ei adiutorium, per quod poſſet abſque auxilio gratię tentationi reſiſtere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Impoſſibile fuit homini dari vel etiam cuicũque rationali creaturę liberum arb. per naturam inflexibile ad malum.

QVOD homini dari potuerit adiutorium, ſine liberum arb. inflexibile per naturam, hoc eſt abſque gratia ſuper addita, oſtenditur primo a ſimili: cõtingit enim reperiri lucem corporalem, quam impoſſibile eſt per naturam in ſe obnubilari, ſicut lucem empyrei, vel lucem ſolis. Si ergo lux ſpiritualis multo permanentior eſt, quam corporalis, videtur quod anima humana potuit fieri in perfectione tanti luminis per naturam, quod nullo modo poſſet obſcurari nec per ignorantiam, nec per culpam. Item. Contingit reperire aliquam ſubſtantiam corporalem intrãſmutabilem quantum ad ſubſtantiam, & quantum ad proprietates, ſicut eſt corpus vltimũ, ſcilicet empyreum: & hoc non habet ſolum per gratiam, ſed etiam per naturam: ergo pari rõne poſſibile eſt ſubſtantiam ſpiritualem per naturam in tanta ſtabilitate fieri, quod nullo modo valeat permutari a rectitudine naturali: ſi enim hoc reperitur in ſubſtantia corporali, multo fortius reperiri poteſt in ſubſtantia digniori. Itẽ. Gratia eſt perfectio naturæ, & perfectio conformatur ſuo perfectibili: ergo ſi gratia conformationis omnino reddit naturam impoſſibilem ad peccandum, videtur quod anima humana naturaliter capax ſit talis ſtabilitatis, & inuertibilitatis. Si dicas, qđ nõ eſt capax talis inuertibilitatis niſi mediante gratia: obijcitur contra hoc, quod talis vertibilitas ad mala, aut eſt eſſentialis ipſi naturæ, aut non. Si eſt eſſentialis: ergo videtur, quod per gratiam non poſſit auferri. Si nõ eſt eſſentialis: ergo videtur, quod ſine tali ver- Ad oppo

li vertibilitate ad malum poſſit natura rationalis fieri ſalua ſua natura,& nulla ſuperaddita gratia : ꝑpter hoc eſt quæſtio, Cum tam liberum ar.hominis,quam gratia ſit creatum, ſicut patebit infra,ad quid dari poteſt inflexibilitas ad malum ipſi gratiæ, & non poteſt dari creaturę rationali:videtur enim ratione conſimili quod ſi poteſt dari vni,quod poſſit dari alteri. Item. Licet omnis creatura per ſe vertibilis ſit in naturam:aliquę tamē tales creantur a ſua origine,quod impoſſibile eſt eas corrumpi: & hoc habent ſine aliquo addito naturalibus, ſicut patet in ſubſtātijs ſimplicibus : vnde angeli, & animæ per naturam ſunt immortales:ergo pari rōne videtur,quod aliquæ animæ poſſunt creari p naturam ad malum inflexibiles : videt igitur fuiſſe poſſibile tale adiutorium a deo conferri,per quod naturaliter ad malum non poſſet inflecti. Sed contra.Iſta duo ſunt conuertibilia,ſicut vult Dam.& etiam Aug. videlicet eſſe creabile,& eſſe vertibile ſic ergo in omni creatura neceſſe eſt eſſe aliquam vertibilitatē,ſed in ſubſtantia ſpirituali non eſt vertibilitas ſecundum ſubſtantiam : ergo neceſſe eſt,quod ſit ſecūdum electionem: igitur impoſſibile eſt ſubſtantiam creatam habere liberum arb. per naturā inflexibile. Item. Non eſt per naturā magis arctatus affectus,quam intellectus : ſed intellectus eo ipſo quod intellectus eſt,per naturam ſuam eſt natus omnia intelligere:ergo pari rōne affectus per naturam ſuam eſt potēs hoc,vel illud appetere:ergo ē ab vno oppoſitorum in alterum tranſire : ergo omnis affectus creatus, quantū eſt de natura ſua non ſolum bonum conceſſum,ſed etiam prohibitum poteſt velle,& præeligere:ergo &c. Item.Liberum arb.creatum hoc ipſo quod liberum eſt,dominatur actui ſuo, hoc ipſo quod creatum eſt , debet aliquid ſuo creatori,videlicet honorem:ergo ſi dominat ſuo actui,poteſt nō reddere,quod debet:ſed hoc eſt peccatum : ergo neceſſarium eſt liberum arbitr. quantum eſt de ſua natura fieri flexibile ad peccatum. Item.Si lib.arb. p naturam ſuam eſſet inflexibile ad malum:ergo ſtare in bono,& facere bonū eſſet ei naturale : ergo omne opus egrediens a liber.arb. eſſet in genere operis naturalis,& nullum eſſet in genere moris:ergo ſi hoc verum eſt,nullum eſſet meritorium , nullum etiam eſſet laudabile,per nullum etiā opus quod faceret eſſet liberum arbitrium ad gloriam ordinabile:ſed hoc ē contra naturalem libe.arb. inſtitutionē: ergo impoſſibile eſt alicui creaturę dare liberum arbitrium per naturam inflexibile.

Fundamenta.

RESP. Dicendum,quod impoſſibile fuit hominem,vel aliquā creaturam rationalem per naturam habere liberum arb. inflexibile ad malum hoc eñ repugnat naturæ ipſius creaturæ rationalis , & a parte principij initialis,& a parte termini finalis: & hoc patet ſic.Si enim liberum ar.creaturæ rationalis fieret naturaliter ad malum inflexibile,aut hoc eſſet propter ipſius arctationem ad bonum, aut propter ipſius determinationem. Si propter arctationem,vt ſic faceret bonum,ſicut lapis tendit deorſum,iā certe liberum arb. nec eſſet liberum, nec opus eius eſſet laude dignum : & ita ineptum eſſet ad finem , p p quem eſt factum,videlicet ad laudis, & gloriæ præmium aſſequēdum . Si autem inflexibile eſſet ad malum propter determinationem, quia ſic potens eſſet per propriam naturam in bonum,vt non poſſet deficere in malo , ſicut eſt de libero ar. diuino,quod ad ſola bona determinatum eſt,iam tale li.arb. caret vanitate per naturam ſuam:ergo iam non eſſet creatura,nec productum ex nihilo,cum omnis creatura vanitati ſubiecta ſit:&ita hoc eſſet cōtra naturam principij initialis quantum ad quod dicimus,creaturam rationalem ex nihilo eſſe productam. Repugnante igitur natura rationalis creaturæ,& ex parte initialis principij,& ex parte finalis termini,impoſſibile fuit hominem,vel aliam quancunque creaturam rationalem liberū arb.,habere per naturam ad malum inflexibile, vnde concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD

Quod ſi tu dicas, ꝙ non requiritur ibi proportio quantitatis, ſed ſolum conformitatis, oſtenditur hocidem perſuaſione tertia: ſi enim in gloria deus videt in ſeipſo, & abſque omni medio, cum ipſe in ſe nullam habeat diuerſitatem, omnino videretur ab omnibus vniformiter: ꝙ ſi conſtat eſſe in gloria differẽtias præmiorum, non videtur ꝙ abſque omni medio deus a glorificata aĩa videatur: ſi igiť videtur ꝑ medium, & ſic videbatur ab Adam, reſtat ergo ꝙ Adam eo gñe cognitionis cognouit, quo cognituræ ſunt aĩæ beatæ. Sed contra. Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet.

Funda-menta.

Conſtat ꝙ hoc non intelligitur de vita ſpũali, ſed de vita animali: ſi igitur Adam in ſtatu innocentiæ vita animali viuebat: ergo deum videre non poterat. Item. Iohan. j. Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus, &c. ſi ergo nullus vnquam vidit deum ante aduẽtum Chriſti: ergo nec Adam. Item. Super illud Eſa. 6. Vidi dñm ſedentem. &c. Greg. Quantumcũque mens in contemplatione profecerit, ſemper quod infra deum eſt videt: ergo videtur, ꝙ cum aliqui homines perueniant ad eminentiam gratiæ, q́ fuit in Adam, & nullus in præſenti ꝑ actum cõtemplationis deum videat: ergo nõdum habebat illam viſionẽ, quam expectat anima ſancta. Item. Viſio dei eſt tota merces: ergo qui viſionem dei habet, plenam habet mercedem, & qui hoc habet, habet plenã gloriam, & null⁹ talis poteſt cadere: ſi igitur Adam cecidit, ergo deum in ſeipſo non vidit. Item. Lux increata perfecta delectatione delectabat aſpicientes: ergo ſi Adam illam ſummam lucem aſpexiſſet, perfecte in ea delectatus fuiſſet: ergo nunquam ab eo auerti conſenſiſſet. Item. Status viæ, & ſtatus patriæ debent eſſe diſtincti: ergo pari ratione contemplatio viæ, & contẽplatio patriæ: ſed Adam erat viator, ergo non erat comprehenſor: ergo non eo genere viſionis videbat, quo videre expectamus in patria.

RESPON. Ad prædictorum in-
35 telligentiam eſt notandum: quòd communiter omnes ponunt cognitionẽ, quam habebat Adam de deo mediã inter cognitionem, quæ eſt in ſtatu miſeriæ, & cognitionem, quæ eſt in ſtatu gloriæ: ſed in modo ponendi plurima eſt differentia. Quidam nãque innitentes auctoritatibus male intellectis, & rationibus ſophiſticis, dixerunt deum nunquam immediate videri nec in via, nec ĩ patria. Dicit enim Chryſoſtomus. Ipſum, qui deus eſt, nõ ſolum prophetę, ſed nec etiam angeli vident. Et aliæ reperiuntur auctoritates cõſimiles, quas male intelligentes, & putantes hoc dictum eſſe, quòd deus immediate videri non poſſit pp improportionabilitatem lucis increatæ ad oculum mentis creatæ, dixerunt ꝙ deus per quaſdam lucubrationes videri habet & in ſtatu viæ, & in ſtatu innocentiæ, videbitur etiã & in ſtatu glorię: & in illis luminoſis influentijs dixerunt deum in his ſtatibus videri magis clare, & minus clare, ſecundum quòd de⁹ magis ſe oculo noſtro vult contẽperare, & clarioribus theophaniis oſtendere. Sed iſta poſitio hæretica eſt, & reprobata: nec immerito, quia & contra rationem eſt, cũ anima quieſcere perfecte non poſſit, donec in ſe ipſa videat deum. Et contra ſacram ſcripturam: nam 1. Cor. 13. dicitur, Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Et 1. Iohan. 3. Videbimus eum ſicut eſt. Et hocipſum etiã innuere auctoritates doctorum reperiuntur, quibus omnibus adhærẽdo error iſte reprobandus eſt, & auctoritates, ſique videãtur eſſe, pro ipſo omnes exponendę ſunt, quia loquuntur de cognitione comprehenſionis, qua dicitur aliquid cognoſci totaliter: & hac cognitione deus ſibi ſoli cognoſcibilis eſt ſicut in libro 3. patebit. Secundus autem modus dicendi eſt, quòd deus a purgatis mentibus non ſolum in patria, ſed etiam in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu viæ in ſeipſo videri habet: nec eſt differentia niſi in gradu quod clarius, & perfectius in ſtatu gloriæ videbitur, & minus perfecte in ſtatu innocen-

tiæ. & minime in ſtatu naturæ lapſę.
Differentia autem iſtorum graduum
venit ex hoc, quòd anima in ſtatu
glorię eſt oĩno a ſarcina corporis ab
ſoluta, aut oĩno habet corpus ſpũale,
qđ nullo modo impediat ipſam, quin
poſſit immediate in deum tendere, &
ſm totum ſuũ poſſe: in ſtatu vero na
turæ lapſæ, qa habet corpus corrupti
bile, & aĩale, impeditur, & aggrauat̃
ex terrena inhabitatione, ne poſſit ĩ
ipſam lucẽ tendere perfecte: in ſtatu
vero naturæ inſtitute ſe habebat me-
dio modo: quia corpus Adæ, & ſi nõ
eſſet ſubiectum neceſſitati moriendi
& paſſibilitati, erat tñ indigens ali-
moniis, & oportebat animam circa
regimen, & vegetationẽ ſui corporis
aliqñ occupari: & ideo nec adeo ex-
cellẽter intuebat̃ primus homo deũ,
ſicut beati intuent̃ in gloria: nec adeo
exiliter, ſicut viri ſancti intuentur in
præſenti miſeria. Hãc aũt ſuã poſitio
nẽ ex auctoritatibus Aug. eliciũt: qui
dicit in pluribus locis in lib. de tri.
nitate, ꝙ etiã in pſenti vita notiorẽ
põt homo hẽ deum, q̃ fratrẽ: & hoc
ĩ li. 8. & alibi dicit: ꝙ a purgatiſſimis
mentibus cernitur. Docet etiã in 8. li.
per contuitum veritatis, & bonitatis
intueri deũ. Sed hæc poſitio & ſi non
ſit adeo veritati aduerſaria, ſicut pri
ma: nihilominus tamen dictis ſan-
ctorum non conſonat. Sicut enim
dicit Dionyſius in libro de myſtica
theologia, quòd excellentiſſimus mo
dus contemplandi eſt ignote aſcen-
dere: quia nec ipſe Moyſes valuit de-
um videre: & ideo introductus dici-
tur fuiſſe in caliginem. Vnde Dio-
nyſius vocat eos indoctos, qui di-
cunt ſe noſſe eum, qui poſuit tene-
bras latibulum ſuum. Et etiam Gre-
gorius dicit: quòd quantumcunque
mens in contemplatione profecerit,
non peruenit ad contuitum dei. Et
communiter doctores in hoc concor
dant, intelligentes illud, quod dicit
Apoſtolus, quòd quandiu ſumus in
hoc corpore peregrinamur a domi-
no, & per fidem ambulamus, non
96 per ſpeciem. Vnde ſi quę auctorita-
tes illud dicere inueniantur, quòd
deus in præſenti ab homine videtur,
& cernitur, non ſunt intelligẽdæ ꝙ
videtur in ſua eſſentia, ſed quòd in
aliquo effectu inferiori cognoſcitur,
ſicut iam melius patebit: niſi fortaſ-
ſis in his, qui rapiuntur, ſicut cre-
dimus fuiſſe in Paulo: qui ſpeciali-
tate priuilegii ſtatum viatorum ſu-
pergrediuntur: nec ibi aliquid agũt,
ſed ſolum aguntur. Tertius autem
modus dicendi eſt: quòd in patria
videbitur deus immediate, & plene
quantum eſt ex parte videntis: in ſta
tu vero miſeriæ videtur mediate, &
ſemiplene: in ſtatu vero innocentiæ
videbatur medio modo, ſcilicet im-
mediate, & ſemiplene. Semiplene,
inquam, quia non receperat adhuc
plenam remunerationem: immedia-
te autem, quia nullã habebat vela-
minis interpoſitionem: & hoc vi-
dentur ſonare verba Magiſtri Hugo
nis. Veruntamen nec ſic inteligen-
dum eſt, quòd homo in ſtatu in-
nocentiæ videret deum in ſua eſſen-
tia, ſiue facie ad faciem. Huic enim
obuiant rationes, & auctoritates
prius inductæ. Et ideo eſt quartus
modus dicendi ad hoc, quòd re ve-
ra cognitio ſtatus innocentiæ me-
dia eſt inter cognitionẽ ſtatus glo-
riæ, & ſtatus miſerię, ſicut etiam
locus paradiſi medius eſt inter hanc
vallem miſeriæ, & patriam cœle-
ſtem: & quemadmodum paradi-
ſus terreſtris plus ſe tenet cum ter-
ra, quàm cum cœlo, ſic Adæ co-
gnitio, ſiue ſtatus innocentiæ plus
conformis eſt cognitioni ſtatus præ-
ſentis, q̃ futuri. Vnde in ſolo ſtatu
gloriæ videbitur deus immediate,
& in ſui ſubſtantia, ita quòd nul-
la erit ibi obſcuritas: in ſtatu vero
innocentiæ, & naturæ lapſæ videtur
deus mediante ſpeculo, ſed differen-
ter, quia in ſtatu innocentiæ videba-
tur deus per ſpeculum clarum, nulla
enim erat in anima peccati nebulã;
in ſtatu vero miſeriæ videtur per ſpe
culũ obſcuratũ per peccatum primi
hominis; & ideo nunc videtur per
ſpeculũ, & in Aenigmate. Enigma. n.
(ſicut dicit Aug. in 14. de tri.) eſt ſi-

38 militudo obſcura. Vnde nota quod
quadruplex eſt genus cognoſcendi
deum, videlicet per fidem, p contem-
plationē, p apparitionē, & p apertā
viſionē. Et primum eſt gratiæ com-
munis, ſecundū eſt gratiæ excellētis,
tertiū gratiæ ſpecialis, & quartū glo-
riæ conſummatis. Et ſufficientia iſto-
rum modorū ita colligit: oē enim qđ
cognoſcitur, cognoſcitur per aliquid
præſens: ſi igitur deus cognoſcitur,
neceſſe eſt ꝙ per aliquid præſens in-
tellectui cognoſcatur: præſens autem
voco hoc ſm ꝙ Aug. vocat, ꝙ præ-
ſens eſt intellectui ad videndum. Aut
igitur cognoſco deum per hoc, ꝙ
eſt præſens mihi, aut per hoc, quòd
eſt præſens alii. Si per hoc, quòd eſt
præſens alii, ſic eſt cognitio fidei. Qđ
enim deus ſit trinus, & vnus, hoc ego
credo dei filio, qui hoc enarrauit, &
prædicauit, & ſpiritui ſancto, qui hoc
inſpirauit. Quod enim credimus, de
bemus auctoritati, ſicut dicit Aug. de
vtilitate credendi. Si autem cognoſco
deū per hoc, quod eſt præſens mihi,
hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut p hoc
quòd eſt præſens mihi in effectu pro
prio: & tunc eſt contemplatio, quæ
tanto eſt eminentior, quanto effectū
diuinæ gratiæ magis ſentit in ſe ho-
mo, vel quanto etiam melius ſcit con
ſiderare deum in exterioribus creatu
ris. Aut eſt præſens mihi in ſigno ꝓ-
prio: & ſic eſt apparitio, ſicut appa-
ruit deus Abrahæ in ſubiecta creatura,
quæ ipſum deum figurauit: & ſicut
ſpiritus ſanctus apparuit in colum-
ba. Aut eſt præſens deus in lumine
ſuo, & in ſeipſo: & ſic eſt cognitio,
qua videtur deus in vultu ſuo, ſiue
facie ad faciem: & ſic eſt aperta viſio,
quæ tota dicitur merces omnium me
ritorum. Primum igitur, & vltimum
genus cognitionis ſtatui innocentiæ
non competebat. Primum propter
cognitionem ænigmaticam, & pro-
pter hoc, quod cognitio fidei vt plu-
rimum eſt ex auditu, ſecundū quòd
innuit Apoſtolus. Vltimum vero ibi
eſſe non poterat propter ſummā per-
fectionem: ideo homini non exhibe-
batur, ſed potius in præmium pro-
mittebatur. Medii vero duo, ſcilicet
contēplationis, & apparitionis vtri-
que ſtatui communes eſſe poterunt,
maxime cognitio contemplationis,
quæ in vtroque ſtatu eſt: ibi tamen
potiſſime vigebat, tum propter ani-
mæ puritatem, tum etiā propter car-
nis, & inferiorum virium ſubiectio-
nem, quibus duobus vt plurimum
anima caret in ſtatu naturæ lapſæ:
ideo non poteſt ad illum gradum cō
templationis attingere. Rationes
igitur monſtrantes Adam deum non
cognouiſſe eo genere cognitionis,
quam expectamus in gloria, ſunt cō-
cedendæ: ad eas aūt quæ ad oppoſitū
adducuntur, ſatis facile eſt rūdere.

AD illas enim tres auctoritates
primo inductas iam patet reſponſio: 39
omnes enim intelliguntur de contē-
plationis cognitione, non per remo-
tionem cuiuſcunque medii, ſed per
remotionem velaminis, & obſcuri-
tatis, qualis eſt in his, qui aliquo vi-
cio peccati ſunt infecti. AD illud au
tem quod obiicitur, quòd immedia- 40
te deum amabat. Dicendum, quòd
non eſt ſimile. Amor enim (ſicut vult
Bernardus) multoplus ſe extendit,
quàm viſio: ex ſola enim æſtimatio-
nem ſequitur aliquando dilectio. Et
ipſe etiam dicit in lib. de amore dei:
ꝙ vbi deficit intellectus, ibi proficit
affectus. Et ratio huius eſt, quia viſio
eſt ſolummodo rei præſentis: ſed di-
lectio non ſolummodo eſt rei præ-
ſentis, ſed etiam abſentis. Præterea.
Viſio non dicit qualemcumque mo-
dum cognoſcendi, ſed modū cogno-
ſcendi completum: dilectio vero, &
perfecta pōt eſſe, & imperfecta: ideo
quauis immediata dei dilectio ſit in
via: non tamen oportet, quòd viſio,
ſiue cognitio immediata. AD illud
quod obiicitur, quòd Adam deſide- 41
rabat deum videre &c. Dicendum ꝙ
verum eſt: ſed ſic deſiderabat videre,
quòd aliquam cognitionē habebat,
in qua reficiebatur, & aliquam expe-
ctabat in remunerationem, & præ-
mium. Et illa, quam expectabat, erat
cognitio patriæ: illa vero, quam ha-
bebat, erat contemplatio viæ, quæ

erat

42 erat viſio per ſpeculum. Et ſi tu quæ-
ras, vtrum erat viſio intellectualis,
vel corporalis. Dicendum, quòd in-
tellectualis: ſed non ipſius diuinæ eſ
ſentiæ in ſe, ſed alicuius gratiæ, vel
influentiæ: & illam in ſe per experien
tiã noſſe, & videre poterat, ſicut ſen-
tit anima ſancta, quando liqueſcit,
43 cum ſponſus alloquitur eam. AD il-
lud, quod obiicitur, quòd mens hu-
mana in illo ſtatu erat deo immedia-
ta. Dicendum, quòd immediata erat
quantum ad eſſe naturæ, quia nulla
natura eſt ea ſuperior: quantum vero
ad ſtatum non erat immediata. A D
altiorem enim ſtatum promouenda
erat: tunc enim erat in ſimilitudine
gratiæ, ſed perducenda erat ad dei-
formitatem gloriæ, in qua non ſolũ
aſpiceret diuinum effectum, ſed etiã
ipſum vultum deſideratum. Conce-
do tamen nihilominus, quòd oculi
aſpect⁹ in deum figi poteſt, ita quòd
ad nihil aliud aſpiciat: attamen non
perſpiciet, vel videbit ipſius lucis cla-
ritatem: imo potius eleuabitur in
caliginem, & ad hanc cognitionem
eleuabitur per omnium obliuionem
ſicut Dioſiyſius dicit in libro de my-
ſtica theologia, & vocat cognitionẽ
iſtam doctam ignorantiam. Hæc.n.
eſt, in qua mirabiliter inflammatur
affectio, ſicut eis patet qui aliquotiẽs
conſueuerunt ad anagogicos eleuari
exceſſus. Hunc modum cognoſcendi
arbitror cuilibet viro iuſto in via
iſta eſſe querendum: quòd ſi deus ali
quid vltra faciet, hoc priuilegium eſt
44 ſpeciale, non legis communis. A D
illud, quod quæritur, vtrum deus in
patria videatur per medium, an ſine
medio. Reſpondendum eſt, quòd vi
dere per medium hoc poteſt intelligi
tripliciter, aut per medium diſpo-
nens, aut per medium deferens, aut
per medium deducens. Per me-
dium diſponens recte, & catho-
lice ponitur, deum in patria eſſe
videndum, quia anima in patria
mediante deiformitate, & influentia
gloriæ diſponetur ad hoc, quòd cla-
riſſime poſſit deum in ſeipſo videre.
Deiformitas enim gloriæ ſufficiens
eſt diſpoſitio ad hoc, quòd anima
deum in ſe poſſit videre. A D hoc
enim, quòd videat nõ oportet, quòd
anima potens ſit in deum agere: vi-
dere enim potius eſt in ſuſcipiendo,
quàm in agendo, maxime cum vide-
tur lumen. Nec oportet eam propor
tionari quantitatiue, ſed quantum
ad infinitatem, vt ſit tanta, quanta
de⁹ in virtute eſt: ſed ſufficit qualitati
ue quantũ ad ſimilitudinẽ expreſſam
ſecundũ cuius maiorem, & minorem 45
participationem erit ordo in gradi-
bus præmiorum in futura gloria. Et
ſic patet, quòd ſi ponatur, deum vide
ri per medium diſponens, perſua-
ſiones, quæ prius ponebantur, diſſol
uuntur, & veritas explicatur. Per
medium autem deferens nullus po-
ſuit deum videri, cum ipſe ſit imme-
diatus rationali creaturæ. Sed per
medium deducens, ſiue contempe-
rans poſuerunt aliqui deum videri,
ne per excellentiam lucis obtunde-
retur acies intellectus, & potius deii-
ceretur, quàm lætificaretur. Sed hoc
ponere (ſicut prius tactum fuit) non
eſt ſanum, nec habet rationem, quia
lumen illud potius eſt ſaluatiuum,
quàm corruptiuum: vnde excellen-
tia illius in nullo obeſt, ſed potius
confert: & quia pax, & gaudium, &
lux illa ſuperat omnem ſenſum, ho-
mo totus ideo vndique completur,
vt nihil aliud quærat, ſed potius ab-
ſorbeatur ipſa noſtra intelligentia
ab eminentia lucis, ſicut & ipſa no-
ſtra affectio a torrente voluptatis: &
hoc ſupra determinatum fuit in pri- 46
mo libro diſtinctione prima de frui-
tione. Nunc autem pro firmo tenen
dum eſt, quòd & ſi Adam deum in
ſua ſubſtantia non videbat in ſtatu
innocentiæ, videbitur tamen in glo
ria in ſua ſubſtantia: nec licet huius
contrarium ſentire, & dicere. Nam
hoc eſt vnus de decem articulis re-
probatis ab vniuerſitate magiſtrorũ
Pariſien. tempore Epiſcopi Guilhel-
mi, & Odonis Cancellarij, & fratris
Alexandri de Hales patris, & Magi- 47
ſtri noſtri, qui vt euitentur, ſubſcri-
pti ſunt. Primus articulus eſt, quòd
diuina eſſentia in ſe, nec ab homine,
nec ab angelo videbitur. Secundus

eſt: quòd licet diuina eſſentia vna ſit in patre,& filio,& ſpiritu ſancto: tamen vt in ratione formæ vna eſt in patre, & filio, & non vna in his, & ſpiritu ſancto: & tamen forma idem eſt, quòd eſſentia diuina. Tertius eſt, quòd ſpiritus ſanctus vt amor, vel nexus non procedit a filio, ſed tantum a patre. Quartus eſt, quòd animæ glorificatę non ſunt in cœlo empyreo cum angelis, nec corpora glorificata erũt ibi, ſed in ſolo aqueo vel cryſtallino, quod eſt ſupra firmamentum. Quintus eſt, quòd malus angelus in primo inſtãti ſuę creationis fuit malus, & nunquam fuit bonus. Sextus eſt, quòd angelus in vno inſtanti poteſt eſſe in diuerſis locis, & etiam ubique ſi voluerit. Septimus eſt, quòd multæ ſunt veritates ab æterno, quæ non ſunt deus. Octauus eſt, quòd primum nunc,& creatio paſſio non eſt creator, nec creatura. Nonus eſt, quòd qui habet meliora naturalia, plus habebit de neceſſitate de gratia, & gloria. Decimus eſt, quòd malus angelus nunquam habuit, vnde ſtare poſſet, nec etiam Adam in ſtatu innocentię. Hi omnes errores a prædictis perſonis prohibiti fuerunt, & excommunicati:& propterea ſunt tanquam peſtiferi euitandi.

DE GRATIA HOMINIS, & de potentia ante caſum.

DISTINCTIO XXIIII.

De adiutorio per qđ homo ante lapſum ſtare potuit. ſ. de libero ar. in quantũ ad alias potentias cõparat.

NVNC diligenter inueſtigari oportet, quam gratiam vel potentiam habuerit homo ante caſum: & vtrum per eam potuerit ſtare, vel non. Sciendum eſt ergo, quòd homini in creatione (ſicut de angelis diximus) datum eſt per gratiam auxilium,& collata eſt potentia per quam poterat ſtare, id eſt, non declinare ab eo quod acceperat: ſed non poterat proficere intantum, vt per gratiam creationis ſine alia mereri ſalutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratię creationis reſiſtere malo: ſed non perficere bonũ. Poterat tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere ſine peccato: ſed non poterat ſine alio gratiæ adiutorio ſpiritualiter viuere, quo vitam mereretur ęternam. Vnde Auguſtinus in Enchi. Si factus eſt homo rectus, vt & manere in ea rectitudine poſſet, non ſine diuino adiutorio: & ſuo fieri peruerſus arbitrio: vtrumlibet horum elegiſſet, dei voluntas fieret vel ab illo, vel de illo. Et quia ſuam maluit facere voluntatem quàm dei, de illo facta eſt voluntas dei. Item in eodem, Sic hominem prius oportebat fieri, vt & bene poſſet velle,& male. Nec fruſtra, ſi bene: nec impune, ſi male. Idem quoque in libro de correctione, & gratia ait, Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cum primum facti ſunt defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino auxilio poſſet manere ſi vellet: non vtique ſua culpa cecidiſſet, defuiſſet quippe adiutorium, ſine quo manere non poſſet. Idem, Dederat deus homini bonam voluntatem: in illa quippe

Diſtinc. 3. Cap. 107. Idẽ habet in to. 7. li. de correctione, & gra ca. 10.

Cap. 5.

Lib. & ca. eiſdem.

quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, ſine quò non poſſet in ea manere ſi vellet, & per quod poſſet. Vt autem hoc vellet, in eius dimiſit arbitrio. In eodem, Acceperat poſſe ſi vellet, ſed nō habuit velle quo poſſet: nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet. His teſtimoniis euidenter monſtratur, quòd homo rectitudinem & bonam uoluntatem in creatione accepit, atque auxilium quo ſtare poterat: alioquin non ſua culpa uideretur cecidiſſe.

Li. & cap. eiſdem.

Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas voluntatis in qua creatus eſt.

SED quomodo rectam & bonam voluntatem habuit homo, ſi per eam nec mereri vitam valuit, nec in ea ſtare voluit? quia nec aliquid mali ea tunc volebat, & ad tempus ſtare voluit, ſed non perſeueranter: & ideo recta & bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppoſitio contra illud quod dictum eſt, hominem non potuiſſe proficere.

AD hoc autem quod diximus hominem non potuiſſe proficere vel mereri per gratiam creationis, ſolet opponi ſic. Per illud auxilium gratiæ creationis potuit ſtare in bono quod acceperat, potuit ergo reſiſtere tentationi. Sed reſiſtere tentationibus atque ſuggeſtionibus malis, meritum eſt, ac bonum remunerabile: omne autem bonum meritum profectus eſt: per gratiam ergo creationis proficere potuit ſine adiectione alterius gratiæ. Ad quod dicimus, quia reſiſtere malo, & non conſentire tentationi, non feciſſet illi meritum, etſi non conſenſiſſet, quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret: ſicut angelis qui non ceciderunt, non fuerit meritum quòd ſteterunt, id eſt, quòd non corruerunt. Nobis autem meritum eſt aliquando ſi malum non facimus, ſed reſiſtimus: ibi dūtaxat, vbi cauſa ſubeſt quæ nos id facere mouet: quia ex peccati corruptela proni ſunt ad lapſum greſſus noſtri. Vbi autem non interuenit cauſa nos ad malum impellens, non meremur ſi ab eo declinamus. Declinare enim a malo ſemper vitat pœnam, ſed non ſemper meretur palmam.

Reſpōſio. Quod reſiſtere malo aliquādo meritū eſt, aliquādo non. Gene. 8

De adiutorio homini in creatione dato, quo ſtare poterat.

HIC conſiderandum eſt, quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere ſi vellet. Illud vtique fuit libertas arbitrij ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ ſynceritas, atque viuacitas.

De libero arbitrio.

LIBERVM vero arbitrium eſt facultas rationis, & uoluntatis, qua bonū eligitur gratia aſſiſtente, vel malum eadē deſiſtente.

Et dicitur liberum, quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti poteſt. Arbitrium vero quantũ ad rõnem, cuius eſt facultas vel potentia illa, cuius etiam eſt diſcernere inter bonũ & malum: & aliquando quidem diſcretionem habens boni & mali, quod malum eſt eligit, aliquando vero quod bonum eſt. Sed quod bonum eſt niſi gratia adiuta non eligit, malum vero per ſe eligit. Eſt.n. in anima rationali voluntas naturalis, qua naturaliter vult bonũ, licet tenuiter & exiliter, niſi gratia iuuet: quæ adueniẽs iuuat eã, & erigit vt efficaciter velit bonum. Per ſe autem poteſt velle malum efficaciter. Illa ergo rationalis animæ potentia, qua bonum vel malum poteſt velle, vtrunque diſcernens, liberum arbitrium nuncupatur: quod bruta animalia nõ habent, quia ratione carẽt: habent tamen ſenſum & appetitum ſenſualitatis.

Oze.13.
Quod bruta animalia nõ hñt liberũ ar. ſenſualitatis.
Hug.lib.1 de ſacra. par.8.c. vltimo.

De ſenſualitate.

EST enim ſenſualitas quędam vis animæ inferior, ex qua eſt motus qui intenditur in corporis ſenſus, atque appetitus rerũ ad corpus pertinentiũ, Ratio vero vis animæ eſt ſuperior, quæ (vt ita dicamus) duas habet partes vel differẽtias, ſuperiorẽ & inferiorẽ. Secundũ ſuperiorem ſupernis conſpiciendis vel conſulendis intendit: ſecundum inferiorem, ad temporalium diſpoſitionem conſpicit. Quicquid ergo in anima noſtra nobis conſiderantibus occurrit, quod non ſit commune cum beſtijs, ad rationem pertinet. Qđ autem in ea reperies commune cum belluis, ad ſenſualitatem pertinet. Et vbi nobis gradatim in conſideratione partiũ animæ progredientibus primum aliquid occurrit quod non eſt commune cũ beſtijs, ibi incipit ratio. Hoc autem Augu. docet in xij. lib. de Trini. ita dicens, Videamus vbi ſit quaſi quoddam hominis exterioris interioriſque confinium. Quicquid enim habemus in animo cõmune cum pecore, recte dicitur ad exteriorem hominẽ pertinere. Non enim ſolum corpus homo exterior deputabitur: ſed adiũcta quadam vita ſua, qua compages corporis & omnes ſenſus vigent, quibus inſtructus eſt ad exteriora ſentienda. Aſcendentibus ergo introrſum quibuſdam gradibus conſiderationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere quod non ſit nobis commune cũ beſtijs, ibi incipit ratio, vbi homo interior iam poſſit agnoſci. Rõnis autem pars ſuperior ęternis rationibus conſpiciẽdis vel conſulendis adhęreſcit, portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Et illa rõnis intentio qua cõtemplamur æterna, ſapientiæ deputatur: illa vero qua bene vtimur rebus tẽporalibus, ſcientię deputatur. Cum vero diſſerimus de natura mentis humanæ, de vna quadam re diſſerimus, nec eam in hæc duo quæ cõmemorauimus, niſi per officia geminamus. Carnalis autẽ vel ſenſualis animæ motus, qui in corporis ſenſus intenditur, nobis pecoribuſq; cõis eſt: qui

De rõne q̃ habet duas partes, q̃tũ ad officia.
Quid ad rõnẽ pertinet.
Vbi incipit ratio.
Cap.1.
Li. de tri. 12.c.8
Ibid.c. 6
Li.eo.cap. 14.& 15.
Ibid.c.4
Ca.12.eiuſdem lib.

qui ſecluſus eſt a ratione ſapientiæ,rõni autem ſcientiæ vicinus eſt.

Quod talis eſt ordo peccandi vel cadendi in nobis,qualis fuit in primis hominibus.

ILLVD quoque prætermittendum non eſt, quod talis nunc in vno homine tentationis eſt ordo & progreſſio,qualis tunc in primis præceſſit parentibus. Vt enim tunc ſerpens malum ſuaſit mulieri,ipſaque conſenſit,deinde viro ſuo dedit,ſicque conſummatum eſt peccatum: ita & nunc in nobis pro ſerpente eſt ſenſualis motus animę,pro muliere inferior portio rationis,pro viro ſuperior rationis portio. Et hic eſt vir,qui ſecundum Apoſtolum dicitur imago, & gloria dei:& illa eſt mulier,quę ſecundum eundem dicitur gloria viri. Atque inter hunc virum & hanc mulierem eſt velut quoddam ſpirituale coniugium, naturaliſque contractus, quo ſuperior rõnis portio,quaſi vir,debet pręeſſe & dominari:inferior vero quaſi mulier,debet ſubeſſe & obedire. Ideo vir ſecundum Apoſtolũ nõ debet habere velamen,ſed mulier. Et ſicut in cunctis animantibus non eſt repertum homini adiutorium ſimile ſibi,ſed de illo ſumptũ quod ei formaretur in coniugium:ita & in partibus animæ quas cũ pecoribus habemus communes,nullũ menti noſtræ ſimile eſt adiutorium. Vnde Auguſtinus in eodẽ: Illud noſtrum quod in actione temporalium tractandorum ita verſatur, vt non ſit in nobis cõmune cum pecore,rationale eſt quidem,ſed ex illa rationali mente,qua ſubhæremus intelligibili,& incommutabili veritati, tãquã ductum,& inferioribus tractandis gubernandiſque deputatum eſt. Sicut enim in omnibus pecoribus non eſt inuentum viro adiutorium ſimile ſibi, niſi de illo detractum in coniugium formaretur: ita menti noſtræ qua ſupernam conſulimus veritatem, nullum eſt ad vſum rerum temporalium, quantum naturæ hominis ſatis eſt, ſimile adiutorium ex animæ partibus,quas communes cum pecoribus habemus. Ideoque rationale noſtrum non ad vnitatis diuortiũ ſeparatum,ſed in auxiliũ ſocietatis quaſi deriuatum, in ſuo diſpartitur officio. Et ſicut vna caro eſt duorum in maſculo,& in fœmina: ſic intellectum noſtrum,& actionem ſiue rationem & appetitũ rationalem,vel ſi aliquo modo ſignificantius dici poſſunt, vna mẽtis natura complectitur,vt ſicut de illis dictum eſt, Erunt duo in carne vna: ſic & de his dici poſſit,duo in mente vna. Ecce ex his verbis aperte intelligi poteſt qualiter in anima hominis exiſtat imago illius coniugij, & qualiter in ſingulis noſtrum ſpiritualiter ſint illa tria,ſcilicet vir,mulier,ſerpens.

Lib. 12. de tri. ca. 12. ſcientiali ter.

Qđ in nobis eſt vir & mulier & ſerpens & quõ.

1. Cor. 11.

De ſpũali cõiugio viri & mulieris in nobis.

1. Cor. 11

Gene. 2

Teſtimonio Aug. ita eſſe oñdit.

Li. de tri. 12. cap. 3

Gene. 2

Qualiter per illa tria in nobis conſumetur tentatio.

NVNC ſupereſt oſtendere,quomodo per hęc tria in nobis cõſummetur peccatum: vbi agnoſci poterit,ſi diligenter intendatur, quid ſit in anima mortale,vel veniale peccatũ. Vt enim ibi ſerpens ſuaſit

ſuaſit mulieri,& mulier viro: ita & in nobis ſenſualis motus cũ illè cebram peccati conceperit,quaſi ſerpens ſuggerit mulieri, ſcilicet inferiori parti rationis, ideſt, rationi ſcientię:quæ ſi conſenſerit il lecebræ, mulier edit cibum vetitum : poſt de eodem dat viro, cum ſuperiori parti rationis, ideſt, rationi ſapientiæ eandem illecebrã ſuggerit: quæ ſi conſentit, tunc vir etiam cum fœmina cibũ vetitum guſtat. Si ergo in motu ſenſuali tantum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuiſſimum eſt peccatum. Si vero inferior pars rationis conſenſerit, ita vt ſola cogitationis delectatione ſine voluntate perficiendi teneatur, mulier ſola manducauit, non vir: cuius authoritate cohibetur voluntas,ne ad opus vſque perueniat. Si vero adſit plena voluntas perficiendi, vt ſi adſit facultas & ad effectum perducatur, vir quoque manducat, quia ſuperior pars rationis illecebræ cõſenſit,& tunc eſt damnabile & graue peccatum. Quando autem mulier ſine viro guſtat, aliquãdo eſt mortale, ali quando veniale peccatum. Vt.n. dictũ eſt, tunc mulier ſine viro guſtat, cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur, vt faciendum non decernatur: vel cum quidam terminus & menſura a peccato adhibetur a viro, vt non liceat mulieri effrænata libertate in peccatum progredi. Si ergo peccatum non diu teneatur delectatione cogitationis, ſed ſtatim vt mulierem tetigit viri authoritate repellatur, veniale eſt. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, etſi voluntas perficiendi deſit, mortale eſt: & pro eo damnabitur ſimul vir & mulier.i.totus homo,quia & tunc vir ſicut non debuit,mulierem cohibuit, vnde poteſt dici conſenſiſſe.

Qñ peccatum ſit veniale.

Qñ mulier ſola manducat cibũ vetitum.

Quando mulier guſtat ſine viro,tũc aliqñ mortale aliquando veniale peccatũ ẽ.

Repetitio ſummam perſtringens.

ITAQVE vt breuiter ſummam perſtringam, quando peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere diſponat, vel etiam perficiat,aliud frequenter, aliud ſemel: vel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale eſt. Cum vero in ſenſuali motu tantum eſt, vt prædiximus, tunc leuiſſimum eſt: quia ratio tunc non delectatur. Ideo autem ſupra dixi,aliud frequenter, aliud ſemel: quia quędam ſunt, quę ſi tantum ſemel fiant, vel facienda diſponantur, damnant, quædam vero non, niſi ſępius fiãt, vel facienda decernantur: vt de otioſo verbo,& huiuſmodi. Hæc Augu.in xij.lib.de Trini.tradit ita, Sicut in illo coniugio primorum hominum ſerpens manducandum perſuaſit: mulier autẽ non manducauit ſola,ſed viro ſuo dedit,& ſimul manducauerunt,ita & in quodam ſecreto coniugio, quod in vno homine geritur & digno ſcitur, cum rationi ſcientię, quę in rebus temporalibus agendis ratiocinandi viuacitate verſatur, animalis ſenſus ingerit quandam illecebram: tunc velut ſerpens alloquitur fœminam. Huic autem illecebræ conſentire, de ligno vetito eſt edere. Sed iſte conſenſus ſi

Cap. 12. Auctoritate Aug. ita eſſe confirmat.

Rom. 6

ſola

ſola cogitationis delectatione contentus eſt, ſuperiori vero authoritate ita retinentur membra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: ſic habendum exiſtimo, velut lignum vetitum mulier ſola comederit. Si autem conſenſu illo ita decernitur quodque peccatum, vt ſi ſit poteſtas etiam opere impleatur: intelligenda eſt mulier dediſſe viro ſuo ſimul edendum illicitum cibum. Neque enim poteſt peccatum non ſolum cogitandum ſuauiter, verum etiam perpetrandum efficaciter mente decerni: niſi & illa mentis intentio, penes quam ſumma poteſtas eſt membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat. Nec ſane cum ſola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens eſſe facienda, tenens tamen & volens libēter, quæ ſtatim vt attigerunt animum, reſpui debuerunt, negandum eſt eſſe peccatum: ſed longe minus quam ſi & opere ſtatuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda eſt, pectuſque percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita noſtra. Neque enim ſicut in illis duobus primis hominibus perſonam ſuam quiſque portabat; & ideo ſi ſola mulier cibum ediſſet illicitum, ſola vtique mortis ſupplicio plecteretur: ita dici poteſt in homine vno, ſi delectationibus illicitis, a quibus continuo ſe deberet auertere, cogitatio libenter ſola paſcatur, nec facienda decernantur mala, ſed tantum ſuauiter in recordatione teneantur, quaſi mulierem ſine uiro poſſe damnari. Abſit hoc credere. Hic quippe vna perſona eſt, vnus homo eſt, totuſque damnabitur: niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiā remittantur. Idem quoque in libro contra Manichæos de hoc eodem ſic ait, Apoſtolus dicit, Secundum principem poteſtatis aeris huius ſpiritus qui nunc operatur in filijs diffidentiæ. Nunquid ergo viſibiliter eis apparet, aut quaſi corporeis locis accedit ad eos & operatur? Sed miris modis per cogitationē ſuggerit quicquid poteſt: quibus ſuggeſtionibus reſiſtendū eſt. Non.n.ignoramus aſtutias eius. Quomodo enim acceſſit ad Iudam, quando ei perſuaſit vt dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei viſus eſt? Sed vtique, vt dictum eſt, in cor eius intrauit. Repellit autē illum homo, ſi paradiſum mentis cuſtodiat. Poſuit.n.hominem deus in paradiſo, vt operaretur, & cuſtodiret: quia ſicut Eccleſiæ dicitur in Canticis Canticorum, Hortus concluſus, fons ſignatus: quo vtique non admittitur peruerſitatis ille perſuaſor, ſed tamen per mulierem decepit. Non.n. etiā ratio noſtra deduci ad conſenſum peccati poteſt, niſi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi, tanquam rectori viro. Etiam in vnoquoque noſtrum nihil aliud agitur cum ad peccatum quiſque delabitur, quam tunc actū eſt in illis tribus, ſerpente, muliere & viro. Nam primo fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per ſenſus

Ibidem. Vtrum ſit mortale q̄ in ſola delectatione tenet̄ cogitationis.

Matth. 6

Aug. li. de Gene. 2. c. 14. in to. 1

Ephe. 2.

2. Cor. 2

Vulgata editio habet cogitationes.

Ioan. 13

Luc. 22

Gene. 2

Cant. 4

ſenſus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel guſtando, vel olfaciendo: quę ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non moueatur ad peccatum, excluditur ſerpentis aſtutia. Si autem mota fuerit, quaſi iam mulieri perſuaſum erit: ſed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & cōpeſcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio conſentiat, & quod libido commouerit faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiſo expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiam ſi non ſubſequatur factum, quando rea tenetur in cōſenſione conſcientia.

Quare de animæ partibus dixit.

HAEC de animæ partibus interſeruimus, vt ipſius animæ natura plenius cognoſceretur, & ſecundum quam ſui portionē in ea ſit liberum arbitrium intelligatur: ſcilicet ſecundum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, ſed non omne veniale: illud ſcilicet quod in ſolo motu ſenſualitatis exiſtit.

Quod ſenſualitas ſępe in ſcriptura aliter quam ſupra accipitur, ſcilicet vt etiam inferior rationis portio eius nomine intelligatur.

NON eſt autem ſilentio prætereundum quod ſæpe in ſcriptura nomine ſenſualitatis, non id ſolum in anima quod eſt nobis cōmune cum pecore, ſed etiam inferior portio rationis, quæ temporalium diſpoſitioni intendit, intelligitur. Quod diligēs lector in locis ſcripturæ, vbi de ipſa fit mentio, vigilanter annotet.

De adiutorio, per quod homo ante lapſum ſtare potuit, ſcilicet de libero arbitrio quantum ad alias potentias comparatur.

Nunc diligenter inueſtigari oportet &c.

DISTINCTIO XXIIII.

Expoſi. SVPRA determinauit Magiſter de culpa, per q̄ hō cecidit. In hac parte determinat de auxilio, p qđ ſtare potuit. Et quoniam hoc auxilium ſcilicet liberi arbitrij habet tripliciter cōſiderari, videlicet in cōparatione ad alias potentias animæ & in ſe, & in comparatione ad perfectionem gratiæ: ideo pars

Diuiſio. iſta habet tres partes. In prima determinat de libero arb. in comparatione ad alias potentias. In ſecūda vero determinat de ipſo ſecundum ſe, infra diſt. xxv. Iam vero ad propoſitum redeam9. In tertia vero determinat de ipſo per comparationem ad gratiam infra di. xxvj. Hæc eſt gratia operās & cooperans. Et quoniam ſecundum comparationem liberi arbit. ad potentias animæ attenditur progreſſus & conſummatio peccati: ideo prima pars habet duas. In prima determinat de libero arbit. in quantū ad alias animę potentias cōparatur. In ſecunda vero determinat, qualiter ī homine tentationis ordo, & progreſſio cōſummatur, ibi. Illud quoque prætermittendum non eſt &c Prima pars tres habet particulas. In prima determinat, ad quid datum fuerit illud auxilium homini. In ſecunda vero, qđ ſit illud adiutorium, ibi. Hic conſiderandum

randum eſt quod fuit illud adiutoriũ &c. In tertia vero ad maiore explanationem ſubiungit diſtinctionẽ prędictorum, ibi. Eſt enim ſenſualitas quædam vis &c. Qualibet autem harum partium diuidi poteſt in duas. In prima determinat veritatem. In ſecũda remouet dubitationẽ, ibi. Sed quomodo rectam, & bonam voluntatem &c. Similiter ſecũda pars, in qua determinat qđ fuit adiutorium, duas habet partes. In prima explicat, qđ fuit illud adiutorium nominando. In ſecunda diffiniendo, ibi. Lib. vero arbit. eſt facultas &c. Similiter tertia pars, in qua diuiſionem ponit potentiarum, duas habet partes. In prima aſſignat differentiam ſenſualitatis ad rationem. In ſecunda vero oſtendit vlam, per quam cognoſci poſſit, & diſcerni illa differentia, ibi. Quicquid ergo in anima noſtra. Sic totali huius particulæ ſententia circa duo verſatẽ, videlicet circa adiutoriũ, quod fuit homini collatum, & circa diſtinctionem potentiarum.

Reſiſtere malo, & non conſentire &c.

Dub. 1. Contra. Si hoc verum eſt, tũc, cum nullum fuiſſet in Adã impellens, nũquam meruiſſet in aliquo opere ſuo.
1 Item. Chriſtus nullum habuit internus impellens ad malum cum diabolo in tẽtatione reſtitit, & in operibus ſuis nullum habuit retrahẽs a bono: ergo nihil meruit in ſua tentatione, nec in aliqua operatione, quod omnino nefarium eſt dicere. Item. Exemplum eius videtur eſſe malum, cũ ſubiungit. Sicut angelis non fuit meritorium, quod ſteterũt: hoc enim eſt cõtra veritatem, & contra Auguſt. qui dicit in lib. de correctione, & gratia: quod Angeli, qui alijs cadentibus remanſerunt, huius manſionis debitam mercedẽ receperunt: ergo vr̃ qđ ſtando meruerunt.
Reſpon. Ad hoc dici poſſet,
2 quod eſt meritum dimiſſionis pœnę, ſiue ſatisfactorium: & eſt meritum vitæ æternæ, ſiue ſubſtantialis præmij. Ad primum requiritur pœnalitas, & difficultas; ad ſecundum vero ſufficit ſola charitas. Magiſter autem intelligit de merito ſecundum primam differentiam, non ſecundum aliam. Sed quia illud meritum ſatisfactionis nunquam fuiſſet in Adam, nec profectus in eo, ſi in ſtatu innocentię permanſiſſet, prædicta reſponſio non videtur pertinere ad propoſitum. Et ꝓpterea aliter videtur eſſe dicendum, 3
quod eſt meritoriũ de genere operis, & eſt meritorium ex radice charitatis. Meritorium de genere operis dicitur, quod eſt opus virtutis de ſe: hoc autem eſt arduũ, & difficile. Alio modo dicitur meritorium oẽ opus, quodcunque ſit: dum tamen ex radice charitatis ꝓcedat. Vult igitur Magiſter dicere, quod in reſiſtendo tentationi Adę non fuiſſet meritũ, ſi nõ habuiſſet gratiam, nec primo modo nec ſecundo: ſi vero reſtitiſſet ex charitate, meritorium fuiſſet ſecũdo modo, non primo. In nobis autem ſemper eſt meritorium vel vtroq; modo, vel altero propter difficultatẽ ad bonum, & pronitatem ad malum. Et per hoc patent reſponſio ad obiecta, quia procedunt de merito ſecundum differentiam, videlicet de eo, quod eſt meritorium ratione radicis.

Declinare enim a malo ſemper vitat pœnam, ſed non ſemper meretur palmam.

Cõtra. Aut eñ declinat quis a malo ex charitate, aut non. Si non: ſimiliter nec facere bonum extra charitatem meretur palmam: ergo nõ eſt differentia inter declinare a malo, & facere bonum. Si ſic: cum omne illud quod fit ex charitate ſit meritorium: patet &c. Si tu dicas, quod non meretur palmam ex genere operis, qa nõ eſt difficile: hoc non ſoluit, quia licet non ſit difficile homini in ſtatu innocentię: eſt tamen difficile in ſtatu naturæ lapſæ: ergo non ſemper meretͬ palmam. Item. Declinare a malo eſt vna pars iuſtitię, ſicut facere bonum: ergo ſicut vnum eſt meritorium, ita & reliquum. Dub. 2. 4
Reſp. Dicendum, quod declinare a malo dupliciter dicitur, ſicut non velle malum. Vno modo priuatiue, ſicut dicitur dormiens non velle malum, quia non habet aliquam affectionem Reſpon.

a ſi vertibilitate ad malum poſſit natura rationalis fieri ſalua ſua natura,& nulla ſuperaddita gratia : ꝓpter hoc eſt quæſtio, Cum tam liberum ar.hominis,quam gratia ſit creatum, ſicut patebit infra,ad quid dari poteſt inflexibilitas ad malum ipſi gratiæ, & non poteſt dari creaturę rationali:videtur enim ratione conſimili quod ſi poteſt dari vni,quod poſſit dari alteri. Item. Licet omnis creatura per ſe vertibilis ſit in naturam:aliquę tamẽ tales creantur a ſua origine,quod impoſſibile eſt eas corrumpi: & hoc habent ſine aliquo addito naturalibus, ſicut patet in ſubſtãtijs ſimplicibus : vnde angeli , & animæ per naturam ſunt immortales:ergo pari rõne videtur,quod aliquæ animæ poſſunt creari ꝑ naturam ad malum inflexibiles : videẽ igitur fuiſſe poſſibile tale adiutorium a deo conferri,per quod naturaliter ad malum non poſſet inflecti. Sed contra.Iſta duo ſunt conuertibilia,ſicut vult Dam.& etiam Aug. videlicet eſſe creabile,& eſſe vertibile ſic ergo in omni creatura neceſſe eſt eſſe aliquam vertibilitatẽ,ſed in ſubſtantia ſpirituali non eſt vertibilitas ſecundum ſubſtantiam : ergo neceſſe eſt,quod ſit ſecũdum electionem: igitur impoſſibile eſt ſubſtantiam creatam habere liberum arb. per naturã inflexibile. Item. Non eſt per naturã magis arctatus affectus,quam intellectus : ſed intellectus eo ipſo quod intellectus eſt,per naturam ſuam eſt natus omnia intelligere:ergo pari rõne affectus per naturam ſuam eſt potẽs hoc,vel illud appetere:ergo ẽ ab vno oppoſitorum in alterum tranſire : ergo omnis affectus creatus, quantũ eſt de natura ſua non ſolum bonum conceſſum,ſed etiam prohibitum poteſt velle,& præligere:ergo &c.Item.Liberum arb.creatum hoc ipſo quod liberum eſt,dominatur actui ſuo, hoc ipſo quod creatum eſt , debet aliquid ſuo creatori,videlicet honorem:ergo ſi dominaẽ ſuo actui,poteſt nõ reddere,quod debet:ſed hoc eſt peccatum : ergo neceſſarium eſt liberum arbitr. quantum eſt de ſua natura fieri flexibile ad peccatum. Item.Si lib.arb. ꝑ naturam ſuam eſſet inflexibile ad malum:ergo ſtare in bono,& facere bonũ eſſet ei naturale : ergo omne opus egrediens a liber.arb. eſſet in genere operis naturalis,&nullum eſſet in genere moris:ergo ſi hoc verum eſt,nullum eſſet meritorium , nullum etiam eſſet laudabile,per nullum etiã opus quod faceret eſſet liberum arbitrium ad gloriam ordinabile:ſed hoc ẽ contra naturalem libe.arb. inſtitutionẽ: ergo impoſſibile eſt alicui creaturę dare liberum arbitrium per naturam inflexibile.

Fundamenta.

RESP. Dicendum,quod impoſſibile fuit hominem,vel aliquã creaturam rationalem per naturam habere liberum arb.inflexibile ad malum hoc eñ repugnat naturæ ipſius creaturæ rationalis , & a parte principij initialis,& a parte termini finalis: & hoc patet ſic.Si enim liberum ar.creaturæ rationalis fieret naturaliter ad malum inflexibile,aut hoc eſſet propter ipſius arctationem ad bonum, aut propter ipſius determinationem. Si propter arctationem,vt ſic faceret bonum,ſicut lapis tendit deorſum,iã certe liberum arb. nec eſſet liberum, nec opus eius eſſet laude dignum : & ita ineptum eſſet ad finem , ꝑ quem eſt factum,videlicet ad laudis, & gloriæ præmium aſſequẽdum . Si autem inflexibile eſſet ad malum propter determinationem , quia ſic potens eſſet per propriam naturam in bonum,vt non poſſet deficere in malo , ſicut eſt de libero ar. diuino,quod ad ſola bona determinatum eſt,iam tale li.arb. caret vanitate per naturam ſuam:ergo iam non eſſet creatura,nec productum ex nihilo,cum omnis creatura vanitati ſubiecta ſit:&ita hoc eſſet cõtra naturam principij initialis quantum ad quod dicimus,creaturam rationalem ex nihilo eſſe productam. Repugnante igitur natura rationalis creaturæ,& ex parte initialis principij,& ex parte finalis termini,impoſſibile fuit hominem,vel aliam quancunque creaturam rationalem liberũ arb.,habere per naturam ad malum inflexibile,vnde concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

8 AD illud, quod primo obijcitur de luce corporali. Dicendum, quod nõ eſt ſimile, tum propter hoc, quod fons lucis corporalis reperiri poteſt in genere creaturæ, fons autem lucis ſpiritualis non reperitur in gñe creaturæ: ſed eſt ipſe creator. Iuxta illud Eccle. 1. Fons ſapientię verbum dei in excelſis. Tum etiam, quia lux corporalis reſpectu actus lucendi habet arctationem, adeo vt lucere eius non ſit laudabile, ſed pure naturale: non ſic eſt de rectitudine, & operatione creaturæ rationalis, ſiue voluntatis deliberatiuæ.

9 AD illud, quod obijcitur, quod aliqua ſubſtantia corporalis per naturam eſt intranſmutabilis &c. iã patet reſponſio per hoc, quod nõ valet, ſiue non decet creaturam ſpiritualem ſic eſſe arctatam ad opus ſuum, ſicut corporalem: ſiue etiam, quia nõ tenet ſummum in genere ſpiritus, ſicut aliqua creatura corporalis tenet ſummum in genere corporũ. Verumtamen dici poſſet, quod omne corpus mutabile eſt aliquo genere mutationis, ſicut vniuerſaliter vult Auguſtinus: ſiue quia ipſum mutatur in ſe, ſiue quia aliqua mutantur in ipſo, & hoc vltimo modo mutatio poſſet eſſe in empyreo.

10 AD illud, quod obijcitur de gratia confirmante. Dicendũ, quod gratia dicitur eſſe perfectio naturę non ſolum quia adiuuat, ſed etiam quia defectum eius excludit: vnde in omni natura creaturæ rationalis ẽ aliquis defectus naturalis, qui per gratiam habet excludi, quantumcumque illa natura ſit in genere, creaturę perfecta, & ideo non ſequitur, quod ſi aliquid conuenit alicui per gratiam, quod conueniat per naturam.

11 Et ſi obijciatur, quod deus potuit dare naturæ, quod dedit gratiæ. Dicendum, quod natura non fuit nata ſuſcipere: ſicut enim alia eſt natura operis moralis, alia operis naturalis, nec proprietas operis moralis poteſt conuenire operi naturali, niſi naturale defineret eſſe naturale: non enim poteſt laus, & vituperium, quæ eſt proprietas operis moralis, ſecundum quod huiuſmodi, competere operi naturali in quantum tale; ſic & in propoſito intelligẽdum eſt ſe habere.

12 AD illud, quod obijcitur de immortalitate: patet reſpõſio per prædicta. Quod enim naturaliter eſt immortale ex hoc non eſt laudabile, vel vituperabile: & ita ſi liber. arb. inflexibile creatũ eſſet, nec laudis, nec vituperij capax eſſet.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homini fuit datũ vt per naturale adiutorium in ſtatu innocentiæ poſſet abſque omni gratia (ſuppoſita diuina influentia ſuperaddita) cuicunque tentationi reſiſtere.

VTRVM datum fuerit homini naturale adiutorium, per quod poſſet abſque omni gratia tẽtationi reſiſtere. Et quod ſic videtur. *Fundamenta.* Liberum arbit. (vt dicit Anſel.) eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem propter ſe: ſed liberum arb. eſt potentia naturalis: ergo per naturalẽ potentiã abſque addita gratia homo poterat ſeruare rectitudinem, ſiue iuſtitiam. Sed ſeruando rectitudinẽ, tentationi non cõſentiret, imo reſiſteret, & ſuperaret: ergo &c. Item. Ponatur homo in puris naturalib⁹: aut igitur poſſet reſiſtere diabolo ſuadenti, aut non. Si non, & nullus peccat in eo, quod vitare non poteſt: ergo ſi conſentiret tentationi diabolicę non peccaret, quod eſt impoſſibile. Si ſic: ergo per naturale adiutorium ſine gratia ſuperaddita ſuperare poterat aduerſarium. Item. Natura nulli dat eſſe, quin etiã det ei aliquam potentiam permanendi, cũ nõ deficiat in neceſſarijs: vnde ſicut aliquid naturaliter propagatur, ſic etiam naturali virtute in eſſe conſeruatur: ſi ergo liberum arb. hominis datum per naturam propriam innocẽs erat, & immune a culpa: ergo per naturam propriam abſque omni gratia permanere poterat in ſua innocẽtia: ergo &c. Item. Rectitudo voluntatis ſolo actu voluntatis ſeruatur: quod enim rectus eſt, obliquus eſſe non poteſt, quamdiu vult eſſe rectus: ſed nihil tam eſt in voluntate noſtrà, quam ipſa

ipſa voluntas, nihil facilius homiri
recto,quã velle rectitudinem: ſi ergo
liberũ arb. hoĩs quantũ eſt de ſua cõ
ditione primaria rectum erat,abſque
omni gratia ſuper addita rectitudinẽ
ſeruare poterat, & ſic aduerſario re-
ſiſtere,& tentationem ſuperare. Sed
contra. Aug.de vera innocentia.Hu
mana natura,& ſi in illa integritate,
in qua condita eſt,permaneret:nullo
tñ modo ſeipſam creatore non adiu-
uante ſeruaret: ergo quantumcũque
homo haberet liberũ arb.ad hoc, vt
permaneret,neceſſarium ei erat gra-
tiæ diuinæ ſuffragium. Item. Si tunc
poterat de potentia naturæ tentatio-
ni reſiſtere,& naturalia ſunt eadẽ in
nobis,& in ipſo: ergo ſi tentationi re
ſiſtere eſſet a nobis per naturam poſ-
ſibile, ergo fruſtra frequentaremus
dominicam orationem petẽtes, Et ne
nos inducas in tentationem: ꝙ ſi ab-
ſurdum eſt dicere:patet &c. Item. Si
virtute propria poſſet homo abſque
omni gratia tentationi reſiſtere,poſ-
ſet etiam victoriam de inimico obti-
nere:ſed victoriæ reſpondet corona:
ergo abſq; omni gratia potuiſſet me-
reri,& peruenire ad gloriã: ꝙ ſi eui-
denter falſum eſt:reſtat &c. Itẽ. Ten-
tationi reſiſtere hoc eſt opus de ſe lau
dabile:ſed faciens opus laudabile nõ
poteſt non proficere:igitur ſi virtute
propria habuit,vnde poſſet ſtare, vir
tute propria habuit vnde poſſet pro
ficere:quod eſt contra Magiſtrũ in li
tera, qui dicit, ꝙ habuit vnde ſtare
poſſet, ſed non habuit, vnde poſſet
proficere.

13 RESP. Dicendum,ꝙ aliquẽ poſ-
ſe reſiſtere virtute propria tẽtationi
diabolicæ abſque omni gratia intel-
ligi poteſt dupliciter. Aut ita, ꝙ ex-
cludatur continuatio diuinæ influen
tiæ,aut ita,ꝙ excludatᷣ appoſitio no-
uæ gratiæ.Primum ſimpliciter eſt im
poſſibile:nunquã.n.liberũ arb.male
ſuggeſtioni reſiſteret, niſi deꝰ ſuæ bo
nitatis influentia continua in bono
conſeruaret.Secundo modo veritatẽ
habet pro ſtatu innocentiæ.Sicut.n.
Magiſter dicit in litera, magna erat
in primo hoĩe liberi arb.ab oĩ labe,
& corruptione immunitas, atque na
turalium potentiarum animæ ſynce-
ritas,& viuacitas, & per hoc poterat
euitare, & repellere ſuggeſtionẽ dia-
bolicã:nec indigebat ad hoc opponi
ſibi nouam grãm, cũ reſpectu huius
nulla eſſet in eo difficultas, ſicut di-
cit Magiſter in litera,& rõnes oſten-
dunt,quæ ad primam partem indu-
cuntur:& ideo concedendæ ſunt.

AD illud ergo Aug.de vera inno- 14
centia iam patet reſponſio: dicit.n.
ꝙ nullã creatura rationalis põt ſine
diuino adiutorio conſeruari:non qa
ad reſiſtendum peccato ſit ei neceſſa-
ria gratia, quãdiu eſt ĩ innocẽtia: ſed
quia in quocunque ſtatu eſt neceſſa-
ria eſt ſibi diuinæ bonitatis influen-
tia. AD illud,quod obiicitur, ꝙ ea- 15
dẽ ſunt naturalia in nobis, & in pri-
mo hoĩe.Dicẽdũ, ꝙ & ſi eadem ſint
ſm ſubſtãtiam,tñ infirmata ſunt, &
vulnerata,& deteriorata: & ideo nõ
ſequitur,ꝙ tm̃ poſſe habeant,quantũ
habuerunt qñ natura erat inſtituta.
AD illud, quod obiicitur, ꝙ tenta- 16
tioni reſiſtere,hoc eſt victoriam ob-
tinere. Dicendum, quòd plus eſt ad-
uerſarium ſuperare, quàm eidem re-
ſiſtere. AD hoc enim quòd aliquis
aduerſarium ſuperet,optimum eſt,ꝙ
oppoſitum aſſequatur, ad quod ad-
uerſarius pertrahere intẽdebat: hoc
autem ſolum eſt,quando homo non
tantum reſiſtit aduerſario volunta-
rie, verumetiam meritorie. Tunc 17
enim recte vincitur diabolus, quan-
do ex vexatione tentationis, per quã
intẽdebat incuruare ad demeritum,
hõ ꝓficit ad meritũ:hoc aũt lib.arb.
facere non poteſt niſi ꝑ gratiæ adiu-
toriũ,q̃uis per ſe poſſit refugere pec-
catum.Si.n.abſque gratia pc̃m refu-
geret,meritorium ſibi non eſſet:& tñ
tẽtationi reſiſteret:& ꝑ hoc patet re-
ſponſio ad ſequẽs,quia Magiſter nõ
loquitur de quocũq; ꝓfectu,ſed de ꝓ
fectu in merito, in quo non ſemper
ꝓficit homo,cũ facit opus bonũ bo-
nitate morali, niſi adſit gratia ſpũs
ſancti, ſicut melius infra patebit.

COnſequenter quæritur de ſecũ- Artic. 2.
do,videlicet de diuiſione poten
tiarum aĩæ:& circa hoc poſſunt
quatuor quæri. Primo quæritur de

illa diuiſione potentiarum animæ, q̃ eſt per cognitiuam, & affectiuam, ſiue per rationem, & voluntatem. Secũdo quæritur de illa, quæ eſt per portionem ſuperiorem, & inferiorem. Tertio quæritur de illa, quæ eſt ꝑ deliberatiuũ, & naturale. Quarto, & vltimo quæritur ad pleniorem explanationem de illa diuiſione, quæ eſt per poſſibilem, & agentem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Ratio, & voluntas, ſiue intellectus, & affectus ſunt diuerſæ potentiæ diſtinctæ per eſſentiam.

Ad opp. VTRVM intellectus, & affectus, ſiue ratio, & voluntas ſint potentiæ diuerſæ per eſſentiam. Et quòd non videtur. Aug. 9. de trini. dicit, quòd hæc tria ſcilicet intelligentia, memoria, & voluntas ſunt vna mens, vna intelligentia, vna vita: ſed hoc non eſſet, ſi eſſent diuerſæ per eſſentiam: ergo &c. Itẽ. Philoſophus in 3. de anima dicit, quòd intellectus ſpeculatiuus extẽſione fit practicus: ſed extenſio nõ variat potentiam per eſſentiam: ergo eadẽ eſt per eſſentiam intelligentia ſpeculatiua, & practica: ergo & cognitiua, & motiua. Item. Potentiæ diſtinguuntur ꝑ obiecta, ſicut dicit Philoſophus:
3. de ani. ſi ergo prima ratio diſtinguendi eſt ex parte obiectorum, non eſt maior diſtinctio in potentiis, quàm in obiectis: ſed verum ſub ratione veri eſt obiectum intellectus, bonum ſub ratione boni eſt obiectum affectus: cũ igitur eadem ſit per eſſentiam bonitas, & veritas ſpiritualis creaturæ: ergo eadem erit per eſſentiam ratio, & voluntas: Item. Magis conformatur imago ſummæ trinitati, quàm cõformet veſtigium: ſed in ſumma trinitate nulla eſt differentia eſſentialis, ſed ſolum ſm relationem: ſi igitur veritas, & bonitas ſola relatione differũt in creatura, & non eſſentialiter: multofortius videtur, ꝙ ratio, & voluntas ſola relatione habeant diſtingui.

Item. Ad oẽm delectationem neceſſario concurrit ſenſus: delectatio enim eſt coniunctio conuenientis cum cõuenienti, & ſenſus eiuſdem: ſed conſtans eſt, quòd voluntas habet delectari: ergo habet delectabile cognoſcere, & ſentire: igitur ipſa erit potentia ſenſitiua. Item. Ad oẽm habitum virtutis neceſſario concurrit amor, & medii inſpectio. Sicut enim vult Auguſt. de moribus eccleſiæ, Omnis virtus eſt amor. Et ſicut vult Philoſophus: Virtus eſt inſpectrix medii: 3. Eth.
ſi ergo virtutes ſunt in voluntate: ergo actus voluntatis eſt mediũ inſpicere, & amare: ſed primũ pertinet ad vim cognitiuam, ſecundũ ad affectiuam: ergo eadem eſt potentia cognitiua, & affectiua. Item. Lumini, & calori in corporibus correſpondet cognitio, & amor in ſpiritibus: ſed ſol per eandem virtutem illuminat, & calefacit: calefactio enim generatur ex radiorum multiplicatione: ergo multofortius videtur, quòd ſi ſubſtantia ſpiritualis potentior eſt, ꝙ per eandẽ virtutem cognoſcat, & diligat: ergo &c. Item. Optimum vniuſcuiuſq; rei non põt eſſe niſi vnum, ſed optimum in anima eſt illud ſm qd̃ immediate coniungitur deo. Hoc autẽ eſt intellectus, & affectus, ſiue ratio, & voluntas: ergo non ſunt diuerſæ potentiæ, ſed vna. Si tu dicas, ꝙ inter oẽs potentias: principatum tenet voluntas, & illa eſt, quæ intimius adhæret, Obiicitur cõtra hoc: quia virtus vnita plus poteſt, q̃ multiplicata: ſi igitur anima vna potentia, ſola tenderet in deum, perfectius ei vniretur, q̃ ſi tendat pluribus: ergo ſi optimo modo facta eſt ad perueniendum in finem, videtur ꝙ vna ſola potẽtia ſit ratio, & voluntas ſm eſſentiam. Sed Fundamenta.
contra. Auguſt. in 11. de trinitate dicit, animam eſſe ad imaginem, quo ad vnitatem eſſentię, & trinitatẽ potentiarum: ergo ſi vera eſt ibi trinitas, vera eſt ibi potentiarum diſtinctio: ergo non ſolũmodo diſtinguuntur relatione: ſed etiam ſm id, quod ſunt abſolutæ. Item. Si eadem potentia per eſſentiam eſſet ratio, & voluntas, ſicut vna eſſentia eſt in patre, &

filio: ergo ſicut pater non per filium dicit intelligere, ſed p ſeipſum, ſic voluntas non ſolũ intelligeret p intelligentiam, ſed etiam p ſeipſam: falſũ igitur diceret Aug. 15. de tri. cũ dicit ꝙ nihil volumus, niſi p voluntatem, nihil intelligimus, niſi p intelligentiã. Itẽ. Expreſſius Aug. 9. de tri. c. 4. loquens de rõne, & volũtate, ſiue notitia, & amore ait ſic. Admonemur, ſi vtrunq; videre poſſumus, hoc in aia exiſtere, & tanꝙ inuoluta inuolui, vt ſentiant, & numerent ſubſtãtialiter, vel (vt ita dicam) eſſentialiter. Item. Rõne videt, quia cuiuslibet potẽtiæ vnius eſt vnum primum actum aſſignare: ſed actus cõplectens totã intelligentiã eſt intelligere, actus vero cõplectens totã affectiuam eſt affici: ergo ſi actus primi, & ꝓprii iſtarũ potentiarum ſunt diuerſi eſſentialiter, videt ſimiliter, ꝙ & ipſę potẽtię. Itẽ. Sola diſtinctio relationum in creatura non eſt diſtinctio rerũ, ſed in diuinis eſt vera diſtinctio pſonarũ: ergo ſi in aïa nõ eſt diſtinctio potẽtiarũ, niſi ſolum ſm relationẽ, aïa nõ eſſet illius ſummæ trinitatis ſimilitudo expreſſa, & ita nec imago: ꝙ ſi hoc eſt falſum: reſtat, &c. Item. A natura creaturæ eſt, ꝙ cũ uigorat actus vni[9] potentiæ, minorat actus alterius ꝑꝑ hoc, ꝙ potentiæ radicant in eadẽ ſubſtantia: ergo multofortius actus vni[9] potentiæ intenſus remittit alterum actum eiuſdem potentiæ: ergo ſi rõ, & voluntas eſſent eadem potentia, cũ intenderet cognitio, minueretur affectio: ergo quanto clarius deum videremus, tanto minus amaremus, quod ſi oĩno falſum eſt reſtat, &c. Itẽ. Vbicumq; lux, & calor ſunt formaliter, differunt eſſentialiter, ſicut patet in igne: ergo pari rõne vbicũq; potẽtia cognoſcẽdi, & amãdi formaliter repe riunt in creatura, eſſentialiter diſtinguunt: ſed ſic repiunt ĩ aïa, ergo &c.

18 RESP. Dicẽdũ, ꝙ & ſi prædicta qõ plus cõtineat curioſitatis, ꝗ vtilitatis, ꝑꝑ hoc, ꝙ ſiue vna pars teneatur, ſiue altera, nullũ ꝑiudiciũ nec fidei, nec moribus generat: verũtñ quia ſancti, & alii qui tractant de potẽtiis animę plurimũ loquunt de potẽtiarũ diſtinctione: & qa etiã plurimũ qõnum determinatio pendet ex prædictæ qõnis determinatione: ideo determinationi eius aliquantulum diligenter oportet inſiſtere. Notandũ igitur, ꝙ iſtius qõnis terminatio ex illi[9] qõnis tractatione pendet, qua quærit de cõparatione potentiæ ad ſubſtantiã aïæ: vnde ſm ꝙ illa varie determinatur a diuerſis, ſic conſequenter & iſta. Quidã. n. dicere voluerũt, ꝙ potentia aïæ nõ eſt aliud, ꝗ ipſa relatio, vel ipſa aïa relata ad actum: & hi ponunt, ꝙ oẽs animæ potentiæ ſint vnũ per eſſentiã, nec eſt in eis aliqua differentia, niſi ſolum ſm relationem ad actum alium, & alium: & hoc confirmare nitunt per Augu. in lib. de aïa, & ſpiritu, vbi videt hoc expreſſe dicere, & ſentire. Et ſi tu dicas ꝙ ille liber non eſt Aug. per hoc nõ euadit, quia hocipſum in lib. de trini. dicit de potentiis aïæ, ꝙ ſunt vna eſſentia, vna vita. Alii vero dicere voluerunt, ꝙ potentię aïę non tm̃ dicunt modum, ſiue relationẽ, ſed etiam dicunt proprietates inhęrẽtes ipſi aïę, quę ſunt de genere accidentium, vtpote in ſecunda ſpecie qualitatis, videlicet naturalis potentię, & impotẽtiæ: & iſti dicunt, ꝙ potentię in aïa differunt eſſentialiter, ſicut diuerſę formę accidentales exiſtunt in eodem ſubiecto: & hoc confirmare nituntur p quoddam verbum Hug. in quodam libello, quẽ fecit de trini. vbi dicit, quòd notitia, & amor nõ uere ſunt, qđ ipſa mẽs, ſed quaſi affectiones qdã, & formę ipſius, qbus nõ ſit hoc aliquid eſſe, ſed ad eſſe tantum ei, qđ eſt hoc aliquid. Tertii ſunt, q dicũt, ꝙ potẽtię aïę nec adeo ſunt idẽ ipſi aïę ſicut ſunt eius principia intrinſeca, & eſſentialia, nec adeo diuerſę, ut cedãt in aliud genus ſicut accidentia: ſed in genere ſubſtantię ſunt p reductionẽ: & iſti dñt, ꝙ cum potẽtię ſimpliciter nõ dicãt aliã eſſentiã, ꝗ ſubſtãtiã animę, ꝙ nõ ſic differũt eſſentialiter ipſę potentię, ꝙ ſint diuerſę eſſentię. Et iterũ, cum non ſint oĩno idem cũ animę eſſentia, dicunt: quòd nõ ſunt oĩno idẽ per eſſentiam: & ideo quaſi medium tenentes inter veramque opinio-

Hen. quo. 3. q. 14.

D. Thom. 1. parte q. 77. ar. 1.

Huc dicẽdi modũ ĩ frigit Sco. diſt. 16. 2. Sẽ. q. uni. ſibi. Alia opinio dicit.

opinionem dicunt quidam aĩæ potẽtias ſic differre adinuicem, vt nullo modo dici poſſint vna potentia: nec tñ concedunt eas ſimpliciter diuerſificari ſm eſſentiã, ita vt dicantur diuerſæ eſſentiæ, ſed differre eſſentialiter in gñe potentiæ: ita vt dicant diuerſæ potentię, ſiue diuerſa inſtrumẽta eiuſdem ſubſtantiæ. Quælibet aũt dictarum poſitionum ſuos habet defenſores: nec eſt facile rõnibus cogentib⁹ earum aliquam improbare: quia tñ hæc poſitio vltimo dicta concordat viæ communi, & auctoritatibus tractatorum, & magis ſobria eſt, & rationi conſona: ideo iuxta hãc tertiam poſitionem ad propoſitã quæſtionem reſpondendum eſt, ꝙ intellectus, & affectus ſiue ratio, & voluntas non ſunt vna potentia: ſed diuerſæ: & hoc ſenſerunt prædeceſſores noſtri: ſenſiſſe etiam videtur Aug. ſicut expreſſe apparet in auctoritatibus ſupradictis: oẽs etiam quotquot diuidunt animæ potentias, primam diuiſionem diuidunt in cognitiuã, & affectiuam, ſiue motiuam. Rurſus. Cũ quis ad ſemetipſum redit volẽs, quaſi quodã experimento diſcere potẽtiarũ, quas habet in ſe, conuenientiam, & differentiam, inueniret ſe in cognoſcendo, & amando recurrere ad diuerſa inſtrumenta. Vnde conſideranti vſum potentiarum manifeſto iudicio apparebit, ꝙ maior eſt differentia intelligentiæ ad voluntatem, q̃ ſit intelligentiæ ad memoriam, vel etiam iraſcibilis ad concupiſcibilem. Memoria enim, & intelligentia negociantur circa idem, ita vt quod iſta acquirit, illa conſeruat, vel illa offert, & iſta diiudicat. Similiter concupiſcibilis, & iraſcibilis ita ſe habẽt ꝙ concupiſcibilis acquirit, & irraſcibilis defendit: & quia vtrũque horũ neceſſarium eſt ad perfectionem act⁹ cognitionis, & affectionis, ideo memoria, & intelligentia potius dñr diuerſæ vires, q̃ diuerſę potentiæ: ſimiliter iraſcibilis, & concupiſcibilis. Et eſt exẽplum, ſicut ſi aliquis haberet diuerſa inſtrumẽta ad diuerſos act⁹ principales, vt ſecurim ad ſcindẽdũ, & martellum ad fabricandum: poſſet tñ nihilominus ipſa ſecuri vti ex vna parte ad ſcindẽdũ, vtpote ex parte aciei, & ex alia parte ad aliũ actũ illi conſonum. Iuxta hoc materiale exemplum, quod non eſt ꝑ omnia ſimile, intelligi poteſt in potentiis ſpiritualibus. Concedendæ ſunt igitur rõnes, & auctoritates oſtendentes rationem, & voluntatem diuerſas eſſe potentias.

A D illud ergo, quod primo obiicit de Aug. quod ſunt vna eſſentia, 19
& vna vita. Dicendum eſt, quòd ideo dicuntur eſſe vna eſſentia pp hoc, ꝙ in vna eſſentia radicantur, & adeo adhærent illi intrinſecus, vt non cadant in aliud genus: & ideo ad illius expreſſionem vtitur beatus Aug. tali prædicatione. Quod vero iſta ſit expoſitio ab intellectu, & ſenſu illius verbi diſtorta colligitur ex ipſis verbis beati Aug. in 15. de trini. vbi dicit, ꝙ ipſe deus eſt tres perſonæ; ſed in creatura habens tres potentias nõ eſt ipſæ potentiæ: & hæc eſt diſſimilitudo quædam trinitatis creatæ, & trinitatis increatæ. Cum igitur ibidem explanet verba prius poſita qualiter ſunt intelligẽda, ex ipſo verbo Aug. colligitur, ꝙ cum dixit memoriã, & intelligentiam, & voluntatem, vnam eſſe eſſentiam, non dixit ꝑ omnimodam identitatem, ſed per quandã intrinſecam adhærentiam, & hunc modum loquendi credendum eſt habuiſſe auctorẽ libri de anima, & ſpiritu, ſiue fuerit Aug. ſiue alius: qm̃ ſi aliter intelligeretur, valde improbabiliter videretur eſſe locutus: ſequeretur. n. ex verbis illis, quòd vnum, & idem eſſet ratio ĩterior, & exterior ſenſus: quod adeo contra rationẽ eſt, vt etiã
refugiat ipſe auditus. Ad illud, quod 20
obiicitur, quòd intellect⁹ ſpeculatiu⁹ extenſione fit praticus. Dicendũ, ꝙ (ſicut in capitulo de mouẽte patet 3. de anima) Philoſophus differentiã aſſignat inter practicum intellectum, & appetitum, nec vnquam dicit intellectum fieri appetitum, ſed bene dicit intellectum ſpeculatiuũ fieri practicum, quia ille idem intellectus, & illa eadem potentia, quæ dirigit in conſiderando, poſtmodum regulat ĩ

operando

operando: voluntas aũt non eſt in-
tellectus practicus, ſed eſt appetitus
ratiocinatus: & ideo non ſequitur ex
hoc, quòd ſola extenſione ratio fiat
31 voluntas, vel quòd intellectus fiat af-
fectus. Ad illud, quod obiicit, ꝙ poté-
tiæ differunt per obiecta. Dicendum
quòd immediatius diſtinguuntur po
tentiæ per actus, quàm per obiecta.
Ad differentiam aũt potentiarum eſ-
ſentialem ſufficit diuerſitas obiecto-
rum ſm rõnem: & ideo quãuis verũ,
& bonum non differant eſſentiali-
ter: nihilominus, quia cognoſcere, &
amare abſque dubio ſunt actus diffe
rentes, potẽtiæ quæ ſunt ad hos act⁹:
32 per ſeipſas diuerſitatem habent. A D
illud, quod obiicitur de veſtigio. Di-
cendum quòd illa ratio potius eſt ad
oppoſitum, ſi quis recte intelligat, q̃
ad propoſitum. Quia enim magis re
preſentat ipſa imago illam ſummã
trinitatem, quàm veſtigium, cum in
illa ſumma trinitate ſit vera diſtin-
ctio in hypoſtaſibus, & perſonis: ſi
anima eſt expreſſa dei imago, debet ĩ
ſe habere trinitatem, in qua ſit vera
diſtinctio, alioquin non erit expreſſa
ſimilitudo. Illa autem differentia, q̃
eſt in creatura pure ſm habitudinẽ,
& relationem, non dicit diſtinctionẽ
niſi ſolum quãtum ad modum: ideo
& ſi talis diſtinctio ſufficiat in rõne
veſtigii, amplior tamen debet eſſe in
ratione imaginis: & ideo illa ratio
33 non concludit. Poteſt etiam aliter
dici: quòd ratio veſtigii ſumitur ex
comparatione creaturæ ad creatorẽ,
quæ attenditur ſm relationem effe-
ctus ad cauſam: & quia illa compara
tio, ſcilicet quæ eſt creaturæ ad creato
rem ſm triplex genus cauſę eſt omni
mode ipſi creaturę eſſentialis: ideo
non differunt in ipſa creatura veri-
tas, & bonitas eſſentialiter, ſed ratio
imaginis attenditur in creatura ſm
quòd ipſa comparatur ad deum in
ratione obiecti: eo enim imago dei
eſt, quo capax eius, & particeps eſſe
poteſt; & quia ſm eaſdem potentias
habet anima ferri in deum, & etiam
in res alias cognoſcendas: ideo non
ſunt adeo eſſentiales ipſi animę ratio
& voluntas, ſicut prædicta: & ideo
oportet quòd tanta ſit conuenientia
inter intelligentiam, & voluntatem,
quanta eſt inter veritatem ſubſtan-
tialem, & bonitatem. A D illud, q̃d 24
obiicitur, quod ad delectationem cõ
currit ſenſus. Dicendum, ꝙ verum
eſt: ſed non oportet, ꝙ ille ſenſus ſit
ipſius voluntatis, quę delectatur, ſed
ſufficit, quòd ſit rationis aſſociantis,
ſeu aſſociatę. Sicut enim oculus vi-
det ſibi, & pedi: & tamen eſt aliud or
ganũ, quàm pes, ſic ratio ſibi videt,
& uoluntati, & volũtas ſibi appetit,
& rationi. Et quòd illud ſit verũ pa-
tet per auctoritatem Aug. prius indu
ctam, quæ dicit, quòd nihil intelligi-
mus niſi per intellectum, nihil volu- 25
mus niſi per voluntatem. A D illud,
quod obiicitur, quòd omnis virtus
eſt amor, & inſpectrix medii. Dicen-
dum, quòd inſpicere medium eſt du-
pliciter, aut per modum conſidera-
tionis, aut per modũ inclinationis.
Primo modo inſpicere medium non
eſt cuiuslibet virtutis ſm ſe, ſed per
concomitantiam, vel cõmunicantiã,
quia ſicut ratio videt ſibi, & aliis po-
tentiis, ſic prudentia, & fides, diſcer-
nunt ſibi, & aliis virtutibus. Si autẽ
ſecundo modo dicatur inſpectrix me
dii, quia per inclinationem ad illud
tendit, ſicut lapis tendit deorſum, &
medicina una dicitur habere aſpectũ
ad talem humorem purgandum, ſic
non ſolum eſt cognitionis, imo etiã
affectionis: & ideo ex hoc non con-
cluditur: ꝙ eadẽ ſit potentia affectiua,
& cognitiua. A D illud q̃d obi̇ de cõ-
paratione luminis, & caloris, iam pa 26
tet reſponſio per rationem adductã
in contrarium, quia hic non habet
ueritatem, cum ſint in aliquo infor-
matiue: ſed ſi habet ueritatem, hoc
eſt ſolum, cum ſint in aliquo effecti-
ue. Præterea hoc plures negãt, quòd
ſol per eandem uirtutem, qua illumi-
nat calefacit: & poteſt eſſe quòd uerũ
dicant, ſicut oſtenſum eſt ſupra diſt.
14. A D illud, quod obiicitur de opti-
mo animę. Dicendum quòd eſt opti- 27
mum quantum ad eſſe primum, & eſt
iterum optimum quantum ad eſſe ſe
cundum: & ſi optimum quantum ad
eſſe primum unum ſit, utpote forma

ultimo completiua:tamen quantum ad eſſe ſecundum nõ oportet, quòd ſit vnum, niſi intelligatur eſſe vnum, quia ex multis eſt collectum, ſicut ad aliquod bene eſſe multa concurrunt. Et ſic quũ potentia creaturę arctata eſt, non potuit creatura habere poſſe perfectum, niſi eſſe in ea potentiarum multitudo, ex quarum collectione, ſiue adunatione vna ſupplente defectum alterius reſultaret vnum poſſe completũ: ſicut manifeſte animaduerti poteſt in organis humani corporis, quorum vnumquodque indiget a uirtute alterius adiuuari.

28 Et ſi obiiciatur, quòd potentior eſſet anima, ſi uirtus eius eſſet una, quia tunc eſſet magis vnita, Dicendum, quòd quamuis veritatem habeat ex comparatione potentię ad unũ actũ, non tamen habet in cõparatione ad diuerſos actus: aut certe ſi ueritatem habet comparãdo potentiã ad idem, non tamen eſt uerum comparando ad diuerſa. Verũ eſt.n. quòd ſi homo haberet unum oculum tantum, uirtuoſius uideret ille, q̃ modo uideat dum habet ſocium, nunquam tamen ita bene uideret ſolus, ſicut uideret ipſe, & ſocius eius: ſic & in propoſito intelligendum eſt ſe habere: & ideo magis eſt completum poſſe animę ex multis potentiis collectum, quàm ſi eſſet ſimplex unitum, quia una potentiarum alteram non diminuit, ſed adiuuat: & propter mutuum adiutoriũ, & quodammodo ſociale obſequium aliquando dicitur poſſe animę eſſe unum, aut etiam habitus exiſtentes in anima eſſe unum, nõ quia hoc dictum ſit ſm ipſarum potentiarum, & habituum propriam rationẽ, & ſpecialem naturam, ſed quia hoc dictũ eſt per quandam collectionẽ. Ad perfectum enim poſſe animę concurrũt omnes potentię: & ad perfectam habilitationem oẽs uirtutum habilitates. Vnde ſi aliqua auctoritas inuenia tur, quę uideatur ponere unitatẽ potentiarum animę, & uirtutũ, intelligenda eſt ſm modum prę́ſcriptum, uidelicet ſm quandam collectionem.

Si iterum inueniatur, quę dicat, potentiam aĩę eſſe aĩę eſſentiam, intelligenda eſt per reductionem ad idem genus. Sunt enim quædam, quę ſunt in genere per ſe: aliqua per reductionem ad idẽ genus. Illa per ſe ſunt in genere, quę participant eſſentiam cõpletam illius generis, ut ſpecies, & indiuidua. Illa uero per reductionem, quę non dicunt completam eſſentiã, & hęc ſub quinque membris continentur. quędã reducuntur ſicut principia, & quędam ſicut complementa, quędam ſicut uię, quędam ſicut ſimilitudines, quędam ſicut priuationes. Sicut principia dupliciter aut eſſentiantia, aut integrantia: ut principia eſſentiantia, ſicut ſunt materia, & forma in genere ſubſtantię. ut principia integrãtia, ſicut partes ſubſtãtię ſunt, in genere ſubſtantię per reductionẽ. Si reducuntur ut complementa, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut enim eſt cõplementum per modum actus, & ſic eſt actus primus, qui reducitur ad idẽ genus cum ſubſtantia cuius eſt act⁹, ut uiuere, & eſſe ſubſtantiæ ad genus ſubſtantię. Aut per modum aptitudinis: & ſic differentię completiuę ad idem genus reducuntur cum ſpecie. Si autem reducuntur ſicut uię hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſicut uię ad res, & ſic motus & mutationes ut generatio reducũtur ad ſubſtantiam. Aut ſicut uię a rebus: & ſic habent reduci potentię ad genus ſubſtantię. Prima.n. agendi potentia, quę egreſſum dicit habere ab ipſa ſubſtãtia, ad idem genus reducitur, quę non adeo elongatur ab ipſa ſubſtantia, ut dicat aliam eſſentiam completam. Si autem ſunt ſimilitudines, ſic ſunt in genere per reductionẽ, & reducunẽ ad idẽ genus, ſub quo continent illa, quorũ ſunt ſimilitudines, ut patet in ſimilitudine albedinis, & coloris, quę quidem non eſt albedo, ſed ut albedo, non eſt color, ſed ut color. Poſtremo quia priuationes non hñt eſſentiã aliquã niſi ꝑ habitũ, in eodẽ gñe eſſe hñt, ĩ quo & habitus ꝑ reductionem. Et ſic patet rñſio ad oĩa q̃ſita.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Portio ſuperior,& inferior non ſunt diuerſę potentię animæ, ſed diuerſas dicunt diſpoſitiones,atque officia.

Ad opp. DE illa diuiſione potẽtiarum animæ,quæ eſt per ſuperiorẽ, & inferiorẽ portionẽ; & eſt quæſtio, vtrum ſuperior portio,& inferior ſint diuerſæ potentię. Et ꝙ ſic videtur. Sicut dicit Aug xij. de trini. inter ſuperiorẽ portionem rationis, & inferiorẽ eſt coniugium, quia hęc dicitur vir, & hæc dicitur mulier: ſed non eſt coniugium eiuſdem ad ſe, ſed diuerſi ad diuerſum: cum igitur inter hęc duo ſit coniugium, inquantum ſunt potentiæ: ergo in genere potẽtiæ ſunt diuerſę. Item. Sicut in pluribus locis in lib.de trini.dicit Aug. Imago non conſiſtit in ratione quantum ad inferiorem partem, ſed quantũ ad ſuperiorẽ: ſed eſſe ad imaginẽ non eſt accidens potentiis animæ, ſed eſt eis eſſentiale: cum igitur ſuperior portio, & inferior differant per eſſe ad imaginem, & per non eſſe ad imaginem,videtur ꝙ ſint potentiæ per eſſentiam diuerſæ. Itẽ. Sicut vult Augu. ſuperior portio ſe habet ad inferiorem, ſicut regens ad rectũ: regẽs autẽ,& rectum ſunt ad inuicẽ relatiue oppoſita: ſi ergo relatiue oppoſita non poſſunt eſſe circa idem, neceſſe eſt eſſe aliam potentiã, quæ regit, aliam quæ regitur. Item. Nihil ſm idem agit,& patitur: ſed ſuperioris portionis eſt mouere inferiorem, & inferioris eſt moueri: ergo impoſſibile eſt, ꝙ concurrant in eandem potentiam: ergo &c. Item. Si ratio ſuperior,& inferior non differrẽt, niſi quia hæc intendit æternis, & illa intendit temporalibus: ergo non plus differrent, quã oculus aſpiciens ſurſum, & aſpiciens deorſum: ſed nullo modo diuiditur ocul⁹ in ſuperiorem, & inferiorem,pro eo ꝙ aſpicit ſurſum, & deorſum: ergo nec ratio ſic diuidi deberet: ſi ergo diuiditur, ergo ratio ſuperior, & inferior non differunt tantum penes actus,& aſpectus, ſed etiam penes id, quod ſunt. Itẽ. Si ſolũ penes aſpectus diuerſos, & actus eſſet ibi differentia, cum ratio angeli aſpiciat ſuperiora, & inferiora, videtur ꝙ deberet diuidi in ſuperiorem,& inferiorem: ſed talis differentia in potentiis angeli non conſueuit aſſignari: amplius ergo differunt quam ſm actus,& aſpectus: ergo redit idem,quod prius,ꝙ ſunt diuerſę potentiæ ſm id,quod ſunt. Sed

Fundamenta. Contra Aug. dicit xij. de trin. Cum differimus de natura mentis humanę,de vna quadam re differimus: nec eam per hæc duo,quæ commemoraui, niſi per officia geminamus, ſermo præceſſerat de ſuperiori portione rationis, & inferiori, ergo &c. Item. Anima (ſicut dicit Philoſophus) ſm intellectum quodammodo eſt omnia: ſed hoc non eſſet niſi potentia intellectiua,cũ ſit vna, nata eſſet cognoſcere omnia: ſi ergo dicitur ratio ſuperior, inquantũ cognoſcit ſuperiora,& inferior inquantum cognoſcit inferiora: ergo non eſt alia, & alia potentia. Item. Idẽ eſt habitus, qui dirigit animã ad amorem dei,& proximi,vtpote charitas: ergo multo fortius eadẽ potẽtia, qua cõuertimur ad deũ, eſt ad deũ, & ad ꝓximũ: ſed hæc eſt ratio ſuperior, & inferior: ergo &c. Item. Lux increata ſe habet ad creatas,ſicut ſe habet lux ſolis ad colores,ſicut dicit Augu.in lib. ſolilo: ſed eadem eſt potentia ſenſitiua, qua cognoſcimus tã lucem, quam colorem: ſi ergo intellectiua potentia multo largior eſt,& liberior, quam potentia ſenſitiua,videtur ꝙ vna,& eadem potentia ſit, qua conuertatur anima ad lucẽ æternam, & ad hæc temporalia.

RESP. Dicendum, ꝙ diuiſio rationis in ſuperiorem portionem, & inferiorem non eſt adeo per diuerſa membra, vt hæc, & illa ſit potentia alia,& alia,ſicut rationes oſtendunt ad ſecundam partẽ inductæ: nec eſt per membra ita conuenientia,vt nõ

ſit in eis differentia niſi ſolũ ſm̃ aſpe ctus. Eſt enim differentia in eis ſm̃ diſpoſitiones, & ſm̃ officia. Secundum diſpoſitiones, quia hæc fortis, & illa debilis. Secundum officia, quia hæc regit, & illa regitur. Ratione diuerſæ diſpoſitionis in debilitate, & fortitudine hęc vocatur vir, & illa mulier. Ratione diuerſitatis in officio, & regimine hæc vocatur ſuperior, quia regit, & illa inferior, quia regitur: talis autem diſpoſitionum diuerſitas ortum habet, nõ ex diuerſitate naturæ, ſed diuerſa comparatione eiuſdem potentiæ. Dum enim ratio noſtra ad ſuperiora conuertitur, purgatur, & illuminatur, & perficitur. Dum leges æternas conſpicit, & immutabilitatem diuinę virtutis, & æquitatis, in bono fortificatur, & vigoratur. Dum autem ad hæc inferiora conuertitur, vtpote ad ſenſibilitatem, & carnem, quodãmodo trahitur, & emollitur: & ideo ſunt eiuſdem naturę ratio ſupior, & inferior differentes ſm̃ fortitudinis, & debilitatis diſpoſitionem. Et quia vna oritur ab altera, & ei coniungitur tanquam adiutorium ſimile ſibi, recte hęc dicitur vir, & illa dicit̃ mulier, & inter eas dicitur eſſe coniugiũ. Diuerſitas autem officiorũ ſimiliter nõ venit ex diuerſitate naturarũ, ſed ex diuerſitate diſpoſitionum. Quia.n. hæc fortis eſt, & illa debilis, hęc intelligens, & conſulens diuinam volũtatem, illa vero exequens opere, & ideo hæc regit, & illa regitur; & ex hoc illa ſuperior, & iſta inferior appellatur. Et ſic patet, ꝙ ſuperior por

31 tio rationis, & inferior & ſi aliquo modo recte cõdiuidantur, tñ diuerſæ potentiæ non ſunt: iſta enim mẽbra videlicet ſuperius, & inferius eſſentiam potentiæ non variant, ſed diſpoſitiones, & officia: & hoc inſinuant ipſa nomina.

AD illud ergo, quod obijcit̃ de

32 coniugio, iam patet reſponſio: hoc enim dictũ eſt relatiue, non quia ratio ſuperior, & inferior ſint diuerſę perſonæ, ſed quia cum vna ab altera educatur, natura tamen non differunt, ſed ſibiinuicem cõiungũtur quaſi ad mutuum obſequium. AD 33 illud, qđ obijcitur, ꝙ hæc eſt ad imaginem, & illa non, Dicendum, ꝙ cũ negamus inferiorem portionẽ rõnis eſſe ad imaginẽm, non hoc dicimus, quia imago non ſit in illa potentia, ſed quia non attenditur ſm̃ conuerſionem illam: vnde non remouetur ratio imaginis a portione inferiori ſm̃ id quod eſt imago, & ſm̃ id quod eſt ratio, ſed ſolum ſm̃ cõparationẽ ſuperadditam. AD illud, qđ obijcitur, ꝙ regens, & rectum ſunt oppoſita. Dicendum, ꝙ verũ eſt: ſed ex 34 hoc non ſequitur diuerſitas in ſpirituali potentia, in ea maxime, quæ nata eſt reflecti ſup ſeipſam: & talis eſt ratio, & voluntas. Quod ergo obijcitur, ꝙ relatiue oppoſita nõ poſſunt eſſe circa idem. Dicendum, ꝙ verũ 35 eſt ſm̃ idem, & ad idem: cum autem aliquid cõparatur ad diuerſa, nihil impedit in eo reperiri ſimul relationes mutuas ſine repugnantia, & oppoſitione. Pręterea illud habet locũ 36 in relatiuis ſm̃ eſſe, & nõ ſm̃ dici. Et per hoc patet reſponſio ad illud, qđ ſequitur, quòd nihil ſecundum idẽ agit, & patitur, hoc verum eſt de actiõe, & paſſione phiſica: de paſſione autẽ ſpirituali, qua dicimus, idẽ a ſe moueri, & regi, veritatem non habet, cum dicat Anſelm. voluntatem eſſe inſtrumentum ſeipſum mouens. Ad duo vltima iam patet reſponſio. Concedo enim, ꝙ illa diuiſio non ſolum attendatur ſecũdum diuerſitatem in aſpectu, ſed etiam in diſpoſitione, & officio, quæ nõ reperitur in angelo, vel in oculo, ſicut patet p ea, q̃ prædicta ſunt, & iſta ſufficiant.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Voluntas naturalis & deliberatiua non ſunt duę ſed una tantum potentia exiſtimãdę, cum eadem voluntate & finem, & media ad finem appetamus.

Ad opp.

QVæritur de illa diuiſione potentiarũ animæ, quæ quidem eſt per naturale, & deliberatiuũ: & quæritur, vtrũ diuiſio voluntatis per naturalem, & deliberatiuam ſit per diuerſas potẽtias. Et ꝙ ſic videtur. Dam. cũ diuidit potentias animæ, primo diuidit in Theleſim & Huliſim, ideſt in naturalem, & deliberatiuam, & poſtea ſubdiuidit per alias potẽtias: ergo ſi maior differentia eſt inter prima membra, videtur ꝙ naturalis voluntas, & deliberatiua ſit potentia alia, & alia. Itẽ. Diuiſio ſubſtantiæ, per rationale, & & nõ rationale variat ipſam per eſſentiam · ergo diuiſio potentiæ per huiuſmodi differentias facit potentias eſſentialiter differre: ſed talis eſt diuiſio potentiarum animæ per naturalem, & deliberatiuam: ergo &c. Minor probatur per hoc, quod ſicut dicit Philoſophus, rationales potẽtiæ ſunt ad oppoſita: ſed quãdo aliqua potentia naturaliter mouetur ad aliquid, non mouetur ad oppoſitũ: ergo potentia vt eſt naturalis, non eſt rationalis. Item. Cũ diuidimus creaturam per corruptibilem, & incorruptibilem, diuerſificamus eam eſſentialiter: ergo pari ratione cum diuidimus potentiam permutabilem, & immutabilem, eam eſſentialiter variamus · ſed potentia, quę mouetur naturaliter ad ſuum obiectum, mouetur vniformiter: deliberatiua vero vertibiliter: ergo &c. Item. Potentia, in qua communicamus cum brutis non poteſt eſſe eadem cũ potẽtia, in qua differimus: ſed in naturali appetitu cum brutis conuenimus, & in rationali differimus: ergo &c. Sicut enim bruta naturaliter appetunt ſui eſſe conſeruationem, ſic & nos appetimus.

9. Meth.

Fundamenta.

Sed contra. Potentiæ, quæ habent idem obiectũ, & ſub eadem ratione, non habent diuerſitatem: ſed naturalis voluntas, & deliberatiua idem habent pro obiecto, videlicet bonum: naturaliter. n. bonum appetimus, & ex deliberatione etiam cum bene ordinati ſumus: ergo &c. Item. Potentia, quæ ordinat in finem, & in id, quod eſt ad finem, non eſt alia, & alia: ſed voluntas noſtra, vt eſt in finem, eſt naturalis. q. naturaliter vnuſquiſque appetit beatitudinem, vt eſt in rem ordinata, ſed potentia, quæ ordinatur ad finem eſt deliberatiua: ergo &c. Item. Eadẽ potentia cognitiua eſt, qua cognoſcimus aliquid naturaliter, & ꝑ acquiſitionem: ergo pari ratione eadẽ eſt voluntas, qua aliquid appetimus ꝑ naturalem inſtinctum, & per deliberationis arbitrium. Item. Omne, qđ eſt aliqua natura, habet operationẽ naturalem: ſed voluntas deliberatiua eſt aliqua natura, ergo habet operationem naturalem: ſed voluntatis actus eſt velle, ergo voluntas deliberatiua aliquid vult naturaliter: ſed voluntas, quæ vult aliquid naturaliter, eſt naturalis: ergo voluntas deliberatiua eſt voluntas naturalis. 39

RESP. Dicendum, ꝙ cum diuidimus appetitũ in naturalem, & deliberatiuum, ſiue quancunque aliam potentiam, hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ita, ꝙ appetitus naturalis, & deliberatiuus diuerſitatem habeant in obiectis, vtpote cum vnum eſt appetibile ſolum a ſubſtantia rationali, aliud autem eſt appetibile a brutali, & hoc modo bene cõtingit naturalem potentiã, & deliberatiuã eſſe diuerſas potentias. Alio modo poteſt diuidi appetitus, ſiue potentia in naturalem, & deliberatiuam: ita tamen ꝙ non ſit differentia in obiectis, ſed in modo appetendi, vt cum appellamus Synterĩſim eſſe voluntatem naturalem, quæ quidem naturaliter inclinat, & inſtigat ad bonum honeſtum, & murmurat contra malum: & voluntatem deliberatiuã appellamus appetitum, quo poſt deliberationem aliquando adhæremus bono,

bono,aliquando malo : & ſic diuiſio
potentiæ per naturalem , & delibera
tiuam non variat eam ſm eſſentiam
potentiæ , ſed ſecundum modũ mo-
uendi : & hoc modo diuidit Dama.
nõ q̃a naturalis,& deliberatiua ſint
diuerſæ potẽtiæ,ſed q̃a vna eſt poten
tia diuerſimode tñ mouens : & hoc
ſufficit ad diuiſionem potentiarum .
38 Vnde notandũ eſt, quod multis mo
dis conſueuerunt auctores diuiſio-
nem potentiarũ animæ accipere. Ali
quãdo ſm naturã ipſarũ potẽtiarũ,
vt cum diuiduntur potentiæ animæ
in vegetabilẽ,ſenſibilem,& rõnalem,
vel ipſa rationalis in intellectiuam,
& affectiuam. Aliquãdo vero ſecun-
dum officia , vt cũ diuiditur ratio in
ſuperiorem,& inferiorem. Aliquãdo
ſecundum ſtatũ,vt cum diuiditur in-
tellectus in ſpeculatiuũ, & practicũ:
intellectus enim ſpeculatiuus ſecun-
dum alium ſtatũ efficitur practicus ,
videlicet dum coniungitur volunta-
ti,& operi in dictando,& regendo.
Aliquando vero fit diuiſio potentia-
rum ſecundum aſpectus,ſicut diuidi-
tur potentia cognitiua in rationẽ, in
tellectum,& intelligentiam,ſecundũ
quod aſpicit ad inferius,ad par,& ad
ſuperius. Aliquando vero ſecundum
actus,ſicut fit diuiſio in inuentiuam,
& iudicatiuam. Inuenire enim,& iu-
dicare ſunt actus potentiæ cognitiuę
adinuicem ordinati . Aliquãdo vero
fit diuiſio potentiarum animæ ſecun
dum modos mouendi:& ſic eſt illa q̃
eſt per naturalem, & deliberatiuam.
Oĩbus his modis diuerſificatis vtun-
tur auctores in diuiſione potentiarũ
animę, & in ſolo primo modo diui-
dendi attenditur proprie potentiarũ
diuerſificatio . Concedendum igitur
eſt,quod naturalis voluntas, & deli-
beratiua poteſt eſſe eadem potentia,
quæ quidem ſm alium,& aliũ modũ
mouendi ſic & ſic appellatur. Eadem
enim eſt potentia,qua appeto beatitu
dinem,& qua appeto virtutem , ſiue
facere hoc bonũ, vel illud ad beatitu
dinem ordinatũ,quæ vt appetit bea-
titudinẽ dicitur naturalis,q̃a immu-
tabiliter appetitus eius ad beatitudi
nem inclinatur : vt vero appetit hoc,
vel illud bonum facere , deliberatiua
dicitur,& ſecundum iudicium ratio-
nis poteſt ad contrarium inclinari.
A D illud ergo,quod primo obijj- 39
citur de diuiſione potentiarum facta
a Dam. iam patet reſpõſio. Ipſe enim
(vt ibidem patet in ſua exemplifica-
tione) potius in hac diuiſione diuerſi
tatem modorum mouendi attendit,
quod diuerſitatem potentiarum mo
uentium. AD illud,quod obijcitur, 40
quod voluntas naturalis eſt irrationa
lis,quia non eſt ad oppoſita . Dicen-
dum , quod cum dicitur,quod pote-
ſtates naturales ſunt ad oppoſita,hoc
non intelligitur de omnibus oppoſi
tis,ſed de aliquibus : rationalis enim
volũtas ita ordinatur ad aliquid , ꝙ
nullo modo appetit ſuum oppoſitũ,
vt patet in ordine voluntatis noſtræ
ad beatitudinem, & felicitatem. Licet
autem determinate inclinetur ad bea
titudinem: ad multa tamen gña appe
tibilium illa,& eadem voluntatis po
tentia eſt indeterminata,ita quod na
ta eſt moueri in oppoſita: & propte-
rea ſic eſt naturalis,vt tamen non de
ſinat eſſe rationalis,& deliberatiua.
Si aũt eſſet ſic determinata ad vnum
quod nullo modo poſſet in oppoſito
ſicut eſt potentia calefaciendi, & illu
minandi in igne,tunc eſſet pure natu
ralis , & non eſſet deliberatiua , ſiue
rõnalis. AD illud,quod obijcitur de 41
incorruptibilitate. Dicendum , quod
non eſt ſimile de incorruptibilitate
ſubſtantiæ,& immutabilitate poten-
tię : incorruptibilitas enim in ſubſtã
tia dicitur abſolute; & ideo eſſe corru
ptibile,& incorruptibile directe op-
ponuntur , & ſunt incompaſſibilia
circa idem. Mutabile vero,& immu-
tabile potentiæ,vel in potentia acci-
pi pñt reſpectu diuerſorum obiecto-
rum,vt patet, cum aliqua volũtas eſt
immutabilis reſpectu finis , & muta-
bilis reſpectu eius,quod eſt ad finem:
& ideo non oportet potentias ꝑ hæc 42
mẽbra eſſentialiter diuerſificari. AD
illud,q̃d obijcitur de naturali appeti
tu in brutis,iam patet reſpõſio , quia
cum dicitur nos communicare cum
brutis in potentia naturali,& appeti
ditu,ibi ſtinguitur naturalis potẽtia
a ratio-

a rationali, non ſolum quantum ad modum appetendi, ſed etiam quantũ ad appetibile: & penes hoc contingit diuerſas differentias potentiarum accipere.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Intellectus agens, & poſſibilis ſunt duę ipſius animę intellectiuæ differentię.

Fundamenta. AD maiorem euidentiam præcedentium quæritur de diuiſione potentiarum animæ per agentem, & poſſibilem, ſecundum quas differentias intellectus noſter diuidi conſueuit. Eſt igitur quæſtio, vtrũ agẽs intellectus, & poſſibilis ſint vna potentia, vel diuerſæ. Et quod diuerſæ videtur. Materialis cauſa nũquam ſimul incidit in 3.Phyſic. idem cum alijs cauſis, ſicut vult Philoſophus: ſed ſicut ſe habet materia ad formam, vel efficientem, ita ſe habet intellectus poſſibilis ad agentem, ſicut Philoſophus dicit: ergo intellectus poſſibilis, & agens ſunt potentię diuerſæ. Item. Prima diuiſio potentiæ eſt per actiuam, & paſſiuam, ſicut 3. de aĩa. innuit Philoſophus in lib. ix. primæ philoſophię: ſed inter hæc membra primo diuidentia eſt maxima differẽtia, q̃ ſit in illo genere: ergo inter potẽtiam actiuam & paſſiuam eſt maxima potentiarum differentia: ergo impoſſibile eſt vnam potentiam eſſe poſſibilem, & agẽtem. Item. Impoſſibile eſt idem ſecundum idem eſſe in actu, & in potentia ſimul & ſemel: ſed anima ſecundum intellectum agentẽ eſt continue in ſuo actu, ſecundum poſſibilẽ autem non: ergo &c. Item. Impoſſibile eſt idem ſecundum eſſentiam eſſe illuminans, & illuminatum: ſed intellectus agens ſe habet ſicut lux, & intellectus poſſibilis ſicut illuminatum a Ad opp. luce: ergo &c. Sed cõtra. In perpetuis nõ differt eſſe, & poſſe, ſicut vult Philoſophus: ergo nec actus, & potentia: multo minus nec potentia actiua, & paſſiua: ſed anima eſt perpetua, & eius intellectus: ergo nõ eſt differentia potentiæ poſſibilis contra agentem. Item. In imaginatione, quę eſt multo magis materialis virtus, quam intellectus, non ſunt duæ potentiæ imaginatiuæ, quarum vna ſit actiua, altera paſſiua: ergo ſi multo potẽtior eſt virtus intellectiua, quam imaginatiua, videtur quod per agentem, & poſſibilem non habeat diuerſificari. Itẽ. Potentia receptiua, & abſtractiua in corporalibus pñt concurrere in vnitatẽ organi, ſicut patet in oculo cati, q potest ſpeciẽ ſuſcipere, & eam a ſe denudare facere: ergo pari ratione, imo multo fortiori videtur, quod intellectus agens, & poſſibilis reperiãtur in vna potentia ſpeciali. Item. Intelligere eſt vnus actus per ſe: ergo eſt a potentia vna ſimplici: ſed ad noſtrum intelligere concurrunt intellectus poſſibilis, & intellectus agens: ergo non ſunt diuerſæ potentiæ. Item. Intellectus poſſibilis aut intelligit, aut non. Si non: ergo nõ debet dici intellect⁹, nec potẽtia intellectiua. Si intelligit: ergo aliquo modo eſt potẽtia actiua: ergo nõ videtur, quod intellect⁹ poſſibilis ſit alia potentia ab agente. Itẽ. Intellectus agens aut intelligit, aut non. Si non: ergo nõ debet dici intellectus, nec potẽtia intellectiua. Si ſic: cum intellectus non poſſit intelligere aliud a ſe, niſi ſpeciem illi⁹ habeat in ſe, & penes ſe: & cum oẽ illud qđ eſt ſuſceptibile ſpeciei ſit aliquo mõ poſſibile: ergo non diuiditur per eſſentiam a poſſibili.

RESP. Ad prædictorum intelli 45
gentiam eſt prænotandum, quod varijs modis tentauerũt prædeceſſores noſtri aſſignare differentiam intellectus poſſibilis ad agentem. Quidam enim dixerunt, quod differunt ſicut duę ſubſtantiæ. Alij dixerunt, quod differunt ſicut duæ potentiæ. Tertio modo dixerunt alij, quod differũt ſicut habitus, & potentia. Quarto modo dixerunt alij, quod differũt ſicut potentia abſoluta, & comparata. Primus autem modus dicendi, quo dicitur, quod differunt ſecũdum ſubſtantiam, dupliciter habet intelligi. Quidam naq; dicere voluerunt, quod intellectus agens ſit intelligentia ſeparata;

rata;

rata: intellectus autē poſſibilis ſit anima corpori coniuncta. Et modus iſte ponendi, & dicendi fundatus eſt ſup verba Philoſophorū, qui poſuerunt animam rationalem illuſtrari a decima intelligentia, & perfici ex coniunctione ſui ad illam. Sed iſte modus dicendi falſus eſt, & erroneus, ſicut ſupra improbatum fuit diſt. viij. Nulla enim ſubſtantia creata potentiam habet illuminandi, & perficiendi aīam proprie intelligendo, imo ſecundum mentem immediate habet a deo illuminari, ſicut in multis locis Auguſt. oſtendit. Alius modus intelligēdi eſt quod intellectus agēs eſſet ipſe deus, intellect⁹ vero poſſibilis eſſet noſter animus: & iſte modus dicendi ſuper verba Aug. eſt fundatus, qui in pluribus locis dixit, & oſtendit, quod lux, quæ nos illuminat, magiſter qui nos docet, veritas, q̄ nos dirigit, deus eſt, iuxta illud Ioh. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, &c. Iſte autem modus dicendi, & ſi verū ponat, & fidei catholicę conſonum, nihil tamen eſt ad propoſitum, quia cū animæ noſtræ data ſit potentia ad intelligendum, ſicut alijs creaturis data eſt potentia ad alios actus, ſic deus, q̄uis ſit principalis operans in operatione cuiuſlibet creaturę, dedit tamē cuilibet vim actiuam, per quam exiret in operationem propriam: ſic credendum eſt indubitāter, quod humanæ animæ non tantum modo dederit intellectum poſſibilem, ſed etiam agētem, ita quod vterque eſt aliquid ipſi⁹ aīæ. Et ideo primus modus aſſignandi differentiam tanquam ad propoſitum impertinens omittēdus eſt, quo ſcilicet dicitur quod intellectus agēs, & poſſibilis differunt, ſicut duæ ſubſtantiæ. Secūdus modus dicendi, quo ſ. dicitur, quod differunt ſicut duę potentiæ, dupliciter pōt intelligi, & vno modo falſe, alio modo vere. Vn⁹ modus intelligendi, & dicēdi eſt, quod intellectus poſſibilis ſit potentia pure materialis, quæ ineſt animæ ex parte ſuæ materię: intellectus vero agens ſit potentia pure formalis, quæ ineſt animæ ex parte ſuæ formæ: & hic modus dicendi videtur fundari ſup verba Philoſophi, qui dicit: quod intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, intellectus agens, quo eſt omnia facere, ſicut contingit in forma, & materia reperire. Sed hic modus dicendi non conſonat veritati. Si enim intellectus poſſibilis eſſet potētia pure paſſiua, & ſe teneret ex parte materię, in omnibus poſſet poni, in quibus eſt reperire materiale principiū. Præterea: ſicut oculus non dicitur, viſus ſic talis potentia non deberet dici intellectus. Alius vero modus intelligendi eſt, vt dicatur, quod intellectus agēs, & poſſibilis ſint duæ intellectus differentiæ datæ vni ſubſtātiæ, quæ reſpiciūt totum compoſitum. Appropriatur autem intellectus agens formę, & poſſibilis materię, q̄a intellectus poſſibilis ordinatur ad ſuſcipiendum, intellectus agens ordinatur ad abſtrahendum, nec intellectus poſſibilis eſt pure paſſiu⁹, habet enim ſupra ſpeciē exiſtentem in phantaſia ſe conuertere, & conuertendo per auxilium intellectus agentis illam ſuſcipere, & de ea iudicare. Similiter nec intellectus agens eſt omnino in actu: non enim pōt intelligere aliud a ſe, niſi adiuuetur a ſpecie, quæ abſtracta a phantaſmate intellectui habet vniri. Vñ nec poſſibilis intelligit ſine agente, nec agēs ſine poſſibili. Et iſte modus dicendi verus eſt, & ſuper verba Philoſophi fundatus: dicit enim agentem, & poſſibilem eſſe duas differētias intellectus: vnde ſicut duo intelligimus neceſſario, in medio ad hoc, quod abſtrahat ſpēs ad obiecto, videlicet lucē, & diaphanietatē, ita quod p vnū abſtrahit & per aliud defert, & ſuſcipit: ſic & in propoſito conformiter poteſt intelligi, ita ad vnum actum hæc duo concurrere, vt hæc ſine alia non habeat operationem ſuam complete. Tertius modus aſſignandi differentiam, quo dicitur, quod differunt ſicut potentia, & habitus, dupliciter habet intelligi. Vno modo, vt intellectus agēs dicatur habitus quidam conſtitutus ex omnibus intelligilibus: intellectus vero poſſibilis Intelligatur idem ipſe prout eſt in potentia ad acquirendū cognitionem per phātaſmata. Et hic modus

3. de ani. 3
44

modus ponendi fundari videtur ſuper verba Boetij, qui dicit, quod ſumma retinens ſingula perdit. Quod voluerunt aliqui intelligi ſic. quod intellectus noſter dicatur habere apud ſe cognitionem vniuerſalium habitualem innatam, alioquin non poſſet per virtutem ſuam abſtrahendo etiam a ſenſibus, & a phantaſmatibus facere intellectum poſſibilē actu intelligentem: omne enim, quod deducit alterū de potētia in actu, eſt ens in actu. Sed iſte modus dicēdi verbis Philoſophi non conſonat, qui dicit, animam eſſe creatam ſicut tabulam raſam, nec habere cognitionem habituum ſibi innatam, ſed acquirere mediante ſenſu & experientia. Alius modus dicendi eſt, vt dicatur intellectus agens differre a poſſibili, ſicut habitus a potētia: non quia agens ſit pure habitus, ſed quia eſt potentia habitualis. Et iſte modus dicendi probabilis eſt, & verus, & ſuper verba philoſophica, & catholica fundatus. Verum enim eſt ſecundum Dionyſium quod ſubſtantiæ intellectuales, eoipſo, quod intellectuales ſubſtantiæ lumina ſunt: ergo perfectio, & complemētum ſubſtantiæ intellectualis lux eſt ſpiritualis: igitur illa potentia, quæ conſequitur animam ex parte intellectus ſui, quoddam lumen eſt in ipſa: de quo lumine poteſt intelligi illud pſalm. Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Et hoc lumen videtur Philoſoph⁹ intellexiſſe eſſe intellectū agentem: dicit enim, quod ille intellectus, quo eſt omnia facere, eſt ſicut habit⁹ quidam, vt lumen: quodā enim modo lumen facit colores potentia, actu colores, ſicut habetur. iij. de anima. Huius autem ſimile poteſt poni in oculo cati, qui non ſolum habet potētiam ſuſcipiendi in ſe ſpeciem per naturam perſpicui, ſicut alij, ſed etiā potētiam faciendi in ſe ſpeciem per naturā luminis ſibi inditi. Quartus aūt modus aſſignandi differentiam inter poſſibilem agētem, quo ſcilicet differunt ſicut potentia abſoluta & comparata, dupliciter habet itelligi. Vno modo vt intelligatur, quod vna oīno & eadem eſt potētia intellectus agēs, & poſſibilis, differens comparationē ſola, vt agens ſit prout eſt in ſe cōſiderata, poſſibilis vero prout vnitur corpori, & phantaſmatibus, vel phantaſiæ. Et hic modus dicēdi videtur fundari ſup verba Philoſophi, qui vult, quod intellectus agens ſemper eſt in ſuo actu: poſſibilis vero aliquādo ſic, aliquando non. Quod enim anima laſſetur, & perturbetur in actu intelligendi, hoc eſt ex coniunctione ſui ad corpus. Sed hic modus ponendi deficit a veritate: quoniam anima ſeparata habet intellectum, quo eſt omnia facere, habet etiam intellectum, quo eſt omnia fieri: ergo habet agentem, & poſſibilem, etiā cum ſeparata eſt: ergo intellectus poſſibilis non inerat ei ſolum ex coniunctione ſui cū corpore. Alius modus intelligendi prædictam differentiam eſt, vt dicatur intellectus agens differre a poſſibili, ſicut potētia abſoluta a cōparata: non quia ſit omnino eadem potētia comparatione differens, ſed quia cum ſit alia, & alia intellectus differentia, vna eſt, per quam ordinatur anima ad ſuſcipiēdū: altera vero, per q̄ ordinatur ad abſtrahēdū, & ita vna de ſe quodā modo completa, & habilitata, alia vero indigens habilitatione, & complemento: & cū ſit nata ad illud complementū venire mediante auxilio corporis, & corporalium ſenſuum, ineſt ipſi animæ ſecundum quod habet inclinari ad corpus. Et ex hoc contrahit duplicem poſſibilitatem, vnam reſpectu actus, quia nō eſt ſemp in actu ſuo propter impedimentum a parte corporis, alterā reſpectu phantaſmatum, a quibus excitari habet: & hāc poſſibilitatem non habet niſi ex coniunctione ſui cum corpore, quamuis ſit potentia de natura ſua, qua eſt oīa fieri, quæ non ſolum eſt in anima cōiuncta, ſed etiam in anima ſeparata. Sic igitur patet, quomodo ex multis modis dicēdi eliciūtur quidam intellectus differentiæ inter intellectū agētem, & poſſibilem. Cū enim ſint quatuor principales modi aſſignandi differentiā inter hos intellectus, & quilibet ſubdiuidat in duos, ſicut in proſequendo monſtratum eſt, ſolummo

do tres modi digni ſunt approbari,
quorũ vnus ab altero non diſcordat,
ſed vnus ortũ habet ex altero. Quia
enim diuerſæ differentię ſunt intelle
ctus, quæ & ſi reſpiciunt totum com
poſitum, vna tamē magis reſpicit aīę
complementum, alia vero materiale
principium: hinc eſt, quod vna nō ſo
lum tenet rationem potentiæ, imo &
potentiæ habitualis: altera vero tenet
pure rationem potentiæ: & hinc eſt,
quod vna dicitur cōuenire animæ ſe
cũdum ſe, altera vero in comparatio
ne ad corpus, & vna ſemp̃ eſt in actu
altera vero nō: non quia ſemper aīa
actu intelligat per intellectum agen
tem, ſed quia ſicut lumen corporale
ſemper lucet, & de ſe promptum ē ad
illuminandum: res autem illuminabi
lis nō ſemper illuminabitur propter
aliquod impedimentum: ſic & in pro
poſito intelligendum eſt. Conceden
dæ ſunt igitur rationes oſtēdentes in
tellectum agentē, & poſſibilem duas
differentias eſſe intellectiuæ potētię,
licet aliquæ ex eis non ſint multum
cogentes.

45 AD illud autem, quod obijcitur,
quod non differt poſſe, & eſſe in per
petuis. Dicendum, quod hoc intelligi
tur de eſſe ſubſtantiali, & de differen
tia non ſecũdum naturam, ſed de di
ſtantia ſecundum tempus, quia in eis
materia tempore non præcedit actũ:
& ideo nihil facit ad propoſitum, quia
intellectus poſſibilis non dicitur poſ
ſibilis reſpectu eſſe primi: ſed act⁹ ſe
46 cundi. AD illud, quod obijcitur de
imaginatione, quod nō differt poten
tia actiua & paſſiua, Dici poteſt, quod
magis differt, quam in intellectu, quia
organum corporale, in quo recipiun
tur phantaſmata eſt ei loco potentię
paſſiuæ: ipſa vero vis imaginaria eſt
loco potentiæ actiuæ. Aliter poteſt di
ci, quod non eſt ſimile, quia cum ſpēs
defertur a ſenſu vſque ad imaginatio
nem, non exit genus abſtractionis, q̄
quidem fuit in ſenſu particulari: ſed
cum ſpecies peruenit ad intellectum
nouum genus abſtractionis ibi exigi
tur, & aliud gen⁹ luminis: ideo magis
indiget potētia actiua diſtincta a poſ
ſibili ipſe intellectus, quam imagina
tio, vel ſenſus. AD illud, quod obij 47
citur de oculo cati. Dicendum, quod
& ſi potentia receptiua, & abſtractiua
poſſunt concurrere ad vnius organi
completionem: nunquam tamen cō
currunt in eandem vnius organi di
ſpoſitionem. Alia enim eſt diſpoſitio
in oculo cati, p̃ quam recipit ſcilicet
perſpicuitas, & alia per quam abſtra
hit ſcilicet luminoſitas, & alterius, &
alterius naturæ. Sic & in potentia in
tellectiua, & ſi concurrant ad comple
mentum, & perfectionem potētiæ, in
tellectiuæ, potentia per quam recipit,
& potentia, per quam abſtrahit, non
ſunt tamen eiuſdem naturæ, nec per
eandem naturam inſunt animę: & idō
non ſunt vna differentia potētiæ, ſed
diuerſæ. AD illud, quod obijcitur, 48
quod intelligere eſt actus vnus, & ſim
plex. Dicendum, quod & ſi intellige
re poſſit quodam genere ſimplicita
tis dici actus ſimplex: nihilominus
tamen ad noſtrum intelligere cōcur
rit recipere, & iudicare, ſiue abſtrahe
re, & ſuſcipere: & hi ſunt plures act⁹
adinuicem ordinati, ex quibus reſul
tat vnus actus perfectus: ſic & in potē
tijs intelligendum eſt ſe habere, quod &
ſi ſint diuerſæ differētiæ intellectus;
attamen in ſuis actionibus adinuicē
ordinatæ ſunt, & cōiunctæ ad actum
intelligendi perficiendum, ſicut mate
riale, & formale principium ad vnũ
eſſe compoſiti conſtituendum. AD 49
illud, quod obijcitur, quod intellect⁹
poſſibilis intelligit, & intellectus agēs
ſimiliter recipit. Dicendum, quod in
tellectus poſſibilis non eſt pure paſſi
uus, ſicut ſupra oſtenſum eſt: habet e
nim potentiam ſe cōuertendi: nec ta
mē eſt adeo actiuus, ſicut agens, quia
non poteſt ſua conuerſione nec ſpēm
abſtrahere, nec de ſpecie iudicare, ni
ſi adiutorio ipſius agentis. Similiter
nec ipſe intellectus agens operationē
intelligendi poteſt perficere, niſi for
metur acies intellectus poſſibilis ab
ipſo intelligibili, ex qua formatione
eſt in pleniori actualitate reſpectu ei⁹
quod debet cognoſcere, q̄ erat prius,
cum carebat ſpecie: & ita cum cogita
mus de intellectu agēte, & poſſibili,
non debemus cogitare quaſi de duo
bus

bus ſubſtantijs, vel quaſi de duabus potentijs ita ſeparatis, quod vna ſine alia habeat operationem ſuam perficere, & aliquid intelligat intellectus agens ſine poſſibili, & aliquid cognoſcat intellectus agens, quod tamē homo, cuius eſt intellectus ille, ignoret. Hæc enim vana ſunt, & friuola, vt aliquid ſciat intellectus meus, quod ego neſciam: ſed ſic cogitandæ ſunt eſſe illæ duæ differētiæ, quod in vnam operationem completam intelligendi veniant inſeparabiliter, ſicut lumen, & diaphanum veniunt in abſtractionē coloris. Nec ſunt hic ſequenda cõmuniter verba philoſophorum, quia ꝑ magna parte decepti ſunt in influentia intelligentię ſuper animam, quam non admittit fides catholica.

Hic determinat, qualiter in homine tentationis ordo, & progreſſio conſummatur.

Illud quoque ꝑtermittendū &c.

Expoſi. Supra egit Magiſter de diſtinctione potentiarū animę ad liberi ar. manifeſtationem. In hac parte, q̃a ſecundus gradus potentiarum eſt ordo, & progreſſio tentationum, determinat qualiter, & quo ordine peccatum per vires animæ progredi habeat, & peruenire ad conſummationem. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In

Diuiſio. prima determinat qualiter peccatum in viribus animę habeat progreſſum ad conſummationem. In ſecunda vero prædeterminata repetit ad maiorē explanationem, ibi. Itaque vt breuiter ſummam perſtringam &c. In tertia vero pędeterminata epilogat ad faciliorem rememorationem, ibi. Hęc de animę partibus iterſeruimus &c. Quælibet harum partium diuidi pōt in duas ſecundum duo cap. quæ in quolibet cōtinētur. Nam prima pars habet duas. In prima determinat cōnexionem, & ordinem viriū animæ. In ſecunda vero determinat, qualiter habeat fieri ꝓgreſſus culpæ, ibi. Nūc ſupereſt oſtendere, quomodo per &c. Similiter ſecūda pars habet duas. In prima explanat, & circūloquitur aſſimilationem virium animæ in conſummatione peccati ad primam tentationem. In ſecunda vero ponit quādam ſimilitudinem, oſtendens quod mulier ſine viro damnari nō poteſt, ibi. Nec ſane cū ſola cogitatione &c. Similiter tertia, & vltima pars duas habet. In prima breuiter epilogat, & rationē ſuæ digreſſionis aſſignat. In ſecunda vero multiplicitatem huius nominis Senſualitas ad maiorem euidentiā explicat, & manifeſtat, ibi. Non eſt autem ſilentio prætermittendum &c.

Si ergo peccatum &c.

Innuit Magiſter, quod ſi peccatū non diu teneatur in delectatione veniale eſt, ſi vero diu in delectatiōe cognitionis teneatur, & ſi voluntas perficiendi deſit, mortale eſt. Ex hoc videtur, quod ſola mora de veniali faciat mortale. Sed contra. Circunſtantia non mutat genus peccati: ergo ſi mora temporis eſt circunſtantia, nunquam faciet de eo, quod erat veniale mortale. Item. Mortale excedit veniale in infinitum: ſed circunſtantia nō aggrauat in infinitum: ergo ſi mora temporis circunſtantia eſt, videt &c. Iuxta hoc quæritur, quanta mora tēporis faciat peccatum, quod erat veniale, eſſe mortale: & vtrum hoc fit in alijs generibus peccatorum ſicut in peccato carnis. Et iterum: quādo quis dubitat, vtrū mortaliter, vel venialiter peccauerit, qualiter ſit ei conſulendū. Reſp. Dicendum, quod mora temporis quātum eſt de ſe, non facit, vt ꝙ prius erat veniale, fiat mortale, ſed ſolum occaſionaliter, videlicet, quod inducit conſenſum verum, vel interpretatiuum. Tunc autem inducit cōſenſum verū, quando ex diuturnitate delectationis creſcit libido, adeo vt homo velit oino in vitiorū delectatione ꝑſiſtere, & morari. Tunc vero inducit conſenſum interpretatiuum, quando homo aduertēs periculum delectationis retentę negligit eā reprimere: hoc enim non eſt abſque contemptu ſalutis propriæ, pro eo ꝙ diſcrimini ſe exponit. Illa enim delectatio ſubintrat ſicut ſerpens, & venena

Margin: 50 — Dub. 4 — Reſpon.

venena diffundit, per quę rationa-
lis ſpiritus interit morte culpæ. Sicut
igitur ſalutem ſuam corporalem ne-
gligeret, qui ſerpentem iuxta ſe ſcié
ter collocaret, ſic in tali delectatio-
ne auertens periculũ, vel debẽs auer
tere, voluntarie verſatur, exponit ſe
diſcrimini, quando negligit repelle
re, & pro tanto dicit Magiſter ipſum
peccare mortaliter: & per hoc patet
reſponſio ad obiecta, quia hoc non
facit mora de ſe, ſed ratione conſen
52 ſus, vel contemptus. AD illud ve-
ro, quod quærit, quanta mora hoc
faciat. Dicendum, ꝙ in generali de-
terminatur, ꝙ tãta mora hoc faciat,
in qua adeo creſcit delectatio, & libi
do, ꝙ ſuperuenit conſenſus, vel adeo
eſt repellendi negligentia, & ꝓprie
ſalutis inducia; quod ſuperuenit cõ
temptus, & conſenſus interpretati-
uus. Si autem in ſpãli quęratur, quã
ta ſit iſta mora, vtrum ſit vnius horę
vel dimidij, vel amplioris ſpatij, nõ
poteſt vna rñſio dari, quia aliquãdo
eſt maioris, aliquando minoris ſecũ
dum diuerſos ſtatus, & conditiones
perſonarum: vnde hoc non determi
nat ſcientia, vel lectio, ſed potius cõ
ſciẽtia recta, & punctio. Bene autem
aduertit conſcientia recta ſe non mo
dicũ lædi, qñ ex moroſa delectatione
cõſenſus ſuperuenit vel cõtemptus:
ꝙ ſi nõ aduertat, aliqñ propter tene-
bras, & inuolutiones affectionum ſe
curiorem partem debet eligere, & cõ
fiteri pure. ſic & dolere quaſi pecca-
53 ret mortaliter. AD illud, qđ quęri-
tur, vtrum ita ſit in oĩbus generibꝰ
peccatorũ. Dicendũ, ꝙ in oĩbus pec
catis delectatio moroſa vigilanter, &
ſtrenue vitanda eſt. Tñ verbũ Aug.
præcipue videtur intelligi in pecca-
to carnis, quod habet ex carnis in-
centiuo delectationem magis ſibi cõ
iunctam, & ad quã homo faciliꝰ in-
curuatur: & ideo cũ magna diligen-
tia eſt vitanda, non ſolum autẽ hoc,
ſed etiam oẽ peccatum. Multa.n. fre
quenter creduntur eſſe venialia, quæ
mortalia ſunt, & difficillimũ eſt in ra
libus diſcernere: & iõ quaſi a facie
colubri neceſſe habet homo, q vult
ſaluari, peccatum fugere.

Quędam ſunt, quę ſi tantum ſe
mel fiunt, vel facienda diſpo-
nuntur, damnant, quædam ve
ro non, niſi ſępius fiunt.

Cõtra. Multiplicatio actuum non Dub. 5
mutat genus: ergo ſi primum pecca 54
tum veniale eſt, & ſecundum, & ter-
tium: ergo nũquã faciunt vnũ mor
tale. Pręterea. quodlibet veniale ſtat
cũ gratia: ergo ſi nullam aufert grã
tiam, nullam aufert vitam: ergo
numquam damnant venialia, quan-
tumcumque multiplicentur. Ad hoc
breuiter Reſpondendum eſt ad præ Reſpon.
ſens, ꝙ iſta quæſtio determinatur in.
iiij. di. xvj. ideo ad præſens tantũ
dixiſſe ſufficiat, quòd plura venialia
non determinant, nec faciunt mor-
tale quantum eſt de ſe, ſed ſolum di-
ſpoſitiue: ex frequenti enim iteratio
ne venialium augetur libido, & fre-
quenter interuenit contemptus: &
pro tanto intelligendum eſt verbum
Magiſtri eſſe dictum.

Sæpe in ſcriptura nomine ſen-
ſualitatis, non id ſolum in ani-
ma, quod eſt nobis commune
cum pecore &c.

Hoc non videtur rationabiliter Dub. 6
dictum, quia cũ rõnalis portio diui 55
ditur cõtra ſenſualitatẽ, nullo modo
videtur, ꝙ rõ ſenſualitatis nomine
debeat cenſeri. Item. Quæritur de
hoc, quod dicit, ꝙ ſępe hoc in ſcri
ptura reperitur: cum enim philoſo-
phi de viribus animæ ſufficiẽter tra
ctauerunt, & nullam mentionẽ fe-
cerunt de ſenſualitate, vnde eſt hoc,
ꝙ ſacra ſcriptura & doctores ſacræ
ſcripturę hoc nomine vtuntur? Iu-
xta hoc eſt quæſtio, vtrum nomine
ſenſualitatis intelligatur vna vis vel
plures: & vtrum intelligatur uis co
gnitiua, aut motiua: quòd enim in-
telligatur uis cognitiua, uidetur per
hoc, quòd dicitur a ſenſu: ſenſus
enim vis cognitiua eſt. Quod autem
dicatur motiua uidetᷣ per hoc, quòd
in ea habet eſſe peccatum, & ad ma-
lum habet inclinare, Reſpon. Dicẽ- Reſpon.
dum

dũ, ꝙ ſcriptura diſtinguit hoīem interiorem, & exteriorem, ſicut habetͤ 2. Corinth. 4. Et ſi is, qui exterior eſt noſter homo, corrumpitur: interior tñ renouatur de die in diem. Exteriorem aũt hominem vocat non ipſum corpus tantũ, ſed corpus cum virib⁹ animæ, ꝑ quas habet his ſenſibus intendere, & in eis inhærere. Interiorẽ autem hoīem vocat ipſum ſpiritum rationalem, ſm quem habet circa cœleſtia ſeipſum occupare: ſm hoc intelligendum eſt, ꝙ homo habet potentias animæ, per quas conuertitur ad ſpũalia, & habet potentias, per quas conuertitur ad ſenſualia: & illę virtutes, ꝑ quas conuertitur ad ſpũalia in ſimul collectæ vnum poſſe perfectũ animæ integrant, & quędã poteſtas reſultat interioris hoīs regitiua, quæ quidem vocatur arbitrii libertas, in qua conſiſtit meritum, & laus, & vituperium. Secundum aũt quòd homo habet conuerti ad hæc ſenſualia, ſic habet & ſuas potentias, quæ ſimiliter in vnum concordantes integrãt quaſi vnum perfectũ poſſe circa iſta ſenſualia: & hoc noīe ſenſualitatis cẽſetur ſcriptura, quæ ſimul comprehẽdit ſenſibiles cognitiuas, & motiuas, ſicut & arbitrii libertas, vt videbitur infra: & hoc eſt quod habitum eſt ſupra. c. di. quòd ſenſualitas eſt quędã vis animæ inferior, ex qua eſt motus, qui intẽditur in corporis exterioris ſenſus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium: & ideo comprehẽdit ex ſua propria acceptione ſenſitiuam, & motiuam, & brutalẽ: Et qm̃ inferior portio rationis per peccatũ multum trahitur a ſenſualitate, & homo comparatus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis: ideo inferior portio rationis aliquando in ſcriptura nomine ſenſualitatis cenſetur propter nimiam conuerſionẽ ſui ad ſenſualia. & per hoc patet reſponſio ad omnia obiecta. Ad illud tamẽ quod quæritur, quare Philoſophi non vtuntur hoc nomine. Dicendum quòd ſenſualitas non tantum nominat ipſam potentiam ſenſualem quãtum ad propriam naturam, ſed etiã inquantum reſpectu rationalis habet quandam rebellionem, quæ ex peccato originali in homine traducitur. Et quoniam non peruenerunt ad cognitionem originalis peccati, nec lapſus hominis: ideo non vtunẽ hoc nomine ſicut ſacræ ſcripturæ. Artic. 3.

AD intelligentiam huius partis quæruntur tria. Primo quæritur qualiter peccatum habeat fieri, & eſſe in parte rationis ſuperiore. Secundo, qualiter habeat fieri in inferiori. Tertio, qualiter habeat fieri in ſenſualitate. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, verũ in ſuperiori parte rationis habeat eſſe peccatum ſm ſe. Secundo quęritur, verum poſſit in ea eſſe veniale.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Quamquã de peccatis carnalibus peccatũ nullũ poſſit eſſe in ſuperiori parte rationis, de ſpiritualibus nihilominus ſm ſe, nihil vetat eſſe ibi peccatum.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtẽditur, quòd in ſuperiori parte rõnis ſm ſe, hoc eſt abſque inſtinctu inferioris partis non poſſit eſſe peccatum. Fundamenta. Primo per illud Aug. contra Manic. vbi ſic ait: Ratio noſtra deduci ad conſenſum peccati nõ põt, niſi cũ delectatio fuerit mota in illa parte animi, quæ debet optemperare rationi tanquam rectori viro ſuo: ergo nunq̃ peccat ratio ſuperior, niſi peccatum præcedat in parte inferiori. Item. Philoſoph⁹ in. 3. de anima. Intellect⁹ ſemper eſt rectus: phantaſia autem recta, & non recta: ergo intellectus quantum eſt de ſe nunquam errat: ergo nec ſuperior portio deuiat a veritate iuſtitiæ, niſi inclinetur per ſenſualitatem, & inferiorem portionem. Item. Peccatum eſt per conuerſionem ad bonum commutabile: ſed ſuperior portio ra-

tionis dr̃ inquantũ conuertit ad ęter
na:inferior inquantũ cõuertit ad tpa
lia: ergo impſſibile eſt pctm̃ eſſe, vel
fieri in nobis ex actu ptis rõnis ſupe
rioris abſq; actu inferioris. Itẽ. Rõ
ſuperior dr̃ inquantum legibus æter-
nis intẽdit: ſed impoſſibile eſt aliquẽ
peccare niſi declinando a legibus ę-
ternis:ergo impoſibile eſt pctm̃ in ſu
periori pte rõnis eſſe ſm ſe. Itẽ. Mu-
lier eſt media inter ſenſualitatẽ & rõ
nem ſuperiorẽ:ſed ſenſualitas ſemper
mouet ad bonum,ut nunc,quantum
eſt de ſe:ergo ratio ſuperior quantũ
eſt de ſe ſemper mouet ad bonũ ſim-
pliciter:ſed virtus, quæ mouet ad bo
num ſimpliciter,in mouendo nõ pec
cat:ergo in ſuperiori parte rõnis quã
tum eſt de ſe, peccatum eſſe non põt.
Item. Anima quando cõuertitur ad
deum purgatur,melioratur, & perfi-
citur: ſed ſuperior portio rõnis atten
ditur inquantũ conuertitur ad deũ:
ergo cum peccatum fœdet, & obnu-
bilet,peccatum in ſuperiori parte ra-
Fundamenta. tionis ſm ſe eſſe non põt.Sed contra.
Hiere.2. Filii Mẽpheos, & Taphnes
conſtuprauerunt te vſq; ad verticẽ:ſi
ergo vertex ſm quòd ſancti exponũt
dicitur apex mẽtis,ſiue ſuperior por
tio rõnis,videtur quòd & illa habeat
per peccatum cõſtuprari, & fœdari.
Item.Aug.13.de trini.Vir manducat
quando ſuperior portio rõnis con-
ſentit illecebræ: ſed eius eſt peccare,
cuius eſt conſentire: ſi igitur hoc eſt
ſuperioris partis,patet,&c.Item.Cõ-
tingit aliquem peccare peccato infi-
delitatis diſcredendo aliquos articu
los,qui ſunt reſpectu diuinitatis:ſed
ad illos articulos ſolum ſuperior ra-
tionis portio ſe extendit:ergo in illo
genere peccandi portio ſuperior ,p-
prie culpam committit.Item Liberũ
arb.conſtat eſſe vertibile.ſed liberum
arb.maxime cõſiſtit in ſuperiori por
tione rationis,cum ibi maxime ſit iu
dicium,& imperium:ergo videtur,
quòd in ſuperiori portione rationis
etiam ſm ſe ſit vertibilitas ad malũ:
igitur & peccatum. Item. Superior
portio rationis eſt illa,quæ diſcernit,
& iudicat tam de agendis, quàm de
credendis;ſed iudiciũ creaturæ quan
tum eſt de ſe abſque gratia deficit ab
his,quæ ſunt fidei catholicæ: ergo p
ſe poteſt errare, & ab illis declinare:
& ſi hoc,poteſt per ſe peccare. Item.
Angelus cum peccauit primo pecca-
to, appetiit æquiparari deo in poten
tia. & mulier ſimiliter in ſapiẽtia: ſed
hoc eſt appetibile ſolum partis ſupe-
rioris:ergo vr̃, ꝙ tã peccatum hoĩs,
q angeli incœperit a parte ſuperiori
rationis;ergo in ſuperiori parte ratio
nis ſm ſe peccatũ habet fieri, & eſſe.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, quòd aliqui
dicere voluerunt,quòd ſuperior por 56
tio rationis nõ eſt aliud, quàm ſynte
reſis,& quòd ipſa ſuperior portio ra-
tionis quantum eſt de ſe, ſemper eſt
recta,& fortis,niſi incuruet,& emol-
liatur per portionem inferiorem: &
ideo dixerunt peccatum in ea nõ eſ-
ſe ſm ſe:ſed ſi peccat, hoc ſolum di-
cunt eſſe conſentiendo inferiori par-
ti,ſiue non compeſcendo eius deordi
nationem. Sed hæc poſitio triplici-
ter deuiat a veritate. Primo in hoc,
quod dicit, quòd idem eſt ſuperior
portio rationis, & ſyntereſis,qđ pla
ne falſum eſt,cum ſuperior portio ra
tionis,& inferior pertineant ad arbi
trii libertatẽ,ſicut dicit Aug. & ideo
nominant potẽtiam deliberatiuam:
ſynteresis aũt potẽtiam naturalẽ no-
minat: quæ ſemper vniformiter ad
bonum inclinat. Secundo vero a ve-
ritate deuiat in hoc,ꝙ dicit in ſynte
reſi aliquo modo eſſe peccatum: hoc
enim plane falſum eſt,ſicut infra ma
nifeſtabitur, & gloſſ. dicit expreſſe.
Ezec.j.Tertio vero a veritate deuiat
in hoc quod dicit, ꝑ in ſuperiori par
te rationis ſm ſe culpa non poteſt eſ
ſe,niſi ab inferiori ,pcedat,& tribuat
ſibi occaſio.Hoc enim contra ratio-
nem eſt. cũ in illa portione conſiſtat
arbitrij libertas, & ita per naturam
inſit ei ad malum vertibilitas, & ita
poſſibilitas ad peccandum.Eſt etiam
hoc contra experimentum, quia rõ
ſuperior nõ ſolũ habet iudicare ſm
leges æternas:ſed etiam habet iudica
re ſm lumen proprium, & ſm lumẽ
ſibi ab inferiori acquiſitum. Et quã-
uis aſpiciendo ad leges æternas non
peccet

peccet iudicando, tñ ſm ea, quæ percipit a ſenſibus, vel etiam ſm lumen fidei datum, & innatum, poteſt deficere, & errare maxime in ſtatu naturæ lapſæ. Eſto enim, quòd ſibi proponat credibile, & aliquis articulus fidei, vtpote articulus de trinitate, & vnitate, cum iſte non ſolum repugnet ſenſui, & imaginationi, ſed etiam diſcrepet a naturali iudicio rationis, ſi noſter intellectus ſm lumen propriũ nihil aſpiciẽdo ad ptes inferiores iudicaret, & deficeret, & diſcrederet, & peccaret. Et pp hoc eſt alius modus dicendi .ſ. ꝙ duplex eſt genus peccati: quædam enim ſunt peccata carnalia, quædam vero ſpũalia. Si loquamur de peccatis carnalibus, ſic fatendum eſt, ꝙ non contingit eſſe peccatum in ſuperiori parte rationis abſq; inferiori. Si autem de peccatis ſpũalibus fiat ſermo, tunc concedendũ eſt, quòd peccatum habet fieri & eſſe (licet non ſemper fiat) in ſuperiori parte rationis ſm ſe, & rationes quæ hoc oſtendunt ſunt concedẽdæ: & p hoc patet reſponſio ad illud, quod primo obiicitur in contrarium. Nã Aug. in ꝓpoſita auctoritate loquit̃ de ꝓgreſſu in ꝑpetrationẽ pctõrum carnaliũ.

57 A D illud quod obiicitur, quod intellectus ſemper eſt rectus. Dicendum, quòd verbum Philoſophi intelligendum eſt in his, ad quæ mouet potentia intellectiua per modum naturæ: in his vero, ad quæ mouet per modum deliberationis non habet veritatem, vnde ibidem vocat ipſe ſm veritatem intellectum, quod nos vocamus conſcientiam naturalem. AD

58 illud quod obiicitur, quòd peccatũ eſt per conuerſionem ad bonum cõmutabile, Reſpõderi poteſt dupliciter. Primo quòd non ſolum eſt peccatum, quãdo fit conuerſio ad illud, quod ſm veritatem eſt bonũ conmutabile, ſed etiam quando fit cõuerſio ad illud, quod eſt bonum incommutabile, & appetitur, vt commutabile. Aliter poteſt dici, quòd ſuperior portio, & ſi differat ab inferiori in hoc, ꝙ ipſa conuertit̃ ad ſuperna; nihilominus tñ habet conuerti ad inferiora, ꝓut diſponit, & regit inferiores potentias: & ſic pôt deordinari male eas regendo, ſiue frœna laxando, ſiue ſuo imperio incuruando. A D illud, 59 qđ obř, ꝙ rõ ſuperior intendit legibus æternis. Dicendum ꝙ iſte eſt actus nobiliſſimus ſuperioris partis, ſed nõ ſemper hunc actum exercet: imo etiã intendit ſibi, & ad ſe conuertit̃, & ſic pôt nimis ad ſe conuerti, ac per hoc a deo auerti, & deuiare a legibus æternis. A D illud, quod obř, ꝙ ſenſualitas ad bonum inclinat, vt nũc, Dicẽ 60 dum ꝙ ſenſualitas non ſemper mouetur inordinate: & ꝑterea eſto, quòd ſemper inordinate moueretur, non tamen ex hoc concludit̃, ꝙ ſuperior portio rõnis ſemper ordinate mouetur: alia .n. vis aſſignat̃, ſm quam ſemper ordinate mouet̃, vtpote ſynthereſis, quæ eſt ſcintilla conſcientiæ. A D 61 illud, qđ obř, ꝙ ſuperior portio rõnis dr̃ inquantum conuertit̃. Dicendum, ꝙ hoc non eſt verum inquantũ actu conuertit̃, ſed inquantum eſt nata conuerti. Præterea inordinate cõ- 62 uerti potius eſt auerti, q̃ conuerti. Cũ aũt dr̃, ꝙ cõuerſio ad deum purgat, illuminat, & ꝑficit, hoc intelligitur de ordinata conuerſione, quam non eſt ſemper neceſſarium inuenire in actione ſuperioris portionis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

In ſuperiori rationis parte nihil prohibet eſſe peccatum veniale, cum ibi aliquis poſſit inordinatus motus reperiri.

VTRVM in ſuperiori portione rõnis poſſit eſſe veniale peccatum. Et quòd ſic videt̃, quia cõtingit circa aliqnem articulum fidei ex ſurreptione dubitare. Et conſtat ibi eſſe peccatum, cũ ſit motus ad illicitum. Conſtat etiã eſſe in ſuperiori ꝑte, cũ ſit circa, aut cõtra articulos fidei, & reſpectu æternorũ. Cõſtat etiã eſſe veniale, cũ ſit ex ſurreptione: ergo &c. Itẽ. Tũc peccat ſuperior portio rationis, & vir comedit, quando eſt plenus conſenſus, & præbentur arma iniquitatis

Fundamenta.

peccato:ſed contingit aliquem plene
cõſentire in verbũ otioſum,& men-
dacium iocoſum,& hæc nõ ſunt niſi
peccata venialia:ergo &c.Item.Supe
rior portio rationis eſt corrupta,ſi-
cut & inferior,cum originale oẽs vi
res animæ inficiat, & debilitet: ergo
ſi peccatum veniale poteſt eſſe ĩ aliis
viribus,quæ ſubſunt libero arb. ꝓp
corruptionem,quam accipit ex origi
nali,eadem ratione in parte ſuperio
ri. Item. Contingit, quòd aliquis in
conuertendo ſe ad deum per amorẽ
eſt negligens:ſed non magis tenetur
homo ad hoc mandatum, quàm ad
alia:ergo negligentia in aliorum mã
datorum obſeruatione eſt venialis:er
go & negligentia in amando deũ eſt
venialis:ſed hoc eſt in ſuperiori par-
te rationis,ergo &c. Sed cõtra.Aug.
& Magiſter in litera recitat.Quando
ſuperior pars rationis conſentit il-
lecebrę, tunc eſt peccatum damnabi
le,& mortale:ergo videtur,ꝙ quan-
docunque peccatum ſuperiorem par
tem attingit, ſtatim fit mortale. Itẽ.
Penes ſuperiorem partem rõnis reſi-
det regula directionis in toto regno
animę:ſed facta obliquatione in re-
gula iam non remanet aliqua rectitu
do,nec ſpecies rectitudinis:igitur cũ
ſuperior portio rationis peccat,deor
dinatur tota anima:ergo ſi plena de-
ordinatio non eſt abſque mortali pec
cato:videtur &c.Item. Nulla creatu
ra eſt excellentior anima quantũ ad
ſuperiorem portionem,ſicut Aug.in
multis locis innuit, & dicit expreſſe:
ſed angelus propter ſuam dignitatẽ
non poteſt peccare niſi mortaliter:
ergo videtur pari ratione, quòd nec
peccatum veniale poſſit eſſe in ſupe-
riori parte. Item. Nihil eſt adeo ve-
niale, quod non fiat peccatum mor-
tale,dum placet:ſed cõplacentia tunc
vere dicitur, quando ſuperior pars
rationis ad culpam incuruatur, hoc
autem eſt cum ipſa peccat: ergo non
videtur, ꝙ aliquod peccatum poſſit
in ea eſſe,quin ſit mortale.

R E S P. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, quòd aliqui
dicere voluerunt,quòd in ſuperiori
portione rationis non poteſt eſſe niſi
mortale peccatum,& hoc ꝓpter elon
gationem ſui a carne,& a ſenſualita-
te,in qua conſiſtit initium ſuggeſtio-
nis malæ,& ex cuius pronitate habet
eſſe peccatum veniale ſm ſtatum na
turæ lapſæ:& hi dixerũt, ꝙ cum ſint
tres gradus in potentiis animæ cor-
reſpondentes ſerpenti, mulieri, & vi-
ro, videlicet ſenſualitas, portio infe-
rior,& ſuperior: ſenſualitatis eſt tan
tũ peccare venialiter,ſuperioris par-
tis tantum mortaliter,inferioris par-
tis vtroque modo.Cum enim ſit me-
dia inter vtranque naturam,ſapit v-
triuſque.Sed quia planum eſt in ſupe
riori portione rõnis poſſe eſſe aliquo
modo motus inordinatos ex ſurre-
ptione,planũ eſt etiam in ea eſſe cor-
ruptionem aliquam ex originali con
tractione: ideo aliis videtur proba-
bilius, & melius, quòd peccatum ve-
niale in ratione ſuperiori habeat eſ-
ſe: vnde concedendæ ſunt rationes
hoc oſtendentes.

A D illud ergo,quod obiicitur,qñ 64
ſuperior pars rationis comedit dã-
nabile eſt,& mortale peccatum.Dicẽ
dum,quòd illud intelligitur de ple-
no conſenſu, & hoc reſpectu illius
peccati, cuius actus eſt in prohibitio
ne,ſicut eſt de peccato fornicationis.
A D illud,quod obiicitur, quòd pe- 65
nes ſuperiorem partem reſidet regu-
la directionis. Dicendum,quòd regu
la directionis non tollitur per quale-
cunque peccatum,ſed per illud,quod
inducit diuinum contemptũ,& auer
ſionem a deo: hoc autem non eſt in
quolibet peccato ſuperioris partis,vt
pote in illo, quod ex ſurreptione cõ-
mittitur. A D illud, quod obiicitur, 66
quòd nulla creatura ſit ſuperior aĩa
ſm mentem. Dicendum, quòd & ſi
nulla ſit ſuperior ſm ordinẽ efficiẽ-
tis,& finis: eſt tñ aliqua maioris di-
gnitatis,& excellentioris naturæ, &
propter hoc minorem habet excuſa-
tionẽ. Præterea nulla, Natura ratio
nalis in ſtatu innocentiæ põt peccare
venialiter,vt ſupra oſtenſum eſt: nul
la autem natura rationalis lapſa de
culpa põt conſequi veniam, niſi ho-
mo propter fragilitatem carnis; &
ideo non valet illud,quod obiicit de

67 angelo. AD illud, quod vltimo obiicitur, ꝙ complacentia facit de venali mortale. Dicendum, quòd complacẽtia non dicit ibi quãcumque inclinationem, ſed plenum conſenſum, & deliberatum cum quadam plena quietatione: & ita ex hoc non concludiť, ꝙ oĩs deordinatio ſuperioris partis cadat in genus peccati mortalis.

CIrca ſecundum principale, ſcilicet quo quæritur quomodo peccatum habeat fieri, & eſſe in inferiori parte rationis, duo quæruntur. Primo, vtrũ aliquod peccatum habeat eſſe in inferiori parte abſque ſenſualitate. Secundo quæritur, vtrum peccatum mortale poſſit eſſe in eadem parte rationis ſuperiori non peccante.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Inferior rationis portio aliquo genere peccati peccare poteſt abſque ipſius ſenſualitatis ſuggeſtiõe, licet incarnalibus vix: aut nunquam delinquat ſine ſenſualitatis motu.

Fundamenta.

CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, quòd nullum peccatũ poſſit eſſe in inferiori parte rationis abſque ſenſualitate. Primo per auctoritatẽ Aug. contra Manichæos vbi ait ſic. In vnoquoque noſtrum nihil agitur nunc, cum ad peccatum quiſque dilabitur, quod tunc actum eſt in illis tribus ſerpente, muliere, & viro: ergo ſi peccatum illud incœpit a ſerpente, & ſenſualitas eſt ſerpens, vt ipſe dicit, oẽ peccatum incipit a ſenſualitate. Item. Sicut omnem conſenſum præcedit delectatio, ita oẽm delectationem prçcedit aliqua ſuggeſtio: ſed nullũ peccatum rationis eſt abſque aliqua delectatione, ergo nec delectatio ſine ſuggeſtione: ſuggeſtio autem nõ eſt niſi partis ſenſualis, vel ſerpentis, ergo nullum peccatũ eſt in inferiori parte rationis, quod nõ incipiat a ſenſualitate. Item. Inferior ratio non peccat, niſi quia appetit bonũ, vt nunc: ſed uis, quæ appetit bonum vt nunc, eſt ſenſualitas: ergo non peccat niſi prçuia ſenſualitate. Itẽ. Nihil eſt in intellectu, quod prius nõ fuerit in ſenſu: ergo pari ratione nihil eſt in rõne quod prius nõ fuerit in ſenſualitate: ergo ſi ratio deordinať, neceſſe fuit ſenſualitatem prius deordinari. Itẽ. Oĩa peccata actualia ortum habent a peccato originali, & potiſſime a cõcupiſcentia; quæ ex originali peccato nobis inoleuit: ſed tam originale peccatum, q̃ concupiſcentia ineſt aĩæ ex cõiunctione ſui ad carnẽ: vis aũt, ſm quã aĩa coniungiť carni, eſt ipſa ſenſualitas: ergo oẽ pc̃m aĩæ incipit a ſenſualitate: igitur abſque ea in inferiori parte rõnis pc̃m non põt fieri. Sed contra. Magis eſt coniuncta ſuperior portio inferiori, q̃ ipſa inferior portio ſenſualitati, cum ratio ſuperior, & inferior ſpectent ad eandẽ potentiam, & naturam: ſi ergo pc̃m põt fieri in ſupiori parte rõnis abſq; inferiori. ſicut ſupra probatum eſt, videť multofortius, ꝙ poſſit fieri in inferiori abſque ſenſualitate. Item. Impoſſibile eſt inferiorẽ partẽ rõnis peccare pc̃õ ſpũali appetendo aliqđ ſpũale bonũ: ſed ſenſualitas non appetit niſi bonum ſenſuale: ergo põt peccare inferior portio abſq; ſenſualitate. Item. Quicquid poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior: ergo ſi ſenſualitas põt de ſe moueri inordinate ad aliquod appetibile ſine viribus ſuperioribus, multofortius ſuperior potentia, vtpote rõnis pars inferior, inordinate moueri põt abſq; ſenſualitate. Item. In diabolo nõ eſt ſenſualitas, cum non habeat cõiungi cum carne: ſed conſtat, ꝙ ipſe habet peccare non ſolum in deum, ſed etiã in hoĩem: ſi ergo pc̃m in creaturam attenditur ſm aſpectum rõnis, quẽ vocamus inferiorẽ partem rõnis, videtur ꝙ abſque ſenſualitate contingať illam portionem peccare. Item. Quæritur iuxta hoc, quid eſt inferiorem portionem rõnis comedere, & quando delectatio tranſit a ſenſualitate in rationem. Si tu dicas, quòd hoc eſt, quando ratio auertit, & per- Ad opp.

pit ſe delectari, tunc duplex eſt incon
ueniens. Vnum. ſ. quia frequenter ho
mo conſummat peccatũ, & nihil co-
gitat niſi de appetibili, nec aduertit
ſe delectari, vel triſtari: & ita videtur,
ꝙ aliquis poſſit peccare mortaliter,
ita ꝙ inferior portio non comedat.
Aliud etiã inconueniens cõcluditur,
quia cum percipere delectationẽ nõ
ſit malum, nec peccati augmentati-
uũ, iam videt̃, ꝙ perceptio rationis
poſt ſuggeſtionem ſenſualitatis cul-
pam non aggrauaret, quod planè, &
manifeſte falſum nemo eſſe dubitat.
68 RESP. Ad prædicto intelligen-
tiam eſt notandũ, ꝙ ſicut innuit Ma-
giſter in fine huius diſtinctionis ſen-
ſualitas dupliciter põt accipi. Aliqñ
accipit̃ ꝓ vi, quæ appetit bonum, vt
nunc: & hæc non eſt ſolummodo in
parte ſenſuali: imo etiam ĩ rationali.
Et ſine motu ſenſualitatis hoc modo
dictæ nunquam contingit peccatum
eſſe in inferiori parte rõnis: ſemper
enim cum peccat, bonũ vt nunc exo-
ptat. Alio modo dr̃ ſenſualitas vis
animæ ſenſualis, qua intenditur in
corporis ſenſus, ſicut habitum eſt ſu-
pra, & ſine hac contingit eſſe pecca-
tum in inferiori parte quantũ ad pec
cata ſpũalia: quantum aũt ad carna-
lia vix, aut nunquam. In carnalibus
aũt corruptio venit ex fœditate car-
nis, & concupiſcentia partis ſenſua-
lis: & ita in eis peccatũ incipit a ſer-
pente, ſiue a ſenſualitate, & peruenit
ad mulierem. Tunc aũt dr̃ eſſe in ſen
ſualitate, quando quis ex apprehen-
ſione delectabilis oblectatur, & in-
clinatur ante aduerſionem, & perce-
ptionem ſuæ delectationis: hoc enim
ex ſurreptiõe eſt, nec dr̃ ratio aliquo
modo ꝑꝑ illam delectationẽ de ve-
tito cibo guſtaſſe: ſed tunc ratio come
dit, & peccatum in ea eſſe incipit, qñ
poſt delectationis aduerſionem, & ꝑ
ceptionem ſenſualitati delectanti cõ-
delectatur, & in delectatione perſi-
ſtit: extunc. n. ſ. poſt delectationis ad
uerſionẽ ratio comedere dr̃, & p̄ƈm̄
tranſire a ſenſualitate in ipſam: qm̄
& ſi iudicare de delectabili, & in eo
delectari, hoc ſit partis ſenſualis: per
cipere tñ ipſam delectationem inte-
riorem hoc eſt partis rõnalis. Et ideo
ratio comedere dr̃, ſi poſt talem per-
ceptionem parti ſenſuali condelecte-
tur. Sic igitur concedo, ꝙ aliquo gñe
peccati peccare põt inferior portio
rõnis abſq; ſuggeſtione ſenſualitatis,
ſicut rõnes ad ſecundam partem ad-
ductę oſtendunt. Aliquo vero genere
peccati, aut nunq̃ peccat, vtpote car-
nalis, niſi motus ſenſualitatis præce-
dat, & trahat, & quantũ ad hoc p̄ƈĩ
genus loquit̃ Augu. contra Manich.
& per hoc patet rñſio ad primum
quod obiicitur in contrarium.
AD illud, qđ obr̃, ꝙ oẽm delecta 69
tionẽ ꝓcedit ſuggeſtio. Dicendum, ꝙ
ſi ſuggeſtio large accipitur ad omnẽ
apprehenſionem boni, vt nunc ſub
rõne appetibilis, ſic verũ eſt, ꝙ præ-
cedat oẽm delectationẽ. Si vero acci-
piatur ſtricte ꝓ illo motu ſerpentino
partis ſenſualis, ſic non habet verita
tem in omnibus peccatis, ſed ſolum
in peccatis carnis. Et per hoc patet
reſponſio ad ſequens, quo dicitur,
quod ſenſualitas eſt vis appetitiua
boni, vt nunc: ibi enim accipitur ſen
ſualitas large, & ſicut præoſtenſum
eſt, abſque ea non põt eſſe p̄ƈm̄ in in
feriori portione rõnis, quamuis eſſe
poſſit abſque ſenſualitate dicta pro-
prie, ſaltẽ peccatũ ſpũale. AD illud, 70
quod obr̃, ꝙ nihil eſt in intellectu,
quod prius non fuerit in ſenſu. Di-
cẽdum, quòd verum eſt vel in ſe, vel
in ſuo ſimili: multa tñ fingit homo, q̃
nunquam vidit, multa etiã, poſtquã
vidit, cogitat, ita ꝙ illa cogitatio non
excitatur a potentia ſenſitiua mouen
te: ita etiã intelligi põt de rõne, & ſen
ſualitate. AD illud, qđ obr̃, ꝙ oĩa pec 71
cata hñt ortũ ab originali cõcupiſcẽ
tia. Dicendũ, ꝙ & ſi oẽ p̄ƈm̄ quodã-
modo ex originali ortũ habeat, & ori
ginale ex carne: non tñ oportet oẽ
p̄ƈm̄ tãquam ex ꝓximo mouente or
tũ hr̃e ex carne, vel ſenſualitate, ꝓ eo
quòd p̄ƈm̄ originale non tantũ in-
ficit partẽ ſenſualem, imo inficit par-
tẽ rõnalem, & corrumpit. Vnde con-
cupiſcentia reſperſa eſt in oĩbus viri-
bus animæ: & ideo ſiue ſenſualitas
ſit præambula, ſiue non, oĩa mala no
ſtra dñr venire ex concupiſcentia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Inferior rationis portio mortaliter non poteſt peccare abſq; ſuperioris rationis portione.

Ad opp. VTRVM pars inferior poſſit peccare mortaliter abſque ſuperiori, & ꝙ ſic videtur. Aug. dicit, & habetur in litera. Si peccatum diu in cogitatione delectationis tenea tur, & ſi volūtas perficiendi deſit, mortale eſt. Sed túc vir non dicitur comedere, niſi quādo adeſt voluntas perficiendi: ergo ſola muliere comedēte contingit peccare mortaliter. Item. Aug. dicit, & habetur in litera. ibi. Nec ſane &c. ꝙ ſi ſola mulier comedat, totus homo damnatur: ſed hoc non eſt niſi per peccatum mortale: ergo ſola muliere comedēte cōtingit peccare mortaliter. Item. Superior portio rōnis dicitur inquantum nata eſt aſpicere ſuperiora: ſed contingit peccatū aliquod cōmittere, ita ꝙ non cogitemus de legibus æternis: ergo cōtingit aliquem peccare mortaliter ſolo actu inferioris partis, nihil faciente actu ſuperioris. Itē. Frequenter offendit quis proximum nihil cogitās de offenſa dei: ſed iferior portio eſt, ſm quā ordinamur ad proximū, ſuperior ſm quam ordinamur ad deū: ergo cōtingit peccare mortaliter ex actu inferioris partis ſine actu ſuperioris. Item. Magis prona eſt ad peccatum inferior portio, quā ſuperior, cum ex coniunctione ad ſenſualitatē mollior ſit, & ob hoc mulier nūcupetur: ergo ſi ſuperior portio rōnis poteſt peccare per ſeipſam, multo fortius videtur quod inferior. Sed contra. Aug. xij. de trinitate, & habetur in litera ibi. Nec ſane &c. Dicit, ꝙ cum mēs ſola cogitatione oblectatur, de talibus cogitationibus venia petenda eſt, pectuſque percutiēdum dicendum. Dimitte nobis debita, &c. ſed talis eſt penitencia venialiū. ergo quandiu mulier comedit abſq; viro, peccatum eſt ſolum veniale. Item. Impoſſibile eſt inferiorem portionem damnari abſq; ſuperiori: ſed ſuperior portio nūquā damnatur ſine culpa: ergo impoſſibile eſt inferiorem portionem abſque ſuperiori peccare mortaliter. Item. Impoſſibile eſt eſſe peccatum mortale ſine conſenſu: ſed conſenſus reſidet penes iudicem, & arbitrū principalē. Hæc autē eſt ſuperior portio rationis, ſicut dicit Augu. & habetur in littera: ergo &c. Item. Impoſſibile eſt aliquē peccare mortaliter ſine auerſiōe: ſed eius eſt auerti, cuius eſt cōuerti: hoc autē eſt ſuperioris partis: ergo inferiorē portionē abſque ſuperiori impoſſibile eſt peccare mortaliter. Item. Nunquam meretur aliquis in cogitatione boni, niſi proponat illud facere, vel complere ſi poſſit: ergo ſimiliter nūquam aliquis demeret demerito mortalis peccati in cogitatione mali, niſi proponat illud perficere ſi poſſi: hoc autem non eſt ſine ſuperiori portione rationis: ergo &c. Item. Quando aliquod peccatū eſt veniale, cōſentire in illud non facit peccatum mortale: ſed delectatio carnalis citra conſenſum eſt veniale: ergo conſentire in delectationem, ita ꝙ nō cōſentiatur in opus, non erit mortale: ſi ergo cōſenſus in op⁹ eſt ſuperioris partis (ſicut dicit Aug.) nunquam eſt peccatum mortale in inferiori parte abſq; ſuperiori. Quod autem cōſenſus in veniale non faciat mortale ꝓbatur ꝑ hoc, ꝙ cōſenſus in verbum otioſum, & mendacium iocoſum nō eſt mortalis, ſed venialis. Si autē tu dicas, ꝙ non eſt ſimile, quia delectatio carnalis via eſt ad mortale peccatum. Tunc ego quæro, quare potius conſenſus in delectationem attribuitur inferiori parti, quā ſuperiori, & quare conſenſus in opus potius appropriatur ſuperiori. Cum enim inferioris partis ita bene ſit regere mēbra, ſicut & affectiones, & alia, videtur ꝙ ita bene ſit in poteſtate inferioris partis præbere arma iniquitatis peccato, ſicut etiam in delectationem conſentire. Ideo eſt qō, ꝗ differētia ſit inter

peccare & comedere, & vtrum comedere ſit idem, quod conſentire,& quando dicatur mulier comedere, & quando vir,& quando mulier comedendo peccet mortaliter, & qñ venialiter. Non enim videtur illud verbum Aug.de comeſtione viri eſſe generaliter verum, quia tunc comedit vir,qñ præbet arma iniqtatis peccato:multa enim ſunt peccata, quæ conſummantur in ſola cogitatione interna, ſiue iniqua, & tunc comedit,& nulla membra corporis præbẽtur arma iniquitatis, cum illud peccatum non habeat exerceri per membra corporis.

72 RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum,ꝙ & ſi poſſibile ſit mulierẽ comedere ſine viro: non tamen eſt poſſibile mulierẽ peccare mortaliter ſine viro, ſiue inferiorem portionem abſq; ſuperiore:
73 & hoc patet ſic. Aliud enim eſt peccatum mortale committere,aliud cibum vetitum deguſtare. Peccatum enim mortale dicit deordinationem a deo, quæ eſt cum conſenſu, & contemptu: inordinatio autem talis eſt per auerſionẽ,& contẽptũ,& hoc eſt ſuperioris partis:ei⁹ enim eſt auerti, cuius eſt conuerti; conſentire aũt ad illam potentiam ſpectat, apud quam reſidet iudiciaria poteſtas, & regiminis auctoritas, hæc autem eſt ſuperior portio rationis:& ideo impoſſibile eſt aliquod peccatũ eſſe mortale in nobis, quod ſupiori portioni nõ imputetur, & in quo ipſa non deordinetur propter naturã peccati mortalis, quæ exigit ibi eſſe,& contẽptũ auerſionis,& cõſenſum deliberationis,quorum vtrunque eſt ſuperioris partis. Eſt etiam ratio ex iſtarum potentiarum connexione, qm inter ſuperiorem portionem, & inferiorem lex coniugij eſt. & ideo vna tenetur alteram regere,& reprimere. Non ſic autem eſt inter ſenſualitatem, & inferiorem portionem: & propter hoc, cum inferior portio deordinatur,negligentiæ viri, qui debuit eam reprimere, imputatur, & pariter cũ illa culpabilis iudicatur: ſic igitur patet ꝙ impoſſibile eſt inferiorem portionem rationis abſq; ſuperiori peccare mortaliter: poſſibile tamẽ eſt vnã earum abſq; altera comedere, & hoc quia comeſtio dicit conuerſionẽ ad delectationem ſm actum ꝓpriũ mulieris,aut viri:cõtingit autẽ rationalem potentiã cõuerti ad delectationem a ſenſualitate oblatam ſm actũ inferioris portionis,ita tamẽ, ꝙ nõ conuertitur ſm actum ſuperioris: & ita contingit comedere mulierẽ viro non deguſtante. Et hoc patet ſi at- 74
tendamus progreſſum tentationis, & delectationis. Primo enim delectabile offertur,ſiue percipitur. Secũdo vero delectatio aduertitur. Tertio vero in id,ad quod trahit delectatio conſentitur, vel diſſentitur. Delectabile percipere eſt ſenſualitatis, delectationem aduertere eſt inferioris partis rõnis, quæ interiores motus, & affectus habet diiudicare, & cognoſcere: hoc autẽ nõ eſt potentię ſenſitiuæ. Diffinire autẽ an hoc ſit amplectendum, vel reſpuendum, hoc eſt ſuperioris partis, in qua reſidet auctoritas iudiciariæ poteſtatis. Contingit igitur delectari ad apprehenſionem delectabilis ante aduerſionem delectationis, & hoc eſt ſenſualitatis, & abſque dubio eſt veniale peccatum. Contingit iterum delectari poſt apprehenſionem delectabilis,& perceptionẽ delectationis ante plenum cõſenſum deliberationis, & hoc eſt inferioris partis, & aliquando mortale,aliqñ veniale,& tunc dicitur comedere ſola mulier. Contingit iterũ tertio delectari poſt apprehenſionem delectabilis,& aduerſionem delectationis,& poſt plenũ aſſenſum deliberationis: & tunc dicitur comedere vir,& tunc eſt mortale peccatum in his generibus peccatorum,quorum actus ſunt in prohibitione propter plenum cõſenſum, & deordinationem. Vnde cum tentatio inchoet a ſenſualitate, planũ eſt eſſe veniale. Cum conſummatur in ſuperiori parte rõnis, planũ eſt eſſe mortale. Cum vero ſoli mulier comedit, poteſt eſſe mortale,& veniale:& ideo dubium eſt diſcernere, qñ ſit mortale, vel veniale. Poteſt tamẽ diſcerni hoc

hoc modo, quia cum percipitur dele
ctatio, aut ſtatim repellitur, aut re-
75 tinetur. Si ſtatim repellitur, tunc le-
ue eſt peccatum. Si vero tenetur, hoc
poteſt eſſe tripliciter. Aut quia pla-
cet ipſa delectatio, & operis conſum
matio, ita ꝙ eſt voluntas delectandi
in cogitatione, & etiam in opere, ſi
facultas adeſſet, & tunc eſt ibi plen⁹
conſenſus, & peccatum mortale ſi-
mul concurrente viri, & mulieris co
meſtione. Aut placet delectatio,
ſed tamen diſplicet peccati conſum-
matio, qui tūc eſt conſenſus ſemiple-
nus: & tunc dicitur manducare mu
lier: nihilominus tamē peccat mor-
taliter, cum in illam conſentit dele-
ctationem. Aut vtrunque diſplicet,
ſ. ipſa interior delectatio, & opis con
ſummatio: & tunc aut aduertit peri
culum, aut non aduertit. Si nō ad-
uertit periculū delectationis, nec re-
pellit eam, peccat, ſed nō mortaliter:
grauius tamen peccat, quā ſi ſtatim,
& viriliter repuliſſet. Aut aduertit
periculum, & delectationē illā non
repellit, ſed mentem in talibus cogi-
tationibus reuolui ſinit: & tūc dicūt
magiſtri, ꝙ peccat mortaliter, quia,
quamuis non ſit ibi conſenſus, verus
eſt tamen ibi conſenſus interpretati-
uus, & comedit ſola mulier. nihilo-
minus tamen peccatū illud imputatē
viro, quia cum eam compeſcere de-
buiſſet, & teneretur, non tamen com
peſcuit. Hoc tamen, qđ nunc vltimo
dictum eſt, nō eſt vſquequaque certū.
Negant enim aliqui eſſe mortale in
negligentia reprimēdi, vbi eſt diſplī
centia, quantumcunque quis pericu-
lum aduertat: ſed tamen ſecurior via
tenenda eſt, quicquid ſit rei veritas.
Et ſi cui hoc cōtingat, ſanū ē cōſiliū,
ꝙ de ipſo vt de mortali pœniteat: ī du
bijs.n. ſecurior via eligēda eſt. Et no-
ta, quod non de quacunque delecta-
tione loquimur, vtpote de illa, qua q̄s
delectatur cogitando de pulchritudi-
ne mulieris, ſed de illa quæ ſurgit ex
cogitatione illius operis nefarij: &
ſic patet, quod mulierem contingit co
medere ſine viro, pro eo quod vir ſo
lum dicitur comedere, quādo plenus
conſenſus adeſt: & tunc dicuntur ar-
ma iniquitatis præberi peccato, quia
totus homo ibi ad peccatum incurua
tur, ſiue ſit peccatum carnis, ſiue ſpi-
ritus. Peccare autem nō dicitur mor
taliter ſine viro, quia non poteſt eſſe
peccatum ſine viri conſenſu vero, vel
interpretatiuo. Concedendæ ſunt igi
tur rationes oſtendentes, qđ inferior
portio abſque ſuperiori nō poteſt pec
care mortaliter, licet duæ vltimę non
cogant. Illæ enim oſtendunt, qđ mu-
lier non poteſt comedere ſine viro, ꝓ
hoc, quod cōſenſum in delectationē
dicunt non eſſe peccatum, qđ abſque
dubio falſum eſt, ſecundum qđ dicit
Auguſtinus in lit.

Nec valet, quod obijcitur de con- 76
ſenſu in mendacium, vel de conſenſu
in verbum otioſum. Primum nō va-
let, quia plura requirūtur ad bonum
conſummandum, quàm ad malum ꝑ
petrandum: vnius enim circunſtan-
tiæ defectus operationem deformat.
Secundum non valet, quia nullū ibi
eſt periculum in delectatione venia-
li, cuius act⁹ eſt venialis: ibi autem eſt
periculum, cum delectatio via eſt ad
mortale peccatum. AD illud vero 77
quod vltimo quærebatur, iam patet
reſponſio ex prædictis, videlicet quæ
differētia eſt inter comeſtionē, & cul
pæ mortalis commiſſionem. Patet et
quando vir dicitur comedere, & quā
do mulier. Patet etiā quando mulier
in comedendo peccat mortaliter, &
quando venialiter. Patet etiam, quare
conſenſus in delectationem attribui
tur mulieri, & cōſenſus in opus viro,
quia conſenſus in operis perpetratio
ne eſt plenarius cōſenſus. Conſenſus
vero in delectationem abſque opere,
eſt conſenſus ſemiplenus. Si autē pec
catum cōſiſteret in ſola delectatione,
tunc conſenſus in delectationē poſſet
eſſe plenarius conſenſus: & tunc non
tātum eſſet ſuperioris partis, ſed etiā
inferioris: vnde non tantum dicitur
vir conſentire, quia vir mouet exte-
riora membra, ſed quia mouetur vo-
luntate plenaria: & hanc circūloqui-
tur Aug. in eo, quod dicit, virum co-
medere, cum arma iniquitatis pecca-
to præbet. AD rationes autem, quæ 78
adducūt ad oppoſitum, quibus oſtē
ditu

ditur, quod comedens mulier ſine viro mortaliter peccare pôt plana ẽ reſponſio. Nam primæ duæ auctoritates loquuntur de comeſtione, nõ de
79 culpæ commiſſione. AD illud vero quod obijcitur tertio, quod ſuperior portio rationis habet conuerti ad ſuperiora. Dicendum, quod non ſolum actus ei⁹ eſt ad ſuperna, ſed etiã actus eius ẽ diſcernere, & ſentẽtiare de his, quæ fiunt in regno animæ, & compe
80 ſcere vires inferiores: & ideo cum nõ compeſcit, imputatur ſibi. AD duo ſequentia ſimiliter patet reſponſio. Illis enim duabus rationibus oſtendit, quod peccatum poteſt eſſe in inferiori portione rationis abſque proprio actu rõnis ſuperioris. Et hoc quidem verum eſt: ſed tamen ex hoc nõ ſequitur, quod peccatum poſſit eſſe in inferiori parti rationis abſque ſuperiori, quia negligentia cohibendi inferiorem partẽ in ſui motus deordinatione reddit ipſam culpabilem, vt ſæpe dictum eſt.

Artic. 5 CONſequenter circa tertiũ, quo modo peccatum habeat fieri in ſenſualitate duo quæruntẽ. Primo enim quæritur, vtrũ in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum veniale. Secundo quæritur, vtrum in ſenſualitate poſſit eſſe mortale.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

In ſenſualitate ſecundum ſe cõſiderata vtique peccatũ veniale non eſt, ſed vt à ratione ordinabilis eſt, in ea vtique reperiri poteſt cũ per regulam iuſtitiæ regi valeat.

d opp. CIRCA quam ſic proceditur, & oſtenditur, quod in ſenſualitate poſſit eſſe veniale peccatũ. Primo per illud Augu. quod recitat Magiſter in lit. ... in motu ſenſuali tantum peccati illecebra teneatur, veniale eſt. Item. Super illud prouerb. xxv. Septies in die &c. gl. per neceſſitatem, & fragilitatem carnis ſingulis diebus vel inuiti, vel volentes peccamus. Si ergo peccamus inuiti voluntate rationali, illud peccatum non eſt in volũtate rationali, ſed ſolum in ſenſualitate. Itẽ. Ratione videtur. Motus ad illicitum eſt inordinatus, & ita reprehenſibilis & malus: ſed primi motus ſunt huiuſmodi: ergo primi mot⁹ ſunt peccata, ſed primi motus ſunt in ſenſualitate: ergo &c. Item: Omne, quod eſt ordinabile ſecundum regulam iuſtitię, q̃n deordinatur habet in ſe culpam: ſed ſenſualitas ordinabilis eſt ſecundum regulam iuſtitiæ, & contingit eam ordinari in motibus ſuis, videtur igit, quod ipſa efficiatẽ culpabilis. Contra.
Fundamenta. Auguſt. v. de ciuitate dei diſtinguit triplex genus cauſæ. Quædam eſt, quæ tantum facit: & hæc eſt deus. Quędã, 81
quæ tantum fit, vt natura. Quædam, quæ facit, & fit, vt arbitrij libertas, ſiue voluntas. In prima cauſa non põt eſſe peccatum ꝓpter ſui dignitatem. In ſecunda vero non poteſt eſſe peccatum ꝓpter ſui arctationem: cum igitẽ ſenſualitatis ſit potius moueri, quam mouere, agi quam agere, videtur quod in ea peccatum non poſſit eſſe. Item. In culpis differimus a brutis: ergo impoſſibile eſt in nobis eſſe peccatum ſecundum illud, quod communicamus cum brutis: hoc autem eſt ſenſualitas: ergo &c. Item. ſtulti, & furioſi habent vſum ſenſualitatis, & tamen in nullo ſuo actu peccant: ergo peccatum nũquã eſt in nobis ex deordinatione ſenſualitatis: ergo nullũ peccatum in ſenſualitate ponendum eſt. Item. In ea ſola potentia nata eſt eſſe culpa, ſecundum quam homo capax eſt laudis, & vituperij: ſed quantum ad partem ſenſualem homo nec eſt dignus laude, nec vituperio: ergo ſecundum illam nõ poteſt eſſe culpa.

RESP. Ad huius intelligentiam notandum eſt, ꝙ cum quærit vtrum peccatũ veniale poſſit eſſe in ſenſualitate reſpondetur communiter, quod ſenſualitas poteſt dupliciter conſiderari, aut in ſe, aut prout eſt ordinabilis à ratione, & ſub ratione. Si in ſe conſideretur hoc modo habet vſum in furioſis, & hoc modo dicit Aug. ꝙ in ea communicamus cum brutis, & 82
ſic

ſic nõ poteſt in ea eſſe peccatum, ſicut rationes ad ſecundam partem oſtendunt. Alio modo eſt loqui de ſenſualitate, ſecundum quod ipſa ordinabilis eſt ad rationem, & ſub ratione, & hoc modo habet regulari ſecundum regulam iuſtitiæ: & ſic quando mouetur ad illicitum, ipſa eius deordinatio poteſt eſſe peccatum, & ſic cõiter tenetur, q᷑ & ſi in ſenſualitate ſecundum ſe conſiderata peccatum eſſe nõ poſſit: poteſt tamen in ea eſſe peccatũ, vt eſt ad rationem ordinata: & ꝑ hoc declarari pñt argumenta ad vtrãque
83 partem inducta. Tamen adhuc reſtat quæſtio, qualiter i ſenſualitate poteſt eſſe peccatum, & culpa, cũ nullo modo ponatur in ea eſſe virtus, vel gr̃a, & propterea perſcrutari volentibus hãc quæſtionẽ interius, duplex apparebit modus dicendi. Fuerunt nãque aliqui, qui dixerunt, quod etiã in ſenſualitate ordinata ad rationem non omnino ponendum eſt eſſe peccatũ,
84 ſed aliquo modo ſecundũ quid. Peccatum enim duo dicit, videlicet actũ, & deordinationem circa actum. Et licet peccatum dicatur eſſe in ſenſualitate ratione actus ſubſtracti, & ratione motus: tamen ipſa deordinatio eſt in ratione, quæ minus cauta, & ſolicita fuit præuidere, ne talis motus inordinatus in ſenſualitate inſurgeret, vel etiam minus diligens eſt reprimere: ideo illa deordinatio peccatorum venialium ponitur in ipſa ratione, quæ ſenſualitatem neglexit regere: imputatur enim ei in veniale, non in mortale, propter hoc quod tenebatur ipſam compeſcere ex lege coniugij, ſicut tenetur ratio ſuperior inferiorẽ. Sed iſte modus dicẽdi minus ſufficiẽs eſſe videtur. Primò, quia ſm hoc oĩa peccata venialia potius eſſent ex omiſſione, quàm ex inordinata inclinatione. Secundò, quia quædam ſunt venialia, quæ ratio vitare non poteſt, ſicut dicit Auguſt. & oſtenditur infra. Tertio vero, quia ibi eſt deordinatio, vbi eſt & actus, qui deordinatur: & ita ſi motus, & actus peccati in ſenſualitate ponitur, in ea debet
85 poni & inordinatio. Propterea eſt alius modus dicendi, quod eſt loqui de peccato, inquantum habet rationem culpæ, & inquantum habet rationem vitij. Inquantum habet rationem culpę, ſic opponitur gratiæ, & facit illum, in quo eſt, eſſe dignũ vituperio: & hoc modo omne peccatũ eſt in lib. arb. Alio modo eſt conſiderare peccatum inquãtum tenet rationem vitij: & ſic dicit inordinationem alicuius potentiæ reſpectu actus ſibi debiti ſecundum ſuam naturalem inſtitutionem: & quia talis deordinatio habet eſſe in ſenſualitate, ita quod illa deordinatio eſt via ad opus vituperio dignum, ſic ponitur in ſenſualitate eſſe peccatum. Per hanc autem diſtinctionem manifeſta eſt quæſtionis intentio: & omnium obiectionum præcedentium ſolutio. Hoc aũt melius determinabitur infra, quando agetur de ſubiecto virtutis, & gratiæ, & de poſitione virtutis, & culpę.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum mortale in ſenſualitate eſſe nequit, ſed in ratione tantũ cũ peccatum mortale de ordinatione perfecta deordinet, quod non ſine conſenſu euenire poteſt.

VTRVM in ſenſualitate poſſit eſſe peccatũ mortale. Et ꝙ ſic videtur. Sicut primus motus habet eſſe in parte ſenſuali, ita etiã actus, in quo eſt cõſummatio peccati: ergo ſicut ponitur in ſenſualitate eſſe peccatum veniale propter primum motum, ita ponendum eſt eſſe mortale propter actũ conſummatũ. Item. In eodem, in quo eſt diſpoſitio, natus eſt eſſe habitus: ſed veniale diſponit ad mortale: ergo cum veniale poſſit eſſe in ſenſualitate, vt oſtenſum eſt: videtur &c. Item. Iuſticię originali opponitur culpa mortalis: ſed illa originalis iuſtitia non tantum fuit in Adam ſecundũ rationem, ſed etiã ſecundum partem ſenſualem, quia to- Ad opp.

tus

tiæ, aut inquantum dicit omniū viriū rectificationē plenariam. Primo modo originalis iuſtitia habet eſſe in ſola ratione; & ſic opponitur ei culpa. Secundo modo non ſolum habet eſſe in rōne, ſed etiā in viribus inferioribus: & ſic nō ſolum habet auferri per culpam, ſed etiam per pœnam, ſiue per aliquid, quod aliquo modo habet rationem culpæ, aliquo modo rationem pœnę, & tale eſt veniale peccatum. AD illud, quod obiicitur, ꝙ ſicut ſe habet ſenſualitas ad illicitum, ſic ſe habet ratio ad bonum. Dicendum, ꝙ illa comparatio non valet, propterea ꝙ plus poteſt virtus ſuperior, quam inferior: ideo & ſi ſuperior potentia poſſit induere actum, & diſpoſitionem inferioris, & negociari circa eius obiectum, non tamen ſequitur, ꝙ poſſit eſſe econuerſo.

REDIT AD LIBERI ARBITRII conſiderationem.

DISTINCTIO XXV.

IAM vero ad propoſitum redeamus, ſcilicet ad liberi arbitrij tractatum: quod philoſophi definientes dixerunt liberum de voluntate iudicium, quia poteſtas & ipſa habilitas voluntatis & rationis, quam ſupra diximus eſſe liberum arbitrium, libera eſt ad vtrumlibet: quia libere poteſt moueri ad hoc, vel ad illud. Liberum ergo dicitur arbitriū, quantum ad voluntatem: quia voluntarie moueri, & ſpōtaneo appetitu ferri pōt ad ea quæ bona vel mala iudicat, vel iudicare valet.

De libero arbitrio ſecūdū ſe ſiue in gñali.

Diffinitio liberi arb. Diſtin. 24

Quod liberum arbitrium non pertinet niſi ad futurum, nec ad omne futurum.

HOC autem ſciendum eſt, quod liberum arbitrium ad præſens vel ad præteritum non refertur, ſed ad futura contingentia. Quod enim in præſenti eſt, determinatum eſt, nec in poteſtate noſtra eſt, vt tunc ſit vel non ſit quando eſt. Poteſt enim nō eſſe, vel aliud eſſe poſtea: ſed non poteſt non eſſe dum eſt, vel aliud eſſe dum eſt, id eſt, quod eſt: ſed in futuro an hoc ſit, vel illud, ad poteſtatē liberi arbitrii ſpectat. Nec tamen omnia futura ſub poteſtate liberi arbitrii veniunt, ſed ea tantum quæ per liberum arbitrium poſſunt fieri vel non fieri. Si quis enim tale quid velit ac diſponat facere, qđ in eius nullatenus ſit poteſtate, vel quod ſine ipſius diſpoſitione ęque fieret, in hoc ipſe liberum non habet arbitrium.

Quod ſuprapoſita deſcriptio liberi arbitrii non conuenit deo, nec his qui glorificati ſunt.

ET quidem ſecundum prędictam aſſignationem, in his tātum videtur eſſe liberum arbitrium, qui voluntatem mutare, & in contraria poſſunt deflectere: in quorum videlicet poteſtate eſt eligere bonum vel malum: & vtrumlibet ſecundum electionem facere vel dimit-

Q ꝙ ĩ deo dimittere. Secundum quod nec in deo, nec in his omnibus, qui tã-
ſic lib. ar. ta beatitudinis gratia ſunt roborati, vt iam peccare nequeant, li-
Cap. vlti. berum arbitrium eſſe nequit, ſed quòd deus liberum arbitrium ha
In tom. 5 beat Auguſt. docet in lib. 22. de ciuit. dei, ita inquiens, Certe deus
1. Cor. 12. ipſe nunquid quoniam peccare non poteſt, ideo liberum arbitriũ
In li. de fi habere negandus eſt? Ambro. quoque in lib. de Trinit. ait, Paulus
de 2. & 3 dicit, quia omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſin
in medio gulis prout vult, ideſt, pro liberæ voluntatis arbitrio, non pro ne
capitis. ceſſitatis obſequio.

Qualiter in deo accipitur liberum arbitrium.

SED aliter accipitur liberum arbitrium in creatore, quàm in creaturis. Dei etenim liberum arbitrium dicitur eius ſapientiſſima & omnipotens voluntas: quæ non neceſſitate, ſed libera volũtate omnia facit prout vult, Ideoque Hieron. attendens non ita eſſe liberum arbitrium in deo ſicut eſt in creaturis, ab ipſo videtur liberum arbitrium excludere, in homilia quadam de filio prodigo dicens, Solus deus eſt in quem peccatum non cadit, nec cadere poteſt; cætera, cum ſint liberi arbitrij, in vtranq; partẽ flecti poſſunt. Dum ait cætera, indicat liberum arbitrium ſicut eſt in cæteris, non ita eſſe in deo.

Ad Damaſum papã in to. 3. in fine epiſt. Luc. 15.

Quod angeli & ſancti qui iam beati ſunt, habent liberum arbitrium.

ANGELI vero & ſancti qui iam cum domino fœliciter viuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati ſunt, vt ad malum flecti nec velint nec poſſint, libero arbitrio non carent: vnde Auguſt. in lib. 20. de ciuitate dei ait, Sicut prima immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, poſſe non mori: ita primum liberum arbitrium, poſſe non peccare: nouiſſimum, non poſſe peccare. Idem in Ench. Sic oportebat prius hominẽ fieri, vt bene velle poſſet, & male. Poſtea vero ſic erit, vt male velle non poſſit: nec ideo carebit libero arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit ſeruire peccato. Neque aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, qua beati ſic eſſe volumus, vt eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquã prorſus velle poſſimus. Sicut ergo anima noſtra nunc habet nolle infœlicitatem, ita nolle iniquitatem ſemper habitura eſt. Sed ordo ſeruandus fuit: quo deus voluit oſtendere quam bonum ſit animal rationale, quod etiam peccare poſſit: quamuis ſit melius, quod peccare non poſſit. Ecce his verbis euidenter aſtruitur, quod poſt beatitudinis confirmationem erit in homine liberum arbitrium, quo peccare non poterit: & nunc in angelis eſt, & in ſanctis qui cũ domino ſunt: & tanto vtique liberius, quanto a peccato immunius, & ad

Cap. 30. Cap. 105. Q ꝙ liberũ erit arbitriũ qñ peccare ñ poterit.

& ad bonum pronius. Quo enim quiſque ab illa peccati ſeruitute, de qua ſcriptum eſt, Qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati: longius abſiſtit: tanto in eligendo bonum liberius habet iudicium. Vnde ſi diligenter inſpiciatur, liberum videtur dici arbitriũ, quia ſine coactione & neceſſitate valet appetere vel eligere quod ex ratione decreuerit.

Ioan.8.

De libertatis arbitrij differentia ſecundum diuerſa tempora.

EX prædictis perſpicuum fit, quod maior fuit libertas arbitrij prima quam ſecunda: & tertia multo maior quàm ſecunda vel prima. Prima enim libertas arbitrij fuit, in qua poterat peccare, & non peccare. Vltima vero erit, in qua poterit non peccare, & non poterit peccare. Media vero, in qua poteſt peccare, & non poteſt non peccare: ante reparationem etiam mortaliter, poſt reparationem vero ſaltem venialiter.

Hu. de Vict. li. . ſent. cap præterea ſciendũ & li. . de ſacramentis part.6 Cap.16

De quatuor ſtatibus liberi arbitrij in homine.

ET poſſunt in homine notari quatuor ſtatus liberi arbitrij. Ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Non habuit infirmitatem ad malum, & habuit adiutorium ad bonum. Tunc ſine errore ratio iudicare, & voluntas ſine difficultate bonum appetere poterat. Poſt peccatum vero ante reparationem gratiæ premitur a concupiſcentia & vincitur, & habet infirmitatem in malo, ſed non habet gratiam in bono: & ideo poteſt peccare, & non poteſt non peccare, etiam damnabiliter. Poſt reparationem vero ante confirmationem premitur a concupiſcentia, ſed non vincitur: & habet quidem infirmitatem in malo, ſed gratiam in bono: vt poſſit peccare propter libertatem & infirmitatem, & poſſit non peccare ad mortem propter libertatem, & gratiam adiuuantem: nondum tamen habet poſſe omnino non peccare, vel non poſſe peccare, propter infirmitatem nondum perfecte abſortam, & propter gratiam nondum plene conſummatam. Poſt confirmationem vero infirmitate penitus conſumpta, & gratia cõſummata, nec vinci poterit, nec premi: & tunc habebit non poſſe peccare.

De corruptione liberi arbitrii per peccatum.

Vnde manifeſtũ eſt ꝙ præter alias pœnalitates pro peccato illo, incurrit homo pœna in corruptione & depreſſione liberi arbi. Per illud namque peccatum naturalia bona in ipſo homine corrupta ſunt, & gratuita detracta. Hic eſt.n. ille qui a latronibus vulneratus eſt & ſpoliatus. Vulneratus quidẽ in naturalibus bonis quibus non eſt priuatus, alioquin non poſſet fieri reparatiõ: ſpoliatus vero gratuitis: quæ per gratiam naturalibus addita fuerant. Hæc

Idẽ. Hu. lib. 3. ſen. ca: præter alias pœnalitates Luc 10

ratio voluntati: ideo ibi vera libertas eſt, & pia. De libertate autẽ ad malum, & ſeruitute mala, ait Auguſt. in Ench. Seruo, addicto peccato, quæ poteſt eſſe libertas, niſi quando eũ peccare delectat? Liberaliter enim ſeruit, qui ſui domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber eſt, qui peccati ſeruus eſt. Cap. ſuperius citato.

Quæſtio de libertate ad malum, an ſit ipſa libertas liberi arbitrii, an alia.

HIC quæri poteſt, Vtrum hæc libertas qua quis liber eſt ad malum, ſit libertas arbitrij. Si enim libertas arbitrii eſt, bonum quidem eſt: quia libertas arbitrii bonum naturale eſt. Quibuſdam videtur quòd ſit ipſa libertas arbitrii, quæ ſemper bona eſt, ſed propter peccati ſeruitutem ad malum ſit liberior, & pronior: & ideo dicitur non eſſe vera libertas, quia ad malum eſt. Alijs autem videtur quod hęc libertas ad malum, quam ſupra commemorauit Aug. nõ ſit ipſa libertas arbitrii: ſed ſit quædam pronitas peccandi, & curuitas quę ex peccato eſt, & mala eſt. Reſpõſio ſecundum quoſdam.

Quæſtio alia de libertate ad bonum, an ipſa ſit libertas arbitrii, an non.

Similiter etiam quæri ſolet. Vtrum illa libertas vera, quę eſt ad iuſtitiam faciendam, ſit ipſa libertas arbitrii. Quidam dicunt illã eandem eſſe, ſed reparatam per gratiam, qua iuuante libera eſt ad bonum: ſine gratia vero, non eſt libera ad bonum. Vnde Auguſt. in Ench. iſta libertas ad bene faciendum nunquam erit homini addicto, & vendito ſub peccato: niſi eum redimat qui dicit, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quiſquam de libero arbitrio glorietur, qui nondũ eſt liber ad operandum bene? Ecce aperte oſtẽdit liberum arbitriũ per gratiam liberari, vt per illud bene operetur quis. Ideoque dicunt illam libertatem veram, quæ eſt ad bene faciendum, cuius ſupra meminit Auguſtinus eſſe libertatem ipſam arbitrii gratia dei liberatam & adiutam. Alii vero putant non eſſe ipſam arbitrii libertatem, ſed aliam quandam: quę ex gratia, & libero arbitrio in mente hominis, deo operante, incipit eſſe cum reparatus eſt. Reſpõſio ſm quoſdam. Cap. 3. Ioan. 8.

Certa determinatio vtriuſque quæſtionis, qua dicitur libertas ad bonum, & ad malum eſſe libertas arbitrii.

VERVM nobis magis placet vt ipſa libertas arbitrii ſit, & illa qua quis liber eſt ad malum, & illa qua quis liber eſt ad bonum faciendum. Ex cauſis enim variis ſortitur diuerſa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum, antequam per gratiam ſit reparata: ſed cum per gratiam fuerit reparata, dicitur libertas ad bonum faciendum: quia ante gratiam libera eſt voluntas ad malũ, per gratiam vero libera fit ad bonum. Semper ergo voluntas hominis aliquo modo libera eſt: ſed non ſemper bona eſt. Non.n.eſt bona, niſi a peccato liberata: eſt tamẽ a neceſſitate libera. Vnde Aug.

in libro de gratia & libero arbitrio, Semper in nobis voluntas libe-
Ad Valentinũ. c. 15 Tomo. 7.
ra eſt, ſed non ſemper bona eſt. Aut enim libera eſt iuſtitiæ, quando ſeruit peccato, & tunc eſt mala; aut a peccato libera eſt, quando ſeruit iuſtitiæ, & tunc eſt bona.

De libertate a miſeria.

EST iterũ libertas a miſeria: de qua Apoſtolus ait. Et ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem glorię filiorum dei. Hanc libertatem habuit homo ante peccatum, quia omni carebat miſeria, & nulla tangebatur moleſtia: & plenius habebit in futura beatitudine, vbi miſer eſſe non poterit. Sed in hac vita quæ eſt inter primum peccatum, & vltimam confirmationem, nemo a miſeria liber eſt: quia pœna non caret.

Repetit de corruptione liberi arbitrii, vt addat alia.

Roma. 6. Roma. 8. Ad Phil. Roman. 7. Quòd nõ eſt pariter liberũ ar. in bonis, & in malis.

EX prædictis iam apparet in quo per peccatum ſit imminutũ vel corruptum liberum arbitrium: quia ante peccatum nulla erat homini difficultas, nullumque impedimentum de lege membrorũ ad bonum, nulla impulſio, vel inſtigatio ad malum. Nunc autem per legem carnis ad bonum impeditur, & ad malum inſtigatur: vt non poſſit velle, & perficere bonum, niſi per gratiam liberetur, & adiuuetur: quia vt ait Apoſtolus, Peccatum habitat in carne. Liberum ergo arbitrium cum ſemper, & in ſingulis ſit liberum, non eſt tamen pariter liberum in bonis, & in malis, & ad bona, & ad mala. Liberius eſt enim in bonis, vbi liberatum eſt, quam in malis, vbi liberatum non eſt. Et liberius eſt ad malũ, quod per ſe poteſt: quàm ad bonum, quod niſi gratia liberetur & adiuuetur, non poteſt.

De libertate quæ fit ex gratia, & quæ ex natura.

Roman. 7 Quid poſſit per ſe hominis voluntas, & quid ꝑ gratiam.

LIBERTAS ergo a peccato & a miſeria per gratiam eſt: libertas vero a neceſſitate per naturam. Vtranque libertatem, naturæ ſcilicet & gratiæ, notat Apoſtolus cum ex perſona hominis non redempti ait, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: ac ſi diceret, habeo libertatem naturæ: ſed non habeo libertatem gratię: ideo non eſt apud me perfectio boni. Nam voluntas hominis quam naturaliter habet, non valet erigi ad bonum efficaciter volendum, vel opere implendum, niſi per gratiam liberetur, & adiuuetur. Liberetur quidem, vt velit: & adiuuetur, vt perficiat.

Roman. 9 Ad Phil. 2

Quia vt ait Apoſtolus, Non eſt volentis velle, neque currentis currere, id eſt, operari: ſed miſerẽtis dei, qui operatur in nobis velle, & operari bona: cuius gratiam non aduocat hominis volũtas, vel operatio, ſed ipſa gratia voluntatem præuenit præparando vt velit bonum, & præparatam adiuuat, vt perficiat.

De libero arbitrio ſecundum ſe, ſiue in generali.

DISTINCTIO XXV.

Iã vero ad ꝓpoſitũ redeam⁹,&c.

SVPRA egit Magiſter de libero ar. in comparatione ad alias potentias: hic vero agit de libero arb. ſm ſe. Diuidit autem iſta pars in duas partes. In prima determinat, quid ſit liberum arb. in ſe, ſiue in generali. In ſecunda vero determinat de libero ar. ſm differentes eius ſtatus in ſpeciali. ibi. Ex prædictis perſpicuum,&c. Prima habet duas particulas. In quarum prima Magiſter ponit liberi ar. aſſignationem. In ſecunda ad prędictæ aſſignationis explanationem, quandã mouet dubitationem. ibi. Et quidem ſm prædictam aſſignationẽ,&c. Prima pars habet duas. In prima determinat, quid ſit liberum arb. In ſecunda vero ex illa diffinitione elicit, ꝙ liberũ ar. non eſt præſentium, nec ꝑteritorum, ſed futurorum, & horum non quorũlibet, ſed futurorum contingentium. ibi. Hoc autem ſciendũ eſt, ꝙ liberũ ar. &c. Similiter ſecunda pars habet duas. In quarum prima mouet dubitationem. In ſecunda vero determinat. ibi. Sed aliter accipitur liberum arbitrium,&c.

Quod Philoſophi diffinientes dixerunt eſſe liberum de voluntate iudicium.

Dub. 1. Videtur, quòd talis diffinitio a Philoſophis aſſignata nec ſit bona, nec ſit ſecundum artem phyſicã aſſignata. Philoſophus enim in 6. Topico. reprehendit diffinitionem æquicolã, in qua ſunt tot vocabula ex parte diffinitiõis, quot ex parte diffiniti, vt pote ſi quis diffiniens tunicam nigram, dicat eam eſſe colobium atrum. Sic & in propoſito. Si tu dicas, quòd nõ eſt diffinitio, ſed nominis interpretatio, tunc eſt quæſtio, quare liberũ ar. potius vocatur ſic, quàm dicatur liberum iudicium. Item. Videtur, quòd ad Philoſophos non pertineat diffinire liberum ar. quia cum anima ſit imago dei ſm liberum arb. vt dicit Ricardus, & mediante libero arb. meretur, Philoſophi aũt nõ cognouerunt aĩam eſſe dei imaginẽ, nec meriti originem, videtur ꝙ liberum ar. nec ſciuerunt, nec potuerũt diffinire.

RESP. Dicendum, quòd ſicut prædictum eſt, prædicta notificatio potius dicitur nominis interpretatio, quàm diffinitio: magis autem facultas illa cenſetur hoc nomine, vt dicatur liberum ar. quàm liberum iudicium, pro eo quod iudicium importat actum rationis regulatum ſecundum regulas veritatis, ſiue ſuperhæ legis: arbitrium vero importat actũ rationis regulatum ſecundum imperium voluntatis. Vnde ille dicitur iudex, cuius eſt ſecundum iura cauſam terminare. Ille autẽ dicitur arbiter, qui ad proprium voluntatis nutum cauſam terminare habet. Et quoniã liberum ar. quantum eſt de ſe, decernere habet de agendis iuxta voluntatis nutum, magis quàm iuxta iuris præceptum, hinc eſt, quòd magis ꝓprius nominatur per nomẽ arbitrii, quàm per nomen iudicii. Ex hoc igitur, & ex prædictis colligitur, quòd magna fuit ſapientia in eis, qui impoſuerunt nomina. Non enim ſine cauſa hæc facultas duplici nomine cenſetur, nec ſine cauſa vocabulũ ſpectans ad rationẽ ſignificatur ſubſtantiue, vocabulum ſpectans ad voluntatem vocatur adiectiue. Nec ſine cauſa vocabulum ſpectans ad rationem potius dicitur eſſe arbitriũ, ꝙ̃ iudiciũ. Eſt. n. liberum ar. facultas duarũ potẽtiarũ: ita ꝙ rõ hẽt ſe in rõne materialis, & decernere ſe habet ad nutum, & imperium voluntatis. Reſpon.

AD illud ergo, qđ obr, ꝙ non eſt Philoſophorũ liberũ ar. cognoſcere. Dicendũ, ꝙ de libero ar. eſt loqui dupliciter, aut ſm ꝙ eſt pricipiũ operũ moraliũ, aut ſm ꝙ eſt principiũ operũ gratuitorũ. Et primo modo eſt de conſideratione Philoſophorũ, illorũ maxime, q verſati ſunt circa modos componendos, quorũ liberũ ar. eſt principiũ ſm regulã, & dictamen iuris naturalis, quod eſt vnicuique impreſ-

impreſſum.Secundo modo eſt de cōſideratione theologorū, quia ſic habet aſpectum ad diuinam gratiam, cuius gratiæ cognitio eſt per fidem catholicam,ſiue qua oīa opera hominum vana ſunt, & ſi etiam videanē laudabilia:&in hac conſideratione, defecit Philoſophorum peritia: & ꝑ hoc patent obiecta.

Secundum prædictam aſſignationem in his tantum videtur eſſe liberum arb. qui voluntatem mutare, & in contrarium poſſunt deflectere.

Dub.2. Contra.Si etiam liberum arb.non tantummodo eſt in hoīe ſm ſtatum viatoris, imo etiam ſm ſtatū cōprehenſoris,& beatitudinis,ſicut determinatum fuit ſupra diſt.7. prædicta aſſignatio, ſiue diffinitio non videē eſſe congrua. Præterea non ſolummodo hi,qui hñt voluntatem vertibilē, ſed etiam hi,qui habent voluntatem inuertibilem hñt liberum de voluntate iudicium: ergo falſum dicit Magiſter, qui dicit, ꝙ ꝑdicta aſſignatio ſolum his conuenit, qui habent voluntatem vertibilem. Iuxta hoc quæritur, cū diuerſæ aſſignationes liberi arbitrii ponanē a ſanctis,& vni⁹ rei, vnica eſt diffinitio,quæ ſit illarū aſſignationum differentia. Aug.n.diffinit,ſicut habitum eſt in diſt. præcedenti, ſic. Liberum arbitrium eſt facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur,&c. Anſel. in lib.de libero arb.diffinit ſic. Liberum arb. eſt poteſtas ſeruandi rectitudinē ꝑꝑ ſe:pſam.Bern.in lib.de liber oar.ſic. Lib.arb.eſt conſenſus ob voluntatis inamiſſibilem libertatem,& rōnis indeclinabile iudicium.Quæritur igitur,quæ ſit iſtarū rōnum differentia: de ſingulis enim diſputare parū vtile eſt,& parum facit ad propoſitum.

Reſpon. Reſp.Dicendum,ꝙ verbum propoſitum Magiſtri non referē ad illā notificationē Philoſophorū in hac diffinitione propoſitā. Liberū arb. eſt liberum de voluntate iudiciū: ſed ad illam refertur,quæ poſita fuit in præcedenti diſt. Liberum arb. eſt facultas voluntatis,& rationis,qua bonū eligitur,&c.& quantum ad illam dicit Magiſter, ꝙ non contingit liberum arb.aliter niſi ſm ſtatum ſolum mutabilitatis. Vnde nota ꝙ liberū arb. 4
pōt tripliciter conſiderari,aut in ſui generalitate, ſm ꝙ conuenit creaturæ,& creatori,& ſic diffinitur ab Anſel.cū dicitur, Liberū ar.eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem,&c. Aut ſm eſſe,qđ habet in creatura non cōcernendo ſtatum,& ſic eſt diffinitio illa Bern.Liberū arb. eſt conſenſus,&c. Aut quantum ad ſtatum viatoris, & ſic eſt illa Aug.Liberū arbi. eſt facultas,&c.Poſſunt tñ nihilominus prædictæ notificationes aliter diſtingui abinuicem. Liberum ar. habet cōparari ad actū,habet cōparari ad actū, & obiectum, habet tertio modo cōparari ad actū,& obiectū,& finem vltimum. Quantū ad primā diffinitionem,ſiue cōſiderationem diſtinguitē a Bernardo.Quantum ad ſecundam ab Aug. Quantū ad tertiā ad Anſel. & hoc patet conſiderando ipſas notificationes:vnde Anſ.diffiniens liberū ar.non ſolum dicit ipſum eſſe potentiam ſeruandi rectitudinem, ſed etiam addit ꝑꝑ ſe:ꝑꝑ.n.dicit cauſam finalem,& refertur hoc, quod eſt,ſe, ad rectitudinem. Sed hic attendendum eſt,ꝙ alia eſt rectitudo, quæ ſeruatur, alia, propter quam ſeruanda eſt.Hæc enim eſt creata,illa increata: quia tñ vna intelligitur ī altera, hoc relatiuum,ſe,cum refertur ad rectitudinem creatam, pōt ſupponere pro rectitudine increata in ipſa creata rectitudine intellecta,ſicut prima veritas in omni veritate, & prima bonitas in omni bonitate.

Sed aliter accipitur liberum ar. in creatore,quàm in creaturis.

Contra.Hoc eſt,quod Anſelm⁹.de libero ar.dicit,quòd eadem debet eſſe diffinitio liberi arb.in homine, & in deo,ſicut eadē eſt ratio hominis, & aſini in animali. Item. Hoc videtē ꝑ rōnem,quam ipſe aſſignat,ꝙ liberū arb.eſt poteſtas ſeruādi rectitudinē, quæ non tantum conuenit creatori; imo etiam creaturæ, Item. Si anima Dub.3.

ſm

ſm liberum ar.maxime deo [illegible]a-
tur,videt̃ ꝙ liberũ ar.in deo,& ſm no-
Reſpon. mine ſit conformiter.Reſp. ꝙ eſt lo-
qui de libero ar.ſm generales condi
tiones,& ſic liberũ arb.dicit facultatẽ
liberam a coactione, & ordinatã ad
rectitudinis obſeruantiã:& hoc mo-
do reperitur in creatura,& deo con-
formiter, & ſm eandem rõnem non
conformitate, & vnitate vniuocatio-
nis,ſed potius analogię,& conſimilis
habitudinis,quæ inter deum,& crea
turam eſſe põt, ſicut in primo libro
in pluribus locis oſtenſum fuit. Alio
modo eſt loqui de libero ar. ſm pro
prietates ſpeciales:& ſic liberũ ar.eſt
facultas,quæ quidẽ non eſt ſubſtãtia
rei,ſed quædam habilitas: ſic etiã eſt
poteſtas ſeruãdi rectitudinem, ꝙ nõ
eſt ipſa rectitudo:& ideo põt a recti-
tudine obliquari quantum eſt de ſe
in creatura:in deo aũt liberũ arb. eſt
ipſa diuina eſſentia,eſt etiam ipſa iu-
ſtitia:ideo nec obliquari põt,nec mu
tari,& quantum ad has conditiones
ſpeciales dicit Magr̃ in litera,aliter ĩ
deo,aliter ĩ cęteris creaturis reperiri.

Artic. I. AD intelligentiam huius par
tis incidit hic qõ.,quid ſit
liberũ ar.ſm rẽ.Et qm̃ eius
quidditas, & natura cogno
ſcitur in aſſignando conneniẽtiã, &
differẽtiam ipſius ad voluntatem, &
rõnem: ideo de ipſo quærendum eſt
in comparatione ad voluntatem, &
rationem.Ad huius aũt cõparationis
dilucidationẽ circa ſex contingit du
bitare.Primo.n.quæritur, vtrum li-
berũ ar.ſit in ſolis habentibus rõnẽ,
& voluntatem.Secundo, dato ꝙ ſic:
quæritur,vtrum ſit potẽtia diſtincta
contra rõnem,& voluntatem,an nõ.
Tertio,dato ꝙ non:quæritur, vtrum
complectat̃ ſimul rõnem, & volunta
tem.Quarto,dato ꝙ ſic: quæritur,
vtrum cõplectat̃ illas duas potentias
per modum potentiæ, aut per modũ
habitus.Quinto,dato ꝙ per modum
habitus:quæritur,vtrum ille habitꝰ
addat aliquid per eſſentiam rationi,
& voluntati.Sexto,& vltimo quærit̃,
ſm quam iſtarum duarum potentia-
rum principalius inſit animæ liber-
tas arbitrii, vtrum videlicet ſecun-
dum rationem, aut ſecundum vo-
luntatem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum ſola rationalia libera, & iudicio ſint prędita, in ſolis illis reperitur liberum arbitrium.

VTRVM liberum arb. ſit in ſolis habentibus rationem, an etiam ſit in brutis aĩalibus. Et quòd ſit in animalibꝰ brutis videtur. Illa potentia libera di- Ad opp.
citur eſſe,cuius eſt eligere bonum, &
fugere malum:ſed hanc potẽtiam vi-
demus eſſe in brutis, ſicut patet in
oue,quæ fugit lupum, & quærit pa-
ſtorem:ergo &c.Item. Illa potentia
libertatem habet,quæ potẽs eſt in op
poſita; ſed in brutis animalibus eſt
potentia ad faciendum oppoſita, qa
modo oſtendunt benignitatem,mo-
do ferocitatem,modo vadunt, modo
veniunt: ergo talia animalia a liber-
tate arbitrii nõ ſunt aliena. Iterum.
Illa potentia eſt libera,quę eſt domi-
na ſui actus: hæc autem eſt, quæ po-
teſt ſeipſam in ſuo actu refrænare, &
compeſcere:ſed talis potentia reperi-
tur in brutis animalibꝰ,quòd patet,
quia ab his, quæ appetunt per diſci-
plinam compeſcuntur, ſicut planum
eſt in animalibus domitis,& dome-
ſticis: ergo &c. Item. Illa potentia
libertatem habet in mouendo, cuius
motus incipit a principio intrinſeco:
hic enim motus eſt potentiæ perfectę
in mouendo; ſed in animalibꝰ brutis
a prĩcipio ĩtrinſeco incipit: ergo &c.
Item. Illa potentia libera eſt præci-
pue, cuius eſt gerere prouidentiam,
non ſolummodo circa præſentia,ſed
etiam circa futura: ſed talis eſt in
brutis animalibus, ſicut patet in for-
micis,& aliis animalibus irrationa-
libus, ergo &c. Item. Illa potentia
magis participat libertatem, quæ nõ
poteſt redigi in ſeruitutem, quàm
quæ poteſt: ſed homines in ſeruitu-
tem rediguntur:ſed quædam anima-

līa bruta nequaquam domari poſ-
ſunt, ſicut dracones, & leones: ergo
videtur, quòd talia maxime habeant
Fundamenta. arbitrii libertatem. Sed contra. Libe-
rum arb. ſic diffinitur ab Auguſtino
Liberum arbitrium eſt facultas ra-
tionis, & voluntatis, ſicut habitum
eſt ſupra diſtinctione prędenti: ſed
in nullo eſt facultas rationis, in quo
non ſit ratio, & hæc eſt in ſolis ratio-
nalibus: ergo & liberum arbitrium.
Item. Omne quod habet liberum ar.
eſt laudabile, & vituperabile: ſed ſola
rationalia ſunt digna laude, & vitu-
perio, pœna, & præmio: ergo &c. Itē.
Omne quod habet liberum arb. na-
tum eſt conſiliari, & deliberare: hoc
autem eſt ſolius rationalis: ergo &c.
Item. Liberum ar. eſt nobiliſſimum,
quod eſt in homine: ergo ſi liberum
arbitrium inueniretur in brutis, no-
biliſſimum quod eſt in homine, repe
riretur in illis: ergo æque nobilia eſ-
ſent bruta animalia, ſicut rationalia
ſunt, quòd ſi hoc eſt inconueniens,
patet &c.
6 RESP. Dicendum quòd abſque
dubio liberum ar. reperitur in ſolis
ſubſtantiis rationalibus: & ratio hui⁹
ſumitur tum ex parte libertatis, tum
ex parte arbitrationis. Ex parte liber
tatis: libertas. n. opponitur ſeruituti.
Vnde illa ſola potentia dicitur eſſe li
bera, quæ dominium habet plenum
tam reſpectu obiecti, q̄ reſpectu act⁹
proprii: illa aūt potentia dominium
habet ex libertate reſpectu obiecti, q̄
non eſt arctata ad aliquod genus ap-
petibilis, ſed nata eſt oīa appetibilia
appetere, & omnia fugibilia reſpuere.
7 Tria autem ſunt, quæ ſunt in appeti-
tibus, & quorum oppoſita ſunt in
fugis, videlicet bonum, conferens,
& delectabile, & nomine boni ibi
intelligitur honeſtum. Cum aūtē bo-
num, conferens, & delectabile nata
ſint appeti ab irrationalibus, bonū
honeſtum a ſolis rōnalibus poteſt
appeti: ideo in eis ſolū reperitur vir-
tus, quæ nō eſt ad aliquod genus ap-
petibilis arctata, ac per hoc habens
libertatē reſpectu obiecti. In eis etiā
ſolis reperitur potentia habens liber
tatem reſpectu actus proprii: quod
patet. Nam voluntas in rationalib⁹
non ſolum compeſcit manum exte-
riorem, vel pedem, ſed etiam compe-
ſcit ſeipſam, & refrenat incipiēs odi-
re frequēter, quod prius diligebat, &c.
ex ſuiipſius imperio, & dominio. In
brutis aūt animalibus, & ſi aliquo
modo ſit reperire dominiū reſpectu
actus exterioris, quia bene refrenat
aliquando, ſicut patet in animalibus
domeſticis: reſpectu tamen actus ꝓ-
prii interioris, videlicet appetitus,
dominium non eſt. Vnde ſi aliquid
amat, non poſſunt illud non amare,
licet a proſecutione alicuius rei ama
tæ arceantur timore alicuius paſſio-
nis inflictiuæ. Et ideo dicit Damaſce-
nus, quòd magis agitur, quàm agāt:
ac per hoc, cum non poſſint actū ꝓ-
prium reprimere reſpectu actus pro
prii, non habent libertatem, nec re-
ſpectu obiecti: & ideo deficiente in
eis libertate, liberi arbitrii non poſ-
ſunt participare. Similiter etiam ſu 8
mitur ratio ex parte arbitrationis.
Arbitrium enim idem eſt, ꝙ iudiciū,
ad cuius nutum ceteræ virtutes mo-
uentur, & obediunt. Iudicare autem
illius eſt ſm rationem completam,
cuius eſt diſcernere inter iuſtum, &
iniuſtum. & inter proprium, & alie-
num: nulla autē potentia nouit quid
iuſtum, & quid iniuſtum, niſi illa ſo-
la, quæ eſt particeps rationis, & nata
eſt cognoſcere ſummam iuſtitiam, a
qua eſt regula omnis iuris; hoc autē
ſolum eſt in ea ſubſtantia, quæ eſt ad
imaginem dei, qualis eſt tantum ſub
ſtantia rationalis. Nulla enim ſubſtā
tia diſcernit quid proprium, & quid
alienum, niſi cognoſcat ſeipſam, &
actum ſuum proprium: ſed nunquam
aliqua potentia ſeipſam cognoſcit,
vel ſupra ſeipſam reflectitur, quæ ſit
alligata materiæ. Si igitur omnes
potentiæ ſunt alligatæ materiæ, &
ſubſtantiæ corporali præter ſolam
rationalem, ſola illa eſt, quæ poteſt
ſe ſuper ſeipſam reflectere: & ideo
ipſa ſola eſt, in qua eſt plenum iudi-
cium, & arbitrium in diſcernendo
quid iuſtum, & quid iniuſtum, quid
proprium, & quid alienum. Tam
igitur ratione libertatis, quam ratio-
ne ha-

ſic arbitrationis lib.arb. in ſolis ſub-
ſtantijs rationalibus reperitur, & con
cedẽdæ ſunt rõnes, quę hoc oſtẽdũt.
AD rationes vero ad oppoſitum
9 plana eſt reſpõſio per iam dicta. AD
illud enim quod primo obijcitur, qđ
bruta prçeligunt bonum malo. Dicẽ
dum, quod verum eſt de bono conſe
renti, & delectabili: ſed nõ eſt verum
de bono honeſto, reſpectu cuius pro
10 prie lib.arb. cõſiſtit. AD illud ſimi
liter, quod obijcitur, quod bruta pñt
ad oppoſita moueri, patet reſponſio,
quia non pñt moueri in omnia oppo
ſita, ſed ſolum in illa, quæ ſunt infra
11 dignitatem liberi arb. AD illud, ꝙ
obijcitur, ꝙ bruta dominantur acti-
bus ſuis, quia pñt ſe reprimere, Dicen
dum, quod non dominantur actibus
interioribus, licet dominẽtur exterio
rib⁹: & ſi enim cõprimantur ab actu
non tamen retrahuntur ab appetitu.
Vel aliter poteſt dici, quod & ſi etiam
retrahantur ab actu ſuo: non tamen
hoc eſt per dominium proprium, ſed
ex imaginatione mali exterioris, qđ
adeo exterret, vt magis retrahat, ꝙ̃
appetitus attrahat: & iõ ſicut in appe
tendo, & proſequendo magis agunẽ,
quam agant, ſic etiam in abſtinendo,
vel ſe reprimendo magis reprimun-
12 tur, quam reprimant, & retrahuntur
quam retrahant. Et per hoc patet re-
ſponſio ad aliud, quod dicit, ꝙ prin-
cipiũ motus eſt ab extrinſeco in bru
tis animalibus. Dici enim poteſt, ꝙ &
ſi principium motus exterioris pro-
cedat ab intrinſeco: tamen appetitus
interior potius habet ortum ab exte-
riori appetibili, quã ex imperio appe
titiue virtutis. Vnde non quicunque
motus ab intrinſeco facit potentiam
liberam, ſed ille motus, quo vis moti
ua mouet ſeipſam: voluntas enim, &
13 lib.arb. vt dicit Anſel. eſt inſtrumen
tum ſeipſum mouens. AD illud, qđ
obijcitur, quod liberi arb. eſt proui-
dere. Dicẽdum, quod ꝓuidentia quæ
dam cõtingit ex actu deliberationis,
& prçcognitionis, quædam prouenit
ex inſtinctu naturali. Prima eſt liber-
tatis arbitrariæ, & in ſolis reperitur
rationalibus. Secunda vero eſt natu-
ralis ſagacitatis, & induſtriæ; natura
enim prudentiſſima eſt & hæc reperi
tur in brutis animalibus, & talis non
ponit lib.arb. AD illud, quod obij-
citur, quod quædam animalia bruta 14
domari non poſſunt. Dicendum, qđ
aliquod animal nõ poſſe redigi in ſer
uitutẽ, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut
ratione voluntariæ libertatis, aut ra-
tiõe naturalis ferocitatis. Primo mo
do impoſſibile eſt hominem redigi in
ſeruiturẽ: quamuis enim aliquis poſ-
ſit aliquẽ compellere quantũ ad actũ
exteriorem, quantum tamen ad inte-
rius velle nemo poteſt alterum com-
pellere, ſicut patebit infra. Secundo
modo beſtię aliquæ ſunt indomabi-
les, nec pñt redigi in ſeruitutem, quia
tanta eſt eorum ferocitas, & impetus
ad ea, quæ ſunt ferocitatis, vt nõ poſ-
ſint aſſuefieri ad ea, quæ ſunt lenita-
tis: & ideo ratio illa non cogit.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium dicit potentiam ſecundum rem diſtinctã a ratione & voluntate, licet aliquam diſtinctionem habeat ſecundum rationem.

VTRVM lib.arb. ſit potentia diſtincta contra rationem, & voluntatẽ. Et quod ſic videẽ. Ber. de libe.arb. loquens de potentia liberi ar. Quid ſimilius ęternitati, quod nõ ſit ęternitas? Si ergo æternitas nec reſpicit rationem, nec voluntatem, videtur quod lib.arb. ſit aliqua potentia præter has. Item. Ratio reſpondet filio, voluntas ſpiritui ſancto: ergo ſi in nobis eſt ponere aliquam potentiam reformandam correſpondentem patri, eſt in nobis ponere aliquam potentiam præter rationem, & voluntatem, quæ ſpectat ad reformationem: talis autem non eſt niſi lib.arb. ergo &c. Item. Ad productionem operis iſta tria ſunt neceſſaria, videlicet poſſe, & ſcire, & velle: ergo ſi ſcimus per rationem, Fundamenta.

volumus per voluntatem, videtur, ꝙ in nobis ſit ponere tertiam potentiā, per quam ſimus potentes: hac autem dicimus liberi arb. facultatem · ergo &c. Item. Cum lapis deorſum moue tur, iſta tria reperiuntur, intentio, appetitus, & virtus: dicimus enim, quod lapis intendit deorſum moueri, cum natura ſit operans per intentionem, appetit etiam deorſum moueri, cū natura ſit operās per intentionē, appetit etiam deorſum moueri, habet nihilominus virtutem, per quam deorſum mouetur: ergo videtur, quod illa tria ſit reperire in anima rationali: ſi ergo rationis eſt intendere, voluntatis appetere, erit ponere tertiam potē tiam, cuius ſit virtualiter agere: hanc autem dicimus arbitrij facultatem: ergo &c. Item. Iudicās pręeminet iudicato, & mouēs pręeminet mobili ſed lib. arb. eſt liberum de voluntate iudicium: ergo liberi arb. eſt iudicare de voluntate. Similiter liberi arb. eſt mouere oēs vires animæ, & rationi imperare vt diſcernat, volūtati vt appetat: ergo videtur, quod ſit tertia potentia ab iſtis diſtincta. Sed contra. Potētiæ animæ rationalis ſufficiēter diuidun tur per cognitiuas, & affectiuas: ergo ſi ratio comprehendit virtutes cognitiuas, & voluntas affectiuas, non videtur, quod ſit cōueniens ponere tertiam potentiam ab his differentem. Item. Actus liberi arbit. eſt iudicare: ſed de omni eo, quod iudicamus per rationem iudicamus: ergo non videtur, quod lib. arb. ſit potentia a ratione, & voluntate diſtincta. Item. Alia potentia circunſcripta, remanente ſola voluntate, & ratione, poſſumus cōſentire, quia poteſt præcedere deliberatio per actum rationis, & ſubſequi pręoptatio per actum volūtatis: ſi ergo conſentire eſt actus liberi arb. videtur, quod lib. arb. non ſit alia potē tia a ratione, & voluntate. Item. Lib. arb. eſt mouere, aut igitur mouet voluntatem, aut non. Si non: ergo nō videtur eſſe plene liberum. Si mouet volūtatem, & eſt alia potentia: ergo volūtas mouetur ab alia potentia: ſi mouetur ab alia potentia, ergo non eſt libera: ergo ſi voluntas in nobis eſt maxime libera, videtur &c. Item. Eadem eſt potentia cognitiua, qua intelligo aliquid, & intelligo me intelligere: ergo eadem virtus eſt, & non alia, qua volo aliquid, & volo me velle illud: ſed potentia, qua volo me velle illud, eſt lib. arb. potentia: qua volo, eſt voluntas: ergo lib. arbit. non eſt aliud a voluntate.

RESPON. Ad prędictæ quæſtionis intelligentiā notandum eſt, ꝙ ſuper hac quæſtione diuerſæ fuerunt doctorum poſitiones. Quidā enim 15 dicere voluerunt, ꝙ ſicut mens dupliciter accipitur, aliquando cōmuniter. & ſic comprehendit memoriā, intelligentiam, & voluntatem, aliqñ proprie, & ſic diſtinguitur cōtra intelligentiam, & voluntatem: ſic li. ar. dupliciter accipitur, ſ. cōmuniter, & proprie. Cōmuniter: & ſic nō diſtinguitur contra rationem, & voluntatem proprie: & ſic contra rationē, & voluntatē habet diſtingui, & eſt virtus imperans rationi, & voluntati, & vtrumq; regens, & mouēs, cui⁹ act⁹ primus non eſt diſcernere, & velle, ſed actus reflexus ſuper hæc duo, & hæc duo mouens, & regens, ille videlicet, quo dicitur quis velle diſcernere, vel velle ſe velle: & iſte actus pręambulus eſt ad rationē, & voluntatem, & iſta potentia correſpondet primæ, pro eo ꝙ actus eius maxime potens eſt, & primus, cum nō moueatur, ſed moueat: & ideo a ſanctis dicitur facultas, ſiue poteſtas voluntatis, & rationis, i. poteſtas faciliter mouens voluntatem, & rationem: & cōſiſtit in iſtis tribus quædā ratio imaginis ex parte motiuæ, quę principaliter per gratiam in via, & per dotes in patria habet reformari. Alijs autē aliter videtur, ꝙ cum rationis, & voluntatis ſit reflectere ſe ſup ſe, & iſtæ duę potentiæ ſufficiant ad oēs actus animæ perficiendos, videlicet ad iudicandum, & fugiendum, & eligendum, ꝙ fruſtra poneretur in anima aliqua potentia differens ab iſtis. Si igit natura nihil facit fruſtra, potentiæ animæ rationalis ſufficienter diuidūtur per cognitiuas, & affectiuas ſiue per rationem, & voluntatem

& id: o;

& ideo dicunt ꝙ liberum arbi. nõ
eſt potentia ab his duabus potentijs
diſtincta. Quælibet autem harũ po-
ſitionum multum habet probabilita
tis: & ſi velimus vtramq; earum in-
telligere diligenter, & pie, inueniem⁹
eas abinuicẽ non diſcordare, ſed ad
vnius veritatis maiorem expreſſio-
16 nem concurrere. Cum enim dicimus
aliquam potentiã diſtingui ab alijs,
hoc eſt dupliciter: aut ſecundũ rem,
aut ſecundum rationem. Secundum
rem, ſic diſtinguitur intellectus, &
affectus. Secundum rationem, ſic di-
ſtinguitur ratio, vt eſt cognitiua, &
motiua. i. dictans moueri, vel diſpo-
nens ad motum. Loquẽdo igitur de
diſtinctione ſecundum rationem di-
ci poteſt li. ar. quodammodo diſtin-
gui a ratione, & voluntate, in hoc. ſ.
ꝙ li. ar. nominat in ratione mouen
tis, voluntas vero, & ratio in ratione
moti. Hæc in ratione imperãtis, iſtæ
duæ in rõne exequẽtis: & ex iſta par-
te per quãdam rationem appropria-
tionis inuenitur in anima quædã ra
tio imaginis, & per hunc modum in
telligitur prima poſitio, & rationes
currunt quæ ad primam partem in-
ducuntur. Non enim concludunt di
ſtinctionem liberi ar. a ratione, & vo
luntate ſecundum rem, ſed ſolum ſe
cundum rationem & appropriatio-
nem, ſicut patet diſcurrenti per ſin-
gulas. Loquendo aũt de diſtinctione
potentiarum ſecundum rem, ſic li. ar.
non dicit potentiam diuerſam, vel
diſtinctam a ratione, & voluntate, ꝓ
eo ꝙ potentiæ animę rationalis ſuffi
cienter diuiduntur per cognitiuam,
& motiuam, & omnes actus animæ
per has potẽtias, quæ ſunt cognitiua,
& affectiua, ſiue rõ, & voluntas exer
ceri poſſunt, ſicut rõnes, quæ ad hoc
inducuntur oſtendunt. Cum enim tã
ratio, q̃ voluntas ſit nata ſuper ſe re-
flecti, cum nomino voluntatẽ, vt vo-
lentem aliquid, & voluntatem, vt vo
lentem ſe velle, non dico potentiam
aliam, & aliam ſecundum rem, ſed ſo
lum ſecundum rationem. Mouẽs eñ,
& motum in ſpiritualibus nõ opor-
tet differre ſecundum ſubſtantiã, qa
ſicut dici Anſel. Voluntas eſt inſtru-
mentum ſeipſum mouens, & ratio &
eſt virtus ſeipſam cognoſcens pari ra
tione: & ideo ſi aliqua eſt ibi diſtin-
ctio, hæc eſt ſolum ſecundum ratio-
nem: & ſic patet reſpõſio ad quæſtio-
nem, & ad rõnes ad vtrãq; partem.
Concedo enim ꝙ li. ar. ſecundũ rem
dicit potentiam diſtinctã a ratione,
& voluntate, concedo tamen nihilo-
minus, ꝙ aliquam diſtinctionem ha
bet ſecundũ rationem, ratione cuius
dicitur facultas vtriuſque: quãta aũt
ſit diſtinctio, melius patebit infra.
Ad pręſens autem tantũ dixiſſe ſuffi
ciat, ꝙ nõ eſt tanta diſtinctio, quæ fa-
ciat ipſam eſſe aliam potentiã in ge-
nere potentiæ a ratione, & volunta
te realiter diſtinctam.

D. Tho. 1. part. q. 83. arti. 3. negat lib. ar. cõplexũ i rõnẽ, ſed tñ vo lũtatem, a qua ſm rõnẽ ſolũ.
S Bona. cõcedit diſtingui.

ET quod obijcit, quod eſt ſimili⁹
ęternitati, & appropriatur patri, &
eſt virtus, a qua eſt poſſe, totum illud
non ponit niſi ſolũmodo diſtinctio-
nem quandam ſecundum quandam
appropriationem, & quandã rõnem.
Et hoc patet, quia ipſa ratio includit
in ſe intelligentiam, & memoriam, &
ita aliquid, per quod aſſimilat patri,
& aliquid, per quod aſſimilat filio.
Ipſa voluntas includit in ſe iraſcibi
lem, & concupiſcibilem: & ita poten
tiam, per quam appetit, & potentiã,
per quam poteſt, & ideo nõ oportet,
li. ar. eſſe aliquam aliam potentiã pręter has. AD illud, quod vltimo obij- 18
citur, ꝙ iudicans pręeminet iudica-
to, & mouens moto. Dicendũ, ꝙ non
oportet in ſpiritualibus loquẽdo de
præeminentia, quę facit diuerſitatem
ſecundum eſſentiam. Sicut enim ſępe
dictum eſt, eadem eſt vis, quæ vult ali
quid, & quæ vult ſe velle, & quæ iudi
cat ſe iudicare, alioqn eſſet in infinitũ
abire: nihilominus tñ ſortitur quaſi
dignius officium dum eſt in ratione
iudicantis, quã cum eſt in ratione iu-
dicati, & cum eſt in rõne mouentis,
quàm cum eſt in ratione moti.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Liberũ ar. cōprehēdit ſimul rōnem atque voluntatē & nō eſt unius niſi altera cōcomitante.

Funda- menta.

VTRVM li. arb. complectatur ſimul, & rationem, & voluntatē. Et ꝙ ſic videt̃. Aug. de v. reſponſionibus. Cum de libero ar. loquimur, nō de parte animæ loquimur, ſed de tota. ergo non tantummodo comprehendit cognitiuam, imo etiam affectiuam. Item. Dam. Anima li. ar. libere appetit, libere iudicat, libere imperat, & facit, libere diſponit, libere vult, libere eligit: ſed hæc concernunt actus rationis, & voluntatis: ergo &c. Si tu dicas hoc eſſe dictum per cauſam, hoc nihil eſt, quia ipſe ibidem dicit, ꝙ in eo cōiugatę ſunt virtutes cognitiuę, & vitales: complectitur ergo li. ar. & vim motiuam, & vim cognitiuam. Item. Hoc ipſum vr̃ per diffinitionē liberi ar. quam ponit Ber. in li. de libero ar. quod diffiniens dicit, ꝙ li. ar. eſt cōſenſus volūtatis ob inamiſſibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicium: ergo ſimul cōplectitur rationem, & voluntatem. Item. Per aliam diffinitionem Aug. quam Magiſter ponit di. pręcedenti, quæ talis eſt. Lib. ar. eſt facultas rationis, & volūtatis: ſed facultas voluntatis ſurgit ex ipſa volūtatę, facultas rationis ex ipſa ratione. ergo facultas voluntatis, & rationis cōprehendit vtramque potentiā: ſed li. ar. eſt facultas talis: ergo &c. Item. Hoc ipſum videt̃ ratione. Quia peccatum, & culpa eſt in ſolo libero ar. ſed aliquod peccatum eſt in ratione, vt peccatū infidelitatis, aliquod in voluntate: ergo li. ar. comprehendit in ſe rationem, & voluntatem. Item. Gratia, & virtus eſt in ſolo libero ar. ſed tres virtutes theologicæ dicunt̃ eſſe in rationali cōcupiſcibili, & iraſcibili: ergo li. ar. omnes illas potētias habet cōplecti.

Ad opp.

Sed cōtra. Li. ar. nō poteſt cogi: ratio autem poteſt cogi: ergo lib. ar. rationem ipſam nō cōprehendit. Q̄d aũt rō aliquãdo cogatur planum eſt. Q̄d li. ar. non poſſit cogi, hoc indicat ipſum nomen: ſi enim poſſet cogi, non eſſet liberum. Item. Ratio eſt eorum, quæ ſunt a nobis, & quæ non ſunt a nobis: ſed libe. arbitr. ſolum eſt reſpectu eorum, quæ ſunt a nobis: ergo in plus eſt ratio quam li. ar. ergo li. arb. non comprehendit in ſe rationem. Item. Quòd non comprehendat voluntatem videtur. Voluntas noſtra reſpectu aliquorum eſt impermutabilis: ſed quicquid li. ar. noſtrũ appetit permutabiliter appetit ergo &c. Itē. Voluntas eſt poſſibilium, & impoſſibilium: ſed li. ar eſt poſſibilium tantum. ergo ad plura ſe extendit voluntas, q̃ li. ar. ergo li. ar. non cōprehendit in ſe rōnem, & volūtatem. Item. Ratio, & voluntas sũt diuerſę potentiæ: ſed li. ar. eſt vna potentia: cũ habeat vnum actum, videlicet eligere, ſiue conſentire: ergo impoſſibile eſt li. ar. comprehendere in ſe rōnem, & volūtatē. Itē. Si lib. ar. cōprehēdit in ſe rōnē, & volūtatē, aut ſicut partes ſubiectiuas, aut ſicut partes integrales. Si ſicut partes ſubiectiuas: ergo tota rō lib. ar. ſaluat̃ in rōne, & tota ratio in voluntate: cũ igitur alia potentia ſit ratio, & alia voluntas, & numerato inferiori numeratur ſuperius: videtur igitur, ꝙ in quolibet homine ſint duo libera ar. quod manifeſte falſum eſt. Si autem ſicut partes integrantes. Sed contra. Ex duabus potentijs nunq̃ fit vna tertia potentia, maxime cũ illæ potentiæ manent diſtinctæ, & actus earum ſunt ad inuicem ordinati, ita ꝙ vnus eſt ante alterum: ſi ergo ratio, & volũtas ſunt potentiæ diſtinctæ, & actus earum ſunt ordinati ad inuicem ſecundũ prius & poſterius, vr̃ ꝙ li. ar. ex his integrari nō poſſit tamq̃ ex principijs cōſtitutiuis, & ita vr̃, ꝙ li. ar. volũtatem, & rationē non poſſit cōprehendere.

RESPON. ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, ꝙ li. ar. ſimul comprehendit & rationem, & voluntatem, & hoc non ſolum manifeſtat ipſa nominatio, ſed etiam ipſa notificatio. manifeſtat etiam ſuæ proprietatis inquiſitio. Nominatio manifeſtat,

D. Tho. q. de veri. q. 24. arti. 5. non videtur cōſentire D. Bona. hic ſi.

militer. i. par. q. 82. arti. 3. vbi tenet libe. ar. eſſe potentiã tñ appetitiuã formaliter, licet virtualiter duas cõplectatur.

nifeſtat. Dicitur enim liberum, & dr arbitrium: & ar. eſt ipſius rationis, libertas vero ipſius volũtatis, ad cuius nutum & imperium moueri habent cætera, quæ ſunt in nobis: & hoc eſt, quod dicit Aug. de quinque reſpõſionibus. Li. ar. dicitur ab arbitrando quia a rõnali parte quid eligat, quid ue recuſet, nomen accepit. Hoc etiã patet per eius notificatiõem: dicitur enim eſſe facultas rationis, & voluntatis, ſiue cõſenſus rationis, & voluntatis. Poſtremo illud amplius manifeſtatur per ſuæ proprietatis inquiſitionem. Li. enim ar. ſiue nominet potentiam, ſiue habitum, nominat ipſã potentiam, vt dominã, vel dominiũ ipſius potentiæ: & hoc planum eſt ex ipſo nomine libertatis. Attendendũ autem, ꝙ dominium alicuius poten-
20 tię poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu obiecti, aut reſpectu actus. Dominiũ potentiæ reſpectu obiecti attenditur in hoc, quod poſſit in illud, & in amplius, ſicut equus, qui poteſt ferre. x. modios, dominium habet ſuper tres modios ad portandum, quia præualet ad illud, qđ de facilitate portat. Dominium autem potentię reſpectu actus eſt attendendum in hoc, quod potentia poteſt eſſe in actu, & ceſſare ab actu ſm ſuũ imperiũ, & ſecundũ proprium motum. Ad hoc autem, ꝙ aliqua potẽtia hoc dominiũ habeat, neceſſe eſt, ꝙ ipſa poſſit mouere ſeipſam, & ꝙ poſſit ſe ſuper actum ſuum ſuper ſeipſam reflectere. Si enim non poſſet ſeipſam ſuper actũ ſuũ reflectere, nunquam poſſet illum refrænare: niſi poſſet ſeipſam mouere, nõ poſſet in illũ exire, quando vellet. Reflectere autem ſe ſuper ſe, hoc eſt virtutis cognitiuæ ſublimatæ a materia, quę quidem eſt ratio. Mouere autem ſe, hoc ẽ virtutis appetitiuæ rationem conſequentis: ad hoc igitur, vt illud dominium ſit in anima, neceſſe eſt, ꝙ habeat rationem, & voluntatem. Nam ſi rationem tantum haberet, non voluntatem, per quam moueret, poſſet ſe ſuper actũ ſuum reflectere, ſed non poſſet mouere, vel imperare. Si vero appetitum ſolum haberet, & non rõne, poſſet vtique mouere, & in actũ exire: ſed quia non poſſet ſe ſup actũ ſuum reflectere, non poſſet vtique refrenare: & ita dominium non haberet. Sicut igitur ex concurſu virtutis duorum hominum reſultat vna quædam facultas ad portandum vnũ lapidem quem nõ poſſet ferre alter eorum: & ſicut ex concurſu patris familias, & matris familias ad diſponendum regimen dom⁹ reſultat vna poteſtas, & ita quod altera nõ ſufficeret & ſicut ex concurſu virtutis manus, & oculi reſultat poteſtas ſcribendi, ad quod altera illarum nõ ſufficeret, ſic ex concurſu rationis, & voluntatis reſultat quædã libertas, ſiue quoddam dominium ad aliquid faciendũ ſiue diſponendum: & ſic patet quod lib. arb. rationẽ complectitur, & voluntatem. Patet etiam, quod cum li. arb. ſit quædam poteſtas, ſiue quoddam dominium reſultans ex coniũctione iſtarum duarum potẽtiarum ſ. rationis, & volũtatis, quod optime nominatur per hoc, quod dicitur li. arb. non vno nomine, ſed compoſito vt vnum nomẽ reſpondeat rationi, & alterum voluntati. Optime autem diffinitur, cũ dicitur eſſe facultas rõnis, & voluntatis: facultas enim non tantum nominat potentiam, imo facilitatem potentiæ, ex qua non tantũ potens eſt, imo etiã præpotens eſt ad exeundum in actum: & ideo facultas dicit poteſtatem, ſiue dominium, qđ quidem dicitur eſſe rationis ſimul & voluntatis, quia non eſt vnius, niſi concomitante altera. Concedendæ ſunt igitur rõnes probãtes qđ li. ar. rõnem comprehendit, & voluntatẽ.

AD rationes vero ad oppoſitum facile eſt reſpõdere. Quod enim obijcitur, quod non comprehendit totã rationem, nec totã voluntatem. Dicendum, quod verum eſt: ſed comprehendit ſolum ipſam potẽtiam cognitiuam, inquantum iũcta eſt affectiuę, & affectiuam, inquantum iuncta eſt cognitiuæ, vnde dicit affectum deliberatiuum, vel deliberationem voluntariam. Et propterea, quia ratio nominat ipſam potentiam cognitiuam, vt ordinatam ad affectiuam, & voluntas ipſam affectiuam vt regulatam, & ra- 28

tiona-

tiocinatam a cognitiua, hinc ē quod
lib.arb.potius dicitur facultas volun
tatis,& rationis,quam intellectus, &
affectus. Non enim comprehendit to
tam cognitiuam,ſicut duæ primæ ra
tiones oſtendunt,nec totam affectiuā
ſicut oſtendunt duæ ſequētes, ſed ali
quid huius,aliquid illius, ſicut oſten
dunt rationes ad primam partem in-
22 ductæ. AD illud,quod obijcitur, ꝙ
lib.arb.eſt potentia vna,cum habeat
actum vnum. Dicēdum,quod quam-
uis actus liberi arb.vtpote eligere, &
conſentire vnus eſſe videatur:nihilo
minus tamen implicat in ſe actus di-
uerſos. Conſenſus enim dicit concor
diam aliorum duorum,& ita dicit cō
curſum actuum rationis, & volunta-
tis in vnum. Eligere enim includit in
ſe rationis iudiciū,& volūtatis appe-
titum:& ita quemadmodum conſen
tire, & eligere & ſi vnus actus eſſe
videatur, tamen diuerſos actus in ſe
includit, ſic liberum arb.& ſi videa
tur vna potētia, tamē diuerſas in ſe
potentias complectitur, ita quod ex
cōcurſu illarum ſe inuicem adiuuan
tium reſultat in nobis regimen pote
23 ſtatis perfectæ. AD illud, quod vlti-
mo obijcitur, vtrum cōplectatur eas
ſicut partes integrales, aut ſubiecti-
uas. Dicendum,quod non complecti
tur eas omnino ſicut totum integra-
le,nec omnino ſicut totum vniuerſa-
le,ſed ſicut totum potentiale,qđ par-
tim habet naturam totiꝰ integri, par
tim naturam totius vniuerſalis. Na-
turam totius integri in hoc,quod in
vna illarum potentiarum nō poteſt
ſaluari abſque altera. Naturā vero to
tius vniuerſalis habet, quia ex illarū
concurſu adinuicem,quamlibet illa-
rum denominat. Vnde ſicut duo ho-
mines facultatem habent ferendi la-
pidem,quam neuter ꝑ ſe habet, & ex
illa facultatę potentia cuiuſlibet eorū
dicitur eſſe facilis, nec tamen eſt vna
ſine altera,ſic intelligendum eſt in ꝓ
poſito. Et rurſus:ſicut ſimilitudo ē in
duobus ſimilibus,ita quod nō eſt,in
vno ſine altero,& tamen quilibet eo
rum denominatur ſimul, nec dicun-
tur eſſe duæ ſimilitudines ſed vna,ſic
libertas dicitur eſſe in ratione,& vo-
luntate,ita quod vtraque illarum po
tentiarum eſt libera ex coniunctione
ſui cum alia,nec tamē ſunt in eis duæ
libertates,ſed vna:& ſic patēt obiecta.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium comple-
ctitur rationem & volunta-
tem per modum habitus.

VTRVM lib.arb. com plectatur rationem, & voluntatem per modū potentiæ,an per modū habitus. Et quod ꝑ modum potentiæ vr̃. Primo per Anſel. in libro de libero arb. vbi ſic ait. Lib. arb.eſt poteſtas ſeruandi rectitudinē: ſed poteſtas eſt in genere potentię: ergo &c. Item. Ber.de libero arb. Tolle lib.arb.iam non erit,quod ſaluetur: ſed ſaluari non dicitur niſi potentia, vel ſubſtantia ratione potentiæ: ergo lib.arb.vel eſt nomen ſubſtantiæ,vel potentiæ:ſed non eſt ſubſtantiæ,ergo eſt potentiæ. Item. In nobis eſt ponere aliquam potentiam,quę ſemper inclinat ad bonum ſimpliciter, vtpote ſynterefim,& aliquam,quę ſemper inclinat ad bonum,vt nunc, quantum eſt de ſe, vtpote ſenſualitatem: ergo eſt ponere potentiam medio modo ſe hebētē, hanc aūt dicimus lib.arb. ergo &c. Item. Omne quod eſt ſuſceptibile habitus, eſt potētia: ſed li.ar. ſuſceptibile eſt habitꝰ, vtpote gratię, ergo eſt potentia. Quod autem li.ar. ſit ſuſceptibile gratię patet per Aug. qui dicit quod gratia ſe habet ad lib. arb. ſicut ſeſſor ad equum. Sed cōtra. Auguſt.in Ench. Libero arbitr. male vtens homo,& ſe perdit,& ipſum: ſed nulla potentia peccando perditur, ergo lib.arb.non eſt potentia. Item. Li. arb. ſic diffinitur ab Augu. cuius diffinitio poſita eſt di. precedenti. Liberū arb.eſt facultas volūtatis, & rationis: facultas eſt illud,quo potentia efficitur facilis:ergo cū omne illud, quod reddit potentiam facilē ad opus, reddat eam habilem,& tale ſit habitus: vide-

Ad opp.

Fundamenta.

videtur &c. Item. Bern. de libero ar.
Lib. arbi. eſt habitus animi liber ſui:
ſed ſi hæc diffinitio recte aſſignata ẽ,
videtur quod lib. arb. eſſentialiter ſit
habitus, ſed non niſi rationis, & vo-
luntatis: ergo &c. Item. Lib. ar. nõ eſt
aliud (ſicut dicit Magiſter in litera, &
philoſophi diffiniũt) quam liberum
iudicium: ſed liberum iudicium non
eſt potentia, ſed actus, vel habitus: er
go &c. Item. Potentiæ non eſt poten-
tia, nec potentia dicitur eſſe in poten
tia: ſed lib. arb. eſt facultas rationis, &
voluntatis, & eſt in ratione, & volun
tate: ergo nõ videtur, quod ſit poten-
tia aliqua, & eſt potẽtia, vel habitus:
ergo &c. Itẽ. Omne, quod habet dimi
nui, & augeri, potius habet rationem
habitus, quam potentię: ſed li. arb. eſt
huiuſmodi. ſicut Magiſter dicit in li-
tera, qđ maior libertas eſt in beatis,
quam in confirmatis: ergo &c.

RESP. Dicendum, quod cũ quę
24 ritur vtrum lib. arb. ſit nomen habi-
tus, vel potẽtiæ, hoc dupliciter poteſt
quęri. Aut ita quod quæratur, vtrum
pręciſe nominet habitum, vel pręciſe
nominet potentiam: & talis quæſtio
parum habet difficultatis, pro eo, qđ
fere omnia nomina potentiarum aĩæ
aliquando accipiũtur pro potentijs,
aliquando pro habitibus, aliquando
pro actibus. Sicut enim vult philoſo
phus, intellectus vocatur aliquando
potentia intellectiua, aliqñ habitus
intelligendi, aliqñ actus. Et Anſelm.
dicit, quod voluntas aliqñ dicitur in
ſtrumentum, aliquando affectus, ali-
quando vſus: & ideo hoc in propoſi-
ta quæſtione nõ intenditur. Alio mo
do poteſt intelligi prædicta quæſtio,
vt hoc inquirat, videlicet cui primo,
& principaliter nomen liberi ar. im-
ponatur ſecundum quod de eo ſacri
doctores loquuntur. Et ad iſtam quę
ſtionem triplex eſt modus reſpõden-
di per diuerſos. Quidam enim ſenſe-
runt, ꝙ lib. arb. nomen eſt potentiæ,
quæ ſe habet per modum vniuerſalis
ad rationem, & voluntatem, & com
prehendit eas, ſicut totum vniuerſa-
le comprehendit partes. Vnde ſicut
potentia rationalis rationi, & volun
tati dicitur eſſe communis, ſic etiã &
libertas arb. ſecũdum iſtum modũ di
cendi: ſed iſtud ſupra improbatum
eſt. Si. n. nominaret potentiã vniuer
ſalem ad rõnem, & voluntatem, iam
cum ratio, vel voluntas ſint diuerſæ
potentiæ rõnalis, iam eſſent in eis di
uerſæ libertates, & duo liberi arb. eſ
ſent in quolibet homine. Et ideo eſt
alia poſitio, ꝙ lib. arb. nominat po-
tentiam ex voluntate, & ratione cõ-
ſtitutam ad aliquid faciendũ, ad qđ
neutra illarum per ſe poterat. Et q̃a
vna iuncta alteri nõ tantũmodo red
dit potentiã potentẽ, ſed etiam habĩ
lem, & facilẽ, hinc eſt ꝙ lib. arb. non
tantummodo nominat potentiã, ſed
etiam nominat habilem potentiam,
& facilem. Et propterea nomẽ illud
quamuis ſit nomen impoſitũ poten-
tiæ, videtur tñ eſſe nomen habitus.
Sed qm̃ difficile eſt intelligere, quali
ter ex duabus potentiis vna cõſtitua
tur, vel quomodo lib. arb. loquẽdo
formaliter, & proprie ſit duæ poten-
tię, maxime cum non dicatur eſſe ra
tio, & voluntas, ſed facultas volun-
tatis, & rõnis: Ideo eſt tertius mo-
dus dicendi ꝙ lib. arb. eſt nomẽ prin
cipaliter impoſitum habitui, & hoc
plane manifeſtat ipſa nominis impo
ſitio. Arbitrium enim non dicit po-
tentiam, ſed habitũ. Manifeſtat etiã
ipſa nouficatio, nõ enim dicitur lib.
ar. eſſe potẽtia facilis, ſed facultas po
tentiarum. Quemadmodum autem
cum dico potentiam habilẽ, dico po
tentiam habilitatam, ſic cum dico fa
cultatem potentiæ, dico habitũ eiuſ-
dem. Qm̃ igitur lib. arb. ſm propriã
ſuam aſſignationẽ facultas volunta-
tis, & rõnis recte eſſe dicitur, hinc eſt
ꝙ lib. ar. principaliter dicit habitũ,
& complectitur rationem, & volun-
tatem, non tanquam vna potentia
ex eis conſtituta, ſed tanquam vnus
habitus, qui quidem dr̃ facultas, &
dominium, qui conſurgit ex cõiun
ctione vtriuſque, & potens eſt ſuper
actus vtriuſque potentiæ per ſe, & in
ſe conſideratę. Sicut arbitraria pote
ſtas in duabus perſonis regimen ha-
bet ſuper actus vtriuſque in ſe conſi
deratæ. Concedendæ ſunt igitur rõ-
nes oſtendentes, ꝙ lib. arb. nominat
habi-

D. Tho. 1. par. q. 82. ar. 2. videtũ tenere oppo. q̃a inquit improprie lib. ar. dicere, habitum.

habitum, verum enim concludunt, quia habitui principaliter imponit, vnde eſſentialiter loquendo, hæc eſt vera, Lib.arb.eſt habitus animæ,ſiue facultas voluntatis,& rationis.

Ad ea vero, quæ in cōtrariū obijciuntur, de facili reſpondetur. Concedo enim, ꝙ lib.arb. aliqñ ſupponit potentiam, & accipitur pro potē tia, ſed hoc non eſt de ſua principali ſignificatione: ſed ſicut nomē potentiæ frequenter trahitur ad nomē habitus, ſic nomen habitus frequenter ad nomen potentiæ. Et ſic patet ad vtranque partem obiecta.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium ſecundum eſſentiam nihil addit ſupra rationem & voluntatē, addit tamen ſecundum relationē, qua ponit eas ad vnum actum concurrere.

Ad opp.

VTRVM lib.arb.aliqd addat ſupra rōnem, & voluntatem. Et ꝙ ſic videtur. Omnis habitus addit aliquid ſupra potentiam: ſed lib.ar.eſt habitus ſicut probatum eſt: ergo aliquid addit ſupra potētiam: ſed eſt habitus rōnis, & voluntatis: ergo &c. Item. Sicut ſe habet potentia ad ſubſtantiam,ſic ſe habet facultas ad potentiā: ſicut.n. ſubſtantia per potentiā dr̄ potens,ſic potentia per facultatem dicitur facilis: ſed potentia addit ſupra ſubſtantiā, ergo & facultas ſupra potentiā, cuius eſt facultas: ſed lib.arb. eſt facultas voluntatis, & rationis: ergo &c. Item. Omne quod cōtrahit aliquid,addit ſupra illud: ſed lib. arb. non complectitur omnem actum voluntatis, nec oēm actū rationis.& ſi hoc, ergo aliquo modo contrahit: ſi igitur omne cōtrahens aliquo modo addit, videtur ꝙ lib.arb. ſup rōnem, & voluntatem aliquid addat. Item. Intellecto ꝙ aliquis habet rationem præter voluntatem,nō haberet lib.arb. ſimiliter ſi haberet appetitum pręter rōnem,nō haberet lib. arb. ſi ergo nō ſaluatur in rōne per ſe, nec in volūtate, videtur ꝙ aliqd addat ſupra vtranque. Sed contra.

Fundamenta.

Omnis habitus, qui addit aliquid ſupra potentiam, determinat potētiā ad aliquem actum: ſed lib.ar.potius ampliat ſubiectum,ſiue potentiā, in qua eſt reſpectu actuum,quā addat: ergo &c. Item. Lib.arb.quantum eſt de ſe reſpicit actum moris: ſed nullus habitus moralis, qui addit aliqd ſupra potentiam eſt indifferēs ad bonum,& malum: lib.ar.eſt ad bonū, & ad malum indifferens: ergo ſupra rōnem,& voluntatem nihil addit. Item. Poſſibile eſt intelligere potentiam circūſcripto omni habitu, qui addit aliqd ſupra ipſam: ſed impoſſibile eſt eſſe,vel intelligere aliquem habere volūtatem,& rōnem, qui nō intelligatur habere lib.arb.ergo lib. arb. ſuper rōnem, & voluntatem nihil addit nouum. Item. Aeque eſſentiale eſt animæ habere lib.arb. ſicut eſſe ad imaginem dei: ſed cum dico animam eſſe ad imaginem dei,nō dico aliquid additum ſubſtantię, & potentijs: ergo pari rōne nihil ſuperaddo rationi,& voluntati, cū dico animam habere lib.arb. Item. Si lib.ar. adderet aliquid ſupra rationē,& voluntatem: aut ergo illud haberet ortum ab eis, aut non. Si non: ergo eſſet habitus infuſus, vel acquiſitus, quod abſurdum eſt dicere. Si ſic: ergo cum illud,quod addit ſupra alterum, & ortum habet ab eo, dependentiā habet ab illo: & quod dependet,& ortum habet ab altero, potius habet ab illo regi,quā ipſum regere, potius habet ſubijci,quā dominari: ideo lib.arb. in homine non imperaret. Item. Si lib.arb. diceret habitū, qui adderet ſupra rōnem, & voluntatem,cum vnum accidens nō poteſt eſſe in duobus ſubiectis, videtur ꝙ ille habitus haberet plurificari ꝑpter multiplicationem ſubiecti primi, & ꝙ plura arbitria eſſent in vno homine, qd omnino deuiat a recta rōne.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādū, ꝙ cum habitus 25
reddat potentiam facilem, & tribus modis

modis habet habitus ad potentiã cõparari. Quædã namque potentia reſpectu alicuius actus eſt facilis ꝑ ſeipſam, vt patet cũ dicitur, mens eſt nata ad meminendum ſuipſius, vel intelligendum ſe: & tunc talis habitus non differt a potẽtia ſm rem, ſed ſm rõnem, & modum dicendi: & tunc non addidit aliquid ſm eſſentiã, ſed ſolum ſm rõnem. Quædam eſt potentia, quæ reſpectu alicuius actus eſt habilis per aliqd ſui, ſicut potẽtia intellectiua ad cognitionem figurarũ geometricarum, non eſt habilis ꝑ ſeipſam. ſ. ſcientiam geometricam, ſed potius per aliquod accidens, qđ habet eſſe in ea, & tũc habitus talis addit ſupra potentiam, non ſolũ ſecũdum rationem, ſed etiam ſm eſſentiam, & rem. Aliqua vero potentia facilis eſt ad aliquẽ actũ per ſeipſam, non tamen ſola, ſed cũ alia: & ſic potentia rationalis ſine aliquo habitu ſuperaddito, ex ſola cõiunctione ſui cum appetitu nata eſt in actũ cõſentiendi, & eligendi exire: & hoc modo habitus, vel facultas nõ addit aliquid diuerſum ſm eſſentiã, nec addit ſolum ſm rationem intelligendi, ſed medio modo addit. ſ. ſm eſſe, qa non addit aliquid abſolutum, ſed reſpectiuum, ſicut patet, cum dico rõnem per ſe, & rõnem aſſociatam, ſiue adiunctam voluntati, nõ addo aliquid nouum ſupra rõnem ſecundũ ſe, ſed ſolum coniunctionem ſui ad alterũ, quantum ad aliquem conſequentem actum. Vnde ſicut quãdo plures cõcurrunt ad trahẽdam nauem, vel ferendum lapidem, potentia vniꝰ reddit potentiam alterius facilem, ita ꝙ nulla noua virtus, vel habilitas aduenit potentiæ alicuius trahẽtis in ſe, ſic & in ꝓpoſito intelligendũ eſt ſe habere: & hinc eſt ꝙ lib. arb. & ſi accidens eſſe videatur in quãtum ſonat rationem habitus ſm rem, tamẽ nõ eſt accidens potentiæ ſuperadditum. Et iterum, licet habitus, quia tñ non dicit habitum vnius potentię abſolutæ, ſed cum relatione vnius ad alterum, in duabus autem potentijs, ſeu reſpectu duarum potentiarũ poteſt eſſe vnus: non enim eſt habitus ſuperadditus per gratiæ infuſionẽ, vel per innatã diſpoſitionẽ, ſed potius dicitur eſſe habitus, quo ratio, & voluntas ſuis actibus dominãtur. Qui quidem eſt in eis ex ſua naturali origine, ꝓ eo ꝙ naturaliter iſtæ duę potentiæ in eadem ſubſtantia ſunt inditæ vel radicatæ, nec contingit vnã ab altera ſeparare. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quod li. arb. ſecundum eſſentiam nihil addit ſupra rationem, & volũtatem: addit tamen aliquo modo ſecundum eſſe, ſiue ſecundum relationem, quæ quidẽ non ponit aliquam nouam qualitatẽ eſſe in ratione, vel voluntate, ſed ponit rationem, & voluntatem ad vnũ actum concurrere ſecundum naturalem aptitudinem.

D. Tho. 1. part. q. 82, art. 3. inqt qđ liber. arb. eſt idẽ qđ voluntas, ſm qđ in ea ẽ virtus intellectus.

26 AD illud, quod obijcitur, quod omnis habitꝰ addit aliquid ſupra potentiam. Dicendum, quod illud non eſt verum intelligendo de additione eſſentiali, maxime vbi potẽtia eſt habitualis per ſeipſam. AD illud, quod

27 obijcitur, quod hominis potentia addit ſupra ſubſtantiam: ergo &c. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ facultas eſſentialior poteſt eſſe potẽtiæ quã ſit potẽtia ſubſtantiæ: nihilominus tñ aliqua potẽtia eſt, quæ ad idẽ genus habet reduci cũ ſubſtantia, ſicut habitum fuit ſupra. AD illud,

28 quod obijcitur, ꝙ lib. ar. aliquo modo contrahit rõnẽ, & voluntatem. Dicendũ, ꝙ hoc non eſt per additionẽ alicuius abſoluti, ſed propter cõcomitantiam rõnis, & volũtatis, quæ ſimul concurrunt ad dominiũ liberi arb. non tñ ſe concomitãtur in ꝓductione cuiuslibet actus proprii. Aliquid enim appetit appetitus, circa quod non eſt deliberatio, & aliquid nominus, & credimus eſſe verum, ſiue voluntas velit credere, ſiue non. AD vltimum iam patet re-

29 ſponſio: quoniam illud non cõcludit additionẽ alicuius qualitatis nouæ ſuper rationẽ, ſed ſolum cõcomitantiam volũtatis, qm̃ ſine voluntate rõ libera nõ eſſet, vel econuerſo. Si autem illæ duæ potentiæ ponantur in aliquo quantumcumque nudæ, neceſſe eſt ponere in eo arbitrii libertatem,

bertatem,& ſic planum eſt,quod lib. arb.& ſi dicat habitum complectentem rationem,& voluntatem,non tamen dicit habitum accidentalem ſicut gratia,vel virtus,imo potius dicit illarum duarum potentiarum dominium naturale,reſpectu eius actus, q̃ eſt eligere,ſiue conſentire: & propterea ſancti magis vocant lib.arb.facultatem,vel poteſtatem,quam vocẽt habitum,oſtendentes differentiam eius ad alios habitus animę.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium inchoatur in ratione & in voluntate conſummatur ideo in voluntate prius dicitur reſidere.

Ad opp. CVM lib.ar. ſit habitus ſiue facultas reſidẽs penes rationem,& voluntatem coniunctim, penes quam iſtarũ potentiarum principalius nobis inſit.Et q̃ principalius inſit penes rationem,videtur primo per ipſam nominationẽ, qua dicitur eſſe lib.arb. Si enim adiectiuum ponit rem ſuam circa ſuũ ſubſtantiuum,& principalius dicitur aliquid de aliquo,qđ dicitur ſecundum abſtractionem,quam quod dicitur ſecundum concretionem, & habitus ille nominat̃ arbitrium liberum , non libertas arbitraria , arbitrium vero ſe tenet ex parte rationis:videtur ergo &c.Item.Philoſoph⁹ dicit, quod
86 ratio nata eſt regere iraſcibilem,&cõcupiſcibilem:ſed voluntas cõſiſtit in illis duabus viribus ſ.concupiſcibili, & iraſcibili:ergo ratio nata eſt regere voluntatem & rationem:ſed lib.arb. eſt magis regens,quam rectum: ergo magis ſe tenet ex parte rationis , quã voluntatis.Si tu dicas,quod Philoſophus intelligit de iraſcibili,& concupiſcibili brutali,nõ de illa,in qua cõſiſtit ipſa voluntas,Cõtra hoc eſt ipſa litera.Dicit enim,quod lib.arb. eſt liberum de voluntate iudicium:ſi ergo iudicantis eſt regere iudicatum,patet &c.Item. Facto vltimo iudicio ratio nis ſemper voluntas mouetur ſecundum illud: ergo ſi pręit hoc tãquam iudicans , & illud ſequitur tanquam iudicatũ, cũ libertas magis reſideat penes illud,quod præit, & imperat,q̃ penes illud,quod ſequitur,&obedit, videtur quod lib.arb.plus tenet ſe ex parte rationis,quam volũtatis.Item. Lib.arb.eoipſo liberum eſt,quo poteſt ſeipſum reſtringere,& reprimere ſed repreſſio actus voliti non eſt niſi per iudicium rationis,quia niſi examen rationis interueniat, ſemper voluntas ſequitur impetum affectionis: ergo libertas magis eſt penes rõnem, quam voluntatem.Sed contra.Li.ar. eoipſo dicitur liberum,quia immune eſt a coactione:ergo penes illud maxime eſt lib.arb.quod magis elongatur a natura coactionis:& talis potentia eſt ipſa voluntas,non ratio:in multis enim contingit rationem cogi,nõ ſic voluntatem: ergo &c. Item. Liberum arbitriũ eſt illud,quod eſt in nobis imperatiuum:ſed magis eſt imperatiua in nobis volũtas,quam ratio: quicquid enim ratio dictet,ſemper illud fit,quod voluntas præoptat:ergo &c.Item.Li.ar.eſt illud,ex quo principaliter conſiſtit in nobis meritum, vel demeritum;ſed meritũ,vel demeritum principaliter cõſiſtit penes voluntatem:ergo &c.Item.Lib.arb. eſt in nobis potẽtiſſimũ, ſicut dicit Bern. & plures auctoritates hoc ſonãt :ſed nihil adeo eſt in poteſtate noſtra , ſicut eſt voluntas, & actus volendi: ergo videtur , q̃ maxime penes voluntatem reſidet in nobis libertas. Funda-menta.

RESP. Dicendum, q̃ cũ lib.ar. ſit facultas,ſiue dominiũ, ex qua redditur potentia facilis,nõ ſolũ ad mouendum alia, ſed etiã ad mouendum ſeipſam,ſicut rõ mouendi ſeinchoatur in ratione, & cõſummatur in voluntate,ſic & arbitrii libertas reſidet penes rõnem,& voluntatem:ita q̃ in vna illarum potentiarum inchoatur, & in alia conſummatur : ideo autem dico motum inchoari in ratione , qa non mouetur appetitus , niſi pręambulo cogitatu : nequaquam.n.poſſumus amare,niſi cognoſcamus : & iõ ad hoc , q̃ motus ſiat pręit cognitio diſponens, 30

diſponens, & ſubſequitur voluntas perficiens. Quantumcumque .n. præcedat cogitatus, nunquam tñ motus ſequitur, niſi ipſum imperet volũtatis affectio: & ſicut voluntas non habet moueri ad obiectum acceptando, vel refugiendo illud niſi præambulo cogitatu, ſic etiam nõ habet approbare, vel reſpuere, ſiue eligere, & refrænare actum proprium, niſi rõnis actus præcedat, qui dictet ipſum eſſe bonum, vel malum perficiendũ, vel refrænandum. Ex tali enim actu præambulo voluntas in actu ſuo incipit complacere, vel diſplicere: & ſic patet, ꝙ libertas arbitrii, ſiue facultas, quæ dicitur liberum ar. in rõne inchoat, & in voluntate conſummatur: & quoniam penes illud principaliter reſidet, penes quod conſummatur, ideo principaliter libertas arbitrii, & dominium in voluntate cõ

31 ſiſtit. Et iterum, quia illud in quo res inchoatur, ſe habet per modum materialis, illud in quo conſummatur, ſe habet per modũ formalis, & adiectiuum reſpectu ſubſtantiui ſe habet per modum informantis: ideo in nominatione illius poteſtatis nomen reſpondens rationi ſignificatur ſubſtantiue: nomen vero reſpondens voluntati ſignificatur adiectiue: & propter hoc magis vocatur iſta facultas liberũ ar. quàm arbitraria libertas: & per hoc patet reſponſio ad primũ obiectum in contrarium.

32 AD illud vero, quod obiicitur ſecundo, quòd ratio regit iraſcibilẽ, & concupiſcibilem. Dicendum, ꝙ ſiue vis iraſcibilis, & concupiſcibilis intelligatur de appetitu brutali, ſiue de potentia appetitiua rõnali, vtrumq; tamen habet regere ratio per modũ diſponentis, & conſulentis, quantum eſt de ſe. Quod autem regat per modum imperantis, hoc nõ eſt niſi mediante voluntate, quæ dat ei auctoritatẽ: voluntas aũt non dicit aliam potentiam per eſſentiam a concupiſcibili, & iraſcibili, ſed nominat ipſum appetitum, vt ratiocinatum, ſiue rõni coniunctũ, & ſic eius regere eſt, & imperare. Concupiſcibilis autem, & iraſcibilis eandem potentiam nominant affectiuam, inquantum tamen habent regi: & ita dicuntur inferiores, non quantum ad naturam potẽtiæ, ſed quantum ad officium. Et hinc eſt quòd liberum arb. ſm rem comprehendit iſtas tres potentias, videlicet rõnalem, iraſcibilem, & concupiſcibilem, ſicut dicit Aug. de quinque reſponſionibus. Cum de libero arb. loquimur, non de parte animæ loquimur, ſed de tota: hinc eſt etiã, quòd cum cæteræ virtutes non indocte ponantur in libero arb. non huic obuiat illud, quod conſueuit dici: quòd tres virtutes theologicæ ſunt in rationali, cõcupiſcibili, & iraſcibili: voluntas enim (vt iam dictum eſt) non nominat aliam potentiam ſm eſſentiam, & naturam ab iraſcibili, & cõcupiſcibili, licet alio modo nominet.

33 AD illud, quod obiicitur, ꝙ ratio iudicat, & voluntas ſequitur. Dicendũ, quòd duplex eſt iudicium rationis. Quoddam eſt in ſolo dictamine, & hoc eſt rationis ſm ſe. Aliud eſt ſm iudicium diffinitiuum, vt fiat vel nõ fiat, & illud nunquam eſt ſine voluntate. Quantumcũque enim ratio deliberet, in eam par ẽ determinat diffinitiuum iudicium, quam præoptat voluntas. Et ideo cum dicitur, quòd voluntas ſequitur iudicium, ſi intelligatur de iudicio, quod conſiſtit in ſolo dictamine, non eſt ſemper verum, quòd ad illud ſequatur voluntas neceſſario. Si autem intelligatur de iudicio diffinitiuo, ex hoc non ſequitur, quòd voluntas ſequatur principaliter actum alienum: imo potius actum alienum trahit ad proprium.

34 AD illud, quod vltimo obiicitur, ꝙ refrænatio eſt mediante actu rationis. Dicendum, quòd verum eſt, quòd actus rationis requiritur, ſed nunquam ab illo principaliter eſt refrænatio. Quãtumcumque enim ratio dictet actum voluntatis eſſe malum: nunquam tamen voluntas ſe retrahit, niſi velit: & ideo ſicut poſſibilitas ſcribendi principalius dicitur eſſe in manu, ꝙ̃ in oculo, licet ad eum concurrat vis oculi, & vis manus, ſic inlelligendũ eſt in propoſito. Ex dictis igitur patet quid ſit liberum arbitrium ſecundum rem, & qualiter ſe habeat ad rationem, & ad voluntatem. Si enim

PP omnia,

oĩa, quæ p̃determinata ſunt inſimul conferantur, in vnum puto ſatis poſſe quietari intellectum: ſi quis aũt in aliquo prædictorum quieſcere velit reliqua non pertractans, non ita euidenter innoteſcet ei, quæ ſit liberi ar. quidditas, & eſſentia.

De libero arbitrio ſecundum differentes eius ſtatus in ſpeciali.

Ex prędictis perſpicuum, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de libero arbitrio ſm id, quod eſt in generali. In hac parte agit de diuerſis ſtatib⁹ eius in ſpeciali, oſtẽdens ꝙ ſm diuerſos eius ſtatus, diuerſi ſunt libertatis gradus, pro eo, quòd libertas arbitrii minui habet per peccatum. Et quoniam nõ oĩs libertas habet diminui: Diuiſio. ideo pars iſta continet tres particulas. In prima aſſignat Magiſter gradum libertatis in homine ſm diuerſos ſtatus. In ſecunda vero aſſignat diuerſas differentias libertatis. ibi. Eſt namque libertas arbitrii triplex. In tertia vero breuiter epilogat, oſtẽdens quo genere libertatis liberũ arbitriũ intelligi debeat minui per peccatum. ibi. Ex prædictis iam apparet, in quo per peccatum &c. Prima pars habet tres particulas. In prima determinat gradus libertatis. In ſecunda vero aſſignat ſtatus diuerſos hominis, in quibus libertas habet augeri, & diminui. ibi. Et poſſunt notari in homine quatuor ſtatus &c. In tertia vero determinat, per quid minui habet arbitrii libertas. ibi. Vnde manifeſtum eſt, quòd præter alias pœnalitates, &c. Similiter ſecunda pars tres habet partes ſecundum triplicem libertatis differentiam. Primo enim agit de libertate a coactione. Secundo de libertate a culpa, ſeu peccato. ibi. Eſt & alia libertas a pctõ. Tertio de libertate a miſeria. ibi. Eſt iterũ libertas a miſeria, &c. Aliarũ aũt partiũ diuiſiones manifeſtę ſunt ĩ litera.

Corrupta eſt ergo libertas arbitrij p pctũm, & ex parte pdita.

Dub. 4. Obiicitur. Hoc eſt contra Bernar. qui dicit in libro de libero arbitrio. Nec miſeria amittitur, nec culpa minuitur. Item. In eodem libro loquens de libero arbitrio, Sui omnino diminutionem, vel defectum non patitur. Et iterum ipſe ibidem dicit. Libertas liberi arbitrii de ipſo, quo condita eſt ſtatu, aliquatenus nõ mutatur, ſed æqualiter (quãtum in ſe eſt) a cœlis, & terris, & inferis poſſidetur: ergo male aſſignat Magiſter diuerſos gradus libertatis arbitrii. Itẽ. Si libertas arbitrii poteſt per peccatum diminui, cum non ſit infinita, aliquando poterit amitti: ergo ſi impoſſibile eſt creaturã rationalẽ abſq; libertate arbitrii eſſe, impoſſibile eſt ipſum per peccatum diminui. Reſp. Reſpon.
35 AD hoc dicendum, ꝙ eſt loqui de libertate arbitrii quantum ad eſſe, & quantum ad bene eſſe. Si loquamur quantum ad eſſe, ſic liberũ arbitriũ, non poteſt diminui per peccatum. Si loquamur quantum ad bene eſſe, ſic excludit malum duplex, videlicet culpæ, & pœnæ. Et quantum ad hoc liberum arbitrium poteſt diminui: & hæc libertas per peccatũ tolli poteſt, ſicut in damnatis, qui neceſſario ſunt ſubiecti malo culpæ, & pœnæ: & per hoc patent obiecta cõtra hoc, quia procedunt de libertate intelligendo quantum ad eſſe.

Eſt namque liberum arbitrium triplex, ſcilicet a neceſſitate, a peccato, a miſeria.

Dub. 5. Videt, ꝙ iſta diuiſio ſit ſuperflua. Cũ.n. nõ ſit niſi duplex malum. ſ. culpæ, & pœnæ, videtur quòd non ſit niſi duplex libertas: cum ergo libertas dicat ereptionem ab aliquo malo, videtur quòd non debeat eſſe niſi duplex libertatis differentia. Item. Cum non ſit tantum malum culpæ, & pœnæ, ſed etiam tentationis, videtur prædicta diuiſio eſſe diminuta, quæ omittit vnam differentiam, quæ eſt libertas arbitrii a malo tentationis. Si tu dicas eam contineri ſub libertate arbitrii a miſeria, Contra: Cum Bernardus in libro de libero arbitrio diuidat libertatem arbitrii in libertatẽ arbitrii & conſilii, & cõplaciti, quæritur quæ ſit inter has diuiſiones

uiſiones differentia, & penes quid ſu
mantur harum diuiſionum mem-
Reſpon. bra. Reſpon. Dicendum, quòd ſi-
36 cut ex præcedentibus colligi poteſt,
arbitrii libertas, & priuatiue dicitur,
& poſitiue. Priuatiue dicitur per o-
perationem ad illud, reſpectu cuius
dicitur libertas, vt a quo poſitiue
per comparationem ad illud, reſpe-
ctu cuius dicitur libertas, vt ad quod.
Libertas autem opponitur ſeruituti:
ſeruitus autem duplex eſt, videli-
cet ſeruitus coactionis, & ſeruitus
37 ſubiectionis. Seruitus autem ſubie-
ctionis poteſt eſſe ſub duplici diffe-
rentia, ſecundũ quòd duplex eſt ma-
lum, ſcilicet malum quod patimur:
& hoc eſt malum miſeriæ, & in hoc
attenditur libertas a miſeria. Et ma-
lum quod facimus: & hoc eſt malum
culpæ, & in hoc attenditur tertia li-
bertatis differẽtia. Et ſic patet, quòd
libertas ſecundum quòd conſidera-
tur per comparationem ad illud, a
quo libertas, habet diuidi in tres dif-
ferentias, quæ ſunt libertas a neceſſi-
tate, a culpa, & a miſeria. Si autem
conſideretur libertas per compara-
tionem ad illud ad quod, ſcilicet ad
actum, in quem exit, hoc poteſt eſſe
aut prout ſimpliciter conſideratur re
ſpectu actus volendi, & ſic dicitur li
bertas arbitrii. Aut prout conſide-
ratur reſpectu actus volendi ad finẽ
relati, qui dicit̃ vſus, vel vti, & ſic at
tenditur libertas conſilii. Aut reſpe-
ctu actus volendi quietati, qui quidẽ
dicitur actus fruitionis, & penes hũc
attenditur libertas complaciti. Et ſic
patet ſufficientia vtriuſque diuiſio-
nis, & diuerſi modi, ſecundum quos
prædictæ diuiſiones habent aſſigna-
ri. Poſſent tamen ad vnam commu-
nem rationem diuidendi reduci ſic.
Eſt enim conſiderare libertatem ar-
bitrii quantum ad eſſe, & quantum
ad bene eſſe. Si quantum ad eſſe, ſic
vocatur a Magiſtro libertas a coa-
ctione, & a Bernardo libertas arbi-
trii ab vno poſitiue, ab altero priua-
tiue. Si quantum ad bene eſſe, cum
ad bene eſſe cõcurrat duplex bonũ,
videlicet bonum rectificans, & bonũ
delectans, ſiue bonum ordinans, &
bonum quietans, & per oppoſitum,
excludatur duplex malum, videli-
cet malum deformans, & malum af-
fligens, ſic eſt duplex differẽtia, qua-
rum vna ſumitur reſpectu boni di-
rigentis: & hæc dicitur libertas con-
ſilii a Bernardo, & a Magiſtro li-
bertas a culpa. Alia vero ſumitur
reſpectu boni quietantis: et hæc a
Bernardo vocatur libertas compla
citi, & a Magiſtro libertas a miſe-
ria. Idem enim ipſum, quod Ber-
nardus nominat poſitiue, ſiue per
comparationem ad terminum, ad
quem, Magiſter nominat priuatiue, ſi
ue per comparationem ad terminum
a quo. Et ſic patet diuiſionum ſuf-
ficientia. Patet etiam reſponſio ad
obiecta. Præter enim malum culpæ,
& pœnæ eſt aſſignare differentiam
tertiam libertatis arbitrii, quæ non
ſumitur reſpectu mali, vtpote illa,
quæ attenditur quantum ad eſſe: &
malum tentationis quodãmodo ha-
bet reduci ad malum culpæ, quodam
modo ad malum pœnæ. Ad malum
culpæ inquãtum ſubintrat interius.
Ad malum vero pœnæ inquantum
affligit exterius: & ſic facit quartum
membrum ab illis tribus diuerſum.

Verum nobis magis placet, vt
ipſa libertas arbitrii ſit, & illa
qua quis liber eſt ad malum, &
illa qua quis liber eſt ad bonũ.

Hoc videt̃ eſſe contra Anſelm. qui Dub. 6.
dicit ꝙ poteſtas peccandi non eſt li-
bertas, nec pars libertatis. Item. Vi-
det̃ etiam eſſe contra rationem, quia
vnumquodque debet denominari a
ſuo optimo, & libertas, quæ eſt ab oĩ
miſeria, & culpa, hæc eſt ab omni mi
ſeria: ergo liberum arbitriũ debet
denominari ab illa. Item. Si liberũ
arbitrium dicitur non ſolum quia eſt
in bonum, ſed etiam, quia poteſt in
malum, cum in beatis non poſſit in
malum, videtur, ꝙ æquiuoce dicat̃ li
bertas ar. in viatoribus, & in beatis.
Sed cõtra hoc eſt, quia comparatio
ſecundum maius, & minus eſt re-
ſpectu ſolius vniuoci: Si ergo æqui-
uoce diceretur liberũ arb. in beatis,

& in nobis,non eſſet maior libertas in beatis,quàm in nobis,quod eſt cõtra Magiſtrum in litera,qui differenter gradus libertatis aſſignat. Propter hoc eſt quæſtio, vtrum libertas a coactione, & culpa, & a miſeria dicatur æquiuoce, vel vniuoce, & cui primo nomen libertatis imponatur.

RESP. Dicẽdũ,ꝙ cũ nomẽ impo
38 naẽ rei a ꝓprietate,q̃ eſt ſibi inhærẽs inſeparabiliter,& eſſentialiter, & libertas eſſentialis liberi arb. non ſit libertas a culpa, vel a miſeria,ſed libertas a coactione,ab illa libertate arbitrii habet denominari.Et qm̃ hæc in creaturis, quantum eſt de ſe indifferens eſt ad bonum, & malum: ideo Magiſter de hac intelligens dicit in litera, quòd libertas, a qua liberum arbitrium denominatur liberum,nõ eſt libertas ad bonum tantum, ſed etiam ad malum: nõ quòd principaliter reſpiciat malum,ſed quia de generali nominis ſignificatione nõ determinatur ad bonum,licet principalius reſpiciat bonum,quàm malum. Et per hoc patet reſponſio ad primũ obiectum. A D illud vero quod obii
39 citur,quòd denominatio debet fieri ab optimo. Dicendum,quòd illud verum eſt de optimo non quocumque,
40 ſed eſſentiali,& inſeparabili. A D illud quod quæritur, vtrum dicatur libertas æquiuoce,vel vniuoce. Dicendum,quòd nec ſic,nec ſic, ſed ſecundum quandam analogiam, quæ propter conuenientiam cum vniuoco recipit comparationem ſm magis, & minus, propter conuenientiam cum æquiuoco recipit quãdã diſtinctionẽ multiplicitatis: analogũ.n. medium tenet inter vniuocũ, & æquiuocũ;& ſic patent ea, quæ quæſita ſunt.

Artic.2. AD intelligentiam huius partis,cum ſupra habitum ſit de libero ar.in ſe, quæritur hic de ipſo in comparatione. Et circa hoc quæruntur ſex. Primo quæritur de libero ar. in comparatione ad ſubiectum. Secundo quæritur de ipſo in cõparatione ad actũ. Tertio vero quæritur in cõparatione ad obiectũ. Quarto in cõparatione ad aliquod aliud agens creatũ. Quinto in cõparatione ad mouẽs primũ.ſ. deum. Sexto,& vltimo in cõparatione ad corpus coniunctum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium quo ad immunitatem coactionis ęqualiter eſt in omnibus in quibus reperitur, quo vero ad dignitatem, præſtantius in creatore, quo ad iuſtitiam ſeruandam, in creaturis inæqualiter reperiẽ.

Ad opp. DE libero arbitrio in comparatione ad ſubiectũ, vtrum in omnibus, in quibus eſt,ſit æqualiter, aut ſm magis. & min⁹. Et ꝙ ſit in oĩbus æqualiter, Videẽ primo p Bern.in lib.de lib.ar. Manet libertas voluntatis tam plena in bonis,q̃ in malis: ſed in bonis ordinatior,tã integra quoq; ſuo mõ in creatore,q̃ in creatura. Item. In eodem libertas arbitrii cunctis pariter rõne vtentibus cõpetit, nec magis eſt in bonis,q̃ in malis. Et iterum ſubinngit,ꝙ nec augeẽ gr̃a, nec minuiẽ culpa. Item. Liberũ ar. eo ipſo dr̃ liberũ, quo eſt a coactione immune: ſed oẽ lib.ar.eſt ab oĩ coactione immune: ergo ſi libertas arbitrii in quolibet vniuerſaliter priuat coactionẽ,& oĩmodã priuationẽ non eſt magis,& min⁹ reperiri,arbitrii libertas in oĩbus in quibus eſt,ęqualiter eſt. Item. Magis, & minus eſt p permixtionem vnius ad alterũ: ſed libertas arbitrii nullo modo poteſt permiſceri in aliquo ſeruitu: i ſibi contrariæ, quæ quidem eſt ſeruitus coactionis: ergo nõ videẽ,ꝙ poſſit ſm magis,& minus participari: ergo æqualiter eſt in oĩbus, in quibus inuenitur.

Funda-menta. Sed cõtra. Liberũ ar. eſt poteſtas ſeruãdi rectitudinẽ, ſicut dicit Anſel. ſed maior eſt poteſtas ſeruandi rectitudinẽ in bonis,q̃ in malis,in confirmatis, q̃ in non cõfirmatis: ergo lib.ar. contingit ſm magis, & minus participari. Item. Libertas arbitrii eſt quædã nobilis dignitas in anima rationali: ſed in nulla proprietate

prietate dignitatis creatura poteſt æquari creatori: ergo impoſſibile eſt libertatē arbitrii inter creaturā, & creatorē æqualiter reperiri. Itē. Libertas arbitrii eſt facultas, quæ fundatur ſupra rōnem, & voluntatē: ſed vis cognitiua multo perfectior reperitur ī deo, q̃ in creatura, & in vna creatura plus, q̃ in alia, ſimiliter & vis appetitiua: ergo pari rōne & illa facultas, ex qua potentia rōnalis, & potentia voluntatis liberę eſſe dr̃. Item. Liberius eſt illud, in quo cadit nullum genus ſeruitutis, q̃ in quo pōt aliquod genus ſeruitutis cadere. cū igit̃ aliqua ſint, quæ nullo mō pñt ſubiici nec peccato, nec miſeriæ, quędā vero, q̃ eis ſubiecta ſunt, & ſeruiunt, videt̃ ergo, ꝙ ab his, & illis liberum arbitrium non participetur æqualiter.

RESP. Ad pdictorū intelligētiā
41 eſt notandum, ꝙ cū q̃rit̃, vtrū liberū ar. ſit æqualiter in oībus, nō eſt q̃ſtio de ipſo ſm ꝙ dr̃ liberū ea libertate, q̃ eſt a miſeria, vel a culpa, hoc.n.mō planū eſt, ꝙ liberius eſt in vno, q̃ in alio, ſed eſt qō de libero ar. ſm ꝙ dr̃ libertas a coactione: ſic.n. vident auctoritates ſanctorū ſibi inuicem repugnare. Et ꝓpterea ad contrarietatem (quę vr̃) de medio dirimendā, intelligendum eſt, ꝙ liberū ar. ſiue libertas arbitrii, & dicit cōparationē ad illud a quo, & ad illud ad quod. Per cōparationē ad illud a quo dr̃ priuatiue, ſiue negatiue: dr̃.n. liberū a coactione,
42 ꝓ eo ꝙ eſt ab oī coactione imune. Per cōparationē ad illud, ad qđ dr̃ poſitiue ꝓ eo, ꝙ libertas ar. eſt qđā facultas ſiue poteſtas ſeruādi rectitudinē: hęc aūt facultas ꝓut priuationi coactionis coniuncta eſt, habet quandā dignitatē: dignitatis.n. eſt, & ptãtis nō poſſe cogi. Et ſic in liberi ar. intellectu tria clauduntur, videlicet a coactione immunitas, excellentiæ dignitas, & poteſtas, ſiue facultas. Quantū ad primū liberū arb. in oībus, in quibus eſt, æqualiter ſe habet, ſicut dicunt auctoritates Bernardi, & oſtendunt rationes ad hoc inductę, pro eo ꝙ in omni, in quo ponit ſimpliciter, & vniuerſaliter, omnem excludit coactionem: propterea dicit Bernardus, ꝙ ita plena eſt arbitrii libertas in creatura ſuo modo, ſicut in creatore, quod & ſi non poſſit intelligi veraciter eſſe dictum de aliquo quod dr̃ ꝑ poſitionem: poteſt tamen intelligi de eo, quod dī ꝑ omnimodam priuationem. Quantum ad ſecundum, videlicet quantum ad excellentiæ dignitatem, eſt æqualiter in cōparatione creaturarum adinuicē, & inæqualiter in comparatione creaturarum ad creatorem. Dignitas.n. liberi arb. increati ſuperexcellit oēm dignitatem lib. arbitrii creati, quia illa eſt dignitas ſumma, & omnis dignitas creata eſt dignitas infra illam, & propter illā: & ſic inæqualitas ineſt libertati arbitrii quantum ad dignitatem, prout conſideratur in creaturis, & creatore. Prout aūt conſideratur in creaturis relatis adinuicem, ſic habet in eis reperiri æqualiter, pro eo, ꝙ omne liberū arb. immediate eſt ſub deo cōſtitutum, & quodlibet eſt ſuarū operationum poſt deum primum principium. Attenditur enim ſecundum rationalis creaturæ ſupremum, quo ſolus deus ſuperior eſt, ſicut vult Aug. Quantum aūt ad tertium, videlicet quantum ad facultatem, aut ad ſeruandæ iuſtitiæ poteſtatē, ſic inæqualitas reperitur non ſolū in creaturis, & creatore, ſed etiam in creaturis cōparatis adinuicem. Vna.n. creatura multo potentior eſt altera in rectitudine ſeruanda, ſicut beata, q̃ miſera: & hoc eſt, quod dicit Anſel. in lib. de libero arb. Libertas arbitrii alia eſt a ſe, quę nec eſt accepta ab alia, nec facta eſt, q̃ eſt ſolius dei. Alia eſt a deo facta, & accepta, quę eſt angelorum, & hoīum. Facta autem, ſiue accepta, alia eſt habens rectitudinem, quam ſeruat, alia carens. Habens, alia tenet ſeparabiliter, alia inſeparabiliter. Carens autē, alia caret recuperabiliter, alia irrecuperabiliter. Ex hac diuiſione Anſelmi apparent gradus libertatis, nō ſolum in creaturis reſpectu creatoris, ſed etiam in creaturis ad inuicē relatis. Sumitur enim hæc diuiſio libertatis ſm id, quod eſt in ea poſitionis: & hoc mō contingit eam ſm plus, & minus in haben-

tibus liberũ arb. reperiri: & ſic ꝓce-
dunt rationes prius adductæ.

Patet igitur ex prædictis reſpõſio
ad quæſtionem propoſitam: patet ni-
hilominus reſponſio ad obiecta, quia
rationes, quæ probant æqualitatem
arguunt de libero arbitrio penes id,
quod dicit priuationẽ. Rationes vero
ad oppoſitũ penes id, q̃d dicit poſi-
tionẽ: & ideo vtrę; cõcedendæ ſunt,
quia diuerſis viis verum cõcludunt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Liberum arbitrium ſecundum
quod liberum, eſt non modo de
contingentibus, ſed de neceſſa-
rijs quoque, ſecundum vero q̃d
deliberans, eſt tantum de con-
tingentibus.**

Funda-
menta.

DE libero arbitrio in cõ
paratione ad actũ. Et
quærit̃, vtrũ ſit actuũ
contingentium, & ne-
ceſſariorum, an contin
gentiũ tantũ. Et ꝙ ſit contingentium
tantum, videtur per Magiſtrum in 2.
cap. huius diſt. vbi ait ſic. Hoc autem
ſciendum, ꝙ liberum ar. nõ refertur
ad præſens, vel ad præteritum, ſed ad
futura contingentia. Item. Liberum
ar. eſt reſpectu eorũ actuũ, qui ſunt a
nobis, & eorum, de quibus conſilia-
mur. Si igitur non cõciliamur de ne
ceſſariis, & impoſſibilibus, ſed de cõ-
tingentibus, & ea, quæ ſunt in nobis
poſſumus facere, & non facere, videt̃
ꝙ ſoli actus contingentes ad liberum
ar. habeant pertinere. Item. Liberũ
ar. eſt poteſtas rationalis: ſed poteſtas
rationalis eſt indifferẽtis ad faciendũ
& non faciendum, & nihil, q̃d exit a
potentia indifferenter ſe habente ad
hoc, & ad eius oppoſitũ, eſt neceſſa-
riũ, ſed contingẽs: ergo &c. Item. Ne
ceſſariũ, & voluntariũ ex oppoſito di
uiduntur; ergo ſi actus liberi ar. eſſet
neceſſarius, nõ eſſet voluntarius; ſi
ergo oĩs actus liberi ar. eſt volũtari9,
videtur ꝙ nullus ſit neceſſarius. Sed

Ad opp. contra. Aug. in Ench. Erit homo ſic,
vt velle male non poſſit, nec ẽ ideo
carebit libero ar. Et paulopoſt. Neq;
autem voluntas non eſt, aut libera di
cenda non eſt, qua beati ſic eſſe volu
mus, vt eſſe miſeri non ſolũ nolim9,
ſed nequaquam prorſus velle poſſi-
mus. Et ex hoc expreſſe colligitur,
quòd liberum arb. eſt reſpectu actus
neceſſarii, & immutabilis. Item. Libe
rũ ar. eſt in deo. & angelis, & in ho-
minibus beatis: ſed deus eſt immuta
bilis per naturam, angelus vero, &
homo beatus per gloriã: ergo in ip-
ſis liberũ ar. neceſſario, & immutabi
liter in ſuum actum exit: igitur nõ ſo
lum eſt reſpectu actus contingentis,
verum etiam neceſſarii. Item. Nõ eſt
meritum ſine actu liberi arb. ſed iſte,
qui fecit bonum vult ſe feciſſe, & hoc
ipſo meretur: ſi igitur hũc feciſſe bo-
num, demonſtrato illo, qui fecit, eſt
neceſſarium, liberum arb. eſt reſpe-
ctu actus neceſſarii etiam ſm ſtatum
meriti. Item. Liberum arbitrium eſt 43
poteſtas non alligata eo ipſo quòd li-
berum eſt: ſi igitur potentia intelle-
ctiua eo ipſo, quòd non eſt alligata,
poteſt cognoſcere neceſſaria: ergo cũ
voluntas vel arbitrii libertas ad ni-
hil aſtringatur, videtur quòd erit re-
ſpectu actuum neceſſariorũ, & con-
tingentium ſimul.

RESPON. Dicendum, quòd
liberum arbitrium dupliciter poteſt
conſiderari. Aut ſecundum quòd li-
berum, aut ſecundum quòd delibe-
rans. Si loquamur de ipſo ſecundum
quòd liberum, ſic concedo, quòd po-
teſt eſſe non ſolum reſpectu contin-
gentis, ſed etiam neceſſarii, ſicut pa-
tet in deo, & in Chriſto, & in angelis,
& in hominibus beatis. Cum enim 44
duplex ſit neceſſitas, videlicet coactio
nis, & immutabilitatis. Neceſſitas
coactionis repugnat libertati arbi-
trii. Neceſſitas vero immutabilitatis
non pro eo quòd arbitrium dicitur
liberũ, quia non ſic velit hoc, vt poſ-
ſit velle eius oppoſitum: ſed quia om
ne, quod vult appetit ad ſuiipſius im
periũ, quia ſic vult aliquid, vt velit ſe
velle illud: & ideo in actu volendi
ſeipſum mouet, & ſibi dominatur,
& pro tanto dicitur liberum, quam-
uis immutabiliter ordinet̃ ad illud.

Si autem loquamur de libero ar. ſm quod deliberans, vtrum hoc fiat, vel non fiat, ſic actus eius, de quo deliberat, eſt contingens. Nullus enim deliberat de neceſſario, & impoſſibili: actus tamẽ ille poteſt eſſe circa neceſſarium, vel circa contingens. In libero enim arb. eſt conſiderare actũ volendi, & ipſum volitum. Et inquantum lib. arb. eſt deliberãs, neceſſe eſt quod contingentia ſit circa vtrunq; iſtorum, vel circa alterũ. Circa vtrũque, vt cum quis deliberat, vtrum velit intrare religionẽ, vel diligere inimicum. Circa alterum, vt cum quis deliberat, vtrum debeat ſibi placere, vel diſplicere malum quod fecit, vel vtrum debeat conſentire, vel diſſentire appetitui naturaliter inſerto, vt poте appetitui beatitudinis. Sic igitur actus liberi arb. deliberantis, quamuis poſſit eſſe circa neceſſariũ, ſemp. eſt contingens: actus vero liberi arb. vt liberum eſt, non ſolum poteſt eſſe circa neceſſarium, ſed etiam neceſſarius in ſe: & per hoc patet reſponſio ad propoſitam quæſtionẽ, patet etiã reſponſio ad obiecta.

Cõcordat D.Thom. 2.2. q. 24. arti. 1. vbi inquit, qđ liberũ ar. vt de actibus, eſt tm̃ de cõtingẽtib⁹, vt vero de obiectis, põt eſſe etiã de pteritis, & neceſſarijs.

Nam rationes, quæ oſtendunt, ꝙ liberum arbitrium poteſt eſſe reſpectu actus neceſſarij, concludunt de libero arb. ſm quòd liberum eſt, ſicut manifeſte apparet pertractanti. Auctoritates vero, & rationes ad oppoſitum intelliguntur de li. ar. ſm quòd deliberans, & conſilians, aliter nõ co
45 gunt. Nam quod primo obijcitur de verbo Magiſtri, planum eſt, quòd intelligit de libero arbi. ſecundum ſtatum viatoris, ſicut Magiſter in lite-
46 ra ſeipſum exponit. Similiter quod ſecundo obijcitur, quòd lib. arb. eſt eorum, de quibus conſiliamur: hoc enim verum eſt de libero arbi. ſecundum quòd tenet rõnem deliberãtis.
47 Et ad illud, quod obijcitur, quod rationalis poteſtas eſt ad oppoſita. Dicendum, quod illud nõ eſt verum de omni poteſtate rationali, ſicut iam in ſequenti problemate melius patebit, ſed hoc eſt verum de rationali poteſtate ſecũdum ſtatum mutabilitatis, & vertibilitatis, ſecundum quem ſta-
48 tũ intelligitur verbũ Philoſophi. AD illud, qđ obijcitur, ꝙ neceſſarium, & voluntariũ ex oppoſito diuiduntur. Dicendũ, ꝙ verũ eſt ſm ꝙ neceſſariũ dictũ eſt a neceſſitate coactionis, ſm autẽ ꝙ neceſſarium dictũ eſt a neceſſitate mutabilitatis, nõ diuiditur contra voluntarium, niſi voluntariũ dicatur a voluntate deliberante, & cõſiliante: & hoc modo bene concedo, ꝙ voluntariũ eſt contingens, & hoc non obuiat, ſed potius conſonat ei, quod dictum eſt.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Liberum arb. ſecundum ſe conſideratũ prout in creatore & creatura reperitur, habet pro obiecto bonũ, ſed prout eſt in creatura propter defectibilitatem, poteſt in bonum, & in malum.

DE lib. ar. in cõparatione ad obiectum. Et eſt quæſtio, vtrum liberũ arb. ſm ꝙ liberũ poſſit in malũ. Et ꝙ ſic vr̃. *Ad opp.*

De nullo vituperatur qs, nec laudatᷓ, niſi de illo, quod eſt a libero arb. ſm ꝙ liberum: ſed de peccato, & malo vituperatur quis, & punitᷓ: ergo peccatum eſt a lib. ar. ſm ꝙ liberũ: ergo li. arb. põt in peccatum ſm ꝙ liberũ, & in malũ. Itẽ. Actus liberi arb. ſm ꝙ liberũ, eſt eligere: ſed lib. arb. de ſe cũ eſt gr̃a deſtitutum, habet eligere malũ: bonũ autem non eligit, niſi ꝑ auxilium gratię: ergo lib. arbi. quantũ eſt de ſe, plus habet obiectũ malum, quã bonũ. Itẽ. Poteſtates rõnales ſũt ad oppoſita ſm quòd huiuſmodi: ſed lib. arb. ſm quòd liberũ, eſt poteſtas rõnalis: ergo eſt ad oppoſita quãtũ eſt de ſui natura: ſed non ſunt ad oppoſita, quæ ſunt dulce, & amarum, verum, & falſum, & ſimilia: ergo ad oppoſita, quæ ſunt bonũ, & malũ: ergo malum eſt obiectum lib. ar. ſm ꝙ liberum. Itẽ. Liberum arbitrium poteſt facere malum, aut igitur ſeipſo, aut alio. Si alio, quæro, mediãte quo: & non eſt dare: tunc enim eſſet quęrere, vtrũ illud eſſet liberũ, aut nõ:

& ſi non eſſet liberum, iam in opere ſuo nec eſſet laudabile, nec vituperabile, & ita nec peccare poſſet. Si autem eſſet liberũ: ergo vel erit abire in infinitũ, vel eſt dare ꝙ lib. ar. ſeipſo peccet. Si igiť ſeipſo pōt in malũ, & ſeipſo eſt liberum: ergo libe. arb. ſm ꝙ liberum habet pro obiecto ipſum malum. Sed contra. Anſel. de lib. ar. Quod libertati oppoſitũ eã minuit, & ſeparatũ auget, nō eſt libertas, nec pars libertatis: ſed poteſtas peccandi eſt huiuſmodi, vt dicit. Et ex hoc concluditur, ꝙ poteſtas peccãdi; non eſt libertas, nec pars libertatis. Si igitur malũ nō eſt obiectũ, niſi poteſtatis peccandi, lib. ar. ſm ꝙ hmōi non habet pro obiecto malum. Itē. Poſſe peccare plus dicit impotentiã, quàm potentiã, & plus dicit defectũ, quàm cõplementũ: ſed lib. ar. ſm ꝙ liberũ eſt ſub deo potentiſſimum, ergo lib. ar. ſm ꝙ liberũ nō habet obiectũ malum, ſiue peccatum. Itē. Si malum eſt obiectũ liberi arb. ſm ꝙ liberũ; ergo vbicunque eſt libertas arbitrij eſt poteſtas ad malum: ergo vel in deo eſt poteſtas ad malum, vel in ipſo nō eſt libe. arbi. ꝙ ſi vtrunque horũ eſt impoſſibile, & cõtra Aug. reſtat &c. Itē. Lib. arb. nũquã facit, nec appetit malum, niſi ſub rõne boni: ſed vitium, quia nō appetitur niſi ſub rõne dulcis, ipſum ꝑ ſe non eſt appetibile, ſed dulce: ſi ergo malũ nō appetitur, niſi inquantũ apparet bonũ, ſolũ bonum eſt obiectũ liberi arb. Itē. Vnaquæq; potentia eſt cõpletior, cũ coniuncta eſt ſuo obiecto mediante actu, quã cũ non eſt coniuncta; ergo ſi malũ eſſet obiectum liberi ar. ſm ꝙ liberũ: ergo ſufficienter diffiniretur ab Anſel. cũ dicitur, Poteſtas ſeruãdi rectitudinē. Si tu dicas, ꝙ bonũ eſt obiectũ per ſe, & malũ per accidens, hoc non ſoluit, quia non ſufficienter diffinit medicina, qui dicit eam eſſe ſcientiã ſani, niſi addat eius oppoſitum, licet medicina ſit ſcientia ſani per ſe, & ægri per accidens.

49 RESP. Dicendũ, ꝙ de libero ar. eſt loqui dupliciter, aut ſm cõem rõnem, ſm quam reperitur in creatore, & in creatura; & ſic obiectũ eius eſt bonũ, & ęquũ: malũ vero nō eſt obiectum, niſi qs dicat hoc eſſe obiectũ, quia lib. ar. illud reſpuit, & deteſtať. Hic autem vocatur obiectum illud, Idē ex D. quod intendit lib. ar. per actum pro Thom. 1. prium, ſiue quod efficit. Alio mō cõ- par. q. 63. tingit loqui de libero ar. ſm ꝙ repe- art. 1. & 3. ritur in creatura, & ſic eſt loqui de ip par. 1. 34. ſo dupliciter. Aut inquantũ liberum aut inquantũ deficiens. Si inquantũ liberum, ſic natum eſt exire in actũ æquitatis ſuſceptibilem, & æquitate informatum. Si autem loquamur de ipſo inquantum deficiens, ſic lib. ar. inquantum arbitrium lib. poteſt, & exit in actum liberatiuum, quia deficiens exit in actum deformatũ, & ita in malum. Sic ergo patet, ꝙ libe. ar. ſm ꝙ liberum eſt, habet obiectũ bonum, & exit in bonũ, non in malum, ſicut rõnes ad ſecundam partē inductæ oſtendunt. Nihilominus tamen inquantũ cum libertate habet defectibilitatē poteſt in malum, ita ꝙ malitia nō eſt obiectum liberi arb. nec a libero arb. ſm ꝙ liberum, ſed ſm ꝙ deficiens: actus autem ſubſtractus cũ ſit deliberatiuus, exit a libero ar. ſm ꝙ liberum: & per hoc patet reſponſio ad primum obiectum.

Quod autem obiicitur ſolis, operi- 50
bus liberi arb. deberi laudem, & vituperium, hoc non ſolum verũ eſt de his, quæ lib. ar. reſpiciunt ſm ꝙ liberum, ſed etiam ſm quòd defectiuum, ſic tantum opus ab eo veniens eſt vituperio dignum rõne deformitatis, quę non habet cauſam efficientē, ſed deficientem, ſicut infra manifeſtabitur. AD illud, quod obijcitur quòd li. ar. de ſe eligit malũ. Dicendum, ꝙ & ſi ſufficiat ad eligendum malum, pro eo ꝙ facilius eſt deficere, quã ꝑficere: non tñ ad illud ordinať principaliter, qm̃ hoc non cõuenit ei ſm naturæ proprie cõplementum, ſed potius ſm propriæ naturæ defectũ. Præterea & ſi de ſe eligit malũ, nunquam tamen eligit malũ, niſi inquantum apparet bonum. AD illud, qđ obiicitur, ꝙ rõnales poteſtates ſunt ad oppoſita. Dicendum, ꝙ & ſi hoc verum ſit in rõnalibus poteſtatibus defectibilibus, & creatis: nō tñ verũ

eſt in

eſt in rationalibus poteſtatibus, in quibus non poteſt eſſe defectus. Abſit enim quòd illud philoſophicũ verbum ſit verum, quo dicitur, ꝙ deus poteſt praua agere: hoc.n.eſt contra veritatem,& contra Augu.ſicut in.i. lib.oſtenſum fuit,& inferius ſuo loco oſtendetur. Quòd enim dicũtur rõnales poteſtates eſſe ad oppoſita, hoc non eſt, quia ſunt rationales, ſed quia ſunt deficiẽtes, maxime ſi de eis oppoſitis intelligatur, quorũ vnũ eſt priuatio alterius, ſicut ſe habent bonum,& malum,& ita ex hoc non ſequitur, ꝙ lib.arb.ſm ꝙ liberũ poſſit ad malum.
53 AD illud, quod obijcitur, quòd lib.ar.ſeipſo poteſt in malum. Dicendum, ꝙ & ſi ſeipſo poſſit: non tamen poteſt ſeipſo ſufficiente, ſed potius ſeipſo deficiẽte: ſeipſo.n. poteſt deficere, nec oportet aliquid aliud interuenire ad hoc, ꝙ exeat in malum.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium, quo ad interiorẽ actum, nec ab increato neque a creato agente cogi poteſt, tametſi induci & impelli poſſit.

Ad opp. DE libero arb.in cõparatione ad aliud agens creatum. Et eſt quæſtio, vtrum lib.ar.ab aliquo agente creato poſſit cogi. Et ꝙ ſic videtur. Tam Dam.quàm philoſophus dicunt, ꝙ quædã ſunt operationes voluntatis partim volũtariæ, partim inuoluntariæ, & quædam miſtę ex voluntario,& inuoluntario, ſicut iactare merces in mare,& ſimilia. Si igitur inuoluntarium eſt illud, quod eſt per violentiã, aliquas operationes exeuntes a lib.ar.cõtingit permiſceri violentia: ergo ſi contingit magis,& magis permiſceri, cõtingit eas ſimpliciter eſſe inuoluntarias,& coactas: ergo lib.ar.cogi põt in actione ſua. Itẽ. Maior virtus põt inferre violentiam minori: ſed quod poteſt inferre violentiam, põt compellere: ergo minor virtus a maiori poteſt compelli: ſed aliqua virtus potentior eſt libero arb.viatoris, vtpote angeli: ergo ſaltem ab angelo lib. arb.noſtrum poteſt cogi. Itẽ. Si aliqua virtus põt impediri ab actu ſuo, poteſt violentari: & ſi ſufficienter poteſt impediri, ſufficienter poteſt violentari: & ſi ſufficienter poteſt violentari, poteſt cogi: cum igitur libe. lib.arbi.ab actu ſuo,& vſu impediri poſſit, ſicut patet, quòd diabolus poteſt auferre vſum liberi ar. & facere eum hominem furioſum: ergo videtur, quòd ab eo lib.arb. noſtrũ poſſit compelli, vel cogi. Itẽ. Q ñ radius eſt iunctus aquæ, mota aqua neceſſe eſt moueri radium: ſed multo maiori vinculo cõiungitur aĩa corpori, ꝙ coniungatur radius aquæ: ergo moto corpore neceſſe eſt moueri affect⁹ animę: ſi igitur aliqua virtus creatã poteſt corpus tranſmutare, poterit ꝑ cõſequens lib.ar.vertere,& cõpellere ipſo nolente. Item. Sicut ſe habet intellectus ad verum, ita ſe habet affectus ad bonum: ſed intellectus compelli poteſt ad credendum aliquã verum. ergo & affectus ad amandum bonum: ſi ergo liberũ arbitrium nõ dicit aliud quã rõnem,& voluntatẽ, videtur quòd & ipſum compelli poſſit per actionẽ alicuius agentis creati. Item. Agens creatum ſua actione poteſt lib.ar.cogere coactione inducente, quæ eſt diſpoſitio reſpectu coactionis ſufficientis: ſed diſpoſitio ꝑ frequentem ſui iterationem, & intentionem, poteſt fieri neceſſitas: ergo videtur, quòd ſi voluntas poſſit cogi coactione inducente, quod proceſſu temporis cõpelli poſſit coactione ſufficienti per actionẽ alicuius creaturæ.

Fundamenta. Sed contra. Bernardus de libero arb. Volũtas pro ingenita ſui nobilitate nulla cogitur neceſſitate: ſi igitur voluntas a nemine poteſt cogi,& hoc non eſt ob aliud, niſi propter liberi arb. libertatẽ: ergo libe. arb.a nulla creatura poteſt cogi. Itẽ. Si aliqua creatura poſſet lib.arb.hominis cogere, hoc maxime competeret ipſi diabolo, de quo dr Iob. xl.

Non eſt poteſtas ſuper terram, quę ei
poſſit comparari: ſi ergo diabolus li.
arb. noſtrum non poteſt cogere, quia
tunc faceret nos continue peccare, vi
detur quod nulla alia creatura poſſit
ipſum cogere. Item. Nulla maior cō-
pulſio poteſt fieri lib. arb. hominis q̄
per comminationē mortis: ſed mor-
tis comminatio ad compellendum li.
ar. non ſufficit, ſicut patet in martyri
bus ſanctis, & alijs: ergo a nulla crea
tura poteſt compelli. Item. Si lib. arb.
eſt ſecundum id qđ eſt ſupremum in
anima, cum ipſius ſit regere, & move
re omnes potētias, ſed eo quod ſupre
mum eſt in anima, ſolus deus maior
eſt, ergo nulla creatura poteſt ſuper
illud: nulla igit̄ creatura poteſt in ho
minis lib. arb. compellendum.

54 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notādum, quod eſt loqui
de lib. arb. quantum ad actum exte-
riorem, & quātum ad actum interio-
rem, ſiue quantum ad actum propriū,
& quantum ad actum alienum. Si lo-
quamur de libero ar. quātum ad actū
exteriorem, ſic reſpectu talium actuū
poteſt interuenire coactio: poteſt eñ;
quis compelli, vt genua coram idolo
flectat, & vt manibus ꝓprijs thura al
taribus imponat, vel incendat. Si au-
tem loquamur quātum ad actum in-
teriorē, qui ſ. eſt velle, vel eligere, aut
conſentire, ſic reſpectu talis actus po-
teſt lib. arb. aliquo modo induci, po
teſt & impediri, ſed nullo modo pōt
compelli. Induci quidē poteſt quan-
do amat aliud a ſe, & quod infra ſe ē.
Vnde per oblationē alicuius rei ama
tæ, vel ablationem pōt induci ad con
ſentiendum in aliquid multum effica
ci perſuaſione, per quem modū idolo
latræ tētabant ſanctos martires con-
ſentire in idololatria, modo ꝑmitten
do delectabilia, modo infligendo tri
55 ſtia. Iſta tamen inductio longe diſtat
a coactione, ſicut probat ipſe exitus,
quia nec blandimentis allici, nec tor
mentis terreri adeo potuerunt, vt a
veritate iuſtitiæ mutarētur: & ſic lib.
arb. induci poteſt, quia amat aliquid
infra ſe, vtpote vitam temporalē, vel
aliquid conſimile, quod poteſt agens
creatum conferre, vel auferre. Poteſt
etiam impediri propter inclinationē,
& coniunctionem ſui ad corporalem
naturā, quæ ſubeſt virtuti creatoræ:
vnde bene poſſet aliquis alium ita læ
dere, quod vſum liberi arbit. amitte-
ret, ex hoc tamen lib. ar. nō cogeret.
Coactio enim ponit lib. arb. actum, &
vſum: ſed ligatio, vel impeditio tol-
lit. Et iterum impeditio prouenire po
teſt ab inferiori, coactio ꝓuenire ha-
bet a ſuperiori: hinc eſt quod lib. ar.
& ſi poſſit induci ab agente creato ra
tione boni exterioris amati, & poſſit
impediri ratione cōiuncti corporis,
nō poteſt cogi reſpectu actus ꝓprij.
Hanc enim dignitatem habet li. arb.
vt in quantum liberum ſoli deo ſit ſu
biectum: & quia in quantum liberum
nulli agēti creato ſubeſt, cum coactio
ſit a ſuperiori, nullum agens creatum
poteſt ipſum cogere. Vnde conceden
dæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD illud autem, quod primo obij 56
citur in cōtrarium, quod eſt actio mi
ſta ſ. ex voluntario, & inuoluntario:
Dicendum, quod illud intelligitur de
actione exteriori, & quātum ad illam
poteſt interuenire coactio. Præterea
intelligitur ibi de inuoluntario, put
dicitur inuoluntarium per violentiā,
non inquam per violentiam coactio
nis ſufficientis, ſed ſolum inducētis.
AD illud, quod obijcitur, quod ma 57
ior virtus poteſt violētare minorem,
iam patet reſponſio, quia quantum
ad libertatis dignitatem (ſicut oſten-
ſum fuit ī primo problemate) omnes
creaturæ rationales habent æqualita
tem: nec vna nata eſt ſecundum iſtā
proprietatem in alteram agere, & pro
pter hoc nec alteram violentare, nec
cogere. Cum enim dicitur, quod ma-
ior virtus poteſt violentare minorē,
hoc veritatem habet, ſi ſecundum qđ
maior eſt, nata ſit agere in minorem.
AD illud, quod obijcitur, quod lib. 58
arb. poteſt in ſua actione impediri.
Dicendum, quod verum eſt: tamen ex
hoc non ſequitur, quod poſſit cogi.
Impedimentum enim priuat actū li-
bertatis, ſed coactio ponit actum libe
ri arb. & ſimul cum hoc ponit, quod
non ſit libertatis: & iſta ſunt incom-
poſſibilia, ſicut ſi poneret aliquis ac-
eſſe

eſſe voluntatis, & non eſſe volunta-
rius, & melius videbitur infra: & iō
59 ratio illa nō cogit. AD illud, quod
obijcitur, quod aqua mota neceſſario
mouetur radius ei cōiunctus. Dicen
dum quod nō eſt ſimile, pro eo quod
radij multiplicatio eſt naturalis, nec
poteſt lux ſeipſam non multiplicare,
cum inuenit materiam ſibi aptam: &
ſicut multiplicatio radij eſt naturalis
ita & reflexio eius eſt naturalis, & re
percuſſio: & propterea cum aqua mo
uetur, alio modo ſuſcipitur radius:
ideo neceſſe eſt ipſum alio modo refle
cti. Liberum autem ar. præeſt corpo-
ri, cum in ſuum actū voluntarie exit,
& ſeipſo eſt proprij actus variatio, nō
ex hoc quod aliqua ſit mutatio ī cor-
pore coniuncto. AD illud, quod obij
60 citur de comparatione intellectus ad
verum, & affectus ad bonum. Dicen
dum, quod & ſi aliquo modo ſit com
paratio conſimilis, non tamen eſt oī-
moda ſimilitudo: quoniā (ſicut oſtē-
ſum fuit ſupra) libertas arbitrij plus
ſe tenet ex parte motiuæ, quam cogni
tiuæ: & ideo coactio plus repugnat
affectioni, quam repugnet cognitio-
ni: & propterea non ſequitur, quod ſi
intellectus poteſt cogi, qđ & affectus.
61 AD illud, quod obijcitur, quod pōt
induci. Dicendum, qđ & ſi inductio
videatur eſſe quædam coactio, maxi-
xime ſecundum humana iura, quæ
dicunt, illud quod fit cauſa metus,
non eſſe habendum ratum, maxime
de eo metu, qui poteſt cadere in con-
ſtantem virum, pro eo quod conſide
rant exteriora opera: ſecundum veri
tatem tamen iſta inductio ſtat cum li
bertate voluntatis, nec ei repugnat in
aliquo, ſed poti⁹ repugnat plenitudi-
ni amoris, & voluntatis. Nō enim ita
plene vult aliquis, quando vult ex in
ductione, ſicut quādo vult abſolute,
ſicut patet de iactatione mercium in
mare: nihilominus tamē ſaluatur ibi
ratio libertatis, & volūtatis: vnde ta-
lis metus apud deū non excuſat a cul
pa, ſicut aperte patet in negatiōe a Pe
tro facta: & propterea non ſequitur,
quod ſi poſſit a creatura induci, quod
62 poſſit cogi. Nec valet, quod obijcitur
de diſpoſitione qua habet fieri neceſſi
tas per iterationem: hoc enim verum
eſt reſpectu virtutis naturalis, & act⁹,
qui determinatē ad vnam differētiam
contrarietatis: non autem verum eſt
reſpectu voluntatis, quę abſoluta eſt,
& quātum eſt de ſe vertibilis eſt. Præ
terea illud locum habet in eo genere
diſpoſitionis, quæ eſt eiuſdē generis,
& proprietatis, vt eſt diſpoſitio pro-
xima, & remota. ſic autem non eſt in
propoſito, vt oſtēſum eſt ſupra: & ſic
patent obiecta.

QVAESTIO. V.

CONCLVSIO.

Liberum arb. poteſt deus tollere, & amouere libertatem imponendo neceſſitatem, ſed ſtante libero arb. in nobis, deus nō poteſt ipſum cogere.

DE libero arb. in comparatione ad mouens primū ſ. ad ipſum deū. Et eſt quæſtio, vtrū li. arbi. poſſit a deo cogi. Ad opp. Et quod ſic videtur. Luc. xiiij. Exi in vias, & ſepes, & cōpelle intrare, vt impleatur domus mea: ſi ergo in domū dei nō contingit intrare; niſi p vſum lib. ar. & dominus intrare compellit, videtur quod libe. arbit. cogit. Item. Ioā. vj. Nemo venit ad me, niſi pater traxerit illū: ſed ad Chriſtū nō itur, niſi per lib. arb. bonum actum: ſi igitur lib. arb. non venit ad filium, niſi trahatur a patre, & tractus eſt motus violentus, ſicut dicit Philoſophus, li. arb. a deo violentatur, & cogitur. Itē. Prouerb. xx. Sicut diuiſiones aquarū ita cor regis in manu domini, quocūque voluerit inclinabit illud: ergo ſi lib. arbit. inclinatur ad vnam partem contradictionis, quantumcunque ad illam inclinetur, deus poteſt perfecte facere, quod velit oppoſitum: ergo poteſt cogere lib. arb. ad volendum. Itē. Oīs creatura eſt in perfecta obedientia reſpectu creatoris: ergo ſi lib. arb. aliquid creatum a deo eſt, neceſſe eſt, ipſum eſſe in perfecta obediētiā reſpectu dei: ergo ſi aliqua virtus poteſt a

deo

deo compelli, poteſt & virtus lib. arb. ſed deus de alijs creaturis poteſt face re cõtra propriam naturam: ergo & de libero arb. poteſt facere contra ꝓpriam libertatem: ergo poteſt ipſum compellere. Item. Plus poteſt facere lib. arb. diuinum ſuper humanum, q̃ poſſit li. ar. humanum ſuper aliquod brutũ: ſed homo poteſt aliquod brutum cogere ad aliquam operationem inferendo ſibi violentiam: ergo multo fortius virtus increata poteſt cogere voluntatem noſtram. Sed contra.

Fundamenta. Aug. ſuper Geñ. ad lit. Tam non põt deus facere cõtra naturam, quam bonam inſtituit, quàm non poteſt facere contra voluntatem ſuam: ſi igitur deus voluntarie lib. arb. dedit homini, impoſſibile eſt eum de libero arb. facere cõtra inditam ſibi libertatem: ſed ſi ipſum cogeret, contra eius libertatem faceret: ergo lib. arb. cogi a deo eſt impoſſibile. Item. Aug. xix. de ciuitate dei. Illud eſt vnicuique rei naturale, quod de ipſa facere diſpoſuerit omnipotentis voluntas: ergo ſi nullũ naturale eſt per violentiam, nihil ꝙ facit deus eſt violentum: ſi igitur ois coactio eſt per violentiam, quicquid deus de lib. arb. faciat, nulla poteſt ſibi a deo inferri violentia, ac per hoc nulla coactio. Item. Voluntas hoc ipſo lib. arb. vult, quia cum vult, vult ſe velle, & ſeipſum mouet: ſed impoſſibile eſt volũtatem aliquid velle plene, quin illud ſit a voluntate ſeipſa mouente, & quin voluntas velit ſe velle: ergo impoſſibile eſt li. ar. cogi non ſolũ ab aliquo creato, verum etiam nec a deo. Item. Item Nihil aliud eſt dicere, aliquem facere aliquid eſt coactione, q̃ qđ faciat illud inuitus: ergo li. arbit. vel voluntatem cogi ad actum proprium non eſt aliud, quam quod volũtas aliquid velit inuita: ſed ſi eſt inuita, reſpectu alicuius illud nõ vult ergo voluntatem cogere nihil aliud eſt facere, niſi facere voluntatẽ ſimul, & ſemel velle, & nolle: ſi igitur duo contradictoria ſimul eſſe non tãtum eſt impoſſibile creaturæ, verumẽtiam creatrici eſſentiæ, patet &c. Itẽ. Tunc aliqua virtus cogit, quando ad oppoſitum ſuæ inclinationis mouetur, ſed libe. arbit. eo ipſo quod liberum, ita natum eſt inclinari ad vnum oppoſitum, ſicut & ad reliquum. ergo libertas eius ſaluatur in inclinatione ad vtrunq; oppoſitũ, ſiue ad hoc inclinetur, ſiue ad illud: ſi ergo coactio excludit libertatem, & libertas non excluditur ad quocũque inclinetur: igitur ex nulla inclinatione cogi poteſt lib. arb. ſed nõ eſt alius modus ipſum cogendi, niſi inclinando ipſum ad aliquod volitum: ergo impoſſibile eſt ipſum cogi, nec per mouens creatũ, nec per agens primum.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quod cũ quęritur, vtrum lib. ar. poſſit cogi a deo. 63 Dicẽdum, quod illud poteſt intelligi dupliciter. Aut ita, quod intelligatur, quod poſſit auferre libertatem, & auferendo libertatẽ ſuperinducere coactionem: & hoc modo nulli dubium eſſe debet, quin deus poſſit hoc facere quantum eſt de immenſitate ſuæ potentiæ. Alio modo vt intelligatur, qđ deus cogat lib. arb. ſalua proprietate libertatis, & eius natura: & hoc modo non ſolum eſt impoſſibile: ſed etiã non intelligibile, pro eo quod implicat in ſe duo cõtradictorie oppoſita. Ex hoc enim quod lib. arbit. eſt, ſi aliquid vult, libere vult. & ex hoc quod voluntarium eſt, ſi aliquid vult, volũtarie vult, & ſeipſo mouente vult. Ex hoc autem, quod cogitur, ſi aliquid vul, ſeruiliter vult, & ſi quid vult, inuite vult. & ſi aliqd vult, ab alio vult quia violẽtum eſt, cuius principium eſt extra nihil conferente vim paſſo: ergo lib. arb. cogi nõ eſt aliud, quam actum liberi arbi. ſimul, & ſemel eſſe liberum. & ſeruile, eſſe voluntarium, & non voluntarium, eſſe a ſe, & non a ſe. Si igit impoſſibile eſt, qđ claudit in ſe vtraque partem cõtradictionis, non tantum eſt impoſſibile creaturæ, verumetiam creatrici eſſentiæ, quia illud poſſe, nõ eſt poſſe, ſicut in primo libro oſtenſum eſt, planum eſt, quod lib. arb. ſecundum hunc modum intelligendi a deo cogi eſt impoſſibile. Vnde concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD intelligentiam autem rõnum 64 ad

ad oppoſitū adductarum notādum
eſt, quod differt dicere volūtatem in-
duci, & voluntatē mutari, & volunta
tem cogi. Tunc enim induci dicitur,
quādo aliqua perſuaſio fit, quæ diſpo
nitur, vt ad aliquod apppetibile incli
netur, quæ ſi valde intenſa ſit, no-
men coactionis ſortitur, quamuis nō
ſit vera coactio, ſicut ſupra oſtenſum
eſt. Tunc autē voluntas mutatur, quā
do ipſa volente viuum potenti virtu
te, affectio immittitur ei ad cōtrariū,
& de volente fit nolens, ita quod vna
affectio expellitur, & contraria indu
citur, ſicut patet, cum deus de amato-
re temporalium, facit temporaliū cō-
temptorem: & hæc dicitur eſſe quędā
compulſio, & tractio diuina, vt volū
tas ab eo ſeparetur, cui p amoris glu
tinum fortiter iungebatur. Tunc aūt
voluūtas dicitur cogi, quādo intelli-
gitur ipſam inuitam aliquid velle, &
repugnante actu voluntatis delibe-
ratiuę aliena virtute mouente, & re-
pugnantia manente, ad idem aliquid
volendo inclinari: & hęc duo oppo-
ſita implicat, ſicut oſtenſum eſt. Volū
tas igitur induci poteſt ab agēte crea
to: mutari vero ab alio non poteſt, ni
ſi ab agente increato; cogi vero ab ali
quo non poteſt. Et pro tanto dicit
Bern. quod libertas voluntatis eſt ita
plena ſuo modo in creatura, ſicut in
creatore, & quod in omnibus reperi
tur æqualiter. Hoc enim (ſicut ſupra
explicatum fuit) intelligitur quātum
ad coactionis priuationem, & p hoc
manifeſta eſt reſponſio ad auctorita-
tes, & rationes. Qd enim dicitur in
ſcriptura. Deum voluntatem homi-
nis compellere, & voluntatem homi
nis trahere, & voluntatem hominis
ad quodcunque voluerit inclinare,
ſicut oſtendunt illæ tres primæ auto
ritates, hoc intelligitur non quia vo
luntatem cogat, ſed quia volunta-
tem creatam nō ſolum inducit, ſicut
agēs creatum, verumetiam immutat,
immitendo affectiones varias, in qua
immiſſione nō eſt coactio, pro eo qꝫ
ita voluntarie volo illud, quod deus
immittit, ſicut illud quod ex meipſo
volo: & ſi aliquid volo, volens volo,
non inuitus, & ita in volendo ad ni-
hil compellor. AD illud, quod obij 65
citur de perfecta obediētia creaturæ.
Dicendū, quod ex hac ratione potius
poteſt cōcludi oppoſitum, quam pro-
poſitum. Quia enim ibi eſt obedien
tiæ perfectio, & lib. arbit. reſpectu dei
ad omne, quod deus voluerit, ſic ha-
bet moueri, ſicut pila ad omnem par
tem: ideo quicquid de ipſo, vel circa
ipſum faciat, non compellit, nec vio-
lentat, nec etiam alicui creaturæ vio-
lentiam inducit, quantum ad illam
potentiam obedientiæ: quantum
autem ad potentiam ſpecialis natu-
ræ, bene aliquando alicui infert vio-
lentiam in miraculorum operationē
ſed talis violentia infertur virtuti na
turali, non voluntati, quia virtus na
turalis ſic eſt determinata ad vnum,
vt ſi trahatur ad opppoſitū, hoc eſt
per violentiam. Voluntas vero verti-
bilis eſt ad vtrūque oppoſitum, ſicut
& rota, & pila habent vertibilitatem
ad motum. AD illud, quod obijcit, 66
quod plus poteſt lib. arb. diuinum ſu
per hominem, quam humanum &c.
Dicēdum quod verum eſt in his, quæ
poſſe eſt potētię, poſſe aūt cogere bru
tum hoc eſt potentiæ: ſed poſſe coge-
re liberum arbitrium manens liberū
hoc eſt inordinationis, & impotētię,
ſicut prius oſtēſum eſt. Coactio enim
nō ſic repugnat naturæ brutali, ſicut
repugnat libertati ar. & propterea il
la obiectio non concludit.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Liberum arbitrium propter cor
poris ineptitudinē, quo ad vsū
poteſt impediri, veluti in furio
ſis, & dormientibus contingit.

DE libero arbit. in com- Funda-
paratiōe ad corpus cō menta.
iunctum. Et eſt quęſtio
vtrum propter inepti-
tudinem corporis liga-
gari habeat quantum ad vſum. Et qꝫ
ſic videtur. Bernardus de libero arb.
Veſanis, & infantibus, & dormienti
-bus

bus nihil quod agant imputatur:ſed
hoc non eſt,niſi quia carent vſu libe
ri arbit. & hoc non eſt niſi propter
aliquod impedimentum a parte cor-
poris,ergo &c. Item. Hocipſum vide
tur exemplo,qa vir caſtus,&ſanctus,
cuius caſtitas eſt magna,frequẽter in
ſomnis conſentit operi peccati,quod
nullo modo faceret tempore vigiliæ:
ergo in ſomnis ligatur act⁹ liberi ar.
ſed hoc nõ eſt niſi per laſſitudinem ,
& ineptitudinẽ ex parte corporis:er-
go &c. Item. Deficiente priori,deficit
id,quod poſterius eſt:ſi ergo impedi-
tur aliquis actus,qui præambulus eſt
ad vſum liberi arbitrij per ineptitu-
dinem corporis,neceſſe eſt & vſum li
beri arb.impediri:ſed actus præambu
lus ad liberum arbitrium ẽ operatio
intellectus,quæ per ineptitudinẽ cor
poris impeditur , ſicut patet in dor-
3.de aĩa. mientibus,& phreneticis:& Philoſo
phus dicit,quod intellectus corrum-
pitur quodã interi⁹ corrũpto,& hoc
docet ipſa experientia : ergo &c.
Item. Sicut homo laſſatur in ſentiẽ
do,ita etiam laſſatur in cogitando,&
& in meditando:ſed quia corpus laſ-
ſatur in ſentiendo,ideo indiget quie
te ſomni,in quo impeditur ab opera
tionibus ſenſuum:ergo pari ratione
neceſſe eſt lib.arbit. propter laſſitudi
nem corporis ab actu,& vſu proprio
impediri. Sed cõtra.iij. Reg.iij.refert
hiſtoria,quod dominus in ſomnis ap
paruit Salomoni,& merito petitionis
quam fecit,dominus dedit ei ſapien-
tiam multam nimis:ſi ergo mereri ali
quid apud deũ,&ſapientiam ſuſcipe
re,hoc eſt vſus liberi arb.in ſomnis,
videtur quod propter laſſitudinem,
& ineptitudinem corporis, & quietẽ
in ſomnis lib.arbit.ab actu ſuo non
habeat impediri. Item. Greg.ſuper il
lud Iob. Terrebis me per ſomnia (lo
quẽs de nocturnis illuſionib⁹.) Hæc
malignos ſpiritus agere ſuperna di-
ſpenſatio benigne permittit in electo
rum cordibus,ne ipſe ſaltem a paſſio
nis præmio ſomnus vacet·ergo con-
tingit ĩ ſomnis mereri:ergo propter
ineptitudinem corporis lib.arb.non
amittit vſum proprium. Item. Anima
quantum ad propriam operationem
intellectus ſine libe.arbi. nullius par
tis corporis eſt actus,nec illam opera
tionem exercet per aliquod organũ:
ergo quantũcunque corporale orga-
num vel lædatur,vel fiat ineptum,li.
arbit.non perdet vſum ſuum. Item.
Quanto magis aĩa recolligĩ ab ex-
terioribus ad interiora , tanto magis
viget operatio interior:ſed cum ligã-
tur organa ſenſuũ exteriorum recol
liguntur vires animæ ab exteriorib⁹
ad interiora : ergo tunc magis debet
vigere op̃atio interior:ſed penes hãc
attenditur liberi arb.vſus:ergo quan
do corpus efficitur ad ſentiẽdum ine
ptum,vtpote per ſomnum, libe arb.
tunc debet habere potiſſime vſum p̃
prium. Itẽ. Videre futura,hoc eſt rõ-
nis maxime eleuatæ:ſed in ſomnis po
tiſſime fit reuelatio, & præuiſio futu-
rorum:ergo potiſſimus act⁹ rationis
viget in ſomnis , dum eſt ineptitudo
ex parte corporis,pari rõne & vſus li
ber.arbit. Item . Multomagis pendet
ex corpore vis phantaſtica, & imagi
natiua, quam rationalis virtus & in
tellectiua : ergo ſi propter ineptitu-
dinem a parte corporis , quæ quidẽ
eſt in phreneticis , vel etiam in ſom.
nis,non impeditur operatio phanta
ſtica , imo etiam viget,videtur quod
non debeat impediri operatio intel-
lectiua. Eſt igitur quæſtio,cum opera
tio liberi arbi.vel etiam intellectus
nullo modo pendeat ex corpore,vn
de eſt hoc , quod impeditur & liga-
tur propter aliquam ineptitudinem
factam circa corporale organum? Et
iterum ſi impeditur , cũ minus pen-
deat ex corpore,q̃ virtus phãtaſtica,
vnde hoc ẽ,quod magis perdit vſum
ſuum ratio in ſomnis,quam phanta-
ſtica,vel imaginatio? Et iterum cũ ra
tio quantum ad actum lib.arb.maxi-
me fit potens,& libera, vnde hoc eſt,
quod propter ineptitudinem ex par-
te corporis facilius tollitur vſus libe
ri arbi.quam aliquis actus rationis?
In ſomnis enim homo aliquos habet
rationales motus, & in furioſis ſimi
liter hoc videmus,quia multa dicunt
quę non poſſent dicere niſi rationem
haberent,cum ad interrogata reſpon
dent ; in neutris tamen dicitur vſus
lib.

lib.arb.eſſe.Omnia hæc difficilem fa
ciunt queſtionem.

67 RESP. Quòd & ſi ad hanc qõ-
nem facile ſit rñdere,cũ quærit,vtrũ
lib.ar.ligetur per corporis ineptitu-
dinẽ quantũ ad vſum,qm̃ ipſa expe-
riẽtia hoc plane docet,& manifeſtat,
ꝙ ligatur in paruulis, & dormienti-
bus, & furioſis; ad illam tñ qõnẽ, q̃
hanc ſubſequitur,videlicet quare li-
gatur lib. arb. ex corporis ineptitu-
dine,cũ non ſit potentia alligata or-
gano,valde difficile eſt rñdere, & ei⁹
aſſignare cauſam. Intelligendum ta-
men eſt, ꝙ eſt quadruplex modus ſa-
tisfaciendi huic qõni. Quidam,n.
dicere voluerunt, quòd vſus rõnis,
vel etiam liberum arb.impeditur, &
ligatur ex corporis ineptitudine ꝓ-
pter animæ conuerſionem. Quidam
vero ꝓpter obſequij corporalis pri-
uationem. Tertius vero modus dicẽ
di eſt, quòd propter operationis ra-
tionalis quandam cõicationẽ. Quar
tus autẽ modus dicendi eſt propter
corporis, & animæ vnionem ad ter-
tij conſtitutionem. Primo propter
conuerſionẽ dixerunt aliqui aĩam
impediri ab actu rõnis exiſtẽte ine-
ptitudine ex parte corporis. Aut.n.
eſt corpus ineptum ex aliqua læſione
interiori,ſicut eſt in furioſis, & phre
neticis: & tunc aĩa ceſſat ab opera-
tione intelligendi propter hoc, ꝙ ni-
mia compaſſione cõuertitur ad cor-
pus rõne nobilis organi lęſi. Aut eſt
ineptũ imperfectione, quæ eſt in mẽ-
bris, & organis, ſicut eſt in paruulis;
& tunc aĩa adeo eſt intenta guberna
tioni corporis, & rebus, quas per ſen
ſum corporis percipit, quòd quaſi
obliuiſcitur ſui: & ideo ex nimia cõ-
uerſione ad corpus ſuum, quæ eſt ex
organorum læſione, ſiue ex imperfe-
ctione, contingit vſum rõnis, & lib.
arb. impediri. Sed hic modus dicen
di non plene ſatisfacit: videmus.n.
quòd vehemens dolor ex parte cor-
poris in extremitatibus tactus rõnis
vſum non impedit: & tamen anima
illum dolorem multum refugit. Itẽ.
In ſomnis non magis cõuertitur ad
corporalia, quam in vigilia: ſi ergo
cõuerſio, quę eſt in vigilia vſum rõ-
nis non tollit, pari ratione videtur,
quòd nec cõuerſio, quæ eſt in ſom-
nis circa regimen corporis. Et ideo
eſt ſecũdus modus dicendi, videlicet
quòd lib.ar.a proprio vſu habet im
pediri, propter priuationẽ obſequij
corporalis: ſi enim operatio intelle-
ctus non fiat per organum, nihilo-
minus virtutes ſenſitiuæ ipſi intelle-
ctiuę faciunt aliquod obſequium ad
hoc, quòd exerceat ſuũ actum. Du- 68
pliciter enim obſequit̃ vis phãtaſtica
intellectui in actu intelligendi, in
hoc videlicet ꝙ offert illa phãtaſma
ta intellectui poſſibili, ſicut obiectũ
offert ſpeciem oculo; & in hoc etiam
ꝙ intellectus excitari habet ab infe-
riori quamdiu eſt coniunctus corpo
ri; & ideo quãdo læſio eſt, & inepti
tudo ex parte organi potentiæ ſenſi
tiuæ, & fit perturbatio phantaſmatũ,
impeditur vſus liberi arb. & intelle-
ctus propter hoc, ꝙ aufertur ſibi de-
bitum obſequium, ſicut oculus meus
poteſt impediri ab actu videndi pro
pter obſcurationẽ aliquã factã in rę
viſibili, quæ habet mihi offerre ſpe-
ciem, & viſum meum excitare. Sed
iſte modus dicendi adhuc non plene
ſatisfacit, pro eo ꝙ nos videmus ope
rationem intellectus impediri nõ fa
cto impedimẽto in opere exterioris
virtutis ſenſitiuæ, vtpote imagina-
tionis, ſeu imaginatiuę, & phãtaſię.
Et iterum cum intellectus, & memo-
ria intellectualis aliquas ſpecies in ſe
habeat abſtractas, quas in ſe, & pe-
nes ſe conſeruat, quas anima ſecũ tra
hit, cum a corpore ſeparatur, videtur
ꝙ omni obſequio phantaſię, & phã-
taſmatum circunſcripto, intellectus
vſum habere debeat reſpectu eorum,
quorũ habet in ſe habitũ: & hoc pla
ne falſum eſt, quia homo impeditur
a conſideratione eorum, quæ nouit,
ſicut ab inquiſitione eorum, quæ nõ
nouit. Et propterea eſt tertius mod⁹
dicendi, ꝙ operatio liberi arb. & ra
tionis ex corporis ineptitudine ha-
bet impediri propter quandam com
municationem operationis. Cõmu-
nicat autem quodammodo potentia
intellectiua operationem ſuam cor-
pori coniuncto, cum communicet ei
eſſe,

eſſe,& ex eis fiat vnum per eſſentiã, non ſolum inquantum anima eſt vegetabilis,& ſenſibilis,ſed etiã inquantum rationalis. Aĩa enim rationalis aduenien ſcorpori humano,ſicut ex ſua vniõe facit ipſum eſſe animal, & animatum,ita facit eſſe hominẽ: & ideo ſicut aliquam operationẽ cõmunicat corpori inquãtum facit viuum,& inquantum facit animal, ſic etiam communicat aliquam inquantum facit hominem, licet non omnino vniformiter. Differenti enim mo-
69 do communicat anima corpori,quę reſpiciunt potentiam vegetatiuã, & ſenſitiuam,& operationes potentiæ intellectiuæ. Nam opera ſenſitiuæ,& vegetatiuę ſic communicat corpori, vt ſit in corpore,& per corpus, ſit etiã in corpore,vt non ſine corpore: non enim nutrit anima niſi mediante organo corporeo, nec nutrit niſi quãdiu eſt in corpore. Intelligere autem ſic cõicat anima corpori, vt ſic intelligat cum corpore aliquo modo agente,vt tamen non intelligat ꝑ corpus, ſic intelligat etiam in corpore, vt tamen etiam intelligat cum eſt ſeparata a corpore. Quia vero dum eſt in corpore communicat ei rationalem operationem,ideo facta inordinatione ex parte corporis,habet illa operatio impediri. Sed iſte modus dicendi calumniã habet in hoc; quod dicit, ꝙ operatio intellectus aliquo modo cõmunicatur corpori, cũ non videatur verum,& Philoſophus contradicere videat̃ expreſſe in xvj. animalium,vbi dicit,ꝙ intellectus eſt ab extrinſeco propter hoc, ꝙ nullo mo do eſt immixtus corpori. Et hoc ipſum dicit in iij. de anima. Et iterum: & ſi concedatur,ꝙ homo intelligat, nullo tamen modo conceditur, nec de toto corpore, nec de parte corporis, ꝙ intelligat. Vnde videtur,quòd hoc dicatur de toto coniuncto ratione partis,ſcilicet animę,ſicut cum dicitur homo eſt albus, hoc dicitur ſolum ratione corporis. Et propterea eſt quartus modus dicendi, ꝙ ſcilicet operatio animę in corpore impediri habet propter corporis ineptitudinem. Et huius ratio eſt vnio aĩæ, & corporis ad vnius tertij conſtitutionem,quod eſt vnum per eſſentiã, & cui debetur propria operatio ſecũdum quòd eſt vnum: hęc autẽ operatio non eſt viuere tantum,nec ſentire, ſiue mouere, ſed ratiocinari,& intelligere. Et propter ipſam vnionẽ non tantum pendet anima ex corpore,quantum ad actum ſentiendi, ſed etiam aliquo modo quantum ad actum intelligendi,quãdiu eſt in corpore,ſed longe aliter,& aliter. Nam quantum ad actum vegetandi, & ſentiendi,ſic pendet,vt nullo mõ poſſit eos exercere ſine corpore: non aũt ſic de actu intelligẽdi. Sic etiam pendet,vt illos actus exerceat per corpus & per organum corporeum: non ſic eſt de actu intelligẽdi: & ideo actum ſentiendi dicitur communicare anima corpori. Vnde non abſurde oĩno dicitur,oculus videt;nõ ſic autem dicitur de actu intelligẽdi. Dicitur aũt anima ſentire per corpus, & non intelligere ꝑ corpus, quia cum duo cõcurrant ad actum intelligendi,& ſentienti,videlicet recipere, & iudicare, in ſentiendo receptio ſpeciei eſt a corpore,ſed iudicium eſt a virtute: ſed in intelligendo vtrumque eſt a virtute intellectiua,videlicet ab intellectu poſſibili,& agente. Et propterea intellectus dicitur vis non alligata materię, & operationem hanc poteſt habere, cum eſt ſeparata a corpore,quamdiu autem eſt in corpore nõ omnino intelligit præter corpus. Sicut enim eſſe animæ in corpore aliquo mõ pendet ex corpore, quamuis nõ pendeat eſſe ipſius animæ in ſe: ideo ad hoc quod aĩa ſit in corpore, neceſſe eſt corpus debite cõplexionatũ eſſe, & ad illi⁹ complexionis corruptionem contingit animam non amplius eſſe in corpore, ſic quamdiu anima eſt in corpore,intelligere ſuum nõ eſt ſine corpore,& ſine aliqua diſpoſitione ex parte corporis,cui⁹ actualitas cõueniat actui intelligendi,ſicut cõgrua diſpoſitio correſpondebat exiſtentiæ animæ in corpore,& perfectioni eiuſdẽ.
Illa autem actualitas attenditur ſecũ 70
dum illud,quod eſt ſupremum in corpore,& quantum ad nobiliſſimos ſpiritus:

ritus: qui locũ habent in nobiliſſimis organis corporis. Et quoniam cũ aliquid aufertur ab aliquo, prius auferẽ ab eo illud, quod eſt in eo excellentiſſimum, & cum aliqua virt⁹ debilitaẽ, prius auferẽ ab ea ſummũ, q̃ illud qđ eſt citra ſummũ, hinc eſt, ꝙ in læſiõe corporis citi⁹ tolliẽ illud, ſm qđ conformabaẽ opationi intellectiuę, q̃ illud, ſm qđ cõformaẽ opationi ſenſitiuæ: & iõ fumoſitates aſcendẽtes ad cerebrũ, q̃ pturbant ſpirit⁹ in ſomnis, vel in pueris, vel in phreneticis, vel quæcũq; alia læſio organorũ, in qb⁹ reſident ſpũs ſubtiliſſimi, & nobiliſſimi corporales, facilius impedit vſum rationis, quàm imaginationis. Et ſic patet ratio, quare impeditur ex ineptitudine corporis rationis vſus, & quare impeditur magis, quàm vſus inferioris virtutis. Ex hac eadem ratione
71 colligitur quare magis impeditur ratio quantùm ad vſum liberi ar. quàm quantum ad alios actus rationales, quos in ſomnis, & in furioſis aliqñ dignoſcitur habere. Actus enim liberi arb. reſpicit potentiam rationalem, prout eſt in omnimoda, & plena libertate. Liberum enim ar. non dicit dominium potentiæ reſpectu actus, ſicut ſupra determinatum eſt. Et qm cum impeditur aliqua virtus operatiua, primo aufertur ei actus ille, qui ei ineſt ſm ſuam plenitudinem, ſicut patet, cum aliquis infirmatur in pede, facilius ei aufertur potentia velociter currendi, quàm potentia ambulandi, ſiue facilius impeditur hic actus, quàm ille: ſic & in propoſito, facilius & frequentius contingit auferri vſum libertatis, quàm quęcũque actum potentiæ intelligendi. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendẽtes, quòd liberum ar. ex ineptitudine ex pte corporis habet impediri quantum ad ſuũ vſum, ſicut impeditẽ in infantibus, & furioſis, & dormiẽtibus.

72 AD illud, quod primo obiicitur ĩ contrarium de petitione Salomonis, quæ fuit in ſomnis. Dicendum, quòd illud fuit aut gratiæ ſpecialis, & priuilegii, non legis communis, quòd in ſomnis potuit mereri, & dignus fuit exaudiri. Aut certe hoc dicitur, non quia deo dormiendo placuerit, ſed quia ante vigilando, & præcogitando, illud deo placuit, & qđ in vigilia placuerat, dominus per reuelationẽ manifeſtare voluit in ſomnis: frequẽtius enim in ſomnis, quàm in vigilia apparere conſueuit. Et per hoc patet reſponſio ad ſequens verbũ Gegorii. Quod enim dicit ſanctos viros ĩ ſomnis mereri, hoc dictum eſt, quia occaſione ſumpta ab eo, quod patiũtur in ſomnis, poſtmodum merenẽ in vigilia: ſicut vir peccator demereri dicitur in pollutione nocturna, quã ſua cogitatione prouocauit, vel de cuius recordatione poſtmodũ delectatur. AD illud, quod obiicitur, 73
quòd anima ſecundum operationem intellectiuam non eſt actus alicuius partis corporis, iam patet reſponſio ex prædictis: quãuis enim non operetur per organum corporale, nihilominus tamẽ ad hoc, quòd anima operetur in corpore, neceſſe eſt corpus ſecundum nobiles ſpiritus, & nobilia organa in debita actualitate, & diſpoſitione eſſe, ſicut prius oſtenſum eſt. Et quoniam hæc diſpoſitio tollitur per corporis ineptitudinẽ: ideo per conſequens actus rationis, & vſus liberi ar. impeditur. AD illud, 74
quod obiicitur, quòd anima in ſomnis reuocatur ad interiora. Dicendũ quòd verum eſt, ſed non quãtum ad omnes operationes interiores, ſed quantum ad operationes naturales. Nam ſomnus eſt quies virtutum animalium cum intenſione naturaliũ, & ideo non ſequitur, quòd vſus rationis, vel liberi arb. in ſomnis intẽdatur, cum hæc potius contineantur ſub viribus animalibus, quàm naturalibus. AD illud, quod obiicitur, 75
quòd in ſomnis anima videt futura. Dicẽdum, quòd ſicut determinatum eſt ſupra diſtinctione ſeptima, in ſomnis non eſt præuiſio futurorum, niſi viſitatio emittatur ab altiſſimo, ſicut dicitur Eccle. decimo quarto. Magis autem dominus viſitat in ſomnis, q̃ in vigilia in reuelando futura. Tum 76
propter hoc, quòd anima in vigilia eſt diſperſa ad exteriora ſenſibilia cõprehendenda. Tum quia etiam do-

minus, qui poſuit tenebras latibulũ ſuum, ad ſuipſius occultationẽ, magis vult in ſomnis, quàm in vigilia reuelationes emittere. Tum quia etiã magis i ſomnis agitur homo, quàm agat, & in reuelatione diuina plus ſe habet homo per modum ſuſcipientis, quàm agentis. Tum quia etiam in ſomnis mediũ tenet homo inter mortuum, & viuentem: & ita quodãmodo a vita huiuſmodi recedit, de qua dominus Exo. 33. dicit. Non videbit me homo, & uiuet. Ex hoc ergo nõ poteſt concludi, quòd vſus liberi ar. ſit in ſomnis, quãuis ibi contingat reuelationes fieri, quoniam in ſomnis magis agitur anima, quàm agat: ſed in vſu liberi arbitrii magis agit, q̃ a-
77 gatur. Ad illud quod obiicitur, ꝙ vis phãtaſtica non impeditur in ſomnis. Dicendum, quòd & ſi videatur phãtaſia magis in ſomnis, quàm in vigilia vigere, nihilominus tamen aliquo modo impediri habet. Potentior eſt enim homo in vigilia ad imaginandum omne, quod vult, quàm in ſomnis, licet motus imaginatiuę non ita appareat in vigilia ꝓpter conuerſionem animæ ad exteriora, & in ſomnis medii motus ſentiantur propter animæ quietationẽ. Et ſi obiicias, quòd non ſic impedit, quin aliquo modo habeat vſum ſuũ phantaſia, ergo nec debet impediri ſuperior potentia, iam patet reſponſio ex his, quæ ſupra dicta ſunt: facilius enim auſertur omnis potẽtia in ſummo, quàm citra ſummum. Et prætera in ſomnis plus quietantur virtutes animales, quàm naturales: motus autem, & decurſus illorũ phantaſmatum naturalis eſt, & ideo nõ ſic impeditur vſus phantaſiæ, ſicut vſus potentiæ intellectiuæ. Ad quæſtiones autem, quæ ſequuntur, plana eſt reſponſio ex his, quæ prædicta ſunt.

DE GRATIA OPERANTE & cooperante.

DISTINCTIO XXVI.

De libero arbitriò cõparato ad auxiliũ gratiæ.

Ad Valentinum in cap. 17. in tomo 7.

HAEC eſt gratia operans & cooperans: Operans enim gratia pręparat hominis voluntatem, vt velit bonum: gratia cooperans adiuuat ne fruſtra velit. Vnde Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio, Cooperando deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipſe vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus operatur. Cum autem volumus, & ſic volumus vt perficiamus, nobis cooperatur: & tamen ſine illo vel operante vt velim⁹, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valem⁹. Ecce his verbis ſatis aperitur quæ ſit operans gratia, & quæ cooperans.

Quæ ſit gratia ope rans, & q̃ cooperãs.

Aug. ſup illud Ro. Nõ eſt volentis neque currẽtis. Rom. 9. Pro. 16. Pſalm. 36.

Operans enim gratia eſt quæ præuenit uoluntatem bonam, ea enim liberatur, & præparatur hominis voluntas, vt ſit bona, bonumque efficaciter velit. Cooperans vero gratia voluntatem iam bonã ſequitur adiuuando. Vnde Auguſtinus contra Iulianum hæreticum, qui bonam voluntatem ex libero arbitrio tantum eſſe dicebat, atque hominem per liberum arbitrium poſſe bonum velle, & operari ſine gratia aſſerebat, ait, Apertam de cõmendatione gratię Apoſtolus ſententiam protulit, cum ait, Non eſt volentis, neque currentis, ſed dei miſerentis. Hęc ſi attenderes Iuliane, non extenderes contra gratiam merita voluntatis humanę Non enim ideo miſeretur deus alicuius quia voluit, & cucurrit: ſed ideo voluit, & cucurrit,

cucurrit, quia miſertus eſt deus. Paratur enim voluntas hominis a deo, & a domino greſſus hominis diriguntur. Ideoque congrue ait, Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis dei. Non quia hoc ſine voluntate noſtra agatur, ſed quia voluntas noſtra nil boni agit, niſi diuinitus adiuuetur. Vnde alibi Apoſtolus ait, Non autem ego, ſed gratia dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni agebat: ſed quia nihil boni ageret, ſi illa non adiuuaret. His teſtimonijs aperte inſinuatur ꝙ voluntas hominis gratia dei præuenitur atque præparatur vt fiat bona, non vt fiat volũtas: quia & ante gratiam voluntas erat, ſed non erat bona & recta voluntas.

Aug. de perfectiõe iuſtitiæ pa. 17. circa finẽ lib. 1. Cor. 15. Idẽ in epiſto. ad Bonifacium q̄ſt. c. 106. in epiſ. circa finem.

Quid ſit voluntas.

VOLVNTATEM ipſam Auguſtinus libro de duabus animabus ita definit, Voluntas eſt animi motus cogente nullo, ad aliquid non admittendum, vel adipiſcendum. Hæc autem ut non admittat malum, & adipiſcatur bonum, prçuenitur & præparatur dei gratia. Vnde Apoſtolus gratiam præuenientem, & ſubſequentem commendans, ideſt, operantem & cooperantem, vigilanter dixit: Non eſt volentis, neque currentis, ſed dei miſerentis: & non ecõuerſo, non eſt miſerentis dei, ſed volentis & currentis. Nam ſi (vt quibuſdam placuit) quod dictum eſt ita accipiatur, non eſt volẽtis, neque currentis, ſed miſerentis dei: tanquam diceretur, non ſufficit ſola voluntas hominis, ſi non ſit etiam miſericordia dei: contra dicitur, non ſufficit etiam miſericordia dei, ſi non ſit etiam voluntas hominis. Ac per hoc ſi recte dictum eſt illud, quia id voluntas hominis ſola non implet, cur non etiam a contrario recte dicitur, non miſerentis eſt dei, ſed volentis eſt hominis, cum id miſericordia dei ſola non impleat? Homo enim credere uel ſperare nõ poterit, niſi velit, nec peruenire ad palmam, niſi voluntate currat. Reſtat ergo, vt ideo ita recte dictum intelligatur, vt totum detur deo, qui hominis voluntatem bonam præuenit, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, nolentem præuenit, vt velit: volentem ſubſequitur, ne fruſtra velit. Ecce his verbis & aliis pręmiſſis euidenter traditur, quòd voluntas hominis præparatur, & præuenitur gratia dei, vt velit bonum, & adiuuatur ne fruſtra velit.

Cap. 10. in tom. 6. De gratia operante, & cooperante hominis voluntate. Rom. 9. Aug. in Enchi. ca. 32. Aug. li. ad Simplicianũ primo circa medium quæſtionis 2. in tom. 4. Enchi. loco prius citato.

Quòd bona voluntas comitatur gratiam.

ITAQVE bona voluntas comitatur gratiam, non gratia voluntatẽ. Vnde Aug. ad Bonifaciũ Papa ſcribens contra Pelagianos inquit, Cum fides impetrat iuſtificatiõnẽ, ſicut vnicuiq; deus partitus eſt menſuram fidei, non gratiã dei aliquid meriti pręcedit humani, ſed ipſa meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici uoluntate comitante, non ducente: pediſſequa, non præuia. Ecce hic aperte habes, quòd gratia præuenit bonæ uoluntatis meritum, & ipſa bona uoluntas pediſſequa eſt gratię, non pręuia.

In tom. 2. epiſt. 106. In gloſ. ſuper illud Roma. 5. Iuſtificati igitur.

Quæ ſit gratia voluntatem præueniens, ſcilicet fides cum dilectione.

Epiſ. eadẽ Roman. 5 Roman. 3 1. Cor. 4. E T ſi diligenter intendas, nihilominus tibi monſtratur quæ ſit ipſa gratia voluntatem præueniens, & præparans, ſcilicet fides cum dilectione. Ideoque Auguſtinus in eodem tractans quomodo iuſtificati ſumus ex fide, & tamen gratis (vtrunque enim dicit Apoſtolus, qui dicit, Iuſtificati ex fide. alibi ait, Iuſtificati gratis per gratiam.) Hoc enim ideo dixit, ne fides ipſa ſuperba ſit, ne dicat ſibi, ſi ex fide iuſtificati, quomodo gratis? Quod enim fides meretur, cur non potius redditur, quàm donatur? Nõ dicat homo iſta fidelis: qa cum dixerit habeo fidem vt merear iuſtificationem, reſpondetur ei, Quid habes, quod non accepiſti? Fides enim qua iuſtificatus es, gratis tibi data eſt. Hic aperte oſtenditur, quòd fides eſt cauſa iuſtificationis, & ipſa eſt gratia & beneficium, quo hominis præuenitur

Cap. 9. in medio capitis. voluntas & præparatur. Vnde Auguſtinus in primo libro retractat. Voluntas eſt qua & peccatur, & recte viuitur: Voluntas vero ipſa niſi dei gratia liberetur a ſeruitute, qua peccati ſerua facta eſt, & vt vitia ſuperet adiuuetur: recte pieque viui a mortalibus nõ poteſt: & hoc beneficium quo liberatur, niſi eam præueniret, iam meritis daretur, & non eſſet gratia, quæ vtique gratis datur. Præuenitur ergo bona hominis voluntas illo gratię beneficio, quo liberatur, & præparatur. Et illud beneficium fides Chriſti recte intelligitur: ſicut Auguſtinus in Enchi. euidenter oſtendit dicens, Ipſum arbitrium liberandum eſt poſt illam ruinam a ſeruitute peccati. Nec omnino per ſeipſum, ſed per ſolam dei gratiam, quæ in fide Chriſti poſita eſt, liberatur, vt voluntas pręparetur. Ecce aperte dicit gratiam, per quam liberatur arbitrium, & præparatur voluntas, ſitam eſſe in fide Chriſti. Fides enim Chriſti (vt in eodem ait) impetrat quod lex imperat.

Roma. 11. Debñficio quo volũtas liberatũ Cap. 106. Cap. 117.

Quod voluntas bona quæ præuenitur gratia, quædam dei dona præuenit.

Cap. 32. Pſal. 58. Pſal. 22. Matth. 5. Luc. 11. I P S A tamen eadem voluntas quędam gratiæ dona pręuenit. Vnde Auguſtinus in Enchi. Præcedit bona voluntas hominis multa dei dona, ſed non omnia: quę autem non præcedit, ipſa in eis eſt & ipſa iuuat, nam vtrũque legitur in ſanctis eloquiis. Et miſericordia eius præueniet me: & miſericordia dei ſubſequetur me: nolentẽ quippe præuenit, vt velit: volentẽ ſubſequitur ne fruſtra velit. Cur enim admonemur orare pro inimicis noſtris nolentibus pie viuere, niſi vt deus in eis operetur & velle? Itemque cur admonemur petere vt accipiamus, niſi vt ab illo fiat quod volumus, a quo factum

Rom. 9. eſt vt velimus? Inde Apoſtolus ait, Non eſt volentis neq; currentis,

ſed dei miſerentis. Ex his apparet, quòd bona hominis voluntas quædam dona dei præuenit, quia eam comitatur gratia adiuuans: & quibuſdam præuenitur, quia eam pręuenit gratia operans, ſcilicet fides cum charitate.

Quę prædictis videantur aduerſari, ſcilicet quod videatur dici fidem eſſe ex voluntate.

NON eſt tamen ignorandum, quod alibi Auguſtinus ſignificare videtur, quòd ex volũtate ſit fides, de illo verbo Apoſtoli, Corde creditur ad iuſtitiam: ita ſuper Ioãnem tractans: Ideo non ſimpliciter Apoſtolus ait creditur, ſed corde creditur: quia cætera poteſt homo nolens, credere non niſi volens, intrare eccleſiam, & accedere de altare poteſt nolens, ſed nõ credere. Item ſuper Geneſim vbi Laban, & Batuel dixerunt, Vocemus puellam, & quæramus ei⁹ voluntatem: dicit expoſitor, quia fides eſt voluntatis, non neceſſitatis. Ad quod reſpondentes dicimus, non hæc ita accipienda fore, vt ex voluntate hominis fides intelligatur prouenire: cum ipſa ſit proprie dei donum, vt ait Apoſtolus, & ex ea bona hominis merita incipiant. Per hanc enim, vt ait Auguſtinus ſuper pſalm. 67. Iuſtificatur impius, id eſt, fit de impio p us, vt deinde ipſa fides incipiat p dilectionem operari: vnde omnia bona merita incipiunt. Sed potius hęc ideo ita dicta ſunt, quia non eſt fides niſi in eo, qui vult credere, cuius bonam voluntatem fides præuenit, non tẽpore, ſed cauſa & natura. Vnde Auguſtinus ſupra congruenter dixit, quòd bona voluntas in eis donis eſt, quę non præcedit: & ipſa iuuat, quia ea iuuat quibus præuenitur, dũ eis conſentit ad effectum boni: & in eis eſt, quia tempore ab eis non pręceditur.

Roma. 10
Aug. tra. 26. ĩ principio to. 9
Gen. 24.
Rñſio. cũ determinatione.
Ephe. 2.
In to. 8. in fine enarratiõis ad illũ Pſal.
Proximo paragrafo

Quædam adhuc addit quæ grauiorem faciunt quæſtionem, ſcilicet quod cogitatio boni præcedit fidem.

CAETERVM hanc quæſtionem magis acuunt, & vrgent verba Auguſtini quibus in libro de prædeſtinatione ſanctorum, vtitur pertractans illud verbum Apoſtoli, Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid, quaſi ex nobis. Attendant, inquit, hic, & verba iſta perpendant, qui putant ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex deo eſſe fidei ſupplementum. Commendans enim iſtam gratiam, quæ non datur ſecundum aliqua merita, ſed efficit omnia bona merita, inquit, Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid boni, ſcilicet ex nobis. Quis autem nõ videat prius eſſe cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, niſi prius cogitauerit eſſe credẽdum. Si ergo cogitare bonum non eſt ex nobis, vt hic Apoſtolus tradit, nec credere: quanquam & ipſum credere nihil eſt aliud, quàm cum aſſenſione mentis cogitare. Hic videtur inſinuare, quòd cogitatio

Ca. 2. 107.
1. Cor. 3.
Quid ſit credere.
Determinatio.

bona præcedat fidem:& ita bona voluntas preueniat fidem,nõ prę ueniat:quod prędictis aduerſari videtur. Ad hoc autem dicimus,ꝙ aliquando cogitatio bona ſiue voluntas præuenit fidem:ſed non eſt illa bona uoluntas uel cogitatio,qua recte uiuitur. Illa enim ſine fide,& charitate non eſt. Nam ut ait Aug. ad Anaſtaſium, Sine ſpiritu non eſt uoluntas hominis libera,cum cupiditatibus uincatur:nõ eſt libera ad bonum,niſi liberata fuerit. Non autem liberatur, niſi per ſpiritum ſanctum diffundatur charitas in cordibus. Non eſt libera voluntas,niſi eam liberet gratia per legem fidei,id eſt, non eſt libera,ſine fide operante per dilectionem:& illa ſufficienter & uere bona eſt. Non eſt enim fructus bonus, qui de charitatis radice non ſurgit. Si uero adſit fides operãs per dilectionẽ,fit delectatio boni.

Epiſ. 144. In tom. 2. 2. Cor. 3. Roma. 5. & ad Gal. 5. Grego. homi. 27. circa illud Ioan. 15. hoc eſt pceptũ meũ & Au. lib. de ſpũ, & lit. ca. 14.

De illa cogitatione boni quæ præcedit fidem, plene diſſeritur.

ILLA autẽ cogitatio ſiue voluntas, quę fidem,& charitatem, aliaſque iuſtificationes præcedit, non ſufficit ad ſalutem, nec recte ea uiuitur. Hæc uoluntate concupiſcitur illa bona uoluntas, quę eſt magnum bonũ,iſta uero non. Alia eſt ergo illa uoluntas ſiue cogitatio,alia iſta. Et ſicut illa iſtam præcedit, ita illam præuenit intellectus. Vnde Aug. iſta diſtinguens ſuper illum locum pſal. 118. Concupiuit anima mea deſi. iu. ait, Concupiuit deſiderare,inquit. non deſiderauit. Videmus enim ratione nonnunquã quàm vtiles ſint iuſtificationes dei,ſed infirmitate prępediti aliquando non deſideramus. Præuolat ergo intellectus,ſequitur tardus aut nullus effectus. Scimus bonum,nec delectat agere.& cupimus ut delectet. Sic iſte olim deſiderare concupiſcebat,quę bona eſſe cernebat, cupiens eorum habere delectationem,quorum potuit videre rationẽ. Oſtendit itaque quibus quaſi gradibus ad eas perueniatur:prius.n. eſt,ut uideantur quàm ſint utiles,& honeſtæ:deinde ut earum deſiderium concupiſcatur:poſtremo,ut proficiente gratia delectet earum operatio,quarum ſola ratio delectabat. Attende hunc ordinẽ gratiarum,quem hic diſtincte aſſignat Auguſtinus, qualiter ſcilicet intellectus bonorum præcedit concupiſcentiam eorundem, & ipſa concupiſcentia delectationem quæ fit per fidem, & charitatẽ: qua habita uere bona eſt uoluntas qua recte uiuitur. Ipſaque fidei comes eſt,non pręuia. Qui verba Auguſtini premiſſa ſecundũ hãc diſtinctionem conſiderat,nullam ibi repugnantiam fore animaduertit: non ignorans etiam ante gratiam præuenientem,& operantem, qua voluntas bona preparatur in homine,precedere quædam bona ex dei gratia & libero arbitrio: quędam etiam ex ſolo libero arbitrio, quibus tamen uitam non meretur,nec gratiam qua iuſtificatur. Illius enim gratię percipiendę, quæ voluntatem hominis

Quòd intellectus, & cognitio boni, & mali voluntatem præcedit. In fine enarrationis ad pſal. illũ in cõcione. 8. Tomo. 8.

Secundũ verba Augu. gratiarũ ordinẽ exponit. Quòd aliquã gratia iniuſtificatione multa in hoie cedunt bona.quædã ex gratia, & quædã

ex lib. ar. minis ſanat, ut ſanata legem impleat, nulla merita prçcedunt.
tãtũ Aug. Ipſa eſt enim qua iuſtificatus impius fit iuſtus, qui prius erat
de ſpũ, & impius: meritis autem impii non gratia, ſed pœna debetur:
li. ad Mar. nec iſta eſſet gratia, ſi non daretur gratuita. Datur autem gra-
cap. 9. & tuita, quia nil boni ante feceramus, vnde hoc mereremur. Nõne-
idẽ ad Si- gamus tamen multa ante hanc gratiam, & præter hanc gratiã ab
xtũ epiſt. homine fieri bona per liberum arbitrium, vt tradit Auguſtinus in
q̃eſt. 105. reſponſionibus contra Pelagianos: vbi dicit homines per liberum arbitrium agros colere, domos ædificare, & alia plura bona facere ſine gratia cooperante.

De lib. arb. comparato ad auxilium gratiæ, determinans quantum poſſit lib. arb. cum gratia.

DISTINCTIO XXVI.

Hçc eſt gratia operans, & cooperans &c.

Expoſi. S VPRA egit Magiſter de libero arb. ſiue de adiutorio homin. collato in ſe. In hac vero parte agit de ipſo comparato ad auxilium gratię. Diuiditur autẽ iſta pars in duas partes, In prima determinat quantum poſſit lib. ar. cũ gratia.

Diuiſio. In ſecunda, quantum poſſit circunſcripta gratia. infra diſtin. xxviij. Id vero inconcuſſe, & incunctater teneamus &c. Prima pars habet duas partes. In prima determinat de adiutorio gratię operantis, & cooperantis collato libero arb. prout illud adiutorium comparatur ad lib. arbi. In ſecunda, prout comparatur ad habitum gratuitum, & vſum ſibi debitũ, infra diſtin. xxvij Hic conſiderãdũ eſt cum prçdictũ ſit. Prima pars habet duas. In prima determinat, qd ſit, ſiue cuius efficaciæ ſit illud adiutorium gratiæ, quod libero arbitrio ſuperadditur. In ſecunda vero determinat de eodem adiutorio quantum ad voluntatem, ſiue ad lib. arb. ordinatur. ibi. Ipſa tamen eadem volũtas quædam gratiæ dona præuenit. Prima pars habet tres particulas. In prima determinat, quid ſit illud adiutorium liberi arb. ſuperadditũ quantum ad actum, ſiue effectum. In secũda vero quantum ad ſubiectum. ibi. Voluntatem ipſam Auguſt. in lib. de duabus &c. In tertia vero quantum ad ipſum donum gratuitum. ibi. Et ſi diligenter intendas &c. Similiter ſecunda pars principalis tres habet partes. In prima determinat veritatem. ibi. Ipſa tamen eadem &c. In ſecunda vero remouet dubitationem. ibi. Non eſt tamen ignorandũ &c. In tertia vero parte ſubiungit veritatis recapitulationem. ibi. Illius enim gratiæ percipiendæ &c. Harum autẽ partiũ ſubdiuiſiones manifeſtæ ſunt in litera.

Voluntas eſt animi motus &c.

Sicut dicit Philoſophus. Peccat, qui diffinit id, quod eſt in quiete, p id quod eſt in motu: ſed volũtas eſt in potentia: ergo male diffinitur cũ dicitur, Voluntas eſt animi motus. Item. Velle plus eſt agere, quam pati: ergo plus mouere, quam moueri: ſi ergo motus ſonat in paſſionem, videtur ꝙ voluntas nõ debeat dici animi motus. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Anſel. Voluntas dicitꝰ equiuoce ad volũtatem inſtrumentum, & voluntatem affectionẽ, & voluntatem vſum. Et Auguſtinus non diffinit hic voluntatẽ prout accipitur ꝓ potentia, ſed prout accipitur ꝓ vſu. Et ſi tu quæras, quare magis diffinit voluntatem prout accipitur ꝓ vſu, q̃ pro potentia: ratio huius eſt, qa potentiæ manifeſtantur per actus, & ideo cognita voluntate vſu, per con- Dub. Reſpõſio.

ſequens cognoſcitur voluntas potẽtia. Ad illud quod obiicitur, ꝙ vſus voluntatis non eſt paſſio, ſed actio, & ita non debet dici motus. Dicendum, ꝙ motus nõ tantummodo accipitur paſſiue, imo etiã accipitur actiue, & preterea omnes actiones animæ quodammodo paſſiones ſunt.

Gratia volũtatem præueniens, & præparans, ſcilicet fides cum dilectione.

Dub. 1 Videtur, quod iſta notificatio grẽ non ſit conueniens. Cum enim grã, & virtus diuerſas habeãt notificationes, non videtur, quod vnum habeat notificari p alterum. Item. Cum gratia non ſolummodo ponat in anima fidem, & charitatem, ſed etiam ſpeciẽ, videtur inſufficiẽter dicere Magiſter cum dicit, quod ẽ fides cum dilectione. Iuxta hoc quæritur: cum diuerſæ diffinitiones, & notificationes gratiæ aſſignentur diuerſimode, penes quid ſumitur ratio, & diſtinctio harum.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod Magiſter non intendit in illo verbo notificare 3 gratiam gratumfacientem quantum ad ſuam eſſentiam, ſed intendit eã notificare quaſi per poſterius, & quodã modo per effectum. Cum enim habitus cognoſcãt per actus, & actus gratię duplex ſit ſecundum duplicem potentiam, videlicet ſecundum intellectum, & affectum, ideo p illas habet gratia notificari: & quia in illos actus non exit gratia, niſi mediantibus habitibus virtutũ, videlicet fidei, & charitatis, ideo notificans gratiam dicit, quod gratia nihil aliud eſt, quã fides cum dilectione, pro eo quod per illos duos habitus dicitur anima in actus exire, per quos innoteſcit nobis grã. AD illud vero quod quæritur de pluralitate diffinitionum. Dicendum, ꝙ 4 gratia habet cõparari ad ſuum principium, habet comparari ad ſuum ſubiectũ, habet comparari ad ſuũ oppoſitum, habet comparari ad ſuum effectum, habet & cõparationem ad ſuũ præmium: & ſecundum has diuerſas comparationes diuerſæ reperiuntur eius notificationes. Secũdum comparatiõem ad ſuum principium eſt illa Iſid. Gratia eſt miſericordiæ donum diuinæ, per quod bonæ volũtatis eſt exit⁹. Per comparationem autem ad ſuum ſubiectum, ſic eſt illa, quę datur ſuper illud pſal. Vt exhilaret faciem in oleo. Gratia eſt quidam nitor aĩæ ad conciliandum ſanctum amorem. Per comparationem ad ſuum oppoſitum, ſic eſt illa, quę datur in gl. ſuper epiſtolas, Gratia eſt iuſtificatio, & remiſſio peccatorum. Per comparationem ad ſuũ effectum, ſic eſt illa Chriſoſto. Gratia eſt ſanitas mentis, delectatio cordis. Per comparationem ad præmium, ſic eſt illa gratia, & ſimilitudo gloriæ. Secũdum autem omnes comparatiões iſtas ſic aſſignatur vna diffinitio magiſtralis, q̃ talis eſt. Gratia eſt forma a deo gratis data ſine meritis, gratumfaciens habentem, & bonum eius opus reddẽs. Inuenitur autem & alia notificatio gratiæ, qua dr̃, Gratia eſt manifeſtatio ſpirit⁹ ad vtilitatem, quæ ſumpta eſt ex illo, quod dicitur. j. Corin. vij. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus &c. ſed iſta eſt manifeſtatio gratiæ gratis datæ.

Fides enim, qua iuſtificatus es, gratis tibi data eſt.

Ex hoc videtur velle dicere Augu. & Magiſter, quod mediante fide fit iuſtificatio: ſed cõtrariũ huius eſt, quia ab eodem eſt animę iuſtificatio, a quo eſt viuificatio: ſed viuificatio ẽ ab ipſa gratia, nam fides ſine gratia nõ viuificat, imo mortua eſt, ergo nõ videtur, ꝙ iuſtificatio ſit a fide, ſed a gratia. Si tu dicas, ꝙ iuſtificationem attribuat fidei rõne adiunctæ gratiæ. Quęrit̃, quare nõ attribuit alij virtuti, ſicut fidei. Itẽ. Quærit̃ de hoc, ꝙ dicit. Fides impetrat iuſtificationẽ: aut intelligit de formata, aut de informi. Non de informi, quia per eam nihil meremur, & nihil impetramus. Si de formata, hoc non poteſt ſane intelligi. Nemo enim habet fidem formatam, Dub. 3

Reſpon. tam, niſi ſit iuſtificatus. Reſp. Dicendum, quod iuſtificatio dupliciter poteſt dici. Vno modo iuſtificatio dicitur iuſtitiæ infuſio. Alio modo iuſtificatio dicitur in iuſtitia exercitatio. Secũdum autem quod iuſtificatio dicitur in iuſtitia exercitatio, ſic verbum Magiſtri verum eſt, & planũ. Nemo enim in iuſtitia exercitatur, niſi mediante fide operante per dilectionem, & hic dicitur impetrare iuſtificationẽ, ideſt profectum iuſtitiæ, quæ conſequitur ex bonorum operum, & meritorum multiplicatione, quod nõ contingit eſſe ſine fide, & charitate. Sine fide.n. (ſicut dicitur Hebr.xj.) impoſſibile eſt placere deo: ſine charitate etiã impoſſibile ẽ, ſicut dicitur.j.Corin.xiij. Si autem, dicatur iuſtificatio iuſtitiæ infuſio, ſic adhuc habet veritatem, licet non ita plene: aut enim eſt infuſio iuſtitiæ in paruulo, aut in adulto. Si in paruulo: ſic dicitur eſſe iuſtificatio per fidem, non propriam, ſed parentum, vel totius eccleſiæ, ſicut dicit Auguſt. ad Bonifa. Si autem ſit iuſtificatio in adulto, ſic cum quatuor cõcurrant ad iuſtificationem ſ. gratię infu-
ſio, contritio, motus liberi arb. & pec
cati remiſſio, ſicut dicunt Magiſtri. &
motus liberi arbit. ſit motus, qui per-
tinet ad virtutem fidei, non inconuc-
nienter dicitur adultus per fidem iu-
ſtificari, nec huic obſtat, quod iuſtifi
catur per gratiam. Illa autẽ quatuor
neceſſario requirũtur ad iuſtificatio-
nem impij: & ideo aliquando homo
dicitur iuſtificari per gratiam, aliquã
do per fidem, aliquando per peniten
tiam, quia peccati remiſſio pręſuppo
nit illa tria, & per hoc patent obiecta.
Iſta enim melius explanantur in iiij.
diſtinct. xvj.

Artic. 1 AD intelligẽtiam huius partis ſuppoſita gratiæ entitate, & neceſſitate, quia hoc infra quæretur ſuo loco, q̃ritur hic de gratiæ quidditate. Hoc enim inquirit Magiſter ĩ litera, & circa hoc quæruntur ſex. Primo quæritur, vtrũ gratia ſit aliquid circa acceptantem, vel circa acceptatum. Secũdo, dato quod gratia ſit aliquid circa acceptatum, quæritur, vtrum ſit donum increatum, vel creatum. Tertio, vtrũ ſit in genere ſubſtantiæ, vel accidentis. Quarto quęritur, vtrum ſit in genere accidẽtis corruptibilis, vel incorruptibilis. Quinto q̃ritur, vtrũ primo inſit eſſentię animæ, aut potentijs. Sexto, & vltimo quæritur, vtrũ inſit ad modum perfectionis tãtum, an etiam per modum motoris.

QVAESTIO I.
CONCLVSIO.

Gratia in gratificato aliquid poſitiuum ponit, cum diuina voluntas in acceptando non afficiatur, ſed nouus in gratificato fiat effectus.

QVOD gratia dei aliq̃d ponat circa gratificatum, ſic oſtẽditur. Dicit enim Ioã.j. de plenitudine ei⁹ accepimus gratiam pro gratia. Si igitur, quod accepimus in nobis eſt, diuina gratia in gratificatis, ſiue acceptatis a deo habet eſſe. Item.j.Corin.xij. Diuiſiões gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult, hoc autem nõ eſſet, niſi gratię donum in ſingulis aliquid poneret: ergo &c. Si tu dicas, hoc eſſe dictum de gratia gratis data, tũc arguitur a minori, quod ſi gratia gratis data aliquid ponit in gratificato, multo magis gratia gratũ faciens, quæ maioris eſt efficaciæ, & magis reddit ipſum gratificatum deo acceptabilem. Item. Gratia gratum faciente efficitur quis dignus ſuperna beatitudine: ſed oĩs dignitas aliquid ponit in eo, in quo eſt: ergo dignitas retributionis ęternę aliquid ponit in eo, qui dignus eſt: hoc autem non eſt niſi gratia: ergo &c. Item. Culpa, ex qua deus hominem odit, & reprobat, ponit aliquam deformitatem in eo, qui reprobatur: ergo pari ratione gratia, ob quam de⁹ aliquem diligit, & approbat, aliquid ponit in eo, qui acceptatur. Item Contingit aliquem, qui non eſt gratus deo, fieri gratum: ſed hoc non eſt ꝑꝑ mutationem aliquam factam ex parte dei acceptãtis: ergo hoc eſt, ꝓpter mutationẽ aliquã factam

Fundamenta.

factam ex parte hominis acceptati: ſed talis mutatio nihil ab homine tollit: ergo aliquid circa hominem acceptatum ponit. Item. Deus eſt æquus ponderator: ergo nõ magis acceptat vnum hominẽ, quam alium, niſi aliquod donum, vel aliquod bonum ſit in vno, quod nõ eſt in altero: hoc aũt vocamus ipſam gratiam: ergo gratia dei aliquid ponit circa ipſum gratificatum, & acceptatum a deo.

Ad opp.

Sed contra. Dan. j. Dedit dominus gratia Danieli in conſpectu principis eunuchorum &c. Sed conſtat, quod tunc nihil nouum collatum eſt Danieli ad hoc, ꝙ acceptaretur ab illo eunuchorum principe: ſi ergo deus eſt benignior, & ad acceptandum promptior, videt̃ quod nihil oporteat in homine poni ad hoc, quod acceptetur a deo: ſi igitur gratiam dei habere non eſt aliud, quàm deo eſſe acceptum: videtur &c. Item. Videmus experimẽto, quod hõ homini efficitur gratus ex ſolo aſpectu, nec aliquid dat hõ homini, cum ſuſcipit illum in gratiam ſuam: ergo pari ratione non oportet aliquid dari homini, vt ſuſcipiatur in gr̃am dei. Item. Omnis ille ẽ alij gratus, qui eſt ab eo dilectus: ſed dilectio dei nõ ponit circa dilectum aliquid nouũ. quoniam dilexit nos ante mundi conſtitutionem, ſicut dicitur ad Eph. j. Dilexit etiam nos, cum adhuc peccatores eſſemus, ſicut dicitur Ro. v. ergo pari ratione nec illa ac̃eptatio, ſiue gratificatio aliquid ponit circa gratificatum. Item. Solis precibus alicuius ſine aliquo munere interueniente poteſt qs amicus, & gratus effici alicui, cui᷒ pri᷒ erat inimicus, & odioſus. ſi igitur hoc eſt in homine, cum deus multo pronior ſit ad miſerẽdum, quam homo, videtur quod multo forti᷒ poſſit hoc reperiri circa gratiam dei. Item. Sic ſe habet gratia ad gratificatũ, & acceptatio ad acceptatum, ſicut ſe habet laus ad laudatum: ſed laus nihil ponit circa laudatum, ſed circa laudantem: ergo nec gratia circa gratificatũ, ſed circa gratificantem. Item. Abundãtioris charitatis eſt diligere, & acceptare eum, qui minus eſt dignus amore, ſicut inimicum, quam amicum: ergo diuina charitas & bonitas non ſolum acceptat bonos, ſed etiam quãtuncunque malos, nõ ſolum dignos, ſed etiam quantumcunque indignos: ergo diuina acceptatio, ſiue gratificatio non videtur aliquid ponere circa ipſum acceptatum, aut gratificatum.

RESP. Dicendum, quod gratia 7
diuina aliquid ponit circa gratificatum, ſiue acceptatum. Et ratio huius eſt, quia diuina voluntas in acceptando nõ afficit̃, diuina veritas in approbando nõ fallitur, & neutra earum in gratificando mutatur. Quia diuina voluntas in acceptando nõ afficitur, nec acceptat aliquem ꝓpter nouum affectum, neceſſe eſt quod acceptet ꝓpter aliquem effectum, & ita aliquis effectus ponitur eſſe circa eũ, qui acceptatur. Quia veritas diuina in approbando non fallitur, ideo non præfert vnũ alteri, nec approbat magis vnũ, quam alterum, niſi quia habet in ſe aliquid, quod eſt magis dignũ approbatione diuina. Neminem autẽ acceptat, niſi quem approbat, & ita nemo eſt gratus vel deo acceptus, niſi in ſe habeat aliquid, per quod ſit approbatione dign᷒. Quia vero voluntas nõ mutat̃ in acceptando, nec veritas in approbando, cũ aliquis de nouo incipit approbari, vel acceptari, & nulla cadit mutatio ex parte dei acceptãtis, vel approbantis, neceſſe eſt, quod aliqua cadat mutatio ex parte acceptati & approbati: ſed hoc non eſt, quia aliquid ei aufertur: eſt ergo mutatio, qa aliquod donum ſibi a deo confertur: & ſic patet, quod gratia aliquod donum ponit circa ipſum gratificatũ. Vnde concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes. 8

AD illud, quod primo objicitur in contrarium de gratia humana, de qua dicitur, quod deus dedit gratiam Danieli &c. Dicendum, quod illud ſimile deficit in tribus conditionibus præaſſignatis. Tum quia homo in acceptando afficitur, tum quia iudicium eius frequenter decipitur, tum etiam quia, cum de nouo acceptante ſit acceptans, in ſeipſo mutatur: hoc aũt in deo non ponitur, & ideo non eſt ſimile. Et per hoc patet primũ, & ſm

9 obiectum. AD illud, quod obijcitur de dilectione, qđ non ponit aliqd in dilecto. Dicendum, quod non eſt ſimile, pro eo; quod dilectio ſe extendit non ſolummodo ad præſens, verũ etiam ad futurum. Vnde non tantum diligit nos deus dilectiõe temporali, ſed etiam æterna: acceptatio vero, & gratificatio ſolum ad præſens ſe extẽdit: & ideo effectũ non ſolum in habitu, ſed etiã in actu ponit circa ipſum acceptatum, & gratificatum. AD il-
10 lud, quod obijcitur, quod ſolæ preces reconciliant. Dicendũ, qđ illud locũ habet, vbi reconciliatio fit per mutationem affectionis, vt cum aliquis, q alicui prius erat iratus, per preces alicuius mitigatur: hoc autem circa deum non ponitur, & ſi aliquãdo in ſcriptura dici videatur iraſci, vel iratus, figuratiue intelligẽdum eſt, videlicet per anthropoſpaton. AD illud,
11 quod obijcitur de laude. Dicendum, quod ſicut laus creaturæ nõ ponit aliquid circa laudatum, ſed circa laudãtem, ſic etiam gratia, qua vnus homo alterum acceptat. Deus autem, q non verbo eum laudat, ſed approbatiõe laudando aliquid ponit circa laudatum. Vnde ex hoc ſequitur, quod gratia diuina nihil ponat. Poſſet tamen dici, quod non eſt ſimile de laude, & gratia, quia laus reſpicit perſonam extrinſecam, cui laudatus ipſe manifeſtus efficiť: ſed acceptatio reſpicit bona intrinſeca, ex quib⁹ vna perſona
12 reddiť alteri accepta. AD illud, qđ obijcitur, quod maioris charitatis eſt acceptare eum, qui minus dignus eſt. Dicendum, quod acceptatio nõ tantũ reſpicit opus, vel effectum, ſiue donũ largitatis, ſed etiam iudicium veritatis. Qui enim alterũ acceptat, ipſum etiam approbat. Et quoniam diuina veritas, & æquitas non poteſt approbare niſi bonum, & æquum, nullus q̃ diu manet in ſua iniquitate, poteſt eſſe deo acceptus, & ſi etiam multa beneficia a deo ſibi impendantur. Et ſic patet, quod ratio ſua non cogit, quia ſic eſt diuinæ largitatis immenſitas, vt non excludatur diuinæ veritatis infallibilis æquitas.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Gratia quę in gratificato ponitur, eſt aliquid creatum, & forma hominem informans, aſſimilans, & deo amicũ reddens.

SVppoſito, quod gratia aliquid ponat circa gratificatum, quæritur, vtrum illud ſit creatum, vel increatũ. Quod ſit increatum, videtur per illud quod dicit Damaſc. in lib. de ſpiritu ſanto. Dicimus ſubſtantiam donorum dei eſſe ſpiritum ſanctum, nec æſtimare debemus ſpiritum ſanctum ſecundum ſubſtantiam eſſe diuiſum, quia multitudo donorum dicatur, impartibilis enim eſt & indiuiſibilis: ſed iuxta differentes intellectus multis donorum vocabulis nuncupatur. Si igitur ſpiritus ſanctus eſt donum increatum, reſtat ꝙ gratia gratũfaciens dicit quid increatum. Item. Hoc ipſum oſtenditur per effectus, ſiue actus gratiæ, quos diciť habere in gratificato, qui ex diuerſis auctoritatibus nouẽ eſſe colliguntur. Gratię enim ẽ recreare, gratiæ eſt animam informare, viuificare, illuminare, aſſimilare, vnire, ſtabilire, acceptabilem deo reddere, & affectũ ſurſum ducere, & eleuare. Ex primo actu arguiť ſic. Eodẽ recreat de⁹, quo creat, & æqualis virtutis (vt dicit Aug.) eſt recreare, & creare: ſi ergo deus ſeipſo creat, non per aliquid creatum: ergo ſeipſo recreat, & reformat, nõ per aliquid creatum: ſed illud, quod recreat eſt gratia: ergo &c. Ex ſecũdo actu arguitur ſic. Paris virtutis eſt formare mentem quantum ad affectũ, & quantum ad intellectum: ſed mens immediate a prima veritate formatur quãtum ad intellectum, vt dicit Auguſt. ergo & immediate quantum ad affectum a prima bonitate formatur: ſed animam formare quãtum ad affectũ, eſt ipſius gratiæ: ergo gratia non eſt aliud, quã bonitas ſumma. Ex tertio Ad opp.

actu,

actu, vel effectu arguitur ſic. Si viuificare animam eſt actus gratiæ gratum facientis, & deus animã viuificat ſeipſo, non per medium creatum: ergo gratia non eſt aliud, quam deus. Minor probatur per Auguſt. qui dicit, quod ſicut corpus viuit anima, ita anima viuit deo: ſed aïa ſeipſa viuificat corpus: ergo deus ſeipſo viuificat ſpiritum. Ex quarto actu, vel effectu arguit̃ ſic. Si ſol per ſui eſſentiam eſſet præſens oculo, non eſſet neceſſaria aliqua luminis influẽtia ad hoc, quod efficeret oculus luminoſus: ſi igitur ſol iuſtitię deus eſt præſens omni creaturæ, & eſſentialiter ẽ in anima vnicuiuſque, videtur, quod nulla influentia luminis ſit neceſſaria ad illuminationem animę: ſi igitur impoſſibile eſt deum aliquid facere fruſtra, videtur, ꝙ gratia illuminans animã, nihil aliud ſit, quã diuina eſſentia. Ex quinto actu, vel effectu arguitur ſic. Si color eſſet ſua ſimilitudo, nõ eſſet neceſſaria nouæ ſimilitudinis generatio ad hoc, ꝙ oculus conformaretur ipſi colori, maxime ſi color ipſe eẽ poſſet in oculo. ſed in deo propter ſuã ſimplicitatem nõ differt veritas, & ſimilitudo. Filius enim, qui eſt ſimilitudo patris eſt eiuſdem eſſentiæ cum patre: ſi ergo gratia eſt deo aſſimilare, & gratia eſt ſimilitudo dei, impoſſibile eſt gratiam eſſe aliud a deo. Ex ſexto actu, vel effectu arguitur ſic. Medium vniẽdi plus cõiungitur vtrique extremorum, quàm extremum extremo: ſed deus eſt intimus animæ: ergo impoſſibile eſt, ꝙ inter deum, & animã cadat aliquod medium vnitiuum, quod ſit ab vtroque extremorũ diuerſum: ſi igitur gratiæ eſt vnire animã deo, cum gratia non ſit anima, neceſſe eſt gratiam eſſe deum. Ex ſeptimo actu, vel effectu arguit̃ ſic. Impoſſibile eſt vanitatẽ per vanitatẽ ſtabiliri: ſed ſi ſtabilitur, ſtabilitur per veritatem. Si igitur oĩs creatura vanitas eſt, aut gratiæ non eſt ſtabilire animam, aut non eſt aliquid creatum: ſed gratiæ eſt ſtabilire animam in bonum: hoc planum eſt: ergo gratia non eſt donum creatum, ſed increatum. Ex octauo actu, vel effectu arguitur ſic. Eodem ipſo acceptat deus aliquem, quo amat: ſed pater, & filius diligũt nos Spiritu ſancto, ſicut ſancti dicũt, & habitum fuit in primo libro, non aliquo creato: ergo acceptat nos ſpiritu ſancto, non per aliquod donum creatũ: ſi igitur gratia eſt illud, quo deus animam acceptat, & reputat animam gratam, videtur &c. Ex nono actu, vel effectu arguitur ſic. Nihil poteſt mentem noſtram ſupra ſe eleuare, niſi illud quod eſt mente ſuperius: ſed ſolus deus maior eſt mente rationali, ergo ſolius dei eſt ipſam ſupra ſe eleuare: ſed iſte actus, vel effectus dicitur eſſe gratiæ, ergo impoſſibile eſt gratiam gratũ facientem eſſe aliquid a deo diuerſum. His nouem rationibus colligitur ꝙ gratia nõ eſt donum creatũ, ſed increatũ. Ad oppoſitum arguitur primo rationibus oſtenſiuis, ſecundo rationibus inducentibus ad impoſſibile. Ad oſtendendum autem gratiam gratum facientem eſſe donum creatum, primo adducatur robur auctoritatis, & ſecundo violentia rationis. Dicitur. j. Corin. xij. Diuiſiones gratiarũ ſunt, idem autem ſpiritus: ſed nõ eſt diuiſio doni increati, ergo doni creati: ergo &c. Qđ ſi dicas, auctoritatẽ iſtã debere intelligi non de gratia gratũ faciente, ſed de gratia gratis data, Obijcitur tunc per verbum Aug. ad Bonifacium dicentis, Gratia meretur augeri, vt aucta mereat̃ perfici. Circa igitur iſtud donũ conſiſtit meritum, & augmentum: ſed augmentum non conſiſtit niſi circa donum creatum, meritũ autem non cõſiſtit niſi circa donum gratiæ gratũfacientis: ergo gratia gratũfaciens eſt quid creatum. Quod ſi dicas augmentum illud attendi in gratia non ſm id, qđ eſt, ſed ſm effectum: adducitur ad hoc auctoritas Magiſtri in litera, quã ſumit ex verbis Aug. ibi. Et ſi diligẽter intendas. Nihilominus tibi demonſtratur, quæ ſit ipſa gratia volũtatem præueniens, & præparans. ſ. fides cum dilectione. Si ergo fides eſt donum creatũ, reſtat ꝙ & ipſa gratia voluntatem præparans donum creatum ſit. Item. Hocipſum rõne oſtenditur,

ditur,&ex omnibus iſtis actibus gra
tiæ aſſignatis vna colligitur ratio.Si
enim gratię eſt reformare, & infor-
mare,& viuificare,& ſic de alijs, cú
omnis talis actus ſit ab aliquo, ſicut
a principio formali, non enim eſt
informatio,nec reformatio, nec viui
ficatio,& ſic de alijs ſine forma, ne-
ceſſe eſt aliquod donum poni in ani-
ma,quod ſit animæ ipſius informati
uum: ſed deus nullo modo poteſt eſ
ſe forma perficiens, quamuis poſſit
ſe habere in rõne formę exemplaris:
ergo propter donum increatũ,quod
deus eſt,ad hoc ꝙ anima gratificet,
neceſſe eſt ponere donum creatũ. Hu
ius autem rationis neceſſitas colligit
ex nouẽ medijs,ex quibus nouẽ pñt
formari argumenta: ſed tantũ valet
illa in vnum medium colligere, q̃tũ
diuiſim explicare.Sic igitur rõnibus
oſtenſiuis apparet,gratiam gratum-
facientem eſſe donum creatũ. Item.
Hoc videtur rationibus ducentibus
ad impoſſibile,quarũ prima hæc eſt.
Aut gratia gratũ faciens ponit aliqd
creatum in gratificato, cum deus de
non grato facit gratum,aut nihil. Si
nihil,ergo nulla fit mutatio ex parte
creaturæ gratificatæ: ergo fit muta-
tio ex parte gratificantis,quod eſt im
poſſibile. Et iterum, Si nihil creatũ
poneret,non eſſet melior ille, qui eſt
deo gratus,quàm ille,qui non eſt gra
tus. Si igitur hoc eſt impoſſibile po-
nere, ꝙ gratus deo non ſit melior,q̃
nõ gratus,& impoſſibile eſt,ꝙ ſit me
lior niſi aliquã bonitatẽ habeat,quã
alter non habet,& hoc non poteſt eſ
ſe niſi quid creatũ, neceſſe eſt ꝙ gra-
tia aliquid creatum ponat in gratifi-
cato. Si igitur ponit aliquid creatũ,
aut eſt donum,ſiue aliquis habitus,
aut eſt actus, ſiue doni vſus. Si eſt
donum,& aliquis habitus,habeo ꝓ-
poſitum,ſcilicet,ꝙ gratia in gratifi-
cato ponit aliquod donum creatum.
Si vero eſt actus,vel vſus ergo non
plus ponit in gratificato, quã in nõ
gratificato,niſi quando operatur: er
go non erit gratia in paruulis bapti
zatis, & in iuſtis dormientibus ma-
gis,quã in non baptizatis, & in ho-
minibus peccatoribus: ꝙ ſi hoc fal-
ſum eſt,& alienum a fide,neceſſe eſt,
gratiã aliquod donũ creatũ in grati
ficato ponere. Item. Hoc ipſum oſten
ditur alia ratione. Tam ex fide,quàm
ex auctoritatibus oportet ſuppone-
re,ꝙ impoſſibile eſt aliquod meritũ
eſſe ſine gratia, & hoc melius mani-
feſtabitur infra. Hoc igitur ſuppoſi-
to, quæro tunc,aut gratia eſt aliqua
proprietas liberi arbitrij,aut omni-
no nominat aliam ſubſtantiã diuer-
ſam. Si eſt aliqua proprietas liberi ar
bitrii,habeo propoſitum,videlicet,
ꝙ gr̃a in libero arbit.eſt aliqd donũ
creatũ. Si gratia nõ eſt aliqua ꝓprie
tas liberi arb. ſed deus cum libero ar
bitrio exit in opus meritoriũ, quod
eſt ſupra ipſum, in merendo potius
agitur,quàm agat,ei mouetur,quàm
moueat: & ſi hoc ſicut motꝰ ſurſum
non attribuitur lapidi, nec eſt ex eo
lapis laudabilis,vel vituperabilis,ſic
opus meritorium nullo modo eſt li-
bero arb. attribuendum: & ita nec
lib. arb. ex illo erit aliquo præmio di
gnum: ꝙ ſi hoc eſt impoſſibile,& fal
ſum, reſtat igitur, ꝙ illud falſum eſt
quod dicitur, gratiam non eſſe ali-
quod donum creatum.

RESP. Ad prædictorum intelli 14
gentiam eſt notandum, ꝙ circa hãc
quæſtionem ſapientes opinantur cõ
trarium ſapientibus. In hac.n. qõ-
ne aliquid eſt,quod fides determinat
aliquid,quod ratio non inueſtigat.
Fides,& ſcriptura determinat,quód
abſq; gratiæ dono impoſſibile eſt pla
cere deo. Determinat etiam,ꝙ abſq;
dono increato, quod eſt Spiritꝰ ſan-
ctus,homo non poteſt fieri deo acce
ptus,nec aſſumi in adoptionẽ filio-
rum dei: & ideo omnes recte intelli-
gentes concedunt in iuſtis eſſe gratię
donũ,ita vt credant etiam in eis eſſe
donum increatum quod eſt Spiritus
ſanctꝰ,& hoc a fide,& a ſcriptura de
terminatur:& ideo, qui contrarium
huiꝰ ſentiret,eſſet hæreticꝰ.Sed verũ
præter donum increatũ ſit in nobis
ponere donum creatum, per quod ſi
mus deo accepti, vel non, quia non
expreſſe determinatur ſcripturæ au-
ctoritate, inueſtigatur a doctoribus
rationum probabilitate. Et qm̃ tam

habitus, quam dona, quam etiam virtutes cognoſci habent per proprias operationes, ideo ſm diuerſam cōparationem actuum, & effectuū gratiæ ad ipſam gratiā, diuerſæ ſunt ſuper hoc doctorum opiniones. Sicut enim prætactum fuit in opponendo, gratiæ eſt recreare, gratiæ eſt animā informare, gratię eſt viuificare, illuminare, aſſimilare, vnire, ſtabilire, acceptum facere, ſurſum leuare. Hos igitur actus quidam comparauerūt ad gratiam, ſicut ad principium effectiuū. Et qm̄ de⁹ ſufficit ad hos act⁹, vel effectus perficiendos in rationali creatura, & ſolum deum decent pro ſua dignitate, & ſoli deo ſunt poſſibiles pro ſua difficultate, ideo dixerunt, ꝙ donum creatū ponere ad hos effectus perficiēdos in homine eſt ſuperfluum, & indecēs, & impoſſibile. Alij vero cōparauerunt effectus prędictos ad gratiam, ſicut ad formam: neceſſarium enim eſt, ꝙ viuificatio, & informatio ab aliquo ſit, ſicut ab efficiente, & ab aliquo, ſicut ab informante. Et qm̄ nec eſt poſſibile, nec decens deum eſſe formam perfectiuā alicuius creaturę, ideo præter donū increatū, quod comparatur ad hos actus tāquam principium effectiuū, conueniens eſt, & oportunum ponere donum creatum, per quod anima informetur. Hanc autē poſitionem pręferendam credo priori, tum quia ſecurior, tū quia etiā rationabilior. Securior nāque eſt, quia cōſonat cōmunitati Magiſtrorum, & verbis expoſitorum, & pietati ſanctorum. Doctores enim Pariſien. cōmuniter hoc ſentiunt, & ſenſerūt ab antiquis diebus. Verba etiam expoſitorū hoc prætendunt, qui gratiam in ſacramentis dari, & vſu virtutis augeri dicūt Piæ etiam mentes, & humiles huic poſitioni conſentiunt pro eo, ꝙ & ſi donum gratiæ non poſſit ita percipi a quocūque, viros tamen ſanctitate præclaros aliquando non latet diuinæ bonitatis influentia, quam intra ſemetipſos potius experiendo, quā ratiocinando cognoſcunt. Hoc etiā piarum mentiū eſt, vt nihil ſibi tribuāt, ſed totum gratiæ dei. Vnde quantūcumque aliquis det gratiæ dei, a pietate non recedit, etiā ſi multa tribuēdo gratię dei, aliquid ſubtrahat poteſtati naturæ, vel libero arbi. Cū vero aliquid gratiæ ſubtrahitur, & naturæ tribuitur, qđ eſt gratiæ, ibi poteſt periculū interuenire: & ꝓpterea cum iſta poſitio, quę ponit gratiam creatam, & increatā plus gratiæ dei tribuat, quā alia, & maiorē ponat in natura noſtra indigentiam, hinc eſt, ꝙ pietati, & humilitati magis eſt cōſona, & propterea eſt magis ſecura. Eſto enim, ꝙ eſſet falſa: quia tñ a pietate, & humilitate non declinat, tenere ipſam non eſt niſi bonum, & tutū. Præferēda eſt igitur hæc opinio priori, pro eo quod eſt ſecurior, & magis recedit ab errore Pelagij. Quis enim negare ſecure audeat in noſtra gratificatione, aliquod donum creatū nobis a deo conferri? Timere.n. debet vnuſquiſque, ne forte negādo donū gratiæ creatę, efficiatur aduerſarius gratiæ increatæ. Pręferenda eſt etiā, quia rationabilior. Sicut.n. in opponendo oſtenſum eſt, rationabiliter tales effectus, & actus non poſſunt cogitari in nobis eſſe, quin ſint ab aliquo ſicut efficiēte, ab aliquo ſicut informante. Quomodo enim actus verus informationis, & viuificationis erit in aīa, niſi ſit aliqua forma complens, a qua anima informetur? Et ideo ſecundum hanc poſitionem cōparatē ipſa gratia creata influētię luminis, & principium eius cōparatur ſoli. Vnde & ſcriptura vocat deum, ſiue Chriſtum ſolem iuſtitię: quia ſicut ab iſto ſole materiali influit lumē corporale in aere, per qđ aer formaliter illuminatur, ſic a ſole ſpirituali, qui deus eſt, influit lumen ſpirituale in animam, a quo anima formaliter illuminatur, & reformatur, & gratificatur, & viuificatur. Vnde inter omnia corporalia maxime aſſimilatur gratiæ dei luminis influentia: ſicut enim hęc eſt quædam influentia, quæ aſſimilat corpora ipſum ſuſcipientia ipſi fonti luminis quantū ad proprietatem, ſic gratia, quæ eſt ſpiritualis influentia, quę mentes rōnales fonti lucis aſſimilat, & cōformat.

Hæc autem influentia recte dicitur
gratia, tum quia datur ex mera libe-
ralitate nulla naturæ cogente neceſ-
ſitate. Non enim oritur ex princi-
piis ſubiecti, nec a deo exit de neceſ
ſitate, ſed ſua mera benignitate. Tum
etiam quia gratum facit. Dum enim
hominem deo conformat, & aſſimi-
lat, reddit ipſum deo amicũ, & facit
deo eſſe placitum, & acceptum. Tum
etiam quia facit hominẽ gratis face-
re ea, quæ facit. Affectus enim homi
nis recuruus eſt, & mercennarius q̃-
tum eſt de ſe. Vnde quod facit, intẽ-
dendo propriũ cõmodum facit: ſed
cum diuina gratia ſuperuenit, ſic ho
minem totũ gratum facit, vt ſiue ad
vtilitatem proximi, ſiue ad honorẽ
dei velit, totum gratis facit impẽde-
re. Et ſic patet, ꝙ talis influẽtia val
de rationabiliter gratia nũcupatur.
Igitur hanc poſitionem ſuſtinendo
tanquam ſecuriorem, & rationabilio
rem, ad obiecta in contrarium faci-
16 le eſt reſpondere.

Illud enim, quod dicit Dam. Sub-
ſtantiam donorum dei eſſe Spiritum
ſanctum, & ſi quæ aliæ auctoritates
inueniuntur, intelligendæ ſunt per
cauſam, & appropriationẽ, quia ſpi-
ritus ſanctus eſt donum, in quo om-
nia alia dona donantur, & q eſt fons
omnium donorum: non autẽ exclu-
ditur donum creatum per illud ver-
bum. Sic etiam cum quis tenet equũ
per frænum dicitur tenere equũ, nec
ſic excluditur tentio fræni, quia te-
nendo fręnum, tenet equum. Sic ſpi
ritus ſanctus cum dicitur ſubſtantia
donorum, nõ excluditur donũ crea
tum, imo includitur. Non enim ob
aliud dicitur nobis dari Spirit⁹ ſan-
ctus niſi ex eo, ꝙ ſic ẽ in nobis a deo,
vt habeatur a nobis. Tunc autẽ ha-
betur a nobis, quando habitum ha-
bemus, quo poſſimus eo frui, & hoc
eſt donum gratiæ creatum. Et ſic pa-
tet reſponſio ad illam auctoritatẽ, &
17 ad conſimiles. AD illud vero, qđ
obijcitur de actu, ſiue effectu recrea-
tionis, ꝙ eſt a ſolo deo. Dicendum,
ꝙ verum eſt, ꝙ eſt a ſolo deo ſicut a
principio effectiuo nihilominus tñ
quia recreatio eſt rei iam exiſtentis ꝑ
aliquam diſpoſitionẽ natę reforma-
ri, idem eſt recreatio, & reformatio,
& propterea non tãtũ reſpicit prin
cipium effectiuum, ſed & principium
informatiuum: nõ ſic eſt de creatio-
ne, quę ſimpliciter eſt de non ente, in
qua ſimpliciter eſt productio rei, nõ
ſm qualitatem alteratio. Per hanc
viam reſponderi poteſt ad omnes ra
tiones ſequentes. Omnes enim pro-
cedunt ſm ꝙ actus illi comparãtur
ad gratiam, ſicut ad principium effe
ctiuum: hoc autem modo non ſunt
a gratia creata, ſicut prius dictũ eſt:
& iſtud melius patet, ſi quis diligen-
ter pertractare voluerit, prætermit-
titur tamen ad præſens cauſa vitan-
dæ prolixitatis. AD illud tamen, qđ 18
obiicitur de vnione. Dicendum, ꝙ
gratia non vnit quantum ad eſſe pri
mum, quo deus eſt cuilibet creaturæ
intimus eſſentialiter, potentialiter, &
pręſentialiter. ſed gratia eſt mediũ
vniendi quantum ad cognitionem,
& amorem: & quantum ad hũc mo-
dum multũ diſtat de⁹ a peccatorib⁹.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Gratia quæ eſt forma homini
inhęrens, eſt accidens, & non
in genere ſubſtantiæ.

VTRVM gratia ſit in
genere ſubſtantiæ, vel
in genere accidentis. Funda
Et ꝙ ſit in genere acci menta.
dentis videtur. Omne
quod aduenit ſubſtantiæ iam cõple-
tæ, eſt accidens, ſed gratia aduenit
ſubſtantiæ iam complete. ſ. animę ra
tionali: ergo gratia eſt accidens. Itẽ.
Quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti
corruptionem, eſt accidens: ſed gra-
tia eſt huiuſmodi, ſicut patet, quia
multi iuſti efficiuntur peccatores, &
econuerſo: ergo &c. Item. Omne, qđ
recipit magis, & minus, eſt accidens:
ſed gratia recipit magis, & minus,
quia maior eſt in vno, quã in altero,
& in eodem ipſo ſm diuerſa tẽpora

magis

magis intenditur: ergo &c. Præterea aut gratia eſt ſubſtantia, aut accidēs. Si eſt accidens, habeo propoſitū. Si ſubſtantia, aut ſubſtātia materia, aut ſubſtantia forma, aut ſubſtantia compoſita. Subſtantia materia non, hoc conſtat. Subſtantia compoſita non, quia tunc non eſſet animæ vnibilis. Subſtantia forma non, quia tunc ex gratia, & anima fieret vnum per eſſentiam: ergo ſi non eſt ſubſtantia, reſtat ꝙ ſit accidens. Item. Si eſt ſubſtantia, aut corporalis, aut ſpiritualis. Non corporalis, hoc conſtat. Si ſpūalis, aut deus, aut angelus, aut anima rōnalis: ſed conſtās eſt, ꝙ gratia creata nec eſt deus, nec eſt angelꝰ, nec rationalis anima: ergo reſtat, ꝙ gratia creata ſit in genere accidētis. Item. Nulla ſubſtātia eſt habitus: ſed gratia eſt quidam habitus animā decorans, & ornans, ſicut dicitur ſuper illud Pſal. Vt exhilaret faciē in oleo. Gratia eſt quidam nitor animi, &c. ergo gratia non eſt ſubſtantia: & eſt ſubſtantia, vel accidens: ergo &c. Sed contra. Nullum accidens eſt nobilius ſubſtantia: ſed gratia eſt nobilior aīa quam perficit, & complet, ſicut perfectio eſt nobilior perfectibili: ergo gratia non eſt accidens, & eſt accidēs, vel ſubſtantia: ergo &c. Item. Nullum accidens eſt ſubſtantiæ ſimilius, q̄ ſubſtantia: ſed gratia inter cæteras creaturas eſt deo ſimilior. & deus eſt ſubſtantia: ergo gratia eſt in genere ſubſtantiæ. Item nullum accidens eſt ſtabilius, q̄ ſubſtantia, pro eo ꝙ ſubſtantia præbet fulcimentum accidēti, nō econuerſo: ſed gratia ſtabilit ipſam animam, & confirmat in bono, nec poteſt ipſa gratia aliquo modo incuruari in malo: ſi igitur anima eſt ſubſtantia, gratia eſt ſubſtantia. Item. Omnis forma, quæ eſt principium vitæ, eſt in genere ſubſtantiæ: ſed gr̄a eſt principium vitæ, & nobiliſſimæ vitæ: ergo gratia eſt in genere ſubſtantiæ. Item. Tria ſunt genera bonorum, ſcilicet bona media, bona minima, bona maxima, ſicut vult Auguſtinus in libro de libero arbitrio, ſed bona minima, & bona media ſunt in genere ſubſtantiæ; ergo multo fortius, & bona maxima, & gratia eſt de bonis maximis: ergo &c. Item. Omne accidens quod ineſt alicui, vt accidens, aut ineſt per ſe, aut per accidēs: ſi igitur gratia ineſt animæ, vt accidens, aut igitur ineſt per ſe, aut per accidens. Si per ſe, ergo habet ortum ex propriis principiis ſubiecti: ergo iam non erit gratia, ſed naturalis proprietas. Si per accidens: ſed omne per accidens reducibile eſt ad per ſe: ergo ſi gratia ineſt animæ per accidens, erit aliud ſubiectum, cui inerit per ſe, quæro igitur, quid ſit illud: ſi autem non eſt aliquod tale, dare reſtat, quòd gratia non eſt accidēs, & eſt accidēs, vel ſubſtantia: ergo &c.

Ad opp.

D. Thom. 1. 2. q. 110. ar. 2. & 3. & 3. par. q. 63. ar. 5.

RESPON. Dicendum, quòd ponentes gratiam donum eſſe creatum, neceſſe habent ponere gratiam eſſe in genere accidentis. Ad cuius intelligentiam notandum eſt, quòd eſt aliquod accidens, quod comparatur ad aliquid, ſicut ad ſubiectum, & ad cauſam: aliquod, quod ſolum comparatur ad aliquid, ſicut ad ſubiectum, & ad aliud, ſicut ad cauſam, verbi gratia, nigredo in coruo cōparatur ad ipſum coruum, ſicut ad ſubiectum, & cauſam, lumen in aere, vel ſpecies in ſpeculo comparatur ſolum ſicut ad ſubiectum, non ſicut ad cauſam, quia & ſi ibi recipiatur, aliunde tamen habet ortum. Tale autem accidens, quod comparatur ad aliquid, ſicut ad ſubiectum, & ad aliud, ſicut ad cauſam, poteſt eſſe ſub triplici differentia. Quoddam enim eſt, quod habet ortū ab inferiori, quoddam quod habet ortum a pari, quoddam quod habet ortum a ſuperiori, ſicut ab inferiori, vt ſpecies lapidis ī oculo, vel etiam in intellectu noſtro. Sicut a pari, vt ſimilitudo ſpeculi in ſpeculo. Sicut a ſuperiori, vt lumen in aere illuminato. Tale autem accidēs, quod habet ortum a ſuperiori inquātum accidens eſt, completum eſt non quantum ad eſſe primum, ſed quantum ad eſſe ſecundum. Quia vero a ſuperiori eſt, habet nobilitare ſubiectum in hoc, quòd iungit ipſum, & conformat ei, quod eſt ipſo ſuperius, & ſi ſit tale accidens, quod ortū habe-

habet ab ente ſupremo, ſi eius infu-
ſio, vel origo ſit ſecundum perfectã
influentiam, non ſolum habet nobili
tare, verumetiã conſummare, & quie
tare: & hoc non facit tantum ratione
ſui, verum etiam ratione eius, a quo
procedit, in quo reperitur omnis per
fectio, & bonorum omnium aggrega
tio, ac per hoc completa beatitudo.
Concedendæ ſunt ergo rationes pro
bantes gratiam eſſe accidens.

20 AD illud, quod obiicitur primo
in contrarium, ꝙ nullum accidens
nobilius eſt ſubſtantia: Dicendum, ꝙ
illa ratio deficit tripliciter. Primum
quidem, quia nobilitas ſubſtantiæ, &
accidentis, & bonitas ſubſtantiæ, &
accidentis proprie non habent com
parari. Accidens enim bonum dicit
non ſibi, ſed alii, non ſicut ordinatũ
ſed ſicut ratio ordinãdi: ſed ipſa ſub
ſtantia bona eſt tanquam bonitatis
participatiua. Alius etiam defect⁹ eſt
ibi, qiñ & ſi nullum accidens nobi-
lius ſit ſubſtantia, prout accidens cõ
paratur in ſe, quantum ad eſſentiam
generis, ſiue quantũ ad eſſe primum,
nihilominus tñ prout accidens con-
ſideratur in ſubiecto, & includit eſſe
ſubiecti, quandam nobilitatem ſuper
addit quantum ad eſſe ſecundũ. Ter-
tius etiam defectus eſt: quia, ꝙ gratia
dicatur nobilior anima, & perfectio
animæ, hoc non eſt rõne ſui tantum,
ſed quia vnit bono increato, ſicut p̃-
21 dictum eſt. AD illud, quod obiicitur,
ꝙ nullum accidens ſimilius eſt ſub-
ſtantiæ, quàm ſubſtantia. Dicendum,
ꝙ ſicut dictum eſt de bonitate, quòd
alio modo dicitur anima eſſe bona,
alio modo gratia, ſic etiam alio mo-
do anima deo aſſimilatur, & alio mo-
do gratia. Anima enim deo aſſimila
tur, ſicut diuinæ ſimilitudinis ſuſce-
ptiua: gratia vero, ſicut ipſa ſimilitu-
do, vel donum aſſimilatiuum, vnde
non eſt cõparatio proprie inter hunc
modum aſſimilandi, & illum. Alius
eſt etiam defectus: quia cum anima
aſſimiletur deo propter gratiam, &
vbi vnum propter alterum, vtrobiq;
tantum vnum, ſic non eſt maior, vel
minor aſſimilatio dicenda in anima
gratificata, quàm in gratia gratificã-
te. Tertius etiam defectus eſt quia &
ſi ſubſtantia plus aſſimiletur ſubſtan
tiæ in ratione entis, nihil tamen pro
hibet accidens plus aſſimilari alicui
ſubſtantiæ ſub ratione proprietatis,
ſicut anima ſapiens plus aſſimilatur
deo, inquantum eſt ens p ſe, q̃ ipſa
qualitas ſapientiæ: nihilominus deo,
inquantum eſt ſapiens, plus aſſimilať
anima inquantũ eſt ſapiẽs, q̃ inquã-
tum eſt ſubſtantia: ſic & in propoſito
intelligendũ eſt. AD illud, quod obĩ, 22
ꝙ nullum accidens eſt ſtabilius ſub-
ſtantia. Dicendum, ꝙ verũ eſt de illo
accidente, qđ cõparať ad aliquid, ſi-
cut ad ſubiectũ, & cauſam: de eo ve-
ro accidente, qđ aliunde habet origi
nem, non habet veritatẽ, ſicut patet
in radio exeunte a ſole, qui fixus per
manet aere moto. Et quia gratia eſt
tale accidens, ideo illa rõ non habet
locum in propoſito. AD illud, quod
obĩ, ꝙ grã eſt forma, quæ eſt princi- 23
pium vitæ. Dicendum, ꝙ illud habet
veritatem de forma, quæ dat viuere,
qđ ſpectat ad eſſe primum: gratia au
tem eſt forma dãs vitã, quãtum ad eſ
ſe ſecundũ, ſiue quantum ad bene eſ-
ſe: & ideo illud non valet: non.n. fit
vnum p eſſentiã ex gratificato, &
grã, ſicut fit vnũ p eſſentiam ex cor-
pore viuificato, & aĩa viuificãte. AD 24
illud, quod obĩ de bonis maximis, &
minimis, & mediis. Dicẽdũ, ꝙ illa di
uiſio bonorũ eſt ſm acceptionem bo
ni, qua aliqđ dr̃ bonũ, q̃a bonũ alii,
& vtile, ſicut patet ex verbis Auguſt.
ibidem: quia bona, & maxima ſunt il
la, quibus non contingit male vti: &
ideo ad gradum bonitatis ſm eũ mo
dum, p quẽ ibi loquiť Aug. nihil fa-
cit, vtrũ bonũ illud, qđ dr̃ maximũ
ſit in genere ſubſtantiæ, vel acciden-
tis. AD illud, qđ quæritur: vtrum in- 25
ſit aĩæ per ſe, aut per accidens. Dicen
dum, ꝙ per ſe ineſt in genere ſubie-
cti, ſed non p ſe in genere cauſæ. Et
quia per ſe eſt in genere ſubiecti, iõ
non eſt quærẽdum aliud ſubiectum,
cui per prius inſit. Quia vero non
ineſt per ſe in genere cauſæ, ideo non
ineſt omni animæ, nec ex principiis
animæ habet originem: ideo quodã-
modo habet naturã accidentis inhę-

rentis per ſe, quodammodo naturam accidentis inhærentis ꝑ accidens.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Gratia cũ in ſubiecto quod culpam poteſt admittere recipiatur, ipsã accidens corruptibile neceſſe eſt eſſe.

Fundamenta.

VTRVM gratia ſit in genere accidentis corruptibilis, an incorruptibilis. Et ꝙ ſit accidens corruptibile videtꝰ. Oẽ accidens, quod eſt in ſubiecto variabili, ſm ꝙ eſt variabile, eſt corruptibile: ſed gratia eſt in ſubiecto variabili. vtpote in anima ſm libertatem arbitrii, in qua conſiſtit mutatio, & vertibilitas: ergo &c. Item. Omne accidens, quod habet poſitum potens ineſſe ſuo ſubiecto, ẽ corruptibile: ſed gratia opponitur culpæ, & culpa põt ineſſe animæ viri iuſti, quãdiu eſt in ſtatu viæ: ergo &c. Item. Omne accidens, quod eſt aliunde, & non habet cauſam in ſubiecto, põt ab illo ſeparari: ſed gratia eſt in aĩa, & nõ habet ortum ab aĩa: ergo poteſt ſeparari ab ipſa: ſed poſt ſeparationem non põt in eſſe cõſeruari: ergo gratia nata eſt corrumpi. Itẽ. Omne accidens cuius conſeruatio pendet ex conuerſione voluntatis ad deum, eſt corruptibile, cum voluntas poſſit a deo verti: ſed gratia eſt huiuſmodi: ergo &c. Sed

Ad opp. contra. Anima eoipſo quod eſt imago dei, eſt incorruptibilis: non enim eſſet imago dei (ſicut dicit Auguſt.) ſi mortis termino clauderetur: ergo cũ in gratia conſiſtat imago reformationis, videtur ꝙ gratia ſit incorruptibilis. Item. Accidens, quod eſt in ſubiecto non a ſe, ſed ab alio, non mouetur neceſſario ad motum eius, in quo eſt, ſicut patet de ſpẽ exiſtente in ſpeculo, & lumine exiſtẽte in medio: ſed gratia eſt in anima non a ſe, ſed a deo: ergo nõ videtur, ꝙ ad mutationem, ſeu ad variationem aĩe corrumpatur. Item. His, quæ ſunt corruptibilia, dedit diuina virtus propagandi potentiam: igitur aut gratia non eſt corruptibilis, aut ſi corrumpitur, habet vim producendi gratiam ſibi ſimilem: ſed gratia non poteſt ſibi ſimilem producere, ſicut in primo libro oſtenſum eſt: ergo non eſt corruptibilis de ſe. Item. Omne, quod corrumpitur in tempore, ſui diuturnitate ſeneſcit in tempore: ſed gratia quãto magis durat in homine, tanto perfectior eſt, & ſtabilior, & magis renouat ſpiritum: ergo gratia non videtur corrumpi. Item. Si gratia corrumpitur, aut corrumpitꝰ a deo, aut a libero arb. aut a peccato. A deo non, cum gratiam corrumpi ſit malũ. A libero arb. non, cum nullum ſubiectum corrumpat ſuam perfectionem. A peccato non, quia peccatum eſt pura priuatio, & modica gratia põt ſuper oẽm culpam: ergo cum nihil habeat corrumpens, videtur ꝙ ſit incorruptibilis. Item. Si corrumpitur, aut corrumpitur in aliquid, aut in nihil. Si in aliquid, quæro in quid, nec eſt quid dare, cum nõ producatur ex aliquo, ſed de nihilo. Si in nihil. Contra. Nihil, quod corrumpitur, cedit omnino in non ens: ſi igitur gratia nobiliſſimũ eſt inter omnia accidentia, & deus non permittit alia accidentia in non ens cedere, videtur quòd nec de gratia permittat.

RESP. Dicendum, ꝙ cum gratia 26
ſit accidens, nõ põt eſſe præter ſubiectum, in quo eſt: & cum in ſubiecto, in quo eſt, non poſſit ſimul cum culpa ſubſiſtere, & ipſi ſubiecto, in quo eſt gratia contingat culpã ineſſe, neceſſe eſt gratiã eſſe quid corruptibile. Rurſus Cum gratia non producatur ex aliquo materialiter, ſed ſit ſimpliciter donum gratuitum, & omnino deſurſum deſcendẽs a patreluminũ, & omne quod corrumpitur in id cedat, vnde ꝑducitur, neceſſe eſt gratiã, ſicut ex nihilo producitur, ſic etiam in nihilum redigi cũ corrumpitur.

Conſentit S. Thom. 3. par. qõ 63. ar. 5.

Talis autem modus corrumpendi nõ ſolum competit gratiæ ratione ſui initii, ſed etiam ratione eſſe proprii, ſiue modi exiſtendi. Ratione inquã ſui initii, quia (ſicut dictum eſt) ſicut ex nihilo producitꝰ, ita in nihil re-

digitur

digitur,quemadmodum in aliis ac-
cidentibus conſimiliter reperitur,qđ
in id redeunt,vnde exeunt,cum pro-
ducuntur.Competit etiam hoc ei ra-
tione eſſe propriū, ſiue modi exiſtēdi.
Quoniam cum gratia non cauſetur
ex prīcipiis eius,in quo eſt,ſed aliud
habeat pro ſubiecto,aliud pro cauſa,
quemadmodum cum lumen corrum
pitur, vel ſimilitudo in ſpeculo , vel
ipſa ſpecies in anima, non corrumpi
tur illud , in quo eſt , nec redit ad il-
lud,a quo eſt , ſed quantum eſt de ſe,
in nihil cedit: ſic gratia,quia non ha
bet eſſe in anima per modū naturæ ,
ſed per modum habitus,vt prius ha-
bitum eſt,nec ex principiis animæ ꝓ
ducitur,cum corrumpitur , in nihil
redigitur.& propterea peccatum , in
quo fit gratiæ corruptio,dicitur eſſe
nihil , & inter omnes corruptiones
ſummo auctori, & conſeruatori om-
nium bonorum maxime diſplicere
dignoſcitur.Concedendæ ſunt igitur
rationes oſtendentes , quòd gratia
corrumpitur.
27 AD illud ergo,quod primo obī
in contrarium, ꝙ in gratia reperitur
ratio imaginis,ſicut in aīa.Dicendū,
ꝙ aliter,& aliter reperit imago hic,
& ibi. Anima enim eſt imago dei,qa
capax dei eſt,& particeps eius eſſe po
teſt , & ita propter beatitudinem fa-
cta eſt,& ad beatitudinem apta , quæ
inquam beatitudo nō pōt ineſſe , niſi
ſubſtātiæ immortali:ideo neceſſe eſt,
animam immortalem eſſe.Gratia ve-
ro ex hoc ſolo dicitur imago , quia
eſt imaginis reformatio: & quoniam
illa imago per gratiam reformata po
teſt deformari,hinc eſt, ꝙ gratia po
teſt corrumpi,nec valet illa ratio, qa
hincinde non eſt cōſimilis imaginis
28 acceptio. AD illud,quod obiicitur ,
ꝙ accidens,quod non habet ortum a
ſubiecto,non mutatur ad mutationē
ſubiecti . Dicendum, ꝙ hoc non eſt
propter hoc ſolum, ꝙ habeat ortum
aliunde ,ſed quia non depēdet ab eo,
in quo eſt,ſicut patet in radio, & lu-
mine. Gratia autem non ſolum de-
pendet ab eo,a quo eſt, ſed etiam ab
anima,in qua eſt , nec perſiſtit in ea,
niſi quandiu habet faciem ſuam,ſiue
mentem ad deum conuerſam. AD il- 29
lud,quod obiicitur, ꝙ rei corruptibi
li debet dari virtus propagandi. Di-
cendum,quòd illud verum eſt,quan
do illa res eſt nata talem virtutem ſu
ſcipere, & quando etiam illa corru-
ptibilitas ineſt rei ex defectu propriæ
naturæ,neutrum autem horum com
petit gratiæ. Nam gratia nata eſt im-
mediate ab ipſo deo procedere , nec
aliquo modo corrumpitur , niſi ꝓ-
pter auerſionem mentis noſtræ a re-
ctitudine veritatis æternæ . Et p hoc 30
patet reſponſio ad ſequēs,quod obī,
quòd omne,quod corrumpitur, ſene
ſcit in tempore: hoc enim verum eſt
de eo,quod habet cauſam corruptio-
nis intra ſe. AD illud , quod quæri- 31
tur,a quo corrumpitur,vtrum a deo,
vel a peccato , vel a libero arbitrio.
Dicendum , quòd ipſa gratia deficit
in ſeipſa. Si autem quæratur ratio hu
ius,quare deficit,hoc eſt ꝓpter auer
ſionem mentis humanæ. Cum enim
gratia non ſaluetur,niſi ex continua
tione influentiæ a bonitate diuina ſu
per faciem mentis noſtræ,quando a-
nima a deo auertitur per peccatum,
influentia non continuatur , & per
conſequens gratia corrumpitur : &
ideo quodammodo gratia per pecca
tum dicitur corrumpi,non quòd pec
catum agat in gratiam,ſed quia ani-
ma per peccatum ſe auertente, & deo
ceſſante influere, neceſſe eſt gratiam
in ſeipſa deficere . AD illud , quod 32
obiicitur,quòd nihil quod corrum-
pitur cedit omnino in non ens . Di-
cendum , quòd illud habet verita-
tem in accidentibus, quæ habent eſ-
ſe naturæ , & in eis , quæ cauſantur
ex principiis ſubiecti,pro eo , quòd
cum corrumpuntur accidentia,ma-
nent nihilominus , & ſaluantur illa
principia : & ideo cum talia acciden
tia corrumpuntur, non omnino an-
nihilantur . In his vero accidenti-
bus, quæ habent eſſe habitus , ſicut
ſimilitudo in anima , & lumen in ae-
re,non habet veritatem. Non enim
ſimilitudo hominis mortui , quæ
eſt in anima tua , ſi de anima tua
deleatur , & corrumpatur , re-
dit ad hominem illum, vel cum lu-

men corrumpitur redit ad ſolem, maxime ſi corruptio luminis fiat ꝑ corporis interpoſitionem. Niſi forte qs dicat, ꝙ ad originem ſuam redire pro eo, quod adhuc ſaluatur in ſuo principio effectiuo, quod poteſt producere illi ſimile. Quia igitur gratia habet ſe ad modũ habitus, & ex nihilo producitur, vt prius habitũ eſt, ideo illa propoſitio nõ habet hic locum. Et ſi tu quæras, vnde hoc eſt, quòd deus permittit perire tam nobile accidens, ſatis facile eſt reſpondere. Similis enim quęſtio eſt ſi quæratur, cũ deus diligat amicos ſuos, & plus diligat vnam animam ſanctam, quàm diligat cęlum, & terram, quid eſt, quòd permittit animam ſanctam a ſe ſeparari, & non permittit cœlum, & terram corrumpi?
33 AD hoc reſpondebit, qui ſane intelligit, quòd hoc curſui rerum congruit, & ſic deus res, quas condidit adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat. Et propterea, quia theſaurus gratiæ habet in vaſis fictilibus, quamuis ſit valde nobilis, tamen de facili amittitur, qũ procellis tentationum concutitur.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

Gratia licet appropriate primo animę ſubſtantiam, quàm potentias reſpiciat, proprie tamẽ reſpicit eſſentiam, & potentias ipſius animæ.

Fundamenta.

VTRVM gratia primo inſit ſubſtantię animę, vel potentiis. Et ꝙ primo inſit ſubſtantię videt̃. Nulla potentia aĩę eſt cõtinue in ſuo actu: ſed gratia eſt continue in ſuo actu, qa continue reddit hoĩem deo acceptũ, & gratũ: ergo gratia non eſt in potentiis aĩæ. Item. gratia eſt vita aĩæ, ſicut dicunt ſanctorum auctoritates, & etiam doctores: ſed viuere, cum ſit actus ſubſtantialis, non ineſt ſubſtantiæ ꝑ potẽtias, ſed potentiis per ſubſtantiam: ergo ſi primus actus gratiæ eſt viuificare, videtur ꝙ prius reſpiciat ſubſtantiam, q̃ potentias. Item. Accidẽs habet numerari per ſuum proprium ſubiectũ: igitur ſi gratia primo eſt in potẽtiis, cum potentiæ ſint multæ, neceſſe eſt gratiam in anima multiplicari: ſi ergo in vna anima vna tãtum eſt gratia, videt̃ ꝙ gratia primo ſit in ſubſtantia, q̃ in potẽtiis. Item. In gratia, & virtutibus conſiſtit imago reformationis: ſed imago reformationis reſpondet imagini creationis: cum igitur imago creationis conſiſtat in vnitate eſſentiæ, & trinitate potentiarũ, & tres ſint habitus virtutum, qui reſpiciunt tres potentias, videtur quòd ſit aliquid vnum, quod reſpiciat ipſã animæ eſſentiam: ſed non eſt niſi gratia: ergo &c. Item. Sicut operatio exit a potentia, ſic potentia oritur a ſubſtantia: ergo ſicut non placet, nec acceptatur a deo aliqua operatio, niſi prius acceptetur, & gratificetur potentia, ſic impoſſibile eſt acceptari potentiam, niſi prius acceptetur ſubſtãtia: ergo cum per gratiam fiat acceptatio, per prius eſt gratia in ſubſtantia, quàm in potentiis. Item. In paruulis baptizatis eſt deus per inhabitantem gratiam, ſicut dicit Augu. de præſentia dei, ad Dardanũ: ergo cũ in ipſis nulla ſit potentia expedita, gratia non reſpicit primam expeditionem potentiæ, ſed potius viuificationem ſubſtãtiæ: & ſic per prius eſt in ſubſtantia, quàm in potentia. Ad opp. Sed contra. Aug. dicit, ꝙ gratia ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum: ergo reſidet in aĩa ratione liberi arbitrii: ſed liberum arbitrium nominat potentiam: ergo &c. Item. Magiſter in litera adducit auctoritatem Auguſtini, in qua diuidit gratiã in præuenientem, & ſubſequentem, & vtrũque iſtarum diffinit per comparationem ad voluntatem: ergo videtur, quòd primum, & proprium ſubiectum gratiæ eſt ipſa voluntas: ſed hæc eſt potentia: ergo videtur, quòd gratia per prius inſit potentiæ, quàm ſubſtantiæ. Item. Sicut inter potentiam, & actum cadit medius habitus, ſic inter ſubſtantiam, & habitum cadit media potentia: cum igitur gratia

gratia ſit in anima vt habitus, & qualitas quædam, videtur, quòd ei inſit mediante potentia: ergo per prius eſt in potentia, quàm in ſubſtantia. Item. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed gratia (vt gratia) opponitur culpę inquantum culpa: ſi igitur culpa primo, & proprie reſpicit arbitrium liberum pari ratione & gratia: igitur per prius erit in potentia, quàm in ſubſtantia. Item. Gratia cũ ſit donum de ſurſum deſcendens, ineſt animę, ſecundum ſuum ſupremum: ſed ſupremũ animæ (ſicut vult Auguſtinus) eſt ipſa mens: mens aũt non eſt ipſa ſubſtantia animæ, ſed potius potentia ſuprema: ergo videt, quòd gratia per prius ſit in potentia. Item. Gratia habet exiſtere in anima ſecundum conuerſionem ipſius animæ ad deum, & amitti habet ſecundum auerſionem: ſi igitur illud ſecũdum quod anima primo auertitur, & conuertitur eſt potentia: videtur, quòd anima per prius ſit in potẽtia, quàm in ſubſtantia. Item. Gratia nõ eſt in anima ſm ſeipſam, ſed ſm influentiam ab aliquo principio, quod eſt omnino ab eo diuerſum: cum igitur anima ſuſcipit gratiã, aut habet aliquam potentiam ad ſuſcipiendam gratiam, aut non. Si non habet potẽtiam ad hoc: ergo nunquam eam ſuſcipiet. Si autem habet potentiã, mediante qua ſuſcipit: aut illa erit ratio aut voluntas, aut aliqua alia potentia ab his diuerſa: ſed non eſt ponere potentiam aliam in anima præter cognitiuam, & affectiuam; ergo videt, quòd mediantibus illis gratia ſuſcipiatur ab anima. Item. Si gratia ineſſet animæ ſecundum ſubſtaantiam, cum poſſibile ſit abſtrahi per intellectum ſubſtantiam a potentiis, poſſibile eſſet intelligere animam eſſe gratiam ſuis potentiis abſtractis: ſed omnis anima grata eſt diſpoſita ad gloriam: ergo poteſt intelligi per conſequens anima glorioſa abſtractis potentiis: ſed potentiis abſtractis anima nec videt, nec amat deum; ergo impoſſibile eſt animã glorioſam ponere, quæ nec deum videt, nec deum amat; ſed ſi hoc eſt impoſſibile; ergo illud ex quo iſtud ſequitur.

34 RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cõmunis opinio tenet, gratiam primo reſpicere animę ſubſtantiam, & virtutes primo reſpicere potentias, vt ſic per gratiam in virtutibus fiat reformatio imaginis creatæ, quæ conſiſtit in trinitate potentiarum, & vnitate ſubſtantiæ. Hæc autem poſitio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur, quòd deus prius influat gratiam in eſſentiam, & poſtmodum influentia illa in ſubſtantia redundet in potentias, vt ſic ſit conformitas gratiæ ad animam, ſiue prout conſideratur ſecundum rationẽ imaginis, ſiue prout conſideratur vt perfectio corporis. Anima enim, vt eſt perfectio corporis, ratione ſuæ ſubſtantiæ, vel eſſentiæ reſpicit complexionis æqualitatem: ratione vero potentiarum reſpicit organorum diuerſitatẽ. Et iterũ. Anima in ſe & viuere habet, & agere: ſed viuere per ſeipſam, & propriam formam: agere vero per potentiam. Per hunc modum ſi gratia in perficiendo conformatur animæ ſub ratione gratiæ, prius debet reſpicere ipſam animæ ſubſtantiam, & per virtutes debet eſſe perfectio potentiarum. Et ſecundum hunc modum dicendi cum dicitur gratia reſpicere ſubſtantiam, & virtutes potentias, non tantum intelligitur eſſe dictum per appropriationem, verumetiam per proprietatem. Alio modo poteſt intelligi prædicta poſitio per appropriationem quandam: non quia deus prius influat gratiam in ſubſtantiam, quàm in potentiam, ſed quia cum anima ſuſcipiat gratiam, & virtutes mediante potentia, & tam gratia, quàm virtus inſit animę per potentiam: aliter tamen ineſt hęc, & illa. Virtus enim dicit perfectionem reſpectu operis: gratia vero dicit perfectionem reſpectu dei acceptantis. Et quoniam reſpectu operum potentiæ diſtinguuntur, hinc eſt, quòd virtutes potentias reſpiciunt, vt diſtinctas, & tunc ſunt in actu, quando potentiæ ſunt in actu.

Hic modꝰ dicẽdi differt a Sco. & Thom. a Sco. qdẽ quia unũ tantũ ponit habitũ: a Tho. quia gratiã in potentijs ſubiici docet

Potentiæ aut inquantum comparan
tur ad deum acceptantem, vnica acce
ptione acceptantur cum ipſa ſubſtan
tia cuius ſunt, & ſecundum vnã natu
ram in eis repertã: & hinc eſt, qđ gra
tia eſt vna, ſicut eſt ſubſtantia, & eſt
ſemper in actu continuo, & primo di
citur reſpicere ſubſtãtiam: non quia
ſit in illa abſque potẽtia, vel prę prius
quã in potentia, ſed quia habet eſſe
in potentijs vt continuatur ad vnam
eſſentiam: virtus vero dicitur eſſe in
potentijs, quia in eis eſt vt referũtur
ad operatiões diuerſas: & hic modus
intelligendi magis conſonus eſt ver-
bis Auguſt. qui dicit, quod gratia ſe
habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſ
ſor ad equum, qui etiam gratiã coope
rantem, & operantẽ deſcribit per cõ-
parationem ad voluntatem. Magis ẽt
eſt conſonus rationi. Si enim intelligi
mus gratiam tanquam habitum quẽ
dam, & influentiam, quæ ineſt animę
ad deum conuerſę, cum talis habilita
tio, & influentię ſuſceptio, & conuer
ſio non poſſit intelligi, niſi per poten
tiam, non videtur poſſe recte intelli-
gi, quomodo gr̃a ſit in anima abſtra-
cta potentia. Kurſus. Si gratia eo dici
tur gratia, quia gratificat, & eo ipſo
quod gratificat, habet oppoſitionem
ad culpam, cum oppoſita ſecundum
idem nata ſint ineſſe, ſecũdum idem
ipſum anima nata eſt gratificari, ſecu
dum quod nata eſt & culpari, culpa-
tio autem, & laus, & vituperium ineſt
animę primo ſecundum liberum ar-
bitrium, ac per hoc & gratię donum.
Non enim quæcũque acceptatio gra
tificatio dicitur, ſed illa ſola, qua deꝰ
ſic acceptat animam, vt reputet eam
remuneratione dignam, & talis reſpi
cit ipſam arbitrij libertatem: & ideo
gratia ineſt animæ primo ſecundum
libertatem ar. & huius ſignũ eſt, quia
ad eas ſolas potentias ſe extendit gra
tia, ad quas ſe extendit arbi. libertas.
Concedendæ ſunt igitur rões oſten
dentes, quod gratia ineſt animæ ꝑm
potentias. Ad rões autẽ ad oppoſi
tum facile eſt rñdere per iam dicta.

D. Thom. 1.2.q.109 art.4. & q. de veri.q. 27.arti.6. tenet. ꝙ gr̃a tm̃ ſu biectiue ẽ in eſſentia aĩæ, & nul lo pacto i potentijs, quia apud ipſum gr̃a nõ eſt vir tus. Scot. vero diſt. præſen. ibi. Cõtra iſtã &c. te net, qđ ſit etiã in po tentijs, di ſcordat tñ a D. Bon. quia tenet ꝙ gr̃a ſit virtus.

QVOD enim obijcitur, qđ gra
tia eſt continua in ſuo actu, nõ obuiat
35 ci, quod nunc dictum eſt. Quamuis
enim potẽtia in relatione ad opus nõ
ſit in ſuo actu continuo, & ſic nõ ha
beat perfici gratia, ſed virtute, in cõ
paratione tamen ad ſubſtantiam, in
qua eſt, eſt in ſuo actu cõtinuo: ita. n.
debetur quoddam viuere, & quidam
actus continuus ipſis potentijs, ſecũ-
dum quod continuantur ipſi ſubſtã
tiæ, quemadmodum & ipſi ſubſtan-
tię: & ideo ſecundum hanc compara
tionem a gratia ſunt pfectibiles. Ali- 36
ter etiam poſſet hic dici, ꝙ duplex eſt
actus ipſius formę. vnus qui eſt a for
ma per modum informantis, & alter
qui eſt a forma per modum efficien-
tis, ſicut albedo ſubiectum ſuum deal
bat, & oculum diſgregat. Quantum
ad primum, eſt omnis forma in actu
continuo, quia ille eſt actus, vt habi-
tus. Quãtum vero ad ſecundũ, non.
Sic & gratia, quamuis ſit in ſuo actu
continuo quantum ad illum actum,
quem habet per modum informãtis,
non tamen eſt in actu cõtinuo quan
tum ad illum actum, quem habet per
modum præuenientis, & ſubſequen-
tis, ſiue cooperantis, & operantis. Ad
illud, quod obijcitur de actu viuificã
di. Dicendum, quod & ſi vita ſecun-
dum quod dicit eſſe primum, prius re
ſpiciat ipſam eſſentiam, quam poten
tiam: non tamen oportet de vita ſecũ
dum quod dicit eſſe ſecundum. Cum
enim ſit accidens ſuperadditum non
tantum eſſentiæ, ſed etiam potentiæ,
habet animæ ineſſe potentia median
te, ſicut color dicitur eſſe in corpore
ita quod primo i ſuperficie. Ad illud, 38
quod obijcitur, quod accidens nume
ratur per ſubſtantiam. Dicendum. qđ
verum eſt quando ea, quæ ſubijciun-
tur diuerſa ſunt, & ſubijciuntur vt
diuerſa: quando vero ꝑ eandem na
turam ſubijciuntur, non oportet eſſe
in accidente diuerſitatem, & ſi gratia
eſt in potentijs animæ inquantũ con
tinuantur ad vnam ſubſtantiã, & in-
quantum communicantur in liberta
te arbitrij, ſicut prius dictum eſt. Vn-
de ſicut vna ſanitas dicitur eſſe in oĩ-
bus membris hominis, quia eſt in ip
ſis ſecundum quod ad vnam originẽ
reducuntur, & ſecundum quod in cõ
plexione conueniunt, ſic & in pro-

poſito

39 poſito intelligendum eſt. AD illud,
quod obijcitur de conſormitate ima
ginis creationis, & reformationis. Di
cendum, quod cum deformatio ima-
ginis non poſſit eſſe niſi p potẽtias,
ſic nec formatio: & ideo imago refor
mationis inquantum huiuſmodi ſuf
ficienter reformat ipſam animam, cũ
ineſt ei per ſuas potentias. Potentijs
enim reformatis, & perfectis per con
ſequens pficitur, & formatur ipſa ſub
ſtãtia: ideo ad perfectam reformatio
nem animæ non oportet aliquid po-
ni, quod per prius ſit in ſubſtantia, q̃
in potentia, niſi hoc dicatꝰ per appro
40 priationem quandam. AD illud, ꝙ
obijcitur, ꝙ deus nõ acceptat actum,
niſi prius acceptando potentiam. Di
cendum, quod non eſt ſimile, pro eo
quod potentia poteſt eſſe ſine actu. &
gratia in potentia abſque merito ope
ris, ſ. ſubſtantia, aute n abſque poten-
tia eſſe non poteſt: & ſi poſſit intelli-
gi, non tamen poteſt intelligi abſque
potẽtijs diuina dona ſuſcipere, in qui
bus donis decorari dicitur facies ani
mæ eo genere decoris, per quem deus
41 acceptat. AD vltimum, quod obij-
citur de paruulis. Dicẽdum, quod &
ſi potẽtiç in paruulo non ſint idoneç
ad exeundum in vſum gratiæ, & vir
tutũ; nihilominus tamẽ idoneæ ſunt
non ſolum per donum gratiæ, ſed &
per habitus virtutum decorari, & per
fici. Et hoc melius declaratur in quar
to, cum agitur de effectu baptiſmatis,
quem habet in paruulis.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Gratia comparatur ad liberum arbitrium tanquam motor, qa voluntas eſt ipſius gratiæ pediſſequa, a qua eleuatur.

Funda-menta. VTRVM gratia compa
retur ad animam in ra-
tione motoris, & quod
ſic videtur per auctori-
tatem Augu. quam Ma
giſter adducit in litera: qđ gratia præ
ueniens eſt, quæ præuenit bonæ volũ
tatis meritum, & reſpectu cuius ipſa
voluntas bona pediſſequa eſt nõ prę
uia: igitur gratia reſpectu volũtatis
ſe habet per modum excitantis, & im
perantis, & regentis, & omne tale ſe
habet in ratiõe motoris: ergo &c. Itẽ
Auguſt. Gratia ſe habet ad liberũ ar.
ſicut ſeſſor ad equum: ſed ſeſſor ẽ mo
tor equi: ergo gratia eſt motrix libe-
ri arb. Item. Hoc videtur rõne. Plus
eſt potentiam aliquam ſupra ſe eri ge
re, quam ipſam mouere: ſed gratia ele
uat potentiã liberi arbi. ad opera me
ritoria, quę ſunt ſuper ipſam: ergo eſt
liberi arbit. motrix. Item. Plus poteſt
gratia ſuper liberum arbi. quam libe
rum arbit. poſſit ſuper ſeipſum: ſed li
berum ar. eſt inſtrumentum ſeipſum
mouens, ſicut dicit Anſe. & voluntas
mouere poteſt ſeipſam: ergo multo-
fortius moueri poteſt a gratia. Item.
Omne quod eſt principium vitę per
fectæ, eſt principium motus in eo q đ
viuificat: ſed gratia eſt principium vi
tæ in anima: ergo &c. Contra. Volun Ad opp.
tas eo ipſo eſt libera, quo mouetur ex
ſeipſa: cũ igitur gratia ſit aliud a vo-
luntate, ſi gratia mouet voluntatem,
aufert ei libertatem: ſed conſtans eſt,
quod gratia voluntati libertatẽ non
aufert; ergo ipſam non mouet. Item.
Omnis motor ſufficiẽs eſt hoc aliqd,
& ſubſtanita completa diſtans a mo-
bili: ergo aut gratia nõ mouet liberũ
arbi. aut ſi mouet eſt ſubſtantia: ſi igi.
tur gratia creata non poteſt eſſe in ge
nere ſubſtãtiæ, ſed ĩ genere accidẽtis:
ergo &c. Item. Si gratia mouet liberũ
arbit. aut mouet naturaliter, aut vio-
lenter, aut voluntarie. Si naturaliter:
ergo opera meritoria erunt natura-
lia. Rurſus: ſi naturaliter mouet, ſem-
per mouet quantum eſt de ſe: ergo nũ
quam quieſcit homo ab operibus me
ritoriis. Si violẽter: ergo nec ſaluatur
ibi ratio meriti, nec liberum arb. quo
rum vtrũque patet eſſe falſum. Si vo-
luntarie: ſed nihil mouet voluntarie,
niſi habeat cognitionem, & volunta-
tem: ergo gratia cognoſcit, & vult, &
ita eſt ſubſtantia rationalis: igitur vel
gratia ſi mouet liberum arbi. non eſt
aliquid creatum, vel ſi eſt aliquid crea
tum, non mouet liber. arbitr. Item. Si
mouet li. arb. aut ſicut motor motus,

aut ſicut motor non motus. Si tu des
quod ſicut motor mot⁹: ergo cum ni
hil ſecundum idem moueatur, & mo
ueat, gratia ſecũdum ſe habebit aliã,
& aliam naturam, per quam moueat,
& moueat; ergo non erit accidẽs ſim
plex. Si ſicut motor non motus: ſed ta
lis motor non eſt quid creatum: ergo
vel gr̃a non eſt quid creatum, vel non
mouet lib. ar. Item. Idem manẽs idem,
in creaturis ſemper eſt natum facere
idem: ergo ſi gratia eſt quid creatum,
& mouet lib. arb. cum gratia non va
rietur, ſemper ad idem inclinabit lib.
arbit. ergo nunquam facit homo per
gratiam niſi vnum op⁹ meritorium:
ſi igitur lib. arbit. modo excitatur ad
vnum genus operis, modo ad aliud,
videtur quod aut illa excitatio nõ ſit
a gratia, aut gratia non dicit aliquid
creatum, aut gratia mutatur, & varia
tur ſicut lib. arb.

42 RESP. Dicendum, quod abſque
dubio, ſicut auctoritates ſanctorũ di-
cunt, neceſſe eſt ponere lib. arb. a gra
tia moueri, & excitari. Ab ipſa enim
gratia operãte præuenitur, & a coope
rãte ad opera meritoria eleuatur, ita
quod reſpectu operis meritorij gra-
tia eſt ſicut principalis motrix, & vo
luntas ſicut pediſſequa. Qualiter au
tem ipſa gratia, cum ſit accidens ani
mæ ipſam habeat mouere, hoc habet
difficultatem. AD huius autem diffi
cultatis explicationem duplex eſt mo
dus dicendi, ſiue intelligendi, ſecun-
dum quem li. ar. dicitur a gratia mo
43 ueri. Vnus modus dicendi eſt, ꝙ gra
tia mouere dicitur liberum arbitriũ,
quoniam ipſa eſt diſpoſitio ad quẽdã
ſpiritualem motum. Sicut enim pon
dus in corporib⁹ diſponit ad motũ,
ſic & ſuo modo pondus in ſpiritib⁹:
gratia aũt eſt quoddam ſpirituale põ
dus datum animæ, p quod habet ſur
ſum tendere: & quoniam liberum ar
bitrium eſt natum ſeipſum mouere ſe
cundum actus, in quos poteſt ſic: ſe cũ
eſt adiutum, & informatum gratia ex
cellentius mouet ſeipſum, ita ꝙ cum
libero arbitrio ſit mouẽs, & motum,
gratia diſponit ipſum ſub ratiõe mo-
uentis: & pro tãto dicitur gr̃atia mo
uere liberum arbitrium, quia lib. arb.
gratia informatum mouet ſeipſum,
per quem modum amor dicitur mo-
uere hominem ad magna opera faciẽ
da. Alius eſt modus intelligendi, ſm
quem liberum arbit. dicitur a gr̃a mo
ueri. Gratia enim ẽ ſicut quædam in-
fluentia procedẽs a luce ſuperna, quæ
ſemper habet coniunctionẽ cum ſua
origine, ſicut lumen cum ſole: & quia
ſemper ſuæ origini coniungitur, ideo
non tãtum attribuitur ei operatio rõ
ne ſubiecti in quo eſt, ſed etiam ratio
ne ſubiecti a quo eſt. Vnde ſicut lumẽ
non ſolum operatur cum aere, ſed ẽt
operatur in ipſum aerem ratione cõ-
tinuationis cum ſuo fonte, ſic & gra-
tia non ſolum operatur cũ libero ar
bitrio, ſed etiam operatur in liberum
arbitrium, & liberum arbitrium mo
uet. Vnde non eſt aliud dicere gratiã
liberum arbitriũ mouere, quam gra-
tiã eſſe ſpiritus ſancti inſtrumentum
ad mouendum liberum arbitrium.
Vterque horum modorum intelligẽ
di conueniens, eſt & rectus, nec vnus
ſine altero ſufficit. Nam primus com
petit grĩę cooperanti, ſiue ſubſequen
ti. Secundus competit gratię operãti,
ſiue p̃uenienti. Gratia enim operans
liberum arbitrium præuenit, & mo-
uet, quia deus illam infundendo volũ
tatẽ hominis ſanat, & præparat. Gra
tia vero cooperans, ſiue ſubſequens
liberum arbitrium dicitur mouere,
quia voluntas tali dono gratię infor
mata mouet ſeipſam. Hanc enim po-
tentiam habet voluntas, ſcilicet mo-
uendi ſeipſam, quia eſt potentia mate
rix non alligata, ſicut ſupra oſtẽſum
eſt, cum de libero arbitrio agebatur.
Concedendę ſunt igitur rõnes oſten
dentes, quod gratia ad liberum arbi
trium cõparari habet in ratione mo
toris. AD rationes autem ad oppo-
ſitum plana eſt reſpõſio ex iã dictis.

AD illud enim, quod primo obij 44
citur de voluntate, quod ſeipſam mo
uet. Dicendum, quod hoc nõ obſtat,
imo conſonat ei, quod dicitur, quod
mouetur per gratiam. Sicut enim vo
luntas mouet ſeipſam ad opera natu
ralia, ſic adiuta per gratiam mouet ſe
ipſam ad opera meritoria. Vel ſecun-
dum alium modũ intelligendi. Deus

per

per gratiam mouet voluntatem: nec tamen hoc voluntati repugnat, quia voluntas vult ſic moueri a deo. Vnde ſic mouetur a deo, ꝙ mouetur etiam a ſeipſa: & ideo omne opus meritoriũ attribuitur gratiæ, & libero arbitrio.
45 Ad illud, quod obijcitẽ, quod motor diſtat a mobili. Dicẽdum, quod illud intelligitur de eo motu, in quo moueri eſt vere pati, ſicut eſt in motu corporali, & de eo motore, qui eſt tota cã efficiens, & ſufficiẽs, & tota cauſa motus. Talis autem motor non dicitẽ eſſe gratia, pro eo quod non mouet niſi ſicut diſpoſitio, vel ſicut inſtrumentum, ſicut prius fuit explanatum. Ad
46 illud, quod quæritur, aut mouet naturaliter &c. Dicendum, quod mouet voluntarie non a voluntate, qua ipſa gratia ſit volens, ſed a voluntate, qua deus gratiam influens eſt volens, & a voluntate, qua lib. arb. gratificatum vult mouere ſeipſum. AD illud, qđ
47 quęritur, verum ſit motor motus, vel nõ motus, patet reſponſio. Illa enim diuiſio motoris eſt de motore, qui eſt hoc aliquid, & eſt ſubſtãtia, & eſt motor ſufficiens: talis autem motor non eſt gratia, vt prædictum eſt. AD illud 48
quod obijcitur, quod idem manens idem, ſemper &c. Dicendum, quod illud fallit in deo: & ideo ſecundum ꝙ deus mouet per gratiam, & per eandẽ gratiam poteſt excitare ad diuerſa opera. Secũdum vero quod liberum arbitrium ſeipſum mouet per gratiã ad diuerſa opera, eſt in ipſo cognitionis, & affectionis diuerſitas, ſecundũ quas ordinari habet ad diuerſa operum genera: & iõ quamuis gratia nõ varietur in ſe, mouet tamen ad diuerſa ratione variationis in motore ſibi coniuncto, ſine quo non poteſt mouere: nunquam enim gratia elicit opus meritorium, niſi voluntas ſibi cooperetur.

VTRVM VNA EADEMQVE SIT GRATIA quæ dicitur operans, & cooperans.

DISTINCTIO XXVII.

HIC conſiderandũ eſt, cũ prędictũ ſit per gr̃am operantem & præuenientẽ, voluntatẽ hoĩs liberari ac ꝑpari vt bonũ velit: & per gr̃am cooperantẽ, & ſubſequẽtẽ adiuuari, ne fruſtra velit: verũ vna & eadẽ ſit gratia. i. vnũ munus gratis datum, quod operetur & cooperetur: an diuerſa, alterum operans, & alterum cooperans. Quibuſdam non irrationabiliter videtur, quod vna & eadem ſit gratia, idem donum, eadem virtus, quæ operatur, & cooperatur: ſed propter diuerſos eius effectus & dicitur operans, & cooperans. Operans enim dicitur, inquantum liberat & prępetat voluntatem hominis vt bonum velit: cooperans inquantum eandẽ adiuuat ne fruſtra velit, ſcilicet vt opus faciat bonum. Ipſa enim gratia non eſt otioſa, ſed meretur augeri, vel aucta meretur perfici.

Reſponſione 3 ſiue liber. 3. Q đ ab homine bona fiũt per liberũ arbitriũ. Hinc dicit quod l vna ſit, ſed propter diuerſos effect⁹ diuerſa ſortitẽ nomina. Ante quã ſoluit ꝑmittit de trib⁹ generibus bonorum.

Quid ſit ipſa gratia, & quomodo mereatur augeri, quæritur.

SI vero quæritur quomodo ipſa gratia præueniens mereatur augeri & perfici, cum nullum meritum ſit abſque libero arbitrio, & quid ſit ipſa gratia, an virtus, an non, & ſi virtus, an actus, vel non: vt hoc aperte inſinuari valeat, prę mittendũ eſt tria eſſe genera bonorum. Alia namque ſunt magna, alia minima, alia media,

Capit.9 in medio capitis. Et lib.2 de libero arbitrio. capit.16. tomo 1.

dia, vt Auguſt.ait in primo lib.retractat: Virtutes,inquit,quibus recte viuitur, magna bona ſunt. Species autem quorumlibet corporum ſine quibus recte viui poteſt, minima bona ſunt. Potentiæ vero animi, ſine quibus recte viui non poteſt, media bona ſunt. Item. Virtutibus nemo male vtitur: cæteris autem bonis, ideſt, mediis & minimis non ſolum bene, ſed etiam male quiſque vti poteſt: & ideo virtute nemo male vtitur, quia opus virtutis eſt bonus vſus iſtorum, quibus etiam non bene vti poſſumus. Nemo autem bene vtendo, male vtitur: non ſolum autem magna, ſed etiam media, & minima bona eſſe præſtitit bonitas dei. Ecce habes tria genera bonorum diſtincta.

In quibus bonis ſit liberum arbitrium.

Capit.9 in finem.

QVAERITVR autem in quibus bonis contineatur liberum arbitrium. De hoc Auguſtinus in primo libro retractat ita ait, In mediis quidem bonis inuenitur liberum voluntatis arbitrium, quia & male illo vti poſſumus: ſed tamen tale eſt, vt ſine illo recte viuere nequeamus. Bonus autem vſus eius iam virtus eſt, quæ in magnis reperitur bonis, quibus male vti nullus poteſt. Et quia bona & magna, & media, & minima ex Deo ſunt, ſequitur vt ex Deo ſit etiam bonus vſus liberæ voluntatis, qui virtus eſt, & in magnis numeratur bonis. Attende diligenter quæ dicta ſunt, & confer in vnũ, ſic enim aperietur quod ſupra quærebatur. Dixit equidem opus virtutis eſſe bonum vſum illorum bonorum, quibus etiam non bene vti poſſumus, id eſt, medio mediorũ in quibus poſuit liberum arbitrium: cuius quoque bonum vſum dixit eſſe virtutem. Quod ſi eſt, non eſt ergo opus virtutis, quod ſupra dixit, quia aliud eſt virtus, aliud opus eius.

De virtute quid ſit, & quid ſit actus eius.

Hic communiter aſſignatur initium diſt. xxvij.

De comparatiōe gratiæ ad virtutem. Li.2.de libero arbi. Cap.18. Pſal. 118. In tom.8. concio.26 eiuſdē pſ.

HIC videndũ eſt quid ſit virtus, & quid ſit actus, vel opus eius. Virtus eſt (ſicut ait Aug.) bona qualitas mentis, qua recte viuitur, & qua nullus male vtitur: quam Deus ſolus in homine operatur. ideoque opus Dei tantum eſt, ſicut de virtute iuſtitiæ Auguſtinus docet ſuper illum locum pſalmi, Feci iudicium & iuſticiam: ita dicens, Iuſtitia magna virtus animi eſt, quam non fecit in homine niſi Deus. Ideoque cum ait Propheta ex perſona Eccleſiæ, Feci iuſticiam: non ipſam virtutem, quam non facit homo, ſed opus eius intelligi voluit. Ecce aperte inſinuatur hic, quòd iuſtitia in homine non eſt opus hominis, ſed Dei: quod & de aliis virtutibus itidem intelligendum eſt.

De fide itidem dicit, quòd non eſt ex homine, ſed ex Deo tantum.

Epheſ.2

NAM de gratia fidei Epheſijs ſcribens Apoſtolus, ſimiliter fidē non ex homine, ſed ex Deo tantum eſſe aſſerit, inquiens, Gratia

eſtis

eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt. Quod a ſanctis ita exponitur: Hęc ſcilicet fides nō eſt vi naturæ noſtræ, quia donum Dei pure eſt. Ecce & hic aperte traditur, quòd fides non eſt ex libertate arbitrij, ſiue ex arbitrio voluntatis, quod ſuperioribus conſonat, vbi dictū eſt, gratiam præuenientem vel operantem eſſe virtutem, quæ voluntatem hominis liberat, & ſanat. Vnde Auguſtinus in libro de ſpiritu, & litera ait, Iuſtificati ſumus non per liberam voluntatem, ſed per gratiam Chriſti: non quod ſine voluntate noſtra fiat, ſed voluntas noſtra oſtēditur infirma per legem, vt ſanet gratia voluntatem, & ſana voluntas impleat legem.

Capit. 9 Tomo 3

De gratia quæ liberat voluntatem: quę ſi virtus eſt, virtus non eſt ex libero arbitrio, & ſic non eſt motus mentis.

SI igitur gratia, quæ ſanat, & liberat voluntatem hominis, virtus eſt vna vel plures: cum ipſa gratia non ſit ex arbitrio voluntatis, ſed eam potius ſanet ac præparet, vt bona ſit: conſequitur vt virtus nō ſit ex libero arb. & ita non ſit motus vel affectus mentis, cū oīs motus vel affectus mentis ſit ex libero ar. ſed bonus ex gratia eſt, & libero arbi. malus verò ex libero arb. tm̄. Vt.n. ait Aug. in lib. retract. Homo ſponte, & libero arbitrio cadere potuit, non etiam reſurgere. Idem in lib. de duabus animabus, Animæ ſi libero ad faciendum, & non faciendum motu animi careant: ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, earum peccatum tenere non poſſumus. Hic aperte oſtenditur, quòd motus animi ſiue ad bonum, ſiue ad malum, ex libero arbitrio eſt. Ideoque ſi gratia vel virtus motus mentis eſt, ex libero arbitrio eſt. Si vero ex libero arbitrio, vel ex parte eſt, iam non ſolus Deus ſine homine eam facit. Propterea quidam nō inerudite tradunt, virtutem eſſe bonam mentis qualitatem, ſiue formam, quæ animam informat: & ipſa non eſt motus vel affectus animi, ſed ea liberum arbitrium iuuatur, vt ad bonum moueatur, & erigatur; & ita ex virtute, & libero arbitrio naſcitur bonus motus vel affectus animi, & exinde bonum opus procedit exterius: ſicut pluuia rigatur terra, vt germinet & fructum faciat: nec pluuia eſt terra, nec germen, nec fructus: nec terra germen vel fructus, nec germen fructus: ita gratia terræ mentis noſtrę, id eſt libero arbitrio voluntatis infunditur pluuia diuinæ benedictionis, id eſt, inſpiratur gratia: quod ſolus Deus facit, non homo cum eo: qua rigatur voluntas hominis, vt germinet & fructificet, id eſt, ſanatur, & præparatur, vt bonum velit, ſecundum quod dicitur operans: & iuuare, vt bonum faciat, ſecundū quod dicitur cooperans. Et illa gratis virtus nō incōgrue nominatur, quia voluntatem hominis infirmam ſanat, & adiuuat.

Li. 1 cap. 9 & 15 & to. 6. li. de bono perſeuerantiæ 2 capit. 11 Cap. 12. in Tom. 6

Hic aperit ad quid p̄ſi dicta tendant vt innoteſceret n vir t⁹ ſit motus mē tis vel modo. Per ſimile oſtendit, & eſt cōparatio inter tria

Pſal. 142. Eze. 34

Ex quo ſenſu dicantur ex gratia incipere bona merita, & de qua gratia hoc intelligatur.

Cum ergo ex gratia dicuntur eſſe bona merita & incipere, aut intelli

Qualiter

intelligitur gratia gratis dans, ideſt, Deus: vel potius gratia gratis data, quæ voluntatem hominis præuenit. Non enim eſſet magnum ſi hæc a deo dicerentur eſſe a quo ſunt omnia: ſed potius eius gratia gratis data intelligitur, ex qua incipiunt bona merita: quę cum ex ſola gratia eſſe dicantur, non excluditur liberum arbitriũ: quia nullum meritum eſt in homine, quod non ſit per liberum arbitrium. Sed in bonis merendis cauſę principalitas gratię attribuitur: quia principalis cauſa bonorum meritorũ eſt ipſa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & ſanatur, atque iuuatur voluntas hominis vt ſit bona.

Intelligatur cũ ex ſola gratia eſſe dñr.

Quod bona voluntas gratiæ principaliter eſt, & etiam gratia eſt, ſicut & omne bonum meritum.

7 QVAE ipſa etiam donum dei eſt, & hominis meritum, imo gratiæ, quia ex gratia principaliter eſt, & gratia eſt. Vnde Aug. ad Sixtum presbyterum, Quid eſt meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum noſtrum meritum nõ in nobis facit niſi gratia? Ex gratia enim (vt dictum eſt) quę præuenit & ſanat arbitriũ hominis, & ex ipſo arbitrio generatur in aĩa hominis, bonus affectus ſiue bonus motus mentis: & hoc eſt primum bonum hominis meritum. Sicut, verbi gratia, ex fidei virtute, & hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus & remunerabilis, ſcilicet ipſum credere, ita ex charitate & libero arbitrio alius quidam motus bonus prouenit, ſcilicet diligere, bonus valde, ſic de ceteris virtutibus intelligendũ eſt. Et iſti boni motus vel affectus merita ſunt & dona dei: quibus meremur, & ipſorum augmentationẽ, & alia quæ conſequenter hic, & in futuro nobis apponuntur.

Epi. 105. ante medium to. 2

Ex qua ratione dicitur, fides mereri iuſtificationem.

CVM ergo dicitur fides mereri iuſtificationem, & vitam æternam, ex ea ratione dictum accipitur, quia per actum fidei meretur illa. Similiter de charitate, & iuſtitia, & de alijs accipitur. Si enim fides ipſa virtus præueniens diceretur eſſe mentis actus, qui eſt meritum, iam ipſa ex libero arbitrio originem haberet: quod quia non eſt, ſic dicitur eſſe meritũ, quia actus eius eſt meritum, ſi tamen adſit charitas, ſine qua nec credere, nec ſperare meritum eſt vitę. Vnde apparet vere quia charitas eſt ſpiritus ſanctus, quę animæ qualitates informat & ſanctificat, vt eis anima informetur & ſanctificetur: ſine qua animę qualitas non dicitur virtus, quia non valet ſanare animam.

Qualiter bonũ meritũ in homine conſtituitur & qd ſit primum bonum meritorium.

De muneribus virtutum, & de gratia quæ non eſt, ſed facit meritum.

EX muneribus itaque virtutum boni ſumus, & iuſte viuimus: & ex gratia, quæ non eſt meritum, ſed facit, non tamen ſine libero arbitrio proueniunt merita noſtra, ſcilicet boni affectus, eorumque progreſſus, atque bona opera, quæ deus remunerat in nobis; &

hæc

hæc ipſa ſunt dei dona. Vnde Auguſt. ad Sixtum presbyterum. Cum coronat deus merita noſtra, nihil aliud coronat quam munera ſua. Vnde vita ęterna, quę in fine a deo meritis pręcedētibus redditur, quia & eadem merita quibus redditur, nō a nobis ſunt, ſed in nobis facta ſunt per gratiam, recte & ipſa vita gratia nuncupatur, quia gratis datur. Nec ideo gratis, quia non meritis datur, ſed quia data ſunt per gratiam & ipſa merita, quibus datur.

Epiſt. 105. ante medium. Vbi ſupra & tom. 6 enarratione ad pſal. 98. circa medium, & narratione ad pſal. 102 nō longe a principio.

Epilogat vt alia addat.

EX præmiſſis iam innoteſcere nobis aliquatenus poteſt, qualiter gratia prąueniens meretur augeri, & alia: & quid ipſa ſit, an virtus, an aliud: & ſi virtus, an ſit actus, vel non. Oſtenſum. n. eſt ſupra ex parte quorundam, ꝙ ipſa eſt virtus: quia virtus non eſt actus, ſed eius cauſa, non tamen ſine libero arbitrio. Vnde quod ſupra Aug. dixit bonum vſum liberi arbitrii eſſe virtutem, ita accipi poteſt, id eſt, actum virtutis: alioquin ſibi contradicere videretur, qui etiam opus virtutis ſupra dixit eſſe bonum vſum eorū quibus non bene vti poſſumus: in quibus poſuit liberum arbitrium. Si vero bonus vſus liberi arbitrij opus virtutis eſt, iam virtus non eſt. Cum ergo bonum vſum eius virtutem eſſe dixit, nomine virtutis ipſius vſum ſignificauit.

Diſtin. 26 lite. I. lite. k. eiuſdē diſtinct.

Quod idem vſus eſt virtutis, & liberi arbitrii, ſed virtutis principaliter.

IDEM nempe vſus bonus ex virtute eſt, & ex libero arbitrio: ſed ex virtute principaliter. Et bonus ille vſus in magnis bonis annumerandus eſt. Illa autem gratia prąueniens, quę & virtus eſt, & non vſus liberi arbitrij eſt: ſed ex ea potius eſt bonus vſus liberi arbitrij, quę nobis eſt a deo, non a nobis: Vſus vero bonus arbitrij & ex deo eſt, & ex nobis: & ideo bonum meritum eſt. Ibi enim ſolus deus operatur: hic deus, & homo. Hoc meritum ex illa puriſſima gratia prouenit, quod Apoſtolus notauit dicens, Gratia dei ſum id quod ſum: &, Gratia eius in me vacua non fuit. Super quem locum Auguſt. ita ait, Recte gratiam nominat: primum. n. ſolam gratiam dat deus, & non niſi gratiam, cum non pręcedant niſi mala merita: ſed poſt per gratiam incipiunt bona merita. Et vt oſtenderet etiam liberum arbitriū, addit, Et gratia eius in me vacua non fuit. Et ne ipſa voluntas ſine gratia dei putetur aliquid boni poſſe, ſubdit, Non autem ego ſolus, ſcilicet ſine gratia, ſed gratia dei mecum, id eſt, cum libero arbitrio. Plane cum data fuerit gratia, incipiunt eſſe noſtra merita bona, per illam tamen: quia ſi illa defuerit, cadit homo.

Quod gratia prąueniens quæ virtus intelligitur, nō eſt lib. arbi. vſus ſed ex ea oīa bona merita.

1. Cor. 15

De gratia & libero arbitrio. Cap. 5. & 6 ſparſim in tom. 7. & de correp. & grā capit. 13

Aliorum ſententia hic oſtenditur, qui dicunt virtutes eſſe bonos vſus liberi arbitrii, ideſt, actus mentis.

ALII vero dicunt virtutes eſſe bonos vſus naturalium poten
tiarum, non tamen omnes, ſed tantummodo interiores qui in mẽ
te ſunt: exteriores vero qui per corpus geruntur, non virtutes eſſe
Diſt.26 dicunt, ſed opera virtutum. Et ideo quod Aug. dicit opus virtutis
Qualiter eſſe bonum vſum naturalium potentiarum, de vſu exteriori acci-
pdicta Au piunt: quod vero dicit bonum vſum liberi arbitrij virtutem eſſe, &
guſt. huic in magnis numerari bonis, de vſu interiori intelligunt. Et virtu-
ſẽtẽtię cõ tes nihil aliud eſſe quam bonos affectus vel motus mentis aſſerũt,
ueniunt. quos deus in homine facit, non homo: quia licet illi motus ſint li-
Ad Phi.2 beri arbitrij, non tamen eſſe queunt, niſi deus ipſum liberet & ad-
iuuet gratia ſua operante & cooperante: quam dei gratuitam vo-
luntatem accipiunt, quia deus eſt qui & operatur in nobis velle &
operari bonum.

Quibus auctoritatibus muniunt quod virtutes ſint motus mentis.

QVOD autem virtutes ſint motus mentis teſtimonijs ſan-
Trac.40 Cap.10 ctorum aſtruunt. Dicit enim Auguſt. ſuper Ioannem, Quid eſt fi
Tomo 3 des? Credere quod non vides. Credere autem motus mentis eſt.
Q ſio alij Idem in lib.3. de doctr. Chriſtiana. Charitatem autem voco motũ
his reſpõ- animi. Si vero charitas & fides motus animi ſunt, virtutes ergo mo
deant, præ tus animi ſunt. Quibus alij reſpondentes, præmiſſa verba Augu.
dicta de- ita intelligenda fore inquiunt, Fides eſt credere quod non vides,
terminã- ideſt, fides eſt virtus qua creditur quod non videtur. Item, Chari
tes. tas eſt motus animi, ideſt, gratia qua mouetur animus ad diligen-
Aug. in 2. dum. Et quòd hæc & his ſimilia ita accipienda ſint, ex his conijci
lib quæſt. tur quæ alibi Augu. ait Nam in ſecundo lib. quæſtionum euange-
Euangeli- lij, inquit, Eſt fides qua creduntur ea quæ non videntur, quę pro-
carũ ca.39 prie dicitur fides. Item in 13. lib. de Trinitate. Aliud ſunt ea quæ
Tom.4 creduntur, aliud eſt fides qua creduntur. Ex quibus verbis ſic ar-
Cap.2 gumentando procedunt. Aliud eſt credere, aliud illud quo credi-
tur. Prædictum autem eſt fidem id eſſe quo creditur. Sic ergo cre-
dere non eſt fides: quia credere non eſt id quo creditur. Adduht
quoque, virtus opus dei tantũ eſt, quam ipſe ſolus facit in nobis.
Ipſa ergo non eſt vſus vel actus liberi arbitrii: ſed credere eſt actus
liberi arbitrij, non eſt itaque virtus. Præmiſſis alijſque rationi-
bus ac teſtimoniis innituntur vtrique. Horum autem iudicium di
ligentis lectoris relinquo examini, ad alia properans.

De

De adiutorio gratiæ prout comparatur ad habitum gratuitum,& vſum ſibi debitum.

DISTINCTIO XXVII.

Hic conſiderandum eſt,cum pręđictum ſit &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de adiutorio gratiæ in ſe:hic vero agit de ipſo in comparatione. Diuiditur autem pars iſta in

Diuiſio. duas. In prima comparat vnam differētiam gratiæ ad aliā ſub ratione habitꝰ. In ſecunda vero comparat vnū habitum ad alium ſub ratione vſus: vſus autem gratię eſt meritum. Vnde comparat primo gratiam præuenientem ad ſubſequētem ſecundum identitatem,& diuerſitatem. Secundo vero comparat gratiam ad virtutem,& ad merēdi efficaciam,ibi. Si vero quæritur,qūo ipſa gratia pręueniens mereatur &c. Et illa ſecūda pars diuidit in duas. In prima parte mouet quæſtiones & præmittit quædam pręambula ad determinationem. In ſecūda vero incipit diſſoluere,ibi. Hic videndum eſt,quid ſit virtus, vbi vt cōmuniter aſſignatur initium diſti. xxvij. quę melius aſſignaretur aliquantulū añ,ſicut ſignauimus,quia ibi, vbi ſignatur fit (ſicut apparet) determinatio prioris quæſtionis præmiſſæ. Illa igitur pars,in qua ſoluit habet duas partes. In prima ſoluit prędictam quæſtionem ſecundum opinionē cōmuniorem. In ſecunda vero determinat ſecundum aliorum opinionem, quæ minus tenetur communiter,ibi. Alij vero dicunt,virtutes eſſe bonos vſus &c. Prima pars habet duas. In prima Magiſter determinat. In ſecunda epilogat. Ibi. ex præmiſſis iā innoteſcere &c. Prima pars habet duas ſecundum determinationem duorum dubiorum. Primo enim determinat illam quæſtionē, qua quæritur de cōparatione gratiæ ad virtutem. Secundo vero determinat illam quęſtionē, qua quæritur de comparatione gratiæ,& virtutis ad meritum. Primum facit,ibi. Hic videndū eſt,quid ſit virtus &c. Secundum facit,ibi. Cum ergo ex gratia dicantur eſſe bona &c. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

Operans enim gratia dicitur,in quantum liberat &c.

Obijcitur. Greg. in morali. diſtinguens gratiam pręuenientem,& ſubſequentem dicit,ita, Quod gratia præueniens attenditur quātum ad dona naturæ: ſubſequens autem, quantum ad dona gratiæ: ergo ſi idem eſt gratia operans,& cooperans, videtur ꝙ operans non dicatur illa quæ hominis voluntatem liberat. Si forte tu dicas,quod alio modo accipitur pręueniens,& ſubſequens,tunc eſt quæſtio de ratione iſtorum nominum, quare ſ. ſic nominatur, vt dicatur quædam præueniens,quædam ſubſequēs, quædam operans,& quędam cooperans. Videtur enim,quod omnis gratia ſit cooperans, quia nulla operatio debetur formæ alicui per ſe,niſi cum ſubiecto,videtur etiam quod nulla debeat dici præueniens. Aut enim pręueniens dicitur per comparationem ad actum aut per comparationem ad ſubiectum. Si per comparationem ad actum,ſic omnis forma dicitur præueniēs,quia oīs forma pręcedit actū ſuum. Si p̄ comparationem ad ſubiectum,ſic nulla debet dici pręueniēs, cum nulla ſit ante ſubiectum ſuum. Eſt igitur quęſtio,cum gratia a diuerſis diuerſimode dicatur,& huiuſmodi nomina diuerſimode exponātur, vnde hæc diuerſitas veniat. Reſp. Dicēdum,quod cum gratia vna ſit,multiplices tamen habet diuiſiones ſecūdum diuerſas conſiderationes: habet enim gratia comparari ad ſuum principium a quo,habet cōparari ad ſuū ſubiectum in quo,habet nihilominꝰ comparari ad ſuum oppoſitum cōtra quod: habet comparari ad ſuum effectum,ad quem ordinatur. Per cōparationem ad ſuum principium,ſic diuiditur gratia in gratiam prędeſtinationis,vocationis, iuſtificationis, & magnificationis. Primo enim deus gratiam præparat,ſecundo offert,tertio con-

Dub. 1

Reſpon.

tio con-

tio confert, & quarto complet. Et ſm hoc attenditur prædicta diuiſio, quę ſumitur de eo, quod dicit Apoſtolus. Roma. viij. Secundum autem, ꝙ gratia cōparatur ad ſuum ſubiectum, ſic diuiditur in gratiā cogitationis, voluntatis, & perfectionis ſm triplicem potentiam eius ſubſtantiæ, in qua eſt gratia, videlicet ſm intellectiuam, & affectiuam, & operatiuam. Et hęc diuiſio ponitur a Bern. in li. de libero ar. Secundum autem, ꝙ comparatur ad ſuum oppoſitum, ſic eſt illa diuiſio gratiæ, quia eſt gratia protectionis, liberationis, & ſaluationis. Sumitur enim hæc diuiſio ſm ꝙ gr̄a adiuuat contra multiplex malum, videlicet malum tentationis, ſiue pugnæ, malum pſecutionis, ſiue miſeriæ, malum culpæ, & malum ſequelę. A primo protegit, a ſecundo liberat, a tertio extrahit, & a quarto ſaluat. Et hęc diuiſio ſumitur pro eo quod dicitur Eſa. xxxi. Protegat dominus exercituum Iudæam, & Hieruſalem, protegens, & liberans, tranſiens, & ſaluans. Secundum comparationem ad effectum ad quem eſt, diuiditur in præuenientem, & ſubſequentem, ſiue operantem, & cooperantē, quę ſunt differentiæ gratię ſecūdū effectus, quos habet in ipſam voluntatem. Dicitur enim gratia pręueniens inquantum ipſam voluntatem facit bonam: & ideo præuenit, quia non eſt a libero ar. ſed potius infundit ab ipſo deo. Cooperans vero, ſiue ſubſequens dicitur inquantum adiuuat liberū arb.
2 reſpectu boni operis eliciēdi. Et notandum, ꝙ ſm ꝙ nomen gratiæ diuerſimode accipitur, ſic etiam & iſtæ duæ differentiæ præueniens, & ſubſequens. Accipitur enim gratia vno modo largiſſime, & ſic comprehēdit dona naturalia, & dona gratuita, vtraque enim de ſurſum eſt: & hoc modo gratia habet diuidi in præuenientem, & ſubſequentē, ita ꝙ præuenientēs vocantur dona naturalia, ſubſequentes vero dona gratuita: & ſic accipit Grego. in moral. Alio modo accipitur gratia minus communiter, & ſic comprehendit gratiā gratis datā, & gratum facientem: & tunc diuidere gratiam in præuenientē, & ſubſequentem nihil aliud eſt, quā diuidere gratiam in gratis datam, & gratū facientem. Et ſic diuidit Bern. cum dicit; ꝙ quædā eſt gratia, quę ſeminat cogitatum, & hanc vocat gratiam præuenientem. Quædam, quæ perficit bonum, & hanc dicit gratiam ſubſequentē. Ait. n. ſic in lib. de libero ar. Hæc tria in nobis operatur deus, ſ. cogitare, velle, perficere. Primum ſine nobis operatur. Secundū nobiſcum. Et tertium per nos. Accipitur & gratia ſtricte, & ſic cōprehendit gratiam gratum facientem, & gloriam: & tunc diuidere gratiā in præuenientem, & ſubſequentem non eſt aliud, quam diuidere in gratiam, & gloriā: & ſic diuidit Aug. in lib. de natura, & gratia cum ait. Gratia præuenit, vt pie viuamus: ſubſequitur, vt cum illo ſemper viuamus. Nunc præuenit, vt vocemur: tunc ſubſequitur, vt glorificemur. Accipitur etiam gratia magis ſtricte, & tunc nominat ſolum gratiam gratum facientem: & tunc diuidere eam per præuenientē, & ſubſequentem, hoc eſt ſm duplicē effectum gratiæ, qui poteſt diſtingui tripliciter. Vel ita vt vnus effectus ſit contra malum, & alter ad bonum. Vel ita ꝙ vterque ſit ad bonum: ſed vnus competat gratiæ ſm ꝙ informat, alter ſecūdū ꝙ mouet. Vel ita ꝙ vterque attribuatur gratię mouenti, ſed vnus in ingreſſu, & alter in profectu. Et ſic tripliciter exponit ab Auguſtino in lib. de natura, & gratia. Vno modo ſic. Gratia præueniēs hominis voluntatem liberat, & præparat, ſubſequens vero inquantum eadem adiuuat. Secūdo modo ſic. Gratia præueniens præuenit voluntatē, vt ſanemur, & ſubſequitur vt ſanati vegetemur. Tertio modo ſic. Gratia præuenit voluntatem vt velit, & ſubſequitur ne fruſtra velit: & per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Præmittendum eſt tria eſſe genera bonorum. Alia namque ſunt magna &c.

Videtur iſta diuiſio boni eſſe inſufficiens, quoniam multæ ſunt aliæ bonorum Dub. 2

bonorum differentiæ. Eſt enim bo-
num fortunæ, & bonum naturæ, &
bonum gratiæ, & gloriæ. Si tu dicas,
ꝙ iſtæ differentiæ reducũtur ad has,
quæritur tunc, ſub qua iſtarum con-
tinuatur bonum, quod deus eſt, ſiue
ipſa anima. Si tu dicas, ꝙ ſub ma-
gnis bonis. Cõtra. Magna bona ſunt
(vt dicit) quibus non contingit ma-
le vti: ſed deo poteſt quis male vti, ſi-
cut cum diligitur propter aliud: er-
go non cõtinetur ſub magnis bonis.
Item. Arguitur ex hoc. Si deo con-
tingit male vti, videlicet cum refert̃
ad aliud, & deus eſt optimus inter
omnia bona, ergo omnibus bonis cõ
tingit male vti: ergo nulla ſunt bo-
na magna: falſum igitur dicit cum di
cit, ꝙ bona magna ſunt, quibus non
contingit male vti. Item. Videtur ma
le exemplificare de virtutibus: nam
aliquis poteſt de virtutibus ſuperbi-
re, poteſt etiam virtutes propter lau-
dem humanam amare, & hoc eſt abu
ti: ergo videtur. ꝙ virtutibus poſſit
abuti: ergo ſub magnis bonis nõ poſ
Reſpon. ſunt contineri. Reſp. Dicendum, ꝙ
3 Aug. cũ diuidit bonum per iſtas tres
differẽtias. ſ. per bonum maximum,
& minimum, & infimum, non gene-
raliter accipit diuiſionem boni, ſed
eius boni, quod eſt bonum alicui, &
hoc eſt bonum, per quod contingit
aliquo modo in finem ordinari: &
ideo diuidit hic bonum vtile. Et pro
pter hoc cum triplex ſit differentia
boni vtilis, per quod quis ordinatur
in finem, triplicem boni ponit diffe-
rentiam. Aliquid enim ſic eſt vtile
ad finem, vt tamen ſine illo poſſit ad
finem perueniri, ſicut ſunt bona cor
4 poralia. Aliquid autem eſt ita vtile
ad finem, vt tñ ſine illo non poſſit ad
finem perueniri, per ipſum tñ poteſt
quis a fine deordinari, ſicut eſt liberũ
arb. quo contingit male vti. Aliquid
eſt ita vtile, ꝙ ſine ipſo ad finem non
põt perueniri, nec per ipſum contin-
git aliquo modo a fine deordinari, ſi
cut eſt virtus gratuita. Et qm̃ in pri-
mo bono minima eſt vtilitas, in ſecũ
do vero maior, in tertio maxima,
hinc eſt, ꝙ diuidit bonum ꝑ has tres
differẽtias. ſ. ꝑ bona minima, media,
& magna. Et patet diuiſionis ſufficiẽ-
tia, & rñſio ad illud, qđ obr̃ de ſum-
mo bono, qđ deus eſt. AD illud vero
qđ obr̃, ꝙ virtutibus contingit male
vti. Dicendum, ꝙ vti aliquo eſt mul- 5
tis modis, ſicut dictum fuit in primo
libro, videlicet ſicut inſtrumento, &
habitu directiuo, vel ſicut obiecto.
Primo modo nullo modo contingit
male vti virtute, quia virtus quantũ
eſt de ſe, ſemper ad bonum dirigit,
nec vnquam ꝑ virtutem aliquid or-
dinatur ad malum, quia virtus eſt bo
nus vſus voluntatis, ſicut dicit Aug.
Secũdo modo contingit male vti vir
tutibus, nec eſt aliquid ita bonũ, cir-
ca quod non poſſit ſe liberum ar. de-
ordinari inordinate amando illud.

Virtus eſt, vt ait Auguſtinus, bona qualitas mentis, &c.

Videtur hæc notificatio primo re Dub. 3.
dargui poſſe a modo prædicandi.
Nihil. n. qđ prædicatur de altero in
abſtractione, ꝑdicari habet de altero
in concretione, ſicut dicit Philoſo-
phus: ſi ergo virtus eſt bonitas, nul-
lo modo virtus dicenda eſt bona. Itẽ.
Redarguitur prædicta diffinitio a de
fectu conuertibilitatis in prædican-
do: quia hæc tota ratio conuenire po
teſt gratiæ, & donis, & aliis habitibꝰ
animæ. Item Redargui poteſt a falſi
tate in hoc, quod dicit, Quod deus ĩ
nobis ſine nobis operatur: hoc enim
eſt contra Aug. qui dicit, ꝙ qui crea-
uit te ſine te, non iuſtificat te ſine te:
Et Bernar. dicit, ꝙ ad opus noſtræ ſa
lutis duo concurrunt. ſ. deus, & libe
rum arbitrium. Iuxta hoc quæritur
cum vnius rei vna ſit diffinitio, &
differenter diffiniatur a diuerſis ipſa
virtus, quomodo illæ diffinitiones di
ſtinguantur. Reſp. Dicendum, quòd Reſpon.
virtꝰ accipitur cõmuniter, & ꝓprie,
& magis proprie. Secundũ ꝙ cõiter
accipitur, ſic comprehendit moralẽ
virtutẽ, & naturalẽ: & ſic dupliciter
habet diffiniri aut in comparatione
ad actum, aut in cõparatione ad actũ
& finem vltimum. Primo mõ diffini
tur a philoſopho de cœlo. & mũdo.
cũ dicit. Virtus eſt vltimum potentię
de re. Secundo modo diffinit ab eo ſu

in 7. Ethico. Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Iſtę enim duę ſunt notificationes uirtutis in ſua generalitate, prout cõprehendit uirtutẽ naturalem, & moralem. Alio modo conſideratur uirtus proprie, prout comprehendit moralem tñ: extenditur tñ ad politicam, & gratuitam. Et ſic dupliciter habet conſiderari. Aut ꝑ comparationẽ ad ipſum actũ. Aut ꝑ comparationem ad principium directiuum. Si per comparationẽ ad actũ, ſic diffinitur a philoſopho in Ethic. Virtus eſt habitus, qui perficit habẽtem, & opus eius bonum reddit. Per cõparationem aũt ad principium directiuum, ſic diffinitur ab eodẽ Philoſopho ibidẽ. Virtus eſt habitus uoluntarius in medio conſiſtens, recta ratione determinatus, ꝓut ſapiens determinabit: & ſm hoc etiã diffinitur a Tullio ꝑ alia uerba. Virtus eſt habitus mentis in modum naturæ rõni conſentiens. Secundũ hanc duplicẽ cõparationẽ diffinitur ab Aug. virt⁹ moralis per alia verba, idem ſignantia in lib. de ſpũ, & aĩa ſic. Virtus eſt habitus mentis bñ cõpoſitæ. In lib. de quantitate aĩæ. Virtus eſt æqualitas vitę rõni vndiq; conſentiens. Hę duæ notificationes, ſi quis attendit, realiter idẽ ſunt cum prædictis, & tã iſtę, q̃ illę ſunt illius virtutis, q̃ per aſſuetudinẽ habet acquiri. Tertio modo põt conſiderari virtus magis proprie, ꝓut accipiẽ ꝓ virtute gratuita: & ſic quadrupliciter põt comparari, videlicet ad finẽ, ad ſubiectũ, ad actũ, & ad ſuũ principiũ ſm quadruplex genus cauſæ, videlicet finalis, formalis, materialis, & efficientis. In comparatione ad finem, ſic diffinitur in ſoliloquio ab Auguſ. Virtus eſt ratio recta ad ſuũ finẽ ꝑueniens. In cõparatione vero ad ſubiectum qđ informat, quod eſt ipſa voluntas, ſic diffinitur ab eodem de ciu. dei. Virtus eſt bona voluntas. In cõparatione vero ad actũ proprium, ſiue cõplemẽtum, ſic datẽ illa de moribus eccleſiæ. Virtus eſt ordo amoris, ſiue amor ordinatus. In cõparatione vero ad ſuum principiũ effectiuũ, datẽ illa, q̃ ponĩt a Magiſtro in litera. Virtus eſt bona qualitas mentis, &c. In qua diffinitione hoc, quod dr̃ qualitas mentis, ponĩt pro genere, & ſubiũgunt tres differentiæ. Per hoc quod dr̃, Qua recte viuitur, ſeparatẽ a bonis corporalib⁹. Per hoc quod dr̃, Qua nemo male vtitur, ſeparatẽ a ꝓprietatibus ſpũalibus, & naturalibus. Per hoc aũt qđ ſubiungitur, Quam deus in nobis ſine nobis operat, ſeparatẽ a proprietatibus ſpũalibus, & conſuetudinibus, quæ & ſi ſint boni vſus potentiarum animæ, non ſunt tñ per infuſionem, ſed per acquiſitionem. Et ſic patet intellectus huius diffinitionis, & diſtinctio ab aliis. AD illud, quod obſ, ꝙ non debet dici bona cum ſit bonitas. Dicendum, ꝙ in primis intentionib⁹ eſt ꝑdicatio reflexa ꝑꝑ ſimplicitatẽ: hæc aũt non habet locum in his, quę ſunt determinati generis, de quibus Philoſophus loquitur: non. n. dr̃ albedo eſt colorata. AD illud, qđ obſ, ꝙ non eſt conuertibilis. Dicendum, ꝙ hic non diffinitur virtus prout diſtinguitur contra dona, & alios habitus gratuitos, ſed prout nomine virtutis clauditur omnis qualitas animæ gratuita. Poſſet tñ dici, ꝙ per appropriationem recte vtuere eſt virtutum expedite donorum, ſed perfecte beatitudinum, ſicut alibi manifeſtabitur. AD vltimum dicendum, ꝙ ſine nobis non priuat ex parte liberi arb. diſpoſitionem ſuſceptiuam ipſius virtutis, ſed poteſtatem effectiuam. 7

Artic. I.

AD intelligentiam huius partis, in qua agitur de cõparatione gratiæ, duo quærunẽ ſm ꝙ gratia dupliciter comparari habet. Primo quæriẽ de gratia in comparatione ad alium habitum. Secundo vero quæritur de gratia in cõparatione ad merendi exercitium. Circa primũ quæruntur tria. Primo quæritur de vna differentia gratiæ in comparatione ad aliam. Secundo vero quæritur de ipſa gratia in comparatione ad virtutem gratuitam. Tertio vero quæritur de ipſa gratia in comparatione ad gloriam.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Gratia gratum faciens vna eſt ſecundum eſſentiam, licet ſecũdum varios effectus diuerſas dicatur habere differentias.

Ad opp. VTRVM gratia gratũfaciens diuidi habeat per differentias diuerſas per eſſentiam. Et quòd ſic videtur. Magiſter in litera ſumens auctoritatem Aug. diuidit gratiam in præuenientem, & ſubſequentem: ſi igitur recta diuiſio debet eſſe per oppoſita, & oppoſita non poſſunt fieri circa idẽ ſimul, & ſemel, videtur igitur, quòd impoſſibile ſit vnam, & eandem gratiam eſſe præuenientem, & ſubſequentem. Quòd ſi tu dicas iſtam diuiſionẽ eſſe ſolummodo per differentias quantum ad actum, & effectum, non quantum ad habitum. Contra hoc eſt quod dicit̃ in glo. ſuper Exo. 32. Si inueni gratiam &c. ibi glo. Non vna gratia ſufficit ſanctis. Vna enim præcedit vt dñm diligant, & cognoſcant, altera ſubſequitur, vt ſe mundos cuſtodiãt: ergo diuiſio gratiæ in præuenientẽ, & ſubſequentem non ſolum eſt per diuerſos vſus, ſed etiam per diuerſos habitus. Item. j. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum, &c. Si igitur illæ gratiæ, quas ibi diſtinguit apoſtolus diuiſæ ſunt, & a ſpiritu ſancto diuiduntur, videtur, quod eſſentialiter diſtinguant̃. Si tu dicas, quòd loquitur de gratiis gratis datis, non de gratia gratum faciente. Obiicitur contra hoc. Quia plura ſunt neceſſaria ad hoc, quòd quis habeat gratiam gratumfacientem, quam gratiam gratis datam: ergo ſi ad perfectionẽ vſus gratiæ gratis datæ requirit̃ habituũ multitudo, multoſortius ad perfectionem gratiæ gratumfacientis. Item. Hocipſum videtur ratione. Si vnum oppoſitorum dr̃ multipliciter, & reliquũ quod illi opponitur: ſed culpa eo ipſo quod culpa eſt, opponitur gratiæ gratum faciẽti, ſm quod gratia eſt: ergo cum multæ ſint differentiæ culparum, quæ formaliter diſtinguuntur, videtur quod multæ ſint differentiæ gratiæ gratumfacientis, quæ eſſentialiter diuerſificentur. Item. Habitus diuerſificãtur per act9: ſed ad gratiam ſm quod huiuſmodi pertinet animam curare, pertinet etiam a malo præſeruare, pertinet etiam in bonis eã fortificare: ſi igitur iſti ſunt alii, & alii actus, ſm quos etiam medicinæ corporales adinuicem diſtinguuntur, quia alia eſt medicina præſeruatiua, alia curatiua, alia reſtauratiua, pari ratione videtur hoc conuenire gratiæ. Item. Sicut ſe habet ſcientia reſpectu cognoſcendorum, ſic ſe habet gratia reſpectu meritorum: ſed ſcientia reſpectu diuerſorum cognoſcibilium eſt alia, & alia: ergo videt̃, quòd gratia, quæ eſt principium diuerſorum meritorum ſit alia, & alia: hæc autem eſt gratia gratumfaciens: ergo &c. Sed contra. Prima diuiſio gratiæ gratumfacientis eſt in præuenientem, & ſubſequentem: ſed iſta mẽbra (vt dicit Magiſter in litera) nõ faciunt diuerſitatem habituũ, ſed effectuum: ergo nec aliqua alia membra gratiam diuidentia. Item. Eadem eſt lucis influentia, quæ fugat tenebras, & illuminat aerem: ergo in ſpũalib9 eadem eſt influentia, quæ culpam expellit, & ad bonum diſponit: ſed prima eſt gratia pueniens, ſecunda ſubſequens: ergo videtur, quòd tantum vna gratia ſit in anima. Item. Vnius acceptati vna eſt acceptatio: ſi igitur gratia gratumfaciens non eſt aliud, quàm ipſa acceptatio, ſiue ratio acceptãdi, qua anima acceptatur a deo, videtur quòd in vno homine vnam tantum ſit ponere gratiam gratumfacientem. Item. Imago recreationis reſpondet imagini creationis: ſed ad imaginem creationis non ſolum requiritur potentiarum pluralitas, ſed etiam eſſentiæ vnitas, ad quam reducatur illa pluralitas: ergo & in imagine recreationis neceſſe eſt ponere aliquem habitum vnum, in quo vniantur omnes habitus virtutum: hic autem non eſt niſi gratia gratumfaciens: ergo &c. Item. Vnus homo omnibus virtutibus

Fundamenta.

ſdem,& æqualiter meretur, & in oĩ-
bus æqualiter acceptatur:hoc autem
nõ eſſet, niſi vna eſſet ratio acceptan
di ipſum hoĩem ſm ſe,& in oĩbus acti
bus ſuis: hæc aũt non eſt niſi gratia
gratum faciens:ergo &c.

10 RESP. Dicendum, ꝙ in vna aĩa
eſt tantum ponere vnam gratiã gra-
tumfacientem. Ratio aũt huius ſumi
tur & ex parte principii effectiui, &
ex parte ſubiecti,& ex parte finis vl-
timi,& ex parte finis primi, & etiam
intermedii. Ex parte principii effecti
ui, qm̃ gratia eſt influentia a deo ꝓ-
cedens in ipſam animam, ſm quam
deus totam aĩam ſibi aſſimilat. Vnde
quia vnius rei vna eſt ſimilitudo, in
vna anima vna reperitur gratia pro
11 cedens ab effectiuo principio. Ex par
te ſubiecti ſimiliter neceſſe eſt gratiã
gratumfacientem eſſe vnam, pro eo
ꝙ gratia comparatur ad aĩam ſicut
principium dans ei vitam in eſſe ſe
cundo, Et qm̃ vnius viuiſicabilis vna
eſt vita, ſiue principium viuificans,
hinc eſt ꝙ in vna aĩa tantum debet
eſſe vna gratia. Ex parte vero finis tã
primi, q̃ vltimi, q̃ etiam intermedii ra
12 tio ſumitur. Gratia enim eſt ad hoc
quod faciat hoĩem deo acceptum. Eſt
etiam ad hoc, vt per ipſam perueniat
homo ad vnum, & ſummum bonũ.
Eſt etiam ad hoc, vt opus a libero ar.
egrediens ſit meritorium apud deũ.
Quoniam igitur deus non acceptat
hominem ſecundum quid: ſed ſi ac-
ceptat, totum acceptat, & opera
eiuſdem hominis ſecundum vnum
ſtatum ſunt æqualiter meritoria,
& merces omnium meritorum eſt
vna, hinc eſt, quòd neceſſe eſt po-
nere in vno homine gratiam eſſe v-
nam, exigente hoc comparatione ad
effectiuum principium, & ad ſubie-
ctum,& ad finem immediatum, &
vltimum. Vnde rationes, quæ hoc
oſtendunt concedendæ ſunt.

13 AD illud vero, quod primo obii-
citur in contrarium de diuiſione Ma
giſtri, quam ponit in litera. Dicen-
dum, quòd illa diuiſio gratiæ eſt pe-
nes effectus, quos habet in nobis,
quorum vnus accipitur reſpectu ma
li, a quo liberat, alter reſpectu boni,
ad quod ordinat. Vnde notandum
eſt, quòd nomen gratiæ æquiuocatur
vt aliquando accipiatur pro habitu,
aliquando pro effectu habitus, & in
propoſita diuiſione non accipitur ꝓ
habitu, ſed pro effectu. Per hunc
etiam modum accipitur in illa gloſ.
in qua dr̃, quòd non vna gratia ne-
ceſſaria eſt ſanctis,&c. id eſt non vnꝰ
effectus gratię tantum. Et ſi tu obii
cias, quòd habitus diuerſificantur
per actus, & effectꝰ, Dicendum, quòd
illud habet veritatem in actibus pri-
mis, quorum vnus ad alterum nõ ha
bet ordinari: ſic autem non eſt in pro
poſito, quia actus gratię præuenien-
tis ordinem habet ad actum gratię
subſequentis. AD illud, quod obii- 14
citur de auctoritate Apoſtoli. Di-
cendum, quòd ſicut in opponendo
prędictũ eſt, hoc intelligitur de gra-
tiis gratis datis: illæ enim multiplicã
tur propter hoc, quòd ordinantur
ad opera exteriora, ita quòd ſecundũ
primam, & immediatam rationem
effectus diuerſos reſpiciunt: gratia
autem gratum faciens inquãtum hu
iuſmodi non habet reſpicere opera
exteriora, ſicut interiora, niſi mediã
tibus habitibus virtutum, & dono-
rum: aut ſi illa reſpicit, hoc non eſt
niſi inquantum conſiderantur ſub
vna ratione, videlicet ſub ratione me
riti: & ideo non tenet illud, quod cõ
ſequenter obiicit, quòd maior eſt per
fectio gratiæ gratum facientis, quàm
gratię gratis datæ, quod & ſi verum
ſit intenſiue, non tamen oportet ꝙ
extenſiue. AD illud, quod obiicitur, 15
quòd culpa multipliciter dicitur, er-
go & gratia. Reſpõderi poteſt, quòd
illa ratio deficit dupliciter. Primum
quidem, quia illud intelligitur de
multiplicatione non ſecundum di-
uiſionem, quæ eſt in partes ſubiecti-
uas, ſed ſecundum diuerſas acceptio-
nes, ſiue ſignificationes. Cum enim
irrationale diuidatur contra rationa
le, non oportet quòd tot ſint rationa
lia, quot irrationalia. Secundo etiã
deficit, quia vni bono nata ſunt op-
poni plura mala, cum malũ ſit mul-
tifarie, & bonum vno modo. AD il- 16
lud quod obiicitur, quòd actus gra-
tiæ ſe-

tiæ ſecundum quòd gratia eſt, diuerſificantur, &c. Dicendum, quòd & ſi actus illi diuerſi ſint tanta diuerſitate, quòd in corporalibus diuerſis rebus attribuuntur, quia alterius medicinę eſt curare, & alterius præſeruare: in ſpiritualibus tamen non ſic diuerſificantur, vt inducant diuerſitatem habitus, tum propter ipſorum actuum, & effectuum ordinem, tum etiam propter ipſius habitus perfectionem, ex qua habet ut poſſit multo melius in plures effectus ſine ſui multiplicatione, quàm natura corpo-
17 ralis hoc poſſit ex diuerſarum naturarum coniunctione. AD illud, quod obiicitur de ſcientia, plana eſt reſponſio per iam dicta: non enim eſt ſimile, tum quia ſcientia dicit habitũ habentem reſpectũ ad exteriora cognoſcibilia ſecundum ſpeciales, & proprias conditiones, & naturas, tum etiam quia aliquo modo ſciẽtia creata cauſari dicitur ex rebus extra, tũ etam quia ad ipſum maxime pertinet diſtingnere. Oppoſita autem harum proprietatum, & conditionum reperiri habent in gratia, ſicut poteſt haberi ex his, quæ pdicta ſunt: & ideo non pluriſicatur, ſed in anima vna, reperitur vna.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Gratię, & virtutes gratuitę ſunt diſtinctę, & diuerſi habitus: gratia autem ad virtutes ordinatur, quia eas gratuitas facit.

Funda-menta.

DE comparatione gratiæ ad virtutem gratuitam: & eſt quæſtio. Vtrũ gratia gratumfaciens, & virtus gratuita differant p eſſentiam. Et quòd ſint idem, videtur primo per illud, quod Magiſter dicit, & habitum eſt in diſtinctione pręcedenti: quòd gratia gratumfaciens eſt fides cum dilectione: ſi ergo fides, & charitas virtutes ſunt, videtur &c. Item, Quorũ diffinitiones ſunt eadem, ipſa ſunt eadem: ſed gratia ſic diffinitur ab Iſidoro. Gratia eſt diuinæ miſericordiæ donum, per quod bonæ voluntatis eſt exitus. Sed hæc diffinitio conuenit virtuti gratuitæ: ergo &c. Item. Eadem eſt per eſſentiã gratia operans, & cooperãs: ſed gratia cooperans in libero arbitrio non eſt aliud, quàm virtus gratuita, cum ipſius ſit voluntati cooperari: ergo idem eſt virtus, & gratia. Item. Quorum effectus, & actus proximus, & immediatus eſt idem, ipſa ſunt eadẽ: ſed gratiæ actus reſpectu ſubiecti eſt animam viuiſicare, reſpectu dei eſt acceptam reddere, reſpectu operis eſt ipſum opus meritòrium facere, omnia hæc eadem per eſſentiam virtuti cõpetunt. Nam dicitur Rom. j. Iuſtus ex fide viuit. Et Heb. xj. Sine fide impoſſibile eſt deo placere. Et j. Cor. 14. Si charitatẽ nõ habuero, nihil mihi prodeſt: ergo ſi primi effectus gratiæ virtuti attribuuntur, gratia, & virtus ſunt vnus & idem habitus. Item. Si habitus ſunt diuerſi, vnus non denominat alterum: ſed gratia virtutem denominat, dicitur enim virtus gratuita: ergo gratia, & virtus non differunt in eſſentia: ergo &c Item. Circumſcripto omni alio habitu, ſi quis habeat fidẽ, & charitatem, habet vnde deo placeat, & vnde ei etiam ſeruiat: ſi igitur illud, quod facit deo placere, eſt gratia gratum faciens: ergo omni habitu circumſcripto, intellecto quòd quis habeat fidem, & charitatem, habet gratiam gratumfaciẽtem: ergo gratia gratumfaciens non eſt aliud per eſſentiam differẽs a virtute. Sed contra. Anſelmus de concordia prædeſtinationis, & libero arbitrio. Rectitudinem voluntatis nullus habet niſi dei gratia præueniente: ſed virtus non eſt aliud, quàm rectitudo voluntatis: ergo virtus eſt a gratia præueniente: ſed in creaturis differt effectus a cauſa per eſſentiam: ergo virtus gratuita eſſentialiter differt a gratia. Item. Quæcumque ſic ſe habent, quòd vnum eſt medium operandi reſpectu alterius, illa differunt per eſſentiam, quia nihil creatum agit ſeipſo: ſed gratia in opus

Ad opp.

bonum, & in actum determinatum mouet mediante virtute: ergo gratia, & virtus gratuita differunt per eſſentiam. Item. Quæcumque ſic ſe habent, quòd vnum illorum habet actum continuum, & reliquũ habet actum interpollatum, illa differunt per eſſentiã: ſed gratia, & virtus ſunt huiuſmodi, quia gratia eſt in actu cõtinuo: continuò enim viuificat, & animam deo reddit acceptam: virtus vero non eſt continue in ipſo actu: ergo &c. Item. Quæcumque ſic ſe habent, quòd habent diuerſas differentias diuidentes, illa differũt per eſſentiam: ſed gratia diuiditur per præuenientem, & ſubſequentem, virtus vero per cardinalem, & theologicam: ergo &c. Item. Quæcumque ſic ſe habent, quòd vnum remanet reliquo recedente, illa ſunt per eſſentiam diuerſa: ſed virtus aliquo modo remanet poſt perpetrationem culpæ: gratia vero gratum faciens nullo modo: ergo, &c. Item. Quæcumque duo ſic ſe habent, quòd vnum remanet indiuiſum, reliquum vero diuiditur, & multiplicatur, illa eſſentialiter differunt: ſed gratia in vna anima eſt vna ſicut oſtenſum eſt ſupra, virtutes vero multæ, ſicut oſtenditur infra, & Apoſtolus dicit. j. Cor. 14. Nunc autem manent fides. ſpes, & charitas: tria hæc, &c. neceſſe eſt igitur gratiã, & virtutes gratuitas differre per eſſentiam.

18 RESPON. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc diuerſi diuerſimode ſenſerũt. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ gratia nihil aliud eſt, quàm virtus. Intellexerunt enim ꝙ gratia non eſt aliud, quàm quædam rectificatio potentiarum animæ reſpectu eius, ad quod ſunt. Hanc autem rectificationem. quia ſupra naturam eſt, non poteſt facere niſi deus. Et quoniam talem rectitudinem faciendo in anima dat virtutes ipſis potentiis, vt rationali fidem, concupiſcibili charitatẽ, & iraſcibili ſpem: ideo dicunt gratiã creatam nihil aliud eſſe, ꝙ̃ virtutem gratuitam. differre autem ſola rõne dicendi: quia gratia dicitur inquantum deus per illam rectitudinem animam acceptat, & approbat: virtus vero inquantum anima ſic rectificata habet exire in opera ardua, ꝙ laudabilia. Alii vero dixerunt, quòd gratia, & virtus gratuita eſſentialiter differunt ſicut principium, & principatum, & ſicut ſubſtantia, & virtus. Sicut enim potentia animæ non eſt ipſa animæ eſſentia, ſed potius emanat, & procedit ab illa, ſic virtus, quæ perficit potentiam, nõ eſt ipſa gratia, quæ perficit animæ ſubſtãtiam, ſed potius aliquid egrediens ab ipſa: vt ſicut anima eſt quoddam totum potentiale, ſic & gratia ſit quoddam totum potẽtiale. Eſt enim vna ſecundum ſe inquantum reſpicit ipſam animæ ſubſtantiam: eſt tamen origo plurium inquantum influit in ipſas potentias. vnde dicunt illas virtutes nõ ſolummodo differre inquantum ſunt virtutes, ſed etiam inquantum gratuitę, vt ſit alia gratia ſpecialis, a qua fides dicitur gratuita, alia a qua ſpes, alia a qua charitas gratuita nuncupatur. Quælibet autem harum poſitionũ, & ſi probabilitatem habeat, nihilominus tamen, ſi quis interius aſpiciat, videbit aliquo modo vtramque a veritatis tramite declinare. Nam prima quæ dicit, quòd gratia nihil aliud eſt, quàm virtutis habitus, neceſſe habet dicere, aut quòd omnes virtutes ſint una uirtus, aut quòd in uno homine ſint multæ gratiæ gratum facientes, quorum utrumque eſt improbabile, & unum eſt improbatum ſupra: & aliud eſt ſatis improbabile, uidelicet quòd omnes uirtutes ſint una uirtus, & improbabitũ ſuo loco. Neceſſe habet etiam dicere, aut quòd gratia gratum faciens non totaliter tollitur per culpam, aut quòd poſt peccatũ nihil remanet de uirtute aliqua. Et primum horum eſt contra communem doctorum ſententiam; ſecundum uero eſt contra ſenſibilem experientiam: ideo modus iſte dicendi non modicam habet calumniam. Alius etiam a ueritate deuiare dicitur. Primo in eo, quod ponit, ꝙ gratia primo exiſtat in ſubſtãtia, & poſtmodum influat in

Sco. di. 28 hui⁹, hãc tutatᷣ opinionem ſimiliter di ſtin. præſ. ibi. Conceſſi põt cõcluſio.

Hic eſt modus dicendi S. Tho. 1. 2. q. 109 ar. 3. & q. de uerita. q. 27. ar. 2 licet non ponat, diuerſas gratias perficientes diuerſas uirtutes: ſed unam tantum. q. de ueri. q. 27 ar. 5.

potentias

Diſtin. 26 q. 5

potentias: hoc enim improbatū eſt ſupra. Secundo vero in eo, quod ponit in vno, & eodem homine eſſe diuerſas gratias gratū facientes, & hoc ipſum ſupra improbatum eſt. Vnus enim eſt decor, qui datur faciei animæ, ex quo non ſolum ipſa acceptatꝰ, imo etiam habitus eius, & opera. Et ideo eſt tertius modus dicendi, quòd quēadmodū cū dico lumē, & colorē illuminatum, dico aliā, & aliā formam, licet vna ſit ordinata ad aliā, & quodammodo altera cōpleatur ex alterius præſcientia: ſimiliter intelligendum eſt de gratia, & virtute gratuita. Quemadmodum.n. color qualitas eſt corporis terminati, quæ a præſentia luminis influxi venuſtatur, & completur, vt poſſit mouere viſum, ſic virtus, quæ eſt habilitatio potentiæ, abſque gratia gratū faciente informis eſt, ſicut color ſine lumine: ſed ea adueniente, ex qua tota anima in ſe, & ſuis potentijs decoratur, formari, & viuificari dicuntur habitus virtutum, & effici deo accepti. Et quemadmodum ex lumine infuſo, & colore non fit vnum per eſſentiā, ſed per ordinem, & iterū lumen inquātum illuminat aerem coniunctū corpori terminato, & inquantum colorem reddit luminoſum, nō eſt aliud & aliud per eſſentiam, ſed ſola cōparatione differens, & ſm eſſe; & ſicut vnum lumē diuerſos poteſt colores ad actum reducere ſine ſui multiplicatione: ſic in influentia gratiæ, & habitu virtutis intelligendum eſt eſſe.ſ. ꝙ gratia ſuperueniens cū habitu virtutis, quem informare dicitur, non facit vnum per eſſentiā: ſed ideo informat, quia ad finem ſuum ordinat. Similiter gratia, a qua anima dicit eſſe deo grata, & a qua aliqua virtus dicitur eſſe gratuita nō differt niſi ſola comparatione, ſicut primum expoſitum eſt in lumine. Similiter vna eſt gratia, a qua omnes virtutes animæ dicuntur eſſe gratuitæ. Concedendum eſt igitur ſicut rōnes plures oſtendunt, ꝙ habitus gratiæ gratum facientis, & virtutum habitus ſunt diuerſi.

Nec cum Sco. nec cū D. Thom. conſentit ſimpliciter.

19 A D illud ergo, quod primo obij-
citur de Magiſtro, qui dicit ꝙ gratia
eſt fides cum dilectione. Dicendum,
ꝙ illa prædicatio nō eſt per eſſentiā,
ſed per quandam cōcomitantiam, &
ſignificantiam, & aliquo mō poſſet
reduci ad prędicationē per cauſam.
A D illud, quod obiicitur, ꝙ diffini- 20
tio gratiæ conuenit virtuti. Dicen-
dum, ꝙ illa notificatio vel non eſt ꝓ-
pria, vel ſi eſt propria, non eo modo
conuenit virtuti, quo dicitur de grā:
grā enim eſt ſicut donū primum, &
excellentiſſimum inter dona creata:
& ſicut donum quod complectitur
totam bonitatem donātis: ſic autem
intellecta hac notificatione non com-
petit virtuti. A D illud, qđ obiicitꝰ, 21
ꝙ gratia coöperans eſt virtus. Dicē-
dum, ꝙ ille actus non aſſignatur gra-
tiæ ſm ſe, ſed ſm ꝙ eſt ordinatiua vir-
tutis: & ſic dicitur liberum arb. coo-
perari. Nec ex hoc ſequitur, ꝙ idem
ſit quod virtus: imo ſi ſic argueretꝰ,
eſſet conſequens, ſicut ſi ita arguere-
tur, Color mouet viſum, & lux mo-
uet viſum: ergo color non differt a
luce. Et per hoc patet reſpōſio ad ſe-
quens, qm̄ viuificare, & acceptū red-
dere, & opus meritorium facere, ali-
ter cōpetit virtuti, aliter gratiæ. Gra-
tiæ enim cōpetit primo, virtuti vero
ex conſequenti, videlicet quia ab in-
fluentia gratiæ formatur, & ordina-
tur. A D illud quod obijcitur, ꝙ ſi 22
habitus ſunt diuerſi, vnus non deno-
minat alterum. Dicendum, ꝙ eſt de-
nominatio per inhærentiam, ſicut al-
bedo per album denominat corpus;
& denominatio per circumincesſionē
quādam, in qua aliqua duo ſic ſe ha-
bent, ꝙ vnum habet ordinare alte-
rum, ſm ꝙ dicitur voluntas delibe-
rans, & iuſtitia prudens: & per hunc
modum virtus dicitur eſſe gratuita.
A D illud, quod obiicitur, ꝙ circū- 23
ſcripto omni habitu &c. Dicēdum,
ꝙ a charitate non poteſt circūſcribi
gratia, quia ſemper nominat charita-
tas virtutem formatam. Si quis au-
tem vocaret charitatem habitū amo-
ris, quo natus eſt homo diligere deū
ꝓpter ſe, & ſuper oīa, ſic & quāuis
modo non poſſit abſque gratia repe-
riri, poſt tñ intelligi ſicut in Adam &

 in pri-

in primo angelo ante lapſum fuit,vt
ſupra diſt.iij.patuit. Et ſic patet ꝙ
gratia eſt aliud quam virtus: patet
etiam ꝙ eſt aliud quàm potentiarum
rectificatio. Nam in homine quan-
tum ad ſtatum innocentiæ erat potẽ
tiarum rectitudo antequam eſſet gra
tiæ gratum facientis infuſio: & hoc
melius videbitur infra cũ agetur de
neceſſitate gratię ſecundum ſtatum
innocentiæ.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Gratia & gloria, ſecundum eſ-
ſentiam non differunt, ſed de-
ſtinguntur ſm diuerſum ſta-
tũ,quia gratia primo inchoa-
tur,deinde conſummatur.

Ad opp. DE gratia in comparatio
ne ad gloriã. Et eſt quę
ſtio, Vtrum differant
per eſſentiam,& q̃d ſic
videtur. Gratia gratũ-
faciens & ſi non ſit fides, tamen nun
quam eſt ſine fide, quia ſine fide im-
poſſibile eſt placere deo: gloria autem
nullo modo compatitur ſecum fidẽ:
ergo neceſſe eſt gratiam,& gloriam p
eſſentiam differre. Item. Gratia gratũ
faciẽs ſe habet ad gloriã, ſicut via ad
terminũ, & ſicut id,quod eſt ad finẽ:
ſi igitẽ terminus neceſſario diſtingui-
tur a via,& finis ab eo,quod eſt ad fi-
nem diſtinctione eſſentiali,pari ratio
ne videtur, ꝙ gratia,& gloria. Item.
Sicut ſe habet culpa ad ſupplicium,
ita ſe habet gratia ad præmiũ: ſed cul
pa,& pœna æterna differunt eſſentia
liter: ergo pari ratione gratia,& glo-
ria. Item. Corruptibile, & incorrupti
bile differunt per eſſentiam: ſed gra-
tia eſt corruptibilis,& amiſſibilis, ſi-
cut ſup a oſtenſum fuit: gloria vero
omnino eſt incorruptibilis: er go &c.
Item. Quod eſt cognoſcibile ab habẽ
te differt per eſſentiam ab eo,q̃d non
eſt cognoſcibile: ſed gloria ab omni
eo, q habet eam cognoſcitur: nullus
enim eſt glorioſus,qui neſciat ſe eſſe
Funda- glorioſum,gratia non: ergo differt p
menta. eſſentiam a gloria. Sed contra. Sicut
ſe habet charitas vię ad charitatem
patriæ,ſic ſe habet gratia ad gloriã:
ſed charitas viæ non differt per eſſen
tiam a charitate patriæ: ſicut enim di
citur.j.Corin.xiij. Charitas nunquã
excidit: ergo pari ratione gratia a glo
ria. Item. Chriſtus ab inſtanti ſuę cõ
ceptionis habuit gloriam, & habuit
gratiam: ſed gratia illa,quam habuit
fuit ad cognoſcendum,& amandum
deum: ſtatim enim cũ conceptus fuit,
cognouit,& amauit cognitione,& de
lectatione comprehẽſionis: igitur in
ipſo gratia non differebat a gloria.
Item. Perfectum,& imperfectum nõ
variant rem ſecundum eſſentiam: ſed
gratia dicit aſſimilatiõem animæ ad
deum ſecundum ſtatum imperfectio
nis, gloria vero ſecũdum ſtatum per
fectionis: ergo &c. Item. Aut gloria
reddit acceptum deo,aut non. Si nõ,
ergo non tantum placet deo gloria,
quantũ gratia: ergo nec ſtatus patriæ
quantum ſtatus viæ,quod eſt incon-
ueniens. Si ſic; ergo cum iſte ſit ꝓpri⁹
actus gratiæ, neceſſe eſt gloriam eſſe
gratiam. Item. Quãdo aliquis de gra
tia tranſit ad gloriam,aut perdit gra
tiam,aut nõ. Si perdit gratiam: ergo
videtur,quod deſinat eſſe grat⁹ deo,
& quod gloria,& gratia habeant ad
inuicem repugnantiam,quorũ vtrũ-
que falſum eſt. Si non perdit,cum gra
tia ſit vita animæ, ſicut oſtenſum eſt
ſupra,& in vna anima tãtum ſit vna
vita,aut gloria non erit vita,aut gra
tia,& gloria erunt idem per eſſentiã:
ſed conſtat,quod gloria eſt vita: ergo
&c. Quæſtio eſt igitur, qualiter ſe ha
beat gratia ad gloriam: ſi enim ſunt
idẽ,qualiter trãſeunt ab vna ad aliã,
& quare ſortiuntur diuerſa nomina?
Si vero diuerſa ſunt, vt quid gloria
appellatur gratia? Vnde eſt etiam iſta
diuerſitas, cũ diuina gratia omni ſta
tui conueniat,ſiue ſtatui viæ, ſiue ſta
tui patriæ? vtroſq;.n.de⁹ acceptat.
RESP. Dicẽdum,quod tam gra 24
tia gratum faciẽs, quam gloria nomi
nat diuinam inſtentiam, per quam
anima habet deum, & de⁹ habitat in
anima. Habere autem cõtingit dupli
pliciter. Vel perfecte: & ſic habet
homo deum in ratione quieſcentis:
vel

vel ſemiplene: & ſic habet homo deũ in ratione tendentis. Primũ ſ. quies competit ſtatui patriæ. Secundum ſ. tendẽtia competit ſtatui viæ: & ideo primum eſt gloriæ, ſecundum eſt gratię. Et quia primum eſt præmij, ſecundum eſt meriti: ideo gratiæ attribuit̃ actus merendi, gloriæ vero actus regnandi. Quoniam igitur idem poteſt eſſe p eſſentiam magis perfectum, & minus perfectum, hinc eſt, quod grã, & gloria ſecũdum quod diſtinguunt̃ ſecundum modum habendi deũ, differunt ſolum ſecundum ſtatũ. Et quoniam nos habere deum nõ eſt aliud, quam deum habitare in nobis: ideo gratia, & gloria non ſolummodo diſtinguuntur ſecundũ modum habendi deum, ſed etiam ſecundum rationem habitandi deum in nobis. Cum tamen dico deum habitare in homine, dum ex hoc dico, ſcilicet diuinam dignationem, qua hominẽ acceptat, & ſibi confœderat, & per cõſequens humanam exaltationem, ex qua homo ea, quæ dei ſunt excellenter participat. Et ideo illa influẽtia, per quam deus ĩ nobis habitat, dicitur eſſe grã ſecundum primam comparationem, videlicet inquantũ deus homini condeſcendit, & dicitur eſſe gloria quantum ad ſecundam comparationem, ſecundum hoc videlicet quod homo ꝑ illam inhabitationem ſublimatur, & ad magna conſcendit: ſecundum iſtã conſiderationem, & ſecundum iſtum modum gratia, & gloria non differũt niſi ſola cõparatione. Vnde vita ęterna nominatur gloria, & nominatur etiam gratia Rom. vj. Gratia autem dei vita æterna. Et ſic patet reſponſio ad quæſtionẽ propoſitam. Concedendum eſt enim, ꝙ grã gratum faciens, & gloria non differũt per eſſentiam: ſed ſi differunt aliquo modo, hoc eſt ſecundum comparationem aliam, & aliam, & ſic ſimul ſunt ĩ eodem, ſicut in beatis, & in Chriſto, qui dicuntur habere gratiam, & gloriam, vel ſecundum ſtatum alium, & alium ſecundũ quod ſucceſſiue eidem inſunt, qa primo ineſt gratia in ſtatu viæ, & poſtmodum ineſt gloria in ſtatu patriæ. Primo enim gratia inchoat̃, & poſtmodum conſummatur.

AD illud ergo, quod primo obij 25
citur in contrarium, quod gratia ſimul eſt cũ fide. Dicendum, quod hoc eſt ratione ſtatus. Fides enim, quæ dicit ęnigmaticam viſionem ſimul põt ſtare cum gratia ſecundum ſtatũ imperfectionis: non autem poteſt ſtare cum gratia ſecundum ſtatum plenitudinis, qui excludit omne, quod eſt ex parte. Vnde ex illa nõ põt rõne cõcludi, quod grã, & gloria differant per eſſentiam, ſiue ſecundum habitum, ſed ſolum ſecundum ſtatum. AD illud, 26
quod obijcitur, quod gratia ſe habet ad gloriam, ſicut via ad terminum. Dicendum, quod hoc dicitur ratione ſtatus, & additionis eius, quod gloria ſuperaddit gratię, ſicut perfectum additur imperfecto, cum ipſum perducit ad complementum: & quãtum ad ſtatum bene concedendum eſt, quod diuerſitas eſſe põt inter grãm, & gloriam. AD illud. qđ obijcit̃, qđ ſicut 27
ſe habet culpa ad ſuppliciũ &c. Dicẽdũ, ꝙ non eſt ſimile, quia culpa principaliter ineſt ex parte aĩæ, ſuppliciũ vero aliquo ꝉ ex parte corporis: gratia autem, & gloria inſunt animæ ab eodem, & ſecũdum idem, & ad idem, videlicet in comparatione ad deum. Poſſet tamen dici, quod aliqua culpa pœna eſt, ſicut videbitur infra, & ita aliqua pœna nõ differt a culpa, & aliqua differt, & eſt diuerſa culpa, ſic & in gloria. Illa enim, in qua conſiſtit præmium ſubſtãtiale, eadem eſt cum gratia: ſed gloria, quæ conſiſtit in ſtola corporis, erit ab ea diuerſa. Ad il- 28
lud, quod obijcitur, quod corruptibile, & incorruptibile variant eſſentiã. Dicendum, quod illud non habet locũ, niſi vbi corruptibilitas, & incorruptibilitas venit ex natura principiorum componentium: hoc autem non eſt in propoſito, quia immutabilitas gloriæ venit deſurſum, corruptibilitas grãæ deorſum, videlicet a liberi arbit. vertibilitate. AD illud, qđ 29
obijcitur de cognoſcibilitate. Dicendum, quod illud nõn concludit differentiam ſecundum eſſentiam: ſolã.n. differentia ſecũdum ſtatum poteſt facere, vt videat̃ quod prius videri nõ poterat

poterat:ſicut aliquis nõ cognoſcit af-
fectionẽ ſuam, quando non eſt inten
ſa, ſed quando poſtmodum intendit,
tunc de facili deprehendit, & cogno
ſcitur. Item. Color in tenebris nõ eſt
viſibilis, & in lumine eſt viſibilis, &
tamen color non differt eſſentialiter:
ſic nec diverſitas modi cognoſcendi
reſpectu grę, & glorię habet eas diuer
ſificare eſſentialiter. Et ſic patet reſpõ
ſio ad omnia quæſita.

Artic. 2 Onſequenter quæritur de gra-
tia in comparatione ad meri-
ti exercitium. Et circa hoc tria
quæruntur. Primo quæritur, vtrum
per gratiam contingat mereri ipſum
gratiæ donũ. Secundo quæritur, vtrũ
per grãm cõtingat mereri ipſum grãæ
augmentum. Tertio quæritur, vtrum
per gratiam contingat mereri ipſius
gratiæ complementum, videlicet glo-
riæ præmium.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Gratiã iam habitam per gratiæ
vſum non contingit hominem
mereri, quia gratia de ſui ratio
ne, & primaria infuſione nõ ha
bet rationem debiti.

Ad opp. TRVM per gratiã con
tingat mereri ipſum grę
donum iam habitum. Et
quod ſic videtur. Primo
per ſimile in corporib⁹.
Bonus enim miles, & ſtrenue militan
do meretur equum a domino ſuo ſi-
bi gratis datum ꝑ vſum ipſius equi:
ergo ſi tantæ eſt efficaciæ vſus rei ſpi-
ritualis in merẽdo rem ſpiritualem,
ſicut rei corporalis in merendo rem
corporalem, videtur quod per gratię
bonum vſum mereatur quis donum
gratię iam acceptum. Item. Quod põ
teſt in maius poteſt in minus ſed per
vſum gratiæ contingit mereri gloriã
habendam: ergo multofortius cõtin
git mereri gratiam iam habitam. Itẽ.
Vnuſquiſque magis eſt efficax ad me
rendum ſibi, quam alij: ſed viri iuſti,
in quibus eſt gratia, orãdo merentur
alijs primam gratiam, ſicut dicit Au
guſt. de prædeſtinatione ſanctorum:
ergo multofortius homo bene vtẽdo
dono gratiæ efficitur dignus habitu
gratiæ quem accepit. Qđ autẽ vnuſ
quiſque magis ſit efficax ad merendũ
ſibi, quam alij, probatur per illud, ꝙ
dicitur ſuper illud Matth, ix. Videns
Ieſus fidẽ illorum, ibi glo. Quantum
valet vnicuique fides propria, ſi tan-
tũ profuit aliena? quaſi dicat multo
plus. Item. Quantum placet deo peti
tio, & oratio pro habendo, tantum
placet ei gratiarũ actio pro iam ha-
bito: ſed aliquis ex charitate orãs me
retur obtinere, quod petit, ſi petit pie,
& pro ſe, perſeuerãter, & ad ſalutem:
ergo pari ratione, qui gratias agit, &
pie, & perſeueranter, ex charitate di-
gnus efficitur eo, quod iam accepit.
Itẽ. Sicut ſe habet charitas ad aman
dum, ſic ſe habet gratia ad merendũ:
ſed per charitatem non ſolummodo
contingit amare alia ſed etiam ipſam
charitatem, ſicut vult Augu. & in pri
mo lib. habitũ eſt, ergo pari ratione
per gratiam contingit mereri ipſum
gratiæ donum. Item. Tunc eſt perfe-
ctio in actibus, & habitib⁹ animę, qñ
agens reflectitur ſup ſeipſum: tunc. n.
quis perfecte intelligit, qñ intelligit
ſe intelligere: ergo non videtur eſſe ꝑ
fectum meritũ niſi quis mereatur etiã
illud, per quod meretur. Sed contra, Funda-
Meritum. & præmium relatiue dicun menta.
tur, ſicut pater dicitur relatiue ad fi-
lium: ergo ſicut idem non poteſt eſſe
pater ſui ipſius, ſic vnum, & idẽ non
poteſt eſſe meritum ſui ipſius: ergo ꝑ
gratiam nõ contingit mereri ipſius
gratiæ donum habitum. Item. Meri-
tum, & præmium habent ordinem, ſi
cut via, & terminus, & ſicut diſpoſi-
tio reſpectu eius, ad quod diſponit: er
go neceſſe eſt, quod meritũ præcedat
præmium vel tempore, vel natura: er
go impoſſibile eſt per gratiã mereri
ipſum donum gratię. Item. Gratuitũ
& debitum opponuntur: ſed quando
aliquid magis cadit ſub merito, tãto
magis habet rationẽ debiti: ſi igitur
vſus gratiæ non aufert ipſi gratiæ eſ-
ſe donum gratuitum, imo potius ad-
dit, videtur quod ꝑ ipſum vſum gra-
tiæ

tiæ nullo modo cõtingat mereri gra
tiæ donum. Item. Quantum vuum-
quodque placet deo, tantum eſt meri
torium: ſed vſus grãæ non placet deo
niſi propter ipſam gratiam: ergo non
plus meretur vſus gratię cum gratia,
quam gratia per ſeipſam: ſed donum
gratiæ eoipſo quod habetur, non me
retur ſe: ergo pari ratione nec vſu
gratię cõtingit mereri iam habitum
gratię donum.

30 RESP. Dicẽdum, quod ꝑ vſum
gratiæ conſequentem non contingit
mereri per habitum gratiæ pręceden
tem, nec quãtum ad meritũ congrui,
nec quantum ad meritum condigni.
Quantum ad meritum congrui non,
ꝑ eo quod vſus gratiæ ad ipſum ha-
bitum non comparatur, ſicut meritũ
ad præmium. Tum quia non ordina
tur ad ipſum habitum promerẽdum,
ſed ad aliud. Tum etiam, quia non ha
bet ordinari ad illud, niſi ſicut ad ſuũ
fundamẽtum, & originem. Meritum
autem omne ſiue congrui, ſiue condi
gni ordinatur ad præmium tãquam
quædam via, & diſpoſitio præambu-
la, multominus vero quãtum ad me-
ritum condigni, per vſum gratię cõ-
tingit mereri ipſum donum gratiæ,
quod eſt ipſius vſus principium. Tũ
quia ipſa gratia quantum eſt de ſua
prima ratione: ꝙ primaria infuſione
ſic habet rationem gratuiti, vt nullo
modo compatiatur rationem debiti.
Si enim eſſet ex meritis, iam non eſſet
gratia. Tum etiam, quia ſi vſus grãę ip
ſam gratiam mereretur, quanto ma-
gis ipſa bene vteretur, tantominus ꝑ
ipſa teneretur eſſe deo gratus: quod ſi
hoc repugnat perfectioni meriti, pla
num eſt, quod gratiam nõ contingit
mereri. Nec merito condigni, quia tũc
tolleretur pfectio gratiæ, & perfectio
meriti. Nec merito cõgrui, quia non
ſaluatur ibi ordo, qui inter meritum,
& pręmium debet attendi. Vnde rõ-
tiones, quæ hoc oſtendunt concedẽ
dæ ſunt.

31 AD illud vero quod primo obij-
citur in contrarium de ſimilitudine
meriti in corporalibus. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile, quia equus quantũ eſt
de ſui ratione nõ dicit rationem gra
tuiti: ideo ſalua ſua ratiõe poteſt quis
eum iam habitum mereri. Primum
autem gratiæ donũ eoipſo quod tale
eſt, dicit quid ſimpliciter gratuitũ: iõ
quicquid homo faciat, nunquã illud
meretur, non ſolum quia ſit iam habi
tum, ſed quia gratuitum. Vnde & ſi
aliqui dixerunt, quod contingat me-
reri gloriam iam habitã, ſicut in An-
gelis: non credo tamen aliquos recte
intelligentes ſenſiſſe, ꝙ contingat me
reri gratiã iam habitam. AD illud, 32
quod obijcitur, quod ſi aliqd poteſt
in maius, poteſt in minus. Dicendũ,
quod illud non habet veritatem, niſi
quando aliquid ordinatur ad maius,
& ad min[9] conſimili ordinatione: ſic
aũt non eſt in propoſito. Nam vſus
gratiæ ordinatur ad merendum glo-
riam, non ad merendum gratiam, ꝑ
eo quod ipſam præſupponit tanquã
fundamentum. AD illud, ꝙ obijci- 33
tur, quod aliquis meretur alij primã
gratiam. Dicendum, quod non eſt ſi-
mile. Primum quia gratia in viro iu
ſto præceſſit gratiam infundendã vi-
ro peccatori. Vſus enim gratiæ in eo-
dem hoĩe ſequi habet ipſum donum
gratuitum. Præterea, cum quis meretẽ
alij gratiam donum gratiæ, non per-
dit ex hoc rationem gratuiti, quoniã
ratio gratuiti attendit in habitu gra
tiæ in comparatione ad eũ, cui datur.
Quantumcunque aũt vir iuſtus oret
ꝑ peccatore, ꝙ peccatori det habitus
gratũfaciens, non poteſt eſſe ſine gra
tuita liberalitate diuinæ miſericor-
diæ. Et ideo non ſequitur, ꝙ ſi vnus
alij poteſt mereri gratiam habẽdam,
quod ipſe poſſit ſibi mereri gratiã iam
habitam. Quod autem dicitur, quod
plus valet vniuique fides propria, q̃
aliena, hoc intelligitur reſpectu meri
ti propriæ gratiæ. AD illud, ꝙ obij 34
citur, quod gratiarum actio ita eſt ef
ficax pro habito, ſicut oratio pro ha-
bendo. Dicẽdũ, ꝙ & ſi gratiarũ actio
ita ſit deo accepta pro pręterito, ſicut
oratio pro futuro: ex hoc tamẽ nõ ſe
quitur, quod gratiarum actio ſit ordi
nata ad merendum iam habitum, pro
eo quod ipſa gratiarum actio, & laus pro
beneficijs acceptis, plus tenet rationẽ
præmij, quam rationem meriti. Sed ſi
tenet

tenet rationē meriti, ordinatur ex diuina liberalitate potius ad donum ꝑ merendum, quam ad promerendum
35 iam habitum. AD illud, quod obijcitur de comparatione charitatis ad amorem, & gratiæ ad meritum. Dicēdum, quod non eſt ſimile. Meritum enim de ſua ratione importat ordinē & relationem; amor vero importat actum potentię non alligatę materię: & quia idem non habet ad ſe referri, & ordinari, ſed actus potentiæ non alligatæ materiæ habet ſupra ſe reflecti, hinc eſt, quod amorem contingit amare, ſed meritum non cōtingit me-
36 reri. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod vltimo obijciebatur: illud enim veritatem in eis actibus nō habet, qui quidem important relationē, & ordinem, & ſimul cum hoc aliquā imperfectionem: actus autem merendi reſpectu act⁹ glorioſi imperfectionem aliquam dicit, & ordinem, & relationem, ſicut prius oſtenſum eſt: & ideo illud non valet.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Gratiæ augmentum contingit hominem mereri, cum in merito poſſit proficere: quod quidē nō eſt niſi ꝑ gratię accretionē.

Funda-menta.

VTRVM per gratiam cōtingat mereri gratiæ augmētum. Et quod ſic videtur. Primo per Auguſtinū ad Bonifaciū. Gr̄a meretur augeri, vt aucta mereatur ꝑfici. Item. Hoc videtur ratione. Omnis habens gratiam, habet vnde poſſit proficere in merito: ſed ꝑfect⁹ in merito non eſt niſi per augmentū gratiæ: ergo gratia ſui ipſius augmētum mereri poteſt. Item. Peccās vno genere peccati meretur incidere in aliud genus peccati, vnde efficitur peior, ſicut peccans peccato ſuperbię meretur incidere in peccatum luxuriæ: ergo pari ratione qui bene vtitur gratia ꝑ bonorum operū exercitiū, vr̄ mereri, vt fiat ſibi gratiæ augmentum. Item. Laudabilior eſt qui ſe extendit ad opus ꝑfectionis cum minori adiutorio, quam qui ſe extendit cum maiori: ergo ſi habēs minorē gratiam ſe eleuat ad opera æqualis ꝑfectionis cum eo, qui habet maiorem videtur quod tantūdem, vel amplius apud deū mereri habeat: ergo ſi nulli fit retributio, niſi ſecundum quantitatem gratię, videtur quod talis mereatur augmentum in gratia. Item. Qui petit pie, & perſeueranter pro ſe & ad ſalutem, meretur exaudiri; ſed qui petit gr̄æ augmentū cōtinue hoc modo petit: ergo videtur gratię augmentum mereri.

Ad opp. Sed cōtra. Meritum non eſt reſpectu eius, qđ omnino eſt impoſſibile. ſed gratiam, cum ſit forma ſimplex, augeri eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt mereri gratiæ augmentum. Item. Meritum non eſt reſpectu eius, quod eſt in nobis, ſed quod eſt ab alio: ſed habens gratiam per virtutem eius, quòd habebet, poteſt in maius bonum proficere: non ſolum enim habet, vnde poſſit ſtare, ſicut dicit Auguſt. ſed etiam vnde poſſit proficere. Si igitur profectus gratiæ conſiſtit in eius augmento, ſicut ꝑfectus gratiæ eſt in eius poteſtate, ita videtur, quod & augmentum gratię: ergo non videtur ad hoc cōcurrere meritum. Item. Nihil augetur niſi per rem eiuſdem generis, & naturæ: ſed gr̄a, quæ in primo dat, quantum eſt de natura ſui eſt ita gratuita, quod nō cadit ſub merito, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Et Aug. dicit iiij. de tri. quod meritis redditur, non eſt gratia. Si igitur non contingit mereri ipſum gratiæ donum, non contingit mereri ipſius gratię augmentum. Item. Deus remunerat opus ſecundū quantitatem radicis: ergo tātum meretur quis per opus gratuitum, quantum ex illa gratia. ex qua exit opus: ſi igitur gratia augmētata excedit illā, videtur quod minor gratia per ſuum opus non poſſit mereri ſui ipſius augmentum. Item. Si aliquis meretur augmentum, tunc ſi deus non augeret ei gratiā, eſſet iniuſtus; & cū auget, opus illud eſt remuneratum: ergo videtur: quod opus illud non eſſet dignum remuneratione gloriæ. Si igitur hoc eſt falſum,

falſum, & impoſſibile, vt per augmentum gratiæ auferatur efficacia merendi gratiam, impoſſibile eſt ponere, ꝙ augmentum gratiæ mereri cõtingat.

37 RESP. Dicendum, qđ ſicut dicit Auguſtinus, abſque dubio tenẽdum eſt, quod gratia meretur augeri: quis autem ſit modus augendi, & modus merendi, difficile eſt aſſignare. Cum enim multi ſint modi augendi, quis eorum competat gratiæ, non eſt facile diſcernere. Cõtingit enim aliquid augeri per impermixtionem cum cõtrario, ſicut dicitur, quod albius eſt, quod eſt nigro impermixtius. Cõtingit nihilominꝰ aliquid augeri ꝓpter hoc, quod minori ſuccedit maius, ſicut dies augeri dicuntur. Contingit etiam aliquid augeri propter aggregationem multorum, ſicut lumen augetur in aere propter multitudinem candelarum, ex quarum concurſu fit aggregatio luminum. Contingit etiã aliquid augeri per additionem, ſicut augetur corpus per alimentum. Contingit etiam aliquid augeri per magnificationem rei in ſeipſa, ſicut augmẽtata fuit coſta, cũ de ea facta fuit Eua, & ſicut augmentati fuerunt quinque panes, cum de eis quinq; milia hominum paſti ſunt. Cõtingit etiam ſexto modo aliquid augeri ꝑ acceſſum ad ſuum ſummum, ſicut aliquid dicitur magis pulchrũ, & magis luminoſum quod magis accedit ad perfectionem pulchritudinis, & lucis. Omnibꝰ his ſex modis dixerunt aliqui gratiã augeri. Sed primi tres modi improbari pñt de facili, & in primo libro improbati ſunt aliquo modo diſt. xvij. cum agitur de charitatis augmento. Eodẽ enim modo tam charitas, quam gratia habent augeri. Tres autem modi ſequentes ſunt ſatis cõuenientes, nec improbari de facili poſſunt. Primus tamen eorum tutior eſt, pro eo qđ magis conſonat ſanctorum auctoritatibus, quæ videtur dicere in augmẽto gratiæ infundi nouam gratiam, cũ loquuntur de diuerſa ſacramẽtorum efficacia. Qualiter autem hic modus valeat ſuſtineri in primo li. diſt. xvij. dictum fuit. Vltimus autẽ modus nõ eſt minus intelligibilis, quam aliquis prædictorum: imo ſecundũ hunc modum dicendi obiectiones, quæ fiunt contra gratiæ augmẽtum, facilius declinari pñt. Quamuis. n. augmentum per appoſitionem videatur repugnare ſimplicibus, maxime tamen in ſpiritualibus, quanto aliquid eſt ſimplicius, tanto ſit virtute maius, augmentum tamen ꝑ acceſſum ad ſummum valde videtur eis conſonum. Quocunque autem horum modorum triũ ſequentiũ dicatur, non eſt magna vis facienda, ſed pro certo habentes gratiam dei in nobis augeri poſſe, laborare debemꝰ taliter, quod in nobis augeatur per bona opera. Per illa enim (vt dicit Auguſtinus) meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Modum autem merendi gratiæ augmentum ſic videre poſſumus. Contingit enim aliquid mereri ex congruo, & contingit aliquid mereri ex cõdigno. Tunc eſt meritum ex condigno, quando ratio meriti reperitur ibi ꝑfecte, & plene: & tũc eſt ibi quædam cõmenſuratio, & adæquatio meriti ad præmium. Et quia hoc non poteſt eſſe, cum gratia augetur, hinc eſt, quod non poteſt quis mereri gratiæ augmentum merito condigni: ſi igitur contingit ipſum augmentum gratiæ mereri, hoc eſt merito congrui. Meritum autem congrui dicitur, in quo eſt aliqua diſpoſitio cõgruitatis reſpectiuius, ad quod illa diſpoſitio ordinatur, quæ tamen deficit a ratione cõdignitatis. Et hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut enĩ eſt cõgruitas ſine dignitate: & ſic peccator per bona opera in genere facta extra charitatem meretur de cõgruo primam gratiam: ibi eſt enim quædã congruitas quia facit, ꝙ in ſe eſt: nõ eſt tamen condignitas, quia inimicus dei eſt, & indignus pane, quo veſcitur. Aut enim eſt ibi dignitas cum indignitate, ſicut ẽ quãdo vir iuſtus meretur peccatori primã gratiam. Dignitas enim eſt ex parte viri iuſti, qui eſt amicus dei, & dignus a deo exaudiri: ſed indignitas eſt ex parte peccatoris: & ideo nõ eſt ibi plena ratio meriti. Aut eſt ibi dignitas cũ gradꝰ inferioritate, & ſic habens gratiam minorem meretur ꝑ bonum vſum per-

uenire ad gratiæ cumulum: & hic mo
dus merendi & ſi deficiat a merito cō
digni, & contineatur ſub merito con
grui, maxime tamē inter cæteros mo
dos prædictos merendi accedit ad ꝑ
fectionem meriti; & ideo quaſi mediū
tenet inter meritum congrui, & me-
ritum condigni. Ex prædictis igitur
haberi poteſt qualiter gratia augeť,
& etiam qualiter augeri meretur. Vn
de auctoritates, & rationes oſtenden
tes, quod gratia meretur augeri, con-
cedendæ ſunt.

40 AD illud autem, quod obijcitur
in contrarium, quod cum ſit ſimplex
non poteſt augeri. Dicendum, quod
gratia nō eſt omnino ſimplex, ſed ſo
lum per priuationes partium quanti
tatiuarū quantitate molis: non aūt ꝑ
priuationem partium quātitatiuarū
quantitate virtutis: & quantum ad ta
le genus partium eſt ibi augmen-
tum, non quātum ad primum. Vel po
teſt dici ſecundum vltimum modum
dicendi, quod augmentū, quod atten
ditur per acceſſum ad ſummum, non
ponit compoſitionem, ſed quandam
maioris ſimplicitatis, & vnitatis per
fectionem: & ideo non repugnat gra
tiæ ratione ſimplicitatis eſſentiæ. AD
41 illud, quod obijcitur, quod profectus
eſt in poteſtate gratiæ. Dicendum, qđ
quidam eſt profectus accidentalis, vt
pote qui attenditur in fauoris inten-
ſione, vel habitus radicatiōe, vel ope
rum multiplicatione: & hic profectus
eſt in poteſtate gratiæ: & ſecundum
hunc profectum gratia nō dicitur au
geri propriæ, quia nō efficitur homo
dignus maiori pręmio ſubſtantiali ꝑ
illum. Alius vero eſt profectus, qui re
ſpicit præmium ſubſtantiale, ſecundū
quod dicitur homo dignus maiori ꝓ
mio: & hic nō eſt in poteſtate gratiæ,
ſed in ſola illius poteſtate, cuiꝰ eſt gra
tiam infundere: & ideo hunc gratia
non facere, ſed mereri dicit̃: & penes
hunc effectum attenditur gratiæ aug
42 mentum. AD illud quod obijcitur,
quod augmentum gratiæ eſt eiuſdem
generis cum gratia primo data. Dicē
dum, quod & ſi ſit eiuſdē naturæ quā
tum ad rationem habitus, differentia
tamen eſt quantum ad ſtatum, pro eo
quod ſupponit gratiæ initium. Et ga
eiuſdem generis eſt cum gratia primo
data: ideo non poteſt mereri merito
condigni. Quia gratiam præſuppo-
nit, maiori cōgruitate meretur quis
gratię augmentum, quam gratiæ ini-
tium, ſicut ſupra dictum fuit. AD il- 43
lud, quod obijcitur, quod remunera-
tio attenditur ſecundum quantitatē
radicis. Reſpondēdum eſt, quod il-
lud intelligitur in merito condigni,
in merito autem congrui locum non
habet. Et per hunc etiam modum re
ſpondendum eſt ad illud, quod vlti-
mo opponitur.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Gratiæ complementum, & pręmium ęternum non modo merito congrui, ſed merito condigni promereri poſſumus.

VTRVM cōtingat per gratiā mereri ipſiꝰ gra
tiæ complementū, hoc
eſt ipſum pręmium glo
rię, & hoc quantum ad
meritū condigni, quia de merito con
grui non eſt dubium. Et quod ſic vi-
detur. 2. Tim. iiij. De reliquo repoſita
eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet
mihi dominꝰ in illa die iuſtus iudex.
Si ergo quod redditur ſecundum iu
ſtitiam meritis debet, & reſpectu eius
præceſſit meritū: ergo ſi talis corona,
quam expectabat Apoſtolus eſt glo-
riæ præmium, videtur quod illud cō
tingat mereri per gratię donum. Itē.
Zachar. iiij. Adæquabit gratiam gra-
tiæ. Et exponunt ſancti, & doctores,
quod adæquabit gratiam patriæ gſæ
viæ. Et hoc expreſſius habet Mat. vij.
In qua menſura menſi fueritis, reme
tietur vobis. Si igitur vbi eſt adæqua
tio meriti, & præmij, ibi contingit re
periri meritū condigni: videtur &c.
Item. Sicut ſe habet culpa ad pœnā,
ſic ſe habet gratia ad glōriam: ſed
per culpam ex condigno meretur
quis æternam damnationem; ergo
per gratiā econtra ex condigno me-
retur quis æternam beatitudinem.

Fundamenta.

Item.

Item. Aeque dignus eſt qui vincit aduerſarium honore, & gloria, ſicut qui vincitur eſt dignus ignominia: ſi ergo ille qui permittit ſe a diabolo ſuperari, dignus eſt æterno improperio, videtur quòd qui vincat ex condigno, mereatur regnũ ſupernum. Itẽ. Aut per ſeruitium quod homo facit deo meretur aliquid, aut nihil. Si nihil, ergo ſtultus eſt, qui deo ſeruit. Si aliquid, cũ præmiũ ſit maioris dignitatis, quàm meritũ, & nihil ſit excellentius gratia niſi gloria, & per nihil poteſt opus meritorium ſufficienter remunerari, niſi per gloriam: ergo loquendo de merito cõdigni, contingit per gratiam gloriã mereri.

Ad opp. Sed contra. Rom. viij. Nõ ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis: ergo per eas non contingit futuram gloriã mereri merito cõdigni. Item. Rom. vj. Stipendia peccati mors, gratia dei vita æterna, gl. Maluit dicere gratia dei vita æterna, vt intelligeremus deum ad vitã æternam pro ſua miſeratione nos perducere, non meritis noſtris: ergo ſi nõ perducit nos noſtris meritis, videtur &c. Item. Videtur per rõnem. Nullum ſeruitium quod debetur, dũ redditur obligat eum, cui fit in aliquo. Vnde dominus Luc. xvij. Quis veſtrum habens ſeruum &c. ſed homo totum quod facit, & quod poteſt facere, totum debet deo: ergo videtur, quòd non obliget deũ ad reddendũ ſibi aliquid: ergo nihil meremur apud deum merito cõdigni. Itẽ. Nullum finitum quod gratis fit, obligat eum cui fit in aliquo: ſed opera facta ex gratia fiunt gratis: ergo non obligãt eum, cui fiunt ad retribuendũ ex debito, ſed ſolũ de congruo: ergo idẽ quod prius. Item. Vbi eſt meritũ ex cõdigno, ibi eſt ratio dati, & accepti: ſed deus nihil poteſt a nobis accipere, quia bonorum noſtrorum nõ indiget: ergo præmium gratiæ quod eſt excellentiſſimum, non poſſumus ex condigno mereri apud deum.

44 RESP. Dicendum, quòd circa iſtã quæſtionem aliqui doctores ſenſerũt diuerſimode. Quidam enim dicere voluerunt, quòd quia meritum cõdigni dicit quandam obligationem in retribuente, & quandam cõmenſuratio nem in ſeruitio, & retributione, & deus nõ poteſt alicui obligari, & præmio gratiæ nihil aliud poteſt cõmenſurari, ideo dixerũt, quod nullus poteſt cæleſtem gloriam mereri ex cõdigno: ſed ſi meretur, hoc eſt tãtũ ex congruo. Et ad iſtam ſuam poſitionem aſtruendam multis fulciũtur auctoritatibus ſacræ ſcripturę, & etiam expoſitorũ, qui hoc ſentire videñt: ſed quoniam in ſcriptura etiam ſępe reperitur, quòd deus vnicuique retribuet ſecundum opera ſua, & in parabola, qua exprimitur meritũ, & retributio xx. Matth. dicitur. Tolle quod tuũ eſt &c. & plura conſimilia reperiuntur: ideo aliorũ poſitio eſt, quòd gloriam non tantum contingit mereri merito congrui, tale enim meritũ reperiri poteſt in gratia gratis data, ſed etiam contingit mereri merito cõdigni, pro eo quod gratiæ, & gloriæ quædam eſt cõmenſuratio, & in deo quædã cadit obligatio: non ex neceſſitate, ſed ſua mera benignitate, qua voluit promittere, & pactum firmare cũ his qui eum diligunt, quòd ſeipſum mercedem eis retribueret, ſicut in Abraã apparet. Si autem velimus cõſiderare quis iſtorum duorũ modorũ dicẽdi ſit verior, inuenimus quòd ſecundum diuerſas comparationes operis meritorium reperitur in eo & meritũ congrui, & meritum condigni. Opus. n. 4
meritorium cõparationem habet ad principium a quo exit, & ad finẽ pro quo fit, & ad ſtatum in quo fit. Si loquamur de ipſo per comparationem ad principium, ſic opus & ortum habet a voluntate libera, & ortum habet a gratia. Et inquantum ortũ habet a voluntate libera, eſt meritoriũ merito congrui: ſic enim quodãmodo noſtrum eſt, & quaſi alterius generis eſt, quàm ſit ipſum præmiũ, quod debet ei retribui. Inquantũ autẽ ortum habet a gratia: ſic, cum gratia reddat hominem acceptũ deo, & ſit quid diuinum, & ad hoc ſit ordinata, vt ducat ad deum, opus illud eſt meritorium merito condigni. Si autẽ comparemus

paremus opus meritorium ad eum,
ꝑ quo fit, hoc poteſt eſſe dupliciter.
Vel ad largitatem diſpenſantis. Vel
ad veritatem pollicentis. Si compare
tur ad largitatem diſpenſantis, ſic eſt
meritorium merito congrui: nā pro
ſuæ liberalitatis immēſitate decet ip-
ſum pro modico obſequio retribue-
re magnum præmium. Si vero com
paretur ad veritatem pollicentis, ex
qua promiſit, & quodammodo ſe vo
luntarie obligauit, quòd tanto operi
tantum reddit præmium, ſic opus il-
lud meritorium eſt merito condigni.
Si autem tertio modo comparemus
opus meritorium ad ſtatum, hoc po-
test eſſe dupliciter. Aut quantum ad
temporis opportunitatem. Aut quan
tum ad operis difficultatem. Si quan
tum ad temporis oportunitatem, q̄a
nunc eſt tempus ſeminandi, ſicut di-
cit Apoſtolus, & qui facit operis me
ritoria ſemen proijcit in terram bo
nam, congruū eſt vt ex hac terra fru
ctum magnum ſuſcipiat. Et ideo re-
cte deus ei, qui in præſenti dimittit
modicū, promittit reddere centuplū.
Si autem conſideretur operis ardui-
tas, quia opus tale ſic eſt in volunta-
te facientis, vt ſit ſupra vires, & ho
mo eleuetur in faciēdo ipſum ſupra
ſe, & bonū proprio præponat bonū
æternum. Hinc eſt, quod tale genus
operis ęterna remuneratione eſt di-
gnem, & ſic per ipſum mereri cōtin
git merito condigni. Patet igitur, ꝙ
opus meritorium conſideratū in cō-
paratione ad voluntatis libertatem,
& diſpēſatoris liberalitatem, & tem-
poris oportunitatem, eſt meritorium
merito congrui. Comparatum vero
ad gratiæ dignitatem ad ipſius polli
centis veritatem, & ad ſuſptius dif-
ficultatem, eſt meritorium merito cō
digni. Et per hoc ſolui poſſunt ratio
nes, & auctoritates ad vtranque par-
tem inductę ꝑ eo ꝙ ſm diuerſas vias
procedunt. Nam rōnes, quę ꝓbāt,
ꝙ per gratiam contingit mereri prę-
mium ęternum merito condigni, ꝓ-
cedunt ſm alteram iſtarum conſide-
46 rationum. Illa tamen ratio, quæ fit
de ſimili comparatione culpæ ad pœ-
nam, & gratiæ ad gloriam, nō cogit.
Tum quia gloria multoplus excellit
in bono, quam pœna in malo. Tum
etiam, quia facilius eſt deſcendere, q̄
aſcendere. Rationes vero ad oppoſi
tum procedunt ſecundum aliā viam
videlicet prout opus habet cōparari
ad voluntatem noſtrā: ſic enim non
eſt de ſe ſufficiens ad merendum. Nā
omnes iuſtitię noſtrę ſunt ſicut pan-
nus menſtruatę. Prout etiam habet
comparari ad liberalitatem diuinā,
quæ nulli poteſt obligari, ſed quicqd
facit ex mera liberalitate facit. Et
hoc modo concludunt verum, ꝙ nō
ſit ibi meritum condigni: aliter.n.
rationes illę non cogerent. Nam qđ 47
dicitur, ꝙ paſſiones huius tēporis nō
ſunt condignæ &c. hoc verum eſt in-
quantum ſunt tantū paſſiones: ſunt
tamen condignæ inquantū ſiunt ex
charitate, quæ actionibus, & paſſio-
nibus dat efficaciam, & valorem.
AD illud, qđ obijcitur, ꝙ deus 48
non perducit nos ad gloriā noſtris
meritis, exponendum eſt, ꝙ hoc in-
telligitur ſm ꝙ merita mere compa-
rantur ad voluntatem noſtram, non
ſm ꝙ habent ortum a gratia. AD 49
illud, quod obijcitur, ꝙ totum quod
homo facit, debet hono ipſi deo. Di-
cendum, ꝙ & ſi opus illud ſit debitū
inquantum eſt creaturæ: eſt tamen
gratuitum inquantum fit ex gratia,
& charitate. Et ideo ſicut ratio debi
ti non tollit rationē gratuiti, ſic etiā
nec tollit rōnem meriti. Et ſi obijci 50
tur: ꝙ nec opus gratuitum, nec debi
tum poteſt obligare deum. Dicēdū,
ꝙ & ſi non poſſit deus nobis obliga
ri in rōne dati. & accepti, ſicut etiam
oſtendit ratio vltima: obligari tñ di
citur quodammodo ex ſua mera be-
nignitate, qua voluit promittere ſeip
ſum diligentibus ſe. Præterea. Meri 51
tum condigni non neceſſario ponit
obligationem in retribuente, ſed po-
nit ſufficientem ordinationem eius,
qui remuneratur ad ipſam remune-
rationem mediante aliqua laudabili
operatione: gratia autem ſufficiētē
ordinationē ponit in viatore ad ob-
tinendam gloriam. Tum ratione ſuæ
dignitatis, ex qua totum hominem
reddit deo & acceptum, & charum.
Tum

tum etiam ratione diuinę pactionis: tũ ratione arduæ operationis, ſicut prius tactum eſt. Et ſic patet r̃nſio ad duas rõnes ſequentes. Nam q̃d obiiciẽ ꝙ gratis fit non obligat. Dicendum. Eſto ꝙ non obliget: ꝑꝑ hoc tñ
51 non tollitur a merito, quin poſſit eſſe condignum. Preterea & ſi non obliget eum, cuius eſt retribuere, & remunerare ſeruitium ſibi factum, penſata propria vtilitate: obligat tñ eũ quodammodo, qui retribuit penſata ſeruitutis fidelitate. Vnde magis mereẽ apud deum, qui ſeruit ei ex amore filiali, & liberali, q̃ qui ſeruit ex amore mercenario, expectans mercedem, & retributionẽ. Si aũt aliquis obiiciat, ꝙ non põt ibi eſſe meritum cõdigni, quia non eſt ibi cõmenſuratio. Dicẽdum, ꝙ & ſi non ſit cõmẽſuratio ibi ꝑ oĩmodã æqualitatẽ, eſt tñ cõmenſuratio ꝑ quandã conuenientẽ, vel conſequentẽ proportionabilitatẽ, ſicut fruct⁹ recte diciẽ cõmẽſurari ſemini, q̃n tñ excedit ſicut conueniebat fœcunditati ſeminis, & terrę germinãti. Vnde ſicut aliquis non eſſet cõtẽt⁹, ſi de ſemine nõ reciperet decuplũ, ſic nullus poſſit eſſe contentus ex operibus meritoriis factis, niſi pro eis reciperet pręmium perfectum, quod cõplet, & terminat totum deſiderium.

PRAEDICTA REPETIT VT ALIA ADDAT definitam aſſignationem ponens de gratia, & libero arbitrio, contra Pelagianos.

DISTINCTIO XXVIII.

ID verò inconcuſſe, & incunctanter teneamus, liberũ arbitrium ſine gratia preueniente, & adiuuante non ſuffi cere ad ſalutem & iuſtitiam obtinendã: nec meritis præcedentibus gratiam dei aduocari, ſicut Pelagiana hęreſis tradidit. Nam vt ait Aug. 1. lib. retracta. Noui hæretici Pelagiani liberum ſic aſſerunt voluntatis arbitrium, vt gratiæ dei non relinquãt locum, quam ſecundum merita noſtra dari aſſerunt. Pelagianorum hęreſis omnium recentiſſima a Pelagio monacho exorta eſt. Hi dei gratiæ, qua p̃deſtinati ſumus, & qua meruimus de poteſtate tenebrarum erui, intantum inimici ſunt, vt ſine hac credant hominem poſſe facere omnia diuina mandata. Denique Pelagius a fratribus increpatus, ꝙ nihil tribueret adiutorio gratię dei ad eius mandata facienda: non eam libero arbitrio preponebat, ſed infideli calliditate ſupponebat, dicens ad hoc eam dari hominibus: vt quæ facere per liberum arbitrium iubentur, facilius poſſint implere per gratiam. Dicendo vtique, Facilius poſſint, voluit credi, & ſi difficilius, tamen poſſe hoies ſine gratia facere iuſſa diuina. Illã vero gratiam dei, ſine qua nihil boni poſſumus facere, non eſſe dicunt niſi in libero arbitrio: quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab illo accepit noſtra natura, ipſa ad hoc tantum iuuante nos per ſuam legẽ atque doctrinã, vt diſcamus quæ facere, & quæ ſperare debeamus. Non aũt ad hoc per donum ſpũs ſancti, vt quę didicerimus eſſe facienda, faciamus. Ac per hoc diuinitus nobis dari ſcientiam confitẽtur, qua ignorãtia pellitur: charitatem aũt negant diuinitus dari, qua pie viuitur, vt ſcilicet ſit donum dei ſcientia, quę ſine charitate

De poteſtate liberi arbitrii hominis lapſi: q̃ habet gratia circunſcripta.

Cap. 9.

Quæ ſit hęreſis Pelagianorũ

Aug. li. de hęreſibus vnico in articulo. hęreſim. 88. tom. 6

inflat:& non ſit donum dei ipſa charitas,quæ vt ſcientia non inflet,
1. Cor.8. ædificat. Deſtruunt etiam orationes,quas facit eccleſia ſiue pro in fidelibus,& doctrinæ dei reſiſtentibus, vt conuertantur ad deum: ſiue pro fidelibus,vt augeatur eis fides, & perſeuerent in ea. Hæc quippe nō ab ipſo accipere,ſed a ſeipſis homines hebere contendūt: gratiam dei qua liberamur ab impietate,dicētes ſm merita noſtra dari. Paruulos etiā ſine vllo peccati originalis vīculo aſſerūt naſci.

Hic ponit ea quibus ſuum confirmant errorem, verbis Auguſtini contra ipſum vtentes.

Li.3.c.18 in tom. 1. & libro d natura,& grā c.6.7. tomo 7. Li.1.c.9.

QVOD vero dicunt ſine gratia hominem per liberum arbitrium omnia iuſſa implere,huiuſmodi inductionibus muniunt. Si, inquiunt,non poteſt ea facere homo quæ iubentur,non eſt ei imputandum ad mortem, ſicut tu ipſe Auguſtine in libro de libero arb. aſſeris: Quis,inquis,peccat in eo quod nullo modo caueri poteſt? Peccatur autem. Caueri ergo poteſt. Hoc teſtimonio Aug. Pelagi9 vſus eſt diſputans aduerſus eum, imo aduerſus gratiam: ſicut Aug. in libro retract. illud & alia huiuſmodi retractans commemorat, inquiens. In his atque huiuſmodi verbis meis, quia gratia dei commemorata non eſt de qua tunc non agebatur,putant Pelagiani ſuā nos tenuiſſe ſententiam:ſed fruſtra hoc putant. Volūtas quippe eſt qua peccatur & recte viuitur,quod his verbis egimus: ſed ipſa niſi dei gratia liberetur,& vt vitia ſuperet adiuuetur,recte a mortalib9 viui non poteſt. Ecce aperte determinat, ex quo ſenſu illa dixerit, inimicos gratię refellens.

Aliud teſtimonium Auguſtini ponit,quo Pelagius pro ſe vtebatur.

Ca.12. & Retrac.1. Cap.15. Quæſtio Pelagij. Li.1.c.11 Determinatio Auguſtini.

SIMILITER & innitebatur Pelagius verbis Aug. contra gratiam,qui in libro de duabus animabus dicit,Peccati,inquit,reū tenere quenquam,quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis,& inſaniæ eſt. His auditis exiliit Pelagius dicens, Cur ergo paruuli,& illi qui non habent gratiam, ſine qua non poſſunt facere mandata diuina,rei tenentur? Hoc autem qua occaſione dixerit,in libro retract. Pelagio reſpondens aperit. Id enim contra Manichæos dixit:qui in homine duas naturas eſſe contendunt,vnā bonam ex deo,alteram malam ex gente tenebrarum,quæ nunquā bona fuit,nec bonum velle poteſt,quod ſi eſſet,non videretur ei imputandum eſſe ſi bonum non faceret.

Aliud quod videtur contradicere gratiæ dei addit.

Cap.26. in to. 6. Matth.12 Determinatio Au. in li.retr.

ALIBI etiam Aug.dicit,quod huic gratiæ contradicere videtur qua iuſtificamur. Ait.n.in lib.contra Adamantiū Manichęi diſcipulum, Niſi quiſque voluntatē ſuā mutauerit,bonū operari nō pōt:qđ in noſtra poteſtate eſſe poſitū dñs docet vbi ait, Aut facite arborem bonā,aut fructus eius bonos,&c. Quod Aug. in retract. non eſſe contra gratiam dei quam prædicamus,oſtendit. In poteſtate quippe

quippe hoīs eſt mutare in melius volūtatē: ſed eā poteſtas nulla eſt, 1. cap. 22
niſi a deo detur: de quo dictum eſt, Dedit eis poteſtatem filios dei Ioan. 1.
fieri. Cum enim hoc ſit in poteſtate, quòd cum volumus, facimus Aug. in li.
nihil tam in poteſtate, quàm ipſa voluntas eſt: ſed præparatur a do contra Ada
mino voluntas: eo ergò modo dat poteſtatem. mantiū. Manichęi diſcipulū. ca. 27.

Aliud teſtimonium eiuſdem, quod videtur aduerſum.

SIC etiam intelligendum eſt quod in eodem ait, ſcilicet, in no In tom. 6.
ſtra poteſtate eſſe vt vel inſeri bonitate dei, vel excidi eius ſeuerita & lit. retr.
te mereamur: quia in poteſtate noſtra non eſt niſi quod noſtram ſe 1. cap. 22.
quitur voluntatem: quæ cum præparatur a domino, facile fit opus
pietatis, etiam illud quod impoſſibile, & difficile fuit.

Aliud teſtimonium.

IN expoſitione quoque quarundam propoſitionum epiſtolæ
ad Romanos quędam Aug. interſerit, quæ videntur huic doctrinę In li. expo
gratię aduerſari. Ait enim, Quod credimus noſtrum eſt: quod aūt ſitiōis quarundā propoſitionū
bonum operamur illius eſt qui credentibus dat ſpiritum ſanctum. epiſto. ad
Et paulopoſt, Noſtrū eſt credere, & velle, illius autem dare creden Ro. ar. 60
tibus, & volentibus facultatem bene operandi per ſpiritum ſanctū. & 61. io. 4
Quæ qualiter intelligi debeant Aug. in lib. retract. aperit dicēs, Ve lib. j. c. 23
rum eſt quidem a deo eſſe quod operamur bonum: ſed eadem regu
la vtriuſque eſt, & volendi. ſ. & faciendi: & vtrunque ipſius eſt, quia
ipſe præparat voluntatem: & vtrunque noſtrum eſt, quia nō fit niſi
volentibus nobis. Illa itaque profecto non dixiſſem, ſi iam ſcirem
etiam ipſam fidem inter ſpiritus ſancti munera reperiri.

Adhuc addit aliud quod videtur contrarium.

ILLVD etiam diligenter eſt inſpiciendum, quod Aug. in lib. Ca. 5. ite.
de prædeſtinatione ſanctorum ait. ſ. ꝙ poſſe habere fidem, ſicut poſ 7. & in li
ſe habere charitatem, natura eſt hoīum: habere aūt fidē ſicut habē- de vera inno. ar. 3 15
re charitatem, gratia eſt fidelium Quod non ita dictum eſt tanquā Determi-
ex libero arbitrio valeat haberi fides, vel charitas, ſed quia aptitudi natio.
nem naturalem habet mens hominis ad credendum, vel diligendū
quæ dei gratia præuenta credit & diligit: quod ſine gratia nō valet.

Teſtimonio Hieronymi aſtruit quid tenendū ſit de gratia, & libero arbitrio: vbi triplex hæreſis inducitur. ſ. Iouiniani, Manichęi, & Pelagij.

ID ergo de gratia & libero arbitrio indubitanter teneamus qđ Cuius initium credimus in deum patrem, &c.
Hier. in explanatione fidei catholicę ad Damaſum Papā Iouinia-
ni, & Manichæi, & Pelagij errores collidens docet. Liberū, inquit,
ſic confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper indigere dei auxi
lio: & tam illos errare, qui cū Manichæo dicunt hominem peccatū Tom. 4.
vitare non poſſe, quàm illos qui cum Iouiniano aſſerunt hominem
non poſſe peccare. Vterque tollit arbitrij libertatem. Nos vero di-
cimus hominem ſemper & peccare, & non peccare poſſe, vt ſemper
nos liberi confiteamur eſſe arbitrii. Hæc eſt fides quam in catholi-
ca eccleſia didicimus, & quam ſemper tenuimus.

De poteſtate liberi arbitrii hominis lapſi, quam habet gratia circunſcripta.

DISTINCT. XXVIII.

Id vero inconcuſſe,& incunctanter,&c.

Expoſitio. SVPRA determinauit Magiſter quantum poteſt liberum arb. cũ gratia. In hac vero parte determinat quantum põt liberum ar. ſine gratia. Et diuiditur

Diuiſio. hæc pars in duas. In prima determinat de poteſtate liberi ar. hois lapſi, quam habet gratia circunſcripta. Secundo vero determinat liberum ar. primi hominis, verum gratia operante,& cooperãte eguerit, infra diſtin. 29. Poſt hæc conſiderandum eſt, vtrum,&c. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In prima, quia Pelagiani errabant circa poteſtatẽ liberi ar. ponit illius hæreſis improbationem. In ſecunda vero reſpondet ad Pelagianorum argumentationes ibi. Quod vero dicunt ſine gratia,&c. In tertia vero ſubiungit catholicæ veritatis expreſſionem. ibi. Id ergo de gratia, & libero ar. indubitãter teneamus, &c. Media pars diuiditur in tres partes ſecundum tria media, a quibus ſumuntur tres rationes, quibus Magiſter reſpondet. Primo enim reſpõdet ad illud, quod Pelagi⁹ dicebat, nullũ eſſe culpandum, ſi non vitat, vel non facit illud, quod eſt ſibi impoſſibile. Ex quo ſumuntur duæ rationes, ad quas Magiſter reſpondet duabus. Secundo vero reſpondet ad illud, quod Pelagius dicebat, ꝙ nihil eſt tam in noſtra poteſtate, q̃ ipſa volũtas, quod etiam ab ipſo Auguſtino Pelagius aſſumpſerat. ibi. Alibi etiam Auguſtin⁹ dicit, ꝙ huic gratiæ,&c. Tertio vero reſpondet ad illud, quod Pelagius dicebat. Quod credimus noſtrum eſt, quod autem bonum operamur illius eſt,&c. Quod etiã extraxerat de verbis Auguſtini ex duobus locis: & ideo Magiſter reſpondet in duobus capitulis. Et incipit illa pars ibi. In expoſitione quoque quarundam propoſitionum,&c.

Denique Pelagius a fratribus,&c.

Redarguit Magiſter verbum Pelagij dicentis, quòd gratiam liberi arbitrij infideli calliditate ſupponebat,&c. Contra. Videtur, quod verum dixerit Pelagius. Si enim gratia habitus eſt: & omnis habitus reddit potentiam facilem, videtur quòd ad hoc detur gratia liberi arbitrij, vt facilius poſſit exire in bona opera. Si tu dicas quòd in hoc non reprehendit eum, ſed in hoc quod negabat, ꝙ nullum poſſe arbitrium liberum conferebat, videtur, quòd in hoc etiam verum dicebat, quoniam ſi ſolius potentiæ eſt poſſe, & gratia non eſt potentia: ergo non dat nouum poſſe. Item. Nullus alius habitus aufert potentiam ei, in quo eſt: ergo videtur, ꝙ nec gratia: aut ſi in grã hoc eſt, quæro, quare magis in ipſa, quàm ĩ aliis. Dub. 1.

Reſponſio. Dicendum, quòd quidam eſt habitus, qui ortum habet a potentia, ſicut ille, qui per aſſuefactionem acquiritur ab eo, in quo eſt: & de tali habitu verum eſt, quòd non dat nouam potentiam, ſed priorem potentiam habilitat. Eſt & alius habitus, qui deſurſum deſcendit, & non ſolũ dependet ab eo in quo, ſed magis ab eo a quo: & talis habitus habet potẽtiam nobilitare, & poteſt etiam illud, in quo eſt mouere, & ſupra ſe eleuare ratione illius, a quo procedit: & talis habitus eſt ipſa gratia. Et quoniã Pelagius non attribuebat plus habitui gratiæ, quàm aliis habitibus, hinc eſt quòd Auguſtinus, & Magiſter arguunt eum tanquam hæreticum. Et per hoc patent ea, quæ obiecta ſunt. Reſpon. 1

Gratiam dei, qua liberamur ab impietate dicentes ſecundum merita noſtra dari.

Dub. 2. Videtur, quòd verum dixerit per illud quod dicit Hieronymus de prodigo

digo filio. Nulla maior iuſtitia eſt,
quàm ignoſcere pœnitenti, & ad mi-
ſericordiam reuertenti miſericordiæ
ſinum aperire. Si ergo iuſtitia retri-
buit vnicuique ſecundum merita, vi-
detur quòd homo reuertendo ad di-
uinam miſericordiam, mereatur ſibi
gratiam dei. Item. Nos videmus, quòd
homo poteſt mereri gratiam homi-
nis per obſequia ſibi impẽſa: ergo pa-
ri ratione videtur, & multo fortius,
Reſpon. quòd mereri poſſit gratiam dei. Re-
2 ſpõſio. Dicẽdum, quòd gratiam pri-
mam non contingit mereri. Tum quia
eſt fundamentum omnis meriti, &
principium: tum etiam quia eſt do-
num pure gratuitum: niſi enim quis
habeat gratiam dei, nihil apud deũ
mereri poteſt merito condigni, quia
fine illa nihil acceptat deus in operi-
bus noſtris. Rurſus ipſa eſt ita donũ
gratuitum, quòd non redditur me-
ritis. Sicut enim dicit Apoſtolus Ro
mano. 11. Si gratia eſt ex meritis, iam
gratia non eſt gratia. Ex hoc patet,
quantum Pelagius aduerſabatur di-
uinæ gratiæ, qui dicebat aliquem
eã poſſe mereri. Auferebat enim ipſi
gratiæ ſuam dignitatem, & excellen-
tiam, dum eam meritis liberi arbi-
trii ſupponebat. Auferebat etiam
ſuam efficaciam, dum poteſtatem me-
rendi alii, quam gratiæ attribuebat.
3 AD illud verbum Hieronymi di-
cendum: quòd iuſtitia ibi dicitur di-
uinæ bonitatis condecentia, non
prout reſpicit meritorum exigentiã.
4 AD illud, quod obiicitur de gratia
hominis. Dicendum, quòd non eſt ſi
mile. Tum quia acceptatio hominis
non eſt ita mere gratuita, ſicut diui-
nã: tum etiam, quia non eſt ita æque
5 ponderatrix, ſicut illa. Si autem quæ
ratur, vtrum aliquis in ſtatu gratiæ
exiſtens poſſit ſibi mereri primã gra-
tiam poſt recidiuum, & hoc orando,
& petendo vt ſi caderet, deus illum
releuaret. Dicendum, quòd non po-
teſt ex merito condigni, ſed ſolum
ex merito congrui. Nam meritum
condigni implicat in ſe perſeueran-
tiam, pro eo quòd peccatum ſubſe-
quens mortificat, & in obliuionem
ducit bona opera prius facta.

**Si, inquiunt, non poteſt ea fa-
cere homo, quæ iubentur, non
eſt ei imputandum ad mortẽ.**

Videtur, quòd verum dicat Pela- Dub. 3.
gius, quamuis Magiſter contradicat.
Nam Hieronymus dixit, anathema
ſit, qui dicit, deum præcipiſſe impoſ-
ſibile: ergo ſi præcepit homini ha-
benti liberum arbitrium, videtur quòd
Pelagius verum dicat. Item. Augu-
ſtinus in quodam ſermone. Seruum
pigrum non damnaret, ſi ea, quę fie-
ri non poterãt, imperaret. ergo redit
idem, quod prius. Quæritur ergo, pro
quanto verbum illud habeat verita-
tem, quòd nullus peccat in eo, quod
non poteſt facere, vel vitare.
RESPON. dicendum, quòd Reſpon.
poſſe quid facere, vel vitare duplici- 6
ter alicui poteſt attribui. Vno modo
dicitur aliquis aliquid poſſe, quia per
ſeipſum ſine aliquo alieno ſuffragio
poteſt illud, ſicut aliquis poteſt come
dere quando eſt ſanus, & habet ci-
bum. Alio modo dicitur aliquis ali-
quid poſſe non ſolum quia poteſt il-
lud per ſe, & in ſe, ſed quia poteſt cũ
alio, quod ſibi præſto eſt; & hoc mo-
do accipiendo poſſe, omne quod deus
præcipit, in noſtra poteſtate eſt, quia
ipſe qui præcipit, præſto eſt præbere
gratiam adiuuantem, per quam poſ-
ſumus perficere. Alio modo accipiẽ-
do poſſe: non omne quod præcipit,
eſt in noſtra poteſtate: non tamen ex
hoc excuſatur aliquis, ſicut ſi præci-
peret dominus ſeruo, quòd daret ſi-
bi ad bibendum, & ipſe non haberet
aquam, ſi poſſet eam acquirere, non
excuſaretur: ſic & in propoſito in-
telligendum eſt. Primo modo acci-
piendo poſſe, ſiue aliquis poſſit in ſe,
ſiue per diuinum auxilium, intelli-
git Auguſtinus, & hoc inſinuat eius
verbum. Nunquid quis peccat in eo,
quod nullo modo euitare poteſt? Et
ſic intellexit etiam Hieronymus, cũ
dixit illum eſſe anathema, qui dicit,
deum præcepiſſe impoſſibile. Pela-
gius autem accepit primo modo: &
ideo errauit, & plus attribuit libero
arbitrio, quàm poſſit. Aliter etiam
cõſueuit reſponderi, quòd prædi-

ſta verba intelligantur de impotentia naturali, non de illa impotentia, in quam ex culpa ſua homo ſeipſum intruſit: ſicut ponit Anſelmus exemplum de ſeruo, qui debuit ire ad nundinas, & præcipitauit ſeipſum in foueam: primus modus exponendi errorem Pelagii magis excludit.

Nihil tam eſt in poteſtate noſtra, quàm ipſa voluntas.

Dub. 4. Hoc videtur eſſe falſum per experientiam. Facilius enim eſt homini ieiunare, & magnos labores ſuſtinere, quàm inimicum diligere ſuum: facilius eſt etiam omnia bona ſua diſpergere, quàm voluntatem ſuã ſubiugare. Item. Si hoc verum eſſet: ergo videtur, quòd cum bonitas hominis conſiſtat in voluntate, quòd homo poſſet ſe facere talẽ, qualem vel-
Reſpon. let. Reſponſio. Ad hoc dici poteſt, ꝙ
7 illud intelligitur de auxilio gratiæ dei, pro eo quòd bona voluntas quãtum ad actum volendi, non recipit impedimentum, ſi habeat auxilium gratiæ, ſed quantum ad opus exteriꝰ impedimentum recipit. Vnde omnia bona poſſumus velle, non tamen omnia facere. Et ſic videtur Auguſtinus intelligere, includendo auxilium gratiæ, non excludendo, ſicut exclude-
8 bat Pelagius. Aliter poteſt reſponderi, quòd velle in nobis dupliciter accipitur. Vno modo, vt nominat actũ potentiæ affectiuę, vt eſt quædam potentia naturalis. Alio modo vt nomi-
9 nat actum liberi arbitrii. Primo modo velle aliquid idem eſt, quod affici circa illud. Alio modo velle idem eſt, quòd eligere. Vnde ſecundum hos duos actus diſtinguitur in nobis voluntas appetitus, & voluntas eligentiæ: non quia ſint in nobis iſtæ duæ volũtates eſſentialiter differentes, ſed quia modus volendi eſt aliter & aliter. Dico igitur, quòd verbum Auguſtini non intelligitur de voluntate appetitus, quæ aliquando adeo adhęreat alicui rei, vt vix, vel nunquam poſſit ab ea ſeparari: ſed hoc intelligitur de voluntate eligentiæ, qua aliquis vult ſe velle, quod vult, vel nolle, & hoc ſemper in noſtra poteſtate eſt: non tamen ſequitur ex hoc, quòd iuſtitia ſit in noſtra voluntate, quia non eſt efficax niſi inquantum præualet voluntati appetitus, & illi non præualet niſi per gratiam. Vnde multi ſunt peccatores, qui vellent eſſe iuſti, & vellent, quòd nunquam affectarent mala: nihilominus tamen in ſua remanent iniuſtitia, quia non adiuuantur a gratia diuina.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de poteſtate liberi arbitri circumſcripta gratia. Circa hoc q̃runtur duo. Primo quæritur, quantum poſſit liberum arbitrium abſque gratia gratumfaciente. Secundo vero quæritur, quantum poſſit per ſe, abſque gratia gratis data. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum liberum arbitrium ſine gratia gratum faciente poſſit a culpa reſurgere. Secundo, vtrum poſſit abſque gratia gratum faciente aduerſarium vincere. Tertio quæritur, vtrum poſſit dei mandata implere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Homo per liberum arbitrium ſine auxilio gratiæ dei quæ ſit habitus animi, non poteſt a culpa reſurgere.

Fundamenta. VTRVM liberum arbitrium abſque gratia gratum faciente poſſit a culpa reſurgere. Et quòd non, videtur primo per illud, quod dicitur Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et paulo ante. Ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro. Et expreſſius ad Titum 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam, &c. igitur gratia gratum faciente circumſcripta non poteſt liberum arbitrium per ſe reſurgere a culpa.

Item.

Item. Gal. ij. Nō abijcio gratiam dei: ſi enim p legē iuſtitia: ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi ergo virtute li. arbit. poſſet homo ad iuſtitiam redire, videtur quòd Chriſt⁹ fruſtra mortuus eſſet: quod ſi hoc eſt impium dicere, patet &c. Item. Nemo petit ab alio, q habet in ſua poteſtate: ſed vir ſanctus petit in pſal. Sana animā meā quia peccaui tibi. Docet etiam nos ipſe ſaluator petere in oratione dominica. Et dimitte nobis debita noſtra: ergo &c. Item. Hoc oſtenditur ratione, quam facit Bern. Cum aliquis de impio fit pius, de malo fit bonus: & cū de malo fit bon⁹, melioratur: nullus tñ habet poſſe ſuper ſe: ergo nullus poteſt ſeipſam meliorare propria virtute: ergo nec abſque gratia dei a culpa reſurgere. Item. Omni peccato offēditur deus, qui eſt ipſa iuſtitia, & omne peccatum fit contra mandatum dei: ſed tanta eſt offenſa, quantus eſt ille, qui offenditur. Cum igitur ipſe ſit infinitus, offenſa habet aliquo modo rationem infiniti: ſi igitur liberum arbit. potentię finitę eſt, impoſſibile eſt quòd in priſtinum ſtatum redeat, niſi per diuinam miſericordiā, quæ ſua gratuita bonitate condonet culpam, ſiue remittat offenſam: hoc autem non fit ſine gratia: ergo &c. Item. Peccatum eſt priuatio vitæ ſpiritualis, & priuatio lucis: ſed vita ſpiritualis nō poteſt redire ad animam niſi a fonte vitæ, nec lux niſi a fonte lucis: ergo impoſſibile eſt, qđ anima reſurgat a culpa, niſi de⁹, qui eſt fons vitæ, & lux perennis, ſua benignitate eam viuificet, & illuminet: hoc autem non eſt niſi per donum gratiæ: ergo &c. Sed contra. Dam. Peccatū eſt ab eo, quod eſt ſecundum naturam in id quod eſt præter naturam auerſio: ſed facilius eſt vnicuique rei moueri ſm naturam, quam præter naturam: ergo ſi liberū arbit. virtute propria peccādo poteſt moueri præter naturam, virtute propria redire poterit ad naturam: ergo ſicut potuit cadere, ita & reſurgere. Item. Maior eſt virtus liberi arbit. quam naturæ: ſed natura cū infirmatur, ſanari poteſt abſque auxilio medicinæ: ergo multo fortius cū liberum arbit. infirmatur per culpā, ſanari poteſt abſque omni gratia. Itē. Abſque gratia gratūfaciente de ignorante poteſt fieri homo ſciens, nō ſolum in his, quæ ſubſunt naturæ, ſed etiam in his, quæ ſunt ſupra naturā: ergo pari ratione abſque gratia gratumfaciente poterit homo fieri iuſtus de peccatore. Item. Peccator in mortali peccato exiſtens poteſt deſiderare, & velle iuſtitiā: ſed nihil aliud eſt eſſe iuſtum, quam velle iuſtitiam, q̄a iuſtitia eſt rectitudo voluntatis: tunc enim voluntas recta eſt, cum vult iuſtitiam: ergo peccator in mortali peccato abſque gratia gratumfaciente iuſtificari poteſt. Item. Per eandem vim per quam quis mouetur ad aliquid, quieſcit ibidem: ergo ſi aliquis nō mouetur ad culpam niſi voluntate, non quieſcit ibi, niſi per voluntatem, & q̄ diu vult: ergo ſi non vult in culpa pſiſtere abſque gratia gratumfaciente, videtur quod poſſit a culpa reſurgere. Si tu dicas, quòd non poteſt velle. Cōtra. Poteſtates rationales ſunt ad oppoſita, ſicut dicit Philoſophus: & voluntas quamdiu eſt in via vertibilis eſt: ergo ſicut volūtarie potuit culpā appetere, ſic poteſt voluntarie a culpa reſurgere. Item. Inter culpam, & gratiam media eſt innocentia, ſicut melius patebit infra: ergo cum poſſit ab aliquo haberi innocentia ſine gratia ſicut habita fuit ab Adam in primordio, & innocētia habita deleatur culpa, videtur, quod ſine gratia gratum faciēte aliqs poſſit a culpa reſurgere.

RESP. Dicendum, quod in huius q̄ſtionis determinatione aliter ſen- 10
ſerūt Philoſophi, aliter ſenſerunt hæretici, aliter ſenſerunt tractatores catholici. Philoſophi enim ignorantes qualiter peccato offendat diuina maieſtas, & qualiter per ipſum adimatur potentiarum habilitas, dixerunt, qđ homo per exercitationem iuſtus poterat effici, ſicut per inordinationem a recta ratione factus erat iniuſtus. Vnde & Philoſophus dicit, quòd prauus ad meliores exercitationes deductus aut multum proficiet, aut perfecte in contrarium habitum reſtituitur. Hæretici vero aliquod lumen fidei hñtes

cognouerunt, quod per peccatum of-
fenditur maieſtas diuina, & quodam
modo damnificatur voluntas vel lib.
arbi. Excęcati tamen non conſidera-
uerũt, qualiter ex culpa naturã infir-
matur: & ideo dixerunt, quod ad hoc
quod liberum arb. a culpa reſurgat,
nõ eſt ſibi neceſſaria aliqua gratia cu
rans, ſed ſufficit ſola gratuita dei mi
ſericordia, quæ inclinatur ad remittẽ
dum peccata noſtra propter ſatisfa-
ctionem, quã Chriſtus ſibi facere vo-
luit, dum ſe in cruce pro nobis obtu
lit. Sed hæc poſitio non tantum a ve-
ritate deficit, ſed etiam dum contra-
ria implicat, ſeipſam deſtruit. Dicit.n.
ad hoc quod liberum arb. a culpa re
ſurgat, neceſſe eſt, quod deus ſibi cul
pam remittat, & tamen non eſt neceſ
ſe, quod aliquid ſibi retribuat, vel cir
ca ipſum faciat. Si enim deus nõ mu-
tatur, & iterũ ipſe iuſtus iudex eſt, vt
nihil acceptet, niſi tantum quantum
valeat ad hoc, ꝙ culpa remittatur, &
peccator deo recõcilietur, neceſſe eſt,
quod aliquid ipſi peccatori tribuatur
per quod morbus peccati ſanetur. Ca
tholici vero tractatores, & luce fidei,
& auctoritate ſcripturæ cognouerũt,
quod peccatum & dei eſt offenſiuum,
& quodammodo damnificatiuũ, dũ
homo ſe transfert de ſeruitio dei ad
ſeruitutem diaboli, & etiam imaginis
11 deformatiuum. Et ideo dixerunt, qđ
ad hoc quod liberum arbit. reſurgat
a culpa, neceſſaria eſt gratia, non ſolũ
ſecũdum quod gratia dicitur gratui-
ta voluntas dei, nec etiam ſecundum
quod dicitur liberalis paſſio Chriſti,
ſed etiam ſecundum quod dicitur ha
bitus animi. Gratuita enim voluntas
dei concurrit ad hoc, quod fiat offen
ſæ remiſſio: voluntarie eñ nobis con
donat offenſam. Liberalis aũt paſſio
Chriſti concurrit ad hoc ꝙ fiat mor-
bi curatio, & gratia vt fiat imaginis
reformatio: & ideo ad hoc quòd ho-
mo reſurgat a culpa, multum ꝑ oẽm
modum neceſſaria eſt ſibi gratia. Cõ-
cedendæ ſunt igitur rationes oſtendẽ
tes, quòd homo abſque gratia gratũ-
faciente nõ poteſt a culpa reſurgere.
12 AD illud vero, quod primo obij-
citur in contrarium, quod motus in
id quod eſt ſecundum naturam faci-
lior eſt, quam ipſe, qui eſt in id, quod
eſt præter naturam. Dicendum, quòd
illud verum eſt de illo motu, qui eſt
ſecundum naturam, ita quod ſubiá-
cet poteſtati naturæ, & de illo etiã mo
tu, qui eſt præter naturam: ita tamen,
quòd non corrumpitur, nec diminui
tur ibi naturæ poteſtas, ſicut eſt in
motu lapidis ſurſum. Facilius enim
regreditur deorſum, quam aſcen-
derit ſurſum. Tum quia moueri deor
ſum eſt in eius poteſtate: tum etiam
quia per motum ſurſum nihil dimi-
nuebatur, vel adimebatur de eius gra
uitate. Nõ ſic autem eſt in propoſito,
tum quia moueri ad iuſtitiam eſt per
virtutem ſupra naturam, tum etiam
quia motus ad culpam diminuit ha-
bilitatem liberi arbitrij. Per peccatũ
enim non ſolum homo expoliat̃ gra
tuitis, ſed etiam vulneratur in natura
libus. Et per hoc patet reſpõſio ad ſe- 13
quẽs, quod obijcitur de ſimilitudine
ſanitatis naturæ ad ſanitatem volun
tatis: nõ enim eſt ſimile. Nam ſanitas
corporalis eſt in poteſtate naturæ, ſa
nitas ſpiritualis vero eſt per aliquid,
quod eſt ſupra naturam. Cum autem
aliquid infirmatur corporaliter, non
omnino naturæ perimitur virt⁹, quæ
eſt principium ſanitatis: & ideo a ta-
li infirmitate ad ſanitatem naturali-
ter põt fieri regreſſus. In peccato ve-
ro ꝑditur ipſa gratia dei, & iuſtitia,
per quam erat ſpiritualis ſanitas: & ꝓ
tanto dicitur graue peccatũ eſſe mor
tale, quia aufert homini principium
vitæ. Et propterea ſicut de mortuo
non poteſt fieri viuus, niſi virtute mi
rabili, & ſupra naturã, ſic nec de pec-
catore poteſt fieri iuſtus naturaliter,
vel voluntarie, ſed mirabiliter. Ad il 14
lud, quod obijcitur de ignorante, qđ
poteſt fieri ſciens ſine gratia gratum
faciente. Dicendum, quod non eſt ſi-
mile: ignorãtia enim inquantum hu-
iuſmodi, potius dicit defectũ pœnæ ꝙ̃
culpæ. Vñ ignorans ſm ꝙ ignorans
non diſplicet deo: peccans autẽ ſm
ꝙ peccans diſplicet deo: & ideo cul-
pæ recte opponitur gratia, quæ red-
dit deo acceptum, ſicut ignorãtia op
ponitur ſcientiæ. Et quoniam oppoſi
tum

tum expelli habet per ſuum oppoſitum, ideo non ſequitur, ꝙ ſi ignorantia habet expelli ſine gratia, ꝙ ſimili-
15 ter culpa. AD illud, quod obiicitur, ꝙ peccator manẽs in mortali poteſt velle iuſtitiam. Dicendũ, ꝙ aliquid velle eſt dupliciter. Vel exiliter, & ſemiplene, ſicut dicitur: vult, & non vult piger. Vel plene, & ſufficienter, ſicut dicit Apoſtolus Philip. ij. Deus operatur in nobis velle, & perficere. Primo modo põt eſſe in peccatore: & talis voluntas non facit aliquẽ iuſtum. Secundo modo non poteſt eſſe ſine gratia præueniente, & adiuuante voluntatem: hoc autem ſecundo modo nõ poteſt voluntas iuſtitię red-
16 dere animam iuſtam. AD illud, quod obiicitur, ꝙ per eandem vim, ꝑ quã aliquid mouetur, quieſcit. Dicendũ, quòd verũ eſt in eo motu, qui eſt ad aliquod complementum: hoc autem non oportet eſſe in motu corruptionis, & deſtructionis. Aliquis. n. interficitur per violentiam: non tamẽ oportet quòd per illam eandem vim in morte perſiſtat. Et quia peccatum corruptio dicitur, non oportet, quòd quis perſiſtat in peccato ex ſolo actu voluntatis, ſicut per actum volũtatis ſe in peccato præcipitauit, ſicut patet in eo, qui ſe voluntarie interficit, vel
17 voluntarie ſe demergit. AD illud, quod obiicitur, quòd deus poſſit reſtituere innocẽtiam, & ita delere culpam abſque gratia. Dicendum, quòd hoc verũ eſt: ſed largitas diuinæ miſericordiæ ſic decreuit auferre malũ, per quod homo diſplicet, vt ſimul daretur bonũ, per quod homo deo placeret: nec vnquam expellit culpam, quin ſanctificet ipſam animam, vt in ea habitet per gratiam. Vnde nihil eſt medium ſm tempus inter iuſtum, & impium: ex quo enim homo naſcitur, neceſſe eſt animam eius vel eſſe peruerſam per culpã, vel erectam per gratiam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homo quamuis per liberum arbitrium ſine gratia gratum faciente poſſit dæmoni reſiſtere ut non conſentiat ſuggerenti, non tamẽ poteſt aduerſarium uincere, vt proficiat dignitate meriti.

VTRVM lib. ar. abſq; gratia gratum faciente poſſit aduerſarium ſuũ vincere. Et quòd ſic videtur. Gene. iiij. dictum eſt Cain. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Sed conſtat, ꝙ Cain iam erat in mortali peccato, ergo in ſtatu illo poterat dominari appetitui ſuo proprio, ſed nullam victoriã habet in nobis aduerſarius niſi ꝑ noſtrum appetitũ: ſi igitur abſque gratia gratum faciẽte Cain ſuperare poterat proprium appetitũ, videtur ꝙ poſſet etiam vincere aduerſarium. Item. Bern. in li. de libero arb. Liberum arb. eſt potentiſſimũ ſub deo. Et ibidem dicit, ꝙ liberum ar. ſui omnino defectum non patitur, quare potiſſime in ipſo æternæ, & incõmutabilis imago deitatis videtur. Nam & ſi habeatq; initium, neſcit tñ occaſum, nec de iuſtitia, vel de gratia accipit augmẽtum, nec de peccati miſeria detrimentũ: ergo ſi liberum arb. adiutum gratia, & iuſtitia poſſit ſuperare aduerſariũ, pari rõne vr̃, ꝙ poſſit etiam per ſeipſum. Item. Spiritus luxuriæ deiicit, vel vincitur per continentiã, & ſpiritus iracundiæ per patientiã, & ſic de alijs: ſed continentia, & patiẽtia poſſunt haberi abſq; gratia gratum faciente per gratiam gratis datã; ergo &c. Item. Difficilius eſt vincere ſeipſum, quã vincere diabolũ: ſicut enim habitum fuit, & Magiſter dicit ſupra diſtin. xxi. Fortior eſt tentatio carnis, quàm tentatio hoſtis: ſed homo abſque gratia gratũ faciẽte poteſt ſeipſum vincere, & morti expone-

Ad opp.

exponere, ſicut patet in hæreticis: ergo multofortius videtur, ꝙ abſq; gratia gratum faciente poſſit de diabolo triumphare. Itẽ. Aduerſarius noſter in quo nulla eſt gratia gratũ faciens, frequenter poteſt nos deuincere, & ſibi ſubiugare: ſi ergo nõ eſt peioris conditionis homo, quàm ſit diabolus, videtur ꝙ abſq; aliquo dono gratiæ poſſit quis aduerſariũ ſuũ vincere. Sed cõtra. j.Corin.xv. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam ꝑ Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. Igitur ſine auxilio Chriſti nemo poteſt de inimico habere victoriã: ſi ergo Chriſtus auxiliatur nobis per gratiam ſuam, per quam nos iuſtificat, videtur &c. Item. Rom. vij. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et reſpõdet. Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ: ſi ergo nullus vincit aduerſarium, niſi qui liberatur a lege peccati, & mortis, videtur ꝙ abſq; gratia dei per Ieſum Chriſtum, quæ quidem eſt gratia gratum faciens, non poſſit aduerſarium vincere. Item. Super illud pſal. Infirmati ſunt &c. gl. Non potentes reſiſtere vitijs per ſe. Deo enim deſiſtente ab auxilio laborare poteſt homo, ſed nõ vincere: ergo videtur, quod abſque auxilio gratiæ gratumfacientis non contingat vincere tentationem. Quod ſi tu dicas hoc intelligendum eſſe de gratia gratis data, non gratum faciente ſolum, Contra. Dicitur per aliam gl. ſuper illud pſal. Immiſſiones per angelos malos &c. Diabolus poteſtatẽ habet in peccatore, ſicut in pecore ꝓprio: ergo cum non poſſit a peccato erui, niſi per gratiam gratum faciẽtem, non poteſt niſi per illam erui a poteſtate diaboli: ergo ſine illa non poteſt ipſum deuincere. Item. Vincenti debetur corona, ſecundum ꝙ dicit Apoc.ij.&.iij. ſed nulli pugnãti contra aduerſarium debetur corona gloriæ, niſi ei, qui habet gratiam gratum facientẽ: ergo nullus abſq; gratia poteſt diabolum deuincere. Itẽ. Quicquid homo faciat, & quicquid etiam caueat, quamdiu eſt ſine gratia gratum faciẽte manet in culpa, ſicut prius oſtenſum eſt: ſed cum manet in culpa, ſeruus eſt diaboli, ſeruus eſt etiam peccati; & qui ſeruus eſt diaboli, victus eſt a diabolo, ſm ꝙ dicitur.ij.Pet.ij. igitur abſque grã gratum faciente impoſſibile eſt de diabolo triumphare.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ differt dicere, aliquem reſiſtere diabolo aduerſario, & aliquem diabolũ vincere aduerſarium. Plus enim importat victoria, quàm reſiſtentia. Reſiſtentia nanque conſiſtit in hoc, ꝙ quis non conſentiat ſuggeſtioni diabolicæ: ſed victoria conſiſtit in aſſequẽdo oppoſitum eius, quod diabol⁹ intẽdebat. Intendebat autem diabolus hominẽ reddere inimicum deo, & facere dignum æterno ſupplicio. Tunc igitur vincit homo aduerſarium, quando ſic reſiſtit tentationi, vt efficiatẽ maior dei amicus, & mereatur regnum æternum. Et quoniam hoc abſq; gratia gratum facientẽ eſſe non poteſt, ideo concedendum eſt, ꝙ & ſi quis ꝑ gratiam gratis datam poſſit diabolo reſiſtere, vt ei non conſentiat ſuggerenti, tamen abſque dono, quod reddat hominem acceptum deo, ipſum vincere non poteſt, vt cõtra eius intentionẽ proficiat dignitate meriti, vel in merito condigni. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendũt. 18

AD illud vero, quod obijcitur de eo, quod dictum eſt Cain. Subter te erit appetitus tuus &c. Dicendum, quod & ſi in poteſtate eius eſſet appetitum refrænare, vt in actum peccati nõ procederet etiam abſque gratia gratumfaciente, non tamen ex hoc ſequitur, quod poſſit aduerſarium deuincere: quia & ſi ſine gratia hoc faceret, eſſet ibi reſiſtentia, per quam vitaret pœnam, non tamen eſſet ibi victoria, per quam mereretur palmam. 19

AD illud, quod obijcitur, quod liberum arbit. dicitur eſſe potentiſſimum ſub deo, & quod non augetur, nec minuitur. Dicendum, quod quemadmodum fuit ſupra expoſitum, hoc intelligiẽ quantum ad priuationem coactionis, non quantum ad potentiam ſeruandæ rectitudinis. 20

AD illud, quod obijcitur 21

quod

quod ſpiritus luxurię vincitur ꝑ continentiam. Dicendum, quod & ſi per cootinẽtiã, quę eſt abſque gratia gratumfaciente, poſſit quis reſiſtere ſpiritui luxuriæ: illa tamẽ reſiſtẽtia triumphus dici non poteſt, pro eo quod ex
22 hoc nullam aſſequitur palmam. AD illud, quod obiicitur, quod poteſt q̃s vincere ſeipſum ſine gratia gratumfaciente. Dicendum, quod falſum eſt: q̄uis enim hæreticus, q̄ exponit ſe morti, videatur ſeipſum vincere: nõ tamẽ eſt ibi victoria, ſed deiectio. Superatẽ enim ab erroris improbitate, & conſcientię peruerſitate, & obſtinationis profunditate: & propter hoc magis meretur cõfuſionem, & ignominiam
23 ex illa mortis perpeſſione, quam gloriam. AD illud quod obijcitur, quod diabol⁹ poteſt vincere hominem abſque gratia. Dicẽdum, quod victoria diaboli conſiſtit in ſubiugando ſibi hominem per peccatum: victoria vero hominis cõſiſtit in promerendo illud, quod diabolus amiſit: & ideo ſicut facilius eſt peccare, quam in bono proficere, ſic facilius eſt diabolum ſuperare hominem, quam hominẽ aduerſariũ vincere. Præterea diabolus non vincit hominem, niſi volentem, & conſentientẽ: diabolus autẽ nunq̄ vincitur volens: & ideo nõ ſequitur, quod ſi diabolus poteſt reportare victoriam de homine abſque gratia, ꝙ ſimiliter poſſit eſſe econuerſo: imo nõ eſt ſimile, ſicut oſtenſum eſt.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Homo per liberũ arb. poteſt ſine gratia gratum faciente præcepta dei implere quo ad ſubſtantiam operis, non tñ quantum ad intentionem mandantis.

Ad opp. VTRVM abſque gratia gratumfaciẽte liberum arbit. poſſit omnia mãdata implere. Et quod ſic videtur. Deut. xxx. Mandatũ, quod ego præcipio tibi hodie, non eſt ſupra te, neque procul poſitum &c. Et poſt. Sed iuxta eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo vt facias illud: hoc autem non eſſet, ſi obſeruantia mãdatorum eſſet ſupra poſſe liberi arbitrij: ergo videtur, quod abſque gratia gratumfaciente, quę eſt ſupra poſſe liberi arbitrij contingat mandata dei ſeruari, & impleri. Item. Hoc videtur auctoritate noui teſtamẽti. Matth. xj. Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue: hoc autem nõ eſſet, ſi mandatum dei eſſet ſupra poſſe liberi arbit. ergo &c. Item. Hoc videtur ratione. Multo benignior eſt deus ſeruis ſuis, quam ſit homo, ſed homo poteſt mandata hominis ſeruare abſque gr̃a gratũfaciente, q̃ ſunt grauia, & multa: ergo videtur, ꝙ multofortius poſſit ſeruare mandata diuina. Item. In mandantis dei aut pręcipiuntur ipſa genera operum, aut præcipiũtur formata opera. Si pręcipiuntur opera formata: ergo qui honorat patrem naturali pietate, non faciens illud ex charitate, videtur illud mandatum omittere, quo præcipitur, Honora patrem, & matrem: & peccare mortaliter, quod abſurdum eſt dicere. Si igitur ipſa genera operum ſunt in pręcepto, & hoc cõſtans eſt, quod poſſumus facere abſque gratia gratũfaciente, videtur, quod diuina mandata abſque dono gratiæ gratumfacientis contingat implere. Item. Nihil difficilius eſt, quam animam ſuam ponere pro alio. Maiorem enim charitatẽ nemo habet &c. ſicut dicitũ Ioh. xv. ſed abſque gratia gratumfaciente poteſt quis mortem ꝑ alio ſubire: ergo multofortius omnia genera aliorum mandatorum. Ad oppoſitũ arguitur ſic. Iere. x. dicitur. Scio domine quia non eſt hominis via eius, neque viri vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos: ſed quicunque implet diuina mandata dirigit greſſus ſuos: ergo nõ eſt in poteſtate hominis diuina mãdata implere. Item. Actuum. xv. Hoc eſt iugum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuerũt, ſed ꝑ gratiã dñi noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, & loquitur ibidem de mandatis legis: ergõ diuina mãdata obſeruare nõ contingit abſque diuina gratia. Item. Ob-

Fundamenta.

ſerua-

ſeruatio mandatorum dei facit homi
nem dei amicum. Vnde Ioā.xv. Vos
amici mei eſtis &c. ſed nullus poteſt
effici dei amicus abſque dono charita
tis, & gratiæ gratumfacientis: ergo im
poſſibile eſt abſque huiuſmodi dono
mandata dei ſeruari. Item. Obſeruan
tia mandatorum dei facit hominem
dignum vita æterna. Vnde Mat. xix.
Si vis ad vitam ingredi ſerua manda
ta; ſed nullus poteſt vitā mereri æter
nam abſque dono gratiæ dei, vt dicitˀ
Rom. vj. Gratia dei vita æterna. er-
go abſq; illa nemo poteſt diuina ob-
ſeruare mandata. Item. Sicut funda-
mentū legis veteris eſt timor, ita fun-
damentum euangelij eſt amor, ſicut
inſinuat Apoſtolus Rom. viij. & ex-
preſſe dicit Aug. ergo ſicut mādata le
gis veteris obſeruari nō poterāt abſ-
que dei timore, ſic mandata euange-
lica impleri non poſſunt abſq; chari
tatis amore: ſed donum amoris non
eſt abſque dono gratiæ gratumfacien
tis: ergo abſque huiuſmodi dono nō
contingit diuina mandata impleri.

24 RESP. Dicēdum, quod manda-
tā dei dupliciter contingit impleri.
Vno modo quātum ad genus operis.
Alio modo quantum ad intentionem
mandantis. Si loquantur de impletio
ne mandatorum quantum ad genus
operis, ſic per gratias gratis datas cō
tingit ea impleri, ſicut per ſidem mā
datum de adoratione, & per quandā
naturalē pietatem, & deuotionē man
datum de parentum honoratione,
& ſic de alijs. Alio modo eſt loqui de
impletione mandatorum quātum ad
intentionem mandantis: & ſic quia
deus præcipit mandata ad hoc, quod
voluntas noſtra conformetur volun
tati ſuæ, & hæc non poteſt eſſe abſque
charitate, & charitas eſſe non poteſt
abſque dono gratiæ gratumfacientis
mandata dei ſecūdum intentionem
mandantis abſque huiuſmodi dono
non poſſunt obſeruari. Et hoc eſt qđ
dicit apoſtolus Rom. xiij. Qui diligit
ꝓximum legem impleuit. Et iterum,
Plenitudo legis ē dilectio. Et j. Tim. j
Finis præcepti eſt charitas de corde
puro &c. Hoc ipſum etiā inſinuatur.
Deute. vj. vbi poſt enumerationem
mandatorum decalogi ſubditur mā-
datum charitatis, quo dicitur, Dili-
ges dominum deum tuum ex toto
corde tuo &c. patet igitur ex prædi-
ctis quanta ſit neceſſitas gratiæ gratū
facientis, quia non ſolum eſt neceſſa-
ria ad remiſſionem peccatorum. verū
etiam ad victoriam tentationum, &
ad obſeruantiam mandatorum diui
norum. Multipliciter enim errauit
Pelagius, qui dixit, Liberum ar. tan
tum poſſe habere, vt non indigeret
gratia gratum faciente. Hac igitur
poſitione tāquam hæretica repudia-
ta imploranda eſt gratia dei, ꝑ quam
deleantur peccata, & vincantur dia-
bolica tentamenta, & impleātur diui
na mandata: non ſolum ſm genus
operis, ſed etiam ſm intentionē mā
dantis: non ſolum ad vitationē pœ
næ, verumetiam ad meritum gloriæ.
Nam & ſi primus modus obſeruan-
di poſſit eſſe per gratiam gratis; da-
tam, ſecundus tamen modus nō po
teſt eſſe abſq; gratia gratum faciēte,
ſicut prius oſtenſum eſt. Et ſm hanc
viam procedunt rationes, quę oſten
dunt abſque gratia gratum faciente
mandata diuina impleri non poſſe,
vnde & concedendę ſunt.

AD illud, qđ obijcitur de Deut.
ꝙ mandatum nō eſt ſupra hominē, 25
ſed prope. Dicendum, ꝙ hoc intelli
gitur de obſeruantia quantum ad ge
nus operis. Si autem intelligatur de
obſeruantia quantum ad intentionē
mandantis, tunc dicitur eſſę prope:
non quia lib. arb. poſſit in illud per
ſe ſine dono gratiæ, ſed quia gratia dei
pręſto eſt vnicuique: nec aliquis ca-
ret gratia, quia gr̄a deſit ſibi, ſed quia
ipſe deeſt gratiæ. AD illud, qđ obij 26
citur, quòd mandata leuia ſunt, &
ſuauia. Dicendum, quòd hoc intelli-
gitur in reſpectu habētis charitatē:
homini enim habenti charitatem eſt
ficile diligere inimicum, ſed non ha
benti eſt valde difficile, & quaſi im
poſſibile. Et eſt exemplum in auibus,
quæ leues ſunt ad volandum, qn̄ ha
bent pennarum abundantiā: quādo
vero pennis priuantur, graues ſunt,
& volare non poſſunt. Ideo domi-
nus dicit mandata ſua eſſe leuia, qm̄
volentibus

S. Tho. 1. 2. q. 109. vr̄ ponere qđ pôt imꝑfecte aliqua implere, licet ēt requiratur auxilium dei.

volentibus illa ſeruare, & cõuerti ad ſe dat charitatem, & pennas virtutũ, per quas poſſunt volare, & ſe ſup ſe-
27 ipſos faciliter eleuare. AD illud, q̃d obiicitur, quod homo poteſt implere mandata hominis &c. Dicendũ, quod non eſt ſimile, quia homo indiget obſequio hominis, & plus conſiderat actum exteriorem, quàm intentionem interiorem. Deus autem qui bonorum noſtrorum nõ indiget, & magis intuetẽ corda, quã facies, opus hois non acceptat, niſi prius acceptabilis ſit ei hominis voluntas, ꝑ quam fiunt illa opera. Ad quartum, & vl-
28 timum argumentum ſatis plana eſt reſponſio ex prædictis. Probant.n. ꝙ mãdata Dei ſeruari poſſunt abſq; gratia gratum faciente, quantum ad genus operis. Et hoc quidem verum eſt, nam poteſt homo mandatũ illud, Honora patrem tuũ &c. abſq; gratia implere, vt ſic vitet pœnam. Poſſet etiam facere, & alia mãdata adiutus aliqua gratia gratis data, & nõ ſolum facere aliqua, quæ videntẽ ardua, ſed etiã pati terribilia. In his tamen omnibus nõ implerẽtur mandata ſecundũ intentionẽ, & acceptationem diuinã, ſecundum ꝙ expreſſe dicit apoſtolus ij. Cor. xiij. enumerans multiplex genus operis primo, poſt quod ſubiungit. Si charitatẽ nõ habuero, nihil mihi prodeſt. Et hoc fuit, quod Pelagius nõ conſiderauit, propter quod in errorem cecidit, & credidit aliquem ex ſimplici mandatorum obſeruantia quantum ad exteriora opera dignũ eſſe vita æterna, quod eſt contra fidem piam, & ſanã, ſicut apoſtolus explicat in auctoritate præmiſſa.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de poteſtate liberi ar. quantũ ſe extẽdit abſque gratia gratis data. Et circa hoc q̃runẽ tria. Primo quæritur, vtrum liberũ arbi. abſque gratia gratis data poſſit ſe ad gratiã gratum facientem ſufficiẽter diſponere. Secundo quæritur, vtrum omni gratia deſtitutus poſſit alicui tentationi reſiſtere. Tertio quæritur, vtrũ poſſit ꝑ ſe, abſque omni gratia in bonum aliquod in genere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Hominis liberum arbi: ſi excitetur per gratiam gratis datam poteſt ad gratiam gratumfacientem ſe de congruo diſponere: ſed ſine omni dono, nequaquam.

VTRVM liberũ ar. deſtitutũ gratia gratis data poſſit ad gratiã gratũ facientẽ, ſufficienter ſe diſponere. Et ꝙ ſic vr̃ Zach. j. Cõuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos dicit dñs. Si igitur deũ conuerti ad nos nõ eſt aliud, q̃ grãm impartiri, antequã aliqua gratia cõferatur libero ar. poteſt ad eũ cõuerti: ſed ſe conuertendo ad deũ diſpoſuit ſe ad gratiã; ergo &c. Item Boetius. Naturaliter eſt nobis inſerta veri, boniq; cupiditas: igitur omni grã gratis data circumſcripta, ſalua animæ rationalis natura poteſt liberum ar. verum bonũ deſiderare: ſed deſiderando verum bonũ diſponitur ad donum gratuitum: ergo &c. Itẽ. Omnis poteſtas naturalis naturaliter appetit ſuã perfectionem eo ipſo quo illa indiget, & ab ea nata eſt cõpleri. Si igitur liberũ ar. aptũ natum eſt cõpleri per donũ gratiæ, & gloriæ, omni grã priuatũ perfectionẽ grãæ deſiderauit, & quæret: ſi igitur hoc eſt ad gratiã gratũ facientem ſe diſponere: vr̃ &c. Itẽ. Sufficienter ſe ad gratiã diſponit, qui facit quod in ſe eſt: facere aut q̃d in ſe eſt dicitẽ homo, q̃n facit illud, quod eſt in ſua poteſtate: ſed liberum ar. omni gratia deſtitutũ põt facere, quod in ſe eſt nullus eñ dubitat, q̃n poſſit facere, quod poteſt: ergo abſq; omni gratia põt ſe diſponere ad gratiam gratum facientem: item. liberũ ar. deſtitutum gratia gratis data, aut poteſt aliquid, aut nihil. Si nihil poteſt: ergo nemo eſſet inculpandus ex hoc, ꝙ non ſe præparat ad gratiam. Si aliquid poteſt, vocetur illud quod poteſt A, tunc verũ eſt dicere, ꝙ liberum Ad opp.

rum arb. poteſt in A;ſed faciendo A toto ſuo poſſe ſe præparat ad gratiã: & quicunque ſic ſe præparat,ſufficienter ſe diſponit.ergo &c. Itẽ. Omne peccatum non tantum eſt expulſiuum gratiæ, ſed etiam nociuum naturæ: ſed omnis natura refugit ſibi contrarium,& nociuũ: ergo liberum ar. omni gratia deſtitutum,& ſibi relictũ per naturã habet deteſtari peccatũ,& refugere: ſed deteſtando,& refugiendo culpam ſe diſponit hõ ad
Ad opp. gratiã,ergo &c. Sed contra. Aug. in li. de eccl. dogma. Manet ad quærẽdam ſalutẽ libertas ar. ſed admonente prius Deo inuitãte ad ſalutem vel vt eligat, aut ſequatur, vel agat occaſionem ſalutis: hoc eſt inſpirationis dei: ergo videtur, ꝙ nunq̃ liberũ arbit. noſtrũ poteſt ſe ad viã ſalutis præparare, niſi adiuuetur per aliquã gratiam gratiſdatam. Item. Timor ſeruilis eſt illud, quo mediante declinatur a malo, ſicut dicitur Prouer. j. In timore declinat omnis a malo: ſed timere ſeruiliter eſt donũ dei,& nullꝰ poteſt ſe diſponere ad gratiã, niſi declinet a malo: ergo nullus poteſt ad gratiam ſe diſponere ſine aliquo dono gratię. Item. Diſpoſitio eſt eiuſdẽ generis cum eo, ad quod diſponit: ergo ad bonum gratuitum non poteſt quis ſe diſponere, niſi per aliquid gratis datum: ergo impoſſibile eſt, quod ad illud ſe diſponat liberum arbitriũ omni gratia deſtitutum. Item. Diſpoſitio præuenit illud, ad quod diſponit ſi ergo liberum arbit. poſſet ſe ad gratiam gratumfacientem per ſeipſum diſponere, ergo poſſet gratiam pręuenire: ſi ergo hoc eſt cõtra naturã gratiæ præuenientis: videtur &c.

RESP. Ad prædictorum intelli-
29 gentiam eſt notãdum, quod vix, aut nunquam liberum arbit. deſtituitur omni gratia gratis data. Quoniã nõmine gratiæ gratis datę non ſolummodo intelligimus illa, quæ enumerat Apoſtolus. j. Corin. xij. Alij datur per ſpiritum &c. ſed etiã vocatur hic gr̃a gratis data quicquid illud ſit, qđ ſuperadditum eſt naturalibus, adiuuãs aliquo modo,& præparans voluntatem ad habitum, vel vſum gratiæ, ſiue illud gratis datum ſit habitus, ſicut timor ſeruilis, vel pietas aliquorũ viſceribus inſerta ab infantia, ſiue ſit etiam aliquis actus, ſicut aliqua vocatio, vel locutio, qua deus excitat animã hominis, vt ſe præparet. Sine hac quidem gratia gratis data vix, aut nũquam aliquis habens vſum liberi ar. reperitur: & ſine hac concedendũ eſt liberum arbit. nunquam ſufficienter diſponi, nec poſſe ſe diſponere ad gratiam gratumfacientẽ, ſicut dicit Ber. expreſſe in lib. de lib. arbit. cap. xvij. Conatus liberi arbit. ad bonum caſſi ſunt, ſi a gratia nõ adiuuantur,& nulli ſi non excitantur. Et poſtmodum dicit, Gratia excitat liberũ arbitriũ dum ſeminat cogitatum. Si igitur prima diſpoſitio, quæ nõ fit a gratia gratum faciente, eſt cogitatio,& hæc nõ eſt abſque dono gratiæ gratis datæ, impoſſibile eſt ꝙ liberum arb. omni gratia deſtitutum ad gratiam gratũ
facientem diſponat ſeipſum. Ratio 30
autẽ huius eſt hæc: nõ q̃a gratia gratum faciens neceſſario præexigat diſpoſitionẽ gratiæ gratis datę, ſed q̃a ipſa eſt quid diuinum,& res exiſtens ſuper liberum arbitrium, & etiã ſupernaturale iudicium: ideo liberum arbitrium nunquam aſſurgit nec ad cognoſcendum gratiam, nec ad petendam, niſi aliquo modo a ſurſum excitetur,& per additionem gratiæ gratis datæ, quod tenet quaſi mediũ inter donum gratiæ gratum facientis,& naturalem libertatem voluntatis. Tenendum eſt igitur, ꝙ liberum arbitrium ſi excitetur per aliquod donum gratiæ gratis datæ, poteſt ad gratiam gratum facientem ſe de congruo diſponere; ſi autem omni tali munere contingat ipſum deſtitui, nunquam poſſet ad illam diſponi. Vnde rationes hoc oſtendentes concedendæ ſunt.

AD illud autem, quod primo 31
obijcitur in contrarium, quod liberi arb. eſt conuerti ad deum. Dicendũ, quod liberum arbitrium ipſum nũquam ad deum cõuerteretur, niſi aliquo munere gratiæ excitaretur: qđ quia præſto eſt, ideo dicit dominus. Cõuertimini ad me. Hoc enim ipſo, quod

quòd inuitat, & vocat, exhibet homini aliquod donum gratuitum, per quod excitetur, excitatuſque aliqua liter ad ipſum conuertatur, & côuerſus per gratiam gratum facientem a deo acceptetur: ex hoc dicitur deus
32 conuerti ad ipſum. Vnde ſi quis velit attendere ordinem liberi arbit. & gratiæ diuinæ expreſſe inſinuat Auguſt. j. libr. de Eccle. dogma. ponens quatuor gradus, inter quos grã præuenit liberum arb. Ait enim ſic. Initium ſalutis noſtrę deo miſerante habemus: vt acquieſcamus ſalutari inſpirationi, noſtrę poteſtatis eſt: vt adipiſcamur, quod acquirendũ admonitione cognouimus, diuini eſt muneris: vt non priuemur iam adeptæ ſalutis munere, ſollicitudinis noſtræ eſt, & cæleſtis pariter adiutorij. In hoc ergo verbo ſi quis diligenter inſpiciat, inſinuat valde clare, quantum poſſit liberum arbitrium reſpectu gratiæ. Nam cum ſint in ſalutis opere iſta quattuor, videlicet inuitare, acquieſcere, adiuuare, & permanere, primum eſt inſpirationis dei, ſecundum libertatis arbitrij, tertium muneris diuini, quartum ſollicitudinis noſtræ, & diuini pariter adiutorij. Et per hoc ſatis aperitur via ad diſſoluendum rationes ſequẽtes.

33 AD illud vero, quod obijcitur, ꝙ inſerta eſt nobis veri, bonique cupiditas. Dicendum, quod verum eſt generaliter: vt autem cognoſcatur in ſpeciali quod ſit illud bonum, & deſideretur, & requiratur, hoc nõ eſt abſque dei dono. Et illa etiam generalis cupiditas non ſufficit ad diſponendũ ad gratiã, ſicut patet in philoſophis, qui beatitudinem multum deſiderauerunt; nũquam tamen gratiam dei
34 adepti ſunt. Ad illud, quod obijcitur, quod natura appetit ſuam perfectionem &c. Dicendum, quod verum eſt de perfectione illa, quæ eſt infra terminos naturæ: non aũt oportet de illa, quæ ſuper naturã eſt. Aut ſi de illa intelligatur, eo modo appetit, quo cognoſcit, per ſe autem non cognoſcit in ſpeciali, ſed tantum in generali; ſic autem cognoſcendo, & appetendo non ſe diſponit ſufficienter ad donũ
gratiæ, ſicut prius oſtenſum eſt. AD 35
illud, quod obijcitur, quod ſufficienter ſe diſponit, qui facit ꝙ in ſe eſt. Dicẽdum, quod facere quod in ſe eſt, poteſt dupliciter intelligi. Vno mõ poſitiue, quia facit aliquid ordinatum ad gratiam, & tantum facit quantum poteſt: & hoc modo veritatem habet ſermo prædictus. Alio modo poteſt intelligi priuatiue, vt dicatur facere, ꝙ in ſe eſt, quia facit quod poteſt, quamuis illud nõ ſit ordinatum ad gratiæ ſuſceptionem: & hoc modo liberum arbit. gratia deſtitutum poteſt facere quod in ſe eſt: & ſic prædictus ſermo non habet veritatem. Et per hoc patet reſpõſio ad ſequẽs. Quod enim 36
quæritur, aut poteſt aliqd, aut nihil. Dicendum, quod aliquid poteſt: ſed illud aliquid nihil eſt reſpectu gratię ſuſcipiendæ, ſicut poſſe comedere, aliqd poſſe eſt: nihil tamen facit ad hoc quod aliquis ſuſcipiat donum gratię.
Ad illud, quod obijcitur, quod liberũ 37
arbit. poteſt deteſtari culpam virtute propriæ naturæ. Dicẽdum, quod dupliciter contingit deteſtari culpam. Aut quia eſt offenſiua maieſtatis, & æquitatis diuinæ, aut quia eſt læſiua propriæ naturæ. Primus modus deteſtandi diſponit ad gratiam gratũ facientem, nec vnquã, nec abſq; dono grę gratis datæ in ſtatu naturæ lapſæ. Cognoſcere enim, quod per culpã offenditur deꝰ, donum dei eſt. Alio modo eſt deteſtari peccatum inquantum eſt læſiuum naturæ, ſicut aliquid deteſtatur fornicationẽ, quia per ipſam amiſit vſum, vel incurrit alium morbum, & talis deteſtatio poteſt eſſe a virtute naturę: ſed hoc non diſponit ad gratiam gratum facientẽ. Et ſic patent quæſita. Patet etiam qualiter errauerit Pelagius, qui lib. arb. nõ ſolum dixit habere potentiã diſponendi ſe ad gratiam gratum facientem, ſed etiam merendi eam propria virtute. Dupliciter enim mendax fuit, & in hoc, ꝙ dixit primam gratiam ſub merito cadere, & in hoc, quòd dixit etiam liberum arb. proprijs viribus ad gratiam poſſe ſe diſponere.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Hominis liberum ar. omni gratia destitutum licet non poſſit cuilibet tentationi reſiſtere, non tamē eſt neceſſe quod cuilibet ſuccumbat.

Ad opp. VTRVM liberum ar. omni gratia destitutū poſſit alicui tentationi reſiſtere. Et qd̄ ſic videtur. Greg. in moral. Debilis eſt hoſtis, qui non vincit niſi volentem. Sed quod aliquis voluntarie facit, poteſt non facere: ergo ſi voluntarie quis cōſentit aduerſario, poteſt etiam gratia deſtitutus nō cōſentire, ac per hoc tentationi reſiſtere. Item. Lib arb. omni gratia deſtitutum adhuc liberum eſt: ſi liberum eſt, ergo non poteſt cogi: ergo poteſt repugnare ſuggeſtioni diabolicæ: & ſi hoc, igitur & reſiſtere non ſolum vni, ſed etiam omni tentationi. Item. Bonum potentius eſt, quā quodlibet malum: ſed liberum arb. omni gratia deſtitutum adhuc habet naturale iudicatorium, quod ineſt ei per naturam: ergo cum illud ſit bonum, potentius eſt peccato, & concupiſcentia, & tentatione diabolica inclinante ad malum: & ſi hoc, ergo pōt non ſolum vni, ſed etiam cuilibet tentationi reſiſtere. Item. Cum ſit triplex poſſe, videlicet gratiæ, naturæ, & vitij, ſecundum quòd dicitur in glo. Roma. vij. Poſſe gratiæ addit ſuprà poſſe naturæ: ſed poſſe vitij diminuit, ergo poſſe naturæ eſt ſupra poſſe vitij: ergo circunſcripta omni gratia, manente ſola naturali potentia videtur quòd liberum arbitrium reſiſtere poſſit vitio impellenti.

Item. Sicut liberum arbitrium vertibile eſt ad malum, ita qualibet creatura vertibilis eſt in non eſſe: ſed multæ creaturæ cōſeruantur in eſſe ſine aliqua gratia gratis data per naturalia principia, & diuinam potētiam: ergo pari ratione videtur, quod per liberū arbi. gratia deſtitutum ꝓpria virtute abſque aliquo dono gratiæ ſupra appoſito poſſit aliquis caſum in peccatū effugere. Item. Dæmones habent ſibi data integra naturalia, & ſplendidiſſima: ergo multo fortius liberum arbi. hominis lapſi: ſed lib. arb. nō lapſum per ſe poterat tentationi reſiſtere: ergo pari ratione videtur, quod liberū arbit. lapſum hoc poſſit, etiam ſi ſit oī gratia deſtitutum. Si forte tu dicas, ꝙ & ſi ſit integrum quantum ad naturā potentiarum, infirmatum tamen eſt, & diminutum quantum ad habilitatem conſequentem, adeo vt nō poſſit reſiſtere, Tunc ego quæro, aut poteſt, aut nō poteſt. Si poteſt, habeo propoſitum. Si non poteſt, & nullus eſt inculpandus in eo, quod vitare non poteſt, ergo aut lib. arbi. non reſiſtendo tentationi non peccaret, aut in peccādo non eſſet vituperabile: ſed vtrumque horum ē impoſſibile; ergo reſtat alterum, ſcilicet quod poſſit tentationi reſiſtere. Sed contra. Matth. vj. Et ne nos inducas in tentationem, dicitur in oratione dominica: ſed nullus ab altero poſtulat, quod poteſt per ſe ipſum: ſi ergo homo ſapienter petit à deo, videtur quod hoc non poſſit homo per lib. arbi. abſque aliquo dono gratię gratuito. Item. Aug. diffiniens liber. arbitr. ſicut habitum eſt ſupra diſt. xxiiij. dicit, quod liberum arbit. eſt facultas volūtatis, & rationis qua bonū eligitur gratia aſſiſtente, & malum gratia deſiſtente. Si igitur hęc ratio recta eſt, niſi adſit diuina grā ſemper lib. arb. malum eliget: ergo nulli tentationi reſiſtet. Item. Super illud Rom. vj. Velle adiacet mihi, glo. Naturale ē quodammodo velle bonum per rationem. Sed tale eſt hoc velle, ꝙ ſemper vi carnis ſuperatur: ergo videtur, quod abſque adiutorio gratiæ ſemper cum tentatur conſentiat homo culpę. Item. Lib. arb. in p[illegible] ſemper ſequitur alte[illegible] minātem, & hoc expre[illegible] Anſel. in lib. de liber. arbit. & per experiētiam eſt manifeſtum: ſed abſque gratia ſaltem gratis data, lib. arb. corrupto regnat amor proprij boni: ergo videtur, qđ ſemp illud præeligat

Funda- menta.

quantum

quantum eſt de ſe, niſi gratia diuina aſſiſtat: ergo idem quod prius. Item. Mors non ineſt nobis, niſi per peccatum: ergo vbi eſt neceſſitas moriendi, videt, quòd niſi adſit gratia dei, eſt ſimpliciter neceſſitas peccandi: ſed vbi eſt neceſſitas peccandi, non eſt poteſtas reſiſtendi tentationi: ſi igitur hanc habet liberum arbitriũ, prout eſt gratia deſtitutum: patet &c. Item. Habens pedem claudũ cũ ambulat neceſſe habet claudicare: ergo ſi pes ſpiritualis eſt habens affectum deornatum, & obliquum, neceſſario claudicat in ſuo actu: ergo neceſſario liberum arbitrium gratia deſtitutũ, cum ſit lapſum, & obliquatum præcipitabitur in peccatum: quòd ſi hoc, impoſſibile eſt ꝙ abſque dono gratię tentationi reſiſtat.

18 RESPON. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, quòd aliqui aſſeruerunt liberum ar. ſm ſtatũ, in quo nunc eſt abſq; munere gratiæ omni poſſe tentationi reſiſtere ꝓpria virtute, quia ſi hoc non eſſet peccatũ ei imputari non deberet. Sed hęc poſitio plane falſa eſt, & contra ſacram ſcripturam, & contra ſanctorum teſtimonia. Si enim nemo poteſt reſiſtere tentationi de luxuria, niſi per continentiam, nemo tentationi de infidelitate niſi per fidem: continentiã autem, & fidem non contingit habere abſque dono gratiæ diuinæ, iuxta qđ dicitur Sap. 9. Non poſſum eſſe continens, &c. & 1. Cor. 12. Alii datur fides in eodem ſpiritu: planum eſt, ꝙ ipſa ſacra ſcriptura dicit, ꝙ liberum arbitrium abſque munere gratiæ nõ poſſet omni tentationi reſiſtere. Hoc etiã multipliciter probat Augu. in lib. de perfectione iuſtitiæ hominis, & de natura, & gratia: & in libro de vera religione dicit expreſſe, ꝙ qui nõ vult ab alio ſuperari, neceſſe habet alii inuidere, & ita vir ſuperbus neceſſe habet peccare aliquando peccato inuidię: ſimiliter & in aliis generibus peccatorum intelligendũ eſt eſſe. Et propterea illa poſitio Pelagii tanquã erronea repudianda eſt. Hoc aũt fuit, quod decepit Pelagium, quòd liberũ arb. nunquam deſtituitur omni gr̃a gratis data, & ipſe poſſe gr̃ę attribuit ipſi naturę. Superbia. n. excęcatus neſciuit diſtinguere inter dona naturalia, & gratuita. Aliorum vero poſitio fuit, ꝙ liberum ar. lapſum omni gratia deſtitutum nulli poſſet tentationi reſiſtere, pro eo ꝙ lapſum eſt, & in lapſu ſuo adeo eſt infirmatum, & obliquatum, ꝙ niſi adſit diuinæ miſericordiæ donũ, incuruatur ad omne malum, quod ſibi ſuggerit, & offert. Et innititur per illam gloſam, quæ dicit ſuper illud Pſal. Immiſſiones per angelos malos, Diabolus poteſtatẽ habet in peccatore, ſicut in proprio pecore. Et ex hoc arguunt, ꝙ niſi adſit diuinum auxilium faciet illum ꝓ volũtate ſua ruere de peccato in peccatum. Item alia glo. ſuper 1. Abac. Neſciebam eum tantã poteſtatem accepiſſe, vt viribus eius nemo poſſit reſiſtere. Hoc intelligendum eſt eſſe dictum per ſe abſque auxilio diuinæ gratiæ. Et ſi tu obiicias, ꝙ tũc homo culpandus non eſſet, reſpondent per illud, quod dicitur in glo. Ro. 7. Nõ ego operor, ſed quod habitat in me peccatum. ibi glo. Nunquid quia inuitum hoiem dicit peccare, immunis videri debet a crimine? non vtique. Ipſius n. vitio, & deſiderio hęc cępta ſunt: quia. n. mancipauit ſe per aſſenſum peccato, iure dominatꝰ illius. Sed quia illud valde durum videtur dicere, ꝙ liberũ ar. in ſtatu tali nulli poſſit tentationi reſiſtere, cum naturale habeat iudicatorium, & quendam inſtinctum naturalem remurmurantẽ contra malum, cum non ſit etiam in malo cõfirmatum: ideo eſt tertia via medium tenens inter hæc duo extrema, ꝙ liberum ar. omni gr̃a deſtitutũ nec omni poſſit tentationi reſiſtere, nec neceſſe habeat omni tentationi ſuccumbere. Non poſſit, inquam, oĩ reſiſtere propter ſuam inſtabilitatem & infirmitatem. Iuxta illud Treno. 3. Peccatum peccauit Hieruſalẽ, propterea inſtabilis facta eſt. Et glo. ſuper illud Treno. 3. Miſericordiæ dñi, &c. Non poteſt homo diu ſtare contra inſultus diaboli, niſi miſericordia domini adiuuetur. Vnde ſi contingeret hominem reſiſtere vni tenta-

tioni, tantum poſſent multiplicari,
quòd niſi diuinum auxilium adeſſet,
neceſſe haberet homo deijci, ſicut po
nitur exemplum in foraminibus na-
uis, per quæ ingreditur aqua. Poteſt
etiam exemplum poni in pugile, qui
cum ſe cooperit ex vna parte contra
ictum, & ex altera diſcooperit, a ma-
gis experto pugnatore læditur. Sic &
diabolus frequenter facit pluribus
quibus prætendit tentationem de lu-
xuria: & ex hoc quòd non conſen-
tiunt, facit ipſos proſilire ĩ ſuperbiã,
nec vnquam poteſt euitare hõ, quin
in aliquam tentationem incidat, &
hoc propter ſuam inſtabilitatem.
Propter ſuam etiam infirmitatem ne
ceſſe haberet in aliquam tentationẽ
incidere. Cum enim ſit obtenebratꝰ
ignorantiã, & alligatus carnis concu
piſcentia, tentationem carnis, & infi-
delitatis non poſſet euadere, quin e-
tiam aliquando conſentiret, niſi adiu
uaretur aliquo munere diuinæ gra-
tiæ. Per iam dicta patet reſponſio ad
quæſtionem propoſitam, patet etiam
pro parte reſponſio ad obiecta. Illæ
enim rationes, quæ primo probant,
quòd contingat tentationi reſiſtere,
ſi concluderent de tentatione in par-
ticulari, cõcedendæ eſſent: quia vero
concludunt, quòd contingat abſque
gratia omni tentationi reſiſtere: ideo
39 oportet eas diſſoluere. AD illud er-
go, quod obiicitur primo, quod dia-
bolus non vincit niſi volentem. Di-
cendum, quòd verum eſt: aliqua ta-
men ſunt, quæ ſic volumus, quòd ad
illa voluntas noſtra neceſſario in-
clinatur propter corruptionem ori-
ginalis culpæ, niſi adſit aliquod mu
nus gratiæ, per quod releuetur, & di-
rigatur: & ideo quamuis vincat vo-
lentem, non tamen ſequitur, quòd
homo abſque gratia poſſit reſiſtere.
40 AD illud, quod obiicitur, quod libe-
rum ar. non poteſt cogi: iam patet re
ſponſio. Non enim eſt ibi coactio: ſed
tanta eſt ad malum inclinatio, & vo
luntatis ꝓnitas, ꝙ niſi eſſet aliud ſu
ſtentans, neceſſe haberet motu volun
tatis aliquando in malum incidere.
41 AD illud, quod obiicitur, quòd bo-
num eſt potentius malo. Dicendum,
ꝙ verum eſt per ſe loquendo: ſed qñ
bonum ſubiicit ſe malo, malum tunc
operatur per virtutem boni, & ſuffi-
cit ſibi bonum: & per hunc modum
in homine habet regnare peccatum,
ſicut dicit Apoſtolus. Non regnet 42
peccatum in veſtro mortali corpore.
Et per hoc patet reſponſio ad ſequẽs,
quod obiicitur de velle naturæ, & de
velle vitij. Velle.n. vitij præſupponit
poſſe naturæ: & ipſam naturam deor
dinando efficitur ipſo velle naturæ
potentius, ſicut videmus in aliquo
morbo, qui adhæret virtuti natura-
li. AD illud, quod obiicitur, ꝙ verti- 43
bilitas naturæ ſtabilitur abſque mu-
nere gratiæ ſuperadditæ. Dicendum,
ꝙ non eſt ſimile: quia & ſi natura ꝓ
pter defectũ ſit vertibilis in non eſſe:
tamen totum quod in ipſa eſt natu-
raliter, & determinate appetit eſſe. Et
quia deus conſeruat rem eam ꝙ appe-
tit: ideo ſola diuina præſentia per pro
priam naturam conſeruat creaturas.
Liberum autem arb. lapſum indiffe-
renter appetit licita, & illicita, & pro
hibita, & conceſſa, & cum magno im
petu ad malum tendit: ideo ad hoc, ꝙ
ſtabiliatur, neceſſariũ eſt ei aliquod
donum gratię. AD illud, quod obii-
citur, ꝙ liberũ ar. integrũ eſt, Reſpõ 44
dendum eſt ſicut dicebatur in oppo-
nendo, ꝙ hoc intelligitur quantum
ad eſſentiam potentiarum, non quan
tum ad perfectionem habilitatum cõ
ſequentium. Et ſi quæratur vlterius,
vtrum poſſit reſiſtere, vel non. Dicen
dum, ꝙ de aliqua tentatione per ſe
non poteſt: ſi tamen conſentiat, non
eſt a culpa immune, propter hoc ꝙ
adiutorium gratiæ ſibi præſto eſt, ſi
vellet ſuſcipere. Propter hoc etiam,
quia ex propria ſua culpa deuenit in
illam neceſſitatem. Et hoc eſt quod di
cit Aug. ꝙ quia homo noluit vitare
peccatum du potuit: inflictum eſt ei,
vt non poſſit, cũ velit. Hoc etiã dicit
Magiſter ſupra diſt. 25. ꝙ poſt pecca
tum ante reparationem gratiæ libe-
rum ar. premitur a concupiſcentia,
& vincitur: & ideo poteſt peccare, &
non poteſt non peccare, etiam damna-
biliter. Et ſic patet quod rationes
concludentes liberum ar. per ſe poſ-
ſe re-

ſe reſiſtere tentationi, non cogunt de
45 neceſſitate. AD rationes vero ad op-
poſitum, quibus oſtenditur, quòd nõ
poſsit tentationi reſiſtere, facile eſt re
ſpondere. Si enim concludant, quòd
neceſſe haberet aliquando cadere, de
plano ſunt concedendæ. Si autem a-
liquis per eas velit arguere de libero
arbitrio, quòd omni tentationi ſuc-
cumberet. Reſponderi poteſt ad pri-
mum de oratione: quòd illud petitur
non quia non poſsit alicui tentatio-
ni reſiſtere, ſed quia non poteſt omni
46 reſiſtere per ſe. AD illud, quod obii-
citur, quod liberum arb. eligit malũ
gratia deſiſtente. Dicendum, ꝙ illud
non intelligitur ſemper, ſed aliquan
47 do. AD illud, quod obiicitur, ꝙ vel-
le naturę ſemper ſuperatur. Dicen-
dum, quòd illud non intelligitur, qa
in omni tentatione diſcedat homo a
naturali rectitudine voluntatis: ſed
quia illa rectitudo non eſt tantæ vir-
tutis, quòd poſsit abſque gratia dei
eripere hominem a ſeruitute peccati.
48 AD illud, quod obiicitur de neceſsi-
tate moriendi. Dicendum, quòd ne-
ceſsitas moriendi non ineſt homini
propter peccatum quod ineſt, ſed ꝓ
pter peccatum quod infuit. Vnde il-
lud non concludit, quòd neceſſariũ
ſit hoĩem peccare, ſed ꝙ neceſſarium
49 ſit hoĩem peccare, vel peccaſſe. AD il
lud qđ obĩ, ꝙ liberum ar. ſequit affe
ctũ ꝓdominantẽ. Dicendũ, ꝙ affectus
nõ ꝓdominat in hoĩe reſpectu cuiuſ
libet mali, qđ ſuggerit, ſicut patet in
auaro, cui ſuggerit bonorũ ſuorũ diſ
ſipatio, vel ꝓdigo bonorũ ſuorũ retẽ
tio: & iõ non ſequit ꝙ conſentiat oĩ
peccatò. Pręterea, qui afficitur circa
aliquid in habitu, põt in aliqua cõſi
deratione magis affici circa eius op-
poſitũ in actu, ſicut hõ frequẽter ira-
50 ſcit circa rẽ, quã multũ diligit. AD il
lud, qđ obĩ de claudicatione pedis.
Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt ſimile, qa actus am
bulationis nunq̃ ſeparari põt a diſpo
ſitione claudicationis ĩ pede claudo:
nõ ſic aũt eſt de actu affectionis reſpe
ctu deordinationis, q̃ eſt in libero ar.
ꝓ ꝓ multitudinẽ motuũ, & affectuũ
q̃ conſurgunt in nobis ex diuerſitate
conſiderationũ, ſicut prætactũ eſt, ob
quã modo mouetur hõ ad vnum, mo
do ad eius oppoſitum; & ideo aliqñ
motu recto, aliqñ obliquo. Per hæc
aũt quę dicta ſunt patet reſponſio ad
obiecta, & ad conſimilia, quæ obiici
poſſunt in hac materia. AD illas aũt 51
duas gloſſas, quæ in ſoluendo addu-
ctę ſunt, quibus videtur innui, quòd
liberũ ar. abſque omni gratia tenta-
tioni non poſsit reſiſtere, intelligen-
dæ ſunt, non quia diabolus plenum
poſſe habeat ſuper hominem quan-
tum ad actum tentandi, & ꝙ homo
nullo mõ poſsit ei reſiſtere, ſed hoc
intelligit quantũ ad hoc, ꝙ poſſe ha
bet in eiꝰ morte ad infernalia ſuppli-
cia nullo impediente ptrahere: ita ꝙ
homo viribus eius non põt reſiſtere.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Hominis liberũ ar. in puris na-
turalibus conſtitutũ, cum ge-
nerali dei influxu, tametſi diffi
culter, poteſt tamen facere opꝰ
bonum morale, quod nõ diſpo
nit ad gratiam, nec ad gloriã.

VTRVM liberum ar. oĩ Funda-
gratia deſtitutũ poſsit menta.
in aliquid bonũ in ge-
nere. Et ꝙ ſic videtur.
Virtus conſuetudinalis
non dat nouam potẽtiam voluntati,
ſed ſolum reddit eam facilem; ſi igit
voluntas habens virtutem conſuetu
dinalem poteſt in bonum in genere,
& bonum ex circunſtantia, videtur
ꝙ tunc poſsit carens virtute, licet cũ
difficultate. Item. Brutum bruto per
naturam poteſt compati: ergo & ho-
mo homini per naturam põt compa
ti circumſcripto omni bono gratię:
& ſi poteſt cõpati, & miſereri, poteſt
& elemoſynã largiri, & hoc eſt bo-
nũ in gñe dare eleemoſynã indigẽti:
ergo &c. Itẽ. Vitiũ nõ fortificat natu
rã: ſed hõ vane glorioſus põt ꝓdicare
euãgeliũ, vel facere aliqđ opꝰ bonũ
in ſe: ergo ſi hoc poteſt homo depra-
uatus vitio inanis gloriæ, multo for-
tius poteſt hoc ex poteſtate naturæ.

Item. Difficiliꝰ eſt auaro dare omnia, quæ habet, quàm dare partem eorũ, quæ habet: ſed auarus abſque omni dono gratiæ poteſt fieri prodigus, & diſſipare omnia bona ſua: ergo multofortius abſque omni dono gratiæ poteſt dare vnam eleemoſynam, cum illud ſit multum facilius. Item. Aut liberum arb. omni gratia deſtitutum poteſt in aliquod bonum, aut non. Si non, ergo nullius eſt potentiæ. Si poteſt in aliquod: cum principium quòd eſt voluntas diſtinguat a principio, quod eſt natura, illud non tantum erit bonum naturale, ſed etiam bonũ morale: ſed minimũ inter oĩa bona moralia eſt bonum in genere: ergo &c. Sed contra. Dominus. Ioã. 14. Sine me nihil poteſtis facere. glo.
Fũdam. Nec parum boni. Igitur abſque auxilio gratiæ dei liberum arb. non poteſt perficere aliquid boni. Item. 2. Cor. 3. Non quòd ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis. Si igitur bonum cogitare hoc eſt initium omnis boni, & hoc non poſſumus per nos, ergo nullum bonũ per ſe poteſt liberum ar. diuina gratia deſtitutum. Item. Auguſtinus ad Bonifacium Papam. Non poteſt homo aliquid boni velle, niſi adiuuetur ab eo, qui malum non poteſt velle. Item. Iſidorus, Sciant defenſores liberi ar. nihil boni liberum ar. poſſe, niſi diuinę gratię iuuamine ſuſtentetur: ergo redit idem ſicut prius. Itẽ. Bernardus ſuper Can. Hom. 33. Sciãt (inquit) hoſtes gratiæ, nec ad bonũ cogitãdum ſufficere cor humanum. Et expreſſius in libro de libero arb. Tria in nobis deus operatur, cogitare, velle, & perficere. Primum ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos. Item. In eodem libro ca. 8. Velle ſiquidem in nobis eſt ex libero arbitrio: nõ autem poſſe quod volumus: non dico velle bonum, aut velle malum, ſed velle tantum. Ex his omnibus auctoritatibus cõcluditur, quòd liberum arbitrium gratia deſtitutum non poſſit in aliquod bonum quantumcumque paruum.

52 RESPON. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, quòd opus aliquod tripliciter poteſt dici bonũ. Vno modo dicitur aliquid bonum ſimpliciter: & hoc eſt bonum, quod eſt ordinatum in finem: & tale eſt bonum, quod eſt meritorium: & in huiuſmodi bonum non poteſt liberum arbitriũ lapſum abſque auxilio gratiæ gratum facientis. Secundo modo aliquid dicitur bonum ex hoc, ꝙ aliquo modo de congruo diſponit ad bonum: & tale eſt bonum, quod fit extra charitatem: nihilominus tamen cum recta intentione, & in tali non poteſt liberum ar. abſque munere gratiæ gratis datæ per quod illuminetur, & dirigatur, & excitetur, vt velit facere aliquid, quod ſit deo placitũ. Et quòd ad hoc ſit munus gratiæ neceſſarium expreſſe innuitur. Sap. 8. vbi dicitur. Sciui quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi deus det, & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cuius donum hoc eſſet. Vnde non eſt paruum donum gratiæ cognoſcere ipſum munus gratię, & cognoſcere quòd ſine gratia homo ſaluari non poteſt. Tertio modo dicit̃ aliquid bonum, quia in finem eſt ordinabile, & habet aliquam ordinationem intra ſe, ſiue ex tranſitu ſuꝑ materiam debitam, ſicut paſcere eſurientem, ſiue ex debita circunſtantia ſuperaddita, videlicet cum hoc faciat cum exigit tempus, & locus, & opportunitas.

AD illud autem genus boni cõplendum, & ſi gratia gratis data ſit neceſſaria ad hoc, quòd fiat faciliter; circũſcripto tñ omni munere gratiæ, & libero arb. relicto in puris naturalibus per naturale iudicatoriũ, & inſtinctum poſſet in tale bonum deo ſibi cooperante, ſicut cooperat̃ aliis creaturis. Nam ſine primo agente nullum agens poteſt agere, ſicut ſuo loco infra manifeſtabitur, cum aget̃, vtrum omnis actio ſit a deo. Ad præſens autem tantum dixiſſe ſufficiat, ꝙ liberum ar. ſola dei cooperatione abſque aliquo munere gratiæ (licet difficiliter) poteſt exire in aliquod bonum morale: per illud tamen nec diſponitur ad gratiã, nec ad gloriã, quia non eſt in finem vltimum ordinatum,

natũ;ſed tñ ordinabile:& iſtud concludunt rõnes ad primam partem inductæ:& ideo concedendæ ſunt. In bonum aũt quod ducit ad bonũ perfectum ſiue merito congrui,ſiue merito condigni,non poteſt abſque auxilio dei,ſicut expreſſe dicunt auctoritates ſanctorum ad contrariũ adductæ,& ſic oẽs intelligendæ ſunt. Et ꝙ iſto modo debeant intelligi planum eſt. Nam ſi liberũ arb. in ſolis naturalibus ſuis relinquatur,adhuc remanebit ei rõnis iudiciũ, per quod cognoſcit parentes eſſe honorandos:& conſtat,quòd ſi habet hoc naturale iudicatorium per illud,per quod põt noſſe parentes eſſe honorandos, ꝑ illud põt cogitare: & cum habeat naturalẽ inſtinctum,poteſt etiam id velle:& cum habeat exteriora organa ſibi ſubſeruiẽtia,poteſt opere implere: ſed prout illud facit iudicium rõnis rectę,abſque munere gratiæ non dirigit ad obtinendum finem, qui deꝰ eſt,& mercedem æternæ beatitudinis, quam noſſe non poteſt niſi deus reuelet. Et propterea dicunt ſancti,ꝙ nec cogitare, nec velle, nec facere poteſt bonum abſque iuuamine diuinæ gratiæ, quia loquuntur de bono ſm̃ ꝙ eſt ordinatum ad aſſequendũ beatitudinem. Si aũt intelligantur auctoritates de alio bono,tũc nomine gratiæ non eſt intelligendus aliquis habitus ſuperadditus naturalibus: ſed intelligitur gratuita dei influentia ꝑ quam cętera conſeruat,& adiuuat,vt compleant operationes ſuas. Et ſic intelligitur illud verbũ Iohan.14. Sine me nihil poteſtis facere. Et illud Eſa. 26. Oĩa opera noſtra in nobis oportet eſſe dñe:& conſimilia. Et ſic intelligẽdum eſt illud quod dicitur in libro de cognitione dei,ꝙ nullus poteſt aliquid addiſcere niſi deus doceat. Hoc enim non dicitur quia oĩs cognitio ſit infuſa:ſed quia lumen creatũ non poteſt perficere operationẽ ſuã abſq; cooperatione luminis increati, ꝑ qđ illuminatur oĩs homo, qui venit in hunc mundum. Et hoc modo intelligenda ſunt verba Dionyſij,& aliorũ ſanctorum,qui dicunt,ꝙ oĩs eſſentia eſt a prima eſſentia, & oĩs vita a prima vita, & oĩs intelligentia a prima intelligentia,& oĩs bonitas a prima bonitate. Hæc.n.dicta ſunt,nõ quia deus ſit tota cauſa,ſed quia ſine ipſo non poteſt agere aliqua virtus creata. Patet igitur ex prædictis, quantũ ſit neceſſaria liberi ar. gratia gratum faciens,quia ſine ea non poteſt a peccato reſurgere,nec poteſt aduerſariũ vincere, nec poteſt mandata dei implere. Patet nihilominus quantũ ſit neceſſaria gratia gratis data, quia ſine ea non poteſt liberum ar. ad gratiam gratumfacientem ſufficienter ſe diſponere:non poteſt etiam omni tẽtationi reſiſtere; non poteſt etiam in aliquod bonum quantumcũque modicum, quod ſit ordinatũ ad ſalutẽ. Et licet poſſit in aliquod bonũ morale, vix aut nunquam tñ faceret niſi malũ propter peccati originalis corruptionem. Et ex his manifeſte conuincitur error Pelagij, & ſuperbia, qua ſe contra diuinam gratiam erigebat,& ingratus gratiæ dei ſibi quod erat gratiæ vſurpabat: & dum hoc agebat,ſeipſum a munere diuinę gratiæ elongabat,& propterea error ille
cauendus eſt non modicũ. Vnde Ber. 53
in lib. de libero ar. c. 18. Cauendum eſt,ne cum hoc ſit bonum propoſitũ, inuiſibiliter intra nos,aut nobiſcum excitari ſentimus, aut voluntati noſtræ attribuamus,quę infirma eſt,aut dei neceſſitati, quæ nulla eſt, ſed ſoli gratiæ, qua quis plenus eſt. Hęc liberum arbitriũ excitat cum ſeminat cogitatum,ſanat cum inuitat affectum, roborat vt ꝑducat, ſeruat ne ſentiat defectum. Sic autem cum libero arb. operatur,vt illud primo præueniat, in cæteris comitetur: ad hoc itaque præueniens,vt ſibi deinceps cooperetur:ita tñ,ꝙ gr̃a cęptum pariter ab vtroq; perficitur, vt mixtim non ſigillatim,ſimul non viciſſim per ſingulos profectus operentur, non partim gratia,non partim libero ar. ſed totum ſingula opere indiuiduo peragunt totum quidem hoc, & totum illa:ſed vt totum huic, vel in hoc ſit totum eſt ex illa.

VTRVM HOMO ANTE PECCATVM eguerit Gratia operante,& corperante.

DISTINCTIO XXIX.

De poteſtate liberi arbitrij primi hoīs vtrũ.ſ. eguerit gratia operante, ſcdm ſtatũ naturæ inſtitutæ.

POST hæc conſiderandum eſt,vtrum homo ante peccatum eguerit gratia operante,& cooperante. Ad quod breuiter dicimus, quia non cooperante tantum, ſed etiam operante gratia indigebat: non quidem ſecundũ omnem operandi modum operantis gratię: operatur enim liberando, & præparando voluntatem hominis ad bonum. Egebat itaque homo ea, non vt liberaret voluntatem ſuam, quæ peccati ſerua non fuerat:ſed vt prępararet ad volendũ efficaciter bonum, quod per ſe non poterat. Non.n.poterat bonum mereri ſine gratia, vt Aug.in ench.euidenter tradit, Illam,inquit,immortalitatem,in qua poterat non mori natura humana,perdidit per liberũ arbitriũ. Hanc vero, in qua nõ poterat mori, acceptura eſt per gratiam,quã fuerat,ſi non peccaſſet,acceptura per meritũ: quamuis ſine gratia, nec tunc vllum meritum eſſe potuiſſet: quia etſi peccatum in ſolo erat arbitrio conſtitutũ,non tñ iuſtitiæ habendæ, vel retinendę ſufficiebat liberũ arbitriũ, niſi diuinũ pręberetur adiutoriũ. Ecce his verbis ſatis oſtenditur,ꝙ ante peccatum homo indigebat gr͞a operãte,& cooperãte. Non.n.habebat quo pedẽ mouere poſſet ſine gr͞æ operantis,& cooperantis auxilio: habuit tamen quo poterat ſtare.

Cap. 106. In tom. 3.

Quòd homo ante lapſum virtutes habuerit.

Sanctorũ teſtimõiis affirmat hoiem primum habuiſſe virtutes.

PRAETEREA quęri ſolet,vtrũ homo ante lapſum virtutẽ habuerit. Quibuſdam videtur ꝙ non habuerit,id ita probare conãtibus. Iuſtitiam,inquiunt,non habuit,quia præceptũ dei contẽpſit, nec prudentiã,quia ſibi non prouidit,nec tẽperantiã,quia aliena appetiit,nec fortitudinẽ,quia prauę ſuggeſtioni ceſſit. Quibus reſpõdentes,dicimus eum quidem non tunc habuiſſe has virtutes quando peccauit,ſed ante,& tunc amiſiſſe. Quod multis ſanctorũm teſtimoniis comprobatur. Ait.n.Aug.in quadam homilia,Adã perdita charitate malus inuentus eſt. Itẽ,Princeps vitiorũ, dum vicit Adam de limo terrę ad imaginem dei factum,pudicitia armatum, temperantia compoſitum,charitate ſplendidum, primos parentes illis donis ac tantis bonis expoliauit, pariterque peremit. De hoc eodem Ambroſius ad Sabinum ait, Quando Adam ſolus erat,non eſt præuaricatus:quia eius mens deo adhærebat. Super pſalm.quoque dicit: Quòd homo ante peccatum beatiſſimus aurã carpebat æthercam. Sed quomodo ſine virtute beatiſſimus erat? Auguſtinus quoque ſuper Geneſim dicit,Adam ante peccatum ſpiritali mente præditum fuiſſe. Non eſt ergo dubitandum hominem ante peccatum virtutibus fulſiſſe,ſed illis per peccatum expoliatum fuiſſe.

In tom. 3. Epiſt. 41. Sup pſal. 114.ſer.8. li. 11.c.42 in fine li. & lib.6.c. 27. & 82.

Dec ie-

De eiectione hominis de paradiſo.

IN illius quoque peccati pœnam eiectus eſt de paradiſo in iſtũ miſeriarum locum, ſicut in Geneſ. legitur. Nũc ergo ne forte mittat manum ſuam,& ſumat de ligno vitæ,& comedat,& viuat in æternum, emiſit eum Deus de paradiſo voluptatis. His verbis inſinuari videtur quod nunquam moreretur, ſi poſtea de illo ligno ſumpſiſſet. Gene.3. Aug.libr. 11. de Ge. capit.40

Quomodo intelligendum ſit illud, Ne ſumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.

SED quia per peccatum iam mortuum corpus habebat, illa verba ex tali intellectu accipi poſſunt. Deus modo irati loquens, de homine ſuperbo ait, Videte ne forte mittat manum ſuam,&c. id eſt cauete vos angeli ne comedat de ligno vitę, quo indign⁹ eſt de quo, ſi perſtitiſſet, comederet, & viueret in ęternum, ſed modo propter inobedientiam indignus eſt comedere. Et ſicut verbo dixit, ita opere exhibuit. Emiſit enim eum deus de paradiſo voluptatis in locum ſibi congruum: ſicut plerunque malus cum inter bonos viuere cœperit, ſi in melius mutari noluerit, de bonorum cõgregatione pellitur, pondere prauæ conſuetudinis preſſus. Rom.8 Aug.lib.2 de Ge. cõtra. Man. Cap.22

De flammeo gladio ante paradiſum poſito.

Ne vero ad illud poſſet accedere collocauit deus ante paradiſum Cherubin,& flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Quod iuxta literam poteſt hoc modo accipi, quia per miniſterium angelorum ignea cuſtodia ibi cõſtituta fuit. Hoc enim per cœleſtes poteſtates in paradiſo viſibili factũ eſſe credendum eſt, vt per angelicum miniſterium ibi eſſet quędam ignea cuſtodia: non tamen fruſtra, ſed quia aliquid ſignificat de paradiſo ſpirituali. Cherubin enim interpretatur plenitudo ſcientię: hæc eſt charitas, quia plenitudo legis eſt dilectio. Gladius autem flammeus pœnæ temporales ſunt, quæ verſatiles ſunt, quia tẽpora volubilia ſunt. Illa ergo ad cuſtodiam ligni vitæ ideo poſita ſunt ante paradiſum, quia ad vitam nõ reditur niſi per Cherubin, ſcilicet plenitudinem ſcientiæ, id eſt, charitatem, & per gladium verſatilem, id eſt, tolerantiam paſſionum temporalium. Augu. ſuper Gene. libr.11 Capit. 40 Ibidem. Rom.13 Aug.lib.2 pe Geneſ. cõtra Mani.cap.23 1 Ioan.3 & Act.14

An homo ante peccatum comederit de ligno vitæ.

POTEST autem quæri, Vtrum de ligno vitæ ante peccatum comederit homo. De hoc Auguſt. in libr. de baptiſ. par. ſic ait, Recte profecto intelliguntur primi homines ante malignam diaboli perſuaſionem abſtinuiſſe a cibo vetito, atque vſi fuiſſe conceſſis. His verbis oſtenditur, quod de ligno vitæ ante peccatum ſumpſerint: quibus præceptum erat, vt de omni ligno paradiſi comederent, niſi de ligno ſcientiæ boni,& mali. Secundo, qui alias dicitur de peccatorũ meritis & remiſſione contra Pelagianos in capit.21

Quare non ſunt facti immortales, ſi comederunt de ligno vitę.

QVARE ergo perpetua ſoliditate, & beata immortalitate veſtiti non ſunt, vt nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarētur? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuiſſe dicitur. Sed forte hoc non conferebat, niſi ſæpe de illo ſumeretur. Potuit ergo fieri vt de illo ſumeret ſemel, & non ſæpius: qui per aliquam moram in paradiſo fuiſſe intelligitur, cum ſcriptura dicat eum ibi ſoporatum fuiſſe, quando coſta de latere eius aſſumpta eſt, & inde formata mulier, & animalia ante eum ducta, quibus nomina impoſuit.

De poteſtate lib. arbit. primi hominis vtrum eguerit gratia operante, & cooperante ſecūdum ſtatum naturę inſtitutę.

DISTINCTIO XXIX.

Poſt hęc conſiderandum &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter, quantum lib. ar. indiget auxilio gratiæ ſecundum ſtatum naturæ lapſæ. In hac parte inquirit, vtrum eguerit gratia operante, & cooperante ſecūdum ſtatum naturæ inſtitutæ. **Diuiſio.** Diuiditur autem pars iſta in duas partes. In quarum prima determinat de auxilio gratiæ, quod collatum fuit hoī ante peccatum. In ſecūda per oppoſitum determinat de ſupplicio pœnę, quod inflictum fuit homini poſt peccatum, ibi. In illius quoque peccati pœnā &c. Prima pars habet duas. In prima inquirit Magiſter vtrum lib. arbit. hominis ante lapſum gratia eguerit. Secundo vero, vtrum in ſtatu illo gratiam, & virtutes habuerit, ibi. Pręterea quęri ſolet, vtrum homo ante lapſum &c. Similiter ſecunda pars principalis duas habet. In prima determinat cuiuſmodi pœna homo fuit punitus propter peccatum, videlicet pœna expulſionis de paradiſo. Vbi etiā explanat verba ſcripturæ circa hanc materiam. In ſecunda remouet dubitationem, quæ ex dictis habet originem, ibi. Poteſt autē quæri, vtrum de ligno vitæ &c. Et ſic terminatē illa totalis pars, in qua agit Magiſter de primi hominis lapſu, & quantum ad peccatum per quod cecidit, & quantum ad adiutorium per quod ſtare potuit.

Dicimus Ada quidem non tunc habuiſſe has virtutes, quando peccauit &c.

Contra. Videtur dicere falſum, quia ſi non habuit eas quando peccauit, **Dub. 1** ergo antea miſit eas, quàm peccaret: ſed virtutes non poſſunt amitti ſine peccato: ergo ante peccauit, quā peccauit. Iuxta hoc quæritur, vtrū homo quādo peccauit, erat ſapiens, vel ſtultus. Si ſapiens, ergo nō peccabat. Si ſtultus, ergo non videtur ſtultitia eſſe pœna peccati. Reſpon. **Reſpon. 1** Dicendum, ꝙ tempus commiſſionis peccati Adæ poteſt dupliciter determinari. Aut ſm inchoationē, aut ſm conſummationem: vtroque iſtorū modorum ſermo Magiſtri habet veritatem ſm intellectū differentem. Si.n. intelligatur de initio, vt ſit ſenſus: non habuit virtutes, qn̄ peccauit .i. quando peccare inchoauit. Dicēdū, quòd ſermo iſte intelligitur, ꝙ non habuit virtutes q̃tū ad vſum, licet haberet virtutes quantū ad habitū. Vnde in peccati ſui inchoatione quodāmodo virtutes habuit, quodammodo virtute caruit, habuit ſecundum habitum, ſed caruit ſecūdum vſum. Si autem intelligatur de tempore cōſummationis peccati. ſic cum cōſummatio peccati fuerit in inſtanti, & ſimul ſunt peccatum conſummari, & eſſe, ſic etiam prædictus ſermo veritatem habet, non ſolum ꝓpter hoc, ꝙ Adam tunc non habuit virtutes quantum

quantum ad vſum, verum etiã quantum ad habitum. Si enim habuit tũc peccatum, conſtat ꝙ non habuit virtutis habitum. Sicut enim in peccato ſimul eſt conſummari, & conſummatum eſſe, ſic & in habitu virtutis ſimul eſt amitti, & amiſſum, eſſe: & ſi amiſſus eſt, non habetur. Planũ eſt igitur, ꝙ quando peccauit, virtutes non habuit: nec tamen ex hoc ſequitur, ꝙ non amiſit. Amittere enim in his, quæ ſubito amittuntur non ponit habere in actu, ſed habuiſſe de præterito, & nõ habere de præſenti: hoc aũt melius manifeſtatur in quarto tractatu de iuſtificatione impij.

Et per hoc patent illa duo, quæ obiecta ſunt.

Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat de ligno uitæ &c.

Dub. 2 Contra. Si hoc verum eſſet, ſequeretur, quòd Adam ex primo peccato non incidiſſet in neceſſitatem moriẽdi, quod eſt contra textũ. In quacũque die comeder. mor. mo. Item. Lignum vitę ſignũ erat illius ligni vitæ, quod Chriſtus eſt, quod eſt in medio paradiſi eccleſiæ: ſed iſtud lignũ potius obeſt, quàm proſit illis, qui indigne ſumunt: ergo videtur, quod ſi Adam comediſſet de illo ligno, potius ſibi nocuiſſet, quàm profuiſſet: ergo non viueret in æternum.

Reſpõſio. 2 Reſpon. Dicendum, quòd verbũ illud eſt verbum domini loquentis ad angelos. Vnde litera ſupplenda eſt ſic. Nunc ergo (ſupple videte) ne mittat manum ſuam &c. Hoc autem dixit dominus, non quòd Adã in æternum viueret, ſi poſt peccatum de illo ligno comederet, ſed quia lõgiori vixiſſet tempore. Vnde verbũ illud poteſt intelligi fuiſſe verbũ miſericordiæ, quia dominus volebat ipſum diu viuere in calamitate pręſentis vitæ in quam retruſus erat merito culpę ſuæ. Vel poteſt eſſe verbum rigoris iuſtitiæ. Et quia Adam guſtãdo cibum ligni vetiti ſe indignũ reddiderat ad percipiendum effectum ligni vitæ, ideo dominus in verbo pręmiſſo, in quo fert ſententiam contra eum, indicat ſe Adam duplici bono priuari, videlicet ligni eſu, & ligni effectu: non quia poſt peccatũ poſſet ad illum effectum peruenire, ſed quia merito peccati vtrũque meruit amittere. Et ſic patent illa, quæ obiecta ſunt. Veruntamen illud, quod obijcit de ſacramento altaris, non eſt ſimile, quia iſtius ſacramenti eſt efficacia ſpecialis, & ei debetur reuerentia ſingularis ratione ſuæ dignitatis, & excellentiæ: nullum autem horũ reperitur in eo, qui manducat, & bibit indigne: non ſic autem erat in illo ligno vitæ.

Emiſit enim eum deus de paradiſo voluptatis.

Vr, ꝙ hoc non debuit deus facere: cũ.n. deus ſit maioris miſericordiæ, quàm ſit homo, & nos videam⁹ peccatores ſuſtineri intra eccleſiam, quę eſt paradiſus quædam non videtur, quòd deus debuiſſet eum eijcere, ſed potius longanimiter ad pænitentiã expectare. Dub. 3 Item. Quæro quare dicit mundum iſtum fuiſſe ſibi locum cõgruum. Aut enim erat deteriorat⁹, aut non. Si non erat deterioratus, non videtur, ꝙ eſſet habitatio ſibi congrua poſt cõcupiſcẽtiam. Si deterioratus erat, videtur, qđ magis debuiſſet deteriorari locus ille, in quo peccauerat, quam ille, in quo nõ peccauerat. Iuxta hoc quæritur, de quo ſeruiat iſte locus homini, quia modo non ſeruit, nec poſt diem iudicij ſeruiet: ergo videtur, ꝙ fruſtra factus ſit locus iſte. Reſponſio. Dicendum, qđ Reſpon. deus de paradiſo hominem eiecit æquo iudicio, ita qđ ſimul fuit ibi miſericordia, & veritas. Veritas namque fuit ibi, quia ſicut Angelus de paradiſo cæleſti eiectus eſt, quia ibi peccauerat, & ſe indignum illo loco tradiderat, ſic & homo de amœnitate paradiſi terreſtris eijci debuit. Miſericordia etiam ibi fuit, vt homo in loco maioris calamitatis exiſtens, & ſciens ſe extra paradiſum terreſtrem eſſe, quaſi exulem in mũdo ſeipſum reputaret, & pręſentem vitam contemnendo ad bona inuiſibilia aſſurgeret, & illa deſideraret

fideraret

ſideraret,&ſic ad illam perueniret. Si enim tēporalia amaret, impediretur, ne ſpiritualia apprehēderet, & ſi nūc amat corruptus cōcupiſcentia quando eſt in valle miſeriæ, quāto magis tunc amaret, ſi eſſet in illius paradiſi amœnitate, poſtquam morbo concupiſcentiæ corruptus eſſet? Tāta enim ex tunc adhærentia quieti temporali inhæreret, vt nunquam æternam requireret: & ideo cum eo eſt actum miſericorditer, & iuſte. Et ꝑ hoc patent dubitationes præmiſſæ: patet etiam, quod non eſt ſimile de paradiſo eccleſiæ: patet etiam quod locus iſte magis eſt congruus ſtatui miſeriæ, etiam ſi vterque deterioratus eſſet. Poſtremó patet, quod locus ille fruſtra nón eſt: multū enim facit ad noſtram eruditionem, & occaſionem nobis præbet requirendæ ſalutis, in qua conſiſtat ſumma etiam perfectio totius vtilitatis humanæ.

Sed forte hoc nō conferebat &c.

Dub. 4 Innuit Magiſter, quod lignū illud non conferebat immortalitatem, niſi ſæpe de illo ſumeretur. Hoc enim videtur eſſe falſum, quia immortalitas ꝑfecta ponit hominem extra ſtatum animalitatis, ſed frequēs comeſtio ponit hominem i ſtatu animalitatis: ergo per frequentem vſum ligni nō perduceretur ad perfectam immortalitatem. Item, frequentatio alicuius rei nō variat effectum ſecundum ſpēm, ſed ſolum confirmat, vel intendit: ergo ſi vnica comeſtio non poterat facere immortalitatem, videtur pari ratione, quod nec frequentatio. Reſp.

Reſpon. 4 Dicēdum, quod Magiſter dubioſe loquitur, nec ſine cauſa: vtraque enim pars poteſt ſuſtineri ſatis ꝓbabiliter, ſcilicet quod lignū vitæ vnica comeſtione cōferret immortalitatem. Nec huic obuiat, quod dominus præceperat Adæ, quod de omni ligno paradiſi comederet: præceptū enim affirmatiuum non obligat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore. Poteſt etiam intelligi, quod non cōferret illum effectum vnica comeſtione, ſed pluribus: & hoc quia lignum illud nō conferebat immortalitatē, ſicut cauſa immortalitatis principalis, & effectiua, ſed ſicut diſpoſitiua. Et quemadmodum videmus in medicina, quod frequētata diſponit ad ſanitatem, ad quam nō ſufficienter diſponeret ſemel ſumpta, ſic & in propoſito intelligendum eſt. Et per hoc patent, quæ obiecta ſunt: procedunt. n. ac ſi lignum vitæ eſſet principale effectiuum immortalitatis. De effectu autem iſtius ligni planius habitum eſt ſupra: hæc autem dicta ſufficiant.

Artic. 1 AD intelligētiam huius partis, in qua agitur de gratiæ adiutorio ſecūdum ſtatum naturæ inſtitutæ, incidit hic quæſtio circa tria. Primo quæritur, vtrum homo ante peccatum gratiam eguerit. Secundo quæritur, vtrum ante peccatū gratiam habuerit. Tertio quæritur de quantitate gratiæ, quam in illo ſtatu habuit. Circa primū quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum homo in ſtatu innocentiæ circumſcripto dono gratiæ eſſet deo acceptus. Secundo quæritur, vtrum abſque grā poſſet exire in opus meritorium.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Homo in ſtatu innocentiæ ſine gratia non eſſet ſpeciali acceptatione acceptus deo, ſed tantum generali.

Ad opp. VTRVM abſque dono gratiæ hō eſſet deo acceptus in ſtatu innocētiæ. Et ꝙ ſic videtur. Gen. j. Vidit deus cuncta q̄ fecerat, & erant valde bona: ſed ſummo bono non poteſt non complacere illud, quod eſt valde bonū: ſi ergo homo inter cæteras creaturas inferiores principatum obtinebat, videtur ꝙ ipſe valde bonꝰ erat: & ſi hoc, ergo deꝰ illum acceptabat. Item. Sapien. xj. Diligis omnia domine, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti: ſed homo in ſtatu innocētiæ nihil habebat, quod eſſet dignum odio, & totum quod habebat

a deo

a deo factũ erat: ergo deus ipſum totaliter diligebat: ſed quod ſic a deo diligitur, ab eo acceptatur: ergo &c. Itẽ. Prouerb. viij. Ego diligentes me diligo: ſed homo ſecundum ſtatum naturæ inſtitutæ diligebat deũ propter ſe, & ſuper omnia, quia rectus erat: ergo videtur, quod etiam præter omnem gratiam deus eum amabat: & ſi hoc, ergo deo acceptus erat. Item. Artifex creatus complacet ſibi in opere ſuo, & illud acceptat quando ipſum fabricat ſecundum voluntatem ſuam: ſed deus, qui eſt ſummus artifex hominẽ formauerat ad imaginẽ ſuam, & optimi ratione eum conſiderat: ergo videtur, quod ex naturalibus ſibi datis homo deo placebat. Item. Nihil eſt, quod plus faciat animam caram deo, & acceptam, quam quod ſit tota pulchra, & nulla ſit in ea macula: ſed anima Adę in ſtatu innocentię tota erat pulchra, nulla erat in ea macula quã tum erat ex naturali cõditione: ergo abſque omni gratia ſuperaddita deo erat accepta. Item. Aut deus poterat facere aliquam creaturam ita bonã, quod ex puris naturalibus ſibi placeret, aut non. Si non, videtur quod nõ eſſet omnipotens. Si ſic, ergo non videtur, quòd ad hoc, quòd natura placeat deo, neceſſarium ſit ſuperaddi donum gratiæ: ſi igitur homo perfecte conditus fuit ſecundum exigentiam ſtatus naturæ, videtur quod deo placebat abſque omni dono grę ſuperadditæ. Sed contra. Hebr. xj. Sine fide

Fundamenta. impoſſibile ẽ placere deo: ſed fides eſt donum ſuperadditum naturæ ſecundum quod dicitur. j. Corint. xij. ergo ſine dono gratiæ naturæ ſuperadditę nullus poteſt placere deo. Item. Sapi. vij. Neminẽ diligit deus niſi illum, qui cum ſapientia inhabitat: ſed ſapiẽtia eſt donum dei naturę ſuperadditum, ſecundũ quod infra ſubiũgitur ix. ca. Mitte illam de cælis ſanctis tuis &c. ergo abſque dono gratiæ naturę ſuperadditæ impoſſibile eſt dei amicũ eſſe. Item Dion. in lib. de angelica hierarchia. Lex diuinitatis eſt inferiora per media, & media per ſuperiora reducere: ſed media bona ſunt potentię naturales, bona maxima ſunt gratia, & virtutes, quibus non contingit male vti: ergo ſecundum rectum ordinem anima non poteſt ad deũ redire, nec deo placere, niſi perficiatur per dona virtutum, & gratię. Item. Nihil excellentius eſt ſecundum naturam in homine, quam ipſa imago: ſed imago in differens eſt ad acceptandum, & non acceptandum: ergo ad hoc, quod aliqua anima a deo acceptetũ, neceſſe eſt vltra naturalia eſſe aliquod donũ naturæ ſuperadditum. Item. Quotienſcunque deus animam acceptat, eam in cõiugium ſibi deſponſat. Vnde & animam dicit ſpõſam ſuam in Cant. Sed quantumcunque aliqua creatura ſit excellens, ſemp in infinitũ eſt deo inferior: ergo nunquam digna eſt in coniugium aſſumi, niſi deus ex mera liberalitate condeſcendat, & hoc eſt præſtare gratiam. ergo &c. Item. Cũ de° hominem acceptat, filium ſuum reputat, ſecundum quod dicitũ Ioã. j. Dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri. Sed creatura quantũcunque ſit nobilis, ſemper eſt dei ſerua: ſed ſeruus nõ poteſt adoptari in filiũ, niſi fiat ei gratia: ergo impoſſibile eſt, quod aliqua creatura acceptetur a deo ſine munere gratiæ ſuperadditæ.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod dupliciter cõtingit dicere aliquid acceptari a deo. Vno modo quadam acceptatione generali; vt idẽ ſit acceptare aliquid, quod reputare bonum, & in bono cõſeruare: & hac acceptatione nõ tãtum acceptatur creatura rationalis, ſed etiam omne opus dei. Eſt etiã alia acceptatio ſpecialis, qua dicitur deus acceptare illud, quod dignum reputatur ęterna beatitudine: & tali acceptatione non acceptat deus niſi creaturam rationalem: illa enim ſola eſt, quę eius capax, & particeps eſſe põt. Hanc autem creaturam rationalem tunc acceptat, cum conſacrat in templum, & adoptat in filium, & aſſumit in coniugium. Nam animæ ſanctę, quę deo placent, & dicuntur templum dei, & dicuntur filij dei, & dicuntur ſponſæ dei, ſecundum quod colligitur ex nouo, & veteri teſtamento. Primum genus acceptationis non requirit ſuperaddi

peraddi donum gratiæ vltra ea quæ
ſunt de conditione naturæ. Secũdum
vero genus acceptationis non poteſt
non eſſe gratuitum: tum propter gra-
tuitam dei condeſcenſionem, tũ pro-
pter creaturæ exaltationem vltra ter
minos, ſiue ſtatus naturæ. Gratuita
namque dei cõdeſcenſio in huiuſmo
di acceptatiõe neceſſario requiritur.
Quod enim deus immenſus habitare
velit in anima, vt in templo, quod ite
rum velit ſeruum reputare pro filio,
quod ancillam ſuã aſſumere velit in
coniugium, hoc nemo dubitat eſſe
meræ gratiæ, & condeſcenſionis libe
raliſſimę. Creaturæ etiam ſublimatio
in tali acceptatione vltra ſtatum na-
turæ reperitur. Quod enim creatura
cõſecretur in templum, adoptetur in
filium, aſſumatur in coniugium, hoc
eſt ſupra naturale complementũ oĩs
creaturæ: & ideo nec conſecratio, nec
adoptatio, nec vnio animæ ad deum
fit per aliquam proprietatem naturę,
ſed per aliquod donum gratiæ ſuper
additum, quod animam conſecret, vt
ſit templũ, aſſimilet vt ſit dei filia, ꝙ
faciem decoret animæ, vt apta ſit eſſe
dei ſpõſa. hæc autem omnia facit gra
tia gratumfaciens, cui eſt adeo iuncta
dei conformitas, vt nullo modo poſ-
ſit deo diſſimilis fieri: adeo iũcta ſpi-
ritualis venuſtas, vt nullo modo poſ-
ſit deformari: & ideo reddit animam
deo acceptam. Et eſt ratio acceptãdi
ſecundum illas tres proprietates prę-
dictas, quæ quidem conueniunt ei nõ
ſecundum tropum, aut tranſſumptio-
nem, ſed ſecundum veritatem, aut ſe-
cundum proprietatem. Et ſic patet,
quod homo in ſtatu innocentiæ gra-
tia gratumfaciente indiguit ad hoc,
vt deo placeret. Et hæc neceſſitas ſum
pta eſt ex parte modi acceptandi. Poſ
ſet nihilominus, & alia ratio ſumi ex
parte acceptãtis. Deus enim, qui oĩa
fecit in gloriam ſuam, & nullius in-
diget laude, potiſſime requirit a crea-
tura rationali honorẽ. Et quia hono
rem deo exhibemus, quod in ipſum
omnia referimus tanquam in omniũ
auctorem, & finem, non decreuit deꝰ
hominem ꝑducere ad perfectionem
gloriæ per aliquid quod ortum ha-
beret ex naturæ principijs, ſed ꝑ mu
nus additum naturalibus: vt ex hoc
homo deo magis gratus exiſteret, &
totius ſalutis ſuæ opus deo attribue-
ret. Et ſic patet, quod nemo poteſt ac
ceptari a deo abſque munere gratiæ
ſuperadditæ naturæ, & concedendæ
ſunt rationes ad hoc inductæ

AD rationes vero ad oppoſitum 6
planum eſt reſpõdere ex his, quæ di
cta ſunt. Nam duæ primæ auctorita
tes intelliguntur de acceptatione, &
dilectione ſm generalem modũ: nos
autem loquimur hic de acceptatione
ſm modum ſpiritualem quo deus ac
ceptat ipſam animam, vt reputet eã
dignam æterna gloria. AD illud, 7
quod obijcitur, Ego diligentes me di
ligo &c. Dicendum, ꝙ illud intelli-
gitur de dilectiõe charitatis, quæ nõ
eſt abſque gratia, & hoc plurimum
differt a dilectione naturali, qua ho-
mo diligebat deum propter ſe, & ſu-
per omnia, ſicut oſtẽſum eſt ſupra di
ſtin. iij. AD illud, quod obijcitur, 8
ꝙ artifex creatus cõplacet ſibi in ope
re ſuo. Dicendum, ꝙ iſtud eſt verum
de illa generali acceptatione, & com
placẽtia, qua aliquis reputat aliquid
eſſe bonum: ſed de illa acceptatione,
qua aliquis ſic acceptat aliquid, vt
reputet ſe illi obligatum ad retribuẽ
dum aliquid magnum, veritatem nõ
habet: hanc enim ſolũ contingit re-
perire circa opus diuinum, quod ha
bet lib. arb. & circa quod nata eſt eſſe
laus, & vituperium. AD illud, qđ 9
obijcitur, ꝙ natura inſtituta abſque
oĩ gr̃a eſſet tota pulchra, & ſine macu
la. Dicẽdum, ꝙ & ſi eſſet ſine macu-
la: nõ tũ eſſet tota pulchra ea pulchri
tudine, quæ eſt a gratia. Pulchritu-
do enim gratiæ eſt ſancti amoris con
ciliatrix ſecundum quod dicit glo.
ſuper illud pſal. Vt exhilaret faciem
in oleo. glo. Gratia eſt quidam nitor
animæ ad conciliandum ſanctũ amo 10
rem. AD illud, quod obijcitur, vtrũ
deus poſſet talem naturã facere, quæ
eſſet ei accepta abſque munere gratiæ.
Dicendum, ꝙ & ſi ipſe poſſet omnia
tanquam omnipotens, natura ta-
men non eſſet capax, vnde impoſſi-
bilitas illa venit ex parte creaturæ.

Si enim

Si enim hoc faceret, nihil aliud eſſet facere, quàm quòd faceret donum gratiæ donum eſſe naturę, & gratiā eſſe naturam. Hoc autem impoſſibile eſt, cum donū gratiæ ſit vltra terminos naturæ: Vnde ſicut impoſſibile eſt, ꝙ homo fiat a deo beatus p̄ naturam, quamuis poſſit creari beatus, quia beatitudo conſiſtit in bono qđ eſt ſupra omnem naturam, ſic etiam intelligendum eſt & in gratia. Præterea. Eſto, ꝙ poſſet facere: non tamen decreuit, quia non decuit. Et ratio huius dicta eſt, videlicet vt ex hoc diuina ſeruetur gloria, in cuius prę iudicium deus neminem acceptat. Conſeruetur etiam nihilominus ipſa gratia, quæ nullo modo p̄ōt, nec debet eſſe ingrata: & ideo ſic debet dari, vt reputetur eſſe gratis data.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homo in ſtatu naturę inſtitutę nō poterat ſine gratia operari opus meritorium de condigno pp̄ conditionem retribuentis, & propter conditionem retributionis, cum deus bonorum noſtrorum non indigeat, & illud pręmium excedat vires humanas.

Ad opp. VTRVM homo in ſtatu naturę inſtitutæ poſſet in opus meritoriū exire abſque dono gratiæ. Et ꝙ ſic videtur. Aug. in lib. de natura, & grā. Quis neſciat ita factum hominē, vt in eo lib. arb. ad iuſte viuendum pro poſſibilitate, & capacitate ſua conſtitueretur? ergo videtur quòd ex libertate arbitrij naturali poſſet iuſte viuere: ergo & opera meritoria facere. Itē; Dama. Manentes in eo, quod eſt ſm̄ naturam, in virtute ſumus: ſed opera virtuoſa ſunt meritoria: ergo lib. arb. in integritate ſuæ naturę manēs, abſque oī gratia poterat facere opera meritoria. Itē. Dei perfecta ſunt opera, & perfectū eſt aliquid (vt vult Philoſophus) cum attingit proprio fini, ſeu propriæ virtuti: ergo ſi homo perfectus cōditus eſt, poterat exire in operationem, propter quam factus eſt: hæc autem eſt operatio, per quam peruenitur ad gloriā: ergo &c. Item. In omnibus creaturis diſtantibus a ſuo termino, ad quem ordinātur, data eſt virtus per quam poſſint ad illum finem peruenire, ſicut patet in igne, qui cum deorſum eſt, ſua leuitate poteſt ſurſum ferri: ergo aut lib. arb. miſerabilius fuit inter cæteras creaturas, aut ſi alię creaturæ per naturam habent potentiā perueniēdi ad ſuum finem, videtur multo fortius, ꝙ & hoc modo poſſet per virtutem naturæ ante ſtatum miſeriæ. Item. Natura nihil facit fruſtra, nec deficit in neceſſarijs, ſed nihil eſt maius neceſſarium homini, quàm illud, ſine quo non poteſt beatificari: ergo cum poteſtas merēdi huiuſmodi ſit, videtur ꝙ hæc ineſſet ei per naturā omni gratia circunſcripta. Itē. Circumſcripta gratia intelligamus hominem in ſtatu naturæ ſeruare diuina mandata; aut igitur meretur aliquid, aut nihil. Si nihil, ergo fruſtra operatur: ſed fruſtra operari nō poteſt eſſe ſine aliqua pœna: hoc autem non poterat eſſe in natura inſtituta. Si aliquid meretur, cum opus rectum ſit ad beatitudinem ordinatum, videtur quòd ex puris naturalibus mereri poſſit pręmium æternū.

Contra. Rom. vj. Gratia dei vita ęterna. Et glo. Nihil aliud in nobis deus coronat, quàm ſua munera: tam ex textu, quàm ex gloſa colligitur, ꝙ vitam æternam non contingit mereri abſque gratia. Itē. Deus nullo modo indiget bonis noſtris: ergo ſi acceptat bona noſtra, hoc non eſt propter aliquam ſuam vtilitatem: ſed ſi eſt hoc, eſt per meram benignitatē: igitur niſi diuina iuſtitia condeſcendat per gratiam, impoſſibile videtur, quòd reputet aliquem dignum gloria propter aliqua opera, quę faciat. Item. Meritum, & præmium debent eſſe ꝓportionabilia: ſed natura quātumcunque eminens improportio- Fundamenta.

nabilis

nabilis eſt,& alterius generis eſt,quã
ſit beatitudo gloriæ: igitur impoſſi-
bile eſt mereri gloriam per pura na-
turalia . Item. Nobilior eſt ſubſtãtia,
quàm operatio : ſed deus nunquam
acceptat hominem abſque munere
gratię : ergo nec operationem homi
nis reputat meritoriã , niſi procedat
a libero arb. & a gratia.

11 RESP. Dicendum,quod non ſo
lummodo gratia neceſſaria eſt ad me
rendum ſecundum ſtatum naturæ la
pſæ,ſed etiam ſecundum ſtatum natu
ræ inſtitutæ,licet ſecũdum ſtatum na
turæ lapſę magis indigeat liberũ ar-
bitrium dono gratiæ. In ſtatu nam-
que naturæ inſtitutæ neceſſaria erat
gratia,tum propter conditionem re-
tribuentis,tum etiam propter condi-
tionem retributionis. Propter condi
tionem retribuẽtis , quoniã ipſe deus
bonorum noſtrorum nõ indiget :nõ
nec acceptat hominem propter ope-
ra.nec aliquod meritum obligare po
teſt ipſum ſecundum rationem dati,
& accepti:ideo ad hoc, quod aliquod
bonum opus creaturæ ad remuneran-
dum deo cõplaceat,neceſſe eſt ꝙ ipſi⁹
gratuitæ bonitatis influentia in ope-
rante præcedat,ꝑ quam creatura ipſi
creatori grata exiſtat . Similiter pro-
pter conditionem retributionis im-
poſſibile erat lib.arb.mereri ſine au-
xilio gratię gratum facientis , pro eo
quod illud præmiũ quod meremur,
eſt beatitudo æterna . Beatitudo autẽ
æterna conſiſtit in habendo eum qui
qui eſt omne,& ſummum bonum, &
qui eſt ſuper omnem naturam exalta
tus,& lucem habitat inacceſſibilem :
& ideo impoſſibile eſt,qđ homo me-
rendo ad illud ſummum bonum aſcẽ
dat,& perueniat,niſi per aliquod ad-
iutorium,quod ſit vltra naturam:ſic
igitur homo in ſtatu naturæ inſtitu-
tæ abſque dono gratiæ mereri nõ po
tuit,tum propter conditionem retri-
buentis,tum propter cõditionem re-
tributionis,In ſtatu vero naturæ la-
pſæ nõn ſolummodo indiget gratia
ad merendum propter has conditio-
nes,ſed etiam propter cõditionẽ ope
rantis,& operationis meritoriæ.Ope
rans enim in ſtatu naturæ lapſę ſem-
per eſt in peccato , & dei aduerſa-
rius,& inimicus,niſi a peccato releue
tur per grãæ donum:& ideo quicquid
faciat,niſi voluntas eius præueniatur
a gratia,quæ deo recõciliet, nihil me
retur merito condigni, pro eo ꝙ dei
eſt aduerſarius,& inimicus: deus aũt
opera nõ acceptat,niſi prius acceptet
perſonam, ſicut innuitur Gene.iiij.
Reſpexit dñs ad Abel , & ad munera
eius: prius dicit ad Abel,& poſtea di
cit ad munera . Propter cõditionem
etiam operationis neceſſaria eſt gra-
tia,quia nulla eſt operatio meritoria
niſi recta,& nulla eſt recta,niſi fiat ex
recta intẽtione:& nulla poteſt eſſe re-
cta intentio, niſi quæ ſummum bo-
num omni bono præponat:nulla aũt
intentio poteſt hoc facere in ſtatu la
pſæ naturæ ſine dono gratiæ: & pro-
pterea qualẽcũque , vel quantãcũque
faciat homo operationẽ abſque grã ,
nõ meretur,qa non penſat deus quã-
tum,ſed ex quãto hoc faciat. Patet igi
tur,quod multiplex eſt neceſſitas gra
tiæ ad merendum,ſcilicet propter cõ
ditiones retribuẽtis,& retributionis,
operantis,& bonæ operationis:ita ꝙ
hæc quadruplex neceſſitas concurrit
ad ſtatum naturæ lapſæ:& duplex ad
ſtatum naturæ inſtitutæ,& hoc eſt,ꝙ
Magiſter dicit i litera:quod homo in-
digebat gratia operante,& cooperan
te ſecũdum ſtatum naturæ inſtitutæ ,
licet non ſecundum omnem modum
gratiæ operantis .

AD illud ergo quod obijcitur in 12
contrarium de auctoritate Augu. &
Dam. Dicendum , quod illud ...
eſt , non quia poteſtas liberi arbit.&
naturæ ſit ſufficiens in opus merito-
rium,ſed quia natura bene ordinata
concordat cum gratia,& diſcordat a
culpa. Ad illud,quod obijcitur , quod 13
dei perfecta ſunt opera. Dicendum,ꝙ
eſt perfectio quantum ad eſſe primũ;
& eſt perfectio quantum ad eſſe ſecũ
dum. Et perfectio quantum ad eſſe ſe
cundum duplex eſt. Quædam enim
eſt,quæ habet ortum a perfectione ſe
cundum eſſe primum, ſicut illa perfe-
ctio, quæ attenditur in accidentibus,
quæ oriuntur ex principijs ſubiecti.
Eſt alia perfectio quantum ad eſſe ſe-
cundum,

cundum, quæ non cauſatur a perfe-ctione ſecundum eſſe primum, ſed po tius eſt ſupra illud, ſicut eſt pfectio in eſſe gratuito, vel glorioſo, quæ quidẽ eſt in nobis, nõ ex nobis, ſed ex deo. Cũ ergo dr, ꝙ dei perfecta ſunt opera, hoc intelligitur quantum ad eſſe primum, & quãtum ad eſſe ſecundum, quod cauſatur ab illo. Quantum aũt ad illud eſſe ſecundũ, qd nõ cauſat a perfectione ẽm eſſe primũ, veritatem nõ habet. Non.n. fecit deus oẽs beatos, & glorioſos, ſed illos ſolos beatificauit, quos prędeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui: hoc.n. diſponit dare per merita tanquam bonum laudabile. Et ratio huius aſſignata fuit ſupra. xxiiij. diſtin. AD

14 illud quod obiicitur, ꝙ aliæ creaturæ poſſunt peruenire in finem, ad quem ſunt per virtutem naturæ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia finis creaturæ rationalis eſt ſummum bonum, quod eſt ſupra omnem naturam. Finis verò aliarum creaturarũ eſt bonum creatũ, quod eſt infra terminos naturæ. Ideo creatura rationalis magis indiget dono gratiæ, vt poſſit peruenire ad ſuum finẽ, quàm aliæ creaturæ. AD illud qđ obij-

15 citur, ꝙ natura non deficit in neceſſarijs, iam patet reſponſio ex prædictis. Hoc enim intelligitur de neceſſarijs, quæ quidem attenduntur quantũ ad eſſe primum, vel quantum ad eſſe ſecundum, quod cauſatur ex principijs naturæ. Quantum vero ad illud eſſe ſm, quod eſt ſupra naturam, neceſſe eſt naturam deficere, & tale eſt eſſe gratuitum, & glorioſum: nullum tamen ex hoc fit naturæ præiudicium, quia deus defectum naturæ ſupplet, & ſemper prę̨ſto eſt, cum ſe offert tempus, & locus, complere, & dare, quod natura non poterat. AD

16 illud, quod obiicitur vltimo, vtrum homo mereretur aliquid, vel nihil ſi faceret mandata dei &c. Dicendum, ꝙ non mereretur aliquid de condigno, ſed de congruo, & ſic mereretur do diſponeret ſe ad gratiam & ideo non operaretur ſtultra. Ex prædictis patet quantu homini natura in ſtatu innocentiæ egeat gratia.

Conſequenter quærit, vtrum homo in ſtatu innocentiæ habuerit gratiam gratũ facientem. Et circa hoc quęruntur duo. Primo quæritur, vtrum habuerit gratiam ante lapſum. Secũdo quæritur, vtrũ ſimul tpe cõditus fuerit in gratuitis, & naturalibus. Artic. 2

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Homo in ſtatu innocentię habuit gratiam gratum facientẽ qua & malo poſſet reſiſtere, & in bono proficere.

VTRVM homo añ lapſum habuerit gratiã. Et ꝙ ſic videtur Luc. x. Qui etiam expoliauerunt eũ, & plagis impoſitis &c. Et exponunt ſancti, & gl. ꝙ expoliauerunt eum gratuitis, & vulnerauerunt in naturalibus: ergo ſi hoc intelligitur in primo homine, primus homo non tm̃ habuit naturalia, ſed etiã gratuita ante peccatũ. Item. Ber. Cum videret patrem noſtrum omnium hominũ æmulus charitate circũdatũ, & omni virtute veſtitum, & hoc accepiſſe terrenum hominem, quod ipſe per ſuperbiã amiſit, inuidit inſatiabilis homicida. Ex hoc igitur patet, quòd primus homo & charitatem habebat, & omnẽ virtutem. Item. Adam poſt ſoporem prophetauit, ſicut innuitur in textu Gene. & in glo. hoc autem nõ fuit, niſi quia introductus fuit in illo ſopore in ſecretum cęleſtis curiæ, ſicut plures dicunt auctoritates; ſed nullum decebat illuc introduci, qui non haberet gratiam gratum facientem: ergo &c. Item. A Deo recepit mandatum diſciplinæ, ſed ſi illud mandatum ſeruaſſet abſque gratia, nihil meruiſſet. Si igitur illud mandatum eſt ſibi in meritum obedientiæ, videtur quòd deus non dederit ſibi in præceptum præter gratiæ adiutorium, alioquin dediſſet in malum, quod nullo modo decet facere deum. Item. Peccatum Adę argui- Fundamenta.

tur

tur fuiſſe maximę ingratitudinis: ſed nullum donum in via eſt maius gratia gratumfaciente: ergo ſi maior ingratitudo fuit in peccato Adæ, quàm in peccato aliorum poſterorum, & poſteri eius poſt acceptum donum gratiæ deum offendunt, videtur, ꝙ ipſe ante peccatum habuit donum

Ad opp. gratiæ gratum facientis. Sed cõtra. Deus ſciebat ipſum ſtatim eſſe lapſurum: ergo ſciebat, quod illud gratiæ donũ in nullo eſſet ſibi vtile, ſed potius eſſet ſibi in nocumentum. Si igitur ſapiens artifex non debet aliquid fruſtra facere, vel etiam quod vertatur in operis ſui damnum, & nocumentum, videtur, ꝙ non dederit illi gratiam. Item. Adam quia iuſtitiam originalem habuit qñ peccauit, & voluntarie perdidit, nũquam eam recuperauit: ergo pari rõne ſi habuiſſet donũ gratię gratum facientis, nec ipſe, nec aliquis poſterorum eius gratiam recuperaſſet: ſi igitur ipſe gratiam gratumfacientem recuperauit, videtur, ꝙ ante lapſum eã nõ habuit. Item. Adam habebat optima naturalia, & nullam habebat ꝓnitatem ad malum, nec difficultatẽ ad bonum: ergo ſi charitatẽ, & gratiam habuiſſet, totaliter deo adhæſiſſet: ergo nunquam in peccatum cecidiſſet: ſed conſtans eſt ꝙ cecidit: ergo gratiam ante lapſum nõ habuit. Item. Lucifer non habuit gratiã gratum facientem, ſicut probatum fuit ſupra: ſi ergo Adam gratiam gratum facientem habuit, & ab illa cecidit: ergo de altiori gradu cecidit, quàm Angelus: ergo videtur, ꝙ peccatum eius fuit incurabilius, quàm peccatũ angelicum: ſi igitur hoc conſtat eſſe falſum, Adam ante peccatum non habuit gratię donum. Item. Prius debet probari aliquis, quam in amicum aſſumi: hoc non ſolum verũ eſt in amicitia humana, verum etiam in amicitia diuina. Vnde dicitur Hebr. viij. Abraam pater noſter tẽtatus eſt, & per multas tribulationes probatus dei amicus effectus eſt. Si igitur nullus habeat dei gratiam, quin habeat dei amicitiam, videtur quod ante tentationem Adam non habuit gratiam, ſed ſtatim poſt tentationẽ peccauit: ergo non habuit gratiam ante lapſum.

RESP. Ad prædictorum intel- 17
ligentiam eſt notandum, quòd circa hoc duplex conſueuit eſſe opinio. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ Adam non habuit gratiam gratum facientem, pro eo quod nõ videtur credibile, ꝙ lapſus eſſet, ſi tale adiutorium habuiſſet. Ad auctoritates autem, & rationes reſpondent dicentes: quòd Adam habuit multas gratias gratis datas, & naturam habuit valde bonã: & propterea ſancti aliquando videntur dicere, ipſum habuiſſe gratiam ante lapſum, nõ quia habuit donum gratiæ gratum facientis, ſed donum gratiæ gratis datæ, & per illud poterat tentationi reſiſtere, & ad gratiam gratumfacientem ſeipſum diſponere. Sed quoniam auctoritates ſanctorum expreſſe videntur dicere de gratia gratumfaciẽte, ſicut patet in illis, quas Magiſter adducit in litera, & huic etiam conſonare videtur ſcripturæ auctoritas, & rationis probabilitas: ideo eſt alia opinio communior, & verior, & probabilior, quam etiam Magiſter ſuſtinet in litera. ſ. ꝙ Adam ante lapſum gratiam gratumfacientem habuit, per quam non ſolum malo reſiſtere, ſed etiam in bono proficere potuit & illa gratia adiutus ita bene meruiſſet mandatum domini obſeruando, ſicut demeruit tranſgrediendo. Hanc igitur opinionem ſuſtinendo concedere poſſumus rationes, quæ ad primam partem inducuntur.

AD illud autem quod obiicitur 18
in contrarium, ꝙ deus ſciebat eum ipſum lapſurum. Dicẽdum, ꝙ propter hoc non debuit dimittere donum gratiæ ſibi dare duplici rõne. Primo quidem, quia ſimul cum hoc præſciebat, ꝙ bonum debebat de lapſu eius elicere. Secundo vero, quia deus in cõferendo gratiam non attendit futura peccata, ſed idoneitatem præſentem ad gratiam, ſicut patet, cum confert gratiam in tempore præſcitis, & eis quos ab æterno reprobauit: & in vtroque eorum commendatur dei largitas

gitas, & ſapientia, & arguitur ho-
minis ingratitudo, & iniuſtitia, in
hoc quòd a tam benefico, & tam
19 benigno ſe auertit ſine cauſa. AD il
lud, quod objicitur, ꝙ non potuit re
cuperare originalem iuſtitiam, quam
habuit quando peccauit. Dicendũ,
quòd nõ eſt tota ratio, ſcilicet quòd
voluntarie amiſit iuſtitiam illam, ſed
ſimul cum hoc facit, ꝙ iuſtitia origi-
nalis, non tñ reſpiciebat volũtatẽ de
liberatiuã, ſed ẽt reſpiciebat ipſam na
turã inſtitutã: grã aũt reſpicit ipſam
voluntatem liberam, vt eſt libera. Et
qm̃ voluntas de facili vertitur, & re-
uertitur: natura aũt cũ corrupta eſt,
non ſic de facili releuatur, hinc eſt ꝙ
magis poteſt recuperari gratia, q̃ pri
ma iuſtitia, quãuis vtraque fuerit per
peccatũ amiſſa. Eſt & alia ratio, qua-
re non recuperatur originalis iuſti-
tia: ſed hæc manifeſtabitur infra, cũ
20 agetur đ originali peccato. AD illud
quod obĩ, ꝙ ſi Adã habuiſſet gratiã,
ꝙ inſeparabiliter deo adhæſiſſet. Di-
cendum, ꝙ hoc non oportet, quia li-
berum ar. habens gratiã moueri põt
præter gratiæ inclinationem, & fre-
quenter mouetur, nihil conſiderans
de eo, ad quod mouet gratia: vnde
frequenter cõtingit, ꝙ homo magnæ
charitatis inordinate afficitur, ꝑ eo
ꝙ non ſemper actualiter fertur in il
lud ſummum bonum, circa quod ha
bet immenſum deſiderium: ſic intelli
gendum eſt accidiſſe ipſi Adæ. Quis
enim eſt homo habens charitatem,
qui peccaret, ſi deũ præ oculis ſemꝑ
haberet, & actu conſideraret, quantũ
deus amabilis eſt, & quantũ nefas eſt
21 ipſum offendere? AD illud, quod obĩ
quod Lucifer non habuit gratiã gra
tum facientem. Dicendum, quòd ve-
rum eſt: ex hoc tñ non ſequit̃, ꝙ ho-
mo peccauerit maiori ingratitudi-
ne, pro eo quòd Lucifer proximior
erat ſtatui gloriæ: ſimul enim recepiſ
ſet gratiam, & gloriam. Homo vero
ſic conditus fuit, vt longe ante gloriã
haberet gratiam: & ideo poſitus eſt
in terra quaſi, longe a cœlo diſtans, ac
per hoc in tranſgrediendo nec adeo
cecidit de alto vt Lucifer, nec adeo
fuit ingratus, nec adeo per peccatũ
deprauatus. AD illud, quod obiicit̃, 22
ꝙ prius debet hõ tentari, q̃ in amicũ
aſſumi. Dicendum, quòd illud intelli
git̃ de illa amicitia, quæ facit deo ho-
minem probatũ, & familiarẽ, ꝑ quẽ
modũ dicit ipſe dñs Apoſtolis Ioan.
15. Vos autem dixi amicos, &c. De a-
micitia aũt large dicta hoc non po-
teſt intelligi apud deum, licet poſſet
intelligi de amicitia apud hoĩes, pro
eo quòd niſi deus gratiam daret, in
probando potius reprobaret, q̃ ap-
probaret: non. n. habemus vnde poſ
ſimus approbari a deo, niſi ꝑ eius
donum: non ſic eſt aũt de homine re
ſpectu hominis: & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homo in ſtatu innocentiæ crea tus prius naturalib⁹ donis fuit præditus, poſterius vero gratuitis honeſtatus, ſic requirente, & & diſponente ſapientia, bonitate, & diuina iuſtitia.

VTRVM homo ſimul tempore conditus fuerit in gratuitis, & naturalibus. Et ꝙ ſic videt̃ per tex. Gen. 1. Faciam⁹ hominem ad imaginem, & ſimilitudinẽ noſtrã. Sed ſicut exponit Aug. & habitum eſt ſupra diſt. 16. Imago eſt in naturalibus, & ſimilitudo in gratuitis: ergo ſi homo factus eſt ad imaginem, & ſimilitudinem, videtur quòd conditus fuit ſimul in naturalibus, & gratuitis. Itẽ. Eccl. 17. Deus de terra creauit hoĩem. Et poſt: Et ſm ſe veſtiuit illũ virtute: igitur hõ a ſui conditione primaria virtute fuit veſtit⁹. & ſi hoc, redit idẽ, quod pri⁹. Itẽ. Dam. Fecit deus hoĩem innocentem, rectum, virtuoſum, ſine ſollicitudine, ſine triſtitia, oĩ virtute decoratũ, oĩbus donis ornatũ: ergo videtur, quòd hõ in gratuitis fuerit conditus. Itẽ. Hoc videt̃ rõne. De⁹ fecit hoĩem quantum ad ætatem perfectum, & quantum ad conditionẽ ab exordio ſuæ conditionis: ergo pari rõne videt̃ Ad opp.

ꝙ fecerit eũ pfectũ quãtũ ad volũtatis rectitudinem: ſed voluntatis recti tudo conſiſtit in dono gratiæ: ergo videtur, ꝙ donum gratię habuerit ĩ initio ſuę conditionis. Item. Ad hoc, quòd alicui detur gratia, requiritur diuina liberalitas, & recipientis idoneitas: ſed deus in primordio cũ Adã condidit, liberaliſſimus erat, & Adã a ſuę conditionis primordio ad ſuſcipiendam gratiam idoneitatem habebat: ergo ab ipſo conditionis primordio deus ei gratiam conferebat.

Funda- menta. Sed contra. Aug. dicit. Homo in ſuæ conditionis primordio habuit vnde poſſet ſtare, ſed non vnde poſſet proficere. Item. Magiſter dicit ſupra diſ. 24. Poterat homo per auxilium gratię creatoris reſiſtere malo: ſed non perficere bonum: ſed ſi habuiſſet gratiam gratum facientem ab exordio creationis, potuiſſet vtrunque: ergo ſi non potuit proficere per bonum, patet &c. Item. Magis conuenit grã cum gloria, quàm natura cũ gratia: ſed in homine gratia præcedit gloriã: ergo pari ratione, imo multo fortiori natura præceſſit tempore bonũ gratię. Item. Per gratiam fit matrimonium inter deum, & animam: ſed lex matrimonij eſt, vt non fiat abſq; mutuo conſenſu: ergo videtur, quòd nulli adulto gratia debeat dari, niſi præcedat conſenſus: ſi ergo Adã prius fuit, q̃ natura eius conſentire poſſet: ergo non habuit ſimul naturã, & gratiam. Item. Donum gratiæ infructuoſum, eſt niſi a deo eſſe recognoſcatur: nemo enim in ſe gratiam reſeruare poteſt, niſi pro illa deo grat⁹ exiſtat: igitur ſi magis tenet rationem gratuiti, quod eſt naturalibus ſuperadditũ, q̃ quod eſt naturaliter inditum, & donum gratiæ eſt mere gratuitum: ergo videtur, ꝙ non ab ipſa creatione, ſed poſt donũ grãæ fuerit hoĩ collatum,

23 D. Thom. 1. par. q. 95. art. 1. tenet opp. eandẽ. n. dicit eſſe rõnem de RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam nãque dicere voluerũt, ꝙ hõ fuit creat⁹ non ſolũ in naturalibus, verumetiã in gratuitis, tum pp dei liberalitatẽ, tũ etiam pp hoĩs idoneitatẽ. Sed qm ſanctorũ auctoritates videñt ſonare contrariũ, ſideo eſt alia opinio cõior, hoĩe, & de & pbabilior, ꝙ hõ prius tpe habuit angelo. naturalia, q̃ haberet gratuita. Vñ ſm 24 hanc in ſtatu innocentiæ diſtinguuntur duo tpa: quoddam. n. fuit tps, in quo tm̃ habuit naturalia, quoddã vero in quo habuit & naturalia, & gratuita. Secundum diuerſitatem huius duplicis tp is diſſoluitur apparens cõtrarietas in auctoritatibus ſanctorũ: Nam quædã videñt dicere, ꝙ hõ habuit grãm, quædã vero quòd non, & vtræq; verũ dicunt pro diuerſis tpibus. Ratio aũt, quare dñs voluit poſt 25 naturalia dare grãm, cum poſſet dare ſimul, ſumiẽ ex triplici ordine, videlicet ab ordine ſapientiæ, bonitatis, & iuſtitiæ. Ordo ſapientiæ hoc requirebat, vt ſicut eſſe gratuitum eſt alteri⁹ generis, q̃ eſſe naturale, ſic in diuerſis tpibus hoĩ conferretur: & ſicut elementa mundi prius tpe fuerunt creata, & diſtincta, q̃ ornata pp ordinem ſapientiæ cõmendandũ, ſic etiã fieret circa hoiem, qui eſt minor mundus. Ordini etiam bonitatis hoc competebat: hoc. n. ordine dr̃ aliquid ordinari in ſuum finẽ: tunc igitur gratia hoĩ ordinate daẽ, qñ daẽ ei ſm ꝙ eẽ vtilior, & fructuoſior. Tanto autem gratia dei eſt nobis vtilior, & fructuoſior, quãto ꝓ ea deo gratioſiores exiſtimus: & ideo ſic debuit dari, vt ex ipſo ordine dandi cognoſceretur donum illud eſſe gratuitũ; propterea nõ fuit a creatione indita, ſed naturæ iã perfectę, & conſtitutæ fuit ſuperinfuſa. Ordo etiam iuſtitiæ hoc requirebat. Deus. n. ſm legem cõem requirit aliquam diſpoſitionem, & præparationem a parte noſtra ad hoc, ꝙ infundat alicui grãm, ſiue in eo cui infundit, vt in adulto, ſiue in alio adiuuante ſm ꝙ contingit in paruulo: & ideo gratia non fuit hoĩ concreata, ſed dilata fuit quouſque hõ per actũ, & vſum rõnis quodãmodo ſe diſponeret ad illam ſuſcipiendam, vt ſic verificareẽ illud Auguſt. in primo hoie, Qui creauit te ſine te, non iuſtificat te ſine te. Patet igitur, ꝙ multiplex ordo hoc exigebat, vt hõ prius fieret in naturalib⁹, q̃ donis gratuitis ornaretur, & concedendæ ſunt rationes,

quæ

quæ hoc oſtendunt.
26 AD illud quod obiicitur. Faciam⁹
hoīem ad imaginem, & ſimilitudi-
nem,&c. Dicendum, ꝙ ſimilitudo at
tenditur ibi in gratiis gratis datis:
vel dicendum, ꝙ deus dr̄ feciſſe ho-
minem ad ſuam imaginem,& ſimili-
tudinem,non quia ſtatim cum dedit
imaginem,ſimul etiam dederit ſimi-
litudinē, ſed quia alterū ded.t.ſ.ima
ginem,& ad alterum habilem fecit,
videlicet ad ſimilitudinem.quā poſt-
modū pro loco,& tpe ei dedit. Vnde
quantum eſt ex vi verbi non poteſt
concludi,ꝙ ſimul, & ſemel fuerit in
hōie imago dei,& ſimilitudo. Et per
hoc patet rñſio ad duas auctoritates
ſequentes,Eccl.videlicet, & Damaſc.
quia ſic intelliguntur:nō quia deus
ſtatim,vt hominem condidit,virtute
veſtiuerit,& ornauerit,ſed quia tunc
diſpoſitum fecerit, & non lōgo poſt
27 tpe compleuit. AD illud,quod obii-
citur de perfectione ætatis, & cogni-
tionis. Dicendum,ꝙ non eſt ſimile,
quia perfectio ætatis, & cognitionis
non tantum elongatur a perfectione
naturæ,ſicut perfectio gratiæ. Vnde
homo per vim naturæ ſibi inditam
poteſt peruenire ad perfectā ętatem,
& proficere ad cognitionem,ſed nū-
quam poteſt per ſe homo in habitū
gratiæ, niſi deus infundat mera ſua
28 benignitate. AD illud quod obiici-
tur,quōd homo erat idoneus,& deus
erat liberaliſſimus. Dicendum quōd
deus maiorem idoneitatem expecta-
bat,quæ quidem cōpeteret ordini ſa
pientiæ, & bonitatis,& iuſtitiæ, ſicut
prius oſtēſum eſt:& ideo non ſtatim
gratiam dedit,ſed diſtulit, pro eo ꝙ
deus ſic operatur liberaliter,vt tamē
ſua liberalitas non excludat ſapien-
tiam,nec iuſtitiam.

Artic.3. CONſequenter quantū ad tertium articulū quęritur,quātam gratiam primus homo habuerit. Et primò eſt quæſtio de quantitatē gratiæ primi hominis quantum ad donorum multitudinem. Secundo quæritur quantum ad donorum magnitudinem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Homo ante lapſum multas virtutes non habebat, quas nūc poſt lapſum habet, eas ſcilicet quæ in ſuo actu imperfectionē claudunt: ſimiliter quibuſdam donis gratis datis carebat, quæ illi tēpori non erant neceſſaria.

VTRVM homo habuerit tot virtutes ante lapſū, quot habuit poſt lapſum. Et ꝙ ſic videt̄ primo per Dam. dicentem, ꝙ deus fecit hōiem oī virtute circundatū,& oībus bonis ornatum: ergo non videtur, quōd aliquis habitus virtutis, qui ſit in nobis deeſſet eidē. Item. Ex parte cognitionis. Non cognoſcimus plura, q̄ Adam cognouit, nec plures in nobis habemus ſcientias: ergo pari rōne ex parte affectionis non videtur, ꝙ plures in nobis habeamus habitus virtutū, q̄ habuit primus homo. Item. Connexio eſt in virtutibus, ſicut ſancti dicūnt, & ſuo loco oſtendetur in tertio: ergo ſi Adā habuit aliquam virtutē, neceſſe fuit, ꝙ omnes habuerit: ergo tot habuit, quot nos habemus. Item. Aut aliquā virtutem habemus, quā non habuit Adam, aut non. Si non: ergo tot virtutes habuit, quot nos habemus. Si ſic: aut ergo illius virtutis fuit Adam capax, aut non. Si non: ergo videt̄ ꝙ ꝑ pctm̄ creuerit in nobis boni capacitas, qđ abſurdū eſt dicere. Si ſic: cū de⁹ daret gr̄am Adę ſm̄ capacitatem ſuā, videt̄ ꝙ oēm virtutem, quā nobis cōfert poſt lapſum, & ipſi Adæ cōtulerit añ lapſum. Sed cōtra. Virtus fortitudinis cōſiſtit in ꝑpeſſione terribiliū: ſed in Adā in ſtatu innocētiæ nō poterat eſſe talis ꝑpeſſio: ergo nec fortitudo. Itē. Tēperantia cōſiſtit ī coercēdis prauis carnis paſſionib⁹, & tales nō poterāt reperiri ī natura inſtituta, ergo nec tēperantia. Itē. Pœnitentia cōſiſtit in deteſtatione malorū ꝑpetratorū: ſed nullo mō contingebat in ſtatu innocētię de malis com-

Ad opp.

Fundamenta.

miſſis dolere: ergo tunc non poterat eſſe in homine virtus pœnitentiæ. Item. Qui habet donum perſeuerantiæ, non cadit a iuſtitia: ſed Adam a iuſtitia cecidit: ergo perſeuerantiam non habuit. Hanc aũt multi habẽt in ſtatu naturæ lapſæ: ergo nõ oĩs virt⁹, quæ nunc eſt, fuit in ſtatu innocẽtiæ.

Cõcordat S. Thom. hic q.3.

RESP. Dicendum, ꝙ cum ſit cõparatio multitudinis donorum grãæ ad ſtatum naturæ lapſæ, & ſtatum naturæ inſtitutæ, hoc poteſt intelligi vel de donis gratiæ gratisdatæ, vel de donis gratiæ gratumfacientis. Si intelligatur de donis gratiæ gratis datæ, ſic ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa, pro eo quòd aliqua dona gratiæ gratis datæ habuit Adam in ſtatu illo, vtpote immortalitatem, & impaſſibilitatem, quæ non habuit aliquis poſterorum eius, & aliqua dona gratiæ gratiſdatę habent poſteri ſui, quæ ipſe non habuit, ſicut gratiã ſanitatum, & operationem virtutum, & genera linguarum, & conſimilia. Ratio autem huius diuerſitatis venit ex hoc, quòd alia dona expediebant illi tempori, & alia competunt iſti. Si autem loquamur de donis gratiæ gratum facientis, ſic quia illa dona connexionem habent quantum ad habitus, & quantum ad actus, qui perfectionis ſunt, ſic concedendum eſt, ꝙ in æquali multitudine fuerunt in primo homine, in qua reperiuntur in eius poſteritate. Hoc dico quantum ad habitus, & quantum ad actus, qui pfectionis ſunt, ſicut rõnes ad primã partem inductæ oñdunt. Quantum vero ad actus, qui hñt imperfectionẽ annexã, nõ cõtingebat virtutes ſm ſtatum illum in Adam ponere.

Et per hoc patet reſponſio ad tria obiecta, quorum eſt vnum de fortitudine, alterum de temperantia, & tertium de pœnitentia, quæ omnia procedunt ſecundum actus habẽtes imperfectionem aliquam annexã: quæ quidem imperfectio non competit alijs virtutibus ſecundum omnem ſtatum, ſed ſolum ſecundum ſtatum
30 præſentis miſeriæ. AD illud autem quod obiicitur de perſeuerantia. Dicendum, quòd perſeuerãtia vno modo dicitur propoſitum perſeuerandi in bono: & hoc modo eſt virtus, vel diſpoſitio conſequens virtutes inſeparabiliter. Alio modo perſeuerantia eſt continuatio in bono vſque ad finem, & ſic non dicit habitum, ſed potius dicit ſtatum, & hunc primus homo non habuit: ex hoc tamen nõ ſequitur, quòd aliqua virtute caruerit pro eo tempore, quo in gratia permanſit. Si quis autem quærat cuiuſmodi actus habuerĩt virtutes in primo homine, quæ imperfectionem habent annexam in actibus ſuis ſecundum ſtatum naturæ lapſæ. Dicendũ, quòd actus illi in ſtatu innocentiæ plurimum conformes erant actibus, quos in patria virtutes ſunt habituræ: cuiuſmodi autem ſunt iſti determinat Magiſter in 3. lib. diſtin. 33. & ibi ſuo loco determinabitur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Homo poſt lapſum efficaciora dona gratuita habuit, quia in tali ſtatu maiori indiget auxilio, & deus de malo maius eligit bonũ, & mediator maxime exauditur ꝑ nobis interpellãs.

Ad opp.

VTRVM dona gratuita fuerint ęque magnę efficaciæ in homine ad merendum ante lapſum, ſicut ſunt poſt lapſum. Et ꝙ fuerint maioris efficaciæ tunc, q̃ nunc videtur. Quanto perfectior eſt cognitio, tanto perfectior eſt dilectio: & quanto maior eſt dilectio, tanto opus noſtrum eſt deo acceptabili⁹. Prima propoſitio patet per illud, ꝙ quantum cognoſcis, tantum diligis. Si ergo in Adam ſm ſtatum innocẽtiæ clarior fuit cognitio, videtur ꝙ charitas ad merendum fuerit efficacior. Item. Albius eſt, quod eſt nigro impermixtius: ergo magis eſt meritorium, quod minus hẽt in ſe de demeritorio: ſed oĩa merita nr̃a quodammodo

modo permixta ſunt culpæ, ſm illud Eſa. 44. Omnes iuſtitiæ veſtræ ſicut pannus menſtruatæ. Si ergo in Adã ſm ſtatum innocentiæ merita omnino fuiſſent impermixta culpæ, videt̃ quòd ſm ſtatum illum dona gratuita erant multo maioris efficaciç. Itẽ. Meritũ eſt a gratia, & libero ar. quãto igitur liberum arb. magis gratiæ obedit, tanto gratia efficacius in actũ ſuum exit: ſed tũc natura magis erat obediens gratiæ, q̃ nunc cum eſt corrupta: ergo tunc dona gratuita erãt ad merendum efficaciora. Itẽ. Amor viſibilium, & ſollicitatio circa terrena impedit hominẽ, ne iungatur deo perfecte: ſi igitur in ſtatu primo nulla vigebat in homine concupiſcẽtia, videtur ꝙ deo perfectius, & diuturnius adhærebat, & ita magis ad merendum diſpoſitus erat. Sed contra.

Fundamenta.

2. Thimo. 2. Non coronabitur, niſi q legitime certauerit: ſed magis impugnatur homo ſm ſtatum naturæ lapſæ, q̃ ſm ſtatum naturæ inſtitutæ: ergo ſi has pugnas vincit, glorioſius triumphat: & ſi glorioſius triũphat, maiorem meretur coronã: ergo &c.

2. Ethic. 3.

Item. Philoſophus dicit, quòd ars, & virtus eſt circa difficilia: ergo ſi hoc per ſe verum eſt, quanto actus virtutis eſt difficilior, tanto virtuoſior, & quanto virtuoſior, tanto ad merendum efficacior: ſi ergo maior eſt difficultas in perficiendis diuinis mandatis nunc, quàm eſſet in ſtatu naturę inſtitutę, videtur quòd maior ſit merendi efficacia. Item. Si homo ſtetiſſet, aut Chriſtus non eſſet incarnatus, aut ſi eſſet incarnatus, nunquam eſſet paſſus: ſed Chriſtus ſua paſſione non ſibi meruit, ſed nobis, & tam merita noſtra, q̃ ſacramenta efficaciam habent a paſſione & eius fide: ſi igit̃ inter omnia quæcumque deo placere poſſunt hoc fuit deo acceptiſſimũ, ꝙ Chriſtus ſe obtulit hoſtiam deo, & patri, & inde ſumunt efficaciam merita noſtra, & illam efficaciam nõ habuiſſent merita in ſtatu naturæ inſtitutæ: ergo videtur ꝙ non eſſent efficaciora. Item. Natura non deficit in neceſſariis, vt dicit Philoſophus: ſed ſi hoc eſt verum in natura creata, multomagis verum eſt in natura increata: & ſi diuina prouidentia non deficit bobus, de quibus minus cura eſt ei: ergo multominus nec deficit hominibus: ſed natura humana magis indiget adiuuari, q̃ indigeret ante lapſum: ergo videtur, quòd nunc deus det homini fortius, & efficacius adiutorium: ſi igitur efficacia meritorum attenditur ſm magnitudinem charitatis, & gr̃æ, videt̃ ꝙ nunc dona gratuita i merẽdo ſint maioris efficaciæ. 3r

RESP. Dicendũ ꝙ efficacia meriti principaliter ex tribus venit, videlicet ex difficultate operis, ex prõptitudine voluntatis, & ex magnitudine charitatis. Difficultas operis multum facit ad meritum: & adeo facit, vt homo, qui eſt multo minoris charitatis, quàm angelus, poſſit mereri, vt perueniat ad ſublimitatem angelicam, ſm quòd colligitur ex illo, quod dicitur Matth. 11. de Iohanne Baptiſta. Qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt eo. Non enim eſt dubitandum, quin Iohannes ſit exaltatus ad ordines excellentium angelorum: & tamen ſm ſtatum viæ minoris charitatis erat, quàm aliquis eorum. Promptitudo etiam voluntatis plurimum facit: ſed voluntas prõpta ſm illud, quod habet, accepta eſt ad meritum. Quantumcũque enim ſit in homine gratia, niſi ſit volũtas gratiæ conſentanea, nunquam eliciet opera meritoria: & quantomagis voluntas gratię ſubiacet, & conformat̃, tanto magis homo in operibus meritoriis exercetur. Magnitudo charitatis eſt principalior inter omnia, quæ faciunt ad meritum, quia ſm illius quantitatem attenditur remuneratio præmij ſubſtantialis. Pondus enim amoris eſt, quod dat valorem operibus meritoriis. Si igitur fiat comparatio efficacię merendi in donis gratuitis ſm ſtatum poſt lapſum, & ſecundum ſtatum ante lapſum, reſponderi poteſt, ꝙ quantum ad primã cõditionem, videlicet quantum ad difficultatem efficaciores ſunt virtutes nunc, q̃ tunc fuerunt. Nũc enim magis impugnatur, & impugnando ꝓbatur, & examinatur virtus, q̃ tunc,

ſicut patet in ſanctis martyribus. Et ſic procedunt rōnes oſtendentes dona gratuita ad merendum eſſe nunc efficaciora. Quantum autem ad ſecūdam conditionē.ſ.quantum ad promptitudinem voluntatis, efficaciores fuiſſent virtutes in merendo tunc, q̄ nūc, pro eo quòd volūtas tunc quaſi cōtinue fuiſſet in bonis operibus deo placentibus ſine retardatione: nunc aūt ſiue ex laſſitudine, ſiue ex ſurreptione frequenter ceſſat a bonis operibus, & intendit aliquādo rebus nociuis, aliquando inutilibus, tū ꝓpter difficultatem ad bonum, tum ꝓpter pronitatem ad malum. Et quantum ad hanc conditionem procedūt rationes probantes, quòd dona gratuita in ſtatu naturæ inſtitutę fuiſſent ad merendum efficaciora: & per hoc patet reſponſio ad vtranque partem: procedunt enim ſm diuerſas vias, ſm quas ſe habet dona gratuita in merendo ſicut excedentia, & exceſſa: & reperitur in eis ſm diuerſas conditiones maior, & minor efficacia: & ſic nulla eſt inter rationes illas repugnantia. Vtrque enim verum concludunt ſm diuerſam viam. Si autē quæratur vlterius de maioritate efficacię quantum ad tertiam conditionem, tunc reſpondendum eſt, quòd aut ſit comparatio particularis perſonæ ad particularem perſonam, aut ſtatus ad ſtatum. Si primo modo: dicendum eſt, quòd ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Satis enim probabiliter credi poteſt, ꝙ aliqui ſunt, qui habent maiorem gratiam aliquibus, qui fuiſſent in ſtatu innocentiæ, ſi Adam ſtetiſſet: alii vero minorem aliquibus, ſicut dici conſueuit, cum comparatur ſtatus legis ſcriptę ad ſta-
32 tum legis euangelicæ. Si autem comparetur generaliter ſtatus ad ſtatum, tunc non videtur vſquequaque certum, in quo ſtatu dñs homini maius munus charitatis, & gratiæ tribuiſſet, pro eo quòd ſecundum diuerſas conditiones reperitur maior, & minor idoneitas in homine ſuſcipiente. Et quod plus eſt, magnitudo gratiæ diſtributæ plus attenditur ſecundum diſtinctionē diſtribuentis, quę cognitionem noſtram latet. Hæc.n. pars probabilior videtur, & magis auctoritatibus conſonat, vt dicamus quòd deus maiora munera gratiæ elargitus eſt homini lapſo, quam dediſſet homini, ſi in ſtatu innocentiæ permanſiſſet, tum quia homo maiori adiutorio gratiæ indiget, tum etiā quia decet deum de malo maius bonum elicere, quàm ſit illud bonum, quod adimendo malum nocet, tum etiam quia mediator, & interceſſor pro nobis interpellat, quē decet exaudiri in omnibus pro ſua reuerentia. Vnde cum appareat vultui dei ſemper ad interpellandum pro nobis, & pro nobis in cruce oblatus fuerit, & quotidie offeratur, valde probabile videtur, quòd maius munus gratiæ tribuatur nobis, quàm ſi ipſe non fuiſſet incarnatus, vel pro nobis oblatus. Et hoc expreſſe videtur innui Johan. 7. cum dicitur, quòd ſpiritus nondum erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Vnde cum aſcendit in altum, tunc dedit dona hominibus. Ex hac igitur triplici ratione, quarum vna eſt in commendatione miſericordię, & ſecunda in cōmendatione ſapientiæ, & tertia in cōmendatione diuinæ iuſtitiæ, ſatis rationabiliter colligitur, quòd nūc magis ſint efficacia dona gratuita ad merendum, quàm in ſtatu innocentię non ſolum ratione difficultatis, verumetiam ratione gratię, & charitatis: quamuis nō abſurde dici poſſit, quòd maior efficacia in merendo erat tunc, quàm nunc ratione promptitudinis voluntatis. Et hac via ꝓcedunt rationes, quę ad primam partem inducuntur, ſicut patet intuenti: aliter enim non cogunt.

NAM ad illud, qđ primo obiici- 33
tur, quòd maior erat tunc dilectio, quia maior cognitio: Dicendum quòd verum eſt de dilectione ſecundum quòd ſe tenet ex parte potentię concupiſcibilis: ſed non eſt verum de dilectione, ſecundum quòd ſe tenet ex parte gratiæ animam eleuātis.
Et ſi obiiciatur, quòd vtraque com- 34
menſuratur cognitioni. Dicendum, quòd illud non eſt verum de omni cogni-

cognitione, ſed de cognitione experimentali: hæc autem non magis viguit in primo parente, quàm in viris ſanctis, qui fuerũt, & ſunt in ſtatu naturæ lapſæ. AD illud vero qđ obiicitur, ꝙ meritum erat magis impermixtum in ſtatu innocentiæ. Dicendum, ꝙ hoc venit ex hoc, quòd voluntas non eſt; ita prompta propter grauitatem carnis cõiunctæ, & pronitatem concupiſcentiæ contractæ: & ratio illa procedit ex parte promptitudinis voluntatis, ſimiliter & duæ rationes ſequentes.

QVOD PER ADAM PECCATVM ET pœna tranſit in poſteros.

DISTINCTIO XXX.

IN ſuperioribus inſinuatum eſt, licet ex parte (non.n. perfecte ſufficimus exponere) qualiter primus homo deliquerit, & quam pro peccato pœnam ſubierit: quibus adiiciendum eſt, peccatum ſimul ac pœnam per eum tranſiſſe in poſteros, ſicut Apoſtolus oſtendit inquiens, Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, ita in omnes homines mors pertranſiit.

In tom. 7 Quid ſit originale peccatum qđ a peccato primorũ parentum fuit cauſatum. Ad Ro. 5.

Vtrum illud peccatum fuerit originale, vel actuale.

HIC primo videndum eſt, quod fuit illud peccatum, originale ſcilicet an actuale: & ſi de originali intelligatur, conſequenter quid ſit originale peccatum, & quare dicatur originale: & quomodo pertranſierit vel pertranſeat in omnes, diligenter inueſtigãdum eſt. Quibuſdam placuit de peccato actuali Adæ illud accipere, aſſerentibus hoc Apoſtolum ſenſiſſe cum inferius ait, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita &c. Euidenter, inquiunt, etiam ipſo nomine exprimit Apoſtolus peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum, ſcilicet inobedientiam. Inobedientia vero peccatum actuale eſt.

Quidã illud accipiunt de actuali. Ad Ro. 5.

Quomodo intraſſe in mundum dicunt.

HOC autem dicunt intraſſe in mundum, non traductione originis, ſed ſimilitudine præuaricationis: omneſque in illo vno peccaſſe dicunt, quia omnibus ille vnus peccandi exemplum extitit. Hoc male ſenſerunt quidam hęretici, qui dicti ſunt Pelagiani: de quibus Auguſt. in libro de baptiſmo paruulorum commẽmorat dicens, Sciendum eſt, inquit, hæreticos quoſdam qui nominati ſunt Pelagiani, dixiſſe peccatum primæ tranſgreſſionis in alios homines non propagatione, ſed imitatione tranſiſſe. Vnde etiam in paruulis nolunt credere per baptiſmum ſolui originale peccatum, quod in naſcentibus nullum eſſe omnino contendunt. Sed eis dicitur, quia ſi Apoſtolus peccatum imitationis, non propagationis intelligi voluiſſet, eius principem non

Recitat hęreſim. Primo q alias de peccatorũ meritis & remiſſiõe cõtra Pelagianos. c. 9. In to. 7. & de verbis Apoſtoli ſer mo. 14. Sap. 2

non Adam, ſed diabolum diceret. De quo in libro Sap. dicitur, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et quia non vult intelligi hoc eſſe factũ propagatione ſed imitatione, continuo ſubiunxit ſcriptura. Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte ipſius. Imitantur quidem Adam quot quot per inobedientiam tranſgrediuntur mandatum dei. Sed aliud eſt quod exemplum eſt voluntate peccantibus, aliud quod origo eſt cum peccato naſcentibus. Nõ eſt igitur accipiendum peccatum Adæ tranſiſſe in omnes imitationis tantum exemplo, ſed propagationis & originis vitio.

Hic aperit illud eſſe peccatum originale, quod tranſit in poſteros.

Lib. 13. de trini. c. 16 in fine.

ET eſt illud peccatum originale, vt aperte Aug. teſtatur, quod per Adam tranſiuit in omnes, per eius carnem vitiatam concupiſcentialiter generatos.

Quid ſit originale peccatum hic inquiritur.

Quorũdã de originali peccato opinio.

QVOD diligenter inueſtigandum eſt quid ſit. De hoc enim ſancti doctores ſub obſcuritate locuti ſunt, atque ſcholaſtici doctores varie ſenſerunt. Quidam enim putant originale peccatum eſſe reatum pœnæ pro peccato primi hominis, ideſt, debitum vel obnoxietatem, qua obnoxii & addicti ſumus pœnæ temporali & æternæ pro primi hominis actuali peccato: quia pro illo (vt aiunt) omnibus debetur pœna æterna, niſi per gratiam liberentur. Iuxta horum ſententiam oportet dici, originale peccatum nec culpã eſſe, nec pœnam. Culpam non eſſe ipſi fatentur: pœna quoque ſecundum eos eſſe non poteſt: quia ſi debitum pœnæ originale peccatum eſt, cum debitum pœnę non ſit pœna, nec originale peccatũ eſt pœna. Quod etiam quidam eorum admittunt, dicentes in ſcriptura originale peccatum ſępe nominari reatũ: & reatum ibi intelligunt, vt dictum eſt, obnoxietatem pœnæ. & ea ratione aſſerunt peccatum originale dici eſſe in paruulis, quia paruuli pro illo primo peccato rei ſunt pœnæ: ſicut pro peccato iniqui parentis aliquando exulant filij ſecundum iuſtitiam fori.

Quod originale peccatum ſit culpa, auctoritatibus probat.

Exo. 13
Habentur hęc verb. ĩ gl. ſup hũc locũ. ca. 4 tom. 7
Rom. 3
Lib. 2. hypognoſticon circa finem. In tom. 8.

SED quod originale peccatum culpa ſit, pluribus ſanctorum teſtimonijs edocetur. Super Exod. vbi dicitur, Primogenitũ aſini mutabis oue, Gregor. ait, Omnes in peccatis nati ſumus, & ex carnis delectatione concepti, culpam originalem nobiſcum traximus, vnde & voluntate noſtra peccatis implicamur. Ecce culpam originalem dixit nos trahere, vnde conſtat originale peccatum culpam eſſe. Auguſt. quoque in libro de natura & gratia de hoc eodẽ ſic ait, Omnes (vt ait Apoſtolus) peccauerunt, vtique vel in ſeipſis, vel in Adam, quia ſine peccato non ſunt, vel quod originaliter contraxerunt, vel quod malis moribus addiderunt. Peccatum.n. primi

primi hominis, non ſolum ipſum, ſed omne necauit genus humanum: quia ex eo damnationem ſimul & culpam ſuſcepimus. Idem ſuper Pſal. 50. Quod de corpore mortuo ſeminatur, cum vinculo peccati originalis naſcitur & mortis. Ideo igitur ſe in iniquitatibus conceptũ dicit Dauid, quia in omnibus trahitur iniquitas ex Adã, & vinculum mortis, Nemo enim naſcitur niſi trahens pœnam, & meritum pœnæ. Meritum autem pœnę peccatum eſt. Omnis ergo qui naſcitur per carnis concupiſcentiam, peccatum trahit. Peccatum itaque originale culpa eſt, quam omnes concupiſcentialiter concepti trahunt. Vnde in Eccle. dogmatibus ſcriptum eſt. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectũ, & ob hoc natura iræ naſci filium, a qua nullus liberatur, niſi per fidem mediatoris dei & hominum. His & alijs authoritatibus euidenter oſtenditur peccatum originale culpam eſſe, & in omnibus concupiſcentialiter genitis trahi a parentibus.

ad illũ verſum, Ecce in iniquitatibus cõceptꝰ ſum. Ca. 22. to. 3. apud Aug. & in forma li. de fin. ad Pet. ca. 26. & allegat de cõſecr. diſtin. 4. c. firmiſſime

Quid ſit quod dicitur peccatum originale, ſcilicet fomes peccati, ideſt, concupiſcentia.

NVNC ſupereſt videre quid ſit ipſum originale peccatum, quod cum non ſit actuale, non eſt actus ſiue motus animę vel corporis. Si enim actus eſt animæ vel corporis actuale vtique peccatum eſt: ſed actuale non eſt, non eſt ergo actus vel motus. Quid ergo originale peccatum dicitur? Fomes peccati, ſcilicet concupiſcẽtia vel concupiſcibilitas: quæ dicitur lex membrorũ, ſiue languor naturę, ſiue tyrannus qui eſt in membris noſtris, ſiue lex carnis. Vnde Augu. in lib. de baptiſmo paruulorum. Eſt in nobis concupiſcentia, quæ non eſt permittenda regnare. Sunt & eius deſideria, quę ſunt actuales concupiſcentiæ, quę ſunt arma diaboli, quę veniunt ex languore naturę. Languor autem iſte tyrannus eſt, qui mouet mala deſideria. Si ergo vis eſſe victor tyranni: atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiſcentię malæ. His verbis ſatis oſtenditur fomitem peccati eſſe concupiſcentiam.

Sermo 12. qui intitulat de verbis dñi. Pſal. 118

Quod nomine concupiſcentiæ intelligitur fomes peccati, & quæ dicitur fomes.

19 NOMINE autem concupiſcentiæ non actũ concupiſcendi, ſed vitium primum ſignificauit, cum eam dixit legem carnis. Vnde idem in tractatu de verbis Apoſtoli ait, Semper pugna eſt in corpore mortis huius: quia ipſa concupiſcentia cum qua nati ſumus, finiri non poteſt quandiu viuimus; quotidie minui poteſt, finiri nõ poteſt. Quę autem eſt concupiſcentia, cum qua nati ſumus? Vitiũ vtique eſt, quod paruulũ habilem concupiſcere facit, adultũ etiam concupiſcentem reddit. Sicut enim in oculo cęci in nocte vitium

Sermo 45 de tpe qui eſt 2. ſermo dñicę 3. poſt oct. Epipha. Lib. 6. contra Iu. c. 7 Quòd per Adã originale pec-

cæcitatis

catum in oes intrauit. 1. contra cupiſcentia li. 1. c. 9. & 10. to. 7. cæcitatis eſt, ſed non apparet, nec diſcernetur inter videntem & cæcum niſi luce veniente: ſic in puero vitium eſſe nō apparet, donec ætatis prouectioris tempus occurrat. Ex his datur intelligi, quid ſit originale peccatum, ſcilicet vitium cōcupiſcentiæ, quod in omnes concupiſcentialiter natos per Adam intrauit, eóſque vitiauit.

Ibidē ca. 10. & 11. Vnde Augu. in lib. de baptiſmo paruulorum, Adam præter imitationis exemplum occulta etiam tabe carnalis concupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venturos. Vnde Apoſtolus recte ait, In quo omnes peccauerunt. Circunſpecte & ſine ambiguitate dicit hoc Apoſtolus. Siue enim intelligatur, in quo homine, ſiue in quo peccato, ſanum eſt. In Adam enim omnes peccauerūt, vt in materia, non ſolum eius exemplo, vt dicunt Pelagiani. Omnes enim ille vnus homo fuerant, id eſt, in eo materialiter erant. Manifeſtum eſt itaque omnes in Adam peccaſſe, quaſi in maſſa. Ipſe enim per peccatum corruptus, quos genuit, omnes nati ſunt ſub peccato. Ex eo igitur ſicut cuncti cōſtituti ſunt peccatores, ita & in illo vno peccato quod intrauit in mundum recte omnes dicūtur peccaſſe: quia ſicut ab illo vno homine, ſic ab eodem vno peccato immunes eſſe non poſſunt, niſi ab eius reatu per Chriſti baptiſmum abſoluatur. Alia ergo ſunt propria peccata, in quibus tm̄ peccat quorum peccata ſunt. Aliud hoc vnum in quo omnes peccauerūt, id eſt, ex quo omnes peccatores conſtituti ſunt.

Qūo ītelligatur, in quo omnes pec.

Quid ſit peccatum in quo omnes peccauerunt, ſcilicet originale, quod ex inobedientia proceſſit.

HOC eſt originale peccatum quo peccatores naſcūtur omnes concupiſcentialiter geniti: quod ex Adam ſiue ex eius inobedientia emanauit, & in poſteros demigrauit. Vnde Apoſtolus conſequenter per inobedientiam vnius hominis multos dicit conſtitutos eſſe peccatores, quæ eſt actuale peccatum. Cum autem dixerit per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum, & in eo oēs peccaſſe, de originale dictum eſſe oportet accipi. Rom. 5

Ex quo ſenſu dictum eſt, Per inobedientiam vnius multi ſunt conſtituti peccatores.

QVOD ergo ait, Per inobedientiam vnius multi conſtituti ſunt peccatores: eo ſenſu dictum eſſe intelligendū eſt, quia ex inobedientia Adæ, ſcilicet, ex peccato actuali Adæ proceſſit originale peccatum, quo omnes peccatores naſcuntur: vt & in illo eſſet, & in omnes tranſiret.

Quod peccatum originale in Adam fuit, & in nobis eſt.

In li. 2. ad Valerium de nuptijs & cōcupiſcētia c. 28 VNDE Augu. Iuliano hæretico nullum peccatum in paruulis eſſe contendenti reſpondens, aperte aſſerit peccatum originale ex voluntate Adæ proceſſiſſe, ac per eius inobedientiam in mundū intraſſe. Quærit. n. Iulianus, p qd peccatū inuenitur in paruulo,

itá

ita inquiẽs, Nõ peccat iſte qui naſcitur, nõ peccat ille q genuit, nõ peccat ille q cõdidit. Per quas igitur rimas inter tot præſidia innocentiæ, peccatũ fingis ingreſſum? Et rñdet ſancta pagina. Per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, per vnius inobedientiã, ait Apoſtolus. Quid quærit amplius, quid quærit apertius. Item inquit Iulianus, Si per hominem peccatum intrauit in mundum, peccatum vel ex voluntate eſt, vel ex natura eſt. Si ex volũtate eſt, mala voluntas eſt quę peccatum facit: ſi autem ex natura eſt, mala eſt natura. Cui reſpondeo, Ex voluntate peccatum eſt. Quærit forte, Vtrum originale peccatũ ex voluntate ſit. Reſpondeo prorſus & originale peccatum ex voluntate eſſe: quia hoc ex voluntate primi hominis ſeminatũ eſt, vt in illo eſſet, & in omnes tranſiret.

Tom. 7 Quæ. Iul. Ibidem. Reſpõſio. Auguſtini Rurſum quærit Iulianus. Reſpõſio. Auguſt.

Obiectio quorundam contra id quod ſupra dictum eſt, omnes in Adam fuiſſe homines.

AD hoc autẽ quod diximus in Adam fuiſſe oẽs homines, quidam verborum ſectatores ſic obiiciunt, dicentes, Non omnis caro quę ab Ada traducta eſt, in eo ſimul exiſtere potuit: quia multo maioris quantitatis eſt, quam fuerit corpus Adę. In quo nec tot etiam atomi fuerunt, quot ab eo homines deſcenderunt. Quocirca verum non eſſe aſſerunt, ſubſtantiam vniuſcuiuſque in primo fuiſſe parente.

Reſponſio, vbi aperitur qualiter fuerunt in Adam ſecundum rationem ſeminalem, & quomodo ex eo deſcenderunt, ſcilicet lege propagationis.

QVIBVS reſponderi poteſt, quod materialiter atque cauſaliter, non formaliter dicitur fuiſſe in primo homine omne quod in humanis corporibus naturaliter eſt, deſcenditque a primo parente lege propagationis, & in ſe auctum & multiplicatũ eſt, nulla exteriori ſubſtãtia in id tranſeunte, & ipſum in futuro reſurget. Fomentum quidem habet a cibis, ſed non conuertuntur cibi in humanam ſubſtantiam, quæ.ſ. per propagationẽ deſcendit ab Adã. Tranſmiſit enim Adam modicum quid de ſubſtantia ſua in corpora filiorum, quando eos procreauit, ideſt, aliquid modicũ de maſſa ſubſtantiæ eius diuiſum eſt, & inde formatum corpus filij, ſuiq; multiplicatione ſine rei extrinſecę adiectione auctum eſt: & de illo ita augmentato aliquid inde ſeparatur, vnde formantur poſterorum corpora: & ita progreditur procreationis ordo lege propagationis, vſque ad finem humani generis. Itaque diligenter ac perſpicue intelligentibus patet, omnes ſecundum corpora in Adam fuiſſe ꝑ ſeminalem rõnem, & ex eo deſcendiſſe propagationis lege.

Q̃ño per ꝓpagationem deſcẽdit.

Auctoritate & ratione probatur, nihil extrinſecum conuerti in humanam ſubſtantiam, quæ ab Adam eſt.

QVOD vero nihil extrinſecum in humanã corporis naturã tranſeat,

Magiſter hic nō approbatur. Matth. 15 tranſeat, veritas in euangelio ſignificat dicens, Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. Quod etiam ratione oſtendi poteſt hoc modo, Puer qui ſtatim poſt ortum moritur, in illa ſtatura reſurget quam habiturus erat, ſi viueret vſque ad ætatem triginta annorum nullo vitio corporis impeditus. Vnde ergo illa ſubſtantia, quæ adeo parua fuit mortua, in reſurrectione tam magna erit, niſi ſui in ſe multiplicatione? Vnde apparet, quòd etiam ſi viueret, non aliunde, ſed in ſe augmentaretur illa ſubſtantia: ſicut coſta, de qua facta eſt mulier, & ſicut panes euangelici. Non inficiamur tamen quin cibi & humores in carnem & ſanguinem tranſeant: ſed non in veritate humanę naturæ, quæ a primis deſcendit parentibus, quæ ſola in reſurrectione erit: reliqua vero caro, in quam cibi tranſeunt, tanquam ſuperflua in reſurrectione deponetur: quę tamen ciborum aliarumque rerum fomentis coaleſcit.

Matth. 14. Quod cibi in carnē trāſeūt, ſed nō in eam quæ deſcendit ab Adam.

Quid ſit originale peccatum, quod peccato primorum parentum fuit cauſatum

DISTINCTIO XXX.

In ſuperioribus inſinuatum eſt licet ex parte &c.

Expoſi. PARS iſta, in qua Magiſter determinat de hominis lapſu, diuiſa fuit in tres partes ſecū dum triplicem differētiam corruptiōis peccati, in quarum vna perſona corrumpit naturam, in altera vero natura pſonam, in tertia vero perſona corrumpit ſeipſam. Et prima quidem cōſiſtit in peccato primi parentis, ſecunda in peccato originali, & tertia in peccato actuali. Prima igitur parte determinata, aggreditur hic Magiſter partem ſecūdam.

Diuiſio. Diuiditur autem pars iſta in partes quatuor. In quarum prima determinat, quid ſit originale peccatum. In ſecunda vero qualiter traducatur, infra diſt. xxxj. Nunc ſupereſt inueſtigare &c. In tertia vero, qualiter deleatur, infra diſt. xxxij. Quoniam ſupradictū eſt peccatū originale eſſe vitium &c. In quarta vero determinat vtrum peccatum originale multiplicetur, & intēdatur per peccata parentum primorum, infra diſt. xxxiij. Prę dictis adijciendū eſt &c. Prima pars, quæ continet præſentem diſt. diuiditur in tres partes. In prima ponit partem proœmialem. In ſecunda determinat propoſitum principale, ibi Hic primo videndum eſt &c. In tertia determinat quandam incidentem dubitationem de veritate humanę naturę ibi. Ad hoc autem, quod diximus in Adam fuiſſe &c. Prima, & tertia parte remanente indiuiſa, media pars diuidit in tres. In prima inquirit, vtrū peccatum primorum parentū ſit originale, vel actuale. In ſecunda ſuppoſito quod ſit originale, inquirit, vtrū ſit pœna, vel culpa, ibi. Quod diligenter inueſtigandum eſt, quid ſit &c. In tertia inquirit, vtrum ſit cōcupiſcentia, vel alia culpa, ibi. Nunc ſupereſt videro, quid ſit illud peccatū &c. Harum autem partium ſubdiuiſiones in litera planę ſunt.

Nunc ſupereſt videre quid &c.

Circa iſtam literam notandum, quod cum Magiſter nominet peccatū originale octo nominibus, ſcilicet originale peccatum, legem carnis, concupiſcibilitatem, fomitem, concupiſcentiam, legem membrorum, languorem naturæ, tyrānum, quomodo diſtinguantur illa nomina. Dicendū, quod originale peccatum habet comparari ad id, a quo eſt: & ſic dicit originale Dub. 1

ginale peccatum, quia eſt ab origine: dicitur etiam lex carnis, qa cõtrahitur mediãte carne. Habet etiam comparari ad illud, ad qđ eſt, ſiue ad qđ inclinatur, & hoc vel in diſpoſitione remota, & ſic dicitur concupiſcibilitas: vel in diſpoſitiõe propinquiori, & ſic dicitur fomes: vel etiã in diſpoſitione proxima, & ſic dicitur concupiſcentia. Habet etiam comparari ad illud, per quod inclinat, & ſic dicitur lex membrorum. Habet etiam comparari ad illud, contra quod. Et hoc dupliciter, vel inquantum difficilẽ reddit ad bonum, & ſic dicitur languor naturæ, vel inquantum prædominatᷓ voluntati, vt curuat eã in malum, & ſic dicitur tyrannus. Et patet, quod ſecundum diuerſas comparationes diuerſis nominatur nominibus.

Artic. 1

AD intelligẽtiam huius partis ſecũdum tria quæ determinat Magiſter in litera, incidit hic quæſtio circa tria. Primo nanque quæritur de originalis peccati entitate. Secundo de quidditate. Tertio, & vltimo de veritate humanæ naturæ. Quantum ad primum articulum quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum corruptio quæ eſt in natura humana, inſit ei ex primo ortu ſuæ conditionis, vel ex merito primæ tranſgreſſionis. Secũdo, dato quod merito trãſgreſſionis, eſt quęſtio, vtrũ propter peccatum Adæ humana natura ſit corrupta pœnaliter tantum, an etiam pœnaliter, & culpabiliter.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus non creauit hominem miſerum, neque humanam naturam corruptam, ſed per peccatum atque inobediẽtiam in calamitates eſt lapſus.

Fundamenta.

VTRVM corruptio, quã videmus in humana natura inſit ei ex ſuæ conditionis primordio, an ex peccati merito. Et ꝓ non fuit ex ſuæ conditionis primordio, ſed ex peccati merito, videtur tã ex ordine diuinæ iuſtitiæ, quã ex ordine diuinæ ſapiẽtię, quã etiam ex ordine bonitatis. Differt enim triplex ordo increaturis, quia per iuſtitiã fit ordinatio remunerationum, & meritorum, per ſapientiam vero ordinatio partium ad ſeinuicem, per bonitatem vero ordinatio rerum in ſuum finẽ. Ex parte diuinæ iuſtitiæ arguitur ſic. Nullus affligitur pœna niſi præcędat culpa: ſed paſſio inuoluntaria in rationali creatura eſt pœna: talis aũt paſſio non fuit in homine, antequam præceſſit in eo culpa: igitur talis corruptio non fuit in humana natura a primordio ſuæ cõditionis, ſed ex merito tranſgreſſionis. Item. A ſumma æquitate iuſtitiæ nulla procedit curuitas, vel obliquitas: ſed humana natura non ſolum corrupta eſt corruptione pœnalitatis, verum etiã corruptione carnis, quę eſt corruptio culpabilis, quia videmus homines ex corruptione ſibi indita inclinari ad malũ: ergo nunquam a diuina iuſtitia proceſſit, quod humana natura ſit corrupta ĩ ſui primordio: ergo ſi corrupta eſt, hoc eſt ſolum peccati merito. Ex ordine autem ſapientię arguitur ſic. Vbicunque eſt ſumma ſapientia, ibi eſt ſumma pulchritudo, ſicut expõit Aug. in litera, li. vi. de tri. ibi. Quare ſpecies appropriatur filio: ſed a ſumma pulchritudine nihil procedit fœdum, aut turpe, nihil quod rationalẽ offendat aſpectum: ſed in homine ratione vtente, ſunt aliquæ paſſiones cõnaturales, de quibus rõnabiliter erubeſcit: ergo paſſio talis nunq̃ fuit in hoĩe a ſua prima origine, & fuit ſic, vel merito tranſgreſſionis: ergo &c. Cap. 8. Item. Vbicunque intelligitur ſumma ſapientia, intelligitur ſumma veritas & ſumma ęqualitas: ſed a ſumma ęqualitate nulla debet ꝓcedere improportionabilitas: ſed duratio, & cõſeruatio corporis ſecũdum ſtatum pn̄tis miſerię eſt improportionabilis animę, quę eſt eius forma, quia hoc eſt tẽporale, illud perpetuum: ergo nunquã humana natura ſic producta fuit in ſui primordio a ſumma ſapientia: ergo videtur, quod in hoc cecidit ex ꝓpria

pria culpa.Et ordine diuinæ bonitatis arguitur ſic. A ſumma bonitate nihil procedit,quod ſit magis propinquum ad malum, quam ad bonũ, cũ vniuerſa propter ſemetipſum ſumma bonitas operetur; ſed ſenſus,& cogitatiões hominum prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua ,ſecũdum ꝙ dicit ſacra ſcriptura:ergo in illa corruptione,in qua eſt,nõ fuit humana natura a ſumma bonitate producta. Item. Nihil quod procedit a ſumma bonitate,eſt dignũ maledictione: ſed multæ ſunt in nobis paſſiones dignæ maledictione, propter quas tam Iob, quam Hieremias maledixit diei ſuæ, in qua natus eſt,& in lege maledicebantur ſteriles mulieres:ergo non videtur,quod humana natura ĩ ea corruptione , in qua nunc eſt,creata ſit a ſumma bonitate:videtur igitur.quod in hanc corruptionem, & ſtatum deuenit merito culpæ, cum hoc ſit contra ordinem bonitatis,ſapientiæ,& iuſtitiæ,cõtra quem ordinem inconueniens eſt deum aliquid facere. Sed cõtra.

Ad opp. Primo oſtenditur,quod hoc non repugnet ordini diuinę iuſtitię quia non eſt maioris innocentię homo, ꝙ ſit ouis,vel agnus;ſed ouis mortalis, & paſſibilis producta fuit a deo,ita ꝙ in nullo ex hoc derogatur diuinæ iuſtitiæ:ergo pari ratiõe videtur, quod ſi talem produxiſſet hominem , qualis nunc eſt, nõ videreĩ in aliquo derogari eidem. Item. Quod non repugnet ordini ſapientię videtur. Secundum idem exemplar, ſecũdum quod deus produxit hominem de terra ,ꝓduxit etiam alia animantia,& corpora mixta:ſed hoc non repugnat pulchritudini diuini exemplaris , quod ex quatuor elemẽtis compoſita ſunt corruptibilia,imo hoc facit ad ordinem vniuerſi,ſicut in pluribus locis oſtendit Auguſt.ergo non videtur eſſe contra ordinem ſapientiæ , ſi deus eaſdẽ proprietates paſſibilitates a natura indidit hominibus, quas etiã dedit alijs animalibus. Item. Quod nõ ſit contra ordinem bonitatis diuinæ videtur. Ad ſummam enim bonitatem ſpectat dare vnicuique inclinationem competentem ſuæ naturę;ſed ſicut anima rõnalis delectari habet in bono ſimpliciter,ita&ſenſibilis in bono vt nunc:& ſicut terra habet ꝗeſcere deorſum,ita & ignis ſurſum : ſi igitur deus omnibus dedit proprias inclinatiões,igitur a primaria hominis cõſtitutione erat diuerſitas appetituũ in ſenſibili, & rationali:erat nihilominus appetitus diuerſus in elementis corpus conſtituentibus.Si igitur diuerſitas primæ inclinationis facit rebellionem,& diuerſitas ſecundę inclinationis inducit tentationem , videtur quod ſi homo hoc modo cõditus eſſet,in nullo derogaretur ordini bonitatis diuinæ.Item.Quod talis fuerit homo conditus, videtur poſſe perſuaderi ex ratione ſumpta ſecundũ principia naturalis philoſophię. Cum enim homo ſit minor mundus, propter quem omnia facta ſunt,debet habere naturalem cõformitatem ad mundum maiorem,qui ꝓpter ipſum factus eſt a ſua primaria conditione: ſed ita videmus in maiori mũdo, ꝙ inferiores orbes contrario motu mouentur orbi ſuperiori, ſecundum quod dicunt Philoſophi naturales : ergo pari ratione videĩ,quod in homine ꝑ naturam portio ſenſitiua moueatur contra iudicium rationis:ſed 5 hæc eſt corruptio,ꝗ in nobis eſt maxime inordinata: ſi igiť hæc eſt a prima conditione,videtur quod omnis, alia . Item . Hoc videtur alia ratione ſumpta per principia moralis philoſophię:dicit enim Philoſophus,quod virtus eſt difficillimorũ operatiua,nec eſt aliqua virtutis laus, vbi nulla eſt difficultas:ſi ergo homo fuit cõditus ad virtutem diſpoſitus, videtur quod a ſua prima cõditione habuit difficultatem faciendi bonum,& vitãdi malum:& in tali fuiſſet diſpoſitus,quod omnis virtus habere poſſet in eo ſuũ vſum:ergo videtur creatus fuiſſe cum huiuſmodi corruptionibus Itẽ. Hoc videtur rõne ſumpta ſecundum principia theologiæ:dicit enim ꝑ ſcripturam ſpiritualem.quod via perueniendi ad gloriam,& ſublimitatem eſt per ignominiam,& humilitatem:via perueniendi ad coronam eſt per tentationem,& pugnam:via perueniendi ad quietem

quietem,& tranquillitatem eſt per labores,& tribulatiões:ſi igitur homo debuit ſic fieri, quod eſſet diſpoſitus peruenire ad gloriam, & victoriam, & pacem perfectam, videtur quod humana natura in pœnalitatibus,& corruptionibus,in quibus nũc eſt a ſuæ cõditiõis primordio fuerit cõſtituta.

3 RESP. Dicendum,quod abſque dubio natura humana in has tẽtationes deiecta eſt merito primæ præuaricationis, non inſtituta a primordio ſuæ conditionis:hoc enim veritas fidei prædicat,ſacræ ſcripturæ auctoritas confirmat, rationis probabilitas manifeſtat. Fides hoc clamat,& dicit filium dei paſſum eſſe,vt nos a morte eriperet,in quam nos induxerat primus parens. Sacræ ſcripturæ auctoritas confirmat,quia dicitur Geneſ.ij. qualiter homo p culpam inobedientiæ pœnam mortalitatis incurrerit. Ratio aũt hoc manifeſtat,ſicut prius in opponendo mõſtratum eſt,tam ex ordine,qui reſpicit diuinam iuſtitiã, quam ex ordine, qui reſpicit ſapientiam, quã etiam ex ordine, qui reſpicit bonitatem ſummam. Attendendũ

4 eſt tamen,quod ratio in inquirendo dupliciter poteſt procedere,:aut put eſt adiuta radio fidei, & ſic procedit aſpiciendo ad cauſas ſuperiores, aut prout iudicio pprio relicta eſt, & ſic pcedit reſpiciendo ad naturas & cauſas inferiores : acquirit.n.ſcientiã p viam ſenſus, & experientiæ. Primo modo ratiocinantur doctores catholici,& fideles circa ea,quæ ſunt fidei, & ſecũdum hunc modum ratiocinandi multum eſt hoc conſonum rationi quod deus in tanta miſeria,& calamitate,in qua nunc eſt,hominem a principio non fecerit:imo dicere contrarium magnæ impietatis videtur eſſe piæ,& ſanæ menti. Secũdo modo ratiocinandi proceſſerunt philoſophi, qui non aſpexerunt in hominis conditione ſuum principalem actorem, ſed aſpexerunt principia componentia,& operationis,quas habet per virtutem naturæ:& ſecundum hunc modum ratio potius diſcordat veritati catholicę, quã cõcordet. Et hæc eſt rõ, quare Philoſophi, qui fuerũt tantæ veritatis indagatores non peruenerũt ad lapſus humani cõditionem: quia eis videbatur eſſe valde rationabile hominem ſic fuiſſe conditum,cũ tamen catholicis doctoribus non ſolum fide,ſed etiam rationum euidentiam certitudinaliter eius cõtrarium appareat eſſe verum. Vnde & rationes, quæ hoc oſtendunt, ſunt concedendæ.

5 AD illud ergo, quod primo obijcitur,quod deus fecit paſſibilem ouẽ, quæ tamen non peccauit. Dicendum quod non eſt ſimile de homine,& de oue:hõ enim, qui rationis particeps eſt,capax eſt beatitudinis,& iuſtitiæ, & per oppoſitum culpæ,& miſeriæ. Vnde ſicut in homine obliquari culpa eſt,ſic & pati pœna eſt : in oue aũt neutrum cõtingit reperiri:ideo paſſibilitas ouis nihil facit ad ordinẽ, nec cõtra ordinem diuinæ iuſtitiæ,cuius eſt conſiderare meritorum exigẽtiã : non ſic autem eſt de paſſione in natura humana. Ad illud,quod obijcitur, 6
quod ſecundum idem exemplar alia genera animaliũ facta ſunt corruptibilia. Dicendum,quod nõ eſt ſimile, pro eo quod alia animalia ab homine non habent formam completiuã incorruptibilem:in ſolo autem homine anima eſt immortalis per naturã, ſicut oſtenſum fuit ſupra:ideo mortalitas in alijs animalibus nõ ponit aliquam improportionem perfectibilis ad ſuam perfectionem,ſicut ponit in homine:ac per hoc nec ita repugnat mortalitas in alijs animalibus ordini,quem ſapientia dei ſeruat in rerũ conditione, ſicut mortalitas reperta in homine. Ad illud,quod obijcitur, quod ſummæ bonitatis eſt dare vnicuique inclinationem ſuam. Dicendũ 7
quod hoc verum eſt ſaluo ordine,qa attenditur inter res, ſecundum quod comparantur ad inuicem,quoniã bonitas non ꝑiudicat ſapientię:ſed quia ſecũdum ordinem naturæ corpus debet eſſe ſubiectum animæ, & ſenſualitas ſubiecta debet eſſe rationi, ſic debuit de9 dare inclinationem tam corpori hominis,quam ſenſualitati carnis,quod in nullo præiudicaretur rectitudini rationis,& hinc eſt, quod & ſi ſen-

ſi ſenſualitas bonum, vt nunc, appete
ret: nulla tamen erat rebellio in pri-
mo homine, quia tantum appetebat,
ſicut ratio dictabat: nũc autem eſt re-
bellio, quia præter iudicium rationis
frequenter appetit: & ꝓpter hoc bru-
tales effecti ſumus, & iumẽtis inſipiẽ
tibus cõparati: cum tamen homo in
primordio conditus fuerit, in hono
8 re, & dignitate rationis, Et p̃ hoc ma
niſeſta eſt reſponſio ad ſequens obie
ctum, quod obijcit de diuerſitate mo
tuum orbium cœleſtium: quia & ſi vi
deatur ibi eſſe contrarietas; nõ tamẽ
eſt ibi contrarietas, imo ordinatio re
cta, pro eo quod ſphera ſuperior mo
uet ſemper inferiorẽ, & nunquam in
ferior ſuperiorem: nunc autem in no
bis non eſt ſic, pro eo quod videmus
aliam legem in membris noſtris re-
pugnantem legi mentis noſtræ, & ca
ptiuantem nos in ſeruitutem pecca-
9 ti. Ad illud, quod obijcitur, quod vir
tus eſt difficillimorum operatiua. Di-
cẽdum, quod quædam eſt difficultas,
quæ venit ex genere operis, quædam
vero, quæ venit ex defectu operantis.
Prima difficultas eſt de eſſentia vir-
tutis. Virtus enim inquantum virtus
circa magna conſiſtit, & ardua: hęc
autem difficultas in primo homine
fuit ſic. Nõ enim ita perfecte deo obe
diuiſſet, & ita perfecte deo adhęſiſſet,
ſicut perfectio virtutis obedientiæ, &
amicitiæ hoc reqrit, & ſic de alijs vir-
tutibus. Eſt & alia difficultas, quæ ve
nit ex defectu operantis: & iſta quidẽ
non eſt de eſſentia virtutis, imo acci-
dit virtuti, ſecũdum quod virtus eſt:
& ideo ad hoc, quod homo eſſet vir-
tuoſus non oportuit hanc difficultatẽ
reperiri in homine in primordio. Et
quod illud ſit verum, hoc planũ eſt:
quanto enim aliquis magis ꝓficit in
virtute, tanto magis operatur cum mi
nori difficultate ex parte ſua: ſi igitur
hæc difficultas eſſet de virtutis eſſen-
tia, ſecundum quod homo proficeret,
minueretur in eo virtutis excellẽtia,
10 quod falſum nemo eſſe dubitat. AD
illud autem, quod obijcitur de via p-
ueniendi ad ſalutem ſecundum ſacræ
ſcripturæ inſtructionem. Dicendum,
quod ſcriptura ſacra tradita eſt homi
ni lapſo, & documẽta tradit, per quæ
perducatur ad patriam, ſecundum
quod competit ſtatui præſenti: iõ ex
his nõ poteſt argui, quod talis debue
rit homo fieri, vt per hãc viam deue-
niret. tales enim viæ ſunt valde aſpe-
ræ. Si autem homo non peccaſſet, nõ
cum aſperitate, ſed cum omni lenita-
te perueniſſet ad ſuum finem. Et eſt ſi
mile, quia ſanitas conſeruatur per bo
na cibaria, & ſuauia, ſed non recupe
ratur, niſi per potiones amaras.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Humanæ natura primæ trãſgreſ
ſionis merito non modo pœna-
liter ſed culpabiliter quoq; eſt
corrupta, et hoc mediate primi
hominis peccato.

VTRVM merito primę
tranſgreſſionis huma-
na natura fuerit corru
pta pœnaliter tantum,
an etiam culpabiliter.
Et quod culpabiliter corrupta ſit, vi- Funda-
detur. Rom. v. Sicut per vnum homi- menta.
nem peccatum intrauit in mundum,
& peccatũ mors, ita & in omnes ho-
mines mors pertranſit, in quo om-
nes peccauerunt. Ex iſto verbo colli
gitur, quòd omnes in Adam fuerunt
infecti, & peccatores conſtituti Si for
te dicas (ſicut dicũt Pelagiani) quòd
pertranſit per imitationem. Contra.
Ephe. ij. Eramus natura filij iræ, ſicut
& cęteri: ſed nemo eſt filius iræ, niſi
per culpam: ſi ergo per naturam om
nes eramus filij irę, omnes per natu-
ram contrahimus culpam; ergo in cę
teris natura humana culpabiliter eſt
infecta. Item. Ioan. iij. Niſi quis rena
tus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto
&c. ſed nullus a præmio ęterno exclu
ditur, niſi pro peccato: ſi igitur om
nes non baptizati excluduntur, ſiue
ſint parui, ſiue adulti: ergo omnes
ex quo nati ſunt, habent culpam: ſed
non culpam, quam fecerunt, cũ huic
ſententiæ ſubiaceãt ante vſum rõnis,
ſicut

ſicut patet in paruulis incircuncisis Gene. 17. igitur hęc eſt culpa, quę per naturalem generationem reperitur in quolibet; ergo &c. Item. Si tota natura eſſet in vna perſona, corrupta illa perſona quantum ad eſſe, neceſſe eſt totam naturam corrumpi quantũ ad eſſe: ergo pari ratione ſi corrumperetur quantum ad bene eſſe, corrumperetur tota natura quantum ad bene eſſe: ſicut eni m ſequitur, Si Adam moritur, homo moritur, ſic ſequitur, quòd ſi Adã peccat, homo peccat: cũ igitur tota natura eſſet in Adam qñ peccauit, videtur quòd tota in eo peccauerit natura, ac per hoc tota in omnibus, & ſingulis culpabiliter infecta fuerit. Item. Venenato fonte per conſequens venenantur & riuuli a fonte procedentes: ſi igitur omnes hoies proceſſerunt ab Adam, ſicut rami a radice, & riuuli a fonte, & ipſe corruptus fuit morbo concupiſcentiæ, qui fuit in eo culpa, videtur quòd & cæteros corrupit eodem corruptionis genere, & ita culpabiliter, Item. Sicut ſe habet innocens reſpectu innocentis generandi, ſic peccator reſpectu peccatoris: ſed ſi Adam ſtetiſſet i ſua innocentia, omnes filios genuiſſet innocentes: ergo tota humana natura eſſet innocens, & pura quantum eſſet ex ipſo: hoc ſatis planum eſt; ergo pari ratione cum peccauit, totam humanam naturam conſtituit peccatricẽ, ita quòd omnes filios gigneret peccatores. Item. Quia Adam peccauit, factus eſt mortalis: & quia mortalis eſt, neceſſe fuit, quòd generaret omnes filios mortales: ſed ſicut ſe habet effectus ad effectum, ita ſe habet cauſa ad cauſam: ſi igitur cauſa mortalitatis fuit culpa, & mortalitas perſonæ Adę totam naturam humanam fecit mortalem, & totam corrupit pœnaliter, pari ratione videtur, quòd culpa Adæ totam naturam humanam infecit culpabiliter, & omnes ex illo exeũtes corruperit culpabiliter: ſi igitur culpa, quę omnibus ineſt per naturã eſt culpa originalis, colligitur ex oĩbus his rationib⁹, ꝙ ſit ponere culpã originalem. Sed contra. Ezech. 18.

Ad opp.

filius non portabit iniquitatem patris, & pater &c. ſi igitur hęc lex diuina eſt, ſm diuinam legem quilibet peccat ſibi, & non alii, iuxta illud Prouer. 9. Si ſapiens eris, tibimetipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus portabis malum: igitur non videtur, quòd ex peccato patris filius habet infici culpabiliter. Item. Tam in nouo, quàm in veteri teſtamento nuptię conceſſę ſunt tanquam bonę, & licitę: ſed ad nullum bonum neceſſario conſequitẽ malũ: ſed ad nuptias neceſſario ſequeretur malum, ſi proles culpam cõtraheret a ſua origine: ergo vel nuptię ſunt malę, & illicitę, quod eſt contra ſacram ſcripturam, & fidẽ Chriſtianam, vel non eſt ponere peccatũ originale. Item. Corrupta retranſmutabili, & minus nobili, nõ propter hoc corrumpitur, quod eſt intranſmutabile, & maius nobile: ſed perſona hominis eſt trãſmutabilis, & minus nobilis, ꝗ natura: tota enim natura ſpeciei perpetua eſt, & magis nobilis, ꝗ vna perſona ſingularis: ergo impoſſibile fuit eam a perſona Adę totaliter etiam per culpam infici. Item. In malis generaliter eſt verũ, quòd malum habitum pręcedit malus actus, quãuis econtrario ſit in bonis: ergo habitualis corruptio naturę oritur ex actuali culpa ipſius naturę: ſed natura quantum eſt de ſe ſemper eſt recta, & non peccat, quia peccare proprie eſt voluntatis: ergo non videtur quòd tota natura infecta fuerit, vel etiam potuerit infici. Item. Nullum naturale eſt culpabile, pro eo quòd naturalibus nec laudamur, nec vituperamur: ſed originalis corruptio eſt naturalis, cum ſit eadẽ apud omnes: ergo videtur, quòd iſta duo ſint incõpoſſibilia, quòd aliqua corruptio ſit culpabilis, & quòd ſit originalis: ergo non videtur, quòd natura tota a perſona potuerit culpabiliter infici. Item. Nullum neceſſarium eſt uoluntarium: ſed corruptio originalis eſt neceſſaria, ergo non eſt voluntaria: ſed omnis culpa eſt affectio voluntaria, ſecundum quòd dicit Aug. in lib. de libero arb. ergo impoſſibile eſt originalem corruptionem eſſe per culpam; redit igitur idem quod pri⁹.

quòd nulla culpa ſit a natura, & ꝙ natura humana in Adam non fuerit infecta culpabiliter.

Cōcordat S. Tho. 1.2.q.81.ar.1.&.q. de mal.q.4. ar.1.

12 R E S P. Dicendum, quòd abſque dubio tota maſſa, hoc eſt, natura humana in omnibus hominibus ſeminaliter ab Adam deſcendentibus corrupta eſt, non ſolum pœnaliter, ſed etiam culpabiliter: hoc enim manifeſtat viſionis dei carentia, rationalis erubeſcentia, concupiſcentiæ prædominantia. Carentia viſionis dei hoc manifeſtat, quia nullus debet æterno bono ad quod factus eſt priuari, niſi in ſe habeat aliquid, per quod indignus ſit diuino aſpectui præſentari: tale autem nō eſt niſi culpa: ſi igitur omnes quotquot ſunt viſione dei priuantur, niſi per baptiſmū fluminis, vel flaminis renaſcantur, planum eſt, quòd omnes quotquot ſunt contrahunt ex ſua origine culpam. Erubeſcētia etiam rationis hoc manifeſtat: nullus enim rationabiliter erubeſcit de his paſſionibus, quas habet a natura, niſi inſint ei per aliquam culpā: ſed omnis homo naturaliter erubeſcit ex genitalium membrorum motu. Ex hoc igitur colligitur, & manifeſtatur, quòd quilibet in ſeipſo non tantum pœnaliter, ſed etiam vituperabiliter, & culpabiliter eſt corruptꝰ quantum eſt de ſua origine. Prædominantia concupiſcentiæ hoc euidētiſſime manifeſtat: certum enim eſt, ꝙ tunc anima hominis eſt ordinata, qñ ſpiritus eſt ſub deo, & caro, & virtutes animales ſunt ſub ſpiritu, & ſequuntur eius imperium ab oppoſitis: igitur tunc anima hominis eſt peruerſa, quando caro, & virtutes animales præſunt ſpiritui rationali. Et hoc quidem verum eſt de plano, nō tantummodo ſm fidem, verumetiam ſecundum philoſophiam. Sed in homine vigor concupiſcentiæ, & lex membrorum, quam vnuſquiſque habet a natiuitate, captiuat ſpiritum, & ei prædominatur. Ex hoc igitur clarum, & apertum eſt, quòd anima cuiuslibet hominis a natiuitate peruerſa eſt, & inordinata: ſed ſicut ordinatio in homine, & rectitudo iuſtitia eſt, ſic peruerſitas, & inordinatio culpa eſt: ſi igitur natura cuiuslibet hominis per legem concupiſcentiæ peruerſa eſt a ſua origine, in quolibet homine indubitanter ponendum eſt eſſe peccatum originale quantum eſt de ſua prima natiuitate: & de hoc nemo dubitat, niſi qui neſcit quantus ſit vigor concupiſcentiæ, & qualiter ſpiritus rationalis deo debet ſubeſſe. Conſtat enim, quòd nō ſubeſt ſpiritus noſter perfecte deo, niſi diligat ipſum ſuper omnia, & propter ſe. Planum eſt etiam, quòd nullus in ſtatu naturæ corruptæ deum diligit ſuper omnia, & propter ſe ſine dono gratiæ, imo neceſſario vincitur a vigore concupiſcentiæ, vt magis amet ſe, vel aliquod bonum apparens. Planum eſt igitur, quòd anima cuiuslibet hominis in ſua natiuitate peccatrix eſt, cum ſubuerſa, & inordinata ſit, ſicut oſtenſum eſt. Et ideo dicit Apoſtolus Roma.7. in perſona hominis lapſi. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. Et exclamat, Infœlix ego homo quis me liberabit a corpore mortis huius? Et reſpondet. Gratia dei per Ieſum Chriſtum. Hanc igitur legem, & ordinationem ad deū ſi quis velit attendere, nullo modo dubitabit hominem eſſe peccatorem a ſua natiuitate, imò ita certum eſt, vt dubitari non poſſit de originali, ſicut etiam nec de actuali. Hoc tamē ignorauerunt Philoſophi, & etiam aliqui hæretici, quia neſcierunt attendere, in quo attenditur rectitudo animæ, & iuſtitiæ, & pro quanto anima dici debet ad deum ordinata. Conſtat igitur, quòd tota humana natura corrupta eſt non ſolum pœnaliter, ſed etiam culpabiliter.

A quo autem corrupta fuerit, hoc planum eſt ex 13
ipſa ſcriptura, quia ab Adam. Potuit autem Adam totam naturā corrumpere, & culpabilem facere ſuo peccato triplici conditione concurrente. Prima eſt, quia non tantum erat humanæ naturæ indiuiduum, ſed totius humanæ naturæ principium. Secunda eſt, quia non tantum fuit ſibi datum mandatum ſicut

ſingulari

ſingulari perſonæ, ſed tanquam ſtipi
ti totius humanæ naturæ: & hoc be-
ne indicat textus, quia mandatum il-
lud deſcendit per virum ad mulierẽ.
Tertia, quia Adam innocentiam, &
immortalitatem ſuſceperat pro ſe, &
pro tota ſua poſteritate, vnde ipſe in-
nocens, & immortalis generaſſet im
mortalem, & innocentem. Quia igi
tur ipſe erat omnium principium,
& tranſgreſſus eſt mandatum, quod
ei datum erat ſecundum quòd erat
principium, & amiſit illam iuſtitiã,
& innocentiam, quam debebat om-
nibus poſteris conſeruare, hinc eſt,
quòd per ipſum originali iuſtitia ſu-
mus priuati, & in eius infectione cæ-
teri ſunt infecti: non tantum pœnali-
ter. ſed etiam culpabiliter, tum pro-
pter debitum ordinationis, quæ de-
bet eſſe in nobis, tum propter caren-
tiam illius innocentiæ, quam debere-
mus habere, tum ꝓpter prædominã
tiam concupiſcentiæ, per quam ani-
mæ noſtræ ſunt inordinatæ, & iniu-
ſtæ: & ſi iniuſtæ ſunt, & inordinatæ,
neceſſe eſt eas ſummæ iuſtitiæ diſpli-
cere. Patet igitur, quòd tota humana
natura corrupta eſt non ſolum pœ-
naliter, ſed etiam culpabiliter. Patet
nihilominus, a quo fuerit corrupta,
quoniam a primo parente. Qualiter
autem illa culpa traduci habeat, hoc
determinabitur infra. Rationes igiẽ
ad primam partẽ concedendæ ſunt.
13 AD illud ergo quod primo obii-
citur, quòd filius non portabit ini-
quitatem patris. Dicendum, quòd il-
lud intelligitur de peccato, quo pater
peccat vt ſingularis perſona, ſicut
melius manifeſtabitur infra: & ideo
locum non habet in tranſgreſſione
primaria, quia illa non fuit omnino
ſingularis perſonæ, ſicut explanatũ
14 eſt ſupra. AD illud, quod obiicitur,
quòd ad bonum non neceſſario con
ſequitur malum. Dicendum quòd ve
rum eſt per ſe loquendo, vnde ad nu
ptias non neceſſario ſequitur genitæ
prolis corruptio inquantum eſt ibi
maris, & fœminæ coniunctio natu-
ralis, ſed inquantum illi coniunctio-
ni adiuncta eſt corruptio vitioſa in
hoīs ſemine ob pctm̃ primi parentis.

Et ſi tu obiicias (ſicut obiicit hæreti-
cus) ꝙ qualitercũq; ſequatur malum,
omittendũ eſſet illud bonũ. Dicendũ
ꝙ illud nõ eſt verum, niſi qñ malum
præponderat bono: nunc autem non
eſt ſic, quia in generantibus non eſt
vlla culpa: in generato vero melius
eſt ſic eſſe, quàm non eſſe, maxime cũ
ſubueniatur ei per gratiam baptiſ-
malem. AD illud, quod obiicitur, 15
quòd corrupto minus nobili, &
tranſmutabili non corrumpitur ma
gis nobile, & perpetuum. Dicendum
quòd illud verum eſt, & locũ habet
qñ illud, quod eſt magis nobile, &
perpetuũ non dependet a minus no-
bili, & tranſmutabili: non ſic autem
eſt in propoſito, quia tota natura hu
mana dependebat a perſona Adæ,
quantum ad exiſtentiã. Vnde ſi Adã
fuiſſet mortuus, totum genus huma-
nũ eſſet corruptum in eo. AD illud 16
quod obiicitur, ꝙ malum habitum
præcedit malus actus. Dicendum, ꝙ
hoc verũ eſt, verumtamen ex hoc nõ
oportet, ꝙ malum habitum naturæ
præcedat malus actus naturæ ſm ꝙ
natura, ſed ſufficit ꝙ præcedat malꝰ
actus perſonæ, pro eo ꝙ natura, & ꝑ
ſona ſunt indiuiſa: & ideo corruptio
perſonalis poteſt effici naturalis, qđ
oſtendit Anſel. de conceptione virgi
nis. Poſſet tñ dici, ꝙ & ſi natura in
ſe non peccauerit, tñ ꝓut erat in Adã
peccãte: ipſe.n. Adã peccauit inquã-
tũ erat oīum hoīum principiũ. AD 17
illud, qđ obiicitur, qđ nullũ naturale
eſt culpabile. Dicendũ, ꝙ ſicut dicit
Aug. differt dicere naturã, & naturã
corruptã: põt igiẽ aliqd eſſe naturale,
qđ cõſequiẽ ipſam naturã ſm inſtitu-
tionẽ, & aliquid eſſe naturale, qđ con-
ſequiẽ ipsã naturã ſm corruptionẽ.
Dico igiẽ ꝙ illud quod ſic eſt natura
le, ꝙ cõſequiẽ naturã ſm iſtitutionẽ
nullomõ eſt culpabile: illud vero qđ
ſic eſt naturale, ꝙ conſequiẽ naturã
ſm corruptionem, culpabile eſt, &
tale eſt originale: & ſic patet illud.
AD illud quod obiicitur, quòd nul- 18
lum neceſſarium voluntarium eſt.
Dicendum, quòd & ſi hoc reſpectu
eiuſdem veritatem poſſit habere, ta-
men reſpectu diuerſorum non ne-

neceſſe eſt, quòd habeat veritatem.
Quod enim neceſſarium eſt vni, vo-
luntarium poteſt eſſe alteri: & ſic eſt
in originali, quod quidē & ſi nobis
ſit neceſſarium, Adæ tñ fuit volunta-
rium: & ſic rōne illius voluntatis no
bis imputatur in peccatum, vnde di-
cuntur omnes peccaſſe in ipſo. Hoc
autem melius oſtendetur, cum mani-
feſtabitur, qualiter originale peccatū
traducitur.

COnſequenter quæritur de ſe
cūdo, videlicet qd ſit origina
le peccatū. Et circa hoc duo
quærūtur. Primo quæritur
vtrum originale peccatum ſit concu
piſcentia. Secundo quæritur vtrum
ſit ignorantia.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

**Peccatū originale eſt cōcupiſcē
tia ſecundum quod in ſe clau-
dit debitę iuſtitię carentia, quę
ſe habet per modum habitus.**

Fundamenta.

VTRVM originale pec
catum ſit concupiſcen-
tia. Et quòd ſic videtur
Rom. 6. Nō regnet pec
catum in veſtro mortali
corpore. Ibi gloſſ. Peccatum .i. fomes
peccati. Si igit fomes peccati, non eſt
aliud q̃ cōcupiſcētia, & fomes, &c. fo
mes peccati pctī eſt, & non eſt pctm
actuale, reſtat ꝙ ſit originale. Itē. Ro.
7. Concupiſcentiam neſciebā eſſe pec
catum, &c. gloſſ. Cōcupiſcentia eſt vñ
oīa mala proueniunt. Si igitur illud
quod eſt origo oium malorum eſt o-
riginale peccatum, videtur ꝙ origi-
nale peccatum nihil aliud ſit quam
concupiſcentia. Item hoc ipſum vide
tur rōne. Quales ſunt actꝰ, tales ſunt
habitus, ſed cōcupiſcere eſt peccatū:
ergo neceſſitas concupiſcendi mala
eſt, & peccatum, ſed neceſſitatem con
cupiſcendi a natura contrahimus. Si
igitur peccatum quod a natura con-
trahitur eſt peccatum originale, vide
tur, &c. Item. In omni peccato eſt cō
uerſio aliqua ad commutabile bonū,
vel in actu, vel in habitu. Si igitur
peccatum originale eſt peccatum: er-
go ibi eſt aliqua conuerſio inordina
ta ad bonū cōmutabile: ſed cōuerſio
inordinata ad bonū cōmutabile nihil
eſt aliud, q̃ cōcupiſcētia: ergo neceſſe
eſt peccatum originale concupiſcen-
tiam eſſe. Sed contra. Rom. 7. Pecca
tum occaſione accepta per mandatū
operatum eſt in me omnem concupi
ſcentiam. Hoc autem non poteſt in-
telligi de peccato actuali: intelligitur
ergo de originali. Si ergo operās nō
eſt operatum: igitur concupiſcentia
non eſt originale peccatum, nec econ
uerſo. Itē. Beda dicit quòd quatuor
ſunt nobis inflicta propter primum
peccatum, videlicet ignorantia, infir
mitas, malitia, & quartū ex his con-
flata concupiſcentia: ſed quod eſt in-
flictum pro peccato, nō eſt ipſum pec
catum: ergo ſi hæc merito originalis
ſunt nobis inflicta ſm ꝙ dicit Beda:
ergo &c. Item. Concupiſcētia manet 19
cum gratia: originale peccatum non
poteſt manere cum gratia: ergo origi
nale peccatum nō eſt concupiſcētia.
Si tu dicas ꝙ concupiſcentia manet
cum gratia inquantum eſt remiſſa, &
ſic eſt pœna: inquātum autem eſt in-
tenſa non manet & ſic eſt culpa. Cō-
tra. Magis & minus non diuerſificāt
ſpeciem: ergo ſi concupiſcentia remiſ
ſa non eſt culpa, ſed pœna, pari rōne
videtur ꝙ nec cōcupiſcentia intenſa.
Item. Concupiſcentia poſtquam re-
miſſa eſt intendi poteſt, & in priſti-
num dominium reuocari, ſicut expe
rimento patet: ſi igitur originale pec
catū eſſet iterabile, tunc & baptiſma,
quod eſt contra inſtitutionem eccle-
ſię. Eſt igitur quæſtio quid ſit origina
le peccatum per eſſentiam. Et cum a
Magiſtro dicatē, & ab Auguſtino eſſe
concupiſcentia, ſicut patet in litera,
ab Anſelmo autem in libro de conce
ptione vir. dicatē eſſe debitæ iuſtitiæ
carētia, quęſtio eſt quomodo iſta duo
verba poſſunt eſſe ſimul & ſemel ve-
ra, & in quo horum verborū magis
explicatur quid ſit originalis culpa. 20
Reſpon. Dicendum ꝙ ſicut actuale
peccatum non dicit omnimodā pri-
uationem, eo ꝙ non tantum dicit
auerſionem, imo etiam conuerſionē

quādam

quãdam:non etiam dicit oĩmodam
boni priuationẽ,imo relinquit apti-
tudinem,& aliquem actum priuãdo
circunſtantiam erga ipſum:ſic etiam
in originali ſuo modo intelligendũ
eſt.Vnde ſicut non dicitur peccatum
actuale eſſe in aliquo,ex hoc ſolo ꝙ
careat iuſtitia,quia tunc lapis diceretẽ
peccatum habere,ſed ex hoc quòd a-
liquam inclinationem habet ad ali-
quid,in qua cũ deberet eſſe iuſtitia,
non reperitur.Sic etiã originale pec-
catum dicitur eſſe in aliquo non ſolũ
quia caret iuſtitia originali,ſed etiã
quia curuitatem habet,& neceſſitatẽ
concupiſcendi:vnde quemadmodũ
videmus in ęgritudine corporali vt-
pote in paralyſi,quòd talis morbus
ineſt ex quadã diſſolutione virtutis,
ita tñ ꝙ non omnino priuatur virt⁹
motiua ſicut in mortuo,ſed aliquo
modo manet,non potens mẽbrũ re-
gere,& ita ſequitur partim ex potio-
ne,partim ex defectu manus tremula
tio,ſic intelligendum eſt tam in
actuali,quàm in originali peccato.
Quemadmodũ ſi quis quæreret qd
eſſet peccatum carnis,dupliciter poſ-
ſet ei notificari,videlicet ratione in-
clinationis deordinatę,vt dicatur eſ-
ſe immoderatus appetitus rei tracta-
bilis ſm carnem:et ratione priuatio
nis boni,vt dicatur eſſe priuatio caſti
tatis,& continentiæ:& vtroque mo-
do reſpondetur ſic conuenienter.Sic
cum quæritur quid ſit originale pec
catum:recte reſpondetur ꝙ ſit concu
piſcentia immoderata:recte etiam re
ſpondetur,ꝙ ſit debitę iuſtitiæ caren
tia:& in vna iſtarum reſponſionum
clauditur alia,licet vna notificet ip-
ſum originale ratione eius quod eſt
in ipſo habens modum cõuerſionis,
altera vero ratione priuationis.Cõ-
cedendũ eſt igitur ſicut rationes oſtẽ
dũt,& Magiſter dicit in litera,quòd
originale peccatum eſt cõcupiſcẽtia,
& hęc non quæcunque,ſed concupi-
ſcentia prout claudit in ſe debitę iu-
ſtitiæ carentiam:hæc autem eſt con-
cupiſcentia immoderata,& intenſa,
adeo vt ſit carnis ad ſpiritum prædo
minantia,& talis ſemper eſt iũcta ca-
rentiæ debitę iuſtitiæ,& ſm ꝙ nobis
ineſt ab origine dicitur peccatum o-
riginale.Et hoc eſt quod dicit gloſ.ſu
per illud,Beati quorum remiſſę ſunt
iniquitates.glo.iniquitatem dicit fo-
mitem,qui ante baptiſmum non tñ
pœna eſt ſed culpa,poſt baptiſmum
vero pœna tantum eſt,& non culpa.
Cum enim deletur originale non de
letur vt omnino non ſit:ſed vt non
ſit peccatum.Concedendæ ſunt igĩ
rationes,quæ ad hoc oſtendunt.Ad
rationes autem ad oppoſitum ſatis
planum eſt reſpondere per ea quæ di
cta ſunt.Ad illud enim quod obiicitũ 21
primo,quòd peccatum operatur con
cupiſcentia.Dicendum quòd illud in
telligitur de concupiſcentia quantũ
ad actum quem dicitur operari man
datum,quia occaſionaliter excitat
nobis ipſam concupiſcentiam quæ ſe
habet per modum habit⁹.AD illud 22
quod obiicitur,quòd concupiſcentia
eſt nobis inflicta per peccatum.Dicẽ
dum quòd intelligitur de concupi-
ſcentia prout eſt remiſſa,& ſic ſorti-
tur rationem pœnę:& hoc modo nõ
eſt originalis culpa,ſed ipſius ſequę-
la.Et per hoc patet reſponſio ad ſe- 23
quens quod obiicitur,quòd manet ſi-
mul cum gratia:non enim manet ꝓ-
ut dictum eſt in opponendo prout in
tenſa eſt,quia ſic dicit animæ peruer
ſionem,ac per originalis iuſtitiæ pri-
uationem:prout autem eſt remiſſa ꝑ
gratię pręſentiam hoc non dicit.Et 24
ſi obiicias,quòd magis,& minus nõ
variat ſpeciem.Dicendum quòd &
ſi iſtud locum habeat in naturalibus:
non tamen habet veritatem in mo-
ralibus,quoniam virtutes & vitia in
moribus attenduntur penes medie-
tatem,& eius extrema quæ ſunt ſu-
perfluum,& diminutum,& hoc non
ſolum verum eſt apud moralem Phi
loſophum,ſed etiam apud Theologũ
qui dicit quòd amor creaturæ circa
deum,vel ſub deo non eſt peccatum
mortale:ſi vero ſupra deum intenda
tur,mortale peccatum efficitur.AD il- 25
lud vero quod obiicitur,quòd cõcu
piſcentia remiſſa iterum poteſt inten
di:dicendum quòd & ſi intendi poſ-
ſit,& intendatur,hoc eſt per peccatũ
actuale,concupiſcentia vero intenſa

non dicebatur eſſe peccatum originale, niſi prout ſic contrahebatur a prima origine: & quia hoc non poteſt eſſe niſi ſemel, quantumcunque, & quotieſcunque concupiſcentia intendatur, originale peccatum nõ iterat.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatũ originale non eſt ignorantia, dicens tantum neſcientiam, quia ſic tãtum eſt pœna, licet pro vt concupiſcentiæ iuncta eſt, cum habeat oppoſitionẽ virtuti dici poſſit ignorantia.

Fundamenta.

VTRVM peccatum originale ſit ignorãtia. Et quòd ſic videtur ſuper Pſalm. Delicta iuuentutis, & ignorantiæ meæ. gloſſ. Ignorantiæ meę: id eſt originale peccatum quod eſt in paruulis. Et paulo ante. Delicta ignorantiæ dicit ea quę ſunt in paruulis, qui peccato originali tenentur. Item. Hugo in libro de ſacra. in ſeptima parte. Originale peccatũ eſt vitium quod naſcendo contraximus per ignorantiam in mente, & concupiſcentiam in carne: ergo videtur ꝙ originale peccatũ ſit ignorãtia. Quòd ſi tu dicas hoc eſſe dictũ per cauſam. Obuiat illud quod conſequenter dicit Hugo in eadẽ parte. Iſta quatuor mala in homine apparent ſuperbia: ignorãtia, mortalitas, & concupiſcẽtia. Superbia tãtum mentis culpa eſt, mortalitas carnis pœna tantũ, ignorantia vero pœna, & culpa: ſed non eſt niſi culpa originalis: ergo &c. Item. Originale peccatum maxime habet deleri per fidei ſacramentum: ergo directius opponitur ipſi fidei, q̃ eſt in cognitiua, quàm virtuti alicui exiſtenti in affectiua: ſi ergo ignorantia dicit priuationem virtutis dirigẽtis cognitiuam, videtur ꝙ peccatũ originale ſit proprie ignorantia. Item. Pœna reſpondet culpę: ſed originali peccato proprie debetur pœna carentiæ viſionis dei: ergo ſi hoc dicit priuationem ex parte cognitiuæ, videtẽ ꝙ & ipſum originale, ꝙ ſi hoc verũ eſt, redit idẽ quod prius. Item. Sicut peccatum eſt in concupiſcendo ea, q̃ non ſunt appetenda, ſic peccatum eſt in diſcredendo ea, quæ ſunt credẽda: ergo ſicut habere neceſſitatem ad cõcupiſcendum eſt culpa, ſic habere neceſſitatem ad diſcredendum eſt culpa: ſed paruulus vtramque neceſſitatem habet: & non habet niſi originale: ergo ſicut ponitur originale peccatum in paruulo eſſe concupiſcibilitas ſiue concupiſcentia, ſic etiam debet dici eſſe ignorantia. Sed contra. Beda dicit quòd quatuor ſunt nobis propter peccatum inflicta, ſcilicet ignorantia, & infirmitas, &c.

Ad opp.

Ergo cum peccatum originale non dicatur infirmitas, pari ratione nec ignorantia, quæ eſt pœna pro ipſo inflicta. Item. Auguſtinus ad Valentinianum. Ignorantia in his, quæ ſciri non potuerunt, pœna peccati eſt. Si ergo ignorantia in paruulis eſt inuincibilis, videtur, quòd ſit pœna, & non culpa: maxime cum videamus paruulos propter ignorãtiam excuſari ab omni culpa. Item. Originale peccatũ deletur in baptiſmo: ſed ęque bene eſt ignorãs paruulus baptizatus ſicut non baptizatus: ergo ignorantia non põt eſſe originale peccatum. Item. Si aliquis ex aliquo actu ſuo cadit in furiam: illa furia non dicitur ĩ eo eſſe culpa, ſed pœna: ergo pari rõne ſi aliquis ex peccato primi parentis in ignorantiam cecidit: nõ debet dici culpa originalis, ſed eius pœna. Et poteſt hic eſſe locus a maiori, quia magis debet imputari ignorantia in culpam, in quam incidit ex actu ſuo, quàm ex actu alieno. Item. Cum peccatum originale ſit concupiſcentia, vt probatum eſt ſupra, & Auguſtinus dicit, ſi eſſet ignorantia, cum concupiſcentia, & ignorantia ſint diuerſorum generum, tũc in quolibet eſſet pluralitas originalium peccatorum, quod oſtendetur inferius falſum eſſe.

RESP.

26 RESP. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt de ignorantia in adultis ipſam videlicet peccatũ non eſſe, niſi prout habet voluntatem concomitãtem, ſic econtra cognitio non eſt virtus niſi ei ſic iuncta affectio. Sic per hunc modum intelligendum eſt eſſe in propoſito, ꝙ ignorantia, ſi pure dicat neſcientiam, ſic tantum eſt pœna: ſi vero dicat neſcientiam vt eſt coniuncta concupiſcentiæ, ſic eſt culpa, pro eo, ꝙ talis ignorantia oppoſitum habet cum virtute & gratia. Gratia enim adueniens in animã nõ ſolummodo rectificat affectionẽ per charitatem, ſed etiam cognitiuã per fidem. Non enim poteſt dirigi volũtas, niſi pariter dirigatur & ratio, & libertas arbi. ſimul in ratione & voluntate conſiſtit: hoc igitur modo cõcedi poteſt peccatum originale eſſe ignorantiam: & ſic intelligit Magiſter Hug. & glo. & procedunt rõnes quę ad primam partem inducũtur.

27 AD illud, tamen quod obijcitur, de carentia viſionis dei. Dicendum, ꝙ illa ratio dupliciter deficit. Primum quidem, quia carentia viſionis dei non tantũ debetur peccatis, quæ reſpiciunt cognitiuam, imo quę reſpiciunt affectiuam, cum viſio ſit tota merces quæ redditur omnibus virtutibus, & operibus meritorijs. Secundo vero, quia cum dicimus paruulos puniri carentia viſionis, in hoc intelligitur per conſequens, ꝙ priuentur & dotæ fruitionis, & dotę tentionis. Rationes autem quæ ad oppoſitum inducuntur procedunt de ipſa ignorantia, ſecundum ꝙ dicit purã neſcientiã, & ſic eſt pœna, nõ culpa. Secundum enim, ꝙ habet iunctã concupiſcentiam culpa eſt: nec tamẽ ex hoc ſequitur, ꝙ in nobis ſint plura peccata originalia ſicut concludit ratio vltima, pro eo ꝙ vbi ponitur vnũ propter alterum, ibi vnum tantum. Cum ergo dicimus ignorantiã rõne concupiſcentiæ eſſe peccatum originale: non propter hoc ponimus in nobis plura originalia differẽtia per eſſentiam: ſed hoc ponimus, ꝙ cum originale ſit vnum, deordinat & viciat totam animam non ſolum ſecundum affectiuam, ſed etiam ſecundũ cognitiuam, ita tamen, ꝙ principalius affectiuam: vnde magis notificatur originale per concupiſcentiam, & debitæ iuſtitię carentiam, quã per ignorantiam: quia tam concupiſcentia, quàm debitæ iuſtitiæ carentia notificant ipſum originale ſecundũ ꝙ eſt culpa, & ideo prædicantur de ipſo prædicatione per eſſentiam: ignorantia autem notificat magis ſecundum, ꝙ eſt vitium cognitiuam deordinans. Vnde magis prædicatur de peccato originali ſecundum ꝙ ipſa ignorantia peccatum eſt prædicatione per cauſam, quàm per eſſentiã, & hoc inſinuat ipſum verbum Hugo. cum dicit ipſum originale eſſe vitiũ quod contraximus per ignorantiã. Hoc etiam declarat ipſe Anſel. in li. de concep. virg. vbi dicit, ꝙ oẽ peccatum eſt iniuſtitia, & omnis iuſtitia & iniuſtitia in voluntate conſiſtit. Et ſic patet quid ſit originale peccatum per eſſentiam: quoniã eſt cõcupiſcentia, & debitæ iuſtitiæ carentia: patet etiam quomodo originale peccatum ab Hug. dicitur eſſe ignorantia, & per conſequens ea quę ad vtranque partem ſunt adducta.

CONſequenter quæritur circa tertium articulum de veritate humanæ naturæ. Et cum duo cõcurrant ad hoc quod aliquid dicatur de veritate humanę naturę, materia videlicet & forma, ad quartum librum ſpectat dicere de veritate humanę naturę ex parte formę, vbi agitur de reſurrectiõe. Ad hunc vero locum ſpectat inquirere de veritate humanę naturæ ex parte materiæ, vbi inquirit Magr̃, vtrum aliquid extrinſecum in veritatem humanę naturę poſſit trãſire. Circa hoc igitur duo quærẽda ſunt. Primo quęritur vtrum aliquid tranſeat in veritatem humanæ naturæ per actũ generatiuæ. Secundo quæritur vtrum aliquid tranſeat in veritatem humanæ naturę per opus nutritiuæ. Artic. 2

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Per actum generatiuæ virtutis aliquid in veritatem tranſit naturæ humanæ, quod eſt humidum radicale deciſum a patre, quod eſt fundamentum fabricę prolis.

Ad opp. VTRVM aliquid tranſeat in veritatem humanę naturæ per actũ generatiuę. Et qđ nõ, videtur primò auctoritate doctorum autenticorum videlicet Magiſtri ſententiarum, & Hugo. Ait enim Magiſter in litera ſic. Omne quod eſt in humanis corporibus, naturaliter deſcendit a primo parẽte lege propagationis, & in ſe auctum & multiplicatum eſt nulla exteriori ſubſtantia in id tranſeunte. Similiter Magiſter Hugo de ſancto victo. in ſi. vj. partis. De ſubſtãtia coſte in ſe diuina virtute abſque extrinſeco additamento multiplicata, corpus mulieris factum eſt, quemadmodum poſtea natura humanam a primis parentib⁹ in ſubſequentem generationem ſeminatam a modico iam intantum multiplicatam cernimus, vt multa hominum millia ex eo iam excreuiſſe videamus. Item. Hocipſum oſtẽditur ſecundo auctoritate ſanctorum. Dicit enim Anſel. in lib. de cõcep. vir. c. ij. loquens de primis parentibus. Quia tota natura humana ĩ illis erat & nihil extra ipſoſ erat, tota infirmata eſt & corrupta. Et quod maius eſt, Augu. ix. ſuper Gene. ad literam dicit, ꝙ nos ſumus in Adam ſecũdũ rationem ſeminalem, & ſecundum corpulentiam ſubſtantiam: caro autem Chriſti fuit ſolum ſecundũ corpulentam ſubſtantiam, ꝙ ſi hæc vera ſunt, ꝙ tota caro & omnium poſterorum caro fuit in Adam: ergo nihil extrinſecum per virtutem generatiuam tranſit in ipſum. Itẽ. Hoc videtur auctoritate euangeliorũm. Matth. xv. Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: ergo non videtur, ꝙ ex aliquo quod ab homine comeditur, prolis corpus conſtituatur. Et Matth. vij. Omne extrinſecum introiens in hominem non poteſt eum coinquinare, quia non intrat in cor, ſed in vẽtrem, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas. Ibi glo. tenuiſſim⁹ humor, & liquens eſca cum in venis & artubus decocta fuit & digeſta, per occultos meatus quos Græci poros vocãt ad inferiora dilabitur, & in ſeceſſum vadit. Item. Hocipſum videtur rõne. Primo per veritatem generationis. Generare enim eſt de ſua ſubſtãtia aliquid producere: ſi ergo omnes vere & recte dicuntur ab Adam geniti, & filij Adæ omnes ſumus, ſumus de aliquo ex eius ſubſtantia propagati: ſed qua ratione manus mea vel pes vel aliquod membrum conſtitui habet ex eo quod fuit in Adã eadem ratione, & ſingula membra, videtur igitur, ꝙ totum corpus cuiuslibet hominis ex eodẽ ſemine fuit conſtitutum, & ſi hoc nihil extrinſecum tranſit in virtutem humanæ naturæ per actum virtutis generatiuę. Itẽ. Hocipſum videtur per legem cognationis: qm̃ ſtipes non poteſt contrahere cum aliquo ex ipſo procedẽte, nec aliqui approximãtes ſtipiti poſſunt adinuicem contrahere: hoc autem non eſt ob aliud niſi ꝓpter vnitatem carnis & ſanguinis: ergo videtur, ꝙ non de ſuperfluitate nutrimẽti, ſed de ſubſtantia patris proles generetur, & non ſolum de ſubſtantia patris proximi, imo etiam patris remoti, alioquin vana erit lex cognationis, quod non ſolum eſt cõtra veritatem ſacræ ſcripturę, imo etiam contra dictamen naturæ. Itẽ. Hocipſum videtur per conditionem reſurrectionis, neceſſe eſt enim vnicuique animæ proprium corpus reddi, eſto igitur ꝙ aliquis nutritus de carnibus humanis generet prolem, ſi ſolum ſemen de alimento ſumptum eſt, cũ huius alimẽtum eſſet de veritate corporis alterius hominis, rediret ad primum corpus: ergo iſte nõ reſurgeret qui generatus eſt ex illo ſemine, cum anima priuaretur proprio corpore: ſi igitur hoc eſt impoſſibile,

le, reſtat,& illud impoſſibile eſſe, vi
delicet ꝙ aliquid extrinſecum tran-
ſeat in ſemine: augetur igitur quod
a primo parente deciſum fuit in ſeip
Funda-menta. ſo ſine alterius appoſitione. Sed con
tra. Philoſophus in libr. de animali-
bus dicit, ꝙ ſemen eſt ſuꝑfluitas vl-
timi cibi: ſi ergo medicis in his quę
dicunt circa ſuam ſcientiam creden
dum eſt, cum determinare de genera
tione hominis pertineat ad Philoſo
phum naturalem: credendum eſt, ꝙ
ſemen ſit ex ſuperfluo nutrimenti ſic
ꝙ aliquid extrinſecum in veritatem
humanæ naturę poſſit tranſire. Itē.
Super illud Luc. xj. Beatus vēter &c.
Glo. interlinearis. Ex eodē fonte &
lac nutriendis, & ſemen procreādis
pueris emanat: de ſemine ergo vir-
ginis potuit concipi, qui eius lacte
potuit enutriri. Item. Aug. in libr.
de vera reli. Alimenta corpori non
apta per congruos meatus eiiciūtur,
quorum aliud feculentiſſimum red-
ditur terræ ad alias formas aſſumen
das, aliud ꝑ totum corpus exhalat,
aliud totius animalis latentes ner-
uos accipit & inchoatur in prolem,
neruos autem vocat ſeminales ratio
nes. Per iſtam auctoritatem expreſ-
ſe colligitur, ꝙ ſemen ſit ex alimen-
to. Si forte tu dicas, ꝙ Augu. intelli-
git quantum ad partem ſeminis ſecū
dum naturam: obuiat ipſa auctori-
tas quæ dicit, quod alimentum acci-
pit neruos .i. ſeminales rationes: illa
enim pars dicitur eſſe pars ſecūdum
ſpeciem ſuper quam fundatur virtus
actiua, & conuerſiua. In eadem au-
tem auctoritate ſubiungit ꝙ ex illo
alimento ſic traducto omnia mēbra
formantur, & planum eſt ſecūdum
medicos, ꝙ membra radicalia ex pa
tribus ſecundum ſpeciem habēt for-
mam ſiue ex humore radicali. Item.
Hoc ipſum videtur ratione. Oē aug-
mentum quod fit per naturam, vel
fit per rarefactionem, vel fit per ad-
ditionem: ſi ergo ex illo ſemine qđ
ab Adam deciſum fuit omnes homi
nes naturaliter producti ſunt, neceſ
ſe eſt illud eſſe actum vel per rarefa-
ctionem, vel per additionem: ſed per
rarefactionem non poſſet, quia nec
tot atomi fuerūt in illo ſemine quot
homines ſunt ex eo producti: ſi ergo
actum eſt, hoc eſt per additionē, ali-
quid igitur extrinſecū intrat in cor-
poris humani conſtitutione. Quod
ſi tu dicas tertium modum augendi
eſſe per multiplicationē naturæ poſſi
bilem. Obiicitur contra hoc per Hu
go de ſancto victo. qui dicit ꝙ facere
aliquid in maius ſecundum ſubſtan
tiam & quantitatem ſine appoſitio-
ne hoc eſt ſoli deo poſſibile. Item.
Impoſſibile eſt aliquem per virtutem
nutritiuā nutriri, niſi apponatur ali-
quid extrinſecum per quod quis nu
triatur: ergo pari ratione impoſſibi
le eſt virtutem augmentatiuā augmē
tare ſubſtantiam, niſi addatur aliqđ
extrinſecum per quod augmentetur:
aut ſi pōt in ſeipſa augeri, quare non
poteſt per ſeipſam? Item. De nobili-
tate agentis eſt, ꝙ poſſit aliam naturā
ad ſeipſum trahere, & in ſe conuer-
tere, ſicut ignis conuertit in ſe aerē:
ſi ergo potentia generatiua in homi
ne completa eſt, & perfecta, & ratio
ſeminalis in ipſo eſt maxime actiua,
videtur ꝙ poſſit agere in extrinſecā
materiam, & in ſe conuertere, & ra-
tionem ſeminalem communicare ei:
& ſi hoc, per opus virtutis generati-
ue in virtutem humanæ naturæ po-
teſt aliquid extrinſecum tranſire. 28

RESP. intelligendū eſt hic, ꝙ
ſicut expreſſe patet in litera, opinio
Magiſtri ſentētiarū fuit ꝙ nihil ex-
trinſecū in veritatem humanæ natu
ræ per ḡnationē trāſeat. Hæc aūt poſi
tio multum apparet eſſe probabilis,
ſi quis attendat verba ſanctorum,
& ſimul cum hoc conditionem reſur
rectionis, & legem cognationis. Hanc
igitur poſitionē quidam ſuſtinuerūt
dicentes, quod talis multiplicatio ſi-
ne extrinſeci appoſitione in humana
natura fit per virtutem ſupernatura-
lem: alij quod hoc fit per virtutem ſu
percœleſtem: tertij quod hoc fit per
virtutem elementarē. Primi dixerunt
quod ſicut deus ſibi reſeruat anima-
rum creationem propter earum im-
mortalitatem, ſic etiam ſubſtantiam
corporum humanorum multiplicat,
& augmentat ſine additione extrinſe

ca, ſicut multiplicauit panes euangelicos, & ſicut multiplicauit coſtam, de qua formata eſt Eua: & hoc quia corpora humana ſunt ad immortalitatē ordinata: non tamen dicitur facerę miracula ſic multiplicando, quia hoc facit quaſi faceret per naturā. Naturā enim alendo, & nutriēdo quaſi fouet extrinſecus: ſed deus eſt qui nutrimentum præſtat intrinſecus. Huic autem modo dicēdi obuiat & ſenſus, & ratio, & auctoritas. Senſus obuiat, quia ſic videmus hominem ex homine ꝓduci, ſicut aſinū ex aſino, & ſicut plātam ex planta: ſi igitur alia corpora naturalia fiunt ex materia addita, & ſenſus noſter non fallitur, iudicandū eſt ſimiliter eſſe circa corpora humana. Ratio etiam obuiat, quia non eſt generatio naturalis niſi ea, in qua natura eſt vere agens, vere producēs ſibi ſimile: ſi igitur multiplicatio hoīs ex homine eſſet ꝑ virtutem ſupra naturam, & non per virtutem ipſius naturę, generatio hominis ex homine non eſſet naturalis: & ſi hoc, nō eſſet generatio vera. Repugnat etiā auctoritas. Dicit enim Auguſt. x. ſuper Ge. ad literam: quod nos fuimus in Adā ſecundum corpulentam ſubſtātiam, & ſecūdum rationem ſeminalē, Chriſtus tantum ſecundum corpulentam ſubſtantiā: ſed ſi corpora noſtrā educerentur ex ſemine Adæ per virtutē ſupra naturam, iam in ipſo deberent dici ſicut & Chriſtus eſſe ſolummodo ſecundum corpulentam ſubſtātiam, non ſecundum rationem ſeminalem, cum ſeminalis rō dicat vim actiuam. Alij vero ſuſtinēt prædictam poſitionem dicentes, quod talis multiplicatio eſt per virtutem ſupercœleſtem: corpus enim quintæ eſſentiæ, ſiue luminoſum natum eſt ex ſe emittere lumen, & ipſum multiplicare, non educēdo natura luminis ex illo corpore, quod illuminat, ſed ſimul multiplicare materiam, & formam: ſic & in propoſito dici voluerunt, quod quia in natura humana multum eſt de natura quintæ eſſentiæ, poteſt ipſa in ſeipſa multiplicari. Huic etiam modo dicendi obuiat ſenſus, & ratio, & auctoritas. Senſus, quia nullum corpus cœleſte multiplicat lumē ſuum in ſe, ſed ſi multiplicat, multiplicat extra ſe, & in materia extrinſeca. Et iterum non videmus, quod ſol in multiplicando generet ſolē, vel producat ſolem: igitur ſi ſm naturam cœleſtem attenditur iſta multiplicatio in humano ſemine, nec multiplicabit in ſeipſo niſi aliquo extrinſeco ſuꝑaddito, nec ex tali multiplicatione homo ꝓducitur ab homine, ſicut nec ſol producitur a ſole. Ratio etiam obuiat, quoniam multiplicatio per virtutem creata eſt ab aliquo ſimili actiuo: ſi ergo formę tantum eſt agere, & forma nō aſſimilatur materię, ſed alteri formæ, impoſſibile eſt igitur aliquid multiplicari ꝑ virtutem creatam quantum ad principium materiale, nec materiam elementarem, nec cœleſtem. Auctoritas etiam repugnat, quoniam lumē egrediens a corpore luminoſo corpus nō eſt, nec habet in ſe materiam: & hoc ſupra planius oſtēſum fuit di. xiij vbi, & auctoritates ad hoc inductæ ſunt. Difficile eſt etiam explicare ſecūdam iſtam poſitionē, qualiter natura quintæ eſſentiæ intret conſtitutionem humanę naturę. Et niſi hoc ſane intelligatur ſicut explanatum fuit ſupra diſtinct. xvij, non poteſt de facili ſuſtineri. Tertij vero ſuſtinent, quod talis multiplicatio ſit ꝑ virtutem inferioris naturæ concurrente ſimul potentia ſuſceptiua ex parte materię, & actiua ex parte formæ. Materia. n. quantum eſt de ſe, non habet extētionem, ſed quod extēdatur tantum, vel plus, hoc eſt ratione formæ ſibi adiunctę. Vnde quantuncunque paruum ponatur de materia in aliquo corpore, capax eſſet valde magnæ extenſionis, ſi eſſet aliquod agens, quod poſſet formam tantæ extenſionis imprimere. Ex parte vero formæ eſt ibi potentia multiplicandi ſibi ſimile: & hinc eſt, quod cum ſemen adiuuatur, & confouetur per alimentum extrinſecū, vis illa ſeminalis in ſua materia poteſt ſe ipſa multiplicare, & creſcere nullo repugnante: & ideo non oportet aliqd extrinſecum in veritatę humanæ naturæ tranſire. Et hoc videtur Augu. ſentire cum dicit in lib. de ꝟa relig.

quod

quod ex vno ſemine ſegetes ſegetum, & ſiluæ ſiluarum, greges gregum, populi populorum educi pñt: ita quod nihil reperitur poſtea in omnibus illis, quod prius non fuerit inuiſibiliter in ſemine illo primo. Huic autem poſitioni, & ſi rationabilior cæteris videatur nihilominus tamẽ, ſicut & prædictis, repugnat ſenſus, & ratio, & auctoritas. Senſus quidem primo repugnat. Nam ſi in his, quæ gñerantur crementum fieret per multiplicationem abſque additamento, tũc mũdus iſte eſſet multo maior, quã fuerit principio, & viſibiliter creſceret quotidie. Non enim poſſet dici, quod per reſolutionem decem grana frumenti reducantur ad vnum. Ratio etiam repugnat, quia materia nõ eſt ſubiectũ tranſmutationi, niſi ſub aliquo eſſe, Vnde & ſi materia corporalium per intellectum abſtrahi poſſit a formã corporum, nunquam tamen per virtutem alicuius creaturæ poteſt expoliari omni extenſione, & forma corporeã: propter quod in pluribus locis dicit Auguſt. quod impoſſibile eſt ex corpore fieri ſpiritum, & ſup Ge. ad literam, & in li. de immortalitate animæ. Si igitur hæc materia ſub tali eſſe ſtatum habet, & determinationẽ in ſua extenſione, vltra quam natura non poteſt procedere, pro eo quod ſicut dicit Philoſophus ſecundo de anima 36. Omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti. et alibi, quod ex vno pugillo terræ poteſt generari ignis in millecupla ꝓportione: ex vno tamen pugillo non põt generari niſi decem aquæ: ſi hoc inq̃ ita eſt, impoſſibile eſt ponere, qđ aliqua res corporalis in ſeipſa augeatur abſque ſua rarefactione, & alteriꝰ appoſitione: hoc dico de operatione naturæ. Et attendendum eſt hic, ꝙ longe aliter loquendum eſt de materia ſecundum eſſentiam, & ſecundum eſſe, ſiue ſecundum ſubſtãtiam: nec eſt dicendum, quod tantum ſit de materiã in vno paruo lapide, ſicut in vno mõte, loquendo ſecundum eſſe, ſiue ſubſtantiam: quamuis in materia ſecundum eſſentiã non ſit conſiderare tantum, & quantum, & ſic ratio non concordat huic poſitioni. Autoritas etiã 29 obuiat: dicit enim Hugo in vj. parte, vbi diſtinguit ſex opera. Quorũ primum eſt de nihilo aliquid facere. Secundum eſt de aliquo aliquid facere ſecundum ſubſtantiam, & quantitatem in maiꝰ. Tertium opus eſt de aliquibus aliqd facere ſm ſubſtantiã, & quantitatẽ in minus. Quartũ opus eſt de aliquo aliqua facere: non tamẽ ſm ſubſtãtiam, & quantitatem in maius. Quintũ opus eſt de aliquibus aliqua facere: non tamen ſecundum ſubſtantiam, & quantitatem in minus. Sextum opus eſt de aliquo nihil facere. De his ſex generibus operũ ſubiungit, quod primũ opus & ſecundum, & tertium, & vltimum ſunt ſoli deo poſſibilia. Cum igitur talis multiplicatio, vt ibidem dicit, pertineat ad ſecundum genus operis: non ergo fiet virtute naturæ inferioris. Quod ſi iſta auctoritas non ſufficit, oſtenditur hoc auctoritate Auguſtini. v. ſuper Gene. ad literam circa finem li. vbi ſic ait. Illa quæ ꝓducũtur ex ſemine, in ſemine omnia fuerunt primitus, nõ mole corporeæ magnitudinis, ſed in potẽtia cauſali: nam illa magnitudo, copia terræ, humoriſque congeſta eſt: ſed illa in exiguo grano mirabilior præſtantiorq; vis eſt, qua valuit adiacens humor cõmixtus terræ, tanquam materies verti in ligni illius qualitatem, & ramorum diffuſſionem, & foliorum viriditatem, in fructuum formas, & opulentiam: non igitur ſemen in ſeipſo augetur ſine alterius appoſitione. Adhuc expreſſius ſuper Gen. ad literam in fine decimi. Quid abſurdiꝰ, quam putare maſſam cuiuſpiam metalli ex aliqua parte creſcere poſſe dum tẽditur, niſi decreſcat ex altera, vel augeri latitudine, niſi craſſitudine minuatꝰ? aut vllũ corpus eſſe manente ſuæ naturæ quãtitate quod vndique creſcat, niſi rareſcat? ergo ſi quantitas ſeminis deciſi manet, & non rareſit, & vndique creſcit: hoc nõ poteſt eſſe ſine appoſitione materiæ, niſi hoc fiat mirabiliter. Quocunque igitur prædictorum modorum ſuſtineatur, opi

nio Magiſtri,ſiue etiam omnes modi conſſentur in vnum,ſiue per ſe quilibet adaptetur,plurima occurrũt difficilia,propter quę multi recuſant opinionem Magiſtri ſuſtinere in iſta parte.Secũda opinio circa iſtam poſitionem eſt aliquorum ſequẽtium verba naturalium,& medicorum,& dicentium,quod mediante virtute generatiua non ſolum aliquid tranſit in veritatem humanæ naturę,imo tota veritas prolis generatę eſt ex extrinſeco addito,quia eſt ex ſuperfluo nutrimẽti:hoc autem dicunt eſſe,quia modus
C operandi ordinatus eſt,& delectabilis,& expeditus.Ordinatus, quia ibi incipit operatio generatiuę,vbi ceſſat operatio nutritiuæ. Natura enim per prius intendit ſibi,quam alij:& ideo materia generationis eſt ſuperfluitas vltimi cibi:quę quidem & ſi ſit ſuper
D flua operi nutritiuæ,eſt tamen neceſſaria operi generatiuę.Modus etiam iſte eſt delectabilis , quoniam natura delectatur i emiſſione ſuperflui,& triſtatur,& dolet in emiſſione neceſſarij & ſibi coniuncti ſi ergo natura maxime delectatur in opere generatiuę, materia generationis eſt ex ſuꝑfluo nutrimẽti. Modus etiã iſte eſt expeditus,qa cũ tertius cibus ſit in potentia ꝓxima,vt conuertatur in ſingula mẽbra:ſi natura debet ex aliquo humore fabricare corpus, fabricat ex illo: ſed cũ nõ fabricet ex neceſſario,reſtat quod fabricet ex ſuperfluo. Qm̃ igiĩ natura operatur quantum poteſt breuius,& delectabilius,& ordinatius:iõ dicunt talem modum procreandi videlicet ex ſuperfluo nutrimenti maxi
E me eſſe conuenientem naturæ. Conuenit etiam,vt dicunt,hoc diſpoſitioni diuinæ,& ordinationi corporum ad reſurrectionem.Cum enim ſemen non reſurgat in generante,ſed in genito,nõ videtur humor ille fuiſſe de generãtis veritate,ſed poti9 de humidi ſuperfluitate. Licet autem hic modus dicẽdi multum videatur probabilis attendẽti verba philoſophi,obuiat tamen ei,ſicut & alij modi dicẽdi,& ſenſus,& ratio,& auctoritas.Sẽſus quidem,quia videmus prolem aliquando aſſimilari proauo:& ſicut aſſimilatur proauo,ita poteſt aſſimilari ei,qui pręceſſit vſque ad generationẽ decimam: ergo & ſic deinceps : ergo videtur,quod aliquid ſit i iſto primo filio traductum a parente primo . Et iterum,cum videamus hominẽ ex coitu attenuari,& ex frequentatione talis actus mortem accelerari , videtur quod non ſolum in ſemine fiat ſuperflui emiſſio, imo quod etiam alicuius humidi radicalis:& ita proles nõ tantum eſt de ſuperfluitate alimenti,ſed etiam de veritate generantis . Ratio etiam obuiat.quia ſi ſolum eſſet ꝓles de ſuperfluitate cibi patris , nec eſſet vera generatio,cum generatio ſit de ſubſtantia generantis , nec eſſet vera cognatio : imo magis attineret homo porco,de quo ſumptum eſt nutrimentum,q̃ patri generanti. Auctoritas etiam repugnat,quoniã expreſſe dicit Auguſt.ſuper Gen.ad literã: quod omnes fuimus in Adam ſecundum corpulentam ſubſtantiam,& ſecundum ſeminalem rationem. Et qđ maius eſt Apoſtolus dicit; quod oẽs in Adam peccauimus . Et quod Leui in lumbis erat Abraæ quando decimatus fuit: ad Hebr.vij. Ex hac igitur poſitione ſi ꝑtractetur, ſequi videtur,quod ſi non omnino eſſet proles de ſuperfluo nutrimenti , nõ eſſet generatio,nec cognatio vera. Ex præcedenti vero ſi ponatur , quod nihil de alimento tranſit in prolem , ſequi videtur,quod non ſit generatio naturalis.Si igitur pro certo habendũ eſt, quod generatio hominis ab homine, & vera eſt,& naturalis eſt,neceſſe habemus viam mediam inter vtranque harum poſitionũ tenere,vt dicamus, quod aliquid de ſuperfluo nutrimenti tranſit in ſemen : nec tamen ſemen omnino eſt de ſuperflo nutrimenti, imo aliquid eſt ibi de humido radicali,& ex vtroque habet ſemen ꝓpagari.Vnde ſicut videmus circa nutri F
tiuam,quod eſt humiditas radicalis, & nutrimẽtalis,vtpote illa,quæ fluit: ſic intelligendum eſt etiam circa vim generatiuam , quod in ipſa eſt aliqua humiditas radicalis , & etiam aliqua fluẽs,& refluẽs,& in generatione prolis vna currit cum alia. Trãſmiſit igi

tur

tur Adam quando generauit primū
filium aliquid de illa radicali humi-
ditate, & illud modicū per virtutē na
turæ toti corpori filij fuit commiſtū
commiſtione perfecta, quia nullam
partem erat ſignare in corpore filij,
in qua non eſſet aliquid de illo humi
do, quod a patre traduxit. Si igitur fi
lius Adæ in generando prolem ſimi-
liter aliqd deſcindebat de ſuo humi-
do radicali, neceſſe erat, quod aliquid
tranſmitteret de eo, quod ſumpſerat
a patre, & ſic deinceps, pro tanto di-
cuntur oēs fuiſſe in Adam: non quia
fuerit ibi totaliter materia omniū no
ſtrorum corporum, ſed quia ibi erat
aliquanta materia, & rō ſeminalis, ſi-
ue potentia conuertendi ad ſe aliam
naturam, ita vt ſufficeret ad oīum ꝓ
creationē addito ſibi illo, in quo poſ
ſet ſe multiplicare. Et eſt exemplum,
ſi aliquis haberet fermentum, ꝙ cōmi
ſcere; commiſtione perfecta toti pa-
ſtæ, nihil fieret de illa totali paſta fer-
mentatā, quod non diceretur fermen
tari de illa paſta: & ſimiliter, ſi illa pa
ſta commiſceretur adhuc alij maiori
paſtæ, & ſic procedendo quaſi innu-
merabiles panes fermētati poſſent fe
ri ex modico fermento per appoſitio
nem rei fermentabilis: ſic & in propo
ſito ex modico ſemine per appoſitio
nē humoris ſuſceptibilis rationis ſe-
minalis poſſent innumerabiles homi
nes propagari. Et iſte modus ſatis cō
Ariſ. 1. de ſonat rōni, nec repugnat verbis Phi
gene. ani. loſophi, & ſumptus eſt ex verbis Au-
guſt. ſicut patet aſpiciendo auctorita
tem prius poſitam, quæ ſumpta eſt de
libr. de vera relig. vbi dicit quod ali
mentum accipit latentes neruos to
cap. 26. tius animalis, & inchoatur ī prolem.
Et modum explicat in li. v. ſuper Ge.
ad literam, ſicut patet in auctoritate
prius poſita, vbi oſtenditur, quod ex
modico ſemine generatur arbor ma-
30 gna. Igitur huic modo dicendi tanq̄
magis intelligibili, & magis conſono
Philoſophiæ, & ſacræ ſcripturæ ma-
gis adhæreo. Credo enim beatū Aug.
hoc ſenſiſſe, ſicut ex verbis eius poſ-
ſum colligere. Et ſecūdum hunc mo-
dum ſaluatur veritas cognationis, &
generationis, pro eo quod aliquid ra
dicale a parente traducitur in prolē.
Suſtinetur nihilominus generatio, &
ꝓpagatio eſſe naturalis, quia hoc fit
per alimenti additionem. Et ideo cō-
cedendæ ſunt rationes oſtendētes, ꝙ
aliquid de alimēto trāſit in veritatē
humanæ naturæ mediante opere nu
tritiuæ, quia non ſolum illud radica-
le, quod a patre deciditur, fit de veri-
tate prolis, ſed etiam illud cum alimē
to ſuperfluo ſibi iūcto, ita quod erat
ſuperfluum vni, fit neceſſariū alteri:
vtrunque enim erat fundamentū fa-
bricæ totius corporis generati.

A D illud autem, qd̄ primo obijci- 31
tur in contrarium de auctoritate Hu
go. & Magiſtri. Dicendum, quod ver
bis eorum in hac parte Magiſtri cōi-
ter nō aſſentiunt, nec ego ipſos bene
intelligo: nec tamen affirmo illos fal
ſum dixiſſe, ſed magis intelligo aliam
opinionem. AD illud, quod obijci- 32
tur de auctoritate Anſelm. & Auguſt.
iam patet reſponſio: dicunt enim, qd̄
in Adam fuimus, non quia nulla alia
materia conuerſa ſit in corpus noſtrū
niſi illa, quæ fuit in Adam, ſed ſi qua
alia conuerſa eſt, hoc non eſt niſi per
coniunctionē cum illo, quod ab Adā
fuit deciſum. Et ſi tu dicas, quod ipſe
Anſelm. dicit, quod totaliter humana
natura erat in Adam, Dicendum, qd̄
hoc non dicit quātum ad exiſtentiā
poſſibilem, vel potētialem, ſed quan-
tum ad exiſtētiam actualem, quia ni-
hil actu erat de veritate humanæ na
turæ, niſi quod in Adā erat: aliquid
tamen poſſibile erat ad hoc, quod fie-
ret de veritate naturæ humanæ; ſed
hoc operatiōe, & virtute carnis Adæ.
AD illud, quod obijcitur de auctori 33
tate domini in euangelio, & de gloſ.
Dicendum, quod hoc nequaquā in-
tēdit nec textus, nec glo. quod homo
totum egerat, qd̄ manducat: ſed quia
cum homo māducat, fit ſeparatio pu
ri ab impuro per digeſtiones interius
factas, & purū, & naturæ conueniens
interius retinetur, & impurum exte-
rius expellitur: & pro tanto dicebat
dominus, quod nihil quod intrat in
os hominem coinquinat, & ſic veriſ
ſimum eſt verbum domini ſecūdum,
quod valet ad propoſitum. Poſſet ta-
men

men dici, quod ſeceſſus ibi non tantum vocatur via inferior, per quam currũt egeſtiones, ſed omnes meatus ſubtiles, per quos fit ciborum decolatio. Et glo. dicit, quod Græci vocant illos poros: & ita non ſequitur, quod totum alimentum exterius exeat, & de illo nihil in veritatẽ prolis pertrã-
34 ſeat. AD illud, quod obijcitur, quod generatio eſt de ſubſtantia generantis iam patet reſponſio. Dico enim, ꝙ aliquid de radicali humiditate parẽtis tranſit in prolem, & ratione illius ſaluatur ibi veritas generationis: nec tamen oportet, quod ſit identitas ſm totum generantis ad genitum. Sicut enim generans non dat ſe totum, ſed partem ſui, ſic & genitus non exiuit a generante ſecundum totum, ſed ſm aliquam partem: nec illud totum, qđ a generãte traxit fuit radicale ipſi generanti, ſed aliquid eſt additum radicali, vt poſſit augeri. AD illud, ꝙ
35 obijcitur de lege cognationis, iam patet reſponſio: ita bene enim ſaluatur lex cognationis, ſi traducitur filius a patre trahendo ab ipſo humorem radicalem cum additione extrinſeci, ſicut ſi de extrinſeco nihil adderetur, imo multo verius. Additio enim extrinſeci facit, vt linea conſanguinitatis aliquando terminetur, & qui magis diſtant a ſtipite, minoris conſan-
36 guinitatis vinculo coniungantur. Et ſi obijciatur, quod ſi traducitur aliquid de radicali, qđ pari ratione poſſet totum traduci, & quod neceſſe ſit illud eſſe multiplicatum in ſe, cũ etiã tot atomi nõ fuerint in corpore Adæ quot proceſſerunt ex eo homines. Dicendum, quod ſemen & eſt quantum mole, & eſt quantum virtute: & quantitas virtutis ſe tenet ex parte formæ, & poteſt dici ratio ſeminalis, & hæc cũ ſit forma, multiplicabilis eſt: et ex hoc poteſt ſimilẽ ſibi inducere in materiam ſibi appoſitam. Quantitas vero molis, & quamuis parua ſit: poteſt tamen adeo extendi, vt commiſceatur valde magnæ quantitati per eam naturam, qua omne corpus in infinitum diuiſibile eſt: & ſic magnæ quantitati poteſt commiſceri, & totum trahere ad naturam ſuam, & ex illa totali quantitate poteſt aliud fieri, ꝙ non fieret de ipſo ſemine per ſe, & quotcũque fiant ex illa totali quantitate, dicuntur facta per ſe. Nec tamen oportet ibi diſtinguere diuerſas partes, ex quibus diuerſa fiãt in illo ſemine primordiali, ſed ſolum ꝓximo, ꝓ eo qđ illud per additionem ſuperflui nutrimẽti adauctum eſt. AD illud, qđ obij-
37 citur de lege reſurrectionis, Reſpõdent aliqui, quod homo non poteſt generari de carnibus alterius hominis, ꝓ eo quod alimentum, & illud quod cõuertitur in ſemine debet eſſe in potentia, reſpectu eius in quod cõuertitur, caro autem hominis ſecundum ſpeciem eſt in actu: & ideo non poteſt in alium hominem tranſmutari. Sed illud non videtur ſufficere, ꝓ eo quod ex carne poſsũt generari vermes: poſſet & per conſequens generari planta, & fructus, & tunc eſſet in potẽtia reſpectu carnis humanæ: & ita ꝑ multas tranſmutationes videtur, quod ex ea poſſet fieri ſemen. Alij vero dicũt, quod cum caro hominis ſit poſſibilis ad omnem tranſmutationem, ſicut & alia, qđ de illa poſſit generari ſemen: & tunc reſurget in ipſo genito, ꝓ eo quod ad ipſum habet eſſentialiorem comparationem, & dominus ſupplebit illi aliunde addẽdo, ſiue multiplicando virtutem ſuper naturam, ſicut facit in paruulo. Sed qua ratione dicitur de vna parte quod poteſt conuerti, eadem ratione & de qualibet, & ſic poteſt homo totum corpus ſuũ amittere. Ideo eſt tertius modus dicendi, 38
qđ caro hominis ſecundum ſpeciem nõ poteſt fieri caro alterius hominis ſecũdum ſpeciem propter neceſſariã ordinationem, quam habet ad animam, quæ ipſam viuificauit. Verum aut illa ordinatio fundetur in appetitu naturali, vel naturalium, vel prouidentia cõditoris, difficile eſt diſcernere. Quocunque tamẽ modo ſit, adhuc eſt plana reſponſio. Iſtud autem planius inuenitur determinatũ in quarto, vbi manifeſtatur, quid in quo reſurgat. Reſurget autem ſemen in genito, nõ in generante, quamuis dictu ſit hic, ꝙ ſemen ſit de radicabili humiditate generantis. Aliter enim ſemen eſt radi-

tale generanti, & aliter gñato. Quia generanti eſt radicale ſecundum partem ſui, eſt etiam radicale reſpectu virtutis generatiuæ, non reſpectu virtutis nutritiuæ: virtus autẽ generatiua, & eiꝰ humiditas ẽ ordinata ad aliud. Vnde ſi humiditas generatiuæ decidatur ab aliquo, ſiue alius generetur ſiue non, nunquam reſurget in eo: & hinc eſt, quod quamuis in emiſſione ſeminis fiat deciſio alicuius radicalis humiditatis, nulla tamen eſt ibi pœna, quoniam illa humiditas per naturam erat ad alterum ordinata. Vnde & manet ibi modus operandi expeditus, & delectabilis, & ordinatꝰ: & hoc totum eſt, quod illa humiditas in generante erat ad alterum. In genito vero, quia ex ea fabricatur totũ corpus, eſt ſicut totius corporis fundamẽtũ, & tunc quando anima vnitur ei, incipit eſſe vere, & proprie de veritate humanæ naturæ, tunc enim primo incipit habere neceſſitatẽ ad reſurrectionem: prius autem ſolum erat poſſibile, vel potentiale. Vnde ſi qua mulier faceret aborſum ante animę vnionẽ, illud nullo modo reſurgeret.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Per opus nutritiuę virtutis nihil tranſit in veritatem naturę humanæ prout ipſa veritas ordinat eã ad incorruptionẽ, ſed bñ aliquid trãſit, prout veritas ordinat ad reſurrectionem de congruo.

Funda-menta.

VTRVM aliquid tranſeat in veritatem humanæ naturæ mediãte opere nutritiuæ. Et qđ non videtur primo per Aug. qui xxij. de ciuit. dei dicit, quod paruuli reſurgent in perfectione corporali, & in ætate virili, quam habituri erant, pro eo quod iã totum in rõne habebant, quãuis non haberet in mole, hæc eſt ſententia verborum: ergo ſi tam magni ſuſcitabuntur paruuli, ſicut illi, qui multum comederunt, videtur, quod ſumptio alimẽtorum veritatem humanæ naturæ non nõ augeat, ac per hoc niſi de illis in humani corporis veritatem pertranſeat. Item. Ibidem dicit Augu. quod ſi aliquis nutriatur de carnibꝰ humanis, caro illa non reſurget in eo, qui nutritur, ſed in eo, ĩ quo primo fuit caro: ſed nihil eſt de veritate alicuius, niſi quod reſurget in eo: ſi ergo caro, quę eſt per alimentum generata nõ reſurget in eo, in quo eſt, videtur quod nihil extrinſecum tranſeat in veritatẽ alicuius mediante opere nutritiuæ. Item. Solum illud dicitur eſſe verum quod habet actum ſibi per naturam cõuenientem: ergo illud ſolum eſt de veritate carnis humanæ, quod habet actum ſibi cõuenientẽ tali carni: ſed caro habẽs actũ ſibi cõuenientẽ põt aliam carnẽ in ſe conuertere, & dicitẽ caro ſecundum ſpeciẽ: ergo illud ſolũ tranſit in veritatem carnis humanę, quod tranſit in veritatem ſecundum ſpeciem: ſed mediante opere nutritiuæ nihil tranſit in carnem ſecũdum ſpeciem, ſicut vult Philoſophus, alioquin eſſet augmentum in infinitum: ergo mediante illa virtute nihil tranſit in veritatem humanæ naturæ. Itẽ. Illud eſt ſolum de veritate alicuius, in quo rei ſubſtantia ſaluatur: ſed ſola humiditas radicalis eſt illa, quę manet, quam continuari oportet vſque in finem: ergo illud ſolum tranſit in veritatem humanæ naturæ, qđ tranſit in humiditatem radicalem: ſed nihil poteſt trãſire in humiditatem radicalem mediante nutritiua, ſicut dicunt medici, alioquin poſſet homo iuueneſcere, & vitam perpetuare: ergo mediante hac virtute nec trãſit in veritatem humanę naturę. Item. Quod per naturam generatur, poteſt per naturam corrũpi: ergo quod mediante opere generatiuæ ꝓficit, & creſcit, poteſt & minui, & decreſcere: ſi ergo mediante vi nutritiua aliquid in veritatem humanæ naturæ tranſiret, illud poſſet deperdi, & ſic cõtinue nouum reſtaurari: contingeret igitur aliquando, quod homo aliud corpus haberet, ſicut videmus in aqua, quę exit de fonte. Contra. Auguſtin. de vera religion. In huiuſmodi viſibi- Ad opp.

lis

lis corporis ſtructuram alimenta,
quæ apta ſunt aſſumuntur; non
apta vero per congruos meatus eij-
ciuntur. Si ergo quod eſt de corpo-
ris huius ſtructura, & integritate eſt
de humanæ naturæ veritate: videtur
&c. Item. Omne, quod reſurget eſt
de veritate humanæ naturæ: ſed il-
lud, in quod tranſit alimentum me-
diante opere nutritiuæ reſurget, vt-
pote capilli. Matth. x. Capillus de ca
pite vro non peribit: ergo &c. Itẽ.
Veritas carnis non eſt aliud, quã ve-
ra caro: ſed vera caro eſt, cui debe-
tur operatio carnis: potiſſima autẽ
carnis operatio eſt viuere p animã:
ſed in hanc carnem tranſit alimentũ
mediante vi nutritiua, quia tota ca-
ro hominis viuit: ergo &c. Itẽ. Vbi-
cunque eſt nutritio, ibi eſt cõuerſio,
& aſſimilatio, & vnio: ſed vbi eſt aſ-
ſimilatio, & vnio eiuſdem naturæ ſit
illud, cui vnitur, & illud quod vnit:
ergo ſi hoc facit virtus nutritiua cõ-
uertendo alimẽtum, videtur ꝙ ꝓ ip-
ſam aliquid de alimento in veritatẽ
humanæ naturæ tranſit. Item. Sicut
ſe habet generatiua ad productionẽ
prolis, ſiue generati, ſic ſe habet nu
tritiua, & augmẽtatiua ad perfectio-
nem, & conſeruationẽ nutriti, & aug
mentati: ergo ſi aliquid tranſit in ve
ritatẽ humanæ naturæ generati me-
diante generatiua, ſimiliter & aliqd
tranſibit in veritatem humanæ natu
ræ nutriti mediãte nutritiua, & aug
mentatiua. Eſt igitur quæſtio, qd ſit
veritas humanæ naturæ, & quæ dif-
ferentia ſit inter veritatem humanæ
naturæ, & carnem ſecundum ſpeciẽ.
Et rurſus, quę ſit differentia inter car
nem ſecundum ſpeciem, & carnem
ſecundum materiam. Et quare ma
gis dicatur veritas humanæ naturæ,
quàm veritas naturæ aſininæ. Hæc
omnia valent ad intelligẽda ea, quæ
dicuntur in quarto in quæſtione de
reſurrectione.

40 RESP. Dicendum, ꝙ præter ge
neralem intentionem, qua verum di
uiditur contra falſum, ſecundũ quã
intentionem res vera dicitur, quæ ha
bet materiam, & formam, & actum
ſibi conuenientem, eſt & alia intẽtio
veri dupliciter. Vna, qua verum di-
uiditur contra permixtum: altera ve
ro, qua verum diuiditur contra va-
num. Et primo horum modorum di
citur verum, quod eſt purum, & im-
permixtum. Altero modo dicitur ve
rum, quod eſt permanens, & fixum.
Cum ergo loquũtur auctoritates de
humana natura, loquuntur ſub vo
cabulo veritatis vocantes eam verã.
Non eſt enim aliud dicere veritatem
humanæ naturæ, quàm humanã na-
turam veram. Sic autẽ vocãt eam lo
quentes de natura humana ex parte
corporis, pro eo ꝙ corpus humanũ
pręter hoc, quòd habet formam, &
operationem ſibi conuenientem, ſi-
cut & alia corpora naturalia, habet
ordinationem ad immortalitatem, &
ita quandam impermiſtionẽ in hoc,
quòd non poteſt tantum tranſmuta-
ri, quin tandem reddatur aĩæ, quæ
ipſum viuificauit. Habet nihilomi-
nus quandam fixionem, ſiue incor-
ruptionem, pro eo quòd neceſſe eſt
ipſum aliquãdo fieri immortale. Ra-
tione igitur ordinationis ad incor-
ruptionem, ex qua ineſt corpori hu-
mano non tantum debita operatio,
ſed etiam impermiſtio, & quædã in-
corruptio dicitur corpus humanum
verum. Illud ergo pręciſe, & ꝓprie
eſt de veritate humanæ naturæ, qđ
eſt ordinatum ad incorruptionem, 41
& reſurrectionem. Aliquid autẽ or-
dinatur ad reſurrectionem duplici-
ter, vel neceſſitate, vel de congruo.
Illud autẽ ordinatur in nobis ad re-
ſurrectionem de neceſſitate, in quo
conſiſtit fundamentum, & fabrica
corporis noſtri, & hoc eſt illud, cui
primo anima vnitur, & tale tractum
eſt a generantibus, & in tale nihil po
teſt tranſire opere nutritiuæ, ſecũdũ
quòd nutritiua operatur poſt animę
vnionem. Illud vero ordinatur in
nobis ad reſurrectionem de cõgruo,
in quo conſiſtit fabricæ noſtri corpo
ris complementum: & hoc eſt, quod
facit ad quantitatem corporis perfe
cti: & ſic aliquid de alimento poteſt
conuerti in veritatem humanæ na-
turæ mediãte vi nutritiua, & augmẽ-
tatiua, quæ ordinantur ad cõplendã
corporis

corporis fabricam, quę inchoata fuit mediante vi generatiua, cui competit operari, quouſq; anima infundatur, & extúc ſequitur operatio nutritiuæ, & augmentatiuæ ad conſeruandum, & complendum corpus. Huic autē
42 modo dicendi concordant tam naturales Philoſophi, quàm medici. Naturalis enim Philoſophus diſtinguit in homine duplicem carnem, carnem ſm ſpeciem, & carnem ſm materiā. Et vocat carnem ſm ſpeciem, illam quæ habet vim actiuam, & potentiā conuertendi alimentum in carnis naturam. Carnem vero ſm materiam vocat illam, quæ ſic eſt caro, vt tamē non poſſit aliquid in carnem conuertere propria virtute. Dicit etiam, ꝙ virtus nutritiua, & augmentatiua nō conuertit alimentum in carnem ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum materiam, quia ſi aliter eſſet tunc nunquā ſtaret augmentum: cum augmento enim carnis creſceret, & virtus augmentandi: hoc autem non ſic eſt, & ita caro ſm ſpeciem ſolum eſt a generantibus, ſiue mediante generatiua, quamuis caro ſm materiam, ſcilicet quæ fluit, & refluit, poſſit eſſe mediāte nutritiua. Et eſt exemplum de vino generato in vite, quod habet potentiam conuertendi aquam: ſed illa aqua non habet potentiam conuertendi aliam aquam, quia ſi hoc, tunc ſemper poſſet quis apponere aquā, & maneret vinum: hoc aūt non ſic eſt, quia tantum poteſt poni de aqua, ꝙ vinum amittit virtutem ſuam. Sic & in propoſito intelligendum eſt, quòd virtus corporis fabricatiua, poteſt dare primæ carni potentiam conuertendi, & illa conuertit quouſque tantum adueniat de carne ſecundū materiam, quantam erat ibi potentia conuertendi, ſicut videmus in vino, tum ex parte caloreitatis, tum ex parte extenſibilitatis ipſius carnis ſecundum ſpeciem. Et hinc eſt, quòd vnꝰ homo magis augmentatur, quàm alter: & aliquando ſtat augmentū, quia caro ſuperaduenienſ in fine quaſi aquoſum facit, ſicut dicit Philoſophꝰ quemadmodum aqua ſuperinfuſa vino. Secundum hanc diſtinctionem carnis diſtingui poteſt in theologia veritas humanæ naturæ dupliciter, ſicut dictum eſt. Similiter medicus di 43
ſtinguit hanc in duplicem humiditatem, videlicet radicalē, & nutrimētalem: & dicit, quòd humiditas radicalis eſt illa, in qua calor ſuſtentificatur: nutrimentalis vero eſt illa, quæ præbet homini caloris fomentum. Dicunt igitur, quòd humiditas radicalis eſt ſolum a generantibus, & mediante opere generatiuæ, nam nutritiua in hanc humiditatem non poteſt: ſi enim poſſet tunc homo iuueneſceret, & vitam etiam ſuam imperpetuū continuaret, ſi illud humidum renouari poſſet: quod cum conſtet falſum eſſe, dicunt quòd alimentum mediante nutritiua non tranſit in illud humidum: & hinc eſt, quòd illi, qui laborant tertia ſpecie ethicæ, in qua eſt illius humidi conſumptio, liberari non poſſunt, vt dicunt. In humiditatem autem nutrimentalem, quæ calori pabulum præbet, poſſibile eſt alimentum conuerti mediāte opere nutritiuæ. Et eſt exemplum in lampade 44
ardente, in qua eſt humiditas olei, & humiditas ellychnij. & humiditas ellychnij aſſimilatur humido radicali, quoniam ex quo conſumitur, reſtaurari nō poteſt, & in illo ellychnio flamma ſuſtantificatur: humiditas vero olei aſſimilatur humiditati nutrimentali, quæ pabulum præbet igni, & impedit ne cito illychnium conſumatur: & illa humiditas aliquando augetur, aliquando minuitur, aliquā do conſumitur, aliquando reſtauratur. Et iuxta hanc duplicem humiditatem diſtinguunt dupliciter theologi humanæ naturæ veritatem, ſicut prius dictum eſt.

ET per hoc patet reſpōſio ad quæſtionem propoſitam; patet etiam reſponſio ad obiecta. Nam rationes, quæ ad primam partem inducuntur, videlicet quòd nihil tranſit in veritatem naturæ humanæ mediante opere nutritiuæ, procedunt ſecundum quòd de veritate humanæ naturæ dicitur eſſe aliquid, quod eſt de neceſſitate ordinatum ad incorruptionem: & hoc modo bene conceden-

dum eſt, quòd nihil tranſit in veritatem nutriti. Rationes vero ad oppoſitum procedunt de veritate humanæ naturæ, ſecundum quòd illud dicitur eſſe de veritate humanæ naturæ, quod eſt ordinatum ad reſurrectionem de congruo: tale autem eſt non ſolum quod trahitur a generante, ſed etiam tota illa caro, quæ reperitur in homine in eius morte, maxime ſi non faciat ad corporis defor-
45 mitatem. Nec hoc impedit, quòd dominus paruulos ſuſcitabit in per-
22. De ciuit. cap. 29 fecta quantitate. Dicit enim Auguſtinus, quòd ſupplebit virtus diuina, vbi deficit natura: vbi vero natura ſufficientem parauit materiam, deus non agit ſupplendo, ſed reformãdo.
46 Nec valet illa ratio, quòd ſi deus ſupplet in reſurrectione ſine additamento, quòd nunc ſimiliter fiat ſine additamento, quia illa erit operatio mirabilis, & ſupra naturam; hominis vero generatio, & augmentatio, quæ nunc eſt naturaliter fit: & ideo illa ratio quam Magiſter adducit in litera non cogit, imo ſicut apparet aſpicienti, arguit a maiori affirmando. Illa vero, quæ vltimo quærebantur iam plana ſunt per ea, q̃ dicta ſunt. cõcedẽdũ ẽ igiẽ, ſicut ex præcedentibus apparet, ꝙ aliquid extrinſecum trãſeat in veritatẽ humanæ naturæ: ſed mediante operæ generatiuæ tranſit in veritatem, prout veritas ꝓprie dicitur, ſecundum quòd dicit neceſſariam ordinationẽ ad incorruptionem: mediante vero opere nutritiuę tranſit aliquid in veritatem humanę naturę prout veritas dicitur large, videlicet ſecundum quòd dicit ordinationem ad reſurrectionem de congruo: & ſic quod eſt de veritate vnꝰ, poteſt reſurgere in alio, ſecundum quòd manifeſtatur in quarto. His viſis ſatis plana ſunt ea, quæ dicuntur in litera.

QVOMODO PECCATVM ORIGINALE a patribus tranſeat in filios, an ſecundum animam, an ſecundum carnem.

DISTINCTIO XXXI.

Qualiter peccatum originale a parente traducitẽ in prolẽ.

NVNC ſupereſt inueſtigare, qualiter peccatum a patribus traducatur in filios, ſcilicet an ſecundum ſolam animam, an ſecundum carnem, ſiue ſecũdum vtrũq;. Putauerunt quidam ſecundum animam trahi peccatum originale, non ſolum ſecundum carnem: quia non ſolum carnem, ſed & animam ex traduce eſſe arbitrati ſunt. Sicut enim in generatione prolis de carne paterna ſubſtantialiter trahitur caro: ita etiam de gignentis anima animam geniti eſſentialiter deduci ab his exiſtimabatur. Ideoque ſicut de corrupta carne caro corrupta ſeminatur: ita etiam de anima peccatrice anima peccatrix, corruptione originali infecta, ab illis trahi dicitur.

Opinio quorundã male credentium animas eſſe ex traduce.

Prædictam opinionem damnat, & quòd per carnem traducatur peccatum dicit, & quomodo oſtendit.

Diſtin. 18 Diſt. præcedenti.

HOC autem fides catholica reſpuit, & tanquam veritati aduerſum damnat: quæ non animas: ſed carnem ſolam, ſicut ſuperius diximus, ex traduce eſſe admittit. Non ergo ſm animã, ſed ſm carnem ſolam, peccatũ originale trahitur a parentibus. Eſt enim peccatum originale (vt ſupra diximus) concupiſcentia, non quidẽ actꝰ, ſed vi-

Quare cõcupiſcen-

ſed vitium. Vnde Aug. Ipſa cōcupiſcentia eſt lex membrorum, vel carnis, quæ eſt morbidus quidem affectus, vel languor, qui commouet illicitum deſiderium, id eſt, carnalem concupiſcentiam, quę lex peccati dicitur. Quæ dicitur manere in carne, non quia in anima ſit, ſed quia per corruptionem carnis in anima ſit. tia dr̄ eſſe in carne, li. de nup. & concu. ſparſim.

Cauſam corruptionis carnis oſtendit, ex qua in anima peccatum fit.

CARO enim propter peccatum corrupta fuit in Adam, adeo vt cum ante peccatum vir & mulier ſine incentiuo libidinis, & concupiſcentiæ feruore poſſent conuenire, eſſetque thorus immaculatus: nam poſt peccatum non valet fieri carnalis copula abſque libidinoſa concupiſcentia, quæ ſemper vitium eſt, & etiam culpa, niſi excuſetur per bona coniugij. In concupiſcentia ergo, & libidine cōcipitur caro formanda in corpus prolis. Vnde caro ipſa quæ concipitur, in vitioſa concupiſcentia polluitur, & corrumpitur: ex cuius contactu anima cum infunditur, maculam trahit qua polluitur, & fit rea, id eſt vitium concupiſcentiæ, quod eſt originale peccatum.

Quòd propter corruptionem carnis, quæ eſt cauſa peccati, dicitur peccatum eſſe in carne.

IDEOQVE ipſum peccatum dicitur manare in carne. Caro ergo quæ in concupiſcentia libidinis ſeminatur, nec culpam habet, nec actum culpæ, ſed cauſam. In eo ergo quod ſeminatur, corruptio eſt: in eo autem quod naſcitur, concupiſcentiæ vitium eſt. Vnde Ambroſius de verbis Apoſtoli, ſic ait, Quomodo habitat peccatum in carne, cum non ſit ſubſtantia, ſed priuatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptum eſt per peccatum, ipſaque corruptio per conditionem offenſionis manet in corpore, robur tenens diuinę ſententię datę in Adam: cuius conſortio anima maculatur peccato. Per id ergo quòd facti cauſa manet, inhabitare dicitur peccatum in carne: hęc eſt lex carnis. Idem, Non habitat peccatum in anima, ſed in carne: quia peccati cauſa ex carne eſt, non ex anima: quia caro eſt ex origine carnis peccati, & per traducē omnis caro fit cauſa peccati: anima vero non traducitur, & ideo in ſe cauſam peccati non habet. Auguſtinus quoque ex carne peccatum animam contrahere in ſermone quodam de verbis Apoſtoli oſtendit, dicens, Vitium concupiſcentię eſt, quod anima non ex ſe, ſed ex carne contraxit. Natura quippe humana non opere dei cum vitio primitus eſt inſtituta, ſed ex voluntatis arbitrio priorum hominum venienti vitio eſt ſauciata, ita vt non ſit in carne bonum, ſed vitium quo inficitur anima.

Cōmentario ad 7. Cap. ad Ro. to. 4.

Ibidē Paulo inferi⁹.

Lib. 4. cōtra Iulia. c. 4. & plnius ca. 9

De cauſa originalis peccati, quæ eſt in carne, vtrum ſit culpa, an pœna.

Quòd nõ ſit culpa probat. HIC quæri ſolet, vtrum cauſa peccati originalis, quę dicta eſt eſſe in carne, culpa ſit, vel pœna, ſiue aliquid aliud. Culpa eſſe non poteſt, quia culpa non eſt in re irrationali. Si enim culpa eſſet in carne ante infuſionem animæ, actualis eſſet, vel originalis. Sed actualis ibi non eſt, nec originalis culpa eſt: quia ipſa cauſa eſt originalis peccati. Si autem pœna eſt, quę eſt illa? paſſibilitas, vel mortalitas, vel alia corruptio: Hos enim defectus carni ineſſe conſtat.

Hic aperitur quid ſit fœditas tracta ex libidine coeuntium, quæ vitium, vel corruptio dici poteſt.

AD quod dici poteſt, quod multiplex defectus carnis, & præcipue pollutio quædam quam ex feruore coitus parentum, & concupiſcentia libidinoſa contrahit caro dum concipitur, cauſa eſt originalis peccati, quæ recte vitium, ſiue corruptio carnis appellari poteſt. Quæ fœditas maior videtur eſſe in carne concucupiſcentialiter traducta quàm in ea vnde traducitur. Et quòd vitium, vel corruptio ſit in carne ante coniunctionem animę, effectu probatur, cũ anima infunditur, quæ ex corruptione carnis maculatur: ſicut in vaſe dignoſcitur vitium eſſe, cùm vinum infuſum aceſcit.

Inductu ſimilium oſtendit non abſurde dici filios trahere peccatum a parentibus, etiam mundis.

NE autem miremur, & intellectu turbemur, audientes peccatum originale filios traducere a parentibus, iam per baptiſmum ab illo peccato mundatis, diuerſarum ſimilitudinum inductione id poſſe fieri inſinuat Auguſtinus in libro de baptiſmo paruulorum, inquiens, Quomodo præputium per circuncisionem aufertur, manet tamen in eo quem genuerunt circuncisi: quomodo etiam palea quę opere humana tanta diligentia ſeparatur, manet tamen in fructu qui de purgato naſcitur tritico: ita peccatum quod in parẽtibus per baptiſmum mundatur, manet in eis quos genuerunt. Ex hoc enim gignunt, quod adhuc vetuſtum trahunt, non ex hoc, quòd lex in nouitate promouit eos inter filios dei. Non enim generant parentes filios ſecundum illam generationem, qua denuo nati ſunt: ſed potius ſecundum illam, qua carnaliter & ipſi primum ſunt generati.

Ca.8. li.3.

Ca.9. li.2.

Li.2. c.27 & 28.

Quare dicatur originale, hic dicitur cum epilogo.

IAM oſtenſum eſt quid ſit originale peccatum, & qualiter a parentibus in filios, & per carnem in animam tranſeat. Ex quibus etiam innoteſcit, quare dicatur originale peccatum: ideo ſcilicet, quia ex

quia ex vitioſa lege originis noſtre, in qua concipimur, ſcilicet carnis libidinoſa concupiſcentia traducitur, vt ſupra dictum eſt. Non enim quia ex carne tracta ab Adam concepti ſumus, ideo peccatum traximus: quia & Chriſti corpus ex eadem carne formatum eſt quæ ab Adam deſcendit: ſed eius conceptus eſt celebratus non lege peccati, id eſt, concupiſcentia carnis, vnde & caro eius peccatrix non fuit, imo operatione ſpiritus ſancti. Noſter vero concept' non fit ſine libidine: & ideo non eſt ſine peccato. Quod euidenter Auguſtinus oſtendit in libro de fide ad Petrum, dicens, Quia dum ſibi inuicem vir mulierque miſcentur, ſine libidine non eſt parentum concubitus, ob hoc filiorum ex eorum carne naſcentium non poteſt ſine peccato eſſe conceptus: vbi peccatum in paruulos non traſmittit propagatio, ſed libido: nec fœcunditas humanę naturæ facit homines cum peccato naſci, ſed fœditas libidinis quam homines habent ex illius primi iuſtiſsima condemnatione peccati. Ideo beatus Dauid propter originale peccatum, quo naturaliter obſtricti ſunt filij iræ, dicit, In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Ex hoc itaque apparet, ex lege conceptionis traduci originale peccatum: quia niſi conceptio ſic fieret in carne, anima ex carnis coniunctione concupiſcentię vitium non traheret.

Præſenti diſtinct. — *Matth. 3.* — *Pſalm. 1.* — *Cap. 2. in medio tomo 3.* — *Ephe. 2.* — *Pſalm. 50*

Obiectio quorundam nitentium probare peccatum non traduci ex lege coitus.

SED ad hoc opponitur hoc modo. In ipſo conceptu vbi dicitur tranſmitti peccatum, propagatur caro: nec tamen tunc infunditur anima ſecũdum phyſicos, ſed iam effigiatis corporibus: quod etiam Moyſes in Exod. aperte ſignificat, vbi ait de percuſſura mulieris prægnantis: Si quis, inquit, percuſſerit mulierem prægnantem & abortum fecerit, ſi adhuc informe fuerit puerperium, mulctabitur pecunia: ſi autem formatum fuerit, reddat animam pro anima. Formatum vero intelligitur, propria anima animatum: & informe, quod nondum habet animam. In ipſo ergo cõceptu cum caro propagatur, nondum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatum tranſmittitur, cum peccatum non poſsit eſſe vbi anima non eſt? Ad quod dici poteſt, quia in illo conceptu dicitur peccatum tranſmitti, non quia peccatum originale ibi ſit, ſed quia caro ibi contrahit id, ex quo peccatum fit in anima cũ infunditur. Et vtrunque vocatur conceptus, ſcilicet cum & caro propagatur formamque corporis humani recipit, & cum anima infunditur: quod aliquando etiam dicitur natiuitas. Vnde dicitur, quod natum eſt in ea. Proprie autem natiuitas dicitur in lucem editio.

Exod. 21. — *Reſpõſio cum ſolutione.*

Qualiter peccatum originale a parente traducitur in prolem.

DISTINCTIO XXXI.

Nunc ſupereſt inueſtigare, &c.

Expoſitio

SVPRA oſtendit Magiſter, quid ſit peccatum originale, in hac parte intendit manifeſtare, qualiter a parente traducitur in prolem. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In quarum prima Magiſter falſitatē improbat. In ſecunda veritatē explicat. ibi. Eſt enim peccatum originale (vt ſupra diximus) cõcupiſcentia. In tertia vero veritatē epilogat, vt addat. ibi. Iã oſtenſum eſt, quid ſit originale peccatum, &c. Prima pars habet duas. In prima ponit falſam opinionē circa originalis traductionem. In ſcda ſubiungit eius improbationem. ibi. Hoc autē fides catholica reſpuit: vbi oſtendit, ꝙ originale non habet tradu ci per traductionem animæ. Similiter ſecũda pars principalis duas habet. In quarũ prima determinat veritatem, oſtendens ꝙ originale traducitur mediante carne. In ſecunda vero remouet dubitationem. ibi. Hic quæri ſolet, vtrum cauſa peccati originalis, &c. Similiter tertia pars principalis duas habet. In prima determinata epilogat, & explanat. In ſecũda vero dubitationē mouet, & determinat. ibi. ſed ad hoc opponit hoc mõ. Et ſic huius diſtinctionis intẽtio verſat principaliter circa duo. Quorum primum eſt, ꝙ originale non põt traduci mediante anima. Secundum eſt qualiter traducitur mediante carne.

Diuiſio.

Hic quæri ſolet, vtrũ cauſa peccati originalis, quæ dicta eſt eſſe in carne, ſit culpa, vel pœna.

Dub. 1.

Obī: ꝙ non videt ipſe rñdere ad queſtione ꝓpoſitam, quia in ſoluẽdo nec determinat, ꝙ ſit culpa, nec determinat ꝙ ſit pœna, & videt ꝙ neutrũ ſit. Culpa non eſt cõſtat. Pœna non videtur eſſe, quia pœna in ea ſola nata eſt eſſe, in qua & miſeria nata eſt eſſe: & miſeria in ea ſola, in qua etiam beatitudo eſt nata eſſe. hęc aũt eſt ſola rationalis creatura: ergo ante aduentũ animę nec põt eſſe pœna, nec culpa. Item. Pro oĩ pœna aliquis punit. ſed ꝑ illa corruptione, q̃ eſt in ſemine añ aduentum aię nullus punit: ergo nõ videt eſſe pœna. Sed in contrariũ eſt, quia cũ ſit corruptio ſequens ex culpa, & oĩs talis ſit pœna, videt talis corruptio eſſe pœna. Item. Cum oĩs maledictio ſit pœnæ, vel culpæ, ſemen erat maledictũ, ſm ꝙ dicit Sap. 12. & Aug. exponit in li. hypocnoſticõ: ergo &c. Rñdendũ eſt ad hoc breuiter, ꝙ Magiſter ad iſtam quæſtionē rñdet valde caute, & rationabiliter. Nec. n. ſuſtinet, ꝙ ſit culpa, nec tñ negat. Nõ. n. actualiter eſt pœna, vel culpa corruptio illa, ſiue fœditas, qm̃ pœna ſub rõne pœnæ, & culpa ſub rõne culpæ ſunt contra ſubſtãtiam rõnalem: nec tñ negat, ꝙ ſit culpa, ſvel pœna, quia ad vtrũq; ordinē habet, & vtrũq; quodãmodo eſt cauſa. Aĩa. n. ex coniunctione ſui ad carnem rõne illius fœditatis contrahit pœnam, & culpam, licet culpam prius contrahat per naturã, q̃ meritum pœnæ: ideo Magiſter vt vtrunque comprehendat, vocat eam vitioſitatem, ſiue carnis fœditatem: & per hoc patet reſponſio ad vtrãque partem, quia quodammodo dicendi eſt pœna, quodam modo vero non.

Reſpon. 1

Fœditas maior videtur eſſe in carne concupiſcentialiter traducta, q̃ in ea, de qua traducit.

Contra. Si hoc verũ eſt, cũ originale cõtrahat ex illa fœditate, videt ꝙ maius ſit originale in vno, q̃ in alio. Itē. Nulla ꝓprietas eſt intenſior in effectu, q̃ in cauſa, q ũ eſt vniuoce in vtroq;: ergo ſi fœditas in carne traducta cauſat ab eo, a quo traducit, non videt Magr̃ dicere verũ, cum dicit. ꝙ maior eſt hic, q̃ ibi. Reſpon. Dicendum, quòd cum dicit Magiſter quòd maior ſit fœditas ĩ carne, q̃ traducit, quàm in carne, a qua traducitur, hoc intendit quantum ad carnē, quæ eſt in aliis membris, & quæ deſeruit aliis mẽbris, quàm membris generatiuæ.

Dub. 2.

Reſpon. 2

Hoc

Hoc autẽ dicit, quia in illa potentia
eſt quædã fontalis infectio, propter
quã ſemen ibi genitũ, & per illã viã
deſcendens maiori infectione infici-
tur, quàm alij humores: quod ma-
nifeſtat pruritus, & feruor coitus, ſi-
cut ipſe dicit in litera. Vnde nõ vult
dicere, ꝙ ſemen ex quo generat̃ pro
les, ſit magis infectum, quàm ſemen,
ex quo generatus eſt pater: nec tamẽ
ſequitur, ꝙ maius ſit originale in ꝓ-
le, quàm fuerit in patre. Et ita patet
reſponſio ad illud: ſed hoc planius
explicabitur, cũ agetur inferius de
quantitate originalis.

Non enim quia ex carne tracta ab Adam concepti ſumus, ideo peccatum contraximus &c.

Dub. 3 Quæritur hic, vtrum ſi aliquis ho
moſieret de carne Adę corrupta prę
ter legem generationis, vtrum con-
traheret originale. Et ꝙ non vide-
tur Magiſter dicere in litera, & hoc-
ipſum videtur Aug. dicere cõtra Pe-
lagianos, vbi dicit, Qualis terrenus,
tales & terreni: hoc quomodo, niſi
per ſeminis ſparſionẽ? & poſt. Semẽ
ergo vitiatum eſt, ſicut ſcriptum eſt.
Semen eſt maledictum ab initio. Et
poſt clarius. Vitium contrahi nõ po
teſt protoplaſti ſine ſeminis effuſiõe.
Si ergo aliter formaretur, quam per
iſtam viam, non videtur ꝙ contrahe
ret originale. Sed contrariũ eius vr̃,
ꝙ ſi tota caro Adæ corrupta fuit, &
fœdata merito culpę, videtur pari ra
tione, ꝙ peccatum contraheretur, ſi
fieret de alia parte, ſicut ſi fiat de ſe-
mine. Præterea, totum corpus pro-
lis fabricatum eſt ex ſemine; & con-
ſtat, ꝙ fœditas illa non purgatur pro
pter diuerſitatem organizationis: er
go ſi anima originale contraxit, quæ
iuncta eſt primo illi corpori, pari ra
tione videtur, ꝙ contraheret illa ani
ma, quæ coniungeretur corpori ex
illa carne formato, niſi in illa forma
Reſpon. tione ſieret purificatio. Reſpon.
3 Quidam tenent, quòd contraheret
originale propter hoc, quòd non ſo
lum eſt corruptio, & fœdatio in par-
te, ſed in tota carne. Alij vero tenẽt
oppoſitum, dicentes quòd & ſi ſit in
omnibus membris corruptio pœnali
tatis, corruptio tamẽ fœditatis, quæ
eſt principium originalis in parte ge
neratiua conſiſtit. Quodcunque ho
rum dicatur, non eſt magna vis fa-
cienda, quia nullus eſt, qui non gene
retur ſecũdum legem propagationis
ex ſemine infecto: niſi Chriſtus ſolus
de quo dictum eſt, quòd non habuit
originale peccatum. Veruntamen
ſecurius eſt adhærere verbis Magi-
ſtri, propter hoc quod magis conſo
nant verbis Auguſt. Vnde ſi homo
fieret ex aliqua parte, vel etiam mu-
lier facta fuiſſet ex coſta viri, poſt-
quam peccauit pœnalitatem aliquã
habuiſſet, non tamen peccatum ori
ginale. Nec valet quod obiicitur de
corruptione; nam & ſi in omnibus
membris corruptio ſit pœnalitatis,
corruptio tamen fœditatis eſt in ſolo
ſemine rõne infectionis principalis,
quæ eſt in vi generatiua. Quare aũt
vis illa ſit magis infecta, quàm alia,
determinatum eſt ſupra.

In iniquitatibus conceptus ſum &c.

Contra. Ex illo verbo videtur col
ligi, quod actus matrimonialis nũ- Dub. 4
quam abſque peccato habeat fieri, & 4
hocipſum auctoritate Augu. xiiij. de
ciuita. dei. Genitales corporis partes
ita libido ſuo iuri mancipauit, vt mo
ueri non valeant ſi ipſa defuerit. Et
ad Valerium. Honeſtas concubitus
non eſt ſine ardore libidinis. Sed cõ
trariũ huius eſt, quia oẽ mãdatũ dei
poteſt abſque peccato impleri: ergo
prolem abſque peccato, procreare
poteſt homo ad cultum dei. Ad hoc
breuiter dicendum eſt, quod actus Reſpon.
matrimonialis poteſt fieri abſq; om-
ni peccato, maxime cũ ſit cauſa gene
randæ prolis, vel reddendi debiti: &
illud verbum Pſalmiſtæ intelligitur
de peccato originali in prole, non de
peccato actuali in parente: & ſimili-
ter verbum Aug. intelligitur de libi-
dine,

dine, put eſt pruritus carnis, nõ pro ut eſt improbitas voluntatis: & hoc modo plus eſt pœna, quàm culpa. Et de hoc planius determinatur in quarto tractatu de matrimonio.

Artic. 1 AD intelligentiam eorum, quæ in hac parte dicũtur incidit hic quæſtio circa duo. Primum eſt, vtrum originale traduci poſſit mediãte ſenſibili portione. Secundum eſt, vtrũ traduci habeat mediante carne. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum ſenſibilis anima in hominibus ſit a generante. Secundo quæritur, cui parti animæ primo inſit peccatum originale. Tertio quęritur, vtrũ per originale maior fiat in nobis corruptio generatiuæ, quã alterius potentiæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Anima ſenſitiua in homine nõ educitur de potentia materię, ſed eſt adeo per creationem.

Ad opp. VTRVM anima ſenſibilis in hominibus ſit a generante. Et ꝙ ſit a generante videt̃. Primo per verbum Philoſophi in ij. de anima, vbi dicit, ꝙ ſenſitiuæ prima mutatio eſt a generãte: ſed prima mutatio ſenſitiuæ eſt illa, quæ eſt ad eſſe: ergo vr̃, ꝙ pars ſenſitiua in nobis educatur in eſſe a generante. Item. xvj. animaliũ. Solus intellectus intrat ab extrinſeco: ergo ſolus intellectus intrat per creationem: ergo videtur, ꝙ anima ſenſitiua in nobis educatur de principijs materię, & per generationem. Item. Sicut operatio animę ſenſitiuę in brutis pendet a corpore, ita etiam & in hominibus. Vnde ſicut brutum impeditur ab operatione videndi læſo organo, ſic etiam homo: ſed quod ſimiliter ſe habet ad operationem, ſimiliter ſe habet ad generationem: ergo ſi in brutis eſt aĩa ſenſibilis non per creationem, ſed per generationẽ, ſicut communiter tenetur, & ſupra oſtenſum eſt diſtin. xv. & etiã. xvij. videtur, ꝙ in homine ſimiliter ſit ꝑ generationem. Item. Sicut in generatione brutorum prius eſt animal, quam equus, ſic etiam in generatione hominis prius eſt animal, quã homo: ergo prius habet operationem, & perfectionem partis ſenſitiuę, quã habeat operationem, & perfectionẽ intellectiuę. Et huius ſignum eſt, ꝗa embryo prius nutritur, & ſentitur, quam perficiatur anima rationali: ergo videtur, ꝙ ante productionẽ rationalis educatur in nobis ſenſibilis: ſed hoc non eſt per creationem, ergo per generationem. Item. Anima ſenſitiua eſt in potentia materię, alioquin nunquam ab agẽte naturali in his, quę per putrefactionem generãtur poſſet ꝑduci in eſſe: ſi ergo ęque potens, vel magis potens eſt vis generatiua in homine, quàm ſit in bruto; & brutum poteſt per vim generatiuam animam ſenſitiuam ad eſſe producere, multofortius igitur hoc videtur eſſe in homine. Item. Si in nobis eſt ſenſitiua per creationẽ, in brutis per generationem: ergo non videt̃, ꝙ ſit in nobis, vel in ipſis vniuoce: & ſi hoc, animal dicetur ęquiuoce de aſino, & de hoĩe: ꝙ ſi hoc eſt inconueniens, reſtat, ꝙ ſi in brutis eſt per generationem, ꝙ ſimiliter in homine. Sed contra. Aug. in lib. de ſpiritu & anima. Cum recedit anima a corpore, ſecum trahit ſenſum, & imaginationem, & rationem, & intellectum: ſed nihil quod ſeparat̃ a corpore, eſt per generationem: ſenſibilis autem in homine eſt huiuſmodi: ergo &c. Item. In libr. de eccle. dog. Animę animalium nõ ſunt ſubſtantię, ſed cum carne ipſa carnis viuacitate naſcũtur, & cũ carnis morte finiuntur: anima vero humana non cum carne moritur, quia nec cũ carne ſeminatur. Item. Philoſophus in ij. de anima dicit, quòd ſenſitiuũ eſt in intellectiuo, ſicut tetragonus in pentagono: & vegetatiuũ in ſenſitiuo, ſicut trigonus in tetragono: ſi ergo

Fundamenta.

ergo ab eodem principio eſt tetragonus a quo eſt pentagonus, ab eodē erit anima ſenſitiua, & intellectiua: ſed intellectiua non eſt a generante, vt monſtratum fuit ſupra: ergo nec ſenſitiua. Item. Quęcunque ſunt idē in ſubſtantia, ab eodē principio educuntur in eſſe: ſed anima ſenſitiua, & intellectiua in eodē homine ſunt idem in ſubſtantia, quia vnius perfectibilis vna eſt perfectio: ergo ſi rationalis non eſt per generationē, videtur ꝙ nec ſenſibilis. Itē. Quæ ſimul corrūpuntur, ſimul etiā producuntur; ergo pari ratione quę ſimul ſeparantur, ſimul & infunduntur: ſed recedēte in homine anima rationali nullo modo remanet potentia ſentiēdi in corpore: ergo ſicut amittiť potentia ſentiendi in receſſu animæ, ita infunditur in aduentu: non eſt igiť a generatione, ſed a creatione. Itē. Cum intenditur operatio ſenſus, minuitur operatio intellectus, & econuerſo, ſicut patet per experientiā: ergo neceſſe eſt ſenſum, & intellectū vel eſſe vnam potentiam, vel eſſe potentias eiuſdem ſubſtantiæ: ſed quodcūque eorū ſit, eodē modo habent educi in eſſe: cum igitur rationalis non ſit ex traduce, videtur ꝙ nec portio ſenſibilis in homine. Quod ſi tu dicas, ꝙ vna retrahit alteram propter ordinem, & vnionem in vno perfectibili, non in vna ſubſtantia. Obijcitur contra hoc: quia anima rōnalis aut poteſt ſentire, aut non. Si non poteſt, ergo videtur, ꝙ nō poſſit corpus viuificare. Quod ſi poteſt ſentire, reſta ꝙ potentię iſtæ fundantur in eadem ſubſtantia. Si tu dicas ad hoc, ꝙ duplex eſt in nobis ſenſitiua. Vna a generante, & hæc corrūpitur. Alia a creante, & hæc cum anima ſeparatur. Obijcitur contra hoc, quia natura non facit per plura, quod poteſt facere per pauciora: ſi ergo ſenſitiua illa quæ eſt a generāte ſufficit in brutis ad ſentiendum, multofortius illa, quæ eſt a creāte ſufficit homini: ergo non eſt aliam ponere ſenſitiuā, quę ſit a generante. Quod ſi tu dicas, ꝙ eſt ibi non ad ſentiendum, ſed ad diſponēdum corpus ad ſuſceptionem rationalis, hoc non videť ſufficere, quia talis anima eſt ſubſtantia æque cōpleta in homine ſicut in brutis, & in brutis non caret operatione ſenſitiua: videtur ergo ꝙ nec in homine: aut igitur erit in nobis ponere duplicem actum ſentiendi ſimul, & ſemel, aut eſt ponere, ꝙ ſenſitiua ſit in nobis a creatione: ſed primum manifeſte eſt falſum: reſtat igitur, ꝙ vltimum verum ſit.

RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc triplex eſt modus dicendi. Aliter. n. 5 ſenſerunt hic quidam heretici, aliter videntur ſenſiſſe Philoſophi, aliter etiam hic ſenſerunt doctores catholici. Quidam enim hæretici ſenſerūt eſſe in nobis animas diuerſas, ita ꝙ ſit vna a deo bono, & altera a deo malo: & ex hoc dixerunt, ꝙ venit in nobis controuerſia, & rebellio appetituum, ita ꝙ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, quia vna illarum animarum. ſ. quę eſt a bono deo non poteſt facere malū, altera vero. ſ. illa, quę eſt a deo malo non poteſt facere bonum. Hūc modum dicendi tanquam hęreticū reprobat Aug. in lib. de duabus animabus, oſtendens ꝙ iſta poſitio implicat in ſe duo contradictoria, dum ponit talem rebellionē eſſe in homine, & ponit ſimul cū hoc hominem peccare, & hominem pœnitere poſſe. Hanc etiam poſitionē facile eſſet improbare ſecundum viā philoſophię, quoniam in vno perfectibili neceſſe eſt vnam eſſe perfectionem: & cū homo ſit vnum quid per eſſentiā, impoſſibile eſt ab omnino diuerſis principijs in eſſe produci: ſi ergo anima rationalis eſt a deo bono, ſenſibilis noſtra non poteſt eſſe a deo malo. Quidam autem dixerūt, quòd rationalis, & ſenſibilis ſunt in nobis duæ ſubſtantię: non tamen ſunt due animę, pro eo quòd anima eſt nomē officij, & illæ duæ ſubſtātiæ ordinatæ ſunt ad vnius corporis perfectionem, ita quòd vna diſponit ad alteram: vna tamen illarum eſt per generationem, ſcilicet ſenſibilis: & huius ſignū eſt, quòd dependet a corpore, & eſt perfectio alicuiꝰ partis corporis: rōnalis vero,

vero, quæ nullius partis corporis eſt actus, eſt p creationem. Sed hũc modum dicendi reſpuit Augu. in lib. de eccle. dog. dicens. Non duas animas in vno homine eſſe dicimus. Sicut Iacobus, & alij Syrorum ſcribunt, vnã animalem, qua animetur corpus, & miſta ſit ſanguini, & alteram ſpiritualem, quę rationem adminiſtret. Et ſi tu dicas, ꝙ negat duas eſſe aĩas, non negat duas eſſe ſubſtantias, per literam ſequentem apparet quòd negat duas ſubſtantias eſſe. Ait enim ſic. Sed dicimus vnam eandemque animam eſſe in homine, quę corpus ſua ſocietate viuificat, & ſemetipſam ſua ratione diſponit. Et expreſſius in lib. de ſpiritu, & anima dicit, quod vna, & eadẽ anima dicitur ſenſus dum ſentit, & ratio dũ diſcernit. Et iterum dicit, quod anima cum recedit, trahit ſecũ potentias ſenſitiuas. Doctores autem theologię dicunt, ꝙ ſenſibilis, & rationalis ĩ homine eiuſdem ſunt ſubſtantiæ, & ab eodẽ principio habent educi ineſſe, videlicet a creatore, pro eo quod in nobis nõ nominant diuerſas ſubſtantias, ſed diuerſas potentias eiuſdem ſubſtantiæ, ſicut Auguſt. vbi de hac materia loquitur, inſinuat expreſſe: & hoc idem valde eſt rationabile ponere in homine vnam ſubſtantiã perficiẽtem, quæ dat ei vitam, & ſenſum, & intellectũ.

6 Nec repugnat illud verbis Philoſophi ſi recte intelligantur. Propter qđ notandum, quod ſenſualitas tribus modis accipitur. Vno modo ſenſualitas dicit diſpoſitionem ex parte carnis ad actũ virtutis ſenſitiuæ: & hoc modo accipitur in libr. de anima, & ſpiritu cap. xiij. vbi dicitur. Anima, q̃ vere ſpiritus eſt, & caro, quę vere corpus eſt, in ſuis extremitatibus facile iunguntur, id eſt in phantaſtico aĩæ, quod corpus non eſt ſed corpori ſimile: & ſenſualitate carnis, quæ fere ſpiritus eſt. Alio modo ſenſualitas dicit diſpoſitionem ex parte carnis ad ſentiẽdum cum virtute ſpirituali mouente, nondũ anima carne perficiente: & talis ſenſualitas eſt in embryone ante ipſius completam animationem. ibi enim non poteſt eſſe ſubſtantia animæ perficiẽs, cum ſit perfectio corporis phyſici organici: nec poſſit actualiter exiſtere, niſi corpore exiſtẽte in debita complexione, & organizatione: poteſt tamen ibi eſſe virtus animæ patris, quę quidem eſt in ſemine, ſicut in ſubiecto deferẽte. ſicut virtus motoris defertur ſimul cum lapide proiecto: & ideo hæc ceſſat, quãdo operatio eius conſummatur, quod fit quando corpori organizato inducitur anima ſenſitiua pficiens, ſiue educatur de potentia materiæ ſubito, ſiue cũ rationali infundatur ab extrinſeco. Tertia vero ſenſualitas eſt, quæ non tãtum dicit diſpoſitionem cum virtute mouente, ſed etiam habilitatem, quæ ineſt ex anima perficiente. Primo, & ſecundo modo accipiendo ſenſualitatem, ſic eſt in nobis a generante, quia cum ſemine deciduntur calores, & ſpiritus, per quos caro diſponitur ad ſentiendum: transfunditur etiam ſimul cũ hoc aliqua virtus animæ, quæ mouet, & regit, & operatur vſque ad formę inductionem. Tertio modo ſenſualitas ẽ in homine ab anima perficiente, quæ quidem non habet eſſe per generationem, ſed p creationem. His viſis patet reſponſio ad quæſtionem. Concedendum eſt enim quod anima ſenſibilis non eſt in nobis ex traduce, ſicut oſtendunt rõnes ad ſecundam partem obiectæ. Ad rationes vero, quæ adducuntur in oppoſitum facile eſt reſpondere.

AD illud enim, quod obijcitur, ꝙ ſenſitiui prima mutatio eſt a generante. Dicendum, quod loquitur de ſenſitiuo ſecundũ quod nominat ſubſtantiam, non ſecundum quod nominat potentiam ſubſtantiæ incorruptibilis. Vel etiam hoc dicitur rõne illius ſenſualitatis ſecundo modo dictæ, q̃ quidem habet eſſe a generante. 7

AD illud, quod obijcit, quod ſolus intellectus intrat ab intrinſeco. Dicendum, quod ibi vocatur intellectus ſubſtantia intellectiua: & quia eadem eſt ſubſtantia intellectiua, & ſenſitiua hominis, ideo per hoc non excluditur ſenſitiua hominis, ſed ſenſitiua brutalis 8

Ad illud, quod obijcitur, quod operatio ſenſitiuę pendet ex corpore. Dicẽdum 9

dum,quod ex hoc nõ ſequitur, quod
anima depẽdeat, quoniam in eadem
anima reperitur operatio,quæ ei põt
competere prẽter corpus:hæc autem
non conuenit ipſi animæ, niſi ſecun-
dum quod animat; & ita ſecundum
quod corpori iuncta eſt,& propterea
pendet ex corpore:nec anima vtitur
illa potentia,poſtquam a corpore ſe-
paratur:nec ſequitur,quod ſit occio-
ſa,quia ſubſtantia illa aliã habet ope
rationem:hoc autem planius inueni
tur determinatum in iiij.in quæſtio-
10 ne de cognitione animæ ſeparatę.Ad
illud,quod obijcitur, quod prius eſt
animal,quam homo. Dicendum,q̃d
hoc dicitur, quia prius reperitur in
embryone operatio animalis,q̃ opera
tio hominis:prius enim mouetur, &
ſentit,quam ratiocinetur:ſed hoc eſt
a ſenſualitate ſecundo modo dicta,p
ut eſt a virtute mouente,nõ prout eſt
11 a virtute perficiente. AD illud,quod
obijcitur, quod anima ſenſibilis ẽ in
potẽtia materiæ.Dicendum.quod ve
rum eſt ſecundum quod anima ſenſi
bilis nominat ſubſtantiam generabi
lem,& corruptibilem,ſed non prout
nominat potentiam ſubſtantię incor
ruptibilis. Et quia anima ſenſitiua in
brutis huiuſmodi ſubſtantiam nomi
nat,hinc eſt,quod bruta ſuam animã
ſenſitiuam educunt de materia, ſicut
& in his,quæ potiſſime generantur ꝑ
putrefactionẽ: ſenſibilis vero in ho-
mine dicit potentiam rationalis ſub-
ſtãtiæ:& ideo ab eo ſolo producitur
a quo ſubſtantia rationalis:& ideo ꝙ
ſenſibilis non poſſit propagari in ho
mine ſicut in brutis,hoc non eſt im-
perfectionis ex parte virtutis generã
tis,ſed ratione imperfectionis,quę cõ
12 ſiſtit in ſenſitiua hominis. AD illud,
quod obijcitur,quod non eſt vniuo-
ce in homine,& in aſino.Dicendum,
quod aliquid perduci per generatio-
nem, & aliquid perduci per creatio-
nem non tollit vniuocationem: ſicut
ſi deus modo crearet vnum hominẽ,
eiuſdem ſpeciei eſſet cum alijs homi-
nibus:ſi igitur maior requiri ur vni
uocatio in ſpecie,quam in genere.pla
num eſt ex hoc,quod diuerſus modus
producendi animã ſenſibilem in ho
mine,& aſino,non facit hominem,&
aſinũ æquiuoce dici. Et ſi tu obijcias
quod ſenſibilis in homine nominat
potentiam,& in aſino nominat ſub-
ſtantiam,ergo æquiuoce dicitur. Di-
cendum,quod in aſino etiam poteſt
nominare ſubſtãtiam,& poteſt nomi
nare potentiam,principaliter tamen
nominat potẽtiam, quia nomen eius
ſumptum eſt ab actu ſentiẽdi. In ho-
mine ſimiliter nominare põt,& ſub-
ſtantiam,& potentiam:ſed prout no-
minat ſubſtantiam,non dicitur aliq̃d
diuerſum a rationali: eadem enim eſt
ſubſtantia,quæ facit hominem & ſen
tire,& ratiocinari,quãuis alia & alia
ſit potentia:& ſic patet,quod ex hoc
nõ tollitur vniuocatio in genere aĩa-
lis reſpectu rõnalis, & irrationalis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Originale peccatũ,prout eſt vi-
tium,inchoat a parte ſenſitiua,
& ab ea aſcendit ad partẽ ratio
nalem, in qua ſolum, prout eſt
culpa,reperiẽ peccatũ originis.

RAtione cuius partis Fundamenta.
primo inſit aĩæ pec-
catum originale. Et
quod primo inſit ra-
tione potentiæ vege-
tatiuæ videtur, quia
originale ineſt animæ ex coniunctio-
ne ſui ad carnem corruptam.ſed ani
ma maxime vnitur carni ſecundum
potentiam vegetatiuam, quæ eſt pri-
ma potentia in ipſa:ergo videtur,q̃d
primo inſit ei ratione potentiæ vege-
tatiuæ.Item. Hoc videtur alia ratio- 1
ne.Potentia generatiua eſt ipſius aĩę
vegetabilis:ſed illa eſt mediante qua
originale transfunditur,& quæ ma-
xime per originale peccatũ inficitur, 1
ſicut patebit in ſeri⁹ ergo videtur, ꝙ
ratione vegetabilis primo, & princi-
paliter inſit animæ culpa originalis.
Q̃d autẽ ratione partis ſenſibilis vi-
deatur.Originale enim ſicut dicit Au
guſt.eſt concupiſcentia:ſed concupi-
ſcẽtia primo,& principaliter in par-
te ſen

te ſenſibili radicatur, quoniam cõcupiſcentia dicit appetitũ boni, vt nũc, præuia cognitione, & hoc competit parti ſenſitiuæ: ergo videtur, qđ originale peccatum primo habeat fieri in anima ſecundum illã partem. Itẽ. In actuali perpetratione peccati videmus, quod peccatum peruenit ad rationem mediante ſenſualitate, pro eo quod peruerſio hominis incipit ab inferiori, & a cõuerſione ad bonum commutabile: ergo ſi peccatum originale incipit ab inferiori, videlicet a carnis infectione, & animam ab inferiori habet inficere videtur ꝙ primo habeat animæ ineſſe ratione potẽtiæ ſenſitiuæ. Quòd autẽ primo inſit rõne partis rationalis videtur. Originale enim eſt carẽtia debitæ iuſtitiæ: ſed iuſtitia habet eſſe in ſola rõnali volũtate primo, & principaliter, ſicut dicit Anſelm. in lib. de conceptu virgi. ergo originale peccatũ primo, & principaliter ratione partis rationalis habet animę ineſſe. Item. Originale peccatum eſt peccatũ mortale: ergo ꝑ ipſum anima eſt a deo auerſa: ſed auerti eſt ipſius portionis rationalis primo, & principaliter: ergo videtur, ꝙ originale peccatũ primo habeat ineſſe animæ ratione rationalis potentiæ.

Ad opp. Sed quod primo inſit ipſi animæ ratione ſuæ ſubſtantiæ, vel eſſentię videtur: quia originale contrahitur in anima ex vnione ipſius ad carnẽ: ſed per prius per naturam vnitur ſubſtãtia animæ ipſi corpori, quam potentię organis: prius enim eſt viuere, quã moueri: ergo prius per naturam inficitur animæ ſubſtãtia, quam inficiantur potentiæ: & ſi hoc verum eſt, originale primo ineſt aĩæ ex parte ſuæ ſubſtãtiæ. Item. Originale cũ ſit vnũ, inficit omnes potẽtias animæ: ſed nihil vnum eſt commune omnibus potentijs animæ, niſi eius ſubſtantia: ergo originale primo ẽ in anima ratione ſuæ ſubſtantiæ. Eſt ergo quęſtio, ſecundum quid originale primo inſit animæ: vtrum ſcilicet ratione ſubſtãtiæ, aut potentię: & ſi potẽtiæ, vtrum vegetatiuæ, aut ſenſitiuæ, aut intellectiuæ.

13 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod aliqui dicere voluerunt originale peccatum ſic traduci, & contrahi ab anima, vt primo inſit animæ ratione ſubſtãtiæ ſuæ, quę primo carni coniungitur, & conſequenter mediãte ſubſtantia ab ipſo potẽtiæ inficiuntur, pro eo quod non vniuntur potentię carni infectę, niſi per vnionem ſubſtantiæ: & ſicut vna eſt gratia, quæ reformat animã, & eius potẽtias (quæ inquam dicitur vna, quia primo reſpicit animæ ſubſtantiam, vt dicunt) ſic eſt vnum originale, quod omnes potẽtias animæ inficit, & deordinat: ſed ſi iſtud quis ita intelligeret, quod ꝑ originale peccatum primo haberet infici ſubſtantia, quam potentia, ita quod originale inſit animæ non ratione potentiæ, ſed ratione ipſius ſubſtãtię vnitę, hoc non vr̃ intelligibile.

Hanc opi. ſequit. D. Tho. 1. 2. q. 83. ar. 2.

Tum quia originale eſt carentia debitæ iuſtitiæ, iuſtitia autem, cum ſit rectitudo voluntatis, eſt primo in volũtate. Tum etiã quia originale eſt concupiſcentia, cõcupiſcere autem non eſt actus ſubſtãtiæ, niſi ratione potentiæ. Tum etiam quia in originali eſt deordinatio ipſius animæ. Deordinatio autem non eſt in anima niſi ratione potentię, qa per ipſam ſolum poteſt ordinari, & deordinari. Vnde ſicut ſupra dictum eſt de gratia, quod ipſa reſpicit ſubſtãtiam, nõ quia poſſit eſſe in animæ ſubſtantia circunſcripta potentia, ſed qa eſt in potentijs animæ, ſecundum qđ continuantur ad vnam ſubſtantiam: ſic & in propoſito intelligendum eſt, vt originale peccatum dicatur ſubſtantiam animæ reſpicere, quia ineſt potentijs, nõ ex actibus proprijs, ſed prout continuari habet in vnam ſubſtantiam animę prout eſt vnita carni infectæ, ita tamen quod primo inſit ipſa deordinatio potentiæ, quam ſubſtantiæ. Non enim dicitur ſubſtantia ordinata, vel deordinata niſi ratione potentiæ. Hoc ergo ſuppoſito, ꝙ originale inſit animæ primo ratione potẽtiæ, intelligendum eſt, quod dupliciter eſt loq. de originali peccato. Aut prout eſt culpa reddẽs animam deo odioſam. Aut prout eſt vitium deordinans ipſam potentiam. Primo modo accipien-

Hanc ſequitur Sco. diſtin. 32. ibi quo ad primum.

ꝑ accipiendo proprie ineſt animæ ſecũ
dum lib. arbit. & maxime ſecundum
voluntatem. Ipſum. n. ſolum eſt ſm
quod aĩa culpatur, vel laudatur cum
eſt in actu, & ſecundum quod eſt cul
pabilis, vel laudabilis a ſuo ortu. Se-
cundo modo accipiendo ſ. prout di-
cit vitium deordinans potentiam, ſic
fomentum iſtius deordinationis ortũ
habet a carne, & rationalis motiua
curuari habet per appetitum, ſiue cõ
cupiſcentiam ſenſitiuæ, quæ ad illici
tum impellit, & mouet, ſic dicendum
eſt quod peccatum originale, ſiue vi-
tium, quod naſcendo contrahimus,
ineſt animæ primo ratione partis ſen
ſitiuæ, & ſic patet reſpõſio ad propo
ſitam quæſtionem: patet & in parte
reſponſio ad obiecta. Concedo enim
quod originale, prout eſt vitiũ in no
bis, primo inchoat a parte ſenſitiua,
quia modus corrumpendi ecõtrario
eſt in nobis, quam fuit in Adam. Ibi
enim perſona corrumpit naturam, &
ratio partem ſenſibilem, & voluntas
carnem: & ſic cum ecõuerſo ſit in no
bis originalis corruptio, aſcendit ad
partem rationalem mediante portio-
ne ſenſibili, ſecundum quod eſt vitio
ſitas, licet ſm quod eſt culpa habeat
eſſe in ſola parte rationali, in qua eſt
libertas arbit. vnde quatuor rationes
mediæ verum concludunt, & conce-
dendæ ſunt.

Hæc nõ bant Sco. dicente, ꝙ ꝑnitas in appetitu rõnali ad cõcupiſcẽdũ delectabilie imoderatæ, eſt materiale in peccato originali, loco ſupra citato.

15
AD illud vero quod primo obij
citur de parte animæ vegetatiuæ. Di-
cendum, quod vnio ad corpus nõ eſt
tota cauſa cõtrahendi originale, ſed
vnio cũ poſſibilitate ad deordinatio-
nem. Non enim corrumpitur per ori
ginale ſecundum quod eſt vitium, ni
ſi quod eſt ad iuſtitiam aliquo modo
ordinabile: & quoniã vegetatiua pl9
tenet modum agendi naturalem quã
voluntarium, hinc eſt quod origina-
le non ſic reſpicit vegetatiuam, ſicut
reſpicit ſenſitiuam, in qua poteſt eſſe
16 appetitus, & delectatio coniuncta. Ad
illud vero, quod obijcitur de vi gene
ratiua, iam patet reſponſio, quia in ea
viget corruptio, non ſolum quia ſit
potẽtia animæ vegetabilis, ſed etiam
quia ratione ſenſus adiũcti poteſt de
lectatio, & concupiſcentia deordina-
ri. AD illud vero quod vltimo obij 17
citur, quod primo ſit originale pecca
tum in animæ ſubſtantia, & per vnio
nem. Dicendum, quod ſicut tactũ eſt,
vnio nõ eſt tota cauſa, ſed requiritur
ibi cum hoc poſſibilitas ad deordina
tionem peccati: talis autem non eſt in
ſubſtantia, ſed in potentia vt prædi-
ctum eſt. AD illud vero, quod obij 18
citur de vnitate originalis. Dicendũ,
quod hoc non concludit, quod ori-
ginale primo ſit in ſubſtantia, ſed ꝙ
ſit in potentijs ſecundum quod con-
tinuãtur ad vnam ſubſtantiam, ſicut
prius explanatum eſt de gratia, hoc
autem melius explanabitur infra, cũ
agẽ de vnitate originalis peccati.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Per peccatum originale plus oĩbus alijs potentijs generatiua inficitur ꝓpter ſenſum guſtus, & tactus, qui ſunt materialior ſenſus.

VTRVM maior ſit infectio generatiuæ ꝑ originale, quã alterius potentię. Et quod ſic videtur. Illa vis ẽ in nobis magis corrupta per peccatum, in qua maior eſt rebellio, & inobediẽtia: ſed talis eſt potentia generatiua, ſicut patet, quia membra illa non ſubiacent imperio rationis: ergo videtur, quod illa vis eſt magis corrupta. Item. Illa vis eſt magis per peccatum infecta, in cuius actu eſt maior erubeſcentia: ſed maior eſt erubeſcentia in actu potentiæ generatiuæ, quam in actu alterius potẽtiæ: ergo &c. Item. Illa vis eſt magis in nobis corrupta, cuius actui magis neceſſaria ẽ medicina. ſed talis eſt generatiua, cuius actus non poteſt fieri abſque peccato, niſi excuſetur per ſacramentum matrimonij, quod quidem non contingit in alijs animę potentijs: ergo &c. Item. Illa vis magis eſt in nobis corrupta, in cuius actu maior eſt incuruatio: ſed talis eſt po-

Fundamenta.

tẽtia gñatiua, nã in eius actu totaliter
abſorbetur ratio, & efficitur homo to
tus caro: ergo maior eſt in ea corru-
ptio. Item. Illa vis magis eſt in nobis
corrupta, in qua magis regnat concu
piſcentia: ſed talis eſt vis generatiua,
ſicut patet per pruritum, qui ſentitur
in membris genitalibus: ergo illa vis
maxime inter cęteras corrupta vide
tur per originalis concupiſcentiæ vi-
Ad opp. tium. Sed cõtra Per quæ quis peccat,
per hæc & torquetur, vt dr̃ Sap. xj. ſi
ergo peccatum primorum parentum
perpetratum fuit magis per nutriti-
uam, quam per generatiuam, imo mi
nime per generatiuam, videtur quod
nutritiua magis debuerit eſſe corru-
pta. Item. Illa potentia eſt magis cor
rupta, qu min⁹ poteſt refrænari: ſed
magis poteſt homo compeſcere appe
titum potentiæ generatiuæ, quam po
tentiæ nutritiuæ: ergo videtur, quod
vis nutritiua magis corrupta ſit. Itẽ.
Si corruptio animæ eſt ex carne, vide
tur quod illa vis potiſſime ſit corru-
pta, quæ primo in carne, & per carnẽ
exercet ſuã operationem: ſed talis eſt
potentia nutritiua: longe enim ante
nutritur homo, quam generet, & pri⁹
appetit delectabilia guſtus, quam dele
ctabilia tactus: ergo videtur idem ꝙ
prius. Item. Augmentatiua tenet me-
dium inter nutritiuã, & generatiuã:
pri⁹ enim eſt nutriri, & poſtmodum
augeri, & tertio gñ rare: ſed inter oẽs
vires aĩæ augmentatiua minime cor
rupta eſt: ergo ſi medium ſapit natu
ram extremorum, videtur ſimiliter,
quod & generatiua minime deberet
eſſe corrupta. Item. Iuxta hoc quæri
tur, quare inter omnes ſenſus pl⁹ ha
bet tactus de corruptione, & quare in
ter omnes potentias animæ vegetati-
uæ generatiua inter cęteras eſt in no
bis magis corrupta.

RESP. Dicendum, quod abſque
dubio inter cæteras potentias ſenſua
les maxime corrupta eſt vis generati
ua, vnde ſicut communiter conſueuit
dici, aliæ vires ſolummodo dicũtur
corruptæ: iſta vero corrupta dicitur,
& infecta propter cõcupiſcentię pru
ritum, & vehementiam, quæ reſidet
19 in ipſa. Ratio autem, quare magis
inficitur vis generatiua, quam alia
potentia, ſumitur ex hoc, quod ipſa
eſt vis non ſolummodo deſeruiens ꝑ
ſonæ, ſed etiam deſeruiens naturæ. Et
ideo originalis corruptio, ſiue vitium
quod ineſt naturæ ex corruptione ꝑ
ſonæ per prius reſpicit illã potentiã,
quam aliam. Deſeruit autem vis gene
ratiua naturæ inquantum per ipſam
fit transfuſio ſeminalis in prolẽ. Et
quoniam in illo ſemine eſt radix in-
fectionis, & corruptionis, hinc eſt, ꝙ
illa vis, quæ eſt illius ſeminis admini
ſtratiua, plus habet in ſe de infectio-
ne, & corruptiõe originali. Et rurſus
quia potẽtiæ generatiuę in nobis iun
ctus eſt ſenſus, & potentia ſenſitiua
reſpicit ipſum hominem in ſe, quodã
modo habet vis iſta deſeruire perſo-
næ. Et quoniã inter omnes ſenſus ta-
ctus eſt maxime materialis, & appre-
hendens cum maiori adhęrentia ſen
ſibilitatis ad ſenſibile: & hæc maxi-
me viget in membris genitalibus ra
tione multitudinis neruorũ, hinc eſt
qđ modica corruptio ratiõe magni-
tudinis ſenſus plus inficit illam po-
tentiam, quam inficeret aliam, & pro
pterea maxime in ea regnat prurit⁹,
& concupiſcentia. Et qa poſt ſenſum
tactus ſenſus guſtus eſt maxime ma-
terialis inter alios, hinc eſt quod in-
ter alias vires magis ſentitur inordi-
natio circa actum nutritiuæ, ſiue gu-
ſtatiuæ. Ex hac igitur ratiõe duplici
vna colligitur ratio ſufficiens, quare
anima per vitium originale plus infi
citur in generatiua, quam in alia po
tentia. Et quia hoc probant rationes
quę ad prima partẽ inducuntur, ideo
concedendæ ſunt.

AD illud ergo quod primo obij 20
citur in contrarium, quod nutritiua
debet magis puniri, quia peccatũ fuit
primo perpetratum per eã. Dicendũ,
quod illa ratio tenet ſecundũ ꝙ pec-
catum Adæ reſpiciebat perſonam, nõ
ſecundum quod reſpiciebat naturã:
& verum eſt, quia quantum ad illam
vim acrius fuit punitus, quia fame, &
ſiti, & etiam eius poſteri puniuntur ꝑ
iciuniorum abſtinentiam, in quibus
eſt maior pœna, quã ſit in carnis con
tinentia. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ 21
nutri

Hanc viã ſequitur S. Tho. 1. 2. q. 81. ar ti. ſed Sco. non cõſen tit, cũ di. 32. huius artic. 2. ibi circa, 2. ar ti. illud re darguat.

nutritiua minus poteſt refrænari. Di
cendum, quod aliquã potẽtiã minus
poſſe refrænari, hoc ẽ dupliciter, vel
ratione vehementiæ appetitus, & de
lectationis, vel ratione indigẽtiæ na
turalis. Et quia nõ poteſt de facili re
frænari propter vehemẽtiã appetitus
& inclinationis, magis eſt vitiata, &
corrupta. Quia vero hoc habet rõ-
ne indigentiæ naturalis, non ſequiẽ
ex hoc, quod magis corrupta ſit. Cũ
ergo dicitur, qđ nutritiua minus po
teſt refrænari, hoc nõ eſt ratione ma
ioris vehemẽtię appetitus, ſed hoc eſt
ratione indigentię naturalis, qa non
poteſt ſuſtentari ſine cibo: non ſic eſt
de generatiua, in qua non eſt impro
bitas appetitus propter neceſſitatẽ,
ſed propter corruptionis fœditatem,
hinc eſt quod primi motus generati-
uæ potius dicuntur peccata, quã pri-
mi motus nutritiuæ. AD illud, quod
22 obijcitur, quod nutritiua magis vni-
tur carni, & per prius habet actũ ſuũ
in carne. Dicendum, quod ex hoc nõ
concluditur, quod corrumpatur intẽ
ſius, ſed quod ci⁹ corruptio ſentiatur
diuturnius. Præterea, vnio non eſt to
23 ta cauſa, ſicut prædictũ eſt. Ad illud,
quod obijcitur de potentia augmen-
tatiua. Dicendum ꝙ potentia augmẽ
tatiua pura mouet naturaliter nec ha
bet ſenſum cõiunctum ratione cuius
ſentiatur delectatio. Et quoniam nõ
ſubiacet voluntati, ideo per peccatum
nõ habet deordinari. Rurſus, qa ſen-
ſum adiunctum non habet, hinc eſt,
quod non eſt in ea delectatio concu-
piſcentiæ: non ſic autem eſt in nutri-
tiua, & generatiua: vtraque harũ aũt
ſubiacet voluntatis imperio, & vtra-
que harum habet ſenſum adiunctũ.
Et quia plus eſt in poteſtate volunta
tis abſtinere a coitu, quam a cibo, &
ſenſus tact⁹, qui materialis eſt, viget
in organo gñatiuæ, hinc eſt, quod in
ea maior eſt corruptio, non ſolum re
ſpectu potentiarum animæ vegetabi-
lis, ſed & reſpectu potentiarum ani-
mæ ſenſibilis. Et per hoc patet illud,
quod vltimo quærebatur.

Artic. 2 COnſequenter circa ſm princi-
pale, quo .ſ. q̃rebatur, vtrũ ori
ginale trãsfundaẽ mediãte car
ne, procedẽdũ eſt. Et circa hoc tria q̃
runtur. Primo quæritur, vtrum ani-
ma poſſit infici a carne. Secundo quæ
ritur, vtrum hoc ſit ex voluntate ali-
qua, & appetitu animæ. Tertio quæri
tur, vtrum talis infectio fiat ex pro-
pagatione, vel libidine.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum originale transfunditur in anima mediante carne a qua trahitur deorſum, & incuruatur.

VTRVM anima infi-
ciatur a carne. Et ꝙ ſic
videtur. Primo ꝑ au- Fundamenta.
ctoritatem Apoſtoli.
Rom. vij. Scio, ꝙ non
habitat in me, hoc eſt in carne mea
bonum. ibi glo. Per conditionẽ cor
ruptio offenſionis manet in corpore
robur tenens diuinę ſententię datæ
in Adam, cuius conſortio anima ma
culatur peccato. Ex hoc expreſſe col
ligitur, ꝙ caro inficit ſpiritum. Itẽ.
Aug. de verbis Apoſtoli. Vitium con
cupiſcentię eſt, quod anima contra-
xit ex carne. Item. Hoc ipſum videẽ
ratione. Peccatum originale homini
ineſt ex hoc, ꝙ traducitur ex primo
parente, in quo omnes poſteri dicun
tur peccaſſe: ſed non dicitur filius
naſci ex patre, niſi ſolummodo rõne
carnis, quã ex eo trahit: ergo ſi aĩa
efficiẽ peccatrix, hoc eſt a corruptio-
ne carnis. Itẽ. Nulla proprietas tra
ducitur ab vno in alterum, niſi me-
diante aliqua ſubſtantia deferente,
quæ ſit communis vtrique: ſed nulla
ſubſtantia eſt cõmunis patri, & pro-
li niſi ſola carnis ſubſtantia: ergo im
poſſibile eſt peccatum patris in ani-
mam filij deſcendere, niſi mediante
carne. Item. Mala diſpoſitio exiſtẽs
in carne poteſt inducere obliuionem
in memoriam, & dementiam in intel
ligentiam: ergo pari ratione in vo-
luntatem poteſt inducere concupiſcẽ
tiam: ſed cõcupiſcẽtia in aĩa eſt pec-
catum originale, ſicut oſtẽſum fuit
ſupra: ergo caro poteſt facere animã
peccatricem. Item. Anima iũcta car

ni

vel offendiculum, vt non habeat illā iuſtitiam ex hoc, ꝙ propagata eſt a primo parente. Vnde ex cōiunctione aīæ ad talem carnem, ille qui naſcit, dicitur eſſe filius Adæ: & quia Adam offendit deum non tm̄ pro ſe, ſed etiā in tota ſua poſteritate, hinc eſt, ꝙ aīa hocipſo, ꝙ tali carni coniungitur, & ſpectat ad genus Adę, indigna efficit, vt Deus ſibi iuſtitiam apponat, & cū illam debeat habere, & non habeat, culpabilis eſt, & rea, & per conſequēs efficitur concupiſcens, & vana, ſicut manus paralytica ex diſſolutione virtutis regitiuæ efficitur tremuloſa. Et illud videtur trahi ex verbis Anſel. de conceptio. virgi. c. 5. vbi ait. Non eſt in iuſtitia talis res, qua inficiaẗ, & corrumpatur aīa, velut corpus veneno, & quæ faciat aliquid, ſicut videẗ, quando malitioſus homo mala facit opera. Nam quemadmodū cū indomita fera ruptis vinculis diſcurrēdo ſæuit, & nauis ſi gubernator dimiſſo gubernaculo dimittit eam ventis, & motibus maris, nauis vagatur, & inuehitur in quælibet pericula, dicimus ꝙ hoc facit abſentia catenę, aut gubernaculi, non ꝙ abſentia horum ſit aliquid: ſic cum malus ſæuit clamamus; quia operatur iniuſtitiam, non ꝙ ipſa ſit vlla eſſentia. Et iterū infra c. 23. Spoliauit perſona naturā dono iuſtitiæ in Adam, & natura egens facta oēs perſonas, quas ipſa de ſe procreat, eadem egeſtate peccatrices, & iniuſtas facit. Hoc modo tranſit peccatum perſonale Adæ in oēs, qui de illo perſonaliter propagātur. Ex his verbis videtur colligi poſſe intellect⁹ qui prius dictus eſt. Sed tñ adhuc illud non videtur plene intellectui ſatisfacere: quia eſto, quòd aīa illa, quę creatur in corpore, extra corpus crearetur, & nihil vltra ſibi daretur, q̄ datur cum corpori infunditur, non diceretur originale habere peccatū, imo pura eſſet, & innocens: igitur oportet intelligere, quòd aliquo modo corruptio redundet in animam ex carne. Et propter hoc eſt tertius modus intelligendi, quòd in carne Adæ propter peccatū dupliciter fuit corruptio. Vna ſcilicet puræ pœnalitatis: Et ex hac anima cū coniungitur corpori cōtrahit paſſibilitatem. Alia vero fuit corruptio vitioſitatis, ſiue fœditatis, per quam caro eſt ſpiritui rebellis, & ex hac anima cōtrahit culpam originalem, quoniam talis vitioſitas quaſi medium tenet inter culpam, & pœnam. Et hoc eſt quod Magiſter dicit in litera, & quod ſonant ſacræ ſcripturæ verba, ꝙ ex feruore coitus parentum, & concupiſcentia libidinoſa contrahit caro fœditatem quādam cum concipitur, quæ eſt cauſa originalis peccati: & recte vitium, ſiue corruptio carnis appellari poteſt. AD intelligendum au- 25
tem, quomodo anima poſſit infici corruptione culpabili ex tali fœditate, hæc tria ſupponenda ſunt tanquā manifeſta: quorum vnum eſt, ꝙ fœditas carnis poteſt facere carnem rebellem ſpiritui, quod patuit in Adam, q̃ poſt peccatum ſenſit carnis ſuæ rebellionem. Secundum eſt illud, quòd anima vnita carni propter coniunctionem ipſius ad carnem, vel trahit eam ſurſum, vel ab ipſa trahitur deorſum propter vinculum, quod eſt ipſius carnis ad animam. Tertium eſt illud, quòd anima propria virtute nō poteſt regere carnem rebellem, niſi iuuetur per diuinam gratiam, ſecundum quòd exclamat Apoſtolus, In felix ego homo, &c. Ex his igitur tribus ſuppoſitis neceſſario ſequitur, ꝙ ſi anima tali carni vnitur, quòd ab ipſa trahitur deorſum, & per concupiſcentiam incuruatur: ſed animam incuruari non eſt aliud, quàm eam peruerti: peruerſitas autem in ſubſtantia rationali, quæ eſt capax iuſtitię non eſt aliud, quàm iniuſtitia, & culpa. Ex hoc igitur clarum eſt, ꝙ talis fœditas, quę eſt in carne, poteſt animam ſibi vnitam facere peccatricem. Et quia illa fœditas a primo parente traduci habet in omnes poſteros genitos ſecundum legem propagationis, hinc eſt, quòd mediante carne ad omnes transfundit originale: hoc autem melius explanatur per euidentiam exemplorum. Videmus enim, quòd caro de ſe non dolet, nec illa eſt in ea paſſio doloris ante aduentū

Obſerua, quod D. Tho. 1. 2. q. 83. ar. 1 tenet q̃d circa infuſionē hāc & trāſfuſionem ſe mē habet rōnem inſtrumenti, caro vero eſt ſubiectū penalitatis non culpę, aīa vero ſubiectū culpę, non tñ admittit ꝙ ī tali īfectione aliquid abſolutū poſitiuum trāſfundatur in aīa. Non ergo D. Thom. admitteret quod vicioſitas quā

contrahit anima, dicat quaſi mediū inter culpā, & pœnā.

animæ,quamuis poſſit ineſſe inciſio.
Ponatur igitur animam vniri carni
inciſæ,& læſe,ſtatim cū ei vnitur ha
bet dolorem,& dicimus dolorem ag
generari in anima, non inciſionem.
Si igitur carnis inciſio poteſt facere
animam dolentem, quare non ſimili
ter carnis quædam fœdatio,& reſolu
tio facit animam laſciuam, & concu-
piſcentem quamdiu habitet in car-
ne? Item. Eſto,quòd aliquod corpus
ineptum eſſet ad rationis vſum,ſicut
eſt corpus in ea diſpoſitione , quam
habet phreneticus,& furioſus,in ta
li corpore nec dicitur furia,nec igno
rantia,ſed quædam diſpoſitio mala :
ſi tamen anima tali corpori infunde
retur,ſtatim efficeretur ignorans , &
furioſa,quandiu eſſet in carne illa.
Quare non poſſumus ſimiliter intel
ligere & in concupiſcentia? Rurſus.
Eſto ,quòd aliquod membrum for-
maretur ad motum, & regimen ani-
mæ ineptum,& inhabile , vt puta in
ea complexione, quam habet mem-
brum paralyticum,ſtatim cum virtꝰ
motiua vniretur membro illo, dice-
retur ibi eſſe morbus paralyſis, & eſ-
ſet virtutis diſſolutio , & per conſe-
quens tremulatio: virtutis autem diſ
ſolutio non eſſet quantum ad corru-
ptionem ipſius virtutis motiuę in ſe,
ſed quantum ad ineptitudinem orga
ni,quod oportet regi ab illa virtute.
Sic & in propoſito intelligēdum eſt,
quòd in corpore ante aduentum ani
mæ non eſt actualiter morbus culpę,
ſed iuncta anima , quæ debet ipſum
corpus regere propter carnis inepti-
tudinem,caret anima rectitudine vir
tutis regitiuæ,& illa carens tremulo-
ſa efficitur per actum cōcupiſcentię:
& ſic patet,quòd valde eſt veriſimile,
quòd originale poſſit contrahi in a-
nima ex carne.
26 AD diſſolutionem obiectorum
prænotandum eſt, quòd tripliciter
dicitur aliquid agere ī alterum. Vno
modo per prædominationem , ſicut
contrarium agit in ſuum contrariū.
Alio modo per influentiam,ſicut cor
pus ſuperius agit in hæc inferiora .
Tertio modo per colligantiam, ſicut
quando duo ita ſunt vnita,quòd vnū
trahit ad ſe alterum , & communicat
alteri proprietates ſuas . Cum ergo
dicimus carnem inficere animam ,
hoc intelligitur quantum ad tertiū
modum agendi, ſcilicet propter colli
gantiam , quam habet ad animam ,
propter quam dum deorſum tendit,
eam ſecum trahit: vt enim dicit Gre
gorius,quòd qui labenti innititur,ne
ceſſe eſt vt cum labente labatur . His
viſis patent ea,quæ obiecta ſunt. AD 27
illud enim, quod dicit Anſelmus , ꝙ
peccatum non eſt in ſemine. Dicen-
dum, quòd hoc dicit quantum ad e-
xiſtentiam actualem ipſius peccati ,
quod quidem eſt deformitas aſpiciēs
ipſam voluntatem , ſicut ſubiectum
proprium: non autem vult negare ,
quin ibi ſit cauſa peccati,imo aſſerit,
ſicut patet ex verbis ſuis ſequētibus. 28
AD illud Auguſtinus , quòd omne
agens præſtantius eſt patiente. Dicen
dum , quòd intelligit de agente per
influentiam: per hunc autem modū
in originalis contractione non dici-
mus carnem agere in animam , ſicut
prædictū eſt . AD illud Philoſophi , 29
quòd agens, & patiens debent com-
municare in materia . Dicendum ,
quód ipſe intelligit de actione , qua
contrarium agit in contrarium per
prædominantiam . AD illud , quod 30
obiicitur,quòd multo ſpiritualior eſt
anima,quàm radius . Dicendum , ꝙ
& ſi anima ſit ſpiritualior,tamē ma-
gis eſt alligata carni , quàm radius
aeri , ſiue corpori illuminato : ideo
magis contrahit eius proprietates ſi-
ue paſſibilitatis,ſiue fœditatis, quàm
radius contrahat proprietates illu-
minabilis, vel illuminati . AD illud 31
quod obiicitur, quod non maior eſt
corruptio in effectu,quàm in cauſa.
Dicendum,quòd iſtud dupliciter fal
lit. Primo quando aliud non ſe ha-
bet in ratione perfectæ cauſalitatis,
ſed ſolum ratione inſtrumenti,& de-
ferentis . Nam ſi velimus compara-
re corruptionem animæ paruuli ad
primam cauſam , videlicet ad animā
Adæ , reperiretur in Adam æque ma
gna,vel maior. Deficit etiam ex hoc,
quòd magnitudo corruptionis inten
ditur frequenter ex nobilitate, & di-
gnitate

gnitate corruptibilis, quia tanto maius eſt vitiũ, & corruptio peior, quanto natura præſtantior eſt, ſicut Auguſtinus dicit: & hinc eſt, quòd quãdo anima corrumpitur a carne, maior eſt incorruptio, quàm in carne fuerit: & hoc eſt ratione nobilitatis
32 ſubiecti. AD illud, quod obiicitur, quòd pœna non eſt cauſa culpæ. Dicẽdum, quòd verum eſt de illo, quòd eſt pura pœna: talis autem corruptio vitioſa in Adam ſubſecuta eſt ex culpa, quia ex hoc, quòd peccauit, caro eius diſſoluta eſt non ſolum diſſolutione ordinationis ad mortem, ſed etiam faciente rebellionem, & faciente concupiſcere, quod non licet: & ideo quia talis vitioſitas, & a culpa eſt, & ad culpam, poteſt quodammodo cauſare peccatum in anima; hoc autem non facit aliquid ipſi animæ impartiendo, ſed potius rebellando, & deo ſubtrahendo. Et hoc modo intelligit Magiſter animam infici a carne: & extraxit hoc ex verbis Auguſtini, & his verbis Auguſtini conſonant verba Anſelmi. Non enim vult Anſelmus dicere, quod carentia debitæ iuſtitiæ præcedat neceſſitatem concupiſcendi, cum econtrario ſit ordine naturali: eo enim ipſo priuatur anima illa iuſtitia, quo neceſſitatem concupiſcendi habet ex carne coniũcta: ſed hoc intelligit quantum ad actum concupiſcendi. Similiter verba Hugonis intelligenda ſunt, quòd caro inficiat animam non ſolum ratione paſſibilitatis, ſed etiam ratione adiunctæ fœditatis, & vitioſitatis, quam in ſemine eſſe manifeſtat ipſa corruptio, quæ ſentitur in actu generatiuæ virtutis, & in membris illis reſidet principaliter, quãuis omnia alia ita ſint paſſibilia, ſicut illa.

D.Thom. vult ꝙ aĩa inficiatur a carne, tm̃ reſultatiue, & p modũ ſequele, nec in hoc uidetur diſcordare Scotus.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum originale non contrahitur ab anima mediante appetitu deliberatiuo, ſed mediante appetitu naturali quem habet anima ad corpus.

Ad opp.

VTRVM originale cõtrahatur in aĩa ex carne ex aliquo appetitu, & voluntate animæ. Et quòd ſic videtur, Primo per rationem Auguſtini, quã facit in lib. 83. q. oſtendẽs, quòd nullus poteſt ab alio fieri deterior: ſed ſi fit deterior, hoc erit a ſeipſo: ait enim ſic. Si fit deterior: aut ergo a ſuperiori, aut a pari, aut ab inferiori. Ab inferiori non poteſt: a pari non, quia ei ille non præualet: a ſuperiori non, quia ille aut eſſet bonus, aut malus. Si bonus: ergo nunquam faceret ipsũ deteriorem. Si malus: ergo iam inferior eſt, & deterior. Similiter arguitur in propoſito; & ex hoc ſequitur, quòd anima non poſſit fieri mala, ſiue deterior niſi cooperante voluntate propria. Item. Omne peccatum ab aliqua voluntate eſt; ſola enim volũtas eſt peccati principium: ergo originale peccatum, quod eſt in paruulo, aut eſt a voluntate propria, aut eſt a voluntate aliena. Si a voluntate aliena, vtpote Adæ, cum in Adam nõ fuerimus niſi ſm quid, non eſſet originale peccatũ in hoĩe niſi ſm quid: ergo pp ipſum non deberemus æternaliter viſione dei priuari. Q d ſi hoc falſum eſt, nõ ergo ſolũ fuit a voluntate aliena. Reſtat ergo, ꝙ contrahaẽ a voluntate ꝓpria. Item. Superius nõ patitur ab inferiori niſi merito culpæ, vel niſi ei ſe ſubiiciat mera volũtate: ſed aĩa cũ vniẽ carni, ante vnionẽ non habet culpam: ergo ſi inficitur a carne, hoc non eſt abſque voluntaria ſubiectione ipſius animæ. Item. Si Angelus intraret corpus infectum, non diceretur ex hoc contrahere originale: ſi igitur anima contrahit, hoc non eſt niſi ꝓpter aliquẽ

appetitum, quem habet ad carnem. Item. Si anima innocens poneretur in igne infernali, nunquam arderet: ergo ſi non eſt magis actiua caro, q̃ ignis, ſi inficitur a carne, hoc non eſt niſi propter affectionem ipſius animæ ad carnem: & ſi hoc verum eſt, originalis culpa cõtrahitur mediante appetitu animę, & voluntate.

Fundamenta.

Sed contra. Peccatum, quod contrahitur a volũtate animę, eſt peccatum actuale: ergo peccatum quod contrahunt paruuli, non deberet dici peccatum originale, ſed actuale. Item. Si peccatum originale eſſet a voluntate ipſius animæ: ergo puniendum eſſet pœna actuali. Si ergo non punitur pœna actuali, ſed pœna damni, ſicut infra videbitur: ergo non videtur, quòd a voluntate animæ cauſetur. Item. Natura, & voluntas ſunt principia diſparata, ita ꝙ effectus, qui ſunt a natura, & qui ſunt a propoſito ſunt alii, & alii. Si ergo originale peccatum eo ipſo dicitur originale, quòd eſt a natura, igitur non eſt a uolunrate propria. Item. Peccatum, quod eſt a propria voluntate, per proprium actum eſt commiſſum: nullum autem pc̃m ꝑ propriũ actum cõmiſſum ſine proprio actu dimittitur: ergo ſi originale contrahitur ex animæ voluntate, nunquam in paruulis per baptiſmũ deleretur. Quòd ſi hoc eſt cõtra fidẽ, reſtat quòd peccatum originale non contrahitur per animæ voluntatem. Item. Si cõtrahitur per voluntatem, aut per naturalem, aut per deliberatiuam. Non per deliberatiuam, quia in ipſo inſtanti creationis vnitur anima carni. Non per naturalem, quia naturalis volũtas ſemper eſt recta, & ſic mouetur ſecundum quòd eam inſtituit actor deus: ergo nullo modo poteſt eſſe peccati principium: redit ergo idem quod prius.

33 RESP. Dicendum, ꝙ cum quæritur, vtrum originale contrahatur ex voluntate, vel appetitu animę, hoc tripliciter poteſt intelligi. Contingit enim hoc taliter intelligere, quod ſpectet ad hæreſis peruerſitatem: et taliter, vt ſpectet ad rõnis probabilitatem: & tertio etiam modo, vt ſpectet ad fidei veritatem. Cum enim duplex ſit in anima appetitus, videlicet naturalis, & deliberatiuus; ſi ſic intelligatur, quòd anima prius deliberet de carnis infectione, & ei coniungatur voluntarie ex deliberatione, & ex hoc contrahat culpam originalẽ, ſic intelligere hęreticum eſt, pro eo, quòd Doctores catholici dicunt, ꝙ anima creando infunditur, & infundendo creatur. Et Apoſtolus Rom. 9. de Iacob, & Eſau loquens ait. Antequã aliqd boni, vel mali egiſſent, &c. Eſt & alius in anima appetitus naturalis, & per hunc appetitum dupliciter poteſt intelligi contrahi originale. Vno modo, vt ſic intelligatur contrahi ex carnis corruptione, & appetitu animæ, ꝙ corruptio carnis eſt ſicut materialis: ſed naturalis appetit⁹ animę ad corpus, qui eſt ad ipſam vnionem, & vnionem antecedit natura, quãuis non antecedat tempore, ſe habet in ratione efficientis eo modo, quo eſt dicere peccatum habere cauſã efficientem: & ſic dicitur contrahi originale peccatum a carne infecta mediante appetitu, per quem anima carni alligatur, & quodammodo ei condeſcẽdit, ac per hoc ei ſe ſubiicit, & ſubiiciendo ſe peruertitur: nec tñ ex hoc dicetur culpa illa eſſe acta, ſed contracta, nec perſonalis, ſed naturalis, quia ille appetitus eſt appetitus naturalis: non tñ cauſat peccatum ꝑ ſe, ſed cum corruptione carnis adiũcta, quę a primo parẽte propagatur. Hoc & ſi probabiliter eſſe dictum videatur: videtur tamen in hoc a veritate deuiare, quòd principalem cauſam contractionis originalis ponit ex parte animæ, cum ſancti, & doctores dicant originale peccatum traduci principaliter a primo parente, a quo non propagamur niſi ſecundũ carnem. Alio modo poteſt intelligi peccatum originale contrahi ab anima per naturalem appetitum ipſius animę ad carnem, ita vt principalis ratio ponatur ex parte carnis, & appetitus ille naturalis ſit cauſa ſine qua non: & hoc quidem habet veritatem, & neceſſe eſt ponere. Nunquã enim caro poſſet animam inficere,

Nõ cõſentiret Scot. neque D.

niſi

Tho. qđ illa naturalis inclinatio ſit ratio contrahendi peccatum originale licet etiam ipſi velint ꝙ non cõtraheret, aĩa peccatum originale: ſi tm̃ corpori vniretur, vt motor veluti angelus. Qđ ſi S. Bona. velit illã inclinationẽ eſſe cauſam, ſine qua nõ poteſt admitti.

niſi anima haberet naturalem colligantiam ad ipſam. Naturalis autem colligantia non eſt niſi per appetitũ ipſius animæ ad corpus, per quẽ anima adeo alligatur carni, vt (ſicut dictum fuit ſupra) niſi virtutẽ habeat per quam carnem regat, neceſſe habet deorſum ferri cum carne, ac per hoc captiuari in ſeruitutem peccati: propter hoc ſimpliciter concedendũ eſt peccatum originale eſſe cõtractũ, & nullo modo debet dici actum. Et hoc ipſum nomen indicat, quòd dicitur peccatum originale, non actuale, dicitur naturale, non voluntarium. Vnde concedendę ſunt rationes, quę ad ſecundam partem inducuntur.

AD illud vero, quod obiicitur, ꝙ non poteſt fieri homo malus ab alio. Dicendum quòd Auguſtinus ibi loquitur de alio agente, quod quidem eſt ita aliud, quod non eſt naturaliter alligatũ ei, quod debet fieri deteriꝰ. Sic autem non eſt in propoſito, nam caro naturalem habet colligantiam cum ſpiritu per naturalem appetitũ vnius ad alterum. AD illud, quod
35 obiicitur, quòd peccatum originale, aut eſt a voluntate propria, aut a voluntate aliena. Dicendum, quòd a
36 voluntate aliena. AD illud vero, qđ ſubiungit, quòd non fuimus niſi ſecundum quid in illo Adam. Dicendum, quòd verum eſt, quia fuimus in potentia cauſali; ſed quemadmodũ ſm̃ quid reductum eſt ad ſimpliciter per operationẽ naturę (nam cũ prius eſſemus in potentia, nunc ſumus entes in actu) ſic originale peccatũ prolis, quod erat ſm̃ quid ante ipſius prolis generationem, in ipſa prolis propagatione ex vnione animæ ad corpus incipit eſſe peccatum ſimpliciter: nec requiritur ibi actualis, vel noua deliberatio, ſed ſufficit ipſa propagatio, & animę ad carnem coniunctio.
37 AD illud, quod obiicitur, quòd ſuperius non patitur ab inferiori. Dicendum, quòd illud habet veritatem in his, inter quæ non eſt naturalis colligantia: & ideo non habet locum in propoſito, cum naturalis colligantia ſit animæ ad carnem, ſicut dictum eſt ſupra. Poſſet tamen dici; quòd Adã aliquo modo meruit: ſed de hoc melius patebit cum agetur, qualiter ſaluatur diuina iuſtitia in vnione animæ ad carnem. Ad duas 38
vltimas rationes iam patet reſponſio per ea, quæ iam dicta ſunt. Nã ſi Angelus poneretur in carne inſecta, & anima innocens poneretur: ſed hoc non eſſet propter defectum appetitus deliberatiui, ſed propter hoc, ꝙ non eſſet ibi appetitus, nec colligantia naturalis; & ſine hac non poteſt anima a carne infici, ſicut prius dictum eſt, quamuis hæc non ſit cauſa principalis. Conſimilis enim appetitus naturalis ſaluaretur in anima, ad carnem ſi homo ſteriliſſet. & tamen anima nullam culpam contraheret.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Caro, non inficitur tantum, per propagationem, ſed per libidinem, quæ dicit immoderatam delectationem, & corruptionẽ vitioſam, quæ eſt in ſemine.

Fundamenta.

VTRVM caro ipſa inficiatur ex propagatione tantum, vel ex propagatiõe, & libidine ſimul. Et quòd ex libidine videtur. Primo auctoritate Auguſtini de fide ad Pe. Peccatũ originale non tranſmittit ad paruulos propagatio; ſed libido: ſi ergo anima ex fœditate carnis contrahit originale, illa fœditas eſt in carne nõ ex propagatione, ſed ex libidine. Item. Magiſter in litera. Pollutio quædam eſt in carne, quam in feruore coitus parentum ex concupiſcentia libidinoſa contrahit caro, dum concipitur. Ex hoc apparet, quòd fœditas in carne non eſt ex propagatione, ſed ex libidine. Item. Chriſtus de beata virgine conceptus eſt ex maſſa humani generis: & tamen nec habuit illam fœditatem in carne, nec originale in anima: ergo talis fœditas in carne non eſt, quia caro ex carne educitur, ſed quia cum libidine ſeminatur. Item, Si nunquã,

natura lapſa eſſet, nihilominus eſſet propagatio carnis ex carne: nec eſſet in eo fœditas, nec peccatum originale per conſequens: ergo ſi in propagatione hominis ex homine eſt traductio originalis, hoc non eſt ratione ipſius propagationis, ſed ratione adiunctæ libidinis. Item. Si fieret propagatio abſque libidine, iam nulla eſſet inordinatio ex parte virtutis gñatiuę: & ſi nulla eſſet inordinatio ex parte virtutis gñatiuæ, nulla eſſet fœdatio in ſemine: & ſi hæc nõ eſſet, non eſſet fœditas in carne, nec in anima contraheretur originale: ſi ergo caro inficitur, & vitiatur, hoc nõ eſt ex propagatione tantum, ſed etiam ex libidine. Sed contra. Originale peccatum contrahimus, quia in Adã peccauimus eo modo, quo in ipſo eramus: in ipſo autem eramus ſm propagationem, & non ſm libidinẽ: ergo tam originale, quàm carnis fœditatem propagatione cõtrahimus, non libidine. Item. Libido reſpicit parẽtes proximos: ſed originalis traductio reſpicit primos parentes: vnde non dicimur contrahere originale à parente próximo, ſed ab Adam: ergo viddeur, ꝙ ipſa libido, quæ eſt in coitu, nihil faciat ad transfundendum peccatum originale. Item. Poſſibile eſt coniuges ſanctos ex charitate coire abſque omni peccato: ſed vbicunque eſt libido, ibi eſt voluntatis improbitas, & aliqua culpa: ergo poſſibile eſſet eos generare abſque libidine: igitur ſi traductio fœditatis carnis, vel originalis peccati eſſet ratione libidinis, proles ſic genita non haberet culpam originalem. Item. Si traductio originalis eſſet ratione libidinis: ergo ille, qui cum maiori libidine naſceretur, maius contraheret originale: ſed natus ex adulterio cũ maiori libidine generatur, quàm ille, qui naſcitur ex thoro legitimo: ergo videtur, quòd maior eſſet in ea originalis culpa: ſi igitur corruptione originalis peccati omnes corrũpuntur æqualiter, videtur quòd talis corruptio non traducatur per libidinem. Item. Ponatur, quòd ſemen deſcinderetur de lumbis viri, & infunderetur vaſculo mulieris, ita ꝙ nec vir ſentiret delectationem, nec mulier, eſſet ibi prolis cõceptio abſq; libidine: ergo talis proles non haberet peccatum originale: quòd ſi hoc eſt abſurdum ponere, & intelligere quòd aliquis ex ſemine Adæ generetur ſine corruptione, niſi in eo ſolo, qui conceptus eſt in virgine per virtutem ſupra naturam, non videtur fœditatem carnis, ſiue originale peccatum tranſmittere ad poſteros libido, ſed propagatio.

RESPON. Dicendum, quòd 39
ſicut expreſſè dicit Auguſtinus in libro de fide ad Pet. & Magiſter dicit in litera. Fœditas carnis, & contractio originalis non tantum eſt ex lege propagationis, ſed etiam ex fœditate libidinis: vnde Auguſtinus dicit. Peccatum in paruulos non tranſmittit propagatio, ſed libido: nec fœcunditas naturæ humanę facit homines naſci cum peccato, ſed fœditas libidinis. Ad cuius verbi intelligentiam, & etiam obiectorum, notandum, ꝙ libido tripliciter dicitur. Vno modo libido dicitur improba voluntas, ſecundum quem modum dicit Augusti- 40
nus in libro de libero arbitrio, Nihil enim videmus in toto malefaciendi genere, niſi libidinem dominari, hoc eſt voluntatis improbitatem. Alio modo libido dicitur delectatio immoderata, ſecundum quòd dicimus maiorem eſſe libidinem in opere virtutis generatiuæ, quàm alterius potentiæ. Tertio modo dicitur libido corruptio vitioſa, quam dicimus eſſe in ſemine, & etiam in virtute generatiua præter actum generandi, ſecundũ quam ipſa vis generatiua dicitur eſſe corrupta, & infecta. Oibus his modis contingit libidinem eſſe circa actum generationis humanæ, quoniam ibi eſt corruptio vitioſa, & delectatio immoderata, & voluntas improba. Sine prima tamen libidine, hoc eſt improba voluntate contingit generari frequenter: ſine ſecunda hoc eſt immoderata delectatione vix, aut nunquam: et ſine tertia nunquam, ſi ſit generatio ſecundum legem naturæ: cum ergo dicitur, ꝙ peccatũ non tranſmittit

Fundamenta.

Impugnat Sco. illam morbidã qualitatẽ, & feruorẽ eſſe cauſã cõtractionis peccati originalis, & fœditatis. Cõcordat D. Bona. San. Tho.

tranſmittit ad poſterios propagatio, ſed libido, hoc non intelligitur de libidine primo, & ſecundo modo, ſed tertio, & per hoc patet reſponſio ad omnes rationes, quæ adducuntur ad vtranque partem. Nam primę auctoritates, & rationes, quæ oſtendunt originale tranſfundi propter libidẽ, loquuntur de libidine in acceptione tertia.

Rationes vero ad oppoſitum procedunt de libidine acceptione prima, & ſecunda, & hoc patet pertractanti omnes, & ſingulas.

QVOMODO ORIGINALE PECCATUM dimittatur in baptiſmo cum & poſt ſit illa concupiſcentia quæ dicitur originale peccatum.

DISTINCTIO XXXII.

QVONIAM ſupra dictum eſt originale peccatū eſſe vitium concupiſcentiæ, aſſignatumque quomodo a parẽtibus trahatur & originale dicatur: ſupereſt inueſtigare quomodo in baptiſmo dimittatur, cū etiam poſt baptiſmum remaneat cōcupiſcentia quæ ante fuerat. Vnde videtur vel peccatum originale non eſſe concupiſcentiam: vel non remitti in baptiſmo. Manet quippe, vt ait Augu. in corpore mortis huius carnalis concupiſcentia, cuius vitioſis deſiderijs non obedire præcipimur: quæ tamen cōcupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus. Sed licet remaneat concupiſcentia poſt baptiſmum, non tamen dominatur & regnat ſicut ante: imo per gratiam baptiſmi mitigatur & minuitur, vt poſt dominari non valeat, niſi quis reddat vires hoſti eundo poſt concupiſcentias. Nec poſt baptiſmum remanet ad reatū, quia non imputatur in peccatum, ſed tantum pœna peccati eſt: ante baptiſmum vero pœna eſt, & culpa.

Qualiter peccatum originale deleat ſeu curetur.

In lib. de nup. & cō cupiſcētia 1. c. 25. t. 7 & cap. 23. ibid.

Eccl. 18

Quod originale peccatum duobus modis dimittitur, ſcilicet extenuatione ſui, & ſolutione reatus.

DVPLICI ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptiſmo, quia per gratiam baptiſmi vitiū concupiſcentiæ debilitatur atque extenuatur, ita vt iam non regnet, niſi conſenſu reddantur ei vires, quia & reatus ipſius ſoluitur. Vnde Auguſt. in lib. de baptiſmo paruulorum, Gratia per baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur: non ita vt in ipſa viuente carne concupiſcentia reſperſa & innata repente abſumatur & non ſit, ſed ne obſit mortuo, quę inerat nato. Nā ſi, poſt baptiſmum vixerit, in carne habet concupiſcentiam cum qua pugnet, eamque adiuuante deo ſuperet, ſi tamen non in vacuū gratiam eius ſuſcepit. Non itaque hoc prçſtatur in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati quæ eſt in membris, prorſus extinguatur & non ſit: ſed vt quicquid mali ab homine factum, cogitatumque eſt, totū adoleatur, ac velut factū non fuerit

Auctoritates de vno mō remiſſionis. ca. 39. lib. 1.

Rom. 6

1. Corin. 6

habeatur. Ipſa vero concupiſcentia ſoluto reatus vinculo, quo per illam diabolus animam retinebat, & a ſuo creatore ſeparabat, maneat in certamine. Ecce hic aperte oſtendit, ea ratione dimitti in baptiſmo, non quia non maneat poſt baptiſmum, ſed quia reatus

Authoritates de alte ro li. 2. ibidem. cap. 8 Rom. 6

in baptiſmo aboletur. Deinde idem ipſe oſtendit, eo modo etiam dimitti in baptiſmo, quia baptiſmi gratia concupiſcentia ipſa mitigatur & minuitur, in eodem libro ita dicens, Lex carnis, quã Apoſtolus appellat peccatum cum ait, Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore: non ſic manet in membris eorum, qui ex aqua & ſpiritu ſancto renati ſunt, tanq̃ nõ ſit eius ſacta remiſſio, vbi omnino plena ſit remiſſio peccatorũ: ſed manet in vetuſtate carnis, tanquã ſuperatũ & peremptũ, niſi illicito cõſenſu quodamodo reuiuiſcat, & in regnũ propriũ dñationemque reuocetur. Hic aperte inſinuatur, in baptiſmo concupiſcentiam debilitari, ex quo & dicitur dimitti, non ſolum ideo quia reatus ibi ſoluitur. Quem remiſſionis modum aliis etiam pluribus teſtimonijs ſcriptura edocet. Ait. n. Augu. contra Iulianum, Lex quæ in membris eſt, vitium carnis eſt, quod ex pœna peccati, & ex traduce mortis prouenit. Sed lex iſta quę eſt in membris, remiſſa eſt regeneratione ſpirituali, & manet in carne mortali. Remiſſa eſt, quia reatus ſolutus eſt ſacramento quo renaſcuntur fideles. Manet autem, quia operatur deſideria, contra quæ dimicant etiam fideles. Idem in ſermone quodam de concupiſcentia carnis. Per gratiam baptiſmatis & lauacrum regenerationis ſolutus eſt & ipſe cõcupiſcentię reatus, cum quo eras natus: & quicquid antea conſenſiſti malæ concupiſcentiæ, ſiue cogitatione, ſiue locutione, ſiue actione. Idem in lib. de nuptijs & cõcupiſcentia. Concupiſcentia carnis, licet in regenerantis iam non deputetur in peccatum, quæcunque tamen proles naſcitur obligata eſt originali peccato. Item, Dimittitur cõcupiſcentia carnis in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt non imputetur in peccatum. Hoc eſt enim non habere peccatum, non eſſe reum peccati. Quomodo ergo alia peccata prætereunt actu, & remanent reatu, vt homicidiũ & ſimilia: ita econuerſo fieri poteſt vt concupiſcentia pręterеat reatu, & remaneat actu. Ex prædictis euidenter monſtratur, quomodo peccatum originale in baptiſmo remittatur.

Libr. 2 in principio.

Li. 1 cõtra duas epiſtolas Pelagia. Capit. 13. qđ ad ſententiam.

Libr. 1. de nuptijs, & concupiſc. cap. 25. 26 & 27.

De fœditate quam caro ex libidine coitus contrahit, vtrum in baptiſmo diluatur.

Quidã dicũt carnẽ mũdari ab illa pollutione, alij nõ. Incon

SOLET autem hic quæri, Vtrũ & ipſa caro in baptiſmo ab illa fœditate purgetur, quã in conceptione ex concupiſcentia libidinoſa contraxit. Quibuſdam videtur, quòd ſicut anima a reatu purificatur, ita & caro ab illa pollutione purgatur: vt ſicut duobus completur myſterium baptiſmi, ſcilicet aqua & ſpiritu: ita ibi duo purgan-

purgentur, anima ſcilicet a reatu,& caro ab illa contagione: quod quidem probabile eſt. Alij vero putant tantum animam ibi mundari, carnem vero non ab illa fœditate purgari. Si vero remanet illa fœditas vſque ad procreationem filiorum, quę fit in concupiſcentia carnis, videtur natura carnis magis ac magis corrumpi: & magis corrupta videtur caro prolis quam parentis, quia de carne pollutionem quam habuit a conceptu retinente, trahitur polluta, & in concupiſcentia concipitur, vnde & polluitur: & ita ex dupli ci cauſa contaminatur. Vnde & maior videtur pollutio carnis in prole, quam fuerit in parente. Ad quod illi dicunt, quia licet caro prolis ex carne fœda ſeminetur, & in concupiſcentia ſeminis cō cipiatur: non tamen maiorem fœditatem trahit, quam caro vnde ſeminatur, habuit. Quamuis etiam ſi fœdior atque immundior ſit caro prolis, & ideo magis corrupta quam caro parentis: non tamen inde (vt aiunt) fit præiudicium veritati: quia nec abſurdum eſſe dicunt, ſi carnis natura magis in poſterioribus corrupta trahatur, neque ex ipſa magis corrupta anima amplius inficiatur.

Ueniētiam adduci: cō tra illos, q negāt carnem mundari a pollutione.

Reſponſio illorum.

Ex quo auctore ſit illa concupiſcentia, deo ſcilicet vel alio.

PRAETEREA quæri ſolet, Vtrum concupiſcentia quæ poſt baptiſmum remanet, & tantum pœnalitas eſt, ante baptiſmū vero pœna erat,& culpa: ex deo auctore ſit, vel ex alio. Ad quod breuiter reſpondentes dicimus, quia in quantū pœna eſt, deum habet auctorem: inquantum vero culpa eſt, diabolum ſiue hominem habet auctorem.

Qua iuſtitia animæ mundæ ex creatione illud peccatum [imputetur, cum non poſſit vitare.]

SOLET etiam quęri, qua iuſtitia teneatur illo peccato anima innocens a deo creata, cum non ſit in poteſtate ſua illud vitare. Non enim per liberum arbitrium illud cōmittitur: quia nō prius eſt anima, quàm illi peccato eſt obnoxia. Ad hoc quidam dicunt ideo animam ream eſſe illius peccati, licet munda a deo ſit creata, quia cum infunditur corpori, condelectatur carni: ex quo peccatum contrahit. Quod ſi eſſet, iam non originale, ſed actuale diceretur. Potius ergo ideo recte poteſt dici imputari animæ illud peccatum, quod ex corruptione corporis ineuitabiliter trahit: quia vt ait Auguſt. in libr. de ciuitate dei, Non fuit corruptio corporis, quæ aggrauat animam, cauſa primi peccati, ſed pœna: nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit, ſed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Reſponſio quorundā falſa.

Cōgrua reſponſio,& vera, libr. 14. capit. 3 tomo 5

Vtrum illud peccatum ſit voluntarium, vel neceſſarium.

ILLVD etiam non immerito quęri poteſt. Vtrum peccatū originale debeat dici voluntarium, vel neceſſarium. Et neceſſariū poteſt

Quod voluntarium poteſt dici

& neceſſa-rium. Pſalm. 24 Capit. 5 poteſt dici, quia vitari non poteſt, Vnde & propheta dicit, De neceſſitatibus meis erue me. Et voluntarium non incongrue appellatur, quia ex voluntate primi hominis proceſſit, vt Auguſt. in primo libr. retract. oſtendit, dicens, Illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non vtantur libero arbitrio voluntatis, non abſurde vocatur voluntarium: quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum eſt quodammodo hæreditariũ.

Quare deus animam corpori iungit, ſciens eam inde maculari, & ideo damnari.

SI vero quæritur, cur deus qui fecit animam ipſam ſine macula, & ſcit eam ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere, & aliquando ante baptiſmum ſeiungi ab ipſo corpore, & ſic damnari, eam corpori iungit. Reſpondemus, ex altitudine iudiciorum dei id prouenire, & nec iniuſte id a deo fieri. Ipſe enim nõ incongrue humanę conditionis modum, quem a principio inſtituit, licet peccata hominum interceſſerint, ſine immutatione continue ſeruat: corpora de materia a principio ſine vitio facta fingens, animaſque de nihilo creans, eorumque coniunctione hominẽ perficiens. Cum ergo vtraque hominis natura a deo ſine vitio ſit inſtituta, licet a ſe peccato ſit vitiata, non ideo immutabilis deus humanæ conditionis primariam legem mutare debuit, ſiue ab hominum multiplicatione deſiſtere.

Rom. 11

An anima ſit talis qualis a deo creatur.

Quomodo quidã ꝓbant nõ eſſe talem. HIC a quibuſdam quęri ſolet, Vtrum anima talis ſit ante baptiſmum, qualis a deo creatur. Quod non eſſe probare conantur hoc modo, Anima in corpore creatur, in cuius coniunctione peccato maculatur. Quàm cito ergo eſt, peccatum habet: nec prius fuit, quàm peccatum habuit: non eſt ergo talis, qualis a deo creatur. Creatur enim a deo innocens, & ſine vitio: & nunquam talis eſt. Ad quod dici poteſt, quia non omnino talis eſt, qualẽ eam deus fecit. Deus enim bonam eam fecit, & bonitatem ei ſine corruptione indidit. Et dicitur illa naturalis bonitas, quam in creatione a conditore ſuſcepit: quam bonitatem per peccatum penitus nõ amiſit, ſed vitiatam habuit, quam deus tamen ſine vitio fecit. Si enim res bona non eſſet anima, in ea malum eſſe nequiret, cũ non poſſit malum eſſe niſi in bono, vt poſt dicetur. Non ergo omnino talis eſt anima, qualis a deo creata. Sicut quis pollutas habens manus, non tale habuit pomum, quale ego dedi mundis manibus. Ego enim dedi mundum.

Solutio.

Diſtin. 34

An animæ ex creatione ſint æquales in donis naturalibus.

ILLVD quoque non incongrue quęri ſolet, Vtrum omnes animæ ex creatione equales ſint, an aliæ alijs excellentiores. Pluribus non irrationabiliter videtur, quod ex ipſa creatione aliæ aliis excellant in naturalibus donis, vt in eſſentia alia alijs ſit ſub-

tilior, & ad intelligendum memorandumque habilior, vt pote acutiori ingenio, & perſpicaciori intellectu prędita. Quod non improbabiliter dicitur, cum in angelis ita fuiſſe conſtet. Et licet naturalibus donis aliæ præ alijs polleant, tamen ante baptiſmũ a corpore diſcedentes, parem pœnam, & poſt baptiſmum ſtatim ęqualem coronam ſortiuntur: quia ingenij acumen vel tarditas, pręmium vel pœnam in fururo non collocat.

Qualiter peccatum originale de leatur, ſeu curatur.

DISTINCTIO XXXII.

Quoniam ſupradictum eſt originale peccatum &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter, qualiter peccatũ originale traducitũ. In hac parte intendit oſtendere, qualiter curatur. Diuiditur autem pars iſta in duas partes.

Diuiſio. In quarũ prima determinat Magiſter, quomodo originale peccatum deleri habeat in baptiſmate, qđ quidem eſt opus diuinæ miſericordiæ. Secundo vero determinat, qualiter in ipſius animæ infuſione, & punitione ſaluetur rectitudo diuinę iuſtitię, ibi, Solet etiam quæri, qua iuſtitia teneatur &c. Hoc autem facit, quia vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas: & ideo iuxta benignitatem miſericordiæ, manifeſtari etiã oportebat ęquitatem iuſtitiæ. Prima pars diuiditur in tres partes. In prima oſtendit, qualiter in baptiſmo deletur peccatum originale ex parte animæ. Secũdo vero, qualiter curari habeat ex parte carnis, ibi. Solet autem hic quæri, vtrum & ipſa caro &c. Tertio vero determinat de pœna, quę remanet in vtroque, videlicet de concupiſcentia, ibi. Præterea quæri ſolet, vtrũ concupiſcentia &c. Similiter ſecũda pars principalis tres habet partes. In prima parte determinat, vtrum deus ex iuſtitia debeat culpam originalẽ animæ imputare. Secundo vero quærit, cur deus vult animam illam corpori maculato coniungere, ibĩ. Si vero quęritur, cur deus: qui fecit animam &c. In tertia vero determinat qualis creatur anima a ſuo auctore, ibi, Hic a quibuſdam ſolet quæri, vtrum anima talis &c. Et ſic in vniuerſo Magiſter in præſenti diſt. duo principaliter determinat, quorũ vnũ eſt, qualiter originale peccatum deleatur per opus diuinę miſericordiæ. Alterum vero eſt, qualiter contrahatur ſalua æquitate diuinæ iuſtitiæ. Et omnia, quæ determinantur in parte iſta, poſſunt reduci ad tria. Quorum primum eſt, qualiter deletur originalis culpa. Secundum, a quo ſit ipſa cõcupiſcentia. Tertium vero eſt, qualiter ad infuſionem animæ, & originalis culpæ imputatione ſaluetuř diuina iuſtitia.

Manet igitur, vt ait Augu. &c.

Dub. 1 Obijcitur. Cum poſt baptiſmũ nõ debeat remanere in nobis niſi pœna promouens, & concupiſcentia ſit magis pœna ſuffocans, quĩ promouens, non debet remanere in corpore mortis huius. Quod autem ſit pœna ſuffocans, patet in litera ſequenti, qua dicitur, Eius deſiderijs noxijs non obedire præcipimur. Si igitur deſideria concupiſcentiæ ſunt noxia, & prohibemur obedire concupiſcentiæ, ergo videtur quod ſit pœna ſuffocans. Itẽ. Actus concupiſcentiæ ligat rationem maxime in opere virtutis generatiuę ſed talis eſt pœna ſuffocãs: ergo &c.

Reſpon. 1 Reſp. Dicendum, quod concupiſcentia, quæ remanet poſt baptiſmum nõ eſt pœna ſuffocans, quia non præcludit aditum vitæ ſpiritualis: ſtat enim ſimul cum gratia prima: & ſi incitet ad illicitum, non tamen præualet, qa ſubter nos eſt appetitus noſter, & nos dominari poſſumus illius. Remanet autem hæc concupiſcentia in mẽmbris noſtris, vt pœna promouens, maxime quantum ad exercitium pugnę, quæ facit ad augmẽtum meriti, & coronæ: quod bene ſignificatũ eſt in ingreſſu

greſſu filiorum Iſrael in terram promiſſionis, in qua reliquit eis domin⁹ aduerſarios, cũ quibus pugnare poſſent, & per quos deus eos probaret, vtrum ipſi deum diligerent, an non, ſicut patet in li. Iudicum. Sunt & aliæ plures vtilitates ad quas mouetur homo occaſione concupiſcentię in ſe relictæ: ſed hę inueniri poſſunt lib. iiij. diſti. iiij. Per hoc patet reſponſio ad duo obiecta. Nã concupiſcentia non ſuffocat, niſi ei obedire velimus: & licet in actu generandi vſus rõnis impediatur, nõ tamen eſt ibi ſuffocatio, quia talis act⁹ poteſt eſſe meritorius.

Per gratiam baptiſmi &c.

Dub. 2

Contra. Aut enim gratia baptiſmi habet oppoſitum, aut nõ. Si ſic: ergo vna nõ poteſt ſtare cum altera; ergo adueniente grã recedit concupiſcentia, nec minuit̃. Si non opponitur ei: ergo videtur, quod ipſam non diminuat. Item. Si concupiſcentia minuatur per gratiam, ergo cum ſit finita, videtur quod aliquando totaliter auferatur: quod eſt contra Aug. in litera, qui dicit, quod hoc non præſtatur niſi miraculo ineffabili, vt lex peccati prorſus extinguatur. Iõ eſt hic quæſtio, vtrum fomes in aliquo totaliter fuerit extinctus. Reſp. Dicendum, q̃d

Reſpon.

ſicut dictum eſt ſupra, concupiſcentia duo dicit. Dicit enim appetitũ immoderatum boni cõmutabilis: & ſic dico, quod iſta immoderantia circa appetitum poteſt eſſe dupliciter. Aut ita, quod ratio captiuetur, & anima peruertatur, vt neceſſitatem habeat p̃ponendi bonum commutabile bono incommutabili, & ſic dicitur eſſe concupiſcentia intenſa: & hoc modo tenet rationem culpę, ratione videlicet illius immoderantię. Alio modo concupiſcentia dicit immoderantiã, non quia ratio ſucumbat ſenſualitati, ſed quia ſenſualitas non perfecte obtemperat rationi: & hoc mõ tenet rõnem pœnæ. Primo modo, quia tenet rationẽ culpæ, directe opponitur ipſi gratiæ & ideo gratia superueniẽs aufert illam immoderantiam, pro eo quod talis immoderantia ponebat debitæ iuſtitiæ carentiã. Aliam autem immo- ... illo

derãtiam, quę (ſicut dictum eſt) dicit rationẽ pœnæ, nõ tollit gratia in ſuo aduentu, propter hoc quod nõ opponitur formaliter ei: ſed quoniam gratia, & concupiſcentia relicta reſpectu eius, ad quod inclinant, quandam habent oppoſitionem, hinc eſt, quod ſecundũ quod homo plus exercitatur in gratia, magis, & magis remitti' concupiſcentia: nunquam tamẽ omnino tollitur concupiſcentia, quia ſemper remanet radix ei⁹ in homine, niſi auferatur per donum gratiæ ſpeciale, ſicut in virgine creditur fuiſſe poſt cõceptionem filij dei: ſed hoc magis habet locum in tertio, cum quæritur de ſanctificatione virginis. Per hæc aũt quæ dicta ſunt patent obiecta. Gratia enim, & concupiſcentia quodammodo opponuntur, & quodãmodo nõ, ſicut oſtenſum eſt. AD illud, quod obijcitur ſecundo, quod concupiſcentia eſt finita, ergo aliquando totaliter 3
aufertur. Dicendum, quod hoc verũ eſſet, ſi concupiſcentia diminueretur quãtum ad cauſam: ſed ſolum minuitur quantum ad exercitium, ſiue per comparationẽ ad illud, ad quod eſt: & ideo nunquam totaliter tollitur, ſicut habilitas animæ nunquam totaliter per peccatũ adimitur: & hoc melius infra videbitur.

Manet hoc vitium concupiſcentiæ in vetuſtate carnis tãquam ſuperatum, & peremptum, niſi illico conſen. quodã. reui. & in regnum proprium reuocetur. 38

Dub. 3

Hoc videtur falſum eſſe, quia cum concupiſcentia prout regnabat dicebatur eſſe originale peccatum ab Auguſt. videtur quod ſi reuocetur in regnum proprium poſt baptiſmum, quod originale peccatũ reuertatur; quod ſi hoc falſum eſt: patet &c. Itẽ. Quæ ſunt diuerſorũ generum, vnũ non auget alterum: ſed illicitus cõſenſus eſt culpa, cõcupiſcentia relicta eſt pœna: ergo non augetur per conſenſum illicitum. Reſpon. quod concupi-

Reſpon.

ſcentia augetur per conſenſum illicitum, ſicut dicit Auguſt. & hoc dupli- 4
ci ex cauſa. Primo, quia gratia expellitur,

litur,ex cuius præſentia ratio ſanſualitati pręerat,& per cōſequens remittebatur cōcupiſcentia. Alia eſt ratio, quia potentia ex frequentia actus magis prompta efficitur ad exeūdum in actū conſimilem,& quia actus illicitus dicit actum concupiſcendi, hinc eſt quod concupiſcentia augetur ab
5 actu illicito,quaſi a ſimili. AD illud ergo, quod obijcitur,quod tunc redit originale peccatum. Dicēdum quod hoc nō ſequitur duplici ex cauſa. Primo quidem quia concupiſcentia regnans nō dicitur peccatum originale,niſi inquantum habet regnū, & dominium ab ipſa hominis origine,cum autem illud habet per illicitū actum,non habet rationem origina-
6 lis peccati,ſed potius actualis. Alia eſt etiam ratio,quia aliter diminuit̄ concupiſceutia per baptiſmum,aliter angetur per illicitum cōſenſum. Per baptiſmum enim ſic diminuitur,vt auferatur illud,ꝙ formaliter erat peccatum originale,videlicet carentia debitæ iuſtitiæ. Ibi enim abſoluit̄ quis a debito originalis iuſtitiæ, ad quā oēs tenebantur ex ipſa obligatione Adæ: ſed per illicitum cōſenſum augeri dicitur,pro eo quod dum homo peccat magis efficitur pronus ad malum ſaltem intenſiue,& quātum ad aliquod
7 peccati genus determinatum. AD illud,quod obijcitur,quod ſunt diuerſorum generum concupiſcentia,pro ut eſt culpa,& prout eſt pœna. Dicendum,quod & ſi ſint diuerſorum generum in genere moris,nō tamen in genere naturę:vtriuſque enim actus eſt concupiſcere. Pręterea,& ſi cōcupiſcentia prout eſt pœna,non ſit eiuſdem generis cum cōcupiſcentia,prout eſt culpa,formaliter loquendo, qa tamen eſt pœna vitioſa,ad illam ordinat,& per hoc vna augmētatur p alterā,ſicut docet ipſa experientia.

Quomodo ergo alia peccata pręte reunt actu &c.

Dub.4 Contra. Si concupiſcentia remanet actu, ergo in originali non tantum cōſideratur reatus,verumetiā actus: ergo debet dici peccatum actuale. Itē aliam videtur dicere,cum ait,quod alia peccata trāſeunt actu,& remanēt reatu: cum enim dimittuntur peccata actualia in baptiſmo, tranſeunt & quantum ad pœnam, & quantum ad culpam:ideo potentia etiam trāſeunt quantum ad reatum pœnę æternę. Et ſi tu dicas,q̄d remanet reatus ad pœnam ſatiſfactoriam, & temporalem, Obijcitur ſimiliter de originali,poſt cuius deletionem in baptiſmate remanet obligatio ad mortē,&ad alias pœnas temporales. Reſp. Dicendum, Reſpon. 8
quod Magiſter large vocat hic actū, non ſolum ipſum actualē motum,ſed etiam pronitatem illam,ſecundum q̄ homo ordinatur ad actū. Et ideo dr̄ originale peccatū remanere actu, qa cū ſit ibi priuatio originalis iuſtitiæ, per quam homo eſt reus carentię viſionis dei,ſic etiam pronitas,per quā homo ordinatus eſt ad actum concupiſcēdi:ideo aufertur illa priuatio iuſtitię originalis, & relinquitur illa inclinatio habitualis. AD illud vero, q̄d obijcit̄ de trāſitu, actuali, Dicēdū ꝙ Magr̄ nō loquit̄ de trāſitu, qui eſt per peccati deletionem, ſed p peccati cōſummationem,& per quem modum pręſens, & pręteritum dicit̄ trāſire:ideo dicit,q̄d tranſit q̄tū ad actū, & remanet quātum ad reatum, quia actus eſt in fieri,ſed reatus in quiete.

Ad quod dici poteſt &c.

Innuit Magiſter, quod anima nō eſt talis,qualem deus fecit. Cōtra. In ſubita operatione ſimul eſt fieri,& factum eſſe: ſed illud argumentum eſt neceſſarium:deus facit animam,ergo eſt. Et illud,deus facit talem animam ergo talis eſt: igit̄ Magiſter implicat duo oppoſita in litera. Item. Quęro,aut deus fecit animam iuſtam,aut iniuſtam. Si iuſtam:ergo deus dedit ei iuſtitiam,& hoc eſt falſum: nō enim iuſtitia creata fuit cum illa anima. Si iniuſtam,& talis eſt;ergo talis eſt anima,qualem eam deus fecit. Propter hoc eſt quęſtio,qualem deus fecerit illam animam:& non videtur q̄d poſſit dari,q̄d fecerit eam iniuſtam,cum ſumma iuſtitia nō poſſit facere aliqd iniuſtum:nō videtur ſimiliter, quod fecerit eam iuſtam,quia cū in primo inſtanti

inſtanti fuerit iniuſta ſimul fuiſſet iu
ſta, & iniuſta, & hęc ſunt incōpoſſibi
lia. Nō enim videtur, quod poſſit da-
ri mediū circa hęc, quia hęc duo ſunt
immediate oppoſita circa animā. R ñ.
Respon. Dicendum, quod cum quęritur, qua
9 lem deus fecerit animam quãtum ad
bonitatem, & malitiam, hoc poteſt in
telligi dupliciter. Aut quantū ad bo
nitatem naturæ, aut quantum ad bo-
nitatem moris. Si quantum ad boni-
tatem naturæ, ſic cōcedendum eſt, ꝙ
fecit animam bonam, & adhuc bona
eſt. Si quantum ad bonitatem moris,
ſic dicendum eſt, quod deus nec fecit
eam bonam, nec malam. Bonā enim
non fecit, quia bonitatem illam ani-
mæ non dedit obſiſtẽte infectione ex
parte corporis, cui anima in eodem
inſtanti vnita fuit, in quo creata. Nō
fecit eam malā, quia quamuis anima
ab inſtāti ſuæ creationis mala ſit, hoc
tamen non eſt a deo creãte, ſed a car
ne inficiente, & ideo dicit Magr̃ hanc
non eſſe concedendam, anima eſt ta-
lis, qualem deus eam fecit, ſed potius
econuerſo: non quia deus dederit ei
actualem iuſtitiā, ſed quia dedit ei bo
nitatem naturæ ad habendum iuſti-
ſtiam ordinatam, a qua iuſtitia priua
10 tur per carnem infectam. Et ſic patẽt
obiecta. Per hunc autem modum re-
ſpondendum eſſet, ſi quæreretur de
actione mala, quæ ponitur eſſe a deo
ſecundum quod actio: non enim eſt a
deo ſecundum quod iuſta, quia non
eſt iuſta, nec ſecundum quod iniuſta,
quia iniuſtitia non eſt a deo: ſed eſt a
deo ſecundum bonitatem naturæ, ꝑ
quam eſt indifferens ad vtrunque: cō
ſimili modo intelligẽdum eſt in crea
tione animæ.

Pluribus non irrationabiliter vi
detur &c.

Dub. 6 Innuit, qđ ex ipſa creatione vna ani
11 ma eſt ſubtilior alia in eſſentia, & ad
intelligendum, memorandũq; habi
lior. Cōtra. Hoc enim videtur eſſe fal
ſum, quia ſicut dicit Greg. Omnes ho
mines natura pariter genuit: ergo ſi-
militer & ab ipſa creatione animę pa-
res ſunt: hic quæri poteſt, vtrum ſub
tilitas ingenij, & habilitas ad memo-
randum veniat ex parte corporis, an
ex parte animæ. Et quod ex parte ani
mæ videtur Magiſter in litera dicere.
Sed contrarium huius videtur, quia
videtur, quod ipſa anima, quæ nō va
riatur per tempora, modo dementior
eſt, modo ad intelligendum acutior.
Hoc autem non poteſt eſſe niſi ex par
te corporis. Item. Videm⁹, quod cho
lerici naturaliter ſunt maioris inge
nij, quam phlegmatici: ergo ſi hoc di
cit complexionẽ ex parte corporis,
videtur &c. Reſp. Dicendum, quod ſi Respon.
cut dicit Magiſter in litera, ſatis pro
babile eſt, quod in ipſa creatione ſit
pręcellentia in animabus. Et quod di
cuntur eſſe pares, hoc nō intelligitur
quantum ad priuationem ordinis na
turalium in pręcellentia, ſed quan-
tum ad priuationem ordinis in do-
minio, & ſeruitute. Si autem quæri-
tur, vnde veniat iſta præcellentia na-
turalium, verum ex parte animæ, an
ex parte corporis, Dicendum, ꝙ cum
anima nō ſit propter corpus, ſed cor-
pus propter animam, iſta præcellen-
tia ex parte animæ venit. In hoc autẽ
præcellit vna anima alteram, non ra
tione principij ex quo, cum ſit ex ni-
hilo, ſed ratione ſapientiæ cōditoris,
qui producit omnia ſecundum ordi
nem debitum. Non eſt tamen negan
dum, quin multum faciat corpus ad
exercitium illarum habilitatum, quę
animæ in ſui creatione inſunt. Vnde
diſpoſitio bona corporis multum ex
pedit, ſicut econtrario mala multum
impedit: propter hoc iudicatur cho-
lerici boni ingenij, quia anima quan
tum ad vſus illius habilitatis iuuatur
per conuenientem diſpoſitionem ex
parte corporis. Attamen non eſt illa
ratio principalis boni ingenij, quia
videmus aliquando homines contra
rię complexionis ingenioſos eſſe. Vñ
videmus homines ad diuerſa exerci-
tia aptos quoſdam ad artes mechani
cas, quoſdam ad liberales, & iterum
quoſdam ad mathematicam, quoſdā
ad metaphyſicā, quoſdam ad natura
lia, quoſdam ad rationalia. Si quæra-
tur ratio huius, reſpondebit theolo
gus, quod hoc eſt ex diſtributione do
norum dei, a quo non tantum proce
dunt

dunt dona gratuita, imo dona naturalia: & omnia talia gratię vocãtur a ſanctis, & de huiuſmodi intelligitur illud. j. Petri. iiij. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes &c. Naturalis autem reſpõdebit, quod hoc venit ex diuerſa diſpoſitione ex parte corporis, vel quantum ad complexionem, vel quãtum ad organizationem: vterque tamen bene, ſed theologus melius, quia principaliorem aſſignat cauſam: vnde & Philoſophus in lib. de animalibus cum aſſignat cauſas diſpoſitiõis membrorum, vbi nõ inuenit cauſam principalem ex parte naturę, recurrit ad diſpoſitionẽ conditricis ſapientię.

Artic. 1 AD intelligentiã huius partis incidit hic quæſtio circa tria. Primo enim quæritur de deletione originalis culpæ. Secundo quæritur de morbo concupiſcentiæ remanẽte. Tertio quæritur de æquitate diuinæ iuſtitiæ in infuſione, & punitione animę. Circa primum quæruntur duo. Primo quęritur, vtrum baptiſmus deleat originale quãtum ad culpam, quæ eſt in mẽte. Secũdo vero, vtrũ deleat quantum ad eius cauſam quę eſt in carne.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Originale peccatum quantum ad culpam attinet, deletur per ſacramentum baptiſmi ſoluitur cõcupiſcentiæ dominium, & non cõcupiſcendi debitum.

Fundamenta. VTRVM baptiſmus deleat originale quantum ad culpam. Et quod ſic videtur. Iohan. iij. Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorũ: hoc autem non eſt propter culpam actualem in paruulis: ergo ſi hoc eſt, erit propter culpam originalem: ſed poſt baptiſmum nõ priuatur paruulus regno cœleſtium: ergo neceſſe eſt, quod in baptiſmo tollatur illud, quod reddebat hominem indignũ viſione dei: ergo &c. Item. Ro. vj. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſt. Qui enim mortuus eſt peccato, iuſtificatus eſt a peccato glo. Ita per baptiſmũ mortui ſumus peccato, ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt pœnæ. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Baptiſmus enim eſt ſacramentum veteris, & etiam nouę legis: ergo ſicut in baptiſmate homo lauatur exteri⁹ ita vere lauatur interi⁹: ſi ergo in baptiſmo exterius vere lauatur puer, videtur quod interius a peccato originali mundetur. Item. In baptiſmo efficitur homo membrum Chriſti, & regeneratur generatiõe ſpirituali: ſi ergo membrum Chriſti eſſe non poteſt quis, quãdiu manet in peccato mortali, videtur quod per baptiſmum originale peccatum deleatur quantũ ad culpam.

Ad opp. Sed cõtra. Impoſſibile eſt deleri maculam peccati, ſiue deformitatem amoueri quandiu manet priuatio boni, quę debet ineſſe: ſed in homine poſt baptiſmum manet carentia il li⁹ originalis iuſtitię, q̃ fuit in Adam in ſtatu innocentiæ: ergo per baptiſmum non deletur macula originalis culpæ. Maior manifeſta eſt per ipſam peccati diffinitionem. Minor manifeſta eſt per ipſam experientiam, quia manifeſte videmus, quod poſt baptiſmum caro ſpiritui nõ ita ſubijcitur, ſicut in Adam ſubijciebatur. Item. Impoſſibile eſt maculam peccati deleri, quandiu manet actus peccati, ſicut eſt manifeſtum. Nũquam enim alicui remittitur peccatum fornicationis, quãdiu eſt in actu fornicandi, ſed poſt baptiſmum manet originale, quantũ ad actum, ſicut dicit Magiſter: ergo impoſſibile eſt, quod in baptiſmo deleatur quãtum ad maculam, & reatum. Item. Cõcupiſcere poſt baptiſmũ culpa eſt: ſed quales ſunt actus, tales ſunt habitus: ergo concupiſcentia, quæ remanet poſt baptiſmum, eſt culpa: ſed non eſt culpa actualis, ergo eſt culpa originalis: igitur per baptiſmum originalis culpa non deletur quantũ ad maculam. Item. Culpa eſt meritũ pœnæ: ergo ſi omnino ceſſat culpa, omnino debet remoueri pœna. Si igitur poſt baptiſmum remanet pœna debita originali,

ginali, vt pote mors, & conſimiles pœnæ, non videtur, quod per baptiſmũ fiat deletio originalis culpæ quantũ ad maculam. Quòd ſi tu dicas, quod macula peccati deleta põt remanere aliquis reatus in anima, & obligatio ad pœnam pro culpa prius facta. videtur tunc quod originale remanet quantum ad reatum, igitur male dicit Magiſter, cum ait, originale trãſit reatu, & remanet actu.

12 RESP. Dicẽdũ qđ ſicut dicit Magr̃ in litera, & accipit a verbis Augu. duplici ratione dicitur originale remitti in baptiſmo, quia ꝑ gratiam baptiſmi vitium cõcupiſcentię debilitatur, atque extenuatur, vt iam non regnet & quia reatus ipſius ſoluitur. AD huius autem verbi intelligentiam notã dum, quod illud verbum dupliciter poteſt intelligi, & vtroque modo ſatis probabiliter. Vno modo ſic, ſicut dicit Auguſt. in libr. de baptiſm. paruulo. Originale peccatum eſt concupiſcentia, ſiue vitium concupiſcẽtiæ, & hoc ipſum dicit Magiſter in litera. Hæc autem concupiſcentia, prout dicitur eſſe originale peccatum, nominat appetitum boni commutabilis intentum, & inordinatum. Et ratio huius eſt iſta, quoniam originale peccatum non tantum eſt culpa, ſed etiam culpa mortalis. Inquãtum culpa eſt, dicit priuationem ordinis debiti, inquantum mortalis eſt, non tãtum dicit boni debiti priuationem, ſed etiã dicit ordinis & iuſtitię ſubuerſionẽ. AD hoc igitur, quod concupiſcentia in aliquo dicat culpam originalẽ, neceſſe eſt quod dicat neceſſitatem concupiſcendi, ſiue appetitus immoderã tiam cum debito non concupiſcẽdi, & cum dominio, ita ꝙ carnalis appetitus pręſit ſpiritui. Et quia vtrunque horum eſt in homine ante baptiſmũ, habet enim debitũ non concupiſcendi, quia ad hoc tota humana natura in Adã fuerat obligata, nec illa obligatio alicui fuerat relaxata. Habet & dominium, quia gratia deſtituꝰ vincitur lege membrorum: hinc ẽ, quod habet in ſe originale peccatum: cum autem homo baptizatur, tunc gratia infunditur ex merito paſſionis Chriſti, cuius efficitur membrum: per baptiſmũ ab illo debito abſoluitur: gratia vero erigit animam, & dat ei potẽtiam, vt non vincatur a concupiſcentia, & per hoc aufert ei dominium. Et hinc eſt, quod quia in baptiſmate tollitur concupiſcentiæ dominiũ, & ſoluitur non concupiſcendi debitum, ꝙ omnino aufertur ratio culpæ ab ipſo concupiſcentia, licet aliquo modo remaneat: & hinc eſt, quod Magiſter dicit, quod originale in baptiſmo tranſit reatu, & remanet actu, quia & ſi remaneat concupiſcentia, non tamẽ remanet prout eſt culpa, & obligatoria ad pœnam. Hinc eſt etiam, quod Magiſter dicit duplici ratione in baptiſmate peccatũ originale deleri, & qa vitium concupiſcentię extenuatur, & quia reatus ſoluitur. Aliter etiam põt intelligi verbũ illud, vt intelligamus ſicut ſuperius dictum fuit, in originali culpa reperiri cõformitatem quandam ad culpam actualẽ. Sicut enim videmus, quod in culpa actuali & eſt cõuerſio, & eſt auerſio, & in ipſo actu peccandi, & in ipſo habitu peccati eſt priuatio habitus boni, & quædam habilitatio ad actũ peccati, ſic in originali intelligimus eſſe debitæ iuſtitię carentiam, & concupiſcentiam. Et quemadmodum in actu priuatio habilitatis bonæ eſt ipſum peccatatum formaliter loquendo: ipſa vero habilitatio, ſiue pronitas ad actum peccati non eſt peccatum, niſi materialiter loquendo, pro eo quod non eſt culpa niſi quandiu manet ibi priuatio: ſic intelligendum eſt in ꝓpoſito. Et quẽadmodum ĩ actualis peccati deletiõe cum gratia infunditur, ſtatim remouetur culpa, inquãtum erat deformitas, & priuatio: nihilominus tamen ſimul cum hoc manet quædam pronitas ad actum, licet remiſſa, in his potiſſime, qui peccauerunt peccato conſuetudinis: ſic quando gratia baptiſmalis infunditur animæ, ſtatim remouetur originale peccatũ, eatenus qua erat carentia debitæ iuſtitiæ, etiam cũ ſtatim gratia eſt in anima, ſimul cum ea eſt & iuſtitia: concupiſcentia vero non omnino tollitur, ſed minuitur ꝓ eo qđ pronitas ad culpam ſimul põt

ſtare

ſtare cū gratia, quia ſicut dictum eſt, talis pronitas non erat ipſum peccatum loquēdo formaliter, ſed materialiter. Vnde cum excluditur carentia debitę iuſtitiæ per gratiam baptiſmalem, remanet concupiſcentia ratione pœnæ. Et hinc eſt, quod dicit Magiſter, ꝙ tranſit reatu, & remanet actu, quia iam non eſt culpa, per quam homo ſit dignus pœna, ſed pœna eſt ex præcedenti culpa relicta. Pro tāto dicit, quod originale peccatum duplici ratione dicitur remitti in baptiſmo, & quia concupiſcentia extenuatur, & quia debitum ſoluitur. Soluitur nam que debitum dum per iuſtitiam gratiæ recompenſatur iuſtitia originalis innocentiæ. Concupiſcentia vero remittitur, dum poteſtas datur ſpiritui per gratiam regendi, & vincendi carnem. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes peccatum originale quantum ad culpam deleri in baptiſmo.

Hanc ſententiam ſeiler, quiē Scot. diſt. præſ. ibi quātū ad quartū. Addit tñ, qđ cū ſolnitur vnū debitū habēdi, iſtud donum, cōmutatꝰ in debitū habendi aliud donum.

13 A D illud ergo quod primo obiicitur in contrarium, quòd manet priuatio originalis iuſtitiæ. Reſpondetur, quòd debitum ſoluitur merito paſſionis Chriſti, & recompenſatio fit gratia ſpiritus ſancti, quam deus dat animæ, & quam etiam plus acceptat, quàm iuſtitiam innocentiæ.

14 A D illud, quod obiicitur, quòd manente actu non poteſt deleri culpa. Dicendum, quòd verum eſt de actu, in quo conſiſtit plena ratio culpæ, ſicut in actu fornicationis conſiſtit cōſummatio illius peccati. Actus autē originalis peccati vocatur hic cōcupiſcentia, ſiue neceſſitas concupiſcendi: ſed hæc non manet prout in ipſa eſt illius peccati conſummatio. Sicut enim dictum eſt, nec manet quantum ad dominium, nec manet quantum ad non concupiſcendi debitum. Vnde ſicut in aliquo caſto poſt deletionem, & dimiſſionem peccati luxuriæ manere poteſt aliqua pronitas carnalis concupiſcentiæ, & etiam aliquando in actum concupiſcendi exire ſalua nihilominus caſtitate, ſic & in

15 propoſito intelligendum eſt eſſe. AD illud, quod obiicitur, quòd concupiſcere poſt baptiſmum eſt peccatum. Dicendum, quòd verum eſt: ſed ex hoc non ſequitur, quòd illa concupiſcentia, quæ prouocat ad concupiſcendum, ſit peccatum, ſed ſufficit, ꝙ ſit peccatum, vel ex peccato relicta. Quando ergo dicitur, ꝙ quales ſūt actus, tales ſunt habitus, hoc intelligitū de habitibus generatis ex actibus frequētatis, ſicut de habitibus cōſuetudinalibus. Cōcupiſcētia vero illa, q̃ poſt baptiſmū remanet, non eſt aggenerata ex frequenti concupiſcere, ſed ex carnis corruptione: & ideo non habet rationem culpæ, ſed pœnæ: quia vero ad malum inclinat, potius vitioſitas, quàm pœnalitas appellari debet.

16 A D illud, quod obiicitur, quòd remota culpa debet per conſequens remoueri pœna. Dicendum, ꝙ illud verum eſt de pœna æterna, & eius reatu: de aliis vero pœnis temporalibus hoc non oportet, ſicut manifeſtum eſt in ſacramento pœnitentię, in quo & ſi deleatur culpa in contritione, nihilominus tamen obligatur homo ad ſatisfactionem: quamuis enim deus remittat offenſam, adhuc tamen quærit emendā. Et ſi tu obiicias, quod in baptiſmo eſt plena remiſſio, vnde delētur ibi actualia quātum ad pœnam, & culpam, & ita multo fortius originale: ad hoc ſatis planum eſt reſpondere: ſed huius quæſtionis determinatio non ſpectat ad locum iſtum: ſed ad quartum librum in ea parte, in qua agitū de baptiſmo quantum ad effectū: & ibi determinatum inuenietur, quare hō in baptiſmo a quibuſdam pœnis abſoluitur, a quibuſdam vero minime. Et quia ſuperfluitas vitanda eſt, & ſingula ſuis locis tractāda ſunt tum propter ordinem, tum propter breuitatē, ad præſens omittendum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quãuis originale peccatum deleatur per baptiſmum quantũ ad culpam, non tamen quantũ ad cauſam transfundendi in alteram perſonam.

Ad opp. VTRVM originale peccatum per baptiſmum deleri habeat, quantũ ad cauſam. Et ꝙ ſic videtur per verbum Damaſceni qui dicit, quòd duo ſunt in baptiſmo correſpondentia duobus, quæ ſunt in homine: ait enim ſic. Quoniam duplex eſt homo ex anima, & corpore, duplicem dedit purgationem per aquam, & ſpiritũ. Spiritu quod ſm imaginem, & ſimilitudinem eſt renouante, & aqua per ſpiritus gratiam corpus a peccato purgante, & a corruptione liberante. Si igitur hæc corruptio eſt cauſa originalis peccati transfundendi, videur ꝙ originale peccatum non ſolum deleatur quantum ad culpam, ſed etiã quantum ad cauſam. Item. Potẽtior eſt Chriſtus in ſatisfaciendo, q̃ fuerit Adam in corrumpendo, ſicut dicitur Rom. 5. Non ſicut delictum, ita & donum. Ex quo innuit, ꝙ multo maius fuit donum, quàm delictum: ergo ſi delictum Adæ non tantum potuit inficere hominem in ſe, ſed ꝓut eſt principium alterius, videtur ꝙ baptiſmi ſacramentum non tantum curet hominẽ in ſe, ſed etiam prout eſt alterius principium. Item. Non remouetur effectus perſiſtente cauſa: ergo ſi baptiſmus remouet ipſum originale peccatum ab homine, neceſſe eſt, ꝙ & cauſam originalis peccati excludat ab ipſo: & ſi hoc, videtur tunc quòd baptizatus non transfundat in alterum originale peccatum. Item. Non ſufficienter curat morbum, qui relinqt radicẽ morbi: ergo aut Chriſtus non eſt medicus perfectus, aut ſi perfectus medicus eſt per medicinam ſacramenti baptiſmi non ſolum expiatur originale quantum ad culpã, ſed etiam quantum ad cauſam: & ſi hoc, ergo baptizatus, &c. Item. Tales ſunt fructus, qualis eſt arbor: & tales ſunt rami, qualis & radix. Vnde & dominus. Matth. 7. Non poteſt arbor bona fructus malos facere. Et Apoſtolus. Rom. 11. Si radix ſancta, & rami ſancti: ergo ſi originale deletum eſt in parente, & parens eſt purificatus, videtur ſimiliter ꝙ purificetur & ꝓles: & ſi hoc, aut originale non deletur per baptiſmũ, aut ſi deletur quantum ad culpam, deletur ſimiliter quãtum ad cauſam. Si tu dicas, quòd baptiſmus non purificat hoiem ab originali inquantum eſt corruptio naturalis, ſed inquantum eſt corruptio perſonalis. Contrà. Si oppoſitum eſt cauſa oppoſiti, & propoſitum eſt cauſa propoſiti: ſed perſona corrupta corrumpit naturam: ergo pari ratione pſona ſanata ſanatur & natura. Item. Si aliquis curet aliquẽ a lepra, quià lepra eſt morbus hæreditarius, hoc ipſo ꝙ a lepra curat, dat ei potentiam generandi filium ſanum: ergo pari ratione ſi originale morbus eſt hæreditarius, videtur quod non deleatur, quin auferatur illa corruptio, per quam originale in alterum tranſfunditur.

Fundamenta. Sed contra. Baptizatus etiã poſt baptiſmum ſentit in ſe motus concupiſcentiæ: ſed concupiſcentia ortum habet ex carnis fœditate, & illa eſt cauſa originalis peccati in ꝓle: ergo baptiſmus non curat morbũ originalis peccati quantum ad radicem. Item. Cauſa originalis peccati reſidet penes carnem: ſed gratia ſpiritusſancti reſpicit proprie ipſam mẽtem: ergo ſi cauſa originalis peccati non opponitur ipſi gratię, videtur ꝙ ꝑ gratiam baptiſmalem non habeat remoueri. Item. Si baptiſmus curaret originale, non tantum inquãtũ eſt morbus perſonalis, ſed etiam inquãtum eſt morbus naturalis: igitur parente baptizato non oporteret prolẽ baptizari. Si igitur vnumquemque in propria perſona neceſſe eſt baptizari, videtur quòd in baptiſmate nõ fiat deletio originalis quantum ad cauſam, & radicem morbi. Itẽ. Propter peccatum originale habemus

ignorantiã

ignorantiam in mente, & concupiſcentiam in carne: ſed baptiſmus nõ tollit homini ignorantiam, quæ ſe tenet ex parte mentis: ergo multo minus nec illam corruptionem, quæ ſe tenet ex parte carnis: ſed illa eſt cauſa originalis: ergo &c.

17 RESP. Dicendum, quòd dupliciter eſt loqui de cauſa originalis, aut ſecundum cõſiderationem vniꝰ hominis in ſe, aut per comparationẽ ipſius ad alterum ex ipſo propagandum. Si primo modo loquamur, ſic ſemper cum deletur (quãtum ad culpam) peccatum originale, deletur & cauſa originalis peccati quantum ad hoc, vt non poſſit deinceps peccatum originale cauſari in anima baptizati. Remittitur enim quodam modo fœditas carnis, & per conſequens improbitas ſuæ tyrannidis, ratione cuius habebat ſpiritum in ſeruitutem peccati redigere, quod quidem non poteſt facere poſt baptiſmũ propter auxilium gratiæ, quod ibi datur ſpiritui, per quod præſidet carni: & ita effectus illius gratiæ quodammodo redundat in carnem. Si autem loquamur de cauſa originalis reſpectu alterius propagandi, ſic per baptiſmum non deletur originale quãtum ad cauſam, ſiue radicem. Et ratio huius potiſſima (vt credo) eſt, quia corruptio, quæ eſt cauſa originalis peccati propagandi eſt corruptio naturæ cõſiſtens penes vim, quæ habet radicari in carne. Vnde originale ꝓut eſt vitium perſonæ reſpicit voluntatem: prout autem eſt vitium naturę reſpicit generatiuam virtutem, & carnem: gratia autem ſacramentalis proprie reſpicit corruptionem perſonæ: contra vero corruptionem naturæ non habet ordinari directe: & hinc eſt, quòd cum infunditur gratia baptiſmalis, deletur originalis culpa, ſecundum quòd erat peccatum ipſius animæ; remanet tamen aliquis languor in carne, quæ eſt cauſa originalis in prole. Si autem quæratur, quare remedium gratiæ ſacramentalis ordinatur directe contra originale, prout corrumpit perſonam, & non prout corrumpit naturam, Dicendũ, quòd ſummus medicus hoc inſtituit ratione cõgrua exigente, tum ex parte medici, tum ex parte ægroti, tum ex parte medicamenti. Ex parte inquam medici, quia ſic dominus debuit nos curare, vt ſalutem noſtram vnuſquiſque ab ipſo immediate recognoſceret: & ideo vnumquenique voluit curari a ſuo baptiſmate immediate, & in ſe: & propterea baptiſmus delet originale in homine ſecundum quòd eſt indiuiduum, non ſecundum quòd eſt alterius principium, vt ex hoc vnuſquiſque reddat obſequium deo debitum, & magis recognoſcat ſaluationis ſuæ beneficium. Ex parte etiam ægroti congruentia erat: Deus enim neminem vult ſaluari, niſi ſalua arbitrij ſui libertate: & ideo talem efficaciam medicamento dedit, vt ſalua eſſet libertas, & meritum liberi arbitrii. Ideo etiam vt fides habeat locum, occultat dominus ſacramẽti ſui effectum: & ideo non curatur naturę morbus. Ex parte etiam medicamenti ratio eſt, quia virtus regeneratiua in ſacramento eſt ipſa fides, vnde a fide paſſionis dicuntur ſacramẽta habere efficaciam. Quoniam ergo hæc virtus regeneratiua principaliter reſpicit voluntatem, & mentem: virtus autem generatiua principaliter reſpicit deciſionem carnis a carne, hinc eſt ꝙ baptiſmus ſanat, ſiue curat originale ſecundum quòd eſt morbus perſonę, dũ in eo datur gratia, per quam rectificatur perſonalis voluntas: remanente nihilominus corruptione in carne, & in vi generatiua, quæ cauſa eſt transfundendi originalem culpam. Et ſic patet quòd per baptiſmum deletur originale peccatum quantum ad culpam: non tñ remouetur cauſa trãsfundendi originale in perſonam alteram, ſicut rõnes oſtendunt, quæ ad ſecundam partem inducuntur: et ideo cõcedendæ ſunt.

AD illud ergo, quod primo obr̃
de Damaſc. ꝙ caro, & ſpũs purgantẽ 19
in baptiſmo. Dicendum, ꝙ Damaſcenus intelligit carnem purgari, quia fœditas carnis aliquo modo remittitur, non quòd omnino tollatur: & illam remiſſionem, ſiue diminutionẽ

Scotꝰ diceret qđ cũ illa cõtractionis pcĩ originalis eſt caro ſeminata cõcupiſcibiliter ex qua ſermatcor pus organicũ, cui infundiẽ aĩa ex qbꝰ duobꝰ fit vnum ſuppoſitũ, filius Adæ naturalis debitor iuſtitiæ originalis, & cum recipiens in baptiſmo grãm, tñ ꝓ ſe, nõ ꝓ natura ſoluatur ab illo debito, hinc ẽ qđ quãtũ ad cauſam ꝑ baptiſmũ nõ põt deleri, quia nõ põt cõmunicare eandẽ naturam numero quã habet pr̃, & cũ communicet aliam non niſi concupiſcibiliter inde natura illa debitrix redditur cum trahat originem ab Adam.

fœditatis,purgationē vocat propter hoc,ꝙ non eſt amplius cauſa culpæ in eo,in quo eſt: non tamen per baptiſmum omnino fœditas deletur,cū non tantum pruritus coitus ſit in paganis,verumetiā in Chriſtianis. Probabile tamen eſt,ꝙ aliquo modo illa fœditas per baptiſmum remittatur: vulgo enim dicitur, ꝙ paruuli baptizati non ita fœtent,ſicut alij non baptizati.

20 A D illud,quod obiicitur, ꝙ Chriſtus magis fuit ſufficiens ad ſatisfaciendū,quàm Adam ad corrumpendum.Dicendum,ꝙ verum eſt: veruntamen quia non dedit omnē virtutem ſacramēto,quam dare poterat, ſed quam dare congruebat:ideo & ſi ſufficientior eſſet,non tamē dedit virtutem ſacramento curandi omnem corruptionem,ſed ſolum corruptionem perſonæ: ſic enim congruebat, vt prius oſtenſum eſt.

21 A D illud, qđ obiicitur,ꝙ non remouetur effectus permanente cauſa. Dicendum,ꝙ verum eſt de cauſa efficiente, & conſeruante,non de efficiente tantum . Verum eſt etiam de exiſtentia cauſæ in ea diſpoſitione,in qua producit effectum. Neutro autem iſtorum modorum remanet cauſa originalis,ſiue quia fœditas ipſa non eſt cauſa conſeruatiua originalis ,cum originale ſit in anima ſeparata , ſiue quia non remanet in ea diſpoſitione, & intenſione ſm quam anima ex ipſa contrabit originale.

22 AD illud,quod obiicit ꝙ non ſufficienter curat morbum, q relinquit radicem. Dicendum, quòd hoc verum eſt quando radix morbi relinquitur,quę poteſt cauſare vuln⁹ in eo,qui curatur: non ſic autem relinquitur radix originalis peccati , quæ quidem poſſit iterare morbum illum circa eum,qui baptizatur. Poſſet tamen & aliter dici, quòd vtile eſt relinquere radicem alicuius ægritudinis,quia vna ægritudo frequenter curat alteram.Huiuſmodi autem corruptio,quę remanet in carne,occaſio eſt vitandi multa mala,& per conſequens faciendi multa bona,ſicut oſtēditur in quarto in tractatu de effectu baptiſmi.

23 A D illud,quod obiicitur, quòd ſi radix ſancta eſt, & rami. Dicendum , quòd illud intelligitur per ſe loquendo,vt ſi radix ſancta ſit ſecundum quòd radix: baptiſm⁹ autē & ſi ſanctificet hominem,non tamen ſanctificat eum ſecundum quòd eſt principium alterius,quia remedium illud curat morbum perſonæ,nō naturæ, ſicut oſtenſum eſt. 24

A D illud qđ obiicitur,quòd curato leproſo datur ei virtus generandi ſanum.Dicendū quòd non eſt ſimile . Lepra enim ſic eſt morbus hęreditarius , ꝙ non eſt alius morbus vt corrūpit perſonā,& vt corrumpit naturam,eo quòd totū hominem inficit ex parte carnis,non ſolum quantum ad nutritiuam , ſed etiam quātum ad generatiuā: & ideo leproſus generat leproſum , quia ita corruptus eſt in eo humor generatiuus,ſicut nutritiuus , & quando homo a lepra curatur , vterque humor 25

ſimul in ipſo ſanatur. Sed in originali peccato eſt corruptio perſonæ , & naturæ , ita quòd iſtæ corruptiones ſunt diuerſæ. Corruptio enim perſonæ reſpicit liberam voluntatem: corruptio vero naturæ ſecundum quòd ab illa cauſatur, reſpicit generatiuam virtutem. Eſt enim natura vis inſita rebus,& ſimilibus ſimilia procreās : & ideo quamuis vna iſtarum corruptionum per baptiſmum curetur,nō oportet quòd curetur alia:& hinc eſt quòd mundificatus per baptiſmum generat immundum. Qualitas enim prolis genitæ plus conformatur diſpoſitioni virtutis generatiuæ,quàm diſpoſitioni volūtatis liberæ: & ideo exemplificat Auguſtinus, quòd ſicut circuncifus generat præputiatum,& ex grano mundo generatur granum cum paleis, & hoc ideo, quia omnia iſta erant in vi propagatiua,& ratione ſeminali,ſecundum quam hæc propagantur:ideo ſimiliter intelligendū eſt in hominibus, quòd quia corruptio remanet in vi generatiua, quamuis voluntas curetur per gratiam,homo generat ſecundum id, in quo aſſimilatur Adæ , non ſecundum id in quo aſſimilatur Chriſto:& ideo producit filium ſimilem Adæ præuaricatori,magis quàm ſuó redemptori.

Con ſe

Conſequenter quæritur de ſecundo principali, ſcilicet de morbo concupiſcentiæ. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, in quo ſit concupiſcentia tanquam in ſubiecto. Secundo quæritur, a quo ſit tanquã a principio effectiuo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Concupiſcentia eſt in carne, in ſenſualitate, & in ratione, ibi quidem cauſaliter, in ſenſu vero, & ratione formaliter.

Fundamenta.

IN QVO ſit concupiſcentia tanquã in ſubiecto, videlicet, vtrum ſit in anima, vel in carne. Et quod in carne videt̃. Ad Roman. 7. dicit Apoſtolus. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Gloſſ. Video aliam legem, id eſt fomitem peccati, qui regnat in membris meis, vt in oculo ad concupiſcendum, in manu ad operandum: ergo concupiſcentia eſt in oculo. Item. Hugo de ſancto Victore. Vitium originis humanæ duplici corruptione inficit naturã, ignorantia mentem, & concupiſcentia carnem, Si igitur ignorantia eſt in mente tanquam in ſubiecto, videt̃ quòd & concupiſcentia ſit in carne tanquam in ſubiecto. Item. Sicut ſe habet lex mentis ad mentem, ita ſe habet lex carnis ad carnem: ſed lex mentis eſt in mente tanquam in ſubiecto: ergo pari ratione & lex carnis eſt in carne tanquam in ſubiecto: ſed lex carnis eſt concupiſcentia, ſicut dicitur Rom. 7. ergo &c. Item. Concupiſcentia carnis non eſt in anima, niſi quandiu anima eſt vnita carni: ſi ergo proprietas ſaluari habet in ꝓprio ſubiecto, videtur ꝙ concupiſcentia ipſa non ſit in anima, quæ ſeparabilis eſt a carne, imo in carne ipſa. Item Cuius eſt actus, eius eſt & habitus: ſed carnis eſt concupiſcere, ſicut dicitur Gal. v. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ergo concupiſcentia eſt a carne.

Ad opp.

Sed contra. Augu. de verbis Apoſtoli. Vitium concupiſcentiæ eſt, quod anima pertrahit ex carne: ſed illud, quod anima ꝑtrahit, ꝓprie eſt in anima: ergo concupiſcentiæ vitiũ eſt in ipſa ſicut in ſubiecto. Itẽ. Aug. in lib. 83. q. Concupiſcentia eſt turpis affectio, qua aĩa inferiora ſectat̃, quæ magis proprie cupiditas dicit̃: ſed affectio habet eſſe in aĩa tanquã in ſubiecto: ergo &c. Item. Illius ſoli eſt concupiſcere, cuius eſt cognoſcere: ergo in illo ſolo eſt concupiſcẽtia, in quo eſt cognitio: ſed cognitio eſt in aĩa tanquam in ſubiecto: ergo & concupiſcentia. Item. In illo ſolo eſt concupiſcentia tanquam in ſubiecto, in quo poteſt eſſe culpa: ſed tale non eſt caro, ſed aĩa: ergo &c. Item. Aĩa recedente a carne non plus concupiſcit caro, ꝗ lapis: aĩa vero præter carnem concupiſcere poteſt, & deſiderare, ſicut & dolere: ergo videt̃ ꝓprie, quòd concupiſcentia eſſe habeat in anima, vt in ſubiecto proprio.

26 RESP. Dicendum, ꝙ concupiſcentia dupliciter accipitur. Vno modo dicit̃ concupiſcentia omne deſiderium nimis intenſum, & immoderatum, ſiue ſit reſpectu boni interioris ſiue exterioris, ſiue inferioris. Et hoc modo accipitur ad Rom. 7. vbi dicit̃ in glo. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omnia mala ꝓhibet: & ſic concupiſcentia habet eſſe in vi animæ appetitiua, ſiue dicatur vis appetitiua brutalis, ſiue dicatur vis appetitiua rationalis. Alio modo ſumitur concupiſcentia ꝓ appetitu delectabili ſm tactum, & ſic accipit̃ Eccle. 9. Propter ſpeciem mulieris multi periterũt: & ex hoc concupiſcẽtia quaſi ignis exardeſcit. Hæc autem concupiſcentia dicitur eſſe in carne, & in ſenſualitate, & in rationali parte. Sed in carne eſt cauſaliter, in rationali vero parte eſt formaliter, in ſenſualitate vero vtroq; modo, videlicet cauſaliter, & formaliter. Ideo dico, ꝙ in rationali parte, & in ſenſualitate eſt formaliter, quoniam actus, qui eſt cõcupiſcere, ſicut vult Auguſt. eſt proprie ipſius animæ. Ideo vero cauſaliter dicitur eſſe in carne, quia caro inſecta

D. Thom. 1. 2. q. 30. tenet, tñ in parte ſẽſitiua formaliter reperiri, & in concupiſcibili. Nota tñ, ꝙ prius ſubiectiue ponit ipſum in eſſentia aĩæ, ꝗ in potẽtiis, vt patet 1. 2. q. 83. a. 1. Hoc tñ nõ cõcederet Scotus.

iuncta animæ ex ſua infectione red-
dit eam concupiſcentem. Vnde ſi qs
vellet proprie ſubiectum concupiſcē-
tiæ carnalis aſſignare, nec tantum di
ceret carnem, nec tantum diceret ani
mam, ſed ipſum totum coniunctū, vt
ſicut ſentire eſt actus coniuncti, ſic
etiam actus cōiuncti eſt, delectari car
28 naliter, & concupiſcere. Propter qđ
nota, quòd caro dupliciter ſumitur
in ſcriptura. Aliquando dicitur caro
homo exterior carnalis, & ſenſualis;
& ſic comprehendit carnem cum po
tentia animæ ſenſitiua: & hoc modo
proprie eſt ſubiectum concupiſcen-
tiæ carnalis. Alio modo dicitur caro
pars hominis conſtitutiua, et hoc
modo non eſt concedendum, quòd
concupiſcentia eſt in carne, niſi dica
tur in ea eſſe ſicut in cauſa. Rationes
igitur oſtendentes, quòd concupiſcē-
tia magis ꝓprie eſt in anima, quàm
in carne, concedendæ ſunt.
29 AD illud autem, qđ obiicitur de
verbo Apoſtoli, Video alium legem
in membris meis, &c. Dicendum, ꝙ
membrum non tantum vocatur caro
ibi exterior, ſed etiam accipitur ibi
30 pro carne, & virtute appetitiua. AD
illud, quod obiicitur de Hugo. Re-
ſponderi poteſt ſimiliter, quòd carnē
accipit pro homine carnali: vel ſi ca
ro dicatur ipſum corpus, tunc intelli
gis de prædicatione cauſali, vt concu
piſcentia dicatur carnem inficere, id
eſt carnis fœditas, vel corruptio, ex
31 qua concupiſcentia ipſa oritur. AD
illud, quod obiicitur de lege carnis.
Dicendum, quòd caro accipitur ibi
pro homine carnali, & exteriori. Et
ſimiliter in vltima auctoritate, qua
dicitur, Caro concupiſcit aduerſus
ſpiritum. AD illud, quod obiicitur,
quòd in anima ſeparata non eſt con-
cupiſcentia carnalis. Dicēdum, quòd
ex hoc non ſequitur, quòd caro ſit ꝓ
prium ſubiectum concupiſcentiæ,
ſed ex hoc bene ſequitur, ꝙ concupi
ſcentia non ineſt animæ, niſi vt car-
32 ni vnitæ. AD vltimum iam patet re
ſponſio ex his, quæ dicta ſunt. Cum
enim dicitur, Caro cōcupiſcit aduer-
ſus ſpm̄: caro ibi ſm ꝙ glo. exponit
dr̄ hō carnalis, ſiue ſēſualitas carnis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Concupiſcentia ſm quod pœnā dicit ad culpā ordinatam eſt a deo, vt vero dicit appetitus exceſſum, nequaquā, ꝓut dicit appetitū, qui eſt de genere entiū & bonorū, ſimiliter eſt a deo.

AQVO ſit ipſa cō- Ad opp.
cupiſcentia tanq̄
a principio. Et eſt
quæſtio, vtrum ſit
a deo. Et ꝙ nō vi-
detur Rom. 6. Ve-
tus homo noſter
crucifixus eſt. glo. Vetus homo eſt fo
mes, qui ex nobis eſt, nō a deo. Item.
Aug. in lib. 5. reſponſio. Credite ma-
lum ex diabolo, nō ex deo eſſe libidi-
nē: ſed libido, & concupiſcentia idē
ſunt: ergo &c. Item. Dei filius aſſum-
pſit oē, qđ in nr̄a natura plantauit,
ſed cōcupiſcētiam nō aſſumpſit: ergo
cōcupiſcentia nō eſt in nobis a deo.
Itē. Oē qđ eſt a deo, eſt bonū, & de ſe
ad bonū ordinatū: ſed concupiſcētia
malū eſt, & ad malū ordinata, cū eius
vſus. ſ. actus cōcupiſcēdi ſit malus:
ergo videt, ꝙ cōcupiſcētia non ſit a
deo. Itē, Fomes inquātū hmōi eſt cā
originalis in ꝓle: & ita eſt cā origina
lis neceſſaria, & determinata, ꝙ non
attendit ibi libertas volūtatis: ſed qđ
eſt cā alicuius rei neceſſario & determi
nate ordinatæ ad malū, eſt cā mali.
Si igit̄ fomes eſſet a deo, tūc ſequeret̄
ꝙ pctm̄ originale eſſet a deo, ꝙ ſi hoc
eſt falſū, reſtat ꝙ & primū. Sed cōtra. Funda-
Aug. de lib. ar. Oīs pœna pctī iuſta ē, menta.
& ſupliciū noīat: ſed cōcupiſcētia, q̄
remanet poſt baptiſmū pœna eſt: er-
go iuſta eſt: ſed oē qđ iuſtum eſt, eſt a
deo: ergo &c. Item. Oīs pœna aut eſt
acta, aut inflicta, aut cōtracta: ſed fo
mes nō eſt pœna acta, quia eſt in par
uulis, qui nihil boni, vel mali egerūt.
Nō eſt pœna cōtracta, qa fuit in Adā
qui non ꝓceſſit ex alio parēte. Reſtat
igitur, quòd eſt pœna inflicta: ſed om
nis talis pœna eſt a diuina iuſtitia: er
go &c.

go &c. Item. Concupiſcentia dicit amoris intẽſionem: amoris autem intenſio dicit poſitionem: ſed omne ꝙ dicit aliquam poſitionem eſt ab illo, quo procedit omne ens: ergo &c. Itẽ. Eius eſt auferre dominium, cuius eſt & dare: ſi ergo deꝰ dedit dominium homini, vel ſpiritui rationali ſuper vires inferiores, videtur quod illius ſolius fuit auferre: ſed auferre dominiũ non eſt aliud, quam infligere deordinationem concupiſcentiæ in ſenſualitate, ob quam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Si ergo illud dominiũ a deo eſt ablatum, videtur quod concupiſcentiæ vitium ab ipſo ſit inflictũ. Item. Quod beſtiæ homini non obtemperant, hoc eſt ex diuina diſpoſitione, ſecundum quam ſapienter omnia reguntur: ergo pari ratione quod vires inferiores nõ obediũt ſuperiori, hoc eſt ex vltione diuina. Et ꝙ iſtud verũ ſit, multæ auctoritates ſanctorum videntur dicere, quæ innuunt, quod iõ rebellio homini eſt inflicta, quia homo fuit rebellis deo: hæc autem rebellio nihil aliud eſt, quam concupiſcentiæ vitium.

33 RESP. Dicendum, quod dupliciter eſt loqui de ipſa cõcupiſcentia. Aut ſecundum quod eſt pœna, aut ſecundum id, quod eſt concupiſcentia. Si loquamur de ipſa ſecundum quod eſt pœna, ſic dicit ordinem ad culpã, & hoc modo habet cauſam ꝓmerentem, & cauſam ordinantem. Meretur enim homo habere talem rebellionẽ ex ſua culpa, & inobediẽtia. Deus vero hoc malum ad aliud præexiſtens ordinat ex ſua; iuſtitia. Alio modo eſt loqui de concupiſcentia ſecũdum id, quod eſt; & ſic concupiſcentia duo dicit. Dicit enim appetitum, dicit nihilominus in actu appetitus exceſſum. Appetitus inquam ille ſubſtratus bonus eſt, & a deo eſt: exceſſus autem ille in appetendo, & ſi videatur eſſe poſitio, plus tamen eſt priuatio, nec habet cauſam efficientem, ſed deficientem. & ideo quia deus nullius eſt cauſa deficiens, hoc modo non ponitur eſſe a deo, ſed potius a libero arbitrio per culpam deficientem, & a diabolo inſtigante. Quod autem concupiſcẽtia ratione exceſſus priuationem dicat, quamuis videatur dicere poſitionem, hoc planũ eſt. Hoc enim eſt concupiſcentia reſpectu virtutis appetitiuæ, quod eſt paralyſis reſpectu motiuæ. Et quemadmodum membrum paralyticum tremulat, & mouetur velociſſime, & hoc non venit ex virtutis augmento, ſed potius ex virtutis detrimento, nec ex virtutis fortificatione, ſed potius ex diſſolutione: ſic & in concupiſcentia intelligendum eſt, ꝙ appetitus in amore rei temporalis exardeſcit, nec poteſt ſeipſum cõtinere, imo in continuo motu, & concupiſcẽtiæ iteratione cõſiſtit. Hoc (inquam) intelligendum eſt prouenire ex defectu retinaculi, ſicut mouentur feræ ruptis vinculis, & naues deſtructis gubernaculis. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quod concupiſcentia nõ ſit a deo, prout concludũt de cõcupiſcentia ſecundum id, ꝙ eſt.

34 AD illud vero Auguſt. qui dicit, quod omnis pœna iuſta eſt. Dicendũ, quod intelligit de pœna ſub ratione pœnæ. Sic enim iuſta eſt ratione iuſtę ordinationis ad præcedentem culpã. Poſſet tamen dici, quod intelligit de pœna, quę pure pœna eſt, hoc eſt, quę ita pœna eſt, quod nec eſt culpa, nec de ſe ordinata ad culpam. Concupiſcentia vero, aut culpa eſt, aut ordinata ad culpam: & ideo non habet locum hic auctoritas illa.

35 AD illud, quod obijcitur, quod omnis pœna aut eſt inflicta, aut acta, aut contracta. Dicendum, quod concupiſcentia in Adam fuit acta, pro eo quod peccando ſeipſum priuauit originali iuſtitia, & induxit in ſe cõcupiſcentiam. In nobis vero eſt pœna contracta, pro eo quod a parentibus contrahimus carnem infectam, quæ facit concupiſcentiam eſſe in anima ſibi vnita.

36 AD illud, quod obijcitur, ꝙ oĩs poſitio a deo eſt, & concupiſcentia dicit poſitionẽ &c. Dicẽdũ, ꝙ ſicut claudicatio, & tremulatio poſitionem dicit quandam, quia ponit actum, & virtutem progreſſiuam: dicit etiã nihilominꝰ defectũ, & priuationẽ. Claudicatio .n. defectũ in crure

ponit. Tremulatio vero defectum in virtute mouente, ſiue ineptitudine circa mobile. Sic & in propoſito intelligendum eſt eſſe, vt prius explanatum eſt. Et ratione eius, quod eſt ibi poſitionis, abſque dubio a deo eſt: ra
37 tione vero eius, quod eſt ibi defectus & priuationis, non eſt quærẽda cauſa efficiens, ſed deficiẽs. AD illud, quod obijcitur, quod eius eſt auferre dominium, cuius eſt dare. Dicẽdum, quod ipſe cui datum eſt dominium ex mala cuſtodia poteſt amittere. Et ſic intelligendum eſt hominem perdidiſſe dominium illud, quod habebat ratio ſuper vires inferiores: & hoc non quia ablatum ſit ei violenter, ſed quia cum eſſet in ſua poteſtate tale dominium in ſe conſeruare ex propria incuria, & negligentia noluit, & amiſit, ſicut homo dum peccat a ſemetipſo fugat gratiam diuinam, & deus dicitur auferre, quia iuſto ſuo iudicio vltra non
38 apponit, dum homo reddit ſeipſum indignum ad donum dei percipiendum. Et per hoc etiam poſſet reſponderi ad ſequens obiectum de amiſſione dominij beſtiarum. Poteſt tamen & aliter dici, quod non eſt ſimile, quia quod beſtia nõ obtemperat homini, hoc non ponit culpam, nec in beſtia, quæ nõ ſubiacet, nec in homine, qui non præſidet: ſecus tamen eſt in ſenſualitate, & ratione. Cũ enim ſenſualitas rationi repugnet mouẽdo, & inclinando ad illicitum, ipſa talis repugnantia eſt ei culpa: & ideo proprie nõ debet dici talis rebellio eſſe a deo nec deum inflixiſſe cõcupiſcentiã. Et ſi aliquæ tales auctoritates inueniantur, intelligẽdæ ſunt, & exponendæ, vt loquantur de concupiſcẽtia ſecundum quod eſt pœna. Et ſic patet obiecta.

Artic. 1 CONſequẽter quęritur de tertio, videlicet de æquitate diuinæ iuſtitiæ, ſecundum quam animã tali carni infundit, ex qua contrahit reatum damnationis æternæ. Et circa hoc quæruntur duo: Primo quæritur, vtrum deus illam maculam, quam anima contrahit de iuſtitia debeat ſibi imputare. Secundo quæritur, vtrũ deceat diuinã iuſtitiã animã tali carni ſociare.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Decet diuinam ſapientiam, potentiam, & iuſtitiam, culpam quam anima contraxit ex carne, ei imputare.

VTRVM illam maculã quam anima cõtrahit ex carne, debeat deus ſibi imputare. Et quod non videtur. Augu. in lib. de duabus animabus contra manichęos. Reum teneri quẽquam, quia non facit quod facere non põt, ſummæ iniquitatis, & inſaniæ eſt. Si igitur anima paruuli in ſuo ortu habere nõ poteſt iuſtiam, videtur quod nullo modo ſit ei originalis macula imputanda. Item. Sicut gloria reſpicit meritũ, ſic etiam pœna reſpicit demeritũ: ſed meritum proprie conſiſtit circa actũ ergo & demeritum: ergo nihil imputãdum eſt alicui pro demerito, quod non ſit ex actu proprio. Item. In eo, quod ineſt alicui naturaliter, nec eſt laudandus quis, nec vituperandus: ſed talis culpa ineſt paruulo ex naturali cõiunctione animę, & carnis: igitur pro illa nec eſt paruulus laudandus, nec vituperandus: igitur macula illa, quã contrahit, nõ debet ſibi imputari ad pœnam. Item. Pronior eſt deus ad miſerẽdum, quam ſit homo: ſed hõ alium habet excuſatũ ex impoſſibilitate, nec punit eum, qui non eſt rationis capax: ſi ergo talis conditio reperitur ĩ paruulo, videtur quod nihil quod ſit in ipſo debeat ei imputari a domino. Sed cõtra. Actuale peccatum reddit hominẽ indignum, propter hoc quod eſt ibi priuatio alicuius boni, quod deberet ineſſe: ſed originale peccatum in hoc communicat cũ actuali, quia in eo eſt priuatio alicuius boni, quod deberet ineſſe, vtpote originalis iuſtitiæ: ergo originale peccatum facit eum, in quo eſt, dignũ eſſe pœna: ſed omne tale eſt a iuſto iudice imputãdum: ergo &c. Item. Originale (ſicut prius probatum eſt) malũ culpæ eſt: ſed culpa deordinat vniuerſum,

Ad opp.

Fundamenta.

uerſum, niſi ſubſequatur pœna, in qua ordinetur, ſecundum quod vult Auguſt. ergo ſi diuina iuſtitia nō debet dimittere aliquid inordinatū in vniuerſo, debet igit̃ pũnire originale peccatum in quocunque reperiatur, ſiue in paruulo, ſiue in adulto. Item. Iuſtum eſt quod de⁹ ab omni anima exigat honorem ſibi debitum: cū igitur pulchritudo imaginis in creatura rationali ſpectet ad honorem dei, deus a quacunque creatura rationali exigit illam pulchritudinem: ſed qui iuſte exigit aliquid ab aliquo, ſi caret illo, recte imputat ei ad pœnam: ſi ergo quicūque habet originale peccatum, caret illa pulchritudine, quā anima deberet habere: ergo omni tali debet imputari ad pœnā a ſumma iuſtitia. Item. Sicut ſecūdus Adā fuit exemplum obediēdi, ſic primus Adā fuit exemplū præuaricādi, ſicut Apoſtolus innuit: ergo ſicut habens imaginem ſecūdi Adæ eſt dignus gloria, ſic habens imaginem primi Adæ eſt dignus pœna: ſed omnis qui regeneratur in baptiſmo Chriſti, hoc ipſo ꝙ habet imaginē Chriſti (videlicet gratiam baptiſmalem) reputatur a deo dignus gloria æterna, quamuis nihil boni, vel mali fecerit: ergo ꝑ oppoſitū, omnis qui generatur ab Adam, cum hoc ipſo gerat imaginem eius, debet a diuina iuſtitia reputari indign⁹ gloria, & reus pœna.

39 RESP. Dicendum, quod abſque dubio deus imputat originale peccatū ipſis paruulis in demeritum, quia in reatum pœnæ, ſaltem pœnæ dāni. Hoc autem exigit diuinæ potentiæ altitudo, & diuinæ ſapientiæ pulchritudo, & iuſtitiæ rectitudo. Altitudo diuinæ potentię hoc exigit, ob q̃ deus ſemper debet quærere gloriam ſuam, & honorem: & ideo ſi anima rationalis honorem deo non reddit, cum in ſe non habeat decus imaginis diuinę per qđ deus honorari habet, neceſſe eſt quod deus dedecus culpæ recompenſet in decore iuſtitiæ. Pulchritudo etiam ſapiētiæ hoc requirit, quia non patitur aliquid turpe, vel inordinatum reperiri intra vniuerſum. Et quoniam oē peccatum, ſiue ſit actuale, ſiue cōtractum, eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis, neceſſe eſt qđ inordinationē naturæ recōpenſet deus per ordinē pœnæ, vt ſic pulchritudo vniuerſi ex nulla parte remaneat deturpata. Rectitudo etiam diuinæ iuſtitiæ hoc requirit, quia de⁹ id a creatura exigit, quod ei dedit. Quoniam igitur de⁹ humanam naturam in primo homine iuſtam fecerat, voluntatis iuſtitiam nō ſolum a primo parente, ſed etiam ab omnibus poſteris, in quib⁹ natura illa reperitur, debet exigere. In quocunque igitur eſt illius iuſtitiæ carentia, merito ſibi imputatur a diuina iuſtitia. Et hoc eſt quod dicit Anſel. in li. de conce. vir. c. xxviij. Dicendum quod aliter deus erga infantes debeat agere, & aliter homo. Nam homo non debet exigere a natura, quod ſibi non dedit, & quod ſibi non debetur, nec iuſte redarguit homo hominem cum culpa naſci, ſine qua ipſe non extitit, & de qua nō niſi per alium ſanatur: Deus vero recte exigit a natura, quod ipſe dedit, & quod ſibi iuſte debetur. Sic igitur patet, quod decet deum culpam imputare animę, quam contraxit ex carne: hoc enim exigit tam potentia, quam ſapientia, quam etiam iuſtitia. Ideo concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD illud ergo, quod primo obij- 40
citur in contrarium de verbis Auguſtini in libro de duabus animabus. Dicendum eſt, quod ratio iſta dupliciter deficit. Primo quidem, quia ex malo intellectu auctoritatis ꝓcedit. Auguſtinus enim loquitur de impoſſibilitate, quę ineſt ſimpliciter homini ex natura, non de ea, in quam homo intruſus eſt per voluntatē, & culpam, ſicut ſupra diſt. xxviij. poſitum fuit exemplū de ſeruo eunte ad nundinas. Hęc autem impoſſibilitas ſeruādi rectitudinem iuſtitiæ non fuit indita homini ex conditione naturę, ſed potius intruſa fuit ex voluntaria tranſgreſſione Adę. Secundo etiam deficit in aſſumptione, pro eo quod deus non imputat paruulo peccatum originale ex hoc quod non facit, quod facere non poteſt, ſed ex hoc

quod

quod non habet, quod habere debet:
& hoc bene imputatur homini ſecū
dum illud Lucę. Omni habenti dabi
tur, & abundabit, non habenti vero
&c. Et Apoſtolus dicit. Ignorās igno
rabitur. Et Matth. vij. Gloſa. Eiectus
fuit homo a nuptijs non ſolum pro-
pter enormitatem actualis præuarica
tionis, ſed etiam propter carētiam ve
ſtis nuptialis: qua quia caret homo in
originali conceptus, niſi veſtiatur in
baptiſmate non permittitur aulam
ſuperni regis intrare, exigente hoc il
41 lius ſupernę aulæ dignitate. AD il-
lud vero, quod obijcitur, quod deme
ritum reſpicit actum. Dicendum, q̄d
ſicut paruuli habētes gratiam digni
ſunt vita æterna, pro eo quod illam
gratiam per ſacramenta Chriſti, qui
eis vitam æternā ſua gratia, & paſſio-
ne promeruit, ita quod alia eſt gratia
in paruulis, quam ī Chriſto: ſic & in
propoſito intelligēdum eſt, quod ma
culam peccati cōtrahit anima ex ſua
generatione in ipſa propagatione, &
hoc ab ipſo Adam, qui ex actu ſuo na
naturam humanam fœdauit: & ideo
in ipſo dicimur peccaſſe, & demeruiſ
ſe, & per eius inobedientiam peccato
res conſtituti eſſe. Alia tamē eſt in no
bis culpa, quam fuerit in ipſo: habet
tamen hęc rationem demeriti ab illa
ex qua proceſſit: & hoc eſt quod dicit
Anſel. de concept. virgi. capit. xxvij.
Originale peccatum illud intelligere
nequeo in paruulis, niſi ipſam factā
per inobedientiam Adę iuſtitiæ debi
tæ nuditatem, per quam omnes ſunt
filij iræ, quoniam & naturam accuſat
ſpontaneam, quam fecit iuſtitiæ deſer
tio. Nec excuſat perſonam impotētia
recuperandi, quam cōcomitatur bea-
titudinis nuditas: vt ſicut ſunt ſine o-
mni iuſtitiæ rectitudine, ita ſint abſ-
42 que omni beatitudine. AD illud
vero quod obijcitur, quod nō eſt ali-
quis laudandus, vel vituperandus ꝓ
eo quod ei naturaliter ineſt. Dicendū
quod ſi intelligatur de natura inſtitu
ta, nec eſt laudandus, nec vituperan-
dus nec apud deum, nec apud homi-
nes, quia ipſe deus naturam inſtituit,
nec debet culpare, quod fecit. Si vero
intelligatur de eo, quod naturaliter
ineſt ſecūdum ſtatum naturæ lapſæ:
ſic dico, quod nō eſt homo apud ho
mines vituperandus, ſicut dicit Anſ.
& habitum eſt in reſponſione, quia
homines quātum ad talia pares ſunt:
nec debet homo quod non dedit ab
homine exigere. Apud vero deum, q̄
aliter naturam inſtituit, vituperādus
eſt, quia in ſe non habet quod deus
ab ipſo iuſte exigit. Illud igitur ver- 43
bum Philoſophi, quod dicit, quod ꝓ
naturalibus nec laudamur, nec vitu-
peramur: aut eſt intelligendū de na-
turalibus quantum ad naturæ inſti-
tutionem, aut ſi de alijs intelligatur,
hoc intelligitur quantum ad iudiciū
humanum, non quantum ad iudiciū
diuinum. AD illud, quod vltimo obij 44
citur, quod pronior eſt deus ad miſe
rendum, quam homo. Dicendum, q̄d
verum eſt pro eo quod plenam miſe
ricordiam præſtet ei, cui ſibi placue-
rit miſereri: nihilominus tamē diſtri
ſtrictiſſime iudicat, ſicut ex illo ver-
bo colligitur in Mat. xij. De omni ver
bo ocioſo reddēt homines rationem
in die iudicij. Vnde multa ſunt pecca
ta, quæ apud homines tolerantur, &
non puniuntur, vtpote ſunt ſpiritua
lia, & interiora, de quibus oportebit
in die iudicij nos reddere rationem.
Miſericordia enim viam iuſtitię non
præcludit.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Decet diuinam iuſtitiam, prout
dicit diuinę bonitatis condecē
tiam, infundere animas corpo
ribus propagatis ab Adam.

VTRVM deceat diui- Ad opp.
nam iuſtitiam animā
tali carni infundere.
Et q̄ non vr̄. Non eſt
vere innocens, qui po
teſt alium a culpa releuare, & nō re-
leuat: ergo multofortius non eſt ve
re innocens, qui poteſt alium præſer
uare a culpa, & non præſeruat: ſed
creator poſſet animā, quā creata cul
pa præſeruare, ſi eā tali corpori non
infunderet: ergo videtur, q̄ eā infun

deodo

dendo tali corpori faciat minus iuſte. Item. Idem eſt aliquid facere in ſe, & facere aliquid, quo facto neceſſe eſt illud fieri. Vnde idẽ eſt hominem interficere, & facere, quo facto homo neceſſario moriatur, & qui aperit feneſtram dr̃ domũ illuminare, ꝓ eo ꝙ facit aliquid, quo facto domus illuminatur: ſed animã infuſam maculare carne, neceſſe eſt eã effici peccatricem: igitur idem eſt animã peccatricem facere, & animã tali carni infundere: ſed nullo modo decet diuinam iuſtitiã animã peccatricem facere: ergo nullo modo decet eã infundere. Item. Minus malum eſt affligi quantacunque pœna temporali, quam maculari culpa mortali: ſed nullo mõ deceret diuinã iuſtitiam animam in ſuæ creationis primordio antequam vniretur corpori in pœnã demergere infernalem: imo diceretur ipſi animæ facere iniuriam quam innocentem vexaret in pœna: ergo multo fortius indecens eſt diuinæ iuſtitiæ, & iniuria videtur fieri ipſi animæ, ſi coniungatur ipſi carni maculatę, ex qua contrahit maculam originalis. Item. Et ſi caro poſterorũ aliquo modo fuerit in Adam; animæ tñ nunquam ex anima Adæ propagatæ, ſed immediate a deo productæ ſunt: ergo videtur ꝙ Adam nihil eis meruit, nec demeruit: igitur ſicut nõ decuiſſet diuinam iuſtitiã animã, Adæ infundere corpori maculato in primaria rerum conditione, ſic nec nunc videtur, ꝙ debeat eam tali carni ſociare. Item. Si aliqua anima haberet vſum voluntatis, & recuſaret tali corpori vniri, nõ eſſet iuſtũ, ꝙ deus illã, ipſa recuſante, in illo corpore incarceraret: igitur ſi animę conditio non deteriorari debet, quia cũ creatur caret vſu libertatis arbitrij, videtur ꝙ nullo modo ſalua rectitudine iuſtitiæ ſociari deberet carni maculatę. Item. Non eſt vera iuſtitia, niſi vbi coniuncta eſt miſericordia. Nam vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas: ſed cum deus infundit animã carni maculatæ, quã infecit de corpore exire, antequam baptizetur, vel poſſit conuerti ad deum, huic nullã facit miſericordiam: ergo vr̃ ꝙ in tali operatione non commendetur diuina iuſtitia, quæ derelinquit miſericordiam. Sed contra. Iuſtũ eſt, vt conditor naturæ ſatisfaciat appetitui naturali, quem naturæ inſeruit: ſed corpus ab Adam propagatũ perfecta organizatione organizatum appetit vniri animæ rationali: ergo ſi nihil poteſt ſatisfacere illi appetitui, niſi ſolus deus, videtur ꝙ ad diuinam iuſtitiam pertineat illi corpori animæ infundere. Item. Iuſtum eſt, ꝙ gubernator conſeruet res eo modo, quo natę ſunt conſeruari, ſed ſpecies humana nata eſt cõſeruari, ſicut & ſpecies aliorum animalium per propagationem hominis ab homine: igitur ſm quod corpora procreantur, iuſtũ eſt deũ animas illis infundere: ergo qualiacunque ſint corpora ex Adam ꝓpagata, animæ debẽt illis corporibus ſociari. Item. Iuſtum eſt adiutorem omnium in eo quod præcipit alteri, auxilium ſuum impendere: ſed deus præcipit homini filios procreare: & homo non poteſt ſine diuino adiutorio perficiente, & complente, quod inchoat perficere, & complere dãdo formam completiuam: ergo quotienſcũque, & quocunque homo generat᷑, ſi non eſt defectus ex parte hominis ꝑparantis corpora, videtur ꝙ iuſtum, & æquum ſit deum auxiliari infundẽdo animas. Item. Iuſtum eſt æquum retributorem pro enormi crimine totam poſteritatem in ſeruitutem redigere, ſicut legibus humanis videmus pro crimine læſæ maieſtatis exhæredari totam poſteritatem: ſi ergo Adã pater omnium hominum inexcuſabiliter, & contra excellentiſſimum dominum peccauit, videtur quod iuſtũ ſit omnes poſteros eius in miſeriam, & ſeruitutem redigi: & ſi hoc, iuſtum eſt animas eorum corporib᷒ infectis, & pœnalibus copulari.

Fundamenta.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod iuſtitia dupliciter conſueuit accipi. Vno modo dicitur iuſtitia ipſi᷒ diuinæ bonitatis cõdecentia. Alio modo dicitur iuſtitia prout conſiderat meritorum exigentiã. Si dicatur iuſtitia 49

diuinę

diuinę bonitatis cōdecentia: hoc mo
do decet diuinam iuſtitiām animam
rationalem infundere carni ex Adā
propagatæ : tum ex hoc quod eſt re-
rum cōditor, tum ex hoc quod eſt cō
ſeruator: tum ex hoc quod eſt proui
ſor, ſiue adminiſtrator. Conditorem
enim decet appetitui naturæ ſatisface
re:& ideo cum natura in Adam vitia
ta corpus format habens appetitum
ad animam rationalē, ad diuinæ bo-
nitatis condecētiam ſpectat illū appe
titum ſupplere,& perficere. Conſerua
torem etiam decet rem ſic conſerua-
re, ſecundum quod nata eſt conſerua
ri. Si ergo ſpecies humana q̄ in Adā
inchoata eſt, nata eſt conſeruari per
propagationem hominis ex homine,
cum habeat hō corpus animale, nec
poſſit in ſolis corporibus conſeruari
abſque animabus, ad diuinæ bonita-
tis condecentiam ſpectat inquantum
deus eſt naturæ conſeruator, animas
corporibus infundere naturęlegis ꝓ
pagatis. Gubernatorem etiam decet
ſic rem adminiſtrare, ſecūdum quod
inſtituit,& naturæ ſuæ indidit virtu
tem,& potentiam ad mouendum, &
operandum: propter quod dicit Au-
guſt. in vij. de ciuit. dei. Sic res, quas
condidit adminiſtrat, vt eas agere ꝓ
prios motus ſinat. Quoniam igitur
deus ſic inſtituit humanā naturam,
vt Adam præpararet corpora,& ipſe
illis corporibus animas infunderet,
& iterū ipſum Adam inſtituit in ſta-
tu mutabilitatis, in quo ſ. poſſet effici
mortalis,& immortalis, ex his duobꝰ
colligitur neceſſario, quod ad diuinę
bonitatis cōdecentiam ſpectat, inquā
tum eſt rerum adminiſtrator, ꝙ ani-
mas talibus corporibus infundat. Si
enim in primaria conditione ſic inſti
tuit,& ſic decreuit, vt corporibus ꝓ-
pagatis ab Adam animas ratiōales in
funderet,& iterum ſic debet admini
ſtrare res, vt eas agere ꝓprios motus
ſinat, vt ſalua ſit lex inſtitutionis, &
lex adminiſtrationis, qualiacunque
Adam corpora ſibi propaget, dum ta
men ſint diſpoſita ad animam ratio-
nalem, decet deum animas his infun
dere. Nec ex hoc culpatur deus in ali
quo. Et eſt exemplum ſatis manifeſtū.
Si ꝓmiſiſſem alicui quotquot dolia
faceret de aliquo arbore, implere ea
vino,& radix illius arboris ſic infice
retur, vt oīa dolia ex illa arbore facta
vinum inficerent, quod illis infunde
retur, non eſſet culpa mei infunden-
tis vinum in talia dolia, quia ego fa-
cio, quod debeo,& ꝓmiſi, ſed eius cul
pa eſt, qui radicem arboris infecit,&
inepta dolia præparauit. Et ſic patet
quod ſecūdum quod iuſtitia dicitur
diuinę bonitatis cōdecentia, hoc exi
git, videlicet vt animæ talibus corpo
ribus infundantur. Si autem iuſtitia
dicitur proprie ſecūdum quod reſpi-
cit meritorum exigentiam, ſic nulla
eſt quæſtio, verum deus animam tali
corpori infundat iuſte, vel iniuſte. Iu
ſtitia enim hic non reſpicit rerū con
ditionem, ſed reſpicit retributionum
diſtributionem.

ALIVD autem eſt animam crea 46
re,& infundere,& aliud eſt proꝰ meri
tis ſibi retribuere. Cū enim eā creatꝰ,
non conſiderat, quid anima meruit,
ſed ꝙ anima appetitui naturali vni-
ri appetit. Poſſet tamen dici, quod &
ſi non ſit aſſignare iuſtitiam iſto mo-
do ſecūdum quod habetur reſpectus
ad ipſam animam in ſe: contingit ta
men reperire in comparatione ad de
meritum Adæ. Et hoc eſt quod dicit
Anſelm. in libr. de conceptio. virgi.
capit. xxviij. Si quis vir, & vxor ad
magnam quandam dignitatē, & poſ
ſeſſionem nullo ſuo merito, ſed ſola
gratia prouecti ſunt, ſi crimen graue
inexcuſabiliter committāt, & pro eo
iuſte deijciuntur,& in ſeruitutem re-
diguntur, quis dicet filios, quos poſt
damnationem genuerunt, eidem non
ſubiacere ſeruituti, ſed potius ad bo-
na, quæ parentes amiſerunt iuſte, gra
tis debere reſtitui? Tales ſunt primi
parentes,& eorum filij, quos iuſte pro
culpa ſua de beatitudine in miſeriam
deiecti in eodem generant exilio, de
quibus tanto diſtrictius debet eſſe iu
dicium, quanto delictum eorū poteſt
probari improbius. Sic igit̄ patet quo
modo decet diuinā iuſtitiam infun-
dere animas corporibus propagatis
ab Adam. Et concedendæ ſunt ratio
nes, quæ hoc oſtendunt. AD illud 47
ergo,

ergo, quod primo obijcitur in cõtra
rium, quod non eſt vere innocẽs, qui
poteſt alium releuare a culpa &c. Di
cendum, quod iſtud verum eſt de eo
innocente, qui nec ſcit, vel non po-
teſt mala ex bonis elicere, vel cuius &
nõ eſt vniuerſaliter naturam regere:
& ideo locum in propoſito non ha-
bet. Nam deus mala permittit non ſo
lũmodo originalia, verumetiã actua
lia. Tum quia ſic res, quas cõdidit ad
miniſtrat, vt eas agere ꝓprios motus
ſinat: tum etiam, quia nouit de malis
48 elicere bona. AD illud, quod obijci
tur, quod qui facit quo facto neceſſe
eſt alterum fieri, dicitur illud facere.
Dicendum, quod hoc veritatẽ habet,
quando effectus conſequens directe
cõſequitur ad illud factum interme-
dium, & ſecundum ordinationẽ ope
ris, & ſecundum intentionem agen-
tis, ſicut eſt i eo, qui aperit feneſtram,
vt illuminetur domus. Nõ ſic autem
eſt in propoſito. Tum quia deus non
intendit infundere animam carni ad
hoc vt contrahat culpam: tum etiã
quia infuſio animæ in carnem nõ di
recte ordinatur ad animæ maculatio
nem, niſi ſolũ per accidẽs, videlicet
ratione fœditatis introductæ in car-
nem ex culpa Adæ. et ideo talis effe-
ctus extraneꝰ eſt operationi diuinę.
Et ideo ratio illa peccat ſecundum ac
49 cidens. AD illud, quod obijcitur, ꝙ
ſi deus poneret animam in inferno,
non faceret iuſte. Dicendum, qđ non
eſt ſimile, quia cum dico animam po
ni in inferno, hoc non attenditur ſe
cundum ordinem naturæ, cum talis
locus non ſit debitus animæ per na-
turam. Si ergo in eo ordinate pona-
tur, neceſſe eſt quod ponatur ſecun-
dum iuſtitiam, quæ reſpicit meritorũ
exigentiam: ſed anima antequam cor
pori infundatur nulla habet merita:
& ideo ſi in inferno collocaretur, nul
la eſſet ibi iuſtitia: non ſic autem eſt
ex parte iſta, quia anima naturalẽ ha
bet appetitum ad carnem, & caro ad
ſpiritum: & ideo ſecundum ordinem
naturæ anima in tali corpore colloca
tur, nec debet infringi appetitus na-
turalis propter aliquod accidens prę
ter naturale, vtpote fœditatis, vel pœ
nalitatis. AD illud, quod obijcitur, 50
quod anima non propagatur ex ani
ma, ergo nihil meretur vna alteri. Di
cendum, quod & ſi potentia virtutis
generatiuæ non ſe extendat plus quã
ad carnis propagationem per modũ
efficientis: intentio tamen naturæ ſe
extendit ad totum compoſitum. Ho-
mo enim non intendit generare car-
nem, ſed intendit generare hominem
ſimilem ſibi in ſpecie: & ideo omnes
dicuntur filij Adæ. Et propterea licet
Adam non potuerit demereri animę,
vt ſeparatæ, potuit tamen ei demere-
ri, vt carni vnitæ: & ideo ratio illa nõ
valet. Poſſet tamen & aliter dici, ſicut
tactum eſt, quod illa animæ infuſio
non reſpicit merita præcedentia. AD 51
illud, quod obijcitur de anima ſepara
ta, quæ haberet vſum liberę volunta
tis. Dicendum, quod non eſt ſimile,
quia ſi talis anima vſum liberę volun
tatis haberet, & corpꝰ tale reſpueret,
infuſio illa non poſſet eſſe abſque pœ
na: & ita culpa præcederet eius infu-
ſionẽ, aut ſibi fieret iniuſtitia. Nõ ſic
autem eſt in propoſito, quia cum ani
ma corpori vniri appetat, illa vnio
eſt naturalis, licet accidentaliter ex
hoc contrahat culpam, & pœnam. Ad 52
illud, quod obijcitur, qđ iuſtitia ſem
per debet eſſe iuncta miſericordię. Di
cendum, quod verũ eſt, nam iuſtitia
ſemꝑ dr̃ diuinæ bonitatis cõdecẽtia,
iuncta eſt miſericordiæ, quæ quidem
dicitur diuinæ bonitatis affluentia,
& vtraque in propoſito habet repe-
riri. In hoc enim ipſo, ꝙ deus ani-
mas talibus corporibus infundit, ma
nifeſtat affluẽtia diuinæ bonitatis,
quia ſolem ſuũ ſuper bonos & malos
oriri facit: nec propter trãſgreſſio-
nem Adæ ſubtraxit manum a con-
uerſione humanæ naturę. Secundũ
autem, ꝙ iuſtitia reſpicit meritorum
exigentiã, ſic etiam habet miſericor
diã cõiunctã: ſed neutro modo pro-
prie loquendo habet locum in pro-
poſito, niſi cõparemus ad peccatum
Adæ. Nam per comparationẽ ad pec
catum Adæ eſt ibi iuſtitia, quia deus
pro ſua tranſgreſſione totã poſterita
tem Adæ puniuit. Eſt etiã miſericor
dia, quia eam non omnino deleuit,

quam-

quamuis Adam hoc ex ſua tranſgreſſione mereretur. : imo multis ipſorum poſterorũ reſtituit gratiã. Aliis vero, qui moriuntur ante baptiſma, & ſi non præſtet beneficium gratiæ, beneficiũ tñ aliquid impẽdit miſericordię in hoc ꝙ cõſeruat eis eſſe naturæ. Melius eſt.n.ſic eſſe, q̃ oino nõ eſſe. Paratus etiã eſſet eis impẽdere beneficiũ gratię, ſi perducerẽtur ad baptiſmatis ſacramentũ. Quod autem non perducuntur, hoc venit ex defectu naturæ. Et ſi tu quęras, cum deus hoc præſciret, quare animã corpori illi infunderetur, uel cum præſciret etiam Adam lapſurum, & corpora humana corrupturum, quare ſic, & non aliter propagationem hominis inſtituit, cũ taliter poſſet inſtituere, vt nullo modo proli fieret ꝑiudicium a parente. Dicendum, quòd in rerum conditione plus penſatur ordo diuinæ ſapientiæ, quam penſetur ordo iuſtitiæ, vel miſericordiæ. Ordo autẽ diuinæ ſapientiæ hoc exigebat, vt rationales ſpiritus immediate exirent a deo ad cuius ſunt imaginẽ; & omnes homines propagarentur ex uno homine multis de cauſis, ſicut ſupra di. xviij. aſſignatum eſt: & quamuis deus videret aliquid malũ inde prouenire: non tamen debuit ordinem, quem requirebat diuina ſapiẽtia immutare. Eliciendo enim bona ex malis ſubſequentibus totũ reducit ad ordinem ſapientię competentem, & dum ex magnis malis maiora elicit bona, cõmendabilior redditur & potentia, & ſapientia, & bonitas, propter quod exclamat Greg. & dicit. O felix culpa, q̃ talẽ meruit habere redemptorem. Et ideo ſi quis velit attendere quantum ſit cõmendabilis deus in operibus ſuis, nõ debet aſpicere ſolũ ad illud, quod præſentialiter videt, verũ etiã ad anteceędentia, & futura: quia ſicut pulchritudo metri non percipitur vna ſyllaba, ſed in verſus integritate, ſic pulchritudinem diuinorum operum & laudabilitatem reſpicere non poteſt, qui reſpicit ea in parte.

AN PECCATA OMNIVM PRAECEDENtium patrum paruuli originaliter trahant vt peccatum Adę.

DISTINCTIO XXXIII.

Vtrũ originale peccatum per peccata ꝓximorum parentum multiplicetur & intendatur.

PRAEDICTIS adijciendum videtur, an peccata precedentium patrum ad paruulos tranſeant, ſicut illud primi hominis delictum in omnes carnaliter genitos diximus redundaſſe. Et ſi peccata parentũ tranſeãt in paruulos: vtrum omnium qui fuerunt ab Adam vſque ad ipſos, an aliquorum & non omnium.

Quid ſuper hoc Aug. in Enchiridion dicere videtur.

Cap. 47 Tomo 3

DE hoc Aug. in Enchiridion ambigue diſſerit. Videtur enim approbare peccata parentum precedentiũ imputari paruulis, non omnium tamen qui fuerunt ab Adã, ne importabili & nimia ſarcina in pœna ęterna grauarentur paruuli: ſed tantum eorum parentum, qui eos a quarta generatione precellerunt. Quod confirmat illis verbis quibus in Exod. dominus ait, Ego ſum deus viſitãs

Exo. 20

iniquitates patrum vſq; in tertiam & quartam generationẽ: quaſi peccata parentum proximorum tantũ paruulis imputentur, & nõ alia: quod eſt per moderationem diuinæ miſerationis.

Eorum ponit documenta, qui dicunt tranſire in paruulos parentum delicta.

ET quod non illud ſolum primi hominis delictum paruulos teneat, ſed etiam alia, illi quibus ita videtur ex eo cõfirmant, quòd etiam paruuli non modo maiores, dicuntur baptizari in remiſſionem peccatorum per pluralem numerum, non per ſingularem in remiſſionem peccati. Et Dauid de legitimo matrimonio procreatus dicit, In iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis cõcepit me mater mea: Non dicit, in iniquitate vel peccato. Vnde putant nõ tantum illud vnum peccatum originale, ſed etiam plura quæ in peccato Adę reperiri poſſunt, & alia parentum peccata paruulis imputari. Ibidem 44. & 46 Pſal.50

Quod in illo vno primo peccato plura reperiuntur.

QVOD vero in actuali peccato Adæ plura notari valeant peccata, Augu. in Enchiridion inſinuat. Poſſunt, inquit, intelligi plura peccata in vna tranſgreſſione Adæ, ſi in ſua quaſi membra diuidatur. Nã & ſuperbia eſt illic, quia homo in ſua potius eſſe quã dei poteſtate dilexit. Et ſacrilegium, quia deo non credidit. Et homicidium, quia ſe in mortem pręcipitauit. Et fornicatio ſpiritualis, quia integritas mẽtis humanę ſerpẽtina ſuaſione corrupta eſt. Et furtum, quia cibus prohibitus vſurpatus eſt. Et auaritia, quia plus quàm ſufficere illi debuit appetiuit: & ſi quid aliud in hoc vno peccato inueniri poteſt. Deinde de parentum præcedentium peccatis vtrum paruulis imputetur, magis opinando quàm aſſerendo diſceptat, ita inquiens, Parentum peccatis paruulos obligari, non ſolum primorum hominum, ſed etiam ſuorum de quibus ipſi nati ſunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippe diuina ſententia, Reddam peccata parentum in filios, tenet eos ante regenerationem vſque adeo, vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat. In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Non dixit in iniquitate vel in peccato, cum & hoc recte dici poſſet: ſed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo vno quod in omnes homines pertranſiit, atque tam magnum eſt, vt eo mutaretur in neceſſitatem mortis humana natura, reperiuntur (ſicut ſupra diſſerui) plura peccata, & alia parentum: quæ nõ ita poſſunt mutare naturam, reatu obligant filios, niſi gratia dei ſubueniat. Sed de peccatis aliorum parẽtum, quibus ab ipſo Adã vſque ad patrem ſuum pro * generationibus ſuis quiſque ſuccedit, non immerito diſceptari poteſt: vtrum omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, qui naſcitur implicetur: vt tanto peius, quanto poſterius, quiſque naſcatur. An propterea deus in tertiam & quartam generationem de peccatis parẽtum poſteris eorum comminetur, quia iram ſuam quantum ad progeneratorũ culpas, non extendit vlterius moderatione miſerationis ſuæ: ne illi quibus

Cap.45 De parentũ peccatis, an paruulos teneant. Ibid.c.46 Exod.20 Pſal.50 In Enchi. Cap.47 * alias progeneratoribus. Vide opiniones varias.

li quibus regenerationis gratia non confertur, nimia ſarcina in ipſa æterna damnatione premerentur, ſi cogerētur ab ipſo initio generis humani omnium præcedentium parentum ſuorum originaliter peccata contrahere, & pœnas pro eis debitas pendere. An aliquid aliud de re tanta, ſcripturis ſanctis diligentius perſcrutatis ac tractatis, valeat vel non valeat reperiri, temere affirmare non audeo. Ecce perſpicuum fit lectori, Auguſtinum ſuperiora dixiſſe nō aſſerendo, ſed diuerſorum opiniones referendo.

Oſtendit Auguſtinum ſibi fore contrarium, ſi id ſentiret.

Enchiridij. Cap, 93

ALIOQVIN ſibiipſi contradicere videretur, qui in eodē libro omnium mitiſſimam dicit eſſe pœnam paruulorum, qui originali tantum tenentur peccato, his verbis, Mitiſſima ſane pœna eorum erit, qui præter peccatum quod originale cōtraxerunt, nullum inſuper addiderunt & in cæteris qui addiderunt, tāto quiſque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quāto minorem habuerit iniquitatem. Ecce hic aperte dicit, paruulorum pœnā omnium aliarum pœnarum eſſe leuiſſimam. Quod ſi eſt, non ergo peccatis patrum præcedentium obligantur, niſi Adæ. Si enim pro peccatis parentum actualibus æternaliter punirentur, & pro ſuo originali, non iam minus, ſed forte magis quam ipſorum parētes punirentur. Non ergo pro peccatis parentum actualibus, nec ēt pro actualibus primi parentis, ſed pro originali quod a parentibus trahitur, paruuli damnabuntur: pro eo nullam aliam ignis materialis vel cōſciētiæ vermis pœnam ſenſuri, niſi quod dei viſionē carebūt in perpetuum. Vno ergo, & non pluribus peccatis paruuli obligati ſunt.

Determinatio eorū quæ illi opponebant. Cap. 44. Nume. 21 Matth. 2 Exo. 32

Vnde etiam ea quibus illa opinio muniri videtur, ſcilicet quod peccata & iniquitates in paruulis aliquando ſcriptura eſſe ſignificat, vtens plurali numero, ita determinat Auguſtinus in eodem libro. Quia in ſcriptura per ſingularem numerum pluralis numerus ſæpe ſignificari ſolet, vt ibi, Ora ergo ad deum, vt auferat a nobis ſerpentem: non ait, Serpentes, quos patiebatur populus. Et econuerſo per pluralem ſignificatur ſingularis numerus: vt in Euangelio, Mortui ſunt enim qui quærebant animā pueri: non ait, Mortuus eſt, cum loqueretur de Herode. Et in Exodo, Fecerunt deos aureos, cum vnum fecerint vitulum: de quo dixerunt, Iſti ſunt dij tui Iſrael. Ita & illud originale vnum plurali numero ſignificatur, cum dicimus paruulos in peccatorum remiſſionem babtizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum Adæ ſit grauius cæteris.

Quare quibuſdā grauius viſum eſſe cæteris. Cpa. 48

HIC queri ſolet, Vtrum peccatū Adæ tranſgreſſionis ex quo proceſſit originale, & in quo plura ſuperius notata ſunt peccata, grauius fuerit cęteris peccatis. Quibuſdam ita eſſe videtur, quia illud peccatum totam humanam naturam mutauit, ſicut Auguſt. dicit

dicit in Enchiridio. Illud vnum peccatum in loco, & habitu tantæ fœlicitatis admiſſum, tam magnum eſt, vt in vno homine originaliter, & (vt ita dixerim) radicaliter totum genus humanum dãnaretur. Idem in libro de ciui. dei. Tanto maiori iniuſtitia violatũ eſt illud mandatum, quãto faciliori poterat obſeruantia custodiri. Nondum enim ipſi voluptati cupiditas reſiſtebat, quod de pœna tranſgreſsionis poſtea ſecutum eſt. His aliiſque vtuntur auctoritatibus, qui illud peccatum cęteris aliorum hominum peccatis grauius eſſe dicunt. Quod etiã ratione oſtendere laborant hoc modo. Magis nocuit illud peccatum quàm aliquod aliorum: quia totum humanum genus vitiauit, ac morti vtique ſubdidit, quod nullo alio peccato factum eſt: Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum, quàm aliquod aliud.

Cap. 48.

Lib. 14. c. 11. & 15.

Poſt auctoritates ponit etiã rationes eorum.

Reſponſio contra illos: vbi alia peccata oſtenduntur illo maiora.

AD quod dici poteſt, quia licet illud peccatum humanam naturam mutauerit in neceſſitatem mortis, & in totum genus humanum reatum diffuderit: non eſt tamen putandum grauius fuiſſe peccato in ſpiritum ſanctum, quod neque hic, neque in futuro (vt veritas ait) dimittitur. Quòd vero totam humanam naturam corrupit, non ideo eſt quia grauius fuerit cunctis alijs peccatis, ſed quia ab homine commiſſum eſt, quando in vno homine tota humana natura conſiſtebat, & ideo tota in eo corrupta eſt: maioremque effectum mali intulit quantum ad multiplices defectus qui ex eo manauerunt, ſed non quantum ad pœnam æternam quam grauiorem non meruit, quàm plures poſtea meruerunt per alia peccata: imo alios grauiorem promeruiſſe credimus iram quàm Adã meruerit.

Matth. 12

In quo habent maiorẽ effectũ mali, in quo minorem.

An iſtud peccatum ſit primis dimiſſum parentibus.

SI vero quęritur, an illud peccatum fuerit dimiſſum primis parentibus. Dicimus eos per pœnitentiam veniam conſecutos. Vnde Auguſtinus in libro de baptiſmo paruulorum ait, Sicut primi parẽtes poſtea viuendo creduntur per domini ſanguinem ab extremo liberari ſupplicio, non tamen illa meruerunt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccatis, etiam remiſſis peccatis, ſi homo in ea iuſte vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati.

Li. 2. c. 4.

Quòd peccata parentum viſitantur in filios, & ꝙ non ſunt aduerſa quę deus dicit in Exodo, & in Ezechiele.

ET licet peccatis parentum, niſi Adæ, paruuli non obligentur, non eſt tñ diffitendum peccata perentum in filios redundare, ſicut dñs in Exodo ad Moyſen ait, Ego ſum deus fortis, zelotes, viſitans iniquitates patrum in filios vſque in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me. His verbis aperte inſinuatur, quod deus reddit peccata patrum ſuper filios tertios & quartos. Huic autem aduerſari videretur,

Exod. 20.

Auctoritatem inducit quę illi

Ezech. 18

videtur aduerſari quod dominus ait in Ezechiele, Quid eſt quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium iſtud dicentes, Patres comederunt vuam acerbam,& dentes filiorum obſtupeſcunt? Viuo ego,dicit dominus,ſi erit vobis vltra parabola hæc in prouerbium in Iſrael. Ecce omnes animæ meæ ſunt, vt anima patris, ita anima filij mea eſt:& anima quæ peccauerit,ipſa morietur. Filius nõ portabit iniquitatem patris,& pater non portabit iniquitatem filij. Iuſtitia iuſti ſuper eum erit,& impietas impij erit ſuper eum. His verbis uidetur deus corrigere per Prophetam,quod maledixerit in lege. Si enim peccata parentum reddit in tertiam, & quartam generationem,iniuſticia videtur dei eſſe,vt alius peccet, & alius puniatur. Q ũo enim iuſtum eſt alium peccare,& alium peccata luere?

Determinatio præmiſſarum auctoritatem conuenientiam oſtendens.

Tomo.5. explanatione ad 8.c. Ezec.

SED vt ait Hieronymus, Ne lex & prophetę.1.Exod.& Ezechiel,imo ipſe deus qui & hic & ibi locutus eſt,in ſententia diſcrepare videantur, attendamus finem illius auctoritatis Exo. Dicto.n. Reddo iniquitates patrum in filios:addit,His qui oderunt me: per quod euidenter oſtendit,non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres,ſed quia eis ſimiles quodam hereditario malo Deũ oderũt. Illud ergo quod in Exodo dominus dicit,ſicut Hieronymus tradit, non id ſonat quod multi exiſtimant:nec eſt ſimile huic prouerbio, Patres comederunt vuam acerbam,&c. Illud enim Exo. Hieronymus ſuper illud Ezech.& Aug.ſuper Pſalm. Deus laudem meam ne tacueris,de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum cenſent:ſuper quos dicitur deus reddere peccata patrũ, quia punit eos eo quòd imitantur peccata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaq; corrigit deus in Propheta,quod ante dixerat in lege:ſed quomodo intelligendum ſit,aperit. Vnde & illos qui praue intelligebant arguit,qui dicebant,Patres comederunt,&c.

Hiero.31. In tom.8. enarratione ad pſal. 108. In expoſitione verſus,In memoriã redeat iniquitas patrum eius.

Quare dixerit,in tertiam,& quartam generationem,& quare patres tantum commorauerit.

VERVMTAMEN ſi de imitatoribus malorum illud accipitur, quare tertiam & quartam generationem tantum commemorauit,cum in qualibet generatione rei teneantur, qui peccata patrum imitantur? Et quare patres commemorauit,cum & illi omnes mali ſint,qui quorumlibet malorum peccata imitantur? Sed ideo patres ſpecialiter nominauit,quia maxime patres filii imitari ſolent,quos pręcipue diligunt. Et tertiam & quartam generationẽ ideo commemorauit,quia ſolent parentes interdũ tamdiu viuere, donec filios tertios & quartos habeant:qui patrum iniquitates videntes,eorum impietatis hęredes per imitationem efficiuntur. Secundum hunc modũ recte intelligitur ad literam, qđ in Exodo dr.

Quomodo illud Exodi intelligi debeat ſecundum myſterium.

QVOD etiam myſtice intelligendum eſſe oſtenditur, ex eo quòd parabola dicitur. Si enim parabola eſt, vt ait Hieronymus,

aliud

aliud verbis ſonat, aliud ſenſu continet. Vnde aliqui ita ediſſerunt. Loco prædicto. Patrem in nobis eſſe dicunt leuem punctum ſenſuum, ſcilicet primum motum ſuggeſtionis, vel cogitationi: Filiam vero, ſi cogitatio conceperit peccatum: in quo notatur conſenſus, & delectatio mulieris: Nipotem, ſi quod cogitaueris atque conceperis, opere compleueris, vel complere decreueris: in quo notatur conſenſus viri, ſiue patratio peccati: Pronepotem autem, ſi non ſolum feceris, ſed in eo glorieris: & hæc eſt quarta generatio, nõ quia tres præceſſerint, Pro. 2. ſed quarta dr̃, quia quarto loco a primo motu, qui eſt quaſi pater, enumeratur. Deus ergo primos, & ſecundos ſtimulos cogitationũ, quos Græci Propathias vocãt, ſine q̃bus nullus hoĩum eſſe põt, non puniet æternaliter: ſed ſi cogitata q̃s facere decreuerit, & q̃ fecit, corrigere noluerit: q̃ ſunt mortalia pctã, & tertia, & quarta generatio.

Per quid probatur, quòd primus motus non puniatur æternaliter.

AD probandum vero, vt ait Hieronymus, quòd primus pulſus cogitationis non puniatur æternaliter a Deo, illud de Geneſi aſſe- Ibidẽ paulo inferi⁹. Gene. 9. rendum eſt: Cham enim peccauit, irridens nuditatem patris: & ſententiam nõ ipſe, ſed filius eius Chanaan accepit: Maledictus Chanaan, ſeruus erit fratrum ſuorum. Quæ enim iuſtitia eſt, vt pater peccauerit, & filius punitus ſit? Sed in myſterio illud factum eſt.

Vtrum origenale peccatum per peccata proximorum parentum multiplicetur, & intendatur.

DISTINCT. XXXIII.

Prędictis adiiciendum videt̃, &c.

Expoſitio SVPRA oſtendit Magiſter, qualiter peccatum originale per baptiſmum deleatur. In hac parte intendit inquirere, vtrũ originale peccatum p peccata ꝓximorũ parentũ multiplicetur, & intendat̃. Diuiſio. Diuidit̃ aũt pars iſta in tres partes. In quarũ prima Mag̃r mouet q̃õnem, & determinat ſm̃ aliorũ opinionem. In ſcd̃a determinat ſm̃ veritatẽ. ibi. Alioquin ſibiipſi cõtradicere oñderet. Et parũ ante. Ecce pſpicuũ fit lectori. In tertia vero parte diſſoluit quandã apparentẽ ſcripturæ auctoritatẽ. Ibi. Et licet peccatis parẽtũ, &c. Prima pars habet tres partes. In prima Mag̃r mouet q̃õnẽ: In ſcd̃a determinat ſm̃ aliorũ opinionẽ ibi. De hoc Aug. in Enchi. ambigue diſſerit, &c. In tertia vero, q̃a illa opinio videbat̃ ſup verba Augu. eſſe fundata, ſubiũgit modũ, ꝑ quẽ Aug. illã q̃õnẽ diſſoluit. ibi. Q̃ d vero in actuali pctõ Adæ plura, &c. vbi apparet, ꝙ Aug. illã q̃õnem ptractat ambigue, & quaſi inſolutã illã dimittit. Similiter ſcd̃a pars pricipalis hẽt tres. In prima oñdit Magiſter, ꝙ pctm̃ originale nec multiplicat̃, nec intendit ꝑ pctã ꝓximorũ parentũ: & hoc rõne ſumpta ex parte pœnæ. Scd̃o vero, q̃a originale pctm̃ ortum habet a pctõ primi parentis, determinat d̃ grauitatẽ actualis pcti Adæ. ibi. Hic q̃ri ſolet, vtrũ pctm̃ tranſgreſſionis Adæ, &c. In tertia aũt determinat de illius pcti remiſſione. ibi. Si vero q̃rit̃ an illud pctm̃, &c. Similiter tertia pars pricipalis hẽt tres ptes. In prĩa pte Mag̃r mouet dubitationẽ, q̃ cõſurgit ex apparẽti cõtrarietate. In ſcd̃a pte determinat illã apparentẽ cõtrarietatẽ exponendo auctoritates quãtũ ad intellectũ literalẽ, ibi. Sed vt ait Hier. Ne lex, & Prophetæ, &c. In tertia vero explanãdo quãtũ ad intellectũ myſticũ, ſiue moralẽ. ibi. Q̃ d etiã myſtice intelligendum eſſe oſtenditur. Et ſic tria præcipue determinat

Magiſter in litera, videlicet qualiter peccata parentum habeant imputari poſteris:& iterum cuius quantitatis, & intenſionis ſit culpa originalis:& poſtremo ſimul cum hoc determinat qualiter habeat puniri.

Poſſunt (inquit) intelligi plura peccata in vna transgreſſione Adæ.

Dub. 1. Contra. Si hoc verum eſt, tunc pari ratione in quolibet vno peccato eſt multitudo peccatorum, ſi conſideretur illa ratio aſſignādi diuerſa peccata in vno peccato, quam Auguſ. ponit in litera. Quilibet enim cum peccat, interficit animam ſuā, quia peccatum eſt mors animæ: quilibet etiam tranſgreditur mandatum diuinum: ergo eſt ibi homicidium, & inobediētia:& ſic de aliis. Item. Si fuit ibi pluralitas peccatorum: ergo videtur, ꝙ in quolibet paruulo ſit multitudo originalium. Quod ſi tu dicas, quòd non fuit transfuſum originale ratione omnium, ſed ratione alicuius, quæritur ergo tunc, ratione cuius principaliter fuerit transfuſum, vtrum ratione gulæ, vel ſuperbiæ, vel inobediētiæ. Et quòd ratione inobedientiæ videtur. Rom. 5. Per inobedientiā peccatum intrauit in mundum. Quod autem fuerit gula, videtur per ipſum textum. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Et ratio cōcordare videtur, quia originale peccatū transfunditur mediante propagatione carnis: ergo transfunditur ratione peccati carnalis; ergo ſi non fuit ibi peccatum carnale, niſi gula: ergo &c. Quod autem fuerit ſuperbia, videtur auctoritate Hugonis in ſeptima parte primi libri de ſacram. Propter elationem animus obſcuratꝰ eſt: quia enim per elationē tumuit ignorantia percuſſus, lumen veritatis amiſit. Et parum ante hoc. Quia ſpiritus per ſuperbiam contra creatorem tumens obedientiam non tenuit, idcirco creator ſpiritum ignorantia, carnem vero concupiſcentia damnauit. Quæritur ergo ratione cuius horum originale principaliter transfundat, cum omnia hæc dicat Auguſti. fuiſſe in primo peccato. Reſpon. Dicendū, quòd peccatum Adæ ſicut & alia peccata in vno genere eſt principaliter: nihilominus ex quadam adaptatione ſm diuerſos effectus, & circunſtātias diuerſa dicitur in ſe claudere peccatorum genera, non quia in ipſa ſit culparum multiplicitas loquendo eſſentialiter, ſed per quandam adaptationem, & quandam metaphoram. Nihilominus (ſicut ſupra explanatū fuit) in conſummatione, & perpetratione vnius peccati contingit diuerſa reperire peccata, vt ſuperbiam, vel auaritiam in primordio, & gulam in progreſſu, & inobedientiam in conſummatione peccati primorum parentum, & maxime Euæ. Ad illud ergo, quòd quæritur, vtrum ratione horum omnium, vel ratione alicuiꝰ iſtorum ſpecialiter transfundatur originale peccatum. Dicō, quòd ratione omnium, ſed differenter: nam ſuperbia reſpicit illam transfuſionem originalis quaſi cauſaliter, & gula quaſi materialiter, & inobedientia quaſi formaliter. Peccatū enim Adę formaliter loquendo fuit peccatum inobedientiæ: materialiter vero quia fuit eſus ligni, fuit peccatū gulæ. ſed cauſaliter, quia fuit propter acquirendam excellentiam, fuit peccatum ſuperbiæ. Et ſic patet rñſio ad obiecta. Respon. 1 2

Non eſt tamen putandum, &c.

Dub. 2. Contra. Hoc videtur falſum. Quia maius malum eſt quod corrūpit totā naturam, q̄ quod corrumpit vnam ſolam perſonam: ſed peccatum Adæ totā corrumpebat naturam, peccatū in ſpiritum ſanctum vnam ſolā perſonam ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ hæc quæſtio determinata fuit ſupra cum agebatur de peccato Adæ. Propter quod notandum, ꝙ multis modis, dicitur peccatum vnum eſſe grauius, ſiue maius altero. Primo modo cauſalitate: & ſic peccatū diaboli dicitur eſſe maius, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Secundo modo generalitate: & ſic peccatum primi parentis dicitur fuiſſe Respon. 3

maius

maius,quia in totum genus humanũ ſe diffudit. Tertio modo enormitate:& ſic peccatum Iudæ dicitur eſſe maximum,quia vendidit deũ.Quarto modo ingratitudine:& ſic peccatum illius dicitur eſſe maius,qui plura percepit dona gratiarum.Quinto modo periculoſitate:& ſic peccatum ignorantię dicitur eſſe maximũ, quia periculoſum. Sexto modo inſeparabilitate:& ſic peccatum cupiditatis dicitur eſſe maximum, quia cũ alia vitia cum homine conſeneſcant ſola auaritia iuueneſcit. Septimo modo importunitate:& ſic ſuperbia dicitur eſſe maximum, quia etiam ex ipſis bonis operibus conſurgit. Octauo modo pronitate:& ſic luxuria dr̃ eſſe grauius,ad quã hoĩes magis ſunt proni. Nono modo maioris gratiæ impugnatione:& ſic peccatum in ſpiritum ſanctum dicitur eſſe maximũ. Decimo modo ratione maioris offenſæ:& ſic peccatũ idololatriæ dicitur eſſe maximũ. Vndecimo mõ ratione facilitatis reſiſtendi:& ſic dicit Magiſter,quòd peccatum Adæ fuerit grauiſſimum. Duodecimo modo ratione improbitatis, atque libidinis:& ſic cuiuſque generis peccatum maius poteſt fieri ab altero. Hi duodecim modi conſueuerunt a doctoribus aſſignari. Fortaſſis,& alij apparebunt modi,ſed iſti ſufficiant tanquam magis conſueti.Et per hoc patet reſponſio ad illud,quod obiicitur.

Quia ab homine commiſſum eſt,quando in vno homine tota natura humana conſiſtebat, & ideo tota in eo corrupta eſt.

Dub. 1. Obiicitur. Ex hoc enim videtur, quòd ſi Adam perpetraſſet aliud peccatum,quàm illud,cum in eo eſſet tota natura, ꝙ totam naturam corrupiſſet. Sed contra. Ponatur ꝙ Adam ſolo conſenſu peccaſſet,tunc corpus actũ peccati aĩæ non cõicaſſet:ergo caro non fuiſſet infecta:ergo nec originalis culpa transfuſa. Item. Pœnitẽtia in integrum reſtituit ea, quæ mẽs perdidit, quamuis non reſtituat ea, quæ ſunt corporis:ergo ſi homo tantum mentaliter peccaſſet, omnino ꝑ pœnitentiam reſurgeret:non ergo videtur,quòd originalem culpam trãſfunderet. Propter hoc eſt quæſtio, vtrum ſi peccaſſet alio genere peccati, originale transfudiſſet. Reſpon. Dicendum, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dicere voluerunt, ꝙ cum oẽ pctm̃ ſit præuaricatio legis diuinę,& cœleſtium inobedientia mandatorum, & per omne peccatũ auertatur anima a deo, & fiat ei rebellis, quòd quocunque genere peccaſſet,rebellionem carnis,& ſpiritus incurriſſet. Item. Cum omne peccatum ſit iniuſtitia, quocumque genere peccaſſet Adam,priuatus fuiſſet iuſtitia,quam habebat. Item. Cum omne peccatum mortale ſit mors, pro quolibet incurriſſet carnis mortalitatem.Cum igitur iſta faciant originale transfundi,tenuerunt ꝙ Adã trãſfudiſſet originale quocumque gñe pctĩ peccaſſet,& hoc videtur ſonare verbum Magiſtri. Secundum hanc poſitionem de facili reſpondetur ad illud,quod obiicitur:quia ſicut videmus quòd pro peccatis ſpiritualibus caro cruciatur in inferno, & hoc q̃ nihil aliud eſt carnẽ cruciari quàm voluntatem cruciari in carne: ſic & in propoſito voluerunt dicere, quòd eſſe potuit vt pro peccato, quòd commiſiſſet ſpiritualiter puniretur corporaliter. Alius modus dicendi eſt, ꝙ ſi Adam mortaliter peccaſſet,& mandatum illud non fuiſſet transgreſſus, non transfunderet originale. Et ratio huius eſt, quia pro ſola transgreſſione illius mandati comminatus eſt ei dominus mortẽ,ſicut patet Gen. 2. Et ſecundum hanc poſitionem verbum Magiſtri,quod dicitur in litera, intelligitur præſuppoſita transgreſſione illius mãdati,cui adiuncta erat mortalitatis pœna. Primus tamen modus dicendi videtur eſſe probabilior. Quamuis enim ſcriptura non comminetur mortem, niſi pro illa inobedientia, non abſurde tamen illa comminatio intelligiẽ ſe extẽdere ad oẽm mortalem culpam. Quod autem iſtorum verius ſit, dubium eſt: nec ibi eſt magna vis facienda, quia

Reſpon. 4.

modica eſt vtilitas, & nulla ſciendi neceſſitas.

Si homo in ea iuſte vixerit, non continue meretur eam mortẽ perpeti, quam traxit a propagatione peccati.

Dub. 4. Contra. Hoc videtur incontinenter dictum. Si enim nulla pœna debetur homini, niſi merito culpæ: & homo in carne adeo poteſt iuſte viuere, vt ſit dignus ſtatim euolare, videtur quod in eo non ſit meritum alicuius pœnæ, nec mortis, nec alterius. Item. Si mors debetur cuilibet iuſto pro peccato, videtur igitur quod nulla gratia fuerit in martyribus, qui mortui ſunt pro Chriſto, ſicut nec latronibus, qui ſuſpenduntur pro latrocinio. Iuxta hoc quæritur. Si mors debetur homini pro peccato originali, & vnicum eſt in homine originale peccatum, quæ iuſtitia facta fuit Lazaro, qui bis mortuus eſt.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod nulla

5 vnquam iuſtitia abſoluit hominem a debito mortis, pro eo quod omnis iuſtitia quæ eſt in nobis, reſpicit voluntatem, & eſt perſonalis; mors vero eſt pœna naturalis: & ita per nullam iuſtitiam dignus eſt homo a morte abſolui, nec Deus ſua benignitate aliquem a morte liberauit, tum propter illius ſententiæ firmitatem, qua dictũ eſt Gen. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris, &c. tum etiam vt fides locum habere poſſit.

6 Ad illud, quod obiicitur de martyribus. Dicendum, quod illud quod vno modo eſt debitum, ſi ex charitate fiat, poteſt fieri gratuitũ. martyres autẽ, quia mortem voluntarie ſuſtinuerunt, quam effugere potuerunt, imo pro Chriſto ſe ante tempus obtulerunt, mors quæ alias eſſet pœna, fuit eis valde meritoria, quia Deus eam valde reputat pretioſam, ex hac duplici cauſa, quæ tacta eſt.

7 Ad illud de Lazaro. Dicendum, quod prima mors fuit ad manifeſtandum gloriam Dei: & illud ſupplicium recompenſatum eſt per conſequens beneficium, quia hoc ipſo quod ſuſcitatus eſt, fuit ampliatum merẽdi ſpatium: & melius erat ei ſic bis mori, quàm ſi ſemel mortuus fuiſſet: ideo cum hoc alicui præſtatur, vt ſuſcitetur, magis ſibi reputet præſtari beneficiũ, quàm inferri ſupplicium.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis circa tria incidit hic quæſtio. Et primo quæritur de originali quantũ ad cauſam præcedentem. Secundo quantum ad quantitatem concomitantem. Tertio vero quantum ad pœnam conſequentem. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum parentes proximi poſſint tranſmittere ad prolem peccata ſua actualia, an a ſolo parente primo transfundatur originalis culpa. Secundo quæritur, vtrũ primus parẽs potuerit in prolem trãſmittere ſatisfactionis iuſtitiam, ſicut tranſmiſit præuaricationis culpam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccata parentum non trãsfunduntur in filios quo ad culpã licet quo ad temporalem pœnam, & vindictam quandoque tranſeant ad poſteros

Ad opp. VTRVM peccata parentum proximorum filijs imputentur, & ad eos tranſmittantur. Et quod ſic videtur. Primo auctoritate Exo. 20. Ego ſum deus zelotes vindicans peccata patrum in filios, &c. ſi ergo deus non vindicat, niſi pro culpa, & vindicta dei tranſit a patre in filium, pari ratione videtur quod culpa. Item. Hoc videtur exemplo. 3. Reg. 14. Ego inducam malum ſuper Ieroboam, & ſuper vniuerſam domum eius. Et ibi habetur, quomodo tota poſteritas propter peccatum patris fuit conſumpta: ergo videtur, quod peccata proximorum parentũ filiis imputentur. Item. Hoc videtur

1. de gen. ratione. In habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus; ſed maius eſt ſymbolum, & conuenientia parentis proximi ad prolem, quàm parentis remoti.

Si igitur

Si igiť parens remotus potuit culpam
tranſmittere in poſteros, multoforti⁹
videtur de parentib⁹ propinquis. Itē.
Parens proximus tranſmittit pecca-
tum in filium, quod aliunde ſuſcepit:
ſed magis vnuſquiſque poteſt cōmu-
nicare quod habet a ſe, quā quod ha-
bet ab alio: ergo videtur, quod multo
fortius ad prolem poſſit tranſmittere
peccatum, qđ commiſit, ſi tranſmit-
tere poteſt peccatū quod aliunde con
traxit. Item. Peccatum Adę iō tranſit
ad poſteros, quia in Adam fuimus cū
ipſe peccauit: ergo pari ratione, ſi pa
rens proximus peccauit quando pro
les eius erat in lumbis eius, ſimiliter
videtur quod peccatum parentis pro
ximi in prolem transfunditur. Item.
Ratio quare peccatum originale trāſ
funditur, eſt quia eſt infectio virtu-
tis generatiuæ circa actum generādi:
ergo ſi aliquod peccatum cōſiſtit cir-
ca actum generationis, videtur quod
tale debeat in prolem transfundi: ſed
tale eſt peccatum adulterij: ergo vide
tur quod ſaltem illud peccati genus
debeat in poſteros redundare, ac per
hoc peccatum originale intendere,
Funda- & multiplicare. Sed contra. Ezech.
menta. xviij. Filius non portabit iniquitatē
patris: ergo ſi hoc non eſt verum de
parente remoto vt de Adam, ſaltē ve-
ritatem habet circa propinquos. Itē.
Galath. vj. Vnuſquiſque onus ſuum
portabit: ſed ſi peccata parentum re-
dundarēt in prolē, nō portaret vnuſ-
quiſq; onus ſuū, imo etiam alterius,
ergo &c. Iterum alibi. Vnuſquiſque
rōnem reddet deo pro ſe. Item. Anſ.
de concept. virg. cap. xxiiij. Parentū
proximorū peccata ad originale pec-
catū non æſtimo pertinere, ſed ſi trāſ
funderentur a parente in prolem, per
tinerent ad originale peccatum: ergo
&c. Item. Non eſt maior ratio, quare
transfundit iniuſtitiam, quam iuſti-
tiam: ſed pater ſanctus non generat fi
lium ſanctum, & baptizatus non ge-
nerat baptizatum: ſicut oſtēſum fuit
ſupra: ergo pari ratione parens proxi
mus peccatum ſuum non tranſmittit
ad prolem. Item. Nullum peccatum
tranſmittitur a parente in prolem ni
ſi mediante carne: ſed peccata actua-
lia, quæ committuntur, carnem non
immutant, nec noua infectione infi-
ciunt: ergo videtur, quod ad prolem
tranſmitti non pñt. Item. Si peccata
actualia tranſmitterentur a parēte in
prolem: ergo filius ſemper eſſet peior
patre, & dignus maiori punitione: ſi
ergo eſt magnæ crudelitatis, & impie
tatis dicere, quod paruulus natus pe
ior ſit iniquo parente, patet &c.

RESP. Dicendum, quod pecca-
tum parentum trāſire ad prolem po-
teſt intelligi tripliciter. Aut punitio-
ne, aut imitatione, aut transfuſione.
Si punitione, vt proles puniatur pro
peccato parentis, ſic attēdendum eſt,
quod duplex eſt punitio, vna æterna,
alia temporalis. Quantum ad puni-
tionem ęternam nullo modo tranſit,
videlicet quod aliquis damnetur pro
ſolo peccato parentis. Vnde Anſelm.
de concept. virg. dicit, quod paruuli
non damnantur pro culpa Adæ tan
tum, ſed pro culpa propria quam ha-
bent, licet non habeant eam agendo,
ſed contrahēdo. Si autem loquamur
de tēporali punitione, ſic quia pater
punitur in filio, ſicut ad literam vide
mus, & ſcriptura oſtendit, bñ tranſit
peccatum parentis in prolem, ſiue pa-
le volente, ſiue nolente, & hoc eſt de
ſeueritate diuinæ iuſtitię. Alio modo
dicitur peccatum tranſire a parēte in
prolem per imitationem: & ſic pecca
tum diaboli quodam modo tranſiuit
in genus humanum, & peccatū Adæ
in poſteros: & peccata proximorum
parentū in filios frequenter pertran
ſeunt: iuxta illud Sap. ij. Inuidia dia
boli mors intrauit &c. nō tamē tran
ſit in omnes, ſed in eos, qui imitari
volunt. Tertio modo dicitur peccatū
tranſire a parente in prolem, & hoc
transfuſione, ſicut infectio vna cauſa
ri habet ab alia infectione: & hoc mō
peccatū trāsfundi habet in prolem a
ſolo primo parente. Ratio autem hu
ius eſt, qꝛ duo ſunt in peccato, videli-
cet priuatio debiti, & cōuerſio inde-
bita: & ſm hoc duo opponuntur in
peccato, deformitas, & macula. Macu
la nāque ponitur ex conuerſione, ſed
deformitas ex debiti priuatione ma-
nente obligatione. AD hoc igitur, qđ

aliquis poſſit peccatum ex parte con-
trahere, neceſſe eſt quod in illo poſſit
ad aliquid obligari, & poſſit eo bono
ad quod obligatur in ipſo priuari, &
quod poſſit etiam maculari, hoc autẽ
ſolum fuit in primo parente. AD ali
quid enĩ tota humana natura, & oẽs
eius poſteri in illo obligati ſunt, vide
licet ad habendam rectitudinem iu-
ſtitiæ, ſiue non concupiſcẽdum, & in
illo per eiꝰ auerſionem illa rectitudi
ne priuati ſumus, & quia illa obliga
tio carnẽ ſuã infecit infectione fœdi-
tatis, & paſſione mortalitatis, & caro
nr̃a habet ꝓpagari ex illa, hinc eſt ꝙ
in illo habemꝰ infici, & ab illo tradu
cimus ſingulariter peccatum ſm ple
nam rationem. In nullo autem poſte
rorum noua obligatione obligantur
filij in parente, nec etiam caro tranſ
fundenda inficitur noua infectione
ex alicuius culpę actualis perpetratio
ne. Et hinc eſt quod nullus parens ꝓ
ximus poteſt in prolem ſuam culpã
actualem transfundere. Et hoc eſt, ꝙ
dicit Anſel. in libr. de concept. virg.
cap. xxviij. Parentum proximorum
peccata ad originale peccatũ non ęſti
mo pertinere. Quippe ſi Adã nequiſ
ſet ad eos, quos generaturus erat iu-
ſtitiam ſuam tradicere, nequaquam
poſſet iniuſtitiam ſuam tranſmittere.
Hoc autem intelligit quantum eſt de
transfuſione culpæ, ad quam conſe-
quitur æterna damnatio: ſed de tran
ſitu quantum ad punitionem tempo-
ralis pœnæ, ſubiungit in fine capitu-
li, Nõ nego propter merita bona pa-
rentum filijs multa, & magna benefi
cia corporis, & animæ impendi, & ꝓ
pter peccata parentum filios, & nepo
tes vſque in tertiam, & quartam gene
rationem, (& forſitan vltra) diuerſis
in hac vita tribulationibꝰ flagellari,
& ea perdere bona in corpore, & ani
ma, quæ forſitan conſequerentur, ſi
iuſti fuiſſent, quorum exemplum lon
10 gum eſt hic inferere. Ex his igitur pa
tet reſponſio ad quæſtionem propoſi
tam. Concedẽdum enim eſt quod pec
cata actualia proximorum parentum
ad originale non pertinent, nec cum
originali transfunduntur, ſicut ratio
nes ad partem ſecundã inductæ oſtẽ
dunt. Nihilominus tamen alio modo
tranſeunt quantum ad vindictam, &
punitionẽ temporalem, ſicut primo
probatur auctoritate Exo. & deinde
exemplo.

11 AD illud vero, quod obijcitur per
rationem, quod facilior eſt tranſitus
in habentibus ſymbolum. Dicendũ,
quod illud verum eſt, quando vtrobi
que ęqualiter ſaluatur ratio principij
agentis. Peccans autem actualiter nõ
habet poteſtatem vitiandi prolem, ni
ſi ille ſolus, in quo habuimus obliga
ri, & in quo tota maſſa generis huma
ni potuit vitiari, ſicut oſtenſum eſt: &
12 ideo illa ratio cogit. AD illud, quod
obijcitur, Tranſmittit, quod aliunde
ſuſcepit. Dicendum, quod ex hoc nõ
ſequitur, quod tranſmittat illud, qđ
eſt a ſe. Peccatum enim, quod aliũde
ſuſcepit, eſt peccatũ naturale: ſed pec-
catum quod ipſe facit eſt peccatũ per
ſonale: communicatio autem alicuiꝰ
proprietatis per viam generationis
plus reſpicit veritatem naturæ, quam
actum perſonæ, ſicut ſupra oſtẽſum
13 eſt. AD illud, quod obijcitur, quod
ideo peccauimus in Adã, quia fuimus
in ipſo dum peccauit. Dicendũ, quod
iſta non eſt tota cauſa, ſed ſimul cum
hoc exigitur, quod in primo parente
omnes poſteri poſſent obligari, & ca
ro omnium poſterorũ poſſet infici &
fœdari: hoc autẽ in alio, quam in Adã
14 nõ habet reperiri: ideo patet &c. AD
illud, quod obijcitur, quod peccatum
adulterij attenditur circa actum gene
ratiuæ. Dicendum, qđ & ſi circa actũ
generatiuæ attendatur, nõ tamen di
cit corruptionem, quæ fit in ipſa vir-
tute generatiua ſecundum ſe, ſed quæ
conſiſtit circa voluntatem rationalẽ,
& ita circa perſonam: & propter hoc
culpa adulterij, ſecundum quod cul-
pa, in prolem transfundi non habet.
15 Nihilominus tamen quia circa actũ
generatiuæ conſiſtit, plus imputatur
proli, quam alia peccata parentum:
vnde vilis & abiectus reputatur ille,
qui eſt natus de adulterio, & etiam ſe
cundum leges humanas hæreditate
paterna reputatur indignus. Vnde il
lud peccatum plus redundat in pro-
lem, quam alia actualia, non tamẽ ſic
redundat,

redundat, vt culpa primi parentis,
qui poſteritatem ſuā non tantū obli-
gauit ad ignorantiā, & pœnam, ſed
etiam fœdauit peccati originalis ma
cula, ob quam quilibet cū naſcitur,
dignus eſt ira, & indignus viſiōe dei.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Impoſſibile fuit Adam pro po-
ſteris ſuis ſatisfacere, neque
ex parte gratiæ, quæ perſona
lis erat poſt peccatum, ne-
que ex parte naturę quę tota
in ipſa uitiata erat.

Ad opp.

VTRVM primus pa-
rens pro poſteris ſuis
ſatisfacere potuit, ſicut
potuit eos ex culpa ſua
vitiare. Et quod ſic vi-
detur. Quia dicit Anſelm. de concep.
virg. capit. xxiiij. Si Adam nequiſſet
ad eos, quos generaturus erat iuſtitiā
ſuam pducere, ſiue traducere, nequa
quam poſſet ad eos iuſtitiam trāſmit
tere: ſi ergo hoc verum eſt, ſequitur ꝙ
ſi Adam potuit ſua culpa filios redde
re culpabiles, ſua ſatisfactione potuit
eos facere excuſabiles. Item. Omnes
īn Adam peccauerunt, quia fuerūt in
Adam peccante: ergo pari ratione ſi
omnes fuerunt in Adam ſatisfacien-
te, videtur quod omnes in ipſo ſatiſ-
fecerunt per locum a ſimili. Itē. Hoc
ipſum videtur ratione. Si oppoſitum
eſt cauſa oppoſiti, & propoſitum cau
ſa propoſiti: ſed Adæ trāſgreſſio fuit
cauſa noſtræ corruptionis: ergo vide
detur, quod eius iuſtificatio, & ſatiſ-
factio fuerit cauſa noſtræ redemptio
nis. Sicut igitur in Adā peccauimus,
ita videtur quod in eo ſatisfecimus.
Et iſtæ tres rationes ſumptæ ſunt per
locum a ſimili. Item. Hoc ipſum oſten
ditur p locum a minori. Pronior eſt
deus ad miſerendū, q̄ ad condemnan
dum: ſed diuina iuſtitia ꝑ tranſgreſ-
ſione Adæ condemnauit totam poſte
ritatem pœna mortis: ergo multofor
tius diuina miſericordia pro ſatiſfa-
ctione Adæ debuit reddere gratiam
iuſtificationis. Item. Potētior eſt gra
tia in bono, quam ſit culpa in malo:
ſed culpa Adæ potuit totam poſteri-
tatē inficere, & reddere deo odioſam:
ergo multofortius gratia, q̄ fuit colla
ta Adæ, potuit totam poſteritatem re
parare, & reddere deo gratam. Itē. Se
cūdum leges humanas tutor potius
pōt conditionem pupilli meliorare,
quam deteriorare: ſi ergo multo ma-
ioris benignitatis eſt lex diuina, quā
ſit humana, videtur quod potius con
ditio noſtra in primo parente de pe-
iori potuit fieri melior, quam de me-
liori deterior: ergo ſi tranſgrediendo
potuit transfundere culpam, multo-
fortius ſatisfaciēdo potuit tranſmit-
terę iuſtitiam. Sed cōtra. Statim Adā
cum peccauit ab immortalitate ceci-
dit in neceſſitatem moriendi: ergo ſi
gratia ſuperueniens nō aufert immu
tabilitatem diuinę ſententiæ, reman-
ſit igitur poſt gratiam mortalis: ſed
mortalis de neceſſitate generat mor-
talem: ergo quantūcunque Adam ſa-
tisfaceret, generaret filios ſuos mor-
ti obnoxios: ſed nulla creatura rōna
lis eſt morti obnoxia, niſi ꝓpter cul-
pam: ergo nunquam potuit ſatisface
re, quin tranſmitteret culpam. Item.
Iuſtitia originalis cōſiſtit in quadam
mentis, & carnis integritate: ſed quia
virginitas dicit incorruptionē men-
tis, & carnis, ex quo ſemel pditur, nū
quam per ſatisfactionem poteſt recu
perari: ergo pari ratione neque origi
nalis iuſtitiæ donum per ſatisfactio-
nem recuperatur: ſi ergo ex illius iu-
ſtitiæ priuatione eſt in nobis origina
lis culpa, impoſſibile fuit, ꝙ Adam ſa
tisfaceret pro poſteritate ſua. Item.
Omnis ſatisfactio peccatoris funda-
tur ſuper gratiam gratumfacientem:
ſed gratia gratumfaciens nunquam
poteſt tranſire ab vno hoīe in alium,
ſicut in primo libro ꝓbatum eſt: ſed
gratia immediate a ſolo deo datur, vi
detur igitur, quod in primo parente
ſatisfacere non potuerit genus huma
num. Itē. Efficacior eſt in vno quoq;
fides ſua ſibi, & gratia, quam ſit alij:
ſed Adam non potuit pro ſeipſo ſatiſ
facere, ſed oportunum fuit filium dei

Funda-
menta.

pati,

pati, ſicut oſtendit Anſelm. in libro,
Cur deus homo: ergo non videtur,
quod potuerit ſatisfactionis iuſtitiam
in alios deriuare.

16 RESP. Dicendum: quod cũ quæ
ritur, Vtrum tota poſteritas in Adam
potuerit ſatisfacere, ſicut in eo potuit
vitiari, hoc tripliciter poteſt ĩtelligi.
Aut ita quod Adam poſteris commu
nicaret & culpam, & ſatisfactionẽ ſi-
mul. Aut ita quod communicaret ſa-
tisfactionem, ſed non culpam. Aut ita
in ſe ſatisfaceret, & pro ſe, quod poſte
ris non communicaret culpam. Pri-
mi duo modi non ſolum ſunt impoſ
ſibiles, ſed etiã nõ intelligibiles, quia
claudunt in ſe duo oppoſita. Si enim
Adam communicaſſet poſteris ſimul
culpam, & ſatisfactionẽ, ſimul eſſent
culpabiles, & ſatisfacerẽt: ergo ſimul
eſſent iuſti, & iniuſti. Similiter ſi com
municaret ſatisfactionem, & non cul
pam, ergo innocentes ſatisfacerẽt: &
hoc ſimiliter nõ eſt intelligibile. Nõ
enim fit ſatisfactio niſi pro offenſa:
& ſi Adam non communicarẽt poſte
ris culpam, ipſi haberent omnimodã
innocentiam: & ſi hoc, locum nõ ha
beret in eis ſatisfactio aliqua: ꝑ inno
cente enim ſatisfacere non eſt intelli
gibile. Tertius autem modus dicendi
videlicet ꝙ ſic ſatisfaceret pro culpa
ſua Adam, vt ſua ſatisfactione, impe-
diretur infuſio originalis culpæ, & ſi
intelligibilis ſit, impoſſibilis tamen
fuit ipſi Adę: & ratio huius melius in
tertio reddetur, cum agetur de modo
redemptionis humanæ. Ad pñs au
tem hoc dixiſſe ſufficiat, quod Adam
ſic ſatisfacere non poterat, vt impe-
diretur tranſfuſio culpę originalis in
17 poſteritatem ſuam. Et ratio huius ſu
mitur & a parte ipſius Adæ, & a parte
gratiæ, & a parte corruptionis natu-
ræ. A parte Adæ, qa ipſe debitor mor
tis erat, & dignus pœnalitate, & miſe
ria; & ideo quamcunque mortem, vel
pœnam ſuſtineret pro tranſgreſſione
ſua, deo ſatisfacere non poterat ſuffi-
cienter. A parte vero gratię per quam
ſatisfaciebat ratio ſumitur, quoniam
illa grã erat grã pœnitẽtialis, quę qui
dem reſpiciebat ipſam voluntatẽ per
ſonæ: & ideo per ipſam non curaba-
tur morbus concupiſcentię, quæ radi
cabatur in carne: & propterea quan
tuncunque ſatisfaceret, remanebat na
tura corrupta: & ita neceſſitas ad trã∫
fundendum originalem culpam. Ex
parte vero naturæ ſumitur ratio, qa
cum natura humana tota in ipſo vi-
tiata eſſet, tanti penſabatur illa corru
ptio naturę, quanti pretij eſt tota hu
mana natura: & ideo quicquid Adã
faceret, longe inferius eſſet, eo quod
exigebat deus tantæ corruptionis, &
damnationis recompẽſationem, & iõ
pro illa non poterat ſatisfacere. Poſ-
ſet etiam nihilominus aſſignari ratio
ex parte diuinę offenſę, quę cum eſſet
infinita, ratione eius quia eſt contra
infinitum, non recipiebat recõpen
ſationem, niſi aliquis ſatisfaceret, qui
eſſet infinite bonus. Et ideo non imo
ſte dicunt aliqui, quod non ſolum ſa
tisfactio pro peccato Adæ, ſed etiam
pro quocunque alio peccato fundata
ta eſt ſuper meritum, & ſatisfactionẽ
Christi, in cuius fide, & ſacramentis
deus parcit quibuſcunque parcit: &
ideo contingit omnes de plenitudine
eius accipere: & ipſum dicit caput to
tius eccleſiæ tam finalis, quam primi
tiuæ. Patet igitur, quòd quocun-
que modo dicatur, impoſſibile fuit
Adam pro poſteris ſatisfacere. Vn-
de concedendæ ſunt rationes, hoc
oſtendentes.

AD illud, quod obijcitur de ver 18
bo Anſelm. quod ſi nequiſſet iuſtitiã
traducere &c. Dicendum, quod Anſ.
loquitur ibi de iuſtitia originali, & il
lam dicit quod Adam & ſeruare po-
tuerit poſteris, & tranſfundere. Hoc
autem intelligendũ eſt ſane, nõ quia
aliqua qualitas, q̃ eſſet in anima Adæ
per multiplicationẽ ad poſteros de-
ſcenderet, ſed quia anima Adæ inno-
cens coniuncta fuerat carni mundæ, &
immaculatæ: & ſi ſtetiſſet, ipſe potuiſ-
ſet illam carnem ſeruare, & a corru-
ptione mortis, & a corruptione libi-
dinis: & hæc rectitudo erat origina-
lis iuſtitia. Si autem in hac Adam per
ſtitiſſet, cum generaret poſteros, car-
nem immaculatam transfunderet. Et ſi
militer dum anima creata a deo inno
cens tali carni vniretur, illud idẽ poſ
ſet,

ſet, & eandem rectitudinem haberet, quam habuit anima Adæ, & per hoc originalem iuſtitiam: & pro tãto originalis iuſtitia transfundi dicitur, quaſi hanc habet pater, neceſſe eſt quod hanc habeat filius: & hoc eſt ex ratione bonę diſpoſitionis ex parte carnis quam originalis iuſtitia concernit: non ſic eſt de iuſtitia ſatisfactionis, quę voluntatem reſpicit, non carnis inte-
19 gritatem. AD illud, quod obijcitur, quod ſicut fuimus in Adam peccãte, ita fuimus in ipſo ſatisfaciente. Dicẽdum, quod non eſt ſimile, quia peccatum Adę pro eo quod illã iuſtitiã originalem priuabat, non tantum reſpiciebat perſonam, ſed etiam naturam: ſed quia illa ſatisfactio illam innocentiam non reſtituebat, perſonam, non naturam reſpiciebat: & ideo non ſic in poſteros redundare potuit ſatisfactio, ſicut redũdauit ibi transgreſſio. AD illud, quod obijcitur, quod ſi oppoſitum eſt cauſa oppoſiti &c. Dicendũ quod iſtud intelligendum eſt in his oppoſitis, quorũ vtrunque eſt aliqua natura, & in eis, quę recte ſunt oppoſita, & ſecundum illud in quo opponũtur. Et ratione huius triplicis conditionis illa ꝓpoſitio nõ habet locũ in ꝓpoſito. Primã quidẽ, quia culpa non dicit aliquam poſitionẽ, ſiue naturam, ſed potius priuationem. Se-
20 cundo vero, quia iuſtitia ſatisfactionis non directe opponitur culpæ originali, ſed potius originali iuſtitię: & ſi illa originalis iuſtitia fuiſſet in Adam generante, fuiſſet cauſa oppoſiti. Tertio vero, quia culpa ipſius Adæ opponitur ipſi ſatisfactioni inquantum corrumpebat perſonã, non inquantum corrumpebat naturam: ſed inquantũ corrumpebat perſonã, meritum erat æternæ damnationis; inquantum vero corrumpebat naturam, principiũ erat vniuerſalis corruptionis. Iuſtitia ergo ſatisfactionis auferebat ab ipſo Adam meritũ æternæ damnationis: & ſm illud opponebatur ei, & erat cauſa oppoſiti, videlicet æternę beatitudinis, ꝑ modum meriti: vitium autem corruptionis non auferebat, nec eius oppoſitum cauſabat, quia ſecundum illud non opponebatur ei. Ad illud, quod 21
obijcitur, quod pronior eſt deus ad miſerendum, quàm ad condemnandũ. Dicendum, quod illud verum eſt, vbi miſericordia ſic habet locum, quod nõ excludit iuſtitiam: iuſtitia autem requirebat maiorem ſatisfactionem, quàm Adam poſſet facere: & ideo miſericordia pro illa modica ſatisfactione Adæ non debebat toti generi humano donare offenſam, ſed quod nobis, & ſibi deerat, decebat eum ſupplere: quod & fecit, cum propter nimiam charitatem ſuam filium ſuum vnigenitum miſit in ſimilitudinem carnis peccati, & cum eſſemus mortui peccato conuiuificauit nos Chriſto. AD 22
illud, quod obijcitur, quòd potentior eſt gratia, quàm ſit culpa, reſpõderi poteſt dupliciter. Primo quòd illud intelligendum eſt reſpectu illius effectus, ad quem gratia ordinatur: gratia autem gratumfaciens ipſi Adę collata, non ordinabatur ad remouendum carnis corruptionem, ſed voluntatis deordinationẽ, quia reformatiua erat imaginis, non reparatiua carnis. Nihilominus tamẽ in reparatione carnis potentior eſt aliquo modo, quàm culpa, dum ꝑ gratiam meretur homo ſecunda ꝯ ſtolam. Aliter poteſt dici, quòd & ſi gratia potentior ſit, quàm culpa; nõ tamen ſequitur, quòd totũ reformet, quod culpa deſtruxit. Multo enim facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere. Vnde vnus malus cibus aliquando plus corrumpit naturam, quàm centum bonæ medicinæ poſſint eam reparare, quàuis medicinę illæ ſint valde potẽtes, & virtuoſæ. AD illud, 23
quod obijcitur de lege pupillorum. Dicendum, quòd Adam non ad poſteros comparatur ſicut tutor ad pupillos, ſed ſicut pater ad filios. Vnde ſicut pater facilius poteſt bona ſua diſſipare, & deſtruere, & per cõſequens hæreditatem filiorum ſuorum deuaſtare, quã poſſet illam poſt dilapidationẽ, & conſumptionem reparare, ſic & in propoſito intelligendum eſt ſic habere.

Artic. 2. COnſeqnenter circa ſecũdũ articulũ quæritur de quantitate originalis. Et circa hoc duo quæruntur. Primo queritur de ipſo originali ſub ratione quantitatis continuæ, Vtrum vnum originale poſſit eſſe maius altero. Secundo quæritur quantũ ad rationem quantitatis diſcretę, Vtrũ videlicet ſit ponere vnum originale, vel plura.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Originale peccatum in omnibus in quibus habet eſſe, reperitur æqualiter.

Fundamenta. VTRVM originale in omnib⁹ reperiaẽ ęqualiter. Et quòd ſic videtur. Anſelm. de originali peccato. ca. xxvij. Originale peccatum in omnib⁹ æſtimo eſſe æquale. Item. Hocipſum videtur ratione. Originale peccatũ eſt carentia debitę iuſtitiæ, ſicut ſæpe dictum eſt, & quilibet illa iuſtitia originali eſt ſimpliciter nudatus, & priuatus: ergo ſi æqualiter oẽs ſunt priuati, ęqualiter originali macula ſunt infecti: ergo in quibuſcunque reperitur originale peccatum, æqualiter reperitur. Item. Hocipſum oſtenditur per cauſam. Originale peccatum eſt in nobis propter Adę inobedientiam, ſed inobediẽtia Adę vna fuit, & æqualiter omnes poſteros reſpiciebat: ergo videtur, quòd omnes æqualiter culpabiles faciebat. Item. Hocipſum videtur per pœnam. Omnes enim habentes culpam originalem ęqualiter puniuntur, videlicet omnino moda carentia viſionis dei: ſi igitur quantitas pœnæ reſpondet quãtitati culpæ, videtur quòd ſi eſt æqualitas in carẽtia viſionis dei, ꝙ ſit ęqualitas in corruptione originalis. Itẽ. Hocipſum probatur per concupiſcẽtiam annexam. Originale enim peccatum ad omne malum reddit pronum per concupiſcentiã. Vnde dum lex prohibet concupiſcentiam, prohibere dicitur omne malum: ergo originale peccatum vnumquodque corrumpit vniuerſaliter: ſed vniuerſalem corruptionem non cõtingit reperire ſm magis, & minus, imo in omnibus, in quibus reperitur, in termino reperitur: ergo videtur, ꝙ originalis culpa nõ poteſt eſſe maior in vna perſona, quam in alia. Item. Si maius eſt originale in vno, quàm in alio, aut hoc eſt ex actu parentis, aut ex actu prolis. Ex actu parentis eſſe non poteſt: nam ſicut probatũ eſt ſupra, peccatum parentis in prolem non tranſit. Ex actu vero prolis eſſe non poteſt, ſicut planũ eſt: ergo videtur, ꝙ nullo mõ originale in vno, quàm in alio reperiatur intenſius.

Sed contra. Anſel. de concep. virg. Ad opp. Sicut propter naturam naſcitur corrupta perſona, ita natura per perſonam efficitur magis peccatrix: ſed peccatum, quod inficit naturam, eſt peccatum originale: ergo videtur, ꝙ originale peccatum in aliquo poſſit fieri maius, & intenſius. Item. Hoc videtur ratione. Nullum malum eſt in ſummo, quia nihil eſt ſumme malum: ſed originale peccatũ malum eſt, ergo non eſt in ſummo: ſed quod eſt citra ſummum, & intẽdi poteſt, & augeri: ergo originale peccatum intenſibile eſt: igitur poteſt maius in vno, quàm in altero reperiri. Item. Originale peccatum eſt concupiſcentia: ſed concupiſcentia poteſt intendi, ſicut & poteſt remitti; & aliquando intenditur, ſicut patet per experimentum: ergo videtur ꝙ peccatum originale intendi valeat, vt ſit maius in vno, quàm in alio, vel etiam intenſius in eodem ſecundum ſtatus diuerſos. Itẽ. Fœditas carnis eſt ratio, quare anima contrahit originale: ſed caro non eſt infecta in ſummo: & quod non eſt infectum in ſummo, dũ tranſit per viam infectionis, poteſt magis & magis infici. Si igitur caro noſtra tranſit per viam infectionis dum propagatur, videtur quod magis, & magis inficitur, ac per hoc quotidie originale peccatum augmẽtatur. Item. Omnis proprietas quanto magis appropinquat ſuæ cauſę, eſt intenſior, & fortior:

fortior:& quanto magis elongatur,
debilior:ſed corruptio originalis ab
Adam producitur tanquam a fontali
principio,& radice:ergo videtur,qđ
quanto aliquis eſt Adę proximior,ꝙ
tanto originalis culpa ſit in eo inten
ſior. Item. Vna anima meliora habet
naturalia,quam alia , ſicut in præce-
denti diſtin. habitum eſt:ſed tãto cor
ruptio peior eſt,quanto eſt in melio-
ri natura,ſicut Augu. dicit,& expreſſe
ratio manifeſtat propter dignitatem
eius,quod corrumpitur : ergo origi-
nalis corruptio peior eſt in vna ani-
ma,quam in altera:& ſi hoc, videtur
quod culpa ſit intenſior.

24 RESP. Dicendum,quod ſicut ſi
Adam ſtetiſſet,omnes ęqualiter eſſent
innocentes,ita nunc cum Adam pec-
cauit,omnes facti ſunt æqualiter pec-
catores,& ita culpa originalis in oi-
bus reperitur æqualiter: ita quod nõ
eſt maior in vno,quam in altero,nec
etiam intendi habet in eodẽ ſubiecto.

25 AD cuius intelligentiam notandum
eſt,quod iſta tria concurrunt ad ori-
ginale peccatum,ſcilicet debitæ iuſti-
tiæ carentia,concupiſcẽtia, & carnis
fœditas:& primum eſt ipſi originali
eſſentiale,ſecundum vero materiale,
& tertium cauſale,ſicut ſupra explana
tum fuit. Si igitur originale deberet
augeri,ex aliquo iſtorũ oporteret ip-
ſum intendi : cum autem per nullum
horumque intẽdi habeat,in oibus æqua
liter habet reperiri. Quantum ad ca-
rentiam nanque debitæ iuſtitiæ non
poteſt intendi:iſta enim carentia non
poteſt eſſe maior in vno, quam ĩ alio
niſi triplici de cauſa: Aut qa ſit obli
gatio fortior,aut qa ſit ibi maior pri
uatio,aut quia modus priuãdi ſit de
teſtabilior. Nullo iſtorum modorũ
maior habet eſſe carentia in homine
vno,quam in alio. Non enim obliga
gatio fortior, quia omnes æqualiter
obligamur in Adã. Nec priuatio ma
ior,quia eodem dono ſcilicet origi-
lis iuſtitiæ omnes per originalem cul
pam nudamur. Nec modus priuãdi
deteſtabilior,qa omnes priuati ſunt
per vnam inobedientiam Adæ:& ſic
originale ratione carentiæ debitæ iu
ſtitiæ non recipit magis,& minus,ſed
in omnib⁹ æqualiter eſt. Similiter nec 26
quantum ad concupiſcentiã intendi
habet. Si enim intenditur appetitus,
vel concupiſcentia reſpectu alicuius
delectabilis in aliquo, hoc poteſt eſſe
tripliciter. Aut ex complexione , aut
ex aſſuefactione,aut ex vinculi refrę-
nantis confractione. Primo modo ab
ſque dubio concupiſcentia augeri po
teſt,ſicut patet de concupiſcentia car
nis,quæ magis feruet in cholericis,&
ſanguineis ,quam in melancholicis;
ſed talis intẽſio nihil facit ad culpã.
Non enim eſt culpabilis,ſed natura-
lis,vel pœnalis. Similiter & ſecundo
modo concupiſcentia intendi poteſt
in eodem homine,ſicut patet in eo,q
aſſuefactus eſt luxuriari, & bona ci-
baria comedere,quod magis eſt pro-
nus,& ardentius concupiſcit quã qui
talia nõ guſtauit:ſed hæc intenſio nõ
facit ad originale peccatũ, ſed potius
ad actuale,quia non dicitur origina
le peccatum concupiſcentia quocun-
que modo,ſed ſolum put ab origine
contracta eſt. Tertio modo nõ poteſt
intendi,ſed in omnibus habet æqua-
liter reperiri , pro eo ,quod illud re-
tinaculum originalis iuſtitiæ meri-
to culpæ Adæ in omnibus eſt confra-
ctum. Et quoniam ſecundum iſtũ ter
tium modum attẽditur quantitas ori
ginalis ex parte concupiſcentiæ,hinc
eſt,quod quantum ad concupiſcentiã
originalis culpa in omnibus, in qui-
bus eſt,reperitur æqualiter. Similiter 27
quantum ad fœditatẽ,quæ eſt in car-
ne nõ poteſt eſſe maius , & minus ori
ginale:& hoc patet,nam quod aliqua
proprietas intẽdatur,requiritur ido-
neitas ad intẽſionem tam ex parte ſu
ſceptibilis,quam ex parte proprieta-
tis,quæ intenditur,quã etiam ex par-
te agentis:& ſi aliquod horum defue
rit,proprietas illa nõ habet intendi,
ſicut patet cõſideranti. Omnia autẽ
hæc deficiunt in propoſito. Defectus
enim eſt ex parte ſuſceptibilis:nam ſi
cut ſpeculum nouum inficitur a mu-
liere menſtruata,ſed poſtq̃ inueteratũ
eſt ex aliquo aſpectu,non recipit no-
uam infectionẽ , ſic humana natura
in ſtatu primordiali , quaſi noua
exiſtens,infici habuit a corruptione
perſonæ

perſonę: poſtmodum vero quaſi in-
ueterata, ex noua corruptione non
recipit nouam infectionē .: Defectus
etiam eſt ex parte agentis, quia nul-
lus eſt poſt primum hominem, cuius
tranſgreſſio reſpiciat niſi obligatio-
nem perſonę; hinc eſt ꝙ talis culpa
non habet inficere carnem coniun-
ctam. Defectus etiam eſt ex parte ꝓ-
prietatis intenſibilis. Illa.n. quorū
potentia eſt in termino, non habent
recipere maius, & minus, ſicut vult
Philoſophus. Fœditas autem carnis
ſm ꝙ eſt principiū contractionis ori
ginalis, ortum habet ex carentia ori
ginalis iuſtitiæ: & quia carentia illa
nuditas quædam eſt, & nudo non eſt
recipere magis nudum, ſicut origina
lis iuſtitiæ nuditas nō recipit magis,
vel minus, ſic nec carnis fœditas.
Et ſic patet, ꝙ ex parte fœditatis car
nis originale non habet intendi, nec
augmentari in codē, vel in diuerſis,
nec ex parte concupiſcentię, nec ca-
rentia debitæ iuſtitiæ, ſicut oſtēſum
eſt, nec ſunt plura cōcurrentia ad ori
ginale. Manifeſtum eſt igitur, quòd
originale peccatum in omnibus, in
quibus reperitur, habet eſſe ęquali-
ter: & cōcedendæ ſunt rationes hoc
oſtendentes.

28 AD illud ergo, quod primo obij
citur de Anſel. ꝙ natura, per perſonā
efficitur magis peccatrix. Dicendū,
ꝙ natura accipitur dupliciter. Vno
modo dicitur natura vis inſita reb⁹
ex ſimilibus ſimilia procreans. Alio
modo dicitur natura ipſum commu
ne; his duobus modis diſtinguitur
natura contra perſonam. Et cum di
citur ꝙ natura corrumpit perſonā,
accipitur natura ꝓ vi propagatiua:
& corruptio ꝑſonę dicitur illa, quæ
reſpicit voluntatem rationalem. Cū
autem dicit Anſel. ꝙ natura efficitur
per perſonam magis peccatrix, acci-
pit naturam pro communi, prout cō
ſideratur in ſuppoſito: & hoc patet
per exemplum ſuum, quod dicit: Si-
cut Adam peccante peccat homo, ſic
Adam magis peccante, magis peccat
homo: & hoc modo natura non ha
bet corrumpi ſolum per peccatū ori
ginale, ſed etiam per peccatum actua
le; ex hoc igitur non ſequitur, ꝙ ori-
ginale habeat eſſe maius, & intēſius.
AD illud, quod obijcitur, ꝙ nullū 29
malum eſt in ſummo. Dicendum, ꝙ
eſt ſummum ſimpliciter, & eſt ſum-
mum in genere: & quamuis nō con-
tingat reperiri ſummum malum ſim
pliciter, eſt tamen reperire malū ſum
mū in ꝓprio genere, ſicut videmus
aliquem ita priuatum viſu, ꝙ nō po
teſt eſſe magis. Sic & in ꝓpoſito po-
teſt intelligi, ꝙ originale priuat ſim
pliciter iuſtitiam originalem: & ideo
eius infectio eſt in termino. Poſſet
tamen dici, ꝙ & ſi non eſſet in ſum-
mo, non tamen ſequitur, quòd poſ-
ſet intendi, quia poteſt eſſe defectus
ex parte ſui ſuſceptibilis, vel ex par-
te agentis: & vtrunque hic deficit,
ſicut ſupra oſtenſum eſt. AD illud, 30
quod obijcitur, quòd concupiſcentia
poteſt creſcere. Dicendum, quòd ve-
rum eſt intenſiue, ſed non extenſiue:
illud tamen crementum nihil facit
ad originale peccatum, cum non ſit
niſi vel ex complexione, vel ex aſſue-
factione, ſicut oſtenſum eſt. AD il- 31
lud, quod obijcitur, ꝙ fœditas car-
nis poteſt eſſe maior. Dicendum, ꝙ
& ſi fœditas carnis prout eſt corru-
ptio pœnalis intendatur, & creſcat,
ſicut patet in leproſis, & lemuruſuis,
& alijs fœdis infirmitatibus oppreſ-
ſis; prout tamen ipſa eſt principium
originalis, habet æqualiter reperiri
in ſingulis, quia ab vno ſolo, & pri- 32
mo fonte procedit. Ad illud vero,
quod obijcitur, ꝙ proprietas inten-
ſior eſt cum appropinquat ſuæ origi
ni. Dicendum, ꝙ illud verum eſt de
proprietate, quæ quidem dicit natu
rā, & poſitionem, & de illa, quæ ha-
bet continuari cum ſua origine, ſicut
eſt in virtute mouente, & luminis dif
fuſione: aliter non habet veritatem,
ſicut patet. Nam candela inflamma
ta ab alia, ita bene inflammabit, ſicut
inflammabat illa: vtrunque .n. defi-
cit in propoſito, tum quia illa carnis
fœditas plus dicit rationem priuatio
nis, quàm poſitionis, tum quia etiā
illius fœditatis trāsfuſio eſt per gene
rationem, in qua generatum primū,
& ſecundum habet eādem vim, quā
habe-

habebat generans primum. AD illud, quod objicitur, quod vna anima habet meliora naturalia, quam alia. Dicendum, quod & ſi hoc verum ſit & concedendum: tamen quantum ptinet ad puritatem innocẽtiæ omnes animę ęquales ſunt: & quia illius priuationem directe reſpicit originale, hinc eſt quod licet alia naturalia ſint excellentiora, non tamẽ propter hoc intenditur corruptio originalis culpæ. Quando enim dicitur, quod tanto peior eſt corruptio, quanto melior eſt natura, hoc intelligitur ſecũdum illud, ſecundum quod natura per vitium corrumpitur: aliter enim non habet veritatem, quia frequenter ille qui habet meliora naturalia, non habet ita grauia pecata, ſicut ille, q habet min⁹ bona, & etiam in eodem genere peccati.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Originale peccatum in quolibet homine habet vnitatem ſecundum ſpeciem, & ſecundum numerum.

Fundamenta.

VTRVM ſit ponere vnũ originale, vel plura. Et quod vnum ſolum videtur. Primo auctoritate Magiſtri in litera capit. Alioquin, vbi ſic ait. Vno peccato nõ plurib⁹ paruuli obligati ſunt. Item. Hoc ipſum oſtẽditur ratione ſumpta a cauſa, quia peccatum originale contrahitur propter Adæ inobedientiã: ergo ſi vna tãtum culpa fuit eius inobedientia; videtur qđ in quocunque reperitur ſit vnicum, & nullo modo plura. Item. Hoc ipſum oſtenditur ratiōe ſumpta a pœna. Originali enim debetur ſolum carentia viſionis dei, & hæc eſt vna pœna: ſed multis culpis multæ debent reſpondere pœnæ: ergo &c. Item. Hoc ipſum oſtenditur in comparatione ad ſequelam. Originale enim non ſolummodo eſt ab origine, ſed etiam origo eſt, & principiũ omnium malorum. Si ergo quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, & ſtatus eſt per reductionẽ ad vnum, videtur quod originale peccatum non ſit niſi vnum ſolum. Itẽ. Hoc ipſum videtur in comparatione ad ſubiectum. Originale enim eſt in anima ratione coniunctionis ſuæ ad carnẽ: ſi ergo vna eſt caro, cui anima cõiungitur, & vnica vnione vnitur, & vnitas eſt in anima, ſecundum quã carni vt perfectibili vnitur, videtur ergo quod neceſſario peccatum originale ſit vnum. Item. Hoc ipſum oſtenditur per comparationem ad oppoſitum. Originale enim peccatum eſt carentia debitæ iuſtitiæ: ſed debita iuſtitia, cuius originale peccatum eſt priuatio in homine, nõ erat niſi vna, qa in vno innocente vna eſt innocẽtia: ergo &c. Sed cõtra hoc arguitur. Primo auctoritate ſuper illud Pſal. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum: glo. iniquitates ſunt peccata originalia. & multæ auctoritates ſunt ad hoc in litera. Item. Hoc ipſum videtur rationibus ſumptis per eandem viam, per quam ſumebantur ad oppoſitum. Et primo ratione ſumpta a cauſa. Originale enim peccatum eſt in nobis propter peccatum primorum parentum: ſed Adam, & Eua plura commiſerunt peccata. ergo videtur, ꝙ plura ſint in nobis originalia, quia qua ratione redundat in nos peccatum viri, eadem ratione mulieris. Item. Hoc ipſum videtur ratione ſumpta a pœna, qa vni culpæ vnica debet reſpondere pœna: ſed multa genera pœnalitatũ ad originale peccatum conſequuntur, vt fames, ſitis, mors, infirmitas &c. Et quatuor dicit Beda nobis per peccatum originale eſſe inflicta, ſcilicet infirmitatem, ignorantiam, concupiſcentiã, & malitiam: videtur igitur quod ſm diuerſa pœnalitatũ genera ſit diuerſitas originalium. Item. Hoc ipſum videtur per comparationem ad capitalia ſubſequẽtia. Habitus enim diuerſificantur per actus, & actus per obiecta: ſi ergo originale peccatũ reddit hominem procliuum ad ſeptem peccata capitalia, quæ ſunt diuerſorum generum, videtur quod in quolibet homine ſit multitudo originalium. Item. Hoc ipſum oſtenditur per comparatio-

Ad opp.

paratione ad ſubiectũ, quia omnes vires animæ inficiuntur per originale peccatum: ſed multiplicatis corruptibilibus multiplicantur corruptiones, & in diuerſis potentijs diuerſi ſunt habitus: ergo in vnoquoque homine neceſſe eſt ponere multiplex originale. Item. Hoc ipſum videtur per comparationem ad oppoſitum, quia per originale peccatum eſt priuatio omnium virtutum, cum ꝑ ipſum fiat incuruatio animæ ad vitia omnibus virtutibus oppoſita: ergo ſi plures cõtingit in nobis reperiri virtutes plures, in nobis contingit reperiri culpas originales.

34 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut vult Magiſter Hug. Originale peccatum dupliciter dicitur. Vno modo dicitur originale peccatum, quod eſt origo omnium peccatorum, & ſic peccatũ Adæ dicitur originale peccatum: & hoc modo originale peccatũ nõ tantum eſt vnum ſpecie, verumetiã vnũ numero. Alio modo dicitur originale peccatum, qđ eſt in nobis ab origine, & a quo etiam cætera vitia ſumũt in nobis originem: & hoc mõ quærimus hic de vnitate originalis peccati. Ad huius igitur quæſtionis dilucidationem intelligendum eſt, ꝙ cum quærimus de vnitate alicuius, aut quærimus de vnitate ſm ſpeciẽ, & formam cõmunem, aut quærimus de vnitate ſm numerum, & ſuppoſitum. Si primo modo loquamur de originali peccato, ſic vnitatẽ habet ſecundum ſpeciem eo modo, ſm ꝙ peccatum dicitur habere ſpeciem. Vnitas autem iſta in originali peccato venit principaliter ex parte boni, qđ priuat, & ex parte peccati Adæ, ꝑ quod introductũ eſt, hoc eſt ex parte oppoſiti, & ex parte principij. Vna enim eſt ſecundum ſpeciem originalis iuſtitia, & innocentia, cuius priuatio eſt originale peccatũ. Vna etiã fuit inobedientia, ratione cuius totũ genus humanum eſt corruptum: & ideo ſecũdum ſpeciem originale peccatum eſt vnum in nobis. Si autẽ loquamur de vnitate originalis quantum ad numerum, ſic dicendum, ꝙ

35 in vno homine eſt vnicum. Et ratio huius eſt, quia peccatum dupliciter numeratur. Aut ratione ſubiecti, in quo eſt; ſic in diuerſis hominibus diuerſa ſunt peccata. Aut rõne act⁹, per quem homo culpabilis efficitur: ſic qui pluries luxuriat⁹ eſt plura habet peccata. Neutro iſtorum modorum originale peccatum multiplicatur, ſed remanet indiuiſum: nam in vno homine vna eſt anima, quæ per originale peccatum inficitur. Item. Vnius hominis vna eſt generatio, in qua, & per quam originale peccatum transfunditur: & ideo originale peccatum in vno homine eſt vnum ſolũ quantum ad vnitatem ſecundũ ſpeciem, & quantum ad vnitatem ſecundum numerũ. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD illud ergo, quod primo obijcitur de glo. in contrarium, Iniquitates dicit peccata originalia. Dicendũ, ꝙ ſicut Magiſter dicit, ꝙ frequẽter in ſcriptura accipitur plurale pro ſingulari, & econuerſo: ſicut Magiſter exemplificat in litera. Ratio autem quare ſcriptura originale cum ſit vnum, pluraliter nominat, eſt ꝑpter multiplicitatem inclinationum ad malum, quę ex originali peccato naſcuntur. AD illud, quod obijcitur, ꝙ originale peccatum ortum habet a peccato primorum parentum. Dicendum eſt, ꝙ quemadmodum in generatione prolis pater, & mr ſunt quaſi vnũ principium completiuũ, ita ꝙ neuter eorũ per ſe ſufficit, quãuis ſint diuerſæ perſonę, & diſtinctę, ſic & in originalis peccati transfuſione intelligendum eſt: & ſic peccatum Adæ, & peccatum Euæ fuerunt diuerſa: prout tamen in originali peccato inficiebatur in vtroque vis generatiua, vnum peccatum originale in prole cauſabant, ita ꝙ ſicut principaliter virtus generatiua reſidet pœnes virum, ita etiam transfuſio originalis principaliter attribuitur viro. Nihilominus tamen vtrique attribuitur ſuo modo: vnde friuola eſt illa quæſtio, qua quæritur, vtrum traſfunderetur originale, ſi tantũ vir, vel tãtum mulier peccaſſet; quia cum ad generationem duo concurrant tanq̃ vnum

vnum principium, nō pateretur de⁹ ꝙ vir incorruptus mulieri corruptæ, commiſceretur, vel econuerſo. Debet enim ſiue in ſtatu naturæ inſtitutæ, ſiue in ſtatu naturæ corruptæ ſeruari proportio, & conformitas viri agentis ad mulierem ſuſcipientem, cum in actu illo efficiciantur vna caro.
38 AD illud, quod obiicitur de multiplicitate pœnarum. Dicendum, ꝙ vni culpæ reſpondet vna pœna principalis: plures autem poſſunt eſſe non principales. Principalem aūt dico pœnam æternam, non principalem pœnam temporalē, quæ quodammodo eſt ad bonum ordinatiua. Vel principalem voco illam, q̄ primo ꝓ culpa infligitur: non principalē vero, q̄ ad iſtam conſequitur. Originale aūt vna pœna æterna punitur, videlicet carentia viſionis dei. Vnica etiā pœna tpali principaliter, videlicet mortalitate carnis: ſed ad mortalitatem multæ conſequuntur pœnalitates.
39 AD illud, quod obiicitur de multiplicitate inclinationum. Dicendū, ꝙ ſicut vna chorda rupta, qua multa colligātur, ſequitur laxatio multorum: & tamen vna eſt ibi prima corruptio, & laxatio: ſic intelligendum eſt & in propoſito, quia iuſtitia innocentiæ per originale peccatū priuata, oēs vires animæ relaxantur: vna tñ eſt corruptio loquēdo eſſentialiter: plures aūt intelligendo cauſaliter.
40 AD illud vero, qđ obī, ꝙ eſt corruptio diuerſarum virium. Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed ſicut gratia ponitur eſſe in viribus aīæ (ꝓut tñ continuantur ad vnitatem ſubſtātiæ aīæ, & ideo vna eſt gratia in oibus viribus) ſic & originale peccatum eſt corruptio pluriū viriū, prout tñ illæ vires in vnitate ſubſtātiæ vni carni habent vniri. Et ſic intelligendum eſt illud verbum, qđ ab aliquibus conſueuit dici. ſ. ꝙ originale ineſt aīæ ſm ſuam eſſentiam: hoc enim non eſt intelligendū ꝙ ipſam ſubſtantiā aīæ originale prius reſpiciat, q̄ potentias, Nā contrariū huiu⁹ dicit Anſel. in lib. de concep. virgi. ꝙ tam iuſtitia, q̄ iniuſtitia primo eſt in voluntate, & loquitur ibi expreſſe de peccato originali. Et ſic intelligendo ꝙ originale peccatū (vt culpa eſt) ſit primo in voluntate vt vitium, ſic in pluribus potentiis ad vnam ſubſtantiam continuatis, intelligitur habere vnicum ſubiectum, ſicut vnitas vna ponitur eſſe in omnibus membris eiuſdem corporis, ſicut vult Auguſtinus. Non ſic autem eſt de peccato actuali. Nā pctā actualia diuerſas potentias reſpiciunt, ſecundum ꝙ ad diuerſos actus comparantur, vnde & per diuerſos actus introducuntur in eſſe, & propterea ſecundum diuerſitatem potentiarum habent differre: nō ſic eſt de originali peccato, quod contrahitur ex vnione animæ ad carnem.
AD illud, quod vltimo obiicitur de comparatione ad oppoſitum, 41
iam patet reſponſio. Nam originale peccatum primo, & principaliter virtutibus non opponitur, ſed opponitur iuſtitiæ originali, de qua ſæpe dictum eſt, & illam priuando per conſequens inclinat ad diuerſa vitia: & ſic inclinando cum omnibus virtutibus habet repugnantiā: vnde ratio illa non cogit, quia non arguit per illud, quod opponitur directe, ſed ſolum per id quod opponitur ex conſequenti.

CONſequenter quæritur quantum ad tertium articulum de pœna originalis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum decedentes etiam in ſolo originali puniantur pœna ignis materialis. Secundo quæritur, vtrum puniantur pœna interioris doloris, an ſolum carentia viſionis dei.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Paruuli decedentes in peccato originali ſine gratia, priuãtur dei viſione,& ponuntur in loco uili:non tamen puniuntur pœna ſenſus,cum actuale non habeant peccatum.

Ad opp. VTRVM paruuli decedentes in ſolo originali puniantur pœna ignis materialis. Et quòd ſic videtur. Augu. de fide ad Petrum. Firmiſſime tene paruulos,qui ſine ſacramento baptiſmatis de hoc ſeculo tranſeunt, æterni ignis ſupplicio ſempiterno puniẽdos. Itẽ. Auguſt. Quiſquis ita viuere incipit, vt ante finiat vitam,quàm ab ei9(.ſ. originalis) obligatiõe ſoluatur,ſi vnius diei, vel vnius horæ ſpatio anima vixit in corpore, neceſſe eſt eam cum eodem corpore interminabilia gehennę ſupplicia ſuſtinere. Ex hoc expreſſe colligitur, quòd originali non tantum debetur carentia viſionis dei,ſed etiam pœna ignis. Item. Hocipſum videtur ratione. Paruuli in hac vita multas ſuſtinent pœnalitates,& afflictiones:aut ergo iuſte,aut iniuſte. Non iniuſte hoc cõſtat, quia omnis pœna iuſta eſt. Si iuſte, ergo meretur hoc originalis culpa: ſi ergo culpa non debet remanere impunita,& originale meretur pœnã ſenſus,videtur quòd paruuli pœna ſenſibili crucientur. Item. Illud eſt magis dignum puniri, in quo magis reſidet cauſa peccati:per quæ enim quis peccat,per illa debet torqueri:ſed traductio,& cauſa originalis peccati maxime reſidet penes carnem:ergo videt̃, ꝙ illa potiſſime debet puniri: ſi ergo anima merito illius culpæ digna eſt dei viſione priuari,multofortius caro digna eſt æternis ſupplicijs cruciari. Itẽ. Paruulis non reſtituuntur corpora dotata: habebunt igitur corpora paſſibilia:ſed omne paſſibile neceſſe eſt aliqñ pati vel ab extrinſeco, vel ab intrinſeco, maxime cũ approximatur agenti actiuo:ergo videtur, ꝙ paruulorum corpora aliqñ patientur,& affligentur.

Fundamenta. Sed contra. Augu. in Enchi. Mitiſſima ſane eorum erit pœna,quæ præter peccatũ quod originaliter traxerunt, nullum inſuper addiderunt; ſed ſi paruuli carerent viſione dei,& punirentur igne materiali, non haberent mitiſſimam pœnam. Si igitur nemo dubitat eos viſione dei priuandos,videt̃ nullo modo eſſe ipſos corporali ſupplicio puniendos. Item. Magiſter in litera ca. alioquin. Pro originali peccato, qđ a parentibus paruuli traxerunt, nullam aliam materialis ignis, vel conſcientiæ vermis pœnam ſenſuri ſunt, niſi ꝙ dei viſione carebunt in perpetuum. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Iniuſtum eſt plus exigere in pœna,quàm commiſſum eſt in culpa: ſi ergo paruulus nullo actu ſuo diuinum contempſit imperium, videtur ꝙ nullum debetur ſibi æternale tormentum, Item. Acerbitas pœnæ reſpondet quantitati delectationis, iuxta illud Apocal. Quantum glorificauit ſe in delitijs, &c. ſed aĩa, quę cõiuncta fuit corpi paruuli infirmanti,& debili,nullam delectationem inordinatam in corpore ſenſit:ergo videtur,ꝙ ſibi non debeatur acerbitas pœnæ ſenſibilis. Itẽ. Horribilius eſt continue,& æternaliter in tormentis eſſe,quàm omnino non eſſe: ſi ergo deus animam,quam creauit ſine perpetratione alicuius peccati, æternis ſuppliciis deputaret, nullum videret̃ ſibi beneficium præſtare, nec miſericordia ſimul cum iuſtitia curreret:ꝙ ſi hoc eſt inconueniens dicere apud patrem miſericordiarum:videt̃, &c.

RESP. Ad prædictorum intelli- 42
gentiam eſt notandum,ꝙ hic duplex eſt opinio. Quidã.n.attendentes rigorem diuinæ iuſtitiæ,ac ſententiæ, qua deus pro vno modico mortali, in quo momentanea, & quaſi nulla fuit delectatio,hoĩem cruciat æternaliter,dicunt ꝙ paruuli cremabuntur igne materiali,longe tñ minus q̃ illi, qui peccauerunt peccato actuali. Et hoc

hoc dicunt ſenſiſſe Aug. cum dixit in Enchi. Pœnam paruulorũ eſſe mitiſſimam. Et in libro de fide ad Petrũ. Paruuli cruciabuntur æterno ſupplicio. Mitiſſimam. n. illam vocat pœnã non abſolute, ſed reſpectu aliarũ. Nec in hoc derogatur (vt dicunt) diuinæ miſericordiæ quãuis plus manifeſtetur via iuſtitiæ, ꝗ̃ miſericordiæ, pro eo ꝙ minus malũ eſt in tali pœna eſſe, ꝗ̃ oĩno non eſſe, cum non ſit ibi tanta boni priuatio, ſicut manifeſtat Aug. in libro de libero arb. & hoc dicunt eſſe conueniens, vt ſicut in originali peccato erat carentia debitæ iuſtitiæ, & concupiſcentia, ſic etiam in pœna eſſet carentia viſionis dei, & afflictio ignis æterna. Sed cum valde durum illud dicere videatur, ꝙ deus tam dure, & tam aſpere agat cum paruulis ſic decedentibus, qui omnino non potuerunt vitare nec mortem culpæ, nec mortem naturæ, præſertim cum videamus deum cum impiiſſimis, & ſceleratiſſimis peccatoribus in multis miſericorditer agere: ideo eſt alia poſitio mitior, quæ magis concordat pietati fidei, & iudicio rationis, ꝙ quia paruuli decedentes cum originali carent iuſtitia, & ſpiritusſancti gratia, quæ eſt pign[9] hæreditatis æternæ, priuantur in æternum dei viſione: quia vero in carne fuit fœditas, ideo ponentur in loco vili, vtpote infernali: ſed quia nõ habuerunt in ſe actualem delectationem peccati nec in ſpiritu, nec in carne, ideo non ſentiunt pœnæ ignis acerbitatem. Hunc modum dicẽdi magis approbant Magiſtri communiter: & ideo ipſum ſuſtinendo ſecundum opinionem Magiſtri, ſicut patet in litera, rationes quæ ad hãc partem inducuntur, concedo.

43 AD illud ergo, quod primo obiicitur in contrarium de verbis Aug. Dicendum, ꝙ Aug. in verbis illis nõ intendit dicere, ꝙ paruuli ſenſibiliter crucient: ſed intendit eorum pœnã manifeſtare quantum ad carentiã viſionis dei, & quantum etiam ad vilitatem loci. Et hoc valde abundãter exprimit plus dicens, & minus volẽs intelligi. Nec ſine cauſa loquitur ſic; hoc. n. facit ad extirpandam illã hæreſim, quæ dicebat paruulos nulla pœna puniri. Vnde ſicut in moribus documentum eſt, ꝙ qui vult ab vno extremorum peruenire ad medium, quaſi debet declinare ad aliud extremum, ſicut docet Philoſophus: ſic etiam beatus Augu. vt illam hæreſim extirparet, quæ dicebat paruulos ab omni pœna immunes, & ad mediũ reduceret, videlicet ad pœnã carẽtiæ viſionis dei, ſimpliciter aſſeruit eos cum alijs peccatoribus ęternaliter dãnari. Iſtum autem ſuum intellectum explanauit in Enchi. vbi dixit, pœnam eorum eſſe mitiſſimam, ſicut dicit Magr̃ in litera. AD illud, qđ obĳ̃, 44
ꝙ paruuli multas pœnalitates ſuſtinẽt in hac vita. Dicẽdũ, ꝙ & ſi tpaliter puniri pro peccato originali ſit iuſtũ: non tñ ſequitur, ꝙ æternaliter. Et ratio huius eſt, quia pœnæ temporales non tm̃ ſunt punitiuæ, ſed etiã promotiuæ: vnde deus non tm̃ affligit inimicos ſuos, verumetiã amicos, ſicut patet in Thobia, & Iob: & ideo in afflictione temporali ſeueritati iuſtitiæ coniuncta eſt benignitas miſericordiæ, quæ duo eleganter reperiri debent in omni punitione dei, & remuneratione: ſic autem non contingeret in pœna æterna reperiri: hoc enim parum eſſet de rigore iuſtitiæ, ſi animas paruulorum ignis gehennalis ſupplicio cruciaret. Ad illud, quod 45
obiicitur, In carne maxime reſidet cã peccati. Dicendũ, ꝙ & ſi cauſa peccati quoquo modo reſideat in carne, hoc eſt per modũ cuiuſdã habitus, non per modum actus: tñ caro non facit animam paruuli concupiſcentẽ, ſed concupiſcibilem: & propter hoc nec ipſa, nec anima in ipſa debet actuali combuſtione ignis torqueri; ſed ſicut anima priuatur viſione dei, ſic etiam caro priuatur ſtola ſua: & in loco vili, & tenebroſo ponitur, cũ collocanda eſſet in cœlo empyreo, ſi a talis fœditatis corruptione fuiſſet ſanata per baptiſmi efficaciam.
AD illud, quod obiicitur quòd 46
paruuli non habent corpora dotata, ſed potius paſſibilia. Dicendum, ꝙ aliquid non pati ab aliquo dupli-

Hanc eandem reſp. dat D. Th. in quęſ. de mal. q. 5. artic. 2. ad primum quã Greg. de Arim.

2. ſent. di. 30. & Scot. præ. diſt. ib. Ad primũ videt vilipendere, aſſerendo aliã reſponſ. iſta refutata.

citer contingit. Aut ex virtute, quam habet in ſe, aut ex ordine diuinæ iuſtitiæ. Dico igitur, quòd quia corpora paruulorũ ſunt paſſione carẽtia: & hoc non eſt propter virtutem reſiſtendi, quam habeant in ſe, ſed potiꝰ propter ordinem diuinæ iuſtitię, ſm cuius regulam ignis infernalis agere habet, cum ſit inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Vnde ſicut idem ignis magis cruciat maiorem peccatorem, quam minorem, ſic & in eodem igne patiũtur corpora eorum, qui peccauerunt peccato actuali. Paruulorũ vero corpora etiam ſi in ipſis ignibus infernalibus volutentur, paſſionem non ſentiunt: & tñ non habent impaſſibilitatis dotem, quia non ſuperant vim
47 ignis, per hoc quod habent a virtute propria. Et ſi tu obijcias mihi, quòd debent pati paſſione veniente ab intrinſeco, vtpote fame, & ſiti, cum nõ habeant corpora impaſſibilia, & immortalia. Dicendum, ꝙ ſicut damnatorum corpora cum ſint paſſibilia, & defectibilia: tamen diuina virtute ſuſtentante perpetuantur in vita, vt ab ignibus non conſumantur: ſic & paruulorum corpora eadem virtute diuina in vita continuantur, vt non indigeant cibo, nec potus nec tamen habent illam firmitatem, & ſoliditatem, quã habebunt corpora glorioſa.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Paruuli decedentes in peccato originali non crucientur ſpirituali dolore interius.

Ad opp. VTRVM paruuli decedentes in ſolo originali puniãtur aliquo dolore interiori. Et quòd ſic videtur per illud Iohan. Chryſ. qui dicit, ꝙ excludi a bonis æternis, & alienũ effici ab his, quæ pręparata ſunt iuſtis, tm̃ generat cruciatum, tm̃ dolorẽ, vt etiã ſi nulla extrinſecus pœna torqueret, hæc ſola ſufficeret: ergo ſi paruuli excluduntur ſicut adulti, videtur ꝙ maxime cruciabuntur interiori dolore, & gemitu. Item. Quandocumque aliquis deſiderat, & illo priuatur, neceſſariũ eſt illum triſtari, & dolere, ſed oẽs homines naturaliter deſiderant beatitudinem: ergo ſi aĩæ paruulorũ æterna beatitudine priuantur, videtur ꝙ ex hoc neceſſario triſtentur. Itẽ. Aĩa paruuli dum vnitur carni, contrahit concupiſcentiam: cum ergo ſeparat̃ a corpore, remanet in ea infectio illa cõtracta, & ipſa poteſt exire in actũ: hoc conſtat, ergo poteſt concupiſcere: ſed concupiſcentia ſemper eſt vel cum delectatione, vel cum pœna. Cũ delectatione, cum habet quod deſiderat: cũ pœna, ſi non habet: ergo ſi aĩę paruulorũ delectationibus erunt priuatæ, videtur ꝙ doloribus interius erunt afflictę. Item. Paruuli decedentes cum originali, & antiqui patres in limbo exiſtentes, vtrique priuabãtur viſione diuina: ſi ergo ampliori debebant pœna puniri paruuli, qui habebant culpam, quàm patres, qui nullam habebant culpam, videtur ꝙ ex ipſa carentia viſionis dei aliquam triſtitiam aĩæ paruulorum habeant. Item. Maior dolor eſt, quãdo quis priuatur aliquo bono ſine cauſa, q̃ quã priuatur ex cauſa aliqua: ergo pari ratione maior debet eſſe dolor, quando priuatur ex minori cauſa, q̃ quãdo priuat̃ ex maiori: ſi ergo aĩæ paruulorum ex minori cauſa priuantur viſione diuina, quàm animæ adultorum, videtur quòd magis doleant interius. Item. Animæ paruulorum per naturam habent affectiones, & affectiones neceſſe eſt vel quietari, vel ꝑ eas aĩam affligi (inquietudo enim affectionum non modica eſt afflictio) ſed affectiones paruulorum nõ erũt quietatæ, alioquin iã eſſent in quadã beatitudine: ſolus enim deus eſt, qui quietat deſiderium animæ: ergo videtur, ꝙ ſi aĩa erit in affectionum varietate, & inquietudine, ꝙ erit continue in dolore, & afflictione. Sed contra. Funda-menta. Magiſter in litera. Nullam aliam pœnam ſenſuri ſunt paruuli ignis materialis, vel conſcientiæ vermis, niſi ꝙ dei

dei viſione carebunt in perpetuum: ergo videt̃, ꝙ non habeant dolorem in æternum. Item. Originale ineſt aĩę vnione ad carnem: ergo ſi aliquo dolore debet anima cruciari merito originalis peccati, illo potiſſime cruciari debet, qui ineſt animę ſm carnem: ſi ergo caro non cremabitur ignẽ materiali, videtur ꝙ anima non cruciabitur dolore ſpirituali. Itẽ. Si paruuli decedentes in originali dolebũt poſt hanc vitam, aut dolebunt de culpa, aut de damno. Si de culpa dolebunt: ergo erunt iuſti. Si de dãno dolebunt, cum illud damnũ, & pœna carentię viſionis dei ſit iuſta, & qui dolet de iuſto eſt iniuſtus, videtur quòd in animabus decedentibus cum originali non tñ ſit culpa originalis, ſed etiam actualis. Item. Si paruuli dolebunt de amiſſione illius ſummi boni, cum ipſi virtutẽ patientię non habeant: & qui dolet de aliquo malo carens virtute patientiæ, murmurat contra punientẽ, vel infligentem: ergo videtur, ꝙ animæ paruulorum murmurent contra deum: ſed nullus põt murmurare contra deum niſi inique, & iniuſte: ergo videtur, ꝙ poſt egreſſum a corpore aĩæ decedentes in originali magis efficiantur inique, q̃ ante, quod eſt impoſſibile. Item. Si dolent; aut credunt ſe habituros illud bonũ, aut certi ſunt, quòd nunq̃ habebunt. Conſtat ꝙ non expectãt illud bonum habendum, cũ non habeant ſpem: ſi ergo dolorẽ habẽt de bono amiſſo cum certitudine nũquã h̃ndi, vr̃ ꝙ habeãt deſperationẽ: ſed deſperatio eſt acerbiſſima oĩum pœnarũ infernalium: ergo paruuli punirentur pœna acerbiſſima, quod impium eſt dicere. Item. Si dolent, aut dolent in ſummo, aut non. Si in ſummo dolent: igitur acerbiſſime puniũtur. Si non dolent in ſummo: ergo in proceſſu temporis poſſunt magis, & magis dolere, cum dolor ille ortum habeat ex interiori affectione: ergo in eadem diſpoſitione manente culpa, videtur ꝙ in eis creſcat pœna, quæ duo ſunt incompoſſibilia.

48 RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, ꝙ ſuper hac q̃ſtione nec expreſſe loquitur ſcriptura, nec expreſſe eã ſancti determinãt. Et ideo doctores theologiæ hic opinantur contraria. Quidam enim voluerunt dicere, quòd paruuli carebũt & cognitione, & dolore. Cognitione quidem carebunt exigente iuſtitia: dolore carebunt exigente miſericordia. Iuſtitia namque exigit, vt non detur eis poſt hanc vitam donũ aliquod cognitionis, quod in hac vita non habuerunt: vnde ſicut caruerunt cognitione fidei, & omni genere cognitionis intellectiuæ illi, qui mortui ſunt ante vſum rationis, ſic etiam carebunt poſt hanc vitam: nec diuturnitate temporis addiſcent, ſicut nec moriones, qui nihil plus ſciũt quando moriunt̃, q̃ quando naſcuntur, etiam ſi multo tempore vixerũt. Miſericordia exigit, vt habeant pœnam actualis doloris, cum non habuerunt maculam culpæ actualis: & ideo iuſto ſuo iudicio priuat eos deus omnium eorũ cognitione, quæ poſſet eis inferre dolorem: melius eſt enim talia ignorare, quàm ſcire, ſicut peccatori proclino ad peccatum melius eſt ignorare, quàm noſſe ea, quę eum inclinant ad peccatum. Sed quia diſficile eſt intelligere, ꝙ anima ſeparata non habeat vſum rationis, & non cognoſcat ea ſaltem, quorum cognitio eſt ei naturaliter inſerta, cum ex parte corporis impedimentum non habeat; ideo alii aliter opinantur, quòd animæ paruulorum, & habebunt cognitionem, & habebunt etiã dolorem. Scient enim propter quid factæ ſunt, & ſcient ſe illo bono merito originalis culpæ eſſe priuatos, & propterea dolorem habebunt, & affectiones doloris in eis alternabũt: attamen non habebunt dolorem, q mereatur dici vermis, quia non habebunt remorſum, quòd perdiderũt illud bonum propter propriam negligentiam, & contemptum: & pro tãto dolor eorum erit multo mitior, quàm dolor adultorum. Sed quoniã plura videntur inconuenientia ſequi, ſi ponatur ipſos dolere ſicut in opponendo monſtratum eſt: tũ propter hoc, quia dolor ille eſt abſque

patientia, & abſque ſpe, & ita cum murmure, & deſperatione. Tum etiam quia dolor animæ redundat in carnem: & ſi talis dolor ex deliberatione procedit, non videtur eſſe abſque actuali obliquatione. Propter hæc, & his ſimilia eſt tertius modus dicendi, videlicet ꝙ animæ paruulorum carebunt actuali dolore, & afflictione: non tamen carebunt cognitione. Et illud poteſt ſatis rationabiliter intelligi per hunc modum. Decedentes enim in ſolo originali quaſi medium tenent inter habentes gratiam, & culpam actualem: & quoniam ſtatus retributionis reſpondere debet ſtatui vitæ præſentis, in tali ſtatu debent animæ paruulorum poni, vt quaſi medium teneant inter beatos, & æternis ignibus cruciatos. Quoniam igitur beati carent malo pœnæ ſenſibilis, & cum hoc habent dei viſionem: damnati econtrario ſunt in tenebris, & puniútur pœna ſenſibili: paruuli ſecundum rectum ordinem diuinæ æquitatis debent communicare in vno cum damnatis, & in alio cum beatis: ſed non poſſunt cõicare cum beatis in habendo diuinã præſentiã, quia tunc in nullo cõmunicarent cũ damnatis: præſentia enim viſionis dei non ſtat cum pœna ſenſibili: ideo cũ beatis cõmunicant in hoc, ꝙ carent omni afflictione exteriori, vel interiori: cum damnatis vero in hoc, ꝙ priuantur viſione dei, & lucis corporalis. Paruuli igitur ſic diuino iudicio iuſto inter beatos, & ſimpliciter miſeros quaſi in medio conſtituti hoc nouerunt, vt tamen ex vna parte conſideratio generet deſolationẽ, ex altera conſolationem: ita æqua lãce diuino iudicio eorum cognitio, & affectio libratur: & in tali ſtatu perpetuatur, vt nec triſtitia deiiciat, nec lætitia reficiat: ſed in hoc mirabilis oſtenditur ordo diuinæ ſapientiæ, q̃ cuncta nouit ſuis locis diſponere, & ad ſui gloriam ordinare. Nam ſicut in beatis potiſſime manifeſtatur miſericordia, & in damnatis potiſſime claret iuſtitia, ſic in iſtis manifeſtatur miſericordia ſimul, & iuſtitia: & ex
hoc patet, quòd non facit fruſtra de⁹
animas, quas nouit de corpore ante
ſuſceptionẽ baptiſmatis egreſſuras.
Omnia enim facit deus ad gloriam
ſuam manifeſtandã. Vnde ſi tu quæ-
ras, quid paruuli faciant, vtrum ad- 49
diſcant, vel conferant, vel aliquod a-
liud opus exerceant, breuiter ego
reſpondeo, quòd diuinæ iuſtitię ęquitas, & immutabilitas in eodem ſtatu quantum ad corpus, & quantum ad animam, ſiue quo ad cognitiuam, ſiue quo ad effectiuam perpetualiter eos conſolidat, vt nec proficiant, nec deficiant, nec lętētur, nec triſtentur, ſed ſemper ſic vniformiter maneant, vt ſint materia laudandi diuinum iudicium, quod ſic eſt ęquum, & iuſtum, vt nullum bonũ remaneat irremuneratum, & nullum malum remaneat impunitum. & perfectiſſime teneat medium inter ſuperfluum, & diminutum. Secundũ hanc igitur poſitionem concedendæ ſunt rationes oſtendentes, quòd paruuli non ſentiunt ſpiritualem dolorem.

AD illud vero, quod obiicitur in 50
contrarium de Ioh. Chryſ. Dicendũ
quòd intelligit de his, qui excluduntur merito actualis peccati, qui vermẽ conſcientię, & remorſum ſunt habituri, & ideo non habet locũ in paruulis. AD illud, quod obiicitur, ꝙ
triſtitia neceſſario ſequitur, quando 51
deſiderium non impletur. Dicendum quòd verum eſt quando nec impletur in ſe, nec fit recompenſatio ſecundum æſtimationem deſiderantis. Quando vero ſecundum æſtimationem deſiderantis aliqua recompenſatio fit, non neceſſe eſt triſtari: ſicut multi, qui vellent eſſe in paradiſo, bene conſolantur de ſtatu vitę præſentis, quia contenti ſunt his, quæ habent, quamuis modicũ habeát: & ſic in paruulis intelligẽdũ eſt eſſe, ꝙ eis ſufficiat ſtatus ſuus, nec eleuant oculos ad opes, quas habere non poſ-
ſunt. AD illud quod obiicitur, ꝙ ani- 52
ma paruuli concupiſcentiam habet, Dicendum, ꝙ ſicut in hac vita nec concupiuit, nec deſiderauit aliquid, quod non debuerit, ſic etiam nec in futura vita; ſed ipſi diuina ſua col-

Conſentit S. Tho. q. de malo q. 5. art. 5.

locati erunt inter fugam, & appeti-
tum, ita ꝙ neutrum eis dominabitur:
& ideo nec habebũt actuale gaudiũ,
nec actuale ſuppliciũ. Vnũ enim re-
53 primitur per alterum. AD illud,
quod obijcitur de ſanctis patribus.
Dicendum, ꝙ ſancti patres ſpem, &
& certitudinem habebant de futura
gloria habenda, & gratiam etiam ha
bebant, per quam dominum aliquo
modo cognoſcebant: & ideo non ſe-
quitur, ꝙ æqualiter punirentur vt
paruuli, pro eo ꝙ plus habebant cõ
54 ſolationis. AD illud, quod obijci-
tur, ꝙ maior dolor eſt alicui cũ pri-
uatur abſque cauſa. Dicendum, ꝙ
paruuli bene ſciẽt ex cauſa ſe eſſe pri
uatos: ſed quia illam cauſam nõ a ſe
habuerunt, ſed aliunde contraxerũt,
ideo nec dolorem, nec remorſum ha
bebunt: verbum autem prædictũ in-
telligitur in punitione iniuſta, & in
qua punitus punienti remurmurat:
ſic autem non eſt in propoſito, AD 55
vltimum. Dicendũ, ꝙ affectiones par
uulorum ſtabiliuntur iudicio æqui-
tatis diuinæ: nõ tamen totaliter quie
tantur ſicut affectiones beatorum in
patria. Vnde ſicut differt immunitas
a paſſiõe, ſiue a ſenſu pœnę in paruu-
lis, & beatis, quia in beatis eſt dos, in
paruulis non, ſicut dictum eſt, ſic in-
telligendum eſt de quietatione ex par
te affectionum animæ.

QVAE DE PECCATO animaduertenda ſint.

DISTINCTIO XXXIIII.

POST prædicta, de peccato actuali diligenti indagine quędam conſideranda ſunt, ſcilicet quæ fuerit origo & cauſa primi peccati, vtrũ res bona, an res mala: Poſtea in qua re ſit peccatum: Deinde, quid ſit peccatum, & quot modis fiat, & de differentia ipſorum peccatorum.

De peccato actuali ſm eiꝰ cauſalitatem.

Quæ fuit origo & cauſa peccati prima.

CAVSA & origo prima peccati res bona extitit, quia ante primum peccatum non erat aliquid mali vnde oriretur. Cum.n. originem & cauſam habuit, aut ex bono aut ex malo habuit. Sed malum ante non erat, ex bono ergo ortum eſt. Prius enim in angelo ortum eſt peccatum, & poſtea in homine. Et quid erat angelus, niſi bona natura dei? Non ex deo ortum eſt. malum qđ fuit in angelo, non ex alio quam ex angelo, ex bono ergo ortum eſt. Vnde Aug. in rñſionibus cõtra Iulianũ hęreticum qui dixerat, Si ex natura peccatum eſt, tũc mala eſt natura, ait. Quæſo vt ſi poteſt, reſpondeat. Manifeſtum eſt ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tanquam fructus malos: ſed ipſam malam voluntatem vnde dicit exortã, niſi ex bono? Si enim ex angelo: quid eſt angelus, niſi bonũ opus dei? Si ex homine: quid erat ipſe homo, niſi bonum opus dei? Imo quid erant hæc duo antequam in eis oriretur mala voluntas, niſi bonum opus dei, & bona & laudanda natura? Ergo ex bono oritur malum, nec fuit vnde oriri poſſet niſi ex bono. Dico ergo, quia voluntatem malam nullum malum præceſſit, ſed ex bono originem habuit. Hic aperte dicitur primam cauſam & originem mali bonam fuiſſe na-

Ideſt, in 2. li. de nup. & cõcupi. ad Valeriũ cap. 28. to. 7. & quod ſenſum li. 1. cum Iulia. Cap. 3

turam. Et nihilominus oſtenditur cuius peccati fuerit cauſa, ſcili
cet malę voluntatis.

Quod mala voluntas ſecundaria cauſa fuit malorum.

MALA autem volũtas illa angeli & hominis cauſa eſt etiam
malorum ſubſequentiũ, ſ. malorum operum & malarum volunta-
Cap. 23 tum. Vnde Aug. in Ench. Nequaquam dubitare debemus rerum
Tomo 3 ca. 24. ibi. bonarum, quæ ad nos pertinent, cauſam non eſſe niſi bonitatem
dei. Malarum vero ab immutabili bono deficientem boni mutabi
lis voluntatem, prius angeli, poſtea hominis: hoc primũ eſt crea
turę rationalis malum, ideſt, prima priuatio boni. Ecce habes pri
mam voluntatem boni mutabilis, ideſt, angeli & hominis deficiẽ
tem ab immutabili bono, ideſt, a deo cauſam eſſe malarum rerum
ad nos pertinentium: quia cauſa eſt tam peccatorum, quam pœna
rum quibus premitur humana natura. Prima ergo origo & cauſa
peccati bonum fuit: & ſecunda, malum quod ortum eſt ex bono.

In qua re ſit peccatum, an in bona an in mala: & dicitur,
quia in bona tantum.

OSTENSA origine mali, ſupereſt videre in qua re ſit ma-
lum, ſcilicet an in re bona, an in re mala. Qui recte acuteque ſa-
pit, non niſi in bono malum eſſe intelligit, ideſt, in natura bona.
Malum enim eſt corruptio vel priuatio boni: vbi autem bonũ nõ
eſt, non poteſt eſſe corruptio vel priuatio boni. Peccatum ergo nõ
poteſt eſſe niſi in re bona. Sicut enim morbis ac vulneribus corrũ-
Cap 13. puntur corpora quæ (vt ait Aug. in Ench.) ſunt priuationes boni
eius quod dicitur ſanitas: ita & animorum quæcunque ſunt vitia,
Ibi. c. 12 naturalium ſunt priuationes bonorum. Quid eſt. n. aliud quod ma
lum dicitur, niſi priuatio boni? bonum enim minui, malum eſt:
quamuis quantũcunq; minuatur, neceſſe eſt vt aliquid remaneat,
ſi adhuc natura eſt. Non. n. conſumi poteſt bonum quod eſt na-
tura, niſi & ipſa natura conſumatur. Cum vero corrumpitur,
ideo malum eſt eius corruptio, quia eam qualicunque priuat bo-
no. Nam ſi nullo bono priuat, non nocet. Nocet autem: adimit
ergo bonum. Quandiu itaque natura corrumpitur, ineſt ei bonũ
Ibi. ca. 13 quo priuetur. Ac per hoc nullum eſt quod dicitur malum, ſi nul-
lum ſit bonum: ſed bonum omnino malo carens, integrum bonũ
eſt. Cui vero ineſt malum, viciatum vel vitioſum bonum eſt: nec
malum vnquam poteſt eſſe vllum, vbi eſt nullum bonum. Vnde
res mira conficitur, vt quia omnis natura, inquantum natura eſt
bonum eſt: nihil aliud dici videtur, cum vitioſa natura mala na-
tura eſſe dicitur: niſi malum eſſe quod bonum eſt, nec malum eſſe
niſi quod bonum eſt. Hac contextione euidenter inſinuatur malũ
non poſſe eſſe, niſi in re bona: vbi etiam, licet abſurdum videatur,
manifeſte dicitur eſſe malum, quod bonum eſt.

Quod

Quod ex præmiſſis ſequitur, ſcilicet quod cum dicitur malus homo, dicitur malum bonum.

EX quo colligitur, nihil aliud ſignificari cũ dicitur homo malus, niſi bonum malum. Vnde Aug. in eodem ſubdit. Quid eſt malus homo niſi mala natura? quia homo natura eſt. Porro ſi homo aliquod bonum eſt, quia natura eſt: quid aliud eſt malus homo, niſi malum bonum? Tamen cũ duo iſta diſcernimus, inuenimus nec ideo malum, quia homo eſt: nec ideo bonum, quia iniqnus. Omnis itaque natura, etiam ſi vitioſa ſit, inquantum natura eſt, bona eſt: inquantum vitioſa eſt, mala eſt. Cap. 13. Ibi. c. 14

Quod regula dialecticorum de contrarijs fallit in his, ſcilicet bono & malo.

IDEOQVE in his contrariis, quę bona & mala vocantur, illa dialecticorum regula deficit, qua dicunt, Nulli rei duo ſimul ineſſe contraria. Nullus. n. potus aut cibus ſimul dulcis eſt & amarus. Nullum ſimul corpus vbi album, ibi & nigrũ: & hoc in multis ac pene in omnibus reperitur contrarijs, vt in vna re ſimul eſſe non poſſint. Cum autem bona & mala nullus ambigat eſſe cõtraria, nõ ſolum ſimul eſſe poſſunt, ſed mala omnino ſine bonis & niſi in bonis eſſe non poſſunt. Et hæc duo contraria ita ſimul ſunt, vt ſi bonum non eſſet in quo eſſet malum, prorſus nec malum eſſe potuiſſet: quia non modo vbi conſiſteret, ſed vnde oriretur corruptio non haberet, niſi eſſet quod corrumperetur: quoniam nihil eſt aliud corruptio, quam boni exterminatio: Ex bonis ergo mala orta ſunt: & niſi in bonis non ſunt: nec fuit prorſus vnde oriretur vlla mali natura, niſi ex angeli & hominis natura bona, vnde primitus orta eſt voluntas mala. Ibi. ca. 15

Epilogum facit, ad alia tranſiturus.

EX his aperitur, quod primo & ſecundo ſupra inueſtigandum diximus, ſcilicet quæ fuerit origo mali, & in qua re ſit. Ex bona enim re ortum, & in re bona conſiſtere præmiſſis teſtimonijs comprobatur.

Sententię illi qua dictum eſt bonum eſſe malum, opponitur de prophetia quæ ait, Veh his qui dicunt bonum malum.

AD hoc autem quod dictum eſt malum eſſe quod bonum eſt, quidam ſic opponunt. Si bonum malum eſſe dicimus, incidimus in illam ſententiam propheticam, vbi legitur, Veh his qui dicũt bonum malum, & malum bonum. Igitur ſi hanc maledictionem vitare volumus, nullatenus dicere debemus bonum eſſe malum, & econuerſo. Hoc autem Augu. in eodem lib. determinat, dicẽs, Id quod dictum eſt in prophetia, intelligẽdũ eſt de ipſis rebus qui- Ibi. ca. 13 Eſa. 5. Determinatio Au. Enchiridij. ca. 13 & ca. 19.

bus

bus homines mali ſunt, non de hominibus. Vnde qui adulterium dicit bonum, in eum cadit illa prophetica deteſtatio: & in eũ qui dicit malum hominem bonum, vel bonum eſſe iniquum. Qui.n. dicit hominem, inquantum homo eſt, malum eſſe, & bonitatem eſſe iniquitatem, opus dei culpat, quod eſt homo: & vitium hominis laudat, quod eſt iniquitas.

De peccato actuali ſecundum eius cauſalitatem.

DISTINC. XXXIIII.

Poſt prædicta, de peccato actuali &c.

Expoſi. ISTA totalis pars ſecũdi libri in qua Magiſter agit de lapſu hominis diuiſa fuit in tres partes, ſecundum quod tripliciter contingit conſiderare corruptionem peccati. Duab⁹ ergo partib⁹ terminatis in quib⁹ Magiſter egit de peccato, quo perſona corrumpit naturam, & iterum de peccato, quo natura corrumpit perſonam vtpote de originali, ſequitur hic tertia pars, i. qua agitur de peccato, in quo pſona corrumpit ſe, hoc eſt de peccato actuali, & durat vſque in finem libri. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In prima determinat de peccato, ſiue de malo. ſecundũ id, quod eſt. Secundo vero qualiter in voluntate habeat malum, ſiue pe cctũ cõmitti, infra di. xxxviij. Poſt prædicta de voluntate &c. Pri-

Diuiſio ma pars habet duas. In prima determinat de peccato, ſiue malo. ſecundũ eius cauſalitatem. Secundo vero ſecũdum eius quidditatẽ infra diſ. xxxv. Poſt hæc videndum eſt, quid ſit peccatum. Prima pars continet præſentẽ diſtinctionem. Et diuiditur in duas. In prima agit Magiſter de malo quã tum ad cauſam originalem. In ſecunda de malo quantum ad ſubiectum, ſiue cauſam efficientem, ibi. Quæſi origine mali &c. Prima pars habet tres partes. In prima aperit ſuam intẽtionẽ in generali. In ſecunda vero oſtẽdit, quod malum ortum habet a cauſa boni, ibi. Cauſa, & origo &c. In tertia vero qđ eſt a voluntate libera, ibi.

Mala autem voluntas &c. Similiter ſecunda pars principalis habet tres. In prima oſtendit, quod malum eſt a bono, cõfirmans hoc auctoritate Auguſt. Secundo vero elicit quoddã corollarium, ſcilicet quod in his cõtrarijs fallit regula dialecticorum, ibi. Ideoque in his contrarijs &c. In tertia vero, & vltima remouet quoddam dubium, ibi. Ad hoc autem, quod dictũ eſt &c. Et ſic ſuppoſito quod malũ ſit, duo manifeſtat Magiſter, de malo ſcilicet a quo ſit, & in quo.

Mala autem voluntas illa Angeli, vel hominis cauſa eſt etiã malorum ſubſequentium.

Sed contra. Augu. in libr. lxxxiij. quæſt. dicit, quod nullo aſio auctore poteſt homo fieri deterior: ergo mala voluntas Angeli, vel hominis nõ poteſt malas volũtates in alijs cauſare. Item. Si omne malum debet imputari ei, qui eſt cauſa prima, & mala voluntas Angeli, vel hominis eſt cauſa omnium malorum: ergo omnia mala ſunt eis imputanda. Reſp. Dicendũ, quod eſt cauſa vere efficiẽs, & producẽs, & eſt cauſa quodammodo diſponens, & producens. Cũ ergo dicitur. Mala volũtas Angeli, vel hominis eſt cauſa malarum voluntatum ſequentium, dicitur per quãdam diſpoſitionem, & inductionem. Diabol⁹ enim inducit, & diſponit ſuggerendo: homo vero corrumpendo naturam, & malum aſſenſum, ſeu exemplum præbendo. Cum ergo dicit Auguſt. quod nullo alio auctore fit ho. deterior, hoc intelligitur tanquã auctore principali. Poſſet tamen dici, quod litera illa intelligitur de malis ſubſequentibus primam malam voluntatem Angeli, & hominis, non reſpectu diuerſarum

Dub. 1

Reſpon.

ſarum perſonarum, ſed reſpectu eiuſdem, ita quod prima mala voluntas eſt cauſa oium malorũ, quę ipſe facit.

Cauſa eſt tam peccatorum quam pœnarum.

Dub. 2 Innuit Magiſter, ꝙ voluntas hominis eſt cauſa tam peccatorum quã pœnarum. Contra: quia pœna eſt paſſio inuoluntaria: ſed quod cauſatur a voluntate, eſt voluntarium: ergo pœna non cauſatur a voluntate. Item ſi cauſatur a voluntate, aut a bona, aut a mala. A bona nõ: hoc cõſtat, quia nemo punitur pro bona voluntate. A mala non: quia mala voluntas nõ eſt cauſa iuſti inquãtum huiuſmodi: ſed omnis pœna iuſta eſt: ergo nulla pœna eſt cauſata a volũtate. Reſpon. 2 dicendum, ꝙ voluntas dupliciter dicitur eſſe cauſa alicuius, vel per modum merentis, vel per modum efficientis. Cum ergo dicitur voluntas eſſe cauſa pœnæ, hoc non dicitur per modum efficientis, ſed potius dicitur per modum merentis: voluntas vero cauſando culpam, afficiendo, ſiue deficiendo meretur pœnam: & ita dicitur eſſe cauſa pœnarum, & peccatorum, licet aliter, & aliter. Et per hoc patet ſolutio obiectorum.

Bonum omnino malo carens integrum bonum eſt.

Hoc videtur falſum, quia integrum Dub. 3 bonum eſt illud, cui nihil deeſt de bono: & hoc eſt bonum, in quo eſt omne bonum: ergo ſolum illud eſt integrum bonum, quod eſt ſummum bonum: ſed multa creata ſunt carentia omni malo, vt beati Angeli, & animę beatæ: ergo ſi verum eſſet quod dicit, multa eſſent ſumme bona. Propter hoc eſt quæſtio, vtrum aliquid creatum Reſpon. mereatur dici bonum integrum. Reſ. 3 Dicendum, quod ſicut perfectum dicitur multipliciter, & quantum ad perfectionem ſufficientię, & quantum ad perfectionem ſuperabundantiæ: ſic etiam & integrum bonum poteſt dici multipliciter, & quantum ad integritatem ſufficientiæ; & ſic dicitur integrum bonum, quod caret omni malo culpæ, & pœnæ. Et quantum ad integritatem ſuperabundantiæ, & ſic dicitur integrum bonum, in quo eſt oẽ bonum. Et primo modo bonum non dicitur eſſe ſummum bonum, ſed bonum purũ, quia nihil habet de malo admiſtum. Secundo vero modo dicitur eſſe ſummum bonum, & eſt in ſolo deo per eſſentiam, in creatura autẽ per participationem, quæ bona dicitur in hoc quod participat ſummum bonum, ex cuius participatione habere dicitur omne bonũ. Et ſi obijcias, 4 quod ſummum dicitur per impermiſtionem cum contrario; ita bonum, quod omnino eſt impermixtum malo, eſt ſummum bonum. Dicendum, quod illud verum eſt in his contrarijs, quorum vtrunque eſt natura aliqua: in his autem quorum vnum eſt natura, & alterum priuatio, ſicut eſt in bono, & malo, luce, & tenebra, non habet veritatem. Vnde ſicut nõ dicitur magis luminoſum, quia min⁹ habeat de tenebra, ſic non dicitur magis bonum, quia minus habeat de malo: ſed quemadmodũ vna ſtella dicitur maior altera, quia magis accedit ad perfectionem luminis, ſic magis bonum dicitur, quod magis accedit ad perfectionẽ bonitatis: nihilominus tamen carens omni malo non poteſt dici niſi ſolus deus, vt fiat vis in hoc, quod dico omnino, vt careat omni malo ſecundum actum, & ſecundum potentiam, & ſecundum aptitudinẽ, ſiue ſecundum primã naturæ poſſibilitatẽ.

Ve his, qui dicunt bonum malum &c.

Innuit expoſitio Auguſt. quod id Dub. 4 quod dictum eſt in propheta, intelligendum eſt de ipſis rebus, quibus homines mali ſunt, non de hominibus. Contra. Hoc videtur falſum: quia ſicut peccat ille, qui adulterium eſſe dicit bonum, vel homicidiũ, ita peccat ille, qui impium dicit eſſe iuſtum. Vñ & malus dicitur ille, qui iuſtificat impium pro muneribus: ergo non tantum de rebus, ſed etiam de hominib⁹ habet intelligi. Reſp. Dicendum, ꝙ Reſpon. cum dico hominem malum, & dico 5 hominem, & dico malitiam; poteſt ergo ei attribui bonitas: aut bonitas naturę

turæ ſecundum quod homo, aut bonitas moris ratione malitiæ. Primo quidē modo attribuere ei bonitatē, veritatis eſt, non deteſtationis ꝓpheticæ. Secundo modo meretur maledictionem: ſed hoc eſt non, quia laudat hominem ſecūdum quod homo, ſed quia laudat eum ſecundum quod malus. Et hoc non eſt aliud, quam laudare malitiam. Cum enim dicit Auguſt. quod hoc non intelligitur de hominibus, ſed de rebus, non negat, quin peccatum ſit in commendando hōminem malum, ſed vult dicere, quod nō eſt peccatum ſi commēdetur natura, ſed ſi commendetur malitia.

Artic. 1 AD intelligentiā huius partis ſecundum duo, quæ Magiſter determinat in litera incidit hic q̄ſtio circa duo Principaliter. Primo quæritur, a quo ſit malum tanquā ab originali principio. Secundo in quo ſit tāquam in ſubiecto. Circa primum tria quæruntur. Primo quæritur, vtrum malum ſit a bono, vel a malo. Secūdo, vtrū ſit a bono vt efficiēte, vel deficiente. Tertio vtrū ſit ab intentione, vel præter intentionem.

QAESTIO I.

CONCLVSIO.

Malum originem habet a bono & non a principio malo, veluti dicebat impurus Manichæus, potentia enim a qua prouenit malum, eſt de genere entis, & boni.

Fundamenta. VTRVM malum ſit a bono vt ab origine. Et quod ſic videtur. Primo auctoritate Augu. de li. ar. vbi ſic ait. Malū eſt ſpreto incōmutabili bono, reb⁹ cōmutabilib⁹ adhærere, qd facimus libero voluntatis arbitrio. Si ergo li. arb. eſt bonum, cum peccatū ſit a lib. arb. peccatum, ſiue malum eſt a bono. Item. Hocipſum videtur exēplo. Eſto ꝙ nihil eſſet niſi libera voluntas, conſtat ꝙ ipſa amaret ſeipſam, & poſſet ſe amare immoderate, & vitioſe: ſed talis amor non eſt ſine malitia: ergo tunc peccatum fieret, & non niſi a bono: ergo &c. Item ratione. Malum eſt vituperabile in ſe, & vituperabilem reddit actorem: ſed nihil eſt vituperandum in ſua actione, niſi aliquo modo poſſit facere bene, vel niſi habeat aptitudinem naturalem: ad hoc omne autem tale eſt bonum: ergo nihil poteſt malum facere, niſi bonum. Item. Nullus dicitur facere malū niſi quia facit, quod nō debet, aut quia non facit quod debet: ergo malum cum ſuo actori eſt indebitum, eius oppoſitum eſt cōueniēs, & debitum: ſed omne illud cui malum eſt indebitum, & oppoſitum mali conueniens, eſt bonum: ergo omne illud, a quo ſit malum, neceſſe eſt eſſe bonum. Item. Si malum eſt ab aliquo, aut illud eſt bonum, aut malum. Si bonum: habeo propoſitum. Si malum: aut illud eſt ab alio, aut a ſeipſo. Si ab alio ſimiliter erit quærere de illo; ergo ſi non eſt abire in infinitum, ſtare eſt in aliquo malo, quod ſit a ſeipſo.

Ad opp. Sed contra. Omne qđ eſt a ſeipſo nullo alio īdiget vt ſit, & omne tale eſt ſibi ſufficiens: & omne quod ſibi ſufficiens eſt, omnino habet perfectionem, & beatitudinem & in ſe, & a ſe: & omne tale eſt pfcte bonum: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliquid ſit malum, & non ſit ab alio. Reſtat igitur cum ſit ſtare, & non abire in infinitum, quòd malū eſt a bono. Item. Si malū eſt ab aliquo, aut illud a quo eſt malum culpæ habet vſum rationis, aut non. Si non habet vſūs rationim: ergo nullo modo pōt culpari, nec debet: hoc enim patet tam ſm legem naturalē, quā ſm legem ciuilem, q̄ ſm legem diuinā: habet ergo neceſſariū vſum rationis: ſed ratio, & eius vſus magnum bonum eſt, & nobile: neceſſe eſt igitur malum a bono eſſe, ſi ab aliquo eſt. Contra. Matth. vij. Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Ex hac auctoritate neceſſario arguitur, quòd bonū non poteſt eſſe

cauſa mali: ergo ſi malum eſt ab aliquo, neceſſe eſt quòd ſit a malo. Itẽ expreſſius in glo. Nihil mediũ quin cauſa boni ſit bona, & mali mala: nõ eſt ergo malum a bono. Itẽ. Hoc videtur per maximam dialecticorum, quæ eſt. Cuius cauſa bona, ipſum bonum: ſi ergo mali cauſa eſt bona, ipſum malum eſt bonũ; ſi igitur hoc eſt falſum, manifeſte patet &c. Item. Hoc videtur per propoſitionem ſatis probabilem. Contrariorum contrariæ ſunt cauſæ: ſi ergo cauſa boni eſt bona, & nullo modo malum cauſat bonum: ergo videtur, ꝙ nullo modo bonum cauſet malum, nec quòd malum ſit a bono. Item. Hoc ipſum videtur per propoſitionẽ neceſſariam, & probatã. Quicquid.n. eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: ſi ergo omne bonũ cauſatur a ſummo bono, ſi malum eſt ab aliquo bono, malum eſt a ſummo bono: ergo ſummum bonum facit malum: ſed nihil eſt perfecte bonum, quod facit malũ. Si igitur malum eſt a ſummo bono, ſummum bonum non eſt ſummũ, & hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Aut eſt ponere primum malum, aut non. Si non, eſt abire in infinitũ in malis: ſi ergo hoc eſt impoſſibile, quia neceſſe eſt ſtare in ordine cauſarũ, neceſſe eſt ergo ponere primum malũ: ſed primum bonum non eſt ab alio, imo cauſa omnium bonorum eo ipſo quòd primum: ergo pari ratione ſi eſt ponere primum malũ, videtur ꝙ illud nõ ſit ab alio, ſed cauſa omnium. Reſtat igitur, ꝙ malum non ſit a bono.

6 RESP. Ad prædictorum euidẽtiam intelligendum eſt, ꝙ circa hoc fuit, & eſt hæreſis impiiſſimi Manichæi. Errauit enim in hoc ꝙ poſuit, ꝙ prima cauſa mali eſt malum, non bonum: vnde poſuit ꝙ cum homo poſſit benefacere, poſſit etiam peccare, quod duplex eſt anima in homine vna. Quarum vna eſt a deo bono, & ſemper cupit bona. Altera vero a deo malo, & ſemper cupit malã. Et hinc eſt quòd in nobis eſt cõtinua pugna, & omnia mala, quæ facimus oriuntur a principio malo, ſicut bona a bono. Hanc hæreſim peſſimam valde efficaciter improbat Augu. in lib. de duabus animabus. Primo per ipſam peccati culpam. Secundo per eius oppoſitum ſcilicet pœnitentiã. Peccatum enim (vt ibidem dicit) eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere. Voluntas eſt animi motus cogente nullo ad aliquid nõ admittendum, vel adipiſcendum. Has duas notificatiões manifeſtat, & poſt ex ipſis (tanquam ex manifeſtis) prædictum errorem ipſe deſtruit: imo oſtẽdit, quomodo error ſeipſum deſtruit, dum ponit animã malam nõ poſſe benefacere: & tamẽ principiũ peccati eſſe per propriam originẽ, & naturam, ponit quod peccando non peccet: & ideo ſubiungit ibidẽ. Quiſquis has duas diffinitiones voluntatis, atque peccati veras eſſe cõcedit, totam Manichæorum hæreſim breuiſſimis, & pauciſſimis ſed plane inuictiſſimis munuſculis ſine cũctatione condemnat. Poſtremo in fine libri improbat per oppoſitum peccati ſcilicet ipſam pœnitẽtiam, ſic arguẽns. Planum eſt, quod pœnitere de culpa bonum, & iuſtum eſt: planum etiam quod eſt poſſibile homini. Nam ipſi Manichæi hoc ſuadent. Certum eſt etiam quod eius eſt pœnitere, qui fecit malum: ergo idem ipſum, ꝙ fuit principium mali põt eſſe principiũ boni: reſtat igitur cum principiũ boni ſit bonum, quod ſi idem eſt principium mali, ꝙ poteſt eſſe principium boni, malum eſſe a bono. Hæc eſt deductio Auguſt. quãuis non ſit ſeries verborum. Propter has igitur deductiones, & conſimiles, quæ in obijciẽdo adductæ ſunt, reijcienda eſt procul hæreſis præfata, quia non tãtum eſt contra fidem, verumetiam contra rectum iudicium rationis. Dicendũ eſt igitur ſicut fides ſana, & Magiſter in litera ſanctorũ auctoritatibus manifeſtat, quod malum a bono habet originem. Ad obiectorum autem 7
manifeſtationem intelligendum eſt, quod malum culpæ, de quo eſt hic ſermo, quod quidem conſiſtit circa rationalem creaturam, tripliciter poteſt

teſt circa ipſam conſiſtere,& conſide
rari. Aut quãtum ad exteriorem effe-
ctum,aut quantũ ad interiorem, aut
quantum ad habitum. Malum enim,
ſiue peccatũ dicitur aliquando actus
exterior, aliquãdo habitus interior,
aliquando actus interior. Vnde actus
furandi eſt malus,& volũtas furan-
di in actu eſt mala,& habilitatio,ſiue
habitualis affectio ad furandum eſt
mala:ſecundum igitur quod malum
dicitur opus exterius,ſic nec eſt pri-
mũ in genere entis, nec in genere ma
li:quoniam actus exterior cauſatur
ab actu interiori,& malitia actus ex-
terioris a malitia voluntatis interio-
ris. Secũdum autem quod malum di-
citur malus habitus,ſimiliter nec eſt
primum in genere entis,nec in gene
re mali . Nam malus habitus a malo
actu cauſatur: qa enim mala facim9,
mali ſumus. Secundum autem quod
malum dicitur malus actus interior,
ſic poteſt eſſe primum in genere ma-
li,ſed non in genere entis. In genere
mali poteſt eſſe primum (ſicut patet
in prima deordinatione voluntatis
luciferi , ante quam nulla præceſſe-
rat malitia) nec tamẽ poteſt eſſe prin
cipium in genere entis . Actus enim
omnis a potentia ꝓcedit,& poſterior
illa eſt tanquam effectus eſt poſterior
cauſa. Et quoniam potentia illa bona
eſt, & de genere bonorũ,patet quod
malum originem habet a bono . Et
concedendæ ſunt rationes hoc oſten
dentes .

8 AD illud vero, quod obijcitur de
auctoritate domini in Mat. & de glo.
Dicendum, quod tam textus, quã glo
ſa intelligitur de malo ſecundum qđ
cõſideratur circa actum exteriorem,
& hoc quidem manifeſtum eſt per ip
ſum text. conſequentem. AD illud,
9 quod obijcitur de maxima illa. Cui9
cauſa bona &c. Dicendum, quod il-
la maxima intelligenda eſt per ſe,ſiue
ſecundũ ſe,videlicet ſi cauſat inquan
tum bona,& eſt bona ſecundum qđ
cauſat:hoc non eſt verum in propo-
ſito,quia & ſi concedatur quod bonũ
ſit principium mali: non tamen con
ceditur,quod ſit principium mali ſe-
cũdum quod bonum. Quomodo aũt
debeat ipſum dici origo,ſiue princi-
pium,patebit in ſequẽti problemate.
AD illud,quod obijcitur,quod con 10
trariorum contrariæ ſunt cauſæ. Di-
cendum , quod iſta propoſitio habet
veritatem ſecũdum quod intelligitur
de contrarijs,quorum vtrumque eſt
aliqua natura,& in cauſis agentibus
naturaliter,& quæ ſunt ad vnum effe
ctum determinate,aliter manifeſtum
eſt eſſe falſum. Nam idem de9 (etiam
ſecũdum Manichæos) fecit calidum,
& frigidum:& eadem rationalis potẽ
tia (ſecundum Philoſophum) eſt
cauſa oppoſitorum: & ideo non ha-
bet locum in malis,quia malum non
dicit naturam aliquam ſecundum qđ
malum,& quia eſt a voluntate ſecun-
dum quod libera,quæ non eſt deter-
minata ad alterum cõtrariorum. Ad 11
illud,quod obijcitur,qđ quicquid eſt
cauſa cauſæ &c. Dicendum,quod cõ
tra iſtam ꝓpoſitionem peccat locus
ſophiſticus ſecundum accidens,ſicut
& contra illam,qua dicitur. Quando
alterum de altero prædicatur,de quo
cunque prædicatur ſubiectum,& præ
dicatum:vtraque enim ꝓpoſitio ha-
bet intelligi de prædicato, & effectu,
qui ita cõuenit vni , quod nõ eſt ex-
traneum alteri. Non autem ſic eſt in
propoſito . Nam & ſi bonum eſt cau
ſa mali, hoc non eſt ſm id qđ habet
a ſummo bono,ſed ratione defectibi
litatis,quam habet de nihilo. AD il-
lud,quod vltimo quæritur, Vtrũ ſit 12
ponere primum malum, patet reſpõ
ſio. Dico enim, ꝙ eſt ponere malum,
ante quod non eſt aliud malum ſed
ex hoc non ſequitur,quod ſit primũ
ens,imo eſt ibi conſequens. Arguitur
enim cum ſuperlatiuo, qui habet in
ſe vim diſtributionis ab eo, ꝙ eſt in
minus,ad illud ꝙ eſt in plus. Vnde ſi
cut nõ ſequitur, ſi eſt primus hõ,ergo
eſt primum ens:ſic nec in propoſito
Non ſic autem eſt de bono,cum bo-
num,& ens conuertuntur:qa ergo eſt
ponere primum malum in gñe ma-
li,ideo non eſt procedere in infini-
tum:quia vero nõ eſt primum in ge
nere entis,ideo nõ habet eſſe a ſe,ſed
aliunde:& ita a bono.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Malũ eſt a voluntate, vt a principio efficiente, cum ſit libera, & deficiente, cum ſit creata culpę inuoluta, & pœnæ ſubiecta.

Fundamenta. VTRVM malum ſit a bona cã, vtpote a volũtate vt efficiente, vel deficiente. Et quod ſic videtur. Primo per Aug. in Enc. vbi ait. Nemo quærat cauſam malæ voluntatis: nõ enim habet cauſam efficientem, ſed deficientem. Itẽ. Hoc videtur per illud, quod dicitur a Diony. de diui. no. Malum eſt pręter cauſam, & naturam: ſed cõſtat, quod non vult dicere, quod malum nõ ſit ab aliquo: vult ergo dicere, quod nõ eſt ab alio tanquam a vere cauſante & efficiente: ergo ſi aliquo modo eſt, reſtat qđ ſit tãquam a deficiente. Itẽ. Ratione videtur; Sicut ſe habet effectꝰ ad actum efficientem, ita defectus ad ipſum deficere: ſed verus effectus nõ poteſt educi in eſſe, niſi a cauſa vt efficiente: ergo nec defectus niſi a deficiẽte: ſed malum eſt defectus circa naturam, ſicut dicit Auguſt. ergo &c. Itẽ. Omne pfectum eſt a cauſa perfecta: ergo omne deficiens a cauſa deficiente: ſed malum opus dicitur malum ꝑpter defectum alicuius debitæ circũſtantiæ: ergo malum eſt a cauſa deficiente. Item. Facere, & deficere opponuntur. ſimiliter cõſtruere, & deſtruere opponuntur: ergo ſicut conſtuere eſt facere, ita deſtruere ẽ deficere: ſed in malum exire eſt aliquod bonum corrumpere, quia non dicitur malũ niſi quod nocet vel adimit aliquid de bono: igitur in malum exire eſt deficere. Itẽ. Omnis efficacia eſt a primo, & ſummo efficiente: ſed malum nullo modo eſt a deo: ergo nullo modo procedit ab aliquo vt a principio effectiuo.

Ad opp. Contra. Diony. de diui. nomi. Anima eſt cauſa mali, ſicut ignis calefieri: ſed ignis eſt cauſa calefieri p modum efficientis: ergo &c. Item. Omne illud, quod prius poteſt eſſe quam ſit, habet cauſam efficientem: ſed malum prius poteſt eſſe, quam ſit: ergo &c. Maior, & minor manifeſtæ ſunt. Itẽ. Reſpectu illius res magis iudicatꝰ cauſa efficiens, reſpectu cuius eſt magis ſufficiens: ſed voluntas noſtra magis ſufficit ad malum, quam ad bonum: ergo magis debet dici cauſa efficiens mali, quam boni: ſi ergo bonũ eſt voluntate vt efficiente, malum conſimiliter erit. Itẽ. Si voluntas eſt cauſa mali ſecundum quod deficiens, aut defectus ille eſt pœna, aut culpa. Si pœna: ergo pœna ante culpam. Si culpa: loquamur igitur de prima culpa. Aut igitur eſt a voluntate ſecũdum quod deficiens, aut non. Si ſic; ergo ante primam culpam eſt culpa. Si non: ergo ſi primum malum non eſt a voluntate vt deficiẽte, videtur quod nullum malum. Item. Malum primum eſt a voluntate vt deficiente: aut ergo defectu naturali, aut pręternaturali. Si defectu naturali; ergo naturaliter, & ſemper eſt principium mali, cum ſemper habeat hunc defectum in ſe. Si defectu præter naturali: aut eſt contractus, aut inflictus, aut voluntarie acquiſitus: nullo iſtorum modorum poteſt poni in voluntate luciferi, & hominis primi: ergo &c. Item. Si malum eſt a voluntate deficiente, hoc eſt aut inquantũ deficit a ſummo bono, aut inquantum deficit a bono, quod debet habere. Si inquantũ deficit a ſummo bono: ergo cum talis defectus eſt in omni creatura, in omni reperitur peccatum. Si inquantum deficit a bono, quod habet habere: ſed nullus a tali bono deficit niſi priuetur merito alicuius culpæ: ergo nullo modo prima culpa a volũtate deficiẽte eſſe poteſt. Eſt igitur quæſtio, quæ eſt ratio ſiue diſpoſitio circa voluntatem, ratione cuius ſit cauſa proxima, & immediata ipſius mali. Non eñ vř eſſe cauſa, quia eſt ens, quam hoc conuenit oĩ enti. Nec qa de nihilo, qa hoc conuenit tam voluntati bonæ, quam malę. Nec ẽt quia volens per eandẽ rõnem. Nec quia volens malũ, qm̃ velle malũ eſt primum peccatum, & velle malũ eſt primum malum. Si ergo idem nõ eſt

eſt ratio ſui, vel cauſa, voluntas] nõ diceē cauſa mali, quia volens malũ.

13 RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio malum, ſiue peccatum eſt a voluntate vt deficiente, ſicut expreſſe dicit Aug. & concordat Diony. Ad cuius intelligentiam notandum eſt, ꝙ cum aliquis effectus dicitur eſſe a cauſa aliqua ſub diſpoſitione, vel cõditione ſuperadiecta, hoc poteſt intelligi dupliciter. Aut ita quod illa diſpoſitio dicit aliquid præambulũ ad illum effectum, aut quia dicit aliquid annexum, aut quia dicit eundẽ effectum vt informãs, & denominãs ſuũ principium effectiuum. Primo modo lumen dicitur eſſe a ſole lucẽte: lucere enim eſt actus præambulus ad illuminare. Secundo modo dicitur lumen eſſe a ſole calefaciẽte; calor enim concomitatur lumẽ. Tertio modo dicitur lumen eſſe a ſole illuminante: cum enim dico ſolem illuminare, & lumẽ eſſe a ſole, idẽ in

Obiicit Sco-cõtra hunc modũ dicẽdi 2. ſent. di. 37. ibi cõtra primã viam.

14 fluxus dicitur, aliter tamen, & aliter importatus ſecundum diuerſam cõparationem. Per hunc modũ intelligendum eſt in propoſito, quòd cum dicitur, malum eſt a voluntate deficiẽte, hoc poteſt intelligi tripliciter. Propter quod notandum, ꝙ triplex defectus reperitur circa voluntatem, vnus quidem naturalis, alius culpabilis, & tertius pœnalis. Naturalẽ defectum voco ipſam defectibilitatẽ, quę ineſt volũtati hocipſo, quòd ex nihilo. Defectũ culpabilem voco ipſum peccatũ. Defectum pœnalem illud damnum, ſiue nocumẽtum, ſiue læſionem, quæ conſequitur ad illud. De quolibet horum defectuum prædictus ſermo veritatem habet. Nam malum culpæ eſt a volũtate deficiente defectu naturali, ita quòd ille defectus præambulus eſt ad culpam: nunquam enim volũtas poſſet in volendo bonum deficere, niſi vanitatẽ, & defectibilitatem in ſe haberet. Similiter malum eſt a voluntate deficiente defectu pœnali, ita ꝙ ille defectus eſt culpæ annexus: nunquã. n. eſt dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ. Verum eſt etiam, ꝙ malum culpæ eſt a voluntate deficiente defectu culpabili: non tamen alia culpa, ſed eadem diuerſimode comparata: eadem enim eſt culpa, qua deformatur voluntas, & eius interior actio. Vnde ſic cõceditur malum eſſe a voluntate deficiente, ſicut actus a ſubſtantia agente. Cum igitur triplex ſit defectus circa voluntatem, ratione cuius malum dici poteſt a volũtate deficiente, quorum vnus, ſcilicet naturalis, eſt præambulus ad defectum culpæ, alter vero, ideſt pœnalis, eſt cõſequens, & annexus: defectus pœnalis inſeparabiliter cõſequitur defectum culpabilem: impoſſibile enim eſt eſſe dedecus peccati (ſicut dicit Augu.) ſine decore vindictæ. Defectus autẽ culpabilis non ſequitur neceſſario, nec inſeparabiliter ad naturalẽ defectum. Vnde nõ neceſſario ſequitur, ſi alicubi ſit defectus naturalis, ꝙ ibi ſit culpa: voluntas enim nõ hocipſo peccat, quia ex nihilo: ſed hocipſo, ꝙ eſt ex nihilo, põt deficere hocipſo, ꝙ volũtas eſt poteſtas potens ſeruare rectitudinem iuſtitiæ: hocipſo vero ꝙ voluntas eſt ex nihilo, potens eſt quantum eſt de ſe illam deſerere, & ita defectus ille circa voluntatem reddit eam ad peccandũ poſſibilem. Si autẽ tu quęras, quid faciat 15 ipſam voluntatem exire in peccatũ, & quæ ſit diſpoſitio ipſius immediata reſpectu culpæ. Dicendum, ꝙ nulla ſuperadditur diſpoſitio: ſed ipſa voluntas, quæ eſt domina ſui actus, & libera, poteſt ſeipſam conuertere ad illud, ad quod vult, & ſicut vult: & ſi indebite ſe conuertat, tunc peccat nulla ſuperinducta noua diſpoſitionẽ a parte volũtatis, quæ ſit præambula ad ipſam culpã. Vnde ſicut ille, qui ſtat rectus, poſſet ſtatim (ſi vellet) ſine noua diſpoſitione adueniente dimittere ſe cadere, ſic voluntas recta conſiſtens, & in ordine ad vltimum finem, poteſt illum exire: & exitus ille peccatum eſt. Ex dictis igitur patet, qualiter malum eſt a volũtate deficiente: & ex his manifeſta eſt reſponſio ad omnia, quæ in contrarium obiecta ſunt.

A D illud, quod obiicitur primo, 16 ꝙ anima eſt cauſa mali, ſicut ignis calefieri.

calefieri. Dicendum, quòd non eſt ſimilitudo quantum ad modum cauſandi ſpiritualem, ſed generalem. In generali enim modo cauſandi eſt cõuenientia, quia vtrumque ſe habet in ratione cauſæ efficientis: ſed in ſpecia
16 li eſt differentia, quia ignis eſt cauſa per modum naturæ, & neceſſitatis: anima verò per modum libertatis. Ille per modum poſitionis, & vere efficientis, iſta per modum priuationis,
17 & deficientis. AD illud, quòd obiicitur, quòd malum poteſt prius eſſe, quàm ſit, &c. Dicendum, quòd malum eo modo quo habet eſſe, eo modo habet & fieri: & quoniam malum priuatio eſt, & defectus (ſicut patebit inferius) hinc eſt, quòd ſicut malum eſſe nõ eſt aliquid vere eſſe, ſic nec malum effici eſt vere ab aliquo fieri, vt efficien-
18 te, ſed vt deficiente. AD illud, quod obiicitur, quòd anima magis poteſt in malum. Dicendum, quòd ſufficiẽtia in deficiendo non eſt ſufficientia ſimpliciter, ſed ſecundùm quòd ſufficientia, & ſimpliciter inſufficientia: & ideo ex tali ſufficientia inferre veram efficaciam eſt paralogiſmus ſecundum quid, & ſimpliciter. Prima enim propoſitio intelligitur de
19 ſufficientia ſimpliciter, ſicut patet in ſpicienti. AD illud, quod quæritur, vtrum ille defectus ſit culpa, vel pœna: & vtrum ſit naturalis, vel præter naturalis: & iterum reſpectu cuius, iã patet reſponſio. Omnibus enim his modis (vt dictum eſt) poteſt accipi. Prout autem accipitur pro defectu naturali, qui ineſt creaturæ, & ex hoc quòd de nihilo, nõ notatur ibi conditio defectus tanquam cauſa proxima, & immediata ipſius peccati, vt prius dictum eſt. Prout autẽ accipitur pro culpa, non notatur quòd antecedat, ſed quòd voluntatem denominet. Nunquam enim eſt deformis actus à voluntate, quin voluntas deformetur. Prout accipitur pro pœna, non notatur præcedere, ſed concomitari. Et per hoc illa tria patent, & alia quæ quæruntur conſequenter.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Malum eſt a bono & ſecundum intentionem, & prẹter intẽtionem, licet nunquam voluntas ſibi malum & ſimpliciter malũ uelit, ſed vt ſibi aliquũ bonũ

VTRVM malum ſit à bono ſm intentionẽ, vel præter. Et quòd ꝑter intẽtionẽ videtur. Primo per Dionyſiũ in 4. de diui. no. Malum eſt præter intentionem, naturam, & cauſam: ſi ꝑter intentionem, habeo propoſitum. Item. Dio. Nemo operatur ad malũ aſpiciens, ſed qui operatur aliquid ꝑ intentionem ad illud aſpicit, quod intendit: nam intentio eſt quidam mẽtis intuitus: ſi ergo nullus operans ad malum aſpicit, videtur quòd nullus malum intendit. Item. Malum dicit deordinationem ad finem: ſed intentio dicit voluntatem ad finem directam: ergo malum non cadit ſub intentione: ergo &c. Item. Omne malum, quod eſt in natura, eſt præter intentionem naturæ: ergo pari ratione omne malum, quod eſt in moribus, eſt ꝑter intẽtionẽ volũtatis rõnalis. Item. Bonũ, & finis: idem ſunt: ſed intentio eſt reſpectu finis: ergo reſpectu boni: ergo nõ videtur, ꝙ ſit reſpectu mali: ergo nullo modo malũ ab operante per voluntatem intenditur: redit ergo idem, quod prius. Sed contra. Voluntas rationalis eſt agens per intentionem, & deliberationem: ergo ſi omne malum culpæ actualis eſt voluntarium, omne eſt per intentionẽ factum. Item. Nullus peccat niſi habens vſum rationis: & omnis talis eſt operans per intentionem. ergo peccatum, vt peccatũ eſt, habet eſſe per intentionem. Item. Quod fit ab agente voluntario præter intentionem, fit a caſu, & fortuna: ſed malum culpæ non eſt a caſu, & fortuna: ergo nõ eſt ab agente præter intentionem. Item. Nullus iudicatur malus a facto, ſed ab intentione: hæc enim eſt quæ no-

Fundamenta.

Ad opp.

men imponit operi;ſed ab eo res ꝓprie, & pricipaliter ꝓcedit, a quo recipit complementum, & denominationem;ergo &c. Item. Qui peccat ex malitia, peccat ex certa ſciētia, & nullus agens aliquid ex certa ſcīa, & malitia, agit illud præter intentionē:ergo ſi contingit ſic malum facere, vtpote cū peccatur in ſpm̄ ſctm̄, vr̄ &c.

20 RESP. Dicendum, ꝙ de malo eſt loqui dupliciter, aut de eo quod eſt malum, aut de malo ſub rōne mali, Cū ergo quæritur, vtrū fiat per intentionem, vel præter. Dicendum, ꝙ ſi intentio cōparetur ad id quod eſt malū, ſi bene contingit malum intendere, & tanquam finem, & tanq̄ id qđ eſt ad finē: ſicut aliquis intendit finaliter luxuriari, vel vanegloriari tanq̄ id quod eſt ad finē: ſicut facere furtū intendit, vt inde poſſit viuere voluptuoſe, & intendit mentiri, vt poſſit falſo laudari. Si vero intentio comparetur ad malum ſub rōue mali poteſt eſſe dupliciter: aut ita ꝙ intendat hoc facere tanq̄ malū ſimpliciter, & malum ſibi: & hoc modo nullus intendit, quia nihil appetitur a voluntate, niſi ſub rōne boni ſimpliciter, vel boni ſibi. Aut ita, ꝙ intēdat hoc tanq̄ malum ſimpliciter, verumtñ, vt bonū ſibi: & ſic malum poteſt fieri per intentionem: & fit aliquando, licet non ab oībus, ſed a malitioſis, qui bus ꝓpter corruptionē palati interioris, mala ſapiunt, vt bona. Qm̄ igitur id quod eſt malum, cadit ſub intentione, & alia ſunt, quæ habent malitiam coniunctam inſeparabiliter: & qui intendit aliquid, per cōſequēs iudicatur intendere, quod eſt illi vnitum inſeparabiliter: hinc eſt, ꝙ malū iudicatur, & punitur vt factum per intentionem. Ex his patet reſponſio ad quæſtionem: ad quam reſpondēdum eſt non ſimpliciter, ſed diſtinguendo. Patet etiam reſponſio ad rationes ad vtrāque partem adductas. Nā primæ rōnes procedunt de intentione, & de malo ſub rōne mali. Nā intētio qcquid principaliter cōſiderat, induit ipſum ratione boni, vt ap

21 petibilis. Illa tamen ratio de ſimili in natura non valet, quia natura eſt agens determinatum: vnde ſemper intendit, quod melius eſt: operat aūt ſm leges ſibi inditas a deo. Vnde ſi quid fit ibi malum, hoc eſt præter intentionem: non ſic aūt eſt de voluntate deliberatiua: ipſa. n. non ſemꝑ deſiderat, quod melius eſt.

A D rationes ad oppoſitum patet reſponſio: loquunt. n. de malo ſm id quod eſt: & ſic bene intēditur ab agēte per voluntatem, vel inquantum cōſideratur, vt habens intentionem boni ſimpliciter, vel boni vt nunc, ſiue boni ipſi facienti, ſicut eſt in illis, qui lętantur cum malefecerint. Et ſic procedunt omnes iſtæ rationes. 22

Conſequenter quæritur de ſecundo principali, ſcilicet de malo in comparatione ad illud, in quo eſt. Et circa hoc quæruntur tria. Primum eſt, vtrum contingat reperire malum ſequeſtratum ab omni bono. Secundū eſt, vtrū malum habeat eſſe in bono ſibi oppoſito. Tertio quæritur, vtrum malum ſit in eo, in quo eſt tanquam aliquis habitus, vel pura priuatio. Artic. 2.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Malum omnino a bono ſeparatum non poteſt eſſe, quia malū fundatur ī bono licet inter malos act⁹ detur ſummus malus.

VTRVM aliquod malum ſit ab omni bono ſequeſtratū, & hoc eſt quærere, vtrū aliquid ſit ita malum, ꝙ nihil habeat de bono, ſed ſit malum in ſummo. Et ꝙ ſic videt. In his, quæ ꝑ ſe dñr ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ad magis, & maxime ad maxime ꝑ cōſiderationē philoſophi: ſed hæc eſt vera ꝑ ſe, Bono opponit malū: ergo magis bono magis malū, & maxime bono maxime malū: ſi ergo cōtingit reperire ſumme bonum, ergo & ſummé malū. Nā ſi vnū oppoſitorū ponit in natura, ꝑ cōſequens ponit & reliquū. Itē. Magis, & minus dr̄ ꝑ acceſſum ad terminū: ergo vbi eſt re- Ad opp.

eſt reperire magis, & minus, cõtingit reperire ſummũ: ſed in malo cõtingit reperire magis, & minus; ergo &c. Itẽ. Aut eſt ſtatus in malis, aut nõ: cõ ſtat ꝙ neceſſe eſt ſtatũ ponere, nã ille ponit in oĩ eo, qđ actu ẽ, ſed ſtat nõ eſt citra ſummũ, ergo neceſſe eſt ponere ſumme malũ: ſed hoc eſt, quod nihil habet de bono: ergo &c. Item. Oẽ ꝑ accñs reducit̃ ad ꝑ ſe: ergo ſi eſt ponere malũ ꝑ accñs, eſt ponere malũ per ſe: ſed illud ꝑ ſe ineſt alicui, qđ hẽt ortũ ex ꝓprijs principijs illius: ſi ergo aliquid eſt malũ ꝑ ſe, videt̃ ꝙ eius principia ſint mala: & ſi prĩcipia eius ſunt mala, totũ eſt malũ: & ſi totũ eſt malũ, nihil eſt ibi de bono: ergo a primo ſi eſt ponere malũ ꝑ accñs, eſt ponere aliquid, qđ ſit ſimpliciter, & totaliter malũ: conſtat aũt ꝙ primũ eſt ponere: ergo & alterũ. Itẽ. Oẽ dictũ ꝑ participationẽ reducibile eſt ad dictũ ꝑ eſſentiã: cũ ergo dr̃ aliquid eſſe malũ, aut dr̃ ꝑ participationẽ, aut ꝑ eſſentiã. Si ꝑ eſſentiã: ſed bonũ ꝑ eſſentiam eſt ſumme bonũ, ita ꝙ nihil hẽt de malo: ergo ſimiliter erit aliquid ita malum, ꝙ nihil habebit de bono. Si dr̃ ꝑ participationẽ, & oẽ tale reducit̃ ad dictũ ꝑ eſſentiã: ergo redit neceſſario, ꝙ aliquid ſit malũ eſſentialiter: & ita idẽ qđ prius. Item. In quolibet gñe eſt reperire vnũ primũ, quo mẽſurant̃ oĩa, q̃ ſunt illius gñis. Hoc planũ eſt, & patet ꝑ philoſophũ, qui hanc ponit in x. primæ philoſophiæ. Hoc etiã patet inducẽdo: ergo in gñe malorũ eſt reperire aliquod vnũ, qđ ſit mẽſura oĩum malorũ: ſed illud nõ põt eſſe niſi ſummũ inter oĩa mala: ergo &c. Contra. Si eſt ponere ſummũ, malũ, qđ nihil habeat de bono, & eſſe aliquod bonũ eſt, tunc eſt ponere ſumme malum eſſe, & tñ nõ hr̃e eſſe: ſed hæc ſunt duo ĩpoſſibilia: ergo &c. Item. Oĩs potentia (vt dicit Philoſophus) eſt de genere bonorũ: ergo ſi aliquid eſt ſumme malum, illud oĩno nihil põt: ſed ſummũ in oĩ gñe plus põt, q̃ illud quod eſt citra ſummum: ſi ergo illud, quod nõ eſt ſumme malum aliquid põt, illud qđ eſt ſumme malum multa põt: ergo eoipſo quòd eſt ſummum, multa põt, & nihil põt:

Fundamenta.

ſed hæc duo ſunt incõpoſſibilia: ergo &c. Item. Oĩs ſciã eſt de gñe bonorum, non tantũ ſcientia boni, verum etiam ſcientia mali: Scire. n. malum bonũ eſt. Si ergo aliquid eſt ſumme malum, caret noticia boni, & mali: ergo nec ſcit facere aliquod malũ, nec lædere: ſed hoc ipſo ꝙ malum eſt ſcit lædere bonum: ergo hoc ipſo ꝙ ſumme malum eſt, ſcit, & neſcit bona, & mala: ſed iſta ſunt iſta incompoſſibilia: ergo &c. Item. Si aliquid eſt ſumme malum, eſt malum per eſſentiam, & neceſſario: ſed ſi malum eſt per eſſentiam, & naturam, naturale eſt ei facere malum: ſed vnumquodque dum facit, quod eſt ſibi naturale bene facit: & quod bene facit eſt bonũ; ergo ſi aliqđ eſt ſumme malũ, ipſum eſt bonum, & dum male facit, bene facit: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Si aliquid eſt ſumme malum, illud eſt viliſſimum: quanto. n. aliquid magis malum eſt, tanto vilius eſt: & ſi viliſſimũ eſt inter mala, ergo inter illa eſt infimum: ſed quod eſt infimũ inter mala, non eſt ſummum caput malorum: ergo quòd eſt ſumme malum, non eſt ſumme malum. Si dicas quòd non ſequitur, eſt viliſſimum, ergo non eſt ſumme malũ, quia hoc eſt eſſe ſumme malum, quod infimũ eſt reſpectu bonorum. Obiicitur, quia ſi aliquid ponit̃ ſumme malũ, non debet poni ſuper alia, ſed infra ſm rectum ordinẽ: ergo non eſt deus tenebrarum, ſed ſeruus, qđ eſt contra errorem iſtum. Item. Si eſt ſumme malum: ergo illud erit ita oĩps in malo, ſicut ſumme bonum in bono: ergo omne illud erit ita oĩps in malo, ſicut ſumme bonum in bono: ergo omne malum ſubiacet eius potentiæ: ſed cũ iuſcũque boni corruptio eſt malum: ergo cuiuſcũq; boni corruptio ſubiacet potentiæ ſummi mali: ergo ſi ſumme malũ eſt, põt corrũpere oẽ bonũ; ſed bonũ, qđ põt corrũpi, nõ eſt ſummũ: ergo ſi eſt ponere ſumme malũ, nihil eſt ſumme bonum: & ſi nõ eſt ſumme bonum, nihil eſt bonum: ergo a primo ad vltimum, ſi eſt ponere ſũme malũ, nihil eſt bonũ. Qđ ſi hoc eſt oĩno falſum, & impium: patet &c.

23 RESP. Dicendum, ꝙ ponere ma-
lum aliquod eſſe, quod nihil habeat
de bono, non ſolum eſt peruerſitatis
hæreticæ, ſed etiam manifeſtæ cęcita-
tis, & ſtultitiæ. Sicut enim in opponē
do mōſtratum eſt, ipſa poſitio impli
cat i ſe oppoſita. Implicat.n.ꝙ illud
ſcilicet ſumme malum ſit, & non ſit,
ꝙ idem poſſit, & non poſſit, & ꝙ idē
ſciat, & neſciat. Et dum implicat in
ſe oppoſita, deſtruit ſeipſam. Nam in
ponendo ſumme malum eſſe, quod
nihil de bono habeat, ponit ꝙ illud
non ſit ſummum, cum ponat, ꝙ nul-
lum bonū habeat: ponit etiam quòd
non ſit malum. ponit etiam ꝙ nullū
bonum habeat oppoſitū: & hæc oīa
in opponendo monſtrata ſunt, quæ
manifeſte conuincunt errorem iſtū
eſſe fatuum, & cæcum, & auctorem, ſi
ue inuentorem ſuum oſtendunt fuiſ-
ſe excęcatum, & impium. Nunquam
enim in tantam tenebroſitatem intru
ſus eſſet impius Manichæus, niſi fuiſ
ſet longe ante ſeruus dei tenebrarū,
qui excæcauit mentem eius, vt nō ful
geret in eo illuminatio veritatis, quę
ſuper oēm irradiat intellectū, & vſq;
hodie viget hic error peſſimus, quā-
uis ſit irrationabiliſſimus. Et huius
ratio eſt potiſſima ipſa mater cæcita-
tis ſuperbia, quæ regnat in quibuſdā
laicis quantum ad ea, quę ſunt fidei,
& morum. Cum enim ſint idiotę prę
ſumunt ſacram ſcripturā exponere, q
eſt profundiſſima oīum ſcripturarū:
cum iterum habeant quandam ho-
neſtatem exteriorem, contemnunt vi
tam oīum aliorum: & merito huius
duplicis ſuperbię excęcantur, vt in-
cidant in errorem iſtum peſſimū, per
quem excęcantur adeo, vt neſciant
diſcernere, quid bonum eſt, aut quid
malum, dum multa genera bonorū
ponunt eſſe a deo malo, quos Eſa. prę
monſtrat. 5. ca. Vę qui dicitis malum
bonum, & bonum malum, ponentes
tenebras lucem, & lucem tenebras: &
propter nimiam excęcationē, in qua
ſunt amiſſo ſuę rationis vſu, nullam
habent in eiſdem efficaciam argumē
ta ad perſuadendum, nec tormenta
ad retrahendum, nec orationum ſuf
fragia ad reuelandum, niſi hoc fiat
de gratia ſpecialiſſima. Hanc poſitio
nem hęreticam: imo ſtultiſſimam, &
blaſphemam repudiando, dicamus
ſicut dicit fides catholica, & ratio re
cta, nihil eſſe ita malum, quin habeat
aliquid de bono. AD intelligentiam 24
autem obiectorū notandum, ꝙ ſum-
mum in aliquo genere dupliciter po
teſt dici. Vno modo dicitur ſummū;
quo nihil poteſt eſſe maiꝰ: & hoc mo
do non contingit reperire, neque po-
nere aliquid ſumme malum: nihil.n.
eſt adeo malum, quin poſſet eſſe peiꝰ,
ꝓ eo ꝙ aliquid habet de bono, quo
poſſet magis priuari: & ita adhuc pe-
ius eſſet, & pro tanto dicit Dio. quòd
malum eſt infinitum. Alio modo di-
citur ſummum, quo nihil eſt maius ſe
cundum actum, ſed ipſum excedit in
ter oīa alia: & ſic contingit reperire
ſummum in malis. Nam Lucifer, qui
eſt rex ſuper oēs filios ſuperbię, peſsi
mus eſt ſuper oēs. His viſis facile eſt
reſpondere ad obiecta.

AD illud, quod primo obiicitur 25
de oppoſitione mali. Dicendū, ꝙ con
ſideratio intelligitur ita ꝙ terminus
eodem modo accipiatur, cum dicitur
ſimpliciter, & cum dicitur cum exceſ
ſu: nō ſic autem eſt in propoſito. Nā
cum dicitur, quod bonū opponitur
malo, accipitur hic bonum per parti
cipationem: cū vero infertur de ſum-
mo bono, accipitur ibi bonum ꝓ bo
no per eſſentiam, quod ſolū eſt ſum-
me bonum, & illi nihil opponitur.
AD illud, quod obiicitur, ꝙ magis, 26
& minus accipit ſm̄ maiorem, & mi-
norem acceſſum ad terminum. Dicē
dum, ꝙ verum eſt in his, quę dicunt
poſitionem: non aūt verum eſt in his
quę dicunt priuationem: imo accipiū
tur per receſſum. Vnde magis malū
dicitur, quod magis recedit a bono:
& quia nunquā tm̄ recedit, qn adhuc
magis poſſit, hinc eſt, ꝙ nūquam eſt
ibi ponere ſummū. Ad illud ꝙ obiici 27
tur de ſtatu. Dicendum, quòd ſtatus
eſt ſm̄ actum: ſed non oportet quòd
ſit ſtatus ſm̄ potentiam, vt non poſ-
ſit eſſe vltra progreſſus. Nam & ſi in
rebus creatis non contingat inueni-
re actum infinitum: contingit tamē
reperire infinitum in potentia, ſicut
pate

patet in numero per appoſitionem,
& in continuo per diuiſionem. Et ſic
in propoſito intelligendum: & hoc
infra manifeſtabitur, cum agetur de
28 corruptione mali. AD illud, quod
obiicitur, quod per accidens reducitur
ad per ſe, & ſimiliter dictum per par
ticipationem, reducitur ad dictum per
eſſentiam, & ſimiliter quòd in quoli-
bet genere eſt reperire vnum primũ, &c.
Dicendum, quòd hoc locũ habet in
his, quæ dicunt poſitionem, & natu-
ram, quæ poſsit cauſari ex principiis
ſubiecti, & quæ poſsit eſſentialiter di
ci, & ſecundum quã poſsint alia men
ſurari ſecundum eius participationẽ
maiorem, & minorem. Malum autem
priuationem dicit inquantum malũ:
& ideo illę tres rationes non habent
hic locum. Et hoc fuit, quod decepit
Manichęum (vt dicit Auguſtinus)
quia neſciuit, quid eſſet malum: & qa
voluit de malo diſputare, neſciens
quid hoc eſſet: ideo ſe, & multos prę-
cipitauit in errorem. Superbia enim
ſua fecit ipſum ignorare modum ad
diſcendi. In omni enim inquiſitione
prius oportet intelligere, quid eſt qđ
per nomen dicitur: & hoc tanquam
pręcognitionem afferre ſecum ad rei
proprietates poſterius cognoſcẽdas.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Malum ſubſtãtificatur in bono, & non modo in bono, ſed in bono ſibi oppoſito quodãmodo, non tamen in oppoſito formaliter, & directe.

Fundamenta. VTRVM malum, ſiue malitia ſit in bono ſibi oppoſito. Et quòd ſic videtur. Auguſt. in Enchiri. Cum mala, & bona nullus ambigat eſſe contraria, nõ ſolũ ſimul eſſe poſſunt, ſed mala oĩno ſine bonis, & niſi in bonis, eſſe non poſſunt. Hic expreſſe habet, quòd mala ſunt in bonis ſibi oppoſitis. Item. Aug. in his contrariis, quę bona, & mala vocantur deficit regula dialecticorũ, qua dicunt nulli rei ſimul ineſſe contraria: ſed conſtat, quòd non deficeret, niſi mala eſſent in bonis ſibi oppoſitis, ergo &c. Item. Malũ dr̃, qđ corrumpit: ſed non corrumpit niſi illud, in quo eſt: & ei bono opponitur, quod corrumpit: ergo videtur, quòd malum ſit in bono ſibi oppoſito. Itẽ. Seruitus opponitur libertati: ſed peccatum, qđ facit hoĩem ſeruum, proprie ineſt hoĩ ſecundum voluntatem per liberi arbitrij libertatẽ: ergo videtur, quòd malum ſubſtantificari habeat in bono ſibi oppoſito. Contra. Diony. in lib. de diui. no. Malum nõ eſt exiſtẽs, neque in exiſtentibus: ſed oẽ bonum eſt de genere exiſtentium: ergo malum non eſt in bono: ergo nec in bono ſibi oppoſito. Item. Virtus, & vicium ſunt oppoſita: & tantum vnũ vni opponitur: ergo ſi vitium nõ eſt in virtute: ergo nec eſt in bono ſibi oppoſito, nec etiam cum illo. Item. Regula dialecticorum eſt vera, & neceſſaria: ergo fallit in aliqua materia: nam ſi falleret in vna ſola materia, repudianda eſſet tanquam falſa: ſi igitur ars dicit, quod vnum oppoſitum non eſt in altero, nec cum altero: circa idem, & bonum malo opponitur: ergo malum non eſt in bono ſibi oppoſito. Item. Si malum poteſt eſſe in bono ſibi oppoſito: ergo ab ipſo non expellitur: & ſi non expellitur a ſuo oppoſito, videtur quòd non expellatur ab aliquo: & ſi a nullo expellitur, ſemper manet: ergo ſi aliquis ſemel eſt malus, ſemper eſt malus. Quod ſi hoc eſt falſum, reſtat quòd & primum. Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd bonũ 29
in creatura dr̃ per ordinationem ad fi
nem. Vnde bonũ dr̃, quod eſt ordina
tum in finé. Ordinatio aũt tria reſpi-
cit, aut ipſum ordinabile, aut illud
ſecundum quod eſt ordinabile, aut illud per
quod ordinatur. Et ſecundum hoc triplex
reperit in nobis bonum. ſ. bonũ qđ
eſt ordinabile, & hoc eſt naturale: &
bonum, per qđ ordinatũ, & hoc eſt vir-
tus, vel gratia: & bonũ ſecundum qđ natura
ordinabilis eſt gr̃a, & hoc eſt habili-
tas media. Intelligendũ eſt ergo, qđ
malum culpę ei bono quod eſt ipſa

natura, vel ſubſtantia non opponiť, quia ipſam ſubſtantiã non corrũpit (vt dicit Diony.) Nihil exiſtentiũ corrumpit in eo quod eſt eſſentia, vel natura. Ei aũt bono quod eſt virtus, & gratia ſimpliciter, & directe opponitur. Vnde mutuo ſe expellũt, & ſimul eſſe non poſſunt. Ei aũt bono qđ eſt habilitas media, quodãmodo opponitur, & quodammodo non. Nã illa habilitas media habet comparari ad naturã cuius eſt, & ad gratiã ad quã eſt. Et ſm ꝙ cõparať ad naturã cuius eſt, ſic non habet oppoſitionẽ ad malum; qm̃ habilitas illa, vt erat talis naturæ, indifferens erat ad bonũ, & ad malum: & ſic eſt ſubiectum mali. Vt autem cõparatur ad gratiam, ſiue virtutem, vel etiam ad finẽ, ad quem eſt, ſic habet oppoſitionẽ ad malũ. Nam malũ tollit rectã ordinationẽ ad illud ad quod eſt, & reddit minus, & minꝰ habilem. Qm̃ igitur malũ culpæ primo, & principaliter circa habilitatẽ conſiſtit: & habilitas potentię opponitur ipſi malo, cum malum reddat ipſam potentiam inhabilẽ, hinc eſt ꝙ Aug. dicit, ꝙ malum habet eſſe in bono ſibi oppoſito: & ꝙ in huiuſmodi oppoſitis regula dialecticorũ deficit, hoc eſt dicere, ꝙ ad talia oppoſita non ſe extendit. Vnde ex hoc non ſequitur, ꝙ regula dialecticorum falſificetur. Sed qm̃ mos eſt Philoſophi poſitis conſiderationibus inſtantias ſubinferre, non quæ falſificent ipſas, ſed quæ intellectum conſiderationũ rectificent, & manifeſtent, ſic beatus Aug. tanq̃ vir prudens ingenio i hac inſtantia manifeſtat illã maximã dialecticorum in his oppoſitis tenere, q̃ opponuntur oppoſitione formali, ſicut opponitur virtus & vitiũ, gratia & culpa. In his autem oppoſitis, quę non opponuntur ratione eius, quòd ſunt, ſed ratione eius ad quod ſunt, non eſt intelligenda illa regula: nam illa ſimul poſſunt ſtare ſicut ſtat gr̃a cum concupiſcentia. Et iterum vnũ poteſt eſſe in altero, ſicut culpa in habilitate. Ex his quæ ſunt dicta manifeſta eſt reſponſio ad quæſtionẽ propoſitam Dico. n. quòd malum ſubſtãtificatur in bono, & non ſolum in bono, ſed etiam in bono quodãmodo ſibi oppoſito, ſicut oſtendunt rationes q̃ ad primã partem inducuntur. In bono aũt quod directe, & formaliter opponitur, ſibi ſubſtantificari nõ habet, ſicut duæ vltimæ rationes, q̃ ad ſecundam partẽ inducunť, oſtdunt.

A D illud quod obiicitur de verbo 3
Dionyſij, ꝙ malum non eſt in exiſtẽtibus, &c. Dicendum ꝙ ipſe loquitur per ſe, ꝙ ſcilicet non eſt in exiſtentibꝰ ſm ꝙ exiſtentia, ſed potius ſm quòd deficientia, cum ſit priuatio & defectus, vt iam patebit melius. A D illud 32
quod obiicitur quòd tantum vnum vni opponitur. Dicendum ꝙ illud intelligendum eſt de vno genere oppoſitionis, & intelligendo ſm idem, & per ſe loquendo. Habilitas autem potentiæ non opponitur ipſi vitio niſi rõne virtutis: virtꝰ. n. directe opponitur vitio: & quia naturalis habilitas quodammodo inclinat ad virtutem, hinc eſt quòd vitio oppoſitur quodammodo, licet non omnino vt virtus: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Malum abſtractiue ſumptum in ſe, eſt pura priuatio, nec dicit habitum, vel potẽtiam aliquã, bene tñ cũ cõcretiue ſumitur.

VTRVM malũ ſit in bono tanq̃ aliquis habitꝰ & potẽtia aliqua, & an ſit pura priuatio. Et ꝙ nõ ſit ibi tanq̃ habitꝰ, & potẽtia aliqua, ſed vt pura priuatio videť. Primo ꝑ illud Iohã. 1. Sine ipſo factũ eſt nihil. glo. Nihil. i. pc̃m: 1 ergo pc̃m nihil eſt. Itẽ. Aug. Malũ nõ eſt natura aliqua, ſed defectus circa naturã mali nomen accepit: ergo malũ nõ eſt aliqua potentia, ſed defectus, & priuatio. Item. Anſel. de cõce. virg. c. 5. Iniuſtitia oĩno nihil eſt, ſicut cæcitas. Non. n. aliud eſt cæcitas, quàm viſus priuatio, vel abſentia vbi debet eſſe, q̃ nõ magis eſt qđ in oculo vbi debet eſſe, q̃ in ligno vbi non debet eſſe Ad opp.

bet eſſe. Item. Hoc ipſum videtur ratione. Bonum, & ens conuertuntur; ergo de quocunque, prædicatur ens, prædicatur & bonum: Si igitur peccatum, vel malitia eſſet ens, malitia ſm quod huiuſmodi haberet aliquid de bonitate: ſi ergo nō habet aliquid de bonitate, nō habet igitur aliquid de entitate. Item. Oē ens a ſummo ente procedit, nec eſt aliqua eſſentia, quæ non ſit in dei potentia vt illā producat: ſed deus nō poteſt peccare, nec facere culpam: ergo peccatum inquantum huiuſmodi nō habet aliquid de entitate: ergo nihil eſt priuatio pura. Item. Omne, quod eſt ens, habet aliquam formam: omne enim quod habet aliquam formam, habet pulchritudinem: ſed peccatum nō habet pulchritudinem, cum ſit deformitas animæ: ergo nihil habet de entitate: ergo puram dicit priuationem. Sed contra.

Fūdamenta. Augu. Peccatū eſt factū, vel dictū vel cōcupitū cōtra legē dei, ſed oē dictū vel factū eſt aliquid; ergo peccatū, ſiue malū eſt aliquid, nō ergo priuatio pura. Item. Virtus. & vitium ſunt contraria: ſed contraria ſunt in eodē genere: & quæcũque ſunt ſub eodem genere, vtrunque eorum eſt aliquid, & non priuatio pura: ergo vitium aliquid eſt: igitur malum, ſiue peccatum nō eſt omnino nihil. Item. Siue accipiatur concretiue, vel abſtractiue, verum eſt dicere, quod peccatum eſt in aliquo, & omne quod eſt in aliquo eſt ens, ſicut omne quod legit eſt legens, & omne qđ amat eſt amans, & omne quod eſt ens eſt aliquid, & non eſt priuatio pura: ergo peccatum, ſiue malū ſiue accipiatur concrete, ſiue abſtracte nō eſt omnino nihil. Item. Nihil quod eſt pura priuatio intenditur, & remittitur: ſed malum, vel peccatum intenditur, & remittitur, quia vnum peccatum eſt maius alio, & vna malitia eſt maior altera: ergo peccatum, ſiue malitia non eſt priuatio pura. Itē. Oē ordinatum præſupponit eſſe: ſed malum culpę (ſecundum qđ malum) ordinatur ad malum pœnæ: ſi igitur ſecūdum quod malum eſt ordinatur ad pœnam, videtur quod ſecundum, ꝙ malum habeat aliquod eſſe. Item. Aut peccatum eſt aliquid ſecundum quod peccatum, aut nihil. Si aliquid, habeo propoſitum. Si nihil, & deus punit hominem ꝓ peccato: ergo deus punit hominem pro nihilo: ſed qui punit alium ꝓ nihilo, iniuſte punit: ergo ſi deus punit hoīem pro culpa, vt quod iniuſte faciat in puniendo.

RESP. Dicendum, quod malum, ſiue peccatū dupliciter poteſt accipi. 35
Vno modo abſtractiue. Alio modo concretiue. Secundum autem quod malum dicitur concretiue, ſic concernit illud, quod deformat vel aliquam actionem, vel aliquam ſubſtantiam: & ſic dicitur malum res mala, vtpote actio mala, vel aīa mala. Et hoc modo malū aliquid eſt, & habet eſſe naturæ. Si autem aliquādo dicatur ipſa res mala, ſiue peccator nihil eſſe, hoc dicitur quantum ad bene eſſe, ꝙ quidem eſt eſſe ordinatum. Vnde cum di- 15
cuntur homines nihil fieri cum peccant hoc non dicitur, quia omni eſſe priuentur, ſed quia priuantur eſſe ordinato: quod quidem eſt eſſe completum, & de quo dicit Boetius, quod eſſe eſt quod ordinem retinet, ſeruatque naturam. Contingit iterum loqui de malo, ſiue de peccato abſtracte: & hoc modo malū, ſiue peccatum in recto, ſiue prædicatione formali nō eſt aliquid, ſed nihil, quia non eſt ens, nec bonum, ſed priuatio boni. Quamuis autem malitia, vel peccatum nihil ſit in recto, in obliquo tamē alicuius eſt, & alicuius vt oppoſiti, & alicuius vt ſubiecti. Alicuius vt oppoſiti vtpote boni: malum enim eſt priuatio boni: & quia ſic eſt priuatio boni, vt tamen nō ſit omnimoda boni adnihilatio, ſic priuat bonum, quod relinquit bonum: vnde ſic priuat bonum gratiæ, quod relinquit bonum naturę: ſic priuat actum vt relinquat aptitudinē: ſic priuat bonum quātum ad effectū, vt tamen in ſubiecto relinquat debitum: & ideo malum abſtractiue ſumptū (formaliter loquendo) priuatio eſt: & ideo nihil eſt. Eſt etiā alicuius entis vt ſubiecti, quia eſt in aliquo ente. Non enim eſt omnimoda priuatio ſiue adnihilatio. Et quia ſm hanc viam rationes, & auctoritates ad pri-

mam partem induꝗ oſtendunt ma lum, ſiue peccatum nihil eſſe; ideo concedendæ ſunt.

34 AD illud, quod primo obijcitur in contrarium, quod peccatum eſt dictum, vel factum &c. Dicẽdum, quod ibi accipitur peccatum, ſiue malũ concretiue prout concernit actionem ſubſtratam, & hoc modo aliquid eſt: ſed hoc non repugnat, ſed conſonat eis,

35 quæ dicta ſunt. AD illud, quod obijcitur, quod virtus, & vitium ſunt contraria. Dicendum, quod vitium ſecundum quod cõtrariatur virtuti, vt pote luxuria caſtitati, non tantum dicit priuationem, ſed etiam dicit aliquem habitum ſubſtratum, quo aliquis redditur facilis ad perpetrandum illud peccati genus: & hoc modo accipiendo vitium, vitium nõ omnino nihil eſt. Alio modo accipiẽdo vitium prout eſt priuatio boni tantum, ſic non contrariatur virtuti ſecundum rem, imo opponitur ſicut priuatio, & habitus. Si autẽ dicatur alicubi hoc modo vitium contrariari virtuti, accipi tur largo modo contrarium pro quali bet oppoſitione, & repugnãtia. Vel hoc dicitur, quia & ſi ſecundum veritatem vitium opponatur virtuti vt priuatiua: habent tamẽ virtus, & vitium quodammodo legem cõtrariorum in hoc quod mutuo ſe expellũt, & ab vno ſit regreſſus ad alterum, in qua conditione oppoſita vt priuatio & habitus ab his, quæ opponuntur ſicut contraria, diſtinguuntur. Et pro tanto dicit Auguſt. in Enchiri. quod in hoc fallit regula dialecticorũ vocans bonum, & malum contraria: & hoc ex cauſa prædicta. Nihilominus tamen dicendum, quod malum eſt in eodem genere cum bono: ſed hoc nõ eſt proprie, & ſecundum rectam ordinationem, ſed hoc eſt per quãdam reductionem: & ex hoc non ſequitur, ꝙ malum ſit aliquid. Nam priuationes ad idem genus cum ſuis habitibus reducũtur: & tamen ipſę formaliter loquendo nihil ſunt.

36 AD illud, quod obijcitur, quod malum eſt in aliquo, ergo eſt. Dicendum, quod illud nõ ſequitur; nam ſicut dicit Philoſophus: Quędam ſunt entia, & quędam ſunt entium: & quamuis priuationes põt dici entium, non tamen dicuntur entia. Cum aũt dico malitiã eſſe in alio, dico eam eſſe entis: ſed cum dico malitiam eſſe ens, attribuo ei entitatem in ſe: & primum eſſe eſt eſſe ſecũdum quid, ſecundum eſſe eſt ſimpliciter: & ideo eſt ibi ſophiſma ſecundum quid & ſimpliciter. Si autem quæratur de hac. Malitia eſt, vtrum ſit cõcedenda 37
vel non. Dicendum, quod hoc verbũ Eſt (ſicut vult Philoſoph⁹) dupliciter poteſt prædicari. Aliquando prædicatur vt cõpoſitio media inter duo extrema, & ſic dicitur tertium adiacẽs, vt cum dicitur homo eſt albus. Aliqñ vero ſic prædicatur, vt res importata per ipſum ſit attributum, ſiue alterũ extremorũ. Quãdo ergo ſic dicitur, Malitia eſt: ſi hoc verbum Eſt accipiatur vt prædicatũ, ſicut accipiũtur alia verba, vt legit, & huiuſmodi, tũc locutio eſt falſa. Eſt enim ſenſus. Malitia eſt, id eſt malitia eſt ens id eſt eſſentia aliqua: hoc enim verbum Eſt ſignificat eſſentiam, vel ſubſtantiam vniuſcuiuſque. Alio modo poteſt intelligi ꝓdicari, vel accipi in huiuſmodi locutione ſicut copula, & eſt oratio quodã modo defectiua: & tũc eſt ſenſus: Malitia ẽ, id eſt malitia alicui ineſt: ita ꝙ ipſa malitia potius intelligitur vt alteri inhærens, quam alteri ſubſtans, ſicut cum dicitur malum, & intelligitur aliquid eſſe malum. Et hoc modo accipiendo non valet, Malitia eſt: ergo eſt ens. AD illud, quod obijcitur quod pura priuatio non intenditur, 38
nec remittitur. Dicendum, quod ſi dicatur pura priuatio, hoc eſt priuatio nihil ponens nec in recto, nec in obliquo, hoc modo verũ eſt dicere, quod non recipit magis, & minus, ſicut chimera nihil eſt, & hircoceruus nihil eſt: nec eſt vnum magis nihil, quam reliquum. Alio modo pura priuatio dicitur, quia nihil ponit in recto: ponit tamen in obliquo: & hoc modo malitia priuatio poſſet dici: ſed de hac non eſt verum, quod non recipiat magis, & min⁹. Poteſt enim magis, & minus recipere ratione eius entis quod reſpicit, quaſi in obliquo. Vnde dicitur maior priuatio, in qua eſt maior boni

boni corruptio, & in qua min⁹ de bono relinquitur: minor vero ĩ qua minus de bono corrumpitur, & plus relinquitur. Et ſic patet, q̃d ex hoc non ſequitur, quod peccatum abſtrahẽdo
39 loquendo ſit aliqua poſitio. AD illud, quod objicitur, quod eſſe ordinatum præſupponit eſſe. Dicendum, ꝙ verũ eſt ꝙ in his, quæ per ſe ordinantur, ordinatum præſupponit eſſe: in his autem, quæ ordinantur per accidens, non præſupponit eſſe in ſe, ſed ratione illius, in quo, vel per quod ordinatur. Et hoc modo malũ dicitur ordinari: non quia ſit in ſe ordinatũ cum ſit priuatio modi, ſpeciei, & ordinis, ſed quia ordinabilitatẽ habet in pœna ratione ipſius punibilis: hoc autẽ melius determinatũ eſt in li. iiij. diſt. xlvj. AD illud, quod objicitur,
40 quod ſi peccatum nihil eſt, q̃d deus punit hominẽ pro nihilo. Dicendũ, quod ſicut prætactum eſt, & ſi peccatum nihil ſit in recto: nihilomin⁹ tamen in obliquo eſt alicuius entis, vt oppoſiti, & alicuius vt ſubiecti, circa quod relinquit debitum reſpectu boni priuati. Dico igitur, quod peccatum eſt meritum pœnæ, nõ ſolũ ratione priuationis, ſed etiã ratione debiti relicti, & boni priuati: vnde nõ eſt homo dignus puniri ſolum quia bono caret, ſed quia caret, & debet habere. Et licet carentia illa nihil ſit, debitum tamen habendi aliquid eſt: & iõ ex hoc non ſequitur, quod deus puniat hominem pro nihilo, quamuis peccatum nihil ſit. Hoc aũt apertum eſt, ſi quis cõſideret in ſenſibili exemplo, ſcilicet cum rex incarcerat ſeruum, quia nõ reddidit tributum: vel cum aliquis creditor incarcerat aliquem, quia non ſoluit ſibi pecuniam mutuatam: priuatio enim non per ſe ſed cum debito eſt in cauſa.

QVID SIT PECCATVM.

DISTINCTIO XXXV.

POſthęc videndum eſt quid ſit peccatum. Peccatũ eſt, vt ait, Augu. omne dictum, vel factum, vel concupitũ, quod ſit contra legem dei. Idem in lib. de duabus animabus, Peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequẽdi quod iuſtitia vetat. In vtraque aſſignatione de actuali peccato agitur & mortali, non veniali. Ex prima deſcriptione oſtenditur peccatum eſſe voluntas mala, ſiue locutio & operatio praua, ideſt, actus malus tam interior quã exterior: ex altera vero tantũ oſtenditur eſſe actus interior. Voluntas enim, vt in ſuperioribus dictũ eſt, motus animi eſt: actus ergo interior eſt. Amb. quoque in lib. de paradiſo ait. Quid eſt peccatum, niſi legis diuinæ præuaricatio, & cæleſtium inobedientia præceptorũ? Ergo in præuaricante peccatum eſt, ſed in mandantẽ culpa non eſt. Non enim conſiſteret peccatum, ſi interdictio non fuiſſet. Non conſiſtente autẽ peccato, non ſolum malitia, ſed etiam virtus fortaſſe non eſſet: quę niſi aliqua malitiæ fuiſſent ſemina, vel ſubſiſtere, vel eminere non poſſet. Ecce pręuaricationem legis, & inobedientiam definit Ambroſius eſſe peccatum.

De peccato actuali ſm ei⁹ qdditatẽ, & definitionẽ. Li. cõtra Fauſtũ Manich. 22. ca. 27. to. 6. Ca. 11. to. 6. & retr. li. 1. c. 15 Ca. 8. to. 4

Diuerſorum ſententias de peccato ponit.

QVOCIRCA diuerſitatis huius verborum occaſione, de peccato plurimi diuerſa ſenſerunt. Alii enim dicunt voluntatem malam

Triplex opinio de peccatis.

malam tantum eſſe peccatum, & non actus exteriores: Alii, voluntatem & actus: Alij neutrum dicentes, omnes actus eſſe bonos, & a deo & ex deo authore eſſe, malum autem nihil eſſe, vt ait Au-
Ioan. 1 guſt. ſuper Ioan. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt
In tom. 9. nihil, ideſt, peccatum quod nihil eſt: & nihil fiunt homines, cum
tractatu 1. peccant. Supra etiam dixit Augu. quod malum eſt priuatio boni,
ad cap. 1. vel corruptio boni: qui etiam in libro 83. q. ait, Summum malum
Diſt. 34
Quæſt. 6 nullum modum habet: caret enim omni bono. At modus aliquid
Tomo 4 boni eſt: non igitur eſt, quia nulla ſpecie continetur: totumque
Cap. 57 hoc nomen mali de ſpeciei priuatione repertum eſt. Item in dog-
Tomo 3. matibus eccleſiaſticis dicitur malum vel malitiam non eſſe a deo
Qui dē de creatam: ſed a diabolo inuentam, qui & ipſe bonus creatus eſt.
fide cōtra Idem etiam in lib. contra Manichæos, quid ſit peccatum oſtēdit,
Manic. c. 8 dicens, Peccare quid aliud eſt, niſi in veritatis præceptis, vel in
Tom. 6 ipſa veritate errare? Quod ſi non voluntate faciunt, peccatores iniuſte iudicantur. Quid ergo in hac tanta varietate tenendum quidue dicendum?

Vera ſententia de peccato proponitur.

Matth. 7 SANE dici poteſt & libere tradi debet, peccatum eſſe actū malum interiorem & exteriorem, ſcilicet malam cogitationem, locutionem, & operationem: præcipue tamen in voluntate conſiſtit peccatum, ex qua tanquam ex arbore mala procedunt opera mala tanquam fructus mali.

Traditio quorundam qui dicunt voluntatem malam & actum, inquantum ſunt eſſe naturas, & ideo bona: inquantum vero mala ſunt, eſſe peccata.

QVIDAM autem diligenter attendentes verba Aug. qui-
Diſt. ſece- bus ſupra & in aliis ſcripturæ locis vtitur, non indocte tradunt vo-
dēti, & ſe- luntatem malam & actus malos inquantum ſunt vel inquantum
ſenti. actus ſunt, bona eſſe: inquantū vero mala ſunt, peccata eſſe: qui voluntatem & actum quēcunque bonam dei naturam eſſe dicunt, inquantum actus eſt vel voluntas, ex deo authore eſſe: inquantum vero inordinate & contra legem dei fit, & ſine debito caret, peccatum eſt: & ita inquantum peccatū eſt, nihil eſt. Nulla enim ſubſtantia eſt, nulla natura eſt.

Authoritatibus probant voluntates & actus omnes eſſe bona, inquantum ſunt.

QVOD autem voluntas omnis & actio bonum ſit, inquan-
Quæſt. 21 tum eſt, ex eo probant quod ait Aug. in libro 83. quæſtionū, Deus
to. 4. & 1. boni tantūmodo cauſa eſt, quocirca mali author nō eſt: quia oīum
retract. c. que ſunt author eſt: quæ inquantū ſunt, intantū bona ſunt. Idē pro-
26. bans nihil caſu fieri in mundo, ait in eodem. Quicquid caſu fit, te-
Ibidē. q. 27. mere fit: quicquid temere fit, non fit prouidentia. Si ergo caſu ali-

qua ſunt in mundo, non prouidentia vniuerſus mundus adminiſtratur. Si non prouidentia vniuerſus mundus adminiſtratur, aliqua natura vel ſubſtantia eſt, quę ad opus prouidentiæ non pertinet. Omne autem quod eſt, inquantum eſt, bonum eſt. Summũ enim eſt illud bonum, cuius participatione ſunt cætera bona: & omne quod mutabile eſt, non per ſe, ſed boni illius participatione, inquantum eſt, bonum eſt: quod diuinam etiam prouidẽtiam vocamus. Nihil ergo caſu fit in mundo. His teſtimoniis innituntur ad oſtendendum omne quod eſt, inquantum eſt, bonum eſſe. Vnde idem Aug. in 1. lib. de doct. Chriſtiana ait, Ille ſumme ac primitus eſt, qui omnino incommutabilis eſt: & cætera quæ ſunt, niſi ab illo eſſe non poſſunt: & intantum bona ſunt, inquantum acceperunt vt ſint. Cap. 32 Tomo 3

Quid ex prędictis colligitur.

EX prędictis colligitur atque infertur, quia ſi mala voluntas & mala actio eſt, inquantum eſt, bona eſt. Sed quis eſt qui diffitetur malam & voluntatẽ eſſe, & malam actionem? Mala ergo voluntas ſiue actio, inquantum eſt, bonum eſt: & inquantum voluntas eſt vel actio, bonum ſimiliter eſt: ſed ex vitio mala eſt, quod vitium a deo non eſt, neque aliquid eſt. Quod Aug. notaſſe videtur in lib. 83. q. dicens, Vitium eſt volũtas quo eſt homo deterior: quod vitium longe abeſt a voluntate dei, vt ratio docet. Ex hoc loco probant voluntatem, inquantum vitioſa eſt, non eſſe a deo: & inquantum vitioſa eſt, peccatum eſt. Et peccatum eſt (vt aiunt) inquantum non habet ordinem nec finem debitum. Ita & actio, inquantum ex malo procedit, & ordinem non habet, & ad malum tendit. Quæſt. 3. Tom. 4 De vitio volũtatis.

Alia probatio quod omnis actus, inquantum eſt, bonus eſt.

ITEM & aliter probant omnem actum interiorem vel exteriorem inquantum eſt, eſſe bonum: quia non eſſet actus malus, niſi eſſet res bona: quia non eſt aliqua res mala, niſi eadem res bona ſit. Vnde Aug. in Ench. Omnis natura bonum eſt: nec res aliqua mala eſſet, ſi res ipſa quæ mala eſt, natura non eſſet. Non ergo poteſt eſſe malum, niſi eſſet aliquod bonum. Quod cum dici videatur abſurde, connexio tamen ratiocinationis nos cõpellit hoc dicere. Ex præmiſſis teſtimonijs aſſerunt omnes actus inquantum ſunt, eſſe res bonas, nec aliquid eſſe malum, ideſt, peccatum, niſi idem quoque ſecundum aliquid bonum ſit: & omnium quæ ſunt, inquantum ſunt, deum authorẽ prędicant: & eius voluntate omnia eſſe quæcunque ſunt, quę inquantum ſunt naturæ ſunt. Cap. 13 Summã p. dictorũ p. ſtringit.

Obiectio contra illos, qui dicunt omnes actus, inquantum ſunt, eſſe bonos.

QVIBVS opponitur, Si omnia quę ſunt inquantũ ſunt, bona

na ſunt, & naturæ ſunt: ergo adulterium & homicidium & ſimilia inquantum ſunt, bona ſunt, & naturæ ſunt, & deo volente fiũt. Quod ſi eſt, tunc illi qui faciunt illa, bona agũt: quod penitus abſurdũ eſt. His vero ſic illi reſpondent. Dicunt equidem adulteriũ, homicidium, & huiuſmodi, non ſimpliciter actus denotare, ſed actuum vitia. Actuſque ipſos adulterij, & homicidij inquantũ ſunt, vel inquantum actus ſunt, a deo eſſe, & bonas naturas eſſe: ſed non inquantum adulterium & homicidium ſunt. Et ideo non ſequi dicunt, ſi actus qui homicidia & adulteria ſunt, a deo ſunt, quod homicidia & adulteria a deo ſunt.

Reſpõſio illorum.

Alia illorum oppoſitio contra eoſdem.

Reſpõſio vbi tradunt quæ dñr p negationem aliq̃ ponere, vt nõ credere in deũ, & hmõi.

ITEM aliter eis opponitur, Si aliquid non eſt malum, quod non ſit natura vel res bona, quomodo ergo peccata ſunt non credere in deum, non ire ad eccleſiam, & huiuſmodi: cum iſta non ſint naturę, imo omnino non ſint? Nõ eſt enim aliquid vel res aliqua non ire ad eccleſiam, vel non credere, & huiuſmodi. Ad quod dicunt, His atque huiuſmodi dictionibus, quæ videntur priuationes ſimpliciter notare, & nihil ponere, quia p negationẽ dicũtur; vere aliqua poni, actuſque per eas ſignificari. Non credere enim in Chriſtum incredulitatem dicunt: & nomine incredulitatis malũ mentis actum ſignificari. Ita etiam cum dicitur, Nõ ire ad eccleſiam malum eſt: non euntis contemptus ſignificatur, id eſt, voluntas mala vel propoſitũ: hoc eſt enim declinare a bono, & ideo malum eſt: ſicut econuerſo declinare a malo, bonum eſt. Sicut ergo declinatio a malo aliquid ponit, ſcilicet voluntatem & propoſitum vitandi malum: (Nõ enim poteſt eſſe bonum quod omnino nihil eſt) ita declinatio a bono quod eſt, ſignificat, ſcilicet voluntatem & propoſitum mali. Et ſecundum hoc vera eſt & generalis illa peccati mortalis deſcriptio, quam ſupra poſuit Augu. ſcilicet, Peccatum eſt dictum, &c.

In principio diſt.

Vtrum malus actus inquantum peccatum eſt, ſit priuatio vel corruptio boni.

Diſt. præcedent. & præſent.

POTEST etiam quæri ab eiſdem, cum peccatum ſit (vt ſupra dictum eſt) priuatio vel corruptio boni, & omnis actus malus ſit peccatum: vtrum ſit priuatio vel corruptio boni inquantum peccatum eſt, vel non. Si enim inquantum peccatum eſt, corruptio boni eſt, cum corruptio vel priuatio boni pœna ſit homini: inquantum ergo peccatũ eſt, pœna eſt. Quod ſi eſt, tunc inquantum peccatum eſt, bonũ eſſe videtur, & a deo eſſe. Si autem non inquantũ peccatum eſt corruptio eſt: quęritur ergo ſecundũ quod corruptio ſit. Si enim corruptio eſt, & non inquantum peccatum eſt, cum non ſit niſi bonum, præterquam in eo quod peccatum eſt: ergo inquantũ bonum eſt, corruptio vel priuatio boni eſt. Ad quod etiam ipſi dicunt

Reſpõſio q̃d actus malus

cunt actum malum non inquantum eſt, neque inquantum bonū eſt, eſſe priuationem vel corruptionem boni, ſed inquantū peccatū eſt: non tamen inquantū peccatū eſt, pœna eſt, vel aliquid quod a deo ſit. Vt enim ex verbis præmiſſis Aug. colligitur, peccatū dicitur corruptio vel priuatio actiue non paſſiue. Nam ideo malum vel peccatum dicitur corruptio boni, quia naturam bonam qualicunque priuat bono. Nam ſi non priuat aliquo bono, non nocet, vt ſupra Augu. ait. Nocet autem: adimit ergo bonum. Non autem nocet, niſi inquantum peccatum eſt: ergo inquantum peccatum eſt, priuat bono. Itaque inquantum peccatum eſt, priuatio eſt, vel corruptio boni.

malus inquantum peccatum eſt, dr̄ eſſe priua. boni non tñ pœna. Idē habet li. 26. contra Fauſtū ca. 3. Cap. 2

Quomodo inquantum peccatum eſt, poſſit corrumpere bonum, cum nihil ſit.

SED cum nihil ſit inquantum peccatum eſt, quomodo poteſt bonum corrumpere vel adimere? Aug. te hoc docet in libr. de natura boni, dicens, Abſtinere a cibo non eſt aliqua ſubſtantia: tamen ſubſtantia corporis, ſi omnino abſtineatur a cibo, languēſcit & frangitur: ſic non eſt ſubſtantia peccatū, eo tamen natura animæ corrumpitur.

Reſpōſio Augu. per ſimilitudinem.

Quod peccatum proprie corruptio eſt animæ, & quomodo.

PECCATVM vero, ideſt, culpa proprie animæ corruptio eſt. Si autem quæritur, in quo poſſit corrumpi anima: in parabola illius qui incidit in latrones, qui eum vulnerauerunt & ſpoliauerunt, clareſcit. Incidit enim homo in latrones, quando per peccatum in poteſtatem diaboli traditur: & tunc per peccatum expoliatur gratuitis bonis, ideſt, virtutibus: & in naturalibus bonis vulneratur, quę ſunt ratio, intellectus, memoria, & ingenium, & huiuſmodi, quę per peccatum obtenebrantur & vitiantur. Per peccatum etiam priuatur illo bono, cuius participatione cętera bona ſunt: quo tanto magis priuatur, quanto magis ſe ab eo elongat.

Luc. 10

Qualiter homo ſe elongat a deo, ſcilicet per diſſimilitudinem quam facit, hoc eſt, peccatum.

AB eo autem ſe elongat homo per peccatum, non loci diſtantia, quia vbique totus & præſens eſt omnib⁹, & omnia in ipſo ſunt, vt ait Augu. in libr. 83. q. & ipſe locus non eſt. Locus tamē dei abuſiue dicitur templum dei: non quod eo cōtineatur, ſed quod ei præſens ſit & inhabitans: id autem anima munda intelligitur. Per peccatum ergo, non ſecundum locum, aliquis longe fit a deo: & in eo longe fit, quod ab eius ſimilitudine recedit: & tanto longius, quanto fit diſſimilior. Illa autem, vt Aug. ait in lib. 83. q. quæ participatione ſimilia ſunt deo, recipiunt diſſimilitudinem. At ipſa ſimilitudo nullo modo ex aliqua parte poteſt eſſe diſſimilis. Vnde fit vt cum ſimilitudo patris filius ſit, ex nulla parte patri poſſit eſſe diſſimilis:

Quęſt. 20 tom. 4

Ibidem quæſt. 23.

milis: cuius participatione ſimilia ſunt quæcũque deo ſimilia ſunt, & illa poſſunt recipere diſſimilitudinem. Nihil eſt autem quod hominem adeo deo diſſimilem faciat, quemadmodum peccatũ. Cum autem peccatum ſit priuatio vel corruptio boni, quæ eſt in anima: eſt etiam priuatio vel corruptio boni corporis: ſicut corpus hominis priuauit beneficio illius immortalitatis & impaſſibilitatis, quã habuit ante peccatum.

An pœna ſit priuatio boni.

QVAERI autem ſolet, Vtrum & pœna ſit priuatio vel corruptio boni. Ad quod facile reſponderi poteſt, ſi prædicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim ſupra, priuationem vel corruptionem boni accipi actiue vel paſſiue, ideſt, ſecundum efficientiam vel effectum. Ideoque priuatio vel corruptio boni dicitur & peccatum & pœna: ſed peccatum ſecundum efficientiam, quia priuat vel corrumpit bonum: pœna autem ſecundum effectum, ideſt, ſecundum paſſionem, quæ eſt effectus peccati. Aliud eſt enim culpá, aliud pœna: alterum eſt dei, ideſt, pœna: alterum diaboli vel hominis, ideſt, culpa.

[De peccato actuali ſecundum eius quidditatem, & diffinitionem.

DISTINCTIO XXXV.

Poſt hęc videndum eſt quid ſit peccatum &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de peccati cauſalitate, & origine, hic agit de peccati quidditate, & diffinitione. Diuiditur autẽ pars

Diuiſio iſta in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter, quid ſit peccatum vtrum ſit actus, vel priuatio pura. In ſecunda, dato quod aliquo modo ſit actus, & aliquo modo priuatio, inquirit, vtrum peccatum ſit peccati pœna infra diſt. xxxvj. Sciẽdum eſt tamen quædam ſic eſſe peccata. In tertia vero inquirit, vtrum actio ſubſtrata, in qua peccatum committitur ſit a deo tanquam a cauſa j. diſt. xxxvij. Sunt autem & alij &c. Prima pars, quæ cõtinet præſentẽ di. diuiditur in partes tres. In prima ponit Magiſter peccati notificationes. In ſecunda vero ex ipſis notificationibus inquirendo elicit, quid ſit peccatum ſecũdum rem. In tertia vero diſſoluit rationes, ſiue oppoſitiones, quæ cõtrariæ videntur veritati prædeterminatæ. Primum facit ibi. Poſt hæc vidẽdum eſt, quid ſit peccatum &c. Secũdum, ibi. Quo circa diuerſitatis &c. Tertium ibi. Quibus opponitur, ſi omnia, q̃ ſunt &c. Prima pars diuidi poſſet in tres partes ſecundum tres notificationes peccati, ſed ratione ſuæ breuitatis remanet indiuiſa. Secunda vero pars principalis diuiditur ĩ tres partes. In prima parte diuerſorũ opiniões narrat. In ſecunda vero veritatem aperit, & iuxta quorundam opinionem explanat, ibi. Sane dici poteſt & libere &c. In tertia vera auctoritatibus ſanctorum confirmat, ibi. Quod autem voluntas omnis, & actio &c. Similiter tertia pars principlis tres habet partes ſm̃ tres dubitationes, quas mouet, quarum prima ſumpta eſt ex hoc quod dicebat illa poſitio, qđ omnia quæ ſunt, bona ſunt. Secũda vero ex hoc, quod peccatum eſt corruptio boni. Tertia vero ſumpta eſt ex hoc, qđ corruptio boni eſt pœna. Primã ponit, ibi. Quibus opponitur, ſi omnia, quæ ſunt &c. Secũdam ibi ponit. Po- 19
teſt etiam quęri ab eiſdem &c. Tertiã ibi.

ſbi. Quæri autem ſolet, vtrum &c. Et in qualibet iſtarum partium primo opponitur, ſecundo ſoluit.

Peccatum eſt (vt ait Auguſtin.) omne dictum, vel factum, vel concupitum, quod fit contra legem dei.

Dub. 1 Videtur dicere falſum. Aut enim hoc quod eſt, vel intelligitur diſiunctiue, aut ſubdiſiunctiue. Si ſubdiſiunctiue: ergo membra nō pn̄t ſimul ſtare: ergo nullum idem peccatū eſt concupitū, & factū: ſed hoc falſum eſt, quia omne peccatum factum eſt concupitum. Item. Videtur, quod non cōueniat omni peccato, quia peccatum omiſſionis nec eſt factum, nec concupitum, nec dictū: ergo videtur, quod male ſit aſſignata, quia non conuenit omni peccato mortali actuali. Reſp.

Reſpon. 1 Dicendum, quod prædicta diffinitio eſt peccati actualis, & mortalis. Secundum hoc quod eſt peccati actualis, dicitur, quod eſt dictum, vel factum. vel concupitum ſecundum triplicē actū, videlicet potentiæ interpretatiuæ, & operatiuæ, & affectiuæ, q omnes ſunt potentiæ quodammodo motiuæ. Secundum quod eſt mortale, dicitur, ꝙ eſt cōtra legem dei: & ſic conuenit oī, & ſoli. Omni, q̄a omne peccatū actuale aut eſt concupitum tantum, aut eſt concupitum, & exterius conſummatum; & hoc vel per verbum, vel per opus. Soli vero conuenit, quia nō cōuenit veniali, cum non ſit contra legem dei, nec originali, cum non ſit dictum, vel factū. AD illud, quod quæritur, vtrum vel teneatur ibi diſiunctiue, vel ſubinnctiue. Dicendum, quod diſiunctiue: ſed vltimum membrum intelligendum eſt cum præciſione: reliqua vero minime. Vnde ſenſus eſt, quod omne peccatum aut eſt dictum, & cōcupitum, aut factum, & concupitum, aut cōncupitum tantū. AD illud vero quod obijcitur de peccato omiſſionis. Dicendum, quod oē peccatum (ſicut vult Auguſt.) radicē habet amorem malum: & ideo quāuis in peccato omiſſionis ſit priuatio alicuius actus principalis, tamen illa priuatio ortum habet ex amore alicuius boni commutabilis: ꝙ patet, quia aliquis non vult ad matutinas ſurgere, quia vult in lecto quieſcere: idō peccatum omiſſionis cadit ſub hoc membro, quod dicitur concupitum.

Peccatum eſt voluntas retinendi, vel aſſequendi quod iuſtitia vetat.

Dub. 2 Contra. Aliquod enim eſt peccatū in quo aliquis nec vult aliquid retinere, nec aliquid aſſequi: imo potius intendit deſtruere, ſicut eſt in ira, & odio, & inuidia. Item. Velle aſſequi ꝙ iuſtitia vetat, vel retinere, hoc eſt auaritiæ, vel rapinæ: ergo omne peccatū erit rapina. Eſt igitur quæſtio, cum peccata ita bene ſint contra alias virtutes ſicut contra iuſtitiam, quare magis diffinitur peccatum per oppoſitū ad iuſtitiam, quam per oppoſitum ad virtutes alias. Reſp.

Reſpon. 2 Dicendum, quod Augu. diffinit peccatum per illud ꝙ eſt radix oīs mali: hoc autē eſt amor libidinoſus. & quoniam omnis amor libidinoſus vel eſt rei habitæ vel habendæ: & hoc prēter ordinem, & regulam legis æternæ: ideo dicit, quod peccatum eſt voluntas aſſequēdi, vel recipiendi quod iuſtitia vetat, ita q̄d deſcribit amorem inordinatum, qui eſt radix omnis peccati, & per id ad ꝙ eſt, & per id cōtra quod eſt. Quod ergo obijcitur de ira, & odio. Dicendū, q̄d & ſi ſit deteſtatio conſequens, eſt tamen ibi delectatio antecedens, & ꝓpterea continetur ſub hac aſſignatione. AD illud, quod obijcitur, quod tunc omne peccatum erit rapina. Dicendum, quod aſſecutio ibi ſtat nō ſolummodo pro cupiditate rerum terrenarum, imo etiam cuiuſlibet appetibilis: iuſtitia vero nō tantum ibi ſtat prout eſt cardinalis virtus, ſed prout eſt virtus generalis, quæ omnes virtutes complectitur, & cui omnia vitia opponuntur.

In vtraque aſſignatiōe de actuali peccato agitur, & mortali, & non veniali.

Contra. Videtur, quod male fiat aſ-
ſignatio peccati: ſi enim recta deſcri-
ptio, & aſſignatio debent conuenire
omni deſcripto, & prędictę diffinitio-
nes non conueniūt omni peccato: er-
go non recte aſſignantur. Si tu dicas,
quod peccatum nō dicitur de eis vni
uoce, ſed æquiuoce. Contra. Quę con
ueniunt in cauſa, & effectu habēt vni
uocationem: ſed omne genus peccati
ortum habet ex peccato Adæ tam ori
2 ginale, quam actuale, quam etiam ve
niale: omnia etiam genera peccatorū
in hoc conueniunt, quod reddūt ani-
mam dignam pœna, & priuant ea ali-
quo bono, quod eſt iuſtitia, vel ad iu
ſtitiam ordinatū: ergo videtur, quod
de eis vniuoce dicatur peccatum: &
ſi hoc, ergo videtur quod vna debeat
ratio communis aſſignari de peccato
prout dicitur de his omnibus generi
bus. Eſt igitur quæſtio, vtrum contin
gat vnam communem rationem aſſi
gnari omni generi pecati, hoc eſt quę
rere, vtrum peccatum de his dicatur
vniuoce. Et ſi tu dicas quod ſic. In cō
trarium eſt, quia quę vniuocantur in
aliquo, habent proportionē: ſed mor
talis, & venialis nulla eſt proportio:
ergo nec vniuocatio. Itē. Videtur fal
ſum dicere cum dicit, quod prędictę
aſſignationes non conueniant pecca-
to veniali: veniale enim peccatum eſt
dictum, vel factum, vel concupitum
contra legem dei, ſicut dicitur Rom.
vij. ſuper illud. Non cōcupiſces, glo.
Bona eſt lex, quæ dum cōcupiſcentiā
prohibet, omnia mala ꝓhibet: ergo
venialia prohibentur a lege dei: ſunt
igitur contra legem dei: ergo prædi-
cta ratio conuenit veniali. Reſp. Di-
Reſpon. cendum quod peccatum prout dici-
3 tur de originali, actuali mortali, & ve
niali nec dr̃ omnino vniuoce, nec di-
citur omnino æquiuoce: ſed quaſi me
dio modo, ſcilicet analogice. Ratio
enim culpabilitatis primo, & princi-
paliter reperit̄ i peccato actuali mor
tali, & conſequenter in originali, &
poſtremo in veniali: & ideo notifica
tiones, quæ dantur de peccato ſimpli
citer, potiſſime referuntur ad peccatū
actuale mortale, quod eſt peccatū ſim
pliciter. Et per hoc patet reſponſio ad
illa, quæ obijciuntur. Nam ex hoc ꝙ
illa tria genera peccatorū cōueniunt
in cauſa, & in effectu, non concludi-
tur, quod peccatum dicatur de eis vni
uoce, ſed analogice, quia in his nō cō
municat æqualiter, ſed ſecundum
prius, & poſterius. Et ideo cum quęri
tur, vtrum poſſit vna cōmunis rō aſſi
gnari. Dicēdum, quod poteſt vna aſſi
gnari ratio, quæ conueniat eis ſecun-
dū prius, & poſterius: & ita ſecundū
communitatem analogię: vtpote ſi di
catur, quod peccatū eſt meritum pœ-
næ, vel priuatio boni. AD illud er-
go quod obijcitur, quod nulla eſt ꝓ-
portio. Dicēdum, quod & ſi nulla eſt
proportio quantum ad commenſura
tionem quantitatis demeriti, eſt tamē
proportio inter veniale, & mortale ſe
cundum cōſimilem comparationem
& ad originem, & ad effectum conſe-
quentem.

Quid eſt peccatum niſi legis diuinæ præuaricatio, & cœleſtiū inobedientia præceptorum?

Videtur, quod hæc ratio Ambroſ. Dub. 4
non conueniat omni peccato. Quæ-
dam enim (vt dicit Auguſt.) ſunt ma
la quia prohibita, quædam prohibita
quia mala: ergo ſi nulla eſſet lex, nec
aliqua ꝑcepta data, adhuc eſſent pec-
cata; non ergo omne peccatū eſt præ
uaricatio legis &c. Itē. Sicut obedien
tia diſtinguitur ab alijs virtutibus, ita
& inobedientia ab alijs vitijs: ergo
male diffinitur omne peccatum per
inobedientiam. Item. Ita peccat qui
non obedit prælato, ſicut qui nō obe
dit deo; ergo non tantum eſt peccatū
inobedientia cœleſtium præceptorū;
ſed etiam terrenorum. Reſp. Dicen- Reſpon.
dum, quod lex aliquando accipitur 4
ſtricte pro lege ſcripta, vel data. Ali-
quando large prout comprehēdit le
gem naturæ, & legem ſcripturæ, & le-
gem gratię. Et in prædicta notificatio
ne lex accipitur large. AD illud qđ 5
obijcitur de obedientia. Dicendum,
quod obediētia dupliciter accipitur,
Vno modo prout dicit obſeruantiam
mādatorum dei: & ſic eſt communis
omnibus virtutibus. Alio modo pro
ut

ut ſpecialiter conſiderat rationẽ præ cepti:& ſic eſt virtus diuiſa ab alijs, quia potiſſime habet vſum ſuũ in his quæ ideo ſunt bona, quia præcepta. Et ſic obedientia dupliciter accipitur ſcilicet large, & ſtricte:& in prædicta
6 notificatione accipitur large. AD illud, quod obijcitur de obediẽtia prælati. Dicendum, quod totum pẽdet ex mandato dei, quia deus mãdat, quod obediatur homini.

Non conſiſtente autem peccato &c. virtus fortaſſe non eſſet.

Videtur falſum dicere, quia ſi non
Dub. 5 eſſet culpa purior eſſet charitas; ergo virtus pfectior, & verior. Si tu dicas, quod hoc non aſſerit, ſed ſub dubitatione dicit. Contra. Ita falſum dicit q certum proponit vt dubiũ, ſicut q du
Reſpon. bium aſſerit vt certum. Reſp. Dicen-
7 dum, quod in illo verbo nõ ponitur, nec ſignificatur virtus nõ eſſe nõ exiſtente malitia, ſed hoc ſignificatur, q non ita appareret, ſicut nũc apparet: & id dicit, fortaſſis nõ eſſet idest non cognoſceretur ita eſſe.

Poteſt etiam quęri ab eiſdem, cũ peccatum &c.

Dub. 6 Quæritur. Si priuatio, & poſitio opponuntur, & peccatum recte diffinitũ eſt ſupra, peccatum eſt dictum vel factũ &c. ergo male diffinitur per priuationem. Iuxta hoc quæritur, cum vnius rei vna ſit diffinitio: vnde eſt hoc quod peccatum ita multipliciter & varie diffinitur a ſanctis. Quæritur etiam penes quid illæ diffinitio-
Reſpon. nes diſtinguuntur. Reſponſio. Dicen
8 dũ quod de peccato eſt loqui formaliter, & eſt loqui materialiter, ſcilicet ratione ſubſtrati. Et quia formaliter loquẽdo priuatio eſt: materialiter vero loquendo ſubſternit ſibi actum: ideo aliquando diffinitur per priuationẽ, aliquando per poſitionem; quia quæ
9 dam ſunt formales diffinitiones, quæ dã materiales: et vtroque modo multipliciter. Si enim cõſideramus peccatum ſecundum quod dicit priuationem. hoc poteſt eſſe tripliciter, aut in quantum dicit receſſum a bono, aut inquantum dicit receſſum a rectitudine naturæ, aut inquantum dicit ſimpliciter receſſum ab omnis boni complemento, & perfectione. Primo modo ſumitur diffinitio triplex ab Aug. quæ omnes idem circumloquuntur diuerſis modis, quarum prima ſumitur in libro de ciuitate dei, & eſt hęc. Peccatum ẽ abſentia boni, vbi debet eſſe. Secunda de libro de vera religione. Peccatum non eſt appetitio naturarum malarum. ſed deſertio meliorum. Tertia de libr. de natura boni. Peccatũ eſt corruptio modi, ſpeciei, & ordinis. Secundo modo ſcilicet, put peccatum dicit receſſum a rectitudine naturæ, inueniuntur tres diffinitiones, quæ idem circumloquuntur, quamuis aliter, & aliter, quarum vna eſt Damaſce. quę eſt. Peccatum eſt ab eo quod eſt ſecũdum naturam in id, quod eſt pręter naturã auerſio. Alia eſt Anſelm. Peccatum eſt carentia debitæ iuſtitiæ. Tertia eſt Auguſt. Peccatum eſt defectus quidam a luce veritatis naturam non perimens, ſed obſcurans. Tertio vero modo videlicet pro ut dicit receſſum ab omnis boni cõplemento. & perfectione, ſic reperitur triplex diffinitio, quæ differũt ſolo dicendi modo, quarum prima ſumitur ab Auguſt. in lib. de lib. arb. Malum eſt auerſio a bono incommutabili. Altera vero ab eodem in libr. de vera relig. Peccatum eſt carere bonis incõmutabilibus, quibus fruendũ eſt. Tertia ſumitur ab eodem Auguſt. Peccatũ eſt tenebra intelligibilis: hoc enim dictum eſt inquantum priuat a viſione lucis æternæ. Hæ omnes ſunt notificationes peccati quaſi formales. Sunt & aliæ notificationes, quæ concernunt actum ſubſtratum. Et iſtæ variantur ſecundum triplicem conſiderationem peccati, quã habet ſub hac ratione. Aut videlicet ad deum, quem offendit, aut ad virtutem, quã excludit, aut ad bonum vt nũc, quod prętendit. Si in comparatione ad deum, quẽ offendit, ſic eſt triplex, quarũ vna accipitur ab Auguſt. in li. contra Manich. Peccatum eſt in præceptis veritatis, vel in ipſa veritate errare. Alio ab Ambroſio in lib. de paradiſo. Pec

catum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia præceptorum. Tertia ab eodem Aug. & habeť in litera. Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem dei. Secundo modo, ſcilicet per comparationem ad virtutẽ, quã excludit, ſic reperitur triplex diffinitio, quarũ vna ſumpta eſt a Baſilio. Peccatum eſt diſpoſitio animæ contrarie ſe habens ad virtutem. Secũda ab Aug. in lib. de duabus aĩab⁹. Pc̃m eſt voluntas recipiendi, vel aſſequendi quod iuſtitia vetat: ibi enim accipitur iuſtitia generaliter prout oẽm virtutẽ tunc complectitur. Tertia ab eodem Aug. in lib. de vera religione. Peccatũ eſt appetere quæ Chriſtus contempſit, vel contemnere quæ Chriſtus appetijt. Nam Chriſtus fuit oĩs virtutis ſpeculum, & exemplar. Tertio modo ſcilicet per comparationem ad bonũ quod prætendit, ſimiliter inuenitur triplex aſſignatio reconueniẽs, licet differat modo dicendi, quarum vna eſt ab Aug. in lib. de ciui. dei. Peccatum eſt male vti bono. Secunda vero in lib. de tri. Peccatum eſt vti fruendis, & frui vtendis, & ſimiliter in li. 83. q. Tertia eſt eiuſdem Augu. in lib. de li. ar. Peccatum eſt ſpreto incommutabili bono rebus commutabilibus adhærere. Fortaſſis autem aliæ notificationes ab iſtis. 18. Poterunt reperiri. Nam duæ aliæ ſunt, quæ videntur circumloqui peccatum ſecundum vtramque acceptionem, vt eſt illa. Peccatũ eſt actus incidens ex defectu boni. Et illa. Peccatum eſt pœnæ æternæ meritum. Et ſic in vniuerſo ſunt viginti.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis, in qua inquiritur, quid ſit peccatũ, cum peccatũ ſit priuatio magis q̃ poſitio, eſt hic quæſtio de corruptione boni, q̃ habet fieri per peccatũ. Et circa hoc duo quærunť. Primo quæritur, vtrũ bonum habeat per peccatũ corrumpi. Secundo vero quæritur de modo corrumpendi. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum a peccato ſit boni corruptio. Secũdo quæritur, vtrum peccatum ſit ipſa corruptio paſſio. Tertio quæritur, vtrum peccatũ in quantũ corrumpit bonum, cõtrarietur bono increato.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Malum culpæ bonum corrumpit, quia animam obſcurat, atque deformat, amouendo lumen, & pulchritudinem.

VTRVM peccatum aliquod bonũ habeat corrũpere. Et q̄ ſic videť. Aug. in Enchir. Quid eſt aliud quod dicitur malum, niſi priuatio boni? bonũ.n. minus malum eſt: cum ergo culpa cõmittitur, ibi neceſſario aliquod bonũ priuatur: ſed non eſt dare q̄ priueť per aliud, q̃ per culpam: ergo neceſſe eſt ponere, q̄ peccatum habeat bonũ priuare, & priuando corrumpere. Et hoc Augu. inſinuat expreſſius paulo poſt, cum ſubiungit. Ideo malũ corruptio eſt naturæ, quia eã qualicũque priuat bono. Item. Hoc ipſum oſtendit Augu. Q̃d nullo bono priuat, nõ nocet. ergo quod nocet, aliquo bono priuat: ſed malum nocet, hoc manifeſtum eſt: ergo aliquod bonũ adimit, & aliquo bono priuat: ſed quod priuat, & adimit bonum, illud corrumpit: ergo &c. Item. Sicut ſe habent vitia corporũ ad corpora, ſic vitia animarum ad aĩas: ſed vitia corporum lædunt, & aliquo modo corrumpunt corpora: ergo vitia aĩarum aliquid corrũpunt circa ipſam animã: talia autem vitia ſunt peccata: ergo &c. Item. Quando quis peccat, aut perdit aliquid boni, aut nihil. Si nihil: ergo ita bonus eſt poſt, ſicut ante: ergo ita bonus eſt, qui peccat, ſicut ille, qui nõ peccat: ergo ita debet placere deo vnus, ſicut alter, quod eſt manifeſte falſum. Reſtat igitur, q̄ aliquid boni perdit: ſed illud bonũ quod perdit, corrumpitur: ergo eſt alicuius boni corruptiuũ. Sed contra hoc arguiť ſic. Primo auctoritate Aug. qui dicit, q̄ pc̃m eſt corruptio modi, ſpeciei, & ordinis:

Fũdamenta.

Ad opp.

ordinis:ſed corruptionis non eſt corrumpere,nã ſi corruptio corrũperet, pari rõne & alia corruptio, & ſic in infinitum.Et iterum. Actionis nõ eſt agere.ergo videtur, ꝙ ſi peccatum ſit corruptio, ꝙ eius non ſit corrumpere. Item.Si peccatum corrumpit, aut rõne boni ſubſtrati, aut ratione defectus. Ratione ſubſtrati non, quia cũ corrũpere bonum ſit malum,bonum inquantum bonum eſſet cauſa mali, quod eſt falſum.Si ratione defectus. Contra.Corrũpere eſt agere:ſed nullus defectus eſt principium actionis: ergo peccatum ratione defectus non corrumpit. Item.Si corrumpit , aut corrũpit peccantem,aut alium. Aliũ nonꝫ: cõſtat,quia multa ſunt peccata quæ non fiunt in alium . Si corrũpit peccantem.Sed contra. Nihil corrũpit ſeipſum,& nihil ſm idem natum eſt eſſe agens,& patiens.Et iterũ. Nullum malũ pœnæ corrumpit punientem:ergo videt, ꝙ malum culpæ non corrumpat peccantem , nec aliquem alium·ergo &c.Item.Si corrũpit,aut ex parte carnis , aut ex parte aĩæ. Ex parte carnis non,qa multa ſunt pctã q̃ cõferũt ad regimen ſanitatis corpalis, & ad oblectationem carnis.Si ex parte aĩæ. Sed contra. Anima eſt immortalis:ergo in eã nulla cadit corruptio. Nam ſi corruptio in eam caderet,impoſſibile eſſet ipſam eſſe perpetuam. Itẽ.Si corrumpit aut quantum ad ſubſtantiam ,aut quãtum ad potentias, aut quantum ad actum. Quantum ad ſubſtantiam non, hoc conſtat . Quantum ad potentias non,vt videt,quia potentiæ ſunt incorruptibiles,ſicut & ſubſtãtia.Præterea. Nec intendunt,nec remittuntur,nec habet quis minorem potentiam voluntatis poſt culpam , quàm ante culpam. Quantum ad actũ nõ, vt videtur; quia peccatum ſubſternit ſibi actum,& ſupponit: & nihil corrumpit illud,ſine quo eſſe nõ poteſt , &per quod egreditur ĩ eſſe:ergo peccatum non corrumpit quantum ad actum,nec quantũ ad potentiam , vt viſum eſt:ergo &c. Item . Si peccatũ corrũpit aliquod bonũ,aut ergo corrumpit bonum naturæ , aut bonum gr̃æ. Non bonum naturæ. quia ei nõ opponitꝰ:& vt vult: Dio. Nihil exiſtẽtium corrumpitur in eo quod eſt eſſentia, vel natura. Si igitur corrumpit bonum gratiæ:ergo nullus poteſt peccare niſi habens gratiam,quia bonum non corrumpitur niſi in eo, in quo eſt;ſed hoc eſt falſum,quia peccatores peccare poſſunt: ergo &c. Eſt igitur quæſtio,quod bonum eſt illud quod habet in nobis peccatum corrumpere.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio(ſicut Augu.in pluribus locis dicit)peccatum corrũpit,& aliquo bono priuat.Cum enim per peccatũ fiat animæ deformatio,& obſcuratio,nec poſſit intelligi aliquid deformari,vel obſcurari ſine amiſſione alicuius luminis,& pulchritudinis,neceſſe eſt intelligi per peccatum aliquod in nobis bonum corrumpi.Ad quod intelligẽdum notandum eſt , quòd peccatum non eſt qualiſcumque priuatio , nec cuiuſcumque boni,nec in quacumq; creatura repta,ſed peccatum,ſiue culpa priuatio eſt iuſtitiæ . Iuſtitia autẽ (vt dicit Anſelmus) eſt rectitudo voluntatis . Voluntas autem eſt in ſola rõnali creatura,ac p hoc & iuſtitia : & ſicut iuſtitia eſt volũtatis rectitudo. ſic culpa,q̃ iniuſtitia eſt, eſt volũtatis obliquatio.Sicut igit̃ per obliquationem fit declinatio a rectitudine, & quædam rectitudinis exterminatio , ſic in culpæ commiſſione fit in anima quædam rectitudinis ademptio , ſiue corruptio . Et eſt attendendum: quòd cum ad rectitudinem voluntatis tria concurrãt,ſcilicet ipſa potentia rectitudinabilis , & ipſe habitus rectitudinis,& ipſa habilitas media, peccatum non corrumpit ipſam potentiam ſecundum quòd potẽtia eſt, nec ſimpliciter, nec ſecundum quid: ipſum vero habitũ rectitudinis ſimpliciter tollit : ipſam vero habilitatem mediam quodammodo corrumpit , & quodammodo relinquit: ergo potentiam nec diminuit , nec auferet : iuſtitiam ſimpliciter tollit: habilitatem vero mediam diminuit , dum homo per peccatum minus, & minus redditur ad rectitudinem

1

Cõtra hoc dictum ꝙ pctm̃ priuat illam habilitatem, videt̃ argumentari Scot

diſt.37.huius q.vnica,ibi. Cōtra primū iſtorū modorum.

iuſtitiæ habilis, ſecundum ꝙ linea,
quæ magis,& magis curuatur minus
eſt habilis ad diſpoſitionem rectitudi
nis. Concedendum eſt igitur, ſicut
rationes oſtendunt, ꝙ malum culpæ
habet bonum corrumpere.
11 AD illud vero qđ obiicitur, ꝙ pri
uationis non eſt priuare, nec corru-
ptionis corrūpere. Dicendū, ꝙ quā-
uis actus non habeat generare aliū
actū: tñ habitus habet generari ex a-
ctibus: & ideo malum culpæ, prout
eſt corruptio,& deordinatio exiſtens
in actu, poteſt eſſe cauſa deordinatio
nis voluntatis ſm habitū: & ideo pec
catum, ſiue malum culpæ dr̄ corrum
pere, cū actus inordinatus voluntatē
reddit inhabilē: nec ſequitur ex hoc
12 ꝙ actio ſit ex actione, ſed quòd deor
dinatio in habitu ſit ex deordinatio-
ne in actu. AD illud, quod q̄rit, verū
malū corrūpat rōne boni ſubſtrati,
vel rōne defectus. Dicendū, ꝙ corrū
pere duo dicit, ſcilicet agere, & defice
re. Nā corruptio eſt actio cū defectu.
Dico igitur, ꝙ malū culpæ habet cor
rumpere, ita ꝙ ratione boni ſubſtra-
ti eſt ratio agendi, ratione vero defe-
ctus eſt ratio deficiendi. Iſtud patet.
Voluntas enim dum peccat corrum-
pit ſe, quia dū ſeipſam mouet deordi-
nate, reddit ſe inordinatam, & ad bo
num minus habilem, nec poteſt ſe
deordinare niſi volendo, & ſeipſam
mouendo. Et ꝙ dico ſe mouere, dico
aliquod bonum ſubſtratum. Quod
aūt dico inordinatum, dico defectū.
Et huius ſatis congruum exemplum
ponit Aug. & Magiſter recitat in li-
tera, ꝙ malitia corrumpit, ſicut abſti
nentia corrumpit. Ad corruptionem
autem abſtinentiæ & concurrit vis
naturalis conſumptiua, & defectus
alimenti, & ita actio cum defectu. Si-
13 militer in propoſito intelligendum
eſt. AD illud, quod quæritur, aut pec-
cans corrumpit ſe, aut alterum. Dicē-
dum, ꝙ corrumpit ſe. Qđ vero ſub-
iungit, ꝙ nihil corrūpit ſeipſum. Di
cēdū, ꝙ verum eſt ſi agat ſm opera-
tionem naturæ ſuæ debitam: culpa
aūt non fit ſm ordinem naturæ, ſed
præter naturam. Et ſi obiiciatur, ꝙ
nihil eſt agens, & patiens ſm idem.

Dicendum, ꝙ iſtud falſum eſt in his
potentiis, quæ pñt ſuper ſeipſas re-
flecti. Nam ſicut dicit Anſel. Volun-
tas eſt inſtrumentū ſeipſum mouens:
& cum deordinate ſeipſam mouet, ſe
lædit, & ſibi ipſi nocumentū infert, ꝓ
eo ꝙ vel recto ordine ſe priuat, vel cō
trario ordine ſe elongat. Ad illud, qđ 14
quæritur, aut peccatum corrūpit ra-
tione carnis, aut animę. Dicendum ꝙ
pricipaliter rōne animę. Nā & ſi pec
catum aliquod corrumpat ratione
carnis, hoc accidit, ſicut ſuper-
fluitas coitus, vel cibi, vel potus no-
cet corpori. In aīa aūt peccatū ſemꝑ
aliquam corruptionem facit non ſm
ſubſtantiā, ſm quā eſt immortalis, &
incorruptibilis, ſed ſm rectitudinē,
& habilitatem ad ipſam, ſm quā aīa
eſt variabilis, & vix in eodē ſtatu per
manet, ſicut patet per experientiam
quādiu ſumus in hac miſeria. AD il- 15
lud, quod quæritur, verum corrūpat
quantum ad ſubſtantiam, aut quan-
tum ad potentiā, aut quantū ad actū.
Dicendum, ꝙ malū culpæ corrumpit
quātum ad actū, non ſimpliciter, ſed
inquantum actus ille eſt inordinabi-
lis in finem: non.n. culpa priuat ipſū
actum, ſed priuat ordinem actus in fi
nem. Et per hunc etiam modum di-
co, quòd non corrumpit potentiam,
ſed habilitatem, ſiue ordinabilitatē,
per quam ordinatur ad ſuum cōple-
mentum. Obiectio autem illa currit,
ac ſi diminueret potentias ſub ratio-
ne potentiæ, & actū ſub ratione act9:
& ideo patet illud. AD illud, quod q̄- 16
ritur, verum corrumpat bonum gra-
tiæ, vel naturæ. Dicendum, quòd ꝓ-
prie loquendo, & generaliter malum
culpæ eſt priuatio habilitatis mediæ
in bonum naturæ, & bonū gratiæ, q̄
quodammodo tenet mediū inter bo-
num gratiæ, & bonum naturæ. Et ra
tione eius, quod ad bonum gratiæ or
dinat, attenditur penes ipſam boni,
& malum moris: ratione vero eius, ꝙ
naturalis eſt, non tantum habet eſſe
in iuſtis, ſed etiam in peccatoribus:
& ideo peccatum ſiue fiat ab aliquo,
qui habet iuſtitiam, ſiue fiat à pecca-
tore, ſemper inuenit aliquid quod pri
uet, & corrumpat.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Corruptio paſſio, quæ eſt rectitudinis priuatio, eſt culpa eſſentialiter.

Fundamenta.

VTRVM peccatum ſit ipſa corruptio paſſio eſſentialiter loquẽdo. Et quòd ſic videtur. Peccatum, ſicut dicit ipſe Anſelmus, non eſt aliud quàm abſentia, vel carentia iuſtitiæ, vbi debet eſſe: ſed priuatio iuſtitiæ paſſiua nõ eſt aliud, quàm carentia debitæ iuſtitiæ: ergo eſſentialiter loquendo culpa eſt corruptio prout eſt paſſio. Item. Auguſtinus. I. confeſſion. Iuſſiſti domine, & ſic eſt, vt omnis motus inordinatus pœna ſibi ſit: ſed motus inordinatus eſt culpa: pœna autem motus inordinati nõ eſt niſi corruptio paſſiua, quam homo incurrit ex illa inordinatione: ergo peccatũ eſt ipſa priuatio paſſio formaliter loquendo. Item. Omnes actiones animæ paſſiones ſunt, ſicut vult Philoſophus: ergo omnis inordinata actio animæ eſt inordinata paſſio: ſed quod eſt inordinatum eſt culpa: ergo illa paſſio, ſiue corruptio inordinata eſt culpa. Item. Cum anima deformat ſeipſam, ipſa deformitas, qua anima deformatur, remanet in ea, & culpa ſimiliter. Aut ergo illa deformitas eſt culpa, aut aliquid aliud: & conſtat quòd culpa, quæ remanet in anima nõ eſt aliud, quàm ipſa deformitas, qua anima deformis facta eſt: ergo videtur, quòd peccatũ ſit ipſa corruptio paſſio. Item. Corruptio paſſio in qua eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis, aut eſt culpa, aut eſt pœna. Si pœna: ergo talis priuatio videtur quòd ſit a deo: ergo de⁹ reddit animam deformem, & iuſtitia priuatã, quod profanum eſt dicere. Reſtat igitur, quòd ſit culpa.

Ad opp. Sed contra. Aug. de libero. ar. Culpa eſt malum, quod facimus, & pœna malũ, quod patimur. ſi ergo corruptio paſſio eſt malum, quod patimur, videtur quòd non ſit culpa, ſed pœna. Item. Auguſtinus. Malũ culpæ eſt affectio voluntaria: malum vero pœnæ eſt affectio inuoluntaria: ſed corruptio paſſio nõ eſt volũtaria, ſed inuoluntaria, quia nemo vult corrũpi, nec deformari: ergo videtur, quod non ſit culpa, ſed pœna. Item. Magiſter in litera. Peccatum dicitur priuatio actiue, non paſſiue, nam ideo malum, vel peccatum dicitur corruptio, quia naturam qualicumque bono priuat. Item. Hoc videtur ratione. Omnis pœna eſt iuſta, & laudabilis: ſed omnis corruptio paſſio eſt pœna, cum damnificet, & puniat ipſum, qui corrumpitur; ergo omnis corruptio paſſio eſt iuſta, & laudabilis: ſed nulla culpa eſt iuſta, & laudabilis, ergo nulla culpa eſt corruptio paſſiue dicta, ſicut prius oſtenſum eſt. Itẽ. Cauſa, & effectus eſſentialiter diſtinguntur: ſed peccatum corrumpit, & eſt principium corruptionis paſſiue: ergo corruptio paſſio, & ipſa culpa diſtinguntur eſſentialiter: non eſt igitũ culpa corruptio boni paſſiue dicta.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ſicut prætactum eſt. Peccatum eſt corruptio conſiſtens circa voluntatem, & eius actũ, cum ſit obliquatio a rectitudine iuſtitiæ: voluntas autem in actu ſuo eſt inſtrumentum ſeipſum mouens. Vnde quando voluntas ad aliquid mouetur libere, ſi moueatur, vel afficiatur inordinate, illa inordinatio reſpicit & voluntatem mouentẽ, & volũtatẽ motam. Quia voluntas dum inordinate afficitur, inordinate mouet, & inordinate mouetur: quoniã igitur culpa, prout conſideratur in actu, nihil aliud eſt, quàm motus voluntatis inordinatus, & ad illum motum concurrit actio, & paſſio, non tantũ eſt corruptio actio, imo etiam corruptio paſſio. Nam & inordinatio, qua anima ſe deordinat, & inordinatio, qua anima deordinatur vtraque eſt culpa differens comparatione: vna tamen per eſſentiam. Et quia quales ſunt actus, tales ſunt habitus, maxime cum habitus generantur ex actibus, ſicut eſt in genere malorum habituum,

bituū, hinc eſt quòd deformitas, vel priuatio in voluntate relicta & habet in ſe aliquid correſpondēs actioni, & aliquid correſpondens etiam paſſioni. Nam voluntas dum peccat actualiter, efficitur inhabilis, & inquantum habet rationem mouentis & inquantum habere rationē moti; & ideo ita culpa conſiderata vt in habitu, & inquantum remanet in anima poſt actū peccati: & eſt corruptio, ſiue priuatio correſpondens actioni, & eſt corruptio, ſiue priuatio correſpondens paſſioni. Et ſic eadem culpa eſt corruptio, ſiue priuatio boni, non ſolum actiue, ſed etiam paſſiue dicta ſecundum veritatem loquēdo: ſecundum appropriationē vero corruptio illa inquantum eſt actiue intellecta, tenet mere rationem culpæ: inquantum vero paſsiue dicta, tenet rationem pœnæ. Quia inquantum eſt actiue dicta, tenet rationem volūtarii, inquantum vero paſſiue, rationem inuoluntarii: nec iſta ſunt incōpaſsibilia circa eandem actionem, & motum. Nam expreſſe videmus, ꝙ in eadem actione corporali vna, & eadem actio & delectat, & lædit, & perconſequens contriſtat: ſicut cum ſcabioſus ſcalpendo cutem ſuam dilaniat, & dilaniando delectatur, & dilaniando et læditur, ꝙ vnum placet, & reliquum diſplicet. Similiter & in eadem actione ſpirituali eſt auerſio ab incommutabili bono, & cōuerſio ad commutabile bonū, & conuerſio placet, & auerſio diſplicet. Sic in propoſito intelligendum eſt, quòd eadē culpa poteſt dici actiue & paſſiue: ꝓut tn̄ actiue dr̄, proprie tenet rationē culpæ. Inquantum vero paſsiue, tenet rationem pœnæ. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, ꝙ aliqua corruptio paſsio, vtpote illa, q̄ eſt rectitudinis priuatio, culpa eſt.

18 AD illud ergo quod primo obiicitur, quòd culpa eſt malum quod facimus, &c. iam patet reſpōſio ex his quæ dicta ſunt. Nam cum idem mot⁹ poſsit eſſe actio, & paſsio, in quo voluntas ſeipſam mouet: ſic & eadem actio poteſt eſſe pœnæ, & culpæ, licet ſub alia, & alia ratione. Similiter reſpondendum eſt ad ſequens, quod obiicitur de voluntario, & inuolūtario.

19 AD illud, quod obiicitur tertio de verbo Magiſtri. Dicendum, ꝙ illud dicitur per quādam appropriationem: magis enim proprie dicitur culpa corruptio actio, quàm corruptio paſsio. Verum eſt etiam, quòd aliquis dum caret iuſtitia, quam debet habere, culpabilis eſt. Ratio vero principalis quare culpabilis eſt, eſt ex hoc quòd ipſe fecit ſibi illam carentiam: nam ſi inuoluntarie eam ſuſtineret aliunde, tunc teneret potius rationem pœnæ, quàm culpæ.

20 AD illud, quod obī, quòd oīs pœna eſt iuſta, & laudabilis. Dicendū, quòd eſt pœna inflicta, & pœna acta, & pœna contracta. Et cum dicitur, quòd omnis pœna eſt iuſta, & laudabilis, hoc intelligitur de pœna inflicta: de pœna acta, vel contracta non habet veritatem, niſi prout intelliguntur ſub ratione pœnæ: priuatio autem boni paſsiua, ſiue ipſius animæ deformatio, non eſt pœna inflicta, ſed eſt pœna acta, quia anima hanc pœnam in ſe facit dum peccat.

21 AD illud, quod obiicitur, quòd peccatum eſt cauſa corruptionis paſsiuæ. Dicendum, quòd illud intelligitur de peccato, quod eſt in actu, quod eſt cauſa corruptionis in voluntate per modum habitus & vtrunque (ſicut oſtenſum eſt prius) habet rationem actionis, & paſsionis. Poteſt tamen dici, quòd & ſi peccatum dicatur corrumpere: non tamen eſt proprie cauſa corruptionis, ſed potius ipſe peccans. Et ſi dicatur peccatū eſſe cauſa corruptionis paſsiue, hoc dicitur ratione ipſius peccantis, ſicut actio dicitur eſſe cauſa paſsionis ratione ipſius agentis: fortaſſis enim idem poteſt eſſe actio, & paſsio ſola comparatione differens.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Peccatum bonum corrumpens bono increato contrariatur in effectu ſuo ſaltem in parte, licet non vniuerſaliter.

Funda-menta. VTRVM peccatum ex hoc quod corrumpit bonum, contrarietur bono increato. Et ꝙ ſic videtur. Primo per Aug. dicentē 11. de ciuit. dei. Vitium eſt contrariū deo tanq̄ malum bono: naturæ vero quā uitiat non tantum eſt contrarium, ſed etiā obnoxium: ergo videtur malum in eo ꝙ corrūpit naturam contrariari ſummo bono. Item. Quod facit hoīem rebellem, & contrarium deo, illud potiſsime deo contrariatur: ſed peccatum facit hominem inimicum deo, & pugnare ad uerſus deum, & reſiſtere, ſicut ex diuerſis locis ſcripturæ accipi poteſt: ergo &c. Item. contrarietas effectuum atteſtatur contrarietati cauſarū, maxime qn̄ cauſa ſic eſt in alterum contrariorū, ꝙ nō poteſt eſſe in reliquū: ſed ſummi boni eſt iuſtitiam facere, peccati vero eſt iuſtitia priuare: nec deus poteſt priuare iuſtitia, nec malū pōt facerē iuſtitiā: ergo vſq; malitia ſit ſummo bono contraria in hoc ꝙ priuat iuſtitiā. Item. Q̄d contrariatur præcepto alicuius, contrariatur ipſi præcipienti: ſed malum contrariatur verbis, & mandatis dei, in hoc quòd eſt corruptio, & corrumpit illud, quod mandata dei præcipiunt ſeruari: ergo &c. Item. Charitas, & cupiditas opponuntur: ſimiliter gratia, & culpa opponuntur: ſed gratia, & charitas deo vniunt, & aſsimilāt: & in hoc maximam habēt cum ſummo bono conuenientiam: ergo econtra, cupiditas, & culpa reddunt animam deo deformem, & ab eo ſeparant: & ſi hoc, ergo habent cum deo contrarietatem, & repugnantiam.

Ad opp. Sed contra. Malum nulli contrariatur, niſi ei, cui eſt malum, & nulli inest malum, niſi ei cui nocet: ſi ergo nullum malum ſummo bono poteſt nocere, quia iam non eſſet ſummum, videtur quòd ratione priuationis bo ni non contrarietur malum aliquod ſummo bono. Item. Omnia contraria nata ſunt fieri circa idem: ſed malum nullo modo natum eſt fieri circa ſummnm bonum: ergo nullo modo contrariatᷣ ſummo bono. Itē. Oīm cōtrariorū aliqua eſt ꝓportio: ſed mali ad bonum increatū nulla eſt ꝓportio: ergo nulla contrarietas eſt illius mali ad illud ſummū bonū. Itē. Omne contrarium aliquo modo reſiſtit, & repugnat ſuo contrario: ſed diuinæ virtuti cum ſit omnipotentiſsima nihil poteſt reſiſtere: ergo impoſsibile eſt malum contrariari deo, nec in ſe, nec in ſuo opere. Itē. Nihil quod facit ad pulchritudinē operis, contrariatur ſapientiæ artificis: ſed mala, quæ perpetrantur faciunt ad decorem vniuerſitatis: ergo nullo modo contrariantur nec bonitati, nec ſapientiæ conditoris. Quæritur ergo pro quanto habeat illud intelligi, quòd malum facit hoiem deo inimicum, & aduerſarium, cum dei voluntas impleatur ex omnibus, & omnia ſubiaceāt eius volūtati, & nutui.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquod ma- 22
lum contrariari alicui bono dupliciter poteſt intelligi. Aut in ſe, & ſm formam. Aut in ſuo effectu, & in operatione. Primo modo malum nō poteſt contrariari ſummo bono, cum illud ſit bonum per eſſentiam, cui nihil omnino eſt contrarium. Secundo
vero modo quodammodo poteſt cō- 23
trariari, & quodammodo non. Nam dupliciter poteſt aliquis repugnare alicui in ſuo effectu, aut quia repugnat ex parte virtutis ipſius agentis, aut quia repugnat ex parte idoneitatis ipſius ſuſcipientis. Primo modo nihil poteſt repugnare deo in ſuo opere, quoniam virtus dei omnipotentiſsima eſt: & ideo nullum poteſt inue
nire obſtaculum, Secundo modo ſub 24
diſtinguendum eſt, quia nocumentū inferre effectui, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut ſimpliciter, & vniuerſaliter, aut in parte. Primo modo nihil

hil poteſt contrariari deo in opere ſuo. Tatus enim eſt, & talis ordo vniuerſitatis, quem ei conditor dedit, vt a nullo poſſit malo perturbari, ſecundum quod in pluribus locis vult Augu. vltimo vero modo aliquid poteſt repugnare deo in effectu ſuo, quia p malum bene contingit aliquē dei effectum reddi minus habilem ad ſuſceptionem diuinæ influentiæ ad obtentū perfectionis, & beatitudinis, ad quē ordinatur ex ſua primaria conditione. Et ſic patet, quod vno modo malū poteſt dici contrariari deo in ſuo effectu, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtēdunt: alijs vero modis non, ſicut oſtendūt rationes, quę ad ſecundam partem inducuntur. & ita diuerſis vijs verum concludunt, & concedendæ ſunt. Per hunc etiam modum ſoluēdum eſt ad aliud, quod vltimo quærebatur ſ. pro quanto qs dicatur dei inimicus. Nam iuxta modum prædictum diſtinguenda eſt voluntas beneplaciti, & voluntas ſigni. Volūtas beneplaciti eſt ipſe deus. Volūtas vero ſigni dicit aliquem effectū creatum. Dum ergo dicitur, quod aliquis homo aduerſatur deo, hoc intelligitur, qđ aduerſetur, & inimicetur volūtati beneplaciti, cui nullus poteſt reſiſtere, imo ſemper impletur vel ab homine, vel de homine: ſed hoc dicitur quātum ad voluntatē ſigni, quia cum deus præcipiat vnum, homo malus facit contrarium, & ita deo aduerſatur: & talem hominē, qui ſic aduerſatur deo, deus odit non affectu, & repugnantia voluntatis, ſed effectu punitionis: ſic enim hominem affligit, ſicut quis affligeret ſuum aduerſariū. Et ſic eum affligēdo, ordinat eum ad honorem ſuum, & reddit eum ſibi ſubiectum, & ſic voluntati beneplaciti voluntates cęterę ſubſeruiunt, & militant, quamuis aliquæ contrariæ videantur ratione eius quod repugnat voluntati ſigni. Sic etiam omnia mala a deo ordinātur, quamuis repugnare videantur diuino ordini in aliquo effectu particulari. Et per hæc, quę dicta ſunt ſatis poteſt faciliter ad quęſita reſponderi.

Artic. 2

CONſequenter quantum ad ſecundū principale quæritur de modo corrumpendi bonum per peccatum. Et cum dicat Auguſt. quod malum ſit corruptio modi, ſpeciei, & ordinis, ideo circa hoc quæruntur tria. Primo quęritur, vtrum per quodlibet malum corrumpantur iſta tria ſimul, & inſeparabiliter. Secundò quęritur, vtrū hęc tria per malum corrumpantur æqualiter, ſiue æque principaliter. Tertio quæritur, vtrum poſſint corrumpi totaliter.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Omne peccatum corrumpit circa voluntatem hęc tria, modū ſpeciem, & ordinē ſimul, et inſeparabiliter.

Fundamenta.

VTRVM per quodlibet malum habeāt iſta tria ſ. modus, ſpecies, & ordo corrumpi ſimul, & inſeparabiliter. Et quod ſic videtur. Primo per diffinitionem mali, quam ponit Auguſt. Malum eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis. Si enim hęc diffinitio recta eſt: ergo debet conuenire cuilibet malo: ergo qđlibet malum eſt priuatiuum iſtorum trium. Item. Impoſſibile eſt eſſe modum ſine ſpecie, & ordine, & ecōuerſo: ſed quæ neceſſario ſe concomitantur in eſſe, neceſſario ſe concomitantur in priuatione. Si ergo malum eſt priuatio alicuius horum, neceſſe eſt quod ſimul illa tria habeat corrumpere. Item. Maior eſt cōnexio in his tribus, videlicet modo, ſpecie, & ordine, quam ſit in habitibus virtutū, quia ſunt diuerſi formaliter ſecundū ſpeciem: ſed propter connexionē habituum cum amittitur vnus habit⁹, neceſſario & omnes perduntur: ergo multofortius cum per malum priuatur ordo, priuatur ſimul ſpēs, & modus. Item. Per donum gratiæ melioratur anima, & eius habilitas quantum ad hæc tria ſ. modum, ſpeciem, & ordinē. Nā in gratia reddit animā melio-

meliorem,& pulchriorem,& rectiorem: ergo cũ culpa directe opponatͤ grẽ,& tollat ipſam gratiam, videtur, quod hæc tria ſimul, & inſeparabiliter corrumpat,& minuat. Sed cõtra.

Ad opp. Modus attenditur in creatura per cõparationem ad deum ſub ratione efficiẽtis, & ſpecies ſub ratione exemplaris, & ordo ſub ratione finis: ſed quamuis creatura deordinatur a deo per comparationẽ ſub ratione finis, nihilominus tamen ſaluatur comparatio ipſius ad deum ſub ratione efficientis, & exemplaris: ergo ad corruptionem ordinis non ſequitur neceſſario corruptio modi, & ſpeciei. Itẽ. In corporibus videmus modum auferri ſine ſpecie, & ſpeciem etiã auferri poſſe ſine ordine per aliqđ malum, quod nocet bono naturæ. Nam aliquis habens indebitam quantitatem habet pulchritudinem formæ, & ecõuerſo, & ſimiliter eſt ĩ ordine: ſed ſic ſe habet malum culpę ad modum, ſpeciem, & ordinem in ſpiritualibus, ſicut malum, quod nocet naturę ad modum, ſpeciem, & ordinem in corporalibus: ſi ergo in corporalib⁹ non priuantur illa tria ſimul, & inſeparabiliter, videtur quod nec in ſpiritualib⁹. Item. Nos videmus, quod alia bona naturalia ſic ſe habent, quod vnũ poteſt auferri ſine altero, ſicut fortitudo ſine eloquentia, & econuerſo: ergo ſi mod⁹ ſpecies, & ordo dicũt bona naturalia ipſi⁹ animæ, videtur ꝙ vnum ſine altero priuari habeat ꝑ malum culpæ. Item. Tantum vnum vni opponitur: ergo malum vnum opponitur vni bono: aut igitur quodlibet peccatum claudit in ſe tria peccata, ſiue mala, aut ſi vnicum eſt peccatum ſiue malum, videtur quod non tollat ſimul, & ſemel iſta tria. Si tu dicas, ꝙ iſta tria concurrant ſimul in vnũ bonum, quæro qualiter poſſit intelligi cum videatur differre formaliter. Et iterum cum in omnibus habeant reperiri, qualiter dicuntur per malum culpæ priuari, quod nõ reperitur niſi in ſola creatura rationali.

66 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod triplex fuit modus aſſignandi, & diſtinguendi modum, ſpeciem, & ordinem in rebus. Nam aliqui acceperant iſta tria ſecundum diuerſas ꝓprietates in eadem re conſiderata, ita quod modus dicat aliquid ꝑtinens ad genus quantitatis, & ſpecies aliquid pertinẽs ad genus qualitatis, & ordo aliquid pertinẽs ad gen⁹ relationis. Sed iſte modus aſſignandi non conſonat verbis Auguſt. Nam ipſe vult, quod in quolibet quantocumque paruo bono, non ſolum in ſubſtãtia, ſed etiam in proprietate ſubſtãtiæ ſit reperire iſta tria: vnde hæc tria ſe extendũt ad oĩa entium, & prædicamẽtorum genera. Alius vero modus aſſignandi, & diſtinguendi iſta tria ſumitur per comparationem ad diuerſa. Quęlibet ẽm res tripliciter habet cõſiderari, videlicet in ſe, & per comparationem ad alias res vniuerſi, & in comparatione ad finem. Vt autem in ſe cõſideratur, ſic attenditur in ea modus. Nam vnaquęque res in ſeipſa finita eſt, & modificata. Vt autem comparatur ad res alias, ſic attenditur in ea ſpecies, ſicut attẽditur pulchritudo partium ſecundum ſitum, quem habent in toto. Vt autem comparatur in relatione ad finem, ſic attenditur in ea ordo. Vnaquæque enim res ordinata eſt, dũ directe tendit ad finem, ad quem eſt. Ille autem modus dicendi, & ſi videatur elici ex verbis Auguſt. adhuc tamen veritatem perfecte nõ attingit, omnibus enim alijs rebus circunſcriptis remanẽte vna ſola anima adhuc poteſt peccare: & adhuc poteſt attendi in ea modus ſpecies, & ordo. Et iõ hic eſt tertius modus dicendi prædictis rationabilior, quod modus, ſpẽs, & ordo cõſiderantur in eadem re ſecũdum diuerſas comparationes, ſiue relationes ad idem. Attenduntur .n. in vnaquaque creatura, ſecundum ꝙ ipſa eſt veſtigiũ creatoris: quod quidem veſtigium conſiſtit in cõparatione creaturę ad creatorem ſecundum triplex genus cauſæ, ſicut primo lib. dictum fuit: ita quod modus attenditur ſecundum comparationem creaturæ ad creatorẽ in ratione cauſę efficientis, ſpecies in ratione exemplaris cauſæ, & ordo in rõne finalis cauſę. Et

quia

quia quodlibet ens quantumcunque
modicum habet iſtam comparationẽ
ad deũ, in quolibet ente creato repe-
riuntur hæc tria. Iuxta hunc igitur
modum attendendum eſt, quod crea
tura rationalis & eſt natura, vel crea
tura quædam, & eſt vlterius ꝑter alias
creaturas operans per voluntatem: &
vtroque modo habet comparari ad
deũ: & vtroque ẽt mõ habet reperiri
in ea modus ſpecies, & ordo: vtroque
etiam modo habet circa eam reperiri
malum, quod eſt iſtorũ trium corru-
ptiuum: ſed malum culpæ proprie ha
bet conſiſtere circa ipſam, ſecundum
quod eſt voluntarie operans: & ideo
priuare habent modum, ſpeciem, &
ordinem ſecundum quod conſiſtunt
circa ipſam voluntatem, vt eſt volun
tarie operans. Voluntas autem cũ ha
bet modum, ſpeciẽ, & ordinem ſicut
debet, bona eſt. Tunc autem voluntas
noſtra bona eſt, quando in mouẽdo
ſiue operando cõtinuatur diuinæ vo
luntati, vt principio mouenti, & con
formatur ei, vt regulæ dirigẽti, & vni
tur ei vt fini quietanti: & in primo at
tenditur modus, in ſecundo ſpecies,
& in tertio ordo ſecundum compara
tionem in triplici genere cauſæ.
Quandocunque vero aliquis peccat,
neceſſario diſcontinuatur a deo tan-
quam a principio, mouente, quia
deus nunquam mouet ad peccatum.
Diſcordat a deo tanquam a regula di
rigente, & elongat ſe, & deordinat ſe
a fine quietante, ponens creaturam fi
nẽ: & in omni peccato neceſſe eſt iſta
tria concurrere. Et ſic patet, quod oẽ
peccatum corrumpit circa voluntatẽ
hæc tria ſ. modum, ſpeciem, & ordinẽ
ſimul, & inſeparabiliter. Et conceden
dæ ſunt rationes, quæ hoc oſtẽdunt.
AD rationes vero in oppoſitum ad
ductas facile eſt reſpondere.
27 AD primum enim, quod obijcit,
quod ſemper manet ſalua compara-
tio ad efficiens, & exẽplar. Dicẽdum,
quod voluntas, vt natura quædã eſt,
habet ad deum comparari illo tripli
ci genere cauſæ: & ſecundum hoc ha-
bet quendam modum, ſpeciem, & or
dinem, in quibus communicat cum
omni genere creaturæ, & malum cul
pæ nõ habet hoc modo illa priuare.
Alio modo (ſicut prædictum eſt) ha-
bet comparari ad deum vt mouentẽ,
& dirigentem, & quietantem: & hoc
modo non manet ſalua comparatio
ad deum ſub ratione exemplaris ſiue
regulæ dirigentis, nec etiam ſub ratio
ne mouentis, ſicut non manet ſub ra
tione finis. AD illud, quod obijcitur, 28
quod in corporibus vnum poteſt adi
mi ſine altero. Dicendum, quod hæc
in corporibus dupliciter poſſunt acci
pi. Vno modo prout accipiuntur pe-
nes diſpoſitiões diuerſas: & hoc mo
do vnum poteſt adimi ſine altero: ſed
hoc modo non attẽditur in eis ratio
veſtigij. Alio modo prout attendun-
tur penes idem ſecũdum comparatio
nes, videlicet prout eadem forma ſub
ſtantialis dat modum, ſpeciem, & or-
dinem ſecundum diuerſas compara-
tiones in triplici genere cauſæ. Et hoc
dico quantum ad primum eſſe, vel ꝓ
ut eadem forma accidentalis dat quã
tum ad bene eſſe. Et hoc modo nunq̃
fallit, quin ſi fiat corruptio in modo,
per conſequens etiam fiat in ſpecie, &
ordine, & econuerſo. AD illud, qđ 29
obijcitur, quod in alijs bonis natura
libus non eſt ita. Dicendum, qđ non
eſt ſimile, quia alia bona naturalia eſ
ſentialiter differunt: & ideo vnum po
teſt corrumpi, & tolli ſine altero: nõ
ſic autem eſt in modo, ſpecie, & ordi
ne, imo circa idem fundantur, ſicut
oſtenſum eſt, & per hoc patet reſpon
ſio ad vltimum. Nã & ſi modus, ſpe- 30
cies, & ordo, videãtur eſſe tria bona,
non tamen ſunt diuerſa per eſſentiã,
ſed dicunt tres comparationes eiuſdẽ
boni. Patet etiam illud, quod vltimo 31
quærebatur, quare ſcilicet culpa non
eſt in omnibus, in quibus reperitur
modus, ſpecies, & ordo, quia non eſt
priuatio illorum trium, ſecundum
quod in eis conſiſtit generalis
ratio veſtigij, & conſiſtunt
circa omnem creatu-
ram, ſed prout con
ſiſtunt circa vo
luntatem de
liberati-
uam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Modus ſpecies, & ordo quæ ſunt conditiones bonę volũtatis, per quodlibet peccatum ęqualiter non modo inſeparabiliter corrumpuntur.

Fundamenta.

Vtrum hæc tria per quodlibet peccatũ corrumpantur æqualiter. Et qđ ſic videtur. Primo per Aug. in lib. de natura boni, Vbi hęc magna ſunt, magnum eſt bonum, vbi parua paruũ: ergo ſecundum hęc tria attendiẽ intẽtio, & diminutio in omni bono: ergo ſi idem bonum non poteſt eſſe magis & minus ſeipſo, neceſſe eſt quod cum iſta tria priuãtur, quod æqualiter priuentur. Itẽ. Iſta tria ſunt veſtigiũ trinitatis ſummę, vbi eſt pfecta ęqualitas, & cõſubſtãtialitas: ergo ſicut hęc tria ita ſunt conſubſtantialia, ꝙ vnũ ſine altero eſſe non poteſt, ſic etiam ſunt æqualia: ergo quantum diminuitur de vno, neceſſe eſt tantum diminui de reliquo. Item. Hæc tria priuari, non eſt niſi bonum priuari, ſicut prius oſtenſum eſt: ſed in eodem, & ſecundum idẽ non eſt magis, & minus reperire: ergo ſi per idem malum iſta tria priuantur, neceſſe eſt priuari æqualiter. Itẽ. Quanto voluntas plus recipit a deo, tãto eſt deo ſimilior, & quãto eſt deo ſimilior, tãto magis ad deũ tẽdit: ergo neceſſe eſt ꝙ quãtum habet de modo, tãtum habeat de ſpecie, & ordine: & ſi hoc, neceſſe eſt illa tria bona per malum priuari æqualiter.

Ad opp. Sed contra. Videtur ꝙ malum principaliter priuet ordinem, quoniam malitia in opere principaliter attenditur penes intentionis deordinationem: ergo ſi penes hanc principaliter conſiſtit ordo, videtur ꝙ malum plus habeat priuare ordinẽ, quã modum, vel ſpeciem. Itẽ. Modus ſpecies, & ordo correſpondent illis tribus, videlicet vnitati, veritati, & bonitati: ſed malũ principaliter, & plus aufert de bonitate, quã auferat de vnitate, & veritate: ergo ſi hæc tria correſpondent illis tribus, videtur ꝙ nõ adimantur iſta tria æqualiter. Item. His tribus, in quibus attẽditur ratio veſtigij, videlicet modo, ſpeciei, & ordini corrñdent illa tria, in quibus attẽditur rõ imaginis, videlicet memoria, intelligentia, & voluntas: ſed peccatũ cũ deformat imaginẽ, nõ deformat oẽs potentias æqualiter, imo principalius, & magis deformat voluntatẽ: ergo pari rõne non corrũpit æqualiter modum, ſpeciẽ, & ordinẽ: ſed principalius aufert ordinẽ, quam modũ, vel ſpeciẽ. Itẽ. Peccatũ (loquẽdo eſſentialiter, & proprie) deformitas eſt: ſed omnis deformitas principaliter dicit priuationẽ formæ, ſiue pulchritudinis, ergo ſpeciei. igiẽ culpa non priuat hæc tria æqualiter, ſed principaliter priuat ſpeciẽ. Itẽ. Malum aliquo modo põt bñ ordinari, ſicut dicit Aug. in Ench. ſed nullo modo põt ſpeciem habere, cum ſit priuatio: ergo videt ꝙ in malo magis fiat priuatio ſpeciei quã ordinis, nõ fit ergo priuatio illorũ triũ æqualiter. Itẽ. Nõ fit priuatio in aliquo reſpectiuo, niſi per priuationẽ prius factã in aliquo abſoluto: in aliquid enim ꝑ ſe, & proprie nec eſt mot⁹, nec mutatio: ergo ſi ordo dicit relationẽ ad alterum, nõ poteſt fieri corruptio in ordine, niſi per corruptionẽ factã in ſpecie: videtur igitur, ꝙ corruptio facta per malum non reſpiciat illa tria æqualiter.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cum illa tria 32
videlicet modus, ſpecies, & ordo ꝑut priuantur per malum culpæ ſunt conditiones eiuſdem bonę volũtatis, non ſolum abinuicem inſeparabiles, verumetiam æquales, æqualiter priuantur per quodcunque malum culpæ. Quodlibet .n. malum culpæ intantum deordinat, inquãtũ facit deo diſſimilem, & intantũ elongat a deo; ita ꝙ quemadmodum gr̃a æqualiter reddit aĩam ordinatam, & ſpecioſam, & potentẽ in bonũ, tantũ, vel magis culpa deordinat ipſam, & deiicit in malum. Et quemadmodum in gloria ſimiliter eſt adęquatio dotiũ, ſic etiã in culpa æqualiter fit priuatio horũ

trium

trium. Et ideo ſicut dicitur viſio in
gloria eſſe tota merces propter cõne-
xionem, & æqualitatẽ in dotibus glo
rioſis, ſic etiã vt dicit Auguſt. in lib.
lxxxiij. q. ꝙ totũ nomen mali de ſpe-
ciei priuatione repertum eſt, nõ quia
per malum ſpecies priuetur, vel prin
cipalius, ſed quia in priuatiõe ſpeciei
intelligitur priuatio aliorum. Cõce-
dendæ ſunt igitur rõnes quæ ad pri-
mam partem inducuntur.

33 AD illud ergo ꝙ obijcitur, ꝙ ma
litia principaliter conſiſtit penes in-
tentionem. Dicendum, ꝙ verum eſt:
ſed quod ipſe obijcit, ꝙ ordo atten-
ditur penes intentionẽ. Dicendũ, ꝙ
illud intelligitur penes quãdã appro
priationẽ, nã circa ipſam intentionẽ
conſiſtit modus, ſpecies, & ordo, ex
quibus & bona eſt intentio, & bona
eſt actio, quæ ex intentione procedit.

34 AD illud vero quod obiicitur, ꝙ mo
do, ſpeciei, & ordini tribus his rñdet
vnitas, veritas, & bonitas. Dicendũ, ꝙ
verum eſt prout in illis tribus cõſide
ratur generalis ratio veſtigij: prout
autem in ipſis attenditur corruptio
mali culpæ, quæ conſiſtit circa volũ-
tatem, hæc tria habent conſiderari in
bono ſm ꝙ bonũ eſt, ſicut in præce-
denti problemate patuit: & iõ æqua-
liter per malum habent priuari, quia
35 directe opponitur illis. AD illud,
quod obiicitur, ꝙ malũ non æquali-
ter deformat oẽs potentias imaginis.
Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia illæ
potentiæ ſunt diuerſæ, & ad diuerſos
actus ordinatæ, ita ꝙ aliqui illorum
actuum reſpiciunt culpam, & iuſtitiã
ſm plus, & minus: non ſic autem eſt
in propoſito, nam hæc tria ſola cõpa-
ratione differunt: & cũ habeant idẽ
fundamentũ, neceſſe eſt ꝙ quantũ di
minuitur vnũ, diminuatur & alterũ.

36 AD illud, quod obiicitur, ꝙ malum
culpæ eſt deformitas. Dicendum, ꝙ
non tantum eſt deformitas oppoſita
pulchritudini, ſed etiã ẽ deformitas,
vel curuitas oppoſita rectitudini. Iõ
non ſequitur, ꝙ magis priuet ſpeciẽ,
quàm ordinem: non. n. dicitur defor
mitas per ſolius pulchritudinis pri-
uationẽ, ſed etiam in hoc intelligitur
priuatio aliorum: magis tñ denomi
natura priuatione ſpeciei, & formæ
ꝑpter hoc, ꝙ ſpecies eſt ratio cogno
ſcendi. AD illud, quod obiicitur, 37
ꝙ malum eſt ordinabile. Dicendum,
ꝙ duplex eſt ordo. Eſt enim ordo an
te factum eſſe, qui eſt ex intentione fa
cientis. Et eſt ordo poſt factum eſſe,
qui quidem attenditur ſm iuſtitiam
retribuentis. Primus ordo eſt ille, q
priuatur a malo per malum. Et hunc
ordinem malum non poteſt habere,
ſicut nec ſpeciem. Secundus vero or-
do non priuatur per malũ, imo ma-
lum eſt ordinabile in peius ſm ordi-
nem illum. AD illud, qđ obiicitur, ꝙ
non ſit priuatio in reſpectiuo, niſi ꝑ
aliquod abſolutum. Dicendũ, ꝙ tam
ſpecies, quam ordo, vt hic accipitur,
vtrunque eſt reſpectiuũ: ideo nõ ma
gis priuatur vnum per alterũ, quam
econuerſo. Nihilominus tamen hęc
tria tolluntur per mutationem factã
circa aliquid abſolutum: tunc enim
priuatur, cum liberum arb. peccat in-
ordinate mouendo ſeipſum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

**Modus ſpecies & ordo quę habi
litatem ad bonum petunt in
voluntate ponũt ſimul & æqua
liter per peccatum corrumpi,
non autem totaliter.**

V TRVM per malũ cõ
tingat hęc tria corrũpi
totaliter. Et ꝙ non vi-
detur. Augu. in Ench.
Bonum minui malum
eſt, quãuis quãtũcunque minuat ali-
quid remaneat: ergo per culpã nun-
quam aufertur totum bonũ, quod ꝑ
malum corrumpitur: ſed tale bonũ
attẽditur in modo, ſpecie, & ordine:
ergo &c. Item. Aug. in lib. de natura
boni loquens de his tribus. Vbi hæc
magna ſunt magnũ bonũ eſt, vbi par
ua paruũ, vbi nulla nullum: ergo ſi
per culpam totaliter fieret horũ triũ
ademptio, fieret peccantis adnihila-
tio: ſed hoc eſt impoſſibile ꝙ anima
peccando adnihiletur: igitur impoſſi
bile eſt, ꝙ iſta tria totaliter corrũpan
tur. Funda menta.

tur. Item. Malum ſi malum eſt, aliquid adimit: ſed impoſſibile eſt, q̃d aliquis tot mala faciat, & tñ peccet, quin adhuc poſſit peccare: ergo nunquã tñ peccat, quin adhuc inueniat culpa in eo aliquod bonũ, q̃d poſſit adimere: ſed hoc bonum conſiſtit in modo, ſpecie, & ordine: ergo &c. Itẽ. De nemine deſperandum eſt dum eſt in via: ergo quãtũcunque peccet, adhuc habilitatem habet bene faciẽdi: ſed quandiu habet habilitatem benefaciendi, adhuc habet aliquod bonũ, quod malum poteſt corrumpere: & ſi hoc, habet modum, ſpeciẽ, & ordinẽ: ergo iſta nunquã corrumpuntur totaliter per malum culpæ. Item. Demus ꝙ in aliquo corrumpantur totaliter, tunc quærit: aut ille deſinit eſſe, aut non. Si ſic: ergo per peccatum contingit corrumpere ſubſtantiã immortalem, & incorruptibilẽ, animam. ſ. rationalem, quod eſt impoſſibile. Si autem non deſinit eſſe: aut ergo poteſt peccare, aut non. Si poteſt peccare; ergo aliquod bonum poteſt ꝑdere: & ſi hoc, adhuc habet aliquid de habilitate, & modo, & ſpecie, & ordine, quæ corrũpuntur per malum culpæ. Si non poteſt, & ſubſtantia rationalis, quæ nõ põt peccare hñs liberã voluntatẽ, melior eſt illa, quæ põt peccare, quia deiſimilior eſt: ergo per multitudinẽ peccatorũ ꝑueniret homo ad ſtatũ meliorẽ: ſed hoc eſt falſum, & impoſſibile: ergo & illud ex quo ſequitur, videlicet ꝙ modus, & ſpecies, & ordo totaliter adimatur ꝑ

Ad opp. peccatum. Sed contra. Oẽ illud, a quo fit ademptio, & ablatio ſi nõ eſt infinitum, aliquando totaliter eſt ademptum: ſed oẽ bonũ, quod eſt in aĩa, ſiue ſit habilitas, ſiue potentia, finitum eſt: ergo ſi per malũ culpæ tollitur, & adimitur, neceſſe eſt ꝙ aliqñ totaliter adimatur. Item. Si tantum malũ adimit tñ de bono: ergo maius malum maius adimit, & duplo malum duplo adimit: ſed nullũ eſt peccatũ ita magnũ, quin adhuc poſſit eſſe maius: ergo ſi vnũ paruũ peccatum adimit aliquid de bono, poſſibile eſt quòd anima cõmittat ita magnum peccatũ, ꝙ totaliter adimit bonum, q̃d per peccatum priuatur. Itẽ. Quantacũque corporali quantitate data quãtũcunque modicum inde auferatur, vtpote ſi a mari auferatur gutta aquæ, contingit intelligere, ꝙ aliqñ totũ auferatur: ergo pari rõne videtur in quantitate virtutis, ꝙ quãtumcunque paruũ auferatur per malum, ſi homo peccet cõtinue, aliqñ totũ erit cõſumptũ. Item. Sicut ſe habet gratia ad pronitatem, ſic ſe habet culpa ad bonã habilitatem: ſed gratia adeo poteſt creſcere, ꝙ omnino poteſt auferre pronitatẽ, ſicut patet in Chriſto, & beata virgine, in quibus fuit tanta gratia, ꝙ nulla fuit in eis ad malum pronitas: ergo pari rõne vr̃, ꝙ adeo poteſt creſcere culpa, ꝙ totaliter perdatur ad bonum habilitas. Item. Sicut ſtatus gloriæ confirm... in bono, ita ſtatus dãnationis confirmat in malo: ergo ſicut per gloriã redditur homo impoſſibilis ad malum, ita per damnationem æternã redditur impoſſibilis ad bonum: ſed vbicunque eſt ad bonum impoſſibilitas, ibi nulla eſt ad bonũ habilitas: ſi ergo habilitas ad bonũ eſt illud, quod adimitur per peccatũ, & cuius modus, ſpecies, & ordo tollitur ꝑ culpam, videtur quòd hæc aliquando totaliter ſit adempta.

39 RESP. Dicendũ, ꝙ abſque dubio per malum culpæ non contingit omnino remoueri, & priuari habilitatem voluntatis ad bonum, nec modum, ſpeciem, & ordinem, qui ſm illam attenduntur: & hoc manifeſte apparet, quia nunquam voluntas poteſt eſſe ſine naturali habilitate, & aptitudine ad bonum: ſicut ergo nõ poteſt voluntas peccando deſinere eſſe, ſic non poteſt totam habilitatẽ illam ꝑdere, & modum, & ſpeciẽ, & ordinẽ, quæ ſm illam attenduntur totaliter amittere. Et hoc quidem dicit Augu. expreſſe & cõmuniter conſentiunt in hoc omnes doctores. Sed qualiter ꝑ peccatum habilitas illa continue adimatur, & nunquam finiatur, ſiue cõſumatur, difficile eſt aſſignare. Et ſuper hoc diuerſi ſenſerunt diuerſimode. Quidam enim voluerunt dicere, ꝙ habilitas illa nunquã totaliter tollitur, pro eo ꝙ & ſi ſit finita in ſe, eſt

Reprobare nititur Sco. quod malum ſit priuatio habilitatiſ & ea rõne quia totã poſſet plura mala, i. pctã corrũperẽ vid. diſt. 37. q. vnica. ibi. Cõtra primum.

tamen

tamen ordinabilis ad infinitũ bonũ, & ad infinitos actus: & ideo nũquã poteſt tolli nec per peccati magnitudinem, nec ꝑ peccati multitudinẽ. Sed iſte modus dicendi non ſatisfacit: nã habilitas quantũcunque diminuatur per peccatum, adhuc eſt ad infinitum bonum, adhuc etiam eſt ad infinitos act⁹: ergo ex illa parte ita magna eſt, ſicut prius erat: ergo in nullo eſt diminuta: igitur ordinatio ad boni infinitatẽ, vel ad actuũ multitudinẽ nihil facit ad illius habilitatis diminutionem: imo potius ex hoc poſſet argui, ꝙ nullo modo minuitur, cũ infinitũ non ſit minus infinito ex ea parte, qua infinitum eſt. Et propterea alij dixerunt aliter, ꝙ illa habilitas & ſi ſemper diminuatur, nunquam tñ totaliter tollitur, quia diuiſibilis eſt in infinitum: ſicut enim in corporalib⁹ quantitas molis diuiſibilis eſt in infinitum, & nunquã poteſt adeo per diuiſionem diminui, quin adhuc poſſit minor effici, ſic in ſpiritualibus habilitas potentię, quæ eſt quantitas virtutis, nunquã poteſt per peccatũ adeo parua effici, quin adhuc poſſit minor fieri: & hoc nihil prohibet, ꝙ aliquid ſit finitum actu, & infinitũ diuiſione, & ita ꝙ ſit ſemꝑ diminuibile, & nũquam totaliter cõſumptibile. Sed nec iſte modus dicendi ſatisfacit. Nam quamuis continuum ſit diuiſibile in infinitum, nunquam eſt tñ continuũ aliquod ita magnũ, ꝙ ſi diminuatẽ diminutione quantũcunque parua, & poſtmodum cõſequenter fiat ablatio partis ita paruæ ſicut prius, & ſic cõſequenter procedendo, quin aliqñ totum conſumatur, ſicut patet ſi a monte auferretur ita modicũ, ſicut eſt vn⁹ atomus: ergo ſi malum aliquid tollit de illa habilitate, cum nõ ſint ibi infinita tanta, aliquãdo erit totaliter conſumpta. Si tu dicas, ꝙ hoc verum eſſet ſi in ſequenti culpa tantum adimeretur ſicut in prima: nunc autem non eſt ſic: quia ſemper minus & minus adimitur, & ita nunquam finitur. Si quis enim in diminuendo acciperet milleſimam partem diminuibilis, & poſtmodum milleſimam partem reſidui, & ſic procedendo nunquam totaliter tolleret. Si inquam hoc modo dixeris non ſatisfacis, pro eo ꝙ maior culpa plus tollit de bono, & minorem culpam præcedentẽ poteſt ſubſequi maior culpa, & ſic cõſequenter procedendo: ergo ſemper poteſt fieri maior, & maior adẽptio: & ita neceſſario aliquãdo poterit fieri illius totius boni conſumptio. Et ideo dixerunt aliqui aliter, videlicet quia quod illa habilitas ſemper minuitur, & nunquam finitur, hoc venit ex hoc quod eſt durabilis, & continuabilis in infinitum, quãuis ſit actu finita. Vñ ſicut aqua, quæ eſt in fonte ſcaturiente, actu finita eſt: nunquã tamen poteſt tantum exhauriri, quin ſemper remaneat, propter hoc quòd eſt ibi virtus continue influendi, ſic & in propoſito dicunt ſe habere, quòd ipſa habilitas ad bonũ ortum habet a libertate voluntatis: & quãtũcunq; voluntas ſe actu dehabilitet, quia tñ ſemper manet libera, ſemper poteſt ſe ad bonum habilitare. Et ideo ſicut ſi quis ſubtraheret radios ſoli illuminãti, ſol poſſet continue radios ſuos reſtaurare, quamuis habeat actualiter finitatem, ſic & in propoſito dicunt ſe habere: & ideo cum peccatũ nõ poſſit ipſam voluntatem, quæ eſt radix, & principium illius habilitatis perimere, & voluntas ſemper poſſit illam habilitatẽ continuare, malũ culpæ nunquã põt eam totaliter cõſumere, quãuis aliquo modo poſſit diminuere. Sed nec iſte modus dicendi ſatisfacit. Nam ſi ideo habilitas non finiretur, propter hoc ꝙ continue reſtauratur, ſic duo ſequerentur inconuenientia, quorum vnum eſſet, quòd nec habilitas minueretur niſi ad tempus, ſicut nec aqua fontis. Aliud eſſet, quòd homo poſſet reſurgere a peccato per ſeipſum, ſi illam habilitatem poſſet voluntas ſine gratia reſtaurare, & reſtaurando continuare. Et propterea eſt quartus modus dicendi, videlicet quòd habilitas ſemper poteſt minui, & nunquam totaliter conſumi: & hoc quia eſt elongabilis a rectitudine in infinitum. Sicut enim linea curua poteſt infinities elongari a rectitudine, id eſt, nunquam tantum elongari,

gari,

Hæc ſatiſfaciũt obiectiõis Sco. diſt. 37.q. vni. ibi.cõtra primũ.

gari, quin adhuc poſſit magis: ſic cum malum corrumpat habilitatem elongando ipſam a rectitudne, pro eo quòd ipſum malum, ſiue malitia eſt curuitas, & intenſio in malo eſt per receſſum a bono, habilitas illa nunquam adeo diminuitur, quin adhuc poſſit magis diminui, quia nunquam adeo elongatur, quin magis poſſit elongari, & nunquam adeo curuatur, quin poſſit magis curuari: & ideo ſemper poteſt per malum diminui, & nunquam totaliter tolli. Hic autem modus dicendi inter cæteros prædictos magis videtur eſſe rationalis, pro eo quòd fundatur ſup modum adimendi ipſius mali. Corrumpit enim (ſicut dictum eſt) per elongationem a bono, ſicut dicit Auguſtinus, & Magiſter in fine diſtinct. recitat in litera. Ad huius igitur modi intelligentiam ampliorem habendam notandum eſt, quòd ſic corrumpit, & diminuit culpa habilitatem illam ſicut ei opponitur: ſed non opponitur illi habilitati ſecundum id quo l eſt, vt prædictum eſt ſupra, ſiue prout fundatur in natura, ſed ſecundum id ad quod eſt, id eſt ꝑ ut ordinatur a gratia: & ideo nũquã corrumpit eam, nec minuit ita quod aliquam partem ſui auferat ſecundũ id quod eſt: ſed quia deordinat ab eo ad quod eſt, ac per hoc ſic minuit q̃d relinquit: & ideo ſic corrumpit ꝙ nũquã totaliter tollit. Vnde ſicut dicit Magiſter quod concupiſcentia ex vſu charitatis continue minuitur, & nunquam finitur, quia charitas nunquã opponitur ipſi concupiſcentię ſecundum radicem ſuam, & ſecundum id in quo radicatur, ſed ſecundum id ad quod inclinat: ſic intelligendũ eſt eſſe in propoſito: & illud melius manifeſtatur, ſi ſumatur exemplum in terminis. Habilitas enim illa, quam dicimꝰ diminui, non eſt aliud quam idoneitas animæ ad ſuſcipiendum gratiam, & ad cooperandum gratiæ iam ſuſceptæ. In hoc igitur dicitur culpa illã habilitatę minuere, quod reddit animam minus idoneam ad vtrumque. Dum enim homo peccat deum offendit, & ex hoc efficitur indignꝰ, & ineptus ad ſuſcipiẽdum gratiam dei. In hoc etiam quod peccat ꝓnus ad malum redditur, & in hoc efficitur ineptus ad opera virtutum: ſed planũ eſt iſtud, quod nũquam eſt aliquis adeo indignus gratia dei, quin adhuc poſſit eſſe indignior, quia nunquam tantũ offendit, quin adhuc poſſit magis offendere, nunquã eſt adeo indignus quin quamdiu eſt in ſtatu viæ, ſit ſuſceptibilis gratiæ: & ita nunquam ex illa parte efficitur inhabilis in ſummo ad ſuſceptionem gratiæ. Similiter ex parte pronitatis nullus eſt adeo ꝓnus, quin poſſit adhuc magis pronus effici, pro eo quod volũtas ſemper eſt libera: & ideo nunquam pronitas in voluntate poteſt fieri neceſſitas: & ita poteſt homo ſemꝑ fieri magis, ac magis pronus, & magis ineptus ad cooperandum gratiæ, & ꝑ hoc ex neutra parte totaliter dehabilitatur. Et ſic patet, quod habilitas illa ꝑ culpã ſemꝑ poteſt minui, & nũquam totaliter tolli. Et ratio huius eſt, quia non minuitur alicuius partis ablatione, ſed elõgatione, non ſecundum id quod eſt, ſed ſecundum id ad quod eſt: hoc .n. modo illi habilitati opponitur: & iõ per hunc modum ab ea diminuitur. Cõcedendæ ſunt igitur rationes, quæ hoc oſtendunt. AD rationes ad oppoſitum ſatis plana eſt reſponſio.

NAM quod obijcit primo, ſecundo, & tertio per hoc ſoluitur, quia illæ tres ratiões ex malo intellectu diminutionis ꝓcedunt. Arguunt enim ac ſi habilitas minueretur ſecũdum id, quod eſt, & eius pars aliquota tolleretur: hoc autem non eſt ſic, ſed per elongationem, vt dictum eſt. Et ideo nunquam poteſt tot peccatis dehabilitari, quin adhuc poſſit magis pluribus, nec etiam tanto peccato, quin adhuc maiori. Et ideo dicit Dion. quod malum eſt infinitum: nõ q̃a aliquod ſit malum ſummum quo nihil poſſit eſſe peius, ſed quia non eſt aliquod ita malum, quin adhuc poſſit eſſe peius. Et ideo per quantuncunque malum nunquam adimitur habilitas ſecundum totum: quamuis enim ſit finita, modus tamen adimendi ipſam protẽdit ſe vſque in infinitum, non infini-

tate actuali,ſed potentionali,qua ſ.di
cimus,quod curuum a recto in infini
41 tum poteſt recedere. AD illud vero
quod obijcitur,quod gratia totaliter
tollit concupiſcentiam.Dicēdum, ꝙ
quædam eſt gratia,quæ opponit ipſi
concupiſcentiæ ſecundum id , quod
eſt:quædam vero quæ opponitur ipſi
ſolum ſecundū id,ad quod eſt: & pri
ma eſt quædam gratia gratis data,&
totaliter poteſt tollere concupiſcen-
tiam,dum ſanat,& reintegrat naturā
vitiatam.Alia vero eſt gratia gratum
faciens.Et de hac dicit Auguſt. quod
quamuis diminuat cōcupiſcentiam,
nunquā tamen finit eam:& huic gra
tiæ aſſimilatur culpa reſpectu habili-
tatis nō alteri.Nam ſicut dictum eſt,
non opponitur illi habilitati ſecun-
42 dum ſe,ſiue ſecundum id in quo eſt,
ſed ſecundum id ad quod eſt. AD il
lud,quod obijcitur,quod gloria red
dit impoſſibilem ad malū.Dicēdum,
quod etiam pœna reddit impoſſibilē
ad bonum:ſed tamen aliter, & aliter,
quia gloria reddit impoſſibilē ad ma
lū in hoc quod in eo aufertur radix
mali ſ.ipſa concupiſcentia , & datur
plenitudo boni. Damnatio vero æter
na reddit impoſſibilem ad bonum,
non quia ibi ſit plenitudo omnis ma-
li,nec etiam quia auferatur naturalis
aptitudo ad bonū , ſed quia aufertur
merendi ſpatiū,& deus amplius non
offert gratiam iuuantem ad bonum.
Et ideo illa impoſſibilitas nō dicitur
ꝑ priuationem habilitatis omnimo-
dam,ſed potius propter benefacien-
di impedimēta. Vñ ſi aliquis damna
tus ad ſtatum viæ reduceretur nulla
ſibi habilitate collata,de nouo habi
litatem haberet ad ſuſceptionem gra
tiæ.Et propterea quamuis ordinatio
habilitatis impediatur, tamen habili
tas nunquam totaliter tollitur . Eſto
autem quod concederetur,quod tolle
retur in inferno:adhuc tamen nō ſe-
queretur,quod totaliter tolleretur ꝑ
peccatū . Nulla enim culpa ponit ho
minem extra ſtatum viæ: & ideo nec
aufert homini habilitatem ad gratiæ
ſuſceptionem.

QVOD QVAEDAM SIMVL SVNT PECcata & pœna peccati, quędam peccata & cauſa peccati: alia vero peccata, & cauſa & pœna peccati.

DISTINCTIO XXXVI.

Verū peccatū ſit pœna peccati. In to. 8. prope ſinē enarrationis ad illū pſalm. Cap. 1 Homi. 11 circa illud ſed & ſi cōuerſus. Gen. 15. Pſal. 68. Oſeæ 4 Rom. 1 1. The. 2

SCIENDVM eſt tamē quædam ſic eſſe peccata, vt ſint etiam pœnæ peccatorum. Vnde Aug.ſuper illū locum pſal.57 Supercecidit ignis,& non viderunt ſolem, ait,Ignis ſuperbię & concupiſcentiæ & iræ intelligitur. Iſtas pœnas pauci vident: ideo eas maxime commemorat Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, & enumerat multa quæ peccata ſunt, & pœna peccati. Inter primum enim peccatum apoſtaſię & vltimam pœnam ignis ęterni, media quę ſunt,& peccata ſunt, & pœna peccati. Greg.quoque ſuper Ezech. ait. Contemnenti qui non vult pœnitere ponit deus offendiculum, vt ſcilicet grauius impingat. Peccatum enim quod per pœnitētiam citius non deletur, aut peccatum eſt & cauſa peccati: aut peccatū & pœna peccati: aut peccatum ſimul & cauſa & pœna peccati. Vnde Moyſes, Nondū ſunt completa peccata Amorrhæorum. Et Dauid inquit, Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum. Et alius propheta, Sanguis ſanguinem tetigit, id eſt, peccatū peccato additum eſt. Paulus quoque ait, Propterea tradidit illos deus in paſſiones ignominię, &c.

Et

Et item, Vt impleant peccata ſua ſemper. Ioanni quoque per angelum dicitur, Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Ex his teſtimoniis colligitur peccatũ aliquod & peccatũ eſſe, & pœnã peccati.

Ex prædictis quæſtio oritur, ſcilicet an inquantum peccatum eſt, ſit pœna peccati.

ET ideo merito quæritur, Vtrum inquantum peccatum eſt, ſit pœna peccati. Quod non videtur, cum omnis pœna peccati iuſta ſit. Vnde Auguſt. in lib. retractationum, Omnis pœna peccati iuſta eſt, & ſupplicium nominatur. Si ergo peccatum quod eſt peccatum & pœna peccati, inquantum peccatum eſt, pœna peccati eſt, cum omnis pœna iuſta de iuſtitia dei veniat, videtur inquantum peccatum eſt, iuſtum eſſe, & a deo prouenire. Ad quod illi reſpondent, peccatum ſic dici pœnam peccati, quia per peccatum, in quod merito præcedentis peccati homo labitur deſerente deo, corrumpitur bona natura. Sicut ignis æternus dicitur pœna malorum quia ex cruciantur: nec tamen ipſe cruciatus malorum ignis eſt, ſed per ignem fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura, & imminuitur bonum naturæ: & eſt ipſa imminutio & corruptio boni, paſsio & pœna: & non eſt eſſentialiter ipſum peccatum, per quod fit: ſed ideo peccatum dicitur, vt præmiſſum eſt, quia per peccatum illico, vt peccat homo, fit in homine illa corruptio, quæ tamen fit deo authore. Illa enim pœna ſiue paſsio, quæ eſt boni corruptio, a deo eſt. Illius tamen (vt ſic dicam) materia & cauſa eſt peccatum, quod a deo non eſt. Quod videtur Auguſtinus notaſſe, & iuxta hunc ſenſum intellexiſſe, cum ait in libro de prędeſtinatione ſanctorum, Prædeſtinatione deus ea præſciuit quę fuerat ipſe facturus. Sed præſciuit deus etiam quę non eſt ipſe facturus, id eſt, omnia mala: quia etſi ſunt quædam, quę ita peccata ſunt, vt etiam pœnæ ſint peccati, ſecundum illud Apoſtoli, Tradidit illos deus in paſſiones, &c. non tamẽ peccatum dei eſt, ſed iudicium, ſcilicet pœna. In ſcriptura enim ſæpe nomine iudicij pœna intelligitur. Hic diligenter intendentibus inſinuare videtur, ea quę peccata ſunt, & pœnæ peccati: non inquantum peccata ſunt, ſed inquantum pœnæ, dei eſſe. Nam cum dixiſſet deum non eſſe facturum mala aliqua, id eſt, peccata, quia poſſet ei obijci quędam peccata eſſe etiam pœnas peccati, & pœna peccati omnis iuſta eſt, & ideo a deo eſt: quaſi determinando ſecundum quid faciat ea, vel ſecundum quid non faciat, addidit reliqua. Iuxta vero prędictam intelligentiam peccata ſane dicuntur pœnę. Vnde Apoſtolus appellat eas paſſiones ignominiæ, quia, vt ait auctoritas, licet quædã peccata ſint quæ delectant, ſunt tamen paſſiones naturæ non nominandæ: quia per ea corrumpitur natura.

Lib. 1. c. 9 & 3. li. de libe. arbi. c. 18. to. 1.

Reſpõſio illorũ, vbi docet ex quo ſenſu peccatum dicit pœna peccati vel pœna.

Cap. 10. Tomo. 7.

Roma. 1.

Ibidem.

Quod cum omne peccatum poſsit dici pœna, non tamen omne eſt pœna peccati.

ET licet ex hoc ſenſu omne peccatum mortale poſsit dici pœna, non tamen omne poteſt dici pœna peccati. Pœna enim peccati, vt prædictum eſt, eſt illud cuius cauſa eſt aliud præcedens peccatum. Nam peccatum ſic dicitur pœna peccati reſpectu præcedẽtis, ſicut dicitur cauſa peccati reſpectu ſequentis. Quo fit vt idem peccatum & cauſa ſit, & pœna peccati: ſed alterius peccati pœna, & alterius cauſa: vt enim Gregorius in Moral. ait, Peccatum quod pœnitentia non diluitur, ſuo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit vt non ſolum peccatũ ſit, ſed & cauſa peccati, ex illa quippe culpa ſubſequens oritur. Peccatum vero quod ex peccato oritur, non ſolum peccatum, ſed pœna peccati eſt: quia iuſto iudicio deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiam in alia cadat. Quem enim liberare noluit, deſerendo percuſſit. Proinde, vt Auguſtinus ait, Pręcedentis eſt hæc pœna peccati, & tamen etiam ipſa peccatum eſt. Iudicio enim iuſtiſſimi dei traditi ſunt, vt ait Apoſtolus de quibuſdam, ſiue deſerendo, ſiue alio modo explicabili, ſiue inexplicabili, in paſsiones ignominiæ, vt crimina criminibus vindicarentur, & ſupplicia peccantium non tantum ſint tormenta, ſed & vitiorum incrementa. Illa ergo peccata quę enumerat Apoſtolus, quia de ſuperbia ſunt, non ſolum peccata, ſed etiam ſupplicia ſunt. Ecce ex his iam fit perſpicuum quędam peccata etiam pœnas, & cauſas peccati eſſe: & illud peccatum eſſe pœnam peccati, quod cauſam pręcedentem habet peccatum: atque illud peccatum eſſe cauſam peccati, quod eſt meritum ſequentis culpę.

Lib. 25. c. 12. circa illud Iob 34 nouit dñs opera eorum.

Aug. contra Iul. li. 5. c. 3. to. 7

Ex prædictis videtur ſignificari ipſa eadem quæ peccata ſunt, eſſe & pœnas peccati.

SED cum ait crimina criminibus vindicari, videtur inſinuare ea ipſa quæ peccata ſunt, eſſentialiter eſſe pœnas peccati, id eſt, punitiones peccati. Ad hoc autem, inquiunt illi, hęc & ſimilia dicta eſſe ſecundum rationem prædictam: & ideo intelligenda fore ſecundũ præmiſſam expoſitionem. Intelligentia enim dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi.

Hilarius li. 4. de tri. non longe a medio.

Quod non obuiat veritati, ſi quis dicat ipſa peccata eſſe pœnas peccati eſſentialiter.

IN nullo tamen pręiudicium factum veritati putatur, ſi quis dicat ipſa eadem quæ peccata ſunt, eſſentialiter (vt ita dicam) eſſe pœnas, id eſt, punitiones peccatorum præcedentium, quę iuſtę ſunt, & a deo ſunt. Nec tamen inquantum peccata, a deo ſunt, nec inquantum peccata ſunt, pœnæ peccati ſunt; & tamen inquantum peccata ſunt, priuationes boni ſunt, ſed vt ſupra dictum eſt, cauſaliter & actiue dicuntur priuationes.

Diſt. præcedenti.

Apert e

Aperte oſtendit peccata quædam eſſe pœnam peccati, & pœnam ipſam iuſtam eſſe a deò.

QVOD autem quædam peccata pœnæ ſint,& ipſa pœna iuſta ſit,& a deo ſit,euidenter tradit Auguſtinus in libro retractationum primo,dicens quędam neceſsitate fieri ab homine quę mala ſunt, & eadem iuſta pœna peccati ſunt. Sunt, inquit, quædam neceſsitate facta improbanda, vbi homo vult recte facere, & non poteſt. Vnde & illud Apoſtoli, Non quod volo facio bonũ, ſed quod odi malum, hoc ago. Et illud, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim inuicem ſibi aduerſantur, vt non ea quę vultis faciatis: ſed hæc omnia ex illa mortis damnatione ſunt. Nã ſi non eſt iſta pœna hominis, ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus eſt homo, cum hęc facit, ea vtique facit quæ debet. Si autem homo, quia ita eſt,nõ eſt bonus,nec habet in poteſtate vt ſit bonus, ſiue non videndo qualis eſſe debeat, ſiue videndo & non valendo eſſe qualem ſe eſſe debere videt, pœnam iſtam eſſe quis dubitet? Oĩs autem pœna ſi peccati pœna eſt, iuſta eſt, & ſupplicium nominatur. Si autem iniuſta eſt pœna, quoniam pœnam eſſe nemo ambigit, iniuſto aliquo dominante homini impoſita eſt. Porro quia de omnipotentia Dei & iuſtitia dubitare dementis eſt, iuſta eſt hæc pœna, & pro peccato aliquo impenditur. Non enim quiſquam iniuſte dominans, aut ſurripere hominem potuit velut ignorãti deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, vt hominem iniuſta pœna cruciaret. Relinquitur ergo, vt hęc pœna iuſta de damnatione hominis veniat. His atque aliis pluribus teſtimoniis docetur quędam eſſe peccata, & pœnas peccati eſſentialiter.

Cap. 9. & lib. de lib. arb. 3. ca. 18. To. 1. Rom. 7. Galat. 5. Gene. 2. In quacũque die comederitis exeo, &c. Augu. lib. de lib. ar. c. 18. to. 1.

De quibuſdam quæ ſine dubio peccata ſunt & pœnæ, vt ira, inuidia.

PRAETEREA nullatenus ambigendum eſt, quędam peccata abſque vllo ſcrupulò pœnas eſſe, vt inuidia quæ eſt dolor alieni boni: & ira, quę etiam non inquantum pœnæ ſunt, peccata ſunt: ita etiam de cupiditate & timore, & alii huiuſmodi ſentiendum eſt. Vnde Auguſtinus in libro 83. quęſtionum ait, Omnis perturbatio paſsio: omnis cupiditas, perturbatio. Omnis ergo cupiditas, paſsio. Omnis vero paſsio cum eſt in nobis, ipſa paſsione patimur. Omnis ergo cupiditas cum eſt in nobis, ipſa cupiditate patimur: & inquantum cupiditas eſt, patimur ea. Omnis autem paſsio inquãtum ipſa patimur, non eſt peccatum: ita & de timore. Non enim conſequens eſt, vt ſi patimur timorem, ideo non ſit peccatum, quia multa ſunt peccata quę patimur, ſed non inquantum patimur eis.

Quæſt. 77 Tomo. 4.

Quòd verbis Auguſtini præmiſsis quædam ſententia Hieronymi obuiare videtur.

To. 4. ad Damaſum Papam. Diſt. 28. huius 2. ILLVD autem diligenter eſt annotandum, quòd ſupra poſitis verbis Auguſtini dicentis, quædam neceſsitate facta eſſe improbanda & mala, videtur obuiare quod Hieronymus ait in explanatione fidei: quòd licet ſupra ſit poſitum, tamen vt perfectius ſciatur, iterare non piget. Execramur, inquit, eorum blaſphemiam, qui dicunt impoſsibile aliquid homini a Deo eſſe præceptum, & mandata dei nõ a ſingulis, ſed ab omnibus in commune poſſe ſeruari, & paulo poſt. Et tam illos errare dicimus, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non poſſe, quàm illos qui cum Iouiniano 3. Cap. 18. & 1. retra. ca. 9. & li. de prædeſtinatione ſanctorũ. Cap. 11. aſſerunt hominem non poſſe peccare. Ecce Hieronymus dicit errorem eſſe, ſi quis dicat hominem vitare peccatum non poſſe. Qui autem dicit quędam neceſſitate fieri, quędam dicit non poſſe vitari. Cum ergo id Auguſtinus dicat, videtur aut erroris eſſe quod tradit, aut non eſſe verum quod Hieronymus ait.

Determinatio contrarietatem ſubmouens de ſanctorum medio.

AD quod dici poteſt, quia Auguſtinus ſecundum ſtatum huius miſeriæ, ad quam pertinet ignorantia & difficultas, vt idem ait in libro de libero arbitrio, quæ ex iuſta damnatione deſcenderunt, illud tradidit, vbi & venialia peccata incluſit. Hieronymus vero tantum de mortalibus peccatis loquitur, quæ vnuſquiſque gratia illuminatus vitare valet: vel de homine ſecundum ſtatum liberi arbitrii ante peccatum, illud ait.

Epilogum facit ad alia tranſiturus.

SATIS diligenter eorum poſuimus ſententiam, qui dicunt omnes actus naturas bonas eſſe, & inquantum ſunt bonos eſſe. In quo tractatu quædam interſeruimus, quæ non ex eorum tantũ perſona accipienda ſunt, quia ab omnibus catholice ſapiẽtibus abſque hęſitatione tenentur: atque auctoritatem teſtimonijs & rationibus eorundem traditionem muniuimus, qui dicunt omnes actus eſſentia ſui, id eſt, inquãtum ſunt, eſſe bonos, quoſdam vero inquantum inordinate fiunt, peccata eſſe. Addunt quoque quoſdam non tantum eſſentia, ſed etiam genere bonos eſſe, vt reficere eſurientem, qui actus eſt de genere operum miſericordiæ: quoſdam vero actus abſolute, ac perfecte bonos dicunt, quos non ſolum eſſentia vel genus, ſed etiam cauſa & finis commendat: vt ſunt illi qui ex bona voluntate proueniunt, & bonum finem metiuntur.

Vtrum peccatum ſit pœna peccati.

DISTINCT. XXXVI.

Sciendum eſt tamen quædam ſic eſſe peccata,&c.

Expoſitio SVPRA determinauit Magiſter,quid ſit peccatum ſm rem,& diffinitionẽ. In hac parte inquirit, vtrum peccatum ſit pœna peccati. Diuiditur aũt iſta pars in duas partes. In quarum prima Magiſter mouet quæſtionem illam, & determinat ſm opinionem aliorũ. In ſecunda vero ſm opinionem ꝓpriã. ibi. In nullo tñ præiudicium factũ veritati, &c. Prima pars habet tres partes. In prima adducit Magiſter auctoritates, quibus oſtendit, quòd vnum peccatum ſit alterius peccati pœna. In ſecunda vero mouet quæſtionem, vtrum peccatum ſm idem ſit culpa,& pœna,an ſm diuerſa: & determinat iuxta aliorum opinionẽ ibi.Et ideo merito quæritur. In tertia vero ſubiungit illius opinionis maiorem explanationem.ibi.Et licet ex hoc ſenſu omne peccatum mortale poſsit dici. Similiter ſecunda pars principalis, in qua iſtam quæſtionẽ determinat ſm propriam opinionẽ, diuiditur in tres partes. In quarum prima determinat propoſitam quæſtionem ſm propriam opinionem, confirmans eam auctoritate ſanctorũ.In ſecũda vero determinat quoddam dubium in prædictis auctoritatibus propoſitum.ibi. Illud aũt diligẽter notadũ eſt,ꝙ ſuprapoſitis, &c. In tertia vero breuiter epilogat ea, quæ prædicta ſunt.ibi.Satis diligẽter eorũ poſuimus,&c. Et ſic in hac tota li parte agitur principaliter de cõparatione culpæ ad pœnam. Vtrum videlicet culpa ſit pœna cauſaliter tantũ,an cauſaliter ſimul, & eſſentialiter.Et quãuis ſm aliquorũ opinionẽ peccatũ ſit pœna tm̃ cauſaliter, ſm tñ opinionem Magiſtri,quã in litera innuit, non tantum cauſaliter, ſed etiam eſſentialiter pœna eſt.

Diuiſio.

Peccatum eſt,& cauſa peccati.

Sed contra.Aut peccatum eſt cauſa peccati volũtaria,aut neceſſaria. Nõ voluntaria, quia nihil voluntarie operatur,niſi quod cognoſcit, & appetit: talis aũt eſt rõnalis creatura, non culpa: ergo non eſt voluntaria cauſa.Itẽ.Nõ eſt cauſa neceſſaria,qa qui peccauit in vno pc̃õ,nõ eſt neceſſe,ꝙ peccet in altero:ergo non videtꝰ ꝙ aliquo modo ſit cauſa.Item.Si peccatum eſt cauſa peccati,aut rõne alicuiꝰ boni ſubſtrati,aut rõne defectꝰ. Non rõne boni ſubſtrati, quia tunc magis deberet dici bonum eſſe cauſa mali,q̃ pc̃m̃ cauſa pc̃i. Nõ rõne defectus,quia quod nihil eſt,nullius eſt cauſa: intentio.n.cauſalitatis in ſolis entibus reperitur: pp quod eſt quæſtio,ꝙ pc̃m̃ ſit cauſa pc̃i, & rõne cuius pc̃m̃ ſit cauſa pc̃i. Reſp.Dicẽdũ, ꝙ cũ in pc̃õ duo ſint, videlicet conuerſio,& auerſio,rõne vtriuſq; pc̃m̃ habet ad aliud pc̃m̃ diſponere,& ꝑ hoc pc̃m̃ aliud dr̃ cauſare.Rõne quidem auerſionis,quia in hoc qd̃ a deo auertit elongat a bono, & ꝑ hoc hõ efficitur impotens ad reſiſtendũ malo.Rõne cõuerſionis,ſicut actus vniꝰ virtutis diſponit ad actũ alterius, vtpote actus nutritiuę,ad generatiuam, ſic vna culpa hẽt diſponere ad aliã, vtpote gula ad luxuriã. Eſt igitꝰ peccatũ cauſa pc̃i.i.diſpoſitio trahens, ſiue inclinans ad aliud peccatum, tã rõne auerſionis,q̃ rõne cõuerſionis: ſed rõne auerſionis, in qua cõmunicant omnia peccata, quodlibet eſt cauſa cuiuslibet:rõne vero conuerſionis,in qua diſtinguuntur, non quodlibet eſt cauſa cuiuslibet, ſed pc̃m̃ vnius generis diſponit ad peccatum generis ꝓximi,vtpote ſpũale ad ſpũale,vt ſuperbia ad inuidiã, & carnale ad carnale,vt gula ad luxuriã. Ad illud ergo,qd̃ obiicitur,ꝙ nõ eſt cauſa voluntaria,nec neceſſaria. Dicendũ, ꝙ peccatũ non eſt ſufficiẽs cauſa peccati;ſed dr̃ in hoc ꝙ hoc ꝙ contrahit voluntatẽ, vt committat aliquando culpam, & ita reducitur ad cauſam voluntariã.Ad illud, quod quęritur, vtrum ſit cauſa rõne poſitionis, vel

Dub.1.

Reſpon.

defectus. Dico, ꝙ ratione vtriuſque, ſicut viſum eſt. Conuerſio enim inordinata diſponit ad aliam conuerſionē inordinatam. Ex conuerſione.n. inordinata augetur in nobis concupiſcentia, & pronitas ad malū, & dū augetꝰ pronitas & cōcupiſcētia, quaſi quoddā pondus ponitꝰ in aīa. Quod enim eſt pondus in corporibus, hoc eſt amor in ſpiritalibus. Et iō bene dicit Greg. ꝙ pc̄m, quod per pœnitentiā non diluitur, mox pondere ſuo ad aliud trahit: & ita nec defectus ꝑ ſe facit, nec bonum per ſe, ſed vnum cum alio. Illud tn̄ argumentum non valet, quia defectus nō poteſt eſſe cauſa alicuius: ergo nō pōt eſſe cauſa peccati. Cauſare.n. peccatū non eſt cauſare aliquid, ſed potius deficere. Vn̄ ē ibi ſophiſma ſm̄ qd, & ſimpliciter.

Illico vt peccat homo, fit in hoīe illa corruptio, quę tamen fit deo auctore.

Dub. 2. Sed contra hoc eſt, quia illa boni corruptio, ſiue actiue dicatur, ſiue paſſiue, eſt imaginis deformatio. Deformatio aūt imaginis deo diſplicet: & nihil qđ deo diſplicet, eſt a deo. Idē enim eſt fieri deo auctore, & deo volente: ergo talis corruptio non eſt a deo. Item. Eadē ſunt principia actionis, & paſſionis: ergo ſi corruptio actio non eſt a deo, videtꝰ ſimiliter ꝙ nec corruptio paſſio.

Reſpon. Reſp. Dicendū, ꝙ illud verbum non eſt dictum ſm̄ opinionem Magiſtri, ſed ſm̄ opinionem aliorū, ſicut patet ex ipſa ſerie literæ. Sed tn̄ quia illud idem videtur Magiſter dixiſſe in vltimo capitulo præcedentis diſtinctionis, aliter reſpondendum eſt, ꝙ in illa corruptione & eſt conſiderare defectum, & deordinationem. Eſt nihilominus ibi conſiderare paſſionem, & ordinem ad præcedentem actionem: & quantum ad hæc duo vltima, corruptio iſta tenet rationem pœnæ, & quantum ad hoc dicitur eſſe a deo, videlicet inquantum pœna: ſimpliciter autem loquendo vt dicatur corruptio modi, ſpeciei, & ordinis eſſe a deo, ſiue deformatio imaginis, non admittitur, ſicut rationes oſtendunt, propter hoc ꝙ talis corruptio & defectū dicit, & deordinationem, quæ eſt culpa, ſicut ſupra eſt oſtenſum. Et eſt talis corruptio pœna non inflicta, nec contracta, ſed acta: & ideo quodammodo tenet rationem culpæ, ſicut oſtenſum fuit in præcedenti diſtinctione. Et quantū ad hoc non intelligitur illud, quod in litera dicitur. Et ꝑ hoc patent ea q̄ in litera obiiciuntꝰ.

In nullo tamen præiudicium factum veritati putatur, ſi quis dicat ipſa eadem, quæ peccata ſunt, eſſentialiter (vt ita dicā) eſſe pœnas. Poſtea ſubiungit, quòd huiuſmodi punitiones iuſtæ ſunt, & a deo ſunt, nec tamen peccata a deo ſunt.

Videtur hic eſſe implicatio contradictionis. Primo enim dicit, quòd vnū, & idē eſſentialiter loquendo eſt pœna, & culpa. Et poſt dicit, ꝙ idem ipſum & eſt a deo, & non eſt a deo. Dub. 3.

Reſpon. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ illud, & cōſimilia intelligenda ſunt cū reduplicatione, vt quando dicitur, quòd aliquod peccatū eſt pœna peccati, & ꝙ pęna illa eſt a deo, hoc intelligitꝰ ſm̄ ꝙ pœna, hoc eſt ſm̄ rōnē ordinationis. Et hoc innuit Magr̄ in litera, cū dicit, ꝙ nō īquātū pc̄ā ſunt, pœnę ſunt, nec inquantū pc̄ā ſunt, a deo ſunt. q. d. Cum in idē concurrāt ratio deordinationis, & ordinatiōis per aſſertionē ad diuerſa, ordinatio eſt a deo, deordinatio vero minime. Reſpon. 3

Sunt inquit quędam neceſsitate facta improbanda.

Cōtrariū huius videtꝰ Aug. dicere ī li. de duabꝰ aīabꝰ. Dicit.n. ꝙ illud ſolū ē pc̄m, a quo liberū eſt abſtinere. Dub. 4.

Et dicendū eſt ad hoc, ꝙ ſicut Magr̄ determinat infra, q̄dam neceſſitas eſt ad pc̄ā venialia, pc̄ā ſaltē in vniuerſali. Illa aūt ratio, & verbū qđ ibidē ſequitꝰ, intelligitꝰ de pc̄ō actuali mortali. Qualiter aūt neceſſitas ſit ad venialia, hoc habebit rōnem infra ſuo loco, vbi Magiſter inquirit diſtin. 41. Reſpon.

Addunt

Addunt quoque quoſdam actus non tantum eſſentia, ſed etiam genere bonos eſſe, vt reficere eſurientem.

Dub. 5 Quæritur, pro quanto dicitur eſſe bonum in genere. Si dicitur quia bonum abſque circunſtantia aliqua ſuperaddita, tunc videtur quod reficere indigentem non ſit bonum in genere, quia eſt ibi circunſtantia debita in eo, qui reficitur. Si tu dicas, quod bonum in genere dicitur, quia eſt commune, & vniuerſale, tunc ſimiliter videtur quod deberet dici bonũ in ſpecie, cum generale dicatur reſpectu ſpeciei. Eſt igitur quæſtio pro quãto dicatur aliquid eſſe bonũ in genere. Quæritur etiam de ſufficiẽtia ipſius diuiſionis per tria mẽbra: videtur enim eſſe inſufficiens, quia non tantum eſt bonum in genere, & bonum ex intẽtione, & cauſa, ſed etiam bonũ gratiæ, & gloriæ.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter diuidit hic bonũ non quocunque modo, ſed bonum prout eſt in actu: bonum autẽ huiuſmodi habet conſiderari in ſe, ſiue ſecundũ ſe: & ſic eſt bonum naturę. Habet iterũ conſiderari ſecũdum comparationẽ ad naturam debitam: & ſic dicitur bonum in genere. Habet iterum conſiderari ſecundum alia tria genera cauſarum, videlicet, in comparatione ad efficiẽs, & formam, & finem: & ſic eſt bonum perfectum. Et ſic patet ſufficientia, quia omnis actus aut cõparatur ad ſuum principium efficiens ſolum. Aut comparatur ad ſuum principium efficiens, prout reſpicit debitum obiectum. Aut cõparatur ad ſuũ principium efficiẽs, prout reſpicit debitum obiectum, & finem congruum. Bonum autem, ſecundum quod reſpicit naturam debitã, dicitur eſſe bonũ in genere, pro eo quod ſicut genus dicitur eſſe in potẽtia ad eſſe completum, quę completur per aduentum differẽtiarum, ſic in actu tranſeunte ſuper naturam debitã, quodammodo inchoatur bonum moris. Illud autem bonum moris ſpecificatur, & cõpletur per aduentum circunſtantiarũ, vnde poteſt fieri & bene, & male. Similiter intelligendum eſt de malo in genere. Quamuis autem bonum, & malũ poſſint differenter fieri, & bene, & male: nihilominus tamẽ bonum quantum eſt de ſe, dicit inchoationem boni, & malum ſimiliter mali: & ideo nomẽ boni tenet, quia in ipſo ſaluatur ratio generis. Vnde bonum naturæ reſpectu boni moris eſt quaſi in potentia materiali, quæ eſt potentia paſſiua: bonum autem in genere aliquo modo eſt bonum moris, ex hoc quòd tranſit ſupra materiã debitã: & ideo aſſimilatur potentię generis, quæ eſt aliquo modo actiua. Genus.n.eſt forma, (vt dicit Philoſophus) licet per comparationem ad differẽtias in diffinitione ſit ſicut materia. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam bonum ex circunſtantia contineri poteſt ſub bono perfecto, vel ſub bono in genere. Si enim eſt indutũ omnibus bonis circunſtantijs, continetur ſub bono perfecto. Si autẽ deficit in aliqua circunſtãtia, reducitur ad bonum in genere: ſub bono autem perfecto cõprehenditur actus gratuitus, & glorioſus. Poſſent autẽ plura quæri de hac materia, ſed alibi magis habent locum, quàm hic.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis circa tria incidit hic quæſtio. Primo quæritur de cõparatione culpæ ad pœnã ſecundum identitatem. Secundo vero quæritur de comparatione culpæ ad pœnam ſecundum inſeparabilitatem. Tertio quæritur de comparatione pœnę ad diuinę iuſtitię ęquitatem. Circa primum duo quæruntur. Primo quæritur, vtrũ vnum peccatũ ſit alterius peccati pœna. Secundo quæritur, vtrũ paſſiones animæ ſint pœnæ tantũ, an pœnæ ſimul, & peccata.

QAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum ſequens nõ modo cauſaliter, ſed etiam eſſentialiter pcedẽtis peccati põt eſſe pœna.

Fundamenta.

VTRVM peccatum ſit pœna peccati. Et ꝙ ſic videtur. Apoc. vltimo. Qui in ſordibꝰ eſt ſordeſcat adhuc. gl. Iuſtũ eſt: ſed eſſe in ſordibus, nõ eſt aliud, quã eſſe in peccatis: & ſordeſcere non eſt aliud, quã peccare: ergo peccatum eſt meritum alterius peccati: igitur a relatiuis peccatum ſequens eſt retributio præcedentis: ſed retributio peccati non eſt niſi pœna: ergo &c. Item. Grego. expreſſius dicit, & habetur in litera. Inter primum peccatum apoſtaſiæ, & vltimam pœnam ignis æterni, media quæ ſunt, & peccata ſunt, & pœna peccati. Item. Iſido. Deus occultam ſuperbiam clericorum vindicat per manifeſtam luxuriam: ſed vindicta peccati eſt pœna: ergo manifeſta luxuria eſt pœna peccati ſupbiæ. Item. Ex hoc quòd homo peccat, meretur a deo relinqui: ſed ex hoc quòd relinquit, cadit cõſequenter in aliud peccatum: ergo ſi hoc iuſtum eſt, qui vnum peccatum commiſit, meretur per cõſequẽs dimitti cadere in aliud; ergo ſi dimiſſus cadit in aliud peccatum, illud quod ſecũdo perpetrat, ordinem habet ad primum ſicut ad meritum, ſed omne tale eſt pœna peccati; ergo &c. Itẽ. Omne illud eſt peccati pœna, in quo homo damnificat, & læditur, & in quod per illud peccatum inducitur: ſed ſuperbus hoc ipſo ꝙ vult alium excellere, neceſſario cadit in inuidiam, quando videt alium ſe ſuperare. Sicut enim dicit Auguſt. in lib. de vera religio. Neceſſe habet alij inuidere, qui non vult ab alio ſuperari: ergo videtur, quòd inuidia ſit pœna ſuperbiæ: & inuidia abſque dubio eſt peccatum: ergo peccatum eſt pœna peccati. Sed contra. Omnis pœna peccati eſt laudabilis, & nulla culpa eſt laudabilis: ergo nulla culpa eſt pœna peccati. Maior probatur, quia oẽ quod iuſtum eſt, laudabile eſt, ſed omnis pœna peccati eſt iuſta, ſicut dicit Augu. & habetur in litera. Minor vero per ſe patet. Item. Omnis pœna eſt ordinatiua culpæ, & per hoc faciens ad vniuerſi decorem: ſed culpa ſubſequens non ordinat culpã præcedẽtem, nec decorat vniuerſum, imo magis deturpat: ergo culpa non eſt peccati pœna. Item. Si culpa ſubſequens eſt pœna præcedentis: ergo a relatiuis culpa præcedẽs eſt meritum ſequẽtis; pari ratione illa culpa, quę eſt ſubſequens, eſt meritum alterius, & ſic deinceps; ſi ergo nullum peccatum debet remanere impunitum, videtur ꝙ homo debeat peccare in æternũ: ſi ergo hoc eſt inconueniens, & indignũ, patet ꝙ peccatum non eſt peccati meritum: igitur nec vnum peccatum eſt alterius punitiuum. Item. ſi ſequens peccatum punit præcedẽs: ergo cum deus non puniat bis in idipſum: culpa ſequentis peccati perpetrata, culpa præcedens nõ debet puniri: aut ſi punitur, non debet tantum puniri: ꝙ ſi hoc eſſet verum, reportaret quis commodum de malitia: ꝙ ſi hoc eſt incõueniens, patet &c. Item. Si peccatũ eſt pœna peccati, & deus non punit ſupra condignum, nunquam peccatũ ſequens eſſet maius peccatum præcedẽti: quòd ſi hoc de plano eſt falſum, quia de minori peccato deuenitur ad maius, planum eſt, ꝙ peccatum non eſt pœna peccati.

Hic rõnẽ vĩ infirmare Sco. diſt. 37. q. vnica. ibi. Sȝ iſte modus vt videt eſt valde difficilis.

Ad opp.

RESP. Dicendũ, ꝙ abſq; dubio (ſicut auctoritates ſanctorum expreſſe dicunt) tenendum eſt, quod peccatũ eſt pœna peccati. Sed aduertẽdum eſt, quod circa hoc eſt duplex modus intelligendi, ſecundum quod Magiſter in litera innuit. Quidam enim dicere voluerunt, quod peccatũ eſt pœna peccati: non tamen eſſentialiter, ſiue ſecundum id quod eſt, ſed ratione eius, quod concomitatur, vel ratione eius, quod conſequitur: ſicut patet ꝙ peccatum manifeſtum eſt, ex quo conſurgit infamia: dicitur eſſe vindicta peccati occulti, nõ ratione ipſius trãſgreſſionis, ſed ratione infamiæ conſequentis. Vel, peccatum in quo eſt manifeſta 5

nifeſta

niſeſta ignominia eſt pœna peccati ſu
perbiæ,ſicut peccatum hæreſis,& alia
huiuſmodi,q̃ vocat Apoſtolus paſſio
nes ignominiæ,pœna eſt ratiõe igno
miniꝫ,nõ ratione culpæ. Et breuiter
quodlibet peccatum poteſt dici pœna
peccati præcedentis ratione læſionis,
quam infert:& ſic idem dicitur pecca
tum,& pœna peccati·ita tamen quod
peccatum dicitur eſſentialiter,& pœ-
na peccati cauſaliter. Sed,quoniam ſe
cundum iſtum modum non tantum
vnum peccatum poſſet dici pœna al-
terius,ſed etiam vnum peccatum poſ
ſet dici pœna ſui cauſaliter loquẽdo,
quia peccãs ſeipſum lædit : et iterum
(ſicut oſtẽſum fuit in præcedentib⁹)
non tantum actio inordinata eſt cul
pa,verum etiam ipſa deformitas,quæ
remanet in anima, & ipſa animæ de-
formatio non modica eſt ei pœna : et
rurſus,(ſicut rõnes primæ oſtendũt)
quædam ordinatio meriti,& retribu
tionis eſt inter culpam præcedentem
& ſequentem , etiam quantum ad id
quod culpæ,ſunt:Ideo eſt alia opinio
cui magis videtur cõſentire Magiſter
quod peccatum ſequẽs non tantum
cauſaliter,ſed etiã eſſentialiter (vt ſic
loquamur)eſt pœna peccati præcedẽ
tis:& hoc dicendo(ſicut Magiſter di
cit)in nullo ſit præiudicium veritati;
imo hoc eſt ſatis planum. Nam pœna
dicit duo,& dicit malum , ſiue dãnũ,
& dicit ordinem ad præcedens meri
tum:& hæc duo cõtingit reperiri cir
ca ſequens peccatum . Damnificatio
enim,& nocumentum eſt in ipſo ſe-
cundum quod peccatum:eo enim eſt
peccatum,quo nocet,& magnum ma
lum incurrit quis cum incidit in pec
catum etiam ſi nihil aliud deberet ha
bere poſterius. Ordinationem vero
habet in eo ꝙ ſequens:hoc ipſo enim
quod homo eſt in peccato,dignus eſt
dimitti cadere in aliud. Iuxta illud
Apocal. vlt. ſicut dicitur in glo. Iuſtũ
eſt,vt qui in ſordib⁹ eſt,ſordeſcat ad
duc. Concedendum eſt igitur ſimpli-
citer quod peccatum poteſt eſſe pœna
peccati,vt expreſſe dicunt auctorita-
tes ſanctorum.

6 AD illud vero,quod primo obij-
citur,quod omnis pœna eſt laudabi-
lis. Dicẽdum,quod illa propoſitio du
pliciter poteſt intelligi . Aut qđ laus
attribuatur pœnꝫ,ſecundum id quod
eſt,aut inquantum pœna. Si attribui-
tur pœnæ ſecundum id quod eſt , ſic
eſt falſa:multæ enim ſunt pœnæ, quæ
ſunt paſſiones ignominiæ,& nõ ſunt
laudabiles,ſed vituperabiles . Si autẽ
attribuatur pœnæ ſub ratione pœnꝫ,
hoc eſt inquantum eſt prꝫcedẽtis pec
cati punitiua,ſic omnis pœna eſt lau
dabilis , propter hoc quod ordinata
eſt,& per eundem modum intelligen
da eſt hæc propoſitio . Omnis pœna
eſt iuſta. Cũ ergo infertur, quod pec-
catum ſit iuſtum,vel quod ſit lauda-
bile,eſt ibi ſophiſma ſecundum acci-
dens,quia proceditur a laudabilitate
ordinis ad laudẽ rei ordinabilis:hoc
autem non ſequitur,quia frequenter
laus ordinis extranea eſt rei ordina
bili,maxime cum illud,quod eſt vitu
perabile ordinatur conuenienter , &
laudabiliter. AD illud,quod obijci 7
tur,quod omnis pœna eſt ordinatiua
culpæ. Dicendum,quod verum eſt ꝙ
eo modo ordinat,quo mõ punit : &
illa quꝫ ſimpliciter eſt pœna, & ſim-
pliciter punit,eſt ſimpliciter ordina-
tiua:& illa quæ ſufficienter punit,ſuf
ficienter ordinat. Quæ vero eſt pœ-
na ſecundum quid,& non punit ſuf
ficienter,ordinat ſolũ ſecundũ quid:
& verum eſt illud,quod ſicut quidam
ordo laudabilis eſt,licet magis mani-
feſtus pœnꝫ infernalis ad culpam,ita
quidã ordo eſt laudabilis,licet minus
manifeſtus peccati ſubſequẽtis ad pec
catũ præcedens:& in hoc ordine lau
datur diuina iuſtitia,quæ committen
tem vnum peccatũ iuſto iudicio per-
miſit labi in aliud. AD illud,ꝙ obij 8
citur,quod culpa præcedens eſt meri
tum ſequentis. Dicendũ,quod eſt me
ritum congrui,& eſt meritum condi
gni. Et cum dicitur culpa præcedens
eſſe meritum ſequentis , hoc non eſt
quantum ad meritum condigni , ſed
congrui,quæ quidem congruitas in
alia congruitate de facili poteſt recõ-
penſari. Sicut enim eſt congruum,ꝙ
de⁹ peccatorẽ permittat labi in aliud
peccatum,ſic eſt etiam congruum,vt
quia male vſus eſt vita,eam ſibi aufe
rat,

rat,& in infernum demergat. Sicut et congruum eſt, vt dimittat eum cadere in aliud peccatū, ſic etiā cōgruum eſt, vt ſi velit abſtinere, det ei auxiliū
9 vt in aliam culpam non corruat. AD illud, quod obijcitur, quod deus non punit bis in idipſum. Dicendum, qđ peccatum ſequens non erat pœna, in qua fieret retributio de cōdigno, ſed ſolum de congruo. Et ſic retributio eius, quod meretur quis quantum ad meritum congrui, non præiudicat ei, quod meretur quantum ad meritum condigni. Dat enim deus iuſtis bona in præſenti, non propter hoc dat mi
10 nora in futuro: ſic intelligendum eſt ſe habere in propoſito. AD illud qđ vltimo obijcitur, quod deus non punit ſupra condignum &c. iam patet reſponſio. Hoc enim intelligit̄ de pœna, quæ a deo infligitur proprie, & de ea, quæ circa peccatum præcedens reſpicit meritum condigni; vtrunque autem horū deficit in propoſito. Nā culpa ſequens ſecundum id quod eſt, non eſt a deo: culpa etiā ſequens non ordinatur ad præcedens peccatum ſecundum rationem condigni, ſed ſecūdum rationē cōgrui. Congruit enim hoc ordini diuinę iuſtitię, ſicut oſtenſum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Paſſiones quędam animę nō modo penæ, verumetiā culpæ ſunt cenſendę, ſicut ira & inuidia: & hoc non inquantum paſſiones, ſed inquantū ſunt cōiunctę deordinationi voluntat.s.

Fundamenta. VTRVM paſſiones animæ ſint pœnę tātum, an pœnæ ſimul, & peccata. Et qđ ſint pœnæ, & peccata videt̄. Omne illud, pro quo quis meretur mortem æternam, eſt peccatum: ſed pro paſſionibus animæ meretur quis mortem æternam, Matt. v. Qui iraſcitur fratri ſuo, re⁹ eſt gehennę ignis; ergo ira, quæ eſt paſſio animæ ē culpa, pari ratione & aliæ paſſiones animæ. Item. Omne illud qđ directe repugnat virtuti, eſt culpa: ſed ira, & inuidia, & aliæ paſſiones animæ repugnant virtutibus: ergo &c. Item. Omne illud, qđ eſt cōtra rationem rectam, eſt culpa: ſed paſſio animę, quæ ē dolor de alieno bono, eſt contra rationem rectam quæ de illo iudicat eſſe gaudendum: ergo &c. Itē. Illud maxime tenet rationem culpę, quod maxime eſt impugnatiuum gratiæ: ſed inuidentia gratię fraternę maxime repugnat gratię ſpirit⁹ ſancti: ergo cum hęc ſit paſſio animæ, & pœna, videtur quod paſſiones animæ ſint peccata. Item. Ad hoc ipſum eſt ratio Augu. in lib. lxxxiij. quę. Arguit enim ſic. Omnis perturbatio eſt paſſio, omnis cupiditas eſt perturbans: ergo oīs cupiditas eſt paſſio: ſed planū eſt, quod cupiditas eſt culpa: ergo peccatum eſt paſſio, & econuerſo: redit igitur idem quod prius. Sed contra. In oī peccato (ſicut vult Auguſt in libr. de lib. arb.) regnat libido: vbicūque autem regnat libido, ibi ē improba delectatio: ergo omne peccatum inquātum eſt peccatum, delectat: ſed huiuſmodi paſſiōes animæ eam puniunt, & contriſtant: ergo videtur quod non ſint peccata. Itē. Oīs culpa actualis eſt voluntaria: ſed iſtæ paſſiones animæ non ſunt volūtarię: ergo non ſunt culpa, ſed tantum pœna. Item. Omni culpa vituperamur: paſſionibus autem animæ non laudamur, nec vituperamur, ſicut vult Philoſophus: ergo paſſiones animæ non ſunt peccata. Item. Oppoſita ſunt nata eſſe in eodem genere: ſed nulla virtus eſt paſſio, cum omnis virtus ſit in genere habitus: ergo nullum vitium, ſiue peccatum eſt paſſio. Item. In oī peccato eſt conuerſio ad commutabile bonum: in huiuſmodi autē paſſionibus animæ, quæ ſunt inuidia, ira, triſtitia, potius eſt tædiū boni, & auerſio, quam conuerſio: ergo tales paſſiones animæ non ſunt culpæ. Ad opp.

RESP. Dicēdum, quod ſicut expreſſe dicit Magiſter in litera, & probat per auctoritatem Auguſti. multæ ſunt paſſiones animæ, quæ non ſunt ſolum pœnales, verum etiam culpabiles, ſicut ira, & inuidia. Licet autē huiuſmodi

iuſmodi paſſiones peccata ſint, tamẽ non ſunt peccata inquantum paſſiones, ſicut idem Auguſt. dicit, & habetur in litera. Omnis autem paſſio in quantum ipſa aliquis patitur, non eſt peccatu, ſed huiuſmodi paſſiones peccata ſunt ratione inordinationis voluntatis coniunctæ, vel antecedenter vel conſequenter. Propter quod notandumq́, eſt quod quædam eſt paſſio illata ab extrinſeco, & circa hanc nõ conſiſtit meritum, nec demeritum niſi inquantum a voluntate reſpuitur, vel acceptatur. Vnde occidi pro Chriſto non eſt meritorium, niſi in quantum volitum eſt ab eo, qui occiditur, vnde proprie loquẽdo in talibus paſſionibus non eſt quid meritoriũ, ſed ſufferẽtiæ paſſionis. Eſt & alia paſſio, quæ ortũ habet ab intrinſeco. Et hæc dupliciter poteſt oriri, quia quædam oritur ex corruptione naturæ, quędã vero ex conuerſione voluntatis liberæ. Et illa quæ oritur ex corruptione naturæ, in duplici differentia eſt. quoniam natura corrupta eſt vitioſa corruptione per concupiſcentiam, & corrupta eſt corruptione pœnali ꝑ mortalitatem inflictam. Illæ igitur paſſiones, quæ oriuntur ex corruptione naturæ, vt ẽ corrupta pœnali corruptione, tenent rationẽ pœnæ tm̃, vt fames, & ſitis: illæ vero, quæ oriũtur ab ipſa vt eſt corrupta corruptione vitioſa, non tantum habent rationem pœnæ, ſed etiam culpæ: ſicut ſunt inordinatæ affectiones animæ, quæ conſurgunt ex morbo concupiſcentiæ; & tales ſunt paſſiones iræ, & inuidiæ, & conſimiles. ſecũdum autem quod huiuſmodi paſſiones animæ oriũtur ex voluntatis cõuerſione ad aliquod bonum amabile, ſic ſecundum quod voluntas habet cõuerti dupliciter, paſſiones huiuſmodi ſunt in duplici ge-

12 nere. Voluntas enim aliquando conuertitur ad bonum ſimpliciter, & tũc deteſtatur, & odit quod aduerſatur illi bono, vtpote peccatum: & hoc modo paſſiones inde conſurgentes ſunt iuſtę, & meritoriæ. Conuertitur etiam voluntas aliquando ad bonum proprium, & ad bonum vt nunc: & tunc paſſiones, quæ inde conſurgunt, culpabiles ſunt, & malæ, ſicut & voluntas a qua oriũtur: ſed nõ habent plenam rationem mali, & culpæ, niſi qñ voluntate conſummantur, vtpote cũ aliquis vult iraſci, vel etiam vult contriſtari. Et ſic patet quod huiuſmodi paſſiones animæ peccata ſunt & inquantũ oriuntur ex corruptione cõcupiſcentiæ, & inquantum ortum habent ex inordinato more voluntatis deliberatiuæ. Cõcedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes aliquas paſſiones animæ eſſe peccata.

AD illud vero quod obijcitur primo in contrarium, qđ libido regnat in omni peccato. Dicendum, quod verum eſt ſecũdum quod libido dicitur improba voluntas: ſed non oportet ſecundum quod libido dicitur immoderata delectatio. Nihilominus tamẽ poteſt dici, quod & in iſtis peccatis reperitur libido reſpectu proprij motus. Nã inuidus delectatur in bo- 13 ni ſingularitate, & iracundus delectatur in adeptione vindictæ: imo quod plus eſt, ſicut vir iuſtus ex rectitudine voluntatis delectatur dolendo de malo culpæ, ſic etiam inuidus quandam refectionẽ inuenit in dolẽdo de aliena proſperitate: ita qđ delectatio eſt de vno, & triſtitia eſt de altero. Quẽadmodum enim aliquis dum amiſit illud, quod multum dilexit, triſtatur vehementer, & magna eſt illi conſolatio poſſe triſtari, & ibi ſolum inuenit quietem in fletu, & dolore, ſicut Aug. in iiij. confe. dicit de ſe, ſic inuidus in dolendo de bono alieno, in illa paſſione inuenit quandam delectationẽ in eo, quod placet ſibi de bono alieno cõtabeſcere: illa tamen delectatio multum eſt reſperſa amaritudine. AD illud, quod obijcitur, ꝙ paſſiones ſunt 14 inuoluntariæ. Dicendum, quod inuoluntarium dicitur dupliciter, ſicut & voluntarium. Vno modo dicitur voluntarium cuius principium eſt voluntas. Alio modo dicitur voluntariũ quod concomitatur voluntas. Et ſecundum hunc duplicem modum dupliciter dicitur inuoluntarium. Vno modo vt dicatur inuoluntarium, qđ non eſt a voluntate efficiẽte. Alio modo vt dicatur inuoluntarium, ꝙ non

fit cũ voluntate cõcomitante. Primo
igitur modo accipiendo inuolunta-
rium: ſic veritatem habet de paſſioni
bus, quæ fiunt ab extrinſeco, quia ea-
rum principium eſt extra: voluntariũ
aut eſt cuius principiũ eſt in ipſo: non
autem habet veritatẽ in paſſionibus,
q̃ ſunt ab intrinſeco, ſicut prius oſten
ſum eſt: imo poſſunt eſſe voluntariæ
non ſolum ſicut a voluntate conco-
mitante, imo ſicut a volũtate cauſan-
15 te, dũ diligit aliquid inordinate. AD
illud quod obijcit̃, quod paſſionibus
non laudamur, nec vituperamur. Di
cendũ, quod hoc verum eſt per ſe lo-
quendo: prout tamen radicem habẽt
ex voluutate, & voluntas concomita
tur eas, & laudari poſſumus, & vitu-
perari, ſicut prius oſtenſum eſt: ideo
ratio illa non concludit, quod huiuſ-
modi paſſiones non ſint peccata, ſed
qđ peccata non ſint inquantum eis
16 patimur. AD il lud, quod obijcitur,
quod nulla virtus eſt paſſio, iam pa-
tet reſponſio. Nam aliqua virtus põt
circa paſſiones conſiſtere, ſicut patiẽ-
tia, & fortitudo, prout illæ paſſiones
efficiuntur voluntariæ, ſic & in propo
ſito intelligendum eſt eſſe. Nihilomi
nus tamen poteſt dici, quod quamuis
paſſio nõ ſit virt⁹ niſi ex actu volũta
tis ſimul coexiſtentis, poteſt tamẽ ali
qua paſſio prout egreditur a natura
vitiata, & corrupta eſſe peccatum: nec
valet illa ratio, cum plura exigantur
ad complendum bonum, quã ad cõ-
mittendum malum. AD vltimũ iam
17 patet reſponſio. Nam iſtæ paſſiones
oriuntur ex conuerſione voluntatis
ad commutabile bonum, & ideo pec-
cata ſunt: nunquam enim quis inuide
ret alicui, niſi nimis amaret propriũ
bonum, vt vult Dama. Ira vindex eſt
læſæ concupiſcentię: imo generaliter
(ſicut oſtendit Auguſt. in xiiij. de ci
uitate dei cap. vij.) omnes huiuſmo-
di paſſiones ortum habent ex amore.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de cõparatione culpæ ad pœnam ſm̃ inſeparabilitatẽ. Et circa hoc duo quærũtur. Primo quæritur, vtrum contingat in aliquo ponere culpam ſine pœna ſubſequente. Secundo quæritur, vtrum cõtingat in aliquo reperire pœnam ſine merito præcedentis culpæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Culpa impoſſibile eſt quod pœnam ſibi ſequentem nõ habeat inſeparabiliter: & hoc propter perfectionẽ æquitatis diuinæ, vniuerſi pulchritudinem, in ordinationem culpæ, & conditionem peccantis naturæ.

VTRVM contingat in aliquo ponere culpam ſine pœna ſubſequente. Ad opp. Et quod ſic videtur. Eccle. v. Altiſſimus eſt patiens redditor: ſed patiens non ſtatim vindicat iram ſuam, ſed vſque in tẽpus expectat: ergo videtur, qđ deus peccatorem non ſtatim puniat: ergo contingit in aliquo eſſe culpã ſine pœna. Item. Pronior eſt deus ad miſerẽdum, quam ad condemnandum: ſed meritum non habet ſtatim cõiunctũ præmium: ergo videtur ſimiliter, qđ culpa non ſtatim habeat iunctam pœnam: ergo &c. Item. Pœna eſt (vt dicit Aug.) labor inuoluntarius: ſed impijs, & peccatoribus in hac vita multa proſpera ꝓueniunt: & plures ſunt qui adeo in malo lætantur, quod dolorem non ſentiunt: ergo videtur, ꝙ ponere ſit peccatum abſque pœna ſaltem ad tempus. Item. Si ſtatim peccator cum peccat punitur, aut punitur ſufficienter, aut nõ ſufficiẽter. Si ſufficienter: ergo non deberet amplius in inferno puniri. Si non ſufficienter: ergo aliquid de culpa ad tempus remanet impunitũ: ſed qua ratione aliquid remanet impunitum, eadem ratione & totum: ergo videtur, quod peccatũ poſſit ſaltem ad temp⁹ ſeparari a pœna. Item. Multo miſericordior, & benignior eſt deus, quam ſit aliquis homo: ſed ad laudem benignitatis humanæ ſpectat, vt in nullo vindicet iniuriam ſibi factam: ergo multofortius hoc decet facere deum: ergo videtur, quod ſaltem ad tempus debeat relinquere

Fundamenta. quere peccatum impunitum. Sed contra Auguſt. j. confeſ. Iuſſiſti dómine, & ſic eſt, vt pœna ſua ſit ſibi omnis inordinatus anim⁹: ſi ergo ad culpā neceſſario ſequitur animi inordinatio, neceſſario igitur ad culpam ſequitur aliqua punitio. Item. Vbicunque eſt peccatum, ibi eſt priuatio modi, ſpẽi, & ordinis: vbicũque autem hoc eſt, ibi eſt damnificatio: vbicũque autem damnificatio eſt merito culpæ, ibi eſt iuſta punitio: ergo impoſſibile eſt culpam eſſe in aliquo abſque pœna. Itẽ. Quicunque inordinate conuertitur ad bonum vt nunc, auertitur a bono ſimpliciter. & quicũque acquirit carnalem delectationem. perdit ſpiritualem conſolationem: ſed perdere ſpiritualem conſolationem, ad quam anima nata eſt, & amittere deum, qui eſt omne bonum animæ, hoc eſt maximum damnum, & pœnam incurrere; ergo videtur, quod nunquam peccatum cõmittatur abſque pœna. Itẽ. Vniuerſum ideo dicitur eſſe valde bonum, quia optime ordinatum: ſed in eo quod eſt optime ordinatū, non poteſt eſſe ordinis corruptio nec ſimpliciter, nec ad tẽpus: ſed peccatum abſque pœna eſt inordinatum: ergo impoſſibile eſt ad momentum peccatum eſſe impunitum. Item. Ad iuſtitiæ ꝑfectionem ſpectat ſuperare iniuſtitiā, ſicut ad ſapiẽtiæ perfectionem ſpectat vincere malitiam, vt dicitur Sap. vij. Sapientia vincit malitiam: ſed quia ſapientia vincit malitiam, impoſſibile eſt aliquod malum eſſe, quod diuina ſapientia non ſtatim ordinet, & exinde bonum aliquod eliciat: ergo cum iuſtitia dei ſimiliter omnem ſuperat iniuſtitiam, impoſſibile eſt aliquā culpam committi, quin ſtatim ad eā non ſequatur aliqua pœna.

18 RESP. Dicendum, quod impoſſibile eſt culpam in aliquo eſſe, quin ad ipſam ſequatur pœna inſeparabiliter. Ex ratio huius poteſt ſumi ex perfectione diuinæ æquitatis, & ex pulchritudine vniuerſitatis, & ex inordinatione culpę, & ex conditione peccantis naturæ. Et perfectione diuinæ æquitatis ratio ſumitur ſic. Tantę eñ æquitatis eſt deus, qui eſt iudex oĩm, vt non patiatur dedecus peccati ad modicum eſſe ſine decore iuſtitiæ: omni enim modo debet iuſtitia iniuſtitiam ſuperare. Et pulchritudine vniuerſitatis ratio ſumit: Vniuerſum enim ex ordine pulchritudinem habet, & talis eſt iſta pulchritudo, qualem decuit fieri ad oſtenſionem ſummæ ſapientiæ: & ideo nullo modo fœdari poteſt, ac per hoc nec ad momentum eſſe in ea aliquid inordinatum, & ita nec peccatum a pœna ſeparatum. Ex corruptione culpę ratio ſumitur. Nūquam enim culpa committitur, quin modus, ſpecies, & ordo circa actionẽ voluntatis priuetur: & dum volũtas ſe voluntarie in actu ſuo deordinat, ſemetipſam incuruat, & dum incuruat, modo, ſpecie, & ordine priuatur quantum ad habilitatem ad bonum: talis autem priuatio magna eſt in ipſa anima damnificatio, & lęſio. Et ideo dicit Auguſt. in quodam ſermone de nocentibus. Nemo habet in iuſtum lucrum ſine iuſto damno: vbi lucrum, ibi damnum: lucrum in arca, & damnum in conſcientia. Tulit veſtem, & perdidit fidem: acquirit pecuniam, & perdidit iuſtitiam. Ex cõditione peccantis naturæ ratio ſumitur. Quia volũtas rationalis, quæ eſt cauſa peccati, quaſi media eſt inter ſenſualitatem, ſenſibilitatem, & ſynderesim; media eſt etiam inter deū, & alias creaturas; & cum ſe cõuertit ad hæc inferiora, ab eo recedit, qui ſurſum eſt: & dum acquirit paruum bonum, amittit magnum bonum, quia dum acquirit vt nũc bonum, amittit ſimpliciter bonū: & quæ erat media, facit ſeipſam infimam. Similiter cum peccando concordat cum ſenſualitate, diſcordat cum ſynderesi: & dum cū ſynderesi diſcordat, incurrit ex illa repugnantia remorſum quendam, & afflictionem internam: & ita dū peccat perdit magnum bonum, perdit honorem proprium: perdit ſolatium, & incurrit remorſum. Et ſic patet, quod ad culpam inſeparabiliter ſequitur pœna, ſiue dicatur pœna quędā damnificatio, ſiue dicatur pœna afflictio, ſiue inuoluntaria paſſio: ſed pœna, q̃ eſt damnificatio, ſemp ſequitur & in

actu

actu,& in habitu,quia nunquam eſt
homo in culpa,qn ſemper ſit in dã-
no. Afflictio vero,ſiue remorſio ſequi
tur ſaltem in habitu, quamuis ꝓpter
delectationem intenſam,vel inconſi-
deratione,ſiue diſtractione animi nõ
ſentiaẽ. Et ex hoc patet,qualiter pec-
catum claudit in ſe pœnam, & quali-
ter peccatum poteſt dici pœna pecca
ti,& etiam pœna ſui ipſius. Secundũ
enim diuerſam comparationem vo-
luntatis peccantis ad ſynderefim, &
ſenſualitatem,idẽ ipſum & habet rõ-
nem peccati,& habet rationẽ pœnæ,
ſicut oſtenſum eſt. Concedendæ ſunt
igitur rationes probãtes, quod pœna
ſequitur culpam inſeparabiliter.

19 AD illud ergo quod primo obij
citur in contrarium,quod altiſſimus
eſt patiens redditor. Dicẽdum,quod
dupliciter eſt loqui de pœna, ſcilicet
quantum ad ſtatum inchoationis, &
quantum ad ſtatum cõſummationis.
Et primo modo punitur homo reme
diabiliter, ſecundo irremediabiliter.
Pœnam igitur ſecundum ſtatum in-
choationis, & remediabilitatis ſtatim
infert deus,qa hoc decet ſuã iuſtitiã.
Secundum ſtatum vero cõſummatio
nis,& irremediabilitatis differt: hoc
enim decet ſuam benignitatem. & pa
tientiam,ſecũdum cuius diuitias nos
20 expectat ad pœnitentiam. AD illud
quod obijcitur,quod deus nõ ſtatim
remunerat. Dicẽdum,quod ſic in pœ
na magnitudo afflictionis differtur,
& interior afflictio,& remorſio pecca
tum concomitatur,ſicut & in benefa
ctis,ſeu beneficijs dei dulcedinis mul
titudo abſconditur benefacientibus:
nihilominus tamen aliquæ primitię
ſpiritus deguſtantur,& in omni bono
opere quædam iocunditas conſcien-
tiæ, & tranquillitas bene operanti cõ
ceditur,quæ eſt ſicut fructus,& remu
neratio operis illius: & hoc eſt quod
dicit Apoſtolus, Laborantem agrico
lam oportet primo de fructibus ede-
21 re. AD illud,quod obijcitur, quod
pœna eſt paſſio inuoluntaria, & affli
ctiua,iam patet reſponſio ex his,quę
dicta ſunt. Nam ibi eſt damnificatio
& afflictio,quamuis non ſemper ſen-
22 tiatur. AD illud,quod obijcitur,qđ
deus punit ſufficienter,aut non. Dicẽ
dum,quod punire ſufficiẽter hoc eſt
dupliciter. Aut ſimpliciter,aut ſecun
dum quod competit ſtatui præſenti.
In præſenti igitur punitur culpa ſuffi
cienter: ſed hoc non ſimpliciter, ſed
prout competit ſtatui præſenti: & iõ
in tali punitione ſaluatur debitus or
do:& nihilominus poſt egreſſum ani
mæ a corpore debet fieri pœnæ accu-
mulatio: nec remanet in præſenti,nec
in futuro aliquid impunitum, ſed to
tum punitur,licet plus, & minus ſm
quod exigit locus,& tempus. AD il 23
lud,quod obijcitur,quod homo beni
gnus condonat. Dicendum,quod nõ
eſt ſimile,pro eo quod cum de⁹ ſit ip
ſa iuſtitia,ſi ꝓpriam offenſam dimit-
teret impunitam,iniuriã faceret ipſi
iuſtitiæ; non ſic autem eſt de homine.
Præterea cum ipſe ſit vltimus iudex,
ei ſeruantur omnia punienda. Vnde
quod ipſe dimittit impunitum, alius
punire non poteſt: non ſic autem eſt
de homine,qui habet aliũm ſuperio
rem iudicem,& quod ipſe nõ punit,
quaſi ad deum remittit.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Pœna poteſt eſſe in aliquo ſine culpa ꝓpter ordinationem quam habet ad bonũ poſterius quod ex ea elici poteſt.

VTRVM pœna poſſit eſſe in aliquo ſine culpa p̃cedente. Et quod nõ videtur. Primo auctoritate Hieron. ait enim ſic. Quicquid patimur,peccata nřa meruerunt. Item. Greg. in quadam collecta. Nulla eis nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur eis iniquitas. ergo ſi non præceſſit dominium culpæ, videtur ꝙ nullo modo ſequi poſſit ſupplicium pœnę. Item. Auguſt. in primo tractat. Mors, & vita a domino deo eſt: ſed vita vt a donante, & mors vt a vindicante: ſi igitur a deo eſt mors vt a vindicãte, pari ratione & omnis alia pœna; ſed omnis vindicta reſpi- Ad opp.

cit

ſit meritum culpæ præcedentis: ergo videtur, quod in nullo ſit aliqua pœna, quin in ipſo prius fuerit culpa illius pęnę meritoria. Itē. Pœna quantum eſt de ſe, dicit aliquod malū. Diuiditur enim malum in malum culpæ, & malum pęnæ: ergo ſicut malū culpæ dicit priuationem alicuius boni, & alicuius ordinis, ita etiam & malū pęnæ: ergo ſicut malū culpæ indiget ordinari, ita & malum pęnæ: ſed ſicut malum culpæ ordinatur per ſequens malum pęnæ, ſic malum pęnæ ꝑ anterius malum culpæ: igitur ſicut culpa non poteſt eſſe ſine pęna, ſic nec pęna ſine culpa. Item. Omnis punitio ſm quod huiuſmodi eſt effectus diuinæ iuſtitiæ: iuſtitia autem ſecundum qd huiuſmodi cōſiderat meritorum exigentiam: nullum autem eſt meritum pęnæ niſi peccatum: ergo impoſſibile eſt aliquem puniri niſi in eo, qđ præceſſerit macula peccati. Sed contra.

Funda menta.

Iob. xvij. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Et ſimiliter Iob. vj. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quā patior in ſtatera quaſi arena maris, hæc grauior appareret: ergo videtur, quod pęnæ, quæ fuerunt in Iob, non fuerunt merito præcedentium peccatorum. Item. Ioā. ix cap. Quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cęcus naſceretur? vbi dicitur. Neque hic peccauit, neque parentes eius. Et exponit Auguſtin. quod hoc non dicitur, quia non peccauerūt, ſed quia cęcitas non erat pęna peccati: ergo idem quod prius. Item. Pro peccato originali non meretur quis niſi ſemel mori: & Lazarus non tantum fuit mortuꝰ ſemel, ſed bis: ergo vł ꝙ prima mors, aut ſecūda fuerit abſque merito peccati inflicta. Itē. Tota die videmus, ꝙ impius affligit iuſtū. Et de hoc etiam propheta conqueritur. Abacuh. j. Quare taces cōculcante impio iuſtiorem ſe? ſed non eſſet iuſta quærela prophetæ ſi iuſtus ꝓ peccatis ſuis puniretur: ergo videtur, quòd multæ pœnæ infligantur, quæ non infliguntur merito peccatorū. Item. Chriſtus fuit a Iudæis interfectus: & planū eſt, quod in ipſo nullum fuit omnino peccatum, & mors illa pœna fuit, hoc conſtat: ergo videtur, quòd pœna poſſit eſſe abſque culpa præambula.

24 RESP. Dicendum, quòd malū pœnæ dupliciter poteſt ordinari. Vno modo ad malū culpę quod puniendo ordinat. Alio modo in cōparatione ad bonum, quod deus elicit ex illa pœna. Dico igitur, quòd ſi aliqua pœna infligatur cuius ordinatio principaliter conſiſtat in cōparatione ad malum culpæ puniendum, neceſſe eſt aliquam culpam præceſſiſſe: nec tantum præceſſiſſe, ſed etiā aliquo modo concomitari inſeparabiliter. Pœna enim ordinata ad puniendum culpam aut eſt directe ordinata ad ſolum punīdum, aut eſt ordinata principaliter ad malum excludendum. Primo modo eſt pœna infernalis, & ſecundo modo eſt pœna purgatoria. Et primo modo requirit pœna pręſentiam culpæ ſecūdum deformitatem, & maculam. Secundo modo requirit culpę præſentiam ſm reatū, & ſequelam. Si autem pœna infligatur principaliter propter ordinem, quem habet ad bonū. quod inde elicitur, aut ergo propter bonum proprium, aut propter bonum alienū. Si propter bonum proprium, ſic requirit quòd in ſubiecto illo aliquando fuerit culpa, & quòd poſſit eſſe de futuro. Si autem propter bonū alienum, ſic ſufficit pœna, vt fuerit culpa in alio, quā in eo qui punitur, in eo videlicet pro quo pœna illa ſuſtinetur: per quem modum fuit in Chriſto, cuius mors, & paſſio erat ordinata ad redimēdum genus humanum, & liberandum, & reparandum a lapſu in quē ceciderat ex peccato primi parētis. Et ſic patet, quòd omnis pœna aliquo modo reſpicit culpam: ſed quędam vt pręſentē in ſe, vt pœna infernalis, quędam vt præteritam in ſe, ſed præſentē in reatu, & ſequela, ſicut pœna purgatoria. Quædam vero ſolum vt præteritā, & hoc in eo, qui punitur: & ſic eſt omnis pœna iuſtorum Chriſto excepto. Quædam vero reſpicit culpam non in ſe, ſed in alio, ſicut patet in Chriſto

ſto. Cum ergo quæritur, vtrū omnis pœna ſit cauſata a culpa. Dicendum eſt, ꝙ ſi intelligatur de cauſa meritoria de condigno, ſic non habet veritatem: ſi autem intelligatur de cauſa, ſine qua non, ſic aliquo mō veritatem habet. Nulla enim eſſet pœna in homine, niſi præceſſiſſet culpa. Et per hoc patet reſpōſio ad quęſtionē propoſitā, qua ſcilicet quæritur, vtrū pœna poſſit eſſe in aliquo ſine culpa pręcedente: ſiue qua quæritur, vtrum pœna poſſit ſeparari a culpa. Concedendum eſt enim, ꝙ ſic propter ordinationem, quam habet ad bonū poſterius, quod ex ea elicitur.

25 AD illud ergo quod obijcitur de Hieron. Dicendum, ꝙ Hieron. nō accipit ibi mereri pro merito cōdigni, ſed potius pro merito cōgrui, quod quidem eſt ſicut diſpoſitio præambula. Et verum eſt (ſicut dictum eſt) ꝙ niſi fuiſſet in nobis peccatum originale, in nobis non eſſet contracta pœnalitas vnde eſſet afflictio aliqua pœnæ: & ꝙ in Chriſto fuit, hoc fuit ſolummodo voluntarie.

26 AD illud, quod obiicitur de Greg. Dicēdum, ꝙ facienda eſt vis in hoc, quod dicit, nulla nocebit aduerſitas: nam aduerſitas, quę infligitur homini exigente merito præcedentis peccati, nō eſt ad eius nocumentum, ſed potius ad eius profectum. Iuxta illud Apoſtoli. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum.

27 AD illud, quod obiicitur, ꝙ mors eſt a deo vindicante, & ita aliæ pœnę. Dicendum, ꝙ in opere iuſtitiæ ſe multū immiſcet opꝰ miſericordiæ. Et ideo quamuis prima diſpoſitio ad pœnam fuerit vindicta: multæ tamen pœnæ conſequūtur ad illam diſpoſitionem, quæ potius ſunt beneficia diuinę miſericordiæ, & diuinæ viſitationis, quā ſine inſtrumentum iræ. Cum ergo dicit, ꝙ mors eſt a deo vindicante, hoc intelligitur de ipſa neceſſitate moriendi: ſed ex hoc nō ſequitur, ꝙ omnis alia pœna ſit a dei vindicta: imo (ſicut tactum eſt) poteſt eſſe a dei miſericordia, quæ erudit, & flagellat oēm filium, quem recipit. Sic. n. competit præſenti ſtatui.

28 AD illud, qđ obiicitur, ꝙ pœna ordinatur ad culpā ſicut econuerſo. Dicendum, ꝙ nō eſt ſimile. Pœna enim habet ordinari (ſicut dictum eſt) dupliciter, non ſolum ad prius, ſed etiam ad poſterius. Peccatum autē ſm ꝙ huiuſmodi ordinari habet ſolum ad poſterius, videlicet ad pœnam: & ideo culpa ſemper dicit inordinationem, niſi præſentialiter adſit pœna: pœna vero propter ordinationem ad poſterius bonum ordinata, & vtilis eſſe poteſt, etiā ſi nulla ſit culpa in eo, qui punitur illius pęnæ meritoria. Illud enim malum recompenſatur ꝑ maius bonum, quod inde elicitur, ſicut patet in cęco nato, & in Iob, & Lazaro, & in quolibet viro iuſto. Quot autem bona inde eliciantur, inuenietur in iiij. diſtin. xv. 29

AD illud, qđ vltimo obiicitur, iam patet reſponſio: quia & ſi punitio ſit a diuina iuſtitia, nihilominus tamen plerunque eſt a diuina miſericordia. Sicut enim vult Auguſt. in quodam ſermone, quem facit de flagellatione pharaonis, cum deus immittebat Pharaoni flagella, impendebat miſericordiæ beneficia, quia cor eius ad conuerſionem excitabat: cum vero ſubtrahebat, hoc erat ex rigore iuſtitię quę propter ipſius Pharaonis peccata dum illa flagella ſubtrahebat, ipſum obdurari ſinebat: & pro tanto ſcriptura dicit, quod cor eius indurabat.

Conſequenter quæritur de comparatione pœnæ ad diuinæ iuſtitiæ æquitatem. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum aliqua pœna ſit a deo. Secundo dato ꝙ ſic, quęritur, vtrū omnis pœna ſit ab ipſo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Pœnæ nonnullæ ſunt a deo inductę quæ ſunt diſpoſitiones punibilis, ordinatæ ſecundum rigorem diuinæ iuſtitiæ.

Ad opp. VTRVM aliqua pœna ſit a deo. Et quod non videtur. Sapien. 1. Deus mortem non fecit: ergo ſi mors inter oẽs pœnas eſt maxime manifeſtatiua diuinæ iuſtitiæ, & hæc non eſt a deo, videtur igitur, quod nulla alia pœna ſit ab ipſo. Item. Augu. ſuper illum locum pſal. Deduc me dñe in iuſtitia tua: cũ punit malos deus, non ſolum malum eis infert, ſed in ſuis malis eos relinquit: ergo videtur, quod nulla pœna ſm id quod eſt, a deo ſit. Item. Pœna eſt malum repugnans naturæ: ſed conditor naturæ nihil facit contra naturam, ſicut vult Auguſtinus: igitur videtur quòd nulla pœna ſit a deo. Item. Omnis pœna inducit priuationem alicuius boni, & priuatio boni dicit boni defectum: defectus autem non habet cauſam efficientem, ſed deficientẽ: ſi ergo deus nullius eſt cauſa deficiens, nullus defectus poteſt eſſe ab eo: ergo nec pœna aliqua. Item. Sicut malum culpæ priuat bonam diſpoſitionem voluntatis, ſic malũ pœnæ priuat bonam diſpoſitionem naturæ: ſed ita eſt a deo natura ſicut voluntas, & ita cõſeruatio naturæ ſicut conſeruatio voluntatis: ſi ergo mala diſpoſitio voluntatis non eſt a deo, pari ratione nec mala diſpoſitio naturæ: ergo ſicut non eſt a deo culpa, ita non eſt a deo pœna. Itẽ. Sicut in deo eſt ſumma bonitas quantum ad rectitudinem voluntatis, quæ eſt iuſtitia, ſic in deo eſt ſumma bonitas quantũ ad completionem, & perfectionem naturæ: ſed deus quia ſumme bonus eſt, & ſumme iuſtus, non poteſt facere aliquod malum, ſiue aliquam iniuſtitiam, ſiue peccatum: ergo pari ratione cum ſit bonus ſumme per naturam, non poterat ab eo egredi malum, quod ſit in nocumentum naturæ: igitur ſicut ab ipſo nõ exit malum culpæ, ſic nec malum pęnæ.

Sed contra. Eſa. 45. Ego dominus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ſed hoc non intelligitur de malo culpæ: ergo neceſſe eſt quòd habeat veritatẽ de aliquo malo pęnæ. Item. Expreſſius Deuter. 32. Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego ſanabo: ſed occiſio, & percuſſio eſt pęna: ergo &c. Item. Adhuc magis expreſſe Eccleſiaſti. 11. Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honeſtas a deo ſunt: ſed huiuſmodi ſunt pęnæ: ergo &c. Item. Adhuc expreſſius de nouo teſtamento. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: ſed ab illo principaliter eſt pęna, qui dictat ſententiã: ſed hic eſt deus: ergo &c. Item. Auguſtinus in libro de arbi. Deus eſt auctor mali, quod patimur: ſed hoc eſt malum pęnæ, vt ibidem dicit: ergo aliqua pęna eſt a deo. Item. Sicut actus diuinæ miſericordiæ eſt parcere, ita actus diuinæ iuſtitiæ eſt punire. ergo ſicut peccati remiſſio, & indulgentia eſt a diuina 3
miſericordia, ita peccati punitio eſt a diuina iuſtitia: ergo aliqua pęna eſt a deo tanquam a cauſa.

Fundamenta.

RESPON. Dicendum, quòd pęna plus dicit quàm malum. Malum enim plus importat abſentiam, ſiue defectum boni, vbi debet eſſe: pęna vero importat ordinem ad ipſum meritum culpæ, & ſimul cum hoc diſpoſitionem aliquam ſignificat circa ipſum punibile. Quoniam igitur tam ordo, quàm diſpoſitio rei dicitur eſſe a deo ſicut a principio, hinc eſt quòd rationabiliter conceditur, quòd pęna ſit a deo, illa potiſſime, quæ importat ordinem fundatum ſuper realem diſpoſitionem. Et quoniam dicit aliquo modo ordinem ad culpam præcedentẽ, & culpa præcedens nõ eſt ex conſtitutione naturę, ſed potius ex voluntatis inordinatione: hinc eſt, quòd & ſi pęna dicatur a deo, non tamen dicitur a deo faciente, ſed a deo vindicante. Concedendum eſt ergo aliquas pęnas a

deo eſſe,ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ,pro eo quòd aliquę pœnæ ſunt diſpoſitiones ipſius punibilis,& diſpoſitiones non qualeſcumque,ſed ordinatæ ſecundum rigorem diuinæ iuſtitiæ.

31 A D illud,quod obiicitur in contrarium, quòd deus mortem non fecit, iam patet reſponſio, quia non negatur, quòd mors non ſit a deo vindicante, ſed quia non fuit a deo naturam inſtituente, ideo deus eam inflixit, quia homo eam meruit me

32 rito culpæ. A D illud vero quod obiicitur, quòd deus cum punit malos, non infert eis malum. Dicendum, quòd Auguſtinus non vult ibi negare pœnam inferri a deo, ſed hoc vult ibi negare, quòd defectus ille,qui clauditur in intellectu pœnæ non cauſetur a deo. Vnde non dicit non infert pœnam, ſed non infert malum: malum enim dicit ipſum defectum (ſicut dictum eſt) pœna autem non tantum dicit boni defectionem, ſed etiā

33 dicit punibilis diſpoſitionem. A D illud, quod obiicitur,quòd conditor naturæ nihil facit contra naturam. Dicendum, quòd ſi natura dicatur naturalis creaturæ obedientia,vel naturale iudicatorium ſecundum quòd homo eſt habilis ad iuſtitiam, quia vtrumque horum dicit immediatam ordinationem ad deum,ſic deus non facit contra naturam, ſicut nec facit contra ſeipſum. Alio modo natura dicitur vis operans ſecundum ſolitū curſum etiam quodcumque bonum quod ineſt creaturæ ex ſua origine, & hoc modo deus facit contra naturam, ſiue per miracula potentiæ,ſiue per ſupplicia vindicantis iuſtitiæ: & ſic non facit ſimpliciter contra naturam,imo potius ſecundum naturam, cuius operatio ſubiacet diuinæ potentiæ, & ordinatio ſubiacet diuinæ iuſtitiæ. Et cum deus vtitur creatura ſiue ad manifeſtationem diuinæ potentiæ, ſiue ad manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ, vtitur ea prout debet.

A D illud, quod obiicitur, quòd 34
pœna dicit priuationem, & defectū. Dicendum, quòd generaliter loquendo pœna non dicit ſolum defectum: imo quædam pœna eſt, quæ dicit veram paſſionem circa ipſum punibile. Vnde ſicut actio ignis æterni,qua agit in animam, aliquid eſt: ſic & paſſio, quam patitur anima ab igne, aliquid eſt. Et iterum:aliquid ordinatum eſt: & ita a deo eſt,a quo eſt omnis eſſentia, & omnis ordo. Et propter hoc deficit illa ratio, quia non omnis pœna dicit defectum purum. A D illud, quod obiicitur, 35
quòd malum pœnæ priuat bonam diſpoſitionem naturæ, ſicut malū culpæ diſpoſitionē voluntatis.Dicendū quòd non eſt ſimile, quia malū culpæ priuat inordinate, & vituperabiliter: malum vero pœnæ ſecundum quòd huiuſmodi,priuat ordinate,& laudabiliter. Et quia quod laudabile eſt, deo attribuendum eſt,quod vero vituperabiliter non: hinc eſt ꝙ recte aliquod malum pœnæ deo attribuitur, malum vero culpæ non,ſicut infra melius videbitur. Et per hoc patet reſponſio ad vltimū, quod obiicit de perfectione bonitatis quātum ad voluntatem,& naturam dei. Concedo enim bene,quòd vtriuſque eſt ſumma perfectio, quia vna & eadem. Idem enim eſt in eo natura, & voluntas: comparatio tamen diuinę voluntatis ad culpam,& pœnam, ſiue econuerſo pœnæ & culpæ ad diuinam voluntatem differens eſt, quia culpa propter ſui deordinationem, deordinationem ponit circa peccantem. Pœna vero non deordinationem connotat circa punientem, & ordinantem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Pœnæ omnes poſitiuę ſecundũ quod habent rationem pœnæ omnes ſunt a deo: illę vero quæ priuationem dicunt cum aliqua deordinatione, a deo non proueniunt.

Ad opp.

VTRVM omnis pœna ſit a deo. Et quòd ſic videtur, ad Roma. 12. Mihi vindictã, & ego retribuam: ergo vindicta propriè competit ipſi deo: ſed omnis punitio vindicta quædam eſt: ergo omnis pœna, & punitio eſt a deo. Item. Auguſtinus dicit, & habetur in litera. Omnis pœna ſi peccati pęna eſt, iuſta eſt, & ſupplicium nominatur: ſed omne, quod iuſtum eſt a deo eſt: ergo omnis pęna a deo eſt. Item. Roman. 1. Tradidit illos deus in paſſiones ignominiæ. gloſſ. paulo ante. Deſerit deus non apponendo gratiam, vel appoſitam ſubtrahendo: ſi igitur nulla pęna magis caret ratione boni, & pulchri, quàm ſubtractio gratiæ, & paſſio ignominię, & huiuſmodi pęnæ ſunt a deo ſicut patet ex textu, & ex gloſa: ergo & omnis pęna. Item. Nulla pęna eſt acerbior, quàm pena infernalis: nulla pęna habet plus de ratione priuationis & defectus, quàm pęna mortis: ſed vtraque iſtarum eſt a deo: ergo & omnis alia pęna. Itẽ. Subſtractio gratiæ directè opponitur collationi gratiæ: ſed gratiam dare hoc maximè placet diuinæ bonitati: ergo inter omnes pœnas minimè eſt hæc pęna a deo auctore: ſed hæc eſt a deo auctore: ergo & omnis alia. Probatio minoris. In ſubtractione gratiæ eſt gratiæ adnihilatio, & quædam dei de habitaculo cordis expulſio: ſed operatio adnihilationis ſoli deo eſt poſſibilis, ſicut dicit Hugo, cum ſit infinita diſtantia inter extrema, & præterea nihil poteſt deum eiicere: ergo videtur, quòd talis ſubtractio gratiæ non poſſit eſſe niſi a deo tanquam ab auctore. Item. Omne illud, quod ordinat inordinatum, & reſtituit honorem deo ſublatum, eſt a ſummo ordinatore, & honoris proprii zelatore: ſed omnis pęna ſecundum quòd huiuſmodi eſt ordinatiua culpæ, in omni etiam punitione honor redditur deo, cui ſubtractus eſt per culpam: ergo omnis pęna ſecundum id quod eſt procedit a diuina iuſtitia. Sed contra. Excęcatio eſt quędam pęna: ſed excæcatio non eſt a deo, ſed ex propria malitia, ſicut dicitur Sapien. 2. Excęcauit illos malitia eorum: ergo non eſt omnis pęna a deo. Quod autem excæcatio non ſit a deo, apparet tam ex textu, quàm ex verbis Auguſtini, qui dicit ſuper illud Iohan. 1. Lux in tenebris lucet: ibi dicit, quòd quomodo cæco præſens eſt lux corporalis, & ipſe non eſt præſens lumini, ſic intelligendum eſt in luce ſpirituali, & hoc ipſe textus innuit. Item Amiſſio, ſiue expoliatio gratuitorum eſt quædã pęna: ſed hæc non eſt a deo, imo potius a diabolo, ſecundũ quòd dicitur Luc. 10 de homine deſcendente a Hieruſalem in Hierico, qui a latronibus fuit vulneratus, & ſpoliatus: ergo non omnis pęna eſt a deo. Quod autem imaginis deformatio non ſit a deo apparet, quoniam imaginem dei deformare eſt contumeliam deo inferre: ſed deus nunquam facit ſibi contumeliam, ergo nunquam deus deformat imaginem ſuam. Item. Si nullus purus defectus eſt a deo, & aliqua pęna eſt purus defectus: ergo aliqua pęna non eſt a deo. Maior manifeſta eſt per ſe, quia defectus non habet cauſam efficientem, ſed deficientem: ſed deus nullius eſt cauſa deficiens. Minor probatur, quia ignorantia nihil aliud eſt, quàm ſpiritualis tenebra: ergo eſt priuatio pura, & ignorãtia eſt pęna: ergo &c. Item. Nullum vitium eſt a deo: aliqua pęna eſt vitium, vtpote malitia, & concupiſcentia: ergo aliqua pęna eſt quæ non eſt a deo. Maior, & minor per ſe ſunt manife-

Fundamenta.

ſte. Item. Nullum peccatum eſt a deo: ſed aliquod peccatum eſt pęna, ſicut oſtenſum eſt ſupra, & manifeſte appa ret in illa deformitate, quæ remanet in anima poſt culpam perpetratam: ergo aliqua pęna eſt, q̃ non eſt a deo.

36 RESP. AD prædictorum intelligentiam notandum eſt: ꝙ pęna de ſui generali acceptione dicit nocumentum ordinatum: nocumentum autem comparationem habet & ad ipſum nociuum, & ad illud q̃d patitꝰ nocumentum, & ad illud ſecundum cuius priuationem nocumentum illud attenditur. Et ſecundum iſtam triplicem comparationem nomen pęnæ habet triplicem acceptionem. Vnde dicitur pęna aliquando actio rei lædentis, ſecundum quòd aduſtio ignis infernalis dicitur eſſe pęna reproborum. Dicitur etiam pęna paſſio rei læſæ, ſiue punitæ, ſecundũ ꝙ dicitur quod afflictio reproborum eſt eorum pęna æterna. Dicitur etiam defectus alicuius boni, in quem incurritur ex illa paſſione, ſicut defectus quietis, ſalutis, & pacis eſt pęna reproborum. Quocumque autem iſtorum modorum dicatur pęna, ſiue actio, ſiue paſſio, ſiue defectus, ſemper nomen pęnę vt ſic impoſitum, eſt ab ordine: & quod dicit, nominat vt ordinatum. Et quoniam omne ordinatum vt tale procedit a deo, a quo eſt omnis ordo, quocumque modo dicatur pęna, & quicquid dicitur pęna inquantum pęna a deo eſt: & quoniam omne ordinatum a deo eſt (a deo enim habet quòd ſit ordinatum, & deo placet omnis ordo) & idem eſt

Confutat hęc Scotꝰ diſtin. 36. vnica. ibi. ſed primũ

37 fieri deo auctore, & deo volente. Si autem loquamur de pęna ſecundum illud, quod ſubeſt huic ordini a quo imponitur nomen pęnæ, tunc dicendum eſt, quòd ſi pęna dicatur defectus, ſiue carentia alicuius boni, ſic dicendum eſt, quòd talis defectus nõ eſt a deo: non enim habet cauſam efficientem, ſed deficientem, nec pęna quæ talem defectum nominat, eſt a deo. Si autem pęna dicatur ipſa paſſio rei punitæ, quæ eſt via ad defectũ alicuius boni, tunc diſtinguendũ eſt: quia quædam eſt paſſio, quæ eſt ordinata, quędã vero quæ quãuis ſit ordinata ſecundũ quid, eſt tamen deordinata ſimpliciter, quædam vero medio modo ſe habens. Paſſio illa, quæ eſt ordinata ſimpliciter eſt illa paſſio, quæ eſt pure pęnalis, ſicut paſſio famis, & ſitis, & talis paſſio a deo eſt: vnde fames, & ſitis a deo dicitur eſſe. Paſſio vero quæ eſt deordinata ſimpliciter, ſed ordinata ſm quid, eſt illa quæ eſt culpabilis, ſicut eſt deformatio imaginis, & corruptio habilitatis ad bonum: & talis non eſt concedenda eſſe a deo. Paſſio vero media eſt illa, quæ eſt paſſio vitioſa, vt poteſt illa q̃ eſt ex rebellione carnis ad ſpiritum, quæ quodammodo ordinata eſt ad culpam præcedentem, quodammodo deordinata eſt, quia eſt inclinatiua ad culpam ſequentem: & hæc non conceditur eſſe a deo. Et Magiſter dixit ſupra diſtinct. 32. ꝙ fomes, & concupiſcentia non habet deum auctorem, ſed diabolum, aut hominem. Et ſic diſtinctum eſt de pęna prout dicitur actio rei punitię. Ex prędictis igitur patet, quod & 38
ſi oĩs pęna ſit a deo inquantum tenet rationem pęnæ, non omne tamen, quod dicitur pęna a deo eſt: imo quędam eſt a deo, quędam non. Illa eſt a deo quę dicit poſitionem aliquam, ita quòd non nominat deordinationem: & hæc eſt ſimpliciter pęna. Illa vero non eſt concedenda eſſe a deo, quæ nominat ſimpliciter defectum, vel quæ nominat poſitionem aliquã cum deordinatione. Vnde nec conceditur a deo eſſe excęcatio, nec obduratio, nec imaginis deformatio, nec gratię ſubtractio, ſiue expoliatio, nec error, nec ignorantia, nec concupiſcentia, nec his conſimilia; omnia enim hæc vel dicunt defectum, vel deordinationem aliquam. Concedendę ſunt igitur rationes oſtendentes, quòd non omnis pęna eſt a deo.

AD illud, quod obijcitur, quòd omnis vindicta eſt a deo, & ſimiliter ad ſequens quo dicitur, quòd omnis pęna iuſta eſt. Dicendum, quòd illæ duæ rationes non concludunt, niſi quòd pęna ſit a deo ſub ratione pęnæ: ſic enim aliquid dicit, quod reſpi 39

cit

cit ordinem, qui attenditur ſecundũ
vltionem diuinę iuſtitiæ: de eo autẽ
quod ſubeſt, non oportet illud intel-
ligi, quòd ſit a deo. Nam crimina cri
minibus vindicantur, ſecundum ꝙ
ſancti dicunt, & ſupra oſtenſum fuit.
40 A D illud, quod obiicitur, quòd paſ
ſio ignominię, & ſubtractio gratię
eſt a deo. Dicendum, quòd proprie
loquendo neutrum a deo eſſe conce
ditur, niſi permiſsiue, ſecundum ꝙ
deus dicitur obdurare, quia ipſo nõ
apponente gratiam homo obdura-
tur, ſicut etiam deus dicitur tradere
in deſideria cordis. Vnde gloſſ. dicit
ibidem. Tradere eſt permittere, &
non incitare, ſed dimittere: præce-
dentibus quippe culparum cauſis iu-
re, & merito deſeruntur a deo: & per
hoc quòd deſeruntur, deſideriis tra
duntur. Similiter quòd dicitur deus
gratiam ſubtrahere, hoc non eſt ꝙ
auferat gratiam datam, ſed quia ho
mine ſe auertente, deus eam non
41 continuat. A D illud, quod obiici-
tur de pœna mortis, & æternæ dam
nationis. Dicendum, quòd vtraque
a deo eſt: vtraque enim poſitionem
aliquam, vel diſpoſitionem nominat
ſine deordinatione aliqua. Et ſi obij
ciatur, quòd pœna infernalis eſt acer
biſſima. Dicendum, quòd acerbitas
non impedit, quin pœna ſit a deo,
ſed potius deordinatio, & defectus.
Et ſi obiiciatur, quòd mors dicit de-
fectum. Dicendum, quòd mors non
tantum dicit defectum, imo dicit paſ
ſionem, & progreſſum ab eſſe in non
eſſe, qui quidem eſt per animæ, &
corporis ſeparationem, vbi eſt dolor
& afflictio: & licet defectus ſequatur
ad illam paſſionem, mors tamen nõ
nominat purum defectum, ſed po-
tius paſſionem, & tranſitum illum:
& ideo conceditur mors eſſe a deo,
quamuis non concedatur de aliis pœ
nis, quarum nomina imponuntur ab
42 ipſo defectu. A D illud, quod obii-
citur, quòd ſubtractio gratiæ eſt a
deo. Dicendum, quòd falſum eſt
proprie loquendo, niſi dicatur per-
miſſiue, vt dictum eſt. Quod vero
obiicitur, quòd ibi eſt annihilatio,
& dei expulſio. Dicendum, quòd
deum expelli non eſt aliud, quàm
gratiam dei repelli. Gratiam autem
dei repelli non eſt aliud, quàm gra-
tiam corrumpi, pro eo quòd ipſa cũ
ſit accidens, non habet ſaluari niſi in
ſubſtantia rationali. Gratia autem 43
corrumpitur, & adnihilatur non
per actionem contrarii agentis, ſed
propter defectum in ſeipſa. De-
ficit autem in ſeipſa propter hoc,
quòd ſubiectum deficit ſibi. Anima
enim non eſt nata eſſe ſubiectum gra
tię: niſi per conuerſionem ſui ad deũ,
et ideo cum ſe a deo auertit, iam grã
gratumfaciens in ea non põt ſaluari,
& ideo in ſeipſa deficit. Quod ergo 44
obiicitur, quòd nihil poteſt gratiam
adnihilare, & deum de habitaculo
ſuo eiicere. Dicendum, quòd illa ra
tio procedit ac ſi talis adnihilatio,
vel abiectio fieret per virtutem alicu
ius agentis: hoc autem non fit, imo
fit propter ineptitudinem ſuſcipien- 45
tis, ſicut viſum eſt. A D illud quod
obiicitur, quòd omne ordinatum,
& quod reddit honorem deo, eſt a
deo. Dicendum, quòd hoc verum
eſt inquantum tale. Sed cum aſſũ-
mit, quòd omnis pœna eſt huiuſmo
di, verum eſt inquantum pœna: &
tunc concluſio vera eſt, videlicet,
quòd omnis pœna inquantum pœ-
na, a deo eſt: ſed ſi ex hoc arguatur
vlterius, quòd omne illud, quod di-
citur pœna eſt a deo, vtpote culpa,
vel vitium, vel defectus, fiet ſophiſ-
ma ſecundum accidens, quia ſunt
quædam quæ deo attributa potius ſo
nant in contumeliam, quàm in glo
riam. Et propterea ſi alicubi vnquã
inueniatur, quòd concupiſcentia,
vel ignorantia, vel cætera ſimilia a
deo ſint, exponẽda ſunt verba, vel ꝙ
dicta ſunt eſſe a deo, quia ſunt per-
miſsiue, vel quia dicuntur eſſe a deo
inquantum ſunt pœnæ, vel dicun-
tur eſſe a deo ſecundum quòd con-
cernunt aliquod non ens, non ſecun
dum illud a quo primo & principali
ter imponuntur.

ALIORVM PONIT SENTENTIAM qui dicunt malos actus nullo modo eſſe a deo, nec eſſe bonos, ſiue in eo quò ſunt, ſiue alio modo.

DISTINCTIO XXXVII.

Verũ actio ideſt, ſubſtantia in qua peccatum committitur ſit a deo, &c. Ioã. 1 Quarepeccatum dicitur eſſe nihil. Tomo. 9. tract. 1. ad 1. c. Ioan.

SVNT autem & alii plurimi longe aliter de peccato & de actu ſentientes: aſſerunt enim voluntatem malam & actum malum peccata eſſe, & nulla ratione bona: nec ſecundum aliquam rationem ex deo auctore eſſe, quia ſine Deo ſiunt. Sine eo namque (vt ait Euangeliſta) factum eſt nihil, id eſt, peccatum, quod dicitur eſſe nihil: non quia non ſit actio vel voluntas mala, quę aliquid eſt, ſed quia a vero eſſe ſeparat homines, & ad malum trahit: & ſic ad non eſſe deducit. Qui enim a ſummi boni participatione recedunt, quod ſolum vere ac propie eſt, merito non eſſe dicuntur. Ideoque Aug. dicit ſuper Ioannem peccatum nihil eſſe, nihilque fieri cum peccant homines. Hac ergo ratione aſtruũt peccatum nihil eſſe, quia a vero eſſe hominem elongat. Voluntatemque malam atque actionem ſiue locationem malam peccatum eſſe dicunt: quia prævaricatio & inobedientia hęc ſunt, & contra legem dei fiunt, quę tamen ſunt, ſed ab homine vel diabolo, non a deo. Nullatenus enim hæc a deo eſſe dicunt, ſiue inquantum ſunt, ſiue alio modo.

Qualiter determinent verba Auguſtini pręmiſſa, quibus ait, Omne quod eſt, inquantum eſt, bonum eſt.

Diſt. 34. & 35.

ILLA quoque Auguſtini verba quibus dicit, Omne quod eſt, inquantum eſt, bonum eſſe, & deum habere authorem, de naturis ſiue de ſubſtantiis tantum accipienda fore tradunt. Subſtantiæ vero nomine atque naturę dicunt ſignificari ſubſtantias ipſas & ea quæ naturaliter habent, ſcilicet quæ cõcreata ſunt eis: ſicut anima naturaliter habet intellectum, & ingenium, & voluntatem, & huiuſmodi: quod ex verbis Auguſtini premiſsis colligitur, vbi bonum hominem appellat bonam naturam. Secundum hanc ergo aſſertionem, vel acceptioné mali actus non ſunt naturę: vel ſubſtantiæ, nec etiam boni actus, quod vtique videtur Auguſtinus innuere in libro primo retractationum, diſtinguens inter ſubſtantias ſiue naturas, & bonas actiones ſiue malas. Aperiens enim quõ intelligendũ ſit quiddam in libro de vera religione ab eo traditum, ait, Hoc de ſubſtantiis atque naturis dictum eſt. Inde enim diſputabatur, non de bonis actionibus atque peccatis. Aperte hic videtur diuidere inter naturas ſiue ſubſtantias, & actiones ſiue peccata. Ideoque aſſerunt prefati doctores, actiones interiores vel exteriores non eſſe naturas vel ſubſtantias, quæ ſi malę ſunt, peccata ſunt, neque a deo ſunt. Quod vero mali actus non ſint naturæ, Auguſtinus

Secundũ quid act⁹ mali non ſunt naturæ vel ſubſtantiæ. Cap. 30. li. 1. qui ron Pelagianos hypocnoſticon dr in fin. 1. tom. 7.

videtur notare in prima reſponſione contra Pelagianos ita dicens, Opera diaboli quæ vitia dicuntur, actus ſunt, non res. Idem in quarta reſponſione, Omne malum natura non eſt, ſed accidens alicui ex defectu boni. Quamobrem quod natura non eſt, Deus nō fecit. Item, Omne quod natura bonum eſt, deus ex nihilo fecit, non diabolus.

Ibidē in principio 4.
Ibidem. Cap. 13

Secundum hoc res aliquæ ſunt quæ a deo non ſunt, quibus homines mali ſunt.

EX quo colligitur res aliquas eſſe quæ a deo nō ſunt, eiſque homines mali ſunt. Quod nihilominus & ipſi concedunt innitentes verbis Aug. ſuperius poſitis, qui in Ench. determinans illa uerba prophetæ, Veh his qui dicunt bonū malum, dicit de ipſis rebus qui bus homines mali ſunt, non de hominibus hoc eſſe intelligendum. Sunt ergo aliquæ res quibus homines mali ſunt. Id autem quo homo fit deterior a deo nō eſt, quia vt ait. Auguſtinus in libro 83. q. deo authore non fit homo deterior. Non eſt ergo deus author rerū quibus homo deterior fit. At ſunt aliquæ res. vt dictum eſt, quib9 homines mali fiunt, quia peccata ipſæ ſunt. Ideoque ſcriptura in pluribus conteſtatur locis, deum non eſſe authorem malorum, id eſt, eorum quæ peccata ſunt.

Cap. 19
Eſa. 5
Aſſertionem ſuā Aug. teſtimonijs muniunt.
Queſt. 3
Tomo 4
Gen. 1
Deut. 32
Sap. 1

Ex parte eorum præmiſſæ opponitur ſententię in illo verbo, deus author malorum non eſt.

IN hoc autem verbo ſuperiorum ſententiæ recte opponitur, qui dicunt deum non eſſe authorem eorum quę mala ſunt inquantum mala ſunt, ſed inquantum ſunt: & inquantum mala ſunt, dicunt ea nihil eſſe. Quid ergo mirum, ſi deus dicitur non eſſe author eorum inquātum nihil ſunt, cum nihili nullus author exiſtere queat? Ideoq; cum dicitur deus eſſe author omnium quæ ſunt, bonorum iſti ſubintelligi volunt. Bona autem illa eſſe dicunt, quæ naturaliter ſunt. Et vero naturaliter eſſe dicunt, non ſolum quæ ſubſtantiæ ſunt uel concreata ſubſtantijs, qualiter ſupra acceperunt: ſed & omnia quæ naturam non priuant bono. Et ita ſecundum eoſdem multiplex in ſcripturis fit intelligentia, vbi de natura ſiue de ſubſtantia, vel de his quæ naturaliter ſunt, ſermo occurrit. Sed ſuper illū locū pſal. Non eſt ſubſtantia, ita Auguſtinus de ſubſtantia diſſeruit, ut præmiſſæ ſententiæ videatur conſentire, dicens, Subſtantia intelligitur illud quod ſumus, quicquid ſumus, homo, pecus, terra, ſol: omnia iſta ſubſtantiæ ſunt, & eoipſo quo ſūt naturæ ipſæ ſubſtantiæ dicuntur. Nam quod nulla eſt ſubſtantia nihil omnino eſt: ſubſtantia ergo eſt aliquid eſſe. deus fecit hominem ſubſtantiam, ſed per iniquitatem lapſus eſt homo a ſubſtātia, in qua factus eſt: iniquitas quippe ipſa nō eſt ſubſtantia. Non

Pſal. 68
Tomo 8
Enarratione ad illū verſum, Et non eſt ſubſtātia.

enim iniquitas eſt natura quam formauit deus, ſed iniquitas eſt peruerſio quam fecit homo. Naturæ omnes per ipſum factæ ſunt: iniquitas per ipſum non facta eſt, quia iniquitas non eſt ſub-
Dani.3 ſtantia. In illo hymno trium puerorum uniuerſa creatura laudās deum cōmemoratur. Laudant enim omnia deū, ſed quæ fecit deus. Laudat ibi ſerpens deum, ſed non auaritia. Omnia reptilia ibi nominata ſunt, ſed non aliqua vitia. Vitia enim ex nobis, & ex noſtra voluntate habemus, & vitia non ſunt ſubſtantia. Intendant diligenter his verbis præmiſſarum aſſertores ſententiarum, & percipere poterunt rationem & cauſam dictorum, vbi ſcriptura de natura vel ſubſtantia mentionem facit. Illarum vero ſententiarū iudicium prudentis lectoris, cui vtriuſque ſententiæ notitiam plenarie dedimus, arbitrio relinquimus, ad ea quæ adhuc nobis ſuperſunt tractanda feſtinantes.

Quod de peccato, non de pœna intelligitur, cum dicitur, deus non eſt author mali.

CVM igitur in hoc omnes conſentiant catholici tractatores, ſcilicet quod deus non eſt author malorum, cauendum eſt tamen ne malorum nomine pœnas ſicut peccata generaliter includas.
Amos 3 Pœnarum enim deus author eſt, ſicut ipſe per prophetam ait, Nō
Eſa.45 eſt malum in ciuitate quod dominus non fecerit. Itē alibi ex perſona ſua ait, Ego ſum deus, creans malum, & faciens bonum. Ecce hic dicitur creaſſe & feciſſe malum: ſed mali nomine pœna intelligitur, non peccatum: ſicut ecōuerſo cum dicitur deus non eſſe au-
Quæſt. 21 Tom.4 thor malorum, nomine mali peccata intelliguntur. Ideoque Au-
Li.1.c.46 guſtinus qui dixerat in lib. 83.q. quod deus author mali non ſit, in primo libro retractationum quo modo intelligendum ſit, aperit dicens, Videndum eſt ne male intelligatur quod dixi, Deus author mali non eſt, qui & omnium quæ ſunt author eſt: quia inquantū
Sapient. 1 ſunt, intantum bona ſunt: et ne hinc putetur non ab illo eſſe pœ-
Eccle. 11 nam malorum, quę vtique malum eſt, his qui puniuntur: ſed hæc
Quod pœna malorum a deo eſt. ita dixi, ſicut dictum eſt, Deus mortem non fecit: cum alibi ſcriptū ſit, Mors & vita a domino eſt. Malorum ergo pœna quæ a deo eſt, malum eſt quidem malis, ſed in bonis dei operibus eſt, quoniam
Quomodo dictum ſit, deus mortē nō fecit. iuſtum eſt, vt mali puniantur: & vtique bonum eſt omne quod iuſtum eſt. Sic ergo dicitur deus non feciſſe mortem, quia non fecit illud pro quo mors infligitur, ideſt, peccatum. Audiſti lector cauſam dictorum: ex qua ſana intelligentia firmatur cū dicitur, Deus non eſt author mali: &, Deus mortem non fecit.

Vtrum actio ſubſtrata, id eſt in qua peccatum committitur, ſit a deo &c.

DISTINC. XXXVII.

Sunt autem & alij plurimi longe aliter de peccato &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter quomodo peccatum ſit peccati pęna, ad declarãdũ qualiter peccatum eſt priuatio. In hac parte intendit Magiſter inquirere, vtrũ actio in qua peccatũ cõmittitur ſit a deo, propter hoc quod ſupra dictum fuit quod peccatum eſt actus. Et quoniam ſupra proſecutꝰ fuit opinionem illorum, qui dicunt actionem ſubſtratam malitiæ eſſe a deo, hic ſecundo proſequitur aliam opinionem, qua quidã ponebant nec malitiam, nec actionẽ malam eſſe a deo. Diuiditur aũt pars

Diuiſio iſta ĩ duas partes. In quarum prima ponit prædictam opinionem. In ſecũda vero opponit contra opinionem partis aduerſæ, ibi. In hoc autẽ verbo ſuperiorum ſententiæ &c. Prima pars habet tres partes. In prima explicat Magiſter illam opinionem. In ſecunda vero ſubiungit eius defenſionem, ibi. Illa quoque Auguſtini verba, quibus dicit &c. In tertia vero ex prædictis elicit quandam concluſionẽ, ibi. Ex quo colligitur res aliquas &c. Similiter ſecunda pars principalis habet tres partes. In prima parte opponit contra aduerſam opinionẽ. In ſecundo vero loco determinationis ponit quãdam commonitionem ad auditoris eruditionem, ibi. Intendant diligenter his verbis &c. In tertia vero remouet quãdam dubitationem, ibi. Cum igitur omnes catholici tractatores in hoc conſentiant &c.

Opera diaboli quę vitia dicũtur, actus ſunt, non res.

Dub. 1 Sed contra. Fulgentius dicit, & habetur in gloſa ſuper Roman. j. Deus illius rei eſt vltor, cuius nõ eſt actor: ergo ſi deus eſt vltor peccati, peccatũ eſt res. Item. Videtur, quod contraria implicentur in illo verbo. Omne enim ens eſt aliqua res: ſed vitium eſt actus ſicut ipſe dicit, & actus eſt quædam differentia entis: ergo idem eſt dicere vitia eſſe actus & nõ res, quod affirmare inferius, & negare ſuperius de eodem: quod eſt impoſſibile. Item. Ipſe Auguſtinus videtur ſibi contradicere, cũ dicit in Ench. quod aliquæ ſunt res, quibus homines mali ſunt: & tales nõ ſunt niſi vitia, & peccata: ergo vitia ſunt res. Reſp. Dicendum,

Reſpon. 1 quod res accipitur cõmuniter, & proprie, & magis proprie. Res ſecũdum qđ cõmuniter dicitur, dicitur a reor reris: & ſic comprehẽdit omne illud, quod cadit in cognitione, ſiue ſit res exterius, ſiue in ſola opinione. Proprie vero dicitur res a ratus rata ratũ, ſecundum quod ratum dicitur eſſe illud, quod non tãtum modo eſt in cognitione, imo eſt in rerum natura, ſiue ſit ens in ſe, ſiue in alio: & hoc modo res conuertitur cum ente. Tertio modo dicitur res magis proprie, ſm quod dicitur a ratus rata ratum, pro ut ratum dicitur illud, quod eſt ens per ſe, & fixum: & ſic res dicitur ſolũ de creaturis, & ſubſtantijs per ſe entibus. Si igitur res accipitur primo modo, peccatum eſt res & quantum ad actionem ſubſtratam, & quantum ad deformitatem: & ſic accipit Fulgentius. Si vero res dicatur ſecundo modo, ſic peccatum dicitur res non ratione deformitatis, ſed ratione actus ſubſtrati: & ſic accipit Auguſt. in Enchi. Tertio modo accipiendo hoc nomen res, ſic peccatum nec eſt res ratione deformitatis, nec ratiõe actus ſubſtrati: & ſic accipit Auguſt. in verbo propoſito cum dicit, quod opera diaboli vitia ſunt, non res. Et per hoc patet reſponſio ad totum.

Quod natura non eſt, deus non fecit &c.

Dub. Videtur hoc eſſe falſum, quia multa ſunt quæ fiunt præter naturam, & tamen conſtat, quod a deo ſunt, ſicut multa accidentia quę inducuntur per acquiſitionem, & per violentiam, & etiam per gratiam, & ꝑ miraculum. Item. Omne quod eſt natura aliqua,

vel

vel eſt ſubſtantia,vel proprietas ei na
turaliter inhærẽs·ſed multa ſunt quę
nec naturaliter inſunt,nec p ſe ſunt :
ergo non videtur eſſe verum illud,ꝙ
dicitur,quod deus non fecit illud,qđ
Reſpon. natura non eſt. Reſp. Dicendum,qđ
2 ſicut hoc nomen res tripliciter accipi
tur,ita hoc nomẽ natura vno modo
dicitur natura res,quæ naturaliter ẽ,
vel proprietas quæ naturaliter ineſt.
Secũdo modo dicitur natura largius
non ſolum res per ſe ens.vel proprie
tas naturaliter inhærẽs,ſed etiam oẽ
quod cõſeruat naturam, vel quod ſal
tem aliquo bono non priuat:& iſtos
modos ponit Magiſter in litera . Ter
tiõ modo dr̃ natura largiſſime omne
ens,quod eſt in aliqua re materiali,ſi
ue ſit naturaliter inhærens, ſiue non,
ſiue ſit ſaluatiuum,ſiue non.Cùm er-
go dicit Auguſtinus,quod natura eſt
omne quod de⁹ fecit,poteſt accipi na
tura tribus modis,ſecundum quod fa
cere dei accipitur tripliciter.Vno .n.
modo facere dicitur deus creãdo.Se-
cundo modo concreando.Tertio mo
do cooperando:& ita ſecũdum quod
extenditur verbum faciendi, extendi
tur nomẽ naturæ:ſicut facere dicitur
deus actionẽ ſubſtratã peccato coope
perando libero arbitrio,ſic etiam no
men naturæ ſe extẽdit ad illam actio
nem. Et ſicut facere dei nunquam ſe
extendit ad deformitatem,ſic nec na
tura. Et ideò ex hac auctoritate non
poteſt haberi,quod actio ſubſtrata de
formitati non ſit a deo,

Quid ergo mirum ſi deus dici- tur non eſſe actor eorũ inquan tum nihil ſunt,cum nihil nul- lus actor exiſtere queat?

Dub.3 Videtur efficaciter arguere . Cum
enim peccatum aliquo modo habeat
actorem,& non poſſit habere ſecũdũ
quod nihil:habet ergo ſecundum qđ
aliquid eſt :ſi igitur nullo modo ha-
beat deũ actorem,videtur quod pec-
catum inquantum actus eſt,a deo nõ
Reſpõſio. ſit. Reſpon. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ
3 iſtud argumentum deficit,quia aliter
peccatum eſt nihil,aliter illud quod
nullo modo eſt:peccatũ enim formal
ter nihil eſt, nihilominus tamẽ circa
aliquid eſt , & alicuius boni priuatio
eſt:& quamuis illud quod nullo mo-
do eſt,non poſſit habere actorem,ta-
men illud quod dicit defectum circa
ens,poteſt habere actorem, nõ inquã
actorem efficientem,ſed deficientem.
Et ſic patet,quod ratio illa non recte
procedit.

Iniquitas quippe ipſa nõ eſt ſub ſtantia.

Contra. Aut enim ſubſtantia dici Dub.4
tur proprie,aut dicitur communiter.
Si dicitur proprie, etiam nec iuſtitia
eſt ſubſtãtia. Si dicitur communiter:
ergo omne quod habet aliquam eſſen
tiam,dicitur ſubſtantia: ſed habitus
malus habet aliquam eſſentiã inquã-
tum habitus:ergo videtur,quod ma-
lus habitus, (vt luxuria) debeat lau-
dare deum. Reſp. Dicendum, quod Reſpõſio.
ſicut nomẽ naturæ multipliciter acci 4
pitur,ita & nomen ſubſtantię. Pręter
enim illos quatuor modos, quos di-
cit Philoſophus,quod ſubſtantia di-
citur materia,& forma,compoſitum,
& eſſentia vniuſcuiuſque,poteſt ali-
ter diſtingui ſubſtãtia iuxta verbum
beati Auguſt. Vno modo vt dicatur
res permanens,& p ſe ſtans. Alio mo
do vt dicatur res permanens,non ta
men per ſe ſtans,ſed alij inhærens.
Tertio mõ vt dicatur ſubſtantia quæ
libet eſſentia actu ens,ſiue per ſe ſtãs,
ſiue non: & hoc modo ſubſtantia ſe
extendit ad omne ens. Et ſic accipit
Auguſt.cum dicitur,quod nulla ſub
ſtãtia eſt nihil omnino:cum ergo di-
citur,quod iniquitas ſubſtantia non
eſt. Dicendum quod iniquitas accipi
tur abſtracte pro ipſa deformitate,nõ
pro habitu circa quem deformitas
conſiſtit.

Pęnarum enim deus auctor eſt.

Videtur hoc eſſe falſum , quia nul- Dub.5
lius deus eſt actor niſi quod habet
exemplar in deo:ſed pęna ſecundum
quod pęna non habet exemplar in
deo:ergo videtur, quod deus non ſit
actor pęnæ. Item. Idem eſt fieri deo
actore,& deo volente. Seu ſicut dicit
Damaſcenus. Dominus non plaſma
uit nos ad puniendũ,ergo ſi deo non
placent

placent mala pęnæ, videtur quod nõ ſint ab ipſo tanquam ab actore. R ñ. Dicendum, quod quædam ſunt quæ exemplar habent in deo ſecundum conformitatem, quę attenditur quantum ad eſſe eorum ſpeciale: quædam vero ſecundum conformitatem, quę attenditur quantum ad eſſe generale. Quamuis ergo pęna, ſiue paſſio non habeat correſpondẽs in deo paſſionem, vel pęnam, habet tamen correſpondens in genere entis, & in genere ordinis: & iſtud ſufficit ad hoc, quod habeat aliquod in deo exẽplar. AD aliud dicendum, quod voluntas in deo duplex eſt, videlicet antecedẽs & conſequens: & quamuis pęna non ſit a voluntate antecedente, nihilominus tamen eſt a voluntate conſequente. Qualiter autem pęna ſit a deo, & quę, hoc determinatum eſt ſupra diſ. præcedenti. Licet autem Magiſter dicat pęnas a deo eſſe, non tamen hoc intelligendum eſt vniuerſaliter: ideo ad hoc quod iſta verba, quę dicuntur in hac diſtinctione intelligãtur ſane, neceſſario oportet iſtas quatuor propoſitiones tanquam regulas infallibiles ſupponere. Quarum prima eſt, ꝙ omne illud quod dicit poſitionẽ aliquam, eſt a deo. Secunda eſt, quod oẽ illud quod aliquem ordinem dicit. in quantum huiuſmodi eſt a deo. Tertia eſt, quod nullus defectus ſecundũ quod huiuſmodi eſt a deo, ꝓpter hoc quod hoc repugnat diuinæ potẽtiæ. Quarta eſt hæc, quod nullum inordinatum ſecundum quod huiuſmodi, eſt a deo, quia repugnat diuinæ ſapientiæ. His autem tanq̃ manifeſtis præſuppoſitis oportet etiam ſcire diſtinguere. Primo circa pęnã quantum ad rationem pęnæ, & quantum ad illud quod ſubſternitur. Secundo oportet ſcire, quod aliqua pęna eſt acta, aliqua contracta, aliqua inflicta. Tertio oportet intelligere diſtinctionem huius nominis res, quõ dicitur tripliciter. Quarto oportet intelligere diſtinctionem huius nominis natura, & ſubſtantia ſecũdum ꝙ diſtincta ſunt ſupra. Et his intellectis manifeſtantur ea, quæ dicuntur in litera.

AD intelligentiã huius partis, in qua Magiſter inquirit, vtrum actio culpabilis ſit a deo, incidit hic q̃ſtio circa duo principaliter. Primo quæritur. Vtrum omnis actio ſm ꝙ actio ſit a deo. Secundo quæritur. Vtrum actio defectiua ſm quòd defectiua a deo ſit. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur, Vtrum à deo ſit omnis actio ſm ꝙ actio. Secundo quæritur, Vtrum a deo ſit omnis conſeruatio. Tertio quęritur, Vtrum a deo ſit omnis compoſitio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Omnis actio quantumuis peccato ſubſtrata eſt a deo, ipſa ſit ens, & a cauſa bona procedat.

VTRVM omnis actio ſecundum ꝙ actio ſit a deo &c. Et quòd ſic videtur. Iohan. xv. Sine me nihil poteſtis facere: ſed omnis actio aliquo modo eſt ens, ſiue ſit actio peccati, ſiue alia: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ illud intelligitur de actione bona. Contra Eſa. xj. Nunquid eleuabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? Glo. Sicut inſtrumenta nihil ſunt per ſe agentia, ita Sennacherib nihil per ſe operatꝰ eſt: ſi ergo actio Sennacherib mala erat, & crudelis, & Sennacherib in illa actione erat inſtrumentum dei, videtur ergo ꝙ omnis mala actio ſit ab ipſo tanquam a primo principio. Item. Quæ ſunt eiuſdem generis, habent eadem principia prima: ſed dare eleemoſynam propter deum, & dare eleemoſynam propter vanam gloriam eiuſdem generis actiones ſunt in genere naturæ: ſi ergo actio iſta, qua quis dat eleemoſynam ꝑꝑ deum eſt a deo; videtur ꝙ & actio illa, qua quis dat eleemoſynam cauſa inanis gloriæ ſit a deo. Item. Operatio miraculorum eſt a ſolo deo: ſed aliquis in faciendo miracula peccat, quia facit propter vanam gloriam: ergo videtur, Fundamenta.

detur, ꝙ aliqua actio ſubſtrata defor
mitati culpæ ſit a deo: ergo pari rõne
& omnis alia. Item. Omnis ſcientia
a domino deo eſt: ſed aliqs addiſcit
propter auaritiam: ergo cũ addiſcere
non poſſit niſi deo coadiuuãte, & co-
operante, & illud addiſcere ſit pecca-
tum, actio ſubſtrata peccato cõparat
ad deum ſicut ad principium. Item.
Aliquis adulterando generat prolẽ.
Quæro igitur, vtrum illa actio, ſiue
coitus ille ſit a deo, vel non. Si eſt a
deo, habeo ꝓpoſitũ. Si non eſt a deo
ergo proles genita nõ eſt a deo. Si igi
tur hoc eſt impoſſibile ponere, ꝙ ali-
quis homo ſit, qui non ſit a deo: ergo
& illud ex quo ſequitur, videlicet ꝙ
actio ſubſtrata peccato non ſit a deo.
Item. Actio quæ ſubſternitur pecca-
tò, non omnino nihil eſt, ſicut mani-
feſte apparet. Si igitur aliquo modo
eſt ens, quæro a quo ſit. Si eſt a po-
tentia creaturæ, neceſſe eſt ꝙ ſit ab ea
ſm id quod habet de entitate: illud
ergo ſm ꝙ actio eſt ab illa potentia,
aut eſt a deo, aut non. Si eſt a deo, cũ
omne illud quod eſt cauſa cauſæ, ſit
cauſa cauſati per ſe intelligendo, vi-
delicet ſi medium cauſatum eſt cauſa
poſtremi ſm id quod habet a primo,
tunc ſequitur neceſſario ꝙ talis actio
ſit a deo. Si vero non eſt a deo, tunc
q̃ro, aut eſt a ſe, aut ab alio. Si ab alio,
tũc q̃ro ſimiliter de illo alio: Aut eſt
a ſe, aut ab alio: ergo vel erit abire in
infinitum, vel erit ponere ꝙ creatura
aliquid habeat a ſeipſa, vel quod ha-
beat ab alio quam a deo, quod ſit pri
mum principium ĩ quo ſit ſtatus: ſed
hæc omnia ſunt impoſſibilia, & ſequi
Ad opp. tur ex hoc, quod aliqua actio non eſt
a deo: ergo &c. Sed contra. Deus non
facit contra ſuam prohibitionem, qa
tunc ſibi ipſi contrarius eſſet: ſed de⁹
prohibet aliquam actionem ſecundũ
quod actio eſt, ſicut ꝓhibuit Adæ nõ
comedere de pomo: ergo videtur, qđ
illa comeſtio Adæ non fuerit a deo.
Quia autem illa actio, prohibita fue-
rit ſecundum quod actio apparet, qa
comedere de pomo illo de ſe erat bo
num, & nulla erat in eo deformitas,
niſi poſtquam fuit prohibitum. Itẽ.
Omnis actio, quæ eſt a bona volunta
te vt eſt operans per charitatẽ, eſt bo
na bonitate perfecta in genere moris;
ſed omnis actio, quæ egreditur a deo,
egreditur a voluntate optima, in qua
eſt ſumma charitas: ergo oĩs actio cu
ius deus principium eſt, eſt bona bo-
nitate moris: ſed actio ſubſtrata pecca
to non eſt bona bonitate moris: ergo
non eſt a deo. Item. Omnia quęcun
que de⁹ facit, bono fine facit: vniuer
ſa enim operatur propter ſe: omne au
tẽ quod ſit bono fine, ſimpliciter bo-
num eſt: actio autem ſubſtrata pecca-
to non eſt ſimpliciter bona: ergo nõ
poteſt eſſe a deo tanquam a cauſa. Itẽ.
Quandocunque operans cõtinuatur
regulæ dirigenti in operando, recte
operatur, & bene: ſed regula liberi ar
bit. eſt ipſa rectitudo voluntatis diui
nę: ergo in omni operatione, in qua
de⁹ cooperatur libero arbitrio quan
do ſit continuatio operantis ad regu
lam, eſt rectitudo: ſi igr̃ in aliqua ope
ratione ꝑ totum eſt obliquatio, vide-
tur qđ cooperatio eius non ſit a deo.
Item. Si operatio, quę eſt ſubiecta pec
cato eſt a deo, & a libero arbitrio, aut
tota ẽ a deo, & tota a libero arbitrio,
aut pars a deo, & pars a libero arbit.
Si tota a deo, & tota a lib. arb. ergo vi
detur, quod tota ſit ſimul & bona, &
mala, quod eſt omnino impoſſibile. Si
pars a deo. & pars a lib. arb. ſed qua
ratione ponitur vna pars eſſe a libero
arbitrio, eadem ratione poteſt poni
& altera: & ſic videtur, quod tota ope
ratio ita ſit a libero arbitrio, qđ non
ſit a deo. Item. Si deus cooperatur li
bero arbitrio in actione quæ eſt ſub-
ſtrata peccato, aut igitur liberum ar-
bitrium mouet principalius quã de⁹,
vel econuerſo. Conſtat, quod liberũ
arbitrium in illa operatione neque
principalius, neq; æque principaliter
poteſt mouere ſicut deus, cum de⁹ tã
in mouendo, quam in cauſando cu-
iuſcunque dicatur eſſe, ſiue cauſa, ſiue
motor principaliſſimus intelligatur:
ergo de⁹ mouet principalius. Si ergo
motor principalis excitat, & mouet
motorem non principalem, videtur
quod in operatione culpabili liberũ
arbitrium excitetur a deo: ergo cum
adulter luxuriatur, & latro furatur,
ad

ad tales actiões a deo excitatur, quod omnino abſurdum eſt.

8 R E S P. Dicendum, ꝙ ſicut Magiſter dicit in litera, circa iſtam quæſtionem fuerunt diuerſæ poſitiones adeo magnorum virorum, & adeo rationabiles, vt nec Magiſter auſus fuerit diffinire, quæ earum magis contineat veritatem. Attamen quia ꝑ multam diſcuſſionem dubia deducuntur ad manifeſtationē, nunc cōiter tenetur, ꝙ illa opinio verior ſit, quę dicit, ꝙ omnis actio ſiue ſubſtrata peccato, ſiue non, ſecundū id quod eſt actio, eſt a deo: nec immerito, quia illud oportet ponere ſi penſetur eminentia diuinæ potentiæ, & indigentia potentiæ creatæ. Quia enim deus eſt cauſa primordialiſſima, ideo eſt influentię maximę in cauſas ſecundas: & adeo magnę influentię, vt nec modicum, ſeu quantumcunque parum (dum tamē aliquo modo ſit ens) ꝓcedat ab aliqua cauſa creata, niſi cooperante diuina potentia. Omnis etiam potentia creata quantū eſt de ſe, defectiua eſt, nec eſt pure actiua: ergo quātūcunq; faciat modicā operationē, neceſſe habet adiuuari ab ea potentia, quę eſt actus purus propter oīmodā impermiſtionem cum materia: & quæ ſola ſibi ſufficit, nullo modo indigens adiuuari a cauſa alia. Et ideo hęc poſitio, quę dicit oēm actionē eſſe a deo ſm ꝙ actio eſt, abſque omni ambiguitate tenenda eſt. Vnde Anſel. in lib. de cōcordia prędeſtinationis, & pręſcientię, Omnis qualitas, & omnis actio, & quicquid habet aliquam eſſentiā, a deo eſt, a quo eſt oīs iuſtitia, & nulla iniuſtitia. Facit igitur deus omnia ſiue iuſta, ſiue iniuſta volūtate, ideſt bona opera, & mala. In bonis quidem facit ꝙ ſunt, & ꝙ bona ſunt: in malis vero facit ꝙ ſunt, ſed nō quòd mala ſunt. Et iterum ibidem. Oēs actiones, & omnes motus facit deus, quia ipſe facit res a quibus, & ex quibus, & per quas, & in quibus fiunt: & nulla res habet vllam potentiam volendi, aut faciendi niſi illo dāte ipſum quoque velle, quod aliquando iuſtum eſt, aliquando iniuſtum a deo eſt. Nō eſſe vero bonum, non eſt quid, nec a deo eſt. Concedendæ ſunt igitur oēs rationes ad primam partem inductæ.

A D illud vero quod obiicitur, ꝙ 9 deus non facit contra ſuam prohibitionem. Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed deus cum prohibet aliquam actionē, non prohibet ſibi, ſed alij: & nō prohibet ſuam cooperationem, quā non ſubtrahit creaturę, ſed ipſi creaturę prohibet operationem: & ideo dum cooperatur ei, non facit contra ſuam prohibitionem. Et ſi tu obiicias mihi, quod nihilominus actio prohibita a deo, eſt a deo. Dicēdum, quod in actione prohibita eſt duo conſiderare, & quod eſt actio, & quod eſt prohibita. Ab eo autem fit ſecundum ꝙ eſt actio, non autem ſecundum quod prohibita; & ideo nō ſequitur, quod contra ſeipſum faciat. AD illud, ꝙ 10 obijcitur, quod omnis actio quæ eſt a voluntate bona, eſt bona. Dicendum quod veritatem habet in voluntate creata, ſed non oportet, quod veritatem habeat in voluntate increata, loquendo de bonitate moris. Et ratio huius eſt iſta: quia cū aliqua actio eſt a bona voluntate creata, cum voluntas increata quæ ei cooperatur abſq; dubio bona ſit, ſimpliciter actio illa bona eſt, quia tota eius cauſa eſt cauſa bona. Sed cū voluntas increata eſt bona, quę cooperatur voluntati creatæ, voluntas creata poteſt eſſe deordinata, & ratione illius poteſt venire defectus circa operationem illam. Vnde ſicut videmus, quod in aliqua operatione, quæ eſt a deo, & a virtute creata ex defectu virtutis creatæ totaliter deficit operatio illa, ſic ēt ex deordinatione illa volūtatis creatæ contingit deprauari illam actionem. Aliter poſſet dici, quod operatio dicitur dupliciter. Vno modo dicit̄ operatio opus operans: alio modo opus operatum. Et cum dicitur, Si voluntas eſt bona, opus eſt bonum, hoc intelligendum eſt de opere operāte, quod ſcilicet eſt actus ipſius voluntatis, vt velle; & ſic nō habet inſtantiam in deo, quia velle dei deus eſt, & actio dei deus eſt, iſto mō. Si aūt dicat̄ operatio ipm opus operatū ſic nō ſequit̄, ꝙ tale opus ſit bonū bonitate completa, ſiue meritoria,

ria, ſed ſufficit, quod ſit bonum boni
tate naturæ, ſicut patet. Opera quę pro
cedunt a voluntate dei, bona ſunt bo
nitate naturæ, & hanc bonitatem ha
bet actio quæ ſubſtrata ē malitiæ. AD
11 illud vero quod obijcitur, quod de⁹
facit omnia propter ſe. Dicendum, quod
verū eſt: & concedendum eſt etiam quod
actionem malitiæ ſubſtratā propter
ſe facit, propter ſe enim cooperatur
creaturæ. Cum autem dicitur, quod
operatio, quæ fit propter deum eſt bo
na bonitate moris, hoc intelligit de
operatione creaturæ rationalis. Nam
de deo intelligi non poteſt, pro eo quod
deus non tantum cooperatur creatu
ræ rationali; ſed etiam irrationali: il-
la tamen operatio nō dicitur eſſe bo-
12 na bonitate moris. AD illud, quod
obijcitur, quod quando agens creatum
continuatur regulæ dirigenti, non er
rat. Dicendum, quod verum eſt, ſi ſimpli
citer continuetur ei. Tunc aūt conti-
nuatur ei ſimpliciter, quādo cōtinua
tur & quantum ad operationem, &
quantū ad circunſtātias: cū vero exit
in operationem circunſtantijs debi-
tis priuatam; in hoc quod exit in opera
tionem ei continuatur, ſed in hoc quod
priuat eam debitis circunſtantijs, defi
cit, & ab ea diſcontinuatur: & ita diſ-
ſcontinuatur non agendo, ſed deficiē
do, & deficiendo eſt principium ma-
li: & in hoc quod deficit, a deo recedit,
quia defectus ille a deo non eſt. Quā-
uis enim deus cooperetur operanti,
non tamen deficit cum deficiente.
13 AD illud qd̄ quęritur, Aut tota ope
ratio eſt a deo &c. Dicendum, quod tota
eſt a deo, & tota a libero arbitrio.
Non enim eſt intelligendum, quod deus
cooperetur libero arbitrio, ſicut cum
duo ferunt lapidem, vnus cooperatur
alteri: ſed quia deus eſt intime agēs
in omni actiōe, & intimus eſt ipſi po-
tentię operanti, ita quod potētia ipſa in
nihil exit, quod non ſit ab ipſo. Et ſi
obijciatur, quod eadē actio erit tota bo-
na, & tota mala. Dicendum, quod deus
illi actioni non dat niſi bonitatem na
turę: liberum autem arbitrium non
priuat eam bonitate naturę, ſed bo-
nitate moris. Et iſta duo non habent
oppoſitionem, videlicet quòd aliqd
habeat bonitatem naturę, & priuatū
ſit bonitate moris. AD illud, quod 14
obiicitur, quòd de⁹ eſt principale mo
uens in tali actione. Dicendū, quòd
verum eſt: attamen non ſequitur ex
hoc, quòd excitet liberum arbitrium
ad faciēdam illam operationem. Ex-
citatio enim dicit aliquem effectū gra
tię preuenientem ipſam voluntatē.
Hæc autem requiritur in bonis meri
torijs: in aliis vero operibus indiffe-
rentibus, vel etiam malis non eſt niſi
ſola cooperatio diuinę virtutis, quæ
exiſtens in creatura potentialiter, eſ-
ſentialiter, & pręſentialiter, ſicut cō-
ſeruat eam in eſſendo, ſic adiuuat in
operando: propter quod conceditur
ibi eſſe cooperatio, non preuentio,
vel ſubſecutio.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quæcunque res a deo conſerua-
tur tanquā ab immediato prin
cipio, non tamen ſicut a tota
cauſa.

VTRVM omnis rei cō- Fundamenta.
ſeruatio ſit a deo. Et
quod ſic videtur. Pri-
mo per Greg. Cuncta
in nihilum cederent,
niſi manus conditoris ea contine-
ret: ergo omnia, quæ conſeruan-
tur, a deo conſeruantur. Item.
Eſſe eſt actus entis, & viuere viuentis:
ſed nullus actus eſt, qui non ſit a deo
immediate: ergo nullum eſſe, & nullū
viuere: ſi ergo creatura continue eſt,
& continuatio in eſſe non eſt aliud
quam duratio, cum eſſe eius non poſ
ſit eſſe niſi a deo, omnis rei conſerua
tio eſt a deo. Itē. Nihil mutabile ſub
ſiſtit, nec ſaluatur in eſſe niſi per im-
mutabile, & fixum: ſed omne eſſe crea
tum mutabile eſt, & variabile, ſaltem
a prætęrito in futurum: ſicut enim di
cit Hiero. Solus deus eſt, qui non no-
tat præteritum, vel futurum: ergo ni-
hil pōt ſubſiſtere niſi deo conſeruan
te. Item. Quanto effectus magis per-
cipit a cauſa, tanto magis pendet ab
ipſa,

ipſa, & quantomagis pendet ab ipſa, tanto minus poteſt durare, vel ſubſiſtere ſine ipſa: ſed omne creatum totũ qđ ẽ, & qđ habet, a deo habet: ergo impoſſibile eſt aliqud nec ad momentũ conſeruari in eſſe niſi deo conſeruante. Item. Sicut ſe habet eſſentia ad primam eſſentiam, & ſapientia ad primã ſapientiã, ita ſe habet duratio ad primam durationem: ſed omnis eſſentia a prima eſſentia, & omnis ſapientia a prima ſapientia eſt: ergo omnis duratio a prima duratione producitur ſicut a principio: ergo nihil in eſſe cõſeruatur niſi per deum. Sed contra.

Ad opp. Auguſti. in libr. de natura boni tractãs illud, quod dicitur Eccleſiſtes viij. Sermo eius poteſtate eſt plenus, dicit, quod ſuum dicere eſt ſuum facere: ſed ſtatim quando deus fecit creaturam, ſimul cum hoc diſpoſuit quantum creatura durare debuit: ergo videtur, quòd ſtatim dedit ei virtutem cõtinuandi ſe in eſſe: ergo nõ videtur, quòd amplius deus immediate eam cõſeruet. Quod ſi tu dicas, quod virtus creaturę data indiget adhuc virtute diuina ſimul cooperante. Contra. Si ſuum dicere eſt ſuum facere, & dicere non poteſt eſſe ſucceſſiuum, ergo nec facere: ſed cõſeruatio creaturę eſt cum ſucceſſione: ergo non videtur, quòd illa conſeruatio ſit a deo ſicut a conſeruante. Itẽ. Ad nobilitatem agentis creati pertinet, quòd poteſt facere opus per ſe ſtabile, non indigens ipſo artifice continue ſubſtentante: ſed deus eſt artifex multo nobilior, & multo potentior: ergo videtur, quod operibus ſuis det tale eſſe, quòd non indigeat ipſo conſeruante continue: igitur cõſeruatio rerum non videtur immediate eſſe a deo. Item. Idem eſt principiũ eſſendi, & conſeruandi: ſed forma ſufficiẽter dat vnicuique rei eſſe: ergo videtur, quòd ad conſeruationem vniuſcuiuſque rei ſufficiat virtus ꝓprię formę. Quod ſi tu dicas, quòd forma non poteſt conſeruare ſuam materiã: planum eſt hoc eſſe falſum in anima, quæ habet vim vegetatiuam, & regitiuam corporis. Item. Si omnis res cõſeruatur a deo immediate, cum diuina virtus nec poſſit a ſe deficere, nec poſſit ab alio ſeparari, videtur ꝙ nulla operatio creaturę nec per defectum ſuipſius, nec per actionem contrarij poſſit aliquando terminari: nunquã enim deficit duratio ſine defectu virtutis conſeruantis: & planum eſt illud, quòd multarũ actio terminatur; ergo videtur, quod talium conſeruatio non ſit a deo tãquam a principio immediato. Item. Quod creatura cõſeruetur ſi ſibiipſi relinquatur, videẽ. Aut cõſeruatur in eſſe, aut corrumpitur. Si conſeruatur in eſſe: habeo ꝓpoſitum, videlicet quòd non oĩs conſeruatio eſt a deo. Si corrumpitur: aut hoc eſt aliena actione, aut ꝓpria inclinatione. Aliena actione nõ, qa nulla creatura poteſt aliam in nihilum redigere. Propria inclinatione non, quia natura ſemꝑ deſiderat qđ melius eſt, & forma appetit vniri materię, & materia formę: ergo ſi motus ſequitur inclinationẽ, & appetitum, ſemper durabit, & nunquã deficiet: ergo redit idem, quod prius, videlicet quòd nõ omnis cõſeruatio a deo eſt. 15

RESP. Dicendum, quòd non ſolum omnem actionem, verumetiã omnem cõſeruationẽ neceſſe eſt a deo eſſe. Et ratio huius eſt neceſſitas, & indigẽtia ex parte creaturæ. Omnis.n. creatura ex nihilo eſt, & aliunde habet eſſe. Quia ex nihilo eſt: iõ quodammodo vana eſt, & vanitati ſubiecta eſt. Quia vero aliũde habet eſſe: ideo eſſe eſt ſibi quodammodo accidentale: contrario modo eſt in deo. Vnde Hila. vij. de trinitate. Eſſe non eſt accidens deo: ſed ſubſiſtẽs veritas & manens cauſa, & naturalis generis proprietas. Sicut igitur vanum non poteſt fulciri niſi per verum, & ſtabile: & accidens non poteſt fulciri niſi per ſubiectum, ſic eſſe creaturæ nõ poteſt conſeruari abſque munificentia creatricis eſſentiæ. Vnde ſicut creatura habet eſſentiam, & actionem, ita & habet & durationem: & propter hoc quamuis creatura nõ poſſit eſſe actu infinita, nihilominus tamen ponitur ſeu punitẽ duratione infinita. Infinitas enim durationis nõ ponit in creatura aliquam actualem infinitatem.

Et

Et ratio huius eſt,quia potentia per q̄ durat creatura, nō tantum eſt ipſius creaturæ,imo etiam creatricis eſſentiæ. Verum eſt etiam quod in creatura eſt aliqua potentia ad durandum: ſed illa non eſt omnino in actu, imo eſt in potētia quodammodo reſpectu illius virtutis, quæ eſt actu infinita. Et hoc eſt quod vult dicere Philoſophus in libro de cauſis, quod omnes virtutes infinitæ pendentes ſunt per vnū infinitum principium, quod eſt virtus virtutum. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes,quod oīs rei conſeruatio eſt a deo tanquam ab immediato principio: non tamen eſt ab ipſo ſicut a tota cauſa. Sicut enim in creatura eſt aliqua virtus operatiua creata,ſic etiam aliqua virtus conſeruatiua.

16 AD illud ergo quod primo obijcitur,quod ſuum dicere eſt ſuum facere. Dicendum eſt,quod hoc non dicitur immediate,propter hoc quod ad dicere ſequitur facere,quoniam deus dixit ab æterno,& fecit in tēpore:ſed hoc dictum eſt,quia nō eſt noua operatio ex parte dei ipſum facere ſuper additum ad dicere, ſicut cōtingit in operatione creaturæ. Nec valet qđ obijcitur,quod dicere nō eſt ſucceſſiuum ſecundum id quod eſt,quia dicere,& facere dei deꝰ eſt,& æternū quid eſt. Verumtamen ſicut ab æterno poteſt ꝓcedere temporale, ſic a diuino dicere,in quo nulla ē ſucceſſio,poteſt procedere ſucceſſiua duratio:quę quidem ſucceſſiua eſt nō ratione exigentiæ ex parte dei conſeruantis, ſed ex parte rei conſeruatæ.

17 AD illud, qđ obijcitur,quod artifex creatus poteſt facere per ſe opus ſtabile. Dicendum, quod non eſt ſimile,pro eo quod artifex creatus ſic facit rem, quod non facit eius principia intrinſeca:non.n. poteſt in totam rei ſubſtantiā. Et propterea res facta conſeruari poteſt in primis,& proprijs principijs,quę nō dependent a poteſtate artificis:nō ſic autem eſt in opere dei. Oē enim opus quod deus facit,ſecundum totum ſui facit:& ideo totaliter ab ipſo dependet,& ſine eius adiutorio conſeruari
18 non poteſt. AD illud, quod obijcitur, quod idem eſt principium eſſendi, & conſeruandi. Dicendum, quod verū eſt in genere cauſæ formalis,& ſimiliter verum eſt in genere cauſæ efficiētis. Quamuis igitur eſſe in creatura ſit a forma creata tanquam ab informante:nihilominus tamen a deo eſt tanquam ab efficiente. Ideo ſicut ad conſeruationem rei neceſſaria eſt virtus formæ cōplentis,ſic etiam neceſſarium eſt adiutorium primi,& immediati efficientis. AD illud,quod obij 19
citur,quod ſi deus conſeruaret res,nihil corrumperetur. Dicendum,quod illud argumētum deficit dupliciter. Primum quidem quia deus cōſeruat 1.
voluntarie:& ideo tantum conſeruat quantum placet ſibi,& ſecundum diſpoſitionem ſapientię ſuæ. Præterea. Conſeruatio rei non eſt a deo tanquā a tota cā,ſed requiritur ex parte creaturæ idoneitas ad conſeruationē, & virtus quodammodo cōſeruatiua,ad cuius defectum velociorem, vel tardiorem ſequitur diuturnior, vel minus diuturna duratio creaturę:& cū eſt idoneitas creaturæ ad durandum in perpetuum, vtpote ſimplicitas,deꝰ eſſe eius æternaliter continuat. AD illud,quod quæritur, vtrum ſi crea- 20
tura ſibi relinqueretur, corrumperetur. Dico qđ ſic. Et ſi quæratur,verū aliquo agente,vel nō. Dico quod nullo agente,ſed propter defectum in ſe ipſa. Talis enim corruptio,quæ eſt annihilatio dicit purum defectum:& iō non requirit cauſam efficientem, ſed deficientem:hęc autem in creatura eſt ex hoc,quod ex nihilo eſt. Et ſi obijciatur,quod naturalis inclinatio cuiuſlibet rei eſt ad durandum in eſſe, & quod motus ſequitur inclinationem. Dicēdum,quod verum eſt de inclinatione motus dicēte poſitionem. Verum eſt etiā de principijs rei ſaluatis in eſſe,ſuper quæ fundatur illa inclinatio. Si autem creatura ſibi relinqueretur,principia rei in eſſe non cōſeruarentur,imo in ſeipſis deficerēt: & ideo inclinatio ad eſſe periret. Poſſet etiam dici,quod cum ponitur, ꝙ creatura ſibi relinquatur, ponitur qđ diuina virtus ſe ſubtrahat:& cum ponitur,quod diuina virtus ſe ſubtrahat,

hat,

hat,per conſequens, ponitur creaturæ adnihilatio. Sicut enim per operationẽ virtutis infinitæ pôt fieri eductio de nihilo in eſſe, ita etiã per ſubtractionem poteſt fieri adnihilatio:& pro tanto dicit Hugo, quod ſoli diuinæ virtuti poſſibilis eſt adnihilatio creaturæ. Verumtamẽ illud verbum intelligendum eſt ſane,quia multum calumniabile eſt.

QVAESTIO III.

.1 CONCLVSIO.

Compoſitio quælibet ſecundum quod actionem, vel paſſionem ſimpliciter dicit,eſt a deo,quòd ſi defectui ſit coniuncta, malitia illa non eſt deo tribuenda.

Fundamenta.

VTRVM oĩs cõpoſitio ſit a deo. Et ꝙ ſic videt. Vbicunq; eſt aliqua cõpoſitio, ibi eſt aliqua componẽtis actio: ſed oĩs actio eſt a deo:ergo oĩs cõpoſitio eſt a deo. Item. Sicut potentiæ, & virtutis eſt diſtinguere, & ſeparare, ſic potentiæ, & virtutis eſt res vnire, & cõponere:ſed oẽ quod eſt potentiæ, eſt ab oĩpotentia creatoris:ergo &c. Item. Vbicumque eſt cõpoſitio,ibi eſt aliqua vnio:& vbicumque eſt vnio, ibi eſt aliqua vnitas:ſed oĩs vnitas eſt a prima vnitate:prima aũt,& ſumma vnitas deus eſt : ergo oĩs compoſitio eſt a deo. Item. Aug. de vera reli. Oĩs res habet hęc tria.ſ.ꝙ vnum aliquid ſit,& ſpecie propria diſcernatur,& rerum ordinem non excedat : ſed ſicut dicit Aug. in 11. de ciuit, dei. Ab eo eſt oĩs modus,& oĩs ſpecies,& oĩs ordo, ſine quibus nihil eſſe,nec cogitari poteſt : ergo ſi oẽ compoſitum, & oĩs compoſitio aliquo modo eſt,videtur igitur oĩs compoſitio a deo eſſe.

Ad opp.

Sed cõtra ſuper illud .1.Cor.8.Scimꝰ quia idolũ nihil eſt. Gloſ. Materiam idoli dñs formauit,ſed ſtultitia hoim formã dedit. Et poſt,quæcũq; in creaturis facta ſũt,facta ſunt p verbũ:ſed forma hominis in idolo non eſt facta per verbum, ſicut peccatum non eſt factum per verbum:videtur ergo, ꝙ compoſitio talis formæ cũ tali materia non ſit a deo. Item. Quædam ſunt quæ impoſſibilia ſunt coniungi non tm̃ a natura,ſed etiam a deo, vtpote ꝙ aliquid ſit ſimul, & ſemel album,& nigrũ: ſed intellectus noſter phantaſticus frequenter componit talia:nullorum aũt cõpoſitio eſt a deo, niſi eorum quæ ſunt a deo componibilia:ſi ergo oppoſita non ſunt a deo componibilia,& componũtur ab intellectu, videtur ꝙ non oĩs compoſitio ſit a deo. Item. Quædam ſunt q̃ non poſſunt coniungi in eodem ſine monſtruoſitate, ſicut duo capita in eodem corpore:& talis cõpoſitio nõ poteſt eſſe a natura niſi cum errore, & præter intentionem ; ſi ergo deus in nulla compoſitione errat,nec facit errare,videtur quòd talium compoſitio nullo modo poſſit eſſe a deo. Itẽ. Aliqua ſunt quæ impoſſibile eſt coniungi ſine deordinatione, vtpote ſi homo cõmiſceretur bruto,vel econuerſo:ſi igitur talis compoſitio non eſt aliud,quàm componibilium deordinatio(hoc ipſo enim deordinãtur, quòd ſic componuntur)& deordinatio nõ ſit a deo, videtur quòd aliqua compoſitio non ſit a deo.

RESP. Dicendum. Cum compo 28
ſitionis nomen tripliciter accipiatur, in qualibet ſuarum acceptionum aliquid dicit. Dicitur.n.compoſitio cõponentis actio, dicitur etiam compoſitio componibilis paſſio, dicitur tertio modo compoſitio rei compoſitæ diſpoſitio. Et qm̃ tam actio, q̃ paſſio, quàm etiam diſpoſitio rei compoſitæ ſm quòd cõpoſita eſt, aliquid dicit: & omne quod dicit aliquam poſitionem, a deo eſt, cõcedendum eſt ſimpliciter, quòd omnis compoſitio ſit a deo ſm ꝙ compoſitio, ſicut & oĩs actio,& conſeruatio. Attendendum eſt tñ, quòd quemadmodum quædã actiones ſunt quæ mox nominatæ cõiunctæ ſunt malo, ſicut mendacium, & adulterium, ſic quędam quarundã rerum cõpoſitiones ſunt, quas inſeparabiliter concomitatur aliqua deformitas, & inordinatio. Vnde quemadmodum actio, quæ coniuncta de-

fectui malitiæ inſeparabiliter dicitur a deo eſſe: ita tñ ꝙ defectus malitiæ non eſt a deo, ſed a defectu creaturæ, vtpote liberę voluntatis, ſic compoſitio cui iuncta eſt deformitas, & inordinatio ſic eſt a deo, ꝙ illa deformitas, quæ vere defectus eſt, eſt a defectu alicuius cauſæ componentis creatæ, vel a defectu ipſorum componibilium. Concedendæ ſunt igitur rationes oñdētes, ꝙ oīs cōpoſitio ē a deo.

22 AD illud quod primo obr̃ de cōpoſitione, quæ eſt in idolo. Dicendū, ꝙ idolum ſm ꝙ hmōi nominat aliquid artificiatum continens in ſe aliquid numinis, vel diuinitatis, & ſm hoc dupliciter intelligitur ibi cōpoſitio. ſ. formæ artis ad materiam, & diuinitatis ad artificium: & prima quidem compoſitio eſt ex parte rei: ſcda vero eſt ſolummodo ſm æſtimationē idololatræ. Quantū ad primam compoſitionem idolum aliquid eſt, quantum vero ad ſecundam nihil eſt in mundo in re, quamuis aliquid ęſtimetur. Concedo ergo, ꝙ coniunctio talis formæ cum hac materia cum ſit realiter ens, quòd a deo eſt. Concedendū eſt nihilominus, ꝙ illa æſtimatio inquantum animæ actus eſt, a deo eſt: ſed compoſitio diuinitatis ad illud artificium quæ æſtimatur eſſe, oino nihil eſt: & hęc a deo nō eſt, quia nō eſt talis compoſitio ſm rem. Similiter ordinatio illius formæ artificialis ad continentiam diuinitatis, illa quidē potius eſt deordinatio, ꝗ aliqua poſitio: & hæc quidem a deo non eſt, ſed a defectu cognitionis, & fidei. Cum ergo dicitur, ꝙ forma idoli ī tali materia non ſit a deo, non negatur compoſitio huius formæ cum hac materia abſolute eſſe a deo: ſed hoc negatur, quòd non eſt a deo ad id ꝓp quod homo illam effigiem efficit. Et ſic patet pro quanto dicitur idolum nihil eſſe. ſ. pro eo ꝙ eſt nomē impoſitum a fictione, cui ſubeſt falſitas. Patet ēt quòd idolum quantum ad aliquid, quod nominat ſit a deo, & quantum ad aliquid non. Vnde quicquid eſt poſitionis ibi, a deo eſt: illud autem quod eſt priuationis, vel defectionis non eſt a deo, ſed a defectu noſtro.

AD illud, quod obiicitur, quòd intellectus componit aliqua, quæ ſunt impoſſibilia componi. Dicendum, quòd talia impoſſibilia componi ſunt propter inſeparabilitatem deordinationis. Nunquam enim poteſt eſſe, nec intelligi aliquid ſimul, & ſemel ſub duobus oppoſitis, quin intelligatur confuſio, & inordinatio. Et quoniam in actione dei, quam deus per ſe agit vt tota cauſa, non poteſt eſſe defectꝰ ordinis, quia ſi eſſet, iam potentia eiꝰ in operando deficeret: hinc eſt quòd talia a deo non poſſunt cōponi. Sed cum deus cooperatur intellectui potenti deficere, ſic poteſt eſſe quòd illud, quod eſt ibi poſitionis ſit a virtute dei: quod vero eſt priuationis, ſit a defectu intellectus creati: ideo ratio illa non valet, quòd ſi non poteſt deꝰ per ſe illam compoſitionem facere, ꝙ non poſſit in faciendo alii cooperari. 23

AD illud, quod obiicitur de his, quę non poſſunt cōponi ſine monſtruoſitate, iam patet reſponſio. Quoniā cum dico compoſitionem monſtruoſam, duo dico: & dico cōpoſitionē, & dico vlterius luxuriam deordinantem. Et compoſitio quidem eſt a deo: deformitas autem mōſtruoſitatis eſt a defectu, & errore naturæ, qui venit ex improportione virtutis ad materiam, ſupra quam agit, ſiue pro eo ꝙ materia ſuperabundat, ſiue pro eo, ꝙ deficit, & vtrobique eſt defectus debitæ ꝓportionis. 24

25 AD illud, quod obiicitur, quòd quædam eſt compoſitio, quæ non poteſt eſſe, nec intelligi præter inordinationem, vtpote ſi pes poneretur in pectore, ſi homo coiret cū iumento. Dicendum eſt, quod & ſi vnū neceſſario cōſequatur ad aliud, & intellectus vnius inſeparabiliter conſequatur ex intellectu alterius, nihilominus tamen diuerſitatem habent, quia vnum dicit priuationem, & aliud dicit poſitionem: & ideo poteſt vnum deo attribui, quamuis alterum non attribuatur.

CONſequenter circa ſecundū articulum quæritur de actione defectiua, vtrum ſit deo attribuenda. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, Artic. 3

vtrum

vtrum a deo ſit actio iniuſta ſecundū quod iniuſta. Secundo quæritur, vtrum a deo ſit operatio fortuita ſecundum quòd fortuita. Tertio quæritur, vtrum a deo ſit enunciatio falſa ſecundum quòd falſa.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Actio mala & iniuſta ſecundum quòd huiuſmodi a deo non poteſt eſſe cum ibi ſit priuatio vtilitatis, ordinis, & entitatis, potentiæ, ſapientię, & bonitati repugnans.

Ad opp. VTRVM actio iniuſta ſecundum quòd huiuſmodi ſit a deo. Et ꝙ ſic videt̃. 3. Reg. vlt. Quis decipiet nobis Achab regem Iſrael? & poſt ſubiungitur, quod dn̄s dixit ſpiritui mendaci egredere, & fac: ſed quod fit deo præcipiente, fit a deo volente, & auctore: ſi ergo ſpūs ille malignus mẽtitus eſt, & Achab decepit deo mandante ſibi mentiri, & decipere, videt̃ quòd tam mendaciu, quàm deceptio ſm ꝙ hmõi ſit a deo: & ſi hoc verum eſt, ergo actio iniuſta ſm ꝙ iniuſta, a deo eſt. Item. Sicut vult Philoſoph⁹. Si aliquid per ſui præſentiam eſt cauſa alicuius, per ſui abſentiam eſt cauſa oppoſiti: ſed deus per ſui præſentiam eſt cauſa operationis iuſtæ ſm ꝙ iuſta eſt: ergo ab oppoſitis per ſui abſentiam cauſa erit iniuſtitiæ in actione. Item. Qui adiuuat aliquem furem ſcienter ad actionẽ furti, ſiue velit ipſum iuuare ad furtum, ſiue non: nihilominus dr̃ currere cum fure, & culpa furis ei attribuitur: ſi ergo de⁹ adiuuat hoĩem ad actionẽ ſubſtratã malitiæ, & iniuſtitiæ, videt̃ ꝙ talis deformitas tanquam auctori attribuenda ſit deo. Item. Dare eleemoſynam ꝓp vanam gloriam eſt pc̃m: & hocipſo eſt pc̃m, & iniuſtitia, quo actio iſta refertur ad talem finem: ſed ſicut datio eleemoſyne non nihil eſt, ſic relatio ad talem finẽ non nihil eſt: ſi ergo talis relatio fuit ratio, quare illa actio eſt mala, & talis relatio ẽ a deo, cum non ſit oĩno nihil videtur quòd talis actio ſit a deo. Item. Iſte qui peccat in amando creaturã, hocipſo peccat quo quieſcit in creatura: ſed quieſcere in creatura, non omnino nihil eſt: imo hocipſo ꝙ quieſcere eſt, aliquid eſt; ergo cum omne, quod eſt aliquid ſit a deo, talis quies eſt a deo, & talis erat ratio culpæ, ergo &c. Item. Nobilior eſt potentia voluntatis vt eſt deliberatiua, q̃ vt eſt natura quædam: ſed omne quod eſt a voluntate, vt eſt natura, eſt a deo: ergo omne qd̃ eſt a voluntate deliberatiua eſt a deo: ſed actio iniuſta ſm ꝙ hmõi, eſt a voluntate deliberatiua: ergo &c. Sed cō- Fundamenta. tra. Iohan. 1. Sine ipſo factum eſt nihil. Glo. i. peccatum: ergo videtur, ꝙ peccatum non ſit a deo. Item. Rom. 1. Tradidit eos, vt contumeliis afficiãt corpora ſua in ſemetipſis. glo. immũdas actiones, & contumelioſas, quibus afficiunt, & inficiũt corpora ſua habent in ſemetipſis mali. i. non aliũde, ſed a ſemetipſis. Non enim habet homo hoc a deo: ſed hoc non poteſt dici de actionibus ſm quòd actiones ſunt: ergo dr̃ de actionibus ſm quòd iniuſtę ſunt. Item. Quicumque facit iniuſtitam iniuſtus eſt: ſed deus non poteſt eſſe iniuſtus: ergo non poteſt facere iniuſtitiam: ergo iniuſtitia actionis, vel actio ſm quòd iniuſta nõ eſt a deo. Item. Quicumque facit iniuſtitiam offendit deum, qui eſt ſumma iuſtitia: ſed deus non poteſt ſeipſum offendere, neque ſeipſum negare, ſicut dicit Apoſtolus: ergo deus non poteſt iniuſtitiam facere. ergo nec actionem iniuſtam inquantum huiuſmodi. Itẽ. Iniuſtitia defectus eſt; ergo facere iniuſtitiã eſt deficere: ſed diuinũ poſſe non põt deficere: ergo ne, iniuſtitiã facere: ergo actio ſecundum quòd iniuſtitia eſt, nõ eſt a deo. Item. Quicquid eſt a deo, laudat deum: ſed iniuſtitia nullo modo laudat deum, nec operatio iniuſta ſecundum quòd huiuſmodi: nullo igitur modo ſecundum quòd iniuſta, vel mala, eſt deo attribuenda.

26 RESP. Dicendũ, ꝙ cum iniuſti-
tia, ſiue malitia circa actionem dicat
defectum, & priuationẽ, & defectum
deordinatum de ſe, & defectum carẽ
tem debito fine, facere actionem iniu
ſtam, hoc repugnat potentiæ, ſapien-
tiæ, & bonitati. Eſt.n. ibi priuatio vti
litatis, & ordinis, & entitatis: & quia
nihil eſt attribuendũ deo, niſi quod
decet potentiam ſuam, ſapientiam, &
bonitatem: ideo actionẽ malam deo
tribuere non ſolum falſitatis eſt, ſed
et blaſphemiæ, & impietatis. Cõcedẽ
dum eſt igiĩ, ꝙ actio mala, & iniuſta
ſm ꝙ hmõi nõ eſt a deo. Et ideo rõ
27 nes, q hoc oñdunt concedendæ ſunt.
AD illud ergo qđ obĩ de 3. Reg.
vltim. Dicendum, ꝙ egredere, & fac
non intelligitur ibi imperatiue, ſed
intelligitur ibi permiſſiue: vnde ver-
bum imperatiui modi multipliciter
accipitur in ſcriptura. Aliquando,
præceptorie, aliquando conſultorie,
aliquando inſinuatorie, & aliqñ per-
28 miſſiue, quorum ſumi poſſunt exem-
pla ex diuerſis locis ſcripturæ. AD il
lud, quod obĩ de eadem cauſa, quòd
per ſui præſentiam, & abſentiam eſt
cauſa oppoſitorum. Dicendum, ꝙ il
lud habet veritatẽ de cauſa, quæ vo-
luntarie ſe abſentat, ita ꝙ principali
ter eſt eius abſentatio ab ipſa: hoc au
tem non eſt in propoſito. Deus enim
nemini ſe abſentat: imo paratus eſt
29 oẽs adiuuare, & oĩbus dare gratiam.
AD illud, quod obiicitur, ꝙ ille qui
iuuat furẽ in actione, dicitur currere
cum fure, ſi ſcienter hoc facit. Dicen
dum, ꝙ hoc non eſt ſimile, quia de-
cens, & conueniens eſt, ꝙ homo ꝓ-
ximum non adiuuet in ea actione, in
qua quis ambulat non recte, imo po
tius debet impedire, cũ ipſe nec ſciat,
nec poſſit inde bonũ elicere, nec ad
illud adiutorium aliqua lege aſtrin-
gitur, ſed potius prohibetur: non ſic
aũt eſt in propoſito. Primo quia de
cet diuinam liberalitatem, vt ſolem
ſuũ oriri faciat ſuꝑ bonos, & malos:
nec debet influentiá virtutis ſuæ ſub
trahere nec bonis, nec malis, maxi-
me ſm illam influentiá, quæ reſpicit
primũ eſſe. Scđo vero quia decet diui
nam ꝓuidentiá, ſic res quas cõdidit
adminiſtrare, vt eas agere ꝓprios mo
tus ſinat. Tertio vero qa ipſe nouit,
& ſcit inde bonum elicere: & ideo cũ
cooperaĩ pctõri in actione, laudabili
ter facit: & ideo nullo modo malitia,
quæ reddit ſuum actorem culpabilẽ,
eſt ei attribuenda. AD illud, quod 30
obĩ, ꝙ relatio actionis ad inané glo-
riam tanquam ad finem a deo eſt. Di
cendum, quòd relatio duo dicit, vide
licet actum voluntatis, & rationis ꝓ
tendentis ſe ad illum finem mediãte
illa actione: & hoc quidem bonum
eſt, & a deo eſt. Præter hoc importat
deordinationem: tali enim actioni
coniuncta eſt inordinatio, quia talis
finis tali operi non congruit: & quã-
tum ad hoc eſt ibi malitia: & ideo in-
iuſtitia eſt ibi rõne defectus, qui eſt
in tali relatione: ꝑꝑ hoc non opor-
tet ꝙ ſit a deo. Et eſt ſimile in claudi-
catione, in qua eſt ambulatio cum de
fectu: ſic & in propoſito intelligen-
dum eſt. AD illud, quod obĩ de quie 31
te, ſimiliter rñdendum eſt, q quies di
cit poſitionem aliquam in hoc ꝙ di-
cit dilectionẽ creaturæ, & dicit priua
tionẽ rectitudinis in hoc ꝙ dicit pri
uationem finis vltimi. In hoc.n. ꝙ
ibi quieſcit, & vltra non tendit, cum
deberet vltra tendere: non tãtum eſt
poſitio, ſed etiam priuatio, quæ quidẽ
non eſt a deo. AD illud, quod obĩ, ꝙ 32
quicquid eſt a voluntate naturali, eſt
a deo. Dicendum, ꝙ verum eſt ſm ꝙ
eſt voluntas naturalis: & ſimiliter il-
lud, qđ eſt a voluntate deliberatiua,
præciſe concedendum eſt eſſe a deo;
ſed malitia non eſt a volũtate ꝓprie,
vt eſt deliberatiua: ſed potius vt eſt de
fectiua, quãuis defectus ille nõ cadat
niſi circa actũ deliberatiuum: & ideo
quãuis ſit a voluntate deliberatiua,
nõ ſequiĩ ꝙ ſit a deo, qa nõ eſt a volũ
tate ſm ꝙ deliberatiua, ſed ſm ꝙ de
fectiua. Et ꝓpterea (ſicut dictũ fuit ſu
pra) ſi fiat tale argumentũ, Voluntas
deliberatiua eſt a deo, & malitia eſt a
volũtate deliberatiua, ergo eſt a deo:
peccat ſm accidens, quia peccat con-
tra illá regulam. Quicquid eſt cauſa
cauſæ, eſt cauſa cauſati: ita enim po-
teſt eſſe ſophiſma ſm accidens in cau
ſando, ſicut in eſſendo.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Caſuale nullum ſecundum ꝙ caſuale eſt, a deo producitur, quia quòd caſu fit, temere fieri dicitur, & abſque intentione.

Ad opp. VTRVM operatio fortuita ſm eſt fortuita, ſit a deo. Et ꝙ ſic videtur, quia tam fortuita, ꝗ caſualis actio ē ex cauſis confluentibus ob aliud inceptis: vnde Boetius in 5. de conſola. caſus eſt inopinatus rei euentus ex cauſis concurrētibus ob aliud inceptis: ſed tam concurſus cauſarum, quàm inchoatio pp aliud eſt a deo: ergo ſi nihil plus requiritur ad hoc ꝙ aliquid ſit fortuitum, vel caſuale, videtur ꝙ tam fortuita, ꝗ caſualia ſm ꝙ hm̄oi ſint a deo. Item. Sicut ens per ſe eſt a deo inquantū eſt per ſe, ſic & accidēs eſt a deo inquantum eſt accidens: ergo ſicut operatio cauſæ per ſe a deo eſt, ita & operatio cauſæ per accidēs: ſed caſuale, & fortuitum ſm ꝙ hm̄oi dicit operationē, vel effectum cauſæ per accidens: ſed naturale, & artificiale dicit effectum cauſæ per ſe: ergo ſicut omne naturale, & artificiale eſt a deo inquantum hm̄oi, ſic omne caſuale, & omne fortuitum inquantum hm̄oi eſt a deo. Item. Quicunque aliqua diuerſa concurrunt ad vnius effectus productionem, neceſſe eſt ꝙ ꝑ vnum aliquid coniungantur: ſed cauſæ, a quibus oritur tā caſuale, ꝗ fortuitum, & ſunt diuerſæ quantum ad rem, & ſunt diuerſæ quantum ad intentionem: ergo ſi vniunt, coniungūtur ꝑ aliquid qđ eſt ſupra eas: ſed nihil eſt ſupra agens naturale, & agēs a propoſito niſi ſolus deus: ergo taliū cauſarū concurſus a deo eſt, & hm̄oi cauſarum concurſus facit effectum caſualem, vel fortuitum: ergo &c. Itē. Potentior eſt ad agendū cauſa ꝑ ſe, ꝗ cauſa ꝑ accidens: ſed cauſa ꝑ ſe nullū effectū producere pōt, quin ad iuuet a deo: ergo nec cauſæ ꝑ accidēs: ſed cauſæ ꝑ accidens ſunt caſus, & fortuna, ſicut vult Philoſoph⁹ in 2. Phyſicorum: ergo cum eorū effectus ſint caſuale, & fortuitum inquantū hm̄oi, videt &c. Si tu dicas, ꝙ caſuale ſm id quod eſt, a deo eſt: non tn̄ ſm ꝙ caſuale, quia dicit priuationē itētionis, non poſitionem. Cōtra hoc eſt. Quia ſicut natura operat ꝑ intentionē, ita etiam operatur vniformiter, & modo conſueto: ſed cum aliqua operatio fit præter ſolitum curſum naturæ, illa quidem operatio dr̄ miraculum, & talis operatio ponitur a deo inquantum talis. Si ergo operatio, quæ fit ꝑter conſuetudinem inquantum hm̄oi eſt a deo, pari ratione & operatio, ꝗ fit præter intentionē inquantū hm̄oi eſt a deo. Item. Fortuitum eoipſo dr̄ fortuitum, quia eſt ab aliquo agente intendente aliud, ſicut inuentio theſauri eſt ab eo, qui intendit arare terram: ſed ꝙ ille aliud intendebat hoc bonū eſt, & a deo eſt: ſimiliter, ꝙ theſaurum illum inueniat, hoc bonum eſt, & a deo eſt: ergo fortuitū, vt fortuitum eſt, a deo videtur eſſe. Sed contra hoc arguit Aug. in libr. 83. q. ſic. Fūdamenta.

Quicquid caſu fit, temere fit: quicqd temere fit, fit ſine ꝓuidentia: ſi ergo oē quod fit a deo, fit per ꝓuidētiam, quia deus nihil agit ſine prouidētia, videtur ꝙ caſuale, & fortuitum inquantum hm̄oi non ſit a deo. Item. Caſus, & fortuna accidit per defectū præcognitionis: ſed deus nihil pōt facere niſi præcognoſcens, & ꝑſciēs: ergo nihil caſuale inquantum hm̄oi eſt a deo. Item. Sicut bonū repugnat malo, ita fortuna repugnat prouidentiæ: ſed a deo, qui ſumme bonus eſt, non pōt egredi aliqua operatio iniuſta: ergo pari ratione cum ſit ſumme prudens, non poteſt exire ab eo aliqua operatio fortuita. Item. Fortuitum ſm quòd fortuitum, ortum habet a cauſa per accidens: ergo ſi deus eſſet cauſa fortuiti ſm ꝙ huiuſmodi de⁹ eſſet cauſa alicuius rei per accñs: ſed cauſa per accidens reduci habet ad cauſam nobiliorem: ergo aliqua cauſa eſſet nobilior deo, quod eſt abſurdum. Item. Sicut iniuſtitia ſe habet ad ſuā cauſam, ſic caſuale & fortuitum ad ſuam: ſed iniuſtitia nō poteſt eſſe ab aliquo niſi operante iniuſte

-iuſte, ergo caſuale, & fortuitum non poteſt eſſe niſi ab eo, qui operatur caſualiter, & fortuite: ſed deus nullo modo operatur caſualiter, nec fortuite: ergo caſualis, ſiue fortuita operatio ſm quòd hmôi non eſt a deo.

33 RESP. Dicendum, quòd & ſi caſuale, & fortuitum ſm id, quod eſt ſit a deo: inquantum tñ caſuale, vel fortuitum a deo non eſt. Et ratio huius eſt, quia caſuale, & fortuitum aliquid ponunt, vtpote effectũ, qui eſt ex cõcurſu cauſarum ob aliud inceptarũ. Aliquid etiam priuant: dicit enim caſus, & fortuna defectum intentionis, & præcognitionis. & quoniam operatio cauſarum, & concurſus ad producendum tales effectus aliquid ponit, ideo a deo eſt: quia vero priuatio intentionis defectus eſt, ideo a deo non eſt: & quoniam caſuale, & fortuitum vt ſic nominantur impoſita ſunt a tali defectu, hinc eſt ꝙ non ſunt cõcedenda a deo eſſe. Et hoc vult dicere Aug. in lib. 83. q. cum dicit. Quod caſu fit, temere fit: & ideo ſicut non concedimus, quòd temerarium ſm quòd huiuſmodi ſit a deo, ſic non eſt concedendum quòd caſuale, vel fortuitũ ſm quòd huiuſmodi ſit a deo: & quia tam caſuale, quàm fortuitum vt ſic eſt, eſt nomen impoſitum a priuatione intentionis, ſm quòd priuatio intentionis dupliciter poteſt in-

34 telligi, ſm hoc caſuale, & fortuitum dicitur dupliciter. Vno enim modo poteſt intelligi priuatio intentionis vniuerſaliter reſpectu cuiuſcumque agentis, ſiue particularis, ſiue vniuerſalis, ſiue operantis, ſiue cooperantis, ſiue exequentis, ſiue gubernantis. Et hoc modo nihil eſt caſuale: & caſus, & fortuna hoc modo nihil ſunt. Et hoc mõ aliqui philoſophi poſuerũt caſum, & improbat Aug. in li. 83. q. ꝙ p boc, ꝙ ꝓuidẽtia totus mũdus adminiſtrat: & ita nihil fit, quod non pertineat ad opus prouidentiæ. Alio modo poteſt intelligi priuatio intentionis reſpectu agentis particularis, vtpote particularis naturæ, & intellectus creati: & hoc modo aliqd eſt caſuale, & caſus aliquid eſt, ſecundum quòd dicit Boetius in libro de conſolatione diffiniens caſum, & oſtendens qualiter quis poteſt operari caſualiter, videlicet cum aliquid aſſequitur inopinate: & ideo dicit, Caſus eſt inopinatus rei euentus vbi ſimul tangit poſitionem, & priuationem. Poſitionem per hoc, quod dicit euentũ: priuationem in hoc, quod dicit inopinatum; & illa quidem priuatio nõ eſt reſpectu dei, quia deus nihil poteſt facere inopinate, ſiue improuiſe, nec etiam a deo eſt, cum ſit defectus, ſed potius a defectibilitate creaturæ. Cõcedendæ ſunt igitur rationes oſtẽdentes, quòd nihil eſt a deo caſuale, ita quòd caſuale ſecundum quòd caſuale non eſt a deo.

AD illud vero, quod primo obiĳcitur in contrarium, quod concurſus cauſarum a deo eſt, iam patet reſponſio: arguit enim de caſu ſm quòd dicit poſitionem, non ſecundum quòd dicit defectum. Ad illud, quod obiĳci- 35 tur, quòd a deo eſt cauſa per ſe, & ꝑ accidens. Dicendum, quòd aliter dicitur accidens de ente prout eſt differẽtia entis, aliter prout eſt differentia cauſæ. Prout eſt differentia entis dicit habitudinem ad ſubiectum, quæ quidẽ poſitio eſt, nõ priuatio. Prout aũt eſt differentia cauſæ dicit priuationẽ intentionis, ꝑ quam aliquid dr̃ eſſe cauſa alicuius ꝑ ſe: & ideo nõ ſequitur, ꝙ ſi modus eſſendi ꝑ accidens inquantum hmôi ſit a deo, ꝙ & modus operandi per accidens inquantum huiuſmodi ſit a deo. AD illud, qđ 37 obiicit, ꝙ diuerſæ cauſæ indigent aliquo ſuperiori coniũgente, ad hoc ꝙ poſſint vnũ effectũ ꝓducere. Dicẽdũ, ꝙ illud dupliciter põt intelligi. Vno modo vere, alio modo falſe. Si enim ita intelligatur, quod ad hoc quòd aliquæ duæ cauſæ concurrant neceſſaria ſit noua influentia cauſæ ſuperioris, plus quàm ſi non concurrent, & quęlibet operaretur per ſe, ſic non habet veritatem: hoc enim ipſo ꝙ aliquis abſcõdit in terra theſaurum, & aliquis fodit in eadem terra, ſine noua influentia illæ duæ operationes cauſant theſauri inuentionem. Si autem ita intelligatur, quod omnes cauſæ, quæ cõcurrunt ad vnũ effectum,

fectum, reducũtur ad aliquod vnum principium, ſic veritatem habet, pro eo quod illa, quæ non poſſunt reduci ad vnum principiũ, omnino ſunt diuerſa: & ideo nunq̃ poſſunt ad vnum effectum concurrere. Si enim in vno principio non conuenirent, iam omnino non haberent aliquid commune: & ideo neceſſe eſt ponere quod tã cauſæ concurrentes, quam earum cõcurſus ſint ab vno principio primo. Sed tamen ex hoc nõ ſequitur, quod caſuale inquãtũ huiuſmodi ſit a deo, quamuis ſit a deo ſecundum id quod eſt: quia caſus non tantum intendit & dicit euentum, ſed etiam & euentũ

38 inopinatum. AD illud, quod obijcitur, quod cauſa per accidens indiget adiutorio ſicut cauſa per ſe. Dicendũ quod eſt verum reſpectu eius quod efficit, ſed non indiget adiutorio reſpectu eius, in quo deficit: per ſe enim poteſt deficere, ſed non per ſe poteſt efficere: & ideo non ſequitur ex hoc, q̃d caſuale ſit a deo, niſi ſecundum illud, ſecundum quod aliquid ponit, nõ ſecundum quod dicit priuationem intentionis. Et ſi obijciatur, quod miraculum inquãtũ huiuſmodi eſt a deo, & tamen dicit priuationem cõſuetudinis, quia fit præter ſolitum curſum. Dicẽdum, quod aliter miraculum fit præter ſolitum curſum, & aliter fortuitum præter intentionem. Miraculũ enim fit præter ſolitum curſum, ita ꝙ ſupra curſum naturæ; vnde plus dicit poſitionis, quam priuationis: caſuale vero non ita fit præter intentionem, quod fiat ſupra intẽtionem, ſed

39 deficit ab intentione. AD illud, q̃d obijcitur, quod deus poteſt quod aliquod agens vnũ aſſequatur, & aliud intendat, ita quod vtrũque ſit a deo. Dicendum, quod verũ eſt: ſed aſſequi vnum, & intendere aliud hoc non facit caſus, vel fortuna inquantũ quis aliud intendit ab eo, quod aſſequitur, ſed inquantum non præuidet, nec intendit illud, quod aſſequitur. Si enim aliud, & aliud intenderet, iam nõ operaretur caſualiter, ſiue fortuite. Licet autem intẽdere ad aliud ſit a deo, nõ tñ a deo eſt non intendere illud, ꝙ aſſequitur, quia primum dicit poſitionem, & ſecundum priuationẽ & caſuale, ſiue fortuitũ inquãtum huiuſmodi non nominatur a primo, ſed a ſecundo, & propterea inquantum tale non eſt a deo, ſed a defectu reperto in agente creato.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Enunciatio falſa ſub ratione falſitatis non eſt a deo, facit tamẽ deus aliquid, quo facto aliqua oratio eſt falſa neceſſario.

VTRVM enunciatio falſa ſecundum ꝙ huiuſmodi ſit a deo. Et ꝙ ſic videtur. Ad opp. Quandocũque aliqua duo fundantur ſuper idem ſecundum rem, ſi vnum eſt a deo, & reliquum: ſed falſitas alicuius propoſitionis, & veritas ſuæ oppoſitæ fundantur ſuper idem; hoc enim ipſo quod hæc eſt vera, Homo eſt animal: hæc eſt falſa, Hõ non eſt animal: ergo cũ omnis propoſitionis veritas ſit a deo, videtur quod oĩs propoſitionis falſitas ſit a deo. Item. Veritas eſt adæquatio rei, & intellectꝰ: & falſitas eſt inadæquatio rei, & intellectus per oppoſitum: ſed ſicut ſe habet æqualitas, & inæqualitas in rebꝰ, ita ſe habet æqualitas, & inæqualitas in propoſitionibus: ſed æqualitas, & inæqualitas in rebꝰ ſunt ab ipſo deo: ſicut enim a deo eſt, quod aliqua duo ſunt æqualia, ſic a deo eſt, q̃ aliqua duo ſic ſe habeant, quod vnum excedat reliquum: vnde Auguſt. dicit, q̃d ſi eſſent omnia ęqualia, nõ eſſent oĩa: ergo pari ratione adęquatio, & inadęquatio ſigni ad ſignatum eſt ab eodẽ principio. Item. Ab eo eſt falſitas ꝓpoſitionis, qui ſolus poteſt facere ꝓpoſitionem ipſam eſſe falſam: ſed demõſtrato aliquo peccatore iſta eſt vera. Iſte non eſt iuſtus: & nullus poteſt hanc facere falſam, niſi ſolus deus, q̃ põt ei dare iuſtitiã: ergo &c. Item. Maioris dignitatis, & poteſtatis eſt falſificare hanc propopoſitionem, Ille eſt peccator, quã verificare eam: qui.n. peccat hoc ipſo quod peccat verificat

eam, & hoc indignitatis eſt: ergo ſi omnis propoſitionis veritas a deo eſt videtur multofortius, quod talis propoſitionis falſitas ſit a deo. Sed cōtra.

Fundamenta. omne quod deus poteſt facere, habet exemplar in deo: ſed enunciatio falſa ſecundum quod falſa, non habet exēplar in deo, cum ipſa veritas ſit ratio exemplandi: ergo enunciatio falſa ſecundū quod falſa, non eſt a deo. Itē. Sicut ſe habet bonitas ad malitiā, ſic ſe habet veritas ad falſitatē: ſed a ſumma bonitate nullo mō poteſt eſſe malitia: ergo a ſumma veritate nullo modo poteſt eſſe falſitas. Item. Verum, & ens conuertuntur: ſed a deo non pōt aliquid eſſe, qđ non ſit aliquo modo ens: ſi enim pure nihil eſſet, a deo nō eſſet: ergo a deo nō poteſt eſſe niſi verum: ſed enunciatio falſa inquantum huiuſmodi dicit priuationem veri: ergo videtur, qđ a deo non debeat cauſari ſecundum quod huiuſmodi. Itē. Omne quod deus poteſt facere, poteſt dicere: ſed falſum non poteſt dicere: ergo non poteſt facere. Probatio minoris. Si dicit falſum: aut ergo ſciēter aut ignoranter. Ignoranter nō: hoc conſtat. Si ſcienter: ſed quicunque dicit falſum ſciēter, mentitur: ergo deus mentiretur, quod eſt profanum, & impium dicere.

40 RESP. Dicendum, quod falſitas nihil aliud eſt, quam defectus veritatis in re, quæ nata eſt verificari, ſicut malitia dicit priuationem bonitatis, & rectitudinis circa actionē quæ nata eſt rectificari: & iō ſicut actio mala, inquantum actio, eſt a deo, inquantum vero mala, & iniuſta, a deo non eſt: ſic enunciatio falſa, inquantum enunciatio, a deo eſt, inquātum vero falſa, non eſt a deo. Vnde quemadmodum in actione duplex conſideratur bonitas, vna naturę, & altera moris: & vna eſt eſſentialis, & altera accidētalis: & ideo vna priuatur, altera relinquitur: ratione illius bonitatis, quæ

41 relinquitur, actio illa eſt a deo. Sic in omni enūciatione duplex eſt veritas. Vna eſſentialis: & hæc eſt veritas, qua propoſitio repñtat illud, ad quod repręſentandum inſtituta eſt: & hęc nūquam priuatur ab enunciatione. Oīs enim enunciatio ſignificat illud, ad quod inſtituta eſt, ſiue ſit vera, ſiue falſa. Alia vero eſt veritas accidentalis, quę attenditur in ꝓpoſitione, in hoc quod repręſentat rem ſecundum qđ eſt: tunc enim dicitur adęquari ſignū ſignato: & veritas enunciationis nō eſt aliud, quam quędam adęquatio: & hæc veritas priuatur per falſitatē: tūc enim eſt propoſitio, vel enūciatio falſa, quando ſignum non repræſentat rem ſicut eſt, vel res non eſt ſicut repręſentatur per ſignum: & hoc eſt qđ dicit Philoſophꝰ, Ab eo quod res eſt vel nō eſt, dicitur oratio vera, vel falſa: hoc eſt dicere, ab eo quod res eſt ſicut repñtatur, dicitur oratio vera: ab eo quod res non eſt ſicut repręſentatur, dicitur oratio falſa. Sicut igiť iniuſtitia ē priuatio rectitudinis, ſic falſitas eſt defectus adęquatiōis: & ideo ſicut deo vt auctori non attribuitur iniuſtitia actionis, ſic non debet ei attribui falſitas orationis: vtroque eñ modo defectus eſt, & nullus defectus deo attribuendus eſt. Notandum eſt tñ, qđ & ſi nullus defectus ſit a deo, tamen magis aliquis defectus elongatur a cauſalitate dei, quam alius ſecūdum quod ſunt diuerſi modi deficiendi. Eſt enim quidam defectus, qui di 42 cit priuationem alicuius poſitionis, & ordinis, ſicut eſt defectus culpabilis: & iſte eſt defectus vituperabilis, & vituperabilem reddit actorem: & talem defectum deus nō facit, nec etiam facit aliquid, quo facto creatura tali defectu deficiat neceſſario: vñ nec deus facit peccatum, nec facit aliquē peccare, nec facit aliquid quo facto neceſſario ſequatur peccatum ratione illius, quod deus facit: hoc dico propter animę infuſionem, in qua neceſſario cōtrahitur culpa originalis: ſed hoc non eſt ex actu dei, ſed ex præuaricatione primi parentis. Eſt & alius defectus, qui eſt priuatio alicuius poſitionis, non tamen eſt priuatio ordinis: contingit enim aliquos defectus ordinari, & talis defectus licet nō poſſit deo attribui ſecundum quod defectus, poteſt tñ ei attribui ſecundum quod ordinatus: & de tali defectu licet non poſſit dici, quod deus eum faciat,

dat, quia defectum facere eſt deficere;
poteſt tamen dici, quod facit aliquid,
quo facto neceſſario cōſequit ille de
fectus: & talis defectus eſt falſitas, &
ignorantia, & cęcitas, & conſimiles.
Vnde quamuis non poſſit concedi, ꝙ
deus faciat falſitatem orationis, ſiue
orationem falſam ſecundū quod fal
ſa eſt: poteſt tamen concedi, quod de⁹
faciat aliquid, quo facto aliqua oratio
eſt falſa neceſſario. ſicut cum iuſtifi-
cat impiū, facit aliqd, quo facto hæc
enunciatio eſt falſa, Iſte eſt impius.
Concedendæ ſunt igitur rōnes oſten
dentes, quod enunciatio falſa ſecun-
dum quod falſa non ſit a deo.
43 AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ
falſitas, & veritas fundantur ſup idē,
Dicendum, quod verum eſt: ſed tamē
aliter, & aliter, quia veritas fundatur
per modum poſitionis, & falſitas per
modum priuationis: & ideo nō ſequi
tur, quod ſint ab eodem. Cum autem
dicitur, quod quę ſuper idem fundā-
tur ab eodē ſunt, hoc intelligit quan
do ſuper illud idem fundantur, & eo
44 dem modo. AD illud, quod obijci-
tur, quod æqualitas, & inęqualitas in
rebus ſunt ab eodem principio. Re-
ſpondendum eſt, quod nō eſt ſimile,
quia in rebus vno modo inęqualitas
dicit priuationem æqualitatis, vbi de
bet eſſe: & tunc non eſt a deo, cum ſit
defectus. Alio modo inęqualitas di-
cit gradum, & ordinem, qui debet eſ-
ſe inter res: & hoc modo & ſi videa-
tur dicere priuationem, quia tamē di
cit poſitionē a deo eſt: ſed inadæqua
tio ſigni ad ſignatū ſemper dicit de-
fectum, pro eo quod ſignum inſtitu-
tum eſt vt repręſentet ſignatum ſecū
dum quod eſt: & ideo in inadęquatio
ne ſigni ad ſignatū eſt falſitas, inadæ
quatio vero in rebus non eſt falſitas.
Et propterea non ſequitur, quod ſi in
adæquatio rei ad rem eſt a deo, quod
inadæquatio ſigni ad ſignatum ſit a
deo. Poſſet tamen dici, quod inadæ-
quatio inquantum huiuſmodi cum
dicat defectum æqualitatis a deo nō
eſt, quamuis illud quod ſubeſt a deo
45 eſt. AD illud, quod obijcitur, quod
deus poteſt falſificare enunciationē.
Dicendum, quod hæc eſt vera, & pro
pria. Deus facit, quo facto aliqua ꝓ-
poſitio eſt falſa: hæc autem eſt minus
propria, Deus facit aliquam propoſi
tionem falſam: ſed eſt ſimpliciter im
propria, Deus facit falſitatem in pro
poſitione, & hoc q̄a falſitas nominat
ipſum defectum præciſe: & ideo in il
la ratione eſt ſophiſma ſecundum ac
cidens. quæ ſic arguit. Facit aliquid,
quo facto propoſitio eſt falſa: ergo fa
cit propoſitionem falſam, ſiue falſita
tem in propoſitione. AD illud, qđ 46
obijcit, quod minoris dignitatis eſt
falſificare aliquam propoſitionem, q̄
verificare. Dicendum, quod veritatē
ad falſitatem cōtingit comparari du
pliciter. Aut loquēdo formaliter, aut
cauſaliter, ſiue ratione eius quod ſub
eſt. Si loquendo formaliter: ſic cū ve
ritas dicat adęquationem, & falſitas
inadęquationem, & ita falſitas priua
tionem, veritas poſitionem, dignius
eſt omnino aliquid verificare, quā fal
ſificare quicquid illud ſit, cū dignior
ſit veritas, quam falſitas; ſi tamen con
tingat dicere dignius reſpectu eius,
in quo nulla eſt dignitas. Si autem
comparamus veritatem ad falſitatem
ratione eius, quod reſpondet ex parte
rei, ſic dico de plano, quod aliquādo
dignius eſt illud, qđ ex parte rei red
dit illam propoſitionem falſam, quā
illud quod reddit propoſitionem ve
ram, ſicut patet: dignius eſt enim ꝙ
reddit iſtam propoſitionem falſam,
Iſte non eſt bonus: quam ꝙ reddit
eam veram. Et ratio huius eſt iſta,
quia quamuis veritas de ſe dicat po
ſitionem, quia dicit adæquationem,
illa adæquatio ex parte alterius ex-
tremi ita bene poteſt reſpicere priua
tionem, ſicut poſitionem, & defectū
ſicut effectū. Sicut enim defectus eſt
ordinabilis, & tamen defectus eſt, ſic
eſt cognoſcibilis, & ſic eſt ſignificabi
lis: ideo cū quęritur ſuper quid fun
detur veritas enunciationis, nō opor
tet ꝙ ex parte rei reſpondeat aliqua
veritas. Sicut enim verum ens, con-
tingit vere ſignificare de ipſo ipſum
eſſe ſic etiam de illo quod nullo mo
do eſſe contingit vere ſignificari, ꝙ
ipſum non eſt. Sicut enim ſignifica-
tio dicit relationē, quæ non reqrit
ſignifica-

ſignificatum eſſe in actu, ſic & veritas ſigni, quę quidem dicit conditionem illius relationis, non exigit fundari ſuper aliquam rem actualiter exiſtentem: nihilominus tamen cum omnis relatio, & ordo a deo ſit, talis ſignificatio, & talis veritas a deo eſt: nec ſequitur ad hoc, ꝙ ſignificatum ſit a deo, imo eſt ibi ſophiſma ſecundum accidens, ſicut ſi argueretur. Ordinatio culpæ, & pœnæ eſt a deo: ergo culpa eſt a deo. Sic non ſequitur in propoſito. Veram ſignificatio furti eſt a deo; ergo furtum eſt a deo. Et ſic patet, ꝙ & ſi veritati nō ſemper correſpondeat ex parte ſignificati aliquid excellentius, quam falſitati: tamen veritas nobilior eſt, quam falſitas; & ideo non ſequitur, quòd ſi verificatio propoſitionis ſit a deo, ꝙ ab eodem ſit propoſitionis falſificatio, ſiue falſa enunciatio ſecundum quòd falſa. Et ſic patent quæſita.

DE VOLVNTATE ET EIVS FINE EX quo eſt, & ipſa iudicatur.

DISTINCTIO XXXVIII.

Qualiter ī generali per actum voluntatis peccatū introducit.

POST prædicta de voluntate eiuſque fine differēdum eſt. Sciēdum ergo eſt, quod ex fine ſuo (vt ait Aug.) voluntas cognoſcitur vtrum recta an praua ſit. Finis autem bonæ voluntatis beatitudo eſt, vita æterna, ipſe deus. Malæ vero finis eſt aliud, ſcilicet mala delectatio, vel aliquid aliud in quo non debet voluntas quieſcere. Finem ergo bonū inſinuat propheta, dicens, Omnis conſummationis vidi finem, &c. Charitas ergo cuius latum mandatum eſt, finis omnis conſummationis eſt, ideſt, omnis bonæ voluntatis & actionis, ad quam omne præceptum referendum eſt. Vnde Aug. in Ench. Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem. De qua dicit Apoſtolus, Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Omnis itaque præcepti finis, charitas eſt, ideſt, ad charitatem refertur omne pręceptū. Quod vero ita fit vel timore pœnę, vel aliqua intentione carnali, vt non referatur ad charitatem, quę eſt dilectio dei & proximi, nondum fit quemadmodum oportet fieri, quamuis fieri videatur. Tunc enim recte fiunt quę mandat deus, & quę conſilio monet, cum referuntur ad dilectionē dei & proximi. His verbis aperte inſinuatur, quis ſit rectus finis voluntatis ſiue actionis bonę, ſcilicet charitas, quę & deus eſt, vt ſupra oſtendimus.

Li. de tri. 11. c. 6. to. 3. — Quid ſit finis bon⁹. Finis malus. — Pſal. 118. — Cap. 121. Tom. 3 — 1. Tim. 1 — Li. 1. diſt. 17.

Quod deus eſt finis omnis bonæ actionis, quia charitas eſt: nec tantū ſpiritus ſanctus, ſed etiam Chriſtus, & pater; nec hi ſunt tres fines, ſed vnus finis.

QVI ergo charitatem ſibi ponit finem, Deum ſibi ponit finem: vnde & Chriſtum finem legis ad iuſtitiam dicit Apoſtolus eſſe omni credenti. Et recte dicitur Chriſtus finis legis ad iuſtitiā: quia vt ait Augu. in lib. ſententiarum Proſperi, in Chriſto lex iuſtitiæ

Rom. 10.

ſticię non conſumitur, ſed impletur. Omnis enim perfectio ex ip- Cap. 9
ſo, & in ipſo eſt: & vltra quem non eſt, quo ſpes ſe extendat. Finis fidelium Christus eſt, ad quem cum peruenerit currentis intentio, Ibi. c. 106
nō habet quo amplius poſſit venire, ſed habet id in quo debeat permanere. Finis ergo rectus atque ſupremus, deus pater eſt, & filius, & ſpiritus ſanctus: nec hi tres ſunt tres fines, ſed vnus finis: quia non tres dij, ſed vnus deus.

Quod omnes bonę voluntates vnum habent finem: & tamen quædam bonæ diuerſos fines ſortiuntur.

SED quæritur, Vtrum omnes bonæ voluntates vnum tātum Cap. 6
habeant finem. De hoc Augu. in 11. de Trinit. ita ait, Alię atque aliæ voluntates ſuos proprios fines habent, qui tamen referuntur ad finem illius voluntatis, qua volumus beate viuere, & ad eā peruenire vitam, quæ non referatur ad aliud, ſed amanti per ſe ipſam ſufficiat: quemadmodum voluntas videndi, finem habet viſionē, & voluntas videndi feneſtram finem habet feneſtrę viſionem. Al- Ibidem.
tera vero eſt voluntas per feneſtram videndi tranſeuntes, cuius itē finis eſt viſio tranſeuntium. Ad quod etiam prędictę referuntur voluntates. Item rectæ ſunt voluntates, & omnes ſibimet religatæ, ſi bona eſt illa ad quam cunctæ referuntur. Si autem praua eſt, praue ſunt omnes: & ideo rectarum voluntatum connexio iter quoddam eſt aſcendentium ad beatitudinem, quod certis velut paſſibus agitur. Prauarum autem & diſtortarum voluntatum implicatio Prou. 5
vinculum eſt, quo alligabitur qui hoc agit, vt proiiciatur in tenebras exteriores. His authoritatum teſtimonijs euidenter mōſtratur, plures in fidelibus rectas eſſe voluntates proprios ac diuerſos fines habentes: & tamen vnum eundemque, quia omnes referuntur ad vnum, qui eſt finis finium, de quo paulo ante diximus: ita econuerſo forte eſt & in malis. Matth. 22

Quædam huic ſententiæ videntur aduerſari.

VERVNTAMEN huic ſententię, qua dictum eſt fideliū quaſdam rectas voluntates diuerſos fines ſortiri, & tamen ad vnū referre, videtur obuiare quod alibi Aug. admonet, ne ſcilicet nobis duos fines conſtituamus, ita inquiens in lib. de Sermone domini in monte, Non debemus ideo euangelizare vt māducemus, ſed 2. poſt medium. c. 24
ideo manducare, vt euangelizemus: vt cibus non ſit bonum quod appetitur, ſed neceſſariū quod adijcitur, vt illud impleatur. Quærite primum regnum dei, & hæc omnia addijcientur vobis. Nō dixit Tomo 4 Matth. 6 Ibi. ca. 12. & cap. 25
primum quærite regnum dei, & deinde, quęrite iſta, quāuis ſint neceſſaria: ſed ait: hæc omnia adiicientur vobis, id eſt, hęc conſequētur ſi illa quęratis: ne cum iſta quęritis, illinc auertamini: aut ne duos fines conſtituatis, vt regnum propter ſe appetatis, & iſta neceſſa-

neceſſaria propter illud. Ergo propter regnum dei tantũ debemus operari omnia, vel cum regno dei non ſolam mercedem corporalem meditari. Ecce hic aperte eicit, ne duos fines nobis conſtituamus, ſed vnum tantum, id eſt, regnũ dei, cum ſupra dixerit bonas voluntates alias, & alias proprios habere fines.

Hic oſtenditur quo modo licet videantur, non repugnent prædicta.

HAEC autem ſibi non repugnare animaduertit, qui verbis pręmiſſis ſimplici oculo diligenter intẽdit, qui enim dixit, ne duos, fines nobis conſtituamus, ſed omnia propter regnũ dei faciamus, ipſe pręmiſit quod debemus manducare vt euangelizemus. Cum autem hoc ita facimus, actionis illius finem euangelium conſtituimus: ſed & hunc finem ad regnum dei referimus. Manducamus enim propter euangelium, & manducamus & euãgelizamus propter regnum dei. Duos igitur fines nobis in manducando conſtituimus. Sed ita facientes nunquid peccamus? abſit. Nã & ipſe ſic facere ſuadet, ſi diligenter eius verba inſpiciamus. Cum ergo ait, ne duos fines nobis conſtituamus, fines in diuerſa tendentes intelligi voluit, ſcilicet quorum alter ad alterum non referatur: ita & cum dicit, propter regnum dei tantum omnia agenda, nec cum ipſo mercedem temporalem meditandam, ita intelligendum eſt, vt non appetendo meditemur cum regno mercedẽ temporalem, ita quod non propter regnum ſed propter ſe, vt ſcilicet regnum propter ſe appetamus, & iſta propter illud, ſicut ipſe docet. Si enim petimus vitam æternam, petimuſque etiã temporalia a deo, ſi ea petimus propter vitam ęternam, non offendimus: neque ſiniſtra tũc ſcit quid faciat dextera, quia mercedem temporalem non propter ſe meditamur, ſed propter regnum dei, vt ſit læua ſub capite, & dextera in amplexu. Alioquin ſi hęc tẽporalia propter ſe quęrimus ſicut æterna, miſcetur dextra ſiniſtra. Ideoque cum dominus dixerit, Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis: alibi ait, Sic luceant opera veſtra bona corã hominibus, vt glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Propter deum ergo omnia facienda ſunt, vt omnia quę facimus, omniumque fines ad eum referamus.

[Margin: Q̃ſio intelligendũ ſit illud, Ne duos fines cõſtituam' nobis. — Luc. 12 — Matth. 6 — Cant. 2 — Matth. 6 — Matth. 5]

De differentia voluntatis, intentionis, & finis.

SOLET etiam quęri, quid diſtet inter voluntatem, & intentionem, ac finem. Ad quod dici poteſt, inter voluntatem & finem certo atque euidenti modo diſtingui, quia voluntas eſt qua volumus aliquid. Finis vero voluntatis eſt, vel illud quod volumus, per quod impletur ipſa voluntas: vel potius aliud propter quod illud volumus. Intentio vero interdum pro voluntate, interdũ pro ſine voluntatis accipitur: quæ diligẽs ac pius lector in ſcriptura vbi hæc

[Margin: Quid ſit voluntas. — Intentio q̃ſio accipitur.]

hæc occurrunt, diſcernere ſtudeat. Finis vero voluntatis eſt delectatio bona vel mala, ad quã nititur quiſque peruenire. Vnde Augu. ſuper illum locum Pſalm. Scrutans corda & renes: ſic ait, Deus ſolus ſcrutatur corda, ideſt, quid quiſque cogitet: & renes, id eſt, quid quemque delectet: quia finis curæ & cogitationis eſt delectatio, ad quã cura & cogitatione nititur quiſque peruenire. Et paulopoſt. Opera noſtra quę ſunt in dictis & factis, poſſunt homines videre: ſed quo animo fiant, & quo venire cupiant, ſolus deus videt: qui cum videt cor eſſe in cœlo, & nõ delectari nos in carne, ſed in domino, ideſt, cũ bonæ ſunt cogitationes, & eorum fines, dirigit iuſtum. Idem ſuper alterius Pſalm. locũ illum, ſcilicet. In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum: dicit, Pes animæ amor eſt: qui ſi prauus eſt dicitur cupiditas vel libido: ſi rectus, dicitur charitas. Eo mouetur anima, quaſi ad locũ quo tendit, ideſt, ad delectationem bonam vel malam, quo ſuperueniſſe per amorem lætatur. Finis ergo voluntatis, vt præmiſſum eſt, dicitur & illud quod volumus, & illud propter quod volumus, & intentio ad illud reſpicit propter quod volumus, & volũtas ad illud quod volumus: vt verbi gratia. Si.n. eſurientem reficerem vt habeam uitam ęternam, voluntas eſt qua volo reficere eſurientem, cuius finis eſt refectio eſurientis: Intentio vero eſt, qua ſic ad vitam peruenire volo. Finis vero ſupremus, eſt ipſa vita, ad quam & alius finis refertur.

7. in to. 8 in medio enarrationis. Ibi.

Aug. in expoſitione. Pſal. 9. in to. 8. poſt medium enarrationis.

Repetit ſ-dicta ſubdens exẽplum.

19

An illa intentio ſit voluntas.

SED quæritur, Vtrum intentio talis ſit voluntas: & ſi volũtas eſt, an in hoc opere ſit vna eadẽque voluntas, qua volo reficere eſurientem, & qua volo habere vitam ęternam. Videtur nempe talis intentio voluntas eſſe, vt enim voluntas eſt qua volo reficere pauperem, ita & voluntas eſt qua per illud volo habere vitam. Et alia quidem videtur voluntas eſſe qua volo habere vitã, & alia qua pauperi ſubuenire volo. Sed iſta ad illam refertur. Nam etſi hoc ita placeat, vt in eo cum aliqua delectatione voluntas acquieſcat, nondum eſt tamen illud quo tenditur, ſed hoc ad illud refertur: vt illud deputetur tanquam patria ciuis, iſtud vero tanquam refectio vel manſio viatoris. Et ſunt iſtæ voluntates affectus ſiue motus mentis, quibus quaſi greſſibus vel paſſibus tenditur ad patriam. Sicut ergo altera eſt voluntas videndi feneſtras, vt ſupra docente. Augu. didicimus, altera quæ ex iſta nectitur, voluntas ſcilicet per feneſtras videndi tranſeuntes: ita nonullis alia videtur eſſe 20
voluntas eleemoſynas dandi pauperi, alia volũtas habendi vitam. Alii autem putant, quod vna ſit voluntas & hic & ibi, ſed propter ſubiectorum multiplicitatem diuerſitas memoratur volũtatum. Cæterum quodlibet horum verum ſit, illud nulli in ambiguum ve

Augu. lib. de trin. 11 cap. 6

nit, quam voluntas ex ſuo fine penſetur vtrum recta ſit an praua, peccatum an gratia: & quin nomine intentionis aliquando finis, aliquando voluntas intelligatur.

Qualiter in generali per actum volũtatis peccatum introducitur.

DISTINCT. XXXVIII.

51 Poſt prædicta de voluntate eiuſque fine &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter, quid ſit malum, ſiue peccatum in generali, in hac parte determinat, qualiter peccatum per actum voluntatis habeat introduci. Diuiditur autem pars iſta Diuiſio. in tres. In quarũ prima determinat Magiſter, qualiter peccatum a voluntate habeat ortum in generali. In ſecunda vero deſcendit ad ſpeciales differentias peccati, infra diſt. xlij. Cum autem volũtas mala, & operatio &c. In tertia vero inquirit, vtrum ortum habeat in ipſa volũtate poteſtas peccandi, infra diſt. xliiij. Poſt prędicta conſideratione dignum occurrit &c. Prima pars habet duas. In prima inquirit Magiſter, qualiter ipſa volũtas habeat deprauari. Secundo vero qualiter ex prauitate volũtatis fiat deprauatio in actu exteriori, infra diſt. xl. Poſt hęc de actibus adijciendum videtur. Prima pars habet duas. In prima determinat, qualiter voluntas habeat deprauari. In ſecunda vero inquirit, quare magis deprauetur volũtas in ſuo actu, quam aliqua alia potẽtia infra diſt. xxxix. Hic autẽ oritur quęſtio ſatis neceſſaria. Prima pars quæ cõtinet pręſentem diſtinctionem habet duas partes. Quoniam enim deprauatio, & recti ficatio voluntatis attenditur penes finem, & voluntas habet comparari ad finem mediante intentione: ideo pars iſta duas habet partes. In quarum prima determinat Magiſter de rectificatione, & deprauatione voluntatis ex parte finis. Secundo vero inquirit differentiam voluntatis, intentionis, & finis, ibi. Solet etiam quæri, quid diſtet inter voluntatem, & intentionem. Prima pars habet quatuor partes. Quia enim obliquatio cognoſci habet per rectitudinem (nam rectũ iudex eſt ſui, & obliqui) ideo in prima parte determinat Magiſter, quòd ex parte finis venit rectitudo voluntatis. Secundo determinat, qs ſit ille finis, ibi. Qui ergo charitatem ſibi ponit finem. In tertia vero determinat de vnitate finis reſpectu bonarum voluntatũ. ibi. Sed quæritur, vtrum omnes bonæ volũtates. Quarto vero mouet quoddã dubiũ, & determinat, ibi. Verumtamen huic ſententiæ, qua dictum eſt &c. Secũda vero pars, in qua determinat de differentia voluntatis, intẽtionis, & finis, habet duas. In quarum prima quęrit differentiam ſecũdum rationem, ibi. Solet etiam quæri &c. Secũdo de differentia ſecundum rem, ibi. Sed quæritur, vtrum intentio &c. Et ſecundum hoc duo determinãtur in parte iſta, ſcilicet de comparatione voluntatis ad finem, & de differentia intẽtionis, & voluntatis.

Ex fine ſuo.

Sed contra. Beatitudo eſt bonũ nobis ignotũ: vnde hoc eſt illud, qđ nec oculus vidit, nec auris audiuit &c. ergo ſi per ignotũ non poſſumus aliud cognoſcere, videtur quod voluntas non poſſit cognoſci, vtrum ſit bona, vel praua ex illo fine. Item. Certius eſt nobis quod eſt pręſens nobiſipſis, quam quod eſt abſens: ſi ergo non cognoſcimus præſentia p abſentia, ſed econuerſo, videtur quod per beatitudinem non fiat cognitio bonitatis in voluntate. Reſp. Dicendum, quod cognitio beatitudinis duplex eſt, videlicet ĩ vniuerſali, & particulari. Cognitio beatitudinis in vniuerſali omnibus ẽ innata. Cognitio vero in particulari, videlicet vbi ſit beatitudo ponenda, habetur a nobis per habitum fidei aliquo modo, & aliquo modo expectatur habẽda per deiformitatem glorię Dub. 1 Reſpon. 1

gloriæ. Nunc enim cognoſcimus qua ſi ſpeculando, & a remotis, & ſemiple ne: tunc autem cognoſcemus experiẽ do perfecte. Licet autem nunc nõ co gnoſcamus perfecte, cognoſcimus ta mẽ certitudinaliter certitudine fidei, quod beatitudo eſt magnum, & verũ bonum. De voluntate noſtra, vtrum ſit recta, vel praua nos neſcimus niſi per coniecturam: & ideo ſicut certum eſt ratio veniendi in cognitionem du bij, ſic cognitio beatitudinis facit ve nire in cognitionem bonitatis volun tatis, dum quis videt ſuam volun tatem ad beatitudinẽ tendere. Quod ergo obijcitur, quod beatitudo nobis ignota eſt, iam patet reſpõſio. Verum eſt enim quod non eſt nobis nota per experientiam, eſt tamen nobis nota p fidem. AD illud, quod obijcitur, ꝙ rectitudo voluntatis eſt nobis pſẽs. Dicẽdũ, quod (ſicut in primo libro oſtẽſum fuit) licet charitas, & gratia ſint nobis præſentia, ſunt tamen no bis ignota inquantum gratuita, quia de eis nulla poteſt haberi experiẽtia: vnde & ſi certiſſimus ſim de affectio ne mea ſecundum quod eſt affectio, valde tamen dubius ſum de affectio ne mea, vtrum ſit ordinata, vel gratui ta: & ita acquiro mihi probabilitatẽ per aliqua ſigna.

Finis pręcepti eſt charitas de cor de puro, & conſcientia bona & fide non ficta.

Dub. 1 Contra hoc verbũ Apoſtoli obij citur. Quoniam præcepta directius ſunt ordinata ad obediẽdum, quam ad amandum: ergo potius debuit di cere, Obedientia eſt finis præcepti, ꝙ̃ charitas. Item. Cum finis, quem aſſe quimur ex obſeruãtia mandatorum ſit ipſa vita æterna, potius deberet di cere, Finis pręcepti eſt vita æterna, ꝙ̃ charitas. Iuxta hoc quæritur de nu mero, & differentia illarum conditio num appoſitarum, ſcilicet corde pu ro &c. Cum enim charitas non ſit de fide, nec de conſcientia, ſed potius de

Reſpon. 2 affectione, non videtur recte notifica ri per illas conditiones. Reſp. Dicen dum, quod ſecundum quod docto res exponunt, Apoſtolus hic diffinit charitatem: ſed quidam ſic exponũt, vt illæ determinatiões de corde puro &c. ſint determinationes ex parte ſu biecti: & hoc quod dicitur finis pręce pti, ſit ipſa notificatio, vt ſit ſenſus. Charitas pcedẽs de corde puro &c. eſt finis præcepti. Alio modo exponi tur, vt hoc totum ſit notificatio finis præcepti de corde puro &c. Hic mo dus dicendi videtur congruentior. Et ſecundum hunc modum dicendi notandum, quod charitas hic diffini tur per actum ſuum. Actus autẽ cha ritatis, qui eſt amare, dupliciter habet notificari, & per comparationem ad illud a quo procedit tanquam a prin cipio efficiente, & per comparationẽ ad illud, quod ad ipſam charitatẽ ter minatur ſicut ad quietantem: & ideo in illa eius notificatione tangitur du plex operatio, videlicet ad cor purũ, & ad ipſum præceptum. Et quia puri tas cordis, a qua immediate procedit actus dilectionis præſupponit fidu ciam fidei, & certitudinem ſpei tan quam diſpoſitiones pręambulas: ideo vt manifeſtaret Apoſtolus, quod act' charitatis præſupponit actus aliarũ virtutum theologicarum tãquam di ſponentes ad ipſum, iſta tria dicit. De corde puro, in quo tangit charitatis ſanctitatem. Conſcientia bona, in quo tangit ſpei fiduciam. Et fide nõ ficta, in quo tangit fidei cõſtantiam. Et in his duobus Apoſtolus charitatẽ per fectiſſime commendat: in hoc quod oſtendit, quod in actu charitatis con ſiſtit complementum omnis virtutis, & finis omnis bonæ operationis, quę intelligitur in nomine præcepti. Vn de intellectus prædictæ diffinitionis eſt iſte. Charitas ẽ finis pręcepti &c. id eſt charitas eſt illud, in quo conſi ſtit omnis mandati adimpletio, & o mnium virtutũ perfectio: & hinc eſt quod ſcriptura adeo nobis commen dat charitatem, & maxime ſcriptura noui teſtamenti, & Apoſtolus eã lau dat elegantiſſime. Quod ergo obiji citur de obediẽtia, & vita æterna quod debeant dici finis præcepti. Dicendũ quod obedientia ordinata eſt ad cha

ritatem

ritatem habendam, & vita æterna nõ
eſt aliud, quam charitas cõſummata.

Finis ergo rectus, atq; ſupremus deus pater eſt &c.

Dub. 3 Contra. Finis eſt res, qua fruendũ
eſt: ſed hi tres ſunt tres res, quibus
fruendum eſt, ſicut dicit Auguſtinus
in libr. de doctrina chriſtiana: ergo
ſunt tres fines. Item. Intentio finis di
rigitur per fidem: ſed fides ponit tres
articulos in credẽdo patrem, & filiũ,
& ſpiritum ſanctum: ergo pari ratio-
ne intentio intendit in eum ſtatuens
ibi tres fines. Quæritur ergo, quare
non ſit diuerſitas finium, ſicut plu-
Reſpon. ralitas articulorum. Reſp. Dicendũ,
3 quod rationis eſt diſtinguere, & vo-
luntatis vnire. Rurſus ſicut dicit Da
maſce. Perſonæ diſtinguuntur ratio
ne, & conueniunt re, & natura: ſecun
dum hoc ergo intelligendum eſt, ꝙ
nomina illa, quæ ſunt communia ad
rem, & rationem, illa poſſunt plurifi
cari: illa vero quæ ſunt realia plurifi
cari non poſſunt: ideo poteſt dici, qđ
pater, & filiꝰ, & ſpiritus ſanctus ſunt
tres res: non tamen poteſt dici, quod
ſint tres bonitates. Rurſus. Quia ar
ticulus dicit quod eſt ex parte ratio-
nis, finis verò dicit quod reſpicit vo
luntatem: ideo poſſumus dicere plu-
res articulos: nõ tamen poſſumus di
cere plures fines: licet enim ſint plu-
res articuli, vna tamen eſt in eis veri-
tas, quia cum veritas complexa ſecũ-
dum quod aliquid ponit reducatur
ad veritatem incomplexam, & vna ſit
veritas incomplexa in patre, & filio,
& ſpiritu ſancto ſecũdum quod ſunt
vna charitas, & vna veritas, illi tres
articuli ſuper vnam veritatem realẽ
fundari habent. AD illud ergo quod
4 objjcitur, quod ſunt tres res. Dicen-
dum, quod ratio illa non valet. Sunt
tres res, ergo tres fines: quia procedi-
tur a pluralitate perſonali ad plurali
tatem eſſentialem. & differenter acci-
pitur res cum dicitur, Finis eſt res. &
5 cum dicitur, Tres ſunt res. AD illud
quod objjcitur, qđ fides diſtinguit.
Dicendum, quod ex hoc nõ ſequitur,
quod intentio, diſtinguat plures fi-
nes, ſicut fides plures articulos: nam
cum intẽtio in charitate conſumme
tur, & charitatis ſit vnire, plus ha-
bet intentio rationem vniẽdi, quam
rationem diſtinguendi.

Sed quæritur utrum intentio talis ſit voluntas &c.

Quæritur hic de quæſtione, quam
Magiſter non determinat in partem Dub. 4
alteram, vtrũ ſ. voluntas finis, & eius
quod eſt ad finem, ſint duæ volunta-
tes, aut vna: nam quod duæ ſint videẽ
ꝑ hoc, qđ vna eſt creati, & alia increa
ti, vna tẽporalis, & alia æterni. Quia
autem vna ſit, videtur per hoc quod
ibi eſt vnum propter alterum: vbi au
tem hoc eſt, ibi tantum vnum eſt, vt
cum diligo vinum dulce, non diligo
duo, ſed vnum. Reſpon. Dicendum,
quod Magiſter ponit hic duas rñſio Reſpon.
nes: nec tamen aliquam earum repro 6
bat, nec aliquam magis approbat. Et
ratio huius eſt, quia ſecundum diuer
ſas conſiderationes verum dicit vtra-
que, & vtrunque oportet dicere. Vna
eñ dicit, qđ ſunt uoluntates duę. Alia
dicit ꝙ eſt volũtas vna, hoc a[illegible], dixe
runt aſpiciẽtes ad diuerſa. Voluntas
eñ finis dupliciter põt eſſe. Aut ſicut
obiecti, aut ſicut finis in rõne finis: ſi
ſi ſit volũtas finis ſicut obiecti, ſic cũ
aliud ſit obiectum creatum, & aliud
increatum, alia eſt voluntas, qua vo-
lo finem, & alia qua volo id, qđ eſt
ad finem, ſicut alius eſt motus affe-
ctionis, quo amo deũ in ſe, & alius
motus quo amo creaturam. Si autẽ
ſit voluntas finis ſub ratione finis,
inquãtum ſcilicet aliud habet ad ip-
ſum ordinari, ſic vna voluntate, &
vno decurſu volo vtrunque, quãuis
voluntas ſimul, & ſemel non poſſit
ferri ſuper vtrunque, ſed ſucceſſiue:
vt patet, cum amo comeſtionẽ pro-
pter ſalutem, quia in amore come-
ſtionis includo amorem ſalutis. Et
ſecũdum has duas vias duo ſunt mo
di dicendi probabiles, & veri, ſi recte
fuerint intellecti.

AD intelligẽtiam huius par
tis incidit hic quęſtio cir-
ca duo. Et primo quęritur
de comparatione volunta
tis

tatis ad ſuum finem. Secundo vero quæritur de differentia intentionis ad voluntatem. Circa primum quæruntur quatuor. Primo quæritur, vtrum voluntas ratione finis ſit cõmendabilis. Secundo quæritur, quis ſit ille finis. Tertio quæritur, vtrum bonæ voluntates habeant vnum finem, vel diuerſos. Quarto quæritur vtrum malæ voluntates communnicent in fine, an conſtituant ſibi fines alios, & alios.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas eſt bona ex fine, ſi tamen finis ſit bonus, tum ſecundum id quod eſt, & ſub ratione finiendi, & res ordinabilis habeat idoneitatẽ ad bonũ finẽ, volũtasq; in illũ actu cõuertatẽ.

Fundamenta.

VTRVM voluntas ſit bona, & commendabilis ratione boni finis. Et quòd ſic videtur. Matth. 6. Si oculus tuꝰ fuerit ſimplex, totum corpus tuũ luminoſum erit. Si ergo oculus eſt intẽtio, per quam voluntas ordinatur in finem ſm ꝙ ibi exponitur, & corpus eſt congeries operum, videtur, quòd ſi finis bonus ſit, quòd oĩs operatio voluntatis ſit bona, & commendabilis. Item. Aug. dicit in. 10. de trin. Rectę ſunt omnes voluntates, ſi bona eſt illa, ad quam cunctæ ordinantur: ſed illa ad quam cunctæ ordinantur, eſt volũtas finis: ſi ergo finis bonꝰ eſt, reſtat ꝙ voluntas finis, & oĩs voluntas ad eã ordinata ſit bona, & recta. Itẽ. Maxima eſt Philoſophi. Cuiꝰ finis bonus eſt ipſum quoq; bonũ eſt: ergo ſi actus voluntatis finis bonus eſt, ergo ipſa bona eſt. Item. In actione naturali in qua forma eſt finis, bonitas generationis, & operationis attenditur penes finem, & formam: ergo cum intentio finis ſit æque eſſentialis morali actui, vt naturali: & bonitas actus voluntatis pertineat ad mores, videtur quòd bonitas voluntatis, & rectificatio penes bonitatem finis habeat attendi, & cognoſci. Sed contra. Finis bonorum eſt beatitudo, ſicut Magiſter dicit in litera: ſed oẽs appetunt beatitudinem, ſicut dicit Aug. & oẽs eam finaliter intendunt, ſicut dicit Boet. in lib. de conſo. quãuis diuerſo tramite ad eam currant: ergo ſi omnes voluntates cõmunicant cum illo fine, ergo omnes erunt bonę, & nulla mala. Item. Diony. dicit, quòd nemo operatur ad malum aſpiciens: ergo omnis operans finaliter aſpicit ad aliquod bonum: vnde & Philoſophus etiam dicit, quòd bonum, & finis eſt idem. Ergo ſi omnis voluntas aliquod intendit bonum, videtur ꝙ aut omnis volũtas eſt bona, aut quòd bonitas non ineſt voluntati ex fine. Item. Quantumcũque aliquis finaliter appetit bonum, tñ nunquã operatio eius erit meritoria niſi ſit charitate informata, & anima ſit deo grata, & accepta: ergo videtur, quòd bonitas voluntatis in actu potius veniat ex principio, ꝗ̃ ex fine. Item. Si bonitas voluntatis venit ex fine, cum finis omnis bonę voluntatis ſit deus, & ſit ęqualiter bonus, videtur quòd oẽs bonę volũtates ſint ęqualiter bonę: ſi igitur omnes voluntates non ſunt ęqualiter bonę videẽ quod bonitas voluntatis non ſit eis ex fine. Item. Manducare bonum eſt: ergo ſi quis finaliter prędicat, vt manducet, cum operatio iſta habeat bonum finem, videtur quòd ſic prædicare ſit bonum, & laudabile: ſi igitur talis actio iudicatur eſſe mala, videẽ quòd voluntas non ſit bona ex voluntate finis. Item. Si aliquis mentitur pp ſalutem ꝓximi, cum ſaluare ꝓximum ſit bonum, mendacium illud eſſet bonum, & meritorium, ſi opus voluntatis bonitatem haberet ex fine: ſed cõſtat quòd mendacium nunquam eſt bonum, ſicut dicit Aug. ergo videtur quòd bonitas finis non ſufficiat ad bonitatem voluntatis. Quæritur igitur vnde cauſetur rectitudo, & bonitas in voluntate, vtrum ex fine ſicut videtur dicere Magiſter, an aliunde.

Ad opp.

7 RESPON. Dicendum, quòd cum dicitur voluntas eſſe bona ex bonitate finis, hoc eſt dicere ꝙ voluntas eſt bona ex ordinatione ad bonũ finẽ. Ad hoc aũt ꝙ ſit recta ordinatio ad bonum finem, requiritur ꝙ finis bonus ſit duobus modis, videlicet ſm id quod eſt, & ſub rõne finiendi. Aliquid.n. eſt bonum in ſe, quod tñ non recte ordinatur ad alterũ in rõne finis: ſicut minus bonum quãuis ſit bonum, non tñ eſt bonus finis maioris boni, pro eo ꝙ finis melior debet eſſe his, quæ ſunt ad finem. Similiter ex parte ordinationis duo requiruntur, videlicet idoneitas ex parte ordinabilis, & actualis conuerſio ex pte voluntatis ordinãtis: & cũ iſta concurrũt, tunc abſq; dubio volũtas bona ex fine bono iudicatur. Cũ aũt horum aliquid deficit, bonitas finis non ſufficit ad bonitatem volũtatis, vtpote ſi ſit finis bonus in ſe: non tñ ſufficit ad finiendum, vel ad complẽdum illud, quod fit pp ipſum: ſicut manducatio quamuis ſit bonum in ſe, non tñ habet completam rõnem finiendi reſpectu prædicationis. Similiter mendacium non eſt ordinabile ad bonum cum ſit ſm ſe malum: & ideo quantumcũque quis mentiat̃ pp aliquod bonum, mendacium nõ eſt bonum, quia deficit ibi rectitudo ordinationis pp defectum idoneitatis ex parte actus, quem voluntas refert ad illum finem. Et ſic patet rñſio ad quæſtionis veritatem, qm̃ concedendum eſt (ſicut Magiſter dicit) voluntatem eſſe bonã, & rectam ex fine: hoc.n. intelligitur ſub prædictis conditionibus. Et ſm hunc modum rõnes ad primam partem concedendæ ſunt. Et per hoc etiam patet rñſio ad illa duo, quæ vltimo opponuntur, videlicet de ꝑdicatione, & mendacio.

8 AD illud vero quod primo obĩ, ꝙ beatitudo eſt finis bonarum volũtatum, & etiã oĩum, Dicendum, quòd aliter eſt finis bonarũ voluntatum, & aliter malarum. Nam beatitudo, quæ eſt finis oĩum bonarum voluntatum, eſt beatitudo vera: beatitudo vero, q̃ eſt finis malarum, non eſt beatitudo vera, ſed ſimulata. Auarus.n. æſtimat beatitudinem eſſe in diuitiis, & ſuperbus, & honorib⁹, & ſic in aliis vitiis: vnde ſicut finis malarum voluntatũ quandam habet imaginem finis vere boni, vtpote beatitudinis, ſic etiã malæ voluntates prætẽdunt ſpeciem virtutis. Q ñ ergo dĩ, ꝙ oĩs voluntas tendit ad beatitudinem, hoc intelligitur de beatitudine in ſua generalitate cõſiderata, in cuius appetitu oẽs (vt dicit Aug.) cõicãt: ſed, put beatitudo determinate accipitur pro illa, quæ cõſiſtit in viſione dei, nec ab oĩbus appetitur, nec oẽs in illã tendunt. AD 9 illud quod obĩ, quòd nemo operatur ad malum aſpiciens. Dicendum, ꝙ illud quod mouet aliqñ eſt bonũ ſm veritatẽ, aliqñ eſt bonũ ſm æſtimationẽ: & ad hoc ꝙ affectus moueat̃, ſufficit ſola æſtimatio bonitatis: & ſine hac æſtimatione non mouetur voluntas ad aliquid appetendum ad minus deliberatiuo appetitu. Et ideo dicit Diony. ꝙ nemo operat̃ ad malũ aſpiciens, quia nulla eſt voluntatis operatio, quam non præcedat boni æſtimatio: ſed quia illud quod æſtimatur eſſe bonum, frequenter eſt malũ, ideo frequenter male operatur, & ſi nunq̃ aſpiciat ad malum ſub ratione mali. Cũ ergo dĩ, ꝙ voluntas eſt bona ex intentione boni finis, hoc non intelligitur de fine, qui eſt bonus tm̃ in æſtimatione appetentis, ſed etiam de bonitate reali. AD illud, quod obĩ, 10 ꝙ non eſt actus voluntatis bonus, niſi qui eſt ex charitate. Dicendum, ꝙ charitas non reddit opus bonũ niſi ex hoc, ꝙ ipſum bonũ refert in ſummum bonũ: nec ſufficiens relatio alicuius effectus, vel operis ad ſummũ bonũ eſt, nec eſſe poteſt niſi ex adiutorio charitatis, q̃ facit finẽ illũ oĩb⁹ aliis præponderare, & præ cæteris carius reputari, & in eo quieſcere tanq̃ in fine vltimo. Et hinc eſt, ꝙ bonitas oĩs voluntatis attribuitur charitati. Nihilominus etiam attribuitur bonitati finis: quia vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantum: vnde qui tenet equum per frænum, non dicitur tenere niſi vnum: & ſic in propoſito intelligendum eſt. AD illud quod 11 obiicit, ꝙ finis eſt æqualiter bonus. Dicendum

Dicendum, quòd & ſi finis æqualiter ſit bonus, non tñ oẽs volũtates æqualiter ordinantur, & approximant illi fini, quia bonitas finis non redundat in voluntatem niſi ratione ordinationis, quæ ducit ad illum finem: & ideo licet finis ſit æqualiter bonus, tñ propter gradus repertos in approximatione, & ordinatione voluntatũ ad illum finem, voluntates non ſunt æqualiter bonæ. A D duo vltima iam patet reſponſio ex prædictis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Charitas eſt finis, ex cuius bonitate, volũtas dicitur bona: charitas nanq; increata eſt finis in quo quieſcit voluntas: charitas conſummata creata, eſt finis quo in increata quieſcit perpetuo: charitas uero inchoata eſt finis quo quieſcit in charitate increata, vt nunc.

Fũdamenta.

QVIS ſit ille finis, ex cuius bonitate voluntas eſt bona, & ad quẽ debent referri noſtræ voluntates ad hoc quòd ſint rectæ. Et quòd huiuſmodi finis ſit charitas, videtur. 1. Thi. 1. Finis præcepti eſt charitas: ſed ad illum finem referendæ ſunt voluntates, ad quem referuntur ꝓcepta: ſi ergo charitas eſt finis præcepti, charitas eſt finis bonæ voluntatis. Item. Ad Romanos. 14. Qui diligit ꝓximum, legẽ impleuit. Et iterũ. Plenitudo legis eſt dilectio: ſed ad illud referendæ ſunt voluntates, in quo conſiſtit plenitudo, & conſummatio legis: ſi ergo charitas, & dilectio eſt huiuſmodi: patet &c. Itẽ. Hoc videtur rõne. Oĩs bona voluntas ad hoc ordinatur, vt hõ fruatur deo, & ad hoc ꝙ habeat deũ: ſed nos nec fruimur deo, nec habemus ipſum niſi ꝑ charitatẽ. Similiter. Hr̃e charitatem non eſt aliud, q̃ hr̃e deum: ſi ergo oĩs bona voluntas eſt ordinata ad hoc ꝙ habeat deum, videt ꝙ finis oĩs bonæ volũtatis ſit ipſa charitas. Item. Natura in operãdo finaliter intendit formã ꝑficientẽ in eſſe naturæ: ergo voluntas in operando principaliter intendit formã ꝑficientẽ in eſſe moris: ſed forma, vel habitus ꝑficiẽs voluntatis in eſſe moris eſt ipſa charitas: ergo charitas eſt finis principalis omnis bonæ volũtatis.

Ad opp.

Sed contra. Rom. 10. Finis legis Chriſtus: ſed idẽ eſt finis legis, & bonæ voluntatis: ergo videtur, ꝙ Chriſtus ſit principalis finis bonæ voluntatis: non ergo charitas. Item. Bern. in lib. de dili. deo. De amore venitur in charitatem, & de charitate venit in ſapientiam: ergo ſapientia eſt excellentius, q̃ charitas: ſed illud debet poni finis bonæ voluntatis, quod eſt excellentiſſimum: ergo finis bonę voluntatis non eſt charitas, ſed ſapientia. Item. Finis eſt illud, quo fruendũ eſt: ſed charitate non eſt fruendum, quia ſolo bono increato eſt fruendũ: ergo videtur, ꝙ charitas non ſit finis principalis bonæ voluntatis. Si tu dicas, ꝙ finis bonæ voluntatis non eſt charitas creata, ſed increata. Contra. Apoſtolus. Finis præcepti eſt charitas ꝓcedens de corde puro, &c. ſed charitas ꝓcedens de corde puro, & fide non ficta nõ eſt niſi charitas creata: ergo &c. Item. Finis bonæ volũtatis eſt illud, quo habito voluntas nihil vltra quærit: ſed habita charitate adhuc voluntas vltra quærit aliquid, videlicet ipſum deum; imo quanto maiorem habet charitatem, tãto magis quærit. ergo videtur, ꝙ charitas nõ habeat rõnem finis. Item. Quod eſt pondus in corporibus, hoc eſt amor in ſpiritibus: ſed pondus in corporibus nullo modo dicitur eſſe finis motus localis: ergo amor in ſpiritibus nullo modo dicetur eſſe finis appetitus rationalis, ergo nec voluntatis. Item. Finis, & principium ſunt diſtincta: ſed charitas eſt radix oĩum bonarũ affectionum: ſi ergo finis conſequitur illud, qđ eſt ad finẽ, & charitas eſt radix, videtur ꝙ nullo mõ debeat dici finis bonæ volũtatis.

R E S P. Dicendum, ꝙ Magr̃ rectè dicit in eo quòd finem oĩs bonæ voluntatis charitatem aſſignat; ſecutus

eſt enim in hoc Apoſtoli doctrinam,
& beati Aug. Nam Apoſtolus expreſ
ſe dicit quòd charitas eſt conſumma
tio præcepti, & plenitudo legis. Aug.
etiam dicit in Enchir. quod oia præ-
cepta diuina referuntur ad charita-
tem. Et in lib. de doctri. chriſt. oſten-
dit, quòd ad charitatis mandatũ cõ-
mendandum ordinatur tota ſcriptu
ra: & ita charitas non tantummodo
eſt finis bonę voluntatis, ſed etiã to-
tius ſacræ ſcripturę, & cognitionis
ſm pietatẽ. Licet aũt deus, vel beati
tudo, ſiue Chriſtus poſſit dici finis bo
næ voluntatis: maluit tñ Magiſter di
cere, ꝙ charitas ſit finis, ꝓ eo quòd
completa ratio fruendi competit ipſi
13 charitati. Cum enim dupliciter dica
tur finis, videlicet finis in quo quie-
ſcitur, & finis quo quieſcit: et finis
quo quieſcitur, dicitur dupliciter, vel
ſimpliciter, vel vt nunc, quolibet iſto
rum modorum charitas eſt finis bo-
næ voluntatis. Nam charitas increa-
ta, quæ deus eſt, de qua dicit. j. Can.
Iohan. Deus charitas eſt, eſt finis in
quo quieſcitur. Charitas vero creata,
& conſummata, vtpote charitas pa-
triæ, eſt finis, quo quieſcitur ſimplici
ter in deo. Charitas vero inchoata,
vtpote charitas vię, eſt finis, quo quie
ſcitur in deo vt nunc. Sicut enim lo
catum non quieſcit in loco niſi me-
diante pondere, ſic anima in deo nõ
habet quietari, qui eſt eius locus, &
finis vltimus niſi mediante dilectio-
ne, quæ habet conſiderare bonũ ſub
ratione boni. Bonum autem ſub ra-
tione boni ſimul tenet rationẽ finis,
& amabilis: & propterea intentio fi-
nis potiſſime attribuitur charitati.
Concedẽdæ ſunt igitur rationes, quę
hoc oſtendunt.
14 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ
Chriſtus eſt finis præcepti. Dicendũ
quòd per hoc non excluditur, quin
charitas ſit finis. Nam & ſi Chriſtus
ſit finis, in quo quieſcitur: nihilomi-
nus charitas poteſt eſſe finis, quo
quieſcitur in Chriſto. Rurſus chari-
tas ſecundum quòd eſt finis, in quo
quieſcimus, conuenit toti trinitati:
& ideo ſimul poſſunt hæc duo ſtare
quòd Chriſtus ſit finis legis, & cha-
ritas ſimiliter. AD illud, quod obii- 15
citur, quòd de charitate peruenitur
ad ſapientiam: ergo ſapientia eſt ex-
cellentior. Dicẽdum, quòd ſm quòd
Ber. ibi loquitur de ſapientia: ſapien
tia non dicit aliud donum, quàm cha
ritas, ſed nouum ſtatum eiuſdem do
ni: ita quòd charitas cõmuniter ac-
cepta diſtinguitur contra charitatẽ
dictam appropriate. Prout tñ chari-
tas cõmuniter deſcribitur, ſic conti-
net & amorem, & ſapientiam; & hoc
modo ponitur eſſe finis præcepti. AD
illud, quod obĩ, quòd finis eſt illud, 16
quo fruendum eſt. Dicendum, quòd
ſm quòd finis dicitur dupliciter .ſ.
quo quieſcitur, & in quo quieſcitur,
ſic etiam frui aliquo dicitur duplici-
ter, Aut ſicut obiecto, aut ſicut diſpo
ſitiuo, & vtroq; modo charitate frui
mur. Nam charitate, quæ deus eſt,
fruimur ſicut obiecto: charitate quæ
habitꝰ eſt, fruimur ſicut diſpoſitiuo:
& ſic patet, quòd illud non obuiat ꝓ
poſito. AD illud, quod obiicit, quòd
voluntas habito fine ſuo quieſcit. Di 17
cendum, quòd illud verum eſt, quan
do habet finẽ ſuum cõplete: charitas
aũt & ſi in via habeatur, nõ tñ habet
complete. Ignis enim eſt in Syon, &
caminus in Hieruſalem: cum autem
habebitur in patria, nihil vltra quæ-
retur, pro eo quòd per eã habebitur
bonum increatum, in quo conſiſtit
finis, & quietatio oium noſtrorum
deſideriorum. AD illud, quod obiici-
tur, quòd pondus in corporibus non 18
eſt finis motus. Dicendum, quòd nõ
eſt ſimile, quia pondus reperitur in
corporibus tam in abſentia loci de-
biti, quàm in præſentia: charitas aũt
nunquam eſt in anima niſi deo præ-
ſente. Vnde omnis, qui habet chari-
tatem, habet deũ: & propterea dum
omnis noſtra operatio ad habendũ
deum ordinat, ordinatur ad habẽdã
charitatẽ: non ſic aũt eſt de pondere,
quia non quodlibet corpꝰ habens põ
dus habet locũ ſibi debitũ. AD illud
quod obiicitur, quòd finis, & princi- 19
pium ſunt diuerſa. Reſpondit aliqui
quòd charitas differenti modo eſt
principium, & finis: nam principiũ
eſt boni operis ſm eſſe inchoatum,
& finis

& finis eſt ſm eſſe conſummatum, & perfectum. Ad hoc.n. vnuſquiſque bene operatur, vt in eo dei amor, & charitas augeatur. Aliter poteſt dici, & probabili⁹: quòd ſicut iſta tria modus, ſpecies, & ordo ſuper idem fundantur: & tñ modus dicit comparationem ad efficiens, & ſpecies ad formam, vel exemplar, & ordo dicit cõparationem ad finẽ, ſic charitas reſpectu boni operis poteſt habere & rõnem efficientis, & finis ſm diuerſas comparationes. Charitas enim continuat voluntatem noſtram ipſi deo, vt principio mouenti, & conformat vt regulæ dirigenti, & iungit vt fini quietanti: & ideo ſicut ipſe deus habet rationem efficientis inquantum mouet, & formalis inquantum dirigit, & finalis inquantum quietat, ſic & ipſa charitas reſpectu operis rõnem habet iſtius triplicis cauſæ: nec eſt inconueniens: quia ſecũdum philoſophum tria genera cauſarum poſſunt in vnum coincidere. Et ſic patet, quòd & ſi charitas ſit principiũ boni operis: nihilominus poteſt eſſe finis ſecundum diuerſas comparationes. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod vltimo quærebatur, quare charitas dicit̃ radix, & forma virtutum, & finis: hoc enim dicitur ſecundum diuerſas comparationes noſtræ voluntatis ad diuinam voluntatem: dicitur etiam ſuper hoc vinculum perfectionis in comparatione ad proximos, qui nobis vinculo charitatis iunguntur.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Voluntas bona ad hoc vt ſit recta, vnicum ſibi finem debet ſtatuere, cum vnum ſolum ſit ſummum, & verum bonum, quod quietat humanũ deſiderium.

Fundamenta.

VTRVM bonæ voluntatis ſit vnus ſolus finis, an poſſint eſſe plures. Et quòd vnus ſol⁹, videtur. Deut. 6. Diliges dñm deum tuũ, &c. glo. Nõ vult deus ſuũ amorẽ pati riualem, vt ſimul cũ ipſo aliud diligamus: ergo quicumq; ſibi diuerſos conſtituit fines, non facit qđ deus vult: & ſi non facit quod deus vult, non habet bonã voluntatem. Item. Super illud Phil. 1. Siue per occaſionem, ſiue per veritatem. glo. Quiſquis a deo aliud q̃ deũ quærit, non caſte diligit: ſed illa volũtas bona eſt, quæ non aliud quã deũ diligit: ergo nulla voluntas eſt bona, qũ aliud quam deũ quærit. Item. Sicut ſtatus eſt in primo principio, ita & ĩ fine vltimo: ſed primũ principiũ, in quo eſt ſtatus, non eſt niſi vnicum: ergo ſi finis debet rñdere principio, videtur quòd bonæ voluntatis nõ debet ſtatui niſi finis vnus: ergo ſi voluntas ſtatuit ſibi fines plures, non facit qđ debet: ergo non eſt bona. Itẽ, Quicumque diuerſos fines intendit, habet cor ſuũ diuiſum: ſed q cor ſuũ diuidit, non diligit deũ ex toto corde, nec in toto corde quærit deum: & quicumque talis eſt, deo non placet, q̃ pcipit ſe ex toto corde amari, & vult totum cor poſſidere: ergo non videt, quòd bona voluntas poſſit eſſe, quæ ſibi ſtatuit diuerſos fines. Sed cõtra. Ad opp. 1. Corin. 9. ſuper illud. Q m̃ debet in ſpe, qui arat, &c. glo. Prædicator qui corda aperit, vel ĩ fidẽ, debet arare in ſpe ſtipendiorum tpalium: ergo videtur, quòd bona voluntas non tm̃ poſſit ſibi ponere finem ſpiritualem, ſed etiam tpalem: ergo videtur, quòd poſſit diuerſos fines hr̃e. Item. Luc. 15. Quanti mercennarii in domo patris mei, &c. dicit Ambro. quòd multi ſunt mercennarii, qui abundãt ſpe, fide, & charitate: ſed mercennarius ſtatuit ſibi finem creatum, videlicet aliquã mercedẽ, q̃ eſt beatitudo creata. Si enim ſolum finem increatũ ſibi ſtatueret: iam non eſſet mercennari⁹ ſed filius: ergo ſi contingit eſſe bonos mercennarios, contingit bonam voluntatem habere fines diuerſos. Item. Bonum additum bono facit maius bonum: ergo ſi vnus bonus finis facit voluntatem bonam, ergo multo fortius multi boni fines: ergo videtur quòd tanto voluntas melior ſit, quanto plures ſtatuit ſibi bonos

fines : ergo non eſt neceſſe quòd bo-
na voluntas habeat vnum ſolum fi-
nem. Item. Sicut concupiſcibilis ap-
petit dulcedinem, ita iraſcibilis appe-
tit celſitudinem , & rationalis appe-
tit pulchritudinem: ſi ergo pulchri-
tudo non tantum eſt finis rationalis:
ſed etiam perfectio: & ſic de alijs , &
plurium perfectibilium plures ſunt
perfectiones, cum ſint in nobis tres
vires diuerſæ, quibus ſurſum conuer
timur, videlicet rationalis , concupi-
ſcibilis, & iraſcibilis, videtur ꝙ in oĩ
bona actione, & voluntate ſit aſſigna
re diuerſos fines.

21 RESP. Dicēdũ ꝙ bonæ volun
tatis vnus ſolus eſt finis principalis:
propter ꝙ intelligendum, quòd plu-
res fines ſtatuere hoc poteſt eſſe tripli
citer. Vno modo ita ꝙ finis ſit ſub fi
ne, ꝙ propter finem . Alio modo ita
ꝙ vnus ſit finis principalis, alter nõ
principalis: ita tñ quòd finis nõ prin
cipalis non referatur ad principalem
actualiter. Tertio modo ita ꝙ vterq;
ſit finis principalis . Exēplum autem
huius aſſignari poteſt in eo, quod fre
quenter accidit , videlicet cum quis
vadit ad eccleſiam ad percipiendas
diſtributiones: hoc enim poteſt face
re tripliciter. Aut ita ꝙ principaliter
intendit honorem, & gloriam dei cũ
vadit ibi decantare laudes : et ſimul
cum hoc intendit obtinere pecuniã
vt pauperibꝰ diſtribuat, vel in alios
vſus licitos ad honorem dei conuer-
tat. Alio modo poteſt aliquis ire ad
eccleſiam intendens deo placere, & ſi
mul cum hoc pecuniam acquirere :
ita tñ ꝙ eius acquiſitionem ad deum
non refert: nec tñ ipſam pecuniã ſta-
tuit finem principalē , ꝓ eo ꝙ ipſam
non diligit propter ſe. Tertio modo
vadit quis ad eccleſiam duplicata in-
tentione, ita quòd vult deo placere ,
& vult obtinere pecuniam, quam ſi-
cut auarus appetit acquirere vt poſ-
ſit theſaurum ſuum ampliare , & in
eo delectari propter ſe . Primo mo
do ſtatuere diuerſos fines eſt bonũ,
& meritorium, & pertinet ad bonam
voluntatem . Secundo modo ſtatuere
diuerſos fines non eſt bonæ volunta
tis loquendo formaliter: attamen nõ
ſic repugnat, quin poſſit cum ea ſta-
re: eſt enim ibi peccatum veniale, nõ
mortale. Et hoc vult dicere Auguſti-
nus in lib. confeſſ. cum ait. Minus te
amat, qui tecum aliquid amat , quod
non propter te amat. Tertio vero mo
do ſtatuere diuerſos fines non eſt bo
næ voluntatis, imo contra bonam vo
luntatē: talis enim vult duobus do-
minis ſeruire & hoc eſt impoſſibile ,
ſicut dicitur Matth. 6. Quādo enim
ſic principaliter duos intendit fines,
verificatur illud propheticum. Coan
guſtatatum eſt ſtratum , ita vt alter
decidat, & pallium breue vtrumque
operire non põt: & talis eſt voluntas
hypocritarũ quibus væh damnatio-
nis æternæ cõminatur ſcriptura, ꝓ eo
quòd terram ingrediuntur duabus
viis. Et ideo dicitur Eccl. 2. Ne acceſ
ſeris ad ipſum duplici corde : q enim
accedit in corde, & corde hypocrita
eſt: & qa gaudiũ hypocritæ ad inſtar
puncti eſt, ideo dicitur Oſeæ. 10. Di-
uiſum eſt cor eorũ, nunc interibunt.
Sic igitur ex dictis colligitur, ꝙ bonę
voluntatis plures poſſunt eſſe fines :
ita ꝙ vnus ſit finis principalis, & al-
ter non principalis, ſiue finis ſub fi-
ne. Plures autem conſtituere fines
principales bonæ volũtatis repugnat,
ſicut oſtendunt rõnes quæ ad primã
partem inducuntur . Cum enim vnũ
ſolum ſit ſummum , & verum bonũ
quod quietat humanum deſiderium,
neceſſe eſt quòd voluntas bona ad
hoc quòd recta ſit ſtatuat ſibi finem
vnicum.

AD illud ergo quod primo obii-
citur in contrarium, quòd qui arat 22
debet in ſpe arare . Dicendum, quòd
ipſa gloſſ. illam obiectionem diſſol-
uit, dum ſeipſam manifeſtat in ſe-
quentibus : facit enim vim in hoc
quod dicitur in ſpe, non propter ſpē.
Nam Propter dicit finem principa-
lem, In vero non tantummodo di-
cit finem principalem , imo etiam
finem , qui continetur infra finem.
Et ideo ex illo verbo non ſequitur ,
quòd aliquis poſſit ſibi plures fines
principales ſtatuere, imo ſi recte intel
ligaſ, potius ſequitur oppoſitũ. AD 23
illud , quod obijcitur, quod mercen-
narius

nari⁹ ſtatuit ſibi finem creatum. Dicẽ
dum eſt, quod eſt bonus mercennari
us & malus, & malus mercennarius
in duobus differt a bono. Primo qui
dem, quia malus mercẽnarius ſtatuit
ſibi finem creatum, quo habito non
neceſſario habetur deus. Bon⁹ vero
mercennarius ſtatuit ſibi finem crea-
tum, quem habere non eſt aliud, quã
habere deum ſicut ipſam fruitionem
dei. Secundo vero differt in hoc quod
malus mercennarius ſtatuit ſibi fi-
nem creatum tanquam principa-
lem: bonus vero mercẽnarius ſtatuit
ſibi finem creatum tanquam finem
ſub fine. Non enim amat deum pro-
pter fruitionem, ſed fruitionem pro
pter deum. Et ideo ex hoc non habe
tur quod finis bonę volũtatis plurifi
24 cet. AD illud, quod obijcitur, quod
bonum additũ bono facit maius bo-
num. Dicendum, quod illud verum
eſt, quando additio boni ad bonũ fit
ſaluo ordine: cũ enim bonitas neceſſa
rio ponat ordinẽ, ſi additio boni ad
bonum tollat ordinem bonum, non
auget, ſed potius perimit. Quia ergo
pluralitas finium principalium ordi
nem non ſeruat, quia ſecundum re-
ctum ordinẽ ſtat⁹ debet eſſe in vno,
& vnicum debet eſſe vltimum, hinc
eſt quod pluralitas finium principa-
lium bonitatem voluntatis non aug
mentat, ſed potius ipſam voluntatem
deprauat, quia dum vult placere vni
diſplicet alteri, & dum vult aſſequi
25 vnum, perdit reliquum. AD illud, ꝙ
obijcitur, ꝙ rationalis appetit ſuam
pulchritudinẽ, & concupiſcibilis dul
cedinem &c. Dicendũ, quod pulchri
tudo, celſitudo, & dulcedo poteſt du
pliciter accipi. Aut prout eſt perfecti
ua, & informatiua virtutis animę, aut
prout eſt ipſi⁹ animę motiua. Primo
modo tenet rationem finis ſub fine,
& ſic plurificari poteſt ſecundum di
uerſitatem dotium animæ. Secundo
modo prout ſ. tenet rationem obiecti
& motiui, ſic vnitatem habet. Nam
in deo idem eſt pulchritudo, celſitu-
do, & dulcedo: & ſic tenet rationem
finis principalis. Et ſic patet, quod
quamuis plures fines nõ principales
contingat conſtituere: tamen ad hoc
quod voluntas ſit bona, neceſſe eſt v-
num ſolum finem eſſe principalem.
Nam aliter non diligitur deus ex to
to corde.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Voluntates malę formaliter dif
ferentes, non vnum ſed diuer-
ſos ſibi fines conſtituunt.

VTRVM malæ volun
tates habeant vnicum Ad opp.
finem. Et quod ſic vi-
detur. Auguſt. ſuper
illum locum pſal. Scru
tans corda &c. Finis curę, & cogni-
tionis humanę eſt delectatio, ad quã
quiſque nititur peruenire: ſi ergo oẽs
voluntates malę finaliter quærũt de
lectationem, videtur, quod omnium
voluntatum malarum ſit vnum finẽ
aſſignare. Item. Malarum voluntatũ
eſt frequentius vnus malus exitus, ſi
ue terminus, ſicut dicitur Rom. vj.
Quorum finis mors eſt: ergo ſi earũ
cõtingat eſſe vnũ terminũ, pari rõne
vr̃ qđ cõtingat eſſe vnũ finẽ vltimũ.
Item. Quæ cõueniunt in principio,
conueniunt, & in fine vltimo: ſed oẽs
malæ voluntates conueniunt in prin
cipio, ſicut dicit Auguſt. in lib. de ve
ra relig. Planũ eſt inquit in toto ma
lefaciendi genere nihil aliud quam li
bidinem dominari: ſi ergo cõueniũt
in vno principio, vtpote in libidine,
videtur pari ratione, qđ conueniant
in vno fine. Item. Vitiũ imitatur vir
tutem ſecundum apparentiam: vnde
ſicut virtus nunquam quieſcit citra
beatitudinem veram, ita vitium inq
rit beatitudinem ſimulatam: ergo ſi-
cut oẽs virtutes faciunt tendere volũ
tatem ad bonum finẽ, ſcilicet beatitu
dinẽ, ſic vr̃ ꝙ oĩa vitia faciant tẽdere
volũtatẽ ad vnũ finẽ ſ. qui habeat ſi-
militudinem cum vero fine. Sed con
tra. Contrariarum voluntatum con Funda
trariæ ſunt delectationes: vbi autem menta.

ſunt delectationes contrariæ,ibi ſunt fines diuerſi:ſed voluptates faciũt voluntates ſubijnuicem repugnare: ergo faciunt diuerſos fines habere. Itẽ. Mala voluntas ponit finem in creatura:ſed impoſſibile eſt,quod ĩ vna creatura inueniat noſtra volũtas ſufficiẽtiã,cum nihil ſufficiat voluntati humanæ niſi ſola trinitas:ſi ergo voluntas nõ quieſcit niſi in eo fine,in quo ponit ſufficiẽtiam,videtur neceſſario quod voluntas mala diuerſos ſibi fines conſtituat. Item. Malæ voluntatis appetitꝰ ortum,& radicem habet ex libidine:ſed libido eſt id quo quis amat bonum proprium:ſi ergo bonũ ꝓprium neceſſario diuerſificatur in diuerſis,neceſſe eſt diuerſarum volũtatum diuerſos fines reperiri. Itẽ. Vnitas,& conformitas voluntatum bonarum venit ex vnitate amoris, in quo vniuntur,& colligantur: ſi ergo amor, in quo diuerſi colligantur, & vniuntur vnicam debet habere radicem in pluribus repertam,cum hoc nõ conueniat amori libidinis,ſed ſolum amori charitatis,qui ẽ amor ſpiritus ſancti,videtur,quod malarũ volũtatũ ſit nõ finis vnicus,ſed diuerſi.

26 RESP. Dicendum,quod econtrario eſt in bonis voluntatibus,& in malis. Nam bonarum voluntatum vnicus eſt finis:ſiue bonæ voluntates ſint diuerſæ diuerſitate materiali,ſiue diuerſitate formali. Diuerſitatem autem materialem voco, quando plures homines in eodẽ genere affectionis afficiuntur circa aliquid. Diuerſitatem autem formalem voco, quãdo idem homo diuerſis habitibus virtutum afficitur circa diuerſa. Siue enim ſic,ſiue ſic licet cõtingat plures fines proximos,& proprios aſſignare:tamẽ finem vltimum,& principalẽ neceſſe eſt eſſe vnicum, videlicet ipſum deũ. Et ratio huiꝰ eſt perfectio amoris mouentis,& perfectio appetibilis quietantis. Quia enim amor charitatis liberalis eſt, & nõ quærit quod ſuũ eſt ſed commune bonum:hinc eſt,quod plures hoĩes ex charitate moti, idem bonũ appetũt finaliter. Rurſus. Quia appetibile illud completiſſimum eſt, in quo non ſolum contingit reperiri bonum perfectum,ſed etiã omne bonum:hinc eſt,quod omnes voluntates quantuncunque diuerſę inueniũt finem ſuum,in quo quietantur. Econtra eſt in malis volũtatibus propter imperfectionem amoris appetibilis. Propter imperfectionem namque amoris libidinoſi voluntates ſolo numero differentes diuerſos habent fines,propterea quod amor libidinoſus ſemper quærit,quod ſuum eſt: & quia ſemper quærit bonum propriũ, iõ & ſi multi ex amore libidinoſo conueniant in actũ vnum tamen vnuſquiſque quærit finem ſuum propriũ, vt patet in adultero,& meretrice, qa iſte quærit delectationẽ,& illa quærit nũmũ. Propter imperfectionẽ etiam appetibilis neceſſe eſt diuerſas voluntates formaliter differentes habere diuerſos fines:quia enim luxuria appetit iocunditatem,& lętitiam,& auaritia ſufficientiam,& ſuperbia excellentiam,& hæc omnia non contingit reperiri circa eãdem rem creatam, ſed circa diuerſas, hinc eſt,quod voluntates malę differentes formaliter non vnum,ſed diuerſos fines ſibi conſtituunt. Vnde concedendæ ſunt rationes,quæ hoc oſtendunt. AD illud, 27 quod primo obiicitur,quod delectatio eſt finis curæ, & cogitationis. Dicendum,quod in ratione illa eſt figura dictionis,pro eo quod non eadem delectatio eſt finis curæ, & cogitationis humanæ,ſed diuerſæ: vñ ſtat ibi delectatio in ſua generalitate,& magis habet ibi ſuppoſitionem ſimplicẽ quam perſonalem:& ideo cum per delectationem deſcendit ad finis vnitatem,ſit ſophiſticatio ſecundum figuram dictionis ex commutatione ſuppoſitionis. AD illud,qđ obiicitur,ꝙ malarum volũtatum eſt vnus malus exitus:ergo vnus malus finis. Dicendum,quod non eſt ſimile. Nam malę 28 voluntates differũt in cõuerſiõe, ſed cõueniunt in auerſione. & malus exitus principalius reſpicit auerſionẽ, ꝙ conuerſionem:finis vero mouẽs principalius reſpicit cõuerſionem, quam auerſionem:ideo non ſequitur,quod cum finis ſit vnus exitus quo ad mortem dãnationis,quod ſecundum hoc ſit

ſit vnus finis motiuus qnantum ad
29 quietem delectationis. AD illud, qđ
obiicit̃ ꝙ voluntates malę conueniũt
in principio, vid•licet in libidine. Dicendum, quod in principio non conueniunt niſi per quandam conformitatem. Nam alia eſt libido in vno, & alia in altero: & ideo non ſequitur ex hoc, quód conueniant in finem vnicum. Attamen & ſi in principio conuenirent: non ꝑpter hoc neceſſe eſſet quod conuenirent in termino. Nam malum ſemper procedit in diſperſionem: bonum vero ſemper redit ad vnitatem. Quanto enim aliquid magis colligitur, tanto magis vigoratur & eſt perfectius: quanto vero magis
diſpergitur, tãto magis recedit a per
8 fectione, & complemento. Et ideo di
cit Philoſoph⁹, quod malum eſt mul
10 tifarie, & bonum vno modo. AD il
lud, quod obiicitur, quod vitium imitatur virtutem. Dicendum, quod ſic imitatur, quod plus habet de diſſimilitudine, quam ſimilitudine: magis enim virtuti contrariatur, quã ei cõformetur: & ideo poti⁹ inferri poteſt, quod malæ voluntates habeant fines diuerſos ſi bonę habent vnicum, quã econuerſo, quia enim in hoc conſiſtit perfectio virtutis, vitiũ magis in hoc a virtute deficit, quam ea imitari poſſit. Et ſic patet quod malarum voluntatum non eſt vnus finis, ſed diuerſi.

Artic. 2.

CONſequenter quęritur de ſecundo principali, videlicet de differentia intentionis, & voluntatis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrũ intentio ſit in ſolis rationalibus. Secundo quæritur, vtrum intentio in participantibus rationem dicat aliquid ex parte intellectus, vel ex parte affectus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Intẽtio proprie ſm qđ dr̃ lumẽ ꝑ qđ eſt tẽdentia in deũ ſolum, eſt in participantibus rõnem: prout vero dicit tendentiam, ordinẽ, & directionẽ appoſitas ad aliquẽ finem quietantẽ, nõ mõ in hoĩe, ſed in brutis repit̃.

VTRVM intentio ſit in his ſolis, quæ participant rationem. Et ꝙ ſic videtur, ſicut dicit glo. ſuper illud Luc. xj Vide ne lumen &c. Glo. lumẽ animæ eſt intentio: ſed conſtat, quod intẽtio non eſt lumen corporale, ſed ſpirituale: ſi igitur lumen ſpirituale eſt in ſolis ſubſtantijs ſpiritualibus, quę natę ſunt illuminari a ſumma luce, & hæ ſunt ſolæ creaturæ rationales, videtur ergo quod intentio ſit in ſolis rationalibus. Item. Intentio eſt actus vis collatiuæ. Qui enim intendit, ab vno in aliud tendit, & vnum comparat alteri: ſi ergo vis collatiua reperitur in ſolis participantibus rationẽ, videtur quod in eis ſolum reperiatur intentio. Item. Intentio eſt illud, ſecundum quod anima immediatius iungitur vltimo fini: ergo in eis ſolũ eſt reperiri intentionem, quæ habent potentiam, mediante qua deum pñt capere, & ei vniri: ſed talia ſunt ſola rationalia, quoniã ipſa ſola ſunt ad imaginem dei: ergo videtur, quod in his ſolum contingat intentionem reperiri. Item. Intentio eſt ſupremum in anima: vnde ipſa dicit̃ eſſe caput noſtrum, & oculus noſter: ſed illa, in quibus communicamus cum irrationalibus creaturis, ſunt infima, & citra rationem: ergo videtur, quod in nulla alia creatura rationali contingat intentionem reperiri. Sed contra. In oĩ eo, quod operatur per intentionẽ eſt reperire intentionem: ſed natura (vt dicit Philoſophus) eſt operãs per intentionem: ergo videtur, qđ in re naturali eſt intentionem reperiri, & ponere. Itẽ. Omne illud quod mouetur ad aliquid, eo obtento quieſcit: cũ .n. moue-

Fundamenta.

mouebaẽ,illud intendebat: niſi enim
illud intenderet non moueret ad eius
abſentiam,nec quieſceret adeius præ
ſentiã :ſi igitur res naturales ſunt hu
iuſmodi vt patet,cum lapis mouetur
deorſum,videtur quod intentio non
tantum ſit in rationalibus, ſed etiam
in rebus irrationalibus. Item.Omne
quod facit aliquod opus ordinatum
ad finem, ab illo diuerſum operatur
per intentionem : ſed naturę irratio-
nales ſunt huiuſmodi : ſicut patet in
aranea,quę facit telam ad capiendas
muſcas:ergo videtur &c.Item.Inten
tio eſt regula appetitus: ergo ſi nõ eſt
ponere aliquid in vniuerſo priuatũ
regimine,& ordine, videtur ꝙ vbicũ
que eſt ponere appetitũ,eſt ponere in
tentionem:ſed appetitus non ſolum
eſt in ſubſtãtijs rõnalibus, ſed etiam
in irrationalibus:ergo &c.

31 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum,ꝙ circa hanc
quæſtionem duplex eſt modus dicen
di,qui ad præſens occurrit. Vnus eſt
vt diſtinguamus in modo operandi
per intentionem penes proprium, &
alienum. Videtur enim ſatis rationa-
biliter poſſe dici,quod quædam ſunt
quæ mouentur per intentionem pro
priam,quędam etiam quę mouentur
per intentionem alienam. Per inten
tionem propriã mouentur illa,quę fi
nem cognoſcunt,&operationem ſuã
ad finem conferunt,& referunt . Per
intentionem alienam mouentur illa,
quæ intra ſe nõ habent potentiam di
ſcernendi: reguntur tamẽ, & dirigun
tur ab eo,qui diſcernit , ſicut ſagitta
ab arcu emiſſa moueri poteſt dici per
intentionẽ,non inquantũ arcus,vel
ſagittæ . ſed ſagittantis . Per hũc qui
dem modum ſatis rationabiliter po-
teſt dici,quod omnes res naturales ꝑ
intentionem dicuntur moueri, ꝓ eo
quod mouentur ſicut deus inſtituit,
& ſicut gubernat,& regit . Ipſe enim
in oĩ operatione eſt principalis mo-
tor:& ſecundum hunc modum dicẽ
di intentio proprie reperitur in ſolis
ſubſtantiis rationalibus, licet irratio
nalia ſecundum aliquem modum di
cendi per intentionem operari dicã-
tur. Sed quamuis iſte modus dicen-
di rationalis ſit,& veritatẽ dicat: nõ
tamen videtur ſufficienter dicere cũ
dicit, quod natura dicitur operari ꝑ
intentionem,non ratione proprię in
tentionis,ſed ratione intentionis alie
næ,quia non dicit ſufficienter cũ na-
turæ aſſignet intentionẽ alienã tm̃ :
ſecundum hoc enim caſualia,& for-
tuita cum non fiant præter diuinam
intentionem,non deberent dici facta
præter intentionem . Rurſus. Cũ vi
demꝰ ,quod naturalia appetitum ha
bent, mediante quo tendunt ab vno
in alterum,& vnaquæque res habeat
vim ſuam regitiuam,mediãte qua ad
ꝓpriũ finẽ inclinaẽ, vř qđ naturalia
nõ tm̃ habeãt moueri intentione ex-
trinſeca & aliena,ſed etiã ꝙ moueã-
tur intẽtione ꝓpria & intrinſeca. Et 32
ꝓpterea eſt alius modus dicendi , qa
ſicut triplex eſt appetitꝰ, videlicet na
turalis,ſenſualis,ſiue animalis,& ra-
tionalis, & quilibet iſtorũ appetituũ
habeat ſuum regimen, nõ abſurde re
gimẽ cuiuſlibet iſtorum trium appel
latur intentio:maxime tamen ꝓprie
vocatur intentio regimen appetitus
rationalis.Et ratio huius eſt , quia ad
regimen,& directionem appetitus na
turalis plus ſpectat dirigi,quam diri
gere:ad directiuũ vero appetitus rõ-
nalis proprie ſpectat dirigere:directi
uum vero appetitus brutalis quodam
modo medium tenet:& hinc eſt quod
naturalia mouentur quadam neceſſi
tate, rationalia vero mera liberalita-
te,bruta vero mouentur quadam im
petuoſitate,quæ eſt intra libertatem,
& ſupra neceſſitatem ; non enim pñt
ſe omnino reprimere , & tamen pñt
ad oppoſitas partes tendere.Sicut igi
tur regula directiua operationis re-
peritur in rationalibus ꝓprie, in ſen
ſualibus minus proprie,in naturali-
bus improprie: ſic & intentio.

E T per hoc patet reſponſio ad q̃ 33
ſtionem propoſitam , & ad rationes
ad vtranque partem. Nam intentio
proprie accepta ſecundũ ꝙ dicitur lu
men,per quod eſt collatio,& tenden
tia in deum accipitur circa animæ ſu
premũ:& ideo hoc modo in ſolis rõ-
nalibus reperitur,ſicut rationes illæ
oſtendunt. Intentio vero prout dicit
tenden-

tendentiam, ordinem, & directionem appetitus ad aliquem terminum vel finem quietantem: non tãtummodo eſt in rationalibus, imo etiam in brutis, ſicut aliæ rationes ad aliã partem oſtendunt, & ſic patet quod vterque diuerſis vijs verum concludunt, & propterea concedendæ ſunt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Intẽtio noĩat aliqd ex parte voluñtatis, ſed cũ dicat̃ oculus & lumẽ, fide & charitate diragitur pertinet ẽt ad intellectum.

Funda- menta.

DE intentione ſecundum quod reperitur in rõnalibus. Verum ſe teneat ex parte intellect⁹ vel ex parte affectus. Et quod ex parte affect⁹ videtur. Bern. ad Eugenium. Vt oculus ſit ſimplex duo ſunt neceſſaria, videlicet charitas in intentione, & veritas in electione: ſed charitas non eſt niſi in voluntate: ergo ſi charitas eſt in intẽtione, intentio ſe tenet ex parte voluntatis. Item. Augu. dicit, & habetur in litera. Intentio eſt, qua ſic ad finem peruenire volo: ſed nemo vult peruenire ad finem niſi per voluntatem: ergo intentio eſt ex parte volũtatis. Item. Intentio iungit cum ipſo fine: ſed voluntas non tantummodo dicit appetitum eorum quæ ſunt ad finem, imo etiam ipſius finis, ſicut vult Phi. ſi ergo illud, quod principaliter iũgit cũ fine eſt intentio, & hoc ipſum eſt voluntas, videtur ꝙ intentio ſit voluntas. Item. Meritum principaliter reſidet penes intentionem: ſed illud penes quod principaliter reſidet meritum, & demeritum, eſt ipſa voluntas: ergo videtur, ꝙ intentio ſe teneat ex parte voluntatis, ſiue affectionis.

Ad opp. Sed contra. Matth. vi. Si oculus tuus fuerit ſimplex &c. ibi glo. exponit, vt per oculum intelligatur intentio: ſi ergo oculus animæ non eſt affectus, ſed intellectus, videtur ꝙ intentio non ſe teneat ex parte affectus, ſed magis ex parte intellectus. Item. Super illud Matth. vj. Vid. e ne lumen &c. ſed lumen ſe tenet ex parte cognitiuæ: ergo &c. Itẽ. Intentionis eſt referre opus, ſiue volũtatem in finem: ſed eius eſt referre, cuius eſt conferre: & conferre eſt ꝓprie ipſius rationis: ergo & intẽtio. Item. Sicut voluntas nunquam vult aliquod volitum, niſi illud præcognoſcatur a ratione, ſic nunquam appetit finem niſi ratio, vel affectus rõnis eam præcurrat, quæ finem illum oſtẽdat: ſi igitur intẽtio eſt illa, quę finẽ monſtrat, videtur ꝙ intentio ex parte rationis ſe teneat. Si forte tu dicis ꝙ ſe tenet ex parte rationis, & voluntatis ſimul, Sed contra. Intendere eſt actus vnius: ergo eſt vnius potentiæ: ergo non poteſt eſſe voluntatis, & rationis ſimul, & ſemel. Item. Si intentio ſe tenet ex parte voluntatis, & rationis: aut ergo ſicut potentia, aut ſicut paſſio, aut ſicut habitus. Sicut potentia non videtur, quia cum voluntas, & ratio non ſint vna potẽtia, & ita in vno hoĩe reſpectu vni⁹ finis ſit vna intentio, nomine intentionis non poteſt intelligi potentia. Pari ratione nec habitus, quia non eſt vnus habitus in duabus potẽtiis. Quod nec paſſio conſtat, quia paſſionibus non meremur, nec demeremur: circa intentionem autẽ eſt meritum, & demeritum: nullo igitur modo videtur, ꝙ intentio ſimul ſpectet ad rationem, & voluntatem. Itẽ. Si ſimul ſpectat ad rationem, & voluntatem, Quæro ad quam principaliter. Et principalius videtur ſe tenere ex parte ratiõis per hoc quod gloſæ dicunt, ꝙ intentio eſt lumen, & oculus, quod quidem eſt [illegible]ius rõnis proprie. Quod autem principalius ſe teneat ex parte voluntatis, vr̃ per hoc ꝙ intentio principaliter reſpicit finem: & potentia in nobis q̃ principaliter reſpicit finem, volũtas eſt, cum bonum, & finis ſint idem: ergo ſi non poteſt principaliter eſſe ex parte vtriuſque, videtur ꝙ non conſiſtat in vtraque potentia. ſ. in rõne, & voluntate. Item. Inferius non ſe extendit ad plus, quã ſuũ ſuperius: ſed intelligẽtia eſt vniuerſalior, quã intentio. Vnde Dama. Intelligentia eſt

eſt primus motus; quæ vero circa aliquid eſt intelligentia, intentio dicit. Si ergo intelligentia non ſe extendit ad rationem ſimul, & voluntatem, ſed tantum conſiſtit in ratione pari ratione videtur, quòd ſimiliter nec intentio.

34 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ frequẽter ad cognitionem rei perducimur per cõſiderationem vocabulorum. Qui enim prima vocabula impoſuerunt ꝓprietates rerũ potiſſime cõſiderauerũt, & iuxta illa vocabula impoſuerũt. Si igit velimus attẽdere, hoc verbũ intẽdere cõpoſitũ eſt ab in, & tendo: hæc autẽ præpoſitio in, duplicẽ poteſt importare habitudinem, cum componitur huic verbo tendere, aut ſicut ad obiectum, aut ſicut ad terminum vltimũ. Primo mõ hoc qđ eſt intendere, ſignificat ſolam cõuerſionem potentię reſpectu obiecti. Secũdo vero modo non tantũmodo ſignificat cõuerſionem, imo ſignificat cũ hoc quandam collationem, & cõiunctam quietationem: & ſm iſtam duplicem acceptionem hoc verbũ intẽdo diuerſam habet conſtructionem. Differt enim dicere, intendo in hoc,
35 & intendo hoc. Cum enim dico, intendo in hoc, intendere dicit conuerſionem potentiæ ad aliquid tãquam ad obiectum. Cum vero dico, Intendo hoc, intendere dicit conuerſionẽ potentiæ ad aliquid tanquam ad finem vltimum, quem intendit aſſeq, & cui vult copulari. Et ideo in prima acceptione huius verbi intẽdere inter ipſum, & ſuum caſuale cadit præpoſitio media, vt per hoc ſignificetur directio, & conuerſio potentiæ ad illud tanquam ad obiectum ſupra qđ. In altera vero ſignificatione non cadit præpoſitio media, pro eo ꝙ hoc verbum tẽdere de ſe dicebat inclinationem, & ordinationem ad aliquid; & hæc præpoſitio in, ſibi iuncta ſuper hoc addit quietationem: vnde ſenſus eſt. Intendo beatitudinem. i. tendo in beatitudinẽ: & propterea non oportet exterius addi præpoſitionẽ.

36 Et ſecũdum iſtum vltimum modum accipiendi eſt hic ſermo de intentione. Et qm̃ iſtud vocabulum duo importat, videlicet quandam collationem, & pręter hoc quandam cõuerſionem cũ collatione, & quandã tendentiam cum quietatione, & vnum iſtorum eſt rationis, & alterũ voluntatis: hinc eſt, quòd in nomine intentionis clauditur ſimul actus rationis, & voluntatis. Quamuis enim ſit vnum vocabulum: tamen ſm quòd compoſitum eſt, ſic implicat duarũ potentiarũ actus coniunctos ad vnũ perficiendum, quod non poſſet facere actus vnius ſine actu alterius. Et 37
eſt ſimile de verbo conſentiendi: qđ quamuis videatur importare vnicũ actum, tamen neceſſario duos includit. Nam conſenſus non eſt aliud, quam concordia voluntatis ſimul, & rationis ad vnum aliquid faciendũ, vnius vt arbitrantis, & iudicantis: alterius autem vt præoptantis: & ꝓpterea ſic recte nominatur, & reſpicit lib. arb. quod quidem ſimul cõſiſtit circa voluntatem, & rationem ſicut ſupra fuit oſtenſum. Vnde ſicut tota diſpoſitio familiæ pendet ex conſenſu patrisfamilias, & matrisfamilias, ſic tota diſpoſitio agẽdorũ in domo animę pendet ex cõſenſu voluntatis, & rationis. Et ſicut pendet diſpoſitio, & regimen ex conſenſu, ſic pẽdet directio, & obliquatio ex intentione. Sicut enim ad rectum motũ progreſſiuum cõcurrit ſimul operatio viſus oſtendentis viam, & operatio pedis incedentis, ſic in actu intẽdendi clauditur ſimul actus rationis, & voluntatis, vnius vt aſpicientis, alterius vt tendentis. Et quia iſti actus coniuncti ſunt, ideo per vnum vocabulum compoſitũ importantur. Ex his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam, & ad rationes ad vtramq; partem. Concedendum eſt enim, quòd intẽtio nominat aliquid ex parte voluntatis, ſicut rõnes ad primam partem concludunt. Verum eſt etiam, quòd intentio nominat aliquid ex parte rationis, ratione cuius dicitur & oculus, & lumen, ſicut oſtendunt rationes aliæ: & quantũ ad hæc duo intentio dirigi habet fide, & charitate, fide clarificante oculum intellectus,

Scot. vult diſt. ꝓſen. qđ dicat vnũ actũ qui eſt ſolius voluntatis, præſuppoſito tñ actu intellectus

ctus,

cui ſub ctus, & charitate rectificante pedem ſcribit S. affectus. Tho. 1.2. q. 12. art. 1. & 22. q. 180. art. 1 & q. de veri. q. 22. art. 13

A D illud ergo, quod obijcitur
38 contra hoc, quòd nō poſſit eſſe ſimul
in ratione, & voluntate, quia inten-
dere dicit vnicum actum. Dicendú,
quòd falſum eſt: imo importat plu-
res actus, ſicut & cōſentire, ſicut oſtē
ſum eſt. AD illud vero, quod quæri
tur, vtrum ſi ſicut potentia, vel ſicut
39 paſſio, vel ſicut habitus. Dicendum,
quòd & ſi intentio aliquando dica-
tur ipſa potentia intendens, aliquan
do dicatur ipſe habitus ſm quē intē
dit, aliquando dicatur actus inten-
dendi, aliquando ipſum intentum;
principalius tamen nomen intentio
nis impoſitum eſt ipſi actui: nihilo-
minus tamen in aliis acceptionibus
contingit aliquando reperiri. Nam
cum dicitur quòd intentio eſt ocu-
lus, accipitur intentio pro poten-
tia. Cum dicitur, intentio eſt lumen,
accipitur intentio pro habitu diri-
gente. Cum vero dicitur, quòd in-
tentio eſt ipſe finis, ſicut dicit Magi-
ſter in litera, accipitur intentio pro
intento. Cum vero dicitur, quòd in-
tentio quædam eſt recta, quædam eſt
obliqua, accipitur intētio pro actu.
Cum vero dicit Philoſophus, quòd
omne quod eſt in anima eſt potētia,
vel paſſio, vel habitus. Dicendum,
quòd Philoſophus ſub habitibus cō
prehendit actus: vel loquitur de his,
quę ſunt in anima per modum quie-
tis, non per modum fieri. Talia.n.
potius dicuntur eſſe ab anima, quàm
in anima. Et ſicut patet, quòd inten
tio poteſt eſſe actus, poteſt etiam eſſe
habitus, & potentia: & ſicut non no
minat vnum actum ſimplicē, ſed plu
res, ſic nō nominat vnicum habitū,
nec vnam potentiam tantum. Nec va
let ratio illa, Eſt vna intentio, ergo
vna potentia, vel vnus habitus, qa
hoc eſt vnum nomen impoſitum plu
ribus, ſicut ſupra dictum fuit de li-
bertate arbitrii: & ſic eſt in hoc no 40
mine concordia, & conſenſus. A D
illud, quod quæritur in quò ſit prin
cipalius. Dicendum, quòd ſecūdum
diuerſa, & principalius eſt in cogni-
tiua, & principalius in affectiua. Nā
quantum ad directionem principa-
lius ſe tenet ex parte cognitiuæ, quan
tum vero ad tendentiam principali⁹
ſe tenet ex parte affectiuę, & hoc non 41
eſt inconueniens. AD illud, quod
obijcitur, quod intentio eſt inferius
ad intelligentiam. Dicendum, quod
Damaſ. loquitur de intentione ſecun
dum aliam acceptionem ſ. ſecundum,
quod dicit conuerſionem ipſius vir-
tutis intellectiuæ ad aliquod obiectū
determinatum, per quem modum di
citur in alterum intendere, qui illum
aſpicit, vel conſiderat: & talis modus
accipiendi frequēter habetur in ſcri
ptura. Vnde Act. iij. dicitur qđ clau-
dus, qui ſtabat ad portam templi in
tendebat in eos, ideſt in Petrum, & Io
hannem, Et pſal. Deus in adiutoriū
meum intende &c.

CVM VOLVNTAS SIT DE HIS QVAE homo naturaliter habet, quare peccatum fore dicatur, cū nullum aliud naturale peccatū ſit.

DISTINCTIO XXXIX.

Quare voluntas magis deprauet in ſuo actu quare aliqua alia potentia.

HIC autem oritur quæſtio ſatis neceſſaria ex ſuperioribus cauſam trahens, Dictum eſt enim ſupra, voluntatem ineſſe naturaliter homini, ſicut intellectus, & memoria. Quę autem homini naturalia ſunt, quantumcunque vitientur, bona tamen eſſe non deſinunt: quia nō valet vitium bonitatem, in qua deus eam fecit, penitus conſumere: vt verbi gratia, Intellectus, vel ratio, & ingenium, ac memoria, etſi vitiis ac peccatis obnubilentur & corrumpantur, bona tamen

ſunt, nec peccata nominantur: ſicut Aug. de ratione quæ eſt imago dei, in qua facti ſumus, euidenter oſtendit in 15. lib. de Trinit. Cap. 8 Hæc eſt, inquit, imago in qua homines ſunt creati, qua cæteris animalibus præſunt: quæ creatura in rebus creatis excellentiſſima, cũ a deo iuſtificatur, a deformi forma in formoſam mutatur formam. Erat enim etiam inter vitia natura bona. Hæc autem imago ratio eſt vel intellectus. Cum ergo voluntas de naturalibus ſit, quare ipſa non ſemper bonum eſt, etſi aliquando vitiis ſubiaceat? Ad hoc facile reſpondent, qui dicunt omnia quæ ſunt inquantum ſunt bona eſſe: quia & ipſam voluntatem inquantum eſt vel inquantũ voluntas eſt, vt ſupra poſuimus, bonum eſſe aſſerunt: ſed inquãtum inordinata eſt, mala eſt & peccatum. Vbi poteſt ab eis rationabiliter quæri, Si voluntas inquantum inordinata eſt, peccatũ eſt: quare ergo intellectus, ratio, & ingenium, & huiuſmodi, cum inordinata ſunt, peccata non ſunt? Inordinata vero ſunt ſicut voluntas, cum ad rectum finem non tendunt, eorumque actus præuaricationes exiſtunt. Ad quod illi dicunt voluntatis nomine aliqñ vim .ſ. naturalem potentiã volendi, aliqñ actum ipſius vis ſignificari. Vis autem ipſa naturaliter animę inſita, nũquã peccatũ eſt, ſicut nec vis memorandi vel intelligendi: ſed actus huius vis qui & voluntas dicitur, tunc peccatum eſt, quando inordinatus eſt.

Reſpõſio. ſecundum quoſdam. Diſt. 35

Quare actus voluntatis ſit peccatum, ſi actus aliarum potentiarum non ſunt peccata.

SED adhuc quęritur, Quare huius naturalis potentiæ actus peccatum ſit, ſi aliarum potentiarum actus peccata non ſunt, ſcilicet potentiæ memorandi, cuius actus eſt memorare: & potentiæ intelligendi, cuius actus eſt intelligere. Ad quod & ipſi dicunt, quia alterius generis eſt actus ille voluntatis, quam actus memorię vel intellectus. Hic enim actus eſt ad aliquid adipiſcendum vel non admittendum: qui non poteſt eſſe de malis, quin ſit malus. Velle enim mala malum eſt, ſed intelligere vel memorare mala malum non eſt. Quamuis eorum quidam etiam hos actus malos eſſe interdum non improbe aſſerant. Memorat enim interdũ quis malum vt faciat, & quęrit intelligere verum, vt ſciat impugnare. Ecce qualiter ſoluitur pręmiſſa quæſtio ab his, qui tradunt omnia eſſe bona inquantum ſunt. Qui vero dicunt voluntates malas peccata eſſe, & nullo modo bona, breuius reſpondent, dicentes actum voluntatis non eſſe de naturalibus, ſed vim ipſam & potentiam volendi, quæ ſemper bonum eſt, & in omnibus eſt, etiam in paruulis, in quibus nondum eſt eius actus.

Reſponſio ſecundum quoſdam alios.

Quomodo intelligendum ſit illud, Et homo etiam qui ſeruus eſt peccati, naturaliter vult bonum.

Tom. 4 PRAETEREA quęri ſolet, Quomodo intelligendum ſit quod

quod ait Ambr. exponens illud verbum Apoſtoli. Nõ enim quod volo, illud ago: ſed quod nolo, illud facio. Dicit enim, quod homo ſubiectus peccato facit quod non vult, quia naturaliter vult bonum. Sed voluntas hęc ſemper caret effectu, niſi gratia dei adiuuet & liberet. Si homo ſubiectus peccato eſt, vult quidem malum & operatur, quia ſeruus eſt peccati, & eius voluntatem (ſicut ſupra dixit Aug.) libenter facit: quomodo ergo naturaliter vult bonum? An eſt eadem voluntas, ideſt, idẽ motus, quo libenter peccato ſeruit, & quo naturaliter vult bonum? Si non eſt eadem voluntas, quæ ergo iſtarum eſt, qua cum homo iuſtificatur, a ſeruitute peccati liberatur? Vt enim diſſeruimus ſuperius, gratia dei voluntatem hominis liberat & adiuuat, quæ voluntatẽ hominis præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Sed quę eſt illa voluntas: an illa quæ naturaliter vult bonum: an illa quę libenter ſeruit peccato, ſi tñ duæ ſunt voluntates? Propoſita eſt quæſtio profunda, quę varia a diuerſis expoſitione determinatur. Alii.n. dicũt duos eſſe motus: vnum quo vult bonum naturaliter. Quare naturaliter, & quare naturalis dicitur? Quia talis fuit motus naturę humanæ in prima conditione, in qua creati ſine vitio ſumus, quæ proprie natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate rectus. Vnde in lib. de fide ad Petrum ſcriptum eſt, Firmiſſime tene primos homines bonos & rectos eſſe creatos cum libero arbit. quo poſſent, ſi vellent, propria voluntate peccare: eoſque nõ neceſſitate, ſed propria voluntate peccaſſe. Recte ergo dicitur homo naturaliter velle bonũ, quia in recta & bona uoluntate conditus eſt. Superior.n. ſcintilla rõnis, quæ etiã (vt ait Hieron.) in Chain nõ potuit extingui, bonũ ſemper vult, & malũ ſemper odit. Aliũ autẽ dicunt motum eſſe, quo mens relicta ſuperiorum lege ſubiicit ſe peccatis, eiſque oblectatur. Iſte motus (vt aiunt) antequã adſit alicui gratia, dominatur & regnat in homine, alterũque deprimit motũ: vterque tamen ex libero arbitrio eſt. Veniente autem gratia ille malus motus eliditur, & alter naturaliter bonꝰ liberatur, & adiuuatur vt efficaciter bonum velit. Ante gratiam vero licet naturaliter homo velit bonũ, nõ tñ abſolute concedi oportet bonã habere volũtatem, ſed potius malam. Alij autem dicunt unam eſſe voluntatem, id eſt, vnum motum, quo naturaliter vult homo bonũ, & ex vitio vult homo malum, eoque delectatur: & inquãtum uult bonũ, naturaliter bonus eſt, inquantum malum vult, malus eſt.

cap. 18. cõmentarii ad 7. c. ad Rom.

An eadem voluntate velit homo naturaliter bonum, & libenter peccato ſeruiat.

Diſt. 25

Diſt. 26

Quæſt. propoſitã exequit, priꝰ ẽm illos q dicũt duos eſſe motꝰ.

Ca. 25. tomo. 3

In cõmẽ. ad 1. cap. Ezec. ſup eo loco, Et ſcintillæ quaſi aſpectꝰ æris candẽtis.

Tomo 5

Reponſio ſecundum alios.

Quare voluntas magis deprauetur in ſuo actu quam aliqua alia potentia.

DISTINC. XXXIX.

Hic autem oritur quæſtio ſatis neceſſaria &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter vnde volũtas habeat rectiſicari, & deprauari. In hac parte inquirit, quare voluntas magis deprauetur in ſuo actu, quã aliqua alia potentia. Diuiditur autẽ
Diuiſio. pars iſta in duas partes. In quarum prima inquirit de cauſa priuationis voluntatis deliberatiuæ. In ſecunda vero inquirit de rectitudine voluntatis humanæ ſecundum quod mouetur per modum naturę, ibi. Præterea quæri ſolet quomodo intelligendum ſit &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet quęſtionem, & determinat. In ſecunda vero opponit contra prędictam ſolutionem ad maiorem voluntatis explanationem, ibi. Sed adhuc quæritur, quare huiuſmodi naturalis &c. Similiter ſecunda pars principalis diuiditur in duas partes. In quarũ prima mouet dubitationem, & opponit. In ſecunda parte eam diſſoluit ſecundum diuerſorum opinionem, ibi. Propoſita eſt quæſtio profunda &c. Et ſic principaliter duo determinat Magiſter in parte iſta, qualiter voluntas videlicet deprauari poſſit cum ſit naturalis animæ potentia, & qualiter homo naturaliter ad bonum velit, & appetit, videlicet ratione naturalis iudicatorij, quod quidem eſt conſcientia quæ ſemper bonum dictat & ratione ſcintillę rationis, vel conſcientię, quę quidem eſt ſynderesis, quę ſemper ad bonum inclinat, & contra malum recalcitrat.

Velle enim mala malum eſt &c.

Dub. 1 Quæritur, vnde hoc ſit. Et videtur quod ſimiliter ſit in actu intelligẽdi, & in actu volendi. Actus enim recipit denominationem ab obiecto: ergo ſicut velle malum eſt malum, ita & intelligere. Item. Intelligere dicit motum a rebus ad animam, & velle dicit motum ab anima ad res: ergo videtur, quod plus pendeat actus intelligendi a re intellecta, quam actus volendi a re volita: ergo ſi malitia eſt a volito, & intellecto, potius debet deprauari actus intelligendi, quã actus volendi. Reſp. Dicẽdum, quod a malitia exiſtẽte in obiecto magis deprauatur actus volendi, quam actus intelligendi. Et ratio huius dupliciter ſumitur. Tum ex parte virtutis, quia tãta eſt vis amoris vt traſformet amãtem in amatum. Vnde qui diligit iuſtitiam iuſtus fit, & qui diligit iniquitatem iniquus fit, & propterea dicitur de malis quod facti ſunt abhominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt; non ſic eſt de actu intelligendi. Nam etſi aliquo modo conformet, non tñ transformat: hoc autem contingit propter maiorem vim vnionis, quæ conſiſtit in ipſo amore. Sicut enim dicit Dion. Amorem dicimus vim vnitiuam: propterea dicitur. j. Corint. Qui adhęret deo vnus ſpiritus fit. Alia eſt ratio ex parte obiecti. Bonum enim inquantum bonũ, eſt obiectum affectus, non intellectus. Intelligentię autem, & memoriæ obiectum eſt verum ſub ratione veri, vel bonum ſub ratione veri: & hinc eſt, quod intellectus quando intelligit falſum, eſt falſus: non tamẽ quando intelligit bonum eſt bonus: affectus vero non dicitur eſſe falſus, quia velit falſum, quamuis dicatur eſſe malus, quia velit malum, vel bonus cum vult bonum. Virtus enim a proprio obiecto denominari habet: & per hoc patet reſponſio ad vtrãque obiectionem. Iſtud autem melius infra patebit diſtin. xl. vbi inquirit Magiſter, Vtrum omne peccatum habeat eſſe a voluntate. Reſpon. 1

Superior enim ſcintilla rationis &c. bonum vult, & malum ſemper odit.

Sed contra. Impoſſibile eſt ſimul, & ſemel voluntatem moueri motibus cõtrarijs, vel etiam diſperatis: ſed homo aliquando vult malum: ergo nõ videtur, Dub. 2

videtur, quòd illa hora uelit bonum: falſum ergo dicit cum ait, Quod illa ſcintilla ſemper vult bonum. Si tu dicas, quòd voluntas naturalis, & deliberatiua ſunt diuerſæ potētiæ: & ita ſimul poſſunt moueri diuerſis motibus. Contra. In litera præcedenti habetur, & etiam ſequenti, quòd illa voluntas quæ vult bonum, gratia adueniente liberatur, & adiuuatur: ſi ergo voluntas quæ a gratia liberatur, & adiuuatur, hæc eſt in qua habet cōſiſtere peccatum, videtur quòd eadē ſit potentia uoluntatis, qua homo naturaliter vult bonum, & qua aliquando uult malum. Si tu dicas, quòd eadem eſt voluntas, tñ diſpoſita diuerſis habitibus, & ſm̄ illorum habituū diuerſitatem poteſt habere diuerſos motus. Obī̄ contra hoc. Quia illa potentia eſt unica, & ſimplex: ergo qñ conuertit ſe ad actum vnius habit⁹, non pōt ſe conuertere ſimul, & ſemel bene, & male. Non ergo ſemper uult bonum. Quod ſi hoc concedatur: eſt ratio in contrarium, quòd nulla virtus deſtituitur ſua naturali, & ꝓpria operatione: & maxime uirtus naturalis, cuius eſt moueri vniformiter: ergo uidetur, quòd actus uoluntatis naturalis, qui eſt appetere bonum, ſimul ſtet cum actu voluntatis deliberatiuæ, qui eſt uelle malum.

2 Reſpon. Reſponſio. Dicendum, quòd ſicut Magiſter dicit in littera, duo ſunt hic modi dicendi. Quidam enim dicunt, quòd actus quo uoluntas naturaliter uult bonum, non eſt diuerſus, uel diſtinctus ab eo, quo uoluntas uult deliberatiue malum: ſed ſicut malo culpæ in actu exteriori ſubſternitur bonū naturæ, unde unus, & idem actus eſt bonus bonitate naturæ, & malus malitia moris: ſic dicunt intelligi & in uoluntate, quòd uoluntas naturaliter uult bonum, inquātum uult actū ſubſtratum: uult, nihilominus malū inquantum illum actum deformat. Sed illud non ſufficit dicere: quia cū Ambro. dicit quòd homo uult naturaliter bonum, non intelligit de bono naturæ tantum. quod quidem eſt actus voluntatis, ſed etiā moris. Vult enim iuſtitiam naturali uoluntate. Et propterea eſt alius modus dicēdi, quem Magiſter primo ponit ī litera, quòd duo ſunt motus, & alius eſt motus, quo uolūtas appetit naturaliter bonum. & alius quo uoluntas deliberatiue uult malum. Vtrum aūt poſſint eſſe ſimul, hoc Magiſter non determinat. Et circa hoc duplex eſt opinio doctorum. Quidam. n. dicunt, quod poſſunt eſſe ſimul, pro eo ꝙ actus deliberatiu⁹ non excludit actū naturalē: & unus iſtorū actuū eſt voluntatis ut mouetur naturaliter, & alter mouet deliberatiue. ſed qm̄ uoluntas naturalis, & deliberatiua ſm̄ ꝙ oſtēſum fuit, una eſt potētia, & eadē potētia, qñ plene mouetur in bonum, uel in malū, non poteſt ſimul, & ſemel moueri motu oppoſito, & etiā diſparato ꝑꝑ ſimplicitatem potentiæ. 3 Ideo dixerunt alii, quòd motus uoluntatis naturalis nō eſt ſemper actualiter in bonū. Et quod dicit Magiſter ī litera, quòd ſemper uult bonum, hoc intelligitur habitudinaliter: impeditur autem, & ſuffocatur per malitiam uoluntatis deliberatiuę, ut non exeat in actum: ſicut eſt in damnatis in quibus ſynterēſis non inſtigat ad aliquod bonum, & iuſtum. Quicquid aūt ſit de hoc utrum ſimul poſſit eſſe motus uoluntatis, ut eſt natura, cū motu uoluntatis ut eſt deliberatiua: hoc tñ uerum eſt, quòd uoluntas naturalis quæ bonum appetit non eſt ſemper in ſuo actu, quia non ſemper cogitat de bono: & cum etiam cogitat, frequenter nullo mō afficit: & ideo in litera illa exponendū eſt ꝙ hoc, qđ dico. Semp, dicat continuitatē quātū ad habitū volēdi, nō quātum ad actū. Et ꝙ obī̄ ꝙ uirtus non priuat propria operatione. Dicendum, quòd illud intelligitur de operatione ſubſtantiali, quæ reſpicit eſſe rei: de operatione uero conſequenti quæ eſt reſpectu alicuius extrinſeci, non ſemper habet ueritatē quòd non priuetur actione. Fere. n. oēs uirtutes uidemus in ſuis actibus recipere interpollationem: nec tamen ex hoc dicimus eas eſſe ocioſas, uel propria operatione priuari, dum in actus proprios ſunt natæ exire pro loco, & tempore.

An gratiam vero licet,&c.

Dub.3. Cōtra. Videtur quòd imo,quia veriori modo ineſt alicui, quod ineſt ei naturaliter,quàm qđ ineſt accidentaliter: ergo ſicut ſequitur, ſi deliberatiue vult bonum,quòd habeat bonā voluntatem,ita ſequit̄,ꝙ ſi naturaliter vult bonum, quòd habeat bonā volūtatem. Item. Quod naturale eſt, non aſſueſcit in contrarium: ergo ſi homo naturaliter vult bonū, nunq̄ aſſueſcit velle malum: falſum ergo dicit,quòd homo naturaliter velit bonum. aut ſi verū eſt,videtur quòd per hoc ꝙ homo naturaliter vult bonū,

Reſpon. quòd ſit ſimpliciter bonus. Reſp. Di

4 cendum eſt,quòd bonitas voluntatis inchoat̄ in appetitu naturali,& conſummatur in virtute deliberatiua; nec eſt voluntas ſimpliciter bona, & recta,niſi ſit recta inquantū mouetur deliberatiue,& inquantum mouetur naturaliter: & ideo ſicut argumentū non ualet: imo eſt ibi quid,& ſimpliciter: iſte eſt caſt⁹ naturaliter: ergo eſt caſtus. Ita illud quod ſequitur, Iſte vult bonum naturaliter: ergo habet

5 bonam voluntatem. AD illud quod obiicitur,ꝙ veriori modo ineſt quod ineſt naturaliter &c. Dicēdum,quòd iſta cōparatio veritatem habet, qñ illud quod ineſt accidentaliter,nō præſupponit illud, quod ineſt naturaliter: cum aūt præſupponit, tunc non habet veritatem. Sicut enim melius eſt bene viuere,quàm viuere, & bene viuere pręſupponit viuere,ſic melior eſt voluntas, quæ recte mouetur, & naturaliter,& deliberatiue, quàm na

6 turaliter tantū. AD illud,quod obī, quòd naturale non aſſueſcit in contrarium. Dicendum, quòd hoc verū eſt de eo,quod ſimpliciter eſt naturale,videlicet de eo, quod a natura inchoatur, & conſummat̄: ſed hoc nō eſt verū i eo,qđ inchoat̄ a natura,& conſummat̄ ab aſſuetudine,vel etiā a grā: & tale eſt velle bonum. Et p hoc patent q̄ dūr in litera in hac parte.

Artic.1. AD intelligentiam igitur hui⁹ ptis icidit hic qō circa duo. Primo quærit̄ đ ipſa cōſcia, quæ eſt voluntatis q̄dam regula directiua. Scđo quærit̄ de ſynteresi,q̄ dr̄ ipſius conſciæ ſcintilla. Circa primū tria quærunt̄. Primo q̄rit̄ de ipſa conſcia in cōparatione ad ſubiectū,vtrū.ſ.ſit ex parte cognitiuæ, vel ex parte affectiuæ. Secundo q̄rit̄ de ipſa conſcia in cōparatione ad originem, vtrum.ſ.ſit a natura,vel ab acquiſitione. Tertio quærit̄ de ea in cōparatione ad effectū,videlicet vtrum omnis conſcientia habeat obligare.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Conſcientia ſe tenet ex parte cognitiuæ potentiæ, licet non ſpeculatiuam, ſed practicam reſpiciat cognitionem.

Fundamenta. VTRVM conſcientia teneat ſe ex parte intellectus, vel ex parte affect⁹. Et quòd ex parte intellectus videtur primo per illud Eccle.7. Scit conſcīa tua, quia tu crebro maledixiſti aliis: ſed ſcire eſt actus proprius potentiæ cognitiuæ: ſi ergo conſcientiæ eſt ſcire, conſcīētia ſe tenet ex parte cognitiuæ. Item. Dama. Dicit. Conſcientia eſt lex intellectus noſtri ſed lex intellectus non dr̄ niſi ſcriptura, quæ directe reſpicit intellectum: ergo conſcientia tenet ſe ex parte potentiæ intellectiuæ. Item. Oīs ſcientia eſt ex parte intellectus: oīs conſcīa eſt ſcīa: ergo oīs conſcīa eſt ex parte intellectus. Maior ꝓpoſitio p ſe manifeſta eſt. Minor ꝓbatur: quia oīs conſcius alicuius rei eſt ſciēs illā rē: ergo a cōiugatis, oīs conſcīa eſt ſcīa. Itē. conſcīa diuidit̄ p rectā,& erroneā: ſed erroneū reſpicit habitū, vel actū intellectiuū: ſi ergo diuiſum, & diuidentia ſpectant ad eandē potētiā aīæ, videtur quòd conſcīa teneat ſe ex parte potentiæ cognitiuæ. Item. Hoc ipſum oñdit̄ p actū: legere.n.& iudicare,& dirigere, & teſtificari, & arguere oēs ſunt actus ſpectantes ad cognitionē: ſed oēs hi tales actus attribuuntur

tribuunt cõſciæ. Nã conſcĩa eſt liber, in quo legimus: conſcia etiã interius iudicat, conſcia teſtatẽ, cõſcĩa arguit, cõſcĩa ẽt regit, & dirigit: ergo videt, ꝙ conſcĩa totaliter ſe teneat ex parte cognitiuæ, cum actus, & habitus ſint

Ad opp. eiuſdẽ potentiæ. Sed cõtra. Si conſcĩa ſe tenet ex parte cognitiuæ: aut ergo ſicut potẽtia, aut ſicut paſſio, aut ſicut habitus. Non ſicut paſſio, quia paſſiones maxime reſpiciunt affectiuã. Nõ ſicut habit⁹, quia conſcĩa mõ eſt mũda, & mõ immunda: & nullus habit⁹ tranſmutatẽ a mundicia in immundiciã, & ecõuerſo. Reſtat igr̃, ꝙ ſi cõſcĩa tenet ſe ex parte cognitiuæ, non erit aliud, q̃ potẽtia cognitiua: ergo ſi potentia cognitiua eſt de oĩbus non ſolũ de operabilibus, ſed ẽt de ſpeculabilibus, videt quòd conſcientia non tantum a tendatur circa ea, quæ ſunt morum, ſed etiam circa ea, quæ ſunt diſciplinarũ, quod manifeſte falſum eſt. Itẽ. Sicut intellectus ſe habet ad verum, ita affectus ſe habet ad bonũ: ergo ſi aliquid eſt, cuius perfectio conſiſtit in bonitate, illud magis ſpectat ad bonũ, q̃ ad intellectũ. ſed conſcĩa ẽ hmõi. Dicit.n̄. Apoſtol⁹. j. Thi. j. Charitas eſt đ corde puro, & cõſcĩa bona. Et iterũ in eadẽ epiſtola. Milites in illis bonã militiã hñs fidẽ, & bonã conſcĩam: ergo &c. Itẽ. Lex carnis repugnat legi mẽtis, ſm ꝙ Dam. dicit: ſed lex carnis ſe tenet ex parte motiuæ: ergo & lex mentis tenet ſe ex eadẽ parte: ſed conſcĩa eſt lex mẽtis, ſicut ſupra dicit Dam. ergo cõſcĩa tenet ſe ex pte affectiuę. Itẽ. Remors⁹ eſt actio potentię affectiuę, vbicunq; enim eſt remorſio, ibi eſt q̄dã dolor, & paſſio: ſed conſciæ eſt remordere, ſicut dr̃ ſup illud. j. Cor. j. Nihil mihi cõſcius ſum, glo. In nullo me remordet conſcĩa mea: ergo videt, ꝙ cõſcĩa ex parte affectiuæ ſe teneat. Itẽ. Delectabile, & pœnale ſe tenet ex pte potentiæ affectiuæ: ſed in nobis eſt pœna, & lætitia ex parte conſcĩę: vnde vermis conſcĩæ erit magna pœna in dãnatis: ergo videt, ꝙ conſcĩa teneat ſe ex parte potentiæ affectiuæ, non ex parte potentiæ cognitiuæ.

7 RESP. AD prædictorum intelligentiã notandũ eſt, ꝙ ſicut nomen intellectus aliqñ accipitur ꝓ potẽtia intelligendi, aliqñ ꝓ habitu, aliqñ ꝓ ipſo principio intellecto: ſic nomen conſcĩa tripliciter conſueuit accipi a doctoribus ſacræ ſcripturæ. Aliqñ.n. accipit conſcĩa pro ipſo conſcito: & ſic dicit Iohan. Dam. ꝙ cõſcĩa eſt lex intellectus nr̃i: lex.n. eſt illud, qđ per conſcĩam nouimus. Aliqñ vero accipitur cõſcĩa ꝓ eo, quo cõſcij ſum⁹. ſ. pro habitu, ſicut conſcĩa accipit pro habitu ſcĩæ cognoſcentis. Aliqñ aũt accipitur conſcĩa pro ipſa potentia conſcĩę (vt ita dicam) ſm ꝙ dr̃, ꝙ lex naturalis ſcripta eſt in conſcientijs noſtris. Cum igit tribus modis accipi ſoleat conſcĩæ nomen: vſitationi tñ modo nomen conſcĩæ pro habitu accipitur, ſicut nomen ſcientiæ, a quo componitur. Si igitur quęrat conſcĩa cuius potentiæ ſit habitus. Dicendũ, ꝙ eſt habitus potẽtię cognitiuæ, aliter tñ q̃ ſit ipſa ſpeculatiua ſcĩa: quia ſcĩa ſpeculatiua eſt perfectio intellectus noſtri inquantum eſt ſpeculatiuus: cõſcientia vero eſt habitus perficiens intellectũ noſtrum inquantum eſt practicus, ſiue inquantum dirigit in opere: & ſic intellectus habet quodãmodo rõnem motiui, nõ quia efficiat motũ, ſed quia dictat, & inclinat ad motum & propterea talis habitus non ſimpliciter noĩatur ſcientia, ſed conſcientia: vt in hoc ſignificetur, quòd habitus iſte non perficit illam potentiam ſpeculatiuam in ſe, ſed prout eſt quodammodo iuncta affectioni, & operationi, propter quod nos non dicimus, quòd dictamen conſcientiæ ſit ad hoc principium, Omne totum eſt maius ſua parte, & ad ſimilia: ſed bene dicimus, quòd conſcientia dictat deum eſſe honorandum, & cõſimilia principia, quæ ſunt ſicut regulæ agendorum. Concedendum eſt igitur (ſicut rationes oſtendunt) quòd conſcientia ſe tenet ex parte potentiæ cognitiuæ: licet non ſe teneat ſecundum quòd eſt ſpeculatiua, ſed ſecundum quòd eſt practica. Intellectus enim ſpeculatiuus, & practicus eandem potentiã dicũt ſola extenſione differentẽ, ſicut dicit Philoſoph⁹:

Cócordat Sco. hic, & D Thom. j. par. qõ. 79. ar. 13. & q. de verit. q. 17. ar. 1.

Diſcordat S. Thom. j. par. qõ. 76. ar. 13. q vult ꝙ conſcĩẽtia dicat actũ, nõ habitũ ſed Scotus hic tenet qđ cõſcĩa ſit habit⁹ concluſionis practĩce cui conſentit Du. diſ. pſ. q. 4

nec eſt aliquo modo intelligendum, quòd intellectus practicus ſit appetitus, vel volũtas: hoc enim negat ipſe Philoſophus.

8 AD illud ergo, quod obr̃ in contrarium, ꝙ ſcientia non põt eſſe potentia, nec paſſio, nec habitus ex parte cognitiuæ. Dicendum, ꝙ imo nominare põt & potentiam, & habitũ: & cum nominat potentiam, non nominat vniuerſaliter potentiam cognitiuam, ſed ꝓut ſe extendit ad cognoſcenda ea, quæ ſunt moris, ſiue ad moralia. Cum aũt noiat habitum, nõ ſolum noiat habitum naturalem, imo etiam põt noiare habitũ acquiſitum. Et quia habitus acquiſitus põt purificare, & fœdare aĩam: hinc eſt, ꝙ conſcientia dicitur munda, & immũda, recta, & non recta. Verumtamen iſtæ differentiæ plus reſpiciunt conſcientiam ſm̃ ꝙ ſtat pro noĩe potentiæ, q̃ ſecundum qđ ſtat pro noĩe habitus.

9 Ad illud, quod obr̃, ꝙ conſcientia dicitur eſſe bona, & mala. Dicendum, ꝙ bonitas, & malitia non tantũmodo reſpiciunt affectum, imo etiam intellectum practicum, & eius habitum: ꝓ eo ꝙ intellectus practicus non tm̃ cõſiſtit in vero, ſed etiam ſe extendit ad bonum. Et propterea iudicatorium illud (quod quidem eſt conſcientia) bonum eſt q̃n bonum dictat, & ad bonum inclinat, & a malo retrahit, & ipſum refugit: & ideo nõ ſequitur, quòd conſcientia ſit in potentia affectiua. Ad hoc enim quòd dicat bona, non oportet ꝙ ſit affectio per eſſentiam, ſed ſufficit ꝙ cum ipſa affectione, & voluntate habeat quandã concomitantiã.

10 AD illud, quod obr̃, quòd lex carnis opponitur legi mentis, Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter Hugo de ſancto Victore, In ſenſualitate ſiue in homine exteriori nõ tm̃ eſt corruptio quantum ad potentiam motiuam, & inclinatiuam, ſed etiam quantum ad ſenſitiuã: & ideo quanuis lex carnis principaliter conſiſtat in concupiſcentia ad malum inclinãte: nihilominus tamẽ præſupponit phantaſticam, & cognitiuam ſibi carnalia inordinate repræſentantem. Et conſimiliter in lege mentis eſt iſta duo conſiderare. Conſcientia autem quantum eſt de ſe magis directe oppo nitur legi carnis ratione cognitionis præambulæ, q̃ rõne concupiſcentiæ.

AD illud, quod obr̃ de remorſu. Dicendum, ꝙ conſcĩa dr̃ remordere ꝑ hoc ꝙ dum ipſa mõſtrat aliquod malum ipſi affectui habenti rectitudinem, ſuperinducit remorſum, pro eo ꝙ ille affectus recalcitrat: vnde remorſus non eſt a conſcientia principaliter mouente, ſed ſicut a dictante: a ſcintilla aũt conſcĩæ, quæ quidem eſt ſynteresis eſt ſicut a mouente, vt melius iam patebit. 11

AD illud, quod obr̃, ꝙ pœnale, & delectabile eſt ex parte conſcientiæ. Dicendum, ꝙ nõ eſt a cõſcĩa, nec in conſcĩa niſi ſicut in diſponente, & dictãte. Gaudere.n. & dolere proprie affectionis eſt: ſed cum conſcientia, quæ eſt rectus teſtis teſtificatur de bono facto ꝙ eſt bonũ, & de malo facto quod eſt, malum, generat ex hoc dolorem, vel gaudium in affectu. Vnde Apoſtolus dicit. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ: non attribuendo ipſi conſcientiæ principaliter paſſionem lætandi, ſed actum teſtificandi. 12

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Conſcĩetia quodammodo dicit habitum innatum reſpectu luminis ſuper nos ſignati: dicit etiam habitum acquiſitum reſpectu ſpecierum cognoſcibiliũ & ſpecierum operabilium.

VTRVM conſcientia ſit habitus innatus, aut acquiſitus. Et ꝙ ſit habitus innatus videtur. Rom.2. Cũ gentes quæ legem nõ habent, naturaliter quæ legis ſunt, faciunt: ipſi ſibi ſunt lex, quia oſtendũt opus legis ſcriptum i cordibus ſuis, teſtimonium illis reddente conſcientia. Et glo. ibidẽ. Et ſi gentes non habeãt legẽ ſcriptã, habent tñ legẽ naturalem, qua ſibi conſcij ſunt: ergo ex textu

Fundamenta.

textu, & glo. patet, ꝙ conſcīa dicit habitū naturaliter cordi humano inſcriptū. Item. Aug. in lib. 3. de lib. ar. Ante oē meritū boni operis non eſt parum accepiſſe naturale iudicatorium, quo ſapientiam quis præponat errori, & quietem difficultati. ſi ergo conſcientia eſt huiuſmodi iudicatorium, eſt igitur habitus hoi innatus. Item Iſido. Ius naturale eſt, qđ natura docuit oīa aīalia: ergo ſi natura docuit aīalia illud qđ eſt iuris naturalis, multofortius docuit hoiem, qui excellit oīa aīalia: ſed cognitio iuris naturalis non eſt aliud q̄ conſcīa: ergo &c. Item. Naturaliter habemus inſtinctum ad appetendum beatitudinem, & ad honorandum parētes: ſed hoc non poteſt eſſe ſine aliqua ꝑcognitione: ergo videtur, ꝙ ad hmōi facienda habeamus aliquam cognitionem naturaliter nobis impreſſam: ſed cognitio inclinans ad hoc eſt conſcientia: ergo &c. Item. Lex naturalis cognoſcit ab hoīe aliquo modo: aut ergo ꝑ acquiſitionem, aut per naturā. Si ꝑ acquiſitionem: ergo non debet dici naturalis, ſed acquiſita: ſicut nec virtutes politicę. Si vero per naturam: & cognitio legis naturalis nō eſt aliud quam conſcīa: ergo &c. Item. Ius naturale naturaliter ligat voluntatem: ſed ligationem voluntatis neceſſario præcedit actus cognitionis: affectum. n. præcedit intellectus: ergo ſi voluntas naturaliter ad illud ius ligatur, videt ꝙ illud ius naturaliter ab aīa cognoſcatur. Si ergo illi⁹ iuris cognitio eſt conſcīa: patet &c.

Ad opp. Sed contra. Philoſophus in iij. de aīa dicit q̄ anima eſt ſicut tabula raſa, in qua nihil depictum eſt: ergo videtur, ꝙ aīa a ſua prima conditione nullam habeat innatam cognitionē: ſi ergo habitus conſcīæ dicit aliquā cognitionē, videt ꝙ non ſit innatus, ſed acquiſitus. Item. Aug. in j. lib. retract. retract. hoc qđ dixerat, aīam creari ſcientē, ſed mole corporis oppreſſam obliuiſci eorum, quę ſciebat: ſed non retractaret niſi haberet hoc pro falſo: ergo falſum eſt ſm Auguſ. ꝙ anima habeat naturaliter cognitionem agendorum: ſi ergo conſcientia eſt huiuſmodi habitus cognitiu⁹, videtur ꝙ non ſit innatus, ſed acquiſitus. Item, Non habetur cognitio de complexo, niſi habeat de incōplexo. Vnde non cognoſcit principium, qui non cognoſcit terminos: propter qđ dicit Philoſophus, quòd principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus: ſed cognitionem incōplexorum non habemus niſi mediantibus ſenſibus, nemo enim conoſcit colorem niſi per viſum; & propterea amittentes vnum ſenſum neceſſe eſt vnam ſcientiam amittere. Si ergo ois ſcīa incomplexorum eſt mediante ſenſu, neceſſe eſt quòd omnis cognitio incomplexorum ſit acquiſita, & accepta a ſenſu: ſed conſcientia dicit cognitionem cōplexi, vtpote alicuius regulæ iuris naturalis: ergo videtur, quòd conſcientia non dicat habitū innatum, ſed acquiſitum. Itē. Aequalis difficultatis, vel maioris eſt ſcire ea, quæ pertinent ad mores, ſicut ea quæ pertinent ad ſimplicem ſpeculationē: ſed ſcientia, quæ eſt habitus cognitiuus ſpeculandorum non eſt nobis innata, ſed acquiſita: ergo pari ratione, & conſcientia, quæ eſt habitus dirigens in agendis, non eſt innata, ſed acquiſita. Item. Omnis habitus naturalis ſemper eſt rectus: conſcientia autem eſt aliquando recta, aliquando erronea: ergo conſcientia non eſt habitus naturalis, ſed acquiſitus. Item. Habitus naturales omnibus inſunt, & ſemper, quia naturalia ſunt illa, quæ ſunt eadē apud oēs: ſed naturalia comitantur naturam inſeparabiliter: ſed conſcientiæ non ſunt eædem apud omnes, imo frequēter ſunt contrariæ: conſcientia etiam non ſemper ineſt, quia frequenter homo incipit habere conſcientiam, quam primo non habebat: ſicut religioſus ex quo intrat religionē habet conſcientiam quòd non liceat ei facere contra conſilia, & hanc prius non habebat: ergo &c.

RESPON. Ad prædictorū intelligentiam eſt notandum, quòd prę ter illam poſitionem Platonicam, quæ poſuit omnes habitus cognoſcendorum eſſe animæ ſimpliciter innatos;

natos,ſed obliuioni dari ad tempus propter corporis molem, quam improbat,& reprobat tam Philoſoph9, quàm Auguſtinus,tres fuerunt opiniones doctorum de origine habituum cognitiuorum: & omnes illæ tres opiniones in hoc concordant, quòd ſicut virtutes conſuetudinales nec ſunt omnino a natura,nec omnino ab acquiſitione, ſed quodammodo ſunt innatę, & quodammodo acquiſitæ: ſic etiam & habitus cognitiui,nec ſunt omnino innati,nec omnino acquiſiti,ſed quodammodo innati,& quodammodo acquiſiti. In aſſignando autem modum ſecundum quem iſti habitus ſunt innati, & ſecundum quem ſunt acquiſiti, diuerſi ſignificantur diuerſi. Quidam enim dicere voluerunt, quòd innati ſunt intellectui agēti,ſed acquiſiti ſunt quãtum ad intellectum poſſibilē:& quãtum ad iſtum intellectum dicit Philoſophus,animam creari ſicut tabulam nudam,& ille intellectus eſt,qui habet perfici mediantibus potentiis ſenſitiuis. Sed iſtud non videtur eſſe conſonū nec verbis Philoſophi, nec veritati. Si enim intellectus agens haberet habitus cognoſcendorum,quare non poſſet illos communicare poſſibili ſine adiutorio ſenſuum inferiorum? Rurſus,ſi intellectus agens haberet habitus cognoſcendorum, anima a ſua conditione iam non eſſet ignorans,imo eſſet potius ſciens. difficile etiam eſt ſimul cum hoc intelligere, quomodo ſpecies dicantur eſſe in intellectu agente; cum poſſibi
14 lis dicatur, quo eſt omnia fieri, & agens,quo eſt omnia facere. Et ideo eſt ſecundus modus dicēdi, quòd habitus cognitiui quodammodo ſunt innati,quodammodo acquiſiti. Innati ſunt enim quo ad cognitionem in vniuerſali,acquiſiti quo ad cognitionem in particulari. Siue innati ſunt quo ad cognitionem principiorum, acquiſiti uero quo ad cognitionem
15 concluſionum. Vnde dignitas eſt illa, quam quiſque probat auditam Sed nec iſte modus dicendi conſonat verbis Philoſophi,& Auguſtini. Nã Philoſophus in libro poſteriorum probat, quòd cognitio principiorũ non eſt nobis innata, deducens ad plura inconuenientia: & ibidem oſtēdit, quòd cognitio principiorum acquiritur in nobis via ſenſus, memoriæ, & experientiæ. Auguſtinus etiã 16
in 12. libro de trinitate loquens de paruulo,qui reſpondebat de omnib9 principiis geometriæ,dicit ibi, ꝙ hoc nō erat quia illius paruuli prius illa nouiſſet,ſed potius iſta videbat in quadam luce ſui generis incorporea: quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac luce corporea circa adiacent,cuius lucis capax eique congruēs eſt creatus. Et propterea eſt tertius modus dicendi, quòd habitus cognitiui quodãmodo ſunt nobis innati, quodammodo acquiſiti:non tantum loquendo de cognitione in particulari, & de cognitione concluſionum, ſed etiam de cognitione principiorũ. Cum enim ad cognitionem duo con 17
currant neceſſario, videlicet præſentia cognoſcibilis,& lumen, quo mediante de illo iudicamus, ſicut videmus in viſu:& in præcedenti auctoritate innuit Auguſtinus, quòd habit9 cognitiui ſunt quodammodo nobis innati ratione luminis animę inditi: ſunt etiam quodammodo acquiſiti ratione ſpeciei: & hoc quidem verbis Philoſophi, & Auguſtini concordat. Omnes enim in hoc concordãt, quòd potentiæ cognitiuæ ſit lumen inditum,quòd vocatur naturale iudicatorium: ſpecies autem, & ſimilitudines rerum acquirũtur nobis mediante ſenſu,ſicut expreſſe dicit Philoſophus in multis locis: & hoc etiã experiētia docet. Nemo enim vnquã cognoſceret totum, aut partem, aut patrem, aut matrem niſi ſenſu aliquo exteriori ſpeciem eius acciperet: & hinc eſt, quòd amittentes vnum ſenſum, neceſſe habemus vnam ſcientiã amittere. Illud autem lumen,ſiue naturale iudicatorium dirigit ipſam animam in iudicando tam de cognoſcibilibus, quàm de operabilibus. Sed hoc attendendũ eſt ꝑcipue: quia ſicut inter cognoſcibilia quædã ſunt valde euidentia, ſicut dignitates, & prima principia. Quædã ſunt minus euidentia, ſicut concluſiones particulares: ſic & in operabilibus quædam ſunt

ſunt maxime euidētia, vtpote illud, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: & quod deo obtēperandum eſt, & conſimilia. Quemadmodum igitur cognitio principiorum primorū ratione illius luminis dicitur eſſe nobis innata, quia lumen illud ſufficit ad illa cognoſcenda poſt receptionē ſpecierum ſine aliqua perſuaſione ſuperaddita propter ſui euidentiam: ſic & primorum principiorum moralium cognitio nobis innata eſt, pro eo quod iudicatorium illud ſufficit ad illa cognoſcenda. Rurſus. Quemadmodum cognitio particularium concluſionum ſcientiarum acquiſita eſt, pro eo quòd lumen nobis innatum non plene ſufficit ad illa cognoſcēda, ſed indiget aliqua perſuaſione, & habilitatione noua: ſic etiam intelligendū eſt ex parte operabilium, quod quædam ſunt agenda, ad quę tenemur, quæ nō cognoſcimus niſi per inſtructionem ſuperadditam. Quoniā igitur conſcientia nominat habitū directiuum noſtri iudicij reſpectu operabilium, hinc eſt, quòd quodammodo habitum nominat innatū, & quodammodo nominat acquiſitum. Habitum inquam innatum nominat reſpectu eorum, quæ ſunt de primo dictamine naturæ. Habitum vero acquiſitum reſpectu eorū, quæ ſunt inſtructionis ſuperadditę. Habitū etiā innatum dicit reſpectu luminis directiui. Habitum nihilominus acquiſitum reſpectu ſpeciei ipſius cognoſcibilis. Naturale enim habeo lumē, quod ſufficit ad cognoſcendū, quòd parentes ſunt honorandi, & quòd proximi non ſunt lædendi: non tamen habeo naturaliter mihi impreſſam ſpeciem patris, vel ſpeciem proximi. His viſis plana eſt reſponſio ad quęſtionem propoſitam, & etiā ad obiecta. Concedo enim, quòd conſcientia dicit habitum quodammodo innatum, videlicet ratione illius luminis ſuper nos ſignati, quod quidem oſtendit nobis bona, & quod eſt ſeminarium aliorum habituum acquirendorum: & ſic currūt rationes ad primam partem inductæ. Cōcedo nihilominus, quòd conſcientia dicit quodammodo habitū acquiſitum, videlicet ratione ſpecierum ipſorum cognoſcibilium, ſicut oſtendunt tres primæ rationes ad ſecundā partē inductæ. Concedo etiā, quòd dicit habitum quodammodo acquiſitum reſpectu ſpecialium operabilium, ſicut tres aliæ rationes oſtendunt. Si qua autem ſunt cognoſcibilia, quæ quidem cognoſcantur per ſui eſſentiam, non per ſpeciem, reſpectu taliū poterit dici conſcientia eſſe habitus ſimpliciter innatus, vtpote reſpectu huius, quod eſt deum amare, & deū timere. Deus enim non cognoſcitur per ſimilitudinem a ſenſu acceptam, imo dei notitia naturaliter eſt nobis inſerta, ſicut dicit Augu. Quid autē ſit amor, & timor non cognoſcit homo per ſimilitudinem exterius acceptam, ſed per eſſentiam: huiuſmodi enim effectus eſſentialiter ſunt in aia.

EX his patet reſponſio ad illam queſtionem, qua queritur. Vtrum omnis cognitio ſit a ſenſu. Et dicendū eſt quod non. Neceſſario enim oportet ponere, quod anima nouit deum, & ſeipſam, & quæ ſunt in ſeipſa, ſine adminiculo ſenſuū exteriorū. Vnde ſi aliquādo dicat Philoſophus, quod nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu: & quod omnis cognitio ortūm habet a ſenſu, intelligendū eſt de illis, quæ quidem habēt eſſe in anima per ſimilitudinē abſtractam: & illa dicuntur eſſe in anima ad modum ſcripturæ. Et propterea valde notabiliter dicit Philoſophus, quod in anima nihil ſcriptum eſt, non quia nulla ſit in ea notitia, ſed quia nulla eſt in ea pictura vel ſimilitudo abſtracta, & hoc eſt, quod dicit Auguſti. in lib. de ciuit. dei. Inſeruit nobis deus nobile iudicatorium, vbi quid ſit lucis, quid tenebrarum cognoſcitur in libro lucis, qui veritas eſt, quia veritas in corde hominum naturaliter eſt impreſſa. 18

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Conſcientia ligat ſemper circa ea quæ ſunt ſecundum legem dei, ſed circa ea quæ ſunt præter legem dei ligat quãdiu manet, quia vel tenetur homo illam deponere, vel eam adimplere, in his quæ non ſunt contra legem dei, non ligat ad faciendum, vel non faciendum: ſed ad deponendum eam. cum ſit conſcientia erronea repugnans legi diuinæ.

Fundamenta.

De conſcientia quantum ad effectum ligationis Et eſt quæſtio vtrum teneamur ad omne il-
8 lud, quod conſcientia dictat neceſſarium eſſe ad ſalutem. Et quod ſic videtur. Roma. xiiij. Omne quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Gl. Quod non eſt ex fide ideſt contra cõſcientiam vt credatur eſſe malũ, peccatum eſt: ſed hoc non eſſet niſi cõſcientia ligaret ad oẽ illud, qđ ipſa dictat: ergo tenemur omne illud facere, qđ eſt de conſcientię dictamine. Itẽ. Lex obligat ad faciendum illud, quod ipſa dictat. Lex enim dicitur a ligando: ſed conſcientia eſt lex intellectus noſtri: ergo tenemur ad omne illud, qđ conſcientia dictat ad ſalutem eſſe neceſſarium. Item. Tenemur ad faciendum illud, ꝙ iudex mandat: ſed conſcientia eſt iudex noſter ſecundum ꝙ dicitur Eccl. vij. in glo. ergo tenemur ad omne illud, quod conſcientia dictat. Item. Regula eſt, quod quotienſcunque aliquis facit aliquid credens eſſe mortale, peccat mortaliter, ꝓ eo, quod contẽnit deum: ergo ſi nõ poſſumus non credere ea quæ dictat conſcientia: videtur, quod quicquid ſit illud, ſi contra hoc faciamus, qđ mortaliter peccamus: videtur igitur, quod teneamur ad faciendum omne illud, quod conſcientia dictat ad ſalutẽ eſſe neceſſarium.

Ad opp.

Sed cõtra. Si obligamur ad omne illud, quod conſcientia dictat: ſed conſcientia aliquãdo dictat faciendum aliquid cõtra deum, ergo tenemur facere contra deum: ſed nullus peccat faciendo illud, ad quod tenetur: ergo faciendo contra deũ non peccamus. Item. Quædam ſunt ita mala ſecundum ſe, quod deus non poteſt facere ea, nec illa præcipere, nullo bono ſine poſſunt fieri: ſed ad nihil poteſt obligare conſcientia, ad quod non poteſt obligare deus, cum conſcientia ſit infra deũ: ergo ſi conſcientia dictat talia, videtur quod ad talia non poſſit obligare. ergo non obligamur ad faciẽdum ea. Item. Quod ad nihil ꝑ ſe poſſit obligare, videtur: qa peccatum omne eſt dictum, vel factũ, vel concupitum contra legem dei, ſicut dicit Auguſt. ergo ſi conſcientia dictat aliquid, quod non ſit de mandato legis diuinæ, facere contra illud non eſt peccatum, cum non ſit facere contra legem dei: ergo non tenetur quis ad illud faciẽdum. ergo ad nihil ligat conſcientia quantum eſt de virtute ſua. Itẽ. Nullus poteſt ab aliquo ligamine abſolui per dictamen conſcientiæ: ergo nec per illud dictamen poteſt aliquod vinculum incurrere: ergo videtur, quòd conſcientia de ſe, & per ſe ad nihil poſſit ligare. Eſt igitur quæſtio, ad quid conſcientia liget: vtrum liget ad omne quod dictat, & vtrum omnis conſcientia liget, & vtrum homo ſit perplexus qñ conſcientia dictat vnum, & lex diuina dictat contrarium, & cui magis ſit obtemperandum, vtrũ dictamini cõſcientiæ, an præcepto prælati, cú obuiant ſibi adinuicem.

R E S P. Dicẽdum, quod cõſcien 19
tia aliquando dictat aliquid, quod eſt ſm legem dei, aliquando aliquid qđ eſt præter legem dei, aliquando aliqd quod eſt contra legem dei. & loquimur hic de dictamine per modũ præceptionis, vel prohibitionis, nõ per modum cõſilij, ſiue perſuaſionis. In primis quidem cõſcientia ſimpliciter ligat, & vniuerſaliter, pro eo ꝙ ad illa homo ligatus eſt per legem diuinam, & conſcientia quę illi concordat, ligatum oſtendit. In ſecundis vero cõſcientia ligat quandiu manet. vñ vel

tenetur

tenetur homo conſcientiam deponere, vel tenetur illud, quod dictat conſcientia adimplere, vtpote ſi dictat, ꝙ neceſſarium eſt ad ſalutem feſtucã de terra leuare. In tertiis vero conſcientia non ligat ad faciendum, vel non faciendum, ſed ligat ad ſe deponẽdũ: pro eo ꝙ cum talis conſcientia ſit erronea errore repugnãte legi diuinę, neceſſario quandiu manet, ponit hominem extra ſtatum ſalutis: & ideo neceſſe eſt ipſam deponere: quia ſiue homo faciat quod dictat, ſiue eius oppoſitum, mortaliter peccat. Si enim faciat, quod conſcientia dictat, & illud eſt contra legem dei, & facere contra legem dei ſit mortale peccatum, abſque dubio mortaliter peccat. Si vero facit oppoſitum eius, quod cõſcientia dictat ipſa manẽte, adhuc peccat mortaliter non ratione operis q̃d facit, ſed quia malo modo facit. Facit enim in contemptum dei, dum credit ſibi dictante conſcientia hoc deo diſplicere, quamuis deo placeat. Et hoc eſt, quod dicit gl. ſuper illud Roma. xiiij. Omne, quod nõ eſt ex fide, peccatum eſt. ibi. glo. Omne quod ad conſcientiam pertinet, ſi aliter fiat, dicit Apoſtolus eſſe peccatũ. Quãuis enim fiat etiam quod bonũ eſt, ſi non faciendum credatur, peccatum eſt. Et ratio huius eſt: quia non tantũ attendit deus, quid homo faciat, ſed quo animo faciat: & iſte qui facit q̃d deus iubet, credens facere contra ipſius dei voluntatem, non facit bono animo, ſed malo: & ideo peccat mortaliter. Sic igitur patet, ꝙ omnis conſcientia aut ligat ad faciendum quod dictat, aut ligat ad ſe deponendum. Non tamen omnis conſcientia ligat ad faciẽdum, quod dictat: ſicut illa quæ dictat non eſſe faciendum illud, ad q̃d homo alias tenetur: ſed talis conſciẽtia dicitur erronea. His viſis patet reſponſio ad quæſtionem propoſitã, & etiam ad obiecta pro parte.

20 AD illud enim, quod primo obiicitur, ꝙ omne quod non eſt ex fide ideſt contra conſcientiam, iam patet reſponſio. Dico enim ꝙ facere contra conſcientiam ſemper eſt peccatũ, quia ſemper eſt in dei contemptum; tamen facere ſecundum conſcientiã non ſemper eſt bonum, vtpote cũ cõſcientia dictat aliquid, quod eſt cõtra deum. Vnde hæc habet duas cauſas veritatis, facere contra conſcientiam eſt peccatum: aut quia conſcientia ligat ad illud faciẽdum, aut quia illud non poteſt bene fieri tali conſcientia manente: ideo eſt ibi ſophiſma ſecundum cõſequẽs, quia procceditur ex pluribus cauſis veritatis ad vnam in ratione illa. AD illud, quod obiicitur, 21 quòd cõſcientia eſt lex intellectus noſtri. Dicendum, quòd verum eſt, ꝙ lex eſt: ſed nõ eſt lex ſuprema: ſupra ipſam enim eſt lex alia. ſ. lex diuina. Cum autem dicitur, ꝙ lex ligat ad faciendum omne illud, quod dictat. Dicendum, ꝙ verũ eſt quando lex inferior nõ dictat contrarium legi ſuperiori: hoc autem ſæpe facit conſcientia. Et ſimiliter reſpondendum eſt ad ſequens, quod oppo nit de iudice.

AD illud vero, quod vltimo obiicitur, quòd quicunque credit ſe peccare mortaliter, peccat mortaliter. Dicendum, ꝙ hoc verum eſt: illud. n. generaliter verum eſt quod dicitur, Qui facit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam: ſed tamen ex hoc non ſequitur, ꝙ tenemur facere nẽ, quod conſcientia dictat faciendum, quia (ſicut dictũ eſt) illud habet duas cauſas veritatis. Ad illas autẽ rõnes primas, quæ in contrarium adducuntur, reſpondere nõ eſt opportunum, pro eo quòd verũ concludunt: oſtendunt enim, quòd conſcientia non ligat in omnibus. AD illud vero q̃d 23 obiicitur, quòd nihil ligat p ſe, & q̃d non dicitur peccatum, quod fit contra conſcientiam, ſed contra legem dei. Dicendum, quod facere contra legem dei poteſt eſſe dupliciter, vel vere, vel interpretatiue, ſiue ſecundum veritatem, ſiue ſecundum reputationem: & vtroque modo eſt peccatum mortale: vtroque enim modo contẽnitur deus: & quamuis faciens cõtra conſcientiam non ſemper faciat contra legem dei ſecundum veritatem, facit tamen vel ſecundum veritatẽ, vel ſecundum reputationem: quia conſcientia eſt ſicut præco dei, & núcius. Et

Et quod dicit non mandat ex ſe, ſed mãdat quaſi ex deo: ſicut præco cum diuulgat edictum regis. Et hinc eſt, quod conſcientia habet virtutem ligandi in his quæ poſſunt aliquo mo
14 do bene fieri. AD illud, quod obijcitur, quod non poteſt ab aliquo abſoluere. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia conſcientia nõ poteſt aliã legem infringere: vnde nec poteſt a p̃cepto dei abſoluere, nec a p̃cepto p̃lati, cui homo ſe obligauit ex lege vo ti: ex hoc tamen non ſequitur, quod non poſſit ligare finaliter, imo eſt argumentum a minori deſtruendo. Vnde ſicut iſtud argumentum non valet. Conſcientia non poteſt ſuper ſuperiorem: ergo non poteſt ſuper inferiorem: ita illud non valet. Conſcientia non poteſt abſoluere hominem a mandato ſuperioris: ergo non poteſt eum obligare: bene tamen ſequitur, quod non poteſt obligare cõtra mandatum ſuperioris: ad aliquid tamen poteſt nos obligare, ꝓ eo quod quodammodo ſupra nos eſt, & media inter nos, & deum, ſicut præco medius eſt inter regem, & populum. Ex his patent ea, quæ vltimo quærebantur, videlicet quando conſcientia liget, & quando non liget. Patet etiam quod nemo ex conſcientia perplexus eſt niſi ad tempus, videlicet quamdiu conſcientia manet: nec tamen eſt perplexus ſimpliciter, pro eo quod debet illam conſcientiam deponere: & ſi neſcit per ſe de illa iudicare, pro eo q̃d neſcit legem dei, debet ſapientiores conſulere, vel p orationem ſe ad deũ conuertere, ſi humanum conſiliũ deeſt: alioquin ſi negligens eſt, verificatur in eo quod dicit Apoſtolus. Qui ignorat, ignorabitur. Patet etiã, quod plus ſtandum eſt præcepto prælati, q̃ conſcientię maxime quãdo prælatus præcipit q̃d poteſt, & debet pcipere.

Artic. 2 CONſequenter quæritur de ſecundo principali, videlicet de ſynteresi, quæ eſt conſciẽtiæ ſcintilla. Et circa hoc q̃runtur tria. Primo quæritur de ipſa ſynteresi q̃tum ad eſſentiam, v: rũ, ſ. ſit in genere cognitiuæ, vel affectiuę. Secundo quæritur de ipſa quantum ad vſum, vtrum videlicet per peccatum poſſit extingui. Tertio quæritur de ipſa quantum ad vſum, vtrum ſ. p peccatum poſſit deprauari.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Synteresis cum ſtimulet ad bonũ ſe tenet ex parte affectus, nam ſynteresis nominat potentiã voluntatis inquantum habet inclinare ad bonum honeſtum.

VTRVM ſynteresis ſit in genere cognitionis vel affectionis. Et quod ſit in genere affectiõis, videtur per illud, q̃ dicitur in gl. ſuper. j. Ezech. In qua poſt plura verba dicitur de ſynteresi, hic eſt ſpiritus qui poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: ſed gemere eſt actus affectionis: ſi ergo ſynderesi eſt gñe, ſinteresis ſpectat ad potentiã affectiuã. Itẽ. Amb. dicit, & hr̃ in litera, q̃d hõ ſubiectus peccato naturaliter vult bonũ: ſed illud q̃d naturaliter inclinat nos ad bonum vel eſt ſynteresis vel conſcientia: ergo illa volũtas inclinans nos ad bonũ vel ẽ ſynteresis, vel conſcientia: ſed non eſt cõſcientia: ergo eſt ſynteresis. Item. Cõtra malum eſt bonum ſibi oppoſitũ: ſed nos habemus ĩ parte motiua ſenſibili aliquid impellẽns ad malum: ergo & in parte motiua rationali debet in nobis aliq̃d eſſe ĩſtigans ad bonũ: hoc autẽ nõ eſt niſi ſynteresis, ergo ſynteresis eſt in parte affectiua. Itẽ. Sicut intellect⁹ indiget lumine ad iudicãdũ, ita affectus indiget calore quodam, & pondere ſpũali ad recte amãdum. ergo ſicut ĩ parte animę cognitiua eſt quoddam naturale iudicatorium, quod quidem eſt cõſcientia, ita in parte animæ affectiuæ erit pondus ad bonum dirigens, & inclinans: hoc autem nõ eſt niſi ſynteresis: ergo &c. Sed contra. Super illud Malach. ij. Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & vxorẽ adoleſcentię veſtrę, gl. Hiero. Per vxorem adoleſcentię intellige legem naturalem

Fundamenta.

Ad opp.

turalem ſcriptā in corde:ſpiritus vero dicitur non animalis pars quę nō percipit ea,quæ dei ſunt,ſed rationalis hãc autem vocat ſynteresim:ergo videtur, quod ſynteresis ſe teneat ex parte rationis,ſiue cognitiuę.Si tu dicas,quod ſpiritus accipitur ibi cōmuniter ad intellectū,& affectum. Obijcitur,quod in eadem glo.ſubiūgitur. Hic eſt ſpiritus,qui poſtulat pro nobis gemitib⁹ inenarrabilibus,ſed poſtulare eſt actus rōnis:ergo &c.Item. Super illud Luce.x.Abierunt ſemiuiuo relicto. Glo. Immortalitatē exuere,ſed ratiōis ſenſum abolere nō pñt quin homo ſapere,& deum poſſit cognoſcere. Si ergo ſenſus rationis ſe tenet ex parte rōnis,& huiuſmodi ſenſus qui in nobis remanet,nō eſt aliud quam ſynteresis,videtur &c.Itē.Scintilla conſcientię eſt conſcientia, & ſi non in eadem parte: ſed conſcientia (vt ſuperius probatum eſt)ſpectat ad cognitiuam; & ſynteresis eſt ſcintilla conſcientię ſecundum quod dicitur Ezech.j.ergo videtur, quod ſynteresis ſe teneat ex parte cognitiuæ.Item, Si ſynteresis ſe tenet ex parte motiuę: aut ergo eſt potētia,aut paſſio,aut habitus. Paſſio non,hoc cōſtat habitus nō videtur,quia aut eſſet bonus, aut malus. Non bonus,quia ſi bonus,eſſet virt⁹:ſi malus,eſſet vitium,quorū neutrum conceditur de ſynteresi Potentia non,vt videtur:quia potentia volūtas indifferēter ſe habet ad quod cunque appetibile:ſynteresis aūt non dicitur reſpectu cibi,& pot⁹.& huiuſmodi appetibilium:ergo nō videtur, quod aliquo modo ſe teneat ex parte affectiuę. Eſt igitur queſtio,qd ſit ipſa ſynteresis,& de cōparatione ipſius ad legem naturalem,& ad conſcientiam,quomodo ſe habēt, vtrum ſint eadem,vel diuerſa. Item, qualiter ſe habeat ad tres animę potentias, concupiſcibilem,iraſcibilem,& rationalem : videtur enim , quod ſit aliquid præter hæc tria , ſecundum quod habetur in gloſſ. ſuper j. Ezechie. Facies hominis &c. Glo. Plerią; iuxta Platonē rōnabilitatē animæ,iraſcētiam , & concupiſcentiam ad hominem,leonem,& vitulū referunt: quartam vero ſupra hęc,& extra hæc ponunt , quā Gręci vocant ſynteresim, quę ſcintilla cōſcientiæ in caym quoque non extinguitur,qua victis voluptatibus,vel furore & ipſa interdum rōnis ſimilitudine decepti nos peccare ſentimus, quam proprie aquilæ deputant non ſe miſcentem tribus, ſed ipſa errantia corrigētem: ex hac glo.videtur, ꝙ differat ab illis trib⁹. Sed contra hoc eſt, quod in libro de ſpiritu,& anima dicitur, ꝙ ſufficienter diuiduntur vires animę per has tres , videlicet per concupiſcibilem, iraſcibilem , & rōnalem : ſi ergo ſynteresis eſt aliquid animæ, videtur ꝙ ipſa ſe teneat neceſſario penes aliquā iſtarum trium virium,vel penes oēs.

RESP. Dicendum, quod circa di- 25
ſtinctionē ſynteresis ab aliis viribus multiplex eſt opinio,ſicut & circa diſtinctiones aliarum virium animæ. Voluerunt enim aliqui dicere, & ex glo. præcedenti prius poſita ſup primum Ezech. colligere,quòd ſynteresis ſupremum ipſius animæ dicitur. Supremum autem ipſius animæ eſt ſuperior pars rōnis,qua anima ad deū conuertitur: & illa ſuperior portio regit inferiorem portionem rōnis,& iraſcibilem,& cōcupiſcibilem. Hæc autem ſuperior portio ſcdm ꝙ ad deū conuertit,ſemper eſt recta ; obliquatur tamen ſecundum quòd deſcēdit ad hæc inferiora. Et iſti dixerūt, ꝙ inter ſynteresim,& conſcientiā, & legem naturalem talis eſt differentia.ſ. ꝙ ſynteresis nominat ipſam potentiam , ſcilicet ſuperiorem portionē: conſcientia vero nominat ipſius habitum,ſecundum quem regit inferiorem portionem: lex vero naturalis nominat illud,ad quod cōſcientia dirigit. Hic autem modus dicendi ſatis videtur eſſe probabilis, niſi repugnaret illi gloſæ prius habitę: ꝙ ſynteresis aliis peccātibus non ſe etiam immiſceat. Cum enim mortale peccatum non poſſit eſſe abſque actu ſuperioris portionis, quia in manducatione viri, conſiſtit cōſummatio peccati ; ſi ſynteresis eſſet ſuperior portio rationis,vtique aliis peccantibus ſe immiſceret. Præterea. Superior porti-

portio rationis dicit ordinationem ad deū: actus autem ſintereſis non tantum reſpicit deum, ſed etiā proximum, ſecundum quod lex naturalis reſpicit vtrunque. Et ideo eſt aliꝰ modus dicendi, ꝙ cum potentiæ rationalis dupliciter habeant mouen, ſcilicet intellectus, & affectus, & per modum naturæ, & per modum deliberationis, quemadmodum libertas arbitrii conſiſtit in ratione, & voluntate ſecundum quod mouetur deliberatiue, ſic conſcientia & ſintereſis reſpiciunt rationem, & voluntatem inquantum mouetur per modū naturæ, tam ſintereſis, quàm conſciētia, quàm etiam lex naturæ ſemper ad bonū inclinant: ſed liberū ar. aliquando ad bonum, aliquādo ad malum: & ideo ſicut liberum arbitrium ſimul & complectitur rationē, & voluntatem, ſic ſintereſis rationem ſimul, & voluntatem complectitur: & lex naturalis ſimiliter, & conſciētia ſimiliter, & pro eodē accipi poſſunt. Appropriate tamen ſintereſis dicit potentiam, & cōſcientia habitum, & lex naturalis obiectum. Siue alio modo appropriando, vt ſintereſis dicat habitum reſpectu boni, vel mali in vniuerſali, conſcientia vero habitū reſpectu boni, vel mali in particulari: lex vero naturalis indifferenter ſe habeat ad vtrunque. Sed quia vt habitum fuit prius, cōſcientia dicit habitum ſe tenentē ex parte intellectꝰ; aut neceſſe erit præter conſcientiam, & ſintereſim ponere in nobis aliqd directiuum, aut neceſſe eſt ponere, ꝙ ſintereſis ſe teneat ex parte affectus. Et propterea eſt tertius modus dicendi, quod quemadmodum ab ipſa creatione animæ intellectus habet, quod eſt ſibi naturale iudicatoriū dirigens ipſum intellectum in cognoſcendis, ſic affectus habet naturale quoddam pondus dirigens ipſum affectum in appetendis. Appetēda autem ſunt in
27 duplici genere. Quædam enim ſunt in gñe honeſti. Quædam in gñe cōmodi: ſicut & cognoſcibilia ſunt in duplici genere. Quædam in genere ſpeculabilium, & quędā ex parte moralium. Et quemadmodum conſcientia non nominat illud iudicatorium niſi inquantum dirigit ad opera moralia; ſic ſintereſis nō nominat illud pondus voluntatis, niſi inquantum illam habet inclinare ad bonum honeſtum. Et quemadmodum nomen conſcientiæ poteſt accipi pro potentia cū tali habitu, vel pro habitu talis potentiæ, ſic etiam ſinteriſis. Vſitatiori tamen modo loquendi, ſinteriſis potiꝰ nominat potentiam habitualem, quā nominet habitū, ſicut patet in auctoritatibus, quæ ſupra inductæ ſunt. Et quia illa potētia nunquam ſeparatur ab illo habitu, hinc eſt, qđ habitus, & potentia vno nomine comprehenduntur, & potentia illa vt ſic abilitata, nomen ſui habitus ſortitur. Et ex 28
hoc patet reſponſio ad quæſtionē primo propoſitam, qua quęrebatur vtrū ſinteriſis dicat quid affectiuum, vel cognitiuum. Dico enim quod ſinteriſis dicit illud ꝙ ſtimulat ad bonum, & ideo ex parte affectionis ſe tenet, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt.

AD illud vero quod primo obijci 29
tur in cōtrarium, quod ſinteriſis eſt ſpiritus rationalis, qui poſtulat, & interpellat. Dicendum, quod ſicut dicit Greg. ſuper Iob. 5. Non tātum loquimur ad deum cogitationibus, & exterioribus verbis, ſed etiam affectibus, & deſiderijs: & propterea cum ſinteriſis continue ſtimulando nos facit bonum deſiderare, dicitur gemitibus inenarrabilibus ad deum interpellare. AD illud, quod obijcitur de ſen 30
ſu rationis. Dicendum, quod per ſenſum rationalē magis intelligitur ibi naturale iudicatorium, quam intelligatur ſinteriſis. Si quis autem cōtendat, quod per ſenſum illum aliquando accipitur ſinteriſis, diſtinguendū eſt, quod ratio aliquando accipitur ꝓprie pro parte cognitiua, aliquando accipitur communiter prout comprehendit totum ſpiritum rationalē: & ſic ſenſus rationis non tantum ſumitur ex parte cognitiuæ, ſed etiam ex parte affectiuę, ſicut patet de ſpiritualis guſtu, & tactu: & ideo ex hoc non ſequitur quod ſinteriſis ſe teneat ex parte cognitionis. AD illud, qđ obij 31

citur

Doctrinā hāc ſequit Hen. quol. 1. queſt. 18 cōtra quē arguit Sc. diſtin. præſen. ibi. Cōtra iſtud.

Non conſentit Sco. diſtinc. 39. q. 1. ibi ad quæſtiōes & d. Tom. etiam videtur diſcordare. q. de verit. q. de ſynt. ar. 1 vbi vult q ſinter. nomiet & habitum exiſten. in rōne ſ. part. intellectiua, ſimile habitui principiorum ſpeculabilū qa apud ipm ſintereſis dicit quēdam habitum naturalem primorū prin

cipiorũ o-
perabiliũ,
vel dicit
potentiam
rationem,
cũ tali ha
bitu 1 par
te qnę.19.
arti.12.ex
preſſe in
q̃t dicere

ꝓprie ha-
bitũ, & nõ
potẽtiam.

cit, quod ſintereſis eſt ſcintilla conſcientiæ. Dicendum, quod ideo dicitur ſcintilla, pro eo quod conſcientia quantum eſt de ſe nõ poteſt mouere, nec pungere, ſiue ſtimulare, niſi mediante ſinteriſi, quę eſt quaſi eius ſtimulus, & igniculus. Vnde ſicut ratio non poteſt mouere niſi mediante voluntate, ſic nec cõſcientia niſi mediante ſinteriſi: & ideo nõ ſequit̃ ex hoc, quod ſit ex parte cognitiuæ, imo potius quod ſit ex parte affectiuæ. AD
32 illud, quod quæritur, vtrum ſit potentia, vel paſſio vel habitus. Dicendũ q̃ eſt potentia proprie, attamen nõ nominat potentiam voluntatis gñaliter, ſed ſolum voluntatem inquantũ mouet naturaliter: nec adhuc inquantum mouetur vniuerſaliter, ſed ſolũmodo inquantum mouetur reſpectu boni honeſti, vel eius oppoſitum. Nihilominus poteſt etiam dicere habitum: ſed ille nõ debet dici nec virtus, nec vitium, pro eo, quod virtus, & vitium proprie reſpiciunt lib. ar. & voluntatem inquantum eſt deliberatiua, non inquantum eſt naturalis. Ex
33 prędictis patet reſponſio ad illas quæſtiones, quę vltimo quęrebantur. AD illud, quod quęritur, quomodo ſe habeat ſinteriſis ad conſcientiam, & legem naturalem. Dicendum, quod ſic ſe habet ſinteriſis ad conſcientiam, ſicut ſe habet charitas ad fidem, vel habitus ipſius affectus ad habitus intellectus pratici, ſecundum quod eſt habitus. Lex autẽ naturalis communiter ſe habet ad vtrunque, videlicet ad ſinteriſim, & ad conſcientiam. Nã lex naturalis dupliciter poteſt accipi.
34 Vno modo prout dicit habitũ in anima: & ſic quia per legem naturalẽ inſtruimur, & per legem naturalem recte ordinamur, dicit habitum q̃ comprehendit affectum, & intellectum, & ita comprehendit ſinteriſim, & conſcientiam. Alio modo lex naturalis vocatur collectio præceptorum iuris naturalis: & ſic nominat obiectũ ſinteriſis, & conſcientiæ, vnius ſicut dictantis, & alterius ſicut inchoantis. Nam conſcientia dictat, & ſinteriſis appetit, vel refugit. Et vtroque iſtorũ modorum inuenitur lex naturalis in diuerſis locis: hoc tamen vltimo modo accipitur magis proprie. Et ſic (vt proprie loquamur) ſinteriſis dicit potentiam affectiuam, inquantum naturaliter habilis eſt ad bonum, & ad bonum tendit: conſcientia vero dicit habitũ intellectus practici, lex vero naturalis dicit obiectum vtriuſque. Et per hoc patet reſponſio ad quęſtionẽ vltimã. Qualiter ſinteriſis ſe habeat ad cõcupiſcibilem, rationalem, & iraſcibilem. Illæ enim tres potentię indifferenter nominant potentias animę, ſiue ſecundum quod mouentur naturaliter, ſiue ſecundum quod mouentur deliberatiue. Sinteriſis autem nominat potentiam affectiuam, ſecundum quod mouetur naturaliter, & recte: & ideo non diſtinguitur ab illis potentijs ſecundum eſſentiam potentiæ: ſed ſecundum modum mouendi: & quia ſecundum illum modum mouendi ſemper mouet recte, hinc eſt, quod dicitur ſup alias volare, & aliis errantibus non ſe immiſcere, ſed eas corrigere.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Sinteriſis licet quo ad actum poſſit impediri nunquam tamen peccato ſecundum omne actũ, & vniuerſaliter & quo ad omne tempus extingui poſſunt.

Ad opp.

VTRVM ſinteriſis poſſit per peccatum extingui. Et quod ſic videtur. Super illud Pſal. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt Gloſ. Omni vi rationali priuati: ſed ſinteriſis eſt potentia rationalis: ergo per magnitudinem peccati poteſt ſinteriſis priuari ſaltem quantum ad actum. Itẽ. Super illud Pſal. Ab altitudine diei timebo. Gloſ. Stupor eſt, qui nõ ſentit. Et poſt ſubiungitur. Stulta arrogantia ſimilis eſt ſtupori, quando quis de ſe præſumens, nec timet, nec cauet: ergo ſicut per ſtuporem contingit corpus

pus fieri inſenſibile reſpectu morbi corporalis, ita & animam contingit fieri inſenſibile reſpectu morbi ſpiritualis ſi ergo ſynteresis remurmurat morbo ſpirituali, videtur quod ſynteresim contingit aliquando extingui. Item. Hæretici pro errore ſuo ſuſtinent mortem ſine aliquo remorſu cõſcientiæ: ſi ergo ſynteresis, quæ remurmurare malo, & in eis non remurmurat aliquo modo, videtur quod in eis ſit extincta omnino. Item. Fomes ſe habet per oppoſitum ad ſynteresim: ſed fomitem contingit totaliter extingui ſicut patet in beata virgine: ergo videtur, quod ſimiliter ſynteresim contingat extingui per peccatorũ multiplicationem. Sed contra. In gl. ꝑhabita ſuper primum Ezech. Facies aquilæ &c. glo. Scintilla cõſcientiæ in Caym non extinguitur. Si ergo Caym fuit magnus peccator, videtur ꝙ per peccatum extingui non habeat. Item. Aug. in 13. de ciui. dei. Tanta eſt vis ꝓbitatis, & caſtitatis, vt omnis vel pene omnis eius laude moueat humana natura, nec vſque adeo ſit turpitudine vitioſa, vt totum amittat ſenſum honeſtatis: ergo ſi iſte ſenſus honeſtatis eſt ſynteresis, videtur quod nõ poſſit per peccatum extingui. Itẽ. Quæ naturaliter inſunt, ſunt inſeparabilia: ſed ſynteresis ineſt nobis naturaliter: ergo videtur, quòd actum eius non poſſumus omnino per peccatum amittere: cum vitium ſicut dicit Augu. non deleat extrema naturæ veſtigia. Item. Si in aliquibus deberet extingui, maxime eſſet extincta in damnatis: ſed in damnatis ſynteresis nõ extinguitur, quia remorſus cõſcientiæ eſt ex actu ſynteresis: & hic remorſus maxime viget in eis, qa nec ignis eorum extinguetur, nec vermis morietur: ergo &c.

36 RESP. Dicendum, quòd ſintereſis quantum ad actum impediri poteſt, ſed extingui non poteſt. Ideo autem non poteſt extingui, quia cũ dicat quid naturale, nõ poteſt a nobis omnino auferri. Vnde & glo. dicit ſuper illud Luce. x. Abierunt ſemiuiuo relicto. Immortalitatem exuere, ſed rõnis ſenſum omnino abolere non poſſunt, quin homo poſſit ſapere deum, & cognoſcere: nec vnquã vitiũ delet extrema naturæ veſtigia. Quamuis autem actus eius oĩno auferri, vel extingui non poſſit: poteſt tamen ad tempus impediri, ſiue ꝓpter tenebram obcæcationis, ſiue ꝓpter laſciuiam delectationis, ſiue ꝓpter duritiam obſtinationis. Propter tenebram obcæcationis impeditur ſynteresis ne malo remurmuret, pro eo ꝙ malũ creditur eſſe bonum: ſicut eſt in hæreticis, qui morientes pro impietate erroris, credũt ſe mori ꝓpietate fidei: & ideo remorſum non ſentiunt, ſed magis quoddam gaudium ſiccum, & vanum. Propter laſciuiam delectationis ſimiliter im peditur: aliquando enim in peccatis carnalibus ita abſorbetur homo ab actu carnis, vt remorſus locum non habeat: quia carnales homines tanto impetu delectationis feruntur, vt ratio tunc non habeat locum. Propter duritiam obſtinationis etiã impeditur ſynteresis ne ad bonum ſtimulet, ſicut in damnatis, qui adeo ſunt in malo confirmati, vt numquam poſſint ad bonum inclinari: & ideo ſynteresis quantum ad inſtigationem ad bonum ſempiternum habet impedimentũ: & propterea quãtum ad iſtum actum poteſt dici extincta: non tñ extincta ſimpliciter, quia habet alium vſum, videlicet remurmurationis. Secundum. n. illum vſum ſm quẽ ſintereſis habet pũgere & remurmurare cõtra malũ, maxime vigebit in dãnatis: & hoc dico ꝓut remurmuratio, contra malum tenet rationem pœnæ, non prout tenet rationem iuſtitiæ, quia illa remurmuratio erit ad cõmendandum diuinã iuſtitiam, ſed non erit ad eliciendum fructuoſam pœnitentiam. Vnde remurmurabit ſynteresis in dãnatis cõtra culpam, in relatione tamen ad pœnam. Et ſic patet, quod ſintereſis quãtum ad actum impediri poteſt, nunq̃ tamen extingui poteſt vniuerſaliter quantum ad actum omnem, & quantum ad omne tempus, ſicut rationes probant, quæ ad ſecũdam partem inducuntur: & ideo concedendæ ſunt. 37

AD

38 AD illud vero,quod obijcitur de
glo.quod per malum contingit priua
ri omni vi rationis.Dicendum,quod
ratio ſumitur ibi pro potentia delibe
ratiua,& mouente per modum delibe
rationis,quę in aliquibus omnino eſt
ad malum conuerſa: ſintereſis autem
(vt prius oſtenſum eſt)non dicit vim
animæ rationalis vt mouentē p mo-
dum deliberationis, ſed vt mouētem
per modum naturæ: & ideo gloſ.illa
non facit ad propoſitum. Nec eſt in-
telligendum,quod glo illa velit dice-
re,quod per peccatū fiat priuatio quā
39 tum ad potentiam,ſed quātum ad re
ctitudinem potentiæ. AD illud,quod
obijcitur,quod homo efficitur ſtupi-
dus per peccatum. Dicendum, quod
ſimilitudo illa attēditur quantum eſt
ex parte potentiæ deliberatiuę,ſecun
dum quam habet in nobis eſſe ſtulta
arrogantia. Poſſet tamen dici, quod
ſtupor non aufert ſimpliciter ſenſum
ſed aufert ſolummodo ad tempus, &
bene poteſt eſſe,quod ad tempus ani-
ma a deo incuruetur ad peccatum,vt
nullum ſentiat omnino remorſum ſi
ue propter delectationis intēſionem,
ſiue propter excęcationem, cum cre-
dat malum eſſe bonum. AD illud,ꝙ
40 obijcitur de hæreticis iam patet re-
ſponſio. Concedo enim, quod nō ha
bet vſum ſuum, vt remurmurent ma
lo erroris,in quod ceciderunt:tamen
non eſt extincta,pro eo quod remur
murat contra alia mala,& contra illa
41 quæ hæretici credunt eſſe mala. AD
illud,quod obijcitur de fomite. Dicē
dum,quod non eſt ſimile,quia fomes
eſt vitioſitas præter naturam: & ideo
totaliter tolli pōt etiam ſalua natura:
non ſic autem eſt de ſintereſi. Ineſt
enim ſecundū primā naturę inſtitu-
tionem: & iō natura ſaluata non oī-
no auferri poteſt. Alia eſt ratio, quia
aliqua eſt gratia, ſiue donum gratiæ
gratis datum,quod directe repugnat
fomiti,& quod amouet carnis corru
ptionem. Vitium autem, & peccatū
non habet eſſe circa actum ſintere-
ſis: & ideo quantumcunque homo
peccauerit, remanet tamen in eo tā
conſcientia, quam ſintereſis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Syntereſis licet quantum eſt de ſe ſemper ſit recta, tñ cum voluntas frequenter ei obuiet p impietatis obſtinationē, & ratio per erroris excæcationem, quādoque præcipitari dicitur: Propterea quod effectus eius & præſidentia in vires alias deliberatiuas repellitur & caſſatē.

DE ſintereſi quantū ad abuſum. Et eſt quęſtio, vtrum ſyntereſis poſſit deprauari per peccatum. Et ꝙ ſic videtur. Glo. ſuper. j. Ezec. Facies aquilę a dextris ipſorum quatuor. ibi. gl. loquens de conſcientia, & ſyntereſi dicit ſic. Hanc ſæpe pręcipitari videmus, & ſuum locum amittere, cū quidam ſine pudore peccant, quibus merito dicitur, Frons mulieris meretricis facta eſt &c. ſi ergo præcipitiū non eſt niſi per culpam, patet &c. Item. Super illud Hiere. ij. Filij Mēpheos &c. glo. Malignus ſpiritus de membris inferioribus vſque ad verticem pertingit, quando caſtam celſitudinem mentis diffidentiæ morbꝰ corrumpit: ſed caſta celſitudo mētis eſt ipſa ſyntereſis: ergo contingit eā per peccatum corrumpi. Item. Hoc videtur ratione. Pœna, & culpa habent fieri circa idem: ſed ſecundum actum ſyntereſis, qui eſt peccato remurmurare, cōtingit eſſe animæ punitionem; ergo ſecundum illum actū contingit eſſe peccati perpetrationē. Item. Syntereſis conſequitur cōſciētiam tanquam ſuum naturale iudicatorium: ſed conſcientia poteſt eſſe recta, & erronea: ergo videtur neceſſario, quòd ſyntereſis aliquando moueatur recte, aliqñ moueat oblique: ſi igitur inordinatio reperta in actu motiuæ eſt culpa: videtur &c. Item. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed donum ſapientiæ, & beatitudo lu

Funda menta.

cis conſiſtit circa ſintereſim,cum do
num ſapientiæ conſiſtat circa animę
ſupremū·& ſintereſis poſtulet pro nobis
bis gemitibus inenarrabilibus:ſi igi
tur dono ſapiētiæ,& beatitudini lu-
cis culpa opponitur , videtur ꝙ cul-
pa habeat eſſe circa illam potentiam.
Item . Sintereſis aut eſt de bonis ma
ximis,aut de bonis medijs,aut de bo
nis minimis . Si de maximis:ergo eſt
gratia,,vel virtus: quorum vtrunq;
eſt falſum cum ſintereſis ſimul ma-
neat cum peccato. Si eſt de bonis me
diis: ſed his contingit male vti: ergo
ſintereſi contingit male vti : ſed ma
lus vſus eſt culpa : ergo circa actum
ſintereſis contingit eſſe culpam. De
minimis non eſt dubium ꝙ non eſt,
cum minima ſint bona corporis.Sed
contra glo.ſuper Ezec.j. Sintereſim
proprie aquilæ deputant,non ſe mi-
ſcentem tribus ,ſed ipſa errantia cor
rigentem : ſi ergo non ſe commiſcet
tribus,ſed potius corrigit,videtur ꝙ
ſecundum actum eius non conſiſtat
peccatum . Item.Ambr.dicit.& Ma-
giſter adducit in litera ſup illud Ro.
vij.Quod nolo illud facio:ibi dicit,
ꝙ homo ſemper naturaliter vult bo-
num: ergo cum illa voluntas nō ſit
aliud, quā ſintereſis : ſintereſis ſem-
per vult bonū : & ſi ſemper vult bo-
num : ergo nunquam peccat . Item.
Vis illa,quæ ſecundum motum ſuū
directe repugnat peccato,non depra
uatur peccato: ſed act⁹ ſintereſis ſem
per contra culpam remurmurat etiā
in peſſimis peccatoribus : ergo vide-
tur, quod non habeat deprauari , &
deordinari per culpam. Itē. Quan-
do tota natura per morbum corrum
pitur,non eſt vlterius poſſibilitas ad
ſanitatem . ergo ſi tota rectitudo ani
mæ aufertur per culpam, iam non eſ
ſet vltra ſpes redeundi ad gratiam :
ſed conſtat,quòd ſpes eſt redeundi ,
quia de nemine deſperandum eſt,dū
eſt in via : ergo videtur,quod aliqua
rectitudo remaneat : ſed rectitudo ,
quæ maxime eſt adhærentiæ , eſt re-
ctitudo voluntatis per modum natu
rę , & hæc eſt ſintereſis : ergo nō vi
detur , quòd deprauari poſſit per
culpam .

RESP. Dicendum, quòd ſm 42
illos , qui dicunt ſintereſim non eſſe
aliud, quam ſuperiorem portionem
rationis circa actum ipſius , cōtingit
eſſe peccatum . Dicunt enim,quòd ip
ſa ſuperior portio rationis habet du
pliciter moueri,aut ſecundum quòd
ad deum conuertitur & regitur,& di
rigitur ſecundū leges æternas : & ſic
in ea peccatum non habet eſſe . Aut
prout cōuertitur ad inferiores vires:
& ſic ab eis ſumit deuiandi occaſio-
nem,& poteſt per peccatum depra-
uari . Et ponunt exemplum in pecca
to Arrij,qui errauit circa trinitatē ,
& vnitatem. Et ita ſm ſuperiorē por
tionem rationis, vel ſm ſintereſim.
Et hoc dicunt , quòd gl.prędicta ſu-
per.1.Ezec.vult dicere . Nam primo
dicit , quòd alijs peccantibus nō ſe
immiſcet : poſtea dicit, quòd præci-
pitatur , & locū ſuū perdit:& vtrūq;
dicunt habere veritatem ſm diuer-
ſas cōparationes ſuperioris portio-
nis , ſiue ipſius ſintereſis.Sed qm ſi-
cut dicunt ſancti,& gloſæ manifeſte,
ſinteriſis quantum eſt de ſe, ſemꝑ ha
bet ad bonum ſtimulare,& peccato re
murmurare quamdiu ſumus in ſtatu
viæ.Ideo dixerunt alij aliter , ſcilicet
quod ſinteriſis nominat ipſam volū-
tatem,ſecundum quam habet natura
liter moueri:& quoniam peccatū nō
habet eſſe circa actum voluntatis vt
eſt natura,vel vt mouet naturaliter,
ſed ſolum vt mouetur deliberatiue:
hinc eſt , quod ſinteriſis per peccatū
non habet deprauari : quia cum ip-
ſa habet alias regere, & dirigere , &
dominium regendi poteſt perdere:
hinc eſt , quod contingit eam per
culpam præcipitari . Præſidentia 43
enim dominij a duobus pendet,vide
licet a rectitudine præſidentis , & ab
obtemperantia famulantis, & quam
uis ſinteriſis quātum eſt de ſe,ſemper
ſit recta:quia tamen ratio, & volūtas
frequēter ei obuiat, ratio per erroris
excęcationem,& voluntas per impie
tatis obſtinationem:hinc eſt,qđ ſin-
tereſis præcipitari dicitur,ꝓ eo quod
effectus eius , & præſidentia in vires
alias deliberatiuas propter earum re
pugnantiam repellitur,& caſſatur.Et
ponitur

ponitur exemplũ in milite, qui quan
tum eſt de ſe ſemp bene ſedet ſuper
equum, equo tamen ruente præcipita
ri dicitur: ſic & in propoſito intelli-
gendũ eſt. Hic aũt modus dicendi tã-
quam rationabilior a pluribus ſuſti-
netur. Et ideo rationes, quæ ad hanc
44 partem adducunt̃ concedendæ ſunt.
AD illud vero, quod primo obii-
citur de glo. ꝙ ſynterеſim præcipita-
ri videmus, iam patet reſponſio. Nõ
enim ſequitur, ſi præcipitatur, ꝙ ꝑꝑ
hoc per peccatum deprauetur: quia
præcipitium eius non tantum atten-
ditur circa actum proprium, ſed etiã
45 circa actum aliarum virtutũ, quibus
præſidere debet ipſa ſynterеſis. AD
illud, quod obiicitur, ꝙ morbus dif
fidentiæ corrumpit mentis celſitudi-
nem, & quòd anima conſtuprat vſq;
ad verticem. Dicendum, quòd vertex
& celſitudo mentis non vocatur hic
ſynterеſis, ſed ſuperior portio rõnis.
Superior autem portio rationis non
nominat ipſam potentiam animæ in
quantum mouetur naturaliter, ſed
inquãtum mouetur deliberatiue. Et
hoc modo circa ipſam habet peccatũ
conſiſtere, maxime illud quod atten
ditur ſm actũ rõnis, qui eſt ſurſum:
ſicut eſt peccatum infidelitatis, & de
ſperationis, & alia peccata, quæ dire-
46 cte opponuntur virtutibus theologi
cis. AD illud, quod obiicitur, quòd
culpa, & pœna circa idẽ habent fieri.
Dicendum, ꝙ illud non habet verita
tem loquendo præciſe, pro eo ꝙ pro
peccato voluntatis totum corpus ha
bet puniri. Verum eſt tñ, ꝙ ſicut vo-
lunt as eſt principium peccandi, ita &
principaliter punitur: vnde & ver-
mis conſcientiæ plus eſt afflictiuus
voluntatis. prout eſt deliberatiua, q̃
prout eſt natura quædã ꝑꝑ mutuam
repugnantiam. Verum autem ſola vo
luntas ſit ſubiectum pœnæ, vel aliqd
aliud: hoc infra ſuo loco manifeſta-
47 bitur. AD illud, quod obiicitur, quòd
conſcientia quæ eſt iudicatoriũ præ-
cedens ſynterеſim eſt recta, & non re
cta: ergo & ſynterеſis. Dicẽdũ, quòd
non ſequit̃, ꝓ eo ꝙ ipſa cõſcientia nõ
tm̃ conſiſtit in vniuerſali, imo etiam
deſcendit ad particulare: non tantũ-
modo mouetur motu ſimplici, imo & et
collatiuo: nec mirum, quia conſiſtit
in ratione, cuius quidẽ rõnis eſt vnũ
ab altero diſcernere, & vnũ ad alterũ
conferre: & ideo licet conſciẽtia ꝓut
ſtat in vniuerſali, & mouetur aſpectu
ſimplici, ſit ſemper recta: ꝓut tñ de-
ſcendit ad particularia, & cõfert, põt
fieri erronea ꝑꝑ hoc ꝙ intermiſcet
ſe act⁹ rõnis deliberatiuæ. Et hoc pa
tet ſic. Conſcientia.n. Iudæorum ex
ipſo primo naturali dictamine dicta-
bat, ꝙ deo eſt obediendũ: & ipſi poſt-
modum aſſumunt, ꝙ deus præcipit
nunc circunciſionem, & ciborum di
ſcretionem. Et ex hoc formatur con-
ſcientia eorum in particulari, vt ſe
circuncidant, & a cibis abſtineãt. Er-
ror iſte non venit ex primo princi-
pio, qđ quidẽ verum fuit, ſed venit ex
aſſumptione, q̃ quidem non fuit con
ſcientiæ prout eſt naturale iudicato-
rium, ſed potius rationis erroneę,
quæ quidem ſpectat ad liberum. ar.
ſynterеſis aũt quantũ eſt de ſe, mouet̃
motu ſimplici in remurmurando cõ
tra malum, & inſtigãdo ad bonum.
Præterea mouetur contra malũ non
hoc vel illud, ſed in vniuerſali: vel ſi
aliquo modo inclinetur ſynterеſis ad
deteſtandum hoc malũ, vel illud, hoc
non eſt inquantum hoc, ſed inquãtũ
malum: & hinc eſt ꝙ ſynterеſis non
obliquatur, ſicut conſcia errat. Alia 48
etiã poſſet reddi rõ, qa ſynterеſis no-
minat ipſam potentiam naturalem,
vt eſt naturaliter habilitata: conſcia
aũt nominat habitum non tantũ na
turalem, ſed etiam acquiſitum: & qa
natura quantum eſt de ſe ſemper re-
cte mouetur, qđ aũt acquiritur põt
hr̃e & rõnem rectitudinis, & obliqui
tatis: hinc eſt, ꝙ ſynterеſi ſemp exiſtẽ
te recta, conſcia põt eſſe & recta, & er
ronea. AD illud qđ obr̃, ꝙ donũ ſa- 49
pientiæ eſt circa ſynterеſim. Dicendũ
ꝙ falſum eſt: oĩa.n. dona, & oẽs virtu
tes, & beatitudines reſpiciunt volun
tatem ſm ꝙ deliberatiua eſt. Qđ aũt
dr̃ ſynterеſis poſtulare ꝓ nobis gemi
tibus inenarrabilibus, hoc intelligit̃
cauſaliter: qa nos inſtigat ad gemitũ
pro malis, quib⁹ immerſi ſumus. AD 50
illud, quod obr̃, quòd bonis medio

cribus contingit male vti. Dicendũ, quòd illud verum eſt de his, quæ mouentur ad nutũ liberi arb. ꝓ[illegible] cuius actum proprie attenditur vſus, & abuſus: ſynteresis aũt cum ſit potẽtia naturalis, & naturaliter moueatur, non ſubeſt imperio liberi arbitrij: & ideo non ſequitur, quòd liberum ar. poſſit ea abuti. Præterea. Eſto, ꝙ poſſit illa abuti: adhuc non ſequitur, quòd propter hoc in ipſa eſſet peccatum: quamuis enim liberum arbitrium abutatur oculo, cum intuetur ad cõcupiſcendum, tamen peccatum non dicitur eſſe in oculo: peccatum enim non eſt in eo, quo quis abutitur, ſed potius in abutente.

AN EX FINE OMNES ACTVS PENSARI debeant, vt ſimpliciter boni vel mali dicantur.

DISTINCTIO XL.

Qualiter ex prauitate voluntatis fiat deprauatio in actu exteriori oſtendẽs ex oppoſito.

POST hæc de actibus adiiciendum videtur: vtrum & ipſi ex fine, ſicut voluntas, pẽſari debeant boni vel mali. Licet enim ſecundum quoſdam, omnes boni ſint in quantum naturaliter ſunt: non tamen abſolute dicẽdi ſunt omnes boni, nec omnes remunerabiles: ſed quidã ſimplciter mali dicuntur, ſicut & alij boni, Nam ſimplicter ac vere ſunt boni illi actus, qui bona habent cauſã & intentionẽ. i. qui voluntatẽ bonã comitantur, & ad bonũ ſinẽ tendunt. Mali vero ſimpliciter dici debent, qui peruerſã habent cauſã & intentionẽ. vnde Ambroſius ait, Affectus tuus operi tuo nomẽ imponit. Et Auguſtinus ſuper pſal. 31. Nemo computet bona opera ſua ante fidẽ. Ita enĩ videntur mihi eſſe vt magnę vires, & curſus celerrimus pręter viã: quia vbi ipſa fides nõ erat, bonũ opus nõ erat. Bonũ enĩ opus intẽtio facit, intẽtionẽ fides dirigit. Nõ valde attendas quid homo faciat, ſed qd cũ facit, attẽdat, quo lacertos optime gubernationis dirigat. His teſtimonijs inſinuari videtur, ex affectu & fine opera bona eſſe vel mala. Quibus conſonat quod veritas in euãgelio ait, Nõ poteſt arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Nomine arboris nõ natura humanæ mentis, ſed voluntas intelligitur: quæ ſi mala fuerit, nõ bona, ſed mala opera facit: ſi vero bona fuerit, bona, non mala opera facit.

Quõ ex rectitudine intẽtionis habeat fieri opus bonum.

Lib. offi. j. c. 30. to. j.

Tom. 8. ꝓfatione ad illũ pſal.

Matth. 7.

Vtrum omnia opera hominis ex affectu, & fine ſint bona vel mala.

Opinio quorundã qui dicũt oẽs actus indifferentes. Aliorũ opinio, q. tripartita [illegible]

SED quæritur, Vtrum omnia opera hominis ex affectu & fine ſint bona vel mala: Quibuſdam ita videtur eſſe, qui dicunt omnes actus eſſe indifferentes, vt nec boni nec mali per ſe ſint, ſed ex intentione bona bonus, & ex mala malus ſit omnis actus. Secũdum quos quilibet actus poteſt eſſe bonus, ſi bona intẽtione geratur. Aliis autem videtur quod quidam actus in ſe mali ſint, ita vt non poſsint eſſe niſi peccata, etiam ſi bonam habeant cauſam: & quidam in ſe boni,

boni, ita vt & ſi malam habeant cauſam, non tamen boni eſſe deſinãt. Quod teſtimonio Aug. confirmant, qui dicit bonum aliquãdo non bene fieri. Quod enim quis inuitus vel neceſsitate facit, non bene facit: quia non bona facit intentione, vt ait Auguſtinus ſuper Ioannẽ. Seruilis, inquit, timor non eſt in charitate: in quo quãuis credatur deo, non tamen in deum: & ſi bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt quod facit. Ecce habes quod aliquis non bene facit illud quod bonũ eſt. Facit ergo quod bonum eſt intentione nõ bona. Ideo aſſerunt illi quædã opera eſſe talia, quæ ſic bona ſunt, quòd mala eſſe nõ poſſunt, quocunque modo fiant: ſicut econuerſo quædam ſic ſunt mala, vt non poſsint eſſe bona, quacunque ex cauſa fiant. Alia autem eſſe opera, quæ ex fine vel cauſa bona ſunt vel mala, & ad illa referũt ſanctorũ teſtimonia, quibus ex affectu vel intentione iudicium operũ pẽſari dicunt; Tripartitam edunt iſti differentiam actuum.

ferentiam actuum. De ſpũ, & lite. c. 14. & li. ſentẽ. Proſp. ca. 172. ac li. 1. confeſſ. cap. 12.

Aliter Auguſtinus ſentire videtur, qui dicit opera hominis eſſe bona, vel mala ex intentione & cauſa, præter quædam quæ per ſe peccata ſunt.

SED Auguſtinus euidentiſsime docet in libro contra mẽdaciũ: omnes actus ſecundũ intentionem & cauſam iudicandos bonos vel malos: præter quoſdam, qui ita ſunt mali, vt nunquam poſſint eſſe boni, etiã ſi bonã videantur habere cauſã. Intereſt, inquit, plurimũ qua cauſa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ conſtant eſſe peccata, nullo bonæ cauſæ obtẽtu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione facienda ſunt. Ea quippe opera hominũ ſi cauſas habuerint bonas vel malas, nũc ſunt bona nunc mala, quæ non ſunt per ſeipſa peccata: ſicut victum præbere pauperibus bonũ eſt, ſi fit cauſa miſericordiæ cum recta fide: & concubitus coniugalis quando fit cauſa generãdi, ſi ea fide fiat vt gignãtur regenerãdi. Hæc rurſus mala ſunt, ſi malas habeant cauſas: velut ſi iactantiæ cauſa paſcitur pauper, aut laſciuiæ cauſa cũ vxore concubitur, aut filij generantur non vt deo, ſed vt diabolo nutriantur. Cum uero opera ipſa per ſe peccata ſunt, vt furta, ſtupra, blaſphemiæ: quis dicat cauſis bonis eſſe facienda, vel peccata non eſſe vel, quod eſt abſurdius, iuſta peccata eſſe? Quis dicat, Furemur diuitibus, vt habeamus quid demus pauperibus; aut falſa teſtimonia proferam? nõ vt inde innocẽtes lædãtur; ſed potius ſaluentur? Duo enĩ bona, hic ſunt, vt inops alatur, & innocẽs nõ puniat. Aut quis dicat adulteriũ eſſe faciẽdũ, vt per illã cũ qua fit, homo de morte liberetur? Teſtamenta etiã vera cur nõ ſupprimimus, & falſa ſupponimus, ne hæreditates habeant qui nihil boni agũt, ſed hi potius qui indigentes adiuuãt? Cur non fiant illa mala pp hæc bona, ſi propter hæc bona nec illa ſunt mala? Cur nõ ab, immundis meretricibus, quas ditant ſtupratores, rapiat diuitias vir bonus, vt indigẽtibus eas largiatur,

Cap. 7. Tom. 4.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Non tantũ quare, ſed etiam quid fiat attendendum eſt. giatur, cũ nullũ malũ, malũ ſit, ſi pro bono fiat; Quis hoc dicat niſi qui res humanas moresq; conatur & leges ſubuertere? Quod enim facinus nõ dicatur rectè fieri poſſe, nec impune tantũ, verũ etiam glorioſe: vt in eo nõ timeatur ſuppliciũ, ſed ſperetur & premium, ſi ſemel cõſenſerimus in malis actibus nõ quid fiat, ſed quare fiat eſſe
Ibidem. querendum: vt quæcunq; pro bonis fiunt cauſis, nec ipſa mala eſſe iudicentur? At iuſtitia merito punit eum, qui dicit ſe ſubtraxiſſe ſuperflua diuiti, vt præberet pauperi: & falſariũ qui alienũ corrũpit teſtamentum, vt is eſſet heres, qui faceret eleemoſynas largas, non ille qui nullas: & eum qui ſe feciſſe adulterium oſtendit, vt per illã
Lib. eodẽ. Cap. 8. cum qua fecit, hominem de morte liberaret. Sed dicet aliquis, ergo æquandus eſt fur quilibet furi, qui voluntate miſericordiæ furatur: quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo quiſquam eſt bonus, quia peior eſt vnus. Peior.n. eſt qui cõcupiſcendo, quàm qui miſerando furatur. Sed ſi furtum omne peccatũ eſt, ab omni furto abſtinendum eſt. Quis.n. dicat eſſe peccandũ, etiam ſi aliud ſit grauius, aliud leuius peccatum? Nunc aũt querimus, quis actus peccatum ſit, vel non: non, quid grauius ſit, vel leuius. Intende lector propoſitis verbis tota mentis conſideratione, quæ non inutilem habẽt exercitationem: & dignoſces quis actus ſit peccatum, qui.ſ. malam habeat cauſam: nec ille tantum, quia ſunt nonnulli actus, qui etſi bonam habeant cauſam, tñ peccata ſunt, vt ſupra poſitum eſt. Ex quo conſequi videtur, quia non ſemper ex fine iudicatur voluntas ſiue actio mala, ſicut in illis quæ per ſe peccata ſunt. Illa. n. cum qs geſſerit pro aliqua bona cauſa, bonum videtur habere finem: nec ex fine voluntas eſt mala, nec ex voluntate actio ſit mala, ſed ex a-
Intra ea, quæ actus mali ſunt quidã ponunt actũ Iudæorũ. Ioan. 16. ctione voluntas ſit praua. In quibus aliqui ponunt actum Iudeorũ, qui crucifigendo Chriſtum arbitrabantur ſe obſequium præſtare deo: quia bonum finem dicunt eos ſibi poſuiſſe.ſ. dei obſequium, & tamen voluntatem eorum & actionem peruerſam fore aſſerũt. De bonis autem nulla ſit exceptio ĩ præmiſſis verbis Aug. quin omnis voluntas bona ex fine ſit bona: & ex fine & voluntate omnis actio bona, bona eſt. Sed non oĩs mala voluntas ex fine mala eſt, nec oĩs mala actio ex fine & voluntate mala eſt: & oĩs quæ habet malam cauſam malã eſt, ſed nõ omnis quæ bonam cauſam habet bona eſt. Ideoque cum ex affectu dicitur nomen imponi operi, in bonis operibus generaliter vera eſt hec regula, ſed in malis excipiuntur illa quæ per ſe mala ſunt. Omnia ergo hominis opera ſecundum intentionem & cauſam iudicantur bona vel mala, exceptis his quæ per ſe mala ſunt, ideſt, quæ ſine præuaricatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt prædicta non poſſe fieri bono fine.

QVAE tamen quidam contendunt nunquam habere bonam
Eccl. 34. cauſam. Qui ea.n. aliena furatur, vt pauperibus tribuat, non pro bono

bono (vt aiunt) furatur. Non enim bonũ eſt aliena pauperibus erogare. Qui enim de rapina ſacrificium deo offert, idem facit (vt ait auctoritas) ac ſi filium in conſpectu patris victimet, vel ſacrificium carnis deo offerat. Abominabilis nempe deo eſt impiorum oblatio. Ita etiam & hominem per adulterium a morte liberare malum eſſe dicunt. Etſi enim bonum ſit hominem a morte liberare, tamẽ ſic hominem liberare malum eſſe aſſerunt. Ideoque Aug. in ſuperioribus dicunt temperaſſe ſermonem cauteque locutum, vbi ait, Ea quæ conſtant eſſe peccata, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione facienda. Non enim ſimpliciter dixit bono fine & bona intentione, ſed addidit, quaſi & velut: quia talia non fiunt bono fine & bona intentione: ſed intentione, quæ videtur bona: & fine, qui putatur bonus, ſed non eſt. Nec ideo accepit Aug. iſta (vt aiunt) quia cauſas habeant malas: ſed quia cauſas habent quæ videntur bonę, ſunt tamen malæ.

Quod nõ fiat bono fine notatur ex verbis Aug.

Prou. 21.

Qualiter ex prauitate voluntatis fiat deprauatio in actu exteriori, oſtendens ex oppoſito. quõ ex rectitudine intentionis habeat fieri opus bonum.

DISTINCTIO XL.

Poſt hęc de actibus adiiciendum videtur, &c.

Expoſitio

SVPRA oſtendit Magiſter, qualiter voluntas ex fine habeat rectificari, & deprauari. In hac parte intendit oſtẽdere qualiter actus, & opera rectificari habeant, & deprauari ex affectu, & fine. Et quia obliquum habet cognoſci per rectum, & malũ per bonũ: ideo pars iſta habet duas. In prima parte inquirit Magiſter, quõ intentio faciat opus bonum. In ſecunda parte inquirit, quõ ex obliquitate intentionis, ſiue voluntatis habeat fieri opus malum. infra diſ. 41. Cumque intentio, vt ſupra dictũ eſt, opus bonũ faciat, &c. Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima Magr̃ oſtendit, ꝙ actus pẽſari habeant boni, vel mali ex intẽtione, vel fine. In ſecunda inquirit, vtrum generaliter hoc ſit verum, ꝙ bonitas operum cauſetur ex bonitate intẽtionis. ibi. Sed quæritur, vtrũ oĩa opera, &c. Et illa ſcd̃a pars diuidiẽ in tres partes. In quarum prima recitat diuerſorum opiniones. In ſcd̃a confirmat alteram illorũ auctoritate Augu. ibi. Sed Aug. euidentiſſime docet, &c. In tertia vero redit ad cõfirmanda reliqua. ibi. Quæ tñ quidã contẽdũt, &c.

Diuiſio.

Affectus tuus, &c.

Dub. 1.

Contra hoc verbum Ambro. obr̃: Ergo ſi aliquis cõmittit adulterium intendens facere ſimplicem fornicationẽ, videtur ꝙ illud peccatum debeat dici fornicatio, non adulterium. Item. Ex eodẽ affectu põt qs moueri ad credendũ in deũ, & ad amandum ipſum: ergo ſi opus trahit nomẽ ab affectu, vr̃ ꝙ credere, & amare ſint opꝰ eiuſdem ſpeciei, & eiuſdẽ virtutis: & eodem noĩe debeant nominari. Reſ. Dicendũ, ꝙ aliquid noĩari contingit dupliciter, videlicet in generali, & in ſpeciali. Nomina generalia in moribus ſunt bonum, & malum. Specialia vero ſunt noĩa differentiarum ſpecialium, vt ſpecialiũ virtutum, & vitiorum. Cum ergo dr̃, quòd affectus operi nomen imponit, hoc intelligitur de nomine generali: ipſe vero obiicit de nomine ſpeciali.

Reſpon.

Iuſtitia merito punit eum, qui dicit ſe, &c.

Dub. 2.

Contra. Videtur enim, ꝙ talem iuſtitia iniuſte punit. Hr̃e. n. ſuperflua vitium eſt: ergo reſecare ſuperflua eſt

 virtutis.

virtutis. Similiter. Dare pauperi
vnde alatur, hoc virtutis eſt: ſi ergo
iniuſtũ eſt aliquem puniri pro opere
virtutis, iniuſte facit iuſtitia, quæ ta-
lem punit. Item. Idem deus, qui præ-
cepit filijs Iſrael, ꝙ furarentur vaſa
Aegyptiorum Exo. 12. præcepit elee-
moſynam dari pauperibus: ſed illi, q
furati ſunt vaſa volentes implere mã
datum diuinum, non peccauerunt: er
go pari rõne ille qui furatur vt det
pauperi, furando nõ peccat. Item. In
omni peccato eſt couerſio inordina
ta ad bonum cõmutabile: ſed iſte qui
furatur, vt det pauperi, nihil amat
inordinate, nec aliquid amat ex cu
piditate: ergo videtur, quòd non
peccet aliquo modo. Reſp. Dicendũ,
ꝙ talis abſque dubio peccat, quia fa-
cit contra diuinum mandatum: facit
etiam contra proximum, quia rẽ eius
ipſo inuito contractat: & ideo iſte pu
nitur non ſolum a deo, verumetiam
3 a ꝓximo. AD illud vero qđ obr̃ ꝙ iu
ſte facit dñs reſecat ſuperflua. Dicẽdũ
ꝙ ad vnumquemq; ſpectat reſecare,
ſuperflua propria: ſuperflua aũt alie-
na reſecare non ſpectat, qñ non eſt
conſtitutus ſuper eum nec dñs, nec iu
dex: & ideo cum aliena ſuperflua re-
ſecat, quod non ſuum eſt vſurpat: &
4 propter hoc punitur de iniuſtitia. Ad
illud, quod obiicitur de filiis Iſrael.
Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia dñs
diſpenſauit cum eis, qñ præcepit eis,
quod furarentur: imo quod plus eſt,
res alienas in dominium eorum trãſ
tulit: & hoc bene poterat, quia ipſe
eſt dñs omnium. Hoc aũt dñi præce-
ptum, quo dñs præcepit facere elee-
moſynã non ſe extendit ad bona alie
na, ſed ad propria: vnde nullo mo-
do illi, mandato repugnat, quo præ-
cipitur, non furari: imo illud ſuppo-
nit, & illud cum illo concordat, ſm
5 ꝙ dr̃ Prouer. 6. Honora dñm de tua
ſubſtantia. AD illud, quod obr̃, quòd
nec amat inordinate. Dicendum, ꝙ
inordinatio amoris dupliciter poteſt
eſſe: aut quia amatur res, quæ non de
bet, aut quia amatur res amplius q̃
debeat. Et dum quis facit contrariũ
eius, quod dñs præcepit, ſiue moueat
magna affectione, ſiue parua, peccat:
& eſt eius act in inordinata ex magni
tudine dilectionis, & ex contemptu
diuinæ prohibitionis.

In quibus aliqui ponunt actum Iudæorum, qui crucifigendo Chriſtum arbitrabantur ſe obſequium præſtare deo.

Hoc videtur eſſe falſum; quia ſicut Dub. 3.
dicit Sapien. 2. Ex malitia, & inuidia
Chriſtum condemnauerũt morte tur
piſſima. Et 27. Matt. dr̃. Sciebat enim
ꝙ per inuidiam tradidiſſent eum: ſi
ergo ſciebant ſe maleſacere, non arbi
trabantur obſequiũ ſe deo præſtare.
Reſp. Dicendum, ꝙ hoc non dicitur Reſpon.
quantum ad omnes Iudæos, ſed quã
tum ad ſimplices, qui per maiores de
cepti ſunt. Maiores enim Iudæi ſicut
principes ſacerdotum, & ſcribæ mo-
ti ſunt ex inuidia, & malitia, quia be-
ne cognoſcebant eius ſanctitatem, &
innocentiam, quamuis lateret eos di
uinitas. Simplices vero, & populares
moti ſunt ex ignorantia. Audientes
enim a maioribus, quòd blaſphemaſ
ſet, putabant ſe occidendo Chriſtum
blaſphemum interficere: & ſic obſe-
quium deo præſtare. Iſta tamẽ igno-
rantia non excuſat, pro eo quòd ope
ra, quæ Chriſtus fecit non ſolum ma
gnis, ſed etiam paruis notitiã ſancti
tatis eius præſtare poterant.

AD intelligẽtiam autem hu Artic. 1.
ius partis, in qua Magiſter
principaliter agit de boni
tate operum, quam habẽt
ex intentione incidit hic quæſtio cir-
ca duo. Primo quæritur de bonitate,
quam opera ab intentione recipiunt.
Secundo vero quæritur de bonitate,
quam apera intentioni ſuperaddũt.
Circa primum quærũtur tria. Primo
quæritur de bonitate operum quan-
tum ad qualitatem, vtrum videlicet
qualitas operum qualitati intẽtionis
generaliter correſpondeat. Secundo
quæritur quantum ad quantitatem,
videlicet vtrum quantum quiſque in
tendit, tantum faciat. Tertio quęritur
quantum ad neceſſitatem, vtrum ſcili
cet bona intẽtio abſque operibus ad
ſalutem ſufficiat.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Opus non modo dicitur bonum propterea quod eius finis ē bonus, & intentio ſit bona, ſed etiā, quod recta via tēdat ad bonum, ordinatioque ſit bona.

Ad opp.

VTRVM qualitas operum ſemp reſpōdeat qualitati intentionis. Et hoc eſt q̄rere, verū oē opus, quod fit bona intentione, ſit bonum. Et quod ſic videtur. Primo auctoritate Ambro. quā Magiſter adducit in litera. Affectus operi tuo nomen imponit: ſi ergo denominatio operis eſt a qualitate, & intentio ſiue affectus opus denominat, videtur etiam quod informet qualitate ſua. Item. Arbor bona, quę operatur ſecundum quod bona, facit ſemper fructum bonum, ſed volūtas, quæ eſt arbor, cum bona intentione operatur, operatur ſecundum quod bona: ergo videtur, quod faciat opus bonum. Item. Actus non eſt meritorius, nec demeritorius niſi quia volūtarius: & voluntas nec eſt bona, nec mala niſi ex intentione, ſicut ſupra oſtenſum eſt: ſi ergo bonitas voluntatis facit bonitatem in opere, & bonitas intentionis facit bonitatem in voluntate: ergo a primo ad vltimū qualitas operis cauſatur a qualitate intētionis. Item. Potentius eſt bonū, reſpectu boni, quā malum reſpectu mali: ſed qualecunque ſit opus, & quātūcunque ſit bonum, deprauari poteſt per malam intentionem: ergo multo fortius qualecunque ſit opus, & quātuncunque ſit malum, rectificari pōt ex bona intentione. Et poteſt huius argumenti illatio confirmari quaſi a minori, & a ſimili per conſequētiā in ipſo. Quia ſi oppoſitum eſt cā oppoſiti, & propoſitum propoſitiſ: ſi ergo mala intētio ſemper cauſat malum, bona intentio ſemper cauſat bonū. Item. Eſto quod aliquis faciat opus malum bono fine, ita ꝙ malitia ſit in opere, & bonitas in intētione: aut intentio permanet bona opere exiſtente malo: aut intentio ſit mala ex opere malo: aut intētio facit opus bonū. Si primo modo. ergo ſimul, & ſemel merebitur quis, & demerebitur, quod eſt impoſſibile. Si ſecundo modo. Sed contra. Opus eſt effectus intentionis: ſed effectus non influit in cauſam, ſed potius econuerſo: ergo potius intentio communicat ſuam proprietatem operi, quā̀m opus intentioni, ergo ſi intentio eſt bona, neceſſe eſt opus eſſe bonum, quod ex ipſa procedit. Item. Quantuncunque opus de ſe ſit malum, ſi tamen fiat ab eo, qui operatur omnino præter intentionem, ſicut ab eo qui omnino caret vſu rationis, nō eſt aliquo modo culpabile: ergo ſi priuatio intentionis opus quantuncunque de ſe malum poteſt priuare malitia, & facere quod non ſit malum malitia moris, pari ratione videtur, quod rectificatio intentionis opus quātūcūque de ſe malum pōt facere bonū, & rectum. Sed contra. Hugo de ſancto victo. Amor transformat amantem in amatum: hoc autem non dicitur econuerſo: ergo qualiſcunque ſit intentio, ſi voluntas velit malum, neceſſe eſt eam effici malam: ergo non videtur, quod qualitas operis correſpondeat qualitati intentionis. Item. Philoſophus dicit, quod aliqua ſunt quæ mox nominata coniuncta ſunt malo: & talia dicunt theologi mala eſſe ſecundum ſe: ſi igitur talibus actibus inſeparabiliter adhæret malitia, videtur quod huiuſmodi actus non poſſunt fieri boni ex intentione noſtra. Item. Aliquod eſt malum, quod eſt contra dei mandatum: ſed intētio noſtra non poteſt diuinum mandatum infringere: ergo non poteſt facere, quod homo faciendo contra mandatum dei non peccet: igitur quantūcunque bonum intendit, ſi contra dei mandatum faciat, nō erit bonum, ſed malum: ergo non eſt generaliter verum, quod qualitas operis a qualitate intentionis cauſetur. Item. Bonum abſolutum præſupponit bonum ex circunſtantia: nihil enim eſt ſimpliciter. & abſolute bonum, niſi veſtiatur debitis conditionibus, & circunſtan-

Fundamenta.

tijs: ſed aliqua ſunt opera, quæ ſemꝑ dicunt carentiam debitę circunſtantiæ, ſicut interficere innocentem, aut dicere falſum ſcienter, & conſimilia: ergo videtur, quod quantuncunque aliquis talia bona intentione faciat, non erunt ſimpliciter bona: ergo nō videtur, quod qualitas operis ſemper reſpondeat qualitati intentionis.

7 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc ab antiquo duplex fuit opinio, ſicut Magiſter explicat in litera. Quidam enim dixerunt, quod generaliter verum eſt, quod opera bona, vel mala penſantur ex intētione. Alij vero dixerunt, quod opera nō penſantur generaliter bona, vel mala, ſed ſolum illa, quæ indifferentia ſunt ad hoc qđ fiant bene, vel male: illa autem opera quæ ſunt mala ſecūdum ſe, ex intētione penſari non poſſunt: quia quacunque intētione fiant, ſemꝑ mala ſunt. Qualibet autem harum opinionum verum dicit, ſi recte intelligatur. Intentionis enim qualitas dupliciter poteſt accipi, ſecundū quod intentio dupliciter dicitur. Vno enim modo intentio dicit bonitatem finis. Alio vero modo non tantum dicit bonitatē finis, ſed etiam ordinationem eius, ꝙ
8 eſt ad finem, quem appetit. Et ſecundum hoc dupliciter poteſt dici intentio bona, vel mala. Vno modo dicitur intentio bona, in qua eſt perfecta, & bona ordinatio operis ad finē intentum: & econtra dicitur mala, in qua eſt ordinatio indirecta: & hoc modo bonitas intentionis non tantummodo reſpicit bonitatem finis, ſed etiam rectum ordinem eius, quod eſt ad ipſum finem: hæc enim duo neceſſario requiruntur ad hoc, quod oculus ſit ſimplex, ſicut dicit Bern. ad Euge. videlicet quod veritas ſit in electione,
9 & charitas in intentione. Et hoc eſt dicere, quod tunc eſt oculus mentis ſimplex, ſiue intentio bona quando hoc amat finaliter, quod eſt amandū, & eligit quod eſt eligendum, & hoc modo qualitas operis ſemper reſpondet qualitati intētionis, nec habet inſtātiam, imo ſi oculus eſt ſimplex, totum corpus erit luminoſum: & ſi oculus eſt tenebroſus, hoc eſt intētio mala, & opus iudicatur malum. Alio modo dicitur intentio bona, quia illud quod finaliter intendit, eſt bonum: & mala, quia illud quod finaliter intendit, eſt malum. Et hoc modo non eſt generaliter verum, quod qualitas operis cauſetur a qualitate intentionis: & hoc dico quantum ad qualitatem, quæ eſt bonitas. Si quis enim mētitur vtpote ad liberationem innocentis, vel furatur vt paſcat pauperem, non dicitur bene facere, ſicut dicit Auguſt. & etiam Apoſtolus. Non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Quantum autem ad qualitatem malitiæ, nō habet inſtantiam: imo neceſſario malitia operis correſpōdet intentioni malæ intendenti. Qualecunque enim ſit opus, dum faciat illud homo mala intentione, deus q ſcrutatur corda, malum reputat. Cum enim ad bonitatē operis neceſſario requiratur intentio boni finis, ſola illa deſiſtente opus iudicatur eſſe malum: non tamen illa ſola aſſiſtente iudicatur eſſe bonū, quia plura exiguntur ad conſtruendum, ꝙ ad deſtruendum.

EX his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam, & etiam ad obiecta pro magna parte. Nam obiecta, quæ probant, quod veritas operis nō correſpōdet bonitati intētionis, loquuntur de bonitate intentionis prout ipſum finem reſpicit: & ſic verum concludūt, quia ad hoc quod opus ſit bonum, non ſufficit quod homo intendat bonum, ſed etiam exigitur, quod recta via tēdat ad bonum. Argumenta vero ad oppoſitū pro magna parte procedunt alia via, videlicet prout intentio dicitur eſſe bona, nō ſolum quia intentum eſt bonum, ſed etiam quia ordinatio eſt bona. Et ſic intelligitur auctoritas Ambro. qua dicitur. Affectus tuus operi tuo nomen imponit: & ratio ſecūda, & tertia. Nam voluntas nō dicitur eſſe bona in ſe, nec etiam bona arbor ex bonitate intentionis, niſi ſecundum quod intentio dicitur eſſe bona, q bono modo ad
bonum finem intendit. AD illud, ꝙ 10
obijcitur, quod mala intentio ſufficit ad faciendum opus malum. Dicendū

quòd

quod non ſequitur ex hoc, quod ſimiliter intentio bona ſufficiat ad bonũ. Facilius enim eſt deſtruere, quam conſtruere. Et quia bonum attenditur ſecundum conſtitutionem ex concurſu multarum circunſtantiarum, malũ vero attenditur ex cuiuſcunque priuatione; hinc eſt, quod malum eſt oifarie, & bonum vno modo: & iõ nõ ſequitur, quod ſi defectus alicuius rei ſufficit ad faciendum malum, qđ poſitio eius ſufficiat ad faciendum bonum: plura.n.exiguntur ad bonum: nec eſt ibi locus a ſimili, nec a minori. Rurſus. Quia malum eſt priuatio boni, in talibus non tenet conſequentia in ipſo, ſed potius conſequentia

11 ecõtrario. AD illud, quod obijcitur, quod potẽtia potius debet influere in opus, quam econuerſo. Dicendum, ꝙ opus non facit intentionem malam aliquid influendo, ſed potius deficiendo. Quia enim opus de ſe inordinatum eſt, & intentio non poteſt illud ordinare: hinc eſt, quod dum illi ope

12 ri ſe applicat, ſeipſum deordinat. AD illud, quod obijcitur, quod priuatio intentionis priuat malitiam ab actu. Dicendum, quod non eſt ſimile, pro eo quod priuatio intentionis dicitur priuare malitiam ab actu: non quia aliquid intẽtionis conferat ipſi actui ſed potius quia trahit actum illum extra genus moris: quia nõ eſt opus morale, niſi quod fit ex intentione: & ideo cõſimilis eſt modus arguẽdi in iſta ratione, & in præcedenti, qua arguebatur ex comparatione mali ad bonum. Non enim valet, Sufficit ad deſtruẽdum: ergo ſufficit ad ponendum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quantitas bonitatis & malitię in opere correſpondet quantitati, bonitatis & malitię in intentione, quãtum ad actum intendendi, licet non ſemper quãtitas operis conreſpondeat quãtitati intẽtionis, prout ipſa attenditur ex parte intenti.

VTRVM quantum qs intendat tãtum faciat: vt ſicut opus ab intentiõe recipit aliquo modo qualitatẽ, ita etiam recipiat quantitatem. Et quod ſic videtur. Super illud Matth.xij. Bonus homo de bono theſauro &c.gl. Quãtum bonum intendis, tantum facis. Item. Hoc videtur ratione. Oẽ agens per intentionem præfigit ſibi finem, ad quem opus ſuum menſurat: ergo ſi omne opus morale eſt ab agente ꝑ intentionem oĩs operis moralis, menſuratio attẽditur in cõparatione eius ad finem: ſed comparatio ad finẽ eſt intentio: ergo quãtitas omnis operis moralis penes intentionẽ attenditur. Item. Secundum quantitatem charitatis attenditur meritũ exterioris operis. Et ſecundum magnitudinem libidinis attenditur magnitudo exterioris peccati: ſi ergo charitas (vt dicit Bern.) reſpicit intentionem, & ſimiliter libido, quæ dicit quietationem in bono creato: ergo videtur quod quãtitas omnis moralis operis ſecũdum intentionem menſuretur. Item. Si aliqđ opus de natura ſui generis eſt veniale peccatum, nihilominus ille, qui facit illud mortaliter peccat ſi intẽdit peccare mortaliter: hoc autem nõ eſſet niſi opus reciperet quantitatem in genere moris ab intentione: ergo &c Sed contra. Si quantum quis intendit, tantum facit: ergo ſi Linus ſiue aliquis alius paruus ſanctus intenderet mereri gloriam Petri, mereret gloriam Petri, & ſi amplius intenderet, amplius mereretur: ergo habẽti minorem charitatem redderetur maius

Fundamenta.

Ad opp.

præmium

præmium,quod eſt plane falſum.Itẽ. Si quantum quis intendit tantum fa cit:ergo ſi aliquis adulterans intẽdit peccare venialiter, peccat venialiter: ſi ergo hoc ẽ plane falſum, manifeſtũ eſt,quod quantitas operis non cauſa tur ex quantitate intentionis. Item. Quanto aliquis eſt humilior,tãto mi nus boni credit ſe facere:ſed intentio ſequitur credulitatem,quia fides diri git intentionem : ergo quanto quis humilior eſt,tanto minus bonum in tendit facere ; ſi ergo bonitas operis menſuratur penes quantitatem intẽ tionis,videtur quod quanto quis eſ ſet humilior,tanto opus eius eſſet mi nus bonum:ſed hoc eſt plane falſum: ergo &c. Item. Vnus ſimplex cum fa cit paruum peccatum, credit eſſe gra uiſſimum peccatum:alias impius, & iniquus cum facit maximũ peccatũ, credit ſe valde paruum peccare.Si er go opus menſuratur penes intentio nem,videtur quod iniquus, & mali tioſus minus peccet in enormi gene re peccati,quam vnus ſimplex in gñe peccati quantumcunque leui.Si igitur hoc eſt plane falſum,ergo & illud ex quo ſeqtur, videlicet quod q̃titas ope ris corrñdeat quantitati intentionis.

13 RESP. Dicẽdum, quod ſicut in præcedenti problemate duplex diſtin guitur qualitas intentionis, ſic & in hoc intelligendum eſt, quod quanti tas intentionis dupliciter poteſt in telligi,videlicet aut ratione actus in tendendi,aut ratione ipſius intenti. Et ſecundum hoc diſtinguitur iſta locutio dupliciter, quantum intẽ dis,tantum facis. Quia tantum, & quantum pñt eſſe nomina,vel aduer bia. Si quantum,& tantũ ſint aduer bia,tunc dicunt quãtitatem actus in tendendi:& tunc eſt locutio vera ge neraliter ſiue reſpectu bonorum,ſiue

14 reſpectu malorum:quia quantũ actus intendendi eſt intenſus in bonitate, & malitia,tantum operatio exterior eſt bona,vel mala. Omne enim meri tum,& demeritum ad actum volun tatis reducitur:licet circunſtantiæ ex teriores aliquo modo faciant ad ma iorem voluntatis deprauationem. Si autem quantum,& tantum ſint nomi na:tunc dicunt quantitatem ex par te intenti:& ſic non eſt generaliter ve rus ille ſermo,quia opus exterius fa ctum non ſemper commenſuratur ei quod intentio intendit. Frequenter enim intendit homo facere magnum bonum,& facit paruum, quia modi cam habet charitatem. Habet tamen aliquo modo veritatem in malis, vi delicet intendẽdo, licet nõ diminuen do:& prout tantum,& quantum di cunt quandam comparationem pro portionis, non commenſurationem æqualitatis. Vnde qui intendit mul tum peccare,multum peccat,qualecũ que opus faciat. Non tamen qui intẽ dit parum peccare parum peccat,ma xime ſi opus facit,quod multum ha bet de deformitate.

EX his patet reſpõſio ad quæſtio nem propoſitam. Concedo enim.qđ quantitas bonitatis,& malitię in ope re correſpondeat quantitati bonita tis,& malitiæ in intentione, ſecundũ quod quantitas intentionis attẽditur quantum ad actum intendendi, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt. Concedo etiam nihilomi nus quod quantitas operis non ſem per correſpondet quantitati intentio nis,ſecundum quod quantitas inten tionis attenditur ex parte intenti,,ſi cut oſtendunt rationes,quæ ad ſecun dam partem inducuntur. AD alias tamen duas rõnes quæ vltimo indu cuntur reſponderi poteſt,ꝙ non co gunt,pro eo ꝙ nõ eſt idem dicere de aliquo, ꝙ credit facere magnũ, vel paruum bonum, ſiue malum, qđ in tendit. Aliud .n.eſt æſtimatio,aliud eſt intentio : & quamuis opus ſequa tur æſtimationem,non tamen ſequi tur per intentionem. Præterea. Illæ duæ rationes, ſicut & aliæ procedũt de quantitate intentionis a parte in tenti. Quãuis.n.humilis homo parũ intendat, facere: nihilominus ta men magnæ bonitatis eſt eius inten tio, dum ex magna virtute mouetur ad illud faciendum. Similiter cũ ini quus homo intendit modicum malũ facere: tamen quia ex magna libidi ne facit, multum ſeu valde eſt praua eius intentio, dum nimium adhæret bono 15 16 17

bono creato; & ideo non ſequitur, quod minus peccet ille, qui magis eſt malitioſus.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Ad bonitatem operis boni non ſufficit plenitudo bonæ voluntatis & intentionis, ſi adſit poſſibilitas: ſecus autem ſi facultas bene operandi exterius nobis non concedatur.

Ad opp. De bonitate operũ quãtum ad neceſſitatem, vtrum videlicet intentio abſque bonis operibus ſufficiat ad vitã æternam: & quòd ſic videtur. Bern. de ſpi. arb. Intentio ſufficit ad meritũ: bona actio requiritur ad exemplum: ergo videtur, quòd quantum ad meritum vitæ æternæ non ſit neceſſaria bonitas actionis exterioris. Itẽ. Sup illud Pſal. Dixi confitebor. Glo. Votum pro operatione iudicatur: ergo tantum valet bene velle, quantũ velle, & operari: ergo &c. Item. Greg. in quadam Homil. Nõ eſt vacua manus a munere, cũ arca cordis repleta fuerit bona voluntate: ergo plenitudo intentionis, & voluntatis æquiualet plenitudini operatiõis: igitur ſine illa poteſt ſufficere ad ſalutem. Item. Mereri vitam æternã eſt in poteſtate noſtra: ſed opera exteriora nõ ſunt in poteſtate noſtra: ergo videt, quod opera exteriora non ſint neceſſaria ad merendum vitam æternam: igitur ad meritum vitæ æternæ videtur ſufficere intentio ſola. Item. Intentio, & volũtas nõ pẽdent ex opere: ergo opere non exiſtente poteſt eſſe bonitas tam in voluntate, quàm in intentione: ſed qui habet bonam voluntatem, & intentionẽ eſt iuſtus: & omnis talis habet, quod ſufficit ei ad vitam æternam: igitur ad meritũ vitæ æternæ videtur intentio ſufficere abſque exteriori operatione. Sed

Fundamenta. contra. Matt. xxv. Eſuriui, & nõ dediſtis mihi manducare ita dominus dicet reprobis: & propter hoc feret ſententiam damnationis cõtra eos. ſi ergo propter defectũ bonorũ operum quis damnatur, exercitium bonorum operum eſt ad ſalutem neceſſarium: ergo intentio ſine operibus non ſufficit ad meritum. Item. In canonica. Iac. ij. Fides ſine operibus mortua eſt: ſed non eſt efficacior ad merendũ intẽtio, quàm fides: ergo ſi fides nõ ſufficit ad meritũ ſine operibus, pari ratione nec intentio. Item. Greg. in quadam Homil. Amor dei nõ eſt otioſus: operatur enim magna ſi eſt: ſi autẽ operari negligit, amor non eſt: ergo ſi opera non adſunt, nõ adeſt veritas amoris: ſed nihil eſt meritorium vitæ æternæ abſq; vero amore charitatis: ergo circũſcriptis operibus intẽtio non ſufficit ad meritũ. Itẽ. Philoſophus dicit, quòd ad virtutem tria requiruntur, videlicet ſcire, velle, & impermutabiliter operari: ergo ſi non eſt operatio, non eſt ſalua virtutis ratio: ſed ubi non ſaluatur virtutis ratio, nec poterit ſaluari ſufficientia meriti: ergo videtur, quod abſque operatione vitam æternã nõ condigne, nec ſufficienter meremur. Item. Si ſola intentio vel voluntas interior ſufficeret ad meritum: ſed habenti gratiam facillimũ eſt velle bonum: ergo facillimum eſt mereri vitã æternam, cuius contrarium dicit dominus Matth. vii. quod arcta eſt via quæ ducit ad vitam.

RESP. Dicendum, quòd cum quæritur, vtrum intentio, & voluntas interior ſufficiat ad meritum abſque opere exteriori, diſtinguendum eſt. Aut enim ille qui habet intentionẽ, habet facultatẽ bene operãdi, aut nõ. Si non habet facultatem, cum nemo obligetur ad impoſſibile, ſi bonam habet voluntatem, & directam intẽtionem, tunc ſola plenitudo voluntatis internæ ſufficit ei ad meritum vitæ æternæ abſque exteriori operatione. Si autem adſit facultas, et ſe offert opportunitas, intentio non poteſt ad meritum ſufficere abſque opere. Ratio autem huius eſt diuini mandati obligatio, & virtutis perfectio, & volũtatis plenitudo. Diuini mãdati obligatio facit, vt intentio ſine operibus non ſufficiat, cum ſe offert opor

tunitas,

tunitas, & facultas. Mandata enim dei nō ſolum obligant ad volēdum, ſed etiam ad faciēdum: ideo qui non implet diuina mādata cū poſſit, potius meretur iram quam meretur gloriā. Virtutis etiam perfectio eſt ratio, quare nō ſufficit ſola intentio, quoniam virtus eſt vltimum potētię, & ideo eleuat potentiam ad aliquod magnum, & arduum: potētiæ autem animę non habent ſuam virtutem, ſiue perfectionem completam, niſi exeant in opera ſibi debita, quando adeſt facultas, & oportunitas. Et ideo illa intentio, qua quis vult, & intendit bonum, & tamen non facit cum poſſit, non eſt intentio virtuoſa, ac per hoc nec meritoria. Voluntatis etiā plenitudo ratio eſt quare nō ſufficit ſola intentio: quoniam plena volūtas ponit effectū ſi adſit facultas alioquin non dicitur plene homo aliquid velle, ſi non facit cum poſſit facere, ſed ſemiplene, & pigre vult ſicut piger qui vult, & non vult. Et ꝓpterea dicit Gre. quòd nemo debet ſibi blandiri de bona voluntate: immo ad dilectionē conditoris lingua, mens, & manus requiritur, & ſicut hortatur nos be. Ioā 1. Cañ. 3. Diligere debemus non ſolum verbo, & lingua, ſed ope. & veritate. quoniam igitur cū adeſt facultas, & ſe offert oportunitas, abſque operibus nec eſt mādatorum dei impletio, nec virtututis perfectio, nec voluntatis plenitudo, & abſque his non eſt ſufficiētia meriti, hinc eſt quòd ad meritū vitæ æternæ non ſufficit bonitas intentionis abſque bonitate operis exterioris Et rationes quę hoc oſtēdūt concedendæ ſunt.

19 AD illud ergo, quòd primo obiicitur in contrarium de Bern. quòd bona intentio ſufficit ad meritum. Dicēdum, ꝙ loquitur de intētiōe illorum operum, quæ non ſunt in præcepto non ratione aliorum, quæ in præcepto ſunt. Vel dicendum, quòd loquitur in eo caſu, qñ .ſ. nō adeſt
20 facultas bene operandi exterius. AD illud quod obijcitur quod voluntas pro facto reputatur. Dicendum, quòd verum eſt quando non ſe offert bene operandi oportunitas, & facul-
tas. AD illud vero Greg. ꝙ non eſt 21
vacua manus a munere &c. Dicendum, ꝙ facienda eſt vis in hoc, ꝙ dicit, cum arca cordis repleta fuerit bona voluntate: nunquam.n. (ſicut dictum eſt prius) plene bonam voluntatem habet, qui poteſt facere bonum illud, cuius habet voluntatem, & ad
fructum non peruenit. AD illud, 22
quod obiicitur, ꝙ opera non ſunt in poteſtate noſtra. Dicendum, ꝙ hoc ſolum concludit, ꝙ in eo caſu ſufficit intentio quando deeſt facultas ad perficiendum operationem bonam. AD illud, quod obiicitur, quod bo-
na voluntas non pendet ex opere. 23
Dicendum, quòd verum eſt: attamē cum adeſt facultas plena, volūtas neceſſario ponit bonum opus: ita quòd ſi bonum opus non ponitur, aut nūquam voluntas fuit plena, aut deſinit eſſe plena. Quod ergo ſine operibus non ſufficiat, hoc non eſt, quia plenitudo bonæ voluntatis ex operibus pendeat: ſed quia bona voluntas ſi plena eſt, neceſſario in bona opera redundat offerente ſe facultate, & opportunitate.

CONſequenter quæritur quan- Artic. 2
tum ad ſecundum principale de bonitate, quam opera ſuperaddunt bonitati intentionis. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum aliquid addant opera bonitatis, vel meriti ſupra bonam intentionem ratione prærogatiuæ dignitatis. Secundo quæritur, vtrum addant rōne quantitatis ex parte dati. Tertio q̄ritur, vtrū aliquid addant rōne numeroſitatis.

QVAE

QVAESTIO I.
CONCLVSIO.

Opus bonum exterius addit aliquid ſupra bonam intentioné, exéplum: & ædificationé, addit etiam aliquid ſupra meritum accidentale præmiũ reſpiciens: quantum vero ad meritum condigni nihil addit, quia q̃titas eius pẽſatur ex q̃titate radicis, quæ eſt bona voluntas.

ndamenta.

VTRVM opera exteriora aliquid addãt ſupra bonã intentionẽ rõne ſuæ excellẽtiæ, & dignitatis, ſicut ſunt opa priuilegiata. Et ꝙ ſic vr̃. Sup illud Phili. j. Quæ ſit supereminens magnitudo, glo. Quoddam incrementum gloriæ habebũt ſummi doctores vltra id quòd communiter habebunt alij: hoc autem non eſt niſi ratione doctrinæ, quã alijs cõicãt: ergo & c. Item. Cõmuniter in eccleſia magis ſolennizantur martyres, quã confeſſores: ſed conſtans eſt, quòd eccleſia ſanctis exhibuit honorem ſecundum meritorum ſuorum exigentiam: ergo maiori gloria digni ſunt, qui mortem pro Chriſto patiuntur, quam illi qui pati volũt. Item. Chriſtus nobis aliquid meruit per paſſionẽ, ꝙ añ non meruerat nobis, vtpote apertionem ianuæ, & multorum chariſmatũ diffuſionem: ſi ergo charitas Chriſti fuit eminẽtiſſima ab inſtãti cõceptiõis, & maioris fuit efficaciç cũ paſſione quã ſine: ergo vr̃, ꝙ in quolibet alio excellentia operis exterioris addat ad meritum bonæ voluntatis, ſiue intentionis. Item. Bonũ additũ bono facit magis bonum: ſed opus priuilegiatum eſt bonum: ergo additum intentioni facit eam magis boni. Sed quòd addit ad bonitatem, addit ad meritum: ergo &c. Itẽ. Si opera priuilegiata nihil adderẽt ſupra bonitatẽ intentionis: ergo qui ea faceret, fruſtra laboraret: ſi ergo impiũ eſt dicere, quòd q facit opa excellẽtia, fruſtra laborat, videtur, quòd opus excellens addat ſuper intentionis bonitatẽ. Sed cõtra. De beato Martino cantat eccleſia. O beata anima, quã & ſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmã tamen martyrij non amiſit: ergo ita videtur quòd beatus Martinus habuit palmã martyrij per bonitatẽ intentionis: ſicut ſi ſuſtinuiſſet acerbitatẽ paſſiõis: ergo non videtur, quòd opus excellens aliquid addat ſupra bonitatem intentionis. Item. Operãs non placet propter operationem, ſed magis operatio propter operantem, quantumcunque operatio illa ſit nobilis: ergo quantumcunque ſit nobilis operatio, niſi deus approbat operantem, tantum approbat operationem: igitur non videtur quòd homo maioris prẽmij efficiatur apud deum dignus propter opationẽ excellentẽ ſuperaditam bonitati voluntatis. Itẽ. Si aliquis ſuſtineret mortem pro mũdo, potius demereretur apud deũ q̃ aliquid mereretur: igitur ſuſtinentia mortis pro Chriſto ſi quomodo placet deo, hoc ideo non eſt ob aliud, niſi quia ordinaẽ ad Chriſtum: ſed illa ordinatio eſt mediante intẽtione: ergo tota bonitas operationis quantumcunque excellentis ex intentione habet ortum, & propter illã deo placet: ſed vbi, vnum pp alterum, vtrobique tantũ vnum igitur tantumdem placet intentio perfecta, & bona cum opere, quãtum placet ſine opere. Item. Si aliqua opera faciunt ad meritũ, illa ſunt opera maximæ humilitatis, & vilitatis: hæc enim opera deus maxime comẽdat: ſed opera priuilegiata ſunt opera cuiuſdã excellẽtiæ, & dignitatis: ergo videtur quòd minime inter omnia genera operum addant ad bonæ intentionis meritũ. Itẽ. Vbi facultas deeſt, voluntas reputaẽ ꝓ facto, ſicut determinatũ eſt ſupra: & hoc nõ eſt ob aliud niſi quia alias nõ eſſet plena, & perfecta voluntas: ſi igitur voluntas per ſe ſola pro opere reputaẽ, vr̃ ꝙ in tali caſu opus priuilegiatũ nihil addat ſuper intentionis bonitatem & meritum.

RESP. Dicendum, quòd maius bonum poteſt aliquid dici dupliciter. Aut intenſiue, vtpote quia plus deo

deo placet. Aut extenſiue, vtpote
quia plurib⁹ ꝓdeſt: & ſecudum hoc
dupliciter poteſt intelligi, quod op⁹
priuilegiatũ addat ad bonitatẽ intẽ-
tionis. Aut quãtum ad proximorum
edificationem, aut quãtum ad dei ap
probationem. Et primo modo at-
tenditur argumentum quantum ad.
exemplum: ſecundo modo quantum
ad meritum. Si igitur loquamur
de additione quantum ad exem-
plũ, ſic abſque dubio opus priuilegia
tum addit ad bonitatem intẽtionis,
quia bonitas intentionis non lucet
exterius niſi per oſtenſionem bono-
rum operum, & maxime priuilegiato
rum. Si autem loquamur ſecũdo mo
do, ſcilicet quantũ ad additionẽ, quæ
attenditur quantum ad meritum,
ſic diſtinguendum eſt, quòd eſt loqui
de merito reſpectu pręmij ſubſtantia
lis, & reſpectu pręmij accidentalis.
Reſpectu præmij accidentalis opus
priuilegiatum addit ſupra bonam in
tentionem, & voluntatem: quia præ-
mium accidentale, quòd eſt aureola
non debetur voluntati ſecundum ſe,
ſed voluntati in opere. Si autẽ loqua
mur de merito reſpectu p̃mij ſubſtã-
tialis, adhuc oportet ſubdiſtinguere,
quia eſt meritum congrui, & eſt meri
tũ condigni. Quantum ad meritum
congrui, abſque dubio opus priuile-
giatum addit ſupra bonitatem inten-
tionis, pro eo quòd voluntas in illo
opere pręparatur, & diſponitur ad ſu
ceptionem maioris gratiæ, per quam
digna eſt maiori retributione. Si autẽ
loquamur de merito condigni, ſic ab
ſque dubio non addit, pro eo ꝙ quan
titas meriti cõdigni penſatur ex quã-
titate radicis, & tantum placet deo qs
qui habet voluntatem plenam, & nõ
poteſt habere opus, quantũ & ille qui
habet voluntatem, & opus, quantum
ad eſſentialis pręmij retributionem ſi
ſunt in æquali charitate. Et ſic patet
quod opus priuilegiatum ratione di
gnitatis ſuæ aliquid addit ſupra bo-
nitatem intentionis, licet non addat
omni modo additionis. Ideo conce-
dendæ ſunt rationes, quę ad primam
partem inducuntur.
25 AD illud vero quod obijcitur de
beato Martino, quod palmam marty-
rij non amiſit. Dicendum, quod ibi
palma martirij non accipitur ꝓ præ
mio accidentali, quod eſt aureola: ſed
pro præmio ſubſtantiali, quod eſt au
rea: vtrunque enim eſt martirij pal-
ma: ſed vnum ſcilicet aurea reſpõdet
martyrio, quia ſuſtinetur ex charita-
te: alterum vero ſcilicet aureola rñdet
ei, quia eſt ſpecialis priuilegij, & præ-
rogatiuæ. AD illud, quod obijcitur 26
quod operatio placet propter operan
tem. Dicendum, quod verum eſt: atta
men dum operans bene vtitur dono
per quod placet deo, hoc ipſo diſpo-
nit ſe ad maius: & aliquo dignus eſt,
quo quidem non eſſet, ſi non ita be-
ne vteretur: & ideo non ſequitur, q̃d
ſi operatio placet deo propter operã-
tem, quod non magis placeat operãs
propter operationem, quam ſine: ni-
hil enĩ impedit de duobus bonis, quo
rum vnus habet bonitatẽ ab altero,
quin ambo melius valeant, quam va
leat alter illorum per ſe. AD illud q̃ 27
obijcitur, quod mori ꝓ mũdo, diſpli
cet deo. Dicendum, quod verum eſt:
ſed tamẽ ex hoc non ſequitur, quod
tota bonitas opis priuilegiati veniat
ex intentione, ſed quòd nõ poteſt eſſe
opus perfecte bonum abſque intẽtio
ne: nihilominus tamen opera priuile
giata aliquam bonitatem de natura
ſui habent, quæ iuncta cum bonitate
intentionis aliquam excellentiam tri
buunt bene operanti, quam non tri-
buerent alia genera operum. Et ideo 28
illud verbum quo dicitur, quod vbi
vnum ꝓpter alterũ vtrobique vnũ,
non habet hic locum. Hoc enim in-
telligitur, quãdo illud propter quod
alterum participat aliquam proprie-
tatẽ, eſt tota ratio illius participatio-
nis. non ſic autem eſt in propoſito vt
viſum eſt. AD illud, quod obijcitur, 29
q̃d opera priuilegiata ſunt opera ex-
cellentia: & ideo minus dicunt facere
ad meritum. Dicendum, quod opus
excellẽs dupliciter poteſt dici: Aut ſe
cundum vanam æſtimationem, ſicut
aliquis reputat excellentiam vindica
re ſe de aduerſarijs, & pr̨ędominari
alijs. Aut ſecundum veritatis dicta-
men; & ſic ſuſtinere ignominioſiſſi-
mum

mum genus mortis ꝓ Chriſto, eſt op⁹ magnæ excellentiæ: & tale opus excellentiæ non condiuiditur cōtra opus humilitatis, imo ſimul cum illa ſtat, & neceſſario eam requirit tāquam ſociam: & dum in ſe habeat difficultatē, & dignitatem, & charitatem præambulam, & humilitatem annexā, non eſt mirum ſi diſponit ad maiorē glo-
30 riam. AD illud, quod obijcitur, q̃ voluntas reputatur pro facto vbi facultas deeſt. Dicēdum, quod illud eſt verum quantum ad ſufficientiam ad ſalutem, & quātum ad premium ſubſtantiale: quia nemo amittit regnum cœlorum ex hoc, quod nō facit quod facere non poteſt: non autem eſt verum quantum ad premij excellentiā, ſiue quantum ad præmium accidentale. Et hoc modo predictum eſt, q̃ opus priuilegiatum addit ſupra intētionis bonitatem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Bona opera addunt aliqd quantum ad quantitatē dati, & ad meritum bonæ intentionis diſpoſitiuæ, qui enim pēſatis ſuis viribus plus dat, ad donum gratiæ magis ſe diſponit, & magis a peccato recedit.

Fundamenta.

VTRVM bona opera addant ſupra bonam intentionem quātum ad quantitatem dati. Et quod ſic videtur. j. Corint. viij. Qui parce ſeminat, parce & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Si igitur ſeminatio illa, de qua loquitur Apoſtolus e ir eleemoſynę datione: videtur quod magnitudo dati faciat ad excellentiam gloriæ. Itē. Thobię. iiij. Si multum tibi fuerit abundāter tribue: ſi ergo iſta exhortatio non eſt inutilis, videtur quod abundātia dati faciat ad incrementum meriti. Item. Quamuis deus ex æquali bonitate conferat bona maiora, & minora, tamen ille cui maiora contulit, ad maiorē tenetur gratiarum actionē: ergo pari ratione ſi ex æquali charitate detur maius munus, & minus munus, conueniens eſt deum pro maiori munere maiorem reddere retributionem. Item. Si non magis meretur qui plus tribuit, quam ille qui min⁹, ergo non plus meretur qui relinquit omnia pro deo, & dat pauperibus, q̃ ille qui dat vnum ſolum obolum: igitur omnes ſunt ſtulti qui ſequūtur diuinum conſilium. Quod ſi impium eſt dicere, diuinum conſilium eſſe indiſcretum, videtur quod quantitas dati faciat ad amplificandum meritum. Sed contra. Marc. xij. Amen dico vobis: quoniam hęc plus omnib⁹ miſit in gazophilatiū: loquitur de vidua: ergo ſi Chriſtus plus appreciabatur datu illius viduę, ꝙ fuit valde paruum (ſicut in textu innuitur) quā magna dona aliorū, videtur ꝙ deus apprecietur opera ſolum ſecundū quantitatem bonę intētionis, & nullo modo ſecundum quantitatē muneris exterioris. Item. Glo. ſuper eundem locum. Non offerentiū ſubſtantiam cōſiderat deus, ſed conſcientiā: nec perpendit quantū offeras, ſed ex quāto i. ſi ergo merita tantum valent, quantū deus illa ponderat, videtur ꝙ quantitas dati meritū intentionis bonę non augeat. Item. Super illud. ij. Corint. viij. Et qui multum habuit, non abūdauit, ibi. glo. Vbi ęqua eſt voluntas, æqualem habebit mercedem: ergo ſiue aliquis det magnum, ſiue paruū, dum tamen ex æquali charitate, videtur ꝙ ei retribuatur æqualiter. Itē. Si quantitas dati aliquid addit aut addit ad meritum reſpectu pręmij ſubſtantialis, aut reſpectu præmij accidētalis. Nō reſpectu præmij ſubſtantialis, quia illud reſpicit charitatis radicem, & quātitatem gratiæ. Non reſpectu accidentalis, quia præmium accidentale debetur operibus excellētioribus, & priuilegiatis: non enim meretur aliquis aureolam ex hoc, ꝙ dat magnam eleemoſynam: videtur igr̃, quod quantitas dati ad bonæ intentionis meritū nihil omnino addat.

Ad opp.

RESP. Ad predictorum intelli- 31
gentiam eſt notandum, quod de quātitate dati eſt loqui dupliciter: aut cōparando datum ad datū ſolum, aut cō-

parãdo hæc adinuicẽ,& ad dantis fa-
cultatẽ. Primo mõ loquẽdo maior q̃
titas dati aliq̃d addit ad bonitatẽ in
tentionis non inquam reſpectu pmij
eſſentialis directe, ſed q̃a aliquo mo
do diſponit hominem ad proficien-
dum in bono, & ad recedendum a
malo. Qui enim maius munus tri-
buit, vt ſibi faciat amicum de mam-
mona iniquitatis, magis recipientẽ
obligat ad orandum pro ſe; & quo-
dammodo in obligando illum obli-
gat deum: & ideo plus ſe diſponit ad
gratiam quàm ille, qui dat min⁹ mu-
nus. Similiter plus ſe diſponit ad re-
cedendũ a malo: quia in hoc ꝙ fa-
cit maiorem eleemoſynã abſolui me-
retur a maiori pœna: ſecundum ꝙ
dicitur Luc.xi. Date eleemoſynam,
& omnia mũda ſunt vobis. Et Tho.
xij. Eleemoſyna a morte liberat. Et
Dan.iiij. Peccata tua eleemoſynis re
dime. Similiter ſi comparemus quã-
titates datorum in comparatione ad
facultatem dantium, maior quanti-
tas non addit quantum ad meritum
pręmij ſubſtantialis directe,ſed quo-
dammodo diſpoſitiue. Qui.n. pen-
ſatis ſuis viribus plus dat, quã alter
ſuis viribus penſatis, magis ad donũ
gratiæ ſe diſponit: magis etiã a pec-
cato recedit: &. Sic (gñaliter loquẽ-
do) quãtitas dati præſuppoſita æqua
litate bonæ intentionis ſiue volunta
tis, quantum ad pręmium eſſentia-
le non addit directe,& proprie, ſed
quodammodo diſpoſitiue: vel quia
diſponendo ad charitatem diſponit
ad maiorem gloriam, vel quia eripiẽ
do a malo celerius facit hominẽ per-
tingere ad coronam. Et hoc quidem
non habet inſtantiam quãdo eſt ex-
ceſſus quantitatis dati,& in cõpara-
tione ad datum,& in cõparatiõe ad
facultatem dantis. Quando vero ex
vna parte datum vnum excedit aliud
in ſe, & econtra exceditur ab aliquo
in comparatione ad facultatem dan-
tis,per quem modum dixit domin⁹,
ꝙ vidua plus miſerat in gazophyla-
tium, quam omnes diuites, quia to-
tum victum ſuum poſuerat: tunc ſe
habent ſicut excedentia,& exceſſa.
Secundum enim diuerſas conditiões
vnum datum plus promouet, quàm
reliquum. Maior enim quantitas da
ti plus valet ad euadendam pœnam.
Quia ſicut dicitur Prouerb.xiij. Re
demptio animæ viri ſunt proprię di-
uitiæ. Maior vero quantitas dati ſm
facultatem dantis plus valet ad acq̃-
rendam gratiã, pro eo ꝙ talis ſe ma
gis diſponit ad perfectionem beatitu
dinis,ſcilicet paupertatis. Conceden
dæ ſunt igitur rationes oſtendentes,
ꝙ quãtitas dati aliquid auget ad me
ritum bonæ intentionis, ſcilicet di-
ſpoſitiue.
AD illud vero quod primo obijcit 32
in contrarium,quòd vidua illa plus
dedit, Dici poteſt, quod ibi loquitur
dominus de quantitate dati per con-
parationem ad facultatem dãtis,quia
illa totum dederat, quod patet per ſe
ſequentem literam. Pręterea de-
us qui ſcrutatur corda vidit, quòd
vidua illa ex meliori voluntate obla
tionem ſuam dabat: & ideo magis do
num eius appreciabatur ratione vo-
luntatis eius melioris. Cum autem q̃
rimus nunc, vtrum quãtitas dati ali-
quid addat ad bonitatem intẽtionis,
hoc quærimus præſuppoſita æquali-
tate bonæ voluntatis: aliter enim nul
la eſſet quęſtio, quia planum eſt quod
plus valet magnitudo bonæ volunta
tis cum paruo dono, quam paruitas
bonę voluntatis cum magno. AD il 33
lud, quod obijcitur de gl. quod deus
non conſiderat quãtum, ſed ex quan
to. Dicendum, quod verum eſt prin
cipaliter ſ.quantum ad retributionẽ
præmij ſubſtantialis: non negat tamẽ
glo. quin quantitas dati aliquo mo-
do diſponat de cõgruo ad maiorem
gloriam,vel ad gloriam celerius ha 34
bendam. AD illud, quod obijcitur
de alia glo. quod æqualis voluntas ę-
qualem habet mercedem, iam patet
reſponſio. Non enim fit maior retri-
butio voluntate remanente in ſua æ-
qualitate: ſed quia quantitas dati di-
ſponit ad habendum meliorem vo-
luntatem,& puriorem: hinc eſt, quod
aliquo modo facit ad augmentũ glo-
riæ. Et per hoc patet reſponſio ad il-
lud, quod vltimo quærebatur, quod
aliquo modo facit ad præmium ſub-
non

ſtantiale,licet non principaliter,& ꝑ ſe,ſed mediãte gratia, & charitate ad
35 quam diſponit. Verumtamen illud quod obijcitur de præmio accidẽtali non cogit,pro eo ꝙ meritum accidentale non tantum eſt aureola, ſed etiã gaudium de aliquo bono creato,ſiue ſit alicuiꝰ prærogatiuæ & excellẽtię, ſiue non. Et hoc melius manifeſtabitur in ſequenti problemate.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Bonitas operum ad bonę intentionis meritum, quantum ad pręmium ſubſtantiale nihil addit,nã multiplicitas operum p̃miũ eſſentiale nõ multiplicat.

Fundamenta.

VTRVM bonitas operum addat ad bonæ intentionis meritũ quantum ad numeroſitatẽ. Et eſt quæſtio,vtrũ bonum opus additũ operi,reddat operantem dignum maiori ꝑmio eſſentiali.Et ꝙ nõ videtẽ. Primo ꝑ illud Zach.4. Exęquabit grãm grę: ergo vbi eſt ęqualitas grẽ,,& ęqualitas gloriæ:igitẽ ſi aliqui duo ex æquali gratia inæqualiter operantur, nihilo minus in mercede gloriæ æquabunẽ. Item.ſuper illud Iud. 2. Qui longo tp̃e poſt eum vixerunt.glo.Solius dei eſt noſſe inter ſeniores,quiseorũ poſt ſe lucem emiſerit, vtrum Paulus, an Petrus,an Bartholomæus:ſed certũ eſt.ꝙ Paulus plus oĩbus laborauit, ſicut dr̃.1.Cor.15.ergo magnitudo ꝑmij non penſatur ſm multitudinem operum.Item. Aug. Non multitudo operum,non diuturnitas temporum auget meritum, ſed ſola charitas, & melior voluntas:ſed nihil hoc expreſſius dici põt.Itẽ. Quantũ homo diligit deum,tm̃ diligitur a deo:& quantum diligitur a deo,tm̃ remuneratur a deo:ſi ergo eſt æqualitas in dilectione,æqualitas eſt in remuneratione: ſed multi ſunt æquales in dilectione, qui tamen non ſunt æquales in opere:ergo videtur, ꝙ multitudo operũ non faciat ad meriti ſubſtantialis ꝑmii incrementum.

Ad opp. Sed contra. Ro.4. Ei aũt qui operatur,merces nõ imputatur ſm gratiã,ſed ſm meritũ. Glo. Merces nõ dabitur ſm gratiam fidei tm̃,ſed ſm meritum operationis ſuę: ergo videtẽ,ꝙ pluribus operibus maiorem mercedẽ quis mereatur hr̃e. Item.Super illud Gal.4. Bonum aũt facientes non deficiamus. gl. Quãtum ſeminauerimus in operibus, tm̃ metemus in fructibus: ergo &c. Itẽ. Per vnũ bonũ opus homo meretur vitam æternam: ergo ſi aliud ſequẽs opus eſt ita bonum, ſicut prius, tantundem merebitur ſicut primum:aut ergo meretur illud idem,aut aliquid ſuperadditum illi.Si aliquid ſuperadditum illi:habeo ꝓ poſitũ ꝙ multitudo operum proſit ad augmentũ meriti.Si nihil:ergo videtẽ, ꝙ fruſtra operetur:ergo eſt ſtultus,quia facto vno bono amplius facit aliud. Quod ſi hoc eſt impium dicere:reſtat &c.Itẽ. Peccatum non eſt magis efficax ad merendum pœnam,q̃ ſit bonum opꝰ ad merendum gloriam: ſed pc̃m ſequens additum præcedẽti ſi ſit æquale ei, meretur duplo maiorem pœnam:ergo bonum opus additum præcedẽti meretur duplo maiorẽ gloriã. Item.Qui ſeruit homini,quanto diutius ei ſeruit,tanto maiorem aſſequitẽ mercedẽ: ſi ergo deꝰ in retribuendo eſt iuſtior,& liberalior, q̃ ſit hõ: videtur ꝙ quanto aliquis in pluribus ei ſeruit, & quanto plura opera pro Chriſto faciat,tanto maiorem ab ipſo recipiat retributionem.Item. Iſte qui multiplicat opera bona ſeminat ĩ terra bona: ergo neceſſario oportet, ꝙ aliquem fructum præmij ex eo accipiat.Aut igitur præmium ſubſtantiale, aut accidentale,aut aureæ, aut aureolæ.Sed non aureolæ, cũ illa debeatur operibus excellentibus: ergo recipiet maius præmium ſubſtantiale,ſiue aureæ. Eſt igitur quæſtio quãtum proſint bona opera multiplicata,& quem fructum afferunt.

RESP. Ad prædictorum intelli 36
gentiam eſt notandũ, ꝙ proficere in merito,vel ad meritũ poteſt eſſe duobus modis ſm duplicem differentiã præmij.Quoddã.n.eſt ꝑmiũ ſubſtãtiale, qđ quidẽ conſiſtit in viſione, & fruitione dei, qđ ideo dr̃ præmiũ

ſubſtantiale, quia fundamentum, & & ſubſtantia totius noſtræ beatitudinis eſt deus:& illo ꝑfecte habito, perfecta eſt in nobis beatitudo.
37 Aliud vero eſt præmium accidentale, quod quidem conſiſtit in gaudio, quod habetur de bono creato, vel de liberatione ab aliquo malo. Accipiendo igitur meritum reſpectu præmii ſubſtantialis, contingit dicere ꝙ aliquid valet ad profectum meriti tripliciter. Aut q̄a ꝑ illud meretur hō maiorē gloriam :& hoc mō maior charitas, vel melior voluntas facit ad ꝓfectū meriti. Aut quia diſponit ad merendum maiorē gloriā:& talia ſunt opa ꝑfectionis, quæ dicuntur facere ad meriti profectum. Aut quia cōſeruat illud, ꝑ quod meretur hō gloriam:& ſic oīa opera bona ꝓficiunt ad meritum, quia in ipſis exercetur charitas, & operatur, conſeruatur, & radicat, vt hō finaliter perſeueret in illa. Et hoc non eſt paruum, quia quicquid homo faciat, non ſaluatur niſi finaliter perſeueret. Et ſic patet, ꝙ operum multiplicatio quodamodo valet ad profectum in merito reſpectu p̄mij ſubſtantialis: & hoc dico diſponēdo & conſeruando, nō aūt merendo ma-
38 iorem gloriā ex condigno. Similiter ad ꝓfectum maioris præmij accidentalis pōt aliqd valere tripliciter. Aut rōne adeptionis aureolæ: & ſic opera ſpecialis excellentiæ faciunt ad ꝓfectum meriti voluntatis bonæ. Aut rōne adeptionis alicuius delectationis internæ:& ſic oīa opera quæ fiunt ex gr̄a quodāmodo valent ad profectū p̄mii accidentalis:quia ſm ꝙ homo plura bona opa facit, ſm hoc de pluribus iocūdabit in cōſcia ſua. Aut rōne diminutionis pœnæ: & ſic opa difficilia, & pœnalia faciūt ad ꝓfectū meriti, & addunt ad meritum bonæ voluntatis: quia remiſſionem alicuius pœnæ meretur hō ex voluntate cum ope, quam non meretur ex ſola voluntate. Hæc aūt diſtinctio non ſolū valet ad terminandum, quod dictum eſt, ſed ēt ad duo præcedentia. Generaliter.n. verum eſt, ꝙ operum dignitas, & dati quantitas, & operum numeroſitas ad ꝓfectum meriti facit reſpectu p̄mij accn̄talis, licet differēter. Verū eſt etiā gn̄aliter, ꝙ illa oīa opa nō faciunt ad ꝓfectum meriti reſpectu p̄mii ſubſtantialis niſi ſolū diſponendo, & conſeruando. Vnde rōnes illæ, quæ oſtendunt, ꝙ non multiplicatur merces p̄mii ſubſtantialis ſm multiplicationem operum concedēdæ ſunt: verum enim concludunt.

AD illud vero, ꝙ primo obī in cō- 39
trarium, ꝙ ei qui operatur merces imputatur ſm meritum. Dicendum, ꝙ textus ille ſm ꝙ glo. exponit nō vult dicere, ꝙ quantitas mercedis rn̄deat operi principaliter; ſed hoc vult dicere, ꝙ vbi eſt oportunitas operādi, nō ſufficit gr̄a fidei ſine bona operatione: vbi aūt oportunitas, ſiue facultas deeſt, ſola gr̄a ſufficit. Vnde ſenſus eſt. Ei qui operatur. i. ei, qui habet tempus operandi. AD illud, quod obī de 40
glo. ꝙ quantum ſeminauimus in operibus, tm̄ metemus in fructibus. Dicendum, ꝙ nomine fructuum intelligitur ibi gaudium, qd̄ habebit quis de bonis operibus: non præmiū ſubſtantiale, quod conſiſtit in deo. Si autem de illo. ſ. ſubſtantiali præmio intelligatur, tunc quantum, & tm̄ non dicunt commenſurationem, nec etiā dicunt diſpoſitionem neceſſitatis, ſed congruitatis. AD illud, qd̄ obī, ꝙ ꝑ 41
ſequens opus meretur homo tantūdē hr̄e, quantū & ꝑ primū. Dicendū, ꝙ verum eſt: ſed non meretur aliud, ſed idipſum quod prius meruerat, loquēdo quātum ad eſſentiale p̄miū: & nō. ſequitur, ꝙ in vanum laboret: quia & ſi primum opus erat meritorium vitæ æternæ: non tn̄ merebatur efficaciter niſi charitate perſeuerante: & charitas nō pōt in hōie vigere, quin exeat in bonos actus cum pōt, & debet: ideo ſequens opus fruſtra nō fit, quia quāuis non addat ad præmii excellentiā, addit tn̄ ad meriti efficaciā; diſponit etiā nihilominus ad profectum, & facit ad incrementum meriti reſpectu accidentalis præmii, ſicut prius oſtenſum eſt. AD illud qd̄ obī 42
ꝙ peccatū additū peccato duplat meritum, & ſupplicium: ergo & bonum additum bono. Dicendum, ꝙ nō eſt ſimile, pp hoc ꝙ quia mala facimus, mali

mali ſumus: ſed non quia bona facimus boni ſumus, imo potius ecóuerſo bonitas operum ortum habet ex bonitate operantis: & hinc eſt, ꝙ diuerſis peccatis meretur homo diuerſa ſupplicia, quamuis diuerſis bonis operibus mereatur homo vnam gloriam, quia actio merendi, & acceptandi in pluribus bonis vna eſt: ratio vero diſplicendi, & demerẽdi eſt in plu
43 ribus peccatis diuerſa. AD illud, qđ obiicitur, quòd apud hoiem maius præmium meretur homo ex pluribꝰ operibus. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, quia hõ nõ reputat opus dignum retributione ꝑꝑ bonitatem operantis, ſed potius operantem ꝑꝑ bonitatem operis: homo.n. indiget alieno ſeruitio: deus aũt qui bonorum noſtrorũ non indiget, nõ operantẽ ꝑꝑ opera, ſed opa ꝑꝑ operantẽ acceptat, & remunerat: & iõ nõ ẽ ſimile ex pte iſta,
& ex illa. AD illud qđ obr̃, ꝙ opera 44
multiplicata nõ valent ad ꝑmiũ accidẽtale, qa nõ aſſequunẽ aureolã. Dicẽdũ, ꝙ accñtale ꝑmiũ in plus eſt, ꝗ aureola. Noĩe.n. aureolæ non intelligimus quodcũq; ꝑmiũ accñtale, ſed illud, qđ hẽt quandã ꝑrogatiuã, & dignitatẽ, ſicut & opꝰ cui rñdet. Nihilo minus gaudiũ de bonorũ operũ multiplicatione ad accidentale ꝑmiũ ſpectat, cum ſine ipſo poſſit haberi vita æterna: & ad hoc quidẽ faciunt bona opa multiplicata; faciũt etiã ad eſſentiale ꝑmiũ aliquo modo, ſicut prius oſtenſum eſt. Ex his patet reſponſio ad illud, quod vltimo quærebatur.

AN OMNIS INTENTIO, VEL ACTIO eorum qui carent fide ſit mala.

DISTINCTIO XLI.

CVMQVE intentio (vt ſupra dictum eſt) bonum opꝰ faciat, & fides intentionem dirigat: non immerito quęri poteſt, vtrum omnis intentio omneque illorum opus malum ſit, qui fidem non habent. Si enim fides intentionem dirigit, & intentio bonum opus facit, vbi non eſt fides nec intentio bona, nec opus bonum eſſe uidetur. Quod a quibuſdã non irrationabiliter aſtruitur, qui dicunt omnes actiones & voluntates hominis ſine fide malas eſſe, quæ fide habita bonę exiſtunt. vnde Apoſtolus ait, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Quod exponens Auguſtinus ait, Omnis infideliũ vita peccatum eſt, & nihil bonum eſt ſine ſummo bono: vbi deeſt agnitio æternæ veritatis, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus. Et Iacobus in epiſtola canonica ait, Qui offendit in uno, ſcilicet charitate, factus eſt omnium reus. Qui ergo fidem & charitatem nõ habet, omnis eius actio peccatum eſt, quia ad charitatem non refertur. Quod enim ad charitatẽ non refertur (vt ſupra meminit Augu.) non fit quemadmodum fieri oportet, ideoque malũ eſt. Nõ ergo mandata cuſtodit, qui charitate caret, quia ſine charitate nullũ mandatorum cuſtoditur. vnde Aug. ſuper epiſtolã ad Galat. ait, Cuſtoditionem legis dicit Apoſtolus, non inebriari, non occidere, non mœchari, & alia
2 huiuſmodi ad bonos mores pertinentia, quæ ſine charitate, fide, & ſpe impleri non poſſunt. Nullum ergo mandatum implet, nullum bonum opus facit, qui fidem charitatemque non habet. Impoſsibile eſt enim (vt ait Apoſtolus) ſine fide aliquid placere deo. Quæ ergo ſine fide fiunt, bona non ſunt, quia omne bonum placet deo.

Qualiter ex obliqua te intẽtionis hẽat fieri opus malum.

Quidam dicũt oẽs actiones hoĩs ſine fide eſſe malas, ꝗ in fide bonæ ſunt.

Roma. 14.

In li. Sẽt. Proſpe. Cap. 105.

Iac. 2. diſ. 38. circ. fi.

Ad Ro. 13

Quòd ſine charitate nõ cuſtodiunẽ mandata.

Hebr. 11.

Quæ præmiſſæ ſententiæ obiiciuntur ex verbis Auguſtini

Li.confeſ. 1.cap.12. 1.Ioan.4. Pſal.83. To.8.poſt principiũ enarrationis. Qualiter ad hæc illi reſpondeāt. Diſt.38. Determinat prædicta verba.

HIs autem obiicitur quòd ſupra dixit Aug.ſcilicet quòd in ſeruili timore,& ſi bonum fiat,non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit,etiam ſi bonum eſt quod facit. Hic enim dicit bonum fieri,ſed non bene,ab illo qui charitatem non habet. Qui enim ſeruiliter timet,charitate vacuus eſt; de quo tamen hic dicit, quia bonũ facit,ſed non bene. Qui etiam ſuper illum locum pſal. Turtur inuenit ſibi nidum vbi reponat pullos ſuos: dicit quòd Iudæi, hæretici, & Pagani opera bona faciunt,quia veſtiunt nudos,& paſcunt pauperes,& huiuſmodi:ſed non in nido eccleſiæ,ideſt,in fide:& ideo cõculcantur pulli eorum. Quibus illi reſpondent,dicentes bona opera appellari huiuſmodi quæ ſine charitate fiunt,non quia bona ſint quando ſic fiunt,quod euidenter ſupra Aug. docuit:ſed quia bona eſſent ſi aliter fierent: quæ in ſuo genere ſunt bona, ſed ex affectu ſunt mala.

Aliorum ſententia de præmiſſa quæſtione, qua quærebatur,ſi omnis actio eorum mala eſt qui fidem non habent.

Aug.in præfatione ad pſal.31. Tom.8. Quibus modis dicatur bonum.

ALII vero qui trifariam diſtinctionem actuum faciunt,opera cuncta quæ ad naturæ ſubſidium fiunt, ſemper bona eſſe aſtruunt. Sed quòd Aug. mala eſſe dicit,ſi malas habeant cauſas, non ita accipiendum eſt,quaſi ipſa mala ſint:ſed quia peccant & mali ſunt qui ea malo fine agunt. Item illud aliud,ſcilicet,bonũ opus intentio facit, & intentionẽ fides dirigi,determinãt dicẽtes ibi bonũ vocatum quod remunerabile eſt ad vitã: non quod illud ſit ſolũ bonum opus, imo etiã alia plura, licet nõ ea ratione qua illud ſit ſint bona. Bonũ enim multipliciter accipitur, ſcilicet pro vtili, pro remunerabili, pro ſigno boni, ꝓ ſpecie boni, ꝓ licito, & alijs forte modis. Solaq; illa intentio remunerabilis eſt ad vitã,quã fides dirigit:ſed non illa ſola bona eſt vt aiũt. Nã ſi quis Iudęus,vel malus Chriſtianus neceſſitatẽ proximi releuauerit naturali pietate ductus,bonũ fecit, & bona fuit voluntas qua illud fecit.

Hic ponuntur quædam Aug. capitula,quæ retractauit,non quaſi praue dicta,ſed quo ſenſu dixerit inſinuans.

Cap.14. to.1.Retr. Aug. geminam continens determinationem. Li.1.c.13.

POST hęc inueſtigari oportet, qualiter inteligendũ ſit quod ait Augu. in lib. de uera relig. Vſque adeo, inquit,peccatũ voluntarium malum eſt,vt nullo modo ſit peccatum,ſi nõ ſit voluntarium. Huius dicti rationem Auguſt. aperiens in lib,retracta.dicit, Poteſt videri falſa hæc definitio: ſed ſi diligenter diſcutiatur, inuenit eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt,quod tãtum modo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati, ſcilicet peccatũ primum hominis quod fuit peccatũ & cauſa peccati,ſed non pœna. Quamuis & illa quæ non voluntaria peccata non immerito dicuntur,quia vel a neſcientibus,vel a coactis perpetrãtur, non oĩ modo poſſunt ſine voluntate committi:quoniam & ille qui peccat ignorans,

rans,uoluntate utiq; facit,quod cum faciendum non ſit, putat eſſe faciendum: & ille qui concupiſcente aduerſus ſpiritum carne, non ea quæ vult facit,concupiſcit quidem nolens, & in eo nō facit quòd vult:ſed ſi vincitur concupiſcentię conſentit volens, & in eo non facit niſi quod vult:& illud quòd in paruulis eſt originale peccatatum (cum adhuc non vtantur volūtatis libe.arb.) non abſurde vocatur voluntariū, quia ex prima hominis voluntate mala contractū eſt. Non itaque falſum eſt quòd dixi, Vſque adeo peccatum voluntariū eſt,&c. Ecce qualiter accipiendum ſit illud.ſ.vel de primo peccato hominis,vel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quorū licet quædam dicantur non voluntaria, quæ ſcilicet per ignorantiā vel per infirmitatem fiunt:eadem tamen ratione ea poſſunt dici voluntaria,quia ſine voluntate non committuntur. Ad Gal. 5. Rom.7.

Aliud capitulum.

ILLIVS etiam intelligentia perquirenda eſt,quod in lib.de duabus animabus edidit,inquiens, Nuſquam niſi in voluntate peccatum eſt. Quod etiam in lib.retract.plane determinat,dicens: Poteſt putari iſta falſa eſſe ſententia,qua diximus nuſquam niſi in voluntate eſſe peccatū,cū Apoſtolus dicat, Quod nolo,hoc facio, &c. Sed peccatum quod nuſquam eſt niſi in voluntate,illud pręcipue intelligendum eſt,quod iuſta damnatio conſecuta eſt,id eſt, primum hominis peccatum. In eodem quoque libro de duabus animabus, aliud tradidit conſideratione dignum,ait enim, Non niſi voluntate peccatur, ipſamque voluntatem definit,dicens, Voluntas eſt animi motus cogente nullo ad aliquid vel non admittendum, vel adipiſcēdum. Huius dicti cauſam aperiens,& intelligentiam pandens in libro retract.ait. Hoc propterea dictum eſt, vt hac definitione volēs a nolente diſcerneretur,& ſic ad illos referretur intētio,qui in paradiſo fecerunt originem mali,nullo cogente peccando, id eſt, libera voluntate:quia & ſcientes contra pręceptum fecerunt:& ille tentator ſuaſit vt hoc fieret,non coegit. Nam qui neſciens peccauit, non incongruenter nolens peccaſſe dici poteſt:quāmuis & ipſe quidem neſciens fecit, volens fecit. Ita nec tale peccatū ſine voluntate eſſe potuit,ſed voluntas facti ibi fuit,non peccati voluntas:qđ tñ factū fuit peccatum:hoc enim factum eſt,quod fieri non debuit. Quiſquis autem ſciens peccat, ſi poteſt cogenti ad peccatum ſine peccato reſiſtere,nec tamen facit,vtique volens peccat:quia qui poteſt reſiſtere,nō cogitur cedere:quapropter peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe veriſſimum eſt. Ex his liquet qualiter ſuperiora accipienda ſint. Cap.10. Tomo 6. Li.1.c.15 Rom.7. Cap.10. Li.1.c.15 Retract. Auguſt.

Quòd mala voluntas eſt voluntarium peccatum.

SI autem omne peccatum mortale voluntarium eſt, cum vo- In lib. de libero ar.

c.10.ĩto.j Et li retr. 1.ca.9. & cap.22. Libro retract.ca.9. Ibidem.

lũtas mala peccatũ ſit mortale,conſtat ipſam eſſe voluntarium peccatũ. Quid enim, vt ait Augu.tam in uoluntate quàm ipſa voluntas ſitum eſt? Voluntas itaque mala rectè voluntarium dicitur peccatum, quod in voluntate conſiſtit. Voluntas quippe(vt ait Aug. in eodem) eſt prima cauſa peccandi,aut nullum peccatũ eſt prima cã peccãdi,nec eſt cui rectè imputet̃ peccatũ, niſi peccãti.Nõ ergo ẽ cui rectè imputet̃ niſi volũtati.Hoc aũt de pctõ actuali, & mortali ĩtelligendũ eſt. Neq; his verbis aliud voluit oñdere Aug.vt ipſe ait in retract. niſi quia voluntas eſt qua peccatur,& qua rectè viuitur.

Qualiter ex obliquitate intentionis habeat fieri opus malum.

DISTINCTIO XLI.

Cumque intentio vt ſupra dictum eſt,&c.

Expoſitio

SVPRA oſtendit Magiſter qualiter act⁹ habeant rectificari ex rectitudine intentionis, & voluntatis. In hac parte intendit determinare qualiter actus ex defectu intentionis,& voluntatis habeãt deprauari. Diuidit̃ autẽ ps iſta in duas ptes. In quarũ prima cõparat Magr̃ opa ad intentionẽ deficientẽ. In ſcd'a vero cõparat malos act⁹ ſiue mala opera ad volũtatẽ. ibi. Poſt hæc inueſtigari oportet,&c. Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima Magiſter mouet quæſtionem,& determinat ſecundũ quorundam opinionem. In ſecunda vero obiicit contra illam determinationem,adiungens illi quæſtioni quandam reſponſionem, ibi. His autem obiicitur. In tertia Magiſter ſecundũ illorum opinionem, qui trifariam diſtinctionem actuum ponunt(vt in diſt.præcedenti patet)aliam ponit determinationem.ibi. Alii vero,qui triphariam diſtinctionem actuum faciunt. vbi innuit quòd actiones noſtræ diuiduntur per tres differentias, ſcilicet per bonã, & malam, & indifferentem inter vtranque mediam. Similiter ſecunda pars principalis diuiditur in tres partes. In prima quærit Magiſter vtrum omne peccatum exterius ſit voluntarium ſiue a voluntate. In ſecunda quærit vtrum omne peccatum ſit in voluntate,ibi. Illius etiam intelli.perqui.eſt &c. In tertia vero concludit quòd hoc non ſolum verum eſt de peccato exteriori quòd ſit voluntarium:ſed etiam verum eſt de peccato interiori, quod quidem conſiſtit circa volũtatis motum. ibi. Si autem omne peccatũ mortale,&c. Et ſic duas q̃ones principaliter determinat Magr̃ in parte iſtã. Quarũ vna eſt. Vtrum oĩs actio mala ſit quę non ꝓcedit ex intentione recta. Secunda eſt vtrum omnis culpa ſit volũtaria.

Diuiſio.

Fides intentionem dirigat.

Dub.1.

Contra. Multi habentes fidem habẽt malas intentiones: ergo videtur quòd intentionis directio a fide non habet eſſe. Si tu dicas quòd de fide loquitur quę per dilectionẽ operatur, vtpote de fide formata: tunc potius videtur quòd directio intẽtionis debuit attribui charitati quàm fidei. Item quærit̃ iuxta hoc cum directio intentionis aliquo modo attribuitur fidei,aliquo modo charitati,quare ſimiliter non attribuitur ſpei, cum & ipſa ſit virtus theologica,& reſpiciat finem ſicut fides, & charitas.

Reſpon. 1

RESP. Dicẽdũ,ꝙ cũ intẽtio duo reſpiciat,videlicet oculũ intellectus, & pedem affectus,duplici indiget directiuo,quorum vnum reſpiciat aſpectum, et hoc eſt fides. Alterum vero affectum, & hoc eſt charitas. Et ideo dicit Ber. ꝙ ad ſimplicitatẽ oculi cõcurrit charitas & veritas. Qñ ergo Magr̃ dicit ꝙ fides dirigit intẽtionẽ non de quacũq; fide intelligit,ſed de fide opante ꝑ dilectionẽ ſicut obiectũ eſt. Magis tñ directionẽ attribuit fidei q̃ charitati: quia dirigere in via potius eſt luminis illuſtrãtis q̃ virtutis

tis adiuuantis, licet vtrumque ſit ne-
ceſſarium ad hoc ꝙ homo recte am-
bulet. & ꝙ lumē videat: & ꝙ pedē re
ctū hēat. Propter defectū primi non
2 recte incedit cęcus, & pp defectū ſcdi
nō recte icedit claudus. AD illud qđ
q̄rit̄ de ſpe. Dicendū: ꝙ ſpei ꝓprie lo
quēdo nō eſt dirigere, ſed erigere: qa
ſpes ſpectat p modū futuri. Vn̄ quaſi
dat ſecuritatē quādā ne ī via deficiat.
Fides aūt, & charitas ꝓſentialiter po
tentias in qb⁹ ſcti ī opibus dirigūt: qa
vna illuminat, & altera inflāmat, &
iō vna dirigit reſpectu veritatis alte
ra reſpectu bonitatis, & quātū ad hęc
duo ſufficiēter attēdit̄ rectificatio aīę
īn ſuis operibus: & ideo non oportet
quòd ſpei attribuatur directio, ſed ſo
lum erectio, licet illa erectio quo
dammodo dici poſſit directio.

Oīs vita infideliū peccatum eſt.

Dub. 2 Contra. Infideles habēt opera vir-
tutum politicarum: ſed virtutes po-
liticę non ſunt habit⁹ mali, ſed boni:
quia non ſunt vitia, ſed dei dona: &
ergo videtur, quòd opera illarū vir-
tutum non ſint peccatum. Item. In-
fidelis homo poteſt dare eleemoſy-
nam, vt deus manifeſtet ſibi viam ve
ritatis: & in hoc diſponit ſe, vt deus
det ei habitum fidei: ſed in hoc, ꝙ
homo ad gratiam ſe diſponit, nō pec
cat: ergo non videtur, quòd omnis
vita infidelium ſit culpa, ſiue omnis
actio. Oppoſitum autem huius eſt:
quia arbor mala non poteſt fructus
bonos facere: ergo ſi infideles malā
voluntatem habent, & indirectā in-
tentionē, & carent fide, & charitate:
ergo videtur, ꝙ omnia faciant male,
Reſpon. & nihil bene. Reſpon. Dicendū, ꝙ
3 infideles nō peccant in omni ſua a-
ctione: nam quādo eorum actio nō
repugnat fidei, nec bonis moribus,
non eſt ratio aliqua, quare in ea de-
beat eſſe peccatum. Quod ergo dici-
tur in litera, ꝙ omnis vita infidelium
eſt peccatum, Dicendum, ꝙ hoc non
dicitur propter hoc, ꝙ omnis actio
quam faciunt in tota vita ſua ſit cul-
pabilis, & demeritoria: ſed hoc ideo
dicitur, quia per nullam actionem,
quam agunt liberantur a culpa, quā
diu in infidelitate perſiſtunt: & ideo
ſenſus eſt. Omnis vita infidelium eſt
peccatum, id eſt non ſine peccato. Si-
militer intelligēda eſt ſequens aucto
ritas, & aliæ conſimiles, cum dicitur,
ꝙ vbi deeſt agnitio veritatis, falſa
eſt virtus: non quia illa virtus ſit vi
tium, ſed quia deficit a vera virtutis
perfectione: quia virtus vera dicitur,
quia veraciter perducit ad vitam.
AD illud ergo, quod obiicit̄, quòd 4
arbor mala nō poteſt fructus bonos
facere, intelligenda eſt locutio p ſe,
ideſt ſi operetur volūtas mala inquā
tum mala, videlicet mala intentio-
ne. Si autem nō per ſe intelligatur,
non eſt ſermo verus niſi intelligatur
de bono perfecto, quod quidē eſt bo-
num meritoriū: ſed tunc non ſequit̄,
Non facit fructū bonū, ergo facit fru
ctū malū: quia inter tale bonū, & ma
lum eſt mediū, ſicut ſupra oñſum eſt.

Quamuis & illa &c.

Innuit Magiſter, ꝙ peccata, quæ Dub. 3
a neſcientibus, vel coactis perpetran
tur nō omnino poſſunt ſine volūtate
committi. Contra. Videtur falſum
dicere. Primum, quia voluntarium
præſupponit cognitionē, ſicut dicit
Philoſophus: ergo quod fit per ne-
ſcientiam, vel ignorantiam, eſt ſim-
pliciter inuoluntarium: ergo cōmit
titur ſine voluntate. Item. Coactio
inducit violentiā: ſed violentia ex-
cludit voluntatem: ergo quod fit a
coacto, non eſt voluntarium. Quæ-
ritur ergo qualiter Aug. intelligit cū
dicit, ꝙ quę fiunt per coactionem, &
ignorantiam, nō fiunt pręter volun-
tatem. Reſpon. Dicendum, ꝙ nouē Reſpon.
ſunt gradus volūtarij, ſm quos pec- 5
cata voluntaria dicuntur ſm plus, &
minus. Primo enim, & principaliter
dicitur voluntarium, quod eſt a vo-
luntate nullo inclināte, nec exteri⁹,
nec interius: ſic fuit peccatum luci-
feri voluntarium. Secundo modo vo
luntarium dicitur, quod eſt a volun
tate aliquo ſuggerente exterius, ſed
nullo inclinante interius: & ſic fuit
peccatū primi hominis voluntariū.
Tertio modo dicitur voluntariū, qđ
eſt a voluntate, aliquo tñ inclināte

 exte-

exterius,& interius:& ſic eſt peccatũ mortale,quod aliquis ꝑpetrat ex deliberatione,& intẽtione poſt lapſum naturæ. Quarto modo aliquid eſt voluntarium,quod eſt a volũtate nõ mouente ad illud directe:mouente tamen illud ex cõſequẽti,ſicut eſt peccatũ omiſſionis, quo quis omittit ad matutinũ ſurgere,quia voluntarie ſe inebriauit. Quinto mõ aliq̃d eſt voluntarium, quod eſt voluntate non mouente ad illud directe,nec appetẽte,ſed aliud refugiente: ſic eſt peccatum,quod homo facit mortis timore. Sexto mõ eſt aliquid voluntariũ, quod eſt a voluntate nõ plene id qđ agit cognoſcente:& ſic peccatum ex ignorantia dicitur voluntarium. Septimo modo dicitur aliquid volũtarium, quia conſequitur ad aliquid, quod voluntarie factũ eſt ab illo eodem,a quo illud fit: & ſic peccata,q̃ conſequuntur ebrietatem,in quã homo ſe ſcienter induxit, dicuntur aliquo modo volũtaria. Octauo modo dicitur aliquid voluntarium,quia eſt ab aliquo potẽte prohibere,nõ tñ ꝓhibente:& ſic peccatum veniale, qđ eſt primus motus,dicitur eſſe voluntarium. Nono modo dicitur aliq̃d voluntarium,quod introductum eſt a voluntate aliena,ſicut a cauſa prima:& ſic peccatũ originale dicitur voluntarium. In omnibus iſtis modis prędictis aliquo modo ſaluatur ratio voluntarij: proprie tamen,& principaliter i duob9 modis primis. Et propterea dicit Aug. ꝙ illud, qđ dixerat,ſcilicet omne peccatum voluntarium de peccato primi parẽtis eſſe,eſt intelligendũ, nõ q̃a illud ſolum ſit voluntarium, ſed quia illud inter cætera mere eſt voluntarium. Alia enim aliquo modo voluntaria ſunt: licet non ita plene, ſicut illud quod fit per neſcientiam, & per coactionem. AD illud vero qđ obiicitur, quod tam coactio, quam ignorãtia excludit rationem voluntarij. Dicendum,quod verum eſt vbi eſt omnimoda ignorãtia, & coactio ſufficiẽs: ſed volũtas nũquam cogitur coactione ſufficienti: ideo coactio nunquam tollit rationem volũtarij. Ignorãtia vero aliquãdo eſt per omnimodã priuationem diſcretionis:& tunc tollit ſimpliciter rationem voluntarij. Aliquando vero dicit priuationẽ alicuius circunſtantiæ, remanente nihilominus cognitione act9,& aliarum circunſtantiarum:ſicut ẽ de illo, qui fornicatur neſciens fornicationẽ eſſe mortale peccatum, ſciens tamen ſe cognoſcere non ſuam:& tunc minuit, non tamen tollit rationem voluntarij:& ſic loquitur Magiſter in litera. Et per hoc patent illa duo obiecta.

Artic. 1

AD intelligentiam igitur huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quæritur de diuiſione actionis deliberatiuæ,in bonam,& in malam, & indifferentem. Secundo quæritur de comparatione peccati ad voluntatem. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur,verum actio deliberatiua diuidatur per bonum, & malum tanquam per differentias oppoſitas. Secundo quæritur,vtrum diuidatur per bonum & malum tãquam per differentias eſſentiales,& intrinſecas. Tertio quæritur,vtrum diuidatur per has differentias tanquam per differentias immediatas.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Actio procedens a voluntate deliberatiua diuiditur per bonã & malam,non ſolum tanquam per differentias diſparatas, ſed ꝑ differẽtias directe oppoſitas.

Fundamenta.

CVM actio deliberatiua diuidatur in bonam, & malam, vtrum diuidatur tanquam per differentias oppoſitas. Et ꝙ ſic videtur. Prima cõtrarietas in moribus eſt inter bonum,& malum. Vnde Philoſophus dicit, ꝙ bonũ, & malũ non ſunt in genere,ſed ſunt genera aliorum: ſed prima contraria maxime ſunt oppoſita: ergo bonum,& malum circa actionem directam habent oppoſitionem,& repugnantiam.

gnãtiam. Itẽ. Malũ dicit priuationẽ boni:ſed priuatio,& habitus directe ſunt oppoſita:ergo &c. Item. Quę habent oppoſitos effectus,directe opponuntur:ſed bona actio,& mala oppoſitos habẽt effectus in anima,quia bona actio ornat,& mala deformat: bona ordinat, & mala deordinat: ergo &c. Item. Quæ habent oppoſitas retributiones directe habent oppoſitionem:ſed bona actio, & mala habent oppoſitas retributiones,quia vni retribuitur ęternum gaudium,& alij æternum ſupplicium: ergo &c. Item. Omnis recta diuiſio eſt per oppoſita:ſi ergo actio moralis recte diuiditur per bonã,& malam; ergo mẽbra huius diuiſionis ſunt oppoſita.

Ad opp. Sed contra. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem:ſed impoſſibile eſt bonitatem,& malitiam ſibi econuerſo circa eandem actionem ſuccedere: ergo bonum,& malum circa actionẽ non habent oppoſitionem. Item. Omne, quod deus facit,eſt valde bonum: & omne quod fit contra eius prohibitionem,eſt malum:ſed eadem actio fit a deo,& cõtra dei prohibitionem: ergo eadem actio eſt bona,& mala:ſed oppoſita circa idem ſunt incompoſſibilia:igitur bonum, & malum circa actionem non ſunt oppoſita. Item. Cũ dominus præcipit ſeruo dare eleeſynam,& dominus præcipit ex charitate,& ſeruus facit cum murmure:eadem actio eſt meritoria domino,& demeritoria ſeruo:ſed omne meritoriũ eſt bonum,& omne demeritorium eſt malum,ergo eadem actio eſt bona,& mala:ergo bonum, & malum circa actionem non ſunt oppoſita. Itẽ. Aliquis incipit aliquam actionẽ ex charitate,& terminat eam ex vanitate,ſecundum quod dicit Greg. Sępe quod charitas incipit,culpa peragit: ergo vna,& eadem actio poteſt eſſe meritoria,& demeritoria:& ſi hoc,redit idẽ quod prius,quod bonum, & malum circa actionem nõ ſunt oppoſita. Itẽ. Bonum,& ens conuertuntur:ſed ens eſt in plus,quam actio:ergo & bonũ: ergo ſi inferius non diuiditur p ſuũ ſuperius,actio deliberatiua nõ poteſt diuidi per bonam, & malam tanquã per differentias oppoſitas.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum,quod actio de- 7 liberatiua nata eſt habere duplicem bonitatem:ſed bonitatem naturæ inquantum eſt actio procedens ab aliqua virtute, & bonitatem moris inquantum eſt procedens a libero arb. ſiue voluntate. Cum ergo quæritur, vtrum bonitas,& malitia circa actionem habeant repugnãtiam,ita quod ipſam diuidãt tanquã membra oppoſita. Dicendum,quod hoc non eſt verum de bono,prout dicitur a bonitate eſſentiali,vel naturali:ſic enim bonum non eſt differentia actionis,imo conuertitur cum ente,& reperitur in omni actione. Prout autem bonum dicitur a bonitate moris,ſic eſt diuiſiua differentia actionis,pro eo quod bonum moris in triplici differentia eſt. Quoddam enim eſt bonum in ge- 8 nere,quoddam ex circũſtantia,quoddam vero bonum perfectũ ſiue principale,ſiue ſecundum ſe bonum. Et quælibet harum differentiarũ habet differentiam mali ſibi ex oppoſito reſpondentem. Nã bono in genere,opponitur malũ in genere: bono ex circunſtantia opponitur malum ex circunſtantia: & bono ſimpliciter,ſiue ſecundum ſe opponitur malum ſecundum ſe,ſiue demeritorium. Horum autem omnium exempla ſunt manifeſta. Sic igitur actio procedens a voluntate deliberatiua diuidi habet per actionem bonam,& malam non ſolum tanquam per differentias diſparatas,ſed etiam directe oppoſitas. Vnde rationes quæ hoc oſtendunt concedendæ ſunt.

AD illud ergo quod primo obij- 9 citur,quod oppoſita nata ſunt fieri circa idem. Dicendum,quod ſi intelligatur de eodem numero, non habet veritatem niſi in ſubiecto,qđ eſt ſubſtantia proprie loquẽdo. Ipſius enim ſubſtantiæ eſt proprium,cum ſit vna & eadem numero,quod ſit ſuſceptibilis contrariorum:circa actionem aũt cum ſit accidens nõ oportet illud habere veritatem,quod bonum,& malũ ſint circa eandem actionem numero, ſed ſufficit quantum ad legem oppoſitionis,

ſitionis,quod habeāt fieri circa actionem eandem in ſpecie. Alia eſt etiam ratio,quare bonum,& malum nō pñt ſibi ſuccedere in eadem actione ſecundum eandem partem actionis, ꝓpter hoc quod eſſe actionis cōſiſtit in ſucceſſione. Et hoc melius iam patebit.

10 AD illud,quod obijcit, quod omne quod deus facit,eſt valde bonum. Dicendum,quod illud intelligitur quo ad bonum naturæ:illi autem bonitati non repugnat malitia moris, imo ei præſupponit: & ideo eadem actio poteſt a deo fieri,& nihilominus eſſe prohibita:ex hoc tamen non ſequitur,quod non ſit contrarietas inter bonitatem moris,& malitiam. Vnde impoſſibile ē,quod vna,& eadē actio ſit ſimul,& ſemel in prohibitione,&
11 in præcepto. AD illud,quod obijcitur, quod eadem actio eſt meritoria, & demeritoria. Dicendum, quod bonum,& malum meriti,& demeriti circa actionem nō dicunt qualitates abſolutas,ſed comparationes diuerſas. Vnde actio bona nō eſt aliud, quam actio ordinata in finem:refertur autē actio in finem per intentionem. Qm̄ igitur vna,& eadem actio poteſt eſſe a duplici intendente,& a duplici intentione; ita quòd ab vno ſicut a principali motore,ab altero vero ſicut ab inſtrumento:& vna illarum intentionum poteſt eſſe recta,& altera illarū obliqua. hinc eſt, quod vna & eadem actio poteſt eſſe bona,& mala p comparationem ad diuerſa principia, loquēdo de bonitate,& malitia meriti, & demeriti. Ex hoc tamen non ſequitur,quod bonum,& malum non ſint oppoſita circa actionem. Nā & ſi compatiantur ſe circa eandem actionem in comparatione ad diuerſas intētiones,non tamen compatiuntur ſe ſecūdum quod comparantur ad eandem intentionem. Oppoſita autem reſpectiua ſecundū hoc legē habent oppoſitionis ſecundum quod ad idem cō-
12 parantur. Vnde nota,quod aliter dr̄ bonum de voluntate, aliter de actione exteriori:nam circa voluntatē dicit qualitatem aliquam ſuperadditā: & ideo impoſſibile eſt,quod vna, & eadem voluntas ſit ſimul,& ſemel bona,& mala,nec abſolute, nec in comparatione ad diuerſa. Circa actionem vero bonum dicit comparationē ad debitum principium,& ad finem. Vnde aliquæ duæ actiones per omnia cōſimiles tam in genere actionum,quā in genere circunſtantiarum moraliū frequenter differūt in hoc,quod vna eſt meritoria, altera vero non: quia vna ſit ab habente charitatem,altera vero a non habēte:& hæc dicta ſunt de bono,& malo ſecundum quod tm̄ valent,quātum meritorium, & deme
ritorium:quia ſecundum hoc curre 13
bat obiectio. AD illud,quod obijcitur,quod actio inchoata ex charitate poteſt terminari in vanitate. Dicendum,quod verum eſt:ſed licet illa actio vna ſit in genere naturæ,non eſt tamen vna in genere moris,pro eo ꝙ & ſi ſit vna voluntas,quæ eſt principium illius actionis:tamen aliter, & aliter ē diſpoſita, diſpoſitione in quā quæ variat in genere moris, ſicut eſt
intentio recta,& obliqua. AD illud 14
quod obijcitur, quod bonum eſt in plus, iam patet reſponſio: obijcit enim de bono naturæ: & hoc modo non eſt differentia diuiſiua actionis deliberatiuæ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Diuiſio actionis pro bonam, & malam eſt diuiſio per differentias eſſentiales & intrinſecas: nā ſi comparetur malitia ad actionem ſecūdum quod talis actio eſt,poteſt habere rationem differentiæ eſſentialis:licet ſecundum quod actio eſt a deo, malitia non ſit ei intrinſeca.

VTRVM hæc diuiſio ſit per differētias eſſentiales,aut per accidentales. Et quod per eſſentiales videtur. Accidentia ſunt tranſmutabilia circa ſubiectum: ſed bonitas,& malitia nullo mō trāſmutantur circa actionē, vt illa actio — Fundamenta.

quæ

quæ modo eſt bona eadem numero, poſtmodum ſit mala, vel econuerſo: ergo bonitas,& malitia non ſunt differentiæ accidentales actionis:& ſunt accidentales, vel eſſentiales: ergo &c. Item. Quamuis quædam accidentia ſint inſeparabilia ſecundum rem: tamẽ omnia ſunt ſeparabilia ſecundũ intellectum; ſed quædam actio eſt ita mala, quod nunquam poteſt eſſe, nec intelligi bona, vtpote blaſphemare, & odire deũ: ergo videtur, quòd malitia non accidat tali actioni. Itẽ. Contingit aliquem habitum eſſe eſſentialiter bonum, vtpote charitatẽ, & gratiam: aliquem eſſentialiter malum, vt iniuſtitiã, & laſciuiam: ergo pari rõne cũ actus ſint quaſi ex habitib⁹, videtur quòd aliqui actus ſint eſſentialiter boni, & aliqui eſſentialiter mali loquendo de bonitate, & malitia moris. Item. Generi reſpondet ſpecies: ergo cum ſit bonum in genere, & malum in genere, vtrique reſpõdebit bonum, & malum ſpeciale, ſiue per modum ſpeciei ſe habens: ſed genus eſt eſſentiale ſpeciei: & ſpecies etiã addit ſupra genus differẽtiam eſſentialem; ergo neceſſe eſt aliquam actionem ponere, quæ ſit eſſentialiter & bona in gñe, & bona ex circunſtantia: pari ratione & de actione mala: videtur ergo, quod diuiſio prædicta fiat per differentias eſſentiales, & intrinſecas.

Ad opp. Sed contra. Auguſt. in prima reſponſione contra Pelagianos. Peccatũ nõ eſt natura aliqua, ſed actus incidens ex defectu boni: ſed omne quòd ineſt alicui incidẽter, ineſt ei accidẽtaliter: ſi ergo omnis malitia eſt incidẽs, nulla malitia ẽ eſſentialis alicui actioni: ergo omnis eſt accidentalis. Itẽ. Differentiæ eſſentiales ſunt cõſtitutiuæ eorum, quorum ſunt differentiæ: & differentiæ conſtitutiuæ ex eiſdẽ principijs manant, ex quibus manãt ipſa conſtituta: ſed malitia non habet, cauſam effectiuam, ſed defectiuam: actio vero cauſam effectiuam habet. Item. Actio eſt a deo, malitia non: ergo impoſſibile eſt, quod malitia ſit alicui⁹ actionis differentia eſſentialis. Item. Differentiæ eſſentiales non alternantur circa indiuiduum eiuſdẽ ſpẽi: ſed actiões, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, differũt per bonitatem, & malitiã: quia vna eſt bona, & altera mala: ergo bonum, & malum non ſunt eſſentiales differentiæ actionis. Item. Differẽtia eſſentialis aliquid addit ſupra illud, quod diuidit, ſed malum nõ addit aliquid ſupra actionem, ſed potius priuat: ergo malum non eſt actionis differentia eſſentialis

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod idem eſt 15
quærere, vtrum hæc diuiſio actionũ alia bona, alia mala ſit per differẽtias eſſentiales, quod eſt quærere, vtrum bonitas, & malitia ſint proprietates, vel conditiones eſſentiales actioni voluntariæ. Et licet iſtud aliquo modo videatur poſſe cõcedi ei, qui ſuſtinet illam opinionem, quòd non omnis actio a deo eſt: tamen ſecundum illam opinionem, quæ communiter ſuſtinetur, quòd omnis actio a deo ẽ, & ſecũdum id, quod naturaliter eſt, bona eſt, concedi nõ debet, nec poteſt rationabiliter ſuſtineri, quòd malitia eſſentialis ſit actio, cum potius dicat defectum circunſtantiæ alicuiuius, quæ accidebat actioni. Si enĩ non accideret, non poſſet priuari actione manente. Attendendum eſt 16
tamen, ꝙ malitiam contingit tripliciter comparare ad actionem. Aut ſm quòd eſt actio, aut ſecundum quòd hęc actio, aut ſm ꝙ eſt talis actio. Si comparetur malitia ad actionem ſm ꝙ actio, ſic tenet rationem accidentis ſeparabilis, & communis. Rationem accidẽtis ſeparabilis tenet in hoc, ꝙ actio, quę conſueuit fieri cũ culpa, poteſt cauſa aliqua interueniẽte fieri abſque culpa. Rationem vero accidentis communis tenet, quia circa actionem eiuſdem ſpeciei contingit malitiam in aliquibus inueniri, in aliquibus vero non: ſicut aliquis prędicando fidẽ Chriſti ex vana gloria peccat, alius vero meretur. Licet autẽ malitia reſpectu actionis cõſideratę in genere habet aliquo modo conformitatem ad accidens ſeparabile, & commune: nõ tñ ꝓprie eſt accidens tale: quia non dicit ens, ſed defectum entis. Si autem comparetur

tur màlitia ad actionẽ, ſm quòd eſt
hæc actio, ſic tenet rationem accidẽ-
tis inſeparabilis, & proprij. Ratio-
nem tenet accidentis inſeparabilis in
hoc, quia illa actio eadem numero,
quę eſt mala, non poteſt eſſe vlterius
bona, propter hoc ꝙ eadem nume-
ro ſumi non poteſt. Rationem vero
accidentis proprii tenet aliquando,
licet non ſemꝑ: in hoc quòd illa ma
litia ortum habet ex proprietatibus
agentis, & patientis, ex quarum cõ-
paratione neceſſario ſurgit inordina
tio: ſicut patet cum filius cognoſcit
matrem, vel cum homo blaſphemat
deum. Vñ ſicut inſeparabiliter adhę
ret propria paſſio ſubiecto, ſic inſepa
rabiliter adhæret malitia huic actio-
ni: non eſt autem malitia ꝓpria paſ-
ſio huius actionis, tum quia nõ di-
citur de ea conuertibiliter, tum quia
nõ dicit poſitionem, ſed priuationẽ.
Si vero comparetur malitia ad actio
nem ſm quòd talis actio eſt, ſic poteſt
habere rationem differentiæ eſſentia
lis. Sicut enim albedo eſt eſſentialis
homini albo ſm quòd eſt albus: quã
uis nõ ſit eſſentialis ſecundum quòd
homo, ſic malitia eſt eſſentialis actio
ni malæ ſecũdum quòd mala. Quã-
uis autem aliquo modo dicatur eſſen
tialis: non tamen dicitur eſſentialis
quia dicat veram eſſentiam, ſed quã-
tum ad modum ſe habendi. Et qm̃
quędam ſunt nomina, quę imponũ-
tur actionibus, non ſecundũ quòd
ſunt actiones tantum, ſed ſm quòd
ſunt deformes: hinc eſt, quòd talia
mox noĩata cõiũcta ſunt malo: & ſi-
cut caſtitas ponitur in gñe boni eſſen
tialiter, ſic adulteriũ, & mendaciũ po
nitur in genere mali eſſentialiter. In
hoc enim nõ ſignificatur, quod defe
ctus ſit eſſentialis actioni, ſed quod
defect⁹ eſſentialis eſt actiõi ſecundum
quod defectiua. Quod autem dictũ
eſt de malitia moris, hoc ipſum intel
intelligẽdum eſt & de bonitate. His
viſis plana eſt reſpõſio ad queſtionẽ,
& etiam ad obiecta. Concedo eñ, ꝙ
hæc diuiſio actionis nõ eſt per diffe-
rẽtias eſſentiales, & intrinſecãs. Et ra
tiones quæ hoc oſtendunt conceden
dæ ſunt.

Ad illud quòd obijcit̃, ꝙ accidens 17
poteſt tranſmutari circa ſubiectum.
Dicendum, quòd illud non habet
veritatem in omni accidente, nec re-
reſpectu cuiuſcũq; ſubiecti, ſed reſpe
ctu ſubiecti permanẽtis, & fixi. Quã
do eñ accidẽs cõparatur ad aliquod
ſucceſſiuum, hoc ipſo quòd adhæret
ei, inſeparabiliter adhæret: quia il-
lud ſtatim tranſit in præteritũ, & effi
citur intrãſmutabile, & amplius idẽ
numero reſumi nõ poteſt. Actus eñ
numeratur ſubiecto, & tẽpore, & ſpe
cie, ſiue termino: & ideo ſicut eſt ali⁹
actus, cui⁹ eſt aliud principiũ, & ali⁹
termin⁹, ſic eſt ali⁹ actus cui⁹ eſt mẽ-
ſura alia, & aliud tempus, interciſio-
ne, & renouatione facta in ipſo actu:
& ideo q̃uis motui accidat velox, &
tardum: tñ motus qui eſt velox, ſm
eam partem ſecũdũ quã eſt velox, nũ
quã poteſt eſſe tardus: ſic & in propo
ſito intelligendũ eſt. AD illud, quod 18
obijcit̃, quod accidentia dicũtur eſſe
ſeparabilia ſaltem in intellectu, Dicẽ
dum, quòd nunquã malitia ſic adhę
ret alicui actioni, quin eſſentia illius
actionis poſſit pręter malitiam conſi
derari. Cum.n. dico actionem malã,
dico actionem, & dico etiam defe-
ctum, & vtrũque per ſe diuiſim poſſũ
conſiderare. Similiter cum dico actio
nem huiuſmodi, & actionẽ hãc, duo
dico: ſ. & mõſtro ipſam ſubſtantiam
& etiã accidentia, ſub quibus ſubſtã
tia ipſa oculis carnis, & mẽtis habet
eſſe conſpicua: & vnũ poteſt præter
alterũ cõſiderari, & intelligi: malitia
autem non adhæret inſeparabiliter
actioni huius ſubſtantiæ ratione ſub
ſtantiæ ſubſtratę, ſed potius ratione
proprietatis, vel qualitatis ſuperad-
ditæ: & ſicut ſubſtantia illa poterat
intelligi ſine illa ꝓprietate, ſic & ac-
tio ſine malitia. AD illud, quod obij 19
cit̃, quod aliquis habitus eſt eſſentia
liter bonus, & aliquis eſt eſſentiali-
ter malus. Dicendum, quòd & ſi con
cedi poſſit aliquem habitum eſſentia
liter eſſe bonum: non tamen conce-
di debet aliquem habitum eſſentiali
ter eſſe malum, ſecũdum quòd eſt ha
bitus. Nam habitus ſecundum quòd
habitus dicit ens, & bonum. Quod 20
ergo

ergo ipſe obiicit de auaritia,& laſciuia non valet, quia huiuſmodi non ſunt nomina habituum animæ ſecũdum quòd ſunt habit⁹,ſed ſecũdum quòd ſunt deformes,& defectiui: licet autem malitia non ſit eſſentialis habitui, ſecundum quòd eſt habit⁹: poteſt tamen ei eſſe eſſentialis ſecundum quòd defectiuus: ita etiam con
21 tingit reperiri circa actũ. AD illud, quod obijcitur, quòd bono in genere reſpondet bonum in ſpecie, & malo in genere ſimiliter. Dicendum, quòd malũ in genere, ſiue bonũ non dicitur proprie quòd ſit genus, ſed propter quandam conformitatem, quam habet cũ genere, in hoc quòd dicit quandam potentiam indifferentem ad hoc, quòd fiat meritorie, vel demeritorie: & dum per circunſtantias ſuperadditas determinatur, quodammodo ſpecificatur: non tamen malum ſecundum quòd malũ habet ſpecies proprias, pro eo quòd priuationes nõ ſunt in genere niſi ꝑ quãdam reductionẽ. Vnde ſpecificatio, & diſtinctio malorum aut attẽditur ratione boni, quod priuatur ꝑ malum, aut ratione boni, ad quod aliqs conuertitur in actu peccati. Et huius ſignum eſt, quòd non diſtinguũtur penes auerſionem, ſed penes conuerſionem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Actionis diuiſio per bonam, & malam nõ eſt per differentias immediatas, cum tertium genus reperiatur operis, quod nõ eſt neque bonum neque malũ, tam reſpectu ſui generis, quã reſpectu operantis.

Ad opp. VTRVM diuiſio actionis deliberatiuę ꝑ bonã, & malã, ſit per differẽtias immediatas, an ſit ponere per differentiam tertiam, videlicet actionem indifferentem. Et quòd ſit per differentias immediatas videtur. i. Corin. x. Omnia in gloriam dei facite. Et ad Col. iij. Omnia quæcũque facitis ſiue in verbo, ſiue in opere, omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti facite. Aut igitur actio noſtra eſt in gloriam dei, aut non. Si ſic: eſt bona. Si non; ergo omittitur illud, quod mandat Apoſtolus: ſed omittere tacere, quod pręcipitur, ſemꝑ eſt peccatum: ergo omnis actio, vel eſt meritoria, vel cum peccato: ergo nulla eſt indifferens. Si tu dicas, qđ eſt cõſilium: hoc non videtur: quia conſilium nec datur de oĩbus, nec abſolute, ſed ſub conditione: nec peccat quis nolendo facere conſilium: horũ tria oppoſita reperiuntur in propoſito; ergo non tenent ratione cõſilii. Itẽ. Matth. xij. de oĩ verbo otioſo, quod locutus fuerit homo, reddet rationem in die iudicij: ſed verbũ otioſum eſt, vt dicit Greg. quod caret ratione iuſtæ neceſſitatis, & intentione piæ vtilitatis: ſed omne verbum aut habet iuſtam neceſſitatem, & piã vtilitatem, aut caret illa: ergo ſi omne verbum aut eſt bonũ, aut otioſum, pari ratione & omne factũ: ſed de omni otioſo reddemus rationẽ: & non reddemus rationẽ niſi de malis: ergo oẽ verbũ, vel factũ noſtrum vel eſt bonũ, vel malum. Itẽ Bern. In uia dei ſtare, & nõ progredi, retrocedere eſt: ſed q facit actionẽ nõ meritoriã non procedit in via dei in actione illa: ergo per illam actionẽ retrocedit, & nõ retrocedit niſi per malã: ergo omnis actio vel eſt bona, vel eſt mala, & nulla indifferens. Item. Voluntates per actiones perueniunt ad retributiones: ſed nihil eſt mediũ, quin omnis voluntas aut ſit bona, aut mala: nihil eſt mediũ inter retributiones, quin etiam omnes ſaluentur, vel damnentur: ergo videtur quòd nihil eſt mediũ inter bonitatẽ, & malitiã circa actiões noſtras. Itẽ. De⁹ eſt alpha, & omega, principiũ, & finis: ſed quód non eſt a deo ſicut a principio, priuatum eſt ratione boni: ergo ſimiliter ꝙ non eſt ad deũ ſicut ad finem, priuatur ratione boni: priuatio autem

autē boni nihil aliud, quā eſt malū : ergo qđ nō eſt ad deū ſicut ad finē, ē malum ; & ꝙ eſt ad deum, ſicut ad finē, eſt bonū. hoc cōſtat: ſed omnis actio noſtra vel eſt ad deum ſicut ad finem, vel non eſt ad deum: ergo omnis actio noſtra vel eſt bona, vel eſt mala. Item. Cum voluntas noſtra ex deliberatione facit aliquid, aut quieſcit in creatura, aut refert ad creatorem. Si refert ad creatorē, bene facit: ſi quieſcit in creatura, male agit, & deordinatur, quia fruitur eo, quo eſt vtendum: ergo videtur, quòd voluntas in omni actione ſua vel mereatē, vel demereatur. Sed cōtra. Rom. vij.

Ad opp. Velle mihi adiacet &c. gloſa. Eſt velle gratiæ, velle vitij, velle naturæ: ſed actio reſpondet voluntati: ergo inter actionem meritoriam, & vitioſam, cadit aliqua actio media: non ergo oīs actio voluntatis noſtræ eſt mala, vel bona, ſed quædam indifferens. Item. Leuare feſtucam de terra nec eſt bonum in genere, nec malum, nec etiā bonum ex circunſtātia, nec malum: ſimiliter quantum eſt de ſe nec eſt meritorium, nec demeritorium : ſi ergo bonum moris diuiditur ſufficienter per has tres diuiſiones, & nihil eſt in genere quod nō ſit in ſpecie, videtur quòd talis actio non ſit bona, vel mala, ſed indifferens. Item. Aliquis comedit, vt ſatisfaciat appetitui naturali: talis actio non eſt bona bonitate meriti, hoc conſtat: quia nō fit ꝓpter deum, nec ad ipſum refertur, nec eſt mala malitia culpæ: quia peccatū non cōcordat naturæ, ſed diſcordat: talis autem actio naturæ eſt conſona: ergo videtur, ꝙ aliqua actio nr̄a medium teneat inter bonitatem. & malitiam. Item. Si omnis actio noſtra eſſet meritoria, vel demeritoria, cū in eo qui caret charitate, nulla ſit meritoria, omnis eius actio eſſet mala : ergo peccaret in hoc, ꝙ vadit ad eccleſiam : ergo & in hoc ꝙ facit oīa alia opera : igitur numquam ſe diſponeret ad gratiam, imo diſponendo magis ſe elongaret. Itē. Nulla eſt actio bona, & meritoria, niſi quæ fit bona intentione, & mediante illa refertur ad debitum finē: ergo ſi omnis actio noſtra eſſet bona, vel mala, meritoria vel demeritoria, in omni actione, & cogitatione noſtra, quam in deum non referimus, peccaremus: ergo vix eſſet aliquis, qui non peccaret millies in die, cū innumerabiles habeamus cogitationes, & affectiones, in quibus nihil cogitamus de deo : de illis maxime loquor, q magis intēdunt actioni, quam contēplationi. Item. Sicut charitas eſt principium omnium bonorum, ſic libido, & concupiſcentia eſt principium, & cauſa omnium malorum: ſed multas actiones faciūt homines tota die, quas non faciunt nec ex libidine, nec ex charitate, imo vel ex amore naturali, vel ſociali, vel ex quadam vrbanitate ciuili, & conſuetudine operandi, non videtur ergo, quod omnis actio voluntaria ſit immediate bona vel mala.

RESP. Dicendum, quod cum 24
quæritur, vtrum actio diuidatur per bonum, & malum, tanquam per differentias immediatas, eſt quæſtio de actione voluntatis deliberatiuæ, ſm quod deliberatiua eſt: illa enim eſt, quæ diuiditur per bonum, & malū. Et quoniam de actione volūtatis deliberatiuæ dupliciter ē loqui, ſcilicet quantum ad genus actionis, & in cōparatione ad operantem : dupliciter poſſunt iſtæ differentiæ ad actionem comparari. Aut ſecūdum genus operis, aut reſpectu operantis. Si primo modo: ſic planum eſt, quod nō eſt diuiſio per immediata, imo inter actionem bonam, & malam actionem indifferentem, contingit reperiri mediam: & hoc manifeſtum eſt, quia cū triplex ſit differentia boni moris: qa eſt bonum ſecundum ſe, ſiue principale, & bonum ex circunſtantia, & bonum in genere, & econtra, cum triplex ſit malum ſ. malum in genere, & malum ex circunſtantia, & malum ſecundum ſe, inter hæc oīa contingit reperiri medium. Nam inter bonum, & malum ſecūdum ſe quaſi media, ſunt illa, quæ nec ſunt bona ſecūdum ſe, nec ſunt mala ſecundum ſe, ſicut ſunt bona, vel mala in genere, vel ex circunſtantia. Inter bonum ex circunſtantia, & malum ex circun-

ſtantia

ſtantia media ſunt tam indifferentia quã bona,& mala in genere : omnia enim illa indifferenter poſſunt fieri bona,vel mala ex circunſtantia . Inter bonum autem in genere, & malũ in genere,cadit medium indifferens ſimpliciter,ſicut velle comedere, vel velle leuare feſtucam de terra, q̃ non dicunt bonitatem moris,vel malitiã. Et ſic patet,quod diuiſio actiõis per bonam,& malam quãtum ad genus operis,non eſt per differentias imme diatas,imo eſt reperiri differentiam tertiam: & in hoc cõmuniter omnes concordant . Si autem loquamur de bonitate,& malitia actionis in comparatione ad operantem,ſic ſunt di-
23 uerſæ opiniones. Nam quidam dicunt,quòd eſt diuiſio immediata: nihil enim facit homo ex deliberatione,quòd deus non reputet ei ad præmium,vel non imputet ei ad aliquod demeritum.Vnde ĩ die iudicij (vt dicunt)de omni actu deliberatiuo rõnem reddemus. Et huic poſitioni videntur conſonare verba ſanctorum, qui dicunt,quod nõ peribit capillus de capite,nec momentum de tempore,de quo rationem non reddemus,ſicut dicit Berna.& hoc idem videtur dicere Anſelm.ꝙ exigetur a nobis oẽ tẽpus impẽſum, qualiter fuerit expẽſum. Et ipſa veritas vr̃ huic conſonare,cum dicit,ꝙ de oĩ verbo otioſo rõnem reddemus. Sed iſte modus dicẽdi, aut multũ ampliat viã ſalutis,aut multũ coarctat . Nam ad hoc, quòd ſit opus meritorium aut dicẽt requiri actualem relationem illius operis ad deum,& in particulari, aut dicẽt ſufficere relationem in habitu, & in vniuerſali. Si dicũt,quòd requiritur relatio in particulari,nimis eſt arcta via ſalutis,quia tunc in omni opere, quòd homo non refert actualiter in deum,demeretur,& peccat;quòd valde ſeuerum eſt dicere. Si vero ſufficeret intentio habitualis,& in vniuerſali,tunc quando aliquis propoſuiſſet in corde ſuo ſeruire deo in principio anni,vel mẽſis,vel ſeptimanæ, vel diei,omnia opera,quæ poſtea faceret,etiam nihil cogitans de deo,eſſent ſibi meritoria . Sed ſi hoc dicatur,valde ampliatur, & largatur via ſalutis:& in hoc auctoritatibus ſanctorum obuiatur,qui dicũt eam eſſe valde arctã. Et ideo eſt alius modus dicendi quodammodo magis temperatus,quam ſit ille,videlicet,ꝙ quædam ſint actiones deliberatiuę voluntatis,quæ reſpiciunt ipſam directe:q̃dam vero ſunt,quę reſpiciunt ipſam ſecundum quod regit potentias naturales. Prima operatio ẽ locutio,quæ quidem eſt rationalis,ſecundum q̃ ratione vtitur. Secunda vero eſt comeſtio,vel ambulatio,& conſimiles. Dicunt ergo,quod circa illas operationes,quæ reſpiciunt voluntatẽ rationalem,ſecundum quòd rationalis eſt non cõtingit reperiri medium inter bonitatem,& malitiã: circa alias vero contingit.Vnde bene concedũt quòd non omnis actio deliberatiua, vel bona eſt,vel mala . Locutio autẽ omnis vel bona eſt,vel mala. Aut.n. eſt vtilis,aut otioſa. Et ſi otioſa,tunc eſt mala.Si vtilis,tunc eſt bona.Et ꝓpterea dominus dixit. De omni verbo otioſo reddetis rationem:non de omni facto . Et beatus Iacobus in Canon. ſua dicit,quòd qui in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Et propterea dicit quidam,quòd verbum prius debet venire ad limam, q̃ ad linguam . Sed tamen adhuc iſte modus dicendi non videtur plene ſatisfacere : nam velle cogitare de veritate , eſt actus voluntatis ſecũdum quòd mouetur rationabiliter : & tamen frequenter homo cogitat de veritate, ita quòd non refert ad deum: & tamẽ durum eſt dicere , quòd peccet . Vlterius poteſt aliquis loqui alij ex naturali pietate,vel ex ciuili vrbanitate,ſicut qui ſalutat hominem in via:& tunc valde durum eſt dicere,ꝙ peccet : nec poteſt dici,quòd omnis talis locutio ſit meritoria. Itẽ. Si plus eſt facere,q̃ dicere,potius reddemus rationem de facto otioſo, quam de verbo. Vnde ſancti concludunt hoc a minori, ex verbo euangelij . Et ideo eſt tertius modus dicendi , quòd in operibus voluntatis deliberatiuæ , eſt ponere medium inter malitiam , & bonitatem.

Nam

Nam quædam actio a voluntate deli
beratiua procedens,eſt ordinata in fi
nẽ debitum.ſ.ad deum: & hæc quidẽ
eſt bona: & ſi ſit ex charitate,eſt me-
ritoria vitæ æternæ merito cõdigni:
ſi autem fiat extra charitatem, meri-
toria eſt merito congrui. Quædã ve-
ro actio deliberatiua ex volũtate ꝓce
dens eſt non ordinata: & hæc eſt di-
uiſio per immediata: ſed non omnis
24 actio non ordinata ad deum tanquã
ad finem eſt mala. Quia quædã nõ
ordinatur propter inordinatam con
uerſionem ad creaturã.Quædam ve-
ro non ordinatur propter operantis
negligentiam. Quędam vero nõ or-
dinatur propter operantis infirmita
tem, & miſeriam. Prima differentia
actionis non ordinatæ eſt mala mali
tia cõmiſſionis. Secunda eſt mala ma
litia omiſſionis. Tertia vero neutro
modo eſt mala,ſed eſt indifferens. Ta
lis autem actio eſt,quando quis facit
aliquam operationem, ita quòd cir-
ca creaturam non afficitur inordina
te: nec tamen illam operationẽ com-
parat ad deum,ſed facit propter ali-
quem finem,qui reſpicit indigẽtiam
naturæ: vt cũ aliquis ambulat vt re-
creetur, vel comedit vt reficiatur:ta
lis actio indifferens iudicatur, quia
deus nec illam remunerat,nec impu-
tat in culpa:& hoc quia in tali actio-
ne non eſt malitia commiſſionis, qa
non eſt inordinata dilectio: nec etiã
omiſſionis: non enim ſemper omit-
tit homo, quando actiones ſuas non
refert in deum. Indulgetur enim na
turæ fragili,& infirmę,vt multa poſ-
ſit talia facere: nec deus requirit ab
homine in tali ſtatu diſtractionis,&
miſeriæ,ꝙ omnia quę facit referat ad
ſe; requirit tamen aliquando quãdo
eſt locus,& tempus: & tunc ſi homo
non referat,omittendo peccat. Con-
cedendum eſt igitur ſicut,rõnes quæ
dam oſtendunt, ꝙ diuiſio actionis p
bonam, & malam non eſt per differẽ
tias immediatas, pro eo quod inter
has differentias cõtingit reperiri me
dium,ſiue actio conſideretur ſm ge-
nus operis, ſiue reſpectu operantis.

Sco.diſt ꝓ ſen. cõue-niũt in cõ-cluſione, ſed diſcre pat in mõ dicendi:ſi militer D. Tho. 1. 2. q. 18.ar.8 & 9.

25 AD illud ergo, quod primo obij
citur de illo verbo Apoſtoli. Omnia
in gloriam dei facite. Rñdẽt aliqui,
qđ eſt conſiliũ, aliqui ꝙ eſt ꝓceptũ,
aliqui ꝙ eſt finis pręcepti,ſicut illud.
Diliges dominum deum tuum &c.
Omnibus autem prædictis modis prę
dictus ſermo poteſt intelligi. Poteſt
enim accipi affirmatiue,vel negatiue.
Et affirmatiue dupliciter: quia hoc ſi
gnum, omnia,poteſt ibi teneri colle-
ctiue,vel diſtributiue. Si accipiatur
negatiue,ſic eſt præceptum: & tunc
eſt ſenſus. Ita faciatis opera veſtra,vt
nihil faciatis contra gloriam dei. Si
autem intelligatur affirmatiue:& hoc
ſignum, omnia, teneatur diſtributi-
ue,& diuiſim, tunc eſt conſilium, &
admonitio.Admonet enim Apoſtol⁹
ſecundum hũc ſenſum, quòd quodli
bet opus noſtrum referamus in deũ,
& de quolibet diuiſim poſſumus face
re: & vtile eſt nobis,& expediẽs ſi fa-
ciamus. Nullum enim eſt opus deli-
beratiuum, quod a nobis fiat, quod
quidem non poſſimus facere propter
deum; & ſi hoc facere mus,melius fa-
ceremus, quam quando non referi-
mus.Si autem prædictus ſermo tenea
tur affirmatiue: & hoc ſignũ,omnia,
teneatur collectiue:tunc nec eſt præ-
ceptum, nec conſilium,ſed finis præ
cepti,& conſilii.Ad hoc enim debe-
mus tendere,& hoc deſiderare, quòd
ad talem ſtatum perueniamus, ꝙ om
nes cogitationes noſtras, & affect⁹ in
deum referamus: hoc autem tũc ob-
tinebimus,quando deum ex toto cor
de diligemus. Et ſic patet,ꝙ ex aucto
ritate illa non concluditur,ꝙ aliquis
peccet cum non refert opus ſuum in
deum actualiter. Nec valet illud,qđ
obiicitur, ꝙ non poteſt eſſe conſiliũ: 26
non enim hic accipimus conſiliũ ꝓ-
prie,prout ꝓponitur iuriſperitis: ſed
vocamus hic conſilium quãcunque
monitionem generalem,quæ viã ex-
pedit ad perueniendum in ſalutem,
ſicut ſunt admonitiões Salomonis in
li.prouer.& conſimiles hortationes
ad bonum. AD illud,quod obiici- 27
tur,ꝙ reddemus rationem de oĩ ver-
bo otioſo. Dicendum,ꝙ otioſum nõ
dicitur verbum, quia non ſit ordina
tum in finem ſolum, ſed quia omni
caret vtilitate,dum tamen aliquam
deberet

deberet habere:& inter tale otioſum, & meritorium,ſiue bonum cadit medium,qñ aliquis facit aliquid, quod non eſt omnimoda vtilitate priuatū; nec tñ eſt ordinatum in deum tanq̃ in finē vltimū:vnde non dr̄ homo eſſe otioſus ſemper,qñ nō laborat, ſed tunc dr̄ eſſe otioſus, qñ non laborat, & deberet laborare. Frequenter tñ illa verba,quæ videtur eſſe inutilia, vtilia fiunt dū ordinantur ad recreationem aliquam ſpūs,& excluſionem accidiæ,ſm ꝙ refertur beatus Bern. dixiſſe,cum quendam fecit cuſpitare: otioſum(inquit)fuit factum,ſed non otioſe factum:fecerat.n.hoc ad lætificandum illum,quem viderat mæſtū.

28 AD illud,quod obr̄,ꝙ in via dei ſtare,eſt retrocedere. Dicendū,ꝙ verum eſt, ꝙ qñ homo ſtat cum deberet ambulare: & quantum ad illud tempus dicit Bernardus, ꝙ non peribit momentum de tpe. Et Anſel ꝙ exigetur a nobis ratio qualiter tempus fuerit expenſum. Si aūt quæratur qñ, hoc eſt difficile:imo impoſſibile determinare,quia diuerſis perſonis diuerſimode ſe offert oportunitas excundi in bonas operationes,& in bonas affectiones,& intentiones:& ideo ſancti vt reddant nos ſollicitos terrent nos,& dñs ipſe cū dicit. Quod vni

29 dico,oībus dico, vigilate. AD illud, quod obr̄,ꝙ non eſt mediū inter voluntates,& retributiones. Dicendum quòd nun eſt ſimile,pro eo ꝙ oīs homo qui naſcitur,naſcitur cū peccato, a quo non liberatur niſi ꝑ gratiam, & illa gratia amittitur per culpam: vnde neceſſe eſt voluntatem eſſe gratiam,vel odioſum: & quia retributiones reſpondent perſonis,hinc eſt, ꝙ oēs,qui non ſaluantur damnantur, ita ꝙ non eſt medium. non ſic autem eſt de actione,quia a volūtate, in qua eſt libido, poteſt aliqua actio exire etiam præter libidinem moris. Vnde ſicut iſtud argumentum nō valet,Voluntas non poteſt eſſe ſine libidine, vel gratia: ergo non poteſt mouere ſine libidine,vel gratia:ſic nec argu-

30 mentum prius dictum. AD illud,qđ obr̄,quòd omne quod non eſt a deo, eſt priuatum bono:ergo ſimiliter oē, quod non eſt ad deum. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ordinatio actionis ad deum, tanquam ad cauſā efficientem,vel ad principium,attenditur non ſolum quantū ad eſſe moris,ſed etiam quātum ad eſſe naturę: & ita reſpicit eſſe:ordinatio vero quātum ad finē reſpicit bene eſſe: quāuis tamen non ſit medium inter ens, & nō ens,eſt tñ mediū inter bene eſſe, & male eſſe moris,pro eo ꝙ bonitas moralis non ſe extendit ad omnes actiones,ſicut bonitas naturalis. AD 31 illud quod obr̄,ꝙ ſi volūtas aliquid facit,aut quieſcit in creatura, aut refert ad deum. Dicendum,quòd quieſcere dicit aliquid alicubi dupliciter. Aut quia ſiſtit ibi tanquam in vltimo fine: & tūc eſt actio mala malitia mortalis peccati, qñ.ſ. volūtas ponit creaturam ſibi pro fine vltimo, & principali. Aut quia ſic ibi ſiſtit, non quia ibi ponit vltimum finē,ſed quia non vlterius tendit:& hoc poteſt eſſe tripheiter, ſicut dictum eſt ſupra. Aut ex aliqua inordinata affectione, qua illi rei alligatur. Aut ex neglientia,& torpore,quo negligit referre cum poſſit,& deberet. Aut quia ex quadā imbecillitate,& infirmitate aggrauatur, vt difficile ſit ſibi oēs actiones ſuas in deum conuertere: & primis duobus modis eſt peccatum,tertio modo nō. Notādum eſt tñ,ꝙ ad hoc ꝙ aliqua 32 actio ſit meritoria,non oportet quòd ſemper quis eam referat actualiter in deum,ſed ſufficit relatio habitualis. Habitualem autem relationem voco, 33 nō quia habeat charitatem, per quā ſit habilis ad referendum, ſed quia ī primordio operationis illius,vel alterius,ad quam illa conſequenter ſe habet,intentionem habet ad deum directam. Vnde ſi aliquis intendit dare ꝓ deo centum marcas, & incipit dare, & cogitat de deo in prima marca, & in aliis non cogitat,nihilominus oēs dationes illę ſunt ei meritoriæ, & fructuoſę:ſi autem opus alterius generis inciperet, oporteret quòd intentio renouaretur ad hoc,vt opus eſſet meritorium,Per hunc etiam modū intelligitur eſſe in viris religioſis,qui in principio ex charitate deuouerūt

 portare

portare religionis pondus quicquid enim faciūt, qđ ad ſuę religionis obſeruantiam ſpectat: ex prima intẽtione eſt eis meritorium ad ſalutem, niſi forte (qđ abſit) cõtraria intentio ſuperueniat. In alijs aūt, quæ ad religionem non ſpectant ſecus eſt, quia illa intentio non ſe extendit ad alia habitualiter: & ideo non eſt paruæ ſecuritatis, & vtilitatis religionem intrare. Fuerunt tñ qui dixerunt, quòd habitualis intentio ſolum ſufficit ad meritum ſatisfactionis. Opus eſt ſatiſ-

84 factorium, ſi fiat in charitate. AD hoc aūt quòd opus ſit meritorium vitæ æternæ, dicunt neceſſe eſſe concurrere actualem intentionẽ, quia nullū opus eſt meritorium, niſi fiat a charitate actualiter mouente. Probabilius tñ eſt dicere (ſicut dictñ eſt) quòd ad vtrūque ſufficiat relatio habitualis.

85 Relationẽ aūt habitualem voco non qua quis in generali refert ad deū oia opera diei, vel anni: ſed qua quis refert aliquod opus ad deum: ita quòd opus ſequens directam habet ad op⁹ primum ordinationem, & conſequẽtiam; ſicut eſt in illo, qui dat centum marcas, vel intendit ire ad ſanctum Iacobum: in alijs aūt non habet locum. Habitualem etiam intẽtionem, ſiue relationem voco, quando non ꝑ cogitato in actu vt tunc fine vltimo ſine deo ex ſola boni operis conſideratione ipſa charitas prompta, vel aliqua alia virtus charitate informata ad ipſum bonum opus inclinat: ſicut vir obediens meretur obediendo prelato ſibi præcipienti, etiam ſi nihil de deo cogitet, ſed ſolum conſideret, quòd bonum eſt obedire.

Artic. 2. CONſequenter quæritur circa ſecundum principale, ſcilicet de cõparatione actionis malæ ad voluntatem. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum omne peccatum actuale, tam mortale, quàm veniale ſit voluntarium. Secundo quæritur, vtrū omne peccatum mortale ſit circa voluntatem, ſicut circa ſubiectum. Tertio quæritur, vtrum puniri, ſicut etiam peccare ſit ipſius voluntatis ꝓpriū.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatū quodcūq; actuale voluntariū eſt, ſiue ſit mortale, quod eſt voluntarium ſimpliciter, vel ſit ueniale ex deliberatione factū, vt mẽdaciū iocosū, qđ etiā eſt ſimpliciter voluntariū: ſiue ex ſurreptiõe, vt primi motus, qui ſm quid dñr voluntarij.

VTRVM, omne peccatum actuale ſit voluntarium. Et cum certū ſit de mortali, ꝙ ſic, quæritur de veniali. Fundamenta.

Et quòd omne peccatum veniale ſit voluntariū videtur, ſicut dicit Aug. & habetur in litera. Vſque adeo peccatum voluntarium eſt, vt nullo modo ſit peccatum niſi ſit voluntarium: ergo ſi peccatum veniale peccatū eſt: ergo neceſſe eſt ipſum eſſe voluntarium. Si tu dicas, quòd omne peccatum eſt voluntarium, aut voluntate propria, aut uoluntate Adæ: & veniale eſt peccatum, quia voluntarium voluntate Adæ. Obijcit contra hoc: quia ſi ad rationem peccati venialis ſufficit, quòd ſit voluntarium voluntate Adæ, cū illud peccatum quod Adam trāsfudit in nos, ſit peccatum originale, veniale peccatum eſſet originale: quod ſi hoc eſt falſum, reſtat quòd & primum. Item. Motus inordinati, & ad illicita qui dicuntur eſſe in nobis peccata, non ſunt peccata nec ī paruulis, nec in furioſis: hoc aūt non eſt, niſi quia non mouentur vſu rõnis, & voluntatis; ergo videtur, ꝙ hmōi pctā ſint in nobis voluntaria voluntate ꝓpria. Itẽ. Quando ſtomachus exinanitus ante horam comeſtionis appetit comedere, nulla eſt ibi culpa: quātus ſit ille appetitus immoderatus, & ad illud qđ non licet tali tpe hoc aūt non eſt niſi q̄a mot⁹ ille ineſt de neceſſitate: ergo videt̃, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis mot⁹ ad illicitū ſit veniale pctm̄, neceſſe ſit ipſum eſſe voluntarium. Item. Omne qđ qs facit, aut facit naturaliter, aut facit voluntarie, aut violenter. Si igit̃ uenialia

venialia cõmittimus: aut ergo ꝑ violentiã, aut per naturã, aut ꝑ voluntatẽ. Si ꝑ violẽtiã: ergo nulla eſt ibi culpa. Si ꝑ naturã: ſimiliter quia in his, q̃ ſiunt naturaliter, non eſt culpa: ergo ſi pc̃m̃ veniale culpa eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit a voluntate. Itẽ. demonſtrato aliquo veniali, aut põt aliquis vitare hoc pc̃m̃, aut non põt. Si non põt, & nullus peccat in eo qđ uitare nõ põt: ergo cõmittẽdo hoc pc̃m̃, nõ peccat. Si põt vitare: & qđ cõmittimus potẽtes vitare, cõmittim⁹ volũtarie: ergo
Ad opp. &c. Sed cõtra. Pro. 24. Septies in die, &c. Glo. Singulis dieb⁹ ꝑ neceſſitatẽ, vel fragilitatẽ carnis, vel volentes, vel inuiti peccamus. Si ergo peccamus venialiter, vel velimus, vel nolimus, videtur ꝙ non oẽ pc̃m̃ veniale ſit voluntarium. Item. Aug. in lib. retrac̃. Sunt, inquit, quædã neceſſitate facta improbãda, vt qui vult recte facere, & non põt. Vnde eſt illud Apoſtoli. Non qđ volo, hoc facio bonum, ſed qđ odi malũ: ſed talia ſunt pc̃ã venialia: ergo aliqua venialia ſunt de neceſſitate, nõ ergo a voluntate. Itẽ. Aug. 19. de ciui. dei. Nonnullũ vitiũ eſt, cũ caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃: ſed caro cõcupiſcit aduerſus ſpũ frequenter ipſo nolente, ſicut in litera habetur; ergo velit, nolit hõ peccat venialiter: non ergo oẽ pc̃m̃ veniale eſt voluntarium. Minor probatur in litera. Ille, qui concupiſcente aduerſus ſpm̃ carne non ea, quæ vult facit, concupiſcit quidẽ nolens, & in eo facit qđ non vult. Itẽ. Peccata venialia ſunt in nobis ex repugnantia ſenſualitatis ad rõnem, & etiã ex ſurreptione, ſicut ſunt primi motus: ſed velimus, uolimus eſt in nobis repugnantia ſenſualitatis: & multi etiam mot⁹ inordinati ex ſurreptione ſurgunt: ſi igitur voluntas non poteſt ſenſualitatem domare, & quod eſt ex ſurreptione præuenit voluntatem, videẽ quòd peccata venialia, quæ ſunt primi motus, non ſunt voluntaria. Itẽ. Aut aliquod peccatũ veniale eſt inuoluntarium, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si non: igitur omne peccatum veniale eſt uoluntarium: ſed omne voluntarium per uoluntatem uitari poteſt: ergo per uoluntatem poteſt quis uitare omne ueniale peccatum: igitur poteſt quis cauere, ut nunquam peccet uenialiter: ſi igitur hoc eſt impoſſibile, quod aliquis diu uiuat in hac carne, quin committat aliquod ueniale, uidetur quòd neceſſarium ſit ponere aliquod ueniale peccatum non eſſe uoluntarium.

RESP. Dicendum, quòd uoluntarium poteſt dici aliquid tripliciter. 36
Aut uoluntate aliena, aut uoluntate propria, aut partim uolũtate aliena, partim uoluntate propria. Et ſecundum hũc triplicem modum diſtinguendi uoluntarium, triplex eſt differentia peccati. Peccatum namque originale uoluntarium eſt: ſed non uoluntate eius in quo eſt, ſed uoluntate eius a quo, ſcilicet Adæ. Adam enim uoluntaria tranſgreſſione corrupit ſe, & totam poſteritatem. Volũtarium autem uoluntate propria eſt peccatũ actuale mortale: & hoc quidem genere peccati nullus peccat niſi conſentiens. Voluntarium autem medio modo, ſcilicet partim uoluntate propria, partim uoluntate aliena, eſt ueniale peccatum: illud maxime qđ conſurgit ex repugnantia carnis ad ſpiritum, uel corruptionis uirium animæ: hoc inquam peccatum, quia partim eſt a uolũtate aliena, partim a uoluntate propria, ideo quodãmodo ſecũdum Aug. tenet rationem pœnæ, quodammodo rationem culpæ: propterea dicit Auguſt. Quia homo non uoluit uitare peccatum dum ualuit, inflictum eſt, ut non poſſit dum uelit. Voluntarium, inquam, dicitur per comparationem ad uoluntatem Adę, quia Adam deliberatiue uoluit: Vnde & corruptio ſubſecuta eſt, ex qua oriuntur in nobis motus inordinati, qui dicuntur eſſe peccata uenialia. Voluntarium autem uoluntate propria, ſiue peccantis, non eſt omne peccatum ueniale ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Illud enim eſt uoluntarium ſimpliciter, quòd eſt a uoluntate præambula, & mouẽte. Illud aũt, qđ oritur cõcomitante uolũtate, & non ꝓhibẽte, vel ꝑcauẽte dũ poſſit ꝓhibere, uel ꝑcauere, dr̃ uolũtarium

quodammodo, ſiue interpretatiue, pro
eo ꝙ talis deordinatio voluntati im-
putatur: & hoc modo ſaltē omne pec
catum veniale dr̃ voluntarium, quia
nemo peccat venialiter, niſi cum ha-
bet voluntatis vſum: nemo etiam ve
nialiter peccat in eo, qđ nullo modo
poteſt prohibere, nec etiam potuit ꝓ-
cauere. Venialia.n. peccata, & ſi oĩa
non, poſſint præcaueri, nec prohibe-
ri nullum tñ eſt ſingulare peccatum
quod non poſſit prohiberi, vel quod
ſaltem non poterit præcaueri. Licet
enim aliquis ſit ſtatus, in quo neceſ-
ſe eſt aliquem cadere in aliquod pec
catum determinatum, illum tñ ſtatū
potuit quis præcauere. & ideo ſi non
præcauerit, volūtati eius imputatur:
quãuis tunc illud prohibere nō poſ-
ſit. Concedendæ ſunt igitur rationes
oſtendentes, ꝙ omne peccatum actua
le eſt voluntarium: nam mortale eſt
voluntarium ſimpliciter, veniale aũt
vel eſt voluntarium ſimpliciter, ſicut
illud quod fit ex deliberatione, vt mē
daciũ iocoſum, vel ſm quid, ſiue quo
dammodo, ſicut illud quod fit ex
ſurreptione, ſicut ſunt primi motus.
37 AD illud ergo quod primo obĩ in
contrariũ, ꝙ ſingulis diebus inuiti
peccamus. Dicendum, quòd in glo. il
la dicitur aliquis inuitus peccare nō
per priuationem voluntatis oĩmodã,
ſed per priuationē voluntatis, plenę,
ſiue complacentiæ, & hoc quidem ve
rum eſt, ꝙ frequēter inuiti peccam⁹)
& nobis diſplicet (ꝙ ſic inordinate
mouemur. ſi tñ bene prçcauiſſem⁹:
in hunc actum, vel illum non incidiſ
ſemus, licet non ſic poſſimus præca-
uere, quin in aliquod cadamus. Sicut
exemplum ponitur in nauta, qui po-
teſt præcauere, & cuſtodire ne aqua
per aliquod foramen determinatum
ingrediatur: non tñ pōt facere, quod
38 nullum habeat ingreſſum. AD il-
lud, quod obiicitur, ꝙ quædam neceſ
ſitate facta ſunt improbanda. Dicen-
dum, ꝙ Aug. loquitur de neceſſitate
venialiũ, non quantũ ad hoc veniale
vel illud determinate, ſed generaliter
quantũ ad peccata venialia, vel etiã
quantum ad aliquod genus venialis
peccati: ſicut videmus in iuuene, &
forti ꝙ nũquam pōt oĩno vitare mo
tus carnis, licet poſſit hac hora, vel il
la hunc motum, vel illũ vitare: & qa
nihil impedit, quòd ſit neceſſitas qdã
in vniuerſali, & voluntas quodãmo-
do in particulari: ideo auctoritas illa
non obuiat his, quæ dicta ſunt. AD 39
illud, qđ obĩ, ꝙ non nullũ vitiũ eſt cũ
caro concupiſcit aduerſus ſpm̃. Dicē
dum ꝙ verũ eſt: ſed qđ ſubiungit, ꝙ
neceſſarium eſt concupiſcere. Dicen-
dũ quòd verũ eſt de concupiſcentia
loquendo gñaliter: de concupiſcētia
vero huius, vel illius, hoc tpe, vel illo
non eſt verũ. Et ꝙ dicit Aug. ꝙ cōcu
piſcit nolens: & Apoſtolus, qđ nolo
malũ, hoc ago: nō priuat oĩmode vō
luntatē, ſed hoc priuat ꝙ voluntas
nō eſt ibi mouēs principale. Ad illud 40
qđ obĩ, quòd primi motus ſunt ex
ſurreptione, & ex rebellione iã patet
rñſio p ea, q̃ dicta ſunt: verũ.n. eſt ꝙ
ꝓhiberi, vel ꝓcaueri nō pñt gñaliter
ita quòd nullus inſurgat: quilibet tñ
p ſe ꝓcaueri pōt, Et rō huius eſt: quia
nos non ponimus pctm̃ eſſe circa pri
mos motus nutritiuæ, ſicut gñatiuæ:
actus.n. nutritiuæ neceſſarius eſt ad
ſalutē nutriti: non aũt actus gñatiuę:
licet & alia rō poſſit aſſignari: quia
nutritiua eſt corrupta tñ, generatiua
corrupta eſt, & infecta. Prima tñ rō
melius valet. Nam ſicut vult Aug. in
primo de ciu. dei, Si aliqua mulier cor
rumpat violenter, ſi oĩno repugnat,
abſque oĩ culpa eſt: & tñ a delectatio
ne oĩno immunis nō eſt. Ait.n. ſic. Si
illi concupiſcibilis inobediētia, quòd
adhuc in mēbris habitat ꝓter volun
tatis legē: quia lege ſua mouet, ab oĩ
culpa immunis eſt in corpore nō cō-
ſentiētis. Ex hoc patet, quòd ſi venia-
lia rōnē culpæ hñt, hoc eſt qa volũ
tate in particulari, & diuiſim vitari,
& ꝓcaueri pñt. AD illud, qđ obĩ, ꝙ ſi 41
pōt vitari hoc & illud, & ſic de ſingu
lis: ergo oẽ. Dicēdũ, quòd hæc eſt du
plex. Iſte pōt vitare oẽ pctm̃ veniale
ſicut hæc: iſte pōt vicere oẽm hoiem.
Aut quia potentia vitãdi, vel vincēdi
cōparatur ad obiectũ cōiunctiuo, vel di
uiſim. Si diuiſim, ſic vera eſt iſta, Iſte
pōt vitare, vel ꝓcauere oẽ veniale pec
catũ: qa nō eſt dare aliqđ, qđ nō poſ-
ſit vi-

ſit vitari. Si aũt coniunctim: tunc eſt falſa eſt.n.ſenſus, quòd poſſit facere vt omnino ſit abſque veniali pctō. & in hoc ſenſu dr̄, quòd nō poſſumus oĩa pctā venialia vitare. Nec valet rō illa. Poſſum vitare hoc, & illud, & illud: ergo oĩa ſimul: imo eſt ibi figura dictionis, ſiue ex diuerſa ſuppoſitione huius, quòd dico veniale, ſiue potius: quia proceditur a pluribus determinatis ſuppoſitionibus huius verbi, pōt, ad vnã: ſicut ſi argueret. Iſte pōt ferre hunc lapidem, & illũ, & illũ, & ſic vſque ad decem lapides: ergo pōt ferre hos decẽ lapides; & ſicut ſi diceretur, hō eſt Plato: hō eſt ſortes: ergo hō eſt ſortes, & Plato: pmiſſæ ſunt veræ, & cōcluſio falſa, & pcedit a pluribus ſuppoſitionibus determinatis ad
42 vnã. Suppoſitio aũt determinata dr̄, qñ terminus nō confundit, ſed debet reddere locutionẽ verã p vno ſicut eſt cũ dr̄: Non currit: ſic & in ppoſito intelligendum eſt, quia hoc verbũ pōt put accipitur reſpectu oĩs venialis coniunctim: reſpicit oẽ veniale tãquã obiectũ vnum: & dicit vnã pfectam potentiã excedentẽ, & vincentẽ oẽm impulſum ad veniale pctm̃: ſicut ſi diceret, Iſte pōt vincere decem homines, vel ferre decem lapides: & ſic patet, quòd ille proceſſus non tenet, qã non ſeruatẽ ibi lex illationis recte.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum ſub ratione culpæ reſpicit uoluntatẽ vt ſubiectum, ſub ratione vitij reſpicit voluntatem vt principium & vt ſubiectum primum, quamquam aliquo pacto actus aliarum potentiarum reſpiciat.

Fundamenta.

VTRVM oẽ pctm̃ ſit circa voluntatẽ, ſicut circa ſubiectũ pprũ. Et quòd ſic videt. Primo p Anſel. in lib. de pctō originali. Nuſq̃ niſi in voluntate pctm̃ eſt. Itẽ. Hoc ipſum pbaẽ tali rōne. Mẽbra, & opa, & qcquid nos ſumus ſubiecit deus voluntati: qcquid igitur faciunt totũ imputandũ eſt voluntati: ſi ergo in ea potentia eſt culpa cui imputatur, & oĩs culpa voluntati imputatur: ergo oĩs culpa eſt in voluntate tanq̃ in ſubiecto proprio. Itẽ. In ea ſola potẽtia eſt culpa, i qua nata eſt eſſe iuſtitia: quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed iuſtitia eſt in voluntate tanq̃ in ſubiecto, quia vt dicit Anſel. Iuſtitia nihil aliud eſt, q̃ voluntatis rectitudo: ergo in eadẽ potentia. ſ. in voluntate eſt culpa tanquã in ſubiecto proprio. Item. In ea ſola potentia eſt culpa, q̃ cogi nō pōt: nã nullus peccat niſi in eo, a quo libere pōt abſtinere: ſed ſola potentia voluntatis eſt. quæ cogi non pōt: ergo &c. Item. In ea ſola potẽtia eſt culpa, q̃ aliqñ denominatur bona, aliqñ mala: ſed nos non dicimur habere intelligentiã, vel memoriam malã, ſed ſolum voluntatẽ malam: ſi ergo accidens denominat ſubiectũ, & culpa denominat ſolã voluntatẽ: ergo culpa eſt in ſola voluntate tanquã in ſubiecto proprio. Item. In ea ſola potẽtia eſt culpa tãquã in ſubiecto proprio, ad cuius actũ cōparatur ſicut ad cauſam proximã, & immediatã: ſed nulla potentia aĩæ eſt cã pxima, & immediata culpæ, niſi ſola potẽtia rationalis: nã memorari malũ, vel intelligere malũ nō eſt culpa, ſed velle malum culpa eſt: ergo &c. Sed contra. Nunq̃ peccatur mortaliter niſi p cōſenſum: ſed conſenſus non tantũmodo eſt voluntatis, ſed etiam rationis: ſi ergo culpa eſt circa illam potentiã, p cuius actũ ppetratur, ergo non tm̃ eſt circa voluntatem, ſed etiã circa rōnem. Itẽ. Non tm̃ peccatur affectione, ſed etiã peccatur obliuione. Sicut dr̄ Deut. 6. Caue ne obliuiſcaris dñi dei tui: & frequenter in ſcriptura reprehendit eos dñs, qui eius ſunt obliti: ergo ſi obliuio eſt in memoria, videtur quòd nõ tm̃ pctm̃ ſit in voluntate, ſed etiam ĩ memoria. Item. Non ſolum peccatur delectatione, verum etiam cogitatione, ſm quòd homo cōfitetur quotidie: ſed cogitatio eſt intellectus, non

Ad opp.

affectus:ergo non tantum in affectu,
uerum etiã in intellectu habet eſſe pec
catum. Item. Non tantum peccatur
deliberatione, uerum etiam ſuggeſtio
ne, ſm ꝙ uult Greg. ſed ſuggeſtio eſt
in parte ſenſibili:ergo peccatum nõ
tantum eſt in parte rationali, ſed etiã
in parte ſenſibili. Item. Peccatum eſt
deformitas formaliter loquendo: ſed
cõſtat, quòd omni peccato imago de
formatur:nam quodlibet peccatum
quantum eſt de ſe gratiam expellit, q̃
eſt reformatiua imaginis:ergo ſi ima
go non tantum reſpicit uoluntatem,
ſed etiam alias potentias, uidetur ꝙ
peccatum non ſolum in uoluntate,
ſed etiam in aliis potentiis habeat eſ-
ſe. Item. Nullus amat niſi quod iudi
cat eſſe amandum: ergo ante amorẽ
inordinatum præcedit iudiciũ inor
dinatum:ſi ergo prænium iudicium
inordinatum non potuit eſſe pœna,
quia non præcedit culpã, neceſſe eſt,
ꝙ fuerit culpa:ergo prius eſt peccatũ
in ratione, q̃ in uoluntate:potius igiẽ
uidetur, ꝙ ſubiectum peccati debeat
aſſignari ratio, quàm uoluntas.

43 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ peccatum
de ſua ratione duo dicit. Dicit enim
deordinationem, ſiue priuationẽ or-
dinis circa actum alicuius potentiæ:
dicit nihilominus illam deordinatio
nem ut dignam uituperatione, & pu
nitione:& quantum ad primum pec
catum tenet rationem uitii aliquo mo
do corrumpentis: quantum ad ſecũ
dum tenet rationem culpæ, & deme-
riti. Cum ergo comparamus peccatũ
ad ſubiectum proprium, aut loqui-
mur de ipſo inquantum eſt culpa, aut
loquimur de ipſo inquantum eſt ui-
tium. Si de ipſo loquimur inquan-
tum eſt culpa, & demeritum, ſic pro
prie, & præciſe reſpicit liberum arbi
trium. Quoniam enim libero arbi.
commiſſum eſt regimen totius homi
nis, ſi aliqua deordinatio fiat in re-
gno totius animæ, ipſi libero arb. im
putatur. Vnde ſi omnia membra, per
quæ conſummata eſt, & omnes poten
tiæ, in quibus aliqua deordinatio fa-
cta eſt traherentur in cauſam, omnia
conquererentur de libero arb. cui ſu
biecta ſunt: & ei dominus totum im
putaret, quicquid in eis malum geſtũ
fuit. Vnde ſi tollatur liberum arb. iã
nullo modo erit peccatum. Et quia li
bertas arbitrij principaliter reſidet
penes uoluntatem, ſicut in præceden
tibus oſtenſum fuit: hinc eſt, ꝙ culpa
ſub rõne culpæ in uoluntate tanquã
in ſubiecto proprio dicitur eſſe. Si
aũt loquamur de culpa ſecũdũ ꝙ eſt
uitium, ſic dupliciter adhuc loqui cõ
tingit: cum peccatum dicatur uitium
inquantum deordinat aliquem actũ
alicuius potentiæ, ſm ꝙ deordinatio
illa dupliciter habet comparari: ſic &
peccatum, ut eſt uitium. Comparatur
aũt deordinatio illa ad actum alicui
potentiæ tanquã ad materiale circa
quod, & tanquã ad cauſale, a quo. Si
igitur loquamur de illa deordinatio
ne materialiter, ſic dico, ꝙ non ſolũ
circa actum uoluntatis, ſed etiam cir-
ca actus aliarum potentiarum animę
conſiſtit. Actus.n.& memoriæ, & in
telligentiæ, & aliarum potentiarum
animæ ſubiacentium uoluntati deor
dinari habent per diuerſa peccata.
Si autem loquamur de illa deordina-
tione cauſaliter: ſic omnis talis deor
dinatio eſt a uoluntate. Si aũt quæratẽ 44
ratio huius. Dicendum, ꝙ huius rõ
eſt triplex. Prima quia penes uolun-
tatem conſiſtit regiminis domini-
um. Secũda quia in ipſa reperitur re
ctitudinis principium. Tertia uero
quia ad ipſam pertinet regiminis cõ
plementum. In ipſa nãque conſiſtit
regiminis dñium; pro eo quòd ipſa
alijs potentijs imperat, & ei a nulla
imperatur. In ipſa etiã attenditur re
ctitudinis principiũ: amor.n. princi
piũ eſt rectitudinis, & obliquitatis, ſi
cut oñdit Aug. Vnde bonus amor eſt
fundamentum ciuitatis dei, & malus
fundamentũ ciuitatis diaboli. Et ra-
tio huius eſt, quia amor eſt radix om
nium affectionum, & tantæ adhæren
tiæ, ut transformet amantem in ama
tum. Penes etiam ipſam conſiſtit re-
ctitudinis, & regiminis complemen-
tum, quoniam ipſius obiectũ eſt bo-
num: bonum autem, & finis eſt idem.
Et quia in directione ad finem conſi
ſtit bonitatis completio, in obliquа-
tione

tione vero cõſiſtit bonitatis amiſſio:
hinc eſt quòd ab ipſa voluntate ori-
tur omne peccatum. Et propterea Au
guſt. in lib. de duabus animabus dif
finiens peccatum dicit, quòd peccatũ
eſt voluntas aſſequendi, vel retinen-
di quòd iuſtitia vetat, & a quo liberũ
eſt abſtinere: per hoc autem quod di
cit voluntas aſſequendi &c. deſcribit
peccatum ſecũdum quod eſt vitium,
& diordinatio quę a voluntate ortũ
habet. Per hoc autem quòd dicit, a
quo liberum eſt abſtinere, notificat
peccatum ſecundum quòd tenet rõ-
nẽ culpæ: quia nemo culpatur in eo,
quod vitare non poteſt, ſicut ipſe di-
cit ibidem. Sic igitur patet, quòd pec
catum inquantum tenet rationẽ cul
pæ voluntatem reſpicit vt ſubiectũ:
inquantum etiam tenet rationem vi
tij reſpicit voluntatem vt principiũ,
& vt ſubiectum primum, licet aliquo
modo reſpiciat actus aliarum poten
tiarum. Vnde rationes q̃ ad primam
partẽ inducuntur concedendę ſunt.

45 AD illud ergo, quòd primo obij
citur, quod non peccamus niſi con-
ſentiendo. Dicendum, quod & ſi cõ
ſenſus reſpiciat ſimul rationem, &
voluntatem, principalius tamen, &
completius voluntatem reſpicit, quia
in ea conſummatur. Quantumcun-
que enim ratio deliberet, niſi volun-
tas alterum prœoptet, nunquam eli-
git, nec conſentit: & quòd eſt ibi cul
pæ, & iniuſtitiæ, hoc eſt ratione volũ
46 tatis adiunctæ. AD tria ſequentia, ꝙ
peccatur obliuione, cogitatione, &
ſuggeſtione, patet reſponſio ex his, q̃
dicta ſunt: nam talia non ſunt pecca-
ta, niſi quia voluntaria. Vnde nunq̃
circa actum memoriæ culpa cõſiſtit,
nec etiam circa actum intelligentiæ,
niſi eis immiſceat ſe voluntas vel an
tecedenter, vel concomitanter, vel cõ
ſequenter. Similiter nec ſuggeſtio ſi
eſt omnino ab extrinſeco: eſt culpa,
ſed illa, quæ ẽ ab intrinſeco quę quo
dammodo voluntaria eſt, ſiue quia a
voluntate Adę habuit ortũ, ſiue quia
a voluntate peccantis non præcaue-
47 tur. AD illud, quod obijcitur, quod
peccatum deformat totam imaginẽ.
Dicendum, quod & ſi tota imago de
formetur, & vitietur: illa tamen ſola
deformatio, quæ eſt in voluntate eſt
illa, quę eſt ratio inculpandi: & ideo
non ſequitur, ꝙ culpa reſpiciat alias
potentias animæ ſub ratione culpæ:
quamuis circa actus earum conſiſtat
corruptio vitioſa. AD illud, quod 48
obijcitur, quod omnem malam volũ
tatem præcedit malum iudicium. Di
cendum, quòd verum eſt quantũ ad
actum voluntatis, qui quidem eſt cõ
ſenſus plenarius: attamen nunquam
in creatura rationali ſm ꝙ inſtituta
fuit, iudicium erroneũ, interueniret
niſi voluntas ſe illo iudicio immiſce
ret nũquam. n. Adam pręſumpſiſſet,
vel de ſe pręſumptuoſe iudicaſſet, niſi
amore voluntatis nimium ſibi adhę
ſiſſet. Vnde amor mirabiliter peruer
tit iudicium. Licet igitur primus An
gelus, ſiue Adam quando peccauit
prius præſumpſerit, quam ambierit:
illius tamen præſumptionis peruerſi
tas a voluntate habuit ortum, & am
bitionis ſcelus in voluntate fuit con
ſummatum: & ita peccatum reſpicit
voluntatem principaliter, tum quia
in ipſa primo inchoatur, tum quia in
ipſa cõſummatur: ideo recte dicitur
ſubiectum primum peccati, quia &
primum eſt origine, primũ etiam cõ
plemento, ſiue conſummatione.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Pœna, quemadmodum & pecca
tum reſpicit voluntatẽ, cũ deus
de voluntate deliberatiua vlci
ſcatur: pœna enim aut vltio
dei, voluntatem reſpicit, & vt
paſſio eſt lædens & affligens,
& diſplicens ſimiliter: quan-
quam paſſio tenens ſemiplenã
rationem pœnæ, non tãtum vo
luntatẽ, ſed ceteras potentias,
& membra corporis reſpiciat.

VTRVM ſicut pecca- Funda-
re, ſic etiam puniri ſit menta.
volũtatis proprium.
Et ꝙ ſic videtur. Anſ.
de originali peccato.

Miratur(inquit)ſorte aliqs, cur per
culā ꝑ volūtatis membra puniuntur,
& ſenſus : verum non eſt ita:non.n.
punitur niſi voluntas, nam nihil eſt
alicui pœna,niſi quòd contra volun
tatem eſt:& nulla res pœnam ſentit,
niſi quæ voluntatem habet:membra
autem, & ſenſus per ſe nihil volunt:
ſicut igitur voluntas membris,&ſen
ſib⁹ operatur,ita in ipſis ipſa aut tor
quetur,aut delectatur. Ex hac aucto
ritate habet̃ ꝙ claudit in ſe ratioci-
nationem,quòd proprium ſit volun
tatis puniri. Item. Aug. in li. lxxxiij.
quæſtionum . Voluntas quippe ipſa
punitur,ſiue ſit animi ſupplicium,ſi
ue corporis,vt quę delectatur in pec
catis,ipſa plectatur in pœnis. Itē. Ra
tione. Oppoſita nata ſunt fieri circa
idem:ſed voluntarium,& inuolunta
rium ſunt oppoſita:ſed pœna eſt affe
ctio inuoluntaria,ſicut dicit Auguſt.
in libr. de libe.arb.ergo ſicut culpa,
quæ eſt affectio voluntaria reſpicit
voluntatem tanquam illud,a quo eſt:
ſic videtur,quòd pœna reſpiciat vo-
luntatem tanquam illud contra qđ
eſt. Item. Culpa eſt meritum pœnæ:
ſed meritum reſpectu pręmij & ha-
bet rationem ordinis,& habet ratio
nem diſpoſitionis:ſi ergo diſpoſitio,
& illud ad quod diſponit ſunt in eo
dem,&culpa vt in ratione culpæ eſt,
potius reſpicit voluntatem :ergo &
Ad opp. pœna. Sed contra. Quatuor(vt dicit
Beda)inflicta ſunt nobis pro peccato
ſ.ignorantia,malitia,infirmitas,con
cupiſcentia:ſed quod infligitur pro
peccato eſt pœna,ergo ignorantia eſt
pœna:ſed conſtat, quod ignorantia
non reſpicit voluntatem , ſed ratio-
nem:ergo &c. Item. Duplex eſt pœ-
na in futuro,videlicet pœna damni,
&pœna ſenſus:ſed pœna damni,quę
eſt carentia viſionis dei,non tantum
reſpicit voluntatem,imo multo ma-
gis reſpicit rationem:pœna vero ſen
ſus,quæ eſt in concrematione ignis,
multo magis reſpicit partem ſenſibi
lem,& coniunctum, quàm reſpiciat
voluntatem rationalem, cum ſentire
ſit paſſio coniuncti:ergo videtur, ꝙ
pœna principalius reſpiciat alias po
tentias animę,quam volūtatem. Itē.
Si pœna reſpicit voluntatem,aut hoc
eſt, quia eſt ſecundum voluntatem,
aut quia eſt contra voluntatem.Si qa
ſecundum volūtatem:ergo nemo pu
niretur niſi qui vellet,quod plane fal
ſum eſt. Si quia contra voluntatem:
ergo cum vir iuſtus voluntarie ſuſti-
neat omnes pœnas,& maxime Chri
ſtus,nulli viro iuſto,nec etiam Chri
ſto pœnalis eſſet aliqua paſſio , quòd
manifeſte falſum eſt. Item. Si pœna
reſpiceret voluntatem tanquam ſu-
biectum proprium:ergo ſicut nemo
poteſt peccare, niſi q habet vſum vo
luntatis,ſic nemo poſſet puniri, niſi
qui volūtatis vſum haberet: ſed hoc
eſt plane falſum:nā paruuli puniun
tur pro peccatis parentum,& multa
etiam tormenta patiuntur non ſolū
in habitu,verūetiā in actu:ergo &c.

RESP. Dicendum,quòd pœna 49
ratione pœnæ duo nominat, videli-
cet nocumentum naturę,&inſtrumē
tum diuinæ iuſtitiæ,vnum tanquam
materiale,reliquum tanquam forma
le. Vnde pœna & eſt vltio, & eſt etiā
paſſio. Cum ergo pœna comparatur
ad aliquid,hoc poteſt eſſe aut inquan
tum vltio,aut inquantum paſſio . Si
inquantum vltio: ſic proprie habet
comparari ad ipſam voluntatē:deus
enim non vlciſcitur ſe de manu , vel
pede,vel aliqua potētia ſenſitiua, ſed
de voluntate deliberatiua, de qua vl
ciſcitur deus non ſolum affligendo
ipſam in ſe,ſed etiam affligendo eam
in cęteris membris corporis, in qui-
bus ipſa cupiebat delectari. Si autem
comparetur pœna ad aliquid inquan
tum eſt paſſio,ſic dicēdum eſt: quòd
cum non quęcunque paſſio pœna ſit
ſecundum completam rationem pœ
næ,ſed paſſio lędens,paſſio affligēs,
paſſio diſplicens: ſic pœna ſecūdum
quòd plene tenet rationem pœnæ ſ.
pœna,quæ facit hominem recte miſe
rum,adhuc reſpicit voluntatem rō-
ne ſui completiui. Nemo enim plene
miſer eſt(ſicut dicit Auguſt.)ex hoc
quòd patitur ſolū, ſed ex hoc quòd
patitur,& ſcit ſe pati , & non vult ſe
pati . Secundum autem quòd paſſio
tenet ſemiplenam rationem pœnę ꝓ
ut dicitur paſſio lędens, vel affligens
in eo,

in eo, in quo non eſt nata eſſe quantum eſt de prima cōditione naturę, ſic non tantum reſpicit voluntatem, ſed etiam omnes potentias animę, & omnia membra corporis: nō tamen reſpicit illa ſine volūtate, quia in nullo poteſt eſſe pœna, niſi in quo eſt rationalis voluntas. Vnde bruta quamuis patiantur, non tamē puniuntur. Sic igitur patet, quòd pœna & inquātum eſt vltio, & inquantum eſt paſſio plene tenens rationem pœnę, directe reſpicit ipſam voluntatem, ita quòd proprium eſt ipſius voluntatis puniri. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt. Inquantum tamē eſt paſſio lędens, vel affligens, habet reſpicere alias potentias, & etiam corporis organa. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad rationes, quæ ad oppoſitum inducuntur.

50 AD illud enim quòd obijcitur de ignorātia, & pœna damni, & ſenſus, patet reſponſio. Nam & ſi ignorantia dicat priuationem alicuius boni ꝙ reſpiciat cognitiuam, & ſimiliter pœna dāni, & ſimiliter pœna ſenſus priuationē delectationis, & q̄etis partis ſenſitiuæ, totum hoc tamen deus ordinat ad vindicandum, & vlciſcendum ſe de volūtate: ipſa enim eſt quę directe aduerſatur diuinę iuſtitię, dū perpetrat iniuſtitiam: & ideo ordo diuinæ iuſtitiæ punientis directe reſpicit illius deordinationis remotionem. ipſa etiam ſola fuit, quæ ſibi ſe principium poſuit, & deum derelinquendo cōtempſit, dum peccauit: & ideo debet per pœnarum multitudinem in ſeruitutem dei redigi, vt quæ dehonorauit deum voluntarie contemnendo, honoret ipſum inuoluntarie ſupplicia patiendo. AD illud, 5c quòd obijcitur, quòd in viris iuſtis, & in Chriſto non fuit pœna inuolūtaria. Dicendum, quòd ibi non tenet pœna rationē vltionis, niſi relata ad voluntatem Adæ peccatricem, reſpectu cuius voluntatis omnis pœna eſt inuoluntaria, quia volūtas peccatrix quærit oblectationē, quærendo oblectationem & refugit paſſionem. AD 5a illud, ꝙ obijcitur de paruulo. q pati tur pœnas, rñderi pōt ſicut ad hoc.

AN VOLVNTAS ET ACTIO MALA IN eodem homine, & circa eandem rem ſint vnum peccatum, an plura.

DISTINCTIO XLII.

DVM autem voluntas mala & operatio ſint peccatum, quæri ſolet: vtrū in eodem homine & circa eandē rem hæc duo vnū ſint peccatum, vel diuerſa: vt ſi quis voluntate furatur, voluntatē habuit malam, quæ peccatum eſt, & actum malum, qui item peccatum eſt. Hæc autem duo diuerſa ſunt, ſ. voluntas, & actio. Sed nūquid diuerſa ſunt peccata, an vnum? Quidam dicunt vnum eſſe peccatū, alij verò dicunt diuerſa eſſe peccata. Quia cum conſtet hæc duo eſſe diuerſa, aut diuerſa duo peccata dicuntur, aut duo diuerſa non peccata. Quibus alij rñdent, hæc duo diuerſa eſſe peccata, nō plura. Non .n. plura peccata ſunt, ſed peccatum vnum: quia vna præuaricatio vel inobedientia in vtroque admittitur, ſiue quando vult, ſiue quando agit: & vnus eſt ibi contemptus, ſed minor cum in voluntate ſolū m peccatum continetur, maior vero cum volūtati etiam operatio additur: & ideo maius fit peccatum, ſed non plura, cum volūtas operi mancipatur.

Deſcendit ad ſpeciales differētias peccati in communi.

Opinio cōtra illos q dicūt vnū eſſe peccatum.

Reſpōſio.

Alia

Alia contra eoſdem oppoſitio.

SED adhuc eiſdem obiicitur. Si vnum tantum illa duo peccatum ſunt, cũ quis voluntate mali prius concepta, deinde opus patrauerit, non pro aliquo reus eſt, niſi pro quo ante op⁹ reus erat, cum adhuc in ſola voluntate peccatum conſiſtebat. Nullus enim reus eſt æternæ mortis niſi pro peccato, ſed peccatum aliud non eſt admiſſum actione, quàm prius admiſſum erat voluntate. Non ergo

Reſpõſio. pro aliquo alio iſte fit damnabilis actu peccando, quàm ante fuerat, cum ſola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam & illi reſpondent, dicentes propter peccatum quidem tantum illum furem reũ conſtitui: & quamuis eius voluntas & actio vnũ ſint peccatum, pro alio tamẽ reus factus eſt actu peccando, quàm prius erat ſola voluntate delinquendo: quia Pro actu, qui eſt aliud quam uoluntas, licet non aliud peccatum.

Alia aduerſus eoſdem obiectio.

ITEM & adhuc quæſtioni inſtant, dicentes hæc duo ideo diuerſa eſſe peccata, quia diuerſorum legis mandatorum præuaricationes ſunt. Alio enim mãdato legis prohibetur actio furti, ſ. Non

Exod. 20 furaberis: alio furandi volũtas, ſcilicet, Non concupiſces rem proximi tui. Cum autem hæc duo diuerſa mandata ſint, quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diuerſas eſſe præuaricationes, di-

Reſponſio uerſa igitur peccata. Ad quod etiam illi dicunt, diuerſa quidem eſ-

Articulo ſe mandata, quibus illa duo diſtinctim prohibentur, vt Aug. docet

71. in to. 4 ſuper Exod. Verumtamen in illis non obſeruatis vna tantum præuaricatio incurritur, vnumque contrahitur peccatum, licet duo diuerſa illis prohibeantur. Sicut ecõuerſo duo ſunt mandata charitas, quibus duo præcipiuntur diligi: vna tamen in eis nobis commendatur charitas.

Si peccatum ab aliquo admiſſum in eo ſit quouſquepœniteat.

PRAETEREA quæri ſolet, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato volũtas id agendi & actio trãſierint, nondum tamen vera habita pœnitentia, vtrum illud peccatum uſquequo pœniteat, ſit in eo. Quod non eſſe videtur: quia voluntas illa quæ prius fuit, non eſt, neque actio: quia non vult illud vel agit, quod ante voluit & egit. Sed non eſt ignorandum peccatum duobus modis

Reſponſio quæſtionẽ determinans. dici eſſe in aliquo, & tranſire, ſcilicet actu, & reatu. Actu eſt in aliquo, dum ipſum peccatum vt actio, vel voluntas, in peccante eſt. Reatu vero, cum pro eo, ſiue tranſierit ſiue adſit, mens hominis polluta eſt & corrupta, totuſque homo ſupplicij s obligatũ perpetuis. Nec unquam eſt in aliquo peccatum actu, præter originale, quin ſit etiam reatu: ſed eſt reatu intelligendum, poſtquam tranſit actu.

Quibus

Quibus modis dicitur in ſcriptura reatus.

REATVS in ſcriptura multipliciter accipitur, ſcilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporalis vel æternæ. Si enim mortale eſt, obligat nos pœnæ æternæ: ſi veniale, obligat nos pœnæ tẽporali: Duo enim ſunt genera peccatorum, mortaliũ. ſ. & venialiũ. Mortale eſt, per quod homo mortem æternam meretur. Crimẽ enim, vt ait Aug. eſt quod eſt dignum accuſatione & damnatione. Veniale autem quod hominem vſque in reatum perpetuæ mortis nõ grauat, veruntamen pœnam mereretur, ſed faciie in dulgetur. Quid ſit mortale peccatũ. Quid ſit veniale peccatum

De modis peccatorum, qui multipliciter aſſignantur.

MODI autem peccatorum varias in ſcripturas habent diſtinctiones: in qua dicitur peccatum duobus modis committi, ſ. cupiditate & timore, vt Augu. tradit ſuper illum locum Pſalm. Incenſa igni & ſuffoſſa. His enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. Et incenſa igni ea dicit, quæ ex cupiditate male incendẽte oriuntur. Suffoſſa vero, quæ ex timore male humiliãte proueniunt: quod eſt, quando quis cupit non cupienda, vel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, ſ. cogitatu, verbo, & opere, vnde Hierony. ſuper Ezech. Tria generalia delicta ſunt, quibus humanum ſubiacet genus. Aut enim cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus. His aliquando etiam additur quartus modus, ſ. conſuetudinis: quod in quatriduano Lazaro ſignificatum eſt. Dicitur quoque homo peccare in deum, in ſe, & in proximum. In deum, cum de deo male ſentit, vt hęreticus, vel quæ dei ſunt vſurpare præſumit indigne participando ſacramentis, vel quando nomen dei peierando contemptibile facit. In proximum peccat, cum proximum iniuſte lędit: In ſe vero, cum ſibi & non alii nocet. prima diſtinctio. in to. 8. poſt mediũ enarrationis. Pſalm. 79. Secũda diſtinctio. Tertia diſtinctio.

Quomodo differunt delictum & peccatum.

VARIAM quoque appellationem habet. Dicitur enim peccatum etiam delictum. Et delictum fortaſſe eſt (vt ait Auguſt. in queſtion. Leuitici) declinare a bono: Peccatum eſt, facere malum. Aliud eſt enim declinare a bono, aliud eſt facere malum. Peccatum ergo eſt perpetratio mali, delictum deſertio boni: quod & ipſum oſtendit nomen. Quid enim aliud ſonat delictum, niſi derelictum? & qui delinquit, quid derelinquit niſi bonum? Vel derelictum eſt quod ignoranter fit: peccatum quod ſcienter committitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.

De ſeptem principalibus vitiis.

PRAETEREA ſciendum eſt ſeptem eſſe vitia capitalia, vel principalia, vt Greg. ſuper Exod. ait ſcilicet inanem gloriam. Iram,

autē boni nihil aliud, quā eſt malū : ergo qđ nō eſt ad deū ſicut ad finē, ē malum ; & ꝙ eſt ad deum, ſicut ad finē, eſt bonū. hoc cōſtat: ſed omnis actio noſtra vel eſt ad deum ſicut ad finem, vel non eſt ad deum: ergo omnis actio noſtra vel eſt bona, vel eſt mala. Item. Cum voluntas noſtra ex deliberatione facit aliquid, aut quieſcit in creatura, aut refert ad creatorem. Si refert ad creatorē, bene facit: ſi quieſcit in creatura, male agit, & deordinatur, quia fruitur eo, quo eſt vtendum: ergo videtur, quòd voluntas in omni actione ſua vel mereať, vel demereatur. Sed cōtra. Rom. vij.

Ad opp. Velle mihi adiacet &c. gloſa. Eſt velle gratiæ, velle vitij, velle naturæ: ſed actio reſpondet voluntati: ergo inter actionem meritoriam, & vitioſam, cadit aliqua actio media: non ergo oīs actio voluntatis noſtræ eſt mala, vel bona, ſed quædam indifferens. Item. Leuare feſtucam de terra nec eſt bonum in genere, nec malum, nec etiā bonum ex circunſtātia, nec malum: ſimiliter quantum eſt de ſe nec eſt meritorium, nec demeritorium : ſi ergo bonum moris diuiditur ſufficienter per has tres diuiſiones, & nihil eſt in genere quod nō ſit in ſpecie, videtur quòd talis actio non ſit bona, vel mala, ſed indifferens. Item. Aliquis comedit, vt ſatisfaciat appetitui naturali: talis actio non eſt bona bonitate meriti, hoc conſtat: quia nō ſit ꝓpter deum, nec ad ipſum refertur, nec eſt mala malitia culpæ : quia peccatū non cōcordat naturæ, ſed diſcordat: talis autem actio naturæ eſt conſona: ergo videtur, ꝙ aliqua actio nr̄a medium teneat inter bonitatem, & malitiam. Item. Si omnis actio noſtra eſſet meritoria, vel demeritoria, cū in eo qui caret charitate, nulla ſit meritoria, omnis eius actio eſſet mala: ergo peccaret in hoc, ꝙ vadit ad eccleſiam : ergo & in hoc ꝙ facit oīa alia opera : igitur numquam ſe diſponeret ad gratiam, imo diſponendo magis ſe elongaret. Itē. Nulla eſt actio bona, & meritoria, niſi quæ ſit bona intentione, & mediante illa refertur ad debitum finē: ergo ſi omnis actio noſtra eſſet bona, vel mala, meritoria vel demeritoria, in omni actione, & cogitatione noſtra, quam in deum non referimus, peccaremus: ergo vix eſſet aliquis, qui non peccaret millies in die, cū innumerabiles habeamus cogitationes, & affectiones, in quibus nihil cogitamus de deo : de illis maxime loquor, q̄ magis intēdunt actioni, quam cōtēplationi. Item. Sicut charitas eſt principium omnium bonorum, ſic libido, & concupiſcentia eſt principium, & cauſa omnium malorum: ſed multas actiones faciūt homines tota die, quas non faciunt nec ex libidine, nec ex charitate, imo vel ex amore naturali, vel ſociali, vel ex quadam vrbanitate ciuili, & conſuetudine operandi, non videtur ergo, quod omnis actio voluntaria ſit immediate bona vel mala.

RESP. Dicendum, quod cum quæritur, vtrum actio diuidatur per bonum, & malum, tanquam per differentias immediatas, eſt quæſtio de actione voluntatis deliberatiuæ, ſm quod deliberatiua eſt: illa enim eſt, quæ diuiditur per bonum, & malū. 24 Et quoniam de actione volūtatis deliberatiuæ dupliciter ē loqui, ſcilicet quantum ad genus actionis, & in cōparatione ad operantem : dupliciter poſſunt iſtæ differentiæ ad actionem comparari. Aut ſecūdum genus operis, aut reſpectu operantis. Si primo modo: ſic planum eſt, quod nō eſt diuiſio per immediata, imo inter actionem bonam, & malam actionem indifferentem contingit reperiri mediam: & hoc manifeſtum eſt, quia cū triplex ſit differentia boni moris: q̄a eſt bonum ſecundum ſe, ſiue principale, & bonum ex circunſtantia, & bonum in genere, & econtra, cum triplex ſit malum ſ. malum in genere, & malum ex circunſtantia, & malum ſecundum ſe, inter hæc oīa contingit reperiri medium. Nam inter bonum, & malum ſecūdum ſe quaſi media, ſunt illa, quæ nec ſunt bona ſecūdum ſe, nec ſunt mala ſecundum ſe, ſicut ſunt bona, vel mala in genere, vel ex circunſtantia. Inter bonum ex circunſtantia, & malum ex circunſtantia

ſtantia media ſunt tam indifferentia
quã bona,& mala in genere : omnia
enim illa indifferenter poſſunt fieri
bona,vel mala ex circunſtantia . In
ter bonum autem in genere, & malũ
in genere,cadit medium indifferens
ſimpliciter,ſicut velle comedere, vel
velle leuare feſtucam de terra, q̃ non
dicunt bonitatem moris,vel malitiã.
Et ſic patet,quod diuiſio actiõis per
bonam,& malam quãtum ad genus
operis,non eſt per differentias imme
diatas,imo eſt reperiri differentiam
tertiam: & in hoc cõmuniter omnes
concordant . Si autem loquamur de
bonitate,& malitia actionis in com-
paratione ad operantem,ſic ſunt di-
23 uerſæ opiniones . Nam quidam di-
cunt,quòd eſt diuiſio immediata: ni
hil enim facit homo ex deliberatio-
ne,quòd deus non reputet ei ad præ
mium,vel non imputet ei ad aliquod
demeritum. Vnde ĩ die iudicij (vt di
cunt)de omni actu deliberatiuo rõ-
nem reddemus. Et huic poſitioni vi
dentur conſonare verba ſanctorum,
qui dicunt,quod nõ peribit capillus
de capite,nec momentum de tempo
re,de quo rationem non reddemus,ſi
cut dicit Berna.& hoc idem videtur
dicere Anſelm. ꝙ exigetur a nobis oẽ
tẽpus impẽſum, qualiter fuerit expẽ
ſum. Et ipſa veritas vr̃ huic conſona
re,cum dicit,ꝙ de oĩ verbo otioſo rõ
nem reddemus. Sed iſte modus dicẽ
di, aut multũ ampliat viã ſalutis,aut
multũ coarctat . Nam ad hoc, quòd
ſit opus meritorium aut dicẽt requi
ri actualem relationem illius operis
ad deum,& in particulari, aut dicẽt
ſufficere relationem in habitu, & in
vniuerſali. Si dicũt,quòd requiritur
relatio in particulari,nimis eſt arcta
via ſalutis,quia tunc in omni opere,
quòd homo non refert actualiter in
deum,demeretur,& peccat;quòd val
de ſeuerum eſt dicere. Si vero ſuffice
ret intentio habitualis,& in vniuer-
ſali,tunc quando aliquis propoſuiſ-
ſet in corde ſuo ſeruire deo in prin-
cipio anni,vel mẽſis,vel ſeptimanæ,
vel diei,omnia opera,quæ poſtea fa-
ceret,etiam nihil cogitans de deo,eſ-
ſent ſibi meritoria . Sed ſi hoc dica-
tur,valde ampliatur, & largatur via
ſalutis: & in hoc auctoritatibus ſan
ctorum obuiatur,qui dicũt eam eſſe
valde arctã. Et ideo eſt alius modus
dicendi quodammodo magis tempe
ratus,quam ſit ille,videlicet,ꝙ quæ-
dam ſint actiones deliberatiuę volũ
tatis,quæ reſpiciunt ipſam directe q̃
dam vero ſunt,quę reſpiciunt ipſam
ſecundum quod regit potentias natu
rales. Prima operatio ẽ locutio,quæ
quidem eſt rationalis,ſecundum q̃ᵭ
ratione vtitur. Secunda vero eſt co-
meſtio,vel ambulatio,& conſimiles.
Dicunt ergo,quod circa illas opera-
tiones,quæ reſpiciunt voluntatẽ ra-
tionalem,ſecundum quòd rationalis
eſt non cõtingit reperiri medium in
ter bonitatem,& malitiã: circa alias
vero contingit. Vnde bene concedũt
quòd non omnis actio deliberatiua,
vel bona eſt,vel mala . Locutio autẽ
omnis vel bona eſt,vel mala. Aut.n.
eſt vtilis,aut otioſa. Et ſi otioſa,tunc
eſt mala.Si vtilis,tunc eſt bona.Et ꝓ
pterea dominus dixit. De omni ver
bo otioſo reddetis rationem:non de
omni facto . Et beatus Iacobus in
Canon. ſua dicit,quòd qui in verbo
non offendit , hic perfectus eſt vir.
Et propterea dicit quidam,quòd ver
bum prius debet venire ad limam, q̃
ad linguam . Sed tamen adhuc iſte
modus dicendi non videtur plene
ſatisfacere : nam velle cogitare de ve
ritate , eſt actus voluntatis ſecũdum
quòd mouetur rationabiliter : & ta-
men frequenter homo cogitat de ve
ritate, ita quòd non refert ad deum:
& tamẽ durum eſt dicere , quòd pec
cet . Vlterius poteſt aliquis loqui a-
lij ex naturali pietate,vel ex ciuili vr
banitate,ſicut qui ſalutat hominem
in via:& tunc valde durum eſt dice-
re,ꝙ peccet : nec poteſt dici,quòd o-
mnis talis locutio ſit meritoria. Itẽ.
Si plus eſt facere,q̃ dicere,potius red
demus rationem de facto otioſo,
quam de verbo. Vnde ſancti conclu
dunt hoc a minori , ex verbo euan-
gelij . Et ideo eſt tertius modus di-
cendi , quòd in operibus volun-
tatis deliberatiuæ , eſt ponere me-
dium inter malitiam , & bonitatem.
Nam

Nam quædam actio a voluntate deliberatiua procedens, eſt ordinata in finē debitum. ſ. ad deum: & hæc quidē eſt bona: & ſi ſit ex charitate, eſt meritoria vitæ æternæ merito cōdigni: ſi autem fiat extra charitatem, meritoria eſt merito congrui. Quædā vero actio deliberatiua ex volūtate ꝓcedens eſt non ordinata: & hæc eſt diuiſio per immediata: ſed non omnis
24 actio non ordinata ad deum tanquā ad finem eſt mala. Quia quædā nō ordinatur propter inordinatam conuerſionem ad creaturā. Quædam vero non ordinatur propter operantis negligentiam. Quędam vero nō ordinatur propter operantis infirmitatem, & miſeriam. Prima differentia actionis non ordinatæ eſt mala malitia cōmiſſionis. Secunda eſt mala malitia omiſſionis. Tertia vero neutro modo eſt mala, ſed eſt indifferens. Talis autem actio eſt, quando quis facit aliquam operationem, ita quòd circa creaturam non afficitur inordinate: nec tamen illam operationē comparat ad deum, ſed facit propter aliquem finem, qui reſpicit indigētiam naturæ: vt cū aliquis ambulat vt recreetur, vel comedit vt reficiatur: talis actio indifferens iudicatur, quia deus nec ...am remunerat, nec imputat in culpa: & hoc quia in tali actione non eſt malitia commiſſionis, quia non eſt inordinata dilectio: nec etiā omiſſionis: non enim ſemper omittit homo, quando actiones ſuas non refert in deum. Indulgetur enim naturæ fragili, & infirmę, vt multa poſſit talia facere: nec deus requirit ab homine in tali ſtatu diſtractionis, & miſeriæ, ꝙ omnia que facit referat ad ſe; requirit tamen aliquando quādo eſt locus, & tempus: & tunc ſi homo non referat, omittendo peccat. Concedendum eſt igitur ſicut, rōnes quædam oſtendunt, ꝙ diuiſio actionis ꝑ bonam, & malam non eſt per differētias immediatas, pro eo quod inter has differentias cōtingit reperiri medium, ſiue actio conſideretur ſm genus operis, ſiue reſpectu operantis.

Sco. diſt. p ſen. cōuenit in cōcluſione, ſed diſcrepat in mō dicendi: ſimiliter D. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 8 & 9.

25 AD illud ergo, quod primo obijcitur de illo verbo Apoſtoli. Omnia in gloriam dei facite. Rñdēt aliqui, qđ eſt conſiliū, aliqui ꝙ eſt ꝑceptū, aliqui ꝙ eſt finis pręcepti, ſicut illud. Diliges dominum deum tuum &c. Omnibus autem prædictis modis prędictus ſermo poteſt intelligi. Poteſt enim accipi affirmatiue, vel negatiue. Et affirmatiue dupliciter: quia hoc ſignum, omnia, poteſt ibi teneri collectiue, vel diſtributiue. Si accipiatur negatiue, ſic eſt præceptum: & tunc eſt ſenſus. Ita faciatis opera veſtra, vt nihil faciatis contra gloriam dei. Si autem intelligatur affirmatiue: & hoc ſignum, omnia, teneatur diſtributiue, & diuiſim, tunc eſt conſilium, & admonitio. Admonet enim Apoſtolꝰ ſecundum hunc ſenſum, quòd quodlibet opus noſtrum referamus in deū, & de quolibet diuiſim poſſumus facere: & vtile eſt nobis, & expediēs ſi faciamus. Nullum enim eſt opus deliberatiuum, quod a nobis fiat, quod quidem non poſſimus facere propter deum; & ſi hoc facere nus, melius faceremus, quam quando non referimus. Si autem prædictus ſermo teneatur affirmatiue: & hoc ſignū, omnia, teneatur collectiue: tunc nec eſt præceptum, nec conſilium, ſed finis præcepti, & conſilii. Ad hoc enim debemus tendere, & hoc deſiderare, quòd ad talem ſtatum perueniamus, ꝙ omnes cogitationes noſtras, & affectꝰ in deum referamus: hoc autem tūc obtinebimus, quando deum ex toto corde diligemus. Et ſic patet, ꝙ ex aucto ritate illa non concluditur, ꝙ aliquis peccet cum non refert opus ſuum in deum actualiter. Nec valet illud, qđ 26
obiicitur, ꝙ non poteſt eſſe conſiliū: non enim hic accipimus conſiliū ꝓprie, prout ꝑponitur iuriſperitis: ſed vocamus hic conſilium quācunque monitionem generalem, quæ viā expedit ad perueniendum in ſalutem, ſicut ſunt admonitiōes Salomonis in li. prouer. & conſimiles hortationes ad bonum. AD illud, quod obiici- 27
tur, ꝙ reddemus rationem de oī verbo otioſo. Dicendum, ꝙ otioſum nō dicitur verbum, quia non ſit ordinatum in finem ſolum, ſed quia omni caret vtilitate, dum tamen aliquam deberet

deberet habere:& inter tale otioſum,
& meritorium,ſiue bonum cadit me
dium,qñ aliquis facit aliquid, quod
non eſt omnimoda vtilitate priuatũ;
nec tñ eſt ordinatum in deum tanq̃
in finẽ vltimũ:vnde non dr homo eſ
ſe otioſus ſemper,qñ nõ laborat, ſed
tunc dr eſſe otioſus, qñ non laborat,
& deberet laborare. Frequenter tñ
illa verba,quæ videntur eſſe inutilia,
vtilia fiunt dũ ordinantur ad recrea
tionem aliquam ſpũs,& excluſionem
acciuiæ,ſm ꝙ refertur beatus Bern.
dixiſſe,cum quendam fecit cõſpitare:
otioſum(inquit)fuit factum,ſed non
otioſe factum:fecerat.n.hoc ad lætifi
candum illum,quem viderat mæſtũ.
28 AD illud,quod obr,ꝙ in via dei ſta
re,eſt retrocedere. Dicendũ,ꝙ verum
eſt,ꝙ qñ homo ſtat cum deberet am
bulare: & quantum ad illud tempus
dicit Bernardus, ꝙ non peribit mo-
mentum de tpe.Et Anſel ꝙ exigetur
a nobis ratio qualiter tempus fuerit
expenſum. Si aũt quæratur qñ, hoc
eſt difficile:imo impoſſibile determi-
nare,quia diuerſis perſonis diuerſi-
mode ſe offert oportunitas exeundi
in bonas operationes,& in bonas af
fectiones,& intentiones:& ideo ſan-
cti vt reddant nos ſollicitos terrent
nos,& dñs ipſe cũ dicit. Quod vni
29 dico,oĩbus dico, vigilate. AD illud,
quod obr,ꝙ non eſt mediũ inter vo-
luntates,& retributiones. Dicendum
quòd non eſt ſimile,pro eo ꝙ oĩs ho
mo qui naſcitur,naſcitur cũ peccato,
a quo non liberatur niſi ꝑ gratiam,
& illa gratia amittitur per culpam :
vnde neceſſe eſt voluntatem eſſe gra
tiam,vel odioſam: & quia retributio
nes reſpondent perſonis,hinc eſt, ꝙ
oẽs,qui non ſaluantur damnantur,
ita ꝙ non eſt medium. non ſic autem
eſt de actione,quia a volũtate, in qua
eſt libido, poteſt aliqua actio exire e-
tiam præter libidinem moris. Vnde ſi
cut iſtud argumentum nõ valet, Vo-
luntas non poteſt eſſe ſine libidine,
vel gratia: ergo non poteſt mouere
ſine libidine,vel gratia: ſic nec argu-
30 mentum prius dictum. AD illud,qđ
obr,quòd omne quod non eſt a deo,
eſt priuatum bono:ergo ſimiliter oẽ,
quod non eſt ad deum. Dicendum,
quòd non eſt ſimile, quia ordinatio
actionis ad deum, tanquam ad cauſã
efficientem,vel ad principium,atten
ditur non ſolum quantũ ad eſſe mo-
ris,ſed etiam quãtum ad eſſe naturę;
& ita reſpicit eſſe:ordinatio vero quã
tum ad finẽ reſpicit bene eſſe : quãuis
tamen non ſit medium inter ens, &
nõ ens,eſt tñ mediũ inter bene eſſe,
& male eſſe moris,pro eo ꝙ bonitas
moralis non ſe extendit ad omnes
actiones,ſicut bonitas naturalis. AD 31
illud quod obr,ꝙ ſi volũtas aliquid
facit,aut quieſcit in creatura, aut re-
fert ad deum. Dicendum,quod quie-
ſcere dicit aliquid alicubi dupliciter.
Aut quia ſiſtit ibi tanquam in vltimo
fine: & tuc eſt actio mala malitia mor
talis peccati, qñ.ſ.volũtas ponit crea
turam ſibi pro fine vltimo, & princi
pali. Aut quia ſic ibi ſiſtit, non quia
ibi ponit vltimum finẽ,ſed quia non
vlterius tendit:& hoc poteſt eſſe tri-
pliciter, ſicut dictum eſt ſupra. Aut
ex aliqua inordinata affectione, qua
illi rei alligatur. Aut ex negligentia,&
torpore,quo negligit referre cum poſ
ſit,& deberet. Aut quia ex quadã im
becillitate,& infirmitate aggrauatur,
vt difficile ſit ſibi oẽs actiones ſuas in
deum conuertere : & primis duobus
modis eſt peccatum,tertio modo nõ. 32
Notãdum eſt tñ, ꝙ ad hoc ꝙ aliqua
actio ſit meritoria,non oportet quòd
ſemper quis eam referat actualiter in
deum,ſed ſufficit relatio habitualis.
Habitualem autem relationem voco, 33
nõ quia habeat charitatem, per quã
ſit habilis ad referendum, ſed quia ĩ
primordio operationis illius,vel alte
rius,ad quam illa conſequenter ſe ha
bet,intentionem habet ad deum dire
ctam. Vnde ſi aliquis intendit dare ꝑ
deo centum marcas, & incipit dare,
& cogitat de deo in prima marca, &
in aliis non cogitat,nihilominus oẽs
dationes illę ſunt ei meritoriæ, & fru
ctuoſę:ſi autem opus alterius gene-
ris inciperet, oporteret quòd inten-
tio renouaretur ad hoc,vt opus eſſet
meritorium. Per hunc etiam modũ
intelligitur eſſe in viris religioſis,qui
in principio ex charitate deuouerũt

portare religionis pondus quicquid enim facit,qđ ad ſuæ religionis obſeruantiam ſpectat:ex prima intẽtione eſt eis meritorium ad ſalutem,niſi forte (qđ abſit)cõtraria intentio ſuperueniat. In alijs aũt,quæ ad religionem non ſpectant ſecus eſt. quia illa intentio non ſe extendit ad alia habitualiter:& ideo non eſt paruæ ſecuritatis,& vtilitatis religionem intrare. Fuerunt tñ qui dixerunt,quòd habitualis intentio ſolum ſufficit ad meritum ſatisfactionis. Opus eſt ſatisfactorium, ſi fiat in charitate. A D
84 hoc aũt quòd opus ſit meritorium vitæ æternæ,dicunt neceſſe eſſe concurrere actualem intentionẽ,quia nullũ opus eſt meritorium, niſi fiat a charitate actualiter monente. Probabilius tñ eſt dicere(ſicut dictũ eſt) quòd ad vtrũque ſufficiat relatio habitualis.
85 Relationẽ aũt habitualem voco non qua quis in generali refert ad deũ oia opera diei,vel anni; ſed qua quis refert aliquod opus ad deum:ita quòd opus ſequens directam habet ad opꝰ primum ordinationem,& conſequẽtiam;ſicut eſt in illo, qui dat centum marcas, vel intendit ire ad ſanctum Iacobum:in alijs aũt non habet locum. Habitualem etiam intẽtionem, ſiue relationem voco, quando non ꝑ cogitato in actu vt tunc ſine vltimo fine deo ex ſola boni operis conſideratione ipſa charitas prompta, vel aliqua alia virtus charitate informata ad ipſum bonum opus inclinat:ſicut vir obediens meretur obediendo prælato ſibi præcipienti, etiam ſi nihil de deo cogitet,ſed ſolum conſideret, quòd bonum eſt obedire.

Artic. 2. Conſequenter quæritur circa ſecundum principale,ſcilicet de cõparatione actionis malæ ad voluntarem. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur,vtrum omne peccatum actuale, tam mortale,quàm veniale ſit voluntarium. Secundo quæritur, vtrũ omne peccatum mortale ſit circa voluntatem, ſicut circa ſubiectum. Tertio quæritur, vtrum puniri, ſicut etiam peccare ſit ipſius voluntatis ꝓpriũ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatũ quodcũq;actuale voluntariũ eſt,ſiue ſit mortale, quod eſt voluntarium ſimpliciter,vel ſit ueniale ex deliberatione factũ, vt mẽdaciũ iocoſũ, qđ etiã eſt ſimpliciter voluntariũ: ſiue ex ſurreptiõe,vt primi motus, qui ſm quid dñr voluntarij.

VTRVM, omne peccatum actuale ſit voluntarium. Et cum certũ ſit de mortali, ꝙ ſic, quæritur de veniali. Fundamenta.

Et quòd omne peccatum veniale ſit voluntariũ videtur, ſicut dicit Aug. & habetur in litera. Vſque adeo peccatum voluntarium eſt,vt nullo modo ſit peccatum niſi ſit voluntarium; ergo ſi peccatum veniale peccatũ eſt: ergo neceſſe eſt ipſum eſſe voluntarium. Si tu dicas,quòd omne peccatum eſt voluntarium, aut voluntate propria, aut uoluntate Adæ: & veniale eſt peccatum, quia voluntarium voluntate Adæ. Obijcit contra hoc: quia ſi ad rationem peccati venialis ſufficie,quòd ſit voluntarium voluntate Adæ, cũ illud peccatum quod Adam trãsfudit in nos, ſit peccatum originale, veniale peccatum eſſet originale:quod ſi hoc eſt falſum,reſtat quòd & primum. Item. Motus inordinati, & ad illicita qui dicuntur eſſe in nobis peccata, non ſunt peccata nec i paruulis, nec in furioſis:hoc aũt non eſt, niſi quia uon mouentur vſu rõnis,& voluntatis,ergo videtur, ꝙ hmõi pc̃ã ſint in nobis voluntaria voluntate ꝓpria. Itẽ. Quando ſtomachus exinanitus, ante horam comeſtionis appetit comedere, nulla eſt ibi culpa: quãtus ſit ille appetitus immoderatus, & ad illud qđ non licet tali tpe hoc aũt non eſt niſi q̃ motꝰ ille ineſt de neceſſitate: ergo videt,ꝙ ad hoc ꝙ aliquis motꝰ ad illicitũ ſit veniale pct̃m,neceſſe ſit ipſum eſſe voluntarium. Item. Omne qđ qs facit,aut facit naturaliter, aut facit voluntarie,aut violenter. Si igit̃ uenialia

venialia cõmittimus: aut ergo p violentiã, aut per naturã, aut p voluntatẽ. Si p violẽtiã: ergo nulla eſt ibi culpa. Si p naturã: ſimiliter quia in his, q̃ fiunt naturaliter, non eſt culpa: ergo ſi pc̃m veniale culpa eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit a voluntate. Itẽ. demonſtrato aliquo veniali, aut põt aliquis vitare hoc pc̃m, aut non põt. Si non põt, & nullus peccat in eo qđ uitare nõ põt: ergo cõmittẽdo hoc pc̃m, nõ peccat. Si põt vitare: & qđ cõmittimus potẽtes vitare, cõmittim⁹ volũtarie: ergo &c. Sed cõtra. Pro. 24. Septies in die, &c. Glo. Singulis dieb⁹ p neceſſitatẽ, vel fragilitatẽ carnis, vel volentes, vel inuiti peccamus. Si ergo peccamus venialiter, vel velimus, vel nolimus, videtur ꝙ non oẽ pc̃m veniale ſit voluntarium. Item. Aug. in lib. retract. Sunt, inquit, quædã neceſſitate facta improbãda, vt qui vult recte facere, & non põt. Vnde eſt illud Apoſtoli. Non qđ volo, hoc facio bonum, ſed qđ odi malũ: ſed talia ſunt pc̃ã venialia: ergo aliqua venialia ſunt de neceſſitate, nõ ergo a voluntate. Itẽ. Aug. 19. de ciui. dei. Nonnullũ vitiũ eſt, cũ caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃: ſed caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃ frequenter ipſo nolente, ſicut in litera habetur; ergo velit, nolit hõ peccat venialiter: non ergo oẽ pc̃m veniale eſt voluntarium. Minor probatur in litera. Ille, qui concupiſcente aduerſus ſpm̃ carne non ea, quæ vult facit, concupiſcit quidẽ nolens, & in eo facit qđ non vult. Itẽ. Peccata venialia ſunt in nobis ex repugnantia ſenſualitatis ad rõnem, & etiã ex ſurreptione, ſicut ſunt primi motus: ſed velimus, nolimus eſt in nobis repugnantia ſenſualitatis: & multi etiam mot⁹ inordinati ex ſurreptione ſurgunt: ſi igitur voluntas non poteſt ſenſualitatem domare, & quod eſt ex ſurreptione præuenit voluntatem, videtur quòd peccata venialia, quæ ſunt primi motus, non ſunt voluntaria. Itẽ. Aut aliquod peccatũ veniale eſt inuoluntarium, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si non: igitur omne peccatum veniale eſt uoluntarium: ſed omne voluntarium per uoluntatem uitari poteſt: ergo per uoluntatem poteſt quis uitare omne ueniale peccatum: igitur poteſt quis cauere, ut nunquam peccet uenialiter: ſi igitur hoc eſt impoſſibile, quod aliquis diu uiuat in hac carne, quin committat aliquod ueniale, uidetur quòd neceſſarium ſit ponere aliquod ueniale peccatum non eſſe uoluntarium.

Ad opp.

RESP. Dicendum, quòd uoluntarium poteſt dici aliquid tripliciter. 36
Aut uoluntate aliena, aut uoluntate propria, aut partim uolũtate aliena, partim uoluntate propria. Et ſecundum hũc triplicem modum diſtinguendi uoluntarium, triplex eſt differentia peccati. Peccatum namque originale uoluntarium eſt: ſed non uoluntate eius in quo eſt, ſed uoluntate eius a quo, ſcilicet Adæ. Adam enim uoluntaria tranſgreſſione corrupit ſe, & totam poſteritatem. Volũtarium autem uoluntate propria eſt peccatũ actuale mortale: & hoc quidem genere peccati nullus peccat niſi conſentiens. Voluntarium autem medio modo, ſcilicet partim uoluntate propria, partim uoluntate aliena, eſt ueniale peccatum: illud maxime qđ conſurgit ex repugnantia carnis ad ſpiritum, uel corruptionis uirium animæ: hoc inquam peccatum, quia partim eſt a uolũtate aliena, partim a uoluntate propria, ideo quodãmodo ſecũdum Aug. tenet rationem pœnæ, quodammodo rationem culpæ: propterea dicit Auguſt. Quia homo non uoluit uitare peccatum dum ualuit, inflictum eſt, ut non poſſit dum uelit. Voluntarium, inquam, dicitur per comparationem ad uoluntatem Adę, quia Adam deliberatiue uoluit: Vnde & corruptio ſubſecuta eſt, ex qua oriuntur in nobis motus inordinati, qui dicuntur eſſe peccata uenialia. Voluntarium autem uoluntate propria, ſiue peccantis, non eſt omne peccatum ueniale ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Illud enim eſt uoluntarium ſimpliciter, quòd eſt a uoluntate præambula, & mouẽte. Illud aũt, qđ oritur cõcomitante uolũtate, & non ꝓhibẽte, vel ꝓcauẽte dũ poſſit ꝓhibere, uel ꝓcauere, dr̃ uolũtarium

 quo-

quodãmodo, ſiue interpretatiue, pro
eo ꝙ talis deordinatio voluntati im-
putatur: & hoc modo ſaltẽ omne pec
catum veniale dr̃ voluntarium, quia
nemo peccat venialiter, niſi cum ha-
bet voluntatis vſum: nemo etiam ve
nialiter peccat in eo, qđ nullo modo
poteſt prohibere, nec etiam potuit p̄-
cauere. Venialia.n. peccata, & ſi oĩa
non, poſſint præcaueri, nec prohibe-
ri nullum tñ eſt ſingulare peccatum
quod non poſſit prohiberi, vel quod
ſaltem non poterit præcaueri. Licet
enim aliquis ſit ſtatus, in quo neceſ-
ſe eſt aliquem cadere in aliquod pec
catum determinatum, illum tñ ſtatũ
potuit quis præcauere: & ideo ſi non
præcauerit, volũtati eius imputatur:
quãuis tunc illud prohibere nõ poſ-
ſit. Concedendæ ſunt igitur rationes
oſtendentes, ꝙ omne peccatum actua
le eſt voluntarium: nam mortale eſt
voluntarium ſimpliciter, veniale aũt
vel eſt voluntarium ſimpliciter, ſicut
illud quod ſit ex deliberatione, vt mẽ
daciũ iocoſum, vel ſm quid, ſiue quo
dammodo, ſicut illud quod ſit ex
ſurreptione, ſicut ſunt primi motus.
37 AD illud ergo quod primo obĩ in
contrariũ, ꝙ ſingulis diebus inuiti
peccamus. Dicendum, quòd in glo. il
la dicitur aliquis inuitus peccare nõ
per priuationem voluntatis oĩmodã,
ſed per priuationẽ voluntatis, plenę,
ſiue complacentiæ, & hoc quidem ve
rum eſt, ꝙ frequẽter inuiti peccam⁹)
& nobis diſplicet (ꝙ ſic inordinate
mouemur. ſi tñ bene præcauiſſem⁹:
in hunc actum, vel illum non incidiſ
ſemus, licet non ſic poſſimus præca-
uere, quin in aliquod cadamus. Sicut
exemplum ponitur in nauta, qui po-
teſt præcauere, & cuſtodire ne aqua
per aliquod foramen determinatum
ingrediatur: non tñ põt facere, quod
38 nullum habeat ingreſſum. AD il-
lud, quod obiicitur, ꝙ quædam neceſ-
ſitate facta ſunt improbanda. Dicen-
dum, ꝙ Aug. loquitur de neceſſitate
venialiũ, non quantũ ad hoc veniale
vel illud determinate, ſed generaliter
quantũ ad peccata venialia, vel etiã
quantum ad aliquod genus venialis
peccati: ſicut videmus in iuuene, &
forti ꝙ nũquam põt oĩno vitare mo
tus carnis, licet poſſit hac hora, vel il
la hunc motum, vel illũ vitare: & qa
nihil impedit, quòd ſit neceſſitas qđã
in vniuerſali, & voluntas quodãmo-
do in particulari: ideo auctoritas illã
non obuiat his, quæ dicta ſunt. AD 39
illud, qđ obĩ, ꝙ non nullũ vitiũ eſt cũ
caro concupiſcit aduerſus ſpm̃. Dicẽ
dum ꝙ verũ eſt: ſed qđ ſubiungit, ꝙ
neceſſarium eſt concupiſcere. Dicen-
dũ quòd verũ eſt de concupiſcentia
loquendo gñaliter: de concupiſcẽtia
vero huius, vel illius, hoc tpe, vel illo
non eſt verũ. Et ꝙ dicit Aug. ꝙ cõcu
piſcit nolens: & Apoſtolus, qđ nolo
malũ, hoc ago: nõ priuat oĩmode võ
luntatẽ, ſed hoc priuat ꝙ voluntas
nõ eſt ibi mouẽs principale. Ad illud 40
qđ obĩ, quòd primi motus ſunt ex
ſurreptione, & ex rebellione iã patet
rñſio p ea, q̃ dicta ſunt: verũ.n. eſt ꝙ
ꝓhiberi, vel p̄caueri nõ pñt gñaliter
ita quòd nullus inſurgat: quilibet tñ
p ſe p̄caueri põt, Et rõ huius eſt: quia
nos non ponimus pc̃m̃ eſſe circa pri
mos motus nutritiuæ, ſicut gñatiuæ:
actus.n. nutritiuæ neceſſarius eſt ad
ſalutẽ nutriti: non aũt actus gñatiuę:
licet & alia rõ poſſit aſſignari: quia
nutritiua eſt corrupta tñ, generatiua
corrupta eſt, & infecta. Prima tñ rõ
melius valet. Nam ſicut vult Aug. in
primo de ciu. dei, Si aliqua mulier cor
rumpatẽ violenter, ſi oĩno repugnat,
abſque oĩ culpa eſt: & tñ a delectatio
ne oĩno immunis nõ eſt. Ait.n. ſic. Si
illi concupiſcibilis inobediẽtia, quòd
adhuc in mẽbris habitat p̄ter volun
tatis legẽ: quia lege ſua mouet, ab oĩ
culpa immunis eſt in corpore nõ cõ-
ſentiẽtis. Ex hoc patet, quòd ſi venia-
lia rõnẽ culpæ hñt, hoc eſt qa volũ
tate in particulari, & diuiſim vitari,
& p̄caueri pñt. AD illud, qđ obĩ, ꝙ ſi 41
põt vitari hoc & illud, & ſic de ſingu
lis: ergo oẽ. Dicẽdũ, quòd hæc eſt du
plex. Iſte põt vitare oẽ pc̃m̃ veniale
ſicut hæc: iſte põt vicere oẽm hoſtem.
Aut quia potentia vitãdi, vel vincẽdi
cõparatẽ ad obiectũ cõiunctim, vel di
uiſim. Si diuiſim, ſic vera eſt iſta, Iſte
põt vitare, vel p̄cauere oẽ veniale pec
catũ: qa nõ eſt dare aliqđ, qđ nõ poſ-
ſit vi-

ſit vitari. Si aũt coniunctim: tunc eſt falſa eſt. n. ſenſus, quòd poſſit facere vt omnino ſit abſque veniali pctõ. & in hoc ſenſu dr̃, quòd nõ poſſumus oĩa pctã venialia vitare. Nec valet rõ illa. Poſſum vitare hoc, & illud, & illud; ergo oĩa ſimul: imo eſt ibi figura dictionis, ſiue ex diuerſa ſuppoſitione huius, quòd dico veniale, ſiue potius: quia proceditur a pluribus determinatis ſuppoſitionibus huius verbi, põt, ad vnã: ſicut ſi arguatur. Iſte põt ferre hunc lapidem, & illũ, & illũ, & ſic vſque ad decem lapides: ergo põt ferre hos decẽ lapides; & ſicut ſi diceretur, hõ eſt Plato: hõ eſt ſortes: ergo hõ eſt ſortes, & Plato: pmiſſe ſunt veræ, & cõcluſio falſa, & pcedit a pluribus ſuppoſitionibus determinatis ad

2 vnã. Suppoſitio aũt determinata dr̃, qñ terminus nõ confundit, ſed debet reddere locutionẽ verã p vno ſicut eſt cũ dr̃: Non currit: ſic & in ppoſito intelligendum eſt, quia hoc verbũ põt put accipitur reſpectu oĩs venialis coniunctim: reſpicit oẽ veniale tãquã obiectũ vnum: & dicit vnã pfectam potentiã excedentẽ, & vincentẽ

3 oẽm impulſum ad veniale pctm̃: ſicut ſi diceret, Iſte põt vincere decem homines, vel ferre decem lapides: & ſic patet, quod ille proceſſus non tenet, quia non ſeruatr̃ ibi lex illationis recte.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum ſub ratione culpæ reſpicit uoluntatẽ vt ſubiectum, ſub ratione vitij reſpicit voluntatem vt principium & vt ſubiectum primum, quamquam aliquo pacto actus aliarum potentiarum reſpiciat.

Fundamenta. VTRVM oẽ pctm̃ ſit circa voluntatẽ, ſicut circa ſubiectũ ppriũ. Et quòd ſic videt. Primo p Anſel. in lib. de pctõ originali. Nuſq̃ niſi in voluntate pctm̃ eſt. Itẽ. Hoc ipſum pbatr̃ tali rõne. Mẽbra, & opa, & qcquid nos ſumus ſubiecit deus voluntati: qcquid igitur faciunt totũ imputandũ eſt voluntati: ſi ergo in ea potentia eſt culpa cui imputatur, & oĩs culpa voluntati imputatur: ergo oĩs culpa eſt in voluntate tanq̃ in ſubiecto proprio. Itẽ. In ea ſola potẽtia eſt culpa, ĩ qua nata eſt eſſe iuſtitia: quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed iuſtitia eſt in voluntate tanq̃ in ſubiecto, quia vt dicit Anſel. Iuſtitia nihil aliud eſt, q̃ voluntatis rectitudo: ergo in eadẽ potẽtia. ſ. in voluntate eſt culpa tanquã in ſubiecto proprio. Item. In ea ſola potentia eſt culpa, q̃ cogi nõ põt: nã nullus peccat niſi in eo, a quo libere põt abſtinere: ſed ſola potentia voluntatis eſt. quæ cogi non põt: ergo &c. Item. In ea ſola potẽtia eſt culpa. q̃ aliqñ denominatur bona, aliqñ mala: ſed nos non dicimur habere intelligentiã, vel memoriam malã, ſed ſolum voluntatẽ malam: ſi ergo accidens denominat ſubiectũ, & culpa denominat ſolã voluntatẽ: ergo culpa eſt in ſola voluntate tanquã in ſubiecto proprio. Item. In ea ſola potẽtia eſt culpa tãquã in ſubiecto proprio, ad cuius actũ cõparatur ſicut ad cauſam proximã, & immediatã: ſed nulla potentia aĩæ eſt cã pxima, & immediata culpæ, niſi ſola potẽtia rationalis: nã memorari malũ, vel intelligere malũ nõ eſt culpa, ſed velle malum culpa eſt: ergo &c. Sed contra. Nunq̃ Ad opp. peccatur mortaliter niſi p cõſenſum: ſed conſenſus non tantũmodo eſt voluntatis, ſed etiam rationis: ſi ergo culpa eſt circa illam potentiã, p cuius actũ ppetratur, ergo non tm̃ eſt circa voluntatem, ſed etiã circa rõnem. Itẽ. Non tm̃ peccatur affectione, ſed etiã peccatur obliuione. Sicut dr̃ Deut. 6. Caue ne obliuiſcaris dñi dei tui: & frequenter in ſcriptura reprehendit eos dñs, qui eius ſunt obliti: ergo ſi obliuio eſt in memoria, videtur quòd nõ tm̃ pctm̃ ſit in voluntate, ſed etiam ĩ memoria. Item. Non ſolum peccatur delectatione, verum etiam cogitatione, ſm quòd homo cõfitetur quotidie: ſed cogitatio eſt intellectus, non

affectus:ergo non tantum in affectu,
uerum etiā in intellectu habet eſſe pec
catum. Item. Non tantum peccatur
deliberatione,uerum etiam ſuggeſtio
ne,ſm ꝙ uult Greg.ſed ſuggeſtio eſt
in parte ſenſibili:ergo peccatum nō
tantum eſt in parte rationali, ſed etiā
in parte ſenſibili. Item. Peccatum eſt
deformitas formaliter loquendo: ſed
cōſtat,quòd omni peccato imago de
formatur:nam quodlibet peccatum
quantum eſt de ſe gratiam expellit, q̄
eſt reformatiua imaginis:ergo ſi ima
go non tantum reſpicit uoluntatem,
ſed etiam alias potentias , uidetur ꝙ
peccatum non ſolum in uoluntate,
ſed etiam in aliis potentiis habeat eſ-
ſe. Item. Nullus amat niſi quod iudi
cat eſſe amandum: ergo ante amorē
inordinatum præcedit iudiciū inor
dinatum:ſi ergo præuium iudicium
inordinatum non potuit eſſe pœna,
quia non præcedit culpā , neceſſe eſt,
ꝙ fuerit culpa:ergo prius eſt peccatū
in ratione,q̄ in uoluntate:potius igitē
uidetur,ꝙ ſubiectum peccati debeat
aſſignari ratio,quàm uoluntas.

RESP. Ad prædictorum intelli-
43 gentiam eſt notandum , ꝙ peccatum
de ſua ratione duo dicit . Dicit enim
deordinationem, ſiue priuationē or-
dinis circa actum alicuius potentiæ:
dicit nihilominus illam deordinatio
nem ut dignam uituperatione, & pu
nitione:& quantum ad primum pec
catum tenet rationem uitii aliquo mo
do corrumpentis : quantum ad ſecū
dum tenet rationem culpæ, & deme-
riti. Cum ergo comparamus peccatū
ad ſubiectum proprium , aut loqui-
mur de ipſo inquantum eſt culpa,aut
loquimur de ipſo inquantum eſt ui-
tium. Si de ipſo loquimur inquan-
tum eſt culpa, & demeritum , ſic pro
prie, & præciſe reſpicit liberum arbi
trium . Quoniam enim libero arbi.
commiſſum eſt regimen totius homi
nis,ſi aliqua deordinatio fiat in re-
gno totius animæ,ipſi libero arb.im
putatur. Vnde ſi omnia membra, per
quæ conſummata eſt, & omnes poten
tiæ,in quibus aliqua deordinatio fa-
cta eſt traherentur in cauſam,omnia
conquererentur de libero arb. cui ſu
biecta ſunt:& ei dominus totum im
putaret,quicquid in eis malum geſtū
fuit. Vnde ſi tollatur liberum arb. iā
nullo modo erit peccatum. Et quia li
bertas arbitrij principaliter reſidet
penes uoluntatem,ſicut in præceden
tibus oſtenſum fuit:hinc eſt,ꝙ culpa
ſub rōne culpæ in uoluntate tanquā
in ſubiecto proprio dicitur eſſe . Si
aūt loquamur de culpa ſecūdū ꝙ eſt
uitium,ſic dupliciter adhuc loqui cō
tingit:cum peccatum dicatur uitium
inquantum deordinat aliquem actū
alicuius potentiæ, ſm ꝙ deordinatio
illa dupliciter habet comparari:ſic &
peccatum,ut eſt uitium. Comparatur
aūt deordinatio illa ad actum alicui⁹
potentiæ tanquā ad materiale circa
quod,& tanquā ad cauſale, a quo. Si
igitur loquamur de illa deordinatio
ne materialiter, ſic dico, ꝙ non ſolū
circa actum uoluntatis,ſed etiam cir-
ca actus aliarum potentiarum animę
conſiſtit. Actus.n.& memoriæ , & in
telligentiæ , & aliarum potentiarum
animæ ſubiacentium uoluntati deor
dinari habent per diuerſa peccata.
Si autem loquamur de illa deordina-
tione cauſaliter:ſic omnis talis deor
dinatio eſt a uoluntate. Si aūt quærat 44
ratio huius. Dicendum, ꝙ huius rō
eſt triplex. Prima quia penes uolun-
tatem conſiſtit regiminis domini-
um. Secūda quia in ipſa reperitur re
ctitudinis principium . Tertia uero
quia ad ipſam pertinet regiminis cō
plementum . In ipſa nāque conſiſtit
regiminis dñium ; pro eo quòd ipſa
alijs potentijs imperat , & ei a nulla
imperatur. In ipſa etiā attenditur re
ctitudinis principiū: amor.n.princi
piū eſt rectitudinis,& obliquitatis.ſi
cut oñdit Aug. Vnde bonus amor eſt
fundamentum ciuitatis dei,& malus
fundamentū ciuitatis diaboli. Et ra-
tio huius eſt, quia amor eſt radix om
nium affectionum,& tantæ adhæren
tiæ,ut transformet amantem in ama
tum. Penes etiam ipſam conſiſtit re-
ctitudinis,& regiminis complemen-
tum,quoniam ipſius obiectū eſt bo-
num:bonum autem,& finis eſt idem.
Et quia in directione ad finem conſi
ſtit bonitatis completio, in obliqua-
tione

tione vero cõſiſtit bonitatis amiſſio:
hinc eſt quòd ab ipſa voluntate ori-
tur omne peccatum. Et propterea Au
guſt. in lib. de duabus animabus dif
finiens peccatum dicit, quòd peccatũ
eſt voluntas aſſequendi, vel retinen-
di quòd iuſtitia vetat, & a quo liberũ
eſt abſtinere: per hoc autem quòd di
cit: voluntas aſſequendi &c. deſcribit
peccatum ſecundum quod eſt vitium,
& deordinatio quæ a voluntate ortũ
habet. Per hoc autem quòd dicit, a
quo liberum eſt abſtinere, notificat
peccatum ſecundum quòd tenet rõ-
nẽ culpæ: quia nemo culpatur in eo,
quod vitare non poteſt, ſicut ipſe di-
cit ibidem. Sic igitur patet, quòd pec
catum inquantum tenet rationẽ cul
pæ voluntatem reſpicit vt ſubiectũ:
inquantum etiam tenet rationem vi
tij reſpicit voluntatem vt principiũ,
& vt ſubiectum primum, licet aliquo
modo reſpiciat actus aliarum poten
tiarum. Vnde rationes q̃ ad primam
partẽ inducuntur concedendę ſunt.
45 AD illud ergo, quòd primo obij
citur, quod non peccamus niſi con-
ſentiendo. Dicendum, quod & ſi cõ
ſenſus reſpiciat ſimul rationem, &
voluntatem, principalius tamen, &
completius voluntatem reſpicit, quia
in ea conſummatur. Quantumcun-
que enim ratio deliberet, niſi volun-
tas alterum pręoptet, nunquam eli-
git, nec conſentit: & quòd eſt ibi cul
pæ, & iniuſtitiæ, hoc eſt ratione volũ
46 tatis adiunctæ. AD tria ſequentia, ꝙ
peccatur obliuione, cogitatione, &
ſuggeſtione, patet reſponſio ex his, q̃
dicta ſunt: nam talia non ſunt pecca-
ta, niſi quia voluntaria. Vnde nunq̃
circa actum memoriæ culpa cõſiſtit,
nec etiam circa actum intelligentiæ,
niſi eis immiſceat ſe voluntas vel an
tecedenter, vel concomitanter, vel cõ
ſequenter. Similiter nec ſuggeſtio ſi
eſt omnino ab extrinſeco: eſt culpa,
ſed illa, quæ ẽ ab intrinſecoquę quo
dammodo voluntaria eſt, ſiue quia a
voluntate Adę habuit ortũ, ſiue quia
a voluntate peccantis non præcaue-
47 tur. AD illud, quod obijcitur, quod
peccatum deformat totam imaginẽ.
Dicendum, quod & ſi tota imago de
formetur, & vitietur: illa tamen ſola
deformatio, quæ eſt in voluntate eſt
illa, quę eſt ratio inculpandi: & ideo
non ſequitur, ꝙ culpa reſpiciat alias
potentias animæ ſub ratione culpæ:
quamuis circa actus earum conſiſtat
corruptio vitioſa. AD illud, quod 48
obijcitur, quod omnem malam volũ
tatem præcedit malum iudicium. Di
cendum, quòd verum eſt quantũ ad
actum voluntatis, qui quidem eſt cõ
ſenſus plenarius: attamen nunquam
in creatura rationali ſm ꝙ inſtituta
fuit, iudicium erroneũ, interueniret
niſi voluntas ſe illo iudicio immiſce
ret nũquam. n. Adam pręſumpſiſſet,
vel de ſe pręſumptuoſe iudicaſſet, niſi
amore voluntatis nimium ſibi adhę
ſiſſet Vnde amor mirabiliter peruer
tit iudicium. Licet igitur primus An
gelus, ſiue Adam quando peccauit
prius præſumpſerit, quam ambierit:
illius tamen præſumptionis peruerſi
tas a voluntate habuit ortum, & am
bitionis ſcelus in voluntate fuit con
ſummatum: & ita peccatum reſpicit
voluntatem principaliter, tum quia
in ipſa primo inchoatur, tum quia in
ipſa cõſummatur: ideo recte dicitur
ſubiectum primum peccati, quia &
primum eſt origine, primũ etiam cõ
plemento, ſiue conſummatione.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Pœna, quemadmodum & pecca
tum reſpicit voluntatẽ, cũ deus
de voluntate deliberatiua vlci
ſcatur: pœna enim aut vltio
dei, voluntatem reſpicit, & vt
paſſio eſt lædens & affligens,
& diſplicens ſimiliter: quan-
quam paſſio tenens ſemiplenã
rationem pœnæ, non tãtum vo
luntatẽ, ſed ceteras potentias,
& membra corporis reſpicait.

VTRVM ſicut pecca- Funda-
re, ſic etiam puniri ſit menta.
volũtatis proprium.
Et ꝙ ſic videtur. Anſ.
de originali peccato.

 Miratur

Miratur(inquit)ſorte aliqs, cur per
culā ꝑ volūtatis membra puniuntur,
& ſenſus : verum non eſt ita:non.n.
punitur niſi voluntas, nam nihil eſt
alicui pœna,niſi quòd contra volun
tatem eſt:& nulla res pœnam ſentit,
niſi quæ voluntatem habet:membra
autem, & ſenſus per ſe nihil volunt:
ſicut igitur voluntas membris,&ſen
ſib⁹ operatur,ita in ipſis ipſa aut tor
quetur,aut delectatur. Ex hac aucto
ritate habet̃ ꝙ claudit in ſe ratioci-
nationem,quòd proprium ſit volun
tatis puniri. Item. Aug. in li. lxxxiij.
quæſtionum . Voluntas quippe ipſa
punitur,ſiue ſit animi ſupplicium,ſi
ue corporis,vt quę delectatur in pec
catis,ipſa plectatur in pœnis. Itẽ. Ra
tione. Oppoſita nata ſunt fieri circa
idem:ſed voluntarium,& inuolunta
rium ſunt oppoſita:ſed pœna eſt affe
ctio inuoluntaria,ſicut dicit Auguſt.
in libr. de libe.arb.ergo ſicut culpa,
quæ eſt affectio voluntaria reſpicit
voluntatem tanquam illud,a quo eſt:
ſic videtur,quòd pœna reſpiciat vo-
luntatem tanquam illud contra qd̃
eſt. Item. Culpa eſt meritum pœnæ:
ſed meritum reſpectu pręmij & ha-
bet rationem ordinis,& habet ratio
nem diſpoſitionis:ſi ergo diſpoſitio,
& illud ad quod diſponit ſunt in eo
dem,&culpa vt in ratione culpæ eſt,
Ad opp. potius reſpicit voluntatem :ergo &
pœna. Sed contra. Quatuor(vt dicit
Beda)inflicta ſunt nobis pro peccato
ſ.ignorantia,malitia,infirmitas,con
cupiſcentia:ſed quod infligitur pro
peccato eſt pœna,ergo ignorantia eſt
pœna:ſed conſtat , quod ignorantia
non reſpicit voluntatem , ſed ratio-
nem:ergo &c. Item. Duplex eſt pœ-
na in futuro,videlicet pœna damni,
&pœna ſenſus:ſed pœna damni,quę
eſt carentia viſionis dei,non tantum
reſpicit voluntatem,imo multo ma-
gis reſpicit rationem:pœna vero ſen
ſus,quæ eſt in concrematione ignis,
multo magis reſpicit partem ſenſibi
lem,& coniunctum , quàm reſpiciat
voluntatem rationalem, cum ſentire
ſit paſſio coniuncti:ergo videtur , ꝙ
pœna principalius reſpiciat alias po
tentias animę,quam volūtatem. Itẽ.
Si pœna reſpicit voluntatem,aut hoc
eſt , quia eſt ſecundum voluntatem,
aut quia eſt contra voluntatem.Si qa
ſecundum volūtatem:ergo nemo pu
niretur niſi qui vellet,quod plane fal
ſum eſt. Si quia contra voluntatem:
ergo cum vir iuſtus voluntarie ſuſti-
neat omnes pœnas,& maxime Chri
ſtus,nulli viro iuſto,nec etiam Chri
ſto pœnalis eſſet aliqua paſſio , quòd
manifeſte falſum eſt. Item. Si pœna
reſpiceret voluntatem tanquam ſu-
biectum proprium:ergo ſicut nemo
poteſt peccare, niſi q habet vſum vo
luntatis,ſic nemo poſſet puniri, niſi
qui volūtatis vſum haberet : ſed hoc
eſt plane falſum:nã paruuli puniun
tur pro peccatis parentum,& multa
etiam tormenta patiuntur non ſolũ
in habitu,verũetiã in actu:ergo &c.
RESP. Dicendum,quòd pœna 49
ratione pœnæ duo nominat, videli-
cet nocumentum naturę,&inſtrumẽ
tum diuinæ iuſtitiæ,vnum tanquam
materiale,reliquum tanquam forma
le. Vnde pœna & eſt vltio, & eſt et iã
paſſio. Cum ergo pœna comparatur
ad aliquid,hoc poteſt eſſe aut inquan
tum vltio,aut inquantum paſſio . Si
inquantum vltio: ſic proprie habet
comparari ad ipſam voluntatẽ:deus
enim non vlciſcitur ſe de manu , vel
pede,vel aliqua potẽtia ſenſitiua, ſed
de voluntate deliberatiua, de qua vl
ciſcitur deus non ſolum affligendo
ipſam in ſe,ſed etiam affligendo eam
in cęteris membris corporis, in qui-
bus ipſa cupiebat delectari. Si autem
comparetur pœna ad aliquid inquan
tum eſt paſſio,ſic dicẽdum eſt . quòd
cum non quęcunque paſſio pœna ſit
ſecundum completam rationem pœ
næ,ſed paſſio lędens,paſſio affligẽs,
paſſio diſplicens: ſic pœna ſecũdum
quòd plene tenet rationem pœnæ ſ.
pœna,quæ facit hominem recte miſe
rum,adhuc reſpicit voluntatem rõ-
ne ſui completiui. Nemo enim plene
miſer eſt(ſicut dicit Auguſt.)ex hoc
quòd patitur ſolũ , ſed ex hoc quòd
patitur,& ſcit ſe pati , & non vult ſe
pati . Secundum autem quòd paſſio
tenet ſemiplenam rationem pœnę ꝓ
ut dicitur paſſio lędens, vel affligens
in eo,

In eo,in quo non eſt nata eſſe quantum eſt de prima cõditione naturę, ſic non tantum reſpicit voluntatem, ſed etiam omnes potentias animę,& omnia membra corporis: nõ tamen reſpicit illa ſine volũtate,quia in nullo poteſt eſſe pœna,niſi in quo eſt rationalis voluntas. Vnde bruta quamuis patiantur,non tamẽ puniuntur. Sic igitur patet,quòd pœna & inquantum eſt vltio,& inquantum eſt paſſio plene tenens rationem pœnę,directe reſpicit ipſam voluntatem,ita quòd proprium eſt ipſius voluntatis puniri. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt. Inquantum tamẽ eſt paſſio lędens,vel affligens,habet reſpicere alias potentias,& etiam corporis organa. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad rationes,quæ ad oppoſitum inducuntur.

50 AD illud enim quòd obijcitur de ignorãtia,& pœna damni,& ſenſus, patet reſponſio. Nam & ſi ignorantia dicat priuationem alicuius boni q́ reſpiciat cognitiuam, & ſimiliter pœna dãni,& ſimiliter pœna ſenſus priuationẽ delectationis,& qetis partis ſenſitiuæ,totum hoc tamen deus ordinat ad vindicandum,& vlciſcendum ſe de volũtate:ipſa enim eſt quę directe aduerſatur diuinę iuſtitię,dũ perpetrat iniuſtitiam:&:deo ordo diuinæ iuſtitiæ punientis directe reſpicit illius deordinationis remotionem.ipſa etiam ſola fuit, quæ ſibi ſe principium poſuit,& deum derelinquendo cõtempſit,dum peccauit: & ideo debet per pœnarum multitudinem in ſeruitutem dei redigi,vt quæ dehonorauit deum voluntarie contemnendo,honoret ipſum inuoluntarie ſupplicia patiendo. AD illud,

quòd obijcitur,quòd in viris iuſtis, 51
& in Chriſto non fuit pœna inuolũtaria. Dicendum,quòd ibi non tenet pœna rationẽ vltionis,niſi relata ad voluntatem Adæ peccatricem,reſpectu cuius voluntatis omnis pœna eſt inuoluntaria,quia volũtas peccatrix quærit oblectationẽ,quærendo oble

ctationem & refugit paſſionem. AD 52
illud, q́ obijcitur de paruulo. q̃ patitur pœnas,rñderĩ põt ſicut ad hoc.

AN VOLVNTAS ET ACTIO MALA IN eodem homine,& circa eandem rem ſint vnum peccatum, an plura.

DISTINCTIO XLII.

DVM autem voluntas mala & operatio ſint peccatum, quæri ſolet: vtrũ in eodem homine & circa eandẽ rem hæc duo vnũ ſint peccatum, vel diuerſa: vt ſi quis voluntate furaï,voluntatẽ habuit malam,quæ peccatum eſt,& actum malum,qui item peccatum eſt. Hæc autem duo diuerſa ſunt, ſ. voluntas, & actio. Sed nũquid diuerſa ſunt peccata, an vnum? Quidam dicunt vnum eſſe peccatũ, alij verò dicunt diuerſa eſſe peccata. Quia cum conſtet hæc duo eſſe diuerſa, aut diuerſa duo peccata dicuntur,aut duo diuerſa non peccata. Quibus alij rñdent, hæc duo diuerſa eſſe peccata,nõ plura. Non.n.plura peccata ſunt, ſed peccatum vnum: quia vna præuaricatio vel inobedientia in vtroque admittitur, ſiue quando vult, ſiue quando agit: & vnus eſt ibi contemptus,ſed minor cum in voluntate ſolũm peccatum continetur, maior vero cum volũtati etiam operatio additur: & ideo maius fit peccatum,ſed non plura, cum volũtas operi mancipatur.

Deſcendit ad ſpeciales differẽtias peccati in communi.

Opinio cõtra illos q̃ dicũt vnũ eſſe peccatũ.

Reſpõſio.

Alia

Quibus modis dicitur in ſcriptura reatus.

REATVS in ſcriptura multipliciter accipitur, ſcilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporalis vel æternæ. Si enim mortale eſt, obligat nos pœnæ æternæ: ſi veniale, obligat nos pœnæ tẽporali: Duo enim ſunt genera peccatorum, mortaliũ. ſ. & venialiũ. Mortale eſt, per quod homo mortem æternam meretur. Crimẽ enim, vt ait Aug. eſt quod eſt dignum accuſatione & damnatione. Veniale autem quod hominem vſque in reatum perpetuæ mortis nõ grauat, veruntamen pœnam mereretur, ſed facile indulgetur.

Quid ſit mortale peccatũ.

Quid ſit veniale peccatum.

De modis peccatorum, qui multipliciter aſſignantur.

MODI autem peccatorum varias in ſcripturas habent diſtinctiones: in qua dicitur peccatum duobus modis committi, ſ. cupiditate & timore, vt Augu. tradit ſuper illum locum Pſalm. Incenſa igni & ſuffoſſa. His enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. Et incenſa igni ea dicit, quæ ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffoſſa vero, quæ ex timore male humiliãte proueniunt: quod eſt, quando quis cupit non cupienda, vel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, ſ. cogitatu, verbo, & opere, vnde Hierony. ſuper Ezech. Tria generalia delicta ſunt, quibus humanum ſubiacet genus. Aut enim cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus. His aliquando etiam additur quartus modus, ſ. conſuetudinis: quod in quatriduano Lazaro ſignificatum eſt. Dicitur quoque homo peccare in deum, in ſe, & in proximum. In deum, cum de deo male ſentit, vt hęreticus, vel quæ dei ſunt vſurpare præſumit indigne participando ſacramentis, vel quando nomen dei peierando contemptibile facit. In proximum peccat, cum proximum iniuſte lędit: In ſe vero, cum ſibi & non alii nocet.

Prima diſtinctio. in to. 8. poſt mediũ enarrationis. Pſalm. 79.

Secũda diſtinctio.

Tertia diſtinctio.

Quomodo differunt delictum & peccatum.

VARIAM quoque appellationem habet. Dicitur enim peccatum etiam delictum. Et delictum fortaſſe eſt (vt ait Auguſt. in queſtion. Leuitici) declinare a bono: Peccatum eſt, facere malum. Aliud eſt enim declinare a bono, aliud eſt facere malum. Peccatum ergo eſt perpetratio mali, delictum deſertio boni: quod & ipſum oſtendit nomen. Quid enim aliud ſonat delictum, niſi derelictum? & qui delinquit, quid derelinquit niſi bonum? Vel derelictum eſt quod ignoranter fit: peccatum quod ſcienter committitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.

De ſeptem principalibus vitiis.

PRAETEREA ſciendum eſt ſeptem eſſe vitia capitalia, vel principalia, vt Greg. ſuper Exod. ait ſcilicet inanem gloriam. Iram,

Iram, Inuidiam, Accidiam vel Triſtitiam, Auaritiã, Gaſtrimargiam. Luxuriam: quę (vt ait Ioan. Chryſ.) ſignificata ſunt in ſeptem, populis, qui terram promiſſionis Iſraeli promiſſam tenebãt. De iis quaſi ſeptem fontibus cũctæ animarum mortiferę corruptelę emanant. Et dicuntur hęc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala. Nullum enim malum eſt, quod etiam non ab aliquo horum originem trahat.

De ſuperbia, quæ eſt radix omnis mali.

Eccleſ. 10. EX ſuperbia tamen omnia mala oriuntur, & hęc & alia: quia vt ait Greg. Radix cuncti mali eſt ſuperbia. De qua dicitur, Initium omnis peccati eſt ſuperbia quę eſt amor propriæ excellentię. Cuius quatuor ſunt ſpecies, vt Greg. ait. Prima eſt, cum bonum quod habet quis, ſibi tribuit. Secunda, cum credit a deo eſſe datum, ſed tamen pro ſuis meritis. Tertia, cum ſe iactat habere q̃d non habet: Quarta, cum cęteris deſpectis vult ſingulariter videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur ſuperbia. Huic autem videtur obuiare quod Apoſtolus ait, Radix omnium malorum eſt cupiditas: quia ſi radix omnium malorum eſt cupiditas, ergo ſuperbiæ. Quomodo ergo ſuperbia radix eſt, & initium omnis peccati?

De quatuor ſpeciebus ſuperbiæ.

Auguſt. ſuper Gene. lib. 11 ca. 14 in to. 3

1. Timot. vltimo ca.

Quó ſenſu vtrumque radix dicatur omnium malorum, ſcilicet & ſuperbia, & cupiditas.

SED vtrunque recte dictum eſſe intelligitur, ſi genera peccatorum ſingulorum, non ſingula generum vtraque locutione includi intelligantur: nullum quippe genus peccati eſt, quod interdum ex ſuperbia non proueniat: nullum etiam, quod ex cupiditate aliquando non deſcendat. Sunt enim nonnulli hominum qui ex cupiditate fiunt ſuperbi: & alii qui ex ſuperbia fiunt cupidi. Etenim, vt ait Aug. homo qui non eſſet amator pecuniæ, niſi per hoc putaret ſe excellentiorem eſſe, ideoque vt excellat, diuitias cupit: tali homini ex ſuperbia oboritur cupiditas. Et eſt aliquis qui nõ amaret excellere, niſi putaret per hoc diuitias maiores habere. Ideo 26
ergo excellere laborat, quia diuitias habere amat. Huic innaſcitur ſuperbia, ideſt amor excellentię ex cupiditate. Patet ergo q̃d ex ſuperbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando ſuperbia oritur: & ideo de vtraque recte dicitur, q̃ ſit radix omnis mali.

Ibid. c. 15

27

Deſcendit

Deſcendit ad ſpirituales differentias peccati in cōmuni.

DISTINC. XLII.

Cum autem voluntas mala, & operatio &c.

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter qualiter peccatum ortū habeat a voluntate in generali, in hac vero parte deſcendit Magiſter ad differentias peccati. Diuiſio. Diuiditur autē pars iſta in duas partes. In quarum prima deſcendit Magiſter ad differentias peccati communes. In ſecūda vero deſcendit ad vnū peccatum ſpeciale, quòd eſt inter cætera peccatorum genera magis graue, & abominabile, infra di. xliij. Eſt præterea quoddam peccati gen⁹ &c. Prima pars quę ſpectat ad pñtē diſt. tres habet partes: quoniam differentia peccati ad peccatum poteſt attendi tripliciter, aut quantum ad actū, aut quantum ad reatum, aut quantū ad peccandi modum. In prima ergo inquirit Magiſter differētiam inter peccata operis, & vôluntatis. In ſecūda inquirit differentiam ex parte reatus, quæ eſt inter genus peccati originalis, & actualis, venialis, & mortalis, ibi. Præterea quæri ſolet &c. In tertia vero ſubiūgit diuerſos modos peccandi, ſiue diuerſa genera peccatorum per modum narrationis, ibi. Modi autem peccatorum varias &c. Prima pars diuiditur i duas. In quarum prima Magiſter mouet quæſtionem, & determinat ſecundum duplicem opinionem. In ſecunda vero ponit, & reſpondet obiectionibus, quæ impugnare videntur opinionem magis probabilem, ibi. Quia cum conſtet &c. Similiter ſecūda pars in qua inquirit differentias peccatorū quantum ad reatum duas habet. In prima quæritur, qualiter reatus poſſit manere peccato abeunte; in qua accipitur differentia actualis peccati, & originalis, quia actuale tranſit actu, & remanet reatu, originale autem econuerſo. In ſecunda vero oſtendit, qđ reatus multipliciter accipitur in ſcriptura, videlicet pro obligatione pœnę æternæ, & pœnæ tēporalis, ex quo accipitur differentia mortalis peccati, & venialis, ibi. Reatus in ſcriptura multipliciter accipitur. Similiter tertia pars duas habet partes. In qua rum prima tangit Magiſter quinque modos diuidendi peccata conſuetos in ſcriptura. In ſecunda vero remouet dubitationem, quæ ortum habet ex vna illarum diuiſionum, ibi. Ex ſuperbia tñ omnia mala oriunē &c.

Nec vnquam eſt &c.

Innuit Magiſter, quòd peccatum interdum eſt in aliquo reatu, poſtq̃ tranſit actu. Cōtra. Videtur hoc eſſe falſum. Aut .n. reatus, ſiue obligatio peccati fundaē ſup actū peccati, aut ſup ꝓnitatem, aut ſup deformitatē. Dub. Si ſuper actum; ergo tranſeunte actu neceſſe eſt ipſum tranſire: ergo non manet peccatum quantum ad reatū, poſtquam tranſit quantū ad actum. Si ſuper pronitatem: ergo cū pronitas remaneat in homine poſt gratiæ ſuſceptionem, videtur ꝙ reatus remaneat poſt peccatum etiam poſt gratiā ſuſceptam, quod eſt plane falſum. Si ſuper deformitatem, & illa dicit priuationem, & priuatio nihil eſt: ergo fundatur reatus peccati ſuper nihil; ergo pro nihilo obligatur homo ad pœnam: ergo ſi nihil eſt plus in peccato niſi iſta tria, non videtur ꝙ peccatum poſſit remanere reatu, & tranſire actu. Quæritur ergo ſuper quid fundetur reatus, ſiue obligatio ad pœnam. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſm ꝙ Reſpon. tria ſunt in peccato, ſ. actus peccandi, & habitus ꝓnitatis, ſiue macula peccati, & tertio defect⁹, ſiue boni priuatio q̃ deformitas dr̄: ſm hæc triplex fuit modus dicendi. Quidam enim dixerunt, ꝙ reatus peccati fundatur ſuper actum: nec tamen ſequitur, ꝙ reatus tranſeat cum actu, pro eo ꝙ ꝓ actu præterito poteſt homo manere obligatus ad pœnam futuram. Cum enim quis ex prauitate actionis ſuæ reus pœnæ efficitur: & ſi actus ille ptranſeat, reatus ſiue obligatio nō ptranſit

tranſit; ſicut patet in latrone, vel in eo qui aliquod facinus perpetrauit. Sed huic modo obuiat poteſtas abſolutionis a reatu: ſi enim reatus fundatur ſuper actum præteritũ, cum actum præteritũ neceſſe ſit eſſe præteritum, cum eſt reus non poteſt eſſe non reus, quod manifeſte falſum eſt. Alius modus dicendi fuit, ꝙ reatus fundatur ſuper pronitatem, quæ quidem pronitas dicitur eſſe macula peccati,& illa macula eſt quaſi quędã diſpoſitio reddens animam cremabilem: & ratione amotionis illius maculæ dicimur lauari i ſanguine Chriſti a peccatis noſtris. Sed huic modo dicendi obuiat poſſibilitas amotionis illius pronitatis abſque infuſione gratiæ; ſicut patet quando de auaro fit prodigus, aufertur ab eo pronitas ad auaritiam: ſi ergo reatus fundaretur ſuper illam pronitatem, cum aliquis de auaro fieret prodigus abſq; gratia eſſet a reatu peccati abſolutus, quod plane falſum eſt. Tertius mod[9] dicendi eſt, ꝙ reatus fundatur ſuper deformitatem: deformitas autẽ non tantum dicit boni priuationem, ſed etiam debitum habendi; & quia peccator debet deo iuſtitiam,& honorẽ: & dum illis priuatur, per peccatum deformatur, ex hoc obligatur ad ſuſtinendam pœnã: quia enim debitor erat,& non poterat ſoluere in operibus,neceſſe erat vt perſolueret in paſſionibus. Sed huic mõ dicẽdi obuiat reatus multiplicitas. Quot enim peccata homo actualiter perpetrauit,tot pœnis reus erit: ex multis autem peccatis eiuſdem ſpeciei vna reſultat in anima deformitas. Præterea carentia boni in homine obligat ad carentiã ſummi boni, non ad paſſionem ſupplicij, ſicut patet in originali peccato: quia remota deformitate per gratiam, adhuc remanet obligatio ad pœnam. Et propterea dici poteſt,ꝙ reatus, ſiue obligatio ad pœnam eſt duplex, quidam reſpectu pœnæ æternæ,& quidam reſpectu pœnæ temporalis. Obligatio vero reſpectu pœnæ temporalis non ſemper requirit culpã p̃ntem, ſed ſufficit ad illam obligationem, quòd pœna fuerit præterita, & quòd ſubſecuta fuerit plena emenda. Obligatio autem ad pœnam æternam fundatur ſuper illam culpã: cũl pa aut proprie loquendo nõ eſt ipſa pronitas,ſed ipſa deordinatio,ſiue q̃ eſt in actu,ſiue quæ eſt in anima. Deordinatio autẽ in actu conſiſtebat ex cõuerſione,& auerſione: & ſecundũ hanc duplicem comparationem anima deordinatur cum peccat, & deordinatio in anima ratione auerſionis dicitur deformitas,ratione vero conuerſionis dicitur macula. Dico ergo 3 quòd reatus pœnæ ęternæ fundatur ſuper peccatum & inquantum eſt deformitas,& inquantum eſt macula, ſed differente,quia ratione auerſionis dignus eſt ſupplicio.Fundatur ẽt reatus ſuper maculam, & deformitatem,quę eſt in anima per comparationem ad actum,per quem illa macula, vel deformitas eſt introducta:& ideo plurificantur reatus ſecũdum quòd plurificantur peccata commiſſa.Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta.Nam dico quod reatus pœnæ æternæ non ſimpliciter fundatur ſuper maculã ſecundum quòd dicitur pronitas vel poſitio aliqua,ſed potius ſecundum quod dicitur deordinatio,& priuatio. Dico etiam quòd nõ fundatur ſuper deformitatem ſolum ratione priuatiõis,ſed etiam ratione debiti: nec ſolum ratione auerſionis, ſed etiam conuerſionis: nec ſolum ſuper peccatum ſecundum quòd eſt deformitas, ſed etiã ſm quòd eſt macula: & hoc eſt quòd dicit Magiſter in littera. Reatu remanet peccatum in homine, cũ pro eo ſiue trãſierit,ſiue adſit, mens hominis polluta eſt,& corrupta,quouſque homo ſupplicijs eſt obligatus perpetuis:& loquitur hic Magiſter (ſicut patet) de reatu pœnæ æternę,non temporalis: reat[9] enim pœnæ tp̃alis bene fundatur ſuꝑ illud,qđ ꝑ trãſit. Reſpõ. 4

Modi autem peccatorum varias in ſcriptura &c.

Dub. 3 Contra. Videtur quòd non ſolum modo varias habeant,imo etiam infinitas: quia ſicut vult Philoſophus, bonum eſt vno modo,malum autem multiphariã. Et ipſe etiam Dionyſi[9] dicit,

dicit, quòd malum eſt infinitum: ergo videtur quòd in ſcriptura nõ poſſit habere diſtinctiones determinatas. Iuxta hoc q̃ritur de numero, & ſufficiẽtia harum diſtinctionũ, quas Magiſter ponit in litera. Videt.n. ꝙ aliquæ inconuenienter aſſignentur, cum omne peccatum ſit in voluntate ex libidine mota: male diſtinguitur peccatum in peccatum, quòd eſt ex amore, & quòd eſt ex timore. Itẽ. Cum omne peccatum ſit in cogitatione, & volũtate, male diſtinguitur peccatum per peccatum cogitatione, verbo, & opere. Item. Cum omne peccatum ſit in deum, male diſtinguitũ peccatum per iſtas differẽtias in deum, in ſe, in proximum. Item. Cum in oĩ peccato ſit defectus alicuius circunſtantiæ, omne peccatum videtur eſſe omiſſio: ergo male diſtinguitur per commiſſum, & omiſſum. Poſtremo videtur, cum omnis peccati initium ſit ſuperbia, quod male diſtinguitur peccatum per ſeptem capitalia. Reſp.

Reſpon. 4 Dicẽdum, quòd Magiſter in hac parte ſeptem innuit diuiſiones peccati ſecundum ſeptemplicem eius comparationem. Primo nanque peccatum comparatur ad cauſam ſuam, ex qua habet ortum: & ſic illa eſt diuiſio peccati in actuale, & originale. Secundo vero comparatur ad pœnam ad quã terminatur: & ſic eſt illa diuiſio peccati in mortale, & veniale. Has duas differẽtias Magiſter præmiſit ſupra. Tertio peccatũ comparari habet ad motiuum: & hoc quidẽ vel eſt ad bonum aſſequendum, vel ad malum fugiendum: & ſic eſt tertia diuiſio, quã Magiſter ponit in peccatum ex amore, & peccatũ ex timore. Quarto peccatum comparari habet ad actũ ſubſtratum: & ſic eſt quarta diuiſio peccati in peccatum cogitationis, verbi, & operis ſecundum triplicem potẽtiam ſ. affectiuam, interpretatiuam, & operatiuam: cogitatio enim pro affectione ibi accipitur. Quinto comparatur peccatum ad perſonam, quã offendit: & ſic eſt quinta diuiſio peccati in deum, & in ſe, & in proximũ. Sexto comparatur peccatum ad mandatum cui opponitur: & ſic eſt illa diuiſio in delictum, & commiſſum: quia delictum eſt contra præceptum affirmatiuum, & commiſſum contra negatiuum. Septimo comparatur ad vitia, quæ ex ipſo oriuntur: & ſic eſt illa diuiſio peccati in ſeptem differentias capitalium. Et ſic Magiſter ponit ibi ſeptem diuiſiones ſecundum ſeptem peccati comparationes: quamuis tamẽ aliæ diuiſiones reperiãtur, ad aliquam harũ tñ reduci poſſunt, pro eo quòd ſumuntur ſecũdum aliquam iſtarum comparationum: ſic illa diuiſio, qua beat⁹ Iaco. in cano. ſua diuidit peccatum in ſuperbiã vitæ, & concupiſcẽtiã oculorũ, & concupiſcentiã carnis, reducitur ad illã, quæ eſt ex parte motiui. Similiter & illa diuiſio, qua Iſid. diuidit peccatũ in peccatum, quòd eſt ex malitia, ex infirmitate, & ignorantia. Similiter illa diuiſio, qua Greg. diuidit in peccata carnalia, & ſpiritualia, quam ſumit ex illo verbo Apoſt. ij. Corin. vij. Mundemus nos ab omni inquinamẽto carnis, & ſpiritus, reducitur ad illam, qua peccatum diuiditur per comparatiõem ad actus ſubſtratos: & ſic patet ſufficiẽtia, numerus, & ordo iſtarum diuiſionum. AD illud ergo 5
quod obijcitur, quòd malum eſt infinitis modis. Dicendum, ꝙ & ſi hoc verum ſit ex parte ipſius mali, & etiã per cõparationes, quas habet ad particularia bona, & ad particulares perſonas: verumtamen ratione boni ſibi oppoſiti, & ratione comparationũ generalium, modis finitis quãuis varijs habet diſtingui. AD illud, quòd 6
obijcitur, quòd diuiſiones illæ, quæ hic aſſignantur non recte aſſumuntur, maxime quia in illis tribus primis diuiſionib⁹ primum membrum generale eſt ad omne peccatum. Dicendum, quod in illis tribus diuiſionibus primum membrum accipiendum eſt cum præciſione, vt ſit ſenſus quòd peccatũ aliud eſt ex amore tantum, aliud ex amore pariter, & timore: ſic & in alijs duobus. Vel dic, qđ 7
diuidit peccatum penes motiuum, & actũ, & obiectum, prout hic accipitũ ꝓprie, & imediate. Illud vero ꝙ obijcitur cõtra illã diuiſionẽ, q̃ eſt in delictum,

aut inferioris:& ſic eſt accidia,quę re
fugit malum carnis. Sed iſte modus
ſumendi non videtur vſquequaque
conueniens. Oĩs.n.pronitas directe
eſt reſpectu apparentis boni. Et ideo
eſt alius modus multiplicandi hanc
pronitatem ſm diuerſitatem vitiorũ
animæ.Quoniam pronitas aut atten
ditur in ipſa voluntate rõnali ſm ſe,
aut per coniunctionem ad ſenſibilẽ,
aut per coniunctionem ad vegetabi-
lem. Si ſm ſe: ſic põt eſſe tripliciter,
aut in comparatione ad deum, & ſic
eſt ſuperbia:aut ad proximum,& ſic
eſt inuidia: aut ad ſeipſum , & ſic eſt
accidia.Si per coniunctionẽ ad ſenſi
bilem,ſic poteſt eſſe dupliciter ſm ꝙ
duplex eſt motiua ſenſibilis.ſ.concu
piſcibilis,& iraſcibilis: ſi per coniun
ctionem ad concupiſcibilem , ſic eſt
auaritia:ſi ad iraſcibilẽ, ſic eſt ira. Si
attendatur ꝑ coniunctionem cũ ve-
getabili,ſic poteſt eſſe dupliciter aut
quantum ad generatiuam , & ſic eſt
luxuria: aut quantum ad nutritiuã,
& ſic eſt gula.Quantum ad augmen
tatiuam nulla eſt, quia illa eſt pure
naturalis,Sed quia ira ita eſt ſpũale
peccatum ſicut inuidia , & accidia :
adhuc videtur, ꝙ ille modus aſſignã
di aliquam habeat inconuenientiam.
Propterea tertio modo põt dici,ꝙ ꝓ
nitas ad aliquod apparens bonum
aut eſt reſpectu boni , quod reſpicit
ſpiritũ ſm ſe,aut reſpectu boni,qđ re
ſpicit ſpm̃ in carne.Si reſpectu boni,
quod reſpicit ſpiritum ſm ſe,hoc po
teſt eſſe quadrupliciter ſm quatuor
conditiones boni,ad quas pronus eſt
appetitus noſter. Appetit enim quis
bonum ſub rõne dignitatis, & hoc
ꝑ ſuperbiã:ſub rõne proprietatis, &
ſic eſt inuidia:ſub rõne ſeueritatis,&
ſic eſt ira:ſub rõne quietis , & ſic eſt
accidia . Si vero ſit hæc pronitas re-
ſpectu boni , quod reſpicit ſpiritũ in
carne, hoc eſt tripliciter ſm triplicẽ
conditionem , ſub qua ſpũs carnalis
bonum appetit. Aut enim appetit bo
num ſub ratione ſufficientis, & ſic
eſt auaritia:aut ſub ratione demulcen
tis,& ſic eſt luxuria: aut ſub ratione
reficientis,& ſic eſt gula.Ex his patet
ſufficientia,& numerus vitiorum ca-
pitalium . Non enim accipiũtur per
oppoſitum ad virtutes,nec ad dona,
nec ad beatitudines, ſed ſm pronita
tes reſpicientes cõditiones boni appa
rentis. Patet etiam quare penes alios 13
ſenſus non habemus capitalia vitia,
ſicut penes guſtum,& tactum, quia ĩ
his regnat pronitas amplior , quàm
in alijs ſenſibus. Vnde ſi delectatio-
nes quæruntur in alijs ſenſibus , ad
has reducuntur:vtpote ſi aliquis ve-
lit aſpicere mulierem pulchram , vt
in ea delectetur,& concupiſcat,redu
citur talis delectatio ad luxuriam.Si
militer ſi quis velit aſpicere pulchrũ
equum, vel librum vt ipſum habeat,
talis delectatio reducitur ad auari-
tiam. Sicut enim appetitus ſpũs ſm
ſe quodammodo quietatur ſi habeat
bonum excellens cum proprietate,
& ſecuritate, & quiete : ſic appetitus
carnalis quietatur,cum habeat bonũ
ſufficiens,demulcens,& reficiens,nec
acquirit niſi propter hæc tria.

Initium oĩs peccati eſt ſuperbia.

Contra. Quia dicit Chryſoſtomꝰ Dub.4.
ſuper illud Pſal. A facie inſipientiæ.
Omnis peccati initium inſipientia
eſt : ſed cum non poſſint eſſe plura
eiuſdem initia prima,& principalia,
videtur quòd ſuperbia non ſit initiũ
omnis peccati. Item.Obiicitur ſecun
dum quòd Magiſter obiicit in litera.
j.Thim.vlti. Radix omnium malo-
rum eſt cupiditas. Si tu dicas , quòd
hæc duo ſunt radices peccatorum ſe
cundum diuerſam comparationem,
quæritur tunc de diuerſitate radicũ,
& quid intelligatur nomine radicis,
& quæ differentia ſit inter capitale
vitium & radicẽ. Item. Quæ differẽ
tia ſit inter initiũ,& radicem. Reſpõ. Reſpon.
Dicẽdum, quòd differt dicere initiũ, 14
& radicem. Nam initium proprie di-
citur id, a quo inchoat motus : radix
vero dicit illud vnde trahitur fomẽ-
tum , & nutrimentum : & ideo cum
peccatum trahat fomentum ex parte
appetibilis, & dicat receſſum a deo:
hinc eſt quòd initium attenditur ex
parte auerſionis, & radix ex parte
conuerſionis,proprie loquendo . Et
quoniam auerſio eſt ex ratione con-

PPP temptus

temptus: & conuerſio eſt ex ratione cupiditatis, ſiue libidinis: hinc eſt ꝙ ſuperbia proprie loquendo dr̃ initiũ, & cupiditas dr̃ eſſe radix. Et qm̃ in oi p̃cto eſt auerſio, & cõuerſio: hic eſt ꝙ ſuperbia dicitur initiũ omniũ peccatorum, & cupiditas radix omnium malorum: et ſimul poſſunt ſtare illa duo s accipitur tamen nomẽ radicis, aliquando ꝓ noĩe initij, & econuerſo.
15 Capitale autem vitium differt a radice in hoc, quòd ſicut caput dicit principale membrum, & membrum completum, & quod eſt principium aliorum quantum ad motum, & ſenſum, ſic capitale vitium nominat peccatum completum, a quo omnia alia vitia oriuntur: radix vero dicit aliquid ſub maiori incõpletione: & ideo proprie loquendo radix non nominat genus peccati determinatũ, ſed pronitatem libidinis, quæ cõcurrit ad omne peccatum. Vnde notandum, quòd radix accipitur aliquando generaliſſime, aliquando generaliter, aliquando minus generaliter.
16 Generaliſſime, vt cum dicitur libido ſiue cupiditas eſſe radix oium malorum. Generaliter vero, vt cum dicit̃, quòd duplex eſt radix, amor male accendens, & timor male humilians.
17 Amor enim accipitur reſpectu boni, & timor reſpectu mali. Minus vero generaliter, vt cũ dicitur triplex eſt radix. ſ. concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitę, per comparationem ad triplex bonum ſcilicet ad bonum inferius, exterius, & interius. Similiter initium peccati tripliciter poteſt accipi, ſiue nominari, aut prout dicit receſſum liberi arbitrii a lege maieſtatis: & ſic dicitur ſuperbia, ſiue cõtemptus: aut a lege veritatis, & ſic eſt error: aut a lege bonitatis, & ſic eſt inſipientia, quæ eſt contraria ſapientiæ. Et ſic patet, quòd non eſt contrarietas quando dicitur, quòd initium omnis peccati eſt ſuperbia, & quando dicitur de errore, & inſipientia. Patet etiam quòd non eſt contrarietas in hoc, ꝙ aliquando dicitur vna radix, aliquã duæ, aliquando tres. Patet etiam differentia initij, & ipſius radicis, & vitij capitalis. Et hæc de generali diuiſione peccatorum dicta ſufficiant ad præſens.

AD intelligentiam huius partis ſm tria, quæ hic determinãtur, circa tria incidit hic quæſtio. Primo eſt hic quæſtio de comparatione peccati operis ad peccatum voluntatis. Secundo de cõparatione peccati venialis, & peccati mortalis. Tertio incidit quæſtio circa modos diuidendi peccatũ. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum peccatum voluntatis, & operis ſint duo peccata, vel vnum. Secundo, vtrum vnum addat ad alterum. Artic. 1.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas peccandi, & actus peccandi ſiue peccatum, non ſunt duo: quia interior voluntas, & exterior actus vnum duntaxat complent peccatum.

VTRVM peccatum voluntatis, & operis ſint duo peccata, vel vnũ. Et quòd ſint plura, videtur ſuper illud Ro. j. Repletos homicidijs. glo. Pluraliter dicit homicidiis, quia aliud eſt homicidium voluntatis, & aliud homicidium operis. Si ſic eſt in homicidio, ergo pari rõne & in alijs p̃ctis. Itẽ. Multiplicato inferiori multiplicat̃ ſuperius: ſed fornicatio exterior p̃ctm̃ eſt ſpale, volũtas etiã fornicandi p̃ctm̃ eſt ſpeciale: ſed voluntas fornicandi eſt aliud, quàm ipſe actus fornicationis: ergo ſi iſta ſunt diuerſa, & ſunt peccata loquendo formaliter: ergo ſunt diuerſa peccata. Item. Multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens, quod conſiſtit per illud ſubiectum: ſed deformitas comparatur ad actionem, tanquam accidens ad ſubiectum: ergo vbi multæ ſunt actiones deformes, ibi multæ deformitates, & vbi ſunt multæ deformitates, ibi multa peccata: & actio interior, & exterior ſunt diuerſæ: ergo ſunt in eis diuerſę Ad opp.

diuerſæ deformitates: ergo & diuerſa peccata. Item. Multiplicato vno oppoſitorum multiplicatur & reliquū, quia tantū vnū vni opponitur, ſed peccatum repugnat præcepto: cum igitur aliud ſit præceptum, quo prohibetur actus interior, & aliud quo prohibetur actus exterior, quia aliud mandatum eſt, Non concupiſces, & aliud, Non mechaberis: ergo videtur, quòd ſicut illa duo ſunt præcepta, ita actio exterior, & interior ſint duo peccata. Item. Magis conuenit uoluntas interior, cum voluntate interiori, quàm voluntas interior cum actione exteriori; ſed voluntas interior cū alia voluntate facit duo peccata diuerſa: ergo multo fortius voluntas interior cum actu exteriori ſunt diuerſa peccata. Sed contra.

Fundamenta. Per ſe, & per accidens non ponunt numerum: ſicut cum diligo vinum, quia dulce, non dicor diligere duo, ſed vnum: ſed actio exterior non eſt peccatum niſi propter voluntatem interiorem: igitur voluntas interior cum actu exteriori non ponit numerum: ergo non ſunt duo peccata, ſed vnum. Item. Actio inchoata non ponit numerum cum ſeipſa conſummata: ſed peccatum inchoatur in voluntate, & conſummatur in opere, ſm quod dicitur Iaco. j. Concupiſcentia cum conceperit parit peccatum: peccatū vero cum conſummatum fuit generat mortem: ergo &c. Item. Bonum opus non ponit numerum cum bona voluntate in ratione meriti. Vnde cum aliquis voluntarie bene operatē, non eſt ibi duplex meritum, ſed vnū: ergo pari ratione nec voluntas interior cū opere exteriori ponit in numerum in ratione demeriti ſiue peccati. Item. Formale in peccato ſm quod peccatum eſt libido, vel potius contemptus dei, ſiue auerſio: ſed cū quis voluntarie opus nefarium perpetrat, non ſunt duo contemptus, ſed vnus: nec duæ auerſiones, ſed vna: ergo voluntas interior, & actus exterior nō ſunt duo peccata, ſed vnum. Item. Multis peccatis multiplex debet infligi pœna ſiue remuneratoria, ſiue ſatisfactoria: ſed pro peccato exterius conſumato nō debetur alicui pœna multiplex, nec diuerſæ imponūtur ſatisfactiones, ſed vna: ergo voluntas interior, & actio exterior non ſunt diuerſa peccata.

RESP. Dicendum, quòd dupliciter contingit comparari peccatum operis exterioris, & voluntatis interioris. Vno modo prout iſta duo coniūcta ſunt, & ordinata, ita quòd vnū eſt ex altero: & ſic voluntas interior cum actu exteriori non facit diuerſa peccata, pro eo quòd vnus eſt ibi contemptus, & vna auerſio, & vna conuerſio: voluntas enim eſt, quæ contēnendo auertitur dum ad bonum cōmendabile conuertitur, non ſolum quantum ad actum proprium, ſed etiam quantum ad actum inferioris potentiæ, qui ei ſubijcitur. Quia igitur peccatum ſecundum quòd huiuſmodi dicit deordinationem per contemptum, & auerſionem a deo, & cōuerſionem ad creaturam: hinc eſt, quod cum ibi ſit vna deordinatio, patet quod peccatum voluntatis, & operis vnū eſt, loquendo formaliter, & prout illa coniuncta ſunt. Licet autem vna ſit ibi ratio deordinandi, plura tamen ſunt ibi deordinata: & ideo quāuis peccatum illud vnum ſit formaliter, plura tamen ſunt ibi materialiter. Si autem comparemus uoluntatem interiorem ad opus exteri9, prout ſunt ſeparata, ita quòd vnus peccet voluntate tantum, alius peccet voluntate, & opere: ſic peccatum voluntatis, & operis ſunt diuerſa peccata non ſolum materialiter, verumetiam formaliter, pro eo quòd actus voluntatis, in quo conſiſtit prima ratio deordinandi numeratur, & eſt alius, & alius: hoc autem modo non quærit Magiſter in litera, vtrum uoluntas interior, & actio exterior ſint diuerſa peccata: hoc enim non eſt dubium quòd diuerſis peccatis peccat quis, ſi vna vice tantum velit malum, alia vice velit, & perficiat: ſed de hoc quærit, vtrum voluntas interior, & actio exterior ſint diuerſa peccata, ſecundum quòd vnum ab altero procedit, & vnum alteri cōiungitur: & ad hoc reſpondendum, quod quamuis ſint plura ope-

19 Idem ſentit D. Th. 1.2.q.20. ar. 1. quē impugnat Grego. de Ari. hic q. 1. ar. 1.

ra opera culpabilia,& plura deordinata: quia tamen vna eſt ratio deordinandi,& vnus eſt ibi actus voluntatis,nec alter eſt culpabilis niſi propter illum, vnum eſt ibi peccatum. Et huic modo dicendi magis concordat Magiſter in litera rñdens obiectionibus,quę ſiunt pro parte altera, quæ dicebant illa eſſe diuerſa peccata. Et recte facit in hoc: quia quãuis aliquid poſſit dici numerari,ex quadam improprietate ſolummodo ex parte principij materialis; tamen ꝓprie loquendo non numeratur aliquid ex parte principii materialis,niſi quia cum numeratione ex parte principij materialis cõcurrit muneratio ex parte principij formalis,ſicut albedo numeratur in duobus hominibus albis: non ſic autem eſt in propoſito:& ideo rationes, quæ hoc oſtendunt.ſ.voluntatem interiorem, & actionem exteriorem eſſe peccatũ vnum,concedendæ ſunt.

20 AD illud,quod obiicitur de gloſſa. Dicẽdum,ꝙ glo. aut loquitur materialiter,aut loquitur de homicidio interiori,& exteriori prout diſiuncta ſunt,ita ꝙ vnũ alteri non continuatur.

21 AD illud,quod obiicitur,ꝙ multiplicato inferiori multiplicatᵉ ſuum ſuperius. Dicendum quòd illud verum eſt de illo inferiori,cui ſuum ſuperius eſt eſſentiale, vel ad quod ſuũ ſuperius comparatur eſſentialiter:nõ ſic aũt eſt in propoſito, quia peccatũ & ſi dicatur de voluntate,& rõne,nõ dicitur prędicatione eſſentiali,ſed magis accidentali.

22 Ad illud,quod obiicitur,quòd multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens. Dicendum,quòd verum eſt ſi ſubiectum per ſe multiplicetur, & illud in quo primo eſt accidens; deformitas autem peccandi non attenditur primo,& principaliter circa exteriorem actionem, nec eſt ibi tanquam circa ſubiectum per ſe,ſed eſt ibi rõne voluntatis interioris coniunctæ:quod patet,qa ſi actio illa procederet ab aliquo principio, quàm a voluntate, iam non eſſet culpabilis. Aliter poteſt etiam dici,quòd illud intelligitur quando ſubiectum plurificatur, & ſm rem, & ſm illam rõnem,qua dicitur ſubiectum: ita ꝙ non ſolum ſunt plures res, ſed etiam plura ſubiecta:quãuis autem actio interior,& exterior ſint diuerſæ res,nõ tamen ſunt diuerſa ſubiecta deformitatis,ſed vnum, pro eo ꝙ ſicut ordo poteſt eſſe in pluribus, quorum vnũ eſt ab altero tanquam in vno ſubiecto,ſic etiam & deordinatio. Quoniã igitur deformitas peccati dicit deordinationem a fine: hinc eſt quòd circa actionem interiorem, & exteriorẽ conſiſtit tanquam circa vnum ſubiectum,quãuis ſint diuerſæ actiones,& res. Poſſet etiam inſtari contra illud verbum,quòd hoc intelligitur de accidente abſoluto,& non de accidente relato. Tale enim vnum poteſt eſſe in pluribus,dum tamen illa ſint adinuicem relata, & ordinata: & per hunc modum ſe habent actio interior, & exterior,quia vna procedit abaltera. Fundamentum.

AD illud,quod obiicitur,quòd multiplicato vno oppoſitorum multiplica 23
tur & reliquum. Dicendum, quòd verum eſt ſecundum quòd ei opponitᵉ: præceptum autem quo prohibetur actus exterior, & voluntas interior non eſt aliud & aliud niſi ex hoc, ꝙ in vno prohibetur voluntas cũ opere,& in altero prohibetur voluntas etiam abſque opere: & hoc modo bene concedo,ꝙ voluntas interior, & actio exterior prout ſunt diſiunctæ ſunt plura peccata: ſed hoc modo nõ procedit inquiſitio præſens, nec inquiſitio Magiſtri. AD illud,qđ obiici 24
tur, quòd magis communicat voluntas interior cum voluntate, quàm cũ actu exteriori. Dicendum, quòd eſt conuenientia formalis, & conuenientia ordinis. Cum ergo dicitur, ꝙ voluntas interior magis conuenit cum voluntate,quàm cum actione exteriori: Dicendum,quòd verum eſt de cõuenientia formali, ſed non de conuenientia ordinis; quia non ſic eſt voluntas a voluntate, ſicut eſt exterior opatio ab interiori volũtate: & ideo cũ ſint duæ uoluntates,duæ ſunt principales deordinationes,& præter hoc duo ſunt peccata. Cum uero opus exterius iunctum eſt uoluntati interiori,a qua procedit,una eſt ibi deordinatio,

natio, & unum actuale principiũ deordinationis: & ideo unũ peccatum eſt ex iſta parte, & ex illa parte plura peccata.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Opus exterius non addit iniquitatem quantum ad maiorẽ dei contẽptum, quantum vero ad libidinem, & delectationẽ vtiq; aggrauat, ſimiliter quãtum ad damnificationem, maxime aũt quãtum ad peccatum quo quis lædit proximum.

Funda-menta.

VTRVM peccatũ operis addat ſuper peccatũ uoluntatis, & ꝙ ſic uidetur. Super illud Pſal. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem. glo. Qui addit opꝰ uoluntati, addit iniquitatem iniquitati: ſed qui hoc facit, aut facit nouum peccatum, aut maius, ſed nõ nouum: ergo maius. Item. Auguſt. Vnuſquiſque miſer efficitur mala uoluntate: ſed miſerior cum deſiderium malæ uoluntatis impletur: ſed non efficitur homo miſerior per peccatum, niſi aggrauetur peccatum: ergo peccatum uoluntatis aggrauatur ꝑ additionẽ operis. Item. Ratione uidetur. Apud humanam iuſtitiam grauius punitur qui peccat in opere, quàm q peccat uoluntate ſolum, uel uoluntate, & uerbo, uel uoluntate tantum: ergo ſi humana iuſtitia deriuatur ab æterna iuſtitia, & ei conformatur, ut in opere ſuo laudabilis ſit, ur ꝙ maiori pœna ſit dignus ille, qui peccat voluntate, & opa, quàm qui peccat uolũtate tñ: ſed nõ eſt quis maiori pœna dignus niſi propter maiorẽ culpam: ergo &c. Item. Grauius peccat qui peccat in deum, & in proximum, q̃ qui peccat in deum tantum: ſed qui peccat uoluntate interiori ſolum, nõ peccat niſi in deum: qui uero peccat exterius in opere, frequenter peccat in ꝓximum, ſicut patet in adulterio, & homicidio, ergo &c. Item. Quanto magis ſe homo glorificat, & in delicijs eſt, tãto magis dignus eſt pœna: ſed qui peccat uoluntate, & opere magis ſe glorificauit, & amplius delectatus eſt, q̃ qui ſola uoluntate peccauit: ergo maiori pœna dignus eſt: & ſi hoc, maiorem perpetrat culpam.

Ad opp.

Sed contra. Super illud Pſal. Etenim in corde inquitates operamini. Glo. Si uis, & non potes, deus factum reputat: ergo ſi voluntas reputatur pro facto, vr ꝙ factũ quantum ad rõnem peccati nihil addat ſupra uoluntatẽ. Item. Aug. Si contingat aliquem nõ concumbere cum uxore aliena: planum autem eſt eum cupere, & ſi poteſtas daretur eum eſſe facturum, non minus reus eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur: ergo ſi non eſt minus reus, non magis peccat, quando conſumat in opere, q̃ qñ plene uult in uoluntate. Item. Grauitas, & magnitudo peccati conſiſtit in quantitate contemptus: ſed quando uir oĩno conſenſit, tunc plena eſt auerſio, & contemptus: ergo æquale eſt peccatũ, ſiue opus adſit, ſiue deſit. Item. Opus exterius non eſt culpabile niſi ꝓpter uoluntatem interiorem: ergo ſi tota ratio culpabilitatis ortum habet ab ipſa uoluntate, uidet ꝙ ſola uoluntate peccati exiſtente tantum eſt homo culpabilis, quantũ ſi peccaret in ope. Item. Peccata ſpũalia, quæ ſola uolũtate conſumantur, grauiora ſunt q̃ peccata carnalia, quorum conſumatio fit in carne: ſi ergo prima quæ in ſola uoluntate conſiſtunt, gruaiora ſunt q̃ ſecunda, quæ conſiſtunt in uoluntate, & opere, uidetur ꝙ opus non addat aliquid ad malitiam uolũtatis.

RESP. Ad prædictorum intelli- 25
gentiam eſt notandum, quòd cũ quæritur, utrum opus addat aliquid ad malitiam uoluntatis, hoc dupliciter poteſt intelligi. Vno modo reſpectu uoluntatis, quæ poteſt in opus procedere, ſed tamen non procedit, quia non omnino plene uult: & reſpectu talis abſque dubio malitia operis addit. Cum enim peccatum conſummatur in opere, tunc eſt plenior conſenſus & non ſolummodo dicitur man-

Sũt qui dicunt Scot. tenẽt actũ exteriorẽ addere meritũ actui interiori, ueluti cõtingit de martyrio ĩ actu q ad.

dit meri-
tum mai⁹
martirio
volũtario,
De hoc tñ
in ſcript.
exẽ. nihil
attñ qđ a-
ctualem mar
tiriũ, ad-
dat p̃miũ
accidenta
le admitti-
tur nõ tñ
eſſentiale.

ducare mulier, ſed etiam vir: & ideo peccatum tunc maius, & grauius eſt ratione maioris conuerſionis, & etiã auerſionis. Alio modo poteſt intelligi reſpectu voluntatis, quæ quidem in opus non procedit: non quia non velit, ſed quia non põt. Et tunc mouetur iſta quæſtio: Cum vtrobique ſit plena voluntas, vtrum grauius peccet qui vult, & non poteſt, aut qui vult & facit, eſto quòd vterque moueatur ex æquali amore. Hoc igitur modo quæſtione intellecta reſpondẽdum eſt, quòd vnum peccatum dicitur eſſe maius altero tripliciter, aut
26 ratione maioris contemptus dei, aut rõne maioris libidinis, ſiue delectationis, aut ratione maioris dãnificationis. Primo modo loquendo opus non addit ad iniquitatem voluntatis, quia voluntas plena a deo auertitur per ſe, ſicut cum eſt operi cõiuncta. Quantum vero ad delectationem, ſiue libidinem addit, & aggrauat, maxime quantum ad genus peccati carnalis, quo quidem peccat homo in ſeipſo. Similiter quantum ad damnificationẽ addit: & hoc maxime quantum ad genus peccati, quo quis peccat in proximum. Quantūcumque enim aliquis velit fornicari, nunquam delectatur, ſicut quando voluntas coniungitur actui exteriori. Similiter quantumcumque velit aliquis alterum occidere, non tantũ facit damnum, quantum ſi actu occideret. Et quoniam deus iuſtus iudex in puniendo non tantum conſiderat in peccato magnitudinem contẽpt⁹, ſed etiam magnitudinem delectationis, & magnitudinem damnificationis: hinc eſt, quòd aliquo modo opus addit ad nequitiam voluntatis. Vnde & rationes, quæ hoc oſtendunt cõcedendæ ſunt, quamuis non omnes cogant: maxime illa, quæ fit de ſimilitudine diuinæ iuſtitiæ, & humanæ. Non enim eſt ſimile: quia homines conſiderant quæ exterius patent, & iuſtitiam publicam: deus autem intuetur cor, & non ſolum conſiderat iuſtitiam publicam, ſed etiam priuatã.

27 AD illud vero quod obiicitur in contrarium de gloſa illa, & de auctoritate Auguſtini, quarum vna dicit, quòd voluntas reputatur pro facto, & altera dicit quòd non minus eſt reus, qui vult, & non facit, quàm qui vult, & facit. Dicendum, quòd ambæ procedunt ſecundum quantitatẽ peccati, quæ attenditur quantum ad plenitudinem conſenſus, & quantũ ad magnitudinem contemptus: & ſic bene conceditur, quòd opus ad talẽ 28
voluntatem non addit. Ad illud, qđ obiicitur, quòd quantitas peccati cõſideratur penes quantitatem contemptus. Dicendum, quòd verum eſt, nõ tamen eſt verum præciſe: deus enim non tantum conſiderat contemptum ſui, imo etiam damnum proximi, & delectationem peccantis. Vnde & proximo patienti iniuriam facit vindictam, & maiorem patienti iniuriã facit maiorẽ vindictam: ſic eum, qui delectatus eſt affligit, & reum qui magis delectatus eſt magis affligit: & ideo ratio illa ab inſufficienti proce- 29
dit. AD illud, quod obiicitur, quòd tota ratio peccati eſt a voluntate. Dicendum, quod non eſt verum, quia aliqua ſunt peccata non ſolum ex improbitate voluntatis facientis, ſed etiam ex genere operis: quia ſunt cõtra prohibitionem dei, & contra dictamen iuris naturalis: verum eſt tamen, quòd nihil quod fit ex parte operis, per ſe ſufficit ad faciendum peccatum niſi adſit voluntarius motus: & ideo ex hoc nõ ſequitur, quòd quamuis hoc non poſſit eſſe peccatũ ſine illo, quòd hoc non addat ad illud. Et ſimile eſt: quia ferrum non vrit abſque igne, ignis tamen cum ferro plus vrit, & plus penetrat, quàm faceret per ſeipſum: ſic & in multis aliis inuenitur. Ad illud quod 30
obiicitur de peccatis ſpiritualibus. Dicendum, quòd non eſt ſimile, pro eo, quod peccata ſpiritualia ſpiritualem habent delectationem, quæ in ſuo genere maiorem habent adhærentiam, & maiorem improbitatem, quàm etiam aliqua delectatio peccati carnalis: peccata vero carnalia nunquam delectant tantum, quando ſunt in ſola voluntate, quantum, quando ſunt in voluntate

tate, & opere: nec etiã tantũ dãnificant: ideo non ſequitur, ꝙ in talib⁹ opus nõ addat ad malitiã volũtatis.

Conſequenter proceditur circa ſecundũ, videlicet de cõparatione venialis ad mortale. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, vtrum peccatum veniale, & mortale cõueniãt in auerſione. Secundo quæritur, vtrũ conueniant in reatu ſiue obligatione ad æternitatem pœnæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum mortale proprie habet auerſionem a deo, veniale vero cum habeat tantum moroſitatem, elõgationem, & retardationem, non habet ꝓprie auerſionem, ſed fuſo modo tantum, quia non eſt in contemptum dei, & ideo illud a deo ſeparat, iſtud autem nequaquã.

Ad opp. VTRVM veniale, & mortale conueniant in auerſione. Et quòd ſic videtur. Aug. diffiniẽs peccatum dicit, ꝙ peccatum non eſt appetit⁹ rerũ malarũ, ſed deſertio meliorum: ſi ergo veniale peccatum eſt peccatum, ergo in ipſo eſt deſertio ſummi boni: ſed vbi eſt deſertio ſummi boni, ibi eſt auerſio: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ hęc rõ conuenit mortali tantum: tunc ego quęro, in quo communicant veniale, & mortale. & ratione cuius vtrunque dicatur peccatum. Si tu dicas, ꝙ in cõuerſione ad cõmutabile bonum, hoc nõ videtur; quia conuerti ad cõmutabile bonum non eſt peccatum, niſi per illud recedat homo a bono incõmutabili: peccatũ enim eſt priuatio, non poſitio: ſi ergo veniale peccatum, inquantum peccatũ eſt, cõmunicat cũ mortali, & illud in quo communicat non eſt conuerſio: ergo eſt auerſio. Item. Omne illud, quod eſt contra diuinum præceptum auertit a deo: ſed veniale eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior per ſe manifeſta eſt. Minor probatur Rom. vij. ſuper illud. Nõ concupiſces: gl. Bona eſt lex : quæ dum concupiſcentiam prohibet, oĩa mala prohibet: ergo ſi peccatũ veniale eſt malum, ergo per illud præceptum, Non concupiſces, eſt prohibitũ. Itẽ. Omne illud, quod deformat imaginem, auertit a deo: peccatum veniale eſt huiuſmodi: ergo &c. Minor probatur per illud, quod dicitur. vj. muſicę. Amor inferioris pulchritudinis animam polluit: ſed peccatum veniale eſt amor inferioris pulchritudinis: ergo &c. Itẽ. Simplex ad qđ ſe conuertit totaliter ſe conuertit, ſed tam intellectus, ꝙ̃ affectus eſt ſimplex: ergo cũ ſe conuertit ad aliqđ, totaliter ſe conuertit: ſed qđ totaliter ſe cõuertit ad aliqđ, auertitur ab eius oppoſito, vel diſparato: ergo cum affectus noſter ſe cõuertit ad creaturam ſub ratiõe creaturæ, neceſſe eſt ipſum auerti a deo: ſed hoc eſt in veniali peccato: ergo &c. Item. Impoſſibile eſt, quòd aliquid moueatur ad terminum ad quem, quin aliquo modo ſeparetur a termino a quo: ſed conuerſio dicit motũ animi reſpectu termini ad quem: auerſio autem reſpectu termini a quo: ergo ſi cõuerſio eſt in veniali peccato, neceſſe eſt quod ſimiliter ſit auerſio. Item. Omnis amor creaturę, vel eſt per modum vſus, vel per modum fruitionis, ſicut dicit Augu. in lib. de doct. Chriſtiana: ſed in peccato veniali eſt amor creaturę: ergo vel per modum vſus, vel fruitiõis. Non per modum vſus: quia iam nõ eſſet culpa, eſt ergo amor fruitionis: ſed frui creatura eſt ponere finem in creatura, & hoc non eſt aliud, quam auerti a deo: ergo omnis amor venialis peccati facit a deo auerti. Sed contra. Nullus auerſus a deo eſt iuſtus: ſed peccans venialiter remanet in iuſtitia: ergo peccãs venialiter nõ auertitur a deo. Maior manifeſta eſt. Minor probatur ꝑ illud Prouer. xxiiij. Septies ĩ die cadit iuſtus, & reſurget. Itẽ. Null⁹ ſeparaĩ a deo niſi volens: ſed oĩs qui auertitur ſeparaĩ a deo: ergo nullus ſeparatur a deo niſi in actu quem facit mera voluntate: ſed multa venialia peccata committuntur quadam neceſſitate, ſicut dicit Rom. vii. Funda-menta.

Quòd nolo malum illud facio: ergo &c. Item nullus auertitur a deo ſine ipſius dei contemptu, & offenſa: ſed nullus contemnit, & offendit deum ſine graui culpa. ſed veniale inter leuia peccata reponitur: ergo per veniale homo non auertitur a deo. Item. Nihil quòd ſtat ſimul cum charitate: auertit a deo: ſed veniale ſtat ſimul cum charitate: ergo &c. Maior manifeſta eſt. Minor probatur: quia ſi veniale expelleret charitatem, ergo auferret homini vitam gratiæ: ſed peccatum quòd aufert homini vitam gratiæ, ponit mortem, & dicitur mortale: ergo peccatū veniale eſſet mortale.

31 RESP. Dicendum, quod abſque dubio peccatum veniale nō communicat cum mortali in auerſione, ſm quòd auerſio dicitur proprie: importat enim dei contemptum, & contēptus dei irā incurrit, & meretur mortem: peccatum autem quo quis meretur iram, & mortem non debet dici veniale, imò potius mortale: & propterea communiter tenetur, ꝙ auerſio ꝓprie loquendo reperitur in peccato mortali, non veniali. Et iſtud melius patet ſi modum attendamus, per quem homo dicitur auerti a deo, & contemnere deum, committendo aliquod peccatum in quo nihil cogitat de deo: aut enim auertitur homo a deo, quia facit contra diuinum mādatum. Aut quia ponit ſibi bonum creatum tanquam finem vltimum. In hoc namque quòd facit contra diuinum mandatum, rectè a deo auertitur: quia mandatum eſt uia rectè ꝑueniendi ad deū, & tendendi in deū: qui igitur facit contra mandatum, incedit directè via contraria: iō quaſi faciem ſuam retrorſum conuertens, tergum vertit ad illum, in quem debebat per mandatum tendere Similiter cum ſtatuit ſibi creaturā tāquam finē vltimū, rectè dicitur a deo auerti. Anima enim media eſt inter creaturam, & deum inquantum eſt imago dei: dum ergo ad creaturam ſe tāquam ad finem conuertit, faciem ſuā quæ debebat eſſe ſurſum verſa, deorſum inclinat & ideo ſe auertit a deo. Et vtroque dictorum modorum nō eſt auerſio ſine contemptu: nam qui mandatum dei tranſgreditur, contēnit mandantem. Similiter qui creaturam ſibi finem ſtatuit principalē, magis appreciat creaturam, q̄ deum: & hoc non poteſt eſſe ſine dei contēptu: veniale autem peccatum nec eſt directe contra dei mandatum, nec ſtatuit creaturam tanquam finem vltimum: & ideo non eſt in eo nec auerſio, nec contemptus. Sed quia veniale fit præter dei mandatum, in veniali etiam peccato creatura non referē in deum: hinc eſt, quòd per veniale quodāmodo recedit homo a via mādati, quodāmodo etiā moroſe adhæret ei, per quòd deberet tranſire. Vnde & in veniali eſt quædam elōgatio, & quædam retardatio. Vnde conceditur, quòd veniale a deo nō auertit, ſed elongat a deo: non ſeparat, ſed retardat. Et ſi large nomen auerſionis acciperetur, vt ſe extenderet ad elongationem, & retardationē, in veniali eſſet auerſio quædam: quia tamen nomen auerſionis ſonat in contemptū: ideo tenēdū eſt, qđ auertere a deo ſit mortalis peccati ꝓprie. Vnde rōnes quæ hoc oſtendunt cōcedendæ ſunt.

AD illud ergo, quòd primo obij 32
citur, quòd peccatum eſt deſertio. Dicendum, quòd ſi iſta diffinitio detur pro peccato mortali, deſertio ſtat ibi pro auerſione. Si autem detur ꝓ quolibet peccato, deſertio dicit quādam elongationem, & retardationē. Poſſet tamen dici, quòd non dicitur ibi peccatum deſertio dei, ſed deſertio cuiuſcunque boni, quòd ſpectat ad rectitudinē. Quāuis ergo in veniali peccato nō ſit deſertio dei, eſt tñ deſertio alicuius bonę circunſtātiæ circa actū, ex cuius defectū incidit in veniale peccatum: & in hoc communicant tam veniale, quam mortale peccatum: quia vtrunque priuat aliquod bonū. Sed in hoc differūt, quòd mortale priuat aliquem actum, vel circunſtātiam neceſſariam ad ſalutē, veniale vero nō.

AD illud, quòd obijcitur, qđ venia- 33
le non eſt contra dei prohibitionem. Dicēdum, quòd illud proprie dicitur eſſe contra dei prohibitionem, ad cuius oppoſitum obligat prohibitio: veniale

niale autem non eſt huiuſmodi: & iō
non eſt directe ꝓhibitum. Eſt tñ ipſi
prohibitioni annexum, & magis pro
prie debet dici cohibitum, quā pro-
hibitum: & hoc patet: quia cum do-
minus prohibet concupiſcentiam di
cens, Non concupiſces, non prohi-
bet primum motum concupiſcētiæ,
ſed concupiſcentiæ progreſſum, ſecū-
dum illud Ecclef. xviij. Fili poſt con
cupiſcentias tuas non eas: ſed dum ꝓ
hibet hominem ire poſt motum cō-
cupiſcentiæ, hoc ipſo manifeſtat, qđ
concupiſcentiæ motus nō eſt bonus,
34 nec deo placitus. AD illud, ꝙ obij-
citur, quòd amor inferioris pulchri-
tudinis polluit animam. Dicendum,
qđ anima dupliciter habet pollui.
Aut macula mortalis peccati, quę qui
dem expellit nitorem gratiæ: aut ma
cula venialis peccati, quę quodammo
do retardat actum dilectionis gratui
tæ. Et prima pollutio eſt per mortale,
& facit ad deformationem imaginis:
quia aufert ei formam ſ. imaginem re
creationis. Secunda vero eſt pollutio
venialis, quæ & ſi aliquo modo pol-
luat, non tamen animā deformat, q͞a
ſtat ſimul cum gratia, quę animam in
35 formāt. AD illud, quòd obijcitur, ꝙ
ſimplex ad quod ſe conuertit, totali-
ter ſe conuertit. Dicēdum, quòd hoc
tripliciter poteſt intelligi: quia totali
ter poteſt dicere totalitatem vel quā-
tum ad actum conuertendi, vel quan
tum ad habitum, aut quantum ad po
tentiam conuertendi. Si intelligatur
quantum ad actum: ſic verum eſt ad
minus ſecundum ſtatum vię: quia nō
intelligimus ſimul, & ſemel niſi vnū
ſolum: aut ſi multa ſimul intelligamꝰ
& velimus, hoc eſt inquantum ſunt
vnum. Si autem dicat totalitatem ha
bitus, vel virtutis, ſic falſus eſt ſermo:
non enim oportet, quòd quando ani
ma, vel aliquod ſimplex conuertit ſe
ad aliquid, quòd conuertat ſe ſecun-
dum totum ſuum habitum, & ſe-
cundum totam ſuam potētiam, quia
poteſt cōuerti intenſius, & remiſſius.
Cum ergo dicitur, quòd quando affe
ctus ſe conuertit ad vnum totaliter,
auertitur ab eius oppoſito, ſiue diſpa
rato. Si primo modo intelligatur, fal
ſum eſt: quia poteſt ſe conuertere ad
vnum in actu, & ad aliud in habitu.
Si ſecundo modo, vel tertio intelliga
tur, ſic habet veritatem: ſed maior ꝓ
poſitio fuit falſa: & propter hoc, quia
totaliter conuerti aliter accipitur in
maiori ꝓpoſitione, & aliter in mino
ri: ideo conſequentia illa non tenet.
Et ſi tu obijcias, quòd non poteſt affi
ci ſimul, & ſemel erga deum; & erga
creaturam, quam inordinate diligit,
vnde cum cōuertitur ad vnum, auer
titur ab altero. Dicendum, quòd non
ſequitur: quia auerti plus dicit, quam
non conuerti actualiter: importat. n.
contrariū conuerſionis, videlicet quā
dam aſpernationem dei, ſiue contem
ptum. AD illud, quòd obijcitur, ꝙ 36
motus ſeparat a termino a quo. Dicē-
dum, quòd verum eſt de illo motu ꝓ
prie dicto, qui concernit duos termi
nos, vnum a quo incipit, & alterum
in quem tendit: non ſic eſt in actu ve
nialis peccati. Anima enim cum pec
cat venialiter, non mouetur a deo in
creaturā, ſed magis afficitur circa ip-
ſam creaturam. Vnde & veniale pec
catum potius eſt animi affectus, ſiue
actus, quam motus. AD illud, quòd 37
obijcitur, quòd amor venialis pecca
ti eſt amor fruitionis. Dicendum, qđ
falſum eſt ſecundam quòd frui acci-
pitur proprie, videlicet quieſcere in
aliquo tanquam in fine vltimo: ſic. n.
frui eſt per mortale, non per veniale.
Si ergo quæras, vtrū ſit vſus, vel frui
tio. Dicendum, quòd nec eſt vſus, nec
fruitio, ſed abuſus, niſi forte vſus di-
catur large omnis amor, quo quis a-
mat aliquod nō quieſcens in illo, ſed
refert ad aliud actu, vel habitu ſiue re
ferat recte, ſiue minus recte. Et quod
illud oporteat dicere, manifeſtum eſt.
Cum enim aliquis diligit aliquā crea
turam referens ad aliud, nō tñ ad il-
lud, ad quòd debet, amore illo peccat:
nec tñ eſt illud fruitio, nec vſus pro-
prie dictus, ſed magis proprie debet
dici abuſus. Vnde Aug. cum dicit,
Omnis q amat aliqd, aut amat vtēs,
aut fruens, accipit large vſum, &
fruitionem. Vſum pro omni amore
relato, ſiue directe, vel indirecte frui
tionem pro omni amore non relato

ſiue

ſiue ſtatuat ibi finẽ principalem, ſiue
nõ: & ſic in diuiſione illa cõprehẽdit
amor venialis peccati: ſiue forte quis
velit dicere, quod Aug. loquitur ibi
de amore ordinato. Et ſic patẽt oĩa.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Peccatum veniale non punitur,
neque obligatur ad pœnã æter
nam, cũ poſſit ſtare ſimul cum
gratia, ſed tantum ad pœnam
temporalem, & hoc quantum
eſt de ſe: quod ſi mortali coniſi
gatur, rõne talis connexionis
ęterno debet puniri ſupplicio.**

Ad opp.

VTRVM veniale con
ueniat cũ mortali rea
tu pœnę ęternę. Et ꝙ
ſic vr̃. Pœna aſſum-
pta pro mortali eſt ꝓ
portiõabilis pœnę aſſumptę ꝓ venia
li & quantũ ad acerbitatem, & quan-
tum ad durationem: ergo ſi pœnæ ar
bitrariæ penſantur ſecundum magni
tudinem reat⁹ peccati, videtur quod
reatus venialis, & mortalis ſint vtro
que modo proportionabiles: ſed pœ-
na æterna non eſt proportionabilis
niſi ęternę: ſi ergo vnum obligat ad
pœnam æternam, videtur quòd & re
liquum. Si tu dicas, quòd per gratiam
mortale ſit veniale, & cõmutatur pœ
na æterna in temporalem. Obijcitur
tunc: quia cũ veniale ſimiliter remit
tatur per gratiam, ſi miſericordia dei
eſt ordinata ſicut æternã commutat
in temporalem, ita temporalem debe
ret commutare in momentaneam: ꝙ
ſi non facit, videtur quòd illa reſpon
ſio nulla ſit. Item. Eſto quod aliquis
decedat cum mortali, & veniali, & ꝙ
de neutro fuerit in hac vita punitus:
ſi ergo peccatum non remanet impu
nitum, ergo pro vtroq; punitur iſte,
ſed non niſi in inferno, & punitur in
æternũ in inferno: ſed non punitur vl
tra, quam meruit: ergo pro peccato
veniali merebatur puniri ęternaliter.
Si tu dicas, quòd punitur æternaliter
ratione mortalis adiuncti. Obijcitur,
quod non: eſto enim quod mortale il
lud puniatur quantum meruerit pu-
niri: tunc ergo pro veniali aut punie
tur æternaliter ratione ſui, aut ratio-
ne mortalis adiuncti. Non rõne mor
talis adiuncti: qa illud ſufficienter pu
nitur per ſe: ſi ergo punitur ęternali
ter, hoc eſt ratione ſui: ſed deus nullũ
punit ſupra condignum: ergo dignũ
erat propter veniale peccatũ aliquẽ
ęternaliter puniri. Item. Veniale ſtat
cum gratia, & ſtat cũ mortali, & vtro
bique ſaluatur ratio venialis: & con-
ſtat, quòd magis ſaluatur cum morta
li, quàm cum gratia: quia gratia delet
ipſum, mortale nunquam: ergo ſi ab-
ſtrahatur ab vtroque magis tenebit
proprietatem, quam habet cum mor
tali, quam cum gratia: ſed quando eſt
cum gratia, debetur ei pœna tempora
lis: quando cum mortali, debetur ei
pœna ęterna: ergo veniali de ſe, & ſe-
cundum ſe debetur pœna æterna. Si
tu dicas, quòd obiectio teneret, ſi pœ
na temporalis deberetur ei rõne gra
tię: ſed hoc non eſt verum: quia debe
tur ei ratione ſui. Contra. Impoſſibi
le eſt ſufficienter puniri peccatum, ni
ſi remittatur: quia quãdiu durat cul-
pa, debet durare & pœna: nõ enim de
bet eſſe dedec⁹ peccati ſine decore iu
ſtitiæ: ſed nec mortale, nec veniale di
mittitur niſi ꝑ gratiam: ergo tã mor-
tali, quam veniali debetur pœna æter
na quãtum eſt de ſe. Item. Eſto quòd
aliquis tantum habeat peccatum ve-
niale, nec tamen habet gratiam, aut eſ
ſet dignus pœna ęterna, aut tempora
li. Si temporali: ergo illa perſoluta eſ
ſet omnino abſolutus a culpa: ſed po
teſt per ſeipſum pœnã illam ſoluere: er
go per ſe poſſet ad innocẽtiam reſur-
gere: quòd ſi non poteſt per ſeipſum
ad innocentiam redire, nunquam po
teſt, quãtum eſt de ſe, pœnã ſufficien
tem pro illa culpa ſuſtinere: ergo ni-
ſi auxilium gratię ſuperueniat, venia
li peccato debetur pœna ęterna. Si tu
dicas, quòd ſoluendo pœnam diſpo-
neret ſe ad gratiam, quæ culpam dele
ret, hoc non ſoluit: quia ſi ſe ſimiliter
puniret pro peccato mortali, de⁹ gra
tiam infunderet, quę illam culpã mor
talem deleret. Item. Delectatio pecca
ti mortalis non excedit delectationẽ
venialis in infinitum: ergo ſi reat⁹ re
ſpondet

ſpondet delectationi, nec reatus exce
dit reatum in infinitum, ſed ęternum
excedit temporale in infinitum. ſi er-
go mortale obligat ad pœnam æter-
nam: ergo & veniale. Si tu dicas, qđ
quamuis non excedat ſimpliciter, ex-
cedit tamen ſecúdum reputationem:
quia mortale diligit ſupra deum, qui
eſt bonum infinitú, veniale vero mi-
nime. Contra hoc eſt: quia cum venia
le peccatum a deo puniatur, & deo
diſplicet, aliquo modo offenſiuú eſt
dei: ergo ſi tanta eſt offenſa quantus
is, qui offenditur, cũ per veniale pecca
tum offendatur deus, qui eſt infinit⁹,
videtur quod reatus peccati venialis
debeat reputari infinitus, ſicut mor-
talis: ergo ſicut p mortale peccatũ me
retur homo puniri infinite, ita & per
veniale. Sed contra. Hugo de ſancto

Fundamenta.

victo. Veniale peccatum eſt illud, cui
ſecundum ſe debetur pœná tranſito-
ria: ergo reatus peccati venialis ſolũ-
modo eſt pœnę temporalis. Itẽ. Pœ-
na ęterna eſt mors ſecunda: ſed nulli
debetur mors ſecunda niſi ꝑpter pri
mam, quę eſt per ſeparationem animę
a deo: ſi igitur veniale a deo nõ ſepa-
rat, ſicut ſupra oſtenſum fuit: ergo nõ
obligat ad pœnam æternam. Item Si
veniale facit hominem dignum pœ-
na æterna, lędit hominem vſque ad
mortem: ſed quòd eſt huiuſmodi, de-
bet dici mortale: ergo veniale pecca-
tũ eſt mortale. Item. Si veniale obli-
gat ad pœnam ęternam, cum oẽ ęter-
num careat fine, & quod caret fine, ca
ret remiſſione, & venia, peccatum ve
niale dicit oppoſitum ad remiſſionẽ,
& veniam: ſed ꝙ eſt huiuſmodi, non
eſt veniale, ergo peccatũ veniale non
eſt veniale. Item. Si veniale facit di-
gnum pœna æterna, & gratia facit ho
minem dignum vita æterna, cum ve
niale peccatú, & gratia ſimul ſint in
eodem: ſimul eſt homo dignus vita ę-
terna, & pœna ęterna: ergo ſi fiet re
tributio ſecundú quòd meruit, ſimul
poſſet eſſe in ęterna beatitudine, & in
æterna pœna, quo nihil magis eſt im
poſſibile.

38 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quòd ſicut fi
des noſtra dicit, peccato mortali de-
betur pœna ęterna. Quare aũt pecca
to mortali debetur pœna ęterna, mul
tiplex conſueuit aſſignari ratio: ad ꝓ
ſens autem ſufficit vna, quia iſta quæ
ſtio alibi habet locũ ſ. in quarto, vbi
quæritur de ęternitate pœnę inferna
lis. Pręcipua enim inter omnes ratio
nes, quare debetur peccato mortali
pœna ęterna: eſt quia dum homo pec
cat mortaliter, ſeparat ſe a vita gratię
& ſubijcit ſe ꝑpetuę impotẽtię exeun
di de culpa quantum eſt de ſe: nemo
enim poteſt a culpa mortali reſurge-
re, niſi per creationem, & infuſionem
nouę gratiæ, & nouæ vitæ: & propte
rea ratione iſtius impotentiæ peccato
mortali annexa eſt obligatio ad ęter
nitatem pœnæ: hæc autem pœna ęter
na & ſi omni peccato mortali debea-
tur: non tamen omni perſolui-
tur: quia quamuis mortale pecca-
tum reddat hominem impotentem
ad reſurgẽdum per ſeipſum: contin
git tñ hominem releuari per diuinũ
auxilium. Debetur igit̃ peccato mor-
tali pœna æterna, quia ſeparat homi
nem a vita: perſoluitur autem pœna
æterna in eo quod tenet hominem in
æternum ſeparatum a vita. Quoniã
igitur veniale peccatum nec ſeparat
hominem a vita, quia excludit gra-
tiam, nec tenet hominem imperpe-
tuum ſeparatũ a vita: hinc eſt, quòd
peccatũ veniale nec de ſe obligat ad
pœnam æternam, nec ad ei ſecúdum
ſe reditur pœna æterna. Quia vero
peccatum veniale coniungi habet ei⁹,
quod ſeparat à vita, & etiã ei, quod
tenet ſeparatũ a vita hinc eſt, quòd
ratione adiuncti pœna ei debet æter 39
na, & pœna æterna perſoluitur. Vn
de ſi aliquis decedat cum mortali ſi-
mul, & cum veniali, ęternaliter
punietur: & ratio huius eſt, quia nul-
lum peccatum deleri poteſt abſque
gratia, & quam diu durat culpa, de
bet durare & pœna: & ideo cum ve
nialis culpa duret cum mortali in ĩfi
nitũ ratione coniunctionis, cui illa
in infinitũ punitur, nihilominus ta
men ei quãtum eſt de ſe, debetur pœ-
na temporalis, cũ ſimul poſſit ſtare
cum gratia: & propterea veniale no
minatur, vt in hoc diſtinguatur a ge-
nere

nere peccati mortalis: quia mortale
auſert principium vitæ,& veniæ,vi-
delicet ipſam gratiam : veniale autē
quātum eſt de ſe nō aufert,imo ſimul
cū illa manet . Concedendæ ſunt igiť
rōnes oſtēdentes quod veniali pec-
cato nō debetur pœna ęterna ſm ſe.
40 A D illud , quod obijcitur , quòd
pœna ſatisfactoria pro veniali, &
mortali eſt proportionabilis,Dici po
teſt, quòd ratio illa non concludit,
quòd debeatur veniali pœna ęterna,
niſi prout eſt coniunctum mortali.
Præterea ratio illa non cogit: quia
ſicut in opponēdo dictum eſt, in in-
fuſione gratiæ ,pœna mortalis pec-
cati cōmutatur in tēporalem , pœna
vero venialis peccati non commuta-
41 tur in non temporalem. Et ſi tu q̄ras
vnde hoc, cū miſericordia Dei de-
beat eſſe ordinata . Diccendum , ꝙ
quia obligatio ad pœnam æternam
non poteſt ſimul ſtare cum gratia,
neceſſario per infuſionem gratiæ fit
abſolutio a reatu pœnæ æternæ : ſed
gratia bene ſtat cum pœna tempora
li : & ideo non oportet per infuſio-
nem gratiæ pœnam temporalem in
42 momentaneam commutari . Ad il-
lud, quod obijcitur de eo, qui de-
cedit cum veniali , & mortali.Dicen
dum,quòd talis tam pro veniali,quā
mortali æternaliter puniť ſed hoc nō
eſt rōne venialis principaliter,ſed ra
tione mortalis adiūcti. Nec ualet, qđ
obiicit, quòd mortale punitur in ſe
quantum meruerit : quia ſicut bonū
vigoratur ex bono , ita malum vigo
ratur ex malo eo, modo quo dicitur
malum vigorari:ideo quamuis venia
li,quantum eſt de ſe, nō debeatur pœ
na æterna : nihilominus tamen po-
teſt ei deberi inquantum eſt coniun-
ctum mortali : & ideo cum deus pu-
nit tam veniale quam mortale in eo-
dem pœna æterna, neutrum punit ſu
pra cōdignū, ſed utrunq; punit ꝓut
puniri meretur, non ſolum in ſe,ſed
43 etiam prout eſt alteri coniunctū. AD
illud,quod obiicitur, ꝙ magis ſalua
tur ratio venialis cum mortali q̄ cū
gratia. Dicendū , ꝙ ſi intelligatur de
gratia quantum ad actū , verum eſt:
uam actus gratiæ, ſiue motus gratiæ
delet veniale peccatum. Si autē intel
ligatur quantū ad habitū,falſum eſt:
quia veniale cū gratia magis ſalua-
tur in propria rōne, quā cum morta
li : tūc enim eius reatus augetur, nec
minuitur , nec mutatur . Sed cū ve-
niale iunctum eſt mortali,tūc reatus
eius augetur,& quodammodo muta
tur,quia iunctum malo vigoratur .
Nec valet illud , qđ obijcitur , quòd
veniali non debetur pœna tempora 44
lis niſi ratione gratiæ, quia ſemꝑ du
raret niſi eſſet gratia. Dicendum.n.
ꝙ verum eſt,ꝙ ſemꝑ duraret niſi eſ-
ſet gratia : quia tn̄ ipſum de ſe gra-
tiam non excludit ſicut mortale , ſi-
mul ſtat cum principio ſuæ remiſſio-
nis, & deletionis: ideo quamuis non
poſſit deleri ſine gratia, nihilominus
tamen quantū eſt de ſua natura dele
bile eſt,& terminabile:non ſic eſt de
mortali , quod omnino excludit do
num gratiæ. A D illud,quod obiici
tur, ꝙ ſi aliquis eſſet in ſolo veniali, 45
& moreretur , inæternum cruciare-
tur . Dicendū, quòd hæc poſitio eſt
impoſſibilis . Primum quia nunquā
fuit,nec eſt, nec erit ꝙ aliquis in ſo-
lo peccato veniali fuerit, ita ꝙ nō ha
beat gratiam . Nihil.n. eſt medium
nunc , quin hō habeat gratiam , aut
ſit in mortali peccato : & in primo
ſtatu nihil fuit medium inter innocē
tiam , & mortalem culpam: quia pu
ritas innocentiæ non potuit perdi ,
niſi ꝑ mortalem culpam,ſicut eſt ſu-
pra oſtenſum : & ideo poſitio illa va
na eſt. Eſto tamen ꝙ aliquis puer eſ-
ſet in veniali , dico quòd deus nun-
quam educeret eum de ſtatu meri-
ti , quin uel ipſe peccaret mortaliter,
vel ipſe daret ei gratiam. Et ſi quęra
tur , vtrum ipſi veniali debeatur pœ
na æterna,vel temporalis,dico quod
debetur pœna temporalis, & ſi pro-
cedatur vlterius: ergo illa perſoluta
erit oīno immunis a culpa. Dicēdū ,
ꝙ verum eſt : ſed quia nunquam pōt
eam deo ꝑſoluere, ita ꝙ eā deus acce
ptet ſine gratia : hinc eſt ꝙ deus ne
cogeretur iſtum ſupra condignū pu
nire,gratiam ſibi infunderet, ꝑ quā
ſolutionem pœnę acceptaret:& ideo
non ſequitur , ꝙ illi peccato debea-
tur

tur pœna æterna ſm ſe:nec ſeqtur,ꝙ homo per ſe poſſit reſurgere a culpa
46 ad innocentiam. AD illud, quod obijcitur,quòd delectatio non excedit delectationẽ in infinitum. Dicendum,quòd non excedit in infinitum ſm veram intentionẽ delectationis, ſed ſecundum reputationem peccantis. Exemplum autẽ huius ponitur in charitate, quę diligit aliquod bonum creatum, & diligit increatum: & adeo bonum increatũ reputat bonum,quòd ſi bonũ creatũ infinities multiplicetur, adhuc non æquaret illi in amore: ſed plus amaret deum quã bonum creatum infinities multiplicatum,licet vtrumq; finite diligat. Sic etiam in propoſito eſt intelligendum in amore concupiſcẽtię,quę charitatem perimit, & quæ cum charitate ſaluatur: nam vna,ſcilicet quę charitatem perimit,præfert creaturã deo, qui erat pręferẽdus infinitis bonis creatis: altera vero quæ cum charitate manet,non pręfert creaturam deo: & ideo ſecũdum reputationẽ & peccantis,& dei puniẽtis mortale ex
47 cedit veniale imꝓportionaliter. AD illud, quod obijcit̃, quòd per veniale offenditur deus. Dicendũ,quod falſum eſt: non enim dicitur deus offendi niſi cum contẽnitur:ſed verum eſt quòd cum veniali peccato minus de⁹ amatur, ſecundum quòd Aug. dicit in lib. confeſſ. Minus te amat, qui tecũ aliquid amat, quod propter te nõ amat. Ideo veniale vitam æternã nõ aufert,ſed retardat, quia a deo non ſeparat, ſed elongat: nec obligat ad pœnã æternaliter cruciantẽ quãtum eſt de ſe, ſed temporaliter affligentẽ.

Artic. 3 CONſequẽter quęritur tertio loco de modis diuidẽdi peccata. Et cum multi ſint modi diuidendi, de quibus valde prolixum eſſet hic diſputare, his omiſſis in gñali qrũtur hic duo. Primo quæritur, vtrum peccatũ habeat diuidi per differentias materiales tantũ, aut per differentias formales, & ſpecificas. Secundo quæritur, vtrum peccatum diuidi habeat per conuerſionẽ, & auerſionem tanquã per diuerſas peccatorum differẽtias.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum abſtractiue ſumptum non habet differẽtias formales, quia cum ſit pura priuatio, nõ diſtinguitur niſi ratione ſui oppoſiti: ſi vero loquamur de eo in concreto quia illi priuationi ſubſternitur actus vel habitus, vtique habet differentias formales, & materiales.

VTRVM peccatum diuidi habeat per differẽtias materiales tantum,an etiam per formales, & ſpecificas. Et ꝙ nõ tm̃ ꝑ materiales,ſed etiã per ſfor males diuidi habeat oſtenditur ſic. Fundamenta. Sicut ſe habet caſtitas ad virtutẽ, ita ſe habet luxuria ad vitiũ: ergo ſicut caſtitas eſt ſpẽs virtutis, ita luxuria ẽ ſpẽs vitij: ſed vna ſpecies diſtinguitᷣ ab altera per differẽtias formales: ergo &c. Item bonum opponitur malo non tantũ materialiter, ſed etiam formaliter: & diuerſis bonis diuerſa opponuntur mala: ſed bona quibus mala opponuntur, formaliter diſtinguuntur: ergo pari ratione & mala, quæ eis formaliter oppoſita ſunt,formaliter differunt. Item. Circa vnum actum peccati aſſignãtur diuerſæ differentiæ peccatorũ, ſicut patet in peccato Adæ,in quo dicitur fuiſſe gula, & ſuperbia,& inobedientia:ſed peccata,quę conſiſtunt circa vnum actũ non habent differentiam materialẽ: ergo ſi aliquo modo differũt, neceſſe eſt quòd habeant differentiã formalem. Item. Multiplicatio ſecundum materiam eſt multiplicatio ſecũdum numerum; & multiplicatio ſecundũ numerum non habet ſtatum: ergo ſi peccata ſolummodo diſtinguerentur per differentias materialiter differẽtes, nunquam peccatum poſſet diuidi ſufficienti diuiſione. Si ergo peccatum diuiditur in ſcriptura differentijs ipſum ſufficienter diuidentibus, & omne peccatum complectentibus, videtur quòd peccata adinuicem diſtinguan-

ſtiuguantur non ſolum differentijs
materialibus, verumetiā formalib⁹.
Sed contra. Formale in genere pecca
tí mortalis eſt auerſio : ſed peccata a
parte auerſiōis nō diſtinguūtur, imo
conueniunt: omnia enim dicūt auer
ſionem a deo:ſi ergo diſtinguuntur,
hoc eſt ſolum a parte conuerſionis,
quæ eſt in peccato materialis:ergo tā
tum diuiditur peccatum per differen
tias materiales,nō per formales. Itē.
Peccatum formaliter loquēdo nihil
eſt:ſed quòd nihil eſt,non habet dif-
ferentias diuidētes:ergo ſi peccatum
diuiditur, nullo modo diuiditur in
quantum formaliter conſideratur :
reſtat ergo,quod ſolum diuidatur ꝑ
illud,quod eſt eidem materiale in ip-
ſo,& ita redit idem quod prius. Itē.
Omne illud,quod habet differentias
formales,& ſpecificas aliquo mō for-
maliter loquendo habet ſpeciem: ſed
peccatum , ſiue malum formaliter lo
quendo eſt priuatio ſpeciei : & pri-
uatio ſpeciei non habet ſpeciem:
& quod caret ſpecie caret differentia
formali , & ſpecifica:ergo &c. Item.
Si peccatum haberet differentias ip-
ſum formaliter diuidentes: ergo ha-
beret veras ſpecies:ſed omne tale ha-
bet ordinari in genere directe : illud
autem,quod eſt in genere a deo eſt:er
go peccatum formaliter loquendo a
deo eſſet,quod eſt contra fidē. Item.
Prima diuiſio peccati eſt in origina
le,& actuale:ſed originale,& actuale
peccatum non diſtinguuntur forma
liter:quia quod ē originale vni , fuit
alteri actuale : ſicut patet quia quod
eſt originale nobis,fuit actuale Adæ:
ſi ergo prima membra maxime diffe
runt,& originale, & actuale nō ſunt
differentiæ peccati formaliter diffe-
rentes, multofortius nec aliæ. Item.
Prima diuiſio actualis peccati eſt per
mortale,& veniale;ſed mortale,& ve
niale nō dicunt diuerſas differentias
ſecundum formam,& ſpeciem: ergo
multo minus , nec aliæ differentię ſe
cundum ſpeciem,& formam faciunt
differre . Maior propoſitio manife-
ſta eſt. Minor probatur per hoc, q̄d
veniale peccatū efficitur mortale ſo-
la intentione libidinis circa idem ge
nus delectabilis:ergo ſi magis, & mi
nus non faciunt diuerſitatem ſecun
dum ſpeciem,& formam,videtur q̄d
peccatum veniale, & mortale nō ad-
dunt formalem differentiā:ergo nec
aliam. Reſp.Dicendum,quod dupli 48
citer contingit loqui de peccato , aut
in concretione, aut in abſtractione.
Si in abſtractione:ſic dicēdum eſt, ꝙ
quemadmodum peccatum cū ſit pri
uatio non habet ordinari in genere,
niſi per accidens ſ.per comparationē
ad ſuum oppoſitum, ſic etiam nō ha
bet formaliter diſtingui niſi ratione
ſui oppoſiti:priuationes enim diſtin
guntur per habitus ; vnde ſicut ca-
ſtitas,& fortitudo ſunt virtutes for-
maliter differētes in genere virtutis,
ſic etiam luxuria,& puſillanimitas,q̄
oppoſita ſunt iſtarum duarum virtu
tum formaliter dicuntur differre in
genere vitiorum:non tamē ſecundū
formam ſuā, ſed ſm formā ſui oppo
ſiti. Si autē loquamur de peccato in
concretione:ſic non tātum dicit pri-
uationem,ſed etiam actum, vel habi-
tum ſubſtratum:& quoniam act⁹,vel
habitus ſubſtratus pctō non tan ū-
modo diuerſificat materialiter, imo
etiam formali differentia, alia.n.eſt
pronitas ad luxuriā, alia pronitas ad
ſuperbiā,& alius actus quo ſuperbit
aliquis,& alius quo luxuriatur : non
tantummodo ſecundum materiam,
ſed etiam ſecūdum formam propter
formalem differentiam obiectorum:
hinc eſt,quòd peccatum ſecundum,
ꝙ concretiue accipitur,diuidi habet
per differentias non tantum materia
les,verum etiam formales :formales
dico non reſpectu deformitatis ,ſed
reſpectu habitus,vel actus ſubſtrati.
Et ſic patet,quod ſiue peccatum acci
piatur abſtractiue,ſiue cōcretiue dif-
ferētias habet formales:ſed vno mo-
do per ſe,alio modo per accidens,q̄a
vno mō dicit ens in genere ſm rectā
coordinationē, alio modo dicit ens
in gn̄e ſolum per reductionem: & q̄a
hoc modo rationes ad partē primā
procedunt , ideo concedendæ ſunt.
AD illud vero quod primo obij 49
citur in cōtrarium, quòd formale in
peccato eſt auerſio. Dicendum quòd
verum

verum eſt quòd auerſio eſt formale
reſpectu conuerſionis:proprie tamē
loquendo peccatum magis debet di
ci formaliter priuatio boni ſibi op-
poſiti,quam auerſio a deo,aut ſaltem
æque proprie ; & quamuis peccatum
ratione auerſionis a deo non multi
plicetur,quia vnum eſt a quo fit auer
ſio ; tamen ratione priuationis boni
cui opponitur,multiplicari habet,&
ita ratione eius,quòd eſt in ipſo for-
male,habet diuerſas differētias. Præ
terea ad eſſe peccati non tantummo
do concurrit auerſio, ſed etiam con-
uerſio:&quoniam conuerſio reſpicit
obiecta creata, quæ non tantum di-
ſtinguntur materialiter , ſed etiam
formaliter differūt:hinc eſt,quòd ex
illa parte peccatum habet pluríficari
per formales differentias. Item. Nec
dicitur cōuerſio eſſe materiale in pec
cato ſimpliciter loquendo,ſed ſolum
rōne auerſionis:nec omnino eſt ma
terialis reſpectu auerſionis:nam & ſi
auerſio det conuerſioni,quòd ſit pec
catum:conuerſio tamen dat auerſio
50 ſioni,quòd ſit tale peccatum. AD il
lud,quòd obijcitur , quòd peccatum
formaliter loquendo nihil eſt. Dicen
dum,quòd verum eſt : quamuis autē
nihil ſit,tamen alicuius eſt,non ſolū
vt ſubiecti,verumetiam vt oppoſiti:
& ea ratione,qua alicuius eſt cui for
maliter opponitur,formaliter habet
diſtingui,non ſecundum formā,quæ
eſt in ipſo,ſed ſecundum formam,q̄
1 eſt in ſuo oppoſito. AD illud,quòd
obijcitur, quòd peccatum ē priuatio
ſpeciei,ergo non habet ſpeciem,iam
patet reſponſio verū eſt enim quòd
non habet ſpeciem proprie ſecundū
quòd priuatio, nec dicitȝ habere dif-
ferentias formales , & ſpecificas illo
modo,ſcilicet quòd in ſe diuerſas ha
beat ſpecies:ſed q̄a opponitur diuer
ſis bonis ſecundum ſpeciem inquan
tum illa priuat. AD illud,qđ obij-
52 citur,quod ſi haberet ſpecies eſſet in
genere per ſe. Dicendum,quòd verū
eſt,ſi haberet ſpecies in ſe,& ꝑ ſe:pec
catum autem ſecundum quòd accipi
tur abſtractiue,&formaliter,ſicut nō
eſt in genere per ſe niſi per reductio-
nem,ſic non habet diuidi , et diffe-
rentias formales differētes per ſe,ſed
ſolum per accidens. Quamuis autem
peccatum ſecundum quòd nihil eſt,
& accipitur abſtractiue,non ſit in ge
nere : tamen ſecundum quòd accipi
tur concretiue,ſcilicet ratione actus
ſubſtrati,& habitꝰ,in gn̄e eſt : actio 53
enim peccato ſubſtrata a deo eſt. AD
illud,quòd obijcitur de originali,&
& actuali. Dicendum,quòd origina
le,& actuale non ſolummodo diffe-
runt,quòd hoc ſit ab actu , & illud a
natura:ſed etiā differunt penes bo-
num,quod priuant ; vnde & actuale
priuat iuſtitiā gratuitam,ſiue perſo-
nalem:originale vero tollit iuſtitiam
originalem , ſiue quę reſpicit homi- 54
nem ſecundum quòd eſt natura. Prę
terea aliter dicitur in nobis origina
le,&aliter in Adam. In nobis dicitur
originale: quia eſt ab origine tracta
tum. in Adam vero quia fuit origo
aliorum peccatorū. Et quamuis ori-
ginale ſecundo modo dictum poſſit
eſſe idem,quòd actuale,prout tamen
primo modo dicitur non poteſt ori-
ginale concurrere in idem peccati ge
nus cum actuali,& hoc modo poni-
tur differentia inter ea. AD illud,ꝙ 55
obijcitur de veniali,&mortali,quòd
nō differunt formaliter,quia magis,
& minus non variant ſpeciē. Dicen
dum, quòd prima ꝓpoſitio falſa eſt.
AD hoc autem,quod dicitur, quòd 56
differentia ſecundum minus, & ma-
gis non variat ſpeciem. reſpondetur
tripliciter. Primo quòd hoc eſt verū
in genere naturæ,ſed non eſt verum
in genere moris,ſicut patet;quia vi-
tia diuerſificantur formaliter ſecun
dum ſpeciem penes ſuperabundan-
tiam,& defectum non ſolum ad ſem
uicem,ſed etiam a virtute. Secundo
modo reſpondetur,quòd hoc intelli
gitur de magis,& minus accidenta-
li:delectari autem ſub deo eſt eſſentia
le veniali, & delectari ſupra deū eſt
eſſentiale mortali. Tertio mō reſpon
detur,quòd hoc eſt verum de magis,
& minus,quod eſt citra terminum :
ſed non de magis,& minus vltra ter
minum:vnde calidum in quarto gra
du eſt alterius ſpeciei,quam calidum
in tertio,ſic & in propoſito intelligē
dum

tranſit: ſicut patet in latrone, vel in eo qui aliquod facinus perpetrauit. Sed huic modo obuiat poteſtas abſolutionis a reatu: ſi enim reatus fundatur ſuper actum præteritũ, cum actum præteritũ neceſſe ſit eſſe præteritum, cum eſt reus non poteſt eſſe non reus, quod manifeſte falſum eſt. Alius modus dicendi fuit, ꝙ reatus fundatur ſuper pronitatem, quæ quidem pronitas dicitur eſſe macula peccati. & illa macula eſt quaſi quędã diſpoſitio reddens animam cremabilem: & ratione amotionis illius maculæ dicimur lauari i ſanguine Chriſti a peccatis noſtris. Sed huic modo dicendi obuiat poſſibilitas amotionis illius pronitatis abſque infuſione gratiæ; ſicut patet quando de auaro fit prodigus, aufertur ab eo pronitas ad auaritiam: ſi ergo reatus fundaretur ſuper illam pronitatem, cum aliquis de auaro fieret prodigus abſq; gratia eſſet a reatu peccati abſolutus, quod plane falſum eſt. Tertius modꝰ dicendi eſt, ꝙ reatus fundatur ſuper deformitatem: deformitas autẽ non tantum dicit boni priuationem, ſed etiam debitum habendi; & quia peccator debet deo iuſtitiam, & honorẽ: & dum illis priuatur, per peccatum deformatur, ex hoc obligatur ad ſuſtinendam pœnã: quia enim debitor erat, & non poterat ſoluere in operibus, neceſſe erat vt perſolueret in paſſionibus. Sed huic mõ dicẽdi obuiat reatus multiplicitas. Quot enim peccata homo actualiter perpetrauit, tot pœnis reus erit: ex multis autem peccatis eiuſdem ſpeciei vna reſultat in anima deformitas. Præterea carentia boni in homine obligat ad carentiã ſummi boni, non ad paſſionem ſupplicij, ſicut patet in originali peccato: quia remota deformitate per gratiam, adhuc remanet obligatio ad pœnam. Et propterea dici poteſt, ꝙ reatus, ſiue obligatio ad pœnam eſt duplex, quidam ſ. reſpectu pœnæ æternæ. & quidam reſpectu pœnæ temporalis. Obligatio vero reſpectu pœnæ temporalis non ſemper requirit culpã pñtem, ſed ſufficit ad illam obligationem, quòd pœna fuerit præterita, & quòd ſubſecuta fuerit plena emenda. Obligatio autem ad pœnam æternam fundatur ſuper illam culpã: culpa aut proprie loquendo nõ eſt ipſa pronitas, ſed ipſa deordinatio, ſiue q̃ eſt in actu, ſiue quæ eſt in anima. Deordinatio autẽ in actu conſiſtebat ex cõuerſione, & auerſione: & ſecundũ hanc duplicem comparationem anima deordinatur cum peccat, & deordinatio in anima ratione auerſionis dicitur deformitas, ratione vero con- 3
uerſionis dicitur macula. Dico ergo quòd reatus pœnæ ęternæ fundatur ſuper peccatum & inquantum eſt deformitas, & inquantum eſt macula, ſed differente, quia ratione auerſionis dignus eſt ſupplicio. Fundatur ẽt reatus ſuper maculam, & deformitatem, quę eſt in anima per comparationem ad actum, per quem illa macula, vel deformitas eſt introducta: & ideo plurificantur reatus ſecũdum quòd plurificantur peccata commiſſa. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam Reſpon.
dico quod reatus pœnæ æternæ non 4
ſimpliciter fundatur ſuper maculã ſecundum quòd dicitur pronitas vel poſitio aliqua, ſed potius ſecundum quod dicitur deordinatio, & priuatio. Dico etiam quòd nõ fundatur ſuper deformitatem ſolum ratione priuatiõis, ſed etiam ratione debiti: nec ſolum ratione auerſionis, ſed etiam conuerſionis: nec ſolum ſuper peccatum ſecundum quòd eſt deformitas, ſed etiã ſm quòd eſt macula: & hoc eſt quòd dicit Magiſter in litera. Reatu remanet peccatum in homine, cũ pro eo ſiue trãſierit, ſiue adſit, mens hominis polluta eſt, & corrupta, quouſque homo ſupplicijs eſt obligatus perpetuis: & loquitur hic Magiſter (ſicut patet) de reatu pœnæ æternę, non temporalis: reatꝰ enim pœnæ tp̃alis bene fundatur ſuꝑ illud, qđ ꝑ trãſit.

Modi autem peccatorum varias in ſcriptura &c.

Contra. Videtur quòd non ſolum Dub. 5
modo varias habeant, imo etiam infinitas: quia ſicut vult Philoſophus, bonum eſt vno modo, malum autem multipharia. Et ipſe etiam Dionyſiꝰ dicit,

dicit, quòd malum eſt infinitum: ergo videtur quòd in ſcriptura nõ poſſit habere diſtinctiones determinatas. Iuxta hoc q̃ritur de numero, & ſufficiẽtia harum diſtinctionũ, quas Magiſter ponit in litera. Videt.n. ꝙ aliquæ inconuenienter aſſignentur, cum omne peccatum ſit in voluntate ex libidine mota: male diſtinguitur peccatum in peccatum, quòd eſt ex amore, & quòd eſt ex timore. Itẽ. Cum omne peccatum ſit in cogitatione, & volũtate, male diſtinguitur peccatum per peccatum cogitatione, verbo, & opere. Item. Cum omne peccatum ſit in deum, male diſtinguit peccatum per iſtas differẽtias in deum, in ſe, in proximum. Item. Cum in oĩ peccato ſit defectus alicuius circunſtantiæ, omne peccatum videtur eſſe omiſſio: ergo male diſtinguitur per commiſſum, & omiſſum. Poſtremo videtur, cum omnis peccati initium ſit ſuperbia, quod male diſtinguitur

Reſpon. peccatum per ſeptem capitalia. Reſp.
4 Dicẽdum, quòd Magiſter in hac parte ſeptem innuit diuiſiones peccati ſecundum ſeptemplicem eius comparationem. Primo nanque peccatum comparatur ad cauſam ſuam, ex qua habet ortum: & ſic illa eſt diuiſio peccati in actuale, & originale. Secundo vero comparatur ad pœnam ad quã terminatur: & ſic eſt illa diuiſio peccati in mortale, & veniale. Has duas differẽtias Magiſter præmiſit ſupra. Tertio peccatũ comparari habet ad motiuum: & hoc quidẽ vel eſt ad bonum aſſequendum, vel ad malum fugiendum: & ſic eſt tertia diuiſio, quã Magiſter ponit in peccatum ex amore, & peccatũ ex timore. Quarto peccatum comparari habet ad actũ ſubſtratum: & ſic eſt quarta diuiſio peccati in peccatum cogitationis, verbi, & operis ſecundum triplicem potẽtiam ſ. affectiuam, interpretatiuam, & operatiuam: cogitatio enim pro affectione ibi accipitur. Quinto comparatur peccatum ad perſonam, quã offendit: & ſic eſt quinta diuiſio peccati in deum, & in ſe, & in proximũ. Sexto comparatur peccatum ad mandatum cui opponitur: & ſic eſt illa diuiſio in delictum, & commiſſum: quia delictum eſt contra præceptum affirmatiuum, & commiſſum contra negatiuum. Septimo comparatur ad vitia, quæ ex ipſo oriuntur: & ſic eſt illa diuiſio peccati in ſeptem differentias capitalium. Et ſic Magiſter ponit ibi ſeptem diuiſiones ſecundum ſeptem peccati comparationes: quamuis tamẽ aliæ diuiſiones reperiãtur, ad aliquam harũ tñ reduci poſſunt, pro eo quòd ſumuntur ſecũdum aliquam iſtarum comparationum: ſic illa diuiſio, qua beat⁹ Iaco. in cano. ſua diuidit peccatum in ſuperbiã vitæ, & concupiſcẽntiã oculorũ, & concupiſcentiã carnis, reducitur ad illã, quæ eſt ex parte motiui. Similiter & illa diuiſio, qua Iſid. diuidit peccatũ in peccatum, quòd eſt ex malitia, ex infirmitate, & ignorantia. Similiter illa diuiſio, qua Greg. diuidit in peccata carnalia, & ſpiritualia, quam ſumit ex illo verbo Apoſt. ij. Corin. vij. Mundemus nos ab omni inquinamẽto carnis, & ſpiritus, reducitur ad illam, qua peccatum diuiditur per comparatiõem ad actus ſubſtratos: & ſic patet ſufficiẽtia, numerus, & ordo iſtarum diuiſionum. AD illud ergo 5
quod obijcitur, quòd malum eſt infinitis modis. Dicendum, ꝙ & ſi hoc verum ſit ex parte ipſius mali, & etiã per cõparationes, quas habet ad particularia bona, & ad particulares perſonas: verumtamen ratione boni ſibi oppoſiti, & ratione comparationũ generalium, modis finitis quãuis varijs habet diſtingui. AD illud, quòd 6
obijcitur, quòd diuiſiones illæ, quæ hic aſſignantur non rectè aſſumuntur, maxime quia in illis tribus primis diuiſionib⁹ primum membrum generale eſt ad omne peccatum. Dicendum, quod in illis tribus diuiſionibus primum membrum accipiendum eſt cum præciſione, vt ſit ſenſus quòd peccatũ aliud eſt ex amore tantum, aliud ex amore pariter, & timore: ſic & in alijs duobus. Vel dic, qđ 7
diuidit peccatum penes motiuum, & actũ, & obiectum, prout hic accipitũ ꝓprie, & imediate. Illud vero ꝙ obijcitur cõtra illã diuiſionẽ, q̃ eſt in delictum,

aut inferioris:& ſic eſt accidia,quę refugit malum carnis. Sed iſte modus ſumendi non videtur vſquequaque conueniens. Oĩs.n.pronitas directe eſt reſpectu apparentis boni. Et ideo eſt alius modus multiplicandi hanc pronitatem ſm diuerſitatem vitiorũ animæ. Quoniam pronitas aut attenditur in ipſa voluntate rõnali ſm ſe, aut per coniunctionem ad ſenſibilẽ, aut per coniunctionem ad vegetabilem. Si ſm ſe: ſic põt eſſe tripliciter, aut in comparatione ad deum, & ſic eſt ſuperbia:aut ad proximum,& ſic eſt inuidia: aut ad ſeipſum , & ſic eſt accidia.Si per coniunctionẽ ad ſenſibilem,ſic poteſt eſſe dupliciter ſm ꝙ duplex eſt motiua ſenſibilis.ſ.concupiſcibilis,& iraſcibilis: ſi per coniunctionem ad concupiſcibilem , ſic eſt auaritia:ſi ad iraſcibilẽ, ſic eſt ira. Si attendatur ꝑ coniunctionem cũ vegetabili,ſic poteſt eſſe dupliciter aut quantum ad generatiuam , & ſic eſt luxuria: aut quantum ad nutritiuã, & ſic eſt gula.Quantum ad augmentatiuam nulla eſt, quia illa eſt pure naturalis,Sed quia ira ita eſt ſpũale peccatum ſicut inuidia , & accidia : adhuc videtur, ꝙ ille modus aſſignãdi aliquam habeat inconuenientiam. Propterea tertio modo põt dici,ꝙ ꝓnitas ad aliquod apparens bonum aut eſt reſpectu boni , quod reſpicit ſpiritũ ſm ſe,aut reſpectu boni,qđ reſpicit ſpm̃ in carne.Si reſpectu boni, quod reſpicit ſpiritum ſm ſe,hoc poteſt eſſe quadrupliciter ſm quatuor conditiones boni,ad quas pronus eſt appetitus noſter. Appetit enim quis bonum ſub rõne dignitatis, & hoc ꝑ ſuperbiã:ſub rõne proprietatis, & ſic eſt inuidia:ſub rõne ſeueritatis,& ſic eſt ira:ſub rõne quietis , & ſic eſt accidia . Si vero ſit hæc pronitas reſpectu boni , quod reſpicit ſpiritũ in carne, hoc eſt tripliciter ſm triplicẽ conditionem , ſub qua ſpũs carnalis bonum appetit. Aut enim appetit bonum ſub ratione ſufficientis, & ſic eſt auaritia:aut ſub ratione demulcentis,& ſic eſt luxuria: aut ſub ratione reficientis,& ſic eſt gula.Ex his patet ſufficientia,& numerus vitiorum capitalium . Non enim accipiũtur per oppoſitum ad virtutes,nec ad dona, nec ad beatitudines, ſed ſm pronitates reſpicientes cõditiones boni apparentis. Patet etiam quare penes alios 13 ſenſus non habemus capitalia vitia, ſicut penes guſtum,& tactum, quia ĩ his regnat pronitas amplior , quàm in alijs ſenſibus. Vnde ſi delectationes quæruntur in alijs ſenſibus , ad has reducuntur: vtpote ſi aliquis velit aſpicere mulierem pulchram , vt in ea delectetur,& concupiſcat,reducitur talis delectatio ad luxuriam.Similiter ſi quis velit aſpicere pulchrũ equum, vel librum vt ipſum habeat, talis delectatio reducitur ad auaritiam. Sicut enim appetitus ſpũs ſm ſe quodammodo quietatur ſi habeat bonum excellens cum proprietate, & ſecuritate, & quiete : ſic appetitus carnalis quietatur,cum habeat bonũ ſufficiens,demulcens,& reficiens,nec acquirit niſi propter hæc tria.

Initium oĩs peccati eſt ſuperbia.

Contra. Quia dicit Chryſoſtom⁹ Dub.4. ſuper illud Pſal.A facie inſipientiæ. Omnis peccati initium inſipientia eſt: ſed cum non poſſint eſſe plura eiuſdem initia prima,& principalia, videtur quod ſuperbia non ſit initiũ omnis peccati. Item.Obiicitur ſecundum quòd Magiſter obiicit in litera. j.Thim.vlti. Radix omnium malorum eſt cupiditas. Si tu dicas, quòd hæc duo ſunt radices peccatorum ſecundum diuerſam comparationem, quæritur tunc de diuerſitate radicũ, & quid intelligatur nomine radicis, & quæ differentia ſit inter capitale vitium & radicẽ. Item. Quæ differẽtia ſit inter initiũ,& radicem. Reſpõ. Reſpon. Dicẽdum, quòd differt dicere initiũ, 14 & radicem.Nam initium proprie dicit, id, a quo inchoat motus : radix vero dicit illud vnde trahitur fomẽtum , & nutrimentum : & ideo cum peccatum trahat fomentum ex parte appetibilis, & dicat receſſum a deo: hinc eſt quòd initium attenditur ex parte auerſionis , & radix ex parte conuerſionis,proprie loquendo . Et quoniam auerſio eſt ex ratione con-

temptus: & conuerſio eſt ex ratione cupiditatis, ſiue libidinis: hinc eſt ꝙ ſuperbia proprie loquendo dr̃ initiũ, & cupiditas dr̃ eſſe radix. Et qm̃ in oĩ pctõ eſt auerſio, & cõuerſio: hic eſt ꝙ ſuperbia dicitur initiũ omniũ peccatorum, & cupiditas radix omnium malorum: et ſimul poſſunt ſtare illa duo s accipitur tamen nomẽ radicis, aliquando ꝓ noĩe initij, & econuer-

15 ſo. Capitale autem vitium differt a radice in hoc, quòd ſicut caput dicit principale membrum, & membrum completum, & quod eſt principium aliorum quantum ad motum, & ſenſum, ſic capitale vitium nominat peccatum completum, a quo omnia alia vitia oriuntur: radix vero dicit aliquid ſub maiori incõpletione: & ideo proprie loquendo radix non nominat genus peccati determinatũ, ſed pronitatem libidinis, quæ cõcurrit ad omne peccatum. Vnde notandum, quòd radix accipitur aliquando generaliſſime, aliquando generaliter, aliquando minus generaliter.

16 Generaliſſime, vt cum dicitur libido ſiue cupiditas eſſe radix oium malorum. Generaliter vero, vt cum dicit̃, quòd duplex eſt radix, amor male accendens, & timor male humilians.

17 Amor enim accipitur reſpectu boni, & timor reſpectu mali. Minus vero generaliter, vt cũ dicitur triplex eſt radix. ſ. concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitę, per comparationem ad triplex bonum ſcilicet ad bonum inferius, exterius, & interius. Similiter initium peccati tripliciter poteſt accipi, ſiue nominari, aut prout dicit receſſum liberi arbitrii a lege maieſtatis: & ſic dicitur ſuperbia, ſiue cõtemptus: aut a lege veritatis, & ſic eſt error: aut a lege bonitatis, & ſic eſt inſipientia, quæ eſt contraria ſapientiæ. Et ſic patet, quòd non eſt contrarietas quando dicitur, quòd initium omnis peccati eſt ſuperbia, & quando dicitur de errore, & inſipientia. Patet etiam quòd non eſt contrarietas in hoc, ꝙ aliquando dicitur vna radix, aliquãdo duæ, aliquando tres. Patet etiam differentia initij, & ipſius radicis, & vitij capitalis. Et hæc de generali diuiſione peccatorum dicta ſufficiant ad præſens.

AD intelligentiam huius partis ſm̃ tria, quæ hic determinantur, circa tria incidit hic quæſtio. Primo eſt hic quæſtio de comparatione peccati operis ad peccatum voluntatis. Secundo de cõparatione peccati venialis, & peccati mortalis. Tertio incidit quæſtio circa modos diuidendi peccatũ. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum peccatum voluntatis, & operis ſint duo peccata, vel vnum. Secundo, vtrum vnum addat ad alterum. Artic. 1.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas peccandi, & actus peccandi ſiue peccatum, non ſunt duo: quia interior voluntas, & exterior actus vnum duntaxat complent peccatum.

VTRVM peccatum voluntatis, & operis ſint duo peccata, vel vnũ. Et quòd ſint plura, videtur ſuper illud Ro. j. Repletos homicidijs. glo. Pluraliter dicit homicidiis, quia aliud eſt homicidium voluntatis, & aliud homicidium operis. Si ſic eſt in homicidio, ergo pari rõne & in alijs pctis. Itẽ. Multiplicato inferiori multiplicat̃ ſuperius: ſed fornicatio exterior pctm̃ eſt ſpãle, volũtas etiã fornicandi pctm̃ eſt ſpeciale: ſed voluntas fornicandi eſt aliud, quàm ipſe actus fornicationis: ergo ſi iſta ſunt diuerſa, & ſunt peccata loquendo formaliter: ergo ſunt diuerſa peccata. Item. Multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens, quod conſiſtit per illud ſubiectum: ſed deformitas comparatur ad actionem, tanquam accidens ad ſubiectum: ergo vbi multæ ſunt actiones deformes, ibi multæ deformitates, & vbi ſunt multæ deformitates, ibi multa peccata: & actio interior, & exterior ſunt diuerſæ: ergo ſunt in eis diuerſę Ad opp.

diuerſæ deformitates: ergo & diuerſa peccata. Item. Multiplicato vno oppoſitorum multiplicatur & reliquũ, quia tantũ vnũ vni opponitur, ſed peccatum repugnat præcepto: cum igitur aliud ſit præceptum, quo prohibetur actus interior, & aliud quo prohibetur actus exterior, quia aliud mandatum eſt, Non concupiſces, & aliud, Non mechaberis. ergo videtur, quòd ſicut illa duo ſunt præcepta, ita actio exterior, & interior ſint duo peccata. Item. Magis conuenit uoluntas interior, cum voluntate interiori, quàm voluntas interior cum actione exteriori; ſed voluntas interior cũ alia voluntate facit duo peccata diuerſa: ergo multo fortius voluntas interior cum actu exteriori ſunt diuerſa peccata. Sed contra.

Fundamenta. Per ſe, & per accidens non ponunt numerum: ſicut cum diligo vinum, quia dulce, non dicor diligere duo, ſed vnum: ſed actio exterior non eſt peccatum niſi propter voluntatem interiorem: igitur voluntas interior cum actu exteriori non ponit numerum: ergo non ſunt duo peccata, ſed vnum. Item. Actio inchoata non ponit numerum cum ſeipſa conſummata: ſed peccatum inchoatur in voluntate, & conſummatur in opere, ſm quod dicitur Iaco. j. Concupiſcentia cum conceperit parit peccatum: peccatũ vero cum conſummatum fuit generat mortem: ergo &c. Item. Bonum opus non ponit numerum cum bona voluntate in ratione meriti. Vnde cum aliquis voluntarie bene operatũ, non eſt ibi duplex meritum, ſed vnũ: ergo pari ratione nec voluntas interior cũ opere exteriori ponit in numerum in ratione demeriti ſiue peccati. Item. Formale in peccato ſm quod peccatum eſt libido, vel potius contemptus dei, ſiue auerſio: ſed cũ quis voluntarie opus nefarium perpetrat, non ſunt duo contemptus, ſed vnus: nec duæ auerſiones, ſed vna: ergo voluntas interior, & actus exterior nõ ſunt duo peccata, ſed vnum. Item. Multis peccatis multiplex debet infligi pœna ſiue remuneratoria, ſiue ſatisfactoria: ſed pro peccato exterius conſumato nõ debetur alicui pœna multiplex, nec diuerſæ imponũtur ſatisfactiones, ſed vna: ergo voluntas interior, & actio exterior non ſunt diuerſa peccata.

RESP. Dicendum, quòd dupliciter contingit comparari peccatum operis exterioris, & voluntatis interioris. Vno modo prout iſta duo coniũcta ſunt, & ordinata, ita quòd vnũ eſt ex altero: & ſic voluntas interior cum actu exteriori non facit diuerſa peccata, pro eo quòd vnus eſt ibi contemptus, & vna auerſio, & vna conuerſio: voluntas enim eſt, quæ contẽnendo auertitur dum ad bonum cõmendabile conuertitur, non ſolum quantum ad actum proprium, ſed etiam quantum ad actum inferioris potentiæ, qui ei ſubijcitur. Quia igitur peccatum ſecundum quòd huiuſmodi dicit deordinationem per contemptum, & auerſionem a deo, & cõuerſionem ad creaturam: hinc eſt, quod cum ibi ſit vna deordinatio, patet quod peccatum voluntatis, & operis vnũ eſt, loquendo formaliter, & prout illa coniuncta ſunt. Licet autem vna ſit ibi ratio deordinandi, plura tamen ſunt ibi deordinata: & ideo quãuis peccatum illud vnum ſit formaliter, plura tamen ſunt ibi materialiter. Si autem comparemus uoluntatem interiorem ad opus exteri[9], prout ſunt ſeparata, ita quòd vnus peccet voluntate tantum, alius peccet voluntate, & opere: ſic peccatum voluntatis, & operis ſunt diuerſa peccata non ſolum materialiter, verumetiam formaliter, pro eo quòd actus voluntatis, in quo conſiſtit prima ratio deordinandi numeratur, & eſt alius, & alius: hoc autem modo non quærit Magiſter in litera, vtrum uoluntas interior, & actio exterior ſint diuerſa peccata: hoc enim non eſt dubium quòd diuerſis peccatis peccat quis, ſi vna vice tantum velit malum, alia vice velit, & perficiat: ſed de hoc quærit, vtrum voluntas interior, & actio exterior ſint diuerſa peccata, ſecundum quòd vnum ab altero procedit, & vnum alteri cõiungitur: & ad hoc reſpondendum, quod quamuis ſint plura ope-

19 Idem ſentit D. Th. 1.2.q.20. ar. 1. quẽ impugnat Grego. de Ari. hic q. 1. ar. 1.

ra opera culpabilia, & plura deordinata: quia tamen vna eſt ratio deordinandi, & vnus eſt ibi actus voluntatis, nec alter eſt culpabilis niſi propter illum, vnum eſt ibi peccatum. Et huic modo dicendi magis concordat Magiſter in litera rñdens obiectionibus, quę fiunt pro parte altera, quæ dicebant illa eſſe diuerſa peccata. Et rectè facit in hoc: quia quãuis aliquid poſſit dici numerari, ex quadam improprietate ſolummodo ex parte principij materialis; tamen ꝓprie loquendo non numeratur aliquid ex parte principii materialis, niſi quia cum numeratione ex parte principij materialis cõcurrit muneratio ex parte principij formalis, ſicut albedo numeratur in duobus hominibus albis: non ſic autem eſt in propoſito: & ideo rationes, quæ hoc oſtendunt. ſ. voluntatem interiorem, & actionem exteriorem eſſe peccatũ vnum, concedendæ ſunt.

20 AD illud, quod obiicitur de gloſſa. Dicẽdum, ꝙ glo. aut loquitur materialiter, aut loquitur de homicidio interiori, & exteriori prout diſiuncta ſunt, ita ꝙ vnũ alteri non continua-
21 tur. AD illud, quod obiicitur, ꝙ multiplicato inferiori multiplicatͬ ſuum ſuperius. Dicendum quòd illud verum eſt de illo inferiori, cui ſuum ſuperius eſt eſſentiale, vel ad quod ſuũ ſuperius comparatur eſſentialiter: nõ ſic aũt eſt in propoſito, quia peccatũ & ſi dicatur de voluntate, & rõne, nõ dicitur prędicatione eſſentiali, ſed ma-
22 gis accidentali. Ad illud, quod obiicitur, quòd multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens. Dicendum, quòd verum eſt ſi ſubiectum per ſe multiplicetur, & illud in quo primo eſt accidens; deformitas autem peccandi non attenditur primo, & principaliter circa exteriorem actionem, nec eſt ibi tanquam circa ſubiectum per ſe, ſed eſt ibi rõne voluntatis interioris coniunctæ: quod patet, qa ſi actio illa procederet ab aliquo principio, quàm a voluntate, iam non eſſet culpabilis. Aliter poteſt etiam dici, quòd illud intelligitur quando ſubiectum pluriſicatur, & ſm rem, & ſm illam rõnem, qua dicitur ſubiectum: ita ꝙ non ſolum ſunt plures res, ſed etiam plura ſubiecta: quãuis autem actio interior, & exterior ſint diuerſæ res, nõ tamen ſunt diuerſa ſubiecta deformitatis, ſed vnum, pro eo ꝙ ſicut ordo poteſt eſſe in pluribus, quorum vnũ eſt ab altero tanquam in vno ſubiecto, ſic etiam & deordinatio. Quoniã igitur deformitas peccati dicit deordinationem a fine: hinc eſt quòd circa actionem interiorem, & exteriorẽ conſiſtit tanquam circa vnum ſubiectum, quãuis ſint diuerſæ actiones, & res. Poſſet etiam inſtari contra illud verbum, quòd hoc intelligitur de accidente abſoluto, & non de accidente relato. Tale enim vnum poteſt eſſe in pluribus, dum tamen illa ſint adinuicem relata, & ordinata: & per hunc modum ſe habent actio interior, & exterior, quia vna procedit ab altera.
AD illud, quod obiicitur, quòd multi 23
plicato vno oppoſitorum multiplicatur & reliquum. Dicendum, quòd verum eſt ſecundum quòd ei opponiť: præceptum autem quo prohibetur actus exterior, & voluntas interior non eſt aliud & aliud niſi ex hoc, ꝙ in vno prohibetur voluntas cũ opere, & in altero prohibetur voluntas etiam abſque opere: & hoc modo bene concedo, ꝙ voluntas interior, & actio exterior prout ſunt diſiunctæ ſunt plura peccata: ſed hoc modo nõ procedit inquiſitio præſens, nec in-
quiſitio Magiſtri. AD illud, qđ obiici 24
tur, quòd magis communicat voluntas interior cum voluntate, quàm cũ actu exteriori. Dicendum, quòd eſt conuenientia formalis, & conuenientia ordinis. Cum ergo dicitur, ꝙ voluntas interior magis conuenit cum voluntate, quàm actione exteriori. Dicendum, quòd verum eſt de cõuenientia formali, ſed non de conuenientia ordinis; quia non ſic eſt voluntas a voluntate, ſicut eſt exterior opatio ab interiori volũtate: & ideo cũ ſint duæ uoluntates, duæ ſunt principales deordinationes, & præter hoc duo ſunt peccata. Cum uero opus exterius iunctum eſt uoluntati interiori, a qua procedit, una eſt ibi deordinatio,

natio; & unum actuale principiū deordinationis: & ideo unū peccatum eſt ex iſta parte, & ex illa parte plura peccata.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Opus exterius non addit iniquitatem quantum ad maiorē dei contēptum, quantum vero ad libidinem, & delectationē vtiq; aggrauat, ſimiliter quātum ad damnificationem, maxime aūt quātum ad peccatum quo quis lædit proximum.

Fundamenta.

VTRVM peccatū operis addat ſuper peccatū uoluntatis, & ꝙ ſic uidetur. Super illud Pſal. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem. glo. Qui addit opꝰ uoluntati, addit iniquitatem iniquitati: ſed qui hoc facit, aut facit nouum peccatum, aut maius, ſed nō nouum: ergo maius. Item. Auguſt. Vnuſquiſque miſer efficitur mala uoluntate: ſed miſerior cum deſiderium malæ uoluntatis impletur: ſed non efficitur homo miſerior per peccatum, niſi aggraueтur peccatum: ergo peccatum uoluntatis aggrauatur ꝑ additionē operis. Item. Ratione uidetur. Apud humanam iuſtitiam grauius punitur qui peccat in opere, quàm q peccat uoluntate ſolum, uel uoluntate, & uerbo, uel uoluntate tantum. ergo ſi humana iuſtitia deriuatur ab æterna iuſtitia, & ei conformatur, ut in opere ſuo laudabilis ſit, uīꝙ maiori pœna ſit dignus ille, qui peccat voluntate, & opa, quàm qui peccat uolūtate tm̄: ſed nō eſt quis maiori pœna dignus niſi propter maiorē culpam: ergo &c. Item. Grauius peccat qui peccat in deum, & in proximum, q̃ qui peccat in deum tantum: ſed qui peccat uoluntate interiori ſolum, nō peccat niſi in deum: qui uero peccat exterius in opere, frequenter peccat in ꝓximum, ſicut patet in adulterio, & homicidio, ergo &c. Item. Quanto magis ſe homo glorificat, & in delicijs eſt, tāto magis dignus eſt pœna: ſed qui peccat uoluntate, & opere magis ſe glorificauit, & amplius delectatus eſt, q̃ qui ſola uoluntate peccauit: ergo maiori pœna dignus eſt: & ſi hoc, maiorem perpetrat culpam.

Sed contra. Super illud Pſal. Etenim in corde iniquitates operamini. Glo. Si uis, & non potes, deus factum reputat: ergo ſi voluntas reputatur pro facto, vī ꝙ factū quantum ad rōnem peccati nihil addat ſupra uoluntatē. Item. Aug. Si contingat aliquem nō concumbere cum uxore aliena: planum autem eſt eum cupere, & ſi poteſtas daretur eum eſſe facturum, non minus reus eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur: ergo ſi non eſt minus reus, non magis peccat, quando conſumat in opere, q̃ qn̄ plene uult in uoluntate. Item. Grauitas, & magnitudo peccati conſiſtit in quantitate contemptus: ſed quando uir oīno conſenſit, tunc plena eſt auerſio, & contemptus: ergo æquale eſt peccatū, ſiue opus adſit, ſiue deſit. Item. Opus exterius non eſt culpabile niſi ꝓpter uoluntatem interiorem: ergo ſi tota ratio culpabilitatis ortum habet ab ipſa uoluntate, uidet̄ ꝙ ſola uoluntate peccati exiſtente tantum eſt homo culpabilis, quantū ſi peccaret in ope. Item. Peccata ſpūalia, quæ ſola uolūtate conſumantur, grauiora ſunt q̃ peccata carnalia, quorum conſumatio fit in carne: ſi ergo prima quæ in ſola uoluntate conſiſtunt, gruaiora ſunt q̃ ſecunda, quæ conſiſtunt in uoluntate, & opere, uidetur ꝙ opus non addat aliquid ad malitiam uolūtatis.

Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelli- 25
gentiam eſt notandum, quòd cū quæritur, utrum opus addat aliquid ad malitiam uoluntatis, hoc dupliciter poteſt intelligi. Vno modo reſpectu uoluntatis, quæ poteſt in opus procedere, ſed tamen non procedit, quia non omnino plene uult: & reſpectu talis abſque dubio malitia operis addit. Cum enim peccatum conſummatur in opere, tunc eſt plenior conſenſus: & non ſolummodo dicitur man-

Sūt qui dicunt Scot. tenēt actū exteriorē addere meritū actui interiori, ueluti cōtingit de martyrio ī actu q ad-

dit meritum mai⁹ martirio volũtario. De hoc tñ in ſcript. exẽ. nihil attñ qđ actualẽ martiriũ, addat p̃miũ accidentale admittitur nõ tñ eſſentiale.

ducare mulier,ſed etiam vir: & ideo
peccatum tunc maius, & grauius eſt
ratione maioris conuerſionis, & etiã
auerſionis. Alio modo poteſt intelli
gi reſpectu voluntatis, quæ quidem
in opus non procedit: non quia non
velit,ſed quia non põt. Et tunc moue
tur iſta quæſtio: Cum vtrobique ſit
plena voluntas, vtrum grauius pec-
cet qui vult, & non poteſt, aut qui
vult & facit, eſto quòd vterque mo-
ueatur ex æquali amore. Hoc igitur
modo quæſtione intellecta reſpondẽ
dum eſt,quòd vnum peccatum dici-
tur eſſe maius altero tripliciter, aut
26 ratione maioris contemptus dei, aut
rõne maioris libidinis, ſiue delecta-
tionis,aut ratione maioris dãnifica-
tionis. Primo modo loquendo opus
non addit ad iniquitatem volun-
tatis, quia voluntas plena a deo a-
ucctitur per ſe,ſicut cum eſt operi cõ-
iuncta. Quantum vero ad delecta-
tionem, ſiue libidinem addit, & ag-
grauat, maxime quantum ad genus
peccati carnalis, quo quidem peccat
homo in ſeipſo. Similiter quantum
ad damnificationẽ addit:& hoc ma-
xime quantum ad genus peccati,quo
quis peccat in proximum. Quantũ-
cumque enim aliquis velit fornicari,
nunquam delectatur, ſicut quando
voluntas coniungitur actui exterio-
ri. Similiter quantumcumque velit
aliquis alterum occidere, non tantũ
facit damnum, quantum ſi actu occi
deret. Et quoniam deus iuſtus iudex
in puniendo non tantum cõſiderat
in peccato magnitudinem contẽpt⁹,
ſed etiam magnitudinem delectatio-
nis, & magnitudinem damnificatio-
nis:hinc eſt,quòd aliquo modo opus
addit ad nequitiam voluntatis. Vn-
de & rationes,quæ hoc oſtendunt cõ
cedendæ ſunt,quamuis non omnes
cogant: maxime illa, quæ fit de ſimi
litudine diuinæ iuſtitiæ,& humanæ.
Non enim eſt ſimile: quia homines
conſiderant quæ exterius patent, &
iuſtitiam publicam:deus autem intue-
tur cor,& non ſolum conſiderat iu-
ſtitiam publicam, ſed etiam priuatã.
27 AD illud vero quod obiicitur in
contrarium de gloſa illa,& de aucto
ritate Auguſtini,quarum vna dicit,
quòd voluntas reputatur pro facto,
& altera dicit quòd non minus eſt
reus,qui vult,& non facit, quàm qui
vult,& facit. Dicendum, quòd am-
bæ procedunt ſecundum quantitatẽ
peccati, quæ attenditur quantum ad
plenitudinem conſenſus, & quantũ
ad magnitudinem contemptus:& ſic
bene conceditur, quòd opus ad talẽ 28
voluntatem non addit. Ad illud, qđ
obiicitur, quòd quantitas peccati cõ
ſideratur penes quantitatem contem
ptus. Dicendum, quòd verum eſt, nõ
tamen eſt verum præciſe: deus enim
non tantum conſiderat contemptum
ſui, imo etiam damnum proximi, &
delectationem peccantis. Vnde &
proximo patienti iniuriam facit vin
dictam, & maiorem patienti iniuriã
facit maiorẽ vindictam: ſic eum, qui
delectatus eſt affligit, & reum qui ma
gis delectatus eſt magis affligit: &
ideo ratio illa ab inſufficienti proce- 29
dit. AD illud, quod obiicitur, q̃
tota ratio peccati eſt a voluntate. Di
cendum, quod non eſt verum, quia
aliqua ſunt peccata non ſolum ex im
probitate voluntatis facientis, ſed
etiam ex genere operis: quia ſunt cõ
tra prohibitionem dei, & contra di-
ctamen iuris naturalis:verum eſt ta-
men, quòd nihil quod fit ex parte
operis, per ſe ſufficit ad faciendum
peccatum niſi adſit voluntarius mo
tus:& ideo ex hoc nõ ſequitur, quòd
quamuis hoc non poſſit eſſe peccatũ
ſine illo,quòd hoc non addat ad il-
lud. Et ſimile eſt: quia ferrum non
vrit abſque igne. ignis tamen cum
ferro plus vrit,& plus penetrat,quàm
faceret per ſeipſum: ſic & in mul-
tis aliis inuenitur. Ad illud quod 30
obiicitur de peccatis ſpiritualibus.
Dicendum, quod non eſt ſimile,
pro eo, quod peccata ſpiritualia
ſpiritualem habent delectationem,
quæ in ſuo genere maiorem habent
adhærentiam, & maiorem impro-
bitatem, quàm etiam aliqua dele-
ctatio peccati carnalis: peccata ve-
ro carnalia nunquam delectant tan
tum, quando ſunt in ſola volunta-
te, quantum, quando ſunt in volun-
tate

tate, & opere: nec etiã tantũ dãnificant: ideo non ſequitur, ꝙ in talibꝰ opus nõ addat ad malitiã volũtatis.

CONſequenter proceditur circa ſecundũ, videlicet de cõparatione venialis ad mortale. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quęritur, vtrum peccatum veniale, & mortale cõueniãt in auerſione. Secundo quæritur, vtrũ conueniant in reatu ſiue obligatione ad æternitatem pœnæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum mortale proprie habet auerſionem a deo, veniale vero cum habeat tantum moroſitatem, elõgationem, & retardationem, non habet ꝓprie auerſionem, ſed fuſo modo tantum, quia non eſt in contemptum dei, & ideo illud a deo ſeparat, iſtud autem nequaquã.

Ad opp. VTRVM veniale, & mortale conueniant in auerſione. Et quòd ſic videtur. Aug. diffiniẽs peccatum dicit, ꝙ peccatum non eſt appetitꝰ rerũ malarũ, ſed deſertio meliorum: ſi ergo veniale peccatum eſt peccatum, ergo in ipſo eſt deſertio ſummi boni: ſed vbi eſt deſertio ſummi boni, ibi eſt auerſio: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ hęc rõ conuenit mortali tantum: tunc ego quęro, in quo communicant veniale, & mortale. & ratione cuius vtrunque dicatur peccatum. Si tu dicas, ꝙ in cõuerſione ad cõmutabile bonum, hoc nõ videtur; quia conuerti ad cõmutabile bonum non eſt peccatum, niſi per illud recedat homo a bono incõmutabili: peccatũ enim eſt priuatio, non poſitio: ſi ergo veniale peccatum, inquantum peccatũ eſt, cõmunicat cũ mortali, & illud in quo communicat non eſt conuerſio: ergo eſt auerſio. Item. Omne illud, quod eſt contra diuinum præceptum auertit a deo: ſed veniale eſt huiuſmodi; ergo &c. Maior per ſe manifeſta eſt. Minor probatur Rom. vij. ſuper illud. Nõ concupiſces: gl. Bona eſt lex: quæ dum concupiſcentiam prohibet, oĩa mala prohibet: ergo ſi peccatũ veniale eſt malum, ergo per illud præceptum, Non concupiſces, eſt prohibitũ. Itẽ. Omne illud, quod deformat imaginem, auertit a deo; peccatum veniale eſt huiuſmodi: ergo &c. Minor probatur per illud, quod dicitur. vj. muſicę. Amor inferioris pulchritudinis animam polluit: ſed peccatum veniale eſt amor inferioris pulchritudinis: ergo &c. Itẽ. Simplex ad qđ ſe conuertit totaliter ſe conuertit, ſed tam intellectus, q̃ affectus eſt ſimplex: ergo cũ ſe conuertit ad aliqd, totaliter ſe conuertit: ſed, qđ totaliter ſe cõuertit ad aliqd, auertitur ab eius oppoſito, vel diſparato: ergo cum affectus noſter ſe cõuertit ad creaturam ſub ratiõe creaturæ, neceſſe eſt ipſum auerti a deo: ſed hoc eſt in veniali peccato: ergo &c. Item. Impoſſibile eſt, quòd aliquid moueatur ad terminum ad quem, quin aliquo modo ſeparetur a termino a quo; ſed conuerſio dicit motũ animi reſpectu termini ad quem: auerſio autem reſpectu termini a quo: ergo ſi cõuerſio eſt in veniali peccato, neceſſe eſt quod ſimiliter ſit auerſio. Item. Omnis amor creaturę, vel eſt per modum vſus, vel per modum fruitionis, ſicut dicit Augu. in lib. de doct. Chriſtiana: ſed in peccato veniali eſt amor creaturę: ergo vel per modum vſus, vel fruitiõis. Non per modum vſus: quia iam nõ eſſet culpa, eſt ergo amor fruitionis: ſed frui creatura eſt ponere finem in creatura, & hoc non eſt aliud, quam auerti a deo: ergo omnis amor venialis peccati facit a deo auerti. Sed contra. Nullus auerſus a deo eſt iuſtus: ſed peccans venialiter remanet in iuſtitia: ergo peccãs venialiter nõ auertitur a deo. Maior manifeſta eſt. Minor probatur ꝑ illud Prouer. xxiiij. Septies ĩ die cadit iuſtus, & reſurget. Itẽ. Nullꝰ ſeparatᷣ a deo niſi volens: ſed oĩs qui auertitur ſeparatᷣ a deo: ergo nullus ſeparatur a deo niſi in actu quem facit mera voluntate: ſed multa venialia peccata committuntur quadam neceſſitate, ſicut dicit Rom. vii. Fundamenta.

Quòd nolo malum illud facio: ergo &c. Item nullus auertitur a deo ſine ipſius dei contemptu, & offenſa: ſed nullus contemnit,& offendit deum ſine graui culpa.ſed veniale inter leuia peccata reponitur: ergo per veniale homo non auertitur a deo. Item. Nihil quòd ſtat ſimul cum charitate: auertit a deo: ſed veniale ſtat ſimul cum charitate; ergo &c. Maior manifeſta eſt. Minor probať: quia ſi veniale expelleret charitatem, ergo auferret homini vitam gratiæ: ſed peccatum quòd aufert homini vitam gratiæ, ponit mortem, & dicitur mortale: ergo peccatū veniale effet mortale.

31 RESP. Dicendum, quod abſque dubio peccatum veniale nō communicat cum mortali in auerſione, ſm quòd auerſio dicitur proprie: importat enim dei contemptum, & contēptus dei irā incurrit, & meretur mortem: peccatum autem quo quis meretur iram, & mortem non debet dici veniale, imo potius mortale: & propterea communiter tenetur, ꝙ auerſio ꝓprie loquendo reperitur in peccato mortali, non veniali. Et iſtud melius patet ſi modum attendamus, per quem homo dicitur auerti a deo, & contemnere deum, committendo aliquod peccatum in quo nihil cogitat de deo: aut enim auertitur homo a deo, quia facit contra diuinum mādatum. Aut quia ponit ſibi bonum creatum tanquam finem vltimum. In hoc nanque quòd facit contra diuinum mandatum, recte a deo auertitur: quia mandatum eſt uia recte ꝑueniendi ad deū, & tendendi in deū: qui igitur facit contra mandatum, incedit directe via contraria: iō quaſi faciem ſuam retrorſum conuertens, tergum vertit ad illum, in quem debebat per mandatum tendere Similiter cum ſtatuit ſibi creaturā tāquam finē vltimū, recte dicitur a deo auerti. Anima enim media eſt inter creaturam, & deum inquantum eſt imago dei: dum ergo ad creaturam ſe tā quam ad finem conuertit, faciem ſuā quæ debebat eſſe ſurſum verſa, deorſum inclinat & ideo ſe auertit a deo. Et vtroque dictorum modorum nō eſt auerſio ſine contemptu: nam qui mandatum dei tranſgreditur, contēnit mandantem. Similiter qui creaturam ſibi finem ſtatuit principalē, magis appreciat creaturam, q̄ deum: & hoc non poteſt eſſe ſine dei contēptu: veniale autem peccatum nec eſt directe contra dei mandatum, nec ſtatuit creaturam tanquam finem vltimum: & ideo non eſt in eo nec auerſio, nec contemptus. Sed quia veniale fit prȩter dei mandatum, in veniali etiam peccato creatura non referť in deum; hinc eſt, quòd per veniale quodāmodo recedit homo a via mādati, quodāmodo etiā moroſe adhæret ei, per quòd deberet tranſire. Vnde & in veniali eſt quædam elōgatio, & quædam retardatio. Vnde conceditur, quòd veniale a deo nō auertit, ſed elongat a deo: non ſeparat, ſed retardat. Et ſi large nomen auerſionis acciperetur, vt ſe extenderet ad elongationem, & retardationē, in veniali eſſet auerſio quædam: quia tamen nomen auerſionis ſonat in contemptū: ideo tenēdū eſt, q̄d auertere a deo ſit mortalis peccati ꝓprie. Vnde rōnes quæ hoc oſtendunt cōcedendæ ſunt.

AD illud ergo, quòd primo obijcitur, quòd peccatum eſt deſertio. Dicendum, quòd ſi iſta diffinitio detur pro peccato mortali, deſertio ſtat ibi pro auerſione. Si autem detur ꝓ quolibet peccato, deſertio dicit quādam elongationem, & retardationē. Poſſet tamen dici, quòd non dicitur ibi peccatum deſertio dei, ſed deſertio cuiuſcunque boni, quòd ſpectat ad rectitudinē. Quāuis ergo in veniali peccato nō ſit deſertio dei, eſt tñ deſertio alicuius bonȩ circunſtātiæ circa actū, ex cuius defectū incidit in veniale peccatum: & in hoc communicant tam veniale, quam mortale peccatum: quia vtrunque priuat aliquod bonū. Sed in hoc differūt, quòd mortale priuat aliquem actum, vel circunſtātiam neceſſariam ad ſalutē, veniale vero nō. 32

AD illud, quòd obijcitur, q̄d veniale non eſt contra dei prohibitionem. Dicēdum, quòd illud proprie dicitur eſſe contra dei prohibitionem, ad cuius oppoſitum obligat prohibitio: veniale 33

niale autem non eſt huiuſmodi: & ideo non eſt directe prohibitum. Eſt tamen ipſi prohibitioni annexum, & magis proprie debet dici cohibitum, quam prohibitum: & hoc patet: quia cum dominus prohibet concupiſcentiam dicens, Non concupiſces, non prohibet primum motum concupiſcentiæ, ſed concupiſcentiæ progreſſum, ſecundum illud Eccleſ. xviij. Fili poſt concupiſcentias tuas non eas: ſed dum prohibet hominem ire poſt motum concupiſcentiæ, hoc ipſo manifeſtat, quod concupiſcentiæ motus non eſt bonus,
34 nec deo placitus. AD illud, quod obijcitur, quòd amor inferioris pulchritudinis polluit animam. Dicendum, quod anima dupliciter habet pollui. Aut macula mortalis peccati, quæ quidem expellit nitorem gratiæ: aut macula venialis peccati, quæ quodammodo retardat actum dilectionis gratuitæ. Et prima pollutio eſt per mortale, & facit ad deformationem imaginis: quia aufert ei formam s. imaginem recreationis. Secunda vero eſt pollutio venialis, quæ & ſi aliquo modo polluat, non tamen animam deformat, quia ſtat ſimul cum gratia, quæ animam in
35 format. AD illud, quòd obijcitur, quod ſimplex ad quod ſe conuertit, totaliter ſe conuertit. Dicendum, quòd hoc tripliciter poteſt intelligi: quia totaliter poteſt dicere totalitatem vel quantum ad actum conuertendi, vel quantum ad habitum, aut quantum ad potentiam conuertendi. Si intelligatur quantum ad actum: ſic verum eſt ad minus ſecundum ſtatum viæ: quia non intelligimus ſimul, & ſemel niſi vnum ſolum: aut ſi multa ſimul intelligamus & velimus, hoc eſt inquantum ſunt vnum. Si autem dicat totalitatem habitus, vel virtutis, ſic falſus eſt ſermo: non enim oportet, quòd quando anima, vel aliquod ſimplex conuertit ſe ad aliquid, quòd conuertat ſe ſecundum totum ſuum habitum, & ſecundum totam ſuam potentiam, quia poteſt conuerti intenſius, & remiſſius. Cum ergo dicitur, quòd quando affectus ſe conuertit ad vnum totaliter, auertitur ab eius oppoſito, ſiue ſeparato. Si primo modo intelligatur, falſum eſt: quia poteſt ſe conuertere ad vnum in actu, & ad aliud in habitu. Si ſecundo modo, vel tertio intelligatur, ſic habet veritatem: ſed maior propoſitio fuit falſa: & propter hoc, quia totaliter conuerti aliter accipitur in maiori propoſitione, & aliter in minori: ideo conſequentia illa non tenet. Et ſi tu obijcias, quòd non poteſt affici ſimul, & ſemel erga deum; & erga creaturam, quam inordinate diligit, vnde cum conuertitur ad vnum, auertitur ab altero. Dicendum, quòd non ſequitur: quia auerti plus dicit, quam non conuerti actualiter: importat. n. contrariū conuerſionis, videlicet quandam aſpernationem dei, ſiue contemptum. AD illud, quòd obijcitur, quod motus ſeparat a termino a quo. Dicen- 36
dum, quòd verum eſt de illo motu proprie dicto, qui concernit duos terminos, vnum a quo incipit, & alterum in quem tendit: non ſic eſt in actu venialis peccati. Anima enim cum peccat venialiter, non mouetur a deo in creaturā, ſed magis afficitur circa ipſam creaturam. Vnde & veniale peccatum potius eſt animi affectus, ſiue actus, quam motus. AD illud, quòd 37
obijcitur, quòd amor venialis peccati eſt amor fruitionis. Dicendum, quod falſum eſt ſecundum quòd frui accipitur proprie, videlicet quieſcere in aliquo tanquam in fine vltimo: ſic. n. frui eſt per mortale, non per veniale. Si ergo quæras, vtrū ſit vſus, vel fruitio. Dicendum, quòd nec eſt vſus, nec fruitio, ſed abuſus, niſi forte vſus dicatur large omnis amor, quo quis amat aliquod nō quieſcens in illo, ſed refert ad aliud actu, vel habitu ſiue referat recte, ſiue minus recte. Et quod illud oporteat dicere, manifeſtum eſt. Cum enim aliquis diligit aliquā creaturam referens ad aliud, nō tamen ad illud, ad quòd debet, amore illo peccat: nec tamen eſt illud fruitio, nec vſus proprie dictus, ſed magis proprie debet dici abuſus. Vnde Aug. cum dicit, Omnis qui amat aliqd, aut amat vtens, aut fruens, accipit large vſum, & fruitionem. Vſum pro omni amore relato, ſiue directe, vel indirecte fruitionem pro omni amore non relato

ſiue

ſiue ſtatuat ibi finẽ principalem, ſiue nõ: & ſic in diuiſione illa cõprehẽdit amor venialis peccati: ſiue forte quis velit dicere, quod Aug. loquitur ibi de amore ordinato. Et ſic patẽt oĩa.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum veniale non punitur, neque obligatur ad pœnã æternam, cũ poſſit ſtare ſimul cum gratia, ſed tantum ad pœnam temporalem, & hoc quantum eſt de ſe: quod ſi mortali coniũgatur, rõne talis connexionis ęterno debet puniri ſupplicio.

Ad opp.

VTRVM veniale conueniat cũ mortali reatu pœnę ęternę. Et ꝙ ſic vr̃. Pœna aſſumpta pro mortali eſt ꝓportiõabilis pœnę aſſumptę ꝓ veniali & quantũ ad acerbitatem, & quantum ad durationem: ergo ſi pœnæ arbitrariæ penſantur ſecundum magnitudinem reat⁹ peccati, videtur quod reatus venialis, & mortalis ſint vtroque modo proportionabiles; ſed pœna æterna non eſt proportionabilis niſi ęternę: ſi ergo vnum obligat ad pœnam æternam, videtur quòd & reliquum. Si tu dicas, quòd per gratiam mortale fit veniale, & cõmutatur pœna æterna in temporalem. Obijcitur tunc: quia cũ veniale ſimiliter remittatur per gratiam, ſi miſericordia dei eſt ordinata ſicut æternã commutat in temporalem, ita temporalem deberet commutare in momentaneam: ꝙ ſi non facit, videtur quòd illa reſponſio nulla ſit. Item. Eſto quod aliquis decedat cum mortali, & veniali, & ꝙ de neutro fuerit in hac vita punitus: ſi ergo peccatum non remanet impunitum, ergo pro vtroq; punitur iſte, ſed non niſi in inferno, & punitur in æternũ in inferno: ſed non punitur vltra, quam meruit: ergo pro peccato veniali merebatur puniri ęternaliter. Si tu dicas, quod punitur æternaliter ratione mortalis adiuncti. Obijcitur, quod non: eſto enim quod mortale illud puniatur quantum meruerit puniri: tunc ergo pro veniali aut punietur æternaliter ratione ſui, aut ratione mortalis adiuncti. Non rõne mortalis adiuncti: q̃a illud ſufficienter punitur per ſe: ſi ergo punitur ęternaliter, hoc eſt ratione ſui: ſed deus nullũ punit ſupra condignum: ergo dignũ erat propter veniale peccatũ aliquẽ ęternaliter puniri. Item. Veniale ſtat cum gratia, & ſtat cũ mortali, & vtrobique ſaluatur ratio venialis: & conſtat, quòd magis ſaluatur cum mortali, quàm cum gratia: quia gratia delet ipſum, mortale nunquam: ergo ſi abſtrahatur ab vtroque magis tenebit proprietatem, quam habet cum mortali, quàm cum gratia: ſed quando eſt cum gratia, debetur ei pœna temporalis: quando cum mortali, debetur ei pœna ęterna: ergo veniali de ſe, & ſecundum ſe debetur pœna æterna. Si tu dicas, quòd obiectio teneret, ſi pœna temporalis deberetur ei rõne gratię: ſed hoc non eſt verum: quia debetur ei ratione ſui. Contra. Impoſſibile eſt ſufficienter puniri peccatum, niſi remittatur: quia quãdiu durat culpa, debet durare & pœna: nõ enim debet eſſe dedec⁹ peccati ſine decore iuſtitiæ: ſed nec mortale, nec veniale dimittitur niſi p gratiam: ergo tã mortali, quam veniali debetur pœna æterna quãtum eſt de ſe. Item. Eſto quòd aliquis tantum habeat peccatum veniale, nec tamen habet gratiam, aut eſſet dignus pœna ęterna, aut temporali. Si temporali: ergo illa perſoluta eſſet omnino abſolutus a culpa: ſed poteſt per ſeipſum pœnã illam ſoluere; ergo per ſe poſſet ad innocẽtiam reſurgere: quòd ſi non poteſt per ſeipſum ad innocentiam redire, nunquam poteſt, quãtum eſt de ſe, pœnã ſufficientem pro illa culpa ſuſtinere: ergo niſi auxilium gratię ſuperueniat, veniali peccato debetur pœna ęterna. Si tu dicas, quòd ſoluendo pœnam diſponeret ſe ad gratiam, quæ culpam deleret, hoc non ſoluit: quia ſi ſe ſimiliter puniret pro peccato mortali, de⁹ gratiam infunderet, quę illam culpã mortalem deleret. Item. Delectatio peccati mortalis non excedit delectationẽ venialis in infinitum; ergo ſi reat⁹ re

ſpondet

ſpondet delectationi, nec reatus exce
dit reatum in infinitum, ſed ęternum
excedit temporale in infinitum. ſi er-
go mortale obligat ad pœnam æter-
nam: ergo & veniale. Si tu dicas, qđ
quamuis non excedat ſimpliciter, ex-
cedit tamen ſecũdum reputationem:
quia mortale diligit ſupra deum, qui
eſt bonum infinitũ, veniale vero mi-
nime. Contra hoc eſt: quia cum venia
le peccatum a deo puniatur, & deo
diſpliceat, aliquo modo offenſiuũ eſt
dei: ergo ſi tanta eſt offenſa quantus
is, qui offenditur, cũ per veniale pecca
tum offendatur deus, qui eſt infinit⁹,
videtur quod reatus peccati venialis
debeat reputari infinitus, ſicut mor-
talis: ergo ſicut p mortale peccatũ me
retur homo puniri infinite, ita & per
veniale. Sed contra. Hugo de ſancto

Fundamenta.

victo. Veniale peccatum eſt illud, cui
ſecundum ſe debetur pœna tranſito-
ria: ergo reatus peccati venialis ſolũ-
modo eſt pœnę temporalis. Itẽ. Pœ-
na ęterna eſt mors ſecunda: ſed nulli
debetur mors ſecunda niſi ꝓpter pri
mam, quę eſt per ſeparationem animę
a deo: ſi igitur veniale a deo nõ ſepa-
rat, ſicut ſupra oſtenſum fuit: ergo nõ
obligat ad pœnam æternam. Item Si
veniale facit hominem dignum pœ-
na æterna, lędit hominem vſque ad
mortem: ſed quòd eſt huiuſmodi, de-
bet dici mortale: ergo veniale pecca-
tũ eſt mortale. Item. Si veniale obli-
gat ad pœnam ęternam, cum oẽ ęter-
num careat fine, & quod caret fine, ca
ret remiſſione, & venia, peccatum ve
niale dicit oppoſitum ad remiſſionẽ,
& veniam: ſed ꝙ eſt huiuſmodi, non
eſt veniale, ergo peccatũ veniale non
eſt veniale. Item. Si veniale facit di-
gnum pœna æterna, & gratia facit ho
minem dignum vita æterna, cum ve
niale peccatũ, & gratia ſimul ſint in
eodem: ſimul eſt homo dignus vita ę-
terna, & pœna ęterna: ergo ſi fiet re
tributio ſecundũ quòd meruit, ſimul
poſſet eſſe in ęterna beatitudine, & in
æterna pœna, quo nihil magis eſt im
poſſibile.

38 RESP. Ad prædictorum intelli
gentiam eſt notandum, quòd ſicut fi
des noſtra dicit, peccato mortali de-
betur pœna ęterna. Quare aũt pecca
to mortali debetur pœna ęterna, mul
tiplex conſueuit aſſignari ratio: ad ꝑ
ſens autem ſufficit vna, quia iſta quæ
ſtio alibi habet locũ ſ. in quarto, vbi
quæritur de ęternitate pœnę inferna
lis. Pręcipua enim inter omnes ratio
nes, quare debetur peccato mortali
pœna ęterna: eſt quia dum homo pec
cat mortaliter, ſeparat ſe a vita gratię
& ſubijcit ſe ꝑpetuę impotẽtię exeun
di de culpa quantum eſt de ſe: nemo
enim poteſt a culpa mortali reſurge-
re, niſi per creationem, & infuſionem
nouę gratiæ, & nouæ vitæ: & propte
rea ratione iſtius impotentiæ peccato
mortali annexa eſt obligatio ad ęter
nitatem pœnæ: hæc autem pœna ęter
na & ſi omni peccato mortali debea-
tur: non tamen omni perſolui-
tur: quia quamuis mortale pecca-
tum reddat hominem impotentem
ad reſurgẽdum per ſeipſum: contin
git tñ hominem releuari per diuinũ
auxilium. Debetur igiť peccato mor-
tali pœna æterna, quia ſeparat homi
nem a vita: perſoluitur autem pœna
æterna in eo quod tenet hominem in
æternum ſeparatum a vita. Quoniã
igitur veniale peccatum nec ſeparat
hominem a vita, quia excludit gra-
tiam, nec tenet hominem imperpe-
tuum ſeparatũ a vita: hinc eſt, quòd
peccatũ veniale nec de ſe obligat ad
pœnam æternam, nec ad ei ſecũdum
ſe redditur pœna æterna. Quia vero
peccatum veniale coniungi habet ei⁹,
quod ſeparat a vita, & etiã ei, quod
tenet ſeparatũ a vita hinc eſt, quòd
ratione adiuncti pœna ei debet æter 39
na, & pœna æterna perſoluitur. Vn
de ſi aliquis decedat cum mortali ſi-
mul, & cum veniali, ęternaliter
punietur: & ratio huius eſt, quia nul-
lum peccatum deleri poteſt abſque
gratia, & quam diu durat culpa, de
bet durare & pœna: & ideo cum ve
nialis culpa duret cum mortali in ĩfi
nitũ ratione coniunctionis, cui illa
in infinitũ punitur, nihilominus ta
men ei quãtum eſt de ſe, debetur pœ-
na temporalis, cũ ſimul poſſit ſtare
cum gratia: & propterea veniale no
minatur, vt in hoc diſtinguatur a ge-
nere

nere peccati mortalis: quia mortale aufert principium vitæ,& veniæ,videlicet ipſam gratiam : veniale autẽ quãtum eſt de ſe nõ aufert,imo ſimul cũ illa manet . Concedendæ ſunt igitur rõnes oſtẽdentes quod veniali peccato nõ debetur pœna ęterna ſm ſe.

40 A D illud, quod obijcitur, quòd pœna ſatisfactoria pro veniali, & mortali eſt proportionabilis, Dici poteſt, quòd ratio illa non concludit, quòd debeatur veniali pœna ęterna, niſi prout eſt coniunctum mortali.
Præterea ratio illa non cogit: quia ſicut in opponẽdo dictum eſt, in infuſione gratiæ, pœna mortalis peccati cõmutatur in tẽporalem, pœna vero venialis peccati non commuta-
41 tur in non temporalem. Et ſi tu quęras vnde hoc, cũ miſericordia Dei debeat eſſe ordinata. Diccendum, ꝙ quia obligatio ad pœnam æternam non poteſt ſimul ſtare cum gratia, neceſſario per infuſionem gratiæ fit abſolutio a reatu pœnæ æternæ : ſed gratia benè ſtat cum pœna temporali; & ideo non oportet per infuſionem gratiæ pœnam temporalem in
42 momentaneam commutari. Ad illud, quod obijcitur de eo, qui decedit cum veniali, & mortali. Dicendum, quòd talis tam pro veniali, quã mortali æternaliter punitur ſed hoc nõ eſt rõne venialis principaliter, ſed ratione mortalis adiũcti. Nec ualet, qđ obiicit, quòd mortale punitur in ſe quantum meruerit: quia ſicut bonũ vigoratur ex bono, ita malum vigoratur ex malo eo, modo quo dicitur malum vigorari: ideo quamuis veniali, quantum eſt de ſe, nõ debeatur pœna æterna : nihilominus tamen poteſt ei deberi inquantum eſt coniunctum mortali : & ideo cum deus punit tam veniale quam mortale in eodem pœna æterna, neutrum punit ſupra cõdignũ, ſed utrunq; punit, ꝓut puniri meretur, non ſolum in ſe, ſed
43 etiam prout eſt alteri coniunctũ. AD illud, quod obiicitur, ꝙ magis ſaluatur ratio venialis cum mortali ꝗ̃ cũ gratia. Dicendũ, ꝙ ſi intelligatur de gratia quantum ad actũ, verum eſt: uam actus gratiæ, ſiue motus gratiæ delet veniale peccatum. Si autẽ intelligatur quantũ ad habitũ, falſum eſt: quia veniale cũ gratia magis ſaluatur in propria rõne, quã cum mortali: tũc enim eius reatus augetur, nec minuitur, nec mutatur. Sed cũ veniale iunctum eſt mortali, tũc reatus eius augetur, & quodammodo mutatur, quia iunctum malo vigoratur. Nec valet illud, qđ obijcitur, quòd
veniali non debetur pœna tempora 44
lis niſi ratione gratiæ, quia ſemp duraret niſi eſſet gratia. Dicendum.n. ꝙ verum eſt, ꝙ ſemp duraret niſi eſſet gratia : quia tñ ipſum de ſe gratiam non excludit ſicut mortale, ſimul ſtat cum principio ſuæ remiſſionis, & deletionis: ideo quamuis non poſſit deleri ſine gratia, nihilominus tamen quantũ eſt de ſua natura delebile eſt, & terminabile: non ſic eſt de mortali, quod omnino excludit donum gratiæ. A D illud, quod obiici
tur, ꝙ ſi aliquis eſſet in ſolo veniali, 45
& moreretur, in æternum cruciaretur. Dicendũ, quòd hæc poſitio eſt impoſſibilis. Primum quia nunquã fuit, nec eſt, nec erit ꝙ aliquis in ſolo peccato veniali fuerit, ita ꝙ nõ habeat gratiam. Nihil.n. eſt medium nunc, quin hõ habeat gratiam, aut ſit in mortali peccato : & in primo ſtatu nihil fuit medium inter innocẽtiam, & mortalem culpam: quia puritas innocentiæ non potuit perdi, niſi ꝑ mortalem culpam, ſicut eſt ſupra oſtenſum : & ideo poſitio illa vana eſt. Eſto tamen ꝙ aliquis puer eſſet in veniali, dico quòd deus nunquam educeret eum de ſtatu meriti, quin uel ipſe peccaret mortaliter, vel ipſe daret ei gratiam. Et ſi quęratur, vtrum ipſi veniali debeatur pœna æterna, vel temporalis, dico quod debetur pœna temporalis, & ſi procedatur vlterius: ergo illa perſoluta erit oĩno immunis a culpa. Dicẽdũ, ꝙ verum eſt: ſed quia nunquam põt eam deo pſoluere, ita ꝙ eã deus acceptet ſine gratia: hinc eſt ꝙ deus ne cogeretur iſtum ſupra condignũ punire, gratiam ſibi infunderet, ꝑ quã ſolutionem pœnę acceptaret: & ideo non ſequitur, ꝙ illi peccato debea-

tur

tur pœna æterna ſm ſe: nec ſeqtur, ꝙ
homo per ſe poſſit reſurgere a culpa
46 ad innocentiam. AD illud, quod
obijcitur, quòd delectatio non exce-
dit delectationē in infinitum. Dicen
dum, quòd non excedit in infinitum
ſm veram intentionē delectationis,
ſed ſecundum reputationem peccan
tis. Exemplum autē huius ponitur
in charitate, quę diligit aliquod bo-
num creatum, & diligit increatum:
& adeo bonum increatū reputat bo-
num, quòd ſi bonū creatū infinities
multiplicetur, adhuc non æquaret
illi in amore: ſed plus amaret deum
quā bonum creatum infinities mul-
tiplicatum, licet vtrumq; finite dili-
gat. Sic etiam in propoſito eſt intelli
gendum in amore concupiſcētię, quę
charitatem perimit, & quæ cum cha
ritate ſaluatur: nam vna, ſcilicet quę
charitatem perimit, præfert creaturā
deo, qui erat pręferēdus infinitis bo
nis creatis: altera vero quæ cum cha
ritate manet, non pręfert creaturam
deo: & ideo ſecūdum reputationē &
peccantis, & dei punietis mortale ex
47 cedit veniale imꝑportionaliter. AD
illud, quod obijcit, quòd per venia-
le offenditur deus. Dicendū, quod fal
ſum eſt: non enim dicitur deus offen
di niſi cum contēnitur: ſed verum eſt
quòd cum veniali peccato minus deꝰ
amatur, ſecundum quòd Aug. dicit
in lib. confeſſ. Minus te amat, qui te-
cū aliquid amat, quod propter te nō
amat. Ideo veniale vitam æternā nō
aufert, ſed retardat, quia a deo non
ſeparat, ſed elongat: nec obligat ad
pœnā æternaliter cruciantē quātum
eſt de ſe, ſed temporaliter affligentē.

Artic. 3 CONſequēter quęritur ter-
tio loco de modis diuidēdi
peccata. Et cum multi ſint
modi diuidendi, de quibus
valde prolixum eſſet hic diſputare,
his omiſſis in gn̄ali q̄rūtur hic duo.
Primo quæritur, vtrum peccatū ha
beat diuidi per differentias materia-
les tantū, aut per differentias forma
les, & ſpecificas. Secundo quæritur,
vtrum peccatum diuidi habeat per
conuerſionē, & auerſionem tanquā
per diuerſas peccatorum differētias.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum abſtractiue ſumptum non habet differētias formales, quia cum ſit pura priuatio, nō diſtingnitur niſi ratione ſui oppoſiti: ſi vero loquamur de eo in concreto quia illi priuationi ſubſternitur actus vel habitus, vtique habet differentias formales, & materiales.

Fundamenta.

VTRVM peccatum diuidi habeat per differētias materiales tantum, an etiam per formales, & ſpecificas. Et ꝙ nō tm̄ ꝑ materiales, ſed etiā per for males diuidi habeat oſtenditur ſic. Sicut ſe habet caſtitas ad virtutē, ita ſe habet luxuria ad vitiū: ergo ſicut caſtitas eſt ſpēs virtutis, ita luxuria ē ſpēs vitij: ſed vna ſpecies diſtinguiē ab altera per differētias formales: ergo &c. Item bonum opponitur malo non tantū materialiter, ſed etiam formaliter: & diuerſis bonis diuerſa opponuntur mala: ſed bona quibus mala opponuntur, formaliter diſtinguuntur: ergo pari ratione & mala, quæ eis formaliter oppoſita ſunt, formaliter differunt. Item. Circa vnum actum peccati aſſignātur diuerſæ differentiæ peccatoru, ſicut patet in peccato Adæ, in quo dicitur fuiſſe gula, & ſuperbia, & inobedientia: ſed peccata, quę conſiſtunt circa vnum actū non habent differentiam materialē: ergo ſi aliquo modo differūt, neceſſe eſt quòd habeant differentiā formalem. Item. Multiplicatio ſecundum materiam eſt multiplicatio ſecūdum numerum: & multiplicatio ſecundū numerum non habet ſtatum: ergo ſi peccata ſolummodo diſtinguerentur per differentias materialiter differētes, nunquam peccatum poſſet diuidi ſufficienti diuiſione. Si ergo peccatum diuiditur in ſcriptura differentijs ipſum ſufficienter diuidentibus, & omne peccatum complectentibus, videtur quòd peccata adinuicem diſtinguan-

verum eſt quòd auerſio eſt formale
reſpectu conuerſionis:proprie tamẽ
loquendo peccatum magis debet di
ci formaliter priuatio boni ſibi op-
poſiti,quam auerſio a deo,aut ſaltem
æque proprie : & quamuis peccatum
ratione auerſionis a deo non multi
plicetur,quia vnum eſt a quo fit auer
ſio ; tamen ratione priuationis boni
cui opponitur,multiplicari habet,&
ita ratione eius,quòd eſt in ipſo for-
male,habet diuerſas differẽtias. Præ
terea ad eſſe peccati non tantummo
do concurrit auerſio, ſed etiam con-
uerſio:&quoniam conuerſio reſpicit
obiecta creata, quæ non tantum di-
ſtinguuntur materialiter , ſed etiam
formaliter differũt:hinc eſt,quòd ex
illa parte peccatum habet plurificari
per formales differentias. Item. Nec
dicitur cõuerſio eſſe materiale in pec
cato ſimpliciter loquendo,ſed ſolum
rõne auerſionis:nec omnino eſt ma
terialis reſpectu auerſionis:nam & ſi
auerſio det conuerſioni,quòd ſit pec
catum:conuerſio tamen dat auerſio
50 ſioni,quòd ſit tale peccatum. AD il
lud,quòd obijcitur , quòd peccatum
formaliter loquendo nihil eſt. Dicen
dum,quòd verum eſt : quamuis autẽ
nihil ſit,tamen alicuius eſt,non ſolũ
vt ſubiecti,verumetiam vt oppoſiti:
& ea ratione,qua alicuius eſt cui for
maliter opponitur,formaliter habet
diſtingui,non ſecundum formã,quæ
eſt in ipſo,ſed ſecundum formam,q̃
1 eſt in ſuo oppoſito. AD illud,quòd
obijcitur, quòd peccatum ẽ priuatio
ſpeciei,ergo non habet ſpeciem,iam
patet reſponſio verũ eſt enim quòd
non habet ſpeciem proprie ſecundũ
quòd priuatio, nec dicitẽ habere dif-
ferentias formales , & ſpecificas illo
modo,ſcilicet quòd in ſe diuerſas ha
beat ſpecies:ſed q̃a opponitur diuer
ſis bonis ſecundum ſpeciem inquan
tum illa priuat. AD illud,q̃d obij-
52 citur,quod ſi haberet ſpecies eſſet in
genere per ſe. Dicendum,quòd verũ
eſt,ſi haberet ſpecies in ſe,& ꝑ ſe:pec
catum autem ſecundum quòd accipi
tur abſtractiue,&formaliter,ſicut nõ
eſt in genere per ſe niſi per reductio-
nem,ſic non habet diuidi, et diffe-
rentias formales differẽtes per ſe,ſed
ſolum per accidens. Quamuis autem
peccatum ſecundum quòd nihil eſt,
& accipitur abſtractiue,non ſit in ge
nere : tamen ſecundum quòd accipi
tur concretiue,ſcilicet ratione actus
ſubſtrati,& habit⁹,in gñe eſt : actio 53
enim peccato ſubſtrata a deo eſt. AD
illud,quòd obijcitur de originali,&
& actuali. Dicendum,quòd origina
le,& actuale non ſolummodo diffe-
runt,quòd hoc ſit ab actu , & illud a
natura:ſed etiã differunt penes bo-
num,quod priuant ; vnde & actuale
priuat iuſtitiã gratuitam,ſiue perſo-
nalem:originale vero tollit iuſtitiam
originalem , ſiue quę reſpicit homi- 54
nem ſecundum quòd eſt natura. Prę
terea aliter dicitur in nobis origina
le,&aliter in Adam. In nobis dicitur
originale: quia eſt ab origine tracta
tum. in Adam vero quia fuit origo
aliorum peccatorũ. Et quamuis ori-
ginale ſecundo modo dictum poſſit
eſſe idem,quòd actuale,prout tamen
primo modo dicitur non poteſt ori-
ginale concurrere in idem peccati ge
nus cum actuali,& hoc modo poni-
tur differentia inter ea. AD illud,ꝙ 55
obijcitur de veniali,&mortali,quòd
nõ differunt formaliter,quia magis,
& minus non variant ſpeciẽ. Dicen
dum, quòd prima ꝓpoſitio falſa eſt.
AD hoc autem,quod dicitur, quòd 56
differentia ſecundum minus, & ma-
gis non variat ſpeciem. reſpondetur
tripliciter. Primo quòd hoc eſt verũ
in genere naturæ,ſed non eſt verum
in genere moris,ſicut patet;quia vi-
tia diuerſificantur formaliter ſecun
dum ſpeciem penes ſuperabundan-
tiam,& defectum non ſolum ad ſein
uicem,ſed etiam a virtute. Secundo
modo reſpondetur,quòd hoc intelli
gitur de magis,& minus accidenta-
li:delectari autem ſub deo eſt eſſentia
le veniali, & delectari ſupra deũ eſt
eſſentiale mortali. Tertio mõ reſpon
detur,quòd hoc eſt verum de magis,
& minus,quod eſt citra terminum :
ſed non de magis,& minus vltra ter
minum;vnde calidum in quarto gra
du eſt alterius ſpeciei,quam calidum
in tertio:ſic & in propoſito intelligẽ
dum

dum, quòd amare aliquid citra deū eſt terminus venialis peccati: & quantumcunque intendatur amor (dum tamen citra deum) eſt veniale peccatum: ſi autem præponit aliquid deo, tunc exit ſuum terminum, & ſic cadit in aliud peccati gen⁹, ſcilicet in peccatum mortale.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum quanquam in ſe claudat auerſionem & conuerſionē, non diſtinguitur tamen per differentias diuerſas: quia auerſio & conuerſio in ipſo repertæ non faciunt duo peccata.

Ad opp. VTRVM peccatum habeat diuidi per auerſionem, & conuerſionem tanquam per diuerſas peccatorum differētias, ſiue per diuerſa peccata. Et quod ſic videtur. Hiere. ij. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontē aquę viuę &c. ſi ergo derelinquere deum, & adhærere creaturæ, ſunt duo mala, ergo ſunt duo peccata. Item. Auerſio eſt per contemptum, conuerſio autem per cupiditatem. Si ergo cupiditas, et contemptus ſunt diuerſa peccatorum genera, videtur quòd auerſio, & conuerſio faciāt peccata diuerſa. Item. In bonis ſic eſt, quòd alius eſt habitus, quo quis declinat a malo, & alius quo facit bonum, ſimiliter & ali⁹ act⁹, ſicut patet in timore, & amore: ergo ſi multo maior eſt diuerſificatio ex parte malorū, quā ex parte bonorum, videtur multofortius, quòd aliud ſit peccatū, quo quis auertitur a deo, & aliud quo conuertitur ad commutabile bonum. Item. Aliud eſt præceptum, quo præcipitur facere bonum, & aliud quo præcipitur declinare a malo: ſed auerſio eſt contra illud pręceptum, quo quis pręcipitur facere bonū, vtpote deo adhærere, & ad ipſum conuerti: conuerſio vero eſt contra illud præceptum, quo præcipitur declinare a malo: ergo ſi diuerſa ſunt pręcepta quibus opponūtur conuerſio, et auerſio: ergo ſunt diuerſa peccata. Itē. Plus cōuenit auerſio cum alia auerſione, quam auerſio cum cōuerſione: ſed auerſio cum alia auerſione facit peccata: ergo multofortius cōuerſio cū auerſione diuerſa faciet peccata. Sed contra. Super illud Eccle. x. Initium omnis peccati ſuperbia. glo. Caueamus ſuperbiam, & cupiditatem, non tanquam duo mala, ſed vnum, a quo oīa oriūtur: ergo ſi ſuperbia facit auerti, & cupiditas conuerti, videtur quòd penes auerſionem, & conuerſionem non attendātur duo peccata, ſed vnū. Item. Aug. cōtra Pelagiū, Peccatum nō eſt appetitus rerum malarū, ſed deſertio meliorum: ergo nūquam conuerſio facit peccatum, niſi adſit auerſio: ſi ergo auerſio concurrit ad omne peccatum, videtur quòd penes illam nō ſumatur differētia peccati. Item. Omne peccatum mortale eſt volūtariū, ſed non eſt voluntarium niſi ratione conuerſionis ad commutabile bonū: ergo conuerſio cōcurrit ad omne peccatum: ergo conuerſio non poteſt eſſe peccati differētia. Itē. Receſſus a termino a quo, & acceſſus ad terminū ad quem non facit diuerſos motus, nec diuerſos actus; ſed auerſio dicit receſſum a termino a quo, cōuerſio acceſſum ad terminum ad quem; ergo nō faciunt diuerſum actum, vel motum: ſed ab vnitate actus peccatū eſt vnū: ergo nō faciunt diuerſa peccata. Itē. In peccato auerſio eſt formalis reſpectu conuerſionis: ſed formale nō ponit in numerum cū ſuo materiali: ergo nec auerſio ponit in numerum cū conuerſione: ergo conuerſio, & auerſio non faciunt diuerſa peccata. Fundamenta. 56

RESP. Dicendum, ꝙ auerſio dupliciter accipitur. Vno modo prout dicit deordinationem circa actum cōuerſionis. Alio mō prout dicit actū a conuerſione diſtinctū. Primo modo conuerſio non ponit in numerū cum auerſione, nec faciūt diuerſa peccata: imo illa duo eſſentialiter claudūtur in omni peccato mortali. Nā conuerſio non eſt culpa, niſi quia inordinata. Nec eſt inordinata, niſi q̄a auertit homo a deo, cui deberet inhærere tanquam fini vltimo: & hæc

dicit

auerſio eſt in peccato, in cuius perpe
tratione peccator nihil cogitat de
deo. Secundo modo.ſ. prout auerſio
dicit actum diſtinctū contra cōuer-
ſionem, ſic conſtituit diuerſum pecca
ti genus. Hoc.n. modo auerti eſt odio
hr̄e, vel inuidere, ſicut ſupra dixit Ma
giſter diſt.5.& conſtat, ꝙ aliud gen⁹
peccati eſt odire deum, & aliud ama-
re cōmutabile bonū. Et qm̄ vt pluri-
mū auerſio in peccato accipitur tam
ꝓut dicit deordinationē a deo tanq̄
a fine, q̄ prout dicit motū inordina-
tum contra deū: hinc eſt, ꝙ conuer-
ſio, & auerſio potius comparatur ad
peccatum ſicut differentiæ conſtituē-
tes, quàm ſicut differentiæ diuidētes.
Et ideo concedendum, ꝙ hoc modo
auerſio, & conuerſio non faciunt di-
uerſa peccata: & rōnes, q̄ hoc oñdunt
concedēdæ ſunt, q.a illa via ꝓcedūt.
57 AD illud qđ primo obr̄ de Hiere.
Duo mala fecit populus meus, &c. re
ſponderi pōt, ꝙ derelictio nō tm̄ dr̄
ibi pro deordinatione, quæ eſt con-
iuncta conuerſioni, ſed etiā ꝓ omiſ-
ſione mandatorum dei: & tūc diſtin-
guūt illá duo mala non ſicut auer-
ſio, & conuerſio, ſed ſicut omiſſio, &
cōmiſſio. Vel dicendum, ꝙ duo mala
dicuntur, nō quia ſint duo peccata,
ſed quia ſunt duæ diuerſæ radices ma
læ concurrentes ad cōpletionē vnius
peccati. ſicut dicit glo. præhabita ſu-
58 pra. 10. Eccle. AD illud, quod obr̄, ꝙ
auerſio eſt per contemptū, & conuer
ſio per cupiditatem, iam patet reſpō
ſio: loquitur enim de conuerſione, &
auerſione pro diuerſo actu, & motu:
ꝙ ſi aliter intelligat, vt accipiatur cō
temptus, & cupiditas large prout cō-
currit ad vnum peccatū, ſic nō ſunt
duo mala, ſed vnum. AD illud quod 59
obiicitur, ꝙ alius eſt habitus, quo qs
declinat a malo, & quo quis facit bo-
nū. Dicēdum, ꝙ declinare a malo dr̄
dupliciter, ſicut dictum eſt de auerſio
ne: prout enim declinare a malo di-
cit actum deſtinationis, & fugę reſpe
ctu mali, dicit diuerſum actū, & mo-
tū ab eo, quod eſt facere bonū. Prout
aūt dicit receſſum a malo, ſic nō dicit
diuerſum actum, & habitum: quia eo
dem motu, & habitu, quo quis acce-
dit ad bonum, elōgatur a malo. AD 60
illud, qđ obiicitur, quòd alij ꝑcepto
opponitur conuerſio, & alij auerſio.
Dicendum, ꝙ falſum eſt: nā auerſio,
& conuerſio non ſunt contra diuer-
ſa præcepta, ſed concurrunt ad idem
peccatum, ꝙ eſt tam contra præceptū
affirmatiuum, q̄ contra præceptum
negatiuum: niſi forte accipiat̄ auer-
ſio, prout nominat actum, vel motū
contra deum. AD illud, quod obr̄, ꝙ 61
pl⁹ cōuenit auerſio cū auerſione, &c.
Dicendū, ꝙ verū eſt cōuenientia for-
malis, quæ eſt in hoc, ꝙ aſſignatur in
aliquo tanquam in vno cōmuni: ſed
non eſt verum de conuenientia ordi
nis. quæ concurrit ad conſtitutionē
vnius tertij. Non enim vnum pecca-
tum conſtituitur ex pluribus auerſio
nibus ſicut ex auerſione, & cōuerſio-
ne ſimul concurrentibus.

DE PECCATO IN SPIRITVM SANCTVM, quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

DISTINCTIO XLIII.

De vno p̄cō ſpeciali quod eſt magis graue, & abominabile quod eſt peccatum in ſpi.

PRETEREA eſt quoddā peccati genus cæteris gra-
uius & abominabilius, quod dicitur peccatū in ſpiritū
ſanctum, de quo in euangelio veritas ait. Qui peccaue
rit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque hic,
neque in futuro. Et Ioan. in epiſt. cano. Eſt peccatum
ad mortem, non pro eo dico vt quis oret. Qui.n. peccat in patrem,
remittetur ei: & qui peccat in filium, remittetur ei: qui aūt blaſphe
mauerit in ſpiritum ſanctum non remittetur ei neque hic, neque

 in futuro.

ritum ſan in futuro. Sed quæritur quid ſit illud peccatum in ſpiritum ſanctū
ctum. vel ad mortem, Quidam dicunt illud peccatum eſſe deſperationis
Luc. 12. 1.Ioan.5. vel obſtinationis. Obſtinatio eſt indurarę mentis in malitia perti-
Quid ſit illud peccatum. natia, per quam homo fit impœnitens. Deſperatio eſt, qua quis diffidit penitus de bonitate dei, æſtimans ſuam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere: ſicut Chain qui dixit: maior eſt
Gen.4. iniquitas mea, quàm vt ueniā merear. Vtrunq; vero dicitur peccatum in ſpiritum ſanctum, quia ſpiritus ſanctus eſt amor patris & filii, & benignitas qua ſe inuicē & nos diligunt, quæ tanta eſt, cui' finis non eſt. Recte ergo in ſpiritum ſanctum delinquere dicuntur, qui ſua malitia dei bonitatem ſuperare putant, & ideo pœnitentiam non aſſumunt: & qui iniquitati tam pertinaci mente inhærent, vt eam nunquam relinquere proponant, & ad bonitatem ſpiritus ſancti nunquam redire, patientia dei abutentes, & de miſericordia dei nimis prę́ſumentes: quibus placet malitia propter ſe, ſicut pijs bonitas. Iſti nimia pertinacia & præſumptione peccant, autumantes deū non eſſe iuſtum. Illi deſperatione, deū non bonū exſtimant, tollentes in hoc turbulentiſsimo iniquitatum mari portum diuinę indulgentiæ, quò ſe recipiantur fluctuantes. Atque ipſa deſperatione addunt peccata peccatis, dicentes miſericordiam nullā eſſe, & quod ſuper peccatores neceſſaria damnatio debetur.

Vtrum omnis obſtinatio ſit peccatum in ſpiritum ſanctum.

SED quæritur, Vtrum omnis obſtinatio mentis in malitia obduratæ, omniſque deſperatio ſit peccatum in ſpiritum ſanctum.
Opi. quorundam. Quidam dicunt omnem obſtinationem & omnem deſperationem eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum. Quod ſi eſt, aliquando illud peccatum remittitur: quia multi etiam obſtinatiſsimi & deſperatiſſimi conuertuntur, vt Aug. ait ſuper illum locum Pſal. Conuertā
Pſal.67. In tom.8. poſt mediū enarrationis. in profundū maris, id eſt eos qui erant deſperatiſsimi, & ibi Mittit cryſtallum ſuam ſicut bucellas, id eſt, obſtinatos facit aliorum doctores. Talium conuerſio ibi etiā euidenter oſtenditur, vbi ait, Qui
Pſal.147. educit vinctos in fortitudine: ſimiliter & eos qui exaſperant, qui habitant ī ſepulchris. Secundū iſtos illud peccatū dicitur irremiſsibile, non quin aliquando remittatur, ſed quia uix & raro & difficulter dimittitur. Non enim ſoluitur cryſtallus, niſi uehementi ſpiritus impetu.
Ibidem in fine enarrationis ad Pſal.49 Aliorum ſententia Alij vero tradunt nō quamlibet obſtinationē vel deſperationē appellari peccatū in ſpiritum ſanctum: ſed illam tantū quā comitatur impœnitentia: qui etiā impœnitentiā dicunt eſſe peccatū in ſpiritū ſanctum. Sed quia Aug. dicit impœnitentiā eſſe peccatū in ſpiritum ſanctum, cum ſic obſtinatus eſt aliquis, vt nō pœniteat:
Super Matthæum. diſcuti oportet an aliud ſit obſtinatio, aliud impœnitentia ſit in eo peccatum, an idem ſed diuerſis modis commiſſum. Secundum iſtos peccatum illud dicitur irremiſsibile, eo quod nūquam dimittatur.

Vnde

Vnde Augu. etiam dicit, quòd hoc ſolum peccatum veniā mereri non poteſt: & Hier. quod taliter peccans digne pœnitere nō poteſt. Et ideo recte Ioannes dicit, vt non pro eo oret quis: quia qui ſic peccat, orationibus eccleſiæ hic vel in futuro iuuari non poteſt, habens cor induratum tanquā lapis, ſicut de diabolo legitur. Poſt hanc vitam qui valde mali ſunt meritis eccleſię iuuari non poſſunt.

Quòd aliter accipitur peccatum in ſpiritum ſanctum.

EST etiam alia huius peccati aſsignatio. Hoc enim peccatum Aug. definiens in lib. de ſermone domini in monte ait, Peccatum ad mortē eſt cum poſt agnitionem, Dei per gratiam Chriſti oppugnat aliquis fraternitatem, & aduerſus ipſam gratiā qua reconciliatus eſt Deo, inuidiæ facibus agitatur: quod fortaſſe eſt peccare in ſpiritum ſanctum: quod peccatum dicitur non remitti, nō quia non ſit ignoſcendum peccanti ſi pœniteat, ſed quia tanta eſt labes peccati illius, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſsit, etiam ſi peccatum ſuū mala conſcientia agnoſcere & renuntiare cogatur: vt Iudas cum dixit, Peccaui: facilius deſperans cucurrit ad laqueū, quam humilitate veniam peteret: quod propter magnitudinē peccati iam ex damnatione peccati tales habere credendum eſt. Ecce quędam aſsignatio peccati in ſpiritum ſanctum vel ad mortem hic poſita eſt qua illud peccatum eſſe traditur oppugnatio fraternitatis poſt agnitionem, & inuidentia gratiæ poſt reconciliationem: quod ſpecies quędam obſtinationis intelligi poteſt. Illam tamen definitionem Aug. in lib. retract. rememorans, aliquid adiiciendum ibi fore, nec aſſerendo ſe dixiſſe aperit. ita dicens, Quod quidem non confirmaui, quoniam hoc putare me dixi: Sed tamen addendū fuit, Si in hac ſcelerata mentis peruerſitate finierit hāc vitam quoniam de quocumque peſſimo in hac vita conſtituto, non eſt deſperandū: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. His verbis inſinuatur peccatum præmiſſa definitione deſcriptum, tunc ſolum debere dici ad mortem vel in ſpiritum ſanctum, cum non habet comitem pœnitentiam: nec de aliquo peccatore deſperandum eſt in hac vita: & ideo pro omni eſſe orandum. Vnde illud Ioan. Nō pro eo dico vt quis oret: ſic accipiendum videtur, vt pro aliquo peccante ad mortem vel in ſpiritum ſanctum poſtquam finierit hanc vitam, non oremus. Dum autem in hac vita eſt, nec peccatum illius iudicare, nec de illo deſperare: ſed ꝓ illo orare debem⁹. Vnde Aug. de verbis domini de impenitentia, quę eſt blaſphemia in ſpiritum ſanctū, ſic ait. Iſta impœnitētia vel cor impœnitens, quā diu quiſq; in hac carne viuit, non pōt iudicari. De nullo enim deſperandū eſt, quādiu ad pœnitentiam patientia dei adducit. Paganus eſt hodie: Iudæus, infidelis eſt hodie: hæretic⁹ eſt hodie: ſchiſmatic⁹ eſt hodie: quid ſi cras amplectatur catholicam fidem, & ſequatur catholi-

In libr. 1. non lōge a fine. In tom. 4.

Ibidē paulo infra. Matth 27

Lib. 1. c. 9

1. Ioan. 5.

Sermo. 11 poſt medium eiuſdē in to. 10.

catholicam veritatem? Quid ſi iſti, quos in quocunque genere erroris notas & tanquam deſperatiſsimos damnas, antequā finiant iſtā vitam, agant pœnitentiam, & inueniant veram requiem & vitam

1. Cor. 4. in futuro? Nolite ergo ante tempus iudicare quenquā. Ex his oſtenditur pro ſingulis peccatoribus in hac vita eſſe orandum, nec de aliquo eſſe diffidendum: quia conuerti poteſt dum in hac vita eſt: quia non poteſt ſciri de aliquo vtrum peccauerit ad mortem, vel in ſpiritum ſanctū, niſi cū ab hac vita diſceſſerit: niſi forte alicui per ſpiritum ſanctum mirabiliter reuelatū fuerit. Ex prędictis aliquatenus capi poteſt quomodo accipiatur peccatum in ſpiritum ſanctū, ſcilicet inuidentia gratiæ fraternitatem impœnitentis oppugnās: quæ vtique obſtinatio eſſe videtur. & omnis impœnitentis obſtinatio, atq; deſperatio. Notandum vero eſt, quòd non omnis qui non pœnitet, impœnitens dici poteſt: quia impœnitētia proprie obſtinati eſt, & (vt quidam volunt) etiam deſperati.

Alia aſsignatio peccati in ſpiritum ſanctum.

DE hoc quoque peccato in ſpiritum ſanctum Ambr in libro de ſpiritu ſancto differens, definitam aſsignationem tradit dicens,

Li. 1. ca. 3 in fine, in tomo. 2. Matt. 2. Cur dominus dixerit qui blaſphemauerit in filium hominis remittetur ei: qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, neque hic neque in futuro remittetur ei, diligenter aduerte. Nunquid alia eſt offēſio filij, alia ſpirit⁹ ſancti? Sicut vna dignitas, ſic vna iniuria. Sed ſi quis corporis ſpecie deceptus humani remiſsius aliquid ſentit de Chriſti carne qua dignum eſt, habet culpā, non eſt tñ excluſus a

Matth. 12 venia. Si quis vero ſancti ſpiritus dignitatē, maieſtatē, & poteſtatē abneget ſempiternam, & putet non in ſpiritu dei eijci dęmonia ſed in Belzebub, non poteſt ibi eſſe exhortatio veniæ, ubi ſacrilegij plenitudo eſt. Satis hic aperte explicatur quid ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. Quod illi Aug. deſcriptioni congruere videtur, qua illud peccatum dicitur eſſe inuidentia gratiæ oppugnans fraternitatē. Qui enim poſt cognitionem veritatis ſancti ſpiritus veritatem negat, eiuſque opera dicit eſſe Beelzebub, poteſtati, bonitati, & gratię dei inuidere nō dubitatur. Non itaque diſtinctio illa verborum hic accipienda eſt quaſi trium perſonarum diuiſæ ſint offenſæ: ſed ibi peccatorum genera diſtincta ſunt. Peccatum enim In patrē id intelligitur, quod fit per infirmitatē, quia patri ſcriptura frequēter attribuit potentiam. Peccatum in filium, quod fit per ignorantia, quia ſapientia filio attribuitur. Tertium expoſitum eſt. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorātiam, facile veniam adipiſcitur, ſed non ille, qui peccat in ſpiritum ſanctum. Cum autem vna ſit potentia, ſapiētia, bonitas trium: quare patri potentia, filio ſapiētia, ſpiritui ſancto bonitas ſępius aſſignetur, ſuperius dictū eſt.

De vno

De vno peccato ſpeciali, quod eſt magis graue, & abominabile, quod eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.

DISTINCTIO XLIII.

Eſt præterea quoddam peccati genus, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de diſtinctione peccati in generali. In hac parte deſcendit ad quoddam ſpeciale gen⁹ peccati. Diuiditur autem

Diuiſio. pars iſta in partes duas. In quarum prima Magiſter determinat de peccato illo cõparando illud ad alia peccatorum genera. In ſecunda vero determinat de ipſo, quid ſit ſm aliorũ aſſignationem, & etiam ſm propriã. ibi Sed quæritur quid ſit illud peccatum. Prima pars remanet indiuiſa: ſed ſecunda diuiditur in partes tres ſm triplicem aſſignationem peccati in ſpiritũ ſanctũ. Quarũ prima multipliciter ponit aſſignationem, vnam per eius differentias magis notas, quę quidẽ ſunt obſtinatio, & deſperatio. In ſecunda vero ponit eius aſſignationem per eius differentias minus manifeſtas. ibi. Eſt etiam alia huius peccati aſſignatio. In tertia vero ſubiungit ipſius peccati aſſignationem communem, & diffinitiuam. ibi. De hoc quoq; peccato in ſpiritũ ſanctũ, Amb. &c. Prima iſtarum partium diuiditur in partes duas. In quarũ prima determinat veritatem. In ſecũda diſſoluit dubitationẽ. ibi. Sed quærit vtrũ oĩs obſtinatio. Similiter ſecunda diuiditur in duas. In quarũ prima ponit Magiſter huius peccati aſſignationẽ. In ſecunda ponit eius aſſignationis explanationẽ. ibi. Illã tñ aſſignationẽ Aug. &c. Similiter tertia pars habet duas. In quarum prima ponit peccati ĩ ſpm ſanctũ ſm Amb. diffinitiuã aſſignationẽ. In ſcđa vero remouet dubitationẽ. ibi. Non vtiq; diſtĩctio illa verborũ ſic accipiẽda ẽ.

Eſt peccatum ad mortem, &c.

Dub. 1 Sed contra hoc eſt: quia tales ſunt diligendi ex charitate: ergo videtur, ꝙ pro eis orandum ſit. Præterea. Tales magis indigẽt aliis, & proniores ſunt ad malũ: ergo videtur, ꝙ maior ſit benificientia miſericordiæ pro his orare, ꝗ pro aliis, qui non indigent. Eſt igitur quæſtio, quare dixit beatus Iohannes, quòd pro talibus orandũ non ſit, cum de nemine ſit diſperandum. Reſp. Dicendum, quòd peccatũ ad mortem dicitur dupliciter, aut quia perducit ad mortem, aut quia diſponit ad mortem. Et primo modo accipiendo peccatum ad mortẽ omnino eſt irremiſſibile. Secundo modo accipiendo peccatum ad mortem cum difficultate eſt remiſſibile. Quolibet dictorũ modorũ intelligi habet prædictus ſermo ſm differentem ſui expoſitionem. Nã primo modo ſenſus eſt. Nõ dico vt pro eo oret quis, hoc eſt aliquis nec paruus, nec magnus. Secundo vero modo ſenſus eſt. Non dico vt pro eo oret quis .i. quæuis ꝑſona: quaſi dicit, Difficile eſt ꝓ tali pctõre exaudiri: quia talis iam inter incorrigibiles eſt deputandus. De quo dicit dñs Matt. 18. ꝙ ſi eccleſiã audire noluerit, ſit tibi ſicut ethnic⁹, & publicanus. Et ita in vno ſenſu generaliter innuit, ꝙ pro peccante ad mortem non eſt orandum: in alio vero ſenſu innuit, ꝙ non eſt cuiuslibet impetrare tantum donum. In nullo tñ dictorum ſenſuum prohibet orare: ſed in hoc verbo oſtendit, ꝙ mandatum ſuum, ſiue monitio qua dixerat orandum eſſe pro proximo, non ſe extẽdit generaliter, reſpectu oĩum, ſed reſpectu eorum, de quibus probabiliter ſperare poſſumus, ꝙ noſtris orationibus emendentur: & ſic patet reſponſio ad illud. Reſpon. 1

Qui autem blaſphemauerit in ſpiritũ ſanctũ, non remittetẽ ei.

Cõtra. Glo. dicit ibidem. Blaſphemia remittetur, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur: ergo ſi blaſphemia remittitur, ſiue blaſphemet patrem, ſiue ſpiritũ, remittetur. Iuxta hoc quæritur, quæ differentia ſit inter blaſphemiam, & ſpiritũ blaſphemiæ. Videtur, quòd grauius peccatũ ſit blaſphemia, quàm ſpiritus blaſ- Dub. 2.

ſphemiæ: quia ſpiritus blaſphemiæ dicit voluntatem, blaſphemia dicit opus: malum autẽ opus addit ſupra voluntatem. Contrariũ huius eſt q̃d dicit glo. quæ dicit, ꝙ ſpũs blaſphemiæ non remittitur, ſed blaſphemia remittitur. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dicit Hugo. Blaſphemia quantũ eſt de ſe, indifferens eſt quantum ad hoc, quòd ſit peccatum in ſpiritum ſanctum, & non in ſpiritum ſanctũ. Alij enim blaſphemant ex infirmitate, & coactione: & hi peccant in patrem. Alij ex deceptione: & hi peccant in filium. Alij ex certa malitia: & hi peccant in ſpiritum ſanctum: & hoc eſt ſceleratiſsimum genus peccati in vituperiis dei delectari. Et poſt ſubiungit. Quid eſt ſpiritus blaſphemiæ, niſi affectus, & deſiderium vituperationis diuinæ? Spiritus enim blaſphemiæ ſic ſpirat ad odiũ dei, ſicut ſpiritus ſanctus ad dei amorẽ. Quando ergo dicitur. Qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, &c. non intelligitur de quacumque blaſphemia, ſed de ſpiritu blaſphemiæ: vnde non dicit, Qui blaſphemauerit ſpiritũ ſanctum, id eſt peccando in ſpiritum ſanctum: & hoc declarat ipſa glo. quæ dicit, ꝙ blaſphemia remittetur: ſpiritus aũt blaſphemiæ, non remittetur. Per hoc patet reſponſio ad illud, quod quæritur, quæ differẽtia ſit inter blaſphemiam, & ſpiritum blaſphemiæ, & ꝙ grauius ſit peccatũ ſpiritus blaſphemiæ, quàm blaſphemia. Non. n. differunt ſicut voluntas, & actus, ſed ſicut generale, & ſpeciale.

Reſp.

Deſperatio eſt, qua quis, diffidit penitus de bonitate dei exiſtimans ſuam malitiã diuinæ bonitatis magnitudinem excedere.

Dub. 3. Videtur ex hoc, quòd omnis deſperans ſit infidelis: omnis enim qui ſic exiſtimat credit bonitatem dei eſſe finitam, & omnis talis errat contra id, quod fidei eſt. Item. Qui credit contrarium eius, quod dicit ſcriptura, hæreticus, & infidelis iudicatˀ: ſed ſcriptura dicit, Quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatũ eius non recordabor: deſperans credit eius oppoſitum: ergo &c. Præterea, Articulus ſpecialis eſt de remiſſione peccatorum, & contra iſtũ errat ille, qui deſperat. Similiter obiici poteſt de eo qui præſumit; videtur enim quòd deſperatio tollat fidem, Contrarium huius eſt, quia fides ita præcedit ſpem, ſicut præcedit charitatem: ergo ſicut odium non tollit ſpem, ita etiam nec deſperatio.

3 Reſp. RESP. Dicendum, quòd fides differt a ſpe, & in hoc quòd fides reſpicit ipſum odium in vniuerſali: ſed ſpes reſpicit in particulari, videlicet reſpectu ſperantis, & in hoc etiam, quòd fides dicit certitudinem in intellectu, ſpes dicit certitudinem in affectu. Sic vt igitur contingit aliquando ignorari aliquid in particulari, & ſciri in vniuerſali, ſicut dicit Philoſophus in primo Poſteriorũ: ſicut eſt de illo, qui ſcit omnem mulam eſſe ſterilem, & tamen exiſtimat hanc habere in vtero, ſic poteſt aliquis habens fidem carere ſpe: & ſicut poteſt aliquis non habens certitudinem de aliquo in affectu, habere in intellectu, ſic poteſt aliquis non habens ſpẽ habere fidem. AD illud quod primo 4 obiicitˀ, quód talis exiſtimat malitiã ſuam dei bonitatem excedere. Dicendum, quòd exiſtimare malitiam bonitatem excedere, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ĩ ſe, aut in effectu. Et in effectu dupliciter: aut vniuerſaliter reſpectu cuiuslibet, aut particulariter reſpectu ſui. Et primo, & ſecundo modo eſt infidelitatis, & tertio deſperationis. Et hoc innuit textus Genes. vbi dixit Chain deſperans. Maior eſt iniquitas mea, quã vt veniã merear: non dixit, ꝙ maior eſſet q̃ miſericordia: ſed ꝙ amplior eſſet q̃ venia, ad quã peruenire poſſet: vel poteſt dici, ꝙ talis exiſtimatio potiꝰ venit ex ſubuerſione confidentiæ, q̃ ex ſubuerſione notitiæ: ſicut hõ aliq̃n bene ſcit aliquid: & tñ affectio adeo dñatur, vt ad exiſtimandũ oppoſitũ ꝑtrahat ipſum. Et ꝑ hanc viã rñdendũ eſt ad illa duo quæ poſtea obiciunˀ: non. n. concludunt quòd deſperatio tollat fidem:

fidem: quia defectus eſt duplicis con ditionis, ſicut dictum eſt: quamuis autem deſperatio non tollat fidẽ ſim pliciter: nihilominus tamen plus læditur fides per deſperationem, quàm per odiũ, vel quodcunque aliud pec catum quod non ſit ei directe oppoſi tum. In fide enim ſunt tria, videlicet ipſa credulitas, & habilitas tendendi in deum, & ipſa tendentia. Primum eſt quaſi terra, & ſecundum quaſi ſemen, & tertium quaſi fructus. Primũ tollitur ſolum per infid litatem. Secundum vero tollitur per deſperatio nem, qua efficitur homo inhabilis ad tendendum in deum. Tertium vero tollitur per omne peccatum.

Peccatum enim in patrem id intelligitur, quod fit per infirmitatem.

Dub. 4 Contra. Si hoc verum eſt, tunc omne peccatum eſt peccatum in patrem: quia cum potentia peccãdi potius ſit impotentia, quam potentia, hoc ipſo quo aliquis poteſt peccare, poteſt deficere, & infirmus eſſe. Item. Si peccatum in filium eſt per ignorantiam, ſicut ipſe ſubiungit, cũ oĩs peccator ſit ignorans, ſicut vult Philoſophus, videtur ꝙ omne peccatum ſit in filiũ: ergo nulla eſt illa diuiſio peccatorũ.

Reſpon. 6 Reſpon. Dicendum, ꝙ cum dicit̃ peccatum eſſe ex infirmitate, & ignorantia, non accipitur hic quæcunque infirmitas, & quæcunq; ignorantia, ſed infirmitas, quæ quidem eſt ex carne, & ignorantia, quæ eſt reſpectu alicuius circunſtantiæ facientis rõnẽ culpæ: & hoc modo talis infirmitas nõ eſt reſpectu oĩs peccati, nec talis ignorantia: quamuis largo modo accepta infirmitate pro quacunque impotentia, & ignorantia pro quacunque neſcientia ſiue cognitionis practicæ ſiue ſpeculatiuæ, in omni peccato reperiuntur. Præterea ſciendũ eſt, qđ quando diuiditur peccatum per has differentias, quòd illud dicitur peccatum ex infirmitate, quod præcedit ex ipſa immediate, & ſimiliter ex ignorantia, & malitia: & ſic iſtæ tres differentiæ non concurrunt in peccatum idem. Et ſic patet obiecta: & hæc ſufficiant de iſta diuiſione: quia ſupra quæſitum fuit de his diſtinctio. xxij. vbi illa diuiſio ponitur, & manifeſtatur.

Artic. 1 Ad intelligentiam huius partis incidit hic qſtio de peccato in Spiritum ſanctũ, de quo ſecundum ipſius triplicem comparationem quærũtur tria. Primo quæritur de ipſo in comparatione ad alia peccatorum genera. Secundo quæritur de ipſo quantum ad conditiones proprias. Tertio quæritur de ipſo quantum ad eius ſpecies, & differentias. Circa primũ quærun tur duo. Primo quæritur, vtrum peccatum in Spiritum ſanctum dicat genus peccati diſtinctũ. Secundo quæritur, vtrum peccatum in Spiritũ ſanctum ſemper habeat aliud peccatum actuale præambulum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum in ſpiritum ſanctũ ratione ſui principij cũ ſit ex certa malitia & induſtria & ex ratione ſui actꝰ ſubſtrati, cum ſit impugnatiuũ gratiæ, eſt genus diſtinctum peccati a ceteris generibus peccatorum.

Fundamenta. Vtrum peccatum in ſpiritum ſanctũ dicat genus peccati diſtinctũ ab aliis generibus peccatorum. Et ꝙ ſic videtur. Primo per verbum Magiſtri in litera. Eſt quoddam peccati genus ceteris grauius, & abominalibus, quod dicitur peccatum in ſpiritũ ſanctũ. Item. Hoc videtur rõne. Quia mortale, & veniale faciunt diuerſa peccatorum genera: ergo multofortius remiſſibile, & irremiſſibile: ſed peccatũ in ſpiritum ſanctum eſt peccatum irremiſſibile: ergo videtur, ꝙ peccatũ in ſpiritum ſanctum ſit aliud genus ab aliis generibus peccatorum. Item. Peccatum in ſpiritum ſanctũ eſt peccatum procedens ex certa malitia: ſi ergo peccatum ex certa malitia dici-

ditur contra peccatum ex ignorãtia, & infirmitate; ergo videtur, ꝙ peccatum in ſpiritum ſanctũ ſit genus peccati diſtinctum. Item. Quod habet ſpecies proprias a ſpeciebus aliorum peccatorum diſtinctas, eſt genus peccati diſtinctum ab alijs peccatorũ generibus: ſed peccatum in ſpiritũ ſanctum eſt huiuſmodi, quoniam eius ſpecies ſunt deſperatio, & obſtinatio, & veritatis agnitæ impugnatio, quæ ſunt propriæ ſpecies huius peccati, ita
Ad opp. quòd nõ aliorum: ergo &c. Sed contra. Peccatum in ſpiritum ſanctum, ſicut dicit Magiſter in litera, eſt peccatũ ad mortem: ſed omne peccatũ mortale eſt peccatũ ad mortẽ, ergo cũ peccatũ ad mortẽ ſit gñale ad oẽs peccatorum differentias: ergo & ad ipſum peccatum in ſpiritum ſanctum. Item. Peccatum in ſpiritum ſanctum aut ſic nominatur, quia eſt in perſonam ſpiritui ſancti aut quia eſt contra illud, quod eſt appropriatum ſpiritui ſancto. Si quia contra perſonam ſpiritũ ſanctum: ſed vna eſt maieſtas patris, & filij & ſpirit⁹ ſancti: ergo oẽ peccatũ, quod eſt in ſpiritũ ſ. eſt in patrem, & omne quod eſt in patrem, eſt in ſpiritum ſanctum: ergo hoc modo eſt generale ad omne peccatum. Sed ſi quia cõtra effectũ ſpiritui ſancto appropriatum, vtpote contra bonitatem, & gratiam, ſed omne peccatum eſt contra bonitatem, & contra gratiam ſpiritus ſancti, ergo oẽ peccatum eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. Item. Peccatum diuiditur in peccatum ex infirmitate, & ex ignorãtia, & ex malitia: ita quòd peccatum ex malitia eſt peccatum in ſpiritũ ſanctum: ſed peccatum ex ignorantia, & peccatum ex infirmitate nõ dicit ſpeciale genus peccati: omne enim gen⁹ peccati, quod eſt ex ignorãtia, poteſt eſſe ex infirmitate: ergo videtur ſimiliter, quòd peccatum ex malitia non dicat determinatum peccati genus. Item. Omne quod quis facit ex ignorantia, poteſt facere ex certa ſcientia, ſiue ex induſtria: ergo ſi omne gen⁹ peccati poteſt fieri ex certa induſtria, videtur quòd peccatũ in ſpiritũ ſanctum circumeat omnia peccatorum genera: non ergo videtur eſſe peccati genus ab alijs peccatorum generibus diſtinctum.

RESP. Dicendum, quòd pecca- 7
tum in ſpiritum ſanctum dicit genus peccati diſtinctum ab aliis generib⁹ peccatorum ratione triplici. ſ. ratione principii, & ratione ſui oppoſiti, & ratione actus ſubſtrati. Ratione principii: quia peccatum in ſpiritum ſanctum dicitur eſſe illud, qđ eſt ex certa malitia, ſiue induſtria, ex qua non procedit omne peccatũ, ſed illud ſolum quod facit homo ſcienter. Ratione oppoſiti ſimiliter diſtinguitur: q͡a cum triplex ſit gratia. ſ. innocẽtiæ baptiſmalis, & pœnitentialis, & peccatum in ſpiritum ſanctum proprie habet opponi gratiæ pœnitentiali, & eã impugnãt quãtum ad ſui initium, & quantum ad ſui terminum, ſicut per originale perditur gratia innocẽtiæ, & per actualia impugnatur gratia baptiſmalis. Ratiõe vero actus ſubſtrati ſimiliter diſtinguitur: quia cũ peccatum illud ſit impugnatiuũ gratiæ, & malitia ſit in ipſo ſpiritu ſecũdum ſe, peccatum in ſpiritum ſanctum cõſiſtit circa actum ipſius ſpiritus, ſicut patet in deſperatione, & obſtinatione: vnde fornicatio, & adulteriũ nõ poteſt aliquo modo dici peccatum in ſpiritum ſanctum. Ratione ergo ſui principii, & oppoſiti, & actus ſubſtrati, peccatum in ſpiritum ſanctum eſt genus peccati determinatum. Et rõne horum trium ſic nominatur, vt dicatur peccatum in ſpiritum ſanctum, videlicet ratione malitiæ, a qua procedit, quæ directe opponit bonitati appropriatę ſpiritui ſancto. Ratione pœnitentialis, ſiue finalis gratiæ quã priuat. quæ eſt effectus appropriat⁹ ſpiritui ſancto. Ratione etiam actus ſpiritualis, circa quem conſiſtit: vnde directe dicitur peccatum in ſpiritũ ſanctum quod eſt in ſpiritu, & circa actũ ſpiritus malignantis. Et ſic patet, ꝙ peccatum in ſpiritum ſanctum eſt genus peccati ab aliis peccatorũ generibus diſtinctum Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD illud, quod obiicitur, quòd 8
eſt peccatum ad mortem. Dicendum, quòd

quod peccatum dicitur ad mortem ſm ſimilitudinē ad mortem corporalem. In morte autē corporali tria cōcurrunt: quorum primum eſt amiſſio vitæ: aliud eſt corruptio diſpoſitionis ex parte corporis ad ſuſceptionē animę: tertium eſt impoſſibilitas reparationis ſecundū curſum naturæ. Quantum ad primam conditionem omne peccatum, in quo eſt auerſio a deo, dicitur eſſe peccatum mortale, ſiue ad mortem. Quantum ad ſecundam, peccatum in ſpiritum ſanctum dicitur peccatū ad mortem: quia tollit diſpoſitionem ad ſuſceptionem vitæ, quæ quidem conſiſtit in ſuſceptione pœnitētiæ. Quantū vero ad tertiam cōditionem, peccatum illud dicitur ad mortem, in quo quis corporaliter moritur. Cum ergo dicitur, ꝙ omne mortale eſt ad mortem, & ꝙ peccatum in ſ.ſ. eſt peccatū ad mortē differenti modo accipitur peccatum ad mortem.

9 AD illud, quòd obijcitur, quòd aut dicitur peccatum in ſ.ſ. quia eſt contra perſonam &c. Dicendum, quod ideo dicitur peccatū in ſ.ſ. non quia ſit contra perſonam, ſed quia eſt contra appropriatū effectum: nec quia contra omnem appropriatum effectū: ſed quia cōtra effectum præcipuum inter appropriata ſpiritui ſancto: hic autem eſt donum gratiæ finalis, ſiue pœnitenialis. & huiuſmodi proprie quātum ad ſtatum gratię finalis, in qua conſiſtit omnis gratię efficacia, & hoc modo non oē peccatum eſt contra effectum illum: & per hoc non ſequitur, quod omne peccatum ſit in ſ.ſ.

10 AD illud, quod obijcitur, quòd omne peccatum poteſt eſſe peccatum ex ignorantia, & infirmitate. Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia ignorantia non determinat ſibi aliquem actum: nec etiam infirmitas: & ideo nō dicit genus peccati determinatū, ſed circuit omnia peccatorum genera. Similiter dicendum de peccato, quod eſt ex infirmitate: non ſic autem eſt de peccato ſm quod eſt ex malitia. AD hoc enim quòd ſit peccatum in ſ.ſ. non ſufficit quòd ſit ex certa ſcientia, & ex induſtria, ſed requiritur determinatio generis quātum ad actum ſubſtratum.

AD illud, quòd obijcitur, quòd oē. peccatum poteſt fieri ex malitia. Dicendum, quòd licet malitia cōcurrere poſſit ad omne peccatum: non tamen ſemper facit peccatum in ſpiritum ſanctum. Vnde ſi quis ſenex, ꝙ non habet appetitum fornicandi, excitaret carnē ſuam, vt fornicaretur, nō diceretur in illa fornicatione peccare peccatō in ſ.ſ. quamuis illud peccatum committeret ex induſtria, & quadam malitia. Cum ergo dicitur, quod peccatum ex malitia eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, hoc ſolum intelligitur de alijs generibus peccatorum, quæ proprie ex malitia habēt ortum, ſicut inuidentia fraternæ gratiæ, & impugnatio veritatis agnitæ.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum in ſpiritum ſanctum poteſt ſeparari ſecundum exiſtentiam a quocūque alio peccato, & committi ſine aliqua culpa præambula licet iſtud raro contingat.

VTRVM peccatum in ſpiritum ſanctum ſemper habeat aliud peccatum preambulum. Et quòd ſic videtur. Ad opp. Magiſter in litera dicit, quòd peccatum ī ſ.ſ. eſt peccatum deſperationis vel obſtinatiōis: ſed nullus deſperat, nec obſtinatur niſi propter aliquod præcedens peccatum: ergo videtur, quòd ſemper aliquod peccatum ſit p̄ambulum ad peccatum in ſ.ſ. Item. Peccatum in ſ.ſ. vel eſt finalis impœnitentia, vel habet ſemper annexā finalem impœnitentiam quantum eſt de ſe: ſed impœnitentia nō eſt niſi reſpectu peccati præcedentis, ſicut nec pœnitentia: ergo nunquam eſt peccatum in ſ.ſ. quin habeat aliud peccatum preambulum. Item. Peccatum in ſ.ſ. eſt peccatum procedens ex certa malitia: ergo neceſſe eſt, quòd antequam homo peccet peccato in ſ.ſ. ꝙ ipſe ſit malitioſus: ſed hoc non eſt niſi

niſi per culpam: ergo ante peccatum in ſ.ſ. neceſſe eſt eſſe aliam culpā præambulam. Item. In bonis nemo repēte fit ſummus: ergo videtur, quòd in malis ſtatim nemo labatur in profundum: ſed per iſtud peccati genus labitur homo in profundum vitiorum: videtur ergo quòd iſtud peccati genus habeat aliud præambulum quòd diſponat ad ipſum. Sed cōtra,

Funda- menta. Quatuor ſunt nobis inflicta (ſicut dicit Beda) propter peccatū primi parentis ſ. infirmitas, ignorantia, malitia, & cōcupiſcentia: ſed poſſibile eſt qđ homo primo peccato peccet peccato ex ignorantia, & ex infirmitate: ergo ſimiliter poſſibile eſt, quòd primo peccet peccato quod ex malitia procedit. Item. Quotieſcunque peccatorum genera ſunt diuerſa, poſſibile eſt peccare peccato vno abſque alio: ſi ergo peccatum in ſ.ſ. eſt peccatum diſtinctum ab alijs generibus peccatorum, poſſibile eſt aliquem peccare illo genere peccati, etiam ſi non præceſſerit aliud peccatum. Item. Impugnatio veritatis agnitæ eſt huius peccati ſpecies: ſed ita bene quis poteſt impugnare veritatem agnitam, ſicut etiam veritatem ignoratam: ergo videtur quòd ſaltem quantum ad illam ſpeciem abſque alio peccati genere poſſit committi peccatum in ſ.ſ. Item. Peccatum in ſ.ſ. conſiſtit circa actū ſpiritus: ſed magis pendet actus carnis ex actu ſpiritus, quam ecōuerſo: ergo ſi homo poteſt peccare peccato carnis nullo alio peccato pręcedēte, pari ratione, imo multo fortiori videtur hoc eſſe verū de peccato in ſpiritum ſanctum.

RESP. Dicendum, quòd de peccato in ſpiritum ſanctum differenter eſt loqui ſecundum eius ſpecies differentes. Quędā enim ſunt ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum, quæ nullo modo poſſunt eſſe abſque peccato pręambulo, ſicut ſunt obſtinatio, deſperatio, & finalis impœnitentia: talia enim reſpiciunt peccatum pręambulum, quaſi materiam, circa quam, & etiam ſicut cauſam: nemo enim deſperat de venia, niſi qui commiſit culpam. Nemo obſtinatur in malo, niſi qui fecit malum: nemo impœnitēs eſt niſi qui habet vnde pœniteat. Sunt & aliæ ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum, quę quidem poſſunt eſſe abſque peccato pręambulo, pro eo quòd actus ipſarum non reſpicit determinate peccatū præambulum, ſicut eſt inuidentia fraternæ gratiæ, & impugnatio veritatis agnitæ, ſicut etiā eſt præſumptio de impunitate. Poteſt enim quis fraternæ gratiæ inuidere, & veritatem agnitā impugnare, & de impunitate præſumere, etiam ſi nulla actualis culpa pręceſſerit: & hoc propter libertatē volūtatis, quæ in quolibet horum peccatorum propria deordinatione poteſt ſe præcipitare: attamen quia iſta ſunt peccata valde grauia, vix aut nunquam cōtingit, quòd aliquis in hæc cadat, niſi mens eius fuerit per alia peccata deprauata. Cōcedēdum eſt ergo, quòd peccatum in ſpiritum ſanctum nō ſolum eſt genus peccati diſtinctum ab alijs peccatorū generibus ſecūdum formam, ſed etiā ſeparari poteſt ſecundum exiſtentiā: ita quòd committatur ſine culpa pręambula, quamuis rariſſime cōtingat: vnde & rationes quæ ad illam partem inducūtur, concedēdæ ſunt. Illa 12
tamen ratio, quam facit de eo quòd minus depēdet actus ſpiritus ab actu carnis &c. Dicendum, quod illa ratio non cogit quin peccatum in ſpiritum ſanctū poſſit eſſe ſine alijs peccatis, pro eo quod actus ſpirituales, ſiue ad animam pertinētes nō ſolū tranſeunt ſuper materiam debitā, ſed etiā ſuper alios actus, vnde ſubſternunt ſibi alios actus quaſi pro materia: ſic & peccata, quæ habent contra actus illos conſiſtere, vt plurimum alia peccata præſupponunt tanquam materialia, ſicut deſperatio, & obſtinatio: non ſic autem eſt de actibus corporalibus, qui quidem non tranſeunt in alios actus, ſed in materiam extrinſecam: & ideo illa peccata contra illos actus exiſtentia non habent alia peccata tanquam materialia. Et huic cō 13
ſonat illud, quod dicit Grāmaticus, quòd verba prohæretica, ſiue ad animam pertinentia requirunt determinari per infinitiuum ſequentem: nō

ſic eſt de actibus pertinẽtibus ad cor-
pus: & ideo ratio illa non cogit. Nec
alia cogit quæ dicit, ꝙ eſt genus pec-
cati diſtinctum: eſto enim ꝙ nõ eſſet
ſine aliis: nihilominus poſſet diſtin
gui ab aliis, quia multa ſunt inſepa
rabilia ſecundum eſſe, quæ tamen di-
ſtinguuntur formaliter.
14 AD illud autẽ quod obiicitur in
contrarium de obſtinatione, & deſpe
ratione. Dicendum, ꝙ ratio illa pro
cedit ab inſufficienti: quamuis enim
illud ſit verum in his duobus gene-
ribus peccatorum, non tamen ſequi
tur ꝙ ſit verum in alijs generibꝰ pec
15 cati in Spiritum ſanctũ. AD illud,
quòd obijcitur, quod finalis impœni
tentia eſt annexa omnibus ſpeciebus
illius peccati. Dicendum, ſimiliter
quòd nec illud cogit, pro eo quòd
peccando in Spiritum ſanctum com-
mittit homo aliquod peccatum, reſpe
ctu cuius poteſt habere propoſitũ nõ
pœnitendi: ſicut ille, qui impugnat ve
ritatem agnitam, vel inuidet fraternę
gratiæ, vel etiam ſicut eſt de eo, qui
adeo præſumit de benignitate miſeri
cordiæ, quòd nullum relinqᷓ effectũ
iuſtitię, & ex hoc proponit maleface-
re, & nunquã de eis pœnitere. Et hoc
totum poteſt eſſe ſine alterius peccati
16 genere. AD illud, quod obijcitur,
quòd illud peccatũ eſt ex malitia. Di
cendum, quòd malitia ſecundũ quòd
eſt huius peccati radix poteſt dicere
malitiam contractam ex peccato ori
ginali, vel poteſt dicere malitiam a-
ctã, ſ. actualẽ peruerſitatẽ voluntatis.
Et primo modo p̃cedit natura, & tẽ-
pore, ſecũdo modo cõcomitatur. Nõ
enim oportet, quòd ante fuerit mali-
tioſus, ſed volendo malignari poteſt
in Spiritum ſanctũ peccare, & ita non
oportet, quod præcedat aliqua mali
tia actualis peccati deprauans volun-
tatem, ſed ſufficit ꝙ præcedat tempo-
re malitia, quæ eſt pœna originalis.
17 AD illud, quod obijcit. quod nemo
repente fit ſummꝰ. Dicẽdum, quòd nõ
eſt ſimile; quia quamuis non poſſit ni
ſi ordinate aſcendere, poteſt tamen
inordinate deſcendere, ſiue ſubito ſe
pręcipitare. Pręterea, non efficitur ho
mo ita perfecte malus committendo
in ſpiritum ſanctum, imo quanto plu
ries peccat, tanto magis labitur in
profundum.

Conſequẽter quęritur de hoc
peccati genere quantum ad
conditiones proprias, & cir
ca hoc quæruntur duo. Pri
mo quæritur de huius peccati graui
tate. Secundo quæritur de huius pec
cati irremiſſibilitate.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccatum in ſpiritum ſanctum
cũ ſit ex certa malitia & ſit ma
xime naturæ læſiuum, & diui-
nę maieſtatis offenſiuum, eſt
cęteris peccatis grauius, & abo
minabilius.

VTRVM illud peccati Fundamenta.
genus ſit grauiſſimũ.
Et q̃d ſic videtur. Pri
mo per auctoritatem
Magiſtri ĩ litera. Eſt p̃
terea quoddam peccati genus cęteris
grauius, & abominabilius. Item. Ra
tione videtur. Maius eſt peccatum,
quod magis facit diſtare a venia: ſed
tale eſt peccatum in ſpiritum ſanctũ:
ergo &c. Item. Maius eſt peccatum,
quòd minus habet de ratione excu-
ſationis: ſed peccatum in ſpiritũ ſan
ctum eſt huiuſmodi: minus enim ha
bet inter cætera peccatorum genera
de colore excuſationis: ergo &c. Itẽ.
Maius eſt peccatum, quòd magis in-
habilitat animã ad iuſtitiam: ſed pec-
catum in ſpiritum ſanctum eſt hu-
iuſmodi, quia maxime voluntatem
deordinat: ergo &c. Item. Sicut igno
rantia excuſat peccantem, ſic ſciẽtia
aggrauat: quia ſeruus ſciens volunta
tem domini ſui &c. ſed peccatum in
ſpiritum ſanctum eſt peccatũ ex indu
ſtria, ſiue ex certa malitia, ergo &c.
Sed contra. Super illud pſal. Conuer Ad opp.
tentur ad veſperam, gloſa. Nemo in
ſanabilior, quam qui ſanus ſibi vide
tur

tur. ergo minus elōgat a ſanitate pec
catū in quo quis peccat ſcienter, quā
in quo qs peccat ignoranter: ſed pec
catum in ſpiritum ſanctum ē in quo
quis peccat ſcienter: ergo videtur, ꝙ
ſit minus peccatum, quam peccatum
ignorantiæ. Item. Et ſi vna ſit ma-
ieſtas trium, & æqualiter ſint omnes
honorandi: tamen maieſtas appro-
priatur pr̄i, & honor propter appro
priationem ei debetur: ergo peccatū
quod eſt in patrem, vel tantum, vel
plus deum inhonorat, quam pecca-
tum quod eſt in filium, vel ſpiritum
ſanctum: ſi ergo qualitas peccati pen
ſatur ſecundum quantitatem contē-
ptus, videtur quod non ſit maius pec
catum in ſpiritum ſanctum, quā pec-
catum in patrem, & filium. Item. Ma
litia eſt pœna inflicta pro peccato ori
ginali, ſicut ignorātia, & infirmitas:
ſed ignorantia, & infirmitas. q̄ ſunt
pœnæ, aliquo modo excuſant pecca-
tum conſequens: ergo pari ratione
& malitia. Item. Illud peccatum gra
uius eſt, in quo magis regnat libido,
ſed in peccato quod eſt ex concupi-
ſcētia magis regnat libido, quam in
peccato, quod eſt ex malitia, ſicut pa
tet, quia maior eſt libido in fornica-
tione, quam in deſperatione: ergo vi
detur, quòd mai⁹ ſit peccatum, quòd
eſt ex concupiſcentia, quam illud ꝙ
eſt ex malitia: ergo peccatum in ſpi
ritum ſanctum nō eſt peccatum gra-
uiſſimum. Item. Grauius eſt pecca-
tum, in quo eſt maioris boni corru-
ptio: ſed in peccato infidelitatis ma-
ior eſt corruptio, quam in peccato in
ſpiritum ſanctum, in illo enim pecca
to receditur & a veritate, & a bonita
te: in peccato in ſpiritum ſanctum a
bonitate tantum: ergo videtur, quòd
infidelitas, vel hæreſis grauior ſit, q̄
peccatum in ſpiritum ſanctum.

18 RESP. Dicendum, quod pecca-
tum in ſ.ſ. eſt peccatum grauiſſimū,
& quia naturam maxime lędit, & q͂a
oculos dei maxime offendit. Naturā
inquam maxime lædit, dum non ſo
lum aufert ei ſanitatem, ſed etiā præ
cludit viam ad ſanitatē: vn̄ ſicut mor
bus periculoſior eſt, qui non tātum
lædit naturam, ſed etiam præcludit
viam ad ſumptionem cibi, vel medi-
camenti: ſic intelligendum eſt de illo
morbo ſpirituali. Oculos dei maxi-
me offendit: quia nullum habet co-
lorem excuſationis; & ideo peccans
hoc genere peccati meretur ſeuerius
iudicari: & ꝓpter hæc duo dicit Ma
giſter, quod hoc peccatum cæteris eſt
grauius, & abominabilius, vt grau⁹
dicatur ratiōe maioris læſionis, abo-
minabilius ratione defectus excuſa-
tionis. Rō autem huius eſt, quia pec 19
catum in ſpiritum ſanctum eſt ex ma
litia: & non ſolum ex malitia, ſed ex
malitia, & induſtria. Peccat enim tūc
quis peccato in ſ.ſ. quando ad malū
mouetur ex nequitia ſpiritus, ſciens
ſe moueri ad malum: vnde peccatum
in ſ.ſ. eſt ex malitia conflata ex con
curſu malitię ex originali peccato cō
tractæ, & malitiæ actualis coniunctæ
induſtriæ: & ideo nō tantum dicitur
eſſe ex malitia, ſed ex certa malitia.
Prima autem malitia ſ. ex originali
relicta hoc peccatū nō excuſat, quia
talis malitia eſt in ipſa voluntate ſe-
cundum ſe: & ideo cū voluntati ſub-
iaceat, non minuit rationem volunta
tarij, ſicut facit infirmitas, & ignorā
tia: & quia non minuit rationem vo
luntarij, non diminuit de rōne pec-
cati: & propterea non excuſat. Alia
autem malitia non ſolum non excu
ſat, ſed etiam multum aggrauat tum
ratione improbitatis proprię, tum ra
tione cognitionis adiunctæ, vtriuſq;
enim eſt aggrauare. Et ſic patet qua-
re peccatum in ſpiritum ſanctū maxi
me oculos dei offendit, ſcilicet quia
eſt ex certa malitia. Ex hac etiam ea- 20
dem cauſa naturam lædit: læſio enim
peccati principaliter conſiſtit in de-
ordinatione voluntatis: & quanto vo
luntas magis improbe ad aliquid ſe
inclinat, tanto magis ſe deordinat, &
deprauat. Et q͂a ex certa malitia hoc
peccatum procedit: ideo in hoc pec-
cati genere ſcienter, & prudēter, imo
etiam impudenter peccator pręeligit
malum: & ideo voluntas eius in hoc
peccato magis reſpuit bonum quam
in alijs, quia amplius inficitur volū
tatis guſtus: & hinc eſt etiam quòd
reſpuit medicamentum, quemadmo-
dum

dum guſtus maxime infect⁹ reſpuit bonum cibum. Quoniam ergo hoc peccatum ex certa malitia procedit, hinc eſt, quòd eſt cæteris grauius, & abominabilius, quantum eſt ex genere peccati. Hinc eſt etiã, quòd eſt maxime naturæ læſiuũ, & maxime oculorum diuinæ maieſtatis offenſiuũ. Et ideo concedẽdæ ſunt rõnes oñdẽtes hoc peccatũ eſſe grauiſſimum.

21 AD illud, quod primo obijcitur quod peccatum ex ignorãtia magis a ſanitate elongat. Dicendum, quod maior inſanabilitas ex duplici cauſa poteſt venire: aut ex conditione morbi, aut ex cõditione infirmi. Cum ergo dicitur, quòd nemo eſt inſanabilior eo, qui ſibi ſanus videtur, hoc intelligitur quantum ad conditionẽ & ſtatum infirmi, pro eo quòd talis non ſentiens ſe infirmum non quærit medicum, & ita nũquam ſanatur. Quantum autem ad conditionẽ morbi non habet veritatem: ſi enim peccans ex ignorantia erudiatur, de facili recipit ſanitatem: peccãs autem in ſpiritum ſanctũ rebellis eſt eruditioni ex ipſa natura talis morbi: & ideo quantum eſt de ſe, peccatum illud &

22 grauius eſt, & inſanabilius. AD illud quod obijcitur, quòd peccatũ in patrem eſt æque graue, vel magis, quam peccatum in ſpiritum ſanctum, quia patri appropriatur maieſtas. Dicencendum, quòd illud peccatum nõ dicitur eſſe grauius alijs, pro eo quòd in eo magis cõtemnatur perſona ſpiritus ſancti, quam perſona patris: nã in omni peccato cõtemnitur vna maieſtas trium perſonarum: vnde ſicut hoc genus peccati non diſtinguitur a peccato in patrem, ex hoc ꝙ hic cõtemnatur ſpiritus ſan. & ibi pater, ſic nec ex hoc grauius iudicatur. ſed ex hoc grau⁹ eſt, quia in ipſo amplius contemnitur trium perſonarum maieſtas, quam in alijs generibus peccatorum: magis enim impugnat grãm quæ eſt totius trinitatis effectus; & ĩõ maius eſt peccati genus: & ideo ratio illa procedit ex falſo intellectu. AD

23 illud quod obijcitur, qđ malitia eſt pœna inflicta ergo debet excuſare ſicut alia pœnæ. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, & ratio huius eſt, quia malitia reſpicit ipſam voluntatem ſecũdum ſe. Sed ignorantia reſpicit intellectum, & infirmitas reſpicit carnẽ, & illa non adeo ſunt in voluntate ſicut in ipſa malitia: & ideo magis diminuunt de ratione peccati, quã malitia. Præterea. Peccatum in ſ.ſ. non tantum eſt ex malitia contracta, imo eſt ex malitia conflata ex malitia cõtracta, & malitia propria, ſicut ſupra dictum eſt. AD illud, quòd obijci- 24

tur, quòd illud peccatum ẽ grauius, in quo magis regnat libido. Dicendum, quòd libido maior dicitur dupliciter, aut ratione maioris voluptatis, aut ratiõe maioris improbitatis: libido enim nominat volũtatem voluptuoſam, & improbam. Cum ergo dicitur, quòd grauitas peccati attenditur ſecundum quantitatem libidinis. Dicendum, quod verum eſt ſm quod quantitas libidinis penſatur ſecundum improbitatẽ voluntatis: ſed non eſt verum ſecundum quòd penſatur penes delectationem: ſicut patet, quia grauius peccat ſenex fornicator, vel adulterator, quã iuuenis: ex improbiori enim volũtate mouetur, quamuis iuuenis ampli⁹ delectetur: licet ergo in alijs generibus peccatorum magis abundet libido quantum ad delectationem: quia tamẽ in hoc peccato magis abundat quantũ ad improbitatem volũtatis, grauius eſt illud. AD illud, quòd obijcitur, 25

quòd maior eſt corruptio in peccato infidelitatis. Dicendũ, quod maior corruptio poteſt eſſe dupliciter, aut intenſiue, aut extenſiue. Extenſiue loquendo, plura bona priuatur in peccato infidelitatis, quam ĩ peccato in ſ.ſ. quia in illo peccati genere tollitur totius ſpiritualis ædificij fundamentum. Intenſiue autem magis fit priuatio in peccato in ſpiritum ſanctum, pro eo quòd magis inhabilem reddit ad bonum, & amplius firmat in malo: vnde illud peccatũ recte poteſt dici grauius, in quo eſt maior boni priuatio intenſiue: & quia peccatũ hæreſis frequentiſſime habet coniunctum peccatum in ſpiritum ſanctũ, vtpote obſtinationem: hinc eſt, quòd illud

illud peccatū eſt valde periculoſum:
ſi enim ſolum ex ignorantia hæreti
cus moueretur, facilius adhiberetur
ſibi remedium: ſed quia animo obſti
nato pertinaciter adhęret errori ſuo,
ideo frāgitur potius, quam iuuetur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Peccatum ī ſpirititum ſanctum
cum nō modo tollat i uſtitiam,
ſed propter annexam impœni
tentiam auferat omino propo-
ſitum redeundi ad gratiam, di-
citur irremiſſibile, quia talis
impœnitencia cum finali perſi
ſtentia in malo priuat diſpoſi-
tionem ad bonum.

Fundamenta.

DE huiꝰ peccati irremiſſi
bilitate. Et ꝙ illud pec
catum ſit irremiſſibile
oſtenditur. Matth. xij.
Spiritus blaſphemiæ,
non remittetur. Et poſt. Qui dixe-
rit verbum contra ſpiritum ſanctum
nō remittetur nec in hoc ſæculo, nec
in futuro: ſed Chriſtus nullo modo
poteſt mētiri: ergo illud peccatū nul
lo modo poteſt remitti. Item. Gloſa
ſuper dictum locum. Blaſphemia re
mittetur: ſpiritus autem blaſphemię
nō remittetur nec in hoc ſęculo, nec
in futuro. Item. Hier. x. Deſperaui-
mus, poſt cogitationes nr̃as ibimus.
Et poſt ſubiungitur, Tu autem no-
li orare ꝓ populo iſto, qa non exau-
diam te: ſi ergo pro peccato remiſſibi
li dominus vult exorari, & nolebat
exorari propter peccatū deſperatio-
nis, videtur ergo quod peccatum de-
ſperationis ſit irremiſſibile: pari ra-
tione concluditur de qualibet huius
peccati ſpecie. Item. Nullum pecca-
tum remittitur niſi de quo qs poteſt
ſubire pœnitentiam, & poſtulare ve-
niam: ſed peccatum in ſpiritum ſan-
ctum non eſt huiuſmodi: ergo &c.
Maior manifeſta eſt: minor ꝓbatur
per illud Auguſt. qui dicit in ſermo
ne de verbis domini in monte. Tan
ta eſt labes huius peccati, vt deprecā
di humilitatem ſubire nō poſſit. Itē.
Impœnitentia eſt ſpecies huius pec-
cati, & annexa alijs ſpeciebus: ſi er-
go impœnitentia directe opponitur
ipſi veniæ, & pœnitentiæ ergo vide-
tur, quòd ſimpliciter priuet veniam,
& remiſſionem: videtur ergo, ꝙ hoc
peccatū ſit irremiſſibile. Sed contra. Ad opp.
Super illud pſal. Conuertam in pro
fundum maris. Gloſa, ideſt eos, qui
erant, diſperatiſſimi: ergo ſi hoc eſt
peccatum quod maxime elongata ve
nia, & illud omnino remittitur, vide
tur quòd & omnia alia. Item. Aug.
de verbis domini, Iſta impœnitētia,
vel cor impœnitēs quamdiu aliquis
in hac carne viuit, non poteſt iudica
ri: de nullo enim deſperandū eſt quā
diu patientia dei eum ad pœnitētiam
adducit, ſed de eo qui peccat peccato
irremiſſibili deſperandum eſt: ergo
videtur, quòd peccans peccato in ſpi
ritum ſanctum non peccet irremiſſi
biliter. Item. Peccatum in ſpiritum
ſanctum non aufert homini ſtatū via
tori, ſed quandiu homo eſt in ſtatu
viatoris habet vertibilitatem lib. ar.
& q̃diu habet hoc, poteſt deo reconci
liari, & a peccato liberari. ergo vide
tur, quod peccatum in ſpiritum ſan-
ctum poſſibile ſit remitti. Item. Potē
tior eſt gratia, & virtus in bonum,
quam ſit pecatum in malum ſed nul
la virtus reddit hominem ex ſuo a-
ctu impoſſibilem ad peccādum, nec
pœnitentia, nec alia: ergo videtur ꝙ
nulla culpa reddat hominem ex ſuo
actu impoſſibilem ad reſurgendum:
ſed non reſurgit homo a peccato niſi
remittatur peccatum: ergo non ſolū
iſtud peccati genus, ſed etiam quodli
bet aliud eſt remiſſibile. Item. Si pec-
catum in ſpiritum ſanctum dicitur
irremiſſibile: aut hoc eſt per priuatio
nem actus remiſſionis, aut per priua-
tionem diſpoſitionis, aut per priua-
tionem poſſibilitatis. Si per priuatio
nem actus: ergo quodlibet peccatum,
quòd non remittitur debet dici irre-
miſſibile: ergo quodlibet peccati ge-
nus illo modo irremiſſibile dicetur.
Si per priuationem diſpoſitionis er
go cum omne peccatum mortale red
dat hominem ineptum ad remiſſionē
pro-

propter dei offenſam, & contemptũ,
videtur ergo quòd omne debeat dici
irremiſſibile. Si propter priuationẽ
6♭ poſſibilitatis, cõtra. Aut hoc eſt, quia
deus non poteſt infundere gratiam,
aut hoc eſt, quia iſte nõ poteſt gratiã
recipere. Sed primũ eſt plane falſum,
ſimiliter & ſecundum, quia iſte habet
arbitrii libertatem: non ergo videt,
quòd aliquo modo illud peccatum
debeat dici irremiſſibile. Eſt ergo
quæſtio, ſi dicitur irremiſſibile, quo
modo dicatur, & qualiter.

26 RESP. Dicendum, quòd ſicut di
cit Magiſter in litera, & innuit, quo-
rundam opinio fuit, quòd peccatum
in ſpiritum ſanctum diceretur irre-
miſſibile, quia vix, & raro, aut diffi-
culter dimittitur. Alij vero dixerũt
quod illud peccatũ dicitur irremiſſi-
bile, quia nullo modo remitti habet,
pro eo quod tali peccato peccans di-
gnę pœnitere non poteſt. Vterque au
tem iſtorum modorum dicendi con-
ueniens eſt, & verus, nec vnus repu-
27 gnat alteri ſi recte intelligantur. Sicut
enim remiſſibile dicitur dupliciter.
Vno modo remiſſibile dicit aptitudi
nem, alio modo dicit conſuetudinem
ſic & irremiſſibile dupliciter poteſt
dici. Vno modo vt dicatur irremiſſi
bile, id eſt ineptum, ſiue impoſſibi-
le ad remittendũ. Alio modo vt di-
catur irremiſſibile, qđ eſt inconſue-
tũ remitti. Vtroque. n. horũ modo-
rum peccatum in ſ. ſ. poteſt dici irre
miſſibile: nam oẽ peccatum in ſpiri
tum ſanctum vel eſt impœnitentia,
vel habet impœnitentiam annexã.
28 Impœnitentia autem dicitur duobus
modis, ſicut & perſeuerantia. Vno
modo dicitur perſeuerantia propoſi-
tum perſeuerãdi. Alio modo dicitur
perſeuerantia continua permanentia
in bono vſque ad finẽ. Et primo mo
do perſeuerantia eſt in qualibet vir-
tute. Secundo mõ perſeuerantia includit gratiam finalem. Sic & impœ-
29 cludit gratiam finalem. Sic & impœ-
nitentia dicitur dupliciter. Vno mo-
do dicitur impœnitentia propoſitum
non pœnitendi. Alio mõ dicitur im-
pœnitentia cõtinua permanentia in
malo vſque ad diem extremum inclu
30 ſiue. Et ſecundum iſtum modum pec
catum in ſpiritum ſanctum qđ clau-
dit in ſe impœnitentiã dupliciter po-
teſt dici. Vno modo prout claudit in
ſe impœnitentiam, quæ quidem eſt fi-
nalis perſiſtentia in malo: & ſic di-
citur irremiſſibile, quia non poteſt re
mitti: ſicut finalis gratia non poteſt
perdi. Sed hoc modo peccare pecca
to in ſpiritum ſanctum nemini eſt at
tribuendũ vſque ad illud inſtans, in
quo poſſit dici de iſto, ꝙ finaliter ſit
impœnitens. Et ſecundum modum
currit vna prædictarum opinionũ,
& ita valde ſtricte accipit peccatũ in
ſpiritum ſanctum. Alio modo dici-
tur peccatum in ſpiritum ſanctũ ꝓut
claudit in ſe impœnitentiam. i. propo
ſitum non pœnitendi: hoc modo di
citur irremiſſibile. i. inconſuetum re-
mitti. Quamuis enim non ſit impoſ
ſibile ad remiſſionem, quia tale pro-
poſitum mutari poteſt: raro tamẽ &
vix remittitur, quia tale propoſitum
claudit viam ad gratiam, & impedit
ſpiritus ſancti ingreſſum. Illud. n.
quod gratiam introducit, & quod ad
gratiam diſponit de congruo eſt vo-
luntas recedendi a peccato: & iõ cum
voluntas faciem ſuam obfirmauit ad
oppoſitum, niſi fiat ei ſpecialis voca-
tionis donum, & adiutoriũ, nõ perue
nitur ad remiſſionis beneficium. Quãuis
ergo alia peccatorũ genera & ſi priuẽt
bonam voluntatem, & iuſtitiã, non
tamen reddunt volũtatem rebellem,
& repugnantem contra vocationem
diuinam: & hinc eſt ꝙ ſi nunquã re
mittantur propter negligentiam pec
catoris, vel propter præoccupationẽ
mortis: non tamen dicuntur eſſe irre
miſſibilia. Patet ergo quare peccatũ
illud dicitur irremiſſibile magis, quã
alia peccatorũ genera ſ. pro eo ꝙ nõ
tantum repugnat gratiæ, ſed etiã di-
ſpoſitioni ad veniam & gratiam ſu
ſcipiendam. Patet etiã quomodo di-
catur irremiſſibile: quia cõmuniter
loquendo non priuat potentiam, ſed
diſpoſitionem: ſtricte autem accipien
do potentiam priuat: ſed hoc modo
non dicitur peccare homo in ſpiritũ
ſanctum quandiu viuat in hac vita.

ET per hoc patet reſponſio ad ra
tiones, quæ adducuntur ad vtranque
partem

plures debeant eſſe videtur: quia cũ ſint tres virtutes theologicæ.ſ.fides, ſpes, & charitas, quarum quælibet ita eſt ad ſalutem neceſſaria ſicut alia: videtur, ꝙ ſicut eſt vnum peccatum in ſpiritum ſanctũ, quod eſt cõtra ſpẽ.ſ. deſperatio, ſimiliter debeat eſſe vnũ contra fidem, & aliud contra charitatem. Item. Virtutes cardinales multę ſunt præter pœnitentiam, quæ ſunt neceſſariæ ad ſalutem, ergo ſicut accipitur ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum per oppoſitum ad pœnitẽtiam, ita deberet accipi per oppoſitum ad alias virtutes cardinales. Itẽ. In deo non tantum conſiderantur iſtæ conditiones, videlicet iuſtitia, & miſericordia, ſed etiam plures aliæ, vtpote bonitas, & maieſtas: ergo ſicut ſunt duæ ſpecies huius peccati, quarũ vna eſt contra iuſtitiam vt pſumptio, alia contra miſericordiam vt deſperatio: ita videtur, ꝙ duæ aliæ ſpecies deberent eſſe cõtra conditiones alias. Itẽ. Septem ſunt peccata capitalia, inter q̃ ſunt aliqua ita magna, ſicut eſt inuidia: ergo ſicut inuidentia fraternæ gratiæ ponitur vna ſpecies huius peccati, ita deberet poni ſuperbia, & ira. Item. Aeque magnum peccatum eſt impugnare bonitatem, ſicut impugnare veritatẽ: ergo ſicut eſt vna ſpecies huius peccati penes impugnationem veritatis agnitæ, ita deberet eſſe alia ſpecies penes impugnationẽ bonitatis. Item. Spiritus blaſphemiæ eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, ſm ꝙ dr̃ in glo. & in tex. Mat. 12. nec eſt aliquod prædictorum: ergo videtur ꝙ plures ſunt ſpecies peccati in ſpiritum ſanctũ, q̃ prędictæ. Item. Quæro vnde accipiatᷣ diſtinctio iſtarũ ſpecierũ. Aut. n. accipitur ex parte eius, cui opponitur hoc peccatũ, aut ex parte actuum ſubſtratorum, aut ex parte motiuorum. Si ex parte eius, cui opponitur, cũ illa ſit gratia pœnitentialis, & grã pœnitẽtialis ſit vna, videtur ꝙ vna ſola deberet eſſe ſpecies huius peccati. Si ex parte actuum ſubſtratorum: aut illi actus ſunt principales potentiarum interiorum, aut non. Si principales: tunc nõ deberẽt eſſe niſi tres ſecũdum numerum potentiarũ. Si penes actus non principales: ergo deberẽt eſſe multo plures, q̃ ſex. Si ex parte motiuorũ; ſimiliter obr̃, quia cũ plura ſint motiua q̃ ſex, plures erũt huius pc̃ti ſpecies. Iuxta hoc quærĩt cum Magiſter non tangat in litera niſi de quatuor ſpeciebus peccati in ſpiritum ſanctum: & alij ponunt quinque ſpecies, alij ſex, vnde veniat iſta diuerſitas. Quæritur ergo penes quid diſtinguantur iſtæ ſpecies, & qui ſit earum numerus, & ſufficiẽtia.

RESP. Dicendum, quòd peccatũ in ſpiritum ſanctum directe eſt cõtra 35
effectum ſpiritus ſancti, qui quidem dicitur gratia pœnitentialis. Hæc autem pœnitentialis gratia ſecundum quòd in ſacramẽto cõſideratur, tria reſpicit, videlicet medicum, & ægrotum, & miniſtrum. Ex parte medici iſta duo concurrunt, miſericordia, & iuſtitia: miſericordia per quã remittit offenſam: & iuſtitia per quam exigit emendam: contra miſericordiam eſt deſperatio; contra iuſtitiam eſt præſumptio. Similiter ex parte ægroti duo concurrunt, videlicet deteſtatio peccati præteriti, & propoſitum non peccandi: niſi enim hæc duo in ſe habeat, non eſt idoneus ad hoc, ꝙ gratia ſpiritus ſancti habeat ĩ ipſum efficaciam: contra deteſtationem peccati eſt obſtinatio: contra vero propoſitum non peccandi eſt finalis impœnitentia. Similiter ex parte miniſtri duo concurrunt, videlicet veritas doctrinæ, per quam peccatorem inſtruat, & ſanctitas gratiæ per quam ipſum adiuuat, & ſubleuat: contra veritatem doctrinæ eſt impugnatio veritatis agnitæ, contra ſanctitatẽ gratiæ eſt inuidentia fraternæ gratiæ. Et ſic patet numerus, & ſufficientia, quare ſcilicet tot ſunt ſpecies peccati, nec plures, nec pauciores. Aliter poteſt accipi ſufficiẽtia dictarum ſpecierũ: quia cum peccatum illud ſit contra gratiam pœnitentialem inquantum per ipſum ſit remiſſio peccatorum in vnitate eccleſiæ, aut illud peccatũ eſt contra pœnitentiam, aut contra vnitatem eccleſiaſticam. Contra pœnitentiam autem poteſt eſſe dupliciter. Aut per receſſum a bono: & ſic

eſt deſperatio . Aut per confirmationem in malo:& ſic obſtinatio.Si contra vnitatem eccleſiaſticam,ſic eſt aut ratione veritatis,aut ratione bonitatis.Si ratione veritatis, ſic eſt impugnatio veritatis agnitæ . Si ratione autem bonitatis , ſic eſt inuidentia fraternæ gratiæ . Et hoc modo ſumuntur ſpecies quatuor . Nec iſte modus aſſignandi repugnat ei , qui dictus eſt:quia ſub obſtinatione quæ eſt confirmatio in malo , clauditur præſumptio, & finalis impœnitentia hoc enim ipſo quòd obſtinatus eſt aliquis in malo,nec timet pœnã , nec proponit dimittere culpam . Aliter ſumitur numerꝰ iſtarum ſpecierum : quia cum peccatum in ſpiritum ſanctum ſit contra pœnitentialem gratiam,aut eſt cõtra ipſam ratione ſui, aut ratione antecedentium, aut ratione ſubſequentium . Si ratione ſui ſic eſt obſtinatio. Si ratione antecedentium cum ad pœnitentiam antecedãt timor,& ſpes tanquam duæ molę,cõtra timorem eſt pręſumptio , contra ſpem eſt deſperatio. Si ratione conſequentium:cum ad pœnitentiã conſequatur emenda,quę conſiſtit in duobus.ſ. in vera confeſſione , & bona ſatisfactione,ſic ſumuntur duę ſpecies. Quarum vna eſt impugnatio veri, altera eſt deteſtatio boni:& ſm illam aſſignationem obſtinatio comprehẽdit obſtinationem proprie dictam,& finalem impœnitentiam. Et ſic patet numerus,& ſufficientia ſpecierum,& qua ratione quidam aſſignant quatuor,quidam quinque , quidam ſex. ille autem modus , quo aſſignantur ſex ſpecies. Conuenientior eſt, & cõmunius tenetur , pro eo quòd illud quod alii dicunt implicite , ille dicit explicite.Iuxta hunc modum concedendum eſt ſpecies peccati in ſpiri-
36 tum ſanctum numero eſſe ſex , & nõ plures.

A D illud ergo quod obiicitur,ꝙ ſicut eſt vnum peccatum in ſpiritum ſanctum,quod eſt contra ſpem.ſ.deſperatio,ſic etiam deberet eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum, quod eſſet contra fidem,& contra charitatem . Dicẽdum,quòd illa ratio non cogit: quia non dicitur deſperatio peccatũ in ſpiritum ſanctũ,quia eſt cõtra ſpẽ, ſed quia directe repugnat diſpoſitioni gratię pœnitentialis . Qui enim deſperat de venia, nunquam ad gratiam ſe ꝑparat , ſicut Iudas , qui facilius deſperans cucurrit ad laqueum, ſicut dicit Auguſtinus quàm ad pe- 37
tendum miſericordię beneficium. AD illud,quod obiicitur,quòd ſunt alię virtutes cardinales præter pœnitentiam. Dicendum,quòd & ſi alię virtutes ſint: tamen pœnitentia proprie virtus eſt, per quam reſurgit homo in gratia,& per quam remittitur culpa:& ideo peccatum, quod eſt maxime impugnatiuum gratię magis directe habet opponi gratię pœnitentię,q̃ alii virtuti cardinali . Pręterea
pœnitentia non tantum eſt virtus, 38
ſed etiam ſacramentum , & vtroque modo ei opponitur peccatum in ſpiritum ſanctum. AD illud,quod obiicitur,quòd alię ſunt conditiones dei, q̃ miſericordia, & iuſtitia. Dicendũ, ꝙ & ſi alię ſint,iſtę tamen ſunt pręcipuę,quę conſiderantur in opere iuſtificationis,& quas oportet attẽdere
peccatores, vt poſſint redire ad gra- 39
tiam:& ideo magis circa iſtas aſſignãtur ſpecies peccati in ſpiritũ ſanctũ , quàm circa conditiones alias.AD illud,quod obiicitur, quòd ſeptẽ ſunt capitalia vitia ita magna, ſicut inuidia.Dicendum, quòd inuidentia fraternę grę non ponit̃ eſſe pctm̃ in ſpũ ſctm̃ rõne eius , qđ eſt capitale vitiũ,
vel peccatum , ſed ratione eius quod 40
eſt impugnatio boni quæ directe habet oppoſitionem ad bonum potentiæ.AD illud, quod obiicitur , quòd contingit impugnare bonitatẽ ,ſicut veritatem,& maieſtatem. Dicendum, quòd ĩ impugnatione veritatis agnitę clauditur impugnatio maieſtatis, & etiam bonitatis : quoniam veritas non tantũmodo prędicat ſe,ſed etiã prædicat,& manifeſtat dei bonitatẽ, & maieſtatem , & dum aliquis ſcien-
ter dicit contra veritatem,in qua prę 41
dicatur dei maieſtas, & bonitas, per conſequens maieſtatem , & bonitatẽ impugnat. AD illud, quod obiicitur de ſpiritu blaſphemiæ. Dicendum , ꝙ com-

comprehenditur ſub impugnatione
veritatis agnitæ. Qui enim vtiť ver
bis falſis, veritati dei reſiſtit, & bla
ſphemare dicitur, & veritatem agni
tam impugnare. AD illud, quod quę
42 ritur, penes quid accipiatur numerꝰ,
& ſufficientia ſpecierum huius pecca
ti. Dicendum, ꝙ ſumitur ex parte op
poſiti: op ponitur autem pœnitentiæ
hoc peccati genus non ſolum ratione
habitus pœnitentiæ, ſed etiam ratio
ne eorum, quę concurrunt ad pœni
tentię effectum. Et quia iſta ſunt ſex
(ſicut oſtenſum fuit) duo ex parte me
dici, & duo ex parte ęgroti, & duo ex
parte miniſtri, propter hoc ſex ſunt
43 ſpecies huius peccati. AD illud vero
quod vltimo quęrebatur, iam patet
ſponſio per ea, quę dicta ſunt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Sex ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum dicuntur peccata in ſpiritum ſanctum, ſecundum quod generalem habent conditionem vt in ſe propriā malitiā claudūt, quę ſi ex ignorantia, vel ex infirmitate tantum prouenirent, non dicerentur peccata in ſpiritum ſanctum.

Ad opp.

QVAERITVR de ſpeciebus huius peccati quantum ad rationes proprias, & oſtenditur quòd nulla iſtarū ſit ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum. Et primo de deſperatione, quia peccatum in ſpiritum ſctm̄ eſt ex certa malitia: ſed deſperatio potius eſt ex infirmitate, quàm ex malitia: ergo videtur, quòd deſperatio non ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, quòd ſaltem poteſt eſſe ſpecies inquantum eſt ex malitia. Obr̄ contra hoc: quia qui deſperat cogitat in corde ſuo, ꝙ maior eſt iniquitas ſua, q̃ dei miſericordia: & oĩs talis errat, & decipitur: ergo oĩs deſperatio ortum habet ex ignorantia: ergo non eſt ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum. Scđo oñditur hoc ipſum de præſumptione, quia frequenter p̃ſumit quis potius ex confidentia, vel audacia, quam ex malitia: ergo non videť eſſe ſpecies pcĩ in ſpm̄ ſctm̄. Si tu dicas, ꝙ non eſt ſpẽs niſi quantum ꝓcedit ex malitia. Obr̄ contra hoc: qa p̃ſumptio vndecunq; ꝓcedat ſpecies ſuperbię eſt, quę eſt capitale pctm̄, ergo non eſt ſpecies pcĩ in ſpm̄ ſctm̄. Tertio oñditur hoc ipſum de obſtinatione: quia obſtinatio eſt induratæ mentis in malitia pertinacia, per quam fit homo impœnitens: ſi ergo induratio mentis venit ex permãſione in peccato, & permanſio in peccato nõ ſit ſpecies peccati, ſed potius circunſtantia, videtur ꝙ obſtinatio non ſit ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, ꝙ obſtinatio ſecundum ꝙ eſt pctm̄ in ſpiritū ſanctum, non tm̄ dicit permanſionẽ, ſed etiã dicit nouū actū, & motū. Obr̄ cõtra hoc, quia actus ille non eſt aliud, quàm voluntas manẽdi in pctõ: ergo non eſt aliud, quàm impœnitentia: ergo videť, ꝙ obſtinatio nõ ſit ſpẽs pctĩ in ſpm̄ ſctm̄ ab impœnitentia diſtincta. Quarto oſtenditur hoc ipſum de impugnatione veritatis agnitę: qa frequenter veritas agnita impugnať ex verecundia, quia homo timet confundi qñ dicit falſum: ergo videť, ꝙ non ſit ſpẽs pcĩ in ſpm̄ ſctm̄. Si tu dicas, ꝙ nõ eſt ſpẽs pcĩ in ſpm̄ ſctm̄, niſi qñ eſt ex malitia. Obiiciť contra hoc: quia tam veritas quàm veritatis agnitio filio appropriatur: ergo potius debet dici impugnatio veritatis agnitæ peccatum in filium, quàm peccatum in ſpiritum ſanctum. Quinto loco oſtenditur hoc ipſum de inuidentia fraternæ gratiæ: quia aliquis inuidet alii ex corruptione naturę: ergo ſi omne peccatum in ſpiritum ſanctum eſt ex malitia, videtur quòd iſta non eſt ſpecies peccati in ſpiritū ſanctum. Si tu dicas, quòd hoc modo eſt peccatum in ſpiritum ſanctū, quo modo procedit ex malitia. Obiicitur contra hoc: quia inuidentia fraternæ gratię ſemper continetur ſub inuidia, quod eſt peccatum capitale: ergo videtur, quòd inuidentia fraternæ gratię reducatur ad peccatum capitale, & non ſit peccatum in ſpiritū

ſanctum. Sexto,& vltimo oſtenditur illud idem de impœnitentia: quia aliquis non pœnitet, quia neſcit ſe peccaſſe:ergo videtur, quòd aliqua impœnitentia ſit ex ignorantia: ergo ſi non eſt ſpecies peccati in ſpiritũ ſanctum,niſi quod eſt vniuerſaliter, ex malitia: igitur &c. Si tu dicas, ꝙ tũc eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quando eſt ex certa ſcientia. Obiicitur contra hoc:quia ſcientia non variat genus peccati cum ſit circunſtãtia:ſi ergo impœnitentia procedens ex ignorantia,non eſt ſpẽs peccati in ſpiritum ſanctum,videtur ꝙ nec impœnitentia procedens ex certa ſciã.

44 RESP. dicendum, quòd quemadmodũ in operibus meritoriis charitas dat formam, ita quòd nihil eſt meritorium niſi ex charitate procedat, ſic intelligendum in peccato in ſpiritum ſanctum, quòd malitia dat formam huic peccato:vnde nihil dicendum eſt eſſe peccatum in ſpiritũ ſanctum, niſi quod ex certa malitia procedit. Et quoniam fere omnes actus animæ,qui procedunt ex certa malitia, poſſunt procedere ex infirmitate,& ignorantia, & nomina peccatorum imponũtur ab actibus:hinc eſt,quòd nullum nomen prædictarũ ſpecierum eſt impoſitum alicui earũ ſecundum quòd eſt præciſe peccatũ in ſpiritum ſanctum: & propterea in omnibus opus eſt hac generali, & cõmuni diſtinctione, vt dicamus, quòd iſta ſex nominent peccatum in ſpiritum ſanctum, ſm ꝙ ſunt ex malitia: ſi autem ſunt præter malitiam,vtpote ex ignorantia:& infirmitate, tunc non ſunt peccata in ſpiritum ſanctũ: hoc autem melius patet ſi ad ſingula deſcendamus.

45 AD illud enim quod primo obijcitur de deſperatione, quòd poteſt eſſe ex infirmitate. Dicendum, ꝙ aliquando deſperat aliquis ex puſillanimitate, ita quòd in ipſa deſperatione non inuenit complacentiam,ſed dolet,& renititur contra ipſam;& tunc non eſt dicendum eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum, quia ex tali deſperatione homo non proiicitur in profundũ. Eſt & alia deſperatio,qua quis deſperat diffiditiue abſcondens ſe quaſi a facie diuinæ miſericordiæ ſecundum quòd fecit Chain,qui dixit. Ecce a facie tua eiicies me hodie: & hæc ſemper eſt peccatum in ſpiritum ſanctũ, quia eſt in contumeliam diuinæ miſericordię,cui ſuam pręfert iniquitatẽ, ſicut dixit Chain. Maior eſt iniquitas mea &c. ex hoc tamen non iudicatur infidelis: aut quia talis bene ſentit de aliis,ſed male de ſe, aut certe qa non æſtimat deum miſereri non poſſe,ſed potius miſereri nolle: & tale peccatum ſemper habet coniunctam malitiã,pro eo ꝙ qui ſic deſperat, in tali culpa vult vitam ſuam finire: vnde tales deſperatiſſimi freqnentiſſime ſibiipſis inferunt mortem. AD illud, 46 quod obiicitur de præſumptione. Dicendum,ꝙ eſt pręſumptio de meritis,& præſumptio de impunitate. Prima præſumptio, qua quis pręſumit de meritis ſuis ſiue de aliquo, quod habet in ſe,eſt peccatum ſuperbię. Secunda vero pręſumptio,qua quis ꝑſumit de impunitate dãs totum diuinę miſericordię,& auferens ei rigorẽ omnino iuſtitię,hoc eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quia claudit viam ad gratiam.& viam ampliat ad peccatum:& ſic patet, ꝙ aliter pertinet ad peccatum capitale,& aliter ad peccatum in ſpiritum ſanctum. AD illud, 47 quod obijcitur de obſtinatione, quòd obſtinatio dicit permanſionẽ in malo, Dicendum,quòd obſtinatio dicitur dupliciter. Vno modo dicitẽ obſtinatio continua permãſio in culpa. Alio modo dicitur obſtinatio voluntas cõplacens ſibi in culpa perpetrata, & priorem culpam non deteſtans,ſed approbans:& hoc modo dicit actum, actum, inquam, procedentem ex malitia: ideo eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. Differt autem ab impœnitentia, ſecundum quòd hic proprie accipitur: nam vnum eſt reſpectu præteriti, & reliquum reſpectu futuri. Et quãuis vna ſit virtus cuius eſt præterita plangere,& plangenda non committere: tamen cõtra iſtos duos actus poſſunt eſſe diuerſa vitia: ſicut largitas cũ ſit vna virtus, tamen ſecundum duos actus, qui ad

ipſam

ipſam concurrunt, videlicet dare, & tenere habet duo vitia oppoſita, videlicet prodigalitatem, & auaritiam.

48 AD illud quod obiicitur de impugnatione veritatis agnitæ. Dicendũ, quòd veritas agnita tripliciter poteſt intelligi impugnari. Aut propter ipſam veritatẽ, aut propter ipſum dicentem, aut propter effectum conſequentem. Primo modo nullus impugnat cum omnes homines natura ſcire deſiderent. Secundo modo, & tertio poteſt impugnari ex infirmitate, & etiam ex malitia, & cum quis impugnat eam pertinaciter, ſiue in confuſionem dicentis, ſiue propter excuſationem ſui, quaſi ſemper habet adiunctam malitiam, maxime autem cum eſt veritas ad ſalutem pertinens, vt eſt veritas Chriſtianæ religionis: & ſic eſt peccatum in ſpiritũ ſanctum. Tunc autem dico aliquam veritatem pertinaciter impugnare, quando ex ſua impugnatione propter odium dicentis, vel effectus conſequentis, aut facit, vel vult facere ꝓiudicium veritati, ita quòd quamuis non odiat veritatem, ſecũdum quòd veritas eſt, tamen ratione adiuncti omnino eam abhorret: ſicut aliquis odit deum ratione iuſtitię: & ratione illius odij contingit, quòd homo delectatur in contumelijs dei, & in cõfutatione veritatis: & tunc rectè dicitur moueri ex malitia, & pertinacia. Si autem quis reſiſtat non pertinaciter, tũc poteſt bene procedere talis impugnatio ex quadã ĩfirmitate: nec talis impugnatio peccatum eſt in ſpm̃ ſanctum. Nec valet illud, quod obiicitur, quòd veritas, & agnitio veritatis appropriatur filio: quia talis impugnatio non procedit ex ipſa agnitione, ſed potius procedit ex malitioſa voluntate. Vnde Magiſter ſupra dixit in prologo. Diſſentientibꝰ voluntatibus diſſentiens fit animorum ſenſus: & dum aliud alijs aut videtur, aut complacet, impietatis error omnititur, & voluntatis inuidia reſultat: & illud quòd eſt mouet ad veritatem impugnandã.

49 AD illud, quòd obijcitur de inuidia fraternæ gratiæ. Dicẽdum, quòd dupliciter poteſt quis inuidere gratiæ alienæ. Aut quia ex hoc minuitur bonũ proprium, cuius promotionem appetit ſingulariter: & ſic eſt peccatum capitale. Aut quia viſus animę ſic ẽ deprauatus, vt ſicut non videt bonum in ſe, ſic etiã nolit videre bonum in alio: & tunc eſt peccatum in ſpiritũ ſanctum: hoc autem eſt in illis, maxime qui vix ꝑñt in aliquo homine videre bonum, & ita alio modo eſt peccatum capitale peccatum, alio modo eſt peccatum in ſpiritum ſanctum: & iſto vltimo modo nõ procedit niſi ex magna corruptione, & malitia voluntatis, quæ adeo guſtum eius peruertit, vt bonum faciat apparere malum, & malum faciat apparere bonũ.

AD illud, quod obiicitur de impœnitentia. Dicendum, quòd impœnitẽtia dicitur dupliciter, videlicet priuatiue, & contrarie. Si dicatur priuatiue: ſic nõ eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quia non ponit nouũ peccatum, ſed conditionem dicit, ſiue circunſtantiam peccati pręcedẽtis. Alio modo poteſt dici contrarie: & tũc dicitur impœnitentia voluntas impœnitẽdi: & talis ex malitia procedit, & eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. 50

Nec valet illud, ꝙ obijcitur, qđ ſcientia non variat genus: dico enim qđ hoc non eſt ratione ſcientię, ſed etiã ratione malitię: hæc autem impœnitentia ſic eſt ſpecies peccati in ſpiritũ ſanctum, quòd tamen alię ſpecies ad ipſam ordinantur, vt ipſa quodãmodo omnibꝰ alijs eſt annexa. Nec hoc impedit, quin ſit diuerſa ſpecies ab alijs: quia ſicut in virtutibus vna diſponit ad alteram, ſic etiam: & in vitiis, quamuis non ſit tanta connexio in habitibus vitiorum, ſicut eſt in habitibus virtutum, ſicut (deo dãte) in tertio libro manifeſtabitur.

DE POTENTIA PECCANDI, an ſit homini, vel diabolo a deo.

DISTINCTIO XLIIII.

Vnde habeat ortũ potentia peccandi. Opi. quorundam quòd ſit a deo ſed falſa per ſimile. Ratio ad probãdũ qđ bona voluntas non ſit hominini ſi ex deo.

POST prædicta conſideratione dignum occurrit, vtrũ peccandi potentia ſit nobis a deo, vel a nobis. Putant q dam potentiam rectè agendi nobis eſſe a deo: potentiã vero peccandi non a deo, ſed à nobis: vel a diabolo eſſe, ſicut mala voluntas non a deo nobis eſt, ſed à nobis & a diabolo bona autem a deo tantum nobis eſt. Bonæ nanque voluntatis & cogitationis initium non homini ex ſe ipſo naſci, ſed diuinitꝰ parari & tribui in eo deus euidenter oſtendit, quia nec diabolus, nec aliquis angelorum eius, ex quo in hanc caliginem ſunt detruſi, bonam potuit vel poterit reſumere voluntatem, quia ſi poſſibile foret, vt humana natura poſtquam a deo auerſa bonitatem perdidit voluntatis, ex ſeipſa rurſus eam habere potuiſſet, multo poſſibilius hoc natura haberet angelica: quæ quanto minus grauatur terreni corporis pondere, tanto magis hac eſſet prædita facultate. Non ergo homo vel angelus a ſe voluntatem bonam habere poteſt, ſed malã. Similiter & de potentia inquiunt, per ſimilitudinem voluntatis de potentia, boni vel mali differentes, quod illa ſit a deo non iſta.

Aug. libr. de fide ad Petrũ capit. 3. ad mediũ ca.

Augu. lib. de natura boni c. 32 to. 6 Ro. 13. Ioan. 19. Super pſal. 32 in to. 8. concione 2. e narrationis ad pſ. 32. Iob. 1 Pro. 8.

Authoritatibus aſtruit potentiam peccandi eſſe a deo.

SED pluribus ſanctorum teſtimonijs indubitanter monſtratur, quod poteſtas mali a deo eſt, a quo eſt omnis poteſtas. Ait enim apoſtolus, Non eſt poteſtas niſi a deo. Quod non de poteſtate boni tantùm, ſed & mali intelligi oportet, cum Pilato etiam veritas dicat: Non haberes in me poteſtatem, niſi datum eſſet tibi deſuper. Malitia nempe hominum (vt ait Aug.) cupiditatem nocendi per ſe habet: poteſtatem autem ſi ille non dat, non habet. Ideoque diabolus antequam aliquid tolleret Iob, dicebat domino, Mitte manum tuam, id eſt, da poteſtatem: quia etiam nocentium poteſtas nõ non eſt niſi a deo: ſicut Sapientia ait, Per me reges regnant, & tyranni per me terram tenẽt. Vnde Iob de domino ait. Qui facit, regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Iſrael dicit deus. Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim voluntas poteſt eſſe ab homine, poteſtas autem non eſt niſi a deo, & hoc abdita aptaque iuſtitia, nam per poteſtatem diabolo datam iuſtos deus facit ſuos, De hoc etiam Grego. in mor. ait, Tumoris elatio, non poteſtatis ordo in crimine eſt. Potentiam deus tribuit, elationem vero potentiæ malitia noſtræ mentis inuenit, Tollamus ergo quod de noſtro eſt: quia non potentia iuſta, ſed actio praua damnatur. His authoritatibus, alijſque pluribus euidenter oſtenditur, quòd non eſt poteſtas boni vel mali cuicũq; niſi à deo ęquo, etſi lateat ęqtas.

Iob. 43 Oſeæ 13

An aliquando reſiſtendum ſit poteſtati.

HIC oritur quæſtio, non tranſiliendaſilentio. Dictum eſt ſupra, ꝙ poteſtas peccandi vel nocendi non eſt homini vel diabolo, niſi a deo. Apoſtolus autem dicit quòd qui poteſtati reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit. Cum ergo diabolo ſit poteſtas mali dei ordinatione, eius poteſtati non eſſe reſiſtendum videtur. Sed ſciendũ eſt Apoſtolum ibi loqui de ſeculari poteſtate, ſcilicet rege, & principe, & huiuſmodi: quibus non eſt reſiſtendum in his quæ iubet deus eis exhiberi, ſcilicet in tributis & huiuſmodi. Si verò princeps aliquis, vel diabolus aliquid iuſſerit vel ſuaſerit contra deum, tunc reſiſtendum eſt. Vnde Aug. determinans quando reſiſtendum ſit poteſtati, in li. de natura boni ait. Si aliquid iubeat poteſtas quod non debeas facere, hic ſane contemne poteſtatem, timendo maiorem poteſtatem. Ipſos humanarum rerum gradus aduerte. Si quid iuſſerit procurator, nunquid faciendum eſt, ſi contra proconſulem iubeat? Rurſus ſi quid ipſe proconſul iubeat, & aliud iubeat imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi eſſe ſeruiendum? Ergo ſi aliud imperator, aliud iubeat deus, contempto illo obtemperandum eſt deo. Poteſtati ergo diaboli vel hominis tunc reſiſtamus, cum aliquid contra deum ſuggeſſerit, in quo dei ordinationi non reſiſtimus, ſed obtemperamus. Sic enim deus præcepit, vt in malis nulli poteſtati obediamus. Iam nunc his intelligendis atque pertractandis, quę ad verbi incarnati myſterium pertinent, integra mentis conſideratione intendamus: vt de ineffabilibus vel modicum aliquid fari deo reuelante valeamus.

Rom.13

Quòd aliquãdo reſiſtendum eſt poteſtati.

Vnde habeat ortum potentia peccandi.

DISTINC. XLIIII.

Poſt prædicta conſideratione dignum &c.

Expoſitio

SVPRA oſtendit Magiſter, qualiter peccatum ortum habet a voluntate in generali, & in ſpeciali. In hac vero parte determinat, vnde habeat ortum potentia peccandi: & hęc pars durat vſque ad finẽ libri. Diuiditur autem pars iſta i quatuor partes. In quarum prima Magiſter quęrit, vnde ſit potentia peccandi: & determinat, ꝙ potentia peccãdi nõ eſt a deo ſecundum quorundam opinionem. In ſecunda vero parte oſtendit, quòd omnis potentia peccãdi eſt a deo pluribus auctoritatib9, ibi. Sed pluribus ſanctorum teſtimonijs &c. In tertia vero parte determinat quandam dubitationem, quę ex pręcedentibus habet ortum, videlicet, vtrum aliquando poteſtati ſit reſiſtendum, ibi. Hic oritur quæſtio non tranſilienda: vbi determinat, quòd aliquando eſt obediendum, aliquando reſiſtẽdum. In quarta vero, & vltima cõtinuat Magiſter dicta dicendis, vt ex hoc libro ad librum tertium tranſeat, ibi. Iam nunc his intelligendis, atque pertractandis &c. Et poſſet hæc particula vltima diuidi contra totum præcedens: ſed cauſa breuitatis non fuit diuiſa: huiuſmodi enim minutiæ diuiſionum plus habent curioſitatis, q̃ vtilitatis: & idcirco eas in præcedentibus prætermiſi.

Diuiſio.

Sciendum eſt Apoſtolum ibi loqui de ſeculari poteſtate.

Contra. Non videtur Magiſter ſufficienter ſoluere ad quęſtionem mo- Dub. 1.

tam, imo potius fugere: quia ſicut habitum eſt in præcedenti cap. diabolus non habet poteſtatem nocêdi a ſeipſo, ſed a deo: cum ergo Apoſtolus dicit, ꝙ oĩs poteſtas a deo eſt, intelligit non ſolum de poteſtate hominis, ſed etiam de poteſtate diaboli. Item. Videtur ꝙ eius poteſtati non ſit reſiſtendum: quia Hiere. xxvij. Gens, & regnum quod non ſeruierit Nabucho. &c. comminatur his dominus, qui non ſeruient Nabuch. ſi ergo per Nabucho. ſignificatur diabolus: videtur &c. Item. Non debemus reſiſtere membris diaboli, vt pote malis prælatis, & tyrannis, qui ſunt mẽbra diaboli; ergo multo fortius neque ipſi diabolo, qui eſt caput ipſorum malorum. Reſpon. Dicendum, ꝙ Magiſter recte dicit in hoc, quod dicit, ꝙ verbum Apoſtoli, quo dicitur non reſiſtendum eſſe poteſtati, intelligi habeat de poteſtate humana, nõ de poteſtate diabolica: qa poteſtas humana & ordinata eſt, & ordinate frequenter mouet, & imperat: & ideo qui ei reſiſtit, diuinæ ordinationi reſiſtit, ſaltem ſi ordinate præcipit. Sed quia diabolus ex peruerſitate voluntatis ſuæ ſemper inordinate, & ad malum mouet, & contra deum: ideo ſecundum rectum ordinem, & mandatum Apoſtoli frequenter eſt ei reſiſtendum, et pugnã dum contra eum tanquã contra peſſimum aduerſarium. Quod ergo dicit, quòd poteſtas diaboli a deo eſt. Dicendum, quòd verum eſt: ſed ipſe non vtitur ea ad id, ad quod deus ei eam dedit, imo ſemper malum intendit, & dum ei fortiter reſiſtimus, malum ſuum in bonum noſtrum conuertimus. AD illud, quod obijcitur, de membris diaboli. Dicendum, qđ non eſt ſimile: nam membra ſua nõ ita ſemper mouẽt ad malum, ſicut ipſe qui eſt in malo obſtinatus. & a quo ſumpſit exordium omne malum.

Reſpon. 1

2

Ipſos humanarũ rerum gradus aduerte, nunquid iuſſerit procurator. &c.

In hoc verbo innuit Magiſter, qđ ſi poteſtas inferior obuiet poteſtati ſuperiori, magis obediendum eſt poteſtati ſuperiori, quam inferiori: ſed cõtrarium huius habetur ſuper illud Apoc. Et angelo eccleſię Pergami ſcribe. Non audet archiepiſcopus ſuper ſubditos epiſcopi manum imponere ſine eo: ſed hoc põt epiſcopus ſine archiepiſcopo: ergo videtur quòd magis eſt obediendum inferiori, quã ſuperiori. Item. Cauſa immediata magis influit, quam mediata: ergo ſi poteſtas inferior magis immediata eſt quàm ſuperior: videtur ꝙ magis ſit ſtandum poteſtati inferiori, quã ſuperiori. Contrarium huius eſt, qa dicit Boetius. Quicquid poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior, ſed non econuerſo: ergo virtus ſuperior põt compeſcere inferiorem: ergo magis ſtandum eſt mandatis ipſius. Reſp. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de poteſtate ſuperiori, & inferiori. Aut ita ꝙ poteſtas inferior totaliter fluit a poteſtate ſuperiori, ad quam ordinatur, ſicut poteſtas procuratoris a poteſtate proconſulis, & poteſtas proconſulis a poteſtate imperatoris: & tunc verum eſt quod dicit, quòd ſtandum eſt magis poteſtati ſuperioris, q̃ inferioris. Aut illæ poteſtates ita ſe habent, quòd ambæ fluunt a ſuperiori: & in caſib⁹ determinatis vna præſupponit alteram, & illa poſſe plenũ habet ſuper vtranque; ſicut poteſtas epiſcopi, & archiepiſcopi a poteſtate Papæ, qui plenam habet potentiam ſuper vtrunque: & tunc non eſt generaliter verum, quòd magis oporteat obedire poteſtati ſuperiori, quam inferiori, vtpote poteſtati archiepiſcopi, quam epiſcopi, quia vnus eſt prælatus immediatus, alter mediatus; ſed reſpectu eius, qui habet plenam poteſtatem ſuper vtrunque, veritatem habet: quia ille non eſt tãtum prælatus mediatus. Vñ magis debet ſtare ſubditus mandato Papę, quam mandato alicuius prẹlati inferioris. Et in hoc caſu loquitur Auguſt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Poſtremo quæritur de illis auctoritatibus, quas Magiſter adducit in litera. Cũ enim ſit quæſtio de poteſtate peccandi, videtur quòd minus recte adducat auctoritates

Dub. 3.

Reſpon. 3

ctoritates illas, quæ locum tenent de poteſtate dominandi, & inferēdi malum pœnæ, ſicut aſpicienti patet. Et dicendum, quòd ex conſequenti aliquo modo poſſunt ad propoſitū applicari, verumtamen (ſicut aperte apparet) Magiſter allegat eas aliquantulum minus recte. Non tamen eſt mirandum ſi in tot & tam bonis dictis Magiſter dixit aliquid minus cōplete: nec ei eſt propter hoc inſultādum, magis enim ſuo labore meruit legentium orationes, & gratiarum actiones, quam reprehēſiones, licet in aliquibus locis declinauerit ab opinionibus communibus, & parti minus probabili adheſit. precipue in octo locis. Nam in lib. j. ſunt duo, vnum ſ. eſt diſt. xvij. quòd charitas, quę eſt dei, & proximi, nō eſt quid creatum, ſed increatum. Aliud vero eſt, quòd hæc nomina trinus, & trinitas non dicunt poſitionem, ſed priuationem tantum, & hoc ponit diſt. xxiiij. In ſecūdo vero li. ſimiliter duo dicit, quorum primum ē, quòd in angelis beatis præmium præceſſit, & meritum reſpectu ſubſtantialis præmij habet ſub ſequi: & hoc dicit diſt. & etiam di. xj Aliud eſt, quòd nihil de cibis tranſit in veritatem humanæ naturę, nec p generationem, nec per nutritionem, In libr. iij. ſimiliter duo dicit, vnū eſt quòd anima exuta corpore ē perſona: & hoc diſt. v. Aliud eſt, quòd Chriſtus fuit homo in triduo: & hoc dicit diſt. xxij. In iiij. lib. duo dicit: vnum eſt, quòd baptiſmus Ioh. cum impoſitione manuum æquipollebat baptiſmo Chriſti, ita quòd baptizatus baptiſmate Ioh. in fide trinitatis non erat rebaptizandus, & hoc dicit diſtin. ij. Aliud eſt de poteſtate baptizandi interius, quā dixit, ꝙ deus potuit alij dare, & ꝙ creatura potuit ſuſcipere: & ſimiliter quòd deus poteſt poteſtatem creandi communicare, & creare per creaturam tanquam per miniſtrum: & hoc di. di. v. In his octo poſitionibus communiter doctores Pariſien. non ſequuntur Magiſtrum nec credo in omnibus his eum eſſe ſuſtinendum, ne amore hominis veritati fiat præiudiciū, & hęc omnia ſuis locis manifeſta ſunt, & manifeſtabuntur.

Art. I.

AD intelligentiā huius partis incidit hic, quæſtio circa tria. Primo quæritur, vnde habeat ortum poteſtas peccandi. Secundo vero quæritē vnde ſit in homine poteſtas pręſidēdi, ſiue dominandi. Tertio quæritur de neceſſitate ſubiacendi potētiæ præſidendi. Circa primum quæruntur duo. Primo quæritur vtrum potentia peccandi ſit in homine a deo, vel a ſeipſo. Secundo quæritur, vtrū potentia peccandi inquantum huiuſmodi ſit bona, an mala.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Peccandi poteſtas ſm quod dicit potentiā ad actū ordinabilem vtiq; ē a deo, ſi aūt cōſideretur talis potētia ſub rōne defectibilitatis, a deo eſſe nō eſt dicendum, quia ſic non eſt potentia, ſed potius impotentia.

Fundamenta.

VTRVM potētia peccandi ſit in nobis a deo. Et quòd ſic videtur. Primo auctoritate Auguſti. ſuper pſal. & Magiſter adducit in litera. Nocendi voluntas poteſt eſſe ab animo hominis: poteſtas autē non niſi a deo: ſed voluntas nocendi, quæ eſt hominis a ſe ipſo, non eſt, niſi reſpectū nocumenti, quo quis peccat: ergo ſi reſpectu illiꝰ eiuſdem eſt a deo, videtur quòd poteſtas peccandi ſit a deo in ipſo homine. Item. Philoſophus in topicis. Poteſt deus, & ſtudioſus praua agere: ſed omne illud, in quo communicat homo cum deo, habet ab ipſo tanquam a cauſa, & principio: ſi ergo in potentia peccandi homo cum deo communicat: videtur qđ potentia peccandi a deo accipiat. Item. Omne illud, quòd atteſtatur nobilitati naturę ē a deo: ſed poteſtas peccādi in eo, in quo eſt atteſtatur nobilitati naturę non enim reperiri poteſt niſi in creatura rationali, quæ eſt nobiliſſima omnium creaturarū:

turarum: ergo videtur, quòd potẽtia peccandi ſit in homine a deo. Item. Omne illud quod facit ad amplifica tionem laudis, a deo eſt, cuius eſt oĩs honor. & laus: ſed poſſe peccare facit ad laudem viri iuſti, ſecũdum quòd dicitur Eccle. xxxj. Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, & facere malum, & non fecit: ergo videtur quòd poſſe peccare ſit in homine a deo. Item. Potentia peccandi aut eſt in creatura rationali, ſecundum qđ eſt a deo, aut ſecundum quòd eſt ex nihilo. Si ſecundum quod eſt a deo, habeo propoſitum ſ. quòd talem potentiam homo a deo accipiat. Si ſecũdum quòd eſt ex nihilo: ergo cũ oĩs creatura ſit ex nihilo, omnis creatura habet potentiam peccandi: ſi igitur hoc eſt falſum, reſtat &c. Sed contra. Peccare eſt deficere: ſed poſſe deficere, eſt nõ poſſe, & eſt priuatio potentię: ſi ergo priuatio, & defectus potentiæ non eſt a deo, videtur qđ potentia peccandi non ſit in homine a deo, ſed potius a ſeipſo. Item. Ab eodem principio ſunt actus, & potentia: ergo ſi peccatum nõ eſt a deo aliquo modo: ergo nec potentia peccandi in homine eſt ab ipſo. Item. Gloria eſt perfectiua, & ſaluatiua naturæ: ſed per gloriam aufertur potentia peccandi: ſi ergo gloria non aufert quòd deus dedit, videtur igitur, quòd potentiam peccandi hõ a deo non acceperit. Item. Potentia peccãdi eſt potentia faciendi contra deũ, ergo potentia peccandi inquantum huiuſmodi aduerſatur diuinę potentię: ſi igitur diuina potentia nihil cõtra ſe facit, videtur igitur, qđ ab ipſo non ſit potentia peccandi. Item. Oẽ quod eſt in homine a deo, habet exẽplar in deo: ſed potentia peccandi in quantum huiuſmodi, non habet exẽplar in deo: impoſſibile enim eſt, qđ deus peccet, ſicut in locis pluribus Aug. oſtẽdit: & impoſſibile eſt etiam defectus habere exemplar in deo: ſi igitur homo ſecundum potentiã peccandi deo non aſſimilatur, imo potius aſſimilatur diabolo: & omne illud, quòd homo habet a deo, habet in ipſo deo exemplaritatem, & ſimilitudinẽ, videtur quòd potentia peccandi in homine non habeat a deo cauſam, & originem.

RESP. Dicẽdum, quòd cum dico potentiam peccandi, duo dico, & dico aliquam potentiam, & dico potentiam ad talem actum ordinabilẽ. Si igitur loquamur de potentia peccandi ſecundum quòd potentia eſt, cum illa potentia ſit liberi arbit. ſic abſque dubio a deo eſt. Si autem loquamur de ordinabilitate illius potentiæ ad peccatum, tunc dicendum eſt, quòd ſicut peccatum aliquando accipitur abſtracte, aliquando cõcrete. aliquando enim nominat actionẽ deformem, aliquando ipſam deformitatem: ſic dupliciter eſt loqui de illa ordinabilitate ad peccandum aut reſpectu deformitatis, aut reſpectu actionis ſubſtratæ. Si reſpectu actionis ſubſtratæ, ſic talis ordinabilitas a deo, eſt ſicut & actio ſubſtrata peccato. Si autem loquamur de ordinabilitate illa reſpectu deformitatis, ſic cum illa deformitas nihil aliud ſit, q̃ priuatio, & defectus, talis ordinabilitas nihil aliud eſt, quam defectibilitas: & ideo ſicut defectus deformitatis non eſt a deo, ſic nec talis defectibilitas eſt a deo, ſed eſt in ipſa creatura rationali, quia ex nihilo. Sic igitur potentia peccandi vno modo conceditur eſſe a deo, alio vero modo minime: & ſecundum hoc currunt rõnes ad oppoſitas partes, & etiam diuerſę fuerunt opiniones. Nam ſicut Magiſter dicit in litera, quidam dixerunt, quod potentia peccandi nõ eſt a deo. Alij vero dixerunt, quòd potẽtia peccandi a deo eſt, quòd nititur probare Magiſter multis auctoritatibus; illę autem auctoritates non valent ad hoc concludendum, niſi accipiatur potentia peccandi ſecundum illud, quòd eſt ſine reſpectu actionis ad quam eſt: quia hoc modo continetur ſub genere potentiæ. Secundum autem quòd potentia peccandi conſideratur in comparatione ad ipſam deformitatem, ſic non eſt in genere potentię, imo potius impotentiæ: ſic enim non nominat potentiam, ſed defectum: & ſicut non ſequitur deus poteſt

Hæc impugnãt a Scot. diſt. 37. huius q. vnica ibi. Con. tra ſecundã viam, & ibi cõtra iſtud D. Thom. autẽ conſẽtit. Bon.

poteſt omnia facere: ergo poteſt pec-
care. ſic non ſequitur iſto modo. Oĩs
poteſtas a deo eſt: ergo poteſtas pec-
candi a deo eſt: & iſto modo loquen-
do dicit Anſelm. quòd poteſtas pec-
candi non eſt libertas, nec pars liber
tatis. Et hoc modo procedunt ratio
nes oſtendentes, quòd poteſtas peccã
di non ſit in homine a deo: & ideo
ſunt concedendæ.
6 Ad illud, quod obijcitur de poten
tia nocendi, quòd eſt a deo, quamuis
voluntas nõ ſit ab ipſo. Dicendum,
quòd Augu. facit vim in verbo illo
inter ipſam potẽtiam, qua peccatur,
& actualem ordinationem illius po-
tentiæ, qua peccatur: & vult dicere, ꝙ
ipſa potentia a deo eſt, quamuis ipſa
ordinatio ad peccatum ab ipſa non
ſit: quia potius eſt deordinatio, quã
ordinatio: & ideo ex hoc non habe-
tur, niſi quòd potẽtia peccandi ſecun
dum id quòd eſt, a deo ſit: ſecundum
autem quòd eſt ad peccandum nõ po
teſt elici ex illa autoritate, quòd ſit a
deo, imo potius oppoſitum: quia po
tentia peccandi non peruenit in pec-
cato, niſi mediãte voluntaria deor-
dinatione, quã a deo eſſe negat Au-
7 gu. in prædicta autoritate. AD il-
lud verbum Philoſophi, quo dicit,
quòd deus, et ſtudioſus poteſt praua
facere, exponunt quidam, quòd Phi
loſophus intellexit de malo pœnæ:
ſed hoc plane repugnat eius textui:
& ideo cum ſacra ſcriptura dicat, &
omnes expoſitores cõcordant, quòd
nullo modo poteſt peccare, ſicut nec
mentiri, nec etiam ſeipſum negare,
Dicendum eſt, ꝙ illud verbum Phi-
loſophi non habet veritatẽ: nec cre
do ipſum conſtituiſſe magnam vim
in verbo illo, pro eo quod dixit hoc
ſolum exemplificando, & pertranſeũ
do: & exemplum ſuum ſatis ſufficie
bat ad propoſitum pro parte, in qua
habet veritatem, pro hac videlicet ꝙ
ſtudioſus poteſt mala agere, licet hoc
non ſit vt ſtudioſus, ſed vt poteſt
8 a virtute deficere. AD illud, quod
obijcitur, ꝙ potẽtia peccandi atteſta-
tur nobilitati naturę. Dicendum, ꝙ
hoc non eſt verum inquantum dicit
ordinationem ad defectũ, ſed inquan
tum dicit ordinationẽ ad actũ ſub-
ſtratum: nam nullus actus eſt defor
mabilis per culpã, niſi qui procedit
a potentia deliberatiua, quæ nobilis
eſt: quia ſola illa informabilis eſt ꝑ
iuſtitiam. Vel dicendum, ꝙ atteſtari
nobilitati eſt dupliciter, aut per ſe,
aut per accidens. Potentia autẽ pec
candi, & peccatum atteſtatur nobili
tati naturę per accidẽs, ſicut dicit Au
gu. quòd dolor boni amiſſi teſtis eſt
bonæ naturæ. AD illud, qđ obij- 9
citur, quòd facit ad amplificationẽ
laudis. Dicendum, quòd ſicut virtus
commendabilior redditur ex pecca-
tis, ſic potentia benefaciendi cõmen
dabilior redditur ex potentia malefa
ciendi, non quia vitiũ aliquid addat
bõitati virtutis, nec potẽtia deficiẽdi
aliqđ addat potẽtię bñfaciẽdi, ſed qa
ex præſentia oppoſiti magis in ſua
bonitate clareſcit: ſicut apparet ma-
gis virtuoſitas hominis, quando po-
teſt mala facere, & non vult, quam ſi
non poſſet, nec vellet: & ideo lauda
tur vir iuſtus in hoc, quòd potuit ma
la facere, & nõ fecit, hoc eſt, laudatur
in hoc, quòd fecit bonum, & non fe
cit malum, cũ poſſet: ita quòd laus
eſſentialiter reſpicit hoc, quod eſt fa
cere bonum: hoc autem qđ eſt poſſe
peccare nõ reſpicit niſi per accidẽs:
vnde circunſcripta potentia facien-
di malum ſi bonum faceret volunta-
rie, adhuc laudaretur. AD illud,
quod quæritur, vtrum potentia pec
candi inſit creaturę a deo, vel ex ni-
hilo. Dicendum, quod ratione actus
ſubſtrati, qui eſt actus deliberatiuus
ineſt ei a deo: rõne vero defect⁹ in-
eſt ei ex nihilo: & hinc eſt quòd po-
tentia peccandi non reperitur in om
ni creatura, quia rõne imperfectiõis
non reperitur in creatura irrationa-
li, pro eo quòd non poteſt in ea eſſe
actus deliberationis. Ratione vero
omnimodæ perfectionis non reperi
tur in creatura beata: quia nõ poteſt
in ea eſſe defectus, eo ꝙ adeo ſuo crea
tori eſt cõiuncta: & ſic potentia pec
candi quodãmodo euellitur, ſeu tolli
tur per gloriam, quodãmodo relin-
quitur, quodammodo eſt ipſa liber
tas, quodammodo minuit libertatẽ,
quo-

quodammodo eſt potētia, & quodāmodo impotentia: quia quodammodo dicit poſitionem, & quodammodo priuationem: & ideo cum quæritur, vtrum ſit a deo, non eſt reſpōdendum ſimpliciter, ſed ſecundum prędictam diſtinctionem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Potentia peccandi ſecundū ſe, non eſt mala vt conſideratur ſine actuali deordinatione ad defectum.

Fundamenta.

VTRVM potētia peccandi ſecūdum quòd huiuſmodi ſit mala. Et quòd ſit mala īquātum huiuſmodi videt. Potentia peccandi nō eſt aliud, quam voluntas: ſed voluntas peccandi eſt mala: ergo potentia peccandi eſt mala ſecūdum quòd huiuſmodi. Item Cuius vſus malus eſt, ipſum quoq; malum eſt: ſicut cuius vſus bonus eſt, ipſum quoq; bonum eſt: ſed vſus potentiæ peccādi ēſt peccare, & peccare eſt malum: ergo & potentia peccandi mala eſt. Item. Sicut ſe habet potentia benefaciendi reſpectu boni, ita ſe habet potentia malefaciendi reſpectu mali: ſed omnis potentia benefaciendi inquantum huiuſmodi eſt, eſt bona: ergo potentia malefaciendi inquantum huiuſmodi eſt mala. Item. Vnaquæque potentia conpletior eſt, quando eſt ſuo actui coniuncta: ſed potentia malefaciendi, dū eſt coniuncta actui malefaciendi mala eſt: ergo ſi minus completa eſt quando eſt ſeparata ab actu: ergo videtur, quòd etiam ſeparata ab actu mala ſit. Item. Potentia malefaciendi aut eſt bona, aut mala. Si eſt bona, & omne bonum eſt in deo, & a deo: ergo videtur, quòd potentia malefaciendi inquantū huiuſmodi & a deo ſit, & in deo ſit, quorum vtrumque falſum eſt: reſtat igitur, quòd potentia peccandi ſit mala. Sed contra. Si potentia peccandi eſt mala, ergo potens peccare eſt malus: ſed iuſtus, & ſanctus poteſt peccare: ergo iuſtus, & ſanctus eſt malus. Item, Si potentia peccandi eſt mala: aut ergo malo pœnæ, aut, malo culpæ. Malo pœnæ nō: quia illud ſequitur malū culpæ. Malo culpæ nō: quia culpa conſequitur peccandi potentiam tempore, & natura: prius enim & homo, & angelus peccare potuit, quam peccauit. Item. Si potentia peccandi eſt mala: aut ergo malitia, quam fecit, aut malitia, quæ facta eſt in ipſa. Malitia quam fecit non oportet: quia multi poſſunt mala facere, quæ non faciunt, nec fecerunt. Si malitia, quæ facta eſt in ipſa. Sed contra. Aug. in lib. lxxxiij. q. pbat quòd nullo alio actore pōt hō fieri malus niſi ſeipſo: ergo non videtur, quòd potentia peccandi quātum eſt de ſe mala ſit. Itē. Non ſequitur, iſte poteſt adulterari, ergo eſt adulter. ergo non ſequitur. iſte poteſt malum facere, ergo eſt malus: ſed ſi potentia malefaciendi eſſet mala neceſſario ſequeretur ad ipſam eſſe malum. ergo &c. Iuxta hoc quæritur, vnde hoc eſt quod voluntas malefaciendi eſt mala, & potētia malefaciendi non dicit eſſe mala. Quæritur etiam propter quid voluntas peccandi non dicitur voluntas, ſicut potentia peccandi dicitur impotentia: videt enim quòd magis. Si enim voluntas peccandi maiorem dicit approximatiōem ad peccati defectum, quam potētia peccandi, magis videt. quòd deberet cadere a propria ratione, vt voluntas pecccandi diceretur voluntas, quam potētia peccandi dicatur impotentia.

Ad opp.

RESP. Dicēdū quòd ſicut potētia reſpectu bonorū nō dicit actualem ordinaionem ad effectum, ſed ſolum habitualē: volūtas vero dicit actualē ordinationē: ſic & in malis intelligendum eſt, quòd potētia nō dicit actualem ordinationem ad defectum, ſed potius habitualem. Vnde non dicit aliquis habere potentiam malefaciē di, quia actualiter tendat in mala, ſed quia poteſt tendere in malū. Voluntas autem actualem ordinationem dicit: non enim dicit, iſte vult malū, niſi quādo actualiter tendit in malū. Sicut enim dictum fuit in j. lib. Voluntas eſt approximatiua ipſius potentiæ

tentiæ ad agendum: & ideo quia eſſe
malum dicit aliquem defectum præ-
ſentē in eo, vel circa id de quo dicitͣ,
hinc eſt quòd volūtas peccandi mala
eſt, & velle peccare eſt malum: poten
tia autem peccandi, ſiue poſſe pecca-
re non dicitur eſſe mala. Cōcedendæ
igitͣ ſunt rationes oſtendentes, quòd
potentia peccandi inquantum huiuſ
12 modi non eſt mala.

AD illud, quòd, obijcitur in con
trarium, primo de voluntate. Dicen
dum, quod illud non valet: quia vo-
luntas malefaciendi plus ponit, quā
potētia malefaciēdi: dicit enim actua
lem ordinationem ad malū, vel (vt
13 proprius dicā) actualem deordina-
tionē. Vn̄ ſicut argumentū illud non
valet, Velle malefacere eſt malū, ergo
poſſe malefaerc eſt malū; ita nec illud
valet. Nec valet quòd obijcit, ꝙ potē
tia malefaciendi non eſt aliud, quam
voluntas: quamuis enim non ſit ali-
ud, alio tamen modo importatur per
hoc nomen potentia, & alio modo ꝑ
hoc nomen voluntas: quia in vno
importatur in maiori elōgatione, al
tero vero modo in maiori approxi-
matione: & ideo eſt ſophiſma ſecū-
dum accidens ſicut, hic eadem eſt vo
luntas, quæ diſtat a malo, & qua ap
proximatur malo: ſi mala eſt prout
eſt approximata ex cōparatiōe ad
malum, ſimiliter mala eſt prout erit
diſtans: aſſignatur enim hic aliquid
ſimiliter accidēti, & rei ſubiectę ineſ-
14 ſe. AD illud, quòd obijcitur quòd
vſus potentiæ peccandi inquantum
huiuſmodi eſt malus. Dicendum, ꝙ
maxima illa intelligitur de vſu, ad
quem vnaquęque res directe, & de ꝓ
ximo ordinatur: ſed potentia peccan
di non ordinatur nec directe, nec de
proximo ad actum peccandi, pro eo
quòd illa eadem potētia eſt ad oppo
ſita, & ad ſuum oppoſitū ordinatur
per ſe: ad hoc autem ordinatur per
accidens. Vnde oppoſitum peccati
eſt eius vſus, & peccatū eſt eius abu
ſus: & ideo non ſequitur, quòd ſi pec
care ſit malū, quòd propter hoc po-
tentia peccandi inquātum huiuſmo
15 di ſit malum. AD illud, quòd obij-
citur, ꝙ in bonis potētia benefacien
di eſt bona: ergo &c. Dicendum, ꝙ
non eſt ſimile; quia in bonis bonitas
actus eſt a bonitate potentiæ; vnde
conſueuit dici, quòd non quia bona
facimus boni ſumus, ſed qͣ boni ſu
mus, bona facimus: nō ſic autem eſt
in malis: imo econtra, quia mala faci
mus mali ſumus. Et ratio huius eſt: 16
quia quamuis potentia non poſſit ſe
per ſuum actum perficere, poteſt ta-
men ſe per ſuum actum deordinare
& deficientem facere: & propter hoc
non tantum addit bonum opus ſu-
pra bonum opus quantum ad ratio
nem merendi, ſicut peccatum ſupra
peccatum quantum ad rationem de-
merendi. AD illud, ꝙ obijcitur, ꝙ 17
completior eſt potentia cum eſt ſuo
actui coniuncta. Dicendum, quòd
hoc verum eſt de actu, ad quē ordi
natur ſimpliciter: ſed nō eſt verū de
eo, ad quem ordinatur per accidens,
maxime cū actus ille plus tenet ratio
nem defectus, quā effectus, tūc enim
magis deordinat, quam perficiat; &
ſic eſt in potentia peccandi reſpectu
actus peccandi: & ideo magis recedir
potentia a completione in hoc quòd
peccat, quam in eo quòd potuit pec-
care. AD illud, quòd quæritur, verū 18
potentia peccādi ſit bona, aut mala.
Dicendum, quòd ſi dicatur potentia
peccandi, potentia qua quis pōt pec
care, abſque dubio bona eſt, & a deo
eſt: ſimiliter ſi dicatur potentia pec-
cādi ordinata ad actum peccato ſub
ſtratum, ſimiliter eſt a deo. Si autem
dicatur potentia peccandi ipſa pote
ſtas deficiendi, hoc modo non debet
dici bona, nec mala. Bona non de-
bet dici: quia non dicit aliquod ens
& nihil habet rationem entis, qđ
non habeat rationē boni. Mala non
debet dici, propter hoc quod non di
cit priuationē alicuius boni nati in-
eſſe, nec dicit actualē defectū, ſed ha
bitualē; vnde talis potētia non debet
dici potētia mala vel deficiēs, ſed po
tētia defectiua: nec eſt ꝓprie potētia,
ſed impotentia. Vn̄ ſicut nō poſſe vi
dere in lapide nec eſt bonū, nec ē ma
lum; quia nec dicit poſitionē, nec di-
cit priuationem alicuius boni nati
ineſſe: ſic intelligendum eſt de po-
tentia

tentia peccandi in creatura ratio-
nali ſecundum quòd potentia pec-
candi dicit defectibilitatem, quæ
ineſt ei ex ratione creaturæ, ſecundũ
19 quam ex nihilo habet eſſe. Ex his pa
tet reſponſio ad illud, quòd quęreba
tur vltimo, quare videlicet voluntas
peccandi dicitur eſſe mala, & nõ ſic
poteſtas. Hoc enim eſt ex hoc, quia
voluntas eſt cauſa immediata, & pro
xima reſpectu actuum, qui ex delibe
ratione procedunt: magis autem pec
candi potentia dicitur impotentia,
quam voluntas peccandi dicatur vo
luntas, pro eo quod nomen potẽtiæ
impoſitum eſt a poſitione, & comple
mento: & ideo peccare diminuit de
rõne potentiæ cum dicat defectũ, ſi-
cut mortuus diminuit de ratione ho
minis. Nomen autem voluntatis im
poſitum eſt a libertate, & complacen
tia. Et quia peccatum eſt placitum,
& committi habet per liberum arb.
hinc eſt, quòd quamuis deprauet po
tentiam voluntatis, tamen non dimi
nuit de ratione voluntatis, quia non
habet ad ipſam repugnantiam ſecũ
dum quòd ſic nominatur: & propte
rea velle peccare velle ẽ: poſſe autem
peccare non eſt poſſe: & ideo dictum
fuit in j. lib. quòd deus eſt oṗs, & ta
men non eſt omniuolens.

Art. 2. CONſequẽter quęritur de po-
teſtate præſidendi. Et circa
hoc quæruntur duo. Pri-
mo quęritur, vtrum omnis
potentia dominandi a deo ſit. Secũ-
do quæritur: vtrum poteſtas domi-
nandi ſit a deo ſecundum inſtitutio
nem naturæ, aut ſecundum punitio-
nem culpę.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

**Omnis poteſtas præſidendi, ſe-
cũdum id quod eſt, & etiam re
ſpectu illius ſuper quem eſt, iu
ſta eſt, & a deo eſt.**

Funda-
menta. VTRVM poteſtas do
minãdi ſit a deo. Et
quòd ſic videtur. Io.
xix. Non haberes in
me poteſtate, niſi ti-
bi datum eſſet deſuper: dixit domin⁹
Pilato; ergo ſi poteſtas Pilati ſuper
Chriſtum erat a deo: & tamen mini
me videbatur, quòd ſuper ipſum de
beret habere poteſtatẽ: ergo videtur
quòd multoforti⁹ omnis poteſtas ta-
lis a deo eſt. Item. Expreſſius Rom.
xiii. Non eſt poteſtas niſi a deo: &
conſtat quòd ibi loquitur de poteſta
te præſidendi: ergo &c. Et iſtæ duæ
auctoritates ſufficiant, q̃a plures alię
adducuntur in litera. Item. Hoc ip-
ſum videtur ratione. Poteſtas pręſi
dendi dicit potentiam in excellẽtia,
& omne tale dicit poſitionẽ aliquã:
ſed omne ꝙ dicit poſitionẽ aliquam
a ſumma potẽtia eſt: ergo omnis po
tẽtia p̃ſidendi a deo eſt, qualitercũq;
quis præſit. Itẽ. Omnis pœna a deo
eſt, quæ habet ſimpliciter rationem
pœnæ: ſed omnis ſeruitus eſt pœna,
ergo a deo eſt; ſed ab eodem a quo eſt
ſeruitus, ab eodem eſt dominandi po
teſtas: igitur oĩs poteſtas dominãdi
eſt a deo. Sed cõtra. Oſeæ. viij. Ipſi re Ad opp.
gnauerũt, & nõ ex me: principes ex-
titerunt, & nõ cognoui: ergo vĩ, ꝙ ta
lis pręſidẽtia malorum nõ ſit a deo.
Itẽ. Nihil iniuſtũ eſt a deo: ſed multi
iniuſte dominãtur alijs: ergo videt̃,
quòd non omnis poteſtas ſiue domi
niũ quòd eſt in hominibus, ſit a deo
Item. Nihil inordinatum eſt a deo;
ſed cum ſtultus pręficitur ſapienti, &
malus bonis, hoc eſt inordinatũ: er
go nõ videtur eſſe a deo. Itẽ. Nihil ꝙ
eſt cõtra ius naturæ eſt a deo: ſed po
teſtas dominandi in homines eſt cõ
tra ius naturæ: ergo non eſt a deo.
Maior manifeſta eſt. Minor probat̃
per illud, quòd dicitur in lib. inſti-
tutionum. Bella exorta ſunt, & ca
ptiuitates ſecutæ, & ſeruit⁹ quæ ſunt
iuri naturali contraria. Item. Nihil
auferendum eſt alicui, ꝙ eſt ei datũ a
deo: ergo ſi omnis poteſtas, vel pręla
latio eſt a deo, nulli auferenda eſt prę
latio, vel poteſtas: ergo nullus præla-
tus. vel princeps eſſet deponẽd⁹ quan
tumcumque malus. Itẽ. Nihil quod
habet quis per dei donationẽ, habet
per vſurpationem: ergo ſi omnis po-
teſtas eſt a deo collata, nulla eſt vſur
pata: ſed planum eſt, ꝙ multæ pote-
ſtates

ſtates vſurpantur: ergo non omnis
poteſtas a deo donatur.
RESP. Dicendum, quòd pote-
ſtas præſidendi dicitur eſſe illud, per
quòd aliquis pręſidet, & dominatur
20 alteri. Illud autem, per quòd præſi-
det dupliciter poteſt dici. Vno modo
dicitur ipſa virtus, per quã quis præ
ualet alteri: & hæc virtus abſque du
bio a deo eſt. Alio modo illud, per ꝙ
præſidet dicitur modus perueniẽdi,
vel promouendi ad hanc virtutis ex
cellentiam: & ſic diſtinguendum eſt
tripliciter. Nam quidã præſunt alijs
ex iuſtitia, quidam ex aſtutia, & qui-
dam ex violentia. Quãdo autem ali-
21 quis pręeſt alijs per iuſtitiam, tunc il
la poteſtas dominãdi (loquẽdo ſim-
pliciter) a deo ẽ & reſpectu pręſiden
tis, & reſpectu ſubiacentium. Quan
do autem præeſt aliquis per aſtutiã,
vel per violentiam, tunc dicendum
eſt, quòd talis poteſtas habet compa
rari ad voluntatem præſidentis, &
habet comparari ad meritum ſubia
centis. In comparatione ad meritũ
ſubiacentis talis præſidẽtia iuſta eſt:
quia aut eſt ad bonorum probatio-
nem, aut ad malorum punitionem.
Si autem comparetur ad voluntatẽ
præſidentis, ſic iniuſta eſt. Et pri-
mo quidem modo dicitur eſſe a deo
faciente, & ordinante ſecundum, ꝙ
dicitur Iob. xxxiiij. Facit regere hy-
pocritam propter peccata populi. Et
Oſeæ xiij. Dabo eis regem in furore
meo. Secundo autem modo ſ. in cõ-
paratione ad voluntatem præſiden-
tis, ſic dicitur eſſe a deo permiſſiue:
non autem approbatiue, propter qđ
dr̃. Ipſi regnauerũt, & nõ ex me, &
principes extiterunt, & nõ cognoui.
Concedendũ eſt igitur, ꝙ omnis po-
teſtas præſidendi ſecundum id quod
eſt, & etiam reſpectu eius ſuper quẽ
eſt, iuſta eſt, & a deo eſt: & hoc oſten-
dunt rationes, & auctoritates, quæ ad
primam partem inducuntur, & ideo
concedendę ſunt. Concedẽdum eſt
nihilominus, ꝙ modus deueniendi
ad hanc præſidentiã in cõparatione
ad voluntatẽ ꝑſidentis poteſt eſſe iu
ſtus, & iniuſtus & ſm ꝙ iuſtus eſt a
deo eſt: & ſm ꝙ iniuſtus, a deo non
eſt. Quia vero nũꝗ eſt ita iniuſtꝰ ex
vna parte, qn ſit iuſtꝰ ex altera: ideo
de nulla potentia præſidendi dici po
teſt, quòd non procedat a deo. 22
AD illud ergo qđ primo obijcitur
in cõtrariũ, ꝙ dñs dicit, ꝙ regnaue-
rũt, ſed nõ ex ipſo. Dicendũ, ꝙ nõ eſt
ibi negatio cuiuſcũq; voluntatis, ſed
volũtatis antecedẽtis, & volũtatis ap
probãtis. Dñium. n. malorũ potiꝰ eſt
a deo vindicãte, ꝙ̃ ſit a deo acceptãte.
Vñ in eis verificatur illud, ꝙ dr̃ Eccle.
iij. Interdũ dñatur hõ hoi in malũ
ſuũ. Ad illud qđ obr̃, ꝙ nihil iniuſtũ 23
eſt a deo. Dicẽdũ, ꝙ verũ ẽ ſm ꝙ in-
iuſtũ. Quãuis aũt potẽtia dñandi in
iuſta ſit frequenter in comparatione
ad voluntatẽ præſidentis, ſemper tñ
iuſta eſt in cõparatione ad meritum
ſubiacentis, qa eſt ad vindictã male-
factorũ, ad laudẽ vero bonorũ, ſicut
dr̃. j. pet. ij. AD illud, ꝙ obijcitur, ꝙ 24
aliqua poteſtas inordinata eſt. Dicẽ
dum, ꝙ & ſi aliquo modo aliqua po
teſtas poſſit ex inordinata volunta-
te procedere: poteſtas tñ ipſa ſemper
ordinata eſt, ſicut dicit Greg. in mo-
rale. ꝙ tumoris elatio, non poteſtatis
ordo in crimine eſt: potentiam deus
dedit, elationem potentiæ malitia no
ſtræ mentis inuenit. Et ſi obijciatur,
quòd inordinatum eſt, ꝙ ſtulti præ-
ſint ſapientibus, & mali bonis, ſerui
dominis, vel liberis. Dicendum, qđ
& ſi aliqua inordinatio appareat 25
exterius, nihilominus latet pulchra
ordinatio interius ſecundum diuinũ
iudicium, quod frequenter eſt occul
tum, nunquam tñ iniuſtum. Propter
qđ dr̃ Ecc. x. Vidi malũ quaſi ꝑ erro
rẽ egrediens a facie principis, ſtultũ
poſitũ ĩ dignitate ſublimi &c. quaſi
diceret: qa quãuis appareat ibi error
magnꝰ, tñ ẽ ibi ordinatio, dũ ex hoc
mali puniuntur, & boni ꝓmouentur.
AD illud, qđ obijcitur, qđ nulla po
teſtas eſt a deo, quæ eſt contra ius na 26
turæ. Dicẽdum, ꝙ eſſe cõtra ius natu
ræ hoc eſt dupliciter, vel ſimpliciter,
vel ſm aliquẽ ſtatũ. Cũ ergo dicit, ꝙ
ptãs dñandi eſt cõtra ius naturę, hoc
nõ intelligit quãtũ ad vniuerſale di
ctamen naturæ, ſed quantum ad di-
ctamen naturæ alicuius ſtatus deter-
minat

minati,in quo quidem non eſſet ſubiectio ſeruitutis,nec prælatio poteſtatis. AD illud,quòd obiicitur, ꝙ nihil quod eſt a deo datum,eſt aufe-
27 rendum. Dicendum,quòd illud verum eſt,ſi deus ſimpliciter ei dedit;ſi autem ſolum ſit ad tempus datum,ſicut dominus voluit dare ita etiã voluit per miniſterium humanum auferre:hoc autem cognoſcimus,quòd deus velit, quando videmus ordinẽ iuſtitię ſic exigere. Deus enim dedit vitam latroni,& tamen iudex iuſte illam aufert ei exigente hoc mandato iuſtitiæ,quo dicitur,Maleficum non patieris viuere. Sic etiam intelligendum eſt ſe habere in poteſtate noſtra & principum: quia ſecundum iuris rectitudinem tam dominium,quam poteſtatis priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur pote
28 ſtate. AD illud,quod obiicitur,quòd nulla poteſtas a deo collata,eſt vſurpata. Dicendum, quòd verum eſt ſi totaliter detur a deo: ſed deꝰ ſic dat poteſtatem, quòd frequenter homo cooperatur in illius poteſtatis adeptione: & cum recte cooperatur ad illius poteſtatis adeptionem, tunc dicitur dominari ex iuſtitia:quando vero iniuſte, tunc dicitur illa poteſtas vſurpata, in qua non pręſt de iure, quamuis pręſit de facto:nihilominus tamẽ quia talis poteſtas nõ caret omnino ordine iuſtitiæ,conceditur eſſe a deo. Et ſimul ſunt hæc duo vera ſecundum diuerſos reſpectus,videlicet quòd eadem poteſtas ſit vſurpata,& a deo collata abſque aliqua repugnantia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Poteſtas dominandi in homine eſt ſolum ſ̃m naturę lapſę ſtatũ,licet poteſtas p̄ſidendi ſ̃m rationẽ excellẽtiæ qua vir dñina
29 tur vxori fuerit in ſtatu naturæ inſtitutæ.

Fundamenta.

VTRVM poteſtas p̄ſidendi ſit in homine ſecundum inſtitutionem naturæ,vel ſecũdum punitionem culpæ. Et ꝙ primo mõ videtur.Gene.j. Faciamus hoiem ad imaginem, & ſimilitudinẽ nr̃ã, & præſit &c. Si tu dicas, ꝙ habuit prælationẽ reſpectu beſtiarũ,ſed non reſpectu hoium,ꝙ hoc non euadetur:qa ij.Cor.xj. Caput mulieris vir.ſi ergo caput p̄ſidet corpori,& debet regere corpus:ergó videtur, quòd ſecundum inſtitutionem naturæ ſit poteſtas dominandi in humano genere. Item. In angelis, qui ſunt perfecti in natura,& in gloria non tantummodo eſt ordo,& gradus ſecũdum excellentiã naturalium,ſed etiam ſ̃m p̄ſidentiã officiorum,ergo vr̃,ꝙ dominium nõ repugnet,ſed conſonet inſtitutioni naturæ humanæ, ſicut & angelicæ. Item. Poteſtas dominandi eſt proprietas dignitatis,& nobilitatis: ſed ſi aliquid dignitatis cõpetit naturæ lapſæ,multomagis competit naturæ inſtitutæ;ergo videtur,ꝙ magis pertinebat ad ſtatũ naturæ inſtitutæ poteſtas dominandi, quàm ad ſtatum naturæ lapſę. Item. Omne illud, qđ eſt ad conſeruationẽ ordinis naturalis pertinet ad inſtitutionem naturæ: ſed poteſtas præſidendi pertinet ad conſeruationem ordinis naturalis:ergo poteſtas præſidendi ineſt homini a deo ſecundum inſtitutionem naturę,Maior manifeſta eſt. Minor probatur per illud,quod dicit Aug. 19.de ci. dei. Pœnalis ſeruitus ea lege ordinatur, quæ naturalem ordinem conſeruari iubet,& perturbari vetat: ſed ad idem ordinatur poteſtas dominandi,,& pęnalis ſeruitus: ergo &c. Sed contra.Greg. Ad opp.
Omnes homines natura æquales fecit, ſed pro varijs meritis illos alijs occulta dei diſpenſatio,ſed iuſta præponit: ergo videtur,ꝙ ſubiectio,& p̄latio non ſit in homine ſecundũ inſtitutionem naturæ. Item. Aug. 19. de ci. dei.Rationalem hominem ad imaginem dei factum dominari noluit deus niſi irrationalibus: ergo ſi poteſtas p̄ſidendi, & dominãdi ẽ in vno homine reſpectu alterius;videẽ ergo &c. Itẽ.Ratione hocipſum videtur. Libertas homini ineſt a natura: ſed poteſtas dominandi eſt liber

tatis impeditiua: ergo non videtur, ꝙ ſit a natura. Quod autem libertas & a natura ſit, & a poteſtate præſidendi habeat impediri, manifeſtatur: quia libertas ſic habet diffiniri. Libertas eſt naturalis poteſtas, qua licet homini facere, quod vult. Item. Homo ſecundum ſuam primam conditionem eſt factus ad dei imaginẽ: ſed inquantũ eſt imago dei natus eſt immediate ferri in deum: ergo ſi ſolus deus eo maior eſt, igitur ſecundum naturam nihil eſt ſupra hominẽ niſi de9: ergo nullum dominium in homine eſt ſecundum naturæ inſtitutionem, niſi ſolum diuinum dominium. Itẽ. Non eſt dominus ſine ſeruo: ergo nec dominium ſine ſeruitute: ſed ſeruitus eſt introducta propter peccatũ, ſicut in pluribus locis dicit Auguſtinus; ergo videtur, quòd poteſtas dominandi in homine ſit ſecundum cõditionem culpæ, non ſecundum inſtitutionem naturæ. Item. In glorificatione hominis vitia detrahentur, & natura ſeruabitur: ſecundum quòd in libro de ciuitate dei vult Auguſtinus: ſed in ſtatu gloriæ non manebit dominium prælationis, & ſubiectio ſeruitutis: ergo non videntur hæc eſſe in natura humana ſm quòd inſtituta, ſed ſolũ ſm ꝙ lapſa, & vitiata.

29 RESP. Dicendum, quòd poteſtas dominandi, vel præſidendi dicitur tripliciter, ſcilicet largiſſime, communiter, & propriè. Largiſſime dominãdi poteſtas dicitur reſpectu oĩs rei, qua homo poteſt ad libitum, & votum ſuum vti: & hoc modo dicitur homo eſſe dominus poſſeſſionũ ſuarum, ſiue mobilium, ſiue immobilium. Alio modo poteſtas præſidendi, ſiue dominandi dicit excellentiã poteſtatis in imperando ei, qui eſt capax rationis, & præcepti. Tertio modo poteſtas dominandi, ſiue præſidẽdi dicitur poteſtas coercendi ſubditos: & hæc ptãs dicit quãdã arctationem libertatis: & talis ptãs dñandi proprie dr̃ dominium, cui reſpondet ſeruitus. Primo modo poteſtas dominandi, communis eſt omni ſtatui, videlicet ſtatui naturæ inſtitutæ, & naturæ lapſæ, & naturæ glorificatæ: & excellentiori modo fuit in ſtatu naturæ inſtitutæ, quàm ſit in ſtatu naturæ lapſæ. Secundo modo cõpetit ſtatui viæ, ſiue pro ſtatu naturę inſtitutæ, ſiue pro ſtatu naturæ lapſæ. Si enim homo ſtetiſſet, & vir poſſet imperare vxori, & pater potuiſſet imperare filio: & hoc reperitur etiam in angelis quamdiu ſunt adminiſtratorij ſpiritus, quia ex illa parte aliquo modo ſunt in ſtatu viæ. Hæc tamen præſidentia nõ manebit in gloria, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit. Tertio vero modo poteſtas dominandi in homine eſt ſolum ſecundum naturæ lapſæ ſtatum: ineſt enim ei ſecundum culpæ punitionem, non ſecundum naturæ inſtitutionem: & hoc quia ſeruitus ſibi correſpondens (ſecundum quod dicunt ſancti) eſt pœna peccati. Et quia iſto modo loquimur hic de poteſtate dominandi: ideo concedendæ ſunt rationes oſtẽdentes, quòd talis poteſtas non ineſt homini ſecundum primariam conditionem ſuam, ſiue ſecundum ſtatum naturæ inſtitutæ.

AD illud ergo quod obiicitur in 30
contrarium ex textu Gene. & ex 2. Corin. 11. iam patet reſponſio: procedunt enim de poteſtate pręſidendi accepta primo, & ſecundo modo, non tertio: nã & ſi mulier ſit viro quodammodo inferior ratione infirmioris ſexus, nihilominus, quia non eſt creata, vt eſſet ei in adiutorium vt famula, ſed vt ſocia, hinc eſt, quòd quamuis dicatur caput eius non tamen dicitur dominus, quia ipſa non eſt ancilla ipſius. Et ideo ſupra dicit Magiſter diſt. 18. quòd mulier ad æqualitatem fuit condita: ideo fuit formata de latere, non de pedibus, vel de capite, vt viri videretur eſſe ſocia, non
domina, vel ancilla. AD illud, quod 31
obiicitur, quòd prælatio eſt in angelis, iam patet reſponſio: quia quãuis vnus præſideat alteri, & imperet alteri, & auctoritatem habeat ſuper alterum imperandi ei aliquid, quod pertinet ad officium miniſterii, tamen vnus angelus non dicitur eſſe ſeruus alterius angeli: & ideo ex hoc non cõcluditur, quòd poteſtas dominandi

ſecundum quòd ei correſpondet ſer
uitus ſit in homine ſecundum condi
30 ionem naturę. AD illud, quod obii
citur, quòd domi nium eſt proprietas
dignitatis. Dicendum, quòd & ſi ſit
proprietas dignitatis in eo, qui pręſi
det indignitatem tamen dicit in eo,
qui ſubeſt. & ideo naturaliter poteſt
conuenire homini reſpectu alterius
creaturę iferioris: reſpectu tñ alteri⁹
hominis non conuenit naturaliter,
ſed quodãmodo pręter naturaliter,
videlicet in punitionem peccati: ſicut
enim dicit Ambroſius, Seruit⁹ intro
ducta fuit per peccatum ebrietatis.
31 AD illud quod obiicitur, quòd domi
nium, & ſeruitus facit ad conſeruatio
nem ordinis naturalis. Dicendum, ꝙ
eſt ordo qui reſpicit naturam ſecun-
dum omnem ſtatum: & eſt ordo qui
reſpicit naturam ſm ſtatum ſuæ cõ-
ditionis; & eſt ordo qui reſpicit natu
ram ſm ſtatum ſuæ corruptionis: &
ſm hoc quædam ſunt de dictamine
naturę ſimpliciter: quædam de dicta
mine naturæ ſecundum ſtatum natu
ræ inſtitutæ: quædam de dictamine
naturæ ſm ſtatum naturæ lapſæ. Deũ
eſſe honorandum dictat natura ſm
omnem ſtatum: omnia eſſe cõmunia
dictat ſm ſtatum naturæ inſtitutæ:
aliquid proprium eſſe dictat ſm ſta-
tum naturæ lapſæ ad remouendas
conditiones, & lites: ſic omnes homi
nes eſſe ſeruos dei dictat natura ſm
omnem ſtatum. Hoĩem vero adęqua
ri homini dictat ſm ſtatum ſuæ pri-
mæ conditionis. Hominem autem
homini ſubiici, & hominem homini
famulari, dictat ſm ſtatum corruptio
nis, vt mali compeſcantur, & boni de
fendantur. Niſi enim eſſent huiuſ-
modi dominia coercentia malos ꝓ-
pter corruptionem quæ eſt in natu-
ra, vnus alterum opprimeret, & com
muniter homines viuere nõ poſſent.
Nõ ſic aũt eſſet ſi homo manſiſſet in
ſtatu innocẽtiæ: quilibet enim in gra
du, & ſtatu ſuo maneret. Et ſic patet,
quòd illa ratio non concludit, quòd
ſeruitus, vel dominium reſpiciat na-
turam inſtitutam, ſed ſolũ ꝙ reſpicit
naturã lapſam, vbi ordo habet per-
turbari, & poteſt ꝑ dñium cõſeruari.

CONſequenter quęritur de ne Artic. 1.
ceſſitate ſubiacendi potẽtiæ
præſidendi. Et circa hoc quę
rũtur duo. Primo quæritur,
vtrũ Chriſtiani teneantur ſubiacere
tyrannis in aliquibus. Secundo quæ-
ritur, vtrum religioſi teneãtur ſubia
cere prælatis ſuis in omnibus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Chriſtiani terrenis dominis ſũt
obligati obedire, licet non in
oĩbus, & in his quæ non ſunt
contra deum, neque in his quę
ſunt contra rectam rationem,
& conſuetudinem rectam.

VTRVM Chriſtiani te Funda-
neantur ſubeſſe tyran menta.
nis, ſiue poteſtati ſæcu
lari in aliquibus. Et ꝙ
ſic videtur. j. Pet. 2. Ser
ui ſubditi eſtote in omni timore do-
minis, nõ tantum bonis & modeſtis,
ſed etiam diſcolis. Item. Roman. 13.
Omnis anima poteſtatibus ſublimio
ribus ſubdita ſit. Et poſt. Reddite om
nib⁹ debita, cui tributum tributum,
cui vectigal vectigal. Et ſi tu dicas, ꝙ
hoc eſt admonitio propter ſcandalũ
vitandum. Contra. Paulo ante. Ne-
ceſſitate ſubditi eſtote non ſolum pro
pter iram: ſed etiam propter cõſcien
tiam. Item hoc ipſum oſtenditur ra-
tione, quam Apoſtolus facit ibidem.
Non eſt (inquit) poteſtas niſi a deo:
ſed quæ a deo ſunt ordinata ſunt: er-
go oĩs poteſtas ordinata eſt ordina-
tione diuina, ita quòd qui reſiſtit po
teſtati, dei ordinationi reſiſtit: ſed
qui reſiſtit ordinationi dei, damna-
tionem ſibi acquirit: ergo &c. Item.
ſeruire homini non eſt culpa, nec ma
lum, imo meritorium: ergo videtur,
quòd ab illa ſeruitute non abſolua-
tur per baptiſmum: ergo ſicut non
chriſtiani ſerui ſunt aliorum, ita etiã
ſi Chriſtiani fiant ſeruire teneantur.
Itẽ. Ad hoc ipſum ſunt multæ aucto-
ritates,

ritates, quę poſſunt ſumi quaſi ab omnibus epiſtolis beati Pauli, in quibus monet ſeruos ſubiacere dominis ſuis.
Ad opp. Sed contra. Matth. 17. Reges terræ a quibus accipiunt cenſum, a filijs, an ab alienis? Et poſt: Ergo liberi ſunt filij. gloſſ. ibidem. Liberi ſunt filij regni in omni regno, multomagis liberi ſunt filij illius regis, ſub quo ſunt omnia regna in quolibet regno terreno: ſi ergo boni Chriſtiani ſunt filij regni illius, videtur quòd nullius regis terreni poteſtati ſint aſtricti: ergo non tenentur ei ſubeſſe in aliquo tributo. Item. Iacob. 1. Qui autem proſpexerit in lege perfectæ libertatis. Gloſſ. exponit, quòd lex perfectæ libertatis eſt lex euangelica: ergo ſi perfecta libertas liberat ab omni ſeruitute, videt̃ q̃ ois qui inhęret legi euangelii abſolutus ſit ab omni ſeruitute regis terreni. Item. Charitas omnia membra Chriſti facit vnum, & omnia facit cõmunia: vnde. j. Cor. 3. Omnia veſtra ſunt, ſiue mors, ſiue vita, &c. Omnia facit vnum. Quia dicit Apoſtolus, & ad Epheſ. & ad Coloſ. Omnes vnum ſumus in Chriſto: nec eſt diſtinctio ſerui, & liberi: ſi ergo charitas reducit omnia membra ad ęqualitatem, & communitatem, videtur ergo quòd in habentibus charitatem non ſit aliqua obligatio ſeruitutis. Item. Maius eſt vinculum legis diuinæ, quàm ſit vinculum conſtitutionis humanæ: ſed lex euangelica abſoluit ab onere ſeruitutis legalis, quæ quidem a deo per Moyſen lata fuerat: ergo multofortius abſoluit ab onere ſeruitutis humanæ, & legis ciuilis. Item. Anſelmus in libro, Cur deus homo. cap. 5. Per ſe redimere voluit, vt in priſtinam redigeret libertatem, & ſibi homo ſubiectus eſſet, non homini: ſi ergo empti ſumus precio magno, ſcilicet ſanguine agni incontaminati, & immaculati, videtur quòd ipſius ſolius ſerui ſimus: ergo non videtur quòd Chriſtianus, qui renatus eſt in Chriſto, aſtrictus ſit alicui ſeruituti terreni imperii.

34 RESP. Dicendum, quòd cum ſeruitus opponatur libertati ſecundum quod triplex dicitur eſſe libertas, ſcilicet a coactione, a culpa, & a miſeria: ſic ſeruitus poteſt dici tripliciter, quę attenditur in libertatis arctatione. Secundum enim arctationem libertatis a culpa, attenditur ſeruitus peccati, de qua Iohan. 8. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Et Rom. 6. Nõ regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Secundum vero arctationem libertatis a miſeria, attenditur ſeruitus pœnę, & mortis. De qua dicitur Roman. 6. Chriſtus reſurgẽs a mortuis, iam nõ moritur, mors illi vltra non dominabitur. Secundum autem arctationem libertatis a coactione, attenditur ſeruitus conditionis. De qua dicitur Roman. 7. Seruus vocatus es, non ſit tibi curę: ſed & ſi potes liber fieri, magis vtere. Hæc autem ſeruitus attenditur in coarctatione libertatis a coactione non quãtum ad interiorem motum voluntatis, quę cogi non poteſt, ſed quantum ad exteriorem. Vnde & ſeruitus introducta fuit in hoc, quòd vnus alterum vicit, & ſeruituti ſuæ addixit, vt non liceat facere cõtrarium eius, quod ipſe mandauerit. Cum ergo triplex ſit ſeruitus, vna habet ortum ab altera; nam non eſſet ſeruitus pœnę, niſi præceſſiſſet ſeruitus culpæ: nec ſeruitus conditionis ſubſequeretur, niſi illa duplex præcederet: cum ergo aliquis regeneratur in Chriſto, & efficitur Chriſtianus, liberatur a ſeruitute peccati: ſed tamen non ſic liberatur, quinetiam poſſibilitatem, & facilitatem, & pronitatem habeat redeundi in idem genus ſeruitutis; & hinc eſt, quòd propter eius promotionem, & humiliationem reliquit dominus eidem ſeruitutem mortis, & conditionis. Vnde ita moriuntur Chriſtiani, ſicut & alij. Et propter pronitatem ad malum, & concupiſcentias militantes in membris, ex quibus conſurgunt bella, & lites, ita indigent regi terreno principe, ſicut & aliæ gentes: & ideo non ſolum ſecundum humanam inſtitutionem, ſed etiam ſecundum diuinam diſpenſationem inter Chriſtianos ſunt reges, & principes, domini, & ſerui: & ſecundum diſtinctionem po-

teſtatis eſt ſubiiciuntur, & tenentur
ſecundum plus, & minus. Et hoc
ipſe dominus dicit Matth. 22. Reddi
te quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ
ſunt dei deo. Et Apoſtolus. j. Timot.
vlti. hoc docet, & contrarium prædi-
cantes condemnat. Ait enim ſic. Qui
cumque ſunt ſub iugo ſeruitutis do-
minos ſuos dignos omni honore ar
bitrentur, ne nomen domini, & do-
ctrina blaſphemetur. Si quis autem
aliter docet, & non acquieſcit ſanis
ſermonibus domini noſtri Ieſu Chri
ſti, ſuperbus eſt nihil ſciens &c. Et
hocipſum probat Roman. 13. & in
pluribus aliis locis docet, & mãdat.
Et ideo concedendum eſt, quòd Chri
ſtiani ſunt terrenis dominis obligati
non tamen in omnibus ſed in his ſo
lum, quę non ſunt contra deum: ne-
que in his omnibus, ſed in his, quę
ſecundum rectam cõſuetudinem ſta-
tuta ſunt rationabiliter: ſicut tribu-
ta, & vectigalia, & conſimilia. Vnde
rationes, & auctoritates, quę hoc oſtẽ
dunt, concedendæ ſunt.
35 AD illud, quòd primo obiicitur de
tex. & glo. 17. Matth. Dicẽdum, quòd
textus intelligit de Chriſto: ꝙ Chri-
ſtus non tenebatur reddere tributũ,
& de his qui ſunt eius imitatores per
fecti; vtpote de Apoſtolis, pro eo ꝙ
naturaliter erant liberi, & omnia bo
na temporalia dimiſerunt: & ideo cẽ-
ſum, vel tributum ab eis reges terrę
accipere non debebant: in aliis autẽ
Chriſtianis, vel qui ſunt ſeruilis con
ditionis, vel qui abundant tempora-
libus bonis, illa auctoritas non de-
36 bet intelligi. AD illud, quod obiici-
tur, quòd lex euangelica eſt lex perfe-
ctæ libertatis. Dicendum, quòd ideo
dicitur lex perfectæ libertatis: quia
liberat a ſeruitute præuaricationis, ſi
ue etiam a ſeruitute legis; dum in ea
datur ſpiritus charitatis, qui eſt ſpiri
tus libertatis ſecundum id, quod di-
cit Apoſtolus Roman. 8. Non accepi-
ſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in ti-
more, ſed ſpiritum adoptionis filio-
rum: & ideo ex hoc non ſequitur,
quòd qui eſt ſub lege euangelij, ſit li
beratus a ſeruitute terreni dominij.
7 AD illud, quod obijcitur, quòd cha-
ritas omnia vnit, & communia facit.
Dicendum, quòd hoc uerum eſt per
quandam participationem, ſed non
eſt verum per dominii auctoritatem:
omnes etiam vnit. ſed hoc eſt ſm affe
ctionem, non ſecundum gradus, &
dignitatis indiſtinctionem: nam in
corpore Chriſti magna eſt membro-
rum diſtinctio, quamuis quãtum ad
conformitatem affectionum magna
ſit vnio. AD illud, qđ obĩ ꝙ abſoluit 38
lex euãgelica ab onere legis Moyſai-
cę: ergo multo fortius a lege humana.
Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia
lex iſta legem illã implet, & euacuat
tanquam veritas figuram: non ſic au
tẽ eſt de lege inſtitutionis humanę,
quę multum adiuuat ad obſeruantiã
legis diuinę. Vnde & Apoſtolus mã-
dat rogari pro principibus. j. Tim. 2.
vt quietam, & tranquillam vitam ſub
eis agamus. AD illud, quod obiici- 39
tur, quòd Chriſtus ideo per ſe redime
re voluit, vt in priſtinam libertatem
redigeret. Dicendum, quòd ibi nota-
tur effectus plenus redemptionis fa-
ctę per Chriſtum: ſed tamen illum ef
fectum non plene aſſequimur in prę-
ſenti, quouſque creatura ingemiſcit,
& parturit, donec liberetur a ſeruitu
te corruptionis in libertatem gloriæ
filiorum dei. Vnde hic inchoatur li-
bertas a culpa: ſed ibi conſummabi-
tur libertas a miſeria, & ab omni po
teſtate humana. Vnde non ſequitur,
quòd ſi ſumus empti a Chriſto, quòd
propter hoc non ſumus ſerui alterius:
quia dominium Chriſti bene compa
titur ſecum dominium hominis, in
his maxime, qui nihil iubent contra
deum: ſed non compatitur ſecum do
minium diaboli, vel peccati, ſecundũ
illud. Matth. 6. Non poteſtis duobus
dominis ſeruire: ideo quamuis
redẽptione Chriſti eruamur
a ſeruitute mortalis pec
cati, non tamen erui
mur a ſeruitute
conditionis,
vel mor
tis.

QVAE.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Religioſi non tenentur obedire in omnibus prelatis, licet ſanũ ſit conſilium, quod in omnibus illis obediant: nam obedientia debet menſurari ſecundum ter minos, & magnitudinem emiſſi uoti.

Ad opp.

VTRVM religioſi teneantur prælatis obedire in omnibus, quę non ſunt contra deũ. Et quòd ſic videtur. Primo auctoritate domini: Matth. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quę dicunt vobis facite: ergo ſi dominus ſine diſtinctione mandat, ꝙ facienda ſunt, quæ dicunt, etiam de malis pręlatis, videtur quòd in omnibꝰ obediendum eſt eis. Si tu dicas: non intelligitur niſi de illis, quæ dicunt, & ad quę homo tenetur per mandatum legis, contra hoc eſt, quia alibi dicit dominus. Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit; me ſpernit: ergo ſi deus in omnibus eſt audiendus, & in nullo ſpernẽdus, videtur quòd pręlato a deo inſtituto a ſuis ſubditis debeat in omnibus obediri. Item. Colloſ. 3. Filii obedite parentibus veſtris per omnia: ſi ergo filii carnales parentibus carnalibus debent ꝑ omnia obedire, & non debent minus eſſe obedientes filij ſpirituales patribꝰ ſpiritualibus, quàm carnales carnalibus: ergo religioſi debent ſuis prælatis in omnibus obedire. Item. Beatus Benedictus in regulā ſua. Si pręcipit pręlatus impoſſibile, tentandũ eſt facere: ergo ſi ĩ impoſſibilibus obediendum eſt ei, multofortius in poſſibilibus: ergo in omnibus. Item. Hieronymus ad Ruſticum. Prępoſitum monaſterij timeas, vt dominum: diligas vt patrem: credas quicquid dixerit ſalutare, nec maioris iudicet ſententiam cuius eſt officium obedire, et iuſſa implere, dicente Moyſe. Audi Iſrael, & tace. Item. Hugo de ſancto Victore. Obedientia eſt virtus, quę omnia amplectitur iniuncta neceſſario implenda, niſi obſtiterit imperantis auctoritas: ergo videtur, quòd ſi non obedit in omnibus, non habet veram obedientiam: ergo ſi tenetur habere veram obedientiam, tenetur in omnibus obedire. Item. Videtur ratione. Sicut homo vouet paupertatem, & continentiam, ſic vouet obedientiam: ſed qui vouet continentiã, tenetur abſtinere ab omni coitu: & qui vouet paupertatem, tenetur renũciare oĩbus tẽporalibus: ergo qui vouet obedientiã, tenetᷓ obedire in omnibus, quæ ſibi iniunguntur: ergo ſi cut aliquis iudicatur proprietarius, ſi vnum ſolum punctum habeat: ſic debet iudicari inobediens, ſi vnum ſolum pręlati verbum pertranſeat: ergo ei tenetur obedire in omnibus.

Sed contra. Actuum. 5. Obedire oportet deo magis, quàm hominibus: ergo in aliquibꝰ tenemur obedire deo, in quibus non tenemur obedire hominibus: ergo videtur, quòd non tenemur obedire prælato in omnibus. Item. Bernardus in libro de diſpenſatione, & pręcepto. Subditus nec citra promiſſum eſt inhibendus, nec vltra cogendus per legem obedientię: ergo ſi aliquis pręlatus pręcipiat ei vltra id, quod promiſit, non videtur quòd teneatur ei obedire. Item. Perfectio religionis maxime conſiſtit in perfectione obediẽtię: ergo ſi omnes religioſi tenerentur in omnibus obedire, omnes religiones eſſent ęqualis ꝑfectionis, quód ſi hoc eſt plane falſum, ergo &c. Item. Religioſus non tenetur obedire prelato ſuo niſi per legem voti: ſed per legem voti non tenetur homo ſoluere niſi id, quod vonit ſpontanee: ergo videtur, quòd prę latus non poſſit ab eo exigere niſi id, quod promiſit obſeruare. Funda-menta.

RESP. Dicendum, quòd aliter lo 40
quendum de obedientia exhibenda pręlato a ſubdito religioſo ſecundũ obedientiæ perfectionem, aliter ſecundum neceſſitatis obligationem. Si loquamur de ipſa ſecundum perfectionem,

nem, ſic dicendum eſt, quòd ſicut dicit Bernardus. Perfecta obedientia finem neſcit: & perfectus obediens non ſolum in his, quæ mandat, ſed etiam ſupra ea quę mandat promptũ habet affectum ad ſibiacendum pręcepto prælati, deſiderans illum imitari, qui humilians ſeipſum factus eſt obediens vſque ad mortem. Si autem loquamur de obedientia ſecundum neceſſariam obligationem, ſic habet terminum, & menſuram iuxta magnitudinem voti emiſſi. Nõ enim amplius tenentur obedire ſuis prælatis, niſi in his, quæ promiſerunt domino obſeruare, & quę non ſunt cõtraria animæ, & regulæ ſuæ. Vnde ſi prælatus aliquid præcipiat quod ſit ſupra votum, ſubditus non tenetur ad illud implendum. Et ideo concedendum eſt, quòd religioſi non tenentur prælatis ſuis obedire in omnibus: licet ſanum ſit cõſilium, quòd in omnibus obediant quæ non ſunt contra deum: vnde rationes, quæ ad ſecundam partem inducuntur, concedendę ſunt: quia verum concludunt.

41 AD illud ergo quod primo obii-
citur in contrarium, quòd obedien-
dum in omnibus eſt his, qui ſedent
in cathedra, verum eſt de his, quę ad
cathedram ſpectant, & de pręceptis
legis: de aliis autem non mandat. Et
quod obiicit, quòd ipſe dominus di
cit, Qui uos audit: &c. Dicẽdum eſt,
quòd verũ eſt quòd loquitur de his,
quæ Apoſtoli, & eorum ſucceſſores
mandant ex perſona Chriſti, & etiam
ex auctoritate ſibi data: in nullo ta-
men quod dicunt eorum auctoritas
eſt ſpernenda: vnde quamuis non te
neamur pręlatis in omnibus obedi-
re, tenemur tamen nullum manda-
tum eorum ſpernere. Vnde dicitur in
iure, quòd ſententia paſtoris ſiue iu-
42 ſta, ſiue iniuſta timẽda eſt. AD illud,
quod obiicitur de verbo Apoſtoli. Fi
lij obedite per omnia parentibus. Di
cendum, quòd ſi intelligatur de his,
quę ſpectant ad mãdatum diuinum,
pręceptum eſt: de aliis autem moni-
43 tio eſt, non pręceptum. AD illud ver
bum beati Benedicti. Hieronimi, & Hugonis. Dicendum eſt, quòd non loquuntur de obedientia ſecundum
obligationem neceſſitatis, ſed ſecun-
dum perfectionem charitatis. A D il- 44
lud, quod obiicitur, quòd ſicut homo vouet paupertatem, & continẽtiam, ita vouet obedientiam. Dicendum, quòd ſic, & non ſic. Sic quidem, in hoc quòd aufert ſibi propriæ voluntatis dominium. Non ſic autem, quia non arctat ſe ad faciendum niſi ea, quę in regula expreſſa ſunt. Et quoniam in omni religione perfectionis ſimpliciter continetur renunciatio quantum ad opus carnis, & quantum ad opus proprietatis, vel in ſpeciali, vel in communi, non ſic autem pręcipiuntur omnia, quę poſſunt pręcipi: ideo non ſic arctatur ad obediẽdum in omnibus, ſicut ad renunciandum omnibus. Ratio autem huius eſt: quia poſſibile eſt alicui renunciare proprietati, & etiã ſatis facile, maxime vbi eſt poſſeſſio habita in communi: ſed obtẽperare omnibus, quę dicuntur, hoc non tantum eſt non facile, imo etiam impoſſibile: & ideo fines ponuntur promiſſioni obedientię: non ſic ponũtur promiſſioni paupertatis, vel etiam caſtitatis. Vnde in regula beati Franciſci ſimpliciter pręcipitur quòd illius regulę profeſſores nihil omnino habeant proprium ſuper terram: ſimpliciter etiam pręcipitur perpetuo continere non ſolum ab actu, ſed etiam a ſuſpecto conſortio, & conſilio mulierum: ſed nõ ſimpliciter pręcipitur ſuis prælatis in omnibus obedire: ſed in omnibus, quę promiſerunt domino obſeruare, & non ſunt contraria animę, & regulę ſuę. Neſcio ſi ad aliquod iſtorum votorum quiſquam ſciat plus addere: in hoc ergo perfectionis culmine cõgruum eſt prędictę quęſtionis terminare ſermonem. Si cui autem aliter videtur (& fortaſſis melius) in huius quęſtionis determinatione, imo explanatione duorum librorum pręcedẽtium, & etiam duorum ſequentiũ, non inuideo: ſed hoc rogo, vt ſi quis aliquid in hoc opuſculo inuenerit approbatione dignum, agat gratias deo largitori bonorum. In aliis vero locis, vt inuenerit vel falſum, vel dubium,

bium, vel obſcurum, ſcribentis inſufficiētię benigne indulgeat, qui abſq; dubio (teſte cōſcientia) vera, aperta, & cōmunia dicere cōcupiuit. Quicquid enim ſit de verbis, quę foliis cōparantur, hoc ſummopere attendendum, & inquiſitione qualibet eſt obſeruandum, ne quis a deo lętetur in ſententia oris ſui; & ſic ei inhęreat, vt oris alieni verba deſpiciat, aſpiciēs ea oculo minus ſano, & ſic per tumorem, & liuorem ſibi veritatis aditum prȩcludat: & de numero horum ſit de quibus dicit Apoſtolus 2. Tim. 3. quòd ſemper ſunt diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes: quod auertat deus ab omnibus inquiſitoribus veritatis. Hanc autem veritatē infatigabiliter quęrere, infallibiliter inuenire, inamiſſibiliter appręhendere, & tenere cōcedat nobis ille, qui eſt via, veritas, & vita: qui cum patre, & ſpiritusanctо vnū exiſtens in eſſentia, & ab eis diſtinctus in perſona, hominem refecit, qui ſe infinitis quęſtionibus immiſcuit ſecundum quòd ſeries manifeſtat duorum precedentium librorum: cui eſt omnis honor, & gloria, laus, & imperium per infinita ſęcula ſęculorum. Amen.

Finis ſecundi Libri Sententiarum cum diſputatis celebratiſſimi Patris Domini S. Bonauenture.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ORDO QVAESTIONVM D. BONAVENTVRAE IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM.

Diſtinctio prima.

VTRVM res habeant principiũ cauſale. q. i.
Vtrum habeant principium initiale. q.ij.
Vtrum res productę ſint in eſſe a pluribus principijs. q.j.
Vtrum illud produxerit omnia a ſe ipſo, aut mediante alio. q.ij.
Vtrum creatio dicat mutationem aliquam. q.j.
Vtrum creatio dicat aliquid mediũ inter creatorem, & creaturam. q.ij.
Vtrum a primo efficiente debuerit, vel potuerit eſſe rerũ multitudo. q.i.
Vtrum hæc diſtinctio debeat eſſe in vniuerſo. q.ij.
Vtrum vel diuina gloria, vel voluntas noſtra ſit finis principalior conditionis rerum, q.j.
Vtrum natura ſpiritualis dignitate naturæ præcellat compoſitam ex ſpirituali, & corporali. q.ij.
Vtrum ſpiritus angelicus differat ab anima rationali ſpecie, an tantum numero. q.j.
Vtrum Angelus, & anima differant eſſentialiter per hoc, quod eſt vnibile. q.ij.

Diſtinctio ij.

Vtrum ſpiritualia habeant menſurã propriam. q j.
Vtrum ſpiritualia habeant menſurã vnam per eſſentiam. q.ij.
Vtrum ſpiritualia habeant menſurã permanentem, vel ſucceſsiuã. q.iij.
Vtrum æuum præcedat tempus aliquo prioritatis genere. q. j.
Vtrum inter tempus, & æuum ſit aliqua menſura media. q.ij.
Vtrum ſpirituales ſubſtantiæ, & corporales ſint ſimul creatæ. q.iij
Vtrum cœlum empyreum ſit, & ſi ſit cuiuſmodi naturę ſit. q.j
Vtrum empyreum influat in hæc inferiora, an non. q.ij
Vtrum loci corporalis ſit locare Angelos. q.j
Vtrum vnus Angelus ſimul, & ſemel ſit in pluribus locis, an tantum in vno. q.ij
Vtrũ ſit in loco impartibili, ſiue punctali. q.iij
Vtrum plurales Angeli ſint ſimul in eodẽ loco ꝓximo. q.iiij

Diſtinctio iij.

Vtrum Angelus ſit compoſitus ex diuerſis naturis ſ. ex materia, & forma. q.j
Vtrum eadem ſit materia in ſpiritualibus, & corporalibus ꝑ eſſentiã q.ij
Vtrum materia ſpiritualium, & corporalium ſit vna ſecundum numerum, aut ſm vnitatem aliam. q.iii.
Vtrum in Angelis ſit mera deſcretio perſonalis. q.j
Vtrum perſonalis proprietas ſit in Angelis accidentalis, vel ſubſtantialis. q.ij
Vtrum diſcretio perſonalis ſit pro parte principij formalis, vel materialis. q.iij
Vtrum deus fecerit ipſum malũ. q.j
Vtrum Angelus in primo inſtãti ſuę creationis fuerit malus actu ꝓprie voluntatis. q.ij
Vtrum Angelus omnia creata quæ cognoſcit, cognoſcat per ſpecies innatas, an aliqua per ſpecies acquiſitas. q.j
Vtrum Angelus per cognitionẽ naturalem diuinam eſſentiam cognouerit in ſeipſa ſine omni medio, & creaturæ adminiculo. q.ij
Vtrum Angeli dilectione naturali dilexerunt deum propter ſe, & ſuper omnia. q.j

Vtrum Angelus naturali dilectione magis diligat ſuperiorem, an parẽ, an inferiorem. q.ij

Diſtinctio iiij.

Vtrum Angeli creati ſint in beatitudine, ſiue in gloria. q.j

Vtrum Angeli creati ſint in grã. q.ij

Vtrum aliquibus data ſit futurę glorificationis præſcientia. q.j

Vtrum malis Angelis reuelari potuit ſuus caſus. q.ij

Vtrum Angeli habuerunt cognitionẽ matutinam in ſua creatione. q.j

Vtrum in Angelis ſit cognitio veſpertina per glorificationẽ. q.ij

Diſtinctio v.

Vtrum Lucifer peccauerit peccato ſuperbiæ. q.j

Vtrum Lucifer appetierit deo æquiparari. q.ij

Vtrum Angeli minores peccauerũt peccato ſuperbiæ. q.j

Vtrũ peccatum minorum Angelorum ordinem habeat ad peccatum Luciferi. q.ij

Vtrum conuerſio beatorum Angelorum ad deum fuerit virtute naturæ vel auxilio gratię. q.j

Vtrum in bonorum cõuerſione meritum ſequatur pręmium, vel pręcedat. q.ij

Diſtinctio vj.

Vtrum Lucifer fuerit de ſupremo ordine Angelorum &c. q.j

Vtrum minores Angeli lapſi ſint de omnibus ordinibus, vel non. q.ij

Vtrum ceciderunt in infernũ quantum ad locum. q.j

Vtrum ceciderunt in infernale ſupplicium. q.ij

Vtrum inter eos ſit ordinum diſtinctio. q.j

Vtrum inter Angelos malos ſit prælatio. q.ij

Diſtinctio vij.

Vtrum in Dæmonum voluntate ſit poſſibilis rectificatio. q.j

Vtrum ſit in eis male volnntatis continuatio. q.ij

Vtrum ſit in eis male voluntatis intentio. q.iij

Vtrum confirmatio mutet lib. ar. ita quòd ſit aliud ante confirmationẽ, aliud poſt. q.j

Vtrum obſtinatio tollat Dæmonibus libertatis vſum. q.ij

Vtrum cõfirmatio, vel obſtinatio diminuat libertatis dñium q.iij

Vtrum cadat in dæmonibus deceptio, ſiue error circa præſentia. q.j

Vtrum in dæmonibus cadat obliuio circa præterita. q.ij

Vtrum in dæmonibus ſit præcognitio quo ad futura. q.iij

Vtrum omnis formę inductio ſit a creatore, an aliqua ſint ab agente creato, vel particulari. q.j

Vtrum verarũ formarum inductio poſſit eſſe a ſpiritu maligno. q.ij

Vtrum aliquis poſſit vti miniſterio dæmonum in faciendis miraculis abſque peccato. q.iij

Diſtinctio viij.

Vtrum Angeli habeant corpora naturaliter ſibi vnita. q.j

Vtrum Angeli aliquando aſſumant corpora. q.ij

Vtrum illud corpus habeat verã formam corporis humani. q.j

Vtrũ corpus illud quod aſſumit Angelus, fiat de materia cęleſti, an elementari. q.ij

Vtrum Angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes animæ vegetatiuę. q.j

Vtrum Angeli in aſſumptis corporibus habeãt operationes cõuenientes potentiæ ſenſitiuæ. q.ij

Vtrum demones poſſint habitare in corporibus humanis. q.j

Vtrum dæmones illabi poſſint animabus. q.ij

Vtrum dæmon poſſit ſenſus illudere. q.iij

Vtrum dæmon poſſit cogitationes immittere. q.iiij

Vtrum dæmones poſſint malas affectiones imprimere. q.v

Vtrum dæmones poſſint ſcrutari ſecreta noſtræ conſcientiæ. q.vj

Diſtinctio ix.

Vtrum Angeli diuerſorum ordinũ ſint diuerſarum ſpecierum per naturam. q.i

Vtrum diſtinctionis Angelicorũ ordinũ principalis cauſa ſit a natura, vel gratia. q.ij

Vtrum ſecundum maiorem capacitatem

tatem naturalium denẽ Angelis a deo maiora dona gratuita. q.iij
Vtrum vnuſquiſque ordo ab eo denominetur, quod plenius accepit in munere. q.iiij
Vtrum ad ſingulos ordines Angelorum fiat aſſumptio ſaluandorũ. q.v
Vtrum prælatio quę eſt in ordine reſpectu ordinis, euacuetur poſt iudicium. q.vi
Vtrũ ſit ſtatus in nouẽnario, an protendatur numerus vſque ad denarium. q.vij
Vtrum in Angelis ordo cõpatiatur ſecum æqualitatem. q.viij.
Vtrum alijs ſubſtantiis rationalibus quam Angelis competat per ordines diſtingui. q.ix

Diſtinctio x.

Vtrum boni Angeli mittantur. q.i
Vtrũ omniũ Angelorũ ſit mitti. q.ij
Vtrum mittantur ad accendendum noſtrum affectum. q.i
Vtrum Angelus mittatur ad illuminandum noſtrum intellectum. q.ij
Vtrum locutio Angeli idem ſit, quòd eius cognitio. q.j.
Vtrum eadẽ locutio poſſit eſſe a deo, & angelo. q.ij

Diſtinctio xj.

Vtrũ Angeli deputari debuerint ad cuſtodiam hominis lapſi. q.j
Vtrum cõpetens fuerit Angelum deputari ad hoĩs cõditi cuſtodiã. q.ij
Vtrũ aliquis Angelus deputatus fuerit ad cuſtodiam Chriſti. q.iij
Vtrum Angelus propter noſtrã obſtinationem ſubtrahat cuſtodię beneficium. q.j
Vtrũ ex beatificatione cuſtoditi Angelo cuſtodienti amplificetur gaudium. q.ij
Vtrũ Angelus cuſtodiens in damnatione cuſtoditi incurrat aliquod detrimentum. q.iij

Diſtinctio xij.

Vtrum materia corporalium creata ſit in omnimoda poſſibilitate. q.j
Vtrum materia illa producta ſit in perfecta actualitate. q.ij
Vtrum materia illa corporalium ſit creata ſub aliqua formarum diuerſitate. q.iij
Vtrum cœleſtium, & terreſtrium vna ſit materia quantum ad eſſe. q.j
Vtrum illa materia pducta fuerit in die, an ante omnem diem. q.ij
Vbi habuit illa materia ſitum. q.iij

Diſtinctio xiij.

Vtrum per illam lucem, quæ dicitur eſſe opus primę diei, intelligat ſcriptura lucem corporalem, vel ſpiritualem. q.j
Dato quòd intelligat corporalem, eſt quęſtio, qualiter faciebat diem, & noctem. q.ij
Vtrum lux ſit corpus, vel forma corporis. q.j
Vtrũ lux ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. q.ij
Vtrum lumen, quòd emittitur a corpore luminoſo, ſit corpus, an qualitas corporis. q.j
Vtrum lumen ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. q.ij

Diſtinctio xiiij.

Vtrum cryſtallinum cælum ſit de natura aquæ. q.j
Vtrum ſit eiuſdem naturæ cum igne elemento. q.ij
Vtrum cæli habeant figuram orbicularem. q.j
Vtrum in corpore cęli ſit ponere dextrum, & ſiniſtrum. q.ij
Vtrum primum mobile moueatur a deo immediate tantum, an mediante aliqua virtute creata. q.j
Vtrum motus cęlorum ſit a propria forma, vel ab intelligentia. q.ij
Vtrum omnia luminaria cæli locentur in vno corpore continuo. q.j
Vtrum luminaria moueatur in orbibus ſuis motibus ſuis proprijs. q.ij
Vtrum conueniat alicui orbi moueri abſque ſtellis. q.iij
Vtrum luminaria diuerſitatem habeant perfectionum. q.j
Vtrum diuerſa luminaria habeãt diuerſas impreſſiones ſuper corporalia. q.ij
Vtrum ex impreſſionibus illorum luminarium cauſetur in hominibus diuerſitas morum. q.iij

Diſtinctio xv.

Vtrũ ſenſibilia quãtũ ad animã ſint pducta ex aliquo, vel ex nihilo. q.j
Vtrum corpora animalium compoſita ſint ex quatuor elementis, a

ex vno. q.ij
Vtrum corpora animaliũ magis conſtent ex elementis paſſiuis, quam actiuis, an econuerſo. q.iij
Vtrum omnia ſenſibilia facta ſint propter hominem. q.i
Vtrum ſenſibilia aliqua, vt pote volatilia, & natatilia v. die: aliqua, vt ingreſſibilia vi. die cũ homine recto ordine creata ſunt. q.ij
Vtrum deus priuſquam animalia produxerit ab omni opere quieuerit. q.iij

Diſtinctio xvj.

Vtrum homo ſit imago dei vere. q.i
Vtrum homo ſit imago dei naturaliter. q.ij
Vtrum eſſe imaginem conueniat homini proprie. q.iij
Vtrum ratio imaginis principalius reperiatur in Angelo, quam in anima. q.i
Vtrum principalius ſit imago in maſculo, quam in fœmina. q.ij
Vtrum imago principalius ſit in cognitiua, quam in motiua, ſiue affectiua. q.iij

Diſtinctio xvij.

Vtrum Anima Adæ, ſiue humana anima producta ſit de dei ſubſtantia. q.i
Vtrum anima Adæ producta fuerit ex materia. q.ii
Vtrum anima Adæ producta fuerit ante corpus, vel poſtea. q.iij
Vtrum corpus Adæ produci debuerit de natura puræ cœleſti. q.i
Vtrum corpus Adæ conſtitutum fuerit de natura pure elementari, aut ſimul de natuta elementari, & cœleſti. q.ii
Vtrũ conditum fuerit ex elemẽtis in complexione, & compoſitione æquali, vel inæquali. q.iij

Diſtinctio xviij.

Vnde fuerit productum corpus mulieris. q.i
Vtrum mulier formata ſit de coſta viri ſecundum rationem ſeminalem. q.ii
Vtrũ ratio ſeminalis ſit ratio vniuerſalis, vel ſingularis. q.iij
Vtrum animæ omninm hominum ſint vna ſubſtautia, vel diuerſæ, vel an ſint vna anima numero, an diuerſæ. q.i
Vtrum animæ omnium hominum fuerint ſimul productæ. q.ii
Vtrum anima rationalis ſit ex traduce. q.iii

Diſtinctio xix.

Vtrum anima rationalis per naturã ſit immortalis. q.i
Vtrum omnis anima, vt puta brutalis, non ſolum rationalis ex prima conditione fuerit immortalis. q.ii
Vtrum anima non peccante poſſet corpus Adæ diſſolui. q.i
Vtrum Adam peccante corpus eius poſſet perpetuari per eſum ligni vitę. q.ii
Vtrum illa immortalitas ineſſet homini a natura, vel a gratia. q.i
Vtrum eadem eſſet immortalitas innocentiæ per eſſentiã cum immortalitate gloriæ ſi homo ſteuiſſet. q.ii

Diſtinctio xx.

Vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſexuum commixtio. q.i
Vtrum in illa commixtione eſſet ſeminum deciſio. q.ii
Vtrum in illa ſeminis emiſſione eſſet delectationis intentio. q.iii
Vtrum in illo coitu eſſet integritatis corruptio. q.iiii
Vtrũ in qualibet cõiunctione viri, & mulieris eſſet ꝓlis generatio. q.v
Vtrum ęqualis fieret multiplicatio virorum, & mulierum. q.vi

Diſtinctio xxi.

Quid mouerit diabolum principaliter ad tentandum hominem. q.i
De tentatione primorum parentum quantum ad inſtrumentum medium. q.ii
De tentatione primorum parentum quantum ad ordinem, & progreſſum. q.iii
Vtrum carnis ſit tentare. q. i
Vtrum contingat tentationem carnis a tentatione diaboli ſeparari. q.ii
Cui iſtarum tentationum difficilius ſit reſiſtere. q.iii
Vtrum primum peccatum hominis fuerit, vel potuerit eſſe veniale peccatum. q.i

Vtrum peccatum, quod primo ſecutum eſt ex tentatione illa, fuerit remiſsibile, vel irremiſsibile. q.ii
Vtrum peccatum, ꝙ ex illa tentatione ſubſecutum eſt fuerit grauiſſimum omnium peccatorum. q.iii

Diſtinctio xxii.

Quo genere peccati mulier peccauerit. q.i
Vtrū quod mulier appetijt, vir etiā concupierit. q.ii
Quis eorum grauius peccauerit an vir, an mulier. q.iij
Vtrum peccatum primorum parentum fuerit ex ignorantia. q.j
Vtrum ignorãtia in aliquo hoīe poſſit eſſe culpa. q.ij
Vtrum ignorantia ſit culpæ excuſatitoria. q.iij

Diſtinctio. xxiij,

Vtrū deus debuit hominē facere inexpugnabilē, an impeccabilem. q.j
Vtrū debuit deus ꝑmittere hominē impugnari. q.ii
Vtrū tētationis impulſio deſiderari debeat a viro iuſto. q.iii
Vtrum ſi homo ſtetiſſet in cognitione, ꝓfeciſſet ꝑ tēporū interualla. q.i
Vtrū ſi ſtetiſſet in ſtatu innocētię, aliquando decipi poſſet. q.ii
Vtrum Adam Deum cognouerit in ſtatu innocentiæ eo genere cognitionis, quo expectamus deum cognoſcere in ſtatu gloriæ. q.iii

Diſtinctio xxiiii.

Vtrum dare potuerit homini, ſiue alicui creaturæ adiutorium, quod eſſet naturaliter inflexibile. q.i
Vtrum datum fuerit homini naturale adiutoriū, per quod poſſet abſq; omni gratia tētationi reſiſtere. q.ii
Vtrum intellectus, & affectus, ſiue ratio, & voluntas ſint potentię diuerſæ per eſſentiam. q.i
Vtrum ſuperior portio, & inferior ſint diuerſæ potentiæ. q.ii
Vtrum diuiſio voluntatis per naturalem, & deliberatiuam ſit per diuerſas potentias. q.iii
Vtrū agens intellectus, & poſſibilis ſiot vna potētia, vel diuerſæ. q.iiii
Vtrum in ſuperiori parte rationis habeat eſſe peccatū ſecundū ſe. q.i
Vtrum in ſuperiori portione rōnis poſſit eſſe veniale peccatum. q.ii
Vtrum aliquod peccatū ĩhabeat eſſe ĩ inferiori pte abſq; ſenſualitate q.i
Vtrum pars inferior poſſit peccare mortaliter abſque ſuperiori. q. ii
Vtrum in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum veniale. q.i
Vtrum in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum mortale. q.ii

Diſtinctio xxv.

Vtrum li. ar. ſit in ſolis habentibus rationem, an etiam ſit in brutis animalibus. q. i
Vtrum li. ar. ſit potentia diſtincta cōtra rationem, & voluntatem. q.ii
Vtrum li. ar. complectatur ſimul, & rationem, & voluntatem. q.iii
Vtrum lib. arb. complectatur rationem, & voluntatem per modū potentiæ, an per modū habitus. q.iiii
Vtrum li. ar. addat aliquid ſupra rationem, & voluntatem. q.v
Vtrum li. ar. ſit habitus, ſiue facultas reſidens penes rationem, & voluntatem coniunctim. i. penes quã iſtarum potentiarum principalius nobis inſit. q.vi
Vtrum in omnibus in quibus eſt, ſit ęqualiter, aut ſecundum magis, & minus. q.i
Vtrum ſit actuum cōtingentium, & neceſſariorum, an contingentium tantum. q.ii
Vtrum li. ar. ſecundum ꝙ li. poſſit in malum. q.iij
Vtrum li. ar. ab aliquo agente creato poſſit cogi. q.iiii
Vtrum li. ar. poſſit a deo cogi. q.v
Vtrum propter ineptitudinem corporis ligari habeat quantum ad vſum. q.vi

Dinſtinctio xxvi.

Vtrum gratia ſit aliquid circa acceptantem, vel acceptatum. q.i
Suppoſito quòd gratia aliquid ponat circa gratificatum, quæritur vtrum illud ſit creatum, vel increatū, q.ii
Vtrum gratia ſit in genere ſubſtantiæ, vel in genere accidentis. q.iii
Vtrū grā ſit in genere accidentis corruptibilis, an incorruptibilis. q.iiii
Vtrum gratia primo inſit ſubſtantię animæ, vel potentijs. q.v
Vtrum gratia comparetur ad animã

in ratione motoris. q.vi

Diſtinctio xxvij.

Vtrum gratia gratum faciens diuidi habeat per differentias diuerſas per eſſentiam. q.i
Vtrum gratia gratum faciens, & virtus gratuita differant per eſſentiam. q.ii
Vtrum gratia, & gloria differãt per eſſentiam. q.iii
Vtrum per gratiam contingat mereri ipſum gratiæ donum iam habitum. q.j.
Vtrum per grãm contingat mereri gratiæ augmentum. q.ij
Vtrum cõtingat per grãm mereri ipſius gratiæ complementum. q.iij
Vtrum liberũ arbitrium abſque gratia gratum faciente poſſit a culpa reſurgere. q.j

Diſtinctio xxviij.

Vtrum liberum arbitriũ abſque gratia gratum faciente poſſit aduerſarium ſuum vincere. q.ij
Vtrum abſque gratia gratum faciente lib. arbit. poſſit omnia mandata implere. q.iij
Vtrum lib. arbit. deſtitutum gratia gratis data poſſit ad gratiã gratum facientem ſufficiẽter ſe diſponere. q.j
Vtrum lib. arbit. omni gratia deſtitutum poſſit alicui tentationi reſiſtere. q.ij
Vtrum lib. arbit. omni gratia deſtitutum poſſit in aliquod bonum in genere. q.iij

Diſtinctio xxix.

Vtrũ abſq; dono gratię hõ eſſet deo acceptus in ſtatu innocentię. q.j
Vtrum homo in ſtatu naturæ inſtitutæ poſſet in opus meritorium exire abſque dono gratiæ. q.ij
Vtrum homo ante lapſum habuerit gratiam. q.j
Vtrũ hõ ſimul tẽpore conditus fuerit in gratuitis, & naturalibus. q.ij
Vtrũ hõ habuerit tot virtutes ante lapſum, quot habuit poſt lapsũ. q.j
Vtrum dona gratuita æque magnæ fuerint efficaciæ in homine ad merẽdum ante lapſum, ſicut ſunt poſt lapſum. q.ij

Diſtinctio xxx.

Vtrum corruptio, quam videmus in humana natura, inſit ei ex ſuę conditionis primordio, an ex peccati merito. q.j
Vtrum merito primæ tranſgreſſionis humana natura fuerit corrupta pęnaliter tãtũ, an ẽt culpabiliter. q.ij
Vtrum originale peccatum ſit concupiſcentia. q.j
Vtrum originale peccatum ſit ignorantia. q.ij
Vtrum aliquid tranſeat in veritatem humanæ naturæ per actum generatiuæ. q.j
Vtrum aliquid trãſeat in veritatem humanæ naturæ mediante opere nutritiuę. q.ij

Diſtinctio xxxj.

Vtrum anima ſenſibilis in hominibus ſit a generante. q.j
Ratione cuius partis primo inſit aię peccatum originale. q.ij
Vtrum maior ſit infectio generatiuę per originale, quam alterius potentiæ. q.iij
Vtrum anima inficiatur a carne. q.j
Vtrum originale contrahatur in anima ex carne, ex aliquo appetitũ, & voluntate animæ. q.ij
Vtrum caro ipſa inficiatur ex propagatione tantum, vel ex propagatione, & libidine. q.iij

Diſtinctio xxxij.

Vtrum baptiſmus deleat originale quantum ad culpam, quę eſt in mẽte. q.j
Vtrum originale peccatũ per baptiſmum deleri habeat quantũ ad cauſam, quæ eſt in carne. q.ij
Vtrum concupiſcentia ſit in anima, vel in carne tanquã in ſubiecto. q.j
Vtrum a deo ſit concupiſcentia tanquam a principio. q.ij
Vtrum illam maculam, quam anima contrahit ex carne, deus debeat ſibi imputare. q.j
Vtrum deceat diuinã iuſtitiam aiam tali carni infundere. q.ij

Diſtinctio xxxiij.

Vtrum peccata parentum proximorũ filijs imputentur, & ad eos trãſmittantur. q.j
Vtrum primus parens pro poſteris ſuis ſatisfacere potuerit, ſicut potuit eos ex culpa ſua vitiare. q.ij
Vtrum originale in omnibus repe-

riatur æqualiter. q.j
Vtrum ſit ponere vnum originale, vel plura. q.ij
Vtrũ paruuli decedentes in ſolo originali puniantur pœna ignis materialis. q.j
Vtrum paruuli decedẽtes in ſolo originali puniantur aliquo dolore interiori. q.ij

Diſtinctio xxxiiij.

Vtrum malum ſit a bono, vt ab origine. q.j
Vtrum malum ſit a bona cauſa, vt pote a voluntate vt efficiente, vel deficiente. q.ii
Vtrum malum ſit a bono ſecundum intentionem vel præter. q.iii
Vtrũ aliquod malum ſit ab omni bono ſequeſtratum. q.j
Vtrum malum, ſiue malitia ſit in bono ſibi oppoſito. q ii
Vtrum malum ſit in bono tanquã aliquis habitus, an ſit pura priuatio. q.iij

Diſtinctio. xxxv.

Vtrum peccatum aliquod bonum habeat corrumpere. q.j
Vtrum peccatum ſit ipſa corruptio paſſio eſſentialiter loquendo. q.ij
Vtrum peccatum ex hoc quòd corrũpit bonum, contrarietur bono increato. q.iij
Vtrum per quodlibet malum habeat iſta tria .ſ. modus, ſpecies, & ordo corrũpi ſimul, & īſeparabiliter. q.j
Vtrum hæc tria per quodlibet peccatum corrumpãtur æqualiter. q.ii
Vtrum per malum cõtingat hæc tria corrumpi totaliter. q.iii

Diſtinctio. xxxvj.

Vtrum peccatũ ſit pœna peccati. q.i
Vtrum paſſiones animę ſint pœnę tãtũ, an pœnæ ſimul, & peccata. q.ii
Vtrum contingat in aliquo ponere culpã ſine pœna ſubſequente. q.i
Vtrum pœna poſſit eſſe in aliquo ſine culpa præcedente. q.ii
Vtrum aliqua pœna ſit a deo. q.i
Vtrum omnis pœna ſit a deo. q ii

Diſtinctio xxxvii.

Vtrum omnis actio, ſecundum quòd actio, ſit a deo. q.i
Vtrũ oĩs rei cõſeruatio ſit a deo. q.ii
Vtrũ omnis cõpoſitio ſit a deo. q.iii
Vtrum actio iniuſta ſecundũ quòd huiuſmodi ſit a deo. q.i.
Vtrum operatio fortuita, ſecundum quòd fortuita, ſit a deo. q.ii
Vtrum enũciatio falſa ſecundum ꝙ huiuſmodi ſit a deo. q.iii

Diſtinctio xxxviii.

Vtrum voluntas ſit bona, & commẽdabilis rõne boni finis. q.i
Quis ſit ille finis ex cuius bonitate voluntas eſt bona, & ad quem debent referri noſtrę voluntates ad hoc quòd ſint rectæ. q.ii
Vtrũ bonæ voluntatis ſit vnus ſolus finis, an poſſint eſſe plures. q. iii
Vtrum malæ voluntates habeãt vnicum finem. q.iiii
Vtrum intentio ſit in his ſolis, quæ participant rationem. q.i
Vtrum intentio in participantibus rationem dicat aliquid ex parte intellectus, vel ex parte affectus. q.ii

Diſtinctio xxxix.

Vtrum conſcientia teneat ſe ex parte intellectus, an ex parte affectus. q.i
Vtrum conſcientia ſit habitus innatus, aut acquiſitus. q.ii
Vtrũ teneamur ad omne illud, quòd conſcientia dictat neceſſarium eſſe ad ſalutem. q.iij
Vtrum ſynteresis ſit in genere cognitionis, vel affectionis. q.i
Vtrum ſynteresis poſſit per peccatũ extingui. q.ii
Vtrum ſynteresis poſſit deprauari per peccatum. q.iii

Diſtinctio xl.

Vtrum qualitas operum ſemper reſpondeat qualitati intentionis. q.i
Vtrum quantum quis intendat tantum faciat: vt ſicut opus ab intẽtione recipit aliquo mõ qualitatẽ, ita etiam recipiat quantitatem. q.ii
Vtrum intentio abſque bonis operibus ſufficiat ad vitã æternam. q.iii
Vtrum opera exteriora aliquid addant ſupra bonam intentionem rõne ſuæ excellẽtię, & dignitatis, ſicut ſunt opera priuilegiata. q.i
Vtrum bona opera addant ſupra bonam intentionem quantũ ad quantitatem dati. q.ii
Vtrum bonitas operum addat ad bonæ intentionis meritum quantum ad numeroſitatem. q.iii

Diſtinctio xli.

Vtrum actio deliberatiua cum diuidatur per bonum,& malum, vtrũ diuidatur tanquam per differẽtias oppoſitas. q.i

Vtrum diuiſio actionis deliberatiuæ per bonum,& malum ſit per differentias eſſentiales, aut accidentales q.ii

Vtrum diuiſio actionis deliberatiuæ per bona, & mala ſit per differentias immediatas, an ſit ponere per differentiam tertiam, videlicet actionem indifferentem. q.iii

Vtrum omne peccatum actuale ſit voluntarium. q.i

Vtrum omne peccatum ſit circa voluntatem, ſicut circa ſubiectum proprium. q.ii

Vtrum ſicut peccare, ſic etiam puniri ſit voluntatis proprium. q.iii

Diſtinctio xlii.

Vtrum peccatum voluntatis,& operis ſint duo peccata,vel vnum. q.i

Vtrum peccatum operis addat ſupra peccatum voluntatis. q.ii

Vtrum peccatum veniale,& mortale conueniant in auerſione. q.i

Vtrum peccatum veniale conueniat cum mortali in reatu pœnæ æternæ. q.ii

Vtrum peccatum diuidi habeat per differentias materiales tantum, an etiam per formales. q.i

Vtrum peccatum habeat diuidi per auerſionem,& conuerſionem tamquam per diuerſas peccatorum differentias,ſiue p diuerſa peccata.q.ii

Diſtinctio xliii.

Vtrum peccatum in ſpiritum ſanctũ dicat genus peccati diſtinctum ab aliis generibus peccatorum. q.i

Vtrũ peccatum in ſpiritum ſanctum ſemper habeat aliud peccatum præambulum. q. ii

Vtrum illud peccati genus ſit grauiſſimum. q.i

De hui⁹ peccati irremiſſibilitate.q.ii

De ſpeciebus huius peccati quantũ ad numerum,& ſufficientiam. q.i

De ſpeciebus huius peccati,quantũ ad vniuſcuiuſque propriam rationem. q.ii

Diſtinctio xliiii

Vtrum potentia peccandi inſit nobis a deo. q.i

Vtrum potentia peccandi ſecundum quod huiuſmodi ſit mala. q.ii

Vtrũ poteſtas dominãdi ſit adeo.q.i

Vtrum poteſtas præſidendi ſit in homine ſecũdum inſtitutionem naturæ,vel ſecundum punitionem culpæ. q.ii

Vtrum chriſtiani teneantur ſubeſſe tyrannis,ſiue poteſtati ſeculari in aliquibus. q.i

Vtrum religioſi teneantur prælatis obedire in omnibus,quæ non ſunt contra Deum. q.ii.

Finis ordinis quæſtionum Diui Bonauenturæ in ſecundum librum ſententiarum.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM

NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ,

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III

KKK LLL MMM NNN OOO PPP QQQ

RRR SSS,

Omnes ſunt quaterniones.

ROMAE,
Apud Hæredes Antonij Bladij
Impreſſores Camerales.
M.D.LXVIII.

Eſt Monaſterij Sancti Petri de Peruſia,

Laus Deo.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

5_2

Digitized by Google